BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLIII
G
1
NAPOLI

Digitized by Google

JACOBI
SIRMONDI
SOC. JESU PRESBYTERI
OPERA VARIA
IN QUINQUE TOMOS DISTRIBUTA.

Digitized by Google

JACOBI SIRMONDI

SOC. JESU PRESBYTERI

OPERA VARIA

NUNC PRIMUM COLLECTA,
EX IPSIUS SCHEDIS EMENDATIORA,
NOTIS POSTHUMIS,
EPISTOLIS, ET OPUSCULIS ALIQUIBUS AUCTIORA.

ACCEDUNT

S. THEODORI STUDITÆ

EPISTOLÆ, ALIAQUE SCRIPTA DOGMATICA,
NUNQUAM ANTEA GRÆCE VULGATA,
pleraque SIRMONDO interprete.

VENETIIS,
E TYPOGRAPHIA BARTOLOMÆI JAVARINA.

M. DCC. XXVIII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO EXCELLENTISS. SENATUS.

Digitized by Google

BENEDICTO XIII.

PONTIFICI MAXIMO

BARTOLOMÆUS JAVARINA

BIBLIOPOLA VENETUS

F.

MIrari non debes, BEATISSIME PATER, ſi homines etiam po-

Digitized by Google

ſtremi ordinis ad te accedere confidenter audent, & ſibi licere putant offerre ſua. Tu enim cum tanta iſta dignitate & amplitudine cœlo proxima Chriſtianam quamdam facilitatem, quæ moribus noſtris obſoleverat, veteri exemplo conjungis; ut vere appareat, te illius vicariam poteſtatem gerere, apud quem *non eſt acceptio perſonarum*. Accipe igitur æquo animo Bibliopolam tuis pedibus provolutum; qui primum quidem ſanctiſſima Religionis myſteria in Capite ipſo Religionis veneratur; deinde tibi graviſſimi Scri-

ptoris lucubrationes ſua opera ſuoque ære Venetiis editas, tamquam auſpici, præſidi, ac patrono commendat. Omnia fere litterarum ac bonarum artium ſtudia ad Religionis rationem revocari poſſunt; at genus hoc, quod eſt a Sirmondo tractatum, totum ex eo fonte eſt, & in illum, quoquoverſus ducatur, neceſſario redit. Si plura dicam, non te modo, ſed me quoque ipſum ignorare videar. Illud unum poſtremo loco adjiciam, tantum mihi animi futurum ad iſtiuſmodi monumenta in poſterum eden-

da, quantum tibi, per quem Deus mortalibus loquitur, meam hanc bene merendi voluntatem probari cognovero.

VENETIIS ANNO EXEUNTE M.DCC.XXVII.

Digitized by Google

LECTORI.

QUæ denuo in lucem prodeunt, collecta nunc & conjunctim excuſa typis, VARIA Jacobi Sirmondi OPERA, nova commendatione aut præconio egere non putamus. Vivit hodieque ac viget integra prorſus exiſtimatio, qua, dum viveret, floruit vir magnus: neque tempore imminuta, ſed aucta potius & confirmata eſt approbatio illa & ſingularis favor, quo non tantum majora ejus Opera, ſed libelli etiam, cum primum venerunt in hominum manus, excepti ab omnibus fuere.

Hoc enimvero affirmare de Sirmondo poſſe videmur, ipſum, tamquam pro merito quodam peculiari, non modo ſummam ſcriptis ſuis laudem, ſed & præcipuam auctoritatem apud viros doctos, nec non eorumdem benevolentiam & amorem collegiſſe.

Famam & admirationem concitaverunt eximiæ dotes in homine uno tam multæ: magnum ingenium, etiam in ſumma ſenectute vividum & pollens pene ſupra mortalitatem: literæ quam plurimæ, & exquiſitiſſimæ: mira in æſtimandis rebus dijudicandiſque ſolertia: acumen ac perſpicacia cui nihil latuiſſe, diligentia quam nihil ſugiſſe, induſtria cui nihil non facile ac promptum fuiſſe videatur: cumque multa ſane in publicum ediderit, ſumma tamen ubique accuratio & prope moroſa, quæ nihil niſi meditatum & expenſum, nihil non lucubratiſſimum & limatiſſimum exprомeret: Latine autem ſcribendi facultas rara, ſermo puriſſimus ſemper, nec minus elegans & vocum delectu ac ſplendore inſignis; ſincerus tamen, frugalis ac preſſus, atque ad illud literarum genus, in quod Sirmondus potiſſime incubuit, quodque in veterum auctorum explanatione, ac difficillimarum rerum diſceptatione verſatur, apprime accommodatus, denique ad docendum perquam appoſitus: qui nempe ſic delectat, ſic capit legentis animum, ut neque ornatu nimio præſtringat, neque ambage ulla aut circuitione longiori ancipitem aut ſuſpenſum teneat, nec dictionis uberiore copia remoretur avidum diſcendi, aut ulla re a propoſito avertat, verum & verbis & rebus ordine optimo digeſtis, plano veluti tramite ſecurum & magna luce circumfuſum deducat: in controverſiis autem ac dimicationibus acer quidem & efficax, ſed æquabilis & ſedatus; qui non tam impellit quo vult mentes, quam, quo vocet ratio ipſa, commonſtrat.

Jam, ut eruditi homines tantum auctoritatis fideique Sirmondo, quantum haud ſcio an recentiorum ſcriptorum alteri, communibus ſuffragiis tribuant, facit, quæ in ejus ſcriptis omnibus elucet, ingenuitas ac probitas fuci omnis inimica, ſtudiumque veritatis integerrimum ac ſanctiſſimum, ab omni prorſus ſive approbandi aſſentiendique, ſive affirmandi aut vulgandi temeritate alieniſſimum. Quæ quidem ipſius laus adeo ſpectata & conteſtata eſt, ut fere doctiſſimi quique haud facile ab illo, nec niſi timide verecundeque diſſentiant. Ac, quod eximium hercle, ipſi heterodoxi, & catholicæ, cujus ille perpetuus ac nobilis aſſertor & illuſtrator fuit, doctrinæ hoſtes, quantumvis adverſarios etiam præſtantiſſimos, deſpicari vel ipſo partium ſtudio & calumniari conſueverint, de Sirmondo tamen cum multa honorifice prædicaverunt in ſuis libris, tum, quæ ad faciendam fidem præcipua ſunt in ſcriptore, * *doctrinam* viri, *judicium*, *candorem* laudavere.

Poſtremo, inſignia ejus erga literariam rem merita, jugiſque & indefeſſus tot annorum labor & vigiliæ ad excolenda & illuſtranda Chriſtianæ præſertim antiquitatis ſtudia; tam multi veterum libri ac monumenta e tenebris eruta, aut inſtaurata & integritati ſuæ reſtituta, tamque multæ ac pretioſæ opes ab ipſo in publicum uſum collatæ; tum etiam in ejus expreſſa ſcriptis humanitas, comitas, modeſtia, & quædam optimi viri ſpecies; hæc, inquam, omnia effecere, ut Sirmondi nomini ac dignitati nemo non ultro faveat: adeo ipſam, quæ vel optimis ſæpe adhæreſcit, invidiam laus illius virtuſque ſuperavit.

Certe, qui poſt ipſum in eodem ſtudiorum genere ſe exercuerunt, quique nunc etiam in ea palæſtra verſantur præcipua cum laude, demum quicumque literarum illarum uſum, & ſubtilioris critices aliquem ſenſum habent; ii fere libentius nihil faciunt, quam ut Sirmondum complecti, colere, venerari, ſcripta ejus omnia in deliciis habere ſe prædicent: hunc virum in ipſa eruditionis ſacræ & eccleſiaſticæ adyta penetra-

* *Joan. Dallæus de libr. ſuppoſ. Dion. &c. l. 1. c. 36. ac l. 2. de Confirmatione c. 1. Barthius 19. c. 6. Hugo Grotius ſæpius in ſuis Epiſt. aliique plures.*

Digitized by Google

viſſe, arcana quæque admirabili ſagacitate exploraviſſe, viamque aliis oſtendiſſe: non alium extitiſſe qui ex illis fontibus meliora & liquidiora protulerit, aut qui veri ac falſi, nativi & adulterini notas melius calleret: hunc eſſe demum cujus ex libris non plurima modo, ſed & certiſſima & lectiſſima haurire liceat.

Quocirca poſtulabant iidem jamdudum, ac prope convicio efflagitabant, ut tam egregii ſcriptoris lucubrationes, libellos præcipue & opuſcula, quorum exemplaria jam rara admodum & velut fugitiva eſſe querebantur, quiſpiam Societatis noſtræ colligeret, atque ex fuga retraheret, novæque curam editionis ſuſciperet; nec ſolum auctoris laudi, verumetiam omnibus, qui dediti ſtudiis doctrinisque ſunt, operam hanc navaret. quin, catholicæ religionis ac doctrinæ non parum intereſſe, ut Sirmondi ſcripta nunquam interirent.

Cum itaque ad eam rem adjeciſſemus animum, cumque conſilium noſtrum expoſuiſſemus illuſtriſſimo Remenſium Archiepiſcopo, Mauritio Tellerio; adeo id probavit vir præſtantiſſimus, ut & eam, qua valet apud Ludovicum Magnum, gratiam continuo interpoſuerit, quo hæc Variorum Sirmondi Operum collectio regiis typis excuderetur. Id quod nos teſtatum conſignatumque hoc loco, atque in ipſo editionis hujus veſtibulo eſſe voluimus, ut non modo Regis omnium maximi atque optimi munus, planeque regiam erga literas literatoſque voluntatem; ſed & Præſulis quoque ampliſſimi, nec minus animi excelſitate, ſummiſque ingenii, doctrinæ, virtutiſque ornamentis, quam familiæ ſplendore, ac primariæ in Eccleſia regnoque dignitatis gradu conſpicui, ſingulare beneficium & ipſi commemoraremus cum intimo grati & obſervantiſſimi animi ſenſu, uti debuimus, & ſtudioſi omnes, etiam poſteri, quibus par eſt laudibus proſequantur.

Non omnia Sirmondi opera nunc damus. & vero ipſius libris grandioribus hunc editionis novæ laborem impendere, haud adeo neceſſarium fuit vel hoc ipſo quod grandiores ſunt, id eſt, quorum exemplaria tam cito diſſipari abſumique minime ſoleant. Adde quod Galliæ quidem Conciliorum tomi tres, integri prorſus in Conciliorum Collectione maxima, & Paſchaſius Radbertus in maxima Patrum Bibliotheca, jam recuſi fuere. Atque ex minoris quoque formæ libris, omiſimus *Sancti Auguſtini Sermones novos XL. Sancti Fulgentii de veritate prædeſtinationis & gratiæ libros tres, cum aliis aliquot ejuſdem aliorumque opuſculis:* rurſus *Sancti Fulgentii librorum contra Fabianum Excerpta: Flodoardi Hiſtoriam Eccleſiæ Remenſis: Vitam Sancti Leonis IX. Papæ:* itemque *Sancti Caroli Flandriæ Comitis Vitam*: quæ omnia primus quidem Sirmondus eruit atque in lucem produxit. verum novi Sermones illi poſtea inter alia S. Auguſtini Opera non ſemel recuſi ſunt: Fulgentii autem editio integra prodiit abhinc annos aliquot: Flodoardum Georgius Colvenerius, Sirmondiana editione uſus, ac præterea plures melioreſque codices nactus, ſexto poſt anno perfectiorem emiſit: poſtremo Leonis IX. & Caroli Flandri vitas Henſchenius & Papebrochius Actis Sanctorum intexuere, & ſuis utramque Notis inſuper illuſtravere. * Ac priorem quidem cum tribus pervetuſtis codicibus & Sirmondi editione contulerunt: * altera autem ab iiſdem doctiſſimis viris ex gemino codice mſ. pluribus in locis emendata & integritati reſtituta. Ex illis tamen Sirmondi libris ſex, paritérque ex majoribus, Theodoreto, Hincmaro, Paſchaſio Radberto, Galliæ Conciliis, præfationes eruditiſſimas ac elegantiſſimas decerpſimus, eaſque in quartum hujus collectionis tomum, una cum aliquot aliis conjecimus. Præfationem vero & Notas in novos Sermones Auguſtini, ſane dignas quæ ubique legantur, tomo primo inſeruimus. Alios autem libros, quoſcumque Sirmondus edidit, univerſos atque integros, ut ab ipſo emiſſi fuerunt, omniaque ipſius opuſcula, quinque tomis formæ maximæ complexi ſumus: quo libelli etiam, quorum aliqui prope diſperierant, deinceps, velut facto agmine, tueantur ſe ſe ipſa quoque voluminum mole, ac præſtantis viri prorſus nihil intercidat.

* April. tom. II. pag. 648.
* Martii tom. I. pag. 163.

Jam vero, quod ſpectat eorum omnium quæ damus diſtributionem & ordinem; priores tomi tres continent veterum ſcripta quæ aut ipſe luce donavit primus, aut denuo ex melioribus codicibus recognita & caſtigata, necnon auctiora ſæpe & pleniora vulgavit. Secuti porro in hac editione ſumus ordinem temporis potius quo illi auctores vixere, quam quo eorum libri a Sirmondo in lucem emiſſi ſunt.

Etſi autem ſatis conſtabat Sirmondianas editiones ex optimæ notæ codicibus ſummaque diligentia expreſſas fuiſſe; nihilominus eas cum aliis antiquis mſs. quoſcumque ex locupletioribus bibliothecis aut ex doctorum hominum ſcriniis habere potuimus, tum etiam cum aliis eorumdem veterum ſcriptorum editionibus Sirmondo poſterioribus, ſi quæ fuerunt, diligenter comparavimus. Quin & ea, quibus ipſe uſus fuerat, exemplaria mſs. rurſum inſpeximus, cum eorum copia fuit. Quæ autem alicubi nobis aliter, quam ipſe legerat, ſcripta aut edita occurrerunt, ea, niſi aperte meliora & genuina fuerunt, duntaxat annotavimus ad oram libri, ne primam editionem aliquo fortaſſe in loco temere ſolicitaremus.

Quinetiam cum in aliquibus librorum ab illo editorum exemplis, ipſe manu ſua quaſdam poſtea emendationes ac variantes lectiones adſcripſerit: cumque in ſuis pariter No-

tis ſubinde, propria item manu, quædam addiderit, aut in melius mutaverit; hæc quidem omnia, tanquam ab ipſo poſterius reperta aut cogitata, atque adeo in lucris ponenda, ſuis locis repræſentavimus; ſic tamen ut quænam & ex quibus mutata fuerint, aut facile videre lector poſſit per ſe ſe, aut ibi a nobis de re tota moneatur.

Appoſuimus etiam qnandoque ex Philip. Labbei, Joan. Garnerii, atque adeo Clariſſ. VV. Lucæ Dacherii, Franciſci Combefiſii, Stephani Baluzii, Joan. Mabillonii, & quorumdam aliorum libris ac vigiliis, tum lectiones auctorum variantes, tum etiam aliquas annotationes, cum viſa res eſt id poſcere: itemque de noſtro, quanquam id rarius & parcius, nonnihil quibuſdam in locis ſubnotavimus: at omnia hæc aſteriſco, ac, quæ aliorum ſunt, etiam adſcriptis ipſorum nominibus, a Notis Sirmondianis diſtinguuntur.

Ennodii, Aviti, Facundi, Anaſtaſii, &c. quædam opuſcula, poſt Sirmondum reperta ab aliis & publicata, prioribus eorumdem auctorum operibus adjunximus: Id quod Sirmondus ipſe, ut quidem putamus, facturus erat ſi tunc utraque præſto fuiſſent. Non poterit certe non gratum eſſe lectoribus, ſcriptoris ejuſdem omnia, quoad ejus fieri potuerit, uno in loco reperire. Sic & ad CAPITULA Caroli Calvi &c. adjecimus aliquammulta ex V. C. Stephani Baluzii ſplendida & ampliſſima CAPITULARIUM Regum Francorum editione.

Quartus tomus continet ea quorum Sirmondus auctor ex toto, ſive qnæ de ſuo ipſe compoſuit, varias diſſertationes ac libros dogmaticos, hiſtoricos, criticos, qui vivente ipſo prodierunt: tum & nonnulla generis ejuſdem, quæ poſt ejus mortem in quibuſdam aliorum libris edita fuerunt ex occaſione: demum & quædam alia nunquam antehac publico donata, quæ in ejus ſchedis manu ipſius exarata reperimus.

In quinto demum tomo, S. Theodori Studitæ, doctrina, eloquentia, & ſacrarum imaginum defenſione clariſſimi ſcriptoris, tandiu deſiderati, vehementerque a viris doctis expetiti, Opera damus, nondum quidem omnia, ſed præcipua certe atque inſigniora, Græce & Latine, Sirmondo interprete.

Sed de eodem Theodoro ejuſque monumentis, deque Latina illorum interpretatione ac editione olim a Sirmondo ſuſcepta, plura dicturi ſumus proprio loco. Pariterque de ceteris, quos iſta collectio complexa eſt, auctoribus ac libris, quæ, uſitato præfationum more, in hanc ipſorum editionem novam dicenda fuerunt, ea in ſingulos tomos, prout ipſi auctores ac libri diſtributi ſunr, diviſimus, atque in ipſo tomi cujuſque aditu ſingillatim expoſuimus. Hujus autem tomi primi præfatio propria, poſt Sirmondi Vitam, Henrici Valeſii in ejus funere Orationem, & panca alia, mox ſequetur.

Denique in hoc toto opere concinnando diligentiam quæ in nobis fuit omnem adhibuimus. Quæcunque in his quinque tomis citantur ex aliis auctoribus, curæ nobis ſuit ea in fontibus ipſis, ſeu Græcis ſeu Latinis, qua licuit, rurſus inſpicere, & auctorum locosquam accurate & diſtincte indicare. Pluribus in locis Indices, qui deſiderari viſi ſunt, a nobis confectos ſubjecimus. Cumque Notas ſuas Sirmondus ad calcem librorum, pro more temporis illius, rejeciſſet; nos, quod nunc uſu receptum magiſque commodum lectoribus, eaſdem ſingulis auctorum locis quos explanant, in eadem pagina ſubjunximus. Alia quæ præſtitimus, ipſa per ſe agnoſcentur. Certe nihil omiſimus, quoad facultas tulit, quo nova hæc operum laudatiſſimi ſcriptoris editio locupletior prodiret atque ornatior.

V I T A

J A C O B I   S I R M O N D I

S O C I E T A T I S   J E S U.

JACOBUS SIRMONDUS Societatis Jeſu Presbyter, inſigne ſæculi ſui ac reipublicæ literariæ ornamentum, natus eſt anno 1559. Octobris 12. Ricomagi in Arvernia, Patre Joanne Sirmondo Ricomagenſis urbis Prætore, matre Amabili Barrier lectiſſima femina; de quibus, eorumque numeroſa prole, hoc Sirmundi epigramma non invenuſtum, ipſius manu ſcriptum repetimus.

Joannes thalamo conſors & Amabilis uno
Duxere octonas prorſus olympiades.
Zodia quot cælo, ſi ſeptem errantia jungas,
Progenies illis tam numeroſa fuit.
Sex obiere prius, reliqui poſt fata parentum
Diverſis ſedes conſtituere locis.
Septem pars fratres, bis ter pars una ſororum
Solo diviſi corpore, non animo.
Diſparibus mundi ſtudiis, eadem omnibus una
Non illaudatis vivere cura fuit.
Solus ego numero ex tanto qui reſto ſuperſtes,
Mundo exul, Chriſti calica caſtra ſequor.

Decennis fere cum eſſet, Billomum a parentibus miſſus eſt ad urbis illius Collegium, quod omnium primum in Gallia Societas Jeſu habuit, viri nobiliſſimi Guillelmi a Prato Claromontenſis epiſcopi munificentia, cum S. Ignatius adhuc viveret, ac formam ædium ipſe præſcripſiſſet, recens conſtructum; quodque literarum gloria jam florebat. Ibi poſt annos ſex in ſcholis poſitos, cum vitæ ſanctioris deſiderio flagraret, in Societatem admiſſus eſt anno 1576. Julii die 26. ac tyrocinii primordiis quibuſdam perfunctus, religioſam veſtem ibidem induit 21. Auguſti. Confeſtimque Virodunum, ubi tunc Probationis domus erat, migravit menſe Septembri ejuſdem anni. Inde Muſſipontum anno 1577. ire juſſus eſt ad humaniorum literarum & rhetoricæ præſertim ſtudia recolenda: ubi, tyrocinii biennio confecto, Religioſa vota emiſit die 27. Julii. Tres annos deinde in decurrendo philoſophiæ ſtadio, pro Societatis more, conſumpſit. Mox Lutetiam ad docendum miſſus, illico ad ſcholam, quæ Humanitatis dicitur, in Pariſienſi Collegio noſtro regendam adhibitus eſt, ac duobus poſt annis promotus ad tradendam rhetoricam: cui muneri triennio præfuit. Hæc fere omnia ipſius manu ſcripta comperimus.

Ac per hoc tempus, haud ſane longum, comparavit in primis illam Latini Græcique ſermonis peritiam; eamque ſcribendi facultatem quam in ejus ſcriptis nemo non ſuſcipit: ubi obſcurum nihil, aut impeditum; nihil alienum aut redundans; nihil non ſanum, elegans, & excultum; ſed fucatum nihil, aut ornatu ambitioſo ſuſpectum nihil, ut palam vel ipſius exemplo fiat, quanti momenti ſit ad res etiam theologicas cum dignitate pertractandas, ſi quis ingenium afferat amœnioribus literis & linguarum cognitione perpolitum.

Fuit autem hæc Sirmondi non exigua felicitas, quod iis temporibus diſcipulos habuerit, Muſſiponti quidem Petrum Forerium Mataincurtium, Canonicorum deinde Regularium Congregationis Ordinis S. Auguſtini inſtauratorem & præfectum Generalem, necnon Sanctimonialium Congregationis B. Mariæ inſtitutorem, ſanctitate & miraculis illuſtrem, de quo in Sanctorum numerum abſcribendo nunc Romæ agi audio: Pariſiis vero Franciſcum Saleſium Genevenſem poſtea epiſcopum, cujus, tanquam Sancti, memoriam communi populorum voce ac ſuffragiis coli per annos fere xxx. vidit.

A mitioribus literis ad ſeveriora ſtudia progreſſus eſt anno 1586. ac ſcholaſticæ, ut vocant, theologiæ per annos quatuor operam dedit: interim ad eccleſiaſticæ antiquitatis cognitionem, ac libros Patrum Latinos Græcoſque perlegendos pari ſtudio & ardore incumbens: egregium hujus laboris ſocium nactus in eodem theologiæ ſtadio Frontonem Ducæum, virum eruditorum omnium laudibus celebratum, quicum ſemper conjunctiſſime vixit, cum in eodem ambo genere literarum verſati ſint. Quantus vero in utraque illa theologiæ parte Sirmondus fuerit, oſtendunt, tum accurata atque ad leges exacta in tractandis, cum res exigit, controverſiis theologicis ratio & ſubtilitas ipſius, tum quæcumque ad illuſtrandam Eccleſiæ hiſtoriam ac diſciplinam conſcripſit.

Hoc ipſo tempore complura, ut videtur, Patrum Græcorum opera Latine vertit, & Apollinarem Sidonium doctiſſimis illuſtravit Notis: qui primus excellentis viri partus, antequam publicam in lucem exiret, eruditorum, quibus ejus copiam fecit, plauſu, admiratione, præconiis exceptus, viam illi ad ſummam qua poſtmodum floruit ingenii & doctrinæ exiſtimationem aperuit. Extant virorum ea tempeſtate in re literaria principum, Juſti Lipſii, Nicolai fabri, Petri Pithœi, Frontonis Ducæi, aliorumque literæ, quibus Sirmondum rogant, hortantur, urgent, ut eximium opus ne diutius premat: Quod tamen nonniſi longo poſt tempore in lucem emittere potuit, ob eas cauſas, quas ipſe in libri præfatione exponit.

Cum autem brevi ad exteras etiam regiones, atque in Italiam præcipue, fama Sirmondi manaviſſet, Romam a P. Claudio Aquaviva tunc Societatis noſtræ Præpoſito Generali evocatus eſt anno 1590. Paruit eo libentius, quod inter armorum civilium tumultus, quibus tunc Gallia circumſonabat, haud ſatis loci pacificis artibus ac muſis relictum videretur. Romanum hoc ſuum iter eleganti poematio deſcripſit, quod etſi nunquam eo confecit animo ut emitteret; non ingratum tamen fore ſtudioſis puta-

vi, ſi ceteris Sirmondi Opuſculis illud adjungerem : cum præſtantium virorum etiam minutiſſima quæque in pretio ſint.

Quam Sirmondus expectationem de ſe Romæ concitaverat, non fefellit. Ibi certatim viri docti & literarum amantes ejus familiaritatem & colloquium ambire: neque minus eximiam viri humanitatem amare & complecti, quam præſtans ingenium & bonis artibus egregie cultum magni facere. In primis Aquaviva carum habuit: cumque illius prudentiam, conſilium, fidem ipſe per ſe, ut erat optimus ingeniorum æſtimator, brevi tempore cognoviſſet, hominem ſibi adjunxit, cujus opera ad gerenda Societatis negotia & ſcribendas epiſtolas uteretur. In ea procuratione per annos amplius ſexdecim ejus induſtriam mirifice probavit: ac de iis, quas Sirmondus ipſius nomine ſcribebat, epiſtolis aliquando dixiſſe narratur : tanta fide mentem ac ſententiam ſuam in iis explicari, ut eas non poſſet non agnoſcere pro ſuis; at eam ſtyli munditiam & ſplendorem eſſe, ut prope ſuperbum duceret eaſdem pro ſuis agnoſcere.

Sirmondus interea quidquid ſupererat otii, id totum ad hiſtoriæ & antiquitatis eccleſiaſticæ cognitionem penitus comparandam conferebat: lætus oblatam ſibi feliciter opportunitatem, principum virorum & monaſteriorum bibliothecas perluſtrandi, & dulcia cum doctis hominibus, non modo qui Romæ, ſed & qui Florentiæ, Patavii, Neapoli, Venetiis, dediti iiſdem ſtudiis erant, commercia ſociandi. Inde adeo cum ſummis viris, Maphæo Barberino, qui poſtea Urbanus VIII. fuit, Bellarmino Romani Collegii Rectore, Franciſco Toleto Sixti V. Romani Pontificis concionatore, Oſſato ac Peronio, qui omnes haud multo poſt purpura donati ſunt, ſtudiorum communione conjunctiſſimus fuit; maxime autem cum Cæſare Baronio, tunc temporis in Annales Eccleſiaſticos incumbente : ad quod immortale opus quantum contulerit Sirmondus, & quantum illi Eccleſia hoc nomine debeat, ne ob ejus modeſtiam lateret, Baronius ipſe non uno in loco conteſtatus eſt, ac memoris erga præſtantem amicum animi ſui veſtigia cunctis poſtea ætatibus eorunda conſignavit: eidemque moriens æneam Chriſti e cruce pendentis imaginem, quæ tam multa, tam præclara ſcribenti verſata ſemper ob oculos fuerat, veluti teſtamento legavit : quam hodieque in noſtri Collegii cimelio conditam ſancte aſſervamus.

Quandiu in Italia fuit, veteres mſs. Codices tum Græcos tum Latinos, priſcas inſcriptiones, numiſmata, & quicquid ad ſacræ aut profanæ antiquitatis cognitionem adjumento eſſe poſſet, ſedulo perſcrutari, exſcribere, ac mira ſagacitate & ſolertia explicare ſtuduit. Cumque, juſſu ſummi Pontificis, nova Conciliorum generalium Collectio ederetur Romæ; in magna eruditorum copia, quibus Italia tunc abundabat, unus præ omnibus electus eſt, cui conficienda hujus operis præfatio mandaretur. Quin ex Europa tota viri in omni literarum genere præſtantes, ab eo, tanquam ab oraculo, reſponſa petere per literas : ipſa Italia ſuſpicere hominem Tranſalpinum, cui Romanæ antiquitatis myſteria quam ipſis eſſent indigenis notiora.

Poſt Romanæ commorationis annos prope XVIII. cum a civilibus tandem bellis Gallia reſpiraret, Sirmondus Lutetiam anno 1608. reverſus, veterum ſcriptis, quorum ditiſſimam meſſem tum in Italia, tum in variis Galliæ locis incredibili diligentia collegerat, edendis in publicum atque illuſtrandis totum ſe impendit ; ab eoque tempore ad extremam ſenectutem, de annis tribus & quadraginta quibus ſuperſtes fuit, nullus abiit quo unum aut alterum ejuſmodi literarium munus publico non donaverit: veri, ſi quis unquam fuit, perveſtigator indefeſſus, explorator ſagax, æquus æſtimator, conſtans & apertus aſſertor ac vindex.

Ac primum in Profeſſa Societatis domo quatuor circiter annis verſatus eſt, ibique Goffridum Vindocinenſem, Ennodium, Flodoardum, Fulgentii opuſcula, & Valeriani Homilias edidit. Cum autem Pariſienſe Collegium opportunior ipſius ſtudiis ſedes futura eſſet, & majorem librorum ſuppeditatura copiam ad Eccleſiæ Gallicanæ illuſtranda Concilia, quod jam meditabatur ; eo ſe recepit ſub finem anni 1612. ac quinque poſt annis Rector ejuſdem Collegii renunciatus eſt : dignus certe qui præeſſet illi Academiæ, in qua ſimul Fronto Ducæus, Jacobus Salianus, Ludovicus Creſollius, Ludovicus Maratius, Jacobus Gordonus Leſmoræus, Dionyſius Petavius, Nicolaus Cauſſinus, Philippus Monçæus, Franciſcus Vigerius, Joannes Bagotius, Jacobus Grandamicus, Ludovicus Cellotius, aliique complures eruditis monumentis ornare literas & augere contendebant.

Aſpirabat animos omnibus Sirmondus, præibat exemplo, collectas privatis laboribus opes libens communicabat: id quod teſtatum reliquerunt, Petavius in præfatione ad Nicephorum, quem a Sirmondo, ut ipſe ait, acceptum tunc prælo commiſit; Fronto Ducæus paſſim in doctiſſimis ad Chryſoſtomum ſuis obſervationibus ; Franciſcus Vigerius in Euſebii Præparatione Evangelica ; Ludovicus Cellotius, & in Hiſtoria Gotheſcalci, & in Notis ad Concilium Duziacenſe. Sirmondus ipſe Paſchaſium Radbertum, catholicæ de euchariſtia fidei teſtem ac vindicem, & Anaſtaſii Romani Bibliothecarii Collectanea edidit. Mox gravem cum Jacobo Gothofredo, multoque etiam magis cum Gothofredi defenſore Salmaſio pro Romanæ ſedis amplitudine dimicationem ſuſcepit; hominemque ſuæ famæ præfidentem, pugnæque avidum, & ad ſcribendum alacrem & promptum, quanto ipſe brevioribus, tanto majoris ponderis & elegantiæ ſcriptis compreſſit.

Poſt hunc pro Epiſcopi Romani prærogativa conflictum, ad Caroli Calvi & regum noſtrorum edenda Capitula, hoc eſt, ad ſinceram illorum principum in tuenda catholica religione fidem & conſtantiam æternitati conſecrandam, ſe contulit anno 1623. Nec multo poſt latiorem campum ingreſſus, Eccleſiæ Gallicanæ Concilia in tres tomos digeſta, & eruditiſſimis Notis illuſtrata vulgavit. cujus eximii operis primam partem cum Ludovico XIII. è Rupellana obſidione revertenti obtuliſſet ; pergratum fuit Chriſtianiſſimo Principi, dum ipſe catholicam religionem armis aſſereret, in regno ſuo reperiri, qui doctiſſimis & immortalibus eamdem ſcriptis tam præclare vindicarent. Per idem tempus magna quoque cum Petro Aurelio ſuper Synodi Arauſicanæ I. Canone lis Sirmondo fuit & contentio: in qua quid præſtiterit, cum Valeſius in elogio Sirmondiano poſtea, tum nos in Præfatione ad Tom. IV. pluribus exponemus.

Interim, cum ſummus Pontifex Urbanus ejus nominis VIII. tum ſua ipſius, tum Franciſci Cardinalis Barberini nepotis ſui voluntate, ac ſingulari erga literas & literatos, & privatim erga Sirmondum jam diu ipſis cognitum ſtudio, apud Mutium Vitelleſcum, tunc Societatis Jeſu Præpoſitum Ge-

Digitized by Google

neralem inſtitiſſet, ut Romam rurſus accerſeretur; Ludovicus XIII. interceſſit, tantum virum ſibi & Galliæ ſuæ eripi non ferens. Extant adhuc ea de re, tum Præpoſiti Generalis ad Sirmondum, tum Regis ad Mutium Vitelleſcum, necnon ad Joannem Fillæum Provinciæ Præpoſitum, literæ.

Cum autem non doctrinam modo & ingenium viri, ſed virtutem etiam ſapientiamque magis ac magis in dies prædicari audiret Rex optimus, hunc ſibi ſacræ confeſſionis adminiſtrum adſcivit anno 1637. Quod munus vir modeſtiſſimus, atque ab aulæ rebus alienus, primum quidem amovere ſe omni ope contendit: at ſuſcipere coactus, maxima cum probitatis atque integritatis laude geſſit; quidquid apud Principem juſtiſſimum gratia valebat, id totum in Eccleſiæ ac religionis decus & tutamen conferens.

Nec conſueta literarum ſtudia propterea dimiſit. tunc Theodoreti Opera quatuor voluminibus collecta edidit, quo de opere Hugo Grotius aliquot ante annis ſcribens Petro Puteano: *Magna ſunt*, Epiſt. 302. pag. 509. loquit, *Sirmondi in literas merita, quibus ſi Theodoretum addiderit, inverecundum ſit ab ipſius ſenectute amplius aliquid poſtulare*: Sed Sirmondo pudor & religio fuit adhuc valenti & vegeto ceſſare, & alia in dies non moliri. Tum & celebrem DE DUOBUS DIONYSIIS DISSERTATIONEM, nec multo poſt QUÆSTIONEM TRIPLICEM, de Lege *Celebrandis*, &c. ex occaſione controverſiæ inter Juriſperitos coortæ, publicavit; qua quidem lucubratione oſtendit quantus eſſet in ea quoque doctrinæ eccleſiaſticæ parte, quæ Canonico Jure continetur.

Regii Confeſſarii munus annos quinque adminiſtravit. Otio poſtea literario redditus, ad priſtina ſtudia novam quamdam alacritatem attulit: &, quod gravioribus impeditus negotiis facere non potuerat, Avitum Viennenſem, Euſebii Cæſarienſis Opuſcula, Fulgentii Excerpta contra Fabianum, poſtremo Hincmarum & Theodulfum edidit. His ſtudiis erat intentus, cum Romam anno 1645. ad generalia Societatis noſtræ comitia communibus Patrum ſuffragiis iterum delegatus eſt, quo nempe ante annos XXX. eamdem ob cauſam fuerat in Claudii Aquavivæ obitu miſſus. Hanc provinciam, quamvis quinque annis octogenario major, ſuſcepit non invitus; nec injucundum ei fuit luſtratos ſibi olim ſacræ & profanæ eruditionis fontes tertium inviſere.

Ex Italia Lutetiam reverſus, licet jam provecta admodum ætate, adhuc tamen vegeta & laboris patiente, a ſcribendo non deſtitit: &, quod mirum prorſus ac ſingulare, idem tunc etiam fuit ingenii vigor, eadem ſermonis venuſtas & elegantia. Cumque per illa tempora commotæ eſſent, in Gallia potiſſimum, graves turbæ ac dimicationes *de gratia Dei & libero hominis arbitrio*; id maxime ſpectavit, ut quod erat vitæ reliquum, in antiquæ & catholicæ doctrinæ defenſione conſumeret.

Eo conſilio, ſub prima initia naſcentis novæ ſectæ, jam *Prædeſtinatum* emiſerat in lucem; quo ex libro intelligeretur, quæ mens veteris Eccleſiæ *de gratia Dei & prædeſtinatione Sanctorum* ad quintum uſque ſæculum extitiſſet. quarto poſt anno Rabani Moguntini tres adverſus Gotheſcalcum Epiſtolas vulgaverat: quibus palam fieret, unam eamdemque temporibus Rabani, ac ſuperioribus ſæculis, Eccleſiæ fidem adverſus Prædeſtinatianorum errores viguiſſe. Sed cum adverſarii, Prædeſtinatianam hæreſim prorſus commentitiam eſſe, aut imperite aut malitioſe pertenderent; hos ut confutaret, ſectæ Prædeſtinatianæ Hiſtoriam ab ipſo exortu contexuit.

Ad extremum, cum Novatores, non modo eam doctrinæ catholicæ partem quæ in dogmate explicando verſatur, ſed etiam antiquioris Eccleſiæ diſciplinam ab catholicis ſive deſidia, ſive nimia facilitate ac remiſſione eſſe corruptam calumniarentur; jamque publicæ, de peccatis etiam occultis, pœnitentiæ uſus in unam aut alteram Galliæ diœceſim, non ſine proborum offenſione, inductus eſſet; tum vir pluſquam nonagenarius, ad opem Eccleſiæ ferendam adhuc alacer & erectus, ne malum latius ſerperet, Hiſtoriam publicæ pœnitentiæ conſcripſit: in qua dum hiſtorici magis quam theologi partes agere videtur, novos uſus per imperitiam vel fraudem invectos, efficacius convellit, quam ſi prolixius & aperto marte confutaſſet.

Tandem, hæc & alia pro Eccleſia ac Religione aſſidue meditantem gravis icterus invaſit: eoque morbo paucis diebus conſumptus, perceptis rite ſacramentis, inter tenerrimos pietatis ſenſus in Pariſienſi noſtro Collegio placidiſſime & ſanctiſſime, ubi vixerat, expiravit 7. Octobris, anno 1651. ætatis ſuæ anno 93. minus diebus quinque, cum in Societate noſtra 75. annos exegiſſet: vir omni laudum genere cumulatus, neque tantum ingenii & doctrinæ præſtantia, ſed & Chriſtiani ac Religioſi hominis virtutibus inſignis: catholicæ fidei ſic ſtudioſus, ut nihil fere ſcripſerit, quod ad eam illuſtrandam, aut ſtabiliendam non pertineret. Cumque a malevolis quibuſdam ſpargi audiiſſet ſub ipſius nomine neſcio quæ paradoxa; doluit vehementer apertus ac profeſſus cujuſcomque pravæ doctrinæ hoſtis, quod talia ſibi affingerentur. Qua de re cuidam viro Societatis noſtræ doctiſſimo & graviſſimo ſcribens XV. Kal. Sept. an. MDCXLIX. *Mentiar*, inquit, *ſi ullum, ex iis etiam quæ leviora ſunt & ad nudam hiſtoriam ſpectant agnoſcere, ut ſe habeat, me dicam: adeo inſulſa & figmentis aſperſa ſunt omnia. Quod vero de Sacramentis ſic loquuntur, quaſi de iis quidpiam ab Eccleſiæ placitis alienum ſentire me oſtenderim, mera eſt & tetra calumnia. ſervavit me hactenus divina pietas ab hac dementia, ſervabitque, ut ſpero, in poſterum, quoad vivam, innoxium.*

Etſi in literis ac doctrinis aſſiduus fuit, nihil tamen de Religioſæ vitæ muniis, aut ulla officii parte unquam remiſit: domeſticæ diſciplinæ atque obedientiæ cultor eximius; ſeverioris paupertatis adeo retinens, ut in affecta etiam ætate nihil unquam paſſus ſit ſibi non commune cum aliis ad victum & veſtitum tribui. Neque minus egregia fuit demiſſio animi & honorum contemptus. Cujus rei argumento eſſe poteſt epiſtola quam provinciæ hujus noſtræ nomine ad * Urbanum VIII. Pontificem Maximum ſcripſit. Nempe cum Philippus IV. Hiſpaniarum rex Ferdinandum Salazarium, noſtræ Societatis theologum, præclari pro immaculata B. Virginis Conceptione operis ſcriptorem, in Epiſcopum Malacitanum, ac paulo poſt in Ciarquenſem apud Peruanos Archiepiſcopum aſſumi poſtulaviſſet; Pontifex autem tum ipſius Salazarii, tum Societatis univerſæ, ſacras infulas, pro Inſtituti noſtri ratione, omnino refugientis precibus ac votis denique ceſſiſſet; viſa res eſt ejuſmodi, pro qua Urbano gratias, tanquam pro beneficio ſingulari, agere per epiſtolam deberent totius Societatis provinciæ ſingulæ: atque id muneris Sirmondus pro Francica ultro ſuſcepit, velut omnium mentes ac ſtudia ipſe unus collecta & alte animo infixa gerens: eoque prorſus, quid ipſe in re ſimili facturus eſſet, oſtendit. Et vero, quis ipſius animus in propria cauſa fuerit, ſatis demonſtrat id quod Henricus Valeſius in eam ſen-

* Extat in Tomo IV. in Epiſtolis, & præfationibus

Digitized by Google

commemorat in ipſius laudatione funebri, quam quidem hic attexere placuit, tum ob præſtantiam auctoris, tum quod ponderis ac fidei plurimum ſane habere debet teſtimonium magni viri, quem eruditio una Sirmondo & ſtudiorum ſimilitudo devinxerat.

HENRICI VALESII
ORATIO,
IN OBITUM
JACOBI SIRMONDI S. J.

Quicunque magnorum Virorum laudes oratione funebri prædicare inſtituerunt, AUDITORES ORNATISSIMI, hoc potiſſimum conſilio id præſtitiſſe mihi videntur, ut vel mortuorum nomen ad æternam poſteritatis memoriam conſecrarent, vel præſtantibus hominum meritis hanc velut honoris & gloriæ mercedem perſolverent, vel certe ut privatum aut publicum dolorem hujuſmodi ſolatio mitigarent. Nobis vero inpræſentia quidem non magnopere laborandum eſſe video, ne ejus viri, cujus exequias honoramus, nomen a ſitu & tenebris vindicatum æternitati commendemus. Id enim ipſe dum vixit, publicatis ingenii ſui monimentis adeo cumulate præſtitit, ut jam nos hoc labore prorſus levati ac liberati eſſe videamur. Nec dubium eſt quin quandiu ſuus honor literis ſtabit, quandiu hiſtoriæ, quandiu antiquitatis & humaniorum artium ſtudioſi ſupererunt, tandiu Jacobi Sirmondi nomen celebre atque illuſtre inter eruditos futurum ſit. Quod igitur reſtat, ut memoriæ hominis præſtantiſſimi, ac de literis optime meriti honos habeatur, utque mœrorem veſtrum, qui tanto lumine orbati eſtis, oratione noſtra mollire ac lenire ſtudeamus, id cunctis ut equidem ſpero faventibus aggredimur. Hoc enim & illius viri amplitudo, & amicitiæ vinculum quæ mihi cum ſuperſtite interceſſit, & veſtra omnium vota poſtulare mihi videntur, ut homini quoad vixit, optimo, humaniſſimo, atque amiciſſimo, debita laudis, humanitatis, atque amicitiæ officia impendamus. Neque vero committendum eſt, ut cum Regum, Principum, & Magnatum funera ejuſmodi orationibus celebrari conſueverint, viris doctrina, atque eruditione excellentibus idem honos a nobis denegetur. Quippe abſurdiſſimum meo judicio fuerit, illiteratis quidem hominibus honorem ex literis haberi: eos vero qui totam ætatem literis juvandis ac promovendis impenderunt, qui dum viverent reipublicæ literariæ decus atque ornamentum fuerunt, hoc literarum munere atque officio minime exornari.

Ac principium quidem ejuſmodi orationum fere ex majoribus ducitur, ut & is, cujus exequiæ celebrantur, majorum ſuorum illuſtretur laudibus, & viciſſim ex nepotis laudatione non mediocris gloriæ pars ad majores redundet. Nobis vero qui religioſi propoſiti hominem prædicare ſuſcepimus, hic nobilitatis locus parum neceſſarius videtur. Non quod ejuſmodi ornamentum nobis deſit, quippe qui vetuſtiſſimam ac nobiliſſimam apud Arvernos Sirmondorum familiam fuiſſe non ignoramus. Sed quoniam ipſe ejuſmodi natalium ornamenta contempſit, nos quoque æquum eſt, iis neglectis ac prætermiſſis, ad alia longe potiora orationis curſum promovere. Liceat illis qui in ſeipſis nihil laude dignum habent, ex majorum laude ac nobilitate gloriam captare. Quos equidem Lunæ comparare ſoleo, quæ cum propria luce careat, lumen ſuum a Sole mutuatur. Sic iſti cum proprio ſplendore deſtituti ſint, ad majorum virtutem confugiunt, qua vitia ſua contegi, ac ſeipſos illuſtrari poſſe arbitrantur. Hi vero qui ſuo ipſi virtute nituntur, & qui ſuo labore famam ſibi decuſque pepererunt, nullum extrinſecus adminiculum, nullum adſcititium ſplendorem deſiderant. Porro cum omnes homines animo conſtemus & corpore, quorum alterum commune cum brutis, alterum ſpiritalis cujuſdam, divinæque naturæ particeps habemus, duplicem quoque nobilitatem in ſingulis hominibus ſpectare debemus. Quarum altera, quæ ex corpore ducitur, deterior ac vilior ſit neceſſe eſt, quippe quæ ex deteriore atque ignobiliore hominis parte deſcendat. Itaque plurimi ſapientia ac virtute excellentes viri hanc nobilitatem utpote nocti ac tenebris addictam, & ſanguini tanquam luto penitus affixam atque immerſam merito ſpreverunt. Nec qui, aut unde eſſent, quibuſve parentibus prognati, familiaribus ſuis commemorare voluerunt. Altera nobilitatis ſpecies ex animo petitur, quæ ſola non dicam meo, ſed omnium prudentum judicio nobilitatis nomen meretur. Nam illa quidem caduca ac mortalis, in terram abjecta ac depreſſa, fluxa atque inſtabilis, quippe quæ dari adimique poſſit. Ad hæc incerta ac dubia, teſtibus & tabulis plerumque confictis ac ſuppoſititiis comprobatur. Hæc vero perinde ac animus ipſe immortalis eſt, nec morti, nec Principum violentiæ obnoxia, ipſa per ſe ſine alterius teſtimonio eluceſcit. Hanc ergo mihi præcipue nobilitatem in Jacobo Sirmondo conſidera, quam ille ſolam concupivit, quæ ſola digna eſt homine, digna chriſtiano, digna religioſæ profeſſionis viro. Quænam vero ſunt hujus nobilitatis inſignia, dicet aliquis, ex quibus nobilem ab obſcuro & ignobili dignoſcere valeamus? Non alia certe quam quibus ſolertem a ſtupido, doctum ab imperito, virum bonum ab improbo diſcernere ſolemus. Etenim ſi rem ipſam attentius perpendere voluerimus, tribus maxime rebus homines aliis hominibus præcellere, & ſupra ceteros eminere reperiemus; ingenio ſcilicet, doctrina atque virtute. Hæc ſunt quæ viros claros & ſpectabiles & illuſtres efficiunt, potius quam Principum codicilli aut infulæ dignitatum. Nam hujuſmodi codicilli & inſignia, umbram tantum honoris circumdant hominibus, idque modico temporis ſpatio, quandiu aut in vivis agunt, aut magiſtratu ſibi delato funguntur. Hæc vero animi inſignia ſolidam gloriam non modo ſuperſtitibus, ſed etiam mortuis omnium judicio ac conſenſu præſtant. Quæ quidem omnia in Jacobo Sirmondo non vulgaria, ſed eximia ac ſingularia fuiſſe, omnes ut opinor, mihi facile aſſenſuri eſtis. Nam qui id negare voluerit, tot illico argumentis ac teſtimoniis obruetur, ut aut imperitiam ſuam, aut quod turpius eſt, malevolentiam fateri cogatur.

Atque ut primo loco de ejus ingenio dicam, idem certe de illo, quod de Hortenſio, dici poteſt: Sirmondi ingenium ſimul agnitum, ſimul probatum fuiſſe. Ingenium autem appello lumen quoddam mentibus a natura inditum: ſeu potius vividum quemdam impetum, atque igneum vigorem ad ſumma quæque tendentem: aut ſi mavis, generoſam indolem & ſagacitatem, qua qui præditus eſt ad abditiſſimarum rerum atque rationum cubilia penetrat, & veritatem facile odoratur ac veſtigat, nec abſiſtit prius quam illam tanquam prædam ſuam comprehenderit. Hæc porro vis quam dixi, emicat atque elucet plerumque in adoleſcentibus, corroboratur in viris, langueſcit in ſenibus. Sed in Jacobo Sirmondo eadem quæ in adoleſcentia fuerat, in ultima etiam ſenectute vis ingenii permanſit. Adeo ut quæ corporis animique vires infringere conſuevit ætas, robur ingenii non fregiſſe in eo, ſed potius confirmaſſe videretur. Tanto igitur tamque felici præditus ingenio Sirmondus, non quemadmodum plerique adoleſcentum ſolent, illud aut deſidia deteri, aut voluptatibus corrumpi paſſus eſt: ſed velut opimum ac ferax ſolum aſſiduo labore ſibi excolendum putavit. Et quo quidem pacto adoleſcens inter æquales in ſcholis eminuerit, atque ipſa magiſtrorum præcepta pæne priuſquam eſſent tradita, comprehenderit, nihil hic attinet dicere, cum alia longe majora, ac plus admirationis habitura nobis ad dicendum ſuperſint. Cum vero ex ephebis exceſſiſſet, nec minore virtutis quam diſciplinarum amore flagraret, in eam ſe ſodalitatem dicare conſtituit, in qua utriuſque tam doctrinæ ſcilicet quam virtutis ſtudia ex æquo vigere ac florere animadverterat. Sic enim exiſtimabat doctrinam quidem abſque virtute, rem caſſam atque umbratilem eſſe, & quæ plus interdum noxæ afferat quam utilitatis: virtutem vero doctrinæ conſortio deſtitutam, prorſus imperfectam ac mancam videri, quippe quæ aliis prodeſſe vix poſſit: ceterum ambas ſimul junctas plus ponderis atque auctoritatis habere. Hæc ille animo perpendens, illud etiam ſodalitiorum commodum cogitabat, quod homines eodem ſacramento adſtricti, abdicatis rerum humanarum curis perfectæ ſapientiæ ſtudiis vacantes, mutuis ſe hortationibus atque exemplis viciſſim adjuvare poſſunt. Proinde ex omnibus ſodalitiis, illud maxime expetivit, quod ab S. Ignatio primum inſtitutum, & virtutis gymnaſium, & diſciplinarum quoddam quaſi domicilium eſſe norat.

Tali collegio adſcriptus Sirmondus, primum quidem linguarum & antiquitatis tam Græcæ quam Latinæ tantam ſibi peritiam comparavit; quantam ex ejus ſcriptis perſpicere poteſtis. His deinde quaſi fundamentis poſitis cum doctrinæ vaſtos eſſe limites & in immenſum diffuſos intelligeret, iis maxime ſtudiis ſe ſe includere ſtatuit, quæ & profeſſionis religioſæ viro convenire, & plurimum utilitatis allatura eſſe cenſebat. Itaque ad hiſtoriæ & antiquitatis Eccleſiaſticæ notitiam totum ſe penitus applicuit atque addixit, ut non ſibi ſolum, ſed etiam patriæ, atque univerſæ Eccleſiæ prodeſſet. Quo quidem in genere ſtudiorum tantopere profecit, ut pares admodum paucos, ſuperiorem vero ætate ſua neminem habuerit. Cum vero partim felicitate ingenii, partim laboris aſſiduitate ingentes doctrinæ meſſes, ac theſauros collegiſſet, primum quidem patriam ſuam, ac deinde totum orbem Chriſtianum pretioſis ingenii ſui monimentis illuſtravit. In quo ſingularem ejus prudentiam ac modeſtiam mirari ſubit, qui cum eximiam doctrinam citiſſime eſſet adeptus, ſero tamen opera ingenii ſui publicare in animum induxit. Quod quidem tanti viri conſilium atque exemplum, utinam tam noſtri quam exteri ſequerentur, qui vixdum e ſcholis egreſſi indigeſta adhuc ſtudia in publicum extrudunt, & prææmaturæ editionis famam potius quam ſolidam conſummatamque doctrinam concupiſcunt. Longum eſſet hic percenſere, quot ille libros partim vetuſtiorum ſcriptorum in lucem primus ediderit, partim Latino ſermone interpretatus ſit, partim etiam ſuo marte compoſitos nobis reliquerit. Neque enim piget inter Sirmondi opera numerare libros optimorum ſcriptorum, quos ille a ſitu & tenebris vindicatos publica tandem luce donavit. Nam & ejus diligentia atque induſtria laudanda eſt, qui tot antiquitatis monimenta undique conquiſivit, & benignitas prædicanda eſt, quod publico eos libros minime invidit, ſed exſcribendi edendique laborem ultro ſuſcepit. Quod vero ſumma fide eoſdem edidit, Notaſque omnibus, aut Præfationes adjecit eruditiſſimas, eo etiam nomine maximas illi gratias univerſi habere debemus. Ceterum inter hujus generis libros primas ſibi merito vindicat editio Conciliorum Gallicanæ Eccleſiæ. Quæ non ſine ingenti quodam labore a ſe collecta, & pulcherrimo ordine digeſta atque illuſtrata cum felicis memoriæ Ludovico Regi Chriſtianiſſimo offerret, Eminentiſſimi Cardinalis Armandi Richelii honorificentiſſimo teſtimonio eſt exornatus. Quod quidem teſtimonium non tam ipſius Cardinalis Richelii, ut ſentio, quam totius Galliæ commune ſuffragium debet videri. Ex alterius vero generis libris, primum occurrunt Commentarii, quos in varios auctores ille tanta elegantia, tantoque cum judicio conſcripſit, ut nihil in eo genere perfectius eſſe poſſit. Atque ut vel una ab Apelle ducta linea, manum præſtantiſſimi artificis olim indicaſſe dicitur, ſic unica Jacobi Sirmondi quantumvis brevis nota, ad doctrinam ejus declarandam abunde ſufficerit. Sed celeberrimi & præſtantiſſimi omnium judicio ſunt ii libri, qui in contentioſo & pugnaci ſcribendi genere verſantur. Fuerunt enim illi non ſemel diſcidia ac certamina cum viris doctiſſimis, de literariis quibuſdam quæſtionibus, ex quibus ille ſemper ſuperior victorque omnium eruditorum conſenſu diſceſſit. Sentio me in ancipitem ac difficilimum locum incidiſſe, ut verendum mihi ſit, ne dum Jacobi Sirmondi laudes perſequor, de eruditiſſimorum hominum fama aliquid videar detraxiſſe. Sed tamen obſequendum eſt veritati, parendumque juſſibus veſtris, AUDITORES, qui me ad pergendum cum attentione veſtra, tum benevolis nutibus invitatis. Neque enim vereor, ne hanc obtrectandi viris clariſſimis occaſionem de induſtria arripuiſſe videar, cum præſertim in hunc ſermonem pæne invitus deſcenderim, quo non mea me voluntas, ſed ipſa laudationis ſeries neceſſitaſque conjecit. Huc accedit, quod hæc oratio nullam contumeliam, nullam ignominiæ labem aſpergere poteſt viris, & omnium ſermone & merito ſuo celeberrimis. Qui ſi in hoc ſtadio ac pulvere literarum victi ſunt ſemel a Jacobo Sirmondo, non id illis inhoneſtum ac probroſum debet videri. Neque enim ut in acie aut in lucta, ſic in his ſtudiorum concertationibus aut victor efferre ſe debet jactantius, aut victus præ pudore erubeſcere. Sed utrumque hieran, ut veteres aiebant, facere convenit, & palmam ac coronam veritati utpote victrici conſecrare. Quippe fieri poteſt, fitque ſæpiſſime, ut is qui modo victor fuit, ſtatim in alio opere cadat & corruat: is vero qui inferior prius fuerat, in aliis poſtea conflictibus ſuperior evadat. Denique non ex unius certaminis eventu, ſed ex omnium ſcriptorum atque operum comparatione, hominum laus famaque æſtimanda eſt.

Igitur ut ad Sirmondum redeamus, primum illi certamen fuit de Regionibus Suburbicariis, cum viro ætatis noſtræ longe doctiſſimo, qui ex loco Rufini tanquam ex arce quadam auctoritatem Romani Pontificis impugnabat. Confecta res omnibus videbatur. Tam validis quippe argumentis ac rationibus ſen-

ſententiam

tentiam ſuam vir ille firmaverat, ut non dicam vulgus imperitorum, ſed Cardinalis ipſe Perronius, vir omnium conſenſu rerum Eccleſiaſticarum peritiſſimus, neminem crederet poſſe reperiri, qui tantæ machinæ impetum retunderet. Sed continuò extitit Jacobus Sirmondus, qui pro Rom. Pontificis auctoritate, id eſt pro veritate ipſa propugnans, tribus libellis, quaſi totidem præliis ſic adverſarium ſuperavit, ut jam nemo ſit inter eruditos: qui non Sirmondi ſententiam ambabus, quod aiunt, ulnis amplectatur.

Secundum illi certamen fuit cum Petro Aurelio magni nominis Theologo, de Canone quodam, ut vocant, Arauſicani Concilii. Quæ quidem contentio longe gravior ac periculoſior extitit quàm prima. Nam in priore quidem conflictu omnes Catholicæ profeſſionis homines à ſuis ſtantes partibus Sirmondus habuerat. Sed in hoc poſteriori res erat cum homine verſuto & callido, qui Epiſcoporum cauſam defendendam ſuſceperat, totamque Theologiæ ſcholam opinioni ſuæ ſubſcribentem velut auxiliares copias ſecum trahebat. Accuſabatur falſitatis ab homine, qui nomen ſibi ipſe falſum adſcripſerat; & falſitatis illius, non quæ levis momenti eſſet, ſed in re ſacroſancta commiſſæ: neque in uno duntaxat Canone, ſed in tota mole, ipſo enim verbo utar Aurelii, Gallicanorum Conciliorum. Quid ageret Sirmondus? An accuſationem illam ſilentio diſſimularet? Id vero erat crimen fateri, & exiſtimationem ſuam prodere. Cauſam-ne ſuam defenderet? illico omnes prope Epiſcopos ac Theologos, & nonnullos ex ſodalibus ſuis adverſos erat habiturus. In hac difficultate poſitus ita cauſam ſuam defendere ſtatuit, ut nec Epiſcoporum juriſdictionem, nec receptam in ſcholis opinionem læderet, & negativam particulam, de qua ſola erat controverſia, ex fide manuſcriptorum Codicum, & cum ratione ab ſe adpoſitam eſſe monſtraret. Quod certe tam luculente præſtitit primum in Epiſtola, deinde duobus Antirrheticis libris, quorum ultimum factione Aureliana diu ſuppreſſum eſſe meminimus, ut quicunque eos abſque ullo partium ſtudio legerit, Sirmondo victoriam adjudicare cogatur. Pudet me profecto interpretationis Aurelianæ: adeo ab omni ſenſu ac ratione, & ab ipſis verbis Arauſicani Canonis abhorret. Itaque fremant licet atque obſtrepant Aurelianarum partium ſectatores, ſemper vera habebitur Canonis illius editio & interpretatio, quæ à Sirmondo prolata eſt. Aurelii autem lectio & explicatio ab omnibus doctis boniſque repudiabitur.

Omitto reliquas ejus velitationes, cujuſmodi fuit illa de duobus Dionyſiis, & aliæ quædam, quas conſulto prætereo, ex quibus omnibus eandem, quam ex prioribus, gloriam reportavit. Quod equidem non tam illius doctrinæ quam acerrimo judicio adſcribendum puto. Etenim in illo viro tanta judicii vis, quanta vix unquam in alio fuit: hancque propriam & præcipuam ejus dotem eſſe omnes conſentiebamus. Itaque cum ad maximum ingenium par judicii robur adjunxiſſet, illudque longo uſu ac diuturna meditatione confirmaſſet, non mirum videri debet, ſi invictus hoc tandem modo luctator evaſerit. Etenim in nulla operis parte aberrare, ſupra humanam ſortem poſitum prorſuſque divinum eſt. Sed quicunque judicio præ ceteris pollent, id ſaltem aſſequuntur, ut aut quam rariſſime, aut quam leviſſime peccent. Cum enim ad ſcribendum non levitate ſed conſilio ferantur, hinc fit ut minimam reprehendendi anſam adverſariis ſuis præbeant. Sed erit fortaſſe quiſpiam, qui Jacobum Sirmondum contentioſum ac rixoſum hominem fuiſſe ex eo colliget, quod de re literaria tot controverſiis, ad extremam uſque ſenectutem, tot jurgiis diſtrictus atque exercitus fuit. Eos vero qui ita ſentiunt, animadvertere oportet, Sirmondum, utpote quietis & otii amantiſſimum, ſemper invitum ac nolentem ad hæc certamina deſcendiſſe. Certe ſi rem attentius inquirere velimus, eum aut depellendæ calumniæ, aut propugnandæ veritatis religioniſque cauſa in hanc arenam prodiiſſe deprehendemus. Verum quando caſu quodam, aut potius tractu ipſo progreſſuque orationis ad locum de moribus devenimus, pauca etiam de virtutibus illius dicenda ſunt, ut totius orationis continuus curſus ad metam uſque tandem perducatur.

Ac ceteras quidem virtutes, quibus interior ejus vita ornata eſt, ſodalibus illius commemorandas relinquo, eas duntaxat hic relaturus, quæ in omnium conſpectu ac publica luce fulſerunt. Mira in illo comitas & humanitas, quâ omnes adeuntes complectebatur. Ad hæc modeſta gravitas, & ingenuus quidam pudor in ore ſenis emicabat, prorſus ut Proculum illum, quem virginis ſenectæ Tertullianus appellat, referre mihi videretur. Nunquam ille obſcœnum aliquod verbum aut turpiorem ſenſum ne inter legendum quidem ferre poterat. Mulierum colloquia, quæ alii appetere ſolent, ſtudioſe vitabat. Neque vero illum ſenectus moroſum reddiderat. Juvenilis quædam hilaritas in ſenis ore perpetuo reſidebat, adeo ut ex illius ſermonibus non doctiores modo, verumetiam lætiores rediremus. Animi æquabilitas & tranquillitas erat admirabilis, quippe qui nihil præter virtutem atque doctrinam ac cæleſtia concupiſceret: ab omni ambitione & inanis gloriæ cupiditate penitus alienus. Itaque in quibuſdam libris nomen ſuum minime inſcripſit. Et cum inter ſodales ſuos maxima quæque officia ſumma cum laude geſſiſſet, cum in aula Regis Chriſtianiſſimi verſatus fuiſſet, tamen privatum otium cum literis ſemper honoribus antepoſuit. Evocatus Romam olim fuit ab Urbano beatæ memoriæ Pontifice maximo, ſuffragatione Eminentiſſimi Cardinalis Barberini, qui eximias Sirmondi dotes optime cognoverat. Sed Rex Chriſtianiſſimus Ludovicus ſuaſu quorumdam virorum eum Gallia excedere vetuit, ne tantus vir ad illuſtrandam Gallicanæ Eccleſiæ antiquitatem natus, Galliæ eriperetur. Renuntiatum eſt illi non multo poſtea ab hominibus fide digniſſimis eo conſilio ipſum Romam accitum fuiſſe, ut in ſacrum Purpuratorum ordinem adſcriberetur. Memoria teneo id ab illo, cum hæc mihi narraret, additum fuiſſe, ſe ſi in ipſo Romanæ urbis introitu hoc ſummi Pontificis conſilium reſciviſſet, ſtatim eadem via in patriam fuiſſe rediturum. Quod equidem tanti viri de ipſo teſtimonio facile credo. Idem multis poſt annis cum in aulam regiam ad audiendas Principis Confeſſiones adſcitus fuiſſet, & in eo munere prudentiſſime ac religioſiſſime ſe geſſit, & tandem factione quorumdam dimiſſus ex Palatio, tanta animi moderatione & conſtantia id factum tulit, ut eum in aula nunquam omnino vixiſſe diceres: adeo omnem aulicæ illius pompæ memoriam penitus ex animo deleverat. Quid dicam de eximia illius frugalitate ac temperantia, cui acceptum referre ſolebat, quod integros corporis ſenſus firmamque valetudinem ad extremam uſque ætatem retinuerat. Quid de ſingulari prudentia, de amore in patriam, de ſtudio in Regem, de eximia erga Deum pietate? Qui cum difficillimis Reipublicæ noſtræ temporibus Romæ eſſet, quæ urbs tunc temporis ob religionis diſſenſionem Regis Henrici partibus minime favebat, nihilominus Regiæ Majeſtati ſemper addictus devotuſque permanſit, ſolam in Henrico religionis Catholicæ profeſſionem requirens. Quam tamen non armorum vi extorquendam, ſed votis ac precibus tum a Deo tum a Rege ipſo expoſcendam putabat. Dies me deficiet, ſi univerſas ejus virtutes oratione velim percenſere. His tot tantiſque animi dotibus ſummorum virorum amicitiam ſibi conciliavit. Uſus eſt primum familiaritate Petri Pithœi, & Nicolai Fabri, ex quorum colloquiis nunquam ſe niſi doctiorem diſceſſiſſe ſæpenu-

mero mihi teſtatus eſt. Baronio quoque, Bellarmino, Oſſato, & Barberino Cardinalibus Eminentiſſimis in primis acceptus fuit. Brulartis etiam & Marilliaci, qui apud nos ſumma auctoritate & dignitate conſpicui fuerunt, amicitiam ipſe, ut memini, præ ſe ferebat. Denique ab omnibus, quotquot in Europa ejus ætate vixerunt, eruditis hominibus & cultus eſt & amatus. Quid igitur ei viro ad ſummam felicitatem defuiſſe dicemus? Qui & ingenium uberrimum ſortitus fuerat, cunctis, ad quæ eum vocaſſes, negotiis idoneum: & multiplicem rerum divinarum humanarumque notitiam, ac poſtremo omnium virtutum apicem erat conſecutus. Cui vita longiſſima, cum firma corporis valetudine, nullis unquam morborum moleſtiis interrupta, cui otium & quies non ſine honore ac dignitate, cui ſummorum virorum amicitia laudeſque affatim contigerunt: qui Regum, & Principum, qui tot Eminentiſſimorum Cardinalium judicia promeruit. Hunc ergo talem ac tantum virum, inter præcipua Galliæ noſtræ ornamenta numerandum, ex cujus uberrimis ſcriptis ac ſermonibus tantam doctrinam diutiſſime hauſimus, ingrati profecto fuerimus, niſi mortuum omni officio & exequiarum honore celebremus. Nec noſtra ipſi bona & decora ſatis noſſe dicemur, ſi, quem exteri mirati ſunt, nos vulgari ac tacito funere efferri patiamur. Itaque hoc à nobis, Jacobe Sirmonde, extremi honoris officium habeto. Quod tum meo, tum patriæ nomine libens quidem tibi, ſed non ſine acerbiſſimo doloris ſenſu perſolvo. Intelligo enim quantam literæ noſtræ jacturam interitu tuo fecerint. Te quidem tuæ virtutes, vitaque ſanctiſſime acta, divina favente clementia, ut ſperamus, cælo adſcribent: & libri ſingulari eruditione referti famam tibi nullis intermorituram ſæculis comparabunt. Nos vero ex obitu tuo conceptum dolorem, tum ſermonum, tum virtutum tuarum aſſidua recordatione ſolabimur.

IN TUMULUM JACOBI SIRMONDI

EPIGRAMMA.

Si tibi quis dignum vellet, Sirmonde, ſepulcrum
Condere, vix operi marmora ſufficerent.
Sunt ſcripti potiora tibi monimenta libelli,
Quos nec livor edax rodere dente queat.
Saxa quidem, & tumulos conſumit longa vetuſtas;
Nil tamen in libros tempora juris habent.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΣΙΡΜΟΝΔΟΥ ΤΑΦΟΝ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Πολλὰ βιοὺς, καὶ πολλὰ μαθὼν, καὶ πολλὰ διδάξας,
Καὶ σοφίης κ' ἀρετῆς ἔξοχ' ἐνεγκάμενος
Ἐν τούτῳ κεῖται τῷ μνήματι· τοὔνομα δ' αὐτοῦ
Μὴ γνοὺς μηδ' ἔγνω τὰς Ἑλικωνιάδας.

HENRICUS VALESIUS.

SYLLABUS

OPERUM JACOBI SIRMONDI.

AB IPSO SIRMONDO EDITA SUNT

GOFFRIDI Abbatis Vindocinenſis Opera. cum Notis,	anno 1610.
Ennodii Epiſcopi Ticinenſis Opera. cum Notis.	1611.
Flodoardi presbyteri Remenſis Eccleſiæ Hiſtoria.	1611.
S. Fulgentii Epiſcopi Ruſpenſis, De veritate prædeſtinationis & gratiæ, libri III.	1612.
Sancti Valeriani Cemelienſis Epiſcopi Homiliæ XX.	1612.
Petri Cellenſis Epiſtolæ: cum LVI. Epiſtolis Alexandri III. Papæ. utræque Notis illuſtratæ.	1613.
Apollinaris Sidonii Arvernorum Epiſcopi Opera. cum Notis.	1614.
Vita Sancti Caroli Comitis Flandriæ, martyris.	1615.
Vita Sancti Leonis IX. Papæ.	1615.
S. Paſchaſii Radberti Abbatis Corbeienſis Opera.	1618.
Cenſura Conjecturæ &c. de Suburbicariis regionibus & Eccleſiis.	1618.
Beati Eugenii Epiſcopi Toletani Opuſcula. quibus adjecta aliorum aliquot veterum Scriptorum varia.	1619.
Idatii Epiſcopi Chronicon & Faſti Conſulares.	1619.
Marcellini V.C. Comitis Illyriciani Chronicon.	1619.
Adventoria Cauſidico Divionenſi, de Suburbicariis &c. cum Cenſura Vindiciarum &c.	1620.
Anaſtaſii Bibliothecarii Sedis Apoſtolicæ Collectanea.	1620.
Propempticum Cl. Salmaſio de Suburbicariis &c.	1622.
Karoli Calvi & ſucceſſorum aliquot Franciæ regum Capitula. cum Notis.	1623.
Conciliorum Galliæ Tomi tres. cum Notis.	1629.
Facundi Epiſcopi Hermianenſis Opera. cum Notis.	1629.
Opuſcula dogmatica veterum quinque Scriptorum, quibus adjecta eſt Notitia provinciarum Africæ.	1630.
Appendix Codicis Theodoſiani: cum Epiſtolis aliquot veterum Conciliorum & Pontificum Romanorum.	1631.
S. Auguſtini Sermones novi numero quadraginta. cum Notis.	1732.
Antirrheticus I. de Canone Arauſicano, adverſus Petri Aurelii Theologi reſponſionem &c.	1633.
Antirrheticus II. de eodem Canone, adverſus Petri Aurelii Theologi Anareticum.	1634.
De duobus Dionyſiis, Pariſienſi & Areopagita, Diſſertatio.	1641.
Theodoreti Opera Græco-Latina, Tomis quatuor.	1642.
Quæſtio triplex de Lege Celebrandis. de Paragrapho Duorum fratrum. de Codice Alarici Regis.	1642.
S. Aviti Viennenſis Archiepiſcopi Opera. cum Notis.	1643.
Euſebii Cæſarienſis Epiſcopi Opuſcula XIV.	1643.
S. Fulgentii Epiſcopi Ruſpenſis Excerpta ex libris contra Fabianum.	1643.
Prædeſtinatus: Prædeſtinatianorum hæreſis refutatio.	1643.
Hincmari Remenſis Archiepiſcopi Opera, duobus Tomis.	1645.
Theodulfi Aurelianenſis Epiſcopi Opera. cum Notis.	1646.
Rabani Moguntini Archiepiſcopi Epiſtolæ tres adverſus Gotheſcalcum.	1647.
Hiſtoria Prædeſtinatiana.	1649.
Amolonis Archiepiſcopi Lugdunenſis Epiſtola ad Gotheſcalcum. cui adjecta ſunt Opuſcula duo &c.	1649.
S. Auguſtini Sententia de Prædeſtinatione, & gratia Dei, & de libero hominis arbitrio.	1649.
Servati Lupi presbyteri de tribus Quæſtionibus liber: & quædam alia.	1650.
Rufini presbyteri Palæſtini liber de Fide. cum Notis.	1650.
Marcellini & Fauſtini presbyterorum Libellus precum ad Imperatores.	1650.
Triplex Nummus antiquus, Chriſti, Perperenæ civitatis, Hannibaliani regis.	1650.
Antitriſtani duo, de triplici Nummo antiquo.	1650.
Hiſtoria publicæ Pœnitentiæ.	1651.
Diſquiſitio de Azymo.	1651.

SYLLABUS OPERUM
ALIA EJUSDEM OPERA, PARTIM AB ALIIS JAM VULGATA, partim nunc primum edita.

DIATRIBÆ *duæ de anno Synodi Sirmienſis*. Nunc primum editæ in tomo IV. hujus Collect.

Inſcriptionis antiquæ explanatio, Pariſiis & Romæ excuſa anno 1617. in eodem tom. IV.

Præfatio in Concilia Generalia, editioni Romanæ anni 1608. præfixa, in eodem tomo IV.

Epiſtolæ Philologicæ, Criticæ &c. pleræque nunc primum typis excuſæ, in eodem tomo IV. ac præterea in tomo I. duæ: una ante *PRÆDESTINATI* librum, altera ante *HOMILIAS S. VALERIANI*; utraque nunc primum edita,

Iter Sirmondi Lutetia Romam, ab ipſo verſibus deſcriptum. Cum aliis aliquot Epigrammatis. Hæc quoque prodeunt nunc primum, in eodem tom. IV.

Elogium Cardinalis Baronii, ſermone Italico. Nunc primum vulgatum in eodem tomo IV.

Theodori Studitæ libri aliquot dogmatici, Epiſtolæ, Jamborum liber, cum aliis aliquot opuſculis, ac ejuſdem Theodori vita, auctore Michaele ipſius diſcipulo: omnia ex Græcis Latine reddita. Nunc primum emiſſa, tomo V. hujus Collectionis.

S. Gregorii Neocæſarienſis in Origenem Oratio proſphonetica, Græco-Latina. Extat in Voſſiana ejuſdem Gregorii editione Moguntina anni 1604. Atque illam Sirmondo vindicat Labbeus in Diſſert. Hiſtor. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, pag. 374.

S. Gregorii Nazianzeni Teſtamentum Græco-Latinum. Extat in Pariſienſi ejuſdem Gregorii editione anni 1611. in appendice.

Vita S. Philippi preſbyteri Argyrienſis, ex Græco codice Latine reddita. Hanc edidit Octavius Cajetanus Soc. JESU, tomo I. SS. Siculorum, pag. 25. ac poſtea Henſchenius tom. III. SS. Maii, pag. 28.

Acta SS. Alphii, Philadelphi, & Cyrini martyrum ex antiquo monaſterii Cryptæ Ferratæ Græco codice Latine reddita. Extat inter eaſdem SS. Siculorum Vitas ab Octavio Cajetano editas: tomo I. pag. 65.

Notæ poſthumæ in varia Concilia, Pontificum Epiſtolas, &c. ad novam Galliæ Conciliorum editionem, quam Sirmondus meditabatur, comparatæ. *Has MAXIMA CONCILIORUM COLLECTIO* ſuis locis inſerta habet.

INEDITA.

THEOPHYLACTI *Bulgarorum Epiſcopi Epiſtolæ* LIX. *Græco-Latinæ*. Repertæ ſunt in Sirmondi ſcriniis.

Vita S. Pauli in Latro monte anachoretæ, ex Sfortianæ Biblioth. codice Græco Latine verſa. Hanc quoque (quam a Nicephoro Blemmida Græce ſcriptam ait Allatius Diſſert. II. de libris Eccleſiaſt. Græc. pag. 128.) in literaria Sirmondi ſupellectile Græco-Latinam reperimus. laudatur a Baronio ad annum 956. num. 8. qui & Latina fragmenta ſuis Annalibus inſeruit. Extat etiam operis illius fragmentum in Nicephori monachi libro *DE CUSTODIA CORDIS*: quem librum Græce & Latine vulgavit in *THESAURO ASCETICO* Petrus Poſſinus: qui Nicephorum illum duodecimo ſeculo floruiſſe opinatur;

Vita S. Niconis Miroblyti, cognominati Μετανοεῖτε, (id eſt, pœnitentiam agite) *ex Sfortiano item Græco codice Latine converſa*. Hanc quoque memorat Baronius tom. X. ad annum 951. num. 4. ac plura ejus operis ſegmenta recitat. Latinam habemus integram Sirmondi manu ſcriptam.

Petri Siculi commentarius adverſus Manichæos Latine redditus. Hic inter Sirmondi Opera numeratur a Petro Ribadeneira in Catalogo Scriptorum Societatis JESU. Sicut & *Orationes complures SS. Patrum, ex Græco ſermone in Latinum converſæ, ac Notis illuſtratæ*.

Plurimas item inſcriptiones antiquas in lucem protulit. cujus rei locuples teſtis eſt JANUS GRUTERUS in ſua ad INSCRIPTIONUM ANTIQUARUM volumen ampliſſimum præfatione, ubi permultas ad ſe & optimas, quibus deſtituebatur, a Sirmondo amice miſſas teſtatur.

Demum innumera prope ſunt auctorum veterum ſcripta, quæ Sirmondi ſtudio & induſtria ex antiquis codicibus ac monumentis eruta & recognita, alii poſtea ab ipſo accepta in lucem protulere. aliqua ſaltem ac primum Græca, indicabimus.

FRONTO DUCÆUS ſibi, cum S. Joannis Chryſoſtomi Operum editionem adornaret plures Græcos ſermones ac libros antea ineditos, ac diu fruſtra quæſitos, teſtatur Roma miſſos fuiſſe a Sirmondo: *Cujus*, inquit, *ſedulitati plurima Græcorum Patrum monumenta debet & porro debebit eccleſia Catholica.*

In annotationibus ad tom. V. pag. 66.

Aſterii Amaſeni homilias quinque, Antuerpiæ anno 1608. Græce & Latine interprete Philippo Rubenio editas, multo accuratius idem Fronto Ducæus Tom. II. Bibl. PP. Græc. vulgavit, ope gemini apographi a Sirmondo accepti; quorum in uno Sirmondus ad calcem hæc de Aſterio manu ſua annotaverat.

Auctor harum quinque orationum Aſterius Epiſcopus Amaſeæ Ponti. Sic enim citatur IN II. SYNODO NICÆNA ACTIONE VI. Serm. in Lazarum & divitem. *Vixit anno Chriſti cccc. Ut colligere eſt ex oratione de Calendis. Ejuſdem* oratio *ſeu* ἔκφρασις in Euphemiam martyrem *laudatur, & ex parte deſcribitur in eadem* SYNODO ACT. IV. ET VI. *Hadrianus II. libro* de Imaginibus. REPREHENSIO *capitis* XIV. *in actione* IV. *quod judices qui in præfata Synodo fuerunt, inſolenter & incongrue artem Pictoriam extollere conati ſunt dicentes; Pia eſt ars pictoris, & non recte quidam eam inſipienter detrahunt*. RESPONSIO. *Beatum Aſterium toto Oriente ſanctum habent, & dum de geſtis S. Euphemiæ ſermonem feciſſet, laudavit ejus martyrium, ſicut per ordinem viderat illud liquidius pictum. Extat apud Metaphraſten* Oratio *ejuſdem* in Phocam martyrem, *quam deſcripſerunt Lipomanus & Surius. Ejus titulus ſic habet in Vatic.* Ἀστερίου ἐπισκόπου Ἀμασείας εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα Φωκᾶν. *In Catena Græca in Lucam afferuntur quædam ex Aſterio* de Jairi filia & de Hæmorrhoiſſa, *quæ Amaſeni noſtri eſſe conſtat ex Photio in Bibliotheca, in qua & titulos & fragmenta præfert decem homiliarum ejus.* τοῦ μακαρίου Ἀστερίου Ἀμασείας ἐκ τοῦ προτρεπτικοῦ εἰς τὴν μετάνοιαν, καὶ εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον. Aſterii Amaſeæ Epiſcopi ex ſermone cohortatorio ad pœnitentiam, & in Stephanum protomartyrem. *in illa verba:* Homo quidam deſcendit ab Hieruſalem. *& in illa:* Duo homines aſcenderunt ut orarent, *Lucæ* 18. in Zacchæum, *Lucæ* 19. in Parabolam de filio prodigo, *Lucæ* 15. in ſervum Centurionis, de jejunio; de cæco a nativitate; In mulierem quæ ſanguinis fluxum patiebatur, Oratio εἰς τὸν ἐκ κοιλίας τυφλὸν *extat in Sfortiana bibliotheca num.* XI.

Hactenus Sirmondus: cujus lucubratiunculam hanc minime omitti in ejus Operum Collectione, atque hoc ſaltem loco apponi debere putavimus.

FRANCISCUS COMBEFISIUS ejuſdem Aſterii alias orationes aliquot ſibi a Sirmondo liberaliſſime communicatas fuiſſe teſtatur in AUCTARII Biblioth. PP. Græc. Tomo 1. videlicet ENCOMIUM IN SS. MARTYRES, *cum ejus orationis obtinendæ alia*, inquit in præfat. *omnis ſpes ſublata eſſet, fruſtraque Vaticanæ ac aliarum Romæ bibliothecarum fores pulſaſſem, ſubſidii aliquid meditata operi inde quærens.* tum & ORATIONEM IN CÆCUM A NATIVITATE: *quem ſermonem*, inquit, *plane luculentum ſuggeſſit viri cum doctiſſimi tum humaniſſimi R. P. Jacobi Sirmondi autographum. Sic nunquam communi bono conſulere deſinit, quibus vel ipſe edit, vel ſtudio olim collecta, aliis edenda impertit, ea maxime communicatione τὸ θεῖον imitatus, ac dignus cujus memoria futuris omnibus temporibus doctiorum animis clara vigeat & chara.* p. 248. Demum & Georgii Metropolitæ Nicomedienſis duas de ſanctiſſima Dei genitrice Orationes ex Sirmondi codicibus emendatas exhibet. pag. 1091. & 1137. ejuſdem voluminis.

Idem Combefiſius in ſua SS. AMPHILOCHII, METHODII &c. editione, S. Methodii EXCERPTA DE RESURRECTIONE, & quædam S. Amphilochii dedit, ſicut ipſe ait, ex apographo quod Sirmondus ex vetuſtiſſimo codice ſua manu deſcriptum communicaverat *pro ſua illa omni modo illuſtrandæ antiquitatis ſua alienoque calamo, vegeta in ſenili corpore propenſione*. pag. 449.

DIONYS. PETAVIUS in Præfat. ad S. NICEPHORI PATRIARCHÆ C P. BREVIARIUM HISTORICUM, *Nicephorianam*, inquit, *Epitomen accepimus a R. P. Sirmondo, viro cum in omni genere doctrinarum præſtante, tum de me dudum egregie merito: qui cum illam Roma ſecum attuliſſet* &c.

PETRUS HALLOIXIUS exemplar Græcum Epiſtolæ S. Polycarpi, item S. Abercii Hierapoleos Epiſcopi Acta Græce, tum & veterem Fauſtinæ Aug. Antonini Pii Imp. filiæ nummum; necnon alia, & imprimis S. Melitonis *fragmenta* aliquot *ſane pretioſa*; quibus monumentis Opus ſuum DE SCRIPTORIBUS PRIMI SECULI exornavit; pariter a Sirmondo ſe accepiſſe, magna cum animi grati teſtificatione, ac viri præſtantis elogio, profitetur.

FRANCISCUS SCORSUS, qui THEOPHANIS CERAMEI HOMILIAS Græce & Latine vulgavit; aliquot exemplaria ſe a Sirmundo & apographo ipſius manu deſcripta accepiſſe, atque ex iis complures Theophanis lacunas expleviſſe ſcribit: *cum Sirmondus vix rogatus, pro ſua*, inquit, *humanitate & ſtudio propagandæ rei literariæ, illum præter cæteras exſcribendi laborem impendiſſet. cujus officiis & conſiliis quibus in hoc opere uſus ſum, multum debeo.* pag. 590. & 591.

PERDICCÆ PROTONOTARII EPHESINI Deſcriptio metrica ſanctorum Hieroſolymæ locorum; ſimulque liber EPIPHANII MONACHI HAGIOPOLITÆ, qui Syriam & Urbem ſanctam proſa oratione deſcripſit; utrumque Opus a Sirmondo acceptum, editum Græce fuit primum a Federico Morello: ac rurſus iidem libri poſtea inter Allatii Σύμμικτα excuſi fuere.

GEORGII CODINI Tractatum de ORIGINIBUS CONSTANTINOP. ex *Mſſ. Sirmondi viri in omni genere doctrinarum præſtantiſſimi Lucæ Holſtenii, aliorumque codicibus maxima acceſſione auctum repræſentavit* PETRUS LAMBECIUS: ſicute perhibent tum Labbeus in PROTREPTICO Corporis Hiſtoriæ Byzantinæ; tum Lambecius ipſe in Præfatione ad illum Codini librum, itemque in Appendice libri VI. BIBLIOTH. CÆS. pag. 260.

Atque haud pridem JOANNES BAPTISTA COTELERIUS, *S. Barnabæ*, inquit, *epiſtolam Græcam cum antiqua verſione recognovi ad apographum viri multo celeberrimi Sirmondi: quo ex apographo aliquanta priſtino nitori reſtitui.*

Nec minus multa ſunt minuſve inſignia Latinorum monumenta quæ Sirmondus aliis communicavit.

SYLLABUS OPERUM SIRMONDI.

HIERONYMUS BIGNONIUS, togæ ac literarum noſtro ſeculo decus maximum, in præfatione ad MARCULFI, ALIORUMQUE FORMULAS VETERES, *Adjunximus & alias*, inquit, *quæ xlvi. capita continent: quas ex vetuſtiſſimo codice deſcripſerat, & mihi jam pridem communicaverat Jacobus Sirmondus; cujus viri ſingularis eruditio cum pari humanitate certat. His ut facilius a ceteris diſcernerentur, titulus præfixus eſt:* FORMULÆ VETERES SECUNDUM LEGEM ROMANAM. Atque has deinde formulas V. CL. Stephanus Baluzius retulit INTER CAPITULARIA REGUM FRANCORUM, ac SIRMONDICAS FORMULAS ipſe nominat.

NICOLAUS RIGALTIUS, antiquiſſimum nec ignobilem ſcriptorem COMMODIANUM, a Sirmondo acceptum edidit, ſicut teſtatur in præfatione, ubi, *Nec vindicem ſane alium*, inquit vir clariſſimus, *optare potuit Commodianus præſtantiorem Sirmondo. Nam exinde oſtenſus & communicatus amicis, benigne excipi ac foveri cœpit. neque ipſum hac editione ſperare aliud velim, quam ut oblatus iterum Sirmondo, plena demum ac juſta apud eum manumiſſione prodeat, liberali ſchemate terſus ac nitidus. Interea vero dum id properatur; magnæ auctoritatis manumiſſorem exoratum cupio, ac pro viri benignitate confido fore, bonas ut in partes accipiat, horas aliquot a me impenſas homini chriſtianæ pietatis ac diſciplinæ ſanciendæ ſtudioſiſſimo &c.*

HENRICUS VALESIUS in præfatione ad AMMIANUM MARCELLINUM: EXCERPTA DE GESTIS CONSTANTINI *quorum in Annotationibus ſæpe mentionem facio, huic editioni noſtræ ſubjungere placuit. Eorum autem hic copiam fecit R. P. Jacobus Sirmondus, judicio, doctrina, ſtylique elegantia, ut inter omnes conſtat, eminentiſſimus. Cujus etiam humanitati debetur nummus ille Hannibaliani regis, qui Annotationum noſtrarum veſtibulum exornat. Ejus nummi ectypum pro ſua erga me benevolentia liberaliter mihi communicavit.*

* In præfatione Tom. II. Rerum Francicarum. HADRIANUS VALESIUS: * *Quod ad Fredegarium pertinet, in eo emendando plurimum adjuti ſumus Jacobi Sirmondi Societatis Jeſu presbyteri, ſcriptis editionibuſque ſuis notiſſimi, veterrimo codice.*

ANDREAS QUERCETANUS in BIBLIOTHECA CLUNIACENSI: *S. Odonis Collationum libros tres ab eruditiſſimo viro Jacobo Sirmondo nobis humane communicatos, illis* (aliis S. Odonis libris) *nunc primum addidimus.*

S. CÆSARII ARELATENSIS REGULAM SANCTIMONIALIUM, IN GRATIAM CÆSARIÆ SORORIS CONSCRIPTAM, quæ Pictavis edita eſt cura Stephani Moquoti, atque a Franciſco Meynardo J. C. Anteceſſore Pictavienſi Notis illuſtrata; antea ignotam Moquotus a Sirmondo acceperat, uti Labbeus in * DISSERT. DE SCRIPT. ECCL. monuit. * Pag. 316.

Demum in ANNALIBUS ECCLESIASTICIS; in Andreæ & FranciſciDucheſniorum Tomis quatuor HISTORIÆ FRANCORUM &c. in Ægidii Bucherii BELGIO ROMANO &c. in Baluzii MISCELLANEIS; in Labbei NOVA MANUSCRIPTORUM LIBRORUM BIBLIOTHECA; in SUPPLEMENTO CONCILIORUM GALLIÆ; atque apud alios plures hujus ævi ſcriptores, paſſim occurrunt veterum auctorum monumenta, e tenebris a Sirmondo vindicata.

VARIORUM SIRMONDI LIBRORUM

QUI IN HIS QUINQUE TOMIS CONTINENTUR,

DISTRIBUTIO.

TOMO I.

EUSEBII Cæſarienſis Opuſcula XIV.
Marcellini & Fauſtini Libellus precum ad Imperatores.
Rufini Palæſtini Liber de Fide.
Notæ in XL. Sermones novos ſancti Auguſtini.
Opuſcula dogmatica veterum quinque Scriptorum.
Notitia provinciarum & civitatum Africæ.
Prædeſtinati liber.
Sancti Valeriani Cemelienſis Homiliæ XX.
Appendix Codicis Theodoſiani: cum Epiſtolis aliquot veterum Conciliorum & Pontificum Romanorum.
Apollinaris Sidonii Opera.
Ennodii Opera.

TOMO II.

S. Aviti Viennenſis Opera.
Idatii Chronicon, & Faſti Conſulares.
Marcellini Chronicon.
Facundi Hermianenſis Opera.
Eugenii Toletani & aliorum aliquot Opuſcula.
Theodulfi Opera.
Amolonis Epiſtola ad Gotheſcalcum.
S. Auguſtini Sententia de Prædeſtinatione, & gratia Dei, & de libero hominis arbitrio.
Servati Lupi Liber de tribus Quæſtionibus.
Rabani Moguntini Epiſtolæ tres adverſus Gotheſcalcum.

TOMO III.

Karoli Calvi & ſucceſſorum aliquot Franciæ regum Capitula.
Anaſtaſii Bibliothecarii Collectanea.
Goffridi Abbatis Vindocinenſis Opera.
Petri Cellenſis Epiſtolarum libri IX.
Alexandri III. ad Petrum Cellenſem Epiſtolæ lvi.

TOMO IV.

De ſuburbicariis regionibus & eccleſiis.
(*Cenſura Conjecturæ &c.*
(*Adventoria Cauſidico Divionenſi.*
(*Cenſura Vindiciarum Conjecturæ.*
(*Propempticum Claudio Salmaſio, adverſus ejus Euchariſticum*
Antirrhetici duo de Canone Arauſicano, adverſus Petrum Aurelium.
Diſſertatio de duobus Dionyſiis Pariſienſi & Areopagita.
Quæſtio triplex: de Lege Celebrandis, *de paragrapho* Duorum fratrum, *de codice Alarici regis.*

Hiſtoria Prædeſtinatiana.
Antitriſtani duo.
De triplici Nummo antiquo, Chriſti, Perperenæ civitatis, Hannibalijani regis.
Hiſtoria publicæ pœnitentiæ,
Diſquiſitio de azymo.
Diatribæ Sirmitanæ duæ, ſive de anno Synodi Sirmienſis.
Dionyſii Petavii de eadem Synodo Sirmitana Diſſertationes duæ: quarum poſterior nondum antehac edita.
Antiquæ Inſcriptionis explanatio.
Præfationes.
Epiſtolæ.

T O M O V.

S. Theodori Studitæ Libri aliquot dogmatici, Epiſtolæ &c. Græce & Latine, pleraque Sirmondo interprete.

JACOBI SIRMONDI

SOC. JESU PRESBYTERI

VARIA OPERA.

TOMUS PRIMUS.

Digitized by Google

I.	*Euſebii Cæſarienſis Epiſcopi Opuſcula XIV.*	Pag. 1.
II.	*Marcellini & Fauſtini Libellus precum.*	137.
III.	*Rufini Palæſtini liber de fide.*	159.
IV.	*Notæ Sirmondi in XL. Sermones novos S. Auguſtini.*	195.
V.	*Opuſcula Dogmatica veterum quinque ſcriptorum.*	
	(Lepori presbyteri Libellus emendationis.	203.
	(Capreoli Carthaginienſis epiſtola.	212.
	(Auctoris incerti Breviarium fidei adverſus Arrianos.	223.
	(Iſaac ex Judæo liber fidei.	239.
	(Victorini Afri liber contra Manichæos: item de principio diei.	243.
VI.	*Notitia Provinciarum & civitatum Africæ.*	257.
VII.	*Prædeſtinatus*	269.
VIII.	*S. Valeriani Epiſcopi Cemelienſis homiliæ XX.*	345.
IX.	*Appendix codicis Theodoſiani.*	403.
X.	*Epiſtolæ aliquot veterum Concil. & Pontif. Rom.*	419.
XI.	*Apollinaris Sidonii Opera.*	465.
XII.	*Ennodii Opera.*	801.

P R Æ F A T I O.

De iis quæ hoc volumine continentur.

QUibus argumentis adductus fuerit Sirmondus, ut opuſcula XIV. quæ
ſub nomine Euſebii Cæſarienſis edidit, ſcriptoris illius eſſe minime I.
dubitaret; explicat ipſe in præfatione, quam illi editioni præfixit. Ac Henricus Valeſius in diſſertatione de vita & ſcriptis Euſebii Cæſarienſis, duo de fide adverſus Sabellium opuſcula ſeu libros, pro Euſebianis citat, & poſt Nicænam Synodum ſcriptos cenſet. quodque in ipſo libri ſecundi exordio legitur: *Puto adhuc aures obſtrepi meas a memoria beati illius viri, qui illa religioſa frequenter uſus eſt voce. Nam & aures veſtræ adhuc ſonum illius vocis retinent. Puto enim me audire eum dicentem: Unigenitus Dei filius. hæc enim religioſa vox per os ejus ſemper promebatur. Memoria enim erat unigeniti ad gloriam non nati Patris. Audivimus autem Apoſtolum præcipientem honorari duplici honore debere presbyteros: eos maxime qui laborant in verbo & doctrina.* atque haud multo poſt: *Hæc non nos extollunt, memoria beati illius viri. Utinam autem ita poſſim dicere, ut vobiſcum* pag. 13.
ſemper ab eodem audiebam. ſed ea quæ nunc dicuntur, illi placita fuiſſe videntur. Gloria enim eſt proborum ſervorum vera de Domino dicere; & honor eorum Patrum qui bene docuerunt, ſi repetantur eorum doctrinæ. & rurſus, quibuſdam interjectis: *Hæc audiebamus ſemper a beato illo viro. ſæpe enim ita dicebantur ab eo, ut quidam ſuſpicarentur, ore quidem eum iſta proferre, corde autem aliter habere. & quidem memor vobis ſum audiſſe me ab eo ſancto, nobis juramento ſatisfeciſſe, quia non aliud in lingua, & aliud eſſet in corde ejus.... Sed nunc quidem paucis, ob memoriam & honorem patris illius noſtri, ita boni, ita laborioſi, & pro Eccleſiis ubique vigilantis dicta ſunt nobis. neque enim generis ejus memoriam fecimus, neque educationis, aut eruditionis, aut alterius vitæ & propoſiti.* his, inquam, locis Pamphilum martyrem ab Euſebio nimirum ſuo prædicari Valeſius putat. Nos tamen Valeſii conjecturæ haud ita facile aſſentiamur: primum, quia in iis laudibus nulla martyrii mentio, quæ tamen Pamphili præcipua laus fuit. Et vero Euſebius ipſe, tum in libro de martyribus Palæſtinæ, tum in iis hiſtoriæ ſuæ locis, in quibus Pamphili meminit, ubique martyrium ejus celebrat. Deinde quia in elogiis illis nonnulla ſunt quæ videntur Epiſcopi propria: cum tamen Pamphilus presbyter duntaxat fuerit. Quapropter illa fortaſſe pertineant potius ad Agapium, Euſebii in Cæſarienſi ſede deceſſorem, quem & alibi encomio non abſimili Euſebius proſequitur. Hiſt. lib. 7.
Profert etiam Valeſius ex eodem adverſus Sabellium libro poſteriori locos c. 32.
iſtos, quibus Homouſii vocem haud dubie perſtringi cenſet. *Sicut ergo de* pag. 12. d.
his quæ poſſunt quæri, inertium eſt non quærere, ita de his quæ non neceſſe eſt quæri, audacia eſt quærendi. Quæ ergo debent quæri? quæ invenimus in ſcripturis poſita. quæ autem in ſcripturis non invenimus, non quæramus. ſi enim oporteret nobis eſſe cognita, utique Spiri- pag. 13. d.
tus ſanctus poſuiſſet in ſcripturis. & aliquot poſt: *Non ita periclitemur, ſed tute lo-*
quamur. ſi quid autem ſcriptum eſt, ne deleatur. ac multis interjectis: *Quæ ſcri-* pag. 12. c.
pta ſunt dicito, & derelinquetur lis. Eadem porro ſententia ſæpius in illis con-

tra Sabellium libris, ac deinde in opuſculo de incorporali & inviſibili Deo, rurſus inculcatur. Indeque Euſebium Valeſius reprehendit, *quod licet æternitatem filii Dei adverſus Arianos ſemper aſſeruit*, Homouſii *tamen vocem nunquam ex animo probavit. Certe nec in libris contra Marcellum, nec in Orationibus de fide adverſus Sabellium, ea voce unquam uſus eſt.* ita Valeſius. Inde autem agnoſcere eſt hominem hæreſi Ariana infectum, qualis fuit, multorum judicio, Euſebius: etſi hac ipſum labe purgare Valeſius conatur. Demum, ut opuſcula contra Sabellium, ab Euſebio non aliena eſſe credamus, ſuadere utcumque poteſt fortaſſe locus Socratis lib. I. cap. 23. quo loco graviſſima de Homouſii vocabulo diſſidia inter Epiſcopos poſt Synodum Nicænam exorta memorat, nocturnæ, ut ipſe ait, pugnæ ſimilia *cum neutri ſatis intelligere viderentur cur ſe ſe invicem calumniis appetere inſtituiſſent. Etenim*, pergit Socrates, *qui conſubſtantialis vocem averſabantur, Sabellii ac Montani dogma ab iis, qui vocem illam probabant, induci arbitrabantur; atque idcirco impios illos vocabant, utpote qui Filii Dei ſubſiſtentiam tollerent. Contra vero illi qui conſubſtantialis vocem tuebantur, tum multorum Deorum cultum adverſarios introducere cenſerent, eos, tanquam ſuperſtitionem gentilium invehentes, averſabantur. Et Euſtathius quidem Antiochenus epiſcopus Euſebium perſtringit, tanquam qui Nicænam fidem adulteraret: Euſebius vero ſe quidem a Nicæna fide nullatenus ait diſcedere: Euſtathium vero criminatur, tanquam dogma Sabellii aſtruentem. His de cauſis ſinguli epiſcopi velut contra adverſarios ſcriptis voluminibus decertarunt.* Similiter Sozomenus lib. II. cap. 18. altercationes illas deſcribens, *In his*, inquit *præcipue ſe exercuerunt Euſebius Pamphili, & Euſtathius Antiochenus. Et Euſtathius quidem Euſebium inſimulabat, quod ea quæ Nicææ decreta fuerant, innovaret: Euſebius vero ea quidem approbare ſe dicit, ſed Euſtathio opinionem exprobat Sabellii.*

Opuſculis illis aliquam lucem afferre conati ſumus brevibus ſcholiis: in iiſque præcipue annotatæ voces, quas in Græco fuiſſe conjecimus, nec ſatis commode expreſſas ab interprete, ut qui nimis ad verbum Græca reddiderit. Emendationes autem & varias lectiones, quas ex Codice S. Cornelii compendienſis excerptas Sirmondus ad calcem libri appoſuerat, nos ſuis ſingulas locis propriis ſubjecimus.

II. Marcellini & Fauſtini Libellum precum contulimus cum codice mſ. Bibliothecæ Colbertinæ, indeque variantes lectiones appoſuimus: itemque nonnullas ex Remigiano codice, quarum nobis clariſſimus Mabillonius copiam fecit. Præter illa autem quæ Sirmondus collegit, de Fauſtino & Marcellino teſtimonia veterum; conſuli poſſunt, caput primum Iſidori Hiſpalenſis *de Script. Eccleſ.* & caput ult. incerti auctoris, qui ad Iſidorum & Ildephonſum appendicem de duodecim auctoribus ſubjunxit; tum etiam quæ Au-
pag. 80. & 106. bertus Miræus in *Biblioth. Eccleſ.* annotavit.

Cum eo Libello traditam Imperatoribus fuiſſe fidei Confeſſionem, quæ
** in Appendice ad S. Leonis Opera, edit. an. 1675 pag. 138. ibid. pag. 137.* in codice Canonum & Conſtit. Eccl. Rom. ante viginti annos * edito, Fauſtini presbyteri fides miſſa Theodoſio Imperatori inſcribitur, aliqui exiſtimant: alii Libellum Confeſſione fidei poſteriorem aliquot annis cenſent. Sunt etiam qui expoſitionem fidei catholicæ contra hæreſim Arianam, quam idem codex repræſentat, Marcellini eſſe conjiciant. quæ conjecturæ quanti ſint, non vacat hoc loco expendere.

III. Rufini provinciæ Palæſtinæ presbyteri Liber de fide, primum a Sirmondo cum Notis editus, poſtea obſervationibus novis illuſtratus prodiit
Marii Mercat. tom. 1. pag. 285. opera Joannis Garnerii: qui auctorem cenſuit eum ipſum eſſe, de quo Marius Mercator initio Commonitorii ad Lectorem, ait: *Hanc ineptam & non minus inimicam rectæ fidei quæſtionem* (Adamum peccato ſuo poſteros non læſiſſe, ſed ſibi uni nocuiſſe) *ſub ſanctæ recordationis Anaſtaſio Rom. Eccleſiæ ſummo Pontifice Rufinus quidam natione Syrus Romam primus invexit, &, ut erat argutus,*

ſe quidem ab ejus invidia muniens, per ſe proferre non auſus, Pelagium, gente Britannum, monachum tunc decepit &c.

Conveniunt, inquit vir eruditiſſimus, *nomen, patria, dignitas, doctrina, ætas. uterque Rufinus, uterque Syrus ſeu Palæſtinus, uterque presbyter, uterque oppugnator peccati originalis, uterque vixit ante Pelagianam hæreſim, uterque Romam ſub Anaſtaſio advenit, uterque infenſus Origeni, uterque de animorum in corporibus creatione affirmate pronuntiavit; cum dubitarent ea de re adhuc viri doctiſſimi, aut ſaltem timidius ſentirent.* pag. 131.

Diverſum autem eſſe a Rufino Hieronymi æmulo, multis argumentis Garnerius oſtendit; quæ hic breviter exponimus. 1. Cæleſtii magiſter *natione Syrus* a Mario Mercatore dicitur. Rufinum alterum Palladius Italum, Hieronymus Aquileienſem fuiſſe ſcribunt. 2. *Rufinus quidam*, ait Mercator, tanquam de homine parum noto. alter, ob inſignem eruditionem, opinionemque ſanctitatis, & Melaniæ conſortium, erat notiſſimus. 3. Aquileienſis Romam venit anno Siricii Papæ decimo tertio, ſicut Hieronymus teſtatur: alterum ſub Anaſtaſio veniſſe affirmat Mercator. 4. cum Cæleſtius in Synodo Carthaginienſi a Paulino diacono interrogatus de novi dogmatis auctoribus, nominaviſſet *ſanctum presbyterum Rufinum Romæ, qui cum S. Pammachio manſerat*; minime objecit Paulinus, Rufinum a Romana Sede damnatum fuiſſe; quod utique de Aquileienſi non tacuiſſet. 5. Magiſter Cæleſtii Romæ docebat ſedente Anaſtaſio: Rufinus Aquileienſis urbe egreſſus Siricio ſedente, eo non rediit, quamtumvis ab Anaſtaſio vocatus. 6. Quod de magiſtro ſuo Cæleſtius teſtatur, Romæ uſum fuiſſe Pammachii conſuetudine & contubernio; id de Rufino Hieronymi adverſario quis credat? cum tanta fuerit Hieronymum inter & Pammachium conjunctio. 7. Rufinum accuſavit Hieronymus ut Pelagii *præcurſorem*, nempe quod ἀπάθειαν & ἀναμαρτησίαν ſpectabat; de peccati traduce prorſus tacuit, Cæleſtii magiſter docuerat Romæ apud Pammachium, *quia tradux peccati non erat*. 8. De Rufino ſuo Cæleſtius tanquam de homine adhuc ſuperſtite locutus eſt; alioqui non *ſanctum* modo, ſed & *beatæ recordationis* diceret. Aquileienſis ante unum aut alterum annum in Sicilia obierat. 9. Syrus ille, cum Cæleſtium Romæ doceret, adhuc communione conjunctus erat cum Eccleſia Romana: Rufinus Aquileienſis communione privatus ab Anaſtaſio fuerat ante annum 402. cui anno epiſtolam ab Anaſtaſio ad Joannem Hieroſolymitanum de Rufino datam Baronius adſcribit. Hæc Garnerius: quæ, ſi non ſingula ſeorſum, at collecta & conſerta, ſane fidem facere poſſe videntur.

Suſpicatus eſt porro idem vir doctiſſimus, illum Cæleſtii magiſtrum, non alium fuiſſe ab eo Rufino quem e Syria ſeu Palæſtina Hieronymus in Italiam, ſicut ipſe teſtatur *, Anaſtaſii temporibus ad Venerium miſit, ac per viam amicos Romæ, quos inter præcipuus erat Pammachius, ſalutare juſſit. quidni enim ille Romæ ſubſtiterit aliquandiu, dum judicium de Origeniſtis deque Rufino Aquileienſi apparabatur; utque interim Pammachii animum adverſus eoſdem Origeniſtas confirmaret? *Cumque nomen*, inquit Garnerius, *conditio, patria, tempus, locus, hoſpitium Pammachii aliaque conveniant; accedat quoque teſtimonium, non modo Mercatoris, Rufinum aſſerentis e Syria, temporibus Anaſtaſii, Cæleſtianam hæreſim advexiſſe, Pelagioque & Cæleſtio tradidiſſe; ſed etiam Cæleſtii, conſitentis ſe a Rufino presbytero, Romæ apud S. Pammachium exiſtente, ſuum hauſiſſe errorem; nonniſi temere Rufini duo, quorum alter ab Hieronymo miſſus ſit, alter Cæleſtium docuerit, excogitari poſſunt.*

* Epiſt. 66. ad Ruf.

Utcumque ſit de duobus tribuſve Rufinis; librum, de quo nunc agimus, * *qui Origenem velut impium ac nefarium paſſim exagitat*, Rufino Aquileienſi non convenire, Sirmondus ipſe admonuerat. Cum autem Græco primum ſermone ſcriptus fuerit (unde conjectura eſt ſcriptum in Oriente) tum Gar-

* Præfatio Sirmondi.

nerius eo propendet, ut Latina verſio, quæ ſola extat, a Juliano, famoſo Auguſtini adverſario, confecta fuerit: certe, multa in Juliani libros inde translata eſſe: præcipue hujus * Libellum fidei, ſaltem ea parte quæ ad peccatum originale ſpectat, prope ad verbum ex Rufiniano exſcriptum videri. Denique, quod libri ætatem attinet; non modo ante Neſtorii & Eutychetis tempora, ſed etiam, uti Sirmondus notaverat, ante Pelagii damnationem ſcriptum fuiſſe, certo colligi Garnerius cenſet, ex eo, quod ibi nulla contentionum de Chriſti gratia mentio, nec Eutychetis aut Neſtorii: cum tamen auctor alias contra Verbi incarnationem hæreſes recenſeat, & Photini, Apollinarii, Arianorumque meminerit. Plura de illius opuſculi parente, ne longiores ſimus, legi poſſunt in Garnerii Diſſertatione. quam quidem ille jam typis editam, novis notationibus & argumentis munivit: quibus ea, quæ a quibuſdam objecta poſt fuerant, accurate diſcuſſit. qua de re judicabunt periti & æqui æſtimatores, ſi quando præſtantis viri ſecundæ in Marium Mercatorem curæ prælo committentur.

* JULIANI LIBELLUS FIDEI *editus a Garnerio.*

Libelli Rufiniani diſtributionem in LXI. capitula, ſive in codicibus mſſ. repererit Sirmondus, ſive ipſe inſtituerit, poſt ipſum ſervavimus. Ceterum Garnerius * notavit, capitula duo, decimum nonum & vigeſimum, videri rejicienda poſt vigeſimum primum & vigeſimum ſecundum. Quippe, cum Rufinus dicit, *De inviſibilibus ſubſtantiis ſufficienter dictum*; annon ſignificat, ea ſe abſolviſſe quæ ad illas ſubſtantias pertineant? quonam igitur pacto, *de cæleſtium poteſtatum libertate*, ac *de Angelorum prævaricatione* poſtea dicere aggrederetur? Poſtremò, quæ Sirmondus *emiſſa vel variantia ex altero exemplari*, conjunctim in libri fine ſubjecerat; ea Garnerius quidem intra contextum ipſum repoſuit, nos extra, ut Sirmondus, ſed ſingula ſuis locis in fine paginæ.

* *pag.* 292.

IV. Auguſtini Sermonibus XL. novis, a Sirmondo in lucem editis, poſtea autem ſæpius recuſis, molem hujus voluminis augeri minus neceſſe fuit: at eruditiſſimas Sirmondi in eos Sermones Notas, quæ paucas admodum ſibi paginas poſcebant, religio fuit excludere: præſertim cum ſatis intelligi etiam abſque Sermonibus, ſeque lectoribus approbare poſſint.

V. Leporii Libellum emendationis, Sirmondus inter Concilia Galliæ valde mutilum ediderat, cum annotatione chronica: uno poſt anno, integrum, inter dogmatica quinque veterum opuſcula vulgavit. Eumdem poſtea Philippus Labbeus in maxima Conciliorum collectione rurſus edidit, cum poſthumis aliquot Sirmondi Notis. Deinde Garnerius quoque, inter Acta Synodorum contra Pelagianos, opuſculum illud * inſeruit, mendis pluribus a ſe repurgatum; ac non pauca, tum de Libello, tum de auctore, digna ſcitu annotavit: imprimis, opus hoc fortaſſe ab Auguſtino ſcriptum fuiſſe: id enim ex ſtylo ſententiiſque & formulis loquendi veriſimile fieri. Poſtea ſcriptor alius recens, qui Leonis Magni opera, cum Diſſertationibus, Notis &c. ante annos circiter viginti prælo mandavit; Libellum hunc germanum eſſe Auguſtini fœtum plane cenſuit, eo maxime, quod depromptus inde locus, ſub Auguſtini nomine citatur, tum in Act. II. Synodi Calchedonenſis, tum in S. Leonis Epiſtolarum veteri exemplari probæ notæ, ubi, poſt alia Auguſtini teſtimonia, ſequitur, *Item ejuſdem ex libro Aſſertionis fidei:* ac deinde, *Noſtrum namque eſt credere* &c. qui eſt Libelli locus. Demum Hiſtoriæ literariæ nuper editæ ſcriptor monet, non aliam fortaſſe ob cauſam a veteribus librum illum ſub Auguſtini nomine citari, quam *quia eo monente ſcriptus ſit, & ab eo approbatus.* Epiſtolam porro præſulum Africanorum, quam Leporii libello Sirmondus adjecit, item mendis aliquot expurgatam Garnerius rurſum edidit.

Tom. 1. *pag.* 52.

* *Marii Mercat. tom.* 2. *pag.* 224.

Tom. 2. *pag.* 906.

Gulielmus Cave. pag. 228.

P R Æ F A T I O.

Capreoli Carthaginienſis Epiſcopi memorantur tres epiſtolæ: prima ad Theodoſium Imp. ſicut teſtatur Liberatus in Breviario, cap. 5. & Fulgentius quoque Ferrandus, ſcribens ad Pelagium & Anatolium; ubi & verſus aliquot recitantur ejuſdem epiſtolæ; cum nihil ipſius alibi extet. altera ad Concilium Epheſinum, de qua Vincentius Lirinenſis in poſteriore Commonitorio, ac Ferrandus loco jam citato: extatque integra Græce & Latine in Act. 1. illius Synodi. tertia ad Vitalem & Tonantium (ſive, ut Sirmondus ex codice Herivallenſi edidit, Conſtantium) Hiſpanos, de una Chriſti Dei & hominis perſona adverſus Neſtorium. cujus epiſtolæ fragmentum ex Pithœi ſchedis vulgaverat Baronius ad annum 432. Sirmondus autem integram edidit.

Epiſt. ad Pelag. &c. n. 6.

Probari vero nobis minime poteſt critici recentioris obſervatio. *Notari*, inquit, *apprime dignum eſt, Hiſpanos duos ad Capreolum recurrere, & quidem magna cum animi ad obtemperandum parati ſignificatione, ut ex ipſo cognoſcant quidnam ſequi debeant in graviſſima controverſia. Quid non dicerent Romanæ curiæ theologi, ſi ad Epiſcopum Romanum miſſa eſſet hæc conſultatio? quid non colligerent inde pro iis juribus, quæ ſibi Romana curia vindicat?* Ita criticus ille. quaſi Romanæ ſedis jura novum aliquod hujuſmodi præſidium deſiderent quo fulciantur; aut non ſuppetant multa ſatis, priorum etiam temporum exempla, quæ oſtendant, non privatos modo, quales erant hi duo Hiſpani, & quidem laici, ut apparet; ſed provincias ac nationes integras, ipſatumque antiſtites unanimi conſenſu, in fidei controverſiis judicium exquiſiviſſe Romani Pontificis, tanquam dignitate ceteris Epiſcopis atque auctoritate præpollentis; ad quem proprio quodam & peculiari jure pertineret, quid rectum in fide ac tenendum foret edicere. Capreolus vero ab Hiſpanis illis conſuli potuit, tanquam vir doctrina & rerum divinarum cognitione, non minus quam gradu, conſpicuus, qui noviſſime, miſſis ad Synodum Epheſinam literis, fidem ſuam probaverat. hunc, inquam, homines illi merito idoneum putaverint, a quo catholicam ſuper quæſtione propoſita doctrinam diſcerent. Præſertim cum Hiſpanos inter atque Carthaginienſes ſatis frequens intercederet conſuetudo atque commercium. Sic & alii ſæpe, etiam qui Epiſcopi non eſſent, de religionis rebus conſulti, reſponſa edidere, non tamen ut controverſis arbitri ac judices, neque legem credendi pro poteſtate ſancientes. Sic & Capreolus ipſe in fine epiſtolæ, qua de agitur, ait: *Non mea, quæ nulla aut parva ſunt, habentes in hac fidei regula documenta, ſed* &c.

Biblioth. Gallica Auctor. Eccl. parte 2. tomi 3. pag. 372.

Breviarium fidei adverſus Arianos, illud eſſe, quod Julianus Coenſis Epiſcopus ad S. Leonem miſerat, ſuſpicatus eſt Sirmondus. poſtea Chiffletius eumdem librum reperit in codice veteri, ſub hac inſcriptione, *Liber Alcuini diaconi contra Arianos*; neque inde hauſiſſe Eugenium aut Idatium, ſicut, viſum erat Sirmondo, ſed ex illis potius Alcuinum ſua ſumpſiſſe cenſuit. codicem porro Corbeienſem, unde Sirmondus edidit, pervetuſtum eſſe, & Alcuino ipſi æqualem aut ſupparem videri. Itemque vir doctus jam a nobis ob S. Leonis operum editionem laudatus, *Licet*, inquit, *ejuſmodi libellus catholicum dogma propugnet: non tanti tamen eſſe videtur, ut ad erudiſſimum Pontificem Leonem ab Oriente Romam uſque traſmitti debuerit: præſertim cum Arianos, quorum cauſa tunc temporis non vertebatur, magis impugnet; quam Eutychianos, quicum res erat catholicis Epiſcopis.* Utrum hæc Sirmondi conjecturam diluant, aliorum eſto judicium.

S. Leo in Ep. 105. vulg. edit. In præfat. ad Fulgentium Ferrandum, pag. 21.

Tom. 2. pag. 887.

De Libello Iſaac, deque Victorini Afri opuſculis, nihil eſt admodum quod dicamus; niſi in teſtimonio Hieronymi de Victorino, quod Sirmondus appoſuit, legi debere, *qui niſi ab eruditis non intelliguntur*: cum in Sirmondi editione, itemque in noſtra, vocula *niſi* exciderit. Eſt autem & alius

[* *in proœmio Epiſt. ad Galat.*] Hieronymi de eodem Victorino locus. * *Occupatus ille*, inquit Hieronymus, *eruditione ſecularium literarum, ſcripturas omnino ſanctas ignoravit: & nemo poſſit, quamvis eloquens, de eo bene diſputare quod neſciat.* Victorini porro hujus quatuor libri de Trinitate adverſus Arianos, ac Hymni tres de Fratribus Machabæis, extant in Patrum Bibliothecis * Colonienſi & Lugdunenſi. [* *Tom. 10. cap. 7.*] Cum autem auctor Appendicis ad Iſidorum & Ildefonſum, prodiderit, *Victorinum Epiſcopum compoſuiſſe verſibus duo Opuſcula admodum brevia; unum adverſus Manichæos, reprobantes veteris Teſtamenti Deum, veramque Chriſti incarnationem contradicentes: alium adverſus Marcioniſtas, qui duo principia, id eſt duos Deos fingunt:* [*n Biblioth. Eccleſ. pag. 101*] ibi Aubertus Miræus, *Opuſcula duo adverſus Manichæos & Marcioniſtas*, inquit, *quæ hic recenſentur, videntur eſſe Victorini Afri rhetoris, de quo Hieronymus cap.* 101. *agit, Victorini porro hujus libellos duos Sirmondus Lutetiæ publicavit: extantque alia ejuſdem Opera tom.* IV. *Bibl. Patrum. Garſias tamen Loaiſa putat duo Opuſcula eſſe attribuenda Victorino rhetori Maſſilienſi, de quo Gennadius cap.* 60. *tractat. ut ut ſit, notet lector Victorinum noſtrum hoc capite Epiſcopum vocari: quem titulum nec ſuo Victorino Afro Hieronymus, nec ſuo Victorino Maſſilienſi Gennadius tribuit.*

VI. Quod ſpectat Notitiam Epiſcoporum Africæ, qui Carthaginem convenire a Rege Hunerico juſſi ſunt (quam Sirmondus abſque auctoris titulo edidit) minime dubitavit Chiffletius quin eam *Victor Vitenſis, vel conſcripſerit, vel ſaltem a forenſi tabulario deſcriptam, operi ſuo de Perſecutione Africana inſeruerit.* id quippe *apparet*, inquit, *primum ex ipſa ratione argumenti. Cum enim in ea Notitia, non ſola Epiſcoporum ac ſedium nomina recenſeantur; ſed & in contextu, & ad calcem, adnotetur quid cuique acciderit, quot fugerint, quot perierint, quot & quo relegati ſint; hæc nemo negaverit ad eum pertinuiſſe, qui totam ejus hiſtoriam perſecutionis deſcribendam ſuſceperat. apparet deinde ex codice S. Mariæ Laudunenſis, in quo ea Notitia, ut ipſe refert Sirmondus, ſequebatur Rationem Fidei ab Eugenio Carthaginenſi aliiſque Epiſcopis oblatam Hunerico regi; adeoque deſcriptioni perſecutionis Africanæ implexa & illigata erat. apparet denique ex mſ. codice, ex quo Abrahamus Ortelius civitatum * Africæ nomina, ex eadem ipſa Notitia deprompta, paſſim Epiſcopo Victori adſcribit.* [* *in Theſ. Geog.*] [* *cap. 2.*] Ita Chiffletius, in * elucidationibus in Victorem Vitenſem: cujus Hiſtoriæ libris integram hanc Notitiam inſeruit. At vir doctiſſimus [*D. Theodoricus Ruinart.*] ex familia Benedictina, qui Hiſtoriam perſecutionis Vandalicæ præclaris Notis illuſtratam nuper edidit; Chiffletii argumentis reſpondet; ſane plura eſſe, quæ, quamvis ad Vandalicæ perſecutionis Hiſtoriam pertinerent, non tamen a Victore Hiſtoriæ ſuæ inſerta ſunt. in nullo quidem certe mſ. codice, ex iis ſaltem quos ipſe noverit, Notitiam illam, Victoris libris intextam reperiri. Ortelium autem ideo duntaxat, ut quidem credi poteſt, *Victori Uticenſi*, quemadmodum ipſe appellat, Notitiam illam tribuere, quod in codice Halleri, unde ſe accepiſſe teſtatur, ſubjuncta fuerit Libello fidei, ut in codice Laudunenſi. ideoque Ortelius non modo Libellum retulerit ad Hiſtoriam Victoris, ſed & Notitiam Fragmentum Victoris appellaverit.

Demum, idem vir clariſſimus Notitiam illam rurſus cum codice Laudunenſi a ſe comparatam, variis lectionibus ac eruditiſſimo commentario ornatam, rurſus edidit in priori operis ſui modo memorati parte. Et, quod [*Hiſtor. perſecut. Vandal. 1. parte, pag. 123.*] Sirmondi editio, poſt multa Epiſcoporum nomina has habet literas *per*, quamvis in mſ. codice ſint *prbt*, aut in aliquibus *pbr*; & quidem ita ut literam *b* lineola mediam ſecet ut plurimum: Sirmondianæ lectioni codicem Laudunenſem favere admonet. Ibi enim, poſt recenſita ſuo ſingula ordine confeſſorum nomina, in fine ſummam ſive numerum eorumdem exponi, quotque ex iis perierint, aut permanſerint, aut in exilium abierint. ut valde probabile ſit, literis illis *prbt* aut *pbr* deſignari eos, qui in via perierant: hae autem nota Corſica aut FUG, eos qui in Corſicam relegati, aut

fuga

fuga elapſi. *Nam veriſimile non eſt*, pergit vir doctus, *iis literis presbyteros ſignari. non enim presbyteri ad conventum illum venire juſſi fuerant; nec tot occurriſſent, qui pro ſuis Epiſcopis comparerent; idque non impune tuliſſet tyrannus. Accedit quod nonnunquam, etiam poſt eorum nomina qui priores recenſentur, hæc vocula occurrat.* Notat nihilominus, iis literis presbyteros in aliquibus libris veteribus indicari, ut puta in duobus * codicibus Colbertinis quos citat. Obſervat demum, in fine, ubi ſumma ſubducitur, Epiſcopos plures notari, quam qui in Notitia nominantur: ſed fieri potuiſſe, ut nomina aliquot exciderint.

* *Cod. 401. & 1281.*

VII. Prædeſtinati liber cujuſnam ſit auctoris, certant viri docti, vel potius hæſitant. Arnobii Junioris eſſe ſuſpicatus eſt Sirmondus, cum librum ederet. conjecturam approbavit Petavius: qui quidem monet primo, Prædeſtinati auctorem Fauſto Reienſi antiquiorem videri: deinde, ab hæreſi Pelagiana non abhorrere, eamdemque cum Pelagio gratiam Chriſti prædicare, ac fidem & bonæ voluntaris initium libero arbitrio tribuere. Alios etiam errores ipſius notat: quod concupiſcentiam bonam eſſe, cum Pelagio cenſeat; & quod Saulum in Chriſtianos ſævientem, rem Deo placitam feciſſe affirmet. tum, *Non diſſimilis*, ait Petavius, *notæ ac genii eſt Arnobius Junior, ad pſalmum CXLVI. ut ab eodem auctore utraque profecta videri poſſint: quod merito viri docti ſuſpicantur.* Certe, præter excerpta illa Arnobiana, quæ ipſe Sirmondus ad Prædeſtinati calcem ſubjecit, poſſemus item ex Arnobii Commentariis in Pſalmos, viginti circiter * locos hic proferre, quos nobis doctiſſimus Harduinus noſter indicavit, totidem Prædeſtinati locis perſimiles.

Theol. dogm. T. 4. lib. 13. cap. 6. n. 11.

* *horum indiculum dabimus in fine hujus voluminis.*

Lucas Holſtenius, Prædeſtinatum a Sirmondo veteri amico Romam ad ſe miſſum cum accepiſſet, ſic reſcripſit, haud multis poſt editionem menſibus. *Quam vellem reſciviſſe, re adhuc integra, priuſquam dias luminis oras aſpiceret! Prodiiſſet enimvero Primaſii auctoris nomine multò integrior correctiorque, ope vetuſtiſſimi exemplaris, quod eminentiſſimi mei Principis Bibliothecæ longa perquiſitione comparavi. Et ne longiori ambitu traham tuum deſiderium; adjunxi ſpecimen collationum, quale temporis anguſtiæ permiſere: ſubmiſſurus accuratiores ubi juſſeris. De auctore tuto nos Iſidoro credere exiſtimo: quandoquidem ſigna & γνωρίσματα reſpondent. niſi quod ſecundi & tertii libri argumentum variat: ut aliena fide, aut conjectura potius, ab Iſidoro proditum videatur. Sed quam diverſus hic Primaſius gratiæ divinæ extenuator, a ſeipſo, hoc eſt, ab Epiſtolarum Paulinarum expoſitore, vero & genuino Auguſtini diſcipulo! quamvis ſtylo & loquendi genere non diſcrepet.* Ac Nicolaus Rigaltius in Noris ad * epiſtolas Cypriani, quem haud multo poſt edidit, bis ſub Primaſii nomine citat librum Prædeſtinati: & poſteriori quidem in loco ait, contra libertatem diſputaviſſe Prædeſtinatos edito ſub nomine Auguſtini libello; adverſus iſtos autem librum a Primaſio editum fuiſſe: cujus libri locum recitat, qui apud Prædeſtinatum legitur, *Recedant vana argumenta verborum* &c.

* *XLIX. & LV.*

pag. 307. b. hujus editi.

Quadraginta circiter poſt annis, Joannes Mabillonius in Itinere Germanico, veteres quoſdam codices, quos in Augienſi Bibliotheca inſpexerat, recenſens, ibi ſe vidiſſe teſtatur *Sirmondi Prædeſtinatum, cum hoc titulo, qui dilutiori tantiſper atramento ſcriptus eſt, ſed antiqua manu:* Opus S. Primaſii diſcipuli Auguſtini de hæreſibus numero xc. Notat deinde, codicem ante annos octingentos ſcriptum eſſe. moxque hæc adjicit. *Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus mentionem facit de Primaſio Epiſcopo, qui* * compoſuit ſermone ſcholaſtico, de hæreſibus libros tres, directos ad Fortunatum Epiſcopum, explicans in eis quod olim B. Auguſtinus in libro Hæreſeon imperfectum, morte interveniente, reliquerat: in primo oſtendens quid hæreticum faciat: in ſecundo & tertio digerens quid hæreticum demonſtret. *Iſidorus addit eum claruiſſe* Juliano regnante. *Hoc Primaſii ſpecimen non male convenit Prædeſtinato vulgato, qui diſtinctus eſt in libros tres, ſed abſque Fortunati Epiſcopi appellatione; recenſetque octoginta octo hæreſes ab Auguſtino aſſignatas in libro ad Quodvultdeum;*

Analect. vet. tom. 4. pag. 83.

* *Iſidorus cap. 9. de Scriptor. Eccl.*

quibus duas alias addit, Neſtorianorum, & Prædeſtinatorum, nulla Eutychianorum facta mentione. Hæc doctiſſimus Mabillonius.

At Sirmondus in literis quas ad Holſtenium reſcripſit, Primaſii nomen temere Prædeſtinato ſuo adſcriptum fuiſſe, atque hujus libros tres, a Primaſii libris totidem, quo Iſidorus memorat, prorſus diverſos eſſe demonſtravit. Nos epiſtolam illam Sirmondi, nunquam antea vulgatam, in aditu Prædeſtinati appoſuimus: in qua, præter illa quæ ad hanc rem attinent, ſunt & alia quædam lectu digna.

(* *Cavil. Cave pag. 292.*) Pariter Hiſtoriæ literariæ recens editæ * auctor Anglus ſic ſcribit; quiſquis Primaſii nomen in Augienſi codice appoſuerit, hallucinatum videri; &, cum apud Iſidorum legiſſet, Primaſium tres de hæreſibus libros ſcripſiſſe; cumque iſtos tres, de quibus nunc agimus, reperiſſe anonymos; mox Primaſii nomen perperam indidiſſe: & vero Primaſium tot hæreſes Neſtoriana poſteriores non fuiſſe omiſſurum.

Sed copioſam imprimis & accuratam de Prædeſtinati libro, deque ipſius auctore, quæſtionem Hiſtorico-theologicam ante aliquot abhinc annos edidit Seraphinus Piccinardus, ex S. Dominici ordine Theologus Brixienſis: qui quidem ante omnia, opus illud antiqui ſcriptoris fœtum eſſe legitimum, contra futiles quorumdam ſuſpiciones & calumnias, plane contendit.

Ac primo quidem, quod Cardinales magni tres, Baronius, Bellarminus, Capiſuccus, aliique auctores plurimi & graviſſimi, pro certo atque idoneis veterum teſtimoniis comperto habuerunt, extitiſſe revera Prædeſtinatianam hæreſim, ſive ſectam hominum, qui mentito Auguſtinianæ doctrinæ titulo, ſuos de Prædeſtinatione & gratia errores tegerent: idipſum fuſe explicat confirmatque Piccinardus. Nam, quod aliqui (Poſt Uſſerium Armacanum, & Janſenium Iprenſem, quorum intererat Prædeſtinatos pro hæreticis non agnoſcere) meram fuiſſe calumniam aiunt, ab Auguſtini obtrectatoribus, Semipelagianis præcipue, confictam, quo iſti doctrinam Auguſti- (*De approb. Doctr. S. Thomæ, lib. 6. q. 5. a. 3.*) ni ejuſdem, ipſiuſque diſcipulos infamarent; vanum prorſus eſſe hoc perfugium oſtenderat jam alias Piccinardus. quemadmodum Manichæorum ſecta & hæreſis non ideo nulla extitit, quod non defuerint qui hæreſim il- (* *lib. 2. ad Bonif. c. 4. & lib. 1. contra Julian. c. 2.* * *in epiſt. ad Rufin.*) lam Auguſtino, ejuſque aſſeclis imponerent, ſicut ipſe * Auguſtinus & * Proſper teſtantur. Neque, ut Petavius quoque in eamdem rem diſputat, *ideo nulli, vel Eutychiani, vel Neſtoriani fuerunt, quod Catholicos in medio poſitos, utroque nomine ex diverſo appellarent contrariæ invicem hæreſes.*

(* *tom. 1. dogm. Theolog. lib. 9. c. 2.*) Hæreſim Prædeſtinatorum apud Adrumetinum in Africa monaſterium, ſimul cum Semipelagiana, ex quibuſdam Auguſtini ſcriptis perperam intellectis natam eſſe probat poſtea vir doctus; idque ſatis conſtare vel unius Au- (* *lib. 2. c. 66.*) guſtini teſtimonio: qui in Retractationum libris, poſtquam * meminit operis ſui De gratia & libero Arbitrio, quod ad monachos illos miſerat, *propter eos, qui, cum defenditur Dei gratia, putantes negari liberum arbitrium, ſic ipſi defendunt liberum arbitrium, ut negent gratiam Dei:* (quibus verbis Semipelagianus error notabatur) Mox ait: (*ibid. c. 67.*) *Rurſus ad eoſdem ſcripſi alterum librum*, quem De correptione & gratia *prænotavi: cum mihi nunciatum eſſet, dixiſſe ibi quemdam, neminem corripiendum ſe Dei præcepta non facit, ſed pro illo, ut faciat, tan-* (*epiſt. 214. nov. edit.*) *tummodo orandum.* Quod ipſum fuit dogma Prædeſtinatorum. Ac initio prioris epiſtolæ ad Valentinum abbatem Adrumetinum; *Venerunt ad nos duo juvenes Creſconius & Felix, de veſtra congregatione ſe eſſe dicentes, qui nobis retulerunt, monaſterium veſtrum nonnulla diſſenſione turbatum, eo quod quidam in vobis ſic gratiam prædicent, ut negent hominis eſſe liberum arbitrium: & quod eſt gravius, dicant quod in die judicii non ſit redditurus Deus unicuique ſecundum opera ejus.* Plures in eam rem Auguſtini locos ſimiles profert Brixienſis Theologus, qui oſtendant, & Semipelagianum, &

Prædeſtinatianum in monachis illis errorem a ſancto Doctore caſtigatum eſſe.

Notat deinde, priuſquam ea res ad Auguſtinum deferretur, Evodium Uzalenſem Epiſcopum, veterem Auguſtini amicum, a monachis illis conſultum fuiſſe: atque hujus rei fidem facere Valentini * literas ad Auguſti- *epiſt. 216.
num: in quibus ille, poſtquam faſſus eſt ſe initio noluiſſe ipſum Auguſti- apud Auguſt.
num interpellare, deinde ait: *Propoſui, ad auferendas impias quæſtiones, ut ad dominum ſanctum patrem Evodium mitteremus, ut ipſe nobis de hoc ſacroſancto libro propter ignaros aliquid certius reſcripſiſſet*. Reſcripſiſſe autem, teſtantur literarum fragmenta, quæ recitat * Sirmondus. Neque unam tantum, ſed duas ſal- *Hiſtor. prædeſt. cap. 1.
tem ſcriptas fuiſſe ab Evodio ad monachos illos epiſtolas exiſtimat Piccinardus (quod tamen ex illis quidem fragmentis confici poſſe non videtur) atque unam ex iis epiſtolis, eſſe ipſum Prædeſtinati librum ſecundum totum. nam primo Epiſcopi eſſe verba hæc: *Vos autem o filii caritatis* &c. pag. 298. c.
Deinde, quod ibi legitur: *Si omnis qui vellet, ſalvaretur, nullus a ſalute pote-* pag. 301. a.
rat effici alienus. Omnis etenim homo ſalvari vult; ſed non omnis ſalvatur homo. Salvatur autem is quem voluerit Deus: idem prope iiſdem verbis ab Evodio dici apud * Auguſtinum: *Mihi ſi eſſet poteſtas ut eſſem beatus, jam profecto eſ-* *lib. 3. de lib. arb. c. 3.
ſem. volo enim etiam nunc: & non ſum, quia non ego, ſed ille (Deus) *me beatum facit*. Poſtremo, quod Evodii animus in Prædeſtinatorum errores inclinaverit, intelligi poſſe ex pluribus locis Auguſtini librorum de libero arbitrio: ubi Evodius perpetuo pro indeprecabili neceſſitate adverſus arbitrii libertatem verba facit, ac Prædeſtinatianis erroribus plane conſentanea loquitur.

Jam vero epiſtolam illam Evodii ſive tractatum, fortaſſe inſcriptum fuiſſe, Auguſtini doctrinam de Prædeſtinatione & gratia: vel, doctrinæ illius expoſitionem: cumque certum ſit, ad compeſcenda Maſſilienſium nova dogmata, miſſos in Galliam ex Africa fuiſſe aliquot Auguſtini libros; ſimul hunc Evodii libellum quoque miſſum auguratur Piccinardus, ac pro ipſius Auguſtini libro habitum a Gallis ipſa operis inſcriptione deceptis. quomodo, *quia auctor libri Hypomneſticon ipſius B. Auguſtini ſenſus brevi opuſculo velut in unum coegiſſe & explicuiſſe videbatur; ideo ipſi opuſculo nomen S. Auguſtini in titulo præferre voluit*. ut nimirum non fuerit, ſi aliquis poſtea librum Auguſtini *ipſius eum eſſe credidit, cujus in fronte nomen invenit*: ſicut Remigius ait, in Opere ad Hincmar. de tribus epiſt. c. 35.
ſive Eccleſia Lugdunenſis.

Porro ex Evodii libro Gallos capitula ſua excerpſiſſe, quibus Auguſtini doctrinam traducere conati ſunt, * *dicentes eum liberum arbitrium penitus ſubmovere,* * S. Proſper. in epiſt. ad Rufinum.
& ſub gratiæ nomine, neceſſitatem prædicare fatalem. de quibus S. Proſper, *Neque ipſum quidem*, inquit, *Auguſtinum onerant, in cujus libris copioſiſſime hujuſmodi deſtruuntur* * ibidem.
errores; nec nos perturbant, qui tales opiniones cum ſuis auctoribus execramur. Cum autem mox Cæleſtinus Papa, Auguſtinum vindicans, *impoſito improbis ſilentio*, epiſt. decret. c. 2.
de tali re in poſterum querelam ceſſare exoptaverat; tunc Evodii ſcriptum, tacito licet nomine, a Pontifice damnatum fuiſſe. ut auctor Prædeſtinati vere de illo libro dixerit: *Sibi oblatum pontifex Cæleſtinus ita execrationi habuit, ut* * in præfat. libri 1.
eum perpetuo juberet damnari ſilentio.

Maſſilienſes igitur, ob Cæleſtini pro Auguſtino decretum, parcentes jam Auguſtini nomini, odium & ſtilum in ejus diſcipulos converriſſe: ac præ ceteris auctorem Prædeſtinati evomuiſſe bilem in Proſperum ſpeciatim & Hilarium (quos per contemptum *duos aut tres homunciones* vocat) iiſque lib. 3. pag. 327. d.
prava dogmata, quæ in Evodii libello continebantur, impegiſſe. Proſperum autem probra illa, in ſua ad Objectiones Vincentianas reſponſione diluiſſe. enimvero Objectiones illas minime diverſas eſſe ab iis erroribus quos Prædeſtinati auctor in Evodii libro ſubnotavit. Quamobrem unum

videri & eumdem Objectionum & Prædeſtinati auctorem Vincentium, hominem Semipelagianum, de cujus nomine Objectiones Vincentianas S. Proſper nuncupavit. Sed quiſnam ille Vincentius? non Lerinenſis, inquit Piccinardus (hunc enim *a ſuſpicione quacumque erroris aut hæreſis eidem attributæ abſolvendum eſſe ſine ulla hæſitatione* * cenſet) ſed aut Vincentius quidam presbyter natione Gallus, cujus Gennadius * meminit; aut potius Vincentius Victor, contra quem libros de anima & ejus origine ſcripſit Auguſtinus, qui tunc illum, & juvenem fuiſſe, & multis erroribus irretitum * teſtatur, etſi autem *reſcriptas correctionis ſuæ* poſtea ad Auguſtinum * miſit; tamen fieri poteſt, ut de multis erroribus craſſiores tantum abjecerit, Semipelagianiſmum autem, nondum aperte damnatum aut agnitum, retinuerit: quem deinde, Maſſilienſium, hominum pietate inſignium, exemplo & conſortio confirmatus, contra Auguſtini diſcipulos evulgaverit. Neque porro mirum, tunc in Galliis verſatum eſſe Vincentium hunc Africanum. Sic & Arnobium Juniorem, qui origine Africanus * creditur, per ea tempora in Gallias adveniſſe. hujus enim rei argumento eſſe Commentarium in Pſalmos, Leontio Arelatenſi, & Ruſtico Narbonenſi Epiſcopis dedicatum. Auctor quidem certe Prædeſtinati Africanum ſe fuiſſe non obſcure indicat.

* In opere jam citato de ApprPb. lib. 3. q. 3. a. 3. §. 8.
* de Script. Eccl. c. 80.
* Retract. l. 2. c. 56.
* Ibidem.
* ita Sixtus Senenſis.

Prædeſtinati librum antiquum eſſe, inde etiam confici poſſe ait Piccinardus, quod multa ex opere illo Arnobius Junior in ſuos libros tranſcripſit, dum & ipſe Prædeſtinatianam hæreſim exagitat. quocirca utriuſque ſcriptoris complures locos perſimiles citat vir doctus, nec dubitat quin ex altero ſumpſerit Arnobius; ut qui manifeſte Auguſtini, Damaſi Papæ, aliorumque, multa pariter exſcripſit. Quinetiam cenſet eruditus Theologus, in libris Hypognoſticon, qui haud multo poſt Auguſtini mortem editi fuerunt, directe confutari librum Prædeſtinati. id quod pariter ex plurium gemini operis locorum comparatione colligit: indeque Prædeſtinati antiquitatem confirmat.

Jam vero Arnobium illius operis auctorem non eſſe, perſuaſum habet his argumentis. primo, Prædeſtinati librum *omni oratoris arte elaboratum* eſſe, *vehementem* ſimul *& excultiſſimum*: Arnobium autem ab eo ſplendore dictionis longe abeſſe. Deinde, opus illud editum fuiſſe annis pluribus antequam Arnobius floreret. Præterea Arnobium pluribus in locis plane contraria Prædeſtinati ſententiis aſſerere. ita, cum iſte concupiſcentiam minime malam, immo bonam eſſe acerrime * defendat: contra Arnobius in annotationibus ad Evangelia, *Adverſarium*, inquit, *quod Evangelium dixit, exteriorem hominem demonſtrat, hoc eſt carnalem, cum quo iter facimus*. Et aliquanto poſt: *Arbor mala, vetus homo eſt, qui malos fructus facit, hoc eſt peccata, libidines, & avaritiam, &c.* quomodo ipſe Auguſtinus contra Julianum, ex eo Evangelii loco ait, concupiſcentiam non eſſe arborem bonam ſed malam, quod malos fructus pariat. Ac rurſum Arnobius in Pſalmum LIV. *Nunc vero*, inquit, *tu unanimis dux meus & notus meus, id eſt, homo meus, exterior homo, utique corporalis.... tu contra me agis, tu cum inimicis meis delectaris in conciliis eorum &c.* Denique, cum Prædeſtinati auctor utique Semipelagianus ut minimum fuerit; tum nulla hujuſmodi erroris labe contactum fuiſſe Arnobium Piccinardus contendit, ejuſque locos omnes, qui ſuſpecti eſſe poſſint, expedire conatur. Utrum autem, tum de ſententia & fide Arnobii, tum etiam de ſtilo, rectius ille judicaverit, quam Sirmondus ac Petavius; aliis diſceptandum relinquimus. cultum quidem illum orationis ac nitorem, quo Prædeſtinati auctor tantopere premat Arnobium, non omnes peræque agnoſcent. Immo, quod notari dignum eſt, Doctor theologus *, a quo Prædeſtinati Cenſura, brevi poſt editum a Sirmondo librum, prodiit, vehementer mirari ſe aiebat, hominem, qui Latini ſermo-

* Prædeſt. lib. 3. ſub finem.
Tom. 8. Bibliot. PP. Lugd. p. 331.
* D. Auvray. pag. 102. edit. Gall.

nis elegantiæ perpetuo ſtuduiſſet; barbariſmis, ſolœciſmis, aliiſque contra grammaticæ præſcripta piaculis, quibus opus illud ſcatebat, ab ejus editione curanda deterritum non fuiſſe.

Ceterum Brixienſis Theologus ſuam de Prædeſtinati auctore opinionem ſic defendit, ut nihilominus cum Sirmondo, ipſiſque Sirmondi verbis, ultro fateatur, omnem eſſe ea de re * *divinationem incertam, in qua fucum pati ac facere promptum eſt*. ** in præfat. Prædeſtinati.*

S. Valeriani Cemelienſis Epiſcopi Homiliæ vix dum lucem, beneficio Sirmondi, aſpexerant, cum Romæ ad ſacrum tribunal delatæ fuerunt, tanquam hæreſi Semipelagianæ affines. At ipſas continuo editor ſuus defendit, miſſo ad urbem brevi ſcripto, quod Romani judices probavere. Eaſdem inſuper Franciſco Barberino Cardinali, veteri amico, per literas commendavit. Atque his nunc præſidiis, quæ inter Sirmondi ſchedas hactenus latuerant, Valerianus inſtructior prodit atque ornatior. VIII.

Quæ in Appendice Codicis Theodoſiani primum locum obtinent Conſtitutiones Imperatoriæ tres, ſuſpectæ fuerunt quibuſdam viris doctis: ac Jacobus Gothofredus in Commentariis ad Codicem Theodoſianum, ſubditias eſſe, pluribus argumentis nititur oſtendere. Earum vero fidem & auctoritatem nuper edita in lucem ſingulari & erudita de Epiſcopali judicio lucubratione aſſeruit V. Cl. Joannes le Gendre, Pariſienſis Anteceſſor. Et primam quidem ſanctionem Conſtantino Magno jam alii vindicaverant, interque hos * Janus a Coſta Toloſanus Anteceſſor, & * Joannes Seldenus, qui notat, illam *ſummatim memorari, tum ab Euſebio, tum a Sozomeno*. Monet etiam, illud quidem dictum ad finem libri XVI. Cod. Theod. velut Extravagans, ſub titulo de Epiſcopali judicio appoſitum eſſe: *ſed in mſ. meo*, inquit, *locum habet, uti & bina proxime ſibi ſequentia, in titulo* de Epiſcopis, Eccleſiis & Clericis. Sirmondus porro legem illam Conſtantini jam inter Galliæ Concilia ediderat, ſed mutilam. IX. *Tom. 6. p. 303.* *anno 1686.* ** in Comment. ad Decret. Gregorii IX. pag. 280.* ** de Synedriis lib. 1. cap. 10. pag. 328.*

Idem Seldenus Conſtitutionem tertiam, nimis depravate, ut ipſe ait, antea editam, e mſ. codice ſuo Theodoſiano emendatiorem dedit, in hunc modum. *ibidem pag. 348*

Graviter admodum mota eſt noſtra clementia, lectis in Conſiſtorio precibus, quibus Epiſcopalis pietas aliquid poſtulans refragatur; quædam ab his, qui Epiſcoporum ſibi nomina vindicant, perpetrata, & contra leges non minus divinas quam humanas improba temeritate commiſſa, vexatos nonnullos orthodoxorum clericos, quorum actus & ſacerdotium huic injuriæ repugnabat, fatigatos itineribus, quæſtionariis deditos; atque hæc omnia per eos commiſſa, qui ad tegumenta furoris, ſacerdotalis nominis titulos præferebant; atque idcirco perpetua lege ſancimus, ut nemo Epiſcoporum, vel eorum qui Eccleſiæ neceſſitatibus ſerviunt, ad judicia ſive ordinariorum ſive extraordinariorum judicum pertrahantur. Habent illi judices ſuos. Nec quicquam his commune cum legibus, quantum tamen ad cauſas eccleſiaſticas pertinet, quas decet epiſcopali auctoritate decidi. Quibuſcumque igitur motu fuerit quæſtio, quæ ad Chriſtianam pertinent ſanctitatem; eos decebit ſub eo judice litigare, qui præſul legis ejus fuerit. Optate cariſſime ac jucundiſſime. quare laudabilis auctoritas tua, arbitrio temperato, quicquid negotiorum talium incidet, omnium ſacerdotum judicia terminabit, habituro Pontificium ſacræ diſceptationis Timotheo Epiſcopo, quem ſibi omnes per Ægypti diœceſim, etiam ſuo judicio prætulere. Eſt enim vir cum omnium ſacerdotum ſuſceptione venerandus, tum & noſtro judicio jam probatus. Dat. II. Non. Febr. Conſtantinopoli.

Ex quinque Synodicis Epiſtolis quas Sirmondus Imperatoriis edictis ſubjunxit, duæ priores & ultima jam prodierant, hæc quidem inter S. Ambroſii opera editionis Pariſienſis, anni 1586. duæ vero priores in Romana * ejuſdem ſancti Doctoris laudatiſſima editione; ex qua compluſculos earum epiſtolarum locos collegeramus, unde caſtigari ac ſuppleri poſſe Sirmondiana lectio videtur: ſed Romana ipſa, ubi hæc conſpici poſſint, proſtat editio, & præterea illam RR. PP. Benedictini in Ambroſio ſuo repræſentavere. Tertiam & quartam epiſtolam primus in lucem Sirmon- X. ** anni 1580.*

dus emiſit. Ac ipſe quidem omnes Ambroſianas eſſe tantum non affirmavit, quamvis duæ duntaxat præferant Ambroſii nomen. Eas omnes Labbeus in maxima Conciliorum collectione rurſus excudit; cum emendarionibus & ſcholiis quibuſdam. at in novam Ambroſii editionem, quatuor tantum ex iis epiſtolis receptæ ſunt a RR. PP. Benedictinis: epiſtola vero Concilii Romani ad Gratianum, ab ipſis prætermiſſa: opinor, quod ab Ambroſio ſcriptam hanc minime putaverint; etſi de ea re prorſus ſiluerunt. alias porro novis emendationibus ac Notis iidem doctiſſimi viri illuſtravere. Nos Labbei quidem animadverſiones & obſervationes pleraſque, necnon aliorum alias aliquot, ſuis quaſque locis exhibuimus: ſed ex poſtrema Ambroſii editione, quia necdum prodierat, nihil excerpere tunc potuimus. quare lectores ad eam remittimus. tantum duo triave libet obiter hoc loco adjicere.

In prima epiſtola, ubi mentio fit Valentis, Murſenſem Epiſcopum interpretatus eſt Labbeus *. at num Valens iſte tunc ſuperſtes fuerit, dubitant PP. Benedictini: itaque ibi potius deſignari exiſtimant * Valentem illum, qui in aliis prioribus ejuſdem Concilii Aquileienſis literis (ad Gratianum, &c. quarum initium eſt, Benedictus Deus &c. *) dicitur *Patavione ſuperpoſitus* fuiſſe *ſancto viro Marco, admirabilis memoriæ ſacerdoti*, poſtea autem *deformiter dejectus a plebe*, indeque Mediolanum veniſſe. atque is, ut cenſent Ambroſii editores, in Italia turbas eas excitavit, quæ in duabus illius Concilii epiſtolis memorantur. Tamen in prioribus literis nominatur *Julianus Valens* (ſaltem in editione PP. Benedictinorum, non item in aliis) in altera vero epiſtola ſolum eſt *Valentis* nomen.

* Tom. 2. Conc. pag. 998.
* Ambroſii nov. edit. to. 2. pag. 811.
* ibid. pag. 806, 809.

In epiſtola quinta, ubi legitur: *ſecretum eſſe mandatoribus Epiſcopis ordinantibus*, referunt PP. Benedictini * animadverſionem Henrici Valeſii, qui putat legendum: *ſe creatum eſſe mandato, tribus Epiſcopis ordinantibus*: ac merito hanc emendationem egregiam vocant. In eademque epiſtola, ubi legitur, *Nectarium autem cum nuper* &c. rurſus approbant * emendationem Valeſii, qui *Gregorium* legit non *Nectarium*: notantque, rationem hiſtoriæ pulcre convenire.

* pag. 813.
* pag. 819.

In epiſtola autem ſecunda, ubi *æthnicorum clauſtris uſque ad Oceanum* Sirmondus legit (quo tamen loco ſtellulam appoſuerat, qua lectionem haud dubie corruptam eſſe indicaret) PP. Benedictini legunt *: *per omnes autem tractus atque regiones, & vicorum clauſtra uſque ad Oceanum* &c. ſicut legitur in Romana Ambroſii operum editione. Nobis vero valde probatur annotatio Valeſii, ſive potius Petri de Marca *, qui jam antea monuerat, veram utique videri lectionem, *a Sucorum clauſtris uſque ad Oceanum*. Vide ſis Valeſii annotationes ad Socrat. hiſtor. lib. 11. cap. 22. quo in loco Socrates meminit montis Sucorum, Illyrios Thracaſque diſterminantis.

* pag. 813. 5.
* De Concordia Sacerd. & Imp. lib. 1. cap. 4. §. 4. pag. 48.

Libellus qui a Sirmondo Breviculus Hiſtoriæ Eutychianiſtarum inſcriptus eſt, editus antea Romæ inter decretales ſummorum Pontificum epiſtolas, ac S. Leonis epiſtolis præfixus fuerat, abſque titulo: addita ad marginem hac annotatione: *Extat hic tractatus incerti auctoris in vetuſto Vaticano codice Gelaſii tempore ſcriptus: continet quæ in nonnullis S. Leonis, Simplicii, & Felicis tertii epiſtolis. eadem autem hic ſcribuntur, quæ a Liberato in Breviario*. Ibi porro prima opuſculi verba ſunt: *Noſtro quidem ſeculo, ſed intervallo temporis, Neſtorius & Eutyches*, & cetera ferme ut in Breviculo Sirmondi. Sed ſub finem, poſt verba hæc *ad Antiochenam miſit Eccleſiam*, quibus libellus clauditur apud Sirmondum; editio Romana, rurſus de Felicis Papæ legatis in carcerem detruſis nonnihil adjicit. tum recitat locum ex ejuſdem Felicis ad Epiſcopos per Ægyptum, Thebaidem, Libyam & Pentapolim, adverſus Petrum Gnapheum literis, quæ non extant.

Tom. 1. parte 2. pag. 142. edit. an. 1591.

Digitized by Google

P R Æ F A T I O.

Codex Canonum & Conſtitutionum Eccleſiæ Romanæ, qui Lutetiæ ante hos viginti annos, tanquam appendix ad opera S. Leonis, editus eſt, magnam ejuſdem Breviculi exhibet partem, videlicer a damnatione Dioſcori, *tom. 1. pag. 155.* uſque ad verba hæc, *Tyriorum miſit Eccleſiæ præſidere*. tum adjicit aliqua ad eamdem hiſtoriam ſpectantia, quæ nec in Romana leguntur, nec in Sirmondi editione.

Vir doctus, qui una cum S. Leonis operibus Codicem illum ſeu Collectionem Can. & Conſt. Eccl. Rom. publici juris fecit; quam omnium quæ ad hoc tempus prodiere, vetuſtiſſimam eſſe contendit; tum narrationem de Acacii rebus, quam Codex ille exhibet, antiquiorem putat, non tantum Liberati Breviario, ſed & Libello editionis Romanæ, & Sirmondi Breviculo. ac initio quidem opuſculum illud brevius fuiſſe, ut eſt in illo Canonum Codice: poſtea autem adtextam totius negotii originem, damnationem Eutychis, Synodos Conſtantinopoli, Epheſi, Calchedone habitas; ſubnexa demum aliqua ex rebus geſtis ſub Felice: atque inde monumentum illud, ut eſt editum a Sirmondo, Breviculum hiſtoriæ Eutychianiſtarum dici merito potuiſſe. Poſtremo, nonnullis rebus ad Felicem Papam pertinentibus factum eſſe auctius, ut extat in Romana editione. Liberatus vero, qui poſt annum 546. ſcripſit, Breviarium ſuum ex variis priorum monumentis compoſuit, ſicut ipſe initio profitetur. Sed de his legi poſſunt ejuſdem viri docti Notæ & Diſſertationes.

Breviculum Sirmondianum a Gelaſio Papa conſcriptum eſſe prorſus exiſtimavit Henricus Valeſius, illudque opuſculum ſub Gelaſii nomine paſſim *in annotat. ad Evagrium, pag. 85.* citat in duobus Obſervationum Eccleſiaſticarum ad Evagrium libris, in quibus Petri Antiocheni & Acacii Conſtantinopolitani, rerumque adverſus ipſos variis in Synodis geſtarum hiſtoria omnis a viro doctiſſimo explicata eſt, ac multa ſane obſervata, quæ tum Breviculo, tum epiſtolis Pontificum, eodem Sirmondi libro editis, non parum lucis afferunt. Et Joannes Garnerius in ſuis ad Liberatum Notis, Breviculi locum hunc recitans? *Qui dum Acacii* *Liberati pag. 131.* *ſcripta legeremus, quæ de Petro* &c. hac voce, *legeremus*, ſi poſita non eſt pro *legerentur*, Breviculi auctorem indicari monuit, atqui non modo Sirmondi editio, ſed & Romana habet *legeremus*. in Codice autem citato Canonum &c. locus ille deſideratur. Demum Blondellus * Breviculum anno 486. ſcriptum exiſtimat. ** De primatu in Eccl. p. 197*

Ex Felicis III. epiſtolis ſeptem a Sirmondo in lucem editis, tum primam quæ ad Zenonem Aug. tum ſecundam, quæ ad clerum & Plebem CP. data eſt, pertinere haud dubie ad poſteriorem Synodum Romanam adverſus Acacium, Henricus Valeſius notat. *lib. 2. Obſervat. ad Evagrium, cap. 4.* *Scriptæ ſunt enim*, inquit, *a Felice Papa totius Synodi nomine, ſicut mos erat Eccleſiæ Romanæ jam inde ab antiquis temporibus, quem admodum diſerte teſtantur illius Synodi Romanæ Epiſcopi in epiſtola Synodica ad univerſos presbyteros & Archimandritas CP. & per Bithyniam conſiſtentes.* Idemque vir doctus * monet, in Felicis epiſtola ad monachos urbis Conſtantinop. & Bithyniæ, corruptum eſſe locum hunc: *Lectæ ſunt enim literæ ipſius in conventu fratrum, qualiter pacta, interpoſita perſona, Marona condemnato, ei qui ſententiam portat at, inhæſiſſe creditur.* Sic autem corrigendum putat: *Qualiter pacto interpoſito, per ſenem Marouam condemnato ei qui ſententiam portarat, inhæſiſſe creditur.* tum loci totius ſenſum & rei geſtæ modum Valeſius exponit. ** ibidem pag. 183.*

Epiſtolam ſextam, non Felicis, ſed Gelaſii eſſe cenſet Blondellus: at nullam, cur ſic ſentiat, cauſam profert. Vacante autem poſt Acacii mortem ſed *de Primatu in Eccl. pag. 406.* Conſtantinop. ſcriptam eſſe, proindeque ante ſuperiores duas collocari debuiſſe, cuidam viſum eſt viro docto. ſed Labbeus notavit, ſcriptam eſſe mortuo Acacii ſucceſſore ipſo Flavita, cui Evagrius menſes epiſcopatus duntaxat *T. 4. Concil. pag. 1091.* quatuor, tres tantum Theophanes tribuit: Victor autem Tunonenſis mor-

tuum ait tertio ſedis menſe: id quod de ſpatio tribus etiam menſibus aliquanto minore poteſt intelligi. Ceterum Labbeus aliique notaverunt erratum eſſe in epiſtolæ fine, ubi dicitur *data Probo & Fauſto* vv. cc. *Indictione* XIII. ſcribendum enim eſſe *Longino & Fauſto*, anno videlicet 490. quippe annum hunc, ſimulque Indictionem XIII. cum Fauſti Junioris & Longini conſulatu convenire: Probum vero Conſulem nullum fuiſſe ab anno 406. (quo Sextus Anicius Probus Arcadii Auguſti collega fuit) uſque ad annum 502. quo Probus cum Avieno Juniore conſulatum geſſit.

XI. In Apollinari Sidonio ſecuti ſumus eam editionem, quam ipſe Sirmondus per ſe accuravit. eorum tamen, quæ in poſteriori editione Labbeus ex Sirmondi ſchedis adjecerat, nihil omiſimus. Inſpeximus etiam complures tum Regiæ tum Colbertinæ Bibliothecæ mſſ. codices, ſi quid variæ lectionis occurreret notari dignum: ac nulla generis hujus adſcripſimus hic etiam aliqua, quæ nos fugerant, apponemus.

In epiſtola XIII. lib. IX. *Date carminata ſocco: Date dicta ſub cothurno:* monet * Gaſpar Barthius ſe in Trevirenſi vetuſtiſſimo codice legiſſe *criminipta ſucco*: tum, *Quis non videat*, inquit ſolers criticus, *carmina apta ſocco veram eſſe lectionem?* In Carmine II. *Aſtyages Cyro pellendus forte nepoti*, veram ſcripturam eſſe *ſorte*, ait Barthius *. ſignificari quippe oraculum cujus meminit Herodotus. In carmine V. *facturaque cæſi* „„ *Germani plus morte nefas*, idem Barthius ſic ſcribi vult *: *Germani plus morte (nefas!)* nam alioqui abſonum dictu eſſe, *plus nefas facere*, pro *majus ſcelus perpetrare*. In Carmine XXIII. *Quid celſos Senecas loquar* &c. legit Barthius * ex antiquo libro, *Quid Celſos, Senecas* &c. fuiſſe enimvero, præter Cornelium, & alios Celſi nomine celebres. idem Barthius aliquot inſuper locos ſolicitat: ſed in pleriſque haud ſane meliorem ipſe, porioremve lectionem reponit.

* Adverſariorum pag. 489.
* pag. 874.
* pag. 1626.
* pag. 489.

In Carmine XXII. *Tu Tuncrum & Vachalim, Viſurgin, Albin* &c. ibi Hadrianus Valeſius non *Tuncrum*, flumen omnibus, ut ipſe ait, geographis & hiſtoricis ignotum, ſed *Vicrum* legit. *Eſt autem Vicer*, inquit, *Franciæ tranrhenanæ amnis, oppidum ſui nominis attingens, influenſque in Oceani ingentem ſinum, vel æſtuarium, vulgo Zviderſeum, hoc eſt, paludem Auſtrinam dictum: quem a Claudio Ptolemæo in Germania inter Rhenum & flumen Amiſium poſitum, vitio exemplarium Vidrum pro Vicro appellari, & hodieque Vectum vocari animadverto*. Et in Carmine VII. ubi *Nicer* legitur, ibi quoque Valeſius ſcribi vult *Vicer*. In Carmine autem Propemptico ad libellum, ubi Tarnis fluvius *limoſum & ſolido ſapore preſſum piſcem perſpicua in unda gerere* dicitur; * Valeſius quidem ait, harum vocum, *ſolido ſapore preſſum*, tolerabilem ſenſum nullum eſſe: itaque legendum haud dubie, *ſtolido ſopore preſſum*. at nobis correctio hæc minus neceſſaria videtur. quidni enim illius fluvii piſces laudentur ob carnem *ſolidam & preſſam*, eoque gratioris ſaporis: cum in multis piſcibus ſapor dilutior ſit ob mollitudinem. deinde *piſcium ſopor ſtolidus* haud valde arridet.

Rerum Franc. lib. V. pag. 221
ibid.
* in Notitia Gall. pag. 344

In Notis ad Anthemii Panegyricum, monuit Sirmondus, *Calchidicum* non *Chalcidicum* ſcribi debere. id ex veteribus nummis apparere, itemque ex antiquiſſimis Oecumenicæ Synodi exemplaribus, ubi *Calchedonenſis* non *Chalcedonenſis* nuncupatur. At Heribertus Roſvveydus, in antiquis & ipſe monumentis exercitatus, *receptam*, inquit, *ſcriptionem tuentur omnes ſcriptores antiqui, & diſerte Stephanus in* Καρχηδών. *nec movere multum debent vetuſta exemplaria; cum certo conſtet pleraque nomina quæ* h *adjunctum habent, diverſimode ſcribi, &* h *ſæpe tranſponi. Sic invenias etiam in vetuſtiſſimis exemplaribus* Chartago *pro* Carthago: *item* Phyton *pro* Python: *ſic &* Cherintus *pro* Cerinthus: *itidem* Cheruci *pro* Ceruchi. *A nummis quoque nullum certum argumentum hic ſumi poteſt, cum & in iis variatum ſit. In Theſauro rei antiquariæ Huberti Goltzii, in nummo Sabinæ Tranquillianæ habes*

in Notis ad S. Paulinum, pag. 860.
Vide Harduini Nummos antiquos &c. pag. 235.

bes ΧΑΛΚΗΔΩΝΙΏΝ. *in alio nummo* ΧΑΛΚΕΔΩΝΩΝ. *in nummo Anniæ Fauſtinæ* ΚΑΛΚΗΔΩΝΩΝ. *In Græcia ejuſdem Goltzii extat in duobus numiſmatibus* ΧΑΛΚΕΔΟΝΩΝ.

In Notis ad epiſtolam XII. lib. VI. de Tricaſtinis agens Sirmondus, *Horum*, inquit, *urbes memorant, Plinius Auguſtam, Ptolemæus Neomagum, cujus nominis veſtigia oppidulum in eo tractu retinet, quod Niomum vocant*. Verum Hadriani Valeſii ſententia eſt, Auguſtam & Neomagum, quas non Sirmondus [*in Notitia Galliæ, pag. 60.*] modo, ſed & Joſ. Scaliger, & Holſtenius duas eſſe urbes diverſas cenſuerunt, unam eamdemque urbem eſſe, quam Plinius Latino, Ptolemæus Gallico nomine deſignarit. Plinium enimvero non aliam Tricaſtinis urbem præter Auguſtam adſcribere; pariterque Ptolemæum, qui ſuam genti cuique urbem principem, ſuumque caput aſſignare conſuevit, unam iiſdem Tricaſtinis urbem Noviomagum attribuere: ambos igitur non aliud gentis caput agnoviſſe. *Nam Tricaſtinorum*, inquit Valeſius, *gentis exiguæ & humilis, duo fuiſſe capita veriſimile non eſt*.

Ad epiſtolam XI. lib. VIII. ubi Paulini, arte rhetorica clari mentio eſt, notavit Sirmondus, Paulinos, præter Nolanum, alios plures ſcriptis etiam ſuis notos ſeculo Sidoniano extitiſſe, atque in his auctorem librorum ſex de Vita S. Martini, metro ſcripta: quem Paulinum cum vetera exemplaria Petricordium nominent, *Petrocorium fortaſſe*, inquit, *hoc eſt, Veſunnicum, liceat ſuſpicari*. Scriptor Gallicus, in nova Auctorum eccleſiaſticorum Bibliotheca [*Tom. 3. parte 2. pag. 533.*], de Paulino Petrocorio diſſerens, poſtquam notata de Paulinis a Sirmondo, totidem verbis exſcripſit, *Paulinum*, inquit, *qui in libris mſſ. Petricordius, hoc eſt, ex Petrogorico* (Pe'rigueux) *oriundus dicitur, Petrocorium eſſe contendit Sirmondus, ac Petrocorii vocabulo Veſontionem* (Beſanzon) *ſignificari: Paulinumque hunc, putat eſſe rhetorem illum, qui commorabatur in ea urbe, cujus mentio eſt apud Sidonium Apollinarem lib.* XXVIII. (octavum dicere debuit) *epiſt.* XI. *Sed ſolido fundamento caret hæc conjectura*. Ita Bibliothecæ novæ conditor. Verum, adeone ratio fugerit unquam hominem vel leviter doctum, ut Veſontionem ad Petrocorios transcriberet? quis, præter hunc cenſorem, iſtud credere poſſit de Sirmondo? Atqui Sirmondus ibi ne cogitavit quidem de Veſontione. Petrocorium dixit eſſe qui Veſunnicus foret: ſecutus antiquos & certiſſimos auctores, atque imprimis Ptolemæum, cujus hæc verba recitat; *ſub Cadurcis ſunt Petrocorii, & urbs Veſunna*. ubi Veſunnæ nomine omnes docti urbem Petrocoriorum intelligunt. Deinde, Paulinum Petricordium, *fortaſſe* Veſunnicum eſſe ait Sirmondus, minime affirmans: Veſunnæ autem commoratum eſſe nuſquam ait. Denique Paulinum Petricordium, poetam, eſſe rethorem illum cujus Sidonius meminit, adeo non affirmat Sirmondus, ut hoc ipſum neget potius. *ſed Paulinus*, inquit, *Sidonii, rhetoricæ artis nomine laudatus, non poeticæ*. Totum igitur Sirmondi locum paulo attentius legere debuit recentior criticus.

Sidonius *domino Papæ Fauſto* Reienſi Epiſcopo ſcribens, ait [*epiſt. 9. lib. 9.*]: *Accipe quid ſuper ſcriptis tuis ..... cenſeamus. Legimus opus operoſiſſimum, multiplex, acre, ſublime, digeſtum titulis, exemplisque congeſtum*, bipartitum ſub dialogi ſchemate, ſub cauſarum themate quadripartitum. Opus illud Fauſti Sirmondus [*in Notis, pag. 162.*] ex Baronio interpretatus fuerat *duos libros de gratia Dei; & humanæ mentis libero arbitrio, De his*, inquit, *loqui hoc loco Sidonium, multis adſtruit Tomo* VI. *Annalium Baronius Cardinalis. neque aliud nos in reliquis Fauſti operibus videmus, cui hæc aptius conveniant. Quid ergo cauſæ cur a Sidonio tot laudibus ornentur, quos conſtat a Gelaſio, Fulgentio, Avito, Cæſario, Facundo & aliis vel damnatos, vel contrariis etiam voluminibus confutatos? at Sidonium difficile non eſt judicii aleæ ſubducere, qui Fauſti in hoc opere ingenium, artem, eloquentiam prædicat; doctrinæ ca-*

pita ſententiaſque non attingit. Fauſtum vero, & ſi qui cum in Gallia, quod diſſimulari non poteſt, cum eo ſenſerunt, aliquo modo excuſare ratio illa videtur, quod ante Synodum Arauſicanam vixerint, cujus placitis Eccleſia deinceps, tanquam norma doctrinæ, adverſus Semipelagianorum errores uſa eſt. In poſteriori autem Sidonii editione, cui Labbeus præfuit, eadem Sirmondi Nota ſic habet. *Duos libros, ut Cardinali Baronio viſum eſt, de gratia Dei & humanæ mentis libero arbitrio. De his enim loqui hoc loco Sidonium, multis adſtruit Tomo* VI. *Annalium eccleſiaſticorum. Mihi vero, cum opus hoc Fauſti* bipartitum ſub dialogi ſchemate, ſub cauſarum themate quadripartitum *fuiſſe adfirmet Sidonius, quod neque his duobus, neque ulli cuiquam ex aliis qui reſtant Fauſti libris conveniat; reliquum videtur, ut opus hoc, de quo agitur, vel interiiſſe, vel adhuc uſpiam latere ſentiamus.*

Auctor pſeudonymus Gallici operis quod Eccleſiæ Romanæ de prædeſtinatione ſanctorum & gratia efficaci traditio inſcribitur, Labbeum graviter accuſat de illa mutatione, ac præcipue quod extremam Notæ partem; *pag. 396.* *Fauſtum vero, & ſi qui &c.* detraxerit. At cur mutatio hæc Labbeo tribuitur, ac non ipſi potius Sirmondo, qui & alia quædam in libris a ſe editis manu & calamo poſtea mutavit? cur non ipſe, inquam, Sirmondus obſervaverit, Fauſti libris de gratia Dei &c. minus convenire, ut dicantur Opus *bipartitum ſub dialogi ſchemate, ſub cauſarum themate quadripartitum?* Quod ſi libros illos Fauſti, aut ullos porro ex iis qui extant ejuſdem ſcriptoris, non intellexit ibi Sidonius; tum reliqua Sirmondianæ Notæ, *Quid ergo cauſæ cur a Sidonio &c.* jam nihil prorſus ad rem faciunt, atque ob hanc cauſam omitti expungique omnino debuerunt, non autem ob ea quæ ibi Sirmondus de Arauſicana Synodo ſcripſerat: præſertim cum hæc eadem extent in Sirmondi libris aliis ſæpius, nec minus diſerte conſignata. ** Concil. Gall. tom. 1. pag. 148.* ſic in præfatione ad Concilium Arelatenſe: *Ceterum gravi ac diuturnæ contentioni, quæ ſanctiſſimos & doctiſſimos utrimque viros in Gallia centum amplius annos exercuit, finem poſtea tandem attulit Synodus Arauſicana II. quæ totam de gratia & libero arbitrio controverſiam ex S. Auguſtini ſententia compoſuit.* *ibid. pag. 605.* Et in Notis ad Concilium Arauſicanum II. *Interest autem Concilium iſtud, quod Leonis olim Papæ temporibus adſerebatur, ad hæc potius tempora differri, propter multos doctrina & pietate præſtantes viros, qui ſpatio interjecto favere in Gallia viſi ſunt Semipelagianis, quorum placita in hac demum Synodo, quam ſedis apoſtolicæ auctoritas comprobavit, penitus exploſa ac rejecta ſunt.* Similia his, vel potius eadem, ſcripto prodidit in Hiſtoriæ Prædeſtinatianæ capite nono; cum & Semipelagianorum, & Prædeſtinatorum ſectas ac hæreſes, decretis Synodi Arauſicanæ II. damnatas fuiſſe, ibi demonſtraret. Demum eadem profeſ- *in epiſt. ad Franc. Card. Barberinum* ſus eſt in Valeriani Cemelienſis defenſione, quæ nunc primum prodit ex ipſius ſchedis.

Quod autem perſonatus ille Doctor Theologus rurſum criminatur, Labbeum in Sirmondi ad Concilium Arauſic. II. Notis, quas in maxima Conciliorum collectione exhibuit, ſubduxiſſe verba illa, quæ modo recitata ſunt, *Ceterum gravi ac diuturnæ &c.* mera hæc & aperta calumnia eſt, vel potius allucinatio cenſoris. non enim pericope iſta Sirmondiana pertinebat ad Notas in Concilium Arauſicanum: ac proinde fruſtra illam *Tom. 10. pag. 1042.* ibi animadverſor quæſivit. ſed pars erat præfationis ad Concilium Arelatenſe. atque iſtam Sirmondi præfationem integram prorſus proprio loco Labbeus in ſua Conciliorum editione exhibuit.

** hanc expendit, & quædam de ſuo adjecit Petrus Lambecius lib. 11. Bibl. Vindobon. pag. 309* Præter * Notam longiorem de ordine accumbendi, qua Sidonii epiſt. XI. lib. 1. locus illuſtratur; Sirmondi tres in eamdem rem epiſtolas inter ejus opuſcula dabimus, ſimulque, quos in ipſius ſcriniis reperimus,

Digitized by Google

Cœnæ Domini, nec non convivii apud Simeonem Phariſæum typos.

Quo anno Sidonius obierit, non una eſt doctorum opinio. mortuum XII. Kal. Septembris Zenone Imp. fidem facit epitaphium. Joannes Savaro, Sammarthani fratres, Labbeus aſſignant annum 482. nimirum Saturni die mortuum eſſe Savaro colligit ex Gregorio Turonenſi duodecimus autem Kal. Septemb. anno 482. Saturni dies fuit. *Hiſt. lib. 2. cap. 23.* At Gregorius ait duntaxat, quemdam presbyterum, qui Sidonium vexaverat, *adveniente die Dominico, qui imminebat poſt tranſitum ſancti viri*, cum in Eccleſiæ domo convivium civibus apparaviſſet, inter epulas repentina morte extinctum fuiſſe. Id autem cur non poterit ſic intelligi de Dominica poſt Sidonii obitum, ut tamen dies aliquot interceſſerint? Quocirca nihil eſt admodum quod cogat diſcedere a ſententia Cardinalis Baronii, quam quidem approbaviſſe ac veriorem exiſtimaviſſe Sirmondus * videtur; ** In Notis pag. 641.* nempe Sidonium perveniſſe ad annum 484. idque intelligi ex ipſius ad Oreſium epiſtola, *epiſt. 12. lib. 9.* in qua ſe *ab exordio religioſæ profeſſionis*, poeticæ renunciaviſſe, ac eo *in ſilentio tres* jam *olympiadas*, hoc eſt annos duodecim, *decurriſſe* ſcribit. Nam verba hæc, *ab exordio religioſæ profeſſionis*, de initio epiſcopatus & Baronius & Sirmondus merito intelligunt, cum Sidonius non ante clericus fuerit quam epiſcopus: ſiquidem, *Eparchio migrante, ex* urbi *præfecto* ſubſtitutum teſtatur Gregorius Turonenſis. *Hiſt. lib. 2. cap. 21.* migrationem autem Eparchii Baronius aliique ad annum 472. referunt.

Opera Sidonii deperdita, auctor Hiſtoriæ literariæ jam a nobis laudatæ hæc recenſet. *Guil. Cave.* I. Attilæ regis, & obſidionis Aurelianenſis Hiſtoriam: cujus Sidonius in epiſtola XV. lib. VIII. meminit: ſed quam ab ipſo inchoatam, non perfectam fuiſſe, docet eadem epiſtola. II. Apollonii Tyanei Vitam e Græco in Latinum verſam. at Sirmondi Notæ ad epiſtolam III. libr. VIII. ubi illius vitæ mentio eſt, oſtendunt a Sidonio intelligi, non verſionem ſive interpretationem Latinam, ſed Græcæ Appollonii Vitæ exſcriptionem, quam Euricus ad ſe mitti poſtulaverat. III. Tractatum adverſus quemdam dies bonos male ferentem, cujus operis mentio eſt in epiſt. XVII. lib. V. quod fortaſſe epigramma fuit, aut non multo longius carmen. IV. Conteſtatiunculas Megethio Epiſcopo nuncupatas. harum meminit in epiſtol. III. libr. VII. quodnam operis argumentum fuerit, non indicat. V. Satyram in Pæonium Marcellianæ conjurationis ducem: de qua ſermo eſt in epiſtola ultim. lib. I. At Satyram, de qua illic ſermo, quicumque titulus fuerit, Sidonius ipſe ibi prorſus a ſe abjudicat. VI. Librum de Miſſis. Memorat quidem Gregorius Turonenſis *librum quem de Miſſis a Sidonio compoſitis conjunxerat*, *Hiſt. lib. 2. cap. 22.* id eſt contexuerat ipſe. alium de Miſſis librum a Sidonio conſcriptum nemo, quod ſciam, perhibet. VII. Librum cauſarum. De hoc Sidonii libro nihil comperiri potuimus. niſi forte auctor catalogi hujus reſpexit ad verſum hunc epitaphii Sidonii, *Cauſarum moderans ſubinde motus*. at his verbis nihil minus quam Liber Cauſarum denotatur. VIII. Panegyricos duos, alterum ad Majorianum, alterum ad Anthemium Impp. Præter duos qui extant, unus Anthemii, alter Majoriani, uterque metro ſcriptus, alium aliquem a Sidonio eorumdem Impp. panegyricum ſcriptum fuiſſe, divinat, ut putamus vir doctus. hujus rei veſtigium nos quidem nullum reperimus. IX. Epiſtolas plures. Notavit Sirmondus, gemino Sidonii loco indicari, *primam ipſius epiſtolarum editionem non fuiſſe, quam Conſtantio nuncupavit*, & quam nunc habemus; *ſed earum aliquot libellos ante Con-*

ſtantianam collectionem in lucem emiſſos. Verum hos libellos complecti potuit Conſtantiana collectio. fieri tamen poteſt, ut, cum tam multas epiſtolas Sidonius ſcripſerit, nonnullæ interciderint. Num aliud intelligat auctor hiſtoriæ literariæ, neſcimus.

XII. Ennodii editio gemina uno & eodem anno prodiit: una Tornaci ab Andrea Schotto, cujus etiam viri clarum in literis nomen: altera Lutetiæ a Sirmondo, eaque haud paulo emendatior, meliori ordine digeſta, & aliquanto uberioribus ac exquiſitioribus Notis illuſtrata, ſicut viri docti facile conſentiunt. Ceterum Sirmondus ipſe in præfatione monuit, quantumlibet ſcriptori illi, antea depravatiſſimo, laborem impendiſſet; quamlibet copioſam mendorum meſſem ex hoc campo ſuſtuliſſet, locum tamen ſpicilegio non defuturum. Hanc porro, quæ adhuc expeti poterat, opem Ennodio ferre conatus eſt imprimis Caſpar Barthius in ſuis Adverſariorum libris: unde nos animadverſiones eas ſaltem, quæ potiores viſæ, (nec modo in Ennodium, ſed etiam in Valerianum Cemelienſem, Theodulfum &c.) diſperſas dabimus ſuis in locis. Nec omitti debet præclara ſane conjectura, quam Harduino noſtro debemus, qua caſtigetur expleaturque verſus mutilus & corruptus, in Elegia Aratoris Diaconi, Ennodii carminibus adjecta:

Arverniſque canis ** NIANA CELES.

Legit itaque vir eruditiſſimus *Sidoniana chelys*. ibi videlicet Sidonium, Arvernorum præſulem, arte poetica inſignem, ab Ennodio, qui haud multis annis poſterior fuit, commendari.

Adverſariorum lib. 3. cap. 15. Incerti auctoris Carmen de laudibus Herculis, quod inter Claudiani poemata inſertum eſt, Barthius ſuſpicatur eſſe Ennodii, *qui amator fabularum tantus, ut & Virgilium proſa* παρωδιάζειν *in Dictionibus voluerit. Claudiani vero præcipuus admirator fuit, ut ex poematis liquet.* Nobis tamen illius poemarii verſus Ennodianis aliquanto faciliores atque concinniores videntur.

Pag. 1043. Quod in Notis ad Benedictiones cerei, monuit obiter Sirmondus, libros de Officio Eccleſiaſtico non recte tribui Amalario Trevirenſi Epiſcopo, *Tom. 10. hujus collectionis,* ſed alterius Amalarii eſſe, paulo junioris, Diaconi Metenſis; id poſtea copioſe demonſtravit in epiſtola ad Conſtantinum Cajetanum, quam nunc habes, Lector, inter Sirmondi Opuſcula.

Hiſt. Ticinenſis lib. 8. cap. 1. Ennodium anno 490. in Ticinenſi cathedra ſedere cœpiſſe ait Bernardus Saccus: Epiphanio ſucceſſiſſe ſcribit Baronius: atque ex iis, ut putamus, *In Diſſert. de Script. Eccl.* Labbeus Ennodium ait, S. Epiphanii Diaconum, eidem in Pontificali munere anno 490. ſubrogatum. At Ennodium tunc ſeptemdecim tantum annorum fuiſſe; deinde, Epiphanium aliquot poſt annis Ticinenſem Eccleſiam rexiſſe, ac ſucceſſorem habuiſſe Maximum, notavit Sirmondus: rectius itaque ab aliis auſpicia epiſcopatus Ennodii, ad Hormiſdæ Pontificis tempora referri.

epiſt. 19. lib. 2. Inſignis eſt ac celebrata Ennodii de libero arbitrio adverſus Prædeſtinatorum hæreſim epiſtola: quam Sirmondus poſtea Hiſtoriæ Prædeſtinarianæ prope integram inſeruit: ſed ibi minus emendate excuſa, ex Ennodii editione corrigi debet.

Certe quidem ſententia Epiſcopi doctiſſimi ac ſanctiſſimi, & ingentibus erga Eccleſiam meritis clariſſimi, qui fidem orthodoxam tum in Occidente, tum in Oriente ſtrenue propugnavit, quem illuſtri elogio ac decreto Romana Synodus V. ornavit, quem Pontifices ſummi, Hormiſda, Nicolaus I. Joannes VIII. Gregorius VII. magnis præconiis extulere, quem Eccleſia ſanctis Confeſſoribus adſcriptum, annuo cultu proſequitur; tanti, inquam, antiſtitis ſententia non poteſt magni apud omnes Catholicos pon-

deris non eſſe. ut mirum, imo indignum prorſus ac minime ferendum
ſit, Ennodium, ob illam epiſtolam, ad Semipelagianos, atque adeo ad
Pelagianos ablegari noſtro ſeculo a nonnullis, quibus nempe placita Præ-
deſtinatorum per fas ac nefas tueri certum ac fixum eſt. Quaſi vero Pe-
lagiana aut Semipelagiana, ac non potius his plane contraria ſint iſta:
Nemo dubitat; nemo condemnat, quod auctore gratiæ præſtante, & ipſe æquitatis homi- Ennodius eo loco.
*nibus callis aperitur. Dux enim bonorum & præceſſor gratia. Ergo debemus gratiæ, quod
vocamur: debemus gratiæ, quod occultis itineribus, niſi reſiſtamus, ſapor nobis vitalis in-
funditur.* Quam diſerte ibi prævenientis gratiæ, & quidem interioris, neceſ-
ſitas aſſeritur? Sed nimirum faciunt accuſatores iſti, *quod & olim fecere hære-
tici* (ut Hugonis Grotii verbis utamur, quæcumque viri fides fuerit) *qui unius* Diſcuſſ. Rivet. Apologet.
*Dei ſervos, Sabellianiſmi; perſonarum diſcrimina ſcrutantes, Tritheiſmi; Neſtorii ho-
ſtes, Eutychianiſmi; Eutychetis adverſarios, Neſtorianiſmi accuſavere. Et ſemper id
facient quibus diſplicent mediocria.* Tum, *Quomodo Semipelagiani ſint, qui initia boni* Ibidem.
*ſalutaris a gratia venire agnoſcunt? Sed bene oſtendit liber a ſummæ eruditionis viro
Jacobo Sirmondo editus, veterem morem eſſe eorum, qui ob errorem noxium circa præde-
ſtinationem, Prædeſtinati dicti ſunt; & Auguſtinum a multis male intellectum, in ſocie-
tatem ſuam pertrahere, & recte de gratia liberoque arbitrio ſentientes, Pelagianorum aut
Semipelagianorum nominibus infamare.* Liceat etiam ex eodem Grotio adjicere, iſtis In eodem Diſcuſſ.
hominibus Pelagianos aut, cum lenius agunt, Semipelagianos eſſe omnes *qui
Calvino non conſentiunt*. Ipſos vero, non per calumniam, ſed meritiſſimo ſane,
Seſquimanichæos dici poſſe: ut qui cum Manichæis velint, actiones malas ex
neceſſitate procedere.

Atque hanc labem Manichaicam ſimulque Prædeſtinatianam, quia Enno-
dius oppugnavit, ut & alii Patres, præ multis autem clare deſignavit, eni-
xius vehementiuſque coarguit, *propoſitionem* nominavit *ſchiſmaticam, quæ juxta
apocalypſin ſcripſas habet in fronte blaſpemias*; hanc unam ob rem vir maximus a
quibuſdam velut hæreticæ doctrinæ defenſor traducitur: cum contra ob illam
ipſam cauſam orthodoxis omnibus debeat eſſe præcipuo jure commendatus:
qui confutaverit peſtiferum dogma, quo Religionis omnis ac morum diſci-
plinæ fundamenta convelluntur.

ALOYSIUS MOCENICO DEI GRATIA DUX VENETIARUM &c. Univerſis, & ſingulis Magiſtratibus hujus Urbis Noſtræ Venetiarum, nec non rappræſentantibus noſtris, eorumque miniſtris, præſentibus, & futuris, ad quos Hæ Noſtræ pervenerint, & earum executio ſpectat, vel ſpectare poterit, ſignificamus hodie in Conſ. Noſtro Rogatorum captam fuiſſe partem tenoris infraſcripti, videlicet: Rilaſciò queſto Conſiglio dall'informatione giurata hora letta de' Reformatori dello Studio di Padova la conſuetudine d'annuir all'inſtanza di chi implora ſtamparſi ſolo qualche Libro, da cui poſſa riſſultarne molto vantaggio, ed ornamento a' Letterati. Con tali conſiderationi però ſi permette à Bortolamio Giavarina Libraro di poter, come ſupplica, ſtampar, e vender eſſo ſolo per il corſo d'anni otto il Libro inſigne, intitolato Opera Varia Jacobi Sirmondi Soc. Jeſu Presbyteri, opera, che ridotta dal lungo corſo del tempo in numero molto riſtretto, s'è poſto all'impegno, con grave ſuo diſpendio, d'ampliare. Non doverà pertanto queſta, durante eſſo tempo, da chi ſi ſii altro, nè nella Dominante, nè fuori nello Stato Noſtro, eſſer riſtampata, e venduta, ſotto pena a chi contraveniſſe, di Ducari cinquecento, d'eſſer dato un Terzo de' quali al Denunciante, e gl'altri al Magiſt. che ingiongerà il levo della pena, ed all'Arſenal Noſtro. Quare auctoritate ſupradicti Conſilii mandamus Vobis, ut ita exequi debeatis. Datæ in Noſtro Ducali Palatio Die decima tertia Auguſti, Indictione V. MDCCXXVII.

Ceſare Tebaldi Nod. Duc.

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di reviſione, & approbatione del *P. F. Tomaſo Maria Gennari Inquiſit. Gener.* nel Libro Intitolato *Jacobi Sirmondi Soc. Jeſu Opera Varia Tom. cinque*, non v'eſſer cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza à *Bortolamio Giavarina Stampatore*, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padova.

Dat. 20. Luglio 1727.

(*Carlo Ruzini Kav. Proc. Ref.*
(
(*Zan Piero Paſqualigo Ref.*

Agoſtino Gadaldini Seg.

EUSEBII
PAMPHILI
CÆSAREÆ IN PALÆSTINA
EPISCOPI
OPUSCULA XIV.

Primum in lucem edita ſtudio & opera JACOBI SIRMONDI *Societatis* JESU *Presbyteri, anno* M. DC. XLIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTORI.

QUÆ ſe oculis tuis nunc primum offerunt Euſebii Cæſarienſis Opuſcula, fidei ſuæ, LECTOR, *adſertores habent idoneos Codices antiquos, Herivallenſis monaſterii unum, alterum Compendienſis. Nec mirum apud te, opinor, fueris, librorum iſtorum inter Euſebii opera mentionem a S. Hieronymo non fieri, qui non ignoras illum de infinitis voluminibus, quæ ab Euſebio edita teſtatur, pauca, certe non omnia, commemoraſſe. At ego ut germanum ejus fœtum hunc eſſe non ambigam, Euſebius ipſe perſuadet paucis illis verbis, quæ in Galatam, id eſt in Marcellum Ancyranum regni Chriſti finem futurum affirmantem diſtringit in libro primo adverſus Sabellium. Quæ verba cum ad quinque libros alludant haud dubie, quibus hanc ipſam Marcelli hæreſim acerrime confutarat, eumdem utriuſque operis auctorem perſpicue demonſtrant. Et optandum prorſus fuerat, ut in libris ſuis Euſebium ſua potius lingua loquentem audiremus: ſed dum Græca prodeant aliquando, ſicubi uſpiam deliteſcunt, ſpem noſtram interim, quod in Irenæo & Origene facere ſolemus, Latina verſione ſuſtentabimus, antiqua illa ſane & accurata, ſed; tanquam ad verbum expreſſa, paulo interdum obſcuriore. Neque nos pigebit ab Epiſcopo, in ſcripturis divinis, ut Hieronymus ait, ſtudioſiſſimo, quamvis in quibuſdam errarit, quæ recta ſunt odiſcere: quando & Baſilium magnum conſtat, cum de Spiritu ſancto ſcriberet ad Amphilochium, & Gelaſium Papam, cum adverſus Eutychianos veterum de duabus in Chriſto naturis teſtimonia colligeret, hujus quoque ſententias ſuo loco ad fidem faciendam uſurpaſſe.*

Digitized by Google

Baſilius de ſpiritu ſancto ad Amphiloch. cap. XXIX.

Ὁ Παλαιστῖνος Εὐσέβιος διὰ πολυπειρίαν ἀξιόπιστος.

Palæſtinus Euſebius ob multarum rerum peritiam fide dignus.

Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis cap. XXCI.

EUſebius Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus, in ſcripturis divinis ſtudioſiſſimus, & Bibliothecæ divinæ cum Pamphilo martyre diligentiſſimus perveſtigator, edidit infinita volumina. De quibus hæc ſunt: Εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως libri xx. Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς libri xv. Θεοφανείας libri v. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libri x. Chronicorum canonum omnimodam hiſtoriam & eorum ὑπόμνημα, & de Evangeliorum diaphonia. In Eſaiam libri x. & contra Porphyrium, qui eodem tempore ſcribebat in Sicilia, ut quidam putant, libri xxx. de quibus ad me viginti tantum pervenerunt. Τοπικῶν librum unum. Ἀπολογίας pro Origene libros VI. De vita Pamphili libros III. De Martyribus alia Opuſcula. Et in centum quinquaginta Pſalmos eruditiſſimos commentarios. & multa alia. Floruit maxime ſub Conſtantino Imp. & Conſtantio. & ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum ſortitus eſt.

EUSEBII PAMPHILI OPUSCULA,
quæ in hoc volumine continentur.

DE fide adverſus Sabellium liber I.	Pag. 1.
Adverſus eundem liber II.	11.
De Reſurrectione liber I.	19.
De eadem, & de Aſcenſione Domini liber II.	39.
De incorporali & inviſibili Deo.	57.
De incorporali liber I.	67.
De incorporali anima liber II.	75.
De ſpiritali cogitatu hominis liber III.	82.
Quod Deus pater incorporalis eſt liber IV.	85.
De eodem liber V.	95.
De eo quod ait Dominus, Non veni pacem mittere in terram *liber VI.*	103.
De mandato Domini, Quod dico vobis in aure, ſupra tecta prædicate, *liber VII.*	113.
De operibus bonis & malis liber VIII.	121.
De operibus bonis, ex Epiſtola Pauli ad Chorinthios II. liber IX.	125.

EUSEBII PAMPHILI
DE FIDE
ADVERSUS SABELLIUM,
LIBER PRIMUS.

SUNT tacentium quæ dicuntur, & dicenciamquæ tacentur. Caritas enim non dividitur, noo ſpernitur. Siquidem & qai tacet per alium loquitur, & qui loqaitar per alium tacet. In uno enim corpore non omnia membra loqauntur, os pro nmnibus loqnitar. Sive igitur omnes loquamar, ſive unus, ſive plures, Dominus loquitnr, qui dicit, Egn ſum, & iternm dicit, Ego ſum. Cnm ergo ipſe dicit, Egn ſam, tu conſenti quia ipſe eſt, ut & tu ſias particeps. Dicit Dominns, Ego ſam. & nemn dicat quia nou eſt. Dicit pater, Hic eſt, ſuſcipe & venerare, & filio dicenti, Ego ſum,
a crede. [a] Crede ſane & patre demonſtrante quia
Matt. 3. 17. habet filium. Dicit enim pater, *Hic eſt.* qui hic
Filius meus, ait. Non tamen vox mea, ant cogitatus meus, ſed filias meus, inquit, hic eſt. filius meus dilectiſſimus. Non qni contrarius eſt mihi, ſed qui me hnnorat & diligit. Eſt enim
b filins nt filins. & eſt filius Dei ut filius. [b] Et cum ſit Dei filius, tamen non intermittit unum imperium patris. Si enim alia placerent patri, alia faceret filius; lis & diſſenſio haberetar, &
c periclitaretar unitas imperii. [c] Si autem dicit,
Joan. 8. 29. *quæ ipſi placent facio ſemper*, quia ea qaæ placent patri ſemper facit, neque contrarius eſt, neque diſſentit, neque adverſatar patri: ſed honnrificat & diligit ſuum genitorem, eique obedit. Scriptum eſt, Hic eſt, Ego ſum, &, In principio erat. Si enim patrem interrogas, dicit, Hic eſt filius meus dilectiſſimus: & non ſolum dicit, ſed & oſtendit. Si a filin requiras, dicit, Egn ſum: & hoc frequenter, ſi Evangelium legis, invenies dicentem, In principin erat, &,
Joan. 1. 1. apud Deam erat, &, Deus erat. *In principio* enim *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. hoc erat in priacipio apud Deum.* Et ſæpe dicit, Erat. & qnidam ne qni-
A dem ſemel contendunt quod eſt, ſed nec ſemel dixit de filio, Hic eſt. Sed cnm venit filius nt impleret omnem juſtitiam per Joannis baptiſmum, qaia tempus erat nt ſigna faceret, & demonſtraret virtatem quæ erat abſconſa: ut ne quis pataret quia nt homo purus [d] indigens baptiſmam d
venit ad baptiſmum: primus Joannes ntpote vox non tacet. qai vox qaidem dicebatur, homo autem erat. [e] Si igitur Joannes qui vox dictus non e
intermit hominem, magis filius Verbnm dictus non intercipit Deum. Neque enim Zacharias vocem genuit, neque Elizabeth vocem peperit. Neqae Deus verbum eam qui ex voce eſt genuit, ſed Dcum verbam. qnia Joannes quidem vox vo-
B cabatar, bomo aatem erat. ita & Dominus Jeſus & verbnm dicitur non viſibiliter, ſed verbum Deus & apad Deum. nnn ſnlam Verbam, neque una vnx ex multis, ſed unigenitus Deus. Qaia igitur veniebat ut baptizaretur propter nos, Joannes antequam adpropinquaret qui baptizandus erat, quia vnx erat non tacuit, ſed clamavit dicens. qaid? *Ecce agnus Dei.* Nnnne dictum Joan. 1. 29.
hoc oſtendit eum qai ad baptiſmum venerat? qui enim videbatur, erat agnus Dei: qui autem occaltabatur, ſacerdns Dei. Dicit ergo Joannes, Ecce agnus Dei. Nnn erat ut diceret filium. non erat nt diceret regem. Sed quia deſidera-
C bant juſti, & prophetæ, & reges, ut viderent ſalutem mundi, peccati mortem, corruptelæ necem. Qaia enim iſta erat expectatio juſtnrum, quandn veniret is qai noſſet & reſolveret ea quæ per Adam mala indacta ſunt, ideo venit & apparait Dominas. Apparuit autem per cnrpus is
[f] qai erat naturæ inviſibilis. Congaudens igitur f
nobis Joannes & ſibi. omnes enim [g] indigebant g
ſalutem quæ a Dominn eſt, evangelizans & ſemetipſum & nos, gaadio gaudens ob præſentiam ſponſi, Ecce, inquit, quod expectabatar, ecce ſpes, ecce ſalus. Spes bona hominibus, aſſumptum noſtrum eſt corpus. venenum extinctum eſt diaboli, mortificatus eſt ſerpens. fortis enim eſt qui aſſumpſit. Ecce quod expectabatur, ecce quod

a Emendationes & variæ lectiones, ex Codice M S. S. Cornelii Compendienſis. *Crede ſane & patri demonſtranti quia habet & filium.*

b M S. *Et cum ſit Dei filius, non intermittit ullum imperium patris.*

c M S. *Si autem dicit Filius*, Quæ ipſi placeat facio ſemper.

d M S. *Indigens baptiſmo venit ad baptiſmum.*

e M S. *Si igitur & vox Joannis, qui vox dictus, non intercipit hominem.*

f M S. *Qui erat e* [illegible] *inviſibilis.*

g M S. *Indigebant ſalute, quæ a Domino eſt.*

ſperabatur, ecce admiratio, ſolvitar jam pecca-
tum, interficitur mors, pellitur curruptela. *Ec-*
Joan. 1. 29. *ce, agnas Dei, qui tollit peccata mandi*. Quid,
inquit, ego laboro in pœnitentia baptizans? quid
inſudo? baptiſmum enim quod per Joannem da-
batur, non erat idoneum ad purgatiunem; quia
non remiſſionem peccaturam poterat Joaunes da-
re, ſed hurtabatur ad pœnitentiam. Servus enim
erat, & non poterat donare. ſoli enim Domino
licet ſua donare. Quid, inquit, baptizo jam ego
ad pœniteutiam? Ecce qui tullit, ecce qui exu-
rit, qui eradicat, qui penitus evellit peccatum.
nou unius aut quioque, aut ſex bomiuam qui a
me baptizautur, ſed totias, inquit, muudi. Hu-
mu enim non poterat totius mundi peccata tol-
lere, quia omnes homines ex Adam, & non ex
Deo. Non quia eſt aliquis qai nou eſt a Deo
creatus per filium, ſed omuis homo quique pro-
genies Adæ eſt, & nun nativitatis peccatis ſubja-
cet. Nos euim in ictu & in exigua bae vita con-
ſtituti peccamus & lingua & actibus. Qui autem
peccatum non fecit, ueque dolam babuit in ure
ſuo, ut ueque opere, neque ſermune peccaret,
ipſa juſtitia eſt. Qui ergo juſtitia propria nun
habebat peccata, potuit muudi peccata portare.
qui ægrotat enim alium ſaoare nun poteſt: &
qui peccatis ſabjacet aliena portare delicta non
poteſt. Qui aatem non peccavit, neque ſcit pec-
catum, iſte ſua virtute aliorum aſſumit & tollit
peccatum. Domious enim baptizatar a Joanne,
& aſſumit aliorum delicta. aſſumens autem au-
fert ea quæ ſuſcepit. Intueris iſtum viſibilem ſo-
lem qui per Deum ſactus eſt? iſte ſol viſibilis
certe unus eſt ex umnibus quæ per filium ſacta
ſunt. Iſte urtus ſordes coutingit, & ſœtores &
cœnum. Et illa quidem quæ babent ſœtorem li-
berat a ſœture; ipſe autem ſe non coiuquinat ab
his quæ detergit. Si igitur iſte ſol viſibilis qui
oritur & occidit, qui nun in principio ſuit, ſed
quarto die per filium ſactus eſt; ſi iſte ſol uon
repletur ab his quæ coutingit, multo magis Do-
minus juſtitiæ qui purgat & emundat, clarificat
& illuminat, non contamiuabitur ab his quæ con-
tingit. Non poteſt enim ejus natura contamina-
ri. Nihil in eum ingreditur alienum. Quod euim
natus eſt ſemel, boc & manet. Nihil defuit ut
introduceretar, uihil minus eſt at repleatur. Au-
debo ſane dicere vera. quia non ſolum uihil ma-
li ad additamentam ſaſcipit illa uatura, ſed uec
boni. Si ergo malum non ſuſcepit, qaia lumini
tenebræ non permiſcentur: bonum aatem addi-
tamentum non indiget, quia perſectum genuit
perſectus: non eſt promotio derelicta filio. Nou
uauc dico, ſed uec antea. perſectus enim eſt ua-
tus. & ideo uihil additamenti accipit, nihil ac-
a quirit. [a] perſectus euim eſt progeuies perſecti,
umnibus quidem ſufficiens donare, ipſe autem non
indigeus. oibil ab his quæ ſecit filius accepit:
* ἀντιλαβών. quia * anticipaus omnia habet ſibi data a patre.
Non cum apparuit tunc & filius, non cum uo-
biſcum tuuc & apud Deum. ſed quemadmodum
in principio erat Verbum, iu principio erat, non
tamen in uoviſſimis temporibus. iu principio,
non tameu poſt ſæcula quæ per ipſum ſacta ſunt.
In principio ante omnes apud Deum, aute cæ-
los: uuu enim neceſſarios habebat cælos ad ha-
bitaudum; ſi quidem nec tunc eum ſactum eſt
cælum ad uſum ſactum eſt Dei, ſed ad beneſi-
eium ipſius cæli, & eoram qui ſub cælo ſunt
b creatum eſt cælum. Iu principio erat, [b] ſerva
quod erat. Si euim & tu non dixeris, Erat, il-

A le quidem manet quod erat, tu autem frauda-
veris ut ſis. Nou enim ex his qaæ dicimus effi-
ciantur negotia rerum: ſed ſi conſeſſi ſaerimus
ut ſe res babere videntur, ſalvabimur. Si antem
delirantes nou ut ſe habet negotium locuti ſue-
rimus, ipſæ quidem res maneut, noa antem ju-
dicabimur. Erat, & erat, & erat. *In principio* Joan. 1. 1.
erat verbum. ecce ſemel erat. *& Verbam erat*
apud Deum.* & iterum, erat. *& Deus erat Ver-* * forte en.
bum. ecce tertio erat. *Hic erat in principio apad*
Deum. Puſt quatuor bas voces adhuc dubitas
quod erat? & iterum, Vita erat, & vita erat lux
hominum. Si dicit Evangeliſta, qui ex pectore
Domini haurivit Erat, & hoc frequenter: ex bis
quæ ſæpe dicta ſunt ne quidem unum tenes. &
B quem lædis? Ille enim qui erat, eſt, & uun ceſ-
ſavit ut ſit. Tu autem oon eris cjus, uiſi ſue-
ris confeſſus quia erat, & eſt & erit. & uuu-
quam ceſſavit ut uou ſit. Priucipium Evangelii
dicit, Erat, & tu ſtatim dubitas. uecdum cœpi-
ſti legere, & uffendiſti. Evangeliſta ab Erat cœ-
pit, & tu Erat iuterimis? Necdum legiſti, & con-
tradicis. Erat in principiu ante omues. bonus
enim eſt pater, & oun eſt diviſus generans filium.
potens eſt, & oon erat ei impoſſibile impleri ſuam
bonitatem. Tempora euim & ſæcula & ſpatia
deorſum ſunt. Nuli computare uuigenitæ illi na-
turæ aliquid: nihil ex bis quæ ſacta per ipſum
C ſunt. ſed confitere patrem nun uatum, & alium
non natum qaærere uuli. quia nec iuvenies. Con-
fitere & filium unigenitum uatum a patre. &
alium filiam ue qaæras. ſed eum qai eſt uuus uni-
genitus, qai ab uuu eſt patre, a ſulo ſolus, ab
uuo unus. Nihil enim æquale eſt unigenitu, ni-
hil ſimile filio, nihil ei comparatur, nibil æqua-
tur. Omnia eum adorant, ob bunorem ut pote
ejus qui geuuit. nou eſt uuus ex his quæ per ip-
ſum ſuut, non eſt ex hoc mundo, ſed & mun-
dus per ipſum. Non cælum eum filio, ſed & cæ-
lum per filium. Quid opus eſt pareibus exhibere
naturæ? *Omaia per ipſam ſaat, & nihil ſine ip-*
D *ſo*. & tertiu, Quod factum eſt per ipſum. Noli
dicere hominem, ne iraſeatur qui geuuit. Joau-
nes Evangeliſta, ſi tameu Joannes, & nou qui
per Joanuem, ſcripſit de filio, ſcripſit & de Joan-
ne Baptiſta. Subiuterroga igitur quemadmodum
de Deo loquitur Evangeliſta, & quemadmodum
de homine: *In principio*, iuqait, *erat Verbam*.
hoc de Deo filio dixit. Dicit & de Joaune, *Fa-*
ctus eſt homo. Lege illa, ſublege & iſta: & in-
venies quomodu de Deo filio loqaitur. & homi-
nem exponet Joannes. Iu priocipio erat Verbum
de filio dicit. Factus homo de Joanne punit. Et
verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum
E de filio loquitur. De Joanne autem, *Non erat* Joan. 1. 1.
ille lumen. & iterum de uuigeuito ait, *Hic erat*
in priacipio apad Deum. De Joanne autem, *Hic*
venit ad teſtimonium. Injuria quippe eſt, & præ-
ponere unigenitum ſervis ſuis. Nam & quod di-
citar uihil ei comparatur aut æquatur. non eſt
magnum, ſed egeuis etiam parva ſuut magna.
Non eſt enim uuus ex Propbetis filius, ſed per
quem omues Prophetæ. uoa auus ex regibus, ſed
per quem omnes reges. uon uuus ex juſtis, ſed
ipſe juſtitia. non uuus ex ſervis, ſed filius. auu
unus ex omoibus, ſed per quem ſunt umuia. non
ex bis qui aſſiſtuot & miuiſtrant, ſed qui ſedet
ad dexteram patris. uon ex his qui judican-
tur, ſed qui ſuſcepit omne judicium judicandi.
Nun quando apud nus tuoe & apud patrem.
Tunc enim hcc dictum intereidatur. Ad nos

[a] M S. *Perfectio enim eſt progenies perfecti*.

* b *Servo*) Τήρει, obſerva. Sic infra pag. 24.

enim diſpenſans venit: tune quando nt ovis,
quando ut agnus Dei. In principio autem erat
Deus apud Deum: nam & cum apud nos,
Deus nobiſeum Emmanuel. non alius apod pa-
trem, alius autem nobiſeum & alius erat. ma-
nens ſiquidem in figura Dei conſtitutus iſtam no-
ſtram figuram ſervi accepit. non ab illa recedens
iſtam bonoravit: non ab illa exiens, nos ſalva-
vit. non reliqoit paſtotem, & accepit ovem. Que-
madmodum enim qui non manet quod erat, po-
terat accipere quod accepit? Non erat poſſibile
ſalvare homines homines, quia bomines ſubjace-
*f. cladi. mus & propriis peccatis & clade *. tenebat ſane
maledictum mors & corruptela, & ut tyrannus
regnabat diabolus, & bacchabantur dæmones. Con-
B ſuetudo antem magis noſtra vincula conſtringebat.
Bacchabatur enim in nobis & libido & tenebat
concupiſcentia. & adorabantur omnia, & quia
adorandus ignorabatur, offenſiones erant nobis
omnia. Nam & ſol non illuminabat, ſed & ipſe
nobis erat offenſio. Venit autem per quem ſunt
omnia. non ſolam nos liberavit, ſed & ipſum ſo-
lem ab ignobili iſto bonore liberum fecit. Libe-
ravit ſane lunam a calomniis, & purgavit ſtel-
las ut non adorarentur. Si autem quidam ad hæc
* uſque contendunt, reliquia malorum commemo-
rantium beneficium. Nunc igitur & aurum eſt
mundum. Nunc & argentom ad id quod creatum
C eſt utile. Nunc æramentom æramentom eſt, &
ferrum ferrum, & lapis lapis, & lignum lignum
eſt, & Deus Deus. Nunc dæmonibus increpatur
ut decet, & non adorantus ot non decet. Venit
enim rex & extinxit tyrannum. & agnovit ovis
paſtorem, & fugati ſunt lupi. Quis ſane venit?
utique is qui erat in mundo. *In mundo*, inquit,
erat, ſiquidem nihil vacuum ab ipſo etiam ante
adventom ejus erat. Quia uon enim eum appa-
ruit tunc & venit: ſed erat latens, apparuit qui
erat latens. Non ſunt iſta mea, ſed Evangeliſtæ.
Ait enim, *In mundo erat*. Sed parum viſum eſt
ei qui dixit, In mundo erat. & ideo repetit ſer-
D monem religioſe, & dieit, *& mundus per ipſum*
factus eſt. Ut autem non eſſet contemptus, qui
ait, In muodo erat, dixit etiam quia ante mun-
dom erat. & ait, Et mundus per ipſum factus
eſt. Hoc ſignificat quod ante mundum erat. In
mundo, inquit, erat. Quomodo In mundo erat?
Erat, ait, *lumen verum qui illuminat omnem bo-*
minem venientem in bunc mundum. Ut autem
a non diceret, [a] venientem, ita quaſi non eſſet in
mundo, & putares quia venit quidem qui non
b aderat: ideo [b] tutans iſtam ſuſpicionem addit,
In mundo erat. Et ne iterum putares quia cum
mundo factus erat, repetit & dieit, Et mundus
E per ipſum factus eſt. Si igitur per ipſum factus
eſt mundus, erat utique filius antequam fieret
mundus. quia ab ipſo factus eſt mundus. Deni-
Joan. 17. 1. que etiam ab ipſo filio audi, *Da mibi*: inquit,
pater gloriam, quam babui apud te antequam mun-
dus fieret. Quomodo ergo, inquit, erat in mun-
do? In mundo erat, & ad mundum venit. Quem-
Pſ. 92. 96. 98. admodum autem etiam illud accipis dictum, *Do-*
minus regnavit? Rex enim eſt indeficiens. non
nunc quidem rex, aliquando autem non, nec po-
ſtea non. Quemadmodum ergo dictum eſt, Do-
minus regnavit, prout diceret, Homines regnati
ſunt, aut regnaverunt. Non enim ille accepit
quod non habebat. ſed nos digni iterum judica-

A mor eo a quo excidimus. Nos itaque regnamur,
& iſte regnat. Non nunc aſſumens imperium:
ſed nos liberamur a tyrannide. In mundo, in-
quit, erat. Si in mundo erat, quomodo venit
in mundo? Apparet in mundo. Quid ergo non
vadit ex mundo? Dicit enim. *adhuc modice lu-* Joan. 12. 35.
men vobiſcum eſt. Vado ad eum qui me miſit.
quæretis me, & non invenietis. Nunc vadit, &
relinquit mundum. Sed iterum ipſe dicit, *Ecce*
ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæ- Matth. 28. 20.
culi. Aderat ergo, & antequam adveniret, adeſt
etiam poſtquam perrexit. Intuere ergo quemadmo-
dum in mundo erat inviſibiliter. Nam id videnti-
bus Apoſtolis, & nobiſcum eſt uſque ad conſumma-
tionem ſæculi: incorporalis enim natura locis non
B circumſcribitur. Sed poſteaquam aſſumpſit corpus,
non ut recluderetur aſſumpſit. ſalvare enim ve-
nit, & non minus exaltare, & non humiliare
(non quia non ſe bumiliavit. humiliari enim
dico, decidere eum a ſoa dignitate) ſed potius
abſcondere ſuam dignitatem. Si enim ipſe deci-
dit ab eo quod erat Deus, nos non utique re-
vocavit ad eam ex qua excidimus. Salvare igi-
tur venit Dominus, non tamen amittere quod
habebat. [c] Fecit bene ipſe manens in quo erat, c
non natura excidens ſua, ſed miſericordia uti-
tur patris. Quid ergo propoſitum erat nobis di-
cere? quod ſolum ei convenit diei. ſolum autem
C convenit diei, quia eſt pater vere, eſt & filius *Infra p.* 13.
vere, eſt & Spiritus ſanctus. Non otioſi ſermo-
nes, non vacoa verba, ſed natura vera. Pater
non oatus, & ſolus non natus. & filius unige-
nitus, & ſolus unigenitus eſt. Spiritus ſanctus
qui a filio ſecundum patris voluntatem mittitur.
Vis autem edoceri quia hæc vere dicuntur? Ve-
nit Dominus ad baptiſmum Joannis, & videbis
qui eſt qui dieit, *Hic eſt filius meus dilectiſſimus*, Matth. 3. 17.
in quo mibi bene complacui. Quis dicitur hæc?
utique pater de Deo, qui videbator ot homo.
Qui dicit ergo, pater eſt. de quo teſtimonium
erat, filius eſt. Spiritus in ſpecie columbæ. Et
D qui ut homo apparebat, & qui in homine habi-
tabat, & qui in corpore erat, teſtabatur & di-
cebat, *Expedit vobis ut ego vadam. Si enim*, Joan. 16. 7.
inquit, *ego non iero, ſpiritus non veniet. cum*
ego iero, rogaba patrem meum. Non tamen me
& alium advocatum mittet pater ad vos. Qui
vadit, & qoi rogatur, & qui mittitur. non Dii
dicuntur. Unus enim eſt Deus a quo ſunt om-
nia, & unus Dominus Jeſus, per quem ſunt om-
nia. Sed unus Deus non natus, & unus unige-
nitus Dominus natus a Deo eſt. Si enim non
natom & non natum dicerem, aut unigenitom
& unigenitum, tunc aſſeverarem id quod non
E dicit Eccleſia. Quid ergo dicit pater in Joannis
baptiſmum? *Hic eſt filius meus dilectus, in quo*
bene complacui. Sufficit a Deo & ſemel audire. Matth. 3. 17.
ſed non dicit ſemel. Siqoidem & in monte cum
fuiſſet Dominus transfiguratus præſente Moyſe
& Elia, eadem repetit & dicit. *Hic eſt filius*
meus dilectiſſimus in quo bene complacui, ipſum Matth. 17. 5.
audite. Nam & Joannes ſimilia fatetur & dicit,
Qui miſit me baptizare in aqua, ipſe mibi dixit, Joan. 1. 33.
In quem videris ſpiritum venientem hic eſt. Si
igitur Evangeliſta dicit, Erat, Baptiſta autem
dicit, Hic eſt, & Spiritus teſtatur quia ipſe eſt,
& pater demonſtrans dicit, Hic eſt, & filius di-
cit, Ego ſum, & dæmones dicunt, Tu es, quæ

a *Venientem in bunc*) Vertendum fuit ex Euſebii qui-
dem mente *veniens*. nam ἐρχόμενον retulit ad vocem
φῶς, non ad ἄνθρωπον, quod ſatis oſtendit cum enarra-
tio quæ ſequitur, cum alius poſtea locus pag. 58. ubi
legitur *Erat lumen verum veniens in bunc mundum &c.*
* b *Tutans*) ἀσφαλιζόμενος propulſans, arcens.
c MS. *Facit bene ipſe manens in quo erat*.

A procacitas iſta eſt ut non credat? Aut enim pa-
tri crede, aut filio obedi, aut ſpiritum conſen-
ti, aut cum prophetis concorda, aut com legiſ-
latore confitere, aut certe cum dæmonibus noli
Luc. 4. 34. negare. Illi enim dicont, *Scimus te qui ſis*, &
Infra p. 39. non ceſſant confitentes. Quotieſcumque enim no-
minaveris dæmonibus filium Dei affixum cruci,
trementes ſtatim voce prima confitentur. Eſt enim
filius, & manet, & regnum ejus non babet fi-
nem. Sed finem habeat os illius qui dixit, quia
regni ejus eſt finis. Pater enim qni genuit non
pœnitetor de bona progenie, non devorat ſuum
filiom. Juridemus ſabulas gentium, & iterum
eaſdem inducimus: non nos, ſed qui auſus eſt
Marcellus B Galata. Deus enim non vocem genuit ſed filium,
Ancyranus. non ſermonem ſed vitam, non dictum ſed Denm.
Apud Deum enim, non in ore Dei: ad dexte-
ram Dei, uoo tamen qui in voce eſt. Judicem
eum qui vivificat, verum lumen, juſtitiæ ſolem.
Lumen autem non tale quale & apud nos. nihil
accipiamus viſibile ad exhibitionem inviſibilis.
Non mihi iſtbic fontes adducas in medium. non
ſolem & ejus lumen. Quæ enim per filium facta
ſunt, non comparantur filio. Hoc enim lumen
non eſt ſolis, ſed efficientia ſolis: hoc lumen
non habet vitam, filius autem vita eſt: hoc lu-
men non aperit oculos cæcorum, ſed his qui crea-
ti ſunt præbet videre. Sed ne quidem hoc a ſe,
C ſed ab eo qui indulſit. Hoc lumen in tenebris
non lucet: tenebræ enim eum non comprehen-
Joan. 1. 5. dunt. De illo autem lomine dictum eſt, *Lumen
in tenebris lucet, tenebræ eum non comprehende-
runt*. Hoc lumen non paſcit, non transfert
aquam ad vinum. hoc lumen non ſuſcitat mor-
tuos, ſed otioſum eſt mortuis. & non quia com-
mune eſt nomen, putas quia & communis natu-
ra eſt. Hoc lumen aut in primo die, aut cum
ſole in quarto, quemadmodum quis putaverit,
die quarto eſt factum. Filius autem non in pri-
mo die, neque in quarto, neque in totum in
die, neque in hora, neque in temporibus, ne-
que in ſæculis. Hæc enim per filium, oon ta-
D men filius in bis. Non enim a communione bo-
mioom confundere debemus differentiam naturæ.
Hoc lomen per illom lumen eſt. Non ergo com-
a paremus [a] inſimilia aut ſimilia. Neque fontes
& meatus fontium, & rivos & fluvios, quia non
defluit pater, ſed manet ut erat. Ipſe eſt enim
qui eſt. Neque paſſiones oportet adjungi impoſ-
ſibili patri. quia non dividitur, non ſcinditur,
non ſeparatur, ſed manet & generat. Generat
autem ut ipſum decet noſſe, & nos adorare. Noli
dicere quemadmodum, neque quæras generatio-
nem illam quam nollus enarrat, nullus ſcit, nul-
lus novit. Cede, & confitere infirmitatem tuam.
E Obombret te Chriſtus. Si enim tu quomodo na-
tus es neſcis, quemadmodam, qui de te ignoras,
de patre & filio aut quæris, aut noſſe te putas?
Quid ergo non debemus confiteri Denm & filium?
Confitere ea quæ de patre & filio ſcripta ſunt.
& noli curioſus ea quæ non ſunt ſcripta require-
re. Dicitur, *In principio erat*, & quis audebit
reprebendere? Si autem & reprehenderit te, ſe-
metipſum lædit. *In principio erat Verbum*, *&
Verbum erat apud Deum*, *& Deus erat Verbum*.
Hic erat in principio apud Deum. Et ſæpius iſta
dicantur, & nihil conquæratur novi. Utinam au-
tem ſolum legeremus! utinam ſolis ſcripturis con-
tenti eſſemus! & lis nulla fiebat. Si enim quis
litigat, vel contradicit, jurgatus fuerit his quæ

ſcripta ſont, non ad hominem litigat ſed ad Deum
qui ſcripſit. Unde autem efficitur lis? cum ea quæ
ex corde ſunt proferrimus. Puto enim quia nullus
eſt auſus jurgari ad Deum. Ea quæ ſcripta ſunt
lege, & nullus jurgabitur. Pater ſtatim ut dictus
fuit patee, requirit iſta vox filium. Dicitur fi-
lius, & in eo ipſo dum dicitur, pater confite-
tur. Non enim vacua vox eſt pater, ſed exhi-
bens naturam filii. Non vacua eſt vox quæ di-
cit filiom, ſed præcedens confitetur patrem, non
temporibus, non ſpatiis, ſed dignitate & hono-
re. Patee diligit filium, diligit & diligitur. Un-
de lis iſta eſt non invenio. Illic pax, & iſthic
jurgia. Illic dilectio, & bic contentio. Si dili-
gimus patrem, imitemur pacem [b] quæ illic eſt. b
Si diligimus filium, non eſt diſſenſionis Deus.
Noſti, doce. ignoras, edocere. Lis enim neque
docet, neque docetur. Quod comprehendis hoc
quære. Inveniſti, gratias age. Noſti, trade. Ego
autem ſcio quia neſcis. Unde ſcio qoia ego ne-
ſcio. Unde hoc quia ignoro. Verax enim eſt qui
dixit, *Nemo novit*. Secundum iſtam igitur vo- Joan. 1. 18.
cem, omnis quiſcumque ſe dicit ſcire mentitor.
Sed forte dicis, Dei ſumus, & non ſcimus quan-
tum & pertingimus. hoc ſolom quia eſt: non ta-
men qualis & quantum eſt. Quia igitur eſt ſci-
mus, non tamen qualis. Non enim noſtrum eſt
menſurare immenſurabilem. non noſtrum compre-
bendere incomprehenſibilem. Cum enim memoria
de Deo eſt, mens religioſa intremeſcat. intreme-
ſcat & lingua. Non quia dorus Deus, ſed ſuper-
eminenti bonitate eſt timendus. Sol iſte obſcurat
oculos, non quia obſcurus, ſed quia multum eſt
clarus. Et Deus timendus, quia moltum eſt bo-
nus. Cogita apud te qui ſis bumilis. Non enim
audiſti eum dicentem, *Vos ex inferioribus eſtis*, Joan. 8. 23.
ego autem de ſuperioribus ſum? Nam quantum
cælum a terra diſtat, tantum & a nobis Deus. Et
certe ſcriptom eſt. *Quantum diſtat cælum a ter-* Eſai. 55. 9.
ra, tantum via mea a viis veſtris. Ut ad nos vox
bæc dicta eſt bene. Non enim hæc eſt menſura
diſtantiæ. quia neque comparamur, neque æqua-
mur. neque in quo minus ſumus. Non nos ſo-
lum, ſed nec Angeli, aut Archangeli, aut Vir-
tutes, aut dominationes, neque aliud aliquid,
ſed omnia [*] relinquuntur ab unigenito ipſe au- ἀπολείπεται ſuperantur.
tem ſoli [c] uni nato non cedit. Non ſumus Ju- c
dæi, confitemur enim filium. Non ſumus genti-
les, quia non dicimus multos patres. Non ſu-
mus hæretici, ſcimus enim Spiritum. Sed quid
ſumus? Sponſa viventis ſponſi per Chriſtum nos
ſumus. Si ergo nos qui per Chriſtum ſumus, putas
quia ipſe non eſt? ea quæ per ipſum ſunt manent,
& ipſe finem habet ut qoidam inſaniant? Non
enim adquirit aliud quod non eſt. noo aſſumit,
ſed & quod eſt abſcondit. hoc enim ſignificat,
Da mihi pater. ſed non aliquid novum petit: Joan. 17. 5.
ſed *quod babui*, inquit, *apud te da mihi*. Non
enim habes, o Domine quod habebas? Sed qoia,
inquit, abſconſa eſt mea ſpecies: quia non appa-
ret mea gloria. *Glorifica*, inquit, *tuum filium*. Joan. 12.28.
Et quid reſpondit pater? *Glorificavi*. Si igitur
glorificavit, qoid quærit glorificari? Sed dicit pa-
ter, *Et iterum glorificabo*. Si jam glorificaſti,
quomodo iterum glorificas? Nnm addes, quoniam
ab initio genuiſti? Non addo. ſed & per corpus
oſtendo mei filii gloriam. Genui, glorificavi, &
iterum glorificabo. Palam, inquit, facio quod
erat abſconſum. Nam & Apoſtolus dicit: *& ſu-* Philip. 2. 9.
perexaltavit eum, & dedit ei nomen quod eſt ſu-

[a] a *Inſimilia*) ἀνόμοια infra pag. 56. b.
b M S. *Quæ illic eſt*.

[c] c *Uni nato non cedit*) Legendum videtur *uni non
nato cedit*.

per omne nomen. Non mercede, ut pote obedien-
tiæ. Scriptum enim eſt quemadmodum obedivit
uſque ad mortem, mortem autem crucis. Et ideo,
inquit, Deus ſuperexaltavit eum. Si quis autem
dure legerit ſermones, forte putabit iſtam ſuper-
exalrationem mercedem eſſe obedientiæ. Ita pu-
tas, ſed non te permittat ita ſentire qui hæc di-
xit. Ait enim, *Qui aſcendit ipſe eſt & qui de-*
Epheſ.4.10. *ſcendit*. Ergo exaltavit eum qoi deſceudit. Non
tamen a deorſum ſurſum adduxit. Sed enm qui
deſcendit, iterum ſurſum aſſumpſit. Aſſumi di-
co, non quia mundus fraudabitur a præſentia uni-
geniti. Nou poteſt mundus ſine gubernatore ſal-
vari. uon poteſt mundus ſtare ſi receſſerit unige-
nitus. Sed forte dicis. Non ſofficit enim pater?
Non quia non ſufficiebat pater, ideo genuit fi-
lium: ſed quia non ſufficiebant ea quæ facta ſunt
ſufferre non nati virtotem, ideo per mediatorem
a loquitur. [a] Quare. qoi uon poteramus propin-
quare uou uoto. per viam igitur hortatur, &
per januam vocat, & per lumen adducit. Media-
tor aotem filius, & ponitur lex: mediator filius,
& loquuntur prophetæ: mediator filius, & prædi-
catur teſtamentum novum & impletur vetus: me-
diator filios, & fiont Angeli: mediator filius, &
creantur Archangeli: mediator filius, & creator
omuis naturæ, & gubernator, & ſalvaror. Non
enim creavit & dimiſit: quia non ſine providen-
tia ſuut quæ ſunt. Non eſt fatigatus faciens. Ne-
que ut volatilia, ut piſces generant quidem, re-
linquunt aotem. Et certe nec iſta geuerant & di-
mittunt: ſed habent diligentiam & paſcuut. Si
igitur iſta ita, multo magis per quem creata ſunt
omnia, per iſtum omnia & gubernautur & paſcun-
sur. non vacante patre, ſed annueote. adnueo-
te autem, non oculis, ſed ut decet incorporalem,
ita adnuit ut ipſi decorum eſt. Filius autem aguo-
ſcit ut filium decet. opera autem fiuot ut pater
vult, & filius miniſtrat. Hæc uos oportebat di-
cera. Immo omnes ex ſcripturis legere. Quis enim
ſum ego? quid habeo quod uon accepi? Omoia
enim ab uuo, & per unum ſunt, & quæ facta
ſunt, & quæ recte dicuntur. Quanta ſane miſeri-
cordia eſt Dei? genuit filium, quia bonus eſt:
creavit univerſa per ipſum, quia benefactor eſt.
Erravimus & non deſpexit, cecidimus & oon ſpre-
vit, ſed miſit filium ſuum obedienram, ut ſal-
varet hominem inobedientem. Miſit ſine peccato,
ut ravocaret eum qui peccaverat. miſit filium
ſuum facientem placita, ot ſalvaret ſervum obe-
dira nolentem. Miſit joſtitiam, ot auferretur pec-
catum. miſit vitam, ut mors moreretur. Miſit
qui a ſe, ut ſalverentur qui eraut ex homine. Mi-
ſit eum qui ex virgine, ut ſalvarentur ii qui ex
muliere fuerant perditi. Miſit in figura viri, ut
ſalvaratur qui perierat vir. Cum latronibus figi-
tur cruci, ut paradiſus & latronibus aperiretur.
Cogita dignitatem, & æſtima magnitudinem gra-
tiæ. Me enim ex muliere oaſci, uut te, uon ſu-
pra natoram eſt. Manducare aut bibere, dormi-
ra & ſurgere, & in præſepio poni, uihil novi ſi
homiues ea quæ ſunt homioum patiuutur. Quid
autem novum, quid admirabile, quid præci-
puum, quid uoſtrum debitum inrepenſabile Deo?
Quia miſit Deus filium ſoum, miſit pater unige-
nitum, miſit nou natus progeniem, miſit obe-
dientem bonus, miſit juſtitiam qoi genuit. Cur
miſit? propter peccatores. Cur miſit? propter A-
dam qoi mandatum coutempſit. Venit ergo qui
obedivit ad hæc. & judicatur judex ob condemna-

A tum. crucifigitur vita pro mortoo. coronatur ſpi-
nis glorioſus. bibit fel, ſous dulcis. Qoid invenie-
mus ad repræſentandum? quomodo agemus gratias?
Non ſufficiuut linguæ noſtræ, nou ora, etiam ſi
fuerint mille. Non ſufficimus nos, adjutores quæ-
ramus. Adjuvent nos Angeli. nobiſcum gratiam
reddant, & Archangeli. ut & ipſi gaudeaut. Si
quidem & omnis creatura parata eſt. Parturit
enim & ingemiſcit & expectat noſtram ſalutem, ut
& ipſa liberetur a dolore. Liberatur enim & ſol
ne ultra adoretur: & Luna, ne ipſa calumnictur
a deitate. Stellæ etiam, ut nou coutamiuentur
hoſtiis. ut jam non male [b] conſletur argentum au-
rum, ot non coinqoinetur. Viri ut ſe ſe jam non
B incidaut. mulieres ut non ad injuriam deludau-
tur. Tauri, vituli, [c] ut nou varie comburau- b
tur. Vinum, ut nou ſiue cauſa libetur. Terra,
mare ut non immutatis nominibus adorentur. om-
nis enim natora contamiuata eſt. omnis creatura
deificata. Sed non deſpexit is per quem & facta
ſunt. Venit enim qui contingeret ſua. venit qui ma-
lum venenum auferret. venit ipſius vitæ medica-
men. Mortuus eſt ut occideret mortem. condemna-
tus eſt ut condemnaret corruptelam. Coronatus eſt
ſpinis, ut uos non haberemus ſpinas. ſuſcepit male-
dictum per crucem, ut nos ſuſciperemus beuedictio-
uem mundam. Non poſſum dicere quantum ſapio.
Non poſſum ſapere quautum poſſibile eſt. Si ſapue-
C ro quautum poſſibile eſt, non pervenio ut dicam
quantus eſt. Inenarrabilis euim & incomprehenſi-
bilis pater eſt. Talis autem & filius ipſius patris.
Si enim ob ſui miſericordiam uos aſſumpſit, inte-
rimere eum debemus qui nos ſalvat? quid hoc
mali eſt ita homines de filio ſentire? Maneat ut
erat, & iu corpore & in præſepio. nihil humile
de eo ſentias, qui te exaltavit, nihil abjectum,
aut incougruum. Noli ſpernera ſalvatorem tuum.
Si quidem etiamſi verbo eum humiliare volueris,
natura non transfertur ad tuam liugnam. Si au-
tem & abnegaverimus eum, ipſe fidelis manet &
uegare ſe non poteſt. hoc eſt a propria uatura
non excidit. Iſte uobis pater non natus eſt. uuus
D ſolus oon uatus, ooo ab alio, uec ex alio.
Sæpe dico eadem. Siquidem & Johannes qui de
filio dixit *in principio erat*. non tacuit, ſed fre-
quenter ait, erat. Quid enim aliud & deberet di-
ci? Domus Dei? quodcumque dixerimus eſt, quod
uon de filio eſt, alieuum [*] a die eſt. Spiritus in * *ſ.* a Deo.
medio uoſtrum eſt. ſi uon ſpiritualia locuti fue-
rimus, contriſtamus ſpiritum in quo ſignati ſumus.
Gloria Dei, veritas Dei, uon quærit a te laudes,
ſed uec ab Angelis. Non dico ut a te, ſed quærit a
te ut aguoſcas eum. prodeſſe enim ei potes, ſi eum
agnoveris? aut lumini prodeſt, cum vides? ot dica-
mus quia & Deo prodeſſe poteſt. Deus enim vult
te agnoſcere ſe. Coguitio enim Dei æterna vita
E eſt; uon Deo, ſed his qoi cognoſcunt. Ita enim Joan. 17. 3.
& Dominus pronunciat. *Hæc eſt autem vita æter-*
na, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem
miſiſti Jeſum Chriſtum. Verus Deus eſt pater in
eo qood non uatus eſt. Verus filius eſt in eo quod
eſt unigenitus. Non enim mendacium genuit ve-
rus. Sed verus pater Deus uou natus. verus Deus
filius unigenitus. Nam & illud quod dictum eſt,
ſolus habet immortalitatem, verum eſt. A ſemet- 1.Tim.6.16
ipſo enim ſolus habet. Sed ſicut pater vitam ha-
bet in ſemetipſo: ita & filio dedit vitam habere
in ſemetipſo. Unus ergo uon natus, & unus
unigenitus, & unus Spiritus ſanctus. Hæc dicit
uoa Eccleſia. hoc conſiguatur iu ouo baptiſmo.

[a] *Quare. qui*) *ſ.* quare? quia, &c.
b MS. *Conſletur argentum, aurum, ut non coinquinetur.*

a MS. *Ut non vane comburatur.*

hæc ſcripta ſunt in ſanguine martyrum, & ante martyres in ſanguine Chriſti. Nec ſpernas ejus a ſanguinem quod [a] tui propter effuſum eſt. Effudit enim ſuam ſanguinem Dominus ut ſalvareris, & tu audes ea delere quæ per ſanguinem ſunt ſcripta? ſed quod per ſanguinem ſcriptum eſt, non deletur. Vide ſane ne & tu de libro vitæ delearis. Adora unum non natum, & unum unigenitum, ne ſpernas unum ſpiritum, Adora patrem, & ſalvabit te filius: adora filium, & ſuſcipiet te per *ſ. impertiet. eum pater. Confitere ſpiritum, & * impertit tibi filius ſpiritum. Hæc dicantur, hæc cogitentur, A hæc ſentiantur. Iſta enim eſt æterna vita. In his erimus ſine lite, ſine jurgio, ſine contentione. Ad pacem enim nos vocavit Deus. Ipſe enim Chriſtus eſt pax noſtra, In ipſo vocati ſumus. Quid dimiſſa pace lites aſſumimus? Non audiſti enim dicentem *Pacem meam do vobis, pacem meam* Joan. 14. 27. *dereliquo vobis*? Suam pacem dat nobis Dominus & nos jurgia e contra inducimus. Finis autem ſermonis iſte ſit. Gloria uni non nato Deo per unum unigenitum Deum filium Dei in uno ſpiritu ſancto, & nunc & ſemper & per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

* a *Tui propter*) Ε'ναλ ἐνυ. iterum infra pag. 183.

EUSEBII PAMPHILI
DE FIDE
ADVERSUS SABELLIUM,
LIBER SECUNDUS.

a PUto adhuc aures obſtrepi meas a memoria [a] beati illius viri, qui illa religioſa frequenter uſus eſt voce. Nam & aures veſtræ adhuc *Valeſius legit ſonum. * bonum illius vocis retinent. Puto enim me audire eum dicentem, *Unigenitus Dei filius.* * Ecce enim religioſa vox per os ejus ſemper promebatur. Joan. 1. 18. & 3. 18. *Valeſ. hæc enim. Memoria enim erat unigeniti ad gloriam non nati patris. Audivimus autem Apoſtolum præcipientem honorari duplici honore debere presbyteros: 1. Tim. 5. 17. eos maxime qui laborant in verbo & doctrina. Qui enim pudicitiam colit, bonus eſt ſibi: & qui jejunat, etiamſi bonum faciat opus, tamen ſibi: & qui miſeretur, & ſibi miſericordiam parat, & ei cui præbet. Qui autem religionem ſecundum veritatem docet, & ſibi vitam æternam adquirit, & omnibus qui docentur. Non eſt præceptum Apoſtolis ut pauperes paſcerent, ſed ut & ipſi paſcerentur. Religionis ergo prædicatio major eſt a miſericordia quæ fit ad homines. oportet enim primum noſſe eum propter quem fiunt ea quæ fiunt, & ita facere miſericordiam. unuſquiſque enim qui operatur ſibi adquirit opus: prædicatio autem veritatis hæc eſt, propter quam & filius venit in Luc. 10. 23. corpore. Non dixit Dominus, Beati oculi coram qui jejunant, ſed videntium inquit ea quæ videtis. Sed non ego nunc bonos actus accuſo: b ſed ſicut ſtella ſtellæ præfert [b] gloria, ita & actus actibus differunt honore. Summam enim & præcipuum, & primum fundamentum & radix omnium operum quæ fiunt, fides eſt vera. Dicit enim Dominus, Joan. 18. 37. *Ego propter hoc veni, & propter hoc natus ſum, ut teſter veritati.* Ipſe Dominus reddens cauſam ſui adventus in mundo, dicit quia ideo natus ſum, & ideo veni in mundo ut teſter veritati, & tu abnuis? Matt. 16. 17. Nam & Petrus beatus, beatus dicitur, non ob jejunium, neque ob aliud aliquod opus, ſed quia pater ei revelavit filium. Et iterum pater ubique de filio teſtatur. Nam & in baptiſmo Johannis, & in monte nihil aliud proclamavit, niſi, *Hic eſt* B *filius meus dilectiſſimus in quo bene complacui.* Matth. 3. 17. & 17. 5. Similiter & Paulus dum doceret dicebat, 1. Cor. 3. 11. *Fundamentum aliud præter eum qui eſt poſitus nemo poteſt ponere, præter eum qui eſt Chriſtus Jeſus.* Si igitur fundamentum fuerit ſalvum, ſperat ædificatio bene proficere ſe poſſe. ſi radix fuerit ſana, ſpes eſt fructus ex ramis accipere. Si autem infirme fuerit fundamentum, in periculo ſunt ea quæ ſuperponuntur. Aurum enim quod ſuper fundamentum, & argentum, & margaritæ, & lapides pretioſi, & fœnum, & ſtipulæ, & ligna ponuntur: nihil aliud ſignificat in hoc loco, niſi quidem prædicationem per aurum & argentum & lapides pretioſos. Ea autem quæ præter veritatem ſunt, igni utpote digna, fœno & ſtipulæ & ligno comparavit. C Non enim dixit Apoſtolus, Si quis non dederit pauperi anathema ſit. Non iſta denego: ſed quæ prima ſunt, prima, & quæ ſecunda, ſecunda. Primo condiſce propter quem facis & ita facito. Multi enim hominum pecoribus ſunt ſimiles. putant non eſſe neceſſaria quærere de his quæ poſſibilia ſunt quærantur. Sicut ergo de his quæ poſſunt quæri inertium eſt non quærere; ita de his quæ non neceſſe eſt quæri, audacia eſt quærendi. Quæ ergo debent quæri? quæ invenimus Infra p. 13. d. & 19. a. b. in ſcripturis poſita: quæ autem in ſcripturis non invenimus, non quæramus. Si enim oporteret nobis eſſe cognita, utique Spiritus ſanctus poſuiſſet ea in ſcripturis. non ſumus enim ſapientiores a D ſpiritu ſancto. Si dixerit Spiritus ſanctus, Eſai 53. 8. *Generationem ejus qui enarrabit?* noli quærere neque ab hominibus, neque ab Angelis. Cur abnegavit Spiritus. dixit enim quia generationem ejus quis enarrabit? qui autem concedit Spiritus quærere. 1. Cor. 8. 6. *unus Deus ex quo ſunt omnia, & unus Dominus Jeſus per quem ſunt omnia.* quemadmodum autem filius ex patre, crede ei qui novit, ei qui noſcitur. Sed tu quæris, & quis eſt qui promittat ſe noſſe? omnis enim quicumque promittit ſe noſſe, mendax eſt. Pronuntiavit enim Dominus, quod nullus norit niſi ſolus pater filium, & fi-

* a *Beati illius viri*) Pamphili, ut Henr. Valeſius cenſet. nos Agapetum potius putamus Euſebii ſucceſſorem. de quo Euſeb. lib. 7. Hiſtor. c. 32. de eodem beato viro infra pag. 14. d. 18. c. vide & præf. hujus tomi.

b MS. *Præſt gloria, ita & actus.*

lius patrem. Sed dicit quidam; Ignoramus ergo
A quia eſt Deus, & quia non natus eſt, & neſci-
mus quia & filius & nnigenitus eſt filius? Quo-
modo aatem neſcimus quia natus eſt? quia au-
tem eſt, omnis clamat ſcriptura. quemadmodnm
autem eſt, & quantum eſt, nulla valet natura
dicere, neque de patre, neque de filio. Qui e-
Matt. 11.27 nim dixit *Nemo aovit patrem aiſi filius*, ipſe di-
xit quia *& filium uemo uovit, niſi pater*. Quem-
admodum enim capiunt ea quæ per filium facta
ſunt, noſſe eum per quem & facta ſunt? Si igi-
tur imaginem non nati natura non pervenit noſſe,
* ἀρχέτυπον. quemadmodum ipſum * principalem comprehende-
re quis poteſt ut norit? Sunt itaque quædam nobis
B dicenda, ſunt & quædam ſileotio colenda. Sunt
quædam in cogitatu muvenda, ſunt quædam & ve-
neratiune non muvenda. Sunt da quibus convenit
ſapi: ſunt & de quibus oportet paveri. Sunt quæ
poſsunt lingua interpretari: ſunt & quæ poſſunt
religioſe taceri. Dicito ſane, Unus Deus a quu
ſunt omnia, & nullus poterit reprehendere. Si
autem & reprehenderit quis, non te ſed eum qui
ſceipſit. Si autem & Paulum qui ſcripſit audet
quis reprehendere, nun Paulum, ſed eum qui
a ſemper in [a] eum locutus eſt Chriſtus reprehendit.
C Si autem Chriſti verba reprehendere quis fuerit
Joan. 12.49. auſus; ipſe dixit Chriſtus, *Quæ ego loqaor non
ſunt mea. ſed pater qui miſit me, ipſe loqaitur
per me*. Etenim neque gentiles ſumus, neque Ju-
Supra p. 8. d. dæi, neque Hæretici, Gentiles enim non ſumus,
quia nun dicimus Deos. Judæi non ſumus, quia
& Chriſtum Deum confitemur. Hæretici autem
ideo nun ſnmus, qnia confitemur iſtum eſſe qui
venit, quem præveniens vetus teſtamentum per
Prophetas prædicavit venturum. Si quis enim no-
luerit litem, opus non habet. Eſt quædam du-
bitatin intar fratres. primo cum caritate quæra-
tue, ut intee fratres. Non enim diſſenſionis eſt
Deus, aut iræ, ſed pacis, quia & nos in pace
vocavit, non tamen ad litem. pugna non docet,
D ſed incitat magis. lis nun monet, ſed flammam
accendit. Cuntentio autem equis convenit, non
tamen Eccleſiæ Dei. Qni novit ea quæ poſſibile
eſt ſcire, doceat cum modeſtia eum qni ignorat,
non tamen incitamento. incitamentum enim &
ad ea quæ aperta ſunt contentiunem parit. non
ita periclitemur ſed tuta loquamur. Si qnid ſcri-
ptum non eſt, ne quidem dicatur: ſi qnid au-
Supra p. 12. a tem ſcriptum eſt, ne deleatur. Non ſumus e-
oim auctores, ſed diſcipuli. Non quæ volumus,
ſed ea quæ legimus: nou ea quæ ex corde ſunt,
ſed ea quæ a Spiritu in ſcripturis ſanctis ſunt
poſita. Quis enim es tu qui dicis aut qui au-
dis? vult aliquis Chriſtum honotare; ut vult
E ipſe Chriſtus, non tamen ut tu vis. Si autem
præter id quod vult honoraveris, honor tuus
ad cuntumeliam converteetur. Si interemeris ejus
patrem, non hunoraſti progeniem. Si intereme-
ris filium, non dimiſiſti patrem in honorem. Si
enim non dixeris patrem patrem, & filium fi-
lium, neque patram neque filium confiteris. Qui
anim hæc dicit ſine Deo eſt. Si enim pater non
eſt pater; ipſe enim filius ut ais; iterum filius
b non eſt filius, ipſe anim [b] & patee patar eſt ut
dicis. Sequitue periculum, ut neque pater pa-
ter ſit, neque filius filius, & quid tenebimus?
Sed pater pater vere eſt. non vacua vox. ſed
Supra p. 6. c. natura veritatis. Non vanus ſermo, ſed varus
Deus. Non qui dicitur, ſed is qui eſt. non ex

his quæ dicimus fingitur, ſed quod eſt agnoſci-
tur. Pater enim neque ex alio, neque per a-
linm, nequa aliud, ſed ipſa eſt qui eſt. Forte
enim & ex ſemetipſo & per ſemetipſum. nobis
qnodammodo conveniens eſt ſermo ut dicatur.
Necdum tameo illa interpretatur natura. Nos
enim ut non taceamus ideo dicimus. Quid au-
tem eſt Deus non interpretamur. quid enim bo-
rum interpretatio eſt Dei, ſine initio, non na-
tus, immortalis, incorruptus, immutabilis, im-
mobilis, inacceſſibilis, inenarrabilis, incompre-
henſibilis? Per hæc ergo omnia non eſt dictum
quid eſt, ſed quid non eſt. velut ſi quis inter-
pretari non ſufficiens quod eſt lumen, dicat
quod non eſt tenebroſum. Dicere autem quod
tenebroſum nnn eſt, non ſolum non exhibuit
naturam luminis, ſed & magis ipſarum tene-
brarum natnram negavit. Immortalis enim di-
citur, quia non murietur, & incorruptus quia
non corrumpitur. Non natus, qui initium nun
habet. Hæc omnia non quid eſt Deus dicit, ſed
quid non eſt. Ita per ea quæ dicimus ſine in-
terpretatione eum confitemur. Si dixerimus eum
fontem veritatis, nnmen veritatem non exhibet.
Sed quia non habemus quod dicamus, & his
quæ habemus dicamus: [c] mutuati alienis nomi- c
nibus utimur. fons enim agnoſcitue unde eſt,
Deus autem non habet unde, & fons meatus
ſupra meatus effundit, Deus autem in eo ipſo
quod eſt manet. neque enim vox conveniens in-
venitur, neque comparatio perveniens ad illam
naturam: ſed ut nun taceamus colligentes quæ
habemus. cum antem omnia dixerimus, tunc
confitemur quia quæ dicimus nihil differunt a
taciturnitate. Pater ex en agnoſcitur figura quod
eſt non natus. Unus enim eſt ipſe, qni non eſt
ab alio. unus eſt qui ex eo quod nun natus eſt
agnoſcitur. Nun frater ei, nun pater patris,
ſed ſingnlaris natnra eſt: & in ea quod non na-
tus eſt, vere ſolus oſtenditur, nun natus pater.
ab hoc ſane non natu manente quod eſt indivi-
ſus, inſciſſus, impartitus, impaſſibilis, unigeni-
tus eſt filins natus. neque alius eſt non natus,
neque alius unigenitus. ſed unus non natus pa-
ter, & unus unigenitus filius. Hæc non nos ex- Supra p. 12. a
tullunt, memoria illius beati viri. Utinam au-
tem ita poſſim dicere, ut vobiſcum ſemper ab
eodem audiebam. Sed ea quæ nunc dicuntur, illi
placita fuiſſe videntur. Gluria enim eſt probo-
rum ſervorum vera de domino dicere: & honor
eorum patrum qui bene docuerunt, ſi repetan-
tur eurum doctrinæ. Unus igitur eſt non natus
Deus. [d] ſerva nun natus cum patre, & non d
habebis in anima confuſiunem. ſerva unigenitus
cum filio, & non turbaberis. neque jam eris in-
certus quemadmodum Deus & Deus, & non Dei.
Quia enim retines unus Deus non oatus, & u-
nus Deus unigenitus, ideo nun Dii. quia neque
non nati, neque unigeniti. ſerva figuram non
nati, & confitere figuram unigeniti. & nulla tur-
bela eſt in medio, non lis, non contentio, non
jurgium. Pater non ſibi adſcribit patrem: filius
unus ſibi adſcribit patrem. pater a nullo eſt,
filius ab unu eſt patre. Non ſuſcipiunt hæc li-
tem, aut habent dubitationem. *Ut cognoſcant* Joan. 17. 3.
te ſolum verum Deum. nun quia nun vere eſt
unigenitus filins Dei, ſed quia a ſemetipſo, &
ex ſemetipſu, & per ſemetipſum. ſi tamen ita dici
debet. fons & principium umnium bonorum eſt pa-

[a] *In eum*) pro *in eo*. 2. Cor. 13. 4. *An experimenta quæritis ejus qui in me loquitur Chriſtus*.
[b] MS. *at pater eſt ut dicis*.

[c] MS. *Mutuatis alienis nominibus*.
[d] *Serva*) Τήρει, *obſerva, aut etiam tuere, retine*. ſupra pag. 4. a. *In principio erat, ſerva quod erat*, &c.

ter, qui genuit talem bonam progeniem. Bonus enim filius eſt; ſed cedir bonitatem ſuo genitori, non mentiens ſed ſciens unde eſt. Sine principio. principium autem dico non temporum, non ſæculorum. hæc enim per filium facta ſunt, & non cum filio nata. non tantum enim non ante filium, ut ſi aliter quid introduceru cum filio volueris, non ſalvabis unigenitum. ſed ſicut pater ſolus non natus eſt, & ſi dixeris filium non natum, periclitaris de eo quod dicis: ita ſi quid computaveris cum unigenito, quid loqueris ignoras. Unus enim eſt non natus, & noli quærere alium non natum: unus unigenitus, & noli quærere alium filium, ne interrumpas unigenitum. unigenitus enim non eſt unum ex cunctis, ſed per quem ſunt cuncta. Non eſt unum ex omnibus, ſed per quem ſunt omnia. ipſe a patre habet quod eſt hæres: non eſt ex hæreditate. Conſeſſor non eſt ex Angelis qui adſtant, neque ex Archangelis: judex omnium non eſt unus ex his qui judicantur. Ne adtrahas naturam quæ non accedit, neque pervenit. Quem ex hoc debemus noſſe, quia unuſquiſque ex his quæ dicit aut ſibimetipſi prodeſt, aut lædit, Res enim ex noſtris ſermonibus non transferetur. Quia igitur Judæi non confitentur filium, non ideo non eſt filius. Judicabit enim eos qui non confitentur eum, quia quidem novum iſtud ſacrilegium introduxerunt dicentes, eundem ipſum eſſe patrem quem & filium. neque patrem patrem dicent, neque filium filium; ſed ſecundum ipſorum ſacrilegium nihil prorſus. Si enim pater non eſt pater, quia ipſe eſt & filius, ut ipſi flagitantur, & filius non filius, quia ipſe eſt pater, propter eſt ut dicant neque patrem eſſe, neque filium. nr unum enim faciunt quod non fit. Quis enim poterit audire ipſum ſe ſibi eſſe patrem? quis poterit patrem ipſum ſe ſibi eſſe filium? Si enim voluero mutare vocem meam, non mutatur veſtrum propoſitum. Nonne putatis me aliena loqui? Dicam ergo pater non pater, & filius non filius. Nam & ſi dixero ipſe ſibi eſt pater, & ipſe ſibi eſt filius, nonne inſaniam ſtatim ſignificant ſermones mei? ſed me non tantum moveant adverſum eos qui dixerunt, quantum movet & adverſus eos qui patiuntur. calumniantur enim ab iiſdem & ſcripturæ. *Ego*: tene ego, &
Joan. 10. 30. ſerva conjunctionem: *Ego & pater unum ſumus*. Non tamen non ſumus. Contraria enim importunitate plena ſunt. Filius dicit, Ego; Ille dicit, Non ego: Filius dicit, & pater; ille dicit, non pater. Unum inquit ſumus; & ille contra, non ſumus. Aut quid ſcriptum eſt? aut quid delemus? aut quid legimus? aut quid agnoſcimus? Ego in patre & pater in me. Non tamen quia neque ego, neque pater. quemadmodum autem pater in filio, & filius in patre, maxi-
a me quidem cur audes quærere? [a] is enim qui eſt in eo qui eſt, non quia non eſt ἀνυπάρχει. an quia non eſt pater ut ſit in filio ἀνυπάρχει? neque non eſt filius qui eſt in patre ſignificat. Siquidem & Apoſtoli duodecim unum ſunt, & ſeptuaginta, & quingenti, & tota Eccleſia unum. Et ne putes me ad humana deducere divina: ſed utimur comparationibus cum indulgentia apud fratres, & maneat Deus ut eſt. Tamen ſi dixerimus quemadmodum omnis Eccleſia

A quæ ubique eſt unum corpus eſt, nullus reprehendat: quia non mentitur Deus qui dixit, *ego* Joan. 17. 23.
in ipſis, & tu in me. Non quia abnegationem patris inreligioſi ſermones docent, neque quod non ſit is qui genuit, neque ſpretionem ejus qui eſt genitus. Sed ſi non eſt filius, & quomodo ſunt ea quæ per filium facta ſunt? Non eſt filius: & quæ eſt ſpes? Non eſt qui judicat: & quemadmodum judicium? Non eſt qui coronat: & quomodo labores? Eſt unus quem nullus genuit, & unigenitus quem unus genuit. Genuit ſane impaſſibiliter: non ut nos, ſed ut ille. non ut plantæ quæ apud nos ſunt, non ut fontes, non ut ſol, nihil enim horum quæ hic ſunt in-
B terpretari illam generationem poſſunt. Omnem enim turbelam humanæ comparationes faciunt, cum accipimus non ſimilia ad interpretationem eorum quæ interpretari non poſſunt. Ideo lites, ideo pugnæ naſcuntur. Si autem tacuerimus ea quæ ſupra vocem ſunt, & dixerimus poſſibilia, ceſſabit bellum. Quid ergo dicemus? *In principio erat Verbum*. Quis adhuc poterit jurgari? Nam & ſi jurgatur, non tibi ſed Johanni, & pectori domini a quo hauſit Johannes. Quid relinquis ea quæ ſunt ſine periculo, & in fluctibus tempeſtatum periclitaris? Noli dicere tua, & nullus te arguit. Dicito quæ ſcripta ſunt, & nullus te
C reprehendit. etiamſi reprehenderit, ſemetipſum potius, & non te. Qui enim divina reprehendit, divina quidem non delebit, ſemetipſum alienum a divinis conſtituet. Dicito In principio erat verbum, & relinquuntur tempora. Dicito In principio erat, & deficiunt ſæcula. Dicito In principio erat, & nihil cum ipſo erat verbum. Quia ergo erat dictum eſt, ne putes vocem. vox enim, erat non ſuſcipiet: ſi quidem cum dicitur, tunc efficitur. Neque enim antequam dicatur eſt, neque poſtea quam fuerit dicta, erat haber. Quia ergo erat, non vox eſt, ſed verbum: quale verbum? Si non dixit Joannes, quæramus: ſi autem dixit, quid quæremus? *Et Deus*, inquit, *erat verbum*. Tu dicis vocem, Joannes
D autem ait Erat verbum. Et ſi ille dixerit. Et verbum erat apud Deum, tu dicis in Deo & non apud Deum. Ut enim ſit, non tamen ut cogitatus ſit: neque iterum ut vox, ſed filius. vox enim habet fratres. mei enim qui dicuntur ſermones prioribus verbis ſunt fratres. unigenitus autem non ſuſcipit fratres. Nam & ſi vocat fratres, nuncupationem donat. Si autem & cohæredes ſumus, [b] non naturæ ſed gloriæ accipimus. Ad il- b
lam enim naturam neque pervenies tu; neque ullus perveniet. Sicut enim pater eminet, & ſupra omnem naturam eſt quod eſt non natus: ita & filius ſupra omnes habetur in eo quod eſt pro-
E genies vera Deus apud Deum, Deus ad dexteram Dei, Deus fortis, Deus quem unxit Deus. [c] c
Agnoſcitis prophetica verba. Quid ait Propheta David? *Ideo unxit te Deus Deus tuus*. Nam & Pſal. 44. 8.
fortis dictus eſt ab Iſaia, & Deus nobiſcum, cum Eſai. 5. 6.
ex virgine. Non ergo cum ex virgine tunc Deus, & 7. 14.
ſed nobiſcum tunc. Non primum ex virgine, ſed primum ex Deo. Ex virgine enim propter diſpenſationem, ex Deo autem propter naturam. Ex virgine in noviſſimis temporibus, ex Deo ante ſæcula. Ex virgine, cum hominibus. ex Deo autem ante omnes. Iſtic ergo & diſpenſa-

* a *Is enim qui*) Videtur hoc velle: *is enim qui eſt in eo qui eſt, non ideo ἀνυπάρχει, hoc eſt, non ideo non ſubſiſtit. An ideo pater, ἀνυπάρχει, non ſubſiſtit, quia eſt in filio? Igitur neque filius, ἀνυπάρχει, non ſubſiſtit, quia eſt in patre.* Reſpicit ad illud. Joan. 1. 18. *Pater in me eſt, & ego in patre.*

b MS. *Non naturam ſed gloriam accipimus.*

c MS. *Agnoſcite Prophetica verba.*

tionem

a tionem confitere, & naturam delere noli. [a] nec
extinguas tibi lumen. Si quidem & qui oculos
claudunt ſuos, non lumen extinguunt, ſed ipſi
lumine non fruuntur. Nam & ſi quis lumen
verum non fuerit confeſſus, non illud delet,
ſed ipſe manet in tenebris. Ita enim ipſe filius
Joan. 3. 36. dicit, *Qui non crediderit in filium, non videbit
vitam, ſed ira Dei manet ſuper ipſum*. Quæ
ira? illa utique quæ ab initio. Qui enim non
confitetur eum per quem revocat ſententia,
ipſe adverſum ſeipſum revocat ſententiam. Ne-
gotia enim ſeparata habent naturam: noſtri au-
tem cogitatus accipiunt fructum, a veritate qui-
dem vitam, a mendacio autem noxam & per-
ditionem. Si quis enim percuſſerit capue ſuum
ad petram, petra quidem ipſa manet, caput au-
tem ab inſipientia accipit plagam, forte autem
1. Cor. 3. 11. & periculum. Dicit ſane & Apoſtolus: *Funda-
mentum alium nemo poteſt ponere præter eum qui
1. Cor. 10. 4. eſt poſitus Chriſtus Jeſus*. & iterum, *Petra autem
erat Chriſtus*. Si ad iſtam petram caput percuſ-
ſeris tuum, ſciſſum eſt quod volebas: ſi autem
confeſſus fueris lumen, habebis quod confiteris.
Si enim Apoſtuli quibuſdam quidem odor mortis
ad mortem ſunt, quibuſdam autem odor vitæ
ad vitam; ſi illi qui per Chriſtum ſal ſunt, &
qui pee Chriſtum luminaria efficiuntur, ad mor-
tem & ad vitam his qui credunt & qui non
credunt habentur: quanto magis is qui donavit
Matth. 10. 14. hæc hominibus Chriſtus? *Si quis*, inquit, *vos
non ſuſceperit, exeuntes excutite pulverem de pe-
dibus veſtris. tolerabilius enim erit terræ Sodomo-
* f. quæ. rum in die judicii, quam civitati illi * qui vos
non ſuſcipit qui a me miſſi eſtis*. Si autem quis
ipſum non ſuſceperit Chriſtum: quid ſi etiam
non ſolum non ſuſceperit, ſed interimere vo-
luerit? Si auſus quis fuerit dicere, quia ſine fi-
lio eſt Deus, aut quia ſine patre eſt filius? Hæc
enim nunc quidam calumniantur dicentes, quia
ipſe ſibi eſt pater, ipſe eſt & filius, & non eſt
filius. Si enim pater ipſe ſibi eſt pater, non eſt
patee, quia ipſe ſibi & filius eſt ut ajunt. Ludi-
mus in divinis. irrationabilia enim iſta ne qui-
dem parvi ſuſcipiunt. De his ſane ſermonibus
unum breviſſimum infantem interroga, qui pri-
ma ut pote voce qualitercumque cœperit loqui,
& dicito ei, Patee tuus ubi eſt? Aut ſicut con-
ſueverunt infantes patrem appellare ſi ſemet-
ipſum oſtenderit, arguit me infans: ſi autem
parvulus ſtatim ut fuerit interrogatus intellexe-
rit quid quæris ab eo, eum qui ſe genuit oſten-
dit. vide quid audis. Cum autem benedictus fi-
lius tenens panem levat manus ſuas ſurſum, ut
tuam mentem ad eum qui ſe genuit extollat;
noſce patrem, & ceſſa negare filium. Si igitur
Joan. 11. 41. unigenitus dicit, *Pater gratias ago tibi, quia
ſemper me exaudiſti. ſed propter circumſtantem
populum iſtum dico, ut credant quia tu me mi-
miſiſti*. Iſta interpretatione non indigent. & ſe-
demus ut inſenſati, & ludimus. Num ſemet-
ipſum genuit pater? num ſemetipſum miſit? num
ſemetipſum orat? & ſibimetipſi gratias agit? &
ipſe ſibi eſt filius, ipſe ſibi eſt pontifex, ipſe ſi-
bi eſt agnus, ipſe ſibi eſt via, ipſe ſibi eſt ja-
nua? Et quis hæc, etiamſi ſit inſipientiſſimus,
patietur? Num una vox eſt ut circumveniamus,
Joan. 14. 31. una eſt litera ut deleamus? Dicit enim iterum
Joan. 8. 49. Dominus, Ecce ego diligo patrem meum, ego
honoro patrem meum, opera quæ ego facio ille

A facit, pater meus quotidie operatur & ego ope- Joan. 5. 17. & 36.
ror, ſi creditis in Deum & in me creditis, va- Joan. 14. 1. & 28.
do ad patrem meum. Gratias agit, orat, viam
ſemetipſum vocat, ut agnoſcas ad quem vadis.
januam ſemetipſum dicit, ut agnoſcas ad quem
ingredieris. *Pater*, inquit, *meus agricola eſt, &* Joan. 15. 1.
ego vitis. vitis & agricola unus eſt? Hanc com-
parationem Dominus dixit, ut ne quis me re-
prehendat. Ego autem volo ut me quidem om-
nes homines reprehendant: ego autem volo: do-
mini autem cuſtodiant verba. Deſcendi de cælo
ut faciam voluntatem ejus qui me miſit: obe-
divit autem uſque ad mortem. Sed quid nunc
opus eſt Pauli? quanquam & Paulus non teſti-
moniu ſuo dicat; tamen quia ipſe Dominus non
auditur, ut quid de domeſticis ejus eſt ſermo?
B Vis ſane honorare filium, ut vult ille, non ut
tu vis. Num ſi dixeris non eſt, honoraſti, ſi in-
teremeris quem non potuerunt Judæi? Judæi enim
fabri filium eum putaverunt, & ut fabri fi-
lium interfecerunt; tu ut filium Dei interficis.
Sed tu morieris, non ille. Non enim ex his quæ
tu dicis ille non eſt: ſed ex his quæ non credis
tu non eris. Quæ ſcripta ſunt dicito, & dere-
linquetur his. Non meum & tuum, ſed quæ
communia ſunt Eccleſiæ. Quis enim te judicat?
quid habes quod non accepiſti? Non iſta eſt vox 1. Cor. 13. 9.
Pauli qui ait *ex parte agnoſcimus, & ex parte
prophetamus*. Hæc dixit Paulus, ne ſane ſolus
putaretur ex parte. ſed & Apoſtoli cum ipſo qui
ait, *nunc videmus per ſpeculum*. Sed Paulus Ibid. 13. 12.
C per ſpeculum: tu autem & iſtic jam vis facie ad
faciem noſſe. Quemadmodum ſane cum interimis
quem vides. Hæc [b] videbamus ſemper a beato b * Supra p. 12. a.
illo viro. Sæpe enim ita dicebantur ab eo, ut
quidam ſuſpicarentur ore quidem meo iſta pro-
ferre, corde autem aliter habere. Et quidem
memor vobis ſum audiſſe me ab eo ſancto nobis
juramento ſatisfeciſſe, quia non aliud in lingua,
& aliud eſſet in corde ejus. ſed corde quidem
creditur ad juſtitiam, ore autem confitetur ad
ſalutem. unde igitur omnis beatus audit, inde
& nos univerſi audiemus. A filio nihil audiat
ſponſa, quod non eſt ſponſi ſui. Si quidem non
D licet ſponſæ alienam ſuſcipere in auribus vocem,
etiamſi Paulus dicat. Sed ut non dubitaret ſpon-
ſa de Paulo, ait ipſe, *An experimentum quæri-* 2. Cor. 13. 3.
tis ejus qui in me loquitur Chriſtus? Deſponſavi
enim vos, inquit, viro uni, non tamen popu-
lo, ſed uni unigenito una ſponſa. Amicus enim
ſponſi ille eſt qui gaudet de ſponſa ſponſi. Non
eſt vidua ſancta Eccleſia. Vivit enim qui pro ipſa
eſt mortuus. Angeli non mortuum adorant. ſed
vita erat, erat, erat, & eſt, & non ceſſat eſ- * f. ceſſabit.
ſe. Neque enim cœpit a temporibus. * neque
E ceſſavit in ſæcula. Regnum enim ejus non ha-
bet finem: quia non temporale imperium ejus
eſt, ſed perpetuum. Tempus enim reſurrectionis
eſt, & tempus ſalutis. Non moriamur ergo, cum
debemus vivere. Sed nunc quidem paucis ob me-
moriam & honorem patris illius noſtri, ita bo-
ni, ita laborioſi, & pro Eccleſiis ubique * vi- * H. Valeſ. legit vigilantis.
gilante dicta ſint nobis. Neque enim generis
ejus memoriam fecimus, neque educationis,
aut eruditionis, aut alterius vitæ & propo-
ſiti. [c] Sufficient enim in Eccleſia Dei de pa- c
tre & filio loqui. Loqui quippe dicibilia, ta-
cere autem quæ occulta ſunt. Tingamur fra-
tres in his quæ in ſcripturis ſcripta ſunt, non ut

a MS. *Ne extinguas tibi lumen.*
* b *Hæc videbamus*, &c.) Henr. Valeſius legit. *Hæc audiebamus ſemper a beato illo viro. ſæpe enim ita dicebantur ab eo, ut quidam ſuſpicarentur ore quidem eum iſta proferre, &c.*
c MS. *Sufficit enim in Eccleſia Dei de patre & filio loqui.*

A vacuæ litteræ prophetarum nt Judæis. Illi enim adverſum ſe legunt. legentes enim literas & non ſuſcipieotes oegntınm ex bis quibus * leguot, ſemetipſos condemnant qui excuſant. Videte ne patiamur ea quæ Judæis ioctepamus. Si enim dicimus filium, non confitemur uutem filium, & ſi agooſcimus patrem, ſpernamus autem patrem, illa ipſa quæ legimus, ipſu nobis in die judicii legeotor ad condemnatinnem. Dicit enim Dominus: *Ego non judico*, ſed ſermo qoem locutus eſt ipſe eum judicat. Dixit tibi quia vado ad patrem meum. Dixit tibi qnia miſſus à patte ſum. & tu dicis quia oon eſt miſſus? ſed ipſe eſt qni hæc dixit, & tnnc judicabit. leget tibi Evangelia, dabis rationem, dicet cut bæc ſcriptu ſunt? Hæc uutem tunc non dixi per vocem. Et qua facie videbis illud lumeo? Contenti ſimus veritate, excuſemus lites. Si quis uutem & novit uliquid, cum patientia & non ud inſtigatiooem quæ lædit, ſed cum bumilitate quæ prodeſt, non nt inimici, ſed nt Chriſtiani, non ut in circo, ſed ut in Eccleſia. Habes aliquid: trade non cnm lite, non quaſi auctor, ſed ammonens ea qnæ didiciſti u ſcripturis. Retinete hæc, & ceſſabitis a lite, & ab Eccleſia ſeparari nolite. Si ego delito, quid ud te? ſi egn aliena loquat, me judica & perdete noli. Occaſionem onlite quærere ud ſchiſmata. Ovis qnæ extra gregem eſt, pars lnpi eſt. Nam etſi fortior ovis es, expedit tibi lnfra parietes ovilis eſſe, quam foras. Fortis es, potta meam ioſirmitatem. ioſirmus es, accipe medellam a communi Eccleſia. gutta una torrentem nnn facit. Si enim & ceciderit, antequam cadat, u terra abſorbetur. Gutta autem, & gutta, & gutta etiam mnntes evertit. Canna es fragilis, multi autem ferro ſnot fortiores. Oculus ſolus oon eſt ocnlus. neque caput caput, neque pes pes. Compoſitio enim membrorum tntum bonum facit. Nam etſi eſſes oculus, ablatus, eras cæcus. A corpore eoim ſublatus oculus, cæcus eſt oculus, magis autem mortuus. In Eccleſiu fratres ſub alas matris conveniamus: Io Eccleſia in quu ornamentu ſponſæ ſuot, & membru Chriſti, oon ud ſchiſmata, non ad hæreſes. Aliquotieus eoim dico. nffendit mea lingua: poteſt fieri ut mens meu offendat. [a] Sed tu ooli. obliviſcere eum qui dixit *Pretio empti eſtis nolite fieri ſervi hominum*. Iſtu enim domus non mea eſt aut tua. Cur mei cauſa recedis a dominica domo? Et primo quidem quid accepimus nobis quia ſapientiores omnibus ſumus? Deinde ut quid [b] quod in prece diabolus habet donamus ei? Si ego infirmus ſom, tu qoi es fortis noo recedens confirma Eccleſium. Si ego aliena loquor, cur tu qoi beoe loqueris abſtrahis te ot videantur mea ioſirmari? Et ne quis me putet incitutum ad qnoſdam dicere. ſed [c] ab exercitio ſom multorum. ſcio quaotu dicta ſuot & dicuntnt. B Uooſqniſque enim quærens unde paſcatur [d] ſurator. Minores. ſratres. ooo faciamus conventicula, non ſpeluocas. Fnrte eoim Apoſtnli hæc fundarunt. Non lapides dico, ſed oegntia rerum. Exis ab Eccleſia, & relioquis matrem tuam propter me. Qnid ſum enim ego aut Paulus, uut Apolln quis eſt? De me & te erit ſermo. Num egn crucifixus ſum? Necdum ne qnidem ulapam accepi. E contrurio uutem, & honoratus ſum propter Jeſum. Et ille qnidem multu paſſus eſt propter me: ego autem honoratns ſum propter ipſum. Et ons quidem ſetiumur adverſus crucem, & adverſum eum qni propter nos fel & acetum bibit, & imponimus ei ſpinas magis quam C Jodæi, & effodimus manus ejus & pedes & dinnmeramus ejus oſſa. *Quæ enim*, inqnit, *feciſtis uni ex minimis iſtis qui credunt iu me mihi feciſtis*, ant bonum aut malnm. Hæc fratres & in his fratres. non ſemper oomioa ſed res. Chriſtianus enim verus, frater ſit. Verus Chriſtianus: verus eſt enim Chriſtus. Fratres, fratres, nolite eſſe piratæ, nnlite bellatnres. Nnlite quærere cum qun litigetis, ſed quem ſalvetis. Ipſe autem Deus pacis, qni non pepercit unigenito ſno filio, & miſit eum ad ſalutem noſtram, ipſe omnium veſtrnm animas ad unam conſenſionem, ad unam concordiam, ud unam pacem & caritatem uduoet per noigenitum ſuum filinm. per quem eſt non nato patri glnria, honor, impetinm, majeſtas in ſpiritu Sancto, & nunc & ſemper, & per omnia ſæcnlu ſæculorum. Amen.

Marginal notes: *Græco mte pro *ex bis quæ legunt*. — Joan. 8. 15. — *Supra p. 12. d* — *Supra p. 13. e* — a 1. Cor. 6. 20. & 7. 23. — b — c — d — *Infra p. 47.* — Matt. 25. 40.

* a *Noli. obliviſcere*) f. *Sed tu noli obliviſci*.
* b *In prece*) Ει ἀχῆ, in voto, in optatis.
* c *Ab exercitio*) Id eſt, ex miniſterio meo mea oratio ad multos pertinet.

d *Furatur. minores*) f. *furatur minores*, id eſt, abducit per fraudem e ſinu Eccleſiæ parvulos in fide, ſibique adjungit, unde alatur: quales ii de quibus Judas Apoſt. 12. *Semetipſos paſcentes*.

EUSEBII PAMPHILI
DE RESURRECTIONE,
LIBER PRIMUS.

A Dictum eſt quidem a nobis & ante de Reſnrrectione, aodiſtis & vos. ſed omnia tempora exiguot ſuum fructum, ſiquidem & in tempore roſarnm, roſæ floreſcunt. Agnoſcnot antem & ſecundum Jeremiam & bitundines tempns & alii paſſeres agri; quorum propbetu faciens mentionem, increpabat Iſrael, qni tempora ignnrabat. Et tempus omni rei eſſe ſapientiſſimus dixit Salomnn. Quia igitur tempus expoſcit de reſnrrectione tractari, experunt uutem & quæ lecta ſnot; forte etiam ſæpe nobis dicentibus, necdum quidam de reſurrectione ſuſceperunt ſermonem, oihil prohibet repetere oos & denuo, & de his ipſis tractare. Eadem enim ſcribere nec Paulum piguit. hi enim qui credunt reſurrectionis ſermnnes, etnnt totiotes: forte antem, qui necdum ſuaſi ſunt, ſuadebuotur,

Marginal notes: Hier. 8. 7. — Eccl. 3. 17. — Philip. 3. 1.

A tur Nunc creditur enim ſermoni, qui de reſurrectione habetur, & magna eſt multitudo non credentium, Gentiles enim non credunt, hæretici ſimili modo iiſdem non habent fidem; Judæi autem diviſi ſunt de reſurrectione. Saducæi enim [a] intercipiunt reſurrectionem, Phariſæi autem ſuſcepere. niſi magis in injuriis petierunt, quam honoraverunt. forte autem & qui in Eccleſia conveniunt, multi dubitant de reſurrectione; quæ enim necdum oculis videntur, a plurimis non creduntur. Nam & ii qui ſuſcipiunt reſurrectionem, conſtituti utpote in Eccleſia, multa habent dubia in mente de ipſa reſurrectione. Aiunt enim, quomodo reſurgemus? in quo habitu? qua converſatione? B in quo loco? nudi an veſtiti? manducantes? non indigentes eſca? in cælo, in paradiſo? omnes ſimul, an alii alibi? Quæ diverſitas? utrum in locis, aut in dignitatibus? Et de his qui puniuntur utrum & ſemper, aut tempus aliquod, & utrum ſemper per ignem, aut aliquando aliter? Et utrum qui plura, & parva, & qui multa peccaverunt, ſemper habebunt pœnam? Et ſi videbunt ſe invicem, aut ſecundum eminentias alii in alio loco punientur? [b] Et utrum qui puniuntur ſi ſemetipſos videbunt; & ſi juſti eos, C qui in pœnis ſunt: & ſi ii qui in pœnis ſunt, juſtos conſpiciunt. Et mille ſunt quæſtiones de propoſita reſurrectione. Tantis igitur propoſitis quæſtionibus, & tantis non credentibus, & tantis dubitantibus, oratione opus eſt, ut ipſius reſurrectionis Dominus, & impenſius quidem tribuat ſermonem dicenti, intellectum autem audientibus. Siquidem & iis quæ dicta ſunt aliud unum eſt commune vitium, quod jurgatur adverſus reſurrectionem. Multi enim ſunt qui peccant, pauci autem qui ſe cuſtodiunt. Illi igitur, qui delinquunt, nolunt eſſe reſurrectionem, ut non incurrant in pœnas; ſed ſuam voluntatem decreto reſurrectionis opponunt, & reſiſtunt Deo. Quia enim volunt a negotio liberari ſemel morientes, D nolunt in totum eſſe reſurrectionem, ut non habeant cauſam, neque rationem vitæ præſtent poſt mortem judici Deo. Ergo jurgatur & horum voluntas decreto reſurrectionis. quia igitur tanta & talia ſunt quæ quæruntur, oratione opus eſt, ut victor ſuperet univerſos. Non ignoramus autem & illud, quia multi putaverunt Deum nihil amplius poſſe quam nos. Incerti ſunt enim, & movent & adducunt in medio iſtiuſmodi quæſtionem. Mortuus eſt, inquit, qui mortuus eſt, & illam quidem partem ejus aquila manducavit, aut vultur. Forte autem non patiuntur aquilæ iſtiuſmodi humilitatem. Aliam, inquit, accepit canis, & canem utputa ſæva bellua manducavit, E aut aliud aliquod animal, & iſtud animal interfectum, combuſtum eſt, aut certe obputruit, aut ipſum ab alio quodam comeſtum eſt, fieri enim hoc poteſt; Tanta, inquit, ſucceſſione facta, & caſu eorum qui mortui ſunt ab alio in alterum, quomodo, inquit, poteſt Deus invenire initium! tanquam de figulo aliquo, aut de quodam artifice, qui apud nos eſt, humile loquatur. Et non cogitant quantum intereſt inter Deum & homines mortuos. Gentilium igitur multi ſemel providentiam in his omnibus ejicientes, & a Deo vivo ſemetipſos fraudantes, auſi ſunt dicere, quod & repetere tutum non eſt. Illi enim ſine Deo agentes ſpem reſurrectionis interimunt. Qui enim eum qui ſuſcitat negant, difficile eſt ne confiteantur reſurrectionem. Sed relinquamus horum importunitatem, ut a pueris convincantur. Nec enim ad omnes certari nos par eſt, neque ad omnes jurgari, ſiquidem nec ad inſanos conſuevimus de cogitationibus ſanis loqui. qui autem imprudenter ita jurgantur, non ad nos, ſed ad ipſum ordinem officiorum, & ad opificia, quæ juſſa ſequuntur, ad ſolis ſcilicet curſum, ad immutationem lunæ, ad ſtellarum choros, ad tranſlationem horarum *, quæ per annos effici conſueverunt, ad officium maris, ad terram, ad aerem, ad pluviam, & ad omnia quæ ſequuntur, ad officia ætatum, ad hominum, ad animalium, ad avium diverſitates, ad vultuum, ad ſpecierum habitum, ut ſit unicuique conveniens eſca, membrorum partes, dentium numeri, ungularum menſuræ, capillorum officia, compoſitio membrorum. hæc omnia ſilentio clamant opificem, & proviſorem omnium Deum. Quia igitur iſta cæci non viderunt, per ea quæ videntur inviſibilem: ſtultum eſt de coloribus jugari ad cæcos. quid enim efficacius eſt Dei providentia? quid autem breve quod putatur non in ſe æqualem a majoribus invenietur habere providentiam? Cur enim formicarum ſalvatur genus in ſimilitudine? cur apium & operationes in commune redduntur, & habita minimis in ſubſtantia? quæ quidem & in volatu, & proceſſu, & regreſſu, & in opere conſentiunt ſibi. Quis fecit mel? utique qui conſtituit medicinam, quæ eo ad medelam utitur hominum. Quid enim non plenum eſt providentia? quid non clamat proviſorem Deum? Nonne herbæ, quæ utilitatem præbent medelis? nonne piſces e mari producti, quidam quidem ad eſcas, quidam autem ad curas? nonne lapides inciſi, ut alii quidem utiles ſint ad ædificia & tecta, & operamenta, alii neceſſarii ad corporum ſanitates, quia & infirmantur? nonne eſcæ aliæ aliis ſuccedentes, & aliæ cum aliis inſequentes, oſtendunt præparatorem Deum? nonne ſecundum uniuſcujuſque habitum animalis menſuræ, magnitudines, compagines, membra ſunt data, & unumquodque ad ſuam neceſſitatem, & virtutem accepit? Equis enim velocitas data eſt, ut inſequantur & fugiant; aliis animalibus fortitudo, ut ſenſim portarent pondera ſibi impoſita. Et menſurata eſt unicuique virtus, potentia, magnitudo, conveniens eſca, & ipſis animalibus propria ſalus, quæ guſtare deberent, & a quibus ſe abſtinere: homini autem & ab aliis animalibus irrationabilibus uſus eſt datus, & a plantis, & ab arboribus, a lapidibus, a mari, & a terra. undique enim conſtitutus eſt veluti in uno corpore mundus conjunctus ſibi. Et unumquodque quidem quod factum eſt propriam habet naturam & ſalutem; plurima autem quæque in ſe neceſſaria continet. Denique ſol poſitus quidem eſt in ſuo loco, habet autem propriam magnitudinem, & poſſidet acceptum ſuum fulgorem, & illuminat ea quæ in terra habentur, fovet & calefacit. Et nunc quidem longius abſcedens; cedit confectioni hiemis ut ſtatutum eſt; nunc autem iterum revocatus, & ad menſuras accedens, non ſubito nocet; exuſſiſſet enim omnia, ſi ſubito ad ea ſpatia quæ dimiſerat recurriſſet; neque iterum non illuminans intermiſit, ut fructus non coquerentur; neque advenire ad impetum ſubito currit: at menſuræ & recedenti & recurrenti ſunt datæ. Non conjunguntur dies noctibus habentes ſolem; ſi enim hæc ita eſſent, ariſſent omnia. Sed ſol quidem per diem fovet, ros autem nocturnum

* ὡρῶν tempeſtatum.

a Intercipiunt) Infra pag. 24. c. *Si interceperimus reſurrectionis ſpem.* & pag. 2. a. *filius verbum dictus non intercipit Deum.*

b MS. *Et iterum qui puniuntur ſi ſemetipſos videbunt.*

conſolatur ardorem. Et menſura à terra ſol di-
ſtat, ut neque propinquans noceret, neque lon-
gius diſtans frigori cederet. Menſuræ igitur bis
quæ in cælo ſunt ad ea quæ in terra habentur;
necnon & quæ in mari ad terram, & diei ad
noctem, & hiemi ad æſtatem. Et non tanta e-
loqui poſſunt, quanta univerſa natura proclamat.
Pſal. 18. 2. *Cæli enarrant gloriam Dei, opera autem manuum
ejus adnuntiat firmamentum*, dicit propheta. In
alio autem pſalmo a ſurſum uſque deorſum om-
nis creatura dinumeratur. Et certe & ipſe qui
dicit, Cæli enarrant gloriam Dei, non loquen-
Pſal. 18. 4. tiam audivit. Ait enim *non eſſe loquelas, neque
ſermones*. tacentium autem eorum in omnem
B mundum exiiſſe ſonum eorum ait. Quia igitur
per tanta quæ nos diximus & tacuimus, ipſa
rerum negotia clamant, & providentiam prædi-
cant Dei; rationis non eſt ad eos qui præſcri-
bere naturam volunt, & viſibilia non videre,
noſmetipſos protendere. Sed ab illorum quidem
inreligioſitate tranſire jam tempus nos admonet,
properare autem ad aliam, ne videamur & con-
taminari inſpicientes eos, qui non vident. Tan-
tum autem addi oportet, quia confeſſa provi-
dentia conſequens eſt adeſſe reſurrectionem, quem-
admodum conſequens & neceſſaria eſt reſurrectio.
Sine cauſa juſtitiam colit juſtus? ſine cauſa pudici-
tiam amat pudicus? & qui providet his quæ ſine a-
C nima ſunt, arboribus & plantis, Deus, invenitur
rationabiles animas negligens? & qui providen-
tiam ſuam formicis impertit, & oſtendit eas,
quæ non habent rationabilem ſenſum, ſibimet
conſentire, & imitationem concordiæ habere; ſi
tamen & oporteat dici conſentire ſibi ea, quæ
non habent ſenſum; quia igitur & formicis pro-
videt Deus, & dedit eis & receptacula terræ,
& concordiam, omnium licet ſint natura infir-
miores, tamen eis, quæ videmus, donavit: de
bobus autem ſecundum Apoſtolum pertinet ad
1. Cor. 9. 9. Deum, & de nobis ei non pertinet? quemadmo-
dum autem pertinet, ſi ſimiliter moritur juſtus,
a & impius? Is enim qui aliena rapit, [a] fruitus
D eſt quæ diripuit: qui autem ſua amiſit, abiit ge-
mens non habens ſpem? Sed non eſt iniquitas a-
pud Deum. Si enim non eſt ſpes reſurrectionis,
& ſolatium illis qui iſtic nocentur, & merces
his qui ſua iſtic ſpargunt, magna iniquitas eſt
apud Juſtum. Si enim æqua redduntur omnibus,
jejunanti & ebrioſo, libidinoſo & pudico, ra-
pienti & donanti, occidenti & ei qui occiditur,
b [b] & ei qui martyrium tollit, ubi virtus eſt pro-
videntiæ? In præcipuis enim ſi defuerit, non eſt
utilis neque in minimis. Sed non ſit ſacrilegium
iſtud admittere quenquam. ſive enim gentiles
ſunt, qui adverſus reſurrectionem augent nobis
rationem, qui volunt ratione ſe agere cuncta,
E qui ſunt inrationabiles: quemadmodum Deo ju-
ſtitia ſalvabitur? iſtic enim videmus nonnunquam
perverſe negotia geri, ut illos quidem qui can-
tant patemus bene habere in mundo: alios au-
tem, qui diripiunt & ditantur, lætari & ſanos
eſſe corpore, forte magis iniquos quam juſtos,
& nonnunquam melius corpus habere, & filios
quamplures, & hos incolumes, & mulieres cum
viris lætam degere vitam, & ſervorum multitu-
dinem eis eſſe, & opum & poſſeſſionum, & con-
dita multa ſubſtantia larga, quam & tranſmit-
tunt ad filios: juſti autem gemunt, & cum mœ-
rore degunt in mundo. & ubi eſt juſtitia quæ
a Deo eſt? Et ſi quidem ad Judæos ſit ſermo,
quid profuit Abrahæ, ut promiſſionem quidem

A acciperet, ad promiſſiones autem non perveni-
ret: quique patrem quidem amantiſſimum, ma-
trem quidem dilectam, patriam in qua eſt edu-
catus reliquit propter præceptum? Scitis autem
& vos quanta pernicies ſit conſuetudinis ſuſtine-
re receſſum. Adveniens autem ad terram repro-
miſſionis, circumibat ut peregrinus & advena,
deſiderans ſatiari aqua, cujus ipſe fons, puteus
erat adinventor. qui ei fructus ex promiſſione
provenit? Tormentum enim erat ipſius promiſ-
ſionis adventus. videre enim promiſſionem, non
permitti autem eadem frui, magis ad blaſphe-
miam adducebat, ſed non Abraham. Abraham
enim addens & non perfruens ut menſa adpoſita,
B & prohibitus deguſtare etiam ex his quæ exſupe-
raverant, ita dimiſſus gratias agebat. Quid er-
go profuit illi? Sed quia filium habuit; poſt
quanta tormenta, poſt quantas orationes? Servi
Abraham habebant, & Abraham deſiderans non
habebat. ſed conjugem habebat, & iſtam hone-
ſtam, quæque ab eo ablata eſt, & valde amare,
non interficiens, & mutans * locum & locum, * τόπον ἐκ τό-
perſeveravit. Dicant ergo Judæi quæ provenerint πον ἀμείβων.
Abrahæ ex promiſſione in præſenti hac vita; ut
abſcidamus eorum ſpem reſurrectionis. Sed habuit
filium. Quando? Circa centeſimum annum da-
tus eſt ei filius, tormentorum potius ejus & pre-
cum. Quia enim habuit & bonum filium, & læ-
C tatus in dono eſt, putas accipiens filium ſine
tentatione de cetero manſit? Et non ipſa pul-
chritudo filii, ipſa ſapientia, ipſe intellectus, &
ea quæ in eo erant bona, & quæcumque habe-
bat ut donum Dei, amariora tormenta operata
ſunt patri? quid enim dicit ei Deus? * qui di- *ſ. dixit qui.
xit donavit ei filium: *Abraham, Abraham, ac-* Gen. 22. 2.
*cipe filium tuum Iſaac, quem diligis unigenitum,
& afferes eum mihi in una montium, quem tibi
dixero*. Si intercoeperimus * reſurrectionis ſpem, *Supra p. 22. a*
ſtatim habet dolorem, ſtatim habet mœrorem A-
braham. Noli enim quærere ſi non eſt occiſus
Iſaac, ſed ex quo propoſuit pater, mortuus eſt
patri Iſaac. Putas quia & tanta erat crudelitas
apud Deum, ut in tantum torqueret Abraham?
D ipſe enim teſtatur & dicit: *Scio quia ipſe & fi-* Gen. 18. 19.
*liis ejus mandabit cuſtodire legem & mandata
Domini*: ut ex hoc teſtimonio Abraham non ſo-
lum per ſemetipſum religioſus extiterit, ſed &
ex mandato & filio, qui & poſt mortem colit
& veneratur Deum per ea quæ mandavit Deus.
Quemadmodum iſte vivens non pœnas ſuſtinuit?
dedit ei filium Deus, dedit & tentationem: ſi
eſſet alius, dixiſſet utique, utinam non accepiſ-
ſem. Abraham autem & accipiens gratias egit,
& reddens gratias egit, lucrum utpote ducens
non frui filium, ſed offerre, ſicut & factum eſt.
ſed quemque reſpiciens habuit. quando autem
E præcipitur filius offerri? non ſtatim ut natus eſt.
quæ enim nuper nata ſunt, needum tantum ha-
bent affectum. Et antequam loquantur infantes,
perdicis aut columbæ locum ad genitores ha-
bent. viſum enim tantum delectant, & incom-
poſite loquentes: cum autem promoverit ætas,
& effulſerit ſenſus, & cœperit intellectus per
linguam promi, floruerint autem ætatis pul-
critudinea & firmata fuerint membra iſtic &
initium ipſius corporis, ut roſa, aut lilium,
vel aliquis flos maturus, aut fructus jam pa-
ratus, ita & pulcritudo quæ videbatur, &
maxime intellectus flectet genitores, & to-
tum ſe in genitoris evacuat amorem. Movent
autem & filii moribus ſuis parentes & ſer-

a M S. *Fruitus eſt qua diripuit*.

b M S. *Et ei qui martyrium colit*.

A monibus, & loquelis. Et quemadmodum extendit
maoum filius: quemadmodum patrem hortatus eſt
aut per verbum, aut per linguam, aot per eum
quam ſumit eſcam. Loquuntur autem & patres
ad filios, & dulcior filii eſt vox omni alio quod
videtur. Nam & frontes filiorum iniciunt aſpe-
ctum parentum, & millia alia & alia movent.
Et omnia quæcuoque locutus fuerit filius, ſi per
noctem amplexus eſt, ſi per diem blanditus eſt.
Cum igitur hæc omnia concurrerunt, & cum ma-
turum factum eſt donum Dei, cum domeſtici in
ſpe fuere, cum amicis allatum eſt nuncium, cum
reddidit Deus Abrahæ promiſſiones ſuas, & jam
haberet filiom; videbatur enim & ipſi Abrahæ
B ſolatium promiſſionis jam factum; cum jam Sar-
ra habuerit conſolationem, & jam non ab an-
cilla exprobariones audiret, cum cognatio au-
diens eſſet in lætitia, cum pueri & ſervi, cum
dumus majores, & horum filii, & illi homioes
quibus peregrinus cohabitabat Abraham, cum un-
dique excelſum factum eſſet duuum Dei, tunc
* *Infra* 27.5 dicie Deus tanquam ad quendam adamantinum *:
Abraham, accipe filium tuum unigenitum Iſaac,
quem dilexiſti. Intueris Deum per adhurtationem
dehortantem: ſulitu enim uſus eſt ad Abraham
ſermone, ſiquidem & tunc cum præciperet ei
exire e patria ſua, tali ad eum oſus eſt ſermo-
ne, qui aliom utiqoe prohibuiſſet exire. Dicit
C Gen. 22, 1. enim ei, *Abraham, Abraham, exi e patria
taa, & ex cogaatione tua, & ex domo patris
tui*. hæc alius ſi audiiſſet, magis fuiſſet de-
tentus quam ubaudiſſet. Sed ſicut athletis ſur-
tioribus jubentes duriura præcipiunt: oportet te,
inquit, portare, etiamſi fueris calce percuſſus.
Oportet te eſſe patieotem, etiamſi adverſum ocu-
lum tuum manum adverſarius protenderit ſuam.
& quæcuoque illi mandare conſueruut, & athle-
tarum fortiſſimi ſuſtinere: ita & iſtic Deus ſuum
athletam adhortans, per duros eum hortatus a-
ctus: exi a patria tua, & cognatione tua, & ex
dumo patris tui, & veni ad terram; ad quam
D paratum negat, & promittit aliam, & ipſam pro-
miſſionem io incerto ponit. Non enim dixit illam
Ibidem. terram; ſed *in terram*, ioquit, *quam tibi oſtende-
ro*. Sicut enim ejiciens e patria, per ea quæ pro-
hiberent ejicit; ita & præcipiens filiom ſuom ſibi
offerra, per iſtiuſmodi verba jubet, per quæ ſi eſ-
ſet alius, non ubediret. Abraham, inquit, A-
braham, accipe to; nec per alium præcipit, ſed
accipe, inquit, tu filium tuum, & hunc unigeni-
tum, ait: porrectio tentationis. quem dilexiſti,
inquit: additameutum doloris aliis. Et poſthæc
conſignat majorem plagam, dixit enim & nomen
filii. Nam & ſi hæc omnia eſſent dolcia & idouea,
moveret viſcera paterna, ut diceret, filium tuum
E unigenitum quem dilexiſti. Sed nihil tale, quan-
tum & nuncupationem ejus adnuntiaret, & dice-
ret, Iſaac accipe, & offeres eum mihi iu uno
montium. Neque iſtic deſignat locum, ſed ſicut
ejiciens eum de patria, ait, Veni ad terram,
quam tibi uſtendero, ita & iſtic dicit, in uno mon-
tinm. Et certe multum commodius ſi in ipſo fer-
vore negotii liberatus fuiſſet ſollicitudine Abra-
ham, & oon audiret itineris laborem, nocturnos
amplexus onigeniti, confabulationes, per dies vi-
ſum, motum, ſermones, ipſnm Iſaac dilectum.
Et quid opus eſt plura nos dicere? Abraham enim,
qui ſententiam adverſus filium ſuſceperat, deſcri-
pſerat ſibi & abibat habens filium, vivum quidem
quantum ad ſenſum filii, jam autem holocauſtum
quantum ad ſcientiam patris. Et certe tantam
paſſionem habet quod dicitor, ut & nos qui au-
dimus & dicimus, de his quæ ille in unigeni-

A tum filium ſuom auſit, commoveri, & conlacry-
mari, & conturbati videamur. Si igitur nobis di-
cere tantum & audire non eſt ferendum ſine la-
crymis, qualis, potas, iovenietur menſura illius
conſcientiæ? quis ſufficiet ſermo illius exhibere
dilectionem ad Deum? Iter ſimul faciebat pater
cum filio, & inter hæc multa quidem diceban-
tur, plura aotem audiebantur, & infinita age-
bantur. Eraot autem omoia bona. Dei enim do-
num erat Iſaac, & portabat. qui portabat? for-
te aotem non debet dici quia portabat, ſed gao-
debat. Et dies una tranſierat, & necdum locus
oſtendebatur. Et nux ad diem, & necdum ad lo-
cum pervenit. Et ſecundus dies, & poſt diem
B nux, & alia nox: & nondum finis, ſed protenſio
erat tentationis dilatatio, & quando perveniret,
& quando oſtenderetur locus com jam deberet.
quia ergu omnia quæ ſunt & in vetere teſtamento
formæ erant oovi, tertio die, & tertia nocte ſa-
cramentum unigeniti filii Dei præcurrebat per u-
nigenitum Abrahæ. quia autem completum ſa-
crameotum eſt trium dierum, & trium noctium,
oſtenſus eſt locus, advenit & tempus. forte au-
tem putatis jam liberum eſſe a certamine tenta-
tionum Abraham. Et certe quantum propinquat
tempus, tantum tentatio protenditur ejus. Et
Abraham dicit ad pueros, *Manete hic; Ego au-* Geneſ. 22. 5.
C *tem & filius aſcendemus in montem, adorantes
remeabimus*. Timuit enim, ne pueri ad Dominum
affectum habentes, & maxime ad unigenitum,
prohiberent. Certe quia nunquam Dominus ſacri-
ficium hominis petit. Audierant autem qoia & ſe-
cundum promiſſionem Deus donaverat Iſaac A-
brahæ. intuentes vero & ætatem Abrahæ in a-
lio jam tempore conſtitotam. quia igitur non con-
ſentiebant * negotio his quæ faciebat Abraham: * *f.* negotia, *res*
poſſint enim dicere quid offera Deo filium nun pe-
tenti? quis enim & ante ipſum juſtorum hoc aut
auſus eſt, aut tentare auſus eſt? ob quam enim
cauſam petat Deus eum, quem dunavit? Cur au-
tem & transferat Deus promiſſiones ſuas? ut quid
D autem & dedit, ut & accipiat, quem iodulſit?
hos rationabiles cogitatus timens Abraham, præ-
cipit pueris expectare, & ſecum nun aſcendere,
ne quis ob amorem Iſaac mitteret manum, &
contaminaret immolationem. quid autem quia &
ipſam Sarram, quam puto nihil latuiſſe unquam
quæ Abraham cogitabat? hæc enim conſcientia
ipſa æſtimare nos facit, quæ io illo erat conju-
gio. Illa quam nihil latuit noquam quæ Abra-
ham facere, aut movere voluiſſet, vel cogita-
re: illa ignoravit quia unigenitus ejus, ille ſte-
rilis fructus, ille ex inſperato filius, ille qui
extra ætatem procreatus eſt: illa ignoravit quia
Deo offerretur, qui donaverat: ut nun ſicut a-
E liquando riſit importune in promiſſione ejus, &
nunc plorans importune impediret immulationem.
ſed tacita res eſt & ad Sarram. Ita enim ſciebat
& Abraham, & ante mulierem, & Sarram præ-
honorare Dei præceptum, ſciebat autem & ante
unigenitom ſuum, eum qui dunaverat honorare.
Sed neque ii qui iter cum eo fecerant, ſciebant
myſterium, ſed *ſacramentum meum*, inquit,
mihi. Tamen cupiens Abraham ſuadere pueris
ut remanerent, locutus eſt id ad eos, quod
nec ipſe ſperavit, nec ſenſit. dicit enim ad
eos, *Manete hic, ego autem & puer aſcendentes
adorabimus in monte, & regrediemur*. Hoc qui-
dem non ſperavit, hoc aotem impetravit, & uſus
eſt Deus ejus lingua ad prophetiam. Cum ergo di-
citur Abraham propheta, & quæritur a multis ubi
prophetaverit Abraham, ſcire oportet, quia
maxime quidem cui revelavit Deus ſemetipſum,

quantum & poſſibile fuit Abrahæ ut revela-
retur ei; iſte ipſe vocabatur propheta. Alia au-
tem invenimus eum iſtic prupheta ntem, anam
quidem prophetiam, quam diximus: ſecundam
autem eam, quæ inſequitur. Sed ſequentem ſur-
te dicere perniciofum eſt, & audire perniciuſias.
Quemadmodum, putas, ſuſtinuit ea quæ paſſus eſt?
quemadmodum caritas omnia ſuſtinet. Et pueri
qnidem remanſerant, præcepit enim Dominus;
Abraham autem accipiens ignem & ligna, &
gladinm, aſcendit cum filiu, ipſe filio ſuo impo-
nens ligna. Et certe ſcimus Abraham per ſemet-
ipſum vitulum portantem ad ſuſceptionem eorum
qui advenerant. Quid autem nunc nec partitus
cum filio pondus eſt, ſed omnia ligna impoſuit
filio, vulens jam acceptum babere donum? ſi-
gnificabat aatem quia incipiet immolari, quem-
admodum portare crucem per ſemetipſum. Cum
autem promoveret iter, & agnoſceretur montis
cacumen, & ignis in medio, & ligna in col-
lo Iſaac haberentur, & gladius appareret, Iſaac
andique prudens, quod alii pueri non dixere,
iſte requirit a patre. Tentationem atpute quam
habebat pater, eloquitur dulciſſima, aut po-
tius dura voce: magis antem non tantum gra-
ve, quantum dulce. *Pater* enim, inquit. ſuſ-
ficit hoc ad flectendum patrem. quique & con-
Ibid. 22. 7. jungit alia & dicit, *Ecce ignis, ecce ligna,*
ubi eſt ovis in ſacrificiam? quis alius portaſſet
iſtam vocem? Ex alus quidem hominibus nul-
Supra p. 16. b lus. Juſte ergu Deus Abraham dilexit. * Ada-
mantinus autem ille, unigeniti ſui ſaggitam ac-
cipiens, non tacuit ferens, ſed potuit loqui,
potuit reſpondere, & neque linguam offendi den-
tibus: potuere autem, & dentes aperiri, & da-
re ſpacium linguæ. ſed nec ſurte iſta dicere de
illo licitum eſt. Non enim ex bis, quæ nos pa-
timur illius virtutem accuſemus. ſed & lætus &
exultans, erat enim Abraham, reſpondit ad fi-
lium non crudeliter neque inhumane, ſed reli-
gioſe & pie. dicit enim ad filium, *Dominas*
Ibid. 23. 8. *providebit avem ſacrificia ſua, fili.* Ecce alia
pruphetia, quæ ab eo, qui locutus eſt, igno-
rabatur. oppuſitum autem erat quod ait, Do-
minus providebit ovem ſacrificio ſao, fili. Sicut
enim ille incipiens ſermone ait, *pater*: ita iſte
conſignans verbum, dicit, *fili*. Audivit ovem,
& accepit ut a patre, certus quia quod inven-
tum interim non erat, inveniretur. Cum autem
perveniſſent ad locum, ædificabat Abraham fe-
ſtinans altare, & cum conſtruxiſſet, mentitur ad
filium promiſſiune, quæ per linguam fuerat fa-
cta, non tamen eam, quæ in corde erat abſcon-
ſa. Et accedit pater Abraham, & accedit ad Iſaac,
& ligat. filium Abraham ligavit, at nec palpi-
tans, nec ſe movens turbaret immolatiunem. quu
putas, vultu reſpiciebat filium Abrabam? quis
ei erat culor? quemadmodum ſine tremore ma-
nus uperabantar? quis, putas, tunc erat Iſaac in
his conſtitutus tacens aut loquens? ſcriptara e-
nim hoc tacuit. Putas quia juſtis in his ſermo-
nibus uſus eſt? Noli enim attendere ſi puer, ſed
quia Iſaac erat filias Abrahæ. Putas non dixit
ad patrem: quando Deus ſacrificium buminum de-
poſcit? quid facis! donum ſum Dei, ſine pœni-
tentia ſunt quæ a Deu ſunt duna. quid ſpernis
gratiam? quid contra vuluntatem donantis in-
terficis dunum? Eraat multa quæ dicerentur.
Cur antem & mater non agnovit? ſi enim ra-
tionabile eſt quod fit, cur & a ſervis abſcondi-
ſti? ſi autem & hoc fieri deberet, cur mihi ipſi
hoc ipſum, non palam facere voluiſti? promiſ-
ſiunem, quam dixiſti exigens. dixiſti enim,

A quia Deus uvem provideblt ſacrificio ſuo. fidelis
es, redde fructum fidei, utpote, quæ dixiſti. E-
rant multa qaæ dicerentur. Et non utique ea,
quæ nos dicimus, ipſa etiamſi non ſint ſcripta,
jam nos adducunt ad rem. Movetur enim ſenſus
conſeqaenter ut ſeſe negotium habet, & adve-
nientes ſenſus in illo tunc tempore in quu hæc
agebantur cogitemus. Si tacuit Iſaac, grandis
admiratio eſt. ſi dicebat iterum aliquid, alia
admiratio. Quemadmodum potuit ſuſtinere pa-
ter? quomodo currebant manus ejus? Sed iſtæ ad-
mirationes in aliis hominibus habentar: in Abra-
ham autem contraria erat admiratio. Finis au-
B tem ſermnnis. forte urgentar nuiuſcujuſque viſce-
ra. & quod eſt mirandum, qui certi ex ſcriptu-
ris quæ ſint acta, & quis fuerit exitus negotio-
ram, tanquam periclitantes ſermone, ne quid
aliad proveniret quod eſt ſcriptam, ita ſolliciti
ſumus. Completa fuerunt Abrahæ omnia quæ ad
alacritatem tendebant. Ligatus ab eo fuerat fi-
lias, & exaltatus in altare, & poſitus ſupra li-
gna, & filius deſuper alligatus. & pater velux
manu gladium apprehendit. Quo acceptu prope-
rabat occidere, non differens quippe alacritatem
ac dnnum. Erat autem & manu & alacritate pa-
tris Abrahæ, Dei velocior vox. Abraham qui
alacritate præceſſerat, præcepto præventus eſt
C Dei. *Abraham, Abraham*. bis utitur voce,
quia & ab initio præcepti. quia enim forte &
dubitare *. ſed prævenit qui præcepit, eadem * f. dubitaret
utitur voce. Sicut enim dixit antea, Abraham,
Abraham, accipe filium tuum unigenitum Iſaac
quæm dilexiſti: ita & iſtic, Abraham, Abraham.
Ipſe enim qui illa præcepit, & nunc loquitur,
& dicit, *Noli contingere filiam taam*. habeu
dnnum, habe & tu filium. Secundu tibi & hoc
munus dono. Effulſit tua caritas, agnita eſt fi-
des tua. Erant iſta quæ a te acta ſunt adhor-
tatio eorum qui poſt futuri ſunt te. Decantabi-
tur id quod feciſti in progenies futuras. Habes
fractum fidei, habes & fructum ventris, habes
D & ſterilis filium, habes & ex altare immolatio-
nem. Accepit Abrabam ſecundum filium. Putas
triſtatus quia non perfecit promptum animum
ſuum? ſed Abraham eſt, neſcit triſtari. Ignorat
præſcribere id quod gaudens accepit: non qaia
non ubtulit. Deus præcepit, gaudens obtulit.
ſed quia in nullo inobediens fuit. Ubi ergo eſt
prophetia quam ait Abraham, *Deas providebit*
ſacrificio ſaa ovem? Num otioſum erit altare?
Num vacaum tutum quod factum eſt? Quid au-
tem opus erat videri ludere Deum? Si enim iſte
quidem non offerebatur, Deus autem præcepit
eam ufferri, oblatus autem, non eſt oblatus.
quid neceſſarium erat in re. qaid neceſſarium e-
E rat? oportabat præfurmari novum teſtamentum
a vetere? & apad Judæos quidem aut parva in-
veniuntur iſta aut otioſa. Si aatem novum ad-
ditum fuerit teſtamentum, & lumen effulſerit ve-
rum, utiliſſima & non otioſa, & neceſſaria &
non ſuperflua apparebunt. Si enim & interroga-
verimus Judæos at quid offerebatur Iſaac, qui
non eſt ublatus, incerti ſunt & imprudentes.
Si autem Eccleſia dixerit quæ vera ſunt, quia
oblatus eſt non ut offerretur, ſed ut appareret
quia ovis ligno pendebat pru homine, ut libera-
retur homu a morte: non concedunt nobis Judæi
magnificare vetas per agnitionem novi. Interro-
gavimus enim eos, quam ob caaſam hæc omnia
fiebant. oblatus nun offertur. Sed dicent, at
agnoſceretur Abraham a Deo. Latebat enim
eum & ante tentationem? Sed ut ab hominibus.
Erant ejus & aliæ tentationes plurimæ. putas

quia ut ſciretur nihil fit amplins? ut lucraremur qui poſt bæc lucrati ſumus! Quid opus erat ove? puta quia & ove. cur non taurus apparuit? cur non capra aut vitulus? cnr non alia magna immolatio, ſed ovis? puta qnia ovis. Cnr non in terra viſa eſt ovis? cur non extra altare, aut in cominus apparuit altari? Si qnidem bominnm eſſet adinventio aut compoſitio de ove, opportebat alibi inveniri. Si autem Deus pro bomine ovem præbebat, ſnbito in ipſo loco debuit, ubi erat Iſaac, in ipſo altare, aut in terra, aut juxta altare, aut ligatum ad radicem arboris. Nunc autem apparet ovis ſuſpenſa, & a cornibus, & ſuſpenſa in arbore. Natnra autem interpretabatur quod erat occultum. Si qnis enim ſuſpenderit ovem a cornibus in arbore id qnod ſequitur, videbit quod erat ſutnrum. Neceſſe enim eſt iſtam quæ ita pendet in arbore ovem, ſeparatos expendere pedes priores. hoc enim expedit uvis quæ ita ſuſpenditur. Neceſſe eſt enim & ſeparari ejus qui deorſnm ſunt pedes. Cum igitur ovis ſnſpenſæ in ligno, & in arbore expenſæ ſuerint manus & pedes, neque interpretatione indigent bi qui babent oculos mentis. Sed quis eſt qui periclitabatur occidi? homo. Quid eſt quod pro bomine immolabatur? ovis ſuſpenſa in ligno. Tanquam ſi diceret Deus ad Abraham, Non tuus unigenitus neceſſarius, ſed currat quidem forma per tuum, ſervetur autem meo unigenito qnod fit. Ita ovis apparuit pro homine, & boc in ligno, & hoc ſuſpenſa, & hoc cujus hæſerunt manus & pedes tanquam in cruce. & prophetia Abrahæ efficitur duplex. Quod enim ait, *Deas providebit avem ſacrificio, fili*: & tunc quid completum eſt in comparatione, ſervabatur autem in myſterio veritati. [a] Quid igitur ſibi vult iſte ſermo incurrens oſtendere quia Abraham totam ſuam vitam tranſegit in anguſtiis, in tentationibus, in doloribus, Si enim in iſta vita ſpem baberet, ſraudatus eſſet a ſpe. Cum igitur gloriati fuerint Judæi in Abraham, neceſſitatem habebunt & reſurrectionem confiteri. Hoc ad illam Saduceorum partem, qui negant prorſus reſurrectionem ſuturam, recte diceretnr. Quia autem alia pars, hoc eſt Phariſeorum, reſurrectionem quidem confitetur, reſurrectionem autem talem dicit ſntnram, ut iterum manducetur & bibatur, & conjugiis utatur: ut ne quidem reſurgentes ceſſent manducantes & bibentes, & conjugiis ſe conjungentes. venter enim magis ſunt quam homines. Et ſicut quidam morientium, qui ante ſuere in deliciis viventium, putant [b] eſſe ſraudare iſta vita in morte, in monumentis, & circa januas ſepulcrorum ſemetipſos depingunt, & vel in imaginibus, & poſt mortem manducant: ita & Judæorum Phariſæi volunt & poſt reſurrectionem tanquam depicti iterum manducare & bibere, & nubi & nubere. Recumbunt enim & picturis apud iſtiuſmodi, & [c] meliores ſuæ. Nos autem præſiliamus ad id quod verum eſt. Si enim talis eſſet reſurrectio, excuſaremus utique reſurgere. Iterum enim exurgere, & arare, & metere, iterum manducare & bibere, iterum ſpoliari & veſtiri, iterum dormire & vigilare. Sed advertamus quid dicat Apoſtolus, *Si in iſta vita* (1. Cor. 15. 19) *ſpem baberemus in Chriſto, miſerabiliores omnibus hominibus eſſemus*. Si enim ita ſtatnit Deus ut in ipſis iterum ſimus, ne quid nos & quieſcere facit? Hoc enim ludentis eſt potius, concedere mori, & iternm ad ipſam reſurgere vitam. Si enim ita reſurgeremus, oportebat Abraham ut non amitteret quæ hic ſunt jam perfrui ea, quæ eſſet in reſnrrectionem accepturus. Si enim cum volnptate bibere & epulari vita eſt, in quacumque hora non cum voluptate bibimus, ſraudaremus a vita. Sed vere Judæorum *venter eſt Deus*, ſicut dicit Paulus (Philip. 3. 19.), qui eſt ex Judæis, qui Judæos quidem paſſus non eſt, veritati enim credidit in Chriſto. Quid autem dicent nobis & de Iſaac, qui jam habebat dolorem immolationis? Habuit autem & poſt hæc eaſdem ipſas tribnlationes, quas & pater. Conjugis inquam ſuæ, quæ parere non poterat, nuptiarum mœrorem, commanentium deceptiones, ſraudes laborum. Hæc donat Deus ſuis, dolores, tribulationes, anguſtias. Si Deus hæc promiſit. Jacob autem electus ille & qui ante Eſau ſructus eſt, viginti & unum annos ſervitt, tunc maxime cum adoleſcentia ei dabat epulari: & in paternis dum ageret, ſuſpectus erat ne occideretur a ſratre: & in ſoceri domo ſervus? in itinere autem lapidem ponit ſub capite ſuo, & cum virga ſola ambulat. Hæc nuditatem quidem ſignificant ipſius hominis: ſacramenta autem quæ per Jacob fiebant, petram ſupportantem caput ejus, qui perſecutionem patiebatur: & virga in manu oſtendens viam ſugienti. Ego ſane audivi Jacob dicentem, quia *per diem comedit eum ardor ſolis; & frigus ſemper per noctem ſenſit* (Gen. 31. 40.). Si iſta beatitudo eſt, valde odibat Deus Jacob, Eſau erat autem in deliciis. Audio ſane Deum dicentem, *Jacob dilexi, Eſau autem odivi* (Mal. 1. 3. Rom. 9. 13.). Dicant igitur nobis Judæi: ſi iſte eſt ſructus promiſſionis, ſi iſta eſt ſpes, num odit Deus Jacob de quo dicit quia dilexi? Sed tunc cum liberatus a ſervitute eſſet, non ne ſugit ut ſalvaretur? Fugiens autem non eſt comprehenſus, & in timore ſtetit? Sed ſugiens inſequentem ſe ſocerum nonne occurrit ſratri ſuo? nonne timor timori ſucceſſit? Sed qnia liberatus & ab iſto eſt: nonne babuit in ſenectute ſine conſulatione dolorem? Habuit enim Jacob & alium Iſaac. Habuit inquam Joſeph, illum bonorum & dilectum ſibi, bonam progeniem ſuam: amarum autem de eo dolorem. Et babuit quando & ſterilis erat & iſtius mater, & Jacob non ceſſabat orando. Jam autem & in opprobrium erat. Deflebat enim ſterilis, & dicebat ad virum: *da mibi filium, aut moriar* (Gen. 30. 1.). Soror exaggerat. Ancillæ habebant, & libera non habebat. Dolor, gemitus, & triſtitia erat iiſdem. Sed miſertus eſt eis aliquando Deus, & natus eſt Joſeph ille bonus undique, corpore in tantum, quantum, teſtatur quæ victa eſt, [d] mentem autem quantum teſtatur pater. qui prærogavit bia, qui antea ſnerant nati. Teſtatur autem & apud Ægyptum diſpenſatio, quæ toto facta eſt mundo. Teſtatur & ſcientia linguæ quam ignorabat. & mirabilia intellectibus pueri erant. ſed pulcritudines hæ ſalvatæ, lætificant: bonorum autem caſus ſine ſolatio dolorem parabant. Erat igitur in timore patris Joſeph: & cum adeſſet cum eo, ne ſorte talis non per-

* a Forte per interrogationem, *Quid igitur ſibi vult iſte ſermo incurrens*? ut reſponſio ſit, *Oſtendere quia Abraham &c.*

b M. S. *Putans ſe fraudare*. * quid ſi potius, *putantes ſe fraudare*.

c M S. *Meliores ſuæ*.

* d *Mentem autem*) Fortaſſe, *mente* (bonus) ſicut antea *corpore*. ſenſus eſt, animi dotibus præſtans, ſicut teſtatus eſt pater, cum ei partem unam hæreditatis ſupra ſratres attribuit.

A maneret ſalvator. ita mordebat, & timorem iogerebat patri per ea quæ loquebatur, per ea quæ aiebat, per ea quæ tacebat. Quid ergo quia Joſeph erat talis, & ſecundus ſolus matris ſuæ, & dilectus patri, & fratres quidem ejus mittebantur ut paſceteot gregem: Joſeph autem ad caritatem patris non eſt miſſus cum fratribus. quia habebat tunicam ſingularem ad agnitionem præcipue caritatis. Non ſuffecerat Jacob fratris livor, fratris invidia, ſervitus in peregrinatiooe, fuga a fratre, comprehenſio inſequentis. obvius a timore frater. ut vix acciperet Jacob a ſterili ipſius matris mors. deſupta hæc omnia B decem & ſeptem dum ageret annos in ætate Joſeph. tunc cum augentur bona excidere bonis quantus eſt dolor? Et mittit pater dilectum ſuum filium. quem in multis fratribus habebat unigenitum. mittit pater filium, ut viſitaret eos qui erant in ſolitudine fratres. Puto quia & dum legitur vetus teſtamentum. magis novum eſt quam vetus, Mittit pater filium ſuum quem habebat io locum unigeniti. nam & ſingulari veſte ſeparaverat eum a fratribus. mittit filium de quo prædictiones eraot: prædictiones autem quas ipſe quidem viderat Joſeph, non abſconderat autem a fratribus ſuis: erat enim frater. Dicebat enim ad eos: *Metebamus*, inquit, *& meum* C *manipulum erectum eſt. veſtri autem undecim circuitu adorabant*. Bene jam occaſio eſſe cœpit, ut adorarent fratres. Audierunt fratres, & efficax ſomnium ſtatim iotellexerunt, & aiunt ad eum: *Num adoraverimus te nos? regnabis enim aut tenebis nos?* Forte autem iraſcebatur primogenitus & primogeniti, quia junior volebat omnibus prærogari. Voluit enim ſomnium videre ot hoc velit. num increpatur aliquis cur ſomnium viderit? Tamen objurgatum Joſeph eſt, & hoc ſecundo videt: & ne quidem ſecundo abſcondit ab his qui irati fuerant de priori. Ita erat frater ad fratres. Illi autem ex D ſecunda viſione firmantes priorem, duplicem habebant invidiam, & indignationem, & iram adverſus Joſeph. Narravit & patri ſomnium, quia ſol & luna & undecim ſtellæ ſe adorabant. Solem quidem in loco patris intellige, lunam autem in loco matris, & cetera. Videtur reprehenſibile eſſe. quia mater ejus non vidit eum in gloria. quemadmodum ergo adoravit? aut nunc quæritur locus matris quem implevit conjux patris? Simul autem magis ſtellæ undecim, hoc eſt undecim fratres. Forte autem ideo ex ſideribus quæ in cælo ſunt apparuit ſomnium, ut pretioſa oſtenderetur proſapies generis ejus.

Gen. 37. 7. — Ibid. 9.

a [a] Præfectæ ſunt itaque prædicationes. prædicta E enim ſunt, quæ ſunt prædicta. Et tunc mittitur a patre, de quo & prædictiones. Prædixerunt enim prophetæ, & tunc miſſus eſt filius a patre Chriſtus. Joſeph autem filius veniebat a longe ad fratres frater. Magis autem ad non fratres frater. Illi autem videntes eum a longe venientem, dicunt ea quæ & in Evangelio ſcripta ſunt: *Iſte eſt hæres, venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. Ecce*, ille inquit, *ſomniator venit, venite occidamus eum, & mittamus in unum e lacis*, adnuntiantes quia non ſolum interficietur, ſed inferiorem locum habebit. Et Joſeph quidem adpropinquavit. adpropinquavit ad judicium fratrum, ad viſitationem majorum. illi autem benefactorem accipientes occidunt, quantum ad propoſitum. & occidiſſent utique, niſi qui prohibuit Iſaac ne occide-

Matt. 21. 38. Gen. 37. 20.

A retur, ut vero ſervaretur paſſio, permiſit & iſtic firmam eſſe formam. Quemadmodum ergo forma occiditur, & non occiditur: propoſuerunt occidere Joſeph. Jam ad propoſitum interficentium mortuus eſt Joſeph: quia & propoſito Abrahæ oblatus Iſaac eſt, & immolatus. Illi autem non ſolum non ſunt contenti propoſito ſuo, ſed accipientes eum facto impetu voluerunt quidem occidere, detenti autem ab uno ſunt. qui prophetaverat fratri. & mittunt eum viventem in lacum, adnuntiantes quia vivus deſcendit in lacum pro mortuis Chriſtus. Hœdum autem oc- B cidentes, tunicam Joſeph tingunt in ſanguine hœdi, ut eſſet ſuſpicio per ſanguinem, ut inter mortuos liber vivens. In lacu itaque interfectus eſt Joſeph. coinquinata enim erat ejus tunica a ſanguine. Erat autem vivens in lacu poſt interfectionem quæ in tunica fuerat facta. Tranſeunt quidam e gentibus, quibus ſervabatur bonum quod erat in lacu: & movet ſpiritu unum e fratribus conſolare ſuum errorem & dicere; *non occidamus fratrem*. Amatores autem pecuniarum fuere & Judæorum patres. & Judas conſiliator eorum. & dixere, *Non occidamus*, loquit, *eum*, quia non ſumus ejus digni. Non ſit nobiſcum qui beneficium nobis impertit. Diſtrahi- C tur itaque Joſeph, & tantum a comparatoribus accipiont pretium, quantum dederunt & proditori Judæ, ut & pretium conſentiret ſacramento. Judæ autem erat conſilium & tunc ut tantum diſtraheretur Joſeph. Judas autem eſt, qui & in Evangelio diſtrahit Domino. Aſcendit e lacu qui jam fuerat interfectus per tunicam: & in lacu putatus mortuus, ingreditur Ægyptum. Et iterum iſtic per inſomnia & viſionem adunat fructus alimonias mundo, & quem interfecerunt Judæi & diſtraxerunt, iſtum adorant gentes dum paſcuntur. Non enim Ægyptios ſolos pavit Joſeph. ſed ex omni mundo confluebant omnes gentes & populi, ad formam ut pote Domini Jeſu. D Joſeph autem jam paſcebat fratres ipſos, ſcilicet qui ſe diſtraxerant, & pretium acceperunt ſuum. Gratis accipiens gratis dabat. Et illi quidem ejus acceperunt pretium: ipſe autem tritici pretium non accepit. Ubi ergo eos qui affixerunt cruci & diſtraxerunt paſcit Dominus Jeſus? Ex ipſis Petrus eſt, ex ipſis & Paulus, & ceteri Apoſtoli. Et fratres & Apoſtoli ad Paulum dicunt? *Intueris*, inquit, *quanta millia ſunt in* Act. 21. 20. *Judæa qui crediderunt?* quid autem ſi non crediderunt quidam? nunquid incredulitas eorum fidem Dei evacuavit? Abſit autem. Et contumaces volumus paſci per Jeſum. Prohibuit eos idolis ſervire. Sed ſermo ad propoſita feſtinat, E ut oſtendat & dolorem Jacob, & quia non iſta vita ſpes eſt religioſis. Putas poteſt ſuſtinere ſine lacrymis audire: cum tunica illa ſanguine tincta in manu Jacob eſt poſita cum voce illa conficta? *Iſtam*, inquit, *invenimus*, Iſtam ſan- Gen. 37. 32. guine pollutam agnoſce cujus eſt tunica, agnoſce tuum dolorem. Dolor quidem erat patris de mortuo Joſeph. Erat non ferendus dolor, quia nec ante oculos ſuos deceſſerat filius. videtur enim iſtud ſolatium eſſe quia affuit, quia noviſſimam ejus vocem ſuſcepit, quia & dimiſit ei ad conſolationem verbum, quia reliquias ejus commendavit terræ. Cum autem mortuus fuerit Joſeph, quantum ad nuntium exſpectat, quantum ad diſtractionem, & incertum ſit homicidium aut mors, inciſa autem ſunt patris viſcera. Omnia ſuſpicatur, omnia ſibi deſcribit,

[a] Forte *perfecta ſunt itaque prædictiones. perfecta enim ſunt quæ ſunt prædicta*.

& multas

A & multas mortes pro una imitatur. Si quis ſuſtinet vel auditum, non ſolum qui genuit, vel qui audivit, tunica compoſita & ſciſſa; ita ut & parerent morſus feræ impreſſi per tunicam. Utinam dixiſſent, quia & in lacum cecidit ambulans: & videbatur figmentum proximum veritati haberi. Sed ſuſpecti ſunt ne arguerentur. Requirebat enim ab eis reliquias pater. Suſpectus itaque Jacob eſt, quia mortuus eſt Joſeph, & eſca factus eſt feris: nunciaverunt enim fratres, teſtabatur & tunica. Quis portaret, quis ſuſtineret memor illius Joſeph? cum eſſet cum patre antequam diſtraheretur? decem & ſeptem annis erat ei mortuus & tunica immortalem luggerebat mortem. B Sicut enim miſericordes ſunt patres, nonnunquam ut retineant figuras filiorum per colores depingunt, eaſdemque recondunt in domibus, ut putant quidam ad conſolationem. Effigiantur ad admonitionem dolorum. ita & tunica illa recondita domi, & habens ſanguinem invetereſcentem non hœdi putatum ſed Joſeph, & [a] morſus compoſiti, & impoſiti ferarum, & hoc ſilveſtrium, ſemper faciebant dolorem Jacob. videns, condiſcens, tangens ſemper filium [b] per illam tunicam: tangens eam & oculis videns. Et ne quis reprehendat ſermonem, quia dolentem introduco juſtum. ſunt enim & miſericordes religioſi. C Nam & audivimus eum (Gen. 37. 35.) dicentem: *Cum omnes*, inquit, *filii & filiæ acceſſiſſent ut conſolarentur eum, non ſuſcepit eorum conſolationem*. non ſinebat enim tunica ſanguine (Ibid.) tincta. Dixit enim, *Deſcendam ad infernum cum dolore ad filium*. tantus erat dolor. Ubi ergo promiſſio eſt? cujus promiſſionem impletam patri deflenti aut filio morienti? Nam etſi non eſt mortuus, tamen timorem expertus eſt mortis. Puta quia non eſt mortuus, non eſt diſtractus, non ſerviit? ille quia [c] in ſinu luſus patris agens, non mittebatur foras, nunc ſervit. Servit autem, & ſervitutem Ægyptiorum. Sed non permiſit eum Deus. habuit ſolatium. Dilexit enim eum qui emerat, quem oderant fratres. D Quid igitur, iſtic putas obdormivit invidia? putas deſpexit Diabolus (Gen. 39.) conſolationem Joſeph? Habebat conjugem Ægyptius. per mulierem igitur diabolus machinatur. Diligitur, inquit, bonus non bene. Et vere nunc incurrit in feram Joſeph, & figmentum fratrum tranſivit ad actum. Mulier inſiſtens, mulier ſemetipſam decorans, ad laqueum verbis illiciens, (* r. a. gemmis.) * lapidibus ſuadens, odoribus capiens, & varias veſtes ut retia expandens. Et intuere mihi peregrinum & adoleſcentem. Intuere eum qui non habebat patrem, non matrem præſentem. E Intuere diſtractum a fratribus, & contra dignitatem ſervientem ingenuum, & memor eſto verborum quæ a muliere promebantur, & illa ficta mulieris blandimenta. Intuere & divitias Ægyptii oſtenſas a conjuge, promiſſiones mulieris, triſtitiam pueri: pueri anguſtiam, mulieris abundantiam; poteſtatem enim habebat domus; additamenta tentationis. Dicebat enim mulier multa: non audiebat autem pudicus. Depingebat ſibi oculos illa: Joſeph autem ſuos claudebat. Illa ſe lapidibus coronabat: & ille ſe a lapidibus ne offenderet cuſtodiebat. Illa contorquebat capillos ſuos: & ille vitabat ut vincula. Illa varia veſtimenta utebatur: & ille intuebatur opificiorum varietatem. Illa move-

A bat thymiamata ad odorem: ille autem odorem pudicitiæ odorans domabat ſuam adoleſcentiam, junior quantum ad ætatem, ſenior autem ſapientia. Cum autem non valuiſſet mulieris blandimentum, tranſtulit blandimentum ad vim. Nova quippe tragœdia in primo fiebat Joſeph, forte & ſolo. Siquidem a viris vim pati mulieres, natura ipſa mulierum ſuadet: Joſeph autem ſolus a muliere vim periclitabatur ſuſtinere. Acceſſit enim mulier ad adoleſcentem, ſola ad ſolum. hominum videbat nullus. Ille autem qui ab hominibus non videbatur, Deum inviſibilem intuebatur. Inmittebat fera ungulas ſuas ad tunicam Joſeph. B Ille autem qui conſueverat tunica ſalvari, & qui tunicam fratribus dedit, & a deceptione fratrum eſt liberatus, reliquit & nunc tunicam in manu mulieris, ut non dimitteret ſuam animam in manibus impudicitiæ: & exivit nudus a tunica, pudicitia autem amictus ſua, illo ſancto & pudico veſtimento indutus. Mulier autem videns pueri conſtantiam, & pudicitiæ imperium, detinens tunicam ejus, ſicut canes iraſcuntur ad lapides qui ad eos fuerint miſſi: & ſicut frequenter quidam effugientes beſtias, partem veſtimenti jactantes, faciunt eas iram in partem veſtimenti deponere ſuam: ita illa lea, aut alia quædam beſtia dira, tunicam pudici accipiens, C & manibus & ungulis comprehendens & tenens, & ſcindens undique componebat falſam adinventionem ſuam pudico adſcribens, & [d] honeſtiam ad ſe tranſferens. Impudenti enim clamat voce, & convocat adverſus ſe convictionem & dicit: *Venite*, inquit, *& videte. introduxit puerum Hebræum*. Dicitur ingenuitas, ut illudat nos. ſubingreſſus eſt mihi volens vim facere. Putas non offendit lingua impudentis? Miramur ſi non eſt mutatus ejus color? Conſcientia enim, etiamſi occultat factum, tamen per vultus ſua producit veſtigia. Conſerebat autem ad figmentum [e] color imitatus. Videbatur enim ad vim eſſe durata, quam D ipſa quidem fecerat, paſſam autem ſe confingebat. Subingreſſus eſt mihi, inquit impudens. Subingreſſus eſt mihi dicit, quæ ſubingreſſa eſt. & clamavi, ait. Et certe non clamaſti, niſi poſteaquam egreſſus eſt adoleſcens. & reliquit, ait, ſuam tunicam, & fugit. Et certe non eſt vim facientis ut relinquat ſuam tunicam. Ad convictionem ſupervenit & dominus domus, qui omnem domum crediderat Joſeph. Accedit ænea fronte mulier, & iterum repetit figmentum quod fuerat meditata: lacrymanſque & deflens, aut quia non potuit obtinere, aut quia contempta E eſt, aut quia non manibus eum jam præſocavit. Deſiderium enim contemptum ad iram convertitur. Quid igitur in his agitur? Pudicus accuſatur ab impudica. Non miraris quia non ſtatim adgreſſus eſt vir, & hoc Ægyptius calidæ naturæ homo & loci laniavit adoleſcentem: ſi quidem ætas habet ſuſpicionem, & quæ vocabat & accuſabat, & qui ad vocem ejus cucurrerant, & tunica quæ retinebatur, movebat dominum ad indignationem, & honor qui erat datus ei qui fuerat diſtractus. Movebat autem & ſuſpicionem pulcritudo. Et tanta quidem erant quæ ad fidem provocabant. Sufficiebat autem ad operis dubitationem pueri ſapientia & pulcritudo. Cur enim eum non

* a *Morſus compoſiti*) Morſuum notæ confictæ ad fallendum patrem.
b MS. *Per illam adfectam tunicam*.
* c *In ſinu luſus patris*) Pro *in ſinu patris luſus agens* Supra pag. 28. c. *Poſt futuri ſunt te*.
* d *Honeſtiam*) *Honeſtatem*, ut a modeſtus modeſtia.
e MS. *Color mutatus*.

A a ſtatim [a] diſparavit? quia ſciebat pueri mores. medius autem factus fidei & incredulitati dilaniavit, ſed dubitans non diſparavit. Et quidem ipſam quia non credidit, ad carcerem miſit: qui & ſuſceptus eſt. Quæ igitur dinumerabimus b Joſeph? [b] bonam ejus interfectionem dicemus. aut bonam jactationem in lacu. ſed diſtractionem. ſed ſervitutem. poſthæc ſed exſurrectionem mulieris impudicæ. ſed factam calumniam & accuſationem falſam in adamantinum adoleſcentem. Non eſt locutus Joſeph: non fecit ſatis qui calumniabatur: non eſt confuſus pro impudenti. maluit mori calumniatus, quam uti veritate ad ſalutem. Putas & iſtic imitator eſt & forma ejus, qui non aperuit os ſuum cum calumniaretur. Sed Joſeph iterum ad carcerem. Et ubi eſt Judæorum ſpes? Sed de reſurrectione B proponentes dicere, incurrimus in neceſſarios ſermones, qui non alieni ſunt a reſurrectione. Et videmur quidem protrahere tractatum die hoc expoſcente & maturam refectionem tenere. Sed forte nec immorari eſt ad otium. oportet enim conſtantes fieri ad mortem, & ita refici eſcis. Efficiamur igitur & nos medii, & neque extra menſuram protendamus ſermonem. non finit enim tempus. neque iterum valde colligamus, ut fruamur & feſtivitate. Et quia nos ex anima & corpore ſumus compoſiti, paſcamus animam menſuris propriis, ut & ipſa reficiat corpora a conſtantia. Sed quid vultis? dimittemus Joſeph in carcerem? & quem Deus non reliquit in carcere, C nos ſermone pingentes relinquemus ligatum? Et quis adhortabitur pudicitiam ſtudere? quis autem amabit continentiam videns in carcere derelictum Joſeph? Et certe ſi relinquatur Joſeph in carcere, & mortuus fuerit cum pudicitia, ſpes reſurrectionis non circumſcribit ſpem. Sed quia non dimiſit eum Deus in carcere, ſimus patientes, & audiamus ejus egreſſum. Et cum ille fuerit emiſſus, tunc & nos dimittamur cum eo. Joſeph igitur erat in carcere habens delicias ex uberibus pudicitiæ, honeſtate indutus, diligens magis carcerem, quam amorem illius beſtiæ, amatorem fœtorem frui. Iſtum enim præhonorabat unguentis. D Aſt pudicus amplectens vincula magis, quam ornatum Ægyptiæ: amans oculorum tenebras propter lumen animæ: libenter audiens gemitus carceri, quam videns lapides in luxurioſa fronte & immunda. Ubi ergo ſunt prædictiones? Gen. 40. Noli properare, & audies. Iraſcitur Pharao duobus pueris ſuis ſummis e miniſterio. iratus eſt Pharao, quia propitius erat Joſeph Deus. Mittuntur ad carcerem, & ſimul cum Joſeph recluduntur. Joſeph autem & in carcere & iſtic fidelis. Sicut enim creditam accepit domum Ægyptii, cuſtodivit fidem etiam cum calumniaretur. E Non enim detulit damnum, ſed paſſus eſt ipſe injuriam pati quam facere, & differre domum ejus qui ſibi crediderat. Creduntur & religat in carcere ei qui erat in carcere. Flos enim pudicitiæ adnuntiabat per frontem puerum. Et in tanta abundantia habebat ſolatium, ut ipſe eſſet qui conſolaretur triſtantes. Habebat enim frontem pudicitia germinantem. Suſcepit & pueros Pharaonis, eoſque ſtatim conſolatur. quia erat ſuſceptor & nepos Abrahæ, & ſapiens valde. Ingreſſus igitur in uno dierum ad pueros

A Pharaonis, vidit vultus eorum immutatos, & intellexit quia mens eorum erat turbata: & interrogat cauſam, quæ iſta eſſet in eis immutatio. Illi autem promunt inſomnia, & hæc duplicia. Sicut enim & in paterna vidit domo, & procuravit Deus, licet & contrarii ſibi eſſent ſomnii. Primus exponit ſomnium qui viderat bonum, ut adhortatio fieret ſecundo, ne taceret. Si enim fuiſſent utrique ſomnii boni, forte ſuſpicio fuiſſet, quia utraque donans bene interpretatus eſt Joſeph, ut eos conſolaretur potius, quam veram interpretationem ſomniorum diceret, & fortaſſe putaretur negotium, & iterum qui pernicioſum viderat ſomnium ſecundus non diceret, & non fieret duplex teſtimonium. Nunc autem exponit primus qui bonum B habebat ſomnium. Erat enim ſupra vineam regis, & dicit: *Vitem videbam, & in vite tres fundi. & ipſa germinans attulerat maturos botriones uvæ. & calix Pharao in manu mea. & ſumpſi uvam & expreſſi eam in calicem in manibus Pharaa*. Gen. 40. ro. Prudens & ſapientiſſimus Joſeph, qui a Deo edocebatur, ſtatim ad interpretationem currit & dicit: *Tres fundi tres dies ſunt adhuc. Triduum & in mente habebit Pharao initium tui, & reſtituet te ſuper vineam in officio tuo, & dabis calicem in manus Pharaa*. Lætatus eſt audiens, & ſtatim mutavit colorem. Hortatus autem & alius eſt ſemetipſum. habebat & ipſe ſimilem viſionem. *Et ego*, inquit, *vidi ſomnium. Putabam me tria caniſtra* [c] *halice tollere ſuper caput meum*. Gen. 40. 16. C Sicut illic tria, & iſtic tria. *Et in caniſtro ſuperiori* [d] *ex omnibus generibus ex quibus Pharao rex manducabat, opus piſtorum*. erat enim ſupra piſtores. *& volatilia cæli comedebant ea de caniſtro quod erat ſupra caput meum. Etiam*, inquit, *& tria tua tres dies ſignificant*. Sed quia non miniſtraſti in manu regis, volatilia autem comedebant ea, manifeſtum eſt quia inciſo capite tuo, & adfixa carne cruci, volatilia manducabunt carnes tuas. Hoc enim adnuntiat ſomnium tibi. Et cum tertius adveniſſet dies, & regis haberetur natalis, memor fuit ſummorum illorum miniſtrorum. Et illi quidem D qui ſupra vineam erat concedit. vocatus enim eſt, & ſtetit ante conſpectum regis, & dedit calicem in manum ejus ſecundum interpretationem Joſeph. Præpoſiti autem Piſtoris admonitio magis fervere fecit indignationem regis, & incidebatur capite, & volatilia perficiebant viſionem. Quid hæc ad Joſeph? maxime quidem, quia intellectus erat in eo & revelatio: & quia & eorum qui in carcere erant conſolatio habebatur, quia & illic creditum eſt ei. Dixerat autem vini præpoſito: *Memento mei per temetipſum cum cœperit tibi eſſe bene, & facies in me miſerationem, & memo-* E *rabis de me Pharaoni. & educet me de iſto carcere: quoniam furto ſublatus ſum de terra Hebræorum, & hic nihil mali feci, ſed miſerunt me in domum laci hujus*. Quia enim hoc ipſum credidit in homine, additum eſt ei biennium. Emendatus autem eſt ob iſtum ſermonem per biennium Joſeph ut eſſet in carcere. Non enim intermittit Deus ſanctorum errores, diligens eos. Si qui erraverunt, ſtatim corrigit, ut non maneat eis in judicio. Dixit enim homini: *Memor eſto mei, & educito me de carcere iſto*. Gen. 40. 14. obliviſceturne te

---

* a *Diſparavit*) Dilaceravit, medium diffidit.
* b *Bonam ejus interfectionem*) Videntur hæc dici per interrogationem. *Bonam ejus interfectionem dicemus? aut bonam jactationem in lacu? ſed diſtractionem?* &c.

* c *Tria caniſtra halice*) Halicæ ſeu alicæ. in S. Scriptura Græca τρία κανᾶ χονδριτῶν.
* d *Ex omnibus generibus*) In vulgata interpretatione, *omnes cibos qui fiunt arte piſtoria*.

A homo, & protendetur tibi biennium tempus. Gen. 41. Sed non eſt oblitus Deus. ſed aſſiſtit Joſeph Pharaoni primo & ſecundo. Erat enim viſio Pharaonis omnis de frugibus & cultura. Illic enim boves feminæ erant; ſeptem bonæ aſpectu & electæ carnibus, & culmi ſeptem ſpicarum. oportet enim conjungi inſomnia ſpicas ſeptem plenas, & ſeptem tenues. Quia enim cultus terræ per boves efficitur, per culmos autem ſpicæ, de proventu autem & fame erant inſomnia regis; per domeſticas viſiones dantur & proviſiones. Septem erant ſpicæ plenæ, & ſeptem vaccæ pingues; ſuccedebant autem vaccis quidem pinguibus vaccæ macræ, ſpicis autem bonis & plenis ſpicæ tenues. B Pro ſeptem ſpicis plenis ſeptem ſpicæ tenues. Comeſtæ ſunt pingues vaccæ a macilentis vaccis, & ſpicæ a ſpicis, & in fame habebatur Ægyptus, & in turbela Pharao. a Et vini præpoſitus [a] admonitus eſt dicens: Dicam an taceam? tacui tanto tempore. Sed ſi non dixero, perient Ægyptii. Meum, inquit, errorem, meum peccatum admoneam. Putas cum repeteret & diceret; Cum iratus eſſes nobis; admonitio fui peccati: erat autem taciturnitatis. Fieri enim poteſt quia utraque admonitus eſt, & utraque dixit. Quid ait ad regem? Gen. 41. 34. *Peccati*, inquit, *memor fui hodie: Pharao indignatus eſt pueris ſuis & miſit nos in carcerem;* C *in domum præpoſiti coquorum me & qui ſupra piſtores erat. Et vidimus ſomnium uterque una nocte,* b *ego, itidem ille, unuſquiſque ſomnium vidimus. Erat autem ibi nobiſcum adoleſcens puer Hebræus præpoſiti coquorum. & enarravimus illi, & interpretavit nobis. Et factum eſt, ſicut interpretatus fuerat nobis ſic evenit. me reſtituiſti in officio, illum autem ſuſpendiſti. Et miſit Pharao vocari Joſeph*. Convicta enim jam fuerat ſapientiorum ſapientia, quæ ſomnium regis interpretari non potuit. Et eduxerunt eum de carcere, & totonderunt eum, & mutaverunt veſtimentum ejus. Iterum e lacu Joſeph, iterum e carcere exiit, & D venit ad Pharao. Dixit autem Pharao ad Joſeph, *Somnium vidi, & qui interpretetur illum non eſt*. Convicta enim jam fuerat Ægyptus: convicta & ſapientia quæ pollicebatur multa. Ego autem audivi de te dicentes, audire te ſomnia & interpretari ea. Confirma ergo nobis famam tuam. Religioſus autem Joſeph reſpondit ad regem, & dixit: *Sine Deo non reſpondebitur ſalutare Pharao. Dei enim eſt*, inquit, *interpretatio*. Ego nihil poſſum ut poſſim. Exponit autem duplex ſomnium Pharao, quod erat in una virtute. Cur autem ſecundum ſomnium videt? ut diſcas quia urget Deus ut parcat hominibus. Putabam, inquit, me ſtare juxta oram fluminis, &

Gen. 41. 17.
„ bam, inquit, me ſtare juxta oram fluminis, &
„ quaſi de flumine aſcendebant ſeptem vaccæ ele-
„ ctæ carnibus, bonæ aſpectu, & paſcebantur ad
„ ripam. Et ecce aliæ ſeptem vaccæ aſcendebant
„ poſt illas de flumine, peſſimæ & turpes aſpectu,
„ & macræ carnibus, tales quales nunquam vidi
„ in tota Ægypto turpiores. Et devoraverunt il-
„ læ ſeptem vaccæ macræ & turpes ſeptem vaccas
„ bonas & electas, & intraverunt in ventres earum.
„ & non paruerunt quod introiſſent in ventres ea-
„ rum, turpes ſicut erant ab initio. Surgens au-
„ tem rurſus dormivi. & vidi iterum in ſomnis:
„ & quaſi ſeptem ſpicæ aſcendebant in fundo uno
A plenæ & bonæ. Aliæ autem ſeptem ſpicæ te- „
nues & a vento corruptæ creſcebant juxta eas. „
& glutierunt ſeptem ſpicæ tenues. & a ven- „
to corruptæ, ſeptem ſpicas plenas & bonas. „
Dixi ergo interpretatoribus, & non fuit qui „
diſſereret mihi. Et dixit Joſeph ad Pharao: „
Somnium Pharao unum eſt. Quæcumque Deus „
faciet oſtendit Pharao. Septem vaccæ bonæ „
ſeptem anni ſunt. Somnium Pharao unum eſt. „
& ſeptem vaccæ macræ quæ aſcendebant poſt „
eas, ſeptem anni ſunt. Et ſeptem ſpicæ te- „
nues & a vento corruptæ ſeptem anni ſunt. „
Et erit ſeptem annis fames. verum autem quod „
dixit Pharao. quæcumque Deus facit oſtendit „
B Pharaoni. Ecce ſeptem anni veniunt ubertatis „
magnæ in omni terra Ægypti. Poſt autem ve- „
nient ſeptem anni famis: poſtea obliviſcentur „
ubertatem in univerſa Ægypto, & conſumet fa- „
mes omnem terram. Neque agnoſcetur ubertas „
ſuper terram præ fame quæ futura eſt poſt hæc. „
Vehemens enim erit valde. Quod autem itera- „
vit ſomnium Pharao bis; quia verum erit ver- „
bum quod eſt a Deo, & properat Deus ut fa- „
ciat hoc. Nunc ergo provide hominem ſenſa- „
tum, & præpone eum ſuper Ægyptum, & fa- „
ciat Pharao, & præponat locorum principes ſu- „
per terram, qui quintas * exigat omnis fructus „ * f. exigant.
C terræ Ægypti ſeptem annorum ubertatis, & „
colligant omnes fructus ſeptem annorum ve- „
nientium horum bonorum: & colligatur fru- „
mentum ſub manu Pharao: & eſcæ in civitati- „
bus cuſtodiantur. & ſint eſcæ quæ cuſtoditæ „
fuerint terræ, in ſeptem annos famis, quæ erit „
in terra Ægypti. & non exterminabitur terra „
a fame. Et placuerunt hæc verba ante Pharao, „
& omnibus pueris ſuis. Nunquid inveniemus „
hominem talem qui habet ſpiritum Dei in ſe? „
Et dixit Pharao ad Joſeph: Quoniam oſtendit „
tibi Deus omnia hæc, non eſt tibi homo pruden- „
tior, nec ſenſatior te: tu eris ſuper domum „
meam, & ori tuo obediet populus omnis præter „
D thronum: ego te præero. Dixit Pharao ad Jo- „
ſeph: Ecce conſtituo te hodie ſuper omnem ter- „
ram Ægypti, facito, inquit, tuum conſilium. „
Quis te ſapientior? quis te ſenſatior & fidelior? „
te enim volebat Deus ut ſupra domum eſſes „
meam ſuper omnem ſcilicet Ægyptum. Perficito „
tuum conſilium, conregna mihi. Tibi enim dans „
Ægyptum in poteſtate habebo te mecum in re- „
gem.

Jam conſolatio, jam fructus pudicitiæ erant Joſeph. Sed nec in his factus arguit mulierem impudentem, non reddit vicem. tamen fuit in tribulatione, & in tali anguſtia tanta Joſeph. Jacob autem in tribulatione erat, * & jam cum remiſſus fuiſſet Joſeph a carcere. (* f. etiam cum) E Quid ergo, dicent Judæi, ubi eſt fructus promiſſionis? Si enim iſta eſt vita, quid hoc ad Jacob, qui decem & ſeptem annis luxit Joſeph? aut ad ipſum Joſeph, qui vix liberatus eſt? Sed ſermo quidem impletur, negotium autem ſervetur. licitum enim eſt nobis & ſequenti perfrui die. Menſuremus autem tempus. Decet enim gratis dona Dei, ut jejunent in tempore, & epulentur in tempore. Tantum eſtote memores ubi finimus ſermonem: ut ſicut hi qui alacriter manducant, & ob quandam occaſionem exſurgentes a menſa [b] nitant ſibi adpoſita. ita & vos reliquias alio a no- b

* a *Admonitus eſt dicens*) Locum hunc videmur ſic explanare poſſe ex Scriptura. Recordatus eſt *Joſephi* dicens, Dicam regi an tacebo? tanto jam tempore tacui. ſed ſi non dixero, perient Ægyptii. *potius itaque* meum, inquit, errorem, meum peccatum confitebor. nempe eum Pharaoni renarraret ac diceret, Cum iratus eſſes nobis, confeſſio erat ſui peccati, *quo regis iram provocaverat*, tum etiam taciturnitatis, quod accepti a Joſepho beneficii immemor tandiu ſiluiſſet. fieri enim poteſt ut ejus animo ſubierit utrumque, & utrumque ſit confeſſus.

* b *Nitant*) l. *Nictant*, dum ſcilicet ad epulas relictas reſpectant.

bis expoſcite die, ne quid & intermiſimus. non enim decet nos venientes ad conſolationem mortis, relinquere Jacob in luctu de fama mortis filii. Sed rationis eſt & ſequenti nos jungere, & miſcere in alacritatem lugentium jam eſſe conſolationem. Non ſuiſſem vos paſſus ita dimittere, adhuc ſollicitus propter Jacob lugentem. Quia igitur incipimus permittente Deo & probationes de reſurrectione conjungere, jam fidem præcedentis ſermonis confidentes epulemur, non cum mortuis: omnes enim vivunt. Non enim venimus ad monumenta, ſed ad locum commendationis; non venimus ad mortuos, ſed ad A viventes. commonentes noſmetipſos per ea quæ facimus ſpem ipſius reſurrectionis. Læti convenimus, majus gaudentes recedimus; ita enim confidimus, quia reſurgemus, quia & iſta credentes lætabimur. Habemus autem reconditum ſermonem nobis oſtendentem, ſpes quia eſt religioſis. Et jam quidem oſtenſum eſt a juſto Deo: tamen quia vocat tempus nos refici debere, gratiarum actiones conſignantes verbum gloriam referamus viventi & bono & vero & vivificanti Jeſu Chriſto: per quem eſt Deo patri cum Spiritu ſancto gloria & honor, imperium, majeſtas, & nunc & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

EUSEBII PAMPHILI
DE RESURRECTIONE, ET DE ASCENSIONE,
LIBER SECUNDUS.

Die Aſcenſionis Chriſti.

LÆtantur quidem cæli de feſtivitate præſenti, in qua Dominum ſuſcepere victorem: lætatur & exercitus Angelorum ſuſcipiens cum victoria regem: lætatur & qui genuit, & miſit
a pater a dextris ſuis habens cariſſimum filium, [a] per quem mortua quidem mors eſt, corrupta autem eſt corruptela, & deſtructa eſt diaboli tyrannis, & ſalvati ſunt homines, & gaudium acceperunt Angeli. Non eſt paſſus autem Spiritus ſanctus: ſed per omnium hominum linguas victori obtulit laudes. Quia enim omnium linguarum erat ſalus, ideo omni lingua per ora Apoſtolorum locutus eſt Spiritus. Et exinde jam vocabat gentes per initiamenta: implebatur autem & præcedentia feſtivitatis lætitia. C Paſcha enim feſtivitatis mortis ſacramentum in ſe continens, tunc recipiebat fructum, cum fiebat recurſio Domini ad cælos. Non enim venit ut moriens moreretur, ſed ut eos qui mortui fuerant vivificaret. Lætantur igitur omnia: forte autem & creatura. clarior enim & ſol eſt, ſe-
b cundum præſens hoc tempus. [b] prolixior enim & lumen habetur. & omnium completus eſt fructus: & conſentiunt officia diſpenſationi. Soluta autem nobis eſt & ſententia: revocata eſt noſtra reſtitutio. obedientia enim veniens, prævaricationis pœnas ejecit: juſtitia ſubintroducta iniquitatem repulit: veniens vita mortem mortificavit: D Deus deſcendens hominem perduxit ad cælos. Undique igitur fulgores feſtivitatis
c [c] luceſcant. Surſum chori, in terra lætitiæ. Triſtant bona malum, luget ſemetipſum diabolus: decet enim eum luctus ſuus. lugent adhuc uſque dæmones, & ſemetipſos deplorant.
Supra p. 7. a. Tantum enim ut nominata fuerit crux, agnoſcunt plagam, & non ſufferunt nomen. Et ne quis putet oblitum me fuiſſe heſternæ promiſſionis meæ; promiſeramus enim de reſurrectione dicere heri; expoſcebat enim tempus. Sicut enim heri de reſurrectione motus eſt ſermo: ita quia feſtivitas regreſſum Domini requirit ad patrem. Firmatur autem hominum reſurrectio, cum apparuerit filius reverſus ad patrem. Et majus oſtenditur quod propoſitum eſt, cum apparuerit

B reſurrectio ejus qui [*] ſuſcitavit. Siquidem & Apoſtolus volens oſtendere quia reſurgunt homines, ad reſurrectionem Domini tranſmiſit ſuum ſermonem, & dixit, *Si compatimur ut & ſimul glorificemur. Si mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit*. ut ex hoc manifeſtum ſit, hominum reſurrectionem ſequi Domini reſurrectionem. Et mirabilia quidem quæ ante crucem facta ſunt qui ſuit oſtendit: poſt mortem autem mirabilia quæ per Apoſtolos facta ſunt, confirmant quia qui mortuus eſt reſurrexit & vivit. Unde & majora ſervata ſunt mirabilia poſt mortem, quam ea quæ ante mortem ſunt facta. Quia enim incredibilior reſurrectio Domini magis quam adventus ejus in mundo, majora ſervata ſunt teſtibus reſurrectionis mirabilia, [d] ne agnoſceretur quia mortuus quidem eſt, ſed reſurrexit ob diſpenſationem, vivit autem propter virtutem. Quis enim auſus eſt dicere, quia non reſurrexit Chriſtus, aut confeſſiles [e] inimici, aut ficti amici? Putas gentiles audebunt dicere quia mortuus eſt & non reſurrexit? Non quæro quid dicant, ſed quid patiantur. Si enim ſtant eorum templa, non reſurrexit. Si non deſtruxit, ſi non conflata ſunt eorum ſimulacra poſt crucem, non reſurrexit, qui arguit ea quæ non vivunt. ſi non increpantur nomine crucis eorum dii & dæmones, non reſurrexit qui his qui non ſunt terribilis habetur. confitentur enim & dæmones reſurrectionem Chriſti. Qui enim exorcizant, crucem Domini nominant, & reſurrectionem. & nomine ejus qui mortuus eſt & reſurrexit increpantes, non ut inobedientes aut contradicentes habent dæmones, ſed obaudientes & conſentientes reſurrectionem. Sed Judæi dubitant de reſurrectione Chriſti. Utinam non dubitarent! ut & ipſi reſurgerent a peccatis ſuis, in quibus mortui & vere ſunt mortui. Si autem dubitant, oſtendant civitatem ſuam poſt ea quæ auſi ſunt ſtantem. Et vere qui mortuus eſt mortuus eſt, quia ſtant qui affixerunt cruci. Si autem deſerta eſt civitas ob audaciam incolarum, qui poſt mortem cruciat eos quia ſunt, utique vi-

[*] *f.* ſuſcitabit.

Rom. 8. 17.

1. Cor. 15. 16

a M S. *Per quem mortua quidem mors.*

b M S. *Prolixius enim & lumen habetur*. Prolixiores enim tunc dies eſſe incipiunt.

c M S. *Luceſcant.*

d M S. *Ut cognoſceretur.*

e M S. *Confeſſiles*. aperti & profeſſi inimici. infra pag. 72. a. *nonne confeſſibile eſt &c.*

Digitized by Google

vens id gerit. Si non ſervit eorum gens, ſi non
excuſaverunt ſuum regem, ſi eſt cum ipſis pro-
pheta, non eſt factus exitus prædicationis pro-
phetarum. Si autem civitas eorum deſertu eſt,
ſi altare jam non eſt eis, non ſacerdos, non
rex, non propheta, non ſpiritus, per quem iſta?
Si autem & dicatur ab eis impudenter, quia ci-
vitatem eorum deſtruxerunt homines: utrum
concedente Deo & ita permittente, magis au-
tem indignante? dicant cauſam peccati. Putas
propter idololatriam? & certe nunc idola non
colunt. Sed quia prophetas occiderunt aliquan-
do! & certe cum eos interficerent, habitabant
civitatem ſuam. Sed quia templum contamina-
eunt aliquando? & certe contaminantes habe-
bant. Quæ ergo cauſa eſt ut ita adverſus eos
ſit Dei nunc? Et certe ſecundum ipſorum ſermo-
nem ut aiunt, utinam videantur religioſitatem
feciſſe! Si enim ſolventem legem, & de lege
contra facientem invenerunt Dominum Jeſum,
& non invidia; ſed zelo pro lege adfixerunt
cruci: oportebat Deum & alia eis peccata di-
mittare magis propter iſtam juſtitiam, quam
nunc eos ita punire. Et licet ipſi eſſent pecca-
tores, & alia haberent peccata; tamen Domi-
nus Jeſus, quem ipſi legi contraria facientem
dixere, cum apud eos eſſet, prædicebat quia de-
ſtrueretur eorum templum, & deprædabitur eo-
rum civitas propter id quod adverſus audebant.
Et ſi ipſi alia habebant peccata, Deus autem
non videretur mendax, ut ipſi blaſphemant,
inveniretur autem verax: paſſus utique fuiſſet
alia eorum peccata, ut confirmaretur docenti
prædicatio illa, quæ & cæcis extitit manifeſta, &
videntibus completa. Apoſtolus enim Paulus ad
Gal. 3. 1. Galatas ſcribens ait, *Quia ante oculos eorum de-
ſcriptus eſt Jeſus Chriſtus crucifixus*. Ego autem
& audebo adverſus vos dicere, quia ſermo ante
oculos veſtros deſcribit Jeſum Chriſtum reſurre-
xiſſe a mortuis. Quid enim quæris? non inve-
a nies ſolem clariorem: [a] ad ſatisfactionem reſur-
rectionis Domini, gentilium quotidie deficientem
cultutam. Protenduntur autem Eccleſiæ bona,
& quotidie creſcunt. Inimicus ergo ut ipſi pu-
tant legis, qui vindicat in adverſos & domeſti-
cos ſuos, exaltatur, vivit. Putas aut non vi-
vens hæc quæ non viventes poſſunt, ipſe opera-
tur? occaſio Judæis nulla relicta eſt. Cum e-
nim dicunt, quia alia peccata habuimus, &
ideo ejecti ſumus nunc. Primum eſt enim, quan-
do non peccavit Iſrael? quando non eos eſt paſ-
ſus Deus niſi nunc ſolum? Nonne in Ægypto
idola colebant? Putas ergo quia colebant idola
primam iſtam irreligioſitatem admittentes, ideo
non ſunt ejecti de Ægypto? Et certe cum mul-
tis ſignis & prodigiis & mirabilibus, cum percu-
terentur Ægyptii decem plagis, liber autem eſ-
ſet Iſrael a decem plagis cohabitans hiſdem.
b [b] Et operibus quidem erat Ægypti, Dei autem
miſericordia a plagis Ægyptiorum habebantur
immunes. Si igitur propter iſtiuſmodi peccatu
plagæ ſunt, debuerant in Ægypto cum adduce-
bantur plagæ adverſus Ægyptios, dari & Judæis,
qui cum cohabitantibus idola adorabant, qui &
cohabitantes ſimul cum hiſdem peccabant. Si
autem idola quidem colebat in Ægypto Iſrael,
& non ſolum non accipiebat plagas, etiam in-
religioſa gerens, ſed alii pro eis quandiu & ex-

A irent iſti; nunc ſine cauſa cauſantur. Quod au-
tem idola colebant in Ægypto Iſrael, teſtatur
quidem & Ezechiel propheta comparans duas eo-
rum metropoles, Hieruſalem dico & Samariam,
duabus conſororibus, & dicit: *Duæ erant conſo- Ezech. 23. 3.
rores, & ipſæ fornicatæ ſunt in Ægypto in adu-
leſcentia ſua*. Fornicatio autem in Scriptura ita
ponitur, quia ſecundum miſericordiam dignaba-
tur Deus tanquam conjungens ſibi tunc quidem
Synagogam, nunc autem Eccleſiam. Ab eo er-
go qui ſecundum miſericordiam conjungebat re-
ceſſio, & dæmonibus conjunctio, & idololatriu,
fornicatio ſecundum ſcripturam rectiſſime nomi-
natur. Quia ergo idola colebant in Ægypto,
B ideo per prophetam ait: Duæ erant ſorores, &
ipſæ fornicatæ ſunt in adoleſcentia ſua in Ægy-
pto. Denique & Moyſi ſucceſſor Jeſus Nave,
mandans populo de ſuo exitu dicit, *Quibus vul- Joſ. 24. 15.
tis ſervire diis? Num his quos coluerunt patres
veſtri in Ægypto?* Quid autem opus eſt prophe-
tas vocare? ipſum Iſrael teſtem adverſum ſe &
ipſorum vocem produco, ut oſtendam quia ido-
la colebant in Ægypto. Quia enim exeuntes de
Ægypto erant in deſerto, & Moyſes aſcenderat
adportare ſacrilegis legem, quadraginta autem
dies protenderat in monte Moyſes: caput vitu-
li ſibi conſtantes, clamabant ſuis linguis adver-
ſum ſe: *Iſti dii tui Iſrael, qui eduxerunt te de* Exod. 32. 4.
terra Ægypti. Hoc autem commendat, quia qui
C & in deſerto coluerunt idola facientes ſibi vitu-
li caput, & apud Ægyptum. Dixere enim, Iſti
dii tui Iſrael qui eduxerunt te de terra Ægypti.
Accuſantium vox eſt quia iſtiuſmodi veneraban-
tur idola, & hos colebant & in Ægypto, qui-
bus & reddebant gratiam egreſſionis ſuæ. Si au-
tem dixerint, quia alia peccata habuimus, ob
quæ & ad deſertum perducta eorum civitas, &
ſervit gens, & neque propheta cum ipſis eſt.
neque altare, nec rex, nec ſacerdos, quod pec-
catum majus eſt irreligioſitate? Si autem colen-
tes idola in Ægypto exierunt ex Ægypto; non
erat facilius irreligioſe eos agentes apud Judæ-
am, reverti in Judæam? Sed auſi ſunt, dicere,
D quia ideo nunc non habemus prophetas, quia
inter gentes ſparſi videmur? Ubi ergo venit
Moyſes? nonne in Ægypto? ubi Maria ſoror Moy-
ſi? nonne in Ægypto? ubi ſeptuaginta duo?
nonne in deſerto gentium? Poſthæc autem ubi
Daniel? nonne in Babylonia? Ubi tres ejus
fratres? nonne in Babylonia apud gentes. Ubi
qui degunt jejunant? nonne in gentibus? u-
bi flamma ignoravit ſuam naturam? ubi Zacha- * *Malachias.*
rias propheta? ubi * Angelus? Si autem prima
& media in gentibus, cum ipſis erant prophetæ.
Et certe apud Babyloniam extra hos qui prædi-
cti ſunt, omnes Judæi adoraverunt imaginem re-
gis, & non ideo fraudati ſunt a prophetis. Quia
E autem adoraverunt imaginem, comminatio Na-
buchodonoſor tunc facta adnuntiat. Dicit e- Dan. 3, 6.
nim, *Omnis qui non cadens adoraverit imaginem,
ſtatim mittetur in fornacem ignis ardentis*. Et
aderat quidem illi * omnis Iſrael. Tres autem * *f.* Illic.
ſoli inventi ſunt qui non adoraverant. in for-
nacem miſſi ſunt, & ab igne ſalvati ſunt. Da-
niel autem regalia ſibi commiſſa non aderat præ-
ſens. Si enim adfuiſſet, nunquam a quadriga
bonus remanſiſſet equus. Ita autem nec dereli-
ctus eſt Daniel ob comminationem ignis a fratri-

* a *Ad ſatisfactionem*) Forte in Græco fuerit ἀπολογίαν, quod interpres verterit ſatisfactionem, ſicut 1. Petri 3. 15. in vulgata interpretatione.

* b *Et operibus*) Senſus poteſt eſſe, *idololatria ſimilis Ægyptiis erat Iſrael.*

bus ſuis, & illorum martyrio: quia fratres quidem ejus in medium producti, in aperto martyrium poſuerunt, & paſſi ſunt & liberati: Daniel autem poſt hæc præcepto exiſtente regis nullum debere neque alium adorare Deum, neque regem, niſi ſolum regem, & quem putas? Perſarum: ipſe autem ingrediens domum ſuam, & cum poſſet latere & occulte adorare Deum, palam adorans non negavit religionem, ſed maluit magis eſca dari leonibus, quam fraudari ſe ab adoratione viventis Dei. Noli enim quærere, ſi Daniel non eſt a leonibus comeſtus: ſed quia propoſuit [a] ſe comedi hoc adverte. Nec quia non conſumpſit flamma tres illos pueros miſſos in fornacem ignis ardentis, ſed quia ipſi [b] holocauſti facti ſunt quantum ad alacritatem ſuam. Non enim ab exitu judicium eſt, ſed ab alacritate coronæ. Ego autem dico, quia ideo ſalvati ſunt tunc, & Daniel a leonibus, & tres pueri a flamma ignis ardentis; non propter alacritatem eorum qui ſalvati ſunt, ſed propter infirmitatem illorum qui adoraverunt imaginem. Ut enim non dicerent qui adoraverunt, Quid profuit eis qui non adoraverant? ne ab exitu incendii eorum qui non adoraverunt * ſatisfactionem ſibi conquirerent irreligioſa agentes, ideo ſalvati ſunt qui non adoraverunt, ut non permanerent mortui qui adoraverunt. * Ipſe enim Deus eſt Daniel & horum qui in martyriis conſumuntur a feris. Sed non ipſe populus. ub * incredibili enim populo ſalvabantur qui fidem confitebantur, ut non incredulitas populi augeretur: a fideli autem plebe, ut creſcat fides in ſanguine ſanctorum, veritas firmatur Evangelii. Habemus autem & nos, quia & mirabilia facta ſunt in languentibus locis. Quidam enim a feris ſalvati ſunt, quia languebant loca, in quibus & paſſio martyrum agitabatur: alii ab igne liberati ſunt. Si quis autem non credit, & rationem expoſcit, nihil prohibet religioſi unius memoriam nos repetere, & proferre in medium.

* ἀντιλογίαν ſupra p. 41. d.

* pro idem

* pro incredulis.

S. Romanus.

In Antiochenorum illa urbe ROMANUS quidam exſitit martyr. Iſte peregrinus advenerat illo. Cum autem jactari a tempeſtatibus illam tunc videret civitatem; invenerat enim jam multos milites cecidiſſe Eccleſiæ; non eſt paſſus dare diabolo ut exaltaret: ſed exultantem judicem de his qui fuerant ſuperati adgreditur, vim faciens [c] regno vero rapto: & dicit, Non recedes lætus. Habet enim Deus milites qui ſuperari non poſſunt. Judex autem ebrius in victoria eorum qui fuerant ſuperati, ex illorum imbecillitate [d] æſtimans ſancti conſtantiam, præcipit eum induci. Non oportebat enim Dominum Jeſum ſine victore recedere. Introducens autem eum, omnia tormenta movebat, & tanta uni vincenti, quanta omnibus his qui fuerant ſuperati. Contendens enim ne ſolveretur victoria ſua per unius iſtius victoriam, & reputans apud ſe, quia & in ſtadiis finis currentium quæritur, & quia ſi iſte vicerit, nec ut victi erunt qui fuerant ſuperati, univerſa ei admoveri tormenta jubet. Volens enim flectere juvenem, & oculis torquebat, & dentibus minabatur, & manibus torquentium ſuas protendebat manus, & ab ipſa ira etiam de ſede movebatur ſua. Cum autem fatigarentur torquentes, & non cederet qui torquebatur; atque obtuſum & deflexum fuiſſet ferrum, non eſt flexus qui radebatur. Cum jam nulla adinventio tormentorum fuiſſet derelicta, cupiens conſtantiam ſuam oſtendere Domini miles, emittit vocem dicens, Cur jam tyranne non ceſſas? confeſſus ſum per os verum eſſe regem Chriſtum. Judex autem injuriam in tyrannidem dictam non ſufferens, convicit quidem ſe, & commendavit martyrem Chriſti: quia ideo hæc pro vero rege patitur, qui ita de mortali auſus eſt loqui. Propterea jubet eum igni tradi, coronam coronis conjungens. Et ideo cito efficiebatur præceptum. Ejiciebatur enim Romanus lætus, & coronatus ſanguine, inſignia in lateribus habens quæ pro veritate fuerat paſſus, portans quippe & in humeris crucem, & in fronte ſignum regale. Cum autem adunarentur ſarmenta & cannæ, ad velocitatem utpote flammæ, vel quod igni apta videntur ad incenſionem, [e] imponebantur autem vivens immulatio in igne: hæc cum ita agerentur, non longe autem abeſſet civitas, ut reſtaretur veritati: & forte quia quidam de Judæis aut alii homines dicebant, ubi eſt horum Deus? forte proferentium Judæorum tres pueros, & dicentium, quia ſub nos ſalvabantur a flamma fornacis ardentis, iſti autem ardent: atqui cæli jubet Dominus nubibus coronari cælum. Adimplens autem ſinus nubium grandine & imbre admodum vehementi, & addens ventos ad velocem emiſſionem eorum: neque accendi flammam permittit, vehementiorem oſtendens hanc virtutem, quam apud Babyloniam. Illic enim e flamma tres pueros liberavit; iſtic autem ne quidem accendi flammæ conceſſum eſt. Fit turbela non levis: * nuntiantur tyranno quia martyre tradito igni, cælum indignatum eſt, & quia cæleſtis rex ſuos qui in terra habentur defendit. Hæc cum audiſſet tyrannus, & cum valde injuriam defenderet ſuam factam per linguam, jubet judici jam non debere jurgari eum ad Deum, ſed iſtum quem liberavit Deus dimitti debere. Et noſter igitur Ananias velut ex igne dimittitur. Judex autem blandiens tyranno, iniquus voluntate & propoſito, ſine Deo degens, cupiens nihil deeſſe blandimentis ſuis, invenit neſcio quid novum adverſus ſanctum, addens admirationem admirationibus. Quid enim facis? præcipit linguam qua fuerat locutus in hominem, eo quod non negaverat Deum, incidi. Et quidam medicus qui jam fuerat non propoſito ſed carnis infirmitate; quia enim ipſe fuerat ſuperatus exivit; exultari libet de victoria ſuperantis. provenit autem iſtum portare medicinalia operamenta. Et exivit ut conſolaretur ſuam ruinam. inventus eſt in aliam tentationem incurrere. Præcepto enim judicis inſiſtente ut lingua incideretur ſancti, & quia inventus eſt ille parata habens ad iſtam neceſſitatem ferramenta, urgebatur incidere quam nolebat linguam. Et incidit quidem. cum autem incidiſſet, ipſam linguam uſus eſt ad tutelam ſui: non enim projecit quam incidit, ſed accipiens eam, ut medicamen ad ſanitatem illius delicti quod admiſerat abnegando, accipiens domi recondit, [f] ut conſueverunt infirmiores, fideles tamen, honorare ſi quid a martyribus ſumpſerint.

* ſ. nunciatur.

* a *Propoſuit ſe comedi*) Sponte ſe obtulit leonibus vorandum.

* b *Holocauſti facti*) Ὁλοκαυτοὶ id eſt penitus conſumpti, & holocauſta facti, ſi ſpectes illorum alacritatem.

* c *Regno vero rapto*) Quod *violenti rapiunt*, ut dicitur Matth. 11. 12.

d MS. *Æſtimans fortis conſtantiam*.

e MS. *Imponebatur vivens immolatio in igne*.

* f *Ut conſuerunt*) *Ut ſolent infirmiores* clam & domi reconditas martyrum reliquias honorare; cum fortiores palam id facerent. erat autem ille *medicus carnis infirmitate lapſus*, ſicut paulo ante dictum.

Dicit autem medicorum doctrinn, conteſtatur etiam & natura, quin linguæ inciſio, interfectio eſt ejus a qno inciditur. oportebat autem & ſecundo a morte liberari martyrem Chriſti. ergo cum producunt nobis Judæi tres pueros, in uno tria proferimus. Et jam quidem habemus duo mirabilia: flammam ne quidem conceſſam flammam fieri; poſt inciſionem linguæ, vitam, quam natura quidem oon confitetur, gratia autem addidit. Ubi ergo tertia admirntio eſt de eodem martyre Chriſti? Adducebatur Romanus ad carcerem: addebat autem & hoc blandus ad tyrannum judex, qui iſtam corporalem lingnam non habebat. Lectum eſt nutem nobis, quia in Apoſtolos ſpiritus linguas ut ignem diviſit & donavit. Sed illum non vidimus, ſed nudivimus & credimus. Quod autem dicturus ſum, multi vultus * ſunt teſtes. Dicitur quia beatus iſte Romanus, dum adhuc carneam habebat linguam, ſimilis Moſi loquebatur, hoc eſt balbutieos, & non compoſite loquens. Dum ndhuc haberet totam linguam, & non poſſet compoſite loqui, erat balbus. Qui autem carcerem ingrediebatur cuſtos carceris interrognvit eum, quod ei eſſet nomen. & certe [a] literæ jnm his qui vnlde compoſiti recte loquuntur, impedit ad loquendum. Nunc autem Romanus & inciſa lingua; [b] quam cum haberet, & recte loqui oon poterat; ſpiritus linguæ loquitur, & valde rectiſſime, & dicit, Romnnus dicor. Iterum nuntiatur hoc judici & tyranno præſenti. Iterum qui iociderat medicus, conſtituitur in timore. Etiam, inquit, Iſte adhuc Chriſtianus eſt: ut fratri parcens contempſit præceptum. Foree natem ille, cupiens poſt inciſionem linguæ non ſupereſſe martyrem, & majori menſura incidit ad interſectionem potius quam ad præciſionem. Tamen comprehenſus medicus ducebatur ad judicem, & negotium habebat, cur loqueretur is cui inciſa fuerat lingua. Non enim ſemel locutus tacuit, ſed conferebat cum aliis de cruce & victoria Chriſti, & hoc multis menſibus in carcere conſtitutus. Habemus ergo & tertiam admirationem, & unus Eccleſiæ martyr jam æquatur tribus ex Synagoga. Cum autem oegotium pateretur medicus, ut condiſcatis quanrum boni ſit, & brevis quidam ictus religioſitatis. Quia enim tutelæ cauſa acceperat linguam, quia in ratione ſalutis thesaurum reconderat ſibi, exhinc jam accepit fructum fidei. Judici enim indignanti & comminanti, & jam eum interficere volenti reſpondit medicus: Habeo linguam, quam incidi. Producatur alius, cui non aſſiſtit Deus, & ſecundum menſuram inciſæ lingnæ, incidatur lingua, & ſi vixerit, meum commentum eſt, & non Dei deſenſio. Producitur quidam damnatorum, & diligentiſſime menſura accepta, inciſa etiam lingua eſt, quæ habebat incidi. Tantum ut impleta inciſio eſt, & finis ejus completus eſt vitæ. Et ille quidem eſt mortuus. Dei autem ex comparatione tenebrnrum npparebat clariſſimum lumen. Si quis autem infirmus & incredulus eſt, ſigna autem infidelibus, ut dicit Scriptura, habemus hæc proferre quæ nudivimus. Et certe non tantum egena eſt Eccleſia; ſed & de alio audivi ego, qnia vir quidam ad beſtias miſſus eſt, a beſtiis autem nou conſumptus, ut Daniel, Eccleſiæ referebat mirabilia Dei. Sed non ſit mihi colligere talia. Iſta enim ſupportatoria infirmantium habentur, iſtæ ſatiſfactiones ſunt non credentium. Sed neque iſta ſperno, nec abnuo. Glorificetur autem & in iſtis mirificator Deus. Diligo autem cum video incidi capita martyrum, & totum corpus ardere, & virgines nudas non inreligioſis oculis, amicis antem & fraternis. Nihil enim horum terribile vident fratres, quin nec patiuntur. Iſtæ ſunt gloriæ, iſtæ noſtræ dilectiones. Et quidem qui inciditur capite, habebit caput in judicio, quia qui ardet totus holocaſtum Deo viventi offertur. Et virgo nudata, non nuda; habet enim indumentum incorruptelæ ſuæ. Nemo dicat martyribus, [c] Miſericordia a vobis ab his fratres; ne forte imitatores Chriſti vocem etiam ejus mittentes reſpondeant dicentibus, *Vade retro me Satana*. [d] Incedantur & ardeant ut nudentur virgines in paſſione, & vincat per omnia Chriſtus. Quid enim & promunt Judæi ut gloriam aut accuſationem? Si enim non fratrum noſtrorum [e] interficientium uſi ſumus prædicta gloria, interfectis prioribus non ceſſamus interfici: nunc adoremus idola quæ [f] excuſamus. Iſrael autem & dum interficeretur ne adoraret, non ceſſavit adorando. Et auſi ſunt loqui ad crucem. Cum enim vituli caput ſibi ut adorarent fecerant, Moyſes interfecit plurimos, ne ceteri facerent talia, & qui derelicti ſunt adorarent. Unde ergo ſimile erit Judæis ut & dum interficiuntur, alii adorent ſimulacra; & Eccleſia * quæ interficitur ut adoret, & non adorat? Sed quæ communio aſt lumini ad tenebras? *Quæ enim debui facere vineæ meæ, & non feci?* dicit Deus. Donare debuit, & blandire, & beneficia tribuere. fecit omnia. Donavit enim manna. Iſrael autem modo manducans, vitulum, qui nec herbam manducabat, nec vitam habebat, adorabant. E petra bibebant aquam, & ex petra faciebant idola ſibi. Per lignum figurati amara aqua tranſlata ad dulcedinem eſt. illi autem e ligno exſculpentes ſibi ſimulacra, adverſum eum qui fecerat dulce adorabant. Veteraſcentes autem concreſcebant eis tunicæ. Illi autem accipientes quæ donabat Deus conſecrabant idolis. Tantum enim arant ad beneficia contumaces. ideoque adduxit adverſum eos plagas, quia dum daret beneficia eos ſuadere non potuit. voluit ergo eos puniens perurgere. Quam enim plagam eis non miſit? Quid enim ait ipſe ad eos? *Sine cauſa percuſſi filios veſtros. diſciplinam non accepiſtis*. Cum enim beneficia ſua eis exprobraret, dicebat, Quid adhuc debui facere vineæ meæ, & non feci? Cum autem incredulitatem ad plagas addebat, Sine cauſa percuſſi filios veſtros. diſciplinam non accepiſtis. Et iterum, *Quid adhuc percutiamini addentes peccata?* Hoc eſt, ego evacuavi plagas: vos autem non ceſſatis peccantes. Sed forte ſimplices plagas putatis. & gladio interfecti ſunt, qui caput ſibi vituli fecerunt, ut adora-

Margin: * πρόσωπα aſpectus. — 1. Cor. 14. 22 — Supra p. 44. e — Marc. 8. 33. — * f. Eccleſiæ — Iſa. 5. 4. — Jerem. 2. 30.

* a *Litera*) Forte *litera*, ut ſenſus ſit: litera R quæ ægre pronunciatur etiam ab iis qui os recte compoſitum habent ad loquendum, nunc &c.

* b *Quam cum haberet*) Quam literam facile pronunciare non poterat etiam cum linguam haberet.

* c *Miſericordia a vobis*) Forte *Miſericordia vobis ab his*, ut ſenſus ſit, Nemo martyribus dicat; fratres, veſtri miſereantur hi tyranni, parcant in vos ſævire: ne martyres exemplo Chriſti reſpondeant, *vade retro &c.*

* d *Incedantur*) Forte *Incidantur*, (aut *incendantur*.) *& ardeant, & nudentur* &c.

* e *Interficientium*) Pro *interfectorum*.

* f *Excuſamus*) Vox interpreti noſtro familiaris, pro eo quod eſt *repudiare*, *rejicere*, ſic ſupra, p. 29. *contenti ſimus veritate, excuſemus lites*; & p. 29. *ſi talis eſſet reſurrectio, excuſaremus utique reſurgere*; & infra, *factus es perfectus, formatus es, excuſa illud, &c.*

rent; & nihilominus indiſciplinatus manſit Iſrael. A & terra mirifice oſtendat aperiens os ſuum. vivos quoſdam abſorbuit, & qui relicti ſunt adorabant non viventes. Flamma eos conſumpſit ne adorarent idola, & comedit multos. & qui relicti ſunt, adorarunt ſimulacra dæmoniorum. Et a illi quidem conſumabantur, ut non adurarent, [a] at nihilominus adorabant. Nos autem conſumimur ut adoremus, & non adoramus. Noo quippe noſtra virtuta, ſed crucis potentia. Serpentes eos mordebant, & immiſſo veneno occidebant, & per omnes plagas, per terram, per ignem, per gladium, per ſerpentes, per feras, per inimicos, per legem puniti, interfecti, conciſi, conſumpti ſunt, & manu ſacerdotum occiſi: & non receſſerunt ab idolis. B Et tamen hæc omnia fiebant tunc, & ſpiritus erat in ipſis, & Moyſes propheta, & Aaron ſacerdos, & Jeſus Navæ exercitum ducens, & expugnans inimicos, & Moyſes orationibus vincens, & manna deſurſum, & petra dabat aquam, & tabernaculum aderat, & virga florebat, & mirabilia fiebant. Et colentes idola non abegerunt Deum, ut recederet a promiſſionibus ſuis quas fecerat ad Abraham. Cum ergo, vos interrogabo, cur cum & apud Ægyptum idola colebatis, C cum & in ipſo mari poſiti non credebatis, cum & manna accipientes murmurabatis, cum & anta legem & cuntra legem vituli caput vobis feciſtis, cum Beelphegor voſmetipſos conſecraſtis, cum flammam ignis contempſiſtis, cum a ſerpentibus interficiebamini, non eſtis ſuaſi; cum terra admirabiliter os ſuum aperiens abſorbuit vos viventes. Neque vos ceſſaſtis ab idolis, neque Deus receſſit, ut non vobis faceret bene: & habebatis prophetas vobiſcum. Comparavimus igitur illa his quæ * non ſunt, & interrogavimus

* f. nunc.

aos cur tunc cum tanta fierent a vobis, [b] paſſus b aſt * vobis Deus, & nunc cum ſabbatum cuſtoditis ut pollicemini, & legem legitis, & libros prophetarum, quos præſentes quidem interieciſtis,

* f. vos.

Infra p.49.a. libros autam aorum purpureis palliis honoratis: D quæ cauſa eſt ut tunc quidem tanta vobis facientibus mala, tanta fiebant in vobis Dei bona, & ſpiritus vobis aderat, & prophetæ vobiſcum erant? Nunc autem, cum & legem legitis, & dicitis, & cuſtoditis, & feriamini *, & ſabbatum obſervatis, & ab eſcis vos abſtinetis; ſine cauſa laboratis, & vigilatis, per noctem pſalmos dicentes, & per civitates & natinnes ſynagogas conſtituiſtis, & arcam & candelabra & menſas, & omnia vultis facere nunc magis quam in terra veſtra? Cur tunc cum tanta mala faciebatis tantos habebatis prophetas, & Moyſen quem voluiſtis lapidare, & Aaron cui vim irrogaſtis: nunc E autem cum videmini cuſtodire legem, & omnia facere ut prædictum eſt, nullus vobiſcum propheta eſt? Putas quia Romani, compellimini enim dicere, quia citra voluntatem Dei deſtruxerunt veſtram civitatem? Spiritum ſanctum quis abſtulit a vobis? ubi nunc apud vos propheta eſt? Dicit Deus in Ezechiel propheta, *Populus iſte peccavit in me, & miſi eos ad captivitatem*. Sed non iſta metuentes inquit ad gentes audiebant, *Iſte eſt populus Dei & terra Dei*. Et educam, inquit, propter nomen meum, & reducam eos, & dicito eis, *Non propter vos facia domus Iſrael, ſed propter nomen meum*. Ille Deus qui dixit tunc, non propter vos facio, ſed propter nomen meum, nunc audiens vos dicentes, quia raligioſe fecimus

* *Supra pag. 50. b.*

Ezech. 36. 19.

Ezech. 36. 22.

crucifigendo Chriſtum, & ſint illi digni propter prius opprobrium gentium dicat ut dixit. & nunc ſi tamen permittit veſtrum peccatum, in unum non propter dumum Iſrael facio, ſed propter nomen meum. & certe propter nomen ſuum nunc vos non reducit. Sicut enim tunc propter nomen ſuum revocavit: ita nunc propter numen ſuum vos non revocat. Si enim propter nomen ſuum facit quod non facit, debet & uon permittere fieri ea quæ prædixit Salvator, cum oſtenderent ei lapides templi, quia *non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur*: & cum defleret Hieruſalem, Marc. 13. 2. & prædiceret quia circumdabunt eam inimici, Luc. 19. 44. & deſtruent eam: & cum diceret filiabus Iſrael, B *Filiæ Iſrael, nolite plorare me, ſed plangite vos & filios veſtros. venient enim*, inquit, *dies eum patiemini ex quæ paſſæ ſunt*. Luc. 23. 28. His ſemel & bis & tertio a Salvatore prædictis, ſi mendax eſt, & ſi contra legem faciens, ſi defendentes legem occiderunt quem occiderunt, deberet Deus ut argueret prædicatiunes mendaces, pati illos etiam nunc peccantes, ut & antea paſſus eſt. Si autem Salvator quidem prædixit, pater autem audiens conſummavit, & opera teſtantur, prædicatiune dupliciter cunvictus eſt Iſrael. Quia C igitur apparet correptio quæ per crucem facta in mundu effulſit, interrogavimus eos, quem vultis eſſe Jeſum? hominem peccatorem & contra legem facientem? Ergo producita veſtros juſtos & fiat comparatio. Abſit ut a nobis ſervis, ad dominum. Quia autem ad Judæos loquimur, oportet nos infantiari. Comparemus in * ſigna, * f. jam. & opponamus luceroas plures ſoli uno, & dicamus Judæi, Quem vultis Jeſum eſſa? ut Abraham? Oſtendite ergo quem ſuaſit Abraham, vel unum licet, ab idololatria ad religioſitatem: aut non hoc primum & in veſtra lege mandatum eſt. Sed Iſaac [c] comparabitur * rei ipſe, & de Iſaac erit ſermo. c * f. el Quem ſuaſit Iſaac? Sed Jacob, cujus & ſocer in idololatria permanſit? Sed Moyſi, qui non potuit per multa ſigna & prodigia filios Abra- D hæ ad culturam Abrahæ transferre? qui non potuit ſuadere ſocero ſuo? Nonne mare ſcindebatur, & iterum copulabatur, & manna ad vicem imbris daducebatur, & petræ ex imis emittebant aquas, & omnis natura transferebatur per ſigna, & populus manebat in idololatria? Quid valuit lucerna Moyſes? ideo bene dicit Dominus. *Nolite judicare ad faciem, ſed juſtum judicium judicate*. Joan. 7. 24. non nominibus, ſed negotiis. quid correxit Moyſes, & [d] præhonoretur a vobis Jeſus? d Si antem unum populum per ſigna non ſuaſit, Jeſus autem per crucem, per ſcandalum, & non per ſigna aut prodigia, mundum tranſtulit ad Dei culturam: Moyſes lucerna na quidem uni domui ſufficit, E Jeſus autem ſol juſtitiæ, ſi non fulget mundus & illuminatur, non ſit ſol. Ex negotiis enim & nuncupationes ſunt accipiendæ. Si illuminatur mundus, ſol juſtitiæ eſt. ubi enim præcurrit opus, adjuncta ſit & nuncupatio. Moyſes lucerna quare dictus eſt, qui neque fratribus ſuis & cognatis lucere valuit? Siquidem [e] ad fines ejus igni conſumpti e ſunt ſub illo peccantes: & Aaron per os ipſius Moyſi objurgatus eſt: & propter ipſum Moyſen objurgatus a Deo eſt Aaron. qui norunt ſcripturas ſciunt quæ dicuntur. Moyſen producunt quod jurgatus a Deo eſt, & finem juſtum habuit vitæ. Sed nos compellimur dicere adverſum ſanctos quos cupimus honorare. Sed non dicimus adverſus

a MS. *Et nihilominus adorabant.*
b MS. *Paſſus eſt a nobis Deus*. Fortaſſe *paſſus eſt a vobis*.
* c *Comparabitur rei*) Fortaſſe *comparabitur*, id eſt Jeſu Chriſto. nempe litera r, prioris vocis poſtrema, perperam repetita fuerit.
d Et præhoneretur &c.) Forte, *ut præhonoretur a vobis Jeſus*.
* e *Ad fines*) Fortaſſe onica voce *adſines*, propinqui.

A Moyſen, ſed ea loqaimur quæ vult. ipſe dicie Moyſes, nam & ſi compellimar dicere, dicimus ideo ut enmmendemas ea qaæ ipſe Moyſes de Chriſto locutas eſt. Ergo ſalſo Judæi Moyſen adverſus Moyſen legunt. Legeotes enim dicant, quia nihil veri loqaitur. Nos aatem Moyſen pro Moyſe legimus. Et qaid enntendimus ad Judæos vere [a] adicere qaæ apad Judæos habentus, quæque nobis enucedunt? At idem Judæi concedaut nobis quia Moyſes vera locutus eſt, & nallus e propheris mentitus eſt, neque Deus horum. Dicimus enim qaia omnes promiſſiones Dei quæ per legem factæ ſnnt & per propheras, impletæ ſunt in adventu Domini Chriſti, & adhac uſque implentur. Hoc eſt honorare libros prophetarum, B non parpareis pallis aforis, ſed illum qui intus prædicatur agnoſcere. Non eſt mentitus Moyſes pro nobis. opus enim ipſam ei teſtimonium præſtat. Non eſt mentitus Moyſes adverſus Iſrael. Captivitas enim eorum & humiliatio teſtatur. Non ſunt mentiti prophetæ vocationem gentium prædicentes. Vocati enim ſunt at videtis. Non ſunt mentiti prophetæ, exitum & abjectionem Iſrael prophetaotes. Si autem ſermones prædicti ſunt, & negotia teſtantur, quid adbuc impudens Iſrael? aliquaodo quidem ad dicta, ounc autem & ad ipſa negotia. Scripeam eſt, & promiſſum in lege eſt; quia ſi fuerint qui diſperſi ſunt e popnlo ad fines uſque mundi, & pœnitentes cuſtodierint legem: *inde eos redacam, dicit Dominus.* C Iſta Dei promiſſio eſt. Interrogavimus ergo Judæos, utram ſervatis legem aut non? Si non ſervatis, quid & loquimini? Si aatem ſervatis, quid quia non revocamini? Non enim mentitur Deus. Si autem prævaricantes leges habebatis civitatem; nunc ut dicitis ſervantes legem diſperſi eſtis in civitatibus; manifeſta ergo eſt veſtra inexcuſabilis andacia ſanguinis juſti. Et certe multorum prophetarum effudiſtis ſanguinem, & habebatis veſtram civitatem. & prioribus prophetis interfectis, ſecundi veniebant, & convincebant vos. Quomodo ergo maltorum prophetarum ſanguis non intereidit prophetiam; anius autem, at dicitis, D contra legem facientis ſanguis, ſtatuit * omnem prophetiam? Et quomodo omnes prophetæ cam legislatore & regibus juſtis, & omnibus mirabilibus quæ facta apud Ægyptum videneus, & in deſerto, & in ipſa terta promiſſionis, & cum omnibus beneficiis & pœnis non ſtatnerunt idololatriam ne qaidem ab ipſo Iſrael? Crucis autem ſermo & orbem aoiverſam convereit, & Iſrael ſi nihil alıud, tamen ab idololatria prohibuit? Quid hoc efficientius mihi videtnr, quia reſurrectio viventis quæ hoc fecit, mors quam ſuſtinuit. Si enim adfixus eſt ob infirmitatem, at dicit Paulus, ſed vivit at videmus. Et nos quidem illum E quem non videmus non negamus: viventem autem ex his quæ efficit videmus. Quia autem auſi ſunt, in qua ſunt pœna ipſi edicant. Ergo vivens & apad eos invenitur qai paſſus eſt. Qui enim adverſantat in diſſolutione ſunt: & gentiles jam non gentiles: & Jndæi ſuperantur. Quid deeſt qui vincit? Eccleſia quippe aode habeus filios? Ita enim eſt admiratio, qaia a Judæis accipiens patres Apoſtolos, a gentibus autem filios a non credentibas, habet illic ſalutem filiorum, iſtic non credit Judæis. * Sed ab abuegantibus Judæis habet teſtes Apoſtolos, ut illorum conſperſio apud nos non ſit illorum. Cam enim ferrum acceptum fuerit a congeribus lapidum, aut a terta ex qua & ennflatum eſt, jam oon eſt quod erat in monte: & Apoſtoli a Judæis accepti, jam non ſunt ex illis. Per ignem enim emundati, alıud qnam lapides facti ſunt. Illi enim interficiebantur at nnn adorarent idola; & lapidabaut Moyſen quia non coocedebat eis adorare: Stephanus autem ſtatim ex ipſis lapidabatur, eo quod non negavit caaſa crucis Dominum Jeſum. Putas iſti ex Jadæis ſunt? Petrus qui inverſo capite affixus eſt cruci, Panlus qui perſecutionem eſt paſſus, & gloriatas eſt in periculis. Sed meminimus Petri & Pauli & Stephani. Petrus ante crucem infirmus & incertus, B & ter abnegans Dominum. qaando magis oportebat cum negare? cum adhuc viveret magiſter? aut tunc cum ſaeis ſibi fecit qui eſt mortaus? Si autem neque ante mortem oegaret, eſſet contentioſum [b] omnia dominantis magiſtro. Si autem ante crucem negat, & ter non ſimpliciter, ſed per vocem puellæ unius, & hoc Domino prædicente ei, & certe ſi non propter aliud, propter contemptionem prædictionis deberet Petrus non negare. Et certe cum Dominus dixit, negataros eſſe omnes, Petrus dicebat, *Si omnes te negabunt, ego non te negabo. ſed paratus ſum pro te mori*, & ante te mori. Et cum dixiſſet qaia & ipſe ter abnegaturas eſſet, non C receſſit, contendens & dicens *non te negabo*. Qui aatem dixit ſæpe, quia non negabo, & horum habebat memoriam; quia puella quædam accedens interrogabat eum, nanc Galilæus eſt, nunc cum Jeſu erat; cœpit & jurare, quod non popoſcerat paella, & dicere, quia neſcio hominem, nec ut hominem, o Petre? & boc ſemel, & bis & ter. Et certe vivebat magiſter, & incertum erat ſi moreretur Petro. Ipſius eſt enim vox quæ dixit: *Miſericordia tibi Domine ab his.* Quemadmodum iſte negans ter & jarans, & hoc propter vocem paellæ unius ante mortem: poſt crucem, poſt paucos illos dies incipit clamare D & ad popalum dicere: *Viri fratres & patres audite.* Puellam non audis, & viros fratres & patres vocas ut ſuadeantur? In nocte negas in qua poſses & latere, & tertia hora conſtanter proclamans loqueris ad popalum univerſam? Sed puta qaia Petrus contentioſus eſt, & omnia donans magiſtro, auſus fuit Judæis & loqui, a quibus ipſa audacia extitit. Quemadmodum Judæi non ſtatim ſuſtibus & lapidibus, aut quolibet alio genere obruere arguentem? Si enim Deum qai ſigna fecit auſi ſunt affigere cruci, quemadmodum Petrum convincentem eos poſt iſtam audaciam non ſtatim fuſtibus aut lapidibas obrue- E runt? Nunc ergo ſunt in captivitate & humiliatione, cam floret Eccleſia: & adorant nubiſcum & reges & judices. Audeat quis ingredi ſynagogam, [c] viſus licet alicujus, & dicere, Jeſus crucifixas filius eſt Dei. Si exierit exinde? & hoc cum non ſit ex Jadæis, ſed ex nobis: cum & leges vindicant, & reges adorant, & cum Eccleſia tenet *. Si autem nunc non eſt ſine periculo aliquem non Judæum ingredi in ſynagogam eorum, qui in captivitate habentar, & hoc in vico ubi tres aut quatuor colliguntur Judæi, & dicere veritatem; quemadmodam Petrus ex Judæis Galilæus? Nec enim hoc eſt dicere quia ingenui-

Marginal notes: [a] (beside "os vere adicere"); * f. r. e. ſtitit (beside "contra legem"); 1. Cor. 13. 4. (beside "enim adfixus eſt"); * f. Judæus (beside "iſtic non credit"); [b] (beside "tentioſum omnia"); Matt. 26. 34 (beside "negataros eſſe omnes"); Matt. 16. 22 (beside "Miſericordia tibi Domine"); Act. 7. 2. (beside "Viri fratres"); [c] (beside "nagogam, viſus"); * χρα τῇ. (beside "cleſia tenet").

* a *Vere adicere*) Fortaſſe. *Vere ea*, vel *vera dicere*: vel *adicere* dictum eſt pro *adjicere*.
* b *Omnia dominantis*) Forte *Omnia donantis Magiſtro*. Sic paulo poſt: *Sed puta quia Petrus contentioſus eſt, & omnia donans magiſtro*. infra pag. 51. d. & pag. 52.
* c *Viſus licet*) Quamvis aliquam ſpeciem dignitatis ore ac vultu præferens.

A eatem ejus bonorarunt, & oon ſunt auſi: nec
quia eruditionem, nec quia divitias. Jam au-
tem nec piſcaror erat, ſed egeno egentior. In
eantum autem aderat ei ut non loqueretur, qui
dum periclitaretur animæ, & interrogaretnr ſi Ga-
lilæus eſſet, negans & dicens, Non, io ipſa ab-
a negatione convictus eſt. Quia enim [a] naturalis
eſt lingoæ, partis oniuſcujuſque terræ meditan-
tem aſſueſieri ad eloquendum, oriens ad aliam
partem uritor, Syrorum lingua in alio clamet,
nationem quidem ipſam aſſe, mutatam autem in
ſono haberi. Fit enim & hoc apud Judæos. &
cetara. Galilæi Hebraica qoidem loquebantur,
lingua autem impediti ant immutantes convin-
cebantur quia non erant e civitate. Sicut &
apud nos nunc efficitur, qui agros habitant,
B immutantur ab eis qui io civitaribus habitantes
linguam habent. Forte autem & uniuſcujuſque
civitatis vicinæ diverſam habent linguam propter
conſuetudinem aſſuetam. Hæc cum ira agerentur,
Judic. 12.6. ex conſuetudine ita apparent. In libro Judicum
ſcriptum eſt, qoia provenit bellum inter ſe age-
re proprer accuſationem neſcio quam ex iſtius par-
tis homines. Communis enim erat circumciſio,
Si ad alreram veniſſent partem, per lingnam
erat eorum diſcretio. Juterrogabant enim victo-
res eos quos vicerant unde eſſent. pro ſalute ex
b parte adverſa haberi, propunebant ſermonem [b]
quendam, non poterant recte ira loqui, ur illi
qui ioterrogabant: & qui negabant, ex lingua
arguerentor. Hoc enim in Evangeliis renova-
C tur quod apud Judices ſcriptum eſt. Perrus
enim negabat ſe ſcire hominem: lingua au-
tem per ipſam abnegationem convincebat eum
quia Galilæus erat. Iſte Petrus, qui periclitaba-
tur, & cupiebat ſuam immutara linguam a Ga-
lilæa ad Judaicam, & parum quid corrigere, hæc
cupiens & feſtinans & mortem timens, dicat quid
putaverit. Quomodo omni mundo loquitur iſte
* f. & Judæus, immo * ex Judæis, dicat, & gentiles
convincat. Unde iſte cui ſine voce erat lingua,
unde Petrus loquitur? Sed non eſt locutus, ſed
tacens ſuaſit mundum. Majorem oobis das admi-
rationem: is qui negabat ſed locutus eſt, qua
D lingua? ipſis enim qui apud Hieroſolymam e-
rant, quomodo poterat loqui? tamen loquitur.
& poſt quantos dies convictionis cum per lin-
guam eſt convictus? iſte erat dies quinquageſimæ
completio. abnegationis autem Petri ante quin-
quaginta diea paſſio fuerat Domini. Putas in
quinquaginta diebus piſcator ruſticanus ex vico
ſtuduit omnem linguam? In actibus enim ſcri-
ptum eſt Apoſtolorum: & non credatur, ſi res
ipſæ non conſentiunt, Scriptum eſt enim quia
dum impleretur dies quinquageſima, erant adu-
Act. 2. 1. nati in unum Apoſtoli, quos ſparſerat quidem
E crux, collegerat autem reſurrectio: & adunatis
hiſdem diviſæ ſunt linguæ tanquam ignis divi-
dentes: & inſederunt in unomquemque illorum,
& cœperunt linguis loqui quas non didicerant.
Hæc Scriptura dicit, qui vult interroget. Si noo
eſt factum, quomodo andierunt gentes? Sed au-
dierunt gentes. Ergo quod ſcriptum eſt factum
eſt. Quis eſt qui donavit? qui mortuus eſt, &
quidem antequam pateretur, non donavit lin-
guam. Quod ergo non donavit antequam pate-
retur, quemadmodum donat mortuus, niſi quia
reſurrexit? Sed non donavit, nec vera dicit
Scriptura. Quomodo auſi ſunt Apoſtoli exire ad

A gentes? qoa ſpe elati, quid ante oculos haben-
tes auſi ſunt hoc? Unde autem eis hæc pru-
dentia? quomodo putas adunati hæc impuden-
ter ad alterutrum dicebant, Magiſter ſefellit
nos? Quia ergo ſefellit nos, & nos fallamus
mundum. Dicebant quia [c] ſuſcitavit nos, & ip- c
ſe mortuus noo reſurrexit. Si hæc conſcientia
eorum iſa ſciret eſſe contraria, deberent dice-
re, & negare, & pœniteri, & confiteri errorem,
& ante Judæos [d] dicere quæ dicebant Judæi; Se- d
ductor erat, ſeduxit nos. putabamus, promit-
tebat reſurrectionem: [e] arguit enm operimentum. a
Debuiſſet unuſqoiſque recurrere ad retia paterna,
providere ſibi victum, abſcondi, erubeſcere fal-
ſitatem magiſtri, propriam ſeductionem occulta-
re, multo magis * jurgare quia nec vidimus eum. * f. jurare
B Hæc deberent facere ſi vera eſſent quæ Judæi vo-
lebant. Sed putas convenientes in unum impu-
denter dicebant ad ſemetipſos, Quid ſi ſeducti
ſumus? ſed non concedamus. Magiſter mortuus
eſt, dicamus quia reſurrexit. ut quid lucraren-
tur? quid commodi acciperent? aurum? ſed non
permiſit mandatum. argentum? & ipſa retia de-
relinquerunt. Sed ut honorarentur? qui inver-
ſo capite affigebantur, Quid erat quod poſſet
eos hortari ut mentirentur de eo qui non reſur-
rexerat? Quis præbuerat eis audaciam? in quo
confidentes eſſent inſcientiæ ſuæ, ruſticitati,
ingenuitati, divitiis, multitudini, duodecim
ad mundum? Sed prædicationem ejus qui affi-
xus eſt cruci. Ipſum ſolum audere exire ad
C mundum graoda eſt. Pata iſta auſi ſunt: Ju-
dæi quomodo paſſi ſunt non eos ſtatim interi-
mere? Nonne parati ſunt ad interemptionem?
Magiſtrum affixerunt, qui non arguit eos ho-
micidas: iſtos qui convincerunt quia homicidæ
ſunt, non multo magis debuiſſent interimere?
Cur ſanguinem magiſtri adue habentes in mani-
bus, patiuntur piſcatores? & certe cum interfi-
cerent magiſtrum, niſi negaſſet Petrus fuiſſet
mortuus. Qui ergo volebant eum antequam mo-
reretur magiſter occidere, quemadmodum eum
non occidunt poſt magiſtri interfectionem? quem-
admodum? quæ eſt cauſa? ſed noluerunt. &
D quis eſt qui convertit eorum mentem? ſed
voluerunt; & quis eſt qui prohibuit eorum pro-
poſitum? ſed voluerunt & non potuerunt: &
quis eſt qui ſuperavit eorum malitiam? quemad-
modum ſuperati ſunt? ſi non eſt facta admira-
tio, quomodo vincunt piſcatores? Ecce alia
admiratio, ſi nulla admiratione vincunt. Et
certe volunt Judæi occidere, & concedit Domi-
nus eis ut occidant. Martyrium itaque tulit
Stephanus. Quomodo ergo Stephanus quidem
ab iſtis occiditur? Utile enim erat ejus marty-
rium, ut firmaretur per mortem reſurrectio. &
E ceteri oon occiduntur? Sed noluit Iſrael. Quo-
modo vult Stephanum? De hoc concedit Do-
minus: ſufficit hoc ad victoriam. Quomodo
concedit Stephanum, & non concedit & alios?
Ut agnoſceretur quia mortua eſt mors, & quia
per mortem firmatur reſurrectio, ut agnoſce-
retur quia vivit qui vivificat. Volunt Judæi &
non poſſunt. Moyſen facientem ſigna voluit
Iſrael lapidare, & prophetas occiderunt, & hoc
ita prohibente lege. Piſcatores, arguentes eos
& prædicantes crucifixum, non occiderunt, La-
zarum, quia reſurrexit a mortuis, voluerunt oc-
cidere, ut mortificarent admirationem; & eos

a M S. *Naturale eſt lingua.*
b M S. *Quendam, quem non poterant recte ita loqui.*
* c *Suſcitavit nos*) Fortaſſe. *Dicebat quia ſuſcitabit nos.*
d M S. *Dicere ea quæ dicebant Judæi.*
e M S. *Arguit eum experimentum.*

A qui prædicant reſurrectionem affixi cruci ab ipſis, non occiderunt. Sed puta quia Judæi victi ſunt. Cogitaverunt autem piſcatores ad mundum exire, ſi homines ad terminos mundi ſine literis, ad eruditos imperiti, ignobiles ad in-
a genuos; cogitaverunt & [a] tanto donaverunt magiſtro mortuo, cum quo & fuere. puta quia ipſi cogitaverunt. puta quia victus eſt. quomodo gentes ſuſceperunt, & gentes diſcipulos audiebant? Non conſuetudo erat vetus, non ſimolacra adornata, non templa excelſa, non ſacraria quæ multo tenuerant tempore, non verſus compoſiti, non ſuperbia ſapientium, non multitudo poetarum, non remiſſio feriarum, non
B traditio parentum, non mirabilia illa in ambitione, quæ per artes & machinas & compoſitiones vatum fieri conſueverant? Quomodo auſi ſunt piſcatores ne quidem panes portantes ingredi domum alicujus? ad quam cognationem? ad quam ſimilem linguam? ad quam civitatem & domum agnoſcentum? Sed prædicatio erat honeſta. Crucifixus prædicabatur, & qui prædicabant humiles, & quibus prædicabatur præventi erant. Nunc aſcendat quis ad templum; dicat quod verum eſt quia non ſunt dii lapides: ſi
C potuerit dinumerare eos qui adverſum ſe jaciuntur. Si autem reges, exercitus, & leges pro religione ſunt, & multitudo fidelium, tantæ minæ adverſum eos qui hæc non ſuſcipiunt; nullus auſus eſt: & ſi fuerit auſus, non vivet.
b Si dixerit iſti dii non ſunt dii. [b] ſed ſi nunc
c ita repetentem, vide [c] quæ erat virtus ſine his qui circuibant mundum. & dicunt quia iſta non ſunt quæ apparent, neque iſta putantur, neque illa quæ ſapientes dicunt aut poetæ confingunt, & quæ loquuntur. Mentiuntur ſacraria: non vera dicuntur vaticinationes. [d] Præmiſſio ipſa
d nocens & ars mentita eſt. Templa male conſtructa ſunt. recedite a paternis & credite crucifixo. Quis putas ita lapideum habet cor? Ego
D puto quia et ſi Gentilium ipſorum quidem adeſſent priores, & Judæorum primarii ſynagogæ, aut transferrent corda ſua lapidea ad fidem, aut tacentes utique confunderentur. Scribantur iſtæ ſuaſiones in uniuſcujuſque corde, non atramento; non enim atramento ſunt digna. ſi quid autem
e cum vi loquitur, [e] noli pati mentientes. & ſi donamus aliquid ſermoni, nolite ſeduci. Si autem ſole clariora negotia ſunt, nolite fieri cæci. Videte Dominum Jeſum a mortuis reſurgentem. Videte eum ad dexteram Patris cum gloria ſedentem. Quibus oculis? Apoſtolorum quippe illorum virtute, illorum ſcientia. Quomodo
E ſuſcepti ſunt? quomodo creditum eſt? quomodo deſtructa ſunt vetera? quomodo introducta quæ in prædicatione erant tanquam inhoneſta? Et certe multa erant impedimenta apud eos; conſuetudo quæ putabatur vetus, imperium adverſariorum, remiſſio feriarum, & ea quæ particulatim prædicta ſunt; ab eo autem qui prædicabatur crux, & quod in eo erat incredibile & ſine honore. Præconum autem abjectio, ignobilitas, nulla doctrina, egeſtas, numerus parvus. Ab ipſa autem prædicatione jejunium pro ebrietate,

A pudicitia pro libidine, donare ſua quam rapere. Si igitur qui prædicabatur incredulitatem habebat propter impotentiam quæ putabatur crucis, & qui prædicabant omnia incredibilia: adde autem & perſecutionem ipſorum cum vapularent, cum injurias ſuſtinerent, cum recluderentur & interficerentur: ſi qui prædicabatur interfectus eſt, qui prædicant interficiuntur, & qui credunt perſecutionem ſuſtinent: unde creditur? ab ipſo? a ſuis prædicatoribus? ab his qui ſuſceperunt? Sed ex conſuetudine quæ contraria ſuggerebat? ſed ab acerbitate prædicationis cui adverſabatur requies quæ in veteri erat teſtamento [f] permiſſa? f
B ſed a promiſſionibus? Mortuus eſt, inquit, quidam, & reſurrexit aliquando: & perſecutio quidem aderat: promiſſiones autem dicebantur. Sed putas provenerunt iſta, & ſuaſerunt diſcipuli, & translatus eſt mundus, & Judæi ceſſarunt? Impoſſibilia facta ſunt poſſibilia. [g] & iterum ſilentio. g
& ſi fortuitu. Si autem prædixit ea Jeſus ante crucem, perfecit autem poſt crucem, quid non videmus ad ſolem, ubi & prædixit? Ubi enim non prædixit? Si quis autem ſcrutatus fuerit ejus ſermones, non eſt ejus ſermo, in quo non eſt ſtatim & prædicatio. Piſcatores enim nominavit diſcipulos
C ſuos: in eo dum vocaret piſcatores, piſcationem annuntiavit. Ipſum enim nomen, prædicationis eſt nuncupatio. Vocavit eos piſcatores hominum ad ſalutem. Matth. 4. 19
Piſcati ſunt autem. Si non ſunt piſcati, mentitus eſt & mortuus. Si autem & abſentes nunc uſque piſcantur homines, nonne apparet quia adeſt qui miſit piſcatores ad piſcandum? Et cum ſint abſentes, ſales eos appellavit. Si non ſtatuerunt noſtram putredinem, Matth. 5. 13
ſi non deterſerunt noſtras ſordes, ſi non emundaverunt noſtras ſpurcitias, ſi non immiſerunt in nobis ſaporem, non ſunt quod dicti ſunt. Si autem a ſpurcitiis nos & fœtore liberarunt, ſtatuerunt autem noſtras defluxiones, deterſerunt noſtras ſordes, ſuavi autem odore pleni ſumus per illos, & ſumus eſca
D divina: reprehende prædicationem, ſi concedet tibi exitus rerum. Piſcatores ſales eos dixit & exhibuit. Denique & in alia prædicatione lumen eos facit & dicit, *Vos eſtis lumen mundi.* Piſca- Matth. 5. 14
tores privati, ignobiles, egeni, lumen mundi dicuntur. Domus enim ſi dixiſſet, non eſſet magnum, ſi via alicujus non eſſet. Adhuc majus. Civitatis enim unius ſi dixiſſet. Sed lumen eos eſſe non eſt incredibile nationis integræ. ſed mundi, inquit, eſtis lumen. Si dixit magnum, & non fecit maximum, num mentitus eſt aliquid? Si autem dicit magna, operatur autem majora, quid faciemus de his quæ videntur? Di-
E cit Petro: *Tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam.* Matt. 16. 18
Certe ædificaturum ſe promittebat Eccleſiam ſuam. Si non ædificavit, mortuus eſt. Si autem ædificavit qui non vivit, dicant quomodo ædificavit. ſed ædificavit. nihil autem addidit? ſed dicit, *& portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Si non moti gladii ſunt, & exercitus, & tyranni, & leges, & pœnæ, & mors, & varietas bonorum, & ignis, & mare, & fluvii, & omnia ſimul adverſus iſtam prædicationem, &

* a *Tanto donaverunt*) Forte *Et tanta donaverunt magiſtro*; ut ſupra pag. 51. d. *Poterat omnia donans magiſtro*.
* b *Sed ſi nunc*) Fortaſſe *ſed ſi nunc ita repetas?* id eſt, quid ſi iſta non ſemel, ſed iterum apud Paganos dixerit?
* c *Quæ erat virtus ſine his*) f. *quæ erat virtus in his*, nempe in Apoſtolis.
* d *Præmiſſio*) Forte, *promiſſio*.
e MS. *Nolite pati mentientes*.

* f *Permiſſa*) f. *Promiſſa*.
* g *Et iterum ſilentio. & ſi fortuitu*) Sententia videtur eſſe: Et iterum dices, quid ſi hæc ſilentio, id eſt, clam & obſcure peracta ſunt? quid ſi etiam fortuito & temere contigerunt? Reſpondet, neque clam eſſe peracta, quia ad ſolem, id eſt, palam & aperte geſta ſunt; neque fortuito, quia hæc Jeſus multo ante prædixerat.

A per omnia tranſiens prædicatio conſlata eſt ; & de terra , & caſtigata oſtenditur quia inferi & mortes plurimæ non transferunt Domini prædicationem . Si nuu facta fuiſſent iſta , forte relinqueretur dubitatio . Si autem per omnia tota iſta prædicatio ſtat , vivit utique cujus prædicatio non evertitur . Sed ex modicis magnæ præ-
Matt. 26. 6. dicationes ſunt factæ . *Recumbebat* , inquit , *Dominus* , *& venit ad eum quædam mulier* . Et quid portavit ? unguentum effudit ſuper caput ejus . Iraſcebantur autem diſcipuli , ſcientes quod unguento non indiget magiſter . Iraſcebatur autem & Judas propter fructum , quia & pauperi-
B bus donat incurrentia . Dominus autem ad iraſcentes : Nolite , inquit , quærere quid ego velim , ſed quis & quæ eſt voluntas ejus qui im-
* *f.* qui me miſit . miſit * . Nolite eſſe moleſti : fecit enim . Quod autem fecit iſta , non ignorat . Prænuntiat iſta meam mortem . Immittitur enim gentibus qui moriuntur unguentum . Et ona quidem prædicatio quia morietur : ſed iſta non ſit mirabilis .
Matt. 26. 13 Addit enim : *Amen amen dico vobis* , *quia cum prædicatum fuerit nomen meum in omni mundo* , *prædicabitur & hoc quod fecit iſta* . Et parva illa occaſio unguenti tantam magnitudinem introduxit prædicationis : & dictum eſt quia toto
C mundo prædicabitur nomen meum , & illius mulieris luſus in memoriam erit . Quæ auctoritas iſtius vocis ? Quid enim dicit qui mortuus eſt poſt mortem his qui prædicarunt ? *Exite ad univerſum mundum* . Dixit , aut non dixit ? Si non dixit , quomodo exeuntes perfecerunt quæ
* ſuſcepti ſunt . juſſit ? quomodo * ſuſpecti ſunt ? quomodo qui mortuus eſt , mortuus eſt ? *Ite* , *docete* , inquit ,
Matt. 28. 19 *omnes gentes* . u regia vox , o tenentis mundum promiſſio ! Ite , docete omnes gentes . Quantis dicis hæc , o Domine ? Duodecim hominibus
D ad innumerabilem populum . *& baptizate eos* , inquit . & fecerunt quæ videmus . Iterum ſane
Matt. 13. 35 comparans parabolas prædicit : *Simile eſt regnum cælorum* , hoc eſt prædicatio iſta , *fermento* . Secundum quid fermentum ? quia & fermento modico a muliere in multa conſperſione abſconditum , ipſum quidem non obſcuratur a conſperſione , ſed cum ſit parum totum fermentat , & fermentat ſine ſtrepitu . Ita , inquit , mea prædicatio brevis per duodecim , per iſtud fermentum , toto , inquit , inſparſum non transmutabitur , ſed omnem mundum transferet ad reli-
E gioſitatem . Hoc dictum eſt per parabolam . Prædicatio autem facta eſt , aut non ? Si facta eſt , quid dubitas ? ſi autem non eſt facta , argue . Aliam iterum parabolam ſimilem huic introdu-
Matt. 13. 31 cit . Quid enim dicit ? *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis quod brevius quidem eſt ab omnibus ſeminibus* . *cum autem creverit* , *majus fit omnibus oleribus* . Et prædicatio in duodecim erat Apoſtolis , & Judaiſmus & Gentilitas erat . Cum autem crevit , ſuperavit utraque . Iſti ante crucem ſermones ſunt . poſt crucem autem opera quæ videmus . Interim venerunt quidem

A gentiles , & dicunt Philippo , *Volumus Jeſum videre* . & dicit Jeſus , *Venit hora* , crucis timor , *ut glorificetur filius hominis* . Dicit , quia cum crucifixus fuero glorificabor . Hoc dicit , non fiat , & mortuus eſt . Si autem prædixit & per mortem perfecit , u potentia virtutis per ea quæ non ſunt fortia . Sed nolite fatigare de reſurrectione , in die aſſumptionis audire . Feſtivitas eſt primo animas , [a] & ita veneres . Primo debes condiſcere cui feriaris . primu debes agnoſcere quia vivit in quo habetur ſpes , ut ſecurus manduces . Si mortuus eſt qui adhortatur , lugeri oportet . Si autem ſuaſi fuerimus quia vivit & Joan. 12. 21.
B vivificat , & ſi manducaverimus & biberimus , & quæcumque alia fecerimus , in gloriam viventis faciemus . Suademus igitur & ut gaudentes epulemur . Putas enim quia adhuc neceſſarius ſermo eſt . Adhuc enim ſuademus . Unum enim ex his quæ dicta ſunt non ſufficit & lapidem comminuere . tamen unum ex his addam . Omnia enim ut dicam , nec ſæculum ſufficit . Menſurabo ſane tractatum propter corpora , propter feſtivitatem , propter refectionem . Dicit iterum Joan. 12. 24.
Dominus : *Granum tritici niſi cadens mortuum fuerit* , *ipſum ſolum manet* . Ut habet ſe natura locutus eſt . Si enim ſeminatum non fuerit , nu-
C dum granum manebit . Si autem cadens , inquit, fuerit mortuum , ut teſtatur a natura , multos fructus affert . Et ego , inquit , ſi non fuero mortuus , non colligo : ſi autem cadens in terram mortuus fuero , multos fructus affero ſecundum granum tritici . Et per modicum quidem granum parabola dicta eſt , permagna autem admiratione opus oſtenditur . Si enim , inquit , mortuus non fuero , non colligo . Antequam enim moreretur , & mirabilia faceret , nec duodecim collegit . non permanſerunt enim cum
D eo . [b] Dicit enim : Quia ſi non ero mortuus , [b] Joan. 12. 31.
non colligam ; *cum autem exaltatus fuero a terra* , *omnes traham ad me* . Hoc quod dixit quia moriturus ſum , & exaltabor in crucem , aut in cælos ; nihil enim prohibet utraque ita intelligi ; & traham omnes ad me : dixit modicum ? miremur . Sed magnum quid dixit , & modicum fecit ? minuamus admirationem . Si autem magnum dixit , magnum & fecit , & hoc per crucem , & poſt mortem , pellamus dubitationem & ſuſcipiamus fidem . Et iterum ad Judæos dicit eadem : *Cum* , inquit , *exaltaveritis* Joan. 8. 28.
E *filium hominis* , *tunc ſcietis quia ego ſum* . *& a meipſo non veni ſed a Deo* , *cum opera teſtata fuerint his quæ dico* . Hi ſunt guſtus prædicationum Domini . plena autem Evangelia ſunt volentibus bene legere , pleni actus Apoſtolorum ſunt , & epiſtolæ Pauli , & civitates * mirabilia , plenæ ſunt urbes fide . Laus uni non nato * *pro mirabilibus* .
Deo , qui miſit nobis unum Deum unigenitum ſuum filium , per quem eſt ei gloria , honor , imperium , majeſtas in Spiritu ſancto , & nunc , & ſemper , & per omnia ſæcula ſæculorum . Amen .

* a *Et ita veneres*) Subaudi , *curare* . *Et ita* , forte ex græco καὶ ἔτι , id eſt , *& deinde* .

b M S. *Dicit* , *quia ſi non ero mortuus* , *non colligam* .

EUSEBII PAMPHILI
DE INCORPORALI, ET
INVISIBILI DEO.

INcorporalem eſſe Deum voce magoa elamemus, & iu corpore conſtituti, & a corpoſibus secedentes. Vivent eoim animæ incorpoſaliter, [a] & poſt mortem incorporulem, &
a oecdum quæ a Deo creata ſunt tantam babent diguitatem. Ipſe autem qui pura & perſpieua operatus eſt, incorporalia potas operietor meota inſipientium corpore? Coosignemns igirur noſtros cogitatus u divinis ſcripturis. Quia enim iode moveotur quæſtiones, inde veoiant & ſolutiones. Aoima immortalis eſt, & paſſiones corporis non veoiunt ad eam. Per eum enim pes quem omnia facta ſuot, & animæ creatæ ſuot.
Matt. 10. 28. Ipſe hoc pronuntiavit Dominus, & dixit: *Nolite timere eos qui occiduat corpus, aarmam autem non poſſunt occidere*. Noo dixit quia noluot occidere, ſed quia non poſſunr, ioquit, occidere. Naturæ eoim animæ potentiam poſuit, & non propoſitum decipientiom. Si igitor noſtræ animæ, quæ in corporibus & circa corpora habentur, corporum paſſiones non admittunt, etiam dum adſunt in corporibus; quanto magis *
* is. his qui honoravit aoimas incorporali oatura, ipſe magis eſt incorporalis, & noo ita incorporalis ut animæ? Cum euim de his moverimus ſermo-
Sermone ſequenti. nem, & inquiſierimus qnomodo incorporalis ub incorporalibus differt, tunc cum ipſe Deus impertierit de his & loquemur. Ioterim autem motus eſt ſermo, quia Deus incorporalis eſt qui
2. Cor. 10. 3. & animis tribuit & incorporalitatem. Paulus autem & iu corpore conſtirutus, & in carne vivens, noo volebar in earoe eſſe. Dieit enim: Audent quidam purantes nos in earoe vivere. & quia vivebat in carne, addit: In carne enim conſtitoti, non ea quæ carnis ſnot operamnr. Si igitur qui erat in carne alacritatem refundens in ſpirito recedit a corpore, quaoto magis immaculata & inacceſſibilis & pura illa oatura hoc erit & ſermone quod eſt & natura? Habemos ſane & in Evaogeliis ſeriptum, ipſo Salvatore di-
Joan. 1. 18. ceote, *Deam nema vidit unqnam*. Nullus, inquit, unquam vidit, omnes perſonas comprehendit. omnia oon ſimul; non ſeparatim; uoquam potuiſſe videre Deum pronuntiavit? omnia ſpatia comprehendit: ut oe quis diceret, Prophetis apparuit, aut Legislatori, aut alio alicui, Quid ergo? mentiuntur Scripturæ quæ dicunt: Veni & vidi, & audivi? Vultibus oon eſt viſibilis Deus. Quemadmodum esgo agnoſcibilis? Qui autem ſolus novit eum qui ſe genuit, di-
Matth. 5. 8. cit: *Beati manda corde, qaoniam ipſi Deum videbunt*. Si enim dixiſſet, Beati qui acuti ſunt oculis, diceremus quia oculis mancipavit viſum. Si autem ſicut oculus purus videt quæ oculis ſunt naturalia, ita & anima mnnda videt quæ ſuot ſupra aoimam; qui corde videtur, oculis non videtur: quæ autem oculis videntur, ſubjacent motionibus meotis. Iterum enim Paulus dicit: *Quem nemo vidit hominum*,
1. Tim. 6. 16. *nec videre poteſt*. Quia enim poteſt fieri eum qui audit ea quæ noo videt cogitare; quia non pervenit, aut probibitus eſt, aut cælum oon permiſit; ampurans omnem ſuſpicionem Apoſtolus, & inviſibilitatem Deo cuſtodiens quod coojuo-

A ctum eſt incorporali, non ſolum dixit oemo vidit, ſed nec videre, inquit, poteſt. Et ſicut animam, oon quia nolebant, ſed quia non poterant occidere propter naturam: ita & iſtic dictum eſt, neque videre poſſuot: quia non cælum obumbrat ne videatur, ſed oatura non compreheoditur. Ut autem ſcias quia cælum non operit eos oe videaot qui videre ooo poſſunt; adverte qoid ait ipſe Deus: *Nonne calum & terram ega impleo?* Iotuere quia adeſt quidem, Hier. 23. 24.
oon videtur autem quia & adeſt. Ita iterum idem Apoſtolus de unigenito filio ait, *Quia eſt* Col. 1. 15.
imago inviſibilis Dei. Si enim dixiſſet imaginem tantum, quæreremus ſecuodum quid ounc accepit
B ſimilitudinem. Si aotem addat imagioem, ſecundum quid accepit ſimilitudinem? manifeſte dicens: Inviſibilis eſt pater, inviſibilis & filins patris. Sicut enim in Geoeſi ſcriptum eſt: *Faciamus* Gen. 1. 26.
bomiaem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & in ſequentibus oſtendit ſecundum quid ſimilitudinem. Ait enim: *Et dominetur ſupra terram omnibus piſcibus maris, & volatilibus cæli, & animalibus terra*. Er accipitor ſecundum imaginem noo aliod niſi qni a rege Deo omnibus conſtituto rex fiet & homo eorum quæ ſupra rerram ſunt. Et domioaore Deo omoibus his quæ fecit io cælo & in terra, dominabitur & homo omnibus his qnos ſuſceperit. Sicut enim
C illic ſimilitudo ſecundum imaginem ſalvatus in dominationem; ita & iſthic qnod dicitur, qui eſt imago inviſibilis Dei, eonfitetur quia ſicut Deus pater inviſibilis eſt, ita & filius Dei, qui eſt imago patris ioviſibilis, habetur. Imago enim ſimilitudinem exhibet. Et ſicut de patro dictum eſt, immo ab iſto patre, *Cælum & ter-* Hier. 23. 24.
ram ego implea, & cum adeſt omnibus, ab omoibus ooo videtur: ita & de filio dictum eſt:
In maada erat, & maadus eam non cognovit. Joan. 1. 10.
Et certe dicit Evangelium, *Erat lamen verum*. Joan. 1. 9.
Lnmen uutem videtur conducibile eſſe oculis. Naturale enim eſt lnmini, ut per eum viſibilia videaotur. Sed ſi ſimpliciter lumen dixiſſet,
D oportebat nos de hoc iumine ſuſpicari dictum, & de iſtis oculis. Sed quia non ſimpliciter dicit lumen. ſed *erat*, inquie, *lumen veram*; Ibidem.
pellit iſtud lomen quod verum non eſt. *Erat lamen verum veniens in hunc mundum*. Quia enim dixit veniens, ſuſpicio erat quia veniens nondum advenerat. Incidens antem ſarmonia infirmitatem confirmavit mentis inrellectum. Quia eoim dixit, Erat lumen verum veniens in hunc mundum: ut nuo putares, quia oon adeſat præſens autequam veniret, ut dicitur a quibuſdam, uddit corrigeos ſermooem, *In mando erat*. Si igitur in mundo erat, quomodo venit in mundum? Cnm autem audieris quia *Deur ambalat* Gen. 3. 8.
E *ia paradiſo*, ita audi & de filio qnia venit. Ergo & cum audieris a propheta, *Quis eſt qui* Eſai. 63. 1.
venit ex Edom? ſicut venit qui adeſt in mundo, ita venit qui venit ex Edom. Veſtes autem ei rubras impoſuit prophetia, cum Daniel dixerit alba eſſe ejus veſtimenta. Motu autem nobis fuerat iſta quæſtio & de veſtibus: & ſi oou fuiſſet mota, rationis erat non eam tranſire.

[a] M S. *Et poſt mortem propter incorporalem.*

A Condiſcamus quid eſt quod dicitur veſtes habere Deum, & has modo robras, modo autem albas. Non enim jactatum dicam Deum in veſtibus, & nunc quidem ita veſtiri, nunc autem alia, tanquam ubſoleteiis prioribus, aut non obſoletatis. Quidam ſed volunt Deum in veſtibus jactatum eſſe & clarum videri, tanquam non ſufficiat ei natura ſua: ut nunc quidem alus veſtibus indutus, nobia ſedeat ſecundum Danielem, nunc autem alis indutus veniat ſecundum Iſaiam. Sed hæ ipſæ quæſtiones magis nobis interpretantur naturam. Quis enim, inquis, eſt
B qui venit ex Edom, intertogat propheta, rubra veſtimenta habens ex Boſor? Iſta enim illins nationis metropolis erat. Reſpondit per hoc ſpiritus prophetæ qui interrogaverat. magis autem ſpiritus Deus utraque facit. & interroga-
Eſa. 63. 1. vit propheta, & reſpondet ut Deus: *Ego*, inquit, *qui loqaor juſtitiam*. Cur, inquit, rubræ ſunt tuæ veſtes? Dicit, *torcular calcavi ſolus*.
Eſa. 63. 3. Si quantum ad dictum ſpectat, quia ſermones nobis proferunt inimici: incorporalis torcnlar, inquit, calcavi. & ſicut torcularia ſparſa ſunt veſtimenta ejus, & rubredo quædam, non tamen fucatio, erat veſtimentorum naturalis, neque illa quæ ex attificio fieri conſuevit. Sed
C quid erant? aſperſiones utique, nt a torculari fieri ſolet nonnunquam vino jactatum. Quid ergo in Edom habet Deus torcular? Si quis autem calcaverit torcular, juſtitiam loquitur. Si autem conſiderantes invenerimus quæ erat iſta geos, & qua damnatione debitrix habebatur, & quam vindictam de eadem fecit Deus, & quo interficiuntur judicio: agnoſcemus quia torcular uon eſt torculat, ſed vindicta per ſanguiuem. Eſau autem ob ventris edacitatem diſtrahens propter ventrem naturæ primitias, quia enim hoc ipſum incontinentia erat, ex vitio habuit & nuncupationem. Et eſt Edom quod interpretatur avaritia. Ex iſto igitur Eſau facta eſt gens
D Idumæorum. Iſta gens, quia & Eſau erat frater Jacob, utique debuit æqualem fraternam quandam affectionem habere ad populum. Qui cum non haberet, increpatur ei a Deo quia non ſervavit pactum fraternitatis ad populum. Quid ergo prævaricavit conſcientia ad fratrem, & erexit judicem adverſus ſe? Propheta autem prævidens futurum de eiſdem judicium & vindictam, ut Iſraelitæ de Idumæis vindicarentur, antequam fieret vindicta vidbesjudicium, & di-
Eſa. 63. 1. cit, *Quis eſt qui venit ex Edom?* Et certe quantnm ad rem necdum hoc fecerat. Si autem necdum facto judicio tanquam jam feciſſet, & venire videtur cum dicitur apparere, necdum ap-
E paret, non quia apparet antequam veniat ex Edom: viſo enim non videtur qui prævenit viſionem: naque veſtimenta habet, qualia apparuit habens: ſed quia vult veluti aſpergi ſua veſtimenta a ſanguine eorum qui digni ſunt morte. Non enim ad cælum tranſmiſtisur interficientium ſanguis. ſed ex hoc maxime agnoſcitur quia incorporalis eſt Deus, & veſtimentis non indiget. Quia quæ apparet indutus, ſignificatio eſt magis efficientiæ quam exhibitio naturæ. Cum judicat habet ſedem, & qui judicat mundum, albas ejus eſſe veſtes ſcriptura dicit. Cum autem iternm vindicta completur, tanquam regrediens rubra ejus dicit quæ non erant rubra, & veſtimenta quæ non erant veſtimenta: ut ante audiret populus quia vindictam facit. Ego autem audiebam prophetam dicentem non de Deo ſolo,

A ſed & de ſacerdote neſcio quo qui indutus erat veſtimenta ſicut induimur & nos. Quæ autem vidit propheta veſtimenta, & quæ immutavit viſionem, non ſunt iſta veſtimenta quæ nos induimur. Si autem qui induitur iſta veſtimenta homo conſpicitur indutus & mutans, & patiebatur quidem ille nihil eorum quæ vidit propheta, [a] facta autem a
ſunt, quæ videt propheta: ſi de homine iſta, quanto magis de Deo? Dicitur in Zacharia propheta:
Oſtendit mihi Deus Jeſum ſummum ſacerdotem. Jeſum dicens ſacerdotem, non illum oſtendit Dominum Jeſum, qui eſt pontifex pontificum, & ſacer- Zach. 3. 1.
B dos ſacerdotum. *Et iſte*, inquit, *veſtitus erat veſtimenta ſordida, & ſtabat diabolus a dextris ejus capiens eum nocere*. Erant enim ejus ſordida veſtimenta. Sicus enim mures ad nidores concurrunt: ita diabolus & illius exercitus illo delectatur nido- Zach. 3. 3. & 1.
re. Et hoc quod erat lectum eſt: *Cum ſpiritus neqaam exierit ab homine, circuit deſertos locos, & quærit requiem*. Sicut & canes coquinarum requirunt ubi ſanguis, ubi ſtercus, ubi inlotæ interaneæ, & illic concurrunt. Et ſicut qui foris currunt adiuveniunt quod turpe eſt verbum, qui actus ſœdos: ita cum ſpiritus immundus exierit ab homine, circuit deſerta & arida loca quærens requiem. quia non delectatur pacem, neque vult ha- Matth. 12. 43.
C bitacula, ſed deſerta quærit, aut terram aut animam quærit. Nec ubi aurum malis artibus commachinatum eſt in ſimulacris quærit, nec ubi argentum male conflatum eſt ut adoraretur. Sicubi lignum ars aut idolum ſculpſit, ſicubi lapidem erexerunt manus ad colendum; tales quærit requies ſpiritus immundus. Sicubi ſanguis, ſicubi nidor, ſicubi ſeducantur, ſicubi theatra, ſicubi nudi currentes, ſicubi turpia loquentes, & turpiora admittentes, & ſicut apium progenies acerrimi quidam capere volunt ſtrepitibus quibuſdam & ſonis, & thimiamate volantes detinent: ita & immundi ſpiritus circa immunda vagantur, & quærunt non ubi purus eſt flos, ſed ubi contaminatio, ubi fabu-
D læ mendaces, ubi imago falſe figurata, ubi ſacrificia malitioſa, ubi mulieres impudicæ, ubi viri inciſi, [b] ubi dei adulteri, ubi deæ fornicantes, ubi b
ſanguis & pollutio, ubi tibiæ, ubi ſaltatio, ubi nuditas, ubi omnis turpitudo. In iſtiuſmodi immundi ſpiritus requieſcunt. Si autem viderie aliquem in habitu pudico & honeſto, indutum eſſe Dominum Jeſum, ſtatim dicit; quæ dicit permitta: quid nobis & tibi? non eſt apertum lumen his qui læſi ſunt oculis. ad tenebras enim convertentur, tenebras inſequentur, in tenebris requieſcunt. Cum autem ſpiritus immundus quæſierit in deſertis & aridis locis requiem & non invenerit, exierat enim ab homine, *Redeam*,
E inquit, *ad domum meam unde exivi*. Domum ſuam vocat enim, qui voluerit domus eſſe ejus. Si autem redierit, inquit, ſpiritus immundus, & invenerit hominem illum paratum ſibi: quia enim vidit ſpatium in malo, non vult jam ſolus habitare, ſed vadit & aſſumit alios ſeptem ſpiritus ſibi nequiores, & octuplo quantum ad numerum quia pejores aſſumit. Non enim quantum numerus multiplicat, tantum ſolum & malitia addit. Ita cum cœperit quis moveri ad curſum malum, aut ad turpem loquelam ſuam paraverit linguam, invenit ſpiritus immundus operamentum jam incipiente mala ab homine, & ſuggerit pejora, & efficie iſta quæ & videtis. Non enim eſt quod videtis tantam, ſed unuſquiſque eorum ſeptem & plures ſunt. Nam & plures habent dæmones. Si quis autem recedentibus dæmonibus, ſicut ebrietate rece-

a MS. *Facta autem ſunt iſta quæ videt propheta*.

b MS. *Ubi Dei adulterantes*.

A dente, voluerit interrogare, ſi tamen & agnoverit aliquem eorum qui nunc gloriantur in turpitudinibus ſuis, ipſe ſit qui faciebat hæc, aut fecit, aut locutus eſt: vere efficitur illud Apoſtolicum dictum, Rom. 6. 21. *Quod fructum habebatis tunc in quibus nunc confundimini?* Sicut enim nunc videmus immundos ſpiritus accipientes occaſionem, perſequi ea quæ ſimilia ſunt ſibi: ita & tunc quia ſordida erant veſtimenta ſacerdotis ejus qui fuerat viſus, ſtabat diabolus ad dexteram ejus cupiens eum nocere propter ſordida veſtimenta. Stabat autem & Angelus Dei. Zach. 3. 2. *Et dicit*, inquit, *Angelus Dei diabolo: Increpet tibi Dominus. Hoc*, inquit, *relictum eſt ab igne, & vis eum comburere?* Et poſt hæc præcepit Angelus auferri a ſacerdote ſordida veſtimenta, & veſtiri eum munda. B Et ſacerdos quidem qui videbatur non aderat, ſed conſtituto eo alibi, videbatur a propheta, & ſordida veſtitus erat veſtimenta, illo forte candida veſtito. Et iterum immutatur ejus veſtis qui videbatur a propheta, & ille non mutavit qui non erat in viſione. Et provenit quantum ad viſionem, duplicem eſſe ſacerdotem iſtum. Erat enim & homo ad ſemetipſum ille, & utique nec ſordida habebat veſtimenta, neque immutavit cum iſto qui in viſione erat viſus. Agente autem eo & ſalvo, & agente in his locis in quibus erat propheta. vidit eum non ipſum videt, & eum præſentem veſtitum ſordida veſtimenta, quæ non habebat ille. C nec enim erant veſtimenta ſed peccata. Veſtimenta quidem utpote hominis erant candida: ubi autem veſtimenta non erant, veſtimenta peccata erant ſordida. Quia enim peccata erant, ſordida veſtimenta dicit. Quia autem peccatis delectatur diabolus, aderat per viſionem: ubi enim erat nidus, illic ſordida animalia. ubi peccatum, illic adinventor ab initio peccati. Objurgat igitur Angelus præſentem diabolum, & præcipit mutare veſtimenta ſacerdotis, & auferri ab eo ſordida, veſtiri autem eum munda. & interpretatur efficientiam, & dicit: Zach. 3. 4. *Ecce*, inquit, *abſtuli a te peccata tua*. Si iſtæ circa hominem veſtes non erant veſtes, ſed modo quidem peccatorum inſignia, modo autem puritatis, D quare ea quæ circa hominem ſunt deſcripta veſtimenta non ſuſcipimus, quia circa hominem fuerant quæ & veſtitur; quæ autem circa Deum dicuntur veſtimenta, contendimus eſſe veſtimenta? Multa denudo vobis omnem partem iſtam ſcripturæ. Nec Jeſus ſacerdos ille aderat illic, non enim aderat: ſed nec diabolus aderat, neque angelus aderat, ſed totum erat viſio. Et ſacerdos quidem propter peccatum apparet ſordidis veſtimentis indutus: qui non & aderat, nec erat veſtitus ſordida veſtimenta. Et diabolus veluti videtur, quia iſtis talibus gaudet, & ad iſtos tales exſurgit. Et angelus veluti viſus eſt, ut oſtenderetur quia per Angelos juſtis efficitur adjutorium, E magis autem pro peccatoribus pœnitentibus gaudium. Nec enim illud putemus ſicut & putamus, quia & in Job libro diabolus aderat ante conſpectum Dei, & locutio erat Dei cum diabolo ex æqualitate. Job. 1. 7. Et dixit Dominus, & dixit diabolus. & interrogavit Dominus diabolum, *unde veniſti?* Sed hæc ad auditionem veſtram velut compoſita inducuntur. Totum autem illud eſt quomodo Job quidem erat vir inreprehenſibilis, diabolus autem invidus. Ad iſtiuſmodi & Deus defenſor horum permiſit diabolum ante conſpectum ſuum. Sed hoc ita eſt. Vidit diabolus immaculatum: properavit imponere maculam. Quæcumque enim motiones erant diaboli adverſum Job, hæc per ſermones con-

A texuntur in ſcriptura. utpote ſi diceret diabolus ad ſemetipſum: Si non timerem Deum, tangerem omnia quæ habet Job: abſtulit ab eo Deus timorem, & non prohibuit. Contexitur jam compoſitio libri. Dixit diabolus, & dixit Deus. Hoc eſt, voluit diabolus, & non prohibuit Deus. Cur autem non prohibuit? quia non invidebat Deus athletæ coronam. Ergo cum ſcriptura aliquid propter nos loquitur, non noſtram infirmitatem Deo forti applicemus. Marc. 5. 9. Luc. 8. 30. Si enim in corpore & in carne totus conventus dæmonum legio in Evangelio dictus eſt, & non ſuſtinuit filii Dei præſentiam: nam & Diabolus ipſe in corpore, agente filio Dei non fuit auſus accedere quamdiu eſuriret, & immitteret ei laqueum per ejuſmodi: B quemadmodum poſſumus pari & dicere quia diabolus Deo ex æqualitate locutus eſt? cui & Angelus Dei dicit: *Increpet tibi Deus*. Et quid dico Angelus Dei? vermes. qui nec vermis accepimus virtutem in nomine crucis, ut imperemus dæmonibus & diabolo, eoſque fugamus. Si igitur nos increpamus, Deus ad collocutionem venit. Luc. 10. 19. Et certe ſi acceperunt poteſtatem homines Domini calcare viperas & ſcorpiones, & omnem virtutem adverſarii, ſi homines acceperunt poteſtatem calcare, Deus ex qualitate loquitur ei qui calcatur? venit diabolo fortior. vincens eum ligavit. Leo autem ligatus, nec ut canis poteſt. Forte autem dices, quia ſi veniens vicit, vincens ligavit, & ligans dedit calcari, C non quidem ſit talis: tunc autem cum eſſet, ſub Job erat: adhuc ille poterat fiduciam habere. nondum enim erat ligatus hominibus. Putas ſit lupus potens adverſum oves, ſi autem potens & adverſum leonem? ut ita quodammodo comparationibus utamur propter fortiorem. Non enim ampliorem accepit virtutem a corpore Dominus Jeſus, ut ſuperaret diabolum. Sed cur ipſa & colluctatio facta eſt? Quia enim produxit agnum lupo. lupus autem videns agnum qui videbatur ex conſuetudine accurrere, & extra conſuetudinem detentus eſt. Si enim maxime & inimicus vocatur, & adverſarius diabolus: [a] quia enim & inimici crucis dicuntur homines: non quia inimicus nominatur, D jam æqualis eſt. Non enim æqualiter habens virtutem dicitur adverſarius, ſed ideo quia non placet Deo ejus malignitas. Non ſicut tenebræ videntur lumini ex æquali virtute adverſariæ, quia tanta detinent ſpatia tenebræ, quanta & lumen. Si autem & hoc tale, non ita adverſatur diabolus Deo, non ex æqualitate, ſed quia Deus maligno non delectatur. & ex eo quod vertitur, & non vult, & odit, ſi tamen ita debet dici, adverſa voluntas eſt, non tamen virtus. Si enim neque ab hominibus eſt melior diabolus neque fortior, quæ horum probatio? quid vult diabolus? perditionem hominum. ſi correxit homo, fortior illo eſt. Si autem quotidie ſpoliatur & denudatur, & E evacuatur qui hominibus nocere contendit, & non poteſt, ſed nomine Dei & nuncupatione ſola, & ab hominibus vincitur: qui ergo non ſuffert nuncupationem Dei, quomodo virtutem poteſt ſufferre Dei? Et certe nec ipſum Adam provocans vicit, ſed ſuadens & decipiens & fallens. Hoc autem infirmitatis eſt opus. Quantum ad diabolum ſpectat, nulla ſit inquit virgo: vincitur autem a tantis. Quantum enim ad diabolum pertinet, ne quidem unus ſalvatur. at nuptiæ honeſtæ ſunt, & diabolus a tantis eſt obrutus. Quantum enim ad diabolum pertinet, nullus ſurſum aſpiciat unquam. diſrumpitur autem tantos videns. Quantum ad diabolum, ne quidem veſtigium pudicitiæ vult eſſe in

a MS. *Quia & inimici crucis dicuntur homines.*

terra. Ferinnt antem qni percutiunt cor errantis. Quantum ad diabolum, nec nomen juſtitiæ eſſe cupit. Qui autem dicunt peccavi, illius aures caſtigant. Non vult pœnitentiam eſſe, & efficitur pœnitentia. Movet perſecutionem, & fiunt martyres. Quanta ejus capita inciſa ſunt? hoc eſt ipſius diaboli. Quæ enim inciduntur pro Chriſto capita, ipſius capita incidunt. quotiens in flamma eſt miſſus ante gehennam in gehenna! Quicumqne enim facti ſunt holucauſtum Chriſto, iſti diabolum conſumpſerunt igni, & alii eum præfocaverunt in mari, alii autem dederunt ejus corpus meatibus fluviorum. Quanti eum torſerunt! etiam ii qni viſi ſunt ſuperati. Si enim & vicit quorumdam corpora, ſed non prudentiam & intellectum. Malignus athleta eſt, & inconſideratus certator. Cum enim videtur ferire alium, ſemetipſum percutit. Quod habes negotium ad Job, o diabole? ut quid victus es? peccaſti, tace. victus es, quieſce. Sed ſecundo, inquit, oportet me vinci. non quia hæc voluit, ſed quia hæc paſſus eſt. Quid intremiſcis? quid times? Job non eſt Angelus, ſed homo mortalis, cui colluctabatur diabolus inviſibiliter, victus autem eſt viſibiliter. Et ne lateat te illius paviditas. Certabatur enim non apparens. & non ſicut in ſtadiis & colluctationibus nudi ad nudos certantur, ſed latens mittebat, & non apparens feriebat, & percutiens victus eſt. Job enim ignoravit qnis eſſet qui luctaretur ad eum, ſed & putavit & dixit, quia a Deo habet plagas. Alius erat qui pugnabat, & alius qni putabatur emendare. Hoc furtum magis quam lucta eſt. Adam ſeducit, ab Job occultatur. Job enim admiratio eſt iſta, quia putant a Deo ſibi venire plagas, non conſcius autem ſibi peccatum, convertitur ad diabolum ſagittas quæ ipſius erant. Job enim putans Deum eſſe qni feriret, & ſuſpicatus eſt eſſe a Deo plagas: & putans Deum eſſe qni feriret, gratias egit in plagis. Magnitudo autem malignitatis diaboli converſa eſt ad magnitudinem coronarum Job. Si enim ſciret quia adverſum * invidum & inimicum haberet, forte contentioſius egiſſet & alacrius, aut & contemptibilius. Nunc autem malus canis & malitioſus lupus ſemetipſum occultat, & paſtorem prodneit, & Job admirationem adauxit. Per ea enim quæ putavit maxime ſe inſtigate, per hæc inſtigatus & victus, & ſupra omnem ſpem ſuperatus oſtendit victorem. Quis enim & ſufferre potuiſſet ſciens ſuam vitam immaculatam? ſciens conſcientiam ad Dominum religioſam, ad conſervos juſtitiam, videns qnia oves quas orphanis occidebat, & tauros quorum carnes viduæ & orphani manducabant, & omnis poſſeſſio cujus erat diſpenſator ad eos qui habebant nihil, in uno momento tanquam a Deo ablata nonne doluiſſet? Sed Job gratias egit, puta quia omnia ſubito abrepta ſunt ejus, ſiquidem & filii. Si autem & filii, ut quid tali morte? cur in ipſis menſis ſimul omnes decem oppreſſi ſunt? Et hoc iterum putabatur Deus feciſſe. Puta quia omnis facultas & poſſeſſio & filii. Quid antem qnia & caro ipſus Job expugnatur? & hæc omnia putata ſunt eſſe a Deo, & per hæc univerſa Job gratias egit Deo. Non igitur te terreat diabolus. non ſit domus vacua, neque illi parata, & non habet locum. Sit tibi comparatio Job ad victoriam. condiſce per eum inimici infirmitatem, Sed dicis; non enim abducit & adducit loca, gentes, populos quantos & videmus? adducit: ſed & apportat eos qui volunt, fugit autem eos qui increpant. Cum enim dedit ei locum Judas? in-

* pro *adverſarium.*

A greſſus eſt in ejus corde, ſuratus eſt, * prodiit. Petrus ei ſactus eſt petra. magis enim plagavit quam plagatus eſt. Sed dicis, non negavit Petrus! Quare? quando necdum erat crucis trophæum erectum. Nolite eſſe timidi, nolite indigni a proavis. Aurum quidem Dei eſt. dicamus, affers ignem, affers gladium, addentes, omnia poſſum propter eum qui miſertus eſt mihi. Gladius Jeſum non incidit, neque ignis eum conſumit, ſed inciſus aliquando eſt per clavum. Quid eſt qnod inciſum eſt? Noli ignorate, qnia nec in animam ingreditur clavus, Paſſiones enim corporales corporibus ſunt conducibiles. Corpus a corpore paritur: incorporale non ardet, B non inciditur. Talis natura non dividitur, non præfocatur. Si enim tranſlatum fuerit corpus, non eſt ubi capiat. Sed nolo dicere quod ſequitur, quia occ rationis eſt blaſphemium loqui in Eccleſia. Ea igitur quæ de diabolo non importune occurrerunt, ita quodammodo facta ſunt manifeſta. Nos autem confidamus in Chriſto, & confidentes increpemus ei, & increpantes memores ſimus ejus qni ait, *Exite ab eis & ſeparamini, & rmmaadam ne tetigeritis*, Quid enim eis & difficiles ſumus! quid eis & iraſcimur? quæ enim pœna alia eis debetur? Si quis eis iraſceretur, utique diceret: Spoliare, denudare, deturpare, infrigidare. Statue eum nudum C in frigure, facito eum currere ante currum. Laboret ambulans, deturpetur denudatus, dicat turpia. Quid quæris punire eum qui ſemetipſum damnat? ſufficit eis quia non ſunt nobiſcum: ſufficit nobis quia non ſumus cum ipſis. Habeant quod habent, quia & volunt. Non habemus quem habemus, quia & volumus. Sed fugiat & mens inſanos, & ſileat lingua. Inde & convertatur ad purum & incorporalem Deum, ad ſanctum, & iſtius chori Dominum. Non eum operiamus corpore, quia nec patitur: non eum veſtiamus veſtimento, quia nec indiget: non ei offeramus ſacrificia, quia nec petit. Æſtima quid dicis. Si D dederis ei corpus, ſeparaſti ei locum. compoſuiſti ſimplicem naturam. placabilem feciſti implacabilem. In loco eum qui & a locis liber eſt conſtituiſti. Si dixeris corpus, dabis oculos, dabis aures circa Deum, & linguam, & ſenſum, & oſſa, & viſcera, & nervos, & venas. & ignoras de quo loqueris. Fuge dementiam, ut comprehendas non quantus eſt natura, ſed quantum tibi poſſibile eſt noſſe. Si corpus eſt Deus. quis eſt qni ſupportat, qui ſubbajulat cælum? Antequam ergo cælum fieret, ubi erat Deus? terra ei ſcabellum eſt. antequam crearetur terra, ubi erant pedes? Sed quando dictum eſt hoc; *Cælum mihi ſedes, terra autem ſcabellum pedum* E *meorum?* Cum Iſrael magnum quid ſaperet de templo adinveniens ſibi templum. Corripiens enim humiles & admonens, quia Deus templo non circundatur, tunc dicit, *Cælum mihi ſedes, terra autem ſcabellum pedum meorum*. Hoc ut parvis loquitur. Et quid addit interpretans ea quæ dixit, *Quam domum ædificabitis mihi, & quis locus requietionis meæ?* Ad hoc illud utile: ad naturam autem ne qnidem illud. Audi enim illius magnificæ vocis admirationem. *In mundo erat, & venit ad mundum*. Antequam enim putaretur adeſſe, aderat. Non eſt ubi non eſt: & quia ubique eſt, non circundatur a loco. Si enim in loco erat, in alio loco non erat. Quia enim omnia implet loca, & omnibus ſeparatus eſt, adeſt non adeſt. non potes intelligere tu. Hoc enim eſt quod quæritur: nihil Samaritanum, nihil Judaicum, nihil tale ut dicas,

Patres

* ſ. prodidit.

Eſa. 52. 11.

Eſa. 66. 1.

Ibid.

Joan. 1. 10.

Joan. 4. 20. *Patres noſtri in monte hoc adoraverunt* . Hoc
enim Samaritanorum eſt . *vos autem dicitis in
Hieroſolyma eſſe locum* . Non mihi montes , non
templa , non civitatem, non regionem, non lo-
cum , nec terram, nec mare , nec aerem . Cum
cælo nihil Judaicum . Bona lex eſt : lac parvis
utile eſt . Factus es perfectus : formatus es : ex-
cuſa illud , quod aliquando tibi videbatur civi-
tas Dei , templum Dei , templum Domini . Di-
Jer. 7. 4. cit enim Jeremias , *Templum Domini* , *ſi ſerva-
veritis* , inquit , *mandata Domini* . Decora vox
primo teſti . Salomon autem, ædificavit ſibi do-
Act. 7. 48. mum , ait . ſed *Altiſſimus* , inquit , *non habitat*
& 17. 24. *in manufactis hominum* . Altiſſimus & non in ci-
vitate : Altiſſimus & non in templo . Et dicit
Oſe. 11. 9. per alium prophetam , *Sanctus ſum , & non in-
grediar civitatem* . Si autem in civitatem non in-
greditur, in templo quomodo habitat ? ut dica-
tur cælum ſedes , ut non domus putetur & ter-
ra ſcabellum ? Qui autem novit eum qui ſe ge-
nuit , ipſe ſcit & revelat quia nullus eum vidit .
Et certe venit pater , & habitat & inambulat .
* *f.* conce- Et certe illa conſequentia * non conſedit ambu-
dit . lationem . Si enim totum cælum ſedes ejus , &
tota terra ut ſcabellum tactum pedum menſura-
tum , quomodo poteſt tranſire ſcabellum pedum
ſuorum ? quomodo ambulavit ? ſed habitat Deus
in animis , habitat & inambulat . Latior enim
ſinus eſt animæ , quam cælum . ſanctus in ſan-
Rom. 13. 14. ctis requieſcit . *Induimini* , inquit , *Chriſtum Je-
ſum* , dicit Apoſtolus . Quanti enim induuntur ?
quanti & vocati ſunt , & vocantur, & vocabun-
tur ? & unuſquiſque totum, & omnes totum, &
neque dividitur eis , neque inciditur, neque ſcin-
ditur , & omnibus adeſt , & ab omnibus ſepara-
tus eſt , & omnes replet : quia non eſt corpus
Deus , neque corpus circa ipſum , neque veſti-
menta . Siquidem & cum in corpore filius , nec
tunc cadit in corpus: ſed magis incorporalis na-
tura efficientias fecit corpus ſufferre . corpus
Joan. 6. 19. enim ſupra fluctus non ambulat . ambulavit er-
go Jeſus per curpus . Non ergo deitas deducta
eſt a corpore , ſed corpus elevatum eſt a deita-
te . ſpuit corpus , ejus enim natura eſt . Qui au-
tem in corpore adeſſe dignatus eſt , ſimul cum
ſputo emiſit virtutem non incidens a ſe , & lu-
tum fiebat ex ſputo . ex ſputo autem & luto
oculos qui naturæ deerant figuravit . ut ab ini-
tio intueris totum quidem corpus alleviatum, &
veſtimenta corporis efficientia . & ad veſtimen-
ta , ut videas quia divina virtus per omnes pe-
netrat qui tetigerunt . Sicut enim ignis calefa-
cit proxima ſibi , & per calefacta his quæ ad-
junguntur calefactis calorem impertit: ita ſancti-
ficavit Dominus corpus quod accepit, & per cor-
Matt. 9. 20. pus ſputum, & per corpus veſtimenta. Illa enim
mulier quæ ſummitatem fimbriæ tetigit veſtimen-
torum , fontem inſanabilem ſanguinis habens ,
hauriit per fimbriam ſanitatis medelam : a dei-
tate ſcilicet quæ aderat in corpore : ſed veſti-
menta ejus præſentiam . Neque igitur ipſe cor-
pus neceſſarium habuit . ſed quibus erat utile
contingere & tunicam & corpus , & per ſpiri-
tum videre incorporalem Deum , qui miniſterio
incorporalium dives erat . Miniſterium autem au-
diens non neceſſitatem audire debes , ſed benefi-
cium eorum qui miniſtrant , non uſum tamen
* *f.* non . ejus qui miniſtratur . multum enim nos * profu-
mus Deo , quia videmur pro Deo contendere .
Nobis enim lucrum eſt, ut religioſi ſimus: nobis
lucrum eſt ſi non perverſas habuerimus de Deo

A mentes , ne & decidamus a Deo. Decidit autem
omnis a Deo , qui aliena ſapit . De quo ſi didi-
ceris ita ut eſt , habes eum : ſi autem alium pro
alio putaveris , eum qui eſt non habebis . Quia
non agnoviſti quem putas , non habes eum : quia
non eſt talis qualem putas. Non de quolibet cer-
tamen eſt. Irridemus eos & quia iſta parva delin-
quunt qui ignorant artes. ubi ars eſt neceſſaria
eos qui non aſſequuntur ea quæ audiunt , fre-
quenter dicentem vides , dicimus , non audis ,
non intelligis. Igitur de his quæ hominum ſunt ,
culpa eſt ſi non habuerimus de invisibili Deo .
B Cum autem quis aut deſpexerit, aut audire no-
luerit, aut intelligere minus potuerit, quid pu-
tas erit ? Noli errare a Deo . Laus Dei , agni-
tio eſt Dei . Secundum quod eſt nobis poſſibile
recedere a conſuetudine . Non hominem quæris
ut [a] aperias ei oculos & aures , & os & lin- a
guam , & manus , & pectus , & pedes , & po-
nas ſub eo ſedem, & ſubjicias ſcabellum , & ſub-
ponas terram . Non eſt ex nobis Dominus , ſed
nos per ipſum ſumus . Vis autem ediſcere quia
non eſt ex nobis ? De filio ejus cum dictum eſ-
ſet , *Emmanuel nobiſcum Deus* , non ſimpliciter
nobiſcum eſt dictum , ſed cum in corpore venit
Dominus , tunc nobiſcum . cum virgo in utero
C concepit , tunc nobiſcum Deus . Ante iſtam au-
tem diſpenſationem , etiam dum eſſet præſens ,
non eras nobiſcum . Si enim corpus feceris Deum ,
& corpus plenitudinem cæli & terræ, aut quod
ſuperat ſupra hæc; in ipſo pones cælum, & ter-
ræ lapides, & omnia quæ ſunt. Si enim ut cor-
pus coextenſum eſt corporibus , primo quidem
abſtrahe omnia, ut locum habeat Deus. Si enim
corpus eſt magnum . egeſtatem dico pauperum ,
non implet omnia. nullus alius habeat locum .
Omnia enim prævenit Deus. Et ſicut repletum
vas fuerit , eo qui præceſſerat replente, non eſt
locus ut ſupermittatur aliquid aliud: ita ſi Deus
corpus eſt , præceſſit autem omnia , non habeat
D cælum locum ut faciat , neque terra locum . præ-
ceſſit enim Deus. Si autem eſt cælum & terra ,
& mare , & aer; nullus locus eſt vacuus. neque
ex natura eorum corporum quæ inſunt , neque ex
præſentia Dei: quia per corpora penetrans adeſt ,
non corpus ipſe eſt. Siquidem nec ſi anima noſtra
eſſet corpus, poterat eſſe in corpore. Sicut enim
ſuſcipiens aquam non manet quantum erat , ſed
additamentum auget magnitudinem menſuræ: ita
corpus corpori compoſitum. Et ſicut ædificiis , &
navibus, & choris, & populis, & civitatibus, &
agris, & arboribus, aliud alio additum auget ma-
gnitudinem. ſi autem anguſtus fuerit locus, quæ
præceſſerunt , quæ autem ſubintroducuntur, non
E habebunt locum. Si igitur corpora adduntur cor-
pori conſtituto Deo, angeliſque Deus, putas non
erat perfectus antequam adderetur cælum ? Si
autem ipſe erat perfectus & præveniat omnia ,
non habebant locum mare , terra & cælum . Si
autem quidem iſta ſunt , Deus autem ea fecit ,
& gubernat , & regit: inviſibilis eſt rector invi-
ſibilibus aquis ſuperſtans: Si enim ipſe non rege-
ret , nunquam paſſa fuiſſet terra mare, & neque
mare terram, adverſa & jurgans natura & eri-
gens ſe , & extollens , [b] & minans , indens b
& contendens . inviſibili autem manu ſua ſta-
tutis ſibi terminis lis non tranſgreditur . Er-
go per viſibilia inviſibilis conſpicitur , ſicut
ſcriptum eſt , *Inviſibilia autem ejus per* Rom. 1. 20.
*creaturam mundi ex operibus intellecta con-
ſpiciuntur* . Quid eſt intellecta conſpiciuntur ?

a M S. *Ut apponas ei oculos* .

b M S. *Et minas indens & contendens* .

A Deus, inquit, intellecta viſibilis. Viſibilis autem dicitur ita ſicut ſcriptum eſt, Et vidi viſionem Dei: intellecta, nepote ſuggerente oculis, quæ vidit eſſe inſcripta in operibus ejus. Quæ enim inſcripta ſunt, nobis neceſſaria videntur. Cur autem illa audis quæ viſibiliter dicta ſunt, natura autem vere & principaliter non admittis? Vidi Dominum audiſti: inviſibilia ejus non audiſti? Audiſti quia ille neſcio qui vidit Dominum, Deum nemo vidit unquam non audiſti? Audiſti quia ille novit, neque vidit, neque videre poterit: non audiſti, ſed audivit eum filius ſuus magis? quantum ipſe enim novit patrem ſuum qui ait: *Neque vocem ejus unquam audiſtis, neque faciem ejus vidiſtis*. (Joan. 5. 37.) B Si autem volueris ex tuis agnoſcere Deum, & te & Deum ignorabis. ſed ſequere humilis, conſidera ubi ſis. O quantum inter te & cælum intereſt! amplius autem derelinquitur cælum a Deo. Non ſpatiis dico: nihil enim deſertum Deo eſt: in nullo autem retinetur Deus. Forte iſti ſermones aliam linguam neceſſariam habent, quia & de alia natura dicuntur. Cum igitur ſermones moti fueriut in Eccleſia, ſiquidem de humanis negotiis, unuſquiſque acutus & acer auditor, & ex quibus patitur, & ex quibus admittit reſpiciens ad dicentem, & comparans quæ dicantur his quæ agit, & quæ proſeruntur his quæ patitur, ſtatim prudens & ſcrupuloſus auditor & agnovit & conſenſit. C Cum autem tranſmutaverimus ſermonem, & ab humanis receſſerimus, & ad Deum mentem * oſtenderimus noſtram: iſtic multi quidem ſuſcitantur, quidam gravantur a ſomno, alii delirare putant dicentem. Ut autem condiſcas hoc vitium ita eſſe, ſudeat quis honeſtus ingreſſus theatrum dicere vera his qui mendoſe confingunt, & aſſumere conſtantiam decoram; ſi autem & in illo decorum eſt ingredi loco; & incipiat dicere: Inſanitis, o homines: non videtis oculis: ſurdæ vobis ſunt aures. Iſte enim qui ſaltat, ludit veſtram cultionem, deturpat ea quæ colitis, mentitur iſte, & vos conſentitis. D Putas patientur, ut impleat accuſationem & convictionem, & non ipſius theatri accipientes lapides mittet aut volvet unuſquiſque, ut ei fuerit virtus, tanquam ad deceptorem & interficientem qui beneficium tribuebat? Si autem & perſonam comœdi, aut illorum, qui illi plurimum, clamore conſueverunt, inducens quis fuerit ingreſſus in habitu quidem lupi, incipiat autem dicere, Eſt Deus, & iſte non in templis, non in ſimulacris, non in picturis, non in manibus artificum: ſi dixerit vera apud eos qui meditantur menda*, putas concedent implere veritatis ſermones, non ante ſermones obruent eum lapidibus dicentem? Nam & ſi talia non fiunt in Eccleſiis, tamen cum ſupra ſenſibilitatem moverimus ſermonem, multi nos derelinquunt: & corpore quidem erubeſcunt recedere, mente autem olim dereliquerunt: reputantes apud ſe, magis autem fraudantes & non admittentes. Eſt ergo aliquid quod non poteſt manus tenere: eſt aliquid quod non poteſt oculus videre: eſt aliquid quod non eſt ſenſibilitas. Non habes animam? vidiſti * iſta? putas ergo, quia animam non vidiſti tuam, non eſt quod habes? & certe de anima dubius eſſe non debes ſi eſt, ſed de corpore. Corpori enim ut ſit, præſentia facit animæ. num debes dubitare? Si videt oculus tuus, ſi guſtat lingua & loquitur, & ſi tangit manus, cur dubitas, & non magis edoceris? Oſtendo tibi corpus mortui: oculus ei non deeſt, & non videt: linguam habet, & ſermonem non habet: aures habet, & auditum non habet: non guſtus ei, non tactus. Intueris quia abſceſſit artifex inviſibilis, & ceſſarunt viſibilia operamenta? Nunc * corpus. nunc carnes vivent: ſed anima, & cogitatus, & ſenſus. Si autem & contenditis eſſe corpora & carnes Deo, non opponamus ei qui non ſuſcipit, ſed ſit ſeparatus ut eſt, ſit purus, ſit liber corporali affectu ab omni loco, ab omni regione, ab omni natura. Solus enim eſt in ſemetipſo, ſolus apud ſemetipſum, ſolus reparatus ad ſe. & cum ſit reparatus ad ſe, complet omnia, ſed non corporaliter. Tuba opus eſt: vox maxima neceſſaria eſt: magis autem nec vox, nec tuba, ſed mens pura, ut videatur qui non videtur, ut audiatur qui non auditur, ut intelligatur qui non interpretatur, & dicatur qui non dicitur, ut agnoſcatur qui non comprehenditur, & ſit iſti tali Deo per eum qui talem nobis annuntiat & interpretatur Deum gloria, honor, imperium, majeſtas in Spiritu ſancto, & nunc & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

* f. extendentimus.

* f. mendacia.

* f. iſtam.

* non corpus; non carnes.

EUSEBII PAMPHILI
DE INCORPORALI,
LIBER PRIMUS.

E Multitudo quæſtionum in his quæ lecta ſunt hæc continetur. Et forte cum jejunio poteritis audire & quæ ſunt quæ quæruntur, & quæ eorum interpretatio habeatur. Quæritur enim in his quæ lecta ſunt, Si Deus in montem deſcendit Syna, & ſi circumdatur Deus in monte aut loco, Quæritur etiam quæ erat tuba, quæ ore proferebatur Dei. Quæritur, cur appropinquantes ad * montes, in quo erat Deus, interficiebantur, & prohibebatur populus appropinquare. Quid ſibi vult columna nubis ubi eſt Deus? quid etiam mons fumans? Addatur autem his, cur ſi quis vidiſſet Deum moriebatur, & non magis vivebat. Has omnes quæſtiones ambit locus qui lectus eſt. Orantes igitur ipſum Deum, qui ſolus poteſt ſua edicere, ita ad ſolutiones iſtiuſmodi veniemus. Deum quidem circumdat nihil, circumdat autem Deus omnia non corporaliter. Virtute enim incorporali adeſt omnibus, ubique præſens eſt, & ab omnibus ſeparatus eſt. Non enim ut permiſceatur adeſt, aut ut copuletur, aut ut jungatur, ſed liber & ſeparatus adeſt. Adeſt autem non diviſus, aut ſciſſus, aut ſegregatus. Neque pars quidem ejus adeſt, pars autem adeſt: neque hic quidem pars alia, alia autem pars alibi, Iſta enim omnia corporum ſunt vitia & paſſiones, & diviſiones & partitiones. Illa autem natura libera eſt a corporibus, non ſolum ut non ſit corpus, ſed & ut non habeat corpus. Nec enim ut anima incorporalis quidem eſt, circa corpus autem quodammodo eſt, aut corpus circa ipſam, aut quomodo quis voluerit dicere; neque hoc accipiendum de Deo

* meatem.

A eſt: quia neque corpus eſt Deus, neque corpus circa ipſum, neque in corpore eſt ipſe. Et quis corporibus innutritus forte ſoſpicabitur, nihil eſſe eum qui non tenetur, nec videtur, nec artatur, nec tangitur. Sed converſus edoceatur naturam negotii, qoia quæ videnrur, & tactibus incurrunt, & cogitatibos amplectuotnr, vere nunquam ſunt. Si autem & transfertur, & tranſmotatur, & ſcioditur, & dividitur, & putreſcit, & nunquam * ipſum accipit ſtatnm. Quibus enim proprietas aſt, minoratio iſta videtur, quid enim proprium eſt corporibus * niſi veteteſcant? Si enim eſſet corporum oatnra perfecta, non indigeret iſtam additameoti menſuram. Ita enim corpora infirma ſunt, & illa maxime B quæ videntur fortiſſima eſſe, quia adjovare ſe noo poſſunt. Si enim pulſus fuerit lapis, & ſemel acceperit initium ot cadat, & cœperit comminui, non poteſt revocare ſuam ruinam; & ſi ſciſſus fuerit oon conjungitur, & diviſus diſtat a ſemetipſo. Ita & de montibus efficiuntor inciſiones & ruinæ, & quanto majora ſunt quæ ſcinduntur, & taoio magnæ ſnnt & ruinæ. Et non in craſſitudine virtus eſt. Si autem oportet & ipſorum corporum ſcrutari natoras, ſecundom propoſitam quæſtionem cooſequenter videbimus quia & ipſorum corporum ſubtilitas, quæ putantur eſſe infirma, fortiora quodammodo appa- C reot. nt puta quod dico, terra aquis eſt craſſior, aquæ a terra minus craſſæ habentor. Sed cum terra incurrerit aquam, diſſolvitur. cum aotem aqua apprehenderit terram, penetrat eam. Et quod patitur terra ab aqua, hoc patitur a-

a qua ab aere. Quid enim [a] improvectiones iſtæ oſtendunt? hoc unum maxime, qnia ad incorporalitatem, & ad levius corpus, majorem imponunt virtutem ſubtilioribus. Aer enim per aquas penetrat; penetrat aotem ita ut vim faciat aquas emitti per ſe ad ſuperiores pares, quod ejus non eſt oatoræ. Et ſi quis voluerit hoc noſſe, qoia non detinentur ſuperna ab bis quæ de- D orſum ſunt, ſi quis repleverit aere utrem, eumque demerſerit io aquam, & certe cum ſit pellium natura craſſior, & gravior magis quam aer habetur, aer quærens ſuum officium, & regionem, neque cum graviſſimis utribus detinetur, ſed ſciodeos aquas ſorſum educitnr cum gravibus per aera. Iſtam igitur paſſionem, quam aquæ ab aere pationtur, & aer ab igne ſuſtinet, & * teſtis ſermonis flammæ ſunt & luceroæ. Ideo enim attenuatur flammæ ſummitas, quia incidit iſtum ambieotem aerem. Et videtnr quidem ignis a videntibus, agnoſcitur autem ab his qui poſſunt ejus naturam videre, quia ad ſuam feſtinat E regionem, ad ſuperiora ſcilicet. Iſte igitur ſubtiliſſimus igois cum ſit unus e corpotibus, proximus eſt incorporalibus. Intuere enim quaotas habeat proprietates adverſum cetera corpora. In certis enim corporibus condiſcamus imperium eſſe ſubtilium, ne craſſus effectus cadat ſicut & corpora craſſa. ſed meniem ad lætitiam. corporibus quidem ſis liber, ad incorporea autem feſtines: Ignis igitur primo quidem dicam idem gloriæ eſt ſupra omoia corpora, & illuminat alia: ſe autem non facile ab alia tenebrat. Penerrat enim per omnes, & diſſolvit omnia corpora. Quanquam e-

b nim petra ita eſt dura, [b] aot quæ poteſt confabulata flammæ non oſtendere fortiorem eſſe flammæ virtutem a ſui natura. emollitur enim & ferrum per ignem, probatnr & aurum, colator argeotum, cooflatur plumbom, & omoia quæ potantus fortiora eſſe corpora, igni cedont propter ſubtilem ignis naturam. Denique ſi projeceris lapidem in flamma, tranſit quidem, ſed non per flammam. Fugit enim flamma enm. Si antem ignis conſabulatus fuerit lapidi, per totum lapidem penetrat. Ita & ſi æramentum immiſſum fuerit in igne, aut ferrum, aut ipſum aurum, immutaotur colores omnium, & ad ignis transferuntur colorem [c] & magiſtrum. quodque c corum ignis, aat boc qua dicitur & calore & fulgore, & omnibus proprietatibus ignis. Quia autem ignis ad aurum non cadit, aorum autem calefacit, manifeſta eſt eminentia. Et quia ignis noo diſſolvitur a petris, diſſolvit autem petras, aperta eſt virtus. Et quia ignis oon detinetur ab aere, ſcindit antem & furſum currit, apertum imperium eſt. Et quia urget ſurſum fieri, & poſitione eſt & virtute & colore fortior. Sed forte quidam jurgium aquarum adverſnm ignem videt, quia ab aquis extinguitur ignis. quod quidem receſſio magis ignis eſt, qoam corruprela. Sicut enim a tenebris oon conſumitur, ſed cohabitare iiſdem non patitur. Immutemus autem, & videamus cum aqua in vas fuerit immiſſa, & oblatum vas fuerit igni, qois a quo iſtic conſumitur, quid autem veluti pœnas ſuſtinet, & ſonat & bullit. Ignis enim nunquam a frigida aqua factus eſt frigidus. aqua autem frequenter & ſemper, ut ita dicam, ab igne efficitur calida. Ergo & iſtic, quia aqua aſſumit calorem, ignis autem frigdorem non admittit. conſumitur autem aqua amplius calefacta, ab igne, & fervens utpote & emiſſa, & ebulliens, fugit pares vaſorum ad quas propinqoaverit ignis, & urgetur effugere e vaſis, & effundi. Non enim poteſt ignis ſufferre cruciatus. Ergo in iſtis omnibus ſubtiliora corpora fortiora ſunt ceteris. ſecunda autem ea eſſe virtute, quæ minus habentur in ſubtilitate, & ſecundum competentiam uniuſcujuſque uſque ad quartum. Ut aotem & iſta addantur, flamma inciſa non inciditur. Sed & ſi volueris aſſumens ferrum, aut aliud aliquid quod videtor incidere, & ad alteram perduxeris partem per flammam, manet tota, & inciſionem non ſoſcipit. Si aotem non intellexiſtis quod dictum eſt, traoſeamus ad radios ſolis. iſtos ſi voluerit quis incidere gladio, in inferiori parte non invenientur: ſurſum enim remanent non inciſi. Ita & flamma, ubi ejus fuerit radix, illic tota colligitur. Non eſt enim videre parrem flammæ ſuperius gladio inciſam remaoere, partem autem inferius, ſed tota ad ſemetipſam conjungitur. Lignum autem & terram, & ſaxa incidentes dividimus a ſemetipſis, & disjungimus partem a parte. forte autem incidimus & aerem, ſed ejecto co quod incidit, ſtatim ob ſubtilitatem ſui ſemetipſum conjuogit. Gladio eoim, aut ligno, aut lapide, per quæ inciſio efficitur (per multa enim admittit ratio fieri inciſionem) ſublato, aet propter ſubtilitatem ſui conjungit partes inciſas. Si autem hoc propter inviſibilitatem minus agnoſcitur, in aquis agnoſcitur quod dicitnr. Cum inciſa fuerit aqua, aut ſciſſa per ligoum, aut per

* adv. eumdem.

* ſ. niſi ut.

* ſ. teſtes.

---

* a *Improvectiones*) Forte io voce bac perpetam additum *im*, es vocabulo præcedenti geminatum.

* b *Aut quæ poteſt*) Forte per interrogationem, *Aut quæ poteſt confabulata* (ἐμπλακεῖσα *ſociata*) *flammæ &c*? Sic poſt pauca, *ſi ignis confabulatus fuerit lapidi*. & infra pag. 81. e. *ſi confabulatus terræ fuiſſet* (ignis)

* c *Et Magiſtrum*) Porte ſic legendum, *& magiſtrum quodque eorum ignis* &c. καὶ δεσπόζει (*dominans*) τὸ πῦρ.

a alīud aliquod [a] operimentum, poſt autem ſi ab-
ſtuleris id quod incidit, urgetur aqua ad con-
junctionem ſui. eſt enim aqua a terra ſubtilior.
Terra enim ita ſibi ut aqua adjuvare non po-
teſt. ut ex hoc appareat, quia quæ dicuntur
fortiora corpora, iſta multo magis ſunt infir-
miora, & non in magnitudine eſt potentia.
Quid enim tantum habet mons, quantum ha-
bet margarita ad pulchritudinem? magnitudo
enim calcatur, in brevi autem pulcritudo re-
quiritur. Sed tranſeamus a primis quæ dicuntur
corporibus, terræ dico, & ignis, & aquæ, & ae-
ris, ad ea quæ ex his ſunt compoſita, & vi-
dentur omnia ex his habere, calorem dico & hu-
morem, & craſſitudinem, & ſubtilitatem, &
alia, & videamus ſi eſt in his ſtabilitas, ſi eſt
manſio. Et ne quis putet materiam introduci
ſermone, aut quomodo introducuntur elementa,
quibus & inducuntur. Sed illud dico, quia in
corporibus quæ moventur. motionem autem di-
co iſtam, quæ naturalis eſt eorum qui habent
ut creſcant, qui habent ut minuantur: eorum
qui fructum afferunt, eorum qui moventur a lo-
cis ad loca, animalium utpote & arborum &
hominum. Varificatum enim eſt corpus & com-
* ſ. ſalvatur poſitum. Compoſitum enim eſt & ſalvator * per
incorporales virtutes. Neque enim arbores ſibi-
metipſæ ſtatuunt tempus ut floreant, non ma-
gnitudinem foliorum, non tempus frugum, non
compoſitionem eorum quæ figurantur, non ea
quæ intus ſunt ad cuſtodiendum, non quæ fo-
ras ſunt ad tutelam. Non enim in arborum eſt
poteſtate de his quæ ſunt in arboribus. Si enim
& in nobis rationabilibus non eſt poteſtas men-
ſurarum, non ætatum, non membrorum, neque
quando debeat procreare, aut naſci, aut creſce-
re, neque uſque ad capillos: non ſolum ut quan-
do floreant, & quando debeant, qui necdum ve-
nerunt ad florem, ſed neque de eo ut tranſfe-
rat colorem, & a nigro veniat ad album, eſt in
noſtra poteſtate, qui cogitatum poſſidemus & ſen-
ſum: ſi igitur & quæcunque in nobis ſunt natu-
ralia, non ſunt noſtræ poteſtatis, quanto magis
in irrationabilibus animalibus, non ſunt in ipſo-
rum poteſtate quæ ſua ſunt? Magis autem hoc
in arboribus non eſt & plantis. Et tamen in his
quæ ſine anima ſunt, hoc eſt in arboribus iſtis
& plantis, menſuræ, magnitudines partibus, &
ipſi omnia arbori & plantæ, & foliis ejus & fru-
ctibus, & compoſitionibus habentur, Quarumdam
* ſ. poſitus. enim fructus ſparſi ſunt, alius in alio ramo * po-
b titus. Quibuſdam autem compoſitio eſt in [b] bu-
tronibus conjungi, & immutatio colorum in iiſ-
* *αὐτῶ ejuſdem.* dem eſt, & * ipſius generis, & ipſius ſpeciei. quo-
rumdam quidem manducantur ea quæ a foris ha-
bentur, quorumdam autem ab intus ſunt quæ co-
meduntur. Et multa eſt varietas annuncians per
omnia ſapientis ſapientiam, & ipſius operis diſci-
plinam. Tamen in iſtis corporibus quia officia
quædam & ordines conſpiciuntur, & menſuræ,
& tempora, & agnitiones, ut emolliantur cum
incipiunt fructum afferre; projiciunt enim etiam-
ſi floruerit ad fructum, & educantur, & ſen-
ſim accedunt, & ad tempus occurrunt; nun-

A quam autem eſſent iſta quæ ſunt, niſi ea incor-
poralis quædam virtus figuraret: ita & in ani-
malibus leges præceptæ ſunt, ut ab equis equi,
& ab unoquoque genere genus proprium, ſimilia
a ſimilibus, & menſurata eſt concupiſcentia ani-
malibus. Non enim in omni tempore animali-
bus eſt communicatio, ſed tempus ſtatutum eſt
& agnoſcitur. Et maſculi tunc moventur, &
fœminæ tunc patiuntur, & tranſiit tempus, &
emortua eſt in irrationabilibus concupiſcentia.
Et ubi tanta varietas eſt, nonne [c] confeſſibile c
eſt ignorari ab irrationabilibus quæ fiunt? Tamen
agnoſcunt quomodo reguntur & adducuntur, &
ubi oportet ſeminari, & ubi conveniat commen-
B dari: & ignorantes quod futurum eſt, nihilo-
minus tamen legibus ſuadentur. In matricibus
autem nec rationabiles mulieres norunt quid ef-
ficiatur. Tamen & irrationabilibus figurantur,
& nullus emovet ut non moveantur extra men-
ſuram, neque ut illud manducet, & ab illo ſe
abſtineat. Nonnunquam enim & minantur plu-
rimum, & currunt quæ conceperunt, & cuſto-
dit ea quæ cuſtodit. Apud nos enim quia ad-
juvat ars naturæ, immutatum eſt a natura ad-
jumentum. Ubi autem nihil coefficit ars natu-
ræ, totum adjumentum cuſtoditur. Multa enim
ſunt quæ videntur in aliis animalibus, quæ nos
non habemus. Nobis enim neque tales cutes,
neque tanti capilli ſunt, quanti & illis. Ars
enim veſtiens ea, complet quod videtur deeſſe
naturæ. Non operimenta ſunt iiſdem; ſufficiunt
enim pili. Non opertoria; amicta eſt enim pars
quæ his indigebat. Sufficiunt quippe illis capilli
& pro domibus & tectis, & tunicis & palliis &
operimentis: & unicuique animali pro ſui natu-
ra & opertoria data ſunt. His enim, qui mi-
nus poterant ſuſtinere frigdorem, ſpiſſiores pili
& longiores indulti ſunt, aliis lanæ. & unicui-
que ſeparata eſt eſca & immiſſa, & circa illam
D eſcam alia alacritas. Quæ enim excuſat [d] ſer- d
vus, hæc perſequitur leo: & varia prupuſira eſt
magni Dei menſa, plena quidem omnibus, con-
veniens autem unicuique naturæ. Et eſt admi-
ratio. Numeri enim menſium matricibus & ir-
rationabilibus poſiti ſunt. Et quis non ſtupeat,
quia in tempore iſto concurrunt, cujus exitus
fructum apportat, cum aſperitas hiberni tranſie-
rit? ut non tenera adhuc conſtituta quæ nata
ſunt in dumo non confuta, aſperitatem autem
hiemis incurrentia perirent, & deficeret genus,
ſi ita frigdore gelidæ hiemis interficeretur. Sed
leges ſtatutæ, & fines ſunt poſiti, quando ſe-
E minare deberent, & quando fructum afferre. Et
neque illis opus eſt obſtetrice, neque arte iſtiuſ-
modi, neque ut cadat & jaceat: ſed ſtatim ut
enixa fuerit ſtat, ſtatim ut natum fuerit pecus
exſurgit, & agnoſcit irrationabile animal quod
ejecit e matrice, & quod nun viderat ut ſciens
mater agnoſcit, & progenies ad matrem conver-
titur quam neſciebat. Et cum adſint * ipſius * *αὐτῶ ejuſdem.*
generis alii, non erat irrationabilis ad modi-
cum, & ſtatim agnoſcit matrem. Agnoſcit au-
tem & ſui generis: non ignorat etiam & quæ
ſibi adverſa ſunt. Accipiamus enim gratia com-

* a *Operimentum*) Lege *operamentum*, quæ vox Interpreti noſtro familiaris pro eo quod eſt *inſtrumentum*. Sic ſupra, p. 44. c. *Provenit autem iſtum portare medicinalia operamenta*. & p. 68. b. *ceſſarunt viſibilia operamenta*. idipſum paſſim reperias.

* b *Butronibus*) Deducta vox ea videtur a Græco *βότρυς*, *racemus*. Certe ſententia hujus loci videtur eadem eſſe quæ illius apud Plinium, libro xv. cap. XXVIII. *Dependent alia pediculis, ut pira; alia racemis, ut uva, palma*.

* c *Confeſſibile*) Confeſſum, compertum, ut ſupra, p. 40. c. *inimici confeſſiles*, aperti, profeſſi.

* d *Excuſat*) Id eſt *reſpuit* ſicut notavimus pag. 46. ant. ſ.

parationis uoum ex his , & videamus . Cervi capreolus ſtatim ut natus fuerit currit ad matrem , & qnærit non onde proceſſerit , ſed unde paſcatur . Illa autam , quæ antea non dederat mamillam, agnoſcit ejus qui oatus eſt alacritatem , & aptat oato menſuram volenti contingere ot pertiogat , matri autem quæ præbet ut ſuſcipiat & paſcat . Cur autem nnn abiit ad aliam ſimilem ? Cur ipſius oaturæ alia non ſuſcepit ? Cnr non ad os patris perrexit ? cur non offendit ad latus , ſed mamillam quærit ? quo edocente ? qno ſuggerente ? Unde autem & agooſcit quid habeat mamilla ? uode novit qnid operetur fons mamillarum ? qnis ei dixit , quia fontes mamillæ ſunt ? Nam & cum cecideiit in terra , ſtatim ſtat , & neque cornua pertimeſcit cervorum talia & ira terribilia , oeque pertorbat eum immutatio gregis. Si autem apparuerit catulus canis , ſtatim ab eo qoi natus eſt agnoſcitur , quia impugnator eſt ejus . Et ſi ſimulans homo imitatus fuerit vocem canis , ſtatim & antequam videat , imitationem audiens , vocem fugit . Quis ergo in inrationabilibus ſapiens ? & certe nos qui videmur & ſumus rationabiles , ſtatim nati nihil hornm babemus , qnod eſt admitatione dignum . cur infans matrem ignorat , & patrem non agooſcie ? Neque a ſe * pergit ad mamillam , neque aliquid iſtiuſmodi facit . Quia enim eſt ſenſus in matre , & tutela in patre , & ars in obſtetrice ; ut appareat providentiæ diſpenſatio , ubi iſta deſunt natura complet . ubi aotem iſta abundant , natura cedit . Non enim ſtatim ſurgit infans : habet enim manus quæ portant . neceſſarios capillos non habuit : pili enim nvium ueceſſaria cnmplent . Quærito aotem & ipſam poſitionem fontis eſcarum qualis apud nos , & qualis apud inrationabiles habeatur . Quia enim erectus noſter eſt ſtatus , quia in inani os portamus , ſuperius conſtituit & mamillas , quadripedibus autem in aliis infixit locis . Quid aotem dicis quia unumqundque animal , ſtatim ut natum fuerit , quautnm eſt tantnm eſt , magnitudiue dico , ſed quod uibil amplius aſſumit ad mentem . Habet eoim ſenſibilitates ſuas , habet capillos , & quia nihil apud eos pretioſum eſt , ideo totum ſtatim in eis effuſum eſt . ſicut & in fructuoſis arboribus ſtatim concurrit & effunditus magnitudo . In fructiferis autem ſeoſim proficit augmentum . Ita & ratinnabilibus oon ſtatim efficitnr ut creſcant , oon ſtatim ſtatus , non ſtatim eſca . Siquidem oec margaritæ in facie reperiuntnr terræ . ſed poſt tantas difficultates quod prætioſum eſt invenitur . Tamen quod properat ſermo ad ſemetipſum dicimus quia neque inratinnabilibus . Si enim noſſent , forte quidam auſus fuiſſet , & diceret ipſorum eſſe opus . Quia antem ignorant qnidem , efficitur vero , tamen quia

* αὐτόθεν

A fiunt corpora , & figurantur in matricibus , & creſcunt poſt matrices ; quærentes invenimus quia præſentia corporalis animæ ex matricibus exeunt , & poſt egieſſum paſcuntnr , & creſcunt , & moventur . Si aotem quis dubitet , coofideret corpus unde receſſit anima , & ſciet cujus præſentia ſunt opera iſta . Ergo & corporibus ut ſint & creſcant , & maueant & nnn diſſolvantur , præſeotia animæ præbet , impertiens quæ non habet corpus . Cum enim noo paſcatur paſcit : cum uon creſcat , corpori præbet ut creſcat : cum colorem non habeat , præbet colorem : cum oon tranſeat a loco ad locum , ex loco ad locum tranſmutat . Et hoc ipſum quod vi-
B detur eſſe corpus , per animam eſt quod eſt . Recedeote autem aoima , ſtatim convincitur corpus , ſtatim diſſolvitur , ſtatim deſuit , ſpargitur , obputreſcit , emnritur , iofrigdatur , immutat colorem . Non ejus oculus videt , & non movetur maous , oou pes , auris non audit , lingua oou guſtat . & ſi immiſeris eſcam vim faciens , non efficiunt operamenta quæ intus ſunt : recedente enim artifice ſtant . Et capilli etiam non adducuntur , & moriuntur , & ungues jam oon creſcentes , & nmnia otioſa ſunt . ſicut ſabri aut alterius artificis , ſi receſſerit artifex , operamenta jacent quidem , indigent autem habeutem animam . Statim enim eſt vide-
C re fœda corpora morientinm animalium putrida , neqoe ut contingantur apta . nec enim & ad eſcam ſuot conducibilia . ita anima recedente nnn ſint utilia ad ea quæ ſuæ naturæ ſunt . Mirati enim eſt & illa , qunrum anima languore aut diſſolutione iſtiuſmodi recedit . Si autem & recedere oporret dici animam inrationabilium , horum mortificatio immutata eſt a ſtatu illorum quæ occiduntur . Quæ occiduntur enim alia ſunt & calore , alia ſapore , alia & odore , alia manducatione . Illa autem quæ moriuotor & non occiduotnr , & in ipſa morte habent immutationem ſui . In tan-
D tum enim demouſtrator quantum poteſt præſentia animæ , quia & vox ſubito recedit , & tanquam veſtigium quæ in iſdem eſt vitæ relinquit . Quid autem dicas de uoſtra anima ? ſed nnn eſt rationis ita nos iojuriam facere pretioſæ animæ . Si enim voluerimus in iſto brevi ſpatio horæ movere de ea ſermonem , & tranſitorie ejus memoriam facere , ioimici magis videbimor noſtræ animæ quam amici . Sed ſit ſermoni quidem menſura , animæ antem rationabili decens honor . Ei autem qui creavit corpora & animas , & rationabiles & iorationabiles , ab omnibus ſimul , & qui non loquuotur , per unum , per quem & umnia conſtituit , ſit gloria , honor , imperium , majeſtas , cum Spiritu ſancto , & oonc & ſemper , & per omnia ſæcula ſæculorum . Amen.

EUSEBII PAMPHILI
DE INCORPORALI ANIMA.
LIBER SECUNDUS.

A Reliquiæ , quæ de incorporali refectione heſterno nobis reſederant die , hodie ſecundum conſequentiam ſermonis [a] *iter perfruamur* . Solitum enim & his eſt , qui corpora paſcunt ſua , cum non ſuffecerint ad ſumendum plurimis ad refectionem appoſitis . [b] mandunt quantum poſſunt , recondunt autem ſibi ſuperflua in alterum refectionis diem . Forte autem non eadem imago convenit nobis . Non enim ea quæ reſederant propoſita nunc ſunt , ſed ſint ea quidem quæ præceſſerunt non eſca , ſed guſtus : nunc autem , ut ita dicam , ipſa refectio. Motus enim nobis eſt ſermo de monte Syna, in quo dicebatur fumus fuiſſe, & ignis, & procella , & tubæ , & voces a Deo : quæ omnia **B** magis quæſtiones movebant . Videntur enim iſta non conſentire incorporali naturæ. Quia igitor domeſtica efficitur ſatisfactio , cum a communibus & apertis fuerit mota , ideo in commune de incorporalibus movimus quæſtionem . Accipientes enim corporum naturas diſcrevimus, & oſtendimus quia non ut putant craſſiora fortiora ſunt , ſed ſecundum competentiam uniuſcujuſque corporis , quantum unumquodque ſubtilius eſt , tantum & fortius . Iſtinc promoventes venimus ad naturam , a natura ad inrationabilium animam. In quo loco comprehendit nos veſpera , & collocavimus manſionem. Quia ergo **C** ſucceſſit jam lumen , exſurgentes teneamus conſequentiam eorum quæ rurſum ambulantes tranſivimus . Secundum conſequentiam igitur & ordinem initium ſit ſermoni , quæ hodie de noſtræ animæ dignitate dicemus . Sicut enim a corporibus ad naturam , a natura autem ad inrationabilem animalium venimus animam ; ita promoventes & tranſcendentes , ab inrationabilium anima ad rationabilem pervenimus . ut exerciti in corporibus primum, ita veniamus ad incorporalem animam, & ab anima ad incorporalia . Et ita non ſubito ad puritatem Dei accedentes , ex fulgoribus qui inde ſunt obtenebremur . Decet enim taliter , ut anima prius **D** ſemetipſam agnoſcat . Incongruum eſt enim, ut de aliis quidem curiuſius requirat , ſemetipſam autem negligat, cui proprium corpus eſt . Quia enim poſita eſt velut in mediis gradibus , aliis quidem præcellens, ab aliis autem deficiens, forte agnoſcens ſemetipſam , deſpiciet quidem minora , protendetur autem ad ea quæ ſupra ſe ſunt . Accipiamus igitor ipſius animæ dignitatem , & efficientes ejus , ex quibus cogitat & agitat , operatur & donat corpori , & ex quibus ei adverſator utiliſſime , & ex quibus de **E** Deo cogitas & ſapit . Accipiamus autem & teſtimonia ex his quæ videntur , & e Scripturis. Et primo , quia quidam putant animam noſtram non ſolum cum corpore eſſe , ſed aut corporalem , aut corpus : multis autem ſanguis putatur & noſtra anima eſſe ; dicimus de his primum : & quia ex Scriptura circumveniunt animam tanquam ſanguis habeatur , ex ipſa Scriptura ejus ſeparemus dignitatem . Inrationabilium enim animalium animæ uno præcepto cum corporibus figuratæ ſunt . *Dixit* , inquit , *Deus* , *Producat terra animalia quadripedia*, & quæ ſequuntur. Uno ſermone genera animalium univerſa, & corpora & animas fecit, & non diſcrevit. Et iterum , *Producat aqua* . Etiam ſi hoc primum poſitum eſt ais, *Producat aqua natantia quæ in aquis ſunt* , *& volatilia cæli quæ in aere*. Propinquior enim genere aqua aeri eſt . Repletur enim aer aquis per nubes . Colata autem aqua tranſmittitur ad aerem , & nubes adunat , & velut immutatio quædam eſt aquæ ad aerem, & iterum reſtitutio . Unde & quæ facta ſunt ex aqua veluti ex craſſiori natura, quædam quidem remanſerunt in aquis, alia velut ad congenerem aerem tranſmiſſa ſunt. Sed non de his nunc ſermo eſt nobis . Sed quia aliorum quidem animalium animæ univerſæ uno præcepto cum corporibus factæ ſunt : homo autem neque cum aliis animalibus , neque ante alia factus videtur : & cum aliis quidem non eſt factus propter pretioſitatem , ante alia autem non eſt creatus propter tutelam Dei . Quia enim incipiebant ei ſubici omnia , quæ facta a Deo ſunt ; ut non ipſius putarentur opera quæ facta videntur , noviſſimus figuratur homo, & non primus . Si enim & ita noviſſimo facto homine, auſi ſunt quidam per fabulas introducere ; quid non auſi fuiſſent ſi non iſta præceſſiſſet tutela ? Aliter autem & decebat antequam crearetur Rex ſuper terram, præparari neceſſaria primum , ut ita adveniret qui ea perfrui deberet . Servatur autem & in inrationabilibus ordo , ſecundum Scripturam , Non enim prius facta ſunt animalia , quam fierent ea quæ paſcerent animalia. Quia enim factum quidem jam fuerat cælum, fundata autem jam erat terra, & mare fuerat ſeparatum ab arida , effuſus autem erat & aer , coronata autem erant quæ facta ſunt , unumquodque in ornamento ſuo : terra quidem florens arboribus & plantis: aer per avium iter avibus præbens, mare & flumina & fontes piſcibus lætabantur, qui in ſe fuerant nati . Cælum autem [c] varicatum ſuis floribus erat , & tunc factus eſt homo. Creatus autem eſt homo non uno præcepto, ſed corpus quidem dicitur manibus figuratum . Exhinc autem jam argumenta ſint de incertis . Scriptum eſt enim , quia accepit Deus e terra limum . Putas quia , accepit , dixit , addemus ei & manus? Scriptum eſt quia & figuravit hominem. Et figuratio quidem corporis jacebat, anima autem non erat ſimul creata . Sed volens Deus per opera ſeparatas ſegregare naturas ſeparatim figuravit corpus , ſeparatim animam fecit. Et factum eſt velut tabernaculum corpus : introducta eſt autem anima , & habitavit . Et ne putes quia præceſſit corpus in creatione , jam & in honore præcellit . Sed memento quæ ſupe-

Exod. 19. 16.

Gen. 1. 24.

Gen. 1. 20.

Gen. 2. 7.

---

* a *Iter perfruamur*) Forte *iter* vox fuit compendio ſcripta in M S. pro *iterum* .

b M S. *Manducant quidem quantum poſſunt* .

* c Forte, *Varificatum* , ut ſupra pag. 71. b.

A rius audiſti, quia & inrationabilia animalia ante
hominem ſacta ſunt: & non qnia prævenerunt
in operatione, jam & prima ſunt in honore. Ipſo-
rum autem inrationabilium ea quæ ad eſcam ne-
ceſſaria ſunt, priora creata ſunt. & non quia
quæ utilia ſunt animalibua, jam & honorabilio-
ra ſunt iſdem. Ergo non a temporihus accipia-
mus precioſiora ea eſſe quæ priora ſuot: ſiquidem
& terra ante iſtum qui videtur cælum eſt ſacta.
Si quia enim legit Scripturam, aut legentem au-
Gen. 1. 1. divit, inveniet quia ſcriptum eſt, *In priacipio
fecit Deus cælum & terram*. Cælnm enim cum
terra factum dicit, non iſtum qui videtur, ſed
alium ſuperiorem. Secundo enim die efficitur iſte
B qui videtur, & nominatur firmamentum. Tan-
tum enim honorabilior & iſte a terra eſt, quan-
tam & ſpacio diſtat ſuperpoſitua. Et non quia
toto die præceſſit terra iſtum qui videtur cælum,
jam & honore prima putabitur. Ita figuretur
prius corpus, & poſt fiat anima, & nobis ſerve-
tur dignitas. Factus igitur homo eſt. ita enim
nominat Deus dum dicit, *Et figuravit Deus ho-
minem limum a terra accipiens*. Necdum erat
totus homo, ſed ſi forte imago hominis, imago
autem necdum vivens, & jacebat quod factum
eſt ut operamentum: requirebat autem artificem,
non intellectu aut effectu, ſed neceſſitate poſce-
Gen. 2. 7. bat. Scriptum enim eſt, quia poſt hoc *inſpira-
C vit in eum Dominus ſpiramentum vitæ, & fa-
ctus eſt homo in animam viventem*. Et iterum,
In ſpiritum vivificantem. Ergo ab initio ſepara-
tim quidem corpus, ſeparatim autem anima fa-
cta eſt. Et corpus quidem ſine anima non vivit:
cum autem ingreſſa fuerit anima, tunc efficitur
homo in animam viventem. Et quis comparabit
opportune corpus quidem nubi, animam autem
immiſſis a ſole ſplendoribus? immutat enim nu-
bis colorem, immutat ejus effigiem, ſed non vi-
vificat. Quære ergo quomodo accepit Deus li-
mum terræ, & quomodo inſpiravit Deus. Acci-
pit enim ſine manibus, & inſpirat ſine ore. Cur
D ergo accepit? ut appareret quia non ab alia crea-
tura eſt homo, ſed a conſperſione fermentum.
Cur autem & inſpiravit; Pro eo ut dicat, quia
immiſit. Si enim corporaliter acceperimus quod
inſpiravit Deus, ut a Deo para efficimur Dei in-
ſpiratione iſta, & dividimus indiviſum. Et quem-
admodum poſſibile erat peccare eos, qui a Deo
ut pars ejus erant ſeparati? Ita ergo ex creatu-
ra quidem ipſa ſtatim ſeparatum eſt noſtrum cor-
pus ab anima noſtra. Anima autem omnium a-
nimalium, quæ ab hominibus manducantur, di-
ctus eſt ſanguis non tamen hominis. Sed cum
diceret homini Deus, ut prius effunderet ſangui-
nem, & ita manducaret, de animalibus iſte ejus
E erat ſermo. Ab initio ergo creaturæ, ita melior
eſt noſtra anima a corpore, & ſeparata eſt. Ut
autem veniamus ad ejus dignitatem, ſcrutantes
ſcrutemur quia corpora non germinant, ſed ar-
bores & plantæ acceperunt germen, & augmen-
tum, & eſcam, quam non babebant ſaxa quæ ve-
re ſunt ſaxa. Germinare euim & creſcere, & im-
bribus nutriri non habent, ſed hæc acceperunt
plantæ & arbores. Et ne quis producat contra-
dictionem, ſi aliqui lapides creſcunt in mari, ſi-
ve nigri, ſive rubri. illi enim plantis magis ſi-
miles ſunt quam lapidibus. inciſi enim cum fue-
rint, tunc lapides efficiuntur. in quantum au-
tem ſtant naturæ legibus, & radices emittunt,
& pullulationem operantur, & incrementum ac-
cipiunt, & ramis annunciant affinitatem. Ergo
plantis & arboribus iſta adduntur, quia habent
ut germinent, ut procedant, ut creſcaot, ut

A paſcantur. Animalibus autem id ineſt qnod in-
eſt, hoc eſt ut naſeaotur, & creſcant, & pa-
ſcantur. Juncta autem iſdem eſt & proprietatis
additamentum ſenſibilitas. Eſt autem hoc in lapi-
dibus ut ſint, ſed non ineſt eis ut creſcant, &
additamenta ſumant, quod eſt in animalibus om-
nibus. Eſſe autem ineſt ſaxia & terræ: germi-
nare autem & creſcere, & augeri, quod erat ar-
borum, non eſt in eis. Additamentum autem eo-
rum ſeparatum eſt ſenſibilitas, utpote quæ in
animalibus habetur. In nobis autem omnia quæ
prædicta ſunt habentur. Additum autem nobis
eſt quod noſtrum eſt proprium, & quod nobis
provenit, ut deorſum quidem habeamus omnia
B quæ habent ea quæ ſub nos ſunt, extrinſecus
autem noſtrum quod eſt proprium ſit in nobis
cogitatus & ſenſus. Iterum ea quæ poſt nos ſunt
ſtatim inrationabilia animalia cogitatu a nobia
relinquuntur & ſenſu. Habent autem omnia, quæ-
cumque habent, minora. Illis enim & quod
ſuum eſt ineſt, ſenſibilitas ſcilicet. Iterum ar-
bores & plantæ relinquuntur quidem a cogitatu
noſtro, relinquuntur autem & a ſenſibilitate a-
nimalium. Habent autem ſua proprietatem ad-
verſum ſaxa & terram, germinationem ſcilicet
& augmentum, & creſcibilitatem & eſeam. Fex
autem, & quæ putantur fortiſſima, petræ in-
quam & terræ hoc ipſum ſunt corpus, non pro-
C ducuntur, non creſcunt. ſi enim & creſcunt,
ita creſcunt ut nec ſciantur quia creſcunt. His
ita a deorſum uſque ſurſum, & a ſurſum uſque
deorſum ſeparatis, agnoſcamus quia nos quidem
ſumus in commune, ſicut & terra & lapides:
coextendimur autem & plantis & arboribus. Ha-
bemus enim ut & naſcamur & creſcamus & pa-
ſcamur. Tranſcendimua autem & inrationabilia
animalia cum ſenſibilitate. Tranſilimus etiam
& ab his, habentes quod eſt præcipuum, ratio-
nabilis quippe vitæ cogitatum. Nihil autem præ-
ſcribitur a communibus, ut puta, ſi quis vo-
luerit hominem aliquem ſeparare ab altero, non
D debet dicere, Ille qui duos oculos habet aut
duas aures; neque illa quæ in commune ſunt &
aliis, ſed illius hominis quod eſt præcipuum ad
agnitionem. Eſſe enim non nobis ſolis eſt, &
germinare non in nobis eſt tantum, & mandu-
care non hominum ſolummodo, & creſcere non
noſtrum eſt tantum, & ſenſibilitatibus uti non
noſtrum eſt ſolum, ſed quando nos & ubi, in ſer-
mone, in cogitatu, in rationabili vita, hoc homo
eſt, hæc imago, hoc eſt ſecundum imaginem, hoc eſt
precioſum, hoc imperiale, hoc eſt quod tenet per
animam. Per hæc agnoſcitur & pudicitiæ hone-
ſtas. Et certe caro contrarias ſuggerit motiones:
utpote inrationabilium ad communicationes. ſed
E animæ cogitatus gubernans motiones concupiſcen-
tiarum, & aſperitatem libidinum regens, oſten-
dit quia anima a corpore ſeparata eſt. Si enim
corpus turbatur, movetur, fluctuatur a concu-
piſcentiis, anima autem gubernat. corpus exul-
tat eſcis, anima autem cogitatu refrenat corpus.
corpus expetit eſcam; evacuatur enim, & vult
iterum adimpleri: anima autem ſub ſpe religioſi-
tatis retinet deſiderium. corpus ſitit: anima
menſurat quod ei eſt utile. corpus movet fluctus,
anima autem tranquillitatem adducit. Corpus
ſola quæ ſunt quærit, & non quæ ſua ſunt tan-
tum, ſed & ſupra ea quæ ſua ſunt. Si enim
non adeſſet anima menſurans, poſſet aviditate
eſcarum corpus corrumpi, & a potatione crepare
ſuperflua: ſed tantum anima corpore fortior
eſt, quia & corpori menſuras ad ſalutem po-
nit. Et primo quidem oſtendit quæ debeat ſu-

mere, & a quibus ſe abſtinere, & ea quæ licita ſunt manducare, quandu, & quantum, & quibus horis, & quid debeat aote eſcam operari, & quemadmodum moveri deſiderium eſcarum, & quemadmodum ſervara eſcam ingreſſam, & quomodo reficere operamenta: ut nuo ex abundaoti motione confuſio fiat ejus qui paſcit. Et potuiſſet utique corpus corrumpi niſi adeſſet anima, permitteos quantum deberet, & cootiuens quantum oporteret, & menſurans & permiſcens, & ætatibus ſemetipſam extendens, & iterum colligens non magnitudine dico, ſed menſuris. Quotiens enim iraſeitur corpus quia derelicta eſt eſca quam libeuter ſumebat, & iterum volebat, & non permiſit animæ cogitatus? Quotiens accenſa eſt concupiſceotia, & voluit eſſe ſua aliena, & accenſa eſt, & arſit flamma? ſed ſenſus rorans extinxit motionem, & marcidam flammam effecit, & oſtendit homini ratione quia homo eſt, & non iratiunabile pecus. Non ſumus inter greges ad communicationes, ſed nuptiæ apud nos, & in dumibus, & ſucceſſiones & cognatiunes habeotur. Compatimur enim alter alteri, & congaudemus. Cogitatus enim conjungit, & ſeparatæ nuptiæ apud nos ſunt. Separavit enim hoc ratio ſeoſus. & quod eſt admirabile, quæ non eſt viſa ei qui non eſt viſus, aut alibi nutrita ei qui alibi eſt educatns, ſubito tradita conjuncta eſt ratione & ſenſu & cogitatu, & præhonoratus eſt qui accepit & patri dilecto, & matri amicæ, & omoi cognationi. Non eoim mihi nunc iodncatur eorum [a] qui adulterant nummum: quia nec a cæcis agnoſcitur oculi virtus, neque a claudis ambulatio recta, neque ab adulteris nummi figuratiu vera. Sed ouptiæ ſint nuptiæ, quæ terminis rationis a cogitatu ſunt hunoratæ. Duu enim fiunt unum, quia ex unu facti ſnot ab initio duo. Et quis poterit exhibere eorum qni ſalvantur figuram, pulcbritudinem, ſpecioſitatem, qnibus triſtities conſolatio eſt? patiuntur enim, & alterutrum onera portant, & alius pro alio ſollicitus eſt, ut non triſtetur nec doleat, ne, ſi noo videat triſtem, iterum triſtetur. Aut enim figuratnr triſtitiam, aut pellit. Cum autem incurrerit aliquod gaudium? aut lætitiam, videbis iſta duplicia. Sicut enim compatiuntur ſibi in multis, ita & conlætantur. Cogitatus itaque etiam fortiſſima oobis aoimalia ſubjecit. Comprehendit enim & velocia, & tarda domuit & ſubjecit. Deſcendens antem in mare, neceſſaria nobis ad uſum eduxit, & ad aerem perveniens, inde ea quæ videmus & maodocamus depoſuit. Decerpſit etiam ab arboribus & plantis, & a terra & ab animalibus neceſſaria, & partitus eſt, & omoia nobis ob unam ſenſus rationem paravit. Nullum enim animal ita eſt forte, ut cogitatui ſit fortior. ſiquidem nec peona huic velocior invenitnr. ſed quaota carni noſtræ ob infirmitatem deeſſe videntur, hæc fortiora efficiuotnr virtute ſeuſus & cogitatus. Noo poteſt ooſtra aſpiratio plurimnm contueri io mari. Quid ergu? num aufugit nos mare? Nonne * ei maris profundum cogitatus invenit, ut nunc quidem funes io mari deponeret, nunc retia expanderet, alio antem tempore alia machinamenta immitteret? ſiqnidem & per cannas ad profundum pervenit, & per ſetas operatur. Jam autem & margaritas ſcrutans inveoit, & ſpirationi noſtræ depoſuit ſulatium. Et primo quidem, quomodo intellexit ea quæ in profundo maris ſunt poſita? & dein quomodo * cœpit, ant agnovit uſum eorum, ut quædam quidem ſepararet ad eſcam, quædam autem reconderet ad medelam, alia eligeret ad urnatnm? Invenit autem & iter in mari. Accipiens enim e terra arbores, vehicula in dorſibus operatus eſt maris. Generans enim artes aut ſuſcipiens, ad ea uſus eſt quæ accepit, & teſtator creatura ſapientis per omnia Dei. Accipiens enim aquam & ignem & terram & aerem & arbores & mare & fontes & montes & campos, nihil horum ita ut accepit otioſum eſſe permiſit. Coacceperat enim virtutem cogitatus & ſapientiæ. Et ideo conſiderans ea quæ iuidem eraot occulta, habuit ſenſum, ne ei adveniret & operaretur & uteretur. Accepit enim ignem, & invenit ſolatium tenebris & noctis obſcuræ. Invenit quomodo ex lapidibus efficitur ferrum. invenit quomodo eſſet æramentum a terra. Inveoit quumodo aurum purgatur, quomodo argentum eolatur, quomodo plumbum conflatur & ferrum, & quomodo ex his vaſa figurantur, & vaſorum varietas, & quæ ad tutelam, quæ ad medelam, quæ ad operatiunem terræ, quæ ad navigationem, quæ ad terram, quæ ad lapidem, quæ ad ligna, quæ ad aquam ſuot neceſſaria, & quæ materies magis quomodo conflatur, & quid debeat accipere, & quomodo oporteat coefficera ſpiritum flammæ ex igne: tanta ſuot bona, lumen noctibus, medela ægrotantibus, operamentum artibus, & agricolis pugnaotibus tuitionem, pacificis tutelam. Iterum autem ſecundum unumqnodque operamentum & vas, quaota ignis operatur conſideremus. Fecit aurum, & ex auro tanta; argentum, & ex argento tam multa; & æramentum, & ex ipſu imprimis neceſſaria: & uuumquodque quod colatum aut conflatnm eſt, primo quidem ioveotum eſt, dein diſcretum, & poſt confectum, & ita uſum. Didicit enim cogitatus quibus paſcitur ignis. & certe aliquotiens offert ligna ad coctiones, aliquutiens autem ut maneat, & per quem ligna conſumuntur permaoſerit, per iſtum ſenſum uutrita arguuotur. Io tantum enim dives eſt qui tribuit, & taotum ditatus eſt qui ſuſcepit, quia ſi voluerimus contendere, & tautum ex opificiis ignem exponere, & utilia quæ ex igne ſunt maniſeſtare, tranſiet oux coojuncta diei, & manebunt igois ſolius non plana. Apparet autem dives qui creavit Deus, & qui dignus eſt habitus ſenſus tali divitia, ut hæc omnia ſcrutaretnr. Vidit enim cogitatus in ſabulo vitrum. Intuere ergo quantum diſtat cogitatus a corpore. Quid videt oculus? ſabulum. quid videt ſenſus? vitrum. Intueris alium & aliom. ille enim videt ſabulum, iſte autem videt vitrum, quod necdum eſt. Ergu non oculus corporalis intuetur, qui nec videt oiſi affuerit anima. Sed & cum videtur videre, alitar videt corpus & oculus. & certe aoima videt per aum. aliter iotuetur cogitatus a ſemetipſo. Non vidit corpus æramentum, nou vidit corpus ferrum, ſed lapis erat & terra. Cogitatus autem videns quæ non videbantnr, æſtimans quid facturus eſſet ignis, * ſi confabulatus terræ fuiſſet * iſte, non tameo omni; & illi lapidi, & oon omni. Quærens eoim æramentum terram accepit, & quærens ferrum lapidem ſumpſit, & non erravit, ſed

a M S. *Qui adulterant nummus.*

* *forte* &.

* *f.* cepit.

* *Supra p.* 69

* *f. iſti.*

agnovit in quantum deberet igni permittere. Si enim tranſierit menſuram a Deo acceptam, ignis qui purgat conſumit. Ita in iſtiuſmodi materiis immiſit cogitatus ſuam admiratinnem, in vaſis ſuam varietatem, in operationibus ſuam virtutem, in operamentis ſuam ſapientiam. Procreans enim artium gentes & diſciplinarum populos, & nationes & genera, & ſeparans alia aliter, & in alio opere aliter operatus eſt unicuique operamenta ſeparata, & ſuggeſſit materias; & illam quidem poſnit auro, aliam ſeparavit ad argentum, alteram ad æramentum, & aliæ oſtendit ferrum, aliæ demonſtravit ſabulum, & ex ſabulo fructum vitri. B Aliæ dedit invenire naturam arborum & operationem, & nſum, & tempora. Aliæ ſructus eorum, aliæ cultnram eorum, aliæ adinventionem eorum, aliæ medelam ex ipſis, & ipſi medicinæ noſtra corpora. quid deberet amburere, qnid oporreret coquere, cnm quo deberet miſcere, quid deberet ſeparatim offerre, quid conveniret cum plurimis, quid crudam, quid incipientibus morbis & illi paſſioni, quid autem promoventi & jam poſito in ceſſatione, quid etiam in inſiſtendi initio, quid vero reddenti, & cedenti, & recedenti. Non deſpexit nec animalium ſructus, ſed totondit nobis indumenta ex ovibus, totondit & e capris plurimos uſus. C Et non eſt dinumerare quanta ex animalibus & alimoniis nobis dederit ad operimenta, ad uſum, ad medelam, ad opera: quanta ex arboribus, quanta ex ſaxis, quanta ex aqnis, qnanta ex natantibus & volantibus, quanta ex auro & argento, & lignis, & lapidibus, & æramento, & ferro, & plumbo, & quæ ambnruntur & non amburuntur, & attenuantur, & contexuntur. Et mibi quidem videtnr cogitatas ita eſſe ſicut vir quidam dives, ſua cupiens dinumerate & ſcrutari, non ſufficit, ſed ob multitudinem poſſeſſionum & ſubſtantiæ, neque rationibus aut ſenſibus A vacare potens, ſed ſaperatus ab his quæ habet, manet incertus. Tale neſcio qaid & nunc paſſas eſt cogitatus. Similis enim eſt ei qui fluctus dinumerat. In eo enim dum vulamus propnetatem ejus in igni videre, exſurrexit ex mare alia unda, & alius meatus a flumine, & a fontibus, & ab illis irrigationes, & uſus ex arbnribus, a fructibus, a radicibus, a foliis, ab his quæ a foris & ab intus habentur, & in animalibus quæ a foris & ab intus ſunt, & pellis ad alium uſum, & oſſa ad alteram neceſſitatem. Et ne quidem ſtercus inutile extitit, precioſitate cogitatus adpreciatum. B Sed nonnunquam & e meſſibus, quia multum attalit terra, plnrima relinquuntur, quia nnn poteſt poſſeſſor colligere quanta & ſeminavit, & terra multiplicans præbnit. Maneant igitur fluctus & undarum procellæ, & meatus flaviorum & fontes, & quæcumque derelicta ſunt de fructibua, cogitatus & progenies & opera: & putantes nos hodie implere poſſe ea quæ reſederant, plura habentes recedimus & hodie. ita ex bonis * anguſtari non nos pigeat, ſed quanto potuerimus ſcrutabimur coronas, atpote ferentes Altiſſimo, ex quibus in terra & mari eſt operatas. Quæcumque autem nos tranſcendnnt, & ſuperant, in eo ipſo quod C vincimur, victori ipſi ex operibus ſuis ſint & iſtæ coronæ. Retinentes igitar qanuſque & pervenit ſermo, recondamus ſermonis reliquias, ut iterum ad ipſam menſam ſedentes, iterum iſdem ipſis fruamur bonis. Unnm autem eſt qaod decet & nunc, ut reddatur ei cui ſemper redditnr, & ſemper debetur, in his quæ præceſſerunt gratiarum actio, & in his quæ incipient gloria Deo ſancto, qui omnia nobis ſubjecit, per Spiritum cogitatu nos præhonoravit. cui eſt per unigenitam ſuum Filium cum Spiritu ſancto, gloria, bonor, imperium, majeſtas, & nunc & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

* f. anguſtari.

EUSEBII PAMPHILI
DE SPIRITALI COGITATU HOMINIS,
LIBER TERTIUS.

IPſe ſemetipſnm cogitatus reficit, ipſe ſemetipſum paſcit, ipſe ſemetipſum fortificat ipſe ſemetipſum conſiderat. Ipſe enim ad ſemetipſam ſe colligit, & ſemetipſum intuetar, & artatur in ſuis. Non enim ſicut oculus alia quidem videt, ſemetipſam autem intueri non poteſt, quia nec ſuæ naturæ eſt at ſe reſpiciat. Non ita & cogitatus. Neque enim ſicut vultus in ſpeculo, in alio quidem videtur, ad ſemetipſum autem converti non poteſt. Non ita & cogitatus habetur, ſed ſemetipſum videt, & ipſe ad ſemetipſnm convertitur, & ſe intuetur, & alia multa. Et non ſicut [a] vox levibus quibuſdam offendens reſonat, ita & cogitatus ad ſemetipſum reſonat ut echo. Vox enim offendens aliunde reſpondet. Cogitatus antem ipſe ſemetipſum ſcrutatur, & ipſe ad ſemetipſum tanquam penetrans recurrit, & revolvitur in ſemetipſo. Diverſum autem ſcit. nunc aut deſurgunt libidines, & ſpirant concupiſcentiæ, & pelluntur metas, & non ſalvatur quod ſapit. Infirmatur enim & fortiſſimus cogitatus. Cum autem pudicitia fuerit ingreſſa aut excitata, ſtatim D concupiſcentiæ & libidines, ut ancillæ, quæ ante ſurrectionem dominæ turbaverant domum, mox ut viſa fuerit domina, alia alibi abſconditur, alia alibi fugit, & negant jam mutiones, & colligant luxnrias, & revocant ventos, & quieſcunt fluctus, & efficitur tranquillum. Hoc enim eſt pudicitia in anima. Quid tale præbet tranqnillitas in mari? quæ nonnunquam & obfuit feſtinantibas. Frequenter enim tranquillitas & opportunos ventos expectantes fraudavit, & nonnunquam & ſiti interemit graviori, utpote a temptationibus motæ. E Sed non talis pudicitiæ habetnr tranquillitas, ſed quæ compeſcuit ventos, & confregit fluctus, & ſtatim adduxit ad portum, & mox erexit ex pudicitia fractus. Cogitatum quippe, qui ſapiat animæ dignitatem, ſanctimonii honorem, puritatem honeſtatis, tunc videt oculas animæ, quia excuſſit ab eo pudicitia pulverem concupiſcentiarum, procellarum libidinem. Si quis expertus eſt tempeſtates concupiſcentiarum, expertus eſt & tranquillum pudicitiæ, ex his quæ paſſus eſt, & ex his a quibus ſalvatus eſt, agnoſcit quæ dicuntur. Co-

[a] MS. *Vox lenibus quibuſdam.*

a gitatus enim [a] concupiſcentiarum dormiunt, motiones, fluctus, immiſſiones, turbelæ. Neque dormientibus dormire permittit. Accenduntur enim & per ambitiones, & jacentes perturbant, & cum dormientibus non dormiunt, ſed ſemper ſunt inquietæ. Cum autem pudicitia fuerit ſubingreſſa, cum illa habitaverit ut domina, cum detinens fuerit, cum ſuis retinaculis tutaverit domum; tunc ſicut prædomiti equi, & ad præſepia quieti ſunt, & in itineribus rectum agnoſcunt iter, nutibus utpote digitorum adducti: ita cum ſemel tenax fuerit pudicitia, & domuerit concupiſcentias, & mitigaverit libidines, manducamus honeſte, & bibimus menſurate. menſurat enim quæ adeſt pudicitia. Denique & honeſte dormimus, B & ſobrii excitamur, & videmus pulchritudinem vultus, & pulchritudinem, & non ut offenſionem. Aures quoque noſtras non perforat melodia. Scit enim b pudicitia & ſolvere ceram in [b] auribus, neque noceat audientia. Noſtra enim membra operamenta pudicitiæ fiunt. Oculus videt bonam faciem, & cum honeſtate eam intuetur. Non movetur ad concupiſcentiam, ſed videt in facie pulchritudinem, & cogitat qualis ſit pulchritudo in anima; & quæ a foris ſunt bona ad ſemetipſum adducens, & a bonis bona decerpit, & non in malis offendit. Sicut corpora incolumia ab omnibus utilitatem accipiant, & a motu, & ab exercitio, C & a curſu, & ab unctione, & a ſomno, & ab eſca, & a potu: ita e contra, quæ ægrotant ab omnibus nocentur. Vini enim etiam odorem excuſant & unguenti nidorem, & itineris motum, & eſcam, & frigdorem, & calorem. Omnia enim eis nocent qui male ſe habent. Omnia autem profunt his qui incolumes habentur. Ita & libidinoſum omnia movent ad noxam, & vultus, & pulchritudo, & compoſitio melodiæ, & veſtium varietas, & honor quidam, & bona opera ad mala transferantur ei. Qui autem ſobrius eſt, ex adverſo; quia & contraria illi ſunt, a bonis enim bona decerpens, D dives in bonis eſt. Ita ergo precioſa eſt pudicitia, quia dum adeſt, & juſtitiæ præparat locum, c dat etiam ſpacium & virtuti. [c] intellectum autem, ut interpretetur nomen, ſalvat. Ergo amplectitur & circumdat virtutem, & ſicut mater quædam pietatis efficitur fratribus. Bona quidem eſt & virtutis fortitudo, ſed non ſemper eam neceſſariam habemus. forte autem audebo & dicere, Utinam non eam, ſed opus. Si quis enim eam acceperit, tantum in bellis eſt utilis. Si autem & in pace neceſſaria eſt virtus, forte ut coefficiat pudicitiæ. forte enim cum jurgantur concupiſcentiæ, & illarum fluctus eriguntur, opus E eſt ut viriliter reſiſtat pudicitia. Si igitur adveniens iſtic juverit, tunc erit precioſa & in pace virtus. Non quippe ſemetipſam vindicans, ſed pudicitiæ coadjuvans. Si autem & in bello virtus ponatur, medietatem generis deſpicit. Mud lieres enim [d] ad præliandum armamus. pudicitia autem & in viris precioſa eſt, utilior autem & mulieribus. Cur autem non dicatur, quod verum eſt, quia & virtutis ipſius fructus & in bellis ob pudicitiam neceſſarius eſt? Ideo enim ſuſcipimus prælia, ut non adverſarii ſuperantes, mulieres extra legem pudicitiæ corrumpant. Si

A enim ob hoc pugnamus, & pugnæ terrores ſuſcipimus, virtus ob pudicitiam & in bellis certatur. Sicut enim naupegia ars gubernatrici miniſtrat, ita & virtus pudicitiæ præparat tranquillitatem. Diviſa eſt igitur virtus ex parte maxima generi noſtro. ſed nec viris omnibus utilis invenitur. Prævenit enim eam & temporibus pudicitia. Qui enim adhuc adoleſcentes ſunt, & necdum opera belli didicerunt, nec ad prælia vocantur, nonnunquam pudicitiæ ſibi impoſuere coronas. ſed & ob infirmitatem plurimis quiete donatis pudicitia adhuc utilis invenitur. Nam etſi ſenio deponuntur libidines, ſed adhuc uſque motiones concupiſcentiarum, intuſque & [e] fornicationes ægrotant & occidunt, quæ libidinem e B continere non poſſunt, & patres dehoneſtant, quæ monitiones pudicitiæ non libenter accipiunt. Si enim adeſſet pudicitia, neque furaretur quis, neque occideret aliquis, amaret autem & patris monita filius. Divina poſſeſſio iſta, ſed difficile invenitur. Qui autem jam habent illam, quæ poſt reſurrectionem futura eſt converſatio? Dicit enim ipſius regni Dominus & apportator: *Quicumque reſurrectionis mortuorum digni fuerint, non nubunt, neque nubentur, ſed ut Angeli erunt Dei*, quia nec mori jam poſſunt. O immortalitas pudicitiæ juncta! Qui in bellis vin- Matt. 22. 30 Marc. 12. 25 Luc. 20. 35. C cunt non efficiuntur ut angeli, ſed qui neque nubunt neque nubentur. Hoc judicium eſt ejus qui fecit naturam. Nam & alibi ad ornatum ipſius pudicitiæ locutus eſt Dominus: *Non omnes*, inquit, *ſunt digni*, *ſed quibus datum eſt*. Matt. 19. 11 Quod enim homo ex natura non habuit, hoc ſit deſuper donum. ſed mihi quidem pudicitia iſta ſuam pulchritudinem oſtendat, & ſenſim trahat, & relinquatur non cedens, neque repleta & capta: ſed ſicut avis quædam adornata, nonnunquam ludere deſiderans ſenſim recedit, & in eo dum videtur, movet deſiderium, ſenſim autem dum movetur, inlicit ut eam quis inſequatur; non capitur autem, quia ipſius eſt ut ef- D fugiat: protendit autem curſum, & cum quis maxime putaverit ſe comprehendiſſe, movet pennam & volat: ita & pudicitia ſuam varietatem in honeſtate proferens, ſenſim autem ſe movens & commovens, in tantum me traxit ut inſequerer: cum autem jam putarem me poſſe manum extendere, eamque comprehendere, movens pennas ſuperias ſe cælo conjungit, ad angelos ſcilicet, ubi ejus natura eſt ut maneat. Et ipſa quidem non comprehenſa manſit, me autem reliquit ſtupentem, & deſiderantem comprehenſionem, quam perſequens non apprehendi. Etiam quidem colligamus ſermonem, & E quia pudicitia multa ſuperans, & ſermonem ipſum qui de eadem eſt ininterpretabilis, receſſit, univerſam humanam tranſcendens naturam: ſermo autem inveniens quæ Deus hominibus donavit, & hoc mortalibus, per quæ immortalitatem eis procuravit, ad gratiarum actionem iterum ſe convertat, & de ſancto & ſanctificante, per quem ſanctum hoc donum hominibus miſit, per unigenitum ſcilicet ſuum filium, ſit ei gloria & honor, imperium, majeſtas, cum Spiritu ſancto & nunc & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

---

a M S. *Concupiſcentiarum motiones, fluctus, immiſſiones, turbelas, neque.*

b M S. *Auribus, ne noceat audientia.*

c *Intellectum autem*) Auctor etymologici magni, Σωφροσύνη παρὰ τὸ σώζειν τὸ φρονεῖν.

d *Ad præliandum*) M S. *Ad prælia armamus*. Forte legendum, *ad prælia non armamus*.

e M S. *Fornicationes ergant & occidunt.*

EUSEBII PAMPHILI
DE EO QUOD DEUS PATER INCORPORALIS EST,
LIBER QVARTVS.

AD ipſum Deum noſtrùm erigamus cogitatum, jam non concedentes cogitatui fugere & vitare. parcimus enim timenti: urgemus autem non quantus eſt Deus eum quærere, ſed quantum ipſi cogitatui poſſibile eſt æſtimare. Multas enim adinvenit ſibi confugiones, & dilationes, & circuitiones, bonum utpote pertimeſcens timorem. Sed ſicut equo nonnunquam territo, & nolente rectum iter petere, & fræno vim facimus, & calcaneis pungentes corrigimus, & refrænare temptamus ab his quæ ei non concedimus: ita & nunc extollere ad Deum cogitatum debemus, quærentes illa quæ & Scriptura de Deo quæri permittit, quia neque in domo Deus, neque in
a ſimulachro; non in monte [a] aut terra; non in aere, nec in ipſo toto cælo; neque recluſus eſt, neque retinetur, neque confixus eſt: ſed omnia quidem incorporaliter complet, ab omnibus autem inenarrabiliter eſt ſeparatus. Nos autem & late irridemus eos, qui putant eſſe Deum, aut Deos, tanquam gregem quemdam recluſum in mandra. quippe valde & reprehendimus eos, qui volunt in ſimulachris virtutes divinas recluſas haberi, ex vi ſcilicet hominum malignorum. Irridemus enim eos cum habitus appoſiti fuerint in ſimulachris, quidam quidem ſeminarum, quidam autem maſculorum, & quadrupedum, & ſerpentium. Tantum enim lucrum capimus ex iſdem, quia ex his quæ alii aliter & dicunt & agunt, & conſtant & diſſentiunt, confitentur quia eum qui quæritur ignorant. Neque enim corpus eſt Deus, neque corporis aliquid, aliquis ut puta color: neque in corpore, qualis putatur eſſe anima; neque circa corpus, ſicut putatur ſenſus; ſed liber eſt & a natura corporis & habitu. Corporis enim natura in compoſitione habetur. Quæ autem componuntur, omnia ea quæ ante jam facta ſunt, compoſitionem accipiunt. ut puta quod dico, lapides erant creati, compoſitio lapidum fecit domum. Deus autem ipſe auctor & initium eſt, & non ab his quæ erant facta, ipſe compoſitus inveni-
b tur. [b] Simplex enim & uniformis eſt Deus, & * compoſitus, quippe vivens ipſa quæ eſt. Corpora enim quæ accipiunt vitam, ipſa & fraudantur vita. Qui autem nec initium accepit (Deus enim initium non accepit, quis enim & daret?) non vita in corpore eſt Deus, ſed vita. In tantum enim repetit cogitatus quod ſibi utile invenitur. quia petræ quidem & lapides hoc ipſum ut eſſent habent: arbores autem & plantæ ad id quod ſunt aſſumpſerunt ut & exſurgerent, & germinarent, & creſcerent, & paſcerentur. animalia autem irrationabilia ad ea quæ dicta ſunt etiam hoc aſſumpſerunt, ut ſenſibilitas eſſet in eis. Nos

* f. incompoſitus.

A vero cum his omnibus accepimus cogitatum & ſenſum, & ad nos uſque ſemper quod erat honoratius, additamento efficiebantur honoratiora. Nobis autem ad ſuperiora jam non ex additamentis agnoſcitur dignitas, ſed ſi forte a detractionibus: detractionem autem dico non ex his quæ jam ſunt, & habentur, ablationem, ſed ipſam naturam quæ non indiguit iſtis: utputa non habet neceſſe angelorum creſcere natura: quæ enim non augentur, & non minuuntur. Quid ergo inferior eſt natura angelorum, quia arbores quidem & plantæ paſcuntur, & creſcunt, & additamenta accipiunt, angelorum autem natura neque germinat, ne-
B que pullulationem ſuſcipit, neque ut paſcatur aut addatur? Cui enim ablatio incrementi eſt & aliorum quæ diximus, non eſt damnum his qui poſſident ſine iſtis id quod ſunt, ſed dignitatis eminentia. multa enim non inſunt angelis, neque adſunt quæ in nobis habentur. Et non quia deeſt illis quæ non habent, ſed quia nos indigemus his, ideo nobis adeſt ad ſolatium id quod ab hiſdem deficimus. Non ſunt nuptiæ apud angelos. Data enim eſt viro mulier ad adjutorium: angelorum autem unuſquiſque propria natura ſufficit ſibi. Non conficiuntur angelis indumenta, ut * conte-
C xant quæ cohabitant. Non domus iſdem, ſufficit enim cælum. non lectis indiget ſine ſomno natura. Non menſa apud eos. forte autem nec paſcuntur. aurum autem & argentum & æramentum & ferrum, & omnia quæ miramur creata & inventa, apud nos & uſus habetur, illic autem nec nuncupatio nominatur, nec invenitur. Quid ergo? num ex tantis quæ putamus a nobis bonis ſuperamus Angelorum naturam? Nos enim divites auro ſumus, angeli aurum non habeat. non ideo pauperes inveniuntur, quia aurum apud illos non eſt, ſed magis illi divites, qui nec auro indigent noſtro, nec argento. Quid opus eſt
D ferrum in cælis? utrum ad culturam, aut ad navigationem, aut ad bellum, aut ad medicinam? Quid opus eſt permixtione illis, ubi non ſunt commutationes? Sed nec ſervis opus eſt eis. ſufficit enim unuſquiſque ſibi. Et quæ putamus nobis eſſe magna, & bona, & neceſſaria quæque ſunt nobis, illi naturæ omnia ſunt otioſa, & quæcumque ex animalibus nobis ſunt utilia, illis ſunt non neceſſaria. Tauros enim ad culturam non habent opus, neque equos ad bellum. non indigent igne ad luminaria, neque ea quæ per ignem ad curam. Non aqua eſt eis neceſſaria, non ex mari, non ex terra: non illa quæ ex imbribus apportatur. Non ſomnum ad refectionem neceſſarium habent, non eſcas ad ſalutem. Forte autem quidem & mirantur audientes, qui mente ad angelorum cho-

* f. contegant.

a M S. *Aut in terra, non in mari, non in aere.*

b M S. *Simplex enim & informis eſt Deus.*

ros non pervenarunt. Quibus enim beatitudo eſt
ſi manducent & bibant, & nuptiis otantur, &
poſſeſſiones habeant, & theſauros recondant, &
judiciariis digoitatibus perfruantur; his atiam
aa quæ ſupra iſta ſunt minora putantur. Sed
non contaminemus ſanctum illum angalorum
chorum; non ſit ibi femina, ubi ſuccaſſio ne-
ceſſaria non eſt. Non qoia creaturam accuſo;
unumquodque eoim officium in ſua natura ja-
cet, bena translatum autem a ſuis locis, & re-
gionibus & natura ad quam conſtituta aſt, re-
vocat ad ſe legis divinæ virtutem. Quomodo
enim decori in mari ſunt piſcium greges? quo-
modo decoræ ſuot illorum in meatibus fluminum
exultationes? quomodo nitent in exitus fontium?
Si autem voloeris iſtos, ut dans beoeficium, ex
aquis ad puritatem aeris educere, ad perditio-
nem piſcium beneficium fiet tuum. Ergo piſcis
quidem ſit ubi eſt; quidam anim in mari ſuot
poſiti; & ſint ubi eis aſt datum: alii in flumi-
oibus & in fontibus natant, quia oon iodigent
tuis beneficiis ad intaremptionem. Quid ergo?
quia bona eſt aqua piſcibus, deponamus illic
exultantes & homioes. Secundum iſtum igitur
ſermonem, ſint maſculus & femina utiles apud
nos & neceſſarii, hominum autem naturam con-
tra naturam non deponamus. Si aoim aſcendare
non poteſt oatura piſcium ſupra oatotam, quo-
modo non magis timebimus, ſi angelorum natu-
ram verbo auſi fuarimus deponere, quæ non de-
ſceodit? Alias autem & oihil amplius fiet a no-
bis, niſi ut blaſphememus. Nec enim etſi volue-
rimus vim facere illi naturæ, perurgebitur: ſed
illi quidem manent liberi ab iſto habitu corpo-
rali. Nequa enim maſculus, neqoe femina apud
eos eſt, & non de tarra. Et hoc, forta eoim
audiſti mirabila illud Apoſtoli dictum, quia &
Gal. 3. 28. apud quos oatura ſtatoit maſculum eſſe & femi-
nam, apud iſtos ipſos fides, & per fidem coo-
junctio ioveoitur. Io Chriſto enim, inquit, oon
eſt maſculus, neque femioa. Si igitur ubi ex na-
tura aſt maſculus & femina, io Chriſto efficitur
nequa maſculus oeque femina, ſed imitatio ao-
gelorum; cur non magis ſuſcipimus gratiam ut
aſſumamur, aut ne naturam angelorum dapona-
mus ad noſtram? Sed nos erigamus noſmetipſos,
& ad ſuperiora cogitatum perducamus noſtram,
ad angelorum ſcilicet pratum, & aſſiſteotes pra-
tis, videamus non oune flores axeuntes, oeque
coloribus varios, neque in odoribus diverſos?
ſed videamus illic cælo ſuperius locum, per an-
gelos autem ſplandaotem. Multitudo anim il-
lic non tanta quanta aſt ſtellarum. Si anim &
multæ ſuot ſtallæ, ſed in magnitudinibus & cor-
poribus conſtitutæ, locis iodigent, & ex ma-
goitudine cæli multitudo menſuratur earum.
Taotæ anim ſunt, quantas capit & cælum. An-
geli autem non iodigant loco, ſed liberi a lo-
cis viventes ſunt, & io alterutrum agentes.
Non in cooſuſione quippe, nec exultationa cor-
porea, ſed ſemper io lumine ſuot: ipſi lu-
men tale, quales & ſunt. Apud illos anim noo
nox ad refectionem habetur, non dies ad ex-
ſurrectionem. Semper enim habent lumen, &
lumen nou hoc quod apud nos eſt. Hoc anim
ſenſibilitatibus menſuratum eſt, illud autem aliud
aliquid. Nihil ſane nos prohibet in iiſdem ipſis
comparationibus volutari, quia & piſcibus lu-
men habetur non tantum quantum & apud
nos. Commixtum enim illud eſt lumen, quod
apud piſces habetur aquis, & ideo non ita ſi-

A cut apud nos permanet purum, ſad lumen &
illic aſt. perlucet enim & ibi per aquas, ſed
non eſt ita purum ut nobis. Et ſi quis aliquao-
do vi merſit in aquas, & io aquis ſuos aperuit
oculos, vidit quippe quod apud nos eſt lumen;
videt, inquam, hoc clarum in aqois caligino-
ſum. Utamur autem & alia comparationa. Præ-
ſens enim iſtius horæ conſtitotio teſtimonium
ſermoni impertiet. Hoc quod apud nos purum
eſt lomen. quia enim nubes adveniens conſtitit
ſuper nos, aquis otpota plana; non permiſit au-
tem tale ad nos lomen venira, quale heri &
pridem habebamus in oculis. Aeris enim triſti-
tia perviſa oſtendit quanta immutatio eidem ipſi
B lumioi ab interjectis nubibus perficitur, ut apud
nos. Si autam præcepto Dei evacuatis aquis fo-
gatæ fuerint oobes, & natura ejus eſt, iterum
oobis advenit lumen, non aliud quippe factum,
ſed liberatum a nubium permixtione, iſtam quam
videtis conſtitutionem præbentem. Ergo & in ma-
ri, & in aquis erat aliud lumen, non alterum
quippe natura, ſed ſub iotroductione aliorum
caliginoſum. Ita & apud nos ex conventu nu-
biom & aquarum hoc factum eſt, quod videtis
per nubes. Secundum iſtum igitur ſermonem,
& per aerem penetrans lumen non eſt tale qua-
le a ſola emittitur. Si anim maxime eo quod
perſpicuus aer habetur, latet permixtio: ſed
C ſi quis voluerit cogitatu evolare, & velut in
aquis nubium ſe mergere, & nubes tranſire, &
aeris permixtionem tranſcendere, pervidebit pu-
riſſimum lumen. Sicut enim hoc quod apud nos
eſt lumen, regionibus & ſpatiis & offenſionibus
ſempar minuitur; ita rediens, & ab aquis lu-
men abſtergens, & a nubibus te ſeparans, & a
permixtiona aeris liberaus, traoſcendens autam
& iſtius luminis puritatem, relinquis & [a] ip-
ſum ſolum inferius. Tranſiens quippa & cælum
ſoperius, occurres lumini: non illi qui a ſole
eſt, nec illi cui ſucceſſio nox eſt, neqoa illi
qui a parietibus prohibetur, nec illi cui offen-
dunt umbræ, naque illi qui permiſceatur aeri
& aquis, ſive per nubes, ſiva per mara, ſed lu-
D mioi puro. Et oe putes me nunc Angelos dice-
re lumen: eſt enim & ſuper hoc clarum lomen
clatius. Io iſto igitur lumina ſempiterno, io
iſto qui non io ſucceſſionibus habetur, qui non
aliquando quidem aſt, aliquando autem non
eſt: in iſto, qui cælo ſuperius eſt, & non a cæ-
lo iſtic: cui ſol non eſt genitor, non luoa ma-
ter, non cælum a ſtellis, non lucernarum ſplen-
dores, ſed lumen illud. Tu enim ſine ſole lu-
men videra non potes, nec ea quæ iofra ſolem
habentur, & ea quæ quærootur ot teneantur
maou. Noo eorum qui quærunt quid guſtent,
aut odore aſſumant. non eorum qoi auribua edo-
centur, & oculis vident, ſicut in aquis. Illic
anim alia converſatio eſt, & alia in terra, &
E io aere non eadem, & cælum aliam habet con-
ſtitutionem. Ita maneant iſta iſtic, illa autem
quæ inde ſunt ſint alia non horum congenares.
Si eoim clarior ſtella magis quam lucernæ lumen
aſt, non te ſeducat, quia lucerna quidem iolu-
minare videtur, & unaquæqua totam domom:
ſtellæ autem tantæ noctem noo auferunt unam.
Si quis enim voluerit ſcire lucernæ imbecillita-
tem ad ſtellarum lumina, abſtrahe lucernam ab
oculo: oon quantum diſtat cælum terra, quia
oon eſt hoc tibi poſſibile; tamen quantum po-
tes lucernam ab oculo ſepara, intueberis quia
ſpatiis minuitur, & caliginatur, & infirmior at-

a MS. *Ipſum ſolem inferius.*

A guitur lucernarum lumen. Si autem eſſet aliqua adinventio, ut non ſolum unius lucernæ, ſed omnium lucernarum flammam, & omnium quæ accenduntur; ſi eſſet machina quædam, ut omnem iſtam flammam quis poſſet colligere, & in cælo conſtituere, ubi ſtella parviſſima eſt poſita, nec prorſus agnita fuiſſet flamma, ubi poſita haberetur. Cur ergo omnes ſtellæ non pellunt noctem? quia multis ſpatiis a nobis diſtant, tamen non quamlibet permixtionem luminis in nocte tranſmittunt. Si quis autem voluerit intueri, & comparare nubibus noctem, pervidebit quia nubes licet non per omnia, tamen ſplendorem ſtellarum prohibent. Et cum hoc ita ſit, inſpiciet quid operantur ſtellæ, & quantum ſplendo-

B rem mittunt in nocte. & tamen ſtellæ omnes cum univerſis lucernis habent quidem affinitatem, quia luminoſa qualitercumque utraque ſunt. Sed non ſolum a lucernis ſtellæ differunt, ſed & ſtella ſtellæ differt in claritate. Stellis autem ſimul omnibus adunatis, ſplendor lunæ præſulget, & iſtam lunam omnibus ſtellis addentes, vincuntur eorum fulgores a radiis ſolis. Sicut enim ſtellæ quidem lucernas, luna autem ſtellas, & ſol univerſa hæc luminaria, & ipſius noctis ſuperat tenebras: ita & ſol cum omnibus quæ prædicta ſunt vincitur a lumine quod cælo ſuperius habetur. Et quomodo eadem Paulus contendens

C exhibere de inenarrabili Deo loquitur, lumen habitans inacceſſibile; inacceſſibile nominans, id dicit quod ſuſcipi non poteſt. Lumen igitur Angelis illud eſt, cujus neque guſtus, neque comparatio apud nos invenitur. Regio autem ejus ſupra dorſum eſt cæli, poſſeſſio vero & divitiæ ipſis: non enim lecto & medicina & menſa. & ea quæ apud nos magna putantur, ſempiterna illa indiget & ſancta natura: illis enim ſomnus non eſt, non dolor, non labor. Quid ergo? Num otioſa eorum natura eſt? Habent opus dignum ſuæ ſubſtantiæ; Deum laudant non vocibus neque clamore. Quomodo ergo dicit Scriptura voces, &, ſi permiſerit tempus, contingemus

D audientes, & iſta interim autem natura agnoſcatur. Si autem & aliter apparaverit Scriptura dicens, agnita natura agnoſcetur & quibus Scriptura alloquitur. Denique & orator parvis aut non loquitur, aut ſic loquitur ut parvi poſſunt audire, & Scriptura divina hominibus ut humane loquatur, aut ſilentio honoretur. Non ex his igitur ex quibus condeſcendens Scriptura loquitur nobis, debemus verbo deducere & naturas, & vim facere nobiſmetipſis, & ut piſces exilire e mari. Erunt enim nobis jactationes, non ad perditionem ut piſcibus. ſed quomodo ea dicam, ego quidem non poſſum. Decet autem opportu-

E ne repetere non Domini vocem, qui piſcatores a mari & ſtagnis & fluviis abſtrahens, ait, *Venite, faciam vos piſcatores hominum*. Decet enim, inquit, homines piſcamini. Et non

Matt. 4.19. tacuit, ne ſuſpicio fieret perditionis, ſed homines, inquit piſcamini ad ſalutem. Erigamus igitur noſmetipſos, exiliamus e mari & a terra in qua ſtamus & incidatur a nobis aer, & ſcindatur nobis & cælum. Cogitatus enim non detinetur, & pennis deſiderii cælo ſuperius accedamus, corpus iſtic ad congeneres relinquentes, & pedes in terra, quia ad cælum non currunt, & manus iſtic ubi poſſunt & tangere, & aures hic audiant voces, & odoratio ubi habet neceſſitatem, & guſtus apud eos qui paſcuntur, & viſio cum

A viſibilibus maneat. Cogitatus autem veſte ſpolians, corporis iſtius pondus deponat, & ſuas pennas moveat, & quæcumque deducuntur abſcidat, & quæ ſunt gravia & detinere tentant, deponat; & ſit in dorſibus cæli, & illic factus cum angelis & angelorum decies millibus, & archangelorum millibus in alia vita & conſtitutione & converſatione poſitus, obliviſcatur omnia quæ dimiſit, nec alienetur illic. Non alienabitur autem ſi hic putans ſe eſſe, voluerit ſepius eorum quæ hic ſunt ignobilitatem videre, & motionem, & inſtabilitatem, & defluxionem, & defectionem, & deminutionem: quia obſcurabitur & non ſtabit, quia & quando videtur promovere, per multos caſus

B venit ad incrementum. Cum hæc omnia contempſerit, illa autem deſideraverit, & hinc jam iſta quidem deſpiciet, illa autem conſiderabit, & evolans pervidebit. Factus igitur cum his ad ea quæ deſiderat, ſciet quæ eſt dignitas cogitatus. Cum angelis homines cælo ſuperius terrenique machina quia erit dux, quis ſurſum adducet ſed non concedet natura. Deſcendit Deus Dei filius inde, & deſcendens, quia incredibile erat homines illic aſcendere, aſſumpſit hoc incredibile, hoc eſt noſtrum corpus, e ſummo deſcendens non ad confuſionem, ſed ad ſalutem ejus qui aſſumebatur. Si igitur Deus non aſſumpſit, qui non credis ſi cælum concedit his, quod adducit ſurſum

C is qui de cælo deſcendit, ſed nondum ea quæ futura ſunt, ſed interim ea quæ poteſt cogitatus, ſiquidem eſt & admiratio, quia in corpore conſtitutus, & circa corpus poteſt deponere: non ut non moriatur, ſed ut eam quæ vere vita eſt vivat. Forte autem & quidam audientes nunc iſtos ſermones, cum ſermonibus accenſi illud quidem quod erant depoſuerunt, quod autem non erant effecti noſcuntur: ſicut ferrum quoddam in igne ſucatum, negat quidem nigrum, negat album colorem, & totus efficitur ignis & calore & incendio; ita forte * quidem ſermonibus iſtis accenſi, * ſ. quidam.
corpus quidem & corporis gravedinem, & vitia, & promotiones incidentes projecerunt, ipſi autem

D ſermonibus iſtis evolantes deſurſum nos reſpiciunt: ſi tamen illic effecti patiuntur reſpicere iſtic, & non toti illic conſtituti pœnitentur quia ita tarde & non ante hoc. Forte autem nec pœniteri illis jam vacat, qui ita lætis quæ illic ſunt factis noſcuntur, non eis eſt otium in memoriam redigere ea, a quibus liberati videntur. Iſtiuſmodi enim homines illic non ſunt homines. Sed ſicut domum plenam thimiamate ingreſſi, & jam ſenſimus quod ſumus, nihilominus tamen redolemus, ut thimiama facti: ita & qui illic jam facti ſunt accenſi, veluti a natura egreſſi: quod autem ſapiunt, effecti ſunt illic angeli. Quibus enim in-

E tellectus ex imitatione æquus angelis habetur aut ſimilis, iſtis non prohibet natura converſationem. Qua enim de cauſa carnales nos vocat Paulus, non ſeducens noſtras animas, magis autem ſubducens. Quis enim mortuus effectus fornicatur aut adulterat? Dicit enim ipſe Apoſtolus, [a] Manifeſtans opera carnis quæ ſunt adulterium, fornicatio. Carnis opera iſta ſunt a Gal. 5. 9.
quis enim mortuus his involvitur? Hæc ergo viventes animis cum corporibus cum declives fuerimus ad carnes, caro tantum vocamur; cum autem promoverimus ad animam, animalis homo dicimur: cum autem tranſcenderimus naturam, ſpiritalis homo appellamur. Et non jam quia carnalis vocatus eſt fraudatus eſt anima: neque

a MS. *Manifeſta ſunt opera.*

quia animalis dictus eſt jam non habet corpus, ſiquidem & ſpiritali homini & corpus ineſt ut homini, & anima ut animæ. Si autem & iſtic conſtituti, quidam quidem caro tantum ſumus, quia declives fuimus ad terram; alii anima tantum, quia inter utrumque ſtamus; alii ſpiritales vocamur quia tranſcendimus naturam: ſpiritalis igitur qui dicitur, angelus appelletur; non quia ita ejus natura eſt, ſed magis non efficiamur caro. Nec valde confidamus animæ: oculus enim ſine lumine tenebroſus eſt, & cogitatus ſine efficientia ſuperna vult videre, ſicut oculus in nocte, & deſiderat, & illicitur; laborat autem, quia non valet: cum autem advenerit lumen, efficitur oculus. Ita & cogitatus ſine operatione Spiritus ſancti palpat, contingit, promovet, creſcit, putat quia iſte lapis forte Deus eſt, iſtud aurum forte Deus, & hoc lignum. Dicit enim apud ſe, Putas mare Deus eſt? putas terra? putas aer? Unde & creaturæ tranſtulerunt nomina, ut non his quæ in conſuetudine ſunt appellantes, ſed ea quæ colebant nominantes, convincerentur quia vim faciebant opificiis. Qui autem valde putaverunt ſe aſcendere, ſurſum pervenientes uſque ad ſtellas, occurrerunt lunæ & viderunt ſolem, forte autem & cælum, & permanſerunt illic, & paſſi ſunt vitium ſceleratum: ſicut qui ad regem feſtinat, ad regia palatii accedens, magna & clara & regi digna conſpiciat; & cum debeat magis deſiderium ſuum ad eum qui quæritur propalare, ſtupens valvas regias, & putans nihil amplius eſſe regem a ſuis, reſideat ad ea quæ prima occurrerant, fraudatur regis viſione & natura. Sed nos non retineat terra, non præfocet mare; non offendamus in ſtellis, non obtenebremur a luna, neque nos caliginet ſol; non detineat cælum: Dominus enim & opifex & creator omnium eorum quæ dicta ſunt & non ſunt dicta, eſt ille qui quæritur. Ad Deum igitur, o homo, ad Deum horum omnium quæ bona & clara ſunt. Nihil miſerius eſt quam ut quis in lumine offendat: ſed cæcorum hoc vitium eſt. Non obtenebremur a ſole. vides eum orientem & occidentem, & cedentem menſuris. Sed ipſe præco eſt ab oriente uſque ad occaſum, prædicat eum qui ſe fecit & dicit, ſi tamen tu audis, magis autem ſi vides: Non ſum ego Deus, ſed ille cujus ſum & ego opificium. Me vides, Ille inviſibilis eſt. Viſibile ad inviſibile contraria eſt natura: nam etſi ſum clarus ſicut ſum, ſed clarus qui videor: ille autem inviſibilitate tranſcendit fulgoribus omnia. Non me honorans dehoneſtes. Non ſum ingratus ad conditorem, ſufficiunt mihi beneficia quæ accepi, noli addere quod non ſuſcipio. Creatura ſum, & non creator; opificium & non opiſex; factus ſum, & non is qui fecit; iſtinc ſum cælo, & inde oculis videor: ille inviſibilis eſt. Ego in loco confirmatus ſum: ille liber ab omni eſt loco. Ego parietem cæli teneo in qua ſum & poſitus: ille autem implet omnia. Ego ex loco ad locum accedo: ille & mihi ſeparavit locum. Vide me, & noli connumerare quæ non connumerantur. Inviſibilis & viſibilis quomodo connumerantur? Qui in * loci, & qui ſine loco quam habent communionem naturæ? Ego orior & occido, quia & poſſum utraque ad juſſa complere; ille ſupereminet; non indiget ut oriatur, non immutat locum, ſemper in eo ipſo quod eſt manet; ſemper ipſe eſt qui eſt; ab illo & calor eſt, ab illo dantur & curſus menſuræ, ab illo menſuratum eſt cælum. Nam etſi ſpatio longe ſum, tamen calore confiteor naturam: ille inviſibilis eſt. Meum intueris habitum, ille ſine habitu eſt. Tanta mihi ſunt & alia, ex quibus nihil ad illum pertinere videtur: non tactum incurrit, non loco ambitur, non loca circumdat, non habitus circa ipſum, non compoſitio ad gloriam. [a] Ille natus innato eſt, per illum & ego & omnia facta ſunt. Nolite me convertere ad blaſphemiam, per me blaſphemare nolite. Litera ſum ad gloriam ejus qui me fecit: cælum enim liber eſt magnus; ego autem cum affinibus meis ſumus literæ religioſitatis. Legita lunæ virtutem, creſcit & minuitur, & ſemper immutatur, & annuntiat immutabilem: & in illa iterum habitus invenitur, ſiquidem & illam videt oculus, & nunquam in eo ipſo quod eſt manet. Nolite nec iſtam mecum pariter blaſphemare. Quid nos calumniamini? modo quidem me dicentes fornicatum eſſe, modo autem lunam, quia adulterium admiſit. Nolite deponere nos contra naturam, neque iterum extollere ſupra naturam. Dicitis quia ego mulieri confabulatus ſum: quibus operamentis? quibus membris? quo habitu? quemadmodum meam flammam potuit ſufferre? quemadmodum ſplendores? [b] Si enim tanto ſpatio meum radium ſufferre non poteſt, in ſinibus portare meam conjunctionem potuit? Nolite ita me turpiter calumniari, nolite ita inſipienter extollere: non ſolum enim Deum ignoratis, ſed & opificia ipſius Dei neſcitis. Dimittite me quia fixus ſum, curſum cæli conficio. Nolite me ad terram deponere verbis, neque deducere fabulis. Non prævarico legem: ſurſum ſum poſitus; non immuto curſum conſtitutum mihi; non recedo ab officio; legem datam cuſtodio; agnoſco ſpatia cæli, quæ & juſſa percurro. Terram calcare non eſt naturæ meæ. quando nox facta eſt importuna, quia ego deſcendi ad mulieris communicationem? ceſſate turpiter honorantes, fœde deducentes: nolite ora veſtra in bonis verſibus malis negotiis aperire. Quid me deducitis? quid me extollitis? Non deſcendo ad mulierem, non aſcendo æqualis Deo. Quod autem erat mihi & otium relinquere curſum ſtatutum mihi? quando interruptus eſt dies? aut quando non adveni currens ad ornatum, occupatus ad mulierem? Et luna fabulis deturpatur, ſed arguit * fabulis ſua natura. Forte autem nec illud tacebit ſol. Si autem ejus non eſt natura ut loquatur, nos pro eo loquemur, ſi tamen pro ſole & non pro Deo; non quia Deus indiget adjutorio noſtro & defenſione, ſed homines conſtituti hominibus compatimur. Videntes enim volumus iter oſtendere non videntibus; generis enim miſeremur noſtri. Illis quippe qui veſtibus quidem ſe nudant, cœno autem ſe operiunt, qui lapides portant, qui damnum duplex accipiunt, ut & aurum proferant & a Deo decidant. Non ceſſat ſol nec illud in medium proferre, quia putantes eum deificare, in his maxime in quibus indignatur. Adducunt enim ad omnem malignitatem hominum opera, & malitias ſoli & lunæ, & ſuas illis aſcripſere luxurias. Non iſte, inquit, homo adulter eſt, ſed ſol. Veniunt enim ad illum locum, & mala hominum ſoli aſcribunt. Et hominibus quidem nihil relin-

* ſ. loco vel locis.

* ſ. fabulas

a MS. *Ille natus ex innato eſt.*

b MS. *Si enim in tanto ſpatio.*

quunt mali ; non luxurias luxurioſis ; non homicidia bomicidis; non adulterium adulteris; non mendacia mendacibus ; non furta furibus : ſed obl ti eorum quæ blaſphemabant dicentes Deos, & omittentes homines qui delinquunt, eus nuos vocabant Deos nunc hominum latrones homicidas, mendaces, malignos, adulterus, fures pro hominibus eſſe volunt. Sed apud nos homicida ſi forte unum occidit, & forte triſtatus aut infamis ſactus, & tremens, & compulſus ob egeſtatem, aut iram, aut inimicitias, ſol occidit eum qui interficitur. Quare ? quæ vicinia ? quæ cohæreditas ? quæ condiviſio ? quid paſſus ? quid admittens? quid indigens? quid commodi ſumus? Non ſumus cannæ manibus ſtellarum motæ ad literas. Tua, tua ſunt etiamſi calumnieris ſolem. Luna autem non operatur quæ calumniaris. non te liberat calumnia a peccato ; adquiris tibi & blaſphemiam : in eo enim dum dicis, Non ego admitto, ſed Dei opificia. Quod enim ego non ego, relinquie illud ei, cujus opificiis & blaſphemiam addit. Si enim non ſunt opera noſtra quæ admittimus, ſed ſol, & luna, & ſtellæ per nos operantur; ita neque illorum ſunt opera : æqualiter enim Deus conſtituit. Vide quod dicis : Deum nominas quem piget noſſe Deum, ſed ſibi facile eſt apud quem ſunt dicere, Confundor & piger ſum contaminare meam linguam, & maxime cæleſti viſione deſcendens. Quid ergo o ſapiens ? Cygnus Deus eſt qui adverſum virginem calet ? Confundantur qui ali-
a quotiens quidem taurum adorant, [a] aliquotiens autem tauro Deum transfiguratum fingunt. Sed dicite nubis ? cur immutatus eſt ut virginem videret. Non enim habebat feminas Deus ſecundum vos. Nonne ſororem cooperatricem habuit, ut aliorum conoubia furaretur ? Non iſti sermo-
b nes ſunt noſtri, [b] ſed veſtræ fabulæ ſcriptæ in libris, in ſimulacbris, in parietibus, in ſaltationibus theatrorum. Indignaris quia dico ea quæ tu legens miraris ; iraſceris quia loquor de his, quæ videns tu adoras. Indignaris quia dico quæ tu in ſaltationibus videns & audiens delectaris. Dele ea ex poeticis libris, recede a theatris, & extermina ea a parietibus ; confla ea, a ſimulachris recede, & congaudeo. Si autem permanes in cæcitate, noli indignari ſi convinceris ; dicito ſi quid addidi. Si autem apud te ſunt ſcriptæ auro, & argento, & lapidibus, & parietibus, & theatris ; ſi ego in parvu hora & hoc pigens loquor, propter miſerationem autem commoneo. quia quæ vides o homo, & oculis & ſenſu non intueris, ad bæc iraſceris. Si Dei ſunt, adulteri non ſunt ; ſi adulteri, non ſunt Dii. Si autem volunt babere adulteros Deos, nos quidem eis non maledicimus ; ſine autem ut hi qui adorantur ab illis. Primus illorum Deus non eſt ſatiatus libidine, in cælo, ut ipſi volunt ſæpe cum ſua conjuge agens : ſicubi enim cum alia inventus eſt, ſtatim a ſua zelus accenſus eſt : non enim credebat Deo Dea male de eo ſuſpecta. Si enim & a mortalibus ſe non continebat, quomodo iſte a cæleſtibus ut volunt ceſſavit ? Sed concedite linguæ : nunc enim aurum eſt in ſinus virginum liquens, ut furetur ejus virginitatem. forte autem & bene liqueſcie libido diſſolutu, ſi taurus Deus illorum, qui non eſt Dei progenies, fabulæ ex corde figmentum mendux natura taurus eſt ; & quid putas vie & taurus portans virginem libidinis ſervus, concupiſcentiæ miniſter, in collo virgo cum libidine

A domina ? Quam enim figuram intermiſit, quando quievit ne immutaretur cygnus, taurus, aquila, aurum ? aut continens ſactus eſt nunc ? Multis enim jam annis non eſt factus aquila, & certe non pauci filii & boni nati ſunt in deſerto. Putas ſenuit, & concupiſcentia ceſſavit, aut pœnitentiam libidinis babuit, & nunc ſe jam continet ? Jam enim non rapit puerum. Confundor & dicere ſub qua occaſione non ſuffecerat ſoror conjux, cooperatrix, ex qua nati ſunt plurimi, ſed jam nunc non naſcuntur. Conſenuit autem conjugium, cur jam non pariunt ? Sed non ſuffecit illa, abiit ad mortales. ſuffecit non ſecunda eodem more ; multiforme
B enim eſt malum. Non ſuffecerant mortales, ad maſculos convertit libidinem. O poeta, quos irridebimus ! magis autem quos lamentabimus ? eos qui ſcripſerunt, aut eos qui nunc uſque illum qui in dextera portat aquilam, adorantes & reſpicientes, aut colentes ſunt ? Sed putas quia iſte ſolus extitit talis ? nonne & citbariſta ille honeſtus ! primo quidem cur citbariſtas Deos ponamus, quia iſta decet armonia decora? iſta enim eſt illa in quo olympias : armonia autem illa eſt vera, in qua cælum eſt, & terra eſt poſita, mare adjacet, & aer eſt compoſitus, & percutitur conſenſio. Non enim pellit mare terram propter armoniam : non nox diei facit vim,
C non permittunt enim illius armoniæ. Dicitis, cælum conſentit his quæ deorſum ſunt. Tantum enim præbuit in eo ſol poſitus, quantum eſſet utile parari ; & tantum accendit, quantum erat conveniens ; & pergit & redit, ut neque abundans incendium exureret omnia ; neque iterum ſi tranſcenderet, frigore perirent univerſa. Sed & communes armoniæ & partibus diviſæ, ſicut brevi ſiluru majora cuidam, aliæ ſiluri canore conſentiens. Iſtud mare magnum & ſpatioſum, cujus fluctus cælum pulſant, terræ terminos non tranſcendunt. Sed neque terra jurgans naturæ alacritate jurgavit, ſed lex communis domini eſt poſita fines æterni, & in tantis ſæculis digitus additus non eſt,
D fluminibus tantis & fontibus in maris finibus incurrentibus. Flante vento paſcuntur flatibus naves, ad cælum uſque tolluntur. Et quis nonnunquam pertranſiens timuit, ne ut minatur, ita effuſum comprehendat aſtantem ? Nonnunquam enim & declinavit mare, venit ubi ei ſtatutum eſt, legislatorem & ſtatutorem finis timens, & frangens fluctus ad litus, oſtendit inviſibilem per ea quæ videntur. Iſta decet ei cithara, quæ in frontibus hominum armonias deſcribit, ubi debeant eſſe oculi, & quid circa ipſos ; ubi dentes, & quanti ; ubi aures, & quot, & ad quid ; ubi lingua, & ad quid ; quis uſus eſt oculorum ; ubi ungues, & ad quantum ; ubi capilli, & ubi non capilli ; quid in-
E trinſecus, quid conſtringere, quid involvere, quid velare, quid jacere, & ad quid utile; quis ſuſcipere eſcas & dividere ; quantas menſuras debeat habere cibus, & quantum intus debeat permanere, & quando debeat purgare, & ſi tranſierit horam, oſtendit noxam. Iſta lyra decet Deo compoſita melodiis membrorum : habet enim nervos & cordas in quibus & os ad oſſum eſt, & viſcera ad viſcera, & membra ad membra, per quæ deponuntur & aperiuntur manus : per quæ flectuntur, & iterum redeunt pedes ; clauduntur oculi ad refectionem, & iterum revocantur ad opus. Et quis poterit dinumerare quan-

a M S. *Aliquotiens autem in tauro.*

b M S. *Sed veſtra fabula in libris.*

tæ iſtiuſmodi ſemper percutiuntur lyræ, non in uno tantum homine, nec in hominibus ſolis, ſed & in omni animali: omnibus enim menſuræ, ætates, magnitudines, dentium, cornuum, quibuſdam & non ſunt cornua. Aliis pili ſunt, & cujuſmodi capilli, ongues & cujuſmodi ungues, pennæ & iterum non pennæ, & in aquis, & in aere, & in mari, & in fluviis, & in fontibus, & innumerabilia quæ exſurgunt, una tamen eſt armonia. Cum enim ſuam accenderit lucernam, com ſuum ſcilicet [a] oravius fuerit ſolem, cum a finibus orientis ſimul ad occaſum tranſmiſerit lumen; omne movetur animal, unumquodque ad quod ei natura eſt. Et menſa quidem communis eſt plena, & aliud animal ad aliam properat eſcam, aliud alibi devitat; & quæ illis utilia non ſunt, aliis convenientia habentur. * Eiciunt irrationabilia per iſtiuſmodi armoniam adducta, quis * debeat guſtare, & quæ debeat vitare, & cum quibus converſari. Iſta decens Deo armonia eſt, per quam ſol ſtatutus ad curſum eſt, & luna ad creſcendum, & ſtellæ ad ſpatia. Iſtam percutit per dies & noctea, ſiquidem & dormientes auget, & efficientibus otioſus non eſt. Et Deus quidem iſtam ſine digitis & labore percutit armoniam: ille autem qui fictos & non Deus eſt, accipit virginem. O injuriam! Virgo ob pudicitiam fugit: Deus aotem qui dicitur, ob amorem libidinis inſequitur, & non comprehendit. Velociores enim pedes fuere virginis pudicitiæ per voluntatem, quam ille qui a libidine diſſolutus eſt. Qui ambulat ſenſim, qui paſſus ſejungit, iſte nonc feſtinans, non comprehendit virginem: pedes enim a libidine diſſoluti, nec molles virginis paſſus comprehendere potuerunt, ſed parum quid & pervenit. talis eorum Deus, & bene comprehendens eſt columba ab accipitre muſico: ſed terra, inquit, miſerta, humanior tali eorum Deo viſa, tranſtulit eam ad laurum. Et forte maluit virgo lignum fieri, qoam a tali eorum Deo corrumpi. Ille autem qui præter ſpem a tali venatione deciderat, videns virginem in arborem converſam, neque converſione confuſus eſt, neque tranſlata natura tranſtulit & amorem: ſed adhuc fervens amore, adhuc ardens concupiſcentia, amplectitur arborem, & decerpit ex illa, quæ jam non erat virgo, folia, & confeſſus victoriam victum ſuum coronat caput, titulum utpote in corona libidini ſuæ conſtituens. Sed forte quædam poeta facilis & inconſiderate loquens mentitus de diis eſt talia, & non eſt inſecutus virginem citbariſta. Quid adhuc uſque in ſimulachris ex iſta arbore coronatus, ut putant quidem ob honorem? Si aotem honor eſt fornicationem [b] laudari fornicationem inſecutam quidem, non comprehenſam autem, adhuc uſque accuſabilem, & fingunt in ſimolachris, & pingunt in parietibus. Sed quid mihi & iſtis eſt? Revertere lingua, & audi pſalmum, o anima: *Convertere anima mea ad quietem tuam*. Quid mihi eſt eos qui foris ſunt judicare? Sufficit eis quia in his volutantur. Ceſſent de opificiis non bene ſentire; fruentes enim opificia, male de opificiis ſentiunt, & ipſorum creatorem injuriis petunt. Sint ut volunt, & certe nolo eos eſſe ut volunt. Noſter autem ſermo fugiat quantum poteſt illorum fœtorem, quia apud ipſos ſunt figmenta, fabulæ, ſimulachra, adulteria, fornicationes, ſanguis, lapides, ligna, dæmones, nuditates, turpitudines, dicenda & non dicenda occulta. Fugiens autem inde, agat gratias ei, qui ſe liberavit ab iſtiuſmodi. Erit enim gratia duplex, quia & liberavit a falſis, & ad vera adduxit. Liberati igitur ab his, & digni judicati eſtis. Deo non nato patri per unum unigenitum ſuum filium cum Spiritu ſancto ſit gloria, honor, imperium, majeſtas, & nunc, & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

*f. & ſciunt

*f. quæ vel quid.

Pſal. 124. 7.

a MS. *Oranus*. Vox Græca οὐρανὸς, Latine ſcripta.

b MS. *Laudari fornicationem*.

EUSEBII PAMPHILI
DE EO QUOD DEUS PATER
INCORPORALIS EST,
LIBER QUINTUS.

QUæcunque ex cogitatu debent colligi & tequiri, vel exhiberi, quia incorporalis eſt Dei natura, [a] & jam ſi non quantom res ipſa depoſcit, tamen quantum ad noſtram pervenit virtutem, magis aotem quantum imbecillitati gratia donavit, iſta per multos præteritos & adunavimus dies, & tractavimus in commune. Et ſi qois pervidit aut intellexit aut meminit, nullam jam habet dubitationem de illa natura qua incorporali decretum eſt: ſed forte multa illa ſollicitudo, quæ per cogitatus proceſſit, ad aliam quandam ſuſpicionem nonnullos adducet. Dicentes enim qui volunt pervertere recta, quia cogitatus quidem boni & veri, & decori & recti de Deo ſunt & habentur; Scripturæ autem his bonis & rectis cogitatibus non conſentiunt, ſed magis per ea quæ dicta ſunt accuſant cogitatus quam commendant. Erat autem propoſitum non quid dicimus non ſimpliciter de Deo: quia nec nobis eſt poteſtas ſicut gentilibus ex corde de Deo loqui, ſed qualem eum Scripturæ introducunt, & qualem ſe ipſe interpretatur, talem oportet ſuſcipi & adorari. Gentiles enim qui omnia auſi ſunt, omnia transfigurant & fingunt, & non ſolom in templis & ſimolachris & imaginibus depingunt & figorant, ſed & ipſum quem videntur incorporalem dicere Deum ex corde fingentes prodocunt. Unde & is qui apud eos actor putatus, apud alios creditur: quia enim is qui eſt, agnitus non eſt ab iiſdem, fama autem ad eos in noviſſimis pervenit temporibus, tamen ex auditione Moyſei, quia famam de uno Deo, & ipſo creatore audierant, qui in multis ſæculis opificia intermiſſo creatore adoraverunt; alius aliud nuncopatione ſuggeſſit de eo quem audierant; ita ut quidam ſcribentes præcepti ſint ex nomine ſolo imaginem deſcribere, non hominis, inquam, aut al-

a MS. *Etiamſi non quantum res ipſa depoſcit*.

a rerins * cujuſcunque ſtatns, ſed ſimpliciter nuncupationem ex ſama. Neceſſe enim erat iſtos qui Scripturam ignorabant, naturæ autem audierant nuncupationem de incognito, aliter autem & alterum aliter ex corde fingere, æſtimatione quippe de eo quem ignorabant, & iden per omnia erraverunt. Inde eſt ut non ſolum ſibi diſſentirent de Deo, ſed & adverſarentur. Quidam enim dicit quia providet, alius quod non providet, & alius quia uſque ad lunam provideat, alius quia in omnibus providet. Et quidam dicit quia incorporalis eſt, alius quia corpus eſt. Iſta com-
*ſ. commeatatio. mendatio * ignorantia eſt eorum, qui neſciunt quid loquuntur. Sed illi quidem audentes, aut aliter de Den ſentientes, omnes erraverunt. Nec B enim ex corde humano Deus produci debuit, ſed a Deo edoceri de Den. Nobis autem neceſ-
b ſe eſt [b] ea ſurgere & tractare, quæ ex Scripturis didicimus ſanctis, quia incorporalis eſt Deus. Sed non ſufficit pronuntiare, neque rationem cogitatus adire, ſed oſtendere quia & ipſi, & qui in iiſdem cogitatus habentur, per omnia conſentiunt his, quæ Scripturæ veteris & novi teſtamenti de Den pronuntiant. ſorte autem & totum ſuſpicabitur quidam, & corporaliter in Scripturis profeſſi Deum putabit; ſorte etiam & partibus compoſitum ex Scripturis putabit, colligens membra quæ dicta ſunt. Oportet igitur primum C ſuſpicionem, qua dicunt in corpore eſſe Deum,
*ſ. differi vel deſeri. ant corpus eſſe, diſeri, * ut apparentibus vinculis agnoſcatur ſolutionis magnificentia. Totum itaque videtur corpus introducere Scriptura quæ di-
Gen. 3. 8. cit, *Qua ambulat in paradiſo:* aut quæ iterum
Eſa. 63. 1. dicit, *Quis eſt qui venit ex Edom?* & quæ dicit
Eſa. 6. 1. Scriptura, *Vidi ſedentem ſupra ſedem majeſtatis*
Dan. 7. 9. *ſuæ:* & alia quæ ait; *Sedes ſunt poſitæ, & vetuſtus dierum ſedit.* Qui enim in paradiſo ambulat, & qui venit ex Edom, & qui apparet ut apparuit Hieſechiel, & qui ſedit ſecundum Danihelem, & qui ſedit ſecundum Iſaiam, corporalem
c quandam [c] ambitionem ſuggerit. Et hoc quidem
d veluti [d] de omni parentibus autem ut videamur D
Pſal. 33. 16. & depingere, *Oculi Domini ſuper juſtos, & aures*
Eſa. 1. 20. *ejus ad preces eorum. Os Domini Sabaoth locutum*
e [e] *eſt iſta*, faciens * Deum & membratim, & to-
* *M S.* Domini. ta facies iſtic deſcripta eſt, & poſt hæc quæ in-
Pſal. 117. 16. ſecuntur. Dicit enim Scriptura: *Dextera Domini*
Pſal. 109. 1. *fecit virtutem:* & *Sede ad dexteram meam*, quam
Eſa. 66. 1. rem inſequitur & a ſiniſtra eſſe. Et iterum *cælum ſedes eſt mihi, terra autem ſcabellum pedum meorum.* Per iſta itaque omnia a capite uſque ad pedes videtur membratim fieri compoſitum, quantum ad ſermonem ſpectat. Addemus autem
Dan. 3. 94. incertis his, *capilli capitis ejus.* Ergo & capilli, & caput cujus & capilli, & adhuc amplius quantum ad exteriorem partem invenitur veſtimen- E tum, modo quidem rubrum, modo autem album. Si igitur & veſtimentum circa ipſum, quæſtio eſt & de indumento, utrum vivens quædam natura eſt & veſtimentum, aut quomodo illic veſtimentum habetur, & quæcunque convenerimus, ut de indumento dicamus oportet moveri. Et ite-
Pſal. 28. 4. rum: ſi *vox Domini fecit*, ſi *vox Domini in virtute*, & vox Domini frequenter in illo pſalmo dicitur, & ſecundum unumquemque prophetam invenimus dictum, *Dixit Dominus ad me.* In Evan-
Luc. 3. 22. gelio etiam, *Deſurſum vox facta eſt*; oportet enim immiſceri ea quæ ex novo ſunt teſtamento, veteri, ne iterum hæretici ſeparent, & alium in-

A troducant Deum. Adjuncta autem ſint iſta ex Scriptura, unde & omnia mota ſunt; *Factum eſt* Exod. 19. 16.
autem die tertia, cum mane factum fuiſſet, & facta ſunt voces & fulgura, & nub s nimbus, & ſuper montem Syna vox tubæ canebat valde. Ergo & tuba ſonabat magna, *& turbatus eſt omnis populus in caſtris, & produxit Moyſes populum in obviam Deo de caſtris, tanquam jam præſente illic Deo, & conſtituit eos ſub montem. Mons autem Syna fumabat totus, propter quod deſcendiſſet Deus ſuper eum in igne.* Si deſcendit, & in montem deſcendit, & aſcendebat fumus tanquam ſumus ſornacis & obſtupuit totus populus valde, fiebant enim voces tubæ prodeuntes fortiſſime; valde Moyſes lo-
B quebatur, & Deus reſpondebat ei voce; & deſcendit Dominus in monte Syna ſuper cacumen montis, & vocavit Dominus Moyſen in cacumine montis, & aſcendit Moyſes, & dixit Deus ad Moyſen; hæc quidem de eo ſi deſcendit, & ſi videtur, & ſi vocibus loquitur Deus, & ſi tubæ aderant, & ſi in ignem deſcendit, quid ſibi vult fumus? Sunt autem ex ſequentibus aliæ quæſtiones, ſed bene eſt ſenſim accedere ad propoſita. Et ſicut hi qui ædificare deſiderant, & lapides transferre cupiunt, ſi ſingulos tranſtulerint, multos poterunt adunare: ſi autem multos ſimul levaverit, nec quidem unum levare poterunt:
C ita & nos interim; prima enim dicta intercipere facile videtur audentibus; timidis autem difficile. Si enim voluerit quis dicere, locutus eſt, non eſt locutus: vox non vox; facies non facies; ſimpliciter videtur facile quid operari, audenter autem operatur. Sed oportet nunc ab ipſa Scriptura accipere ſolutiones, & oſtendere quia iſtæ voces ita quidem dicuntur, non ita autem debent intelligi. In ipſis enim iiſdemque ſermonibus primo exibet neceſſitatem, ob quam ita apparuit Deus. Dicit enim: *Ecce ego venio ad te in* Exod. 19. 9.
columna nubis, ut audiat populus loquentem me ad te, & credant tibi in ſempiternum. Et iterum ad
D populum dicit: *Vos vidiſtis, quia de cælo locutus* Exod. 20. 22.
ſum vobis. Et certe ex monte Syna. Quomodo ergo poteſt fieri de cælo & de monte Syna ſimul?
Vidiſtis, inquit, *quia de cælo locutus ſum vobis.* Exod. 20. 4.
Nolite vobis facere ſimilitudinem omnium quæ ſunt in terra. Et certe ſi ſimilitudo erat qui apparebat, deberent videntes magis adduci ad ipſius ſimilitudinem. Si autem dicit, *De cælo locutus ſum vobis.* qui dicitur quia de monte Syna: manifeſtum eſt quia ambitionem * præſentiæ ſuæ oſtendit in mon- * *id eſt* ambitum.
te, ipſe autem in ſua manebat majeſtate. Cur autem & a monte Syna apparet qui de cælo. *Ne ti-* Exod. 20. 20.
mueritis, inquit, *quia temptare vos venit Deus, ut ſit timor ejus in vobis.* Non ergo natura eſt quæ apparebat, ſed diſpenſatio quæ adducebat. Quia
E enim audaciſſimus erat populus, quia ſemper declivis ad idololatriam habebatur; qui enim humilis erat, & deſiderabat per manus contingere Deum, & per oculos videre: quia enim talis erat populus, miſericors autem Deus & bonus, facit eis timorem, qui nec poſt timorem timuerunt, & dicit: *Quia ſi quis appropinquaverit, morte morie-* Exod. 19. 12.
tur. Et certe oves erant illic ante hoc, & non ſunt mortuæ. Moyſes enim illic pavit, Moyſes erat illic ut paſtor, necdum eſt propheta, & non eſt mortuus. Utique & alii ante Moyſen; ſed propter adventum, quis dicit, Dei dixit, quia ſi quis appropinquaverit morietur. Nonne magis deberet vivere qui appropinquat adventui Dei? Sed

a M S. *Cujuſquam ſtatus.*
* b *Ea ſurgere*) *Forte* exſurgere.
* c Περιγραφὴν, *ambitum.*
* d Forte ſic legendum, *de omni: partibus autem*
e M S. eſt. *Iſta facies Domini & membratim.*

A terrere vult populum audacem; unde & tubæ ſonant cauentium. Quid enim magnum eſt Deo operamenta creare ad iſtiuſmodi neceſſitatem, aut ſine tubis ſonum talem emittere? Non ab re autem eſt quædam ex Danihele apponere, ſed & opportuniſſimum. Quia enim diximus quia non erat impoſſibile Deo tubas creare, aut ſine tubis ſonum audiri; ſcriptum apud Danihe-
Dan. 5. 5. lem eſt, quia *manus ingreſſa ſola ſcribebat in pariete*, Iſta manus Deus eſt, aut Angeli inciſio eſt? Sed quia deberet videri non tenens, forte autem nec atramentum bajulans, neque alio aliquo operamento abuſa, aut ipſa uſa, addatur & canna, & atramentum creatum. Aut ſi
B hoc quis voluerit accipere, ſcripſit manus, & dum ſcripſiſſet, receſſit. Quid manus iſta dicebat, cujus Dei ſola manus, & ubi eſt totum? aut angeli, & ubi eſt totum? inciſio erat paſſibilis. Ergo quo iſta inciſio eſt? Quid ergo eſt ſententia viſa? Ut enim ſciret rex qui auſus eſt, ideo manus ad lucernam indigens, quæ nec oculis viſa ſunt. Et certe ut ſcribat quis, valde intentio neceſſaria eſt, & videntium oculorum, & acute videntium. Nunc autem ſcribit ſine oculis, ſine tenente, ſive cum atramento, ſive ſine atramento, ſive ſine aliis operamentis, ſive cum aliis, admiratio eſt; qui valde carnes
C ſunt, qui corporales, qui volunt Deo corpus dare, reſpondeant nobis, illa manus corpus erat aut non corpus? Si corpus; ſine humeris non moveatur, ſine toto corpore non ſit manus. Si autem apparet manus, & ſcribit manus, & recedit manus; agnoſcatur quæ eſt natura viſionis præſentia. Importunum autem non eſt adjungere, cur & manas. Si enim jam dictum eſt, quia oportebat ſententiam ſcribi, ſed forte ideo per manum, quia & pater hujus regis adverſum quem iſta ſententia ſcripta eſt, ob populi delicta potuit & populum tenere & templum. Et populum quidem adduxit captivum. Condicens autem quia prophetiæ factæ ſunt a Deo prænun-
D tiantes captivitatem populi quæ per eum facta videtur vaſa ſacerdotalia accipiens, & hoc ſuperbus & erectus, & alta cogitans, ut propheta
Eſa. 14. 13. de eo diceret, *Tu dixiſti in corde tuo, Ad cælos aſcendam; ſupra nubes ponam ſedem meam, & ſedebo ſupra montes altiſſimos ad aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo*: qui talia ſapiebat, & talia loquebatur, & talia cogitabat, iſte accipiens ſacerdotalia vaſa, non eſt auſus uti iiſdem, ſed tanquam in ratione honoris poſuit in templis, non conſecrans idolis, ſicut quæ inſecuntur demonſtrant, ſed recuſans vaſis uti divinis. Iſti ſuccedens filius ejus in regno, non ei ſucceſſit & ſecundum iſtum honorem, ſed innovans poteſta-
E tem regni ſui, profert vaſa ſacerdotalia, & bibit in ipſis. Et quia ipſe & ſui male extenderunt manus ſuas ad vaſa, quia enim manibus tetigerunt ea quæ eis non contingebant; manus pro manu exiens ſcripſit juxta lucernam, ut qui aderant homines viderent ſententiam. Quæ ergo eſt manus illa? Non corpus, neque ex corpore inciſio, ſed efficientia ad viſionem veniens, ut agnoſceretur ſententia inviſibilis. Suffecerat autem & manus oſtendere virtutem, & interpretari obſcuritates, ſolvere dubitationes, ſed non eſt egenus dives. Invenimus enim in Scripturis & forte multa, quæ ut quæſtiones motæ ſunt, poſſunt nobis ad ſolutionem prodeſſe. Novimus
Dan. 7. 9. enim & de Danihele, quia vidit *ſedes poſitas, & vetuſtum dierum inſidentem, cujus albi erant capilli, & veſtimenta candida*. Et certe & hoc accipiebatur propter contumaciam, aut propter

A negligentiam. Ad oſtentationem quippe quia corpus eſt Deus; ſententia autem virtutem ſermonum exhibet, quia maxime exhinc incorporalis oſtenditur Deus. Quis enim ignorat omnem qui oculis utitur, quia oculo contingit ea videre quæ adſunt? quæ autem in craſtinum aut poſt parvam horam, aut poſt momentum fient, non videt oculus: Danihelis autem viſio, initium quidem habet a lea, poſt leam autem introducit urſum, tertium animal ut pardum, quartum tale cujus natura apud nos non invenitur. Interrogabo volentem contendere, lea regnum eſt? Si enim quod vidit Danihel erat viſibile, leam autem vidit; non vidit regnum,
B ſed leam. Ne igitur removeamus dictum, Scripturam videamus. Si enim ipſe Danihel interpretans, aut interpretatam ab angelo viſionem audit, quia primum regnum eſt Chaldæorum, intueris quia quod viſum eſt, lea erat; quod autem interpretatur, regnum. Aut dicat qui voluerit, putas fera aliqua erat, & vivebat; & talis qualem vidit Danihel? Si autem inſignia vidit regni, interpretationem autem agnovit, viſiones corporeas facere non debemus. Urſus autem apparebat ſecundus poſt leam, & tria latera erant in ore ejus. Putas quia & latera viva erant, & unde ea accipit urſus? Putas aliquod
C animal expugnans quod in conſuetudine eſt apud nos; aut ſignificat, quia per tria latera tres regiones habebit illud ſecundum regnum. Tertius autem pardus quidem erat quantum ad viſionem, quatuor autem capita habebat. Si quis autem veſtrum vidit in natura quatuor capita pardum habentem, ſit viſibile & animal iſtud. Si autem naturam convertit, formantur autem regna per iſtiuſmodi viſiones, ad corpora non compellamus. Quarti autem animalia in totum nec figuratio eſt poſita, eo quod immutatum & novum a ceteris videbatur, ut ne quidem ſimilitudo in eo alicujus animalia inveniatur. hæc vi-
dit Danihel. Et ante hæc; *Vidi*, inquit, *qua-* Dan. 7. 2.
D *tuor ventos cæli immittentes in mari magno*. Putas & venti viſibiles, fuere? Quatuor autem ſimul immittuntur in mari. Et mare vidit, ubi agens præſens mare, aut non præſens conſpexit.
Et quatuor, inquit, *aſcendebant feræ de mari*: Ibid.
lea ex mari, & urſus ex mari, & pardus ex mari. Intueris quia ipſa Scriptura per ea quæ videtur ligare, per eadem & ſolvit. Mare in illis non erat locis, ubi erat Danihel. Puta quia erat lea, & urſus, & pardus, & novum illud animal; ex mari quomodo aſcendunt? Venti autem quomodo videntur? Puta quia viſa ſunt iſta. Aſcendit lea ex mari, quomodo regnum in terra. Si autem regnum in terra eſt, non eſt jam
E lea: quod enim viſum eſt aliud erat, quod autem interpretatum aliud, Sed puta quia transfert & leam ad regnum: interpretatur enim angelus ei qui viderat & reliquas feras, unumquodque in ſua conſtitutione. Si iſta enim quæ apud nos ſunt & viſibilia habentur, transferamus ad inviſibilia, & dicamus quia non aderant, ſed viſa ſunt, & viſio eſt, & non naturæ progenies. Transeamus ad Deum, ubi ſedes ſunt poſitæ, & jam non dicamus ſedes aliud aliquid, ſed ipſas ſedes: & non jam dicamus quia viſus eſt qui non eſt viſibilis, ſed viſio eſt. Judicem introducere audeat qui vult, ſic concedit ei Scriptura. Meminiſſe autem oportet quia ſuggeſſimus quod ſuggerit & natura, quia oculi futura non vident. Neque poſt quodlibet momentum lea primum regnum tunc ſub Danihele erat, urſuſque ejus ſucceſſit regno, pardus tertium regnum. Non enim

A unoquoque animali regnum, ſed unaquæque fera regnum eſt babens multos reges. Ergo uſque ad quartum regnum multi reges. Poſt quartum autem regnum judicium adverſum quatnor, & quatuor non adverſum primum. Danihel autem & primo, & ſecundo, & tertio, & quarto regno judicium puſt nuviſſimum quartum, in unu momento vidit. Nunqnid poſſunt adunari ea quæ hodie ſacta ſnut, cum his quæ craſtino fient, & tertio & quarto die, ut videantur? Si igitut ea quæ in quatuor diebus fiunt, ad unum momentum cunvenire non poſſunt: quomodo ea quæ in quatuor regnis ſacta ſunt, & B fient in tantis ſæculis & temporibus, in uno momento oculis videri potuerunt? Ergo quæ vidit Danihel ſutura erant, quia quæ incipit videre, non videt quæ videntur, ſed vider quæ non videntur. Ideo autem & nuncupatio erat prophetarum iſta, ut dicerentne qui vident. quia eoim & apud uos quidam videnr, quidam non vident, & ad cæcos comparatio eſt eorum qui vident, & diverſitas & diſcretio eſt. Sumus autem quantum ad couſiderariunem viſiunum nun vidnies. Vident aurem prophetæ, quæ nos nun videmus. Ex ipſa ergo efficientia acceperunt & nuncupationem qui vocabantut prophetæ ſecundum veterem vocem, cum maxime exceperunt his qui vident. Unde & multæ inſcriptiones ta- C

Eſai. 19. 1. & 13. 1. les inveniuntur, dum dicit, *Viſio qaam vidit Iſaias adverſus Ægyptam: Viſio adverſum Babyloniam*. Quia igitur videbant, ut videbant, videbant autem non ut bomines. Quæ ergu oculis hominum non videntur, nnn ſunt curporalia. Vidit Danihel: quid vidit? quia *ſedes ſiat poſitæ*. Quandu? Si enim jadicium vidit, tunc utique cum quarti regni interemptio ſutura eſt. Iterum tamen cum hæc videret, non fiebant ea quæ videbat. Cur aurem & ſedes videt, *Judicium ſedit*, viſio ad efficientiam ſacta eſt rei. Quia enim apud uus judices iu ſede ſedentes ſubditos ſibi judicant, dicie, *Sedes ſunt poſitæ*. D Et certe ſi talis eſſet Deus natura, nun debuit dicere, poſitæ ſunt ſedes, ſed, erant. Si autem poſitæ ſunt quæ non erant antea collocatæ, & ſedit qui anre non ſedebat; ergo nec tunc poſitæ ſunt, nec tunc ſedit: ſed oſtendit per ea quæ cognita ſunt nobis verba efficientiam Dei ad judicinm. Denique & deſcripſit illic albos capillos, candidam veſtem, ignem ante judicem, & fluvium igneum. Dicit enim quia *vetaſtus dieram ſedit*. Cur vetuſtus dierum? Et cerre ne quidem dies opus ſuut Deo: ſed quia reſurrectio fiebat in exitu ætatum regum, multum tempus neceſſarium habebatut. Quia enim per multos dies expediebatnr iſtud, vetuſtum E dierum nominar judicem. Et quia mundum erat judicium & puriſſimum, & inflexibile; albi capilli mundi judicis, & candida ejus veſtimenta & immaculata dicuntur: ideo & capilli albi, ſive vetnſtatem annuntiantes & ipſi, ſive judicli puritatem. Ego autem & contingere iſtiuſmodi habitum pertimeſco. Si autem non erat quod diceretur, quod poſſet omnibus videri recedere ab iſtiuſmodi ſenſu tacerem. Sed timidos, inquit, facitis filios Iſrahel. Cur autem & fluvius illic igneus currit, dicit quia interſecta eſt beſtia, & corpus ejus datum eſt igni ad exurendum. Qua eoim ſententia beſtiam mittebat in ignem, prius præparavit operamentum, per quod

futurum erat judicium. De bis igitur quæ in Danihele ſunt poſita ex beſtiis illis maneot quæ viſæ ſunt feræ, non autem quæ annuntiabantur regna, & ex temporibus quæ habent ſpatia ſæculorum, quæ conjuncta ſunt pee viſiunem ad unum momentum, & ex eo quod judicium nun tunc eſt ſactum, quando & viſum eſt; nun ſolum ad ſuſpicandum Deum corpus eſſe non debuit non ſinere, ſed putius ad ſatisſactionem venire, quia iucorporalis eſt Deus. Eſt autem rationis & his ſimilia addere. Ipſa enim viſio Danihelis quæ per beſtias ſacta eſt, ſurur eſt ejus quam vidit per imaginem Nabuchodonoſur, & ſalvarur [a] cum pœnitentia comparantur, & e contra ponuntur ea quæ in imagine viſa ſunt, & ea quæ per viſionem iſtam ſerarum oſtenſa noſcuntur. Quatuor enim erant & iſtic feræ diverſa uatura; quatuor autem & illic materiæ concurrunt ad cumpuſitionem unius imaginis, & nibil nos prohibet unum ad unum interrogare & videre. Lea regnans haberur in feris: aurum autem præcedens in iſtiuſmodi materiis: fulger enim, & ſicut ignis in nocte, ita aurum inter cetera quæ poſſidentur. Accipiamus igitur ab imagine quidem caput aureum; a viſione autem iſtam leam. Et forte ideo utraque fœmineo nomine, quia & regna. Inde accipiamos argenteum pectus, & brachia: poſt aurum, atgentum; poſt leam, urſum: & rria, illic æramentum, iſtic paidum; ſubducitur enim ſecundum [b] pœnitenriam comparatio. Inde jam permixtum ferrum cum teſta; iſtic beſtia cujus figuram propter varietatem non manifeſtavit. Et illic lapis comminuit imaginem; iſtic judex judicat beſtias. Si quis igitur contentiuſus vuluerir hæc viſibilia eſſe, dicat nobis utrum caput eſt aureum lea. utraque enim ad hoc ipſum concurrunt, & urraque ſibi nun ſimilia, neque qui annunciatur. Quid enim ad leam aurum? Quid autem utraque ad regnum? & ita ea quæ inſecuntur, quæ & ab imagine proferunrur, & quæ a beſtiis diſcernunrur. Et illic lapis ſine manibus, ut non hominis ſit opus; iſtic judex. Et illic quia materiæ erant, comminuuntur; iſtic quia beſtia erat, in iguem mittitur. Ita habemus & Pharaonis ſpicas, & boves ſeptem, & pingues & macilentas. Et quantum ad naturam ſpectat, boves quidem ſpicas manducanr, ſpicæ autem a bobus comeduntur. Quod autem ſignificatur & ab bis qui manducantur, & ab his qui manducant, ipſam eandemque habent virtutem. Ad quod enim fuerat acceptum non diſſentit, ſed & neceſſaria viſio eſt. Quia enim de annis, & nativitate, & fructibos erar, ſpicæ aurem horum ſunt genitrices, per ſpicas quidem anni annuntianrnr. Quia autem per opera boum naſcuntur ſpicæ, boves quurum operatiu fruges ſunt, & ſpicæ boum nativitates, accepta quidem ſunt varie, annunriarunt autem effectu. Putas ergo fructus bovis eſt, ant ſpicæ annus? Sed alia quidem ſuut quæ videntur, alia anrem quæ annuntianrur. Joſeph autem manipulos vidit. nunne deberent & iſtic anni eſſe? Sed ait: *Somniavit autem ſomaium Joſeph, & retulit fratribas ſuis, & dixit eis: Audite ſomnium hoc quod ſomaiavi. Putabam nos alligare manipalos in medio campo, & ſurrexit meas manipulus, &* Gen. 37. 5. *rectus ſletit, & converſi manipuli veſtri adoraverunt meum manipulum*. Et interpretatur pater, &

[a] *Cum pœnitentia*) Interpres videtur μετάνοιαν *pœnitentiam* legiſſe pro διάνοιαν *cogitationem*.

[b] *Pœnitentiam*) Hic quoque διάνοιαν *cogitationem* potius quam μετάνοιαν *pœnitentiam* legendum fuiſſe videtur.

Digitized by Google

A ſuſpicantur fratres , quia incipiet regnare ſuper fratres ſuos . Et nunc qaidem manipuli ; iterum antem ipſa ſolem & lunam videt & undecim ſtellas . Differt in gloria ſtella , manipulus non differt . Sed apparet quia ſtella manipulo ad quod accepta eſt non eſt melior. Cum enim pater poſitns eſt in loco ſolis , mater antem in loco lunæ , fratres conſequenter efficiebantur in loco ſtellarnm . ſorte autem nec iſta ſimpliciter debemns tranſire : ſed quia occaſio adorationis facta eſt fructunm abundantia, ideo non ab alia occaſione vidit adorantes ſe fratres , quam a manipulis meſſinm . Si quis autem voluerit & ſtellas , & lunam , & ſolem requirere , ad iſtum ſermonem inveniet concurrere . Quis enim B ignorat ex omnibus Moyſi vocem , quia ex frugibus quos nutrit ſol & luna , facta occaſio eſt viſionis . Ergo quia fructuum erat occaſio , per ea quæ fruges enutriunt , facta eſt & viſio duplex . Putas ergo quia aliqnis ex his qui adſunt, invigilans & ſobrius, cogitavit apud ſe nt ſobrius, quia iſtæ viſiones per inſomuia ſunt factæ , & forte ſuſpicabitur vim facere nos & his viſionibus , qnæ per inſomnia factæ noſcuntur , & ad ſolutionem eas accipere, quæ videntur per oculos viſæ ab invigilantibus, Si enim ita eſſet, ſubripere deberem , & hoc ipſum ſuadere & ludere . ſorte antem & ſi tacuiſſem, quia per inſomnia factus eſt mihi ſermo , viderer his qui adbuc ſomniantur, & inanditum edicere quid , & exhibere . Quia antem veritatis eſt locus , & non nos ſeducere oportet, neque ſuaſioni captare, C ſciamus quia hæc quæ dicta ſunt omnia per inſomnia viſa ſunt : ſiquidem & Nabuchodonoſor ſomnium vidit, & Danibel illud quod diximus per ſomnium vidit , & Pharao , & Joſeph per inſomnia babuernnt iſtas viſiones. Nihil ergo mirum ſi & nobis per inſomnia appareant quæ videntur. Alia enim de aliis frequenter videmus, aut tempeſtatem maris, aut noſmetipſos trahi a fluviis, aut prata, aut fructus; aut quia de tectis deicimur, aut quia theſauros invenimus, aut quia amiſimus aliquid, ant quia ſubingreſſus eſt quidam, aut quia alius exivit, ant quia locutus eſt neſcio qnis , aut quia dedit aliquis . Erant autem omnes iſtæ ambitiones , ſicut dicit

A Iſaias: *ſicut qui vidit ſemeptipſum manducantem* Iſa. 29. 8.
per ſomnum aut bibentem , evigilans autem adhuc eſurit aut ſitit . Cum maxime viſi ſumus exſolviſſe & iſta , & unnſquiſque audientium jam ſuam refecerat mentem , tanqnam ſolutione inventa , & ſollicitudine ſoluta ; ſubito quæ putatæ ſunt viſiones ſomniis revelatæ, iterum nobis conſtrinxerunt vincula quæſtionum, & tempus apprehendit taciturnitatis . Forte non importunum tempus neque inutile eſt . Si enim & quidam præſentium eſt, qui horum ſcientiam per noctem accipere incipiet tractans & repercutiens inſomnia, & ne quidem ipſi ſomno concedens , forte ſcrutans per noctem cum otio, & a lumine nocturno ſulgores accipiens, quæret vinculorum horum ſolutiones : & ſi quidem invenerit, B lucratus eſt , & ſurſum & deorſum convertens, & quærens , & volutans , perſiſtit in incerto , ſolicitior venit ad inventionem ſolutionis . Scio autem quia unnſquiſque qui hic aſſiſtit , exiens de his quidem erit ſolicitus, curam ventris non faciens : forte autem quidam & indignantur , quia protendimus ſermonem ; plurimi enim obdormientes & in facie volunt ex aliorum laboribus & ſudoribus ſine labore parata ſuſcipere ; ſi autem & ſuſceperint , qui autem adinveniant non laborant . Si autem & ſuſcipientes ſervabunt qui non ſudavernnt , nihil autem horum reqnirentes ; ſive enim quis cogitat , ſive quis intentus eſt, ſive quis commodum accepit, ſive quis convertit opprobrium , gaudeo . Si autem neglegunt qui audiunt , & diſſimulant qui do- C centur, quam rationem dabit qui conſtitntus eſt magiſter ; & non quæſtioſum dicit , ſed quæ impertit gregi Domini ? Imprecatur quidem ab eo omnes ſolicitos eſſe, & ſcrutari, & quærere, & tenere , & diſcere , & fructificare . Si autem & quidam neglegunt , quibus nec convenire ſolicitudo eſt, nihil hoc ad me . & certe ad me ; tangit enim me & contriſtat ; tamen ſive paucis efficitur ſermo ſive multis , ſive neglegentes ſunt ſive ſoliciti , non debeo propter neglegentiam & ipſe neglegens inveniri . Forte autem quidam & contendent exprobrati : & ſi non propter amorem doctrinæ, & ſtudinm, ſaltem propter ruborem & opprobrinm, &c.

EUSEBII PAMPHILI

DE EO QUOD AIT DOMINUS:

NON VENI PACEM MITTERE IN TERRAM,

LIBER SEXTUS.

ET ſponſos qui nunc filii habentur, parentum deſiderium trahit , & properant ad genitores annuntiare ſponſæ honeſtatem & colloquia , quique & parentibus manifeſtus eſt mos ejus , & habitns , & affectus. Feſtinant autem iterum & ad ſponſam , memores illius ab initio man-
Gen. 2. 24. dati, qui ait, *Relinquet homo patrem & matrem, & conjungetur mulieri , & erant ambo in carne una* . Lætantur antem & parentes videntes filios patres . Et ſcimus ſponſum verum Eccleſiæ dominnm . Sed quia lumen illud vernm luminaria facit , & magiſter ipſe ſolus in Eccleſia poſuit & magiſtros , & paſtor ipſe bonus paſtores conſtituit, ſponſus quidem ipſe verus eſt, nt eſt ſponſus. Quia autem myſterialis eſt, myſterialitas iſta non maculatur ſponſa , ſi & ſervos in honore ſuſcipiat ſponſi. Dicebat enim ſponſus

D Dominus , ut audiſtis , *Qui vos ſuſcipit , me ſu-* Matth. 10. 40.
ſcipit . Apparet autem quantum ſponſalitas ipſa emineat , ab ea quæ in mundo eſt periculoſa ; non enim iſtinc mulier adjuvat virum, ſed ſponſus ſponſam : non ſponſa ſervit viro , ſed ſponſus ſervit & dicit , Ego libenter pro animis veſtris erogabor , & memetipſum tradam . Et horum quis eſt dignus ? Si enim ille qui vere eſt ſponſus Dominus & Deus Dei non nati unigenitus filius , qui in fignra Dei conſtitutus , propter charitatem ſponſæ , formam ſervi accepit : ſi Dominus in figura ſervi propter dilectionem ſponſæ ; qui natura ſervi ſunt , quid putas quam fignram debent aſſumere ? Suſtinet ſane ſponſns quanta ad correctionem ſunt neceſſaria , & ornatum ſponſæ , patitur & labores, & vigilias, & adinventiones: vigilat enim nt reſi-

ciatur ſponſa, & laborat ut adornetur, & invenit ut paſcatur. Natus enim illius efficitur ſponſæ ornatus. Quid autem dico de filio, qui de cælo deſcendit, ut captivam ſibi acciperet ſponſam, illam quæ ante erat ſordida, quæ fuerat fornicata, quæ comas habebat impuras, quæ & ab intus, & a foris non erat bona, in quam illuſerunt dæmones, quæ fœdabatur in montibus, quæ nuda currebat, quæ lectiones dæmoniorum habebat, quæ turpia cantabat, turpia ludebat, turpia loquebatur: quæ ne quidem in itinere hominibus concedebat, quæ portabat lapides, & fornicabatur ad ligna, quæ fumigata erat, quæ redolebat nidore fœtido, quæ quid non mali habebat? Cui enim & alio decebat talem ſibi eligere ſponſam, quam illi qui erat miſericors ſponſus? nihil enim habebat hortamenti ad dilectionem quæ aſſumpta eſt. Quia ergo nihil erat ab iſta adhortamentum, ideo facta eſt gratia ejus qui accepit talem: pro odio enim quo erat digna, dilexit eam; pro pœna honoravit, pro mortali mortuus eſt, pro condemnata condemnatus eſt, pro injurioſa ipſe paſſus injuriam & accipiens ſputamina in ſanctam faciem, & ante ſputamina eam * ſuſcipitia. Iſta enim ſponſa, ancilla ex ſervis erat, a patre non bono, & matre quæ erraverat, contumax a contumacibus, in multo tempore capillos habens captivos & ungues, & in omnibus ſordida. Et quod eſt maximæ admirationis, ille erat ſanctus in ſanctis habitans, ſedens ad dexteram patris, mundus a mundo procedens, lumen verum, ſol juſtitiæ. ille qui ab angelis adorabatur, paſſus eſt ut ab hominibus illuderetur. Et ego quidem miror nos & ſponſam, quia non ſtupuimus illius qui advenit gratiam, & illius qui miſit donum, & non ſtatim, non inſania quadam, ſed religioſa mente & fervido deſiderio ſpoliati, corpus & animam, ut ita dicam, retribuimus Deo pro omnibus quæ nobis retribuit. Quid autem & ei poſſumus retribuere? Moriemur pro ipſo, ſed ipſe primus pro nobis mortuus eſt. Et nos quidem ſi moriamur, naturaliter ſuſcipimus mortem; ille autem contra naturam patiens fuit ad mortem. Et nos quidem ſi fuerimus mortui, lucrabimur noſmetipſos: ille autem mortuus eſt non ad utilitatem propriam, ſed ut nos lucraretur. Et nos morimur ad ſpem vitæ: ille autem vita eſt vivens. Et nos in martyrio patimur, ut non cum mundo condemnemur, fugientes per mortem gehennam, & in hæreditate accipientes regna cælorum. Nos ad mercedem; ille propter charitatem. Si quis autem conſilio aſſentit meo, ſit quidem merces ab ipſo, non ſit autem nobis curſus ad mercedem: non enim quia promittit ideo debet & diligi, ſed quia talis habetur, & talis eſt filius: non quippe diligatur ob ea quæ donat, ſed propter naturam ſui & ante donationes. Siquidem & hoc lumen ſenſibile, non quia paſcit oculos amatur, ſed quia clariſſimum habetur. Nonnunquam enim & fontes videntes perſpicuos & puros, & ſi non admittit tempus bibendi, tamen miramur pulchritudinem, etiam non adveniente uſu. Et ad cælum reſpicientes delectamur, non quia manducamus. Si igitur opera ejus ita ſunt bona, & ante guſtum & eſcam delectant cum videntur, & coaffectari faciunt; ipſe qui vere ſupra omnem pulchritudinem habetur, & vere eſt bonus, non ex mercede habeat dilectionem, ſed ex natura amorem. Ego ſane nonnunquam in cogitatu iſto adveni; venite & vos ad ſuſpicionem bonam. ſæpe enim a ſanctis Evangeliis & vere divinis de Domino Jeſu audiens, auditum ad viſum converti. videbam enim admirationem novam Dei filium Deum in terra corpus habentem: & putans adeſſe ſpectaculum ex Scripturis, pene & porrecta manu apprehendi fimbriam veſtimenti ejus, ne forte & a peccatis liberarer. Non igitur fraudemus noſmetipſos a viſione Dei unigeniti, qui pro nobis ad nos venit. nam etſi in corpore advenit, tamen non latuit Deus nube circumamictus. Si enim & apud nos animæ ſtatus datur ad viſum per oculos, per faciem, per maxillas; qualem putas eſſe illam faciem, qualem illam divinam conſtitutionem, illum tranquillum oculum, illam honeſtam linguam & motum? Unum eſt quod confert ejus adventus, ut ſuſcipiatur talis habitus in terra a mortalibus. Quia ergo non eſt idonea noſtra natura verbis aſſumi ad tantum Dei filium Deum, qui ut non ſolum verbis edoceret, ſed & operibus informaret, venit viſibilis, ut & dum videtur, oſtenderet inviſibilem. Et mihi quidem ipſe ſit teſtis ſermonis. Cum enim lavaret Dominus pedes ſervorum, magiſter diſcipulorum, & excuſante Petro dicebat formans eos & dicens, *Hæc ego ideo facio, ut & vos edoceamini invicem eadem facere*. Sicut igitur in illo actu dictum eſt quod mandatum eſt, quia ideo facit ut oſtenderet totum; ita audi quia venit formare ad deitatem homines. Miſerabiles autem ſunt qui non inſpiciunt, beati vero oculi eorum qui vident. Videtur enim & nunc Dominus: ſi quis enim habet oculos videt: nunquam enim ille diſcedit, ſicut ipſe dicit, *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*. Adeſt Dominus ſi habes oculos, & antequam audias vides. Si autem non vides a temetipſo, movere cum eo qui oſtendit, & videbis. Si autem & cum oſtenſum tibi fuerit non vides, lamentare cæcitatem tuam debebis. Sicut enim non poteſt oculus ſine lumine videre, ita non poteſt nec mens ſine Deo vivere. celerius quippe ſalvabitur piſcis ſine aqua, quam anima ſine Chriſto. Quid ergo? Num non vivunt Gentiles, & Judæi, & hæretici? *Permitte*, inquit, *mortuos ſepelire ſuos mortuos*. Venit Deus apportans hominibus, quod nullus hominum adduxit. non enim erat ſervorum magna donare, ſed ſervorum erat regis adventum annuntiare: donare autem ipſius erat regis, ideo & præcurſores dicebant, veniet. Ipſe autem qui loquebatur adveniens donavit: per Moyſen enim data eſt lex, ſed nihil factum eſt; gratia autem & veritas non data eſt, ſed facta eſt, & correxit. Sicut enim mulier illa quæ fontem ſanguinis contra naturam habebat, fatigata eſt medelas hominum ſuſtinens, profuit autem ei nihil, ſed tantummodo conſumebatur & corpore, & facultatibus: ita ſecundum formam iſtam humana natura accipiens medelam a prophetis & ſacerdotibus, & a lege ipſa, non eſt curata, ſed is qui ſine lege erat ſubingreſſus eſt, ut abundaret peccatum. Quia igitur non erat hominis corrigere hominum paſſiones & vitia, Deus accepit infirme hoc ipſum, quod jam erat emortuum, & ſubingreſſa eſt vita, ut præſentia virtutis repercuteretur virus ſerpentis. Quis non movebit ad deſiderium Chriſti? Siquidem Chriſti parer. Illi enim decet talis & tanta largitio; *Nemo enim*, inquit, *poteſt venire ad me, niſi pater meus attraxerit eum qui eſt in cælis*. Non quia vim facit Deus, ſed quia domat homines mortales, pro quibus mortem immortalis guſtavit. Nolite in vacuum gratiam ponere, non in ſomno Evangelium: ſed evigilantes computate quid factum eſt,

* f. ſuſcipiens.

Joan. 13. 15.

Matt. 25. 5

Matth. 8 22

Joan. 6. 44.

quid natum eſt, quid donatum. Deus filium ſuum miſit: qui non obedit ei, habet judicium. Miſit, inquam, filiam ſaum Deus, juſtitiam ad iniquos, eum qui ſine peccato ad peccatores, obedientem ad contumaces, glorioſum ad ignobiles, eam qui ad dexteram patris, ad eos qoi in terra jacebant, filium ad ſervos, judicem condemnandom pro his qui erant condemnati. Quis non accendatar? Quis non ſtupeat? quis non e flamma iſta viſcera accendat ſua? Si noo ſumus lapidei, & ante ſermones non movent, deflere nos convenit, quia patantes nos vivere, mortui ſumus. Quibus Jeſus oon placet Deus, hos potas quid delectabit? Si autem pulchritudo in carne emortua, & lapides pretioſi, & margaritæ elaritas, movet alaeritatem hominis; cam Deus filius fuerit viſus, a qao & bona iſta ſunt facta, quomodo non vere venier paſſio illa in Deut. 6. 5. homine, de qua dictum eſt, *Diliges Dominam Deam taam ex omni anima tua, & ex omni virtute eua, & ex omni pateatia taa, & mente & ſenſu tuo*? Apparente enim Domino Jeſu, non derelinquitur pars aliqoa dilectionis ulli, qoia non dividitur charitas ad Deum & ad homines, & ad emortua quæ in terra ſant: ſed ſicut aotequam appareat ſol, & locernis ſruimar, & ſtellas patimur, & lana delectamar; cum aotem ſol faerit viſus, quædam quidem non parent, quædam aurem & occulrantar, omoes autem convertunt facies ſuas ad ſolem; & cum malra ſint bona, omnia enim bona valde: cum autem apparuerit ia per quem iſta bona, bona; nihil eorum quod bonam eſt jam videbitne bonum. Si quis vidit effigiem audit, ſi quis non videtar & ut videat, & conſentiat his quæ dicuntur: amores eoim claræ pulchritudini contendunt, quantum enim bonam eſt qaod diligitor, tanta & menſura eſt charitatis. Si enim oculi fuerint in facie boni, tanta motio efficitar, quantum & oculi fuerint moti: * ei autem aliud aliquid in ocalis, daplicatur amor: ſi tota facies faerit bona, totius vultus caritas menſuratar: ſi autem & alia membra fuerint bona, addita pulchritadine, creſcir & deſiderium. Jeſus aotem totus eſt bonas, & vere bonus, boni enim patris progenies eſt bona; cujas palchrirudinem clamat cælam per ſua ſpecioſitatem. Iſtum collaudat & ſolis ſplendor, iſtum prædicat luna & incipiens, & plena, & deficiens. Stellarum aurem chori iſtum coronant, ſed non opera in iſtam, aut ab operibus gloria ejus, ſed ex ſui natara. Mare iſtum fluctibus præfert, terra eum fructibus coronat & floribus, choros aatem ei & animalia dum exulrant, faciunt. Cum antem audis quia glorificatur filius ab omnibus, noli oblivisei patris quem glorificat filius. Sed de inenarabili & non nata natara patris in memoria venire timor eſt. Quia ergo ille timorabilis eſt propter bonitatem & ſupereminentem benignitatem, & quia nos non poſſamus ad illum nec mente reſpiſcere; imaginem ejus conſiderantes miramar indicibilem illam virtutem patris: & ideo eam qui ad nos venit conſideremos, & habebimas fructum. Joan. 14. 9. Dicit enim & ipſe, *Si quis me videt, videt & patrem*. qui enim imaginem videt; per imaginem, principalem agnoſcit. Filius igitur ad nos venit, non tamen nos ad ipſum; vel nunc autem nos ad ipſum ſimus Deus vocat, & his qui non adveniant, ſafficit pœna quia non obediunt. Vocat Deus. Ad quæ? Ad ea quæ decent Deum. Et certe Abraham vocavit Deus, & præcepit unigenitum filiam ſaam offerre ſibi. Et videtur pernicioſam hoc eſſe, forte tibi, non tamen Abrahæ; Abraham enim lucrum duxit: videbantur enim jurgari viſcera & religioſitas. Sed adhuc apod nos jurgari poſſant; apud Abraham autem ne quidem dubitario fuir, nec cogitatus, nec dilatio: ſed lætabatur Abraham, quia victurus erar filius ejus oblatus: amor eſt enim religioſitas, in qua & caritas menſaratur, & affectus impletur: ſi enim caritas non fuerit otioſa, omnia erunt etiamſi coaffectatus fueris; propter timorem enim ſi obedieris, perfectus non eris; propter commiuationem autem gehennæ, mali ſervi malam propoſitum habebis: propter autem regna cælorum voluntas eſt mercenarii. Quæ autem decora eſt via? ſtupere bonum, mirari immenſom, amare Deum. Si enim ſcis, non potes non diligere; ſi vidiſti, non potes non coaffectari. Nihil enim ex omnibus quæ ſaot, oeque omnia ſimul, tantum illiciunt, quantum delectat unus omnium Dominus. Ita illicit & pater ſi fuerit viſas: tantum enim ſi apparuerit, nihil jam quis ſaſtinebit. Videbitor autem ab his qui mundo ſunt corde. ſi enim mundum fuerit cor, effulget inde lumen, & videbirur qaod effulget, & ſtatim Martyres, Confeſſores, Sanctimonium, Virginitas, natara mortua, membra crucifixa: deſideriam enim fervet in animis, & conjungitur ad deſideratum. cum enim adunaverir quis bonorum conventas, cæii magnitadinem, & ea quæ in ipſo ſunt eſt pulchritodo, ſolis prædictam claritatem, & aliorum omnium quæ illic ſunt bona, necnon & ea qaæ in terra germinant, florent, expanduntur, procedant, naſcuntur, & ea quæ io aere valant, & in aqais natant: cum hæc omnia adanaverit ut componens in unam, ne quidem gutta at ad illam pulchritadinem erant, ut deſiderium ſtupore magis ſit, & caritas, & admiratio, ut talis jam homo deſideret novam quandam conſtirutionem ſui inviſibilem fieri: affectus enim ad inviſibilem inviſibilis habetur, & ſolitudinem quærit. Qui autem ad iſtam conſtitutionem occurrerit, neſcit qoia & cælum & terram non videt, nec novit in qao in terra eſt loco: maris autem ne qaidem memor eſt, & flumina deſpicit: ſolem non videt, lunam non conſiderar, ſtellarum memor non eſt; deſpicit autem & angelorum choros: unus enim ille non permittit dividi viſionem ad multa. Qui enim in tali conſtitutione haberur, neſcit quia & carnem habet, &, quod eſt maximum, nec animæ ſuæ memor eſt: totus enim evacuatus in illum eſt quem deſiderat, & univerſa ei ſunt emortua, & illi vivit ſoli. Et hoc eſt illud inſigne quod ait Apoſtolus: *Vivo ega jam non ega, ſed vivit in me Chriſtus*. Gal. 2. 20. Deſiderio enim totas devoratus, & a ſemetipſo diſcedens, illius aarem affectus; bona quidem morte eſt mortuus, bonam autem vitam commutavit ut dicat, Vivo jam non ego. Si quis unanimis & ipſius linguæ eſt Paulo, aodiet Paulum dicentem, *Vivo jam non ega*. Sed quæ tua eſt vita, o Paule? *Sed vivit*, inquit, *in me Chriſtus*. In quo vivit Chriſtas, Chriſtum indutus eſt. iſtiaſmodi homo qui Chriſto indotus eſt, non tunicam, ſed ſicut ferram igne totus per totum incandait, totus per totam illuminatas eſt, nullus ei jam relictus eſt non motas, non affectio. Sed nos qui Chriſti ſenſam habemus, non pigebit nos dicere, quia talis homo Chriſtus eſt factus. Quemadmodum autem, ſicut dictum eſt, miſcetur affectus deſideranti, & oculus lumen ſuſcipiens efficitur luminoſas: & ferram; ſæpius enim repetuntur bona; ante ignem quidem fer-

* forte ſi.

rum erat, in igne autem ignis magis quam fer-
tum eſt factus. Audite deſiderantium ver-
ba, ne forte & vos moveamini ad deſide-
rium. Dicit iſte ebrius non vino, ſed quem
Gal. 6. 14. inebriavit Chriſtus deſiderio; *Mihi autem abſit
gloriari niſi in cruce Chriſti*, in quibus illi con-
funduntur, alii gloriantur. qui enim ebrius eſt
neſcit irrideri, ſed irridet irrideotes, eſt enim
totus in vino. Si ergo qui in vino eſt non irri-
detur; putas qoi in Chriſto eſt ſcit quid eſt
confuſio! non enim ita tangit vinum hominem,
quantum tangit virtus: neqoe ita tangit ignis
ea quæ io ipſum incurrerint, quantum illumi-
nat filius eos, qui ſe fuerint induti. Quis pu-
B tas habet Chriſtum qui prædicatur, ut noſcat
ea quæ dicuntur. cum enim non fuerit conſci-
entia intus quæ ſermoni teſtetur, ocioſa ejus
qui loquitur verba habebuntur, & efficietur,
qui loquitur, barbarus iis qui non audiunt. Cum
autem præveniens aoima recondiderit ſibi, & fi-
nita fuerit deſiderio; forte & iraſcitur ad dicen-
tem, quia non tanta interpretatur quanta ip-
ſam movent. Sed concedite quicunque ita pro-
poſuiſtis, ininterpretabilis enim eſt qui deſidera-
tur. Ego ſane beatam dico illam, quæ digna
judicata eſt Deum portare in utero. Ego &
præſepium illud diligo, in quo vitæ poſitum eſt
medicamen. Et Magos beatos dico ob immuta-
C tionem artis. Beata & Rachael, & jam non
ploret, quia ejus filii martyres exciterunt Chri-
ſti. Simeon autem ille & Anna ideo gratias a-
gebant, quia digni judicati ſuot videre quem
deſiderabant multi quidem, viderunt autem non
omnes. Joannes autem ille, qui in pectore recu-
Joan. 1. 1. buit Domini, inde hauriens nobis loquitur, *In
principio erat verbum*. Petrus vero qui a patre
dignus judicatus revelationem accipere, & vide-
re eum quem non videbat, & noſcere eum qui
occultabatur. Vere beata & Petra, in qua ſumus
& poſiti; beati & maris fluctus qui veſtigia Do-
mini oſculati ſunt; & piſces qui præcepto edu-
cti ſunt. Beatus & ille piſcis qui dedit pro Do-
mino cenſum. Beata & terra & mare; utraque
D enim paſſus Domini ſuſceperunt. Beatus & Za-
chæus qui cucurrit ad ficum, & vocatus ad do-
mum eſt. Et peccatrix illa mulier, quæ bona
importunitate ingreſſa eſt recumbentibus. conta-
minata enim introivit, & mundata exivit. Ergo
omnes beati ex adventu Chriſti, & mortui qui
jam non mortui, & cæci jam non cæci, & clau-
di ſalientes, & muti laudantes, & ille qui ſe-
debat ad pedes, qui ante a legione impulſus
currebat. Beati qui io nuptiis biberunt vinum
ex præcepto. Quid ergo omnes beati, aut qui-
dam & miſerabiles? Judas enim qui utinam na-
tus non eſſet! putas quia apud ſemetipſum non
dixit, Utinam non veniſſet, ut ego non con-
E demnarer! Putas & Judæi ſi voluiſſent fuiſſent
beati, & primi? Qoid ergo? Quia noluerunt
Rom. 3. 3. Judæi, *Num incredulitas eorum fidem Dei eva-
cuabit? abſit*. Qui enim venit ad faciendum be-
ne, venit ſiquidem & lumen oritur, non ut oc-
cidamus aliquem: ille enim malus eſt, qui bo-
no utitur male. Nam & ferrum datum eſt ad
culturæ medelam: ſi quis autem ferro uſus oc-
ciderit, non eſt culpandus qui donavit. Siqui-
dem & ignis ad curas, ad luminaria, ad exco-
ctiones datus eſt nobis: ſi quis autem eo ad in-
cendendam proximi domum fuerit uſus, ille ma-
lus eſt qui utitur male. Neque aqua mala quia
præfocantur quidam: ſi enim ipſam quæ ad u-

A ſum plurimum, & ad refectionem data eſt; bo-
nam quidem, male ad interficiendum utuntur;
ipſi potius pernicioſi ſunt, quam opificium. Et
lapis ad conſtructionem eſt datus, Cain autem
eo ad interfectionem fratris eſt uſus. tantum e-
nim mali ſunt qui ſunt mali, quia bonum ad
malum convertunt. Jeſus pax eſt, & venit pa-
cificare quæ in cælo ſuot & in terra. Si hæc
vera ſunt, ſicut vera; quid faciemus his quæ
lecta ſunt hodie? Dicit enim ipſe Salvator in
Evangelio, *Nolite putare quia veni mittere pa-* Matt. 10. 34
cem in terram. Numquid nix calefacere poteſt,
aut ignis dare frigdorem? Numqoid pax poteſt
non mittere pacem? Quomodo ergo ipſe pax di-
B cit, *Nolite putare quia veni pacem mittere in* Ibid.
terram? de qua ſane dictum eſt, & de quo,
quia *venit pacificare quæ in cælo ſunt & in ter-* Coloſſ. 1. 20.
ra. Siquidem & alibi dicit Evangelium, *Venit*, Joan. 12. 47.
*non uti judicet mundum, ſed ut mundus ſalvus
fiat per ipſum*. Qui credit ſalvatur, qui autem
non credit judicatus eſt. Et iterum, *Non veni* Matt. 15. 24
niſi ad oves perditas domus Iſrael. & certe magis pe-
rierunt. Quid ergo iſta contraria ſunt? Num ut
dividantur, veritas non conſentiet ſibi? Si igi-
tur veritas [a] diſceſſerit ſibi, perdet & natu- a
ram; mendacii enim natura in diſſenſione eſt,
veritatis autem natura conſenſio eſt. Quomodo
ergo iſta ſibi conſentient? Jeſus pax eſt, & ip-
C ſe dicit, *Nolite putare quia pacem veni mitte-* Matt. 10. 34
re in terram. Dictum autem de eo eſt, *Venit* Coloſſ. 1. 20.
pacificare ea quæ in cælis ſunt & in terra. Quo-
modo ergo non venit pacem in terram mittere,
qui ideo venit, ut & ea quæ in cælis & in
terra ſunt pacificaret, & ad oves perditas do-
mus Iſrael venit, & inventæ ſunt pereuntes?
Non eſt miſſus judicare, & invenitur condem-
nare. Si quis deſiderat ea quæ ſuot Domini e-
doceri, projiciat omnia ex corde ſuo, & mundo
oculo mentis intendat. Propoſitum quidem Dei
qui miſit filiom ſuum tale erat, ut ſalvarentur
homines. Obedientia autem ejus qui miſſus eſt
ea, ut pax eſſet in cælis & in terra. Unde er-
go non pax? Ab infirmitate quippe eorum, qui
D non potuerunt ſuſcipere ſplendorem luminis ve-
ri. Ipſe enim pacem prædicat, & ideo hortatur
hoc Paulus Apoſtolus, & dicit, *Ipſe eſt enim* Epheſ. 2. 14.
pax noſtra. Eorum ſcilicet qui credunt & ſuſci-
piunt, pax eſt. Quomodo ergo non pacem mit-
tit in terram? filia credidit, pater incredulus
remanſit. *Quæ communicatio eſt fideli ad infide-* 2. Cor. 6. 15.
lem? pacis enim prædicatio diviſionem operatur.
Filius fidelis, pater incredulus, ex neceſſitate
lis eſt, & quæ prædicatur pax, operata eſt di-
viſionem, & bonam diviſionem? in pace autem
ſalvati ſumus. Ut non autem ego illius inter-
preter; nihil enim eſt quod non ejus debeamus
audire; ipſe dicit, *Ne putetis quia veni pacem* Matt. 10. 34
mittere in terram. Et adhuc vehementius addit,
E *Non veni pacem mittere, ſed gladium*. Quem-
admodum non pacem, & quemadmodum gla-
dium? *Veni enim incidere hominem adverſus pa-* Matt. 10. 35
trem ſuum; accipit enim filium ejus, & non
delectatur pater. Adverte autem & ipſorum ef-
ficientiam ſermonum; quia enim dixit gladium
incidere, addit, *Nolite putare quia veni pacem
mittere in terram*. Non ſuſcipit terra. Non ve-
ni pacem mittere, iterum audi in terram; Ego
enim, inquit, pacem prædico, ſed terra non
ſuſcipit. Non ergo ſeminantis propoſitum; ipſe
enim ſuſtinuit ut facerent uvam, fecerunt au-
tem ſpinas. Neque is in cauſa eſt, qui beneſe-

a M S. *Diſſenſerit ſibi*.

Matth. 10. 35. cit vineæ: *Veni* enim, inquit, *incidere hominem adverſus patrem ſuum, & nurum adverſus ſocrum ſuam*. Iſti ſermoues rebus ipſis firmantur. Quanſi enim ex his qui hic ounc convenerunt, habent eorum quæ dicuntur experimentum? Eſt enim pater increpans filios ob credulitatem, & filii monentes patres ad fidem, & filiæ docentes matres. Si enim & ex ipſa natura omnes, ſed non ex eodem propoſito. Denique & ex conſperſione una pollinis, quædam quidem quæ in fermento ſunt diſſolvuntur, quædam autem quæ fermentata ſunt continentur: & carnes aliter tenentur quæ ſalem babent, aliter quæ ſine ſale corrumpnotur. Nam etſi ipſa natura ſit carnis, non tamen ipſa permixtio. Aliud vinum eſt ſine aqua, & aliud cum aqua. Et figulorum ad permixtiones diverſitas habetur: & in roſis habetur diverſitas, in culore ſcilicet & odore: & in fructibus eſt varietas, & magnitudinis, & coloris, & guſtus, & tactus: & vinum ex vite eſt omne, ſed guſtus diverſi: & oleæ fructus varificantur. Sed horum omnium varietas, & animalium, & eorum qui ex ipſa ſunt ſpecie: equus enim equo velocior, & non tantum, quantum homo homini: nullus enim equus currit retrorſum. bomines autem quidam ſunt religioſi, quidam ſacrilegi, alii pudici, alii luxurioſi, alii diripiunt aliena, alii ſpargunt ſua, alii ſtuprantur noo ſuas mulieres, alii ne quidem ſuas contingunt. Non enim tanta diverſitas eſt terræ, quanta varietas animarum: ille enim martyr exiſtit, alius perſequitur; & natura quidem ipſa eſt, voluntas autem adverſa. Inde eſt ut ille quidem ad Eccleſiam enrrat manicaus, alius ad lapides offendat exſurgens ad lumen. Inde eſt ut ille lætetur quod eſt pudicus, alius gaudeat quod in libidinibus volutatur. Iode eſt ut ille in foro vendat & diſtrahatnr, alius ad Eccleſiam veniens ſemetipſum lueretur. Inde eſt ut ille aliena colat, alius ſibi parcat. Inde eſt ut ille lapides ædificet, alius virtutes ſuperponat. Inde eſt ut ille corpus detergat, alius animam perdat. Iſta eſt non pax, ſed diſſenſio, quia alius aliter ſentit, & alius aliter ſapit. Nec enim cum ortum hoc ſeoſibile fuerit lumen, omnes ſimiliter ſuſcipiunt. Sed illi quidem qui ſanos babent oculos, & occurrunt, & attendunt, & fruuntur: qui autem infirmantur oculis, corrigunt ſe, & vitaot, & fuginnt. Nam & latronibus oneroſum eſt lumen, & furibus non dilectum, & adulteris odioſum. Denique & ea quæ repunt fugiunt; ortum eſt enim lumen, & qui ſunt ebrii non libenter aceipiunt, quia urget eos lumen exſurgere. Sunt ſane & quædam animalia verſipelliones & belluæ, & quæcuoque iſtius generis babentur, quæ in totum non ſuſtinent luminis radios. Sunt autem & hominum multi verſipelliones, & verſipellionibus pejores, viperæ magis quam homines, amari, invidi, malitioſi, quos omnes ſugat lumen cum fuerit ortum. Iterum autem ſermo reeurrit ad ipſum certamen, his quæ heri ſunt dicta. Iterum enim propoſitus sſt Dominus Jeſus, & propoſita ſunt alia multa. Pater litigans, mater contradicens, ſoror increpans, frater exprobrans, ſervi exurgentes, ancillæ exaggerantes. Unuſquiſque enim ſuam voluntatem ante ſalutem filiorum præponens, trahit ad ſuum propoſitum ignorans proditionem. Certamina ergo pro Chriſto nobis ſunt, Chriſtus tantum lucrum eſt. Ille enim venit ad Eccleſiam, alius diſtrahit & emit obliteus Chriſti. ille audit Chriſtum per Evangelia loquentem, alius & adeſt pedibus, & mente foras vagatur. Ille patri donat perditionem ſuam, alius matri conſentit ut non Deo quod convenit reſtituat. Ad multos igitur convenit jurgari, ut multæ efficiantur coronæ. Ad diabolum quippe & milites ejus: multi autem ſunt & iſti. Urgetur ſane & pater, & mater, & fratres, & cognati, & amici, & ſervi, & ancillæ; ex multis enim triſtitia eſt, ideo ut & tanta habeatur lætitia, & addantur nuptiæ, & promiſſiones opum mortales, ſed oec mortuæ: quæ enim nunquam vixerunt, ne quidem mortua vocentur, ſed alia pejori nuncupatione. *Sed in his omnibus*, inquit Apoſtolus, *ſupervincimus propter eum, qui nos ſuper dilexit*. Rom. 8. 37. Et ſi quis Apoſtoli imitator eſt; qui enim imitatur eum, imitatur Chriſtum; tranſit ab imitatione ad principalem. Jurgentur omnia ut coronemur, in omnibus ſit jurgium ad pulchritudinem, ad poſſeſſiones, ad divitias, ad cognatos, ad patrem, ad matrem, ad fratres, ad ſervos; & vicini impugnatores exſtant: ſufficit enim caritas uoius ut ſuperet omnia. Ego autem & miſerabiles puto, qui non ſunt experti iſtiuſmodi turbelas propter Dominum Jeſum. Illis autem congratulor qui habent in mente & conſcientia ſua dicere, [a] Ecce Dominum tui propter inimicus eſt mihi pater meus, expugnatrix mater, frater inſiſtit, ſervi contriſtant, ancillæ jurgantur, & nullus horum mihi ut inimicus eſt propter tuam dilectionem. Siquidem & in bellis milites quantas plagas ob amorem regis accipiunt? nonnunquam enim & gaudentes oſtendunt & ſanguinum fluxus, & plagarum cicatrices, per quæ experimenta fulgent amores qui ad regem ſunt habiti. Et certe quærat unuſquiſque, & pigeat unumquemque, ut alius acceptus ſit. Ille quidem ira propoſuit, alius aliter alacer fuit. Ut dinumerem ſingula. quid enim & habeo dinumerare propter eum? Quis enim me exoſum habuit propter Chriſtum? Quis me caſtigavit propter eum? Quis me pater abdicavit? Quæ mater adverſa me eſt? Quis frater adverſum me exſurrexit? O miſerabilitas eorum qui non habent iſta! Alius autem dives & ſpiſſus in opibus, lætus eſt mente, quia a civitatibus & nationibus decantatur, quia theatrum eſt factus, & angelis, & hominibus. Dignus enim eſt qui deſideratur, & quia increpatur & uditur, quia inimici hominis domeſtici ejus, & quia abſciſus eſt ab eo pater, & non conſentit mater, quia noctibus expugnatur, & per dies coronatur, mihi & meis viſceribus & oſſis bella quæ pro Chriſto ſunt. Et unde mihi hoc ſupra dignitatem eſt meam, ut vel injuriam pro Chriſto ſuſtineam? Cruci autem figi & inverſo capite, Petri magis eſt quam aliorum hominum. Ebrietate opus eſt & fervore, ebrietate non a vino, ſed ea quæ ob amorem eſt Chriſti. Qui enim amant, nihil vident niſi eum quem diligunt. Neſciunt quia eſt alius in terra: ubi enim theſaurus fuerit mentis, illic & anima habetur, alia autem mortua ſunt ei. Si increpas, nonne eum qui audit? Si caſtigas, nonne eum qui ſentit? Qui Chriſti enim ſunt, crucifixi habentur. Quid ſine cauſa laboras? mortuus ſi torqueatur non ſentit, etiam ſi increpaveris non audit. mortuus enim eſt. Timet autem ne quis malam vitam vivat: mortui enim ſumus. Nam & qui

[a] *Ecce Dominum tui propter &c.*) Videtur verti debuiſſe *Ecce, Domine, propter te* &c. quod eſt Græce ἰδοὺ σοῦ.

mor-

A mottuis ſepultis menſas apponnnt & eſcas, delirant. Si igitur menſas apponcre mortnis deliramentum eſt, & comminari mortuis ittiſio eſt: & certe adveniant & minæ, acuantur gladii, & exercitus, & leges, & eivitatibus appareat Jeſu Chriſti Domini virtus, & amot & flamma. Audire igitur qui Domini Jeſu patticipes myſteriorum eſtis: audite Chriſtum enltores ejus. Quid dicit lumen verum? quid loquitnr via? quid ela-
Matt. 10. 37 mat janua? quid vociſceratur vita? *Qui diligit*, inquie, *patrem aut matrem ſuper me*, noa *eſt me dignus*. Et non ſufficit hoc. Itcrum enim
Ibid. 38. dicit, *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, noa eſt me dignus*. Iſta eſt vocatio eorum qui militare deſiderant Chriſto. Si quis igitnr paratus eſt crueifigi, veniat; ſi quis alacer aſt ad mortem, ſi quis poteſt ad gladium, ſi quis ad flammam, ſi quis ad ignem, ſi quis ad exercitus, ſi quis ad concupiſcentias, ſi quis
B ad libidines, ſi quis ad iram, ſi quis ad indignationem, ſi quis ad opes & divitias, & poſſeſſiones & ædificia & mercaturas, & ad principatus & poteſtates, ad viſibiles & inviſibiles inimicos, ad ſpiritus nequam, ad carnem, ad cogitatum animæ, ad nocturnas ambitiones, ad motus meridianos, ad juventutis fervorem, ad impetum, ad famem & ſitim, ad homines, ad languores, ad ſanirares, ad divirias. Per bæc anim omnia vincitur deſiderium: magis autem deſiderium neque vincitur, neque deflectitur, ſed per iſta omnia vincit, & iterum abundas in prædicatione eſt. Non enim tacet verbum, verbum

Deus, non tamen vox verbum, quia nec Johannes, qui vocatus eſt vox, vox erat, ſed Johannes. Quid autem dicit qui venit ſalvare? *Qui* Matt. 10. 39
invenit animam ſuam perdet eam. Forte obſcurum tibi videtur quod dictum eſt: qnia enim non habes ſacramentum, neque omnes omnia intellegemus, neque omnes ab omnibus movemur, ideo putas obſcura, *Qui inveait animam ſuam perdet eam*, hoc eſt, qui vult invenire perdet. Quomodo? Quæ inventio eſt, & quæ amiſſio? De ipſa eademque anima qui martyrium patirnt, tollit hominibus, Deo antem invenit:
Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet Matt. 10. 39
eam. Interpretatione non indiget ſermo; qui deſiderat jam andivit. Ego autem compatior noſtræ naturæ, qui ita ſumus egeni, nt non poſſimus invicem noſtro debito dare aliquid. Quid autem & poſſumus retribuere Chriſto Domino?
B Animam quam creavit, corpus quod figuravit, pudicitiam per quam beneficium tribuit, martyrium per quod ſanctificat, juſtitiam per quam honorat. Quæ videmur ei reddere, magis accipimus. Adveniat igitur flamma ad medullas, penetret ignis ad viſcera, & accendatur anima ad martyrium, ad confeſſionem, ad pudicitiam, ad juſtitiam, ad miſericordiam, ad jejunia, nt & diabolus ſuperetur, & dæmones deſtruantur, & homo pro Chriſto ſalvetur, & ſemper gratias agat Deo patri per unigenitum ejus filium, per quem eſt ei gloria, honor, imperium, majeſtas, cum Spiritu ſancto, & nunc, & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

EUSEBII PAMPHILI

DE MANDATO DOMINI, QUOD AIT:

QUOD DICO VOBIS IN AURE, SUPRA TECTA PRÆDICATE,

LIBER SEPTIMUS.

C VErba hæc quæ lecta ſunt, Domini martyres produxerunt ad paſſionem; per bos enim ſermones flammam in eorum præcordiis accendeſuot. Per iſtam doctrinam crexit eos, ut contemnerent præſentia, expectarent autem futura. Per iſtam eruditionem armavit eos ad mortem. Utitnr autem & hoc ordine ſervans officium: præcedit autem paſſionem martyrum conſtantia: qui anim non prædicat, nec tenebitur; qui non cum fiducia fuerit locutus, nec ttiſtabit, ſed præcedit conſtantia paſſionem. Cum enim anima de adventu Dei ſat habuerit, aderir enim Deus in anima, quæ dum capiet omoia, non poteſt
D deſiderium racere ſuum, ſed ſentit quod habet, quodque non habet, qui ſeſe fraudaveruot a bono. Ille autem qui amator Dei eſt conſtitutus, & humanitatem ſervat, ſtatim propter Deum quidem lætatur, propter humanitatem aurem non tacet. homines autem beneficium non ferentes, ignorant quis inhabitat in loquente, non ferunt ſane nec conſtantiam. Sed ſicut Judæi Stephano primo inter homines martyre Chriſti loquenre obſtruxerunt aures ſuas, ne ingrederetur Deus; ita & nonnulli hominum: quia enim conſtantia antecedit paſſionem, unde deberet iſtinc & incipit Dominus, qui pro-

C ducit martyres ad paſſionem. Dicit enim, *Quod* Matt. 10. 27
dico vobis in tenebris, in lumine dicite, & quod in aure audiſtis, in tectis prædicate, Aſſumite, inquit, conſtantiam, exeant verba veſtra uſque ad terminos terræ: ne taceatis id de quo ipſi certi eſtis effecti: Nolite abſcondere talentum; mittite pecunias in menſis: exigam enim mea ad ſalutem illorum qui fuerint operati. Sed dicet quis: ſi bonum eſt in lumine dicere, cur ipſe in tenebris eſt locutus? & ſi bonum eſt ſupra tecta prædicare, cur ipſe in aure locutus eſt? Si enim ipſe de ſemetipſo dicere [a] frau...is
utique quæ jam dixere Judæi, Tu de ſemetipſo Joan. 8. 13.
D teſtificaris, & teſtimonium tuum non eſt verum. Ne igitur ipſe videretur honorem ſibi vendicare, & non veritatis cauſa loqui, & ne prævanirent ſtatutam a patre paſſionem Judæi qui omnia ſunt auſi, ipſe quidem opportune tacet, diſcipulis autem loqui ea & clamare præcepit; non timens quippe; hoc enim ignorantium hominum eſt dignitatem Domini Jeſu; ſed diſpenſans, ut ipſe quidem taceat in tempore, loquatur autem in tempore. Neque enim per omnia tacuit Dominus, ne putarentur aliena aliqua a ſe dicere diſcipuli; neque ſemper locutus eſt, ne putaretur quod de ſe ipſe teſtatur. Quid enim

a M S. *Fraus eſſet utique*.

Tom. I. H

Joan. 5. 34. & 36. erat neceſſe & Joanne præcurſore? *Ego, inquit,* A
non ab homine accipio teſtimonium meum, ſed ha-
beo teſtimonium majus a Johanne. Non enim quæ-
ro, inquit, quemadmodum ego ſuadeat, ſed quo-
modo vos non ſitis religioſi; ſiquidem non lu-
cerna debet teſtari de ſole, ſed ſol firmare lu-
cernam. Et ne quis miretur, putas obſcuriores
effici lucernas ex adventu ſolis. Non enim quod
putamus hoc & proveait, ſed hoc quod non in-
tuemur ſuperat. lumen enim minus a majori
lumine, non minus dulcibus immiſſum minuit
dulcedinem eorum; neque cum ſtellæ non pa-
rent tanquam obſcuratæ a lumine non viden-
tur, ſed in pelago luminis poſitæ, diſcretionem
non præbent. Non indigebat igitur ſol juſtitiæ B
lucerna ad teſtimonium; dicit enim Johannes,
Matt. 3. 14. *Ego a te debeo baptizari*, ſed indigebat quidem
ille qui lucerna erat ardens. lucerna immiſſum
habet lumen, non tamen ab intus efficientiam
Joan. 5. 35. ſicut ſol. Vos, inquit, modice voluiſtis gloriari
in lumine lucernæ, vobis lucerna eſt utilis: illi
autem ita erant cæci, ut ne quidem lucernæ
viderent viam, neque in lumine ambularent re-
Matt. 10. 27 ɗe. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumi-*
ne; hoc eſt, abſconſa quæ dicuntur clamate: *Et*
quod in aure audiſtis, prædicate in tectis; aſſumi-
te conſtantiæ fiduciam. Aſſumamus & nos con-
ſtantiam. Sed quidem eſt quod inſequitur? Ti-
memus ad inſequentem ſuſpicionem. Sed ait Do- C
minus, *Nolite timere*. Non igitur timeamus cum
Matt. 10. 28 interficimur: ipſe enim Dominus dicit: *Nolite*
timere eos qui occidunt corpus, animam autem
non poſſunt occidere. Diviſit timorem, & homi-
nibus quidem dedit poteſtatem adverſum corpus,
habent enim: Deo autem conjunxit virtutem,
timore timorem eiciens, & majori metu quod
erat minus repercuſſit. Si enim, inquit, timere
oportet, non hominem; major enim eſt Deus.
ſed pœnam mortis adverſum corpus times; *Ti-*
Ibid. *mete magis*, inquit, *eum qui poteſt & animam*
& corpus perdere in gehennam. hominibus enim
poteſtas adverſum corpus, & hoc ſemel, eſt da- D
ta: Deo autem poteſtas eſt & adverſum corpus
quod figuravit, & adverſum animam quam crea-
vit, & perdere non ſimpliciter ſed in gehenna.
Major enim timor eſt gehennæ, quam mortis.
Cur major? quia duplex eſt perditio, animæ &
corporis: ſimplex autem & corporalis, quæ in
morte habetur. Primo enim & ſi dividuntur pe-
riculum, & homines quidem corpus, Deus autem
& animam; neque ita æqualis eſt timor, ſed
quantum anima honorabilior eſt, tantum & ma-
jor timor eſt a timore. Quia enim & corpus,
adverſum quod homines habeat poteſtatem, com-
prehenſum eſt, & hoc in manibus Dei eſt, &
anima quam homines etiamſi vellent occidere E
non poſſent, & utraque hæc non ad mortem,
ſed ad gehennam dicuntur abire. Multiplicatus
igitur timor eſt, & multitudine & magnitudi-
ne; ideo ergo timor timorem vincit. Sed dices:
Quemadmodum poſſibile eſt perire animam in
gehenna? Si enim perit, corrumpitur ejus im-
mortalitas. Quemadmodum autem & corpus?
Si enim vermes illic & ſtridor dentium habetur;
non ſolum anima immortalis non perit, ſed
nec corpus; induitur enim immortalitatem &
corpus. Si hæc quidem quærunt, intueri eſſe
debent ad ſermonis virtutem, quia quod nunc
ait perdere, pro eo ut dicat punire, acceptum
eſt; ſi enim periret, non eſſet in gehenna. Ge-
henna enim viventium pœna eſt, non tamen in-
teremptio perditorum. Quia enim perditionem
timebant qui mortem hominum pertimeſcebant,
ideo ipſo timoris ſermone utitur Dominus, &
dicit, *Timete autem eum qui poteſt & animam* Matt. 10. 28
& corpus perdere in gehenna, Neque enim con-
vertitur anima ad mortalitatem, ſine pœnitentia
enim ſunt Dei dona. Neque iterum reſurrectio-
nis promiſſione infringitur, ſed ſicut per Adam
omnes morimur, ita & per Dominum noſtrum
Chriſtum omnes reſurgimus. Communem enim
iſtam mortem Adam introduxit ob peccatum:
erexit autem is qui aſſumpſit Adam ad reſur-
rectionem. Ille enim qui de terra eſt, introdu-
xit mortem; qui autem de ſurſum venit, intro-
duxit reſurrectionem. Et reſurrectio quidem
communis eſt omnibus, hæreditas autem eorum
qui ex viaticis aliquid proferunt ſuis. Præceſ-
ſerat igitur adventus, ſed repercuſſit eum ti-
mor; ſolutus eſt timor a timore. Neceſſaria
autem erat & adhortatio. Quæ adhortatio?
Dicit Dominus, *Nonne duo paſſeres*; duo & Matt. 10. 29
non multi: & paſſeres, & non majores aves;
uno aſſario diſtrahuntur? neque uno aſſario unus
paſſer, ut quod minus eſt, ex pretio oſtende-
ret. Quæ enim pretioſa ſunt, in diſtractione
unum & unum venditur, & ampliore pretio:
quæcunque autem frivola aut * bolera habentur, * f. ut.
multa ſimul aſſario venundantur. Volens ergo
frivolas paſſeres oſtendere, Aſſario, inquit, uno
duo paſſeres diſtrahuntur. Accepit quod erat
minimum, ut hortaretur eos qui in honore ha-
bebantur. *Et unus ex ipſis*, ait, *non cadit in*
terram ſine patre veſtro qui eſt in cælis. Si igitur
paſſeres qui parvo pretio diſtrahuntur, umbræ,
ut ita dicam, & necdum carnes, non capiun-
tur, neque accipiuntur, non dixit ſine Deo, ſed
ſine patre veſtro, inquit, ut propoſitio paternæ
dilectionis protenderet defenſionem, & radicaret
adhortationem. Ita & in alio loco adhortans
frugalitatem, & cupiens ſuperfluas ſublevare ſo-
licitudines, ait, *Si fœnum agri quod hodie eſt*, Matt. 6. 30
& craſtina in clibanum mittitur, Deus ita veſtit,
quanto magis vos, modicæ fidei? A minimis ad-
monet eos, qui meliori ſunt dignitate: ita &
nunc quia nullius pretii ſunt paſſeres, quantum
ad comparationem hominum; parvo autem pre-
tio, ut nullius pretii diſtrahuntur; cupiens nos
admonere dignitatis noſtræ, producit conſtantes
fieri debere. *Nonne duo*, inquit, *paſſeres aſſario*
diſtrahuntur, & unum ex ipſis, non duo ſimul,
ſed unum ex ipſis, non *cadit in terram*. Pro-
pter volatum ait, pro eo ut diceret, non capie-
tur ſine patre veſtro. Si igitur quorum non eſt
pater, nec minimum proditur ſine ipſo; multo
magis vobis, quorum eſt pater, præbebit defen-
ſionem. *Veſtri autem*, inquit, *& capilli capitis* Matt. 10. 30
numerati ſunt. Timor de anima erat, aut de
corpore? Sed de anima, inquit, nolite timere:
non poterunt enim, ait, ne quidem qui volue-
rint, occidere animam. Sed de corpore timetis?
Nec de capillis capitis veſtri timere debetis; nu-
merati ſunt. Si igitur neque de anima, neque
de corpore timere oportet; quantum ad nos ſpe-
ctat, ablatus eſt timor: *Veſtri enim*, inquit,
& capilli capitis numerati ſunt. Num noſtri
tantum capilli? Sabulum enim maris latet ſcien-
tiam Dei? aut enim ſemina fœni, aut pennæ
paſſerum ignorantur? Quantum enim ad ſer-
monem ſpectat, videtur dicere, quia veſtros
etiam capillos novit Deus. Alia autem quæ pu-
tantur contemptibilia eſſe non contemnit, ſed
habet ſcientiam omnium. Nam & illud quod
dicitur in Scripturis, *Omnia ei nota ſunt*: non
frivole quippe, neque cum labore, aut cum do-
lore, ſed inenarrabiliter omnia prævenit ſcientia.

Ibid. Quid ergo eſt quod accepit dicens, *Veſtri autem & capilli capitis numerati ſunt?* quia proviſor eſt veſtri uſque ad capillos. Si igitur animam jam armavit immortalitate, carnem autem ex eo quod provideat & defendat uſque ad capillos; quid relinquitur ad timorem? quid ad timorem relinquitur, ut hominibus caſus, utpote opum, divitiarum, amicorum, parentum, propinquorum,

Matth. 12. 38. patriæ ipſe affectus? Inde eſt ut dicat, *Qui diligit patrem aut matrem ſupra me, non eſt me dignus.* Tria enim iſta ſunt quæ circa nos, & in nobis & noſtra ſunt: quod enim ſumus, anima ſumus. Si quis autem & ſemetipſum agnoſcit intentius, & veloti in ſecundo loco nos corpus ſumus; tria ergo ſunt quæ in nobis ſunt: quæ autem circa nos, poſſeſſiones, amici, parentes, & patria. Sed de anima nullus timor eſt, quia immortalis eſt. De corpore ablatus eſt timor, quia & capilli numerati ſunt. De his autem quæ extra ſunt, dicit Dominus, *Si quis reliquerit*

Matt. 19. 29 *propter me & regna cælorum, patrem, aut matrem; aut fratres, aut filios, aut uxorem, aut cognatos, aut domum, habebit & in hoc mundo centuplum; in futuro autem vitam æternam.* Ergo nulla occaſio derelicta eſt timori. De anima enim timere non debes timorem inſenſatum, ne puteris mortalem dicere immortalem. Sed de corpore times: poſſunt enim occidere. defendit uſque ad capillos qui creavit. Sed amicitiam quæris, & patrem, & matrem. eſto memor ejus qui

Matt. 15. 37 ait, *Qui diligit patrem aut matrem ſupra me, non eſt me dignus.* Sed divitias, & quæ his ſunt ſimilia deſideras. Quicunque reliquerit patrem aut matrem, aut domum, aut quæcunque ſunt ſupra terram, propter me & regna cælorum, centuplum habebit: ſicut hi qui ſeminant in bonam terram, in iſto quidem ſæculo centuplum, in futuro autem vitam æternam. Nolite ergo timere. Si enim unus paſſer uno cadit in terram ſine patre veſtro qui eſt in cælis, multorum autem paſſerum vos meliores eſtis; non habet locum timor. Quia

* *f.* repetit. Matt. 10. 35 igitur interemit timorem, reperit * conſtantiæ fiduciam cum confeſſione, & dicit, *Omnis quicumque me confeſſus fuerit ante homines*, iſti enim ſunt qui perſequuntur, *confitebor & ego eum ante patrem meum qui eſt in cælis.* Et primo quidem intercipit timorem, ſecundo autem immittit ſpem: Quicunque me confeſſus fuerit ante homines, confitebor & ego eum: puta quia hominibus conveniens eſt Deum confiteri, Deum homines quomodo convenit confiteri? De hominibus ut

Matt. 25. 12 non dicat ad eos, *Recedite a me, neſcio vos*; ſed ut magis dicat ad eos, *Venite benedicti patris*

Matt. 25. 34 *mei.* Intueris abnegationem filii de hominibus, & confeſſionem Dei de hominibus? Num poſſibile eſt ei dicere, neſcio patrem. Scit quippe & homines, & hos peccatores ignorat: additamentum enim hoc ſolutionem quæſtionis præbet; quia enim peccatores ignoti ſunt, non quia ignorantur, ſed quia non ab eo confitentur: eos enim qui malæ ſunt vitæ neſcit ſciens eos qui ſint. Si enim computarentur inter vivos mali, non veniſſet diluvium ſub Noe: & alios quidem connumeravit quos ſalvat, quos autem neſcit, perdit ut purget terram. Non ergo debuit eis parcere, qui ante ſibi parcere noluerunt. Quid enim defuit illic ad patientiam Dei? Nonne præconem pœnitentiæ conſtituit eis Noe per annos centum, quantum autem ad ſuam promiſſionem per cxx? Nonne arca fiebat, ipſo opere ad pœnitentiam hortans homines? aut modicum erat vas, quod poſſet etiam ſub tecto fabricari? Nonne tantæ quidem altitudinis, tantæ autem lon-

A gitudinis & latitudinis ſecundum menſuram? Fabricabatur autem arca ut tuba maxima, jam diluvium prædicans futurum, & ante diluvium pœnitentiam clamans. Si igitur cxx. annis revocati a malitiis non ſunt ſuaſi, ipſi vim fecerunt ut ſupra eos diluvium adveniret, qui ſuaderi noluerint. Sed Sodomam evertit Deus, quia prius Sodomitæ naturam ſuam corruperant. Et certe ne quidem iſtic deſpexit Deus, ſed paſſus eſt Loth ob contentionem paſtorum ab Abraham ſeparari. Forte autem & continentiæ ſales miſit ad Sodomam Loth, ut ejus juſtitia continerentur ut a ſale, & non corrumperentur. Illi Gen. 19. 9.
autem & ſales calcaverunt, & dixerunt ad eum

B qui inſalabat, Habitare veniſti, non tamen & judicium judicare. Et hæc dicentes juſtum adverſum ſe judicium excitarunt, qui non fuere contenti adverſus homines indigna, ſed & inſanierunt adverſus ipſos ſanctos angelos, qui venerant vindicare injuriam hominum ab eiſdem admiſſam. Sed neque Noe deſpexit Deus in diluvio; numerati enim erant ejus capilli: neque Loth apud Sodomam. Alii autem Deum non tamen homines offenderunt, qui immutaverunt humanam naturam. Non eſt ergo increpandum Deo, quia nec ſi tauri occiduntur ad uſum, neque quia oves & columbæ; varificatum enim eſt omne hoc, & abundantia eſt multa, & alia

C aliis neceſſaria ſunt, & alia aliter creata ſunt. Sicut igitur pro tauris qui occiduntur ad uſum non increpatur Deus, & certe tauri non peccant, neque eſt inreligioſitas in tauris; non ſolum non eſt increpandum de peremptione inreligioſorum, ſed & mirandum. Debet enim laudari Deus, quia terram aquis abluit a ſpurcitiis habitantium: debet probari, quia per ignem conflavit noſtram naturam, ut evocaretur noſtra legitima. Ita neſcit Deus quos non vult noſſe; ita ignoravit eos qui ſub Noe; ita neſcivit eos qui ſub Loth, & eos qui negaverunt eum ante homines, de quibus & di-

D cit, *Quicunque me negaverit coram hominibus*, Matt. 10. 33
negabo & ego eum coram patre meo qui eſt in cælis. Negant autem Chriſtum non ſolum hi qui in perſecutione negant, ſiquidem nec qui confitentur in perſecutionibus, ipſi ſoli ſunt qui confitentur. ſed deſcendamus ad negotia, & fugiamus inreligioſitatem. Qui ſunt ergo qui negant filium, & ubi, & in quibus, advertamus. Cum quis ingreditur civitatem Gentilium, & religione expoſcente fronti imponere ſignaculum crucis confuſus fuerit, qui ingreditur ſuam glorificationem, & virtutem crucis in fronte non oſtenderit, iſte etiam ſine tormento negabit & ſacrificabit. Quis autem & alius negabit Chriſtum? Cum aliquis vocatus

E fuerit ad cœnam Gentilium, & perrexerit; necdum enim hoc eſt prohibitum; vinum autem viderit a cœnante in terram effundi & libari, & accenſo blaſphemio ab his qui ea quæ ſunt Domini ingrate manducant, cœperint blaſphemare in Deum; ille autem ut Herodes propter diſcumbentes fuerit confuſus & tacuerit, non ponens ante oculos ſuos Chriſtum, negat profecto quem non reſpondens confitetur. Et idem dicit Dominus, *Quicunque negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum ante patrem meum qui* Matt. 12. 33
eſt in cælis. Negat enim eum omnis quicunque audierit blaſphemantes & tacuerit: negat omnis quicunque audierit crucem, & depoſuerit oculum ſuum erubeſcens: qui dicunt, ad quos dicunt a parentibus accepi, tanquam propellentes a ſe bonum, & ut in malam hæreditatem incidentes; qui occurrunt quibuſdam venien-

tibus ad Eccleſiam, & trepidant pedibus, quia & mente; qui occultant jejunium tanquam ad opprobrium; qui confunduntur exire ad martyres, quia audierunt quoſdam dicentes ſibi, debuerant adjuvare martyres Chriſti: qui nolunt irrideri ab hominibus, ſuſtinentes utpute illud
Pſal. 2.4. quod ait Propheta, *Qui habitat in cælis irridebit eos*. Semper perſecutio eſt, ſemper inviſibile bellum habetur, ſemper coronæ, ſemper abnegatio. Vultis videre certamina religioſitatis? Nonnunquam efferbuit quis ira adverſum ſubditum ſibi; rememoratus autem Domini, depoſuit acerbitatem: pejus enim eſt ſervuri incenſæ iræ reſiſtere, quam flammæ ignis quæ a foris habetur. Quia igitur martyr eſt qui propter Deum ad exteriorem flammam reſiſtit: martyr & valde martyr, qui extinguit interius incendium invidiæ propter Dominum Jeſum; nonnunquam enim videtur aliquid bonum, aut malum, & exſurgit invidia, & nemo videt; latent enim quæ intus ſunt. Quia autem teſtatur Deus adverſum
[a] *ſ. Moſes*, invidiam ad illum reſpiciens, [a] ſicut * Joſes nun videns Domino qui erat in terra, ad inviſibilem reſpexit, & mercedem propoſiti ſumpſit. Iterum qui refrænat invidiam martyr exiſtit, & qui alacritate judicaverit male de fratre loqui, & meatum uſque ad linguam protulerit, os autem ſuum propter Dei timorem non aperuerit, iſte inviſibiliter confitetur Deum. Et cui licitum eſt fraudare & non fraudat; & cui licitum eſt furari conjugium alienum, & parcit in omnibus his quæ oculus ſenſibilis non videt, inviſibilis autem intuetur, martyria & confeſſiones habentur. Negant autem reipſa & opere illi, quos cum tenuerit concupiſcentia, & poſt hæc venerit Scripturæ memoria, quia eſt Deus qui videt & judicat, & quia eſt æqui judicii; concupiſcentia autem cœnoſa turpi meatu jurgetur, & incipiat ſuggerere & dicere, Quando erit judicium? quando futurum eſt? num hoc pertinet ad Deum? Iſte reliquit cælum, & ea quæ circa me ſunt videt? Suggerit enim talia concupiſcentia. qui igitur conſentiunt his, negant Deum. Quid autem hi qui perjurant? Non enim tantum peccant in homine quem ſpernunt, quantum in Deum quem contemnunt: qui enim juramentum contemnit, Deum negat. Unde & parcens nobis Salvator, de aliis quidem mandat, quantum & deberet mandare. Ad juramentum veniens ob facilem linguæ lapſum, non dixit, vere jurate, ſed in totum ait, *jurare nolite*, ne forte lingua aſſuefacta vere jurare, ob facilem lapſum ſui oberrans periclitaretur, & irreligioſitatem incurreret. Certamina igitur cotidiana ſunt iſta, quæ per dies ac noctes ſunt nobis: pulchritudo enim propoſita eſt mulieris, & effulgens effigies Jeſu. Et ille quidem deorſum inſpexit & perit: alius autem ſurſum reſpexit, & aſſumptus: ubi enim cor, illic & oculus habetur. Propoſitum eſt ſane & aurum & Jeſus, & non eſt quidem propoſitio æqualis. Quid autem, quia nec æquali utimur, ſed decliviores efficimur ad minora, & adeo fraudamur ob ea quæ non vivunt. In unoquoque igitur iſtiuſmodi actu certamina ſunt poſita, & certamina domeſtica, quia ab intus mulier videtur, & pulchritudo ex concupiſcentia exardeſcit, & nos provocat, & ambitio delectat, & ſermo hortatur, & his & colluctatio ex rixa efficitur, & non adverſus ſanguinem quippe & carnem, ſed adverſum inviſibiles inimicos inviſibiliter & in his omnibus certamina ſunt & agones. Cum jejunium & eſca proponitur, cum ſitis & jejunium, cum pudicitia & libido, cum Eccleſia & theatra, cum dies Domini & dies dæmoniorum, cum affectus ad homines, & caritas ad Deum. Et in his omnibus quidam quidem negant, quidam autem confitentur, & unuſquiſque ſibi procurat bonum aut malum, judicium aut requiem, gehennam aut regna cælorum. Quid autem hi qui ſortiuntur: qui ad vates idolorum pergunt? Iſti occulte ſacrificant idolis, & negant Deum. Quid hi qui credunt, quia a ſtellis ei mala proveniunt, & fatum eſſe fatentur? Quid hi qui auſpicantur? qui dies & voces & paſſus vitantes cuſtodiunt?
B Aut non plenæ ſunt his omnes maxime mulieres obſervantes talia? Quis ſocnus eſt? quis per nares ſpiritum protulit? quis motus eſt? quæ avis vulavit, & unde, aut quomodo, aut qualiter? quis ululavit? Canes debemus recludere tales, ne procedant e domibus. Fieri enim non poteſt, ut non aliquid tale occurrat. Voſmetipſos probate, & videbitis quotiens ad iſtiuſmodi certaſtis auſpicia, quotiens mota eſt concupiſcentia, ſed & memoria Dei: & erat certamen, & contentio, & curſus. Et ſicut in palæſtris alius aliquando ſuperior efficitur alio, & aliquando inferior jacet, & in ipſa colluctatione frequentec converſio eſt facta; ita & ſenſus ſæpius cum concupiſcentia luctatus eſt in lectulis, in foro, in do-
C mo, in theatris, in lupanaribus. Et hæc facie quæ & oculis videmus viſibiliter tenuit concupiſcentia, & pepulit ſenſum, & occidit cogitatus, & ſuperpoſuit ſe concupiſcentia. Iterum autem vim faciens ſenſus correctus eſt, & ſuperbior factus eſt, ſuperavit deſiderium libidinoſum. horum omnium experimentum apud vos eſt. Scitis enim quotiens ad concupiſcentiam, quotiens ad libidinem illecti eſtis, quotiens ad avaritiam, quotiens ad fraudem, quotiens ad iram, quotiens ad indignationem: declivia enim caro ad iſta eſt vitia, & ipſius carnis meatus. Vincit autem hæc cogitatus colluctans per ſpiritum. Ita nonnunquam videmus pauperem, & miſericordia quidem
D flectit, avaritia autem revocat; & volumus [b] agnoſcentes cum gener eſt miſereri; id autem quod alienum eſt non ſinit. Ita certamen eſt maximum in iſtiuſmodi actibus: da Deo enim & de mammona certamen habetur, quia & Dominus ipſe dicit, *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire*; Matth. 6. 24
& opponit mammonam animæ in Deo viventi; non quia commutatione aliqua, ſed quia efficitur id quod fieri non deberet. Ergo martyres efficiamur Dei, & non parum putemus quod ait, *Confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt* Matt. 10. 32
in cælis. Iſta enim quæ hic ſunt, nobiſcum non pergent; ſi autem vadunt, convincatur ſermo; verum iſtic manent; quæ autem ex ipſis ſunt peccata, nobiſcum & ante nos pergunt. Quid
E ad damna properamus? Venimus in hanc vitam; utamur lumine. Quid autem præbet lumen his qui habent oculos? diſcretionem utique negotiorum. Si quid igitur honeſtum eſt, cum feſtinatione petatur: non enim ut decipiamus vos præſidemus; non ut pauperes vos faciamus, monemus, ſed divites potius in regno cælorum. Non ut deiciamus corpus veſtrum jejuniis, ſed ut induamus vos immortalitate: non ut occidamus in martyrio, ſed ut non eatis in gehennam corpore & anima. Non ſumus igitur inimici veſtri; non enim ut fraudemus vos patribus & amicis hæc loquimur, ſed ut non excidatis a Deo

a M S. *Sicut Joſeph non cognoſcente Domino.*

b M S. *Cognoſcentes congenerem miſereri.*

patre, incremini autem voſmetipſos : hoc enim ſolum eſt lucrum, alia autem omnia dipendium obumbratum. Ubi eſt heſternus dies, ut ſis ſolicitus de hodierno? ubi ſunt quæ heri in ventrem miſſa ſunt, ut iterum præpares multa? figura eſt præſens ſæculum, & non veritas: umbræ volantes ſunt. Quid velocius ſole in quo menſuratur vita? Evigilate juſti, & nolite peccare. Peccatum autem efficitur ob ignorantiam Dei. Si enim agnitus fuerit Deus qui omnia intuetur, repercutitur omne peccatum. Deo enim præſente & vidente quis velit furari? Qui autem furatur, prius irreligioſitatem admittit, & ita nocet. Si enim cogitaſſet Cain quia videt Deus, nunquam occidiſſet Abel, quem & abnegavit fratrem. Si vidiſſet Eva & Adam Deum, non vidiſſent arborem. Numquid poſſumus in duas facies ſimul viſum intendere noſtrum? Sed non ſuſcipit oculus. Non poſſumus ergo in Deum & in mulierem ſimul videre: ſicut enim nemo poteſt duobus dominis ſervire; ita nemo poteſt duos vultus ſimul inſpicere. Tantum proponatur ante oculos Deus, & omnia in tranquillitate ſunt; ſed nec labore eſt opus, ſufficit enim qui adeſt. Qui reſpicit ad Deum primum quidem habet adjutorium a præſente; poſthæc autem & poſſibilem ſibi imitationem & timorem boni: & in tutela eſt, & non accedit peccatum in iſto. Unum ex his opus eſt, ut credatur quia eſt Deus, & adeſt, & videt, & ſcrutatur, & nihil eſt quod eum poſſit latere, & omnia facilia erunt. Si autem ſubduxeris fundamentum, nihil ſtabit ex his quæ ſuperpoſita ſunt. Si quis ergo in religioſo propoſito ſubduxerit Deum, jam ut ſine lumine agens ubique offendit. Sed nos, fratres, ad Deum viventem, ad eum qui eſt, qui fecit omnia, qui ſalvat univerſa, convertamur; alia enim *omnia vanitas vanitantium ſunt*: ſapiens enim erat, qui hæc proclamaverat, *Et omnia vanitas*, & unum eſt verum. Non igitur ſine cauſa erogemus noſtram vitam, erit enim tempus cum quæremus dies hos, in quibus Deo debuimus vivere. Ipſe autem qui bonus eſt Deus, omnium veſtrum erigat animas ad agnitionem ſuam, cui eſt per unigenitum ſuum filium, gloria, honor, imperium, majeſtas cum Spiritu ſancto, & nunc, & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum, Amen. Eccleſ. 1. 2.

EUSEBII PAMPHILI
DE OPERIBUS BONIS ET MALIS,
LIBER OCTAVUS.

MUltorum hominum vita in terra eſt poſita; edacitatibus enim, & libidinibus & concupiſcentiis gravati, neque reſpicere ſurſum ad Deum poſſunt quia nolunt, neque opera ejus videre, neque ex operibus opificem agnoſcere: ubi enim declivis fuerit anima, illuc, ut ita dicam, & efficitur quod deſiderat. Sicut enim ea quæ ab igne caleſiunt, efficiuntur, ut ita dicam, ignis; & quæ odoratis juncta fuerint, efficiuntur odorata; & quæ contrariis, contraria: ita & anima ubi declivis extiterit, ad hoc deducitur & natura. Tinguitur enim alacritatibus, & ſimilis motionibus efficitur ſuis, & dignitatem utpote naturæ non ſalvans, in malis efficitur mala. Si autem ad ea quæ ſupra ſe ſunt reſpexerit, ſurſum effecta, conſtituitur ad ea quæ & deſideravit: multorum enim converſatio non hominum, ſed pecorum eſt. Nihil enim aliud cogitant, niſi ut manducent, aut bibant, aut rapiant, aut fraudentur; in his enim & vivunt, ſi tamen & vitam iſtam oportet jam dici: non ſufficientes enim malis his quæ a foris ſunt, jam & carnem ſuam contaminare ſtudent, ſic gaudent enim in malis, ut inimici ſibi; & cum deberent lugere, quia non bene vivunt; lætantur in malis, & triſtantur in bonis: duplicem utpote cæcitatem habentes, & quod malorum non intelligunt malitiam, & quod bonorum non aſſumunt ſenſitionem; concurrunt enim adverſum ſe, & ſibi contraria operantur. Plurimi enim nonnunquam procedunt læti, quia ventrem repleruut ſuum, & [a] mente exierunt ſua: & beatum diem dicunt in quo non vixerunt. Vita enim hominum iſta eſt ut ratione utantur, quia & rationabiles habentur. Cum autem obrutus fuerit ſenſus, tranſiit ſine cauſa dies, & non debet computari in vita, in quo ſenſus non reſpexit ad ſuperna. Utinam autem neque ad vitam, neque [b] ad malam videret. Aliud eſt enim otioſum eſſe a malo & bono, & eſſe tanquam dormientem aut mortuum; & aliud bono quidem mori, malo autem vivere. Et neque natura hominis ſuadet eos, neque Scriptura: & errant; neque præſentia, neque futura ſuadent. Quædam enim reprehenſionem præbent, quædam autem propter ſpem ſurſum adducunt. Videmus enim & morientes; videmus & ſepultos & non ſepultos, & eos qui deflent, & dolent, & lamentantur: vere ita ſumus ut non videntes eos. Ita enim putamus vitam eſſe eam, quæ non eſt vita: nam & manducantes lædimur, & iterum deſideramus. Qui libidinibus corpus maculant & animæ nocent, non recedunt a noxa; ſed & accedant, ut aucupes malorum, multum vigilantes per noctem male: aut enim ambitionibus inquietantur, aut a concupiſcentiis illiciuntur, aut a cogitationibus malis excitantur. Si autem & oportet cogitatus vocari, & meditata per noctem feſtinant procedere, ut ea quæ per noctem cogitarunt admittant tanquam ignorantes. quia qui facit malum amplius habet malum, quam is qui a ſe patitur malum. Sicut enim ignis alia quidem comburit, in ſemetipſo autem ardorem incendii primus habet: ita & malitia primum poſſidentes nocet. Denique & diabolus non cum nocet tunc ſolum & malus eſt: ſed quia propoſuit nocere, habet malitiam & antequam efficiat. Et maligno ſufficit malitia ſua. Siquidem & ægrotans etiamſi non caſtigetur, tamen habet malum languorem: ita & qui languet anima, etiamſi non miſſus fuerit in gehennam, tamen procurat ſibi malum. Quis autem & exhortatur? Tantum eſt enim malum malum, cujus tentamenta gehennam patant. Et cum hæc ita ſint, nos tamen ut inimici proprii, ita videmur vivere. Ille enim lætatur, quia mentitus latuit; alius gaudet, quia prove-

a M S. *Mente exiiterunt ſua*.
b M S. *Ad malam vitam*. Forte legendum eſt, *Utinam autem neque ad vitam, neque ad malam viveret*.

nit ei decipere. Et avaritia lucrum putatu eſt cum ſit damnum; & libido voluptas cum ſit luctus his ſapiunt bene. Et converſa ſunt nobis omnia, quia circumſcriptus a nobis eſt cogitatus. Et certe cogit & contendit ſenſus ut non eiciatur a poſſeſſione ſua. Nam etſi unnſqniſqne noſtrum obruitur a paſſionibus vitiorum, tamen ad alia ſenſus dignitatem ſuam vindicans apparet. ut puta, non video mea mala, ſed aliena mala iraſcens conſentio interiori homini, legi utpote Dei. Et quia anima natura magis juncta eſt bonis, quia odit malos & laudat bonos, duplex teſtimonium habet ad utrumque & malorum & bonorum. Duplex ideo quia odit, etiamſi ipſa non commodum ſuum amat. & ex hoc oſtendit quia non delectatur natura ejus ad malum. Si igitur anima, ut oſtenſum eſt, ad bonum proclivior eſt, cur non in ſuis manet? propter placibilitatem quippe ſui. ſibi enim placere tenebræ ſunt animæ. ſed quæ apud homines putantur placida, contrariam habent virtutem; odium enim & non placibilitas eſt. Si enim vere amemus, non contraria quæ nunc nobis donamus donaremus. Non ebrietatem quippe, ſed jejunium: non theatra, ſed Eccleſiam: non lapides, ſed Deum: non lites, ſed pacem, non homicidium, ſed tutelam ſalutis: non fornicationem, ſed pudicitiam. Si enim noſmetipſos amaremus, vere donaremus nobis bona. Quia enim odimus, donamus & procuramus nobis mala. Sed ſicut matres ita & mens habetur. Quæcunque enim matres parcent ſuis filiis, non mittentes eos ad ſtudia; ad utilitatem quippe dum videntur donare, nocent: ita & nos per cæcitatem mentis putantes aliquid nobis donare, decipimus nos & nocemus. Et certe incurrunt nobis & adveniunt nonnunquam & veſtigia bonorum, & guſtamus aliquotiens & nos delectationem ex pudicitia. Si autem & voluerimus perſeverare in guſtu, & comparare, quantum vehementior eſt ſuavitas ex pudicitia, quam ea quæ a libidine venit. Suavitas enim ex pudicitia ſine pœnitentia eſt, immaculata eſt, immutabilis, munda, pura, ſancta, & nomine, & opere, & actibus. Ex libidine autem ſuave, turpe, abſconditum, ſine fiducia, contaminatum, turbidum & corpore & anima, cum timore, cum turbela, cum ſanguine, cum tremore ſuave eſt. Quemadmodum ergo ſuave? Si quis autem ſuaviter delectari cupit, vere ſecundum Apoſtoli vocem habet viam. Suave eſt enim ſi liberetur quis a confuſione, a turbela, a ſuſpicione. Iſti enim oculus non lætus eſt, ſed ſapientia gaudens, & viſus & purus & mundus. Ubi autem conſcientia fuerit, circumſpi- [a] cit oculus ne quis vidit. [a] ſitit cor, propter [*f. turbela.] ea quæ ſuſpicatur, & in plurimis * tutela eſt, & non eſt iſte ſuavitatis guſtus. Quid enim ſuave eſt in ira? & certe contendimus & iræ adver- [b] ſum nos donare. [b] Quid ſuave eſt invidia? Tabeſcunt enim & oſſa, & mens, & medulla invidentium. Sed ſi apparerent paſſiones cum fierent, non eſſent paſſiones. Sicut enim dolens oculus non vidit, & in quantum dolet, tantum & a viſione impeditur: ita & anima quæ paſſiones incurrit, non intuetur ignominiam ſuam. ſiquidem nec ebrius ſentit cum irridetur. Evigilate igitur & reſipiſcite; confundimini quia ab aliis ediſcitis. Quicunque enim poſt paſſionem percuſſerunt cor pœnitentes, liberati ſunt. Si autem non percuſſerunt, necdum liberati ab ebrietate ſunt. Sed illicimur viſu ad pulchritudinem vultuum. Quid cælo eſt melius, quid? Melius eſt credere Deo dicenti, *Reſpicite in altum Deum oculis veſtris, & videte quis condidit omnia iſta.* Quid ita pulcbrum in oculo eſt mulieris, quantum ſol habet in fulgoribus ſuis? quid ita floret in fronte mortali, quantum in omni cælo ſplendet quod videtur? quia & aliis varietas veſtigium illicit ut ſtellæ. Sed forte ſi eſſent in medio, ut ad comparationem dico, alimoniæ diverſæ; & ſi poſſibile eſſet & artium pulchritudines poni, adunarentur autem & omnia animalia, & proponeretur lectio *: ſtatim porci ad ſtercus [*f. electio.] currerent, mures ad alia iſtiuſmodi convenientia ſibi & amica. aſini autem, & alia quæ ita ſunt tarda animalia, illa quidem fœnum peterent, alia ad ea quæ conſuerunt ſe jungerent. Homo autem dignitatem hominis ſalvans ad artes curreret, & ad ſpectacula artium properaret. Si quis autem eſſet homo vere & hominis ſalvans ſenſum; deſpiciens & deridens relinqueret utique ſollicitudinem propoſitam; reſpiceret autem ſurſum ad cælum, & videret quæ in cælo & ſuperius cælo habentur, non oculis ſed mente, & pateretur deorſum in cœno volutari. Sed quid faciemus? Deus ſuperius cælo eſt & ubique. Mortalia autem circa latus illiciunt, & neque dicentes, neque audientes excitamur a ſomno; ſed ſicut cera aut plumbum infuſum auribus noſtris obturat ſermonis ingreſſum, & clamamus ſine cauſa. trahunt enim quæ attrahunt non cum vi, ſiquidem nec piſces a laqueis cum vi trahuntur quandiu & capiuntur: neque diabolus vim facit hominibus, ſed hortatur. Non enim ſcriptum eſt, quia accepit diabolus manum mulieris, & decerpſit de arbore fructum, & vi in ejus ore impoſuit: ſed ſcriptum eſt quia mulier ſuaſa protendit manum ad arborem, & os aperiens ſuum, immiſit fructum. Utinam autem fuiſſet vis! vis enim non procurat mortem, ſed dat ut ignoſcatur. Sed quemadmodum ſcriptum eſt videamus, ut edoceri poſſimus quantum poteſt diabolus. Amicitiam finxit, oſtendit pulchritudinem, ſuaſit, promiſit, ideo quia vim facere non valebat. Et nunc multi ſuadent ſibi quia trahuntur a quibuſdam. Illi enim qui foris ſunt, forte autem aliqui & ex his qui intus ſunt, putant ſe a ſtellis attrahi, malum male curantes; & cum deberent ſuam malitiam confiteri, aliud majus malum præcedenti malo ſuperponunt. Creaturam quippe propriis malis contaminantes, aliud autem cum ſuperati a concupiſcentiis fuerint, remiſerint autem frenum cogitatus ſui, putant infirmitate frequenter ſe vinci, & non ſuo propoſito negligenti. Si quis autem vult naturam agnoſcere, non his quæ præſcribit agnoſcat. quia nec debet accuſari regalis nummus ab adultero. Illam fortitudinem naturæ & cogitatum videat cum concupiſcentia hortatur, cum libido rogat, & nox occaſionem præbet. quomodo cogitatus e contra obſtruit: quia & in paſſionibus martyrum, manus quidem radunt, oculi autem minantur, & dentes dum ſtridunt terrent, & tyranni, & gladii, & ignis, & mille ſpecies mortis apponuntur, & cogitatus non flectitur. Sed alius victus eſt. ſed non a victis debent agmines militares judicari. Ille enim qui victus eſt, ordinis aciem dimiſit: ab his autem qui ſuperant debent agnoſci agmines militares. Quia neque a cæcis oculus judicatur, neque a ſurdis auris, neque ab ægrotantibus natura, nec ab infructuoſis ar-

a MS. *Sitit cor propter.*

b MS. *Quid ſuave eſt in invidia.*

A boribus culpa naturæ debet adſcribi. quia nec mortui homines hominea ſunt, nec in vivis inreligioſi & impil, neque aſſumpta delectatio libidinoſis reputatur. Hæc enim eſt noxa. Et utinam expediret aliquid ſermo, ut & iterum fieret. Quia enim nonnunquam putantur ſermones contrarios ª ob ſpectationem fructus afferre.
a Eſa. 5. 4. ſicut Deus Iſrael culpans dicit: *Suſtinui ut faceret uvam, fecit autem ſpinas;* exhortatio quædam efficitur ad docendum, eo quod non fructificant verba. Siquidem & illic dicit Deus,
Ibid. *Omaia quæcunque debui facere feci viaeæ meæ.* Quia enim contrarios expectationi attulit fructus, ait, Subducam imbrem ab ea. ut quid enim pluvias ei vineæ in qua non exſurgunt fructus? Et alia, inquit, omnia quæcunque feci
B ad fructificationem ejus, quædam quidem auferam, quædam autem evertam, ut non cuſtoditæ ſpinæ & imbre rigatæ floreſcant. aut ex negotiis aut ex Scripturis condiſcamus religioſitatem. A negotiis quidem videamus mortalia ut mortalia, tranſeuntia ut tranſeuntia. non vides honeſta aut inhoneſta, vel a negotiis & a
* γραφαῖς Scripturis. literis * vide. Deus propter miſericordiam ſui ſcribit homines inobedientes eſſe non debere. Putas fatigantur quidam eſſe pudici? Non mirum autem ſi libidinoſi non ſatiati jam ceſſant. Si enim his qui bene currunt labor eſt, his qui male currunt cur ſatietas non habetur? Fatigatur quis faciens bene; male autem faciens non ſatiatur? Equus in curſu efficitur ſudans; & malus currens putas non fatigatur in ſudore? Non enim tantum exprimit curſus equum, quantum eos qui malitia utuntur. Ceſſate a malitiis veſtris, & iterum odientes malum jungimini bono. Non prodeſt malitia malo: malum enim eſt, etiamſi ſentiamus aut non ſentiamus. Magis autem ſentientibus ſimplex eſt, non ſentientibus autem duplex. Reſpicire in altum oculis veſtris & videte quis conſtituit omnia iſta. O bonæ adhortationis viſiu! ubi ſunt oculi? o bonæ adhortationis ſenſus! ubi ſenſus? ubi cogitatus? Quid reprehendiſti illa? quid agnoviſti in iſtis? ubi annotinus curſus, ut & perſeveres in præſenti
B anno in cœno te volvens! ubi ſunt quæ manducaſti ante iſtum diem, ᵇ ut feſtines & hodie? b
quem fructum a libidine accepiſti, ut iterum ad ipſam injuriam curras? Si autem nos hortari veſtra obedientia vultis, oſtendere ᶜ ipſo opere c
fructus ſermonis. Nunc autem & vos adhortamini: ſed tempus non permittit. Deus autem liberet vos ab omni malitia, & repleat vos ſuis bonis, ut afferatis fructum in centeſimo & ſexageſimo & trigeſimo numero, per Chriſtum ejus, per quem eſt Deo patri gloria, honor, imperium, majeſtas, cum Spiritu Sancto, & nunc & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

* a Græce fuiſſe videtur, παρὰ προσδοκίαν, *præter expectationem*.

* a Id eſt, *epuleris*. Vox barbara.
* c Melius, *oſtendite*.

EUSEBII PAMPHILI
DE OPERIBUS BONIS,
Ex Epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda.
LIBER NONUS.

C RESurrectionem Domini & regreſſum ejus ad cælos ipſis oculis videntes Apoſtoli, dubitationem quam ante paſſionem habebant depoſuerunt, & omnem incredulitatem a ſe pepulerunt. Ipſo enim viſu ſibi ſatisfacientes quia reſurrexit & aſſumptus ad cælos eſt Dominus, alii pro aliis effecti noſcuntur. Petrus enim pro juramentis & abnegationibus, præco mundi effectus eſt. Viſio enim eum firmiſſimam petram effecit, ita ut in eum & Eccleſia ædificaretur, & ipſe martyr exiſteret Chriſti. Thomas quoque, qui & poſt reſurrectionem, antequam experimentum acciperet, dubius erat; quia miſit digitos ſuos in foraminibus clavorum, & ſibimet
D ipſi ſatis fecit, Dominum eum & Deum confeſſus eſt. Erat enim incredibile Deum adveniſſe in corpore, & hominem videri cæleſtem. erat non credendum quia ex virgine erat nativitas ejus ſecundum carnem. Iſti enim conſcientiæ ſatisfactionem ſola habebat quæ pepererat virgo. Necdum autem natura teſtabatur, neque mater habebat aliquid tale ſemetipſa, neque de his quæ deorſum, ſed omnia erant incredibilia. Gratia enim erat inenarrabilis, & indulgentia incredibilis. Alia enim erant quæ videbantur. qui enim videbatur vere & hominem oſtendebat. Nihil enim differebat ab alio homine quantum ad viſum: quia continebat virtutem quantum ad eum qui videbatur. Et xxx. totis annis non fecerat ſignum, ut primo ſuaderet nobis quia carnem aſſumpſit, & concederet carni proficere in ætate, & non de ſe ſuſpicari quod & ſuſpicavere quidam hæretici; & iſta diſpenſatione facta præbebat & hoc incredulitatem. Nihil enim amplius putabatur eſſe, quam is qui videbatur. Nam & ad baptiſmum Joannis veniebat. baptiſmum autem non erat ſimplex. pœnitentiæ enim erat baptiſmum, quodque adhuc magis hominem oſtendebat, quam eum qui occultabatur in homine. Erant igitur iſta impedimenta fidei, quæ videbantur, quæ fiebant, eſca, ſomnus, provectus ætatis, in terra deambulatio. Si autem vellet & mater dicere, quia virgo manens eum enixa ſum, unius mulieris contra naturam teſtimonium minus valeret, & maxime apud Judæos. His igitur tantis impedimentis conſtitutis ad fidem, arduum erat ſuſcipi prædicationem. & maxime quia qui videbatur non erat qui & dicebatur. prædicationem præbebat nihil ſuſcipi debere quæ videbantur. credere autem quia in principio erat verbum, & verbum erat vivens, & Deus erat verbum, hæc ad illa quæ inſpiciebantur nullam videbantur habere conſenſionem. Quemadmodum ergo id quod incredibile eſt efficitur credibile, ipſe dicit Dominus: *Si opera non facio quæ nullus alius facit, nolite credere mihi.* Sicut enim quod videbatur Joan. 10. 37.
dabat fidem quia homo erat, ita dum operaretur, præbebat agnitionem quia Deus. Dormiebat, deſcribebatur homo; ſuſcitans autem

mortuos, oſtendebat Deum. Non enim ſomnus quidem ſuggerebat hominis naturam, reſurrectio autem mortuorum non oſtendebat Deum vivum ex vivente Deo: neque mandacans quidem exbibebat hominem, ex paucis * enim panibus paſcens milia hominum non exhibebat Deum: neque navi quidem navigare oſtendebat hominem; in ſummis autem fluctibus ambulare, non oſtendebat Deum maris. Sed ſicut humanæ naturæ formabatur ut diceretur homo, ita divinitas ejus opera abſcondebant & hominem. Sed admirabilia quidem quæ ante paſſionem ſuam faciebat, oſtendebant quia divinæ virtutis eſſet adventus: de reſurrectione autem ejus ſigna quæ præceſſerant, non omnibus exhibebant virtutem & fidem reſurrectionis ejus, ſed opus erat aliis ſignis quæ ea firmarent quia non ſolum præſens antequam pateretur operatus eſt mirabilia: ſed quæ & mortuos ſuſcitavit, & ipſe reſurgens mirificatur. Ubi ergo iſta ſunt mirabilia quæ poſt reſurrectionem erant facienda? neque enim ſemetipſum mundo oſtendit, neque Judæis. Si igitur non oſtendit ſemetipſum, quomodo poteſt quis dicere quia faciens mirabilia credibilem fecit reſurrectionem ſuam? Judæis enim ſemetipſum non demonſtravit, ne duplex ab eis inreligioſitas temptaretur. Sed non poterant nolente Deo, & non concedente unigenito, ſecundo eum affigere cruci: ſiquidem nec primam audaciam perfeciſſent, niſi pater conceſſiſſet, & filius permiſiſſet. Sed interim alacritas mala duplex habuiſſet malitiæ fructum. ſive enim affigerent iterum, ſive non affigerent, vellent autem; interim ipſi duplicem haberent iniquitatem. Erat autem & quod fiebat ſecundo ſuperfluum, ſemel enim reconditum erat ut diſpenſatio compleretur. ſi quidem nec poſſibile erat poſt reſurrectionem corpus, quod jam immortalitatem fuerat adeptum, iterum incurrere mortem. Sed ſicut animam nullus poteſt occidere quia eſt immortalis: ita & corpus cum indutum fuerit immortalitate, iſtam habet poſt reſurrectionem promiſſionem. Quod enim immortale indulgentia factum eſt, non poteſt jam interemptionem ab hominibus pati. Judæis igitur poſt reſurrectionem non ſe oſtendere Dominum, parcentis eſt Judæis, qui enim Hieroſolymam deflevit, procurrere duplicia mala. non facere autem ſigna, aut modicum quid diſcipulis oſtendere, ut puta piſcium ſubito multitudinem captam, aut aliud aliquid tale; non erat oſtentationis tempus, neque ſemetipſum oſtendentis. Neque enim cum faceret ante paſſionem mirabilia Dominus, oſtentans ſe faciebat, qui etiam 2 mandabat curatis ne dicerent alicui * quæ paſſi fuiſſent bene. Conſervabat enim dignitatem reſurrectionis, & regreſſionis ſuæ ad patrem, & adventus Spiritus ſancti. Quid enim magis ſuadebat diſcipulos ejus, ſi ipſe faceret ſigna, aut ſi ex ipſis præberet virtutem facere majora quam ipſe faciebat? Ipſum enim facere ſigna, utputa eicere dæmonia a corporibus poſſeſſis, ſuſpectum a Judæis eſt quia in Beelzebub hoc facit. Cupiens autem arguere quia Dei opera principi dæmoniorum adſcribant Judæi, & maxime ea quæ adverſum ipſum principem dæmoniorum, & ejus exercitum fiebant; adduxit in medium de diſci-

Luc. cc. 19. pulis ſuis, & dixit: *Si ego in Beelzebub eicio dæmonia, filii veſtri in quo eiciunt?* hoc eſt, iſti mei diſcipuli qui ex vobis ſunt, in quo eiciunt? Quia igitur ea quæ ab ipſo fiebant, pro-

A pter malitiam ſuſcipientium aliis habebant ſuſpiciones; diſcipulis ſuis omnia conſervabat, ut præcones reſurrectionis mortuos ſuſcitantes, cæcos facientes videre, claudis donantes ambulare, & leproſos emundantes, ſermonum dignitatem per mirabilia oſtenderent, Quid enim ita poterat Lazarus poſt quatuor dies reſurgens a mortuis præbere ad fidem his qui viderant, quam ut & ipſi diſcipuli cum alios ſuſcitarent per ſemetipſos mortuos præbebant? Et quid tale ad fidem valuit, ut dominus non edoctus litteras legeret, quantum Petrus non edoctus linguam ullam, forte ne quidem & patriam, bene omni loqueretur lingua, & omnem audiret? Unde &

B Lazaro reſurgente, & aliis aliquantis mortuis ſuſcitatis, multis etiam cæcis videntibus, ſed & illo qui ita fuerat natus recipiente viſum, immo accipiente, emundatis etiam plurimis leproſis, & ſanatis milibus hominum, negabat Petrus, & jurabat ne quidem ut hominem ſe ſcire. Quia autem venit Spiritus ſanctus miſſus a filio, & coeffecit intus ſanctificans virtus; alius pro alio factus Petrus, & jam ſpiritu baptizatus, non ſolum non negat ad vocem puellæ, ſed & omni populo reſiſtit: & qui antea ſe abſcondebat, nunc cum fiducia ad terminos uſque terræ prædicat, & docet univerſos. Ita adventus Spiritus ſancti, qui ingreſſus eſt in diſcipulos, & effecit, reſur-

C rectionem Domini & aſſumptionem viſam prædicavit, & ejus virtutem annuntiavit. Cum enim coeffecit Spiritus, tranſmutatus eſt Petrus: totus clamat jam non negans, ſed prædicans Salvatorem. Stephanus autem & ipſe ſilet ad lapides, & Dominum annuntiat, quem ad dexteram patris ſtantem conſpexerat. & alius aliud eloquebatur, & ſine ſolatio erant negotia Judæorum. Sicut enim in diluvio interim quidem Noe non credebatur dum faceret arcam: cum autem ſubito totum cælum emitteret fluvios, terra autem eructaret aquas, & inde artaretur incredulitas & de cælo & de terra ab aquis ut præfocaretur: ita & per Apoſtolos Judæi anguſtiabantur non credentes, & admirabilia indignan-

D tes. videntes enim iſti * ne quidem mortuos ſuſcitatos ab Apoſtolo exurgentes, per alium claudos ambulantes, per alterum alia ſigna completa, & per alium & aliam linguas audientes plurimas, artati meatibus iſtiuſmodi ſignorum, quæ de ſurſum Apoſtolis fuerant donata, eadem quæ in terra videntes mirabilia, qui auſi fuerant magiſtrum affigere cruci, incerti erant quid facerent diſcipulis ejus. Qua igitur de cauſa, ſub præſentia quidem Domini, & Apoſtoli dubitantes fuerint aliquotiens oblatos ſibi non potuiſſe curare; poſt reſurrectionem autem & majora quam Dominus fecit ſigna * facere diſcipuli. ſub ejus enim præſentia ideo nihil facere potuerunt, quia oportebat ampliora ſigna ad ſatisfactionem reſurrectio-

E nis ſervari. Si enim anticipantes ſub præſentia Domini feciſſent, quæ poſt reſurrectionem ejus feciſſe videntur, habebant & iſta deſtruere Judæi, quantum ad ipſos & aliis ea valere ſuſpicionibus. Nunc autem non poſſunt. Sub præſentia enim Domini unum dæmonem eicere non poterant Apoſtoli: poſt reſurrectionem autem ejus, non ſolum illi, ſed & hi qui ab illis iſtius virtutis ſemen acceperunt, eiciunt. Si enim & dubia erant quæ ante paſſionem prædicabantur, protenſionem * habuit incredulitas majorem poſt paſſionem. Incredibiliſſimi enim Judæi, ponentes ſibi ſcandalum in ipſa paſſione Do-

Margin notes: * f. autem. — * f. nunc. — * f. facere. — * ἔχιτεν.

* a Phraſis Græca, ἅπερ εὖ ἔπαθον, quæ beneficia accepiſſent.

mini,

mini , dicebant ; Si filius Dei eſt , deſcendat nunc de cruce . Si enim non deſcenderit , ſed mortuus fuerit , inquiunt , mortua erit & virtus. Quia ergo paſſio protendit * eorum incredulitatem , majora autem ſigna efficiuntur per diſcipulos ad confirmationem adventus ejus : magis autem ad confirmationem incredibilis reſnrrectionis , accipientes ſatisfactionem ex adventu Spiritus ſancti , & Apoſtoli fuerant vocati , ſtatim operibus ipſis oſtendebant quantum poſſet præſentia Spiritus ſancti . Primo quidem quia dnm eſſent multi , unum erant ſpiritu & anima : quia nnus & idem erat Spiritus , qui has efficientias dividebat . Sicut enim lapides & lateres multi conjuncti & compoſiti in * ædificatus unum & membra plura præcepto ædificantis in unam compaginem adunantur : ita & Apoſtoli uno baptizati ſpiritu ſeparationem multitudinis depoſuerunt . Conjunctione autem ſpiritus artati , unum erant omnes & ſpiritu & anima & conſenſione & concordia . Et non ſolum in his quæ ab intus ſunt unnm , ſed etiam & ab his quæ a foris ſunt , prædicabatur eorum anima & concordia . Quicunque enim , inquit , agros habebant aut alias opes , jam non ſua putabant quæ aliquando erant ſua ; ſed in commune proferentes , & ipſis operibus ſpem confirmantes , diſtrahebant agros , venumdabant opes , diſtrahebant omnia quæ poſſidebant . Nnn enim inſomnia erant regni ſpes : ſed ſuſpecta fuiſſet prædicatio , ſi regna quidem prædicarent cæleſtia , de his autem eſſent ſolliciti quæ in hac vita habentur . ſed ſtatim operibus * formantes ſuaſionem , undique ad unam concordiam confluebant . Apoſtoli quidem per mirabilia firmabant prædicationem : credentes autem , ex eo quod diſtrahebant ſua ; ex en quod omnia dabant præſentia ; ex en quod omnia ad regna cælorum transferebant ; ante adventum ipſius regni teſtabantnr. His itaque geſtis repetamus ſenſum , & videamus qui erat tunc apud Hieroſolymam ſtatus , quæ turbela , quis fervor inſanientium Judæorum . Siquidem & filii a patribus recedentes ſibilant ad fidem , & filiæ e ſinibus matrum ad fidem currebant Chriſti , & turbela erat apud infideles ubique . Ille enim iraſcebatur filio , quia ſapientior patri ſuo apparuit : illa autem abiciebat filium , quia matris incredulitas non conſentiebat fidei . & frater minabatur fratri : jam autem & Dominus ſervo . Ignis enim ille quem miſit Dominus Jeſus , aliquos quidem tetigit , aliquos autem deſpexit . & implevit turbela civitatem , vicos , regiones , & domos . Erat autem turbela quibuſdam quidem ad bonum , quibuſdam autem ad duplex malum . Illi enim qui figurabantur , & perſecutionem ſuſtinebant , & cum lætitia omnia ob ſpem regni cæleſtis patiebantur ; mala quæ putabantur , in bonis ſibi theſauris recondebant . Quicnnque enim videbantur legem vindicare Moyſei , legis ſermones ignorantes contraria legi operabantur . Per ea enim quæ gloriabantur , per ipſa & arguebantur . Erat igitur Judæis ipſa veritas nox . Interfecerunt enim & objurgarunt , & deſcendenti de cruce dixerunt ei , non deſcendit . Deſcendit autem ad inferos , & majora eſt operatus. Si enim deſcendiſſet de cruce , poterant dicere quia moriturus eſt in * eo cum nnn eſſet mortuus . Malitioſe enim & Judaicæ machinationis erat ſuſpicari , ut etiam hæc fingerent & audirent . Nunc autem quia neque diabolo proponenti poſſibilia obediunt , neque ejus filiis qui voluntare ejus filii habebantur , præbuit quod locuti ſunt . Cum enim poſſet deſcendere non deſcendit , ne intercideret diſpenſationis curam , neque præberet Judæis ut iſdem obediſſe videretur . Quid enim erat difficilius e cruce deſcendere Deum , aut ab inferis aſcendere viventem ? Ergo non propter impoſſibilitatem excuſatio extitit , ſed propter diſpenſationem permiſſio morti fuit , ut majora oſtenderet quam illi precati ſunt . Ego autem libenter mente recurro ad illud , cum adhuc recens erat paſſio Chriſti , recens etiam & Judæorum audacia . Petrus enim loquebatur non ea quæ ante paſſionem dicebat , & Apoſtoli teſtabantur , & Judæi dolebant , & jam non habebant cui erogarent pecunias , ut reſurrectio occultaretur . milites enim cuſtodientes acceperant iſta , ſicut & proditor Judas . Sciebant enim Judæi adverſum ſe duplas dare pecunias . Dederunt & ad negandam reſurrectionis fidem . ſciunt quippe & dare male , & accipere non bene . Siquidem & Joſeph diſtrahentes acceperunt non bene , & Dominum cauſa proditionis emerunt , & abnegatione reſurrectionis adverſum ſe compararunt . In mala enim mercatoria meditati , perditionem ſibi procurarunt perpetuam . Sed ad Judam quidem furem vim habebant pecuniæ , ad eum autem qui dicebat , Pecunia & aurum non eſt mihi , nullam habebat malitia virtutem , ſed anguſtabantur ſacerdotes & populus , & turbela erat bonorum . Neque enim quem comprehenderunt jam habebant , neque quem detinuerunt : undique enim ſpiritus ſcaturiens ſonticabat . Et Petrus quidem iſtinc , aliunde alius , & alter ex illa parte . & qui necdum crediderat initiabat clamare . Et illius quidem filius , alterius filia , alterius conjux. Et illius domus ipſe pater familias & ſervus & * famula ; undique ſpiritus fructus ſcaturiebat ſuus. Non tantum enim permittebat Judæis viſionem , quantum perditionem agnoſcere . Hæc cum ita fierent apud Judæam ; oportet enim oſtendere nos unde ad hos ſumus converſi ſermones ; jam non erat poſſibile his qui crediderant Chriſto , apud Judæam paſci . ſiquidem ſi eſſet quis filius, eiciebatur e domo quia factus fuerat fidelis . ſi frater , non habebat portionem hæreditatis , quia jam habebat partem regni cæleſtis . & filiæ abdicabantur , & ſervi emendabantur , ſuſtinentes pœnas quia fideles . Hæc enim ita agerentur , & jam non ſufficerent fideles apud Judæam paſcere multitudinem credentium Chriſto ; Apoſtoli prædicantes gentium complacuerunt & hoc donare fidelibus qui in gentibus habebantur , ut colligerent quaſdam pecunias & opes , & mitterent ad Judæam credentibus Chriſto : ut eos quos abdicaverant parentes ob fidem , eos paſcerent gentes neceſſaria deſtinantes . Et colligebant pecunias qui ex gentibus ob alimonias ſcilicet Sanctorum qui apud Hieroſolymam morabantur . Et iſta nunc pars eſt quæ hodie lecta in Epiſtola Pauli , videtur . non valde * cara ſicut facta ſunt quæ ante prædicata ſunt. Evangelizans igitur Apoſtolus Corinthios per aliorum ſollicitudinem , eoſque ad ſimilem imitationem adhortans , ut alacriter impertirent fidelibus qui apud Judæam erant , quique abdicati a ſuis neceſſariis indigebant , nec ullas promiſſiones Judaicas aut hæreditates habebant : ideo ſcribens ad eos Paulus ita dicit : *Notam autem vobis facio , fratres , gratiam Dei qua data eſt in Eccleſiis Macedoniæ , quia in multo experimento tribulationis abundantia gaudii eorum , & altiſſima paupertas eorum abundavit in divitias ſimplicitatis eorum* . Scribens Corinthiis

Margin notes:
* ἐκτείνει.
* MS. ædificius.
* MS. firmantes.
* f. ea.
* MS. familia.
* f. clara.
2. Cor. 8. 1.

A probat Macedonas . quæ autem probatio ? quia
tribulati non ceſſerunt caritati . Qui enim non
etibulatur , ſi ſubminiſtraverit , ſimilis eſt illi
qui dum manducat , ea quæ ſuperaverit donat .
Qui autem adhuc eſurit & compatitur e pane
ſuo , ille eſt fratris amator . ſiquidem & ſub
Domino Jeſu , cum quidam mitterent multa in
templo ex his quæ habebant , vidua duo mit-
tens minuta omnes ſuperavit in donis . Et cer-
te quid erant illa duo minuta quæ vidua mi-
ſit ? Quantum ad rem quidem ſatis parva : quan-
tum ad alacritatem autem valde magna . Non
enim ad id inſpicere debemus quod datum eſt ,
ſed ſi quid eidem derelictum eſt . Et ita admi-
rabilis ille qui ſuperat . Non quippe quæren-
B dum eſt ſi modicum eſt quod a vidua datur ,
ſed ſi aliquid ei relictum eſt . Si enim facta fue-
rit comparatio de eis quæ relicta ſunt , invenies
divites quidem nihil dediſſe ; plura enim ſunt
quæ relicta ſont eis ; viduam autem totam ſub-
ſtantiæ facultatem dediſſe . Ergo nihil magis eſt
ſi quis habens donat : ſed ſi quis non habet , ur-
get caritatem ut faciat . Ita & illa vidua , quæ
* *ſ. in fame.* ſuſcepit Heliam * infamem , a pugillo pollinia
primitias offerens prophetæ , & ipſa paſta eſt ,
& plus ceteris habuit . Ita & Macedones , qui
in multo experimento tribulationis . quia enim
multa erat apud illos tribulatio inediarum ; in-
currunt enim nonnunquam tales hominibus tri-
C bulationes ; altiſſima tribulatio ſummam carita-
2. Cor. 8. 2. tem oſtendit . quia *in multo experimento* , inquit ,
tribulationis abundantia gaudii eorum . Quantum
enim ad opes ſpectat , tribulatio erat eis : quan-
tum autem ad caritatem , gaudium . Dare enim
ex his quæ ipſe non habet , & cum gaudio da-
re , hæc eſt ſumma credulitas de cæleſtibus re-
gnis . Cupiens ergo oſtendere Apoſtolus quanta
eis erat anguſtia , & quantum gaudebant dan-
tes ex eo quod non habebant ; in multo dicit
experimento tribulationis abundantia gaudii eo-
rum , & altiſſima paupertas eorum . Altiſſima
paupertas radicitus eos nihil habere ſignificat .
Abundavit , inquit , *in divitiis ſimplicitatis eo-*
D *rum* . Multa probatio tribulationis : ſed abun-
dans , inquit , gaudium eorum , & altiſſima pau-
pertas eorum . & abundantia , inquit , divitia-
rum ſimplicitatis eorum . Ab adverſis accepit
comparationem , oſtendens quia multa quidem tri-
bulatio erat apud eos inediarum , non tanta au-
tem quantum & gaudium . Et altiſſima quidem
2. Cor. 8. 3. paupertas , ſed divitiæ ſimplicitatis , *quia ſecun-*
dum virtutem teſtimonium perhibeo , & ſuper vi-
res . Hoc enim eſt & tribulatione voluntarii fue-
runt : non vim paſſi , ſed cum multa exhortatio-
ne obſecrantes . Non ſolum enim a nobis non ſunt
obſecrati , ſed & ipſi obſecrarunt . Sed *cum mul-*
2. Cor. 8. 4. *ta* , inquit , *exhortatione obſecrantes rogantes nos* .
E Quia enim cum multa obſecratione dictum dubium
videbatur , utrum Macedones rogaſſent Apoſto-
los ſuſcipere ab ipſis quæ offerebant , aut Apo-
ſtoli Macedonas , ut ſeſe panderent ad dandum ;
ideo dicit ; *cum multa exhortatione obſecrantes*
nos , offerentes gaudium & communionem mini-
ſterii quod fit in ſanctos . Non enim rogari quis
debet ad miſericordiam , ſed rogare potius ut
2. Cor. 8. 5. communicet aliis , *& non ſicut ſperavimus* . Su-
perarunt enim & noſtram expectationem . Quid
ergo ? ſenſerunt Apoſtoli inopiam Macedo-
num , & pigebat eos dicere aliquid ; Apoſtolis
autem tacentibus non tacebant qui obſecraban-
tur , *ſed ſemetipſos* inquit , *dederunt primo Do-*
A *mino , dein & nobis per voluntatem Dei* . hoc eſt
donum Dei venit ad eos , hortans eos ad opera
bona , *ut exhortemur Titum , ut quemadmodum* 2. Cor. 8. 6.
cœpit , ita & perficiat in vos gratiam iſtam .
Quid ſibi vult ut exhortemur Titum ? Quia e-
nim , inquit , vidimus Macedonum divitias ſim-
plicitatis , ut non vinceremini in bonis , rogavi-
mus Titum venire ad vos , & pares vos efficere
ad Macedonas , & exhortari ne relinquamini a
divitiis gratiæ hujus . *Et ſicut in omni abunda-* 2. Cor. 8. 7.
tis fide , & ſermone , & ſcientia , & omni ſolli-
citudine , & inſuper veſtra in nos caritate , ut &
in hac gratia abundetis . In aliis , inquit , omnibus
circumvenitis . ut non autem circumvenientes in
B aliis , derelinquamini in quibuſdam , & exuamini ,
rogavi Titum , ut in omnibus primatum tenea-
tis . *Non quaſi imperans dico , ſed propter alio-* 2. Cor. 8. 8.
rum ſollicitudinem , hoc eſt Macedonum alienum .
ſi ſecundum imperium fiunt , videbuntur ex ne-
ceſſitate fieri , & non habent fructum ſed propter
aliorum ſollicitudinem , *& veſtræ caritatis inge-*
nium probamus , hoc eſt admonemus vos Macedo-
num * claritatem , ut audientes ad ſimilem venia- * *ſ.* carita-tem.
ris zelum . Quia ergo de pecuniis propoſitio erat ,
& de operibus bonis ; cupiens eos docere Apoſto-
lus quia nihil digni * atque recepturi eſtis , & * *ſ. ad ea quæ*
quia in his dominus prior cœpit , & debitum red-
dimus & non gratiam præſeminamus , dicit ; *Sci-* 2. Cor. 8. 9.
C *tis enim gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti , quia*
propter nos inops factus eſt cum dives eſſet . Quia
enim de pecuniis dandis erat ei ſermo , pigebat
autem divites * aperiri ; oppoſuit Dominum , qui a
vere dives , inops pro nobis factus eſt , ut ad
imitationem Dei ſuſcitaret homines . *Scitis enim* ,
inquit , *gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti , quia*
propter nos inops factus eſt cum eſſet dives , ut
illius inopia vos divites eſſetis . Si hæc Deus pro-
pter homines , nec æqualia ; ſi tamen eſt aliquid
æquale . Quis enim noſtrum poteſt [b] a Deo homo b
fieri ? Ita enim fieret æquale , ſi tamen & crux
ſequeretur tali naturæ . Et teneri enim , & ſpu-
tum accipere , & illudi , & condemnari , & mo-
ri , debitum quidem tantum poterat eſſe . hæc au-
D tem dimittens , & ſuam gloriam abſcondens , aſ-
ſumpſit noſtram ignobilitatem , nobiſcum ambu-
lans , nobiſcum manducans , nobiſcum dormiens .
Ex nobis ſputatus , a nobis eſt tentus , a nobis
condemnatus , quantum ad naturam humanam .
Proficiat autem ſermo ad cetera . Injuriam paſ-
ſus eſt , cæſus eſt , ſputum accepit , illuſus eſt ,
affixus eſt cruci , fel & acetum bibit . Quid inve-
nietur in commutatione tantæ gratiæ ? Iſtam igi-
tur gratiam nos admonens Apoſtolus , hortatur
ad opera bona . *Scitis enim* , inquit , *gratiam Do-* 2. Cor. 8. 9.
mini noſtri Jeſu Chriſti , quia propter vos , & non
propter ſe *inops factus eſt cum eſſet dives , ut vos*
illius inopia divites eſſetis . Si hæc fecit magiſter ,
E iſta condiſcant diſcipuli , *& conſilium* , inquit , *in* 2. Cor. 8. 10.
iſto do : hoc eſt , ad imitationem Chriſti provoco .
Hoc enim vobis eſt utile . Illud enim non Chriſto
erat utile , *quique non ſolum facere , ſed & vel-*
le cœpiſtis ab anno priore . Facere non eſt majus
* aut velle ? Ille autem majus eſſe dicens velle * *ſ.* quam velle. ἢ θέλειν.
quam facere , ita cum eis loquitur per epiſto-
lam . Quid eſt ergo quod dicitur ad eos , quos hor-
tatur ad opera bona ? Quia enim faciebant qui-
dem , non habebant autem e ſua electione ut ultro
facerent ; hortatur eos ut ultro proponerent ,
hoc eſt ut non admonerentur , ſed ut ultro com-
plerent . *Qui non ſolum facere* , inquit , *ſed & vel-* 2. Cor. 8. 10.
le cœpiſtis ab anno priore , Nunc vero & facto perfi- Ibib. 11.

* a Ἀνοιγῆναι , id eſt , oculos aperire ,

* b Id eſt , ex Deo , ἀπὸ Θεοῦ .

MARCELLINI

ET

FAUSTINI

PRESBYTERORUM

LIBELLUS PRECUM

AD IMPERATORES.

Primum editus a JACOBO SIRMONDO *Societatis Jeſu Presbytero*, *anno* M. DC. L.

Digitized by Google

cite: *ut qaemadmodum promptus animus eſt vo-* A
luntatis, ita & perficiatis ex ea quod habetis.
Præcedit promptus animus perfectionem. Qui e-
nim nolebat dare ſua, neceſſitatem non habebat
compulſionis: ſiquidem non exactio ſed admoni-
tio erat, ut quemadmodum promptus animus eſt
voluntatis, ita & perficiatis ex eo quod habetis.
Quod enim ſi promptus eſt quidem, non habeat
autem, & defuit ut perficeret, non derelicta eſt
ejus voluntas. Qæritur enim non quis quid ha-
beat, ſed quis qaid velit. Quid autem ſi non
habet quis, deſcripſerit autem ſibi & dixe-
rit, quia ſi poſſiderem tantum, totum darem
pauperibus? quantam ad alacritatem quidem
ſpectat, & poſſidet & dedit. Omnis enim fru- B
ctus in alacritate eſt poſitas. Nonnunquam enim
qui dant, mercedem non habent, tanquam dede-
rint: qui autem propoſuerunt, ſuper dantes.
Quid enim ſi dat aliquis & murmurat? quid ſi
præbet, pigrior autem eſt? Quid aatem ſi nôn
habet quis, vult tamen? ut quemadmodum
promptus eſt, inquit, animus voluntatis, ita &
2. Cor.8.12. perficiatis ex eo quod habetis. *Si enim alacritas*
propoſita eſt; ut ex ea quod habet det, accepta
eſt. tantum promptus animus ſit, & cetera ſe-
quuntur non ex eo quod non habet. Nemo enim,
inquit, qærit quod non habes, ſed ex eo quod
habes. Non enim hoc eſt, inqait, quod quæri-
tar a nobis, at vos quidem evacuemini, alii aa- C
2. Cor.8.13. tem ditentur. *Non enim ut aliis refrigeriam, vo-*
bis autem tribulatio ſit: ſed ſecundam æqualita-
tem, inqait, *in præſenti tempore*. Non, inquit,
hoc dico, Date omnia quæ habetis, & vos effici-
mini pauperes, & alius ditate. Sed quid aio? Qui
habet duas tunicas, habeat unam, det autem non
2. Cor.8.14. habenti anam, & fit æqualitas. *Sed ex æqualita-*
te, inquit, *in præſenti tempore*. In præſenti, in-
qait, vita veſtra abundat ad illorum inopiam.
Qui habet, inquit, duas tunicas, unam ſuper-
fluam, his qui nec anam habet non fraudet; at
una tua ſuperflua non ſit tibi inatilis, ſed fiat alio
utilis. *Sed ex æqualitate in præſenti tempore ve-* D
ſtra abundantia ſupplet illorum inopiam. hoc eſt,
abandat his qui ex gentibus ſunt: mittatur his
qui ſunt apud Judæam, qui propter Chriſtum per-
ſecutionem ſuſtinent. *ut & illorum abundantia*,
ſpiritus ut pote gratia, ſit ad veſtræ inopiam fi-
dei, ut fiat æqualitas. vos ex his quæ habetis
pecuniis, illi ex quibus habent donis. Et illorum
inopia replebitur veſtra abundantia; veſtra autem
inopia abundantia ſit illorum, at fiat æqualitas,
pecuniarum quidem a vobis in illos, donationum
2. Cor.8.15. aatem ab illis in vos, *ſicut ſcriptum eſt: Qui*
maltum non abundavit, & qui modicam non defuit
illi. Scriptum eſt, quia popalus dum tranſiſſet
mare, eſſet in deſerto, & neque ſeminaret, E
neque meteret, Deas reddens vicem patri eorum
Abraham, pro menſa ſcilicet illa quæ ſuſceptos
angelos pavit, pro pane quod angelis appoſuit,
panem angelorum præbuit filiis Abrahæ, pro eo
quod ipſe angelis panem hominam in ſuſceptio-
ne appoſuerat. Iſto igitur fructu mannæ adve-
nienti de cælo exiebat populas colligens para-
ta pro curſu Abrahæ & ſudore. Colligentes
autem ut Jadæi non ſafficiebant in menſura
quæ fuerant præcepta colligere, ſed quidam
amplius, alii minus colligebant manna, venien-
tes aatem ut menſurarent, ad æqualitatem ad-
ducebantur inviti. Qui enim plura collegerat in
menſura, amplius non habebat: qui aatem mi-
nus, nihil minuebatur cum menſurarent. Iſta
igitur comparatione opportune uſus eſt Apoſto-
lus dicens, *ſicut ſcriptum eſt; Qui multum non*

abundavit, & qai modicum non defuit illi. Qui
enim maltum collegit manna, non abundavit;
menſurando enim ad æqalitatem venit. Et qui
modicum collegit, non deſait illi. dam menſu-
raretur enim, replebatur ei quod deerat. Ita &
nunc fiat æqualitas ex manna iſto fidei: & qai-
bus abundant opes, mittant his qai indigent:
quibus autem abundat gratia, commanicent his
qui non habent gratiam. *Gratias autem Deo qui* 2. Cor.8.16.
dedit eandem ſollicitudinem pro vobis in corde Titi,
quoniam exhortationem quidem ſuſcepit, ſed cum
ſollicitior eſſet de vobis ultro profectus eſt ad vos. Ibid. 17.
Omnia altro, Macedones ultro, Titus ultro.
Efficimini, inquit, & vos ultro. Poſt hæc au-
tem dicit & qaem cum eodem miſerit, & lau-
dans eos teſtimoniis commendans quos miſerat, 2. Cor.8.19.
addit: *In hac gratia miniſtratur per nos in glo-*
riam Dei, & ſollicitudinem noſtram. In qua re
ſic nos artavimus, ne qais nos vitaperet in hac
amplitudine qaæ miniſtratur per nos. Quia e-
nim colligere pecunias a fratribus acceptas vi-
debatur malis ſuſpicionem dare, dicit ideo quia
ſollicitiores eligentes miſimas. qaia circamſpecti
ſuimas ne quis reprehenderet id qaud fiebat;
ne qais Judas inventus furaretur, & vitupera-
ret miniſterium noſtrum. *Providemus enim quæ* 2. Cor.8.21.
bona ſunt, non taatum caram Dea qui novit
conſcientiam, *ſed & coram hominibus*. ut ne
quis, inquit, occaſionem acciperet vituperandi.
Miſimus autem cum illis & fratrem noſtrum, 2. Cor.8.22.
qaem probavimus in multis ſæpe ſollicitum eſſe.
Statim enim qai dediſſet pecunias poterat eſſe
ſuſpectus, quia qai accipit lucratur, & non per-
ſert ad rem ad quæ dedit, & pigrior efficieba-
tur ad dandum: ideo commendat eos qui miſſi
ſunt, ut non deſtraeretar donantium alacritas.
Miſimus autem, ait, *cum illis fratrem noſtrum*
quem probavimus in maltis ſæpe ſollicitum eſſe,
nunc autem ſollicitiorem confidentia multa in vos,
ſive pro Tito qui eſt ſocius meus & in vobis
adjutor ad præſens miniſterium, *ſive fratres no-*
ſtri Apoſtoli Ecclſiarum gloria Chriſti. Ergo non
vos pigeat ad oſtentationem quæ ſit caritas ve-
ſtra & noſtra gloria pro vobis. Prævenientes e-
nim, inqait, gloriati ſamus in illos oſtenden-
tes in faciem Eccleſiarum, & homines quidem
commendavit. De ipſo autem negotio exhortans
eos dicit: *Nam de miniſterio quod fit in Sanctos* 2. Cor. 9. 1.
ipſos qui erant apud Hieroſolymam, *ex abun-*
danti eſt mihi ſcribere vobis. Car ex abandan- Ibidem. 2.
ti? *Scio enim promptum animum veſtrum*. Quem
non ſolum ſcio, ſed *& de quo glorior de vobis*
apud Macedones, quia Achaia præparata eſt ab
anno priore. Et non dico qaia ſecundum æmu-
lationem Macedonum debetis vos adhortari?
ſed *æmulatio veſtra provocat plurimos*. Ergo no-
lite fieri ſecundi ſed primi, habentes ſecunda-
rios. Si igitur non eſt neceſſe ſcribere, quid mit-
tis? *Miſi autem fratres, ne in eo quod gloriamur* 2. Cor. 9. 3.
de vobis, evacuetur in hac parte; ut qaemadmo-
dum dixeram parati ſitis. Dubietas enim: *ne ſi*
veneriat, inquit, *mecum Macedones, & invene-*
riat vos imparatos, confundamur nos; quomodo
nos qui fuerit gloriatus, aut dicatar ita *ut non di-*
camus vos in ſubſtantia iſta glorificationis dico.
Neceſſariam ergo exiſtimavi rogare fratres ut per- 2. Cor. 9. 5.
gant ad vos, & præparent aats promiſſam benedi-
ctionem non quaſi avaritiam. Qui enim dat, ac-
cipit magis; & qui videtur donare, benedicitur.
Præparatam autem eſſe inquit, Ita ut benedictio-
nem non quaſi avaritiam. Ne qais putet, ait, a-
varitiam eſſe quod accipitur ad neceſſitatem San-
ctorum. *Hoc autem dico quoniam qui parce ſemi-* 2. Cor. 9. 6.

nat, parce & metet, qui ſeminat benedictionem,
benedictionem & metet. Unuſquiſque ſicut propo-
ſuit corde faciat. Non enim virtus opus eſt, ſed
animus promptus. Quemadmodum ergo debet
quis promptus eſſe, *non ex triſtitia aut ex neceſ-*
ſitate, ne fiat fructus non fructus. Intueris enim
quia & plantæ, cum advenerit tempus fructuum,
læte exſurgunt, & primo coronantur floribus &
2. Cor. 9. 7. annuntiant ſuam lætitiam. *Non ex triſtitia aut*
neceſſitate; hilarem enim datorem diligit Deus. Et
Ibid. 8. poſt hæc oratione confirmat adhortationem. *Po-*
tens eſt autem Deus in omni gratia abundare in
vos, ut ubique ſemper omnem ſufficientiam haben-
tes abundetis in omne opus bonum, ſicut ſcriptum
eſt; ſparſit, dedit pauperibus; juſtitia ejus manet
in æternum. Conteſtatus autem ex veteri Teſta-
B mento opera bona, & oſtendens maximam vi-
neam habere, iterum ad benedictionem con-
vertitur, & dicit: *Qui autem adminiſtrat ſe-*
men ſeminanti. Putas quia non erat alia nun-
cupatio Dei? ſed cupiens admonere quia ex
2. Cor. 9. 10. his quæ dat, ex ipſis & accipit. *Qui ſubmini-*
ſtrat, inquit, *ſemen ſeminanti, & panem ad man-*
ducandum tribuet, & multiplicabit ſemen ve-
ſtrum, & augebit incrementa frugum juſtitiæ ve-
ſtræ. hoc eſt, impertiet. unde & augebit, di-
xit, promptum animum veſtrum, ut in omni-
bus locupletemini in omnem ſimplicitatem quæ
per nos perficit gratiarum actionem Deo. Vult
ſignificare quæ virtus eſt operis boni. Et ne pu-
tetis, inquit, quia hoc ipſum eſt ſolum ut refi-
ciat eſurientes dum paſcit. ſed qui facit ad glo-

A riam Dei facit. *quia adminiſtratio officii hujus* 2. Cor. 9. 12.
non ſolum ſupplevit quæ deſunt ſanctis; facit e-
nim & hoc; *ſed & abundavit per multam gra-*
tiarum actionem Deo. Qui enim ſuſcipiunt, agno-
ſcunt magnitudinem gratiæ. Quantæ enim pecu-
niæ fuerunt, tanta & agnoſcetur multitudo cre-
dentium. agnoſcitur his qui in Judæa ſunt.
tanta tranſmittitur gratia ei qui vocavit; quia
adminiſtratio officii hujus non ſolum ſupplevit
ea quæ deſunt cunctis; facit enim & hoc; ſed
etiam abundavit per multam gratiarum actionem
Deo: non ſimpliciter per gratiam, ſed per
multam gratiam abundavit Deo. Quemadmo-
dum per probationem, inquit, miniſtrationis
hujus magnificantes Deum obſequio confeſſio-
B nis veſtræ. Videntes enim fructum agnoſcunt
quantum credideritis. per probationem mini-
ſterii hujus, magnificantes Deum obſequio con-
feſſionis veſtræ in evangelium Chriſti, & ſim-
plicitatem communicationis in illos, & ipſo-
rum obſecratione pro vobis. Ergo tanti ſunt
fructus: ſuas quidem pecunias mittentes re-
plentes ſanctis quod deeſt, agnoſcetur in vobis
credentium multitudo, & magnitudo gratiæ
tranſmittitur digna Deo. Quia ergo tanti
ſunt fructus ab operibus bonis, totum agno-
ſcentes ad totum vos & porrigite. Non ſolum
enim hoc erit, ſed & gratia pro gratia. Ac-
cipientes enim illi, inquit, quæ ad victum
ſunt neceſſaria, & ipſorum oratio erit pro vo-
bis ad Deum. Convertentur enim ad deprecan-
dum pro vobis Deum.

Digitized by Google

MARCELLINI ET FAUSTINI

PRESBYTERORUM PARTIS URSINI

ADVERSUS DAMASUM

LIBELLUS PRECUM

AD IMPERATORES

VALENTINIANUM, THEODOSIUM, ET ARCADIUM.

PRÆFATIO

DE EODEM SCHISMATE URSINI.

TEMPORIBUS *Conſtantii Imperatoris , filii Conſtantini , durior orta eſt perſecutio Chriſtianorum ab impiis hæreticis Arrianis , annuente Conſtantio , qui & Athanaſium Epiſcopum reſiſtentem hæreticis perſecutus eſt , & ut damnaretur ab omnibus Epiſcopis imperavit . Quod etiam metu Principis facere tentaverunt omnes ubique Pontifices , inauditum innocentemque damnantes . Sed Liberius Romanus Epiſcopus , & Euſebius Vercellenſis , & Lucifer Caralitanus , & Hilarius Pictavenſis dare ſententiam noluerunt . Hi ergo mittuntur in exilium pro fide ſervanda . Cum Liberio Damaſus diaconus ejus ſe ſimulat proficiſci : unde fugiens de itinere Romam rediit , ambitione corruptus . Sed eo die quo Liberius ad exilium proficiſcebatur , clerus omnis , id eſt Presbyteri & Archidiaconus Felix , & ipſe Damaſus diaconus , & cuncta Eccleſiæ officia , omnes pariter , præſente populo Romano , ſub jurejurando firmaverunt , ſe vivente Liberio Pontificem alterum nullatenus habituros . Sed clerus contra fas , quod minime decebat , cum ſummo perjurii ſcelere , Felicem Archidiaconum ordinatum in locum Liberii ſuſceperunt . Quod factum univerſo populo diſplicuit , & ſe ab ejus proceſſione ſuſpendit . Poſt annos duos venit Romam Conſtantius , pro Liberio rogatur à populo , qui mox annuens ait , Habetis Liberium , qui qualis à vobis profectus eſt melior revertetur . Hoc autem de conſenſu ejus , quo manus perfidiæ dederat , indicabat . Tertio anno redit Liberius , cui obvians cum gaudio populus Romanus exivit , Felix notatus à Senatu vel populo , de Urbe propellitur , & poſt parum temporis , impulſu clericorum qui perjuraverant , irrumpit in Urbem , & ſtationem in Juli Baſilica trans Tiberim dare præſumit . quem omnis multitudo fidelium & proceres de Urbe iterum cum magno dedecore projecerunt . Poſt annos octo , Valentiniano & Valente Conſſ. x. Kalendarum Decembrium die defunctus eſt Felix , Liberius miſericordiam fecit in clericos qui perjuraverant , eoſque in locis propriis ſuſcepit . Itemque octavo Kalendas Octobris Gratiano & Dagalaiſo Conſſ. Liberius humanis rebus eximitur . Tunc Presbyteri & Diacones , Urſinus , Amantius , & Lupus , cum plebe ſancta , quæ Liberio fidem ſervaverat in exilio conſtituto , cœperunt in Baſilica Juli procedere , & ſibi Urſinum diaconum Pontificem in locum Liberii ordinari depoſcunt . Perjuri vero in Lucinis Damaſum ſibi Epiſcopum in loco Felicis expoſtulant , Urſinum Paulus Tiburtinus Epiſcopus benedicit . Quod ubi Damaſus , qui ſemper Epiſcopatum ambierat , comperit , omnes quadrigarios & imperitam multitudinem pretio concitans , & armatus fuſtibus ad Baſilicam Juli perrumpit , & magna cæde fidelium per triduum debacchatus eſt . Poſt dies ſeptem cum omnibus perjuris & arenariis , quos ingenti corrupit pretio , Lateranenſem Baſilicam tenuit , & ibi ordinatus Epiſcopus , & redimens Judicem Urbis Viventium , & Præfectum annonæ Julianum , id egit ut Urſinus vir venerabilis , qui prius fuerat Pontifex ordinatus , cum Amantio & Lupo diaconibus in exilium mitteretur . Quod ubi factum eſt , cœpit Damaſus Romanam plebem , quæ ſe nolebat procedere , fuſtibus & cæde varia perurgere . Presbyteros quoque numero ſeptem detentos per officium nititur*

MARCELLINI ET FAUSTINI LIBELLUS PRECUM AD IMPERATORES.

A DEprecamur manſuetudinem veſtram, piiſſimi Imperatores, Valentiniane, Theodoſi, & Arcadi, ut hæc in contemplatione Chriſti filii Dei, qui veſtrum juvat imperium, infatigabiliter legere dignamini. Sublime regnum veſtrum tum ad ſublimiora, Dei patris omnipotentis, & Chriſti unigeniti filii ejus opitulatione conſcendit, cum nec in exiguis hominibus deſpicitis veritatem, nec in multis vel potentibus mendacium roboratis. Hoc etenim juſtiſſimum eſt & ſaluberrimum apud regnum juſtitiæ, ut perſonæ probentur ex merito veritatis, non veritas præſumatur ex potentia perſonarum. Siquidem jus ſæculi ideo ſcriptum eſt, ne contra B verum æquumve potentia vel multitudo prævaleat, etiamſi ab exiguis vindicetur. Quod ſi hæc tanta cura, etiam in rebus reipublicæ, veſtræ tranquillitatis proviſione ſervanda eſt, ut contra omnem vim potentiamve, etiam in minimis jus veritatis obtineat, quo poſſit tradita veſtro imperio Dei nutu florere reſpublica, quomodo in negotiis divinis ſanctæ fidei veritas impiorum caterva & fraudulentiſſimis eorum circumventionibus obfuſcatur & premitur? maxime cum vos Principes Romani imperii piam Chriſtianæ religionis fidem puritatemque tot veſtris conſtitutionibus vindicetis. Totum quidem, quia veneratores Chriſti filii Dei, pro fide catholica C decernitis, & omni nixu contra hæreticos & perfidos imperii veſtri auctoritate conſcribitis. Non quaſi aliqua propriæ ſententiæ nova tentantes, ſicut quidam anteriores Principes in ſuam aliorumque perniciem conati ſunt, ſed ut oſtendatis veſtras ſententias, veſtramque fidem, cum ſacris ſcripturarum divinarum ſententiis & piis confeſſionibus convenire. Sed hoc, cum magis poſt atrociſſimas prioris temporis perſecutiones juvare ſanctam deberet Eccleſiam, magis affligit, cum iidem ipſi egregii Epiſcopi, qui eam antehac ſub affectione vel aſſenſu hæreſeos perſecuti ſunt, nunc quoque ſub auctoritate D catholici nominis perſequuntur, & quanto nunc ſub ementita piæ fidei profeſſione hoc fraudulentius agunt, tanto & pernicioſius graſſantur, & dolentius æſtuat veritas, quod ei adhuc non licet nec ſub vobis Imperatoribus, qui piam fidem defenditis, reſpirare. Sed ne hoc ad invidiam ſine rei probatione referre videamur, cauſam ut poſſumus explicamus. Quæſumus autem ſupplices, quatenus regias aures veſtras nobis exiguiſſimis commodetis, dum oſtendimus non nos eſſe hæreticos, & tamen quaſi hæreticos vehementer affligi: cum nec ipſi qui nos vehementer affligunt, vel ſocii eorum, poſſint nunc dicere vel probare quod ſimus hæretici. Sed ne quidem de

A ſe negare, quod ſuperiori tempore hæreſim, aut acerrime vindicaverint, cum intolerabili ſupplicio fidelium, aut certe ei manus dederint damnata catholica fide, quam prius aſſerebant: dum metuunt pro Chriſto filio Dei exilium perpeti, pro quo etiam laico fideli quævis mors atrociſſima ſubeunda eſt: quia nobis donatum eſt, ut ait Apoſtolus, pro Chriſto non Philip. 1. 29.
tantum ut in eum credamus; ſed ut & pro illo patiamur. Talis enim mors vel paſſio immortalitatis occaſio eſt. Non latet manſuetudinem & devotam Deo religionem veſtram, quam impia quamve peſtifera ſit hæreſis Arriana, contra quam a patribus noſtris apud Ni- B cæam ſpeciali vigore conſcriptum eſt. Ita ut Apoſtolicæ fidei pia confeſſio ſervaretur, atque ipſius hæreſeos perpetua damnatione firmaretur, ne quis falli poſſet in poſteris. Sed Arrius, ut cor Pharaonis, non credens divinam in ſe tunc datam fuiſſe ſententiam, neſcio qua ratione [a] ſubripuit apud Conſtantinum, ſperans quod ipſius ſuffragio ſpecialium ſacerdotum ſententia reſciſſa, recipi poſſet in Eccleſiam. Denique ipſe Conſtantinus juſſerat, ut ei ſanctus ac beatæ Memoriæ Epiſcopus Alexander communicaret. Non ille Alexander, qui fuit divinæ fidei Epiſcopus in Alexandria, qui & plenus ſa- C pientia, & ſpiritu ſancto fervens, eundem Arrium primus & detexit & expulit, & in perpetuum damnavit. ſed iſte Alexander, qui in hac urbe Conſtantinopolitana fuit & ipſe admirabilis Epiſcopus. Qui cum videret quod Arrius ſæculi iſtius rege niteretur, exclamavit ex imo pectoris dolore, ſtans in loco ſacrarii, ad Chriſtum verum & ſempiternum regem & dominum omnium regum, ne illam labem in Eccleſiam pateretur intrare. Cujus oratio quam conſtans fuerit, quam fidelis, hinc probatum eſt, quod idem Arrius, antequam intraret Eccleſiam, dedit pœnas novas & graviſſimas uſque ad turpem interitum. Nam cum pridie quam ſe putavit ſan- D ctam Eccleſiam Imperatoris auxilio homo impius intraturum, cum nihil languoris, nihil doloris in corpore pateretur, ſed quod gravius eſt, ſolo animi morbo inſanabiliter ægrotaret, humana conſuetudine ſeceſſum petiit, atque illic cum ſederet, graviſſimo repente dolore cruciatus, omnia ſua viſcera, & ipſum cor, quod erat theſaurus impietatis, effudit in ſtercora, atque ita, mirabile dictu, [b] internis omnibus evacuatis attenuatus eſt, & ad momentum ſicut luridati corporis tabe reſolutus eſt, ut per anguſtias foraminis & ſedilis totus ipſe laberetur. Digna hæc pœna impio, digna hæc mors turpis peſtifero hæretico, atque de ſpiritu diaboli facti-

a Ex Manuſcripto Colbertino, *Subrepuit apud Conſtantinum.*

b MS. *Interaneis omnibus evacuatis.*

diſſimis membris digna hæc ſepultura. Novo enim exemplo & cruciari debuit & perire, qui novas adverſus unigenitum filium Dei commentatus fuerat impietates, dicens eum non vere de patre natum. & quia erat quando non erat. & quia ex nihilo ſubſtitutus eſt, ne ejuſdem ſubſtantiæ, & divinitatis, & ſempiternitatis, & omnipotentiæ, cujus & pater eſt, crederetur. Hoc ideo retulimus Auguſtæ manſuetudini veſtræ, ut vero intenta veſtra prudentia animadvertat quam venerabilis fides ſit conſcripta apud Nicæam adverſus Arrium, cui & Deus non ſolum per auctoritatem ſcripturarum divinarum, ſed etiam per ſacratiſſimam orationem ſancti quoque Alexandri teſtimonium dedit: & quam execrabilis eſt impia doctrina Arrii, quam in ipſo Arrio novo genere ſupplicii ſententia divina damnavit, non expectans in illo diem judicii, ut exemplo pœnæ ejus ceteri perterriti præcaverent. Quo utique exemplo nec illud dubitandum eſt, etiam hos apud Deum eſſe damnatos, qui Arrii impiam doctrinam renovandam vel ſuſcipiendam eſſe crediderunt. Quomodo enim eos perpetua pœna disjungit, quos impia doctrina non ſeparat? Pares reos etiam veſtris legibus unus carcer includit, atque una ferit ſententia. Sed & illud ambigi non poteſt, hos eſſe vere catholicos, qui per exilia, per genera ſuppliciorum, per atrocitatem mortis, illam fidem ſine dolo vindicant, quæ apud Nicæam Evangelica atque Apoſtolica ratione conſcripta eſt, quam Deus apertiſſime probavit ſupplicio Arrii impugnantis eam. Quod ſi hæc apud vos vera ſunt, quæ apud ſcripturas divinas vera roborantur, advertite, piiſſimi & religioſiſſimi Imperatores, in quo rei ſint qui ſub his divinis regulis & profeſſionibus fidem ſuam ac devotionem Chriſto Deo conſecraverunt, nullum timorem divino timori præponentes. Sed licet Arrius ſit ſepultus in ſtercoribus, aliquos tamen reliquit ſuæ impietatis hæredes. Denique non defuerunt vermes, qui de ejus putrido cadavere naſcerentur. Per quos quæ geſſerit Diabolus, artifex erroris, longum eſt exequi, etiam ſi exequi poſſemus. Infinita ſunt enim & incredibilia, non tamen falſa. Illud vero nunc quod ad præſentem cauſam facit exponimus, quod qui Imperatorem Conſtantium per fraudulentam diſputationem Arrianæ impietatis participem fecerunt, dediſſent & iſti in præſenti pœnas, ſi non oporteret, ſecundum Apoſtoli ſententiam, & hæreſes eſſe, ut probati manifeſti fierent. Habentes ergo, hi quos diximus vermes Arii, adſentientem ſibi regiam poteſtatem, primum quidem per ſingulos in everſionem catholicæ fidei, & in excidium ſacræ religionis, pro Arriana impietate contendunt. Ita ut reſiſtentes, aut calumniis appeterent, vel pœnis vel exiliis cruciarent & necarent. Ubi tantum amplius per ſuam rabiem graſſati ſunt, & fecerunt ſibi ubique terrorem, non jam contenti ire per ſingulos. Poſtremo cogunt undique in unum Epiſcopos convenire, & datur locus ad Synodum, Orientalibus quidem Seleucia Iſauriæ, Occidentalibus vero civitas Ariminenſis. Atque illic primum quidem Epiſcopi pro ſancta fide venientes, confirmant illam expoſitionem quæ apud Nicæam conſcripta eſt, ita ut nihil inde minueretur, quod Evangelicam fidem verbis inexpugnabilibus explicaret, & Arrii impiam doctrinam divina auctoritate damnaret. Tunc demum oblatam ab Urſacio, Valente, Germinio, & Caio hujuſmodi fidei con-

A ſcriptionem, quæ & fidem catholicam reprobaret, & Arrium abſolveret, immo & introduceret peſtiferam ejus doctrinam, execrantur, & damnant tam impiam fidem eorum. Quin etiam ipſos, inexpiabile ſcelus eſſe judicantes, ſi patrum fidem venerabilem violent, ſi hos tam impios, atque impiam eorum conſcriptionem pateretur Eccleſia. Mittunt quoque decem legatos ad Imperatorem Conſtantium, ſcribentes quæ geſta ſunt, & hortantes ſimul ut ipſe quoque decreta patrum pro fide venerabili contra hæreticos inviolata ſervaret. Mittunt ſane & hæretici legatos, quos tunc familiariſſime, & ut ſuos ſuſcepit Conſtantius. Eos vero B legatos, qui pro fide catholica contra hæreticos venerant, reprobat, & per ſuos nunc gratia invitat, nunc minis perterret, & interim ſola dilatione diſcruciat, ut in ultimum, cum iram regis metuunt, cum non dignantur pro Chriſto filio Dei exilium perpeti, cum propriis ſedibus & Eccleſiarum pernicioſiſſimis poſſeſſionibus oblectantur, reſcindant quod pie vindicaverant, & ſuſcipiant quod ut impium damnaverant. Liceat in hoc apud vos religioſos Imperatores in cauſa Dei dolentius ingemiſcere, Epiſcopi plus iram regis terreni timuerunt, quam Chriſtum verum Deum, & ſempiternum regem. Gravius exilium tem- C porale eſſe crediderunt, quam perpetuam pœnam ſecundum Eſaiam indormitabilis vermis, & ignis inextinguibilis. Suaviora habuerunt propria domicilia & poſſeſſiones, quam in regno Chriſti beatam & perpetuam habitationem. Sed Conſtantius, non contentus ruina & labe decem legatorum, mittit Ariminum, ut omnes illic Epiſcopi ſimiliter verterentur. Qui & ipſi, malo exemplo illo legatorum ſuorum, piam fidem patrum, quam vindicaverant, reprobant, ſubſcribentes in illa fide Arrianorum, quam integro & libero judicio damnaverant. Advertite ſapientia veſtra, Ariminenſem Synodum piiſſi- D me cœptam, ſed impiiſſime terminatam. Eadem autem & apud Seleuciam Iſauriæ ab Epiſcopis impietas commiſſa eſt. Judicate, piiſſimi & religioſiſſimi Imperatores, in quo rei ſunt, & in quo merentur affligi, qui nolunt cum talibus Epiſcopis convenire. qui cum primum fidem integram vindicarent, & impiam fidem reprobarent, poſtea cum metuunt exilium, cum rebus ſuis & ſedibus oblectantur, vertunt ſententias, damnantes ad nutum hæretici Imperatoris, illam Apoſtolicam, quam vindicaverant fidem, vel ſuſcipientes illam Arrii, quam reprobaverunt impietatem. Nonne gratum habere debuerunt, ſi tamen credebant futurum Dei E judicium, omnia mala perpeti, quam eſſe venerabilis fidei proditores, cujus veritas ſancti quoque Alexandri orationibus, & Arrii ſupplicio fuerat approbata? maxime cum & glorioſæ paſſionis præceſſiſſet exemplum, licet pauciſſimorum Epiſcoporum, qui ne Evangelicam Apoſtolicamque fidem violarent, ne impiis acquieſcerent, non exilium, non ſupplicium, nec aliquam mortis atrocitatem recuſarunt. Denique ante Synodum Ariminenſem Paulinus de Treveris conſtantiſſimus Epiſcopus datur in exilium, piam fidem vindicans, & execrans conſortium Arrianorum. Sed & Apoſtolicus vir Lucifer de Sardinia Caralitanæ civitatis Epiſcopus, ob hoc quod bene eſſet agnitus per contemptum ſæculi, per ſtudium ſacrarum litterarum, per vitæ puritatem, per conſtantiam fidei, per gratiam divinam, a Romana Eccleſia miſ-

ſus eſt legatus ad Conſtantium. & ob hoc quod fidem venerabilem vindicavit, quod detexit & convicit hæreticos, ductus eſt in exilium cum omni atrocitate injuriarum. Similiter & Euſebius a Vercellis, nec non & Dionyſius Mediolanenſium, Conſtantio regi primum familiaris, cum adhuc ignoraret eum fautorem eſſe hæreticorum, poſtea tamen quam ei cognitum eſt, & probatum, quod hæreticos vindicaret, reſpuit regis impiam familiaritatem, malens exilium, ne Chriſti Dei amicitiam perderet, ne ſanctorum conſortium non haberet. Sed & Rodanius mittitur in exilium, nec non & Hilarius, qui & ſcripta contra hæreticos & prævaricatores edidit. Licet poſtea vero interruperit favens prævaricatoribus, ut non dicamus interim quia ubi & hæreticis, in quos eloquentiæ ſuæ viribus peroraverat. Maximus quoque de Neapoli Campaniæ, eo quod eſſet inhabili ſtomacho, & corpore delicatior, primum quidem ut caderet diu afflictus injuriis, deinde ubi ob animi conſtantiam, fideique virtutem, carnis infirmitate non vincitur, ductus eſt in exilium, atque illic martyr in Domini pace requievit. Sed & Rufinianus, miræ quidem ſimplicitatis, ſed admirabilior in tuenda fide, effuſione ſui ſanguinis prævenit exilium. Denique cum pro fidei integritate perſiſtit, hunc Epictetus, atrox ille & dirus de Centumcellis Epiſcopus, ante rhedam ſuam currere coegit, & cum diu curſit, ſic in via ruptis vitalibus ſanguinem fundens exſpiravit. Sciunt hoc Neapolitani in Campania, ubi reliquiæ cruoris ejus in obſeſſis corporibus dæmonia affligunt. Pro gratia utique fidei illius, pro qua ſanguinem fudit. Fuerunt & alii Epiſcopi de Ægypto licet pauculi, quorum alii in fugam verſi ſunt, alii vero in exilium dati, eo quod nollent eum Epiſcopis impiis & crudelibus convenire. Quam utique ſalubre fuerat, quam pulchrum, quamve glorioſum, ſi omnes illi Epiſcopi, pari virtute, & ſimili conſpiratione, fidem, quam recte ſemper vindicaverant, in finem uſque ſervaſſent, non exilia, non ſupplicia pertimeſcentes, ad capiendam utique futuram in Dei Chriſti regno perpetuam beatitudinem! Et tacemus, quod ſuraſſis etiam & intelligere fecifſent magnum pretium eſſe iſtius fidei, pro qua nullus Epiſcoporum exilium, proſcriptiones, tormenta, mortemque recuſaret. Sed paulum territus tantus Epiſcoporum numerus catervarim dederunt manus impietati, & ad majorem jam veſaniam inclinavit impietas tam facili ſtrage multitudinis. Non hoc minus ſacrilegium eſt, non hoc minor impietas, quam ſi ſub perſecutore gentili idolo ſacrificatum eſſet. quoniam & hæreſi perterritum ſubſcribere, dæmoniis ſacrificare eſt. Siquidem docentibus ſcripturis divinis, doctrina dæmoniorum eſt hæreſis, ſicut & idololatria. Interea quia apud quoſdam multitudo præponitur veritati, eo quod pauculus habeat ſectatores, & ob hoc affligimur, quod in paucis ſequimur inviolabilem fidem, & multos vitamus propter impias hæreſes, & ſacrilegas prævaricatorum ſubſcriptiones, quid cenſetis in hac cauſa, o juſtiſſimi Imperatores, & catholicæ fidei vindices, de his duabus partibus cui calculum datis? Una eſt pars, in qua ſunt multi Epiſcopi. Sed ubi ſunt multi, illic per prævaricationem ſacra Chriſti fides violata eſt, ſemper ante defenſa, illic metu regis, Arrii ſuſcepta impietas eſt, ſemper ante damnata. Ubi vero pauciſſimi ſunt, illic per exilia, per cruciatus, per effuſionem ſanguinis, per ipſam mortem fides Chriſti vindicatur, & Arrii impietas atque omnis hæreſis, ut ſummum malum execrabiles ſunt. Sed etſi non eſt dubitandum paucos Epiſcopos eſſe pretioſos de merito confeſſionis & inviolabilis fidei, multos vero nullificari merito hæreſeos vel prævaricationis, quia in cauſa veri, maxime in cauſa religionis & ſacræ fidei, non numerus numero comparandus eſt, ſed pura illa Apoſtolica fides, probata exiliis, probata cruciatibus licet onius, multorum infidelitatibus præponenda eſt; tamen neceſſarium eſt damnatæ prævaricationis divinum quoque præſens proferre documentum. & ſicut in Arrio impia ſecta ejus, divina animadverſione punita, præjudicat & de ſectatoribus ejus, quod eadem illos pœna maneat, qua torquetur & Arrius: ita de prævaricatoribus pœnis præſentibus divino judicio determinatum eſt. Potamius Odyſſiponnæ civitatis Epiſcopus, primum quidem fidem Catholicam vindicans, poſtea vero præmio fundi fiſcalis, quem habere concupiverat, fidem prævaricatus eſt. Hunc Oſius de Corduba apud Eccleſias Hiſpaniarum & detexit & repulit ut impium hæreticum. Sed & ipſe Oſius, Potamii querela accerſitus ad Conſtantium regem, miniſque perterritus, & metuens ne ſenex & dives exilium proſcriptionemve pateretur, dat manus impietati, & poſt tot annos prævaricatur in fidem, & regreditur in Hiſpanias majore cum auctoritate, habens regis terribilem juſſionem, ut ſi quis eidem Epiſcopus jam facto prævaricatori minime velit communicare, in exilium mitteretur. Sed ad ſanctum Gregorium, Eliberitanæ civitatis Epiſcopum conſtantiſſimum, fidelis nuntius detulit impiam Oſii prævaricationem. Unde non acquievit, memor ſacræ fidei ac divini judicii, in ejus nefariam communionem. Sed Oſius, qui hinc plus torqueretur, ſi quis ipſo jam lapſu ſtaret fidem integram vindicans inlapſa firmitate veſtigii, exhiberi facit per publicam poteſtatem ſtrenuiſſimæ mentis Gregorium, ſperans eundem terrore, quo ipſe ceſſerat, hunc quoque poſſe cedere. Erat autem tunc temporis Clementinus Vicarius, qui ex conventione Oſii, & generali præcepto regis, ſanctum Gregorium per officium Cordubam juſſit exhiberi. Interea fama in cognitionem rei cunctos inquietat, & frequens ſermo populorum eſt, Quinam eſt ille Gregorius, qui audet Oſio reſiſtere? Plurimi enim & Oſii prævaricationem adhuc ignorabant, & quinam eſſet ſanctus Gregorius nondum bene compertum habebant. Erat etiam apud eos qui illum forte noverant, rudis adhuc Epiſcopus, licet apud Chriſtum non rudis vindex fidei, pro merito ſanctitatis. Sed ecce ventum eſt ad Vicarium; & multi ex adminiſtratoribus interfuerunt, & Oſius ſedet judex, immo & ſuper judicem, fretus regali imperio. & ſanctus Gregorius, exemplo Domini ſui, ut reus adſiſtit, non de prava conſcientia, ſed pro conditione præſentis judicii. ceterum fide liber erat. Magna exſpectatio ſingulorum, ad quam partem victoria declinaret. Et Oſius quidem auctoritate nititur ſuæ ætatis, Gregorius vero nititur auctoritate veritatis. Ille quidem fiducia regis terreni, iſte autem fiducia regis ſempiterni. Et Oſius ſcripto Imperatoris nititur, ſed Gregorius ſcripta divinæ vocis obtinet. Et eum per omnia Oſius confutatur, ita ut ſuis vocibus, quas pro fide & veritate prius ſcripſerat, vindicaretur, com-

motus ad Clementinum Vicarium, Non, inquit, cognitio tibi mandata eſt, ſed executio. vides ut reſiſtit præceptis regalibus: exequere ergo quod mandatum eſt, mitte eum in exilium. Sed Clementinus, licet non eſſet Chriſtianus, tamen exhibens reverentiam nomini Epiſcopatus, in eo maxime homine quem videbat rationabiliter & fideliter obtinere, reſpondit Oſio, Non audeo, inquiens, Epiſcopum in exilium mittere, quandiu in Epiſcopi nomine perſeverat. Sed da tu prior ſententiam, eum de Epiſcopatus honore dejiciens, & tunc demum exequar in eum quaſi privatum quod ex præcepto Imperatoris fieri deſideras. Ut autem vidit ſanctus Gregorius, quod Oſius vellet dare ſententiam, ne quaſi dejectus videretur, appellat ad verum & potentem judicem Chriſtum, totis fidei ſuæ viribus exclamans, Chriſte Deus, qui venturus es judicare vivos, & mortuos, ne patiaris hodie humanam proferri ſententiam adverſum me minimum ſervum tuum, qui pro fide tui nominis ut reus aſſiſtens ſpectaculum præbeo. Sed tu ipſe, quæſo, in cauſa tua hodie judica; ipſe ſententiam proferre dignaberis per ultionem. Non hoc quaſi metuens exilium fieri cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum ſupplicium non ſuave ſit: ſed multi prævaricationis errore liberentur, cum præſentem & momentaneam viderint ultionem. Et cum multo invidioſius & ſanctius Deum verbis fidelibus interpellat, ecce repente Oſius, cum ſententiam conatur exponere, os vertit, diſtorquens pariter & cervicem, de ſeſſu in terram eliditur, atque illic exſpirat, aut, ut quidam volunt, obmutuit. Inde tamen effertur ut mortuus. Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementinus ille gentilis expavit. Et licet eſſet judex, tamen timens ne de ſe quoque ſimili ſupplicio judicaretur, proſtravit ſe ad pedes Sancti viri, obſecrans eum ut ſibi parceret, qui in eum divinæ legis ignoratione peccaſſet, & non tam proprio arbitrio, quam mandantis imperio. Erat tunc ſtupor in omnibus, ac divinæ virtutis admiratio. * quod in illo ſpectaculum totum novimus viſum eſt. Nam qui proferre voluit humanam ſententiam, mox divinam perpeſſus eſt graviorem, & judex qui judicare venerat, jam pallens & reus timebat judicari, & qui quaſi reus in exilium mittendus adſtiterat a judice proſtrato rogabatur ut parceret quaſi judex. Inde eſt quod ſolus Gregorius ex numero vindicantium integram fidem, nec in fugam verſus, nec paſſus exilium, cum unuſquiſque timeret de illo ulterius vindicare. Videtiſne damnatæ a Deo prævaricationis mira documenta? Scit melius omnis Hiſpania, quod iſta non fingimus. Sed & Potamio non fuit inulta ſacræ fidei prævaricatio. Denique cum ad fundum properat, quem pro impia fidei ſubſcriptione ab Imperatore meruerat impetrare, dans novas pœnas linguæ, per quam blaſphemarat, in via moritur, nullos fructus fundi vel viſione percipiens. Non fuit avari hoc tormentum leve. Moritur quis propter concupiſcentiam fundi fiſcalis fidem ſacram violaverat, & cum ad fundum properat, pœnali morte prævenitur, ne vel viſionis ſolatio potiretur. In ſacro Evangelio legimus verba improperantis ad divitem, qui ſibi de conditia vaniſſime gloriabatur, *Stulte*, inquit, *hac nocte anima tua abs te auferretur, quæ præparaſti cujus erunt?* Si quis hoc ſcriptum & de Potamio convenire conſideret, intelliget in eum non leviter judicatum, maxime paſſum linguæ ſupplicium, in qua & dives ille apud inferos vehementius

Luc. 12.20.

cruciatur. Sed & Florentius, qui Oſio & Potamio jam prævaricatoribus ſciens in loco quodam communicavit, dedit & ipſe nova ſupplicia. Nam cum in conventu plebis ſedet in throno, repente eliditur & palpitat, atque foras ſublatus vires reſumpſit. Et iterum & alia vice cum ingreſſus ſediſſet, ſimiliter patitur, nec adhuc intelligens pœnas ſuæ maculatæ communionis. Nihilominus poſtea cum intrare perſeveraſſet, ita tertia vice de throno excutitur, ut quaſi indignus throno repelli videretur, atque eliſus in terram, ita palpitans torquebatur, ut cum quadam duritia & magnis cruciatibus eidem ſpiritus exturqueretur. Et inde jam tollitur, non ex more reſumendus, ſed ſepeliendus. Scit hoc quod referimus magna civitas Emerita, cujus in Eccleſia plebs hoc ipſum ſuis vidit obtutibus. Sed & hoc conſiderandum eſt, quia Florentius hæc paſſus, qui nondum ſubſcripſerat impietati, ſed tantum quod communicavit prævaricatoribus fidei, non ignorans eorum prævaricationem. Hoc ideo retulimus, ut videant illi quid ſibi agendum ſit, qui cum non ſubſcripſerint ut prævaricatores, tantum per communionem prævaricatoribus ſibi cognitis copulati ſunt. Et puto quod intelligent quid exemplo Florentii timere debeant. Sed longum eſt referre alia quoque documenta pœnis præſentibus damnatæ prævaricationis, quæ divinum judicium variis in locis exercuit, ad hoc ſcilicet, ut qui ſcripturas divinas quadam ratione non reſpicit, vel præſenti ultione divina animadverſione intelligat, quid ſibi ſectandum eſt, quidve vitandum. Vindicare voluit Deus vel in paucis ſine dubio, & illa ratione, ne quæ per ſcripturam divinam de prævaricatorum futuris ſuppliciis minitatur velut fabula putaretur, ſi nunc hoc in ſæculo in neminem vindicaret. Intelligant nunc omnes Epiſcopi prævaricatores fidei, quam graviſſimis ſuppliciis reſervati ſunt, quando in ſuos ſocios in hoc quoque ſæculo ad ſtuporem omnium vindicatum eſt. Ad hoc enim etiam præſentes pœnas prævaricationis expoſuimus, ut quod in paucos vindicatum eſt, credatur & in eorum omnes ſimiles vindicari, maxime cum & ſcriptura divina hoc ipſum aſſeveret, quod & per præſentia documenta demonſtratum eſt. Et hoc conſideretur, piiſſimi Imperatores, in quo rei ſunt qui cum talibus divina ſacramenta non copulant, quorum & perpetua ſupplicia ſacris leguntur in libris, & ſuppliciorum exempla videntur in ſæculo. Sed quæſumus miram benevolentiam veſtram, ut adhuc nobis contemplatione Chriſti Dei infatigabilem audiendi patientiam commodetis, dum adhuc, ſummatim licet, exponimus in quantum crevit impietas. Execrabiles enim Arriani, in partibus Orientis, & maxime in Ægypto, non fuerunt hoc ſolo contenti, ut Epiſcopi, damnata fide integra, in eorum impiam ſententiam declinarent: ſed hos ipſos, qui primum fuerant per catholicos Epiſcopos ordinati, ubi pro eorum deſideriis ſubſcripſerunt, in laicorum numerum exigebant, & poſtea iterum eos iidem hæretici Epiſcopos ordinabant. ut non ſolum fidem catholicam damnare viderentur, ſed ordinationem factam per Epiſcopos catholicos. Intendite in hoc adverſus catholicos quaſi quemdam triumphum hæreticorum. & in miſeram, & quaſi ultimam & fœdiſſimam captivitatem, in his Epiſcopis condemnata pia fide, & catholicis Epiſcopis, in eorum ſe dominium, deluſionemque tradiderunt metu exilii, & ut Epiſcopale nomen apud homi-

oes retinere viderentur, quod utique jam apud Deum poſt ſubſcriptiones impias non habebant. Sed ideo nominis iſtius etiam cum omni dedecore quærebatur auctoritas, ne illis poſſeſſiones Eccleſiæ tollerentur. quas utinam nunquam poſſediſſet Eccleſia, ut Apoſtolico more vivens fidem integram inviolabiliter poſſideret. Et nunc his talibus non communicare ſumma impietas dicitur, & hoc ſub vobis Imperatoribus, qui ut veſtræ conſtitutiones eloquuntur, venerabilis Eccleſiæ divinam ſanctimoniam judicatis: non eſt autem mirum, ſi tam hæc atrocia eorum commiſſa, occupati reipublicæ proviſionibus ignoratis. Has eorum impietates execrantes Epiſcopi, qui pro fide pœnas exilii perpatiebantur, vel qui ſe in fugam dederant, licet eſſent corpore diſcreti per intervalla regionum, tamen ſpiritu in unum poſiti, per mutuas literas Apoſtolico vigore decernunt, nullo genere talibus Epiſcopis poſſe communicari, qui fidem illo modo quo ſupra retulimus prodiderunt, niſi ſi laicam poſtulaverunt communionem, dolentes ſuis impietatibus. Sed mortuo Conſtantio patrono hæreticorum, Julianus ſolus tenuit imperium, ex cujus præcepto omnes Epiſcopi catholici de exiliis relaxantur. Solet hoc facere divinitas, ut etiam per adverſarios Chriſtianæ religionis ſuæ conſulat, ut tanto magis qui cultores ſunt Chriſti pro fidelibus elaborent. Sed non multo poſt Juliano interempto, Jovianus efficitur Imperator, qui vindicans fidem catholicam, dedit calculum Epiſcopis catholicis. Sed illi egregii Epiſcopi, quam ſub Conſtantio integram vindicaverant fidem, hæretica ſubſcriptione damnaverunt, videntes quod Imperatoris arbitrio Epiſcopi nunc ex catholicis fiunt hæretici, & iidem Epiſcopi ex hæreticis ad fidem catholicam revertuntur. Sed etſi quidam confeſſores fatigati, in ultimo talium ſe communioni jungendos eſſe crediderunt, evertentes illa forte ſtatuta, quæ prius adverſus eos Prophetica atque Apoſtolica auctoritate decreverant, numquid hoc poteſt divinam obruere veritatem? numquid hoc poteſt Evangelicis præjudicare doctrinis? numquid Apoſtolicas labefactare ſententias, & illam præſer-
[Matt 10.22.] tim Dei vocem dicentis, *qui perſeveraverit uſque ad finem hic ſalvus erit?* Sed & Apoſtoli Pauli vas electionis a Chriſto Domino pronunciantis. cu-
[Gal. 1. 8.] jus ad Galatas ſcribentis hæc verba ſunt, *Sed etſi nos, aut Angelus de cœlo evangelizaverit præterquam evangelizavimus vobis, anathema ſit*. Unde & idem ipſe inferius in eadem Epi-
[Gal. 2. 18.] ſtola proſequitur dicens, *Si enim quæ deſtruxi hæc iterum ædifico, prævaricatorem me conſtituo*. Confeſſor utique factus eſt de Evangeliis, de vocibus Prophetarum, de doctrinis Apoſtolorum. qui fideles dubitat tunc confeſſionis meritum non habere, ſi ſcripturarum divinarum jura ſubvertens, incipiat ædificare quæ deſtruunt Evangelia. An non ſcripturæ divinæ impugnantur, quando cum Epiſcopis filii Dei negatoribus pax Eccleſiæ copulatur? Quis eſt enim, qui conſiderans vim divinæ religionis, pacem perfidorum Deo placere confidat, niſi ut a Patribus decretum eſt, in laicorum ſe numerum tradant ſuæ perfidiæ dolentes? Sed eſto, habeant pacem cum infidelibus. in quo tamen offendunt, in quo lædunt Imperatores, in quo rempublicam vexant, qui divini contemplatione judicii hujuſmodi pacem reſpuunt, quæ ſacrilegos recipit, prævaricatores fidei honorat, favet hypocritis, deſpicit veritatem, Chriſti Dei veri filii negatores tanquam dominos Eccleſiæ conſtituit, populum perfidiæ labe contaminat, evertit Evangelium? Hinc rei ſumus, hinc ſub nominis veſtri auctoritate patimur perſecutiones ab his Epiſcopis, qui pro nutu prioris Imperatoris hæreſim vindicantes, contra fidem catholicam peccabant. Heu gemitus. iidem Epiſcopi adverſus fideles & catholicæ fidei defenſores catholicorum Imperatorum jura præponunt. Hæc cum dolore omnium viſcerum loquimur deflentes. non quod non ſit fidelibus glorioſum, * a ſub quolibet puero perpeti. ſed quia tantus eſt ſtupor in ſæculo, ut hæc illorum tantis involuta perfidiis non agnoſcatur impietas, ut nemo intelligat quomodo etiam regias aures ſemper illudunt in vexatione Chriſtianorum, & fidelium ſacerdotum. Sed ſub vocabulo pacis impietas tegitur, & ſpecioſum nomen veritatis opponitur ad patrocinium perfidorum. Sed hoc quod ipſe Salvator virtutem ſuæ pacis expoſuit, ne quis ſimplici pacis vocabulo caperetur, & eam quicumque ſæculi impietatibus copula-
ret, dicens, *Pacem meam relinquo vobis, pa-* [Joan. 14.27.]
cem meam do vobis: non ſicut hic mundus dat, ego do vobis. Pacem ſuam a mundi pace diſcrevit. Nam ſi hæc pax Deo grata eſt, quæ in Eccleſiam recipit Epiſcopos infideles, quid ergo opus eſt in perſecutionibus æſtus perpeti, carcerem ſuſtinere, ire obviam gladiis, atque omnia genera ſuppliciorum mortiſque tolerare, quandoquidem poſt negationem, poſt perfidiæ ſacrilegia, propter pacem hanc, quam Deo placere confidunt, ſecurus unuſquiſque infidelium, tamquam illibatus, ſalvo Epiſcopali honore ſuſcipitur? Vani jam ſecundum hanc aſſertionem & martyres judicandi ſunt. Ad quos enim fructus pœnas mortemque ferre maluerunt? Si enim qui metu perſecutionis negaverunt filium Dei non habent pœnam, immo potius honorantur, nec martyres coronam paſſionis ſperare debuerunt. immo potius pendant ſupplicia ſuæ temeritatis. Hoc enim neceſſe eſt conſequatur. Non enim fieri poteſt, ut non ibi contraria judicentur. Nonne manifeſtum eſt ad quam vocem arctantur vocabulo pacis iſtius, vel quod pronunciare cogantur, ut ſi negatores filii Dei recte in honore corroborantur, credantur martyres tanquam pro ſua temeritate puniri. Sed abſit: abſit ut hoc admittat conſcientia Chriſtiana. Cre-
dimus enim filio Dei pronuncianti, *Qui me ne-* [Matt.10.33.]
gaverit coram hominibus, & ego negabo eum coram patre meo. & qui me confeſſus fuerit coram hominibus, ego confitebor eum coram patre meo. Verumtamen & in hac cauſa divinum judicium cognoſcite probatum præſentibus documentis, ne quis putaret acceptandam pacem talium Epiſcoporum, etiam ſi ad veræ fidei confeſſionem reverterentur poſt ſubſcriptiones impias, vel nefarias hæreticorum communiones, quibus ſcienter ſuccubuerunt, ne aut poſſeſſiones Eccleſiæ perderent, aut honores. Sanctus vir Maximus Epiſcopus, cujus ſupra meminimus, fidem vindicans rectam, conſortiumque reprobans hæreticorum, ductus eſt in exilium. In loco ejus prævaricatores ordinant nomine Zoſimum, qui & ipſe prius quidem catholica vindicabat. Res iſta in Nea-

* a Legendum omnino videtur, *ſub quolibet pro vero perpeti*, ut rurſus infra, ſub finem libelli, *quaſi expaveſcamus pro vero interfici*.

poli civitate Campaniæ acta eſt. Cognoſcit hoc ſanctus Maximus, & de exilio ſcribens dat in eum ſententium, non ſolum Epiſcopali uuctoritate, ſed etiam æmulatione uc virtute martyrii fruens in gloriam divinam. Sed poſt aliqnot annos beatus Lucifer de quarto exilio Romam pergens, ingreſſus eſt Neapolim Campauiæ. ad quem Zoſimus venire tentavit, illa forte fiducia, qua ſcilicet jam de impietate correxiſſe videbatur. Sed hunc Lucifer confeſſor ſuſcipere noluit, non ignorans quæ geſſerat. immo & ſancti Spiritus fervore Epiſcopi & martyris ſententiam robuſtins exequitur, dicens quod Epiſcopatam ipſum, quem ſibi ut adulter vindicut, ſpeciali Dei judicio non habebit, & ſic quoque ſentiet pœnam ſuæ impietatis. Sed non poſt multum tempus, idem Zoſimus, cum in cœtu plebis vult exequi ſacerdotis officiu, inser ipſu verba ſacerdotalia ejus lingua protenditnr, nec valet eam revocare intra oris meaſum, eo quod contra modum nuturæ extra os penderet, ut bovi anhelo. Sed ut vidit ſe linguæ officinm perdidiſſe, egreditur baſilica, & res mira, foris iterum in officinm lingua revocuta eſt. Et primum quidem non intelligitur in eum compleri ſententiam Martyris & Confeſſoris. ſed cum hoc ipſum toties iterum patitur, quoties in baſilicam diverſis diebus intrare tentavit, ipſe poſtremo recognnvit, ob hoc ſibi linguam inter pontificii ſolemnia verba denegari, ut ſanctorum Epiſcoporum in eum rite prolatam ſententiam probaret. Denique ceſſit Epiſcopatui, ut lingua quæ ceſſerat redderetur. Non res antiquas referimus, quæ ſolent quadam ratione in dnbium venire. Nam & Zoſimus hodieque in corpore eſt, uſum jam linguæ non amittens, poſtquam maluit cum Epiſcopatus amiſſione vivere dolens ſuis impietatibus. Nonne etiam de ſimilibus præjudicatum eſt, nihil illla prodeſſe, qnod quaſi ſub correptione Epiſcopi eſſe perſeverent? Non enim correptio eſt iſta, ſed illuſio, prout ſunt Imperatorum tempora fidem vertere. Hæc, hæc res decepit & Valentem Imperatorem, cum in hæreticis vidit conſtantium deſeoſionis, in iſtis autem egregiis catholicis inconſtantiam fidei. Nam utique probatur illi, quod hi, qni ſe catholicos aſſerebant, ſubſcripſiſſent prius cum hæreticis, damnantea quam primum defenderant fidem. & dicebant hæretici, Si noſtra fides mala eſt, quare ſub Conſtantio pro ipſu ſubſcriptum eſt ab hia qni nunc ſe catholicos dicunt, hanc fidem vindicantes, quam cum primum defenderent, convicti rationibus ſub Conſtantio damnaverunt? His rebus Valens motus, ignorans virtutem veræ fidei, & conſtantiam eum inconſtantia cunferens, impietatem hæreticornm cum quadam juſtitia vindicabat. Et tacemus, quod etiam ſub Valente iterum ſe quidam hæreticis tradiderunt, quos nunc nihilominus videmns inter catholicos nominari. Inde eſt unde etiam plebes hæreticorum ad fidem impiam roboratæ ſunt, dum hæretici in malo perſeverant, & qui putantur catholici, de bono recedunt, aliqnoties ſuccumbentes hæreticia. Qua enim auctoritate hi tales Epiſcopi contra hæreſim prædicant, cui ſe ſubſcripſiſſe negare non poſſunt! & qua fiducia catholicam fidem plebi ſuadere nitantur, cum conſtet quod eam impiis ſubſcriptionibus reprobaverint? Videtiſne etiam veſtris temporibus, (ſed ut credimus ignorantibus vobis) fidem quidem piam, atque utinam vel vere, ſed etſi vere, cum quadam tamen injuſtitia vindicari,

A cum per indignos Epiſcopus vindicatur in afflictionem piam fidem defendentium ſacerdotum, & in perniciem fidelium laicorum? Sed nefas pntatur tot prævaricatores dejicere, conſentientem ad injuſtitiam turbam reprobare. Et ubi eſt juſtitia veræ religionis, ſi addicenda eſt impiæ multitudini, & hoc ſub piiſſimia & religioſiſſimis Imperatoribus? Non ſic in dilnvio judicatum eſt ut turba vinceret infidelium. Sed Noe ille juſtiſſimus ideo magis Deo placuit, quod in illo excidio mundi ſolus juſtus inventus eſt. Nihilominus & in Sodoma & Gomorru graves pœnas dedit impia multitudioe. unde hoſpitalis unus Loth ob juſtitiam liberatus eſt

B cum duabus tantummodo filiabus. Sed nec Dei æmulator Elias, qui fuit ſingularis, obtentus eſt, cum adverſus illum quadtigenti quinquaginta falſi ſacerdotes mitterentur. Sed omnis turba illa impia ſacerdotum luit pœnas ſub unius fidelis manum, & hoc ſperante rege Acbab, qui falſos ſacerdotes impie vindicabat. Sed nec Jehu rex Iſrael detulit impiæ multitudini ſacerdotum. Denique omnes falſos ſacerdotes, qui ſub rege Achab fuerant in culmine, cum religioſa fraude in domum religionis impiæ convocaſſet, quaſi eos poſt ritus religionia remuneraturus, juſſit occidi, ita ut nemo de hia ſupereſſet.

C Et legimus quia ob hoc factum ita placuit Domino, ut filii ejuſdem regis quarta progenie ſederens in throno Iſrael. Sunt & aliu multa ſimillima exempla. Quæ quidem nos non ideo dicimus, quaſi qui velimus alicujus ſanguinem fundi. Abſit hoc u votis noſtris. hoc enim qui fieri cupit, exorbitat a legibus Chriſtianis. Factum eſt quidem tunc, quia & illo tempore id ipſum divina lege fieri licebat, quando adhuc totum corporaliset agebatur, donec creſceret inſtructio ſpiritualis. Sed non, quia nunc non licet bonis & fidelibus falſorum ſacerdotum ſanguinem cupere, idcirco fideles falſis ſacerdotibus addicendi ſunt, ita ut graviſſimis eorum perſecutionibus affligantnr.

D Falſum videatur quod dicimus, ſi non variis in locis Eccleſiæ fidelium ſacerdotum alibi invaſæ, & alibi deſtructæ ſunt. ſi non interpellationibus illorum ſancti quique comprebenſi, & diu ad injurias incluſi, & poſtremo miſſi ſunt in exilium. ſi non etiam & ceteri quidam in carcere, alii uutem tracti & cæde multati animas reddiderunt, ob nullam aliam cauſam, quam quia metu divini judicii nolebant communicare cum perfidis vel ſociia perfidorum. In Hiſpania Vincentius presbyter, veræ fidei antiſtes, quas non atrocitates prævaricatorum paſſus eſt, eo quod nollet eſſa ſocius impiæ prævaricationis illoram,

E eo quod beato Gregorio communicaret? Illi, inquam, Gregorio, cujus ſupra ut potuimus fidem virtutemque retulimus. Contra quem primum quidem interpellaruut Bæticæ provinciæ Conſularem. tunc demum, ſub ſpecie interceſſionis poſtulatæ, ex aliis locis plebeia colligitur multitudo. & irrunt die Dominica in Eccleſiam, & Vincentium quidem non inveniunt, eo quod ipſe præmonitus, etiam populo prædixeras ne illo die procederet, quando cum cæde veniebant. Hoc enim putuvit fieri melius, ſi iræ locum daret. Sed illi qui ad cædem parati venerant, ne ſine cauſa furor illorum veniſſe putaretur, certa Chriſto Deo devota miniſteria, quæ illic inventa ſunt, ita fuſtibus eliſerunt, ut non multo poſt expirarent. Sed quia plebs ſancta Vincentii Presbyteri magis eos precabantur poſt illas eorum cædes quæ in Dominico factæ ſunt,

egreſſi Epiſcopi, ut plebs univerſa terreretur, ab ipſis principalibus incipiunt. Denique poſtulant exhibitionem Decurionum civitatis illius, ut includerentur in carcerem: ex quibus unus principalis patriæ ſuæ, eo quod fidem firmiter ut fidelis in Deo retineret, execrans labem prævaricationis, inter eos & ipſe catenatus fame frigore necatus eſt, cum gemitu & fletu illius provinciæ, quæ honeſtam vitam ajus optime noverae. Egregii & catholici Epiſcopi Lucioſus & Hyginus hujus crudelitatis auctores fuerunt, & interea invaſerunt quidem baſilicam, ſed fidem plebis invadere non potuerunt. Denique alibi in agello eadem plebs baſilicam ſibi fabricavit, ad quam cum ſancto Vincentio conveniret. Sed Satanas, qui nuſquam patitur Chriſtum pie coli, inflammat eus, & iterum depoſita poſtulatione ex diverſis urbibus Decurionum & plebeia multitudo colligitur. Simul etiam & presbyteri ejus ad locum veniunt, Eccleſiæ illius januas confringunt, diripientes inde quidquid ad ſacra miniſteria pertinebat. Et poſtremo, quod horroris eſt dicere, ad cumulum perpetrati ſacrilegii, ipſum altare Dei, de Dominico ſublatum, in templo ſub pedibus Idoli poſuerunt, Hæc utique illi faciunt qui per poenitentes de impia ſubſcriptione ſuſcepti ſunt ad catholicam diſciplinam propter bonum pacis & unitatis. Quid gravius gentilis cultor idolorum faceret, ſi haberet licentiam Eccleſiam perſequendi? Sed apud Treviros Bonoſus presbyter incluſus, infeſtatus, ac diu poenas ſenex dedit propter obſervantiam intaminatæ fidei illius, pro qua & inclytus Paulinus ejuſdem civitatis Epiſcopus in exilio martyr animam dedit. In ipſa quoque urbe Romana quam graves perſecutiones fidelibus illatæ ſunt, ubi & beatus Aurelius Epiſcopus communicans beatiſſimo Gregorio afflictus eſt? Sed hic vir ſanctus, licet ſit ſæpenumero afflictus, tamen propria acceſſione requievit. In Macarium vero presbyterum multa impiorum commiſſa ſunt. Hic erat in eadem urbe Roma presbyter miræ continentiæ, non vino ſtomachum relevans, non carnis eſculentia corpus curans, ſed oleo ſolo eſcas aſperiores mitigans, jejuniis & orationibus vacans. Sane pro merito fidei & abſtinentiæ habebat gratiam ſancti Spiritus in hoc, ut de obſeſſis corporibus ejiceret dæmonia. Ideo vitam ejus meritumque memoravimus, ut tanto magis impii judicentur ii, qui tales vivere non ſinunt in Romano imperio. E[...]

Tampora gravis adverſus noſtros perſecutio inhorruerat, inſeſtante Damaſo egregio Archiepiſcopo, ita ut fidelibus ſacerdotibus per dies ſacros plebis coetus ad deſerviendum Chriſto Deo convocare libere non liceret. Sed quia pro conditione rerum quolibet tempore, vel clam ſalutis noſtræ ſacramenta facienda ſunt, idem ſanctus presbyter Macarius dat vigilias in quadam domo convocare fraternitatem, ut vel noctu divinis lectionibus fidem plebs ſancta roboraret. Sed diabolus qui favet impiis, quia & impii favent diabolo, nec in occulto patitur divina ſacramenta celebrari. Denique tendunt inſidias clerici Damaſi, & ubi cognoverunt quod ſacras vigilias celebraret cum plebe presbyter Macarius, irruunt cum officialibus in illam domum, & plebem diſſipant non reſiſtentem, ipſumque presbyterum comprehenſum, non jam ducere dignantur, ſed per ſilices trahunt, ita ut in coxa ejus pernicioſum vulnus fieret. atque alio die ſiſtunt eum ante judicem, ut magni criminis reum. Cui quidem Judex veluti ſub imperiali reſcripto & minis extorquere contendit, ut cum Damaſo conveniat. Sed presbyter memor divini judicii, præſentem judicem non timens, repulit perfidiæ communionem. atque ideo datur in exilium; & cum eſſet apud Oſt[i]am, atrocitate illius vulneris moritur. Cujus quidem tanta fuit ſanctitas, ut eum & Epiſcopus loci illius nomine Florentius, communicans Damaſo, cum quadam veneratione ſuſpexerit. Namque cum in quodam vetuſto monumento eum fratres ſepeliſſent, non eſt paſſus idem Florentius jacere eum illic, ubi indigna ſepultura videretur: ſed transferens eum inde, ſepelit in Baſilica Martyris Aſterii, ubi in loco presbyteri qui juxta ſepulturam habent. hoc pio ſuo obſequio, in quantum poterat, Damaſi ſcelus a ſe facere contendebat alienum. Advertat tranquillitas veſtra, ſi hoc fieri vultis in Romano imperio adverſus ſanctos & fideles, ab iis qui prævaricatores ſunt, Nonne metus eſt, ne ſanguis fidelium Romanum gravet imperium? Nam idem Damaſus, accepta auctoritate regali, etiam alios catholicos presbyterus, necnon & laicos inſecutus, miſit in exilium, perorans hoc ipſum per gentiles ſcholaſticos, faventibus ſibi judicibus. cum utique veſtræ conſtitutiones adverſus hæreticos decretæ ſint, non adverſus catholicos, & tales catholicos, qui fidem integram nec ſub hæreticis Imperatoribus reliquerunt, & quidem gravia multa perpeſſi. Sed & nuper tentavit graviter perſequi beatiſſimum Epheſium Epiſcopum, ſanctæ fidei æmulatione ferventem, ordinatum intaminatæ plebi Romanæ a conſtantiſſimo Epiſcopo Taorgiu, & ipſu illibatæ fidei viro, ſub invidia falſi impoſiti cognomenti, per ſuos defenſores interpellans judicem Baſſum, quaſi adverſus Luciferianos. Sed Baſſus, olim catholicam fidem venerans, ſciebat in Lucifero nullam hæreticos fuiſſe pravitatem; quippe quem & bene noverat pro fide catholica decem annos exilia ſuiſſe perpeſſum, & pro conſtantiæ ſuæ integritate repulit accuſationes Damaſi, negans ſe facturum, ut homines catholicos & integræ fidei viros inſectaretur. dicens maxime quod ipſæ conſtitutiones Imperatorum contra hæreticos ſolummodo promulgatæ videantur, non contra eos qui ſanctiſſimam fidem ſine ſæculi ambitione conſervant. Et tunc primum erubuit Damaſus, quod inventus eſt Judex, qui ſolus imperialia ſcripta piiſſime interpretans tueretur. Nam & hoc ipſum neceſſarium eſt, ut falſi cognomenti diſcutiamus invidiam, qua nos jactant eſſe Luciferianos. Quis neſciat illius cognomentum tribui ſectatoribus, cujus & nova aliqua doctrina tranſmiſſa eſt ad diſcipulos ex auctoritate magiſterii? Sed nobis Chriſtus magiſter eſt. illius doctrinam ſequimur, atque ideo cognomenti illius ſacra appellatione cenſemus, ut non aliud jure dici debeamus quam Chriſtiani, qui nec aliud ſequimur, quam quod Chriſtus per Apoſtolos docuit. Hæreſes autem ideo hominum appellationibus denotatæ ſunt, quia & hominum commenta tradiderunt. Perdit enim in ſe Chriſtiani nominis appellationem, qui Chriſti non ſequitur diſciplinam. Dicant nunc quid Lucifer novum docuerit, quod non ex Chriſti magiſterio traditum eſt, quod non ab Apoſtolis diſcipulis Salvatoris tranſmiſſum eſt in poſteros. Et bene, quod libros ſcripſit ad Conſtantium, non ut plerique gloriam captans ingenii, ſed divina teſtimonia aptiſſime congerens contra hæreticos, & contra ipſum patronum hæreticorum; ad divinam æmulationem pro filii D[ei] amore

ſuccenſus. Denotene quid illic contrarium ſcri-
pturis, quid novum quaſi hæreticus ſcripſit.
Quos quidem libros, cum per omnia ex integro
ageret, ſuſpexit & Athanaſius, ut veri vindi-
ces, atque in Græcum ſtylum tranſtulit, ne tan-
tum boni Græca lingua non haberet. Parum eſt,
quin etiam propriis literis idem Athanaſius eoſ-
dem libros prædicat, ut Prophetarum & Evan-
geliſtarum atque Apoſtolorum doctrinis & pia con-
feſſione contextos. Et quamvis plurima in eum
laudibus erigatur, tamen non æquat ad meriti
ejus præconium. & quidem cum amplius lauda-
a re non poſſet. [a] ita rerum ſupereminentia quæ-
vis laudans lingua ſuperatur. Sed Lucifer, igna-
rus licet artificioſæ eloquentiæ, tamen ut Pro-
phetico & Evangelico atque Apoſtolico more
ſcriberet, quod ſuper omnem humanam eloquen-
tiam eſt, habuit gratiam ſancti Spiritus ex me-
rito rectæ fidei & ſinceriſſimæ conſcientiæ, per
quem & divinas virtutes operatus eſt, non ſo-
lum in Sardinia, ſed in ipſis quoque quatuor
b exiliis: uſque adeo [b] ut eum adverſarii ma-
gnum dicerent, cum Apoſtolicas per eum virtu-
tes fieri negare non poſſent. Venit ad hunc &
ſanctus Gregorius, & admiratus eſt in eo tan-
tam doctrinam ſcripturarum divinarum, & ip-
ſam vitam ejus vere quaſi in cælis conſtitutam.
Jam quantus vir Lucifer fuerit, cum illum ad-
miretur & Gregorius, qui apud cunctos admi-
rabilis eſt, non ſolum ex colliſione illa Oſii,
ſed & ex divinis virtutibus, quas habens in ſe
gratiam ſancti Spiritus exequitur? Quid ergo &
in hoc impii ſunt? Cum Lucifer ſecundum Scri-
pturas divinas & crediderit, & docuerit, & vi-
xerit, & in nomine Chriſti ſit virtutes opera-
tus, ad opprimendos veræ fidei vindices Lucife-
ri nomen imponunt, neſcientes miſeri ſummum
ſe committere ſacrilegium, cum doctrinam Chri-
ſti ſub hominis appellatione deſignant; ſicut &
in hoc impii ſunt, quodo ſacrilegas inſtitutio-
nes pro arbitrio hominum editas, ſub chriſtiani
nominis auctoritate defendunt. An non ſumma
impietas eſt, iniquitates ſuas & ſacrilegia ſub
Chriſti nomine vindicare? an non impietas eſt,
piam doctrinam, ſub Chriſti nomine conſecra-
tam, humanis appellationibus denotare? Sed
hæc fraus, hæc atrocitas, adverſus fideles in
Hiſpania, & apud Treviros, & Romæ agitur,
& in diverſis Italiæ regionibus. Aſſerendum
nunc neceſſario eſt quod in his partibus geſtum
eſt. ubi egregii Epiſcopi, non fidei veritate,
ſed ſola catholici nominis appellatione veſtiti,
non ſolum per judices, neque tantummodo per
manum militarem, fideles & veros catholicos
diſſipant, ſed & interdum per ſuos clericos,
ignorantibus Judicibus, vel etiam diſſimulanti-
bus, atrocia exercent. Et qui finis erit, ſi
cuncta referamus, quæ ſinguli quique fidelium
paſſi ſunt atque patiuntur! Unum tamen atrox
perſecutionis facinus ad compendium referendum
eſt, quod in Ægypto apud Oxyrinchum com-
miſſum eſt ſub totius teſtimonio civitatis. Cer-
ta pars eſt apud Oxyrinchum ſanctæ plebis, in
cujus ſacro numero plerique, quanto intentius
ad res divinas ſtudium curamve poſuerunt, tan-
to ſollicitius diligentiuſve fidem catholicam in-
violabiliter ſervare contendunt. ita ut ſe nul-
lis hæreticis, nulliſque prævaricatoribus per di-

A vina commiſceant ſacramenta. Ad hanc obſer-
vantiam plerique eorum eruditi ſunt exemplo
& monitu [c] beati Pauli, qui iiſdem fuit tem- c
poribus, quibus & famoſiſſimus ille Antonius,
non minori vita, neque ſtudio, neque divina
gratia, quam fuit ſanctus Antonius. Novit
hoc & ipſa civitas Oxyrinchus, quæ hodieque
ſanctam Pauli memoriam devotiſſime celebrat.
[d] Sed & ipſa pars plebis, ubi vidit Epiſcopum d
illius civitatis, nomine Theodorum, in impiam
prævaricationem fuiſſe collapſum, ita ut non
ſolum fidem integram condemnaret, neque ut
tantummodo impie ſubſcriberet, [e] ſed ut lai-
B cum ſe fieri ab impio Georgio pateretur, & de- e
nuo ab ipſo hæretico Epiſcopum ordinari, exe-
crata eſt ejus communionem, habens ſecum preſ-
byteros & diaconos illius illibatæ fidei, per
quos [f] fruebatur divinis ſacramentis, una cum f
ſupermemorato beatiſſimo Paulo. Sed poſtea
etiam Epiſcopum ſibi per tunc temporis Epi-
ſcopos catholicos ordinavit; ſanctum Heracli-
dam, tanto magis idoneum, quanto & firmius
contra hæreticos & prævaricatores debuit ordi-
nari, qui & in vita eſſet perſpicuus, a prima
ætate Deo deſerviens; contemptis honis ſæcula-
ribus, & in fide & doctrina perfectus exiſtens.
Unde & pro Apoſtolica fide, & pro doctrina
C Evangelica, pro converſatione cæleſti apud cun-
ctos illic venerabilis eſt, ſolis tantummodo hæ-
reticis & prævaricatoribus diſplicens. Unde &
Deo magis placet cum talibus diſplicet. Sed
hic tantus ac talis ita cœpit exercere pontifi-
cium, ut ad opinionem fidei ejus & doctrinæ,
atque ipſius ſanctiſſimæ converſationis, plerique
etiam de longiſſimis regionibus advenirent, exe-
crantes nefariam prævaricatorum ſocietatem,
ejuſque ſacroſanctum conſortium deſiderantes.
Sed ille egregius bis Epiſcopus hoc non patie-
tur. Et primum quidem vexat per publicas po-
teſtates: ita ut aliquoties ſolum intempeſta no-
D cte raptum per lancearios de orbe ſuſtulerit.
Sed cum eædem poteſtates non in hoc perſeve-
rant in quo temerarie cœperant. quod enim
jus habere poterant contra Epiſcopum catholi-
cum? unde & merito a cœpta perſecutione ceſ-
ſarunt, maxime unus ex ipſis etiam divina pla-
ga admonitus. Tunc egregius iſte bis Epiſco-
pus, jam propriis viribus nititur, & mittit tur-
bam clericorum ad Eccleſiam beati Heraclidæ
catholici Epiſcopi, eamque evertit, deſtruens
undique parietes. ita ut ipſum altare Dei ſe-
curibus diſſiparet, cum horrore totius civitatis
& gemitu, quod illa Eccleſia everteretur, cu-
jus Epiſcopum etiam diverſæ partis homines re-
ctæ & illibatæ fidei confitentur. Advertite quæ-
E ſumus, piiſſimi Imperatores, & rectæ fidei vin-
dices, numquid pro tam impiis Epiſcopis edi-
cta proponitis, ut hi affligantur, qui ob me-
ritum fidei & ſanctiſſimæ vitæ, mundo ipſo pre-
tioſiores ſunt? Credite, religioſiſſimi Imperato-
res, beatum Heraclidam unum eſſe de illo nu-
mero ſanctorum, de quibus refert Scriptura di-
vina, dicens, *Circuierunt in melotis & in ca-* Heb. 11. 37
prinis pellibus, indigentes, in tribulationibus &
doloribus afflicti, quorum non erat dignus mun-
dus. Quomodo enim beatus Heraclida non ta-
lis eſt, qui omnia ſæcularia reſpuens oblecta-
menta, per ipſas amaritudines confragoſæ vi-

a M S. *Ita rerum ejus ſupereminentia quævis laudans lingua ſuperatur.*
b M S. *Ut eum adverſarii magum dicerent.*
c M S. *Beatiſſimi Pauli.*
d M S. *Sed hæc ipſa pars plebis.*
e M S. *Sed ut etiam laicum.*
f M S. *Fovebatur divinis ſacramentis.*

A ſæ vitæ iſtins, æmulans dominica veſtigia, nudus expedituſque virtutum iter ſalutare ſectaeur? qui ſic pro divinæ amore fidei conſpirat, ſicut & ſanctos legimus conſpiraſſe, nihil habens de ſæculo, quam pro fide tribulationes & dolores, ſic vivens, ſic incedens, ſicuti & illi Sancti, de quibus ſupra poſitum eſt teſtimonium? Merito ergo & beatus Gregorius, cæterique ſancti Epiſcopi, ſanctimoniæ iſtius venerabili conſortio, in malis aſſlictæ Eccleſiæ, velut divinis ſolatiis relevantur. Non ſolum autem in tam venerabilem Epiſcopum graſſatus eſt Theodorus, ſed & in ipſam ſanctiſſimam plebem ejus, quæ pro ſinceriſſimi & fideliſſimi ſacerdotis doctrina & moribus inſtituta eſt. Et longum eſt referri, B quæ contra pudorem propoſitumve ſacrarum virginum molitus eſt, quarum monaſteria pro merito ſanctimoniæ earum civitas ipſa veneratur. Sed & ipſos ſervos Dei aliquoties atrocibus aſſlixit injuriis, quos magis probaverat ſanctiores. Sed quid mirum, ſi oves ut lupus aſſligeret, quarum bonum paſtorem frequenter aſſligit? Ecce qui ſub vobis piis Imperatoribus, & pro fide catholica venientibus, jactat ſe eſſe catholicum, evertens Eccleſiam catholicorum, perſequens catholicos ſacerdotes & ſervos Chriſti, necnon & ſacras ejus virgines impie aſſligens. Hic eſt egregius & ſanctiſſimus ille Epiſcopus, C qui cum fuiſſet primum a catholicis Epiſcopis ordinatus Epiſcopus, poſtea ab impio Georgio in laicorum numerum redactus, nihilominus ab ipſo Georgio Epiſcopus ordinatus eſt, in vexatione fidelium. ſedens & communicans in una eademque civitate cum Apollonio Meletianorum Epiſcopo, conſentienti impietatibus Georgii, & cum ipſo item Apollonio idem Theodorus perſequens beatum Heraclidam, catholicæ fidei vindicem. Ecce cui quaſi catholica Baſilica nunc tradita eſt Apollonii ex generalis edicti veſtri auctoritate. enm utique idem Theodorus, qui quaſi catholicus hæretici Apollonii baſilicam accepit, ſimiliter impie geſſit, ut geſſit & Apol- D lonius: niſi quia atrocius geſſit Theodorus, cum de Epiſcopo catholico ſit laicus, piam damnans fidem, & ſubſcribens Arrianæ impietati, ut ab hæretico iterum Epiſcopus ordinetur. Sane hinc ſe vult catholicum videri, quod & ipſe nunc quoſdam presbyteros ſeu diaconos Apollonii facit ſuaſu quodam laicos, & eos iterum ordinat ut videatur turpiſſimæ iſtius ordinationis vicem referre quam paſſus eſt. Numquid non excedit omne ſacrilegium, hæc ludibria ſub nomine catholico vindicare, in aſſlictionem fidelium ſacerdotum atque laicorum? Sed & apud Palæſtinam in Eleutheropoli eſt ſacra virgo Chriſti, nomine Hermione, generoſis quidem edita natalibus, E ſed fide & ſanctimonia multum facta generoſior, ipſam virginitatem condecorans contemptu rerum ſæcularium, & humanæ gloriæ, ad quam plerique affectant, etiam qui ſe ſæculo & concupiſcentiæ carnis abrenuntiaſſe gloriantur. Hæc in quantum caſtimoniam corporis ſacro rigore cuſtodit, in tantum animæ puritatem caſta piæ fidei obſervatione conſervat. non hæreticis, non prævaricatoribus communicans. eo quod intelligat corporis virginitatem nihil prodeſſe, niſi & integritatem animæ ſacra confeſſione tueatur, labem adulterinæ communionis effugiens, & ſectans ſalutaria ſacramenta fidelium ſacerdotum.

A Denique ſupplicat religioſis literis apud beatum Heraclidam, ut ejus ſacris viſitationibus juvaretur. Sed pro beato Heraclida ſanctus Epheſius viſitat, qui id temporis ob utilitates Eccleſiaſticas ad Epiſcopum Heraclidam de urbe Roma venerat. Hic eſt Epheſius, quem ſupra diximus illibatæ [a] plebi Romanæ Epiſcopum a conſtantiſſimo Taorgio Epiſcopo ordinatum. Sed cum veniſſet Eleutheropolim, non ſolum Hermione cum ſuo ſacro monaſterio relevatur, ſed & quidam fideliſſimi ſervi Dei. Inter quos etiam nobilis domus religioſi ad fidem catholicam Severi ex Tribunis, diu quidem non communicans hæreticis & prævaricatoribus, ſed [b] nondum qui inveniſſet catholicorum ſacram communionem. B Ubi autem vidit ſanctum Epheſium, poſt multas examinationes probans eum catholicum, tradidit ſe ei in ſacram communionem, beatum ſe judicans, quod domum ſuam ex inſperato divina miſericordia viſitaſſet. tantam ſancti ſacerdotis adventu ductus in admirationem, non ſolum vitæ ejus puritate, ſed & quibuſdam cæleſtibus documentis. Eſt enim tantæ fidei & ſanctimoniæ beatus Epheſius, ut quocumque perrexerit, [c] eum gratia divina comitetur. Probavit hoc & plebs ſancta apud Oxyrinchum. beato Heraclidæ communicans, quæ illum, ob meritum divinæ gratiæ pia ejus dilectione conſtricta, ut quondam Aſiani Apoſtolum Paulum, C cum magno fletu deduxit proficiſcentem. Non hæc laudandi ſtudio loquimur, ſed ut ſcire poſſitis, quam ſanctæ & fideles animæ ſub veſtri nominis auctoritate graviſſimis perſecutionibus aſſligantur ab his, quos conſtat, ignorantibus vobis, etiam nunc uſque aut hæreticos eſſe, aut prævaricatores, aut ſocios talium. Sed adverſus ſanctum Epheſium modicum quid conati in Palæſtina hi, quibus ſacra veritas oneroſa eſt, poſtea deſtiterunt, metuentes in illo & fidei libertatem, & conſtantiam animi, & hoc ipſum cogitantes, quod magis hæreſis eorum & impietas prodi poterat, ſi ſub vobis catholicis D Imperatoribus integræ & conſtantis fidei Epiſcopum acrius inquietaſſent. Ubi autem idem beatus Epheſius, invitatus fidelium literis, in Africam navigavit, nobis Apoſtolico more dans præceptum, ut circa ſanctam fraternitatem divinis & Eccleſiaſticis officiis incumberemus, id ipſum, ſancta illic fraternitate poſcente, egregius Turbo, Eleutheropolitanæ Epiſcopus civitatis, noſtram exiguitatem deſpiciens, in nos cœpit velle conſummare, quod in ſanctum Epheſium conſummare non auſus eſt, neſciens quod Chriſti Dei gratia etiam minimiſſimis ſervulis ejus patrocinetur, maxime pro cauſa rectæ fidei laborantibus. Namque hic Turbo, poſtquam E audivit quoſdam ſe integræ fidei copulare, & per Dei gratiam rem veri creſcere, nobis exitia minitatus, & turbat. Sed & Severi domus incendium minitatum veritati, qui tanto magis fidem Dei vindicat, [d] quanto & Romano imperio fideliter militavit. Tentat quoque & ſacram virginem Hermionem inſequi. quam feminam quicumque didicit, ut aliquam de Evangelicis feminis admiratus eſt. Sed & ſingulis quibuſque tendit inſidias, qui nobiſcum ſacræ communionis conſortio copulantur. veluti nefas objiciens, ex lege illa Babyloniæ, quod intra noſtra domicilia, ſine

a MS. *Plebis Romanæ Epiſcopum.*
b MS. *Sed necdum qui inveniſſet.*

c MS. *Eum juſtitia divina comitetur.*
d MS. *Quantum & Romano imperio.*

labe hæreſeos, & ſine communione perfidiæ, ſecundum Evangelicas & Apoſtolicas traditiones, deſiderantibus fidelibus divina ſacramenta celebramus. Simile enim furore & quondam Babylonii ſanctum Danielem hoſtilibus odiis inſecuti ſunt, quod in ſua domo Deum obſervantia divinæ legis adoraret. Hic eſt Turbo, qui Diaconus fuit Eutychii hæretici, ſub quo beatus Lucifer Eleutheropolitanæ civitatis patiebatur exilium: qui & ipſum Luciferum, fidem libere vindicantem, multis atrocitatibus vehementer afflixit. Sunt adhuc hodie in Palæſtina, qui illo tempore inſequentibus illis pœnas graviſſimas dederunt, eo quod cum catholicæ fidei Epiſcopo Lucifero convenirent. Negent, ſi non inter cetera ſua atrocia, januam clauſum ſecuribus effregerunt. ſi non irruentes in Luciferum fideliſſimum ſacerdotem, divina quoque ſacramenta verterunt, unumquemque illic de his fratribus qui convenerant impia cæde multantes. Negent, ſi non hodie apud ſe ſancta myſtica vaſa, quæ tunc impie Lucifero diripuerunt, cum ſacris codicibus poſſident. Tunc utique Turbo cum Eutychio hæretico verſabatur. Extunc ſe catholicum dicens, catholicos perſequitur ſub veſtri nominis auctoritate, piæ ſpei contemplatione fidem catholicam vindicantis. Permittitis, piiſſimi Imperatores, ut ſub veſtri nominis auctoritate, adverſus fideles diu ubique dominetur impietas? Expedit enim hoc Romano Imperio, quod tamen affectu & fide ejus, quam Chriſto Deo exhibetis, obſervantiæ dicimus, ut qui Chriſtum pie prædicant, perſecutiones morteſque patiantur, ita ut nuſquam liceat Deo pia altaria collocare, aut certe, cum collocata fuerint, deſtruantur? Sub impio Achab rege Iſrael, occiſis prophetis, altaribuſque deſtructis, interpellat Helias Deum adverſus Iſrael,

3.Reg.19.14 dicens in libro Regnorum, *Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua deſtruxerunt, & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam.* Hanc invidioſam interpellationem etiam veſtris temporibus ſinitis ad Deum fieri a ſingulis quibuſque fidelibus ſacerdotibus? Si enim & taceant, numquid Deus hæc ipſa fieri ignorat? Quid putamus, quod ſine offenſione Dei hæc in veros catholicos, & in veram ejus Eccleſiam perpetrentur, quæ olim adverſus ſervos Dei perpetrata graviſſime divinis animadverſionibus vindicata ſunt? Et unde ſunt tot plagæ, quibus orbis Romanus quatitur & urgetur? Non opus eſt nunc nos ſingula quæque plagarum recenſere, quæ tranquillitas veſtra recognoſcit cum æſtu & ſollicitudine imperii ſui. Communem iſtum dolorem vel tacendo mitigemus, ne non tam compati,

a quam exulcerare videamur. [a] Hoc quæſumus, piiſſimi Imperatores, cogitare dignemini, quibus ex cauſis iſta proveniant. Utrum quia fideles ſervi Chriſti, metuentes leges divinas, nolunt cum infidelibus convenire, an quia veri catholici a falſis ſacerdotibus obteruntur. Quomodo enim non falſi ſacerdotes ſunt qui jam non ſolum ob cauſam prævaricationis ſupra expoſitam devitandi ſunt, ſed etiam quod plurimi quique eorum proprias etiam nunc hæreſes vindicant ſub ementita apud vos catholici nominis profeſſione? Quis enim jam timeat Epiſcoporum impia prædicare, cum toties commiſſa impietas honorata eſt, cum minime dejicitur ſacerdotio? Denique cum ſint alii eorum Origeniſtæ, alii Anthropomorphitæ, alii autem Apollinaris impii ſectam tuentes, & triplici cuneo alii adverſus ſanctum Spiritum diverſis ſtudiis blaſphemantes. Sed & ipſi quoque, qui pie inter eos putantur credere, patris & filii & ſpiritus ſancti tres eſſe ſubſtantias vindicantes, vel reſpuentes, nihilominus hi omnes de veſtris gloriantur edictis, & ſibi Eccleſias vindicant, cum has impias ſectas patres noſtri ſemper Apoſtolica & Evangelica auctoritate damnaverint. Quos quidem nunc diſcutere non eſt præſentis opuſculi. ſed tantum quod moveat ad horrorem intentum veræ fidei animum veſtrum, dicimus. Una, ut opinamur, hæreſis apud Ariminum ſub hæretico rege ſuſcepta eſt, & nunc ſub vobis piis catholicis Imperatoribus tot hæreſes vindicantur, non minus impiæ, quam eſt Arrii impietas. Et cum adverſus ſe libros vel epiſtolas ſinguli quique conſcribant, tamen ſibi omnes, vel ex directo, vel ex obliqua concatenatione communicant. inani ſtudio philoſophorum ſolis diſputationibus litigantes, non ut Chriſtiani ex devotione ſacramenti, alter alterum velut impium devitantes. ut jam ſicut in ſcholis ingenii videatur inter eos eſſe certamen, non autem ſacra defenſio veræ religionis. quandoquidem inter ſe ſacramenta non ſeparant, cum impiis ſententiis ab invicem ſeparentur. Hoc autem iden faciunt, quia quidam eorum humanæ gloriæ, quidam vero avaritiæ ſtudent. & inde eſt quod ſibi invicem ſub impia diſſimulatione colludunt, ut nec poſſeſſiones perdant Eccleſiæ, nec honores. Et interea, ut tot ſuas velent impietates, ad illuſionem ſingulorum, veluti benigniſſimæ mentis indicia præferentes, ajunt ideo ſe etiam contraria ſentientibus Eccleſiaſticæ communionis conſortio copulari, ne bonum pacis in Eccleſia pereat. Quaſi vero hujuſmodi pax Chriſto Deo placeat, quæ in ejus Eccleſiam tantas recipit impietates. Sed hoc qui ita putant, [b]

audiant deſcriptum, *Et viam pacis non cognoverunt, non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Pſal. 13. 3. b

Sed apertius quoque & apud Hieremiam legimus [c] de pace impia & iniqua, ſicut exequitur teſtimonium ſubjectum, *A puſilla eorum uſque ad magnum, cuncti perpetrarunt iniqua. a ſacerdote uſque ad pſeudoprophetam, univerſi operati ſunt falſa, &* [d] *meditabantur obtritionem populi mei, pro nihilo conſtituentes, & dicentes, Pax, pax, & ubi eſt pax?* Hier. 6. 13. c d

Et intendendum eſt quam atrocia de illis proſequatur, qui hac vaniſſima pace gloriantur. Sequitur enim: *Confuſi ſunt quoniam defecerunt, & ne ſic quidem confuſionem ſuſtinentes convenerunt, & ignominiam ſuam non cognoverunt. Propterea cadent in ruina ſua, & in tempore viſitationis infirmabuntur.* Ibid. 15.

Quid mali committimus, quid impie facimus, ſi ſervantes fidem Chriſti hujuſmodi pacem reſpuamus, cujus tanta confuſio & ignominia graviſſimique exitus deſcribuntur? Sed & iſti egregii pacis amatores fidelibus ſacerdotibus bellum exagitant. Quid enim vult diabolus, quam ut impii & prævaricatores ſæculi pace glorientur? Quid enim vult diabolus, quam ut hi qui pii ſunt & fideles infeſtantium perſecutione vexentur? Hæc ideo proſecuti ſumus, ne per veſtram ignorantiam diu fundatur ſanguis Chriſtianorum priſtinam fidem defendentium. Quid enim prodeſt, ſi ſitis catholicæ fidei vindices, & patiamini catholicæ fidei ſectatores ubique cruciari? ubi-

a MS. *Sed hoc quæſumus.*
b MS. *Audiant de ſe ſcriptum.*

c MS. *De ea pace impia.*
d Forte, *medicabantur*: in Vulgata, *curabant.*

que effugari? nuſquam libere piam fidem prædicari? Habeant illi Baſilicas auro coruſcantes, pretioſorumque marmorum ambitione veſtitas, vel erectas magnificentia columnarum; habeant quoque porrectas in longum poſſeſſiones, ob quas & fides integra periclitata eſt, quid etiam ſuis impietatibus vindicant communes Romanis omnibus civitates, ut neminem in his pie vivere permittant, in quibus a plurimis etiam vana ſuperſtitio ſine periculo colitur, & ſine illorum invidia vindicatur? Liceat ſaltem veritati, vel inter ipſa viliſſima & abjecta præſepia, Chriſtum Deum pie colere ac fideliter adorare, ubi & aliquando natus ſecundum carnem idem Chriſtus infans jacere dignatus eſt. Hoc quod petimus, non ideo petimus, quaſi expaveſcamus pro vero interfici. Deus teſtis eſt, qui verus ſpeculator eſt cordis, quia per Dei gratiam nobis & ſummum refrigerium eſt, & certa ſpes futuræ beatitudinis, ſi pro hac fideli aſſertione jugulemur. Non ergo quaſi qui timeamus perpeti, ideo ſumus iſta proſecuti: ſed ne aliorum impietatibus & crudelitatibus ſanguis effuſus Chriſtianorum diu piiſſimum veſtræ principalitatis gravet imperium. Maxime ſub te, religioſiſſime Theodoſi Auguſte, qui mira devotione contra omnes hæreticos chriſtianæ religionis pia confeſſione conſpiras, magnum nobis apud Deum fore ſupplicium credidimus, ſi apud te tam religioſum, tam piiſſimum Imperatorem, & Chriſto Deo divino ac pleniſſimo timore conſecratum, quem vere ad imperium Deus Chriſtus elegit, quæ ſunt veræ fidei ac veræ Eccleſiæ taceremus. Poſt hoc non ambigimus, quo ſollicitus agas qua pater imperii, ne in orbe Romano profeſſæ fidei communioniſque ſinceritas affligatur. Quicquid in cauſa ſacræ fidei ac profeſſæ veritatis ſanctius geſſeritis, tanto glorioſius & hic & in perpetuum Chriſti favore regnabitis. Ego Marcellinus presbyter, optans feliciſſimo imperio veſtro ſecuram quietem, & in regno Chriſti & Dei perpetuam beatitudinem; piiſſimi Imperatores. Ego Fauſtinus, qui non poſſum dignus vocari presbyter Dei, optans ut & hic multos annos clementiſſimæ divinitatis auxilio feliciter imperetis, & in futuro Chriſti filii Dei regno perpetuam cum ſanctis beatitudinem conſequamini, glorioſiſſimi Imperatores.

Ad has preces ita lex Auguſta reſpondit.

RESCRIPTUM THEODOSII PRO MARCELLINO ET FAUSTINO PRESBYTERIS.

SAlve Cynegi cariſſime nobis. Etſi nulla humanis pectoribus major quam divinæ legis debet eſſe reverentia, nec adjici quicquam ad eamdem poſſit, cujus ambitioſa præſtantia, mundi terræque moderatrix, omne quod ſub nobis eſſe voluit, favore omnipotentis Dei propitiata cuſtodit: tamen per Fauſtinum & Marcellinum pleniſſimos fidei ſacerdotes interpellata clementia noſtra, veriti ſumus, ne ſi per nos nihil fuiſſet reſponſum petentibus, nos videremus annuere iis, qui divinæ legis cui ſervimus, contra propoſitum noſtrum aliquid addidiſſent. Atque ideo ita utrumque moderamur, ut petitionem, quæ eſt oblata veneremur, fidei autem nihil ex noſtro arbitrio optemus vel jubeamus adjungi. Nemo unquam tam profanæ mentis fuit, qui cum ſequi catholicos doctores deberet, quid ſequendum ſit doctoribus ipſe conſtituat. Et ſane probabilis & juſta laudatio precum eſt, quæ omnem prope ſeriem hæreticæ ſuperſtitionis, quæ contraria eſt catholicæ fidei, ordinemque complexa eſt. Nam & unde exorta, & quo provecta auctore fuiſſet aperuit. Quippe cum perſuaſu quorumdam, totius ſæculi antiquitate mutata, acti pro fide in exilium innocentes, vitam cum ſumma laude poſuerunt. Sed circa eos non eſt dilata ultio, qui inſidiati bonis moribus & cæleſtibus inſtitutis, pauliſper ex contentione, non fide ſed factione, multorum mentes deteſtanda inſinuatione pervertierent. Nam uſque adeo omnipotentis Dei mora patientia eſt, ut pœna quæ criminoſis poſt facta debetur, exemplo omnia ante facta ſentirent? Sed ne hoc quidem facto converti ad præceptum Dei flectique potuerunt, catholicos occultis molitionibus urgent, inſequuntur, oppugnant. Tanta perſeverantia erroris eſt, ut cum aliis diverſæ obſervantiæ ſectatoribus quotidie peccare malint, quam cum catholicis recta ſentire. In quo petentium laudanda illatio eſt, qui communicantes Gregorio Hiſpanienſi, & Heraclidæ Orientali, ſanctis ſane ac laudabilibus Epiſcopis, optant in fide catholica ſine oppugnatione alicujus ac moleſtia vivere, nulliſque appetentium inſidiis, circumventionibuſque pulſari. quippe quibus placeat ſuſceptam ſemel fidem omni cum religione ſervare. Sit itaque inviolatum quicquid eſſe meruit æternum. Non conventio aliquid, non appetitio, non fraus attentet aliena. Utantur quo in loco voluerint propoſito ſuo; utantur ad catholicam fidem amore divino. Cynegi parens cariſſime & amantiſſime, ſublimitas tua præceptum noſtræ ſerenitatis, quo fidem catholicam omni favore veneramur, & ſine qua ſalvi eſſe non poſſumus, ita jubeat cuſtodiri, ut Gregorium & Heraclidam, ſacræ legis Antiſtites, ceteroſque eorum conſimiles ſacerdotes, qui ſe parili obſervantiæ dederunt, ab improborum hominum atque hæreticorum tueatur & defendat injuriis, ſciantque cuncti id ſedere animis noſtris, ut cultores omnipotentis Dei non aliud niſi catholicos eſſe credamus.

Digitized by Google

RUFINI PRESBYTERI

PROVINCIÆ PALÆSTINÆ

LIBER DE FIDE.

Primum editus & Notis illuſtratus a JACOBO SIRMONDO *Societatis Jeſu Presbytero, anno* M. DC. L.

L iij

Digitized by Google

Digitized by Google

L E C T O R I.

GRæci operis Latinam verſionem, LECTOR, *in publico proponimus, in qua ſe opus ipſum, ut reor, utilitate ſua commendabit, hominiſque oſtendet eſſe doctiſſimi, & in ſacris literis Eccleſiæque dogmatibus exercitati. Sed cujus nec nomen eloqui promptum ſit, nec Interpretis. Quod enim Ruſino presbytero librum hunc adſcribit Joannes Diaconus in volumine quo Heptateuchum expoſuit, & quod contra in binis exemplaribus Corbeienſis monaſterii adnotatum vidimus, non a Ruſino, ſed a Pelagio editum fuiſſe ſub nomine Ruſini, facili utrumque negotio refellitur. eo quod nec Ruſino liber conveniat, qui Origenem, velut impium ac nefarium, paſſim exagitet, nec Pelagio, qui primarium Pelagii decretum evertat, Adam, ſive peccaſſet, ſive non peccaſſet, mortem obiturum. Etſi autem incogniti muneris ſentio quanto minor futura ſit gratia: tu tamen, ni fallor, vel ignotum hoſpitem, qui dona ferat, minime aſpernandum putabis. Neque te ab hoc conſilio adducet illa ejus, quæ Corbeienſes monachos exterruit, adverſus Adæ peccati traducem diſputatio. Quippe qui hanc intelliges, non ſolum in Græco Scriptore, qui apud ſuos didicerat, durius accipiendam non fuiſſe; ſed in latino etiam, qui ante Pelagii damnationem ſcriberet, diſſimulari potuiſſe. Ceterum ut ſapienter illi ac provide videntur egiſſe, qui Capitula Pelagii erroribus oppoſita remedii loco hic adjecerant, ita noſtrum fuit ſimilem ad cautionem eadem in editione noſtra non omitti. Fruere igitur, Lector, & fave.*

Digitized by Google

JOANNIS DIACONI
DE HOC LIBRO
DUPLEX TESTIMONIUM EX EJUS EXPOSITO IN GENESIN.

EX LIBRO DE FIDE RUFINI.

I. E*T dixit Deus, faciamus hominem ſecundum imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Et cum Moyſes hoc ex perſona Dei dixiſſet, &c. *uſque ad* ſecundum ſimilitudinem Dei facti ſunt. *numero* 23.

EX LIBRO DE FIDE RUFINI.

II. ILLOS igitur primos homines, Adam dico & Evam, licet immortales ſecundum animam dixerim, &c. *uſque ad* immortales eſſe non poſſunt. *numero* 29.

RUFINI

RUFINI PRESBYTERI
PROVINCIÆ PALÆSTINÆ
[a] LIBER DE FIDE.

A

HÆc noſtra fides eſt, quam didicimus a Deo
& doctis viris, Moyſe dico & cæteris Pro-
b phetis, qui [b] vetus Teſtamentum prædicave-
runt; necnon etiam a ſanctis & beatis Apoſto-
lis & Evangeliſtis, qui novum Chriſti Teſtamen-
tum nobis ſalubriter inſinuarunt.

I. Quod unus eſt Deus habens verbum ſub-
c ſtantivum æquale per omnia ſibi, ſimiliter & [c]
ſapientiam ſubſtantivam æqualem ſibi per om-
d nia. Una ſubſtantia patris & [d] unigeniti & ſpi-
ritus ſancti, una potentia, unus dominus, ſine
principio, ſine fine, ſimplex & incompoſitus, in-
corporalis, ſine figura, ſine circumdatione, non
creſcens, non deficiens, non indigens, indiviſus,
infinitus, inviſibilis, incomprehenſibilis, incon-
vertibilis, ſine interitu, immutabilis. Hoc quod
eſt ſemper & idem erit, conditor omnium, po-
teſtatem habens, proviſor benignus, juſtus judex
vivorum & mortuorum. Et quod unicus Deus
verbum in extremo temporum natus eſt ex Spi-
ritu ſancto & Maria ſemper virgine, & quod
crucifixus mortuus eſt propter nos, & quod ter-
tia die reſurrexit, & aſcendit in cælos, & ſe-
det in dextera patris ſui, & quod judicaturus
eſt vivos & mortuos, & cum eadem carne ſe-
cundum facta ſua unuſquiſque vicem recipiet.

II. Simplex & incompoſitus eſt Deus, eo quod
non eſt corpus divinitas: compoſitio enim pro-
pria eſt corporum. Simplex & incompoſitus, eo
quod non accidit ei verbum & ſapientia: com-
poſitio enim ex ſubſtantia ſimul & accidentibus
conſtare dinoſcitur. Simplex & incompoſitus, ne-
que enim diverſa eſt patris & filii & ſpiritus
ſancti ſubſtantia, ſed una penitus eademque
monſtratur.

III. Et quod una eſt eadem patris & filii &
ſpiritus ſancti ſubſtantia & virtus, teſtis eſt Do-
minus noſter Jeſus Chriſtus, de ſemetipſo docens
e & de ſpiritu ſancto. [e] De ſe quidem dicit, *Ego*
Joan. 10. 30. *& pater unum ſumus*. & iterum: *Qui me vidit*
Joan. 14. 9. *vidit & patrem*. His dictis oſtendit aperte unam
eſſe ſubſtantiam, eandemque virtutem. Nam
Ibid. cum dixiſſet Philippo, *Tanto tempore vobiſcum*
ſum, & non cognoviſtis me. qui me vidit, vidit
& patrem, docere voluit unum nos ipſum &
patrem eundemque cernere virtute ſimul atque
ſubſtantia ex mirabilibus quæ faciebat. Quorum
enim una voluntas, eadem ſunt opera, eorum
quoque eſt eadem ſubſtantia. Ideoque dicebat
Judæis, *Si non facio opera patris mei, nolite mi-* Joan. 10. 37.
hi credere. ſin autem facio, & ſi mihi non cre-
ditis, operibus credite, ut ſciatis & intelligatis
quod pater eſt in me, & ego in ipſo. Mire au-
tem etiam hoc docuit, non aliter niſi ex operi-
bus divinitatem debere cognoſci. Quippe cum
naturaliter inviſibilis ſit, & non aliter videatur,
quam ex ſuis operibus & factis, ut etiam Sa-

B

pientia teſtatur, dicens: *Ex magnitudine enim* Sap. 13. 5.
& pulchritudine operum competenter conditor eo-
rum perſpicitur. Similiter autem etiam beatus
Paulus Apoſtolus dicit, *Inviſibilia enim ipſius a* Rom. 1. 20.
creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta
conſpiciuntur. ſempiterna quoque ejus virtus &
divinitas. Docet autem iterum ſanctus Apoſto-
lus Joannes, quod Dominus noſter Jeſus Chri-
ſtus aperte ſeipſum prædicaret Judæis filium Dei
ſecundum ſubſtantiam in eo quod dicit, *Propte-* Joan. 5. 18.
rea magis quærebant eum Judæi occidere, quod
non ſolum ſolvebat ſabbatum, verum etiam pa-
trem ſuum Deum eſſe dicebat, æqualem ſe faciens

C

Deo. Et hoc tunc intellexerunt Judæi, quod Je-
ſus ſemetipſum manifeſtavit filium ſecundum ſub-
ſtantiam eſſe, cum diceret ad illos, *Pater meus* Joan. 5. 17.
uſque modo operatur, & ego operor.

IV. Sed hæc quidem de ſeipſo Dominus noſter
Jeſus Chriſtus docuit. Docuit autem etiam de
Spiritu ſancto, eo quod de Dei ſubſtantia eſt, &
quod ea quæ facit Deus pater, eadem pariter etiam
ſpiritus facit, cum dicit *Spiritus veritatis qui a* Joan. 15. 26.
Patre procedit. Porro autem cum ejiceret adverſa-
rias poteſtates, quas juxta conſuetudinem homi-
num dæmones appellat, dicebat, *Si autem ego in* Luc. 11. 20.

D

digito Dei ejicio dæmones. Quod autem digitum
Dei Spiritum ſanctum nominet, apertius ceteri
Evangeliſtæ hunc locum dixerunt. Matthæus
quidem cum ſic dicit: *Si autem in ſpiritu Dei ego* Matt. 12. 28
ejicio dæmones. Marcus vero, *Quicumque blaſ-* Marc. 3. 29.
phemaverit in ſpiritu ſancto, non indulgetur ei in

---

a *Liber de fide*) Jam ſupra obſervatum eſt, bis li-
bri hujus teſtimonio uſum eſſe Joannem Diaconum in
expoſitione Heptateuchi, ſemel in Geneſi, & iterum
in Exodo, utrobique hoc titulo, *Ex libro de fide Ru-*
fini, quod Græce nimirum erat περὶ πίστεως. Sic enim
inſcripti veterum Patrum libri leguntur aut memoran-
tur non pauci. Quin & Theophili Antiocheni libri
tres ad Autolycum, quorum vulgo nulla eſt inſcriptio,
in Codice 808. regiæ Bibliothecæ hanc habent, Περὶ
τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως: *De fide Chriſtianorum*. Idem-
que judicium de tribus aliis, qui a Theophilo Ale-
xandrino de fide ſcripti ferebantur apud Gennadium,
cap. 33.

b M S. *Vetus Hebraïs Teſtamentum*.

c *Sapientiam ſubſtantivam*.) Sapientiæ nomen in di-
vinis perſonis, quod Filio tribui mos eſt, fuerunt olim
qui Spiritui ſancto adſcriberent, ut hic noſter, & an-
te illum Theophilus Antiochenus, & Irenæus Lugdu-
nenſis. Theophili enim ex libro 2. ad Autolycum ver-
ba ſunt, Αἱ τρεῖς ἡμέραι πρὸ τῶν φωστήρων γεγονυῖαι τύ-
ποι εἰσὶν τῆς τριάδος, τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ τῆς
σοφίας αὐτοῦ. *Tres dies qui luminarium ortum anteceſſerunt,*
typus ſunt Trinitatis, Dei, & verbi ipſius, & ſapientiæ
ipſius. Irenæus vero libro 4. cap. 17. Deum docet ad
res producendas Angelorum miniſterio non egere.
Miniſtrat, inquit, *ei ad omnia ſua progenies & figuratio*
ſua, id eſt, filius & ſpiritus ſanctus, verbum & ſapientia.

d M S. *Unigeniti verbi & ſpiritus*.

e M S. *De ſe quidem, cum dicit*.

ſaeulum , ſed obnoxius erit æteraa peccata , eo
quod dicebant, ſpiritum immaadum habet . Hoc
cum dixiſſet Dominus, aperte docuit unam ean-
demque credere ſabſtantiam patris & ſpiritus ſan-
cti, quippe cum digitus, cujus eſt digitus, ejuſ-
dem etiam ſubſtantiæ babeenr. Porro autem cum
diceret diſcipulis ſais, *Accipite ſpiritum ſanctam,*
quoram dimiſeritis peccata dimittentur eis , ſimi-
liter oſtendebat debere credere unam eandemque
eſſe ſabſtantiam patris & ſpiritas . Dicit etiam
1.Cor.3.16. beatus Paulus docens , *Neſcitis qaod templam*
Dei eſtis, & ſpiritas Dei habitat ia vobis? ſi quis
templum Dei violaverit , diſperdet illum Deus .
Hoc cum dixiſſet, aperte docuit unam eandem-
que eſſe ſubſtantiam atque virtutem Dei & ſpi-
ritus : qaippe cum non ex alia re cognoſcatur
templum Dei eſſe, niſi etiam ex inhabitante ſpi-
ritu Dei. Scribit etiam beatas Paalus de ſpititu
2.Cor.3.16. 17. ſancto, ſic dicens, *Cam vero caaverſus fuerit ad*
Dominam tolletur velamen . Domiaus aatem ſpi-
ritas eſt, ubi vero ſpiritus Domiai , ibi libertat .
Hæc cum dixiſſet, oſtendit eandem eſſe ſubſtan-
tiam, ex eo quod ſpiritus eſt Dominus, & ſpi-
ritas Domini libertatem largitar & donat.

V. Eſt autem filias in patre, non ſicut in lo-
co , neque enim finibus circumdatur ejus ſub-
ſtantia: ſed ſicut verbum in mente , ſicut ſim-
plex in ſimplici, ut infinitus in infinito, & in-
ſectas in inſecto, ut ſine principio in eo qui ſi-
ne principio, & dominus in domino, & Deus in
Deo , & ejuſdem ſubſtantiæ ſimul atque poten-
tiæ. Similiter vero & pater in filio, & ut ſen-
ſus non ſeparandas a verbo. Senſam aatem dico
patrem , ex nobis accipieus exemplum , ut nos
ſcilicet intelligamus quemadmodum pater in fi-
lio & in patre filius babeatur . quamvis etiam
unde hoc dixerim, ex divina ſcriptura cauſas &
ſemina ſumpſerim. Nam cum filium verbam di-
xiſſent qui a Deo docti ſunt Prophetæ atque A-
poſtoli, ſenſum nos intelligere patrem ſine dubi-
tatione docuerunt. Quippe cum non aliter ver-
bum poſſit intelligi, niſi ex ſenſu, ſeu mente na-
ſcatur . Senſum autem dico , non talem qualis
eſt noſter, quoniam ne verbum quidem Dei tale
qaale noſtrum eſt, neque ejus ſapientia talis eſt
qualis noſtra eſt. Similiter autem etiam ſpiritam
ſanctum dicimus in patre & in filio ejuſdem ſab-
ſtantiæ vel potentiæ, tanquam ſapientiam in ſen-
ſu ſimul & verbo: porro autem patrem & filium
in ſpiritu ejuſdem ſubſtantiæ ſimul atque poten-
tiæ , & tanquam ſenſum ac verbum quæ non a
ſapientia ſeparantar.

VI. Quod autem in Deo ſpiritus eſt, quaſi ex
ejus ſubſtantia ſit, & quaſi idem ſit uterque, &
at ita dicam totus in toto, & qui ejus alta &
profunda cognoſcat, etiam beatas Paalus docet,
1.Cor.2.10. ſic dicens , *Nabis antem revelavit Deus per ſpi-*
ritam . Spiritus enim omaia ſcratatur, etiam pro-
funda Dei. Unde accepto a nobis exemplo, hoc
eſt ex noſtra ſapientia , quæ totam ſenſum no-
ſtrum altius penetrat , & qaæ ſunt in eo cun-
1.Cor.2.11. cta cognoſcit, deinceps dicit, *Qais eaim novit ho-*
minum quæ homiais ſant , aiſi ſpiritas homiais qai
ia eo eſt? ſic & quæ Dei ſunt nemo ſcit niſi ſpiri-
tus Dei. Ideo antem beatus Paulus de nobis ac-
cepit exemplum, oſtendere volens quomodo ſpi-
A ritus Dei ipſius alta cognoſcit , quoniam novit
hominem imaginem eſſe Dei patris & filii & ſpi-
ritus ſancti. [a] Eſt enim imago Dei homo, qaippe a
cum ſit rationabilis, ac ſenſam & verbum & ſa-
pientiam habeat. ſicut etiam Moyſes docet, cum
dicit. *Et dixit Deus, Faciamus hominem ſecun-* Gen. 1. 26.
dam imagiaem, non meum ſolum, ſed *ſecundum*
imaginem, & ſimilitudinem noſtram.

VII. Quod autem ſicut patris eſt ſpiritus ſan-
ctus, ſic etiam filii pariter habetur, docet ite-
rum beatus Paulus ſic dicens, *Vos aatem non eſtis* Rom. 8. 9.
in carne, ſed in ſpiritu , ſiquidem ſpiritus Dei habi-
tat ia vobis, hoc eſt Dei patris. & deinceps di-
cit: *Si qais aatem ſpiritum Chriſti non habet, hic*
B *naa eſt ipſius*. Dicit autem & in alio loco, *Quod* Gal. 4. 6.
aatem filii eſtis, miſit Deus ſpiritum filii ſui in [b] b
corda clamantem Abba pater. Idem autem patris
& filii eſt ſpiritus ſanctus , quoniam neque pa-
ter eſt, neque filius; ut autem accepto rurſus a
nobis exemplo dicam, quoniam non eſt tanquam
ſenſus generans verbam, neqae tanquam verbum
qaod generatur a ſenſu, ſed ut ſapientia quæ a
ſenſu minime ſegregatur & verbo.

VIII. Quod autem patris & filii & ſpiritus ſan-
cti ſubſtantia una eademque virtus eſt , etiam
Moyſes ſamulus Domini docet, cam ſic dicat ,
Et dixit Deus, *Faciamus hominem ſecundum ima-* Gen. 1. 26.
C *giaem & ſimilitudiaem naſtram* , Nam cam debe-
ret dicere ſingulariter *faciam* , pluraliter *facia-*
mus dixit, & non ſecundum *meam*, ſed ſecun-
dum *noſtram* imaginem dixit. Et iterum dicit ,
& fecit Deus hominem, non *feceraat*. Hoc aatem
facit ut oſtendat tres perſonas, hoc eſt patris ,
& filii, & ſpiritus ſancti, unam eſſe eandemque
naturam, indiviſamque divinitatem. Similiter aa-
tem etiam Propheta David unam eandemque vir-
tutem patris & filii & ſpiritus ſancti docet, cam
ſic dicit, *Verba Domini cæli firmati ſunt, & ſpiri-* Pſal. 32. 6.
tu oris ejus omais virtus eorum .

IX. Porro autem ſanctus Joannes Apoſtolus ,
ut doceret anam eandemque filii ſimul & patris
eſſe ſubſtantiam, ſic dicit, *In principia erat ver-* Joan. 1. 1.
D *bam , & verbam erat apud Deum, & Deas erat*
verbam. Hoc erat ia principio apud Deum. omnia
per ipſam facta ſuat . Cum dixiſſet , *in principia*
erat verbum, & non ex principio, neque iterum
cum principio erat verbum , vel ſab principio ,
aperte docet verbam ſine principio eſſe , quaſi
ſuperius eſſet omni principio , & ipſe ſit cauſa
principii. Si enim omnia per ipſum facta ſunt ,
cam omnibus antem etiam principium habetur, &
ipſius principii, & totius deinceps poſt principium
ſpatii, verbum ipſum eſt caput & cauſa, in quo
ſpatio tempora vel ſæcula continentur . Rarſus
E etiam cum dixiſſet, *Verbum erat apad Deum*, ſub-
ſtantivum oſtendit eſſe verbum, quoniam non di-
xit, In Deo erat verbum, ſed verbam erat apad
Deum. Porro autem deinceps dicens, *& Deas erat*
verbum, docet unam eandemqae eſſe ſubſtantiam
atque virtutem patris & filii. Quippe cum nihil
interſit inter Deum & Deum, cum aterque prin-
cipio careat, ſed una ſit utriuſque ſabſtantia, ea-
demque pariter & virtus. Porro autem cum dicit,
Hoc erat in principio apad Deum, omaia per ipſam
facta ſunt: aperte nos docet non duas debere ſub-
ſtantias credere ſeparatas, neque poteſtates atque

---

a *Eſt enim imago Dei homo* .) Etiam hi qui Sapien-
tiam in divinis tribuebant ſpiritui ſancto, cur imago
Dei homo diceretur, cauſas adferebant , quod ſenſum,
& verbum, & ſapientiam habeat : atque ut verbi ætere-
ni filii ſui pater eſt Deus, ſic mens hominis , ſive ſen-
ſus, producat verbum ſuum : & ſicut idem patris &
filii eſt Spiritus ſanctus, ſic ſapientia in homine a ſen-
ſu minime ſeparatur & verbo. Qua de re plura ite-
rum ſub libri finem, num. 61.

b MS. *Corda noſtra clamantem*.

virtutes, quoniam unus eſt Deus, qui per ſuum ſubſtantivum verbum omnia condit & creat. Ideo autem docemur non tres dicere ſubſtantias ſegregatas patrem & filium & ſpiritum ſanctum, neque poteſtates atque virtutes a ſemet invicem ſeparatas. Quippe cum Deus unus ſit, qui verbo & ſapientia omnia creare dignoſcitur.

X. Quod autem in ſapientia & cum ſapientia, hoc eſt cum ſpiritu ſancto, Deus omnia facit, teſtis eſt ſanctus David propheta, eum prædicando Deum, & amplitudinem virtutis ejus enarrando, & divitias ſapientiæ ejus mirando,
Pſal.103.24 vociferatur hæc dicens, *Quam magnificata ſunt opera tua Domine! omnia in ſapientia feciſti*. Hanc ſapientiam pariter & beatus Paulus nimia peni- B
Rom.11.33 tus admiratione prædicat cum ſic dicit, *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!* Et quod ſapientiam Dei, qua omnia Deus fecit & facit, David propheta ſpiritum Dei nuncupat, beato Paulo ſimili ratione conſentiens, in ſequentibus
Pſal.103.24 edocet aperte, cum dicit, *Impleta eſt terra creatura tua, hoc mare magnum & ſpatioſum; ibi reptilia, quorum non eſt numerus, animalia parva cum magnis. illic naves pertranſeunt: draco iſte quem formaſti ad illudendum ei. omnia te expectant ut des eis eſcam in tempore. Dante te ipſi colligent, aperiente autem te manum tuam omnia replebuntur bonitate; avertente autem te faciem tuam turbabuntur, auferes ſpiritum eorum & deficient, & in pulverem ſuum revertentur. Emittes ſpiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ*. In eo quod dicit Propheta, *Omnia in ſapientia feciſti*, & *Emittes ſpiritum tuum & creabuntur*, aperte docuit unam eſſe perſonam utriuſque, ſapientiæ Dei & ſpiritus ſancti. Simi- C
Sap. 9. 17. liter autem & Salomon ſpiritum ſanctum Dei ſa-
a pientiam nominat, cum ſic [a] dicat ad Deum, *Conſilium vero tuum quis ſcivit, niſi tu dediſti ſapientiam?* Et ut oſtendat qualem ſapientiam di-
Ibid. cat, deinceps dicit, *Emiſiſti ſanctum ſpiritum tuum ex altis, & ſic correctæ ſunt ſemitæ eorum*
b *qui in terra ſunt, & placita* [b] *tua Domine didicerunt, & ſapientia ſervati ſunt*. Hoc eſt, ſancto D tuo ſpiritu tuum conſilium docti ſalvati ſunt.
1.Cor.2.10. Sicut etiam beatus Paulus ait, *Nobis enim revelavit Deus per ſpiritum ſanctum: ſpiritus enim omnia ſcrutatur, etiam alta Dei*.

XI. Igitur cum tales teſtes habeamus, non dubitare debemus, quin oporteat dicere ſubſtantivam Dei ſapientiam ſpiritum ſanctum eſſe, per quem omnia quæ creata ſunt a Deo conſtare no-
c ſcuntur. Sic igitur [c] nonnulli minus intelligentes unam eandemque perſonam ſapientiam Dei & unigenitum Deum verbum eſſe dixerunt, volentes a beato Paulo cauſa & ſemina ſumere in eo quod dicit, *Nos autem prædicamus Chriſtum*
1.Cor.1.23. *& hunc crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, gentibus vero ſtultitiam, ipſis vero vocatis Judæis & Græcis Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam*. Sed in his quæ dixit beatus Paulus, non unigenitum Deum verbum ſignificat virtutem &

A ſapientiam, ſed ordinationem crucis. ſtatim enim in ſequentibus dixit, *Quia ſtultum Dei ſapientius* 1.Cor.1.25. *eſt hominibus, & infirmum Dei fortius eſt hominibus*. Nemo autem prudentium audet dicere, quod ſtultum Dei & imbecillum Deus verbum eſt. ſed ſicut prædixi, crucis ordinationem ſignificat, eo quod illud quod incredulis videtur eſſe ſtultum, hoc eſt Chriſtum crucifixum credere Deum eſſe, hoc maximam ſapientiam habet: & quod videtur eſſe imbecillum Chriſti, propter quod pro nobis mortuus eſt, hoc maximam virtutem habet. de qua ſapientia atque virtute non eſt nunc tempus dicere.

XII. Per multos igitur teſtes docemur a Deo, B quod unum habeat ſubſtantivum unigenitum Deum verbum, unam ſapientiam ſubſtantivam ſpiritum ſanctum. per quem ſpiritum, & per quod verbum, omnis ſapientia, ſermo, ſcientia, cæteraque munera credentibus præſtantur a Deo, ſicut etiam beatus Paulus docet, cum ſic dicit: Rom.15.17.
Habeo igitur gloriam in Chriſto Jeſu ad Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Chriſtus in obedientiam gentium verbo & factis in virtute ſignorum & prodigiorum in virtute ſpiritus ſancti. Non ſolum habebat beatus Apoſtolus Paulus in ſe loquentem Chriſtum & ſpiritum ſanctum, ſed etiam cæteri omnes C Prophetæ, & Apoſtoli, & Evangeliſtæ, ſicut etiam Dominus noſter Jeſus Chriſtus docet cum dicit, *Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, &* Mat. 23.33
ſapientes & ſcribas. ſimiliter autem & de ſpiritu Dei dicit: *Ideo & ſapientia Dei dicit, mitto ad ipſos prophetas & Apoſtolos*. Luc. 11.49.

XIII. Quod autem ſpiritus ſanctus Dominus & Deus eſt, & tanquam Dominus noſter credentibus & ipſe munera largitur & donat, rurſus idem beatus Paulus docet. cum dicit, *Diviſiones vero gra-* 1.Cor.12.4.
tiarum ſunt, idem autem ſpiritus. & diviſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus. & diviſiones operationum ſunt, [d] *idem vero Deus*. aperte d
docet quod ſpiritus ſanctus Dominus & Deus eſt. Manifeſtius autem etiam in ſequentibus oſtendit. D Enumeratis enim donis & operibus atque miniſteriis, adjecit ſtatim, dicens: *Hæc autem om-* 1.Cor.12.11
nia operatur unus atque idem ſpiritus, dividens ſingulis prout vult. Rurſus idem beatus Paulus docere nos apertius volens unam eſſe ſubſtantiam patris & filii & ſpiritus ſancti, & ait, *Unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus* Epheſ.4. 5.
Deus pater omnium. Patrem autem nominat eorum qui in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti per baptiſma nati ſunt. Non ignorans autem beatus Apoſtolus, eſſe baptiſma aquæ, & baptiſma ſpiritus, dixit unum baptiſma. Sed bene dixit, ſciens unum eſſe baptiſma, in eo quod in nomine unius Domini omnes baptizentur & credant. Solet etiam idem beatus Apoſtolus patrem & filium & ſpiritum ſanctum, ſicut unum Dominum & unum Deum, ſic etiam unum ſpiritum nuncupare, cum dicit, *Sicut* 1.Cor.12.12
enim corpus unum eſt, & membra multa habet,

a M S. *Dicit ad Deum, Conſilium vero*.
b M S. *Tua homines didicerunt*.
c *Nonnulli minus intelligentes*.) Arriani nempe & Eunomiani, quos male Apoſtoli verba in hunc ſenſum interpretatos docet etiam Theodoretus in Epiſtolam 1. ad Corinthios. Εἰδέναι μέν τοι χρὴ, ὡς σοφίαν καὶ δύναμιν, οὐ τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς ὠνόμασεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸ περὶ τοῦ σταυροῦ κήρυγμα. καὶ διελέγχει τοὺς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου κακῶς ἐντεῦθεν πειρωμένους δεικνύναι σοφίαν τὸν Θεὸν λόγον ὀνομαζόμενον. *Sciendum eſt autem, ſapientiam & potentiam appellaſſe divinum Apoſtolum, non unigeniti divinitatem, ſed prædicationem de cruce. & refellere Arrianos, & Eunomianos, qui male ex hoc loco conantur oſtendere ſapientiam Deum verbum nominari*. Ceterum ut ſapientiam hoc loco in Filii perſonam non cadere perſpicuum eſt, ita ſi recte illi alias attribui quis neget, reclamantem habet Theologicam ſcholam univerſam.
d M S. *Idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus*. In hac igitur enumeratione donorum ſancti Spiritus addens ubique beatus Paulus *idem autem Dominus, & idem Deus*, aperte.

A *omnia autem membra corporis cum ſint multa, unum ſunt corpus, ſic etiam Chriſtus: nam in uno ſpiritu nos omnes in unum corpus baptizati ſumus, ſive Judæi, ſive gentiles, ſive ſervi, ſive liberi, & omnes unum ſpiritum potati ſumus.*

XIV. Nemo autem, cum audiat dicentem beatum Apoſtolum, quod in uno ſpiritu nos omnes baptizati ſumus, & unum ſpiritum potati ſumus, de ſolo eum ſpiritu dixiſſe credat, aut de ſolo patre. Quippe qui ita credit, tollit baptiſmu. Neque enim qui baptizati ſunt in uno ſpiritu, in ſolo patre baptizati ſunt, neque in ſolo filio, neque in ſolo ſpiritu ſancto, ſed in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. quod quidem eſt commune nomen, non per confuſionem B perſonarum, ſed per unitatem naturæ, *unus Dominus, unus Deus, unus Spiritus*. Semper enim pater eſt, non deſinens eſſe pater: ſemper autem & filius, perſeverans eſſe perpetuo filius: ſemper & ſpiritus ſanctus, qui nunquam pater aut filius efficitur.

XV. Quid igitur ad hæc reſpondebunt nobis qui Arii & Eunomii neſanda dogmata ſequuntur, & a patris ſubſtantia filium ſeparari contendunt, & ſpiritum ſanctum? qui cum hæc dicant in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti,
a etiam ipſi [a] ſuos baptizare non denegant, & credunt per baptiſma remiſſionem peccatorum, C ſimiliter etiam patris & filii & ſpiritus ſancti ſanctificatione dignandos, non tamen deſinunt blaſphemantes in filium & ſpiritum ſanctum, cum deberent cæcitate tandem aliquando liberati reſpicere & intelligere non aliter libertatem ſamulis poſſe præſtari, niſi a Domino proprio. Sin vero dixerint a ſolo patre libertatem vel indulgentiam peccatorum eos qui baptizantur accipere, & a ſolo patre ſanctificationem mereri, ſciant non aliter quemquam eorum qui baptizantur his dignum donis fieri poſſe, niſi etiam a filio & ſpiritu ſancto munera ſeu dona percipiant. Teſtis eſt beatus Apoſtolus Paulus ad Co-
1. Cor. 6. 9. rinthios ſcribens, cum dicit, *Neque fornicarii, neque idolorum cultores, neque adulteri*, & cæte-
Ibid. u. 11. ra. & adjecit, *Et hæc quidem fuiſtis. ſed ablu-* D
b *ti eſtis*, [b] *ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini Jeſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri*. His igitur omnibus teſtimoniis quæ prædicta ſunt, una eademque patris & filii & ſpiritus ſancti ſubſtantia ſatis abundeque monſtratur.

XVI. Creando Deus non natura creat, ſicut gentilium ſabula delirantium putat, ſed magis voluntate. Libera enim divinitas eſt, ac non neceſſitati naturæ ſerviens, ignium ſicut æſtimant ritu, qui non voluntate, ſed urente & conflagrante natura, vicina corpora concremare noſcuntur. Deus autem non ita facere conſuevit. Super enim omnem intellectum ſenſibilemque naturam ineffabilis & incomprehenſibilis ſubſtantia eſt.
c Quippe cum nulli [c] divinitus viſibilis habeatur,
1. Tim. 1. 17 ſicut beatus Paulus teſtatur, dicens, *Regi autem ſæculorum incorruptibili, inviſibili, ſoli Deo honor*

A *& gloria*. & iterum dicit: *Qui ſolus habet immortalitatem, lumen habitat inacceſſibile, quem vidit nullus hominum, neque videre poteſt*. Eadem autem etiam beatus Joannes docet, cum dicit, *Deum nemo vidit unquam, unigenitus filius qui eſt* Joan. 1. 18.
in ſinu patris ipſe narravit. Ergo quoniam ſupra omnem ſenſum Deus eſt, voluntate creat, non natura. Nam ſi natura Deus crearet & non voluntate, infiniti mundi creati reperirentur, innumerabiles vero qui per dies ſingulos [d] crearentur. d
Nos autem gentilium delirante ſabula remota, divinæ ſcripturæ pareamus, quæ docet aperte quod Deus ea quæ creat voluntate vel imperio creat. ſicut & ſamulus Dei Moyſes do-
B cuit, cum diceret, *Et dixit Deus, Fiat lux:* & Gen. 1. 4.
adjecit, *Et facta eſt lux:* & iterum, *Et dixit Deus, Fiat firmamentum*. & præceptum complebatur ex imperio: & iterum, *Et dixit Deus, Fiant luminaria:* & quæ ante non erant, mox efficiebantur. Pariter etiam David Propheta dicit, *Ipſe dixit,* Pſal. 148. 5.
& facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt: & Pſal. 134. 6.
iterum, *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis*.

XVII. Si igitur quanta vult Deus facit & creat, [e] impie Origenes ac neſarie ſaſſus eſt, qui e
ſic dixit, *Non omnia quæ voluit Deus fecit, ſed ea tantum quæ potuit continere & comprehendere*. Qui C cum hoc dixit, ademit Domino cunctorum potentiam, quaſi ex parte dimidia ei ſaciendi poteſtas daretur. Nam ſi continendi ac ſibi quæ ſaceret ſubjungandi non habet, ut ille æſtimat, ſacultatem, nec creandi quidem ſcilicet poteſtatem habebit. Nam qui creandi ſacultatem habet, & ſubjugandi ſibi creata ſimiliter habebit. Nos igitur beato pareamus Job, qui ſic dicit ad Deum,
Novi quod omnia potes, impoſſibile autem tibi ni- Job. 42. 2.
hil eſt. & pie religioſeque credamus, una cum his videlicet viris, qui a Deo docti ſunt, eo quod Deus omnia poteſt, & creando voluntate creat, non natura. & quod quando vult creat, & quæ vult & quanta vult & qualia vult, & nihil eſt impoſſibile voluntati ejus. Voluntatem vero Dei ſine principio eſſe dicimus. ſine principio enim D novit Dominus quæ creaturus eſt, & quando facturus, & quanta & qualia creare moliatur.

XVIII. [f] Et primas quidem dicimus fuiſſe crea- f
tas rationabiles ſubſtantias quæ cæleſtes habentur, & eas plurimas ac diverſas ſubſtantia pariter ac virtute, ſicut beatus David eas cæteris an- Pſal. 148. 1.
teponens dicit, *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelſis. Laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus*. Nam cum cælorum & Angelorum faceret mentionem, & poteſtates & excelſa nuncuparet, diverſas earum ſubſtantias edocebat, variaſque pariter dignitates ac merita. Rurſus etiam docet non eandem omnium
eſſe naturam, cum dicit, *Qui facit Angelos ſuos* Pſal. 103. 4.
ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem urentem. Ignem & ſpiritum cum Propheta dixiſſet, variis ac diverſis uſus eſt elementis, ut nos apertius edoceret, & ex ſenſibili videlicet exemplo. Eos etiam

a M S. *Suos ſe baptizare*.
b M S. *Sed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis*, &c.
c M S. *Divinitus viſibilis habeatur*.
d M S. *Creat non natura*.
e *Impie Origenes ac neſarie*) Scite pariter & graviter hanc Origenis blaſphemiam exaggerat Theophilus Alexandrinus in Epiſtola 2. Paſchali. *Non ei ſufficit*, inquit, *iſta blaſphemia, ſed trans flumina Æthiopiæ currens ſtultitia ſua dirigens iterum furibundus exultat, et dicens voluntate ſua Deum condidiſſe rationabiles creaturas, quot poterat gubernare*. Et poſt alia, *At ille verboſitatis ſeminarium contexit & replicat, & ait, Tanta fecit Deus, quanta poterat comprehendere, & ſibi habere ſubjecta, ſuaque providentia gubernare*. Et poſt exactam ſingulorum confutationem concludit, non tanta feciſſe Deum, quanta poterat, ſed quanta rerum neceſſitas & ordo expetebat.
f *Et primas quidem creatas*) Theodoretus quæſtione 3. in Geneſin veriſimile ait eſſe Angelos una cum cælo & terra creatos fuiſſe. Si quis vero ante cælum ac terram conditos dixerit, τῆς ἀληθείας ἀμαρτάνει λόγῳ, *non offendit*, inquit, *verbum pietatis*.

Digitized by Google

diverſas habere ſubſtantias etiam beatus Paulus
Philip. 2. 10. cæleſtes terrenis anteponens poteſtates dicit, *Ut
in nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, &
terreſtrium, & infernorum*. Infernorum enim
cum dixiſſet, ſolutas animas corporibus nomina-
vit. Porro autem docet varias earum eſſe digni-
Col. 1. 13. tates ſpecieſque diverſas, cum dicit, *Qui eſt ima-
go Dei inviſibilis, primogenitus totius creaturæ,
quod in ipſo creata ſunt omnia, tam cæleſtia, quam
terreſtria, viſibilia & inviſibilia, ſive throni, ſive
dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates*.
Cum igitur cæleſtia terrenis anteponeret, mox ad-
jecit etiam homines qui in Chriſto creati ſunt,
Col. 2. 18. dicens: *Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt
principium primogenitus ex mortuis, ut fiat in om-
nibus ipſe primatum tenens*. Similiter autem et-
iam Dominus noſter Jeſus Chriſtus docet diverſi-
tatem ſubſtantiæ ſpirituum eorum, qui a Deo re-
ceſſerunt, ex quibus ſolet divina ſcriptura dæmo-
nes appellare, & principatus & poteſtates, cum
Matt. 17. 20. dicit, *Hoc genus non ejicitur niſi in oratione & in
Marc. 9. 28. jejunio*. In eo autem quod Dominus dicit, *hoc
genus*, oſtendit in ipſis varia eſſe genera ſubſtan-
tiarum, ſpecieſque diverſas. Hæc autem omnia
a dixi, ut [a] divitias virtutis oſtenderem. Nam ſi
omnipotens divinitas eſt, neceſſe eſt etiam præ-
dives habeatur.

XIX. Sed de inviſibilibus quidem ſubſtantiis
b ſufficienter dictum. Nunc vero [b] de ſole ſimul
& Luna, cæteriſque luminibus oportet exponam.
Hæc enim nonnulli, mentis errore decepti, ani-
malia rationabilia eſſe dixerunt. Quorum de-
mentiam etiam nefarius Origenes ſecutus eſt,
qui cum vellet ex divina ſcriptura exemplum
c ſumere, quæ ibi de luminaribus optime dicta [c]
fuerunt, hæc ipſe perperam, ut ſibi libitum eſt,
auſus eſt vertere. Sciendum eſt igitur, quod di-
vina ſcriptura nuſquam eorum veluti animalium
fecerit mentionem, ſed luminaria facta fuiſſe di-
xit, & ob hoc ſolum creata, ut ſuper terram
lucerent, & eſſent hominibus ſigna temporum,
menſium, & annorum. Sin autem nobis dixerint
qui erroribus favent hujuſmodi, cur non animalia
ſint luminaria, & rationabilia, cum de ipſis ſcri-
Job. 25. 5. ptum ſit hoc modo, *Aſtra autem non ſunt munda
in conſpectu ejus*, hoc eſt Dei. audiant a nobis
quod qui hoc dixerat, non dignus erat auctorita-
te. Quippe cum Dominus ad ipſum dixerit, quod
nihil veri locutus es de famulo meo Job. Tamen
etiamſi a beato dictum hoc fuiſſet Job, ne ita qui-
dem firma probatio videbatur. Neque enim ex
eo quod non munda ſunt in conſpectu Dei, ideo

A dicuntur animalia. alioquin etiam menſtrua mu-
lierum ab ipſis animalia nuncupentur, & lepro-
ſa domus, quoniam ne iſta quidem munda ſunt
apud Deum ſecundum legem Moyſi. Multa enim
eorum quæ ſine anima ſunt, ratione quadam ſæ-
pe legimus immunda. Adjicit etiam Origenes il-
lud quod a Propheta David dictum eſt, *Sol co-* Pſal. 103. 18.
gnovit occaſum ſuum. necnon etiam illud quod d
Deus dixit ad Prophetam Iſaiam, [d] *Ego omnibus* Eſa. 45. 12.
ſtellis mandavi. Hoc autem facit confirmare vo-
lens nefandam hæreſim ſuam. Dicit enim quod
luminaria dudum fuerint intellectus & ſenſus. &
quia negligenter verſati ſunt, ſua poſtmodum vir-
tute privati, ad ignea iſta damnati ſunt corpo-
B ra ut ſuper terram luceant.

XX. Similiter autem gentilium errorem appro-
bare deſiderans ſic dicit, quod ideo [e] poſuit lu- e
minaria in firmamento [f] in ſigna, ut eorum hu- f
juſmodi motus nobis facta noſtra ſignificent. Di-
ſcant igitur qui nefariam Origenis hæreſim ſe-
quuntur, non ſic accipere divinam ſcripturam?
neque evertere hujus intellectum, ut pro alle-
goria ſcilicet utantur hiſtoria ſecundum volun-
tatem ſuam. Nam cum dicentem terræ audia-
mus Hieremiam Prophetam, *Terra, terra, ter-* Hier. 22. 29.
*ra, audi verbum Domini, ſcribe hunc hominem
abdicatum*, non ideo debemus dicere, quod qua-
ſi animali rationabilique terræ Propheta præci-
C piat. Solet etiam David Propheta hujuſmodi
corporibus imperare, cum dicit, *Laudate Domi-* Pſalm. 148. 7.
*num de terra dracones & omnes abyſſi. Ignis,
grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ
faciunt verbum ejus. montes & omnes colles,
ligna fructifera & omnes cedri*. Non propterea
docet nos, ut hæc omnia rationabilia eſſe creda-
mus. Sed Origenes nunc ejuſque ſocii dimittantur.

XXI. Nos enim etiam hoc a ſcriptura divina
didicimus quod Deus cæleſtibus cunctis rationa-
bilibus poteſtatibus [g] dedit habere liberam vo- g
luntatem, ſicut etiam hominibus in terra præſti-
tit. Nam nemo omnium qui rationem habet aut
ſenſum, invitus poterit Deo vel ſine voluntate
ſervire, ſed omnes ei ſponte propria ſcilicet ob-
D ſecundant. Alioquin ſi id non eſſet, neque lauda-
tio eos, neque vituperatio ſequeretur, aut cri-
men, ſicut & in cæteris animalibus contigit irra-
tionalibus. Omnes igitur contrariorum capaces
habentur, tam boni dico quam pravi. boni qui-
dem, cum id quod Deus vult faciunt: pravi au-
tem, quod mandata Domini minime cuſtodiunt.
Et quod Angeli cæleſteſque virtutes, cum Dei mi-
nime præcepta contemnunt, laude potiuntur in-

a M S. *Divitias Dei virtutis*.

b *De ſole ſimul & luna*) In hoc errore mentis fuiſſe Origenem teſtis etiam Hieronymus ad Avitum, Epiſtola 59. *Solem quoque*, inquit, *& Lunam, & aſtra cætera, eſſe animantia. Immo quomodo nos homines ob quædam peccata his ſumus circumdati corporibus, quæ craſſa ſunt & pigra: ſic & cæli luminaria talia vel talia accepiſſe corpora, ut vel plus vel minus luceant, & dæmones ob majora delicta aereo corpore eſſe veſtitos*.

c M S. *Fuerunt*.

d M S. *Poſuit Deus luminaria*.

e *In ſigna*) Præclare idem Theodoretus, quæſtione 15. vanitatem hanc ſtellarum nec gentilium omnium fuiſſe oſtendit, ſed ſtultorum tantum & amentium. Τὸ δὲ εἰς σημεῖα, οὐ κατὰ τοὺς ἀνοήτους νοοῦμεν. τῆς γὰρ γενεθλιολογίας τὴν ματαιολογίαν οὐδὲ Πυθαγόρας, οὐδὲ Σωκράτης, οὐδὲ Πλάτων, οὐδὲ οἱ Στωικοὶ προσεδέξαντο. εἰ δὲ οἱ τοῖς μύθοις ἐντεθραμμένοι τοῦδε τοῦ μύθου τὸ ἀσεβὲς ἐβδελύξαντο, τίς ἂν τοῖς θείοις πειθόμενος λογίοις τῆς οὐ δυσσεβοῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀνοήτου ἀνάσχοιτο λήρου; *Quod dicitur* in ſigna *non intelligimus ſecundum opinionem quorumdam ſtultorum. Si quidem vanam illam de cujuſque nativitate diſceptationem nec Pythagoras, nec Socrates, nec Plato, nec Stoici receperunt. Quod ſi qui in fabulis educati ſunt, hujus fabulæ impietatem execrantur, quis divinis ſermonibus credens hæc non modo impia, ſed valde etiam fatua recipiat?*

f Ex Græco: ἐγὼ πᾶσι τοῖς ἄστροις ἐνετειλάμην.

g *Dedit habere liberam voluntatem*) Fato exploſo liberi arbitrii dogma confirmat. ſunt enim oppoſita. Unde & illa apud Chryſoſtomum Orat. 2. de Fato, Deum inter & dæmonem, ſeu fatum antitheta. Εἶπεν ὁ Θεός, ἐὰν θέλητε, καὶ ἐὰν μὴ θέλητε, κυρίους ὑμᾶς ποιῶν ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ ἐπὶ τῇ γνώμῃ τῇ ὑμετέρᾳ τιθείς. ἐκεῖνος δὲ τί φησιν; ὅτι τὸ εἱμαρμένον οὐ δυνατὸν ἐκφυγεῖν, κἂν θέλωμεν, κἂν σπουδάζωμεν. ὁ Θεὸς λέγει, ἐὰν θέλητε, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. αὐτὸ δὲ λέγει· κἂν θέλωμεν, μὴ ᾖ δὲ ἡμῖν δεδομένον, οὐδὲν ὄφελος τοῦ θέλειν. ὁ Θεὸς λέγει, ἐὰν μὴ θέλητε προσέχειν τοῖς λόγοις μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται. αὐτὸ λέγει· κἂν μὴ θέλωμεν, ᾖ δὲ ἡμῖν δεδομένον, πάντως σωζόμεθα. *Deus dixit, ſi volueritis, & ſi nolueritis, dominos faciens nos virtutis ac vitii, atque in voluntatis noſtræ poteſtate conſtituens. Ille vero quid ait? quod fatum vitari nequeat, & ſi velimus, & ſi conemur. Deus dixit, ſi volueritis bona terræ comedetis. Fatum dicit. & ſi velimus, ſi datum nobis non fuerit, hoc velle nihil prodeſt. Deus dicit, ſi verba mea attendere nolueritis, gladius conſumet vos. Fatum dicit, & ſi nolimus, ſi datum nobis fuerit, omnino ſalvi ſumus.*

Digitized by Google

A Pſal.102.21. genti, teſtis eſt beatus David ita dicens, *Benedicite Deum omnes Angeli ejus, potentes virtute facientes verbum ejus. Ad audiendam vocem ſermonum ejus. Benedicite Dominum omnes virtutes ejus, miniſtri ejus facientes voluntates ejus.* Ex hac igitur laudatione, id eſt ex obſervatione Domini præceptorum, beata ſcilicet vita & perpetua fruuntur: Sed ſicut omnes, qui Dei faciunt voluntatem, perenni beatitudine potiuntur, & laudes a Deo conſequuntur æternas. ſic & e diverſo cuncti, qui divina præcepta contemnunt, æterna vituperatione damnantur.

XXII. Unde ille, quem divina ſcriptura Diabolum nominare conſuevit, & ejus pariter qui
B a dicuntur Angeli, [a] cum primis hominibus inviderent, Adam dico & Evæ, a beata vita, quam primum poſſederant, ſemetipſos alienarunt. Et homini quidem per deceptionem, quam ipſi penitus excogitarunt, perſuaſerunt peccantes, ut a mandato Dei protinus deviaret, ſemetipſos autem æterno pariter ſupplicio ſubjugarunt. ſicut & Dominus noſter Jeſus Chriſtus docet, cum ad illos dicit, qui propinquo ſuo miſericordiam dene-
Matt.25.41. garunt: *Ite in ignem æternum, qui præparatus eſt Diabolo & angelis ejus. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*, & cetera. Quod autem diabolus, vel ejus qui dicuntur Angeli, de creaturis cæleſtibus ſunt, rationabilibuſque virtuti-
C 2. Pet. 2. 4. bus, teſtis eſt beatus Petrus, cum ſic dicit, *Si enim Deus Angelis qui peccaverant non pepercit.* Simili-
1. Cor. 6. 3. ter autem & beatus Paulus docet, dicens. *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus?* Ne quis igitur arbitretur captus errore, quod iſti ante peccaverunt quam hominibus inviderent, & poſt illud peccatum ad decipiendos homines devenere, ſicut nefarius Origenes docebat: ſed ut ſuperius dixi, ex eo quod diabolus in ſerpentem transfiguratus Evam decepit. Quod autem ex illo diabolus, veritate penitus derelicta tranſtulit ſe protinus ad mendacium, ex quo Evam, ut dixi, peremit morte peccati, teſtis eſt Dominus noſter,
D Joan. 8. 44. cum dicit Judæis non credentibus ſibi, *Vos ex patre diabolo eſtis, deſideria patris veſtri diaboli vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo. quando loquitur mendacium, de propriis loquitur, quoniam mendax eſt & pater ejus.* Ergo cum dixiſſet Dominus, quod ille homicida erat ab initio, & quod in veritate non ſtetit, aperte docuit, quod ex eo diabolus a veritate decidit, ex quo primitus per fallaciam mendacii Evam errore deceptam morte prævaricationis occidit. Rurſus etiam ideo dictum eſt, quod quando loquitur mendacium de ſuo loquitur, quoniam primus ipſe ficta fallacia etiam mendacium procreavit. Unde etiam ceteri, qui una cum ipſo homini inviderunt, ipſius diaboli angeli nominati

A ſunt, quaſi ipſe primus hujuſce malitiæ cauſa eſſet & caput. Sed de iſtis quoque ſufficienter dictum.

XXIII. Mundum Dominus cum crearet, cælum, inquam & terram, & omnia quæ in eis ſunt, ſolum hominem ſecundum imaginem ſuam & ſimilitudinem fecit, ſicut Moyſes docet, ita dicens, *Et dixit Deus, Faciamus hominem ſecundum ima-* Gen. 1. 26.
ginem ac ſimilitudinem noſtram. Et cum Moyſes hoc ex perſona Dei dixiſſet, ipſe protinus adjecit dicens, *Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum.* Utrumque Moyſes unum ſcilicet intelligens, tam imaginem dico, quam ſimilitudinem, imagine nominata ſimilitudinem penitus reticuit. Alioquin ſi non ita eſſet, nunquam poſtea dixiſſet
B Jacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua, cum doceret non debere uti lingua ad miniſterium mali hoc modo, *In ipſa benedicimus Domino & patri, &* Jac. 3. 9.
in ipſa maledicimus hominibus qui ſecundum ſimilitudinem Dei facti ſunt. Hominem igitur Deus omnibus dominari quæ ipſe creavit, tam in terra quam in mari præpoſuit: [b] eo quod imago ipſius eſt homo, ſicut & beatus Paulus docet ita di- b
cens, *Nam vir quidem non debet operire caput,* 1. Cor. 11. 7.
cum ſit imago & gloria Dei. Propter quod homo in cunctis irrationalibus antefertur animalibus quibus dominatur, per hoc ipſum etiam omnium dominus effectus eſt. Nam irrationabilia
C quidem animalia, ſicut Moyſes docuit, ex terra & aqua creata ex eis tam animam quam corpus habent: homo autem corpus quidem videtur cum ceteris habere commune; animam vero multo præſtantiorem, ſicut Moyſes iterum dicit hoc modo, *Et plaſmavit Deus hominem de limo* Gen. 2. 7.
terræ, & inſufflavit in faciem ejus ſpiritum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem.

XXIV. Homo igitur ideo potior omnibus eſt, quoniam ſenſibilem & rationalem animam habere, dignoſcitur, & eam liberi arbitrii. Ergo quaſi prudentes Moyſem audiamus dicentem quemadmodum Deus hominem creaverit. Sic enim nobis Moyſes ceterique prophetæ de Deo
D narrant, ſicuti poſſumus intelligere. Neque enim homo eſt Deus, ex anima factus & corpore, ut manibus hominem formet & fingat, vel ex aere ſpiritum trahens, ut in faciem ejus inſufflet, & ſic eum vivificet. Omnia enim per unicum verbum & ſpiritum ſanctum voluntate facit & fecit. Solent vero etiam prophetæ non ſolum hominem, ſed etiam cælum & terram, & quæ in iſtis ſunt præcepto Dei creata, opera manuum Domini nominare. Teſtis eſt David propheta ad Deum dicens, *Et videbo cælos opera digitorum* Pſal. 8. 4.
tuorum, lunam & ſtellas quæ tu fundaſti. Et iterum, *In principio tu Domine terram fundaſti, &* Pſ. 101. 26.
opera manuum tuarum ſunt cæli. Similiter autem & Iſajas prophetas ex Dei perſona ſic dicit, *Audi me Jacob & Iſrael quem ego voco. Ego ſum* Eſa. 48. 12.

a *Cum primis hominibus inviderent*) Diaboli lapſum alii quoque ad invidiam olim retulerunt. Sed cum verbis Cypriani, qui in eadem fuit ſententia, totus hic locus mirifice conſentit. Sic enim ille in libro de zelo & livore, *Hinc Diabolus*, ait, *inter initia ſtatim mundi & periit primus & perdidit. Ille dudum Angelica majeſtate ſubnixus, ille Deo acceptus & carus, poſtquam hominem ad imaginem Dei factum conſpexit, in zelum malevolo livore prorupit. non prius alterum dejiciens inſtinctu zeli, quam ipſe zelo ante dejectus, captivus antequam capiens, perditus antequam perdens, dum ſtimulante livore gratiam datæ immortalitatis eripit, ipſe quoque id quod prius fuerat amiſit.* Sic enim haud dubie legendum, neglecta Pamelii *qui ipſe* legentis emendatione, quæ Cypriani ſententiam evertit.

b *Eo quod imago ipſius eſt homo*) Expoſitionis hujus auctor in primis Diodorus Tarſenſis, cujus verba ſunt, Πῶς οὖν Θεοῦ εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος; κατὰ τὸ ἀρχικὸν, κατὰ τὸ ἐξουσιαστικόν. *Quomodo* inquit, *imago Dei eſt homo? Secundum imperium, & poteſtatem.* Alii alia collegerunt, in quibus homo Deum æmulatur. Trinitatem quoque ipſam alii aliter in hominis anima expreſſam voluerunt. Alio enim modo Theodoretus quæſt. 20. in Geneſin. Καὶ γεννᾷ μὲν ὁ νοῦς τὸν λόγον, συμπρόεισι δὲ τῷ λόγῳ πνεῦμα, οὐ γεννώμενον καθάπερ ὁ λόγος, συμπαρομαρτοῦν δὲ ἀεὶ τῷ λόγῳ, καὶ συμπρόϊὸν τῷ γεννήματι, hoc eſt, *Et mens quidem producit ſermonem, procedit autem cum ſermone ſpiritus, non generatus quidem quemadmodum ſermo, ſed perpetuo conſequens ſermonem, & cum eo dum editur procedens.* Alio Ambroſius in libello, *De dignitate humanæ naturæ*. cap. 2. *Nam ſicut ex patre*, inquit, *generatur filius, & ex patre filioque procedit Spiritus ſanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambabus procedit memoria.* Alio denique alii complures.

ipſe ego primus , & ego noviſſimus . manus mea
fundavit terram ; & dextera mea firmavit cæ-
Eſa. 66. 1. *lum* . & iterum , *Sic dicit Dominus , cælum mihi*
ſedes , & terra ſcabellum pedum meorum . Quam
domum ædificabitis mihi , & qui locus requietio-
nis meæ ? omnia enim iſta manus mea fecit .

XXV. Eſt igitur homo , ſicut divina ſcriptura
nos docuit , corpus quidem habens ex terra , a-
nimam vero ſibi creatam ex nihilo , & eam ſicuti
ſenſibilem & rationalem , ſic etiam immortalem ,
ut utrumque nos docet Teſtamentum , tam no-
vum dico quam vetus . Nam & Dominus noſter
Matt. 10. 28. Jeſus Chriſtus ait , *Nolite timere eos qui occi-*
dunt corpus , animam autem non poſſunt occide-
re : ſed potius eum timete , qui poteſtatem habet
animam & corpus perdere in gehenna . Igneum
ſupplicium interitum nuncupavit . Nam quomo-
do fieri poteſt , uti quod penitus perit , & nuſquam
prorſus conſtare poteſt , æternam patipeti valeat
Matt. 25. 46 ultionem , cum Dominus iterum dicat : *Et ibunt*
iſti in pœnam æternam , juſti autem in vitam æ-
ternam ?

a XXVI. [a] Nec dicendum eſt , animam partem
Dei eſſe , ſicut imprudentum & indoctorum
ſermo habet . Nam ſi hoc ita eſſet , nunquam
Deus partem ſuam perenni ſupplicio ſubjugaret .
ſed ne peccare quidem omnino ipſa potuiſſet
quaſi pars Dei , quippe cum Deus ſit immuta-
bilis ſemper ſicuti natura , ſic etiam voluntate .
Et iterum , ſi anima noſtra pars Dei eſſet , nul-
lo penitus corporali vitio domaretur . Nam di-
b vinitas eſt ſemper invicta , & nulli unquam [b] ſub-
ditur vitio corporali .

XXVII. Sicut ergo qui ita credunt impie cre-
c dere comprobantur : ſic etiam illi , qui [c] animas
dicunt ante corpora factas fuiſſe , multum a pie-
tate diſtare inveniuntur . Unde impius Origenes ,
gentilium captus errore , & ab eo nolens penitus
abſcedere , novarum etiam ſtudens auctor eſſe ſe-
ctarum , conjecturis illorum alio modo transla-
tis edocuit . de quibus in præſenti diſputandum
eſſe non arbitror , ne nos multum verborum mit-
tamus in ſylvam . Quia igitur ad confirmandam
hæreſim ſuam nefariam prædictus Origenes ex di-
vina ſcriptura ſumere conatur exempla , redar-
guamus eum ſcripturam penitus ignoraſſe divi-
nam , & eam ſine ſenſu docuiſſe : Nam cum ipſe
diceret in principio creaturæ initio cælum cum
terra creatum non eſſe corpus firmum , ſicut hoc
quod videtur , ſed omne hoc ſenſibilem rationa-
lemque eſſe ſubſtantiam , & eam unius ejuſdemque
naturæ , in his rationabilibus ſenſibilibuſque ſub-
ſtantiis etiam animas hominum comprehendens ,
& poſt hæc animalium , quæ ſexta die creata ſunt ,
faciens mentionem , in ea hominem quoque crea-
tum reperiens , ſuum jam non potuit affirmare
figmentum , neque propriam roborare fallaciam :
ſed quaſi illorum quæ ante docuerat penitus fuiſ-
ſet oblitus , invitus fatetur animas creatas eſſe ,
& eas iterum incorporeas . Reſpondeant igitur
nobis qui nefandam Origenis hæreſim veneran-
tur & colunt , & ejus expoſitiones de divina
ſcriptura ad cælum uſque ſummis præconiis tol-
lere moliuntur , quomodo animæ ſine corporibus
poſſint intelligi , cum Moyſes nos doceat dicens ,
Et fecit Deus hominem , ad imaginem Dei fecit Gen. 1. 27.
eum , maſculum & feminam fecit eos . Nam hoc
omnibus clare patet , quod animæ ſexus utriuſ-
que capaces eſſe non poſſunt , niſi ſola corpo-
ra , quæ graviora noſcuntur . Quomodo iterum
& illud dictum audire [d] poterunt ſolæ ſine cor- d
poribus animæ , *Creſcite & multiplicamini* . Si- Gen. 1. 28.
quidem , etiam ſecundum ipſum Origenem , in-
corporalium natura neque multiplicari poteſt ,
neque creſcere . Vel quomodo ſine corporibus a-
nimæ creatæ in cælis habitare poterant , cum
Deus benedicens illis , quos fecerat maſculum &
feminam , ſic dixerit , *Creſcite & multiplicami-* Ibid.
ni & implete terram . Sed Origenes interim e-
juſque ſocii dimittantur .

XXVIII. Quia igitur nonnulli ſunt , qui de-
mentia capti dicunt quod [e] ex una anima pri- e
mi hominis Adam anima Evæ mulieris aſſumpta
ſit , nonnulli etiam quod ex ſolo Adam cum ſe-
minis jactu in omnes qui ex eo nati fuerunt a-
nimæ tranſmiſſæ ſint , & alii quod ex Eva ſola
magis animæ fuere translatæ , & [f] ſic in paren- f
tibus ad eorum liberos deductæ ſint , reſponden-
dum eſt his hoc modo . Cur ergo Adam , qui
primus de terra creatus eſt , ſecundum carnem
de coſta quæ ex ipſo fuerat ſublata , in ſpiritu Dei
prophetando dicebat , *Hoc nunc os ex oſſibus meis* , Gen. 2. 23.
& caro de carne mea , hæc vocabitur mulier , quia
ex viro ſuo ſumpta eſt , nuſquam fecit animæ men-
tionem ? Nam ſi anima quoque eſſet ex anima ſe-
cundum illorum vanas opiniones , nunquam pro-

---

a *Nec dicendum animam partem eſſe Dei*) Neque e-
nim , ut Hieronymus libro 2. adverſus Jovinianum ſcri-
bit , ejuſdem ſubſtantiæ eſt , quod Manichæi ſoleat
docere , anima humana ac Deus . Manichæi ergo er-
ror hic fuit , & poſt eum Priſcilliani . Origenis etiam
fuiſſe auctor idem Hieronymus , qui in epiſtola 61.
ad Pammachium , Joannem Hieroſolymitanum taxat ,
quod Manichæum hoc nomine inſimulans de Origene
diſſimularet . *Producis* , inquit , *nobis Manichæum , &*
abſcondis Origenem .

b M S. *Subdita vitio corporali* .

c *Animas ante corpora factas*) Duo hic perperam do-
cebat Origenes . & animas ſeorſim olim conditas , &
in corpora deinceps cum aliquid peccaſſent tum demit-
ti . Quod utrumque contra eum ſcribens redarguit in-
ter ceteros Antipater Boſtrenſis cap. 7. Ὁ ποιήσας τὸν
ἄνθρωπον ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς πρώτους
κατ' αὐτὸν νόας ἐξ ἁμαρτίας ἀνθρώπους. *Qui hominem fecit ,*
ab initio maſculum & feminam fecit eos . non primo mentes
ſecundum ipſum , & ex peccatis homines . Et paulo poſt . Οὐκ
ἐξ ἁμαρτίας καὶ ἀποπτώσεως πληθυνθείς , ὡς ὁ τοῦτο διδάσκων
γράφει , ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ εὐλογίας , ὡς ὁ προφήτης εἴρη-
κεν . εἰ γὰρ ἐκ παραβάσεως , ἢ ἐκ τῆς τοῦ καλοῦ ἀποψύ-
ξεως τὸ τῶν ἀνθρώπων πληθυνθήσεται γένος , οὐκ εὐλογία , ἀλ-
λὰ κατάρα μᾶλλον ἂν δικαίως λεχθείη . *Non ex peccatis , ne-*
que ex tranſgreſſione multiplicatus , ſicut horum ſcriptor do-
ceat , ſed ex Dei benedictione , ſicut Propheta teſtatus eſt .
Nam ſi ex tranſgreſſione , vel ſique deſertione multiplicatur
hominum genus , non benedictio , ſed maledictio potius meri-
to diceretur . Quod ipſum Theophili quoque Alexandri-
ni fuit argumentum , Catena in Geneſin , Codice re-
gio 810. Οὐ διὰ ἁμαρτίας , ὡς Ὠριγένει ἔδοξε , κατα-
βεβλημέναι αἱ ψυχαὶ σώμασι συνεπλάκησαν , ἐχρησάμεθα τῷ
Μωσέως ῥήματι λέγοντος τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ , Κύριος ὁ Θεὸς
τῶν πατέρων ὑμῶν προσθείη ὑμῖν ὡσεὶ εἰσὶ χιλιοπλα-
σίως , καὶ εὐλογήσαι ὑμᾶς καθότι ἐλάλησεν ὑμῖν · οὐ γὰρ
εὐλογία κατὰ Ὠριγένην ἐστὶν ἡ τῶν σωμάτων ποίησις , ἀλλὰ
κατάρα πλανωμένης ψυχῆς . *Quod non ob peccatum , ut*
Origeni viſum eſt , dejectæ animæ corporibus implicitæ ſint ,
ex Moyſis verbis didicimus , filiis Iſrael dicentis , Dominus Deut. 1. 11.
Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum millia mul-
ta , & benedicat vobis , ſicut vobis locutus eſt . Neque enim
benedictio ſecundum Origenem , eſt corporum productio , ſed
maledictio errantibus animabus .

d M S. *Poterant ſolæ ſine corporibus animæ* .

e *Ex una anima primi hominis*) Tertio loco eos pa-
riter refellit , qui animas ex traduce propagari autu-
mabant . hoc eſt interprete ſancto Hieronymo , Epiſt.
28. *Ut quomodo corpus ex corpore , ſic anima naſcatur ex*
anima , & ſimili cum brutis animantibus conditione ſubſiſtat .
Qua de re cum ancipites aliquando fuerint in Eccle-
ſia ſententiæ , in eam nunc omnes conſentiunt , quam
noſter hoc loco adſtruit , animas a Deo ſingulas crea-
ri , & formatis corporibus infundi .

f M S. *Sic a parentibus ad eorum liberos deducta ſint* .

Digitized by Google

ſecto hoc Adam prætériſſet. Nam ſicut os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, dicebat, ſic etiam anima ex anima mea dicere potuiſſet. Sed tantum hoc dixit quod ſibi videliſet ſciebat ablatum. Porro autem conſcientiens Moyſi etiam Zacharias
Zach. 12. 1. propheta ſic dicit, *Extendens cælum & fundans terram, & fingens ſpiritum hominis in ipſo*. Nam ſi non ex ſuppoſita materia crearetur hominis caro, ſicut etiam Adam & Evæ, & ſic poſtea in ipſo anima non ex ſuppoſita materia, tanquam
Ibid. Adam pariter & Evæ, nunquam propheta Zacharias ita dixiſſet, *Et creans ſpiritum hominis in ipſo*. Apertius autem Salomon in Eccleſiaſte docet animas a Deo præſtari omnibus quæ ab ipſo creantur ex ſuppoſita materia corporibus, ſolutionem humanæ compoſitionis enarrans, cum di-
Eccl. 12. 7. cit, *Et convertetur pulvis in terram ſuam, & revertetur ſpiritus ad Deum qui dedit eum*. Cum hoc Salomon dixiſſet, aperte docuit quod Deus pulveri, quem ad creandum hominem de terra tulerat, ſpiritum præſtitit non habenti. Ideo autem tantum ſpiritum ad Deum reverti dicitur, licet utriuſque ſit creator Dominus, tam carnis quam ſpiritus, quoniam non ex ſuppoſita materia & ſpiritum creat, ſicut & corpus: & iterum, quod una cum Deo homo videtur operari ad nativitatem corporis procreandi, ſpiritum autem ſolus procreat Deus, quippe cum hominum quidem ſit ſubminiſtrare materias, Dei autem creare hominem. Quod autem Deus eſt qui format ea quæ in uterum femina jaciuntur; ſicut etiam cetera diverſa vivificat, quæ ab agricolis ſeruntur in terram, teſtis eſt beatus Job cum dicit ad
Job. 10. 8. Deum, *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me*. Eadem etiam David Propheta dicit. Ruſſus etiam Deus Hieremiæ Prophetæ ſic di-
Hier. 1. 5. cit, *Priuſquam te formarem in utero cognovi te*. Similiter autem Iſaias Propheta de populo, qui Jacob nomine vocabatur, inter cetera etiam ſic
Iſa. 44. 24. dicit: *Dominus qui redemit te, & qui formavit te ex utero*. Apertius autem etiam beatus Paulus ad Hebræos ſcribens docet, quod non ſicuti corpora ex ſucceſſione deſcendunt, ſic etiam
Heb. 12. 6. ſpiritus, hoc eſt noſtræ animæ, cum dicit. *Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reverebamur, non multo magis obtemperabimus patri ſpirituum, & vivemus?* Quoniam Deus cum benediceret primis hominibus, hoc eſt Adam & Evæ, dixis, Creſcite & multiplicamini, & implete terram, hac de cauſa parentes patres carnis Apoſtolus nominavit. & quoniam non ex ſuppoſita materia creatas a Deo animas habemus,
a ideo Deum patrem [a] ſpiritum appellavit. Cuncta igitur ſicut primitus creata ſunt, ſic etiam per dies ſingulos procreantur, alia quidem ex ſuppoſita materia, ſicut animalium irrationalium animæ, alia autem non ex ſuppoſita, ſicut hominum animæ. Sed & de anima nobis ſufficienter dictum.

A XXIX. Illos igitur primos homines, Adam dico & Evam, licet [b] immortales ſecundum animam creatos eſſe dixerim, mortales vero ſecundum corpus, nunquam tamen mortem guſtaſſent, [c] ſi quidem mandatum Dei ſervare voluiſſent, ſicut beatus Enoch meruit. Hic namque licet mortalis eſſet, tamen translatus eſt ut mortem penitus non videret. Quod autem mortales ſecundum corpus creati ſunt Adam & Eva, ut dixi, teſtis eſt Moyſes cum dicit, *Et plantavit Deus paradiſum in Edem ad orientem, & poſuit ibi hominem quem plaſmavit. & produxit adhuc de terra omne lignum pulchrum ad viſum, & bonum ad edendum, & lignum vitæ in medio paradiſi, & lignum ad cognoſcendum bonum & malum*, Nunquam vero Deus lignum vitæ in paradiſo plantaſſet, ſi quidem Adam immortalis ſecundum carnem creatus fuiſſet. Ruſſus autem ſi Adam & Eva immortales eſſent ſecundum carnem creati, nunquam audiſſent a Deo, *Creſcite & multiplicamini, & implete terram*. Nam qui manducare, & bibere, & coire, creſcere, & terram implere juſſi ſunt, hi penitus immortales eſſe non poterant. ſicut etiam Dominus noſter Jeſus Chriſtus docens Sadducæos dicebat. *Filii ſæculi hujus nubunt & traduntur ad nuptias. Illi vero qui digni habebuntur ſæculo illo & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores. Neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis ſunt*.

(Right-margin references: b; c; Gen. 2. 8.; B; Gen. 1. 28.; Luc. 20. 34.; C)

XXX. Probatum eſt ſufficienter, ut reor, hominem ſecundum carnem creatum eſſe mortalem, aperte Domino docente mortales eſſe eos qui coitu tali nuptiiſque lætantur. Unde Enoch qui placuit Deo, poſtquam diverſis ex uxoribus liberos procreavit, translatus eſt, ut mortem penitus non videret. ſicut etiam beatus Paulus Hebræis ſcribens dicit, *Fide Enoch translatus eſt* Hebr. 11. 5.
ne videret mortem, Nam ante translationem Deo placuiſſe perhibetur. Sic igitur poſſumus dicere etiam de Adam & Eva, quod ſi præceptum
D Dei mandatumque ſervaſſent, etiam poſt liberorum procreationem, guſtato ligno vitæ, immortales jugiter permanſiſſent, non egentes in poſterum victus, & incrementi vel nuptiarum. Sin vero quidam imperitia capti in eadem perſeverant, dicentes quod Adam & Eva, ſemel accepta licentia comedendi ab omni ligno quod erat in paradiſo, præter unum tantum quod a Deo fuerat interdictum, cum inter omnia etiam de ligno vitæ comediſſent, immortalitatem conſequerentur, diſcant quod qui immortalis factus eſt cibo penitus non eget. Adam igitur & Eva, ſiquidem immortales naturaliter eſſent, nunquam de ligno guſtaſſent, quod a Deo prohibitum fuerat. Quippe cum immortales deſiderium eſcæ non habeant, ſicut etiam beatus Paulus teſtatur hoc modo, *Non eſt regnum Dei ci-* Rom. 14. 17

---

a M S. *Spirituum appellavit*.

b *Immortales mortales*) Hinc Theophilus Alexandrinus in Codice quem diximus 210. Μέσος οὖν ὁ ἄνθρωπος ἦν δ' ὁ ἐγένετο. οὔτε θνητὸς ὁλοσχερῶς, οὔτε ἀθάνατος παντελῶς, δεκτικὸς δὲ ἑκατέρων. *Medius*, inquit, *inter duos homo factus fuerat; nec mortalis omni ex parte, nec totus immortalis, ſed capax utriuſque*. Copioſe autem & eleganter eadem edisſeruerat Theophilus alter, libro 2. ad Autolycum, his verbis. Οὔτε φύσει θνητὸς ἐγένετο, οὔτε ἀθάνατος. εἰ γὰρ ἀθάνατον αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐπεποιήκει, θεὸν αὐτὸν ἐπεποιήκει. πάλιν εἰ θνητὸν αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἐδόκει ἂν ὁ Θεὸς αἴτιος εἶναι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Οὔτε οὖν ἀθάνατον αὐτὸν ἐποίησεν, οὔτε θνητὸν, ἀλλὰ δεκτικὸν ἀμφοτέρων. ἵνα ῥέψῃ ἐπὶ τὰ τῆς ἀθανασίας, καὶ τηρήσας τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, μισθὸν κομίσηται παρ' αὐτοῦ τὴν ἀθανασίαν. εἰ δὲ αὖ τραπῇ ἐπὶ τὰ τοῦ θανάτου αὐτὸς ἑαυτῷ αἴτιος ᾖ τοῦ θανάτου. ἐλεύθερον γὰρ καὶ αὐτεξούσιον ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. *Nec natura mortalis factus eſt, nec immortalis. Immortalem quippe ſi feciſſet, Deum illum feciſſet: ſi mortalem rurſus illum feciſſet, mortis ejus auctor & cauſa videretur. Nec immortalem igitur illum fecit, nec mortalem, ſed utriuſque capacem: ut ad immortalitatem vergeret, Deique mandatum ſervando, mercedem ab eo acciperet immortalitatem. Quod ſi ad mortem converteretur, ſibimet mortis auctor foret. liberum ſiquidem & ſui juris hominem Deus creavit*.

c *Si mandatum Dei ſervare voluiſſet*) At Pelagius Adam dicebat, ſive peccaſſet, ſive non peccaſſet, moriturum fuiſſe. Non potuit igitur, quod præfati ſumus, libri hujus auctor haberi, quod ſuſpicati ſunt in cenſura ſua Corbeienſes.

bus

bus & potus. Regnum autem Dei mortalium non
eſt, ſed immortalium, ſicut etiam Dominus noſter
Luc. 20. 35. Jeſus Chriſtus docuit dicens, *Qui autem digni habebuntur ſæculo illo & reſurrectione ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt uxores. neque enim ultra mori poterunt. æquales enim Angelis ſunt*. Adam igitur & Eva, ſi quidem mandatum Dei ſervaſſent, nunquam profecto guſtaſſent mortem.
Mandato autem minime ſervato, non ex immortalibus mortales facti ſunt, ſed cum mortales eſſent, promiſſa ſibi a Deo immortalitate ſemetipſos alie-
Gen. 3. 19. narunt. Unde Adam audivit à Deo, *Terra es, & in terram ibis*. id eſt, corruptibilis es, & in corruptelam ibis, cum jam indignus eſſet de ligno vitæ manducare & perpetuo vivere. Ut autem rurſus dicam quod Adam & Eva, ſi in ſervando mandato Dei perſeveraſſent, non habuiſſent diſcretionem manducandi de ligno vitæ, uſque ad illud videlicet tempus, quo Deus ipſis revelaturus erat: qua ex cauſa etiam a ceteris lignis fuerat ſeparatum, cum in medio eſſet paradiſi poſitum, ubi etiam lignum illud, quod ſcientiam habebat boni & mali, fuerat conſtitutum, ut interdictum lignum tangere metuentes, etiam a licito caverent manducare: Nam
Gen. 3. 22. hoc etiam Deus aperte docuit, dicens: *Ecce Adam factus eſt quaſi unus ex nobis ad cognoſcendum bonum & malum. Et nunc ne forte tendat manum, & tollat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum*. In quo dixit Deus, *Ecce factus eſt cognoſcens bonum & malum*, &, *nunc ne forte tendat manum*, oſtendit quod antequam experiretur mali ſcientiam, non poterat ex ſemetipſo intelligens acceptum de ligno vitæ ſumere. Et non mirum, cum etiam Adam di-
Gen. 2. 23. xerit, cum de uxore prophetaret hoc modo, *Hæc vocabitur mulier, quia ex viro ſuo ſumpta eſt, & propter hoc derelinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori, & erunt ambo in carne una*.

XXXI. Non ſolum hoc, ſed etiam cum audiſſent Deum ſibi dicentem Adam & Eva, Creſcite & multiplicamini & implete terram; ante inobedientiam quid eſſet liberorum creandorum cupidi-
Gen. 2. 25. tas penitus ignorabant. Dicit enim Moyſes, *Erant autem ambo nudi*, tam Adam, quam uxor ejus, & *non erubeſcebant*. Nam Moyſes hoc dixit, quaſi illi incontinentiæ cæcitate decepti, pudorem ſpernerent nuditatis: ſed oſtendit eos tanquam infantes necdum cupiditatem coeundi habere. Unde poſt prævaricationem nuditate perſpecta, non totius dico corporis, ſed illius partis, quam etiam Cham Noe dormiente viderat, tunc demum creandorum liberorum cupiditatem adepti, & intelligentes nuditatem ſuam, ficorum foliis veretenda texerunt.

a XXXII. [a] Deus igitur conſulens hominibus, cum ſciret eos ad malitiam pronos, & voluptatum ac deſideriorum carnis amatores. & vellet ad ho-
b neſtam potius revocare virtutem, [b] ſinit uſque ad tempus aliquod dominationi mortis addici. Quippe cum nihil aliud noſcet tam facile homines coercere poſſe quam mortem, mortis enim metu plerumque multi a malitia penitus abſtinere noſcuntur. Unde mundanæ leges non aliter poſſunt pleraque hominum vitia reſecare, niſi interminatione mortis & pœnæ. Omnes enim hujuſce vitæ communis amore detenti, cavent peccatorum præſtare cauſas, ne carere ea delinquentes propria voluntate credantur. Non igitur hominibus mortem datam pro malorum vice dicimus, ſicut ratiocinantur indocti, ſed ad [c] delendam mentis pravita- c
tem. Nam ſi victuri perpetuo homines eſſent, nunquam profecto eorum malitia finiretur. Rurſus etiam cur pro malorum viciſſitudine mortem datam eſſe credam, cum ſi quis centum homines fere vel amplius occiderit tunc, & tantis homicidiis exæquare nullam valeat ultionem?

XXXIII. Non igitur malignis tantum hominibus, ad delendam eorum pravitatem, bona mors eſſe dicitur, ſed etiam juſtis utilis. Sicut enim malus peccare deſinit hac luce privatus, ſic etiam ju-
ſtus dormiens aſſiduis [d] impugnationibus, afflictio- d
nibus, & miſeriis animi liberatur. Soluto enim proprio corpore juſti anima ultra nullis poſtea premetur anguſtiis, non miſeriis animi ſubjacebit, non neceſſitates videbit, non perſecutiones ſuſtinebit, non ultra inſurgentia ſibi carnis vitia patietur, non ultra urgebit in dies ſingulos agmen ſuggeſtionum malarum, non ad luctam nudabitur. Nihil ſecum trahens ſæcularium ſollicitudinum, non carnis maceratur abſtinentia cauſa certaminum. non ultra certat, non curſu contendit aut cæſtu. non jam luctatur cum principatibus ac poteſtatibus, ſpiritibuſque nequitiæ. ſed ſtadium ei ſolutum eſt, certamen deſtitit, & adepta victoria ad percipiendam coronam juſtitiæ protinus properat, beatam
in cælis & [e] æternam metam conſequi, cum rece- e
perit immortalem carnem ſuam. [f] Idem autem & f
beatus Paulus, talia bella perſpiciens, quæ ab inviſibilibus inimicis juſtis hominibus indicuntur, metuens ne quorundam forte prudentiam aut malitia commutaret, aut dolus ſanam falleret mentem, provocandæ virtutis gratia, ſuadebat ut omnes hanc vitam ſpernerent temporalem, utique ſic
dicens, *Audentes igitur ſemper, & ſcientes quo-* 2. Cor. 5. 6.
niam dum ſumus in corpore, peregrinamur a Domino. Unde peregrinari volens a corpore, & finem imponere properans certamini ſuo, & in præſentiarum eſſe cupiens apud Deum, vociferatur di-
cens: *Ego enim jam delibor, & tempus reſolutio-* 2. Tim. 4. 6.
nis meæ inſtat. Certamen bonum certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi, in reliqua repoſita eſt mihi juſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex. non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt adventum ejus. Solet etiam beatus Job malorum omnium ſolutionem mor-
tem ſæpius appellare, cum dicit, [g] *Mors viro re-* g
quies. concluſit enim Deus contra ipſum. Job.

XXXIV. Sin autem nonnulli dicere voluerint, quomodo fieri poteſt ut mors homini requies ſit,
cum beatus David dixerit, *Mors peccatorum peſſi-* Pſal. 33. 22.
ma? diſcant non ideo ſic dictum eſſe, mors pec-
catorum peſſima, quaſi [h] peccatis etiam termi- h
nus imponatur ac finis, ſed quod poſt mortem delictorum ſuorum cauſa graviſſimas ipſi ſubeunt ultiones. Similiter autem beatus Job ſicut requiem ſic etiam ſomnum mortem nominare conſuevit, cum
dicit: *Quare ubera ſuxi? nunc utique dormiens quie-* Job. 3. 12.

a *Deus conſulens hominibus*) De bono mortis extat liber ſancti Ambroſii, qui & in aliis paſſim plurimus eſt in hoc argumento. Remedium hanc videri, non pœnam, oſtendit lib. 2. de Abel & Cain cap. 10. *Nam ſi innocentes*, inquit, *moriuntur qui gradum a peccatis revocare noluerunt, vel inviti tamen finem non natura ſed culpa adipiſcuntur, ne plura delinquant, quibus vita fomes eſt delictorum. Si autem bonæ ſpei compotes ſunt, migrare magis quam deficere credendi ſunt*. Et De bono mortis cap. 7. *Gravius eſt ad peccatum vivere, quam in peccato mori. quia impius quamdiu vivit peccatum auget: moriatur, peccatum deſerit. Plerique criminum ſuorum abſolutione lætantur. Emendaturi ſunt, recte: ſi perſeveraturi in eis, ſtulte. quia longe illis plus damnatio profuiſſet, ne incrementa facerent peccatorum*.

b MS. *Sinit uſque ad tempus aliquod dominationi mortis addici*.

c MS. *Delendam penitus pravitatem*.

d MS. *Impugnationum Afflictationibus*.

e MS. *Æternam vitam conſequi*.

f MS. *Ideo autem*.

g MS. *Mors viro requies*.

h MS. *Peccatis eorum terminus*.

*ſerem, & ſomas ſecuritate frueter cum regibus can-
ſiliariis terra, qui gloriabantur in gladiis, aut cum
principibus, quibus multum fuit aurum.* Porro Iſa-
ias Propheta, cum juſſus a Domino regem Babylo-
nis mortuum lamentaretur, communem banc &
temporalem mortem ſomnum nominavit, dicens,
Iſa. 14. 7. *Omnis terra clamaecam lætitia, & ligna Libani ſu-
pra te gratulata ſunt, & cedri Libani dicent, Ex
qua tu dormiſti, non aſcendit qui ſuccidat nos. In-
fernus ab imis amaritudine captus eſt accurrens tibi.*
Dan. 12. 2. Pariter etiam Daniel Propheta dicit, *Et multi dor-
mientium in terra e pulvere ſurgent, iſti in vitam
æternam, & iſti ad approbrium & ad confuſionem æ-
ternam.* Idem autem etiam beatus Paulus docet,
1. Theſ. 4. 13 cum dicit, *Nolumus autem ignorare vos fratres de
dormientibus, ut non contriſtamini ſicut & ceteri qui
ſpem non habent. Si enim credimus quod Jeſus mor-
tuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt
per Jeſum adducet cum ea.* Multis igitur teſtibus e-
docti, quod mors iſta communis mala non ſit, jam
longe valere dicamus qui mortem malam appellant.

XXXV. Dicimus autem quod in bonum Deus
præſtitit primo homini Adam ſudores pariter ac la-
bores, quos de terra pateretur. quippe cum non a-
liter inviſibiles inimicos, contra quos habemus con-
tinuam luctationem, veneranda fide ſuperare poſſi-
mus, niſi corporis laboribus fatigati. His enim do-
cemur per divinam ſcripturam noſmetipſos hoſtium
fallacia liberare, & aut ſalvam cuſtodire virtutem,
a aut amiſſam perinde [a] renovare. Sic enim beatus
David virtutem quam perdiderat recuperare feſti-
Pſal. 50. 19 nans docet dicens, *Sacrificium Deo ſpiritus contri-
bulatus. cor contritum & humiliatum Deus non
Pſal. 7. 7. ſpernet.* Et iterum, *Laboravi in gemitu meo, lava-
bo per ſingulas noctes lectum meum, in lacrymis meis
Pſal. 108 24 ſtratum meum rigabo.* Et iterum. *Genua mea infir-
mata ſunt præ jejunio, & caro mea mutata eſt pro-
pter oleum.* Docens etiam quemadmodum virtutem
Pſ. 34. 13. ſervare debeamus dicit, *Ego autem cum mihi mole-
ſti eſſent, induebam me cilicio, & humiliabam in je-
junio animam meum.* Similiter autem Dominus no-
ſter Jeſus Chriſtus diſcipulos ſuos docebat non ali-
ter aut ſalvam, ut dixi, ſervari, aut perditam re-
vocari poſſe virtutem, niſi per labores corporis &
Matth. 7. 13 dolores. Sic enim ait, *Ingredimini per anguſtam por-
tam, quia lata porta & ſpatioſa via quæ ducit ad
interitum. multi ſunt qui ingrediuntur per eam,
quia anguſta porta & arcta via quæ ducit ad vitam,
& pauci ſunt qui inveniunt eam.* Ideo & beatus
Paulus cum rogaret Dominum, ut ab ipſo penitus
ille diſcederet, qui ſtimulum carnis infigere cona-
batur, non impetravit, ſed magis audivit a Domi-
1. Cor. 12. 9. no, *Sufficit tibi gratia mea. virtus enim in infirmi-
tate perficitur.* Unde lætus poſtea dicebat, *Liben-
ter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabi-
tet in me virtus Chriſti. Propter quod placeo mihi in
infirmitatibus meis, in contumeliis, in neceſſitatibus,
in perſecutionibus, & anguſtiis pro Chriſto. Cum e-
nim infirmor tunc potens ſum.* Ideo autem docens,
2. Cor. 4. 16. dicit, *Propter quod non deficimus. Sed licet is
qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen is qui
intus eſt renovatur de die in diem. Nam quod in præ-
ſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ,*

A *ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus
operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ
videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim viden-
tur temporalia ſunt, quæ autem non videntur æter-
na ſunt.* Sic igitur dicimus primos homines, Adam
& Evam, a peccato ſuo fuiſſe ſalvatos per labores
corporis & dolores, quos eis Dominus præſtiterat,
pro beneficio ſcilicet animarum. Unde poſtea nuſ-
quam facit eorum divina ſcriptura quaſi peccave-
rint mentionem.

XXXVI. Quod autem Deus dimiſerit eis pec-
catum, ſicut etiam Cain qui primum peccaverat
indulſit, cum dixiſſet ad eum, *Peccaſti, quieſce, ad* Gen. 4. 7.
te reverſio ejus, hoc eſt peccati, *& tu dominaberis
ei*, aperte Moyſes oſtendit per humanitatem ſeu
B miſericordiam, quam Deus ipſis poſtea libenter in-
dulſit. Quid enim dicit Moyſes? *Et fecit Dominus* Gen. 3. 21.
*Deus Adam & uxori ejus tunicas pelliceas & ve-
ſtivit eos.* Nam ſi Dominus ipſis peccatum non di-
miſiſſet, nunquam profecto per ſemetipſum veſti-
ret eos tunicis, [b] quibus illis ipſe perfecerat. Ne b
quis igitur eaſdem pelliceas tunicas quas habuerunt
humanum corpus exiſtimet, [c] ſicut impius Orige- c
nes expoſuit. Nam ante iſtas quas dixi pelliceas
tunicas ipſe Adam carnem habere ſe docuit dicens,
Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Gen. 2. 23.
Pelliceas igitur tunicas datas a Deo fuiſſe dicimus
propter aſperitatem vitæ, vel quod tanquam ſe ex-
ercentibus ad virtutem eas dabat quæ congruæ vi-
C debantur, ut diſcerent non aliter poſſe vincere in-
viſibiles inimicos, niſi laboribus corporis. Et quod
poſt prævaricationem, quam in paradiſo admiſerat,
perſeveravit jam in poſterum uſque ad finem vitæ
ſuæ obtemperans Deo, teſtis eſt Salomon, cum de
ſapientia ejus, quæ ipſum in timore Dei ſervavit,
diceret hoc modo, *Hæc primum fictum patrem or-* Sap. 10. 1.
*bis terrarum, cum ſolus creatus eſſet, cuſtodivit, &
liberavit a delicto.* [d] *dedit autem & fortitudinem* d
dominandi omnibus. Similiter autem etiam de ſalu-
te Evæ beatus Paulus docens ita dicit, *Adam enim* 1. Tim. 2. 13.
*primus formatus eſt, deinde Eva, & Adam non eſt
ſeductus, mulier autem ſeducta in prævaricatione
fuit. Salvabitur autem per filiorum generationem,
D ſi permanſerint in fide &* [e] *diſcretione & ſanctifica-* e
tione cum ſobrietate.

XXXVII. Quod dixit, *per filiorum generatio-
nem*, cum filiorum generatione ſignificavit. Solet
enim divina Scriptura præpoſitiones plerumque mu-
tare. Teſtis eſt Patriarcha Joſeph de ſomnio ad Eu-
nuchum dicens, *Non per Deum explanatio ejus*, id Gen. 2. 23.
eſt, non a Deo. Similiter autem etiam beatus Pau-
lus cum ad Hebræos ſcriberet, dicit, *Per quem et-* Heb. 1. 2.
iam fecit ſæcula, pro eo quod eſt, cum quo etiam
fecit ſæcula. Neque enim ſubminiſtratorem dici-
mus patris eſſe filium, propter hoc dictum quod
eſt, *per quem etiam fecit ſæcula*, ſed magis coope-
E ratorem. Non ergo Eva propter liberos ſalvabitur
ſuos, neque ejus ſuboles matris cauſa damnabitur,
aut patris Adam, ſicut imprudentium æſtimat opi-
natio. Nam unuſquiſque hominum, quaſi liberi ar-
bitrii ſit, ex ſuorum qualitate geſtorum, aut lau-
dandus nimis, aut vituperandus habebitur. Simi-
li modo etiam in die judicii, aut juſtificandus

a MS. *Revocare.*

b *Quibus illis ipſe perfecerat* Latini ſermonis ratio poſtu-
labat ut *quas* diceret. Itaque manifeſtus eſt Helleniſ-
mus, unicus fortaſſe in hoc genere, ſed aliorum gene-
rum alia ſunt plurima, quæ tranſlatum ex Græcis li-
brum oſtendant.

c *Sicut impius Origenes expoſuit.*) De hac Origenis ex-
poſitione ſcribit Epiphanius ad Joannem Hieroſolimita-
num Epiſtola 60. apud Hieronymum. *Præterea frivolam e-
jus expoſitionem ſuper tunicis pelliceis, quanto conatu, quantiſ-
que egerit argumentis, ut tunicas pelliceas humana eſſe corpora
crederemus; qui inter multa ait, Numquid coriarius aut ſcordi-
ſcarius erat Deus, ut conficeret pelles animalium, & conſueret
ex eis tunicas pelliceas Adam & Evæ? Manifeſtum eſt ergo*, in-
quit, *quod de corporibus noſtris loquatur. Et ſi hoc ita eſt, quo-
modo legimus ante pelliceas tunicas, & ante inobedientiam & de
paradiſo ruinam, Adam loquentem, non ſecundum allegoriam,
ſed vere, Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea?* Gen. 2. 23.
Et paulo poſt. *Aut quæ corpora contegebat Adam & Eva fo-
liis ficus poſtquam comederunt de arbore vetita?*

d MS. *Dedit autem ei fortitudinem.*

e MS. *Dilectione & ſanctificatione cum ſobrietate.*

Digitized by Google

erit, aut ſupplicio ſubjungandus, ſicut & bea-
2. Cor. 5. 10. tus Paulus docet ita dicens, *Omnes enim nos ma-
nifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat
unuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſive bo-
num ſive malum.*

a XXXVIII. [a] Quod autem liberi non pro paren-
tibus puniantur, neque parentes pro liberis, a-
perte rurſus edocuit Deus, cum ad Moyſen
Deut. 24. 16 prophetam diceret, *Non morientur patres pro
filiis neque filii pro parentibus, unuſquiſque in
peccato ſuo morietur.* Porro autem arguens Deus
imprudentiam filiorum Iſrael, eo tempore quo
apud Chaldæos ſecundum ſcelera ſua captivi e-
rant, & cauſabantur non de ſe penitus, ſed
de parentibus ſuis, quaſi illi totius eorum ne-
fandi ſceleris fuiſſent cauſa, Deum de captivi-
tate ſua criminabantur injuſte, cum dicerent,
Via Domini non eſt recta, quoniam patres noſtri
comederunt uvam acerbam, & filiorum dentes ob-
ſtupuerunt, dicit ad eos per Hiezechiel prophe-
Ezech. 18. 3. tam, *Vivo ego, dicit Dominus, ſi ultra fuerit
jam dicta parabola iſta in Iſrael, quoniam omnes
animæ meæ ſunt, ſicut anima patris, ſic & anima
filii meæ ſunt: anima quæ peccat, ipſa morietur.* Et
iterum, *Filius*, inquit, *non accipiet iniquitatem
Ezech. 18. 20 patris, neque pater accipiet iniquitatem filii.* Et
iterum, *Unumquemque veſtrum ſecundum viam
Ibid. 32. ſuam judicabo vos domus Iſrael, dicit Dominus.*
Cum dixiſſet Deus, *Vivo ego, ſi ultra fuerit di-
Ezech. 18. 3. cta parabola iſta in Iſrael*, aperte docuit non eos
in eadem imprudentia permanere.

XXXIX. Poſt hæc igitur Dei teſtimonia, in-
ſaniunt qui per unum hominem Adam omnem
orbem terrarum iniquitatis flagitiorumque con-
demnant. Nam qui hæc dicunt, aut injuſtum
Deum pronuntiunt, aut certe Deo diabolum
æſtimant fortiorem, eo quod naturam, quam
Deus creavit bonam, eam diabolus per prævu-
ricationem Adam & Evæ malum potuerit effi-
cere, ſi quidem prævaricatione primi hominis
Adam, & ejus uxoris Evæ, omnes homines pec-
cato obnoxii ſunt. ſemetipſos profecto debent a-
gnoſcere eſſe cupidos delictorum, quippe cum
ſint ipſi voluptatum amatores, & carnis, non
debent eorum cauſas aliis adnectere, quorum
ipſi videntur fuiſſe auctores. Aut certe dicunt
nobis qui ſeſe eſſe prudentes exiſtimant, neque
ea quæ dicunt intelligere poſſunt, neque de
quibus diſputant ſentire noſcuntur, cur Adam &
Eva, cum primo ceciderint, ſecundo cadere mini-
me appoſuerunt, ſi eorum natura ex prævarica-
tione facta peccatrix a malis ſe penitus abſtine-
re non poterat. Neque enim meminit uſquam
divina Scriptura quaſi ipſi ſecundo peccaverint,
ſicuti de Cain, quod ſecundo peccavit narrare
non diſtulit. Quippe cum etiam de Abel, quod
a peccatis fuerit alienus aperte docuerit. Quid
vero etiam de Enoch atque Elia dicent, quod
cum bene placuiſſent Deo, tranſlati ſunt ut

A mortem penitus non viderent, non ab Adam
prævaricatione prohibiti permanere immortales,
cum per eoſdem clare docuerit unigenitus Deus
ante carnalem adventum ſuum ſpem ipſam re-
ſurrectionis? Quid etiam de Noe dicent, quem
Deus juſtum eſſe teſtatur? necnon etiam cum
ſuis omnibus hic eandem ſalutem meruis, quam
nos quoque per baptiſma promeremur, ſicut bea-
tus Petrus in ſua Epiſtola docet, cum dicit,
In quo & his qui in carcere erant ſpiritibus ve- 1. Pet. 3. 19
*niens prædicavit, qui increduli fuerant aliquan-
do, expectabat Dei patientia in diebus Noe, cum
fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo ani-
mæ ſalvæ factæ ſunt per aquam, quod & vos nunc
ſimili forma ſalvos facit baptiſma.*

B XL. Sin vero, ut ipſi aſſerunt propter pec-
catum Adam moriuntur infantes, dicant nobis
cur ſtatim baptizati mortem guſtare permittun-
tur? Quippe cum omnes qui baptizati ſunt, &
propter hoc filii Dei facti, peccatum habere non
[b] poſſunt. Et ſi quidem propter peccatum Adam b
baptizantur infantes, qui ex parentibus Chri-
ſtianis nati ſunt, baptizari minime [c] debebunt, c
& quaſi ſancti perinde haberentur, quia de pa-
rentibus ſunt fidelibus procreati, ſicut beatus
Paulus docet hoc modo dicens, *Alioquin filii ve-* 1. Cor. 7. 14.
ſtri immundi ſunt, nunc vera ſancti ſunt. Simili-
ter autem etiam beatus Joannes dicit de pro-
creandis filiis, quia ſimul atque naſcuntur il-
luminationem ſanctificationis ab unigenito Ver-
C bo percipiunt, cum dicit, *Erat lux vera, quæ* Joan. 1. 9.
illuminat omnem hominem venientem in mundum.
Baptiſma igitur infantes non propter peccata
percipiunt, ſed ut ſpiritalem procreationem ha-
bentes, quaſi per baptiſma in Chriſto creentur,
& ipſius regni cæleſtis participes fiant, ſicut
beatus Paulus docet hoc modo, *Si qua in Chri-* 2. Cor. 5. 17
ſto nova creatura. Et iterum, *Si autem filii &* Rom. 8. 17.
*hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem
Chriſti.* Unde Cornelius, qui teſtimonio Dei ju-
ſtitia nitebatur, quique baptiſma ſpiritus ſicut
& Apoſtoli perceperat, & ſancti Spiritus parti-
ceps erat, quo in ſe inhabitante peccatum pe-
nitus habere non poterat, neceſſario tamen etiam
illo baptiſmate, quod per aquam traditur, di-
D gnus habitus eſt, ut ſecundum beatum Paulum
complantatus propter mortem ſimilitudinis Chri-
ſti, etiam ipſius reſurrectionis cohæres exiſteret.

XLI. Quia igitur quidam ſcripturarum in-
ſcientia divinarum, in nefariam & injuſtam de
Chriſto vocem audent erumpere, aſſerentes eum
pueros minime baptizatos [d] æterni ignis pœnæ d
deputare, qui aſſolet in ſcripturis gehenna no-
minari: diſcant ex divinis ſcripturis, quod ignis
æterni pœna innocentibus, ac penitus peccatum
ignorantibus, præparata non ſit, ſed eis qui
legem Dei prævaricati noſcuntur, ſicut beatus
Paulus docet hoc modo, *Scimus quoniam quæ-* Rom. 3. 19.
cunque lex loquitur, his qui in lege ſunt

a *Quod liberi non pro parentibus puniantur*] Aperte de-
inceps originale peccatum & parvulorum baptiſma im-
pugnat. quæ duo poſtmodum hæreſis Pelagianæ capi-
ta fuerunt. Quare non immerito hic admonet cenſu-
ra Corbeienſis, *Sollicite lege, vide quid lateat.* Quod ve-
ro hinc confici putant, Rufino adſcribi hunc librum
non potuiſſe, frivolum erit, ſi verum eſt quod Cæ-
leſtius in Actis Carthaginenſibus reſpondiſſe dicitur ſe
a Rufino didiciſſe quod peccati tradus non ſit, quem-
admodum ex Actis ipſis recitat Auguſtinus, *De pec-
cato originali cap.* 3. Cæleſtius dixit, *De tradice peccati
me dubium eſſe: ita tamen, ut cui donavit Deus gratiam
peritiæ conſentiam, quia diverſa ab iis audivi, qui utique
in Eccleſia catholica conſtituti ſunt Preſbyteri.* Paulinus
Diaconus dixit, *Dic nobis nomina ipſorum.* Cæleſtius di-
xit, *Sanctus Rufinus Romæ qui manſit cum ſancto Pam-
machio. Ego audivi illum dicentem quod tradux peccati non
ſit.* Sed hoc omiſſo alia non deſunt, ut præfati ſu-
mus, cur opus hoc Rufino vel Pelagio minime con-
veniat.

b MS. *Poſſint.*

c MS. *Debeant.*

d *Æterni ignis pœna deputare*) Quoſnam præcipue
deſignet incertum eſt: hoc exploratum, hæſiſſe ali-
quando in hac ſalebra S. Auguſtinum: cui etſi durum
id videbatur, non dubitavit tamen parvulos quoque,
qui ſine baptiſmo exirent, in hac damnatione, ſed
omnium mitiſſima & leviſſima futuros. Verum in Au-
guſtinum, qui poſterior, noſtra ſententia, fuit, hæc
cadere non poſſunt.

Ibidem 20. *loquitur*, Et iterum, *Per legem enim cognitio*
Rom. 4.15. *peccati*. Et iterum, *Ubi enim non eſt lex, nec*
Rom. 5.13. *prævaricatio*. Et iterum, *Peccatum autem non*
Rom. 7. 8. *imputatur cum lex non eſt*. Et iterum, *Sine le-*
ge enim peccatum mortuum eſt. ego autem vive-
bam ſine lege aliquando. Similiter & Deus Moyſi
Num.14.21. de juvenibus legem condens dicit, *Vivo ego, &*
vivit nomen meum, & implevit gloria Domini om-
nem terram, quia omnes viri qui vident gloriam
meam, & ſigna quæ feci in Ægypto, & in deſerto
5 *iſto, &* [a] *tentaverunt me decies, & non audierunt*
vocem meam. quoniam non videbunt terram quam
juravi patribus eorum, niſi filii eorum qui ſunt me-
cum hic hodie, quicunque neſciunt bona nec mala.
omnis juvenis expers, his dabo terram. Pariter et-
iam Dominus noſter Jeſus Chriſtus de parvulis do-
cet, quod ab omni peccato ſint alieni, cum dicit,
Matt. 18.3. *Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficia-*
mini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cælo-
Marc.10.14 *rum*. Et iterum ad diſcipulos ſuos dicit, *Sinite*
parvulos venire ad me, & nolite prohibere eos. ta-
lium enim eſt regnum Dei. Amen dico vobis, qui-
cunque non acceperit regnum Dei ſicut parvulus,
non intrabit in illud. Similiter autem etiam bea-
1.Cor.14.15 tus Paulus dixit, *Nolite pueri effici ſenſibus, ſed*
malitia parvuli eſtote. Et iterum de Eſau & Ja-
Rom. 9. 11. cob docet ſic dicens, *Cum necdum nati eſſent,*
nec aliquid feciſſent boni vel mali. Pueri igitur,
ſicut ipſa divina ſcriptura perdocuit, quaſi pe-
nitus innoxii, neque malitiam prorſus experti,
boni etiam vel mali diſcretionem ignorantes,
ignis æterni pœnæ minime mancipantur. quip-
pe cum ignis æternum ſupplicium impiis & pec-
catoribus præparatum eſt. Sed & iſti quidem
cum ſua imperitia dimittantur.

XLII. Rurſus autem docentur, quod in noviſ-
ſimo dierum unigenitus Deus Verbum, volunta-
te Patris & Spiritus ſancti, complacuit homo fie-
ri. Et quod voluntate patris factus eſt aperte
Gal. 4. 4. docuit beatus Paulus ita dicens, *At ubi venit*
plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum fa-
ctum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui
ſub lege erant redimeret, & adoptionem filiorum
reciperemus. Et quod etiam filius volens factus
eſt homo, ſimiliter beatus Paulus edocuit di-
Philip. 2. 6. cens, *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam*
arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetip-
ſum exinanivit formam ſervi accipiens. Et quod
voluntate pariter Spiritus ſancti factus eſt ho-
mo, teſtis eſt Angelus, qui virgini Mariæ e-
Luc. 1. 35. vangelizavit, ſic dicens, *Spiritus ſanctus veniet*
ſuper te, & virtus altiſſimi obumbravit te. Ideo
quod naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Et
iterum in ſomnis idem Angelus ait ad Joſeph,
Matt. 1.20. *Nam quod naſcetur ex ea de Spiritu ſancto eſt.*
Matth.1.18 Similiter autem beatus Matthæus dicit, *Inven-*
ta eſt in utero habens de Spiritu ſancto.

XLIII. Factus igitur homo unigenitus Deus
Verbum, ex Maria quidem ſemper virgine cor-
pus accipiens, [b] animam rationabilem ſibi cre- b
ando, ejus ſubſtantiæ [c] cujus noſtra eſt, ex ip- c
ſa ſemper virgine naſcitur homo, ſicut Iſaias
prophetando dixit, *Ecce Virgo in utero accipiet* Eſa. 7. 14.
& pariet filium. Semper autem virginem dixit
ſanctam Mariam, quoniam ſicut virgo concepit,
ſic etiam virgo permanens peperit. Nam quo-
modo ſignum quod datum eſt a Deo Achaz ve-
rum erit? Si igitur non permaneret virgo poſt
partum, & quod virgo concepit minime creden-
dum eſt. Quid enim dicit Evangeliſta de Jo-
ſeph? *Et non cognovit eam donec peperit filium* Matth.1.25
ſuum. id eſt non noverat certius quod ipſa e-
rat virgo, quæ Chriſtum paritura prædicta eſt,
niſi poſt partus editionem documenta virginita-
tis ejus manere agnoviſſet intacta. Necnon et-
iam ex conſequentibus & adnunciis Chriſti ſi-
gnis, Angelis, ſtella, Simeone, Anna, vel Ma-
gis, admonitione quoque Angeli, qui ad ipſum
locutus eſt hoc modo, *Surge, accipe puerum &* Matt. 2.13. & 20.
matrem ejus. Non dixit uxorem tuam, ut ſci-
re poſſet quod Chriſti cauſa virgini Mariæ da-
tus fuerat ut miniſter. Unde Dominus ſignum
Virginitatis confirmare volens, poſt reſurrectio-
nem a mortuis, clauſis ad Apoſtolos ingreſſus eſt
oſtiis, oſtendens ſe oſſa & carnem habentem.

XLIV. Propterea autem Chriſtus proficiebat
ætate & ſapientia, ut probaretur quod vere fa-
ctus homo fuerit, ſicut Lucas Evangeliſta docet
cum dicit, *Puer autem creſcebat & confortaba-* Luc.2.40.
tur, plenus ſapientia, & gratia Dei erat ſuper
ipſum. Et iterum, *Et Jeſus proficiebat ſapien-* Ibid. 52.
tia & ætate. Si igitur Jeſus Chriſtus animam
non habuiſſet, [d] ſicut nefarii æſtimant Arriani, d
aut rurſus animam quidem habuiſſet, & non ta-
men rationabilem, [e] ſicut Apollinaris definivit e
inſaniens, nunquam profecto ſapientia proficere
poterat. Quippe cum caro ſine anima ſapientia
proficere non poſſit. Sed neque Dei unigenitus
filius indiget augmento ſapientiæ, cum ipſe ſit
totius noſtræ ſapientiæ diſtributor.

XLV. Quod autem ſicut corpus, ſic & ani-
mam Dominus noſter Jeſus Chriſtus habuit, a-
perte nos docent Evangeliſtæ, dicente Angelo
ad Joſeph, cum eſſet in Ægypto, *Surge & acci-* Matt. 2.20.
pe puerum & matrem ejus, & vade in terram Iſ-
rael. mortui enim ſunt qui quærebant animam pue-
ri. Et iterum, quando Dominus noſter Jeſus
Chriſtus aiebat, *Nunc anima mea conturbata eſt*. Joan.12.27.
& iterum, *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*. Matt.26.38
& iterum, *Sicut novit me pater, & ego novi pa-* Joan. 10.15.
trem, & animam meam do pro ovibus. & iterum,
Propterea me pater diligit, quia ego pono animam Ibid. 17.
meam, ut rurſus eam recipiam. Nemo tollit eam
a me. Sed ego pono eam ſponte; poteſtatem habeo
ponere eam, & poteſtatem habeo iterum accipere
eam. Similiter & beatus Petrus, teſtimonium Da-
vid prophetæ ad Chriſtum referens, ita dicit ex
perſona ipſius Chriſti, *Quoniam non derelinques* Act. 2. 28.

---

a MS. *Tentaverunt in hoc decies.*

b MS. *Animam vero rationabilem.*

c MS. *Cujus etiam noſtra eſt.*

d *Sicut nefarii æſtimant Arriani*) Hoc de illis teſtatur Epiphanius Hæreſi 69. Οὐ βούλονται καταδέξασθαι ψυχὴν αὐτόν. *Nolunt Chriſtum animam ſuſcepiſſe.* Nec præter Epiphanium qui hoc de Arrianis proderet, alium noverat Auguſtinus. Sic enim profitetur ipſe in Hæreſi 49. *In eo*, inquit, *quod Chriſtum ſine anima ſolam carnem ſuſcepiſſe arbitrantur, minus noti ſunt. nec adverſus eos ab aliquo inveni de hac re fuiſſe certatum. Sed hoc verum eſſe & Epiphanius non tacuit*. Poſtea autem non defuerunt qui confirmarent, ut Theodoretus lib. 5. Hæreticarum fabularum cap. 10. Ἄρειος δὲ καὶ Εὐνόμιος σῶμα μὲν αὐτὸν ἀνειληφέναι, τὴν θεότητα δὲ τῆς ψυχῆς ἐνηργηκέναι τὴν χρείαν. *Arrius vero & Eunomius corpus quidem aſſumpſiſſe illum dicunt, ſed divinitatem animæ uſum exercuiſſe.*

e *Sicut Apollinaris definivit*) Theodoretus idem poſt ſuperiora. Ὁ δὲ Ἀπολινάριος ἔμψυχον μὲν ἔφησεν εἶναι τοῦ σωτῆρος τὸ σῶμα, οὐ μὴν τὴν λογικὴν ἐσχηκέναι ψυχήν. περιττὸς γὰρ ἦν, φησίν, ὁ νοῦς τοῦ θεοῦ λόγου παρόντος. *Apollinarius porro Servatoris corpus animatum quidem eſſe aiebat, ſed animam ratione præditam non habuiſſe. mens enim ſupervacanea*, inquit, *ubi Deus verbum adeſt*. Qua illius hæreſi pluribus confutata, Theophilus Alexandrinus in hæc verba concludit, Epiſtola 1. Paſchali, *Atque ita ipſe diſputationis ordo convincat, nihil a Domino imperfectum eſſe ſuſceptum, ſed aſſumptum ab eo hominem plena perfectione ſalvatum.*

animam meam in inferno, neque dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

A XLVI. Per multa igitur teſtimonia docet divina Scriptura quod unigenitus Dei filius factus eſt homo. Et primum quidem, ut humilitatem doceret cæleſtes virtutes, ac terreſtrem hominem nunquam debere ſuperbiæ vitio laborare, ſicut diabolus & ejus angeli, ut de cetero vi-
a dentes [a] filium hominis formam ſervi habentem, nunquam in ſenſum ſuperbiæ venire cogitarent,
Philip. 2. 5. ſicut beatus Paulus docet cum dicit, *Hoc enim ſentite in vobis quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens.* Et qualem iſtam formam?
B Non cæleſtium virtutum dicit, ſed terreni hominis, quæ omnibus rationabilibus ſubſtantiis habetur humilior, quaſi quæ ex anima rationabili & terreſtri corpore ſit creata. Unde adjicit
Philip. 2. 7. dicens, *In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem.* Et ipſius iterum mortis qualis? quæ apud homines omnibus
Philip. 2. 9. deterior eſt. Namque adjecit dicens, *mortem autem crucis.*

XLVII. Ne quis autem, audiens beatum Paulum dicentem quod humiliavit ſe uſque ad mor-
b tem, paſſionem crucis Deo adnectat, ſicuti [b] nefarii faciunt Arriani. Sine paſſione enim uni-
C genitus Deus eſt, ac penitus paſſioni ſubjacere non poteſt. Quæcumque igitur de Chriſto humilia verba dicuntur, hæc omnia adnectenda ſunt ſervi formæ.

XLVIII. Poſtea autem, ut oſtenderet quantam haberet circa ſua opera dilectionem, cum Dominus eſſet, maluit accepta ſervi forma fieri tanquam unus ex nobis. Et iterum, quod homo factus pro impiis & peccatoribus obire mortem dignatus eſt, ſicut beatus Paulus docet
Rom. 5. 6. cum dicit, *Ut quid enim Chriſtus, cum adhuc infirmi eſſemus ſecundum tempus pro impiis mortuus eſt? Vix enim pro juſto quis moritur. Nam pro bono forſitan quis & audeat mori. Commendat au-*
D *tem ſuam caritatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Similiter autem, quod etiam his qui credunt in ipſum ſpiritalem adoptionem filiorum largitur & donat, & efficit regni ſui cæleſtis hæredes, ſicut ipſe Dominus noſter Jeſus
c Chriſtus [c] docens dicit, *Amen, amen dico tibi,*
Joan. 3. 3. *ſi quis non denuo natus fuerit, non poteſt videre*
d *regnum Dei.* Unde [d] infantes, quia in peccatis ſunt, merentur etiam baptiſmatis gratiam, ut in Chriſto nova generatione creati, etiam regni
E ejus cohæredes efficiantur, ſecundum beatum Pau-
2. Cor. 5. 17 lum, *Si qua in Chriſto nova creatura.*

XLIX. Nam propterea etiam virtutes cæleſtes per ſolam fidem creantur in Chriſto, quia & iſtas quoque omnes in ſemetipſo renovavit. & propter hoc enim qui in Chriſto credunt nova creatura dicuntur. quia unigenitum Deum verbum ſimiliter cum ſervi forma quam habet

A venerantur & colunt. Quod autem creatæ ſunt cæleſtes virtutes in Chriſto, teſtis eſt beatus Paulus dicens, *Inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis & in terra ſunt in ipſo.* Rurſus etiam ſicut Eph. 1. 10.
caput Eccleſiæ dicitur, ſic etiam cæleſtium virtutum omnium caput eſſe monſtratur. Quid enim dicit beatus Paulus? *Quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, &* Coloſſ. 2. 9.
eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis. Et iterum, propterea factus eſt homo, ut damnato in carne peccato, relinqueret nobis exemplum quemadmodum quiſque debeat carnalibus ſuperatis vitiis non ultra diaboli fallaciis decipi. Et iterum, ut per ſervi formam mediator ſibi & patri & ſpiritui ſancto
B & ſeſe dignis, ſic in perpetuum eos cuſtodiat pacis vinculo, ſicut beatus Paulus docet hoc modo, *Quia in ipſo complacuit omnem plenitu-* Coloſſ. 1. 19
dinem [e] habitare, omnia in ipſum pacificans per e
ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt.

L. Sicut igitur tantorum bonorum ipſe cauſa omnibus credentibus fuit, ſic etiam non credentibus ſit juſtus retributor. Ideo igitur per multa teſtimonia nos docent divinæ ſcripturæ, quod nolit Deus mortem impii & peccatoris, niſi ut convertatur & vivat. Quamdiu igitur ſumus in hac vita, poſſumus pœnitentiam agere, & fu-
C turam illam beatam vitam ſempiternam mereri. Neque enim jam poſt corporis ſolutionem pœnitentiæ relinquitur locus, cum David propheta ſic doceat dicens ad Deum, *Quia non eſt in* Pſal. 6. 6.
morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et iterum, *Non mortui lauda-* Pſal. 113. 17
bunt te, neque omnes qui deſcendunt in infernum. Quod autem Chriſtus judicaturus ſit vivos ac mortuos, docet aperte beatus Paulus ſic
dicens, *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante* 2. Cor. 5. 10.
tribunal Chriſti, ut recipiat quiſque propria corporis prout geſſit, ſive bonum ſive malum. Ideo enim dicitur Chriſtus in dextera patris ſui ſedere quaſi judex tam vivorum quam mortuo-
D rum, & quod pater neminem judicat, ſed omne judicium filio dedit, aperte Dominus noſter Jeſus Chriſtus edocuit.

LI. Rurſus etiam docemur quod reſurgant mortui in eadem carne, in qua etiam in utero matris formati ſunt, in corpore pariter ac figura, ſicut beatus Paulus ad Corinthios
ſcribens dicit, *Sed dicit aliquis, Quomodo re-* 1. Cor. 15. 35
ſurgent mortui? quali autem corpore venient? & 36.
Inſipiens, tu quod ſeminas non vivificatur, niſi prius moriatur. & quod ſeminas non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum,
E *puta tritici, aut alicujus ceterorum. Deus autem dat illi corpus ſicut voluit.* Hoc cum Apo-
ſtolus dixiſſet, quod Deus dat illi corpus, [f] f
non ſicut vult, ſed ſicut voluit, oſtendit quod ſicut a principio creatus eſt homo, ſic etiam in reſurrectione reſurget, neque habitu, neque corpore permutato, ſicut Dominus noſter Jeſus Chriſtus, poſtquam reſurrexit a mortuis,

a MS. *Filium Dei formam ſervi habentem.*
b MS. *Nefarii ſapiunt Arriani.*
c MS. *Docens Nicodemum dicit.*
d *Infantes quia in peccatis ſunt*) Sic habet uterque Manuſcriptus. Sed res exigit, ne auctor ſecum ipſe pugnet, ut legatur *non ſunt.* Supra enim docuit infantes in peccatis non eſſe, nec propter peccata baptizari, ſed ut regni cæleſtis participes fiant. Quod ipſum cum dicerent Pelagiani, recte adverſus illos lib. 3. extremo argumentatur Hieronymus. *Hoc unum dicam*, inquit, *ut tandem finiatur oratio, aut novum vos debere ſymbolum tradere, ut poſt patrem & filium & Spiritum ſanctum baptizetis infantes in regnum cælorum, aut ſi unum & in parvulis & in magnis habetis baptiſma, etiam infantes in remiſſionem peccatorum baptizandos in ſimilitudinem prævaricationis Adam.*
e MS. *Habitare & per eum reconciliare omnia in ipſum pacificans per ſanguinem crucis ejus.*
f *Non ſicut vult, ſed ſicut voluit*) Apud Græcos locus fortaſſe fuerit huic argumentationi, qui θέλων legunt, aut ἠθέλε. non perinde apud Latinos, qui *ſicut vult* conſtanter legunt, non *ſicut voluit.* Auguſtinus Epiſt. 146. ad Conſentium, *Deus autem illi dat corpus quomodo voluerit*, quod idem eſt.

a * nec corpus oec figuram penitus immutavit. Nam ſicut granum frumenti amiſſo corpore ſuo nodum ſeminatum & mortuum, ſic iterum cum eodem corpore quod amiſerat reſurgit: ſic etiam homo in reſurrectione murtuorum, etſi truncatus aliqua corporis parte mortuus eſt, tamen ſicut primitus io utero matris ſuæ creatus eſt, ſic in ipſo corpore ac ſigura reſurget, ſicut beatus
1.Cor. 5. 4. Paulus iterum docet hoc modo, *Nam & qui ſumus in tabernaculo, ingemiſcimus ragravati eo quod nolumus exſpoliari, ſed ſuperveſtiri, ut abſorbea-*
1.Cor.15.53 *tur quod mortale eſt a vita*. Et iterum, *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, & mortale hoc induere immortalitatem*. In eo quod dicit Apoſtolus quod nolumus exſpoliari, ſed superveſtiri, oſtendit quod nunc unuſquiſque noſtrum habet corpore & carne vel figura indutus vitam & gloriam & incorruptelam, ut ſicut ferri materia candens, gloria ignis induta, naturam propriam minime commutat; ſic etiam ſancti cæleſti gloria induti, quod babent in hac vita corpus & figuram noo deponunt: ſicut etiam Dominus noſter Jeſus-Chriſtus in monte gloriam induens, quod erat homo minime commutavit. Sed hæc de probanda fide divinæ Scripturæ teſtimoniis ſofficienter nobis dicta.

LII. Quoniam igitur qui Arrii vel Euoomii nefandas hæreſes ſectantur & dogmata, ad blaſphemandum uoigenitum Filiom Dei per dies ſingulos ſuas acuunt linguas, edocti ſemper divinæ Scripturæ ſimplicitatem adulterare, & verbis quibuſdam perverſis, quæ ex communibus deſcendere ſenſibus conſuerunt, contaminare ſimiliter veritatem, ut ex parte ſyllogiſtica ſophiſmatum nefandam hæreſim ſuam confirmare videantur, ſophiſticas nobis de Deo interrogationes prætendunt, a ſubſtantia patris unigenitum filium alienare conantes, neceſſarium duco ex hiſdem communibus ſenſibus eorom hæreſim nefandam deſtruere: ut ex quibus probationem habere ſe putant, ex biſdem etiam ipſis redarguantur. Et prioſquam incipiam enumerare eorum de filio adverſus nos interrogationes, quas ingentes & arduas arbitrantur, ad ipſos volo dicere, quia quodcumque fari volueritis de nativitate filii Dei ex patre, temporalibus uſi verbis ejus nativitatem, ut ipſa ſe habet, probare minime poteritis. quoniam unigeoiti Dei verbi nativitas, cum ſit naturalis ac ſine principio, ut ipſa ſe habet comprehendi non poteſt. Nam ſi omnia verba prolata tempus ſignificant, aot præſens ſcilicet, aut præteritum, aut futurum, Deus autem uoigenitus horum eſt creator, ejus profecto oativitas temporalibus verbis approbari oon poteſt. atque ideo neceſſario, fidem divinarum Scripturarum ſequentes, ex ea debemus ſumere probationis exempla.

LIII. Cum igitur nos interrogaverint, utrum Deus procreaverit filium, oecne, & acceperint a oobis reſponſum, *procreavit*, ſtatim adjiciunt interrogationem hujuſmodi, quam Græci [b] dilemmatam vocant, Invitus, an ſponte! Hoc autem faciunt, ut ſi dixerimus, *invitus*, mox adjeciant, Quod ſi invitus procreavit filium, quomodo non eſt impium de Deo hoc dicere, quod generationis neceſſitati ſubjungatur? Sin autem *ſponte* dixerimus, illi rurſus adjiciunt quod ſibi libitum eſt, Ergo ſi ſponte procreavit, quaſi voluntate filius procreatus, inter ipſum & omnia cetera, quæ Dei pariter voluntate creata ſunt, nulla penitus haberi diſcretio poterit. Sed non reſpondendum eſt, quod ipſi ſcilicet audire deſideraot. ſed magis hoc modo dicemus, Neque ſponte procreavit, neque invitus. Cum igitur accepto hoc reſponſo, a concluſione ſua ioiqua in poſterum penitus excluſi fuerint, & quæſierint a nobis quemadmodum procreaverit, tunc illis ita reſpondebitur, Naturaliter, quod eſt ſupra omnem volontatem ac neceſſitatem. Et ſiquidem intellecto reſponſo oostro quieverint, bene & optime. Sin vero dixerint, non eſſe planum reſponſum, & nos contra interrogabimus eos ſimili modo ioterrogationis eorum, Utrum ſponte Deus bonus ſit, an invitus, ipſi quoque nobis reſpondebunt, timentes ex utraque parte inlicitam reſponſionem, Neque ſponte, neque invitus, ſed ea ſcilicet natura, quæ ſupra voluntatem eſt & oeceſſitatem. His igitur reſponſis, quibus utentur ipſi de Deo quod bonus eſt aſſerentes, hiſdem nos quoque quod Deus procreavit, adprobamus. Nam ſicut bonus eſt Deus, neque voluntate, neque neceſſitate, ſed ipſa natura, ut bonitate privatus nunquam reperiatur: ſic etiam filium habet natura. Neque enim poteſt Deus unquam privari unigenito Deo filio ſoo. Et hæc quidem dicta de unigenito Deo comprobando abunde ſufficerent, ſi cum prudentibus ſermo eſſet, eo quod naturaliter habet ex patre nativitatem.

LIV. Sed quoniam iſti, tanquam canes arrepti rabie qui contra dominos quoque ſæviunt, paſſione inſaniæ per ignorantiam concitati, contra filium Dei blaſphemare nituntur, ſi quando aliquid de ipſo venerationis audierint, & excluſi fuerint a ſolita contra eum blaſphemia, perſeverantiam tamen malitiæ ſuæ, quam contra filium ſemper exercent, minime amittont, ſed rurſus contradictiones alias excogitare conantur, nativitatem unigeniti verbi ex Deo, quæ ſine priocipio eſt, ac naturalis habetur, deſtruere molientes, quaſi contra eum ſemper pugnare cupientes, neceſſarium puto etiam ceteris illorum vanis interrogationibus reſpoodere, ne quæſtionum propoſitarum violentiam nos effugere videamur. Interrogant igitur item nos, Si omne quod deſiit & cœpit. Si nos reſpooderimus,

a *Nec corpus, nec figuram immutavit*) Idem enim corpus ex ſepulchro extulit, quod conditum fuerat. Sed quanto majore cum gloria, declarat Theophilus Alexandrinus verba uſurpans Pſalmi 92. in Codice regio 211. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, ἐνεδύσατο εὐπρέπειαν. ἐπειδὴ γὰρ ἔλαβε φθαρτὸν σῶμα, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο ἀναστήσας αὐτὸ, οὐ φθαρτὸν, ἀλλ' ἄφθαρτον. Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. ἔλαβε γὰρ ἀναστήσας πάλιν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπαγγελίαν, Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Ὃ ἤγειρε τοίνυν ἐνεδύσατο σῶμα. ἔλεγε γὰρ, Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ὅτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι. Ἀναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος οὐκ ἔμεινε· καὶ μείνας ἐν τῷ μνήματι οὐκ εἶδε διαφθοράν, οὐκ ἐκράτησεν αὐτοῦ ἡ διαφθορά. ὁ ἄφθαρτος λόγος τὸ φθαρτὸν ἀνέστησε σῶμα εἰς ἀφθαρσίαν. *Dominus regnavit, decorem induit: quia enim corruptibile corpus adſumpſit, decorem induit, ſuſcitans illud non corruptibile, ſed incorruptibile. Dominus regnavit, decorem induit: adſumpſit enim reſurgens iterum proprium corpus, prout ipſe prædixerat, Solvite templum hoc, & in tri-* Joan. 2. 19.
bus diebus excitabo illud. Quod excitarat ergo induit corpus, Dicebat enim, Non derelinques animam meam in inferno, Pſal. 15. 10
nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Reſurgens non manſit in monimento: ſed & in monimento manens non vidit corruptionem, corruptio illi non eſt dominata. Verbum incorruptibile corruptibile corpus ſuſcitavit ad incorruptibilitatem.

b M S. *Dilemmatum vocant*.

quod omne quod deſiit & cœpit, mox adjicinot ipſi, [a] Deſiit naſci filius, neceſſario ergo cœpit, & ſi cœpit, erat aliquando quando noo erat, & ſi erat quando non erat, non habet locum ex Dei ſubſtantia habere eum nativitatem. quippe cum Dei ſubſtantia, ut ſine principio, ac ſemper ac ſimiliter habens, augmentum vel diminutionem non capiat. Sed non eſt ita reſpondendum illis, quod omne quod deſiit & cœpit: quoniam non omne quod deſinit jam & initium habet. Non ſolum autem hoc, ſed & non omne quod principium habet jam & deſinit. quoniam & Deus volens cæleſtes facere virtutes initium non habet: factis vero iſtis, velle eas facere [b] deſinit. ac propter hoc igitur non omne quod deſinit habet initium. Et iterum factæ cæleſtes virtutes, etſi initium habent ſubſtantiæ, nunquam tamen eſſe deſinnnt, ac per hoc non omne quod cœpit jam & deſiet. Ergo quoniam probatum eſt, quod non omne quod deſinit & cœpit, & ideo, [c] deſinit naſci unigenitus Deus filius, attamen non habet nativitatis initium. Nam abſque initio eſt ex patre nativitas filii. quippe cum naturalis ſcilicet habeatur.

LV. Rurſus interrogant nos, ſi ſolus cum eſſet Deus genuit filium, ut ſi reſponderimus quod ſoluscum eſſet genuit, ſtatim hoc adjiciant, Ergo ſi ſolus cum eſſet genuit, erat aliquando quando non erat filius. Similiter autem ſi reſponderimus quod non ſolus, mox adjiciant, Et quomodo fieri poteſt ut id quod ſemper una cum ipſo fuit natum proprie nominetur? quoniam, ut ipſi dicunt, ipſa nativitas ſuſpicionem præſtat aliquando penitus non fuiſſe, propter hoc ipſum quod dicitur natus. Hæc autem dicunt ignorantes quantum interſit corporalibus temporalibuſque ſenſibus audere de Deo quodcumque pronuntiari. Quippe cum is de quo agitur, quaſi qui abſque initio ſit, neceſſitatibus temporum ſubjacere non poſſit. Ideo igitur nos quoque illos conſulamus, quodammodo ipſorum interrogatione utentes, ut ſic figmentum ſuum, quod Græci ſophiſma vocant, illis apertum fiat ac planum. Dicite nobis vos, Solus cum eſſet Deus miſericordias genuit, an non? quoniam beatus Paulus patrem miſericordiarum Deum nominat, ita dicens, *Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, pater miſericordiarum*. (2. Cor. 1. 3.) Et ſi auſi fuerunt dicere, quod ſolus cum eſſet genuit, nos quoque ipſis ita reſpondebimus, cur non ſit impium ac nefarium dicere quod fuit aliquando Deus abſque miſericordiis. quippe cum Deus miſericordiarum fons habeatus, & nunquam pravitatis pater fuiſſe credatur, ut cum primum miſericordiarum pater non eſſet, earum poſtea fieri pater inciperet. Sin vero, vitantes hanc apertam de Deo blaſphemiam, dixerint, Non fuit aliquando ſolus abſque miſericordiis, reſpondebimus ipſis etiam hoc modo, Sicut igitur Deus nunquam ſolus ſine miſericordia, factus eſt poſtea miſericordiarum pater: ſic etiam non ſolus antea, poſtea unigeniti filii pater efficitur. Semper enim Deus pater eſt unigeniti ſui Dei Verbi.

LVI. Sin autem rurſus, in ſua vanitate durantes dixerint, quia id quod natum eſt ſubſtantiam ſignificat deitatis. Deus autem pater non natus eſt, & filius natus, una eademque patria & filii eſſe ſubſtantia non poteſt: diſcant quod non natum ſubſtantiam minime ſignificat. Nam ſi non natum nato videtur eſſe contrarium, ſubſtantiæ autem contrarium nihil eſt, profecto non natum minime poteſt eſſe ſubſtantia. Et aliter, ſi ſubſtantia in eo quod eſt aſſeritur, non natum autem in eo quod non eſt, quia non natum eſt, profecto non natum ſubſtantia non eſt. Et iterum, ſi ſubſtantia per ſemetipſam conſtare dinoſcitur, non natum autem non per ſe conſtat, ſed de ſubſtantia dicitur quæ non nata eſt, profecto non natum non eſt ſubſtantia.

LVII. Rurſus etiam ſi dixerint, Si pater non natus eſt ſecundum ſubſtantiam, filius vero natus eſt, nati & non nati una non poteſt eſſe ſubſtantia: diſcant adhuc, quod non neceſſario ſubſtantiarum modus diverſas facit ſubſtantias. Neque enim, quia dicitur Deus pater eſſe non natus, dicitur autem & immortalis ſimiliter, & incorruptibilis, ideo diverſas habebit ſubſtantias. quippe cum non ſit unum idemque non natum & immortale vel incorruptibile, ceteraque his ſimilia. Sicut igitur hæc cum de Deo dicuntur, diverſas ſubſtantias minime ſignificant, ſic neque natum & non natum diverſas ſubſtantias unquam facient. Neque enim quia Adam quidem non natus eſt, Seth autem natus, ideo diverſa eſt eorum ſubſtantia.

LVIII. Sin autem perſeverarint, dicentes quod id quod eſt ſine initio etiam non natum eſt, & quoniam filius natus eſt, ſine initio eſſe non poteſt: diſcant quia ſi non quid ſine initio eſt, id omni modo etiam non natum eſt, eo quod non ſi quid initium habet, id omni modo etiam natum eſt. quoniam Dei miſericordiæ ſine initio habitæ, non etiam innatæ ſunt, quippe cum patrem habeant Deum. Similiter autem cælum & terra, cum initium habeant, non ſunt nata ſed creata. Neque enim ſi quid eſt creatum, hoc omni modo natum eſt. Nam ſi idem creatum & natum, ſuperfluo docuit Evangeliſta Joannes, ita dicens, *Quotquot autem acceperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, (Joan. 1, 12.) ſiquidem qui ſemel creati ſunt hoc habent ut etiam filii Dei fiant. Sicut igitur creatum & natum idem non eſt, ſic etiam non creatum & non natum idem non eſſe poteſt, eo quod Dei miſericordiæ, cum ſint non tamen ſunt innatæ.

LIX. Cum iterum nos interrogaverint, quomodo Deus unus, ſimplex cum ſit & incompoſitus, pater ſimul & filius & Spiritus ſanctus eſſe poteſt: diſcant quod non propterea Deus amittit eſſe ſimplex & incompoſitus, quoniam habet unum unigenitum Verbum ſubſtantivum æquale ſibi per omnia, ſimiliter & ſapientiam ſubſtantivam æqualem ſibi per omnia. Sed ſi quidem, ut ipſi putant, ideo compoſitus eſt, quod voluntatem habeat, & iſtam non æqualem ſubſtantiæ, quippe cum non idem ſit ſubſtantia & voluntas: nos tamen non imitamur eorum ſenten-

a *Deſiit naſci filius*) Deſiiſſe naſci filium auctor iſte non renuit. Sed aliter Auguſtinus contra eoſdem Arrianos diſputans in Epiſtola 174. ad Paſcentium. *Quid ergo dicimus*, inquit? *Si natus eſt filius Dei de patre, jam pater deſtitit gignere: & ſi deſtitit, cœpit. Si autem cœpit gignere, fuit aliquando ſine filio. Sed nunquam fuit ſine filio, quia filius ejus ſapientia ejus eſt, quæ candor eſt lucis æternæ. Ergo ſemper gignit pater, & ſemper naſcitur filius*. Extat Theodori monachi libellus hoc titulo, Ἀπόδειξις ὅτι ὁ πατὴρ ἀεὶ γεννᾷ, ὁ δὲ υἱὸς ἀεὶ γεννᾶται, *Demonſtratio quod pater ſemper gignit, filius vero ſemper gignitur*. In quo quidem inter cetera ſic ratiocinatur: Ἔτι δὲ ἐπεὶ τὸ γεννᾶσθαι τὸν υἱὸν οὐκ ἄλλο σημαίνει, ἢ τὸ ἔχειν τὴν ὕπαρξιν ἐκ τοῦ πατρός· ἀεὶ δὲ πατρόθεν ἔχει τὴν ὕπαρξιν· ἀεὶ ἄρα γεννᾶται. *Ad hæc quia gigni filium aliud non ſignificat, quam eſſentiam habere a patre, a patre autem ſemper habet eſſentiam, ſemper utique gignitur*.

b M S. *Deſivit*.

c M S. *Deſivit naſci unigenitus Deus filius*.

A tiam. Sed pie dicimus & religioſe, quod & ſi
voluntatem Deus habeat, & iſtam non æqualem
ſubſtantiæ, tamen ab omni eſt compoſitione a-
lienus.

LX. Quia igitur apud ſe videntur adhuc eſſe
ſapientes, cum per omnia nimis inepti probari
ſint, hoc etiam nos interrogant, Quomodo fieri
poteſt, ut unus Deus, una ſubſtantia, pater &
filius nominetur, quoniam hi qui hoc dicunt,
unum ac ſolum Deum filium ſimul & patrem
per unam partem orationis pronuntiare aſſolent,
a quaſi [a] Græce dicatur υἱοπάτωρ diſcant non in
eadem diu debere perſeverare ſtultitia. Neque
enim, quia unus eſt Deus pater, ejuſque filius,
ac pariter una ſubſtantia patris & filii, idcir-
B co debet Deus υἱοπάτωρ vocari. quippe cum non
unum perſonarum numero dicamus, ſed ſubſtan-
tiæ communi vocabulo. Namque Adam ſimul
& ejus filius Abel, unus homo, cum eſſet al-
ter, unaque pariter eademque ſubſtantia, pro-
pter naturæ communionem, nunquam υἱοπάτωρ
vocati ſunt, ſed ne vocari quidem hoc nomine
poterant. Quod autem duo numero ſimul ho-
mines unus homo dicuntur communione, ut di-
xi, & ſocietate naturæ, teſtis eſt famulus Dei
Gen. 1. 27. Moyſes ita dicens, *Et fecit Deus hominem, ſe-
cundum imaginem Dei fecit eum, maſculum &
feminam fecit eos*. Itidem Dominus etiam no-
C ſter Jeſus Chriſtus ſe unum & patrem ſimul ap-
pellat propter æqualitatem unitatemque ſubſtan-
Joan. 10. 30. tiæ, ſic dicens *Ego & pater unum ſumus*. Unus
igitur Deus, pater & filius & Spiritus ſanctus,
propter unitatem, æqualitemque ſubſtantiæ.

LXI. Nam ſicut ſenſus noſter ſermo fieri non
poteſt, quippe cum ſermonis noſtri pater ha-
beatur ipſe, neque e diverſo ſermo ſenſus un-
quam fiet, ſed neque noſtra ſapientia ſenſus ac
ſermo. Sed eſt iterum ſenſus generans ſermo-
nem, & non ipſe generatur: ſimiliter autem &
ſermo generatur tantum, non generat: pari ra-
A tione & ſapientia neque generat neque genera-
tur. Senſus autem noſter cum ſit ſapiens, &
ſapientiam habeat, quaſi rationabilis ſermonem
tantum generat. Sapientia iterum non generat
ſermonem; ſed eſt cum ſenſu vere pariter ac
ſermone. Sic Deus pater nunquam filius fieri
poteſt, neque e diverſo filius pater, ſed neque
Spiritus ſanctus filius aut pater. Rurſus etiam
Deus pater genuit quidem unigenitum Deum
Verbum, ipſe autem non eſt natus. filius vero
natus eſt quidem, non etiam genuit. Spiritus
autem ſanctus neque natus eſt, neque genuit.
Sed ut apertius dicam, ſicuti Dei patris miſeri-
cordiæ, cum natæ ſint a patre non nato, con-
glutinatam penitus habent innativitati patris
B generationem: ſic etiam ſubſtantivus unigenitus
filius Dei conglutinatam penitus habet patris
ingenerationi nativitatem. quippe cum ſplen-
dor gloriæ ſit, & forma Dei ſubſtantiæ. Sic e-
nim etiam beatus Paulus ad Hebræos ſcribens
dicit, *Qui eſt ſplendor gloriæ, & figura ſubſtan-* Hebr. 1. 3.
tiæ ejus. Splendorem igitur patris filium cum
Paulus dixiſſet Apoſtolus, probavit aperte quod
ex ſubſtantia patris filius eſt, & quod inſepara-
bilis vel indiviſus patris filius habetur, & quod
ſemper una cum patre eſt. Figuram rurſus Dei
ſubſtantiæ memorans, docet quod æqualem ha-
bet filius patris ſubſtantiam. Et iterum, ſicuti
C Dei patris immortalitas, unum cum Deo patre
non nata, non dicitur nata, neque ipſa pari-
ter generare: ſic etiam Dei ſubſtantivus [b] Spi- b
ritus neque natus eſt, neque genuit. Ac per
hoc igitur tres perſonas patris & filii & Spiri-
tus ſancti fatentes, unam credimus propter uni-
tatem ſubſtantiæ Trinitatis eſſe virtutem. Simi-
liter autem propter indiviſionem naturæ, pa-
trem & filium & ſpiritum ſanctum, unum Do-
minum, unum Deum omnipotentem, creatorem,
proviſorem, ſemper ſe ac ſimiliter habentem: cui
honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Explicit [c] *Rufini presbyteri provinciæ Palæſtinæ Liber de Fide, translatus de Græco in Latinum ſermonem.* c

a *Græce dicatur* υἱοπάτωρ) Sabelliani, quia Patrem cum filio confundebant, Deum idcirco voce compoſita υἱοπάτορα *Filiopatrem* appellabant, quod averſati ſunt orthodoxi. Athanaſius in Expoſitione fidei. Οὔτε γὰρ υἱοπάτορα φρονοῦμεν, ὡς οἱ Σαβελλίου, μονοούσιον, καὶ οὐχ ὁμοούσιον. *Neque enim Filiopatrem ſentimus, ſicut Sabelliani, ſoliſubſtantialem, & non conſubſtantialem*. in Eccleſia autem catholica Deus υἱοπάτωρ propterea non dicitur, quia in uno Deo tres numero ejuſdem ſubſtantiæ perſonas agnoſcit, & contra quam de Sabellianis dictum eſt, μονοούσιον reſpuit, ὁμοούσιον amplectitur.

b MS. *Spiritus ſanctus neque natus eſt*.

c *Rufini Presbyteri Provinciæ Palæſtinæ*) Hæc igitur, ut apparet, libri hujus in fronte fuerat inſcriptio: quam etſi ſpuriam videri jam oſtenſum eſt, retinendam tamen, ne libro nomen deeſſet, tantiſper cenſuimus, donec ſinceram ac legitimam dies aperiat. Nec omittendum, libros de fide ſub Rufini nomine duos ſaltem fuiſſe, quod intelligimus ex Joanne Diacono, qui in Exodi Expoſito librum a. citat his verbis: Rufinus in lib. a. de Fide. *Populus Iſrael in columna nubis per diem, & per noctem in columna ignis, quia dux itineris præcedebat, ut baptiſmi gratiam per nubem, & dona ſancti Spiritus per ignem oſtenderet. quia Apoſtolus Paulus in nube patres baptizatos ſcripſit, & Spiritum ſanctum ignem eſſe, Apoſtolorum Acta declarant.*

[a] *CAPITULA EXCERPTA EX GESTIS HABITIS CONTRA PELAGIUM hæreticum, & alia de Libellis ejus, quæ in Palæſtina Synodo ſibi objecta ipſe damnare compulſus eſt.*

QUod ad Hieruſalem volentem colligi filios ſuos Dominus clamabat, hoc nos clamamus adverſus eos, qui filios Eccleſiæ colligi nolunt, nec ſaltem poſt judicium quod de ipſo Pelagio in Palæſtina factum eſt corriguntur: de quo damnatus exiſſet, niſi objecta ſibi contra gratiam Dei dicta, quæ obſcurare non potuit, ipſe damnaſſet. Præter illa enim, quæ quomodo potuit, auſus eſt qualicumque ratione defendere, objecta ſunt quædam, quæ niſi remota omni tergiverſatione anathematizaſſet, ipſe anathema factus eſſet.

I. Objectum eſt enim cum diceret Adam mortalem factum, qui ſive peccaſſet, ſive non peccaſſet, moriturus eſſet.

II. Et quod peccatum ipſius ipſum ſolum læſerat, non genus humanum.

III. Et quod infantes nuper nati in illo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante prævaricationem.

IV. Et quod neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus humanum moriatur, neque per reſurrectionem Chriſti omne genus humanum reſurgat.

V. Infantes etiamſi non baptizantur, habere vitam æternam.

VI. Et divites baptizatos, niſi omnibus abrenuntient, ſi quid boni viſi fuerint facere non reputari illis, nec eos habere poſſe regnum Dei.

VII. Et gratiam Dei atque adjutorium non ad ſingulos actus dari, ſed in libero arbitrio eſſe, vel in lege atque doctrina.

VIII. Et Dei gratiam ſecundum merita noſtra dari.

IX. Et filios Dei non poſſe vocari niſi omnimodo abſque peccato fuerint effecti.

X. Et non eſſe liberum arbitrium, ſi Dei indigeret auxilio, quoniam in propria voluntate habet unuſquiſque facere aliquid aut non facere.

XI. Et victoriam noſtram non eſſe ex Dei adjutorio, ſed ex libero arbitrio.

XII. Et quod pœnitentibus venia non detur ſecundum gratiam & miſericordiam Dei, ſed ſecundum meritum & laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint miſericordia.

Hæc omnia Pelagius ſic anathematizavit, quod ſatis geſta ipſa teſtantur, ut nihil ad ea quoquomodo defendenda diſputationis attulerit. Unde fit conſequens, ut quiſquis ſequitur illius Epiſcopalis auctoritatem judicii, & ipſius Pelagii confeſſionem, hæc tenere debeat, quæ ſemper tenuit catholica Eccleſia.

1. Quod Adam, niſi peccaſſet, non fuiſſet moriturus.

A 2. Quod peccatum ejus non ipſum ſolum læſerit, ſed & genus humanum.

3. Quod infantes nuper nati non ſint in illo ſtatu, in quo Adam fuit ante prævaricationem. ut ad ipſos etiam pertineat quod beatus ait Apoſtolus, *Per unum hominem mors, & per unum hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificantur.* Unde fit ut infantes non baptizati, non ſolum regnum cælorum, verum etiam vitam æternam habere non poſſint. 1.Cor.15.25

7. Ut confiteatur divites baptizatos, etiamſi divitiis ſuis non careant, & ſint tales, quales
B ad Timotheum deſcribit Apoſtolus dicens, *Præcipe divitibus hujus mundi, non ſuperbe ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum ſuarum, ſed in Deo vivo, qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendum, divites ſint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, & apprehendant veram vitam*, non eos regno Dei poſſe privari. 1.Tim.6.17.

8. 9. Ut confiteatur gratiam Dei, & adjutorium, etiam ad ſingulos actus dari, eamque non dari ſecundum merita noſtra, ut vera ſit gratia, id eſt gratis data, per ejus miſericordiam, qui dicit, *Miſerebor cui miſertus ero, & miſericordiam*
C *præſtabo cui miſericors fuero.* Rom. 9. 15. Exod.33.19.

10. Ut fateatur filios Dei vocari poſſe illos, qui quotidie dicunt, *Dimitte nobis debita noſtra*: Quod utique non veraciter dicerent, ſi eſſent omnino abſque peccato. Matt.6.12.

11. Ut fateatur eſſe liberum arbitrium, etiamſi divino indiget adjutorio.

12. Ut fateatur, quando contra tentationes concupiſcentiaſque illicitas dimicamus, quamvis illic habeamus & propriam voluntatem, non tamen ex illa, ſed ex adjutorio Dei, victoriam noſtram. Non enim aliter verum erit quod Apoſtolus ait, *Non volentis, neque currentis, ſed*
D *miſerentis eſt Dei.* Rom. 9.16.

13. Ut fateatur ſecundum gratiam & miſericordiam Dei veniam pœnitentibus dari, non ſecundum meritum eorum. Quandoquidem etiam ipſam pœnitentiam donum Dei dixit Apoſtolus, ubi ait de quibuſdam, *Ne forte det illis Deus pœnitentiam.* 2.Tim. 2.25.

Hæc omnia ſimpliciter ſine ullis fateatur ambagibus, ſi quis in auctoritatem catholicam, & ipſius Pelagii expreſſa ex Eccleſiaſticis geſtis verba conſenſit. Neque enim illa, quæ his ſunt contraria, veraciter anathemata eſſe credendum eſt, niſi hæc quibus ſunt contraria fide & corde teneantur, & aperta confeſſione promantur.

Expliciunt capitula, in quibus tam Chriſtiani dogmatis profeſſio eſt, quam Pelagiani errores & ſcelerata inventio.

---

a *Capitula excerpta ex geſtis*) Remedii loco appoſita ſunt, ut monuimus, adverſus ea quæ contra peccati traducem Auctor noſter diſputarat. Ex geſtis autem contra Pelagium deſumpta eſſe, ut titulus non indicaret, ex ſancti Auguſtini libro de geſtis Pelagii deprehenderemus, in quo hæc ſingula continentur. Ceterum ex duobus Corbeienſium exemplaribus in altero tantum extant, qui etſi perantiquus, altero tamen vetuſtiſſimo longe eſt recentior. quod argumento eſt ſerius tandem uſos eſſe hoc remedio.

INDEX
EORUM QUÆ IN HOC LIBRO
PER SINGULOS NUMEROS EXPLICANTUR.

I. Quod nous eſt Deus, ſubſtantivum habens verbum, & ſubſtantivam ſapientiam, 159. a.

II. Deus ſimplex & incompoſitus, 159. c.

III. Filius de Dei ſubſtantia, 159. d.

IV. De eadem Spiritus ſanctus, 160. c.

V. Filius in Patre, & pater in Filio, & in utroque Spiritus ſanctus, 161. b.

VI. Spiritos io Deo ex ejus ſubſtantia eſt, 161. c.

VII. Sicut in Patre; ita & in Filio, 162. a.

VIII. Patris & Filii & Spiritus ſubſtaotia una eſt, eademque virsus, 162. b.

IX. Filii & Patris eadem ſubſtantia, 162. c.

X. Eadem quoque Spiritus ſancti, 163. a.

XI. Subſtantiva Dei ſapientia Spiritus ſanctus, 163. d.

XII. Per Spiritum & verbum omnia munera præſtantur a Deo, 164. a.

XIII. Spiritus ſanctus tanquam Domious & Deus munera largitur, 164. c.

XIV. In uno ſpiritu baptizari quid ſit, 165. a.

XV. Arriaoi a Patris ſubſtantia ſeparant Filium & Spiritom ſanctum, 165. b.

XVI. Creando Deus non natura creat, ſed libera voluntate, 165. d.

XVII. Reſellitur Origenes Deum negans omnia feciſſe, quæ voluit, 166. b.

XVIII. Primo creatæ cæleſtes ſubſtantiæ rationales, natura & virsute diverſæ, 166. d.

XIX. Contra cos qui ſolem & lunam animalia putant, ut Origenes, 167. c.

XX. Cootra eundem, qui per luminarium motus facta noſtra ſigoificari ait, 168. b.

XXI. Cæleſtibus poteſtatibus ſicut hominibus libera poteſtas data, 168. c.

XXII. Diaboli & Angelorum ejus prævaricatio, 169. b.

XXIII. Solus homo ad imaginem Dei creatus 170. a.

XXIV. Opus manuum Dei dictus, 170. b.

XXV. Corpus illi ex terra, anima a Deo, 171. a.

XXVI. Anima non eſt pars Dei, 171. b.

XXVII. Animæ noo ſimul olim factæ, 171. c.

XXVIII. Non propagantur ex aliis, ſed a Deo creantur ſingulæ, 172. c.

XXIX. Adam & Eva mortales ſecondom carnem creati, 174. a.

XXX. Mortem non guſtaſſent, ſi mandatum Dei ſervaſſeot, 174. c.

XXXI. Ante peccatum liberorum creandorum cupiditatem ignorabant, 175. c.

XXXII. Mors a Deo in bonum ad coerceodam peccatorum malitiam inducta, 175. d.

XXXIII. Juſtis etiam utilis eſt, 176. a.

XXXIV. Mors requies & ſomnus appellata. 176. d

XXXV. In bonum etiam labores Adam & ſudores dati, 177. b.

XXXVI. Adam & Evæ dimiſſum fuiſſe peccatum oſtendunt tooicæ pelliceæ, 178. a

XXXVII. Originale peccatum impugnare conatur, & quod pro ſuis propriis quiſque damnetur, 178. d.

XXXVIII. Quod liberi pro parentibus oon puniantur, nec parentes pro liberis, 179. a.

XXXIX. Quod injuſtus alioquin Deus dici videatur, vel eo fortior Diabolus, 179. c.

XL. Infantes Adæ peccato non teneri, oec propterea baptizari, 180. b.

XLI. Contra eos qui pueros non baptizatos æterni igois pœnæ deputant, 180. d.

XLII. Unigenitus Dei filius homo factus in noviſſimo dierum, 181. c.

XLIII. Ex Maria ſemper virgine corpus aſſumeos animam ſibi creavit, 181. d.

XLIV. Reſelluntur Arriani, & Apolinaris, qui animam negaot habuiſſe, 182. b.

XLV. Sicus corpus, ſic animam habuiſſe docent Evangeliſtæ, 182. c.

XLVI. Factus homo ut humilitatem doceret, 183. a.

XLVII. Crux & quæ humilia de Chriſto dicuntur, ſervi formæ tribuenda, oon Deo, 183. b.

XLVIII. Factus homo ut ſuam erga nos dilectionem oſtenderet, 183. c.

XLIX. Cæleſtes quoque virtutes creatæ in Chriſto, qui illarum pariter eſt caput, 183. e.

Factus item eſt homo, ut nobis relinquerer exemplum, & ot mediator noſter eſſes, 184. a.

L. Quod in hac vita pœnitentiæ ſit locus, & quod Chriſtus judicaturus ſit vivos & mortuos, 184. b.

LI. Reſurgent mortui in eadem carne, io qua formati ſunt, 184. d.

LII. Interrogationes ſophiſticæ Arrianorum contra filium Dei, 185. c.

LIII. Iovitus an ſponte Deus procreaverit filium, 185. d.

LIV. Si omne quod deſiit & cœpit, 186. d.

LV. Si ſolus cum eſſet genuit filium, 187. b.

LVI. Id quod natum eſt ſubſtaotiam ſigoificat, 188. a.

LVII. Pater non natus ſecundum ſubſtantiam, filius vero natus, 188. b.

LVIII. Id quod eſt ſine initio, etiam non oatum eſt, 188. c.

LIX. Quomodo Deus ſimplex cum ſit, pater ſimol & filius & Spiritus ſanctus eſſe poteſt, 188. c.

LX. Quomodo fieri poteſt ut unus Deus, una ſubſtantia pater & filius nominetur, 189. a.

LXI. Senſus, ſermonis, ac ſapientiæ hominis cum divinis perſonis cõparatio, 189. c.

JACOBI SIRMONDI

SOCIETATIS JESU PRESBYTERI

NOTÆ

IN XL. SERMONES NOVOS S. AUGUSTINI

Ex antiquis diverſis exemplaribus ab eodem Sirmondo editos Anno MDCXXXI.

L E C T O R I.

SANCTI *Auguſtini Sermones* , *qui hactenus latuerint* , *reperire novos poſſe non mirabitur* , *qui ab Auguſtino ipſo* , *a Poſſidio* , *a Victore Uticenſi* , *&* *aliis infinitam ejus Tractatuum* , *Homiliarumque multitudinem prædicare meminerit* . *In his vero*, *quos damus in lucem*, *ut Auguſtini*, *quod proximum erat*, *non falſum fuiſſe titulum cenſeremus*, *confirmavit partim vetuſtiſſimi & probatiſſimi exemplaris in cortice ſcripti auctoritas*, *partim Poſſidii ejuſdem Epiſcopi*, *& Bedæ presbyteri* , *pleraſque ex iis laudantium præjudicium* , *cujus in cenſendis approbandiſque Auguſtini operibus vim eſſe maximam non erat ambiguum*. *Acceſſit & Roberti de Bardis*, *Cancellarii olim Pariſienſis*, *non antiquiſſimum quidem*, *ſed minime contemnendum ſuffragium* : *qui annis abhinc trecentis Collectorium Sermonum S. Auguſtini*, *ſic enim appellavit*, *ſingulari ſtudio & induſtria condidit*, *univerſoſque pro diverſa ratione argumenti*, *quinque in partes tamquam in claſſes diſtribuit*. *Cujus operis cum partes duas priores in Bibliotheca regia*, *ſingularum deinde omnium Indicem amici opera nactus eſſem ex Cancellaria Pariſienſi*, *gratulatus ſum ab auctore*, *perpaucis exceptis*, *qui in ejus fortaſſe manus non pervenerant* , *noſtros omnes in Auguſtinianis ſine controverſia numerari* . *Tute vero*; LECTOR , *ut alii judices non ſint* , *Auguſtini genium & facundiam hic ſtatim agnoſces* . *Cumque ſuaviſſimi ſanctiſſimique Eccleſiæ magiſtri omnia plurimi facere merito ſoleas* , *erit tamen*, *ni fallor* , *quod in his Sermonibus præcipue delectet* , *cum ad ceteras utilitates animadverteris non pauca continere*, *quæ ad illuſtrandam illorum temporum memoriam hiſtoriamque conducant*. *Quæ nos itidem cauſa permovit*, *ut in hunc Libellum* , *quo frui omnibus poſſis*, *Sermones etiam illos conſerremus* , *qui poſtrema editione Pariſienſi a nobis expreſſi*, *ſed præter votum noſtrum excuſſi fuerant*, *una cum fragmentis Nicolai Fabri*. *quæ & ipſa*, *hucuſque manca & lacera*, *nunc tandem aliorum ope codicum priſtinam ad ſpeciem & nitorem explevimus*. *Fruere igitur feliciter*, *& Vale*.

JACOBI SIRMONDI
SOCIETATIS JESU PRESBYTERI
NOTÆ
IN XL. SERMONES NOVOS
S. AUGUSTINI.

Serm. I. DE *luctatione Jacob* In codice S. Victoris titulus eſt *De lucta Jacob*, apud Poſſidium, ut monui, *De luctatione Jacob cum Angelo*. Secutus ſum Inſcriptionem veteris exemplaris noſtri, quam exhibet etiam codex Bibliothecæ regiæ, is qui Collectorium Cancellarii Pariſienſis, de quo præfatus ſum, pro parte continet, præfixumque habet numerum CXXCII.

Imperator Romanus) Conſtantinus magnus. Is enim, ut Chryſoſtomus adverſus Judæos homilia III. docet, Judæos, quod urbem ſuam contra interdictum inſtaurare aggreſſi eſſent, amputatis auriculis male mulctatos in diverſas regiones ſparſit, ut terrori ceteris eſſent, ne idem in poſterum conarentur.

Cuſtodes librorum noſtrorum) Capſarios alibi Judæos vocat, & librarios Chriſtianorum. Tractatu in pſalmum XL. *Major ſerviet minori, modo impletum eſt. modo fratres ſerviunt Judæi. Tamquam capſarii noſtri ſunt. ſtudentibus nobis codices portant*. Et in pſalmum LVI. *Codicem portat Judæus, unde credat Chriſtianus. Librarii noſtri facti ſunt. quomodo ſolent ſervi poſt dominos codices ferre; ut illi portando deficiant, illi legendo proficiant*.

Tractavi inde aliquando) Sermonem innuit ex his noſtris XVII. qui eſt *De verbis Evangelii*, Noli me tangere, &c.

II. *De cantico Exodi*) Codex regius Sermonem vocat, *De cantico Exodi poſt tranſitum maris rubri*. at in codice S. Victoris Tractatus dicitur. itemque a Poſſidio, qui inter diverſos Auguſtini Tractatus duos commemorat, *De cantico Eſaiæ*, & *De cantico Exodi*.

III. *Voce conſona*) In Collectorio Sermonum Parte III. & in codice S. Victoris CC. 16. ſubjicitur Sermoni *De humilitate agendæ pœnitentiæ, & de pſalmo* L. *Miſerere mei Deus*, quæ eſt Homilia XXVIII. de Quinquaginta. Quare illius in utroque inſcriptio eſt, *De verſu ejuſdem pſalmi, Cor mundum crea in me Deus*. Ceterum quæ deſiderabantur in exemplari ſcripto in cortice, quod mutilum & acephalum erat, omnia ſupplevimus ex Victorino. Collectorii enim tertiæ partis, & ſequentium, ſolum Indicem nacti ſumus.

Poſt Sermonem) Similis huic adlocutio plebis poſt ſermonem legitur in fine XXXI. De verbis Domini. Et poſt Sermonem. *Quod novit caritas veſtra ſuggerimus. Dies anniverſarius ordinationis domni ſenis Aurelii craſtinus illuceſcit. Rogat & admonet per humilitatem meam caritatem veſtram, ut ad baſilicam Fauſti devotiſſime venire dignemini*.

Verba Dei miniſtrantibus presbyteris) Verbum Dei ſoli olim in Eccleſia prædicabant Epiſcopi, quorum id proprie munus erat. poſt etiam presbyteris, ſed non uno apud omnes tempore, permiſſum. Primi Orientales cœperunt. quod & Pierii presbyteri apud Alexandrinos, & Chryſoſtomi adhuc item presbyteri apud Antiochenos, aliorumque apud alios exempla declarant. In Africa inuſitatum fuit ante Auguſtinum, cui primum omnium apud Hipponem ea poteſtas facta eſt a Valerio Epiſcopo. Poſſidius in ejus Vita cap. V. *Eidem presbytero poteſtatem dedit coram ſe in Eccleſia evangelium prædicandi, ac frequentiſſime tractandi, contra uſum quidem & conſuetudinem Africanarum Eccleſiarum*. Valerii exemplum poſtea ſecuti ſunt alii, & Aurelius Epiſcopus Carthagine, cui hoc nomine gratulatus eſt Auguſtinus epiſtola LXXVI. quod uſurpare cœpiſſet, ut presbyteri præſente ipſo ſermonem populo funderent. Itaque tamquam uſu jam in Africa recepto, presbyteros in hoc genere cum Epiſcopis conjungit Sermone XLIX. de verbis Domini. *Nunquid non aſcendit aliquando aut presbyter aut Epiſcopus, & non dicit aliud de ſuperiore loco, niſi ne rapiantur res alienæ?* Apud Gallos ſerius uſurpatum videtur. Nam Synodus Vaſenſis II. quæ centum annis poſterior fuit Auguſtino, verbum faciendi presbyteris dat poteſtatem. antea ergo non habuiſſe conjectura eſt: quam Cyprianus quoque Diaconus in Cæſaris Arelatenſis Epiſcopi Vita confirmat.

A *In Baſilica Reſtituta*) Quæ Baſilica major Carthagine, in qua ſedes Epiſcopi, ut tradit Victor Uticenſis lib. 1. Eadem in Concilio Carthaginenſi II. duplici nomine appellatur Baſilica Perpetua Reſtituta, in ceteris deinceps Conciliis, quæ ibidem celebrata leguntur, Reſtituta ſimpliciter, ut in hoc loco. Paulo poſt, pro verſu pſalmi *Quoniam iniquitatem meam* &c. codex Collegii Navarrici verſum habet, *Averte faciem tuam a peccatis meis*. IV.

Die munerum) Vetus exemplar in fine Sermonis, *Explicit ſermo die munerum ſpectaculorum*. De gladiatorum itaque ſpectaculo accipiendum, quod proprie munus appellabatur. unde gladiatorium munus Cod. Theod. *De gladiatoribus* L. 2. & in Kalendario Romano Conſtantinianorum temporum, menſe Decembri, quando committi gladiatores ſolebant, crebra muneris eſt
B mentio ex A. D. IV. Nonas, quo die initium muneris adnotatur, uſque in A. D. IX. Kalendas Januarias, quo cruenta, καὶ ἀνδροφόνα hæc ſpectacula deſinebant, ut Julianus quoque Cæſar docet extrema oratione ſua in Solem.

Terra motus magni) De his Marcellinus Comes in Chronico, Monaxio & Plinta Coſſ. ann. Chriſti CCCCXIX. *Multæ Palæſtinæ civitates villæque terræ motu collapſæ. Multæ tunc utriuſque ſexus vicinarum gentium nationes, tam viſu quam auditu perterritæ, atque credulæ, ſacro Chriſti fonte ablutæ ſunt: omniumque baptizatorum in tunicis crux Chriſti ſalvatoris, divinitatis nutu, exemplo impreſſa refulſit*. Idatius quoque noſter in Chronico. *Durante Epiſcopo quo ſupra*, id eſt Joanne, *graviſſimo terræ motu ſancta in Hieruſalem loca quaſſantur*, &c. Et in Faſtis Monaxio & Plinta. *His Conſulibus S. Joannes epi-*
C *ſtolam dirigit per Eccleſias orbis terrarum, quæ habetur, de ſignis terroribuſque divinitus perpetratis*.

Sitifenſis etiam civitas) Sitifis, quæ provinciæ in Africa nomen dedit, id eſt Mauritaniæ Sitifenſi. De hoc ejus civitatis terræ motu an meminerint alii, non habeo compertum. Epiſcopum ſane Sitifi tum fuiſſe conſtat Novatum, qui & hoc ipſo anno interfuit ſubſcripſitque Concilio Carthaginenſi poſt Conſulatum Honorii XII. & paucis ante annis Collationi quoque Donatiſtarum adfuerat.

Pauci quidem conveniſtis) Ideo pauci ad Eccleſiam, quia plurimi ad ſpectaculum confluxerant. Chryſoſtomus de ſpectaculo circenſi in exordio Sermonis *De conſubſtantiali*. Πάλιν ἱπποδρομίαι, καὶ πάλιν ὁ σύλλογος ὑμῶν ἐλάττων γέγονε. *Iterum circenſia, & iterum ad nos pauciores convenere*. Aſterius Epiſcopus de Feſto Kalendarum. Πολλοὶ προτιμῶντες τὴν ἐν τοῖς ματαιότησι τρυφὴν καὶ ἀσχολίαν, ἀπολειφθῆναι τοῦ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν συλλόγου. *Com-*
D *plures, dum vanitatis inhiant voluptatibus, & in illis occupantur, ab Eccleſiæ conventu abfuerunt*.

Jocundabitur juſtus) Hujus Sermonis reliqua tantum erant fragmenta in volumine corticeo. Integrum poſtea exemplar offendimus in codice S. Victoris C C. 16. Fuit & in Collectione Cancellarii Pariſienſis Parte III. ut ex Indice didicimus. V.

Servum tuum manumiſſurus) Manumiſſiones ut in Eccleſia coram Epiſcopo facere liceret, Conſtantini magni beneficio indultum eſt, ut alias obſervavimus ad Ennodium. apud quem inter Opuſcula extat libellus, ſeu petitorium Agapiti nomine compoſitum: in quo Gerontium ille ſervum ſuum libertate donari poſtulans ab Epiſcopo, deſiderii ſui cauſam perſequitur, quæ cum Auguſtini verbis mirifice conſentiunt.

Frangis tabulas ejus) Frangebantur in manumiſſione ſervorum tabulæ, quibus emptio illorum & ſervitus continebatur. Auguſtinus epiſt. 50. de Donatiſtis. *Peſſimorum*, inquit, *ſervorum, ut liberi abſcederent, tabulæ frangebantur*.

Gratias Domino) Egregii Sermonis unicum exemplar vidimus in codice S. Victoris CC. 16. Recenſetur ta- VI.

men a Poſſidio cap. s x. Indiculi, & in Collectorio Cancellarii Parte III.

Quomodo Roma, ſic Carthago) Hinc apparet Carthagine habitum etiam hunc Sermonem, & Epiſcopum paulo ante intelligi Carthaginenſem, & Judicem infra Proconſulem cui ſuggeſtum a Chriſtianis fuerat ut Herculi illudere liceret. Herculis cultum acceperant Carthaginienſes a Tyriis, quorum erant coloni. Tyrus enim Herculi ſacra. Neque vero Carthagine duntaxat, ſed aliis Africæ locis, conſtat in cultu Herculem fuiſſe. ut apud Suffectanos in provincia Byzacena: ubi cum Herculis ſtatuam comminuiſſent Criſtiani, repentino in eos impetu populi cæſi ſunt ſexaginta. quam furoris immanitatem exagitans Auguſtinus epiſtola c c l x v s i. ſimul Herculem Deum, ut hoc loco, ſcite deridet. *Si Herculem*, inquit, *veſtrum dixeritis, porro reddemus. Adſunt metalla, ſaxa nec deſunt. accedunt marmorum genera, ſuppeditat artificum copia. Ceterum Deus veſter cum diligentia ſculpitur, tornatur, & ornatur. Addimus & rubricam, quæ pingit ruborem, quo poſſint vota veſtra ſacra ſonare. Si veſtrum Herculem dixeritis, collatis ſingulis nummis ab artifice veſtro vobis emimus Deum.*

VII. *De verſu pſalmi CV.*) Hunc tituli partem ipſi adjecimus, cum in antiquo exemplari nuda, & ſine auctoris nomine eſſet inſcriptio, *De Kalendarum Januarii.* Congruit autem pars utraque. Nam & totus eſt auctor in arguendis ejus diei paganis ritibus, & Davidis verba in eam rem eleganter accommodat. De iiſdem Kalendis Januarii, quæ varia gentium ſuperſtitione polluebantur, extat Aſterii Amaſeæ Epiſcopi, quem ſupra laudavi, λόγος κατηγορίας τῆς ἑορτῆς τῶν καλανδῶν. Petri etiam Chryſologi ſermo c l v. & Maximi Taurinatis x. Sed & Auguſtinus noſter. De diverſis ſermone l s x. *Calendæ*, inquit, *Januarii venturæ ſunt. Chriſtiani eſtis omnes, Deo propitio Chriſtiana eſt civitas. Non fiant illa quæ odit Deus. Per luſum iniquitas, per jocum improbitas. Non ſibi faciant homines Judices, ne veniant in manus veri judicis.* Judices videlicet magiſtratuſque inter alia ejus diei ludicra effingebant. Quin & Deos etiam ſuos, ut Chryſologus docet, repræſentabant & ludibriis infamabant.

VIII. *De ſacrificio veſpertino*) Ita inſcribitur in codice S. Victoris CC. 16. nec aliter citat Beda, quam *Ex ſermone de ſacrificio veſpertino*. At in Collectario ſermonum Parte III. dicitur *Sermo de verſu Pſalmi* c x l. *Elevatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.*

IX. *De Pſalmo XXII.*) In codice S. Germani, unde primum ad nos pervenit, & in duobus ſancti victoris CC. 6. & DD. 1 1. titulus eſt, *Expoſitio S. Auguſtini de Pſalmo* x x s s. Atque in his omnibus libris inſertus eſt, tanquam eodem ſpectans, diverſis S. Auguſtini lucubrationibus contra Pelagianos. In Collectorii Parte III. *Sermo, ſeu expoſitio ſuper Pſalmum* xx11. Habitus eſt ad baptizandos.

X. *Si ſapiens fueris*) Conſentit Inſcriptio codicis Victorini DD. 2x. cum ea quæ apud Poſſidium legitur, & cum Indice Partis III. Collectorii. Proverbiorum locus expreſſus juxta editionem lxx. Interpretum, quæ aliquanto uberior eſt in his verbis, & explicatior, quam vulgata. Apud Chryſoſtomum autem Homilia in Pſalmum C. & alibi, quando hæc verba recitat, priore loco non *ſi ſapiens*, ἐὰν σοφὸς, ſed *ſi bonus fueris* legitur, in hunc modum. Τέκνον, ἐὰν ἀγαθὸς ᾖς, σεαυτῷ σοφὸς ἔσῃ, καὶ τοῖς πλησίον σου. *Fili, ſi bonus fueris tibi ipſi ſapiens eris, & proximis tuis.* reliqua vero non diſcrepant.

XI. *Fidem poſſide cum proximo*) Huic ut cetera deeſſent, fidem adſtruit vetuſtas exemplaris, quod maximam eius partem continebat. reliqua ſuffecta ſunt ex eodem codice S. Victoris DD. 12. non priſcæ quidem illo ætatis, ſed qui omnium generum Sermones S. Auguſtini plurimos collegerat. Fuit etiam in Parte III. Collectorii, ut Index declarat.

XII. *De eo quod in Eſaia*) Apud Poſſidium cap. v i i i. non auctoris culpa, ſed librarii, titulus hic temere in duos diviſus eſt, quaſi unus Sermo fuerit de verbis Eſaiæ, alter de verbis Apoſtoli.

Pars donati eſt) Tractatu in Pſalmum x l i x. *Locutus eſt, & vocavit terram. Quam terram? an forte Africam, propter eos qui dicunt, Eccleſia Chriſti pars Donati eſt?* Donatiſtæ nimirum Eccleſiam in reliquis mundi partibus communione traditorum extinctam, apud ſe in Africa ſola remanſiſſe delirabant. Auguſtinus idem epiſtola clxv. ad Generoſum. *Vos dicitis, propter traditores, quos non oſtenditis remanſiſſe Eccleſiam Chriſti in ſola Africa partis Donati. Quod non de lege, non de prophetis, non de pſalmo, non de Apoſtolo, non de Evangelio, ſed de corde veſtro & de parentum veſtrorum calumniis recitatis.* Eodem rurſus alludens in Pſalmum x x s. *In omni*, ait, *locodixit Paulus bonum odorem eſſe omnes fideles. & contradicitur, & dicitur, Africa ſola bene olet, totus mundus putet.*

XIII. *Sermo XIII.*) Hujus etiam unicum vidimus exemplar in codice S. Victoris DD. 2x. Sed deſignari videtur a Poſſidio Indiculi cap. v. cum inter ea quæ Auguſtinus ſcripſit adverſus Arrianos Tractatum numerat, *de In principio erat Verbum*. Eſt præterea De diverſis Sermo x i v. de iiſdem verbis Geneſis & Joannis, adverſus Manichæos, cujus item meminit Poſſidius c. 2.

XIV. *De nuptiis Filii regis*) Ex eodem volumine Corbeienſi, ex quo Valeriani olim homilias deſcripſimus. Sed mutilus erat fine avulſo. Quod ergo deerat ſupplementum ad nos poſtea miſſum eſt ex alio codice eiuſdem Monaſterii.

Carthagine in Reſtituta) De baſilica Reſtituta dictum eſt ad Sermonem iv. In eadem habitum etiam fuiſſe Sermonem c i i. de Diverſis, indicat Inſcriptio. Tertius præterea de Diverſis, qui eſt de verbis Pſalmi *Confitemini domino quoniam bonus*, & Tractatus in Pſalmum lv. ille in codice S. Germani, hic in noſtro, Carthagine habiti dicuntur in Baſilica Reſtituta. Neque in hac ſolum, quæ primaria erat, ſed in aliis etiam Carthaginienſibus baſilicis habiti ab eo Sermone memorantur: ut in baſilica Fauſti, x i i. & c x a s s. de Diverſis. in baſilica Leontiana, x s. de Diverſis. in baſilica Celerinæ, x c v s. de Tempore. in Baſilica Novarum, c x. de Tempore. in baſilica Petri regionis tertiæ, c c l s. de Tempore. in baſilica Pauli regionis ſextæ, xxiv. de Diverſis.

XV. *De quinque porticibus*) Hunc nobis ſuppeditavit codex S. Vincentii Metenſis. Quod vero in Sermonis exordio ait Auguſtinus de eodem capitulo Evangelii ſe jam locutum, Sermonem opinor innuit xl i i. De verbis Domini, qui inſcribitur *De infirmo jacente ad piſcinam*. Sed noſtri diſerte meminit Poſſidius.

Ex effractore metallicus) Metalli pœnam ſubibit. ad ſecanda marmora, vel alia id genus damnabitur. Effractores enim parietum, præſertim nocturnos, fuſtibus cæſos in metallum dari ſolitos, auctor eſt Ulpianus L. 2. D. *De effractoribus & expilatoribus.*

XVI. *Cum Segiſvulto Comite*) Segiſvultum Comitem Proſper in Chronico narrat in Africam miſſum fuiſſe contra Bonifacium Hierio & Ardabure Coſſ. hoc eſt anno Chriſti cdxxv i i. Cum eo veniſſe Maximinum Epiſcopum, Maximinum ipſe profitetur initio collationis, quam Hippone habuit cum S. Auguſtino. *Ego*, inquit, *in hanc civitatem miſſus a Comite Segiſvulto* (ſic enim legendum eſt) *contemplatione pacis adveni*. Præter collationem autem, & libros duos poſt collationem contra Maximinum ſcriptos, qui collationi vulgo adhærent, cum ſe jungi ab ea debeant, ſcripſerat etiam Auguſtinus epiſtolam dogmaticam ad Maximinum, cujus ſola mentio ſupereſt apud Poſſidium. nunc enim non extat.

XVII. *Sermo XVII.*) Habetur in codice regio Parte II. Collectorii, & in Victorino DD. 12.

Procedat Arrianus) Apud Bedam, cum hæc verba citat in epiſtolam ad Philippenſes c. 2. alia quædam intexta leguntur, hoc modo. *Procedat Arrianus, prius procedat Photinianus*. Hæretici qui Dominum niſi hominem omnino non noverunt Homuncioniſtæ dicuntur iſti hæretici. homuncioniſtæ, quia non noverunt Chriſtum, niſi hominem. *Reſpondebimus Photiniano &c.* Quæ verba, cum abſint a manuſcriptis, omittenda viſa ſunt.

XVIII. *Converſi ad Dominum*) Solemnis precatio, qua ſermones ſuos claudere ſolebat Auguſtinus. Eius in veteri codice prima tantum verba de more legebantur: cetera deſcripta ſunt ex Sermone x x a. de verbis Domini. Sed incertum, illamne in hoc Sermone noſtro uſurparit, an alteram breviorem, qualis eſt in Sermone c x x i. de Diverſis in hunc modum: *Converſi ad Dominum, ipſum deprecemur pro nobis, & pro omni plebe ſua adſtante nobiſcum in atriis domus ſuæ quam cuſtodire protegereque dignetur, per Jeſum Chriſtum filium eius dominum noſtrum, qui cum eo vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.*

XIX. *De quibus aliquando tractavimus*) Sermone iv. & v. de Diverſis, & Sermone x x i i. de noſtris. Sed aliis præterea locis Auguſtinus, cum in Tractatibus, tum in aliis libris ſuis, in hoc ſæpe luſit argumento, ut oſtenderet numero piſcium c l i i i. qui poſt reſurrectionem capti ſunt ad mare Tiberiadis, numerum ſanctorum in æterna vita ſignificari. Luſerunt & Græci patres interdum, ut Gregorius Taumaturgus Neocæſarienſis Epiſcopus, qui Sermone x. eorum quos ἠθικὰ inſcripſit, Rebeccam propterea docet Eccleſiæ typum repræſentaſſe, quod literæ nominis Rebeccæ, ſi ad calculos revocentur, numerum reddant piſcibus c l i i i. parem. Ἡ γοῦν Ῥεβέκκα τὴν ἐκκλησίαν εἰκόνιζε συναφθεῖσα Χριστῷ διὰ βαπτίσματος. τῶν γὰρ στοιχείων τῆς Ῥεβέκκας ὀνόματος εἰς ψήφους μεταλαμβανομένων, τριῶν καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν [illegible]

[illegible]. Etenim ρ. quæ prima eſt nominis litera, centum valet, ε. quinque, β. duo. ε. quinque, κ. viginti, κ. rurſus viginti. α. unum. quæ in ſummam redacta, centum & LIII. conficiunt.

Peracti ſunt dies feriati) Quindecim, ut mox dicet: hoc eſt ſepteni ante Paſcha, totidem poſt Paſcha. quibus diebus lites omnes & contentiones partium ceſſabant ex Lege Theodoſii, quæ eſt L. 11. Cod. Theod. De feriis. *Sacros quoque Paſchæ dies, qui ſepteno vel præcedunt numero, vel ſequuntur, in eadem feriarum obſervatione numeramus.*

XX. *Sermo XX.* Vidimus non ſolum in regio, & in Victorino D D. 12. ſed in aliis etiam manuſcriptis. Quod vero inter ſermones de Pentecoſte prima hunc loco ſtatuimus, Bedam ſecuti ſumus, qui appellat ſermonem I. de Pentecoſte.

XXII. *Sermo XXII.*) Citatur hic etiam a Beda, ut admonui, II. ad Corinthios 3. at in vulgatis exemplaribus Bedæ, *Ex ſermone de Paſcha* ſcriptum eſt, pro *Ex ſermone de Pentecoſte.* Extat autem tum in regio codice, tum in Victorino DD. 12.

Semen eſt decem & ſeptem) Fundamentum appellat Sermone I V. de Diverſis: ubi planius explicat quo pacto ex XVII. exſurgant CLIII. *Jam ergo*, inquit, *de numero CLIII. piſcium quid opus eſt eadem retexere? Noſtis illa. A decem & ſeptem, naſcitur numerus creſcens. Incipe ab uno, perveni ad decem & ſeptem, ut omnes addas id eſt, unum addas ad duos & fiunt tres, addas tres & fiunt ſex, addas quatuor & fiunt decem. Sic omnes adde uſque ad decem & ſeptem, & pervenis ad centum quinquaginta tres.* Quæ ipſa uberius itidem & explicatius perſequitur Tractatu in Pſalmum XLIX.

XXIII. *In Natali S. Joannis Baptiſtæ*) Ex codice regio, & altero S. Victoris D D. 12. ſuffecta ſunt, quæ in vetuſtiſſimi libri fragmentis deſiderabantur. In utroque autem codice, poſt hunc Sermonem ſequebatur alter de eodem Natali S. Joannis, quem citat itidem Beda ad Philip. 2. Eſt autem is Sermo XXIII. de Sanctis, *Diei hujus ſolemnitas*, &c.

XXIV. *De S. Paulo Apoſtolo*) In codice regio, & Victorino DD. 12. titulus eſt, *In converſione S. Pauli.* Sed Bedam ſequi placuit, qui perpetuo citat *Ex ſermone de Paulo Apoſtolo.* Quamquam & alterum quoque laudat *De converſione Apoſtoli*, qui eſt XXXIV. de Diverſis. Ceterum ex hoc uno noſtro membratim diſſecto conflati ſunt duo in vulgatis, Sermo XIV. de Sanctis, & XXXVI. de Diverſis.

XXV. *De inventione S. Stephani*) Ejuſdem argumenti eſt apud nos Sermo nondum editus Fauſti Epiſcopi, fortaſſe Regienſis, De revelatione corporis S. Stephani, cujus exordium ſic ſe habet. *Præſente lectione percepimus viſionem omnibus Eccleſiis celebratam. Audivimus non ſomnia ſenſuum errore deluſa, ſed oracula rerum effectibus approbata. Merito revelationi credimus in ſermone, qui fructum tenemus in munere. Ubi ſunt qui dicunt pios Martyribus honores non eſſe deferendos? Ecce iſte, qui jamdudum beato paradiſi ſplendore perfruitur, nunc mundo adhuc oſtenditur ne celetur. Unde diſpenſator utilitatum veſtrarum Deus evidenter eum præcepit honorari, quem præſtitit inveniri. Aut ergo ſermo revelationis* &c. De revelato in Palæſtina ſub finem anni CDXV. corpore S. Stephani, ejuſque reliquiis inde allatis in Africam, & de memoriis in earum gratiam Uzali ab Evodio Epiſcopo, Calamæ a Poſſidio, Hippone ab Auguſtino excitatis, Auguſtinus ipſe omnium inſtar narrat libro XXII. de civitate Dei cap. VIII.

Nobis videntibus) In Victorino *nobis juvenibus.* De inventis Mediolani a S. Ambroſio reliquiis SS. Gervaſi & Protaſii, cum in ea urbe verſaretur S. Auguſtinus, anno Chriſti CCCLXXXVII. ipſe itidem ſcribit lib. IX. Confeſſionum cap. VII. & loco citato De civitate Dei, *Tanta*, inquit, *gloria Martyrum etiam ego teſtis fui, ubi Mediolani eram facta miracula novi* &c.

XXVI. *Ad menſam S. Cypriani*) Ad altare S. Cypriani. Menſam enim altare dicebant, ut Græci ἱερὰν τράπεζαν. De hac autem apud Carthaginem menſa S. Cypriani agens Sermone CXIII. de Diverſis, *Sicut noſti*, inquit, *quicunque Carthaginem noſti, in eodem loco, ubi propter nomen Chriſti ſanguis fuſus eſt Cypriani, menſa Deo conſtructa eſt. Tamen menſa dicitur Cypriani, non quia ibi eſt unquam Cyprianus epulatus, ſed quia ibi eſt immolatus. & quia ipſe immolatione ſua paravit hanc menſam: non in qua paſcat ſive paſcatur, ſed in qua ſacrificium Deo, cui & ipſe oblatus eſt, offeratur.* Ad eandem porro menſam S. Cypriani Carthagine habiti etiam Sermones XCIV. & CXXXVII. de Tempore: & Tractatus in Pſalmum XXXVIII.

XXVIII. *Sermo XXVIII.*) Habetur hic etiam tum in codice regio, tum in Victorino D D. 12.

Pectora contudiſtis) Hinc videre eſt, pectora tundere ſolitos, cum aliquid audiebant, quod conſcientiæ peccatorum vel confeſſionis admoneret. Quod quidem uſque adeo frequentabant, ut intempeſtive nonnunquam uſurparent. Unde in Sermone VIII. de verbis Domini, cum ad illa verba *Confiteor tibi pater* pectora populus de more tundiſſet, ſcite arguens illos Auguſtinus: *In hoc ipſo*, inquit, *quod ſonuit Confiteor, pectora tundiſtis. Tundere autem pectus, quid eſt niſi arguere quod latet in pectore, & evidenti pulſu occultum caſtigare peccatum? Quare hoc feciſtis, niſi quia audiſtis* Confiteor tibi pater? *Confiteor audiſtis, quis confitetur non attendiſtis. Nunc ergo advertite. Si confiteor Chriſtus dixit, a quo eſt longe omne peccatum, non ſolius eſt peccatoris, ſed etiam laudatoris. Confitemur ergo, ſive laudantes Deum, ſive accuſantes nos ipſos.*

In Natali plurimorum Martyrum) Ita regius codex cum Victorino. at Beda citat, *Ex ſermone de verbis Evangelii.* XXIX.

Sermo XXX.) Pars prior eadem eſt cum priori parte Sermonis CXVIII. de Diverſis. Sed quæ in illo Sermone ſubjiciuntur, cum præcedentibus non cohærent. hic vero apta & connexa uſque ad finem ſunt omnia. XXX.

De viginti Martyribus) Ad Martyres viginti habitus etiam Sermo X. de Diverſis. Horum vero memoriam Hippone regio celeberrimam fuiſſe docet Auguſtinus, illuſtre, quod in ea contigerat, miraculum commemorans libro XXII. De civitate Dei cap. VIII. *Erat quidam*, inquit, *ſenex Florentius Hipponenſis noſter, homo religioſus & pauper, qui ſartoris ſe arte paſcebat. Caſulam perdiderat, & unde ſibi emeret non habebat. Ad viginti Martyres, quorum memoria apud nos eſt celeberrima, clara voce ut veſtiretur oravit. Audierunt eum adoleſcentes qui forte aderant irriſores, eumque diſcedentem exagitantes proſequebantur, quaſi a Martyribus quinquagenos folles, unde veſtimentum emeret, petiiſſet. At ille tacitus ambulans, ejectum grandem piſcem palpitantem vidit in litore, eumque illis faventibus atque ridentibus apprehendit, & cuidam coquo, Catboſo nomine, bene Chriſtiano ad coquinam conditariam indicans quid geſtum ſit, trecentis follibus vendidit, lanam comparare inde diſponens, ut uxor ejus quomodo poſſet ei quo indueretur efficeret. Sed coquus concidens piſcem annulum aureum in ventriculo ejus invenit, mox miſeratione flexus, & religione perterritus, homini eum reddidit, dicens, Ecce quomodo viginti Martyres te veſtierunt.* Horum nomina cum ignota fuerint hactenus, tres hoc loco memorantur, Fidentius Epiſcopus, Valeriana & Victoria ſanctæ feminæ. Quo uno ex capite non leve eſt quod huic Sermoni debemus, ſive Martyres hi, ut Baronio Cardinali viſum eſt iidem habendi ſunt cum Martyribus viginti, qui apud Tarſum Ciliciæ paſſi ſub Diocletiano leguntur VIII. Idus Junias: ſive quod certius reor, a Tarſenſibus diverſi fuerunt Hipponenſes, de quibus hic agitur.

Sermo XXXI.) Unicum nobis fuit exemplar ex codice S. Victoris D D. 12. Fuit tamen & in Collectorio ſermonum Parte V. ut Index docet. Utrobique titulum præfert *De amore Dei & proximi.* Sed aptior & Auguſtini verbis congruentior viſa Inſcriptio, quæ apud Bedam legebatur, *De amore Dei & amore ſæculi.* XXXI.

De contemptu mundi) Vetus codex auctoris nomen non habet. Auguſtini tamen eſſe non dubitavimus, tum quod aliis ejus ſermonibus intextus erat, tum maxime quod ſtylum & genium refert Auguſtini. XXXII.

Cum venerit hora quinta) Quæ ſextam, id eſt meridiem antecedit, & legitima eſt hora prandii. Sidonius noſter lib. II. epiſtola IX. de nuntio qui ad prandium vocabat, *quem probabat competentes ingreſſum quinta digrediens*, Quem ad locum nonnulla de priſco genere horarum in eandem ſententiam adnotavimus.

Martyrum Tuburbitanarum) Perpetuæ & Felicitatis, quarum corpora in Baſilica majore condita Carthagine. De harum natali tres extant Sermones S. Auguſtini. anniverſarius autem dies agitur Nonis Martii. Fuerunt & aliæ, ſed virgines. Maxima, Donatilla, & Secunda, quæ apud Tuburbum etiam paſſæ dicuntur III. Kalendas Auguſti. Duplex enim fuit ejus nominis civitas, Tuburbum majus, & Tuburbum minus. unde Tuburbitani majores & minores in Collatione Donatiſtarum.

Sermo XXXIII.) Habitus anno Chriſti CDX. poſt urbem captam a Gothis, cum allato in Africam ejus cladis nuntio Roma funditus everſa periiſſe diceretur. Titulum ex vetuſtiſſimo codice adſcripſimus, qui apud Bedam in vulgatis exemplaribus deſideratur, quo loco Sermonis hujus, non expreſſo ejus nomine, verba proferuntur, quæ pag. 212.* indicavimus. XXXIII.

Roma ruit quam condidit Romulus) Sermone XXIX. de verbis Domini, *Tranſeunt quæ fecit ipſe Deus: quanto citius quod condidit Romulus?* Ubi de Roma capta eodemque argumento non diſſimilia tractat: atque iterum rurſus & in Sermone CVI. de Diverſis, & in lib. III. De civitate Dei cap. XVII. & XVIII. * editionis Sirmondianæ.

Sermo XXXV.) Ex codice S. Victoris DD. 12. Fuiſſe autem & in Collectorio Parte V. Index demonſtrat. Pertinet cum duobus ſequentibus ad tempora collationis Do- XXXV.

natiſtarum, quam ex actorum exordio celebratam liquet P.C. Varanis anno Chriſti cdxii. inchoatamque Kalendis Juniis. Quod anni tempus congruit verbis Auguſtini, qui ſub finem Sermonis paulo ante peractum fuiſſe ait jejunium Pentecoſtes, quod illo anno deſiit iv. Kalendas Junias.

Unde ſum frater tuus) Nolebant videlicet ſe fratres dici Donatiſtæ, & tamen fratres a noſtris dicebantur Optatus lib. i. adverſus Parmenianum *Nolunt*, inquit, *ſe dici fratres noſtros. Sunt ſine dubio fratres, quamvis non boni. Quare nemo miretur eos me appellare fratres, qui non poſſunt non eſſe fratres*. Et lib. iv. *Non enim poteſtis non eſſe fratres, quos iiſdem ſacramentorum viſceribus una mater Eccleſia genuit, quos eodem modo adoptivos filios Deus pater excepit*. Quo in genere plurima etiam Auguſtinus in Pſalmum xxxii. lib. iii. contra Gaudentium, ac libro item iii. contra Parmenianum cap. ii.

XXXVI. *Sermo XXXVI.*) In codice S. Victoris, & in Indice Colleſtnetii, præponitur præcedenti. Ut poſtponeremus perſuaſit, quod ſub hujus finem, ubi de jejuniis & eleemoſynis cum oratione jungendis ſe præmonuiſſe ait, ad præcedentem alludere videatur.

Ad conlationis locum) Ad Thermas Gargilianas. In harum enim ſecretario Carthagine habita eſt collatio. Extat lib. ii. veterum Epigrammatum, quæ Pithœus collegit, epigramma de Thermis Gargilianis a Thraſamundo rege renovatis quod verſuum primæ poſtremæque literæ indicant his verbis, *Thraſamundus vota ſerenans*.

Edictum viri inluſtris) Marcellini Tribuni & Notarii, qui judex Honorii Aug. nomine præfuit collationi. Ejus edicto, quod in geſtis primæ cognitionis continetur, de admonenda per Epiſcopos plebe inter cetera cavebatur. *Nullus ergo*, inquit, *vel laicus, vel Epiſcopus, ultra numerum præſtitutum in illum tranquilliſſimum concilii locum contra prohibitum moliatur accedere. Quin potius etiam plebes ſuas pia quietis ac modeſtiæ commonitione conveniant, hoc per ſingulas Eccleſias ante tractantes, quatenus a die diſputationis ac loco omnis ſe multitudo contineat ut religioſe patientia magiſterio delinitum Chriſtianæ paci populum pareant.* Quod Edictum Epiſcopi catholici ſe obſervaturos pro-
XXXVII. feſſi ſunt notoria ſua, quæ ibidem recitata eſt cap. xvi.

Sermo XXXVII.) Prior pars edita eſt Sermone xci. de Diverſis. poſterior quæ de Donatiſtarum cauſa tractat ab iis omiſſa, qui ea carere ſe poſſe judicabant. Nos integrum repræſentavimus, qualem exhibuit codex in cortice exaratus, & qualem agnitum a Beda fuiſſe non ignorabamus.

Poſſe in uno Eccleſia.) Ex eadem epiſtola notoria, quam Epiſcopi catholici Marcellino Judici obtulerunt, conſtat eos cum Donatiſtis veritatis fiducia ita condixiſſe, ut ſi Donatiſtæ cauſam obtinerent, honorem apud eos nullum requirerent: ſin ipſi victores forent, illos tamen in ſocietatem Epiſcopatus admitterent. Ad hanc ergo ſocietatem pertinent quæ hoc loco dicuntur, & quæ in eadem notoria fuſius explicantur his verbis. *Poterit quippe unuſquiſque noſtrum, honoris ſibi ſocio copulato, viciſſim ſedere eminentius, ſicut peregrino Epiſcopo juxta conſidente collega. Hoc cum alternis baſilicis utriſque conceditur, uterque ab alterutro honore mutuo prævenitur. quia ubi præceptio caritatis dilataverit corda, poſſeſſio pacis non fit anguſta. ut uno eorum defuncto, deinceps jam ſinguli priſtino more ſuccedant.* Sed jam olim reſpuere hanc ſocietatem ſolitos Donatiſtas docet Optatus libro i. *Et quia collegium Epiſcopale nolunt nobiſcum habere commune, non ſint collegæ ſi nolunt: tamen, ut ſupra diximus, fratres ſunt.*

Tanquam fratris non tanquam patris) In collatione diei iii. cap. ccxxxv. *Auguſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ dixit. Ecce dico, quoties volueritis dico. Cæcilianus non eſt pater meus, quia audio dominum meum dicentem, Ne vobis patrem dicatis in terra, unus eſt pater veſter Deus. Dico Cæcilianum fratrem, bonum fratrem ſi bonus, malum fratrem ſi malus eſt. quoniam propter communia ſacramenta frater meus eſt.*

Semel abſens damnatus) Damnatus fuerat a Donatiſtis in Synodo. Abſolutus eſt primum Romæ in Concilio ſub Melchiade: iterum Arelate a Concilio generali, poſtremo Mediolani Conſtantino Imp. ad quem pars adverſa provocarat. Tota autem in eum criminatio, quod ordinatus fuiſſet a Felice Aptungenſi Epiſcopo, qui ſacros codices ſub Diocletiano tradidiſſe ferebatur. Quod etſi verum foret, ad ſchiſmatis cauſam ſatis non erat, quia alia eſt cauſa Eccleſiæ, alia hominum. ceterum ex actis publicis comprobatum eſt Felicem Epiſcopum traditorem non fuiſſe.

Presbytero linguam exſecuerunt) De altero Epiſcopo, cui linguam & manum præciderat Donatiſtæ, Auguſtinus epiſtola l. ad Boniſacium. *Epiſcopi*, inquit, *& clerici horrenda & dura perpeſſi ſunt, quæ commemorare longum eſt: quando quorundam & oculi extincti ſunt & cujuſdam Epiſcopi manus & lingua præciſa eſt.* Calcem etiam & acetum in oculos clericorum Hipponenſium miſiſſe narrat epiſtola cxxi. & aliis locis alia eundem illorum furorem teſtantia. Quo etiam ſpectat Honorii Auguſti Conſtitutio xxv. proxime nuper edita in Appendice codicis Theodoſiani.

Baſilicam Florentiam) Quemadmodum Baſilica Fauſti, & Baſilica Leontiana dictæ ſunt a Fauſto & Leontio conditoribus, ſic Florentia hoc loco baſilica de nomine Florentii Epiſcopi. Cujus vero ſedis Epiſcopus fuerit, incertum eſt: niſi Florentium intelligi placeat Hipponenſium diarrytorum in Proconſulari provincia Epiſcopum, qui & collationi Donatiſtarum cum ceteris hoc anno interfuit, ut cognitionis primæ geſta declarant, & aliquot poſt annos Leporii monachi epiſtolæ ad Gallos ſubſcripſit cum Auguſtino, & aliis. Quod ſi verum eſt, non Carthagine, neque Hippone regio, ſed Hippone diarryto habitum diei Sermonem conſentaneum fuerit.

Donatiſta reverſus ad Eccleſiam) De tempore hujus Sermonis cum affirmare nihil liceret, ut proximis ſubderemus adducti eo ſumus, quod ex Donatiſtarum ſchiſmate poſt Collationem plurimos ad Eccleſiam rediiſſe auctor ſit Auguſtinus, non ſolum in Sermone præcedenti, ſed multo apertius lib. i. contra Gaudentium cap. xxix. *Quantum exiſtimas*, inquit, *nos habere conſolationis, quod a tanta dementia partis Donati, ubi non ſolum nefariæ diviſionis error, verum etiam furoris lex facta eſt, longe atque incomparabiliter plura millia liberantur?* XXXVIII.

De ordinatione ſua) In anniverſario ſuſcepti Epiſcopatus. Celebrabant interdum Epiſcopi natale cathedræ ſeu Epiſcopatus ſui, ſicut principes imperii, quod natale Epiſcopi dicebatur. Ejus moris apud Romanos indices ſunt Sermones tres S. Leonis Papæ in die aſſumptionis ſuæ. apud Afros, præter Homilias xxiv. & xxv. de anniverſario Epiſcopalis ordinationis Auguſtini, quibus tertius hic Sermo additur in antiquis codicibus: fidem etiam facit anniverſarius ordinationis Aurelii Epiſcopi, de quo eſt Auguſtini ad plebem adlocutio, quam ſuperius protulimus. Quo autem die ordinatus fuerit Auguſtinus, non liquet. ordinatum paulo ante Natale Domini ex Homilia xxv. docemur. XXXIX.

Sermo XL.) Poſterior pars eadem eſt cum poſteriore Sermonis l. de Tempore. niſi quod ibi omiſſa eſt tota narratio de homine, qui de pretio ſolidi pauperibus erogarat. Ac vetus ſane iſta confuſio. Nam & Sermo ille quinquageſimus in manuſcriptis nihil diſcrepat a vulgatis: & hunc noſtrum fideliter expreſſimus ex codice regio, & altero S. Victoris DD. ii. XL.

Cum ſolidum vendidiſſet) Quanti ſolidum aureum vendiderit non declarat. intelligi autem poteſt ex Novella Valentiniani xxv. inter Theodoſianas, qua cautum eſt. *Ne unquam intra ſeptem millia nummorum ſolidus diſtrahatur*. Caſſiodorus ſex olim millibus venditum docet lib. i. Variarum epiſtola x. *Sex*, inquit, *millia denariorum ſolidum eſſe voluerunt.*

Centum folles ex pretio ſolidi) Folles æreos dicit, non argenteos. Argentei enim folles centum pars ſolidi exigua non eſſent. Ut denarios ergo appellabant, tum argenteos, tum æreos: ſic folles alii argentei fuerunt, alii ærei. Follium æreorum valor, aut idem fuit ac nummorum, ſeu denariorum, quorum ſex ſeptemve millia in ſolido cenſebantur, aut utriuſque generis non magnum diſcrimen. Folles autem argentei Auguſtini ævo quid valerent, æſtimari poteſt ex Lege iii. Cod. Theod. De ſuariis, quæ porcinæ pretium in ſingulas libras ſenis follibus definit, & ex iis quæ ſuperius * recitata ſunt de Florentio ſartore Hipponenſi. Utrobique enim congruere omnia poſſunt, ſi pro follibus aſſes ſive ſolidi ſumantur monetæ noſtræ Gallicanæ. Nam & porcinæ in ſingulas libras ſolidorum ſex juſtum fuerit pretium & grandem piſcem trecentis aſſibus noſtris vendi nihil eſt abſurdi. Quo fit ut follium & ſolidorum noſtratium valorem eundem conjicere liceat, vel affinem. Verum hæc de folle accipienda, quatenus certum nummi genus ſignificat. Follis enim aliæ ſunt in re pecuniaria notiones, quæ ad rem hoc loco non faciunt.

* Pag. 200. a.

Appendix) In codice Floriacenſi, ex quo deprompti ſunt tres primi Sermones Appendicis, tres alii jam olim editi antecedebant, nimirum cxcii. cxciii. & cxciv. de Tempore. Qui ut a Lovanienſibus pro genuinis agniti non ſunt, ita nec iſtos opinor Auguſtino adjudicaſſent, tametſi Auguſtino cum reliquis duobus tribuantur in manuſcriptis. Horum quiſquis eſt auctor, non indigni certe viſi ſunt, qui in lucem hoc loco cum ſuperioribus proferrentur.

OPUSCULA

OPUSCULA
DOGMATICA
VETERUM QUINQUE
SCRIPTORUM
QUI ANTE ANNOS M. CC. CLARUERUNT.

I. LEPORII PRESBYTERI LIBELLUS EMENDATIONIS.

II. CAPREOLI EPISCOPI CARTAGINIENSIS EPISTOLA AD VITALEM ET TONANTIUM.

III. BREVIARIUM FIDEI ADVERSUS ARRIANOS HÆRETICOS.

IV. ISAAC EX JUDÆO LIBER FIDEI.

V. VICTORINI AFRI LIBER CONTRA MANICHÆOS. ITEM, DE PRINCIPIO DIEI.

NOTITIA PROVINCIARUM ET CIVITATUM AFRICÆ.

Primum in lucem edita ſtudio & opera JACOBI SIRMONDI *Societatis Jeſu Presbyteri, anno* M. DC. XXX.

Digitized by Google

LECTORI
DE SINGULIS OPUSCULIS.
QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

LEporii presbyteri libellus, qui primum tenet locum, ubi & quam ob cauſam ſcriptus ſit, præter Gennadium, commemorant Caſſianus & Facundus, quorum teſtimonia ex parte, cum Joannis Papæ teſtimonio, * ad libri finem adnexa ſunt. Sed hunc illi variis nominibus deſignant. Joannes Papa epiſtolam. vocat, Caſſianus flebiles confeſſionis & planctus litteras: Gennadius libellum emendationis: Facundus libellum ſatisfactionis. Quod etiam illi nomen eſt in codice Herivallenſis monaſterii, ex quo nunc integrum damus, adjecta beati Auguſtini (ab hoc enim dictatam ſtylus indicat) collegarumque Africæ Præſulum Epiſtola, quam unacum Leporii libello, ut fidem facerent, miſerunt ad Epiſcopos Galliæ.

Capreoli Carthaginienſis poſt Aurelium Epiſcopi, & epiſtolæ ab eo ſcriptæ ad Synodum Epheſinam, illuſtris eſt cum laude mentio apud Vincentium Lirinenſem in poſteriore Commonitorio. Sed & legationis Epheſum a ſe miſſæ Capreolus ille meminit in Epiſtola noſtra. Ceterum prior illa, quam ad Synodum datam diximus, extat nunc etiam in Actione I. Concilii Epheſini. Hujus autem ad Hiſpanos ſcriptæ, cum ibi Neſtoriani dogmatis ſemina ſpargerentur, fragmentum ex Pithæanis ſchedis dederat Baronius Tomo V. Annalium, anno Chriſti CCCCXXXII. Ubi rectius fortaſſe Tonantius appellatur alter ex Hiſpanis qui Capreolum conſuluerant, quem Conſtantium ſcripſimus, codicem Herivallenſem ſecuti in quo poſt Leporii libellum Capreoli epiſtola, ut argumento & tempore conjuncta, ſubjiciebatur.

Breviarium fidei quod ſequitur, in codice Corbeienſi, & in Pithæano, ſimplicius inſcribitur, Breviarium adverſus Arrianos, aut Breviarium adverſus hæreticos. nos fidei nomen titulo adjecimus. Veniebatque in mentem, cum Leonis operibus in utroque codice intextum ſit, ævoque non impar videatur, haud abs re Breviarium fidei credi id poſſe, quod a Juliano Coenſi Epiſcopo miſſum Leo Papa nondum ad ſe perveniſſe ſignificat epiſtola lx. ab eoque, quiſquis eſt auctor, mutuatos videri tum Eugenium Carthaginienſem in Ratione fidei, quam ſuo collegarumque nomine obtulit Hunerico Regi, tum Idacium in libro adverſus Varimadum Arrianum. Ad Breviarii enim hujus exemplum ſcripſiſſe ambos, qui animum adjiciet non negabit. De Idacio quippe iis aſſentiri non poſſumus, qui ad Theodoſiana illum tempora referunt, eundemque faciunt cum Idacio altero accuſatore Priſcilliani. Nam juniorem hunc illo fuiſſe declarat libri Præfatio, quæ reges tum fuiſſe docet qui Arrianis faverent: quod Theodoſianis temporibus minime congruit; congruit autem Vandalicis. Denique Varimadum hunc, Arrianæ ſectæ diaconum, & regis ſui gratia ſubnixum, illum ipſum eſſe apparet, qui literarum metatheſi Marivadus apud Victorem Uticenſem libro 1. extremo nuncupatur, & diaconus item Arrianus, atque apud regem Hunericum in honore habitus memoratur.

De libro Iſaac nullus Veterum, quod ſciam meminit, præter Gennadium, qui hunc inter ſcriptores collocat, qui paulo ante CCCC. Chriſti annum claruerunt. Quare, ſi ordo ſpectetur, ſuperioribus eſt antiquior. Quod autem ex Judæo converſum adſcripſimus, Pithæanum codicem ſecuti ſumus, in quo titulus his verbis conceptus eſt, Fides Iſacis ex Judæo.

Victorini Afri duobus libellis, quos Herivallenſis alter codex ſuppeditavit, quia inſcriptione carebant, titulos effinximus. Erit fortaſſe, cum aliud exemplar aptiores, ac genuinos ſuggerat. Et hunc porro, ſi ſpectanda erat antiquitas, præponi omnibus oportuit. ut cum Iſaac poſtponeremus, fecit utriuſque ſcriptoris obſcuritas, quæ primo in limine fuiſſet ingratior. Ceterum, obſcuritatem hanc Victorinus in dogmaticis præcipue libris ſectatus videtur. In Commentariis enim aliquot epiſtolarum S. Pauli, quos idem codex continebat, ſtylus planior & apertior.

Notitiam Epiſcopalium ſedium Africæ (ſic enim appellare liceat) coronidis loco adjunximus, non ingratam, ut ſperamus, nec inutilem futuram. Ea in volumine S. Mariæ Laudunenſis ſequebatur Rationem fidei ab Eugenio Carthaginienſi oblatam Hunerico regi, ut paulo ante dictum eſt. Sed pro anno VI. Hunerici, qui principio adnotatur. anno VIII. reſtituendum docent apud Victorem duo Edicta ejuſdem regis: quorum alterum de habendo Epiſcoporum conventu datum eſt Maio menſe anni VII. alterum anno VIII. habitum fuiſſe confirmat.

Digitized by Google

VETERUM SCRIPTORUM

DE LEPORII LIBELLO

TESTIMONIA.

JOANNES CASSIANUS

lib. 1. de Incarnatione Domini cap. v. poſt alia.

IS ergo *Leporius* agnita opinionis ſuæ perverſitate, & inſpecta fidei luce, ſcribens ad Epiſcopos Gallicanos, ita exorſus eſt: *Quid in me primum, o domini mei venerandi ac beatiſſimi ſacerdotes, accuſem neſcio, &c.*

GENNADIUS MASSILIENSIS

libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cap. lix.

LEporius adhuc Monachus, poſt Presbyter, præſumens de puritate vitæ, quam arbitrio tantum & conatu proprio, non Dei ſe adjutorio obtinuiſſe crediderat, Pelagianum dogma cœperat ſequi. Sed a Gallicanis doctoribus admonitus, & in Africa per Auguſtinum a Deo emendatus, ſcripſit emendationis ſuæ libellum, in quo & ſatisfacit de errore, & gratias agit de emendatione. Simul & quod male ſenſerat de Incarnatione Chriſti corrigens, catholicam ſententiam tulit, dicens, manentibus in Chriſto duabus naturis, unam credi filii Dei perſonam.

JOANNES II. PAPA IN EPISTOLA AD AVIENUM,

Senatorem, Liberium, & alios.

LEporius; *inquit*, in Epiſtola, quam Aurelius Epiſcopus Carthaginienſis, & beatus Auguſtinus, & Synodus Africana firmavit: *Naſcitur ergo nobis proprie de Spiritu ſancto & Maria Virgine Deus homo Jeſus filius Dei,*

FACUNDUS HERMIANENSIS EPISCOPUS

lib. 1. ad Juſtinianum Imperatorem cap. iv. poſt alia.

SCripſit libellum ſatisfactionis Leporius ad Gallos Epiſcopos, quem venerabiles patres Aurelius atque Auguſtinus & ceteri ſic probaverunt, ut ad faciendam veritatis fidem etiam ſuas ei ſubſcriptiones adjicerent. In quo libello poſt multa ſic dicit: *Naſcitur ergo proprie de Spiritu ſancto & Maria Virgine Deus homo, &c.*

Digitized by Google

LEPORII PRESBYTERI
[a]LIBELLUS EMENDATIONIS SIVE SATISFACTIONIS,
CONFESSIONEM FIDEI CATHOLICÆ CONTINENS
de myſterio Incarnationis Chriſti, cum erroris priſtini deteſtatione.
[b]AD EPISCOPOS GALLIÆ.

DOMINIS BEATISSIMIS, ET VENERANDISSIMIS DEI SACERDOTIBUS

[c]PROCULO ET [d]QUILLENIO

LEPORIUS [e]EXIGUUS.

[f] QUid in me primum, o Domini mei, venerandi & beatiſſimi ſacerdotes, accuſem neſcio: quid in me excuſem, non invenio. Sic imperitiæ ſuperbia, ſic ſtulta ſimplicitas cum perſuaſione noxia, ſic fervor cum intemperantia, ſic, ut verius dicam, cum ſui diminutione debilis fides, ſimul in me omnia recepta viguerunt, ut tot & tantis ſimul ſit & obediſſe confuſio, & hæc eadem ab animo potuiſſe rejicere, mihi ſtupenda ſit gratulatio. Agnoſco igitur delictum meum, & ipſe mei accuſator libenter exiſto. Sed ſpero miſericordiam, quia ignorans feci, inexcuſabilis mihi omnque cauſa peccati, ſi perfecte ſciens ſtudio aliquid intentionis egiſſem. Teſtem Deum invoco in animam meam. veritatem credidi errorem meum, & obſcuras tenebras lucem ſinceriſſimam computavi. Æmulatio Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, me fefellit incautum. At nunc, quod beatitudini veſtræ fore credidimus gratum, miſericordia ejus, deviantem in aſpera, & per dumoſa gradientem, ad viam rectam revocavit. Et prava

A facta ſunt ergo mihi in directa, & aſpera in vias planas: [g] atque ab omnibus meis conſacerdotibus & fratribus veſtris jam abſterſa caligine inſtructus, intelligo in qua ex parte fuerim cæcitate. Et idcirco ſupplicem me veritatis ipſius reddit agnitio. Fateor, ignoranter erravi, & regulam veritatis in quibuſdam, dum mihi ad integrum tenere videbar, exceſſi. Palam facta eſt imperitia mea, & hoc mihi oneroſior, quia eum multorum ſcandalo tueri conatus ſum, quod, ſicut nunc luce clarius manifeſtatur, errore humani

B ſenſus magis, quam ratione fidei, præſumpſeram defendendum. [h] Sed quia aliud fieri non poterat, niſi ut propria ſtultitia in me viveret, quando ego mihi diſcipulus habueram me magiſtrum. & utinam præſumptionem meam, quam animaverat inſcientia, fregiſſet humilitas. Sed heu mihi, quia in utroque inventus ſum, & temerarius, & ſuperbus. At jam iſta venia veſtra prætervolo, & quod nunc inſtat agere non morabor. Feſtinabo vulnerata curare, qui ſana transfodi. Non erit in ſuſcipienda medicina

---

a Leporius monachus Maſſilia ob hæreſim ejectus, cum in Africa reſipuiſſet, ibi conſcripſit Libellum emendationis, atque inde in Galliam ad Epiſcopos miſit, circa annum Criſti CCCCXXV. Baronius ad annum refert CCCCXX. Joannes II. Papa in epiſtula III. ad Avienum & alios Senatores, locum recitans ex hoc libello, ſeu Epiſtola Leporii, a Synodo Africana confirmatam teſtatur. *Leporius*, inquit, *in Epiſtola, quam Aurelius Epiſcopus Carthaginenſis, & Auguſtinus, & Synodus Africana firmavit*. Quod ſi Africanam eam dixit, quam habemus poſt Conſulatum Honorii XII. & Theodoſii VIII. anno Criſti CCCCXIX. celebratam; in eundem ſcilicet annum Leporii emendationem incidiſſe ſtatuendum eſt. *Annotatio Sirmondi, edita in Tom. II. Concil. edit. Labbei, pag.* 1684.

Caſſianus hæreſim, cui cum aliis adhæſit Leporius (neque enim ejus auctor fuit) ex maxima Belgarum urbe, hoc eſt ex Trevirenſi emerſiſſe ſignificat lib. I. de Incarn. cap. II. tum eam ſic explicat, quod dicentes ſolitarium hominem Jeſum Criſtum ſine ulla peccati contagione veniſſe eo progreſſi ſunt ut aſſererent, homines, ſi vellent, ſine peccato eſſe poſſe. Quorum hoc Pelagiani dogmatis erat, illud poſtmodum erroris fuit Neſtoriani. De Leporii porro Emendatione, literiſque quas doloris ſui teſtes ad Gallicanos Epiſcopos ex Africa ſcripſit, agens idem Caſſianus cap. IV. Leporium, tum etiam cum opus id texeret, in Africa verſatum eſſe narrat: ut conjicere liceat, apud Auguſtinum ſedem ſuam fixiſſe poſt converſionem ſuam, atque illum ipſum Leporium videri, qui inter Hipponenſis Eccleſiæ presbyteros nominatur in actis eccleſiaſticis, quibus Eradium * ſibi ſucceſſorem deſignavit Epiſtola 110. *Ex poſthumis Sirmondi notis quæ editæ ſunt in Tom. II. Concil. edit. Labbei, p.* 1820.

* *al.* Eraclium.

* Emendationem Leporii alii ad annum 419. referunt, alii ad 420. aut 425. Ego libentius ad 426. Theodoſio duodecies, & Valentiniano Auguſto iterum Coſſ. ſiquidem is ſit Leporius, qui præſens interfuit Hipponeregio die VI. Kal. Oct. cum a S. Auguſtino Eradius ſucceſſor deſignatus eſt. *Labbeus T. II. Concil. pag.* 1684.

* b Etſi ad duos ſolos nominatim ſcripſerit; libellum tamen, & ipſe petiit ad omnes Galliarum Epiſcopos mitti, & univerſi approbaverunt acceptum: quod tradit Caſſianus. *Ex Joan. Garnerii S. J. notis, T. I. Marii Mercat. diſſert. 2. de Synodis in cauſa Pelag. pag.* 230.

* c Maſſilienſi Epiſcopo, cujus in civitate fuit Caſſianus Leporii monitor. Proculus porro ſatis notus eſt, tum ſuis factis cum in alienæ Eccleſiæ jura involaret, tum Zoſimi literis quibus arguitur. *Garnerius ibid.*

* d Aquenſi Epiſcopo, ut ex notitia veterum Galliæ Epiſcoporum conſtat. Scripſerat Sirmondus *Cyllenium & Quillenium*: emendati neceſſe fuit, quia neutrum nomen in Galliis uſitatum erat; frequens vero Cilinii. nam & Cilinia mater S. Remigii, & Cilinia virgo Meldenſis in Martyrologii notis memoratur. *Garn. ibid.*

* e An quia id agnominis gerebat; ut Dionyſius Exiguus, aliique plures? an fuit iſta vox hominis, propter pœnitentiæ ſenſum, de ſe loquentis dimiſſe; an oſtendere voluit ſe tunc fuiſſe monachum, nulloque clericorum gradu claruiſſe? *Garn. ibid.*

* f Totus hic locus ad iſta uſque verba; *ſtupenda ſit gratulatio*, refertur a Caſſiano lib. I. de Incarn. cap. IV. ubi nota poſtremorum verborum variantem lectionem: *& hac eadem ab animo potuiſſe rejicere, mihi ſtupenda gratulatio*. Garn. ib.

* g Garnerius legit, *a patribus meis, conſacerdotibus & fratribus veſtris, &c.* Herivallenſis codex, *inquit*, mendoſe habebat; *atque ab omnibus meis conſacerdotibus & fratribus veſtris, &c.* Obvia fuit correctio: cum monachus Epiſcopos alloqueretur, & de Epiſcopis itidem ſermonem faceret.

* h Garnerius legit, *ſed quid aliud fieri poterat?*

A mur, eundem a tempore ſuſceptæ carnis, factum
Deum hominem non negemus. nec quaſi per
gradus & tempora proficientem in Deum, alte-
rius ſtatus ante reſurrectionem, alterius poſt re-
ſurrectionem eum fuiſſe credamus; ſed ejuſdem
ſemper plenitudinis, atque virtutis. Et quia om-
nes infirmitates noſtras, id eſt naturæ noſtræ,
portavit, & vere ſecundum carnem ſuſcipiens in
ſe affectus noſtros, ad probationem veri hominis,
currente in eodem nihilominus curſu noſtræ mor-
talitatis, poteſtate ſcilicet, non neceſſitate, æta-
Luc. 2. 52. te & ſapientia, Evangeliſta dicente, profecit,
eſurivit, ſitivit, fatigatus eſt, flagellatus eſt, cru-
B cifixus eſt, mortuus eſt, reſurrexit. Non ideo a
divinitatis natura mutatus eſt. inconvertibilem
enim, & incommutabilem, & impaſſibilem na-
a turam divinitatis jam ſuperius profeſſi ſumus. [a]
Sed quia verbum Deus in hominem dignanter
hominem ſuſcipiendo deſcendit, & per ſuſceptio-
nem Dei homo aſcendit in Deum verbum, to-
tus Deus verbum factus eſt totus homo. Non
enim Deus pater homo factus eſt, nec Spiritus
ſanctus, ſed unigenitus patris. Ideoque una per-
ſona accipienda eſt carnis & verbi, ut fideliter
ſine aliqua dubitatione credamus, unum eundem-
que Dei filium inſeparabilem ſemper, geminæ
ſubſtantiæ etiam gigantem nominatum, in die-
C bus carnis ſuæ, & vere ſemper geſſiſſe omnia quæ
ſunt hominis, & vere ſemper poſſediſſe quæ Dei
ſunt. quoniam & ſi crucifixus eſt ex infirmita-
te, ſed vivit ex virtute Dei. Quapropter jam
b non [b] pertimeſcimus dicere, ſecundum Deum,
& ex homine natum Deum, ſecundum hominem,
Deum paſſum, Deum mortuum, & cetera. Sed
gloriamur dicere Deum natum, eundemque ſe-
Rom. 1. 16. cundum hominem Deum paſſum. *Non enim eru-
beſco evangelium*, Apoſtolus dicit. *virtus enim
Dei eſt, in ſalute omni credenti*. Utique Dei
virtus eſt in ſalute, ſecundum hominem credere
D Deum paſſum. Non credenti autem, Dei exi-
ſtimatur infirmitas, in perditione, Deum ſecun-
dum carnem non credere crucifixum. unde ite-
1.Cor.1.23. rum idem Apoſtolus: *Nos autem prædicamus Chri-
ſtum, & hunc crucifixum.* atque *Dei virtutem,
& Dei ſapientiam. quia quod ſtultum eſt Dei, ſa-
pientius eſt hominibus, & quod infirmum eſt Dei,
fortius eſt hominibus*. Quid enim tam ſtultum &
tam infirmum videtur hominibus incredulis, quam
cum audiunt Deum Dei filium crucifixum? Sed
placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos
facere credentes. quia in hoc maxime fides no-
ſtra conſiſtit, ut credamus unicum filium Dei
non adoptivum, ſed proprium: non phantaſti-
cum, ſed verum: non temporarium, ſed æter-
E num, pro nobis omnia ſecundum carnem fuiſſe
perpeſſum. & non ſibi agonizaſſe, ſed nobis.
nec propter ſe, ſed propter nos, quia jaceba-
mus, illum ab excelſis miſericorditer ad ima ve-
Philip. 2. 6. niſſe. quia, ſicut Apoſtolus dicit, *Cum in forma
Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis
Deo, ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi ac-
cipiens*, & reliqua. Quid tam apertum, quam
ex hoc teſtimonio myſterium tantæ diſpenſa-
tionis agnoſcere? In forma enim Dei quis niſi
Deus eſt? Et quomodo, videamus, fons pleni-
tudinis exinanivit ſemetipſum? Nonne dum
forma Dei formam accepit ſervi? dum principali-
ter dominus ea quæ ſunt famuli dignanter adſu-

A mit? dumque pro indulgentia & miſeratione no-
ſtri, gerendo inferiora ſe videlicet vel agendo,
Verbum caro factum evacuat in perſona quod
poſſidet in natura. & in vero humanitatis habi-
tu factus obediens in homine, illud in ſe per
humilitatem & obedientiam naturæ noſtræ reſti-
tuit, quod per inobedientiam perierat in Adam,
& in carne mortuus ſemper vivit, in ſpiritu vi-
vificans cum patre omnia. jam nunquam de ce-
tero moriturus, eadem a patre ſuſcitatus in
carne. Et fit nobis primogenitus ex mortuis,
qui eſt unigenitus Dei vivi, ac vivens ante ſæ-
cula. propter nos pauper in tempore, & indi-
B gens in homine, nobis accepit, quod abundans
ſibi ſemper habet in patre. O altitudo divitiarum
ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam inſcrutabilia ſunt
judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus! Donatur
illi propter nos. [c] nomen accepit. largitur au- c
tem omnibus. quia largitor omnium Deus Deum
ſe in donando cognoſcit, hominem in accipien-
do ſe novit. *ut in nomine Jeſu omne genu flecta-* Philipp.c.2.
tur cæleſtium, & terreſtrium, & infernorum, 10.
*& omnis lingua confiteatur, quia dominus Jeſus
in gloria eſt Dei patris*. Hæc fides noſtra, &
hæc mutatio dexteræ excelſi, in emendatione
meliori. Sic credimus, ſic tenemus. & hoc non
ex nobis. Dei enim donum eſt. non ex merito
C propriæ ſapientiæ, ut non gloriemur in nobis.
ipſius enim factura ſumus. Jam pridem quidem Epheſ.2.10
creati in Chriſto: at nunc iterum parturienti-
bus nos in luce Apoſtolicis viris, in eodem re-
parati. Ipſi ergo honor ſemper & gloria. De
eo autem, quod ſtultiſſime in epiſtola illa pro-
poſuimus, ſed ignoranter, quodque nunc exe-
crabile confitemur, id eſt aptantes ad Chriſtum
laborem, devotionem, meritum, fidem, in tan-
tum inconvenientia hæc Dei filio judicamus, ut
reminiſcentes dictum a nobis, ſummam cæcitatem
noſtræ inſipientiæ reputemus, & ex aperto cerna-
mus, quam vera quidam ſint adverſum nos ra-
D tione commoti. qui tamquam unicuique ſancto-
rum, licet hoc nunquam habuerimus in corde,
pene Chriſtum ſimilem fecerimus. & illi, qui ſu-
per omnes eſt Deus, hæc quæ habet ſimplex &
nuda mortalitas adſignantes, inter ceteros quo-
dammodo eum poſuerimus in numero. Licet ca-
put corporis dicatur, & vere ſit Eccleſiæ corporis
caput, atque ex eadem maſſa, qua omne genus
hominum deſcendit ſecundum carnem, abſque
peccato venire noſcatur: non tamen qui ſin-
gularis eſt, inter ceteros computandus eſt: nec
illa ad ipſum referenda ſunt, quæ poſſunt ha-
bere menſuram. quia ad ipſum dictum eſt: *Non* Joan. 3. 34.
enim ad menſuram dat Deus ſpiritum. Ubi
E enim plenitudo deitatis eſt, illic nec menſura,
nec modus eſt. Neſcit labore, devotione, fi-
de, merito, finem apprehendere meritorum,
qui infinitus & ſine terminis agit omnia pote-
ſtate. [d] Fide quidem homo, & vere ſecundum d
carnem homo naſcitur. ſed Deus eſſe non deſi-
nit. nutritur, proficit, creſcit, adoleſcit. *&* Eſa. 53. 7.
ſicut agnus coram tondente mutus, convitia ſu-
ſtinet, & flagellatur, & maledictam mortem
auctor vitæ veniens in carnem non reſpuit.
Sed hæc omnia, non ut unus ex nobis neceſ-
ſitate conſummat, ſed poteſtatem habens ani-
mam ſuam ponere, & poteſtatem habens ite-
rum ſumere illam, dignanter ſuſcepit volunta-

[a] a Et hic etiam locus a Caſſiano prolatus eſt ad iſta uſque verba, *ex virtute Dei*. Garn.

[b] b Garnerius legit, *pertimeſcimus dicere ex homine natum Deum & ſecundum hominem, &c.*

[c] c Forte legendum, *omne quod accepit*.

[d] d Nullus probabilis ſenſus extundi poteſt: quo-circa legendum haud dubie, *ſit quidem homo*, ut ob-ſervavit Garnerius.

Digitized by Google

a te. [a] Illud etiam minime reticendum cenſeo, quod in eadem epiſtola ſimili devians errore ſubjunxi, Chriſtum dominum noſtrum ſic omnia quæ erant paſſionum impleviſſe, ut in nullo quaſi perfectus homo a divinitatis auxilio juvaretur. volens ſcilicet ita in Chriſto hominem adſignare perfectum, quo & alienum ab his paſſionibus Verbum patris adſererem. & ſolum per ſe hominem egiſſe hæc omnia poſſibilitate naturæ mortalis, ſine aliquo deitatis adjutorio, probare conabar. vere cæcus, qui ſuſceptum in Deo hominem confitebar, & quæ erant ipſius hominis, nolebam in Deo eſſe ſuſcepta. In hoc utique haud dubie in ſe ſuſceperat totum hominem Deus, ut hæc, quæ nos tanquam Deo putamus indigna, non per ſe ſolus homo ageret judicio naturali, ſed Deus per hominem, atque in homine, ipſe homo nobis factus, poteſtate & myſterio divinæ diſpenſationis impleret. Dehinc, ne quid inſipientiæ deeſſet meæ, doctiſſimus ſcriba de non intellectis non intellecta confirmans, hæc ita debere intelligi, quæ ſupra poſuimus arbitrabar, ut teſtimonio illo quo ſcri-
Pſal. 21. 2. ptum eſt, *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti?* hoc ipſum eniterer adſignare. & idcirco dominum gloriæ in cruce hunc clamoris emiſiſſe ſermonem, quod perfecta hominis patientia, minime adjuvante deitate, in tantis doloribus probaretur. Ergo ſi cauſa probandæ humanæ patientiæ hanc vocem in doloribus conſtitutus emiſit, debuit etiam & tunc ad probationem ejuſdem patientiæ eiſdem ſermonibus hoc clamare, cum cæſus eſt. debuit & tunc eadem verba proferre, cum illa multiplici vulnerum corona, ubi tot fuere pœnæ, quot ſpinas illuſus accepit. Aut forſitan Chriſto fuerunt iſta leviora, illa graviora. Arbitror quod qui unam ad ſuſcipienda hæc omnia habere dignatus eſt voluntatem, unam eandemque habuit ad hæc omnia patienda virtutem. Clamavit ergo, ſicut ſcriptum eſt, & in ligno crucis pendens hanc vocem primo morti emiſit. non ut humanam perfectamque in ſe patientiam demonſtraret, quæ ſine teſtimonio vocis cauſis ipſis & rebus evidentibus probaretur: ſed ut vere manifeſteque filius Dei ſecundum carnem ſe oſtenderet moriturum, & velut carnis ipſius voce utens, ponens præteritum pro futuro, quia per mortem crucis neceſſario ter-
b renum [b] corpus erat a Deo pro tempore relinquendum, non ſolum a Deo, verum etiam ab anima ſua, quæ erat unita cum Deo, hoc ipſum priuſquam fieret, nobis moriens teſtaretur. Non enim tradito ſpiritu caro mortua poterat hoc clamare, alioquin mortuum Chriſtum in veritate quis crederet? Deus non in paſſionibus hominem, qui in homine ſecundum carnem dignatus eſt pati, ſed corpus in morte, & juxta legem exceſſus humani, divinitas cum unita ſibi anima, non crucifixum hominem reliquit in pœnam, ſed exanimem carnem deſeruit ad tempus. & tam Chriſtus filius Dei tunc mortuus jacuit in ſepulchro, quam idem Chriſtus filius Dei ad inferna deſcendit. ſicut beatus Apoſtolus dicit, *Quod autem aſcendit, quid*
Epheſ. 4. 9. *eſt niſi etiam quod deſcendit primum in inferiores partes terræ? Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes cælos.* Ipſe utique dominus ac Deus noſter Jeſus Chriſtus unicus Dei, qui cum anima ad inferna deſcendit, ipſe cum anima & corpore aſcendit ad cælum. quo & hic & in futuro Deum hominemque perfectum, eundemque filium Dei, Deum verum in æterna ſæcula veneremur. Hunc igitur dominum Deum meum, ſecundum magnum pietatis ſacramentum, ſicut in carne natum, in carne paſſum, in carne mortuum, in carne ſuſcitatum, in carne elevatum, in carne glorificatum credo atque confiteor: ita ipſum proprie in eadem carne credo eſſe venturum ad faciendum judicium in vivos & mortuos; atque ab eodem pro merito proprio unumquemque ſempiternum habere præmium. Ut autem & hinc nihil cuiquam in ſuſpicione derelinquam, tunc dixi, immo ad objecta reſpondi, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſecundum hominem ignorare. Sed nunc non ſolum dicere non præſumo, verum etiam priorem anathematizo prolatam in hac parte ſententiam: quia dici non licet, etiam ſecundum hominem ignoraſſe dominum prophetarum. Cauſarum vero ceteras quæſtiones, [c] aut intentione, aut exhortatione, aut in fraterna collatione protulimus. Ubi ſi forte ſenſu magis quam fide diſcrepavimus, quia longum eſt ire per ſingula, ſecundum hujus epiſtolæ fidem, ita nos illas omnes, ſicut ordo Eccleſiæ catholicæ tenet, aut ſuſcipere, aut reprobare teſtantes, Dominum Chriſtum non aliud profitentes, & aliud habentes in corde, ſinceriſſime confitemur. Sane ad condemnandam a nobis totius hæreſis infamiam, quia catholicos nos ex catholicis ſemper ſecundum puram conſcientiam novimus, anathema omnibus hæreticis dicimus, Photino, Arrio, Sabellio, Eunomio, Valentino, Apollinari, Manichæo, & univerſis contra ſanam doctrinam venientibus. quia etſi lapſi ſumus lingua, vel ſenſu, non tamen voluntate, vel corde, ſicut ſcriptum eſt, *Qui labitur lingua, ſed non ex corde. quis eſt enim* Eccl. 19. 16.
qui non deliquit in lingua ſua? Equidem, domini mei venerandiſſimi & beatiſſimi ſacerdotes, prout potui filius pacis ſecundum Apoſtolum dicentem, *Qui obſervaverit totam legem, offendet* Jac. 2. 10.
autem in unum, factus eſt omnium reus, non in paucis, ſed in grandibus offendens, feci me ex toto corde in omnibus reum. Sed in hoc perfectam probavi caritatem eorum, qui me perſecuti ſunt, non tamen gratis; quod tam velociter plena amore ſuſceptus ſim emendatus, quam intentione perfecta & æmulatione inſecuti ſunt aberrantem. Mihi autem, teſte Deo loquor, deſiderabilis omnium & optabilis pax eſt. Quod ſupereſt, nunc iterum iterumque deprecamur, date veniam ignoſcendo nobis, & impetrate orando pro nobis. Opto vos, patres, in Deum vivere.

Ego Leporius libellum meo ſenſu dictatum, in quo fidem meam Deo volente in finem uſque renebo, medullitus exprimere volens coram ſanctis Epiſcopis in Eccleſia Carthaginenſi relectum ſubſcripſi.

Ego Domninus hanc fidem teneo, confiteor, huicque ſubſcripſi.

---

[a] Propter hanc ſententiam, atque præcedentem aliam, Leporius accuſatus eſt gratiæ divinæ negatæ, nimiæque liberi arbitrii laudis, atque ſocietatis cum Pelagianis. *Garn.*

[b] Caute legendus hic locus, quamquam nonnulli patres, & tres quidem magni nominis, relictum a divinitate corpus, triduo quo jacuit, in ſepulchro, opinati ſint, Epiphanius *Hæreſ.* 20. & 60. Hilarius *can.* 33. *in Matth.* Ambroſius *in tractatu de ſymbolo, cap.* 13. Garn.

[c] Garnerius legit, *aut in lectione, aut in exhortatione.*

Ego

[a] Ego Boous hanc fidem teneo, confiteoe, huicque ſubſeripſi.

Aorellus Epiſcopus Eccleſiæ Carthaginenſis oblato a Leporio libello ac relecto ſubſeripſi.

Auguſtious Epiſcopos Hipponereienſis regioois oblato oobis a Leporio libello ſubſeripſi.

A Floreotius Epiſcopus Hipponienſiom diarritorum oblato nobis a Leporio libello ſubſeripſi.

Seeundus Epiſcopus Eccleſiæ Aqnenſis, ſive [b] Megarmitanæ, oblato nobis a Leporio libello ſubſeripſi.

Finit libellus ſatisfactionis Leporii.

[a] Hæc ſubſcriptio quæ omnium poſtrema erat in editione Sirmondi, rectius poſita videtut hec loco in Supplementa Conciliorum Galliæ.

[b] Garn. legit, *Magarmelitana*.

[a] EPISTOLA
[b] EPISCOPORUM AFRICÆ,

quam cum ſupraſcripto Leporii Libello miſerunt ad Epiſcopos Galliæ.

DILECTISSIMIS ET HONORABILIBUS FRATRIBUS & conſacerdotibus Proculo & Cylinnio, Aurelius, Auguſtinus, Florentius, & Secundinus in Domino ſalutem.

FILIUM ooſtrom Leporium apud veſtram ſanctitatem pro ſoi erroris præſumptione merito idoneeque correptum, cum ad nos poſteaquam iode exturbatus eſt veoiſſes, ſalubriter perturbatom corrigendum ſanandumqne ſuſcepimus. Nam ſieot vos obediſtis Apoſtolo ut corriperetis ioquietos, ita & oos oe conſolaremor puſillanimes ac ſuſciperemus infirmos. (1. Teſſ. 5. 24)

B Com enim præocupatus eſſet ſicut homo in aliquo delicto, eodemque ooo parvo, nt de unigenito filio Dei, quod *erat in principio Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, cum autem venit plenitudo temporis, Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis,* oon recta quædam ſaperet, oec vera ſentiret, negans Deum hominem factnm, oe videlicet ſubſtaotiæ divinæ, quæ æqualis eſt patri, indigna mutatio vel corruptio ſequeretur, oec videns quartam ſe ſubiotroducere in Trinitate perſonam, quod a ſaoitate ſymboli, catholicæque veritatis, prorſus alienum eſt: cum ſicuti potnimus adjuvaote Domioo ioſtruximus in ſpiritu lenitatis. præſertim qnia cum hoc admoneret vas electionis, adjecit, *Inteadens te ipſum, ne & tu tenteris*. oe ita ſe quidam ad provectum ſpiritalem perveniſſe gauderent, ut ſe jam non poſſe tentari tanquam homines putarent. addiditque ſalubrem pacificamque ſententiam, ut *alter alterius onera portemus, quoniam ſic adimplebimus legem Chriſti. Qui enim putat ſe eſſe aliquid, cum ſit nihil, ſeipſum ſeducit, dilectiſſimi & honorabiles fratres*. Quam tamen ejus emendatiooem oequaquam forte implere poſſemus, niſi vos anre quæ in eo mendoſa fuerant damoaretis. Idem igitur & domious & medicus noſter ntens vaſis ac miniſtris ſuis, qoi dixis, *Ego percutiam, & ego ſanabo*, per vos percuſſis tumentem, per oos ſanavis doleotem. Idem ſuæ domus adminiſtrator atque proviſor, per vos deſtruxis male conſtructa, per oos bene compoſita reſtautavit. Idem dil.geos agricola poſſeſſioois ſuæ ſterilia per vos eradicavis, & noxia, otilia per oos & fœconda plantavie. Non itaque oobis, ſed ejos miſericordiæ demos gloriam, io cujus maou ſumus & nos & ſermones noſtri. Et ſicne in ſupradicto filio noſtro mioiſterium veſtrum humilitas noſtra laudavit, ſic etiam ſanctitas veſtra noſtro mioiſterio graculetur. (Joan. 1.) (Deut. 32. 39)

C Paterno igitnr & fraterno corde ſuſcipite a oobis miſericordi ſeveritate correctum. Et ſi enim aliud per nos, alind per vos, utrumque tamen fraternæ ſaluti neceſſarium una caritas fecit. unas ergo Deus fecit, quoniam *Deus caritas eſt*. Proinde ſicut per ſuam præſeotiam ſaſceptus eſt a nobis, ſic per ſuam Epiſtolam ſuſcipiatur a vobis. Coi quidem Epiſtolæ noſtra etiam manu ſubſcribeodum putavimus, ipſius eſſe teſtaotes. (Gal. 6. 1.) (1. Joan. 4. 1.)

D Hanc ejus correctionem dilectionem veſtram minime dubitamus & grataoter accipere, & eis notam facere quibus ejus error ſcandalum fuis. quia & illi qui eum eo venerunt ad nos cum illo correcti atque ſanati ſunt, ſicut eorum ſobſcriptionibus, quæ coram nobis factæ ſunt, tenetur expreſſum. Supereſt ut de fraterna ſalote lætati, reſcriptis beatitudiois veſtræ nos viciſſim lætificare dignemioi. Optamus vos, dilectiſſimi & honorabiles fratres, io Domino bene valere memores ooſtri. (Gal. 16. 2.)

[a] Etſi quatuor Epiſcoporum nomine ſcripta eſt: ſic tamen redolet ſtylum atque ingenium Auguſtini, ut ab eo dictatam fuiſſe dubium non videatur. Fortaſſe & ab aliis quoque, vel aliorum certe nutu ac vice, conſcripta eſt.

[b] Huic Epiſtolæ titulus in hæc verba præfixus eſt in Codice Leodienſi: *Epiſtola Aurelii, Auguſtini, Florentii & Secundini, ad conſacerdotes Proculum & Cylinnium, de quo Leporio, qui pro eo quod non recta quadam ſaperet, nec vera de fide ſentiret, pro hac ſui corporis præſumptione a ſanctis memoratis patribus Proculo & Cylinnio correptus, & de loco ſuo ejectus ad ſanctum Auguſtinum, & alios præmiſſos viros, pervenit gratia confugii. Unde ab eis ſalubriter correctus, & ad ſanam doctrinam reductus, ſuo eſt Epiſcopo per propriam Epiſtolam Catholice ſentientem cum ſociis reconciliatus.*

CAPREOLI
EPISCOPI CARTHAGINIENSIS
EPISTOLA
DE UNA CHRISTI VERI DEI ET HOMINIS PERSONA,
contra recens damnatam hæreſim Neſtorii.

EPISTOLA
SERVORUM DEI VITALIS ET CONSTANTII SPANORUM
ad S. Capreolum Epiſcopum Eccleſiæ catholicæ Carthaginis.

DOMINO ET VENERABILI, ET BEATISSIMO IN CHRISTO FAMULO DEI,

DOMINO NOSTRO CAPREOLO,

VITALIS ET CONSTANTIUS PECCATORES.

QUæ prima vuta ſunt humilitatis noſtræ, plurimum ſalutamus ſanctam perfectamque & venerabilem beatitudinem tuam, & ſanum atque incolumem ſemper Deo propitio audire deſideramus. quia etſi in longinquo poſiti ſumus a ſancto Apoſtolato veſtro, mari terminante, ſed in præſentia veſtri ſumus ſemper in orationibus ſanctitatis veſtræ, domine pater. Illud ſane multum deſiderii noſtri fuit, ſcribere ſanctæ honorificentiæ tuæ per dulciſſimum fratrem noſtrum Numinianum. Reperit enim parvitas noſtra prævellentem famam & doctrinam tuæ ſanctitatis. per quam & ſcribimus beatitudini tuæ,
Pſal. 18. 5. ut ait Pſalmographus: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Illud etiam conſulimus honorificentiam tuam, ut de bono theſauro cordis tui noſtris viſceribus inrigari jubeas, quæ fides catholica ſecta teneat. Quia ſunt hic quidam, qui dicunt non debere dici Deum natum, Nam & hæc eſt fides eorum, hominem purum natum fuiſſe de Maria virgine, & poſt hæc Deum habitaſſe in eo. Quorum nos humiles pueri tui reſiſtimus affirmationi, non ita debere dici. ſed confitemur, ut ait Evangeliſta, adnuntiante Angelo Gabriele Ma-
Luc. 1. 35. riæ dicente, *Spiritus ſanctus veniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. ideoque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.* Confitemur itaque Deum fuiſſe in utero Mariæ virginis, adſumpſiſſe aliquam partem, fabricaſſe Deum ſibi hominem, natum fuiſſe Deum verum, & hominem verum, quem adſumpſit pro ſalute gene-
Gal. 4. 4. ris humani, ut ait Apoſtolus: *Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege*
Philip. 2. 5 *erant redimeret.* Et iterum: *Hoc autem ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe*
A *æqualis Deo: ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.* Et iterum: *Mediator Dei & homi-* 1. Tim. 2. 5.
num homo Chriſtus Jeſus. Quia mediator nec jam Deus tantum pure ſine homine quem adſumpſit dici poteſt, nec homo ſine Deo. quia duplex in una perſona mediatoris ſignificatio Deus & homo: dum Deus de Deo Deus, & ſecundum carnem idem ipſe filius hominis. Ideo verus Deus & homo verus eſt hic mediator, ſicut & forma Dei & forma hominis. Nam & in principio inchoationis ad Romanos ſic dicit ſanctus Apoſto-
lus: *Quod ante promiſerat prophetas ſuos in ſcri-* Rom. 1. 2.
B *pturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem. qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum, Jeſu Chriſti Domini noſtri.* Verum etiam & Iſaias doctor prophetarum ſic dicit: *Ecce virgo in utero con-* Eſa. 7. 14.
cipiet, & pariet filium. & vocabitis nomen ejus Emmanuel. quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus. ſed & hominem purum dicunt pependiſſe in cruce comprehenſum. ajunt, receſſit Deus ab eo. Quibus parvitas noſtra ſic dicit, Nunquam Deus receſſit ab homine adſumpto, niſi quando dixit
de cruce, *Heli Heli Lammaſabacthani. Deus Deus* Matt. 27. 46
meus, quare me dereliquiſti? Ideoque provoluti
C genibus exoramus humiles ſervi tui ſanctum Apoſtolatum veſtrum, ut informetis parvitatem noſtram in his quod rectum habet fides catholica. & detis veniam inſipientiæ vel imperitiæ noſtræ, ſi quid per ignorantiam incedimus. potens eſt Dominus Chriſtus ſanctis orationibus veſtris nobis veniam dare, ne deveniamus in profundum malorum. Ora pro nobis, domine ſancte, venerabilis & beatiſſime Papa.

SUBSCRIPTIO.

Incolumem venerabilitatem tuam nobis Dominus noſter Jeſus longiorem conſervet, domine ſancte ac venerabilis Papa.

CAPREOLI EPISCOPI CARTHAGINIENSIS
RESCRIPTUM.
DILECTISSIMIS ET RELIGIOSISSIMIS FILIIS, VITALI ET CONSTANTIO
CAPREOLUS EPISCOPUS.

SUMPTIS atque perlectis literis veſtris, quas per Numinianum religioſum virum, filii didilectiſſimi, tranſmiſiſtis, ſaluti & ſtudio veſtro, quo ſundatæ ac vetuſtæ catbolicæ fidei regulam inviolabili pietate tenetis ac defenditis, plurimum gratulatus, adverti Neſtorianam hæreſim, novam inſandamqne perniciem, ſicut quibuſdam locis jam cœperat pullulare, apud vos quoque velle zizaniæ ſuæ ſemina in peritorum corda jacere. Verum credo atque confido, perfectum agricolam Dominum noſtrum, omnium creatorem, in omni loco dominationis ſuæ habere ac ſemper habuiſſe dignos Evangelicæ frugis operatios, qui, licet ante tempus demeſſionis immunda ſemina exſtirpari non debeant, continuis tamen orationibus ac prædicationibus ſemper invigilent. ita nt & illa, ſi fieri dum tempus eſt potuerit, convertantur & commutentur in triticum: aut certe non uſquequaque inimicus humani generis tenera ſrumentorum genera naſcentia per adulterinam intermixtionem valeat ſuffocare. Jam enim, quod etiam ad veſtram notitiam perveniſſe non dubito, intra Orientis partes, ubi primum peſtis iſta ſurrexit, congregata glorioſa Synodo ſacerdotum, cui etiam legatio noſtra non defuit, in veſtibulo cum ſuo auctore atque adſertore compreſſa & radio Apoſtolicæ lucis extincta eſt. Nec mirati debet caritas veſtra, ſi etiam poſt damnationem ſuam intermurientes ſpiritus ſœtidus adhuc flatus adſpiret. Eſt enim ſemper pertinax hæreticorum audacia, & in ſua male pernicie urgente peccatorum pondere perſeverat. Quod ſi nondum ſorſitan cognoviſtis, facili lectione poteritis agnoſcere. Quamvis igitur Chriſtianis & devotis mentibus ipſa univerſalis Eccleſiæ auctoritas plene ſufficiat, nec veſtra, quantum miſſus a vobis ſermo perdocuit, in hac cauſa minor videatur adſertio. ne tamen ego quoque petitioni atque interrogationi ſanctæ neceſſarium videar negare reſponſum, unam veramque doctrinam hanc eſſe confitemur, quam Evangelica tenet ac tradit antiquitas, Id eſt Dei filium Deum verum, & hominem verum, unius prorſus atque inſeparabilis eſſe perſonæ. nec ſicut in aliis patriarchis, prophetis, Apoſtolis, ceteriſque ſanctis & præclariſſimis viris habitavit aut habitat Deus, ita in Chriſtum Jeſum divinam illam plenitudinem velut extrinſecus credimus adveniſſe: ſed proprio quodam atque ineffabili modo, filium Dei etiam filium hominis factum. ut qui ingenita patris ſubſtantia unigenitus permanebat ac permanet, mirabiliter ſuſcepto homine, fieret primogenitus in multis fratribus. & qui *erat in principio Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, Verbum caro fieret & habitaret in nobis*. [Joan. 1.] Ex quo igitur myſterium quod abſconditum fuit a ſæculis in Deo cœpit per Angelum in utero virginis operari, atque in ea ſanctus Spiritus ſupervenit, & illi virtus altiſſimi obumbravit, Deus

A in homine naſci dignatus eſt, qui ſemper erat, ut homo naſceretur, qualis ante non fuerat. Qui enim ſine matre in cælis æterne genitus, ipſe in terris ſine patre in utero virginis homo de Spiritu ſancto creatus eſt. Et ideo in Chriſto Jeſu ſeparari vel ſubdividi Dei hominiſque nullo modo credimus poſſe perſonam: ne non jam in divinitate Trinitas, ſed quaternitas numeretur. Beatus Apoſtolus Paulus dum ad exuendum veterem hominem, & induendum novum, fideles exhortaretur: *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis. qualis terrenus, tales & terreni, & qualis cæleſtis tales & cæleſtes. quomodo portavimus imaginem* [1.Cor.15.47] B *terreni, portemus & imaginem ejus qui de cælo eſt*. Rogo dicant, quomodo eſt homo iſte de cælo, ſi non eſt Deus conceptus in utero? aut quæ diſcretio eſt carnis & ſanguinis in homine Adam, & in homine Chriſto, ſi non homo iſte plenus eſt Deo? Quid enim ſibi vult ſecundus homo de cælo? Numquid caro tranſmiſſa deſcendit, ac non, ſicut ſcriptum eſt, Spiritus ſanctus in virginem ſupervenit? Sed *quia Verbum caro factum eſt*, [Joan. 1.] ideo cæleſtis homo appellatus eſt. Nec propterea carnem veram non habuit, quia de cœlo deſcendit, quia carnem Deus accepit. Merito de ſeipſo idem Dominus dixit, C *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit, filius hominis qui eſt in cælo*. [Joan. 3. 13.] Certe adhuc loquebatur in terra, nec ad patrem poſt victoriam paſſionis, & gloriam reſurrectionis aſcenderat: & tamen filium hominis jam in cælo eſſe dicebat. Hoc utique omni veritate teſtificant, quia & propter hominem Deus converſabatur in terra, & propter Deum homo habitabat in cælo. Unde etiam Apoſtolus, *Qui deſcendit*, inquit, [Ephes.4.10.] *ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cælos, ut adimpleret omnia*. Item alibi, cum de carnis ſuæ cibo & potu ſanguinis Salvator ipſe myſtice loqueretur, ſciens quod offenſi ex hoc ejus diſci- D puli murmurarent dicentes: *Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire?* [Joan. 6. 61.] ſic ait: *Hoc vos ſcandalizat? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem ubi erat prius?* [Ibid. 63.] Ecce & hic advertitis quemadmodum propter unitatem Dei hominiſque perſonæ, filium hominis ubi erat prius perhibet aſcenſurum, quem in utero virginis conſtat eſſe formatum, ut ex eo humanæ nativitatis ſumpſiſſet principium. Nemo itaque ſacrilego ſpiritu audeat ſeparare, quod videt in cælo & in terra unitate inſeparabili permanere. Sicut enim ab omnipotentia deitatis homo Chriſtus Jeſus eſſe non poteſt alienus; ita & ab his quæ in hominem vel circa hominem geſta ſunt, ſeparari E non poteſt Deus. Natus ergo eſt homo qui nondum fuerat, *quia Verbum caro factum eſt, & inhabitavit in nobis*. [Joan. 1.] Simili modo paſſus eſt impaſſibilis per paſſibilem quem ſuſcepit, & immortalis mortuus eſt, & qui nunquam moritur reſurrexit. Neque enim vel in paſſione defuit illi homini Deus. alioquin non eſt dominus

gloriæ crucifixus. An dicimus Deum in ſuſcepto homine etiam apud inferos non fuiſſe? aut vero metuendum eſt, ne divinitas ibi quaſi pœnaliter fuerit, quam nulla qualitas adficit, nulla demenſio circumſcribit! cujus magnitudinem nemo capit, præſentiam nemo fugit, ſecretum nemo invenit, ſplendorem nullus attingit. Times includi immenſum? teneri omnipotentem? abſcondi ubicumque diffuſum? Reſolvere, ſicut ſcriptum eſt, inferorum parturitiones, in quibus voluit & qualiter voluit rerum dominus, ſubjici hujuſmodi conditioni non potuit. Audi eum ante tot annorum milia, dum beato Job mirabilium ſuorum opera per nubem velut improperanti ſimilis prædicaret, hoc quoque inter

Job. 38. 15. innumeras ſui potentias cumulantem: *Numquid tu abſtuliſti impiis lucem, aut brachium ſuperborum comminuiſti? aut veniſti ad fines maris? aut in veſtigiis abyſſi ambulaſti? aut tibi*, inquit, *aperiuntur metu portæ mortis, aut janitores inferni videntes te timuerunt? aut cognoviſti latitudinem ſub cælo?* Si patris hæc vox eſt, nihil ergo eſt omnipotenti difficile, quoniam ubique eſt, nuſquam non eſt. Quando ei etiam propheta

Pſal. 138. 7. ex perſona cujuſdam dicit: *Quo ibo a ſpiritu tuo, & a facie tua quo fugiam? ſi aſcendero in cælum tu ibi es, ſi deſcendero in infernum, ades*. Hoc omnino teſtificans ac demonſtrans, Deum, cujus majeſtate plena ſunt omnia, quodam incomprehenſibili atque & inexplicabili modo etiam inferis intereſſe. Si autem, quod magis probabile eſt, in his quæ de eo tanto ante in prophetia prædicta ſunt, & impleta filii Dei vox eſt, quoniam per ipſum facta ſunt omnia, & ſine ipſo factum eſt nihil: ipſe in homine eſt viſitare inferorum dignatus obſtruſa, & præpoſitos mortis præſentia invictæ majeſtatis exterruit, & propter liberandos quos voluit, inferorum portas reſerari præcepit. De ipſo ſiquidem Joan-

Apoc. c. 17. nes Apoſtolus in Apocalypſi ſic loquitur: *Poſuit manum dexteram ſuper me dicens, noli timere, Ego ſum primus & noviſſimus, & vivens. qui fueram mortuus, & ecce ſum vivens in ſæcula ſæculorum. & habeo claves mortis & inferorum*. Propter deitatem quippe primus, quoniam principium eſt quod & loquitur nobis: propter humanitatem vero noviſſimus, quia ſuſcipere crucem non dedignatus eſt, & mortem pro nobis. Et ideo cui in divinitate nuda ſunt omnia creaturarum, etiam in homine ſuſcepto habet claves mortis & inferorum. Tantum igitur abeſt, Deum Dei filium, incommutabilem atque incomprehenſibilem, ab inferis potuiſſe concludi; ut nec ipſam adſumptionis animam credamus, aut exitiabiliter ſuſceptam, aut tenaciter derelictam. Sed nec carnem ejus credimus contagione alicujus corruptionis infectam. Ipſius namque vox eſt in Pſalmo, ſicut Petrus

Pſ. 15. 10. Act. 2. 28. interpretatur Apoſtolus, *Non derelinques animam meam apud inferos, atque ſanctum tuum videre corruptionem*. Ipſe propter culpam noſtram factus eſt velut homo ſine adjutorio: propter innocentiam vero ac potentiam ſuam,

Pſal. 68. 5. inventus eſt *inter mortuos liber*. Tunc enim vera quæ non rapuerat, ſicut ſcriptum eſt, exſolvebat. Non itaque mirum, ſi Deum locus aliquis recipit, nec tamen capit. præſentiam ſentit, majeſtatem non impedit: expaveſcit omnipotentiam, ſubſtantiam non includit. Siquidem illa ſumma & perfecta beatitudo, & inextinguibilis lucis, nec obſcurari tenebris, nec variari locis, nec paſſionibus affici, nec conditionibus minui, nec temporibus valeat commutari. Deus

A ergo filium proprium hominem, nec in inferis deſeruit, nec apud inferos dereliquit. Cujus autem virtute ac majeſtate antiqua ſanctorum corpora viſa ſunt reſurrexiſſe, ſi Deus inferos minime viſitavit? Quis ille eſt, qui petras ſcindi, terram commoveri, ſolem obſcurari, diem fugere, velum templi in duas dividi partes effecit? Numquid homo tantum? nonne etiam Deus? Ergo ei nec in cruce, nec in morte, nec in ſepulcro, nec in inferis defuit. Nec aliter, aut de alio ſolet intelligi quod in Pſalmo dictum

eſt: *Auferte portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ*. Unde expaveſcentibus atque interrogantibus, quis Pſal. 23. 7.

eſt iſte rex gloriæ? reſpondetur, *Dominus fortis* Ibid. 8.

B *& potens, dominus potens in prælio*. Quo prælio? niſi in quo mortem morte calcavit, peccatum innocens occiſus extinxit, & trophæum victoriæ de diabolo & angelis ejus reportavit? At

enim ipſe in cruce dixit: *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti?* Sed iſta ſuſcepti hominis vox eſt. Attende unde adſumpta eſt, & illic vide Pſ. 22. 1.

quid ſequitur. *Longe*, inquit, *a ſalute mea verba delictorum*. Similis eſt hæc vox etiam illi, Ibid.

qua dicitur: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*. Nonne paulo ante ipſe diſcipulis dixerat: Matt. 26. 38

In hoc contriſtati eſtis, quoniam dixi, Eo ad patrem meum, & jam non videbitis me. &, *ſi diligeretis me gauderetis, quia eo ad patrem, quia pater major me eſt*. In quo ergo jubet gaudere Joan. 16. 6. Joan. 14. 28.

C diſcipulos ſuos? Qualiter creditur contriſtari magiſter, niſi ut in homine veri hominis paſſiones & fluctuationes oſtenderet? Qui enim propter nos redimendos, inſtituendos, confirmandoſque venerat, omnia in ſe infirmitatis noſtræ genera ſuſtinebat. Non enim habemus ſacerdotem, qui non

poſſit compati infirmitatibus noſtris. Etenim ſicut Apoſtolus ait, expertus eſt omnia ſecundum ſimilitudinem, ſine peccato. Similis huic eſt etiam Heb. 4. 15.

illa vox: *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte. verum non quod ego volo, ſed quod tu vis*. Nonne in hoc venerat, ut pro nobis hunc calicem biberet, & venenum a ſerpente propinatum tali antidoto ſalutis expelleret? Nonne poteſtatem habebat ponendi animam ſuam, & po- Matt. 26. 39

D teſtatem habebat iterum ſumendi eam? Nonne ipſe dixerat, *Nemo tollit eam a me; ſed ego a me ipſo pono eam*? Et tamen nunc velut dubitans loquitur & recuſans. ut & illic divina poteſtas appareat, & hic ſe conditio humana cognoſcat. Joan. 10. 18.

Nonne hoc myſterium ante tempora æterna in Deo fuiſſe abſconditum clamat Apoſtolus? Num vero velut repentinum aliquid Chriſtus expavit, quod certo tempore faciendum in æternitate cum patre diſpoſuit? Hæc ergo & talia cum dicuntur aut fiunt, ſicut ſæpe dictum eſt, veram hominis infirmitatem, fragilitatemque demonſtrant, nec ideo præſentiam divinæ majeſtatis evacuant. Hic homo quiſquis es, qui putas Deum Col. 1. 26.

E Chriſtum ab homine Chriſto paſſionis tempore ſeparatum, non recordaris eum paſſuris diſcipulis ſuam præſentiam fideliter pollicentem, qui dicit: *Cum vos tradiderint, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis*. Itane ille qui ſervis facientibus domini voluntatem ſuam divinam præſentiam promiſit, donavit, exhibuit; in quo nullo exiſtente peccato, pro noſtra ſalute mortem ſubiit innoxiam, ut patris faceret voluntatem, divinum auxilium ſibi carnis tempore denegavit? Et Deus hominem, quem ob hæc ſuſtinenda nul- Matt. 10. 19.

la compulſus neceſſitate ſuſcepit, io hac perſun-
ctione deſtituit? Loquitur inter tormenta mar-
tyrum præſens, oec eos aliquid meditari per-
mittit, & ſe ipſum in crucis patibulo dereliquit?
Ipſe eſt enim, quod ſæpe ac ſemper eſt repeten-
dum. nec diſtingui poteſt Dei hominiſque per-
ſona, quamvis ſit in eo diverſa ſubſtantia. Ab-
ſit aliud credere, abſit aliter de omnipotente
ſeotire. Nec naſci æternus, nec creſcere perfe-
ctus, nec impaſſibilis pati, nec immortalis mori,
ſine ulla ſui mutatione vel corruptione, ſicut
jam dictum eſt, formidavit, Sed quia hæc pati
non poſſet ſola divinitas, homioem per quem
tanti muneris myſterio perſungeretur accepit.
Nam & in cælum receptus, illuc eum levavit,
unde nunquam ipſe diſceſſit. Audiamus Apoſto-
1.Cor.1.23. lum prædicantem Chriſtum crucifixum, *Judæis
quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam*.
ipſis vero vocatis Judæis & Græcis, eundem ip-
ſum Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam.
Advertite, filii dilectiſſimi, & quod jam noſtis
agnoſcite. ipſum Chriſtum, qui propter humili-
tatem ſuſcepti hominis Judæis dicitur fuiſſe ſcan-
dalum, gentibus autem ſtultitia, ipſum eſſe Dei vir-
tutem & Dei ſapientiam. Numquid vel hic ſe-
parata aut diſcreta eſt ab Apoſtolo divinitatis
humanitatiſque perſona? aut erubuit eandem di-
cere Dei ſapientiam, quam factam dixeras gen-
tium ſtultitiam? aut eundem adſerere Dei vir-
tutem, quem ſcandalum dixerat Judæorum? Quid
ergo nos erubeſcimus confiteri Deum propter ho-
mioem, atque in homine natum & paſſum; cum
non negamus donante Deo factum eundem ipſum
hominem Deum? Quod utique per divinam gra-
tiam, non per humanam ſubſtantiam accepiſſe
cognoſcitur, Adhuc paulo inſra ſubſequitur: *Ex*
Ibid. 30. *ipſo autem vos eſtis in Chriſto Jeſu, qui factus
eſt nobis a Deo ſapientia & juſtitia, & ſanctifi-
catio, & redemptio, ut quemadmodum ſcriptum
eſt, qui gloriatur in Domino glorietur*. Certe
Chriſtus Jeſus hominis tantum nomen eſt, ait
hæreticus. Sed Paulus qui ſciebat & dixerat non
eſſe in homine gloriandum, Chriſtum Jeſum non
tantum hominem, ſed Deum quoque cognove-
rat. quem ſapientiam, & juſtitiam, & ſancti-
ficationem, & redemptionem nobis a Deo fa-
ctum eſſe credebat, & in eo credentes gloriari
docebat. quoniam Chriſtus Jeſus & homo & Deus
eſt. Et ad hæc conſequenter non elatione verbi,
aut ſapientiæ, myſterium Dei adnuntians addit
1.Cor.2.2. & dicit: *Nihil me judicavi ſcire in vobis, niſi
Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum*. Ac ne Ju-
dæorum iniquus populus parvum ſe adſerat ad-
miſiſſe peccatum, ſi ſe intelligat oodum tantum
hominem perſecutum, myſterium in Dei ſapien-
tia dicit abſconditum, nulli principium hujus
ſæculi revelatum teſtificaos. Quod ſi cognoviſ-
ſent, nuoquam dominum gloriæ crucifixiſſent.
Ecce & hic Chriſtum Jeſum, quem dominum
gloriæ cooſitetur, ipſum prædicare non metuit
ſæculi principibus crucifixum. Omnem hujus
lectionis contioentiam conſideretis exhortor, &
videbitis quanto molimioe atque conatu, ſan-
ctus Apoſtolus hominum mentes a terrenæ tan-
tum intelligentiæ vilitate ad divina in hoc my-
ſterio & cæleſtia conſideranda ſuſtollat. Breviter
enim cuncta tranſeo, quæ ipſi plenius & latius
poteritis advertere. Nam & ad Corinthios ſe-
2.Cor.5.13. cunda quodam loco ſic loquitur: *Sive* inquit,
*mente excedimus Deo, ſive temperantes ſumus
vobis. caritas enim compellit nos judicantes hoc,*
Ibid. 18. *quoniam unus pro omnibus mortuus eſt*. Et pau-
lo poſt: *Omnia*, inquit, *ex Deo, qui reconci-*

A *liavit nos ſibi per Chriſtum. & dedit nobis my-
ſterium reconciliationis, quia Deus erat in Chri-
ſto mundum reconcilians ſibi*. Quæro quemadmo-
dum. oon aliter quam naſcendo, patiendo,
moriendo, reſurgendo, atque in cælum aſcen-
dendo? Quæro etiam, quod ſit myſterium recon-
ciliationis noſtræ? Num aliud quam ſacrificium
quod per ſuum ſanguioem ſummus ſacerdos ob-
tulit Chriſtus? Videamus ergo utrumnam ſolus
homo perfecerit: quoniam, ſicut illi putant,
Deus ab eo in paſſione diſceſſit. Sed huic opi-
nioni Paulus Apoſtolus evidentiſſime contradicit:
Deus, inquit, *erat in Chriſto*. Erat in Chriſto, Ibid. 19.
B non diſceſſerat a Chriſto, *Deus erat in Chriſto,
mundum reconcilians ſibi*. Quemadmodum recon-
cilians? non reputans illis delicta eorum. An for-
ſe hoc ſtultis placet, ut per hominem tantum
fiat remiſſio peccatorum? Quod cum etiam Ju-
dæi reſpuerent dicendo, *blaſphemat, quis po-* Marc.2.7.
teſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? ipſe do-
minus Dei, hominiſque filius, volens maniſeſta-
re incredulis noo eſſe ſolum hominem quem vi-
debant, ſed Deum etiam in quem credere con-
temnebant, & poteſtatem divinam homini quo-
que propter unitatem perſonæ ejus ac præſentiæ
contributam evidenter oſtendere: *Ut ſciatis*, ait, Matt.9.7.
*quoniam poteſtatem habet filius hominis ſuper ter-
ram dimittere peccata, tunc dixit paralytico, Sur-
ge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam*.
C Ita Deus & homo, unus & verus animarum cor-
porumque ſalvator, & exteriorem hominem mor-
bo carnali, & interiorem peccati onere levavit.
Deus ergo erat in Chriſto mundum reconcilians
ſibi. nuſquam & nunquam deſerens hominem,
quem propria dignatione, nulla prorſus neceſſi-
tate ſuſcepit. Ad Hebræos quoque idem Apoſto-
lus in ipſius epiſtolæ prima fronte teſtatur: *Po-* Hebr.1.2.
ſtremo, inquit, *in his diebus locutus eſt nobis in
filio, quem conſtituit hæredem univerſorum, per
quem fecit & ſæcula. Qui cum ſit ſplendor glo-
riæ, & figura ſubſtantiæ ejus, gerens quoque om-
nia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum a
ſe facta, ſedit in dextera majeſtatis in excelſis*.
D Ipſe ergo filius Dei, & filius hominis, unus eſt
atque idem, qui propter æternitatem cum patre
fecit ſæcula, propter incommutabilem lucem
ſplendor eſt gloriæ, propter æqualitatem figura
eſt ſubſtantiæ, propter majeſtatem gerit omnia
verbo virtutis. Ipſe etiam propter ſuſcepti ho-
minis paſſionem, peccatorum noſtrorum fecit pur-
gationem; & propter remunerationem, habet in
patris dextera ſeſſionem. Quomodo autem pur-
gationem fecit peccatorum, niſi delens chirogra-
phum, quod adverſum nos fuerat diabolo accu-
ſante conſcriptum? quomodo delevit, niſi cruci
affigens, & ſanguine innocente diluens? Quod
ergo olim Deus locutus eſt patribus in prophe-
tis, & poſtremo eſt teſtificatus in filio, hoc cre-
damus, hoc teneamus, hoc omnibus viribus de-
E fendamus. Accedit ad cauſam, quod tunc princi-
patus & poteſtates exſpoliavit fiducialiter, trium-
phans eos in ſemetipſo, Quod opus non eſt om-
oino ſolius hominis, ſed divinæ in homine ma-
jeſtatis. Neque enim homo fortis & potens, ſed
dominus potens in bello. Item illic poſt multa,
quibus Apoſtolus myſterium novi teſtamenti a ve-
teris figura diſcrevit, ſic ait, *Refragans legi Moy-* Hebr.10.28
*ſi, ſine miſeratione moritur in duobus aut tribus
teſtibus. quanto magis videtur deteriore pœna di-
gnus, qui filium Dei conculcavit, & qui ſan-
guinem novi teſtamenti immundum æſtimavit, in
quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ Dei con-
tumeliam fecit? Novimus enim eum qui dixit*,

Mihi vindictam ego retribuam, dicit Dominus. Quæro qualiter poſſit Deus Dei filius conculcari. Videtis etiam hic quemadmodum nec dubitet, nec metuat, nec erubeſcat adſerere Dei filium conculcatum. Sed quoniam ſi quis ſanguinem in quo ſanctificatus eſt immundum exiſtimat, utique filium Dei conculcat: ideo non diſcrevit hominis paſſionem a Dei majeſtate, cujus reum vult eſſe illum, qui pro nihilo exiſtimaverit pro ſe ſanguinem fuſum. Non enim filius Dei conculcatur, niſi in eo quod mortis, quam in homine ſuſtinuit, beneficium ſpernitur. Ipſe quoque ſalvator ac dominus fidem remuneraturus interrogat. videre quid dixerit:

Matt. 16. 13

Quem me, inquit, dicunt eſſe filium hominis? Atque cum diverſas aliorum opiniones illi ſuggererent, *Vos autem*, inquit, *quem me dicitis eſſe?* me utique filium hominis. Ad hæc Petrus, eodem inſpiratus, & in hac confeſſione ad rectam fidem forma ſui univerſis gentibus profuſurus, adverte quanta & quam plena integritate reſponderit:

Ibid. 16.

Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Tu tu, o ille, qui te filium hominis dicis, tu es Chriſtus filius Dei vivi. Numquid non etiam hic, ſive interrogatione Domini ſeu in reſponſione Apoſtoli, utriuſque ſubſtantiæ una monſtratur oſtenditurque perſona; dum & ille ſe hominis filium, quod in aperto videbatur, edicit, & Petrus eum Chriſtum Dei filium, quod in occulto gerebatur, donata ſibi confeſſione monſtravit? Unde laudatus a domino, & beatus eſt dictus, quoniam non ei caro & ſanguis revelaverit, ſed pater qui in cælis eſt. Quod ergo credere debeamus, Deus pater per Deum filium revelet, non caro & ſanguis inſinuet. Poſt reſurrectionem quoque, cum dominum Maria minime cognoviſſet, & ille proprio nomine appellando, viam illi recognitionis aperiret, ac ſe tangere volentem ne faceret prohiberet; quid ei nuntiandum diſcipulis delegare dignatus fuerit audiamus.

Joan. 20. 17.

Vade, inquit, ad fratres meos, & dic eis, Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum; ad Deum meum & ad Deum veſtrum. Age nunc, eligat hæreticus utrum putat, & cujus vocem malit hanc eſſe, ipſe diſcernat. utraque parte acuto ſpiritali gladio ferietur.

Ibidem.

Aſcendo, inquit, *ad patrem meum & ad patrem veſtrum; ad Deum meum, & ad Deum veſtrum.* Si hominis vox eſt, ergo filius Dei eſt homo ille. ad patrem meum dixit aſcendo. Si Dei vox eſt, ergo homo eſt Deus ille. ad Deum meum enim dixit aſcendo. Nec enim ait, aſcendo ad patrem meum, & Deum hominis mei. aut aſcendo ad Deum meum, & ad patrem Dei mei. Qui igitur perſonam divinitatis humanitatiſque diſcernit, utroque intellectu convincitur. Aut homo dixit, & idem ipſe eſt Dei filius, aut Deus dixit, & idem ipſe eſt etiam homo ſuſceptus. Qui enim dicit, A- A ſcendo ad patrem meum & ad Deum meum, repetendo meum & meum, unam probat polliceturque perſonam, quamvis diſtinguat utramque ſubſtantiam. Quod enim ait, *Aſcendo ad patrem meum*, pertinere quidem videtur ad unigenitum filium. quod autem ait, *Ad Deum meum*, pertinere videtur ad hominem factum. Sed in Chriſto Jeſu nec homo creatus poteſt dici, nec filius: nec unigenitus Deus negari homo poterit natus. Atque ideo nec Dei tantum, nec hominis tantum, vox iſta eſſe convincitur: quam Deus & homo, unus atque unicus ipſe filius, ad ſuos diſcipulos perferendam inſeparabili omnino atque indiviſibili mandavit affectu. B Denique ut noveritis, & plenius advertatis ita eſſe quod dicitur, ad diſſolvenda omnium hæreticorum machinamenta, & univerſas calumnias refellendas, ubi opus fuit naturam creatoris a creatura diſcernere, videte qualiter pro nobis pietas divina vigilavit. *Vade*, inquit, *ad fratres meos, & dic eis, Aſcendo ad patrem meum, & ad patrem veſtrum; ad Deum meum, & ad Deum veſtrum.* Joan. 20. 17.

Ecce hic evidenter ipſius domini, id eſt Dei & hominis, a famulorum ſuorum perſona diſtinguitur, & a natura vocatio ſeparatur, Quamvis enim id quod mandatur, jam amicis mandetur & fratribus: oſtenditur tamen quid domino debeatur, quid ſervis ceteris tribuatur. Potuit namque dicere, Aſcendo ad patrem noſtrum, & ad C Deum noſtrum. quia multum diſtat inter dominationem & conditionem, inter generationem & adoptionem, inter ſubſtantiam & gratiam. Ideoque hic non permixte nec paſſim dicitur, Aſcendo ad patrem noſtrum, & ad Deum noſtrum: ſed ad patrem meum & patrem veſtrum, ad Deum meum, & ad Deum veſtrum. Aliter enim illi Deus pater eſt, aliter nobis. Illum ſiquidem natura coæquat, miſericordia humiliat: nos vero natura proſternit, miſericordia erigit. Hoc enim egit iſta divina humanitas, & humana divinitas, tali ac tanto miraculo, ut hujuſmodi gratiam indigna mortalium meruiſſet infirmitas. Et quis poterit, vel cui ſufficiat paginarum ſanctarum omnia uno in tempore docu- D menta congerere, quibus ſincera hæc & mera veritas perdocetur? Sed & modus ſermonis, qui jamdudum exceſſit, aliquando tenendus eſt: nec mihi diutius laborandum cum eis, quos inſtruente Domino eruditos agnovi. Inſtate itaque, ſicut Apoſtolus præcepit, oportune atque inoportune. 2. Tim. 4. 2 & doctrina ſana univerſos errantes arguite, revocate, inſtruite, roborate. non mea, quæ nulla aut parva ſunt, habentes in hac fidei regula documenta: ſed ſcripturarum divinarum, ac magnorum & doctiſſimorum virorum, qui hæc ante nos & firmiſſime tenuerunt, & multiplicibus libris eloquentiſſime docuerunt.

BREVIARIUM FIDEI ADVERSUS ARRIANOS HÆRETICOS.

IN QUO TRIUM DIVINARUM PERSONARUM ÆQUALITAS

plurimis Scripturæ ſacræ locis & argumentis liquido comprobatur.

AUCTORE INCERTO, SED ANTIQUISSIMO.

ERRARE hæreticos hæc maxima cauſa facit,
dum aut ignorant, aut nolunt advertere,
in Domino Jeſu Chriſto ſicut unam perſonam, ita
duas eſſe ſubſtantias, Deum ex Deo patre, & ho-
minem ex homine matre: & quæ de ſe ipſe Do-
minus ſecundum diſpenſationem carnis aſſumptæ
Joan. 14. 28. loquitur, deputant divinitati, ut eſt illud, *Pa-*
Joan. 4. 6. *ter major me eſt*, vel illud, *Jeſus fatigatus ex iti-*
Joan. 11. 35. *nere*, vel illud, *flevit Lazarum*, vel alia hujuſ-
modi quæ leguntur. Qui ſi vellent advertere il-
2. Cor. 5. 19. lud Apoſtoli, *Deus erat in Chriſto mundum recon-*
Joan. 1. 14. *cilians ſibi*, vel illud Evangelii, *Verbum caro fa-*
ctum eſt, & habitavit in nobis, non dubitarent, ut
ſuperius dictum eſt, confiteri in una perſona duas
eſſe ſubſtantias; & ubi audiunt dici, *Pater ma-*
jor me eſt, ſecundum humanitatem acciperent:
Joan. 10. 30. ubi vero audiunt, *Ego & pater unum ſumus*, ſe-
cundum divinitatem dictum non dubitarent. ſi-
cut ex ejus operationibus datur intelligi. Secun-
dum hominem enim eſurivit, ut veram carnem
oſtenderet: ſecundum Deum autem de quinque
panibus quinque milia hominum ſaturavit, ut ſe
Deum virtutibus approbaret. Secundum hominem
ſitivit, ſed ſecundum Deum Samaritanam vivæ
aqua refecit. Secundum hominem navem aſcen-
dit, ſed ſecundum Deum ſiccis pedibus ſuper ma-
re ambulavit. Secundum hominem in navi dormi-
vit, ſecundum Deum ventis & fluctibus impera-
vit. Secundum hominem Lazarum flevit, ſecun-
dum Deum quatriduanum eum de ſepulcro mor-
tuum ſuſcitavit. Secundum hominem in cruce pe-
pendit, ſecundum Deum paradiſum latroni de
cruce donavit. Secundum hominem paſſus mor-
tem guſtavit, ſecundum Deum ſemetipſum a mor-
tuis ſuſcitavit. Si hæc & his ſimilia vellent ſa-
pienter diſcernere, & unicuique ſubſtantiæ quod
ſuum eſt deputarent, facile poterant rectæ fidei
curſum tenere, & non pro ejus beneficiis, quæ
pro nobis redimendis in forma ſervi ſuſcepit, vel
paſſus eſt, divinitati ejus contumelias irrogarent,
& ubicumque legunt in ſcripturis ſecundum hu-
manitatem aliquid quod minus loqueretur divi-
nitas, ſed pro diſpenſatione carnis aſſumptæ hoc
proteſtatur humanitas. Nam nos, ſicut eum Deum
legimus, ita nec majorem, nec minorem Deum
nuſquam legimus, nec credere religioſa mente de-
bemus. Sed idem adhuc perſiſtit, & dicit, Fieri
non poteſt, ut non filius minor patre credatur,
quia ex patre eſſe dinoſcitur. Fallit eum conſue-
tudo generationis humanæ, ut quia filius dicitur,
minor patre credatur. Apud homines ideo mino-
rem filium generat pater, quia & ipſe minor eſt
generatus a patre. Idcirco creſcente filio pater
ſeneſcit, & moriente patre filius ſuccedere com-
A probatur, & melior ac potentior patre nonnun-
quam efficitur. Apud Deum vero non ita eſt.
quia ubi creſcere vel ſeneſcere divinitas non ha-
bet, hoc eſt dignum ut filium dilectum habeat
æqualem, quia non poteſt plenitudo majorem.
Ideoque perfectus perfectum genuit, omnipotens
omnipotentem, plenus plenum. & quia ætatis in-
crementum non habuit, minorem generare non po-
tuit: ſed omnino qualis eſt pater, talem & filium
eſſe cognoſce, ſicut ipſe dicit, *Qui me videt, vi-* Joan. 14. 9.
det & patrem. & alibi, *Qui non honorificat filium*, Joan. 5. 23.
non honorificat patrem qui miſit illum. Sed forte
quia audis miſſum, ideo putas minorem. Rogo
te, Deum credis eſſe filium, an non? Sine dubio
reſponſurus es, Deum: quia & ſi tu negare volue-
B ris, ſanctis ſcripturis convinceris, dicente Apoſto-
lo: *Ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt* Rom. 9. 5.
ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Et Joannes
in Epiſtola ſua, *Ut ſimus*, inquit, *in vero filio* 1. Joan. 5. 20.
ejus, qui eſt verus Deus, & vita æterna. Et Tho-
mas, *Deus meus*, inquit, *& dominus meus*. Et Joan. 20. 28.
Melchiſedech ſummus Sacerdos, *Benedictus*, inquit, Gen. 14. 19.
Abraham Deo excelſo, qui creavit cælum & ter-
ram. Vides quia non ſolum Deus, ſed Deus excel-
ſus Melchiſedech vocibus comprobatur. Teſtis eſt
& Oſee Propheta, dicens: *Firmans cælum, & cre-* Eſa. 41. 18.
ans terram, ego Dominus Deus tuus, cujus manus 42. 5.
creaverunt omnem militiam cæli. Si ergo Deus eſt
filius, imo quia Deus eſt, quia per ipſum facta ſunt
C omnia, & non ſolum non minor, ſed excelſus
Deus; interrogo te, utrum Deus ubique ſit, an
forte localiter? Cum impium ſit negare quod ubi-
que ſit Deus, quæſo te, ubi miſſus eſt? Sed miſſio-
nem filii incarnationem ejus intellige, ipſo Apo-
ſtolo exponente, *Miſit*, inquit, *Deus filium ſuum* Gal. 4. 4.
factum ex muliere, factum ſub lege. Denique de ip-
ſo legimus in Propheta, *Cælum & terram ego im-* Hier. 23. 24.
pleo, dicit Dominus. Et Evangeliſta de eodem: *Ple-* Joan. 1. 16.
nitudinem, inquit, *ejus nos omnes accepimus*. Et
ſi omnia ipſe implet, ubi miſſus eſt cujus majeſtate
plena ſunt omnia? Sed adhuc forte dicis, ſicut ha-
bet carnalis intellectus, inter gignentem patrem &
genitum filium non potuiſſe fieri niſi ut aliquod
fuiſſet ſpatium. Spatium horæ faciunt, horæ
D horæ tempus deſignant: ac ſic, ſi tempus ante-
ponis filio, non omnia per ipſum facta fateris.
Et ubi eſt illud, *Omnia per ipſum facta ſunt*? Cer- Joan. 1. 3.
te ſecundum tuam propoſitionem reſpondeo, qui
dicis fuiſſe patrem aliquando ſine filio. Utique le-
gimus pariter in Apoſtolo, *Chriſtum Dei virtutem* 1. Cor. 1. 24.
& Dei ſapientiam, & ipſe de ſe Dominus loquitur,
Ego ſum via, veritas, & vita. Si ergo fuit pater Joan. 14. 6.
ſine filio, ſicut tu dicis, fuit ſine virtute, fuit ſi-
ne ſapientia, fuit ſine vita, fuit ſine veritate. Sed

quia ſine his nunquam fuiſſe parer eredendus eſt,
hoc convenit ſaluti tuæ, ut juxta fidem catho-
licam, conſempiternum patri & æqualem filium
fatearis: quia & virtus ejus legitur ſempiterna,
Rom. 1. 20. dicente Apoſtolo, *Sempiterna quoque virtur ejur & divinitas*. ſimiliter & de veritate, dicente
Pſal. 116.2. Pſalmiſta, *Et veritas Domini manet in æternum*.
Solent eriam iſta velut quæſtionem calumniæ ge-
nerare. In tantum, inquiunt, major eſt pater,
ur priore ſemper nominetur locn. Etiamſi priore
ſemper loco nominaretur, valde videbator eſſe
conveniens; quia ex ipſo eſt filius, non ille ex
filio. Tamen ot æqoalitatem agnoſcas, audi in
ſcripturis ubi etiam prior filius nominatur. Joan-
Joan. 1. 1. nes Evangeliſta ait, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deas erat Ver-
bum*. In Verbo utiqoe filium indicavit. Et Apo-
Eph. 5. 5. ſtnlus ad Epheſios, *An neſcitis quia omnis forni-
cator & immundus non habet hereditatem in regno
Chriſti & Dei*; Ecce & hic prinre loco filius no-
Gal. 1. 1. minator. Et ad Galatas, *Paulus Apoſtolus non ab
hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum
Chriſtum & Deum patrem*. Et ad Theſſalonicen-
2.Theſſ.2.15 ſes: *Ipſe autem dominus Jeſus Chriſtus & Deus &*
2.Cor.13.13 *pater noſter, qui dilexit nos*. Ad Corinthios, *Gra-
tia domini noſtri Jeſu Chriſti, & caritas Dei patris,
& communicatio ſancti Spiritus cum omnibus vo-*
Joan.10. 30. *bis*. Er ipſe dominus dicir, *Ego & pater unum ſu-*
Joan. 14. 9. *mur*. Non dicit, pater & ego. Et alibi, *Qui me*
Joan. 5. 23. *videt, videt & patrem*. Et iterum. *Qui non ho-
norificat filium, non honorificat patrem qui miſit il-
lum*. Ecce quoties priore loco filius nominarur.
Sed quia in patre & filio æqualiras eſt, nullum
præjudicium nec ante nec poſtea nominatus alte-
ri poterit exhibere, quia nulla eſt diverſitas, ubi
eſt æqoalis in utroque divinitas. Sed ideo ſic legi-
mus, quia humana locutio aliter ſe non valer ex-
pedire, niſi ut cum unum dixerit, ſic alrerum di-
cat. Ecce ot agnoſcas, quia nihil ibi majus, ni-
hilque minus eſt, ceſſit quæſtio de patre anterius
nominato: quia ubi una eſt ſubſtantia, una deitas,
& incorporalis immenſitas, nulla eſt diſparitas
vel diverſitas exiſtimanda. Ubi enim unus Deus
creditur, ibi minor & major excluditur. Neſcit
enim numerum unitas, & gradum non admittit
Exod.20.26. æqualiras, ſicut ſcriptum eſt, *Non aſcendes per
gradum ad altare meum*. Et ideo auferat conten-
tionem, & teneat cum fide catholica inſeparabi-
lem Trinitatem, ſine permixtione conjunctam, ſi-
ne ſeparatione disjunctam. quia Pater, & Filius,
& Spiritus ſanctus, Deus plenus & unus eſt. Ipſa
enim per ſe ratio docet, quia unus nec poſterio-
rem recipit, nec priorem: comparationem vel ſe-
parationem neſcir habere qui ſolus eſt; minor
non poteſt eſſe qui plenus eſt, quia perſectioni nec
addi quicquam poteſt, nec minui. Credantur
ergo tres perſonæ, ſed non tres ſubſtantiæ; tres
proprietates, ſed non tres poteſtates. Ita una ſi-
ne principio ſempiternitas, ſicut una ſine fine ma-
jeſtas, ſine auctore Pater, ſine tempore Filius, ſine
majore Spiritus ſanctus. Nos enim catholici domi-
num Deum noſtrum Jeſum Chriſtum, & minorem
dicimus patre, & æqualem. minorem propter hu-
manitatem aſſumptam, quia cum in forma Dei
eſſet, formam ſervi induere eſt dignatus: æqua-
lem vero dicimus propter deitatem perpetuam,
qua ex patre exiſtens filius & conſempiternus
eſt patri. Quare ergo nobiſcum non confitentur
æqualem, cum nos cum illis non negemus mi-
norem? præſertim cum utrumque in ſanctis ſcri-
Joan. 5. 18. pturis legimus, dicente Evangeliſta: *Propterea*,
inquit, *quærebant interficere eum Judæi, quia non
ſolum ſolvebat ſabbatum, ſed etiam patrem ſuum*

A *dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*. Ecce im-
pietas Judæorum dicir æqualem, & non veretur
dicere Chriſtianus minorem. Et alibi idem E-
vangeliſta ait, *Qui non honorificat filium, non* Joan. 5. 23.
honorificat patrem qui miſit illum. Æqualis enim
honor non niſi æqualibus exhibetor. Et alio lo-
co idem dicit, *Sicut pater ſuſcitat mortuos, &* Joan. 5. 21.
vivificat, ita & filius quos vult vivificat. Au-
di dicentem, *ſicut pater, ita & filius*. Audi di-
centem, *quos vult*, & æqualem eum patri, ac
ſuæ poteſtatis eſſe cognoſce. & non dicas Deum
minorem, quia nuſquam in ſcripturis ſanctis vel
majorem Deum legimus, vel minorem. Sicut ip-
ſe Philippo dicit, *Qui me videt, videt & patrem*. Joan. 14. 9.
B Et, *Omnia quæ pater facit, hæc eadem & filius* Joan. 5. 19.
ſimiliter facit. Vel illud, *Deus erat Verbum*. Et Joan. 1. 1.
Apoſtolus, ut memoravimus, *Qui eſt*, inquit, Rom. 9. 5.
ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Et Apo-
ſtolus, *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam* Philip. 2. 6.
arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Quare hoc?
quia nemo rapit, niſi quod non haber. Ille er-
go qui habebat æqualitatem, non eſt arbitratus
per rapinam: ſed quam rebellis Angelus aſſume-
re voluit per rapinam. Chriſtus poſſedit per na-
turam. Quia vero eſt verus Deus, audi beatum
Joannem dicentem in epiſtola ſua, *Et ſimus*, in- 1.Joan.5.20.
quit, *in vero filio ejus Jeſu Chriſto. hic eſt ve-
rus Deus, & vita æterna*. Audis verum Deum,
C & præſumis dicere minorem, & non confiteris æ-
qoalem? Dicit etiam beatus Apoſtolus ad Titum,
Expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ Tit. 2. 13.
magni Dei. Neſcio qua fronte minor eſſe dica-
tur, quem magnum Deum Apoſtolus profitetur.
Hoc eriam perfidus error dicere ſolet, quod ubi
in ſcripturis legimus aut ſolom Deum, aut ſo-
lum altiſſimum, aut ſolum ſapientem, hoc non
de Trinitate dici, ſed de ſolo patre accipi de-
beat. Quod quam abſurdum ſit ita ſentire, de
hoc uno teſtimonio convincatur. Dicit enim A-
poſtolus *cognitum ſoli ſapienti Deo*: non intelli- Rom.16.26
gunt quia non dixit ſoli ſapienti patri, ſed ſo-
D li ſapienti Deo, quæ eſt Trinitas. Nam dum ſo-
li patri hoc deputant, filium inſipientem blaſphe-
mant. Et quomodo cum Apoſtolus ſapientiam
Dei eſſe dicit, ſi ſolus pater eſt ſapiens, cum
nullus ſapiens poſſit eſſe niſi per ſapientiam ſuam?
Et ubi eſt illud, quod ad Coloſſenſes idem A-
poſtolus proteſtatur de Chriſto Jeſu, *In quo* Coloſſ. 2. 3.
ſunt, inquit, *omnes theſauri ſapientiæ & ſcien-
tiæ abſconditi*? Unde agnoſcant, qoam ſtultum ſit
quod promunt, & ubicumque aliquid ſimiliter le-
gunt, non uni perſonæ deputent, ſed beatæ Trini-
tati, quæ ſola ſummus Deus & verus eſt. Nam
& de Spiritu ſancto ſic dicit Apoſtolus, *Alii qui-* 1.Cor. 12.8.
*dem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alii au-
E tem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum*. Si
ergo per ſpiritum ſanctum, ſicut verom eſt, &
ſapientiæ & ſcientiæ ſermo donatur; quomodo
ſolius patris perſonæ hoc poteſt adſcribi, qood
ſolus ſit ſapiens, niſi, ut dictum eſt, æquævæ
Trinitati iſta conveniant? Solent etiam dicere,
ideo minor eſt filius, quia viſibilis, pater au-
tem inviſibilis. Non intelligunt, qoia nec filius
in ſobſtantia deitatis ſuæ ſit viſibilis, niſi in aſ-
ſumpto homine, qui & Chriſtus dicitur. Nam
filius Dei, id eſt Verbum, quod erat in princi-
pio Deus apud Deum, per quem facta ſunt om-
nia, videri in ſua ſubſtantia non potuit, ſicut
nec pater in ſubſtantia ſua. Interrogo autem ſi-
ne ſui injuria illum ipſum, qui dicit quod viſus
ſit filius Dei, utrum animam ſuam viſibilem an
inviſibilem fateatur: & cum dixerit inviſibilem,
ſicut & verum eſt, dicatur ei, Si creatura, id eſt
anima

A anima tua, inviſibilis eſt creatura utique Dei,
creator aniverſitatis qaomodo potait eſſe viſibi-
bilis? Sed ideo Induit carnem quæ videri po-
terat, quia deitas ab homine videri non pote-
rat. Hac carne major eſt parer. æqualis Verbo
major carne: æqualis ei, per quem fecit nos,
major eo qui factus eſt propter nos. Nam qaod
Deus ſit filius, licet multa teſtimonia ſuperius
poſita evidenter perdoceant, tamen adhac pauca
credidi ſabjungenda. In Geneſi ſcripeum eſt,
Gen. 1.1. *Creavit Deus calum*, & utique Evangeliſta con-
Joan. 1.3. firmat omnia a filio eſſe creata. Item ibi ſequi-
Gen. 1 27. tur, *Creavit Deus hominem ad imaginem & ſi-*
B *militudinem ſuam*. Ecce hic Deum agnoſce, quia
& hominem ipſe creavit. Et Iſaias dicit de Jo-
Iſa. 40.3. anne præcurſore Domini, *Rectas facite ſemitas*
Dei noſtri. Cujus Dei, niſi utique filii, quem in
carne veniſſe non dabitamus. Et paulo poſt, *Con-*
Iſa. 35.3. *fortate manus diſſolutas, & genua debilia robo-*
rate. Dicite puſillanimis, Ecce Deus veſter in for-
titudine veniet, & ſalvabit vos. & tunc ape-
rientur oculi cæcorum. Quod utique in adventu
Chriſti completum eſſe cognoſcimus. Pſalmiſta
Pſal. 85.9. etiam dicit, *Omnes gentes quaſcumque feciſti,*
venient, & adorabunt coram te, mirabilis tu es
& faciens mirabilia. tu es Deus ſolus. Non pu-
to aliquem eſſe tam impium, qui neget filium
Dei & mirabibilia feciſſe, & univerſas gentes
C creaſſe, niſi forte Judæos. Et alibi Iſaias, cum
adventum Chriſti per virginem nunciat, dicit in-
Iſa. 9. 6. ter cetera, *Et vocabitur nomen ejus admirabilis,*
conſiliarius, Deus fortis. Sed & beatus Apoſto-
2.Cor. 5.10. lus, *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tri-*
bunal Chriſti. Et ut agnoſcas Deum eſſe Chri-
Rom.14.10. ſtum, ſic alibi dicit, *Omnes ſtabimus ante tri-*
bunal Dei. Vivo ego, dicit Dominus, *quia mihi*
flectetur omne genu. Utique de Chriſto dicit,
quem ad judicandum vivos & mortuos credimus
eſſe venturum. Pſalmiſta voces Angelorum fa-
ciens, cum Chriſtus in cælos aſcendiſſet, *Tolli-*
Pſal. 23.7. *te*, inquit, *portas principes veſtras, & elevami-*
ni portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Illiſ-
que interrogantibus, quis eſſet iſte rex gloriæ,
D Ibid. 8.10. reſpondit Dominus, *Fortis & potens Dominus vir-*
tutum, ipſe eſt rex gloriæ. Et ne forte de patre
dictum putent, quomodo multa abſurde intelli-
gunt, audiant Apoſtolum huic verſiculo conſen-
1 Cor. 2.8. tientem: *Si enim*, inquit *cognoviſſent, nunquam*
Dominum gloriæ crucifixiſſent. Cum tam præſen-
tibus quam præteritis teſtimoniis, quæ de ſcri-
pturis ſanctis poſtulata ſunt, Deus eſſe filius de-
monſtretur, miror cur forte eum aliqui minorem
dicendo blaſphemare non metuunt: cum nuſquam
omnino Deus minor eſſe legatur, niſi, ut dictum
eſt, propter diſpenſationem carnis aſſamptæ, in
qua non ſolum ab Angelis minoratus eſt, ſed &
matre ſua junior invenitur, ſicut jam diximus.
Secundum hanc ergo regulam duas in Chriſto
crede ſubſtantias, Deum verum, & hominem ve-
E rum. Secundum hominem morti ſubditur, ſecun-
dum Deum auctor vitæ eſſe cognoſcitur, dicen-
Act. 3. 14. te beato Petro, *Petiſtis virum homicidam dona-*
ri vobis, auctorem vero vitæ interfeciſtis. Secun-
Matt. 26.38. dum hominem, *Triſtis eſt anima mea uſque ad*
Joan.10.18. *mortem*. ſecundum Deum, *Poteſtatem habeo po-*
nendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi
eam. & nemo eam tollit a me, ſed ego eam po-
no a memetipſo. Hinc etiam occaſionem accipe-
re calumniandi ſolent, quod Dominus in Evan-
Joan.5.19. gelio dixerit, *Non poteſt filius aliud facere quic-*
quam, niſi quod viderit patrem facientem. Quod
carnalis ſenſus non intelligens, ideo dictum pu-
tat, ut ſe ex patre eſſe oſtenderet, utpote &

A Deum & Filium. quomodo inter homines fieri
ſolet, veluti pater artifex filium ſuum artificium
ſuum docet, ut quod viderit patrem operantem
filius, hoc ſpecialius imitetur. Quod quam ab-
ſurdum ſit de Deo patre omnipotente ita crede-
re, qui eſt incorporeus, inviſibilis, inæſtimabilis,
& immenſus, qui cordis oculos ſanos habet evi-
denter poteſt cognoſcere. Nam qui ſic ſentiunt
interrogandi ſunt, Mundus iſte quem cernimus
a quo ſit factus? Utique a filio minime denega-
bunt, vel adteſtante Evangeliſta & dicente, *Om-* Joan.1.3.
nia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt
nihil. Dicant ergo, ubi vidit filius patrem an-
B te facientem alium mundum, ut ſic poſtmodum
ille iſtum crearet: præſertim cum apud poten-
tiam Dei voluiſſe creaſſe ſit, ſicut legimus, *Ipſe* Pſal. 32.9.
dixit, & facta ſunt. Sed ſublato cordis vela-
mine diſcant credere filium in patre & patrem
eſſe in filio: quia divinitas ubique tota & præ-
ſens, tam patris, quam filii, quam Spiritus ſan-
cti, ſine ſe eſſe nuſquam poteſt, ſicut ipſe dicit,
Ego in patre, & pater in me. & cognoſcant Joan. 10.38.
quod ſit videre filii, ut una eſt ſubſtantia, una
voluntas, una potentia, una gloria. Nihil ibi
majus, nihilque minus eſſe credatur. Si e-
nim nos homines terreni quod facere volu-
mus corpore, animo noſtro ante meditationis
inſinuatione præmiſſa, ſapientia exequente per-
ficimus, & quodammodo conſilio nato in men-
C te noſtra prius intus in eoſde agimus quod
facere diſponimus, quæ tamen abſque ulla par-
titione ſenſuum indiſſociabiliter una mens ef-
ficit: quomodo non Deus pater cum Deo fi-
lio, qui eſt ſapientia ſua, in ſe manente, quia
ipſe eſt, ut ſæpe diximus, ſapientia & virtus pa-
tris, in una voluntate cuncta & una operatione
perficit? Sed nec alia pater facit, alia filius: ſed
eadem quæ pater facit, ipſa & filius facit, ſicut
ipſe teſtatur, *Quæcumque*, inquit, *pater facit,* Joan.5.19.
hæc eadem & filius ſimiliter facit. Sed ideo dixit,
Non poteſt filius a ſe facere quicquam, niſi quod Ibid.
viderit patrem facientem, ut nos cognoſcamus &
credamus, quia ex patre eſt filius, & non ex ſe-
D memetipſo, vel aliunde, ſed conſempiternus patri,
quia & pater in ſe ſemper perfectus exiſtit, nec
ei aliquando aliquid defuit, vel acceſſit. Nam
ſi aliquando, quomodo Arriani blaſphemant, fuit
ſine filio pater, ergo imperfectus fuit pater. er-
go fuit ſine Verbo, & ſicuti jam memoravimus,
fuit ſine ſapientia, ſine virtute, ſine vita, ſine
juſtitia, ſine veritate: quia iſtæ omnes ſpecies di-
vinitatis ſecundum ſcripturas filius eſſe noſcun-
tur. Sed quia ſine his virtutibus patrem unquam
dici fuiſſe blaſphemum eſt, hoc juſtum eſt, hoc
convenit, ut conſempiternum & coæqualem pa-
tri filium fatearis. Si enim Deus in cordibus no-
ſtris cum loquitur, miro modo loquitur ſine ſo-
no; putas quomodo poteſt loqui filio ſuo, qui
eſt Verbum ejus? Sic ergo cogita, quia incorpo-
E raliter locutus eſt filio, quia & incorporaliter
genuit filium. Nec enim ſic docuit, quaſi indo-
ctum genuerit. Sed hoc eſt eum docuiſſe, quod
eſt doctum & ſcientem genuiſſe. Et hoc eſt, *Do-* Joan.8.28.
cuit me pater, quod eſt, ſcientem genuit me pa-
ter. Quomodo autem a ſe nihil poteſt facere fi-
lius, de quo Propheta teſtatur, & dicit. *Deus au-* Pſal.113.11
tem in cælo ſurſum, & in terra omnia quæcum-
que voluit fecit? Sed forte dicturus es hoc de pa-
tre dictum, redi ad Evangeliſtam dicentem de
filio, quia *omnia per ipſum facta ſunt, ſine ipſo* Joan. 1,3.
factum eſt nihil, Qui etiam loquitur ad Moyſem
Vade, inquit, *dic filiis Iſrael, Deus patrum ve-* Exod. 3.15.
ſtrorum miſit me ad vos. Illo reſpondente, & di-

cente, *Dic mihi nomen tuum, nam non credent*
mihi. poſt hæc adjiciens Deus dixit ei, *Vade*,
Ibid. 14. *dic filiis Iſrael, Ega ſum qui ſum, & qui eſt mi-*
ſit me ad vos. Et ne hoc de patre dictum ac-
cipias, audi beatum Apoſtolum huic loco con-
ſentientem, & quodammodo ipſum teſtimonium
2. Cor.1.19. exponentem ad Corinthios: *Dei*, inquit, *filius*,
qui prædicatus eſt vobis per me, & Silvanum,
& Timotheum, non fuit in illo eſt & non, ſed
eſt in illo fuit. Quotquot enim promiſſiones Dei
ſunt, in illo eſt. Audi Paulum cum Moſe con-
cordantem, & noli a fide catholica diſcordare.
Nam ſi Eccleſiam catholicam interrogas de pa-
tre quid ſit, dicit Deum: ſed & filium dicit
Deum, ſed & Spiritum ſanctum dicit Deum. &
tamen non dicit tres deos, ne gentibus compa-
retur, qui plures deos errore ſuo decepti confin-
gunt. Sed credamus ſcripturæ dicenti, tam no-
vi quam veteris Teſtamenti, quia Deus unus eſt.
& ſi unus major, alter minor eſt, ut Arriani di-
cunt, unus dici non poteſt, inæqualitas unita-
tem excludit. Quomodo autem tres & unum cre-
damus adverte. Unitatem facit æqualitas virtu-
tum, Trinitatem proprietas perſonarum. Audiſti
quomodo ipſe intelligendam æqualitatem ſuam
Joan.10. 30. & patris docuerit, *Ega*, inquit, *& pater unum*
ſumus. Aliud eſt unum, aliud ſumus. Nam cum
dicit ſumus, perſonas ſignificat. Unum ſumus,
id eſt, juſtitia ſumus, eademque ſapientia, vir-
tus indiviſa, per gloria. Quæ cum ita ſint, diſ-
ſenſio auferatur, & fides integra teneatur. Di-
cunt etiam, ideo major eſt pater, quia eſt im-
mortalis. Interrogandi ſunt, utrum filium in
ſubſtantia deitatis ſuæ mortalem eſſe fateantur.
Quod ſi dixerint, quam contra rationem dicant,
omnis homo agnoſcere poteſt, qui etiam huma-
nam animam immortalem eſſe non ambigit. Sed
hoc eis dicendum, quod ſecundum carnem dica-
tur paſſus & mortuus, Nam ſecundum divinita-
tem, qua ſemper extitit, & univerſa creavit,
immortalis permaneat. Dicunt etiam eſſe viſibi-
lem; quod quam abſurdum ſit, agnoſcant qui
hoc dicunt, cum nec anima humana poſſit eſſe
viſibilis, quanto magis Deus in ſua ſubſtantia?
Sed ideo carnem aſſumpſit, quæ poterat videri,
quia deitas corporeis oculis non poterat intueri.
Hæc interim de æqualitate patris ac filii ad præ-
ſens dicta ſufficiant. Nam de æqualitate operum
Trinitatis, id eſt Patris, & Filii, & Spiritus ſan-
cti, paulo poſt donante domino, de ſcripturis
ſanctis monſtrabimus. Nunc vero de ſancti Spiri-
tus deitate pauca de multis teſtimoniis ſunt po-
nenda, quem non ſolum minorem adſerere, ſed
etiam Deum omnino dicantur hæretici denega-
re. Audiant pauca de deitate Spiritus ſancti. In
Gen. 1.2. Geneſi dicit ſermo divinus, *Spiritus domini fere-*
batur ſuper aquas, hoc eſt eminentia poteſtatis,
Joan. 4.24. non inopia neceſſitatis. Et in Evangelio, *Spiritus*
eſt Deus, & eos qui adorant in ſpiritu & verita-
te oportet adorare. Et ne forte de patre dictum in-
telligas, & non de Spiritu ſancto, audi quod ſequi-
Joan. 3.8. tur, *Spiritus ubi vult ſpirat*. Audi ubi vult, ut
ſuæ poteſtatis eum eſſe non dubites. Et Apoſto-
1.Cor.12.4. lus ad Corinthios dicit, *Diviſiones gratiarum*
ſunt, idem autem ſpiritus: & diviſiones operatio-
num ſunt, idem autem Deus, qui operatur omnia
in omnibus. Et ut cognoſcas ipſum ſpiritum no-
minatum dominum & Deum, audi inferius quo-
Ibid. 8. modo concludit: *Alii quidem datur per ſpiritum*
ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ ſecun-
dum eundem ſpiritum, alii fides in eodem ſpiritu,
Ibid. 11. & reliqua. Et ſic concludit, *Hæc autem omnia*
operatur unus atque idem ſpiritus, dividens ſingu-

A *lis prout vult*. Qui divina munera prout vult
diſpenſat, legem ſuperioris ignorat. Agnoſce tan-
dem, quia qui prout vult dividit, nulli ſubditus
eſſe probatur, ſed ſuæ poteſtatis eſſe dinoſcitur.
De ſumma enim poteſtate deſcendit voluntas, cui
nulla contradicit auctoritas. Et ad Hebræos ſi-
militer dicit de Spiritus ſancti diſtributionibus
ſecundum ſuam voluntatem. Et quis iſte ſit di-
ſtributor ac diviſor, ad Romanos evidenter o-
ſtendit, dicens, *Unicuique ſicut Deus diviſit men-* Rom.12.3.
ſuram fidei. Et ad Corinthios, *Neſcitis*, inquit, 1.Cor. 3.16.
quoniam templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei ha-
bitat in vobis? Si quis autem templum Dei vio- Ibid. 17.
laverit, diſperdet illum Deus. Et quis iſte Deus
ſit, cujus templum prohibet violari, audi in ſe-
B quentibus, *Neſcitis, quia membra veſtra templum* 2.Cor.6.19.
eſt Spiritus ſancti? Et quis eſſet iſte Spiritus ſan-
ctus, cujus templum eſſemus, ſic concludens de-
monſtrat: *Glorificate*, inquit, *& portate Deum* Ibid. 20.
in corpore veſtro. Agnoſce Spiritum ſanctum evi-
denter Deum, & deſine blaſphemare. Et in A-
ctibus Apoſtolorum beatus Petrus ad Ananiam,
qui Deo voverat oblationem, & poſtmodum ex-
titit indevotus, ſic dicit, *Quis compulit te men-* Act. 5. 3.
tiri Spiritui ſancto? non es mentitus hominibus,
ſed Deo. Ecce & hic eum evidentiſſime Deum
eſſe beati Petri adſtertatio manifeſtat. Item ibi,
Dixit ſpiritus ſanctus, Segregate mihi Paulum & Act. 13. 2.
Barnabam ad opus, ad quod elegi eos. Et bea-
C tus Paulus inibi dixit, *Attendite*, inquit, *vobis*, Act.20.28.
& univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus po-
ſuit Apoſtolos, regere Eccleſiam Dei, quam ad-
quiſivit ſanguine ſuo. Et quis eſt iſte, qui A-
poſtolos ſegregat & mittit, idem Paulus ad Co-
rinthios declarat dicens, *Et quaſdam*, inquit, 1.Cor.12.28
poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos, ſecun-
do Prophetas, tertio Doctores, & reliqua. Ecce
ubi Spiritum ſanctum Deum luce clarius demon-
ſtravit, & quem in Actibus Apoſtolorum Spiri-
tum ſanctum eſſe dicit, ad Corinthios Deum eſ-
ſe manifeſte confeſſus eſt. Dicit enim idem vas
electionis ad Judæos, *Bene Spiritus ſanctus de vo-* Act.28.25.
bis prophetavit per os Iſaiæ Prophetæ. Et quis
eſſet iſte Spiritus ſanctus, qui in Prophetis locu-
D tus ſit, beatus David exprimit, dicens, *Audiam* Pſal. 84.9.
quid loquatur in me dominus Deus. Et in Acti-
bus, *Ut impleretur*, inquit, *ſcriptura quam præ-* Act. 3. 18.
miſit Deus per os prophetarum ſuorum. Et hic
agnoſce, quod eum Deum evidenter declaret,
qui per os prophetarum locutus eſt. ſicut & Za-
charias in Evangelio ait, *Benedictus*, inquit, *Deus* Luc. 1.68.
Iſrael, quia viſitavit & fecit redemptionem ple-
bis ſuæ: & poſt pauca, ait, *Sicut locutus eſt per* Ibid. 70.
os ſanctorum prophetarum ſuorum. Agnoſcis do-
minum Deum eſſe Spiritum ſanctum, qui per os
prophetarum locutus eſt, quod nec impii Judæi
denegant. Qui ſi Deus non eſſet, non in baptiſ-
mo in uno nomine deitatis patri & filio ſocia-
retur, ſicut ſcriptum eſt, ubi regulam baptiſmi
E poſuit ipſe dominus: *Ite*, inquit, *baptizate om-* Matt.28.19
nes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiri-
tus ſancti. Quod ſolum teſtimonium deberet hæ-
reticis ſufficere ad incredulitatem inſeparabilis
Trinitatis, quia nec ipſi audent aliter baptizare,
ne regulam domini corrumpere videantur. Et u-
bi unum nomen dicitur, ibi & major & minor
excluditur. Et in ſecunda ad Corinthios, *Gratia* 1.Cor.13.13
domini noſtri Jeſu Chriſti, & caritas Dei, & com-
municatio ſancti Spiritus cum omnibus vobis. Ut
agnoſcas Patris, & Filii, & Spiritus ſancti unam
eſſe ſubſtantiam ac deitatem, audi Iſaiam Prophe-
tam dicentem, *Qui appendit tribus digitis molem* Iſa. 40. 12.
terræ. Nam & ſingulariter invenimus in ſcripturis,

digitum ſanctum Spiritum nominatum, ut eſt il-
Luc. 11.20. lud in Evangelio ubi ait, *Si ego in digito Dei*
Matt. 12.28 *dæmonia eiicio*. quod alius Evangeliſta declarat,
dicens: *Si ego in Spiritu Dei eiicio dæmonia*. Et
Exod. 8.19. Magi Pharaonis victi ſignis divinis dicunt, *Di-
gitus Dei eſt*. In Pentecoſten, quod etiam ante
adventum Chriſti Judæi colebant, digito Dei, id
eſt ſpiritu, inſcriptas tabulas Moſes accipit, &
quæ tunc in lapideis tabulis figurata ſunt corda
duriſſima Judæorum, poſt Aſcenſionem Domini
in carneis tabulis, ideſt in cordibus diſcipulo-
rum, viſibiliter dignatus eſt apparere in ipſa
Deut. 4.24. ſpecie ignis, in qua Moſi in deſerto apparuit.
Hebr. 12.29 de quo credimus Iſaiam dicere, *Deus noſter ignis
conſumens eſt*. Et ſicut legimus, quod nemo no-
verit cogitationes hominum, niſi Deus, quomo-
do Spiritus ſanctus non eſt Deus, qui etiam non
ſolum quæ in homine, ſed etiam quæ in Deo
1. Cor. 2.10. ſunt ſcire dinoſcitur? dicente Apoſtolo, *Spiri-
tus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei*.
Ibid. 11. & paulo poſt, *Ita quæ Dei ſunt nemo cognovit,
niſi ſpiritus Dei*. Sed forte dicit aliquis, ideo
minor eſt, quia miſſus legitur. Et quid dicturus
eſt, cum legit in Iſaia Propheta ex perſona Chri-
Iſa. 48. 16. ſti dicentis, *Dominus miſit me, & Spiritus ejus*.
Iſa. 61.1. Et alibi, *Spiritus domini ſuper me, propter quod
unxerit me, ad evangelizandum pauperibus remiſ-
ſionem, & cæcis viſum, annuntiare annum placabi-
lem domini*, & reliqua. Et ut ſcias evidenter de
Luc. 4. 17. domino dictum, Evangeliſta dicit: *Cum veniſſet
dominus Jeſus in Synagogam, datus eſt ei liber
Iſaiæ Prophetæ, quem aperiens invenit ſcriptum,
Spiritus domini ſuper me*, & reliqua quæ ſupra
Ibid. 20. diximus. Et poſt hæc, *Plicuit*, inquit, *librum,
& dedit miniſtro; & dixit, Hodie in vobis im-
pleta eſt ſcriptura iſta*. Credendum eſt mitti, qui
Pſal. 138.7. ubique eſſe dinoſcitur? ſicut dicit Pſalmiſta, *Quo
ibo a ſpiritu tuo, & a facie tua quo fugiam?*
Sed ſicut filii miſſio incarnatio declaratur, cum
ſe dignatus eſt aut in columbæ ſpecie, vel in
igne, aut diverſis hujuſmodi aſſumptis indiciis
declarare. Quomodo ergo minor credendus eſt,
qui etiam Deum, qui ſicut ipſe æqualis eſt pa-
tri, approbatur ad noſtram remiſſionem miſiſſe?
& non ſolum miſiſſe, ſicut per Iſaiam dictum
memoravimus, ſed etiam ſecundum carnem cre-
aſſe, ſicut habes in Evangelio Angelum ad Ma-
Luc. 1. 35. riam dixiſſe, *Spiritus*, inquit, *ſanctus veniet in
te, virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*, & reliqua.
Non enim generatione, ſed juſſione, & benedi-
ctione ſancti Spiritus conceptus eſt Chriſtus, ſi-
Matt. 1.18. cut & alius Evangeliſta ait, *Inventa eſt*, in-
quit, *habens in utero de Spiritu ſancto*. Prophe-
ræ autem dicunt frequenter, ſicut jam memo-
ravimus, *Hæc dicit Dominus*. Et quis ſit iſte
dominus, Micheas Propheta evidenter oſtendit,
3. Reg. 22. 28. cum loquitur ad Achab dicens; *Si tu de præ-
lio ſanus redieris, in me non eſt locutus Deus*.
Et quis iſte Deus ſit, qui in Prophetis locutus
ſit, Paulus Apoſtolus demonſtrat, cum dicit ad
Act. 28.25. Judæos, *Bene*, inquit, *de vobis Spiritus ſanctus
prophetavit per os Iſaiæ Prophetæ, Vade*, inquit,
Eſa. 6. 10. *excæca cor populi hujus*, & reliqua. Interro-
gandi ſunt tamen hæretici, cujus major offenſa
ſit, qui in patrem peccat, an qui in Spiritum
ſanctum, quem dicunt Deum non eſſe. Et cum
dixerint majorem offenſam eſſe qui in patrem
peccat, interrogandi ſunt iterum, filii Iſrael
utrum patri peccaverint, an alteri? Cum re-
ſponderint quia patri peccaverunt, iterum in-
terrogandi ſunt, ſi eis fuerint dimiſſa peccata.
Utique non negabunt, quia & legimus quod
converſi ſint ad Deum, & dimiſſa fuerint eis

A peccata. Deinde interrogandi ſunt, ut expo-
nant quomodo intelligant dictum a Domino:
*Quicumque in Spiritu ſancto peccaverit, non re- Matt. 12. 32
mittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futu-
ro*. Si Deus non eſt, quare tam gravis ejus of-
fenſa a domino eſſe dicatur. Iterum interrogan-
di ſunt, ſi fuerunt filii Iſrael contumaces Deo,
an non? Cum non negaverint, quia nec poſ-
ſunt, dicendum eſt eis, quomodo accipiant il-
lud quod beatus Stephanus Judæis exprobrat di-
cens, *Vos ſemper reſtitiſtis Spiritui ſancto, & Act. 7.51.
ſemper ei contumaces fuiſtis, ſicut & patres ve-
ſtri*. Audi etiam ad Theſſalonicenſes, ubi Spiri-
B tum ſanctum & priorem loco ponit, & domi-
num nuncupat dicens, *Dominus autem dirigat 2. Theſ. 3.5.
corda veſtra in caritate Dei, & patientia Chri-
ſti*. Diligenter adverte, quia hic Spiritus ſan-
ctus oratur, ut corda credentium dirigat in ca-
ritate Dei, & in patientia Chriſti. Interrogan-
di ſunt etiam, quid majus ſit, utrum cæli, an
virtutes cælorum? & cum ſine dubio dixerint
virtutes cælorum: dicendum eſt eis, In tantum
Spiritus ſanctus minor non eſt, ſed ſummus eſt,
ut cum verbo domini dicantur cæli creati, Spi-
ritu ſancto virtutes cælorum. Accipe adhuc ubi
creator evidenter Spiritus ſanctus deſcribitur.
Job dicit, *Spiritus divinus qui fecit me*. Et di- Job. 33.4.
vinum utique creatorem uno verſiculo demon-
ſtravit: cum divinum appellat, & Deum &
C creatorem oſtendit. Sicut & David dicit: *E-
mitte ſpiritum tuum & creabuntur, & renova- Pſal. 103.30
bis faciem terræ*. Interrogandi etiam ſunt, ſi
creatura ubique eſſe poteſt, an non? Et cum
reſponderint, quia non ubique, ſicut & verum
eſt, dicendum abſque dubio, Spiritus ſanctus
Deus eſt, & non creatura, qui ubique eſſe de-
ſcribitur. De quo, ſicut jam dictum eſt, Prophe-
ta omnipotentiam ejus metuens dicit, *Quo ibo a Pſal. 138.7.
ſpiritu tuo, & a facie, quo fugiam?* Agnoſce
ergo nullum eſſe locum, ubi non omnipotentia
Spiritus ſancti præſens eſſe probetur. Item inter-
rogandi, utrum poſſit alius præter Deum pecca-
ta dimittere; & cum reſponderint quia nullus
D niſi Deus, quia ſcriptum eſt, *Nemo poteſt pec- Luc. 5.21.
cata dimittere niſi ſolus Deus*, dicendum eſt eis
ſine dubio Spiritus ſanctus Deus eſt, qui remiſ-
ſionem peccatorum conferre dinoſcitur, ſicut Do-
minus dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quo- Joan. 20.22.
rum remiſeritis peccata remittentur eis*. Qui e-
tiam in baptiſmo cum patre & filio baptizatis
remiſſionem tribuit peccatorum. Audi etiam quod
Spiritus ſanctus Deus eſt, qui frequenter cum
patre & filio copulatur. Ad Corinthios, ſicut
jam dictum eſt, *Gratia*, inquit, *domini noſtri 2. Cor. 13.13
Jeſu Chriſti, & caritas Dei, & communicatio ſan-
cti Spiritus cum omnibus vobis*. Qui ſi non eſ-
ſet Deus, & creatura eſſet, ſicut blaſphemat
hæreticus, nunquam in baptiſmo, ubi ſalus hu-
mani generis agitur, patri & filio copularetur.
E Nam quod unius ſubſtantiæ ſit Pater & Filius
& Spiritus ſanctus, Iſaias Propheta dicit, ſicut
jam memoravimus, *Quis appendit tribus digitis Iſa. 40.12.
molem terræ?* Quo loco per tres digitos in tri-
bus perſonis unam ſubſtantiam eſſe perdocuit.
Quod Apoſtolus de Trinitate dictum intelligens
ait, *Omnia ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo Rom. 11.36.
ſunt omnia*, id eſt, ex Patre, & Filio, & Spiri-
tu ſancto omnia continentur. Item ad Corinthios
dicit idem Apoſtolus, *Deus qui dixit de tenebris 2. Cor. 4.6.
lumen ſplendeſcere, qui illuxit cordibus noſtris in-
luminationem ſcientiæ claritatis Dei in faciem
Chriſti Jeſu*. Quo loco manifeſtiſſime Trinitas
intelligitur. *Deus qui dixit de tenebris lumen*

ſplendeſcere, Spiritus ſanctus agnoſcitur. & ubi
dicit, *illuminationem ſcientiæ claritatis Dei*, pa-
ter intelligitur, in eo vero ubi dicit, *in faciem*
Chriſti Jeſu, filius deſignatur. Audi adhuc, quia
Trinitas in unitate manet, & unitas in Trini-
tate, Angelorum & Archangelorum voces de-
clamant in Iſaia, ubi Seraphim hymnum ſcribi-
Eſa. 6. 3. tur dicere *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus*
Deus Sabaoth, non tres ſanctos, ſed ter ſanctum
concluſit dicendo, *Dominus Deus ſabaoth*. id eſt
ut tres perſonas & unum Deum intelligas. Non
ſemel dicunt, ne ſingularitatem credas: non bis,
ne Spiritum ſanctum excludas: non ſancti Do-
mini ſabaoth, ne tres deos more gentilium fa-
tearis. Sed dicunt, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Do-*
minus Deus ſabaoth, & eſt Trinitas. Deus lau-
datur, qui eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſan-
ctus. Quem etiam Deum eſſe, ex operationum
æqualitate, qui oculos cordis ſanos habet, faci-
le poterit approbare, ſicut in ſequentibus de-
monſtrabimus. Sicut ſalvat Pater, ita & Filius,
Pſal. 105. 47 ita & Spiritus ſanctus. De Patre, *Salva nos Deus*
noſter, & congrega nos de nationibus. De Filio,
Luc. 19. 10. *Venit filius hominis ſalvum facere quod perierat.*
Matt. 1. 21. & alibi, *Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum*
a peccatis eorum. De Spiritu ſancto ad Titum,
Tit. 3. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis &*
renovationis Spiritus ſancti. Sicut confortat Pa-
ter, ita Filius, ita & Spiritus ſanctus. Heſter
Eſter. 14. 12 de Patre, *Conforta me rex, & Deus deorum*. De
1. Tim. 1. 12. Filio Apoſtolus, *Gratias ago domino noſtro Jeſu*
Chriſto, qui me confortavit, & fidelem exiſtima-
Luc. 1. 80. *vit*. De Spiritu Sancto in Evangelio, *Puer au-*
tem creſcebat, & confortabatur Spiritu ſancto.
Vivificat Pater, ita Filius, ita & Spiritus ſan-
Joan. 5. 21. ctus. In Evangelio, *Sicut pater ſuſcitat mortuos,*
& vivificat, ita & filius quos vult vivificat.
De Spiritu ſancto in Epiſtola Petri Apoſtoli.
1. Pet. 3. 18. *Mortificatus carne, vivificatus autem Spiritu*. Et
2. Cor. 3. 6. Paulus Apoſtolus, *Litera*, inquit, *occidit, ſpiri-*
Joan. 6. 64. *tus autem vivificat*. Et in Evangelio, *Spiritus*
eſt qui vivificat, nam caro non prodeſt quicquam.
Sicut liberat Pater, ita Filius, ita & Spiritus
Pſal. 77. 35. ſanctus. De Patre, *Deus excelſus liberator eorum.*
Joan. 8. 36. De Filio in Evangelio, *Si vos liberaverit, vere*
& 32. *liberi eritis, & veritas liberabit vos*. De Spiri-
Rom. 8. 2. tu ſancto, *Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit*
me a lege peccati & mortis. Eligit Pater, ita
Filius, ita & Spiritus ſanctus. De Patre Apoſto-
Epheſ. 1. 3. lus, *Benedictus Deus & pater domini noſtri Jeſu*
Chriſti, qui elegit nos ante mundi conſtitutionem.
Joan. 15. 16. De Filio, *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.*
Act. 13. 2. De Spiritu ſancto in Actibus, *Cum ergo jejunaſ-*
ſent & oraſſent, dixit eis Spiritus ſanctus, Segre-
gate mihi Barnabam & Paulum ad opus quod
elegi eos. Creator dicitur pater, ita Filius, ita
Epheſ. 3. 9. & Spiritus ſanctus. De Patre Apoſtolus, *Quæ ſit*
diſpenſatio ſacramenti abſconditi a Deo, qui om-
Col. 1. 17. *nia creavit*. De Filio ad Coloſſenſes, *Quia ab*
ipſo creata ſunt univerſa, & omnia in ipſo con-
ſtant. & in Evangelio, *Omnia per ipſum facta*
Eccl. 1. 9. *ſunt*. De Spiritu ſancto in Salomone, *Et vidit*
& dinumeravit, & menſus eſt omnia, ipſe crea-
Pſal. 103. 30 *vit ea per Spiritum ſanctum*. & in Pſalmo, *E-*
Pſal. 32. 6. *mitte ſpiritum tuum, & creabuntur*. & alibi,
Spiritus oris ejus omnis virtus eorum. Sicut præ-
dixit pater, ita Filius, ita & Spiritus ſanctus.
Act. 3. 18. De Patre, *Deus autem, qui prædixit pati Chri-*
ſtum ſuum, implevit. Sic de Filio in Evangelio
Marc. 16. 7. Angelus dixit mulieribus, *Ite & annuntiate fra-*
tribus, quia præcedit vos in Galilæam. ibi eum
videbitis, ſicut prædixit vobis. De Spiritu ſan-
Act. 1. 16. cto in Actibus Petrus, *Oportet impleri ſcripturam,*

A *quam prædixit Spiritus ſanctus per os David*.
Magnus Pater, ita Filius, ita & Spiritus ſanctus.
De Patre, *Magnus Deus noſter & laudabilis*. De Pſal. 47. 2.
Filio ad Titum, *Expectantes beatam ſpem, & ad-* Tit. 2. 13.
ventum gloriæ magni Dei Salvatoris noſtri Jeſu
Chriſti. De Spiritu ſancto in Regum ait Domi-
nus ad Heliam, *Ecce dominus tranſit, & Spiri-* 3. Reg. 19. 11.
tus ſanctus, & fortis. Sicut caritas Patris, ita
Filii, ita & Spiritus ſancti. De Patre, *Superabun-* 1. Tim. 1. 14
davit autem gratia domini noſtri Jeſu Chriſti, &
caritas Dei noſtri. De Filio, *Caritas enim Chriſti* 2. Cor. 5. 14.
urget nos. De Spiritu ſancto, *Quid vultis, in* 1. Cor. 4. 21.
virga veniam ad vos, an in caritate Spiritus?
B & alibi, *Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris* Rom. 5. 5.
per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Vitam
æternam dat Pater, ita Filius, ita Spiritus ſan-
ctus. De Patre in epiſtola Joannis, *Quoniam vi-* 1. Jo. 5. 11.
tam æternam dabit nobis Deus. De Filio in Evan-
gelio, *Oves meæ vocem meam audiunt, & ſe-* Joan. 10. 27.
quuntur me, & ego vitam æternam do eis. De
Spiritu ſancto ad Galatas, *Qui ſeminat in ſpiri-* Gal. 6. 8.
tu, de ſpiritu metet vitam æternam. Sicut pa-
cem dat Pater, ita Filius, ita & Spiritus ſan-
ctus. De Patre, *Pax Dei, quæ exſuperat om-* Philip. 4. 7.
nem ſenſum. De Filio in Evangelio, *Pacem meam* Joan. 14. 27.
dimitto vobis. De Spiritu ſancto, *Prudentia au-* Rom. 8. 6.
tem ſpiritus vita & pax. Revelat Pater, ita
Filius, ita & Spiritus ſanctus. De Patre ad Ga-
latas, *Ut revelaret Filium ſuum in me*. De Fi- Gal. 1. 16.
C lio inibi, *Neque ego enim ab homine accepi il-* Ibid. 12.
lud, ſed per revelationem Jeſu Chriſti. De Spi-
ritu ſancto ad Epheſios, *Quod aliis generationi-* Epheſ. 3. 5.
bus non eſt agnitum, ſicuti nunc revelatum eſt
ſanctis ejus per Spiritum ſuum ſanctum. & ali-
bi, *Nobis enim revelavit Deus per ſpiritum*. Si- 1. Cor. 2. 10.
cut illuminat Pater, ita Filius, ita & Spiritus
ſanctus. De Patre, *Tu illuminabis lucernam* Pſal. 17. 29.
meam domine. De Filio in Apoſtolo, *Exſurge* Epheſ. 5. 14
qui dormis, & illuminabit tibi Chriſtus. De Spi-
ritu ſancto idem Apoſtolus, *Quoniam Deus, qui* 2. Cor. 4. 6.
dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, illuxit in
cordibus noſtris illuminationem ſcientiæ claritatis
Dei in faciem Chriſti Jeſu. Sicut dicitur Evan-
D gelium Patris, ita Filii, ita Spiritus ſancti. De
Patre ad Titum, *Quæ eſt ſecundum evangelium* 1. Tim. 1. 11.
gloriæ beati Dei. De Filio ad Romanos, *Cui ſervio* Rom. 1. 9.
in ſpiritu meo, in evangelio filii ejus. De Spiri-
tu ſancto in epiſtola beati Petri, *Vobis autem* 1. Pet. 1. 12.
miniſtraverunt hæc, qui vobis evangelizaverunt
in Spiritu ſancto. Sicut illuxit Pater, ita Fi-
lius, ita & Spiritus ſanctus. De Patre, *Deus* Pſal. 17. 29.
meus illumina tenebras meas. De Filio in Pſal-
mo, *Deus dominus & illuxit nobis*. De Spiritu Pſ. 117. 27.
ſancto Propheta, *Non abſcondam ultra faciem* Ezec. 39. 29
meam ab eis, pro eo quod illuxit ſpiritus meus
ſuper univerſam domum Iſrael. Et Apoſtolus,
Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lumen ſplen- 2. Cor. 4. 6.
deſcere, qui illuxit in cordibus noſtris ad illu-
minationem claritatis Dei in faciem Chriſti Jeſu.
E Præſcientiam habet Pater, ita Filius, ita & Spi-
ritus ſanctus. De Patre, *Deus qui occultorum* Dan. 13. 42.
cognitor es. De Filio, *Ab initio*, inquit, *ſciebat* Joan. 6. 65.
Jeſus, qui eum eſſet traditurus. De Spiritu ſan-
cto, *Cum venerit ſpiritus paraclitus, docebit vos* Joan. 16. 13.
omnem veritatem, & quæ ventura ſunt annun-
tiabit vobis. Sicut ubique eſſe dicitur Pater,
ita Filius, ita & Spiritus ſanctus. De Patre,
Cælum & terram ego impleo, dicit dominus. De Hier. 23. 24.
Filio, *Ubicumque fuerint duo vel tres congregati* Matt. 18. 20.
in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. & A-
poſtolus, *Qui aſcendit ſuper cælos ut impleret* Epheſ. 4. 10.
omnia. De Spiritu ſancto in Salomone, *Spiritus* Sap. 1. 7.
domini implevit orbem terrarum. & quod ſuper

orbem eſt, implevit ipſum domioum orbis totius A
Luc. 4. 1. conditorem, ſicut legimus, *Jeſus autem plenus
Spiritu ſancto regreſſus eſt ab Jordane*. Et Da-
Pſal. 138. 7. vid, *Quo ibo ab ſpiritu tuo?* Arguit Pater, ita
Pſalm. 6. 2. Filius, ita & Spiritus ſanctus, De Patre, *Domi-
Pſal. 49. 21 ne, ne in ira tua arguas me*. De Filio, *Arguam
te, & ſtatuam illa contra faciem tuam*. De Spi-
Joan. 16. 8. rito, *Cum venerit ſpiritus paraclitus, ipſe arguet
mundum de peccato*, & reliqua. Bonus Pater,
bonus Filius, boous & Spiritus ſaoctus. De Pa-
Joan. 17. 11 tre, *Pater bone*. De Filio, *Ego ſum paſtor bo-
Joan. 10. 14. nus*. De Spiritu ſancto, *Spiritus tuus bonus de-
Pſal. 142. 11 ducet me in via recta*. Sanctificat & juſtificat ſi-
cut Pater, ita Filius, ita & Spiritus ſaoctus.
1. Cor. 6. 11. Apoſtolus, *Sed ſanctificati eſtis in nomine domini
Jeſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri*. Sanctus di- B
citur Pater, ſanctus dicitur Filius, ſaoctus &
Lev. 11. 44 Spiritus ſanctus. De Patre io Levitico, *Sancti
eſtote, quoniam ego ſanctus ſum*. De Filio in E-
Luc. 1. 35. vangelio, *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabi-
Luc. 4. 34. tur filius Dei*. Item ibi, *Scimus qui ſis ſanctus
Sap. 1. 5. Dei*. De Spiritu ſancto in Salomone, *Sanctus e-
nim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum*. Fortis Pa-
ter, fortis Filius, fortis & Spiritus ſanctus. De
Pſal. 7. 12. Patre, *Deus fortis & patiens*. De Filio io Iſa-
Iſa. 9. 6. ia, *Et vocabitur nomen ejus Deus fortis*. De Spi-
ritu ſancto in Salomone, *Spiritus fortitudinis in
viis ejus*. Operatur Pater, operator Filius, hoc
& Spiritus ſanctus. De Patre ad Philippenſes,
Philip. 2. 13 *Deus enim, qui operatur in vobis & velle*.
Joan. 9. 4. De Filio io Evangelio, *Me oportet operari ope- C
ra ejus qui miſit me*. De Spiritu ſancto ad Co-
1. Cor. 12. rinthios, *Hæc autem omnia operatur unus atque
11. idem ſpiritus, dividens ſingulis prout vult*. Vir-
tus Pater, virtus Filius, virtus & Spiritus ſan-
Rom. 1. 16. ctus. De Patre Apoſtolus, *Non confundor de e-
vangelio. Virtus enim Dei eſt in ſalute omni cre-
2. Cor. 12. 9 denti*. De Filio Apoſtolus, *Libenter gloriabor in
infirmitatibus meis, ut habitet in me virtus Chri-
1. Theſſ. 1. 5 ſti*. De Spiritu ſancto ad Theſſaloniceoſes, *E-
vangelium noſtrum non fuit apud vos in verbo tan-
tum, ſed in virtute Spiritus ſancti*. Fons Pater,
fons Filius, fons & Spiritus ſanctus. De Patre
Hier. 2. 13. Hieremias, *Dereliquerunt fontem aquæ vivæ*. De
Eccl. 1. 5. Filio in Salomone; *Fons ſapientiæ verbum Dei*. D
Iſa. 30. 27. De Spiritu ſancto Iſaias, *Ecce nomen domini poſt
28. multum tempus veniens, ardens in ira indigna-
tionis, vorabit gentes, & ſpiritus ejus ut fons a-
quæ vallem trahens*. Caritas Pater, caritas Fi-
lius, caritas & Spiritus ſanctus. De Patre in epi-
1. Joan. 4. 16 ſtola Joannis, *Deus caritas eſt*. De Filio Apoſto-
2. Cor. 5. 14. lus ad Corinthios, *Caritas enim Chriſti urget nos*.
Rom. 15. 30. De Spiritu ſancto Apoſtolus, *Obſecro vos, fratres,
per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per ca-
ritatem ſpiritus*. Regenerat Pater, regenerat Fi-
lius, regenerat & Spiritus ſanctus. De Patre Pe-
1. Pet. 1. 3. trus, *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu
Chriſti, qui ſecundum magnam miſericordiam ſuam
regeneravit nos in ſpem vitæ æternæ*. De Filio ini-
Ibid. 23. bi, *Diligentes invicem ex corde, quaſi renati per* E
Verbum Dei vivi. De Spirito ſancto in Evange-
Joan. 3. 5. lio, *Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu
ſancto, non introibit in regnum cælorum*. Reſu-
ſcitat Pater, reſuſcitat Filius, reſuſcitat & Spi-
Act. 5. 30. ritus ſanctus. De Patre in Actibus, *Deus patrum
noſtrorum, qui ſuſcitavit Jeſum, & nos ſuſcitabit
Joan. 12. 9. per potentiam ſuam*. De Filio in Evangelio, *Ve-
nerunt Judæi non ſolum propter Jeſum, ſed ut La-
zarum viderent quem ſuſcitavit a mortuis*. De
Rom. 8. 11. Spiritu ſancto Apoſtolus, *Si autem ſpiritus ejus,
qui ſuſcitavit Jeſum a mortuis, habitat in vobis,
vivificabit & mortalia corpora veſtra propter inha-
bitantem ſpiritum ejus in vobis*. Gratia Dei Patris,

gratia Filii, gratia Spiritus ſancti. De Patre, *Quis* Rom. 7. 24
*me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei
per Jeſum Chriſtum*. De Filio ad Corinthios, *Sci-* 2. Cor. 8. 9.
*tis enim gratiam domini noſtri Jeſu Chriſti, quia
propter vos factus eſt pauper cum eſſet dives*.
De Spiritu ſancto io Actibus, *Et obſtupuerunt qui* Act. 10. 45.
*cum Petro venerant, quoniam in gentibus gratia
Spiritus ſancti diffuſa eſt*. Signat Pater, ſignat
Filius, ſignat & Spiritus ſanctus. De Patre ad
Corinthios, *Et qui ſignavit vos nobiſcum in Chri-* 2. Cor. 1. 21.
ſto, & qui unxit nos Deus. De Filio ad Ephe-
ſios, *Audientes verbum veritatis, evangelium* Epheſ. 1. 13.
ſalutis veſtræ, in quo ſignati eſtis. De Spiritu
ſancto ubi ſupra, *Nolite contriſtare Spiritum ſan-* Epheſ. 4. 30.
ctum, in quo ſignati eſtis in die redemptionis.
Habitat Pater in credentibus, habitat Filius,
habitat & Spiritus ſanctus. De Patre in Iſaia,
Servate diem ſabbati, & ſanctificate eum, ut ha- Jer. 17. 22.
bitem in medio veſtri. De Filio ad Epheſios, *Ha-* Ephes. 3. 17.
bitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. De
Spiritu ſancto, *Neſcitis quoniam templum Dei eſtis,* 1. Cor. 3. 16.
& ſpiritus Dei habitat in vobis? Scrutatur Pater,
ſcrutatur Filius, ſcrutatur & Spiritus ſanctus. De
Patre io Pſalmo, *Scrutans corda & renes Deus*. Pſal. 7. 10.
De Filio in Apocalypſi, *Et ſcient omnes Eccleſiæ,* Apoc. 2. 23.
quia ego ſum ſcrutator cordis & renium. De Spi-
ritu ſancto io Apoſtolo, *Spiritus omnia ſcrutatur* 1. Cor. 2. 10.
etiam profunda Dei. Teſtificat Pater, teſtificat
Filius, teſtificat & Spiritus ſanctus. De Patre in
Pſalmo, *Teſtimonium Dei fidele, ſapientiam præ-* Pſal. 18. 8.
ſtans parvulis. De Filio ad Timotheum, *Præci-* 1. Tim. 6. 13.
*pio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Chri-
ſto Jeſu, qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pi-
lato*. De Spiritu ſancto Apoſtolus, *Teſtimonium* Rom. 8. 16.
perhibet ſpiritui noſtro. Oſtendit Pater, oſtendit
Filius, oſteodit Spiritus ſanctus. De Patre ad
Timotheum, *Quem ſuis temporibus oſtendens bea-* 1. Tim. 6. 15.
tus & ſolus potens. De Filio in Evangelio ipſe
Filius dicit, *Oſtendam autem vobis quem timea-* Luc. 12. 5.
tis, &, *Multa bona opera oſtendi vobis a patre* Joan. 10. 32.
meo. De Spiritu ſancto ad Corinthios, *Prædica-* 1. Cor. 2. 4.
*tio mea non fuit in perſuaſibilibus humanæ ſapien-
tiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus*. Implet Pa-
ter, implet Filius, implet Spiritus ſanctus. De
Patre Hieremias, *Cælum & terram ego impleo,* Hier. 23. 24.
dicit dominus. De Filio in Apoſtolo, *Dominus* 2. Theſſ. 2.
autem impleat corda veſtra, & confirmet in om- 16.
ni opere & ſermone bono. & in Evangelio, *De* Joan. 1. 16.
plenitudine ejus omnes accepimus. De Spiritu ſan-
cto in Actibus, *Implevit omnem locum, ubi erant* Act. 2. 2.
diſcipuli congregati. & *Jeſus plenus Spiritu ſan-* Luc. 4. 1.
cto regreſſus eſt ab Jordane. Loquitur Pater, lo-
quitur Filius, loquitur & Spiritus ſanctus. De
Patre, *Deus locutus eſt in ſancto ſuo*. De Filio, Pſal. 59. 8.
Loquente Jeſu ad turbas. De Spiritu ſancto, *Eſt* Matt. 12. 46
qui loquitur in vobis. Apparuit Pater, apparuit Matt. 10. 20
Filius, apparuit Spiritus ſanctus. De Patre io
Actibus, *Deus gloriæ apparuit patribus noſtris*. Act. 7. 2.
De Filio in epiſtola Joannis, *Ad hoc apparuit* 1. Joan. 3. 8.
filius, ut ſolvantur opera diaboli. De Spiritu ſan-
cto in Job, *Et ſpiritus apparuit in oculis meis,* Job. 4. 15.
& horror inruit in me. Veritas Pater, veritas
Filius, veritas & Spiritus ſanctus. De Patre in
Pſalmo, *Redemiſti me domine Deus veritatis*. De Pſal. 30. 6.
Filio, *Veritas de terra orta eſt*. & in Evangelio, Pſal. 84. 12.
Ego ſum via, veritas, & vita. De Spiritu ſan- Joan. 14. 6.
cto in Evangelio, *Cum venerit ſpiritus veritatis,* Joan. 16. 13.
docebit vos omnem veritatem. Ecce unitatem o-
peris, non dubites uoitatem credere Trinitatis.
Dicere etiam ſoleot de baptiſmo, quod in eo me-
lius ſit illorum baptiſmum, quam noſtrum; quia
qui de illis ad nos convertuntor, non eos reba-
ptizamus, ſed per manus impoſitionem reconci-

A ſiamus. Illi vero, ſi quos de noſtris ſeducere poſſunt, inconſideranter rebaptizant. Qui interrogandi ſunt, Baptiſma iſtud quod dant ſuum dicunt eſſe, an noſtrum? Si noſtrum eſt, quare illud præſumunt, ſimiliter ut nos baptizando? ſi illorum eſt, quare illud violant iterando? Sed nos reverentiam habemus dominicis verbis, & quomodo ipſe juſſit ita & baptizamus, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Sed & illos ſic certum eſt baptizare. Nam ſi ſic baptizarent illi quomodo credunt, in nomine Patris majoris, & in nomine Filii minoris, & in nomine Spiritus ſancti multo minoris, tunc demum non iterabamus baptiſmum, ſed dabamus, quia non ſecundum regulam quam dominus tradidit baptizabant.

B Sed quid facimus? bene baptizant, ſed male credunt. bene baptizant, ſed malum eſt quod rebaptizant. Regulariter quidem baptizant, ſed fidem male inſinuant. Et dum carnaliter gradus in divinitate faciunt, offenſam divinitatis incurrunt: non metuentes illud quod dominus dixit, *Qui ſemel lotus eſt, non indiget iterum ut lavetur*. (Joan. 13. 10.) Dixit enim dominus in Evangelio, *Vos eſtis ſal terræ*. (Matt. 5. 13.) & quicumque ſapiens eſt, non hoc ſine cauſa dictum intelligit. Sal enim ex aqua fit, ſed ſi iterum in aquam mittitur, liqueſcit & perit. Sic qui ſemel baptizatus eſt ex aqua, ſal eſt effectus: ſed ſi iterum baptizari ſe permittat, ad nihilum ſicut ſal in aqua miſſum redigitur, & anima ejus perpetua morte punitur. Dicit enim Apoſtolus de Eccleſia, *Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus*: (1. Cor. 10. 17) quia ſicut ex multis granis unus panis efficitur, ita ex multis populis una Eccleſia congregatur. Et panis, ut omnes norunt, per aquam conficitur, & per ignem excoquitur & omnis Chriſtianus per baptiſmi aquam & ignem ſancti Spiritus oblatio Dei eſt effectus, dicente domino, *Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum*. (Joan. 3. 5.) Sed ſicut panem jam ſemel coctum, ſi aliquis remittat in aquam, & velit recommiſcere & recoquere, perdit priſtinam dignitatem, & in nigrenem terramque convertitur. Sic talis efficitur quicumque in ſe permittit baptiſmum iterari. Et ideo debet unuſquiſque uſque ad mortem baptiſmum ſuum Deo adjuvante ſervare, ſi vult ad regna cælorum fideliter pervenire. Nam quicunque ſe rebaptizari permittit, ipſe blaſphemat in Spiritu ſancto, dum ſe negat Chriſtianum, & per aquam ac Spiritum ſanctum fuiſſe renatum. Et neceſſe eſt ut illam, quam memoravimus, domini ſententiam comminantis excipiat, *Quicumque blaſphemaverit in Spiritu ſancto, non ei remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro*. (Matt. 12. 32)

GENNADII PRESBYTERI MASSILIENSIS

de ſequenti opuſculo teſtimonium.

Ex libro de ſacris ſcriptoribus cap. XXVI.

ISaac ſcripſit de ſancta Trinitate, & de Incarnatione Domini librum obſcuriſſimæ diſputationis, & involuti ſermonis: confirmans ita in una deitate tres eſſe perſonas, ut tamen ſit in ſingulis proprium aliquid quod non habeat alia. Patrem ſcilicet hoc habere proprium, quod ipſe ſine origine origo ſit aliorum, Filium hoc habere proprium, quod genitus genitori non ſit poſterior. Spiritum ſanctum hoc habere proprium, quod nec factus ſit, nec genitus, & tamen ſit ex altero. De Incarnatione vero Domini ita ſcribit, ut manentibus in eo duabus naturis una credatur filii Dei perſona.

ISAAC EX JUDÆO
LIBER FIDEI.
DE SANCTA TRINITATE, ET de Incarnatione Domini.

A QUinque ſunt omnia quæ ſunt. hæc ſed tria & duo fiunt in diviſionem. Hæc autem quæ etia ſunt, ſecundnm ſermonem humanum, & ſecundum qnod triu ſunt, dividuntur & vere tria ſunt: & habent in ſe aliquid per quod tria non ſuot, ſed unum. Iterum dno quæ vere diviſa ſunt a tribus, a ſe ſunt diviſa per aliquid, ut vere ſint duo: per aliquid iterum noo ſunt diviſa, ut unum ſint non duo. Hæc dun diviſa a tribus, ſicnt tria hæc diviſa u duobus, per aliquid diviſu ſunt, & per aliquid diviſa oon ſunt. Per hoc ergo quod non ſunt diviſa, uuum ſunt: non tamen ſic unum ut tria illa ſuperinra unum ſunt. Tota bæc tamen quinque quæ dividuntur triu & duo ſunt. Dun autem quæ a tribus diviſa ſunt, hæc ſunr diviniras & opera ejus. quia præter divinitatem & opera ejus, nihil eſt quod neque divinitas ſit, neque opera. Igitur triu quæ ſunt diviſa u duobus hæc ſunt. Deus pater innaſcibilis non ex aliqun, & Deus filius unigenitus ex aliquo, hoc eſt ex patre, ſpiritus ſanctus innaſcibilis ex aliquo, hoc eſt ex parre. Et hæc quæ cum tria ſunr uuum non ſunr, hoc genere triu ſunt non unum. Primum in ſermone quo urimur non in fide, pater eſt innuſcibilis nnn ex aliquo, hoc eſt ſine origine. Quod parer eſt innaſcibilis, hoc commune habet, quia neque ſnlus parer eſt innaſcibilis, quia ſunt aliu innaſcibilia, & ſunt aliæ paternitates; licer ipſe ſit origo innaſcibilium & parernitatum, non tamen naſcibilitas. Quod ergn Deo patri eſt proprium, quod non in ulio invenitur de his quæ ſunt, niſi in ſnlo ipſo, hoc eſt, quod nrigo omnium eſt ſine origine. Per hoc ergo quod ſolus ſine origine eſt, ſolus eſt. Iterum alud ſecundum, quod ſecundnm ſermonem humanum dicitur, ſed quod in proprietate naturæ ſuæ ſecundum nnn eſt, unigenitus Dei filins, nnn ex ſe, ſed ex patre, quia unigenitus eſt. Id ergo quod genitus eſt, nno eſt ejus proprium, quia ſuut & alia genita, licet quæ genita ſunt non ſic genita ſunt. Quod ergo eſt ei proprium, quod nulli commune eſt ex his quæ ſunt genita, quod is ſolus habeat, hoc eſt, quia cum omnia genita facta ſunt, ipſe ſolus genitus non factus eſt. Per hoc ergo quod genitus & non factus eſt, ſolus eſt. Item tertius qui vere tertius eſt, non in ordine, eo quod non habeat illud natura ut ſit tertius, hoc eſt paraclitus ſpiritus. Non quiu ſpiritus eſt, proprium eſt ei ſoli ut ſpiritus ſit. neque quia paraclitus eſt, ſolitarium ant proprium hoc habet nomen, quandn per interpretationem hujus vocabuli commune hoc habet patris & filii, ut ſit conſnlatnr. nec iterum quia innaſcibilis eſt hoc ei proprium eſt, quandoquidem & pater innuſcibilis eſt. ſed ei proprium, quia iouaſcibilis ex aliqun eſt, nec factus, nec genitus. Per hoc ergo quod nec factus, nec genirus, ſed innatus ex patre eſt, ſolus eſt. In his ergn tribus hæc ſunt proprietatis, quia nec factus, nec genitus, nec natus eſt, ſed ex uliquo, hoc eſt ex patre. Suot ergo ex patre quæ nnn niſi ex aliquo duo hi, filius non factus, ſed genitus, & paraclitus nnn factus, nec genirus, ſed ex patre. Cum igitur tria hæc vere triu ſunt, habentia ſingula ſuas proprietates, per hoc quod nec pater factus, oec ex aliquo eſt, & uoigenitus non factus, ſed nutus ex patre eſt, aptiſſime oſtenditur per hoc quod non ſunt facta ſempiterna eſſe. quiu filius non factus, neque paraclitus, ſed tamen ex ſe non ſnnt, ſed ex putre. Vides etiam non tres eſſe, qnia duo ex uno ſunt, ſed unum eſſe torum, qui duo hi, quia neque ex nnllo, neque ex aliunde, ſed ex patre, ſecundum ſermonis ergo elocutinnem unius naruræ eſſe intelliguntur. non tres ut pater, noo tres ut filius, neque iterum unum ur ſolirarium, & non tres, quia unum ſunt, & vere unum quia tres ſunt. Sequitur de quinque partibus, duo ſuperius diviſa. Pars autem ſecunda, ſola quæ habet diviſinnem in dun & B una eſt, hæc eſt mundi creario. Hic enim mundns ſic dividitur. una pars quæ ſit ſine nativiture, altera quæ cum naſeitur & fit. Hæc pars mundi, quæ cum naſeitur & fit hnmo eſt, & angelus qni cum non naſcitur fit. quia nullu creatura vel factura in filii Dei nomine u Deo conſtituunrur, niſi & angelus & homo. Angelus fir Deus propter fungendam legationem Dei ad homines. fit homo vero ut filius Dei. ur homo appelletur cauſu imaginis Dei uppellatur. Nulla enim creatura facta eſt ad imaginem Dei, niſi ſnla hominis. Hic ergo homo, qui ex nmnibus creaturis Dei a Deo imago ſtatutu eſt, licet ex nmnibus elementis mundi natura ejus concrera ſit, tamen cum in duabus natnris & diverſis C ex ſe conſiſtat, id eſt, anima & curne; ratin veritatis nno admittit, ur quæ non vivit ſine anima, neque intelligentiæ capux eſt ſine ea, quod eſt caro imago Dei eſſe dicatur. Sed quia anima vita ſibi eſt ſine carne, & quicquid iotelligentiæ homn habet naturæ ejus eſt. ſic tamen ejus naturæ factam ad imaginem. Non ergn caro in effigiem Dei facta eſt, quiu ipſa non eſt imago: ſed animu quæ ad imaginem Dei eſt, in effigiem tamen facta eſt. Hæc eſt pars mundi quæ cum naſceretur facta a Deo. Caro vero pars ejua partis mundi, quæ cum ſir nata non eſt, plenitudo tertia eſt cum partibus mundi careat, aut factus nativirate, aut innaſcibilitate & ſit. Conſtat ergo dividi in has duas partes quæ ſupra dictæ ſnnt, id eſt in unimam natam & factam, & elementa facta & innata. quia animam vnluntas Dei generat, & virtus ejus facit, D factura vero per virturem creatur. Generatio vero ejns non ex natura Dei, ſed ex voluntate eſt ejus. Creatio aurem propterea quia ante non fuerat, ideo elementa virtute Dei & voluntate creata dicuntur. & hæc voluntas non nativitutis eſt. Soli enim homines in filios nuſcuntur & fiunt, & nativitatis nomen accipiunt. Ita utraque creaotur, non ntraque naſcuntur. quia naſci eorum peculiare eſt qui naſcuntur in filios. Creantur uutem & cetera, licet noo ipſa ante nnn fuerint. Fit ergo proprium in his duobus, quod unu naſcitur, licet utraque nun fuerint. Pignora itaque hæc ſunt æternarum rerum, qnæ ſuot ex Deo & ſemper fuerunt. quia cum homn filins Dei dicitur & uliquandn oon fuit, non ipſe verus filius eſt, ſed pignus ejus eſt. qui vero ſemper filius erat, & erit. Sic

&, alia pars creationis mundi, quam diximus fa-
ctam. eſſe non natam, licet & non nata ſit, &
ante non fuerit, pignus ejus eſt. hoc eſt para-
clitus, qui non eſt natus, & ſemper ex patre
eſt. Ergo caro ſit quæ creata eſt & non nata,
& anima ſit creata & nata ad imaginem Dei.
per virtutem tamen reſurrectionis conjuncta ſibi
fiunt inſeparabilia. atque ita æterna unum erunt
in Deum, ſecundum dictum domini noſtri Jeſu
Joan. 17. 21. Chriſti in Evangelio: *Sicut tu in me es pater,
& ego in te: & iſti ſint in nobis unum.* Et ite-
Ibid. 23. rum ait: *Pater, ſicut nos unum ſumus, ita &
iſti unum ſint in nobis.* Qui cum eſt major, non
eſt major niſi aut tempore, aut menſura, aut
honore. Cum autem eum ante ſæcula, & ſine
tempore natum eſſe filium a patre credamus, quo-
modo poteſt minor eſſe tempore qui ante tem-
pora eſt? vel menſura quomodo creditur minor,
qui inæſtimabilis, immenſus & infinitus eſt? ac
ſic nec honore minor eſt, cum ſit Dei filius &
Deus quia unum Dei nomen eſt. Similis autem
filius patri non poteſt dici, quia ſimilitudo cor-
porum eſt in qualibet ſpecie aut coloris, aut ſta-
turæ. Æqualis proprie dici non poteſt filius pa-
tri, quia æqualitas ſive inæqualitas in quantita-
te menſuræ eſt. Sive ergo æqualitas, ſive inæ-
qualitas, in Deum non cadit, quia Deus incor-
poralis eſt, infinitus, incomprehenſibilis, inenar-
rabilis, immenſus eſt. Non poteſt in loco aliquo
contineri, licet ubique & in omnibus ſit Deus,
Act. 17. 28. ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum: *In ipſo
enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Hujus
enim licet dici naturæ eſt Deus noſter, ut om-
nia videat, omnia audiat, omnia comprehendat.
quia ipſe eſt omnium rerum creator & conditor.
Et quoniam Dei filius Deus noſter ante tempora
æterna natus eſt, quando, quomodo, vel ubi, non
poteſt dici de eo. Quando enim tempus habet, ubi
locum ſignificat, quomodo menſuram videtur ex-
primere. Sed hæc tria in Deum non cadunt, quia
eſt incorporalis. Ideo expedit confiteri patrem in-
genitum, filium genitum a patre ante tempora æ-
terna. quando, ubi, & quomodo, non licet dici,
neque amplius ſcrutari. quia mens noſtra, quæ
mundo concluditur, inveſtigare non poteſt facto-
rem & Deum ſuum. Nec tres omnipotentiæ dici
poſſunt. una eſt omnipotentia patris per filium &
ſpiritum ſanctum. Omnipotentia enim ideo dici-
tur, quod potentia ſua & virtute Deus fecerit mun-
dum, & omnia quæ in eo ſunt. Hæc ergo omnia
per filium facta, ſanctificante ea ſpiritu paraclito.
Et ideo omnipotentes dici non poſſunt vel tres, quia
alter ſine altero non operatur. Omnia enim quæ
vult pater per filium efficit, & omnipotentia patris
dicentis omnipotentia filii eſt facientis. ac per hoc
opus filii opus patris eſt. Et ideo confitendus eſt co-
æternus patri, & ſpiritus ſanctus ingenitus ex inge-
nito patre. Filium eſſe qui ad redimendum genus
humanum ſibi ex ſubſtantia ipſius Mariæ fabricavit
in quo habitare dignatus eſt. cujus etiam paſſione
nos redemit. Patrem eſſe, quem Joannes teſtem de
Domino audierit: *Hic eſt filius meus dilectus in quo* Matth. 17. 5
bene complacui, ipſum audite. Spiritum ſanctum
eſſe, quem a patre proceſſurum filius promiſit: qui
etiam deſcendit ſuper Apoſtolos die quinquageſima.
Et patrem non eſſe filium, neque ſpiritum ſanctum,
quem paraclitum dicimus. filium non eſſe patrem,
neque paraclitum. paraclitum non eſſe patrem, ne-
que filium. quia cum filius dicat: *Cum ergo venerit* Joan. 15. 26.
*paraclitus ille, quem ego mittam vobis a patre meo
ſpiritum veritatis, qui ex patre meo procedit, hic
teſtificabitur de me*, oſtendit eſſe quem mitteret, &
a quo mitteret. Deum tamen patre, & Deum fi-
lium, & Deum paraclitum ſpiritum, unius ſubſtan-
tiæ & trinæ ſubſtantiæ ejus divinitatis fide noſtra
eſſe & manere debere, confiteri quoque pium & ſa-
lutare eſt. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore
autem confeſſio fit ad ſalutem. Filius Dei non eſt
filius hominis, filius autem hominis filius Dei eſt.
Qui filius Dei eſt, non eſt filius hominis. unigeni-
tus enim Deus eſt. Qui vero filius hominis eſt, pri-
mogenitus eſt, & propter ſuſceptorem ſuum unige-
nitum Deum, & ipſe unigenitus dicitur, quia in eo
eſt unigenitus. Denique de primogenito Apoſtolus
Paulus ſic ait: *Qui eſt primogenitus ex mortuis in* Coloſſ. 1. 18.
multis fratribus. quia per eum crediderunt. Non
ergo natura unigeniti primogeniti: ſed per ſocieta-
tem unigeniti Dei unigenitus eſt. primogeniti au-
tem natura eſt primogenitus, non cauſa ſocietatis.
quia nullus ex mortuis reſurrexit ad immortalita-
tem, niſi ipſe primus, & exemplum reſurrectionis
omnibus ſequentibus dedit. Ideo Apoſtolus Paulus
dixit: *Qui eſt primogenitus ex mortuis.* Idem iterum Ibid.
ad Romanos ait: *Ut ſit ipſe primogenitus primatum* Rom. 8. 29.
tenens in multis fratribus. Quia unigenitus & pri-
mogenitus duæ naturæ ſunt, divina & humana, ſed
una perſona. Nam diverſitas harum naturarum in
elocutione Evangeliorum oſtenditur. Fidei igitur
noſtræ non convenit, ut Jeſus Chriſtus mentiatur,
quia ipſe eſt veritas. Cum ergo ita ſit, ipſe de ſe
dicit: *Qui me miſit mecum eſt, nec me dereliquit.* Joan. 8. 29.
& alio loco: *Deus Deus meus, quare me dereliqui-* Matt. 27. 46
ſti? Quia Deus hominem ſuſceperat, & per mortem
crucis relinquendus erat a Deo uſque ad reſurre-
ctionem. Fidei ergo noſtræ ſic convenit, ut homo
dicat ad Deum ſuum, *Quare me dereliquiſti?* unige-
nitus autem Deus, qui inſeparabilis eſt a Deo patre,
dicat, *Qui me miſit mecum eſt, nec me dereliquit.*

VETERUM SCRIPTORUM DE VICTORINO TESTIMONIA.

S. Hieronymi libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis cap. 101.

Victorinus natione Afer Romæ ſub Conſtantio principe Rhetoricam docuit: & in extrema ſenectute Chriſti ſe tradens fidei, ſcripſit adverſus Arrium libros more dialectico valde obſcuros, qui niſi ab eruditis non intelliguntur, & Commentarios in Apoſtolum.

S. Auguſtini libro VIII. *Confeſſionum cap.* II.

Ubi commemoravi Epiſcopo Ambroſio legiſſe me quoſdam libros Platonis, quos Victorinus quondam Rhetor urbis Romæ, quem Chriſtianum defunctum eſſe audieram, in Latinam linguam tranſtuliſſet, ut me exhortaretur ad humilitatem Chriſti, mihi narravit quemadmodum ille doctiſſimus ſenex, & omnium liberalium doctrinarum peritiſſimus, quique Philoſophorum tam multa legerat, & dijudicaverat, & dilucidaverat, doctor tot nobilium ſenatorum; qui quia etiam ob inſigne præclari magiſterii ſtatuam in Romano foro meruerat & acceperat; non erubuerit eſſe puer Chriſti tui, & infans fontis tui, ſubjecto collo ad humilitatis jugum, & edomita fronte ad crucis opprobrium, &c.

FABII

F A B I I M A R I I
V I C T O R I N I
A F R I
V I R I C L A R I S S I M I
AD JUSTINUM MANICHÆUM
L I B E R

CONTRA DUO PRINCIPIA MANICHÆORUM,
& de vera carne Chriſti.

LOqui ei, qui jam olim multa lectione, con-
tinui laboris vigiliis indefeſſis, tennerit quid
ad fidem legis debeat confiteri, errantis eſt, Ju-
ſtine, ſed amantis. Unde ego malui quanti te
habeam pandere, & libenter accepi id me apud
te laboraſſe, uti præintelligeres adhuc tibi eſſe
requirendum quod Manichæus, & ut is Andreas
actibus eloquitur, atque Theſauro revelavit.
Quo ego conventus adtente diſquiro vere hæc
diceres, necne. diverſa contrariaque nobis ab
uno eſſe principio, differendum habens pro vo-
to, eadem non abnui reſpondere. Vulo au-
tem, ſaxis ſtater, operæ eſſe pretium hunc
laborem. Libellum frequenter relege deſtina-
tum, & ipſe volvendo quæ dicuntur altioris in-
quiſitionis ſecreto penetra vel indaga. Vincit
enim verba viſus interior, & abditum immen-
ſi etiam ipſius mentis ſuſpiciones faſtigat & cæ-
cat. quibus cum pie & reverenter quæritur, de-
lectat potius quam terrere intelligitur. Nam-
que homo uterque victurus, cum unum prin-
cipium eſſe ſanctæ mentis intentio percontatur,
caroqne hæc noſtra, quam abditis cum herbis
& graminibus quæ diligitis, nuum eundemque
ſuum ac totius mundi, prout ſibi eſt agere,
veneratur auctorem. Admiraus autem ego ip-
ſe, & obſtupeſcens pertinax tuum conſilium,
quod carnem oderis, & gramina venereris, non-
dum ſcio utrum hæc ab uno an diverſis fatea-
ris. Quod ſi ab uno dices, quid incidas vides.
ſi ab altero, incautum eſt alterins propter alia
laudare ſactorem: ſuum vero propter ea quæ
in ſe ſunt arguat & objurget. Sed ne hæc di-
cendo inctepem potins quam reſpondeam, ſi mo-
verint, poſt dicentur. modo accipe quæ quæ-
ſiſti. Valere & licere nobis quærere de his quæ
ultra nos atque mundum ſunt, cum pæne ipſi
nobis ſimus incogniti, amens eſt & inſanum.
verique periculi ambigere unde & quomodo,
vel a quo ſis, cum eſſe te & cum carne haberi
non andeas dubitare. videaſque perſpicue in
mundo te degere, & tui conditoris ope, cum
ei es tamen obtemperans, liberari. habeaſque
confeſſum quod ſalvator unus ſit, & quod ab
uno factore ſis paveas confiteri. dividens qui-
dem alterum factorem carnis, animæ alterum
conditorem. Dicimus igitur hæc imaginantes
quod mundo uterque dominantur, & facturam
ſuam in homine cuſtodiunt: inſiſtens pariter
ne diſpereat quod de ſuis regnis quiſque per-
fecit. Reſpuit hæc ſol præclarus, & caſta vir-
ginitas atque glorioſus ſiderum chorus, totiuſ-
que mundi omnis hæc fabrica refutat atque ab-

A jicit, originem ſibi a duobus diverſis & duobus
ingenitis obvenire. Violatur enim profanis ſen-
ſus nebulis, ſi tantus ſplendor ſulgoris immen-
ſi antiquioribus tenebris atque earum parte con-
ſiſtat. Sic enim contingit ut ex ipſis ſol ſit, ſi
de duobus principiis omnis mundus ut eſſet acce-
pit. Plane quia noſtrum non eſt in his intel-
ligentiam detinere, atque in hac ſenſus pere-
grinatione conſiſtere, ſugimus & horremus eum,
cujus etiam ipſi victores ſumus, a ſe eſſe confi-
teri. Denique capias deſidero, quale eſt dicere
carnem abique eo eſſe a quo exordium cuncta
ſumpſerunt. eamque in regnis ſuperioribus habi-
B tare, ubi eſt illa virginitas memorata, gloria,
lux prædicata. quæ quia in Chriſtum inde de-
ſcendit, ibi non eſſe non poteſt æſtimari. In-
de enim eſt Chriſto habere carnem, cum de
Maria dicere tua non patitur veneratio. Di-
cemus ergo ab altero eſſe quod Deum ſumpſit?
Quid agendum erat ſumpturn, ſi non qui eſt
conditor fabricaret? Ac ſi compoſuit, numquid
eſt digna mereri? Hic ut video laudatur in-
ventor & conditor, ſi in ea dignata eſt æterni-
tas habitare. Si autem alia illa caro quæ in Chri-
ſto, non tamen antiquior, & Deus factor poſte-
rior invenitur. Si antiquior, cur ipſa in mun-
C do non eſt, & cur in cælo eſt, ubi carneus
nullus eſt? Et ſi ipſa in mundo non eſt quæ in
Chriſto, unde in regnis alienis externis oris ob-
venit creatura? aut unde hic animæ copula-
tur? aut quare valet tam frequenter ſibi ani-
mas captivare, ut pæne plus potens in regnis pa-
reat alienis? & quid laborat auctor interioris
hunc interiorem e carne liberare? aut cur un-
de liberandus erat eum ut clauderetur admiſit?
Certe totum hic quod mundus eſt regnum eſt
veritatis & lucis, & qui factor ejus eſt domina-
tur. Si in hoc omni proprio ſibi regno unum eſt
alterius quod caro dicitur, hæcque ſola tantum
D poſſit & valeat, ut impulſa ejus anima jacte-
tur fluctuans & fatigata langueſcat, quantus in
ſuis regnis eſſe poſſit qui factor carnis eſt intue-
mur. Si enim hoc regnum quod mundus omnis
eſt, ejus eſſe capiamus. a quo carnem credimus
miniſtram ejus, dicemus ſolem, & illum cho-
rum, ac virginem ſingularem, e latebrarum fon-
te claruiſſe. Quod ego quidem libens ample-
ctor, & elata lætitia gaudeo profiteri. unum
his omnibus conditorem, eumque quem lucem
eſſe, & veritatem, atque totum haberi fas ſit,
piæ inquiſitionis ſecreto cauſa curæ penetrantis
agnitum venerari. Ita habere exultantis ani-
mæ recordatio elevat ſenſus, & omnes curas

A ſpiritus fluctuaotis feſtis ratiooum cauſis origo
melior conſolatur . Quicqnid ſæcula dicuntor ,
aut regna numeraotur, vel muodi habentur ,
quicquid omni priſco prius aotevenit , uoum
eſſe , exiſtere ſingularem . quodque immenſum
baberi eo colligitur, quod totum ſit, ſed unus
dicatur . Aliter quidem, Juſtine , quod ipſe eſt,
aliter quæ ab ipſo . Quod ipſe eſt unum eſt ,
totumque eſt quicquid ipſe eſt . quod vero ab
ipſo eſt , ionumerum eſt . Et hæc ſuot , quibus
repletur omne quod uno toto clauditur & am-
bitur . Verum quod varia ſunt quæ ab ipſo
ſuot , qui a ſe eſt & unum eſt , variis eum con-
venit dominari . Et nt omnipoteos appareret , con-
trariorum etiam origo ipſe debuit inveniri . Id-
B que plane jam illius ſilvæ eſt , quæ omne li-
goum materie diſcrevit ſpecierum arborum ge-
nere diſpar atque diſſimile . & tota tamen ſilva
ac pænes diſcreta confuſio , io ionumeris milium
miliorum materie lignum eſſe conſpicitur & vi-
detor , & oon tamen natura denotatur . Hæc
ſimilitudinum eſſe quæ decreta ſuot , atque quæ
ab altero ut eſſent eis contigit provenire , me-
cum & tu intueos recordaris . Illa vero , illa im-
menſa & a ſemetipſis , ipſa carere ſimilitudioe ,
comparatiooe viduari , exemplo deficere nemo du-
bitabit . quo cogitur confiteri , & ad id urge-
tnr artari oostræ ioteutionis ingreſſio ad illa
excelſi abdita indefeſſis finibus meaotia , ad ſe-
C cretius ſecretorum penetrare veoeraodum rerum,
ſola quidem quantum tamen valet natura, quan-
tum ſermo ſufficit fari, adgredi , adtiogere . vel
temptare . Et ideo immenſo quid erit ſimile
jam requiro . Dicito , ſi vales, qui compatio-
nibus fidem largieot conſecutum te credis per
imaginum umbras veritatem . Sed ut video de-
ficis ooo tu, Juſtine, rebus , quam tibi res . At-
que ſi , ut aiſſe ſoles & nunc dicis alıud regnum,
numquid huc eſt alıud neſcio quod regnum quod
& immeoſum ? Sed oon video convenire ut im-
meoſum dicatur , ſi eſſe & alteri noo negatur .
ubi enim incipit eſſe alteri, illic deficit finis al-
terius , & oeuter eſt infinitus . Quod ſi ita eſt
ut finitum ſit , a quoquo ipſorum eſſe reſpuo
D vel abutor . Tamen quia ab altero ſumus , &
mundus a ſe noo eſt , quique quantuſvis ſit , eſt
tamen finitus, ſi non ceteris , utiqua vel facto-
ri , adeo infinitum factorem ejus ſacroſanctum eſt
cooſiteri . Ergo omoia quæ in mundo ſunt , ea
quæque ſunt quod ipſe mundus eſt, ab eo eſſe
principio intueor & cognoſco , qood unum &
ſolum a ſe ipſo in ſe ſibi eſt , quodque immen-
ſum totumque infioite porrigitur , & eo meat ut
non ſit atque deficiat , ubi alteri eſſe ſit vel exi-
ſtere . aut haberi alıud nequit eſſe quod tamen
externum ſit vel diviſum, ſiatque æmulum aut
conſiſtat inimicom , quod in ſuis poſitum &
commanens vinci recipiat , & poſt captivetur ,
atque intra victoris regna adſit adtractum ,
E trauslatumque ibi eſſe definat , ceſſet ubi ei eſſe
fuerit ante bellum . Certe ſi in eo adhuc eſt , ad-
huc ſuperatum non eſt . ac ſi eſt , ſorte repare-
tur . quoto id numero fiet ? quaotis ſæculis pugna
iſta durabit ? quaodo ceſſabit ? extinctus aut ſi jam
victus eſt , in ſuis non eſt & uſquam eſt ? quin
immo ei eſſe jam deſit & ceſſat . Ita & omnia
quæ ejus erant cum ſuo ſonte perierunt , atque
ſublata ſuot . Si perierunt , nulla ejus uoquam
ſunt , & caro quæ eſt non ejus eſt , ſed illius qui
vicit potius . Tu ſorte malis victorem iſtum tro-
phæum ſibi ad ſua regna vexiſſe ex his aliqua quæ
qui victus eſt poſſidebat . Eſto licet ſint hæc, non
tamen inimica ſunt , quæ manubias qui vicit

abduxit . Inimicam tu vero carnem Deo adhuc
hodie confiteris . O ignaviam triumphantis ! o
otium verberati ! o læſi torporem ! o laceſſiti pi-
gras vires ! o domini auctoritas conquieſcens !
Captivis tuis in tuo regno ſatigaris ; & qui vin-
cere bellando valuiſti , adſueſcis parcendo ſupe-
rari . Habeantur tali ordine quæ prima ſunt ,
& longe retro antequam mundus eſt errores col-
ligat iſta ſuſpicio . Certe a ſe utrumque ais ,
quos bello coiſſe commemoras . par his virtus
eſt , quibus a ſe origo & uoa æternitas reperi-
tur . Audeam hic ego alterum dicere meliorem,
atque majus eſſe in altero ſuſpicari . nonne io-
cido vel incurro , & æterno ipſi , quod unum
ſemper eſt , reus conſtituor & addicor ? Habendo
quod æteroum eſt ſuperari , & quod a ſe eſt u-
oum non eſſe noo paveam profiteri . atque quod
omnipotentem fateamor , alicui ooo aliquando
adſeram dominatum ? Cæca res & omoi obſcu-
rius tenebroſu panditur ſacrilegi erroris . Cura
demeuti ſando victum eſſe quod a ſe eſt . ut
& victorem qui a ſe eſt metus exagitet captiva-
ti , quod eſt ingenitum ſubjacere . De oppreſſis
ergo regois ſe victor auxit omnipotens, & quod
ingenitum percontaris , promis aboleſieri vel au-
feri . Quio & erit a ſe eſſe quem ſequitar non
futurum , cum victoris ſuccumbens virtuti aut
occidet , aut ducetur . Deinde quem dicemus
ſuis noo fuiſſe conteotum , ut pugna quam me-
moras oriretur ? lucem an tenebras ? Si lucem ,
eguit tenebris , & delectata eſt tetro . Ubi eſt
quod habetur omnipotentes , quod intelligitur
totum , ſi io eo aliquid non erat , quod extrin-
ſecus erat , & aliis regnis habebatur , & ſibi e-
rat veritas qoi quidem erat , quod adhuc om-
nipotentis dominatio non habebat ? At ounc
moviſſe bellum teoebras opioemur , & ſtatuamus
umbram fulgoris iogeniti exiſtentem ſuis propriis
ſolidis cooſpiraſſe . Si lux illa ignis eſt , tene-
bræ ad incendium convenerint , ut earum ſoli-
dum , quod ipſis erat , ad conflictum veniens
extrinſecus ureretur . Sin autem inanes ſunt , &
ideo non uruntur , ubi rogo eſt coire ſolidis
cum inani ? Hæc ſcotire , atque meando ſenſu
ad tam ioterna veniſſe . plane audax eſt & veſa-
num . Imaginari conflictum inaoi cum ſolido ,
profundo cum excelſo, finito cum infinito, cum
luce tenebris , falſo cum vero , & quantillo cum
toto ? Non patior , frater , hæc diſſonantia pari
modo exorta condicere , atque ea æternitate me-
morare & ita locare , ut utrique his eſſe ſit . ſed
eſſe uoi ei tribuo , qui a ſe eſt , alteri vero adſe-
rens non haberi velim . Namque iſta ſi reſpuis , e-
doceas quæ ſubſtantia ſit inani , quid exterius
infinito , quid æterno antiquius , quid toto tan-
tumdem . ut capiam id eſſe & re haberi , & duas
rebus origioes non negabo . Hæc ſi aliqnis Indus
eloquitur , aut Perſa commemorat , ſuæ genti
præcipiat , ſuo cardini conſeneſcat . Eſt enim il-
lic aliter divina ſapere , quibus eſt aliter uti ju-
re . Tametſi natura homines ſint : tamen ut ſe-
paraotur ſermone , ſint & ratione diſcreti , nec
aliter habeatur de talibus , quorum aliter &
corpus alitur , aliter aptatur habitus . aliter ſpe-
cies limatur uſu ſumeodi, aliter retinetur. for-
ma altera etiam plerique naſcuntor, & quod lo-
quor ſiot gentes enumeris . Jam vidiſti ne ergo
quot Manis , Zoradis , aut Buddas hæc docen-
do deceperint ? ad quærenda revocemur . Quod
ſumus , Juſtine , ab eo ſumus qui omoipotens
eſt , & a ſe exiſtens conſtitiſſe perſpicitur. cui
in quod non ſit non eſſe eſt . Adeo nec obve-
nit eſſe qui & prælium commoveret , Verum

quod duæ habeotur ſpecies , hæque contrariæ
vel diverſæ , boni malive , ſolidi & inanis , ex-
celſi & profundi , veri & falſi , lucis ac tenebra-
rum , æterni & temporalis , vitæ & mortis , &
omnium contraria , non a doobus eſſe principiis
rerum ordo educet & revelat . Nam ſi duo æter-
na intueri , eaque inimica advertere ſit ſentire ,
hæc tenuiſſe ſub eventos eſt . Ipſa principia con-
locaſſe , & ſormidinis trepidæ aoxio pavori inge-
nita tradidiſſe , cum pugnatura regoa triſtis cu-
ra vexaret , Parthis licuerit fortaſſe , qui even-
tus bellaotium ſueriot fabulati . quæ conditiones
pactaqne convenerint , qui finis compreſſerit bel-
lum , quem dominom conſtituit e duobus ſecu-
rior caſus . Sed quia nectum tractatur , ingeoito
& victori , ut video , ſit periculum . ergo fratres
vincitur quod a ſe eſt , & quod ſioe initio eſt fi-
nietur & non erit , aut jam finitum eſt . Evaſi ,
reſpiro . oon eſt alter qui meus factor dicatur ,
aot ſi adbuc periret & maoet , in ſuis habitat re-
gnis , & ipſe meus in hoc mundo non erit fa-
ctor . iſque mihi eſt conditor , qui & opifex mun-
do . a quo caſta virginitas , glorioſus ſiderum
chorus , ſul præclarus , cœlo ſunt conſtituta ,
aut ſuperois , ut aiſſe ſoles , navibus conlocata .
Itaque exultemus ovantes , jam oon peritura ca-
ro gratulare . A tuo enim Chriſto es ſalvatore ,
ſive cum in Adam es & Maria , ſeu cum in ſupe-
rioribus ſumpta vaſa æterni eſſe meruiſti . Jam
non ſpe promiſſionis deſolata , imis detruſa , de-
fluis conſeneſcens . jam crucis pretio reſtituta
immortalitatis gloria veſtieris . Et hoc dignum eſt
ea , quæ totum quod æternitas eſt & immen-
ſum emeat , iotrata cepiſti . Hic enim jam de-
lectat Babyloois magos ac Cteſiphooticos caota-
tores ſecretorom ſuorum notare myſteriis . qoo-
rum poſſe eſt carmini nune ſuſcitare ſpiritus ,
nunc vocare . Melior vero eſt , & plane divinum ,
noſtri ſalvatoris carnem ſepulcris obrutam ſuſci-
taſſe . Non enim ambigit quiſpiam mortuum fuiſ-
ſe quod potuit ſepeliri . & ſi carni deſuper ve-
nienti volnerarum mors inhæſit , in Chriſto ca-
ro noſtra reſurrexit . Quid tamen cauſæ erat car-
nem ſumere , ſi non ipſa levabatur ? Sed ſi alia illa
eſt , mortalis certe eſt quæ recipit occidi . Hoc
immenſom & inæſtimabile , homiois habitaſſe
membris . niſi ab æterno eſſet , oon eſſet omuipo-
tens . hoc eodem in æterno eſſe quæ contraria
dicootur agooſce . Eidem mori ſuit , cui pater
ingenitos , & ætas & æternitas invenitur : &
ut omnipoteus vere noſcatur , naſci de virgine
noo negatur . Quid jam ſit qood omnipotens eſt ,
æternum , infinitom , totumque . quid quod im-
menſum & excelſius cuncto ſummo ſit , & ſubli-
mi , a quo omne quod rebus eſt manet ac ve-
niat ; adverto commonitus dicente omnium ſal-
vatore , qui ſe filiom docens patrem ſibi eſſe di-
gnatus eſt indicare . quem Deum paodeos , om-
nia ipſum eſſe etiam admiratus Jeſus , quaotom
menſura mundi meruit , revelavit . Ob quod o-
num & ſolom principium Deus eſt , & Deus ſo-
lus veritas . atque ipſa veritas lux eſt , & lox
ſemper æterna . omneque quod verum eſt ſoli-
dom eſt , & ſemper eſt , atque perſpicuum perſe-
verat & manet . Quod autem a ſe verum eſt nun-
quam vincitur , quod ſolidum eſt inane nihil ha-
bet , quod lux eſt tenebras non admittit , at-
qoe eas neſcit . ac ſi admittit , & io eam veniunt ,
ſibi eſſe deſiſtont . Magis vero aliis noo ſunt ,
quæ ſibi eſſe ceſſarunt . Sin autem adhuc in ſuo
ſunt , extra hunc muodom ſunt , & eum his
adhoc confligitur , eſtque incertum ao ſuperen-
tur , an vere pereant aliquando . Quod ſi adhuc

A ambigitur , etiam mundus , aut caro , in eo oon
ut ab altero eſſet accepit : ſed de eo illi obve-
niſſe eſt , a quo & præclarus ſol mundo mini-
ſter eſt conſtitutus . Imaginans namque tenebras
id eſſe quod malom dicitur capies & iotelliges .
non quidem accipieos ita eſſe dari tenebris , ut
luci eſſe habetur & lumini : ſed ita quod ex a-
ctu alterius , qui vere eſt , efficitur vel apparet ,
Eſt enim io rebus tam ſupernis , quam aeris , at-
que ex his ipſis noſtris , quod ex actu alterius ut
eſſet invenerit . ut ex radio ſolis calor , ex fla-
tu venti frigus , quod ligat amnes , quod ſcindit
terram calore . Terra ergo ardore ſolis aperitur ,
amoium flueota ligantur gelu . Hæc quidem ita
advertenda , alterius actu aliud effici , ut in his
B quæ ſuot valere ſit , quod in eis qualitate nun
ineſt , ex actu alterius inveoiat oboriri . Aliter
vero eſt quod e re æterni quæ eſt quod totum
eſt alterius ſe datur eveoire . Sunt enim tene-
bræ oon ſiſtentes , noo ſolidæ , non penetran-
tes : ſed inaoe quid quod luce depereat , & eſſe
ſibi non habere cum illa reſplendet . Contigit e-
nim his non eſſe lucis acto , quia ipſæ ſubſtantia
ooo ſunt , lucis ſubſtantia recipiunt deperire . Si
ergo eſt tenebris a lumioe deperire , ab eodem
illis advenit apparere , eo modo ut profundo ob-
venit ab excelſo , atque oibilo a toto . Nam eum
totum æterous ſit , tamen & nihilum eſt quod
nulla ſubſtaotia uſquam eſt . Excelſum enim
eſt , ſed profuodum ejus eſt . nam ſi excelſum
C non ſit , profundum non poteſt apparere . Soli-
dum ſi neſcias , inane oon perſpicis . Sunt ergo
quæ ſubſtantia ſont , ſunt & quæ non ſoa ſub-
ſtantia otentes ſunt . quia illa ſunt quæ ſub-
ſtantia ſunt , ex his apparere illis obveoit quæ
ſubſtantia non ſunt , ut pruinæ , ut gelus . quæ
apparent , ſed quia ſubſtantia ſua non utuntur ,
& ex actu frigoris illis eſſe obvenit , flueſcunt ,
& ſoluta depereunt . & glacies tamen ex aqua
eſt , ſed aeris rigore conſtringitur . Duo ergo vi-
deo aqoæ eſſe , liquorem & gelom . Igitur ſub-
ſtantia quod eſt , liquor eſt . quod aotem ei actu
obvenit , ejus ipſius ſit in glaciem quod gelaſcit .
Sed quia glacies ipſa ſubſtantia oolla eſt , depe-
D rit & auſertur , & tamen aquæ liquor maoens
ſubſtantia perſeverat . Et hac quidem mundaoa
ſunt : quæ aut a creatore ſunt , aut natura .
Verum illa ſuperiora poſtrema , atque ſine ini-
tio prima , quæ ſimilitudine careot , comparatio-
ne deficione , quæ oon imaginum exemplo for-
mantur , quibus nihil par eſt , nihil prius , qui-
bus ultra non poteſt æſtimari , quæ eo ſolo com-
prehenſa ſuot , quod incomprehenſa noſcuntur ,
non ea cauſa vel forma actum habent , atque il-
la quæ dicta ſunt , quæ mundus habet iſte com-
poſitus . Sed ut eis eſt valere , quæ infecta , quæ
iogenita , quæ infinita , quæ totum ſunt , ita his
eſſe perſpiee vel inteode . ut ſit oo um & ſolum
quod omnipotens eſt , quod totius omnes habe-
E tur , qood perſpicitur infinitum , hoc eſt & con-
ſiſtit , ſuique ſolido inviſibili extaus dominatur
& regnat , utenſque venerationis ſuæ admiranda
ſubſtantia illo divino actu ſuo , qoo aut motom
eſt , aut immotum . Verumtamen id ipſum quod
quidem eſt falſo originem præſtat ut totum .
Nihilo enim , cum totum eſt omnipotens , pee
eum obvenit ut & nihil appareat . Non enim
omnipotens ita erit ut totom ſit , ſi præter ip-
ſum aliud quicquam nihil erit . Ergo eſt quod
dicitur nihil , ſed ſubſtantiam oon habet . eſt &
quod dicitor totum , & ſubſtantiam habet . Sed
ei eſſe eſt , illi non eſſe eſt . Deus eſt ergo ve-
ritas , qui totum eſt , & infinitus conſiſtit . Quia ,

A nibilum extra totum eſſe poteſt, recte illud, Juſtine, quod alocale intelligitur, extra fines babetur, falſum dicitur: ſi tamen poteſt ratio aliqua admittere, ut finem nbicumque intelligas ei quem totum eſſe perſpicis, & indagas. Etenim ſi æterno totum occupatur, nibilum ubi ſit non habet. ac ſi omnipotens omnia eſt, nihilo eſſe eo modo tantum intelligetur quod eſt quod extra totum eſt, non aliquid ſit habeatur. Denique ſi omnipotentem ita metiaris, ut ſit tibi & alius qui non ſit omnipotens, Deo major locus dicetur, atque utroque ingentior: ſi propriis regnis diverſa principia ingenita utentur, atque æmula conſiſtunt. Hoc intelligere, vel tenere æterno omnipotente aliquid eſſe ma- B jus, incautæ confuſionis barbarus ſenſus eſt. atque coæternum eſſe quod bellat, & opinari vinci alternm de æternis, ejus eſt qui dicat & ipſam lucem quocumque ſæculo non futuram. Id ipſum tamen ſi exaudis, jam ſolem intelliges non futurum. Et enm ei eſſe ſit cœpiſſe, ſi & n ſe exiſtenti quod periturum ſit ſit periculum, ergo bellat ingenitus, ingenitumqne eſt quod ab ingenito ſuperatur. Numquid audes de ingenitis quid prius cœperit æſtimare? ac de ſolo ordine forte diſſimules, cœpiſſeque pariter ſabuleris? Poteſne majus & minus de æternis Ingenitis arbitrari? Si tenebras anteferes, ipſis dabis omne principium, & earum erit eſſe majores. Si lumen fateris antiquius, ab eo omnia C conſiteris. Si utrumque æque coævum perſpicis, ant vinci neutro erit, aut manebit alteri quod unus exceperit. Et ubi hic erit omnipotens vel æternus? numquid in altero ipſorum qui victor erit, & in pari exiſtentia fiet cauſa diſſimilis, & ingenitorum bellum reget eventus, aut ſuſcipiet caſus? Abſit animæ ſenſui advertere hunc errorem, atque tam amentem intelligentiam conſiteri abjiciat ſpes humana. Unus extat ingenitus, ab uno domino cuncta provenerunt. Verum quod diverſa ejuſdem ſunt cauſa omnipotens invenitur ab omnibus creaturis, & ante principia & fines. Ita ergo ex vero quod eſt provenit & falſo eſſe, ut & umbræ de ſolidis. Si enim ſolidum non ſit, neque umbra D ſit. Et hoc eſt myſterium veri verum. Quæ enim vere ſunt, ex his apparent & quæ non ſunt, ut & ſibi a ſe ſit, atque aliis ut ſint ſundat ex ſe, non ſui opera, non labore, non materia, non natura, neqne ſubſtantia. Si enim eſt omnipotenti eſſe totum, quod extra eſt, ejus eſt. Quod ſi quid ſine eo obvenit, eſt neuter omnipotens, & actu caſu principia accedentibus creſcunt minuta utique quando addita fecerunt. Umbræ denique quæ materia, quæ natura eſt, quæ ſine altero non apparet, neque habetnt in tenebris? Sed quia hæc ſua ſubſtantia non eſt, neque a ſeipſa eſt, evaneſcit ac deperit. & tamen ſolidum, e quo interdum umbra eſt, conſi- E ſtens ſuo robore perſeverat. Mirare Manis Babylon iſta myſteria, & has omnipotentis divitins: conſitere nihil eſſe quod non ejus ſit quem æternum venereris, quem dominum fatearis, cui ſit nihil anterius. Et quemadmodum convenit aliquid non ejus vel ab eo eſſe, ante quem aliud nihil intendas? Sed quod turbaris anceps vagi erroris cura ſollicitus, immo vani ſtudii labore confuſus, deceptus hebeti ſenſu, auſpicantis animæ rudimenta majoris inquiſitionis amentia ſauciaſti. Revoca in prima veſtigia curas indomitas, & ceſſa credere unam æternitatem duo regna ſumpſiſſe, & ſe quidem, ut ais, ipſa temptantia. De duobus æternis ſi vinci uni erit,

æternitas præciſa reſidebit. Habent ergo lux & tenebræ paria, atque in ſe diverſa, immo contraria. potentia una convenit, ſed in altera aliquando ceſſabit. Jam non eadem eſt, ſi ubicumque ſperatur, ſi alter ipſorum ante deficiet, erit, Juſtine, ut fatearis unum eſſe principium, ſi unus victor eſt de duobus. Certe quod intelligo in ſuperioribus excelſis, & omni altitudini extremo, nihil habitare quod malum dicatur, quod ultra Angelos & Archangelos humanæ devotionis pavens veneratio ſuſpicatur. Sacrilegum eſt eloquium malum in talibus habitare, aut ſi ei illic eſt ſedes, & ipſe creator accipitur, creaturæ omni, & ipſi ſoli diabolus dominatur. Si enim coæternus eſt, ibi eſt, aut ſi ibi non eſt, in ſuo neſcio quo regno eſt. Credo alterum non habet ſolem, non cælum, non mundum, non lucem, non veritatem. Et ſi ei ipſi alibi regnum eſt, nihil commune ejus eſt nobis. aut ſi in hoc mundo eſt, jam victus eſt, jam ſole eſt, jam non habet vires. Quod ſi fateris, intelligis ipſe hoc dici non poſſe principium, quod dominanti perſpicis captivatum. Numquid convenit rebus duo eſſe ſumma, duo ima, duo infinita? Infinita duo dici non poſſunt: quia ubi alter incipit, eſt finis alterius. ſummum antem ideo eſt, ſi ultra eum nihil eſt. atque ita imum, ſi intra eum nihil eſt. totumque tunc habetur, quando aliud non habetur. Hoc ſi unus & ſolus Deus eſt, ſummus, infinitus, ac totum, atque omnipotens, atque omnitenens, ipſe principium unus & ſolus eſt. Ne perturberis, ne anxius tam venerandi veri admiratione territus obſtupeſcas & cæceris, eo quod de bono auctore malum non poteſt oboriri. Recte in creaturis iſta percontor, ut quæ creata ſunt aliud ex ſe quam ipſa ſunt non emittant, ut amarum de dulce, ex igni aqua, ex umbra inferi partus, ex ligno homo, ex incarneo caro, & alia quæque omnis mundus enumerat. Verum omnipotenti hæc adſcribi non poſſunt. Eſt diſciplina ut lex ei ſit quid ex eo eſſe poſſit, quid non poſſit, quid ab ipſo, quid per ipſum. Recte iſta colligis & adſtringis, ſi omnipotentem minime conſiteris. At ſi ſparſa per totum ejus virtus eſt & æternitas, neque ei ut eſſet ex altero obvenit, utique omnia aut ab eo, aut de eo, aut per eum, aut obveniunt, aut creantur. Ideo ergo & malum ab eo ut eſſet accepit. Malum tamen hoc quod Dæmon dicitur. cetera enim ſi qua ſunt quæ malum dicas, ſubſtantiam non habent, aut naturam. Dæmon autem nunc bonus, nunc malus, Angelica creatura conſiſtit. ſicuti docet Attici oris expreſſio, dicentis ΑΓΑΘΟΣ ΔΑΙΜΩΝ, & ΚΑΚΟΣ ΔΑΙΜΩΝ. Et meu ipſum bonum eſſe, qui κακὸς dicitur poſt dicemus. Reliqua antem quæque malum dicis, ſi errorum vitia conquieſcant, naſcendi originem non habebunt. Ne ſane conteris mali impulſu eſſe qui in vitia ire præcipitet, quaſi exiſtentis alicujus, aut orti factive ſubſtantia. Anima eſt, quæ in liberrate conſiſtens, dominationem ſibi conceſſam liberi arbitrii licentia violavit. cupiditate & concupiſcentia curioſa potius decipitur quam ſuperba. Deinde duarum ſubſtantiarum dominum nobis eſſe dominantem, aut geminæ vel potius multiformis naturæ humana regna innumeris gentibus dominantur. Ita enim delectaris exemplis, ut diligas æterna perpetua per mortalia & caduca perſpicere. Carnem negas in Chriſto, & hominem conſiteris. natum non vis, & vixiſſe non abnuis, occiſum à Judæis clamas, & quod vulneratum eſt æſtimas non fuiſſe. Ita mortua membra adeſeris

A damoatorum dextra lævaque cruciatorum, ut in ipſius Chriſti eſt impletus ioteritus: & verum hominem carne non vis, ubi veram iovenis ſepulturam. Ecce, Juſtine, qaod vere eſt, non fuiſſe conaris adſerere, & quod oon eſt nec fuit, perſiſtere niteris adprobare. Sed te ipſo commonitus præceptore conſtaoter eloquor. Mori æterno poſſibile fuit, carnem non fuit habere poſſibile? Poſſibile ei & firmaſſe quod non erat, non fuit poſſibile duas oaturas mundo concedere, lucis & tenebrarum? Dominus contrariorum origo virtute non eſſet, qui ſibi ot eſſet ex ſe eſt? Ceſſa, Juſtine, ceſſa iſtius vanitatis barbariem diligenti cura captare, & Romanus vir a Perſico vel Armeniorum ſacrilegio nitere removeri. B Nequaquam enim conveoit tenebris, aut diabolo auctoribus Mani in vitæ æternæ gloria regnis vere lucis habitare. Et caſſum nunc oſque jugi inedia inimicæ, ut ais, carnis membra teouaſti, ceoſens ipſe aoimæ officere meritis ac naturæ paſti corporis ſuccos, ad pinguedinis diſtentæ graſſamina, atque ipſorum abdominum mole prægravari, ſi poſt hunc jejuniorum laborem ad creatorem tuum, quem ais aut diabolum, aut exteriores tenebras, reverteris. Melius arbitror ac plane pronuotio, Deum omnipotentem tuum conditorem eſſe fatearis, ut vere templum Dei ſis. ſicut Apoſtolus eloquitur Paulus dicens, *Vos templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis*. 1. Cor. 3. 16 Quod ſi hoc hooore viduaris, ut neque templum Dei ſis, neque ſpiritus ejus habitet in te, Chriſtus noo ſalvator hominis venit, ſed abactor. quod quidem dicere prohibet fas divioum, & majeſtatis ejus æternitas non admittit. Si enim templum ejus non ſumus, neque ſpiritus ejus io nobis eſt, quid ei & nobis eſt? Si enim ejus ſumus, utroque ejus ſumus, & anima & corpore. & eſt illud verum ac catholicum ſancto ore prolatum, *Omnia in omnibus Deus*, 1. Cor. 15. 28 qui unus & ſolus principium eſt, omnipoteos ſine ioirio, & univerſi totum, infinitus per omnia. Cui eſt honor & gloria.

VICTORINI EJUSDEM

DE VERBIS SCRIPTURÆ,

FACTUM EST VESPERE ET MANE DIES UNUS.

Cæperitne a veſpera dies, an a matutino.

C SI divinæ ſcripturæ ſimpliciter legerentur, nunquam lectio cujuſquam capituli ab aliquo male iorelligeretur, ſed ut ſe continent pie & juſte unanimiter ſuſciperentur. Ceſſabat philonica diſputatio, ceſſabat & ſyllogiſticus ſermo, ceſſabat omnis ſuperſtitioſa adinventio: nec unquam agnoſceretur in quocumque homioum teoebroſa conlatio. Omoes unum ſeotirent, invicem ſibi adquieſcerent, eadem profiterentur, ut lucidiſſima lectio ſe declarat. Namque carus noſter & amicus fecit nobis quæſtionem, utram totus mundus competentes ſibi horas haberet, necne. *Denique*, ait, *Ego enim dico, ſi hic prima hora eſt, totum mundum prima hora teneret. Nam abſurdum mihi videtur audire diverſas horas dici per quatuor partes terræ contineri.* D *Dico autem cum ſint omnes habitabiles, qaomodo probari mihi poteſt unam horam non omnes homines poſſidere? Sed dico, cum hic dies ſit, oſtendite mihi in qua parte noctem eſſe adſeveretis, quando tota plaga cæli per diem inlucidentur. Nec enim Moyſes aliter nos docuit libro Geneſeos, quam ut dies dies toto mundo eſſet, & nox nox orbem univerſum tenebris obtineret.* Itaque, amice, ſi ſufficiunt ad quæſtionem hæc quæ a te dicta ſunt, peto ut concedas patienter, & audias a nobis quæ vera ſunt. Sed non quo deprehendas humana commenta, quam magis adprobes divina eſſe dicta. Unde ſi auctoritatis inventa fuerit lectio, locum nobis concedere habes dicendi, ut E poſſis planius ediſcere, qualiter beatiſſimus Moyſes breviter de die ac nocte ſignificaverit. Namque & Salomon docet nos dicens, *Bonus ſpiritus tuus eſt in omnibus. propter quod quicumque errant, partibus corripis: de quibus autem peccant, admones adloquendo. ut relicta imperitia credant in Dei verba*. Omnis enim ſcriptura ſpiritu Dei inſpirata, dicit Apoſtolus Paulus quia indiget interpretatione. Nam & Apollo potens in ſcripturis erat maxime, qui & ſpiritu

Sap. 12. 1.

2. Pet. 1. 20.

Act. 18. 24.

ſervebat. Et tamen hunc apprehenderunt Aquilla & Priſcilla, & diligentius illi viam domini manifeſtaverunt. Facile enim ſapientes reprehenduntur. Scit enim dominus cogitationes ſapientium quoniam vanæ ſunt. Pandimus itaque ſingula quæ lectio Geneſeos doceat. ſed loogum eſt ſermonem de his quæ ſupra dicta ſunt facere. & de cœlo ac terra, tenebris & abyſſo, aqua & ſpiritu diſputare intermittamus, quia necdum tempus eſt aliquid de his dicere, quam nunc magis ad propoſita reſpondere, atque ſatisfacere. Eſt quidem quod tenebræ totum mundum poſſidebant, ut lectio ſuperiori textu declarat. Sic namque dictum eſt: *Fiat lux, & facta eſt lux*. Gen. 1. 3. Requiritur a ſapientibus ubi facta ſit lux. nec enim tenebræ ſubſtantivæ erant, ut philoſophi dicunt, & figuratio quædam materialis in illis erat. nihil ſunt. Sed abſit a nobis cum illis aliquid ſeotire, quando divina ſcriptura dicat Deum creaſſe tenebras & feciſſe cælum. Quod ergo a Deo fit, ſubſtantivum eſſe creditur. Unde ſi ſubſtantivæ ſunt, non luce facta in nihilum redactæ ſunt. Sed neque ſimul mixtæ ſunt, quia utrumque ſubſtantiæ ſunt, quæ ſibi contrariæ hodieque ſunt, ut calidum frigido, vel dulcedo amaritudini. ſed quando temperantur invicem, ſibi neceſſaria eſſe dinoſcuntur. Ceſſet itaque calumnia, ſi ſecundum ſubſtantiam contrarias diximus, ſed neceſſarias in gignendi creatura, & requieſcendi ab operibus omnibus eſſe. Oſtendimus tamen luce facta tenebras non ablatas, ſed immo docet Scriptura in parte eas redactas, hoc eſt in medio orbe condenſatas, ut lux facta mediam partem mundi inluminaret. Nec enim Dei ſubſtantia eſt lux mundialis, quæ facta eſt ut totum orbem poſſideret. Alia autem lux quæ vera eſt, quæ totum mundum inluminare poteſt, de qua Evangeliſta dicit, *Eſt lux vera, quæ inluminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Joan. 1. 9. Vera itaque

tutinum de ſecundn die, in qua firmamentum fieret. Et licet de tertia & quarta die, in qua ſnlem & lunam ſabricavit, diſpntaverimns: tamen plenius requiramns in qua die homn ſactus ſit, ntrum quinta die ant ſeata, nt inveniatur veſpera ſi prior eſt a matutino. Diait enim Deus: *Faciamur hominem ad imagmem & ſimilitudinem* Gen. 1. 26. 27. 31. *noſtram. Et fecit Deus hominem, ad imagmem Dei fecit illum: maſculum & feminam fecit eos. deditque illis omne pabulum ad eſcam. Et factum eſt veſpera, & factum eſt mane dies ſextus.* Unde ſi matntina iſta de ſeata die eſt, homo ergn quinta die ſactus eſt. Nam ſi ſexta die factus eſt, adprobatur matutina iſta de ſeptima die eſſe, in qna Deus requievit. Quod ſi minime, redde mihi hic npera ſexti diei nbi ſunt, quo conſummata ſunt nmnia qnæ die ſextn ſacta eſſe diait. Quinto autem die invenin aquas produxiſſe, reptiliu, atque volatitia; non hominem, qui de terra ſactus cum quadripedibus & beſtiis terræ. Quod ſi qninta die homo cum ſupradictis ſactus eſt: neque ea quæ aquæ prodnaerunt invenimus, neque illa quæ ſeata die conſummata ſunt. Et qunmodo Scriptura dicit ſeptima die sequieviſſe Deum ab omnibus operibus ſuis, quando invenin poſt hominem & ea quæ cum homine ſunt ſacta, conſummatam eſſe omnem nperam quam Deus initiaverat facere? Itaque ſi quinta die homn & ſupra memnrata ſacla ſunt, quintu die omnia cnnſummata invenimus eſſe, ut ſeata die definiamus Deum ab nmnihus nperibus ſnis requieviſſe. Quod ſi poſt aquarum creationem intelligas veſperam, iuvenire poteris non quarti diei principia, ſed quinti noctis initia. Quod ſi verum eſt, matutinum iſtud, quod poſt veſperam appellatnm eſt, non ad qnintam diem pertinere, ſed ad ſeatam, quia in eo ſcriptura docet nos quod homn factus eſt. Unde poſt ſacturam ejuſdem hominis veſperam ſactam dicit, & matntinum, qnod vere ſeptimi diei eſt principium. In ipſo enim matntinn requievit Deus ab omnibus operibus ſuis, quæ cœperat ſacere, non in veſpera quæ ſeati diei ſequentia erat. Tn nunc, amice, perſpice planius lectionem, & ſac animn tuo ſatis, nnn poſſe noctem præponi diei, ſic neque veſperam matutinn, in qun actus & npus diei definitum oſtenditur, & ſic veſpera proſecuta appellatur, Denique poſt ſeati diei veſperam ceſſavit mentionem ſacere ea ipſa, ſicut de matutina, quam aperte lucideque ſeptimam diem prophetu denunciavit ipſam eſſe. Unde ſi non ipſa, tu nunc doce de dilectione ſeptimam veſperam, ut ſequatur illum & matutinum. Quod ſi non invenis, crede lectioni ſeptimam diem ipſam eſſe, qnæ pnſt veſperam matutinum appellata eſt.

NOTITIA PROVINCIARUM ET CIVITATUM AFRICÆ.

NOMINA EPISCOPORUM CATHOLICORUM diverſarum Provinciarum, qui Carthaginem ex præcepto regali venerunt pro reddenda ratione fidei die Kalend. Februarias anno VI. regis Hunerici.

NOMINA PROVINCIÆ PROCONSULARIS, vel qui in exilium miſſi ſunt.

a EUgenius Carthaginienſis, [a] Tamalleni.
b Felix [b] Abaritanus, exilium.
Paulus Sinnarenſis, exilium.
c Felix Pienſis, [c] Corſica exilium.
d Marianus [d] Hippzaritenſis, ut ſupra.
Paſcaſius Gunelenſis, ut ſupra.
Sacconius Uzalenſis, ut ſupra.
e f Bonifacius [e] Membroſitanus, [f] ſug.
Guloſus Beneventenſis, Corſica.
g Reparatus [g] Utimmirenſis, ut ſupra.
h Paſtinatus [h] Puppitanus, ut ſupra.
Reparatus Puppianenſis.
Fortunatianus Araditanus, Corſica.
Deumhabet Thelenſis, Corſica.
Liberatus Mullitanus, ut ſupra.
i Mannucius [i] Duaſſedemſai.
Hirundinus Miſſuenſis, Corſica.
k Jona [k] Lapdenſis, ut ſupra.
l Peregrinus Aſſuritanus, [l] in exilium hic,
m Quintianus [m] Urcitanus.
n Creſconius Tennonenſis, [n] per.
Florentinus Uticenſis, Corſica.

A
Paſcaſius [o] Migirpenſis, ut ſupra. o
Cariſſimus [p] Giſipenſis, in exilium. p
Gaius [q] Uzitenſis, per. q
Exitioſus [r] Verenſis, Corſica. r
Creſceus [ſ] Cicſitanus, in exilium. ſ
Bonifatius [t] Bolitanus, Corſica. t
Felix Carpitanus, ut ſupra.
Carcadius [u] Maxulitanus, ut ſupra. u
Cyprianus Bonuſtenſis.
Dalmatius [x] Tinniſenſis, Corſica. x
Æmilianus [y] Culſitanus, Corſica. y
Felix [z] Bullenſis, per. z
B
Clementinus Neapolitanus, Corſica.
Felix [aa] Curbitanus, ut ſupra. aa
Deuterius Simminenſis, ut ſupra.
Aurelius Clipienſis, ut ſupra.
Coronius Meglapolitanus, ut ſup.
Benenatus [bb] Timidenſis, ut ſupra. bb
Vincentius Ziggenſis, in exilium.
Florentius [cc] Seminenſis, Corſica. cc
Honoratus Tagaratenſis, per.
Vindemius [dd] Altaburitanus, exilium. dd

* a Locus exilii. Credo, *Tamallumi*. Duplex in Africa Tamallumum, ſeu Tamalluma; altera in Mauritania Sitifenſi; altera in Provincia Byzacena. In hanc autem relegatum fuiſſe Eugenium liquet ex Victore lib. 5.

* b Apud Victorem Vitenſem *Abdiritanus*, & in M S. Colbertino *Abberitanus*. Item. in Concilio Carthag. ſub Cypriano cap. 26. *Abbiritanus*, & in M S. ejuſdem Bibliothecæ Colbertinæ *Abziriditanus*; lectio verior *Abziritanus* ex Plin. lib. 5. c. 4. & Epiſt. Synod. ad Paulum C P.

* c Locus exilii.

* d Potius *Hippozaritenſis*, ab *Hippozarito*. Plin. & Anton. itiner. *Hipponizaritenſis* in Epiſt. Synod. Prov. Procoſ. ad Paulum C P. *Ab Hippone Diarryto*, in Conc. Carth. ſub Cypriano c. 72.

* e *Membreſitanus* apud Auguſt. lib. 3. contra Parm. c. 4. & lib. 3. contra Creſcon. c. 19. In Conc. Carth. an. 525. *A Membreſa* in Conc. Carthag. ſub Cypr. c. 62. *Membreſſitanus* in Epiſt. Prov. Procoſ. *Membreſſa* in Anton. itin.

* f Id eſt, *fugit*.

* g In coll. Carth. c. 126. Severus Epiſcopus plebis *Utimari*.

* h *Pupput* in Anton. itin. *Pupputenſis* in collat. Carthag. c. 125. & 187.

* i Forte legendum *duarum Senemſalium*. Duplex fuit Senemſal in Africa; utrique præerat idem Epiſcopus, qui ideo tunc dicitur *duarum Senempſalitanorum*, ut in Epiſt. Prov. Procoſ. ad Paulum C P. nunc *Senemſalis Epiſcopus*, ut in collat. Carth. c. 201.

* k *Labdenſis* in collat. Carth. c. 198.

* l Ubi tunc erat Notitiæ Scriptor, qui ipſe Victor Vitenſis a multis creditur. Conſtantinopoli autem tunc fuiſſe cenſet Chiffletius in Elucidationibus in Victorem Vitenſem; videlicet eum, cujus *jubentis imperio* Hiſtoriam ſe ſcripſiſſe profitetur Author in præfatione, Acacium eſſe conjicit tunc Patriarcham Conſtantinopolitanum. Et vero Carthaginenſem Eccleſiam Zenoni Imperatori curæ fuiſſe, ac Eugenium Carthaginis Epiſcopum annuente Alexandro Zenonis legato Epiſcopum creatum, perſecutionis denique tempore legatum miſſum a Zenone Carthaginem pro defenſione Eccleſiarum Catholicarum, conſtat ex Victore Vitenſi. Itaque Epiſcopos ejectos, Conſtantinopolim ad amicum Imperatorem magno numero profugiſſe probabilitate non caret.

* m *Uricitanus* apud Victorem Vit. lib. 1.

* n Id eſt periit, ut patet ex eorum numero qui ad calcem notitiæ dicuntur periiſſe.

* o *A Miſgirpa* in Con. Cypr. c. 2.

* p Ptolem. lib. 4. cap. 3. in Africa Procoſ. Γίσιπα.

* q *Uzittarenſis* in coll. Carthag. c. 231.

* r *Ucrenſis*. In coll. Carthag.

* ſ *Ciſſitanus* in collat. Carth. c. 208.

* t *Volitanus* in coll. Carth. c. 128. & 208.

* u *Maſſilitani* Martyres apud Auguſt. ſerm. 42. de diverſis,

* x *Tiniſtenſis* in coll. Carth. pro *Tiniſſenſis*. Θίνισσα Ptolem. l. 4. c. 3. in Africa.

* y *Culuſitanus* in collat. Carthag. c. 138. & in Conc. Carth. 525.

* z *Vullenſis* in Conc. Carth. an. 525.

* aa *Curubitanus* in Epiſt. Prov. Procoſ. ad Paulum CP. In Conc. Carth. ann. 525. & in coll. Carth. c. 198. Κούρουβις Ptolem. l. 5. c. 3. in Africa.

* bb Apud Auguſt. l. 7. contra Donatiſtas cap. 22. Fauſtus a *Timida regia*.

* cc Forte pro *Simitenſis*, ut opinatur Vir. Cl. Baluzius in Nova Collectione Concil. in notis ad collat. Carth.

* dd *Altiburitenſis* in collat. Carth. c. 229. & 297. *Altoburitanus* in Epiſt. Prov. Procoſ. ad Paulum C P.

Cypria-

Cyprianus Cellenſis, in exilium.
Augentius Uzipparitanus, in exilium.
Caſſoſus Auſanenſis hic.
a Maximinus [a] Maraggaritanus hic.
Felix Muzuenſis.

A Joannes [b] Bullenſium regio. b
Creſciturus Titulitanus.
Benenatus Tuburbitenſis.
Victor [c] Endalenſis. c
Paſcaſius Tulanenſis.

Sunt numero LIV.

a * a Potius *Naraggaritanus*, ut in Epiſt. Prov. Procoſ. ad Paulum C P. In Conc. Carth. an. 355. in coll. Carth. c. 201. Ναράγγαρα Ptolem. l. 4. c. 3.
b * b *Bullenſium regiorum*, ut in collat. Carth. c. 135. & in Conc. Carth. II. an. 390. & III. an. 397.
* c *Thendalenſis* in collat. Carth. c. 126. & apud Victorem Vit. lib. 1. Θάδαλα Ptolem. l. 1. c. 3. ejuſdem loci meminit & Plinius.

NOMINA EPISCOPORUM PROVINCIÆ NUMIDIÆ.

a FElix [a] Berceritanus.
b Augentius [b] Gazauſulenſis, per.
Quod vult deus Calamenſis.
Honoratus Caſtellanus.
Leontius Burcenſis.
Firmianus Centurionenſis, per.
Rufinianus Vadenſis.
Paulus Nibenſis, per.
c Martialis [c] Girenſis.
Victor Culeulitanus.
d Creſconius [d] Amporenſis.
Adeodatus Feſſeitanus, per.
e Vitalianus [e] Bocconienſis.
f Dumvirialis [f] Damatcorenſis, per.
Donatus Auſuccurenſis.
Palladius Idierenſis, per.
Gaudentius Putienſis.
g Victor [g] Suggitanus.
Benenatus Lambiritanus.
h Timotheus [h] Tagurenſis.
i Melior Fullanenſis, [i] Nam.
Frumentius Tuburſicenſis.
k Felix [k] Lamboſortenſis.
l Abundius [l] Tididitanus, per.
m Valentianus [m] Monteſis, per.
Adeodatus Nobabarbarenſis.
Adeodatus Idaſſenſis.
Florentius Nobagermanienſis.
n Villaticus [n] De caſis medianenſis.
Euſebius Suſicazienſis.
Victorinus De nobacæſaris.

B Vitalianus [o] Vazaritanus. o
Junior [p] Tigillabenſis. p
Vigilius Reſſanenſis, per.
Leporius Augurenſis.
Paſcentius [q] Octabenſis. q
Petrus Madenſis.
Felix Marharenſis, per.
Florentius Centenarienſis.
Felix Gilbenſis, per.
Florentianus Midilenſis.
Fluminius Tabudenſis.
Optantius Caſenſi calanenſis.
Peregrinus [r] Punentianenſis, per. r
Felix Nobaſparſenſis, per.
Felicianus Metenſis.
Dominicus Cæſarienſis, per.
C Candidus [ſ] Nobaſinenſis, per. ſ
Quodvultdeus Cælianenſis [t] Nam. t
Januarius [u] Zattarenſis. u
Victorinus de Caſtello Tituliani.
Fructuoſus de Girn Marcelli.
Creſconius [x] Tharaſenſis. x
Maximus [y] Sillitanus, per. y
Vigilius [z] Hizirzadenſis, per. z
Victor [aa] Municipenſis. aa
Servus Aſicaritanus.
Felix Caſennigrenſis.
Donatianus Veſelitanus.
Pudentius Madaurenſis.
Donatus Ruſticianenſis.
Donatus [bb] Villadegenſis. bb

* a *Beſceritanus* in collat. Carth. c. 120. *Veſceritanus* in Conc. Zertenſi an. 412.
* b Apud Auguſt. l. 7. contra Donatiſtas *Gazaufalenſis*. Apud Procop. l. 2. Vandal. Γαζόφυλα.
* c Lucianus *Guirenſis* in coll. Carth. c. 121. In Tab. Peuting. *Gurra*.
* d In coll. Carth. c. 151. *Amburenſis*, & c. 198. *Amporenſis*.
* e *Bucconienſis* in coll. Carth. c. 198.
* f *Bamaccorenſis* in coll. Carth. c. 187. Ibid. c. 128. & 187. *Vamaccorenſis*.
* g Creſconius *Siguitanus* in coll. Carth. c. 209.
* h *Tagorenſis* in coll. Carth. c. 133. Apud Auguſt. Epiſt. 217. in Conc. Africano c. 52. & 53. *Tagora*, in Tabul. Peut.
* i Forte, *Nammula*, qui locus exilii fuerit, in Proc. Prov. cujus urbis mentio eſt in coll. Carth. c. 126. ſed mihi aliqua ſuſpicio quoque eſt legi debere *Num.* & ſequenti potius Epiſcopo adjectum fuiſſe: nam in coll. Carth. c. 52. *Tuburſicum Numidiarum*, & in Excerptis Julii oratoris *Tuburſicu - Numidarum* dicitur.
* k *Lamfortenſis* in Conc. Bonifacii.
* l *Tidicanus* in Victore Vitenſi M S. *Tiſiditanus* in coll. Carth. c. 135. & 198. & in Conc. Milev. II. Putant aliqui Eccleſiam Tididitanam eamdem eſſe ac Tiſiditenſem cujus mentio in Conc. Carth. c. 135.
* m Forte, *Montenſis*. In coll. Carth. c. 131. *Montenus*.
* n *Caſenſium Medianenſium* in coll. Carth. c. 135. *Caſæ Medianenſis* apud Vict. Vit. l. 2.
* o *Bazaritanus* in coll. Carth. c. 159. & 188.
* p *Tigillavenſis* in coll. Carth. c. 133.
* q *Octavenſis*, Optat. Milev. lib. 3.
* r Forte, *Pudentianenſis*, cujus Eccleſiæ mentio in coll. Carth. c. 201. & apud Gregor. Mag. l. 5. Epiſt. 33.
* ſ *Novaſinnenſis* in coll. Carth. c. 151. & 187.
* t Vide notam c. ſuperius. Forte & hic quoque *Num*, ſed ita ut referatur ad Dominicum Cæſarienſem, quod præter Cæſaream Numidicam, alia eſſet Cæſarea Mauritaniæ.
* u *Zactarienſis* in Conc. Bonifacii.
* x Alibi *Taraſſenſis*.
* y Alibi *Sillibitanus*.
* z *Izirianenſis* in coll. Carth. c. 133.
* aa Alibi *Municipenſis* a *Municipio*.
* bb *Villaregenſis* in coll. Carth. c. 128. & 207. & in Conc. Carth. III. an. 397. *Villaregienſis* apud Auguſt. lib. 2. contra Creſconium c. 10.

Creſcens [a] Buſſadenſis, per.
Adeodatus Siſtronianenſis, per.
Ruſticus Tipaſenſis.
Simplicius [b] Tibilitanus.
Stephanus [c] Siniteuſis.
Paſcentius [d] Cethaquenſuſca.
Donatianus [e] Teglatenſis.
Creſconius Zabenſis.
Antonianus Muſtitanus.
Reparatus Tubunienſis.
Anaſtaſius [f] Aquænobenſis.
Victorinus Bahrenſis, per.
Felix [g] Tebeſtinus.
Domninus Moxoritanus, [h] metallo.
Secundus [i] Tamogazienſis, per.
Victorinus Legienſis.
Quodvultdeus Reſpectenſis.
Jannarius Veleſitanus.
Benenatus Mazacenſis, per.
Donatus Lugurenſis, per.
Victor Cirtenſis, per.
Parladius Macomadienſis.
Jannarins Legienſis, per.
Qnodvultdeus Ad turres [k] concordi.
Maximus [l] Lamſuenſis, per.
Marcellinus [m] Vagrautenſis.
Domnicoſus Tigiſitanus.
Donatus Gilbenſis.
Fortunius Regianenſis.
Donatus Silenſis.
Victor [n] Gaudiabenſis.

A. Januarianus [o] Marculitanus.
Ianuatius Centurienſis.
Felix [p] Suabenſis.
Greſcentianus Germanienſis.
Annibonius [q] Vadeſitanus.
Januarius Gaurianenſis, per.
Fortunatianus Naratcatenſis.
Maximus Lammiggizenſis.
Felix Garbenſis, per.
Julius [r] Vagarmelitanus.
Ponticanus Formenſis, per.
Victor De turres [ſ] ammeniarum.
Servus Beleſaſenſis.
Honoratus Fatenſis.
Menſor Formenſis.
Peregrinus Mnllienſis.
B. Geladius [t] Oſpitenſis.
Fulgentius [u] Vagadenſis, per.
Secundinus [x] Lamaſuenſis.
Creſcentius Tacaratenſis.
Benenatus Milevitanus.
Quodvultdeus Ullitanus.
Proficius Seleucianenſis, per.
Proficius Vadenſis, per.
Jannarius Tagaſtenſis, per.
Donatus Maximianenſis.
Adeodatus [y] Zaradtenſis, per.
Felicianus De giru Taraſi.
Cardelus Lamiggigenſis.
Flavianus [z] Vicopacenſis.

Sunt numero [aa] CXXV.

* a Hilarus *Boſeſtanus*. In coll. Carth. c.120.
* b *Ab aquis Tibilitanis*, in Conc. Cirtenſi & apud Optat. Milev. l. 1.
* c Benenatus *Simittenſis* in collat. Carthag. c.126.
* d *Cataquenſis* in collar. Carth. c.243. & 201. & apud Auguſt. Epiſt. 124. 129. & 216.
* e *Tegulatenſis*. In coll. Carth. c. 198.
* f *Aquanovenſis* in coll. Carth. c.198.
* g *Teveſtinus* in Conc. Cabarſ. *Theveſte* in Anton. itin.
* h Credo, *ad metalla damnatus*, ac forte is qui ad Notitiæ calcem cuofeſſor dieitor.
* i *Tamogadenſis* in coll. Carth. c. 158. *Thamogadenſis* apud Aug. paſſim.
* K *Concordia*. Ita Orrelius aliique.
* l *Lampuenſis* in coll. Carth. c.133.
* m Alibi *Vagravenſis*.
* n Alibi *Gaudiatenſis*.
* o Alibi *Maſculitanus*.
* p *Suavenſis* in coll. Carth. c.133.
* q *Baieſitanus* in coll. Carth. c.201.
* r *Magarmelitanus* in coll. Carth. c.128. & 198. & in Conc. Milev. II. an. 416.
* ſ Alibi *Armeniarum*.
* t *Hoſpitenſis* in coll. Carth. c. 133. *ab Hoſpitiis*, ibid. c. 198.
* u *Vageatenſis* in coll. Carth. c.176. & 215.
* x *A Lamaſba* in Conc. Carth. S. Cypr. c. 73. in Tabulis autem Peutingeranis legitur *Lamaſbua*.
* y *Zarnitenſis* in coll. Carth. c.123. & 203. & in Conc. Melev. II. an. 416.
* z *Vicopacatenſis* in Conc. Carth. an. 525.
* aa Appellati ſuot tantum CXXIII.

NOMINA EPISCOPORUM PROVINCIÆ BYZACENÆ.

. . . . . Vaſſinaſſenſis.
. . . . . [a] & aquis.
Liberatus Amudarſenſis, per.
Manſuetus Aſufenienſis.
Paſcaſius Septimunicienſis.
Hortulanus Beneſenſis.
Victurinus Ancuſenſis.
Eubodius [b] Mididitanus.
Terentianus Tubulbacenſis.
Rogatianus [c] Vadentinianenſis.
Boniſacius Muſelianenſis.
Victorinus Seberianenſis.

C. Victor Narenſis.
Leontius [d] Decorianenſis.
Servus Dei [e] Tambeitanus.
Lætus [f] Nepteitanus.
Felix Caſtrenſis, per.
Flavianus Bubelianenſis.
Decimus Theuzitanus.
Servandus Putienſis.
Reſtitutus Tagamutenſis.
Præſidius Suffetnlenſis, in exilium.
Enſtratius Snſetanus.
Secundinus [g] Garrianenſis, per.

* a *Aquenſis* in coll. Carth. c. 198.
* b *Miditanus* in coll. Carth. c.142.
* c Porto, *Valentinianenſis*, ut in Epiſt. Prov. Byſac. ad Conſtantium.
* d Paſchaſius *Decorianenſis* in Epiſt. Prov. Byzac. ad Conſtantinum.
* e *Tambaienſis* in coll. Carth. c.558.
* f *Neptenſis* in Chron. Victoris.
* g *Gattianenſis* in Epiſt. Prov. Byzac. ad Conſtantinum, & in Conc. Carth. ſub Eugenio an. 484. *Gatianenſis* in coll. Cart. c.198.

Præfectianus Abtaditenſis, per.
Sabinianus Octabienſis.
a Adelfius [a] Mactaritanus.
Reſtitutus Aquiabenſis.
Autacius Medianenſis.
Menſius Turrenſis.
Filtioſus Aggaritanus.
Faſtidioſus Egnatienſis.
Germanus Peradamienſis.
Donatus Hermianenſis.
Paſcaſius Thenitanus.
b Domninus [b] Tarazenſis.
c Hilarius [c] Trofinianenſis.
d Fortunatianus [d] Leptiminenſis.
e Honoratus [e] Tegariatenus.
f Albinus [f] Octabenſis.
g Aurelius [g] Feradimaienſis.
h Felix [h] Crepedulenſis.
i Cyprianus [i] Unizibirenſis.
Innocentius Muzucenſis.
k Poſſidius Maſſimanenſis, [k] non occurrit.
Victor Vitenſis, non occurrit.
Victorinus Serbatianenſis.
Adeodatus Pederodianenſis.
Athenius Circinitanus.
Florentius Tuziritanus.
l Vindicianus [l] Marazianenſis.
m [m] Adelfius Mactaritanus.
Adeodatus Præcauſenſis.
n [n] Reſtitutus Aquis albenſium.
Felix Irpinianenſis.
Victorinus Uſulenſis.
Habetdeum Tamallumenſis.
o Concordius [o] Culultanus.
p Servus [p] Meneſeſſitanus.
q Quintianus Caſulis [q] Cariaoenſis.
r Reſtitutus [r] Aeolitanus.
Vindemialis Capſenſis.
ſ Quodvultdeus [ſ] Durenſis, per.
Heliodorus Cuſrutenſis.
t Marcellinus [t] Taſbaltenſis.
Fortunatianus Cilitanus.
u Honoratus [u] Tizienſis.
Bonifacius Foratianenſis.

A Servus [x] Arſuritanus. x
Felix Forontonianenſis.
Succenſianus Febianenſis.
Julianus Vararitanus.
Bonifacius Frontonianenſis.
Secundianus Mimianenſis, in exil.
Donatus Boanenſis.
Bonifacius Maraguienſis.
Pirafius Nationenſis.
Fauſtus Præſidienſis.
Ruſticus Tercitanus.
Primianus [y] Gurgaitenſis. y
Bonifacius Filacenſis.
Honoratus Macriaoenſis, per.
Frumentius Teleptenſis.
B Honorius Oppennenſis.
Fortunatianus [z] Tagarbalenſis. z
Simplicius Carcabianenſis.
Donatus Rufianenſis.
Liberatus [aa] Aquarum regiarum, per. aa
Victorianus Quæſtionarenſis.
Rufinianus Victorianenſis.
Maximus Hummitanus.
Peregrinus Materianenſis.
Fortunatus Moroteotitanus.
Pacatus Vicoaterienſis.
Proficius Sublectinus,
Saturus Irenſis.
Mangentius Tieualrenſis.
C Villaticus [bb] Auzſgerenſis. bb
Creſconius [cc] Temoniarenſis, per. cc
Paulus Turtebladinus, per.
Reſtitutus Segermitanus, in exil.
Victor [dd] Gauvaritanus. dd
Donatianus Elienſis.
Stephanus [ee] Ruſpenſis. ee
Vinitor [ff] Talaptulenſis. ff
Hortenſius Antenenſis.
Tertullus [gg] Juncenſis. gg
Euſebius Jubaltienſis, per.
Servilius Uniricopolitanus,
Donatus Aggaritanus.
Vigilius Tapſitanus.

Sunt numero [hh] CVII. hh

* a *Mattaritanus* in coll. Carth. c. 133.
* b *A Taraſſa* in Conc. Carth. ſub Cypr. c. 56.
* c *Trafimiamenſis* in coll. Carth. c. 133.
* d A Lepti minore, ſicut *Leptimagnenſis* a Lepti majore.
* e Alibi *Tegaritanus* & *Tegrinitanus*.
* f *Octavenſis* Optat. l. 3.
* g *Feraditanæ majoris*. In coll. Carth. c. 126. *Felicianus Epiſcopus Plebis Feraditanæ minoris*. Fuere ſcilicet duo Oppida Feraditana.
* h *Creperulenſis* in coll. Carth. c. 133.
* i *Unizibirenſis* in Epiſt. Prov. Byſac. ad Conſtantinum. *Uzabirenſis* in coll. Carth. c. 201.
* k Forte quod in iis non fuerit quos Hunerico ſub Carthaginis mœnibus *occurriſſe* narrat Victor l. 4. quem vide.
* l *Maracianenſis* in Epiſt. Synodica.
* m An non idem qui ſuperius *Adelfius Mactaritanus*?
* n Forte & idem qui ſuperius *Reſtitutus Aquiabenſis*.
* o *Civilitanus* in vet. Inſcriptione.
* p *Medefeſſitanus* in coll. Carth. c. 135.
* q *Camanenſis* in coll. Carth. c. 206.
* r *Aquilitanus* in vet. lapide apud Gruterum p. 582. *Achola* Ptol. l. 4. c. 3.
* ſ *Druenſis* in coll. Carth. c. 197.
* t *Thebaltenſis* in Conc. Cabarſuſſit. *Tabaltanenſis* in Conc. Byzac. an. 397. *Tasfaltenſis* in coll. Carth. c. 128.
* u *Tigienſis* in coll. Carth. c. 120.
* x *Saſuritanus* in Epiſt. Prov. Byzac. ad Conſtantinum. Σάσουρα Ptol. l. 4. c. 3.
* y *A gurgitibus* in Conc. Carth. S. Cypriani.
* z Alibi *Tagarbalenſis*.
* aa *Aquenſium regiorum* in coll. Carth. c. 128.
* bb Donatus *Auzagerenſis* in coll. Carth. c. 208.
* cc *Temonianenſis* in coll. Carth. c. 126.
* dd *Gaguaritanus* in coll. Carth. c. 128. & 177.
* ee *Ruſpenſis* in coll. Carth. c. 121.
* ff *Tulaptenſis* in Epiſt. Prov. ad Conſt.
* gg *Sancta Eccleſia Sofianæ Juncis* (id eſt Eccleſiæ quæ Sophiæ ſive Sapientiæ erat divinæ dedicata) in Epiſt. Prov. Byzac. ad Conſtantinum.
* hh Appellati tamen ſunt CXI.

ET CATHEDRÆ QUÆ EPISCOPOS NON HABUERUNT.

Madaſſuma
Dionyſiana
Sulianis.
Horren cælia.
Cunculiana.
Ticibus.

Sunt numero VI.

NOMINA EPISCOPORUM MAURITANIÆ CÆSARIENSIS.

Glorinus Juneenſis.
a Tiberianus [a] Quldienſis.
b Victor [b] Suſaritanus.
Syrus Corniculanenſis.
Lucius Itenſis.
Honoratus Timieitanus.
Donatus Nobicenſis, per.
Patera Milianenſis.
Reparatus Girumontenſis.
Avus Altabenſis.
Donatus Panatorienſis.
Martialis Columpnatenſis.
Subdatius Sucardenſis.
Subitanus Idenſis, per
Donatus Tiſiltenſis.
Felicianus Idenſis.
Oneſimus Fidolomeuſis.
Victor Taborentenſis.
c Verecundus [c] Nobenſis.
d Stephanus [d] Zucabiaritanus.
Apocorius Cæſarienſis.
e Felix [e] Ruſubiritanus.
Donatus Subbaritanus.
Januarius Aquenſis.
Martianus Muruſtagenſis, per.
Claudius Vagalitanus.
Paſitanus Tigiſitanus.
Salo Fallabenſis.
Donatianus Uſinadenſis.
Paulus Flumenzeritanus.
Nicetius Caſtellominoritanus.
Reſtitutus Florianenſis.
f Menſius [f] Alamiharenſis.
Maxentius Tigamibenenſis, per.
Urbanus Amaurenſis, per.
Creſces Seſtenſis, per.
g Donatus [g] Ternamunenſis.
Fortis Caputeilleoſis.
Januarius Nasbincenſis, per.
Palladius Bacanarienſis.
Valens Villenobenſis.
Paſſinatus Maſuccabenſis, per.
Longinus Pamarienſis.
Honorius Benepotenſis.
h Burco [h] Vardimiſſenſis, per.
Felix Ambienſis.
Æmilius Medienſis.
Arator Catulenſis.
i Cæcilius [i] Minnenſis.
Lucidus Cartennitanus.
Victor Regienſis.
Rogatianus Vannidenſis, per.
Primus Caprenſis.
Metcur Roſuccuritanus.
Cuſus Sſaſerienſis.
Euſebius Obbitanus.
Securus Timidanenſis.
Donatus Frontenſis.
Victor Leoſitanus.
k Quodvultdeus [k] Tablenſis, per.

A Reſtitutus Lapidienſis, per.
Donatus [l] Vonearienſis. l
Bonifacius Ruſgunienſis.
Venantius [m] Oppidonebenſis, per. m
Mattaſius Caſtelhiabaritanus.
Felix Aquiſirenſis.
Victor Caltadrienſis, per.
Creſces [n] Tigabitanus. n
Idonius Roſaditanus.
Gelianus Reperitanus.
Ingenuus Ubabenſis.
Petrus Oboritanus.
Fauſtus Caſtraſeberianenſis.
B Vitalis Caſtranobenſis.
Petrus Caſtellanus, per.
Quintaſius Muteeitanus.
Paulinus Rubiearienſis.
Paſcaſius Mammillenſis.
Taeanus Albulenſis.
Emptacius Sicceſitanus.
Talaſius [o] Gratinopolitanus. o
Victor Manaeeenſeritanus, per.
Pannonius Bitenſis.
Felix Flenucletenſis, per.
Campanus Bidenſis.
Valentinus Caſtelli mediani.
C Romanus [p] Suſaritanus. p
Secundus Maurlanenſis.
Reparatus Bultrienſis.
Lucius Maturbenſis, per.
Cæcilius Balianenſis.
Rogatus Sereddelitanus.
Mingin Nobenſis, per.
Reparatus Caſtelli tatraportenſis.
Philo Arſinuaritanus.
Vaſſivus [q] Eleſantarienſis, per. q
Patera Catabitanus.
Vineemalus Baparenſis.
Reparatus Tipaſitanus, per.
D Romanus Tamadempſis, per.
Victor Voncarianenſis.
Maddanius Murconenſis.
Criſpinus [r] Tabadcarenſis. r
Quodvultdeus Summulenſis, per.
David Tadamatenſis.
Candidianus Catrenſis, per.
Reparatus [ſ] Ciſſitanus. ſ
Pœquarius [t] Taſaccurenſis, per. t
Quintus Tabunienſis, per.
Maximus Tuſcamienſis.
E Auxilius Gunagitanus, per.
Reparatus Sitenſis.
Saturninus Viſſalſenſis, per.
Felix Maxitenſis, per.
Gaius Adſinuadenſis, per.
Creſces Sataſenſis, per.
Saturninus [u] Sertenſis, per.
Victor Numidenſis, per.
Cercalis Caſtelloripenſis.
Lucius Tamazucenſis.

Sunt numero cxx.

* a *Quizienſis* in coll. Carth. c. 143.
* b *Suſaſaritanus* in coll. Carth. c. 136. & 188.
* c Felix *Novenſis* in coll. Carth. c. 215.
* d *Zuggabaritanus* in coll. Carth. c. 135. & 182. *Zucabar* Plin. MSS.
* e *Ruſubicarienſis* in coll. Cart h. c. 197.
* f Alibi *Alamiltarenſis*.
* g *Cernamunenſis* in coll. Carth. c. 179.
* h *Bartimiſſenſis* in coll. Carth. c. 135.
* i *Minenſis* in Conc. Carth. ſub Bonifacio an. 523.
* k In not. dignit. Imp. præpoſitus limitis *Tablatenſis*.
* l *Boncarienſis* in coll. Carth. c. 208.
* m *Oppidum novum* Plin. l. 5. c. 2.
* n *Tigava* Ptol. l. 4. c. 2. & Anton. itin.
* o *Gratianopolitanus* in coll. Carth. c. 135.
* p Forte *Suſaſaritanus*; nam in Itinerario Antonini inter Mauritaniæ Cæſarienſis Oppida recenſetur *Suſaſar*.
* q *Elephantarienſis* apud Auguſt. lib. 3. contra Creſconium c. 19. & in Conc. Cabarſuſſ.
* r *Tabaicarenſis* in coll. Carth. c. 125.
* ſ *Ceſſitanus* in coll. Carth. c. 205.
* t *Taſagora* Anton. itin.
* u *Sertenſis* in coll. Carth. c. 135.

ET CATHEDRÆ QUÆ EPISCOPOS NON HABUERUNT.

Majueenſis.
Nabalenſis.
Tubunenſis.

Maurenſis.
Tingarienſis.
Oboritanus.

Sunt numero VI.

NOMINA EPISCOPORUM PROVINCIÆ
Mauritaniæ Sitifenſis.

RUfinus Tamallumenſis.
Donatus Sitifenſis.
Maximus Cnvienſis.
a Domitianus [a] Igilgitanus.
Honorius Aquæalbenſis.
Feſtus Sataſenſis.
Victor Horrenſis.
b Maximus [b] Thuguſubditanus.
Victor Jeraſitanus,
Vadius Leſvitanus.
Pacatus Equizotenſis.
Felix Caſtellanus.
Conſtantius Gegitanus.
Victor Eminentianenſis.
Saturnius Socienſis, per.
Jacobus Lemeleſenſis.
Creſciturus Cellenſis, per.
Emeritus Maerenſis, per.
Redux Nobalicianenſis.
Argentius Zallatenſis.
Vindemius Lemſactenſis.

A Abus Ficenſis.
Reſtitutus Macrianenſis, per.
Vitalis [c] Aſſaſenſis. c
Victor Flumenpicenſis.
Juventinus Marovanenſis.
Romanus Meliebuzenſis.
Victorinus [d] Sertcitanus, per. d
Monranus [e] Cadamuſenſis. e
Clemens Thamagiſtrenſis.
Adeodatus Privatenſis.
B Rogatus Partenienſis.
Villaticus Mozotenſis.
Honoratus Tamaſeanienſis, per.
Juſtus Aeufidenſis, per.
Æmilius Aſvoremitenſis.
Uzulus Thuccenſis.
Aufidius Suriſtenſis.
Victorinus Perdicenſis.
Poſſeſſor [f] Zabenſis. f
Paſeaſius Salditanus.
Flavianus Vallamenſis.

Sunt numero [g] XLIV. g

* a *Eguilguilitanus* in coll. Carth. c. 121.
* b *A Tubuſupta* in coll. Carth. c.187. *Tubuſuptus* Ptol. lib. 4. c. 1.
* c In coll. Carth. *Aſſabenſis*. *Adſaos* municipium eſt in Tab. Peutinger.
* d *Sertcitanus* in coll. Carth. c.180. & 215.
* e Vir. clar. Baluzius ſuſpicatur legi debere *Ceramuſenſis*.
* f *Diabenſis* apud Optat. lib. 2.
* g Nominati ſunt dumtaxat xlii.

NOMINA EPISCOPORUM PROVINCIÆ TRIPOLITANÆ.

a CAlipides [a] Leptimagnenſis.
Leo Sabratenſis.
b Fauſtinus [b] Girbitanus.

Creſconius [c] Oenſis. c
Servilius Tacapitanus.

Sunt numero V.

* a *Leptitanus* in coll. Carth. c.208.
* b *Gerbitanus* in Conc. Carth. ſub Bonifac. an.525.
* c *Oenſis* in coll. Carth. c.132. & 201.

NOMINA EPISCOPORUM INSULÆ SARDINIÆ:

LUcifer Calaritanus.
Martinianus de Foro Trajani.
Bonifacius de Sanaſer.
Macarius de Minorica.

Vitalis Sulcitanus.
Felix de Turribus.
Helias de Majorica.
Opilio de [a] Evuſo. a

Sunt numero VIII.

* a Ptol. l.2. cap.6. *Ebyſſus*.

Et ſic ſunt omnes Epiſcopi diverſarum Provinciarum numero
[a] CCCCLXVI.

Ex quibus perierunt numero LXXXVIII. *id eſt*,

De Proconſulari numero iv.
De Provincia Numidiæ numero xxxiv.
De Provincia Byzacena numero x.

De Provincia Mauritaniæ Cæſar [b] num. xxxii.
De Provincia Mauritaniæ Sitifenſis [c] numero viii.

Permanſerunt numero CCCLXXVIII.

Corſica relegati xlvi.
Hic relegati numero cccii.
Fugerunt numero xxviii.

Paſſus numero i.
Confeſſor numero i.

* a In notitia nominati ſunt cccclxiii.
* b In notitia nominati ſunt xxxiii.
* c In notitia nominati ſunt tantum vii.

AD NOTITIAM AFRICÆ, VARIÆ LECTIONES.

Ex noviſſima ejuſdem Notitiæ editione, in Hiſtoria Perſecutionis Vandalicæ, quæ anno 1694. *ſtudio & induſtria D. Theoderici Ruinart in lucem prodiit.*

Pag.	EDIT. SIRM.	RUIN.
257. a.	Sinuarenſis.	Sinnatenſis.
Ibid.	Uzalenſis.	Uzialenſis.
Ibid. b.	Tennonenſis per.	Tennonenſis prbt.
258. a.	Exitioſus.	Exitzioſus.
Ibid.	Creſcens.	Creſces.
Ibid. b.	Altaburitanus.	Altuburitanus.
259. c.	Lambiritanus.	Lamviritanus.
Ibid.	Monteſis.	Montenſis.
260. c.	Zattarenſis.	Jacterenſis.
261. a.	Creſcens.	Creſces.
Ibid. b.	Cirtenſis.	Circenſis.
Ibid.	Regianenſis.	Regianenſis prbt.
262. c.	Caſtrenſis.	Cuſtrenſis.
Ibid.	Flavianus Bubelianenſis.	Flabianus Bukelianenſis.
263. a.	Sabinianus.	Sabinicuus.
Ibid.	Autacius.	Antacius.
Ibid. b.	Serbatianenſis.	Seebatianenſis.
Ibid. c.	Servus.	Servius.
264. b.	Oppenuenſis.	Oppennenſis.

Pag.	EDIT. SIRM.	RUIN.
264. b.	Murotenritanus.	Mozotenritanus.
264. c.	Servilius.	Servitius.
265. a.	Tiberianus.	Teberianus.
265. c.	Vaunidenſis.	Vannidenſis.
Ibid.	Metcur.	Mercun.
Ibid.	Leoſitanus.	Icoſitanus.
266. c.	Arſinuaritanus.	Arſinnaritanus.
Ibid.	Vaſſivus.	Vaſſinus.
Ibid. d.	Tamadempſis.	Tamadenſis.
Ibid. e.	Gunagitanus.	Gunugitanus.
Ibid.	Adſinuadenſis.	Adſinnadenſis.
Ibid.	Cercalis.	Cerealis.
267. b.	Lemfactenſis.	Lemfoctenſis.
268. a.	Juventinus Marovanenſis.	Inventinus Maronanenſis.
Ibid.	Melicbuzenſis.	Molicunzenſis.
Ibid.	Serticitanus.	Serteitanus.
Ibid.	Cadamuſenſis.	Cedamuſenſis.
Ibid. b.	Aſvoremitenſis.	Aſvoremixtenſis.

PRÆDESTINATUS

SIVE

PRÆDESTINATORUM

HÆRESIS.

ET

LIBRI S. AUGUSTINO TEMERE ADSCRIPTI

REFUTATIO

ab Auctore ante annos MCC conſcripta.

Primum edita a JACOBO SIRMONDO *Societatis Jeſu Presbytero*
anno MDCXLIII.

Digitized by Google

LECTORI.

INvaluit paucis abhinc annis, LECTOR, peregrina & eruditorum auribus inſolens quorumdam opinio, *Prædeſtinatianam hæreſim in Eccleſia nullam unquam fuiſſe. Quæ enim Prædeſtinatorum hæreſis dicta eſt, eam non hæreſim, ſed ipſiſſimam fuiſſe doctrinam ſancti Auguſtini, quam ejus æmuli ut odioſam redderent, funeſti nominis titulo infamarint. Proinde antiquos Scriptores qui contradicant non audiunt, & Gennadium Maſſilienſem, quem erroris ducem ſuſpicantur, præcipue inſimulant. Ad hanc ex illorum animis evellendam hæſitasionem Auctorem damus, cujus ipſi judicium, ſi verum amant, aſpernari nolint, & adverſus quem praſcribere vel excipere non liceat. Eccui enim vel notiores Prædeſtinati, vel perſpecta magis eorum dogmata potuerunt eſſe, quam homini, qui cum illis aſſidue verſabatur, cum iiſdem manus ſæpe conſerebat, quem unum illi præ omnibus refugiebant & reformidabant adverſarium? Hic igitur cum in Hæreſum catalogo, quem deſcribit, ſedem ſuam Prædeſtinatis adſignet, Prædeſtinatorumque placita, quæ ipſi videlicet, tanquam ab Auguſtino profecta, ex confícto ſub ejus nomine libro clam furſimque inſinuabant, aliena eſſe ab Auguſtino, eique adverſa, & ſua ipſius ſententia, & Cæleſtini Papæ præjudicio confirmes, atque hæc omnia nondum exorto Eutyche, hoc eſt ante Gennadium ſcribat, quid certius vel apertius, quem falli eos, qui Prædeſtinatorum propriam hæreſim nullam fuiſſe contendunt, & invidiam hoc nomine concitant Gennadio? His vero conſtitutis, quid reſtabat Lector, quum ut Auctoris quoque nomen exploratum haberemus?* * At invidis hoc nobis ſilentio ſuo Codex antiquus, optimæ ceteroquì notæ, ac illuſtrì olim poſſeſſore nobilis, Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi. Hincmarum autem, dum contra Gotheſcalcum ſcribens, Hyginum hunc appellavit, ſua haud dubie fefellit opinio: quia Hygini nomen, quod in primi libri fronte legerat, non Auctoris noſtri, ſed alterius cujuſpiam nomen fuit, ex eorum numero, qui Hæreſiarcharum indices contexuerunt. Quare amplius nobis quærendum eſt. Et quidem, ſi conjecturis indulgendum, veniebat in mentem de Arnobio juniore, cujus extant in Pſalmos commentarii, ob ſtyli ſententiarumque affinitatem augurari. Sed incertam divinationem, in qua fucum pati ac facere promptum eſt, aliorum malumus ſolertiæ judicioque permitti. Veræ interim appellationis locum, ne titulo prorſus liber careat, adſcititia, quam finximus, te ut ſpero annuente, ſupplebit inſcriptio.*

---

* Cum poſtea V. CL. Lucas Holſtenius Roma nuntiaſſet, in Bibliothecæ Barberinæ veteri codice, opus illud PRIMASIO adſcribi: Sirmondus hanc, quam ſubjicimus, quamque ipſius manu exaratam habemus, epiſtolam reſcripſit.

CLARISSIMO ET HUMANISSIMO VIRO
D. LUCÆ HOLSTENIO
JACOBUS SIRMONDUS SOCIETATIS JESU SALUTEM.

BEASTI nos, humaniſſime Holſteni, tum literis tuis, tum literis adjuncta collatione Prædeſtinati noſtri. Illæ animi tui quam optabam in amore noſtro conſtantiam teſtatæ ſunt: hæc meam de Primaſii nomine conjecturam longe a tua diverſam confirmavit. Tu enim codicis tui fidem ſecutus librorum iſtorum auctorem Primaſium fuiſſe non dubitas, illum ipſum cujus extant in Pauli Epiſtolas commentarii. Miraris proinde, nec injuria, tam diſſimilem illam ſui fieri potuiſſe, ut tam diverſa utroque in opere ſentiret. Et quia tres hoſce libros Prædeſtinati noſtri tres illos eſſe codex tuus tibi perſuaſit, quos ad Fortunatum a Primaſio ſcriptos docet Iſidorus, ſic hæres in hac ſententia, ut quamvis argumenti varietas repugnet, Iſidorum damnare malis quam ab exemplaris tui auctoritate diſcedere. Sed ignoſce, mi Holſteni, quia de Iſidoro, qui Primaſii ad Fortunatum libros perſpectos habuerit, eorumque argumenta fideliter expreſſerit, ambigere poſt Caſſiodorum Iſidoro antiquiorem non poſſumus, qui primi libri argumentum iiſdem quibus ille verbis explicat in divinis lectionibus. Quare diſcriminis iſtius & diſcrepantiæ, quæ in antiquis codicibus noſtris cernitur, fons & origo aliunde prorſus petenda eſt. Denique ne te ſuſpenſum teneam diutius, mea hæc eſt opinio, quam ut ingenium candoremque tuum novi, tuam quoque re perpenſa futuram confido. Sic, inquam, ſentio, verum germanumque Auctoris noſtri, quodquod ei nomen ſit, fœtum opuſque id eſſe quod in editione mea repræſentavi. Ab hoc exemplari quæcumque in tuo diſſident & auctiora ſunt, quæ tu ad nos pro tua humanitate diligenter excerpta miſiſti, ea non ab Auctore noſtro, in quem cadere non poſſunt, ſed ab erudito quopiam alio adjecta olim poſtea fuiſſe, qui tres de hæreſibus libros ad Fortunatum a Primaſio ſcriptos cum ab Iſidoro didiciſſet, hos ipſos cum tribus Prædeſtinati noſtri libris eoſdem eſſe falſo augaratus, & Primaſii nomen bis adſcripſit, & cetera appoſuit quæ ad operis illuſtrationem accommoda videbantur, tametſi in Auctorem, ut dixi, minime conveniant. Nam ut pauca de multis attingam, qui convenit, ut librorum quos ante natam Eutychetis hæreſim, hoc eſt ante annum Chriſti CCCCXLVII. editus conſtat, Primaſium auctorem credamus, qui toto amplius ſæculo poſterior fuit? Quid abſurdius, quam ut ſubdititius Auguſtini Sermo, quem Prædeſtinatus noſter in libro tertio refellit, Prædeſtinato ipſi, ut auctori, adſcribatur in titulo libri ſecundi? Quorſum deinde illa toties paſſim repetita inſcriptio *Ad Fortunatum*, cum Auctor noſter & in prima operis fronte, & in aliis crebro locis, non unum aliquem ſed univerſos catholicos ſe alloqui demonſtret? Illa demum ad lectorem admonitio, quæ Hæretici & Catholici verba diſtinguit, quam ſupervacanea & ab Auctoris conſilio aliena, qui ſe alio modo, id eſt alogiis ſeu lineis tranſverſis, hæreticorum verba ut interno ſcerentur ſubnotaſſe profitetur? Mitto cetera, quæ tute ſi animum adjeceris facile deprehendes, mecumque, ni fallor, ſtatues de Prædeſtinati noſtri auctore nondum liquere. Pergrata tamen fuerunt quæ adnotaſti, atque* utinam varias quoque lectiones, quæ in codice tuo ſe offerent, nobis aliquando impertiri libeat. Cogor enim, quia codicis inſpectionem ſperare non auſim, hanc pariter operam abs te flagitare, ſi grave non eſt. De Auxilio autem, ſimul ut eminentiſſimi Cardinalis deſiderium cognovi, exſcribendum curavi non ex codice Papirii Maſſoni, qui juris noſtri nunquam fuit, ſed ex apographo ejuſdem, cum eodem poſtea collato, & cum altero exemplari, quod poſtremo capite auctius fuit quam Papirianum. Quæſo ut eminentiſſimo Patrono cum ea obſervantiæ noſtræ ſignificatione offeras, quam a me tot nominibus obſtricto deberi intelligis, ut exploratum habeat, ſi quid præterea imperare dignabitur, id mihi ſemper futurum ut honori, ſic voluptati. Quæ de Synodo Romana, epiſtoliſque Pontificum in lucem erutis nuntiaſti, jucunda uſque adeo fuerunt, ut pro ſpe quam facis jam nunc gratias agam. Non, ut noſti, Hincmari detinet editio. Poſt hanc, ſi Deus vitam conceſſerit, de Theodoro Studita cogitabo. Sed audio in urbe dudum fuiſſe, qui idem meditaretur, an nunc etiam ſit, ignoro. Quod ſi adhuc integra res eſt, ſingulare beneficium fuerit, ſi per te indicem Studitæ operum quæ apud vos circumferuntur conſequi liceat, ut quid mihi deſit agnoſcam. Vale, ſuaviſſime Holſteni, & amantem jam olim redama, precibuſque tuis juva. Lutetiæ Pariſiorum pridie Nonas Maias MDCXLIV.

De Theodoro Studita ſcire pervelim quiſquam ne ſit in urbe, qui aliquid meditetur, & de Rabani Moguntini libellis ſeu epiſtolis duabus; una ad Notingum Epiſcopum; altera ad Comitem Everardum, quarum utramque Hincmaro ſcribens Rabanus idem commemorat: an in Vaticano, vel alibi uſpiam Romæ reperiri, &, ſi extent, impetrari exemplum poſſe confidas.

---

* Has Holſtenius haud multò poſt miſit, cum iſto codicis elogio: *exemplar Bibliothecæ Emin. Card. Barberini tranſcriptum eſt ex codice antiquiſſimo monaſterii Augienſis, diœceſis Conſtantienſis in Alemannia, qui codex ſcriptus fuit ſtudio & labore F. Reginaldi, monachi Benedictini in eodem monaſterio ante annos* DCCC.

Nos igitur in hac *Prædeſtinati* nova editione, varias illas codicis Augienſis lectiones dedimus; non omnes tamen: quædam enim deteriores erant haud dubie, quædam momenti levioris.

PRÆDESTINATUS
SIVE
PRÆDESTINATORUM
HÆRESIS,

& libri S. Auguſtino temere adſcripti Refutatio tres in libros diſtributa.

PRÆFATIO.

QUotienſcumque ad te, ô amator Dei, verba doctorum adtingunt, illico ſunt Domini præcepta memoranda, quibus jubere dignatur, ut adtendamus ab his qui veniunt ad nos in veſtitu ovium, ne ſub hoc tegmine luporum rabies occultata, ovilem ſimplicitatem invadat. Utinam mihi verbis iſta dixiſſe ſufficeret, & non, quod eſt cum ſuſpirio memorandum, manifeſtum ſit miſcuiſſe belluas gregi dominico. qui tanta ſubtilitate clandeſtino hiatu ſeſe catholicis immerſerunt, ut ipſi magis cives ſanctorum & domeſtici fidei æſtimentur, qui inimici Eccleſiæ & hoſtes doloſiſſimi comprobantur. Dicentes jam homines ita prædeſtinatos ad mortem per Dei præſcientiam, ut illis nec paſſio Chriſti, nec baptiſmatis redemptio, nec fides, nec ſpes, poſſit, nec caritas ſubvenire. Orent, & jejuniis ac eleemoſynis occupentur: nulla, inquiunt, poterunt ratione liberari, quia non ſunt prædeſtinati ad vitam. E contra, hi quos prædeſtinatio præſcia futurorum diſpunxit, negligant, contemnant, & juſtitiam fugiant: ſic iſti etiam nolentes trahuntur ad vitam, ſicut illi volentes ad vitam pertingere expelluntur in mortem. Sic iſtis non petentibus datur, ſicut illis petentibus denegatur. Et iſti quidem non quærentes invenient, illi autem quærentes invenire non poſſunt. Iſtis pietatis janua non pulſantibus reſeratur: illis autem nulla ratione poterit, etiam pulſantibus, etiam clamantibus aperiri. Quis hanc fidem habens ſacerdotum benedictionibus caput inclinare deſideres, & eorum ſibi precibus & ſacrificiis credat poſſe ſuccurri? Si enim hæc nec prodeſſe volentibus, nec obeſſe nolentibus incipiant credi, ceſſabunt omnia Dei ſacerdotum ſtudia. & univerſa monitorum adminicula vana videbuntur eſſe figmenta. atque ita unuſquiſque ſuis erit vitiis occupatus, ut criminum ſuorum delectationem Dei prædeſtinationem exiſtimet, & ad bonum a malo tranſitum, nec per ſacerdotem Dei, nec per converſionem ſuam, nec per legem dominicam, ſe poſſe invenire confidat. Silerem, fateor, & nequaquam ſtilo percurrente iſta detegerem, ſi totiens ut tacerent admoniti ſaltim mediocriter contentionis ſuæ impetum temperaſſent: non etiam audacter ſub Auguſtini nomine libros ederent, & ſcriptorum ſuorum jaculis membra immaculatæ matris noſtræ Eccleſiæ vulnerarent. Quis filius matrem ſuam cædi non doleat? quis genetricem ſuam vulnerari non plangat? An tacebimus illa laborante? Sed ſilentium noſtrum reatus docebitur, & taciturnitas videbitur eſſe conſenſus. Quam enim tu patientiam taciturnitatis putas, hanc alius conſcientiam perverſitatis exiſtimat. Præſertim ſi & ipſe taceas, & eum qui loqui voluerit pro defenſione matris communis, forſitan ſilere compellas. Cum tempus tacendi & tempus loquendi in id ſapientia divina inſtituerit, ut & modeſtia in ſilentio, & ratio eſſet in verbo. ne ultra honeſtatis terminum unuſquiſque linguam vel promeret, vel teneret, eſſetque loquacitas importuna, aut taciturnitas obſtinata; cum utrumque veniret in vitium, loqui velle cum non debeas, & nolle cum debeas. Iſtud igitur in alterutrum cuſtodiſſe habita ratione perdoceo, cum contra librum matri Ecccleſiæ tendentem inſidias divini oris arma corripio, & ut Goliæ ex ſuo ſibimet gladio confidens in Domino ejus cervicem abſcido. Qui triſtis fuerit, ſuo quaſi mus prodetur indicio, cum ſui murmure Philiſtæum ſe eſſe detexerit: mecum autem gratulabitur omnis qui allophilus non eſt. Igitur cum ſollicite celatur, & occulte legitur, & caute conſcribitur. tandem aliquando, non tam editus quam deprehenſus, ad manus noſtras pervenit liber, qui Auguſtinum mentitur in titulo, cum ſe hæreticum oſtendat in textu. Quis enim neſciat Auguſtinum orthodoxum ſemper fuiſſe doctorem, & tam ſcribendo, quam diſputando, omnibus hæreticis obviaſſe? Volentes ergo inimicum fidei noſtræ inter fratres dogma inducere, catholicum ſupraliminare libri ſui titulum poſuerunt. Qui liber, velut ſepulcrum fœtens, a foris quidem Auguſtini nomine dealba-

Hunc librum aliquando ſibi oblatum bea-
tur, intus vero ſcaturit vermibus mortuorum. Hunc librum aliquando ſibi oblatum bea-
tiſſimæ memoriæ ſummus Pontifex Cæleſtinus ita execrationi habuit, ut eum perpetuo ju-
beret damnari ſilentio. Eo magis hæreticorum animus inflammatus, clanculo eum per di-
verſas domos tradidit lectitandum, quique quanto legi publice vetabatur, tanto ab eis
adſerebatur inſuperabili æquitate conſcriptus. Sicque perfidum iniere conſilium, ut in mo-
dum ſymboli, non diſcutiendus traderetur aliquibus, ſed credendus. Ita contra hunc ſuſ-
cepimus, ut adverſum ſingula blaſphemiorum ejus dicta, tam rationabili veritate, quam
legali auctoritate pugnemus. Quem librum non diſcerpentes, ſed integrum eum ab initio
uſque ad finem præſcribentes, nonageſimæ hæreſeos projecimus ſilvæ, arborem cum ne-
quiſſimam detegentes, ad cujus radicem ſecuris eſt poſita, ad hoc ut excidatur, & in
ignem mittatur. Ubicumque autem ejuſdem libri ſunt dicta, lineis a tergo verſuum ja-
centibus deteguntur. Quæ licet pro ipſa ſui perverſitate ultro ſe legentibus prodant:
tamen egimus ut veritas a mendacio non ſolum verbis rationabilibus, ſed etiam elogiis incre-
pantibus diſcernatur. Sane Græcorum nos legis catholicorum ſcripta contra hæreticorum ſectas
dimicantia idcirco memoramus, & omnes hæreſes ſingillatim per ordinem licet ſtrictim per-
ſcribimus, ut ſciant novæ hujus hæreſis inventores, omnium nos hæreticorum definitionibus
adverſari, & nullius eorum contra ſe uti conſenſu. Ceſſet omnis tergiverſatio, & cal-
liditas oblatrantium, in modum canis vomitus ſuos ipſa iterum ſorbeat. Omnes a Simone
cœptas hæreſes detegimus, arguimus, condemnamus, & tam ratione quam auctoritate ſuperatas
oſtendimus. In detectione igitur falſitatis, & in defenſione veritatis, catholicorum ſumus
ſecuti veſtigia, & id geſſimus, ut in primo libro veterata hæreſeos ſuperſtitio perpateſcat:
in ſecundo vero novæ adinventionis venena non lateant; tertius vero liber hæreſeos de-
victæ tumulum, fideique trophæum cunctis Eccleſiis tradat. Clemens itaque Romanus Epiſ-
copus, Petri diſcipulus, Chriſti digniſſimus Martyr, Simonis hæreſim a Petro Apoſtolo
cum ipſo Simone ſuperatam edocuit. Hunc ſecuti ſunt ſancti quique orthodoxi viri: &
ſuo quiſque tempore uniuſcujuſque hæreſis ortum, & certamen, & exitum, per plurimos
libros, & multa millia verſuum conſcripſerunt. quæ nos epitomantes juvante Domino,
hoc uno libello concluſimus. Orabunt pro nobis ſancta ſtudia, quæ ad requiem curarum ſua-
rum per hunc noſtrum laborem attingunt.

V E T E R U M
DE PRÆDESTINATORUM HÆRESI
T E S T I M O N I A.

Tiro Proſper in Chronico, ex Bibliotheca S. Victoris.

PRædeſtinatorum hæreſis, quæ ab Auguſtino accepiſſe dicitur initium, his temporibus ſerpere exorſa.

Arnobius junior in Pſalmum centeſimum octavum.

DIlexit maledictionem Adæ, quæ per Chriſtum aufertur, & veniet ei: & noluit benedictionem quæ per Chriſtum affertur, & utique elongabitur ab eo. Nota ex arbitrio eveniſſe ut nollet, propter hæreſim quæ dicit Deum alios prædeſtinaſſe ad benedictionem, alios ad maledictionem. Sic enim ex dilectione ſua maledictionem habere probatur, & nolle ſuum benedictionis præmium non habere.

Fauſtus Reienſis Epiſcopus ad Leontium Arelatenſem.

QUod pro ſolicitudine paſtorali, beate Papa Leonti, in condemnando Prædeſtinationis errore Concilium ſummorum Antiſtitum congregaſtis, univerſis Galliarum Eccleſiis præſtitiſtis.

Gennadius Maſſilienſis in libro de Hæreſibus.

PRædeſtinariani ſunt qui dicunt quod Deus non omnes ad hoc creet, ut omnes ſalventur, ſed ut multitudine hominum ornetur mundus. Quod & ſi generali prædicatione dicat, *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*, non tamen omnes ea voluntate vocet, ut omnes ſequantur vocantem. Sed nec omnes qui ipſo inſpirante obediunt vocationi, dicuntur accipere exequendi in bono opere perſeverantiam: ſed poſt multos labores & Juſtitiæ fructus, ſi non ſunt de ſalvandorum numero, ſubtrahendas eis vires agendi, ne perdurent in bono. & e contrario illos qui prædeſtinati ſunt ad vitam æternam, etiamſi in perfidia, vel omni genere peccati longo tempore volutentur, accepturos occaſionem, quæ & credant in Deum, & ſecundum Dei præceptum vivant, ut poſſideant ſocietatem ſanctorum. Tali definitione id docere ſtudent, quod Deus perſonas hominum accipiat, quod alios etiam invitos poſt multa mala opera attrahat ad ſalutem, alios poſt bona rejiciat & compellat in malum, quo pereant in æternum. Matt. 11. 28

Joannes Eringena contra Goteſcalcum lib. 1. cap. 1 v.

HÆc igitur hæreſis Goteſcalcana, ſi tali nomine poteſt vocari, inter duas alias hæreſes ſibi invicem adverſantes medietatis loco conſtituta eſt. Inter illam plane quæ dicitur Pelagiana, & illam quæ ei repugnat. Quarum una dono divinæ gratiæ derogat, altera libertatem arbitrii condemnat. Pelagiana ſiquidem ſecta libertatem arbitrii rationalis naturæ tantum commendat, ut ſine dono gratiæ ad perficiendam hominis juſtitiam ſufficiat. Ejus vero ſecta contraria gratuitæ gratiæ donum confirmat, ut ea ſola in homine operante, omni conatu liberi arbitrii contempto, omnis fidelis faſtigium juſtitiæ contingat.

Sigebertus Gemblacenſis in Chronico, anno Chriſti cccxt v.

PRædeſtinatorum hæreſis in hoc tempore cœpit ſerpere. qui ideo Prædeſtinati vocantur, quia de prædeſtinatione & divina gratia diſputantes aſſerebant, quod nec pie viventibus proſit bonorum operum labor, ſi a Deo ad mortem prædeſtinati fuerint: nec impiis obſit quod improbe vivant, ſi a Deo prædeſtinati fuerint ad vitam. Quæ aſſertio & bonos a bonis avocabat, & malos ad mala provocabat. Hæc hæreſis ex libris Auguſtini male intellectis initium ſumpſiſſe dicitur.

Quod in Tironis Chronico ſcriptum erat *ab Auguſtino*, Sigebertus interpretatus eſt, *Ex libris Auguſtini male intellectis*, veriſſime. Hoc enim eſt quod de S. Auguſtini obtrectatoribus, ad Capitula Gallorum reſpondens teſtatur Proſper, ejus illos doctrinam, aut non intelligendo, aut intelligi nolendo reprehendere.

ELENCHUS HÆRESUM

quæ in primo libro commemorantur.

I. Simon.
II. Menandriani,
III. Baſilidiani,
IV. Nicolaitæ.
V. Saturniniani.
VI. Gnoſtici.
VII. Carpocratiani.
VIII. Cerinthiani.
IX. Nazareni.
X. Ebionæi.
XI. Valentiniani.
XII. Secundiani.
XIII. Ptolemeitæ.
XIV. Marcoſii.
XV. Colorbaſiani.
XVI. Heracleonitæ.
XVII. Ophitæ.
XVIII. Cainiani.
XIX. Sethiani.
XX. Archontici.
XXI. Marcionitæ.
XXII. Apellitæ.
XXIII. Cerdoniani,
XXIV. Severiani.
XXV. Tatiani.
XXVI. Cataphryges.
XXVII. Pepuziani.
XXVIII. Artotyritæ.
XXIX. Teſſareſcædecatitæ.
XXX. Alogii.
XXXI. Adamiani.
XXXII. Elceſei.
XXXIII. Theodotiani.
XXXIV. Melchiſedechiani.
XXXV. Bardeſanitæ.
XXXVI. Noetiani.
XXXVII. Valeſii.
XXXVIII. Cathari.
XXXIX. Angelici.
XL. Apoſtolici.
XLI. Sabelliani.
XLII. Origeniani.
XLIII. Origeniani alii.
XLIV. Pauliani.
XLV. Photiniani.
XLVI. Manichæi.
XLVII. Hieracitæ.
XLVIII. Meletiani.
XLIX. Arriani.
L. Audiani.
LI. Eunomiani.
LII. Macedoniani.
LIII. Æriani.
LIV. Ætiani.
LV. Apollinatiſtæ.
LVI. Antidicomaritæ.
LVII. Meſſaliani.
LVIII. Metangiſmonitæ.
LIX. Seleuciani.
LX. Proclinianiſtæ.
LXI. Paterniani,
LXII. Aſcitæ.
LXIII. Paſſalorynchitæ.
LXIV. Aquarii.
LXV. Coluthiani.
LXVI. Floriani.
LXVII. Satanniani.
LXVIII. Gymnopodæ.
LXIX. Donatiſtæ.
LXX. Priſcilliani.
LXXI. Adilophagi.
LXXII. Rhetoriani.
LXXIII. Theoponitæ.
LVXIV. Triſcilidæ.
LXXV. Hydrotheitæ.
LXXVI. Homuncionitæ.
LXXVII. Ametritæ.
LXXVIII. Pſychopneumones,
LXXIX. Adecerditæ.
LXXX. Metagenetæ,
LXXXI. Luciferiani,
LXXXII. Joviniani.
LXXXIII. Arabici.
LXXXIV. Heluidiani.
LXXXV. Paterniani.
LXXXVI. Tertullianiſtæ.
LXXXVII. Abeloitæ.
LXXXVIII. Pelagiani.
LXXXIX. Neſtoriani.
XC. Prædeſtinati.

LIBER PRIMUS
QUI EST
DE HÆRESIBUS.

EPITOME ECDICESIOS HYGINI CONTRA HÆRESIARCAS, & categoricorum Epiphanii contra ſectas, & expoſitionum Philaſtri, qui hos tranſferens in Latinum ſermonem de Græco, cum Arriani damnarentur edidis. Prior Hyginus, poſt hunc Polycrates, Africanus, Heſiodus, Epiphanius, Philaſter, hi diverſis temporibus diverſas hæreſes pertexuerunt.

PRima hæreſis a Simone ſumpſit exordium, A qui dicebat caſtitatem ad Deum non pertinere, Deum mundum non feciſſe, & his ſimilia. Hic a beato & ſancto Apoſtolo Petro ita eſt publice ſuperatus, ut ante pedes ejus cadens ultra ſurgere minime potuiſſet.

I I.

Secunda hæreſis a Menaudro Menandrianorum, qui mundum non a Deo, ſed ab Angelis ſactum eſſe teſtantur. Hos ſanctus Linus Epiſcopus, ſecundus Apoſtoli Petri, a conſortio converſationis noſtræ ejectos, æterna damnatione multavit: docens rationabiliter, ſecundum ſanctas ſcripturas veteris Teſtamenti, Deum, qui cum Moyſe B locutus eſt, hunc eſſe omnium creatorem, & nihil in creaturis omnibus eſſe, quod poſſit pro ſui natura eſſe vituperabile. Omnia enim quæ culpabilia judicantur, actu non conditione culpantur.

I I I.

Tertia hæreſis a Baſilide Baſilidianorum. Hi trecentos ſexaginta & quinque cælos eſſe dicentes, contra Moyſem ſuſcipiunt: & Deum horum cælorum Abraſax commemorant. Quod nomen Græca ratio litterarum in hanc ſummam ſupputando pertingit. ΑΒΡΑΣΑΞ. id eſt Α. unum, & Β. duo, & Ρ. centum, & Α. unum, & Σ. ducenta, & Α. unum, & Ξ. ſexaginta, fiunt in ſumma C ccc. lxv. Hos Eccleſia ut energumenos computans, non altercando, ſed projiciendo damnavit.

I V.

Quarta Nicolaitarum a Nicolao hæreſis eſt adinventa, qui unus ex ſeptem diaconibus ab Apoſtolis ordinatus eſt. Iſte cum de zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, docere cœpit indifferenter debere uti conjugibus: non ſolum laicis, ſed etiam his qui ſacerdotii ſungerentur officio. Hos damnavit ſanctus Joannes Apoſtolus & Evangeliſta, & juſſit ut quicumque cum eis vel ſermonem conloquii miſcuiſſent, ex hoc ipſo cummunione privarentur. docens rationabiliter, a D mundi origine Deo caſtitatem plurimum placuiſſe: nunc autem etiam in ſeipſo Chriſtum Dei filium caſtitatis gloriam dedicaſſe, cum virginem poſſidens matrem, virgo manſuros, nullum diſcipulorum ſuorum commixtionem etiam legitimi
Matt. 16.24 conjugii uti permiſit, dicens: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſeipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

V.

Quinta hæreſis Saturninianorum eſt, a Saturnino. Hic docuit ſeptem Angelos mundum feciſſe. quibus cordi fuit libidines inſerere, ut dum ſeſe concupiſcit ex alterutro diverſitas ſexus, mundus a ſui fine refrænatus poſſit eſſe perpetuus. Hos anathematizavit beatus Thomas Chriſti Apoſtolus, docens rationabiliter mundum initium habuiſſe, & quia initium habuit, ad finem eſſe venturum. Angelos autem omnipotentiam habere non poſſe, & ideo mundum eos non potuiſſe conſtituere. Conditorem autem mundi unum eſſe Deum, quem Moyſes prædicavit feciſſe cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt.

V I.

Sexta hæreſis Gnoſticorum. qui Gnoſticos ſe [a] appellare voluerunt, quaſi propter ſcientiam excellentem, cum miſeriores ſuperioribus eſſe, quos memoravimus, haberentur. Docens eos rationabiliter beatus Paulus Apoſtolus non Deo ſervire, ſed ſuo ventri, & libidini, inflatos eſſe, & nihil ſcire, & ægrotare circa quæſtiones & verborum pugnas.

V I I.

Carpocratianorum ſeptima eſt hæreſis, a Carpocrate inventa, qui docebat poteſtates tenebrarum tranſire non poſſe, niſi ſolos eos, qui omni ſe turpitudini miſcuiſſent. Hi Dominum noſtrum Jeſum de utroque ſexu genitum adſerebant, ſed talem animam accepiſſe, quæ ſuperna cælorum ſciret. Reſurrectionem corporis denegantes, prophetas Teſtamenti veteris condemnabant. Habebant autem Marcellinam quandam, quæ imagines Jeſu, & Pauli, & Pythagoræ philoſophi ponebat in medio populi quem decipiebat, & faciebat eos his imaginibus honorem deitatis exhibere, & incenſum ponere. Hos damnavit apud Cyprum beatus Barnabas Chriſti diſcipulus, docens eos miniſtros eſſe Satanæ, & non debere conſtituit Chriſtianum penitus cum his habere ſermonem.

V I I I.

Octava hæreſis Cerinthianorum, a Cerintho, Dicebant mundum ab Angelis factum, [b] carne circumcidi debere, veteris Teſtamenti ſecundum litteram debere præcepta ſervari. Jeſum hominem tantummodo fuiſſe: nec reſurrexiſſe, ſed adhuc reſurrecturum eſſe memorabant. Hos in Galatia æterno anathemate beatus Apoſtolus Paulus condemnavit. Hos denique tangit in ſua epiſtola, quam ad Galatas miſit.

[c] I X.

Nona hæreſis Nazarenorum. Filium quidem Dei confitentur, omnem autem ritum veteris Teſtamenti Judaico more conſervant. Hos docuit beatus Apoſtolus Paulus debere ſpiritaliter ſcripturas advertere. & hos in Eccleſiis Galatia deprehendit, atque non conſentientes doctrinæ ſuæ anathemati eſſe conſtituit.

a MS. Augienſe, *appellari*.

b MS. Aug. *carnem*.

* c Hoc caput in MS. Augienſi decimum eſt, ac ſic legitur: *Decima hæreſis eſt Nazarenorum: cum filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis obſervant; quæ Chriſtiani per Apoſtolicam traditionem non obſervant carnaliter, ſed ſpiritualiter intelligere didicerunt.*

ᵃ X.

a Decima hæreſis Ebionei. Hominem ſolum fuiſ-
ſe dominum Jeſum Chriſtum adſerunt, & legis
mandata more Judaico cuſtodienda conſtituunt.
Hos Lucas Evaogeliſta apud Antiochenam Ec-
cleſiam inveniens condemoavit, docens Angelum
Luc. 1. 35. dixiſſe ad Mariam, *Spiritus ſanctus ſuperveniet
in te, & virtus Altiſſimi obambrabit te. Ideo &
id quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius
Dei.*

XI.

Uodecima hæreſis Valentinianorum, a Valen-
tioo. Hi per Orieotem diſperſi graviter Dei Ec-
cleſiam vulnerarunt, dicentes profundum & al-
tum ſecom commixta. Ex quibus duobus, velut
ex conjugio, mundum proceſſiſſe. altum dicen-
tes Patrem, profundum Filium, eumque nibil
adſumpſiſſe de Maria vi[illegible] ine; ſed illum, tan-
quam aquam per rivum [illegible] : fiſtulam, ſine ulla
carnis adſumptiooe tra[illegible]. Carnis autem re-
ſurrectionem omni modis [illegible]enegantes. Hos anathe-
matizavit beatus Zacchæus Cæſarieoſis Epiſcopus,
docens, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, Deum
verum, verumque hominem, per virginea ſecre-
ta tranſiſſe, ex ſemine David ſecundum carnem,
b ſed hominem ᵇ vere natum, vere paſſum, vere
mortuum, vere reſurrexiſſe a mortuis, & vere a-
ſcendiſſe in cælis.

XII.

c Duodecima hæreſis ᶜ Secundianorum. Hoc ſo-
lum a Valentinianis diſtant, quia addunt huic
ſectæ etiam turpitudioem corporis, quam quaſi
illi pſeudocaſti declinare ſe ſimnlant. Hos dam-
navit Diodorus Epiſcopus Cretenſis.

XIII.

d Tertiadecima hæreſis ᵈ Ptolomeitæ, a Ptole-
mæo Valentini diſcipulo, qui hanc eaodem hæ-
reſim acrius diſputando diſperſit. qui eodem
tempore a ſancto Zacchæo ſupramemorato Epi-
ſcopo Cæſarienſi damnatus eſt. Hæreſem tameo
peſſimam per mnlta ſpatia Orientis diſpetſit.

XIV.

Quartadecima hæreſis a Marco quodam eſt ad-
inventa. qui negans reſurrectionem carnis, Chri-
ſtum non vere paſſum, ſed putative conabatur
adſtruere. Hunc ſanctus Clemens, Epiſcopus Ro-
manus, & Chriſti digniſſimus Martyr, fixis &
integris adſertionibus confutans, & coram omni
plebe in Eccleſia detegens, æterna damnatione
puoivit. doceus vere natum & paſſum Dominum
noſtrum Jeſum Chriſtum, nihil ab eo in phan-
taſia factum commemorans, & evidenter oſten-
dens, quod veritas ioimica falſitatis falſum in ſe
nihil babere potoerit: ſicut nec lux in ſe tene-
bras habere poteſt, nec benedictio maledictionem,
nec dolcedo amaritudinem. & ſi iſta commiſce-
ri poſſent, Deum tamen docuit mendacio impoſ-
ſibile eſſe miſceri.

XV.

e f Quintadecima hæreſis ᵉ Colorbaſiana a ᶠ Co-
lorbaſio adioventa. Vitam omnem hominum io
ſeptem ſtellis eſſe poſitam adfirmabat: & has eſ-
ſe ſeptem Eccleſias, & ſeprem candelabra aurea
conabatur adſtruere. Hunc ſanctus Theodotus de
Pergamo Epiſcopus, habita ſynodo ſeptem Epi-
ſcoporum, anathematizavit. docens ſeptem Ec-
A cleſias in ſeptiformi ſpiritu conſecratas. Una
forma eſt, inquit, cum in forma quam primus ho-
mo amiſerat revocatur. Secunda, cum immacu-
latus qui erat peccator efficitur. Tertia, cum
ex tertia corpus mortuum ſuſcitabitur. Quarta,
cum anima de inferni clauſtris eruitur. Quinta,
quod anima paradiſi habitatione lætatur, quo-
uſque corpus ſuum incorruptibile recipiat. Sexta
quod filios ᵍ Deo facit qui erant filii Adæ. Se- g
ptima, quod facit hominem regoi cælorum eſſe
participem. Has eſſe ſancti Spiritus formas iu
ſeptem Eccleſiis, in ſeptem oculis, & in ſeptem
candelabris aureis conlocatas.

XVI.

B Sextadecima hæreſis Heracleonitarum, ab He-
racleone adinventa eſt. quæ baptizatum homi-
nem, ſive juſtum, ſive peccatorem, loco ſancti
computari docebat. oihilque obeſſe baptixatis pec-
cata memorabat, dicens, ſicut non in ſe recipit
oatura ignis gelu, ita baptizatos non io ſe re-
cipit peccatum. Sicut enim ignis reſolvit aſpe-
ctu ſuo nives quantæcumque juxta ſiot: ſic ſe-
mel baptizatus oon recipit peccatorum reatum,
etiam quantavis fuerint operibus ejus peccata
permixta. Hic in partibus Siciliæ inchoavit do-
cere. Contra hunc ſuſceperuot Epiſcopi Siculo-
rum, ʰ Euſtachius Lilybæorum, & Panormeorum h
C Theodorus. Quique omnium qui per Siciliam e-
rant Epiſcoporum Synodum exoraotes, geſtis eum
audire decreveruot: & uoiverſas adſertiones ejus
dirigentes ad ſanctum Alexandrum urbis Epiſco-
pum, rogaverunt ut ad eum confutandum ali-
quid ordinaret. Tunc ſanctus Alexander, ad ſin-
gula quæque capita hydri ſingulos gladios Dei
verbi, de vagina divinæ legis ejiciens, librum
contra Heracleonem ordinans, ferventiſſimum in
ingenio Sabiuianum presbyterum deſtinavit. qui
& ſcriptis ⁱ Epiſcopi, & adſertiooe ſua, ita e- i
um confutaret, ut nocte media navis præſidio
ſugeret, & ultra ubinam deveniſſet penitus nul-
D lus ſciret.

XVII.

Septimadecima hæreſis Ophitarum. Hi a colu-
bro nominati ſunt. Coluber enim Græce ophis
dicitur. Habent ergo colubrom adſuetum eorum
panes lingua lambere, atque ita ex ſe velut Eu-
chariſtiam ſanctificate. Quem colubrum ſuom
Chtiſtum appellant. Contta hos ſuſceperunt Bi-
thyniæ provinciæ ſacerdotes, id eſt civitatis Cal-
chedoniæ & Nicomediæ Epiſcopi Theocritus &
Evander, & coofutantes eos publice ſuperarunt:
atque ſuperventum facientes eis per collegia eo-
rum, in Bithiniæ, ut dixi, partibus per poſſeſ-
E ſiones claoculo ubi hæc ipſa perpetrabant, & ſa-
cerdotes eorum eliminarunt, & ſerpentes eo-
rum occiderunt, ac ratiooem reddentes omni
populo, maximam partem plebis ab hoc peri-
culo liberarunt.

XVIII.

Octavadecima hæreſis ˡ Cainiani. Propterea l
ſic appellati ſunt, quoniam Cain honorant, di-
centes eum fortiſſimæ eſſe virtutis. Simul & Ju-
dam traditorem divinum aliquid patant eſſe,
& ſcelus ejus beneficium deputant, adſerentes
eum præſciſſe quantum eſſet generi humano Chri-
ſti paſſio profutura, & occideodum Judæis pro-

a Hoc caput in M S. Aug. nunum eſt.
b M S. Aug. *Verum*.
c M S. Aug. *Avandrianorum*.
d M S. Aug. *Ptolomaitæ*.
e M S. Aug. *Colebraſiana*.
f M S. Aug. *Colebraſo*.
g M S. Aug. *Dei*.
h M S. Aug. *Euſtaſius*.
i M S. Aug. *Epiſcoporum*.
l M S. Aug. *Caiani*, ut & Theodoretus.

pterea

1 pterea tradidiſſe. Hos ortos eſſe [a] Meſopotamiani Eccleſiarum Syriæ ſacerdotes ad ceteros ſuos coepiſcopos conſcripſerant. Quos triginta & duo Epiſcopi apud Antiochiam reſidentes, cum ejuſdem urbis Epiſcopo Theodoro, in præſenti confutatos damnarunt. dicentes eis illud quod ſan-
Eſa. 5. 20. ctus Spiritus locutus eſt per prophetam, *Væ his qui dicunt de bono malum, & de malo bonum: qui ponunt tenebras lucem, & pro luce tenebras*. Conſtat ergo vos a vobis ipſis eſſe damnatos, qui eos vultis magnos & juſtos adſcribi, quos pro facti ſui qualitate Deus perpetuæ gehennæ incendio deſtinavit.

XIX.

Nonadecima hæreſis Sethianorum. Hi nomen acceperunt a filio Adæ, qui vocatus eſt Seth. de ſuperna matre eum natum eſſe jactantes, quam conveniſſe dicunt cum ſuperno patre, unde divinum ſemen aliud naſceretur, ex quo ſemine ſibi Deus juſtos eligeret, & ſuos filios appellaret. Hi orti ſunt in partibus Achaiæ. Contra quos ſuſcepit ſanctus Perigenes Argus civitatis Antiſtes, oſtendens eis, de uno ſancto vero & juſto Iſaac duos natos geminos, uno pariter utero editos: unum ad ſuperiora divinæ gratiæ penetraſſe, alium ad inferiora inferi deveniſſe. Unum itaque e duobus; inquit, aut
b naturæ malæ ſunt filii, & ambo [b] pro id quod
c ſunt nati, [c] damnandi ſunt: aut naturæ bonæ ſunt, & pro facti ſui qualitate, juſte alium benedictio coronavit, alium maledictio condemnavit. Hæc & his ſimilia adſerente ſancto Perigene, aliquanti credentes converſi ſunt ab errore hoc peſſimo. non credentes autem, nec convertentes, gladio ſunt anathematis amputati.

XX.

Hæreſis viceſima apud Cretam Arehonticorum a principibus nomen accepit. Principes enim ſe colere jactant, quo dicunt condidiſſe hunc mundum. Hos ſanctus Dioſcurus Cretenſis Epiſcopus condemnavit. Docens unum & verum Deum in partes ſubſtantiales penitus dividi omnino non poſſe. hunc eſſe Deum, qui ſe & prophetis oſtendit, & in ſe credentes ab omnibus periculis liberavit, ſicut Noe, ſicut Abraham, Iſaac, Jacob, filioſque Iſrael, Jonam, Suſannam, tres pueros. & innumerabilia erga credentes in ſe quæ oſtendit Deus ſigna virtutum, quibus ſe ſolum Deum oſtenderet. Adquieſcentes veritati recepit, diſſentientes vero æterna abominatione punivit.

XXI.

Prima & viceſima hæreſis a Marcione orta eſt. Duo principia fuiſſe confirmat boni & mali. Quem Epiphanius tria dicebat principia do-
d cuiſſe, boni, juſti, & pravi. ſed Euſebius [d] Syrinum quendam, non Marcionem, trium prin-
e cipiorum atque naturarum ſcribit auctorem. [e] Marcionitæ, cum univerſalem Orientis Eccleſiam macularent, ab Origene ſuperati, confutati, & per ſingulas ſunt civitates damnati. Item poſt aliquantos annos, jam devicti atque detecti, in Africanis partibus pullulabant: quos Tertullianus modis omnibus ita obtinuit, ut ipſos faceret contra ſectam ſuam publice prædicare.

XXII.

Viceſima ſecunda hæreſis Appellitarum eſt,
A quorum eſt princeps Appelles, qui duos quidem introducit Deos, ſed unum fatetur principium, hoc eſt bonum, & ab ipſo factum alterum: id eſt ab ipſo uno principio alterum factum eſt. Quod cum malignum eſſet inventum, a bono abjectum eſt: abjectum vero a bono principio hoc principium, quod malignabatur contra boni principii voluntatem, in ſua malignitate mundum fecit. Inde eſt quod ad malum nos promptiores quam ad bonum natura conſequitur, & plus in vitiis, inquit, quam in virtutibus delectatur. Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum adſerunt carnem ex elementis ſuſcepiſſe, quam aeri reddidit dum aſcenderet, & ſine ea intravit in cælum. Hos Origenes ita perfecte
B ſuperavit, ut eorum cauſa periodeutes fieret, & per ſingulas quaſque urbes per Orientem eundo prædicaret. Et quia innumerabilia ſunt tractatuum ejus volumina, hæretici ſuperati libros ejus ad ſuos libitus calidiſſima argumentatione mutarunt, ut quos vellent decipere, dicerent ita Origenem ſuis expoſitionibus definiſſe. Unde quicumque uſque hodie Origenem legit, ſi prudenti eum usu recitatione diſtinguere, deprehendit loca ab hæreticis maculata. quod ita eſſe ſanctus Pamphilus Martyr in ſuo apologetico declaravit.

XXIII.

Viceſima tertia hæreſis Cerdonianorum a Cer-
C done cepit exordium. qui duo principia ſibi adverſantia dogmatizavit, Deumque legis ac prophetarum non eſſe patrem Chriſti, nec bonum eſſe Deum, ſed juſtum, patrem vero Chriſti bonum. Chriſtumque ipſum nec natum ex femina, neque habuiſſe carnem, nec vere mortuum vel quicquam paſſum, ſed ſimulaſſe paſſionem. Contra hunc ſuſcepit ſanctus Appollonius Epiſcopus Corinthiorum, eumque omni cum Synodo O- f
rientali damnavit. reddens rationem, hunc eſſe Deum patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, de quo Moyſes in capite libri ſui dicit: *In principio fecit Deus cælum ac terram*. Gen. 1. 1.
Omnes veteris Teſtamenti irreprehenſibiles ſecundum Apoſtolum adprobavit, dicens, *Quis accuſabit adverſus electos Dei? Deus qui juſtificat, quis eſt qui condemnet?* Rom. 8. 33.
D Hæc autem & his ſimilia, hac de cauſa condemnatis hæreticis, rationabili ſermone videbantur ſatisfacere ſacerdotes, ſive ut a præcipitio revocarent, ſive ut ſe oſtenderent ſectas damnare non homines. homines autem ſeipſos damnare, qui damnatas ſectas amplectentes a veritate diſcedant.

XXIV.

Viceſima & quarta eſt hæreſis Severianorum, qui ſunt a [g] Severo exorti. Vinum non bibunt, g
eo quod fabuloſa vanitate de ſemine Satanæ terram germinaſſe adſerunt vitem. Carnis quoque reſurrectionem cum veteri reſpuunt Teſtamento. Hos damnavit S. Euphranon Epiſcopus
E Rhodius. apud Rhodum enim horum ſuperſtitio orta eſt. Quos convicit ſcripturarum ratione ſanctarum, in quibus legitur Deus educere de terra panem ad confirmandum cor hominis, & vinum ad lætificandum. Vini autem non uſus neceſſarius, ſed nimietas inimica ſaluti culpanda eſt. Carnis vero reſurrectionem ab illo promiſſam eſſe, qui in præſenti mortuos ſuſcitabat: qui

a MS. Aug. *Meſopotamia Eccleſiarum*.
b MS. Aug. *ambo ſit quod ſunt*.
c MS. Aug. *damnati*.
d MS. Aug. *Synerum*, ut & apud Euſebium.
e MS. Aug. *Marcioniſtæ*.
f MS. Aug. *eumque omnis Eccleſia cum Synodo*.
g MS. Aug. *Severiano*.

A ſi mentitns fuiſſet, mortuos utique ſuſcitare non potuiſſet. Sanctos eſſe apices Teſtamenti veteris, ſicut fundamenta domus præclare docnit, dicens, Fundamenta domus circa ſqualida loca ſunt poſita, ut ea quæ ſunt ſuperius nullam contumeliam ſtercorum patiantur. Superiora ergo domus laqnearibns nuratis, parietibus pictis, & vario marmorum metallo ſuot edita. Inferiora vero, bumori terreoo vicinn, digeſta etiam ſuperiorum nniverſn ſuſcipiunt. Quid ergo onnc faciemus? ſi auferimus inferiora, ſuperiora corruunt. Tamen ſi deſtruenda erant inferiora, non hoc alius poterat nlſi Dei filius facere. Videamus ergn ntrumnam ipſe deſtruxerir hoc quod
Matth. 5. 17 nos dicimus permanere. *Putatis*, inquit, *quia veni legem deſtruere, aut prophetas? Non veni legem ſolvere, ſed adimplere*. B Hæc & his ſimilia dicens ſanctus Euphranon Epiſcopus: multos converrit. in errore vero perſeverantes perpetua ſanctione n communione privavit.

XXV.

Viceſima & qninta bæreſis eſt Tatianorum, n Tatiano quodam inſtituta, qui & Encratitæ appellati ſunt. Hi nupeias damnant, atque omnino pares eas ſornicationibus, aliiſque corruptinnibus faciunt, nec recipiunt in ſuo numern conjugio ntentem, marem vel feminam. Non veſcuntur carnibus, eaſque nmnino abominantur. Contra hos ſuſcepit ſanctus Epipbanius Ancyræ Galatiæ Epiſcopns, objiciens eis Pauli Apo- C
1. Tim. 2. ſtoli epiſtnlam ad Timorheum primam, eo quod habeant cauteriatam conſcientiam, prolubentes nubere, & abſtinere docentes a cibis, quos Deus creavir ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus & his qni cognoverunt veritarem. quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil abjiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificarnr enim per verbum Dei & orationem. Abſtinentes autem noſtros carholicos id-
a circu landamus, quia [a] quando oon accipinnt cibos, quaſi qui dicant malum eſſe accipere, ſed bonnm dicnnr & optimum, quod ſe aſſerunt eſſe ad percipiendum indignos. Sic ſir nt & illud ſtatutum Apoſtoli conſervetur, quod ait,
Rom. 14. 3. D *Non manducans manducantem non judicet, & manducans non mandncantem non ſpernat*. Non enim creatnram accuſar, ſed ſe eſſe talem pro-
b ountiat, [b] quo ſe dicat hnjns epnlis reſici non mereri.

XXVI.

Viceſima & ſexta hæreſis Cataphryges orei ſnnt. qui hoc oomen a provincia non a dogmate adſumpſerunt. quorum auctores ſueruot Moneanus, Priſca, & Maximilla. Hi itaque ndventnm Spiritus ſancti n Domino promiſſum in ſe potius, quam in Apoſtolis, ſuiſſe adſerunt redditum. Secundas nuptias pro fornicationibus habene: & ideo dicunt eas permiſiſſe Apoſtolum Paulum, quia ex parte ſciebat, & ex parte pro- E pherabar. Nondnm enim venerat quod perfectum eſt. Hoc antem perfectum in Montanum, & in ejus prophetiſſas, quas ſupra diximns, veniſſe delirant. Hactenus dixerim de Catapbrygis. Cerera quæ dicuntur quaſi incerta prætereo. De infantis ſanguine eos accipere. quod ideo dicimus, ne videamur ignorare omnia quæ de eis dicuntur. hi enim qui contra eos ſcripſerunt, nihil hinc penitus memorarunt. Scripſit contra eos librum ſanctus Soter Papa urbis, & Apollonins Epheſiornm Antiſtes. Contra quos ſcripſit Tertullianus presbyter Carthaginenſis.

A Qui cum omnia bene, & prime, & incomparabiliter ſcripſerit, io hoc ſolum ſe reprehenſibilem ſecit, quod Montanum defendit, agens contra Soterem ſupradictum urbis Papam, aſſerens falſa eſſe de ſanguine infantis, Trinitatem in unitate deitatis, pœnitentiam lapſis, myſteriis eiſdem unum Paſcha oobiſcum. Hoc ſolum diſcrepamus, ioquit, quod ſecundas nuptias non recipimus, & prophetiam Montani de futnro judicio oon recuſamus. Objiciuot qnidam Tertulliano, quod animam ex traduce, id eſt animam dixerit ita gigni ex anima, ſicut ex corporibus corpus. quod catholica fides vebemeoter exe-cratur.

XXVII.

B Viceſimaſeptimn hæreſis Pepuzianorum, qui a loco quodam nominati ſunt. Quam deſertam civitatem dicit Epiphanius. hanc autem iſti divioum nliquid eſſe arbitrantes, Hieruſalem vocant. Tantum dantes mulieribus principatum, nt ſacerdotio quoque apud eos honorentur. Dicunt enim duas Eccleſias, Qnintillæ & Priſcillæ, in endem civitate Pepuza. Unum ſunt cum Cataphrygis. Contemptui autem eos habent, qnod ſe iſti Pepuziani ceteris æſtiment meliores. Dicunt enim hnnc Pepuzam villam ſuiſſe Montani, Priſcæ, & Maximillæ. & quia ibi cœperunt prædicare, & ibi vixerunt, ideo locnm C appellarunt Hieruſalem. Et qnia habitatores loci ſunt, ideo ceteris ſe eſſe meliores adſcribunt. Hos Apollonius ſuperavit Epheſiorum Epiſcopus.

XXVIII.

Viceſimaoctava hæreſis Artotyritas ſuos vocat, quibus hoc nomen oblatio dedit. Offerunt enim panem & caſeum, dicentes a primis hominibus oblationes Den de fructibus terræ & ovium fuiſſe celebratas. Hos Pepuzianis jungit Epiphanius. contra quos nullus dignatus eſt nec loqui.

XXIX.

Viceſimanona hæreſis Teſſareſcædecatitæ dicuntur. eo quod quartadecima luna Paſcha celebrant, quilibet ſeptimanæ occurrerit dies. & ſi D dies Dominicus incurrerit, ipſo die jejuoant & vigilant. Hoc taotum n nobis diſcrepant, nihil aliud. Hos ſanctus Joannes Conſtantinopolites Epiſcopus tali ratione in multis civitatibus obrinuit. Abiit cnm clero ſuo, & cum eis Paſcha celebravit, dicens, Sicut nos vobiſcum celebravimus Paſcha, venite & vos nobiſcum ſuſcipite. a quibus cnm hoc impetravit, cœperunt unnm ſapere & nobiſcum celebrare diem. Probaverunt enim totam fidei regulam ſic nos ſicut ſe tenere, ſic illos ſicut nos credere.

XXX.

Triceſimn hæreſis Alogiorum. Propterea ſic E vocantur, quia Verbum Dei eſſe filium accipere noluot: in tnntum ut Evangelium ſancti Joannis dicant ipſius non eſſe. nec Apocalypſim accipiunt ejuſdem Joannis. Quid multa? Omnia nobiſcum ſapiunt, Verbum Dei filium Dei penitus quaſi blaſphemiam execraotur. Hos Philo Epiſcopus ſæpe ſuperavit.

XXXI.

Triceſima prima hæreſis Adamianorum, qui ex Adam nomeo acceperunt, cujus imitantur in paradiſo nuditatem, qnalis fuit ante peccatum. Uode & ouptias averſanrur, quia nec prius quam dimiſſus eſſet de paradiſo, cognovit uxo-

a MS. Aug. non habet *quando*.

b MS. Aug. *qui ſe dicat*.

rem . Credunt ergo quod nuptiæ ſutnræ non
fniſſent , ſi nemo peccaſſet . Nudi itaque mares
ſeminæqne conveniunt , nudi lectiones andinnt ,
nudi orant , nudi celebrant ſacramenta . Et ex
hoc paradiſnm ſuam arbitrantur Eccleſiam. Hos
ſanctus presbytet Polycarpus detexit , obtinuit,
eliminavit.

XXXII.

Triceſima & ſecunda hæteſis Helceſeotnm .
Hos qnidam Helchi nomine pſeudopropheta de-
cepit : ex cnjus genere duas mulieres tanquam
Deas ab eis perhibetnr adoratas . Ceteta Hebio-
neis ſimilia tenere ab Epiphanio adſeruntur. Hos
Papias presbyter Achaiæ obtinuit.

XXXIII.

Triceſimum & tertium locum hæreſis tenent
a Theodotiani , a qnodam [a] Theodoto inſtitnti ,
hominem tantummodo Chriſtum Dei filinm ad-
b ſerentes . qnod dicitur idem [b] Theodotus pro-
pterea docniſſe, quia in perſecutione lapſus iſto
modo ſe caſus ſui devitare pntabat opprobrium,
ſi non Deum negaſſe, ſed hominem videretur .
Hos obtinuit Craton Epiſcopus Syrorum.

XXXIV.

Triceſimam qnartam hæreſem Melchiſedechia-
ni inveuerunt . Melchiſedech , ſacerdorem Dei
excelſi , non hominem fuiſſe , ſed virtutem Dei
eſſe arbirrantur , illum locum ſequentes Apoſto-
Heb. 7. 3. li ad Hebræos , quo ait , *ſine patre* , *ſine matre* ,
ſine genealogia . His occurrit Dionyſius Hieroſo-
lymorum Epiſcopus, dicens hunc & patrem ha-
buiſſe , & matrem , & hoc ideo dixiſſe Apoſto-
lum , quia & genealogia ipſius , & materna ,
paternave proſapia , non haberetur in eo ordi-
ne , in qno lex Hebræorum adſcripta eſt , cum
Deo utique placuerit generatio Hebræorum.

XXXV.

Triceſima quinta hæreſis ſnnt Bardeſanitæ , a
c qnodam Bardeſane perverſi . Qui [c] Bardeſan di-
citut perfectus ſniſſe catholicus, ſed poſtea in id
per Valentini diſcipulum incurriſſe , ut malam
diceree carnis humanæ creaturam , animæ bo-
nam . Hunc in Cappadocia damnavit Theocri-
tus Epiſcopus , docens Deum bonum utraque fe-
ciſſe , utraque copulaſſe , & carnis humanæ non
naturam , ſed prævaricationem eſſe culpandam.

XXXVI.

d Hæreſis triceſima & ſexta [d] Noerianorum
e eſt , qui dicunt [e] Chriſtum eundem ipſum eſſe
patrem & Spititum ſanctum . non per ſubſtan-
tiam , ſicnt nos , ſed per perſonam , ut putati-
ve dicatur Spiritus ſanctus, non veraciter . Hic
damnatus eſt a Tranquillo Epiſcopo Chalcedonio-
rum Syriæ. Oſtendit enim Patrem verum , Filium
verum , Spiritum ſanctum verum: unum quidem
Deum per unam ſubſtantiam, ſed tres per diſtin-
ctionem perſonas credi debere confirmans,

XXXVII.

In triceſimam & ſeptimam hæreſim Valeſii
incurrunt , qni infelices & ſeipſos caſtrant , &
hoſpites ſuos , Hoc modo dicunt illud impleri ,
Matt. 19. 12 *qui ſe caſtraverunt propter regnum calorum* .
Alia quoque hæretica docere dicantnr , & tur-
pia, ſed quæ illa ſint, nec ipſe Epiphanius com-
memorat , nec uſpiam potui reperire. Hi a Sy-
nodo ſunt damnati Achaiæ.

A XXXVIII.

Triceſima octava hæreſis eſt Catharorum, qui
ſeipſos iſto nomine quaſi propter munditiam ſn-
perbiſſime appellarunt . Secundas nnptias non ad-
mittunt . Pœnitentiam denegant , Novatnm ſe-
ctantes hæreticum: unde etiam Novatiani appel-
lantur . Contra hunc beatus Xyſtus Martyr &
Epiſcopus, & venerabilis Cyprianus Martyr Chri-
ſti , tnnc Carthaginienſis Pontifex , ſcripſit contta
Novatnm librum de lapſis, quod poſſint pet pœ-
nitentiam recuperare gratiam , quam labendo
perdiderant : qaod Novatns adſerebat fieri om-
nino non poſſe.

XXXIX.

Triceſima & nona hæteſis Angelicorum eſt .
B Hi Angelicos ſe vocari voluerunt . Dicnnt enim
Angelos debere adorari & excoli animo , & ip-
ſis preces effundi, ut ipſi quem ſciunt poſſe plus
a ſe , ipſi faciant votis hominum & petitioni-
bus ſubvenire . Hos Epiphanins jam omnino de-
feciſſe teſtatur victos a Theophilo Apameo Epi-
ſcopo.

XL.

Quadrageſimo loco apparuetunt Apoſtolici ,
qui ſe hoc nomine adroganter appellari volue-
runt , eo quod in ſuam communionem non te-
cipinnt utentes conjngibus , & res proprias poſ-
ſidentes , quales habet catholica , & monachos ,
& clericos plurimos . Ideo ergo iſti hæretici
C ſunt , quia ſe ab Eccleſia ſeparanter , nullam
ſpem eos putant habere qui utnntur his rebus ,
quibus ipſi carent. His in eo teſtimonio occur-
rir Eccleſia , in qao dicit Apoſtolus , Etiamſi 1. Cor. 13. 3.
corpus meum non ſolum abſtinentiis macerem ,
ſed etiam tradam eum igni ut ardeat , carita-
rem antem non habeam , nihil mihi prodeſt.

XLI.

In quadrageſimam & primam hæreſim Sabel-
liani a Sabellio ineurrernnt . ipſum ſibi Patrem,
Ipſum ſibi Filium , ipſum ſibi ſanctum Spiritum
confirentes . Hi ſunt qui & Praxeani dicuntur,
qni habuernnt inter initia Praxeam quendam
doctorem. Dicuntur & Hermogeniani, quia Her-
mogenem habuerant in Sabellii contnbernio. His
D occurrit Doſitheus Epiſcopus Seleuciæ , docens
eum totam Trinitatem negare , dum ſe æſtimae
unitatem defendere . Pater enim ingenitus , Fi-
lius genitus , Spiritus ſanctus procedens ex Pa-
tre , coæqualis per omnia Patri & Filio. Deitas
enim ſic recipit unitatem ſnbſtantiæ , ut diſtin-
ctionem perſonæ non perdat.

XLII.

Quadrageſimam & ſecundam hæreſim Origenia-
ni inchoaverunt , a quodam Origene , non illo
qui fere omnibus notus eſt, ſed alio Syro quo-
dam ſceleratiſſimo : de quo dicit Epiphanius ,
qnod tam turpia docuerit , ut nec debeant per
ſcriptnram od noſtros poſteros deſtinari.

XLIII.

E Quadrageſimam & tertiam hæreſim alii Ori-
geniani continuo ſubſecuti ſunt , ut dicit Epi-
phanius ; qui & mortuorum reſurrectionem ne-
gant: Chriſti autem creatnram eſſe ſanctum Spiri-
tum dicunt: paradiſum autem, & cælos, allegori-
ce dicta firmantes. Hi duo Origenes [f] prava quæ- f
que ſcripſerunt . Hæretici & perverſi doctores no-

a MS. Aug. *Theodotiani*.
b MS. Aug. *Theodotion*.
c MS. Aug. *Bardeſanes*.
d MS. Aug. *Anoetorum*.
e MS. Aug. *eundem eſſe Chriſtum & Spiritum ſanctum , non per ſubſtantiam*
f MS. Aug. *prava quæ ſcripta ſunt . Hæretici* .

ſtro Origeni catholico tractatori miſcuerunt ut adimpleretur quod dicitur a Domino in Evangeliis, *Nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? unde ergo* [a] *hæc zizania? Qui reſpondens ait, inimicus homo hæc fecit*. Ideo enim Origenem legentes invenimus catholicum, & contra hæreſes dimicantem & vincentem. Identidem legentes Origenem invenimus hæreticum & adverſa fidei adſtruentem. Litteræ verba tradunt & ſenſus. ſi poſſent & facies loquentium demonſtrare, errorem nullus poterat de perſona doctoris incurrere. Nam & illud cavendum eſt, quod Ampullianus quidam hæreſiarches Bithinius, qui docebat poſt Origenem Eccleſiam Dei. Hic incurrit talem hæreſem, ut diceret omnes criminoſos cum diabolo & dæmoniis eouſque in gehenna decoqui, uſquequo puri redditi poſſint inde mundi & immaculati egredi, ad hoc quod antea fuerant alieni a culpa ſuo iterum creatori reſtitui. Hic dum argueretur ab univerſali Eccleſia, cœpit proferre libros Origenis, quos ipſe vitiaverat, & dicere, Ecce quia Origenes ita ſenſit. & præcipue in quatuor periarchon libris. Sed qui ſani ſenſus eſt, & habet [b] ſplendidos oculos, ſic videt addita in Origenis opuſculis mala iſta atque cognoſcit, ſicut ſi in ſtragulo coccineo pannos albos, aut cujuſque alterius coloris cernat adſutos. Quod ita eſſe ſanctus Martyr Pamphilus docet, qui antequam ad martyrii coronam adtingeret, irreprehenſibiliter cathedram epiſcopatus obtinuit, & ſanam doctrinam Dei populis miniſtravit. Hic edidit apologeticum, & omnia quæ de Origene [c] catholici ignorantes mentiuntur, excluſit. oſtendens ea, quæ reprehenſibilia inveniuntur in ejus opuſculis, Origenis non eſſe, ſed eorum quos ipſe ſuperaverat: alia vero, quæ tota perverſa ſunt, aliorum duorum hæreticorum eſſe, qui Origenis nomen, non fidem, nec conſcientiam habuerunt.

Matt. 13. 27

XLIV.

Quadrageſima & quarta hæreſis, a Paulo Samoſateo inventa, Paulianum ſibi populum fecit, Chriſtum non ſemper fuiſſe, ſed a Maria cœpiſſe, nec amplius eum aliud quam hominem dicunt. Hæc hæreſis antea fuit Artemonis. quæ cum defeciſſet, ab iſto Paulo Samoſateo reſtaurata eſt. Item contra hunc ſuſcipiens Eccleſia, licet poſt multos annos, dum defeciſſet cum adſertoribus prava defenſio, a Photino noſtro Epiſcopo renovata iterum, Photinianum populum pullulavit. Sive ergo Artemonianos audias, ſive Paulianos, ſive Photinianos, unum ſcias: ſicut Donatiſtas, & Monteſes, & Parmenianos vocamus, Donatiſtas a Donato, Monteſes a montis latebra, Parmenianos a Parmeniano, qui per totam Africam libros contra nos conficientes, & novos pſalmos faciens circumibat, contra quem noſter ſcripſit Optatus. Sed redeamus ad [d] Paulianos. Omnibus notum eſt, nos hæreticos venientes non rebaptizare, ſed manum reconciliationis accedere, & ita divino populo tradere ſociandos. De Paulianis autem ſancta Synodus Nicæna hoc conſtituit, ut penſus baptizentur, & ita demum catholico populo ſocientur. Unde ego credo regulam eos baptiſmatis integram non tenere. & ideo hoc decretum a Chriſti Pontificibus conſtitutum.

XLV.

Quadrageſima & quinta hæreſis Photinianorum eſt a Photino, quem ſic dixi noſtrum Epiſcopum fuiſſe. ſicut fuit noſter Judas Scariotes Apoſtolus. Hic ſuum populum fecit. Hominem quidem purum fuiſſe Chriſtum docebat, & a Maria cœpiſſe cum Paulo Samoſateo ſentiebat: ſed Spiritum ſanctum ſemper fuiſſe memorabat. hoc ſolum quadrageſimæ quartæ hæreſi diſſimilis, quod populum a ſe perverſum ſuo nomine nuncupavit.

XLVI.

Quadrageſima & ſexta hæreſis a Mane inchoata Manichæorum contubernium fecit. Hic Manes, cum eſſet civis Perſa, & in Perſide docens ſe Apoſtolum Dei diceret, etiam ad Græciam devolutus eſt. Quem Græci diſcipuli ejus, devitantes nomen inſaniæ, Manichæum vocari decreverunt, id eſt quaſi manna fundentem. Iſte dum principia inter ſe diverſa & adverſa, eademque æterna & coæterna, hoc eſt ſemper fuiſſe compoſuit: duaſque naturas atque ſubſtantias, boni ſcilicet & mali, ſequens alios antiquos hæreticos, opinatus eſt. Quorum inter ſe pugnam & commixtionem, & boni a malo purgationem, & boni quod purgari non potuit cum malo in æternam damnationem, ſecundum ſua dogmata adſeverantes, multa fabulantur, quæ cuncta intexere nimis longum eſt. Dicunt animas bonas, & ejuſdem cujus eſt Deus eſſe naturæ. Proinde mundum a natura boni, hoc eſt a natura Dei factum confitentur quidem, ſed de commixtione boni & mali, quæ facta eſt quando inter ſe utraque natura pugnavit. Ipſam vero boni a malo purgationem ac liberationem, non ſolum per totum mundum, & de omnibus ejus elementis, virtutem Dei facere dicunt: verum etiam Electos ſuos per alimenta quæ ſumunt. Et eis quippe alimentis, ſicut univerſo mundo, Dei ſubſtantiam perhibent eſſe commixtam. quam purgari putant in Electis ſuis eo genere vitæ quo vivunt Electi Manichæorum, velut ſanctius & excellentius Auditoribus ſuis. Nam his duabus profeſſionibus, hoc eſt Electorum & Auditorum, Eccleſiam ſuam conſtare voluerunt. In ceteris autem hominibus, etiam in ipſis Auditoribus ſuis, hanc partem bonæ divinæque ſubſtantiæ, quæ [e] mixta & colligata in eſcis & potibus detinetur, maximeque in eis qui generant filios, arctius & inquinatius colligari putant. Quicquid vero undique purgatur luminis, per quaſdam naves, quas eſſe Lunam & Solem volunt, regno Dei tanquam propriis ſedibus reddi. Quas naves de ſubſtantia Dei pura perhibent fabricatas. lucemque iſtam corpoream, animantium mortalium oculis adjacentem, Dei dicunt eſſe naturam. Quinque enim elementa, quæ genuerunt principes proprios, genti tribuunt tenebrarum: eaque elementa his nominibus nuncupant, fumum, tenebras, ignem, aquam, ventum. In fumo nata animalia bipedia, unde homines ducere originem cenſent, in tenebris repentia, in igni quadrupedia, in aquis natatilia, in vento volatilia. His quinque elementis malis debellandis alia quinque elementa de regno & ſubſtantia Dei miſſa eſſe dicunt, & in illa pugna fuiſſe

a MS. Aug. *habet hæc zizania?*
b MS. Aug. *mentis ſplendidos oculos*.
c MS. Aug. *catholici ignorantes*.
d MS. Aug. *Paulinianos*. Sed rectius utique, a Paulo ſcilicet Samoſateno, *Paulianos*, ut & Auguſtinus lib. de hæreſibus ad Quodvultdeum; ex quo libro hanc ſuarum hæreſeon enarrationem prope ad verbum exſcripſit Auctor *Prædeſtinati*.
e MS. Aug. *maxime colligata*.

permixta, fumo aerem, tenebris lucem, igni malo ignem bonum, aquæ malæ aquam bonam, vento malo ventum bonum. Naves autem illas, id eſt duo cæli luminaria, ita diſtinguunt, ut lunam dicant factam ex bona aqua, ſolem vero ex bono igni. Eſſe autem in eis navibus ſanctas virtutes, quæ ſe in maſculos transfigurat, ut iniciant feminas gentis adverſæ: & per hanc inlecebram commota eorum concupiſcentia, fugiat de illis lumen quod membris ſuis permixtum tenebant, & purgandum ſuſcipiatur ab angelis lucis, purgatumque in illis navibus imponatur ad regna propria reportandum. Qua occaſione coguntur Electi eorum velut Euchariſtiam conſperſam cum ſemine humano ſumere, ut etiam inde, ſicut de aliis cibis quos accipiunt, ſubſtantia illa divina purgetur. Sed hoc ſe dum facere negant, detecti ſunt. Nam & apud Eccleſiam Carthaginienſem ita ſunt manifeſtati. Denique in conventu Epiſcoporum, coram omni populo, confeſſa eſt puella, nondum annorum duodecim, iſtam nefariam turpitudinem, & multas prodidit, ſeipſam adſerens ob hoc [a] ſceleſtum ſacramentum eorum vim eſſe perpeſſam. Cui cum primo non crederetur, uni puellæ & ſoli, plurimas nominavit hujus facinoris conſcias. quas ſolatio Urſi Tribuni, qui tunc domui regiæ præfuit, de diverſis domibus, ubi latebra fovebantur, ejectas a clericis ad Eccleſiam Reſtitutam adductas, id ipſum propter hoc ipſum paſſas, vix & compulſas conſtat eſſe confeſſas. Tunc totum illud turpiſſimum ſcelus, ubi ad excipiendum & commiſcendum concumbentium ſemen farina ſubſternitur, profertur in medium, & quod cum infinito rubore dicitur & auditur, recenti tempore nonnulli eorum ad Eccleſiam adducti ſunt, ſicut geſta Epiſcopalia ibidem confecta teſtantur. Tria ergo genera eorum ſunt, Cathariſtæ, [b] Macharii, & Manichæi, Omnes tamen has tres formas ab uno magiſtro, ipſo ſcelerato Mane, conſtat eſſe conſcriptas. Omnes denique Manichæum legunt, & omnes libri ejus ſunt eis ſine dubitatione communes. In quibus libris agitur, ut per concupiſcentiam diſſolvatur utriuſque ſexus princeps tenebrarum, & fugiat ab eis liberata divina ſubſtantia, quam in hominis ſemine teneri exiſtimant inquinatam. unde etiam Cathariſtæ appellantur, quaſi purgatores. Qui cum carnes non comedant, tam polluti ſunt, ut cum omnibus ſuis etiam humanum ſemen adſumant, cum nec ova ipſa accipiant, aiunt enim, & ipſa dum franguntur expirant. Sed nec alimonia lactis utuntur. non quia putent divinæ ſubſtantiæ nihil ibi eſſe permixtum: ſed quia ſibi error ipſe non conſtat. Nam & vinum non bibunt, dicentes fel eſſe principis tenebrarum: & tamen uvas comedunt, cum de muſto nec digitum intinctum adſumant. Animas Auditorum ſuorum in Electos revolvi arbitrantur. ceteras autem animas, quæ eorum non ſunt Auditorum, in pecora redire adſerunt, & in omnia quæ radicibus fixa ſunt, atque aluntur in terra. Herbas enim, & arbores, ita in eis vitam eſſe putant, ut ſentire ea cum læduntur æſtiment, & dolere. Unde & agriculturam, quæ omnium artium eſt innocentior, tanquam plurimorum homicidiorum ream, dementes accuſant, & præcipue cum agrum ab ſpinis viderint repurgari.

A ſuiſque Auditoribus ideo arbitrantur ignoſci, quia præbent inde alimenta Electis ſuis: ut divina illa ſubſtantia, in eorum ventre purgata, impetret eis veniam, quorum traditur oblatione purganda. Itaque ipſi Electi, nihil in agris operantes, nec poma carpentes, nec folia ulla vellentes, expectant hæc afferri uſibus ſuis ab Auditoribus ſuis, viventes tot & tantis ſecundum ſuam vanitatem homicidiis alienis. Monent etiam eoſdem Auditores ſuos, ut ſi veſcuntur carnibus, animalia non occidant, ne offendant principes tenebrarum in cæleſtibus conligatos, a quibus omnem carnem dicunt originem ducere. B Et ſic [c] utuntur conjugibus, ut conceptum generationemque devitent: ne divina ſubſtantia, quæ in eos per alimenta ingreditur, vinculis carneis ligetur [d] in prole. Sic quippe in omnem carnem, id eſt per eſcas & potus, venire animas credunt. Unde & nuptias ſine dubitatione condemnant, & quantum in ipſis eſt prohibent, quando generare prohibent, propter quod ſunt copulanda conjugia. Adam & Evam ex principibus fumi adſerunt natos: quorum pater ajunt nomine Saclas. quem ſociorum ſuorum fœtus omnium adſerunt devoraſſe, & quicquid inde commixtum divinæ ſubſtantiæ ceperat, cum C uxore concumbens in carne prolis, tanquam tenaciſſimo vinculo, conligaſſe. Chriſtum autem fuiſſe adfirmant quem dicit noſtra ſcriptura ſerpentem. a quo inluminatos adſerunt eorum adſpectus, ut bonum malumque dinoſcerent. eumque Chriſtum noviſſimis temporibus veniſſe, ad animas non ad corpora liberanda. Nec fuiſſe in carne vera, ſed ſimulatam ſpeciem carnis ludificandis humanis ſenſibus præbuiſſe: ubi non ſolum mortem, verum etiam reſurrectionem ſimiliter mentiretur. Deum, qui legem per Moyſem dedit, & in Hebræis prophetis locutus eſt, non eſſe Deum verum, ſed unum ex principi- D bus tenebrarum adfirmant. Ipſiuſque teſtamenti novi ſcripturas tanquam falſatas ita legunt, ut quod volunt inde accipiant, quod nolunt rejiciant: eiſque tanquam totum verum habentes nonnullas apochriphas anteponunt. Promiſſionem Domini noſtri Jeſu Chriſti de Paraclito, in ſuo hæreſiarche Manichæo dicunt eſſe completam. Unde ſe ipſe in ſuis litteris Jeſu Chriſti Apoſtolum dicit, eo quod Jeſus Chriſtus ſe eum miſſurum eſſe promiſſerit: & ideo ejus Apoſtolus, quia in eo miſſus ſit Spiritus ſanctus. Propter quod etiam ipſe Manichæus duodecim diſcipulos habuit, inſtar Apoſtolici numeri. quem numerum Manichæi hodieque cuſtodiunt. E Nam & ex Electis ſuis habent duodecim quos appellant Magiſtros, & tertium decimum principem ipſorum. Epiſcopos autem LXXII. qui ordinantur a Magiſtris, & presbyteros, qui ordinantur ab Epiſcopis, numeri indefiniti. Habent etiam Epiſcopi diaconos. Jam ceteri tantummodo Electi vocantur. Sed mittuntur etiam ipſi, qui videntur idonei, ad hunc errorem, vel ubi eſt augmentandum, vel ubi non eſt ſeminandum. Baptiſmum in aqua nihil cuiquam perhibent ſalutis adferre; nec quemquam eorum quos decipiunt baptizandos putant. Orationes faciunt ad Solem per diem, quaqua verſum circuit: ad Lunam per noctem ſi apparet, ſi autem non apparet, ad Aquiloniam partem, qua ſol cum occiderit ad Orientem revertitur. Stant oran-

a M S. Aug. *ſceleſto ſacramento*.
b M S. Aug. *Mattari*. Sic & Auguſtinus. Codices autem M S S. *Mattari* & *Mattarii*.

c M S. Aug. *& ſic utantur*.
d M S. Aug. *in prolem*.

tes. Peccatoram autem originem non libero arbitrio voluntatis, ſed ſubſtantiæ sribuunt gentis adverſæ, quam dogmatizant eſſe hominibus mixtam. Omnem vero carnem nou divinitatis, ſed malæ meatis adſerunt eſſe opificium, quæ contrario Deo coæterna eſt. Carnalem concupiſcentiam, qua caro concupiſcit adverſas ſpiritum, ſabſtantiam volunt eſſe contrariam, ſic nobis adhærentem, ut quando liberamur atque purgamur, iterum reparetur, & in ſua natura etiam ipſa immortaliter vivat. Io uno homine duas dicuot animas eſſe, & duaa mentes, eaſque per naturam contrarias, bonas & malas: eaſque dicunt inter ſe habere conflictum. Finito autem iſto fæculo, poſt conflagrationem mundi, iſtam ſubſtantiam mali in globo quodam dicunt tanquam in carcere eſſe victuram. Cui globo adfirmant acceſſurum, & ſemper adheſurum, & quaſi coopertorium atque tectorium, ex animabus oatura quidem bonis, ſed tamen quæ non potuerint a naturæ malæ contagiooe mundari.

XLVII.

Quadragefimus ſeptimus hæreticus Hieracha Hieracitas inſtituit. Hi reſurrectionem carnis ne-
a gant. [a] Monachos tantum & monachas, & eos qui conjugiu non habent, in communionem recipiunt: Ad regnum cælorum non pertinere parvulos dicunt, quiu non ſuot eis merita uſiu certaminis quo vitia ſuperantur. Contra hunc ſuſcepit ſanctus Aphrodiſius Helleſponti Epiſcopus, adſerens reſurrectionem carnia & novo & veteri Teſtamento eſſe firmatam. Infantes autem jam homines eſſe: & ſicut ſi quis eos occidat homicidæ ſuſciple crimen, ſic qui eos baptiſmate conſecraverit, mercedem ſibi de hominis ſalute adquirit. Communionem nulli negandam, niſi his qui prætermiſſis conjugibus proprils alienas requirunt.

XLVIII.

Quadragefima octava hæreſis eſt Meletianosum, a Meletio quodam. Nolentes orare cum his qui io perſecutione ceciderant, ſchiſma fecerunt. Quibus reſtitit ſanctus Baſilius Epiſcopus Cappadociæ, dicens majorem ſpel & fidei caritatem, quæ omnia tolerat, & manum lapſis magis porrigendam. Hortatur etiam deſperantes recuperatione provocandos ut redeant: ſi quidem etiam angelis in cælo gaudium faciat unus pœnitens, quam nonaginta novem qui non peccaverunt.

XLIX.

Quadrageſimus & noous hæreſiarches Arrius ortus eſt. Hic populos Arrianos inſtituit. qui Patrem & Filium & Spiritum ſanctum nolunt eſſe unius ejuſdemque ſubſtantiæ, ſed eſſe Filium creaturam, Spiritum vero ſanctum creaturam creaturæ, hoc eſt ab ipſo Filio creatum volunt. In eo antem quod Chriſtum ſine anima carnem ſuſcepiſſe arbitratur, Epiphanius prodidit. Et ideo Patrem majorem Filii ſic dicit, quaſi creatorem: & Filium majorem Spiritu ſancto, quaſi creatorem ejus. Noſtros, id eſt catholicos, ad ſe venientes rebaptizant. utrum hoc etiam aliis, id eſt non catholicis, faciant, nuſquam legitur. Primus contra hos ſuſcepit ſanctus Heſiodus Epiſcopus Corinthiorum, vir qui etiam mortuos ſuſcitaſſe adſeritur. Unde factum eſt, nt plus ſanctitatem quam diſputationem adtendentes homints Arrium execraientur. Siquidem ejus orationibus adſeritur ipſe Arrins in ſeceſſum ſedens univerſa ſimul interanea cum ſtercoribus profudiſſe. Jam contra ſectam ejus tam Orientales quam etiam Occidentales Epiſcopi ſcripſeruns. Quibus cum per ſingula capitu dogmatum ſuorum adſeruut blaſphemantem.

L.

Quinquageſimos [b] Audianos memorat Epipha- b
nius, oon quidem hæreticos, ſed ſchiſmaticos. quos alii Anthropomorphitas vocant, quoniam Deum ſibi fingunt, cogitatione carnali, in ſimilitudine imaginis corruptibilis hominis, dicen-
tes, *Ocali Domini ſuper juſtas.* *cælas apera di-* Pſal. 33. 16.
gitorum Dei. &, *Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam* Pſal. 8. 4.
ſaam. &, *Deus ſtetit in Synagoga Deorum.* & Pſal. 46. 9.
cetera. quæ poſſunt de viſibili cogitari. Quia Pſal. 81. 1.
ergo in nullo alio errant, mitius [c] eos agens c
Epiphanius, noluit hæreticos oominare, dans veniam ruſticitati. Quod autem nobis non communicaut, divitias habere noſtros Epiſcopos clamant, quas Chriſtus etiam laicos contemnere jubet. Paſcha cum Judæis celebrant. Egit contra hos Zenon Syrorum Epiſcopus.

LI.

Quinquageſima prima hæreſis Ennomianorum, ab Eunomio. Hi ſerpentis antiqui ſpiritu pleni, non ſolum minorem Filium, ſed nec ſimilis eſſentiæ eſſe Filium adſeverant. Egit contra hos Ammonius presbyter.

LII.

Quinquageſima ſecunda hæreſis Macedonianorum, a Macedonio. Hos Pneumatomachos appellant per Orientem noſtri, eo quod de Spiritu ſancto litigent. Nam de Patre & Filio recte ſentiunt: Spiritum vero ſanctum nolunt credere Deum, creaturam eum dicentes. Philaſter ſcribit Macedonium Spiritum ſanctum deitatem Patris & Filii dicere. quo dicto videtur
proprietatem ſuam ſancto Spiritui denegare. [d] d

LIII.

Quinquageſima tertia hæreſis Aerianorum, ad Aerio quodam. qui cum eſſet presbyter, doluiſſe fertur quod non eſſet Epiſcopus ordinatus. Cœpit docere, non debere pro dormientibus offerri. nec ſtatutu celebranda eſſe jejunia: ſed cum quiſque voluerit jejunandum, ne videatur eſſe ſub lege. Presbyterum ab Epiſcopo nulla differentia debere diſcerni: & non admitti ad communionem ſuam, niſi u conjugio abſtinentes.

LIV.

Quinquageſima & quarta hæreſis Aetiana, ab Aetio vocata. Hi cum Ennomio diſſimilem per
omnia Patri Filium [e] confitentur: & dicunt, e
quicumque noſtræ fidei conſentiunt, ſciant ſibi [f] nulla obeſſe peccata, quæcumque ab eis fuerint perpetrata. Contra hos Synodus XX. Epiſcoporum egit in Achaia.

LV.

Quinquageſima & quinta hæreſis Apollinariſtarum eſt, ab Apollinare inchoata. Negant hominem perfectum in Chriſto, ſed adſumptionem carnis ita factam, ut intus in homine pro anima divinitas eſſet. Carnem autem & Verbum unius ejuſdemque voluit docere ſubſtantiæ. Con-
tenſioſiſſime adſerentes *Verbam cara factum eſt*, Joan. 1. 14.
volunt docere aliquid de Verbo in carnem con-

a M S. Aug. *Monachos autem tantum*.
b M S. Aug. *Valdianos* Auguſt. *Vadianos*.
c M S. Aug. *In eos agens*.
d M S. Aug. addit. *Egit contra eos Synodus Nicæna*.
e M S. Aug. *Confitentes dicunt*.
f M S. Aug. *Nulla poſſe obeſſe*.

A versum. Inſuper etiam de Mariæ caroe nihil eſſe ſuſceptum in incarnatione Domioi noſtri Jeſu Chriſti confirmaot. Egit contra hunc Synodus in Antiochia.

LVI.

a In quinquageſima ſexta hæreſi [a] Antidicomaritæ appellati ſunt hæretici, qui Mariæ virginitati uſque adeo contradicunt, ut adfirment eam poſt Chriſtom natum viro fuiſſe commixtam. Egit contra hos Theodotus Cyprius Epiſcopus.

LVII.

Quinquageſimam & ſeptimam hæreſem Meſſalianorum invenimus. quod nomen ex lingua Syra eſt, Græce autem dicuntur Euchitæ, ab orando ſic appellati. Non pſallunt, jugiter orant.
B Sed quia hoc ſolum faciuot, non habentes caritatem, oec alloquii, nec humanitatis, inter hæreticos ſuot a ſancta Synodo confutati. Condemnant etiam eos Monachos, qui aliud, præter legendi orandique opera, aliquid fuerint operati, vel artis, vel agriculturæ. Uſque ad iſtos Epiphanius pervenit, & ſiluit. Credo eum uſque ad id temporis vixiſſe. Præterita enim & præſentia indicare humana curioſiras poteſt: Deus autem ſolus poteſt futura prædicere. Verum quia Philaſter in ſuis & ipſe libris, quibus diverſorum retexit hiſtorias, etiam hæreſes quæ ortæ fuerint ceteris quibuſque temporibus, ex ejus nunc libris diſcerpendo ſolas hæreſes in medium exhibemus. Egit contra hos Ephrem presbyter Syrorum.

C LVIII.

Quinquageſimam & octavam hæreſem Metangiſmonitæ inchoaverunt. Ἀγγεῖον Græco ſermone vas dicitur. μεταγγισμὸς autem vas intra vas advertitur. Ex iſto ergo articulo hoc ſibi oomen adſumunt, dicentes, ſic eſt Filius in Patre, quomodo vas minus intra vas majus. Quos ideo repudiat Eccleſia: quia de incorporeo carnaliter ſentiunt,
b & de iocomprehenſibili [b] loiatis agunt, & de æqualitate divinitatis gradus ſtatuunt. Egit cootra hos Diodorus Epiſcopus Nicomediæ.

LIX.

In quinquageſima & nona hæreſi Seleuciani ſunt, orti a Seleuco. qui elementorum
D materiam, de qua factus eſt mundus, noo a Deo factam dicunt, ſed Deo coæternam. nec animam Deo tribuunt creatori, ſed creatores eſſe animarum Angelos volunt de igni & de ſpiritu. Malum autem adſerunt eſſe aliquando a Deo, aliquando a materia. Negant Salvatorem in carne ſedere ad dexteram Patris: ſed ea ſe exuiſſe perhibent, eamque in ſole poſuiſſe, accipientes
Pſal. 18. 6. occaſionem de pſalmo, ubi legitur, *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*. Negant viſibilem paradiſum, baptiſmum in aqua non accipiunt, reſurrectionem oon credunt futuram, ſed cotidie adſerunt in generatione filiorum. Hos non admittit diſciplina fidei noſtræ nobiſcum diſceptationem
E adſumere: ſed pro definitionibus ſuis eos præcepit anathemati mancipari.

LX.

Sexageſimam hæreſim Proclinianiſtæ a Proclino fecerunt. Dicunt iſti, Dei Filium ſic paruiſſe io terris, ſicut Raphaelem angelum, aut Gabrielem, non carne adſumpta, ſed viſa. Sic ſe miſcent populo Dei, ut non intelligantur. Denique quia nullum alium errorem patiuntur, communicant nobiſcum: & hoc eſt quod pejus eſt, quia quoſcumque ſimplices invenerint, ita eos faciuot ſentire & credere. Hoc ſcelus valde inimicum ſalutis noſtræ ita adſtruunt, Ergo Deus illas ſordes habuit ſuſtioere, quas naturalis conceptio partus & parientis infligit? habuitque Dei filius habere alvum degeſta ſua abluentem, humorem de naribus, ſalivam ex ore, ſordem in aure, in ventre ſtercora, putorem in exalatione? & his ſimilia, quæ inſania mentis excogitat. His Tertullianus vehementer occurrit, oſtendens Dei Filium impaſſibilem eſſe, & iſta divinitati non injuriam ſed laudem adferre. Sicut rex, qui volens anulum aureom cum gemma de cloaca levare, induit ſe ſervilem tunicam, & ſic deſcendit ad cloacam, ut ſtercoreas injurias tunica illa ſuſcipiat, & mittens manum, & anulum aureum cum gemma eripiens, aqua abluit, & digito ſuo regali ioduit, poſteaquam inde aſcenderit. Ita proculdubio Dei Filius, formam ſervi ſuſcipiens, venit non ſolum ad inferos cælorum, ubi nos ſumus qui videmur vivere in mundo, ſed etiam ad inferos inferiores, qui tanto a nobis ſunt profundius, quanto nos ſumus cælo. & ut inde humaoum genus eriperet, cunctarom ſordium, non ſuarum, ſed noſtrarum, eſt ſqualorem perpeſſus. Pro viventibus ſic vixit, ſicut nos qui vivimus, oihil aliud diſtans, oiſi hoc, quod immaculatam vitam exercuit, habens intra ſe Deum. pro mortuis ſic mortuus, nihil diſtans niſi hoc, quod tertia die reſurrexit a mortuis. & quod propterea ſic deſcendit, ut ſanctos inde erueret, & mortis principem religaret. Quod autem anulum aureum cum gemma poſuit, hoc io ſequenti lectione edocuit, quod anulum corpus poſuerit, gemmam vero incluſam eſſe animam declaravit. Hunc ergo anulum de ſtercoribus antiquis, & de cloaca hujus mundi, Chriſtus elevans, ac baptiſmatis unda perfundens, ab omni ſqualore abluens, in ſuis fecit ſanctis manibus radiare. Si quidem ita legitur,
Juſtorum autem animæ in manu Dei ſunt. & ite- Sap. 3. 1.
rum, *Pone me ſicut anulum in manu tua*. &, Pſal. 30. 6.
In manus tuas commendo ſpiritum meum. & infinita ſunt his ſimilia in ſacris apicibus, quæ nos cauſa brevitatis omittentes, ad ſexageſimam & primam hæreſem accedamus.

LXI.

Sexageſimam & primam hæreſim Patriciani fecerunt, a Patricio ſumentes exordium. Hi ſubſtantiam carnis humanæ non a Deo, ſed a diabolo conditam dicuot: eamque ſic deteſtantur, ut hunc dicant eſſe perfectum, qui ſe potuerit conſtanter occidere. Ex his ſunt aliquanti, qui etiam rogaot eos quos invenerint ignotos, ut ab eis occidantur. Hæc inſania in partibus Numidiæ ſuperioris & Mauritaniæ cœpit olim. Hos miſeri Donatiſtæ poſtea ſecuti, cœperunt ſe montis præcipitio quaſi futuri martyres tradere: ut qui vitam æternam catholicæ fidei derelinquunt, viothanati æternam mortem inveniant. Contra hos Optatus legitur egiſſe.

LXII.

Sexageſima ſecunda hæreſis Aſcitarum eſt; Aſcitæ ergo ab utre appellantur. Ἀσκὸς enim Græce uter dicitur. Iſti cum in Trinitate nihil mali habeant, utrem tamen ingentem juxta altare ponunt, eumque vacuum inflant, & linteaminibus velant & adorant, quia confectum cruoris Domini ibi adiciont, illud dicentes evangelicum, *Vinum novum in utres novos adiciunt, & utraque conſervantur*. Matt. 9. 17.

---

a Auguſtinus, *Antidicomarianitæ*.

b MS. Aug. *Limitate*.

LXIII.

Sexageſima tertia hæreſis eſt Paſſalorynchitæ. Omnes, quando ad Eccleſiam ſuam conveniunt, tanto ſilentio ſtudent, ut & naribus & labiis ſuis digitum adponant, ne vel ipſam taciturnitatem flatibus lædant. Cur autem per palum digitum ſignificare maluerint, a quibus hoc nomen compoſitum eſt, neſcio, cum Græce πάσσαλος palus dicatur, & digitus δάκτυλος, & ῥύγχος naſus. Melius autem mihi videtur, ſi Dactylorynchitæ vocitentur. Invenit ſibi diabolus in lege Dei quos faceret Pythagoras, illud obſervantes
1.Cor.14.15 Apoſtoli, *Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſalmum dicam ſpiritu, pſalmum dicam & mente*. Docent ergo homines foras Eccleſiam, quid dicant in cordibus ſuis intra Eccleſiam poſiti.
Rom.10.10. Quaſi non idem Apoſtolus dixerit, *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Vanum dico ego eum laborem arripere, qui dignatur talibus reſpondendo tempus conſumere, juſtumque judico, ut tacentes tacendo vincamus.

LXIV.

Sexageſima quarta hæreſis Aquariorum. qui ex hoc appellati ſunt Aquarii, quod aquam offerunt in poculo ſacramenti. Dicunt enim vinum ebrietatis eſſe rem, per quam homicidia, & fornicationes, & cetera ſcelera perpetrantur. cum conſtet omnia excedentia modum crimen facere, & vitium procreare. Non ergo vini hauſto, ſed nimietate, crimina committuntur. Quid eſt enim, quod nimis ſumptum non culpam incurrat? Bibatur nimis aqua, videamus ſi non lædat. comedatur nimis panis, videamus ſi non crapulam faciat. Optimum ergo in rebus omnibus modum tenentes, etiam hos anathematizamus, cur cruorem Chriſti a fonte ſeparantes, præjudicio fornicatorum & homicidarum, regulam a Chriſto fundatam audacter [a] infringant.

L X V.

Sexageſima quinta hæreſis [b] Coluthianorum a quodam Colutho emerſit. Hi dicunt Deum creaſſe mala & bona; ſecundum litteram ſentientes
Eſi. 45. 7. quod dicitur, *Ego Deus creans mala, & faciens bona*. Cum Deus hoc per prophetam promiſerit, quod faceret eos ſine gladio hoſtium vivere, & faceret terram dare germen ſuum, abundantiamque omnium frugum, ſi ejus mandata ſervaſſent: ſi vero prævaricatores eſſent, gladium & famem paterentur. & his dictis adjunxerit, *Ego Deum creans mala, & faciens bona*. illi hoc ad ſubſtantiam a ſpecie transferentes, malorum Deum adſerunt creatorem. Cum creatura nulla ſit mala, poſſunt, ut video, Deum blaſphemare per-
Levit. 36. verſum, quia dicit ad populum, *Si ambulaveritis recti, & ego vobiſcum ambulabo rectus: ſi autem ambulaveritis perverſi, Ut ego incedam vobiſcum perverſus*.

L X V I.

Sexageſima ſexta hæreſis Florianorum, a Floriano. qui dicit malas animas, & bonas a Deo creari. Ideo, inquit, qui malitioſi ſunt, mali ſunt & non mutantur, & boni ſimpliciter viventes non in audaciam iniquorum hominum protrahuntur, Quod dictum a Theodoro breviter vincitur ita. Judas bonus fuit, & factus eſt traditor. Ipſo tempore quo meretrix peſſima lacrymis rigabat pedes ejus, miſericordiam quærens, ſi animam malam habuit mulier, quare in meretricio crimine non eo tempore perduravit? Conſtat ergo animas bonas a Deo conditas. quibus per naturam hoc ineſſe creator indulſit, ut cum ſint bonæ, non ſolum actu ſuo meliorentur, ſed etiam in ipſa poſſint malignitate converti, dum illud diligentia invenit, hoc incurrit negligentia.

L X V I I.

Sexageſima & ſeptima hæreſis eſt Satannianorum, a Satannio. Hi dicunt, poſt reſurrectionem mortuorum, in eodem ſtatu, in quo nunc ſumus, non eſſe manſuros: neque ita eſſe mutandos, ut ſit cælum novum & terra nova, ſicut ſancta ſcriptura promittit. Contra hos utriuſque Teſtamenti ſcripta luctantur.

LXVIII.

Sexageſima & octava hæreſis eſt Gymnopodarum. Hi nudis pedibus ſemper ambulant, eo quod dixerit Dominus ad Moyſem, *Solve cal-* Exod. 3. 5.
ceamentum de pedibus tuis. & quod ſanctus E- Eſa. 20. 3.
ſaias legitur nudis pedibus ambulaſſe. Ideo hi ſchiſma faciunt, quoniam calceatos condemnant.

LXIX.

In ſexageſimam & nonam hæreſem Donatiſtæ a Donato exorti ſunt. qui propter ordinatum contra ſuam voluntatem Cæcilianum, Eccleſiæ Carthaginienſis Epiſcopum, ſchiſma fecerunt, objicientes ei crimina non probata, & maxime quod a traditoribus divinarum ſcripturarum fuerit ordinatus. At ubi hinc mentiri convicti ſunt, ſchiſma in hæreſim converterunt. Quaſi etiamſi vera fuiſſent crimina in Cæciliano, ſtatum ſuum de toto orbe terrarum Eccleſia amittere potuiſſet propter unius hominis culpam, ſeu veram, ſed quod magis apparuit judicibus, falſam: & in parte Africana ſolus Donatus potuerit ſtatum Eccleſiæ conſervare, de toto autem orbe terrarum ſit deletus ſanctorum Apoſtolorum labor, & paſſio Martyrum. Immo ipſe Salvatoris noſtri cruor ad conſervandum cœtum catholicæ fidei defecit, quem ſolus Donatus cum aliquantis aſellionibus [c] Byzacenis obtinuit. Et ideo auſi ſunt rebaptizare catholicos. In quo opere & præſumptores ſe & damnabiles comprobarunt, cum Eccleſiæ univerſali ſciant placuiſſe, nec in ipſis hæreticis baptiſmatis violare virtutem. Hujus hæreſis principem legimus Donatum. qui de Numidia veniens Carthaginem, & contra Cæcilianum Chriſti dividens plebem, adjungens ſibi ejuſdem factionis Epiſcopus, [d] Majorinum nomine in ſua parte apud Carthaginem ordinavit Epiſcopum. Cui Majorino Donatus alius in eadem diviſione ſucceſſit. qui eloquentia ſua ſic confirmavit hanc hæreſim, ut multi exiſtiment de ipſo potius Donatiſtas initium hæreſeos adſumpſiſſe. Extant hodie ſcripta ejus, ubi [e] probatur in Trinitate contra fidem catholicam ſuſcepiſſe. Et quamvis unius ſubſtantiæ dicat in Trinitate Deum Patrem, tamen majorem Filio, Filium majorem Spiritu ſancto confirmare tentavit. Sed in hunc errorem ideo nullus de populo ejus attendit, quia alia erat intentio inter partes. Hi hæretici in partibus Italiæ Monteſes appellantur, in interiore Africa Parmeniani, in Carthaginienſi Donatiſtæ. In utriuſque Numidiæ par-

a M S. Aug. *Infringunt*.

* b Sic & Auguſtinus. Codex autem Augienſis *Colutanorum*: & *Colutano* pro *Colutho*.

* c Quod Byzaceni ararent aſino. Teſtis Plinius lib. 17. cap. 3.

* d Apud Auguſtinum quoque *Majorinus* nominatur, in codice autem Augienſi *Majurinus*.

e M S. Aug. *probatur integritatem* (Id eſt fortaſſe, defenſionem) *ejus contra*, &c.

tibus

tibus habent veluti Munachos, quos Circumcelliones vocamus, agreſtes & audaciſſimos dæmonum famulos: qui non ſolum in alios acriter ſæviunt, verum etiam ſibi ipſis miſeri omninu non pareunt. Nam per mortes varias, maximeque præcipitiorum, & aquarum, & ignium, ſeſe interficere conſuerunt. & ad hunc exitum ex utroque ſexu quantos putuerint ſeducunt. Aliquando etiam quos invenerint rogant, ut ab eis occidantur, mortem niſi fecerint cominantes. Quod verum eſt, multis Donatiſtarum diſplicent tales: ſed hoc verbo, non opere. Nam ſi vere diſplicerent, utique talibus non communicarent, qui per totum orbem Eccleſiis unius Cæciliani crimen impingunt. Nam & inter ſe frequenter habuere diſcidia, denique apud Carthaginem, temporibus Heracliani Comitis, cum Maximianus contra Primianum, ab ejuſdem erſoris centum ferme Epiſcopis ordinatus, a reliquis trecentis decem Epiſcopis, qui ordinationi ejus crimina impingebant, fuiſſet damnatus, docuit populum qui eum ſequebatur, etiam extra Eccleſiam dari poſſe baptiſmum Chriſti. Denique, quicumque aut a Primiano ad Maximianum abiit, aut a Maximiano ad Primianum, non eſt iterum baptizatus ab eo qui contra voluntatem eorum ordinatus eſt. comprobantur ab eo quem utique damnaverunt. non abiciunt, non senuunt, non mutant baptiſmatis ſacramentum: & ſeu a Primiano, ſive a Maximiano quis aut baptizetur, aut clericus ordinetur, quaſi ab uno ſactum ſit, non a duobus contrariis, in ea dignitate, qua ab uno venerit quis ad alterum, perſeverat. non mutatur baptiſma, nec dignitas tollitur. quia non de baptiſmatis altercatione, ſed de ordinationis contentione ſacta diviſio comprobatur. De Cæciliani enim ordinatione diſſentira cœperunt, non de baptiſmatis aut fidei tranſgreſſione ſeſe ab Eccleſia abſciderunt.

LXX.

Septuageſimam hæreſim Priſcilianorum apud Hiſpanos Priſcillianus legitur inchoaſſe. Hi animas divinæ naturæ adfirmant. Quas ad agonem quendam ſpontaneum in terris exercendum, per ſeptem cælos, & per quoſdam gradatim dicunt deſcendere principatus, & in malignum principem incurrere, a quo iſtum mundum factum volunt, atque ab hoc principe per diverſa carnis corpora ſeminari. Adſerunt etiam fatalibus ſtellis homines conligatos, ipſumque corpus noſtrum ſecundum duodecim ſigna cæli eſſe compoſitum. Prorſus ſicut ii qui Mathematici vulgo appellantur, conſtituunt in capite arietem, taurum in cervice, geminos in humeris, cancrum in pectore, & cetera nominatim ſigna percurrentes ad plantas, a ſigno Chriſti ad ſigna [a] aſtrologi migraverunt. Hæc & alia fabuloſa & vana multa confingunt. Uxores a viris quas potuerint ſeparant. Carner ſicut Manichæi fugiunt. Apochriphas ſimul cum canonicis ſcripturis accipiunt, & in ſenſus ſuos allegorizando convertunt. Trinitatem autem, ſicut Sabelliani, ipſum ſibi Patrem, ipſum ſibi Filium, ipſum ſibi ſanctum Spiritum confitentur.

LXXI.

Septuageſimam & primam hæreſim Adeloſagi inchoarunt, dicentes non debere ita cibum ſumere Chriſtianum, ut ab alio videatur dum comedit. Et hæc ſola cauſa eos ab Eccleſia ſeparare dinoſcitur. Trinitatem enim ejuſdem ſubſtantiæ confitentur. Egeiuut cum eis Epiſcopi de Epheſo.

LXXII.

Septuageſimam & ſecundam hæreſim Rheturianorum, a Rhetorio inchoatam Philaſtro ſcribente invenimus. Hi ad tantam vanitatem devoluti ſunt, ut dicant omnes hæreticos recte apud Deum incedere, quia hoc in eorum mentibus datum eſt. ſic colunt Deum ſicut poſſunt. Error eorum nobis videtur reprehenſibilis: apud Deum autem, nec error eſt, nec vituperatio. Hi hoc docentur a ſuis doctoribus, ut præter templa & ſynagogas, ubicumque invocatur Chriſtus natus ex Virgine, introeant, & participes ſe faciant hæreticorum.

LXXIII.

Septuageſima & tertia hæreſis eſt Theoponitarum. Hi dicunt in Chriſto, dum pateretur, divinitatem ſic doluiſſe, ſicut poteſt dolere anima dum corpus ſuppliciis agitur. De quibus ait Gregorius Epiſcopus: Infelices & miſeri non vident, in arboribus, quando ferro cæduntur, ſolem quidem eſſe in arboribus. numquid nun dolet ſulis ſplendor, quem utique, antequam ad lignum perveniat, priorem ictus ferri contingit? Deus ergo lux eſt, & quomodo cædi poteſt lux? Nam quod anima ſit quæ doleat in corpore, hinc advertimus, quod recedente anima de corpore, nulla poteſt corpus ſentire, nec adverſa, nec proſpera. In corpore ergo Domini noſtri Jeſu Chriſti, anima humanitatis ſenſit, quam cum corpore adſumpſit, non ipſe qui adſumpſit, ſicut nec ſul, qui in arbore quam memuramus inluxit. etiamſi ſulis lux in arbore poſſit a verberante concidi, in Chriſto divinitas non poſſit a cruciante contingi: quia ſolis lux creatura eſt, hic autem creator agnoſcitur & probatur. Nam quod anima humanitatis ſenſerit paſſionem, ipſe Dominus ait ad diſcipulos ſuos, dicens, *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*. Et hinc dixiſſe ſuffiejat. accedamus ad reliquos. Matt. 26. 38.

LXXIV.

Septuageſimam & quartam hæreſim Triſcilidæ incurrerunt. qui triformem Deum ita adſerunt, ut quædam pars ejus ſit Pater, quædam Filius, quædam Spiritus ſanctus, & hinc ſit Trinitas in unitate. De quibus ait Gregurius: Infelices & miſeri non vident quia totam ipſam Trinitatem blaſphemant. Non eſt enim Deus, niſi qui in ſeipſo perfectus eſt. Perfectus ergo Pater perfectum ex ſe genuit Filium, perfectus ex Patre procedit Spiritus ſanctus. Ecce tria perfecta non faciunt tres Deos ſed unum, quia una eſt deitas. Non enim ſicut ſunt tres perſonæ, ſic tres deitates. ſed ſunt tres, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, ſed una deitas, una majeſtas, una virtus, una voluntas, & una ſubſtantia confitenda.

LXXV.

Septuageſimam & quintam hæreſem Hydrotheitæ feceruat, aquam Deum dicentes, non habentem nec initium nec finem, ſordes luentem, peccata dimittentem, & habentem Spiritum ſanctam. Quos juſte damnat fides catholica quaſi cæcos, & non videntes aquam quibus ſpurcitiis ſervit, & poteſt Deus ſervire? quibus etiam ſqualoribus. aut cujus momenti eſt aqua ſine conſecratione. Illam ſermo vivus vivificat, ſermo ſanctus ſanctificat, ut ſanctus Spiritus in ea dignetur habitare, aut ut poſſit credentibus peccata mundare. Et ſic, quomodo accipit vim bujus rei per benedictionem ut poſſit

a MS. Aug. *Aſtrologia*.

omnia mundaie peccaia, non poteſt mundare peccata ejos, qui fidem ſuam non ex integro prius Deo crediderit offerendam. Non ergo per ſolum abluentem, ſed magis per credentem, ſpiriens ſanctus infunditur in homines, & peccatorum venia condonatur.

LXXVI.

Septnageſimam & ſextam hæreſim ſecerunt Homuncionitæ, qui dicunt in corpore hominis eſſe imaginem Dei, non in anima. Unde Gregorius, cnm imago Dei in rebus magnis & primis quæ ſunt in homine debeat quæri, in memoria, in intellectu, in ſcientia, & in illis locis, unde homo ad pietatem movetur, hæc ſtatuta in anima ſunt, non in corporeis liniamentis inſtructa, & tanto plus ſimilis Deo eſt, quanto plus hæc quæ memoravimus purius potuerit obtinere.

LXXVII.

Septuageſimam & ſeptimam hæreſim Ametritæ inſtituerunt, diceutes innumerabiles eſſe mundos. Hoc eos dicere novum putat qui non legit Philoſophos. hoc enim olim aliquanti Philoſophorum dixere Gentiles, Nos autem Moyſem a Deo miſſum ſuſcipimus. & de mundo quid ſentiamus, & quid credamus ab ipſo didicimus,

LXXVIII.

Septuageſimam & octavam hæreſim Pſychopneumones occuparunt, dicentes animas hominum bonas in ſpiritus Angelorum converti: animas vero hominum malas in ſpiritus dæmonum mutari.

LXXIX.

[a] Septuageſimam & nonam hæreſem [a] Adecerditæ tenent, dicentes, Chriſto deſcendenti ad Inferos omnis animarum multitudo occurrit, & credidit ei, & liberata eſt.

LXXX.

[b] [b] Octogeſima hæreſis dicit, Filium Dei poſtea genitum, poſteaquam voluit Pater: ſi noluiſſet Pater, non genuiſſet, eſto, confiteamur æqualem Filium Patri; ut æqualis ſit, non eſt res naturæ, ſed gratiæ. Pater hoc voluit, ac per hoc totum Patris eſt, non Filii. Nos e contrario dicimus, ſicut fons ex eo genuit flumen ex quo eſt, ita pater ex eo genuit Filiom ex quo eſt. & ſicut fons non volendo & nolendo genuit fluvium, ſed gignendo; ita Pater non diſpotando, aut volendo, ant nolendo, ſed ſicut natura fontis hoc extat, ut de plenitudine ſoa emanet, ita Pater de plenitndine ſua effundens Filium genuit. Et ſicut fluvius circuit totum mundum, & mare ingreditur, & tamen de ſinu fontis non recedit; ita & Filius de ſinu Patris nunquam diſceſſit, nec tunc quando ſe humiliavit factus obediens uſque ad mortem. Sic ergo inter nos per adſumptionem apparuit, ſed per majeſtatem ſuam de ſinu Patris nunquam diſceſſit. Ut enim hoc ita fieret, nec poſſibilitas Deo defuit. nec voluntas. Unnm horum ſi Deo defoit, Deus non poteſt nuncupari. Qui enim bonum non vult, malus eſt: qui non poteſt quod vult facere, omnipotens non eſt. Hanc blaſphemiam damnantes in hæretico quem diximus, ad ceteros accedamus.

LXXXI.

Octogeſimam & primam non hæreſim accuſa-
[c] mus [c] Luciferum, ſed ſchiſma arguimus. [d] Ca-
[d] tholicos quidem per omnia, ſed Luciferianos faciendo populos, & dividendo ſe ab Eccleſia, a
[e] fide ſua [e] caritas excluſit. dicente Apoſtolo, *Si*
1.Cor.13.2. *fidem habeam ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt*. Gloriantur quidem a fide non deviaſſe: ſed non parvum crimen arguimus eos incurrere, qui cum Dei Eccleſia noluerint habere caritatem.

LXXXII.

Joviniani ſtæ a Joviniano quodam octogeſimam & ſecundam hæreſem arripuiſſe detecti ſunt. Qui ſicut Stoici philoſophi putant, paria dicunt aſſe nniverſa peccata: nec poſſe peccare hominem lavacro regenerationis accepto, nec aliquid prodeſſe jejunia, vel a cibia aliquibus abſtinentiam. Virginitatem ſanctæ Mariæ deſtruunt, dicentes eam pariendo fuiſſe violatam. Virginitati etiam ſanctimonialinm, continentium caſtitati, & viris eligentibus cælibem vitam, conjugium caſtorum atque fidelium meritis adæquant. ita ut quædam virgines ſacræ provectæ jam ætatis, io urbe Romaoa ubi hæc docebat, eo audito nupſiſſe dicantur. Non ſane ipſe Jovinianus vel habebat vel habere volebat uxorem. quod factum noo futuræ vitæ profutnrum dicebat, ſed præſenel commodo adplicabat. Contra hunc ſuſcepit ſanctus Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, quique edidit librum ad deſtruenda omnia commenta adinventionum ejus. Quo lecto in media Romana, id eſt Eccleſia Lateranenſi, una voce & populos Romanus, & ſacerdotes, in aiſdem Jovinianiſtis, & ipſo Joviniano, auathema clamaverunt, in ipſo initio Quadrageſimæ, ſancto Anaſtaſio Epiſcopo Antiſtite. Denique in ipſa authentica hebdomada Paſchæ, inventi ſunt epnlantes, & porcorum carnibus trahentes coovivia. ita ut aſſum porcum, quem in menſa eorum invenerant, populi collo ejus ſoſpenderent, & ita eum per totam civitatem facerent circuire. Scripſit etiam cootra hos Hieronymus presbyter certos libros, quos qui plenius legerit, & qoanta bona virginitas, & continentia, & abſtinentia habeat diſcit, & quanta mala edacitas & luxuria habeat perhorreſcit.

LXXXIII.

Octogeſimam & tertiam hæreſim in ſexto libro hiſtoriographus noſter ponit Euſebius, quam nec Epiphanius alicubi memoravit, nec Polycrates, nec Africanus, nec Heſiodus, qui Græco ſermone univerſas hæreſes deſcribentes volumina multorum coodidere librorum. In ſexto itaque, ut dixi, libro narrat Euſehius, eſſe in Arabia hæreticos, quorum quia auctorem non memorat, oos poſſumus eos nuncupare Arabicos. Hi, inquit, dicuot animas cum corporibus mori atqoe diſſolvi, & in fine ſæculi utrumque reparari. Sed hos diſputatione Origenis magna memorat ex parte revocatos.

LXXXIV.

Octogeſimam & qnartam hæreſem Helvidianos occnpaſſe ab Helvidio memoramus. Qui ita virginitati ſanctæ Mariæ contradicunt, ut eam dicant de Joſeph poſt nativitatem Chriſti alios filios peperiſſe. Iſti quidem nuper, id eſt ſub Siricio Romaoorum antiſtita orti ſunt, & per Italiam atque Gallias direxerunt ſuos diſcipulos. Contra hos ſcripſit Hieronymus doctor egregius duos libros, quos lectos in tempore digna eos execratione [f] anathematizabaot, Epiphauius au- [f]
tem noſter, ſcrutator hæreticorum, ſcribens contra hos libellum, qui in illo tempore hanc blaſphemiis plenam adſertionem proſerebant, Antidicomaritas eos cenſuit appellari.

a MS. Augienſe *Adicerditæ*.
b His nomen in Elencho *Metagenetæ*, in MS. nullum; *inquit Sirmondus*.
c MS. Augienſe *in Lucifero*.
d MS. idem *Catholicus quidem*.
e MS. idem *Caritatem excluſit*.
f MS. Augienſe *Anathematizabunt*.

LXXXV.

Octogeſimam & quintam hæreſem Paterniani incboaſſe leguntur. Hi inferiores humani corporis partes non a Deo, ſed a diabolo factas opinaotur: & omnium ex illis partibus flagitiorum licentiam tribueutes impuriſſime vivunt. Hos dum Damaſus damnaret Epiſcopus derectos in ſcelere, hujuſmodi de his in relatione ſua ad Valentinianum majorem ſcripſit, dicent: *Scire volumus pietatem veſtram, Venuſtianos in ſcelere turpiſſimo detectas ab Apoſtolica ſede eſſe damnatos*. Quorum etiam confeſſiones ſimul direxit. Contra hos poſtea lex ſpecialis egreſſa eſt, ut ubicumque eſſent reperti, vindice gladio agerentur.

LXXXVI.

Tertullianiſtas olim a Sotere Papa Romano damnatos legimus. Cur autem octogeſimam & ſextam eos hæreſem dicamus arripuiſſe hæc cauſa eſt, quod quædam Octaviana veniens ex Africa, cujus vir, Heſperius nomine, videbatur Duci Arbogaſti valde conjunctus, qui etiam apud Maximum tyrannum multum potuit, hæc [a] Octaviana adduxit ſecum quendam tergiverſatorem, verſutamque dæmonem, cui vix centum occurrent verboſanti atque in hominem confidenti. Hic cum ſe presbyterum diceret Tertullianiſtam, meruit per ſacrum ſcriptum, ut ſibi collegium extra muros Urbis fabricaret. Quod dum impetraſſet a Tyranno Maximo, Sanctorum noſtrorum excluſit locum, id eſt duorum fratrum Proceſſi & Martiniani, dicens eos Phriges fuiſſe, & ideo hanc legem tenuiſſe, quam Tertullianus: atque hoc ordine per occaſionem martyrum Dei populum ſeducebat. Deo autem Theodoſio religioſo Auguſto dante victoriam, punitoque ſatellite Maximi, de cujus ſe Tertullianiſta poteſtate jactabat, ſtatim fugit cum matrona quæ venerat, nec viventis nec mortui rumore renovato. Martyrum ſuorum Deus excubias catholicæ feſtivitati reſtituit. Tertullianus autem fuit civis & presbyter Carthaginienſis. opuſcula eloquentiſſima & ferventia in defenſione edidit veritatis. Hic apud Carthaginem baſilicam habuit, ubi populi ad eum conveniebant. Quæ baſilica uſque ad Aurelium Epiſcopum fuit. Agente enim Auguſtino Hipponienſi Epiſcopo, & rationabiliter cum eis diſputante, converſi ſunt, Eccleſiamque ſuam ſanctæ Eccleſiæ contulerunt. Tertulliaoum autem Catholica hinc reprebendit auctoritas, quod animam ex anima naſci dicit, & defendit Montanum, & Priſcam, & Maximillam, contra fidem catholicam, & contra Apollonium Epiſcopum Orientis, & contra Soterem Papam urbis Romæ, ut ſupra diximus, dum Cataphryges hæreticos detegeremus. a quibus poſtea diviſus, ne plebs Montani nomen Tertulliani videretur excludere, fundit a ſe omnem Phrygiæ vanitatem, & Tertullianiſtarum conventicula propagavit. nihil tamen in fide mutavit. Nam & ſecundas nuptias condemnat, ut diximus, animam ex traduce venire adſerit, & nos catholicos Pſychicos titulat. Ubicumque autem legeris Tertulliani adverſum Pſychicos, ſcias eum contra Catholicos agere.

LXXXVII.

In octogeſima & ſeptima hæreſi Abeloitas nominamus. qui cum ſint priores pena omnibus hæreticis, nunc noſtris temporibus finiti. Iſti ex filio Adæ ſibi nominis derivationem adſumpſerant, id eſt ab Abel Abeloitas ſe nominari voluerunt. Hi non miſcebantur uxoribus, & tamen non licebat ſectæ ipſi ut ſine uxoribus viverent. Mas ergo & femina, ſub continentiæ profeſſione ſimul habitantes, puerum & puellam ſibi adoptabant, in ejuſdem conjunctionis pacto ſucceſſores futuros. Morte præventis quibuſque ſingulis alii ſubrogabantur, dum tamen duo duobus diſparis ſexus in illius domus ſocietate ſuccederent. Utrolibet quippe parente defuncto, uni remanenti uſque ad ejus quoque obitum filii ſerviebant, poſt cujus mortem, etiam ipſi puerum & puellam ſimiliter adoptabant. Nec unquam eis defuit unde adoptarent, generantibus circumquaque vicinis, & filios ſuos inopes ad ſpem hæreditatis alienæ libenter dantibus. Hæc ſola erat inter nos atque illos diſtantia. in quo noſtros arguebant, ita non in lege noſtra exerceri conjugia, ut & qui nubunt tanquam non nubentes ſint.

LXXXVIII.

Octogeſimam & octavam hæreſim in Pelagio ſe inveniſſe ſedes Apoſtolica ſub Papa ſancto Innocentio docuit, dum Cæleſtius Pelagii diſcipulus apud Carthaginem doceret, poſſe homines ſine peccato eſſe, natura ſibi ſufficiente ſola humana. Reſtitit ei quidam Paulinus Diaconus, defenſor & procurator Eccleſiæ Mediolanenſis. cuique in conventu ſacerdotum multa capitula objecit contra fidem catholicam, quæ Cæleſtius damnare neglexit, dicens, Non ad me pertinet de his quæ objecit, ubi meum nomen eſt, & crimen alienum. Tunc illi obtulerunt ei libros ſuos, ubi dicebat, ipſam ſibi hominis naturam ad perfectionem poſſe ſufficere. hoc eſt, tantam poteſt homo exercere juſtitiam, ut etiam ſine peccato poſſit eſſe ſi velit. Adam mortalem factum, qui ſive peccaret, ſive non peccaret, eſſet moriturus. Sic lex miſit ad regnum, ſicut evangelia. Infantes in remiſſiooem peccatorum baptizandos eſſe ideo confitemur, propter regulam univerſalis Eccleſiæ. Nihil obfuiſſe generi humano peccatum Adæ. Omoia hæc oppoſitionum genera ad damnandum objiciebaotur Cæleſtio. Sed ille dicebat, multa eſſe in his quæ teneret fides ejus, & propter ipſa cætera damnare non poſſe. Tunc ad relationem pene omnium Afrorum Epiſcoporum, Papa Innocentius damnationem & Pelagio & Cæleſtio conſcripſit. Illi autem, ſive antequam damnarentur ab univerſali Eccleſia, ſive poſtea quam damnati ſunt, non ceſſaverunt ſcribere poſſe hominem ſine peccato eſſe, & nihil obfuiſſe Adam generi humano, & legem ſic miſiſſe ad regnum ſicut Evangelia, & infantes non ideo baptizandos, quia habere poſſint originale peccatum. & naturam tam bene factam a Deo, ut ſibi ſola ſufficiat ad hoc ut poſſit carere peccato. Contra hos ſuſcepit ſine ſcriptura quidam Conſtantius tractator. Poſt hunc autem, ſcripſit contra hos & Auguſtinus Hipponienſis Epiſcopus, & Hieronymus presbyter [b] Bethleites. Pelagiani tamen, ſeu Cæleſtiani, catholicæ plebi permixti ſunt, quia Eccleſiam aliam non habent: & ideo ubi eis evenerit, communionem non renuunt. Dicunt enim unius confeſſionis eſſe in hac parte, in qua Euchariſtia conficitur. de quæſtione enim aiunt, non de communione diſcernimur. Pro hoc auſu, & a noſtris, ſi deprehendantur, periculis ſubjacent, & a ſuis execrationi habentur. Ha-

[a] M S. *Octavia*, quæ prius *Octaviana*. Sirmond.

[b] M S. Augienſe *Bethlemites*.

bent enim & presbyteros, & Epiſcopos ſuos. Ipſe aatem Pelagins ita in commentario ſuo ad Romanos ſcribit. dum ageret illum locum quo ait Apoſtolus, *Qnoniam per unum hominem in* Rom. 5.12. *hunc mandum peccatum intravit, & per peccatum mors. & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. tangens Cæleſtiam, qui contra traducem peccati primus ſcripſit, his verbis ait. *Hi*, inquit, qui contra traducem veniant, ita illam impugnare nitantor; Si Adæ peccatum etiam noo peccantibus obſuit, ergo & Chriſti gratia etiam non credentibus prodeſt. Addunt etiam hoc: Si baptiſmus tollit originale illud peccatum, de doobus baptizatis nati debent hoc carere peccato, quomodo enim mittunt ad poſteros quod ipſi in ſe minime habuerunt? Hæc ſicut ab ipſo Pelagio ſunt ſcripta poſaimus. De hoc itaque quod dictum eſt, poſſe hominem ſine peccato eſſe, objectam eſt illis ita. Aut poteſt, & adjutorium non quærit; aut non poteſt, & adjatoriam qaærit. A quocumque enim auxiliom quæritur, dicit, ſe id quod vult facere implere non poſſe: alioquin inriſorie poſcit qui poteſt hoc ſolus, pro qao adjutorium poſtulat, adimplere. Verbi gratia, decem pondo cujaſcamqoe rei ſi levare voluerim, & adjatoriom quæram, eidiculum videor exhibere dum poſco. At vero ſi ducentas aat amplius velim levare liberas, qaia id implere non poſſum, auxilium flagito, & immenſis præcibua adjutorium qaæro. præcipue ſi ſtatus vitæ meæ in hoc videtor pondere poſitus, ut ſi pondus quod memnravi non levavero, ad vitam pervenire non poſſim. De duobus autem baptizatis natum nihil babere de fide pareotum, hæc nos ratio docet. Qoonıam bi qui baptizati ſunt duas habent nativitates, anam qua eos generavit caro, aliam qua eos generavit Spiritus ſanctus. & ex his duabua generationibus nati, duas generationes ad poſteros mittunt: nnam de carne, conjugii miniſterio, aliam de ſpiritu, baptiſmate conſecrando. Hic ergo qui de baptizatis natus eſt, interrogo de qua re natus eſt: de carne, id eſt de prima generatione, an de ſpiritu, id eſt de ſecunda generatione. Si de ſpirita natus eſt, baptizari non debet. qnare? qaia Spiritus ſanctus eum ſecit naſci, non libido conjugii. Sin aotem de conjugia carnali, id eſt de maſcalo & femina, reſtat ut unde ſunt regenerati de Chriſto & Eccleſia, ſuam iterum regenerent prolem. De primo enim eſt Adam quod naſcimur: de ſecondo aatem qaod iterum recreamur, dicen- 1. Cor. 15.45 te ſancto Apoſtolo, *Factas eſt primas homo Adam in animam viventem: noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem. Sed non prias qaod ſpiritale eſt, ſed qaod animale, deinde qnod ſpiritale. Primns homo de terra terrenus, ſecnndns homa de cælo cæleſtis. Ergo ſicut portavimus imaginem terreni*, id eſt ſicut creavimus filios carnaliter, *portemas & imaginem cæleſtis*. id eſt quos creavimua carnaliter, ſpiritaliter recreemus; aut ipſi qui carnaliter creati ſumus nutu creatoris, iterum e- Ibid. 50. jus gratia ſpiritaliter recreemur. *Hoc autem dica*, dixit Apoſtolas, *qnia caro & ſanguis*, id eſt prima tantum generatione bomines nati, niſi gratiam divinam meruerint adipiſci, *regnam Dei invenire non paſſnnt. Neqae corruptio incorruptionem poſſidebit*.

LXXXIX.

Octogeſimam & nonam hæreſim Neſtorius Conſtantinnpolites Epiſcopus legitur incurriſſe, Conſaetudo eſt namqoe, ut unum tractatum ſaam Epiſcopus Alexandrinus mittat ad Conſtantinopolim, qui recitetor in Paſcha, & tractatum ſuum Conſtantinopolites, qui Alexandriæ recitetur. In tractatu ſuo Conſtantinopolitea Neſtorius ſcripſit Mariam non eſſe Theotocon, ſed Chriſtotocon. id eſt non Deum peperiſſe, ſed hominem. Cyrillus Alexandrinus boc dictum ita reprehendit, quo diceret per epiſtolam, ut ſi eum forte feſelliſſet, emendaret dictam. Ex boc ipſo qao repreheoſus eſt Neſtorius a Cyrillo, cœpit Cyrillom hæreticum inclamare. Data eſt Synodus apud [a] Epheſum, & nec ſic emendare voluit Neſtorius, ut diceret Mariam Deum & hominem genuiſſe, ſed ſolum, inquit, hominem. Si enim dixerimus qaia Deum genuit, fecimus [b] matrem Deum, ſicut Gentiles. Maria ergo, inquit, templum Deo genait, non ipſum qui in templo habitat. Accepit inducias, at aut damnaret dictum, & rediret ad ſedem ſuam Epiſcopus: aat ſi damnare noluiſſet, poſtea redire non poſſet. Noluit, & in eadem confeſſione permanſit. Hanc Synodus apud Epheſum damnavit. in qua damnatione Romanus Papa Cæleſtinus ſcripſit, & omnes cum eo pariter Orientales atque Occidentales Epiſcopi ſabſcripſerunt.

XC.

Nonageſima hæreſis, quam in præfatione noſtra diximus de nomine Auguſtini Epiſcopi eſſe mentitam, Prædeſtinatorum nomen accepit. Hi electionem bonorom, & recuſationem malorum, Deo decernente definiunt, non homine vel ſtudente, vel negligente. Nolunt Dei jura, vel ab ſtudentibus caſtodiri, vel a neglegentibus violari. Dicunt, etiamſi voluerit bonum facere qui ad malum prædeſtinatus eſt, ad bonum pervenire non poterit. nam qui ad bonam prædeſtinatus eſt, etiamſi neglegat, ad bonum perducetur invitus. Dicunt baptiſmatia undam non univerſa peccata mundare. Dicunt, ita antecedit gratia liberum arbitriam, ac ante accipiat homo quam petat, ante inveniat quam quærat, ante ei aperiatur quam pulſet. Dicunt nallum ad Chriſti fidem accedere, niſi fuerit a Patre tractus invitus: illud adtendentes, *Nemo* Joan. 6. 44. *venit ad me, niſi quem pater adtraxerit*. Dicunt omnia non in re, ſed ita in ſpe fieri, ut quod dicit Apoſtolas, *Spes qua videtur non eſt* Rom. 8.24. *ſpes*, etiam hoc myſteriis adplicent dictum, & dicant, Ea qoæ percipiuntur, videntor quidem eſſe, ſed non ſunt. Dicant, plus obſuit ad nocendum Adam generi humano, qaam Chriſtus in ſabveniendo. Nam Adam, aiant, quod nocuit ita manet, ut hoc nec paſſio Chriſti, nec baptiſmatis ſanctificatio poſſit auferre.

Verum quid moras tibi, o lector ſancte & ſtudioſe, incotimus? Librum eorum tibi integrum, ſicut eſt editus, in iſto corpore præſentamus. cujus lectione cognoſces, definitiones ejus a metatoribus Antichriſti adinventas. Qaotienſcumque aatem contra eos ſuſcepimus, dixerunt nos ex hæreticorum argutiis contra ſe agere. Videntes enim ſe ita ſuperari, ut ſuſpirare non poſſent, hanc calumniam ſemper catholicis niſibus inrogarunt, ut dum timent ſe hæreticos infamari, in ſilentio veritatis loquelam artarent. Eorum ergo ob caaſam omnes hæreſes a Simone memorantes huc uſque deteximus, ut probemos nos ſoli fidei catholicæ eſſe concordes. Rogamus te, domine Pater cæli & ter-

a MS. Augienſe *Theſſalonicam*.

b MS. Augienſe *matrem Dei*.

ſtæ, qui cum filio tuo, & ſpiritu ſancto, unius
veritatis obtines majeſtatem, unius maieſtatis
obtines deitatem, unius deitatis obtines trinita-
a tem, ut nos adjuves contra hoſtes tuos [a] tela
tractantes. Habeant illi caſtra Goliæ in Allophy-
lorum acie conſtituta. Nos Hebræi, pueri tui
David paſtoforium adſumentes, de lapide tuo an-
A gulari pugnemus. ut fidenter cum Apoſtolo tuo
dicere valeamus, *Deo noſtro gratias, qui dedit no-* r.Cor.15.57
bis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chri-
ſtum. Sit pax omnibus Catholicis, & cum Ange-
lis una nobiſcum voce exclament, decantantes,
Gloria in excelſis Deo, & in terra pax homini-
bus bonæ voluntatis.

a MS. Augienſe *Delatrantes*,

Explicit liber categoricus, ſive ecdicus, ſive accuſator hæreticorum, & catholicorum defenſor.

LIBER SECUNDUS

SUB NOMINE AUGUSTINI CONFICTUS,

Nonageſimam hæreſim continens, quæ adſerit Dei prædeſtinatione peccata committi.

PARTICIPEM me intentionis veſtræ, qui de-
fenditis veritatem, fieri, fratrum ſpirita-
lium ſuggeſtio invitavit. Unde breviter niſibus
veſtris me interſerens, ſermonis latitudinem fu-
gi, ſenſuſque qui latum quærunt certaminis
campum in anguſtum conſtitui. ut faſtidium
vobis lectionis auferrem, & occaſionem defen-
dendæ veritatis adferrem. utque dimicantes ſer-
vos contra voluntatem ſui domini confurarem.
eorum ſcilicet, qui dicunt, Deo invito & no-
lente hominum moveri arbitria, ac de poteſtate
mortalium Dei immortalis poteſtatem infringi.
Huc adjiciunt, homines per voluntatem ſuam
ſanctos fieri, & ſuo arbitratu ad Dei amicitias
pervenire. Levi hos impulſione videbitis cor-
C ruentes, a quibus ſollicitudo humana & melio-
b res & primas [b] accepit partes, quibus excluſo
Deo dicitur homo, non ordinatione Dei, ſed
ſua ſe poſſe voluntate ſalvare. Vos autem, o
filii caritatis, zelum fidei ſignatum in veſtris
ſenſibus retinentes, eſtote ſecuri de ordinatio-
ne Dei, quam prædeſtinando conſtituit. certa-
que ſit noſtris ſenſibus Apoſtolico ore dicta ſen-
Rom. 9. 16. tentia, *Quoniam cui vult Deus miſeretur, &*
quem vult indurat. Non eſt enim volentis, ne-
que currentis, ſed miſerentis eſt Dei. quia *habet*
poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere unum
c *vas ad honorem*, [c] *alium ad contumeliam*. & in-
de eſt quod caro adverſatur ſpiritui, ſpiritus
d carni. *Hæc*, inquit Apoſtolus, [d] *invicem adver-*
D *ſantur, ut non quæ vultis illa faciatis*. In ope-
e re enim ſuo Deus omnes homines [e] ante prævi-
dit, & quid unicuique competeret prævidendo
conſtituit. Hoc majeſtatis ejus ſingulare indi-
f cium, in quo parem non habet. [f] Deus ſolus
eſt enim, qui cogitanda, loquenda, operanda

B præſciit. & quia præſcit cunctorum generaliter g
geſta antequam fierent, merita [g] diſponendo qua-
ſi facta conſpexit. Et idcirco res, quaſi ocula-
tas & ſibi in manifeſto poſitas, tunc quando præ-
ſciit prædeſtinavit, & conſtituit qui conformes
fierent imaginis filii ejus, ut eſſet [h] & Filius Dei h
primogenitus in multis fratribus. quos autem
prædeſtinavit [i] hos vocavit, quos vocavit [k] hos i k
juſtificavit, & quos juſtificavit ipſos & magnifi-
cavit. Unde & propheta dicit, *Non eſt in ho-*
mine via ejus. Quid putatis vos, o fragiles, o Hier. 10. 23
caduci, miſeri & mortales homines, ſi quid be-
ne agitis eſſe laudandos, aut forte delinquentes
prorſus eſſe damnandos? cum ideo lex loquatur,
ut timorem incutiat. ceterum nihil fit niſi quod
C voluerit Deus. Quem voluerit Deus ſanctum eſ-
ſe, ſanctus eſt, aliud non erit: quem præſcierit
eſſe iniquum, iniquus erit, aliud non erit. Præ-
deſtinatio enim Dei jam & numerum juſtorum,
& numerum conſtituit peccatorum, & neceſſe
erit conſtitutum terminum præteriri non poſſe.
Hoc autem non quaſi perſonarum acceptor con-
ſtituit, ſed quaſi præſcius [l] omnium futurorum. l
Non enim per acceptionem perſonæ, ſed per
præſcientiam Deus prædeſtinationem ſuam fixit
atque conſtituit. Jam quos præſciit nullo modo
converti, hos prædeſtinavit ad mortem: quos
præſciit [m] omni modo converti, hos prædeſtina- m
vit ad vitam. Miror autem quod teſtimonia ve-
D teris teſtamenti contra auctoritatem novi [n] pro- n
ferantur. Solent enim ſancti Ezechielis prophe-
tæ teſtimonia uſurpare, dicentis, *Hæc dicit Do-* Ezech. 18.
minus. cum dixero impio morte morieris, & con-
verſus fuerit ab impietate ſua, vivo ego dicit Do-
minus vita vivet. Hoc, ut dixi, in veteri le-
ge ſcriptum eſt pro tempore captivitatis, pro

* a MS. Augienſe, *Liber II. Primaſii ad Fortunatum de hæreſibus*. Tamen in alio apographo MS. codicis Augienſis, quod Clariſſimus Mabillonius mecum humaniſſime communicavit, hæc duo verba, *Ad Fortunatum*, neque hoc loco, neque uſquam apparent. Plura autem in Augienſi Monaſterio extitiſſe Prædeſtinati exemplaria ſatis indicare videtur hæc ſubſcriptio quæ legitur in apographo Mabillonii: *Subſequitur jam ex ordine nonageſima, eaque ultima hæreſis, jam pridem ab ipſis admodum Reverendiſſimis & Clariſſimis Patribus noſtris in Augia Divite deſcripta*. At in Holſteniano Apographo ſubſcriptio plane diverſa eſt, quam nos modo exhibuimus.

b MS. Augienſe *accipit partes*.
c MS. idem *aliud ad contumeliam*.
d MS. idem *invicem ſibi*.
e MS. idem *prævidit ante*.
f Abeſt *Deus* in MS. Augienſi.
g MS. idem *diſpungens*.
h In MS. Augienſi abeſt *&*.
i MS. Augienſe *hos & vocavit*.
k MS. idem *hos & juſtificavit*.
l Abeſt in MS. Augienſi *omnium*.
m MS. idem *præſcit omnino converti*.
n MS. idem *proferentes ſolent ſancti Ezechielis*, &c.

caaſa qua ipſa captivitas facta eſt, pro perſona
populi cui inrogata eſt, ut diſceret in captivi-
tate poſitus pro peccatis ſuis ſe jugo Aſſyrii regis
eſſe ſubjectum. Certe pro peccato captivitas
facta eſt: & ut quid ſimul captivitatem juſti
cum peccatoribus incurrerunt, niſi quia myſte-
ria Dei a noſtra fragilitate penitus ſciri non poſ-
ſunt? Hoc ergo myſterium in veteri lege ſcri-
ptum eſt. In novo autem Apoſtolus clamat,
Vaſa iræ apta in interitum. & ideo ſcriptum me-
morat, Deum dixiſſe per præſcientiam ſuam,
II. * *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*. Cum
Rom. 9. 22. enim nondum nati fuiſſent, nec aliquid egiſſent
[a] * boni vel mali. ex præſcientia dictum eſt, quod
unus haberetur odio, alius amaretur. Hæc a no-
III. bis adinventa non ſunt: * nec dicimus aliquid
præterquam evangelizavit Apoſtolus. Per præ-
ſcientiam Dei prædeſtinationem ipſe factam com-
Rom. 8. 30. memorat. De Deo ipſe dicit, *quos vocavit, hos
prædeſtinavit*. Si præſcientem, & prædeſtinan-
tem, & vocantem, in Apoſtolo legitis, nobis
ut quid impingitis crimen ob hoc quod dicimus
IV. * prædeſtinaſſe Deum homines, ſive ad juſtitiam,
ſive ad peccatum, ne videretur ipſe ſibi quaſi
non provide facere homines, qui facerent quod
nolebat? Invictus enim in ſua voluntate perma-
net Deus, cum homo aſſidue ſuperetur. Si er-
go invictum confitemini Deum, confitemini &
hoc, quia quod eos voluit ille qui condidit,
aliud eſſe non poſſunt. Unde colligimus apud
V. animum, * [b] quos Deus ſemel prædeſtinavit ad
vitam etiamſi negligant, etiamſi peccent, etiam-
ſi nolint, ad vitam perducentur inviti: quos
autem prædeſtinavit ad mortem, etiamſi cur-
rant, etiamſi feſtinent, ſine cauſa laborant. Nec
hoc ſine magiſterio admittas evidentis exempli.
VI. * Judas quotidie verbum vitæ audivit, quotidie
adhæſit Domino, quotidie virtutibus occupatus,
quotidie ipſum Dei filium monitorem audivit:
& quia prædeſtinatus eſt ad mortem uno ictu ſu-
bito interiit. Saulus quotidie perſecutor, quoti-
die lapidator Chriſtianorum, quotidie vaſtator
Eccleſiarum: & quia prædeſtinatus eſt ad vitam,
uno ictu ſubito vas electionis eſt factus. Quid
ergo tu, qui in peccatis permanes, expaveſcis?
ſi te Deus dignatus eſt, ſanctus eris. aut quid
tu, qui in ſanctitate vivis, ſollicitus redderis
quaſi tua te ſollicitudo conſervet? ſi Deus no-
[c] luerit, [c] nunquam corrues. Uterque de Deo ſe-
curi eſtote. Numquid tu qui ſanctus es, & ſol-
licitus es ne corruas, & die noctuque orationi-
bus ades, occuparis jejuniis, & divinis lectioni-
bus diligenter inſiſtis, exhortationibus vacas, at-
que omnibus ſanctis ſtudiis quotidie immines,
numquidnam tuo hoc ſtudio ſalvus eris? Num-
quid ſanctior eris Juda, qui accepit poteſtatem
infirmos curandi, dæmonia fugandi, mortuos ſu-
ſcitandi, calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones,
collega Apoſtolorum, Chriſti diſcipulus, & ta-
men quia prædeſtinatus eſt ad mortem, mortem
æternam invenit? Ceſſa de te, o homo, ceſſa,
inquam, de virtute tua eſſe ſollicitus, & de
Dei tantum confide voluntate ſecurus. Nihil
enim boni tu Deo obtinebis invito. ſed ſi te di-
gnabitur Deus ut in bono permaneas, ſalvus
eris. Tu quoque, qui in peccato deſperatione
vana concuteris, diſce a Paulo Apoſtolo, quis
unquam par ejus potuit ſceleribus inveniri? Num-
A quid tu aliquando pejora potuiſti, quam ille
commiſit, perpetrare peccata? Et tamen, quia
prædeſtinatus ad Apoſtolatum, evaſit ſubito uni-
verſa crimina, & ab inferioribus inferis [d] ad ſu- [d]
periora ſuperiorum aſcendit. * Omnes itaque, VII.
quos ſcit dignos ſalute redemptionis ſuæ Deus,
hos ad ſalutem prædeſtinavit: & hos tantum ſal-
vat, quos ſe ad ſalutem prædeſtinaſſe cognoſcit.
Salus enim Dei non voluntati hominis ſervit.
ipſe enim ſcit cui quid faciat. Nec enim ante-
cedit humani arbitrii libertas gratiam Dei, ſed
antecedit gratia Dei humani voluntatem arbi-
trii. * Vana eſt enim & infructuoſa voluntas ho- VIII.
minis, & vanum eſt humanæ voluntatis arbi-
trium. * Errat qui ſe putat per id quod vult IX.
B bonum pervenire ad Chriſtum, cum ipſe Chri-
ſtus dicat, *Nemo venit ad me, niſi quem Pater* Joan. 6. 44.
adtraxerit. Qui melius ſapitis a Chriſto, dicite
ſi mentitus eſt Chriſtus: & ita demum adſeri-
rite nos contra Chriſti regulam iſtam fixiſſe ſen-
tentiam. Si enim verum dixit Chriſtus, non
mentimur quod dicimus prædeſtinatos trahi ad
vitam, quia vita ipſe eſt. * Quod ſi adgravat X.
vos vis teſtimonii Evangelici, qui contra no-
ſtram venitis ſententiam, & non poteſtis adgra-
vati pondere ſententiæ nobis dare reſponſum, ſal-
tem Apoſtoli nobis definitionem exponite, qui dicit:
Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Rom. 9. 16.
eſt Dei. * Quantumcumque igitur ſtudii ſui vi- XI.
C res ad ædificandum moveat humana voluntas,
caſſo certamine nititur. Aut quid vigilantiam
ſuam putat hominis fragilitas æternis deſideriis
profuturam, cum propheta evidentibus exclamet
documentis. dicens, *Niſi dominus ædificaverit* Pſal. 126. 1.
domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.
Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vi-
gilaverunt qui cuſtodiunt eam. Quid eſt quod
contra divinos apices, & contra conſcientiam
ſuam, ſperat ſe quiſpiam ædificationi ſtudere,
cum his ſacris apicibus doceatur ædificatio ho-
minis non eſſe certa, ſed vana? * Sed ſi con- XII.
tra nos venitis, non contra nos venitis, ſed con-
tra eum qui dixit, *Niſi Dominus ædificaverit do-* Pſal. 126. 1.
mum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.
D *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vi-*
gilaverunt qui cuſtodiunt eam. Ergo neſciit quia
non erat utile populo Dei qui hæc fecit ſcribi,
& per poſteros uſque ad finem ſæculorum diri-
gi? Vos itaque, qui iſta reprehenditis, auferte
hæc de libro pſalmorum, quia legentes & pſal-
lentes hos verſiculos, ut dicitis, ædificari non
poſſunt. * Sed quid putant iſti ſe voluntate ſua XIII.
ad fructum poſſe ædificationis adtingere, cum
nec ipſe vas electionis ſuam ſe adſerat potuiſſe
voluntatem implere? Dicit enim de ſeipſo Apo-
ſtolus: *Non quod volo bonum hoc ago, ſed quod* Rom. 7. 19.
nolo malum illud facio. Si ergo Apoſtolus quod
vult bonum implere non prævalet, quomodo iſti
dicunt per voluntatem ſuam ad fructum ſe [e] gra- [e]
E tiæ pervenire? * Apoſtoli verba ſunt, noſtrum XIV.
nihil adjungimus. ipſe de ſe dicit, *Non quod
volo bonum hoc ago, ſed quod nolo malum illud
facio*. Et nos culpatis, quia dicimus, * non vo- XV.
cantur niſi prædeſtinati. * [f] Antecedit enim gra- XVI. [f]
tia Dei voluntatem hominis. Prior eſt enim Deus
in bono hominis: homo autem, etiamſi optimus
ſit, in omni bono vix noviſſimus invenitur. Da-
te primas partes Deo, ut ſuperbiam evacuetis

a M S. idem *boni & mali*.
b M S. Augienſe *quia quos Deus &c.*
c M S. idem *nunquam utique corruet*. *Utique de Deo ſe-
curi eſtote*.
d M S. idem *ad ſuperna ſuperiorum*.
e M S. Augienſe *poſſe gratiæ pervenire*,
f M S. idem *Antecedit gratia Dei*.

humanam. Quod ſi volueritis ſuperbiam nurrire
hominibus, apparet vos ruinam generis bumani
perquirere, quia docetis, in bono opere non
Deum antecedere, ſed hominum voluntatem, ut
ipſi videantue magis Deum, ne bonum faciat,
ſuis ſuggeſtionibus admonere quaſi qui nun face-
ret bonum niſi ipſis dixiſſent: cum conſtet Deum
nullo ſuggerente, nullo rogante, bona omnibus
condonare. Non enim dicit Apoſtolus, cum ro-
Rom. 5. 10. garemus, ſed *cum inimici*, inquit, *eſſemus*, *re-*
conciliati ſumus Deo, *non per voluntatem no-*
ſtram, ſed per mortem filii ejus. Ubi eſt ergo vo-
a Juntas hominis? excluſa eſt, quare? [a] quia non
omnis qui vult ipſe ſalvatur. quia ſi omnis
qui vellet ſalvaretur, nullus a ſalute poterat ef-
fici alienus. Omnis etenim homo ſalvari vult,
ſed non omnis ſalvatur homo: ſalvatur autem
is quem voluerit Deus, utique, inquam, is quem
voluerit Deus. ut excluſa hominis voluntate,
b ſuam [b] plenam ex integro gratiam manifeſtet.
Quod ſi aliquem vult Deus bonum eſſe, & bo-
XVII. nus non eſt, * ergo homo vincit Deum. Vincit
enim Deum, ſi Deus eum vult eſſe bonum, &
bonus non eſt. Dei ergo voluntas & effectus eſt
XVIII. in bono hominis. * Non enim cum rogaremus,
neque cum peteremus, ſed cum inimici, inquit,
eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii
ejus. Cum autem pro omnibus mortem filii ejus
legitis, miror quomodo omnes intelligatis, cum
XIX. paucos vix ad ſalutem cernatis adtingere. * Ubi-
cumque autem omnes legitis, generaliter omnes
c vultis [c] intelligi, cum omnes ſæpe pro parte
Pſal. 12. 3. doceantur. Nam cum dicitur, *Omnes declinave-*
Pſal. 115. 11. *runt*, non tamen omnes declinaverunt, & *omnis*
homo mendax, non tamen omnis homo mendax,
Eccl. 15. 8. quia de quodam legimus, *Erat homo verax*. &
illud, *Viri mendaces*, *non erunt illius memores*:
viri autem veraces invenientur in ea. Pars ergo
maxima omnes videtur ſignificare, cum utique
conſtet, non debere omnes intelligi. Et hoc mi-
XX. ror, quod * clauſis oculis tranſitis hoſtis inſi-
dias, vos qui dicitis voluntatem hominis aliquid
adquirere poſſe virtutis: non adtendentes quan-
tæ ruinæ caſtitatis per diabolum fiant, quanta-
que crimina concupiſcentiæ, avaritiæ, livoris,
ac perfidiæ, quotidie perpetrentur. Quæ utique
ſi videretis, non laboraremus vobis oſtendere
damna virtutum, & victorias vitiorum. Si inte-
gra enim eſſet libertas arbitrii, iſta non fierent.
XXI. * Per prævaricationem itaque primi hominis pe-
XXII. riit ab hominibus libertas arbitrii. Sed vos * hæ-
reſem Pelagianam iterum renovatis, cum dicitis
per libertatem arbitrii homines finem ponere poſ-
XXIII. ſe peccatis. * Excluditis enim gratiam per liber-
tatem arbitrii. Aut enim libero arbitrio libera-
mur, aut gratia Dei eripimur. Eligite quid di-
catis. Si gratiæ totum dederitis, unum ſapimus:
ſi libero arbitrio, ſciatis nos vobis conſentire non
XXIV. poſſe. * Unde autem illi major libertas arbitrii
in bono, unde iſti minor eſt, niſi quia Dei diſ-
d penſatione [d] cenſentur? In alio enim tenuem ſe
exhibet gratia, in alio abundantem & largam,

A prout ipſa vult gratia, non prout nos volumus,
qui a facturæ noſtræ ordine receſſimus. * In XXV.
tantum denique vitiatam per prævaricationem
Adæ hominis naturam agnovimus, ut inſtaura-
tionem ſuam per Chriſtum non in re, ſed in
ſpe fuerit conſecuta, dicente Apoſtolo, *Spe ſal-* Rom. 8. 24.
vi facti ſumus. *ſpes autem quæ videtur non eſt*
ſpes. Si ergo ſpe ſalvari ſumus, adhuc rem in
præſenti ſæculo non accepimus. * Ideo denique XXVI.
baptizati iterum carnaliter concupiſcunt, & il-
los motus corporis patiuntur, quia ſpe non re
conſecuti ſunt inſtaurationis auxilium. * Si enim XXVII.
re conſecuti fuiſſent, poſt baptiſmatis gratiam
non eſſet peccati poſſibilitas, nec voluntas. Ve-
B rum quia virtus baptiſmatis tanta eſt, ut uni-
verſa peccata deleat, pullulatio tamen peccato-
rum baptiſmatis unda non abluitur. ineſſe enim
per Adam naturaliter perdocetur. Nam illa
membra, quæ in baptiſmatis hora confuſione
carent, poſtea confuſionem recipiunt, qua evi-
tant ubique conſpectum, & quærunt pudendo
ſecretum. * Quæ enim Deus membra fecerat, XXVIII.
prævaricatio in pudenda convertit, & non di-
cuntur membra, ſed pudenda. Quæ pudenda in
puncto illo baptiſmatis membra fiunt, ſed mox
iterum pudenda efficiuntur ex membris. non
enim re, ſed ſpe inſtaurati ſunt. * Concupi- XXIX.
ſcentia enim carnis, quæ per prævaricationem
Adæ regnat in corpore tanquam lex peccati,
C iterum ſibi vindicat baptizatum, totumque ani-
mum ejus conatur evertere. Hæc enim radix
illius plagæ eſt. quam Chriſtus ſalvavit. Sal-
vavit autem ſic, ſicut Apoſtolus dicit, *Spe*
ſalvi facti ſumus. Et jubet nos animum ad
inviſibilia contemplanda transferre, nec de his
quæ videntur præſumendo conruere. & ideo di-
cit, *Spes autem quæ videtur*, *ſpes non eſt*. * ne XXX.
forte æſtimarentur per baptiſmum ita tolli pecca-
ta, ut etiam radices ipſæ peccatorum pariter
evellantur. Motus enim ille pollutionis, qui per
prævaricationem naturam invaſit, ita remanet in
baptizato, ſicut radix capilli, cum fuerit nova-
cula in ſuperficie emundatus & raſus. Raſus
enim eſt, ut emundaretur locus: non eſt eradi-
D catus, ne ulterius naſceretur. * Si enim ex in- XXXI.
tegro per baptiſmum omnis prævaricationis Adæ
fragilitas tolleretur, baptizati omnes nullo calo-
ris motu traherentur ad crimina, nullus ſordibus
inquinaretur humanis, nullus concupiſcentiæ ſti-
mulo pungeretur. Sed quia ſpe ſalvi facti ſumus,
quod adhuc non videmus, per patientiam exſpe-
ctamus. [e] Venit tempus in quo neque nubant, e
neque uxores ducant, ſed ſint ſicut Angeli in
cælis. Cum enim corruptibile hoc induerit in-
corruptionem, & mortale hoc induerit immor-
talitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, *Ab-* 1. Cor. 15. 54.
ſorpta eſt mors [f] *in victoriam*, *ubi eſt mors* f
contentio tua? *ubi eſt mors ſtimulus tuus*? *ſti-*
mulus autem mortis peccatum. *virtus vero pec-*
cati lex. Tunc dicemus, Deo gratias qui dedit
nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum
Chriſtum.

---

a Abeſt totum hoc comma in MS. Augienſi *quia non omnis qui vult ipſe ſalvatur*.

b MS. idem *plenam & integram gratiam manifeſtet*.

c MS. Augienſe *intelligi*: ut & *irrogares* pro *irrogare*; *illiciens* pro *inliciens*; *ſubjicere* pro *ſubicere*; *corruere* pro *conruere*; *illuſtris* pro *inluſtris*; *collatum* pro *conlatum*, &c. Ac vel hoc ipſo ſe prodit ætas major codicis Rhemenſis quo uſus eſt Sirmondus.

d In MS. Augienſe *cenſetur*.

e MS. Augienſe *Veniet tempus*.

f MS. Augienſe *in victoria*.

[a] PROLOGUS LIBRI SEQUENTIS.

b FINITUS eſt liber [b] inimicus hominum, contra fidem catholicam confictus. liber doloſus, circumdatus fallaciis, adulter integræ diffinitionis. quique, ut ſanctus Cyprianus ait, falſa oſtentat, ut vera ſubripiat. Qui ſub ſpecie pietatis editus, agit contra omnium inſtituta Sanctorum. Hujus libri cauſa, ut memoravimus in præfatiuncula, omnium hæreticorum in unum librum collegimus ſectas, ut ſciant defenſores ejus cunctis nos hæreſibus adverſari, & nullius contra eos uti conſenſu. Itaque, o ſancta mater Eccleſia, puræ fidei genetrix, contra occultos hoſtes tuos, contra novos barbaros pacificum habitum mentientes, contra eos qui per te contra te arma corripiunt, noſtras vires exalta, & volentes inire certamen adjuva. contra hos præcipue, contra quos adhuc nullus ſcribendo pugnavit, cum illi ſcriptis ſuis, ſub ſacerdotis Auguſtini nomine, totum pene jam vulneraverint mundum, vitiatos libros proferendo, & varias epiſtolas dando, quas memorati Hipponienſis Epiſcopi eſſe confingunt. Et vos omnes catholicæ fidei defenſores precibus exoramus, ut excluſa omni occupatione, intentius noſtrum prælium attendatis. & futurum judicem judicii veſtri ante oculos habentes, ex integro defendenda defendite, ex integro damnanda damnate. Cur autem, intermiſſis aliis pravitatibus, hunc librum in medium adtulimus ſolum, hæc ratio eſt. quia in modum Symboli eis quos deceperint tradunt. Hunc ergo totum per ordinem credidimus ſcribendum, ne videantur ea quæ facile vinci poterant ex eorum libro fuiſſe diſcerpta, & illa callide prætermiſſa, quæ ipſum librum poterant ab accuſationis noſtræ injuria vindicare. Nihil ergo prætermiſimus: ſed omne corpus ejus his detegentes ſcriptis, gladium contra eum verbi Dei proferimus, atque in partes eum concidentes, ſingula quæque membra ejus Catholicorum oculis denudamus. oſtendentes quæ venena in capite habeat, quæ in ore contorqueat, quas ex pectore ſagittas emittat: ac per ſingula membrorum officia adverſarietatis ejus arguentes aſtutias, & captivum eum Eccleſiæ catholicæ pedibus proſternentes, omnibus eum facimus manifeſtum. ut ex hoc ipſe ſui damnator exiſtat, qui catholicam doctrinam deſerens, conſenſum ſuum hujus libri voluerit contagione violare. [c] c

a In MS. Augienſi poſt *Jeſum Chriſtum*, ſtatim abſque titulo, *finitus eſt liber*, &c.
b In MS. Augienſi *inimicorum*.
c In MS. Augienſi: *Finit liber hæreticorum ſub nomine Auguſtini confictus de prædeſtinatis*. Tum, *Incipit liber catholicorum epiſcoporum contra eundem librum hæreticorum, defendendo catholice, & orthodoxe refutando errores eorum*.

[a] LIBER TERTIUS

Refutationem continens libri ſuperioris ſub S. Auguſtini nomine confecti.

HACTENUS hæreticorum omnium incenſæ ſunt ſilvæ, in quibus latrocinante perfidia divitiæ fidei pervaſæ ſunt, prædam paſſa Eccleſia, animarum ſanguis effuſus. Verum quia ſolitum eſt ſpinis, poſt incendium iterum pullulare, falcem divini judicii teneamus, ut rediviva & contra cælum euntia ſpinarum capita amputemus. Non deerunt, procurante Deo, huic agro b cultores, ut poſſint beati immaculati [b] in via immaculati in fide, qui ambulant in lege Domini, abſque impedimento ſentium pervenire quo pergunt. Nonageſimam hæreſim Prædeſtinati fecerunt, oſtendentes libros falſos, quos Auguſtini confingunt, cujus dicta in multis locis leguntur iſtis libris valde contraria. Datur ergo Ca- c tholicis vera ſuſpicio, quod tam ſcelerata [c] dicta viri orthodoxi eſſe non poſſint, quæ dantes manus Mathematicis, dicunt humanum genus ita divinis prædeſtinationibus ſubjacere, ut mala omnia quæ geruntur in ſæculo, Dei dicantur voluntate committi. Ne ergo participes nos eorum timor humanus aut verecundia faceret, omnium hæreticorum egimus curas, & invenimus neminem pejus potuiſſe errare, quam hos qui dicunt mala omnia & crimina Dei prædeſtinatione committi. Habeant ergo omnes hæretici unum librum, in quo eos non de poteſtate, ſed de ratione vera damnavimus, ut ſciant Prædeſtinati nulli nos conſentire hæretico. Habeant & Prædeſtinati unum librum, in quo eos Deus ipſe convincit, qui ſcit ſe nullum prædeſtinaſſe ad malum, omnes autem prædeſtinaſſe ad bonum. ut quod bonum eſt, ipſius comprobemus. Omnia enim bona, quæ faciunt nunc homines, aut quæ ab initio fecerunt, vel facturi ſunt, Dei gratia, Dei clementia, Dei dicimus auxilio, Dei etiam prædeſtinatione completa. Prædeſtinatione autem, non qua vim faciat Deus bonum nolentibus, ſed qua ipſe nunquam mutet ſententiam bonitatis, & inceſſanter ſit bonum volentibus promptus, malum autem volentibus imparatus. Si quidem venientibus ad bonum, fidei eorum ſtatim remunerationem exhibeat, conferendo indulgentiam peccatorum, & Dei filios faciendo: euntibus autem ad malum non ſtatim pœnam inferat quam meretur, ſed expectationis ſuæ pias largiatur inducias. Hoc propoſitum Dei prædeſtinatum confitemur & fixum. Ergo dum mala fiunt, non Deus ſuum propoſitum ſubduxit, ſed homo ſuum contem-

a In MS. Augienſi *Liber III. Primaſii ad Fortunatum de hæreſibus*.
b MS. Augienſe *in via, id eſt immaculati*.
c MS. idem *dicti viri orthodoxi*.

ptum

A ptum induxit : nec Deo volente ſactum eſt aliquando peccatum , ſed homine eſt negligente commiſſum . In tantum Deo nolente humanum deliquit genus , ut ſemper peccata exercentibus iraſceretur , & juſtitiam agentibus ſubveniret . Denique dum totus mundus a juſtitia declinaſſet, & dignus eſſet diluvii perire naufragio, docetur Deus voluiſſe eum per ſuam correptionem ſalvari. Nam quid eſt quod Apoſtolus Petrus di-
1. Pet. 3. 20 cit ? *Expectavit Dei patientia eos qui increduli fuerunt in diebus Noe , cum fabricaretur arca .* Dicite nobis , quid expectabat Dei patientia ? Numquid prædeſtinatam perditionem, an provocatam converſionem ? Fabricatio itaque arcæ diluvii extitit prædicatrix . Clamabat aſcia , ſonabat malleus, conteſtabatur ſerra, ipſa infidelibus B prædicabant ferramenta diluvium . Datis itaque centum annorum induciis , præceſſit lex , quæ perituros diceret poſſe pœnitendo evadere: quam non prædeſtinatio impediit , quæ negaret poſſe corrigendo ſalvari . Si enim prædeſtinatio finibus ſuis terminum fixit . injuſta eſt lex , quæ fines cupit invadere alienos . Ergo ut prædeſtinationem conſtituas , præcepta convince . da legi repudium , ut regnum prædeſtinationi inducas. lex enim imperare omnibus ſemper voluit , & nun-
a quam [a] ulli ſervire . Si ergo prædeſtinatio imperium legis evacuat , & lex prædeſtinationis jura
b conturbat , [b] una e duabus tyrannidem geſtat . C Eligite nunc , catholici , cui colla ſubdamus . Si legi , negemus prædeſtinationem ab imperio ſuo legem excludere , quia lex dicit , Cuſtodi præcepta mea , & vives : prædeſtinatio autem dicit , Vaſa iræ jam aptata ad interitum , & vaſa miſericordiæ quæ vocantur ad vitam . Utrumque ſcriptum eſt : quid nunc faciamus , eligite . Si jam ſunt vaſa iræ aptata a Deo ut peccent , & ſunt vaſa miſericordiæ aptata ad vitam ut vivant , fundamus nos omnes prædeſtinationis imperio, & legem cum ſuis prædicatoribus expellamus. Et ne forte hoc auſu facinoris [c] novum pu-
c tetis eſſe peccatum , fecit hoc ab initio omnis turba peccantium . Nam ut quid interfecta eſt Prophetarum , & Apoſtolorum , & omnium tur- D ba Sanctorum , niſi hac de cauſa , quia legem Dei humanis ſenſibus ingerentes , arguebant in peccatoribus vitia ? Qui ſi voluiſſent adulationis voce regnum prædeſtinationis inducere, excluſa lege juſtitiæ , nullus fuiſſet occiſus . Dicebant enim illis, ſicut ſcriptum eſt , *Nolite prædicare nobis dura* . Quid eſt , nolite prædicare nobis dura ? Hoc eſt ſine dubio , nolite nobis per legem comminantem prædicare ſupplicia . Illi ad hæc, ſi vos noſtri temporis monitores audiſſent, habuerant illis in his verbis adulando ſervire, & E ſicut vos facitis , per legis eos teſtimonia male
d interpretata decipere . [d]

e [e] *Eſtote ſecuri de ordinatione Dei, quum prædeſtinando conſtituit. Cui vult Deus miſeretur, &*
I. *quem vult indurat. Non eſt enim volentis, neque*
Verba Prædeſtinatorum. *curreatis, ſed miſerentis eſt Dei. Poteſtatem habet figulus luti ex eadem maſſa facere unum vas ad honorem , alium ad contumeliam , caro adverſatur ſpiritui, ſpiritus carni. Hæc invicem ſibi adverſantur, ut non quæ vultis ipſa faciatis. Jam prædeſtinavit Deus quos præſciit. & quos prædeſtinavit, hos vocavit: quos vocavit, hos juſtificavit: quos autem juſtificavit, hos magnificavit. Non eſt in homine via ejus. Quid putatis vos in eo quod bene agitis eſſe laudandos, cum idea lex loquatur, ut timorem incutiat? cæterum nihil ſit, niſi quod voluerit Deus. quem voluerit eſſe ſanctum ſanctus eſt , aliud non erit: quem præſcierit eſſe iniquum, iniquus eſt , non erit aliud . Prædeſtinatio enim Dei jam & numerum juſtorum , & numerum conſtituit peccatorum. & neceſſe erit conſtitutum terminum præteriri non poſſe.*

[f] Hæc quæ vos dicitis ſi di- f
xiſſent , [g] hominum quid temporales evaſerant g
iras, ſed invenerant Dei æterna ſupplicia. Non ergo hoc dixerunt, ſed dixerunt, *Hæc dicit Do-* Eſ. 1. 19.
B *minus , ſi volueritis & audieritis me , quæ bona ſunt terræ edetis. ſi autem nolueritis , neque audieritis me, gladius vos comedet. Os enim Domini locutum eſt hæc* . & iterum , *Hæc dicit Dominus : Quia vos receſſiſtis a me. & ego recedam a vobis ,*
& tradam vos Aſſyriis [h] *in deprædatione . filios* h
veſtros in conſpectu veſtro occident gladio, & uxores veſtras abducent, quoniam contempſiſtis legem meam , & quæ ego nolui elegiſtis . & iterum, Hæc dicit Dominus: *Numquid opprobrium factus ſum domui Iſrael, quoniam me dereliquerunt, & præcepta mea & legitima mea computaverunt pro nihilo?* & iterum, *Quoniam vocavi & contempſiſtis,* Prov. 1. 26.
ego quoque in veſtra perditione ridebo, & gratula-
C *bor* [i] *dum venerit ſuper vos repentina calamitas .* i
Hæc & his ſimilia dicentes, diverſis ſunt interfecti ſuppliciis . Unde & Dominus ad populum civitatis, in qua prophetæ fuerant interfecti, clamat tam in prophetis , quam in evangeliis ſuis dicens, *Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis pro-* Matt. 23. 37
phetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos , ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alis ſuis , & noluiſti ? Noluiſti, inquit, quod volui ; voluiſti quod nolui . Si ergo noluit Deus quod illi voluerunt , & voluit quod illi noluerunt, aut coactus a potentiore alio prædeſtinationem conſtituit, aut ſi ipſe conſtituit, calumniam fecit. Ut quid enim dicit homini , hoc volui quod noluiſti, ſi ſcit ſe D eum prædeſtinaſſe ne vellet ? Secundum veſtram blaſphemiam excluditur reatus hominis , & apparet calumnia Dei : & probatur innocens qui delinquit , & injuſtus qui punit . Dolendum enim eſt peccanti potius quam iraſcendum, quia vim paſſus eſt a prædeſtinatione divina , cum rueret ad præcipitia criminum . Hoc enim voluit qui creavit. qui enim creavit ipſe prædeſtinavit . Quod ſi ita eſt , conſtat non ſuum eſſe vitium omnino qui peccat . Si ergo non ſuum habet vitium omnino qui peccat, & con- E ſtat a juſto Deo extranea eſſe univerſa quæ damnat , cujus invenitur factum , hujus invenietur eſſe peccatum . Nulla enim ratio patitur , ut ubi alter prædeſtinator eſt , ibi alter prævaricator eſſe dicatur ; nec recipit hoc boni & juſti æquitas, ut prædeſtinationem ſuam crimen faciat alienum . Ergo ut peccantem punias, oſtende prædeſtinantem ; da auctorem prædeſtinationis, ut poſſis judicem monſtrare peccati. quia unum eumdemque oſtendere non potes præ-

a MS. Augienſe *nulli ſervire* .
b MS. idem *unam e duabus* .
c MS. idem *novum putet eſſe* .
d In MS. Augienſi ; *Incipiunt verba libri hæreticorum de prædeſtinatione . Qui ipſum librum legit , uſquedum catholicum incipiat , caute legat propter venena ſerpentis* . In Mabillonii autem apographo ; cujus jam meminimus, verba illa , *qui ipſum librum legit &c.* non hic , ſed paulo ante , ad calcem Prologi libri tertii leguntur.
e MS. idem , I. HÆRETICI . *Eſtote* , &c.
f MS. Augienſe , CATHOLICI . *Hæc quæ vos* , &c.
g MS. idem *hominum quidam temporales* .
h MS. idem *in deprædationem* .
i MS. idem *cum venerit* .

A
deſtinantem [a] atque damnantem. Si enim Deus auctor eſt prædeſtinationis, & operum noſtrorum ipſe eſt conſtitutor, oſtendite alium qui puniat prædeſtinata peccata: aut ſi quaſi juſtus injuſta humani operis facta condemnat, hujus injuſtitiæ alium nobis prædeſtinatorem oſtendite. Cui enim diſplicet factum, nunquam potuit ab eo ut fieret [b] conſtitutum. Per quam enim ſtultum eſt, ſi ipſum prædeſtinatorem eundem damnatorem operum confiteatis. Nullus enim tam impius quam is qui rem a ſe præordinatam exhorreat, & id puniat factum, quod ipſe præordinavit ut fieret. Niſi ſi forte, animo ad meliora converſo, mutabilitate conſilii, quod prius fecit judicat eſſe damnandum. quod qui agit doctrina melioris impellitur. Qui vero in omnipotentiæ virtute conſiſtit, & nec parem novit, nec ſuperiorem metuit, dicite nobis prædeſtinationem ſuam quo compellente damnavit? quia ſi prædeſtinati opera rea eſt, multo magis prædeſtinantis ordinatio criminoſa. Si enim is qui prædeſtinatus eſt, per prædeſtinationem ipſam reus eſt, quanto magis ille, cujus prædeſtinatio facta eſt, vocatur in culpam? Cavete, obſecro, ne hæc adulterini ſeminis zizania caſto Eccleſiæ dogmati aſpergantur. quia peccatum non a prædeſtinante dirigitur, ſed a delinquente committitur. Recedant ergo vana argumenta verborum. Nihil habent omnino commune prævaricatio delinquentis & prædeſtinatio vindicantis. quia peccatum in voluntate tranſgreſſoris eſt, prædeſtinatio autem in redemptoris eſt ordinata virtute. Non enim aliud prædeſtinavit iſte qui condidit, niſi ut ſecundum ejus homo poſſit vivere voluntatem. Neſas eſt enim, & nimis eſt criminoſum, ut præſumptio hominis ex Dei credatur prædeſtinatione deſcendere, & delinquentis vitium præordinatio futuri judicis æſtimetur.

B

C

[c] Occurrunt hoc loco, & dicunt, per præſcientiam Deus prædeſtinationem ſuam conſtituit. Nam quos præſciit nullo modo converti, hos prædeſtinavit ad mortem: & quos præſciit omnimodo converti, hos prædeſtinavit ad vitam.

[d] Videamus nunc, ſi non iniquis ambagibus judicium Dei ad præjudicium juſtitiæ trahitis. Ergo adhuc non ſunt creati homines, & jam a juſto Deo præjudicium patiuntur? Videtur mihi quod alterum vobis [e] inveniſſeris Deum, qui tam impius ſit, ut a præjudicio circumveniat humani generis maſſam, & nondum nati hominis merita diſpungenda conſtituat, ac prædeſtinationis ſuæ vinculo ad peccandum adſtringat. & cui adhuc conceptio non eſt, jam illi præparet æterna ſupplicia: & cui adhuc non dedit lucis hujus labentis tranſitoria munera, jam illi perpetuas tenebrarum præparet pœnas. Quærite vobis, ut dixi, alterum Deum de quo iſta dicatis. Nam hunc pium & clementem [f] noſtrum nunquam ad hoc provocabitis, ut [g] ſaltim blaſphemiis veſtris commotus, etiam vobis hoc faciat. Nam qui vos patienter tolerat, neſcio jam cui peccanti non parcat. Quotidie nobis injuſte agentibus ſubvenit, & recentioribus delictis ſubinde recentiora indulgentiæ ſuæ dona largitur, & vos dicitis, Jam ante mundi

D

E

conſtitutionem indignatus nobis pro futuris peccatis prædeſtinavit ſententiam. In præſenti ſe blaſphemantibus veniam tribuit: & vos dicitis, Jam tunc indignatus eſt [h] contra peccaturos, & prædeſtinavit eos ad mortem, quando prima linamenta generationis humanæ formavit. Jam ergo tunc egit judicium mundi, antequam ipſum mundum ſtatueret, ut jam poſt finem ſæculi non inveniat [i] quem punire. Laborem ſibi forte voluit tollere, & ne non occurreret poſt facta ſua homines judicare, ante eos prædeſtinavit ad mortem, quam crearentur ad vitam. Et tamen, ſi ipſe creavit quos prædeſtinavit ad pœnas, prævenit meritum occidendi, & qui adhuc non cœpit vivere, ſententiam jam æternæ mortis accepit. Hoc Deus noſter nunquam fecit. ſi veſter eſt aliquis alius, ipſi iſtas irrogate blaſphemias. De Deo autem noſtro dicit propheta, *Vivo ego, dicit Dominus, quia cum dixero peccatori, morte morieris, & peccator ſe abſtulerit a via ſua mala, & ab ſtudiis ſuis peſſimis; vivo ego dicit Dominus, vita vivet, & non morietur in delicto ſuo quod fecit. Et ſi dixero juſto, vita vives, & receſſerit poſthæc a juſtitia ſua; vivo ego, dicit Dominus, quia morte morietur.* [k] *juſtitiæ ejus non liberabunt eum. in die qua receſſerit a juſtitia, & fecerit iniquitatem, in iniquitate ſua morietur.* (Ezech. 33) Vides noſtrum Deum, ex utroque latere, & juſtum monere, ne per ſecuritatem corruat, & peccatorem adloqui, ne [l] pro deſperatione non ſurgat. Si alicubi vos legiſtis de Deo, Vivo ego, dicit Dominus, quia quem prædeſtinavi ad vitam, aliud non erit, & quem prædeſtinavi ad mortem, ſine dubio morietur, quis vos ferret iſta docentes? Ecce contra ſententiam veſtram Deus loquitur, & ipſi Deo de ſe teſtimonium danti non creditis. Nec juſtus ſecurus ſit, inquit, ſi dixero ei vita vives: quia ſi receſſerit a juſtitia, in iniquitate morietur. & cum dixerim peccatori morte morieris, & converſus fuerit, Vivo ego, dicit Dominus, iniquitatum ejus non recordabor, vita vivet. Nolo enim mortem morientis, tantum ut convertatur & vivat.

[m] Occurrunt nobis iterum clamantes, Hoc in veteri lege ſcriptum eſt, in novo autem Apoſtolus clamat, *Vaſa iræ aptata in interitum.* (Rom. 9. 22.)

[n] Ergo ſi ante adventum pietatis pietas jam exuberabat, quanto magis nunc, ubi pietas ipſa pro impiis ſententiam impietatis accepit, ut impios a reatu ſuo abſolveret, & eos ad indulgentiæ gratiam revocaret? Videamus ergo vaſa iræ quo ordine aptentur in interitum. Audi Apoſtolum, non Dei præordinationi hoc, ſed hominis negligentiæ vel diligentiæ adplicantem. *In magna*, inquit, *domo non ſunt tantum vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia. & quædam quidem ſunt in honorem, quædam autem in contumeliam. Si quis ergo mundaverit ſemetipſum ab his, erit vas* [o] *in honore ſanctificatum, utile Deo ad omne opus bonum paratum.* (2. Tim. 2. 20) Ergo vaſa aptata iræ in interitum, ſi ſe emundaverint ab his pro quibus aptata ſunt in interitum, erunt vaſa in honore ſanctificata, & Deo utilia ad omne opus bonum parata. ſecundum quod ſupra dixit ad prophetam, *Cum dixerim peccatori, morte morieris*, (Ezec. 33. 14) hoc eſt, cum dixerim,

a MS. idem *atque peccantem.*
b MS. idem *conſtitui.*
c MS. Augienſe, II. HÆRETICI. *Occurrunt hoc loco*, &c.
d MS. idem, CATHOLICI. *Videamus nunc.*
e MS. idem *inveniſſemus Deum.*
f MS. idem *noſtrum tamen nunquam.*
g MS. idem *ſaltem.*

h MS. idem *contra peccatores.*
i MS. idem *quem puniret.*
k MS. idem *juſtitia ejus non liberabit eum.*
l MS. idem *per deſperationem.*
m MS. idem, III. HÆRETICI. *Occurrunt nobis*, &c.
n MS. Augienſe, CATHOLICI. *Ergo ſi ante adventum pietatis*, &c.
o MS. idem *in honorem.*

eiis vas aptatum ad interitum, & hic peccator converterit ſe ab iniquitate ſua, hoc eſt, cum ſit vas
aptatum ad interitum, mundaverit ſemetipſum
ab his, erit vas in honore ſantificatum. Poſteaquam
hinc eos ſuperaveris, ad obſcuriora loca
ſcripturarum confugiunt, ut ſagittent in obſcuro
II. ro rectos corde. * ª *Neſcitis*, inquiunt, *quia ſcriptum
a eſt, Jacob dilexi, Eſau autem odio habui?
Cum enim nondum nati fuiſſent, nec aliquid egiſſent
boni vel mali, ex præſcientia dictum eſt, ut unus
b haberetur odio, alius amaretur.* ᵇ Neceſſe nobis
erit in hoc loco, de lumine ſacræ legis interpretatiunculæ
hujus lumen incendere, ut detegamini,
c non aliud in obſcuris locis ᶜ vos figere, niſi
ut ſimpliciter ambulantes exſpolietis catholicos veſtitu
deaurato, & induatis eos pannis hæreticorum
ſordibus plenis. In Geneſeos libro de Rebec-
Gen. 25. 23. ca dictum eſt, *Duæ gentes & duo populi de tuo utero
prodient, & populus populum ſuperabit, &
major ſerviet minori*. Prophetia ergo non de his
eſt qui ſecundum carnem naſcebantur, ſed de duobus
populis Judæorum & Gentium. in quo major
populus Judæorum ſerviet minori, id eſt Gentium.
Rom. 9. 12. Sic enim & ſequitur Apoſtolus, *a præſciente*, inquit,
dictum eſt, quia major ſerviet minori. Ut
quid hoc dixiſti, o beate Paule Apoſtole? peto ut
reſpondeas. Numquidnam propterea hoc dixiſti,
ut prædeſtinatio præjudicium naſcituris adferret?
Reſpondet ita Apoſtolus: Ego propter hoc dixi,
majos ſerviet minori, ut electio ex Gentibus fieret.
Ergo ſi prophetiæ hujus myſterium nobis interpretatur
Apoſtolus, tu quis es qui aliter, quam
explanavit nobis magiſter verus, iſtum ſenſum
Gal. 1. 8. exponas: cum ſcias dictum ab eo, quod *ſi Angelus
de cælo evangelizaverit vobis præterquam e-
d vangelizavimus vobis, anathema ſit?* ᵈ Occurrunt
III. hoc loco renovato certamine dicentes: * *Nos
non dicimus præterquam evangelizavit Apoſtolus.
Per præſcientiam Dei prædeſtinationem factam ipſe
Rom. 8. 30. commemorat. de Deo ipſe dicit, Quos vocavit, hos
prædeſtinavit. Si præſcientem & prædeſtinantem,
& vocantem in Apoſtolo legitis, nobis ut quid im-
e pingitis crimen?* ᵉ Nos vobis crimen non impingimus,
ſed probamus. Sive enim vos peritos dicatis,
arguimus non ſic ſenſus Apoſtolicos vos
debere concidere: ſive vos probetis imperitos, increpamus
non ſcientes præſumere non debere, &
ejus rei magiſterium polliceri, cujus nunquam voluiſtis
eſſe diſcipuli. Vos enim, ſi voluiſſetis diſcere
prius, & ſic docere, ab iſtis interpretationibus
fugientes, a Dei æquitate nunquam
f ᶠ receſſeratis, nec diceretis, quia non om-
1. Cor. 9. 22. nes homines vult ſalvos fieri. Apoſtolus autem
legis peritus noſter, omnibus ſe omnia factum dicit,
ut omnes lucrifaceret peccatores. Jam enim
didicerat, quia concluſit Deus omnia in incredulitate,
& vult ut omnibus miſereatur. Didicerat
quod omne os deberet obſtrui, & ſubditus deberet
obſtrui, & ſubditus deberet fieri omnis mundus
Rom. 12. 3. Deo, & ideo dicebat, *Dico autem per gratiam
Coloſſ. 1. 28. quæ data eſt mihi omnibus qui in vobis ſunt*. & iterum,
Corripientes omnem hominem, & docentes.
Rom. 10. 12. & iterum, *Idem Deus dives in omnibus vobis*. &
Tit. 2. 11. iterum, *Apparuit gratia Dei omnibus hominibus,
erudiens nos, & docens ut ſit omnis homo perfectus
in Chriſto*. Et quia ſciebat Filium Dei pro omnibus

A natum, pro omnibus paſſum, ideo clamat, dicens,
Hoc placitum eſt coram Salvatore noſtro Deo, 1. Tim. 2. 3.
*qui vult omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem
veritatis venire*. Unde etiam quotidie nobis in Evangeliis
ſuis ipſe Dominus clamat, dicens, *Ve-* Matt. 11. 28
*nite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &
ego vos requieſcere faciam*. Unde ut doceret ſe
nullum hominem a ſua largitate repellere, promptus,
liberalis, abundans, nunquam minus faciens,
loquitur in Evangeliis ſuis dicens, *Omnis* Matt. 7. 8.
*qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulſanti
aperietur*. Nam & ſcriptura veteris Teſtamenti
omnes ad audiendum gentes invitans, dicebat,
Audite hæc omnes qui habitatis orbem, qui- Pſ. 48. 3.
B *que terrigenæ & filii hominum, ſimul in unum dives
& pauper*. Et ideo idem Apoſtolus, videns
quia omnes homines vult Deus, non tamen omnes
homines Deum volunt, futurum judicium memorans
clamat, dicens, *Omnes nos oportet manifeſtari* 2. Cor. 5. 10.
*ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſque
propria corporis prout geſſit, ſive bona ſive mala*.
Unde & Apoſtolus Petrus, *Gratia*, inquit, *Dei
ſuper omnes, & in omnibus vobis*. Prophetæ omnes
vocant, Apoſtoli omnes vocant, Chriſtus omnes
vocat, in toto orbe terrarum ſacerdotes Dei
innumerabiles omnes vocant ad gratiam & ad miſericordiam
Dei, & ad indulgentiam. Soli duo,
aut tres homunciones, cæcum habentes cor, egrediuntur
cum his libris apoſtaticis, quos viri catho-
C lici eſſe confingentes, totum vulnerant mundum.
quibus novum genus blaſphemiæ inducentes dicunt,
quod Deus non omnes homines vult ſalvos
fieri, & in agnitionem veritatis venire. atque unius
loci obſcuritatem paſſi, ᵍ tanto lumini, tam- g
que immenſo ſplendori, tenebrarum ſuarum volunt
inferre caliginem. Sed quia lux lucet in tenebris,
& tenebræ eam non valent comprehendere, juvante
Domino, ex ejus theſauris accipientes, locum
quem putant hæreſi ſuæ manum porrigere ʰ expla- h
navimus. Dicamus nunc & de præſentia & de prædeſtinatione.
Præſcit Deus & prædixit quod in ſemine
Abrahæ, hoc eſt in Chriſto, benedicerentur
omnes gentes. Quod dum fieret, Judæi ſatis moleſte
ferebant. Nam ideo comprehendebant Apo-
D ſtolos, & in cuſtodiis retinebant, dicentes eis, *Præ-* Act. 5. 28.
*diximus vobis ne prædicaretis hoc nomen: vos autem
ⁱ repleſtis omnes doctrina veſtra*. Apoſtolus i
autem Paulus, videns Judæos in eo deficere quod
gentes introirent ad fidem, & excluderent Judæos
a privilegio Synagogæ per privilegium Eccleſiæ,
adloquitur eos ut non contriſtentur, dicens. Quid 1. Theſſ. 2. 16
nunc prohibetis nos Gentibus loqui ne ſalvæ fiant,
cum ſciatis Deum dixiſſe ad Abraham, quod in Act. 3. 25.
ſemine tuo hæreditabo omnes gentes? præſcit
enim Deus, ᵏ quod Filium ejus eſſent negaturi k
Judæi, & eſſent ei Gentium populi credituri.
Et ideo ait, *Quos præſcit, & prædeſtinavit con-* Rom. 8. 29.
*formes fieri imaginis Filii ſui, ut ſit ipſe primogenitus
in multis fratribus*. Judæi enim per cir-
E cumciſionem filii Abrahæ docentur, Gentes autem
per baptiſmum filii Dei fiunt, & eſt illis
frater primogenitus Filius Dei. Unigenitus inquam,
ſpecialiter Filius Dei, frater ſit eorum qui
generaliter filii Dei adoptantur. unde & dicit
Patri, *Narrabo nomen tuum fratribus meis*. Hos Pſal. 21. 23.
ergo gentium populos præſcit, ut diximus, quod

a MS. idem, IV. HÆRETICI. *Neſcitis, inquiunt, quia*, &c.
b MS. idem, CATHOLICI. *Neceſſe nobis erit*.
c MS. idem, *Vos fieri, niſi*.
d MS. idem, V. HÆRETICI, *Occurrunt hoc loco*, &c.
e MS. idem, CATHOLICI. *Nos vobis*, &c.

f MS. idem *receſſeritis*.
g MS. Augienſe *tanto lumine, tamque immenſo ſplendore*.
h MS. idem *Explanemus*.
i MS. idem *Repletis totum mundum*,
k MS. idem *Quod filium ſuum*.

a Filium ſuum, quem Judæi [a] crucifixuri erant, ſincero corda ſuſciperent, & ut decebat Dei Fi- b lium adorarent. [b] Quos ergo præſciit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui, ut filius ejus eſſet primogenitus in multis fratribus. hos prædeſtinavit, quos autem prædeſtinavit, c hos vocavit. [c] Si interrogas Apoſtolum, quando prædeſtinavit? dicit tibi, tunc quando dixit Abrahæ, *In ſemine tuo hæreditabo omnes gentes.* d Et ideo per Prophetam [d] dicit, *Audite hæc omnes* Gen. 26.4. *gentes.* Dicit ergo Judæis, Nihil novum vobis videatur feciſſe Deus, qui voluit promiſſum patri noſtro Abrahæ complere quod promiſerat, ut in ſemine ejus hæreditentur omnes gentes. Ergo e quia omnes gentes prædeſtinavit, [e] omnes gentes concluſit in incredulitatem ut omnibus miſereatur. Ergo quos prædeſtinavit hos vocavit, quos vocavit hos juſtificavit auferendo univerſa peccata: quos autem juſtificavit, ipſos & magnificavit, id eſt filios Dei fecit. Quid ergo murmurantes eſtis o Judæi, prohibentes nos gentes adloqui? Si Deus pro nobis, quis contra nos? id eſt quid in nos mittitis manus, & in Apoſtolos Dei ſcandalum patimini? Si enim Deus filio ſuo non pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit eum. Nota tibi, Prædeſtinate, quid dicat, ſed pro omnibus tradidit eum. Dicendo pro omnibus tradidit eum, & Judæis amputavit ſcandalum, & veſtram intentionem excluſit. Miror autem prudentiam veſtram ſic legiſſe locum iſtum, *quos prædeſtinavit hos vocavit*, ut ad unum verſicu- f lum qui inante eſt timuiſſetis accedere. [f] Quando enim veniſtis ad hunc locum, quaſi ſatisfactum putantes intentioni veſtræ, noluiſtis inante ad verſiculum qui vos convincebat adſpicere, id eſt, *pro omnibus tradidit eum:* ſed clauſiſtis codicem, & cœpiſtis clamare, Non omnes vocat Deus ad gratiam ſuam, non omnes invitat. & dicentibus noſtris, Ergo non omnes vocat? vos reſpondiſtis, Non omnes vocat. Stupentes itaque noſtri atque anxiantes, eo quod audirent quod nullus unquam hæreticorum dixerat, interrogaverunt peritiam veſtram dicentes, Unde probatis quia non omnes vocat Deus ad gratiam ſuam? Ipſe Deus non vult eos vocare? an vult & non poteſt? an non merentur? Si vult & non poteſt, blaſphematur impotens: ſi poteſt & non vult, videtur iniquus: ſi ipſi non merentur, ergo jam gratia non eſt gratia, & res meriti humani eſt vocatio, non gratiæ Dei. ſi autem g gratiæ Dei eſt, [g] & non meriti hominis, omnes vocat. *Omnes enim peccaverunt & egent gloriam Dei*, ut dicit Apoſtolus. & adjecit, Rom. 3. 23. *Juſtificati itaque gratis in gratia ipſius in redemptionem quæ eſt in Chriſto.* Ecce gratis, ecce & Ibid. 24. redemptio. Audenter dico, ubi eſt præſumptio de merito humanitatis, non eſt gratia divinitatis. omnia enim quæ gratiæ Dei eſſe credimus, meritis noſtris applicare non poſſumus. Ergo ſi gratiæ eſt & non meriti, quomodo vos dicitis aliquos non vocari, quia ſunt ejus vocatione indigni? Si enim nullus ex ſuo merito vocatur, ſed ex dono gratiæ Dei, & alius vocatur alius recuſatur, perſonarum Deus blaſphematur acceptor. Arguuntur etiam Apoſtoli ejus falſi teſtes judicii. Nam beatus Apoſtolus Petrus clamat, *In veritate*, inquit, *comperi, quia non eſt perſonarum acceptio apud Deum:* & beatus Paulus, Act. 10. 34. *Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum:* Rom. 2. 11. & iterum Dominus dicit de ſervis, *Eadem*, inquit, *facite illis remittentes minas, ſcientes quia & veſter & illorum Deus in cælis eſt, & non eſt apud illum* Epheſ. 6.9. *perſonarum acceptio.* Si ergo ita eſt, immo quia ita eſt, unde probatis quia non omnes vocat ad gratiam ſuam? aut quem non vult ſalvare qui pro crucifigentibus orat? In hac hæreſe diabolus tyrannidis furore graſſatur, ut lethali plaga pene univerſum vulneret mundum. Infert bellum creatura creatori, & dicit ipſum prædeſtinaſſe quod punit, ipſum ut fieret conſtituiſſe [h] quod prohibuit. h Quod quam ſit impium, quamque ſacrilegum, quamlibet imperitus agnoſcet. Omne enim peccatum tunc peccatum recte dicitur, cum & reatus delinquentis & æquitas judicantis oſtenditur quia peccati ſupplicium præcedit ſemper meritum facti: reum autem nemo facit, niſi eum qui potuit declinare peccatum. Peccatum ergo inter prædeſtinantem & operantem diſcerne, ut illius factum malum hic, quaſi alienum a ſe, aut damnet, aut corrigat. A juſto autem Deo aliena ſunt univerſa quæ damnat, Unde ſi prædeſtinatio in peccantem oſtenditur, nihil juſto judici probatur debere peccator: quia cujus adſeritur prædeſtinatio, hujus etiam operatio comprobatur. [i] Videtiſne, obſecro, quam graviter bla- i ſphemetur his adſertionibus Deus? Si enim prædeſtinationis ejus vis euſque adducitur, ut ejus dicatur prærordinatione peccatum, fructus malus non niſi ex impia radice procreatur. Erit ergo ſecundum Manichæum alius Deus malorum, alius bonorum: ut quæ bona ſunt bono adſcribantur, & quæ mala ſunt malo. ne videamur pejus Manichæis inclamare blaſphemium, cum unum eundemque Deum, quem bonum confitemur & juſtum, hunc prædeſtinaſſe omnia ſcelera æſtimemus. Recedant igitur vana argumenta verborum. Nihil habet commune prævaricatio delinquentis & prædeſtinatio ulciſcentis: quia peccatum in contemptu trangreſſoris eſt, ultio vero in judicis æquitate conſiſtit. Tollite itaque e duobus unum, aut judici prædeſtinationem ut probetis juſtum, aut alterum judicem futurum oſtendite. Nulla enim ratione conſtitutum ſuum poterit punire qui judicat: quia ſi malum prædeſtinationi dederis Dei, voluntati hominis dare non poteris. Aut enim accuſa reatum in homine, & tolle te [k] a blaſphe- k mio Dei: aut ſi prædeſtinationem a Deo aſſeris conſtitutam eſſe peccanti, reatum quidem peccatori tuliſti, ſed Deo crimen impingis. Certe peccatum certum eſt nihil aliud eſſe, quam prævaricationem hominis, & prædeſtinationem nihil aliud, niſi ordinationem Dei. Quomodo ergo tam diverſa ſibimet tamque contraria ad unam compaginem venire potuerunt, ut quod bonum Dei eſt malum hominis fiat, & delinquentis vitium dicatur præordinatio prohibentis? Illud autem cur non conſideratis, qui prædeſtinatione Dei putatis homines conſentire peccatis? Omne certe peccatum vult & deſiderat diabolus fieri. & creditis quod prædeſtinationem ſuam Deus ad diaboli deſiderium, & ad hominis interitum poſuit, & voluit prædeſtinationem ſuam ſervire voluntati diabolicæ, ut [l] ad libitus dæmonum l homines, ante propriæ voluntatis meritum, reos

a M S. Augienſe *crucifixerant.*
b M S. idem, VI. HÆRETICI. *Quos ergo &c.*
c M S. idem, CATHOLICI. *Si interrogas*, &c.
d M S. idem *dicitur.*
e M S. Augienſe *omnes concluſit in incredulitate.*
f M S. idem *Quod enim.*

g M S. idem *& non hominis.*
h M S. idem *quod prohibet.*
i M S. idem *Videſne.*
k M S. Augienſe *a blaſphemia.*
l M S. idem *ad libitum.*

jam addiceret inimico? Hactenus blaſphemias hujus loci detexiſſe ſufficiat. Pavido enim corde intolerabili tremore deficio. Octoginta & novem hæreſes in primo libello conſcripſimus. nullam ita hominibus ad crimina fræna laxaſſe conſpeximus; nullam ſic blaſphemias in Deum adſtruentem invenimus. Fateor, [a] catholici confeſſores, creſcunt eis in hac defenſione blaſphemiæ. Peto itaque veſtræ fidei puritatem, ut dimicantem me veſtris precibus adjuvetis, contra hos agentem, quorum tota verba blaſphemiæ ſunt. Fateor, inquam cariſſimi, univerſa mei corporis membra torpeſcunt, animus deficit, auditus intremuit, facies pallore diſtabuit, capillorum ſeges in vertice riget, mens intus cum ſuis conſiliis metu quaſſante adflicta eſt, lingua ipſa in ſuo atrio moveri non prævalet: quoniam contra eos loquimur, qui dicunt Deum diaboli

IV. voluntati ſervire. *Jam enim*, inquiunt, *prædeſtinavit Deum homines, ſive ad juſtitiam, ſive ad peccatum: & idcirco quod eos voluit eſſe qui condidit aliud eſſe non poſſunt.* Cum interrogavens eos, ut quid tantum blaſphemiæ proferant,

Rom. 8. 30. V. dicunt quia dixit Apoſtolus, *Quos prædeſtinavit, hos vocavit.* Ideoque aiunt, [b] *quos ſemel Deus prædeſtinavit, ad vitam, etiamſi neglegant, etiamſi peccent, etiamſi nolint, ad vitam perducentur inviti; quos autem prædeſtinavit ad mortem, etiamſi currant, etiamſi feſtinent, ſine cauſa laborant.* [c] Quis non videat, quod hoc dicto tollatur ſollicitudo juſtis timendi ne corruant, & peccatoribus amputetur effectus ſperandi ne ſurgant? Evaſimus blaſphemias Dei, ad ruinas hominum venimus. Si enim ita eſt, ut unuſquiſque hoc ſit quod prædeſtinatus eſt, ceſſat lex, ceſſat ſacerdos, ceſſat devotio populi, clauditur aula confugii, evacuatur ſinus Eccleſiæ, nullus genu curvat Deo, nullus benedictionibus inclinat caput, clauduntur apices Dei, atque univerſa ſimul virtutum ſtudia evaneſcunt. [d]

VI. *Quantumvis enim*, aiunt, *quicumque ſtudeat, & a Dei Eccleſia, & a Dei ſacerdotibus, & a divinis ſtudiis non recedat, ſi ſemel eum Deus prædeſtinavit ad mortem, ſalvus eſſe non poterit. Judas cotidie verbum vitæ audivit, cotidie adhæſit Domino, cotidie virtutibus occupatus, cotidie ipſum Filium Dei monitorem audivit: & quia prædeſtinatus eſt ad mortem, uno ictu ſubita interiit. Saulus cotidie perſecutor, cotidie lapidator Chriſtianorum, cotidie vaſtator Eccleſiarum: & quia prædeſtinatus eſt ad vitam, uno ictu ſubito vas electionis eſt factus. Quid ergo*, inquiunt, *tu qui in peccatis permanes, expaveſcis? Si te Deus dignabitur, ſanctus eris, aut quid tu qui in ſanctitate vivis, ſollicitus redderis? ſi Deus noluerit, nunquam corrues. Uterque de Deo ſecuri eſtote. Numquid tu qui ſanctus es, & ſollicitus es ne corruas, & die noctuque orationibus ades, occuparis jejuniis, & divinis lectionibus diligenter inſiſtis, exhortationibus vacas, atque omnibus ſanctis ſtudiis quotidie immines, numquid tua voluntate ſalvus eris? Numquid ſanctior eris Juda, qui accepit poteſtatem infirmos curandi, dæmones fugandi, mortuos ſuſcitandi, calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, collega Apoſtolorum, Chriſti diſcipulus, & tamen quia prædeſtinatus eſt ad mortem, mortem æternam invenit? Ceſſa eſſe ſollicitus, & de Dei eſto voluntate ſecurus: quoniam* A *ſi te dignatur Deus ut permaneas, ſanctus eris. At tu qui peccator es, diſce a Paulo Apoſtolo. Numquid tu aliquando pejora poteris committere quam ille commiſit? & tamen quia prædeſtinatus eſt ad Apoſtolatum, evaſit ſubito univerſa peccata, & ab inferioribus infernarum ad ſuperna ſuperiorum aſcendit.* [e] Hic eſt omnis ſumma conſilii veſtri, hinc decipitis mundum, hinc penetratis domos, & captivatis mulierculas oneratas peccatis, quæ circumducuntur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam Dei pervenientes. Juvante itaque Domino, ſpiritus ille qui [f] falſorum ſenum adverſum Suſannam agentium ſcidit conſilia, hic ſpiritus nunc vos dividet adverſum immaculatam Dei Eccleſiam falſa tractantes. Et ſicut illi de ſua ſibi accuſatione inventi ſunt pleni fallaciis, ita vos ex veſtris vobis oppoſitionibus abſcedetis ſuperati. Ipſa itaque verba dicimus inter initia quæ ipſi dixiſtis: ſed aliter eorumdem verborum finem colligimus. Dicimus enim juſto, Certe Judas Apoſtolus fuit, & a Chriſti veſtigiis non receſſit, ex ore ejus die noctuque conſilia ſalutis accepit, ſigna virtutum exercuit, & univerſa obtinuit Apoſtolatus inſignia, & tamen quia neglegens fuit, cecidit. Vigila ne corruas, eſto ſollicitus, quia adverſarius tuus ſicut leo rugiens circuit quærens ut tranſvoret. Hoc autem quod cecidit Judas, non putes fuiſſe impietatis Dei: neque enim Deus illum voluit eſſe malignum. ſed quia fur erat, & loculos habebat, & erat in corde ejus radix omnium malorum avaritia, ideo corruit miſer, & crepuit medius, qui tanta dona divina neglexit, qui medico præſente, vulnera ſua non ſolum non curare, ſed etiam augmentare ſtuduit. In peccato enim Judæ vos ipſos judices petimus. Ita enim vos juvante Chriſto concludimus, ut vos ipſos ex veſtro judicio ſuperetis. In peccato Judæ grande eſt ſacrilegium, incomparabile facinus, crimen immenſum. Dicite nobis, cui vultis hoc crimen adſcribi? Ipſi Judæ traditori, an Deo prædeſtinatori? Si, quod dici pejus peccatum eſt, quam hoc quod Judas exercuit, hoc peccatum Dei prædeſtinatoris eſſe probaveritis, fateor viciſtis. ſi autem ipſius Judæ eſt traditoris, defenſio noſtra accepit palmam. non enim Deus ipſum talem vel prædeſtinavit, vel talem eſſe voluit. Defendamus ergo ſanctum & immaculatum a crimine Dominum, ne quem ille tradidit per avaritiam, nos per injuſtitiam accuſemus: & tollentes crimen Judæ, Dominum vocemus in culpam. Si enim ideo talis exstitit, quia talem illum Deus prædeſtinavit, non quia ipſe neglexit, ipſum quidem liberamus ab omni pondere criminis, & tollentes nos ab increpatione traditoris hominis, prædeſtinatoris Dei aſtutiam accuſamus. qui quaſi voluerit Apoſtolum fieri, ut eum ex Apoſtolo faceret traditorem: quem quaſi voluerit elevare ad cælos, ut eum ex alto jactaret: quem quaſi voluerit dæmonia ejicere, ut eum dæmonum traderet poteſtati. Quid moras innectimus? ante oculos veſtros utroſque habetis, o noſtri temporis tractatores, ſervum & dominum, magiſtrum & diſcipulum, Deum bonum & hominem malum. unum accuſate quem vultis, & unum laudate quem vultis. Si Deum prædeſtinantem, Judas immunis eſt: ſi Judam tradentem, crimen ejus Deum

(Margin letters beside the second column: A, B, C, D, E.)

a M S. idem *catholici aperte confeſſores*.

b M S. idem, VII. HÆRETICI, *quos ſemel Deus prædeſtinavit*, &c.

c M S. idem, CATHOLICI. *Quis non videat*, &c.

d M S. idem, VIII. HÆRETICI. *Quantumvis enim*, &c.

e M S. Augienſe, CATHOLICI. *Hic eſt omnis*,

f M S. idem *falſorum ſenum*.

A prædeſtinaſſe docere minime poteritis, quia Dei prædeſtinatio bona eſt, Judæ autem traditio mala. Bonus ergo rem bonam fecit, quia malum nunquam feciſſe credendus eſt. Et ſi prædeſtinatio Dei boua eſt, & Judæ traditio peſſima, rei malæ Judæ, & rei bonæ Dei, couvenire non potuit. Impoſſibile eſt enim, tenebris & lumini, bono & malo, vitæ & morti, veritati & mendacio, ſimul habere conſortium. Reddentes argo Iudæ ſoli peccatum ſuum ex iutegro, & Deo honorem æquitatis ſuæ integerrimum exhibentes, nobis quoque reddite oſculum earitatis. Laboratis enim vano certamine, qui per Judam omnes peccatores excuſatis uteque defenditis, Dei autem juſtitiam accuſatis. Nunc veniamus ad magiſtrum

B bouum & vere beatiſſimum Paulum, & amota tergiverſationis inſania, quod verum & integrum negari non poteſt axplicemus. Aliud eſt, zelo malitiæ perſequi aliquem innoceutem, ſicut fecit Caio, aliud eſt zelo Dei perſequi, ſicut fecit Helias: nec ſolum perſecutus eſt, ſed etiam in conſpectu ſuo multum populum gladio juſſit occidi. Caio unum occidit, & æterua damnatioue punitur: Helias multos occidit, & ad gloriam rapitur ſempiternam. Non ergo, ſicut vos putatis, Cain imitatus eſt Paulus: ſed zelo Dei ductus Heliam ſecutus eſt. Dicas forſitau, unde hoc probas? Lege ad Galatas euudem ſibi teſtimonium perhibentem, atque dicentem, *Perſeqarbar*, in- Gal.1.14. quit, *Eccleſiam Dei, & expagnabam illam ſaper multos coætaneos meos in genere meo. abun-*

C *dantius*, inquit, *æmulator exiſtens paternaram mearam traditionam*, Numquid nou omnibus catholicis notum eſt, Deum Hebræorum hunc eſſa patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti? Quem argo defendebat? Patrem ſiue dubio, quia ſacerdotes ſui ei dixeraut hunc non eſſe filium Dei quem crucifixerant. Credens itaque legi ſuæ, credens ſacerdotibus Dei vivi, accepit ab eis epiſtolas, ut pergens Damaſcum ad ſynagogas, viuctos adduceret Chriſtianos. Prudentiſſimus vir atque ſapientiſſimus, qui ſciebat ſe zelo Dei agere, ſine dubio videbatur ei quod inimicos Dei perſequeretur. Pro fide enim Dei, & pro veſituta currebat.

D Non enim filium Dei eſſa Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum didicerat, ſed ſaductoram & deceptorem populi ſui, a magiſtris ſuis & a ſacerdotibus ſuis ut audierat, æſtimabat. Animum itaque Heliæ non Caio habens, erga uovos cultores Dei fortiter inſiſtebat, & ignoraos crimina pro virtutibus exercebat, Deus autem, cordis inſpector, & fidai contemplator, fecit eum miſericordiam invenire, quia ignorantiam ejus iuuocentia comprobabat. Unde hoc probamus? Ipſe dicit ad Timotheum. *Fai*, ioquit, *perſecator & injarioſus: ſed miſericardiam conſecutus ſum, qata*

E *ignorans feci*. Vides ergo, quia ubi ignorantia eſt, invidia oon eſt? A juſtitia enim Dei ignoranti doctrina traditur, ſcienti vero & contemneuti dictatur ſantentia. Unda per obſcurum iguorantiæ ambulans Paulus, putabat ſe inimicum a Domini ſui perſequi. ardebat [a] in perſecutione, quia placere Domino bonus ſamulus ſtudebat. Non quieſcebat, furebat, abundantius omnibus zelator exiſteus paternarum traditionum. Quorum patrum gerens zelum? ſina dubio Abrahæ, & Iſaac, & Jacob. & qui horum Deus? ſina dubio patar Domini noſtri Jeſu Chriſti. Ergo huic placera ſtudens, putabat ſe ejus inſequi ini-

A micum; paſſus obſcuritatem ſacerdotum ſuorum, quibus legis divinæ imperio fidem ſuam teſtimouium dautibus exhibebat. Omnibus notum eſt quid habeat obſcuritas. Numquid non ipſe uſus nos potarit edocere, obſcuritatis hanc eſſe naturam, ut ootum & ignotum, parentem & extraneum, civem & barbarum, uno modo ante oculos adſerat, qui niſi locutus fuerit, quis illa ſit penitus ſciri non poterit? Hic ergo, velut bonus cuſtos vineæ Domini ſabaoth domus Iſrael, velut bouus [b] circitor, adprehaoſo baculo, b per noctem ignorantiæ circumibat, ut quoſcumque iuveniret legentes vindemiam Domini, Heliæ animo devaſtaret. Servo itaque bono, pro domini ſui vinea vigilanti, ſervo zelo fidei per-

B ſequenti, ſervo Heliam imitanti, ſervu in tenebris ignorantiæ pro veritate certanti, ſervo cui ſe ſciebat dixiſſe ut pro veritata certaret uſque ad mortem. laboranti ergo, & in obſcuro [c] fidei perſequenti, & neſcienti quod ipſe eſſet c dominus ſuus, quem putabat inimicum domini ſui, ſuccurit dicens, Quieſca, ego ſum dominus tuus. Modo tu ipſe judica de teipſo. Si introieris in vineam tuam nocte, oumquid homo tuus, aut ſervus tuus, in obſcuro noctis dum te ſenſerit, & cœperit venire ut te comprehandat, dic mihi obſecro, veritatem profer ex ore tuo, dic mibi, uumquid taces, & permittis te teneri ab eo, quem probas quia non zelo, non inimicitiis facientibus te perſequitur, ſed te

C defendens, dum te æſtimat furem, te ipſum pro te ipſo perſequitur? Huic tali ſervo & laus debetur & præmium. Denique, cum dixeris ei perſequenti te & volenti percutere, Ceſſa, ego ſum dominus tuus; ſtatim abjecto fuſte de manu ſua, proſternens ſe pedibus tuis veniam poſtulat ignorantiæ. atque ex illa hora hoc faciet quod ai præceperis. Ita ergo tunc beatus Paulus, miſſus a ſacerdotibus Dei, jam meritis Apoſtolicis plenus, vas electionis erat, habens intra ſe ſpiritum Heliæ, perſequebatur, ut ei videbatur, inimicos legis Dei, & quem putabat eſſa furem vineæ domini ſui, ipſe erat Deus ſuus. Patiebatur enim noctem, cujus ei obſcurum fecerat incredulitas

D ſacerdotum. Juſtus vero Dominus in hac ipſa ſibi perſecutioua, quam ipſa patiebatur pro ſua juſtitia, complacebat, quia ipſe dederat legem, quam ille ſervabat. Nou argo quaſi perſonarum acceptor adprehendit nolentem & fecit volentem, adpreheudit infidelem & fecit fidelem adprehendit inimicum & fecit amicum, udprehendit malum & fecit bonum: ſed ſuum fidelem, & pro ſe laborantem adloquitur, & dicit, *Quid* Act.9.4. *me perſequeris?* At ilia ipſa verba quæ ſolent in obſcuro dici ait, *Qais es Domine?* & Dominus, *Ego ſam Jeſus Nazarenas, quem ta perſequeris.*

E Statim credit, ſtatimque transfere ſe a ſynagogu ad Eccleſiam, nou mutando dominum, ſed ipſum eſſe quam ſemper coluit agnoſcendo. Non ab alio Deo ad alterum Deum venieudo, ſed eumdem eſſe Deum, quem ſemper coluerat, comprobando. Nou ab infidalitata ad fidem veniendo, ſed ipſam fidem quam jure habuerat, poſſidendo. Juſtus ergo Dominus ſervum ſuum cognovit, ſecundum quod ipſe Apoſtolus ad Ti- 2 Tim.2.56 motheum dicit: *Cognoſcit Dominas qai ſaat ejus.* His autem quos videt non veritatis defeuſioue, ſed vanæ gloriæ & cupiditate aliqua, ejus ſe ſervos eſſe jactantes, clamat eis dicens,

a M S. Augienſe *in perſecutionem*.
b M S. idem *circuitor*.
c M S. idem *fidem perſequenti*.

Matt. 7. 23. *Diſcedite a me, quia non novi vos.* Verum quid
ſtamus in hoc loco, cum non ſolum has inju-
rias Apoſtolo inrogetis, ut dicatis eum invi-
tum tractum, cum ad unam vocem legatis eum
1. Cor. 9. 17. de ſe dicentem, *Si nolens hoc ago, diſpenſatio*
mihi credita eſt: ſi autem volens hoc ago, mer-
cedem accipio. Excludite eum a mercede ſua,
& dicite, Quia nolens hoc agis invitus tentus,
invitus tractus, non tu curris. neque enim de
curſu tuo proficis. eſto jam ſecurus. ſcias te et-
iamſi volueris peccare non poſſe. Adhæc vobis
1. Cor. 9. 26. ipſe reſpondet, *Ego ſic curro, non quaſi in in-*
Philip. 3. 14. *certum: ego quotidie feſtino, & ad bravium*
ſupernæ vocationis extendor. Et licet nihil mihi
1. Cor. 4. 4. *conſcius ſim, ſed tamen non in hoc juſtificatus ſum.*
Gal. 6. 7. *Nolite errare, Deus non irridetur.* Ego enim, niſi
in jejuniis multis inſtitero, & maceravero car-
nem meam, & ſervituti tradidero, ipſe reprobus
efficiar. O magiſtrum bonum! o ſapientem ar-
chitectum, & bonorum omnium inſtructorem!
Sic fabricat Eccleſiam qui vult exemplum ſalu-
tis offerre. Non reſupinat animos in bono cur-
ſu ſatagentes, ut putent ſe ita ad Deum per-
venire, ut ab animis ſuis tollant ſtudium pla-
cendi Deo, & dicant, Non ei placebimus de no-
ſtro ſtudio, quid ſtudemus? non ei placebimus de
noſtro curſu, quid currimus? non ei placebi-
mus de noſtra voluntate, quid volumus? non ei
placebimus de noſtra vigilantia, quid vigilamus?
non ei placebimus de noſtra oratione, quid ora-
mus? ſi prædeſtinati ſumus ad vitam, reprobi non
erimus. Hoc excludens Petrus Apoſtolus clamat:
1. Pet. 5. 8. *Vigilate, quia adverſarius veſter ſicut leo rugiens*
circuit aliquem veſtrum tranſvorare feſtinans. &
Epheſ. 5. 11. Apoſtolus Paulus, *Nolite conſentire operibus in-*
fructuoſis tenebrarum. magis autem & redarguite.
Nolite, inquit, conſentire. Vides conſenſum no-
ſtrum quam caute informat? Scit enim per con-
ſenſum noſtrum unumquemque decipi, unumquem-
que ſalvari. Conſenſum autem dico, in quo con-
ſentimus medico, qui nos gratis curare volens
Matt. 11. 28. clamat ad nos cotidie, *Venite ad me omnes qui*
laboratis & onerati eſtis, & ego vos requieſce-
re faciam. Ideo audis vocantem, ut te exhi-
beas reſpondentem. Hic qui clamat ut omnes ad
eum veniant, ignoravit doctrinam veſtram. Nam
non diceret, venite ad me omnes: ſed diceret,
veniant ad me qui ſunt prædeſtinati ad ſalutem,
ut ſalventur: recedant a me qui ſunt prædeſti-
nati ad mortem, ut puniantur. Sed non ita eſt
ut ipſi docetis. Homo enim, ſi conſenſum ſuum
a vocatione Dei ſubtraxerit, perit. Medicus hic
noſter gratis quidem curat, ſed imperat obſer-
vantiam. Qui non fuerit ſalvatus, aut vocan-
tem contempſit, aut invitantem renuit, aut ab
his quæ ei abſtinere ſunt mandata neglexit. Hoc
nos dicimus de medico perfecto. Vos quid dici-
tis? Dicite quod vultis. ſi laudatis medicum, &
culpatis ægrotum, oſtenditis medici diligentiam,
& neglegentiam ægrotantis. Non hoc dicitis,
VII. ſed hoc dicitis quod habetis in fallaciæ veſtræ
a libello conſcriptum. [a] *Omnes quos ſcit dignos ſa-*
lute redemptionis ſuæ Deus, hos ad ſalutem præ-
deſtinavit: hos tantum ſalvat, quos ſe ad ſalu-
tem prædeſtinaſſe cognoſcit. Salus enim Dei non
voluntati hominis ſervit. Ipſe enim ſcit cui quid
faciat. Nec enim antecedit arbitrii libertas gra-
tiam Dei, ſed antecedit gratia Dei libertatem ar-
b *bitrii.* [b] Hæc veſtra ſcripta ſunt, veſtra ſunt di-
cta. veris falſa permixta. Reſpondemus ad ſin-
gula. Si omnes quos ſcit dignos vocat, ergo om-
nes ad ſalutem prædeſtinavit, quia omnes quoti-
die vocare non ceſſat. Si hos tantum ſalvat,
quos ſe prædeſtinaſſe cognoſcit, ergo omnes præ-
deſtinavit ad ſalutem, quia omnium dominus &
ſalvator eſt. Si ſalus Dei non voluntati homi-
nis obtemperat, ſed anticipat gratia Dei volun-
tatem hominis, oſtendite nobis quis nolens con-
ſecutus ſit baptiſmatis ſacroſancta myſteria, &
poſtea cœpit per gratiam velle quod noluit: aut
quis unquam nolens egerit pœnitentiam, &
poſteaquam reconciliatus eſt, ſic cœpit poſt in-
dulgentiam pœnitere. Duæ iſtæ res ſunt ſalutis
humanæ, ſacrificium & confeſſio. Sed & volun-
tarie ſacrificamus Deo, & voluntarie confite-
mur. Sacrificium, quo ſanguine Chriſti redimi-
mur, & lateris ejus unda perfundimur: confeſ-
ſio vero, qua confitentes errorem iterum mere-
mur veniam peccatorum. Ergo duas iſtas ſpecies,
quas ſolas ſcimus humano generi poſſe ſuccur-
rere, quas dicit ſanctus Spiritus voluntarie fie-
ri, videamus utrum, ut vos dicitis, ab homine
exigantur invito, an a voluntario flagitentur ob-
ſequio. Si ab invito & a nolente, damus vobis
manus, viciſtis: ſi a conſentiente, & a deſide-
rante atque volente, conſenſus veritatis dedit no-
bis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chri-
ſtum. Voluntarie enim ſacrificamus Deo, & con- VIII.
fitemur nomini ejus, quoniam bonus eſt. [c] *Non* c
ita eſt, inquiunt, *Vana eſt & infructuoſa volun-*
tas hominis. vanum eſt humanæ voluntatis arbi-
trium. [d] Si ad comparationem divinæ gratiæ hoc d
diceretis, unum diceremus. Non enim humanam
voluntatem divinæ gratiæ præponimus. omnia
enim quæ bona ſunt, non homini ſuperbienti,
ſed Deo adſcribimus miſerenti. Non tamen hæc
dicentes, hoc poſſumus dicere quod vos & dici-
tis & ſcribitis, Vana voluntas eſt hominis. Nos
autem dicimus, Voluntas hominis non eſt va-
na: quia ſi vana eſt, nec præmium conſequetur
digna, nec ſupplicium meretur indigna. Sed ne
tam hebetes ſitis, ut neglegendo, nec audien-
do iſta quæ adſerimus cognoſcatis. Ite cum ca-
thecumenis, & cum pœnitentibus veſtris, ad om-
nium Eccleſiarum Pontifices: & ſi videritis eos
nolentibus gratiam baptiſmatis tradere, aut no-
lentibus pœnitentiæ imponere manum, ſciatis vos
eſſe catholicos. Sin vero, nec baptiſmatis gra-
tiam auſi ſunt tradere, niſi veram & integram
exploraverint voluntatem: nec manum impone-
re pœnitenti, niſi confeſſionem voluntariam oſten-
denti, quid inſaniæ veſtræ vanitate adtracti
dicitis hoc loco, antecedit gratia voluntatem?
Major quidem eſt gratia Dei quam voluntas
hominis: ſed prior eſt voluntas hoc loco quam
gratia. Illa merito præcedit, hæc ordine. Scio
hoc loco quas nebulas ſoleatis ignorantibus ex-
citare, & calumnioſo calliditatis ingenio in hac
voce garrire. Ecce dicunt, Prior eſt voluntas
quam gratia. Nos in his duobus locis dicimus
priorem voluntatem quam gratiam, in baptiſ-
matis conſecutione, & in pœnitentiæ converſio-
ne. ut non veſtro conſilio ducti homines, inci-
piant declinare cor ſuum ad excuſandas excu-
ſationes in peccatis, dum unus dicit, Si vult
Deus, veniet ad me indulgentia peccatorum: &
ſi voluerit me in numero gregis ſui addere Chri-
ſtus, fiet. Huic dicimus, niſi volueris ex toto

a MS. Augienſe, IX. HÆRETICI. *Omnes quos ſcit*, &c.
b MS. idem, CATHOLICI. *Hæc veſtra*, &c.
c MS. idem, X. HÆRETICI. *Non ita eſt*, &c.
d MS. idem, CATHOLICI. *Si ad comparationem*, &c.

corde tuo credere, non ad te veniet indulgentia, neque gratia hæc ut gregis divini particeps ſias. Item in peccatis permanentibus ſi dicatur, a pœnitentiam agite, [a] adpropinquat regnum Dei: hi cum dixerint, Si Deus dignatur dare veniam peccatis, in poteſtate ejus eſt, his dicimus, Niſi volueritis ex toto corde veſtro pœnitentiam agere, ad vos Dei indulgentia nunquam adtinget. In his ergo duabus cauſis dicimus, antecedit voluntas hominis gratiam Dei. Hanc ipſam rurſus voluntatem hominis dicimus quomodo antecedit gratia Dei: quia non haberet hoc ipſum velle, niſi Unigenitus nobis de cælo veniens, omnibus, officinam ſuæ gratiæ reſeraſſet. Veniens enim pro omnibus hominibus paſſus eſt. Ergo hoc ordine B præcedit gratia Dei voluntatem hominis. Quod ideo dicimus, ut duobus capitibus vos excludamus. Qui enim dicitis, antecedit gratia voluntatem, bene ſonatis, ſed male percutitis. Ideo enim dicitis, antecedit gratia voluntatem, ut homo nec incipiat velle bonum, ſed expectet ut trahatur, expectet ut nolens fiat bonus, & cum ſit malus, dicat, Deus hoc vult, quia gratia ejus ad me non accedit. Nos in iſto loco, & vobis, & illi qui hoc dicit, occurrimus dicentes, antecedit voluntas hominis gratiam Dei. Non enim dixit Dominus, accipietis prius, & ſic petite, invenietis prius, & ſic quærite, aperietur vobis

Matt. 7. 7. prius, & ſic pulſate: ſed dixit, C *Petite, & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit.* Dicendo *omnis*, generalem cauſam inſtituit, & prædeſtinationis ſuæ ſpecialitatem excluſit: & dicendo *qui petit accipit*, priorem voluntatem hominis, quam donum gratiæ demonſtravit. Et tamen ſit prior voluntas hominis quam gratia, ſit & prior Dei gratia quam voluntas. Non enim nos ivimus ad ſanctum peccatores, ſed ad peccatores ſanctus advenit. nec nos rogavimus ut veniret, ſed non rogatus advenit, & ut aſcenderet ad Deum homo, Deus deſcendit ad hominem. exinanivit ſe, ut nos repleret: humiliavit ſe, ut nos exultaret: pauper factus eſt, ut nos divites faceret: eſuriit panis vivus, ut nos reficeret: ſitiit D fons perennis, ut nos aridos melliflui & æterni fontis unda perfunderet. Tentus eſt, ut nos dimitteremur: ligatus eſt, ut nos ſolveremur: venditus eſt, ut nos redimeret: ſpineam coronam accepit in capite, ut ſpinas & tribulos primæ maledictionis eripeset: exſpoliatus eſt, ut nos veſtiret: in cruce ſuſpenſus eſt, ut nos a cruciatibus æternæ mortis auferret. Damnans de ligno crucis lignum concupiſcentiæ, pandit immaculatas manus pro manibus incontinenter exteníis. pro concupiſcentiæ guſtu eſca fellis accipitur, & mors vitæ pro vita mortis infertur. Nobis enim vicit, non ſibi. Semper enim ipſe victorioſiſſimus fuit, eſt, & futurus eſt. Sed quia nos omnes in Adam perdi- E dimus vitam & paradiſum, per Chriſtum & paradiſum, & vitam æternam, & adoptionem filiorum Dei, & regnum conſequimur ſempiternum. Hoc loco eum, qui dicit antecedit voluntas hominis gratiam Dei, execramur vehementer. Sic tamen execramus, ut dicamus jam ex tempore paſſionis, & reſurrectionis, & in cælos aſcenſionis, quo jam gratia in mundo diffuſa eſt, & in gremio Eccleſiæ hæc dona omnia divinæ gratiæ conlocata, qui non cucurrerit ad iſta tan- A ta dona Dei, & ipſe, non vadens ad Eccleſiam Dei, expectet ut ad ipſum veniat Eccleſia Dei, dicimus hunc inſanum. In hoc loco dicimus his & talibus, Gratia Dei, abſque perſonarum acceptione in gremio eſt conlocata Eccleſiæ. ſi quis eam voluerit quærere, invenit. ſi quis ad eam pulſaverit, aperietur ei. nolentibus autem, aut tepide volentibus, gratia divina non datur. ſecundum id quod Philippus Apoſtolus dicit ſpadoni, *Si credis ex toto corde tuo, licet ut baptizeris*. Act. 8. 37. Velle enim noſtrum non excluſit gratia, ſed incitavit, & dormientem quotidie excitat voluntatem. Jam ergo gratia poſita, ſicut ſcriptum eſt, in medio terræ clamat, Venite. hic ſermo Dei anticipat venientem. petite, hic ſermo B anticipat petiturum. quærite, hic ſermo anticipat quæſiturum. pulſate, hic ſermo anticipat pulſaturum. Si quæſierit homo, & invenerit, gratiæ Dei eſt: quia Deus invitavit ut quæreres, Deus fecit ut invenires. ſi non quæſieris, nec invenies, hoc liberi arbitrii tui eſt. Tantam enim habes liberi arbitrii poteſtatem, ut & vocantem Dominum tuum contemnere prævaleres. Quicunque ergo ſalvatur, gratiæ Dei eſt, qui ut velles inſtituit: qui & per Prophetas, & per ſe, & per Apoſtolus ſuos cotidie te invitat ut velis. ſi volueris & audieris, quæ bona ſunt terræ illius æternæ ſuſpicies. Ergo & quod via Dei eſt, & quod petis Dei eſt, & quod conſequeris Dei eſt, quia in hac parte anticipat gratia voluntatem. C Neſcires enim quid velis, niſi te ipſe & per ſe, & per ſuos vocaret, & ut peteres, & qualiter peteres, edoceret. Si ita eſt, quid nunc faciemus de te qui non petis? Deus te noluit, aut tu noluiſti Deum? Deus te noluit bonum operari, aut tu noluiſti bonum operari? Deus te noluit eſſe juſtum, aut tu noluiſti eſſe juſtus? Ideo te interrogo, o ſanctiſſime prædeſtinator, ut unum e duobus facias. Aut enim fateberis te vinci, aut Deum blaſphemare convinceris. Si enim permittis te vinci, dic nobiſcum, Homo noluit bonum, & ideo malus eſt, quia ſi voluerit petere, dabitur ei gratia Dei. Cum hoc dixeris, das manus fraternitati, & per reverentiam te deitati conci- D lias. Si autem dixeris, ideo malus eſt, quia Deus hoc voluit, non quia homo noluit, probatis blaſphemaſſe Deum, quem malum velle confirmas, & neceſſe erit ut blaſphemantem Deum anathematizet Eccleſia. Dicamus nunc quæ ſequuntur libri veſtri falſa commenta. [b] *Errat qui* IX. b *ſe putat volendo bonum pervenire ad Chriſtum, cum ipſe Chriſtus dicat, Nemo venit ad me, niſi quem pater adtraxerit.* Joan. 6. 44. *Qui melius a Chriſto ſapitis, dicite ſi mentitus eſt Chriſtus, & ita demum adſerite nos contra Chriſti regulam iſtam* c [c] *fixiſſe ſententiam. Si enim verum dixit Chriſtus, non mentimur quod dicimus prædeſtinatos trahi ad vitam, quia vita ipſe eſt.* d [d] Non eſt E novum vocis ſono decipi poſſe ſtultos. Sic vanus Arrius, ſecutus vocis ſonum, dicit filio patrem ejus eſſe majorem. Et hoc dicit nobis, quod dicitis vos, Si ipſi filio creditis, ipſum audite. Dicit enim, *quia pater major me eſt*. Vocis ſonum qui adtendit, ſicut Arrianorum hæreſi, ſic Prædeſtinatorum vanitati conjungitur. Quis enim neſciat, non poſſe venire ad filium, niſi quem pater adtraxerit? Tamen antequam loci iſtius occultum myſterium per nos Dominus manifeſtet, ſenſum veſtrum detegimus.

a MS. Augienſe *Adpropinquabit enim*.
b MS. Augienſe, XL HÆRETICI. *Errat qui*, &c.
c MS. idem *finxiſſe ſententiam*.
d MS. idem, CATHOLICI. *Non eſt novum*. &c.

Ideo

Ideo enim dicitis hoc teſtimonium, ut nullus monita ſacerdotum ſtudioſa aure ſuſcipiat, nullus feſtinet ad matris Eccleſiæ gremium, & duorum teſtamentorum uberibus coaleſcat. omnes fugiant domum Dei, & quis ad quod voluerit vitium occupetur, expectans quando mittat manum pater de cælis, ut eum trahat invitum, & nolentem, atque contradicentem, & non conſentientem faciat electum & ſanctum. Hæc veſtra adſertio, veſtrumque deprehenditur dogma. Nos autem dicimus, quod quamvis quicumque ſanctus ſit, ille ſit Apoſtolus, ille ſit martyr, ille propheta ſit, ille ſit juſtus, vires non habet proprias ut ad Chriſtum aſcendat. Solus enim Dominus ſua virtute pro ſua deitate aſcendit in cælos, & ſedet ad dexteram patris. Quamvis ergo quiſque ſit ſanctus, quamvis amicus Dei ſit, non habet vires aſcendendi in cælos. Et quia filius dicit patri, (Joan. 17, 14.) *Pater volo ut ubi ſum, & iſti ſint mecum*, explanans concordiam deitatis ait, *Nemo venit ad me*, id eſt virtute ſua nemo poteſt venire ad me. Non eſt enim ſanctitati hominis poſſibile aſcendendi ad me, ubi ſedeo ad dexteram patris, niſi quem pater adtraxerit. (Pſal. 72. 24.) Unde in unius perſona omnis cœtus ſanctorum dicit Deo, *Tenuiſti manum dexteram meam, in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria adſumpſiſti me*. unde & adjecit, (Ibid. 27.) *Quoniam qui ſe longe faciunt a te, peribunt*. Non dixit, quos tu longe facis a te, ſed qui ſe longe faciunt a te, peribunt oſtendens non de Dei execratione, ſed de elongatione hominis, homini interitum evenire. [a] Quid autem nunc dicat liber prædeſtinatus audite. (X.) *Quod ſi adgravat vos vis teſtimonii Evangelici, & non poteſtis adgravati pondere ſententiæ nobis dare reſponſum, ſaltem Apoſtoli nobis explanate ſententiam, qui dicit*, (Rom. 9. 16.) *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*. [b] Nos & evangelicum teſtimonium veris adſertionibus [c] declaravimus, & iſtam beati Pauli ſententiam evidenti manifeſtamus inſtinctu. Prius tamen veſtrum ſenſum detegimus, ut cur a vobis uſurpentur ſancta teſtimonia deteſtemur. Vultis enim ut nemo velit bonum, nemo currat ad bonum, ſed dicat in corde ſuo, Quantumcumque velim, quantumcumque curram, nihil poterit prodeſſe volenti, nihil poterit prodeſſe currenti. Non eſt enim volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Nos autem adſerimus, neminem gratiam Dei conſequi, niſi qui ex fide cucurrerit: quam dum fuerit conſecutus, Apoſtoli monitis prohibetur extolli. Non enim ſecundum curſum, & ſecundum voluntatem ſuam, accepit gratiam Dei. Curſus enim & voluntas ejus, quamvis in magno ſint, quamvis in amplo ſint, tamen menſuram habent, Dei autem gratia menſuram non habet. Et ideo, dum etiam ad coronam pervenerit juſtus, non permittitur in ſua corona extolli. Dicit enim Spiritus ſanctus, qui coronat te, non in merito tuo, ſed in miſericordia ſua & miſeratione ſua. (1. Cor. 4. 7.) Unde & Apoſtolus, *Quid habes*, inquit, *quod non accepiſti? Quod ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Ergo curſum ſuum & voluntatem ſuam ad hoc extendit, ut acciperet a donante. donum autem pro gratia donantis ſupergreditur meritum laborantis. Sic eſt enim velle noſtrum inter nos & Deum, ſicut eſt inter mendicantem atque donantem. Ille itaque qui donat eleemoſynam vult omnibus dare. ſi quidem hic noſter largitor gratiæ clamat quotidie, *Venite ad me omnes*. & iterum, *Petite & accipietis*. Verbi gratia, cucurrit quiſpiam egenus, & a donante accepit, acceptiſque divitiis cœpit eſſe locuples qui fuerat egenus & pauper, quid nunc dicturus eſt? Ego de labore meo dives ſum, quia volui, quia cucurri? Non hoc dicit, ſed dicit, Ego nihil pro merito voluntatis meæ, aut curſus mei, aliquid habere me certus ſum? ſed ejus eſt totum gratiæ qui donavit. Et hoc dicto poteſt dicere cum Apoſtolo vere, quia *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*. (Rom. 9, 16.) Ecce diximus de iſto qui voluit, & cucurrit, quia tanta ſunt dona Dei, ut & curſum hominis & voluntatem ſuperent. Curſus enim & ſtudium hominis, niſi inviſibilibus Dei adminiculis juvati fuerint, evaneſcunt. Nam & Apoſtolus certamen bonum certans, & curſum conſummans, & fidem ſervans, & jam tantummodo expectans, dicit, *Gratia Dei ſum id quod ſum*. & iterum nobis dicit, (1. Cor. 15. 10) *Gratia ſalvi facti eſtis*. Magnus infelix eſt, qui putat donum Dei ſe merito ſuæ conſequi voluntatis. Omne donum optimum deſurſum eſt a patre gloriæ. nihil vindicamus humanæ potentiæ, totum quicquid bonum eſt, Dei miſericordiæ applicamus. Sic tamen omnia bona dicimus Dei eſſe dona, ut omnia mala quæ agimus noſtræ neglegentiæ imputemus. Aliter enim veniam non meremur, niſi nos vere oſtendamus noſtra culpa peccaſſe, non præjudicio creatoris. Et ſicut diximus de bono, quia totum bonum quod fecerit, Dei eſt gratiæ: ita quicquid malum fecerit ſuæ æſtimet neglegentiæ. Unde clamat Spiritus ſanctus, (Eſa. 1. 19.) *Si volueritis & audieritis me, bona terræ edetis: ſi autem nolueritis, gladius vos comedet. Os enim Domini locutum eſt hæc*. Per occaſionem itaque boni teſtimonii, ſed mali interpretis, vos dicitis, Nolite velle, quia non eſt volentis: ſanctus Spiritus dicit, ſi volueritis. Vos dicitis, nolite currere, quia non eſt currentis: ſanctus Spiritus [d] dicit, currite ut omnes comprehendatis. Dominus Jeſus Chriſtus clamat, (Joan. 12. 35.) *Currite cum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant*. Dantes ergo vobis repudium. ſancto Spiritui adhæremus. (Act. 5 29.) *Melius eſt enim*, ut dicit Apoſtolus Petrus, [e] *obaudire magis Deo, quam hominibus*. Verum quid agimus? rurſus ad pejora veſtrorum creſcit dogma librorum, in quibus legitur. (XI.) [f] *Quantumcumque ſtudii ſui vires ad ædificandum moveat humana voluntas, caſſo certamine nititur. aut quid vigilantiam ſuam putat hominis fragilitas æterni deſiderii profuturam, cum propheta evidentibus exclamet documentis, dicens*, (Pſal. 126. 1.) *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilaverunt qui cuſtodiunt eam? Quid eſt quod contra divinos apices, & contra conſcientiam ſuam ſperat ſe quiſpiam ædificationi ſtudere, cum his ſacris vocibus doceatur ædificatio hominis non eſſe certa, ſed vana?* [g] Primo omnium quæro, quam ædificationem dicatis. Si de cementis & luto agitis, cum Ægyptiis iſta tractate. Nos autem hoc loco ædificationem verbi Dei intellegimus.

a M S. idem, XII. HÆRETICI *Quid autem nunc dicat liber prædeſtinatus*, &c.
b M S. idem, CATHOLICI. *Nos & evangelicum*, &c.
c M S. idem *declarabimus*.
d M S. Augienſe *dicit ſi. currite*.
e M S. idem *obedire magis*.
f M S. idem, XIII. HÆRETICI. *Quantumcumque*, &c.
g M S. Augienſe, CATHOLICI. *Primo omnium quæro*, &c.

A Verbum autem Dei *in* toto orbe terrarum a Dei
ſacerdotibus ad ædificationem Dei Eccleſiis ex-
hibetur. Vanus eſt ergo ſermo pontificis? ina-
nis doctrina? inane ſtudium? Et ſi vana eſt ædi-
ficatio hujus operis, ut quid ab Apoſtolo impe-
1.Theſſ.5.11 ratur? Dicit enim Paulus Apoſtolus, *Ædificate
alterutrum: omnia veſtra ad ædificationem fiant*.
1.Cor.14.26 & iterum, *ut ſapiens architectus fundamentum po-
1.Cor.3.10. & 12. ſui. ſi quis ſuperædificat ſupra fundamentum hoc
aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœ-
num, ſtipulam, uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis*
Matt. 7.24. *probabit*. Et Dominus in Evangelio laudat virum
ſapientem, quia ædificat domum ſuam ſuper pe-
tram, quæ nec ventorum, nec fluminum dejicia-
B tur impulſu. Ergone in vanum ædificant ſacerdo-
tes Eccleſiam? In vanum vigilant, ut ovium ſim-
plicitatem luporum morſibus tollant? Et quomo-
do omnes hæreticos æterno anathemate ferientes
gregem Chriſti cuſtodiunt? Ubique catholicorum
paſcuntur oves, & venerantibus puræ fidei pa-
ſcuis, montes exultant ut arietes, & collea ve-
lut agni ovium. Ubique a ſolis ortu uſque ad
occaſum, unus grex & unus eſt paſtor, a quo
lupi interficiuntur, ne noceant gregi Dei: &
adhuc non videtis ædificationem bonæ volunta-
tis vanam non eſſe ſed certam? Cotidie ædifi-
catur domus Dei per verbum bonum, per exem-
C plum ſanctum, per ſtudium optimum. Cotidie
Hier. 29. 5. clamat per prophetam Dominus, *Ædificate vo-
bis domos*, non luteas quæ a vento moveantur,
ſed quæ maneant in ſoliditatem petræ. Sed vo-
bis iſta omnia quæ diximus inania videntur &
vana. Dicunt enim libri veſtri, *Ædificatio ho-
minis non eſt certa, ſed vana*. Ab initio om-
nes ſancti ædificationem mentibus contulerunt.
Verbi cauſa, Primus Abel ædificavit juſtitiam,
Noe innocentiam, Abraham fidem, Iſaac ſacri-
ficium, Jacob ambitionem rerum ſanctarum, Jo-
ſeph caſtimoniam, Moyſes ſacerdotium, Jeſus
filius Nave conſtantiam animi, David defenſio-
nem populi Dei, Salomon ſapientiam, Joannes
D pœnitentiam. Hos carptim de multis memora-
vimus, ut per hos ceteros, quos ſiluimus, ad
memoriam ſuam revocans lector, inquirat u-
trumnam homines fuerint. Si homines fuerunt,
quomodo dicant libri eorum, Ædificatio homi-
nis non eſt certa, ſed vana? Unde agimus nunc
concluſionibus catholicis dictum hæreticorum.
Aut non fuerunt homines, quia manet ædifica-
XII. tio eorum: aut illi homines fuerunt, & iſtorum
a adſertio evanuit. [a] *Sed ſi contra nos venitis*, in-
Pſ. 126. 1. quiunt, *non contra nos venitis, ſed contra eum
qui dixit, Niſi Dominus ædificaverit domum, in
vanum laboraverunt qui ædificant eum*. &, *Niſi
E Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum labora-
verunt qui cuſtodiunt eum. Ergo neſcitis, quia non
erat utile populo Dei qui hæc fecit ſcribi, & ad po-
ſteros uſque ad finem ſæculi dirigi? Vos itaque, qui
iſta reprehenditis, auferte hæc de libro pſalmorum,
quia legentes & pſallentes hos verſiculos, ut dici-
b tis, ædificari non poſſunt*. [b] Nos dictum prophe-
tæ laudamus, probamus, confitemur, confirma-
mus, & pſallimus, atque hoc ordine ſecundum
regulam catholicam explanamus. Ab initio, ut
diximus, a ſancto Abele juſto uſque ad Zachariam
& Joannem, omnes ædificaverunt domum, non
cementis, ut diximus, ſed ſanctis exemplis.

A Verumtamen niſi Dominus Jeſus Chriſtus veniſ-
ſet, & ipſe ædificaſſet domum hanc, in qua illi
laboraverunt, in vanum laboraverant qui ædifi-
caverant eam. Nam & vigilanter inſtiterunt
gregi. ſed niſi Dominus Jeſus Chriſtus ſuam cu-
ſtodiam exhibuiſſet, in vanum laboraverunt cu-
ſtodientes eum. Unde etiam ſequitur, *In vanum* Ibid. 2.
eſt vobis ante lucem ſurgere. Lux enim Chriſtus
eſſe & a Prophetis, & ab Evangeliſtis, & ab A-
poſtolis declaratur. Prophetæ ergo omnes an-
te lucem ſurrexerunt, id eſt ante nativitatem
Chriſti, His in vanum fuit ante lucem ſurge-
re. non enim potuerunt noctem patientibus ve-
ritatem oſtendere. Sed venit lux, & manifeſta-
B vit occulta tenebrarum; & tunc demum laus cœ-
pit eſſe unicuique a Deo, Niſi ergo ipſe veniſſet &
ædificaſſet domum, in vanum laboraverant ædi-
ficantes eam. Nunc ergo quia venit & ædifica-
vit domum, jam non in vanum laborant qui
ædificant eam, Et quia venit ut cuſtodiat ci-
vitatem, jam non in vanum vigilant qui cuſto-
diunt eam. Et quia lux venit, & lucet in te-
nebris, jam non in vanum ante lucem ſurgi-
mus. Et quia panis lætitiæ de cælo deſcendit,
jam non manducamus panem doloris. Hinc enim
ſequitur in pſalmo verſiculus. Vos, inquit, [c] in c
vanum ante lucem ſurgitis, qui manducatis
C panem doloris. Nos autem, qui non manduca-
mus panem doloris, ſed panem ſalutis, ædifice-
mus domus noſtram ſuper petram, & vigilemus
expectantes Dominum, quia neſcimus diem neque
horam. Beatus ille ſervus, quem dum venerit
Dominus, invenerit vigilantem. Si videtur acce- XIII.
damus ad reliqua. [d] *Sed quid putant iſti ſe vo-* d
*luntate ſua ad fructum ædificationis adtingere, cum
nec ipſe vas electionis ſuam adſerat voluntatem
implere potuiſſe? Dicit enim de ſe ipſe Apoſtolus,
Non quod volo bonum hoc ago, ſed quod nolo ma-* Rom. 7. 19.
*lum illud facio. Si ergo Apoſtolus quod vult bo-
num implere non prævalet, quomodo iſti dicunt per
voluntatem ſuam ad fructum ſe poſſe gratiæ per-
D venire*. [e] Nunquam feſtinat ad veniam qui lon- e
gum vult eſſe quod peccat. Da veniam, magi-
ſter gentium quæſumus, ne nos particeps injuria-
rum tuarum eſſe permittas. Videamus ergo quid
volebat Apoſtolus, & facere non valebat, & quid
eſt quod cogebatur facere quod nolebat. Volebat
verum loqui, mentiri autem penitus non volebat.
ergo mentiebatur. Volebat pudicitiam, impudi-
citiam perhorrebat. ergo polluebatur. Volebat con-
temptum mundi, execrabatur omnem gloriam ſæ-
culi. ergo cenodoxus, id eſt inanis gloriæ cupidus
exiſtebat. Poſtremo volebat omne bonum, omne
autem quod eſt malum omnimodis exhorrebat. ni-
E hil ergo bonum quod volebat Apoſtolus operabatur,
ſed omne quod eſt nequiſſimum perpetrabat. Dicitis
enim, Dicit de ſeipſo Apoſtolus, *Non quod* Rom. 7. 19.
*volo bonum hoc ago, ſed malum quod nolo il-
lud facio*. Videtiſne, obſecro, in qua [f] bla- f
ſphemiorum fovea cæcus ſenſus veſter vos præ-
cipites dedecit? Apoſtolum criminibus occupa-
tum fuiſſe vultis oſtendere, ut nemo ſe pecca-
torem eſſe ſuſpiret, nemo imi cordis gemitum
pro ſuis ſceleribus reddat, nec ſtudeat quiſpiam
flentibus lavare oculis quod concupiſcentibus in-
quinavit, cum audiat illum vas electionis,
illum magiſtrum omnium Eccleſiarum, non

a M S. idem XIV. HÆRETICI. *Sed ſi*, &c.
b MS. idem, CATHOLICI. *Nos dictum*, &c.
c M S. Augienſe, *In vanum ædificatis, in vanum vigila-
tis, in vanum ante lucem*.

d M S. idem, XV. HÆRETICI. *Sed quid putant*, &c.
e MS. idem, CATHOLICI. *Nunquam feſtinat*, &c.
f M S. idem *Blaſphemiarum*.

bonum quod vuluiſſe ſe memorat, ſed malum,
qnod nolniſſe ſe adſerit, perpetraſſe. Aperuiſtis
portas, non juſtitiæ, ſed iniquitatis umnibus
huminibus, & ex verbis Apoſtoli contra Apo-
ſtolum bella ſumpſiſtis, volentes eſſe magiſtri,
cum ounquam fuiſſe vos diſcipnlos oſtendatis,
& ſonum litteræ adtendentes ipſi vohis ſu-
bito cœpiſtis eſſe doctores. Quid nunc ſacimus,
qui veſtras blaſphemias non duramus? Si tacue-
rimus, vos videmini recte dixiſſe, nec ſolnm di-
xiſſe, ſed etiam ſcripſiſſe. Loqnimur juvante
Domino, ſugientes gluriam huminum, neſcios
doceotes, ſtudioſos ioſtrueotes, ſcientes læ-
tificantes, vos detegentes. Scriptura libri veſtri
B eſt, quæ qnod pejus eſt vobis morientibus illa
non moritnr, & ad evertendos incautos tan-
quam cancer ſerpit. Videamus quid ſequatur
XIV. liber a veſtra vanitate conſcriptus. [a] *Apoſtoli*
a *verba ſunt, noſtrnm nihil adjnngimns. Ipſe de ſe*
Rom, 7. 19. *dicit*, *Naa quod volo bonnm hoc ago, ſed quod*
b *nolo malnm illnd facio.* [b] Arrius in tertio libro
ſuo epigramma hujuſmodi poſuit, dicens, Nos
verba filii Dei accepimus, & vera credimus, ve-
ra etiam confitemur. Ipſe dicit, Pater major me
aſt, &, Egu & pater nnum ſnmus, quia ego in
patre, & pater in me. Noluit legere. jungere
euim putuit duo iſta. id eſt, *Pater major me eſt*,
&, *Ega & pater unnm ſnmns*. & dum iſta duo
C junxiſſet, invenerat filium hominis & filium Dei.
Omnia enim paſſibilitatis genera, a deitate ſu-
blata, ſoli filio bomiois poteruot convenire. Deus
enim nec minor, nec major eſt: ſed boc eſt, quod
eſt idem ſemper, careus incremento, carens de-
trimento. Nunquam angmentando pruficit, nun-
quam deficit minuendo: ſed aute omnia idem
qui poſt umnia, & in umnibus præteritis, præ-
ſentibus, & futuris immntabilis perſeverat, Hæc
qnaſi in aliu opere dicta ſint. Memoravimns
enim aoathemabilem Arrium in tertii libri ſni
capite hoc dixiſſe, ordioe quo Prædeſtinati di-
xerunt; Apoſtoli verba ſunt, noſtrnm nihil ad-
Rom. 7. 19. didimus. ipſe dicit de ſe, *Non qnod volo bonnm*
D *hoc ago, ſed qnod odi malum hac facio*. Veſtram
nnnc interrogamus prudentiam. Apoſtolum le-
Gal. 2. 20. gimus dixiſſe, *Vivo* antem *jam non ego. vivit*
vero in me Chriſtns: qnod antem anac in carne
vivo, in fide vivo Dei. Quid nnnc dicitis! Car-
nalis erat vir iſte, an ſpiritalis? Si dixeritis carna-
lis, convincemini. clamat enim, Vivo jam nun
ego, vivit vero io me Chriſtus. Si conſeritis
qnod ſpiritalis fuerit, nobiſcum iſtum locum ex-
planabitis. Caput enim loci hujus in hoc ſer-
Rom. 7. 14. mone reperies quod infit, *Scimns qnod lex ſpiri-*
talis eſt, *ega autem carnalis ſnm*. Si carnalis es,
beate Apoſtole, quomodo arguis carnales, di-
1. Cor. 3. 1. cens, *Et ego*, *fratres*, *non potui vobis loqni qnaſi*
Ibid. 3. E *ſpiritalibus. ſed quaſi carnalibns*. & iterum, *Cnm*
dicatur, inquit, *in vobis zelns & contentio*, *nonne*
carnales eſtis? & iterum, *Qnatqnot*, inquit, *ſpi-*
ritales ſnmns, *hac ſapimns*. Docemur autem ſcri-
ptis tuis, vir Dei, quod non ſolum ipſe ſpirita-
lis fueris, & in terra poſitus jure diceres con-
verſationem tuam eſſe in cælis: verum etiam
hoc docemnr, quod & diſcipuli tui ſpiritales fue-
Gal. 6. 1. rint. Ais enim ad eos, *Si præventns quis fue-*
rit in aliqna delicto, *vor qui ſpiritales eſtis*,
corripite hnjuſmodi in ſpiritu manſuetnd:nis. Quid
Rom. 7. 14. ergo nunc nobis dicis, *Scimns quia lex ſpiritalis eſt*

a M S. idem, XVI. HIÆRETICI. *Apoſtoli Verba ſunt*, &c.
b M S. idem, CATHOLICI. *Arrius in tertio libro*, &c.

A *ega antem carnalis ſnm?* Ad hæc ipſe nobis di-
gnabitur dare reſponſum, *Factns ſnm carnalibns*
qnaſi carnalis, *nt eas qui* [c] *carnales eraat lncri-* c
facerem. Aperuit ſe nobis veritas, & fallacia eſt
a veritate excluſa. Perſonam itaque carnalis bo-
minis in ſe magiſter ſpiritalis excepit. Et ne
quaſi injurioſus doctor a ſe repelleret anditorem,
ſe increpat ut alinm corrigat. Unde boc ipſum
alibi commemorat, dicens, *Ant nnmquid pec-* 2. Cor. 11. 7.
catnm feci me hnmilians, *nt vos exaltemini?*
Quid ergo? *Ego*, inquit, *carnalis ſnm*. qui tu?
ego, inquit, *qui veanndatus ſnm ſnb peccata*. Rom. 14.
Nnmqnid tu, Apuſtole, vennndatus es ſab pec-
catu, qni olim Chriſti ſanguine redemptns, innn-
B merabilem per Chriſtum Deo populum redemiſti?
Conſtat ergo, quod non ſuam Apoſtolus, ſed d
alterins, id eſt carnalis viri, voluit hoc loco [d]
declarare perſunam. Ille eſt venundatus ſub pec-
cato, qui adhuc Chriſti ſanguine redemptus non
eſt. qui [e] adbuc carnalis. & ideo dicitur, quod e
operur non intelligo. Non enim intellegit ope-
rationem ſaam gentilis contra ſalutem ſuam eſſe.
qui licet ſit gentilis, bunum ſibi vult prove-
nire, booum adipiſci, bonum poſſidere, bonum
adquirere, bonum ſalutis ſuæ, bouum vitæ ſuæ:
ſed nun quod vnlt bonum hoc exercet, ſed quod
odit malum hoc facit. Odit mortem, ſed ope-
C ra murtis exercet: odit periculum, ſed operatiu
ejus plena eſt periculo: odit umnia mala, ſed
quæ odit bæc operatur. Quare? quia *noa ha-* Rom. 7. 18.
bitat in carne mea, inquit, *bonnm*. id eſt non
habitas iu me Deus verns. Nam velle adjacet
mihi, Deum vernm me velle certum eſt: ſed
hoc quod volu non iovenio. Occurrunt enim
mibi bomini carnali, homini venundatu ſub pecca-
to, bomioi qui quod uperor oon intellego, ho-
mini qui noo quod volo bonum hoc ago, ſed
quod nolo malum illud faciu, humini in cujus
carne non habitat bonum. Occurrunt mihi iſta
omnia, ut perficere bonum non inveniam. Cou-
delectot tamen legi Dei ſecundum interiorem ho-
D minem. id eſt interinr bomo meus, in quo eſt
intellectus meus, condelectatur legi Dei, quæ
dicit unum & iuviſibilem Deum debere adorari.
Quamvis enim carnalis ſim, ſciu lignum & lapi-
dem Deum eſſe non poſſe: ſed videu aliam legem
contra ſenſum meum repugnantem legi mentis
meæ, quæ dicit & probat bos Deos eſſe non
poſſe. repugnat tameo le;: hæc carnalis legi
mentis meæ, captivum me ducit in lege peccati.
quæ lex oon eſt in mente mea, ſed in membris
meis. Corpore enim ducor, ubi animo non con-
ſentio. *Infelix*, *ego homo!* Non boc de ſe dicit
Paulus. Non enim erat infelix, ſed beatus & ſan-
ctus eſt. *Infelix*, inquit, *ego homo*, *qnis me libera-* Rom. 7. 24.
bit de corpore mortis hnjus? gratia Dei per Dominnm
E *noſtrum Jeſum Chriſtnm*. Veniet ergo gratia baptiſ-
matis ſacri, & carnalem hunc faciet ſpiritalem,
& venundatum ſub peccato redimet a peccato.
& jam non dicit, quod operor oon intellego. Non
enim quod odit malum hoc agit, ſed quod vult
bonum hoc faciet. Scit enim quoniam jam ha-
bitat in carne ejus bonum, id eſt Spiritus ſan-
ctus, per quem & velle ei adjacet, & perficere
inveniet pro ſua bona volantate. Jamque ſe-
curus eſt, & condelectatur legi Dei ſecundum
iuteriorem hominem: quia non videt aliam
legem in membris ſuis. Solam enim legem

c M S. Augienſe *carnales ſunt*.
d M S. idem *declarari*.
e M S. idem. *adhuc carnalis ideo dicitur quia filius carnis eſt*, *& ideo dicit quod operor*.

Chriſti in ſe habet. quæ non repugnat legi men-
tis ejus, & non eum ducit captivum in lege pec-
cati, ſed liberum eum ducit ad vitam æternam.
Et jam non infelix homo, ſed felix ergo homo,
quia hæc omnia mala evaſi, & hæc omnia bona
inveni. Quis autem hoc mihi præſtitit, ſi re-
quiris, Gratia Dei per Dominum noſtrum Jeſum
Chriſtum. Et ne remaneret expoſitionis hujus
ambiguitas, qua putaretur Apoſtolus de ſe iſta
dixiſſe, ponit verba increpativo modo legenda,
Rom. 7. 25. quibus ait: *Igitur ipſe ego mente ſervio legi Dei,*
Rom. 8. 1. *carne autem legi peccati. Nihil ergo damnatio-*
nis eſt in Chriſto Jeſu his qui ſecundum carnem
ambulant. Hoc eſt, ſi ego, qui ſum Apoſtolus,
carnalis exiſtimor, nihil habebunt damnationis hi
Ibid. 2. qui carnaliter vivunt? & adjecit, *Lex autem ſpi-*
ritus & vitæ liberavit te a lege peccati & mortis.
Rom. 6. 20. Unde & in alio loco dicit, *Cum ſervi eſſetis pec-*
cati, liberi fuiſtis juſtitiæ. Nunc autem liberati a
peccato ſervi facti eſtis Dei. Deus autem in eo de
ſervitiis omnium gloriatur; quia ſervitia quæ ha-
bet nullis poterunt ſervitiis comparari. Univer-
ſa enim ſervitia coactiva noſcuntur: Dei autem
ſervitia, niſi voluntaria fuerint, ſtare non poſ-
ſunt, ſecundum hoc quod ſcriptum eſt, *Pater ne-*
minem trahit invitum. Unde propheta plenus Spi-
Pſ. 27. 7. ritu ſancto clamat, *Ex voluntate mea confitebor*
Pſ. 53. 8. *Domino.* & iterum, *Voluntarie ſacrificabo tibi.*
a Sed his omnibus contrarii [a] librum nobis profe-
cerunt cæcis ambagibus circumdatum, & quaſi ne-
ſcium ſui, iterum eadem repetentem atque di-
XV. centem, [b] *Non vocantur niſi prædeſtinati. ante-*
b *cedit enim gratia Dei voluntatem hominis, prior*
eſt enim Deus in bono hominis: homo autem in omni
bona vix noviſſimus invenitur. Date primas par-
tes Deo, ut ſuperbiam evacuetis humanam. Quod
c *ſi volueritis ſuperbiam* [c] *nutrire hominibus, appa-*
ret vos ruinam generis humani perquirere, qui
docetis in bono opere non Deum antecedere, ſed
hominis voluntatem, ut ipſi videantur magis
Deum ut bonum faciat ſuis ſuggeſtionibus admonere,
quaſi qui non faceret bonum niſi ipſi dixiſſent, cum
conſtet Deum nullo ſuggerente, nullo rogante, bona
Rom. 5. 10. *omnia hominibus condonare. Non enim dixit Apo-*
ſtolus, cum rogaremus, & peteremus, & currere-
mus, & vigilaremus, ſed cum inimici eſſemus re-
conciliati ſumus Deo. non per voluntatem noſtram,
ſed per mortem filii ejus. Ubi eſt voluntas hominis?
excluſa eſt. Non ergo omnis qui vult ſalvatur,
quia ſi omnis qui vellet ſalvaretur, nullus poterat
a ſalute effici alienus. Omnis itaque homo ſal-
vari vult, ſed non omnis ſalvatur homo. Salva-
tur enim is quem voluerit Deus. Utique, inquam,
is quem voluerit Deus. ut excluſa hominis volun-
d *tate ſuam plenam ex integro gratiam manifeſtet.* [d]
Beatos dico priores noſtros, qui tantum facino-
ris uſum minime cognoverunt. Qui unquam ſu-
ſpicaretur de rebus bonis contra bonitatem agen-
dum, & contra juſtitiam armis juſtitiæ dimican-
dum? Non vocantur, inquit, niſi prædeſtinati.
Et nos vobiſcum dicimus, non vocantur niſi præ-
deſtinati. Nam qui omnes gentes juſſit diſcipulis
Matt. 28. 9. ſuis ut vocarent, dicens, *Euntes baptizate omnes*
gentes, omnes ipſe ante adventum ſuum præde-
ſtinavit. Omnes ergo gentes prædeſtinavit ad vi-
tam, quia omnes gentes vocavi ad vitam. Qui
venerit, imputabit divinæ clementiæ prædeſtinan-
ti pariter & vocanti: qui autem non venerit,

A imputet ſuæ negligentiæ contemnenti pariter &
nolenti. Non eſt enim divinæ prædeſtinationis
ut hominis perditio fieret: nec voluntas Dei eſt
quando diaboli voluntas impletur. Inimicæ enim
ſibi ſunt iſtæ & contrariæ voluntates, & non po-
teſt una fieri abſque contemptu alterius. Quod
ſi non vocantur aliqui ad vitam, in illis qui
non vocantur diaboli voluntas impletur. Et
miror qua fronte ejus intretis Eccleſiam, quem
dicere non timetis diaboli voluntati ſubjectum,
Diaboli enim voluntatem implere probatur, qui
non vult omnes homines pertingere ad ſalutem.
Sicut enim in his quos vult ſalvare, ſuam cre-
ditur voluntatem implere: ſic in iſtis quos non
B vult, diaboli voluntas impletur. Sed bonus Deus
bonos eſſe vult omnes. & hinc errorem patimi-
ni, quia omnes quos bonos eſſe vult boni non
ſunt. Soletis enim dicere, Qui non ſunt boni,
Deo eos a ſe repellente mali ſunt: ut hi qui
peccant videantur non ſuo vitio eſſe peccantes.
Si ergo hunc errorem patimini, quod Dei vo-
luntas non impleatur, cur non magis hinc
judicium detis peccantibus, quo laudetur Deus
de ſuæ patientia pietatis, & culpetur homo de XVI.
impatientia propriæ voluntatis? [e] *Dicitis enim,* e
Ergo homo vincit Deum. Vincit enim Deum, ſi
Deus eum vult eſſe bonum, & bonus non eſt. [f] f
Quid ergo hoc loco attenditis vos? Numquid
C luctantem videtis Deum & hominem, ut iſta
dicatis? Si luctantem videretis, recte uni parti
victoriam traderetis. Nunc autem, quia medici
normam tenens Salvator hominum, dat moni-
ta, non ſuæ utilitati neceſſaria, ſed noſtræ ſa-
luti utilia. quædam fieri jubet ut vitam obti-
neas, quædam prohibet fieri ut mortem evadas:
ſi audieris, imputabis Salvatori quod vives, ſi
contempſeris, tuæ reputabis ignaviæ, dum cœ-
peris mortis ſentire tormenta. Quod ſi tu dicas
mortem ægroti medici imperitia eveniſſe, nos
docemus medicum ex omni parte perfectum. Si
autem dixeris, ejus voluntate mortis interitum
D devolutum, ipſe tibi exclamat, dicens, *Nolo* Ezech. 33. 11.
mortem peccatoris. Quem ſi interrogare merearis,
& dicas, Si hoc non vis, oſtende quid velis, reſ-
pondebit, Volo ut convertatur & vivat. Unde
facimus & nos clauſulam catholicam veſtris aſtu-
tiis obviantem. Si poteſt homo Deo nolente delin-
quere, quanto magis poteſt Deo volente delicti
finem imponere? Si poteſt homo velle quod Deus
non vult, quanto magis poteſt homo velle quod
Deus vult? ſi poteſt homo Deo nolente peri-
re, quanto magis poteſt Deo volente ſalvari? Si
potuit homo Deo nolente implere voluntatem
diaboli, quanto magis poteſt Deo volente im-
plere voluntatem Dei? Si potuit homo præde-
ſtinationem Dei ſua averſatione contemnere,
E quanto magis poteſt prædeſtinationem Dei ſua
converſione complere? Dixit itaque Deus,
Hoc nolo, illud volo. id eſt dixit, nolo mor-
tem morientis, volo ut convertatur & vivat.
Quod dixit volo, hoc prædeſtinavit, nihil enim
prædeſtinavit invitus: quod dixit nolo, deſti-
tuit. Si poteſt homo velle & facere quod Deus
non vult, quanto magis poteſt & velle & facere
quod Deus vult? De perditione hic agitur homi-
nis, & ſalute. Deus vult ut ſalvemur, diabolus
vult ut pereamus. Si poteſt fieri perditio homi-
nis, quam vult diabolus, per noſtram negligen-

a M S. Augienſe *Librum hæretici nobis.*
b M S. idem, XVII. HÆRETICI. *Non vocantur ni-ſi*, &c.
c M S. idem *Nutrire hominis.*
d M S. idem, CATHOLICI. *Beatos dico*, &c.
e M S. Augienſe, XVIII. HÆRETICI. *Dicitis enim*, &c.
f M S. idem, CATHOLICI, *Quid ergo*, &c.

tiam: quanto magis poteſt fieri liberatio hominis, quam vult Deus, per diligentiam bonæ & fideliſſimæ voluntatis? [a] Sed dicit liber veſter, *Antecedit gratia Dei voluntatem hominis.* [b] Nos dicimus. Non ſolum antecedit, ſed etiam ſequitur Dei gratia hominis voluntatem. Prius tamen quam oſtendamus quomodo antecedat & quomodo ſequatur, vos exponimus quid velitis oſtendere. Dicitis itaque, antecedit gratia Dei hominis voluntatem, ut dum audierit homo tam dignam, tamque veram ſententiam, illud qood ſequitur non adtendat, ſed vobis exponentibus diſcatur ut ceſſet voluntas hominis: nedum cœperit velle, Deum excitare videatur in zelum. expectet ne prius gratia veniat quæ nolentem trahat, quæ cogat faſtidientem, quæ teneat fugientem. Volutetur homo io cæno, efficiatur ſex cloacarum, & criminum gurgitibus dimergatur, & ſit ſecurus ex vitiis. Si enim venerit gratia antecedens, erit homo recedens a crimine. Non enim prior erit homo Dei gratiæ, ſed gratia Dei prior erit hominis voluntati. Deteximus hoc veſtrum ſtudium. Nunc contra hoc quid catholici teneamus, neceſſe eſt ut juſtis adſertionibus demonſtremus. Memores eſtote quia vobiſcum dicimus, Antecedit gratia Dei hominis voluntatem. Diximus itaque, Et antecedit & ſequitur. Antecedit, quia non petentibus, non rogantibus, non etiam volentibus oobis, venit filius Dei univerſum mundum a morte eripere, & ut aſcenderet ad Deum homo, ſicut jam diximus, Deus deſcendit ad hominem. Venit invitare eſurientes ad epulas, ſitientes ad fontem, miſeros ad fortitudinem, mendicos ad divitias, triſtes ad lætitiam, venditos ad redemptionem, ſervos ad libertatem, captivos ad requiem. Ecce hoc loco docemus qnod antecedit gratia Dei voluntatem hominis. Nunc videamus quomodo iterum ipſa ſequatur quæ anteceſſerat ſubſequendo. Gratia enim quæ anteceſſit, oſtendit quid petas, quem petas, & quâliter petas: oſtendit quid quæras qualiter quæras, ubi quæras: oſtendit quid pulſes, ubi pulſes, qualiter pulſes, & ab hac indagine nullum excluſit. Non ſolum nullum excluſit, ſed etiam cunctos

Matth. 7. 7. univerſaliter invitavit, dicens, *Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulſanti aperietur.* & iterum dixit, *Numquid ſi ius ſi petit panem patrem ſuum, lapidem porrigit ei? aut ſi piſcem petierit, numquid ſerpentem porriget ei? Si ergo vos, cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe?* (Ibid. 9.) Petentibus utique. Sicut ergo tecum dixi in ſuperiori loco, quia antecedit gratia Dei voluntatem hominis: ita nunc mecum dic in iſto loco, antecedit voluntas hominis gratiam Dei. non ſuperbiendo, ſed petendo. non extollendo ſed quærendo, non luctando ſed pulſando. Niſi enim ex fide voluerit, nullus ei baptiſmatis donum gratiæ divinæ impertit. niſi, inquam, ex fide voluerit credere, non erit particeps indulgentiæ: niſi ex fide deſideraverit, ad donum Dei pervenire non poterit. Si enim ad Chriſtum veniens dixerit gentilis, nolo baptizari, baptizari non poterit. Si ad pœnitentiæ fructum delinquens veniens dixerit, nolo reconciliari, reconciliari non poterit. Utroſque ſacerdotalis cenſura examinat. quibus nihil gratiæ conferre prævalet, niſi integerrimam ex ore eorum didicerit voluntatem: aut ſi auſus eſt, vos ipſi cognoſcit. Majus aliquid dicamus. Si etiam infirmitatis vis ſermonis auferat facultatem, nullatenus poterit tacenti gratiæ Dei copia miniſtrari. Mentis enim ſecretum, niſi linguæ internuntio fuerit declaratum, conſequi non valebit gratiam. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. Dicente ergo Domino, *Omnis qui petit accipit*, antecedere videtur voluntas petentis, ut poſſit concedi petentibus gratia retribuentis. (Matth. 7. 7.) Et ne forte fluctuantem te in iſto loco videar reliquiſſe, qui omne bonum gratiæ tribuis, non mecum laboras: non ſolum tunc dicam anteceſſiſſe gratiam, cum Deus adjungi homini non dedignatus, non petentibus nobis venire dignatus eſt: ſed & uſque hodie antecedit voluntas Dei voluntatem hominis. Vult enim ut ſalvemur, & nos nolumus. Væ autem mihi, & mei ſimilibus, quia quotidie antecedit voluntates noſtras & gratia, & invitatio, & voluntas Dei, & compunctio, & promiſſio gaudii ſempiterni, & terror æterni ſupplicii. Quotidie ergo præcedit voluntates noſtras gratia Dei, innumerabilibus plena ſuffragiis. ſed noſtra voluntas univerſa iſta Dei dona non ſequitur. [c] *Quid ergo dicit liber veſter? præcedit voluntatem hominis voluntas Dei.* [d] Et nos quid diximus? & præcedit, & ſequitur. Quid ergo laboravimus loquentes? quia vos tantummodo *præcedit* dicitis, *ſequitur* denegatis. Ipſum autem quod dicitis quia præcedit, idcirco dicitis, ut homo in criminibus poſitus velle ſuum faciat quieſcere, & expectet ut veniat ad eum prior gratia, ne incipiat velle ſuum anteponere gratiæ Dei. Nos autem catholici hæc execramur, & dicimus, Antecedit gratia voluntatem hominum oſtendendo vitam æternam in qua delectentur, oſtendendo incendium ſempiternum in quo terreantur, ut a peccatorum delectationibus revocentur. Antecedit, inquam, quotidie gratia voluntates noſtras: ſed noſtra, qood eſt pejus, voluntas non ſequitur. Inde eſt quod flemus orantes, gemimus pœnitentes, quia antecedentem non ſequimur, invitantem contemnimus, & neque blandientem patrem ut filii honoramus, neque terrentem dominum timemus ut ſervi. Unde etiam ipſe ad nos loquitur per prophetam: *Filius honorat patrem, & ſervus timet dominum. Si dominus ego ſum, ubi eſt timor meus? Si pater, ubi eſt honor meus?* (Malach. 1. 6.) Interrogamus nunc. Aliquid exigit a nobis antecedens gratia, an non exigit? procul dubio exigit. Quid exigit? hoc utique quod ipſi dicitis, voluntatem ipſam. Ergo antecedit gratia. Quid eſt gratia? ut quod petieris gratis accipias. Et ideo non dixit, emite & dabitur vobis, ſed, petite & dabitur vobis. Et unde apertius fratrum ſimplicitas hunc ſenſum agnoſcat, aliquam ſimilitudinem offeramus. Oſtenſa eſt Salomoni ſapientia. ecce gratia. quid nunc dicat cui oſtenſa eſt, ipſum Salomonem loquentem auſculta. *Amator*, inquit, *factus ſum formæ ejus, & hanc quæſivi adſumere mihi, & currebam poſt eam: eo magis illa elongabat a me.* (Sap. 8. 2.) Non tibi videtur puellam pulcherrimam inlicientem & provocantem amatorem in curſu? Ut quid nunc voluerimus hujus exempli facere mentionem? Audite gratiam Dei. Ponamus filiam patris. Hanc tibi, o homo, ſcias evidentibus indiciis a ſuo pa-

a M S. idem, XIX. HÆRETICI. *Sed dicit*, &c.
b M S. idem, CATHOLICI. *Nos dicimus*, &c.
c M S. Augienſe, XX. HÆRETICI, *Quid ergo dicit*, &c.
d M S. idem, CATHOLICI. *Et nos quid dicimus*, &c.

A tre manifeſtatam, ut videas & amator efficiaris
pulchritudinis ejus. Oſtendit etiam quantæ ſint
ejus divitiæ, quanta dilectio, quanta adfabilitas,
quanta fides. Eſt ergo pulcra, eſt dives, eſt fi-
delis, eſt ſapiens, eſt etiam ſummi regis filia.
Hanc tibi, o homo, ad hoc ante oculos tuos
pater exhibuit, ut amator ejus factus petas eam
ſibi in matrimonio, & ex ea Deo filios facias,
1. Cor. 4. 15. ſicut fecit ille qui dicebat, *Si decem millia pæ-*
dagogorum habeatis in Chriſto, non tamen habebi-
tis multos patres. nam in Chriſto Jeſu per evan-
gelium ego vos genui. De qua conjuge nos genuit
Paulus Deo? utique de gratia Chriſti. cujus ama-
B tor factus, univerſa pro amore ejus ſuavia habe-
re ſe adſerebat ſupplicia. Cape ergo a carnis
exemplo comparationem puellæ, ut ad ſenſum
melius ſpiritalem adtingas. Ergo eſt tibi oſtenſa
puella a patre. ecce gratia patris anteceſſit vo-
luntatem. Jam tu incipe velle. Oſtenſa utique
gratia ejus qui oſtendit, ut quantum te amare
credi debeat ex hoc conſideres, quia ut te ſuum
faceret, filiam ſuam tibi oſtendit, pulcram, di-
vitem, ſapientem, ad hoc ut amator ejus effe-
ctus poſſis eam adſumere tibi in matrimonio. Ec-
ce gratia antecedens voluntatem, ecce gratia ſti-
mulans pectus, ecce gratia inliciens mentem,
ecce gratia excitans dormientem. Quid nunc ju-
C betis ut faciat pater non petenti, non roganti,
non concupiſcenti, & calorem amoris tui non
oſtendenti? Tollit filiam ſuam, & jungit eam ti-
bi faſtidiis occupato, aut aliis amoribus circum-
dato? Non hoc facit. Sed niſi quæſieris eam ut
argentum, & niſi ut theſaurum veſtigaveris eam,
& niſi ex fide volueris, & niſi ex fide cucurre-
ris, & niſi tuam veram dilectionem oſtenderis,
non eam omnino percipies. Sufficiat tibi, quia
cum tu mendicus ſis, & illa ſit dives, ſuis te
divitiis locupletas, degener tu, illa ſummi im-
perii filia, & ſua te generoſitate nobilitas. quid
autem dicat pater ejus amatoribus filiæ ſuæ ſol-
Matt. 10. 37. licitus diligenter auſculta. *Qui diligit*, inquit, *pa-*
D *trem, & matrem pluſquam me, non eſt me dignus.*
Non dixit qui pauper eſt, aut qui degener, aut
qui miſer eſt: ſed qui diligit aliquid aliud plus
a quam me, non eſt me dignus. [a] O gratia ante-
cedens voluntatem, amorem ſolum flagitans! o
homo, ama & accipe. ſed ſi amas factis oſtende.
Omnis qui amat, vult, cupit, rogat, vigilat,
b currit, feſtinat, ſatagit per amicos, [b] per natos,
per familiares, per ſervos, per ſeipſum, opportu-
ne, importune, obſecrationibus, promiſſionibus,
fixo pacto, integroque amoris indicio. Et ut
aperiam tibi oculos, tu qui te putas invitum &
E nolentem gratiæ divinæ poſſe ſociari, quid eſt quod
quando eam dat pater, per familiares ſuos gratia
antecedens exprimitur? loquitur ab eo qui eam
accipit, quomodo veniat. ſi abrenuntiet omni-
bus amoribus mundi, omnibus pompis inimici.
qui niſi velle ſuum expreſſerit verbis, numquid
datur ei gratia quam popoſcit? Quid ergo vult,
quid cucurrit, quid deſideravit homo? gratiam
conſequi. & quid promittit? abrenuntio omni-
bus pompis diaboli & voluptatibus ejus. Oſten-
dit ſe nolle quod voluit, & incipit velle quod
noluit: & tunc jam gratiæ participio incipit de-
lectari, per quam & dives & regis filius nuncu-
petur. Ecce gratiam Dei vobis & antecedentem
& ſequentem oſtendimus. Antecedit, quia vo-

A cat, quia provocat, quia invitat ut venias. ſe-
quitur, quia dum veneris, & volueris, & petie-
ris, donat. Videamus nunc quo veſtra pergat in-
tentio. Dicit enim anathemabilis liber a veſtra XVIII.
c vanitate conſcriptus. [c] [d] *Non enim eum roga-* d
remus, neque eam peteremus, ſed cum inimici
eſſemus, reconciliati ſumus Deo, non per noſtram
voluntatem, ſed per mortem filii ejus, [e] Jubetis e
ergo, ut non rogent homines Deum ut reconci-
lientur ei, ſed efficiantur inimici ejus, ut poſ-
ſit ſtare Apoſtoli Pauli ſententia. neque volun-
tatem ſuam bonis niſibus tradant: quia hoc quod
reconciliantur homines Deo, dicitis, Dixit nos
B Apoſtolus reconciliari Deo, non per voluntatem
noſtram, ſed per mortem filii ejus. Ergo qui
inimicus fuerit Deo, ipſe reconciliandus eſt
Deo, ipſe ſalvandus ſecundum vos? hi qui Chri-
ſtum crucifixerunt hi ſalvandi ſunt, & qui di-
xerunt nolumus hunc ipſi ſunt liberandi? hi au-
tem qui inimici non fuerunt ſed amici, & vo-
luerunt animam ſuam in amore ejus ponere,
hi erunt in execratione altiſſimo? Proba-
tis vos omnibus hæreticis acrius blaſphemare,
qui nolentes rectum tramitem ingredi, anfracti-
bus vos plenis erroribus tradidiſtis. Non enim
inimicitias noſtras ad Deum Apoſtolus, ſed ca-
ritatem invitat. Dicit namque, *Commendat ita-* Rom. 5. 8.
que caritatem ſuam Deus in nobis. quoniam ſi
C *cum inimici eſſemus reconciliati ſumus Deo per mor-*
tem filii ejus, multo magis reconciliati ſalvi erimus
ab ira per ipſum. Commendat ergo hoc opere
caritatem ſuam in nobis, ut vel ſic amorem no-
ſtrum ei ex integro conferendo, videamur ſal-
tem amoris voto rependere quod viribus non va-
lemus. Nam quod nos diligit Deus nobis pro-
deſt: nos ſi diligimus Deum, illi prodeſſe non
poſſumus. Deus enim nullius eget, nullo hono-
rante ſublimatur, nullo contemnente dejicitur.
Ergo ut quid commendat caritatem ſuam in no-
bis? Ut dicamus utique, ſi cum inimici eſſemus
ita nos dilexit, ut etiam unicum ſuum pro no-
D ſtram omnium pateretur ſalute interfici, quanto
magis nunc jam reconciliatos ſibi ſalvos faciet
in vitam ipſius? Unde excludens veſtram ſpe-
cialem defenſionem, generalem gratiam introdu-
xit, dicens. *Conſiderantes hoc quod unus pro om-* 2. Cor. 5. 14.
nibus mortuus eſt. & adjecit, *Ergo omnes mor-*
tui ſunt, quia pro omnibus mortuus eſt, ut &
qui vivunt jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro om-
nibus mortuus eſt. Occurrit nobis hoc loco inſa-
nus liber veſter, & dicit: [f] *Vos*, inquit, *ubicum-* f XIX.
que omnes legitis generaliter vultis intellegi, cum
omnes ſæpe pro parte doceantur. Nam cum dici- Pſal. 13. 3.
E *tur, Omnes declinaverunt. non tamen omnes de-*
clinaverunt. &, omnis homo mendax, non tamen Pſal. 115. 11.
omnis homo mendax: quia legimus de quodam,
Erat homo verax. Pars ergo maxima omnes vi-
detur ſignificare, cum utique conſtet non omnes in-
tellegi. [g] Nullum in libro veſtro locum ſine blaſ- g
phemiis invenimus. Hæc aſſertio ubi adtendit?
Ut conſentientes vobis dicant Chriſtum non pro
omnibus paſſum. Si hoc non vultis intellegi,
ergo non pro parte hoc loco Apoſtolus nomina-
vit omnes, ſed omnes generaliter memoravit.
Corrigite ergo librum veſtrum, quia Chriſtus
pro omnibus paſſus eſt, omnibus hominibus ſub-
venire feſtinat. Omnes vocat, omnes invitat.
qui ſalvatus fuerit, imputabit gratiæ Dei vo-

a MS. Augienſe *En gratia antecedens.*
b MS. idem *per notos.*
c MS. Augienſe *vanitate conſilius.*
d MS. idem, XXI. HÆRETICI. *Non enim*, &c.

e MS. idem, CATHOLICI. *Jubetis ergo*, &c.
f MS. idem, XXII. HÆRETICI. *Vos*, inquit, *ubicumque*, &c.
g MS. idem, CATHOLICI. *Nullum in libro*, &c.

canti, invitanti, ſuccurrenti: qui non ſalvatus
fuerit, imputabit ſibi neglegenti, contemnenti
pariter & deſerenti. Omnia enim bona nobis a
Domini gratia conferuntur petentibus. omnia
autem mala a diabolo nobis Deum contemnen-
tibus inrogantur. Non enim poterit poteſtatem
ſuam exercere diabolus in his qui divinis defen-
ſionibus vivunt. Numquid poteſt ſibi ſubjicere
Matt.12.29 victoris ſui vaſa captivus? *Nemo*, inquit Domi-
nus, *intrat in domum fortis, & vaſa ejus diri-
piet, niſi prius fort.m ligaverit, & tunc vaſa
ejus diripiet*. Fortem vos ponitis inimicum: ſed
nos religatum, & crucis trophæo credimus eſſe
ſubjectum. inſidioſum, ſed inſidias ejus detectas
oſtendimus. Numquid ſigno victoriæ munitum
contingere prævalet victus? numquid ſcuto Do-
mini circumdatum, & lorica fidei indutum, &
galea ſpei & ſalutis munitum, ictus poſſunt in-
vadere ſagittarum? Non vincitur a diabolo ho-
mo, niſi quando a ſuo receſſerit defenſore, di-
Jac. 4. 7. cente Apoſtolo, *Subditi eſtate Deo, reſiſtite autem
diabolo, & fugiet a vobis*. Inviſibilis hoſtis eſt,
ab inviſibili defenſore proſternitur. Sed contra-
dicit hic etiam liber veſter inſanus, & auſus eſt
dicere, tantum diabolum poſſe, ut homines tra-
hat invitos, etiam hos quos Chriſtus ſuo cruo-
XX. re redimens Deo filios fecit. [a] *Dicitis, Clauſis
a oculis tranſiſtis hoſtis inſidias vos qui dicitis vo-
luntatem hominis aliquid poſſe virtutis adquirere
b non adtendentes quanta damna Deus quotidie [b]
patiatur, quanta ruina vaſtitatis per diabolum
fiant, quantæque criminum concupiſcentiæ. Quæ
utique ſi videretis, non laboraremus vobis oſtende-
c re damna virtutum, & victorias vitiorum.* [c] *Di-
cite obſecro, damna quæ Deus quotidie patitur,
diabolo vincente hæc patitur, an homine contem-
d nente?* Si diabolo vincente dicatis, [d] blaſphemia
veſtra in caput veſtrum refundimus. ſi homine
contemnente, adſertio noſtra victoriam cepit.
Diabolus enim nec dominus, nec creator, nec
pater eſt. Deus autem nobis & dominus, & crea-
tor, & pater eſſe dignatur. Corpus ſuum victo-
rioſiſſimum noſtro corpori ſociavit, ut corporis
noſtri fragilitatem excluderet. Sanguinem ſuum
noſtro ſanguini miſcuit, ut fervor genuini calo-
ris quieſceret divino ſanguine temperatus. Chriſ-
matis ſui virtute nos unxit, ut luctantem con-
tra nos diabolum vinceremus. Scuto bonæ vo-
Pſ. 90. 14. luntatis ſuæ nos ſeſe protegere repromittit, *Qui
ſperat*, inquit, *in me, ego liberabo eum, protegam
eum, quia cognovit nomen meum*. Unde & ſu-
Pſ. 90. 1. perius ait propheta de eo, *qui habitat in adjuto-
rio altiſſimi*, quod non eum poſſit invadere, nec
ſagitta quæ volat per diem, nec negotium quod
perambulat in tenebris, nec ruina aut dæmo-
nium meridianum, & cetera. Unde his indiciis
declaratur diabolus tunc habere virtutem, cum
nos invenerit neglegentes, cum nos invenerit dor-
mientes in fide. Omnis enim qui ex fide invo-
caverit nomen Domini, hic ſalvus erit. Verum
quid prodeſt, quod humanum genus oſtendimus
per Dei victoriam a diabolo liberari, & ſuo vi-
tio homines capi? Additur nobis alter oppoſi-
XXI. tionis articulus. [e] Dicit enim liber eorum, *Per
e prævaricationem primi hominis periit ab homini-*

A *bus libertas arbitrii*. [f] Nos autem dicimus, Per f
prævaricationem primi hominis manifeſtata eſt
libertas arbitrii, quæ potuit hominem facere
velle quod Deus non vult. Si ergo periit liber-
tas arbitrii, unde ſumus homines peccatores?
Aliunde non ſumus peccatores, niſi quia volu-
mus quod Deus non vult, & nolumus quod
Deus vult: committimus quod fieri prohibet, &
facere nolumus quod præcepit adimpleri. Per
quid hoc tantum mali facimus, ſi nolentes hæc
facimus? Alius eſt qui per nos operatur. ipſi
ergo debuit lex dari, non mihi. Non lex gla-
dio datur, ne occidat hominem: ſed illi datur
lex, qui per gladium jugulat. Gladius enim, ſi-
ve occidat, ſive non occidat, idem eſt. nec lau-
B dem enim quieſcendo adquirit, nec occidendo
culpam incurrit. Si ergo & nos agimur non agi-
mus, excluſi ſumus a peccatis dum delinquimus,
excluſi ſumus a fide dum credimus. Hinc ita-
que ſuperati ad calumniam convertuntur. Ait
enim liber eorum, [g] *Hæreſem Pelagianam iterum* XXII.
renovatis, cum dicitis per libertatem arbitrii homi- g
nes finem ponere poſſe peccatis. [h] Pelagium non h
hinc condemnavit Eccleſia. Obicit enim ei, quod
in tantum exaggeraſſet libertatem arbitrii, ut
Dei adjutorium recuſaret. Nos autem dicimus,
Per libertatem arbitrii peccatum omne commit-
timus: ab omni autem peccato per Dei gra-
tiam liberamur conſenſu arbitrii. Deum autem
C gratiam ſuam non petentibus non dare ex iſto
loco docuimus quod ipſe ait, *Petite & accipie-* Matt.7.7.&
tis. Oſtenſum eſt nobis non petentibus quid pe- Joan.16. 24.
tamus. oſtenſum eſt nobis non quærentibus quid
quæramus. oſtenſum eſt nobis non pulſantibus
quid pulſemus. Si noluerimus petere, non ac-
cipiemus, ſi noluerimus quærere non inveniemus,
ſi noluerimus pulſare non aperietur nobis. *Omnis* Matth. 7. 8
*enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, &
pulſanti aperietur*. Libertas itaque [i] arbitrii ita I
in nobis viget, ut Deo poſſet obedire: ita in-
firmata eſt in nobis, ut etiam ipſum Deum poſ-
D ſit contemnere, a quo ipſa libertas eſt data.
Quæ utique ad hoc data eſt, ut de ea ſolus
diabolus contemneretur. Si enim ceſſaſſet liber-
tas arbitrii per prævaricationem primi hominis,
ceſſaſſet utique lex, quæ non poteſt loqui niſi
illi qui eam poteſt & contemnere & audire.
Sed non ceſſavit lex, ſive naturalis per quam
placuit Abel, Enoch, Noe, Sem, & Japhet,
Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Jacob, Joſeph,
& ceteri. Hi placuerunt, legis utique naturalis
inſtinctu. E contra diſpliceverunt, ſive ii quos
diluvii charybdis bibit, ſive ii quos ſulfurea flam-
ma conſumpſit. Nec illi enim placuerant, nec
E iſti diſplicuerant, ſi lex naturalis non extitiſſet,
& libertas in eis arbitrii non fuiſſet. Quid er-
go agimus? calumniam non evadimus, niſi Dei
ſolam gratiam dixerimus. Latrat enim liber eo-
rum dicens, [k] *Excluditis gratiam per libertatem* k
*arbitrii. Aut enim libero arbitrio liberamur, aut
gratia Dei eripimur. Eligite quid dicatis. Si gra-
tiæ totum datis, unum ſumus: ſi libero arbitrio,
ſciatis, nos vobis conſentire non poſſe* [l] Audite ca- l
lumnioſi, & hoc quod timetis audite. Nos libe-
rum arbitrium ibi dicimus eſſe ubi divina gratia

a M S. Augienſe, XXIII. HÆRETICI. *Dicitis enim clauſis*, &c.
b M S. idem, *patiatur ab animarum caſu, quanta*,
c M S. idem, CATHOLICI. *Dicite obſecro*, &c.
d M S. idem *blaſphemiam veſtram*.
e M S. idem, XXIV. HÆRETICI. *Dicit enim liber*, &c.
f M S. idem, CATHOLICI. *Nos autem*, &c.

g M S. idem, XXV. HÆRETICI. *Hæreſim Pelagianam*, &c.
h M S. idem, CATHOLICI. *Pelagium non*, &c.
i M S. Augienſe *arbitrii tam integra, tamque perfecta eſt in nobis*.
k M S. idem, XXVI. HÆRETICI, *Excluditis gratiam*, &c.
l M S. idem, CATHOLICI. *Audite calumnioſi*, &c.

conſiſtit . Sine gratia enim Dei non eſt liberum A
ſed captivum arbitrium . Ubi enim ſpiritus Do-
mini, ibi libertas. Nos libertatem iſtam non ho-
minis ſuperbiæ tradimus, ſed gratiæ Dei & ejus
gloriæ definimus: quæ tantum concedit, ut plus
faciant alii quam præcepit bonum , ex quo et-
iam plus faciant alii quam prohibet malum. Ma-
nus enim, quæ exſpoliare poteſt veſtitum, quod
prohibet Deus, hæc veſtire poteſt nudum, quod
præcepit Deus . Quid tu dicis ? una manus eſt
quæ nudum veſtivit, & quæ veſtitum exuit. cul-
patur cum exſpoliavit, quia veſtire potuit: lau-
datur cum veſtivit, quia potuit denudare. Tol-
le utriuſque rei arbitrium liberum, & neque ex
vitio culpam incurrit, neque ex virtute laudem
adquirit . Ut autem diſpungam tibi libertatem B
arbitrii, arbitrium in anima eſt, libertas in cor-
pore. Libertas ſine arbitrio non peccat, cum ar-
bitrium ſine libertate delinquat. Denique ſi ali-
quem furem tenueris clauſum, libertatem ei fu-
a randi [a] tuliſti, arbitrium non tuliſti. manus e-
nim ejus ligaſti, non mentem. Si cæcus fiat ali-
quis, cum eſſet concupiſcentiis deditus oculorum,
libertas quidem oculorum ejus eſt vincta , arbi-
trium in ſuo jure permanſit . animi enim arbi-
tratu concupiſcentiis exercetur . Unde & non
mœchantem mœchum Chriſtus appellat eum ,
qui ad concupiſcendum viderit mulierem . arbi-
trium enim habet, licet non habeat, libertatem.
Fit per arbitrium ſuum ſine facto reus . volun- C
tas enim perfecta pro facti opere a juſto judice
reputatur : & impleſſe dicitur omnia qui quod
potuit fecit . Corpus enim prohibetur ab impoſ-
ſibilitate ejus rei, quia arbitrium animi non re-
netur. Nunc ergo quid facit gratia? non tollit
liberum arbitrium , ſed curat, ſed amplificat , ſed
ornat, ſed inſtruit, & exaltat. Non tamen no-
lentem ſed volentem exaltat. Niſi enim ex fide
volueris , & ex fide cucurreris , aliter a gratia
liberari non poteris. Certi ergo efficiamur, quod
nos gratia non recuſat dum delinquimus, ſed nos
recuſamus gratiam quando peccamus . Unum
enim hic e duobus cenſura judicantis adtendit ,
aut gratiam recuſantem, aut hominem contem-
nentem . Si enim gratia recuſavit , hominem a D
peccato liberum fecit. Numquid culpandus eſt ,
qui non prandit apud eum, qui eum a ſuo con-
vivio recuſaverit, & non potius miſeratione di-
gnus oſtenditur, cum alios vocaverit & hunc re-
cuſaverit ? Immanis crudelitas eſt , ſi prohi-
bitus eſt prandere cum prandentibus , & cur
non pranderit , ab eo , qui eum ſimul pran-
dere noluerit , jubeatur occidi . Tandem ali-
quando liber veſter , vanus effectus , concedere
videtur libertatem arbitrii , ea tamen conditio-
XXIV. ne, ut de menſuris agat, non de ſpecie. [b] *Un-*
b *de*, inquit, *illi major libertas arbitrii in bono*, *un-*
de iſti minor eſt, *niſi quia Dei diſpenſatione cenſe-*
tur? In alio enim tenuem ſe exhibet gratia, *in alio* E
abundantem & largam, *prout ipſa vult*, *non prout*
c d *nos volumus*. [c] Non tecum hic ego [d] concertor.
hic te enim & Chriſtus vincit & Paulus. Nam
Luc. 7. 47. Chriſtus dicit, *Qui plus diligit*, *plus illi dimitti-*
e *tur*, *qui minus diligit*, [e] *minus*. & Paulus adſe-
2. Cor. 9. 6. rit, dicens, *Qui parce ſeminat*, *parce metet*. Non

A ergo eſt gratia per perſonarum acceptionem in
Deo, ſed per hominis dilectionem in mente, ſive
ſit magna dilectio , ſive ſit parva . Quis enim
plus diligens Deum, minus diligitur a Deo? Im-
mo, ut verius dicam, non diligens Deum a Deo
diligitur, & parum diligens Deum multum dili-
gitur . Qualiter autem diligi Deus poſſit , ipſe
Dominus edocet, dicens . *Qui audit verba mea &* Joan. 14. 21
facit ea, *hic eſt qui diligit me*. Unde & diſcipulis
ſuis ait, *Si diligitis me*, *præcepta mea ſervate*. Vi- Joan. 14. 15
deamus itaque, homo [f] ipſam libertatem arbitrii f
quid faciat, ut Dei gratiam perfecte conquirat.
Exinanit libertatem ſuam , & ſervum ſe efficit
Dei. Quod autem noſtro hæc arbitrio faciamus,
ipſe Apoſtulus edocet dicens , *Neſcitis quia cui* Rom. 6. 16.
B *vos ſervos exhibetis ad obediendum*, *ſervi eſtis ejus*
cui obeditis, *ſive iniquitatis ad peccatum*, *ſive ju-*
ſtitiæ ad ſanctificationem? Qui ergo ſe ſub jugum
miſerit Dei , exinanivit ſui libertatem arbitrii ,
ut per libertatem divini arbitrii liberetur. Non
tibi videtur exinanire libertatem arbitrii ſui, qui
ſibi eſurienti denegat panem , ſitienti denegat
potum, dormitanti denegat ſomnum? Sed in his
dignus eſſe non poterit, niſi ſe voluntarium com-
probaverit. *Non enim ex triſtitia* , inquit Apo- 2. Cor. 9. 7.
ſtolus, *nec ex neceſſitate* . *hilarem enim datorem*
diligit Deus. Unde & propheta dicit Deo, *Vo-* Pſal. 53. 8.
luntarie ſacrificabo tibi. & iterum, *Refloruit caro* Pſal. 27. 7.
mea, inquit, *& ex voluntate mea confitebor illi* .
C De injuſto autem legimus , *Noluit intelligere ut* Pſal. 35. 4.
bene ageret. Unde & beatus Jacob, *Symeon*, in- Gen. 49. 5. 6
quit, *& Levi fratres conſummaverunt iniquitatem*
ex voluntate ſua. Si ergo antequam vera & in-
tegra libertas noſtra veniret, Dominus Jeſus Chri-
ſtus, [g] juſtus voluntarie ſacrificavit Deo, & ex g
voluntate ſua confeſſus eſt , peccator ex volun-
tate deliquit: quanto magis nunc, inſtaurata no-
bis libertate per Chriſtum , univerſa noſtro jure
ſunt reddita, non natura dominante , ut Pela-
gius & Cæleſtius definivit , non natura hominis
dominante, ſed Chriſti gratia condonante? Non
ſuis viribus imputando , ſed de Dei adminiculis
præſumendo. non ſibi aliquid uſurpando, ſed to-
tum Dei gratiæ imputando? Totum, inquam, to-
D tum dixi. totum repeto , totum , ſed bonum ;
malum autem ex noſtro vitio, ex noſtra negle-
gentia, & ex noſtra incurrimus voluntate. Quid
convertitis caput ad calumnias & Pelagii no-
bis dogma obicitis? [h] Anathemamus omnes qui di- h
cunt , adjutorio Dei ſublato , poſſe hominem ſi-
ne peccato eſſe ſi velit . anathemamus qui di-
cunt , nec per Adam mors , nec per Chriſtum
vita . anathemamus qui dicunt , de duobus ba-
ptizatis qui naſcitur baptiſmum indigere non
poſſe . anathemamus qui dicunt , infantes non
debere in remiſſionem peccatorum baptiſmatis
ſanctificatione cenſeri . anathemamus omnia quæ
in omnibus hæreticis damnat Eccleſia . anathe-
mamus & librum veſtrum vobiſcum, qui dicit .
E [i] *In tantum vitiatam per prævaricationem Adæ* XXV.
hominis naturam agnovimus , *ut inſtaurationem* i
ſuam per Chriſtum non in re ſed in ſpe fuerit
conſecuta , *dicente Apoſtolo* , *Spe ſalvi facti ſu-* Rom. 8. 24.
mus, *ſpes autem quæ videtur non eſt ſpes*. *Si ergo*
ſpe ſalvi facti ſumus, *adhuc rem in præſenti ſa-*

a M S. idem *detuliſti*.
b M S. idem, XXVII. HÆRETICI . *Unde* , *inquit* , *illi* , &c.
c M S. Augienſe, CATHOLICI . *Non tecum* , &c.
d M S. idem *concerto*.
e M S. idem *minus illi dimittitur*.
f M S. idem *ipſa libertate*.

g In M S. idem *voluntarie confeſſus eſt peccato & voluntate* .
h M S. idem *Anathematiſamus* . Sed utrumque recte dicitur.
i M S. idem XXVIII. HÆRETICI . *In tantum vitiatam*, &c.

culo

culo non tenemas. Ideo denique baptizati iterum carnaliter concupiſcaas, & illos motu corporis patiuntur, quia ſpe non re conſecuti ſunt inſtaarationis auxilium. Si enim re conſecati fuiſſent, poſt baptiſmatis gratiam non eſſet peccati nec poſſibilitas, nec volantas. Verum qaia virtus baptiſmatis canta eſt, ut universa peccata deleat, pullulatio tamen peccatoram baptiſmatis unda non abluitur. ineſſe enim per Adam aaturaliter perdocetur. Nam illa membra, quæ in baptiſmatis hora confuſioae carent, poſtea confuſionem recipiunt, qua vitant abiqne conſpectam, & quærant pudendo ſecretum. Qaa enim Deus membra fecerat, prævaricatio in padeada convertit, & aoa dicuntur membra, ſed pudeada. Qaæ pudenda in puncto illo baptiſmatis membra ſinae: ſed mox iteram pudenda efficiuntur ex membris. Non enim re ſed ſpe inſtaurati ſaae. Concupiſcentia enim carnis, quæ per pravaricationem Ada repugnat in corpore taaqaam lex peccati, iterum ſibi vindicat baptizatum totumque aaimum ejas conatar evertere. Hæc eſt enim radix illius plaga, quam Chriſtus ſalvavit. ſalvavit autem ſic, ſicut Apoſtolus dicit, Spe ſalvi facti ſumus. Et jubet nos animum ad inviſibilia contemplanda transferre. aec de his quæ videntur praſamendo conraere. Et ideo dicit, ſpes aatem quæ videtur non eſt ſpes. Ne forte aſtimareatar per baptiſmam ita tolli peccata, ut etiam radices ipſa peccatorum ſimul putarentur auferri. Motus eaim ille pollutionis, qai per pravaricationem naturam invaſit, ita remanet ia baptizato, ſicut radix capilli cum fuerit aovacala in ſuperficie emandatus & raſus. Raſus enim eſt ae emundaretur locus: non eſt eradicatas, ut ulterius aon aaſceretur. Si enim ex integro per baptiſmum omnis prævaricationis Adæ fragilitat tolleretur, baptizati omaes nullo caloris mota traherentar ad crimiaa, nullus ſordibas inquinaretar humanis, nullas concupiſcentiæ ſtimulo pungeretur. ſed qaia ſpe ſalvi facti ſumas, qaod adhuc noa videmus, per patieatiam expectamus. Veniet tempus, in quo neque nubaat feminæ, neque viri uxores ducant, ſed ſint ſicut Angeli in cælis. Cam enim corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc

1. Coe. 15. 54 a *fiet ſermo qui ſcriptus eſt. Abſorpta eſt mors* [a] *in victoriam. ubi eſt mors victoria tua? ubi eſt ſtimulus tuus? ſtimulus autem mortis peccatum eſt: virtus vero peccati lex. Tunc dicemas, Deo gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum*

b *Jeſum Chriſtam,* [b] Hic eſt libellos veſter, quem nulli datis legeodum otii ſub ſacramento. Vide oe prodas, ne des legendum imperitis. regnum Dei paucorum eſt. Io hoc apparet quia te Deus prædeſtinavit ad vitam, ſi hunc libellum tu ſicut tuam animam ſerves. Maxima pars mulierculanum a vobis hunc meretur libellum accipere. Denique qoæ eum prodidit, femina corpore ſed vir animo, dum iſtum a vobis libellum ſub ſacramento ſuſcepiſſet, ſcriptum legens exhorruit, & his quos catholicos ooverat examinaodum dedit. Legimus eum & oos, quod ſemper timuiſtis, & juvante Domioo blaſphemias ejus evidcoter tegentes, omnes catholicos admonemus, ut hunc libellum fugiaot, execrentoc, & æterno anathemate feriant. Damnabilitas enim ejus eouſque pervenit, ut universa myſteria Salvatoris evacuet. Dicit baptiſmum Chriſti fructum ullum peoitus, dum traditur, non habere. Spes, ioquit, quæ

A videtur noo eſt ſpes, id eſt remiſſio peccatorum: & quicquid in præſenti promittitur, oon eſt, quia in futuro ſervatur, hic tamen, id eſt in hoc mundo non accipitur. Dicit enim Apoſtolus, *Spes quæ videtur noa eſt ſpes*. Ergone hoc Apoſtolus ad iſtum veſtrum ſenſum dixit? Prius itaque beati Pauli cum debita reverentia ſenſum exponemus: & ita demum per partes concidemus pedes libri veſtri, io his quæ concluſio ejus circa nos finem ſe autumat inveniſſe perfectum. Apoſtolus conſolationem filiis Dei adſerens dicit, ut io iſto mundo oihil quærant, oe forte conſiderantes impios & incredulos proſperis ſucceſſibus gratulari, ſe vero adfligi, dicerent, Ecce hi peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt

B divitias. oos autem uſque io hac hora, & eſurimus, & ſitimus, & oudi ſumus, & colaphis cædimur. Tollens ergo præſentis ſæculi conſiderationem, gaudia futura promittit. Et quamvis magnis, inquit, paſſionibus fatigemioi, noo ſunt tameo condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Et ideo *ſpe*, inquit, *ſalvi facti ſumus*. Nota tibi *ſalvi facti*, non dixit ſalvaudi, ſed *ſalvi facti*. Præteri- Rom. 8. 24.

tum fecit ſalutis. dum credidimus ſalvi facti ſumus. Quare ſpe? Speramus enim oos reſurgere. noo enim jam reſurreximus. Quia ergo ſperamus nos pro bonis præmia accepturos, & pro malis gehenoæ poſſe incurrere ſupplicia, ſpera-

C raotes bona, & timeotes mala, ſalvi facti ſumus, & qui eramus filii iræ, facti ſumus filii Dei. Unde & alius Apoſtolus clamat, *Cariſſimi* 1. Joan. 3. 2.

filii Dei ſumas. Non ergo adoptio filiorum promittitur in baptiſmo, ſed confertur. Vos autem de hoc quod jam accepimus dicitis, ſpes quæ videtur non eſt ſpes. Nobis ſpes tota videtur in baptiſmatis ſanctificatione conſtare. ergo quod oobis videtur ſpes, non eſt ſpes. Io chriſmatis Chriſti unctione ſpei noſtræ cernimus firmamentum. ergo ſpes quæ videtur non eſt ſpes. Corpus Chriſti ſpem noſtram videmus. ergo ſpes quæ videtur non eſt ſpes. Sanguinem Chriſti redemptionem noſtram attendimus. ergo ſpes quæ videtur oon eſt ſpes. Evacuaſtis omnia ſacramen-

D ta, exinaniſtis myſteria, & quaſi fidi, & idonei metatores Antichriſti, locum ei ubi poſſit ſuccedere ejectis nobis ab aliquibus præparatis. Nam hæc quæ Apoſtolus de mundi iſtius gaudiis dicit, *Spes quæ videtur non eſt ſpes*, vos ea ad divina myſteria tranſmigraſtis. Quod ille de caducis rebus & labeotibus memorat, hoc vos etiam ipſi ſacro baptiſmati adſcripſiſtis. Noo habeamus partem vobiſcum in æternum, nec ſeoſus noſter ultra his blaſphemiis inquinetur. *Ideo*, inquiunt XXVI.

baptizati iteram polluuntur, & carnaliter concupiſcunt, qaia ſpe noa re conſecati ſunt inſtaurationis auxilium. Nos autem ſic [c] ſpem tendimus ad e

futura præmia, ut in præſenti quod accepimus

E non negemus. Non enim meretur conſequi beneficia, qui noo confitetur accepta. Si quod accepiſti jam denegas, confutaris ingratus. Ergo ſi adhuc non eſtis gratiam conſecuti, ſed conſecuturi eſtis, quid nobiſcum clanculo communicatis? Expectate alterum Chriſti corpus, alterum Chriſti ſanguinem. iſtum enim non in re, ſed in ſpe XXVII.

d eſſe jactatis. [d] *Si enim re*, inquiunt, *conſecati eſſemas, poſt baptiſmatis gratiam non eſſet peccati*

e *nec poſſibilitas, nec volaatas*. [e] Ideo ergo vultis

a M S. Augienſe *in victoria*.
b M S. idem, CATHOLICI. *Hic eſt libellus*, &c.
c M S. Augienſe *ſpe tendimus ad*.

d M S. idem XXIX. HÆRETICI. *Si enim re*, &c.
e M S. idem, CATHOLICI. *Ideo ergo vultis*, &c.

oſtendere baptiſmatis gratiam non rem con-
tuliſſe, quia iterum poſt baptiſma poſſumus &
velle malum, & operari malum. Et cui habe-
bat dari lex Dei, ſi poſſibilitas mali ſuiſſet ab-
lata? Aut quis de cuſtodia mandatorum Dei,
præmium peteret, ſi prævaricari non poſſet? ſi-
cut nec mutus de taciturnitate, nec ſpado de
virginitate laudatur. Carent enim laude in bo-
no, quibus ad malum tranſitus denegatur. Nos
ergo dicimus, poſſibilitatem mali bonam eſſe his
qui eam contemnunt. Dabo his ſingulis titulis
breve reſponſum. Potuit quia exſpoliare veſtitos,
ecce malum potuit, ſed quia noluit, facta eſt
poſſibilitas mali bona, qui eam conſilio prudeo-
tiore contempſit. Potuit quis creditam ſibi pe-
cuniam rapere, potuit adulteria perpetrare, ec-
ce poſſibilitas mali, & qoi eam contempſit, ip-
ſa poſſibilitas eum fecit, tam de pecunia non
furata laudari, quam coronari de caſtitate ſer-
vata. Diximus unum titulum, id eſt de poſſi-
bilitate mali, quod bona ſit his qui eam con-
tempſerint. Nunc videamus quomodo e contra-
rio poſſibilitas boni mala in his qui eam con-
tempſerint. Habet quiſpiam pecunias poſitas: ec-
ce poſſibilitas boni. poteſt enim cunctis neceſſi-
tatem patientibus ſubvenire. Hanc autem poſſi-
bilitatem boni dum contempſerit, efficitur poſ-
ſibilitas mala, & tam mala, ut radix malorum
omnium comprobetur. Verum quid agimus? Ba-
ptiſmatis nobis ſtatus in periculo ponitur. &
nos de avaritiæ veneno tractamus. Omnibus no-
tum eſt avaritiæ crimen ſatis eſſe graviſſimum:
baptiſmatis autem gratiam exinaniri ab homini-
bus perfidis, noper cœpit innoteſcere, oupercœpit
XXVIII. catholicis propalari. [a] *Aiunt aamque per baptiſmum*
a *ita tolli peccatum, ut capillum novacula raſum.*
b *Raſus enim eſt*, inquiunt, *ut emundaretur locus.*
[b] *non eradicatus eſt ut ulterius naſceretur. Si enim*
ex integro omnis prævaricationis Adæ fragilitas tol-
leretur, baptizati omnes nullo caloris motu trahe-
rentur ad crimina, nullo concupiſcentiæ ſtimulo pun-
c *gerentur.* [c] Hinc ergo exinanitis baptiſmatis ſa-
croſancta myſteria, quia concupiſcentia, ut ipſi
dicitis, lex peccati eſt, & ipſa ſibi iterum vin-
dicat baptizatum. De hac ergo concupiſcentia
ſi fueritis excluſi. integra erit in baptiſmo &
d peccatorum remiſſio & vera [d] conſolatio gratia-
rum. Gratiarum autem ideo pluraliter poſui,
quia cum una ſit gratia, ut vitis una palmiti-
bus pluralis efficitur, & tot vites dicuntur, quot
fuerint propagines de una vite compreſſæ. Da-
tur ergo ex uno baptiſmatis fonte in præſenti
peccatorum remiſſio, & regnum promittitur in
futuro. efficitur filius hominis filius Dei. fit a-
doptione filius, fit conſors regni, fit civis ex
advena. fit ingenuus qui ſervus exstiterat inimi-
ci. fit locuples qui fuerat ante mendicus, &
qui fuerat dudum ignobilis, incipit eſſe & inlu-
ſtris, & magnus. Sed iſta omnia evacuat liber ve-
XXIX. ſter, & dicitis, [e] *Si darentur quæ promittuntur*
e *in baptiſmo, nullus poſt baptiſmatis undam con-*
f *cupiſcentiæ ſtimulo pungeretur.* [f] Videamus ergo
utrumnam hæc concupiſcentia, ſicut dicitis,
lex peccati ſit. Nos concupiſcentiam dicimus eſ-
ſe rem naturalis certaminis: & hanc dicimus
ad propagationem hominum a Deo creatore vi-
ſcetaliter eſſe firmatam. Adbuc enim primi ho-

A mines nondum de prævaricationis ligno guſta-
verant, quando eos benedixit Deus dicens, *Cre-* Gen. 1.28.
ſcite, & multiplicamini, & replete terram. Qui
ergo ante peccatum benedicendo genus hominum
multiplicari juſſit, ipſe ſine dubio huic naturæ
per quod propagari poſſet inſeruit. Diſpar er-
enim ſexus multiplicari minime potuiſſet, ſi in-
crementa naturalis concupiſcentiæ non haberet.
Non eſt bonum, ait Dominus, *eſſe hominem ſo-* Gen. 2.18.
lum, faciamus ei adjutorium. Hoc adjutorium
diſparis ſexus ad conſolandum vultis eſſe factum
a Domino, an ad generandum? Si enim concu-
piſcentia mala eſt quæ materia generationis o-
B ſtenditur, conſtat ſecundum vos a Deo mulie-
rem non ad ad adjutorium boni, ſed ad occa-
ſionem factam eſſe peccati. Quod ſi adjutorium
mulieris, non ad reparationem, ſed ad conſola-
tionem neſcio quam dicatis fuiſſe conceſſum, di-
ſpar ſexus ſine cauſa eſt conditus ab eo, de quo
legimus quod omnia in ſapientia fecerit. Verum
quia teſtamenti veteris forte vos auctoritas non
tenet, de primis hominibus quid ipſe Dominus
noſter Jeſus Chriſtus dixerit auſcultate. *Qui fe-* Matt. 19.4.
cit, inquit, *maſculum & feminam, benedixit eos*
& dixit, Propter hoc relinquet homo patrem &
matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo
in carne una. & his dictis adjunxit, *Quod ergo*
Deus junxit homo non ſeparet. A Deo igitur fa-
C ctos, a Deo benedictos, a Deo legimus eſſe con- XXX.
junctos. [a] *Et miror qua fronte concupiſcentiam* g
iſtam, per quam conjugia celebrantur, dicatis a
diabolo eſſe humano generi inſitam. [h] Quis e- h
nim dubitet rem malam, ſi tamen mala eſt, a
Deo bono homini non potuiſſe conferri? Si enim
a Deo eſt data, bona eſſe dignoſcitur: ſi autem
mala eſt, conſtat a diabolo eſſe infuſam. Sic e-
nim dicit liber veſter, *Quæ Deus membra fecit,* XXXI.
illi prævaricando pudenda fecerunt. Si hoc non
eſt in membris quod Deus condidit, & ſuper
fabricam Dei inimicus apparuit, & Deo invito
D fecit creaturam ejus alterum ordinem continere,
non quem ipſe inſtituit, maledictæ ſunt nuptiæ,
& ex maledictione univerſa humani generis maſ-
ſa veniens diabolo auctore ſubſiſtit. Unum vo-
bis eligite e duobus. Aut bona eſt generatio
hominis, & bona eſt concupiſcentia: aut malæ
ſunt nuptiæ, & iniqua concupiſcentia. Emen-
date ergo Eccleſiæ regulam. damnate qui in to-
to orbe ſunt ſacerdotes, nuptiarum initia bene-
dicentes, conſecrantes & in Dei myſteriis ſo-
ciantes. Miror qua fronte intratis Eccleſiam,
ubi quicquid agitur contra veſtras ſectas venire
cognoſcitis. Negatis itaque Deum hanc, unde
E naſcimur, dediſſe concupiſcentiam. Ergo non
ſumus creatura ejus, ſi non eſt ejus creatura
concupiſcentia conjugalis. Tollite enim hanc,
quam vos dicitis legem eſſe peccati, & videa-
mus quis adhærere poſſit uxori. Sed qui dede-
rat virtutem ſeminis in benedictionem, ipſe ob
multiplicandam ſubolem concupiſcentiæ inſeruit
caritatem, & amari voluit quod multiplicare
conſtituit. Incrementum enim eſt generis con-
cupiſcentia naturalis. Quod ſi per hanc, ut di-
citis, omnis conſtat eſſe cauſa peccati, ipſe cri-
men creavit in genere, qui poſteritatem mul-
tiplicari voluit per amorem, & ſuper pater-
næ pietatis jura diligi præcepit uxorem. De-

a MS. idem, XXX. HÆRETICI, *Aiunt namque*, &c.
b MS. idem *non autem eradicatur*.
c MS. idem, CATHOLICI, *Hinc ergo exinanitis*, &c.
d MS. idem, *collatio gratiarum*.

e MS. Augienſe, XXXI. HÆRETICI. *Si darentur* &c.
f MS. idem, CATHOLICI. *Videamus ergo*, &c.
g MS. idem, XXXII. HÆRETICI. *Et miror qua fronte*, &c.
h MS. idem, CATHOLICI. *Quis enim dubitet*, &c.

nique ipſe Dominus noſter Jeſus cum dicit, *quod* Matt. 10.6. *Deus conjunxit homo non ſeparet*, tale eſt quaſi qui diceret, Odiſſe tibi uxorem non licet, quam me auctore amare cœpiſti. Zelabatur enim conjunctionem a ſe factam odiis [a] jugalibus maculari. Rerum nova perverſitas! cum a Deo puniatur uxoris odium, damnatur ab hominibus concupiſcentia maritorum. Sed juſtus judex non damnat deſiderium naturale, qui ut multiplicaret prolem ideo inſervit caritatem. Nam cum de conjugio & repudio tractaretur, tunc Dominus iſtam dictavit ſententiam, dicens, *Quod Deus junxit homo non ſeparet*. Hoc autem ideo dixit, ut ſpecialiter nuptiarum conjunctionem ex Deo eſſe monſtraret. Nec enim eſſe potuit, aut ſine conjunctione commixtio, aut abſque commixtione conjunctio. Si non ex creatura factoris, ſed ex peccato, inquiunt, concupiſcentia maritalis, ergo ſecundum vos Deus hoc in benedictione conjunxit, quod Diabolus per prævaricationem inſeruit. Quod ſi ita eſt, non fuit adverſarius ſed adjutor Dei, ſi quos Deus in carne una eſſe voluit, per concupiſcentiam inſeparabiles fecit, & quod ille juſſit augeri & creſcere, hic per quod hoc ipſum quod juſſerat ut impleretur invenit. O quam infelix impietas eſt a Prædeſtinatis inventa, ut ex prævaricatione dicatur eveniſſe hominis, quod eſt ex benedictione creatoris inſertum! Hanc vos dicitis legem peccati, ſed hanc nos legem generis comprobamus, quam vos criminis accuſatis: & hanc nos dicimus cauſam eſſe virtutum, quam vos vultis oſtendere materiam vitiorum. Nam cum ejus adjutorium faciat parentes fœcundos in ſobole, hujus certamen & continentes præſtat & virgines glorioſos. Et ne alicubi hujus eſſe æſtimes detrimentum, majora repugnando quam adjuvando largitur: quia dum adjuvat fructum exhibet generis, dum repugnat confert præmium caſtitatis. Illic ſine culpa operatur, hic exercet pugnam cum munere. Tolle concupiſcentiam, & ceſſant conjugia, tolle concupiſcentiam, & ceſſant præmia caſtitatis. Quale hoc rogo malum eſt, quod duplicis boni cauſa eſſe monſtretur? quod alios in generationis gaudio exhibet, alios in triumpho virtutis? Alii enim per eam operantur licite, alii per eam dimicant glorioſe. Quod ſi etiam in omnibus hæc dicitur eſſe peccatum, conſtat & conjuges, & continentes, & virgines per hanc eſſe damnandos, omnibus enim ineſſe cognoſcitur per naturam. Nos non ita eſſe ſentimus, ſed laudamus eam ordinem ſuum cuſtodientem, & Deo reverentiam exhibentem. Et ideo in baptizatis etiam ipſa benedicitur, non fugatur, & ornatur magis quam tollitur. Qui enim fontem aquæ perennis nunc benedixit ut renaſceremur ſpiritaliter, ipſe tunc benedixit conjuges ut carnaliter naſceremur. Hunc ergo concupiſcentiæ motum, ſicut cetera alia membra, a creatore ſuſcepimus. Si ideo eſt concupiſcentia malum, quia per hanc aliquotiens adulterium geritur, ergo & manus mala eſt, quia per hanc homicidium perpetratur. Accuſate & linguam, quia per ipſam blaſphematur Deus. damnate & pedes, quod hominem duxerit ad lupanar. Sic fit ut non ſola concupiſcentia, ſed universa a vobis membra damnentur. Reſpondeam vobis ore catholico, quoniam ſicut manus facta eſt, non ad occidendum, ſed ad operandum, & lingua non ad blaſphemandum, ſed ad gloriam creatoris & laudem, & membra omnia, non ut vitiis ſerviant, ſed divinis præceptis inſiſtant, ita & concupiſcentia naturæ eſt inſita, non ad adulterandum, ſed ad generandum. quam utique comprobavimus non modo conjugibus fœcunditatis adjutorium, ſed etiam continentibus palmam poſſe adferre virtutis. Vultis noſſe bonam hanc eſſe concupiſcentiam? myſteriis eam comparabo divinis. Non enim ſolum adpetita mala, ſed etiam bona præſumpta condemnant. Pone aliquem ante baptiſmatis illuminationem corpus Domini præſumpſiſſe. numquid non iſte de boni præſumptione damnabitur? Quod enim aliis conlatum ſecundum ordinem confert ſalutem, hoc aliis damnationem facit extra ordinem extra tempus acceptum. Similiter ſi uſurpet laicus ſacerdotium, vel ſi ſacrificium offerre præſumat, numquid non iſte de non conceſſa ſibi poteſtate damnandus eſt? Quod ſi de tam ſanctis rebus præſumptio reum facit, non actio, quanto magis in concupiſcentia, non actio ſuum ordinem tenens, ſed extra ordinem vadens, vocatur in crimine, & facit maledictum extra ordinem euntem, quem benedictum creator in ſuo ordine conlocavit? Quod ſi ita eſt, immo quia ita eſt, quid patimini infelices, qui volentes exinanire baptiſmatis reſtaurationem, dicitis hanc concupiſcentiam ideo remanſiſſe, ne tota ex amuſſim homini peccata viderentur indulta? Cur non magis hinc vobis debet eſſe ſuſpicio, hanc non eſſe peccatum, quod in baptizatis hominibus non deletur? Si enim eſſet peccatum, utique ſicut cetera tolleretur. Igitur qui per concupiſcentiam baptiſmatis dona exinanire contenditis, conditorem concupiſcentiæ diabolum eſſe monſtratis: per quem docetis, & creatorem in ſua operatione dum conderet defeciſſe, & baptiſmum tribuentem ex integro non potuiſſe ſuccurrere. Habebunt vobiſcum partem qui vos ad ſe libenter admittunt. Scriptum eſt enim, reos fore, non ſolum qui iniquitatem faciunt, ſed etiam eos, quos eis conſtiterit conſenſiſſe.

a MS. idem *Conjugalibus*.

ARNOBII EXCERPTA.

LECTORI.

QUæ ſequuntur, excerpta ex Arnobii junioris commentariis in pſalmos, cum iis collata quæ apud Auctorem noſtrum de iiſdem capitibus leguntur, ſic pleraque inter ſe conſentiunt, ut operis utriuſque conditor idem videri queat, aut certe alter ab altero mutuatus.

ARNOBIUS IN PSALMUM CXLVII.

A OBjicitur huic loco, nos hoc ita dicere, ut videamur hominis voluntatem oſtendere quod Dei gratiam antecedat. Vigilanter age & non calumnioſe, & vides gratiam Dei generalem ſuper omne hominum effuſam genus. Omnes antecedit gratia multiplici largitate diffuſa, Deſcendit de cælo Deus homine non volente, docuit exemplo & verbo homine non rogante, ſigna multa & virtutes ad ſe manifeſtandum exercuit homine etiam prohibente. Mortalitatem noſtram ſuſcepit homine ignorante. irriſus, crucifixus, inter homicidas mortuus, ſepultus, reſurrexit, & in cælos aſcendit. Hæc omnia ad hominis ſalutem, ad hominis liberationem, ad hominis redemptionem, ad hominis coronam,
B ad hominis gloriam exercuit Chriſtus. Nota tibi, calumnioſe, quod dico, ad hominis ſalutem, non volentis neque currentis. Quid eſt ergo quod egimus? Oſtendimus tibi antecedentem gratiam Dei generalem omnium hominum bonam voluntatem. Nota tibi, Prædeſtinate, quod loquor, Omnium generaliter bonam voluntatem Chriſti gratia hoc ordine quo diximus antecedit, ſi tamen pro omnibus natus, ſi tamen pro omnibus paſſus, ſi non negas pro omnibus mortuum, ſi
1. Tim. 2.4. cum Apoſtolo aſſeris quod *omnes homines vult ſalvos fieri*. Age nunc, tolle te a generali gratia, ad ſpecialem accede, & ſimiliter cum Apoſtolo clama, non omnis generaliter homo ſal-
Rom. 10. 13. vus erit, ſed *omnis homo quicunque invocaverit*
C *nomen Domini hic ſalvus erit*. Vade ergo ad officinam medici, qui ultro venit ad civitatem non utique nobis rogantibus. omnibus nobis medicus ſupervenit, officinam aperuit, & vocem e-
Matt. 11. 28. miſit, qua ac ſi præco exclamans dixit, *Venite ad me omnes*. Jam modo poſt hanc vocem antecedit voluntas gratiam. *Si enim volueritis*,
Eſa. 1. 19. inquit, *& audieritis me, quæ bona ſunt terræ*

A *edetis: ſi autem nolueritis, gladius vos comedet.* Sicut ergo anteceſſit gratia voluntatem hominis in oſtenſione ſui, & in adapertione veritatis, ita antecedit voluntas hominis gratiam Dei. Non enim prius baptizaris, & ſic velle incipis credere. ſed prius voluntatem tuam perſectam exhibes ſacerdoti, & confeſſionem tuam tuis labiis pandis, & ita demum ad Dei gratiam ut conſequaris adtinges. Quam conſecutus confiteberis quia omnia Dei dona credendo & deſiderando conſecutus es.

Idem in Pſalmum CXVII.

Nunc forte audiat me prædeſtinationem docens, & arbitrium hominum infringens, putet me libertatem arbitrii ita excludere, ut pec-
B cantes exiſtimem Dei abjectione peccare. Quod peccamus noſtri arbitrii docebitur, qui contemnimus gratiam. Vide quanta libertas eſt arbitrii tui. Negatur a ſervo dominus, ut dicat homo Deo, nolo tibi credere: & faciat ſibi templum ubi idolum colat, aut ſynagogam ubi ſuum abneget ſalvatorem. Quod ergo malum facimus, quia non dignatur dominus juſtus coacta ſervitia. Si vero aliquid boni facimus, imputabitur largitori, qui bona omnia ad ſe confugientibus præſtat, ſecundum illud quod ipſe dignatus eſt repromittere, *Omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulſanti aperietur.* Matth. 7. 8.
Pulſemus ergo, & cum propheta in iſto pſalmo cantemus, *Aperite mihi portas juſtitiæ, & in-* Pſ. 117. 19.
C *greſſus eas confitebor Domino*. Hæc nos clamamus adminiculis auxiliiſque divinis. Unde nobis vox reſponſionis eorum videtur audiri, Hæc porta quam pulſatis non eſt homini libertati conceſſa, ſed eſt in Domini auxilio conſtituta, & ſoli juſti introibunt per eam. Confiteamur ergo Domino, quoniam ipſe exaudivit nos, & ipſe nobis efficitur in ſalutem.

INDICULUS LOCORUM

PRÆDESTINATI, ET ARBONIANI IN PSALMOS COMMENTARII:

quibus in locis ſic inter ſe conciniunt libri illi, ut videantur ejuſdem eſſe auctoris.

AUCTOR PRÆDESTINATI.	ARNOBIUS JUNIOR IN PSALMOS.
Pag.	
333. d. Corpus ſuum noſtro, &c.	in Pſalm. 4. Data eſt lætitia, &c.
310. a. Nam & ſcriptura &c.	in Pſ. 48. Sola Chriſti vox, &c.
342. a. Hunc ergo concupiſcentiæ, &c. 342. d. Cur non magis hinc, &c.	in Pſ. 50. Servavit in confeſſione, &c.
327. b. Dei ſervitia, niſi voluntaria, &c.	in Pſ. 62. Et labia ejus non neceſſitate, &c.
321. b. *Quoniam qui ſe longe*, &c.	in Pſ. 72. Non enim pereunt niſi, &c.
328. e. Nunc autem quia medici, &c.	in Pſ. 79. Alia enim ſpes noſtra non eſt &c.
336. d. Anathemamus omnia quæ, &c.	in Pſ. 89. Anathemabiles eſſe, &c.
334. b. Pelagium non hinc condemnavit, &c. 298. c. Quem voluerit Deus, &c. 328. b. Sed bonus Deus bonos, &c. 338. c. Corpus Chriſti ſpem noſtram, &c.	in Pſ. 90. Multi putant libertatem, &c.
309. a. *Neſcitis*, inquiunt, *quia*, &c. 311. b. Nota tibi, Prædeſtinate, &c.	in Pſ. 91. Ea ergo quæ lucida ſunt, &c. in Pſ. 146. Nota tibi prædeſtinate, &c. in Pſ. 108. Nota tibi gratias non . . . Dilexit maledictionem Adæ . . . Nota, &c. in Pſ. 126. Multi iſtius pſalmi, &c.
322. d. Verum quid agimus? &c. 323. c. Ab initio omnes ſancti, &c. 324. a. Vigilanter inſtiterunt gregi, &c.	*ibid.* Ab initio ſæculi quicumque, &c.
328. c. Dixit itaque Deus, Hoc ſolo. &c.	in Pſ. 138. Addo aliud certe, &c.
345. b. Vultis noſſe bonam concupiſcentiam, &c.	in Pſ. 139. Et uſus conjugii in conjugibus, &c.

SANCTI VALERIANI
EPISCOPI CEMELIENSIS
HOMILIÆ XX.

Item Epiſtola ad Monachos, de virtutibus & ordine doctrinæ Apoſtolicæ.

Omnia primum, præter unicam Homiliam, poſt annos plus minus mille ducentos in lucem edita a JACOBO SIRMONDO *Societatis Jeſu Presbytero anno* M DC XII.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDISSIMO
ATQUE AMPLISSIMO PRÆSULI
D. HENRICO LUDOVICO
CASTANEO RUPIPOSÆO,
PICTAVORUM EPISCOPO.

IN hoc ſacræ tuæ dignitatis exordio, PRÆSUL AMPLISSIME, *inter publica privataſque gratulationes, niſi me quoque feſtivis choris inſererem, animique ſenſum quoquo modo teſtarer; verendum erat profecto, ne qui priſtinam erga te obſervantiam meam noverant, aut immemorem me, aut inofficioſum putarent. Veni ergo: &, quod honori tuo debebatur, non ſine munuſculo veni. Sic enim mihi perſuaſi, cum Valeriani Cemelenenſis Homilias in publicum proferrem, illas nec gratiorem tua tutelam conſequi poſſe, nec cuiquam a me potius quam tibi hoc tempore deberi. Primum ut hac Pontificatus tui quaſi ſportula donati lectores, integram tibi honorificentiam gratiam habeant. Deinde ut indicium extet, prodaturque poſteris, tum ſcilicet ſanctiſſimi & eloquentiſſimi Epiſcopi opus in lucem prodiiſſe, cum in novi Antiſtitis exortu Gallia omnis communi ſpei publicæ lætitia ferveret. Poſtremo ut vota quæ pro cœpti felicis auſpicio tua cauſa conceperam, tanto potiſſimum auſpice ac duce perſolvam. Vota, inquam, quæ mihi ex omnibus ſollemnium officiorum muniis ſola delegi. Enimvero poteram ſane, dum laudibus tuis omnia perſonant; atque hinc adventus tui deſiderio geſtiunt Pictavi tui, & conſcii natalium tuorum, quid ſibi eximia virtus in præcipua nobilitate ſpondeat augurantur: hinc bonum factum reliquæ Provinciæ prædicant, ſapientiſſimique regis, qui hanc tibi Eccleſiam deſponderat, judicium collaudant: poteram & ipſe, ſine adulationis metu, in præconii tui partem venire: atque ea de te commemorare, quæ in te a primis uſque annis ipſa, quæ admirari facile nihil ſolet, ingeniorum, morumque exploratrix Roma mirata eſt, Sed neque tu hoc a me obſequii genus deſideras; & ego inſtituto meo alienum duxi, qui me votorum, ut dixi, finibus contineo. Quare proſequantur alii laudes tuas: & quæ præclare in te vel natura, vel ſtudium effinxit, pro meritis efferant: ſi poſſunt ingenii, qua polles, judiciique felicitatem, doctrinam exquiſitam, rerum maximarum ſupra ætatem uſum ac prudentiam, ingenitam modeſtiam, reliquarumque coronam virtutum, ſed pietatem in primis, & ſynceram fucique expertem religionem. Ego deſtinatis ſemper votis inſiſtam, petamque a Deo immortali, ut quorum tibi munerum eſt auctor atque largitor, eorum perpetuo cumulum adaugeat. Tum honorem hunc tibi, Eccleſiæque tuæ ita fortunet. ut deceſſorum tuorum tempora tua invideant nulli, relinquant poſteris quod æmulentur. Hilarii ante omnes, quam præcipue optas, contingat imitatio: ut quod elogium illi Galliæ noſtræ quondam tribuerunt, hoc idem tibi aliquando Pictavi referant, piaculo hæreſis beneficio atque ope tua liberati.*

REVERENDISSIMÆ ALTITUDINIS TUÆ

Deditiſſimus

JACOBUS SIRMONDUS
SOCIETATIS JESU.

L E C T O R I.

DE VALERIANI EPISCOPI HOMILIIS,

& quo tempore ac loco claruerit.

VALERIANI Epiſcopi præter Homiliam de bono diſciplinæ, quæ incerto antea nomine jactabatur, paucisque abhinc annis auctori ſuo reſtituta eſt, nihil hactenus in lucem prolatum accepimus. Quas nunc damus reliquas undeviginti, celeberrimo antiquæ Corbeiæ Monaſterio debemus. Cujus unicum quo uſi ſumus, pervetuſtæ ſed parum caſtigatæ manus exemplar, etſi Homiliam de bono diſciplinæ non habebat, & Civitatis nomen, in qua Valerianus Epiſcopus ſedit, non indicabat: facilis tamen ex ſtyli argumentique ſimilitudine conjectura fuit, has illius germanas ſorores eſſe, omneſque ab uno & eodem Valeriano editas, Epiſcopo Cemelenenſi. Neque hac in re quiſquam ni fallor repugnabit. Fuit autem Cemelenum, ſive, ut poſterior ætas locuta eſt, Cemelium aut Cemela, Vediantiorum in Alpibus maritimis oppidum, cis Alpem ſummam nono, ſexto ut vetus Itinerarium docet uls Varum fluvium lapide. Cujus hodieque priſca ruderum veſtigia, nomenque haud procul Nicæa reſtat in colle, quem Cemelam vocant. Sed Cemelium Plinium lib. III. cap. v. & Ptolemæus in Italia locant, quia Italiæ initium a Varo ducunt: Itinerarium, quia Galliam juſtis finibus ad Alpem uſque ſummam porrigit, Galliæ adſignat. Et vero ad Galliam pertinuiſſe, fidem ſine controverſia facit vetus Notitia civitatum Galliæ, quæ inter Alpium maritimarum civitates, quæ ſub Ebreduno Metropoli cenſentur, ſexto loco numerat Civitatem Cemelenenſium. & Uſuardus in Martyrologio pridie Idus Maias, quo die S. Pontii Martyris natalem in Galliis, Civitate Cemela, ſolemnem ſuiſſe notat. ejus nimirum, quem auctor noſter ſæpius triplici Homilia de bono Martyrii, ſed tacito ſemper nomine commemorat. Conſtat ergo de Valeriani cathedra Epiſcopali. reliquum eſt ut quo ſæculo vixerit inquiramus. Rem enim conjecturæ noſtræ fecerunt Gennadius & Iſidorus, aliique illuſtrium ſcriptorum nomenclatores, qui illum prorſus ignoraſſe videntur: ita nuſquam ejus meminerunt. Mihi vero ex cathedra ipſa Cemelenſi deprehendere videor illum, ſub annum Chriſti CDL. hoc eſt Leonis magni temporibus floruiſſe. Poſt Leonem enim, Leonis ipſius decreto, ut Hilari papæ verbis Epiſtola IV. docemur, Cemelienſis civitatis, & Nicæenſis caſtelli Epiſcopi diverſi non fuerunt: ſed iidem Cemelienſes ſimul, quandiu Cemela ſtetit, & Nicæenſes. Quod videre eſt in Synodo v. Aurelianenſi, cui Aetius presbyter directus a Magno Epiſcopo Eccleſiæ Cemelenſis & Nicæenſis ſubſcripſiſſe legitur in antiquis exemplaribus, quæ integras ejus Concilii ſubſcriptione habent. nam mutilæ ſunt in excuſis. Quare Valerianum, qui Cemelenſis tantum Epiſcopus nuncupetur, ante Leonis decretum ſedem illam rexiſſe oportuit. Atque ut quod ſentio dicam, omnino Valerianum hunc illum eſſe conjicio, ad quem & alios vicinarum Galliæ Provinciarum Epiſcopos, ſcripta exſtat Leonis ejuſdem Epiſtola de Vaſenſis Epiſcopi ordinatione, quam æternæ memoriæ Cardinalis Baronius ex Arelatenſi codice divulgavit. Confirmorque in ſententia, quod in illo Epiſcoporum numero Ingenuum video, Ebredunenſem, id eſt Valeriani Cemelenſis Metropolitanum Antiſtitem. Sed & aliæ duæ ſunt Epiſtolæ, Leonis una ad XLIV. Epiſcopos Galliæ, altera Epiſcoporum eorundem ad Leonem; in quibus Ingenuus & Valerianus pariter conjunguntur. Stylus denique, optimus judicandi magiſter, characterque dictionis Valerianæ; gravis, inquam, ac ſplendida, & dignitati ſuccique plena facundia, quæ in his Homiliis elucet, ſatis ejus quam dixi ætatem prodit. illam ſcilicet, qua Eucherius Lugdunenſis, Hilarius Arelatenſis Epiſcopi, Vincentius Lirinenſis, Proſper, & Salvianus presbyteri, Galliam noſtram non diſſimili eloquentiæ laude & gloria decorabant. Vellem modo emendatiores nobis, & quales diſertiſſimus Epiſcopus pronunciarat edere licuiſſet. Sed in tanta depravati codicis labe optandum id magis fuit, quam ſperandum. Fortaſſe autem quod prima hæc editio non potuit, altera præſtabit. Tu interim præſentibus, Lector, fruere & vale.

DE

DE HAC S. VALERIANI EDITIONE
SIRMONDI [a] EPISTOLA
A D
FRANCISCUM CARDINALEM BARBERINUM.

EMINENTISSIME DOMINE,

Quod ne ſæpius facere audeam, pudor & reverentia prohibent, nunc ut Eminentiam Tuam literis appellem, officii mei ratio, atque eadem, ni fallor, in ipſam obſervantia perſuadet. Exiſtimavi enim, cum Valeriani Epiſcopi famam in diſcrimen iterum vocari audirem, non mearum tantum eſſe partium ſuſceptam alias ejus cauſam non deſerere, ſed ſancti quoque Officii ac Romani nominis intereſſe, ut priſtinum de illo judicium ſuum ſententiamque non evertat. Meminiſſe autem opinor E. T. nec enim ignorare potuit, tametſi ab urbe tunc aberas, cum ante annos ſex Homiliarum iſtarum cenſuram delator idem urgeret, ſacrum Tribunal, audita & probata Auctoris defenſione, quam literæ noſtræ continebant, aliud nihil decernendum cenſuiſſe, quam ut Notas in novam editionem compararem, in quibus de utroque accuſationis capite ſatisfieret, hoc eſt de Sancti prænomine, quod imputabatur, & de Semipelagianiſmi ſuſpicione cujus inſimulabatur. Præſtitit utrumque, Lugduni nuper edito ad Valeriani purgationem libello P. Theophilus Raynaudus, Societatis noſtræ Theologus, copioſe adeo & accurate, ut præclare ad cauſam actum putem, quod operam hac in re meam, a qua exſpectari tale nihil poterat, ſtudio ſuo diligentiaque præverterit. Quod ſi nihil novi poſtea prolatum eſt, quod ſeveriorem ſententiam requirat, non indignum opinor ſingulari E. T. pietate fuerit, providere ut immotum maneat ſancti Officii decretum, atque innoxio & utili alias ſcriptori fama integra conſervetur. In quo quidem eo minus, ne importunus videar interceſſor, vereudum confido, quod præter commune doctorum ſuffragium, qui Valerianum hactenus cum approbatione legunt, ipſam etiam E. T. cui placere niſi recta non ſolent, illius guſto aliquando & ſapore delectaram intelligo. Pariſiis XVI. Auguſti M. DC. XXXII.

Ad duo capita quæ objiciuntur circa Homilias Valeriani.

I. UNUM eſt de Sancti nomine quod negant huic Auctori convenire. Conſtat autem id a me profectum non eſſe, quia multis ante annis, cum prima ejus Homilia de bono diſciplinæ, ceteris nondum repertis, in Germania ederetur, idem titulus præfixus eſt, juxta verus exemplar, ut monuerunt, Monaſterii S. Galli, in quo inſcriptio eſt hujuſmodi, *Liber S. Valeriani Cemelienſis Epiſcopi*. Unde cum animadverterem non temere ab aliis ſic eſſe appellatum, nec certi quicquam haberem in contrarium, non exiſtimavi debere me, aut poſſe ſine nota hunc illi titulum adimere.

Utrum autem Valeriano tributum olim hoc nomen fuerit ob peculiaris opinionem ſanctitatis, an propter dignitatem tantum Epiſcopi; quemadmodum difficile foret ſtatuere, cum Cimelæ civitatis poſt ejus everſionem vix ulla reſtent monimenta: ita viciſſim ad hoc illi abrogandum, ſi jure competat, ſatis non eſſet ſuſpicio quæ obtenditur doctrinæ Semipelagianæ, eo nimirum tempore, quo Eccleſiæ auctoritate damnata nondum erat, cum videamus Caſſianum & Hilarium Arelatenſem, qui hanc præ ceteris profitebantur, Sanctos nihilominus, alterum a S. Gregorio in Epiſtola XII. libri VI. alterum in Martyrologio Romano appellari, & utrumque apud ſuos uſitato Sanctorum cultu honorari.

---

[a] Hanc epiſtolam, & quod inſtar diſſertatiunculæ ſubnexum eſt, ipſius Sirmondi manu ſcripta habemus.

II. Alterum ad doctrinæ iſtius criminationem ſpectat, quam volunt in nonnullis harumce Homiliarum locis deprehendi. In quo quidem, præterquamquod nullus videtur eſſe locus ejuſmodi, quem defendere non liceat, melioremque in ſenſum interpretari, prout in hoc ipſo genere Chryſoſtomum, & alios Patres tum Græcos tum Latinos explicare mos eſt: & quod P. Theophilus in libello quem pro Valeriani defenſione ſcripſit, ab omni eum labe liberum eſſe docet: hoc inſuper obſervandum eſt, licet concederemus Valerianum cum aliis Præſulibus Gallicanis qui eodem ſæculo, eademque in provincia vivebant, doctrinam eandem amplexum fuiſſe, non potuiſſe illos tamen hæreticos hoc nomine cenſeri ante Synodum Arauſicanam II. quæ doctrinam illam damnavit, & a Sede Apoſtolica confirmata eſt annis poſt Valerianum amplius ſexaginta.

De Valeriano rurſus, ut de Sancti nomine ac titulo ſit controverſia, negari non poteſt ſtetiſſe illum ſemper, dum vixit, in pace & communione Eccleſiæ catholicæ. cujus rei fidem facit Epiſtola LII. S. Leonis Papæ ad ipſum & alios Epiſcopos Galliæ ſcripta, & horumce altera ad S. Leonem. Concilium item Regenſe, cui adſuit, & cum ceteris ſubſcripſit. tum etiam quod ejus quoque honorifica fit mentio in Epiſtola evocatoria Synodi Arelatenſis III. in qua tranſactum eſt de concordia inter Fauſtum Abbatem Inſulæ Lirinenſis, & vicinos tres Epiſcopos, quorum unus fuit Valerianus. *Tom. 1. Conc. Gall. p. 129.*

Homiliæ præterea iſtæ ab annis XX. cum excuſæ Pariſiis primum fuere, recuſæ poſtea in Germania fuerunt, & Lugduni non ſemel, lectæque ab omnibus ſine offenſione & cum fructu, ac piam revera & religioſam doctrinam continent, utilemque in primis ad ſtabiliendam invocationem Sanctorum, & cultum ſacrarum reliquiarum, adeo ut non defuerit vir magni nominis, qui diceret ſcriberetque, quando in Germaniam allatæ ſunt, divina factum providentia videri, ut hoc potiſſimum tempore ad confutandos hæreticos repertæ ſint. neque hactenus apud nos auditum eſt quempiam præter Denuntiatorem extitiſſe, qui earum lectionem non probaret.

* In exemplari Valeriani editi a Sirmando, reperimus ad calcem deſcripta poſtea ipſius Sirmondi manu hæc Patrum teſtimonia, quibus palam fieri vellet Valerianum in Homilia XI. ubi cum Semipelagianis ſentire viſus eſt quibuſdam, haud aliter tamen locutum eſſe, quam Sanctos illos Patres haud dubie Catholicos.

Methodius Patarenſis apud Damaſcenum in Parallelis.

Πάσης ἀγαθῆς πράξεως ἡ καταρχὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βουλῇ κεῖνται· τὸ δὲ συμπέρασμα ἐν τῷ Θεῷ.

Omnis bonæ actionis initium in noſtra voluntate poſitum eſt: complementum vero in Deo.

Chryſoſtomus Hom. XII. in Epiſtolam ad Hebræos.

Δεῖ γὰρ ἡμᾶς πρῶτον ἑλέσθαι τὰ ἀγαθά, καὶ ὅτι ἑλώμεθα ἡμεῖς, τότε καὶ αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσάγει. Οὐ προφθάνει τὰς ἡμετέρας βουλήσεις, ἵνα μὴ λυμήνηται τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν.

Oportet enim nos primum bona eligere, & poſtquam elegerimus, tunc affert quæ ſua ſunt. Non prævenit noſtras voluntates, ne perdat noſtrum liberum arbitrium.

Idem in Hom. II. in Epiſt. ad Corinth.

Ἀπὸ τούτου τοίνυν μανθάνομεν, ὅτι κἂν ἐλεεῖσθαι μέλλωμεν, ἀξίους τοῦ ἐλέου πρότερον παρέχειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς χρή. κἂν γὰρ ἔλεος ᾖ, τοὺς ἀξίους ζητεῖ· οὐ γὰρ ἁπλῶς ἔπεισιν ἅπασι καὶ τοῖς ἀναισθήτως διακειμένοις.

" Ex quo nimirum intelligimus, quamvis Deus miſericordiam erga nos adhibiturus ſit, nobis tamen iſtud prius faciendum eſſe, ut miſericordia dignos nos ipſos præſtemus. quamvis enim miſericordia ſit, dignos requirit: non etenim temere quibuſvis obtingit, etiam ſtupore laborantibus, &c.

Hilarius in Pſal. CXVIII. in Nun.

Voluntas noſtra proprium ex ſe habere debet ut velit. Deus incipienti incrementum dabit, quia conſummationem per ſe infirmitas noſtra non obtinet, meritum tamen adipiſcendæ conſummationis eſt ex initio voluntatis.

Optatus lib. II.

Eſt enim Chriſtiani hominis quod bonum eſt velle; & in eo quod bene voluerit currere: ſed homini non eſt datum perficere: ut poſt ſpatia quæ debet homo implere, reſtet aliquid Deo ubi deficienti ſuccurrat: quia ipſe ſolus eſt perfectio: & perfectus ſolus Dei filius Chriſtus. Ceteri omnes ſemiperfecti ſumus: quia noſtrum eſt velle, noſtrum eſt currere: Dei perficere. Unde & beatus Apoſtolus Paulus ait: Neque volentis, neque currentis, ſed ad Dei gratiam pertinentis,

Hieronymus lib. III. contra Pelagianos pæne initio:

Scito baptiſmum præterita donare peccata, non futuram ſervare juſtitiam, quæ labore & induſtria ac diligentia, & ſemper ſuper omnia Dei clementia cuſtoditur: ut noſtrum ſit rogare, illius tribuere quod rogatur; noſtrum incipere, illius perficere; noſtrum offerre quod poſſumus, illius implere quod non poſſumus.

Auguſtinus Enchirid. cap. XXXII.

Totum Deo dandum eſt qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. Præcedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, ſed non omnia: quæ autem non procedit ipſa, in eis eſt & ipſa.

I N D E X

HOMILIARUM S. VALERIANI EPISCOPI

QUÆ HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

I. DE bono diſciplinæ.

II. De arcta & anguſta via. I.

III. Item de arcta & anguſta via. II.

IV. De promiſſis & non redditis.

V. De oris inſolentia.

VI. De otioſis verbis.

VII. De miſericordia. I.

VIII. Item de miſericordia. II.

IX. Item de miſericordia. III.

X. De paraſitis.

XI. Qui gloriatur in Domino glorietur.

XII. De bono pacis conſervandæ. I.

XIII. Item de bono pacis conſervandæ. II.

XIV. De bono humilitatis.

XV. De bono martyrii. I.

XVI. Item de bono martyrii. II.

XVII. Item de bono martyrii. III.

XVIII. De Machabæis.

XIX. De Quadrageſima.

XX. De avaritia.

EJUSDEM EPISTOLA ad Monachos, De virtutibus & ordine doctrinæ Apoſtolicæ.

EX VETERI CODICE FLORIACENSI,

in quo varia antiquorum Patrum opuſcula vel fragmenta.

VAlerianus quoque Cemelenſis Epiſcopus in libro de bono diſciplinæ. *Bene*, inquit, *in omnibus cauſis timor obtemperat diſciplinæ: qui pro hoc ipſo quod imminentes periculorum caſus aut iras judicum cavere novit, poteſtatem conſervandæ ſalutis obtinuit*, & quæ ſequuntur, in homilia I. pag. 345. d.

S A N C T I
V A L E R I A N I
EPISCOPI CEMELIENSIS
H O M I L I A I.
DE BONO DISCIPLINÆ.

MULTI qui ſanæ doctrinæ adverſantur, juſtitiam culpant, & diſciplinam imperium eſſe judicant, ac rationabilem caſtigationem ſuperbiæ aſſignant: cum non ſit imperium, niſi ubi aliquid jubetur injuſtum; nec ſit ſuperbia, niſi ubi negligitur diſciplina. Diſciplina igitur magiſtra eſt religionis, magiſtra veræ pietatis: quæ nec ideo increpat ut lædat, nec ideo caſtigat ut noceat. Denique mores hominum irata corrigit, inflammata cuſtodit, ita Salomone dicente:
Prov. 3. 11. *Fili, ne deficias a diſciplina Domini, neque fatigeris cum ab eo increparis. Quem enim diligit Dominus, increpat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Nihil profecto eſt, quod non diſciplina aut emendet, aut ſalvum faciat. Quam ſi quis ſapiens apprehenderit, nec gratiam amicitiarum perdit, nec periculum damnationis incurrit. Nemo diſciplinam irrationabilem putet, ſub qua videt univerſa quæ in cælo, & ſub cælo ſunt, verbo operante compoſitis omnipotentis Dei ſtare conſilium. In principio enim operis ſui Deus nihil prius quam diſciplinam fecit. Nam cum aſſiſtente ſapientia cælum ſuſpenderet, terram pararet, maria concluderet, & ſuis locis ſuiſque temporibus curſum ſolis, lunæque globum diſponeret, omnia ſub diſciplina conſtituit. Quid autem non eſſet tenebroſum, quid non incompoſitum, quid non haberetur abſurdum, niſi conſtitutis legibus cuncta ſtarent elementa? Numquid ſine diſciplina agitur ſolis curſus? qui quamvis diurni itineris neceſſitatem infatigatus impleverit, ad officium tamen ſuum matutinus occurrit, & ſe in parte cæli quotidie terrarum ſpatia inſtraturus oſtendit. Tanta eſt diſciplinæ ratio, ut intra temporum metas lege conſcriptas ita indefeſſi itineris alternis vicibus ſyderum curſus agitetur, ut nec luna defectionis ſuæ ac damna effugiat, nec ſolem diurni luminis flamma deſtituat. Numquid ſine diſciplina eſt, quod tanti maris fluctus humili terrarum litore continentur, & in ſuo ſinu frequenter incitata ventis altior aggere unda concluditur? Omnia profecto inſipiens natura confunderet, niſi mundum diſciplinæ ratio gubernaret. Hæc ideo propoſuimus dicere, ut diſceretis obedire evangelicis præceptis, & cæleſtibus obtemperare mandatis. Quid autem rationalem animam, & ad Dei imaginem factam expediat, facile poteſt homo intelligere, cum videt ſacratis per voluntatem Dei conſtitutionibus diſciplinæ etiam elementa ſervire.
Pſal. 2. 11. Audite Prophetam dicentem: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta.* Bene in omnibus cauſis timor obtemperat diſciplinæ: qui pro hoc ipſo quod imminentes periculorum caſus aut iras judicum cavere novit, poteſtatem conſervandæ ſalutis obtinuit. Quid igitur adultero caſtum? quid furi eſſet tutum? quid latroni non pervium? quis non expaveſceret concava litorum, ſecreta ſylvarum? quid non præſumptio poſſideret, niſi furorem animorum ſub metu pœnæ diſciplina compeſceret? Ac niſi conſtitutus eſſet ordo vivendi, nunquam profecto finem poneret natura peccandi. Nihil eſt quod non gula ſuadeat, ſi gulæ diſciplina conſentiat. Nihil eſt quod non perdat luxuria, ſi amore vitiorum a te diſciplina diſcedat. Nihil eſt quod non habendi ac poſſidendi cupiditate animus occupet, niſi avaritiæ vitium diſciplina condemnet. Omnia ſub metu diſciplinæ vitia jacent. Jam non eſt in quo fides unquam erubeſcat, ſi homo futurum Dei judicium reſpiciat, & cauſam reddendæ rationis intendat: nec eſt in quo vindex ſcelerum flamma deſæviat, ſi intuitu diſciplinæ aut quæ ſunt honeſta cogites, aut quæ ſunt pudenda caſtiges. Multi ibi nomen crudelitatis imponunt, ubi pro amore diſciplinæ crimen admiſſi ſceleris ſupplicio vindicatur latronis: cum ſententia judicantis juſtis legibus ſerviat; & non ſolum præſentibus, ſed etiam futuris manum porrigat. Quis igitur non licito crederet ſe debere peccare, ſi impudicis & impiis actibus judex non præſcriberet diſciplinam? Videamus quid lex loquatur: *Non occides, Non adulterabis, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices.* Exod. 20. 13 Hæc ſunt diſciplinæ legis, quibus etiam diſtrictio ſententiæ ſæcularis obſequitur, impugnando turpia, reſecando criminoſa. Nam adjicit ſcriptura: *Judex non eſt vindex poſitus boni operis, ſed mali.* Rom. 13. 3. ita ut etiam vicarium pœnæ genus exigat, cum dicit: *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Levit. 24. 20 Sed iſtam antiquæ ſententiæ ſeveritatem facile vitare poſſumus, ſi flammas futuri judicii cogitemus. Abſolute autem docet Paulus Apoſtolus poſſe contemni ſæcularis arma judicii, qui dicit? *Si vis non timere poteſtatem, quod bonum eſt fac.* Rom. 13. 3. Sed hæc non otioſe tractanda ſunt. Nam cum de his terrenis poteſtatibus Apoſtoli doctrina commemorat, ſenſibus noſtris cæleſtis judicii partes inſinuat. Nam cum docet ſerviendum ſæculi legibus, admonet neceſſario hominem futuris cavere temporibus. Si vis, inquit, non timere poteſtatem, quod bonum eſt fac. Hoc eſt dicere, vis non futurum timere judicium, declina a malo, & fac bonum. Ergo hanc primam conſtitutionis formam, quæ ſæculi legibus caret, cavere debemus & vincere, ut poſſimus a nobis illud præjudicium futuræ mortis excludere: quia quos iſta temporalis non affligit pœna, hos illa in æternum inſatiabili tormentorum perſequitur dolore. Nemo autem illum homicidii crimen evaſiſſe æſtimet, quem excuſatum ſæcularis judicii corrupti ſententia abſolverit. Nec ille adulterii facinus prætermiſſum putet, qui indulgentiæ lege deprehenſus evaſit. Nemo cum ſanam dexteram videt ſalutatis reo, debita jure ſupplicia judicet fuiſſe conceſſa. Defunctis corporibus ſalva ſunt crimina, niſi fuerint prius apud Deum

lacrymarum interceſſione purgata. expectat enim reum ſuum gehenna debitis armata ſuppliciis. Ad confuſionem magis præſentis vitæ, non ad abſolutionem criminis, pertinet auctoritas ſententiæ ſæcularis. Illa ergo nobis ſunt ante omnia cogitanda ſupplicia, ubi homo vivit durante pœna, ubi nec tormenta corpori, nec deſunt membra torrori. Quæ tamen facile vitare poſſumus, ſi habenas diſciplinæ teneamus, ita

Rom. 13. 3. dicente Apoſtolo: *Si vis non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex ea.* Quis ſapiens non ad hæc diſciplinæ bona animum lætus adponat, ubi poteſt homo non ſolum criminis pœnam vitare, ſed & gratiam laudationis acquirere?

Pſal. 2. 12. Audite Prophetam dicentem: *Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta.* In hoc loco ad illos, puto, pertinet iſta ſententia, ad quos nondum diſciplina pervenit: qui adhuc in deviis morantur capti antiquo ſuperſtitionis errore. Probantur enim ſub lege nunquam vixiſſe, qui admonentur ut apprehendant ſtudium diſciplinæ. Sequitur in hoc pſalmo: *Ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta.* Igitur ſi illos propheta ſtatuis reos, ad quos diſciplina nunquam pervenit; quid de illis judicandum putamus, quos diſciplina deſtituit? Inter utrorumque actus auctoritas propheticæ lectionis incuſat minorem plane culpam non perveniſſe ad diſciplinam, quam legem di-

Prov. 15. 32 ſciplinæ reſpuiſſe. Ecce dicit Propheta: *Qui ſpernit diſciplinam odit animam ſuam.* Et vere ut dixit ita eſt. Nam hoſtis eſt & inimicus animæ ſuæ, qui ſpretis diſciplinæ monitis diabolicis occupatur officiis. Dicunt aliquanti diſciplinam ſatis duris legibus conſtitutam. Loquantur iſta ſatis miſeri, quos ad omne facinus ille diabolus auctor mortis invitat; quorum mentes inſatiabilis gula poſſidet; ſuper quos regnat ebrietas; quos turpis luxuria captivos tenet; & a quibus nunquam ſuperbia ingrata diſcedit. Illis autem quibus eſt ſtudium honeſtæ fidem ſervare continentiæ, humilitati pietatique ſervire, dulce diſciplinæ onus eſt & leve jugum Domini, quod non gravat niſi aut perditos aut perituros. Erubeſco dicere in confuſionem humanæ negligentiæ, quare apud aliquantos parum proficiat diſciplina, cum videamus paſtorale magiſterium etiam apud muta animalia non perire. Doceant nos ecce ſervare ordinem diſciplinæ tam dociles equorum animi, cum in gyrum ducti flexuoſis greſſibus membra componunt, & ſub unius habenæ retinaculo ita laxari ſe conſentiunt, ut & currendi & ſtandi modus ſub quadam legum diſpoſitione ſervetur. Ita quos natura numero dividit, ſtudio diſciplinæ conjungit. Videte quam fortia boum corpora plauſtro ſubjaceant: quæ in tantum imperio animum parant, ut tumentia naturaliter levi jugo colla ſupponant. Ita diſciplinæ conſtitutionibus ſerviunt etiam quæ in feritate naſcuntur. Unde miror aliquoties hominem, cui ineſt ſapientia & intellectus prudentiæ, paſſim præcepta diſciplinæ negligere: cum videamus mutum animal vitia cavere, juſſis obtemperare, imperio deſervire, atque ita ad omnem obedientiam animum aptare, ut cum opus fuerit armatis legionibus occurrat, & hoſtilibus ſe telis juſſum objiciat. Audite in hoc

Iſai. 1. 3. loco Prophetam dicentem: *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non cognovit.* Vereor dicere, ne noſtram negligentiam pulſet iſta ſententia. non autem cognoſcit Dominum, qui conditionis ſuæ non cognoſcit officium. Oſtendam ſane quomodo Dominus poſſit aut inveniri, aut cognoſci, ſi tamen eſt animus videndi. Si vis videre Dominum, require mendicum, ſuſcipe peregrinum, viſita infirmum, curre ad carcerem. Si vis videre Deum, vincula captivitatis abſolve, nodos iniquitatis incide. Audi de hoc Dominum dicentem. *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare:* Matt. 25. 35 *ſitivi, & dediſtis mihi bibere: hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me: nudus fui, & cooperuiſtis me: infirmus fui, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.* Moneo itaque ne deſpicias nudum, ne cæco manum ſubtrahas, ne involutum pannis contemnas. In hac enim veſte primum Dominus cum a magis quæreretur, inventus eſt. Et quia de diſciplina fecimus mentionem, ſub qua fides Chriſtiana viget, neceſſe eſt ut omnia in aures veſtras vitæ ornamenta deferantur, ut intelligat unuſquiſque parum ſibi prodeſſe converſionis famam, niſi in contemptu mundi amaverit diſciplinam. Ergo cui ſtudium eſt Chriſtum colere, prius cordis ſic corporis indumenta ſuſcipiat. Omnis igitur vita religionis profeſſæ, integritatis debet famam ſentire, ne quem expectat corona virtutis, pudoris damno feriat. Corporis integritas vitam muniat, integritatem fides incontaminata cuſtodiat, ut manente utriuſque partis beneficio immaculatum hominem faciat regnare cum Chriſto. Sed in hoc ſolo conſtas converſionis noſtræ ratio, ut boni ſimus. Laborandum igitur illi ante omnia eſt, ut qui bonitatem ſequitur, bonus eſſe judicetur. Nam quamvis homo purum corpus immaculatumque cuſtodiat, laceratam vitam ad Deum portat, cujus actus vultum infamat, licet ſciamus conſcientiam ſolam bonis actibus poſſe ſufficere. Sed quanto melius eſt ut ſemper de te bene ſentiat, qui circa januam tuam vanis ſuſpicionibus frequenter ægrotat: Inſitum eſt enim naturaliter vulgo, ut de bonis male ſemper judicet. Sed tu qui curam bonæ famæ colis, ſtudio tuo gratiam integræ opinionis acquire. Vita ergo noſtra ita ſit lucida, ut ſit omnibus nota. Integritas religioni, pudor ſerviat humilitati: Quem amor tenet ſervandæ integritatis, ante omnia falſi ad ſe famam non admittas erroris. Magnum eſt quidem, & glorioſum, & uſque ad cælum omnium ore proferendum, nunquam malis actibus locum dediſſe: ſed multo fortius eſt nunquam falſis ſuſpicionibus laboraſſe. Quid enim tibi prodeſt ſobrietas, ſi vitia ebrietatis exerceas? Quis te non ebrium judicet, ſi inter effluentes vino calices ſaltantium gyros imiteris? Quis te caſtum putabit, ſi te viderit meretricum fabulis mixtum ſcenico ſermone compoſitis, aut loquentem turpia, aut inhoneſta reſonantem? Laudo quidem conſcientiam caſtitatis in te, ſed odi colloquium meretricis. In quo loco fortaſſe dicat aliquis, Sufficit mihi pura conſcientia. Quantum ad innocentiam pertinet, ſibi ſoli ſufficit. Sed providendum eſt ne facilitate tua alter peccet, & alienum peccatum in te redundet, juxta illud quod dicit ſcriptura, *Væ illi* Matt. 18. 7. *per quem ſcandalum venit.* Quamvis autem pretioſo ſerico corpus veſtias, & niveo vellere membra componas, non ſine macula diem tranſigis, ſi camini ardentis ora contigeris. In omni igitur actu tuo vitam tuam diſciplina comitetur. Si vis placere Chriſto, elabora ut profeſſionem tuam fides adjuvet, fama commendet. Præcedat vos patientia humilitatis ſocia, aſſiſtat pudicitia integritatis magiſtra: fugiat cupiditas, erubeſcat ebrietas, luxuria actus ſuos lugeat, ſuperbia confuſa diſcedat. Quicunque igitur eſt qui

A ſeſtinat Deum agnoſcere, ſub hoc diſciplinæ ordine Chriſtum noſtrum poterit invenire. Multa quidem ſuperabant adhuc, dilectiſſimi, quæ diſciplinæ ratio ſuadebat aperire: quæ interim putavimus differenda, ne otioſis auribus faſtidium pareret longa narratio. Sane ne quid in hoc opera ſubſtraxiſſe videamur, elaborabimus ut ea quæ religioſis actibus competunt, ſequenti tempore differamus.

HOMILIA II.

De arcta & anguſta via.

MULTIS atque innumeris diſciplinæ legibus, dilectiſſimi, ſicut audiſtis Evangeliſtam dicentem, vivendi rationem Chriſtus noſter inſtituit; & diverſis modis renaſcenti populo B viam ſalutis oſtendit: nihilque occultum eſſe voluit, quod animam aut ſalvaret aut perderet: ne res tanto pretio comparata diabolicis ſuperſtitionibus ignorantiæ vitio decepta ſerviret. Sed quod pejus eſt, parum prodeſt medicina morituris: & ideo difficilis eſt via ſalutis, quia facilior eſt ſemper exitus mortis: ita ſcriptura

Matt.7.13. dicente, *Quam ampla & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad mortem, & multi ſunt qui intrant per eam! Quam arcta & anguſta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam!* Mirantur fortaſſe aliqui, quare Evangeliſta amplam C & facilem dicat eſſe viam mortis, cum iter vitæ tanto artetur acceſſu. Cui autem unquam difficilis fuit ad inferiora deſcenſus, ubi homo onere ſuo trahitur, & faſcis ſui victus mole portatur? Multa ſunt autem quæ viam proſperæ ſalutis impediunt. In quo loco illos specialiter mortis injuria perſequitur, quibus vanitas & crudelitas dominatur. Concurrunt præterea in præjudicium vitæ diſſenſiones, æmulationes, lites, rixæ, ſacrilegia, adulteria, homicidia, fraterna odia, parricidalia conſilia, falſitatibus armata perjuria; quæ non ſolum aſcendentem impediant, ſed etiam in profundum tartari mergant. Quando ergo fieri poteſt, ut ille homo facile ad ſuperiora perveniat, quem tanta vitia impediunt? D *Arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam.*

Matt.12.36 Hæc eſt illa via, dilectiſſimi, per quam juſti pergunt, & ſancti, immaculatique gradiuntur: per quam illis iter eſt, qui humilitate, integritate, ſanctitate præditi, indeſeſſi Chriſtum noſtrum proſequuntur. Hujus ergo viæ & eligendus nobis, & muniendus acceſſus eſt: quia ſicut eſt arduus ita & pervius. facilem autem ſe volentibus præſtat, ſi non aut vanitas impediat, aut fallax hujus mundi ornatus obſiſtat. Liberum autem & exutum omnibus impedimentis illum eſſe convenit, qui iter ardui montis adgreditur. Sicut autem videmus injuſto faſce vacillare veſtigia; ita multis lapſibus ſubjacet anima, ſi fuerit E iniquis actibus occupata. Unde exonerandum corpus eſt ſæcularibus deſideriis impeditum: ne per ardua & excelſa tendentibus, aut periculum mortis incumbat, aut deſperatio laboris adcreſcat. Quis igitur ſapiens animal ſuum impeditum ſarcina per anguſtum iter dirigat, cujus unum latus excelſi montis moles premat, aliud rupes præceps adſtituat; ubi ſi temeritas prævaluerit, aut revertendum eſt, aut evadendum. Similis eſt & hominis illius cauſa, qui viam religionis ingreſſus eſt. Opus eſt ergo, ut ſemper reſecet quæcunque aut inhoneſta videantur, aut turpia, qui animam ſuam ad cœleſtem gloriam deſiderat pervenire. Non ſine cauſa autem dicit

A Dominus, *Relinque bona tua, & ſequere me.* Matt.19.21

Bona iſta, dilectiſſimi, mala noſtra ſunt, terrenis actibus enutrita: quibus dum aliquanti nimium attente ſerviunt, cœleſtia perdiderunt. Si vultis itaque ut vobis pateat cœleſtis janua, removenda ſunt omnia, & pœnitentiæ deputanda ſunt, quæcunque in excidium vitæ negligenter & inconvenienter uſitata ſunt. Difficile autem eſt, ut ad ea, quæ præparavit Dominus credentibus in ſe, tibi perveniendi ſit aditus, niſi onuſtum vitiis pectus exonores, atque omnes injuſtitiæ culpas religioſæ diſciplinæ auctoritate compeſcas. Superſlue autem te putas ardui itineris & viæ aſperæ ſemitas tenere, ſi animæ impediaris errore. Ponite vobis denique, ſi videtur, B ante oculos duos ad ſuperiora tendentes; quorum unus gravi pondere onuſtus pergat, alter levi tantum baculo nixus incedat: & videbitis quis facilius ad ſuperiora perveniat. Reſpicite prius ad illum qui gravatur onere: & videbitis hominis illius pendentia retrorſum feſtinare veſtigia, atque ita flexo genu incedere, ut putetur redire. Modo deſcendenti, modo cadenti ſimilis ita in diverſam partem penduli itineris toto corpore per ſingula inmeata jactatur, ut ipſa neceſſitas ambulandi pene plus deſperationis habeat, quam laboris. Convertite modo oculos veſtros ad illum, cujus cervicibus nihil ponderis imminet: & videtis quam liber incedit, quam C facile illi eſt per ardua exutis ire plantis, & in locis ſcrupeis pendulis hærere veſtigiis. Nunc levi curſu procerus attollitur: nunc per diverſa tota animi alacritate portatur: ut oſtendat difficultatem locorum liberis non impedire corporibus; nec laborioſa eſſe cuiquam itinera, quamvis ſint ardua, ſi exoneretur mens injuſtis ponderibus occupata. Similis eſt, dilectiſſimi, ratio ſive his, quos iniqui actus onerant; ſive illis, quos veteri exutos culpa pœnitentiæ lacrymæ commendant. Debet itaque quæ ſunt oneroſa deponere, qui vult ad judicium ſecurus venire: & terrena contemnere, cui eſt animus cœleſtia poſſidere. Sane, dilectiſſimi, quo facilius illius ardui itineris exuperemus anguſtias, ſynceræ men- D tis adhibenda ſunt ſtudia: & removendum ſi quid litium aut infelix ſermo ſervit, aut in opprobrium domus alienæ injuriæ forte veneni lingua commovit. Æſtimari autem non poteſt, quantum impediant viam vitæ vitia indiſciplinatæ linguæ: quæ dum nimium loquendo organum ſui oris exercet, odia adverſum ſe etiam de otioſis ſermonibus excitavit. Nam dicit Dominus etiam de otioſis ſermonibus rationem eſſe reddendam. Matt.7.14.

Videte ergo quid illi futurum ſit, quem cauſa culpæ principalis impugnat: cum non ſit ſine periculo animæ ad judicium etiam levia quæcunque portare. *Arcta & anguſta eſt via, quæ ducit ad vitam.* Quicunque ergo eſt ſapiens, primo loco jactet a ſe impe- E dimenta mundi, & muniat iter ſuum ſtudio diſciplinæ. removeat intercedente pœnitentia quæcunque per negligentiam videntur impoſita: nec ſecum portandum putet, quicquid gloria ſæcularis impoſuit: quia licet ſint per ſe gravia, fiunt tamen itineris difficultate graviora. Forte aliquantis in hoc ſæculo nimium delicatis anguſti & ardui itineris neceſſitas deſperationem parit. Et vere habet hoc ratio, ut aſpera quæque & difficilia rudis animus expaveſcat. Sed quid facimus, quod nulla delicioſis militibus virtutum patet janua? Quis autem fructus laboris eſſet, ſi per plana diſcurreres? aut quando te ad locum paratum veniſſe gauderes, ſi ſine in-

Digitized by Google

juria corporis pervenires? Quis unquam otioſus trophæa compoſuit? aut quis circumſtantibus undique hoſtium legionibus ad victoriam dormitando pervenit? Parum laudis habet virtutum corona, quæ ex labore non deſcendit. Poteſt quidem habere palmam, ſed non habet gloriam. Quando fuit ut agricola horrea ſua otioſus impleret? aut quis unquam legitimo tempore agri ſui fructum recepit, niſi prius multiplicato rudem terram ſulco confecerit? Hæc eſt autem magnarum ratio virtutum, ut quanto plus homo laborat, tanto plus mercedis adquirat. Videamus tamen, qualis iſta via mortis ſit, quam Evangeliſta dicit amplam, & ſpatioſam, & fluctibus plenam: quæ quamvis referta ſit mortibus, nunquam tamen deſinit ſuſcipere criminoſos. Eſt (B) enim hujus naturæ, ut cito ad ſe perituros invitet. facilem autem ſe illis præbet, quos diſciplina deſtituit. In comparatione autem plani & anguſti itineris, nihil viatori periculoſius ſpatioſis itineribus: quia ſine diſciplina curritur, ubi equorum habenæ laxantur. atque ita fit ut multos porta mortis recipiat: quia ubi liberius pergitur, facilius pervenitur. Audite Dominum di-

Matt. 16. 24 centem, *Tolle crucem tuam, & ſequere me*. Facilem profecto humo illius ardui itineris non expaveſcit acceſſum. Quare autem illum labor conturbet, cui alter manum porrigit? Quiſque igitur per ardua alterius latere regitur, neceſſitatem cœptæ rei diviſo itineris labore hortatur. (C) Et ideo poteſt fieri, ut ad promiſſa regni præmia non dubie perveniat, qui ad ſuperiora Domino comitante feſtinat. Sed deponendum eſt prius, dilectiſſimi, ſicut ſuperius diximus, quicquid humanis corporibus infelix ſæculi error impoſuit: ne forte nos peccatorum mole objecta ad illa remunerationis tempora aut non patiatur pervenire, aut ſi pervenerimus, cœleſtis regni portas non permittat intrare. Sed dicis, Non poſſumus pervenire. certis experimentis agitur. videmus enim frequenter multos inſalutato patreſamilias janua teſte diſcedere. quos tamen nequitia, aut malitiæ, aut perfidia, aut luxuria, aut ſuperbia facit exoſos. Contempletur unuſquiſque veſtrum diabolicæ præſumptionis offen- (D) ſiam; & intelliget quantum ſuperbia gravet hominem ad ſuperiora tendentem; vel in quo ſtatu ſit poſitus, cui elationis ſpiritus dominatur.

Jacob. 4. 6. Audite de hoc Dominum dicentem: *Humilibus Deus dat gratiam, ſuperbis reſiſtit*. Sed nec minus impeditur neceſſitas hujus itineris vitio cupiditatis: quæ dum vult nimia pecuniæ mole gaudere, divitem in regnum cœlorum non per-

Matt. 19. 23 mittit intrare, ita Domino dicente, *Amen dico vobis, quia difficile eſt divitem intrare in regnum cœlorum*. Hinc ebrietas, luxuriæ malis conſcia, non parum humanis corporibus oneris indicit: quæ dum impudicis actibus ſervit, infelicem hominem a conſortio regni cœleſtis excluſit. Ob- (E) ſidet etiam anguſti itineris ſecretum crudelitas cum impietate conjuncta: quæ dum cruentis legibus mortis inſtituit, cœleſtis gloriæ clauſit

1. Cor. 6. 10. viam: ita Apoſtolo dicente, *Non fures, non avari, non ebrioſi, non maledici, non rapaces regnum Dei poſſidebunt*. Ad hæc ergo quæ diximus, pugnandum nobis eſt ſtudio diſciplinæ, ut perveniamus ad locum vitæ. Adhibenda magis eſt itineri noſtro pietas, miſericordia, humilitas, integritas, caſtitas, ſobrietas, pax, fides, caritas. Non autem prius ad locum promiſſæ hæreditatis pervenies, niſi ſub hoc vitæ ſtudio onuſtum prius vitiis corpus excuſſis.

HOMILIA III.

Item de arcta & anguſta via.

OMNIS homo, cui eſt cura Deum videre, & cœleſtia regna contingere, facile poteſt intelligere, anguſti & ardui itineris neceſſitates ad vitæ compendium pertinere; & ſpem obtinendæ gloriæ in labore conſiſtere. Nihil eſt enim quod non labor exſuperet: ſi tamen in alteram partem, ut aſſolet, animus non declinet. Conſtat autem illi omnes difficultates occurrere, qui illius ſpatioſæ viæ delectatur errore. Audite Evangeliſtam dicentem, *Quam ampla via & ſpa-* Matt. 7. 13. *tioſa eſt quæ ducit ad mortem, & multi ſunt, qui intrant per eam: Quam arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniant eam!* Non dubito quod aliquantis in ordine cœleſtis militiæ conſtitutis deſperationem faciat, quod cœleſtis militiæ ardui itineris artatur acceſſus. Et vere, dilectiſſimi, non ſolum arduum, ſed etiam difficile & pluſquam laborioſum eſt ad celſiora tendentibus. Sed invitis deſidioſis, & occupatis negligentibus, ſine dubio etiam per plana neceſſitas laboris adcreſcit. Quamvis autem ſint aſpera & difficilia, quæcunque ſunt in excelſis poſita; non dubie fit ut in apertum campum veniant, ſi itinerantibus nihil deſperationis occurrat. Omne igitur opus, dilectiſſimi, in quo ſtudium humanæ converſationis invigilat, voluntarium requirit officium. Nam inæſtimabile eſt, quantum difficultatis adcreſcat, ſi hominem voluntas in maxima rerum neceſſitate decipiat. Nunquam ille bene iter ardui montis adgreditur, cui deſperatio dominatur. Quando autem poteſt fieri, ut corpus adſueſcat labori, niſi voluntas obtemperet laboranti? Reſpice & vide, quam cito ad terram reſilit, qui equum trepidus adſcendit: vel quantis laboret anguſtiis, qui invitus altum mare navigaturus ingreditur. Religio Chriſtiani nominis, in qua vocati ſumus, liberi arbitrii ſuſcepit officium, ad quam ſi quis invitus venerit, oneri onus addit: & exutis antiqua lege corporibus deſperatæ vitæ pondus imponit. Inde eſt quod multos porta mortis recipit: quia perituris ſemper vitæ difficultas occurrit. Neceſſarium itaque, ut qui ad libertatis viam pervenit, ſi quid in ſe eſt infidelitatis, reſecet, & cœleſte teſtimonium ſtudio voluntariæ ſervitutis adcumulet: ne homo tantis Deo beneficiis obnoxius, in parvis officiis inveniatur ingratus. A negligentibus & imperitis ſervitium Deo debitum forte judicetur oneroſum, ex hoc quod nullum tempus vacationis excipiat. Omnem hominem Deus, non ſolum ad libertatem vocavit, ſed etiam in ſumma rerum dignitate conſtituit. Ipſe autem ſibi ſervitium indicit, qui invitus ſervit. Nam ſi voluntati ſervitium accommodes, non te famulum Dei invenies eſſe, ſed filium. Nam ita dicit Propheta voce Domini: *Ego ero vobis in pa-* 2. Cor. 6. 18. *trem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens*. Conditionis noſtræ, dilectiſſimi, talis eſt ſervitus, ut laudemus ſemper Dominum noſtrum in operibus ſuis, & extollamus eum in claritate majeſtatis ſuæ voce continua. Quid autem præter hoc humanum indiget inviſibilis, incomprehenſibilis, inæſtimabilis gloriæ poteſtas? aut in quo corporale requirat officium, cui chorus obſequitur Angelorum! Illa eſt ſervitus intolerabilis, quam indicit tyrannicæ hoc eſt diabolicæ dominationis ſuperbia, impiæ captivitatis injuria. ad officium vero, non

ad

ad ſervitium pertinet voluntarie ſuperiori per- A
ſonæ exhibere ſamalatum. Audite Prophetam di-
Pſal. 53. 8. centem: *Voluntarie ſacrificabo tibi Domine* . Di-
ſcite qaantam diſtet inter addictam & volunta-
riam ſerviturem. Nunquam poteſt fieri, ut ſine
offenſa diem tranſigat , quem negligentia addi-
ctæ ſervitutis accuſat. Qui ex voto Domino ſao
paret , adquirit gratiam invitas , adeamalavit
Jer. 48. 10. injuriam . ita Propbeta dicente : *Maledictus bo-
mo, qui facit opera Domini negligenter* . Si con-
ſideret unuſquiſque veſtrum gratiam adhibitæ li-
bertatis , quam Chriſtus noſter fidelibus populis
per regenerationem vitalis lavacri & Spiritus
ſancti effuſionem conceſſit : intelligit non otioſe
Domino ſerviendum ; cai quamvis quodlibet quo- B
tidie honoris ant maneris exhibeamus, nanquam
tamen perſolvimus quod debemus . Quando aa-
tem eſt, ut ille perſolvat debitum , quem con-
ſtat vicario pœnæ manere comparatam , niſi
forte pro amore redemptoris ſe ſimili ſententia
aat mortis, aut damnationis excipiat? Sed dum
iſta fortiſſimis quibuſque proveniunt , nos vel
qnod ſolum poſſumus , Chriſto noſtro quotidie
gratiarum boſtias immolemus : at ſi alios com-
mendant virtutam merita , nobis ſaltem locum
gratiæ ſaciant voluotariæ ſervitutis officia. Exo-
neremus ante omnia corda noſtra impia conta-
gione , ut fructos poſſimas nutrire juſtitiæ . de-
bet enim ex integro terrenis actibus abrenantia-
re , qui vult cœleſtibus mandatis ſatisfacere . C
Nam ſicut homo nunqaam invitus bene ſervit :
ita nec occupatas bene commendata cuſtodit .
Voluatarie ſacrificabo tibi . Non ſine caaſa Pro-
pheta hac ſe Domino voce commendat. Sciebat
neceſſario maltos dubio corde ſervire ; & aliud
ore promittere, aliud pectorum ſecreto diſpone-
re. *Voluntarie ſacrificabo tibi* . Quamvis parva ,
ex voto offerentis magna fiuot munera . conſu-
mant vero auctorem ſuum beneficia , quæ con-
ſtiterint extotta . ſic denique ſemper plangit
quod erogavit, qui conviviam invitus inſtituit .
Voluatarie ſacrificabo tibi. hoc eſt voluntario ſa-
crificio. Ut aactori tuo oris manuſcula quotidie
lætas exhibeat , ejus ſacrificinm laudis verbo-
rum ſaavitate componas ; atqae ad officium D
operis deputati devotus occurras . Audite Pro-
Pſ. 118. 108. phetam dicentem: *Voluntaria oris mei fac bene-
placita Domine* . Cum ergo conveuimus ad Ec-
cleſiam , dilectiſſimi , ante omnia ſecreta pecto-
ris noſtri fides veritatis auxilio munita poſſi-
deat: ut enim purum & immaculatam Deus di-
ligit , non ſalſitate obſeſſum , non perjariis oc-
cupatum , non fictum , non dubium . levitatis
enim perfectæ hæc ſont indicia , aat ſanctitatis
amor, aut ſtudia diſciplinæ . hoc eſt immacula-
tam hoſtiam ſacrificiis exhibere , tota Domino
fideliter mente ſerviſſe. Servitii autem noſtri hæc
eſt ratio , ut beneficia Cbriſti noſtri ſemper re-
colas : & in quo religioſæ fidei labore profece- E
ris , auctori tnæ libertatis adſignes . Inter om-
nia caſtodias præcepta juſtitiæ, uni Deo ſervias,
Trinitatis tamen bonore ſervato. Unam fidem ,
unum baptiſma credas, Patris, Filii , vel Spiri-
tus ſancti unam claritatis confitearis eſſentiam .
nec diviſa voluntate cujaſquam aat præcedere ,
aat regnare perſonam . ſed Patrem & Filium ,
& Spiritum ſanctum unius poteſtatis, unius cre-
das eſſe virtatis. Ita igitur fit, ut illud arduum
& anguſtam iter in æternam victarus exſupe-
res: atque ea quæ juſtis laboribus in cœleſti par-
te promiſſa ſunt , non dubie conſequaris , ſi per
hos diſciplinæ gradus excurras, & vitæ tuæ tem-
pora ſub hae vivendi lege diſponas .

Homilia IV.

De promiſſis & non redditis.

SI homo obnoxius beneficiis, dilectiſſimi, pro-
miſſiooi ſuæ ſatisfaceret, & ſtudio devationis
implendæ fidem placitis exhiberet , neminem
unqoam repetitio debiti ingrata confunderet :
nec eſſet cuiqaam imputandi locus, ſi mox pro-
miſſi maneris votum ſeqaeretar effectus. Sed in-
de eſt quod interdam amicitiarum fides læſa ſa-
ſpirat ; qaia neceſſe eſt aliquotiens homini aut
redibitionis increpare moram , aat debitoris ex-
probrare perfidiam . Inimicitias enim dixiſſe eſt
promiſſa denegaſſe . quia ad litem pertinet , ſi
qnid ant hic invitus reddit , aut ille per mo-
ras exacerbatus exigit . Audiſtis Prophetam di-
centem , *Sic pſallam nomini tuo Deus in ſæcu-* Pſal. 60. 9.
lum ſæculi, ut reddam vota mea de die in diem.
Infinitum eſt , dilectiſſimi , qnid beneficia gra-
tiæ capiant , ſi ante diem creditorem ſuum de-
bitor ſolutione præveniat . Quicunqae autem
commodatam pecaniam ultro reddiderit, ſibi re-
ponit . Non difficile enim homo cum opus fue-
rit quodlibet impetrat , ſi fœneratori ſuo celeri
ſatiſfactione reſpondeat . Ille vero quem perfi-
dia arguit , ſemper creditoris ſui janaam clau-
ſam invenit: & quamvis frequenter pulſet ac ſap-
plicet , triſtis & vacuas eum increpatione rece-
dit . Si ergo homo homini mentiendo adverſum
ſe odia excitat ; quanto magis ſi Deo fallat ,
& cœleſtis majeſtatis Dominum lubrica promiſ-
ſione decipiat ? Ideo hæc propoſuimas , dilectiſ-
ſimi , quia ſolent aliquanti imminentibus peri-
calis ita animorum vota componere , ut acce-
deote tempore obliviſcantur ſe aliquid Domino
promiſiſſe . Hic hoſtiam corporis ſui offert : il-
le pœnitentiæ lacrymas repromittit . alius in
amore Eccleſiarum , alius in honore Sanctorum
voti reus extitit . Sed iſta tam facile eſt pro-
mittere , quam negare . circa qaos tamdiu du-
rat ſpes devotionis implendæ , qaamdiu dolor
ſentitur in capite. Ita paulatim conſueſcit pro-
miſſa denegare , poſtqaam mortem cœperit non
timere . Et miramur quare aliqaotiens Domi-
nus andantibus lacrymis tam tarde reſpoodeat,
nec exaudiat ſapplicantium voces juſtis dalori-
bus ſervientes? Miramur quare non ſollicito agri-
colæ lætior ſe ſolito cultura componat ? quare
non fœcundo ceſpite multiplex ſpica parturiat ?
quare non pingues oleæ exhibeant pretioſa com-
mercia ? quare non plenis torcularibus ſudet
copioſa vindemia ? Nemo hic terræ imputet ,
nemo intemperiem aeris accuſet . manus arida
nihil colligit : aat ſi collegerit , mox amittit .
Infructuoſi agricolæ ſemper vacua & otioſa ſunt
hortea . Nam & inde deſcendit , quod aliqao-
tiens non invenit medicina quos ſanet . Diffi-
cile eſt ut medicus manum fideliter accommo-
det , quem frequenter languentis promiſſio va-
na deſtitnit . Ecce hic filii ſui infirmitate ſu-
ſpirat , & Sanctorum janaas die noctuque pre-
cibus inquietat . Hæc mariti , ille uxoris ſuæ
valetadine afflictus , ſecretum pectoris ſui pul-
ſat , & flebili oratione aaxilium cœleſtis miſe-
rationis implorat , ſe ſuumqae munus Deo of-
ferens . Sed iſta ſuccedentibus votis videmus
aliqaotiens univerſa ſabito animum excedere ,
ut æſtimes miſeros oblivionis magis bibiſſe po-
culam , non ſalutis . Ita non ſemper fallaci-
bus votis profutura reſpondent . Quando au-
tem eſt , nt beneficium inveniat qai de-

A bitum non reportat? Non poteſt fieri ne aliquan-
do ſuæ perfidiæ pœnas luat, qui inanibus verbis
patientiam judicis frequenter inluſerit. Inde eſt
quod otioſis Dei auribus hominum preces evaneſ-
cant, nec habet effectum interceſſio lacrymarum:
quia difficile eſt ut exaudiantur, qui Deo ſuo
frequenter vana promiſſione blandiuntur. Beati
apud quos manet fides placiti, & nullum ſtu-
dium mentiendi. Melius eſt profecto non pro-
mittere, quam promiſſa fraudare. ubi quamvis
homo iohumanitatis notetur culpa, nulla tamen
ſubdolæ circamventionis gravatur injuria. Recur-
site denique ad actus Apoſtolorum: & inveniè-
tis ad damnum animæ pertinere promiſſis fidem
B fraogere. Legimus igitur Ananiam & Saphiram
uxorem ſuam vendito patrimonio ſuo partem diſ-
peoſaodæ pecuniæ ad Apoſtolos detuliſſe, partem
domi reconditam reſervaſſe. quibus ait ſanctus
Act. 5. 3. Petrus: *Implevit, Aaania, iniquitas cor veſtrum
mentiri Spiritui ſancto, cum eſſet fnadus in veſtra
poteſtate. non bomiaibns meatiti eſtis, ſed Deo.*
Ita dum operantur fraudem, mercati ſunt mor-
rem: & dum cupiditati ſerviunt, æterna mune-
Pſal. 115.18 ra perdiderunt. Ecce dicit Propheta: *Vota mea
Domine reddam in atriis demus Domini*. Obliga-
tus legitima debiti eſt ſine dubio pactione, qui
convincitur Domino aliquid promiſiſſe. qui au-
tem redditurum ſe loquitur, neceſſario debitum
confitetar. Tamdiu enim juris tui eſt patrimo-
C nium tuum, quamdiu chirographi fide alteri non
fuerit obligatum. In omni itaque placito, ſive
quod amicitia obtulerit, ſive quod voluntas
adſcripſerit, non lentanda redibitio, Nam om-
nis oblati muneris gratia perit, ubi cauſa
repetitionis incumbit. Ita nihil votis ſuis præ-
ſtitit, cui neceſſe eſt invito reddere quod pro-
Deut. 23.21 miſit. Nam legimus in Salomone: *Si voveris vo-
tum Domino tuo, ae moram feceris reddere illud.
quarens enim quaret illud Domiaus tuus a te: &
erunt in peccatum qua egrediuntur per labia tua,
niſi reddideris illud*. Ergo, dilectiſſimi, moneo ut
quicumque ſe Domino votum promiſiſſe novit,
ſtatim reddat. Certe qui ſolvendo non ſufficit,
non promittat. Noo hic ut aliqoanti patant,
D inbumanitaris vitia exaggeramus: ſed de fide di-
cimus, qaam videmus apud aliquantos periclitari
peſtileotia vauitatis. Nam multi ſunt, quod pe-
jus eſt, qui ſubtracto libertatis ſuæ pretio, non
integram pecuniam, hoc eſt ſemiplenam religio-
nis fidem ad Dominum detulerunt. Aadite Pro-
phetam dicentem, *Vovete & reddite Deo veſtro*
Pſal. 75.12. *muuera. Vovete*, bis dat conſilium converſionis.
Reddite, ab iſtis debitum promiſſæ repetit ſancti-
tatis. Parum autem ille habet de religione, quem
ſtudere vides ſæculo, & plus præſenti vitæ ſavere
quam æternæ gloriæ. Tunc probas uibil te Domino
tua oblatione fraudaſſe, ſi juſtitiæ partes colas,
integritatem diligas, ſanctitatem quam promiſiſti
E exhibeas. Debet autem expaveſcere Ananiæ vel
uxoris ejus exitum, qui intelligit ſe Domino ſuiſ-
ſe mentitum. *Vovete & reddite Deo veſtro muuera*.
In hoc loco caaſam munificentiæ nuo importune
proſequitur, quia teſtimoniis competentibus admo-
nemur. Si quidem infructuoſis huminibus adquieſ-
camus, ut iſta vox affectum indicet poſtulan-
tis. Numquid a te Deus aliquid requirit, quia
illi deſit; quid autem non habet, qui totum poſ-
ſidet? Numquid quia in tribulationibus tuis pro-
mittis aurum, aut in doloribus polliceris argen-
rum, Dei uſibus neceſſarium eſt? aut ideo aliquis
pretioſos lapides, aut veſtes offert, quia his Deus
indiget. Ob hoc a te tuum munus quæritat,
ut ipſe fulgeas tuo auro, ipſe tuo niteas argento,
ipſe tuis gemmis orneris, ipſe tuo ſerico veſtiaris.
Tuis donis tuam vult Dominus auimam compo-
ni, quam videt aut ſuperbiæ, aut nequitiæ, aut
avaritiæ, aut loxuriæ vitio depravatam. *Vovete
& reddite Domine Deo veſtro munera*. Sed dicis
forte, Non indiget Deus noſtra munera. Non
qaidem munera indiget: ſed fructum reqairit,
quem propter redemptionem animæ tuæ miſeri-
cordiæ deputavit. Nam præter illam hoſtiam
corporis tui, quam incorruptam & ioviolatam
altaribus convenit exhibere, nec non vocis of-
ficia, quæ noſtro debemus artifici; hoc eſt apud
Dominum acceptabile ſacrificium, ut booitati &
miſericordiæ ſtudeas, ut juſtitiæ partes ſoveas,
& fide intemerata jugiter Domino placere con-
tendas: ut nudum non invitus veſtias, ut ino-
pem non invitus paſcas, ut captivos voluntarie
redimas, ut in vinculo cooſtitutum memor tuæ
redemptionis abſolvas. Ad hæc forte reſpondeas,
Quid pauperi faciam, quid filio derelinquo? Au-
di Dominum dicentem: *Qui plus amaverit fi-* Matt. 10.37
lium aut filiam, quam me, non eſt me dignus.
Videtis ergo nihil præferendam Deo, nec plus
filium cogitandum eſſe quam Deum. Dicis, quid
filio derelinquo? Si cum unum filium babeas, a-
lium tibi deſperanti uxoris partus exhibeat, non-
ne utrumque tibi uno ſucceſſionis gradu pietas
paterna commendat, & ut ſupervenienti locum
facias, etiam teſtamenti jura reſcindis? Ita hæ-
reditatem, cui ſolet unus inhæreditare, frequen-
ter videmus inter moltos numero accreſceote ſaf-
ficere. Qui ergo babet unicum filium, cogitet
Chriſtum ſibi natum; atque inter daos, aut tres,
vel pluret ita opes ſuas dividat, ne Chriſtus
noſter exhæredatus abſcedat. Quod ſi tantum
gaudes nomero filiorum, moneo ut admiſſo ad
conſortium hæreditatis redemptore tuo, ita pa-
trimonii tui diviſionem temperes, quaſi aut unum
minus natum tibi judices, aut unum plus accre-
viſſe gratuleris. Fac ergo locum Chriſto tuo inter
filios tibi dilectos. Quare autem illos non una
patrimonii in terra diviſio maneat, quos in cœlo
eadem portio promiſſæ hæreditatis expectat? Qui-
cunque autem indigentibus, & miſeris quæ ſunt
vitæ neceſſaria ſubtraxerit, primogenito & qui-
dem meliori inter omnes filios portionem ſubdi-
tam denegavit. Audite in boc loco ſcripturam
dicentem: *Qui pauperi miſeretur, Deo fenerat*. Prov. 19.17.
Multi ſunt, qui miſerorum neceſſitatem ita il-
ludeodam putant, ut in dies promittendo deci-
piant, & hoc ad illa vota pertinet, quæ ſupe-
rius diximus oblivioue conſumi. Quid javat dif-
ferri miſerum, ſi abundantia ſoppetit faculta-
tum? Ubi vides homioem ſtatim poſſe beneface-
re, & eleemoſynam procraſtinata humanitate diſ-
ferre, ſuam ibi voluntatem intelligis defuiſſe. Au-
dita ad hunc locum Pſalmiſtam dicentem: *Sic* Pſal. 60.6.
*pſallam nomini tuo Deus in ſæculum ſæculi, ut
reddam vota mea de die in diem*. Nunquid dixit
de anno in annum! ſed dixit de die in diem.
Omni ergo die operandom nobis eſt, dilectiſſimi,
debitum autem Deo, & promiſſam munus non
eſt tempore prolungandum. Nihil futuro judicio
debet, qui quotidie vota perſolverit. nec eſt un-
de rationem in poſterum præſtet, qui de die in
diem Domino bonorum operum fructus juſto la- Matt. 25.40
bore ditatus obtulerit. Ecce dicit, *Quæcunque
feceritis uni ex minimis iſtis, mihi feciſtis*. Sive
ergo bonum, ſive malum quis fecerit, ad Domi-
ni majeſtatem noverit pertinere. utriuſque enim
partis retributio hominem expectat. Unde ſtu-
dendum nobis eſt miſericordiæ & eleemoſynis:
ne cum venerit Dominus cœli ac terræ, inter cæ-

teros aoimæ errores pauperum oobis nuditates opponat, & oculis noſtris infelicitates ingerat miſerorum. Nemo ergo deſpiciat nudum, oemo cooturbet aſpeſo ore meodicum. Hæc eſt ioter omnia placita Deo hoſtia, hic ordo ſalutarium ſacrificiorum, ut miſeria io neceſſitate ſubveuias. & oe io Infidelitatis ootam incidas, compos voti fidem tuæ promiſſionis abſolvas.

HOMILIA V.

De oris inſolentia.

NON otioſum eſt, dilectiſſimi, quod inter omnia vitia, quæ vitam humanæ conditionit impugnant, ſpecialiter lioguæ ioſolentiam Propheta caſtigat. Sciebat oeceſſatio amari oris ſtudio aliquotiens veoeoa componi, & nimia facilitate labiorum frequenter odia comparari. Et vere, dilectiſſimi, ita eſt. Nam ioquieta naturaliter lingoa non parvum mortalibus affert vitæ detrimeotum, ut cum bene compoſita diſſipat, aut diu pacata cooturbat. Quando autem eſt, ut ſe rixa moveat, ſi ſe lingua compeſcat? aut quis ibi locut eſt inimicitiarum, ubi ceſſant veneoa verborum? Nam hoc habet ſemper lingua malitioſa commercium, ut lites ferat, odia moveat, mortet adquirat: ita in hoc loco Salomo-
Eccl.28.15. ne dicente: *Lingua maltos conturbavit pacem habentes, civitates deſtruxit, & domos effodit*. Falluntur profecto, qoi putaot nibil eſſe ferro fortius, oihil veneno violeotius. quamvis autem iſta io perficieudis mortibus habeant peculiare oaturæ beneficium, cedunt tamen io contentione verborum. Nibil enim eſt tam noxium, aut malitioſum, quod non viribus ſuit mious ſit, ſi ſe incitata ſemel liogua commoverit. Multa ſunt quidem humaoi corporis vitia, & ſatis gravia: ſed parum poſſuot conſiliis, virtutibuſque ſuis, niſi ſceleribus armentur alieois. ſicut eſt crudelitas, quæ impietati ſervit, & portas inferi cruenta mortis lege cuſtodit. quid autem falſitas poſſet, ſi cupiditas otioſa dormiret? oam & ipſe mortis exitut minor eſſet, ſi aut ſerrum deficeret, aut venena ceſſarent. Siogulare autem malum eſt lingua, in qua taotum malitiæ robur exultat, ut in perficieodo opere ſuo alteſius auxilium noo reqoirat. Cohibenda ergo nobis eſt, ſicut Propheta admonet: ne forte cum proruperit, aut excitata lædat, aut incitata percotiat. Solet enim non impune recedere, cum ſe in verborum procacitate jactaverit. Nam commota flammas evomit? & cum aliom nocere quærit, totum introſecus male conſcium pectut incendit. Audite
Prov.10.19. Prophetam dicentem, *De multiloquio non effugies peccatum*. Facilius, ſi neceſſe eſt, quilibet poteſt ferre armatas ferro acies, & ioſtructas rebut bellicis legiones. quis autem ſuſtineat labiorum tela infixa pectoribot? Facilius ſine dubio recipiunt ſaoitatem corpora ferro lacerata, aut quare aliquis tantum gladio occiſorum morti crudelitatis pondus imponat, cum aliqootiens minora ibi ſiot pericula, ubi major eſt cruoris invidia? Difficilius autem ſemper ſanatur qoidquid extrinſecus colliſionis includitur. Non difficile eſt profecto medico ulcera quamvis tumeotia in oculis poſita herbarum beoeficio caſtigata mollire. habet & vis veneni remedium ſuum: quod hauſtum qnamvis io oltima viſcerum ſede domioetur, ſalutaris tamen poculi unda perquiritur: in taotom ut miretor aliquotiens artifex ſcelerom, ſuperveoiente medicina nihil oris ſui iocaotationem va-

A luiſſe, linguæ vero inſanabilis plaga eſt: qoæ quamvis leviter percutiat, alta tamen ſempee movet pectoris dolore ſuſpiria. Sciebat ſine dubio Propheta quantom malum eſſet linguæ, cum clamaret: *Pone, Domine, caſtodiam ori meo, & oſtiam circumſtantiæ labiis meis, at non declinet cor meam in verba mala*. Si qois ergo eſt ſapiens, ponat cuſtodiam ori ſoo, & det labia vioculo taciturnitatis. Sed oec onius tantum partis ſtudia procacis lingoæ pulſat iovidia. Agendum qoidem eſt huic, ne aliquid injarioſum proferat: ſed nec minus illi provideodum, ut inſanientis homioia dicta rationabili verborum reſponſione ſupplodat. Magnum autem ſtudium eſt ſervandæ pacis, ſi amaritudinem alieoæ lioguæ
B blando proſeqnaris alloqoio. cito aotem iniquorum labia amicus ſermo confuodit. Sed quod pejus eſt, facilius invenies, qui aut male ſemper dicere, aut libenter mala velit audire. Nihil eſt ſævius, oihil violentiut amaris aſperiſque ſermonibus: quorum vulnera tanto difficilius curantur, qoaoto facilius proferuntur. Ferri ſpicula per cœlum volantis facile ſcuti objectione contemnis: verborum vero jactut nec revocari poteſt, nec prohiberi: multo enim velociores ſagittis ſuot. Quæ autem ibi propugnacula ſubveniant, aut quæ muoitio tam parata ſuccurrat, ubi emiſſum telum pene ante percutit, qoam procedit? Enumerari non poteſt, quaotis ſit lingua jaculis ac-
C cincta verborum, quibus ſatis promptum eſt etiam quæ ſunt animæ ſecretiora percutere. Quamcunque autem auret injuriam ſuſcipiuot, illico ad cordis ſecreta traoſmittuot: ubi ſi ſemel introierit, ſine mortis exitu non recedit. Res autem que oullis medicinæ beneficiis indagata excluditur, in perpetuo dolores operatur. Unde caſtigandus eſt linguæ ſonus, ne de facilitate verborum faciat venenom. Si reſpiciamus, dilectiſſimi, ad omnes qui corporibut dominaotot dolores, nihil ioveoies quod oon poſſit aut ferro ſanari, aut blaoda medicamiois confectione molliri. Latere autem oeminem poteſt, quam graves ſint luporum morſus, quam periculoſum ſerpentium virus. ſed his facile obſiſti poteſt aut her-
D barum ſocco, aut arte medicorum. Verborum vero intolerabile vulnus eſt. difficile aotem ſanare poteſt alius doloris cauſam, quæ ſemel pectori infixa ſedem aoimæ latenter iovaſerit. Audite Prophetam dicentem: *Mors & vita in manibus linguæ*. Prov.18.21. Vere, dilectiſſime, ſi ad interiora reſpicias, & tumorem exaſperati cordis diligenter inquiras, invenies verborum vulnera mortes operari. Quid mibi autem aliquis in comparatione malitioſæ linguæ artificium veoeficii increpet, & noxias poculorum compoſitiooes accuſet? Exceſſit illa res omne geous veneni, quæ non poteſt oiſi morte compeſci. Omnis quidem malitia ex corde deſcendit. ſed hæc ipſa, quamvis
E ſit ooxia, facile poteſt tolerari, ſi res iniquo nutrita conſilio non provocetur in litem; ſed aut tacita doleat, aut in ſuis volutata ſedibut coοqoieſcat. Tamdiu enim ſaoari poteſt iniquarum valitudo cogitationum, quamdiu id quod corde coocipitur, ore tacito cootioetur. Verum ubi ſemel lingua rotante proruperit, fruſtra medicum qaærit. ſine remedio eſt eoim culpa verborum: quia deleri non poteſt quicquid lacrymarum inſerta per auret propagavit iojuria. Audite Domioum dicentem, *Facito ori tuo oſtia & feras, & verbis tuis facito ſtateram*. Eccl.28.18. Ad hæc forte reſpondeas, Quis poſſit in tautum oris ſui labia contioere, ut tacitus diem traoſeat? oon hæc ſententia hooeſtæ linguæ vinculum taciturnitatis in-

dicit. Vult plane loqui hominem? ſed honeſta proferentem, ac pacifica cogitantem. Multum autem
verbis honoris adcreſcit, ſi dulciſonos organi cantus nulla mentis amaritudo confundat. Hæc ideo
propoſuimus, dilectiſſimi, quia invenimus multos
aliquotiens uno atque eodem ſermone dulcibus
verbis venena miſcere; & fictis pacis blanditiis
litium pugnas introire. Quid iſtis infelicius, quid
periculoſius eſſe poteſt, qui fallacis linguæ ſtudio vitæ inſidiantur alienæ? Quare iſti non reſpiciunt ad illum propheticum Pſalmum, qui di-
Pſa. 11. 4. cit, *diſperdat Dominus labia doloſa*? Videtis ſub
quali maledictione vivit, qui aliud in corde ſerit,
aliud in lingua diſponit? Bene profecto noverat
Dominus cæli ac terræ, aliquotiens malos Sanctorum ſtudia ficta humilitate decipere; qui ore
Matt. 7. 17. Evangelico dicit, *Veniunt ad vos in veſtimentis
ovium, ab intus autem ſunt lupi rapaces*. Inextricabile profecto malum eſt, doloſa conſilia miſcere blanditiis. Nolo ſuſpectas munerum ſuavitates. Quis autem libenter habeat acidos lactes,
& triſti herbarum ſapore conditos? Difficile igitur poteſt fieri, ut ille cuiquam placere poſſit,
qui ſimul dulcem & ſalſam aquam profert. Quando autem eſt, ut guſtus non offendat, ſi ſavo
mellis quæcunque amaritudo ſe miſceat? Cor ipſum hominis, quamvis ſit vivum & ſapiens, integra prudentia caret, quod amaritudo fellis inſecerit. Omnia itaque ſubdolæ mentis compeſcenda ſunt vitia: ne dum cœperint aliqua extrinſecus amara conficere, etiam ea quæ ſunt in ore
noſtro dulcia incipiant diſplicere. Audite Prophetam dicentem, *Pone Domine cuſtodiam ori meo*.
Hæc eſt utilis cuſtodia oris noſtri, ut non facile
declinet cor noſtrum in verba, quæcunque ad expugnanda pacis ſtudia aut turpis ſermo profert,
aut vilis actus perſonæ confingit. Inter confuſos autem linguæ ſonos neminem pœnituit tacuiſſe. Nam videmus frequenter etiam verborum facta in crimen venire, & nimia facilitate verborum amicitiis odia ſuccedere. Quando autem poteſt fieri, ut homo aut magniloquus, aut maliloquus non habeatur ingratus? Quod tamen vitium ſi requiras, ſuperabundat in aliquantis fœminis: quæ ſicut non dubitant quæ ſunt turpia
dicere, ita nec ea quæ ſunt pudenda confunduntur audire. Sed nec nos iſta dicimus, ut aliquis
ſemper vocem ſuam preſſo ore contineat, & linguæ ſonum obductis labiis perpetua taciturnitas
includat. Ut nimium malos loqui ingratum eſt,
ita inutile eſt bonos ſemper tacere. Cum opus
ergo fuerit, proferamus verba juſtitiæ. ſit os noſtrum conditum. Sed dicis forte, Non poteſt non
aliquando reſpondere provocatus. Tacendum eſt
plane, cum improbus ſermo labia quieta ſollicitat: & loquendum, cum os amicum pacis ſtudia
commendat. Ita & loqui & tacere perfectio eſt.
Eſt autem utriuſque partis cauſa, verborum tenuiſſe menſuram. Magnum eſt tacere. magnum
eſt & loqui. ſed ſapientis eſt utrumque moderari. Nam aliquotiens nimia taciturnitas ſtultitiæ
adſcribitur, ſicut & verborum nimietas ad furorem refertur. De qua re ſi noſtri ſententiam requiras arbitrii, jam malo aliquis tacendo ſtultus,
quam nimium loquendo judicetur inſanus. Loquamur ergo, ſed cum timore, & tremore, cogitantes de omnibus verbis rationem eſſe reddendam: ita ut nihil de corde noſtro iniquum exeat, nihil de ore blaſphemum procedat, nihil reſideat in cogitatione quod lædat. Nam præter illa quibus auditus offenditur, quorumdam
Pſalm. 11. 3. interiorem conſcientiam Propheta caſtigat: *Labia doloſa in ore & corde locuti ſunt mala*. In-

A ter illas ergo inſolentis linguæ culpas, cogitationes. Nam quicquid in corde loqueris, Domino
confiteris; quia Deus ſcrutator eſt cordis. Videte
ergo ſi poſſit fieri, ut illi occultum aut excuſatum poſſit eſſe quod clamas, quem non poteſt
latere quod cogitas. Omni itaque ſtudio, dilectiſſimi, æquali vinculo ora noſtra moderentur. Nihil ingratum lingua proferat, nihil injurioſum
improbus ſermo confingat, nihil ſubdolum, nihil doloſum in corde noſtro ſit, nihil aſperum, nihil otioſum. Nam Dominus dixit etiam de verbis otioſis rationem eſſe reddendam.
Quamvis autem aliquis vitam fide muniat, ſcientia regat, caſtitate & ſobrietate componat, nihil
B eſt quod in homine placeat, ſi in toto corpore
ſola lingua diſpliceat.

HOMILIA VI.

De otioſis verbis.

QUOTIESCUMQUE, dilectiſſimi, pro ſtudio neceſſitatis nobis creditæ cauſam tractavimus diſciplinæ, dum graviora perſequi voluimus, aliquanta neglecimus; quæ licet aliquantis videantur facilia, ſi diligentius requiras,
multis criminibus inveniuntur obnoxia. Quibus
nunc porrigenda manus eſt, & elaborandum ſtudio medicinæ, ut unaquæque res culpas ſuæ
C infirmitatis agnoſcat. Currite ergo per ſingula,
ſi videtur, quæ aut pœnæ ſerviunt, aut lætitiæ
blandiuntur: & invenietis non ſolum in ſævis
draconibus regnare noxium virus: ſed etiam in
exiguis apum venena latere corporibus. Frequenter diximus, dilectiſſimi, ebrietatem & cupiditatem quoſdam fontes eſſe vitiorum, ex quibus quidam torrentes præcipitati peccatorum naſcuntur, qui ſecum maximam partem humani
generis in profundum trahunt: cum hinc ebrietas gulæ gurgitem fovet, inde cupiditas furorem
improbæ pervaſionis accendit. hæc enim mater
eſt ſuperbiæ, illa luxuriæ: quarum una falſitatis, altera deformitatis eſt ſocia. quibus ſtudii eſt homicidia exercere, adulteria fabrica-
D re, amicitiarum fundamenta deſtruere: cum quodam commercio fœditatis furtivo amori mercedem ſuggerit cupiditas, occaſionem præſtat
ebrietas. Sed hæc, dilectiſſimi, ſicut aliquotiens diximus, parvo poteris labore cohibere, ſi
illa prius, quæ peccandi fomitem præſtant, volueris reſecare. nec plane difficile tibi erit compeſcere quæ ſequuntur, ſi ea quæ ſunt in capite vitia caſtigata damnentur. Cito enim univerſa corporis junctura deficiet, ſi non ſit qui
ventri improbo pabulum ſubminiſtret. Unde ante omnia ebrietatis, ſive cupiditatis caſtiganda
ſunt vitia, quæ ſibi inter cetera vindicant principatum: ut illa quæ his obſequuntur ſuo pericli-
E tentur officio. Facile eſt enim quamvis profundi gurgitis undam ſiccari, ſi ortus aquæ poſſit excludi. Multa quidem, dilectiſſimi, adhuc
de his quæ recolimus memoriæ ſuggeruntur, ſed
quia aliquotiens in earumdem caſtigatione ſatisfecimus diſciplinæ: putamus pro commemoratione rerum hodie dicta poſſe ſufficere. Unde ex
his, quæ præſenti materiæ videntur inſerta, interim temperamus, donec illarum partium crimina, quæ aliquantis facilia videntur, expo-
namus. Audiſtis, dilectiſſimi, Evangeliſtam dicentem de otioſis verbis Domino rationem reddendam. Si reſpiciatis, dilectiſſimi, ad hæc quæ Matt. 12. 36.
propoſuimus, & illa quæ in caſtigatione indiſciplinatæ linguæ aliquotiens diximus; intelli-

gitis hanc ſententiam ad oris inſolentiam pertinere, cujus dicta quamvis otioſa dicantur, A non tamen otioſe tractanda ſunt. Nemo autem credat levem eſſe culpam, quam tantopere cæleſtis ſententia diſtrictionis impugnat. Hinc denique exſequitur quicquid ſama mentitur: Otioſa ſunt enim ſemper inſructuoſa colloquia ficti rumoris expoſita. Qui autem putandus eſt otioſus eſſe ſermo, niſi ignarus rationis & nuntius falſitatis; cui id ſtudii eſt, aut ridenda confingere, aut de incertis quaſi certa ſentire? Eſt autem hoc genus hominum, quod dum ſabulas paſcit, neſcit cavere mendacium. Audiant iſti Dominum dicentem, *Os quod mentitur, occidit animam*. Sap. 1. 11. Otioſa verba ſunt figurata convitia, ſtulta fatigatione compoſita, dulcibus ut aliqui putant, B ſed multis accincta plagis, ac mortiferis inſuper armata ſuppliciis. Nam quamvis lætitiam excitent, odia tamen frequenter incidunt. Multa ſunt, dilectiſſimi, his ſimilia, quæ forte non ſint prætermittenda, licet inter omnia verborum vitia videantur extrema. Si, verbi gratia, hominem fuſci coloris appellas argenteum, otioſum verbum injuriam facis, quia ſi verum dixeris, accuſaſti: ſi falſum detuleris, iriſiſti. Cum hominem proceræ ſtaturæ & antiquæ infantem vocas, nonne injuriam facis, ſi veritate ſuppreſſa puerili ſtudio mentiatis? Ad contumeliam enim pertinet, ſi verbis tuis humano corpori aut aliquid addas, aut detrahas. Sed dicis forte, ſatis levia eſſe iſta, & facile portanda. Verum eſt. Nam talia ſunt iſta genera vocabulorum, C ac ſi alienis crinibus leves plumas inſeras, vel ſi per totum verticem juventutis primæ honore fulgentem, liquentes cineres aut pulverulenti aliquid candoris adſperſeris. non quidem caput oneras, ſed deformas. Similiter & detracta per jocos coma, quamvis nihil operetur doloris, multum tamen exhibet fœditatis. Cavendum eſt ergo, dilectiſſimi, ne ſcenico ſermone alter alterum lædat, & theatralibus verbis verecundiam fratri læſæ æſtimationis incutiat. Solet igitur nimia oris facetia excitare motus animorum, & ſermo lætitia accinctus reciprocum parare convitium. Sic denique ſcintilla quamvis parva flammas evomit, & ex nihilo exorta magna frequenter movet incendia. Otioſus ſermo ſatis otioſo nutritur auctora. Unde quia theatralium verborum mentionem, D forte pro ſtudio diſciplinæ nec illa debeam reticere, quæ otioſis verbis curioſas aures capiunt, atque alti pectoris ſecreta concutiunt, dum plagis modulantibus blandiuntur. Hæc ſunt illa vitia, quæ ſuperius commemoravimus quadam mellis ſuavitate componi. hoc illud opus, quo diximus admixta dulcedine triſtes vulnerum dolores inſtitui. In hoc loco forte aliquis pro amore diſciplinæ interrogandum putet, quæ ſint iſtæ otioſæ voces, quæ injuriam excitent, & periculum audientibus pareat. Bene requiris, ne per ignorantiam periclitetur auditus. Invenimus igitur frequenter, ita impudicitiæ viam muniri, atque ex hoc fomenta adulteriis miniſtrari: cum hic agili ple- E ctro tinnientis citharæ ſonos expedit, ille docili digito laborantis organi blandimenta componit. Iſti ſunt laquei, quibus famulantibus inter cetera vulnera diabolus hominum mortes operatur. Nam quotieſcumque dulci voce mulcetur auditus, ad turpe facinus invitatur aſpectus. Nemo inſidioſis cantibus credat, nec ad illa libidinoſæ vocis incitamenta reſpiciat: quæ cum oblectant, ſæviunt; cum blandiuntur, occidunt. Sic frequenter videmus blandis ſibilis aves decipi,

A & hebetes feras in laqueum mortis dulcedine vocis impelli. Similis eſt, dilectiſſimi, cauſa mortalium, quos dulciſoni cantus cura ſollicitat. In hoc autem proficiunt varietates vocum, & producta ſine ſyllabis verba, ut homo aut capiatur, aut capiat. Explicari non poteſt, dilectiſſimi, quam periculoſos laqueos exhibeant nimicæ ſtudia voluptatis. Nam ſi aliquis poſſet humani pectoris ſecreta perquirere, inveniret ad ſingulos ſonos fiſtulæ corda infelicium ſuſpirare. Intelligire ergo, quid inter viros ac mulieres nimium familiaris ac ſecretus ſermo faciat, quid juncta vicinia, quid jocis mixta colloquia, quid gula deliciis invitata, quid auri fames ad omne facinus proſtitutionis expoſita; ſi alienum B furorem etiam mutæ vocis blandimenta decipiant. Refugiendus eſt ergo error iſte vocis ſonus, qui humanis pectoribus dulcedine ſua amaritudinem fecit: & perſuaſione quadam melliflui cantus frequenter mortifera ægris venena commiſcuit. In quo loco primum obturandæ aures ſunt, opponentes ſcutum fidei: quo facilius omnis lenocinantis vocis excludatur auditus. Adhibenda etiam diſciplina, quæ oculorum deſideria repellat, & tabeſcentis cordis incitamenta compeſcat. Nam ita docet Evangeliſta dicens, *Si te ſcandalizat oculus erue eum*. Matth. 5. 29 Nemo, dilectiſſimi, in hoc credat hujus ſententiæ ſtare rationem, quaſi Dominus humanum corpus deformare velit, quod ad ſimilitudinem ſuam plaſmavit, & ad ſpeciem ſuæ dignationis inſtituit. hoc eſt oculos C eruere, quæ ſunt in homine turpia reſecare, & viles actus emendatione compeſcere caſtigatis illecebris truncare luxuriam, & bono conſcientiæ manus improbæ cupiditatis abſcindere. Ille autem manus ſuas incidit, qui in ſe infidelitatis tela confregerit, & juſto judicio infidelitatis calamos amputarit. Ad ſalutem igitur animæ pertinet, ſi debilitentur vitia iniquis actibus enutrita, & radicitus vellatur impiorum aſpectus oculorum: quibus cito mortis ſtimulus adquieſcit, ſi hæc quæ ſuperius dixi, integra & inlæſa permiſeris dominari. Sed quo facilius iſta operemur, audiendus eſt Chriſtus, qui dicit, *Relinque omnia bona tua & ſequere me*. Matt. 19. 21 Scio quidem, dilectiſſimi, quod laborioſe ſuſcipiunt iſta, qui ſæculi actibus occupantur: quibus dulcis eſt iſtius vitæ uſus. Sed ſi diligenter requiras, vanitate D plenus, & quodammodo tenui umbra veſtitus, ad tempus mundus obſequitur, & hæc quam vides fallax divitiarum pompa blanditur. Bene iſta noverat ſanctus David, qui dicit, *Averte Domine oculos meos, ne videant vanitatem*. Pſal. 118. 37 Quæ eſt iſta vanitas, niſi cultus divitiarum, & ſæcularium ſtudia voluptatum? Confirmat hoc in Salomone qui dicit, *Vanitas vanitatum omnis homo dives*. Eccl. 1. 2. Nemo ergo, dilectiſſimi, in hujus mundi vanitate confidat, quam videt infirmis ſtare veſtigiis; cujus cultus temporalis atque inanis eſt, & ornatus fumo, ventoque ſimilis. Talis eſt autem decor vultus ejus, ac ſi ſpeciem illius vitis aſpicias, quæ ſolſtiani flore compoſita, promiſſæ fructum neſcit exhibere vindemiæ. E quæ dum nimium parturit, maculam perpetuæ ſterilitatis incurrit. Longe alium nobis, dilectiſſimi, æternæ vitæ tempus promittit ornatum, ſi tamen homo peccatis pauper incedat. Ille autem ad Chriſtum dives vadit, qui miſericordiæ fructus congregat, & ſtultæ ſtudia cupiditatis impugnat. Ille ad cælos opulentiſſimus pergit, qui a ſe pompam temporariæ vanitatis excludit. Ille ſecum magnas opes ad paradiſum portat, qui onuſtum vitiis pectus ſtudio religionis exo-

nerat. Ille poſtremo omnem penuriam medicitatis evaſit, qui quotidie in corde ſuo Chriſti noſtri mandata ſerit, & pervigili fide horrea pectoris ſui ſeminibus divinæ inſtitutionis impleverit. Ita ut ante omnia illius otioſi ſermonis compeſcas libertatem, quæ ſi inter illa religioſæ vitæ ſtudia mixta conſederit, non dubie in examinatione futuri judicii præjudicat ſanctitati. Cito autem quæ ſunt in homine optima revileſcunt, niſi inter cetera quæ emendationem requirunt, ſtudioſe ea quæ ſuperius commemoravimos linguæ vitia reſecentur.

Homilia VII.

De miſericordia.

SI reſpiciamus, dilectiſſimi, omnes juſtitiæ gradus, per quos opus religionis inſtruitur, non invenies cui non apud Dominum gratioſa ſervitus locum comparet dignitatis. Sed hæc ipſa, fides quæ in nobis operatur, quamvis humano labore proficiant, ad Dominum referenda ſunt, per quem, & in quo ſi qua ſunt bene geſta conſiſtunt, & in poſterum quibuſque profutura ſervantur. Unde nemo ſapiens Dei beneficia ſuis virtutibus æſtimet adplicanda; ne audiat illam
1. Cor. 4. 7. Apoſtoli ſententiam dicentis, *Quid habes quod non accepiſti? aut ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Scimus quidem, dilectiſſimi, quod juxta Evangeliorum fidem, quæ beatitudinis promiſſa commemorat, homini juſtitia in cœleſtibus locum fecit. id eſt promiſſionem paradiſi, & terram repromiſſionis, gratia manſuetudinis & humilitatis obtinuit: cordis puritas Chriſtum videre meruit: miſericordia conſimilem mercedem retributionis accepit: pacis jucunditas multis inter filios Dei locum paravit: pœna ſanctorum victoriæ coronam, & cœleſtis regni gloriam ex virtutis meritis adquiſivit. Sed hæc omnia una atque eadem patris, & Filii, & Spiritus ſancti in nobis virtus operatur, quæ perfectionem juſtis laboribus præſtat, ac bonæ voluntati quæcunque ſunt optima ſubminiſtrat. Unum eſt ſane & perſimium, quod ex illa miſericordiæ ſede deſcendit, in quo ſibi quotidie juſte poſſit mortalis homo gloriari: hoc eſt refectio pauperum, & redemptio captivorum: ſi tamen ipſam non aut jactantia diſſipet, aut triſtitia ingrata conturbet. Auditis ecce Evangeliſtam di-
Matt. 25. 34 centem, *Venite benedicti patris mei, poſſidete mecum regnum cælorum promiſſum vobis a conſtitutione mundi. Eſurivi, & dediſtis mihi manducare: ſitivi, & dediſtis mihi bibere: nudus eram, & veſtiſtis me.* Videtis ergo quod ſi gloriari cuiquam oportet, non niſi in hoc opere convenit gloriari, in quo paſci ac veſtiri ſe Dominus præcipit; & in dies famem ſuam portiuncula panis fracti poſtulat ſaturari. Si vultis ergo, ut non ſit inanis gloriatio, primo loco abundantibus eleemoſynis ſummi regis redimamus amicitias: & ut nobis pateat cœleſte regnum, omne miſericordiæ ſtudium convertamus ad Dominum. In cujus amore non otioſe aut negligenter pauperum tractandæ ſunt lacrymæ; ne ille qui totum orbem ſolet paſcere, ad noſtram confuſionem inter mendicos videatur eſurire. Contemplare denique ſingulorum neceſſitates, & noſtri erga miſeros ſollicitudinem Salvatoris: & intelliges ibi eſſe Chriſtum noſtrum, ubi abundantiam videris lacrymarum. Nec enim longe tibi quærendus eſt Dominus, ſi non ſis avarus. Expectat nos ecce foris, cum illa ſuorum

A turba famulorum. Non enim tibi errandum eſt oculo, ut dubites circa quem potiſſimum opus miſerandæ erogationis impendas. Ipſum ſcias eſſe Chriſtum noſtrum, quem videris nudum, quem aſpexeris cæcum, quem offendetis claudicantem, quem pannis involutum, quem videris ſordida veſte contectum. In hac denique veſte, cum a Magis quæreretur, inventus eſt: & cum in præſepi poſitus jaceret, ſub hoc habitu apertis theſauris munera oblata ſuſcepit. Ad hæc reſpondet illa Evangelica ſententia, quæ dicit: *The-* Matth. 6. 20
ſaurizate vobis theſauros in cælo, ubi neque tinea corrumpit, neque fures effodiant. Hi ſunt illi theſauri, qui cœleſtibus meritis deputantur. quos nulla res adverſa contaminat: hoc eſt,
B facultatum per miſeros diſpenſata ſubſtantia. Audi itaque primo in hoc loco conſilium meum, quicunque divitiarum abundantia gloriaris. Si times tineam, commenda: ſi furem metuis, in ſuperiore parte commenda. Ecce habes idoneum cuſtodem, qui opes tuas ſervet tibi, in æternum & in ſæculum ſæculi profuturas. Addit ad hæc, *nolite vobis theſaurizare theſauros* Matth. 6. 19
in terra. Non ab re eſt, dilectiſſimi, quod admonet Dominus, ne quis theſaurum ſuum terræ commendet. Frequenter enim videmus congeſta terræ vitio periclitari; & opes nimium defoſſas quadam limi tabe conſumi. Unde utilius judico eſſe commodare quam abſcondere, & fœnori magis credere, quam terræ deputare. Stultitiæ autem genus eſt, clauſum tenere, quod poteſt multi-
C plici labore proficere, & ad uſum æternæ vitæ fructum exhibere juſtitiæ: Moneo ergo, ne quis in terra abſcondat theſaurum ſuum, hoc eſt ne quis terrenis actibus cœleſtis animæ dignitatem deputandam putet. Illius autem theſauros tinea comedit, qui vanitati ſervit, & vitam ſuam in hujus mundi pompa conſtituit. Tinea igitur, dilectiſſimi, vermis eſt invidiæ & avaritiæ: qui ſecreta cordis ſolus poſſidet, ſolus quæ ſunt in abditis congeſta conſumit. Furem vero diabolum credite: qui ut bonis operibus inſidietur, objecta ſæculi pompa blanditur, & ut hominem a conſortio regni cœleſtis excludat, aurum manibus ingerit, argentum oculis opponit, gemmas collo inſerit. Ita ſuperbiam nutrit, & deſideria carnis ſtimulo cupiditatis accendit; quæ
D ſicut Scriptura dicit, mergunt hominem in inte- 1. Tim. 6. 9.
ritum. Non dubie autem ille pœnis exonerat profundum, qui theſauros ſuos præmittit ad cœlum. Audite quid Dominus offerat. *Venite be-* Matt. 25. 34
nedicti patris mei, poſſidete mecum regnum promiſſum vobis a conſtitutione mundi. Eſurivi, & dediſtis mihi manducare: ſitivi, & dediſtis mihi bibere: nudus eram, & veſtiſtis me. Quis dubitet poſt hanc vocem de hoc ſæculo cum tota patrimonii ſui pompa migrare? Stultitiæ profecto vanitas eſt, vitium in electione meritorum, plus mundum eligere, quam cœleſte regnum; magis ſæculo placere, quam Chriſto. Si quis itaque vult locum invenire in cœleſti ſede, non deſinat indigentibus neceſſaria miniſtrare. Sed
E forte dicat aliquis, tenues ſunt facultates meæ: non patiuntur tantas erogationis expenſas. Si tibi aliquis domum præclaram hujus temporariæ poſſeſſionis offerret, nonne pretio collato undique nummos aggereres; & ſi forte ſacculi tui pondus non ſufficeret, rem tibi neceſſariam mutuata pecunia comparares, donec ampliata novo ceſpite poſſeſſione gauderes? Ecce poſſeſſio tibi regni cœleſtis offertur, & quidem parva pretii mercede taxata: quæ poſſit etiam ab illo facile emi, qui non ſolet de paupertate cauſari.

A Videamos tamen quid ſit, quod a te nomiue pretii poſtulatur, cibus, potus, & veſtitus. Ad hæc non invenio cui errogatio non quotidiana ſuppetat. Si requiras, forte borreis tuis annonæ ſpecies exuberat, & novas vini cellulas antiqui guſtus ſama commendat. Quid tibi prodeſt ſervare iſta, ſi neſcias lucrativis ſtudere commerciis? Sed dicis, pauper ſum. Nunquid ſub hac voce illis excuſare te poteris, quibus pretia ſpecierum pro tempore ſterilitate deponis? Sine cauſa exiguitatem tuæ ſacultatis accuſas. potes habere quod vendas: non potes habere

Iſa. 58. 7. quod dones. Non ſine cauſa dictum eſt, *Frange eſurienti panem tuum*. Ad inhumanos puto pertinere iſtam ſententiam: quorum panes reconditos & incontaminatos ſolet caries exeſa conſomere. B Frange ergo eſurienti panem tuum, ne pereat, & te a conſortio regui cœleſtis excludat. Addit ad hæc, *& domeſticos ſeminis tui ne*

Ibid. *deſpexeris*. Qui ſunt domeſtici noſtri? neceſſario omnes, qui nobis ſunt naſcendi lege conjuncti. Quid eſt quod in faciendis eleemoſynis non eſt cujuſquam excipienda perſona, nec habeudum electionis judicium? quia res quæ neceſſitati ſervit, erogationis ordinem non requirit. Quid autem tibi eſt opus quærere, otrum Chriſtianus an Judæus, utrum hæreticus an Gentilis, otrum Romanus au Barbarus, utrum liber au ſervus ſit ille qui poſtulat? Ubi incumbit neceſſitas, non opus eſt ut perſonam diſcutias: ne cum indi- C guos miſericordia ſegregas, Dei filium pariter amittas. Unde autem ſcire poſſumus, in qua parte terrarum habitet Chriſtus? Ubique credendus eſt eſſe, qui totum noſcitur poſſidere. Sequitur ſuperiora: *Tunc erumpet temporaneum*

Ibid. 8. *lumen tuum, & veſtimenta tua ante orientur, & præibit te juſtitia, & claritas Dei circandabit te. Tunc clamabis ad Dominum, & Dominus exaudiet te. Adhuc te loquente dicet, Ecce adſum*. Et hoc propter fracti panis particulam. quam plus putas adquires, ſi majora præſtaveris? Audite Evangeliſtam dicentem, *beati miſe-*

Matt. 5. 7. *ricordes, quoniam ipſi miſerebitur Deus*. Multi quidem gradus ſunt miſericordiæ; ſed requirendum eſt, qui potiſſimum exiſtant. D Principatus miſericordiæ eſt quidem, lapſo manum porrigere, erranti viam ſalutis oſtendere, infirmos viſitare, in tribulatiore poſitos ſolatiis inhærere. ſed illa eſt præcipue expectanda, eſurientem paſcere, nudum veſtire, captivum redimere, ad tempus non habenti neceſſaria commodare. Invenimus aliquotiens præterea multa genera miſericordiæ, quibus ſe vulgo ſtudia humana commendant: quæ cum nullum exhibeant miſericordiæ fructum, miſericordiæ tamen mentiuntur affectum. De his enim dicit Jacobus in E-

Jac. 2. 15. piſtola ſua: *Si frater aut ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano, dicat aliquis veſtrum, Ite in pace, calefacimini & ſaturamini, non dederitis eis quæ neceſſaria ſunt corpori, nihil vobis proderit*. E Quis non oderit tale genus miſericordiæ, ubi oris elegantia infirmo pietas otioſa blanditor, & infructuoſæ cœlo lacrymæ porriguntur? Quid juvat alienum flere naufragium, ſi negligas corpus expoſitum? aut prodeſt animum excruciare dolore alieni vulneris, ſi deneges poculum ſanitatis? Non paſcunt eſurientem blanda colloquia, nec veſtiunt alienam nuditatem infructuoſa conſilia. Quid juvat fomentis mollibus palpaſſe mendicum, ſi non reficias fame moriturum? Quod iſtud genus eſt miſericordiæ, ut hominem velis vivere, & nolis in neceſſitate ſervare? Crudelis eſt profecto pietas, quæ

A ſcit dolere miſeris, & neſcit ſubvenire perituris. Quid amplius quæritis, dilectiſſimi, pro erogatione fracti panis? etiamſi non fuiſſet vobis cœleſtis regni portio repromiſſa, ſufficere peccatoribus deberet illa ſententia, quæ mortalibus ſpem futuræ ſalutis, & lætitiam perpetuæ detulit ſecuritatis. Nam ſi reſpiciatis ad veſtri laboris fructus, & cœleſtis indulgentiam pietatis, multo plus recipietis quam da[ti]s. Ecce pro paſtu pauperis in Evangeliis cœlorum vobis regnum promittitur: pro erogatione fracti panis, & hoſpitii receptaculo, vel nudati corporis veſtimento, opem ſuam vobis invocantibus per Prophetas Dominus pollicetur: in Pſalmis juſtitia miſericordiæ veſtræ in ſæculum ſæculi colloca- B tur. Si comparemos terrenis cœleſtia, ſatis parvo conſtat res tam pretioſa commercio. aut quanta pars eſt eleemoſynæ veſtræ ad illa quæ videtur mortalibus Dominus præſtitiſſe! Ecce nos damus terrena, ille cœleſtia: a nobis temporanea offeruntur, ille ſempiterna largitur. Vultis ſcire quantum diſtent a cœleſtibus donis veſtri cenſus? In comparatione beneficiorum, non eſt eadem ratio, divitias accipere perpetuas, & dare quæ erant peritura. Ante omnia illis lacrymis conſulendum eſt, quas nuper furor cruentæ hoſtilitatis indixit. Nec enim deeſt in quo ſe opere bona voluntas exerceat. Nam quod pejus eſt, multos videmus de ſua, ſuorumque redem- C ptione ſollicitos: quibus manus porrigenda eſt. Sed dicis, pauper ſum. nec nos quemquam ſuademus dare quod non habet. ſed cujus facultas tam tenuis eſt, ut non poſſit redimere captivum, ſaltem illud quod eſt minimum addat ad pretium; ut vel parvo nummo videatur ſatisfeciſſe mandato.

HOMILIA VIII.

Item De miſericordia.

D MUltæ cauſæ, dilectiſſimi, ex Evangelica lectione venientes in diverſam partem animum trahunt. quas ſi voluerimus ſub unius materiæ propoſitione diſponere: neceſſe eſt ut cauſa cauſæ impediat, alterius negotii intellectum alter excludat. Quando autem poteſt fieri, ut non confuſione multarum rerum aut dicentis, aut audientis impediatur ingenium? Inter cætera ergo, dilectiſſimi, quibus pro meritis ſuis beatitudinis gratiam Evangeliſta commemorat fuiſſe collatam, interim cauſam miſericordiæ apud vos putavimus exponendam, quæ quotidiani operis fructum requirit. cætera temporibus ſuis, cum uſus fuerit, exſequemur: ut unaquæ- E que res cum propriis viribus fixa conſtiterit, alterius cauſæ materiam non requirat. Ecce dicit Dominus, *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſerebitur Deus*. Miror ſi poſt hanc vocem dubitet aliquis nummum ſuum expendere, cum viderit juſtis lucra reſpondere beneficii. Quid autem prodeſt congeſtam auri maſſam ſacculo cuſtodire, cum poſſis quotidie & bene facere, & expenſæ fœnus pecuniæ reportare! *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſerebitur Deus*. Gaudete, dilectiſſimi, & ſecuri donate, atque indubitanter expendite. Quis autem non certatim opes ſuas larga per miſeros erogatione diſpenſet, cum multiplices fructus, & duplicia dona ſe intelligat recepturum? Ecce denique beatos illos Do- Matth. 5. 7.

minus in hac vita judicavit, quibus in futuro
miſericordiam repromiſit. Audite in alio loco
Luc. 6. 30. Dominum dicentem, *Omni petenti te tribue*.
Nun eſt otioſum, dilectiſſimi, quod omnibus pe-
tentibus eleemoſynam Domious dare jubet. Scie-
bat neceſſario aliquuties inter malos etiam bo-
nos latere: atque ideo bonos, maloſque com-
miſcuit, ue cum indignus erogatio nimium can-
ta prætetiret, etiam dignus miſericordia iodo-
natus abſcederet. Nulla eſt diſeretio poſtulan-
tis; nec eſt neceſſitas exploranda pauperis. dan-
tis, non accipientis fructus quæeuntur. Non io-
tereſt cui petenti eruges. non enim requirit Do-
minos, utrum mereatue ille qui poſtulat; ſed
quærit quautum præſtet qui donat. Audite ad
2. Cor. 9. 6. hooc locum Apoſtulum dicentem, *Qui parce ſe-
minat, parce & metet*. Profecto nobis præſta-
mus, quotienſcunque miſeris ſubveoimus: lucrum
oustrom eſt, noſtrarum erogatio ſacultatum.
Nam ſi reſpicias ad ſpem futuræ retributiunis
ſœnoei traditur, quicquid eſucientibus miuiſtra-
Pſal. 40. 2. tur: ita dicente Propheta, *Beatus qui intelligit
ſuper egenum & pauperem: in die mala libera-
bit eum Dominus*. His omnibus fidejuſſur eſt
Matt. 19. 29 Chriſtus, qui dicit, Ego vobis in centuplum red-
dam. Inſuper & vita æterua promittitue: im-
pietatl & avaritiæ judicii diſtrictio reſervatue.
Matt. 25. 31 ita Evangeliſta diceote, *Cum venerit filius ho-
minis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum
eo, tunc ſegregabit omnes ab invicem, oves a
dextris, & hædos a ſiniſtris: dicens illis qui a
dextris ſunt, Venite filii mei, poſſidete mecum re-
gnum cœlorum, Eſurivi, & dediſtis mihi man-
ducare: ſitivi, & dediſtis mihi bibere: hoſpes e-
ram, & collegiſtis me: nudus eram, & veſtiſtis
me. Dicet illis qui a ſiniſtris ſunt, Recedite a
me maledicti in ignem æternum, Eſurivi. & non
dediſtis mihi manducare: ſitivi, & non dediſtis
mihi bibere*. Cogitemus ergu, dilectiſſimi, & pro-
videamus ne uus retributio impietatis iuveniat.
Nam ſicut iu paſcendis, veſtiendiſque pauperi-
bus placatur Dominus; ita læditur in contem-
ptu miſeroeum: cui tanta eſt cura ioſelicium,
ut ſibi datum judicet, quicquid inupem aus ve-
Eccl. 29. 15. ſtit, ans reficit. Audite Salomunem dicenrem,
*Fili, benefac tecum: conclude eleemoſynam in ſi-
nu pauperis*. Quiſque ergo utilitatibus ſuis cun-
ſulere deſiderat, nuo iovitus pauperem paſcat.
Non deeſt autem, in quu quotidie poſſis lucrum
facere, ſi ad neceſſitatem reſpicias paupertatis
Prov. 15. 27 alienæ. Nam dicit Scripturea, *Eleemoſyna & fi-
de peccata purgantur*. Ecce hic jejunis faucibus
paſtum requirit: ille miſerabile veſtimentum de-
eſſe ſibi in nuditate teſtatur. Satis crudelis eſt
& nimium durus, quem non tangit dolor, cum
partem corporis ſui aut debilitas, aut nuditas,
ans paupertas ſtimulas. Parum profectu ſibi proſ-
picit, qui non cauſæ alienæ neceſſitatis intendit.
Nil tibi proſuut divitiæ ſuæ, ſi divitiarum be-
neficiis non utaeis. Nam pars meudicitatis eſt,
congeſtam ſecreto pecuoiam poſſidere. Neſcis
quod non tecipit fructum quicunque non ſemi-
nas? juxta illam ſententiam, quam ſuperius
2 Cor. 9. 6. commemoravimus, *qui parce ſeminat, parce &
metet*? Hæc eſt igitur exercendæ culturæ ra-
tio, ut quanto plus homo ſeminum terræ com-
mendas, tanto fueneis meſſibus ſpes major ad-
creſcat. Qui uun ſeminat, otioſis manibus alios
meteutes ſpectat. Nam qui inter ceteros agrico-
las plus laboraveris, plus reponet. Quando au-
tem poreſt fieri, us horeea ſua vacua deſpiciat,
qui ſemiua multiplicato jugiter ſulco terræ com-
miſeris. Quid tibi prodeſt cougeſtis incubare di-
vitiis, ſi de his nullum locrum capias? Videmus
denique frequenter inveteratam frugum maſſam
vetuſtate conſumi, & vitiata tempoeibus vina
nullis in poſterum uſibus profutura jactari. Il-
lud ſolum aliquuties Domino magis intelligi-
Matt. 6. 19. mus profuiſſe, quod eenovandi geatia ſolet agri-
cola indigentibus commodare. Quicquid autem
avaeitia ſervaveeit, aut æſtas nimia decipis,
aut vetoſtas ingrata conſumit, aut tinea dam-
uoſa corrumpit. Hoc ſulum ſibi homu reponit,
quicquid cauſa miſerationis expenderit. Nam ita
Matt. 6. 19. dicit Dominus, *Theſaurizate vobis theſauros in
cœlo, ubi neque tinea conſumit, nec fures effo-
diunt & furantur*. Provideamus ergo, dilectiſſimi,
ne facultates noſtras vermis avaritiæ exterminet.
Præmittamus illuc opes noſteas, ubi nullus fur
inruat, nullus inſidiatot incendat. Commende-
mus divitias noſtras domino diceoti, *Nolite vo-
bis theſaurizare theſauros in terra*. Quiſquis eoim
facultates ſuas in opere Dei fideliter erogaverit,
in parte cœli reconditas ac repoſitas ſub juſtu
fidejuſſure cuſtodit. Nemo ſapieos ad hujus ſæ-
culi ornamenta reſpiciat: quæ dum temporali-
ter voluntatibus huminum ſerviunt, auimi poſ-
ſideutis illuduut. Duu ſunt genera divitiaeum.
Unum quod ſuadet ad mortem: alind quod du-
cit ad vitam. Divitiæ murtis ſuot, incubare
facultatibus alienis, & coacervatam pecuniam
inſeliciom lacrymis compaeatam in diem adou-
merare ſæculi hæreditatibus profuturam. Ille in-
tegræ & incorroptæ divitiæ, quibus animæ re-
dimuntur, quibus peccata purgantur. Illius di-
vitiæ acceptabiles Deo ſunt, cujus largitate pau-
per alitor, uudus veſtitue, captivus redemitue,
vinctus abſolvitur, cœleſtis regui hæteditas com-
paratur. Nolo illas divitias, quæ quotidie aug-
mento ſuo famem faciuut: & in poſterum digni-
tatis ſuæ flore uudatæ, amatures ſuos eſurire
patiuntur. Recurramus denique ad ſcripturas,
& intelligetis in comparatione divitiarum ſub
Luc. 16. 25. meliore ſorte ſtare pauperiem. In caſtigatione
enim avaritiæ Dominus quendam divitem apud
inferos Abrahæ patri noſtro ita ſupplicaſſe adſi-
guat, us mendicum Lazarum in ſublimiori loco
reſidentem mitteret, qui refrigeraret os ejus, &
æſtuantia ſiti labia reſtingueret. Cui ita tradi-
tue fuiſſe reſponſum, *Fili, recordare quia rece-
piſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter ma-
la: nunc autem hic conſolatur, tu vero crucia-
ris*. Vidatis quod quædam vices ſtudia bono-
rum ac malurum hominum maoens: quas ſtu-
dio miſericordiæ convenit præveuiri; ne infru-
ctuoſæ divitiæ adverſum ſe ultrices crimiuum
Pſal. 125. 5. flammas accendant? Paremus itaque nubis, di-
lectiſſimi, apud Dominum locum gratiæ, & viam
vitæ noſtræ munificentia & largitata muniamus.
Affectuum noſtrorum labem apud Dominum præ-
miſſa ſatisfactioue puegemus, reſpicieutes ad il-
lam prupheticam ſententiam quæ dicit, *Qui ſe-
minant in lacrymis, in gaudia metent*. Si quia
ergo conſcientiam ſuam diligenter interrogat,
non otioſis auribus iſta ſuſcipienda putet. Nun
enim puteris iu illa die futuri judicii aliter in-
venire refrigerium, niſi vulnera ſua aut cura-
veris refectione pauperum, aut laveris iuunda-
tione lacrymarum. Profuſius autem ipſi flete,
& facultates veſtras flentibus erogare: ut futu-
ris tempoeibus inter ceteros gaudia metentes fru-
ctus miſericordiæ colligatis.

Homilia IX.

De eadem miſericordia.

Quotieſcunque, dilectiſſimi, caritatem ve-
ſtram pro ſtudio religionis admonere opus
eſt,

A eſt , toties nobis illa ſententia Evangelicæ le-
ctionis occurrit , quæ futuro judicio inter bonos
maloſque diſcernit . quam ſi quis neglexerit , la-
Matt. 25. 31. crymas metet : ſi quis excoluerit , abundantiſſi-
mos lætitiæ fructus adquiret . ita Evangeliſta di-
cente : *Cum venerit Dominus in majeſtate ſua , &*
ſegregaverit malos a bonis , dicet ad illos qui a dex-
tris ſunt , Venite , poſſidete mecum regnum calo-
rum . Eſurivi , & dediſtis mihi manducare : ſiti-
vi , & dediſtis mihi bibere . Dicet & ad illos qui a
ſiniſtris ſunt : Recedite a me maledicti in ignem ater-
num . Eſurivi , & non dediſtis mihi manducare :
ſitivi , & non dediſtis bibere . Quicunque ergo , di-
lectiſſimi , veſtrum ad illud cœleſtis regni con-
ſortium venire deſiderat , primo loco paupertati
B manum porrigat , nec alienas lacrymas otioſe re-
Gal. 6. 8. ſpiciat : quia unumquemque ſive boni operis , ſive
mali ſententia retributionis expectat : ita Domi-
no dicente , *Quæcunque ſeminaverit homo , illa*
& metet . Inter cætera ergo , dilectiſſimi , quibus
religioſæ vitæ ſtudio opera adponimus , non præ-
termittamus neceſſitatem pauperum , ne perda-
mus infelicium commercia lacrymarum . In hoc
enim ſtat apud Dominum ratio pecuniæ per mi-
ſeros diſpenſata , ut quanto plus homo erogat ,
tanto fœnoris plus reponat . Sic multis ſeminibus
2. Cor. 9. 6. multa parturiunt , ac multis parturientibus mul-
tiplicata conſurgunt . Audite de hoc quoque
Dominum dicentem , *Qui parce ſeminat , parce &*
C *metet .* Si ergo videtis , quod qui parum ſerit pa-
rum metet , ita & qui parum erogaverit parum re-
cipiet : qui nihil ſerit nihil reponit : ita fit ut qui
parum recondit , invitus ſæpe jejunet . Quando au-
tem poteſt fieri , ut homo horrea ſua plena magnis
frugibus videat , qui nihil ſeminis terræ commen-
dat ? Si vultis ergo , ut fructus lætitiæ colligamus ,
largius in lacrymis ſeminemus , *Qui parce ſeminat ,*
parce & metet . Invenimus frequenter hominem ,
qui cum eſurienti ſemel eleemoſynam dederit ,
mandatum ſe perſolviſſe credit . Non igitur defi-
cientes fame artus unius diei paſtu refeciſſe ſufficiet .
ſine cauſa autem una die bonus eſt , qui altera de-
ſcendit ingratus . Nam præcedentis miſericordiæ be-
neficium perdidit , qui putat eſurienti ſemel ſufficere
D quod donavit . Ille autem ad Dominum integros mi-
ſericordiæ fructus præmittit , a quo pauper nunquam
triſtis abſcedit . Jugi medicamine opus eſt medico ,
ut gemitus alieni doloris excludat : quia infirmitas
quæ in diem creſcit , medicinam in diem requirit .
Sed nec minore cura nobis providendum eſt , ut a-
bundantibus eleemoſynis curemus , ſi quid in no-
bis cruentum , ſi quid eſt ſordidum . Non enim ſta-
tim ſanantur vulnera , quæ ſemel laveris . Sæpe
exciſi corporis medicina repetenda eſt . Si vultis
itaque , dilectiſſimi , ut dies vitæ noſtræ nulla a-
varitiæ culpa contaminet : non claudamus aures
noſtras ad clamorem infelicium , nec avertamus
oculos noſtros a nuditate miſerorum . Nemo au-
tem ſibi putet perire , quod pauperibus donaverit .
E Nam ſicut mendicitas inhumanitatem ſequitur ,
ita opulentia humanitatis ſtudio comparatur : ita
Prov. 28. 27. Propheta dicente , *Qui dat pauperibus , nunquam*
egebit ; qui vero avertit faciem ſuam , in maxima
penuria erit . Ecce aures veſtras clamor eſurientis
increpat , & jejunis faucibus januam tuam ſonus
vocis deficientis accuſat . Quare tibi non occur-
Pſ. 40. 1. rit illa ſententia , *Beatus qui intelligit ſuper ege-*
num & pauperem : in die mala liberabit eum Do-
minus ? Satis illum negotiatorem conſtat ſtultum ,
qui reconditum ſacculo tenet nummum , de quo
inde poteſt habere commercium . Sed quod pejus
eſt , avaritiæ multa conſentiunt . Hic ne mi-
ſereatur pauperi , obſtrepit vocem poſtulantium

A conturbatione ſermonum : ille ne audiat , aliud
audiſſe ſimulat . Satis miſera eſt iſta vivendi con-
ditio , ut homo dum ſtudet avaritiæ auribus ſuis
gravitatem conetur imponere . Reſpice ad illam
ſententiam quæ dicit , *Qui pauperi miſeretur , Deo* Prov. 19. 16.
fœnerat . Quare ergo dubitet aliquis indigentem
paſcere , cum videat ſe iſta Chriſto noſtro in
pauperis refectione conferre ? Sunt aliqui , qui
miſerabilem mendicitatem ſpe procraſtinatæ hu-
manitatis inludunt . qui cum excuſare poſtulan-
tibus erubeſcunt , miſeros promittendo decipiunt .
Ecce hic dicit , clavis deeſt , cuſtos abſentat :
cum primum fueris reverſus , accipies . Non co-
gitas illam ſententiam Salomonis , quæ dicit , *Ne* Prov. 3. 28.
dixeris , abi & revertere , cras ego dabo : cum poſ-
B *ſis ſtatim benefacere* . Unde ſcis quid contingat ſe-
quenti die ? Dicis , cum primum fuerit reverſus ,
accipies . quando eſt illud , eſurienti ut vilicus
tuus redeat , qui forte te volente frequenter ab-
ſentat ? quando eſt , ut ad clamantem illa faſtidio-
ſa ſecretorum tuorum clauſtra diſſiliant , quæ dum
tuæ ſerviunt voluntati , neſciunt aperiri ? Dicis ,
cum fueris reverſus , accipies . Quid ſi nodum
gravior ſolito tempeſtas cædat ? quid ſi deficientes
fame artus exitus vicinæ mortis excipiat ? Quis non
judicet tuo judicio deputatum morti , quem vi-
det tuo beneficio potuiſſe ſervari ? Cum fueris re-
verſus , accipies . Cujus fide redit , quem virtus
tota deſtituit ? aut qua ſpe domum repetit , qui
C pridie confuſus abſceſſit ? Deponamus quod pro-
miſſioni tuæ redeundo ſatisfaciat ; forte ſub hac
qua pridie conditione venturus . Satis juſtius pla-
ne eſt , eleemoſynam ſtatim negaſſe , quam eſu-
rientem ſpe promiſſa decipere . Audite Dominum
dicentem , *Frange eſurienti panem tuum* . Requi-
ramus ſi vultis , dilectiſſimi , qua fractus panis
mercede penſetur . Ecce dicit Dominus , *Frange* Eſ. 58. 7.
eſurienti panem : ſi videris nudum , veſti eum : &
domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris . Tunc erumpet
temporaneum lumen tuum , & veſtimenta tua ci-
to orientur : & præibit ante te juſtitia : & clari-
tas Dei circumdabit te . Tunc exclamabis , & Deus
exaudiet te : & dum adhuc loqueris dicet , ecce
adſum . Videte , dilectiſſimi , quantum nobis con-
D ſtet erogatio tenuis expenſæ , ut ad petitionem no-
ſtram tantæ majeſtatis Dominus dignetur occurre-
re . Nam & alibi dicit , *Qui dederit uni ex mini-* Matt. 10. 42.
mis iſtis calicem aquæ frigidæ , amen dico vobis ,
quia non peribit merces ejus . In hoc loco voluntas
requiritur , non facultas . In maximis enim affe-
ctum integræ devotionis oſtendit , qui in minimis
votum miſerationis exhibuit . Unuſquiſque ergo ,
dilectiſſimi , prout habet , ut poteſt , eroget , lar-
giatur , expendat . Nemo claudum refugiat , nemo
ſurdum non audiſſe ſe fingat : nemo debili manus
ſubtrahat . quia omnia iſta in retributione conſi-
ſtunt . Veſtire enim pauperem , corporis ſui eſt o-
peruiſſe nuditatem . lucrum autem magnum eſt re-
E feciſſe mendicum . Sic enim dicit Dominus , *Quæ-* Matt. 25. 40.
cumque feceritis uni ex minimis iſtis , mihi feciſtis .
Tanta eſt enim apud Dominum noſtrum cura mi-
ſerorum , ut ſibi præſtitum putet , quicquid agen-
tibus erogatio miſeranda contulerit . Videmus igi-
tur aliquoties inter abundantis vini , frumentique
commercia egentes viduas , quas ſexus & ſenectus
decepit : quibus nec laborandi , nec providendi
virtus ſuppetit . Satis ille impius eſt , quem non
ad miſericordiam provocat aut infelicitas deſo-
lationis , aut infirmitas ſenectutis . Videmus ,
& quod pejus eſt , frequenter multitudinem ca-
ptivorum nudis errare corporibus . Quid tibi pro-
deſt abundantia divitiarum tuarum , ſi in conſpe-
ctu tuo unus algeat , alter eſuriat ! Ecce imminet

tempns, dilectiſſimi, juſtæ retributionis, & promiſſæ in cœleſtibns muuus hærediratis. Erogemus ergo, & expendamus in hoc ſæculo, ſi vnltis partem diviriarum obtineamus in cœlo. Andite
Matt. 6. 20. Luc. 12. 33. Dominum dicenrem, *Theſaurizate vobis theſauros in cælo*: & alibi, *Facite vobis ſacculos, qui non vetaraſcuat*. Bene, dilectiſſimi, Chriſtus noſter buni operis fructum penſata facultatum qualitate diſpoſuit: nt in faciendis eleemoſynis nec dives, nec pauper excuſare ſe poſſit. ita ut huic qui plurimum poſſidebat, theſauros juberet erogare: illum quem noverat paupertatis ſqualore ſordere, eſurienti panem juberet frangere. Quæ autem tam vacua horrea, quæ ſuſtinere noa poſſint tam tenuem erogationis expenſam? aut qui
B tam miſeri cenſus, quos poſſit conturbare mendicus? Facile ſane & ſine difficultate poteſt implere mandarum, cui ultra poſſibilitatem nihil coaſtat impoſitum. Scio quidem cenſus tenues frequenter bonæ voluatati obſiſtere: ita ut non ſit iu quo ſe opera pretioſæ cogitationis extendant. Sed ſi illa quæ majora ſunt, implere non poſſumus; vel hæc quæ parva & facilia ſunt, non prætermittamus. *Fraage eſurieati panem*. Ad hæc quis non devota meate reſpondeat, quamvis paupertate oppreſſus ſit, & tota victus meodicitate ſuſpiret? Alioquin aut nimium mendicus, aut ſaris vanus eſt, qui in facienda eleemoſyaa non eſt fracti panis erogatione contentus. Sed di-
C cis, multa minutatim diſpenſata maſſam facinnt. Verum eſt. ſed quantum eſt iſtud ad illud quod
Matt. 19. 29 dicit Dominus, *Ego vobis reddam in centuplum, inſuper & vitam æternam*! Tu tamen, qui tam invitus fracti panis portiunculam porrigis, quid faceres, ſi a te auri pondus, ſi argenti pretioſum talentum, aut aliqnid integrum peteretur? Neſcio ſi tu aliqnando dato magno pretio captivum redimas, qui de re tam parva ſuſpiras. Qui pauperi miſeretur, Deo fœneratur. Uade, dilectiſſimi, monto nt nemo partem divitiarum Deo ſubtrahat: qui juſtis laborihus non difficilem boni operis fructum reportat, cum miſericordiæ mercedem multiplici miſeratione compenſat. Non dubitemus itaque erogare: non diſſimulemus expendere.
D Maxima enim ſemper fuit apud cultores terræ ſpes alendæ vitæ, ex abuudauria ſeminaſſe.

Homilia X.

De paraſitis.

QUotieſcunque, dilectiſſimi, pro ſtudio diſciplinæ, ad confuſionem malorum, opus fuit bonarum partium virtutes exponere, multum amicitiis honoris exhibuimus, cum ſiagula quæque pro ſuis meritis laudaremus: præferendo fraternæ conjunctionis ſtudia, quæ pacis & caritatis juncta conſortio, vitam perfectæ religio-
E ais inſtituunt. Sed dum aſſidue ſiagularum rerum cauſas curioſus inquiro, & honeſtis actibus officium ſermonis accommodo, multum in ipſis amicitiis quod mihi diſpliceret inveni. Unde ne quid in adulatione bonarum partium ſubtraxiſſe videar diſciplinæ, auſus ſum inter illas inimicitiarum culpas etiam amicitias caſtigare: ſi tamen amicitiæ dicendæ ſunt, nbi operatur injuria multis acta vulneribus. In quo loco ad excuſandam exſecrabilis erroris invidiam, aliquanti forte luſum prætendant, & pœnalibus cauſis lætitiæ nomen imponant. Ferat hoc quo libet animo, qui hujuſmodi contumeliis ſubjacere conſuevit. Ego ibi amicitias exceſſiſſe omne genus captivitatis puto, ubi nec læſo iraſci, nec irato conveait vindicari.

A In quo loco, dilectiſſimi, quem ex duobus infeliciorem judicem, aeſcio: utrum illum qui alicoa deformatione vivit, an iſtum qui corpus ſuum ludibrio proſtituit, & inluſionibus tradidit. Nemo mihi in talibus cauſis patientiæ nomen imponat. ad luxuriam profecto pertinet pœna, quam iraſcentis inimici non extorquet injuria. Sed forte iſtis danda venia ſit, quos ad omnem contumeliam paupertas trahit, & infelix penuria luxuriantibus plagis ſubjacere compellit: qui dum neceſſitati ſerviunt, contumeliis adquieſcunt. Eſto ut his patientiam cauſa improbæ paupertatis indicat. quid de illis judicamus, quos aliena paſcit coatumelia? Qualis iſte gradus eſt amicitiarum, quem vinxit pœaa, aſperavit injuria? aut quæ
B illi poteſt eſſe gratia familiaritatis, ubi eſt quotidie pœna venalis? Erubeſco quidem, dilectiſſimi, in coafuſioae miſerorum, quos fames improbæ cupiditatis inlexit: ſed multo plus illorum actu & converſatione ſuſpiro, apud quos pœnalis amicitia triſtitiam removit, & lætitiam cruentus amor familiaritatis exegit. Infelices quidem illos judico, quos ad jugem contumeliam venter invitat, & ad omnem injuriam gula nunquam poculis exſatiatura ſollicitat. Sed iſtos multo infeliciores puto, qui amica inſtigatione pugnas inſtituunt, & inter fluentes mero calices alieno ſaaguine ſatiantur. Ecce hic convivium inſtituit, & votivo quodam apparatu undique greges adulaatium
C congregavit. Inter quos procedit paraſitorum gula: cui conſuetudinis eſt injuriam mero vendere, & poculis ſciſſa plagis veſtimenta ſarcire. Videte ergo, quomodo iſti ferant odiorum cauſas, apud quos cruentas eſſe placet amicitias. Quid noa invenit infelix ac damnoſa luxuria! Ecce fit ſpectaculo homo homini: & ad excitandam lætitiam aut ſermo turpis, aut vultus exigitur fœditatis. Huic denique maaducaati barba vellitur: illi bibenti ſedilia ſubtrahuntur: hic ligno ſciſſili, ille fragili vitro paſcitur. Tanta eſt igitur libido ridendi, ut putent miſeri nullum ſine lætitia tranſire convivium, niſi in cibos verterint aut veſtimenta corporum, aut miniſteria poculorum. Quantis autem puratis miſeriis iſta conſtare? Ecce quic-
D quid detrimenti menſa fecerit, inſatiabilis venter adquirit. Nam qui hujuſmodi voluptatibus ſervit, etiam mercedem laboris ſui aut bibendo conterit, aut vapulando conſumit. Sed hæc ante omnia illis imputaada ſunt, qui lætitiæ cauſa ad tam fœdum miniſterium gradum amicitiæ & familiaritatis inclinant. In meliore profecto ſtatu eſt apud Dominum ſervitus, quæ ſtandi lege deputato paret officio. Eſt illi iacet accumbentes locus ridendi, & nulla tamen inter expectantes tenetur culpa peccati. Ecce inſtruitur acies poculorum telis armata. Expectatur primum in contentione verborum victuria. nec finis ponitur, donec abundantibus lacrymis aſpera quæque poculorum
E temperentur. Polluere eſt magis, quam exornare convivium, expectare iafelicium pugnas amicorum: ſi tamen amici dicendi ſunt, qui captivorum lege ſerviunt, & gladiatorum more paſcuntur. Datur miſero inter ciborum novitates, vini liquores, quicquid vilius, quicquid aſperius: ut ia tanta rerum abundantia incertum ſit, utrum eſurire, aut ſitire ſit melius. Minus plane ludibrio ſubjacet tenebroſis ſedibus deputata captivitas; ubi quamvis ſuſtineat homo durum dominationis imperium, accipit tamen ex ipſa rerum neceſſitate ſolatia. Non enim habet, in quo poſſit erubeſcere, cui neceſſe eſt invito ſervire. Velim tamen ſcire, dilectiſſimi, ia quo reficiat expectantis animum injuria deformitatis alienæ. Adſe-

rant forte hujus rei amatores jocis iſta præſtari.
quaſi revera deſit, unde homo non requirat.
Oſtendam vobia, ſi placet, oblectamenta non in-
commoda: quæ facile omnem tabeſcentis animi
poſſint mœſtitiam removere. Ecce infantibus
quam ſunt verborum admiranda principiu: ubi
primum informis litera vocabulum matris ope-
rutur, & diſtantis ſyllabæ gemitus patris nomen
orditur? Quia aurem ibi lætus non ſit, cum inter
illa ſermonum dura rudimentu, luctantes labio-
rum ſonos rudis lingua decipit, & os trepidum
ſtillantia verba deſtituit! Quod ſi forte ſpectacu-
lis delectaris, hubes equorum, licet aliquotiens
periculoſa, ſatis tamen grata certamina: cum pla-
gis gradu concito ventos aut timeant, aut rapiunt.
Nec parum lætitiæ conferunt illa ſtudia venatio-
num, & canibus acta certamina; quæ nec peri-
culis, nec damnis conſtat expoſita. cum hic in
conflictu æmulis corſibus uurito lepori imminet,
ille argutis naribus cervi veſtigia latentis inquirit.
Quæ tamen dimittenda ſunt ſæculo, in quo anti-
quo æſtuat errore luxuria. Nos vero aliter decet,
quos Chriſtus noſter ſuis legibus vinxit, & ab il-
la ſuperſtitioſæ gentilitatis ſtultitia ſegregavit.
Licet nec nobis deſint ſpectacula, quæ triſtitiam
relevent, & unxium curis animum ſufficienter
obiectent. Ponumus nobis unte oculos illas pu-
gnas Martyrum, & intueamur admirabilium e-
xempla virtutum: & videbitis ſubito adcreſcen-
te lætitia cedere omnes infelicium æſtus animo-
rum. Cui autem non lætitiam paret pugna, ju-
ſtis partibus ſuccedente victoria, quam ſerus ho-
ſtis admotis tormentorum ſtimulis in Sanctorum
perſecutione compoſuit? Quis igitur non rideat,
quis non lætus ſit, cum videat militem Chriſti
noſtri ſuppliciis exultantem! erubeſcente perſe-
cutionis auctore, victum plagis ceſſiſſe torto-
rem? Si quis forte dulciſoni cantus delectatus
auditu, ad pſallentium Prophetarum chorus
ſollicita latius corda convertat. Impleatur os
noſtrum cœleſtium exultatione pſalmorum, re-
ferente Chriſto noſtro gratias, qui ſpe redditæ
ſalutis in honore nominis ſui jugiter exultare
nos voluit. Hæc ſit exultatio cordis noſtri, ut
die noctuque lætemur in Domino. Hoc eſt au-
tem exultare, mandatis Domini tota mente ſer-
viſſe. Mandatis autem Domini ſervit, qui vitam
ſuam ub omni vitiorum contagione cuſtodit. Ille
vitam ſuam cuſtodit, qui fidem proximis ſuis ex-
hibet, pacem diligit, amicitias colit. Hoc eſt
igitur umicitias colere, alienam iracundiam mo-
derationis ſtudio ſuſtinere, & ferventes fratris
animos patientia temperare. Ita eſt ut futuro
judicio inter cæteros inculpatus incedas, ſi de
Chriſto noſtro in his omnibus quæ diximus, te
probatum caſtigatus exhibeas.

HOMILIA XI.

Qui gloriatur in Domino glorietur.

NOn recte ſentiunt, dilectiſſimi, qui putunt
vitæ ornamenta proprio labore componi,
& ſine udjutorio omnipotentis Dei virturum
poſſe merita comparari. Si ergo noſtrum eſt
tantum quod boni ſumus, quare vitiis ſubjace-
mus? aut ſi ex nobis deſcendit omne, quicquid
poteſt hominem aut ornare, aut ſalvum facere,
quare pereundi lege concludimur? Omnem pro-
fecto modum ſacrilegæ ſuperſtitionis exceſſit,
qui in laboribus juſtis partem Deo ſubtrahit, a
quo ſapientiæ ſpiritum accepimus: qui totum
hominem regit, & ad omne opus bonum mor-

A talium mentes accendit. cujus eſt quicquid ex
illa juſtitiæ ſede deſcendit. Omnia itaque la-
borum inſignia ad Deum referendu ſunt: ne
ſancti Spiritus dona reſcindat. Nimiæ autem
præſumptionis eſt virium, imperatore pugnante
militem ſolum palmam velle reportare victoriæ.
Sane ſi vultis poteſtis agnoſcere, cui mala, cui
bona debeant imputari, Propheta dicente, *Bo-* Pſ. 118. 65.
nitatem feciſti cum ſervo tuo Domine. Item ali- Pſ. 13. 1.
bi, *Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus*.
Videtis ergo, quod bona noſtra divinitati debe-
mus adſcribere; mala autem humanis moribus
imputare: quia ut bona procurante Domino
creantur, ita mala diabolo auctore naſcuntur.
Sed ut intelligatis vitam Dei munus eſſe, mor-
B tem diabolo ſubjacere, audite Evangeliſtam di-
centem, *Venite filii, poſſidete mecum regnum pro-* Matt. 25. 34.
miſſum vobis a conſtitutione mundi. Eſurivi, &
dediſtis mihi manducare. Aliis vero dicit, *Recedite* Ibid. 41.
a me maledicti in ignem æternum, quia non de-
diſtis mihi manducare. Videte ergo quod boni
actus cœlo ſerviunt, mali inferni ſedibus depu-
tantur. Diviſio autem actuum noſtrorum eſt.
cum bene facimus, Chriſti ſumus: cum malu
operamur, in diaboli poteſtatem tranſimus. Nun-
quam enim deſerit Dominus voluntatem religio-
nis ſtudio florentem: nec deſunt ſolatia divini-
tatis, ubi ſunt actus bonæ converſationis. Tunc
ſane nos bona deſerunt, cum deteriora ſucce-
C dunt: quia non dubie divino auxilio deſtituimur,
poſtquam iniquitatis deſideriis occupamur. Adſi-
ſtente igitur Deo ac Salvatore noſtro, ſine du-
bio dominatio diabolicæ poteſtatis abſentat. Ubi
autem virtutum Dominus diſceſſerit, facile ho-
ſtis aulam vacuæ poſſeſſionis invadit. Unu eſt ita-
que ſpes ſalutis noſtræ, ut malorum actuum or-
dinem nobis imputemus, bonorum Dei virtutibus
adſcribamus. Cito autem ille ad ſe imperium
diabolicæ poteſtatis admittit, qui divinæ majeſta-
tis ſolatia non meruerit obtinere. Sperandum er-
go in Domino, ut boni ſimus: & cum boni fue-
rimus, in Domino gloriandum. Audite Apoſto-
lum dicentem. *Quid habes quod non accepiſti? Si*
accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Hæc 1. Cor. 4. 7.
D actuum noſtrorum perfecta gloriatio eſt, ſi glo-
riemur in Domino, apud quem victoribus virtu-
tum corona componitur. Ibi ſane de ſe homi-
nem gloriari oportet, ubi pro nomine Domini vo-
luntariu crucis pœna ſuccedit. quæ tamen glo-
riatio hunc habet fructum, ſi auxiliante Chriſto
mereatur effectum? Nam Prophetu in hoc loco
dicit, *Niſi Dominus ædificaverit domum, in va-* Pſ. 126. 1.
num laborant qui ædificant eam: in vanum vigilant
qui cuſtodiunt eam. Videtis ergo, quod nec ſine
Domino quod bonum eſt ædificari, nec ædifica-
tum ſine Domino poterit cuſtodiri. Ædificatio
divinæ hujus domus ædificatio eſt vitæ noſtræ,
quam oportet divinæ majeſtatis uuxilio commu-
E niri. Rogandus itaque ſemper eſt Chriſtus noſter,
ut in nobis bona nutriat: & exorandus, ut nu-
trita cuſtodiat; utque ita intelligentiæ noſtræ
corda componat, ut omnia quæ bona ſunt gloriæ
cœleſtis poteſtatis adſignet. Stultitiæ vero genus
eſt, ut homo ſuum eſſe judicet quod laboravit,
quod in alterius poteſtate conſiſtit. Ecce hic modo
divitiis exultat, modo paupertate ſuſpirat. ſi in
manus noſtra ſunt bona noſtra, quare non cum
volumus aut penuria ceſſat, aut divitiæ perſeve-
rant? Hic modo ſanitatis vigore attollitur, mo-
do infirmitatis dolore vexatur. ſi in poteſtate
hominis eſſet vitæ noſtræ ſalus, nunquam pericli-
taretur mendicus, nec moreretur infirmus. Requi-
rat denique unuſquiſque initia vitæ ſuæ, & nu-

A ctorem quærat generis humani: quis corpus for-
maverit, quis membra compoſuerit: quis terre-
nam materiam in humanum uſum fecerit vege-
tare. Nonne hæc omnia Dominus ſapientia pro-
curante conſtituit? Cum ergo non ſit noſtrum
quod ſumus, quomodo noſtrum eſt quod habe-
mus? Stultitiæ genus eſt, ut cum alii debeas vi-
tæ beneficium, tibi adſcribas ornamenta virtu-
tum. Ecce hic honore extollitur, ille ſibi de
corporis integritate blanditur: hic divitias labori
ſuo imputat, ille ſcientiam doctrinæ vigiliis ad-
ſignat. Nec nos negare poſſumus, ornamenta re-
ligioſæ vitæ vigilantiæ ſtudio comparari. Sed ibi
Deus eſt, ubi integræ religionis eſt animus. ita
2. Cor. 13. 3. Apoſtolo dicente, *Exemplum ejus quæritis qui in*
B *me loquitur Chriſtus?* Satis ibi vacillas humanum
ſtudium, ubi non requiritur Dei auxilium. Nam
non dubie periclitatur fides, ſi non muniatur
patrocinio divinitatis. Noſtrum eſt igitur bonum
velle, Chriſti vero perficere. Nam ita Apoſto-
Rom. 7. 18. lus loquitur: *Velle adjacet mihi, perficere au-*
tem bonum non invenio. Vides ergo boni operis
voluntatem ex nobis debere deſcendere, perfe-
ctionem vero in Dei poteſtate pendere. Quare
autem aliquis mortalium fieri bona ſuo santum
Pſal. 13. 3. ſtudio adſignet, cum dicat Propheta, *Non eſt*
qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum: &
Evangeliſta itidem doceat non eſſe bonum, niſi
ſolum Deum? Ergo videtis, quod ſi quando bo-
ni videmur, bonitatem Dei operamur. Audite
1. Cor. 3. 16. Apoſtolum dicentem, *Vos eſtis templum Dei, ſi*
C *tamen Spiritus Dei habitet in vobis*. Templum
profecto Dei ſumus: ſed cum bene facimus. Si
ergo templum Dei eſt homo, neceſſario Dei eſt
quod habemus in templo. Sed hæc bonis dixi-
mus. Verum non eſt Dei templum, ubi conve-
nit multitudo vitiorum. Nam ubicunque crimi-
na porriguntur, ibi diabolus dominatur. Ad il-
lam ſcilicet reſpicit pompa divitiarum, qui ſibi
in magna domo vindicat principatum. Nos pro-
curatoris loco fungimur. ſi aliquid lucri feceri-
mus, referetur ad Dominum: ſi damni, refere-
tur ad procuratoris exitium. Quicquid enim ſer-
vus in Domini poſitus poteſtate laboraverit, ne-
D ceſſario Domini eſt. Habet quidem ſervus gra-
tiam laboris ſui, ſed Domino debet fructum
operis impleti. Denique utili ſervo ad hoc pe-
cunia creditur, ut domino duplicati fœnoris lu-
cra numerentur. Reſpicite itaque ad conſuetu-
dinem converſationis humanæ, & intelligetis
utili ſervo ad hoc pecuniam credi, ut domino
duplicati fœnoris lucra numerentur. Nam ita
in hoc loco Evangeliſta dicit, ad eum qui lu-
crum quadruplicatæ pecuniæ reverſo de peregre
Matt. 25. 23 domino portavit, *Euge ſerve bone, quia in pau-*
ca fuiſti fidelis, in multa te conſtituam: intra in
gaudium domini tui. Ita dominus laudatur in
ſervo bono: ſervus bonus prædicatur in domi-
no. Unde cavendum eſt, ne quando quod ad
E gloriam boni operis pertinet, noſtris virtutibus
adſcribamus; ſcientes quod non per jactantiam
victoriæ corona componitur; ſed per fidem &
confeſſionem Dominicæ paſſionis, quibus reſpon-
dent bonorum operum ſtudia. Hæc eſt illa pe-
cunia, cui diximus cœleſtis regni reſpondere be-
neficia. Hoc illud negotium juſto fœnore dupli-
catum. Hæc eſt illa retributio meritis debita,
ac beatis laboribus repromiſſa. Multiplicetur ergo
in nobis pietas, fides, miſericordia, bonitas: ut
cum venerit Dominus facere rationem cum ſer-
vis ſuis, intremus in gaudium Domini Dei no-
ſtri. Quod facile obtinere poſſumus, ſi uſque in
finem cœleſtia mandata ſervemus. Sed non otio-

A ſe nobis laborandum eſt, ut mercede digni ju-
dicemur. Juſtis autem actibus facile honeſta ſuc-
cedunt, ſi tamen non occupent animum pravæ
voluptates: quæ non difficile in ventos evane-
ſcunt, ſi non divinæ majeſtatis ſolatia requiran-
tur. Quiſquis ergo eſt in hoc, quo ſtat ſalus
homini, religionis ordine conſtitutus, non ex-
tollatur gloria ſanctitatis: ſed magis fructum la-
boris ſui Domino reſervet, qui unicuique pro
meritis cœleſtia dona componit. Qui gloriatur
itaque, in Domino glorietur. Omni ergo ſtudio
agendum eſt, dilectiſſimi, ut vitam noſtram Do-
mino ita fides pura commendet, ne quid extol-
lentia humana ſibi vindicet, aut ſuis laboribus
donet. Totum autem perdidit quod laboravit,
B qui propriis virtutibus fructum ſanctitatis ad-
ſcripſerit.

HOMILIA XII.

De bono conſervandæ pacis.

SOLLICITI ſint forte aliqui malivolis ex-
probare verbis ſtudium bonæ voluntatis, &
timori aut ignaviæ adſcribere, ſi quando homo
litibus cedit, & exulceratus injuriis ad omnem
patientiam quietis amore confugerit. Ad con-
futanda tam pravæ mentis judicia, ſufficere
quidem deberet Evangelicæ lectionis admonitio.
C Sed quod ex nobis eſt, fidem rerum etſi exiguo
ſermone proſequimur: atque ea quæ plenitudo
religionis poſtulat, pro affectu quo caritati ſtu-
demus, votis competentibus adjuvamus. Licet
ſciam antiquis legibus ita multos devicto amore
ſervire, ut odiis ſemper impugnent quicquid ſer-
vandæ pacis cura ſuggeſſerit. Siquidem id ipſum
quod dicturi ſumus multis divinarum ſcriptura-
rum teſtimoniis adprobemus: ita in hoc loco Do-
mino dicente, *Diligite inimicos veſtros, benefaci-* Matt. 5. 44.
te his qui vos oderunt. Non dubito quod ali-
quantis ſatis otioſum, & impoſſibile videatur
pro inimicitiis amorem deferre, pro contume-
liis gratiam retuliſſe. Et vere, dilectiſſimi, diffi-
cile eſt, ut accepta injuria dolor non in qua-
D canque parte corporis deſæviat. Sed ſapientis eſt
ſupervenientem dolorem aut patienter ferre, aut
fomentis mollioribus temperare. Infinita autem
virtus eſt, odia viciſſe beneficiis. Nam ille in-
ter cæteros palmam perfectæ virtutis obtinet,
qui ad vicem veneni pocula dulci melle compo-
nit. Primus itaque dilectionis gradus eſt, cari-
tatis affectum amicitiis nutrire: integræ autem
dilectionis eſt cumulus, odium amore repenſare.
Illud beneficiis adſcribitur: hoc virtutibus depu-
tatur. Additur præterea ad cumulum perfectæ
dilectionis illa ſententia, quæ ait, *Si eſurierit* Rom. 12. 20
inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da il-
li. hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper
caput ejus. Quicunque ergo tu es, quem alie-
E næ inſolentiæ inquietat injuria, & dolor contu-
meliis excitatus ſtimulat: ſi vis perfectus eſſe,
animorum iracundiam moderatione compeſce, &
a te patientiæ bono odia improbæ indignationis
exclude. aut certe, ſi tantum vindicare deſide-
ras, miſerere ab his qui ignorant ſalutem animæ
in hac dilectionis perfectione pendere. Forte odiis
odia compenſentur, & ad compenſandum faci-
nus vicaria injuria. Provocaſſe quidem ad ira-
cundiam fratrem, crimen eſt: ſed provocatum
non ceſſaſſe, deforme eſt. Ita enim odiorum ſe-
mina abundantiſſimos iniquitatis fructus reddunt,
& ſcelerum pœnas operantur: & cum auctor
litis erubeſcit fratri ſatisfacere; & læſus ju-

ſto, quantum ipſe putat, judicio vindictam inlatæ requirit injariæ. Audiſtis ecce, dilectiſſimi, quibus pacis ſtudia fructibus gratulentur: nunc diſcite, quantis odia criminibus incuſentur. Sic
1.Joan 3.15. enim proponit Evangeliſta Domino dicente, *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*. Videte utriuſque partis retributionem. Huic pro odio fratris homicidii macula adſcribitur: illi vindicta pro parva eleemoſyna præparatur. Reſpice denique & vide, quanto te amicitia quietis & pacis honore circundet: quantum tibi favoris exhibeat,
Matt. 5. 44. ſi adverſus inimicitias amore contendas. *Diligite inimicos veſtros*. Longe autem minor fructus eſt, ſi amantem te diligas. Alienis enim moribus ſervit, qui non amantem diligit: ſuis autem moribus ſervit, qui amantem diligit. Ad illum neceſſario caritatis gratia pertinet, qui inter duos prior affectum amoris exhibuit: qui amantem diligit, debitum reddit. Nam non eſt novum meritum, ubi alterius præcedit officium: nec perfectioni adſcribendum eſt, ubi muneribus munera, præmiſſis officiis redduntur officia.
Rom. 12. 20. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum*. Nunquid dixit, ſi eſurierit amicus tuus, ciba illum? Tu inimicum tuum paſce, nam amicus ipſe ſibi præſtat, ut non eſuriat. quid autem ibi operatur tua eleemoſyna, ubi amicum paſcit amicitia? Videamus tamen, quid interſit inter eum qui indigentem amicum paſcit, & eum qui eſurientem inimicum reficit. Ille gratiæ reddit debitum: hic exhibet miſerationis & virtutis exemplum. Glorioſum eſt quidem indigentem fratrem paſcere: ſed fortius eſt inimico in neceſſitate poſito ſubvenire. *Diligite inimicos veſtros*. Forte illi quem recens pulſat injuria, videantur iſta non convenire rationi. Sed reſpiciat, quicunque eſt, ad vitæ ſuæ quietem: & intelliget quia inimicum dilexiſſe, viciſſe eſt. Infinitum autem eſt, quantum periculi homini incumbat, cum duos æmulo furore conſimiles ad pugnam ille diabolus magiſter litis armaverit: cujus eſt conſuetudinis ad inſtiganda odia amaros portare ac reportare ſermones. Quando eſt autem, ut ille diem ſine tribulatione tranſigat: vel quando eſt, ut ab illo nox ſine impia cogitatione diſcedat, quem ira indignatione ſtimulat? Nunquam profecto ſine ſuſpicione vitam ducet, cui eſt ſemper neceſſe cogitare & timere quem læſerit. Summa itaque cura ſunt dolores aſperi blando verborum medicamine temperandi; quatenus & duritia cordis pacis ſtudio caſtigata molleſcat. In quo loco beatos illos judico, qui verba labiorum ſuorum tacito ore cuſtodiunt: & memores cœleſtium mandatorum alienæ vocis contumeliam non requirunt. Ceſſant enim odia, ubi non reputatur injuria: nec habet ullam virtutem iracundia, ſi deſit unius in contentione perſona. Ita duplex patientiam manet victoria, hominem viciſſe proprios animorum motus, & temperaſſe mores alienos. Scimus quidem, dilectiſſimi, quod aliquoties in contentione verborum laceratis auribus corda ſuſpirant. Sed ipſe ſibi injuriam facit, qui litigioſi hominis verba cuſtodit: ipſe ſe maculat, qui alterius dicta queritur in ſe fuiſſe collata. Plena victoria eſt, ad clamantem tacere, & non reſpondere provocanti. Habes enim mercedem & de tua patientia. & de fratris medela, ſi oblivioni deputetur injuria. ubi enim verbis verba ſuccedunt, incendio fomenta præſtantur. Sicut nihil eſt deformius reſpondere furioſis: ita nihil utilius tacere provocatis. Nam ſic adcreſcunt inimicitiæ, ſi cum alter ſe verbis defendit, alterius dicta alter accuſet.

A nullus autem eſt finis inimicitiis, niſi ad tempus obtemperemus iratis. Dicis forte, non eſt culpa, ſi illud quod dicit Propheta, feceris: *Pone, Domine, cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis*. Pſal. 140. 3. Si non vis injuriam pati, religa plectrum oris tui, & obtura aures tuas, ne ad te iraſcentis fratris verba perveniant: aut certe ſi pervenerint ſilentio deputentur. Sic fit ut conceptus furor virtutem perdat, ſi uno tacente alter ſolus inſaniat. Audite Apoſtolum dicentem, *Dilectio proximi malum non operatur*. Rom. 13. 10. Vultis ſcire quod ſit iſtud malum, quod gratiam fraternæ dilectionis excludit? odia, rixæ, ſimultates, lites, æmulationes: quæ omnem curſum vitæ præſentis infamant. Hoc ergo malo abſolutus eſt, qui
B caritati ſervit: nec habet in eo locum ruina vitiorum, qui calcatis odiis integrum caritatis cuſtodit affectum. Addit ecce dilectionis augmentum Evangeliſta, dicens, *Dilige proximum tuum, ſicut temetipſum*. Matt. 22. 39 Videamus qui ſit iſte proximus, quem tanto ſtudio Evangeliſta commendat. Non ita Propheta gradum parentelæ, aut neceſſitudinem conſanguinitatis expoſuit, ut extraneos a gratia fraternæ dilectionis excluderet. Proximus tuus eſt omnis homo, qui eadem tibi eſt Chriſtianitatis lege conjunctus. proximus tibi eſt, qui ab Eccleſiæ conſortio non videtur alienus. proximus tibi, quicunque eſt proximus Chriſti. Qui ergo proximum diligit, Deum diligit. Ita
C qui Deum diligit, oportet ut Chriſti ſui proximum veneretur. Propheta laudans conjunctionem fraternam dicit, *Ecce quam bonum & quam jocundum habitare fratres in unum*. Pſal. 132. 1. Quid in vita hominis eſt bonum niſi pax, ſub qua omnia quæ ſunt honeſta proficiunt, ac religioſa oriuntur? Quid eſt jocundius, quam ut omnes gentes uni Deo in pace ſerviant, atque in unius Domini laudem omnium populorum vota conveniant? Habitare in unum hoc eſt, in unum Deum credere, & in uno Dei filio fideliter permanere. Hæc eſt mortalibus utilis & jocunda conjunctio, ut non dividamus, ſicut hæretici faciunt, patrem a filio, nec filium a patre, nec Spiritum ſanctum ab utroque: ſed credamus
D hæc tria nomina per perſonas diviſa unius deitatis gaudere conſortio. Ita fit ut cum in unum convenerit, nullum ſit in eccleſia diſcidium caritatis. Vitemus ergo ſemper, dilectiſſimi, odia. ſed ut odia vitare poſſimus, ante omnia cauſas vitemus odiorum. Primo loco ceſſet invidia, quæ ad omnem litem animos humanæ mentis accendit. Nemo in comparatione perſonæ alterius natales infamet; & non eſt quem inſolentia ſui oris accuſet. Cavendum ante omnia eſt, ne quid per concertationem ſimultatis adcreſcat. Solet enim inſanabilis inimicitia ex contentione deſcendere. In quo loco patientia opus eſt, cui non ſine fructu propriæ ſalutis obſequeris. Nam
E ſicut illum qui injuriam fratri infert, gravis peccati manet culpa: ita te maxima protegit virtutis corona, ſi accepta non iraſceris injuria. Ille enim dilectionis plenus affectus eſt, ſi obliteratis contumeliis infirmitatibus miſereris alienis. Scimus quod glorioſum eſt aliquantis, expectare benignis oculis pœnas corporum, aut damna miſerabilium facultatum. Sed ſi qui ſunt iſti, audiant Dominum dicentem, *Orate pro calumniantibus vobis*. Matt. 5. 44. Multi accepta injuria vicariam contumeliam parant, & vindictæ locum animo latrocinanti expectant. & ubi eſt illud quod Dominus dicit, *Nemini malum pro malo reddentes*? Rom. 12. 17. Ac ne aliquid ſibi vindicaret iracundia, poteſtatis etiam ſpem abſtulit ultio-

Ibid. 19. nis, cum dicit, *Mihi vindictam, ego retribuam,* A
dicit Dominus. Dimittat ergo unuſquiſque fratri
ſuo ex totu corde. Nullus recolat injuriam: ne-
mo quærat ira perſeverante viodictam. Sint tibi
cum ioimico tuo ſemper blanda, ſed puru collo-
quia. ceſſent obtrectationes, & ceſſant lites. Sic
eſt ut a te diligutur inimicus, ſi non addas cau-
ſas, qoibus ſemper inſummetur iratus.

HOMILIA XIII.

Item De bono Pacis conſervanda.

ALIQUANTI forte æſtimant, dilectiſſimi, ub
antiquis legis juſtitiam, quam criminoſi fa-
tis duram judicaot, nimiæ bonitutis præjudicio B
fuiſſe calcatum; ex hoc quod dicat Dominus in
Matt. 5. 44. Evangelio, *Diligite inimicos veſtros: benefacite
his qui vos oderunt, & orate pro calumniunti-
bus vobis.* Satis crudelis eſt, dilectiſſimi, qui
putat juſtitiæ non convenire bonitutem: cum
una utqoe eadem ſit ratio provideotiæ, malos
bonitate compeſcere, bonos legis vinculo custo-
diſſe. Denique currite ad ſanctum David, & in-
veoietis fontem juſtitiæ ac bonitatis unius eſſe
virrutis. qui itu io parte pſalmorum loquitur,
Pſ. 118. 68. *Bonus es tu, Domine, & in bonitate tuu doce me
juſtificutiones tuas.* Nemo ergo, dilectiſſimi, legis
deſcriptionem ulind putet eſſe, quam bonitatis,
pietatiſque conſortiom. quæ cum diſciplinæ ſtu- C
det, honeſtis actibus mores inſtituit; & concita-
ta iniquis cogitationibus corda ſeveritate com-
peſcit. Nam ut ſciutis nihil de antiquo jure
fuiſſe ſubtractum, audite Dominum dicentem,
Matt. 5. 17. *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere.* Non ſine
cauſa, dilectiſſimi, Chriſtus ooſter præſentis uc
veteris teſtamenti præcepta unum corpus eſſe vo-
luit. Sciebat alteram pattem ſine ulterius adju-
torio ſtare non poſſe. & vere ita eſt. Nam ubi
eſt diſtrictio judicantis, temperamentum ſemper
opus eſt bonitatis. Omoe denique poculum, di-
lectiſſimi, cujus auxilio medicina ſpem humanæ
ſalotis operatur, ex amaris ſpeciebus & dulci-
bus conſtat. Quod ſi qois medicus rationis igna-
rus nequeat temperare, dum remedium quærit, D
mortifera ægris venena componit: quæ ita om-
nes extrinſecus dolores accendit, ſi triſtes her-
barum ſuccos æquis neſciut miſcere ponderibus.
Ita & lex, dilectiſſimi, quæ Chriſtiana jura mo-
deratur, ex umaris & dolcibus, hoc eſt ex an-
tiquis & præſentibus ioſtitutis eſt condita. Nam
ut eſt peccatoribus ingratu, ita & juſtis tota
eſt verborum ſuavitate compoſita. in tantum ut
his cœleſte promittat regnom, illis geheonæ
minetur incendium. In qua ſi quis ſapiens no-
verit humilitatis & pacis udjectiooe confectio-
nis ſervare menſuram, nullam exinde diſtri-
ctioris juris patietur injuriam. Nam ut eſt fa-
cile aſpera quæque pocula mellis ſuavitate mul- E
lire: ita non eſt difficile, honeſtis actibus uo-
tiquis juris amaritudinem temperaſſe. Si quis ita-
que veſtrum juſtitiam umat, utriuſque Teſtamen-
ti mandata ſtudeat: atque ita novellia legibos
ſerviat, ut illa quæ ſuot antiquitus conſtituta
non prætermittat. Sic ergo implebis legem Chri-
ſti, ſi nihil de uotiquis uut præſentibus inſtitu-
tis ſubtraxetis veritati. Quis uutem ſapiens opus
juſtitiæ fructum neget eſſe bonitatis, cum au-
Pſ. 118. 71. diat Prophetam dicentem, *Bonum mihi quod hu-
miliaſti me, ut diſcerem juſtificationes tuas?* Non
dubito eſſe aliquos, dilectiſſimi, qoi ſub hac
ſententiu perfectam putent ſtare juſtitiam, quæ
Lev. 24. 20. dicit, *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Do-

A minubatur quidem iſta dudum apud ſæculi ho-
mines: ſed ideo, quia necdum uuctor veoerat
bonitatis. Qualem autem illam putatis fuiſſe ju-
ſtitiam, quæ ſolam mortis operabatur injuriam?
Et nullus profecto adhuc pœnæ finis eſſet, niſi
Chriſtus noſter cruentis legibus oleom miſericor-
diæ miſcuiſſet: hoc eſt, vere ſioe dolo impleſ-
ſet juſtitiam, bonitatis exhibuiſſet doctrinam.
His ergo, dilectiſſimi, eruditionibus inſtituti,
aotiquæ legis amaritudinem dilectionis ſtudio
temperemus: ne videatur ille perfectæ modum
exceſſiſſe juſtitiæ, qoi inlatæ vicem reportat in-
juriæ. Ecce dicit Evangeliſta, *Diligite inimicos
veſtros.* Forte aliquantis videtur abſurdum, con-
B tumeliam amore repenſare. Non eſt impoſſibile
inimicum diligere, ſi partium tuurum utilita-
tem cogites. *Diligite inimicos veſtros.* Nemo ſub Matt. 5. 44.
hoc mandati titulo, æſtimet ſe aliquod inimico
præſtare beneficium. Qui ioimicum diligit, ſe
diligit. Sibi enim perpercit, qui latrocinantis
dexteram magni muneris præda compeſcuit: &
ſuom corpus texit, qui armato hoſti precibus
obviavit, negotio quodam conatus ſervare re-
verentiam pugnatori. Nam pattem conſtat eſſe
victoriæ, prælium oblato uuri pondere redemiſ-
ſe. *Diligite inimicos veſtros.* Hoſt eſt ioimicos Ibid.
diligere, odiis non reſpondere, accepta contu-
melia patieoter ferre, donare injuriam, uut ma-
nu factam, aut verborum ſtimulis excitatam.
C Nam itu dicit Dominus, *Qui te percuſſerit in* Ibid. 19.
dexterum maxillam, præbe illi & ſiniſtram. Iſtud
præbere ſcio quod aliquantis iogratom eſt, qui
neſciunt lites cavere, & imminentes ſupplicio-
rum pœnas moderutione compeſcere. Infinitum
eſt uutem, quantum uni patientia ſua præſtet,
ſi alter ſolos inſaniat. Nam ſicut duplicatas in
ſe plagas excitat, qui repugnat: ita majoris ri-
xæ lucrum facit, qui manus ſua alio ſeriente
continuit. *Benefacite his qui vos oderunt.* Pri- Ibid. 44.
mus gradus eſt ille quem diximus, ut ioimicum
tuum diligas: ſecundus vero, ut inimico be-
nefacias. nam ibi uffectus docetur, hic opus mi-
ſerationis exigitur. Aliud eſt enim inimicum
diligere, aliud miſero ſubveniſſe. Parum igitur
D apud inimicum tuum proficit gratia dilectionis
tuæ, ſi eum, quem diligere te aſſeris, eſurire
patiaris. Audite Paolum dicentem, *Si eſurierit* Rom. 12. 20.
*inimicus tuus, cibu illum: ſi ſitit, potum du il-
li. hoc enim faciendo, carbones ignis congeres ſu-
per cuput ejus.* Hic quantum video miſericor-
dia crudelitati ſumulatur. Quare ergo non ille
circa inimicos ſuos pecuniam ſecurus expendat,
quem promiſſæ tempus ultionis expectat? Ne-
ſcit ſine dubio iraſci, qui dubitat miſereri. Ul-
tra felicitatem uutem conſtat eſſe victoriæ, ioi-
micum ſalvum feciſſe, & injuriam vindicaſſe. Se-
quitur in hoc ipſo loco, *Orute pro calumniunti-* Matt. 5. 44.
bus vobis. Sine dubio hic Dominus conſcientiam
E ficti cordis admonuit. Sciebat enim dilectionem
verbis compoſitam, ac licet largam erogationis
expenſam, fieri frequenter iogratum. Ita ergo
te oſtendis non invitum illam vindicem tui elee-
moſynam feciſſe, ſi inimici tui plagas cœleſti
medico ſupplici oratione commendes, & pro-
fuſis lacrymis auxilium ſalotis implores. *Diligi-
te inimicos veſtros.* Si inimicos diligere jubemur; 1. Joan. 3. 15.
in quo ſtatu putatis eſſe illum, qui fratrem
nullis excitatus injuriis impia infeſtatione inſe-
quitur? De hoc mihi videtur Apoſtolus dixiſſe,
Qui odit fratrem ſuum ſine cauſu, homicida eſt.
Et vere ita eſt ac ſi occiderit hominem, qui odiis
perſequitur innocentem. Sed videamus tamen
qui ſunt iſti, quos propter odia fraterna ſan-

A ctus Joannes damnundos credidit. Puto illos eſſe, de quibus Propheta dicit, *Invidia percuſſum eſt cor eorum*. Iſti ſunt, qui adverſus ſe pugnas inſtituunt, & domos ſuas proprio igne incendunt. In quorum ſinu clauſo flamma tenetur incendio. Nam non eſt hic quod alteri debeat imputari, ubi nullus eſt cum udverſu parte conflictus: cum omnes pene cauſæ, & omnia odia inter perſonas in acie provocatas deſæviant. Si credibile eſt, ecce invenimus reum, qui udverſurium non habet. habemus itaque qui poſſit puniri, & non invenimus qui debeat vindicari. Felicem plane illum judico, cujus glorioſam vitam torvis oculis ulter aſpexit. Nam ſatis bono locu eſt illius cau-
B ſa, qui ulienu laborat invidia, quia non livet homo niſi melioribus: nec invidiæ ſubjacet, niſi quem ad celſiura melior vitæ profectus evexerit. Illos vero pluſquam miſeros puto, quos luera alienæ felicitatis exagitant; & iracundia impia æmulatione concepta occultis cordis jaculis inquietat. Bene iſtos ſua tela puniunt. ut videatur mihi ipſa invidia aliquid habere diſcretionis, cum auctoris ſui cor repercutit, & male conſcium pectus cruento jugiter livore conſumit. Primo ergo caſtigandu invidia eſt: quæ ſemel animo concepta dolores operatur. Sane ubi occurrit oculis noſtris alienæ gloria felicitatis, æmulatiunis nos magis ſtudium teneat, non livoris. juxta illud
1.Cor.12.31 quod dicit Apoſtolus, *Æmulamini meliora*. Ille profecto nihil ſubtrahit veris amicitiis, qui ſine invidia bonis æmulatur alienis: nec alteri inju-
C rium facit, qui exemplis ad meliora contendit. Si quis ergu eſt ſapiens, imitetur fructus juſtitiæ, ſequatur actus continentiæ, apprehendat humilitatis gratiam, & cum bonis æmulo amore currat, ut ad meliora perveniat. reſpicientes ad
1.Cor.9.24. illam Apoſtolicam ſententiam quæ dicit, *Sic currite ut apprehendatis*. Quicunque ergo movetur alienu gloria, currat poſt bonos, & elaboret ut apprehendat: & udquieſco ut præcedat. tantum ut ſine animi livure contendat. Hoc eſt vere immaculatum exercuiſſe virtutem, ſine injuria viciſſe meliorem. Superbis ſane locum demus. tantum ut nos in humilitate vincamus. Nun nos ud æmulationem provocet lucrum militiæ ſæculatis. Maneat illos pompa divitiarum, quos admunet cura filiorum. licet multu plus lucri
D faciat, ac ſibi reponat, qui culturam miſerationis exercet. Nihil eſt uutem tutius, quam in ore pauperum partem recondere facultatum. Nam
2.Cor.9.6. ita dicit ſcriptura, Domino dicente, *Qui parce ſeminat, parce & metet*. Tibi fraudas quicquid reſervas. Erogemus ergu, dilectiſſimi, multum, ut multiplices colligamus fructus miſericordiæ. Sine lucro eſt autem pecunia, quæ ſacculu tenetur incluſa. quæ ſi negotio depututu fuerit, non multo poſt tempore quadruplicata reſpondet. Quicquid pauperibus dederitis, ſine dubio fœnori deputatis, redditure vobis in poſterum, cum uniuſcujuſque labores multiplicato honore
E cenſentur. Expectat enim ſingulos retributio operis ſui, ſive quos religioſa fides ornat, ſive quos manus larga commendat. Nam ita Evan-
Matth.5.7. geliſtu dicit, *Beati miſericordes, quoniam ipſis miſerebitur Deus. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Sit ergo nobis, dilectiſſimi, primo loco cura pacis; ſecundo miſerationis. Nihil fictum labiis curdu noſtra ſuggerant; nihil dubii ora reſpondeant. reſpicientes ante omnia ad il-
Tob. 4. 16. lam ſententiam, quæ dicit. *Quod tibi non vis, alio ne facias*. Hæc illa, quam diximus, perfecta dilectio, quæ affectum integri amoris inſtituit. Ita eſt ergu, ut in te antiqui juris diſtri-
A ctiu nihil habeat poteſtatis, ſi ea quæ legis plenitudo poſtulat, obedienter obſerves.

Homilia XIV.

De bono humilitatis.

NOn ſine injuria partis alterius, dilectiſſimi, eſt, quotieſcumque opus eſt vocis præconia virtutum meritis exhibere: quia cum homo meliora laudat, deteriora caſtigat. Non enim du-
B bie ſtultus notari ſe æſtimat, ſi bonorum judicio ſapiens laudatus abſcedat. Sed quid facturi ſumus, qui non poſſumus nec bona ſine malorum increpatione diſponere, nec mala ſine bonorum commemoratione damnare? Dabit ergo veniam, qui ſe in hoc opere injuriam æſtimat accepiſſe. Melius eſt enim, ut mala conſciu pudore confuſa diſcedant: tantum ut ea quæ ſunt laudatione digna non lateant. Duæ igitur cauſæ in unum veniunt, humilitas & ſuperbia: quarum exponi alteram ſine alterius verecundia rerum natura non patitur. quia una ſuis actibus, altera erubeſcit alienis. Dicendum igitur eſt, quantum humilitas utilitatis habeat: ut poſſitis intelligere, quantum ſuperbiæ infelicitatis incumbat: & exponendum, quantum ſuperbia odiorum pariat, ut diſcutis quantum amoris gratia humili-
C tatis adquirat. quo facilius unuſquiſque agnoſcat veſtrum, quid in ſe debeat emendare, vel quid poſſit eligere. Non ita ſuperbiæ caſtiganda dominatio eſt, ut humilitatis prætermittendu ſit gratia: nec in tantum humilitas præferenda, ut ſuperbiæ tacenda ſint vitia. Quid enim prodeſt ſcire valetudinis cauſam, ſi neſcias medicinam? aut quid juvat noſſe auxilium ſanitatis, ſi nulla ſit compeſcendi cura languoris? Audite de his ſcripturam dicentem, *Humilibus Deus dat gratiam: ſuperbis au- Jac. 4. 6.
tem reſiſtit.* Diſcite nunc, dilectiſſimi, utriuſque partis retributionem: & intelligetis quid diligere, quid odiſſe debeatis. Ecce hic pro amore humilitatis invitatur ad gratiam: ille pro ſuperbiæ crimine deputatur ad pœnam. Caſtiget ergu unuſquiſque in ſe, ſi cui udcreverit tumor animorum: ne ad-
D verſum ſe cœleſtis juſtitiæ arma commoveat. Difficile autem ſine periculo vitæ ſuæ tranſigit, cui adverſus ſublimiorem poteſtatem cauſa dimicationis incumbit. Inclinandus eſt itaque ad omnem humilitatem animus; ut ſit apud Dominum obtinendæ locus gratiæ. Poteſtis autem intelligere, quam gravis ſit culpa tumentis ſupercilii, quam neceſſe eſt tanto divinitatis labore compeſci. Bene humilitas ſemper illæſa eſt. neſcit enim vinci, cui non eſt cauſa pugnandi. Superbia vero non ſolum odiis, ſed etiam periculis ſubjacet. Difficile enim poteſt fieri, ut non ſuſtineat pugnam, qui injuriam indicit. Sed facile a nobis
E omne periculum hujus neceſſitatis excludimus, ſi adverſus ſuperbiæ vitiu humilitate pugnemus. Humilibus Deus dat gratiam: ſuperbis autem reſiſtit. Si diligenter requiritis, dilectiſſimi, univerſa, quibus ab initio mundi Domino cœpimus diſplicere: invenietis omnium vitiorum principem fuiſſe ſuperbiam: & cognoſcetis facile, in quo aut humilitas meruerit cœleſtem gratiam, aut ſuperbia inciderit divinitatis offenſam. Periclitari denique ſuperbia hominem diaboli exitus docuit: qui in ſublimiori conſtitutus loco, humiliora deſpexit; ac propter vitium præſumptioſæ mentis Angelica dignitate depulſus, tyran-

nicæ ſententiam damnationis excepit. Videtis itaqoe, quod ſuperbiæ partes agit qui ſuperbiæ ſtudet. Quid autem ſupereſt illi, niſi damnationis ſententia, cui arrogantia dominator? Comparemus, ſi placet, bonis mala, & deteriora melioribos: & intelligetis quanta homo in diem ſuperbiæ vitio laboret invidia. Sed nec longe quærenda perſona eſt. Tu aſſume officium libertatis, & ſtatim animum ſuperbientis agnoſces. Quæ rogo, illis eſt vita, quibus quotidiana ſunt odia? Nunquam profecto ille aut ſine ſuo, aut ſine alterius peccato diem tranſigis, qui ſupercilio elatus incedit: quia inter ſuperiores inferioreſque perſonas, ſemper aut deſpicitur, aut timetur. Superbia vilitatis eſt vitium, & indicium ignobilitatis. neſcit autem extolli nobilitas mentis. Semper adcreſcit apud indignos mores cum poteſtate ſupercilium. verum ubi eſt vitæ ſplendor humilitas otioſa blanditor. Humilitatem illam veram & ſanctam dico, quam religionis & Dei amor ſuadet, non timor dominationis extorquet. Illius humilitatis facimus mentionem, quæ caritatis eſt juncta conſortio: quæ non auctoritate extorquetur imperii, ſed nutritur lege vivendi. Nemo profecto mores naturæ tantum vitiis æſtimet impotandos. cum facultate nutritur ſupercilium; cum poteſtate creſcit imperium. Quando igitur infirmis corporibus ſofficeret medicina, ſi cum homine naſcerentur & vulnera? Nutritur ſuperbia, dum hic ſe verbis ſapientiorem, natalibus judicat ille meliorem. hic dum non vult loco moveri, ille dum putat ſe poſſe contemni. Ita videmus vitio ſuperbiæ odia creſcere in comparatione perſonæ: dum hic adulantium oculis auri, argentique pondus ingerit: Ille ambitum honoris opponit: hic dum in ſe præfert abundantiam opum, ille ſermonum: hic dum ſe vult propter conſilium experi, ille propter convivium deſiderat ſalutari. Enumetari vix poſſunt vitia ſuperbiæ, quæ ſi homo vincere aut cavere poſſet, nullum laqueum diabolicæ damnationis incurreret. Ecce hic ut ſemper novus eſſe videatur, excuſationem ſalutatoribus mandas: ille ut quotidie ſalutetur, ægrotat. hic ut inveniat impotandi locum, fingit ſe de omnibus eſſe ſollicitum; non quod abſentem deſideret, ſed ut reum inofficioſitatis accuſet. Quærit enim quam ex matutinis horis januam ſalutator obſederit, ut imputet quare amicorum pompa deſuerit. Ita cum ad ſalutationem non admittator ille, qui præſto eſt, reus ſtatuitur ille qui deeſt: ac ſi cum huic qui occurrit clauditur janua, illi qui deeſt paratur offenſa. Nolo illos dicere faſtus animorum, cum egreditur diu meditato ſupercilio, ac ſuis locis ſuiſque meritis ordinationes inſtituit: ita ut cum hic oſcula porrigat, ille pectus opponat. Nullus illi ſermo gratus, nullus confabulationis ſervatur affectus: alios oculis præterit, alios ſermone deſpicit: [a] alteram, ut alteri ſe oſtendat iratum. Quæ rogo ibi eſt ſpes vivendi, ubi unus ſub ſpecie amicitiarum præſumit dominationem, alter dum nimium obſequitor, ſuſtinet ſervitutem? Videamus autem qualis ſit hic ſuperbus; cum inter æquales in judicio ſententiam daturus forte conſederit. Videor mihi videre pugnas verborom eructatione compoſitas, cum unus miſericordiæ ſtudeat, alter juſtitiæ favere ſe fingat; noo ut recto judicio fidem ſervet, ſed ut ſtudia perſonæ ſuperioris expectet. Aliud enim ſenſiſſe ſe ſimulat, ut alterius diſceptatione diſſentiat. Non putat in conſiliis rectum, niſi quod ſolus ſenſerit: non putat juſtum, niſi quod ſibi ipſe perſuaſerit. Vult ſolus audiri, ac ſolus omnium ore laudari. nec deeſt, quod pejus eſt, ex hac parte qoi faveat. Cito enim ſuperbia adulationi dat locum, dum aut hic quærit gratiam, aut ille veretur offenſam. Nec parva eſt in ipſis conviviis ſuperbia, cum altior toro locus parator; atque in tantum ſublimior lectus ſternitur, ot magis pendere, quam jacere videatur. Ita ſuperbia adquieſcit injuriæ, ne pati videator injuriam. Quæritur quis adſurgenti manum porrigat, quis humerum regat, quis latus fulciat. Nemo mihi excuſare poteſt hoc vitiom non eſſe tyrannicæ dominationis. Officium enim, quod homo homini exhibet, ſi non ad hoc ſolum deferatur, ut tueatur infirmum, conſtat eſſe ſervitiom. In quo loco laudo paupertatis patientiam, quæ cum propriis virtutibus deſeritur, alienis moribus famulatur. Sed qoid ſolis divitibos tantom ſuperbiæ pondus imponimus, cum videamus frequenter homines in ſumma penuria conſtitutos ſimili animorum infelicitate ſordere? De quibus dicit ille ſapientiſſimus Salomon, *Tres odit anima mea. pauperem ſuperbum*, Eccl. 25. 3.
& cetera quæ ſequuntur. Excedit ſine dubio ille ſuperbiæ modum, cui nulla eſt conſcientia facultatum. In maximis, & in ſoblimioribus humilitas præferenda eſt: humilem vero pauperem nemo miratur. invitus enim ſe humiliat, quem neceſſitas paupertatis inclinat. Humilitas in paopere grata eſt, in divite glorioſa. humilitas inter inimicos blanda: ſuperbia vero etiam inter amicos ingrata. Requiramus e contrario, dilectiſſimi, quæ ſint bona humilitatis. Blanda eſt & officioſa ſemper humilitas: io amicitiis grata, in contumeliis otioſa: non extollitur proſperis, non mutatur adverſis: non indicit ſervitium, non extorques: officio prior ad ſalutandum, tardior ad ſedendum: non ſe adulantium grege expectat deduci! non ſe ambitioſe deſiderat ſalutari: non laudis ſtudia poſtulat, non favorem vocis expectat: odit adclamantium choros, quia non ſine verecundia laudatur bona conſcientia. Non requirit voces adulantium, niſi qui ſe laudatione novit indignom, verecundius aotem ſemper laudatur amicorum ſtudiis, qui meretur. Verum obi iodignitas dominatur, notari actus ſuos æſtimat, ſi inlaudatus abſcedat. Circumſepta eſt humilitas bonitate. Ut facere injuram neſcit, ita a contumelia non requirit. Vir humilis in contentionibus magis vult tacere, quam vincere: in judiciis adquieſcit imperitus videri, quam impudens judicari: non io verbis promptus, non ad reſpondendum paratus. Citatus vero, & facilis eſt ſuperborum ſermo: plenus contumeliis, & refertus injuriis: nunquam ſine vulnere miſſus, nunquam ſine dolore jaculatus: cujus inſanabilis plaga eſt, & inremediabilis macula. Ubi autem prævenerit verborum culpa, mox per ſatisfactionem ſequitur medicina. Hanc ergo amare, dilectiſſimi, hanc quærere, hanc eligere, hanc tenere nos convenit, ut non perdamus gratiam mercedis munere promiſſam. Audire Evangeliſtam dicentem: *Qui ſe humiliat*, Luc. 14. 11.
exaltabitur, & qui ſe exaltat, humiliabitur. Exal- & 18. 14.
tio iſta damnatio eſt: quæ circa arrogantes & ſoperbos futuri judicii exerit poteſtatem. Inclinandus itaque nobis eſt animus, quatinus ſupploſa omni nota ſuperbiæ, odiorum ſtudia conqoieſcant. Sic erit ut homo de humiliori loco

[a] Forte, *alterum amat, ut alteri ſe oſtendat iratum*.

ad

A ad celſiora perveniat, & remuneratus bonore con-
digno cœleſtis gratiam poteſtatis adqoirat.

Homilia XV.

De bono Martyrii.

MUlta mihi loqueodi apud vos fiducia eſt,
dilectiſſimi, qootieſcunque opus eſt in
amore beati Martyris ad memoriam præconia
revocare martyrii, quæ animoſa fides peperit
B lucrativis incitata ſuppliciis. licet non tantam
lingua ſofficiat, quantom martyria poſtulant.
Quando aotem omnia humani oris officiam
poterit expedire, quæcunque in paratum belli
cœlitos virtos operata eſt? Iraque quod ſolom
poſſumus, ſavorem labioram meritis exhibe-
mus. ſiquidem nullius ſenſum latere poſſent
facta certaminis, quod nobis per annos ſingulos
reparat documenta virtutum. Audiſtis Pſalmiſtam
Pſal.115.15 dicentem, *Pretioſa in conſpecta Domini mors ſan-
ctorum ejus*. Quid pretioſius eſſe pnteſt illa mor-
te, qaæ in conflictu pugnæ hoſtilibus telis neſcit
cedere? Maximam profecto illam animam con-
ſtat palmam reportare victoriæ, quæ non adquie-
ſcit impiis legibus decepta ſervire. Hoc eſt vere
eximiæ virtatis indicium, perſecutionis tempore
plus morti ſavere quam vitæ. Licet æternæ vi-
C tæ locum faciat, quem in confeſſione Chriſti no-
ſtri voluntaria crucis pœna commendat. ita Do-
Joan.12.25. mino dicente, *Qai amat animam ſuam, perdet
illam: & qai odit animam ſuam, in vita æter-
na inveniet eam*. Quis non ſapiens contempta
hujus lucis uſura, ſi ita uſus veoerit, ad mar-
tyrium ambitioſe feſtinet, cam videat ad lucrum
vitæ pertinere morti animam deputaſſe? Quare
aotem non homo ad tam pretioſum opus devo-
tus occorrat, ac ſe impiorum manus audacter
objiciat, quem cœleſtis gratia remunerationis ex-
pectat? juxta illud quod Dominus in illa beati-
Matt. 5.10. tudinis deſcriptione commemorat, *Beati qai per-
ſecationem patiantur propter juſtitiam: quia ipſo-
rum eſt regnam cœloram*. Videtis quantos fructus
humanis fides ſoppliciis probata contuleris: vel
in quo loco ſit poſita contemptu corporis adqui-
D ſita victoria. Quis autem poſſet de hac quam
commemoravimus mercede dobitare, com videat
ecce in amore Sanctorum totius orbis ſtudia con-
venire, & paſſim undique ad devotionem annuæ
ſollennitatis occurrere: Facile profecto intelligi-
mus, quis illis in cœleſti ſede locus paretur, quo-
rum memoriam taota officiorum cura proſequi-
tur. Aptemus itaque animos ad futuram gloriam,
quæ repoſita eſt nobis, & præponamus terrenis
cœleſtia, ot poſſimus illa æternæ vitæ promiſſa
contingere. Nemo autem ſibi de hujus mundi
ambitione blandiatur, quem videt in diem de-
ficere acceſſu ætatis & temporis. Si comparemos
E denique æternis præſentia, ſatis vilia & inutilia
conſtat eſſe quæ temporaliter poſſidemus. Requi-
re denique gratiam debitæ hæreditatis, & intel-
ligis hujus mundi divitias diſplicere; ac judicas
nihil auro obſcurius, nihil argenti ſplendore ſor-
didius. In comparatione autem paradiſi, vitro
ſimilis eſt gemma pretioſior. Ita eſt enim hujus
lucis & foturi temporis dignitas, ac ſi ſtante in
cœlo luna oculis hominum radius ſe matutinalis
inſuderit. Tandiu enim placet lunare commer-
cium, quandiu tenebroſæ nocti conſtitutis legi-
bus præſtat officium. quæ qoamvis placeat can-
dore nocturni luminis, obſcuratur tamen ſuper-

venieotis ſideris claritate melioris. Hoc eſt ſolum
quod tempora præſentis vitæ commendet, ſi ea
agimus, quæ futuro judicio non ſubjaceant ac-
cuſationi, nec poſſint accuſata convinci. Sed ut
nulla io poſterum aoima apud Deum injuſtitiæ
laboret invidia, amplectendus eſt ille profecto
Pſalmus qui dicit, *Qui ſeminant in lacrymis, in
gaudio metent*. Hoc eſt in lacrymis ſeminare & Pſal.125.5.
gaudia metere, præcedentes vitæ actus proprio
coofutare judicio, & laſcivientem animam juſto
ſubdidiſſe ſupplicio. Cito enim triſtitia lætitiam
conſequitur, ſi diſtrictionem judicis ſatisfactione
prævenias, & admiſſi criminis culpas aſſidua ca-
ſtigatiooe confundas. Sed ne mioorem ex hoc
gratiam comparaſſe puteris, afflictis & mœrore
confectis ſubvenias, & cauſam tuam apud pau-
peres larga erogatione componas. Nam ita dicit
Dominus, *Beati miſericordes, quoniam ipſis mi-* Matth. 5.7
*ſerebitur Deus. Beati qui lugent, quoniam ipſi
conſolabuntur*. Si quis itaque veſtrum, dilectiſſimi,
ſtudioſe Chriſti conſolationem requirit, alienos
dolores eleemoſynis reficeet, ac ſtudioſe lacrymas
ſuas huic, in cujus honore convenimus, patrono
commeodet: ac ſe frequentibus patrociniis inſi-
nuet, quo facilius poſſit impetrare quæcuoque
Domino pro ſua utilitate ſuggeſſerit. Occurren-
dum eſt ſemper Dei amicis, ac ſerviendum eſt
proximis, & inceſſabiliter ſupplicandum, ut ſan-
ctæ interceſſionis poſſimus obtinete ſuffragium;
Quis autem apad juſtum jodicem locus erit ve-
niæ, ſi amicis regis neſcias ſupplicare? Denique
reſpicite ad ſæcularis ordinem diſciplinæ: & in-
telligetis quæ circa Sanctoram obſequia cura ma-
nere vos debeat. Sine dubio niſi prius placatus fue-
rit illius animus, qui ſecreta domus prætoriæ obſer-
vat, oon facile pervenitur ad ſublimioris amici-
tiam poteſtatis. Studioſe profecto expetenda ſunt
ſuffragia patronorum, quibus ſolis datom eſt iraſ-
centis Domini animos noſſe mollire, & iracun-
diam temperare. In magna igitur domo poſt do-
mioum ſecundus eſt ſemper gradus amicoram.
Soli ſunt per quos apud dominum & ſuggeren-
di liber locus, & impetrandi facilis præbeatur
acceſſus. Peculiari itaque veneratione excolenda
nobis eſt memoria Saoctorum, ut jaouam ſalutis
aperiaot, & in ootitiam Domioi deſideria noſtræ
pervenire faciant ſervitutis. Magna enim ſecuri-
tatis eſt portio, in rebus aſperis de domo regis
habuiſſe ſuffragium. Nam decreſcit quodammodo
invidia criminis, obi reus ad amicitias regalis
familiæ cœperit pertinere. Ita ſine periculo homo
vitam tranſigit, ſi ſit qui apud Dominum ne-
gligentiam peccatoris excuſet. Nemo autem eſt,
cui non opus ſit potentioris, etiam in maxima
ſecuritate ſuffragium. Nam quamvis aliquantos
in hoc onmero fides probata ſaoctificet, opus
tamen eſt ut ſit qui ipſam fidem Domioo ſup-
plici interceſſione commendet. Nec eoim tam
fortem iovenias, ut non egeat auxilium fortio-
ris. Sicut bene ſub ſcuto militatur, ita tuto te-
ſtibus ſub patrono res agitur, ubi quamvis im-
mioeat pœna, ſi ſit qui intercedat, non dubie
obnoxia legibus donatur injuria. Quis autem mo-
dus eſſe poteſt mortis, ſi cum judex ſententia
feriat, oon ſit qui reo ſupplici interceſſione ſub-
veniat? Si cogitaremus, dilectiſſimi, quaorum no-
bis civis Martyris virtus præſtitit, a laudibus
Dei noſtri nunquam linguæ ſtudium, nunquam
oris ceſſaret officium. Reſpicite ad illorum ſtu-
dia, qui peregrinas aquas bibunt, & fontes
longe poſitos ſitientes inquirunt: & videtis quan-
tum gratiæ habeat ſuis aquis inundata poſſeſſio.
Æſtimari autem non poteſt, quantam patrimo-

nio utilitatis adcreſcat, ſi quando quod alibi ambitioſe quæritur, in propria poſſeſſione naſcutur. Vobis ecce Dominus virtutum, de quo quotidie præſumeretis, dedit fontem vivum habere, non deficientem, non aſperum, non amarum: de quo ſi quis voluerit bibere, ſempee juſtitiam ſitiet, nec unquam ab illa cœleſtium mandatorum lege diſcedet. Si vultis ergu, dilectiſſimi, ut ſit nobis in cœleſti ſede portio, quam victoribus Dominus reprumiſit: imitemur primo loco ſancti Martyris fidem in coufeſſioue, & ſequamur viam ejus in virtute. nec dubitemus in amore Domini cruentis lictoris manibus pectus opponere. Voluntarium autem militem in couflictu pugnæ cito protegit coronu victoriæ. Sed dum iſta beatis ſuperveniunt, & felicium meritis conferuutur; nos interim, quod ad præſeurem animæ ſalntem pertinet, reſiſtamus adverſis. Non deeſt autem in quo poſſis quotidie vincere, ſi vulueris carnis deſideriis repugnare. Reſpice, & vides quauta circa te ſæviaut certamina criminum, vel quam multa ſit acies inſtructa vitiorum. Hinc ſuperbia, inde fidem noſtram impugnat invidia: modo ebrietas luxuriæ materiam ſuggerit: modu cupiditas animum ad umne genus falſitatis incendit: cujus ſtudium eſt inter cætera rixas ſerere, lites movere, odia comparare. Adverſus iſtas ergo legiones nobis eſt armis ſpiritalibus dimicandum, & die noctuque in acie ſtandum, donec aut vitia cedant, ant ad pœnitentiam inclinata confugiant. Quibus ſupeeatis, non dubie etiam illum qui ſummam martyrii palmam requirit, poſſumus inire conflictum. Quis autem ibi nullet pugnare, aut quis non conetur vincere, ubi uon ſulum homo præcedentibus laborum meritis, ſed etiam præſeutibus virtntum docetue exemplis;

HOMILIA XVI.

Item De bona Martyrii.

SAtis neceſſaria fuit, dilectiſſimi, huic muudo, quantum res docet, ad excitandam virturum gloriam victoriæ tam præclaræ cognitio. Qui adhuc ſiue dubio jaceret in tenebris vinculis, ſi nou inclitis Sanctorum illuminaretur exemplis: & circa devia & incerta pugnaret, niſi incredulas hominum mentes diffuſa per totum orbem martyrii corona confunderet. Ob quam rem Deo agendæ ſunt gratiæ; qui ad tantam patientiam mortalium meutes armavit, nec otioſus uperis magni labores adſpexit: ita nt cum amatoribus ſuis indiceret pugnæ neceſſitatem, victoribus pararet juſta retributione mercedem. Ita Evaugelista diceute, *Beati qui perſecutinaem patiuatar propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regaum cælorum.* Matth. 5.10 Quiſque ergo ſapiens ſtudio religionis ad ſuperiora conteudit, diſcat prius uude magis veniat corona virtutibus. Nec euim longe nubis quærendus, quem ſequamur. Ecce ante oculos noſtros eſt, qui quutidie exemplis ſalutaribus provocat, & paterna affectione ad couſortium ſanctitatis iuvitat. Facile ergu, ſi vultis, ea quæ ſunt cœleſti reguo digna adprehenditis, cum habeatis quotidie quem poſſitis ſequi, & quem debeatis imitari. Reſpicite, dilectiſſimi, ad aliarum regionum ſtudia, quæ videmus in amore Sanctorum peregrinis latius florere cummerciis: & intelligetis quantum nobis Dominus præſtiterit, vel quantum circa uos ſollicitudinis aut amuris impenderit, qui inter ceteras nationes; quas ſalvandi ſtudio reſpexit, etiam loca noſtra martyrii cruore perfudit. Requirite, & invenietis quam ambitioſe totus pene orbis experat patrocinia ſanctitatis: ita ut tautarum virtutum merita certantibus votis ac frequentibus jugiter proſequantur officiis. Facile ergo agnoſcitis, quam ſpecialis circa vicem Martyrum officiurum cura nos maneat, cum videatis huc etiam extraneas nationes devotæ mentis amore concurrere; & prout cauſa exigit, ſancti Martyris ſolatia poſtulare. Habetis plane, quod peculiarius gratulari. Nam ex veſtro foute oritur, quicquid religiouis ubique bibitur: & ex vobis naſcitur, quicquid alibi ſitientibus miniſtratur. Diſcite ergo ex hoc, dilectiſſimi, Deum diligere, qui ſe quotidie cœleſti imperio ſanguinis ſui effuſione commendat: & aguoſcite quautum amatoribus Chriſti noſtri patientia, quantum religionis actibus conferat in perſecutione triſtitia. Ecce ſicut lectio docet, victorem poſſeſſiu regni cœleſtis excipit. Tanti eſt plane ſuſtinuiſſe carnificem, cui paret pœna mercedem. Quis igitur ſapiens, ſi ita uſus venerit, tantæ virtutis operam bene ſibi conſcius non requirat, ne ſe hoſtibus audaciter objiciat? Quare autem ille flammas non ſecurus aſpiciat, aut quate tortoris uugulas expaveſcat, quem tam pretioſa gratia remunerationis expectat? Perfectæ fidei eſt lucrativis locum dare ſuppliciis: præſertim cum tantis præcedentium virtutum docearis exemplis. Perfacile profecto poteſtis intelligere, quid proſit fortiſſimis quibuſque in perſecutione viciſſe: cum videatis quotidie adverſus uequitiam diabolicæ præſumptionis per ſingula Sanctorum loca ſpiritalis judicii ſævire ſententiam. Non autem otioſa res eſt, dilectiſſimi, quod videmus frequenter in caſtigatione immundi ſpiritus corpora humana vexari, & invocatis Sanctorum nominibus actus ſuos auctorem ſcelerum confiteri. Quando incredulis meutibus lectio ſola ſufficeret? quandu humanis ſenſibus autiqua coguitio integram fidem veritatis insereret? aut quaudo ad credulitatem tantarum rerum deſcenderet animus, ſi ad aſſertionem præteritorum ſolus expectaretur auditus? Satis igitur infelix eſt, & alienus a Chriſto, cujus corda adhuc obſidentur ſtultæ incredulitatis errore: cum videat merita Sanctorum tantis ſtare virtutibus. Ad hos enim reſpicit, quod videmus frequenter aereum ſpiritum ſub alterius perſona pſallentem, & alieno ore trepidæ cunfeſſionis proferre ſermonem. In quo cum uperetur flamma, non videtur injuria. alter cæditur, & alius confitetur. Tantum igitur Dominus per Sanctos ſuos virtutis operatur, ut diabolicæ nequitiæ actus per occultas vulnerum plagas, & inviſibiles lacrymas judicii auctoritate confundat; & latentia ſcelerum blandimenta ſub quodam tortore caſtigata compeſcat. Quis ſapiens hæc expectet, & non ſtatim quicquid illud eſt in ſe infidelitatis accuſet: & memor conditionis ſuæ jugi officio Sanctorum memoriæ condigne honorem paret? Facile videlicet poteſt intelligere, quis illis apud Dominum locus ſit, vel quo honore a nobis habendi ſint, quibus examinatione palmarum commiſſum videt eſſe judicium. Horum ergu, dilectiſſimi, exempla ſectanda ſunt: horum fides ſequenda: horum virtus imitanda. Nec difficile eſt cuiquam iſta perficere. nam ſi cogitetis promiſſæ remunerationis coronam, facile vobis erit vincere perſecutionis injuriam. Ecce dicit Dominus, *Qui perſeveraverit, dabo illi victoriæ coronam.* Apoc. 2.26. Nemo ergo diffugiat, ſi ita uſus fuerit, ſonitus catenarum, &

A tenebroſis ſedibus otioſa ſupplicia, in uſum impiorum parata, nervorum. Sine dubio univerſus apparatus mortis cedit, ſi tamen pugnandi voluntas adcreſcat. Omnis igitur ſpea obtinendæ victoriæ in fide & voluntate cunſiſtit. Si enim voluutas ſequatur fidem, nunquam deſerit voluntatem. Difficile autem eſt, ut ille ſentiat pœnam corporis, qui ſuſceperit iujuriam vulnntariæ paſſionis. Sane qno facilius in acie poſitus ſecurus incedas, anta oculos ponenda ſunt ſemper facta Sanctorum. Nam in maximis præliis non deſunt pugnatori ſolatia, ſi fortiſſimorum virorum requirantur ex-
Matt.16.44 empla. Ecce dicit Dominus? *Talle crucem tuam, & ſequere me.* Sed forte non omnibus ita conveniant: quia frequenter delectatum corpus cedit
B injuriæ. Qui de corporis ſui fragilitate deſperat, ad arma juſtitiæ confugiat, quæ voluntario deputatur officio. Facila autem ſupervenientes hoſtis impetum ſuſtinet, quem ad pugnam vulneras armaverit: uec expaveſcit cruenti lictoris gladium, quem munit virtus animarum. Sed cui iſta laborioſa videntur, dilectiſſimi, faciliora ſuſcipiant. Unum quidem eſt & arduum iter, ſicut Evangeliſta dicit, quod ducit ad vitam. Sed ſi requiramus, multæ viæ ſunt, per quas venitur ad gloriam. Ecce incumbit luxuria, dominatur ſuperbia, ſævit avaritia. adverſus iſtas pugnandum eſt nobis ſtudio diſciplinæ, cui omnis cœleſtis gloria virtutis obſequitur. Inclina denique ſu-
C perbiam, & ſtatim conſequeris gratiarum coronam. compeſce avaritiam, & non dubie da omnibus vitiis poteris obtinere victoriam. Vince argo prius deſideria carnis, & non difficile tibi erit vincere tormenta carnificis. Noſtis quantis malis invidia ſubjaceat; quæ dum aliis livet, ipſa ſe percutit: vel quantum anima cupiditatis periclitetur incendio. Scitis quam gravia aſpectus ad excitanda deſideria, quam ſint veloces jactus oculorum; quam turpis ebrietas; quam periculoſæ verborum ſagittæ, quæ non ſina dolore percutiunt, non ſine fatigationa diſcedunt. Adverſus hæc ergo paranda nobis eſt crucis pugna. Toties denique in die tolles præmium, quoties deſideria vinces animorum. Multa ſunt præterea, dilectiſ-
D ſimi, quæ nobis neceſſitatem pugnæ frequenter indicunt. quibus devictis ac ſuperatis non minimam palmam juſto victor labore conſequeris. Nam ſicut quanta ſunt in homine vitia, tanta ſunt & vulnera: ita quanta ſunt certamina, tanta ſunt præmia: quot ſunt victoriæ, tot ſunt coronæ. Non enim ille ſine triumpho parvo diem tranſigit, qui caſtigatis vitiis animo purificatus incedit. Ecce di-
Matt.16.24 cit Dominus, *Talle crucem tuam, & ſequere me.* Scio quidem paucis deberi martyrii coronam, ip-
Matt.20.16 ſo Domino dicente, *Multi vocati, pauci electi.* Sed dum iſta felicibus superveniunt, in his quæ ſuperius expoſuimus excitanda fides eſt, ut nos, cum opus fuerit, impugnatione religioſæ vitæ ho-
E ſtilis impetus paratos inveniat. Virtus enim magna in minoribus ſemper experimentum capit. Sic rudis miles, priuſquam ad pugnam veniat, adverſus arborem truncatam robur exercet, & inductæ manus vulnera ludendo componit. Nunc pedes attollitur, nunc rapido equorum curſu ventos imitatur. In tantum denique proficit ſtudium, ut pene minor labur ſit viciſſe hoſtem, quam exercuiſſe virtutem. In ſimilibus ergo, dilectiſſimi, præludendum nobis eſt, & aptandus eſt ſtudiis animus ad fortiora venturus. Virtus anim, quæ in parvis promittitur, facilius in maximis axhibetur. Sic dum conſueſcimus minora vincere, majora diſcimus tolerare.

A

HOMILIA XVII.

Item 3. De bono Martyrii.

ASſeruut, dilectiſſimi, ſollicitl agricolæ eandem terram, & nullis unquam examinatam ſulcis, non ſtatim juſtis reſpondere ſeminibus: nec bena conceptum ſulco germen nutrire, niſi prius ſciſſa ac ſæpius repetita molleſcat. Jam tunc neceſſe eſt ut dominus agelli ſui fructus ſecurus expectet, cum antiqui ceſpitis amaritudo ceſſaverit. ubi ſi arandi ſtudium ſubito cultura deſtituit, prope eſt ut priſtino colore
B terra ſordeſcat. Hæc eſt enim boni malique diſcretio, quod diligentia naturam vincit, negligentia revocat ad naturam. Sub hac, dilectiſſimi, vivendi ratione Chriſtianæ religionis cultura aut creſcit, aut deficit: nec minore in hoc opere cura ſuſpirat. cui neceſſe eſt duritiam humani cordis aſſidua caſtigatione mollire, & expoſita frequentius fide obſeſſum vitiis pectus excolere. Non autem dubie apud negligentes periclitatur religioſæ ſtudium profeſſionis: præſertim ſi cæleſtium verborum ſemina mens amara ſuſcipiat, & indociles animi neſciant fructus nutrire juſtitiæ. Nam ſicut ceſſante ſtudio ſolent ſpinis arva ſordeſcere: ita ubi religionis cultura negligitur, vitium naturæ renuvatur. Apud il-
C las forte nationes, dilectiſſimi, laborioſum ſit viam ſalutis juſto ſermone diſponere, quibus tantum verbo fides Chriſtianæ religionis innotuit. Inveniant iſti forte, etſi vanum, excuſationis ingenium, qui dicant nulla ſibi nuquam quæ ſequerentur exempla admirabilium credita fuiſſe. Quorum vocem Propheta convincit dicens, *In omnem* Pſal. 18.5.
terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Nos ad hæc, dilectiſſimi, quem gradum excuſationis opponimus, ſi quid in nobis Dominus aut negligentiæ deprehenderit, aut infidelitatis invenerit, apud quos Chriſtianum nomen a virtutibus cœpit? quorum non ſolum auribus, ſed etiam occulis quotidie ſub præſentia tanti Martyris fides religionis inſeritur; Et
D cujus tandem Martyris! Illius neceſſario, qui in hoc loco pugnam inclytæ virtutis primus exercuit, & quo ordine cœleſtis regni poſſeſſionem obtineremus oſtendit. qui in dies quid agendum nobis ſit exemplo docet; quid proficiamus, inquirit. Nemo autem dubitet illum pro actibus ſuis eſſe ſollicitum, quem videt ſibi parentelæ affinitate conjunctum. Oportet itaque primo loco, ut nos huic patrono frequentibus inſinuemus officiis. quatenus pro nobis apud Dominum peculiaris interceſſor invigilet, & vitam noſtram dignationis ſuæ favoſa commendet. Nihil autam eſt quod non poſſit homo in qualibet neceſſitate poſitus obtinere, ſi amicis ſummi imperatoris non
E deſinat ſupplicare. Reſpicita illorum ſtadia, dilectiſſimi, qui ſitientes aquas a peregrinis fontibus petunt: hoc eſt qui ſanctas ac venerabiles Martyrum reliquias per extenſa ſpatia tarrarum ſtudio religionia inquirunt; & diffuſa per totum orbem virtutum merita peculiaribus officiis proſequuntur: & intelligetis quo honore nobis ille habendus eſt, qui hujus urbis locum in conflictu cœleſtis pugnæ ſuo victor cruore perſudit. Vidimus enim per diverſas & longe poſitas regiones ſciſſi corporis plagas paſſim dividi, & pretioſa vulnerum documenta toto cominus orbe portari: ita ut non minor ſit illis Sanctorum cura, quibus ſola martyrii creduntur indicia. Patrocinium ergo, quod aliis fides præſtitit, nobis ultro Dominus majeſtatis exhibuit.

A Non itaque longe quærendus eſt, quem ſequamur, Hic habemus patientiæ magiſtrum, hic exempla præmiorum, hic formam virtutum, hic documenta meritorum. Aptemus itaque, ſi ita uſus venerit, ad omnem patientiam animam: & memores annuæ ſolemnitatis quem veneramur meritis, ſequamur & exemplis. Videte quæ ſunt ornamenta pectoris, quæ pretioſo ſerico quaſi opus Dei tegitis, & fulvo auro ſidereum vultum ooeratis: & diſcite, quæ ſit pompa vulnerum, quæ corona lacrymarum, in quo ſtet ſuſtinuiſſe carnificem, vel quanti conſtet viciſſe tortorem; vel in qua deſcendat exultatione victoria ſuppliciis comparata, ita Pro-

Pſal. 125.5. pheta dicente, *Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio metent*. Quis ſapiens his rebus edoctus non B judicet temporalis vitæ uſum in comparatione martyrii debere contemni? Si autem reſpiciatis ad hæc, quæ quotidie Sanctis exhibentur officia, agnoſcetis perſecutionis tempore melius eſſe perire, quam vivere, Sed quare dicimus perire, cum Pro-

Ezech. 18.9. pheta dicat, *Juſtus vita vivet in æternum*? Huic ergo, dilectiſſimi, virtutum magiſtro proſuſis in diem lacrymis ſupplicemus, ne nos profuturis doceat ſervire vulneribus: oſtendat adverſum bellis pectus opponere, atque omnem conflictum injuriæ ſuſtinere. Neque enim difficile eſt ibi inire pugnam,. ubi videas præceſſiſſe victoriam. Cito autem ſedet animis, quod docetur exemplis. Sed quod pejus eſt, propter vanitatem hujus mundi difficile eſt cuiquam ad cœleſtia pervenire. Non C autem obtinet regnum promiſſum corporis delicata cuſtodia: nec ad coronam virtutum facile pervenit, qui non legitimo agone certaverit. Neceſſe eſt igitur, ut ad omnem injuriam corpus inclinet, qui ad locum victoriæ pervenire diſponit. In hoc autem ſtat obtinendæ locus gloriæ, ut diſcat prius diſplicere ſæculo, qui placere vult Chriſto. Audite in hoc loco Dominum

Joan. 12.25. dicentem, *Qui amat animam ſuam, perdet illam; & qui odit animam ſuam, in vitam æternam inveniet eam*: Multa ſunt genera paſſionum, quæ Deo noſtro mortalem hominem vivendi lege commendent: in quibus etſi non eſt corona Martyrum, eſt tamen non minima palma virtutum. D Sane, dilectiſſimi, quia repoſita eſt hæc, de qua diximus, corona victoribus, nos interim vel quod poſſumus, peccatis circunſtantibus repugnemus. Cui ergo illa prima martyrii pompa non creditur, elaboret ſaltem, ut inter fortiſſimos quoſque honeſtæ ac religioſæ vitæ præmia conſequatur. Non igitur ignoratis, quantis, naufragiis mens humana ſubjaceat. Ecce cupiditas oculorum noſtrorum portas jugiter pulſat, & corda hominum divitiarum ſtimulis inquietat. Hinc hominem ad omne facinus animus, inde invitat aſpectus. Non deeſt ergo, in quo vincas, ſi pugnare non deſinas, & quaſi in acie poſitus hoſtilibus telis per momenta confligas. Ad hæc ſane expugnanda Evangelica inſti-

Matth. 5.29 E tutione opus eſt, quæ dicit, *ſi te ſcandalizat oculus tuus, erue eum*. Hoc eſt oculum eruere, vitia caſtigare, deſideria carnis extinguere, & diſciplinæ ſtudio vitæ laſciviam deprimere. Paratus tibi eſt ecce campus, luxuriæ provocaris illecebris; & ut ſolet fieri, ſpecie, cultuque deciperis. Si via ut iſta ſuperes, pugnandum eſt ſtudio caſtitatis. Occurrat tibi Theclæ inter flammas & rabidas beſtias cuſtodita pudicitia. quæ in tantum mundi hujus ornamenta deſpexit, ut amore ſervandæ pudicitiæ conjugales thalamos deſponſata contemneret, & integritatem profeſſæ virginitatis pugnando nutriret, vincendo ſervaret. Frequenter nos ad pugnam provocat iracundia,

A & furor animorum. inſtigamur injuriis, contumeliis laceſſimur. Diſcite quo ſtudio iſta vincamus, armemus ad patientiam animos, & quod oratione obtinere non poſſumus, doceat nos ad hæc Evangelicus ſermo, qui dicit, *Qui te percuſſerit in dextera maxilla, præbe illi & alteram*. Ibid. 39.

Videtis quod injuriæ adquieviſſe, viciſſe eſt. Nam non minimam coronam illum conſtat reportare victoriæ, qui juxta hæc quæ præmiſimus verba mandati, læſus neſcit iraſci. Suggerunt nobis aliquotiens oculi quod animus non requirit: frequenter etiam ipſa ſuos lingua prodit errores: erumpit in vocem turpia, & inhoneſta reſonantem. In hoc loco hæc eſt ratio adhibenda virtutum, ut taciturnitatis ſtudio amoris verba clau- B dantur. Ubi in altercatione ſermonum loquendi modus eſt virtutis cumulus. Audite de hoc Prophetam dicentem, *Pone Domine cuſtodiam ori meo, ut non declinet cor meum in verba mala*. Pſal. 140.3. Vincenda ergo eſt avaritia, confutanda iracundia, caſtiganda luxuria, & circumſtantiæ vinculo ora refrenanda. His gradibus ad paradiſum tenditur: his virtutum meritis ad Sanctorum conſortium pervenitur.

HOMILIA XVIII.

C *De Machabæis.*

MULTA quidem ſpe, dilectiſſimi, ad æternam ſalutem animus accenditur, ſi quando ſingulorum Martyrum facta recoluntur. ſed multiplicato quodammodo anima gaudio in amorem Domini, favoremque ſe commovet, quotienſcunque memoriæ Machabæorum mater occurrit, quæ adhortatione ſua una die ſeptenarium numerum martyrii corona veſtivit, tanto fide fortior, quanto partu videtur fuiſſe fœcundior. In qua tanta virtutum documenta, quanta fuerunt pignora. Nam tot una die omnipotenti Deo Martyres tradidit, quot filios mater diverſis tempo- D rum vicibus adquiſivit. Beata inter omnes matres, & ipſa orbitate felicior: cui tantum fides contulit, ut ſub una die ad cœleſtis regni gloriam cum tota ventris fœcunditate migraret. Hinc reſpicite illam Evangelicam ſententiam, quæ dicit Chriſto noſtro nec parentes præferendos eſſe, nec filios. Apud aliquantos forte glorioſum ſit, & exemplis ſalutaribus proferendum, unum filium Deo hoſtiam obtuliſſe. Hæc omnem animarum virtutem & vota præceſſit; ita ut in dolore ſævientis pœnæ nullum filiorum affectus maternæ pietatis exceperit. Videte autem per quot virtutum gradus pretioſa fides creverit. cum adquieviſſe ſemel ſatis ſit, hæc ſepties in amorem Domini pie- E tatem maternam voluntaria orbitate multavit. bene ſibi conſcia, quæ ſciret omnem fructum ventris ſui in illa vitæ æternitate conſiſtere. juxta illam ſententiam quæ dicit, *Qui amat animam ſuam, perdet illam; & qui odit animam ſuam, in vitam æternam inveniet eam*. Joan. 12. 25. Docet lectio veteris teſtamenti Abraham patrem noſtrum unicum filium ſuum Iſaac immolandum Deo ſacrificium obtuliſſe. Quod per totum orbem memorabile fidei conſtat eſſe documentum. Ac licet nullus perfuderit ſanguis altaria, fuit tamen in voluntate victoria: quia apud Dominum hoc eſt velle, quod facere: Cui ita Angelum legimus adclamaſſe; *Abraham, Abraham, ne injicias manus in puerum*, Gen. 22. 11 & 12. *ſufficit quod agnovi, quod diligis Dominum Deum*

tuum. Si ergo pater noſter Abraham unum filium ſacrificium obtulit, & placuit: quanto magis hæc, quæ uno tempore ſeptem votis conſentientibus immolavit, ſeipſam octavo loco hoſtiam Deo offerens; ut quæ fuerat ad incitamentum cœleſtis gloriæ magiſtra tot fortiſſimorum virorum, fieret etiam ipſæ eximiæ virtutis exemplum? Sed ſi placet dilectiſſimi, ipſius pugnæ ordinem recolamus, ut diſcant parentes amare filios, & filii obtemperare parentibus: Chriſti noſtri amore prælato, qui victoribus legitimo agone certantibus coronam vitæ cœleſti flore
Apoc. 2. 11. componit, ita Domino dicente, *Qui viceris dabo illi coronam vitæ*. Ecce, dilectiſſimi, quantum rei geſtæ fides eloquitur, inſtituitur pugna pro patrus legibus inter omnipotentis Dei & Diaboli miniſtros, multis atque innumeris inſtructa ſuppliciis; quibus armatus auctor iniquitatis venena nequitiæ ſuæ conſuevit exercere. Sed quamvis adverſus juſtitiæ miniſtros multis ſæviat hoſtilis ira terroribus, fit ſine trepidatione conflictus. In quo loco artifex ſcelerum & inimicus bonorum altiori interpellat corda conſilio. Molitur igitur adverſus ſingulos impietatis ſuæ tela, & pœnali quodam argumento, ut mos eſt, certamen ſingulare diſponit; dum credit in adverſis diviſam per partes fraternitatem facile poſſe turbari; nec difficile vinci, ſi ſingulos in quæſtione poſitos pœna confecerit. Producitur itaque primo loco natu primus, circunſtantibus ac frementibus undique cum toto mortis apparatu impietatis officiis: non otioſe perſecutore tractante, qui putaret, ſublato conjuratæ virtutis capite, omne bellum poſſe finiri. Sed fefellerunt eum miſero crudelitatis magiſterio nimium edocta conſilia. Nam tanto fœdius hoſtis vincitur, quanto adverſus unum juſtum virum major tyranno ſatellitum turba famulatur. Maximum autem eſt indicium ignaviæ, inter confertos hoſtium globos unum palmam victoriæ retuliſſe. Sauciato itaque hoſtis furore, cui diverſa tormentorum genera ſerviebant, currit per ſingulos manus cruenta carnificis: & ad incutiendum mortis timorem, unicuique fraternum ſanguinem portat, explorans metu mortis teſtimonia crudelitatis. Sed dum apud alterum victoriæ locum molitur, victum ſe ab alio confitetur. Stetit autem apud omnes inconcuſſa fides, vis ſuorum animata ſuppliciis. Succedit in aciem ſecundus: nec longo intervallo procedit & tertius: quibus coronatis, pugnam quartus aggreditur: nec quintum, aut ſextum mors funeſta deterruit. Eſt denique in omnibus una fides, una virtus, una conſcientia: ut omnes unum putares, atque omnes unum eſſe crederes: cum tamen ſingulos per partes laceraret injuria. Ita fraternitas victoriæ animata conſortio, dum paternis legibus ſervit, multiplicis virtutis inſignia reportavit. Inter tot igitur pompas funerum diſcurrit mater attonita, & curis anxia, ac metu & pavore contertita. Sed neminem iſta res decipiat. trepidat quidem, ſed de victoriæ eventu, non de morte filiorum. Ad ſingulas interrogationes mater ſtat ſollicita, ne quem fides deciperet, ne quem a collegio ſanctitatis fragilitas humana ſegregaret. Nam adverſus cruentas hoſtis minas unumquemque ſedula adhortatione proſequitur, ne vellet aliud eſſe, quam frater. Singuli quidem patiuntur: ſed iſta cum ſingulis patitur, & cum ſingulis animo ſola torquetur. Tollit ergo palmam propriæ virtutis in amore omnipotentis Dei. Sed ſi reſpiciatis ad ſingula, quæ ſedulitas materna ſuſti-

A nuit, cum omnibus filiis partem eſt ſortita martyrii. Poſt tam innumeras virtutum palmas, venitur ecce ad illum, cujus ætas hoſti obtinendæ victoriæ ſpem fecerat: & qui videat circa fortiores ætate viros parum profeciſſe minacis inquiſitionem ſermonis, pueriles animo lactandos blandæ adhortationis alloquio, omni denique via ſubdolæ perſuaſionis aggreditur. Hunc divitiis & honore dignum judicat. illam unius filii abſolutione æſtimat eſſe palpandam. Sed animus jam totus directus ad cœlum non facile recipit de terrena parte conſilium. accenditur magis ad virtutis culmen intrepidæ animus infantiæ adhortante matre. O novum & mirabile virtutis exemplum! orbitate ſua mater exultat: &
B unde pietas damnum patitur, lucrum reportat. Præmiſſo etiam hoc quem delicatius amabat filio, ipſa quoque viam glorioſæ mortis ingreditur. nec longe innumeris vexata ſuppliciis, cum triumpho proſecuta filios, ad cœleſtia & æterna contempta hac temporali luce proripuit: Cui ergo, dilectiſſimi, curæ ſunt ventris ſui pignora, hujus matris imitetur exempla, tam numeroſa, tam fortia. In quam ſi quis vincendi ſtudio intenderit, non dubie multiplicis gloriæ honore muneratus incedit. Quæcunque itaque mater eſt, filios ſuos hoc honore dignos judicet: ac ſub iſta quam didiciſtis adhortatione doceat, ut diſcant cœleſtium legum inſtituta ſervare. Qui autem Chriſto noſtro ſerviunt fortiſſimorum virorum pugnas imitentur. Illa ma-
C ter probat ſe amare filios ſuos, quæ hoc quo mundus nititur errore depulſo, de fructu ventris ſui hoſtiam Deo tradiderit, ac ſe ſuoſque Domino quotidie immolatura libenter obtulerit. Sed quo facilius illius cœleſtis virtutis inſignia obtinere poſſimus, contemnenda ſunt munera & honores hujus ſæculi, quæ humanos oculos vanitate ſuadente decipiunt. Hoc autem apud Dominum acceptabile conſtat eſſe ſacrificium, ſi prælato cœleſti honore ſæculum cœperis deſpicere.

D

HOMILIA XIX.

De Quadrageſima.

SI reſpiciamus, dilectiſſimi, cauſam præſentis ſolemnitatis, quæ nobis ſpem ſalutis æternæ futuræ reſurrectionis lege commendat: non ab re eſt, ſi omnes hos in lætitia dies ducamus, atque illa diſtrictioris vitæ ſtudia temperemus. Sed in hoc mihi aliquotiens diſplicet lætantium chorus, quod putat homo totum ſibi licere, quicquid Quadrageſimæ tempore illi religioſæ deputaverat diſciplinæ. Unde nulli dubium eſt, præcedentia officia in confuſionem venire, ſi neſcias cuſtodire quæcunque ad purificationem
E animæ jejuniorum & vigiliarum labore te conſtiterit comparaſſe. Cito autem ille quæ ſunt comparata reſcindit, qui immemor ſpiritalium munerum carnalibus deſideriis adquieſcit. Oportet enim inter quæ diximus gaudia, illam religioſæ diſciplinæ viam teneri, quæ non dubie Domino hominem bonæ voluntatis inſinuat. Cui ſi ſciremus condignam legibus ſervare reverentiam, nullum gehenna ſuſciperet, nullum perpetuæ mortis pœna damnaret. Omni ergo ſtudio nobis agendum eſt, dilectiſſimi, ne purificati corporis conſcientiam indulgentia nimiæ remiſſionis impugnet: non tantum dierum illorum obſervatione contenti, quos annuatim jejuniorum cura commendat. Licet hanc ipſam aliquan-

tis ob inutilem ſomnum & inſatiabilem gnlam conſtet ingratam. Qui dum ad ſanctæ Paſchæ dies deſiderio inſtigante feſtinant, accuſando vigiliarum ſtudia continentiæ bona [a] Paſcha convivia & jejunia copioſa. Quaſi revera quod quadrageſimæ dies probibeant, licito fieri ſollemnitas votiva permittat, & in abſolutione jejunii data ſit licentia peccandi, Ideo nemo putet ex eo omnia ſibi licere, quia videt diſtrictioris vitæ tempora præteriſſe. Solet enim omnem honeſtæ vitæ ſtatum remiſſio incauta decipere. Non æſtimet ille ebrietati aliquid fuiſſe permiſſum, qui videt conſtituto tempore ceſſare jejunium. Non credat mentes hominum ſomnolentiæ deputatas, qui videt juges vigilias ſuperveniente ſolemnitate fuiſſe ſuſpenſas. Non eſt utilis ſervus, qui feriatos dies ad hoc expectat ut dormiat. Major ſollicitudo agricolæ manet, poſtquam diutino terram labore contigerit. Vigilandum igitur eſt primum, ne forte commendata ſulcis ſemina, aut fera præſumptioſa ſibi vindicet, aut avia inſidioſa contemnat. Sequitur ut ex otio in uſum aquæ bibula foſſa deducatur, ne ſuperveniens tempeſtas pullulantia germina aut occidat, aut rapiat. Opus eſt etiam herbas velli, & aridum ceſpitem ſarculo operante molliri: ac per illos quos ſibi agricolæ vindicant feriatos dies improbum animal circumducta ſepe prohibere. Tantus eſt enim amor alendæ vitæ, tanta providentiæ cura, tantum culturæ ſtudium, ut nec tunc quemquam otioſum eſſe conveniat, cum agricolæ ariſta fructus perfecto flore commendat. Nam ſolent adultæ meſſes ſpinis adcreſcentibus impediri: atque illa quæ in ſpe maturitatis conſtituta ſunt, alieno ſemine ſuffocari. Ita intelligendum & multa agricolæ ſtudio creſcere, maxima quæque per negligentiam deperire. Sed dicis forte, omnes negligentias ſollemnitatis excuſant. Omnibus ſine dubio periculis ſubjacet, qui vitam ſuam quolibet tempore negligentiæ tradiderit. Nunquam denique equis otio deputatis bene fræna laxantur. Ita & poſt hyemis rigorem cito inebriata aquis terra luxuriat. Videmus etiam frequenter navigia maris portu proximo, quieſcentibus remis, ſubita vi incurriſſe naufragiis. Ad hæc ergo reſpicientes, fratres dilectiſſimi, ita vitæ noſtræ ordinem diſponamus, ut primo loco caſtigemus illum conviviorum luxum, quatenus a nobis deſideria carnis fugitiva diſcedant. Non igitur ideo dico, quaſi adeo ſit abſtinendum a cibis, aut in totum parcendum poculis: quia licet ſint ad crucem parata, tamen ſemper ſuſtinenda ſunt corpora. Diſplicet mihi ſolum in his diebus inſatiabilis gula, atque illa ventris infructuoſa commercia. diſplicet profuſum ebrietate convivium, ac per totam noctem ludibrio expoſitum. Excedit profecto diſciplinæ modum, ſi quis plus bibat quam ſitiat. Quid igitur apud illos exoſum, ubi præter ebrietatis vitium, etiam detrimenta conveniunt facultatum? quis autem ferat illa damna vinolentiæ, ubi plus vergitur ebrietatis cauſa, quam bibitur? aut quis apparatum illius triclinii libenter aſpiciat, in quo omnia pereuntis vini odore ſordeſcunt? Nam ubi ſupercurrit merum, horret neceſſario turpi ſqualore convivium. perit profecto quicquid hydria plena ſuſceperit. Videat ergo quid futurum ſit, cui ebrietas placet: atque ad hæc, quæ dicturi ſumus, animum ſapienter accommodet: & non difficile cauſam ſuæ infelicitatis agnoſcet. Si oleo nimio vas compleveris, ad os patulum recurrit fervens unda vindemiæ, & cum fœditate revomet quicquid ex nimietate ſuſceperit. Videmus etiam frequenter exundante vino caprini generis vaſa corrumpi, & undis luctantibus cuppas figuli rimas aperire. Nihil profecto liceret morti, ſi ſcirent miſeri cauſas vitare pereundi. Debilitatis autem viam munit, qui infirmis corporibus plus aliquid oneris imponit. Ita eſt ne dubie cœptum iter peragat, quem injuſti faſcis pondus accuſat. Moneo itaque, dilectiſſimi, ut ſi quis Chriſto noſtro placere diſponit, primo loco deſideria gulæ caſtiget, quæ ebrietate famulante magiſtra ſolet eſſe damnorum. Denique hinc nuditas, hinc mendicitas, hinc ſolet aliquantis venire egeſtuoſa paupertas. ita Salomone dicente, *Omnis ebrioſus pannis veſtietur*. Perſeverent Prov. 23. 21.
magis in bonis illi fructus continentiæ, quibus videmur Domino Quadrageſimæ diebus devota jugiter mente ſervire. ne cum forte nos poſſidendos negligentiæ dederimus, videamur ſtudium honeſtæ vitæ temporibus ſolum præſtitiſſe, non moribus. Quid prodeſt, ſi te Domino quadraginta diebus bonum exhibeas, & una die furore impiæ crudelitatis offendas? Quid juvat per multa temporum ſpatia pudicitiæ ſervaſſe reverentiam, ſi poſtmodum ad turpe facinus luxuria inſtigante rapiaris? Quid prodeſt cupiditati ad tempus fraude feciſſe, ſi poſt tantos miſericordiæ fructus, quos tibi manus larga contulit, alienis damnis & lacrymis delecteris? Perit profecto quicquid gratiæ homo per multos annos juſtis operibus adquiſivit, ſi ſub unius horæ ſpatio quocunque turpis vitæ depravetur errore. Hæc eſt igitur ſervandæ diſciplinæ ratio, ut integritatem in te nutrias, caſtitatem diligas, pacem colas, atque omnia quæ iniquitati ſerviunt, ſub metu diſciplinæ confundas: ita ut ſuperiori non ſuperbiat mediocritas, nec deſpiciatur in perſonarum comparatione paupertas. Sicut autem magnum eſt ſemper ſerviſſe melioribus: ita utile eſt & glorioſum humiliori perſonæ reverentiam præſtitiſſe. quia in quantum homo dignitate præditus humiliatur, adtollitur. ita Domino dicente, *Qui* Matt. 23. 12.
ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Humilitatis itaque ante omnia via eligenda nobis eſt, quæ nec odiis ſubjacet, & multum ſemper amoris adquirit: ita Apoſtolo dicente, *Humilibus Deus dat gratiam, ſuperbis autem* Jac. 4. 6.
reſiſtit. Cogitet ergo quis hujuſmodi labore iniquo de pœna dubitare futuri judicii, qui videt adverſus ſeſe pœnam cœleſtis iracundiæ commoveri. Quam ſi quis humilitate prævenerit, non difficile erit, ut in cœleſti ſede locum æternæ poſſeſſionis inveniat, de quo ille diabolus ſuperbia operante depulſus, ſententiam perpetuæ damnationis excepit. Sectemur ergo humilitatem, ſobrietatem, continentiam, pudicitiam: elaboremus obtinendo ſtudio ſanctitatis: ut vita noſtra nullis damnis animæ concutiatur, nullis unquam apud Dominum odiis addicta ſuſpiret.

[a] Totam hanc ſententiam faciunt perobſcuram tum omiſſæ interpunctiones, tum vox una corrupta, quam in hunc modum nunc emendamus. *accuſando vigiliarum ſtudia. continentia bona, parca convivia, & jejunia copioſa, &c.* mutata voce *Paſcha* in iſtam *parca*, ſuus orationi nitor reſtituitur.

Homilia XX.

De avaritia.

ASſerunt, dilectiſſimi, auctores omnium curationum diverſis doloribus medicinæ beneficia diverſa competere, & ſingulis infirmitatibus ſingula quæque beneficium peculiare præſtare; Ita ut doceant tumentia aut ferro debeſe compeſci, aut medicaminis confectione molliri: larentia melius eſſe poculis indagari, frigida corporum ferventibus paſci, callidiora frigidioribus temperari. Ego vero in opere divinæ inſtitutionis aliter ſentio. Nam ſi illam epiſtolam ad Timotheum factam recenſeatis, invenietis ſub uno medicamine, & onius vulneris reſecatione multas valetudines poſſe curari. Quod autem iſtud vulnus ſit, in quo infirmitates diverſæ conveniunt, & mortiferos dolores operantor, ſanctus Apoſtolus Paulus evidenter expo-
1.Tim.6.10 ſuit, dicens, *Radix omnium malorum eſt cupiditas. quam quidam appetentes erraverunt a fide & inſeruerunt ſe doloribus multis.* Tractandum eſt ergo, dilectiſſimi, quo opere, quo labore debeat tanta criminum ſylva ſuccidi, Sed prius concurrentium undique in unum omnium vitiorum cauſas debetis agnoſcere, & ſingula quæque unde deſcendant, quo vadant, quid deformitatis, quid doloris exhibeant, diligenter inquirere. Maxims enim ſpes eſt recuperandæ ſalutis, fontem noſſe langnoris. *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Et vere, dilectiſſimi, ſi reſpiciamus ad ſingula, quibus ab initio vitam ſuam habendi ſtudio conditio humana proſtituit: nihil eſt malorum, quod non cupiditas aut concipiat, aut parturiat, aut paſcat, aut nutriat. Ex hoc enim fomite videmus pullulare odiorum cauſas, hinc evenire criminum pugnas, hinc fraternas acies inſtrui, hinc amicitiarum fœdera diſſipari. Nemo ergo ſingulis infirmitaribus proprii doloris crimen adſignet. Nam cum omnia vitia conſtent nominibus ſuis, pendent tamen ſceleribus alienis. Videmus igitur ſuperbiam vanitatis tumore componi, & humillimum quemque arrogantiæ contagione moveri. Quem ſi inter æquales poſitum ſubito forte reſpicias, alium judicas eſſe quam fuerit. ita elatum verbis incedere, & tumenti aſpectu aſpicias ad cælum collum portare: ac paupertatis beneficio diu clauſum iter linguæ verborum munire ponderibus: atque in tantum faſtidioſt oris verba diſponere, ut cum ipſe velit loqui, alium nolit audire. Sed hæc quamvis ſint per ſe gravia, conſtat inlecebris cupiditatis animari. Ceſſet denique divitiarum pompa, & non tam facile invenies, qui ſuperbiæ laboret invidia. *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Curramus per ſingula, ſi videtur: & invenietis quantis malis pullulet vitium cupiditatis. Ecce armatur vicinitas frequenter ad litem. unde eſt, niſi quod hic forte terminos tranſcendere, & ceſpitem juris alieni cogitat occupare? Quare non
Prov.22.28. occurrit oculis illa ſententia, *Ne tranſeatis terminos quos poſuerunt patres veſtri?* Ecce fit primum in hoc loco de proprietate contentio: & dum ſuam quiſque cupiditatem verbis fovet, ſtimulum litis accendit. Creſcit poſtmodum de contentione cauſatio. atque utinam hoc ſolum ſufficeret cupiditati! Illud gravius eſt, quod dum nemo vult inchoatæ calumniæ facere jacturam, pervenitur ad rixam. Armantur ſervi, incitantur propinqui, & in alterius lucrum pectus opponitur alienum. Animatur vino furor conductus, & effuſus ſanguis fit pretium poſſeſſionis. Aperitur poſtmodum legibus forum: & dum ultionis locus quæritur, congeminatur homicidium. Videmus etiam frequenter acies cupiditate componi: dum aut hic vult videri ditior, aut ille erubeſcit eſſe pauperior. Quibus inter ſe æmulantibus periclitatur interim vicina poſſeſſione conſortium, dum quærit quis primus invadat, & cogitat ut immune poſſideat. Ita fit ut dum cupiditas quærit augmentum, patrimonium vacillet alienum. Quare non cogitant iſti illam ſententiam, quæ dicit, *Stulte, hac nocte* Luc. 12.20. *requiretur a te anima tua: hæc quæ paraſti cujus erunt?* Et vere nihil eſt ſtultius quærere dubia, & adquirere peritura. Quid enim proſunt homini opes, quæ ad hoc ſolum congregantur ut pereant? Certe te moriente remanet ceſpes avaritia propagatus: relinquitur ampliata poſſeſſio: & quamvis ſit in alterius poteſtatem tranſfuſa, teſtimonium tamen tui ſceleris ſervatura. In quo loco cogitandus ſemper ille Propheticus ſermo, *Væ illi qui jungit villam ad villam.* Sed Eſa. 5. 8. dicis, lego *parentes filiis theſaurizare debere.* Ex 2Cor.12.14 hac ipſa ſententia potes agnoſcere, quid profecerit pietas tua. Ecce ad alium tranſeunt divitiarum tuarum ornamenta, & tecum remanet perſuaſionis invidia. Apud alium facultatum tuarum pompa reſedit, & tecum pœna migravit. Stultitiæ genus eſt, aliis feciſſe lucrum, & ſibi paraſſe ſupplicium. Nam ita dicit Apoſtolus, *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem* 1. Tim. 6.9. *& laqueum diaboli.* Sed nec longo intervallo cœleſtis ſententia diſtrictionis ſuæ exerit poteſtatem. Nam quodam modo per gradus ad ultionem quandam præteritorum actuum vitiorum incrementa ſuccedunt. Denique hic parricidali animo, aut patris vitam increpat, aut matris mortem expectat. Tueatur illum forte ab hoc crimine cauſa debitæ hæreditatis. Verum eſt. ſed quanquam legitimus hæres ſit, non tamen ſine cupiditatis vitio ſucceſſionis vota componit. Vellet denique unicos eſſe, ſi poſſet. modo de patris morte cogitat: modo de fratris vita ſuſpirat. Non eſt hoc ſine grandi ſcelere impietatis. Nam quiſque hominum parentivæ mortis expectatione animam paſcit, parricidali crimine in hæreditate ſuccedit. In quo loco cupiditatis impulſu nutriuntur inter cohæredes odia. Necdum funus effertur, & jam teſtamenti fides juris interpretatione vacuatur. Alter de ſubſcriptione patris diſputat: alter de fratris perſona deſperat. Hic adſtruit ſcripturam non ſtare teſtibus: ille adſignat teſtamentum non convenire temporibus. Ita vacillat prædium in colliſione cauſarum: & quod adquiſivit avaritia parentum, perdit cupiditas filiorum. Audite ſcripturam dicentem, *Ne concupiſcas rem proximi tui.* Enu- Exod.20.17 merari non poteſt, quantis modis cupiditas ſæviat. Ecce ubi teſtamentum profertur, ſtatim de falſitate cogitatur. Quæritur quis mutum audierit loquentem, quis mortuum hæredes noverit ordinantem. Nec difficile eſt, quod pejus eſt, aliquam invenire perſonas, aut ſcelere conjunctas, aut pretio comparatas. Imitatur hic infelix ſubſcriptionem manus alienæ. Ita ſcripturam, quam teſtator non inſtituit, cupiditas calamo ſæpius repetente componit. *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Hic ad confirmandam fraudem armat perjurio falſitatem: ille alienis litibus corruptum nonnunquam pectus opponit. Ita ſub unius cupiditatis vitio facultas & adquiritur, & laceratur. Ubi eſt quod dicit

Prov. 5. 19. ſcriptara, *Falſus teſtis non erit impunitus?* Cui hoc imputandam patamus, qaod inter illos quos audimus aliquotieus eriminibus interſuiſſe, etiam innocentes in crimen vocantur? Venit enim ſreqaenter in quæſtionem ſuſpicio: & cam apad alterum reſideat furti ealpa, ad alium tranſit pervaſionis invidia. Ita dum augmentum facultatam qærritur, etiam bene adqaiſita lacerantur. Sic fit at aliquotieos deſcendat ex cupiditate falſitas, & ex falſitate paupertas, *Radix omninm malorum eſt cupiditas.* Unde eſt quod videmas inter ſe ſrequenter armatas ſtare legiones? Quid autem aliud eſt, niſi quod aut ille aliena occapare qærrit, aat ille occupata cuſtodit? Inde deſcendit, quod aliquotiens de imperii poteſtate contenditar, & de primatus ambitione certatar. Omnia profecto in pace conſiſterent, ſi hominem imperandi cupiditas non removeret. *Radix omnium malorum eſt avaritia.* Requiramus cujus ſit vitiam, quod tenai tabulato hominis vita committitur, & dabis caſibus pelagi incerta teotantur. Nonne cupiditati adſcribendum eſt, cum ſuperveniente procella altum mare naaticat clamor incuſat? Nonne ad capiditatis recurrit invidiam, cum ſerupeis rupibat naafragum corpus illiditar, & tumentia aquis membra ignotis littoribus pelagi unda jactantar? Nunqaam ſe profecto nauta navigio credidiſſet, niſi navigandi deſiderium negotiandi cupiditas incitaſſet. Fertur denique homo andis voto quadraplicandæ pecuniæ; portatus aarum, ut reportetat cam falſitate perjuriam. Nunquam enim negotiam ſine ſraade agitur, ubi ad hoc ſolam vilius emitur, ot carius diſtrahatar. In qaa re etiamſi votis hominam navigatio qaieta ſucceſſerit; non ſine naufragio eſt, eam inter vendentem & ementem iniquis aat ponderibus, aat menſuris, qais aut operatur aut patitus. Quare iſti non cogitant illam ſententiam, quæ dicit, Matth. 7. 2. *ſicut menſus fueris mentietur tibi?* Erubeſcimus illa dieere, dilectiſſimi, quæ laxuria agente deferuntar, cui deſcendit ex cupiditate eommereium. Freqaenter igitur conjagalis pador pecuniæ taxatione vileſeit: & dia incontaminata virginitas ſab parvo auri poodere proſtituta fidem integritatis amiſit. Tanta eſt apad aliqaantos cupiditas, ut venalis padur pretium fœditatis inveniat. Nam ita ad corruptionem corporis pecunia ſtudioſe penſatur, qaaſi dignam aliquid comparetar. Infelix profecto eſt, qai plus capiditati conſalit, quam pudori. Damnaſſe eſt promiſſæ hæreditatis gratiam, integritatis feciſſe jactoram. Videte ſub uno crimine qaam diſſimile commercium cupidiratis. Hic pecuniam dedit, nt cnrruptionem emeret: illa pudorem perdidit, ut pecuniam compararet, Nihil enim ſine cupiditate agitur, quotieſcanque peccatur. Nam ſi removeas ornamentoram cultam, oallam patieris in corporis contaminatione naafragium. Ceſſet denique auri deſiderium, & nec conjugalis fides perit, nec virginalis integritas erubeſcit. *Radix omninm malorum eſt avaritia.* Hic prodirionis argaitnr; ille delator alieni criminis accuſatur. Quis dabitet qaod ſecietam pectorit oblatæ pecuniæ pondus irrapeſit? Nihil clauſum conſtat, qaod auro, argentoque non pateat: nihil occultam, quod non pecunia indagante ſit cognitum. Unde periculoſe illis conſcientiæ fides creditur, qaibas capiditas dominatur. Haberet profecto integritas totam ſecretam, ſi in aliena dnmn proditrix pecania non haberet ingreſſam, *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Ecce ille Dominus ac Salvator noſter exitum volantariæ paſſionis vitio alieoæ cupiditatis implevit. Legimus damnationem Redemptoris noſtri triginta argentis comparatam. Sed ſicut vidiſtis proditionem ex cupiditate venire: ita debetis agnoſcere damnationem ex proditione deſcendere. Proditus quidem dactus ad ſappliciom, ſed proditor carrit ad laqaeam. Ecce quid fructus habet copiditas. pecania damnationis ad comparationem ſepulturæ repoſita, hoc eſt ſoneribus deputata. Intelligite ergo, in quo ſtatu ſit calpa cupiditatis, cam in damnationem venerit pretiam proditionit. Nam & Apoſtolus Petrus dicit, *Pecunia tua tecnm ſit in perditionem.* Act. 8. 5. Forte ſit aliquis de ſtultis & avaris, qai ſibi de hac ſententia blandiatur; & præferat quod aadit, ſecum ſuam pecuniam migraturam. Nihil votis iſtius ex hac parte ſabtrahimat. Ventura quidem tecum eſt, non at patas ad ornamentum corporis, ſed ad teſtimonium ſalſitatis. Non tamen ad illos eſt ratio, qaos miſericordia comitatur. Alia illos manet caaſa, quos pecunia ſaa circa pauperes expenſanda, Domino larga erogatione commendat: alia illos, quos reconditæ per ſcelus facaltates accaſant. Iſtis deniqae adnameratar ad ſapplicium; illis vero paratar ad regnum. Ita Domino dicente, *Venite filii, poſſidete mecnm regnnm paratum vobis a conſtitutione mnodi. Eſnrivi, & dediſtis mihi mandncare: ſitivi, & dediſtis mihi bibere: nudns eram, & veſtiſtis me.* Matt. 25. 34 Sit ergo, dilectiſſimi, anuſqaiſqae veſtrum illa pecaniæ qaalitate contentas, quæ gratiam ſalutis adqairat, nnn quæ cauſam damnationis accendat. Caſtigemus itaq; primo loco cupiditatem, ſi volumus at omnium viriorum vincamus errorem. Nemo appetat aliena, & non eſt qui inimicitiarum laboret invidia. nemo impetat eonſortium, & nallum eſt de pervaſione certamen. Sit anuſqaiſqae contentas propria, & nulla eſt de occapata poſſeſſione caaſatio. Contemne aarum, & paratum evaneſcit homicidium. nec parricidalia odia ſerantar, ſi cupiditatis oculus caſtigetar. Non eſt in quo hæres erubeſcat, ſi qais ad mediocritatem portionis ſuæ contentas accedat. Non ſit qui pecuniæ augmenram quærat: & neminem eulpa proditionis accaſat. Si non reqairas lucrum, nullum patieris in tempeſtate naufragium; & cum agelli tai neioſus ſecreta cuſtodis, alienum pericalam ſecuras aſpicies. Vitare iſta, dilectiſſimi, per ſingalos gradat forte difficile eſt, & laborioſam maltis ſimal hoſtibus per diverſos errores occurrere. Quærendam eſt ergn compendium belli, & anctor litis reqairendus; ut cum illo nobis ſit pugna, a quo proceſſit injuria. Non enim dabie legiones armis inſtractas poteris vincere, ſi tyſannum potueris obtinere. Totam autem caaſam belli finivit, qui aactorem pugnæ ſaperavit. Inſtruamus ergo virtutam acies adverſas paratat ſcelerum legiones. Sed ante omnia adverſus ipſam, quæ caput belli eſt, hoc eſt capiditatem, fide auxiliante pugnemus. Ita oon difficilis erit de illa quam diximus vitiorum labe victoria, matre captiva,

S. VA-

S. VALERIANI
EPISCOPI CEMELIENSIS
EPISTOLA AD MONACHOS,

De virtutibus & ordine doctrinæ Apoſtolicæ.

A Impoſitæ mihi votorum circa me veſtrorum
ſarcinæ etſi interim corpore, ut ſcriptum eſt,
1. Cor. 5. 3. absſens, præſens tamen ſpiritu ac mente ſucce-
& Coloſſ. 2. do. Nec parum, ut reor, dilectinni veſtræ offi-
5. cii atque amoris exbibeo: quia vos quoque in
ſpiritu, non in carne agere confido. Dicente
Rom. 8. 8. 9. Apoſtolo, *Quicunque in carne ſunt, Deo placere
non poſſunt. Vos autem in carne non eſtis, ſed
in ſpiritu: ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis.*
Nec ſane incognitam ſpiritalibus viam teneo, ſi
ædificationis veſtræ ſollicitudinem ſermonibus elo-
quii epiſtolaris expromo: præcipuum beatiſſimi
B Pauli exemplum præ manibus habens; quem ſequi
cupimus, etſi conſequi nnn valemus. Etenim etſi
nos comparatio illius in nullo recipit: vobis ta-
men obedientia eorum eſt coæquanda quos edo-
Rom. 1. 8. cet. Ut doctrinæ ordine conſtituto, cum RO-
MANIS prædicari credulitatem veſtram in toto
a orbe cupientes, [a] cum CORINTHIIS ſecunda
2. Cor. 6. 6. emendatione correcti, pace integra, caritate non
& 13. 12. ficta invicem vos, ut ſcriptum eſt, ſancto oſcu-
Gal. 4. 10. & lo ſalutetis. Cum GALATIS menſium, tempo-
31. rum, dierumque obſervatione rejecta, repudian-
tes mundum, ac ſequentes Deum, non ancillæ
vos filios intelligatis, ſed liberæ. Ut in verbo
C Ephes. 1. 13. veritatis cum EPHESIIS permanentes, unum
& 4. 5. Dominum, unam fidem, unum Deum patrem
omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in
omnibus nobis eſt, noveritis. Cum PHILIP-
Philip. 2. 14. PENSIBUS irreprehenſibiles & ſimplices,
15. omnia ſine murmuratione & hæſitationibus fa-
cientes, in medio gentis pravæ ſicut luminaria
Coloſſ. 3. 16. luceatis. Cum COLOSSENSIBUS verbo Chriſti
in vobis abundanter habitante, invicem vos pſal-
mis, hymnis, & canticis ſpiritalibus doceatis.
1. Theſſ. 4. 1. Cum THESSALONICENSIBUS voluntatem Dei
3. & 5. 16. 21 abſtinentes a fornicatione ſectemini, orantes ſine
intermiſſione, omnia probantes, quæ bona ſunt
D retinentes, Dehinc præcepti ordinem cum om-
2. Theſſ. 3. ni labore ſectantes: ut ſi quis operari non vult,
10. nec manducet. Ipſe enim eſt panis, qui de cœ-
Joan. 6. 51. lo deſcendit. cui admiſceri neminem decet, ni-
ſi opera quibus ille delectatur exerceat. Ut TI-
1. Tim. 5. 23 MOTHEUS vobis forma ſit, etiam poſt
diuturnam aquam vino modico uti præceptus,

A ad ſuſtinendum ſtomachum, non ad opprimen-
dum. quia quamvis geminis commonitionibus
erudiatur.: niſi quis ſobrius fuerit, miniſterium 2. Tim. 4. 5
ſuum implere non poterit. Ut TITI vos in-
formet exemplum, non ſolum ſobrios eſſe de-
bere ſed etiam continentes. quia omnia munda Tit. 1. 8. 15
mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil
eſt mundum. Denique hæc Apoſtolicæ conclu-
ſio tota doctrinæ myſtici numeri ſummam ab-
ſterſi corporis purificationem complevit. quia
nihil eſt tam Deo proximum, quam hominem
non eſſe corruptum. Attendamus quippe poſt
B hæc circumſpectius quid ſequatur. Fugitivus Philem. 10.
quondam domino ſamulus redit, & conditio
converſione mutatur. Apoſtolicis vinculis ge-
nitus ad utilitatem inutilis proficit: nec ſolum
in fratrem, ſed etiam in cariſſimum fratrem,
gradum conjunctorum nominum faſtigio tran-
ſcendit animorum. nec tantum appellationis
meretur vinculum, ſed etiam amoris affectum.
Ad hoc enim Domini dignatione perducitur pu-
ra caſtitas ſobrietate nutrita, ut quod parci-
tas vini curavit in Timotheo, quod abſtinen-
tia & continentia purgavit in Tito, id ad in-
dulgentiſſimam libertatem accreſcat in ONE-
C SIMO. Hæc & exſequenda doctis, & agno-
ſcenda ſunt imperitis. quia ſicut ſcriptum eſt, Jac. 2. 20
& ignorantia mors eſt, & fides ſine operibus
mortua eſt. Gemina vobis ratio adhibendæ ob-
ſervationis incumbit, ſciendi cura, cum labo-
re complendi: quoniam ea quæ in divinis elo-
quiis præcipiuntur, non ſolum non facere, ſed
etiam ignorare peccatum eſt. HEBRÆOS deni-
que in exemplum conſummatæ perfectionis aſſu-
mens, contemptum præſentium rerum ob amo-
rem cœleſtium inſinuo præmiorum. Ut ſi ſor-
tem quiſpiam vobis, aut perſecutionis pondus
intulerit, aut diripuerit univerſa quæ veſtra
D ſunt; vos quoque nobile illud ac ſingulare
teſtimonium, quod in eximia eorum laude ve-
nerando Paulus ore deprompſit, non diſpari
ſanctæ imitationis proſequatur affectu, quo
ait, *Nam & vinctis compaſſi eſtis, & ra-* Heb. 10. 34.
*pinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepi-
ſtis.*

* a Duas voces quæ in Sirmondi editione deerant reſtituit Cotelerius in notis ad Canones Apoſtolorum.

ANIMADVERSIONE
EX GASPARIS BARTHII
ADVERSARIORUM LIBRIS.

IN VALERIANUM.

PAg. 347. c. *diabolicis occupatur* OFFICIIS. BARTHIUS: Ego in ea ſum ut ſuſpicer *offuciis* a Valeriano ſcriptum, pro nugis videlicet & obſtantibus veritati vanitatibus.

Pag. 350. c. *nunc levi curſu procerus attollitur: nunc per* DIVERSA *tota animi alacritate portatur*. BARTH. ſcribe *per demerſa*.

Pag. 351. a. *parum laudis habet* VIRTUTUM *corona, quæ ex labore non deſcendit*, BARTH. videtur abundare vox *virtutum*. Contra ſententiam Auctoris eſt, virtutes agnoſcere in aliquo ſine labore.

Pag. 351. c. *dum cruentis legibus* MORTIS *inſtituit, cæleſtis gloriæ clauſit viam*. BARTH. Attentius inſpice, quæ ſunt illæ leges mortis, & quæ harum inſtitutio. Omnino aſſentieris nobis *Martis* legendum. Ut in avaros, libidinoſos, & ebrioſos invectus eſt hactenus, ita jam ſub titulo crudelitatis ad militares viros venit.

APPENDIX
CODICIS
TEODOSIANI

NOVIS CONSTITUTIONIBUS CUMULATIOR.

CUM EPISTOLIS ALIQUOT veterum Conciliorum & Pontificum Romanorum, tunc primum editis.

Opera & ſtudio JACOBI SIRMONDI Societatis Jeſu Presbyteri anno M. D. C. XXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTORI
DE DIVERSIS OPUSCULIS
QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

QUanti ſit ad legum civilium ſacrarumque intelligentiam conſtitutiones principum, aut epiſtolas pontificum, ex quibus decreta legum excerpta ſunt, integras atque illibatas contueri, & ipſa unumquemque res docet, & fidem judicio ſuo fecerunt viri docti, qui in his propterea inveſtigandis proferendiſque in publicum magno ſtudio verſati ſunt. Quo minus mihi ambigendum, LECTOR, *putavi, cum utriuſque generis nonnulla in manus meas veniſſent, quin & ea in lucem dari tua intereſſe cenſeres, & noſtram hoc etiam in conatu operam, quod præcipue optandum erat, minime improbares.*

I. *Habes igitur primo loco imperatoriarum aliquot legum collectionem. cui dum nomen ac titulum quærimus, Appendix Codicis Theodoſiani dici poſſe idcirco viſa eſt, quod ab iis tribus conſtitutionibus incipiat, quæ Codici Theodoſii appendicis loco ſubjici conſueverunt. Cum his enim tribus conjungi & reliquas conſueſſe, quas nunc damus, docent veteres Scintillæ, ut vocabant, ſeu breviaria Codicis Theodoſiani, in quibus harum quoque noſtrarum titulos ſub finem & lemmata videre eſt. Ceterum Codex Lugdunenſis Eccleſiæ, unde has primum deſcripſimus, & Anitienſis alter, cum quo poſtea contulimus, non Theodoſianas leges, ſed Synodos partim Africanas, partim Gallicas continebant.*

II. *Quæ poſt hæc ſequuntur Epiſtolæ Conciliorum, ex Bibliotheca regia prodierunt: novæ omnes, præter ultimam, quam etſi alibi vulgatam, divelli a ceteris non placuit. Ex his binæ Ambroſii nomen præferunt: nec aberrabit fortaſſe, qui Ambroſianas omnes eſſe conjecerit. His ergo, quoniam ad Imperatores ſcriptæ ſunt, locum dedimus poſt Imperatorias ſanctiones; daturi ſimul & principum ad eas reſcripta, ſi nanciſci omnia licuiſſet. Unicum autem extabat, Gratiani Aug. ad Aquilinum, de reliquis factionis Urſicinæ: quod a Card. Baronio prolatum Tomo IV. Annalium, hoc etiam loco poſt epiſtolam Concilii Romani, cujus petitu datum fuerat, reddendum cenſuimus, mendis quæ irrepſerant ex parte ſublatis, reſtitutaque Inſcriptione, quam vocula ex contextus initio temere adſcita corruperat, Aquilinum, qui Vicarius Urbis erat, Vicarium faciens Ordinariorum: cujus generis aut nominis Vicarius nuſquam gentium fuit.*

III. *Inter Epiſtolas pontificum, quæ ultimum locum tenent, primæ ſunt Felicis III. epiſtolæ ſeptem, quas ſuppeditavit Codex noſter Virdunenſis, nonnullo, ut ſperamus, adjumento hiſtoriæ Acacianæ. Ad quam ipſam pertinet etiam vetus incerti ſcriptoris præfixa narratio, quam Breviculum hiſtoriæ Eutychianiſtarum appellavimus, veteres libri vocant* Geſta de nomine Acacii. *Hanc auctor ſcriptam innuit anno Chriſti* CDXXCVI. *hoc eſt biennio poſt damnatum a Felice Acacium. Quare aptius his temporibus congruit, quam quo hactenus loco poſita eſt inter epiſtolas Cæleſtini & Leonis. Ex prima rurſus Felicis ad Zenonem epiſtola ſumptum liquet fuiſſe caput* Certum eſt, *Diſt. X. ut ſuppleri jam queat, quod ejus capitis titulo deeſt apud Gratianum, hoc modo,* Item Felix Papa Zenoni Auguſto. *Gelaſii Papæ epiſtolæ duæ mutilæ ſunt, ut patet. atque haud ſcio an ad unum eundemque tractatum ambæ referendæ ſint, qui a Nicolao Papa in epiſtola ad Michaelem Imp. dicitur* Tomus Gelaſii ad Orientales Epiſcopos. *Ita ut quæ ibidem ex Tomo illo citantur a Nicolao, & alia rurſus, quæ Nicolaus idem ad Gallos ſcribens in epiſtola* Quamvis ſingularum *de præſcriptione* XXX. *annorum commemorat ex epiſtola Gelaſii ad Orientales, quæ ipſa citat etiam Gratianus* XVI. q. 3. Poſt quingentos, *ea cum in his noſtris fragmentis non reperiantur, in aliis quæ deſiderantur fuiſſe credendum ſit. Vigilii demum Encyclicam, antehac deſideratam, & priore tantum ſui parte notam, excipiebat in codice Remenſi altera ejuſdem epiſtola de damnatione Theodori Cæſarienſis, cujus in Encyclica fit mentio. Tum deinde ſequebatur Cleri Romani de iiſdem Vigilii calamitatibus relatio ad Legatarios Francorum. cui edendæ hic etiam locus erat, niſi a nobis edita jam eſſet Tomo I. Conciliorum Galliæ anno* DLII.

TESTIMONIA VETERUM.

* *Euſebius de vita Conſtantini lib. IV. cap. XXVII.*

Καὶ τοὺς τῶν Ἐπισκόπων δὲ ὅρους τοὺς ἐν συνόδοις ἀποφανθέντας, ἐπεσφραγίζετο· ὡς μὴ ἐξεῖναι τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι, τὰ δόξαντα παραλύειν· παντὸς γὰρ εἶναι δικαστοῦ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ δοκιμωτέρους. τούτοις ἀδελφὰ μυρία τοῖς ὑπὸ τὴν ἀρχὴν διετύπου.

Jam vero Epiſcoporum ſeotentias quæ in Conciliis promulgatæ eſſeot, aoctoritate ſua confirmavit; adeo ut Provinciarum Rectoribus non liceret Epiſcoporum decreta reſciodere. cuivis enim judici præferendos eſſe ſacerdotes Dei. Hujuſmodi peoe inoumeras leges ſubditis ſuis promulgavit.

* *Sozomenus lib. I. cap. IX.*

Τεκμήριον δὲ ἱκανὸν μέγιστον τῆς τοῦ Βασιλέως περὶ τὴν θρησκείαν αἰδοῦς· τοὺς μὲν γὰρ πανταχοῦ κληρικοὺς, διὰ νόμου ἀτελεῖς εἶναι· τῶν δὲ Ἐπισκόπων ἐπικαλεῖσθαι τὴν κρίσιν ἐπέτρεψε τοῖς δικαζομένοις, ἢν βούλωνται τοὺς πολιτικοὺς ἄρχοντας παραιτεῖσθαι· κυρίαν δὲ εἶναι τὴν αὐτῶν ψῆφον, καὶ κρείττω τῆς τῶν ἄλλων δικαστῶν, ὡσανεὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἐξενεχθεῖσαν· εἰς ἔργον δὲ τὰ κρινόμενα ἄγειν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ὑπηρετουμένους αὐτοῖς στρατιώτας. ἀμετατρέπτους τε εἶναι τῶν συνόδων τοὺς ὅρους.

Fuit etiam hoc argumentom vel maximum reverentiæ quam pius prioceps erga religionem gerebat. Nam & omnes ubique clericos immuoitate dooavit, lege hac de re ſpecialitee data: & litigantibus permiſit, nt ad Epiſcoporum judiciom provocarent, ſi magiſtratus civiles rejicere vellent; eorum autem ſeotentia rata eſſet, aliorumque judicum ſententiis prævaleret, perinde ac ſi ab Imperatore ipſo data fuiſſet: utque res ab Epiſcopis judicatas, Rectores Provinciarum, eorumque officiales executioni maodarent: poſtremo ut Conciliorum decreta firma & inexcuſſa eſſent.

* *Nicephorus lib. VII. cap. XLVI.*

Τεκμηριοῦται δὲ ἱκανῶς τῆς τοῦ Βασιλέως περὶ τὴν πίστιν αἰδοῦς ἐκεῖνο· ὅτι τὸν Κληρικὸν νόμῳ θέσει παντὸς ἀτελεῖς εἶναι. τὴν δὲ περὶ αὐτοὺς δίκην, τοῖς Ἐπισκόποις ἐπέτρεψεν· εἴγε βούλοιντο παραιτεῖσθαι τοὺς τὰ πολιτικὰ κρίνοντας· τήν γε μὴν ἐκείνων ψῆφον, τὸ κῦρος τῶν ἄλλων πάντων φέρειν ἐνομοθέτει. ἀμετάτρεπτα δὲ εἶναι καὶ τὰ τῇ συνόδῳ δεδογμένα· τά γε μὴν ἱκανῶς κρινόμενα εἰς ἔργον ἄγειν καὶ καθιστᾶν, τοὺς τὰ κοινὰ διοικοῦντας ἄρχοντας, σὺν τοῖς ὑπὸ χεῖρα στρατιώταις αὐτοῖς.

Qua vero Imperator Conſtantious obſervaotia erga profeſſionem fidei ooſtræ fuerit, abunde illud quoque teſtatur, qood clericos omnes conſtitutione lata immuoes liberoſque eſſe juſſit; judiciumque & juriſdictionem in eos Epiſcopis, ſiquidem civilium judicum cognitionem recuſare vellent, mandavit: & quod Epiſcopi judicaviſſent, id robur & auctoritatem omnem habere decrevit. Firma quoque & immutabilia eſſe voluit, quæ in Synodis conſtitota eſſent; & quæ ab Epiſcopis judicata forent, ot ea a Magiſtratibus res publicas adminiſtraotibus, militarique, quæ ſub eis eſſet, maou, executioni maodarentur, atque ad rem collata perficereotor conſtituit.

* *In Capitularibus Caroli Magni lib. VI. cap. CCCLXVI.*

Volumus atque præcipimus nt omnes ditioni noſtræ Deo auxiliaote ſubjecti, tam Romani, qaam Franci & . . . ceterique nobis ſubjecti omnes, licet quocumque videantur legis vinculo cooſtricti vel conſuetudioario more conoexi, hanc ſenteotiam quam ex ſextodecimo Theodoſii Imperatoris libro, capitulo videlicet XI. ad interrogata Ablavii ducis, illi & omnibus reſcriptam ſumpſimus, & ioter ooſtra capitula pro lege tenenda cooſultu omoium fidelium noſtrorum tam clericorum quam & laicorum poſuimus, lege cuoctis perpetua tenenda, id eſt: *Quicunque litem habens, ſive poſſeſſor ſive petitor fuerit, &c.*

APPENDIX
CODICIS
THEODOSIANI.

Cum tribus iis, quæ in fine libri XVI. legebantur, quindecim alias diverſorum principum conſtitutiones continens.

LEX I.

De confirmando etiam inter minores ætates judicio Epiſcoporum: & teſtimonium unius Epiſcopi accepto ferri.

IMP. CONSTANTINUS AUG. Ablavio Præfecto Præt.

A Religionis eſt clementiam noſtram ſciſcitari voluiſſe, quid de ſententiis Epiſcoporum vel ante moderatio noſtra cenſuerit, vel nunc ſervari cupiamus, Ablavi parens cariſſime. Itaque quia a nobis inſtrui voluiſti, olim prærogatæ legis ordinem ſalubri rurſus imperio propagamus, Sanximus namque, ſicut edicti noſtri forma declarat, ſententias Epiſcoporum quolibet genere latas, ſine aliqua ætatis diſcretione, inviolatas ſemper incorruptaſque ſervari. Scilicet ut pro ſanctis ſemper ac venerabilibus habeatur, quicquid Epiſcoporum fuerit ſententia terminatum. Sive itaque inter minores, ſive inter majores
B ab Epiſcopis fuerit judicatum, apud vos qui judiciorum ſummam tenetis, & apud ceteros omnes judices, ad executionem volumus pertinere. Quicumque itaque litem habens, ſive poſſeſſor, ſive petitor erit, inter initia litis, vel decurſis temporum curriculis, ſive cum negotium peroratur, ſive cum jam cœperit promi ſententia, judicium eligit ſacroſanctæ legis Antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione, etiamſi alia pars refragatur, ad Epiſcopum cum ſermone litigantium dirigatur. Multa enim, quæ in judicio captioſæ præſcriptionis vincula promi non patiantur, inveſtigat & promit ſacroſanctæ reli-
C gionis auctoritas. Omnes itaque cauſæ, quæ vel prætorio jure, vel civili tractantur, Epiſcoporum ſententiis terminatæ, perpetuo ſtabilitatis jure firmentur; nec liceat ulterius retractari negotium, quod Epiſcoporum ſententia deciderit. Teſtimonium etiam, ab uno licet Epiſcopo perhibitum, omnes judices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cum teſtimonium Epiſcopi a qualibet parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a ſacroſancto homine conſcientia mentis illibatæ protulerit, Hoc nos edicto ſalubri aliquando cenſuimus, hoc perpetua
D lege firmamus, malitioſa litium ſemina comprimentes: ut miſeri homines, longis ac pene perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus, vel a cupiditate præpropera, maturo fine diſcedant. Quicquid itaque de ſententiis Epiſcoporum clementia noſtra cenſuerat, & jam hac ſumus lege complexi, gravitatem tuam, & ceteros, pro utilitate omnium latum in perpetuum obſervare conveniet. Data III. Nonas Maias, Conſtantinopoli.

II.

Epiſcopos judicio Epiſcoporum damnatos centum milibus civitate, in qua fuerunt, debere excludi.

IMPP. ARCADIUS, HONORIUS, & THEODOSIUS AAA. Hadriano Præfecto Præt.

Ut veneratio ſacerdotibus debetur innoxiis, ita & pœna moderata inquietis atque dejectis. Quemadmodum enim Deo ſervientes, & divini ſacerdotii integritate lucentes, non ſolum vitam ſuam proprio præſtant ornamento, ſed etiam ſubjectæ plebis atque obedientis exemplo: ita ii, quorum indigniora ſunt ſub integritatis profeſſione peccata, ſi excluſi degradatique ab Epiſcopis comprobentur, qui reſupinos ſpiritus adverſum definita retulerint, ſeparati ab his urbibus, quas errore proprio tenuerunt, & ſibi debent eſſe [a] reperti & aliis. conſtituta ablegatione terrori. Plurimos enim bonos faciant, & veneratio optimorum ſacerdotum, & notabilis reprehenſio peſſimorum. Suggerentibus Epiſcopis didicimus, quoſdam ſacerdotes Chriſtianæ legis, quorum delicta cœtu Epiſcopali & deprehenſa fuerint, & eorum ſententia vindicata, in ſinu earum urbium, in quibus talia commiſſa ſunt, permanere; & quærere turbas populi convocare, turbatures, quietis exiſtere, tumultus popularis auctores, innocentes ſe poſt judicium dicere, plebem colligere, & velut adhuc Epiſcopos ſalutari, comitatum ſacrum petere, mereri mendaciis oracula & furtiva reſcripta. Sancimus itaque hac lege, ut [a] quicumque reſidentibus ſacerdotibus fuerit Epiſcopali loco detruſus & nomine, ſi aliquid vel contra ſententiam, vel contra quietem moliri fuerit deprehenſus, rurſuſque ſacerdotium petere, a quo videtur excluſus, procul ab ea urbe quam indignus infecit, ſecundum legem divæ memoriæ Gratiani, centum milibus vitam agat. Sit ab eorum cœtibus ſeparatus, a quorum eſt ſocietate diſcretus; careat urbe quam tenuit, ſegregetur a plebe, quam mentitus vitæ [b] profeſſor infecit. Sit hujuſmodi perſonis tenore hujus legis illicitum ſacra noſtra adire ſecreta, & impetrare reſcripta. [c] Omnia

(margin: a; C. Th. De Epiſcopis l. 35.; b; c)

* a In Gothofredi editione *parti*: ſed Gothofredus ipſe: Malim, inquit, *ſeparati*.

* b In Gothofredi editione, *præceptor*.
* c In Gothofredi edit. *omnibus abjectis* & ut in l. 35.

A dejectis per culpam ſacerdotio perſonis quæ im-
petrata ſunt , infecta permaneant . Sciturïs his ,
quorum defenſione nituntur abſque ſui reprehen-
ſione non futurum , ſi bis polliceantur ſuffra-
gium , qoi divinum non videntur meruiſſe judi-
cium , Hadriane parens cariſſime atque amantiſ-
ſime . Hanc igitur legem ſublimis magnificentia
tua cunctas per diœceſes ſibi crediras publicabit
edictis , ut id quod pro quiete repertum , pro
judicii Epiſcopalis confirmatione conſtitutum ,
pro reprimendis culpis inventum eſt , ab omni-
bus excolatur , a ſacerdotibus ſervetur . Data
pridie Nonas Februarias , Ravennæ Stilicone II.
Conſole.

I I I.

*Non licere clericos in cauſis Eccleſiaſticis ad pu-
blicam pertrahere judicium.*

IMPPP. VALENTINIANUS, THEODOSIUS,
& ARCADIUS AAA. ad Optatuo
Præfectum Auguſtalem.

GRaviter admodum mota eſt noſtra clemen-
tia , quædam ab his qui Epiſcoporum ſibi
numina vindicant perpetrata , & contra leges
non minus divinas quam humanas improba te-
meritate commiſſa . Vexatos etiam nonnullos or-
thodoxorum clericos , quorum ætas huic injuriæ
a ac ſacerdotium repugnabat , [a] flagitatos itineri-
b bus , quæſtionariis deditos : atque hæc omnia per
eos commiſſa , qui ad tegumenta [b] frontis ſa-
cerdotii nominis titulos præferebant . Denique
lectis in conſiſtorio precibus , quibus Epiſcopalis
c pietas aliquid [c] poſtulans refragatur denegatque ,
idcirco continua lege ſancimus , nomen Epiſco-
porum , vel eorum qui Eccleſiæ neceſſitatibus
ſerviunt , ne ad judicia ſive ordinariorum , ſive
extraordinariorum judicum pertrahatur . Habent
illi judices ſuos , nec quicquam his publicis com-
mune cum legibus : quantum ad cauſas tamen
Eccleſiaſticas pertinet , quas decet Epiſcopali au-
ctoritate decidi . Quibuſcumque igitur mota
fuerit quæſtio , quæ ad Chriſtianam pertineat
ſanctitatem , eos docebit ſub eo judice li-
tigare , qui præſul eſt in ſuis partibus omnium
ſacerdotum , id eſt per Ægypti diœceſim , Opta-
te cariſſime ac jucundiſſime . Quare laudabilis
auctoritas tua , arbitrio temperato , quicquid ne-
gotiorum aliunde incidet terminabit , habituro
pontificium ſacræ diſceptationis Timotheo Epi-
ſcopo , quem ſibi omnes etiam ſuo judicio præ-
tulere . Eſt enim vir cum omnium ſacerdotum
ſuſpectione venerandus , tum etiam noſtro judi-
cio jam probatus . Data pridie Nonas Februa-
rias , Conſtantinopoli.

I V.

*Non debere ſervos a Judæis circumcidi , nec in-
quietari Judæos qui Chriſtiani fiunt ,*

IMP. CONSTANTINUS AUG. ad Felicem
Præfectum Præt.

JAm dudum quidem conſtitutionis noſtræ ſa-
luberrima ſanctio promulgata eſt , quam no-
ſtræ repetitæ legis veneratione geminamus , ac
C. Th. Ne Chriſtianum mancip. L. 1. volumus , ut * ſi quiſquam Judæorum Chriſtia-
num mancipium , vel cujuslibet alterius ſectæ ,
mercatus circumcidere non perhorruerit , circum-
ciſus quidem iſtius ſtatuti menſura libertatis com-
pos effectus , ejuſdem privilegiis potiatur : non
fas Judæo ſit , qui circumciderit , mancipium ge-
neris memorati , in obſequium ſervitutis retine-
re . Illud enim hac eadem ſanctione præcipimus ,
ut * ſi quiſpiam Judæorum , reſerans januam vi- C. Th. De
tæ perpetuæ , ſanctis ſe cultibus mancipaverit , Judæis L. 5.
& Chriſtianus eſſe delegerit , ne quid a Judæis
inquietudinis vel moleſtiæ patiatur . Quod ſi
ex Judæo Chriſtianum factum aliqois Judæorum
iojuria putaverit eſſe pulſandum , volumus iſtiuſ-
modi contumeliæ machinatorem , pro criminis
B qualitate commiſſi , pœnis ultricibus ſubjugari ,
Felix parens cariſſime . Quare divinitatis affe-
ctu convidimus ipſum in omni orbe Romano
cunctos pro debita veneratione ſervare : ac vo-
lumus , ut excellens ſublimitas tua , literis
ſuis per diœceſim ſibi creditam commeantibus ,
judices moneat inſtantiſſime , hujuſcemodi de-
bitam reverentiam cuſtodiri . Data XII. Ka-
lendas Novembris . Propoſita VII. Idus Mar-
cias Chartagine . Nepotiano & Facundo Coſs.

V.

C *Collectitios eorum eſſe qui collegerint , aut pretii
duplum numerari , & expenſas.*

IMPP. HONORIUS ET THEODOSIUS
AUGG. ad Projectum Conſularem.

INverecunda arte defenditur , ſi hi ad condi-
tionem vel originem repoſcuntur , quibus
tempore famis , cum in mortem penuria coge-
rentur , opitulari non potuit dominus aut pa-
tronus . Porro autem iniquum eſt , ſi expenſis
alterius ſervatum hominem in lucem , quiſque
ſibi obnoxium quocumque titulo ſperans audeat
vindicare . Itaque magnificentia tua , inſpecta
D ſerie de his qui per neceſſitatem aut comparati
ſunt , aut ſuſtulſſe collecti , in eorum domi-
nium eos faciet perdurare : aut ſi ab aliquo fla-
gitantur , enumerata duplici pecunia , quæ data
eſt pretii nomine , atque expenſarum habita ra-
tione , ita demum ad vindicantis auctoritatem
eos redire permittimus . ne ſit miſerum ita ex-
hibuiſſe alimoniam morienti , ut ſervatus in vi-
tam poſtea commodis alterius in diſpendio alte-
rius proſit . Data XV. Kalendas Junias Monaxio
& Plenta VV. CC. Coſſ.

V I.

E *Non licere clericos judicio litigare , & hæreticos
debere de civitatibus projici . Chriſtianos non
debere Judæis ſervire , nec Judæos cauſas age-
re , vel militare .*

IMPP. THEODOSIUS ET VALENTINIANUS
Cæſar Amatio v. INL. Præfecto
Præt. Galliarum.

PRivilegia Eccleſiarum , vel clericorum , om- C. Th. De
nium , quæ ſæculo noſtro tyrannus invide- Epiſcopis ,
rat , prona devotione revocamus . Scilicet ut quic- &c. L. 47.
quid a divis principibus conſtitutum eſt , vel
quæ ſinguli quique Antiſtites impetrarunt , jugi
ſolidata æternitate ſerventur , nec cujuſquam

[a] Gothofredus legit , *fatigatos* .
[b] M.S. Seldeni *furoris* , teſte Gothofredo .
[c] Eſt qui legat , *poſtulantibus* ,

audeat

audeat titillare præſumptio , in quo nos nobis magis præſtitum confitemur . Clericos etiam , quos indiſeretim ad ſæculares judices debere deduci infaaſtus præſumptor edixerat , Epiſeopali audientiæ reſervamus , his manentibus qaæ eirca eos ſaoxit aotiquitas, Fas enim non eſt, at divini muoeris miniſtri temporalium poteſtatum ſabdantur arbitrio . Inluſtris itaque auctoritas tua omni ævo manſura quæ jaſſimus, in provinciarum miſſa notitiam, præcipiet etiam ſab pœoa ſacrilegii cuſtodiri . ſpecialiter id Inluſtribus comprehenſura præceptis , ne in omnibus eirca Eeeleſiaſtica privilegia vererum principum ſtatuta ſerventur. Diverſos veto Epiſcopos , nefariam Pelagisni & Cæleſtiani dogmatis errorem ſequentes , per Patroclum ſaeroſanctæ legis Antiſtitem præcipimus conveniri . Quos quia confidimas emendari , niſi intra viginti dies ex conventionis eempore, intra qaos deliberandi eribuimus ſacultarem , errara eorrexerint , ſeſeqae catholicæ fidei reddiderint , Gallieanis regionibus expelli , atque in eorum loco ſacerdotium fidelius ſabrogari . quatinus præſentis erroris maeula de populurum aoimis tergeatar, & faturæ bonum diſeiplinæ juſtioris inſtitaarur . Sanequia religioſos populos nullis decet ſuperſtitionibus depravari , * Manichæos , omneſque hæreticos , vel ſehiſmaticcs , ſive mathematicos , omnemqae ſectam eatholieis inimieam , ab ipſo aſpectu nrbium diverſaram exterminari debere præcipimus , at nec præſentiæ quidem criminoſorum contagione fœdentur . Jadæis quoqae , vel paganis , caaſas agendi vel militandi lieentiam deoegamus . Quibus Chriſtianæ legis nolumus ſervire perſonas , ne occaſione dominii ſectam venerandæ religionis immutent . Omnes igitur perſonas erroris infauſti jubemus exeludi , niſi his emendatio matura ſabvenerit . Dsta VII. Idas Julias , Aquileiæ . Coſſ. Theodoſio Auguſto XI. & Valentiniano Cæſare .

C. Th. Ne Hæreticis. L. 64.

V I I.

Ut exceptis quinque ſolitis criminibus , aliorum omnium rei carceris cuſtodia propter Paſchalem ſolcnnitatem liberentur .

IMPPP. VALENTINIANUS , THEODOSIUS & ARCADIUS AAA. ad Eutropium Præfectum Præt.

PLaeida beneficia lenitatis , Dei omnipotentis arbitrio commoti , pto ſelicitate ſæcali puhlicamas : ne illos , quos imminentis ſupplicii terror exagitat , inſperatæ miſerationis indultio , ſecaritati perpetuæ reſtitutos , ad eommanis vitæ gaudia , depalſa culpatum acerbitate, perducat : at novæ reparationis luce perfuſi , melioris vitæ teneaot novitatem . Ideo deniqae pro feſtivitate Paſchali , quam communi & præcelſa profeſſione veneramur , noxas remittimus : ne ii quos mansuetudinis noſtræ indalgentia liberavit, melioris inſtituti præeepta ſectantes , nihil periculoſum audeane perpetrare , Eatropi parens eariſſime atqae amantiſſime , exceptis his , qaos quinqae immanitas criminam minime patitur relaxare , ceteros carceris cuſtodia liberatos ſtatui priſtino reſtitaat , ut communi traditi libertati conceſſæ ſecuritatis gratia perfruantus.

V I I I.

Ut præter quinque capitalia crimina , omnes rei, quos Paſchalis ſolennitas in carcere invenerit , dimittantur pro gaudio & veneratione tantæ feſtivitatis .

IMPPP. VALENTINIANUS, THEODOSIUS, & ARCADIUS AAA. Antiochino.

STudii noſtræ ſerenitatis , quibus etiam præter conſuetadinem ſtatatæ atqne annuæ lenitatis , ad propagandas ex more indalgentias nstarali beneficio ſemper animamur, deſideratnm bonis mentibus tempus adhæret . Neque enim alias magis talibus beneficiis Imperarotiam decet æquare pietatem , quam cum toto penitus orbe terrarum ſaeer dies feſtiva ſolennitate reparatur . Et nos quidem , præter hanc velut indictam , & majoribus traditam , pro religionis obſervatione elementiam , liberandis pene omnibus , quos legum ſeveritas ſtrinxerit , effuſa penitus hamanitare, opera ſacra mentis exſerimus. Quin per omne hoc qaod inter venerandus & celebres dies mediam fluit tempus , eatenis levamus , exilio ſolvimus , a metallo abſtrahimus , deportationibus liberamus . eum ſatis conſtet nullum prope diem eſſe , qao non aliquid elemens ſanctumqae jubeamas . cenſentes nos etiam damnnm quodam horarum pati , ſi qui liberetar nullas occarrerit . Ex qao apparet , properato oos ſempet arripere iſtam neceſſariam exſolvendis , quatenus tamen jaſta hamaniras patitur , legibus ſanctimoniam . quamque continaamus omnibas temporum metis , eſſe voluntariam . Neque enim eonvenit , inter feſtivas ceremonias , & venerabiles ſaeri temporia ritus , ſtrepere infelieiom diſſonas voces, trahi ad communem miſericordiam horrentes paſſis feraliter crinibus reos , audiri tractos ex imo pectore gemitas . eum utique bene ſibimet ſaera & læta conveniant , & non deceat inter ſerena votorum, ac dicatas æterno numini pias voces, aliquid triſte ſentire , audire , conſpicere . Unde notam beneficiis noſtris oon ſupprimimns lenitatem . Aperimus quin etiam earcerem , vincula deponimus , impexos tenebroſæ pædore cuſtodiæ crines deceuter amovemus : eripimus omnes feralibus pœnis , præter eos , qaibus pro magnitudine ſcelerum non decet ſubveniri . Habeane illa generalibus exeepta indalgentiis crimina ſuum ſatum , ut competens majorum ſcelerum , tens exitus teneat . Nullius nos manibus in abſolvendis injuriam faeiemus homicidis : nullius inultos toros remiſſo adulteriorum ac taliam ſeelerum ſupplieio deſeremus : eauſam quæ late tenditar majeſtatis integram reſervamus . non aliquos in aſtra peccantes , non venenarios aat magos , non ſalſæ monetæ reos abſolvendorum felieitati connectimus . Siquidem digni non ſunt feſtivæ lueis uſura , a quibus graviora commiſſa ſant , quam pradens ſolet liberare elementia , Et ne diutius in hae crimiuam ſerie latior verſetur oratio, excepris ſolitis quinqoe eriminibus. alios relaxamus , Antiochine eariſſime ac jucandiſſime . Quocirca ſpectabilitas taa noſtræ manſuetudinis ſcita qaantocius jubebit impleri , ne velocius læta propagentar , atqae in communi omniam celebritate ſaſpendi qnicumque merentur abſolvi . Data X. Kalendas Mai s Conſtantinopoli . Honorio nobiliſſimo puero , & Evodio Coſſ.

IX.

Ut damnatos ab Epiſcopis clericos, & ab Eccleſia ſegregatos, curia ſibi vindicet.

IMPP. ARCADIUS, & HONORIUS AUGG. Theodoro II. Præf. Prætorii,

UTinam quidem hi tantum clericorum nomen induerent, quorum in deteriorem partem relabi vita non poſſit. Eſſet lætitia communis, & facile pios ritus cultuique divinos veneratio humana ſequeretur. Sed facile vitia ſubripunt, ut illuc etiam error inrepat, ubi eſſe niſi pura non poſſunt. Et ſi cenſura judicii ſacerdotalis in ſpecula provideat, ut inter bonos non ſint qui boni eſſe non poſſunt: ne tamen crimina deprehenſa luxurient, & ſit libera

C. Th. De Epiſcopis, &c. L. 39. peccantibus pertinacia, placet ut * quemcumque clericum indignum officio ſuo Epiſcopus judicaverit, & ab Eccleſiæ miniſterio ſegregaverit, aut ſi qui profeſſum ſacræ religionis obſequium ſponte derelinquerit, continuo eum curia ſibi vindicet, ut liber illi ultra ad Eccleſiam recurſus eſſe non poſſit, & pro hominum qualitate, vel quantitate patrimonii, vel ordini ſuo, vel collegio civitatis adjungat. modo ut quibuſcumque apti erunt publicis neceſſitatibus obligentur, ita ut conludio quoque locus non ſit. Ut per ſingulos binæ libræ auri inferendæ ærario noſtro a decem primis curialibus exigantur, ſi alicui inlicitam conhibentiam & conludia fœda præſtiterint. Omniſque hominibus improbiſſimis ab omnibus officiis militiæ aditus obſtruatur. Nuſquam enim fidi eſſe poſſunt, quos infideles Deo ſummo Eccleſia refutaverit, Theodore parens cariſſime atque amantiſſime. Quod inluſtris magnificentia tua in omnium notitiam datis ad ſingularum judices provinciarum literis faciet pervenire, ut univerſis id propoſita ſolenniter edicta declarent. Data v. Kalendas Decembris, Ravennæ. Baſſo & Philippo VV. CC. Conſſ.

X.

Ut Clerici cum extraneis feminis non habitent: & ſacrarum virginum raptores deportatione plectantur.

IMPP. HONORIUS, & THEODOSIUS AA. Palladio Præfecto Præt.

REligioſi ſacerdotis fida ſuggeſtio exigit probabilem ſæculo diſciplinam. Agit enim bonis moribus, ne clerici ſacris miniſteriis ſervientes feminis junganiur externis, quas decolore conſortio ſororiæ appellationis excuſant. Credimus quidem hanc devotis mentibus Dei ineſſe reverentiam, ut diverſorii hujus habitaculum conſcientia pravæ perſuaſionis ignoret. Sed hac ſocietate, ſeu amicitia non penetret, ſama contaminat, datque ſiniſtris rumoribus locum alterni ſexus adjunctio, cum foris poſitos, ac publico jure viventes, ad inlecebram criminis trahit obſcenæ ſuſpicionis exemplum. Quæ cum ita ſint, inluſtris & præcelſa magnificentia tua præſentis oraculi ſanctionem propoſitis ubique

C. Th. De Epiſcopis, &c. L. 44. divulget edictis, ut * noverint cuncti, qui cumſcumque gradus ſacerdotio fulciuntur, vel clericatus honore cenſentur, extranearum ſibi mulierum interdicta conſortia. hac ſibi tantum facultate conceſſa, ut matres, filias, atque germanas, intra domorum ſuarum ſepta contineant. In his enim nihil ſævi criminis æſtimari fœdus naturale permittit. Illas etiam non relinqui caſtitatis hortatur affectio, quæ ante ſacerdotium maritorum legitimum meruere conjugium. Neque enim clericis incompetenter adjunctæ ſunt, quæ dignos ſacerdotio ſui converſatione fecerunt. Illa vero deſiderii partem legum quoque præeuntium ſcita ſolidarunt, ut * quiſquis dedicatam Deo virginem prodigus ſui raptor ambierit, publicatis bonis deportatione plectatur: C. Th. De raptu vel matrim ſanctim. virg.

cunctis accuſationis hujus licentia abſque metu delationis indulta. Neque enim exigi convenit proditorem, quem pro pudicitia religionis invitat humanitas. Data VIII. Idus Maias Ravennæ D. N. Theodoſio Aug. IX. & Conſtantio III. V. C. Conſſ.

X I.

A quibus oneribus Eccleſiæ habeantur immunes.

IMPP. HONORIUS & THEODOSIUS AUGG. Melitio Præf. Prætorii.

REcte clementiam noſtram, ſacroſanctæ religionis obſequiis devotis aſſiduitatibus ſervientem, ad confirmationem privilegiorum quæ Eccleſiis dicavit vetuſtas, magnificentiæ tuæ ſuggeſtio religioſa commonuit: ut temerariorum hominum conatibus penitus oppreſſis, quibus ſtudium eſt Chriſtianam innocentiam ſemper apparere, cum noſtri formam ſanciamus arbitrii, cui deinceps nullus impune refragator exiſtat. * Placet igitur, rationabilis conſilii tenore perpenſo, quoniam remedia confuſa nequiſ- C. Th. De Epiſcopis &c. L. 40.

ſimis auſibus viam relinquunt, diſtricta moderatione præſcribere a quibus ſpecialiter neceſſitatibus Eccleſiæ urbium ſingularum habeantur immunes. Primo quippe illius uſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia uſibus cæleſtium ſecretorum dicata ſordidorum munerum faſce vexentur. Nulla jugationem talium privilegiorum ſorte gratulantem muniendi itineris conſtringat injuria, nihil extraordinarium ab hac vel ſuperindictitium flagitetur: nulla pontium reſtauratio, nulla translationum ſollicitudo gignatur. Non aurum ceteraque talia poſcantur. Poſtremo nihil, quod præter canonicam inlationem adventitiæ neceſſitatis ſarcina repentina depopoſcerit, ejus functionibus adſcribatur. Vacent Eccleſiæ ſolis, quibus bene conſciæ ſunt, divinæ prædicationis officiis. cuncta in orationibus celebrandis horarum omnium momenta conſumant. Gaudeant noſtra in perpetuum liberalitate munitæ, quarum nos erga cultum pietatis æterna devotione gaudemus. Quapropter ſublimis magnificentia tua, religioſis motibus in hujuſcemodi negotio nobiſcum decenter adcincta, oraculi præſentis atque in omne ævum perpeti firmitate duraturi ſerie comperta, roboratis omnibus quæ ſacroſanctæ venerationis intuitu hujuſce ſanctionis auctoritate præſcribimus, provinciarum judices ſcriptis currentibus admonebit, quo evidenter agnoſcant univerſos, qui deinceps temerariæ præſumptionis adniſu in injuriam Eccleſiarum noſtrique præcepti aliquid fortaſſe tentaverint, ſeveriſſima interminatione quatiendos. ita ut in talibus deprehenſi, contumacia fervente peccati, poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt, exilio perpetuæ deportationis utantur. Data VIII. Kalendas Julias, Ravennæ. DD. NN. Honorio IX. & Theodoſio Aug. IV. Coſſ.

XII.

Adverſus hæreticos, & gentiles. & de atrorumque ædificiis atque templis ad uſum publicum vindicandis.

IMPP. HONORIUS & THEODOSIUS AUGG. Curtio Præf. Prætorii.

PRoſanos hæreticorum ſpiritus, ſuperſtitionemque gentilium, vel ſola quidem religioſorum virorum ſacerdotum Dei in obſervandia ſollicitudo criminibus, ſedulitas in monendo, auctoritas in docendo, emendare debuerat. Nec noſtrarum tamen legum ſcita ceſſarunt, quæ in Dei omnipotentis cultum, pœnæ etiam terrore propoſito, seducerent deviantes, ignaros quoque in miniſteria divina formarent. Sed nimirum ipſa vis mali, humana pariter ac divina permiſcens, deceptos pleroſque perſuaſionibus pravis, tam in præſens, quam in futurum impellit exitium: & Deo ſimul ac nobis perdit infelicium vitas, quas & hic legibus dedit, & illic cogit ferre judicium. Compulſi igitur Donatiſtarum pertinacia, furore gentilium, quæ quidem mala deſidia judicum, conhibentia officiorum, ordinum contemptus accendit, neceſſarium putamus iterare quæ juſſimus. Quapropter * omnia quæ in Donatiſtas, qui & Monteſes vocantur, Manichæos, ſive Priſcillianitas, vel in Gentiles, a nobis generalium legum auctoritate decreta ſunt, non ſolum manere decernimus, verum in executionem pleniſſimam effectumque deduci. Ita ut ædificia quoque, vel horum, vel cælicolarum etiam, qui neſcio cujus dogmatis novi conventus habent, Eccleſiis vindicentur. Pœna veso lege propoſita velut convictos tenere debebit eos, qui Donatiſtas ſe confeſſi fuerint, vel catholicorum ſacerdotum ſcævæ religionis obtentu communionem refugerint, quamvis Chriſtianos ſe eſſe ſimulent. Jam vero * templorum detrahantur annonæ, & rem annonariam juvent expenſis devotiſſimorum militum profuturæ. Simulacra, ſi qua etiam nunc in templis faniſque conſiſtunt, & quæ aliquem ritum vel acceperunt, vel accipiunt paganorum, ſuis ſedibus revellantur, cum hoc repetita ſciamus ſæpius ſanctione decretum. Ædificia ipſa templorum, quæ in civitatibus, vel oppidis, vel extra oppida ſunt, ad uſum publicum vindicentur. aræ locis omnibus deſtruantur, omniaque templa in poſſeſſionibus noſtris ad uſus adcommodos transferantur, domini deſtruere cogantur. Non liceat omnino in honorem ſacrilegi ritus funeſtioribus locis exigere convivia, vel quicquam ſolennitatis agitari. Epiſcopis quoque locorum hæc ipſa prohibendi Eccleſiaſticæ manus tribuimus facultatem. Nam & agentum in rebus executionem, Maximi, Æliani, Eutychi, ut ea quæ generalibus legibus contra Donatiſtas, Manichæos, atque hujuſmodi hæreticos, vel gentiles ſtatuta ſunt impleantur, indulſimus. Qui tamen ſcient in omnibus modum ſtatutorum eſſe ſervandum, ut ea quæ contra vetitum videntur eſſe commiſſa, mox Judicibus juxta vim legum deferant vindicanda. Quos quidem viginti librarum auri pœna ſtatutæ dudum multæ conſtringet, pari multa officiis ordinibuſque propoſita, ſi hæc quæ ſtatuimus eorum fuerint diſſimulatione neglecta, Curti parens cariſſime atque amantiſſime. Quod ad continendos hominum mores religionemque proviſum, & ad rectores provinciarum ſublimis magnificentia tua faciet pervenire, & digno per omnes jubebit vigore ſervari. Data VIII. Kalendas Decembris, Romæ. Propoſita Carthagine in foro, ſub programmate Porfyri Proconſulis, Nonis Juniis. Baſſo & Philippo VV. CC. Conſſ.

C. Th. De Hæretici, L. 43.

C. Th. De Paganis, &c. L. 19.

XIII.

De confugientibus ad Eccleſias, ut quinquaginta paſſibus extra fores ſecuri ſint. Et ut Epiſcopo carceres viſitanti liber aditus pateat.

IMPP. HONORIUS & THEODOSIUS Pii Augg. **

COnvenit noſtris præſcita temporibus ut juſtitiam inſectat humanitas. Nam cum plerique vim fortunæ ſævientis aufugerint, atque Eccleſiaſticæ defenſionis munimen elegerint, patiuntur incluſi non minorem quam vitavere cuſtodiam. Nullis enim temporibus in luce veſtibuli eis aperitur egreſſus. Atque ideo quinquaginta paſſibus ultra baſilicæ fores Eccleſiaſticæ venerationis ſanctitas inhærebit. Ex quo loco quiſquis tenuerit exeuntem, ſacrilegii crimen incurrat. Nihil enim confugientibus miſerationis impenditur, ſi aura liberior negatur afflictis. Eam quoque ſacerdoti concedimus facultatem, ut carceris ope miſerationis aulas introeat, medicetur ægros, alat pauperes, conſoletur inſontes: & cum ſingulorum cauſas cognoverit, interventiones ſuas apud judicem competentem ſuo jure moderetur. Scimus enim, idque crebris aditionibus, ſupplicantum, frequenter ideo pleroſque in cuſtodia detrudi, ut adeundi judicis libertate priventur: & cum ſemel cœperit humilior perſona pati cuſtodiam, antequam cauſa ſciatur, injuriæ pœnam ſuſtinere compellitur. Confeſtim duas auri libras fiſco noſtro contumax ſolvet officium, ſi ſacerdotem negotia tam ſancta curantem janitor feralis excluſerit. Data XI. Kalendas Decembris, Ravennæ. Monaxio & Plenta VV. CC. Conſulibus.

XIV.

De Epiſcopis in Africa vexatis. ut capitali ſententia deinceps in eos vindicetur, qui Eccleſiis, vel Epiſcopis ac miniſtris, injuriam intulerint.

INPP. HONORIUS ET THEODOSIUS AUGG. Theodoro viro inl. Præfecto Prætorii.

DUbium non eſt conhibentia judicum fieri, & culpabili diſſimulatione inultum relinqui, quod ad turbandam quietem publicam, in contemptum Chriſtianæ religionis, quam debito cultu veneramur, ſub publica teſtificatione commiſſum addiſcimus, & pariter non punitum. Vicina peccato in judice diſſimulatio eſt, quem ignoratio commiſſi criminis non defendit. Per provinciam Africam tantum quorumdam temeritati licuiſſe comperimus, ut Chriſtianæ legis Antiſtites, de propriis domibus raptos, vel quod eſt atrocius, de Eccleſiæ, catholicæ penetralibus protractos, cruciatibus diverſis afficerent: alios ad ſolam divini cultus injuriam, avulſa capillorum parte fœdatos, vel alio injuriæ genere deformatos, concurrentium ſpeculis exhiberent. ut eſſet circa eos venia gravior, quorum ſaluti contemptus ignoverat. Tanti ſceleris nefas, & immane

flagitium, nunqnam unte compertum, Africunorum judicum auctoritas, nec creditæ ſibi poteſtatis jure perſeqnitur, nec debita cura referendi in noſtram facit notitiam pervenire. Ignorari ab his potuiſſe non credimus, quod commiſſum in civitatibus publice memoratur: quod jugi & magiſtratuum & ordinum cura: ſtationarii apparitoris ſollicitudo, quæ miniſtra eſt, nuntiorumque indicium, ubſentiæ exhibet poteſtatum. Licet enim inſinuare levia, gravioru reticere, non tacuiſſe quod propriis innoteſcere rectoribus per alterum formidarent, niſi intelligerent nolle jodicem vindicare. Expectandum fuit inſtitutis accoſationibus, contra profeſſionis propriæ ſanctitatem, ut Epiſcopus ſuas perſequeretur injurias, & reorum nece depoſcerent ultionem, quos invitos decet vindicari. Deducitur in haoc neceſſitatem veniæ perſuaſor alienæ, præceptor indolgentiæ, ut de ſe non ipſe tractaſſe videatur, qnod & petenti alius non negaret, uut præceptis obſecutnrus ſacerdotii criminoſorum impunitati ſubjaceat. Epiſcopos, & ulios Eccleſiæ catholicæ miniſtros, niſi vigor poteſtatum & fides judicum laudabili auctoritate tueatur, erunt addicti audaciæ peſſimorum. Quapropter jubemus, ut eos qui talia commiſiſſe dicuntur, diverſorum per Africam judicum ſine innocentum læſione requirat auctoritat, ac proprio exhibitos examini, ſi convinci manifeſta prubatione cognoverit, cujuslibet dignitatis & honoris reos probatos, aut metallo tradat, aut pœnam deportationis ſubire compellat, facultatibus eorum fiſco noſtro ſociatis. ut habeant vitum ſibi clementiæ noſtræ more conceſſam, quæ ſimilibus non donabitur tempore futuro criminibus. Siquidem præſentis legis æternitate cunctis obſervandom conſtituimos, Theodore parens cariſſime atque umantiſſime, quod inluſtris magnificentiæ tuæ prælatum literis, proponendum edictis, in omnium volumus notitiam
C. Th. De Epiſcopis, &c. L. 31. pervenire, nt * ſi quiſquam in hoc genus ſacrilegii prorupperit, ut in Eccleſias cathnlicas irruens, ſacerdotibus & miniſtris, vel ipſi cultui locoque, aliquid importet injuriæ, quod geretur literis ordinum, magiſtratuum, & curatoris, & notariis apparitorum, qnos ſtationarios appellant, deferatur in notitiam poteſtatum. ita nt vocabula eorum, qui agnoſci potuerint, declurentur. & ſi per multitudinem commiſſum dicitur, ſi non omnes, poſſunt tamen aliquanti cognoſci, quorum confeſſione ſociorum nomina publicentur. Atque ita provinciæ moderator, ſacerdotum & catholicæ miniſtrorum, loci quoqne ipſius & divini cultus injurium, capitali in convictos vel confeſſos reos ſententia noverit vindicandam. Nec expectet ut Epiſcopus injuriæ propriæ ultionem depoſcat, cui ſacerdotii ſanctitas ignoſcendi ſolam gloriam derelinquit. Sitque cunctis non ſolum liberum, ſed etiam laudubile, ſactas ſacerdotibus vel miniſtris utroces injurias, velut crimen publicum perſequi, uc de talibus reis ultionem mereri, ut bac ſaltem ratione, quod agi adverſum ſe per Epiſcopum non poſſe confidit, ex aliorum accuſationibus malorum uudacia pertimeſcut. Et ſi multitodo violenta civilis apparitionis exſecotione, & adminiculo ordinum poſſeſſorumve, non potuerit præſentari, quod ſe urmis, uut locorum difficultate tueantur, Judices Africani armatæ apparitionis præſidium, datis ad virum ſpectabilem
C. Th. Ne Hæreticis, L. 46. Comitem Africæ literis, prælato legis iſtius tenore depoſceut, ut rei talium criminum non evadunt. Et * ne Donatiſtæ, vel ceterorum

A vanitas hæreticorum, aliorumve eorum, quibus
catholicæ communionis cultus non poteſt per-
ſuaderi, Judæi, atque gentiles, quos vulgo pa-
ganos appellant, arbitrentur legum ante adver-
ſum ſe datarum conſtitutu tepuiſſe, noverint ju-
dices univerſi præceptis earum fideli devotione
parendum, & inter præcipua curarum quicqnid
adverſus eos decrevimus exequendum. Si quiſ-
quam judicum peccato conhibentiæ, diſſimulan-
di arte, exſecutionem præſentis legis omiſerit,
amiſſa dignitate graviorem motum ſe noſtræ cle-
mentiæ ſubiturom. officium quoque ſuum, quod
ſaluti propriæ contempta ſuggeſtione defuerit,
punitis tribus primatibus, condemnationi vigin-
ti librarum auri ſubdendum. ordinis quoque
B viri, ſi in propriis civitatibus vel territoriis
commiſſum tale aliquid ſiluerint gratia obno-
xiorum, deportationis pœnam, & propriarum
umiſſionem facultatum ſe noverint ſubituros.
Data x v r r t. Kalendas Februar. DD. NN.
Honorio IX. & Theodoſio V. Coſſ. Ravennæ.

X V.

Eos infamiæ notam ſubire, qui objecta clericis crimina probare non poſſunt.

Impp. Honorius, & Theodosius ad Melitium virum inluſtrem Præfectum Prætorii.

C NOn caſſum veterum prudentia conſtituit,
qnod adpetitam innocentiam ſolaretur, &
purgatis reperit ultionem, ne liberu calumnian-
tis intentio inſontes affligeret. Terret quidem
reum propoſita pœnu criminibus: ſed facit ac-
cuſatorem vindictæ contemplatio cantiorem. ne
quiſquam ſolis aliqnando inimicitiarum ſtimulis
incitatus ingerat non probanda judicibus. Quæ
fori æquitas, reſponſis veterum & legum noſtru-
rum æternitate ſolidata, cunctis eſt deluta per-
ſonis, debet clericis nnoc prodeſſe, quos non
niſi upud Epiſcopos convenit accuſari. Quibus
D nihil convenit habere commune; ne cultus ve-
nerabilis ſacerdos, & Chriſtianæ legi dicatus
miniſter, quibus intuitu religionis major quam
ceteris talibus reverentia deferenda eſt, ſecu-
ro calumniantis arbitrio, cujuslibet criminis
nondum probata objectione maculetur: & ta-
libus perſonis, quibus dignum eſt detuliſſe pro
merito, peccatum injuriu fieri & ſine ultione
inlicite patiumur. Quapropter placituræ omni-
bus legis æternitate ſancimus, ut * ſi Epiſco- C. Th. De Epiſcopis, L. 41.
pus, vel presbyter, diaconus, & qnicum-
que inferioris loci Chriſtianæ legis miniſter,
upud Epiſcopos, ſiquidem ulibi non oportet,
a qualibet perſona fuerit accuſatus, ſive ille
E ſublimis vir honoris, ſive cujuslibet alterius di-
gnitatis, qui hoc genus miſerandæ intentionis
arripiut, ut homo peccatis aliquibus vel crimi-
nibus pollutus, mentiendo probatos obſequio,
vel locum tenentes ſacerdotii, vel divinis ſer-
vientes myſteriis dilaceret, noverit docendu pro-
bationibus, monſtranda documentis ſe debere de-
ſerre. In qua ſi eſt culpa miniſter religionis, vi-
tæ ſuæ pollutione removendus, ſacris non po-
teſt intereſſe ſecretis. At ſi hujus eſt veſaniæ,
quæ nullis fulta probationibus compoſitu crimi-
natione talium virorum adpetiſſe propoſitum vi-
deatur. ſi quis igitur circa hujuſmodi perſonas
non probanda detulerit, auctoritate hujus ſan-
ctionis intelligat ſe jacturæ famæ propriæ ſub-

jacere: ot damno pudoris, exiſtimatiooiſque diſpendio, diſcat ſibi alienæ verecundiæ impune ioſidiari ſaltim de cetero oon licere. Nam ſicut Epiſcopos, presbyteros, diaconos, ceteroſque, ſi his objecta comprubari potuerint, maculatos ab Eccleſia venerabili æquum eſt removeri, ut contempti poſt hæc, & miſeræ humilitatir ioclinati deſpectu, injuriarum noo habeaut actionem: Ita ſimilis videri debet juſtitiæ, quod appetitæ innocentiæ moderatam deſerri juſſimur ultionem. Ideoque bujuſmodi duntaxat cauſas Epiſcopi ſub teſtificatione multorum actis audire debebuut. Data Idibus Decembrir, Ravenuæ. Honosin IX. & Theodoſin V. Auguſtis Coſſ.

XVI.

Lex quæ redemptos de cuptivitate jabet uut reſtitaere pretium, aut ſi panperes ſaat, quinquennio redemptoribus ſuis obſequi.

Imp. Honorius ad Theodorum V. inl. Præſ. Prætorii.

PUnitis auctoribus mali publici, læſorum quidem dolori dedimus ultionem: ſed proviocialibus noſtrir libertatis reſtituendæ feſtiuatione ſeotimus uno eodemque tempore armis & legibus conſolendum. Hinc denique bellorumque curis mixta ratin, & ſalubris conſtitutiu admoouie faciendum, ut * diverſarum homines provinciarum, cujuslibet ſexus, conditloois, ætatis, quos barbaricæ feritatis diſcurſus captiva ueceſſitate tranſduxerat, invitos oemo retioeat: ſed ad propria redire cupientibus libera ſit ſaculras. Quibus ſi quicquam in uſum recuperaodarum viriam, veſtium vel alimouiæ dicatur impenſum, humanitati ſit præſtitum: nec maculet booi facti gluriam avara victualis ſumptus repetitio, cum forſitao alimuniæ iſtius mercedes uperarum reddiderit compeoſatiu. Quod in examen venire non patimur, oe ad propria redire cupientes indecoris cooteotiooibus retardentur. Exceptis his, quos quis barbaris vendentibus emiſſe docebitur, a quibus ſtatus ſui pretium, propter utilitatem publicam, empturibur æquum eſt redhiberi: ne ingentis damoi cooſideratio io tali oeceſſitate poſitis oegari faciat emptionem; & inveniamur quorum libertati conſuli voluimus, ſaluti potius obſuiſſe. Hos decer aut datom pro ſe pretium emptoribus reſtituere, aut labore, obſequio, vel opere quinquenoii, vicem referre beneficil, habituros incolumem, ſi io ea oati ſuot, libertatem. Nec honeſtas emptoribus quinquennii tempur, ad compenſatiuuem majoris forſitan pretii datum, ingemiſcat exiguum; quia bumanæ vitæ fragilitas forte intra metas poteſt temporis cooſtituti deficere, nec ad legis beneficium pervenire. Credant ſaltem perditum caſibus, quod humanitate detulerint: licat humana miſericordia, Deo judice, quod alteri tribuit ſibi præſtet. Quapropter ſervata definitione legis, cujus moderationem placere oon dubium eſt, reddantur ſedibus propriis, quibus jure poſtliminii, & veterum reſponſis prudeotium, incolumia cuncta ſervata ſuot. Quam ſauctionem adeo vulumus cuſtodiri, ut ſi quiſquam temeritare ſacrilega præceptis fuerit conatus obſiſtere, actor, & cnoductor, procuratorque, qui ad tuendam abſentis domini poſſeſſionem eſſe detegitor, dari ſe metolln, aot pœnam deportationis nuo ambigat ſubiturum. Si vero poſſeſſionis dominus contra manſuetudinis noſtræ ſalubre conſtitutum venire teotaverit,

C. Th. De poſtliminio, L. 2.

rem ſuam fiſco noverit vindicaodam, ſeque per Rectoris proviociæ ſententiam depurraodum. Et ut facilis executio proveoiat imperatis, Chriſtianæ ſacerdotes, vicioorum & proximorum locorum Eccleſias retiuentes, quorum moribus congruit effectus talium præceptorum, curiales quuque proximarum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talium uceeſſitatum cauſir adeant Judices legis uoſtræ auxilium petituri. Et ne quis coutumaciæ ſuæ culpam præcepti ignoratione tueatur, Theodore parens cariſſime atque amantiſſime, inluſtris maguificeotia tua legis teuorem, literis ſuis edictiſque propoſitis, ad omoium Judicum & proviocialium notitiam faciet pervenire, ita ut noverint Rectores univerſi, decem libras auri a ſe, & tautumdem ponderis a ſuis apparituribus exigendum, ſi quod præceptum eſt in gratiam cujuſquam oeglectum eſſe doceatur: cum ſaluberrimæ ſanctionir executionem deſerri ab omoibus quidem, ſed Judicum maxime & nfficiurum cura obſequioque jubemus. Data III. Nunas Decembris Raveooæ, Baſſu & Philippo VV. CC. Conſſ. Accepta XVI. Kaleudas Januarias.

XVII.

Lex de Theodoſiano, ſub Titulo XXVII. De Epiſcopali definitione,

Imp. Constantinus Aug.

JUdex pro ſoa ſullicitudine obſervare debebit, ut ſi ad Epiſcopale judicium provocetor, ſileotium accommodetor: & ſi quis ad legem Chriſtianam negutium transferre volaerit, & illud judicium ubſervare, audiatur. etiamſi negotium apud jodicem ſit inchoatum. & pro ſaoctis habeatur quicquid ab his fuerit judicatum. Ita tamen, ne uſurpetur in eo, ut uuus ex litigautibus pergat ad ſupradictum auditorium, & arbitrium ſuum eouutiet. Judex enim præſentis cauſæ iotegre habere debet arbitrium, ut omnibus accepta latis pronuntiet. Data IX. Kaleudas Julias Conſtantinopoli, Licinio Aug. & Criſpo Cæſare Conſſ.

XVIII.

Lex alia de Theodoſiano, ſub Titulo XXVII. De Epiſcopali definitione, & hoc validior, quia omnibus poſterior.

Imppp. Arcadius, Honorius & Theodosius AAA. Theodoro PP.

EPiscopale judicium ratum ſit omoibus, qui ſe audiri a ſacerdotibus adquieverint. Cum enim poſſent privati inter conſentieotes etiam judice neſcieote audire, his licere id patimur, quos neceſſario veueramur: eamque illorum judicationi adhibendam eſſe reverentiam, quam veſtris deſerri neceſſe eſt poteſtatibus, a quibur non licet provocare. Per publicum quoque officium, ne ſit caſſa cognitio, defiuitioni executin tribuatur. Data idibur Decembris, Baſſo & Philippo Cooſſ.

L. 8. Cod. De Epiſcopali audientia.

Hucuſque codex Eccleſiæ Lugdunenſis. Reliqua partim ex Pithœano, partim er Corbeienſi deſcripta ſunt.

XIX.

Qui libertum, vel manumiſſum inquietat, capitali ſenteatia plectendus.

IMP. HONORIUS AUG. ad Conſtantiun v. INL. Patricium.

INTER poblicas neceſſitates etiam boc ad nos voluimus pertinere. Si quis libertum emere nr ſervum, vel qualibet manumiſſione donatum Inquietare voluerit, non ſolum bona ſua iargitionibus noſtris juſſimus ſociari, verum etiam capitali ſententia plecti. Ergo cum id nus indulſiſſe pervideas, Conſtaoti pareos cariſſime, ad notitiam omnium ordinariorum Judicum facies pervenire, ut noſtro lætentut Imperio. Vale Conſtanti parens cariſſime atque amantiſſime nobis. Regeſtum Ravenna die xv. Kalendas Februarias, Honorio Aug. XI. & Conſtantio III. Conſſ.

XX.

De accuſatione Epiſcopi, presbyteri, vel diaconi. & quod obaaxios cum illis ambulautes retinere non liceat.

IMPP. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AUGG. ad Virun Præf. Prætoril.

AUDEMUS quidem ſermonem facere ſolito pius timore capti, de ſanctis & venerabilibus ſacerdotibus, & ſecundis ſacerdotibus, vel etiam Levitis, & ens cum omai timore numinare, quibus omnis terra capùt inclinat. Audivimus enim perfidiam in Urbe ad Deum vivum, & imperium noſtrum fieri. Sed ſi quis auſus aut temeratius legi Eccleſiæ, vel clerico, per quos noſtrum pollet imperium, audiri voluerit, ſi accuſationem ditior perſona protulerit, repoſita pœna fiſco noſtro, id eſt centum pondo auri, & centum pondo atgenti inſerre cogatur, & ſic cum actoribus Eccleſiæ cauſam dicat. Si autem iofirmior fuerit perſona, prius cogitet animo ſuo percido, & ſic accuſet, & criminis caoſam dicat nuoquam obrepto patrimonio noſtro neſciu qua perfidia temptare audeat militantes in palatio Chriſti terræ curiæ hinc adduci juſſimus & manus ejus implumbari. Si autem voluerit libeſam degere vitam, nihil illi ſit curæ Eccleſiæ catholicæ. De obnoxiis vero, ſi qui ambulaverint cum Epiſcopo, vel cum presbytero, aut etiam diacono, ſive in platea, ſive in agro, ſive in quolibet loco, nullo pacto eos retioeri vel adduci jubemus: quoniam in ſacerdotibus Eccleſia conſtat. Data xv. Kalendas Januarias. Theodoſio X. & Valentiniano III. Augg. Conſulibus.

XXI.

Lex Honorii adverſus Donatiſtas, multo quam in vulgatis libris emendatior.

IMPPP. ARCADIUS, HONORIUS, & THEODOSIUS AAA. Hadriano Præfecto Præt.

C. Th. Ne ſacrum bap. iter. L. 2.

ADVERSARIOS catholicæ fidei exſtirpare hujus decreti auctoritate proſpeximus. ideoque inter dicendam ſpecialiter eam ſectam nova conſtitutione cenſuimus, quæ ne hæreſis vocaretur, appellationem ſchiſmatis præferebat. In tantum enim ſceleris progreſſi dicuntur ii quos Donatiſtas vocant, ut baptiſma ſacroſanctum, ſemel apud catholicos traditum, myſteriis reculcatis temeritate noxia iterarint, & bomines ſemel ut traditum eſt munere divinitatis ablutos contagione profanæ repetitionis infecerint. Ita contigit nt hæreſis ex ſchiſmate naſceretur. Inde male credulas mentes ad ſpem ſecundæ indulgentiæ blandus error invitat. Facile eſt enim perſuadere peccantibus, veniam prius præſtitam denuo puſſe præſtari. Quæ ſi concedi iterum eodem modo poteſt, oon intelligimus cut tertio deoegetor. Hi vero & ſervos, vel bomines juri proprio ſubditus, iterati baptiſmatis polluunt ſacrilegio. Quare bac lege ſancimus, ut quiſquis poſtbae fuerit rebaptizaſſe detectus, Judici qui provinciæ præſidet offeratut, ut facultatum omnium publicatione multatus, inopiæ pœnam qua in perpetuum adficiatur expendat. Ita nt filiis eorum, ſi a paternæ ſocietatis pravitate diſſentiunt, ea quæ fuerint paterna noo pereaot. ut ſi ipſos forſitan ſævitas paternæ depravationis implicuit, ac reverti ad catholicam religionem maiunt, adipiſcendorum his bonorum copia oon denegetur. Ea præterea loca, ſeu prædia, quæ feralibus ſacrilegiis deinceps conſtiterit præbuiſſe ſecretum, fiſci viribus applicentur: ſi tamen dominus, aut domina, aut præſens forte fuiſſe, aut conſenſum præſtitiſſe prodetur. quos quidem juſtam etiam per ſententiam ootabit infamia. Si vero bis neſcius, per conductorem procuratoremve eorum in domo agitatum hujuſmodi facinus comprobatur, præjudicio a prædiorum publicatione ſuſpenſo, impliciti ſceleris auctores coercitos plumbo exilium, in quo omni vitæ ſuæ tempore afficiantur, accipiet. Ac ne forſitan ſit liberum, conſcientiam piacularis flagitii, perpetrati intra domeſticos parietes, ſileotio celare ſecreto, his qui forſitan ad rebaptizandum cogentur, refugiendi ad catholicam Eccleſiam ſit facultas: ut ejus præſidio adverſus hujus criminis & ſocietatis auctores, attributæ libertatis præſidio defendantur. liceatque his, ſub hac conditione fidem tueri, quam extorquere ab invitis domini tentaverint. Nec adſertores dogmatis catholici ea, qua ceteros qui in poteſtate ſunt poſiti, oportet ad facinus lege conſtringi. & maxime convenit omnes homines, ſine ullo diſcrimine conditionis aut ſtatus, infuſæ cœlitus ſanctitatis eſſe cuſtodes. Sciant ii vero, qui ex ſupradictis ſectis iterare baptiſma non timuerint, aut qui conſentiendo hoc facinus propriam hujus ſocietatis permixtionem damnaverint, non ſolum teſtandi ſibi, verum adipiſcendi aliquid, ſub ſpecie donationis, vel agitaodorum contractuum, in perpetuum copiam denegatam, niſi pravæ mentis errorem revertendo ad veram fidem conſilii emendatione correxerint. Illos quoque par nihilominus pœna conſtringat, qui memoratorum interdictis cœtibus, ſeu miniſteriis præbuerint conhibentiam. ita ut moderatores provinciarum, ſi contemptum ſanctionis hujuſce conſenſum putaverint commodandum, ſciant ſe vigioti librarum auri pœna eſſe multaodos. officia etiam ſua ſimili condemnatione ſubjuganda. Principales vel defenſores civitatum, niſi id quod præcipimus fuerint perſecuti, vel his præſentibus Eccleſiæ catholicæ vis fuerit inlata, eadem multa ſe noverint adtinendos. Data Prid. Idus Febr. Ravennæ. Stilicone II. & Anthemio Coſſ.

CONCILIORUM ITALIÆ

ANNO CHRISTI CCCXXCI.

EPISTOLÆ V.

Ad Gratianum, Valentinianum, & Theodoſium Imperatores.

EPISTOLA I.

CONCILII AQUILEIENSIS ad Gratianum Imperatorem.

Ne aures præbeat Urſicino, qui Romanam ſedem repetere moliebatur.

Impetatoribus clementiſſimis, & principibus Chriſtianis, glorioſiſſimis ac beatiſſimis Gratiano, Valentiniano, Theodoſin, ſanctum Concilium quod convenit * Aquileiæ.

* *Die v. Septembris.*

A PRovisum eſt quidem, clementiſſimi principes, veſtræ tranquillitatis ſtatutis, ne Arrianorum perfidia ulterius poſſit latere vel ſerpere. Etenim effectum Concilii decretis putamus minime defuturum. Sed tamen, quantum
a ad partes ſpectat Occidentis, dun tantum * reperti ſunt, qui auderent profanis, & impiis vocibus obviare Concilio, juxta angulum ripenſis Daciæ turbare conſueti. Aliud eſt quo magis angimur; de quo quoniam convenimus fuit rite tractandum, ne totum corpus poſſet Eccleſiæ toto orbe diffuſum, & univerſa turbare. Nam licet frequenter compererimus Urſinum non potuiſſe obrepere pietati veſtræ, quamvis quietum nihil eſſe patiatur, & inter bellicas neceſſitates
B obreptio importuna tentetur: tamen ne ſancta mens veſtra animique tranquillitas, quæ omnibus conſulere geſtit, importuni hominis ſimulata adulatione flectatur, deprecandos vos & obſecrandos, ſi dignanter ducitis, æſtimamus non ſolum præcavantes futura, ſed etiam præterita
b [b], quæ jam ipſius temeritate geſta ſunt, perhorreſcentes. Nam ſi aliquam viam nactus fuerit audaciæ, quid non ille confundat? Sed ſi unius miſeratio inflectere poteſt, multo magis vos precatio omnium moveat ſacerdorum. Quis enim noſtrum ei communionis ſocietate jungetur, cum indebitum ſibi gradum uſurpare conatus, nec jure ad eum potuerit pervenire, &
C quem impnrtone affectavit, importuniſſime repetere moliatur? Turbarum totiens damnatus inceſſit adhuc tamen, quaſi præteritis non perhorreſcendus exemplis. Quid quod, plerique ſicut in hoc Concilio cognovimus, & vidimus, cum Arrianis copulatus atque conjunctus erat eo tempore, quo turbare Mediolanenſem Eccleſiam cœ-
c tu deteſtabili moliebantur, cum Valente [c] nunc ante Synagogæ fores, nunc in Arrianorum domibus, miſcens occulta conſilia, & ſuos jungens. & quoniam ipſe aperte in eorum congregationes prodire non poterat, inſtruens & informans quemadmodum pax Eccleſiæ turbaretur? Quo furore ſperabat, quod eorum poſſet fautores & ſocios emereri. Cum igitur ſcriptum ſit, *Hæreticum poſt unam correctionem devita.* cum & alios vir ſancto locutus ſpiritu dixerit declinandas hujuſcemodi beſtias, nec ſalutatione recipiendas atque congreſſu; quomodo fieri poteſt, ut eum, quem ſocietati eorum inſertum vidimus, non etiam aſſertorem perfidiæ judicemus? Quod etiamſi deforet *, tamen totius orbis Romani caput Romanam Eccleſiam, atque illam ſacroſanctam fidem Apoſtolorum ne turbari ſineret, obſecranda fuit clementia veſtra. Inde enim in omnes venerandæ communionis jura dimanant. Et ideo petimus & rogamus, ut obripiendi ei adimere dignemini facultatem. Scimus clementiæ veſtræ ſanctum pudorem. Ne auditu veſtro indigna ingerat, non aliena ab officio & nomine ſacerdotis interſtrepat, non inverecunda vobis loquatur. Quem cum habere oportuerit teſtimonium etiam ab his qui foris ſunt. quali teſtimonio cives proprii proſecuti ſint, clementia veſtra meminiſſe dignetur. Pudet enim dicere, inverecundum eſt recenſere, quam turpis fama eum convicio ſauciaverit. Qui ſaltem pudore peſtrictus conticeſcere debuiſſet. & ſi haberet aliquam conſcientiam ſacerdotis, pacem Eccleſiæ concordiamque ambitioni ſuæ & ſtudio præoptaret. Verum longe alienus ab omni verecundia, per abſciſſum hominem Paſchaſium ſigniferum furoris ſui miſſis literis, fecit turbas, gentiles quoque & perditos concitare conatur. Oramus ergo, ut jam & populo Romano, qui poſt relationem Præfecti Urbis pendet incertus, & nobis ſacerdotibus ſecuritatem interdictam importuniſſimi hominis abjectione tribuatis. Quo impetrato, apud Deum omnipotentem patrem, & Chriſtum dominum ejus filium, gratias jugi continuatione celebremus.

Tit. 3. 10. 2. Joan. 10.

* *Romana Eccleſia caput orbis.*

---

* a Palladius & Secundianus, de quibus in actis Concilii Aquileienſis.

* b Amm. Marcell. lib. 27. Rufinus lib. 2. Socrat. lib. 4. cap. 28.

* c Epiſcopo Murſenſi, de quo in Concil. Tyrio, aliiſque.

Epistola II.

Concilii Aquileienſis ad Theodoſium Imperatorem.

Ut Concilium Alexandriæ fieri jubeat propter Timotheum Epiſcopum, qui aliquorum diſſidiis urgebatur,

Imperatoribus clementiſſimis, Chriſtianiſque & glorioſis, beatiſſimiſque principibus, Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio, ſanctum Concilium quod convenit Aquileiæ.

QUAMLIBET redundantibus actionibus gratiarum, nequaquam tamen poſſumus beneficia veſtræ pietatis æquare Imperatores clementiſſimi, beatiſſimi & glorioſiſſimi principes, Gratiane, Valentiniane, & Theodoſi, dilecti Deo patri, & filio ejus domino noſtro Jeſu Chriſto. Nam cum poſt multa tempora, & perſecutiones varias, quas catholicis intulerant Arriani, maximeque Lucius ille [a] monachorum & virginum impia cæde graſſatus, atque Demophilus [b] dirum perfidiæ caput, omnes Eccleſiæ Dei per Orientem catholicis reſtitutæ ſint, in Occidentalibus autem partibus vix duo hæretici [c], qui obviare poſſent ſancto Concilio, ſint reperti, quis eſt qui putet ſe gratiarum veſtrarum fore idoneum relatorem? Sed tamen ſi beneficia veſtra verbis explicare non poſſumus, qui & ſi per ſingulas quaſque Eccleſias viritim quotidianas apud Deum noſtrum, pro imperio & pro pace ac ſalute veſtra celebremus excubias; tamen conducti in unum, quo munere nihil eſſe pulcrius opinamur, Deo noſtro omnipotenti gratias agimus, quod per vos nobis pax & concordia ſit refuſa. Equidem per Occidentales partes duobus in angulis tantum, hoc eſt in latere Daciæ ripenſis ac Mœſiæ, fidei obſtrepi videbatur. Quibus tamen nunc poſt Concilii ſententiam veſtræ favore clementiæ opinamur illico conſulendum. Per omnes autem tractus atque regiones, [d] æthnicorum clauſtris uſque ad oceanum, manet intemerata fidelium atque una communio. In Orientalibus autem partibus cognovimus quidem, ſummo gaudio atque lætitia, ejectis Arrianis, qui Eccleſias violenter invaſerant, ſacra Dei templa per ſolos catholicos frequentari [e]. Sed tamen, quoniam invidia diaboli nunquam quieſcere ſolet, inter ipſos catholicos audimus crebras diſſenſiones eſſe, impacatamque diſcordiam. totoque confundimur * effectu, quod innovata pleraque comperimus, eoſque gravari nunc, quos oportuit adjuvari, qui in noſtra ſemper communione durabant. Denique Alexandrinæ Eccleſiæ [f] Timotheus Apiſcopus, ſed & Antiochenæ Paulinus [g], qui ſemper communionis nobiſcum intemeratam habuere concordiam, diſſenſionibus aliorum, quorum fides ſuperioribus temporibus hæſitabat, feruntur urgeri. Quos quidem, ſi fieri poteſt, & ſi fides plena commendat, ad conſortia noſtra optamus adjungi: ſed ita ut vetuſtæ communionis ſociis ſua prærogativa ſervetur, quorum nobis non ſuperflua cura eſt. Primo omnium, quia communis ſocietas nullam habere debet offenſam. Deinde quia utriuſque partis dudum accepimus literas, præcipueque illorum, qui in Anthiochena Eccleſia diſſidebant. Et quidem, niſi hoſtilis impedimento fuiſſet irruptio, aliquos etiam de noſtro numero diſpoſueramus dirigere, qui ſequeſtres & arbitri refundendæ ſi fieri poſſet pacis exiſterent. Sed quia ſtudia noſtra tunc temporis habere effectum per tumultus publicos nequiverunt, oblatas pietati veſtræ opinamur preces noſtras, quibus juxta partium [h] factum popoſcimus, ut altero decedeore penes ſuperſtitem Eccleſiæ permanerent, nec aliqua ſuperordinatio attentaretur. Ideoque petimus vos, clementiſſimi & Chriſtiani principes, ut & Alexandriæ ſacerdotum catholicorum omnium concilium fieri cenſeatis, qui inter ſe plenius tractent, atque definiant, quibus impertienda communio, quibus ſervanda ſit. Nam & ſi Alexandrinæ Eccleſiæ ſemper diſpoſitionem ordinemque tenuerimus, & juxta morem conſuetudinemque majorum, ejus communionem indiſſolubili ſocietate ſervemus: tamen ne aut aliqui videantur eſſe poſthabiti, qui & pacto, quod ſtare volumus, communionem noſtram rogarunt, aut ullius pacis & ſocietatis fidelium neglecta compendia, id obſecramus, ut cum inter ſe cœtu pleniore tractaverint, etiam auxilia decretis ſacerdotalibus veſtræ pietatis adſpirent, & nobis deferri in notitiam cenſeatis, ne titubanti nutemus affectu: ſed læti atque ſecuri pietati veſtræ, apud Deum omnipotentem agamus gratias; non ſolum quia excluſa perfidia eſt, ſed quia catholicis fides & concordia reſtituta. Quod a vobis & Africanæ & Gallicanæ Eccleſiæ per legatos obſecrant. hoc eſt ut totos faciatis vobis in orbe Epiſcopos debitores: licet non mediocre ſit debitum, quod virtuti veſtræ debetur. Ad deprecandam autem clementiam veſtram, & impetranda quæ poſcimus, legatos fratres & compresbyteros noſtros direximus: quos petimus ut & clementer audire dignemini, & redire maturius cenſeatis.

Epistola III.

Concilii Romani * ad Gratianum & Valentinianum Impp.

* *Anno 378. ſub finem.*

De damnatis e factione Urſicini, qui Eccleſias ſuas contra interdictam retinebant, ut Epiſcoporum judicium ſubire, & parere jubeantur.

ET hoc gloriæ veſtræ, clementiſſimi principes, pietatiſque eſt illuſtre documentum, quod innumeri fere ex diffuſis Italiæ partibus ad ſublime ſedis Apoſtolicæ ſacrarium congregati, cum quæreremus quid pro Eccleſiarum ſtatu poſcendum eſſet a vobis, nihil melius potuimus reperire, quam quod ſpontanea veſtri providentia contuliſtis. Videmus quod nec rogandi jam pudor eſſe debeat, nec impetranda beneficia jam

* L. *affectu*

* a Invaſor Sedis Alexandrinæ poſt S. Athanaſium.
* b Ex Berœenſi Thraciæ C P. Pſeudoepiſcopus a Theodoſio ejectus.
* c Palladius & Secundianus e Dacia Ripenſi & Mœſia, de quibus jam ſupra.
* d Forte, *a Succorum clauſtris. Succi*, vel *Succi* mons Thracias dirimens & Daciam, orientales occidentaleſque provincias. Socrates l. 2. cap. 18. Philoſtorgius lib. 3. cap. 24. Ammian. lib. 27.
* e Juſſu Theodoſii, Julii 30. an. 381.
* f Petri fratris ſui ſucceſſor.
* g Ab occidentalibus & S. Athanaſio ad communionem admiſſus.
* h Forte, *pactum*. Ex pacto convenerat inter Meletium & Paulinum, ut altero eorum decedente nullus in locum mortui ſubrogaretur. Socrat. lib. 5. cap. 5. Sozomen. lib. 7. cap. 4. & epiſt. Concil. Italiæ infra.

veſtræ

veſtra ſint, & impetialinm ſeries decretorum pro nobis ambiat. Nam quod ad æquitatem petitionis attinet, jam dudum meruimus impetrare quæ poſcimus. quod vero ad neceſſitatem ſpectat orandi, ita impetratorum caremus effectu, ut iterum impetrare cupiamus. Quod quidem, clementiſſimi principes, hominum perditorum exponit amentinm, veſtræ nutem juſtitiæ munus accumulat, ut in Eccleſia veſtra beneficia ſæpius conſerantur, Namque a principio, divino repletI ſpiritu, & ſanctorum Apoſtolorum, quorum habetis in veſtro honore ſuffragium, ſervantes in dominica religione præceptum, ſtatuiſtis nd redintegrandum corpus Eccleſiæ, quod furor Urſini *, qui honorem nrripere eſt conatus indebitum, diverſns ſecuerat in partes, ut auctore damnato, ceterisque, quos ad turbarum ſibi incentiva ſociaverat, ſicut oportebat, a perditi conjunctione divulſis, de reliquis Eccleſiarum ſacerdotibus Epiſcopus Romanus haberet

* qui Urſicinus ab aliis appellatur.

n examen: ut & de religione seligiunis [a] Pontifex cum conſortibus judicaret, nec ulla fieri videretur injutia ſacerdotio, ſi ſacerdus nulli uſquam proſani judicis, quod plerumqun contingere poterat, nrbitrio facile ſubjaceret. Præclarn iſta plane, & religioſis principibus digna ſententin, quæ divino miniſterio plurimum deferat, nec patear errori. Quid enim dignius, quam ut is demum judicet de ſacerdotis errato, qui vel inrernæ conſcientiæ favorem ſine periculo ſuo parere ſe non poſſe cognoſcat, ſeque reatu implicet, ſi abſolvat indignum, vel ſi damnet innoxium? qui poſtremo, dum injuriam religionis ulciſcitur, non enm in lateribus innocentium, ſed nccuſati quærat in moribus? Quam multos etenim ſæpe patuit, quos nbſolverint judicia, nb Epiſcopis eſſe damnntos, & quos judicia dnmnnverint, abſolutos! ut melior eorum ſit cauſn, qui non ſæcularin judicia, ſed divinn penſantes, nbſtulerunt ſupplicium ſuum, ne vexarentur innoxii, quam qui vitam ſuam tormentis innocentium probaverunt. Compluria texeremus, tranquilliſſimi principes, niſi eſſet injuria, aſſeri magis decreta imperialia, quam teneri. Sed quoniam, licet jam dudum veſtræ clementiæ judicio relegatus Urſinus, per eos quos illicite ſacrilegus ordinavit, viliſſimum quemque occulte licet ſollicitare conatur: eoque exemplo nonnulli Epiſcopi, qui male Eccleſiis incumbant, uſu temeritntis ſuæ, & proſani conſpiratione contemptus, ne ndquieſcant Romani ſacerdotis judicio, inceſſunt. itn ut etiam qui ſe iotelligunt pro meritorum ſuorum ratione damnandos, vel damnatos eſſe viderunt, redemptn vulgi multitudine, judices ſuos terrore mortis exagitent, contemptiſque cognitoribus vel fugatis, illicitum obtineant ſncerdotium. Idcirco ſtatuti imperialis non novitntem, ſed firmirudinem poſtulamus. Indignum quippe eſt, ut conventus quiſque adhibitn manu eo ſit munitior, quo flagitioſior fuerit. Sicut Parmenſis Epiſcopus deje-

A ctus judicio noſtro Eccleſiam tamen retinet impudenter. Damnatus æque Florentiua Puteolanus, poſteaquam dejectus eſt, cum aures tranquillitatis veſtræ inquietaſſet, atque hujuſcemodi reſctiptum meruiſſet, ut ſi judicio ſacerdorum in urbe Romn fuiſſet depoſitus, ne vocem quidem in judiciis proſerre deberet, poſt ſextum nnnum repſit ad civitatem, tenuit Eccleſiam, multas in oppido Puteolano, de quo dejectus fuernt, ſeditiunes inſolentia concitavit. Per Africam quoque Reſtitutum nomine cauſam dicere, apud Epiſcopos juſſit veſtra clemenria. Debuit adquieſcere. ſed idem ſæva & inſolentium manu a cauſæ dicendæ neceſſitate diffugit. Per Africam rurſum ſactilegos rebaptizatores nutu Dei præcepi-
B ſtia [b] expelli. ſed ab * expulſis Claudianus [c] eſt b
ordinarus, & ad perrurbandam urbem Romam quaſi Epiſcopus deſtinatur, Qui contra ſcripturæ c

* Ex Africa.

præcepra divinæ, contra jura Evangelica, vacuos omnes myſteriorum, atque ut ejus verbum exprimamus, pagnnos [d] fuiſſe vel præteriti temporis dicat Epiſcopos, vel præſentis. d Quem quidem juſſit tranquillitas veſtra Roma pulſum patriam repetere propriam. Sed contemptis judiciis, & quidem ſæpe conſtrictus, reſider ramen, ſollicirans pretio frequenter pauperiores, & redempros rebaptizare non veretur. Spoliat magis eo quod fuerant conſecuri, quam tribuit quod manifeſtum eſt bis non poſſe conſerri. Sic denique fa-
C ctio profecit Urſini, ut Iſnac [e] Judæo ſubornato, e
qui facto ad ſynagogam recurſu cæleſtin myſterin proſnnavit, ſancti fratris noſtri Damaſi peteretur caput, ſanguis innocentium funderetur, componerentur doli, quibus divino plane inſtinctu providentia veſtræ pietatis occurrit, ſpoliaretur prope Eccleſia nmnibus miniſteriis: ea fraude videlicet, ut dum cauſam dicit qui in omnes judex fuerat conſtitutus, nemo eſſet qui de lapſis, vel cerre de factioſis poſſet Epiſcopatus invaſoribus judicare. Quia igitur veſtræ judicio tranquillitatis probata eſt innocentia memorati fratris noſtri Damaſi, integritas prædicata eſt, Iſaac quoqua ipſe [f], ubi ea quæ detulit probare nun potuit, f
D meritorum ſuorum ſortem tulit: quæſumus clementiam veſtram, ne rurſus in plurimis cauſis videamur oneroſi, ut jubere pietas veſtra dignetur, quicnmque vel ejus, vel noſtro judicio, qui catholici ſumus, fuerit condemnatns, atque injuſte voluerit Eccleſiam retinere, vel vocatus n ſacerdotali judicio per contumaciam non adeſſe, ſeu ab illuſtribus viris Præfectis prætorio [g] g
Italiæ veſtræ, ſive a Vicario, accitus ad urbem Romam veniat. aut ſi in longinquioribus partibus hujuſmodi emerſerit quæſtio, ad Metropolitani per locorum judicia deducatur examen. vel ſi ipſe Metropolitanus eſt, Romam neceſſario, vel nd eos quos Romanus Epiſcopus judices dederit, conrendere ſine dilnrione jubeatur. Itn ut qui depoſiti fuerint, ab ejus tantum civitatis finibus ſegregentur, in qua geſſerint ſacerdorium, ne rurſus impudenter uſurpent quod ju-

* a Vide Ambroſium lib. 2. epiſt. 13. & cap. 23. de Epiſcopis.

* b Anno 373. lege data Treveri ad Julianum Africæ Proconſulem.

* c De Claudiano Luciani ſucceſſore vide Optatum lib. 2. & Auguſtinum de unitate Eccleſiæ, cap. 3. ad finem,

* d Hanc Donatiſtarum omnium inſaniam fuiſſe docet Optatus lib. 3. *Quale eſt*, inquit, *quod hominibus Chriſtianis etiam clericis dicitis, Eſtote Chriſtiani? & cum adminiculo quodam unicuique dicitis, Cai Sei, aut Caia Seia, adhuc paganus es aut pagana? Eum, qui ad Deum ſe converſum eſſe profeſſus eſt, paganum vocas?* Vide collationem Carthag. cap. 188. 197. 203. & 205. ubi de rebaptizatis.

* e Cujus libellum de Sancta Trinitate & Incarnatione Chriſti a Sirmondo editum habes hujus voluminis pagina 239.

* f in Hiſpaniam relegatus, ut docet ſequens reſcriptum.

* g In reſcripto Gratiani quod ſequitur: *Ab illuſtribus viris Præfectis prætorio Galliæ atque Italiæ, ſive a Proconſulibus, vel Vicariis, auctoritate adhibita, ad Epiſcopale judicium remittatur, ut ad urbem Romam ſub proſecutione perveniat.*

re ſublatum ſit. Certe ſi vel Metropolitani, vel cujuſque alterius ſacerdotis ſuſpecta gratia, vel iniquitas fuerit, vel ad Romanum Epiſcopum, vel ad Concilium certe quiudecim Epiſcoporum finitimurum ei liceat provocare. Quicumqoe vero ita metuerit excludi, ſileat & quieſcat: & ſi Dei judicium non veretur, minus tamen peccare vel neceſſitate cogatur. ut ſaltem de ceteru pacifici atque concordes ſerenitati veſtræ cungruas apod Dominum noſtrum referre gratias poſſimus. Memuratus frater noſter Damaſus, quoniam in ſua cauſa veſtri tenet inſigne judicii, nou fiat inferior his, quibus etſi æqualis eſt munere, prærogativa tameu Apoſtolicæ ſedis excellit, ut judiciis publicis videantur eſſe ſubjecti, quibus ſacerdotale caput lex veſtra ſummovit. In quu poſt ſententiam non videtur declinare judicium, ſed delatam a vobis bonorificentiam flagitare. Nam quod ad leges publicas pertinet, quæ puteſt eſſe vita monitior, qoam veſtra clementia qua iuuititor judicata? Qood vero ad prædicandam Epiſcopi conſcientiam ſeverioribus ſe dedit ipſe jodiciis ſacerdotum, a quibus non nominis, ſed etiam morum ratio peuſatur, ue quis iterum calomniator exiſtens, dam memoratom conatur appetere, vitom qoidem ipſum non queat lædere, quem innocentia ſua munit, religiuui tamen fiat iujuria in vexationibus miniſtrorum: accipite aliud quoque, quod vir ſanctus veſtræ magis cunferre pietati, quam ſibi præſtare deſiderat, uec derogare cuiquam, ſed priucipibus adrogare. Quoniam non novum aliqoid petit, ſed ſequitur exempla majorum, ut Epiſcopus Romanus, ſi Concilio ejus cauſa non creditor, apud cuucilium ſe Imperiale defendat. Nam & Silveſter Papa a ſacrilegis accuſatus,
a apud parentem veſtrum Conſtantinum [a] cauſam prupriam proſecutus eſt. Et de ſcripturis ſimilia exempla ſuppeditant, quod cum a præſide ſan-
Act. 25. 10. ctus Apoſtolus vim pateretur, Cæſarem appellavit, & ad Cæſarem miſſus eſt. Certe prius examinet cauſam veſtra clementia, & ſi emerſerit quæſtiu, interroganda diſtinguat. ut quemadmodum dudum eſtis cenſere diguati, factorum a judice ratio quæratur, non arbitrium ſententiæ vindicetur. Ita enim fiet, ut nulli perdito, vel inſami, aut accuſandi ſummi ſacerdotis, aut te-
1. Tim. 5. 19. ſtificandi in eum facultas pateat illieita. Si quidem uon modo in Epiſcupum, ſed ne in preſbyterum quidem, accuſationem facile ſuſcipiendam, niſi idoueis teſtibus, lectio ſancta præſcribat. Neque enim vel iuimico, vel calumuiatori, vel iſtiuſmodi viris, quales uuper inſimolatures patuit extitiſſe, tribueuda miſericordia eſt, quorum vita nun mereatur fidem, tormenta abhorreat religio ſacerdotis.

RESCRIPTUM GRATIANI AUG. juxta ſuperioris Epiſtolæ relationem datum [a] ad Aquilinum Vicarium Urbis. [a] *an. 378. antequam Theodoſius ad Imperium eveheretur.*

GRATIANUS ET VALENTINIANUS Auguſti Aquilino Vicario.

ORdinatiurum ſenteutiæ Judicom, aut quæ temporum limes, aut coutumaciæ pronuutiatio, aut habitum coram partibus ſanxit examen, nec a medioeri auctoritate labefactari atque convelli, nec a potentioribus, nec ab impudentibus pertimeſcunt. Noſtra præcepta, per veſtram negligentiam deſtituta, quæ tandem poterit firmare ſententia, quam qnidem dum deſpicitis nun excitetis, ut longæ tulerantiæ in deſperatos ſumat effectum, & officium metus cogat agnoſci. At uouue abſurdius eſt, quod Urſini juſſit amentia, quam quod ſerenitas noſtra mitibus perſoaſit edictis, ut omnes qui impios cœtus profanata religioue tentareut, vel ad centeſimum Urbis milliare pellereutur? ubi pertinax furor ab obſeqnentibus deſtitotus in ejus tantum pernicium rueret, qui ſulos erraret, & ut condemnati jodicio recte ſentientium ſacerdotum; reditum poſtea vel ad Eccleſias quas contaminaverant non haberent, vel redintegrationem judicii fruſtra a nobis impudeuti pervicacia præcarentur. Repetat laudauda & ſpectata tua ſinceritas, quales ad virum clariſſimum Simplicium quundam [a] *Vicarium* literas clementia noſtra tranſmiſerit, & deſinat iterationem ſperare mandati: quia pigendus manſuetudinis noſtræ pudor eſt inſtaurare præceptum. Urſiuum qoidem Gallia coercet, & ne motus aliquos inqoietos exerceat, cobibet [a] Agrippina ſeceſſio. quem tameu ipſom per occurſautes ubtundentem ſæpius, quam monentem, ad hoc ut ſequentes abjiceret, audivimus. Iſacem [b] remotus Hiſpaniæ angulus titulo damnationis iuclnſit. non bene capiti couſultum [a], ſi quid turbarum veſauus agitaverit. Parmenſis Epiſcopus, en perniciuſiur, quod inclytæ Urbi magis proximus [c], & imperitorum multitudinem magis exagitat, & Eccleſiam, de qua judicio ſanctorum Præſulum dejectus eſt, inquietat: inanem videlicet gloriam ſenteutiæ gravioris expectans. quem ſi quid deceſſor tuus devoti vigoris habuiſſet, protinus ultra fines debuiſſet extrodere. Et Florentius Puteolanus, poſt damnationem, quam recto judiciu convictus accepit, manſuetudinem nuſtram iuquietate conatus, dignom tulit in progreſſiune reſponſum. Poſt quintom decimum [d] annum Eccleſiam, de qua extruſus foerat, rurſus contaminare conatur: congreſſiones illicitas facere molitur, egentemque couſilii multitudinem perditi animi perſuaſiune depravat. Nuſtrorum videlicet Judicum ſocordia fretus, qui privatæ gratiæ Imperialia præcepta condonant; & religionem, quam nos jure veneramur, qoam fortaſſe ipſi negliguut, inquietari patieuter accipiunt. Claudianos [e] etiam ab his qui coutra divina præcepta vitia religionis inſtaurant,

[a] *an. 374. Cod. Theod. IX. tit. 29. cap. 1.*

[a] *hoc anno 378.*

[a] *f. conſultorum.*

[a] a Gratianus duxerat Conſtantiam, poſtomam Fauſtina & Conſtantio Conſtantioi filio prognatam. Ammian. lib. 21. atque ideo Gratiani pateas Conſtantiuus appellatur.
[a] b De Judæo illo plures epiſt. præcedenti.
[a] c Quam aut Urſinus, aut Iſaac; quare nou eſt quod hic pro Roma Mediolanum accipias.
[a] d Reſtituebat olim Blondellus, *poſt quintum decimum annum*; ſubtilius profecto quam verius: tum quod nulius ei Codex MS. patrocinarur: tum quod damnatus com Urſino Florentius Puteolanus fuit: anno autem ccclxvii. miſſus eſt iu exilium Urſinus xvi. Kal. Dec. ut auctor eſt Marcellinus io præfatione Libelli precum. Tulit vero iſtud edictum Gratianus anno ccclxxxi. qui decimus quintus ab illo eſt.
[a] a De quo ſupra.

A ab his, inquam, quos expelli juſſeramus accitus, quaſi parnm ſacinoris aggreſſus eſſet, ſi in Africa perſtitiſſes, Romæ ſeſe dicitur intimaſſe: falſuſque præceptor vel expertes adhuc devio profanare myſterio, vel jam initiatos ex integro nititur flagitio majore corrumpere. cum religionis ſanctiſſimæ diſciplinam non cumulet iteratio, ſed evertat. Quem nos Claudianum diſſimili pœna ac mernis proſequentes, repetere tantummodo patriam hactenus, remota ſeveritate, præcepimus. Sed reſidere etiam nunc dicitur imperitos ſollicitans, & caſſam nmnino mercedam requirens perdit animas corporum redemptorum. Hinc illi inſectatores ſanctiſſimæ ſedis, non ſolum Dei nnmine, quod ſatis eras, ſed etiam ju- B diciornm examine exploratum, mentis ſanctiſſimæ virum, nt etiam divo patri Valentiniano eſt comprobatum, turpiſſimis calumniis Epiſcopum Damaſum inquietare non veriti, poſtquam deſperaverunt poſſe percelli, populum pro quo ille divinitati obſes eſt inquietant. Sed hactenus ſtertit iners diſſimulatio judicantium. nec eſt admonere neceſſe, quo poſſit ſanctio contempta procedere. hactenus, inquam, ſtertit apparitorum ſupina deſidia. Poſt hæc niſi omnes, ut nominatim juſſionis noſtræ ſumma complectitur, vel quos turbas iſtiuſmodi molientes ſanctornm Epiſcoporum Concilia conſenſu oſtenderint, ultra centeſimnm milliarium ab Urbe depuleris, at- C que earum civitatum finibus extorres eſſe præceperis, quarum plebem, vel Eccleſias, vel per ſe, vel per ſimile ſui vulgus exercent, præter æſtimationis iojuriam, cujus apud bonos non levis jactura eſt, piaculum neglectæ ſanctionis incurres. Volumus autem, nt quicumque judicio Damaſi, quod ille cum conſilio quinque vel ſeptem babuerit Epiſcoporum, vel eornm qni catholici ſunt judicio vel conſilio condemnatus fuerit, ſi injuſte voluerit Eccleſiam retentare, nt qui evocatus ad ſacerdotale judicium per contumaciam non iviſſet, aut ab illuſtribus viris Præfectis prætorio Galliæ atqne Italiæ, ſive a Proconſnlibus, vel Vicariis, auctoritate adhibita, ad Epiſcopale judicium remittatur, ut ad urbem D Romam ſub proſecutione perveniat. aut ſi in longinquioribus partibus alicujus ſerocitas ſaiis emerſerit, omnis ejus cauſæ dictio ad Metropolitæ in eadem provincia Epiſcopi deducatur examen. vel ſi ipſe Metropolitanns eſt, Romam neceſſario, vel ad eos quos Romanus Epiſcopus judices dederit, ſine dilatione contendas. Ita tamen, nt qnicunque detecti ſunt, ab ejus tantum urbis finibus ſegregentur, in quibus ſuerint ſacerdotes. Minus enim graviter meritos corrcemus, & ſacrilegam pertinaciam lenius quam meretur ulciſcimur. Quod ſi vel Metropolitani Epiſcopi, vel cujuſcumqne ſacerdotis iniquitas eſt ſuſpecta, aut gratia, ad Romanum Epiſcopum, vel ad Concilium quindecim finitimorum E Epiſcoporum, accerſitum liceat provocare: modo ne poſt examen habitum qnod definitum fuerit integretur. Jam vero illud, quod in negotiis quoque rerum minornm, & in levibus cauſæ dictionibus, animis noſtris juſtitia naturalis inſeruit, multo diligentius in cauſis juſtiſſimis volumus convaleſcere, ne facile ſit cuiquam prædito notabili pravitate morum, aut infami calumoia notato, perſonam criminatoris aſſumere, aut teſtimonii dictionem in accuſationem Epiſcopi profiteri.

Epistola IV.

Concilii Italiæ ad Theodoſium Imperatorem. *

Inter cetera damnatos ſcribit in Synodo fuiſſe, qui Apollinaris dogma inducere conabantur.

* *an. 381. celebrati aut Aquileiæ, aut Mediolani, aliave in urbe.*

Beatiſſimo Imperatori, & clementiſſimo principi Theodoſio, Ambroſius & ceteri Epiſcopi Italiæ.

Fidei tuæ diffuſa toto orbe cognitio intimum noſtræ mentis demulſit affectum. eoque, ne hæc quoque gloria imperio tuo crearetur, qnod unitatem reddidiſſe Occideotalium juxta atque Orientalium Eccleſiis videreris, clementiam tuam obſcerandam pariter ac ſuper Eccleſiaſticis negotiis inſtruendam noſtris literis æſtimavimus, Imperator tranquilliſſime ac fideliſſime. Dolori enim erat, inter Orientales atque Occidentales interrupta ſacræ communionis eſſe conſortia. Silemus jam quorum errore, quotumve delicto, ne ſerere ſabulas & alloquia caſſa videamur. Nec nos tentaſſe pœnitet, quod inteotatum caderet in culpam. Iſto enim ſæpe arguebamur, quod poſthabere Orientalium ſocietatem, & reſutare gratiam videremur. Laborem quin etiam nobis indicendum putavimus, non pro Italia, quæ jamdudum ab Arrianis quieta atque ſecura eſt, nec ulla hæreticorum perturbatione vexatur. non inquam pro nobis, quia non quærimus quæ noſtra ſuns, ſed quæ ſuns omnium: non pro Gallia atque Aſrica, quæ omnium ſacerdotnm concordi ſocietate potiuntur. ſed ns ea quæ communionem noſtram de Oricotis partes turbaverunt, cognoſcerentur in ſynodo, & nmnis e medio ſcrupulus tollerentur. Non ſolum enim de his quæ clementia tua dignata eſt ſcribere, ſed etiam de illis, qui dogma neſcio quod, Appollinaris aſſeritur, in Eccleſiam conantur inducere, nos pleraque moverunt, quæ partibus ſuerant reſecanda præſentibus. ut convictus in dogmate novo, & redargutus in errore, nequaquam ſub generali fidei lateret nomine: ſed illico, quod doctrinæ magiſterio non teneres, & officium deponeres, & vocabulum ſacerdotis: nec * fibræ aliquæ poſtbac ſallere cupientibus, & præſtigiarum commenta remanerent. Nam qui convictus non fuerit præſentibus partibus, quod vere auguſto principalique reſponſo tua clementia definivit, reſerendam ſemper anſnlam quæſtionis arripiet. Eo igitur obſceravimus ſacerdotale Concilium, ut nemini liceret mendacium in abſentem componere, & in Concilio diſcuteretur quid eſſet in vero. Itaque non cadit in eos intentionis vel facilitatis ulla ſuſpicio, qui omnia præſentibus partibus obſervarunt. Sane allegata texuimus, non definiendi, ſed inſtruendi gratia. & qui judicium petivimus, non deferimus præjudicium. Neque ullum eorum æſtimandum convitium fuit, cum rogarentur ad Concilium ſacerdotes, quorum frequenter præſentior abſentia fuit, quando in commune conſuluit. Neque enim vel nos æſtimavimus eſſe convitium, cum unus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ presbyter, Paulus nomine [a], intra Achaiam ſynodum Orientalium juxta atque Occidentalium poſtulaverit. Advertit clementia tua, non fuiſſe irratio-

1. Cor. 10. Philem. 2.

* *ne*

* a An. 342. poſtquam Hermogene a populo cæſo, Pauloque deturbato, Conſtantius Macedonium in ſeda collocavit.

Tom. I. Ii 3

nabile poſtulatum, quod etiam ab Orientalibus eſt petitum. Sed quia * Illyrici ſuſpecta movetur, ideo maritima ac tutiora quæſita ſunt. Neque plane nos tanquam ex forma aliquid innovavimus; ſed ſanctæ memoriæ Athanaſii, qui quaſi columeo fidei fuit, & veteris ſanctitatis patrum noſtrorum in Conciliis definita ſervantes, non evellimus terminos quos poſuerunt patres noſtri, nec hæreditariæ communionis jura violamus, ſed debitam veſtro imperio honorificentiam reſervantes, ſtudioſos nos pacis & quietis oſtendimus.

** Illyrii*

Prov. 22.

EPISTOLA V.

Concilii Italiæ ad Theodoſium Imperatorem.

*De Epiſcopo Antiochiæ ſubrogato poſt mortem Melitii *. Et ut Nectarius Conſtantinopoli poſt Maximum ordinatus loco cedat, aut Romæ ſuper utriuſque ordinatione Concilium habeatur.*

** quę contigit Feb. 12. an. 381.*

Beatiſſimo Imperatori, & clementiſſimo principi Theodoſio, Ambroſius & ceteri Epiſcopi Italiæ.

SAnctum animum tuum Deo omnipotenti pura & ſincera fide deditum ſciebamus: ſed recentibus cumulaſti beneficiis [a], quod catholicos Eccleſiis reddidiſti, Imperator Auguſte. Atque utinam catholicos ipſos reverentiæ veteri reddidiſſes, ut nihil novarent contra præſcripta majorum, nec temere vel ſervanda reſcinderent, vel reſcindenda ſervarent. Itaque dolentius forte quam inconſultius ingemiſcimus, Imperator, facilius expelli potuiſſe hæreticos, quam inter catholicos convenire. Quanta enim nuper confuſio facta ſit, explicari non poteſt. Scripſeramus dudum, ut quoniam Antiochena civitas duos haberet Epiſcopos, Paulinum atque Melitium, quos fidei concinere putabamus, aut inter ipſos pax & concordia ſalvo ordiue Eccleſiaſtico conveniret, aut certe, ſi quis eorum altero ſuperſtite deceſſiſſet, nulla ſubrogatio in defuncti locum ſuperſtite altero gigneretur. At nunc Melitio defuncto, Paulino ſuperſtite, quem in communione noſtra manſiſſe conſortia quæ a majoribus inoffenſe ducta teſtantur, contra fas atque Eccleſiaſticum ordinem, in locum Melitii, non tam ſubrogatus, quam ſuperpoſitus aſſeritur. Atque hoc factum allegatur conſenſione & conſilio Nectarii, cujus ordinatio quem ordinem habuerit non videmus. Namque in Concilio nuper, cum Maximus Epiſcopus Alexandrinæ Eccleſiæ communionem manere ſecum lectis Petri ſanctæ memoriæ viri [b] literis prodidiſſet, ejuſque intra privatas ædes, quia Arriani baſilicas adhuc tenebant, ſecretum eſſe, mandatoribus Epiſcopis ordinantibus, dilucida teſtificatione docuiſſet, nihil habuimus, beatiſſime Princeps, in quo de Epiſcopatu ejus dubitare poſſemus. cum vim ſibi repugnanti a pleriſque etiam de populo & clero teſtatus eſſet illatam. Tamen ne abſcotibus partibus præſumpte aliquid definiſſe videremur, clementiam tuam datis literis putavimus inſtruendam, ne ei conſuleretur ex uſu publicæ pacis atque concordiæ. Quia revera advertebamus Gregorium nequaquam ſecundum traditionem patrum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſibi ſacerdotium vindicare. Nos igitur in Synodo ea, quæ totius orbis Epiſcopis videbatur eſſe præſcripta, nihil temere ſtatuendum eſſe cenſuimus. Adeo ipſo tempore qui [c] generale Concilium declinaverunt, Conſtantinopolique [d] geſſiſſe dicuntur. Nam cum cognoviſſent ad hoc partium veniſſe Maximum, ut cauſam in Synodo ageret ſuam, quod etiamſi indictum Concilium non fuiſſet, jure & more majorum, ſicut & ſanctæ memoriæ Athanaſius, & dudum Petrus Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopi, & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Eccleſiæ, Italiæ, & totius Occidentis confugiſſe judicium viderentur. cum eum, ſicut diximus, experiri velle adverſum eos qui Epiſcopatum ejus abnuerant comperiſſent, præſtolari utique etiam noſtram ſuper eo ſententiam debuerunt. Non prærogativam vindicamus examinis, ſed conſortium tamen debuit eſſe communis arbitrii. Poſtremo prius conſtare oportuit, utrum huic abrogandum, quam alii conferendum ſacerdotium videretur. ab his præſertim, a quibus ſe Maximus vel deſtitutum, vel appetitum injuria querebatur. Itaque cum Maximum Epiſcopum receperunt * in communionem noſtra conſortia, quoniam eum a catholicis conſtitit Epiſcopis ordinatum, nec ab Epiſcopatus Conſtantinopolitani putavimus petitione removendum. Cujus allegationem præſentibus partibus æſtimavimus eſſe pendendam. Nectarium autem cum nuper noſtra mediocritas Conſtantinopoli cognoverit ordinatum, cohærere communionem noſtram cum Orientalibus partibus non videmus. Præſertim cum ab iiſdem Nectarius dicitur illico ſine communionis conſortio deſtitutus, a quibus fuerat ordinatus. Non mediocris igitur hic ſcrupulus [a]. Nec quædam nos angit de domeſtico ſtudio & ambitione contentio, ſed communio ſoluta & diſſociata perturbat. Nec videmus eam poſſe aliter convenire, niſi aut is reddatur Conſtantinopoli, qui prior eſt ordinatus, aut certe ſuper duorum ordinationem ſit in urbe Roma noſtrum Orientaliumque Concilium. Neque enim indignum videtur, Auguſte, ut Romanæ Eccleſiæ Antiſtitis, finitimorumque & Italorum Epiſcoporum debeant ſubire tractatum, qui unius Acholii Epiſcopi [f] ita expectandum eſſe putaverunt judicium, ut de Occidentalibus partibus Conſtantinopolim evocandum putarent. Si quid uni huic reſervatum eſt, quanto magis pluribus reſervandum eſt? Nos autem a beatiſſimo principe fratre tuæ pietatis admoniti, ut tuæ clementiæ ſcriberemus imperio, poſtulamus, ut ubi una communio eſt, commune velit eſſe judicium, concordantemque conſenſum.

** receperint.*

---

* a An. 381. lata lege 3. Cod. Theod. de fide Catholica 1. Kal. Auguſti, Eucherio & Syagrio Coſſ.

* b Extortas fuiſſe docet Nazianzenus carmine de vita ſua, ubi plura de Maximo intra Choraulæ ædes ordinata, & a S. Anaſtaſii baſilica, quam ante lucem invaſerat, a clero & plebe pulſo, &c.

* c Vide quid de ea re Palladius & Ambroſius diſſerant in geſtis Concilii Aquileienſis.

* d Locus haud dubie corruptus: ita reſtitui poteſt; *At eo ipſo tempore qui generale Concilium declinaverunt, Conſtantinopoli quæ geſſiſſe dicuntur.*

* a Imperatori Theodoſio Nectarium eligenti plurimos initio Epiſcopos reluctatos docet Sozom. lib. 7. cap. 7.

* f Theſſalonicenſis, qui Theodoſium an. 380. baptizavit.

PONTIFICUM ROMANORUM FELICIS III. GELASII, ET VIGILII, EPISTOLÆ X.

Quibus præfixa ſunt Geſta de nomine Acacii.

BREVICULUS HISTORIÆ EUTYCHIANISTARUM.

Sive, ut vetus habet inſcriptio,

GESTA DE NOMINE ACACII.

IN caoſa fidei Chriſtianæ, cui ab exordio ſui nunquam deſiiſſe probaotur inimici, noſtro quidem ſæculo, ſed iotervallo temporum, Neſtorius & Eutyches non nova dogmata ſuæ perverſitatis, ſed nomina prodiderunt. Nam Neſtorius ante qoinquagiota & octo fere aooos, Photioi & Pauli Samoſateni ſecutus errorem, Oaſitano * exi- a lio meruit relegari, dicendo, ſicut ab aactoribas ſuis didicit, Chriſtam dominam noſtrum hominem tantummodo de virgine Maria eſſe progenitum. Contra quem Eatyches, poſt annos non plurimos, æſtimans diſpataodum, rectum tramitem tenere neſcieos offendit, & io Apollioaris eſt raptas inſaniam, io bæc verba prorumpens, quibus aſſereret Chriſtum verum hominem nun fuiſſe, oec in eo duas nataras eſſe credendas, ſed aoam taotummodo Dei verbi, verumtamen incarnatam. Qaam quidem noo eſſe hominis perhibuie, ſed hamanam, ut ſimilitudo magis humani corporis, qaam ipſa veritas ſuaderetur. Cum catholica fides verum Deum, verumque hominem, Chriſtum Dei filium eſſe fateatur, oon unius naturæ, ſed unius eſſentiæ atque perſonæ. Cum erga Eatychem iſtum, presbyterum & abbatem Coſtantinopolitanæ civitatis, Eaſebias Dorylitaous Epiſcopus ſuadere talia reperiſſet, zelo fidei, quam etiam cum Agens in rebas eſſet oſtendit, (ipſe enim Neſtorium quoque lo tempore reprehendit io Eccleſia res ſacrilegas prædicantem) detulit ad Flavianum Epiſcopum, & ad judicium provocavit. Dicta cauſa eſt. Cum partes ſaas Eutyches videret urgeri, per Chryſaphium ſpatarium Theodoſii præſidium priocipis expetivit. Cujus præcepto Florentius vir illuſtris, ex Conſale, diſcaſſioni Eutychis abeſſe non potuit, & jam io præſentia ipſius convincitur Eutyches, atque damnatar. Offenditur Imperatoe, & in Epheſina civitate mandat Synodum congregari. Adſunt fere * CCCLX. Epiſcopi, principibas Dioſcuro ✱ *c x l.* Alexandrino Epiſcopo, Juvenali Hieroſolymitano, Thalaſſio Cæſarienſi, Euſtathio Beryteoſi, Euſebio Ancyritano, Baſilio Iſauriæ. Interfuerunt etiam Vicarii ab Apoſtolica ſede directi, Julias Puteulanus Epiſcopus, Hilarus Archidiaconus, qaia

A presbyter Renatus in Delo inſala [b] morte præventus eſt. Adfuit etiam Dulcitias Notarius. In quo conventu [c] repudiata eſt epiſtola Papæ Leonis dogmatica ad Synodum Flavianumque directa, & penitus oon permittitur receoſeri. Tota die, id eſt vi. Idus Auguſti, nihil aliud oiſi quoodam Neſtorii damnati, id eſt prioris Epheſinæ Synodi geſta relegnotur. Simal etiam diſcutitar lectis omnibus chartis, judiciam de Eutyche ſanctæ memoriæ Flaviani. Interea cum Eutychis blaſphemiæ [d] relegerentur, ab omoibas adclamatum eſt, hanc eſſe veram fidem, hanc orthodoxam. Dejicitur contradicentibus Vicariis Romaois Flavianus [e], & recipitar Eutyches. B Damnatur etiam Euſebius Epiſcopus accuſator ejuſdem presbyteri, tanquam Neſtorianus, qui ante, dum adhuc eſſet laicas, Neſtorii fuerat accuſator. Ita eoim nihil volunt iſti Eutychiaoiſtæ inter ſe eſſe atque Neſtorium, ut quicumque apad eos Eutychianiſta non fuerit, Neſtoriaous prorſas habeatar. cum doctrina catholica uniat duas naturas io Chriſto, non dividat ſicut Neſtorius fecit. Et iſti qaidem reperiantur deteriora garrire. Nam ſideotiſſime dicuot rem ineptam, rem etiam ſtolidis execrandam, ante unitionem, id eſt iocarnationem, daas dici debere naturas; poſt vero unam Dei verbi tantom incarnatam: ut ſi dicamus aliqnid ceratum, aat picaC tum, aut * ſtagnatum, aut quolibet alio genere ✱ *ſtannatum* coloratam. Jam vero poſt diem tertium Synodi, qua dejectus eſt ſanctæ memariæ Flaviaoas, dejicitur etiam & Domnus Aotiochenus, Dioſcorus repente diſceſſit, ſolutuſqae cooventas eſt. Ducitur io exiliam Flavianus [f], & apud Epipam, quæ eſt civitas Lydiæ, ſeu ſuperveoiente, ſeu ingeſta morte defunctus eſt *. Tanc temporis Anatolius ✱ 18. *Feb.* 452. quidam presbyter Alexandrious apud Conſtaotinopolim morabatur. Hæc enim conſuetudo prædictis eſt, ut ad comitatum vicibus clerici dirigantur; ne quid forte cauſæ vel neceſſitatis emergat. Fit ergo iſte Anatulias Conſtantioopoli Epiſcopus, homo partium Dioſcori. Exempto anno moritur Theodoſias * Imperator, Chryſaphius [g] punitur, Marciaous factus eſt princeps [h]. Læſam fidem gra-

* a Petras in Oaſitana ſolitudine deportatus an. 436.
* b Ad eum itaque non dedit epiſtolam Theodoretus poſt Synodum, ſed ad Hilarum.
* c Suſcepta quidem a Dioſcoro, ſed non lecta.
* d Subdola enim fuit ejus profeſſio, & hæreſim tacendo tegebat.

* e Anno 449. die 2, Auguſti.
* f Vide Chronic. Marcellini comitis.
* g Juſſu Pulcheriæ ad portam Melantiadis.
* h Die 24. Auguſti, ſi faſtis credimus; aut Julio potius menſe, ut ex *L. de Apoſt.* apparet.

Digitized by Google

[A] viter ſerens [a] indicit Synodum apud Nicæam, in qua [b] & ipſe & Pulcheria reſedit, & omnis cum eo ſenatus & poteſtates, Quam Synodus poſtea eranſtulit [c] Calchedona propter palatii vicinitatem. Conveniunt [d] quingenti & nltra Epiſcopi totius Orientis & Ægypti. Dioſcorus exhibetur [a], ut facti ſui cauſas in Concilio poſſit adſerere. [f] Interfuit etiam Imperator ipſe conveutui, interfuit & ſenatus, & omnes Judices, & omnes aulicæ poteſtates. Euſebius ille Dorylitauus Epiſcopus, qui ante annum de exilin fugiens Roma venerat, etiam & Calchedonenſi Synodo intereſſe properavit. Accuſat ipſe Dioſcorum, & alii Alexandrini. Quid multa! Damnatne Dioſcorus [g], ſanctæ memoriæ Flaviani corpus officioſiſſimæ Conſtantluopo[B]lim [h] reportatur, apud Alexandriam Proterius catholicus ſit ſacerdos [i]. Quidam Timothaus, cui cognomen erat Æiurus, presbyter, & Petrus diaconus [k], qui Epiſcopatum nunc Alexandrinæ occupavit Eccleſiæ, Dioſcori ſectatores, ſe ab Eccleſia Alexaudrina ſepararunt. Quos cum Proterius Epiſcopus ſuis monitis ad miniſteria ſua revocare non poſſet, utrumque damnavit. Mortuo principe Marciano, collectis turbis hæreticorum Timotheus & Petrus [l] veniunt Alexandriam, & ordinatur ab hæreticis [m] Timotheus Epiſcopus. Duo igitur apud Alexandriam Epiſcopi eſſe cœperuut. Aute triduum Paſchæ, quo cœna Domini celebratur, collecta multitudine perditorum occu[C]patur Eccleſia, ad quam ſe ſanctæ memoriæ Proterius de mare contulerat. Ibi ſupradicto die [n] in baptiſterio occiditur, laniatur, ejicitur, & funus ejus incenditur, cineresque ipſius ſparguntur in ventos. Leo ſumit imperium [o] ad quem tanti facinoris catholicorum querela pervenit. Contra quos hæretici ſupplicaruut, petentes ut Calchedonenſis Synodus aboleretur. illi autem vindictam tanti ſceleris ſpectabant. Conſiderans Imperator nimis eſſe grave, vexari tantos iterum ſacerdotes, quorum plurimos aut ætas, aut infirmitas, aut etiam paupertas hunc laborem ſubire prohibebat, dirigit Magiſtrianos per totum Orientem. dirigit etiam Anatolius Epiſcopus Conſtantinopolitauus Aſclepiadem diaconum ſuum. Per quos & omnes [D] illi Epiſcopi, qui Calchedona fuerant congregati, quid Alexandriæ factum fuiſſet agnoſcunt: interrogatique cum ſuis provincialibus Epiſcopis reſcribune, Calchedonenſem Synodum uſque ad ſanguinem eſſe defendendam, quia non alteram fidem ſtatuit quam Synodus Nicæna. Timotheum non ſolum Epiſcopum non haberi, ſed etiam Chriſtiani appellatione privari [p]. Quo depoſito, fit alter Timotheus [q] catholicus Epiſcopus Alexandriæ. Vix Timotheus hæreticus depellitur, fugit Petrus. mittitur in exilium Timotheus Cherſona, qui

[A] locus eſt in Ponto abditus. Quamdiu vixit Imperator Leo [r], vixit Timotheus Epiſcopus Alexandriæ cum quiete. Sed cum Baſiliſcus [*] occupaſſet imperium, damnare cœpit Calchedonenſem Synodum, & catholicos perſequi. Tunc denique Timotheus ille damnatus accepta libertate venit Conſtantinopolim, & damnatos hæreticos locis ſuis reddidit. Vadit Alexandriam [ſ], fugit Timotheus catholicus, & in monaſterio latet. Petrus ille iterum ſe junxit Timotheo, cum quo fuerat ante damuatus. Redit Zeno Imperator ad regnum, Baſiliſcus opprimitur. Mittitur Alexandriam, ut pulſo pervaſore Timotheo Timotheus catholicus redderetur Eccleſiæ. Sed Timotheo damnato morte prævento, [t] Petrus conſors ipſius [B] ab uno hæretico Alexandrinus Epiſcopus ordinatur. Quem nihilominus dejici juſſit Chriſtianiſſimus Imperator, & reduci Timotheum catholicum, ſicut Acacii Conſtantinopolitani literis continetur. Cum plurimi, ſeu clerici, ſeu monachi, ſeu ſæcularis vitæ homines, ad communionem catholici Epiſcopi Timothei nollent penitus convenire, diverſis ſacris terruit univerſos clementiſſimus Imperator. Scripſit ad Papam Simplicium Timotheus (dicens Petrum olim in diaconio eſſe damnatum, nunc etiam Chriſtiana ſocietate ſemotum: mandans per [u] Eſaiam Epiſcopum) rogans ut ſcriberetur Imperatori de Petro, qui latebat in Alexandrina civitate, & inſidiabatur Ec[C]cleſiæ, ut ad longinquum deportaretur exilium. Per ferme triennium ſanctæ memoriæ Papa Simplicius non deſiit ſcribendo ad Acacium Epiſcopum, ut ageret cum Imperatore, & fieret de Petro quod Timotheus Epiſcopus poſtulabat. Scriptum eſt etiam principi, ſed nunquam inde reſcriptum eſt. Poſt omnia, [x] Joannem presbyterum œconomum ſuum Timotheus ad principem miſit, rogans ut ſi quid humanitus ſibi forte contingeret, juberet pietas ejus catholicum a catholicis ordinari. Ad cujus petita reſponſum eſt, & tam ipſi quam clericis ſcriptum. utque in iiſdem ſacris Joannes œconomus multis laudibus prædicatur, ut jam pene omnibus Alexandriuis Epiſcopalis putaretur officii candidatus. Defuncto iſto Timotheo Epi[D]ſcopo [y], Joannes œconomus catholicus a catholicis ordiuatur Epiſcopus. Qui cum de conſuetudine majorum ad Apoſtolicam ſedem Synodica (per Iſidorum presbyterum, & Petrum diaconum) ſcripta miſiſſet, ſuperveniente Uranio ſubadjuvat, & contrat Joannem jam Epiſcopum ſacra principis deferente, ab Epiſcopatus illius confirmatione Papa ſuſpenſus eſt. Et quia in iiſdem ſacris de reſtituendo Petro, quem ipſe damnavit, fecerat mentionem, hæc pars omnino eſt abnegata. Unde videtur clementiſſimus Imperator offenſus. Cum ergo ſanctæ memoriæ Papæ Simplicii

[*] *anno* 476.

* a Maii 23. anni 451. ad Sept. I. ante Chalced. Concil. cap. 37.
* b Nec ipſe, nec pulcheria, nec Senatus apud Nicæam reſedit. Vide ibid. cap. 41.
* c Sept. 22. ibid. cap. 42.
* d Anon 630. ut conſtat.
* e Octobr. 8. caſſum ejus de Flaviano judicium Chalced. Act. 1. Octobr. 13. depoſitus Act. 3.
* f Interfuit ſemel Oct. 25. Act. 6.
* g Exulare in Gangrena civitata juſſus.
* h Auguſto menſe anni 450. anta damnationem Dioſcori, quæ tantum anno ſequenti cum Proterii ordinatione.
* i Hæc Liberatus cap. 15.
* k Mongus, ſeu Moggus; id eſt, blæſus.
* l 26. Januarii an. 457.
* m A duobus tantum Epiſcopis contra Canones libell. Epiſcop. Ægypti ad Leonem Imp. poſt Concil. Calced. cap. 12. & 13. Evagr. lib. 2. cap. 8.
* n Martii 28. an. 457.
* o Die 7. Februarii ejuſdem anni. *Faſti Græci. Theodor. Lect.*
* p Hactenus Liberatus.
* q Dictus Salophaciolus ſive Albus, ordinatus an. 458.
* r Obiit menſe Januarii anni 474. Filius autem Leo junior menſe Novembri.
* ſ Hæc Liberatus *cap.* 16.
* t Mongus, de quo ſupra.
* u Eſaias minoris Hermopolis Epiſcopus Concilio Epheſino II. interfuit. Alius Naucratenæ civitatis Epiſcopus libello poſt cædem Proterii ab Orthodoxis oblato ſubſcripſit. De quo cap. 22. tertiæ partis Concilii Chalcedonenſis.
* x Tabenneſiotam, cognomento Talaiam.
* y An. 482. ut docet Simplicius epiſt. 17. Julii 15. & 18. Nov. 6. datis.

nihil totiens ad Acacium directa, propter Alexandrinæ Eccleſiæ quietem, & catholicæ fidei integritatem, ſcripta proficerent, ſupervenit idem ſanctus Joannes Epiſcopus, qui ſicut decebat ab Apoſtolica ſede ſuſceptus eſt. Nam & priores ejus ſimiliter Romanæ Eccleſiæ tempore perſecutionis ſuffugium popoſceruot. Hujus adventus plenius univerſa patefecit. Cui dum Acacii ſcripta legeremus, quæ de Petro & Joanne Antiochenis miſerat, exceſſus Acacii etiam in hac cauſa graviſſimos deprehendit. Iſto enim tempore, quo de Petro Alexandrino damnato retulerat, noo longe poſt etiam de Petto [a] & Joanne [b] ſcripſerat. Petrum apud Conſtaotioopolim mooaſterium [c] gubernaſſe: ſed boc propter crimina derelicto, Antiochiam fugiſſe. Ibi pulſo (Martyrio) catholico Epiſcopo, per hæreticos ſedem ipſius occupaſſe. continuoque damnatum a Leone tunc principe ad Oaſitanum exilium eſſe directum. De qno lapſum Conſtantinopolim rediiſſe, ac dediſſe fidem, qnod nullas ulterius turbas facere prorſus anderet. Sed ſicut ſuperius dictum eſt, Baſiliſci temporibus a Timotheo [d] illo damnato, qui Conſtantinopolim venerat, ad Antiochiam remiſſum fuiſſe, ut iterum illic Epiſcopatum teneret. Quo facto, idem Petrus Joannem quendam presbyterum, de qno Acacium diximus retuliſſe, ordinat Apamenis Epiſcopum. a quibns non receptus venit Antiochiam, & Petrum Epiſcopatus ſui pellit auctorem, & invadit ejus Eccleſiam. Quos iterum damnatos dicit Acacius, petena ab Apoſtolica ſede, ut ſi forte ad eam confugerent, nec viſu dignos haberet: & ſi jam aliquam iodnlgentiam forſitan impetraſſent, irritam eſſe debere, nec eorum pœnitentiam recipiendam eſſe. Quod cum præfatus Joannes Alexandrinus Epiſcopus relegiſſet, tacere non potuit, quod illum Joannem, quem Acacius damnaverat cum Petro, & ſine remedio pœnitentiæ fecit ab Apoſtolica ſede damnari, poſt tot damnationes Tyriorum miſerit Eccleſiæ præſidere. Poſtquam ergo non ſolum nibil profeciſſe literas deceſſoris ſui ſanctus Felix Papa cognovit, & ludibria quædam ab Acacio fieri in everſionem totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ, electis [e] Vitale Epiſcopo Troentinate ex Picena regione, & Miſeno Cumanæ Eccleſiæ Epiſcopo ex regione Campaniæ, ſub hac inſtructione direxit, ut Petrus de Alexaodrina pelleretur Eccleſia, & ut libello ſancti Joannis Epiſcopi Alexandtini reſponderet Acacius, atque ipſi denuntiaretur Acacio, ut aoathema diceret Petro. Qui quamvis boſtili more detruſi in cuſtodiam chartas amiſerint, tamen perfidis hæreticis atque damnatis accommodare non debuerant, quæ ſola negari potuit, voluntatem. Non ſolum ergo non egerunt quæ juſſa ſunt, aut quæ expedire poterant: ſed etiam hæreticis communicaverunt, confirmationem Petri Epiſcopatus, ad quem pellendum miſſi fueraot, deferentes, atque contumelias in Epiſcopum Joannem Acacio dirigente portantes. Quibus rebus habita Synodo commotus beatiſſimus Papa, Vitalem & Miſcenum ab officio & communione [f] ſuſpendit, Acaciumque damoavit. Cujus aodacia deteriora committens, etiam Petrum Antiochenum [g], ejecto catholico Calendione [h], quem ipſe ordinaverat, ad Antiochenam mittit Eccleſiam.

* a Petro Gnapheo, ſeu Fullone.
* b Joan. Apameno,
* c Liberat. *cap.* 18.
* d Æluro an. 476.
* e An. 483.
* f Die Julii 28. anni 484.
* g Gnapheum.
* h Qui cum illu Patricio aliiſque an. 483. conſpirarat.

EDICTUM SENTENTIÆ FELICIS PAPÆ propter Acacii Epiſcopi Conſtantinopolitani damnationem.

Acacius, qui ſecundo a oobis admonitus ſtatutorum ſalubrium non deſtitit eſſe contemptor, meque in meis credidit carcerizandum, hunc Deus, cœlitus prolata ſententia, de ſacerdotio fecit extorrem. Ergo ſi quis Epiſcopus, clericus, monachus, laicus, poſt hanc denuntiationem eidem communicaverit, anathema ſit, ſancto Spiritu exequente.

EPISTOLA I.

Felicis III. Papæ ad Zenonem Imperatorem.

Conqueritur de violatis ab eo Legatis, ſuadetque ut acquieſcat damnationi Petri Alexandrini, & Acacii.

FELIX ZENONI AUGUSTO.

Quoniam pietas tua, licet profuſiore pagina ad mea ſcripta reſpooderit, ſuis auribus diligentius intimatam faſtidio dignam credidit veritatem: curandum mihi fuit, ut breviter quæ non vultis latius publicari definita concluderem. Itaque officioſitate præmiſſa timere me fateor regno veſtro pariter & ſaluti. Siquidem contra divinam reverentiam probabitur, ut beati Apoſtoli Petri directa legatio, ſicut ejus confeſſio patefecit, tanquam in captivitate redacta teneretur, & chartis quas bajulabat violenter ablatis, ad communicandum hæreticis, hoc eſt apocriſiariis Alexandrini petri, adverſum quem ierat, de cuſtodia ſit producta. Quapropter [*] Vitalem quidem & Miſenum, cur vel impulſi ad iſta conſenſerint, honore ſimul & communione Apoſtolica cenſura privavit. Sed [*] cum apud barbaras etiam nationes, atque ipſius deitatis ignaras, pro exequendis negotiis vel humanis, jure gentium legationis cujuslibet habeatnt ſacroſancta libertas; notum eſt omnibus, quanto magis ab Imperature Romano & Chriſtiano principe, in rebus præſertim divinis, oportuerit intemeratam ſervari. Deinde legatione ſummota, quæ apud vos, ut dictum eſt, nec beati Petri Apoſtoli inviolata eſſe jam potuit, tranquilitas tua literarum ſaltim tenore cognoſcat ſedem beati Apoſtoli Petri Alexandrino Petro, olim juſteque damnato, ac nihilominus per ſententiam Synodalem nuper eliſo, communionis nunquam vel præbuiſſe, vel præbituram eſſe conſenſum. Quia ut cetera nunc omittam, ab hæreticis inſtitutus, contra fas omne catholicæ præſidere non poſſit Eccleſiæ. Unde quoniam adhortationem meam duxi-

Nicolaus I. Papa epiſt. ix.

Ibid. poſt pauca.

ſtis onerofam, in veſtro relinquo deliberationis arbitrio, utrum beati Apoſtoli Petri, an Alexandrini Petri, cuiquam ſit eligenda communio. Qualis autem Alexandrinus extiterit, vel quemadmodum falſi nominis ſacerdotium per unum vix ſuæ complicem pravitatis temerarius uſurparit, atque in damnatorum fuerit etiam apud vos dudum ſorte numeratus, ſuffragatoris ejus Acacii literis ad ſanctæ memoriæ deceſſorem meum datis, quarum exemplaria ſubdita cernitis, adprobate. Utrum vel Epiſcopus dici valeat, quod nomen etiamſi a pluribus Epiſcopis accepiſſet, habere non poſſet, vel orthodoxis plebibus contra Nicænam Synodum, contra obſervantiam ſingularem, mereatur imponi, prompta in Deum pietate perpendire. Ubi etiam apparet evidenter, Acacium, qui exceſſus ſuos ſab veſtro potius nomine celare voluit, quam vobis profutura ſuggerere, tam ſaluti veſtræ devotionem deferre ſinceram, quam fidelem conſcientiam circa patrum regulas, atque ipſum dogma geſtaret catholicum. Propterea hunc eundem, utpote qui multa, contra ſcita veterum nefaria perpetrarit, & ejus laudator emerſerit, quem adſeruit & ipſe

Galat. 2.18. damnatum, & ab Apoſtolica fecit ſede damnari, ac rurſus ædificans quæ ante deſtruxerat, prævaricatorem ſe ipſe conſtituit; eorum quos ſequi maluit portioni diſtrictionis Apoſtolicæ, per Tutum Romanæ Eccleſiæ Defenſorem, juſta deputavit auctoritas, atque a communione & dignitate Apoſtolica, qua ſe ipſe ejus externis ſociando monſtravit indignum, legitima ſeveritate diſcrevit. Puto autem quod pietas tua, quæ etiam ſuis mavult vinci legibus, quam reniti, cæleſtibus debeat parere decretis: atque ita humanarum ſibi rerum faſtigium noverit eſſe commiſſum, ut tamen ea quæ divina ſunt per diſpenſatores divinitus attributos percipienda non ambigat. Puto quod vobis ſine ulla dubitatione ſit utile, ſi Eccleſiam catholicam veſtri tempore principatus ſinatis uti legibus ſuis: nec libertati ejus quemquam permittatis obſiſtere, quæ

D. 10. Certum eſt hoc. regni vobis reſtituit poteſtatem. *Certum eſt enim hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, ut cum de cauſis Dei agitur, juxta ipſius conſtitutum, regiam voluntatem ſacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre: & ſacroſancta per eorum præſules diſcere potius, quam docere: Eccleſiæ formam ſequi, non huic humanitus ſequenda jura præfigere. Neque ejus ſanctionibus velle dominari, cui Deus voluit clementiam tuam piæ devotionis colla ſubmittere: ne dum menſura cæleſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis. Et ex hoc quidem de his omnibus conſcientiam meam ante tribunal Chriſti cauſam dicturus abſolvo. Veſtræ mentis intererit, magis ac magis cogitare, & in rerum præſentium ſtatu ſub divina nos examinatione ſubſiſtere, ac poſt hujus vitæ curſum ad divinum conſequenter venturos eſſe judicium. *Et alia manu.*

* An. 484. Data Kalendis Auguſti *. Venantio V.C. Conſule.

Epistola II.

Felicis III. ad Clerum & plebem Conſtantinopolitanam.

Ne turbentur ob prævaricationem Legatorum. atque ut Acacii a ſede Apoſtolica damnati communionem devitent.

Felix clero & plebi orthodoxis Conſtantinopoli conſtitutis dilectiſſimis filiis ſalutem.

PRobatam cunctis veſtræ fidei firmitatem Vitalis atque Miſeni non irrationabiliter opi-

A namur prævaricatione turbatam: qui univerſa, quæ illis mandata ſunt, non tantum negligendo, verum etiam impugnando, fecerunt ut Eccleſia Romana conſentire damnatis hæreticis crederetur: quando contra vetitum his qui a Petro illo * hæretico, paricidarum ſocio, olim juſteque dejecto, & totiens anathematizato, directi, atque ab Acacio ſuſcepti ſunt, noſtrorum immemores mandatorum, communicare convicti ſunt, nulla conteſtatione præmiſſa, quam tamen, ſicut his præceptum fuerat, religio veſtræ ſanctitatis audiret. actumque eſt ut, ſicuti prædiximus, exceſſus illorum noſter crederetur aſſenſus. Quos & ordinibus ſuis, & veneranda divini myſterii perceptione privavimus. Nullus ergo veſtrum

* Mongo.

B per tale commiſſum ſit immemor ſui, nec nos æſtimet in Apoſtolicæ traditionis defenſione deficere, quos videt fidei contumeliam in proditores & perditos vindicaſſe. Scire vos quoque decuit, Acacii * quondam Epiſcopi varietatem inconſtantiamque detectam. Qui cum de Petro iſto, ſicut probatur adnexis, non ferenda retulerit, atque olim dixerit fuiſſe damnatum, per legatos noſtros multis laudibus proſecutus, contra conſcientiam fecit, & utrum ei quicquam credendum ſit, omnes qui timorem Dei ante oculos conſtituunt, judicabunt. Alienarum quoque provinciarum ſibi jura defendens, ſanctorum trecentorum decem & octo patrum canones illici-

* quem depoſuerat die 28. Julii an. 488.

C tarum ſibi ordinationum præſumptor eſt conatus evertere. Quorum etiam ob hoc ſubjacet ultioni: nec Romanæ, id eſt Apoſtolicæ ſedis, qua ſe ipſe privavit, communione jam gaudet: quando Petri Eutychianiſtæ ſocius & ſuſceptor apparens, damnationis ejus ſe participem indicavit. Quem noſtra quoque ſententia miniſterii Epiſcopalis officio, & ſancta communione, veſtroque numero, id eſt Chriſtiano, judicavit alienum, ſicut reperitur in adnexis. Filio autem noſtro Salomoni presbytero, quem Acacius, ut placeret hæreticis, ſuo privare putavit gradu, gradum proprium ſententia veſtra conſervet, vel omnes qui forte a memorato propulſi, in locis ſuis & in noſtra communione ma-

D nere pronunciet. Quamvis autem zelum veſtræ fidei noverimus, monemus tamen, ut omnes qui catholicæ fidei volunt eſſe participes, ab illius ſe communione abſtineant, ne quod abſit ſimili ſubjaceant ultioni.

Epistola III.

Felicis III. Papæ, ad Monachos urbis Conſtantinop. & Bithyniæ.

Tutum Eccleſiæ Defenſorem prævaricationis cauſa fuiſſe damnatum. & quomodo ipſi in ſuos, qui Acacio adhæſerint, animadvertere de-

E *beant.*

Felix Rufino, Thalaſio, presbyteris & archimandritis, & ceteris monachis circa Conſtantinopolim & Bithyniam conſtitutis.

DIabolicæ artis aſtutias frequentius experimur, ſed malignitati ejus, Deo juvante, non cedimus. Nam cum ea quæ totiens pro conſtantia fidei diſponuntur fraus ejus vacuare molitur, neceſſe eſt ut & viribus, quas divina gratia ſubminiſtrat, conatus ipſius exſtirpemus. Acceptis itaque literis dilectionis veſtræ, quarum Baſilius fuit lator, inter cetera * Tutus, quem ob hoc feceramus defenſorem Eccleſiæ de provectio-

* De quo ſupra p. 437. b.

ctoribus intra Eccleſiam clericis, ur quam dirigi non licebar, in Acaeium ſententiam ipſe portaret, ſe quadam dementia, immo ardore pecuniæ, poſtquam noſtris ſatisfactum eſt cunſtitutis, inimicis fidei vendidiſſe convictus eſt arque confeſſus. Lectæ ſunt enim literæ ipſius in conventu fratrum, qualiter pacta interpoſita perſona, Marone coudemnato, ei cui ſententiam portarat inhæſiſſe creditur: quas proprias eſſe cognoſcens, non potuit diffiteri. Unde cum fidei & ſedis Apoſtolicæ proditorem, officio Defenſoris quod ei ad tempus dederamus exuimus, eumque ſacroſancti myſterii communione privatum præcipitarique cognitione præcepimus, monentes dilectionem veſtram, ſicur ſemper feciſtis, pro cuſtodia veritatis, jugi obſervatione vigiletis. Er quia non eſt dubium, nonnullos ex monaſteriis veſtris eſſe decepeos, atque ad inimicos Dei, ſeu ſponte, ſeu neceſſitate tranſiſſe, ubſervaudum vobis de talibus hoc eſſe mandamus, ut quiſquis cujuslibet loci apud vos, vel ipoure ſe dedit, vel mercede corruptus, collegii veſtri ſir prorſus alienus. Quia niſi a fidelibus perfidi ſint remoti, rerum diſeretione ſublata, laborabunt ſuſpicionibus innocentes, ur ad vitia facilis hominibus eſt prolapſus. A probatorum conſortio contagia repellenda ſunr perditorum: quoniam mores bonos colloquia, ſicut ſcriptum eſt, perverſa corrumpunr. Illorum vero aliter cauſa tractanda eſt, quos conſtiterit pœnis gravibus ur traduecrentur afflictos. Circa quos humaniores vos eſſe convenit, nr ad eeliulss ſub diſtrictione pœnitentiæ revertantur, & fidelioribus lacrymis eorum quod lapſi ſunt expietur, donec exciuſis inimicis, & perverſoribus ſuis catholica purgerur Eccleſia.

1.Cor.15.33

Epistola IV.

Felicis III. Papæ ad Zenonem Imperatorem *

* An. 490. poſt mortem Acacii PCP. ejuſque ſucceſſoris Flavitæ.

*Laudato ejus ſtudio in ardinatione novi Epiſcopi, hortatur ut in Acacii Petrique nominum damnatione, de qua Epiſcopi * legati nihil ſibi mandatum reſponderant, cum Eccleſia Romana conſentiat.*

* Labbeus legit *Cleri* pro *Epiſcopi*.

Felix Zenoni Imperatori.

Dignas referre Deo noſtro gratias fateor mens humana non ſufficit, quod tantam religionis curam in veſtræ pietatis ſenſibus miſeratio divina conſtiruit, nr eam & univerſis negotiis anteponi, & ſoliditate reipublicæ contineri, quam veraciter Chriſtiano, tam auguſto judicio cenſeretis. quia revera propitiarione cæleſti rerum ſubſiſtit univerſitas. Ex qua mirabili devotione veſtræ clementiæ proceſſiſſe cognoſco quicquid pro divini cultus reverentia celebratus tranquillitatis veſtræ ſermo deprompſit. Ut ſcilices firmare catholicæ fidei cupientes unitatem, Eccleſiarumque pacem magnopere roborari, talem ſtuderetis, præfici Conſtatinopolitanis * Antiſtitem, qui ſuperno munere proſequente, & morum probitate fulgeret, & præ omnibus orthodoxæ veritatis polleret affectu. Magnam igitur, egregie princeps, capio de utroque lætitiam: eum & in tuæ ſerenitatis animo, ſicut in ſæculi faſtigio conſtitutum, ita præcipuum Eccleſia filium Deo factore ſuſcepit: & eum ipſum, de cujus pontificio gloriamini, dum ad beati Petri Apoſtoli ſedem ſuæ re-

* Euphemius is fuit

A ferr dignitatis exordium, jam ſuæ dediſſe gaudeo moderationis indicium. Ubi ſimul & magnanimitas veſtra reſplendet, quando Eccleſiæ cauſam, ſicut divinitus inſtitutum eſt, Pontificum deſiderat ordinatione componi, & qui in ſacerdotii perbibetur provectus officium, optat inde fulciri, unde Chriſto cupiente profluit cunctorum gratia plena Pontificum. Cujus etiam literarum me refovet intentio, qua ſicut decer Chriſto placere nitentem, & ſummum Apoſtolorum beatum Petrum, & petram fidei eſſe non tacuit, & eidem myſteriorum claves creditas fuiſſe cæleſtium prudenter ſtruxit, utque nobiſcum circa ortho- Matt.16.19

B doxam fidem conſentientem haberet aſſenſum, quo amplius unanimis redderetur, expetiit. Gratiſſimis igitur profeſſionibus hujus, & votis copioſa lectione pateſactis, mox ut etiam filios meos ſancti propoſiti monachos pariter veniſſe conſpexi, difficultates omnes, quæ primitus obſtrepebant, hac credidi diſpoſitione ſummotas: atque ideo venientibus clericis eas præter conſuetudinem ſociatas eſſe perſonas, quæ Petro vel Acacio non communicaſſe viderentur. ur illorum nominibus ſequeſtratis, per quos ſcandalum contigiſſet Eccleſiis, ſincera deinceps cariras proveniret. Quibus rite perpenſis, nihil aliud mibi ſupererat gratulanti, niſi ut his qui fuerant deſtinati Apoſtolicæ ſedis communio traderetur. Sed cum pro catholica fide cautius admonerem, ut ſuſcipientes eam ſe a conſortio re-

C traherenr damnatornm, non ſibi hoc mandatum omnino dixerunt. Qua rerum diverſitate permotum anxium me hæſiſſe profiteor; cum aliud literæ, & ipſa rerum ratio demonſtraret, & aliud memoratorum contineret aſſertio. Puramque volens cum eo qui Pontifex creatus aſſeritur inire concordiam, gloriæ veſtræ ſuggerere properavi, ut nihil reſidere patiamini, quo denuo quicquam valeat diſſenſionis oboriri. Quia dum per Synodum Calchedonenſem, quam ſe dudum literis deſignavit tua clementia venerari, Eutychem atque Dioſcorum conſtet eſſe damnatos, & eorum ſectatores plurimis illarum partium documentis Timotheus & Petrus extitiſſe monſtrentur, atque eorum communionem, etiam ſi prohibitam, ſecutus Acacius, quos ipſe epiſtolis ſuis hæreticos dixerat eſſe

D damnatos: ſententia illius Concilii convincuntur adſtringi, & in ipſorum pœnam merito recidiſſe, quorum elegere conſortium. ſicut in ceteris hæreſibus facta ſemel Synodus abjecti cujuslibet erroris cunctos ſequaces conſequenter involvit. Quæſo igitur, glorioſiſſime, nec in ſucceſſoribus refovere judicemur, quod manifeſtum eſt in auctoribus fuiſſe damnatum: nec Petri putetur legitima proveniſſe purgatio, quem non ſecundum morem veterum Apoſtolica ſedes, quæ ligavit, abſolvit. Scir enim Chriſtiana mens tua, venerabilis Imperator, quoniam delicta mortalium ſecundum conſcientiam relaxandi non

E niſi Pontificibus ſuis ordine competenti ſuperna dederit diſpenſatio facultarem. Qui Petrus ramen, ſi vere receptus eſſet, veniam mereri debuit, non honorem. qui a damnatis arque hæreticis falſum ſacerdotii nomen accipiens catholicæ non poterat Eccleſiæ præſidere. Hæc ego reverentiſſime princeps, beati Petri qualiſcumque vicarius, non auctoritate velut Apoſtolicæ poteſtatis extorqueo, ſed tanquam ſollicitus pater, ſalutem proſperitatemque clementiſſimi filii manere cupiens diuturnam, fidenter imploro. Ecce deſideramus, optamus, ambimus Eccleſiam Conſtantinopolitanam, ſicut ſemper, ha-

A ambitionibus ſuis prævaricationis aditum impu-
denter exquirit, nec venerabilia dubitavit de-
creta calcare, & inter curas publicas occupato
principi venerando diſſimulavit quæ noverat ve-
ra ſuggerere: talem ſe conſcientiam circa ſalu-
tem regiam poteſtatemque geſtare demonſtrans,
qualem in negotio ipſius religionis exhibuit.
Unde, quod non ſine divini judicii terrore di-
cendum eſt, etiam nobis ſi requiſiſſet optantibus,
non eſt permiſſus abſolvi. Quomodo autem do-
mnus filius noſter venerabilis Imperator non hoc
ſibi judicare poſſet faciendum, quod cerneret ſa-
cerdotem vel facere, vel docere? Quapropter ad-
juncta ſecum mea prece, dilectio tua ſæpedictum
domnum filium noſtrum ſupplicatione qua poteſt,
B & lacrymarum profeſſione deprecetur, ut pa-
tienter permittat abſcindi qui nos conturbant:
Gal. 5. 12. ne in ſucceſſoribus hæreticorum reparaſſe videa-
mur, quod in auctoritatibus eorum certum eſt
fuiſſe damnatum, priorumque conſimiles oppri-
mere non ſinat Eccleſiaſticam dignitatem: qua-
2. Cor. 5. 17. tenus Apoſtolica voce dicamus, *Si qua igitur
in Chriſto nova creatura, vetera tranſierunt: ec-
ce facta ſunt omnia nova.* Eccleſiam Conſtanti-
nopolitanam nobis, ſicut ſemper, unitam ſua
poſt Deum placiditate concedat. Quoniam &
hoc præſentis felicitatis ejus incrementa deſide-
rant, & conſequendæ fructus æternitatis expo-
ſcit. Dilectionem vero tuam ſpecialiter commo-
C neo atque conteſtor, in illo noſtri Salvatoris ex-
amine formidando rationem mihi modis omni-
bus reddituram, ſi quæ pro integritate ſalutis
humanæ, pro orthodoxa atque regulari conſti-
tutione majorum, & veraci atque ſincera totius
Eccleſiæ pace reparanda delegavi, quod de tua
mente non credimus, ſegnius exequaris.

Ex eodem codice Virdunenſi.

Felix Andreæ Epiſcopo Theſſalonicenſi.

Quod plene catholicæ fidei cupimus redintegratione
firmari, ſollicitudinem dilectionis tuæ, qua ad ſedis
beati Petri communionem venire deſideras, libenter
amplectimur: ſed eam vellemus, ſicut orthodoxæ ve-
D ritatis cautela depoſcit, ex omni fieri parte conſtantem.

Epistola VIII.

ſive tractatus Gelaſii Papæ.

*In quo etiam ponit exempla epiſtolarum Simplicii
Papæ atque Felicis, quod Timothei Æluri,
vel Petri Alexandrini impietatem olim cogno-
verint, vel viſi fuerint judicaſſe. Poſtea pro-
priis proſequitur dictis, inſtruens quid adver-
ſus Græcos debeat reſpondere.*

* * * * * * *

E *Data die 22. Jun. an. 482* *Ex Epiſtola Simplicii Papæ ad Acacium.*

Epiſt. 17. ILlud, *inquit*, me non mediocriter facit attonitum,
quod iiſdem literis ſuis Petrum, qui hæreticorum
dudum ſocius extitiſſe probetur & princeps, quod
conſcientiam dilectionis tuæ meminimus non latere,
inſtructioneſque ipſas, quibus fuerit contutatus, noſ-
ſe confidimus, quemque etiam dubium non ſit adhuc
extra communionem durare catholicam, ſæpeque nos
de eadem ex illa urbe pellendo ſcripſiſſe ſit certum,
ad præfatæ Eccleſiæ regimen exiſtimet provehendum:
eumque promittat rectæ fidei definitionibus convenire
a cunctis utique, ſicut ſuperius dixi, conſortio tam de-
git extraneus, quam ab ejus communione diſcretus
eſt. Ad quam ſi nunc redire contendit, niſi per ſa-
tisfactionem Chriſtianis regulis competentem non po-

A teſt introire, ac proinde non ad faſtigium ſacerdota-
lis dignitatis accedere, ſed medelæ, quæ poſt pœ-
nitudinem præbenda eſt, conſequenter aptari: animæ
ſuæ cupiens reconciliatus auxilium, non gradum ſum-
mi honoris affectans, qui diu convincitur fuiſſe per-
verſus. ne per ſpeciem remeantis non remedium ſin-
ceræ ſalvationis inquirat, ſed facultatem propagan-
dæ pravitatis inveniat. Quo facto non hunc magis
ab errore detrahimus, quam perniciem fidelibus in-
rogamus. eoque modo Calchedonenſis Synodi ſtatuta
violantes, aditum ſæva copulatione graſſandi in Ec-
cleſiam lupis rapacibus aperimus. Denique ab iiſdem
ipſis, cum quibus olim a catholica participatione di-
viſus eſt, pontifex dicitur poſtulari. ut ſatis eviden-
ter appareat, non eos rectam fidem velle, ſed in præ-
ſule proprio nefandi dogmatis quærere poteſtatem.
neque inter ipſos, & veraciter ſentientes, pax inde
B poſſit fida generari, unde hæreticarum mentium cre-
ſcit ſuneſta damnatio, & catholicorum miſeranda ca-
ptivitas.

Ex Epiſtola Felicis Papæ ad Zenonem Imp.

Ubi eſſe, *inquit*, jam conſequens procul dubio per- Epiſt. 1.
videtis, Alexandrinæ Eccleſiæ pervaſorem, funeſta
diu impunitate graſſantem, veſtris præceptionibus,
quibus merito dudum probatur rejectus eſſe nihilomi-
nus addicendum. An non ipſe eſt, qui per XXX. an-
nos catholicæ deſertor Eccleſiæ, inimicorumque ejus
ſectator & doctor, & ad fundendum ſanguinem ſem-
per velox fuit & promptus? Nunquid adhuc & iſtam
diſſimulationem quadam ſumus ex conhibentia recep-
turi. In quo revera non eſt opus diſcuſſione ſubtili,
quia ejus aperta ſunt crimina.

C Multa ſimilia in diverſis epiſtolis eorum di-
ligens lector, ſi requirat, inveniet. Prætermit-
to jam ſcripta & admonitiones Papæ Simplicii,
quæ plerique vilia æſtimant, & judicant con-
temnenda. Illud conſideremus attentius, quod
de eodem Petro tunc cum adhuc ſanum forte
ſaperet, judicarit Acacius, qualemque de eo ſen-
tentiam ad Apoſtolicam ſedem direxerit.

*Domino ſancto, & beatiſſimo patri, Archiepi-
ſcopo Simplicio Acacius.*

Sollicitudinem omnium Eccleſiarum ſecundum Apo- 2. Cor. 11. 28
D ſtolum circumferentes, nos indeſinenter hortamini,
quamvis ſponte vigilantes ac præcurrentes. Sed vos
divinum zelum ſolito demonſtratis, ſtatum Alexan-
drinæ Eccleſiæ certius requirentes, ut pro paternis
canonibus ſuſcipiatis laborem, piiſſimo ſtillantes ſu-
dore pro his, ſicut ſemper eſt adprobatum. Sed Chri-
ſtus Deus noſter, qui diligentibus ſe in bonum coo- Rom. 8. 17.
peratur, noſtris cogitationibus inſidens, & unam no-
bis in his mentem, atque eandem pro gloria ſua eſ-
ſe cognoſcens, nonnem victoriam eſſe perfecis, con-
ſortes nos cum tranquilliſſimo principe faciens, & Ti-
motheum quidem * deceſſorem ſpirantem procellas, * Ælurum.
& Eccleſiaſticam tranquillitatem, ſicut apparuit, con- Matth. 8.
turbantem vitæ ſubduxit humanæ, dicens ei, *Tace* Mar. 4.
& obmuteſce. Petrum quoque *, qui ab Alexandri- * Mongum
no more ſimiliter procellas ſurrexerat, diſſipavit, atque
E in æternam fugam Spiritu ſancto flante convertit,
unum & ipſum de his qui olim fuerant & ante da-
mnati. Sicut enim in noſtris archiviis inventum eſt,
& de veſtris ſcriniis, ſi dignamini requirere, pote-
ritis agnoſcere, quæ in tempore de eodem ſubſecu-
ta, ab Alexandrino Epiſcopo Romam ad alterutrum
ſunt relata. Qui Petrus filius noctis exiſtens, & ope-
rum diei lucentium alienus apparens, omnino tene-
bras ad latrocinium peragendum congruas eorum co-
operator inveniens, media nocte, adhuc jacente ca-
davere illius, qui paternos canones ſubverterat, in-
ſepulto, ſubrepſit in ſedem, ſicut ipſe arbitratus eſt,
uno & ſolo præſente, & eo qui conſors illius inſiſte-
bat inſaniæ. ita ut propter hoc majoribus ſupplicis
ſubderetur. nec quod ſperabat effectum eſt. Sed ille
quidem de ſe ex parte vel minima judicans nuſquam
penitus omnino comparuit. Timotheus autem * pa- *Salophacio-
ternorum canonum cuſtos, qui Davidicæ manſuetudi- lus ſive albus
nis exemplo ſubditur, & uſque in finem patiens, at-

que poteſtati propriæ reſtitutus a Chriſto, propriæ ſe-
dis bonore lætatur: & ſpiritualium filiorum voces acci-
piens, gratiam curationis expectat, multiplicato in ſe
honore a Chriſto principe ſacerdotum.

Ecce teſtimonium Acacii validiſſimum, quid
de Timotheo, quid de Petro ſenſerit. Vere e-
nim, ſicut ſcriptum eſt in Evangelio de Caipha
illo Pontifice, evenit Acacio. Dicitur enim de
illo, quia cum eſſet princeps ſacerdotum anni
Joan. 11.51. illius, de Domini dixerit paſſione, *Expedit ut
unus homo moriatur pro populo, ut non tota gens
pereat*. Et ſubjungit Evangeliſta beatus Joannes
Hoc, inquiens, *a ſemetipſo non dixit, ſed cum
eſſet princeps ſacerdotum anni illius prophetavit*.
Ita & hic, cum in ſummi eſſet ſacerdotii digni-
tate locatus, utrum nolens an invitus, dubita-
re quippe nos ejus varietas & inconſtantia fe-
cit, veriſſimam de inimicis Dei tulit ſententiam.
quam ſi ſervare voluiſſet, procellam, quam ab
Matth. 8. Eccleſia veraciter depulerat, rurſus in Eccleſiam
Marc. 4.39. ipſe non revocaſſet: & de quo dixerat, *Tace &
obmuteſce*, rurſus Petri perſonam loqui in Ec-
cleſia minime permiſiſſet. Quem ſimiliter procel-
lam a ſancto Spiritu diſſipatam eſſe prædixerat,
quemque filium noctis aſſeveraverat, & quem ab
opere luminis alienum, amantemque tenebras la-
tronum operibus congruas eſſe narrabat. qui fal-
ſum ſacerdotii nomen, ab eo qui paternos, ut
ipſe ait, canones ſubverterat, artibus doloſis
ſibi ipſe impoſuerat. Hic Petrus, de quo beatæ
memoriæ Timotheus catholicus, ut ipſe dixit,
paternorum cuſtos canonum, Alexandrinæ quon-
dam Eccleſiæ pontifex, ad ſedem Apoſtolicam
multa retulit deteriora, quam ſuperius continen-
tur, aſſerens ſpecialiter & affirmans inimicum
fidei, inimicum Calchedonenſis Synodi per om-
nes exitiſſe infelicitatis conatus. Quid igitur
nobis faciendum eſt? Non credamus tot & tan-
tis tantarum ſedium ſacerdotibus, qui omnes
uno ore, uno conſenſu, publicam & feralem
humanæ ſalutis beſtiam Petrum eſſe dixerunt,
in cujus ſe communione, pernicioſa conjunctio-
ne, ſuadente dæmonico ſpiritu, infeliciter ſocia-
Galat. 2.18. verat Acacius, male rurſus ædificans quod bene
deſtruxerat? Nec opus plura hinc dicere, cum
timentibus Deum, & formidantibus diem judi-
cii, & Eccleſiæ unitatem diligentibus, ſatis a-
perteque cauſa ſit clara. Hæc enim ſola ratio
eſt, quæ unitatem dividit, & concordiam diſſi-
pat: quia quamdiu prævaricatorum nomina de
Eccleſia non auferuntur, pacis vinculum nulla-
tenus redintegrare permittunt. Si enim licet ſe-
ctatorum vel communicatorum Eutychetis, ut
fuit ejus ſectator Petrus, & communicator Aca-
cius, in Eccleſia nomina recenſeri, cur de ſe-
ctatoribus & communicatoribus Arrii, vel cete-
rorum hæreticorum, ſimili forte non liceat? An
minoris impietatis & perfidiæ Eutyches fuiſſe
putatur, quam Arrius? Nemo hoc quidem ſani
capitis audebit dicere. Si ergo par eſt impietas,
par ſit & utrorumque deteſtatio. ne ſi ſemel
talis fuerit intromiſſa licentia, omnibus exinde
omnia liceant, fiatque, quod abſit, tam paſſiva
rerum confuſio atque commixtio, ut nulla inter
mundum & immundum ſit ſecundum prophetam
Ezec. 22.26. certa diſcretio. Non eſt quidem noſtræ humili-
tatis, de totius orbis diſſenſione ferre ſententiam:
eſt tamen noſtrum de propria ſalute eſſe ſolli-
2. Cor. 5. 10. citos. quoniam unuſquiſque pro ſe rationem red-
Matt. 12. 36 diturus eſt ante illud tribunal judicis & regis
Matth. 5. 25 æterni, in quo etiam de verbo otioſo, minimo-
que quadrante, ſumus noſtrorum rationem a-
ctuum præſtituri. Unde & optamus, qualiacum-

A que & quantacumque ſuper nos importaverit ini-
micus, tolerare diſcrimina in ſæculo præſenti,
tantum ne cauſas incurramus mortis æternæ.
Sed dicitur de Petro, quamquam ſine approba-
tione dicatur, præſertim de homine perſpicaciſ-
ſimo*, qui * per xxx. annos famoſus expugnator * ſ. pertinaciſ-
fuerat veritatis, quod pœnitentia acta ſuſceptus ſimo.
ſit in Eccleſia. Nunquam igitur per xxx. an- * ab an. 452. ad 482.
nos agere potuit pœnitentiam, niſi tunc cum
Epiſcopatus amore & ambitionis ardore ferve-
bat? O rem monſtro ſimillimam! ante illum po-
tuiſſe locum ſuum ſacerdotii obtinere, quam
poſſet vel brevi ſpacio pro tam immani crimine pœni-
tens videri. Sed ſolvit illum, inquit, auctorita-
B te ſua prius Acacius, & ſic ſuſcepit. Utinam ſe-
ipſum miſerrimus omnium, ſecumque quam plu-
rimos, non æternæ mortis compedibus alligaret?
Qui cum ſuperbiſſimo perflatus ſpiritu thronum
humilitatis altius efferre conatur quam decuit,
& præſumptionibus ſuis aditum undecumque con-
quirit, ſimulque per fas & nefas calcat & tran-
ſit inviolabilia ſtatuta ſanctorum, cum ipſo quem
imitatus eſt auctore ſuperbiæ, in profundiſſimam
ruinam dejectus, id dereliquit Eccleſiæ, unde
lugerent pacifici, fideleſque & humiles flerent.
Si enim ille modum temperata poteſtate ſervaſ-
ſet, nec Petrum hæreticum, nullo regulari or-
dine abſolutum, pro ejus audaci temeritate, in
ſua ſocietate hodie Eccleſia ſuſpiraret aſſumptum:
C nec caritatis, quæ omnium virtutum eſt perfe-
ctio, & ſine qua ſecundum Apoſtolum inania ſunt 1. Cor. 13. 1
univerſa quæ facimus, tanta filii pacis diſpendia Gal. 5. 15.
paterentur, nec mordendo invicem conſumeren-
tur invicem. Sed quolibet modo dicatur Petrus
eſſe ſuſceptus, apparet tamen eum fuiſſe hære-
ticum, qui pœnituiſſe pro perverſitate defendi-
tur: & quod pravus & infidelis fuerit, & de
Eccleſia Eccleſiaſtico jure projectus, ambigi du-
bitarique non poteſt. Sed concedamus pauliſper
pœnituiſſe eum, quod nullatenus verum eſt.
videndum ergo eſt quomodo, id eſt utrum qui
ordine competenti, regulari ſeveritate exciſus
& exſtirpatus eſt, pœnitens recte & conſequen-
ter receptus ſit. Sed nunquam docebitur, nun-
D quam monſtrabitur, nunquam omnino probabi-
tur, ejus purgationem fuiſſe legitimam, quæ
non eſt competentibus regulis celebrata. Secun-
dæ enim ſedis Antiſtitem nec expellere quiſquam,
nec revocare, ſine primæ ſedis aſſenſu, vel po-
tuit, vel debuit. Niſi forte confuſo jam ordi-
ne rerum atque turbato, nec prima, nec ſecun-
da, nec tertia ſedes debeat obſervari, vel ſuſpi-
ci ſecundum antiqua ſtatuta majorum, & ſub-
lato capite, ut videmus, omnia membra vario
inter ſe compugnent certamine, fiatque illud
quod de populo ſcriptum eſt Iſrael: *In illo tem-* Judic. 21. 24
*pore, non erat dux in Iſrael. unuſquiſque quod
placitum erat in oculis ſuis faciebat*. Qua enim
E ratione vel conſequentia aliis ſedibus * deſfe- * ſ. deferendum
rendum eſt, ſi primæ beatiſſimi Petri ſedi an-
tiqua & vetuſta reverentia non defertur, per
quam omnium ſacerdotum dignitas ſemper eſt
roborata atque firmata, trecentorumque decem
& octo patrum invicto & ſingulari judicio ve-
tuſtiſſimus judicatus eſt honor? Utpote qui Do-
mini recordabantur ſententiam, *Tu es Petrus*, Matt. 16. 18
*& ſuper hanc petram fundabo Eccleſiam meam,
& portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Et
tibi dabo claves regni cœlorum, & quæcumque
ligaveris vel ſolveris in terra, erunt ligata vel
ſoluta in cœlo*. Et rurſus ad eundem, *Ecce ego* Luc. 22. 32.
*rogavi pro te ut non deficiat fides tua. & tu
aliquando convertere, & confirma fratres tuos*.

A Deum hominesque manifeſtum, saliu perpetrantes non noſtro vitio, ſed ſuo prorſus arbitrio ſeparari. Idemque ante tribunal Chriſti modis omnibus terribiliter judicandum. Non ſumus pertinaces, ſed dogmata paterna defendimus: quemadmodum etiam tuæ dilectionis pagina deſignavit, zelum pro orthodoxis oſtendere nos debere. Calchedonenſi Concilio, quod univerſalis ſanxit & cuſtodit Eccleſia, Eutyches & Dioſcorus non probantur eſſe damnati? An eorum complices Timotheus atque Petrus Inſtructionibus plurimis convenientibus non docentur, ſicut hi quoque quos miſit tua dilectio perviderunt? B An eorum communionem, frequenter & regulariter interdicentibus nobis, non eſt ſecutus Acacius, quos ipſe epiſtolis hæreticos dixerat, olimque damnatos, & male rurſus ædificans, quod
Gal. 2. 18. bene ante ipſe deſtruxerat, ſecundum Apoſtolum prævaricator apparuit? Ideoque juxta præfatæ Synodi tramitem, merito illic damnatæ perfidiæ parem cuncti ſubiere vindictam, qui hujus maluerunt eſſe participes. quemadmodum contra unamquamque hæreſim Synodus conſtituta, cunctos etiam dejectæ ſimiles pravitatis adſtringit: ne in ſucceſſoribus omnino reparandum eſſet, quod in auctoribus juſte monſtratur eſſe proſtratum. Abſolvi autem Petrus nulla ratione potuit ſine Apoſtolicæ ſedis aſſenſu, qua fuerat mandante ſecluſus, ſicut de recipiendis talibus forma veterum teſtatur Antiſtitum. Qui C etiam Petrus, ſi de legitima fuiſſet curatione ſanatus, ad indulgentiam ſuſcipi deberet, non ad ſacerdotii dignitatem. qui a damnatis atque hæreticis inſtitutus, catholicis plebibus nulla poſſet ratione præponi. Perſpexiſti & ipſe nobiſcum ſalutaria eſſe quæ dicimus. Unde etiam in ſuis literis, cum de beati Petri fide loqueris, quod cum tota gratulatione legimus, catholica « mente poſuiſti: Et qui cum eo ſicut vos credunt « conſona voce gloriantes diſperſa colligere valea- « mus. Quæro igitur quænam illa ſint, vel qua rerum perturbatione diſperſa. Nec alia nunc prorſus occurrunt, niſi quæ per Eutychianæ peſtis ejuſdem ſequacium ſunt excogitata veſaniam. Dilectio vero tua operam det nobiſcum, quatenus poſſint quæ te quoque fatente diſperſa ſunt colligi.
Gal. 4. 12. Voce utor Apoſtoli, *Obſecro vos: Nihil me læſiſtis*. D Non hoc velut imperioſus impono, ſed ut conſcientiam meam convenienter expediam. Ne commiſſæ vobis divinitus rationabiles oves, non ſine veſtro diſcrimine, quod abſit, pereant, ſinantur, exhortor. Cogitate ſimul omnes, qui dignitate paſtorali cenſemini, pro Chriſtiana fide, quæ tunc eſt Chriſti ſi vera eſt, & vivendum nobis, & ſi oportuerit ſacroſanctæ religionis amore moriendum. Perpendite igitur ipſius vitæ ſemper tempus incertum: ne repente rapti ad cognitionis illius formidandæ trahamur examen. Unde propenſius tanquam præſentem dilectionem tuam jure caritatis vehementer adſtringimus,
Act. 1. 25. E ut ſortem infelicis Acacii perhorreſcens, qui ſicut ſcriptum eſt, ut iret in locum ſuum, etiam nobis conantibus, non eſt permiſſus abſolvi, quo vales tenore contendas, ut catholicorum illius urbis Antiſtitum magis monſtreris eſſe imitator, & dominum filium noſtrum glorioſiſſimum principem, conjugemque ejus, adjuncta tecum mea prece, non deſinas ſuppliciter exorare, ut ſicut devoti Eccleſiæ filii, & obſecrationes noſtras clementer admittant, & pro ſui regni ſalutiſque perpetuæ perfici conſideratione decernant. Nec dilatæ communionis Apoſtolicæ tua cauſetur dilectio tarditatem. Nollemus qualicumque difficultate ſuſpendi, niſi reſpectus catholicæ veritatis obſiſteret, cui dilectionem quoque tuam ſummis viribus inhærere vel opto, vel moneo. Nomen igitur Petri & Acacii tollatur e medio: nec apocriſiariis damnati Petri miſceamur, aut literis: Et ſicut ait Apoſtolus. *Abſcindantur qui vos conturbant*. Gal. 5. 12.
Iterumque ut ipſe pronuntiat. *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio*, 1. Cor. 5. 7.
cum nominibus perſoniſque ſuis præterita cauſa deleatur. Nobis Deo inſpirante proviſuris rationabiliter, ut ſcripſimus, ſi cuncta convenerint, ut eorum quos ordinavit vel baptizavit Acacius, ſalva confeſſione catholica, B pro caritatis Eccleſiæ redintegratione nihil pereat. quatenus pax illa proveniat, quæ fecit utraque unum: Epheſ. 2. 14
non illa quam propheta condemnat, *Pax, pax, & non erat pax*. Ezec. 13. 10.
& caritas, quam tua dilectio ſuis ſæpe literis poſtulavit, pura ſuccedat, de qua dicitur, *Caritas de corde pura, & conſcientia bona, & fide non ficta*. 1. Tim. 1. 5.
Nihil ſit commune luci cum tenebris: 2. Cor. 6. 14.
quia non poſſumus; nec debemus menſæ Domini participare, & menſæ dæmoniorum. 1. Cor. 10. 21
ut tibi creditis ovibus prætcritorum congregatione mundatis, fiat unus grex, & unus paſtor. Joan. 10. 16.
Scriptum eſſe meminiſti, *Si recte afferas, & recte non dividas, peccaſti*. Gen. 4. 7.
& propheta clamat, *Inter mundum & immundum non diſcernebatis*. Ezec. 22. 26
Quæ univerſa ſummatim illa circumſpectione perſtringimus, ut cordibus ſalubriter expiatis, tam firmam ſine dubitatione, quam C veram, tam perpetuam, quam unitam poſſimus tenere concordiam. Quantocius ergo ſuper his tua nos reddat dilectio certiores: ut Deo noſtro perficiente quod cœpit in compage corporis Chriſti plena valeamus reconciliatione conſentire.

* Codex Virdunenſis hanc tribuit Gelaſio. at Gelaſius hoc tempore Pontifex non erat, ſed Felix. Liberatus Breviarii cap. 18. Moritur, *inquit*, Acacius, & ordinatur poſt eum Flavitas presbyter, qui fuit a ſancta Thecla. qui non conſenſit ſine Romano Pontifice inthronizari, ſed tranſmiſit ſynodicam Papæ Romano Felici. Qui modico vivens tempore moritur non accipiens epiſtolam ipſius. Vide Nicephorum lib. 16. cap. 19.

*Theophanes * anno Zenonis XV. Felicis VI.* * edit. 1655. pag. 114.

D * *Ἀκακίου δὲ τελευτήσαντος Φραβίτας τρισὶ μησὶ τοῦ θρόνου κρατήσας, ἔγραψεν Φίληκι, ὡς αὐτῷ μὲν κοινωνεῖ· Πέτρῳ δὲ τῷ Μογγῷ οὐ κοινωνεῖ· τῷ δὲ Μογγῷ ἔγραψεν, ὡς αὐτῷ μὲν κοινωνεῖ· Φίληκα δὲ Ῥώμης ἀποστρέφεται. Φῆλιξ δὲ τὰ ἴσα τὰ πρὸς τὸν Μογγὸν πεμφθέντα ἐδέξατο παρὰ τῶν ὀρθοδόξων προλαβόντων, καὶ φθασάντων τοὺς ἀποκρισιαρίους Φραβίτα μετὰ τῶν συνοδικῶν, ἀτίμως τούτους ὁ Φῆλιξ ἀπέπεμψεν.*

Hoc teſtimonium libro jam edito, b-mondus manu ſua attexuit.

Acacio defuncto Phravitas tres menſes Epiſcopatu potitus, Felici literis ſignificat, ſe cum illo quidem communionem habere, cum Petro Mongo nullam. Ad Mongum autem ſcribit, ſe cum illo communione conjungi. a Felice vero Romano ſe penitus alienum. E Felix porro de literis ad Mongum prius datis ab orthodoxis cum certior factus fuiſſet, Phravitæ legatos cum ſynodalibus literis ad ſe advenientes minus honorifice tractatos dimiſit.

Joan. 21.17. & illud, *Si amas me, paſce oves meas.* Quare
igitur ad Petrum tam frequens Domini ſermo
dirigitur? nunqnidnam reliqui ſancti & beati A-
poſtoli non erant ſimili virtute ſuccincti? Quis
* *Hieronymi verba lib. 1. adverſus Jovinianum cap. 14.* hoc audeat affirmare? Sed * ut capite conſtitu-
to, ſchiſmatis tolleretur occaſio, & una mon-
ſtraretur compago corporis Chriſti, quæ ad u-
num caput glorioſiſſima dilectionis ſocietate con-
curreret: & una eſſet Eccleſia, cui fideliter cre-
deretur, unaque domus unius domini, & unius
1.Cor.10. redemptoris, in qua de uno pane & de uno ca-
lice nutriremur. Qua ratione, ſicut dixi, majo-
res noſtri, reverendi illi Eccleſiarum magiſtri,
clariſſimaque illa populi Chriſtiani lumina, quos
merita virtutum ſuarum uſque ad confeſſionis
glorioſiſſimas palmas, & martyrii fulgentes ex-
tulere coronas, ad illam ſedem, quam princeps
Apoſtolorum ſederat Petrus, ſui ſacerdotii ſum-
pta principia repleti Chriſti caritate mittebant,
ſuæ inde ſoliditatis graviſſima firmitatis robora-
menta poſcentes. Ut per hanc ſpeciem omnibus
appareat, vere unam eſſe per omnia, & indiſſo-
lubilem Chriſti Eccleſiam, quæ concordiæ vincu-
lo, mirabilique caritatis textura compoſita, ſo-
Joan. 19.23. 24. la & indiviſa per totum oſtenderetur eſſe tuni-
ca Chriſti, quam nec milites ipſi, qui Dominum
crucifixerunt, dividere auſi fuiſſent. Quæ nunc
ſi propter perfidiam Petri, Acacii tyrannicam
ſuperbiam, impiamque præſumptionem ejus, vio-
latur atque conſcinditur, videte & ſapienter ex-
pendite, in quam grave periculum noſtra dedu-
citur conſcientia, dum tanta majorum ſolvitur
obſervantia. Quis enim non agat quodcumque
libuerit, ſi ſemel in conſuetudinem corruptus
ordo pervenerit? Si autem hoc ſacrilegum eſt et-
iam cogitare, cur non cum diligentiſſima obſer-
vatione teneatur hæc forma majorum, cum ſit
in hoc obſervationis tenore ineffabilis indubita-
tæque unitatis evidens, & grande myſterium?
An duæ ſunt Eccleſiæ, & duo paſtores? Abſit.
Unus eſt enim, qui fecit utraque unum, tollens
Epheſ.2.14 1. de medio inimicitiarum parietem in corpore ſuo.
Cur ergo per Petri & Acacii nomina rurſus inimi-
ca ſepia intexitur, quam ſemel Chriſti crux, mors
& ſanguis deſtruxit, & ſolvit, & evertit? Non
ergo dividat eos interpoſitum Petri & Acacii
nomen, quos tanti mediatoris pretioſus ſanguis
univit. Poſtremo æquum eſt, ut qui alios li-
benter & competenter vultis habere ſubjectos,
cedatis & ipſi antiquo more majoribus, ut con-
fidenter imperare poſſitis minoribus veſtris. Duo-
decim certe fuere Apoſtoli, paribus meritis, pa-
rique dignitate ſuffulti. Cumque omnes æquali-
ter ſpiritali luce fulgerent, unum tamen prin-
cipem eſſe ex illis voluit Chriſtus, eumque diſ-
penſatione mirabili in dominam gentium Romam
direxit, ut in præcipua urbe vel prima primum
& præcipuum dirigeret Petrum. Ibique ſicut
doctrinæ virtute ſublimis emicuit, ita ſanguinis
glorioſa effuſione decoratus, æterno hoſpitio con-
quieſcit, præſtans ſedi, quam ipſe benedixit, ut
Matt.16.18 a portis inferi nunquam pro Domini promiſſio-
ne vincatur, omniumque ſit fluctuantium tutiſ-
ſimus portus. In quo qui requieverit, beata &
æterna ſtatione gaudebit: qui vero contempſe-
rit, ipſe videbit qualia genera excuſationum in
die obtendat judicii. Me enim credo, ſpero,
Rom. 8. 37. confido in Chriſto, quod ab ejus caritate nec
tribulatio, nec anguſtia, nec gladius, nec per-
ſecutio, nec vita, nec mors unquam poterit ſe-
parare. Incumbat perſecutio, ſæviant leges. militi
Chriſti glorioſus eſt mori, quam vinci: fraudari
præſentium commodis melius, quam carere futuris.

A *Æneas Epiſcopus Pariſienſis libro adverſus Græcos.*

Rurſus Papa Gelaſius de eadem re reddidit ratio-
nem ad epiſcopos orientis eoſque admodum reprehen-
dit, quare talibus præſumptionibus non repugnave- *Adſcriptum Sirmondi manu editis jam bis Epiſtolis.*
runt. Hujus itaque rationis initium tale eſt: *Quid er-
go iſti prudentes viri, & argutis mentibus totius religionis
interna rimantes, &c.*

EPISTOLA IX.

Gelaſii Papæ ad Epiſcopos Orientales.

*Quod in Acacii aliorumque damnatione Synodo
nova opus non fuerit, & quod Petrum Ale-*
B *xandrinum abſolvere Acacius ſine ſedis Apo-
ſtolicæ auctoritate non potuerit. Tum de Epi-
ſcopis catholicis ſede ſua ſine diſcuſſione dejectis.*

Dilectiſſimis fratribus univerſis Epiſcopis
Orientalibus Gelaſius.

* * * * * * *

QUid ergo iſti prudentes viri, & argutis men-
tibus totius religionis interna rimantes,
in Orientis partibus conſtituti, ſi cognoverunt
hujuſmodi * perſonam in Antiochena Eccleſia * *Petrum Gnaphеum.*
conſtitutam, cur communicando talibus præbue-
C re conſenſum? Cur non illico reclamarunt, cur
non ſe a tali contagio removerunt, cum tam
* evidenter adverterent, ideo Calendionem de- * *jam.*
pulſum *, ut hæreticis panderetur introitus?
Quare hic nihil de Synodo, nihil de re, nihil * *an. 483.*
de fide Chriſtiana, nihil de perſonarum exami-
natione tractarunt? Si vero illi eorum ſe com-
munioni voluntarie ſubdiderunt, ab Apoſtolica
ſede certe ſeparati ſunt, cum talibus & apud
tales, etiamſi eſſet neceſſe fieri, nulla poſſet om-
nino Synodus provenire. Quod ſi ignoraſſe ſe
dixerint qualis Antiochiæ poſt Calendionem ſuc-
ceſſiſſet Antiſtes, quid mirum, ſi qui in Oriente
poſiti, quæ in regione ſua contigerint ſcire ne-
quiverunt, ea quæ apud Apoſtolicam ſedem ge-
D ſta fuerant ignorarent? Cur tamen, poſteaquam
ad eorum notitiam pervenit qualis eſſet ſacer-
dos apud Antiochiam conſtitutum, non ejus
conſortia continuo reſpuerunt? Quid excuſatio-
nem de ignorantiæ colore prætendunt, cum ho-
dieque & manifeſtata contagia perfidorum, & a
nobis ſæpius exprobrata ſectentur? Quo ſatis ap-
paret, quia ne tunc quidem etiamſi cognoſcerent,
refutarent, quando nunc etiam publicata non
renuunt. Prorſus in quamlibet ſe partem cauſa-
tionemque convertant, manifeſtæ veritatis ita
laqueis ſuffocantur, ut ſui ipſi verbis actibuſque
concludi, nec niſi ſolam perniciem obſtinatæ per-
E fidiæ reſiduam ventilare. Hæc autem, quæ de
Calendione venerabili dicta ſunt, & in Joannis
Alexandrini conveniunt certa ratione perſonam.
Immo, ſi cauſa eadem latius inquiratur, tantæ
illic tragœdiæ, tanti reperiuntur errores, ut ſi
ipſi ſint judices qui eadem perpetrarunt, cum e-
videnter fuerint confutati, a ſui damnatione non
temperent. Palam enim illic aperteque monſtra-
tur, nihil aliud quam quæſitam cauſam, que-
madmodum, catholico qualicumque depulſo Pon-
tifice, hæretico Petro reſeraretur acceſſus. Tunc
iſtud nemo diſcutiebat, Synodum nemo poſce-
bat. paſſim omnia licito fieri a quibuſcumque
videbantur. nullum diſcrimen rerum, nulla e-
xaminatio poſtulabatur Eccleſiæ: ſed prout de
uno quoque veniſſet in mentem de ſuis urbi-

lus catholicus pellebatur Epiſcopus, non ſolum
Metropolitanus, ſed etiam * tertiæ & * ſecun- * Calandio Antiochenus.
dæ ſedis Antiſtites. In his nulla rerum veſtiga- * Jo. Talaia Alexandrinus
tio quærebatur, nulla facienda Concilia jacta-
bantur. Subrogabantur hæretici, nemo reſulta-
bat: ſed velut muta pecora in captionem du-
cta, ſubditis voluntatibus perfidiam ſectabantur.
Non mirum quidem, ſi nunc eos defendere mo-
liantur, quorum indiſcuſſam cæcis mentibus ſe-
cuti ſunt vilitatem. Sed miramur, cur eos non
pudeat in iſtorum damnatione de Synodu non
facta cauſari, cum ſciant tot tantoſque ponti-
fices nulla Synodo fuiſſe depulſos. Si in iſtorum
rejectione de non inito Concilio conqueruntur,
cognoſcant ſe, cur non & hoc in aliorum re-
jectione quæſiverint, accuſari. Si vero in cete-
rorum rejectione Concilia neceſſaria non fuerunt,
nec in iſtis neceſſaria fuiſſe cognoſcant. An in
catholicorum dejectione non fuit opus, &
fuit magnopere congreganda in prævaricatoris
damnatione conſeſſi? Quid igitur reſtat, ni-
ſi ut dicant hæreticos non fuiſſe? Non ergo
de Synodo conquerantur, qui ſe palam com-
munionis externæ perhibent ſectatores. Cur e-
nim eis Synodus neceſſaria fuiſſe videatur, qui
ſe contra Calchedonenſem Synodum venire co-
gnoſcunt, qua Euthychianus error cum aucto-
ribus generali Eccleſiæ voce damnatus eſt? Nec
dubium, quod ſicut in unaquaque hæreſi, quod
inceſſabiliter repetendum eſt, quia firmum eſſe
nullus ambigit Chriſtianus omnes complices, ſe-
ctatores, communicatores damnatæ ſemel pravi-
tatis pari ſorte cenſeotur. Ideoque fit conſequens,
ut ſicut Timotheus atque Petrus talium ſecta-
tores, ſecundum illius tenorem Synodi, nulla
recenti facta pontificum congregatione damnati
ſunt: & ſic qui Petro communicavit Acacius,
ut criminis particeps, ita conſors ſit factus &
pœnæ. Quid igitur ambagibus & nebulis iſta
prætexunt, ut impudentiam ſuam, mentemque
veſanam inanibus potius fabulis velare lethaliter,
quam prodendo medicinaliter ſanare contendant?
Nihil enim nobis commune cum hominibus com-
munionis externæ. Ideo vocatur ad judicium
certe quæcumque perſona, ut aut fateatur ob-
jecta, aut convincatur objectis. Poſt confeſſio-
nem porro literarum tenore depromptam, cur
ad judicium vocaretur Acacius, qui ſe confeſ-
ſus eſt Petro, quem petita ſedis Apoſtolicæ per-
ceptione damnarat, communione ſociaſſe: nec
ei credi jam externæ communionis effecto, vel
pro ſua, vel pro illorum, vel pro Petri defen-
ſione jam poſſet, cui ſe prius miſcuerat neſan-
do conſortio, feceratque ſe cum ejus cauſa ſi-
ne dubitationa communem? Cui examinatione
præmiſſa, & legitima ſi ita eſſet purgatione ſuſ-
cepto, regulariter miſceretur. Sed cum eodem
nondum legitime diſcuſſo atque purgato com-
munione ſociatus, quam adhuc reo ſe miſcuit,
tam pro eodem non habuit loquendi fiduciam.
Nam cum Acacius nullo privilegio fulciretur, * Alexandrina.
ut de ſecunda ſede * poſſet ferre judicium, non
potuit jure quemquam damnare. Simili modo,
niſi primæ ſedis * auctoritate percepta, nec e- * Romana.
xaminandi Petri jus habuit, nec recipiendi pe-
nitus poteſtatem. Quo regulariter conſtituto,
nec apud nos Petro ullatenus abſoluto, quem
damnaſſe nos novimus, examinaſſe vel abſol-
viſſe neſcimus: reſtat ut illud etiam demon-
ſtremus, eundem Petrum, quem ſe purgatum
communione recepiſſe prætendit Acacius, nun-
quam ab hæreticæ communionis contagio ceſ-
ſaſſe: ac non ſolum ipſo tempore quo commu-

A nicavit Acacius, ſed etiam poſt communionem
prævaricatoris Acacii, ſemper Alexandrinum Pe-
trum in hæreticorum collegio perduraſſe. At-
que ita & per hunc Acacium perfidæ commu-
nionis ſuſcepiſſe contagium, & per eandem il-
lis hæreticis, quibus Petrus communicabat, ea-
dem peſte conjunctum. Qui præſumpſit non ſer-
vato ordine Petrum ſuſcipere, nec examinatum
eum, nec cognoſcitur recepiſſe purgatum: &
ideo præter ſedis Apoſtolicæ notitiam, non le-
gitimam ſibi ejus receptionem uſurpare voluiſſe,
ut examinationem ejus & purgationem poſſet
pro ſua voluntate mentiri, atque eum nec exa-
minatum, nec reciperet omnino purgatum.
Quem ſi revera vellet examinatum purgatumqua
B recipere, ordinem in ejus examinatione & re-
ceptione potius cuſtodiſſet, ne videretur magis,
quam veraciter poſſet jure purgare. Sicut ergo
ante non prius damnavit, quam & referret,
& poſceret Apoſtolica poteſtate damnandum:
ſic & in recipiendo modum ſervare debuiſſet,
ut priuſquam ſe ei communione miſceret, per
ſedem Apoſtolicam poſceret examinari eum, &
legitima ratione purgari: cum nec examinandi
aut recipiendi eum haberet ipſe pontificium, &
non niſi per illius ſedis auctoritatem conſenſum-
que hoc poſſet implere, ſine cujus auctoritate
eum non potuerat ipſe damnare, & cujus prin-
cipali diligentia, & diſcuti potuit & purgari,
C & ad communionem convenienter admitti. Cum
enim conſtet, ſemper aut ſedis Apoſtolicæ au-
ctoritate hujuſmodi perſonas, aut diſcuſſas vel
eſſe purgatas, aut ſic ab aliis quibus compete-
tebat Epiſcopis abſolutas, ut tamen abſolutio
eorum ex ſedis Apoſtolicæ conſeoſione pende-
ret: ubi utrumque defuit, nec diſcuſſionem le-
gitimam, nec purgationem firmam, ac per hoc
receptionem fuiſſe conſtat indebitam. Si tu ab-
ſque mea communione Petrum judicaſti eſſa ca-
tholicum, meque deſpecto tuo eum jure rece-
piſti, quid cauſeris, ſi illum ego a communio-
ne mea, quam tu voluiſti contempram, tan-
quam abſque tua notitia vel conſultationa repu-
lerim? Vis adquieſcere? meus es. non vis ad-
D quieſcere? non es meus. Qui enim mecum non Matt.12.30
eſt, contra me eſt: & qui mecum non colligit,
ſpargit. Quæro abs te. Petrum hæreticum fuiſ-
ſe putas, aut catholicum, an ab hæreſi po-
ſtea eſse correctum? Si hæreticum nullatenus
eidem communicare debuiſti, & eidem commu-
nicando, hæretici ea manifeſtum eſt factum fuiſ-
ſe participem, & ejus conſequenter ex Synodi
tenore veniente damnatione conſtringi. Si ca-
tholicum, palam totius dogmatis es defenſor,
quod catholicum eſſe pronuntias. Ac nihilomi-
nus illius errore cenſeris, ſi hæreticum fuiſse
definias, ſed poſtea correxiſſe prætendas, eique
te purgato communicaſse pronunties. Interim
E in cujus perſona me negligendum eſse credidi-
ſti, cauſari non potes quod in hac eadem te
ejus perſona neglexerim. Deinde cum ſine me
jus non habueris vel abſolvendi, vel recipiendi
hujuſmodi rite perſonam, nec purgatam lega-
liter, nec regulariter conſtat eſse. Quam re-
gulariter non acceperam, tam legaliter non
conſtat eſse purgatam, & ideo non jure pur-
gatam, quia legaliter non receptam. Mea e-
nim in illum manente ſcotentia, te ſina me
pontificium, ut meam ſententiam reſolveres
non habente, qua poteſtate vel diſcuſsus eſt, vel
qua auctoritate receptus aſseritur? Ecce interim
in his cauſa veſtra nutat & labitur: & ſi hæc
ſola fuit, prorſus tota ſubruitur. Sed eſt
adhuc

A adhuc aliud, quod ad cumulum veſtræ convictionis accedat. Quid enim ſi doceatur, non ſolum priuſquam in ejus communionem veniretis, neque tantummodo cum ad ejus communionem veniſtis, ſed etiam poſtea in hæreticorum nihilominus eum communione duraſſe: nonne aut per illum apud vos communio perveniebat hæretica, aut in hæreticam communionem vos ejus commercio tranſiebatis? Docete igitur Petrum Alexandrinum ab Antiocheni Petri unquam communione deſiiſſe, & non uſque ad diem cum Antiochenus Petrus in hac luce verſatus eſt, individuum utriuſque fuiſſe conſortium. An dicturi eſtis & Antiochenum Petrum fuiſſe correctum, cui uſque in finem ſe non communicaſſe gloriabatur Acacius? Sed quid profuit, quod illi per ſeipſum communicare non voluit, cum eidem per Alexandrinum Petrum ſine ulla ſe communicare putaret invidia? B Quid facimus de tot tantiſque civitatibus, ex quibus catholici pontifices ſunt repulſi? Si catholici ſubrogati ſunt, cur catholici ſunt rejecti? Sed evidenter apparet, quia cum catholici ſunt rejecti, non catholici ſunt ſubrogati. Reſtat ut catholicis hæretici quicumque ſucceſſerint. Cur eis temere communicaſtis? cur non, ut iſta nova facies rerum, & tanta tragœdia de pontificum ſucceſſione viventium a Synodo diſcuteretur egiſtis? An de uno dolet Acacio, quod ſpeciali Synodo non fuerit confutatus, cum proprium crimen ſuis literis ipſe detexerit, nec audiri debuerit jam ſponte confeſſus; C & de tantis pontificibus catholicis non dolet ſine ulla diſcuſſione ſecluſis? Qui utique, ſi catholicos noſſent eos quorum communionem vitaverant, his potius communicare maluiſſent, quam non communicantes eis dura perſecutione depelli. Ecce tanti catholici ſacerdotes in hoc ipſo ſe indicant, quid Apoſtolica ſedes cenſuerit cognoviſſe, conſtanterque probaſſe retinendum, quod communionem catholicam reſervantes, & eos qui Apoſtolicæ ſedi communicarent, elegere conſortes; & illos, quibus ſedes Apoſtolica decreverat minime communicare, uſque ad perſecutionis incurſus renuere conſortes. D Certe quæ ſedes Apoſtolica decreverat, Orientalibus Epiſcopis non innotuiſſe jactatur. Unde ergo tot tantique pontifices unum idemque cum ſede Apoſtolica ſenſerint, eamque probantes apta religioni ſacroſanctæ veraque ſanxiſſe, quæ non ſolum ſequenda ſibi judicaverunt, ſed etiam uſque ad perſecutionem viriliter exerenda? Ecce habuiſtis qui Apoſtolicæ conſtitutionis, & notitiam vobis ingererent, & retinendi conſtantiam miniſtrarent. Si Apoſtolica ſedes miſiſſet, vix duos aut tres dirigere potuerat. Ecce tot pontifices, Apoſtolicæ ſedis ſcita ſectantes, ingerunt vobis notitiam, & præbent ſervandæ veritatis exempla. Qui contra tantos clauſiſtis oculos ibidem conſtitutos, E quomodo duos vel tres audire poſſetis? Hoc ipſo ſine dubio cognoviſtis illos Apoſtolicæ ſedi placere, quod vos diſplicere videbatis. Aut illos ergo ſectamini, per quos intelligebatis ſedis Apoſtolicæ voluntatem: aut nihil eſt quod de ignorantia velitis obtendere, cum indiciis tantis & talibus abutentes, ſedis Apoſtolicæ conſtituta, tantis teſtimoniis prædicantibus, reſpuere potius quam recipere maluiſtis. [a] Nunquid omnes iſti, quos memoravimus Epiſcopi Imperatori mentiti ſunt? nunquid omnes Imperatoris nomen ex diptychis abſtulerunt? Cum igitur pellerentur, & vivis pontificibus catholicis ſucceſſores hæretici crearentur, & non de inferioribus quibuſque civitatibus, ſed etiam Metropolitani pontifices, in catholica jugiter communione durantes, cur compaſſi non eſtis tantis fratribus veſtris? cur non adiiſtis Imperatorem? cur non Eccleſiæ cauſam, & ſacerdotii miſerabilem deculorationem continuatis vocibus defleviſtis? allegantes * nunquam de pontificibus niſi Eccleſiam judicaſſe: non eſſe humanarum legum de talibus ferre ſententiam abſque Eccleſiæ principaliter conſtitutis pontificibus: obſequi ſolere principes Chriſtianos decretis Eccleſiæ, non ſuam præponere poteſtatem: Epiſcopis caput ſubdere principem ſolitum, non de eorum capitibus judicare. Quibus Eccleſiæ Conciliis, qua Synodo pellerentur: quid denique commiſiſſent, ut ſine ulla diſcuſſione rerum, tot Eccleſiarum præſules pro humano libitu, & ſæcularis poteſtatis arbitrio pellerentur. Inauditos, indiſcuſſos, inconvictos non debere percelli. Maxime cum novæ cauſæ, & nova rerum facies appareret, ut rectores iſti plebium repentinis incurſionibus, pro mundanæ potentiæ voluntate, ſacris dignitatibus privarentur. Ex nulla veteri cauſa, ex nullo collegio reatus, nec participio cujuſlibet erroris jam ante damnati, teneri eos convincique conſortes, ut tanquam ex præterita definitione judicarentur obſtricti. Et ideo, quia nullis ante præcedentibus cauſis retenti eſſent, cur ejicerentur, incurſus qui illi eſſent, debere monſtrari, & Eccleſiaſticis legibus, ut ſemper, oportere conſtare. Saltem vel pro veſtro loco illorum duceretis miſeriis conſulendum, formidantes in vobis quod in aliis cerneretis præter ullum mortem violenter admitti. Si crimine reſperſi erant aliquo, Eccleſiaſtica debuit examinatione cognoſci. Taceam & ad ſedem Apoſtolicam ex more deferri, ne noſtra privilegia curare videamur. Satis ſit oſtendere, quid ſecundum regulas, & patrum canones facere deberetis, [b] Præcipue cum etiam ipſæ leges publicæ, Eccleſiaſticis regulis obſequentes, tales perſonas non niſi ab Epiſcopis ſanxerint judicari. Si vero de qualibet hæreſi fuerant impetiti, tanto magis eos decuit iſta cognoſcere, qui & ſecundum religionis tenorem poſſent iſta diſcutere, & haberent priſtinum, ex quo eſt Chriſtiana religio, pontificium judicandi. Aut catholici enim erant, aut hæretici, de quibus paſſim illa ludibria gerebantur, & latrocinia deteſtanda ſæviebant. Si hæretici, prodi, diſcuti, & legitime convinci modis omnibus debuerant, vel ſuis confeſſionibus, vel aliorum vocibus confutari. Taceo quia ad nos paterna fuerat conſuetudine referendum, tantumque commoneo quid fieri Eccleſiaſtico jure convenerat. Si vero catholici probabantur, vos, qui non ſolum in eorum depulſione ceſſiſtis, ſed etiam ſubrogatis communicare delegiſtis, indubitanter hæretici. Qui depulſis catholicis ſecedentibus, non ignoraſtis cauſam fidei communioniſque catholicæ per tantos Antiſtites toto orbe patefactam: ſed plane ſcientes volenteſque, ſine ulla diſcuſſione rerum, ſine ulla ſynodali examinatione, ſine ulla ſedis Apoſtolicæ reverentia, aſſenſiſtis hæreticis; libenter habentes, patienterque ſinentes, catholicos Antiſtites inaudita prius & miſerabili ſorte detrudi. Quos ſi a fide integra communioneque cathi

a D. xcvi. Nunquam de Pontificibus.

* a Hoc prætextu Joan. Alexandrinus ejectus an. 481. & Calendio Antiochenus, an. 483.

* b Cod. Theod. de Epiſcopis cap. 41. & appendicis cap. 15. item lib. 16. tit. 2. cap. 23.

A lica putaretis errare, ad Apoſtolicam ſedem, ſecundum ſcita majorum, & ſicut ſemper eſt factum, referre debuiſtis; ſicut de Petro Alexandrino *, vel de Antiocheno Petro *, de Joanne * & Paulo feciſſe monſtratur Acacius. Sed quoniam noveratis eos cum Apoſtolica ſede ſentire, & quid ſedes Apoſtolica ſua definitione cenſeret, per illos tantos ac tales Epiſcopos conſtat Orientales Antiſtites nullatenus ignoraſſe, & vos catholicæ atque Apoſtolicæ communionis prodiſſe contrarios, & ab eadem defeciſſe, cum non illis eſtis paſſione conjuncti, ſed potius perſecutoribus eorum ſocietate connexi. Hic vobis Synodus nunquam venit in mentem: & certe de perſonis, ut dictum eſt, nulla veteri lege conſtrictis. B Hic nullo conſilio, non unius urbis vel unius Epiſcopi, ſed totius Orientis Eccleſias, ſubiit animum veſtrum facto ſacerdotali Concilio debere curari. Sed homines, qui in contrariam partem toto propoſito, & toto receſſeratis affectu, Concilio potius neceſſaria etiam ſtudio declinaſtis, ne per eadem tale aliquid cenſeretur, quo vobis, rebus evidenter oſtenſis, & legitime confutatis, in hæreticorum non liceret venire conſortium. Quid igitur de ignorantia prætenditis, cum per totum Orientem catholicam fidem communionemque ſinceram ſedi Apoſtolicæ congruentem, non ſolum cognoviſſe tot Pontifices videbatis, ſed etiam uſque ad extremum conſtantiſſime defendiſſe? C Si nos non audieratis, quid de fide & communione catholica atque Apoſtolica cenſeremus, illos adſpicere debuiſtis, & aut ſequi, ſi credebatis eſſe catholicos, aut apud Apoſtolicam ſedem potius accuſare, ſi credebatis erraſſe. Quid illos juvat vel ſuo propoſito illam tenuiſſe ſententiam, aut cognoſcendo quid ſedes Apoſtolica definiret? Aut igitur collegas & fratres de proximo in conſpectu veſtro, vel catholicos ſequi debuiſtis, vel impetere ſi credebatis errare: nec illis, a quibus nullo diſcrimine vexabantur, præbere conſenſum, donec veritas ex omnibus patefacta conſtaret, & regulariter de eis Eccleſiaſtici judicii forma procederet. D Sin vero ſedis Apoſtolicæ regulam ſubſequendo perſpiciebatis illos hanc tenere conſtantiam, conſequenter per illos, & quid noſtra definitio contineret, non habuiſtis incertum: & illorum perſecutoribus annuendo, a ſedis Apoſtolicæ, non ignorantes ejus ſententiam, conſortio retroceſſiſtis. Et adhuc dicitis ignoraſſe vos quid ſedes apoſtolica cenſuiſſet, cum ab illis ſacerdotibus in catholica fide & communione pollentibus, non verbis aut literis, ſed perſonis præſentibus, didiceritis univerſa, & ab eadem vos proprio judicio ſeparaſſe videamini. Dicitis etiam Synodum in unius hominis perſona debuiſſe tractari, quam in damnandis tantis pontificibus catholicis non quæſiſtis. E Quibus autem vultis, ut de talium cauſarum relatione credamus? catholicis, an hæreticis? ab omni hæreticorum contagione diſcretis, an hæreticorum communione pollutis? Quis autem non videat illos eſſe catholicos, & ab omni hæretica peſte prorſus alienos, qui propriis urbibus detruſi, & in exilium ſunt redacti: & eos qui ſuperſtitibus catholicis ſucceſſores fieri auſi ſunt, catholicos omnino non eſſe, ſed aut Eutychianos manifeſtos, aut eorum ſectatoribus communicantes? Hæc peſtis apud eos hodieque perdurat. Siquidem & cum Petro Alexandrino, & cum Antiocheno Petro, indifferenter ii qui catholicis ſucceſſerant communione permixti ſunt, & ſucceſſoribus utriuſque Petri hodieque miſcentur. A His adde etiam illos, qui licet catholicis non ſucceſſerint, ſed dum catholici pontifices haberentur, talium ſe communione junxerunt. Hæc illa mixtura, hæc eſt illa confuſio, qua per Orientem totum inter catholicam hæreticamque communionem nulla diſcretio eſt: immo qui diſcerni temptaverit, potius habetur hæreticus, perſecutione percellitur, exiliis & afflictione multatur. Reſtat ergo, ut in hac colluvione cunctorum, ſicut quiſquis ab eadem ſeparatus eſt, ſinceræ communionis, & ideo catholicus comprobatur: ita quiſquis illius deteſtandi commercii particeps invenietur, quantum a ſincera communione, tantum a catholica atque Apoſtolica ſit remotus. B Nec prætendat quiſquam, quod alicui forſitan evidentiori non communicaſſet vel communicare videatur hæretico. Quid enim juvat, ſi illi non communicet, & his tamen communione jungitur, qui ab illius non ſunt communione diverſi? Quod ſi eorum nulli communicavit, vel non omnino communicat, hic erit ille ſinceræ, catholicæ, Apoſtolicæque communionis & fidei. alioqui nullomodo poterit indiſcretæ illius mixtionis inſincerum vitare contagium. Hoc modo etiam ille vir bonus Acacius Antiocheno Petro, cui ſe palam non communicare jactabat, per alios ſine ambiguo communicaſſe detegitur. Neque enim ab omnium, qui Antiocheno Petro C communicabant, ſemet Acacius communione ſuſpendit. Ac per hoc quid profuit, quod videri volebat illi palam non communicare, cui per ſuos complices ſubſicivæ communionis nectebatur? Alexandrino Petro communicavit Acacius. Sed donec advixit Antiochenus Petrus, qui utique poſt Acacianum cum Petro Alexandrino fœdus initum defunctus oſtenditur, nunquam Antiocheno Petro Alexandrinus Petrus communicare deſiit. Quod catholicorum continet relatio ſacerdotum, ceterorumque in catholica fide durantium, nec conſcientiam latere poteſt totius Orientis. Et ut taceam, quod per ipſum Zenonem Imperatorem, qui utique Antiocheno Petro, quem introduxerat, & cujus ſacerdo- D tium comprobaverat, ſine dubio communione permixtus, communicabat Acacius: plurimos diverſarum urbium Præſules poſſumus demonſtrare, quibus cum Antiocheno Petro communicantibus nihilominus communicabat Acacius, & per illos Antiocheno communicabat conſequenter & Petro. Sed hæc apud Græcos facilis & inculpabilis putatur eſſe permixtio, apud quos nulla eſt veri falſique diſcretio; & cum omnibus reprobis volunt eſſe communes, in nulla monſtrantur probitate conſtare. Hic autem ille eſt Petrus Antiochenus, quem nec per pœnitentiam ad communionem catholicam recipi etiam a ſede Apoſtolica popoſcit Acacius. Ac per hoc E queruntur a nobis Acacium fuiſſe damnatum, cum hac profeſſione præmiſſa, & per infectos Antiocheni Petri recepta communione, ſe doceatur ipſe damnaſſe. Ubi tamen non ſolum reus tenetur Acacius, ſed omnes pontifices Orientales, qui pari modo in hæc cecidere contagia, meritoque ſimili damnatione tenentur obſtricti, nec inde poſſint ullatenus expediri, niſi dum ſuperſunt a talibus abſtinendo. Nec nos oportet in talibus cauſis niſi illis credere, qui aut omnino ſe ſciunt ab hujus perfidiæ nexibus divino beneficio ſervare diſcretos, aut his qui a perfidorum conſortio receſſerunt. Nam in perfidorum contagio conſtitutis, quam fidem pro ſinceræ communionis teſtificatione poſſumus adhibere,

* Mongo
* Gnapheo
* Apameno

qui in ſincera communione ſunt polluti? Nec eorum teſtimoniis uti pro veritate poterimus, qui impugnare non verentur falſitatibus veritatem. Reſtat ut non niſi illis credere debeamus, qui ab omni contagione ſunt liberi.

Epistola X.

Vigilii Papæ Encyclica ad univerſam Eccleſiam.

Exponit cauſas receſſus ſui ad S. Euphemiam, & quid ibi egerit cum legatis Juſtiniani. ſimulque fidei ſuæ confeſſionem interſerit.

Vigilius Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ urbis Romæ univerſo populo Dei.

DUm in ſanctæ Euphemiæ baſilica gravi laborantes ægritudine detineremur, piiſſimus atque clementiſſimus Imperator, Dominicorum die, id eſt, v. Kalendas Februarii, glorioſos Judices ſuos ad nos deſtinare dignatus eſt, id eſt, Beliſarium & Cethegum Exconſules atque patricios, nec non & Petrum Exconſulem patricium atque Magiſtrum, ſed & Juſtinum Exconſulem & Curapalatii, & Marcellinum Quæſtorem: qui nobis dicerent, ut ſacramenta percipere deberemus, & de ſanctæ Euphemiæ Eccleſiæ ad civitatem regiam remeare. Quibus tale dedimus Deo adjuvante reſponſum, dicentes, Nos quidem in hanc baſilicam pro nulla pecuniaria vel privata cauſa confugimus; ſed pro Eccleſiæ tantum ſcandalo, quod jam in toto mundo pro peccatis innotuit. Et ideo, ſi cauſa Eccleſiæ ordinatur, ut pacem ejus, quam avunculi ſui piiſſimus princeps fecit temporibus, & modo reſtituat, ego ſacramentis opus non habeo, ſed ſtatim egredior. Si autem cauſa Eccleſiæ finita non fuerit, item ſacramentis opus non habeo: quia nunquam de ſanctæ Euphemiæ baſilica exire diſpono, niſi ſcandalum ab Eccleſia Dei fuerit amputatum. Nam poſteaquam edicta ſua piiſſimus princeps juſſit appendi, omnibus Epiſcopis diverſarum partium, ſed & presbyteris atque diaconibus, necnon & clericis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ad nos venientibus, in Placidiana domo, antequam ad Sancti Petri confugeremus baſilicam *, facie ad faciem ita locuti ſumus, Rogate piiſſimum principem, ut edicta ſua, quæ præcepit appendi, removere dignetur, & conſtitutum commune debeat expectare. Id eſt, ut ſcandalizati Epiſcopi Latinæ linguæ, aut ad Synodum veniant, aut certe, remota omni violentia, ſuas ſcripto declarent ſententias. Quod ſi forte preces veſtras audire noluerit, vos nulli rei præbeatis aſſenſum, quæ ad diviſionem tendit Eccleſiæ, nec contra conſtitutum comminatione aliqua veniatis. Quia ſi hoc forſitan, quod non credimus, feceritis, noveritis vos ex præſenti die, ut prævaricatores, a beati Apoſtoli Petri ſede per miniſterium vocis meæ communione ſuſpenſos. Et quoniam his actis non ſolum ea quæ commiſſa fuerant nullomodo ſunt correcta: ſed etiam ex aliis cauſis die ipſo, in præjudicium regularum Eccleſiaſticarum, vel injuriam ſedis Apoſtolicæ, pejora præſumpta ſunt, nec ulterius eos communionis noſtræ permiſimus eſſe participes, nec aſpectus eorum, poſt tot prævaricationes, noſtri oculi receperunt. Ea enim quæ verbo de memorata excommunicatione cunctis Epiſcopis, presbyteris, & diaconibus, aliiſque clericis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ voce publica dixeramus, poſtea etiam die XIX. Kalendarum Septembrium * nuper præteritarum, in beati Petri baſilica in Ormiſda ſcripto firmavimus. In quo etiam illum *, qui ſub habitu Epiſcopali lupi rapacis dominico gregi ſemper tetendit inſidias, & aſſumens totius ducatum ſcandali, univerſalem Dei perturbavit ac perturbat Eccleſiam, de Epiſcopatus ordine deponentes damnavimus: alios vero, qui ſuperius memorati ſunt, a communione ſuſpendimus. Sed ob hoc hactenus paginam ipſius damnationis proferre noluimus, quoniam & clementiſſimum principem pro tali ac tanto ſcandalo ea quæ facta ſunt, divini conſideratione judicii, revocare confidimus, & prædictis omnibus oportebat nos ſpatium pœnitentiæ reſervare, imitantes beatum Petrum, cujus ſedem tenemus etſi immeriti. Chartam vero ipſam excommunicationis, atque damnationis, cuidam Chriſtianæ perſonæ tradidimus conſervandam: ut ſi forſitan hi qui exceſſerant nullo modo corrigere voluiſſent, aut ſi nobis vis aliqua irrogaretur, ſive quælibet inquietudo fieret, vel certe humana ſorte tranſitus de hac luce contingeret, mox eam in celeberrimis locis proponeret, quatenus ejus notitia Chriſtianis omnibus patefacta ſervaretur in poſterum. Dum hæc autem præfatis Judicibus diceremus, rogavimus & conjuravimus eos, invocato omnipotentis Dei judicio, ut clementiſſimo Imperatori hoc quoque ex nomine noſtro ſuggererent, quia illis qui a nobis excommunicati ſunt, in quibus & is quem prædiximus eſt, communicare non debet, ne grave, quod abſit, peccatum incurrat. His ita ſe habentibus, per magnificum virum Petrum Referendarium die pridie Kalendas Februarias quædam charta nobis eſt allata, quam a clementiſſimo principe nullomodo credidimus deſtinatam, quia nec fuerant pietatis ejus manu ſubſcripta. Et dum memorato Referendario diceremus, ut in ea ſubſcriberet, diemque quo ab ipſo fuerat allata pariter deſignaret, omnino refugit hoc facere: quæ res ſuſpicionem noſtram, quia charta ipſa a piiſſimo principe neſciretur, aperte firmavit. Tantis enim a veritate ſepoſitis rebus, atque injuriis probatur eſſe pleniſſima, ut hanc imperialis oris nunquam credatur manſuetudo dictaſſe. maxime contra illius primi Apoſtolorum vicarium, cujus olim reverentiæ ſe frequentibus ſcriptis profeſſus eſt debitorem. Memorata autem charta licet per ſe nullas vires obtineat, tamen contra eam ad ſingula, Deo juvante, veraciter atque ſimpliciter reſpondetur: quatenus ejus falſitas, quæ ſapientibus viris ſemper eſt odioſa, a cunctorum animis plenius excludatur. Nunc autem omnibus hominibus hoc quoque curavimus indicandum, quoniam nos ad ſanctæ Euphemiæ baſilicam ſub magno timore atque anxietate diſceſſimus. Nam cum ad beati Petri baſilicam in Ormiſda fundatam Auguſto menſe nuper præterito fugiſſemus, nullum latere confidimus, quia cum in eadem Eccleſia a comitatu Prætoris, cum multitudine armatorum militum veniente tanquam ad bellum inſtructa acie, a ſancto ejus altare tracti pedibus traheremur, tenuimus, & ſuper nos etiam ipſa altaris menſa cecideret, niſi clericorum noſtrorum fuiſſet manibus ſuſtentata. Poſtea vero, dum nobis dicitur, quod exinde, niſi ſacramenta voluiſſemus accipere, ſub omni violentia traheremur, & memorati Judices a piiſſimo Imperatore directi voluiſſent nobis ſacramenta præſtare, indiculum dedimus, per quod dari perſonæ noſtræ ſcripto petivi-

* in Ormiſda dictam

* an. 551.

* Theodorum Cæſarienſem epiſcopum intelligit.

mus juſjurandum . quod clementiſſimus princeps non quale nos voluimus præberi conceſſit , ſed quale ipſi placuit per Judices ſuos dandum eſſe dictavit . Et dum ſæpe dicti Judices , poſito indiculo ſuper altare & caraſacta beati Petri Apoſtoli , & ſuper crucem quæ de ligno paſſionis Domini habet inclauſum , ſed & ſuper claves beati Petri Apoſtoli præſtitiſſent corporale juſjurandum , ad Placidianas , tanquam nihil mali ulterius patientes , ſecundum piiſſimi principis ſedivimus voluntatem . In qua dum multa mala intolerabilia ſæpius pateremur , quæ jam omnibus nota eſſe confidimus , prædictos Judices tam verbo , dum ad nos ſæpius a clementiſſimo fuiſſent principe deſtinari , quam etiam ſcripris , ſemel , ſecundo , & tertio credidimus conteſtandos , ut ſacramenta quæ dederant conſervarent , & piiſſimo Imperatori ſuggererent , quatenus nullas inquietudines aut moleſtias , ſicut nobis juratum fuerat , pateremur . Dumque nihil noſtra toties vel verbo vel ſcripto conteſtatio profeciſſet , ſed diebus ſingulis pejora etiam pateremur , ante biduum Natalis Domini per nos ipſos agnovimus , & auribus noſtris audivimus , quia per ſingulos memoratæ domus cuſtodiremur ingreſſus : ita ut illi qui nobis ponebant inſidias , a noſtris hominibus plurimis viderentur , & eorum clamores in cubiculo , ubi manebamus , nocte qua diſceſſimus audiremus . Quo facto , cum ſub gravi deſperatione nocturnis horis , maximi & pavoris ægritudine teneremur , diffugimus , ſicut locus ille poterit cunctis hominibus indicare . Nam ſi circumſpiciatur quale quantumque diſcrimen metu faciente deſpeximus , ut per parvam maceriem fabricantium tranſire compediti dolore nimio in nocturna obſcuritate poſiti cogeremur , tunc poterit evidenter agnoſci , quanta nobis fuerit temporis pro ſola Eccleſiæ cauſa neceſſitas , aut quanta cuſtodia , quæ nos ſub tali diſcrimine coegit diſcedere . Sed ne quis forſitan , ut eſt perverſorum hominum malitia , de prædicatione noſtra religioſis animis , ac Deum timentibus , aliqua mentiatur , fidei noſtræ prædicationem huic parvæ relationi malorum quæ pertulimus , credidimus ſubjungendam . Sciant igitur univerſi , nos illam fidem prædicare , tenere , atque defendere , quam ab Apoſtolis traditam , & per ſucceſſores eorum inviolabiliter cuſtoditam , reverenda Nicæna Synodus CCCXVIII. patrum ſancto Spiritu ſibi revelante ſuſcipiens redegit in ſymbolum : ac deinde tres aliæ ſanctæ Synodi , id eſt Conſtantinopolitana CL. patrum ſub piæ memoriæ Theodoſio ſeniore principe facta , & Epheſina prima , cui beatæ memoriæ Papa Cæleſtinus deceſſor noſter , & Cyrillus Alexandrinus Epiſcopus præſederunt : ſed & Calchedonenſis DCXXX. patrum , quæ ſub piæ memoriæ Marciano Imp. convenit , cuique ſanctæ recordationis deceſſor noſter Papa *Leo* per legatos ſuos vicarioſque præſedit , & prout diverſarum hæreſum damnanda exigebat adverſitas , eandem fidem uno eodemque ſenſu atque ſpiritu declarantes latiſſime ediderunt . Hinc eſt quod Deus noſter contra errorum hujuſmodi feritatem paſtorale cælitus armavit officium , quod

Joan. 21. 17. beatiſſimo Petro Apoſtolo trina præceptione commendans ait , *Paſce oves meas* : & recte illi paſcendarum eſt cura commiſſa , cujus fidei præclara confeſſio Dei eſt ore laudata . Confitenti

Matt. 16. 16. enim ſalutariter , ac dicenti , *Tu es Chriſtus filius Dei vivi* . perennis beatitudo rependitur , & columbæ filius vocitatur , & claves regni cæleſtis accipit . Interrogante ſiquidem Domino , quem eum dicerent eſſe filium hominis , eundem ipſum hominis eſſe Deique filium , ſub mirabili interrogationis reſponſioniſque brevitate confeſſus eſt , *Tu es Chriſtus filius Dei vivi* . Ibid.

Sacratiſſimæ ſcilicet myſterium incarnationis ejus aperiens . dum in unitate perſonæ , ſervata geminæ proprietate naturæ , homo idemque Deus , & quod ex matre ſemper virgine ſumpſit in tempore , & quod natus ex patre eſt ante ſæcula , permaneret . Inconfuſe autem , & indiviſe , atque inconvertibiliter & ſubſiſtentialiter uniens ſibi carnem Deus verbum Emmanuel noſter , Iſai. 7. qui lege & prophetis adnuntiantibus expectabatur , advenit . Verbum caro factum eſt , & Joan. 1. habitavit in nobis . totus in ſuis , totus in noſtris Leonis epiſtola 6. adſumens ex vulva carnem cum anima rationali & intellectuali ; & ſicut ſcriptum eſt , Prov. 9. 1. ædificans ſibi domum , tanquam ſponſus procedens Pſal. 18. 6. de thalamo ſuo , ineffabili ſalutarique myſterio , Joan. 1. qui in principio erat verbum , & verbum erat apud Deum , & Deus erat verbum , incarnatus Deus Dei filius ex Spiritu ſancto , & ex beata Maria ſemper virgine humanitatis ſumpſit initium , ut nos æternitatis ſuæ faceret cohæredes , noſtræ conſors dignatus eſt eſſe naturæ , ut nos ſuæ immortalitatis faceret eſſe participes , 2. Cor. 8. pauper factus eſt cum eſſet dives , ut ejus inopia ditaremur , Coloſſ. 2. omnia quæ noſtra ſunt evacuato noxarum noſtrarum chirographo condonavit , ſicut vas electionis edocuit . Philip. 2. 6. *Cum in forma Dei eſſet , non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualem Deo ; ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens , in ſimilitudinem hominum factus , & habitu inventus ut homo . humiliavit ſe factus obediens uſque ad mortem , mortem autem crucis* . Id peragens tam inſcrutabilis myſterii & diſpenſationis arcano , ut mediator Dei & hominum homo Chriſtus 1. Tim. 2. Jeſus maledicto , quo primus homo terrenus mortis vinculis tenebatur adſtrictus , ſecundus 1. Cor. 15. homo cæleſtis , dum mortem morte calcaret , abſolveret . Paſſus carne eſt pro nobis Dei filius , crucifixus carne eſt , mortuus carne eſt , & die tertio reſurrexit , ut divina impaſſibili permanente natura , & carnis noſtræ veritate ſervata , unius ejuſdemque domini Dei noſtri Jeſu Chriſti & paſſiones & miracula fateamur . Ut glorificationem capitis noſtri totius Eccleſiæ corpus aſpiciens , quales primitias in capite noſtro , id eſt in Chriſto Deo ac domino intueretur ex mortuis , tales in his qui ejus membra ſunt in futuræ gloriæ præſtoletur adventum . Ipſe igitur redemptor noſter ſedet ad dexteram patris , unus idemque ſine confuſione utriuſque naturæ , ſine diviſione perſonæ , & ex duabus atque in duabus creditus permanenſque naturis . inde venturus judicare vivos & mortuos . Pater autem cum eodem unigenito filio , & Spiritu ſancto , unus eſt in deitate , & æqualis indiſcretæque naturæ . Hujus fidei plenitudinem Dominus noſter poſt reſurrectionem mandavit Apoſtolis dicens : Matt. 28. 19. *Ite , docete omnes gentes , baptizantes eos in nomine Patris , & Filii , & Spiritus ſancti* . In nomine , inquit , dixit , non in nominibus . ut in quibus una virtus , una poteſtas , una deitas , una æternitas , una gloria , una omnipotentia , una beatitudo , una operatio eſt , unaque natura , unius quoque nominis exiſtat integritas . Nihil in deitate quippe diſcretum eſt , cum tantum perſonarum proprietas manifeſta diſtinctione ſignetur , Totum ergo quod Trinitas eſt permanet conſubſtantialis & indiſcreta divinitas . Hanc fidem a me ſub brevitate narratam , doctrinæ propheticæ atque Apoſtolicæ congruentem , ſupraſcripto-

A rum patrum latius explanavit aſſertio, cum ſicut diximus aut hæreticorum infeſtantium convinceretur adverſitas, aut rectorum dogmatum efficaciter declararetur auctoritas. Hanc quoque fidem præfatarum quatuor Synodorum, ſed & beatorum deceſſorum noſtrorum epiſtolis de fidei integritate conſcriptis, continet laudanda confeſſio. quæ doctrinæ ſedis primi Apoſtolorum per omnia probatur adſimilis, & nulla ex parte diſcordans. Huic ergo fidei, vel omnibus quæ in ſupradictis quatuor Conciliis a ſanctis patribus noſtris definita ſunt, contradicentes hæreticos condemnamus. id eſt Arrium, Macedonium, Eunomium, cum dogmatibus ſuis, & omnes qui errori eorum conſenſerunt atque conſentiunt. Anathematizamus etiam Paulum Samoſatenum, Photinum, Bonoſum, atque Neſtorium, cum nefariis B doctrinis ſuis, & quicumque eorum blaſphemiis præbent aut præbuerunt aliquando conſenſum. Item anathematizamus Valentinum, Manichæum. Apollinarem, atque Eutychetem, ſimulque Dioſcorum defenſorem, cum execrabilibus commentis & prædicationibus ſuis, & omnes qui erroribus eorum uſque in die mortis ſuæ implicati manſerunt. Sed ſi quos hæreticos nominatim omiſimus, in cujuslibet erroris morbo pollutos, & uſque ad ſuum exitum permanentes, cum propriis erroribus condemnamus, abjicimus, atque reſpuimus: ſolam fidem catholicam, quam in ſuprascriptis quatuor ſanctis Conciliis ab Apoſtolis traditam ſuſceperunt, & ſuis expoſitionibus declaratam per ſucceſſores ſuos uſque ad noſtra tempora tranſmiſerunt, inviolabiliter operante gratia Domini cuſtodimus. Et quoniam C nullus Chriſtianorum uſque ad præſentem diem geſtarum rerum incertam debet habere notitiam, etiam quæ poſt tantæ relationis ſupplementum facta ſunt ſimili ratione narramus. Dum heſterna die, id eſt Dominicorum, qui fuit pridie Nonas Februarias *, magnificus vir Petrus Referendarius ad nos cum mandatis clementiſſimi principis remeaſſet dicens. Quando vultis ut veniant Judices, & vobis præbeant ſacramenta, quatenus de hac in qua reſidetis Eccleſia egredi debeatis, & ſecuri ad regiam civitatem remeare? ita ei publica voce reſpondimus: Et per glorioſos Judices palatii, ſicut præfati ſumus, cum quibus & tua magnitudo ad ſanctam Euphemiam venerat, quæ ſuperius ſunt dicta mandavimus, & nunc per te denuo clementiſſimo principi hæc dicimus ſuggerenda. * Nos ad pietatem tuam feſtinantes ante ſeptem annos de civitate noſtra ſic egreſſi ſumus, ut nulla haberemus privata negotia. Nunc quoque ſuggerimus, & rogamus pro pace, quam per pietatem tuam pridem Deus donavit Eccleſiæ, ut eam nullorum hominum turbari amplius inſinuatione permittas: nec auctorem totius ſcandali Theodorum ultra vexare fidem catholicam patiaris *. quoniam ante ſex menſes a nobis inter alios communione ſacra privatus eſt, & ab Epiſcopatu pro ſua pravitate depoſitus, per eam videlicet paginam, quam adhuc pro manſuetudinis veſtræ intuitu, & ſpe converſionis ejus, ſicut dictum eſt, publice proferre diſtulimus. Illud etiam pari modo per magnitudinem tuam ejus auribus intimamus, quia de cauſa Eccleſiæ per te nullum poſſumus dare reſponſum, ob hoc quod quædam, quæ tibi dicimus nuntianda ejus clementiæ, profiteris te non poſſe ſuggerere. Et ideo ſi directis duobus Judicibus, quorum nomina tibi in præſenti prodidimus, ſacramenta præſtare dignetur, ut poſthæc ſine metu periculi fratrem noſtrum Datium Epiſcopum Mediolanenſis Eccleſiæ, vel alios quos cum eo tranſmiſerimus, loco noſtro ſuſcipiat, parati ſumus dirigere, ut per eos de Eccleſiaſtica cauſa quæcumque mandavimus veraciter innoteſcant. Siquidem Eccleſiæ cauſa nulla ſacramenta nobis dari depoſcimus: ſed mox pro gratiarum actione ejus occurrimus pietati. quia nihil aliud eſt quod præter ſcandalum nos Deo adjuvante perterreat, unde amplius in ſanctæ Euphemiæ baſilica ſedeamus. Supplicamus enim Deo noſtro, & precibus indeſeſſius optamus, ut per eum ſublata diſſenſione pax, quam piæ memoriæ avunculi ſui * fecit ipſe temporibus, reparetur Eccleſiæ. Nam ſi ulla provenerit ultra dilatio, nos neceſſe eſt cauſam modis omnibus definire. quia neque proximos, neque alios parentes, aut quamlibet ſubſtantiam, animæ noſtræ, vel piiſſimi principis opinioni præponimus. Data Nonis Februarii *, imperante domino Juſtiniano PP. Aug. anno XXV. Poſt Conſulatum Baſilii V.C. anno X.

* an. 552.

* an. 546. Nov. 21. ex Eccleſia S. Cæciliæ abductus.

* ann. 551. Aug. 14.

* Juſtini an. 529.

* ann. 552.

INDEX CONSTITUTIONUM,

quæ in Appendice Codicis Theodoſiani continentur.

I. CONSTANTINI AUG. ad Ablavium Præfectum Prætorio.

De confirmando etiam inter minores ætates judicio Epiſcoporum : & teſtimonium unius Epiſcopi accepto ferri, 403.

II. HONORII AUG. ad Hadrianum PP.

Epiſcopos judicio Epiſcoporum damnatos centum milibus civitate in qua fuerunt debere excludi, 404. *a.*

III. THEODOSII AUG. ad Optatum PP.

Non licere clericos in cauſis Eccleſiaſticis ad publicum pertrahere judicium, 405. *b.*

IV. CONSTANTIUM AUG. ad Felicem PP.

Non debere ſervos a Judæis circumcidi : nec inquietari Judæos qui Chriſtiani fiunt, 405. *e.*

V. HONORII AUG. ad Projectum Conſularem.

Collectios eorum eſſe qui collegerint, aut pretii duplum numerari, & expenſas, 406. *b.*

VI. VALENTINIANI CÆS. ad Amatium PP. Galliarum.

Non licere clericos judicio litigare, & hæreticos debere de civitatibus projici. Chriſtianos non debere Judæis ſervire, nec Judæos cauſas agere, vel militare, 406. *e.*

VII. THEODOSII AUG. ad Eutropium PP.

Ut exceptis quinque ſolitis criminibus, aliorum omnium rei carceris cuſtodia propter Paſchalem ſolemnitatem liberentur, 407. *d.*

VIII. THEODOSII AUG. ad Antiochinum.

Ut præter quinque capitalia crimina, omnes rei, quos Paſchalis ſolemnitas in carcere invenerit, dimittantur pro gaudio & veneratione tantæ feſtivitatis, 408. *a.*

IX. HONORII AUG. ad Theodorum II. PP.

Ut damnatos ab Epiſcopis clericos, & ab Eccleſia ſegregatos, curia ſibi vindicet, 409. *a.*

X. HONORII AUG. ad Palladium PP.
Ut clerici cum extraneis feminis non habitent : & ſacrarum virginum raptores deportatione plectantur, 409. *d.*

XI. HONORII AUG. ad Melitium PP.

A quibus oneribus Eccleſia habeantur immunes, 410. *b.*

XII. HONORII AUG. ad Curtium PP.

Adverſus hæreticos & gentiles. & de utrorumque ædificiis atque templis ad uſum publicum vindicandis, 411. *a.*

XIII. HONORII AUG. ad * * *

De confugientibus ad Eccleſias, ut quinquaginta paſſibus extra fores ſecuri ſint. & ut Epiſcopo carceres viſitanti liber aditus pateat, 412. *b.*

XIV. HONORII AUG. ad Theodorum PP.

De Epiſcopis in Africa vexatis. ut capitali ſententia deinceps in eos vindicetur, qui Eccleſiis, vel Epiſcopis, ac miniſtris injuriam intulerint, 412. *d.*

XV. HONORII AUG. ad Melitium PP.

Eos infamiæ notam ſubire, qui objecta clericis crimina probare non poſſunt, 414. *c.*

XVI. HONORII AUG. ad Theodorum PP.

Lex qua redemptos de captivitate jubet aut reſtituere pretium, aut ſi pauperes ſunt, quinquennio redemptoribus ſuis obſequi, 415. *b.*

XVII. CONSTANTINI AUGUSTI.
Lex de Theodoſiana, ſub Titulo XXVII. De Epiſcopali definitione, 416. *c.*

XVIII. HONORII AUG. ad Theodorum PP.

Lex alia de Theodoſiano, ſub Titulo XXVII. De Epiſcopali definitione, & hoc validior, quia omnibus poſterior, 416. *d.*

XIX. HONORII AUG. ad Conſtantium Patricium.

Qui libertum vel manumiſſum inquietat, capitali ſententia plectendus, 417. *a.*

XX. VALENTINIANI AUG. ad Virum PP.

De accuſatione Epiſcopi, presbyteri, vel diaconi. & quod obnoxios cum illis ambulantes retinere non liceat, 417. *c.*

XXI. HONORII AUG. ad Hadrianum PP.

Lex II. adverſus Donatiſtas, multo quam in vulgatis libris emendatior, 417. *e.*

INDEX

EPISTOLARUM CONCILIORUM ITALIÆ.

I. EPISTOLA I. Concilii Aquileienſis ad Gratianum Imperatorem.

Ne aures præbeat Urſicino, qui Romanam ſedem repetere moliebatur, 419.e

II. EPISTOLA II. Concilii Aquileienſis ad Theodoſium Imp.

Ut Concilium Alexandriæ fieri jubeat propter Timotheum Epiſcopum, qui aliquorum diſſidiis urgebatur, 421.a.

III. EPISTOLA III. Concilii Romani ad Gratianum & Valentinianum Impp.

De damnatis e factione Urſicini, qui Eccleſias ſuas contra interdictum retinebant, ut Epiſcoporum judicium ſubire & parere jubeantur, 422.d.

Reſcriptum Gratiani Aug. juxta ſuperioris Epiſtolæ relationem, datum ad Aquilinum Vicarium Urbis, 426. a.

IV. EPISTOLA IV. Concilii Italiæ ad Theodoſium Imp.

Inter cetera damnatos ſcribit in Synodo fuiſſe, qui Apollinaris dogma inducere conabantur, 428. a.

V. EPISTOLA V. Concilii Italiæ ad Theodoſium Imperatorem.

De Epiſcopo Antiochiæ ſubrogato poſt mortem Meletii. & ut Nectarius Conſtantinopoli poſt Maximum ordinatus loco cedat, aut Romæ ſuper utriuſque ordinatione Concilium habeatur, 429.b

I N D E X

EPISTOLARUM ROMANORUM PONTIFICUM.

BReviculus Hiſtoriæ Eutychianiſtarum, ſeu Geſta de nomine Acacii, cum Edicto ſententiæ Felicis Papæ in Acacium, 431

I. Epistola I. Felicis III. Papæ ad Zenonem Imperatorem.

Conqueritur de violatis ab eo Legatis, ſuadetque ut acquieſcat damnationi Petri Alexandrini & Acacii. 435. d.

II. Epistola II. Felicis III. ad Clerum & plebem CP.

Ne turbentur ob prævaricationem Legatorum. atque ut Acacii a ſede Apoſtolica damnati communionem devitent. 437. d.

III. Epistola III. Felicis III. Papæ ad Monachos urbis CP. & Bithyniæ.

Tutum Eccleſiæ Defenſorem prævaricationis cauſa fuiſſe damnatum. & quomodo ipſi in ſuos, qui Acacio adhæſerint, animadvertere debeant, 438. d.

IV. Epistola IV. Felicis III. Papæ ad Zenonem Imperatorem.

Laudato ejus ſtudio in ordinatione novi Epiſcopi, hortatur ut in Acacii Petrique nominum damnatione, de qua Epiſcopi Legati nihil ſibi mandatum reſponderant, cum Eccleſia Romana conſentiat, 439. c.

V. Epistola V. Felicis III. Papæ ad Flavitam Epiſcopum CP.

Quod Legatos ejus a communione propterea ſuſpenderit, quia de Acacii, Petrique nominibus nihil ſibi mandatum reſponderint. Hortatur ut & ipſe ab his recitandis abſtineat, & Zenoni id ipſum perſuadeat, 442. a.

VI. Epistola VI. Felicis III. Papæ ad Thalaſium Archimandritam CP.

Ne cum Eccleſia CP. vel illius Epiſcopo, ipſe aut monachi ejus ante communicent, quam a ſede Apoſtolica juſſum fuerit. 445. a.

VII. Epistola VII. Felicis III. Papæ ad Vetranionem Epiſcopum.

Diſcidii Eccleſiæ CP. cauſas exponens, hortatur ut Zenonem ad unionem cum Romana inſtaurandam permoveat, 445. e.

VIII. Epistola VIII. Sive tractatus Gelaſii Papæ.

In quo etiam ponit exempla epiſtolarum Simplicii Papæ atque Felicis, quod Timothei Æluri, vel Petri Alexandrini impietatem olim cognoverint, vel viſi fuerint judicaſſe. Poſtea propriis proſequitur dictis, inſtruens quid adverſus Græcos debeat reſponderi. 447. d.

IX. Epistola IX. Gelaſii Papæ ad Epiſcopos Orientales.

Quod in Acacii aliorumque damnatione Synodo nova opus non fuerit, & quod Petrum Alexandrinum abſolvere Acacius ſine ſedis Apoſtolicæ auctoritate non potuerit. Tum de Epiſcopis catholicis ſede ſua ſine diſcuſſione dejectis, 452. b.

X. Epistola X. Vigilii Papæ Encyclica ad univerſam Eccleſiam.

Exponit cauſas ſeceſſus ſui ad S. Euphemiam, & quid ibi egerit cum Legatis Juſtiniani. ſimulque fidei ſuæ confeſſionem interſerit, 459. a

C. SOL-

C. SOLLII
APOLLINARIS
SIDONII
ARVERNORUM EPISCOPI
OPERA.

Recognita, & *Notis illuſtrata a* JACOBO SIRMONDO *Societatis Jeſu Presbytero. edita anno* M. CD. XIV.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO PRÆSULI

D. FRANCISCO RUPIFUCALDIO RANDANO

S. R. E. CARDINALI EPISCOPO SILVANECTENSI.

DEſtinatum tibi ante annos complures Sidonium noſtrum, Illuſtriſſime Cardinalis, pro voto accidit ut per eoſdem fere dies prælo ſubjicerem, quibus te ab Italia reducem plaudens Gallia privatis publiciſq; gratulationibus proſequebatur. Nam cum a me itidem ex veteris clientelę nexu adventorium tibi munus aliquod deberi ſentirem, optandum erat profecto, ut tale nanciſcerer, quod non ſolum deſideria noſtra teſtari, ſed tuam quoque gratiam inire ac promereri poſſet. Nunc vero ſua ſponte id oblatum eſt, quod amari abs te, ſi te amas, probarique neceſſe ſit. Quid enim aliud tibi offero, cum Sidonium offero, quam alterum te tibi; hoc eſt præſtantiſſimum genere, doctrina, virtute Antiſtitem, iiſdem laudibus ornamentiſque prædito Antiſtiti? Præfecto Galliarum patre natum, Gallicanæ militiæ Magiſtri filio? Præfectum Urbi Romæ, Cardinali tantum non primo in Eccleſiæ Romanæ gradu conſtituto? Epiſcopum denique Arvernorum Arverticæ ſedis ejuſdem Epiſcopo? Tametſi enim te Arvernis tuis jampridem ſubduxeris, malueriſque deſiderari ab iis præſentiam tuam, quam perpetuum illis bonum eſſe quo fruebantur: hæret tamen, vigetque in omnium animis gratiſſima pontificatus tui recordatio. Neque ulla unquam erit ætas, quæ luſtra illa quinque non celebret, quibus ad Eccleſiæ Claromontanæ clavum ſedens, omnes illi prudentiſſimi, vigilantiſſimique paſtoris numeros reddidiſti. Cum creditam tibi plebem cæleſtibus diſciplinis, nec verbis tantum ac ſermone, ſed ſcriptis etiam voluminibus, veræ pietatis magiſter erudires. Tum vitam ipſe, morumque formam omnem ſic inſtrueres, ut quibus ſucceſſiſſes, quorumve in cathedra ſederes, perpetuo meditari, laudandæque imitationis ſtudio, nunc Auſtremonii, Illidiique ſanctitatem, Venerandi atque Eparchii religionem, Quintiani conſtantiam, Galli modeſtiam, benignitatemque æmulari viderere: nunc eniti, ut humanarum rerum deſpicientia Bonitos, ſacrorum locorum cultu Geneſios, revocandis ad rectam fidem deviis Avitos, ſublevandis inopum calamitatibus Sidonios, univerſum denique lectiſſimorum quondam Præſulum ſenatum, Arverniæ ſuæ virtutum tuarum luminibus exempliſque renovares. Quanquam hæc a me quorſum, qui nec laudes tuas ſcribere inſtitui, nec ſi velim, opus habeam præterita retexere; cum in promptu ſint, ac laudem omnem vincant, quæ in te aut Roma nuper venerata eſt, aut nunc aula ſuſpicit, aut forte ſua læti prædicant Silvanectenſes tui? Attamen hinc vides, Illuſtriſſime Cardinalis, qua fiducia benevolentiæ approbationiſque tuæ vernaculum tibi ac pæne domeſticum munus exhibeam: ut cum nominis tui ſtudioſorum conatus omnes benigne complecti ſoleas, præcipuam tamen Sidonio noſtro gratiam tot tibi nominibus addicto & conſecrato deberi confidam. Itaque ne iſtam quidem tam lenti poſt tot annos officii tarditatem, ne mihi fraudi ſit pertimeſco: cum facilem veniam, aut laudem potius, ni fallor, judicio tuo relaturus videar; quem intelliges hac ipſa veteris debiti profeſſione antiquam, & conſtantem in tui veneratione atque obſequio perſeverantiam declarare.

ILLUSTRISSIMÆ ALTITUDINI TUÆ

Dedititiſſimus

JACOBUS SIRMONDUS
SOCIETATIS JESU.

VITA S. SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI.

SIdonium oobiliſſimo ioter Gallos genere, ac patre avoque Præfectis Prætorio Galliarum natum conſtat. De patria cum alii diverſe ſentiant, ipſe Lugduneuſem ſe non ſemel nec obſcuris verbis ſignificat. Sed crebra in ejus Arveroorum mentio, apud quos conjugem primum Aviti Imper. filiam, deiode cathedram Epiſcopalem ſortitus eſt, nonnullis aoſam dedit, ot Arvernum ſuſpicarentur. Lugduni ergo natus, atque optimis, quibus tum adhuc referta erat Gellia, liberalium artium uſus magiſtris, inter quos Hoenium in poeticis, Euſebium in philoſophicis commemorat, eam in omnibus natura & ſtudio laudem eſt conſecutus, ut eruditorum ſui ævi (quod Mamerti Claudiani de Ipſo elogia docent) peritiſſimos ac diſertiſſimus haberetur. Poeticæ in primis fama clarus, non ſolum apud æquales amicos, verum etiam apud Principes ipſos in pretio fuit. Quorum alterum declarant omnium generum epigrammata & carmine, quæ amicorum rogatu variis de rebus officioſiſſime ſcripſit: alterum tres panegyrici, quibus Avitum ſoceram, Majoriaaum, & Anthemium Auguſtos publice laudevit, benevolentiæque a ſingulis fructum tulit. Nam & Romæ ſtatuam inter Poetas ſub Avito in ſori Trajani bibliotheca meruit. & a Majoriano, cum Circenſes daret Arelate, ſolenni ejus epulo inter hooorotos adhibitus eſt, atque a Satyræ, cujus ioſimalabatur, invidia ſingulari exemplo vindicatus. Ab Anthemio denique, poſt Comitivam, aliaſque quibus ornatus eutea fuerat dignitates, Præfectus Urbi creatus, atque Patricius, ſamiliam ſuam, quam præſectoriam a majoribus acceperat, reddidit patriciam. Nec multo poſt deſuncto, Arveroorum Epiſcopo Eparchio io ejus locum, quamvis retinens, & oondum clericus, ſuffectus eſt. Quod munus ſumma com modeſtia ſuſceptum, pari cum ſanctitate ac vigilantia, turbidiſſimis temporibus, maximaſque ioter difficultates tum privatas tum publicas udminiſtravit. Primum enim obſeſſis per Gothos Arvernis, diutinæ acerrimæque oppugnatioois moleſtias pertulit. deinde redacto ex Nepotis Aug. fœdere in hoſtium poteſtatem oppido, ab his per legationis ſpeciem relegatus aliquandiu exulare coactus eſt. Tum ſuis tandem redditus, cum in officii curam intentus, nullam inter barbaros optimi paſtoris pertem omitteret, ac ſinguleri in omues beoignitate, præcipua in egeoos munificentia, neminem ipſe laceſſeret, æmulorum tamen, ut mos eſt, in ſe odia eoueitavit, duorum videlicet presbyterorum, qui omoi Eccleſiæ ſuæ poteſtate per ſummam contumeliam exutum, io maximas rerum omnium anguſtias conjecerunt. Sed diuturnam eam cladem eſſe divina ultio paſſa non eſt. Io integrum ergo reſtirutus, nec diu tamen poſtea ſuperſtes, Aprunculo ſucceſſore nou ſiue divioa præſenſione deſignato, ad cæli præmia evolavit XII. Kaleodas Septembris. Qui dies exinde aoniverſariæ ipſius memoriæ apud Arvernos dicatus, & tumulo inſcriptus cum Epitaphio. Liberos ex Papiauilie conjuge ante Epiſeopatum ſuſceptos reliquit Apollinarem filium, & Roſciam ac Severiaoam filias. Ingenii vero monimenta, quamvis alia plurima ſcripſerit, hæc ſola quæ reſtaot plubici juris eſſe voluit. In quibus ſane, ſeu metro vinctis, ſeu liberis ac ſolutis ſive narret aot ſuadeat, ſive laudet aut vituperet, & quodcumque argumentum tractet, par in omnibus ſelicitas & copia, atque ea tum verborum, tum ſententiarum varietas, ut mira in eo vis ingenii, & abundaotia quædam doctrinæ ſtatim eluceat. Qua opinor fiebat, ut doctis atiam ætatis ſuæ hominibus, velut Ruricio Lemoviccnſi, obſcarior atque ioterprete egere judiearetur. Neque vero in iis tantum, quæ attentias meditabatur & eleborabat, quautus eſſet oſtendit; ſed in extemporalibus etiam repentiniſque ſcriptionibus: quarum illi tam prompta ſacultas erat, ut oon pauculos duntaxat verſus non meditetos ſunderet e veſtigio, quale ſuit diſtichum, quo Satyræ ealumuiam deprecatus eſt apud Majorianum, & elterum reciprocum quo luſit in torreutem, aut tetraſtiehum quod in Philematii gratiam compoſuit: ſed juſta interdum utroque orationis genere opuſcula pari celeritate pertexeret. Ejuſmodi enim ſuit Concio Bituriceoſis, quam paucis horis dictavit, & Anacreonticum carmen, quod Burdegalæ in Petri librum Magiſtri epiſtolarum ſubito proſerens, cum eximiis illius ſæculi poetis Domnulo, Severiano, atque Lampridio decertavit. Sed nunquam quid in hoc geoere poſſet clarius enituit, quam cum ſubtracto ſibi, ut eſt apud Gregorium Turoneoſem, ioter ſacra libello, ex quo recitare conſueverat, totam nihilominus dicendorum ſeriem apposite ac luculenter explicuit. Cæterum eum telis omni ex parte tantuſque eſſet Sidonius, ejuſque ſcripta omoibus mirifice probarentur; ipſe uous de ſe modice ſentire, ac parum ſibi uſquequaque ſatisfacere videbatue. Iteque & multa, ut dictum eſt, ſuppreſſit, & quædam adorſus, ut Attilæ bellum, operis pertæſus abjecit. Hiſtoriam præterea ſu temporis ot ſcriberet hortaute Leone, Eurici regis conſiliario, detrectavit, cum diceret hiſtoriæ ſcribendæ conſilium clerico minime convenire. Atque hæc fere omnia, multoque etiam plura de Sidonio diſcere licet ex ipſis operibus Sidonianis. Colitur autem apud Arvernos, ut jam quoque moouimus, ſtato die rituque Sanctorum numero præclari Antiſtitis memoria, religioſeque aſſervantur ſacra ejus oſſa in Baſilica Geoeſiana, quo jam olim ex vetere S. Saturoini ædicula, in qua primum conditus fuerat translata commemorant. Ejus porro epitaphium, cujus ſopre meminimus, ex veteri codice Cluniacenſi depromptum ſic habet.

EPITHAPHIUM SIDONII.

SAnctis contiguus, ſacroque patri
Vivit ſic meritis Apollinaris,
Inluſtris titulis, potens honore,
Rector militiæ, forique judex.
Mundi inter tumidas quietus undas,
Cauſarum moderans ſubinde motus,
Leges barbarico dedit furori,
Diſcordantibus inter arma regnis,
Pacem conſilio reduxit amplo.
Hæc inter tamen & philoſophando
Scripſit perpetuis habenda ſæclis.
Et poſt talia dona gratiarum,
Summi pontificis ſedens cathedram,
Mundanos ſuboli refundit actus.
Quiſque hic dum lacrymis Deum rogabis
Dextrum funde preces ſuper ſepulcrum.
Nulli incognitus, & legendus orbi,
Illic SIDONIUS *tibi invocetur.*

XII. Kal. Septemb. Zenone Imp.

Mamerti Claudiani Presbyteri Viennenſis.

EXtant Mamerti Claudiani de ſtatu animæ libri tres ad Sidonium ſcripti. In quibus illum, inter cætera laudum elogia, potiſſimum diſſertorum, eruditiſſimum virorum, ac veteris eloquentiæ reparatorem appellat. Epiſtolæ autem, quam operi præfixit, titulus hic eſt: PRÆFECTORIO PATRICIO DOCTISSIMO VIRO ET OPTIMO C. SOLLIO SIDONIO CLAUDIANUS S.

Gennadii Presbyteri Maſſilienſis de viris inluſtribus cap. XCII.

SIdonius Arvernorum Epiſcopus ſcripſit varia & grata volumina, & ſanæ doctrinæ. Homo ſiquidem tam divinis quam humanis ad integrum imbutus, acerque ingenio, ſcripſit ad diverſos diverſo metro vel proſa compoſitum inſigne volumen, in quo quid in litteris poſſit, oſtendit. Verum in Chriſtiano vigore pollens etiam inter barbaræ ferocitatis duritiem, quæ eo tempore Gallos oppreſſerat, catholicus pater & doctor habetur inſignis. Floruit ea tempeſtate qua Leo & Zeno Romanis imperabant.

L E C T O R I.

Viceſimus quartus hic annus eſt, amice Lector, cum ego Romam proficiſcens harunce Notarum exemplar cum Sidonii antigrapho, quod multorum codicum collatione non indiligenter emendaram, P. Pithœo V. C. reliqui. Neque enim ferebat publica ejus temporis perturbatio, ut editionem meditari tum liceret. Interea pacatis rebus prodiit in lucem doctiſſimi Savaronis liber Commentarius: Quem cum avide a multis: nec immerito ſane, legi probarique animadverterem, atque ea obſervationum copia conſcriptum eſſe, ut reliqui nobis nihil factum videretur; nunquam aliud Notis meis eventurum putavi, quam ut ſilentio ſuo latebriſque deinceps impune fruerentur. Sed cedendum tandem fuit amicorum ſeu judicio, ſeu voluntati: qui nec inserire aiebant oportere, quæ in Sidonii epiſtolis, carminibuſque meliora quam in editis haberemus: & de Notis rurſum: quas tum fama ipſa, tum evulgatis aliorum teſtimoniis publico deberi contenderent, fruſtra nos aut indulgentiam, aut longiores inducias ſperare poſſe affirmabant. Itaque illorum hortatu ad has recognoſcendas refingendaſque operam nuper conſuli. In qua quidem ita verſatus ſum, ut ſi adjecta interdum quædam excipias, quæ tempus exinde, ac Romana maxime commoratio ſuppeditarat, priſtinam de cætero earum formam quam minimum interpolarim: ac ne omnia quidem detrahenda exiſtimarim, in quibus Savaroniana cum noſtris conſentire, & conſpirare ſentiebam, quæ fuerant ſane plurima, reſtantque etiam nunc non pauca: nec mirum. Nam & ſorores Muſæ finguntur, & difficile eſt trita ab aliis via ſic ingredi; ut in eorum veſtigia nunquam incurras. Sed hujus, inquam, generis univerſa expungenda non duxi, qui memineram me non tam nova cudere, quam vetera recenſere. Tu vero, Lector, benigne omnia interpretare, & fave.

DE PROPRIIS NOMINIBUS MEDIÆ ÆTATIS,

unde ſumi ſolita, & quid a priſco Romanorum uſu diſcreparint.

DE nominibus mediæ ætatis jam præfati ad Ennodium ſumus, & Romæ poſt everſam Rempublicam, & in provinciis morem obtinuiſſe, at cum multis fere nominibus nobiliores uterentur; proprium tamen unum cuique nomen eſſet, quod poſtremum ſemper collocarent. Qua de re iterum nobis, quia Sidonii quoque nomen admonet, fidemque obſtrictam meminimus, paulo uberius hoc loco differendum. Neque enim obſcurum eſt, Sidonii nomen ex hac lege poſt reliqua ejus omnia poſitum fuiſſe, ut proprium. Semper enim proprium nomen poſterior ætas cæteris omnibus poſtpoſuit. In quo ſane a veterum Romanorum uſu & conſuetudine deflexit. Romanis enim ſtante Republica proprium id nomen fuit quod primum, id eſt prænomen: quo nimirum fratres ipſi, cum cætera nomina communia haberent, inter ſe diſtinguebantur. ut P. Cornelius Scipio, & L. Cornelius Scipio fratres, itemque M. Tullius Cicero, & Q. Tullius Cicero fratres. Poſtea vero non primis, ſed ultimis nominibus ut propriis uti ac diſtingui cœpere. at Salvius Otho, & Salvius Titianus, item Flavius Veſpeſianus, & Flavius Sabinus fratres apud Suetonium. Quo ſpectans Suetonius idem, in Vitelliis fratribus tanquam peculiare notat, ſolis eos prænominibus diſtinctos fuiſſe. quod certe Reipublicæ temporibus novum non fuiſſet: tum quippe fratres, ut dixi, non aliter diſtinguebantur. Hinc & illa Plutarchi cum Poſidonio diſceptatio. Quod enim initio vitæ Marii Poſidonium reprehendit Plutarchus, qui proprium Romanis primum nomen fuiſſe docuerat, cum ipſe tertium dici mallet; ita prorſus accipiendum eſt, ut Poſidonium accomodate ad florentis Reip. tempora locutum intelligamus; Plutarchum ad ſua, hoc eſt ad Cæſariana, quibus non jam primum, ut olim, ſed ultimum nomen cuique proprium erat. Proprium, inquam, & quo uno (quod ad Ennodium quoque monuimus) ſi quando pluribus abſtinere placuiſſet, unumquemque deſignabant: quodque unicum ſæpe in faſtis, in nummis, in marmoribus, in librorum titulis adnotabant. In faſtis enim, ut hoc exemplo utamur, collega Domitiani Aug. in nono ejus conſulatu, nunc Rufus tantum, nunc omnibus nominibus, ut ex lapide Romano didicimus, Q. Petilius Rufus ſcribebatur. Item Philippi collega ſub Honorio, nunc Baſſus, nunc Anicius Auchenius Baſſus. Et Poſtumi Auguſti nummi, alii ſolum hoc ejus nomen exhibent, alii M. Caſſium Latienum Poſtumum vocant. In lapidum denique, librorumque inſcriptionibus, cæteriſque antiquis monimentis eadem eſt obſervare. Quanquam de librorum titulis diſſimulandum non eſt, nonnihil videri in quibuſdam aberratum. Etenim Palladium rei ruſticæ ſcriptorem tanquam proprio nomine appellamus, qui verius Æmilianus, quomodo eum Iſidorus XVII. Originum * nominat, appellandus eſſet; quia ultimum hoc ejus nomen eſt, cum omnia expromuntur, hoc modo, Palladius Rutilius Taurus Æmilianus. Rurſum quem Macrobium dicimus, Avienus in epiſtola, quam Æſopicis ſuis fabulis præfixit, & Boetius Theodoſium vocant: nec dubium, quin hoc verum ejus nomen fuerit, quod poſtremum eſt, cum adjectis cæteris Macrobius Ambroſius Aurelius Theodoſius nuncupatur. Quare quod Variarum auctori accidiſſe conſtat, ut Caſſiodorus pro Senatore ab iis primum vocaretur, qui Senatoris nomen non proprium, ſed epithetum eſſe ſuſpicabantur: id ipſum his duobus, & aliis nonnullis, librariorum oſcitantia eveniſſe credendum eſt, ut cum unicum illorum nomen brevitatis ſtudio ipſorum libris adſcribere inſtituiſſent, pro ultimo quod proprium erat, id potius quod primo loco occurrebat, imperite deligerent. Sed exploratæ certæque rationi paucorum hic error fraudi eſſe non debet. Maneat ergo, inferioris ævi hominibus proprium nomen id fuiſſe quod ultimum, quod illi proinde, ut ex hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus videre eſt, nunc verum, nunc proprium nomen appellabant: interdum etiam (quod Valeriani Aug. de Probo apud Vopiſcum epiſtola declarat) nomen abſolute: cum cætera quæ præibant, vel prænomina, vel cognomina, promiſcue & ſine diſcrimine vocitarent. Reliquum eſt, ut undenam peti atque imponi ab illis nomina ſolerent, & quid hac etiam in parte ab antiquis diſcreparent, inveſtigemus. In quo rurſum indicio nobis erunt nomina & exempla Sidoniana. Ex his enim vocemur, poſterioribus ſæculis imponendorum nominum hunc pariter morem fuiſſe, ut tum propria cujuſque, tum adjuncta ſeu cognomina, ſeu pronomina (quæ omnia in ſingulis prope capitibus variabant) a parentibus ut plurimum cognatiſque, patribus, patruis, avis, proavis, reliquiſque affectibus mutuarentur. Quod ſane verum eſt. Verbi gratia, Fulgentii epiſcopi nomina fuerunt Fabius Claudius Gordianus Fulgentius, ex quibus Claudius patri, Gordianus avo proprium nomen fuerat. Et Symmachi, Oratoris filii, nomina fuere [a] Q. Flavianus Memmius Symmachus, ex quibus Flaviani cognomen a patruo, Memmi ab avo materno Memmio Orfito ſortitus eſt. Ita & Apollinaris nomen, quod Sidonii avo proprium fuerat, Sidonio ipſi inter cætera eſt prænomen. Itemque apud Sidonium, Magno Felici prænomen eſt, quod Magno patri proprium nomen fuerat: & contra Tonantio nomen, quod Tonantio Ferreolo ejus patri prænomen. Rurſum Majorianus & Anthemius materni uterque avi nomen gerit, Himerius vero paterni. Denique non alia in poſterioris ævi nominibus norma quærenda eſt. Neque enim certa & ſtata, ut olim,

* de Caſſiodorus divinarū lectionum I.

---

[a] In editione poſthuma, cura Labbei; *Q. Fabius Memmius Symmachus, ex quibus Fabii cognomen incertum ex quo, Memmii ab avo, &c.* At Juretus qui Symmachi epiſtolas notis illuſtravit, contendit Symmachi, oratoris filii, nomen fuiſſe Q. Flavium Memmium Symmachum.

generis ac ſamiliæ vocabula in uſu tunc fuerunt, quæ & fratribus communia eſſent, & ad poſteros tranſirent: ut cum Cornelii aut Julii omnes dicebantur, qui e gente Cornelia aut Julia nati eſſent: & Scipiones item aut Cicerones, qui in domo & familia Scipionum aut Ciceronum. Sed omnia mox cum occaſu Reipublicæ mutari ſenſim ac labi cœperunt. Ut quanquam initio antiqui moris aliqua hæſerint veſtigia in gentilitiis nominibus, quæ a nonnullis familiis retinebantur, ſicut in Salviis, Flaviiſque docent exempla quæ protulimus: poſtmodum tamen hoc ipſum quoque neglectum ſit. adeo ut nullum tandem familiæ, nullum gentis certum nomen fuerit; filii etiam a patribus & fratribus inter ſe omnibus ſæpe nominibus aut fere omnibus diſcreparint. Quod videre eſt, ut paucorum exemplo de cæteris fiat conjectura, in Flavio Avito Mariniano, Aſclepiodoti collega in conſulatu: cujus filius Rufius Prætextatus Poſtumianus appellatus eſt, conſul & ipſe, Sidonio puero, cum Zenone. Item in Q. Clodio Hermogeniano Olybrio, & Faltonio Probo Alypio, qui Theodoſii ævo fratre fuerunt. eodemque modo in aliis. Cæterum in hac ipſa diverſi nominum uſus varietate, hoc nihilominus quod dixi obſervabant, ut ea fere omnia, aut pleraque a conſanguineis cognatiſque deſumerent. nonnulla etiam tanquam familiæ uſitatoria crebrius iterarent. Quo ſenſu Trebellius Pollio Cenſorini tyranni familiam Cenſorini nomine frequentatam ſcribit, & Caſſiodori vocabulum familiæ ſuæ proprium afferit Senator 1. Variarum 11. non quod extra has familias Cenſorini aut Caſſiodori nulli vocarentur: ſed quod in his duabus hæc nomina frequentius uſurparent. Ut rem paucis concludam, mediæ ætatis nominum duplex quodammodo lex fuit. Una, ut proprium cujuſque nomen ultimum in locum conjicerent. altera, ut tum proprium hoc nomen, tum cætera, interdum quidem aliunde pro arbitrio, ut plurimum vero a propinquis affectibus deducta imponerent,

C. SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI, EPISTOLARUM LIBER PRIMUS.

EPISTOLA PRIMA,

b *Sidonius* b *Conſtantio ſuo ſalutem.*

DIu præcipis, domine major, ſumma ſuadendi auctoritate, ſicuti es in iis quæ deliberabuntur conſiliosiſſimus, ut ſi quæ literæ paulo politiores varia occaſione fluxerunt, prout eas cauſa, perſona, tempus elicuit, omnes retractatis exemplaribus, enucleatiſque uno volumine includam, Q. Symmachi rotunditatem, C. Plinii diſciplinam, maturitatemque veſtigiis * præſumptioſis inſequuturus. Nam c de Marco Tullio ſilere me in ſtylo epiſtolari melius puto, quem nec d Julius Titianus totum ſub nominibus illuſtrium fœminarum digna ſimilitudine expreſſit. Propter quod illum cæteri quique e Frontonianorum, utpote conſectaneum æmulati, cum veternoſum dicendi genus imitaretur, oratorum ſimium nuncupaverunt. f Quibus omnibus ego, immane dictu eſt, quantum ſemper judicio meo ceſſerim, quantumque ſervandam ſingulis pronuntiaverim, temporum ſuorum meritorumque prærogativam. Sed ſcilicet tibi parui, tuæque examinationi has non recenſendas (hoc enim parum eſt) ſed defæcan-

*In aliquibus M SS. *præſumptuoſis*.

A das, ut aiunt, limandaſque commiſi, ſciens te immodicum eſſe fautorem non ſtudiorum modo, verum etiam ſtudioſorum. Quamobrem nos nunc perquam hæſitabundos in hoc deinceps famæ pelagus impellis. Porro autem ſuper hujuſmodi opuſculo tutius conticueramus, contenti g verſuum felicius quam peritius editorum opinione, de qua mihi jampridem in portu judicii publici, poſt lividorum latratuum ſcyllas enavigatus, ſufficientis gloriæ ancora ſedet. Sed ſi & hiſce deliramentis genuinum molarem invidia non fixerit, actutum tibi a nobis volumina numeroſiora percopioſis ſcaturentia ſermocinationibus multiplicabuntur. Vale. g

B

EPISTOLA II.

Sidonius h *Agricolæ ſuo ſalutem.* h

SÆpenumero poſtulaviſti, ut quia i Theodorici Regis Gothorum commendat populis fama civilitatem, literis tibi formæ ſuæ quantitas, vitæ i

a *C. Sollii Apollinaris Sidonii*) Quidam codices Modeſti quoque nomen addunt, hoc modo, C. Sollii Apollinaris Modeſti Sidonii. nec inſolens fuit ea ætate, ut quinque unius eſſent vocabula. cæterum hujus prænominis nulla uſquam eſt mentio apud Sidonium: niſi eo forſan alludere videatur, cum ad Oreſium ſcribens ſignificat, malle ſe modeſtum quam facetum exiſtimari. lib. 9. epiſt. 12. Sidonii vero nomen ultimo loco poſitum, ut verum & proprium. Quare qui ordine inverſo Sidonium Apollinarem vocant, Angelum Politianum, & alios quoſdam ſecuti, qui ante centum fere annos ita primi appellarunt, præter morem faciunt ſæculi Sidoniani. Eodemque in errore verſantur qui Proſperum Tironem ſcribunt, cum Tiro Proſper dicendus ſit, atque ita in antiquis exemplaribus inſcribatur.

b *Conſtantio*) Lugdunenſi, poſtea presbytero: cujus extant libri duo de vita S. Germani Autiſiodorenſis. Hunc eundem multis ſæpe laudibus ornat Sidonius, tum in cæteris quas ad ipſum alioſve ſcribit, tum maxime in poſtrema omnium epiſtola ad Firminum. Apud Iſidorum de viris illuſtribus in mentione Paulini epiſcopus appellatur, ſed perperam ni fallor.

c *De M. Tullio ſilere me*) Non quod Ciceronis ſtylum in epiſtolis non probet, ut Petrarcha & Politianus cenſuerunt: ſed quod ſuperbum ducat Ciceronis imitationem ſibi polliceri, quam ne Titianus quidem pro dignitate expreſſerit.

d *Julius Titianus*) Senior, pater Titiani alterius, quo magiſtro uſus eſt filius Maximini Aug. Capitolinus, *Oratore uſus eſt Titiano filio Titiani ſenioris, qui Provinciarum libros pulcherrimos ſcripſit, & qui dictus eſt ſimia ſui temporis, quod cuncta imitatus eſſet.* Julium Titianum utroque nomine vocat etiam Auſonius ad Probum epiſt. 16. Julium oratorem Caſſiodorus lib. 1. divinarum Inſtitutionum 25. Cujus quidem varia fuerunt opera, quæ ab antiquis ſcriptoribus commemorantur: ut libri Provinciarum, ſeu Coſmographiæ, a Capitolino, Servio, & Caſſiodoro: fabulæ Æſopiæ ab Auſonio; libri de agricultura a Diomede; artis rhetoricæ præcepta ab Iſidoro; themata Virgiliana a Servio eodem. Sidonius hoc loco epiſtolas etiam a Titiano editas ſignificat; non veras, ſed fictas nominibus illuſtrium feminarum, quales ſunt Ovidii quæ Heroidum nuncupantur.

e *Frontonianorum*) Sectatorum Cornelii Frontonis, qui princeps fuit oratorum ſui ſæculi, ὡς πρῶτος, ut eſt in Dionis epitome, τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. Diverſæ enim per ſingulas ætates fuerunt philoſophorum, poetarum, oratorum ſectæ & familiæ. Ut igitur poetæ alii Virgiliani, alii Ovidiani, & juriſconſulti alii Caſſiani, alii Proculiani: ſic oratores ea ætate Frontoniani dicti, qui Frontonis imitationem profitebantur, & Feſtiani fortaſſe, qui poſtumii Feſti. Vetus inſcriptio, *Poſtumio Titiano oratori pronepoti & ſectatori M. Poſtumii Feſti oratoris.*

f *Quibus omnibus*) Non ſolum Ciceroni, verum etiam Plinio & Symmacho. Ad illos enim redit, poſt ea quæ de Frontonianis inſeruit. Etſi ſentio, inquit, quam impar illis omnibus ſim, qui epiſtolas ſuas ſuperioribus ſæculis ediderunt, tibi tamen parui, & has meas vel famæ periculo emiſi.

g *Verſuum editorum*) Hinc apparet poemata Sidonii haud paulo ante epiſtolas in lucem exiiſſe.

h *Agricola*) Sidonii ſororio, Papianillæ uxoris fratri, ut docebit epiſtola 12. lib. 2.

i *Theodorici regis*) Junioris. Duo enim hujus nominis Veſogothorum in Gallia reges fuerunt. prior Valliæ ſucceſſor, qui in pugna Catalaunica occubuit: alter ejus filius, poſt Thoriſmodi fratris cædem, anno a pugna tertio regnum adeptus. Hujus ergo adhuc ſuperſtitis formam, mores, actiones omnes graphice deſcribis.

quulitas ſignificuretar. Pureo libens, inquantum epiſtolaris pagina finit, luudans in te tam delicatæ ſollicitudiois ingenuiratem. Igitur vir eſt & illis dignus agnoſci, qui eum minus familiariter intuentur: ita perſonam ſuam Deus arbiter & ratio, naturæ conſummatæ felicitatis dote ſociatu, cumuluverunt. Mores uutem bujuſcemo-
a di, ut laudibus eorum [a] nibil ne regni quidem deſraudet invidiu. Si formu quæruțur, corpore exacto, longiſſimis brevior, procerior, eminentiorque mediocribus. Capitis upex rotundus, in qoo paululom u planicie frontis in verticem cæſuries reſuga criſpatur. Cervix non ſedet nervis. Geminos orbes hiſpidus ſuperciliorum coronat arcus. Si vero cilia flectantur, ad malas
b medias palpebrarum margo prope pervenit.[b] Au-
c rium legulæ, ſicut mos gentis eſt, [c] crinium ſuperjacentium flagellis operiuntur. Naſus venuſtiſſime incurvus. Labru ſobtilia, nec dilatutis oris ongulis ampliatu. Si caſu dentium ſeries ordinata promineat, niveum protinus repræſentut colorem. Pilia infra narium uotru fruticantibus quotidiana ſucciſio. Barba concuvia hirta temporibus, quam in ſubdita vultus parte ſurgentem ſtirpitus tonſor aſſidous genas ud uſque forpicibus evellit. Menti, gutturis, colli non obeſi, ſed ſucculenti, lactea cutis, quæ propius inſpecta juvenili rubore ſuffunditur. Numque bunc illi crebro colorem oon ira, ſed verecundiu facit. Teretes bumeri, validi lacerti, dura brachia, patulæ munus, recedente alvo pectus accedens. Aream dorſi humilior inter excrementu coſtarum ſpina diſcriminat. Tuberoſum eſt utrumque muſculis promineotibus latus. In ſuccinctis regnat vigor ilibus. Corneum femus, internodia poplitum bene maſcula. Maximus in minime rugoſis genibus honor. Crura ſuris fulta turgentibus, & qui magna ſuſtentat membru

A pes modicus. Si actionem diuturnum, quæ eſt forinſecos expoſitu, perquiras: antelucunos [d] ſacerdotum ſuorum cœtus minimo comitatu expetit, grandi ſedulitate veneratur: quanquam, ſi ſermo ſecretus, poſſis animadvertere, quod ſervet iſtam pro conſuetudine potius quam pro [*] ratione reverentiam. Reliquum mane regni udminiſtrandi cura ſibi deputat. Circumſiſtit ſellam comes armiger, pellitorum turba ſatellitum ne abſit admittitus, ne obſtrepat eliminutur: ſicque pro foribus immurmurut [e] exeloſa velis, incluſu cancellis. Inter hæc intromiſſis gentium legationibus, uudit plurima, paucu reſpondet. Si quid tructabitur, differt: ſi quid expedietur,
B accelerat. Hora eſt ſecunda? ſorgit e ſolio, aut theſuuris inſpiciendis vacaturus, aut ſtubulis. Si venatione nuntiuta procedit, arcum lateri innectere citra gravitatem regium judicat: quem tamen, ſi cominus avem ferumque aut venanti monſtres, aut vianti ſors offerat, manui poſt tergum reflaxæ puer inſerit, nervo lorove fluitantibus: quem ſicot puerile computat geſtare thecatum, itu muliebre accipere jam tenſum. Igitur acceptum modo inſinuatis e regione capitibus intendit, modo ad talum pendulum nodi parte converſa, languentem chordæ laqueum vagantis digito ſuperlabente proſequitur: & mox ſpicula capis, imples, expellit: quidve cupias percuti, prior admonet. eligis quid feriat, quod
C elegeris ferit: & ſi ab alterutro errandum eſt, rarius fallitor figentis ictus, quam deſtinantis obtutus. Si in convivium venitur, quod quidem diebus profeſtis ſimile privato eſt, non ibi impolitam congeriem liventis urgenti menſis cedentibus ſuſpirioſus miniſter imponit. Maximum tunc pondus in verbis eſt: quippe cum illic aot nulla narruntur, aut ſeria. [f] Toreomatum peripetaſmutumque modo concbyliata profertur ſup-

[*] In poſter. edit. *religione*. Sic & Savaroniana, ac MSS. aliqui.

a *Nibil regni defraudet invidia*) Hoc addit, quia rarum eſt, ut principes ſuis inviſi noa ſint. Seneca Thyeſte: *Simul iſta mundi conditor poſuit Deus, odium atque regnum*. Cicero pro Placo: *Factem civitatum quid eſt negotii concitare? in eum præſertim, qui nuper ſummo cum imperio fuerit, ſummo autem in amore eſſe propter nomen ipſum imperii non potuerit?*

b *Aurium legula*) Notæ ſunt ligulæ in menſæ vaſculis inſtar cochlearium. Aliud eſt cochlear, aliud ligula: ſed nos bodie cochlearia vocamus, quæ ligulæ ſunt veſius. Ab barum ſimilitudine aurium legulas diait, quia curvæ & cavæ ſunt: Intelligunt item ligulas eandem ob cauſam Apuleius. ut contra, lienis regulam alibi Sidonius & Alcimus Avitus dixerunt, paruli & recti. Nec minus eleganter Severianus Gabalenſis, qui cymbalum auribus tribuit Homilia v. in Hexameron. ὁ αὐτὸς ἔχει τὴν χρόαν· ἔχει τὴν ὄψιν. τὸ γὰρ περικείμενον κύμβαλον κωφὸν τὸ ζῶον. Legulam autem pro ligula agnoſcunt etiam Gloſſaria, quæ μύστρον interpretantur.

c *Crinium flagellis*) Gothicæ gentis mos fuit cæſariem diſcriminare, atque implexa crinium flagella in aures & terga demittere. Iſidorus origiuum a 1 x. *Nonnullæ gentes non ſolum in veſtibus, ſed & in corpore aliqua ſibi propria quaſi inſignia vendicant, ut videmus cirros Germanorum, granos & cinnabar Gotborum.* Ubi cirros intelligo in nodum coactos: quod proprium Suevorum, qui majorem Germaniæ partem obtinebant, inſigne facit Tacitus. granos vero hæc ipſa crinium flagella: de quibus & Synodus Bracarenſis, cum de Lectoribus cavet, *ne granos gentili ritu dimittant*. Sic enim legendum recte monuit Garſias Loayſa: ſed perperam expoſuit de veſte laica & oblonga, cum ex ipſis Iſidori verbis liqueat granos ad veſtes minime pertinere. Crinium porro flagella Francis etiam, regia præſertim ſtirpe natis, in uſu fuiſſe docent Agathias lib. 5. & Gregorius Turonenſis lib. 6. c. 24. & aliis locis.

d *Sacerdotum ſuorum*) Suos dixit, Arrianos denotans, quales erant omnes Gothi.

e *Excluſa velis, incluſa cancellis*) Sic & Corippus lib. 3. Juſtini minoris conſiſtorium deſcribens, protectores extra velum collocat his verſibus,

Nobilitat medios ſedes Auguſta penates,
Quatuor eximiis circumvallata columnis.

Et poſt alia.

Vela tegunt poſtes: cuſtodes ardua ſervant
Limina, & indignis intrare volentibus obſtant,
Condenſi numeris faſtu nutuque tremendi.

Conſiſtorii regii fores velis prætendebaatur: proxima huic ſtatio cancellis ſepta & clauſa erat. Intra velum, hoc eſt in conciſtorium ipſum, admiſſi comites & participes conſilii: ſatellites inter cancellos & vela ſubſtitere. De his cancellis, quibus Judicum item omnium ſecretaria vallabantur, Caſſiodorus Senator a1. Variarum v1 s. & Gloſſæ antiquæ: *Caula, cancelli ante Judicem. Extra caula, foris verſus atria.* Græci κιγκλίδας vocant, hoc eſt, θύρας δικτυωτὰς τῶν ἀρχόντων, ἢ δικαστηρίων, Suida teſte.

f *Toreumatum conchyliata ſupellex*) Libro 2. epiſtola ad Serranum, *ſericatum toreuma*, & lib. 9. in Carmine Anacreontico, *rutilum toreuma byſſo*. Quibus omnibus locis toreumata pro teralibus poſuit, & voce abuſus eſt, Prudentii exemplo in Pſychomachia,

——— *uda ubi multo*
Fulcra mero veterique toreumata rore rigantur.

Et Salviani lib. 4. ad Eccleſiam. Toreumata enim proprie ſunt Thericlea vaſe cælata, quibus nihil commune cum purpura & byſſo. At toralia, ſtragulæ veſtes lectorum tricliniarium: quæ vulgo ex pellibus erant, pro facultatum luxuſque modo purpurea fiebant & ſerica. Cicero Philippica 11, *Conchyliatis Cn. Pompeii periſtromatis ſervorum in cellis lectos ſtratos videres*. Martialis lib. 11.

Cubitis trudis hinc & inde convivas,
Effultus oſtro, ſericiſque pulvinis.

pellex, modo byſſina. Cibi arte, noo pretio placent. [a] fercula nitore, non pondere. Scyphorum, paterarumque raras oblationes facilius eſt ut accuſet ſitis, quam recuſet ebrietas. Quid multis? Videas ibi elegantiam Græcam, [b] ubundantiam Gallicanam, celeritatem Italam, publicam pompam, privatam diligeotiam, regiam diſciplinam. De [c] luxu autem illo ſabbatario oarrationi meæ ſuperſedendum eſt, qui oec latentes poteſt latere perſonas. Ad cœpta redeatur. Dapibus expleto ſomous meridianus ſæpe nullus, ſemper exiguus. Quibus horis viro tabula cordi eſt, teſſeras colligit rapide, ioſpicit ſollicite, volvit argute, mittit inſtaoter, * joculanter compellat, patienter expectat. Io bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris iraſcitur, in utriſque philoſophatur. Secundas faſtidit vel timere, vel facere: quarum opportunitates ſpernit oblatas, tranſit oppoſitas. Sioe motu evaditur, ſine colludio evadit. Putes illum & in calculis arma tractare. Sola eſt illi cura vincendi. Cum ludendum eſt, regiam ſequeſtrat rantiſper ſeveritatem, hortatur ad ludum, libertatem, commonionemque. Dicam quod ſentio, timet timeri. Denique oblectatur commorione ſuperati. & tunc demum credit ſibi non ceſſiſſe collegam, cum fidem fecerit victoriæ ſuæ bilis aliena. Quodque mirere, ſæpe illa lætitia, minimis occaſionibus veniens, ingentium oegotiorum merita fortunat. Tune petitionibus diu ante per patrociniorum naufragia jactatis, abſolutionis ſubitæ portus aperitur. Tunc etiam ego aliquid obſecraturus feliciter vincor, quando mihi ad hoc tabula perit, ut cauſa ſalvetur. Circa nonam recrudeſcit moles illa regnaodi. Redeunt pulſantes, redeuot ſummoveotes, ubique litigioſus fremit ambitus: qui tractus in veſperam, cœna regia ioterpellante rareſcit, & per aulicos deinceps pro patronorum varietate diſpergitur, uſque ad tempus concubiæ noctis excubarurus. Saue intromittuntur, quanquam raro, inter cœnandum mimici ſales, ita ut oullus conviva mordacis linguæ felle feriatur. Sic tamen quod illic nec organa hydraulica ſonant, nec ſub phonaſco vocalium concentus meditatum acroama ſimul intonat. Nullus ibi lyriſtes, choraules, [d] meſochorus, tympaniſtria, pſaltria canit: rege ſolum illis fidibus delinito, qoibus non minus mulcet virtus animum, quam cantus auditum. Cum ſurrexerit, iochoat nocturnas aulica gaza cuſtodias, armati regiæ domus aditibus aſſiſtunt, quibus horæ primi ſoporis vigilabuntur. Sed jam quid meas iſtud ad partes, qui tibi iodicanda non multa de regno, ſed pauca de rege promiſi? Simul & ſtylo finem fieri decet: quia & tu cognoſcere viri noo amplius qoam ſtudia, perſonamque voluiſti, & ego oon hiſtoriam, ſed epiſtolam efficere curavi. Vale.

* aliquibus M. SS. *joculariter*.

EPISTOLA III.

Sidonius [e] Philimatio ſuo ſalutem.

I Nunc, & legibus me ambitus interrogatum [f] ſenatu move, cur adipiſcendæ dignitati hæreditariæ curis pervigilibus incumbam: [g] cui pater, ſocer, avus, proavus, præfecturis urbanis, prætorianiſque, [h] magiſteriis palatinis, militaribuſque micuerunt. Et ecce Gaudentius meus hactenus tantum Tribunitius, oſcitaotem noſtrorum civium deſidiam [i] Vicariano apice tranſcendit. Muſſitat quidem juvenum noſtrorum calcata generoſitas: ſed qui traoſit derogantes, in hoc ſolum movetur, ut gaudeat. Igitur venerantur hucuſque cootemptum, ac ſubitæ ſtupentes dona fortunæ, quem conſeſſu deſpiciebaot,

a *Fercula nitore, non pondere*) Plerique *pondere* legunt: alii *ſplendore*, ut Pithœi codex, quod non minus arridet. Eadem enim conjunxit Plinius de Carmaniæ murrhinis agens lib. 37. cap. 2. *Splendor his ſine viribus, nitorque verius, quam ſplendor.*

b *Abundantiam Gallicanam*) Quam in dialogis non ſemel ſugillat Sulpitius Severus: & Francis familiarem teſtatur Luitprandus Ticinenſis lib. 1. cap. 6. *Metenſis*, ait, *Epiſcopus cibaria ei multa ſecundum Francorum conſuetudinem miniſtraret.*

c *Luxu Sabbatario*) Feſtorum dierum, per quos publicis privatiſque conviviis major luxus: adeo quidem ut Cynico dente Antiſthenes ἑορτὰς γαστριμαργίας ἀφορμὰς vocitaret. Quin dies feſtos intelligat, dubium eſſe non poteſt. Hos enim profeſtis opponit, quorum convivia ſine luxu fuiſſe dixit. Sacrarum nempe litterarum more locutus eſt, quæ feſta omnia, quoſcumque in dies incidant, ſabbata vocant. σάββατον πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσιν, ait Iſidorus Pelusiotes lib. 111. c. x. Conſtat quidem Orientales olim in Eccleſia etiam ſabbatis, perinde ac Dominicis, feriari ſolitos, conventuſque ſacros agere. quam ob cauſam Aſterius, Amaſeæ Ponti epiſcopus, in Homilia de repudio καλλίω τὴν συνωρίδα τοῦ σαββάτου καὶ τῆς κυριακῆς, & Gregorius Nyſſenus in oratione quadam dies illos fratres vocat, luxumque adeo & delicias ſabbatarias reprehendit. cum Occidentales contra Dominico contenti, ſabbati ferias, ut Judæorum proprias, neglexerint. Unde & Tertullianus in Apologetico: *Secundo loco ab iis ſumus, qui diem ſabbati otio & luxui diſcernunt.* id eſt Dominico feriamur, ut illi ſabbato. Licet ergo potuerint fortaſſe Gothi, ut Græcorum diſciplinæ alumni, ſabbatis quoque Græcorum ritu feriari: aptius tamen eſt quod diximus, ſabbati nomine hoc loco dies feſtos omnes intelligi.

d *Meſochorus*) Pertinet ad pantominos cordaciſtas, qui cordacem αἰσχρῶς καὶ ἀσέμνως ὀρχοῦντο ſaltabant. His enim qui crotalis vel manuum plauſu ſigna dabat, quia in medio choro erat, meſochorus dicebatur, ut docuit nos vetus ſcholiaſtes Juvenalis ad ſatiram xi. Quo ſpectans Plinius junior lib. 2. epiſtolas ad Maximum, meſochorum non inepte dixit eum, qui in auditorum corona cæteris ad laudandum oratorem conductis plaudendi ſignum dabat.

e *Philimatio*) Lugdunenſi cauſidico, de quo lib. 5. epiſt. 17. ad Eriphium ejus generum.

f *Senatu move*) Lege Calpurnia ſancitum olim fuerat ambitus damnatos μήτε ἄρχειν, μήτε βουλεύειν, ita ut aditu curiæ honorumque perpetuo arcerentur. Lex Julia pœnam mitigavit, eamque redegit ad quinquennium. auctor Dio lib. 36. & 56. Verum lex Julia, ut Modeſtinus docet, in urbe ceſſavit, poſtquam magiſtratus a principe creari cœpti. & pœnæ in eos qui apud principem ambirent aliæ poſtea decretæ, ut lib. 2. Cod. Theod. ad legem Juliam de ambitu. Quare Sidonius, cum ſenatu movere leges ambitus dixit, non ad ſui, ſed ad ſuperiorum temporum morem reſpexit.

g *Cui pater, avus, ſocer, proavus*) De proavo Sidonii, ejuſque honoribus nihil lectum memini. Apollinaris avus Præfectus prætorio Galliarum fuerat principe Honorio, pater imperante Valentiniano. Avitus denique ſocer, & Præfectus item, & Magiſter utriuſque militiæ, ut ſuis locis oſtendetur.

h *Magiſteriis Palatinis*) Officiorum. quæ Palatii Magiſteria Eumenio rhetori pro ſcholis Aeduorum. Magiſter Officiorum totam palatii diſciplinam, omneſque ſcholarum ordines & officia regebat. Inde nomen illi, vel ab Officiis, vel ab aula ipſa & palatio. Rutilius Numatianus:

Officiis regerem cum regia tecta Magiſter,
Armigeraſque pii Principis excubias

Græci quoque nunc ἡγούμενοι τῆς βασιλείας, ut Theodoretus lib. 5. nunc ἡγεμόνα τῆς ἐν αὐλῇ τάξεως ut Zoſimus lib. 2. Gloſſæ noſtræ, Μάγιστρος ὀφφικίων ὄνομα ἀξίας ἤγουν τοῦ ἡγουμένου τῆς αὐλικῶν καταλόγων ἀξιωμάτων.

i *Vicariano apice*) Vicariæ Præfecturæ. qui Vicarianus honor, & Vicariana dignitas paſſim, aut etiam Vicaria abſolute, ut de Magiſteria dicebamus, Vicarii ergo erant, qui pro Præfectis prætorio ſibi creditas aliquot provinciarum diœceſes adminiſtrabant. ut

ſede ſuſpiciant. Ille obiter ſtertentum oblatratorum aures rauci voce præconis everberat: qui in eum licet ſtimulis inimicalibus excitentur, ſcamnis tamen amicalibus deputantur. [a] Unde te etiam par fuerit privilegio conſiliorum præfecturæ, in * quæ participanda depoſceris, antiquati honoris perniciter ſarcire diſpendium: ne ſi extra prærogativam conſiliarii in concilium veneris, ſolas vicariorum vices egiſſe videare. Vale.

* In poſt. edit. *quam participandam.* ſic in aliis libris editis.

Epistola IV.

Sidonius [b] *Gaudentio ſuo ſalutem.*

MActe eſto, vir ampliſſime, faſcibus partis dote meritorum: quorum ut titulis apicibuſque potiare, non maternos reditus, non avitas largitiones, non uxorias gemmas, non paternas pecunias numeraviſti. quia tibi e contrario [c] apud Principis domum, inſpecta ſinceritas, ſpectata ſedulitas, admiſſa ſodalitas laudi fuere. O terque quaterque beatum te, de cujus culmine datur amicis lætitia, lividis pœna, poſteris gloria: tum præterea vegetis & alacribus exemplum, deſidibus & pigris incitamentum. & tamen ſi qui ſunt, qui te quocunque animo deinceps æmulabuntur, ſibi forſitan, ſi te conſequantur, debeant: tibi debebunt proculdubio, quod ſequuntur. Spectare mihi videor, bonorum pace præfata, illam in invidia ignaviam ſuperbientem, & illud militandi inertibus familiare faſtidium, cum a deſperatione creſcendi, inter bibendum philoſophantes, ferias inhonoratorum laudant, vitio deſidiæ, non ſtudio perfectionis. Cujus appetitus, ne adhuc pueris uſui foret, majorum judicio rejiciebatur. ſic adoleſcentum declamatiunculas pannis textilibus comparantes, intelligebant eloquia juvenum laborioſius brevia produci, quam porrecta ſuccidi. Sed hinc quia iſta hæc ſatis, quod ſubeſt, quæſo, reminiſcaris, velle me tibi ſtudii hujuſce viciſſitudinem reponderare, modo me actionibus juſtis Deus annuens & ſoſpitem præſtet, & reducem. Vale.

Epistola V.

Sidonius [d] *Heronio ſuo ſalutem.*

LIteras tuas Romæ poſitus accepi, quibus an ſecundum commune conſilium ſeſe peregrinationis meæ cœpta promoveant, ſollicitus inquiris. Viam etiam qualem qualiterque confecerim, quos aut fluvios viderim poetarum carminibus illuſtres, aut urbes mœnium ſitu inclytas, aut montes numinum opinione vulgatos, aut campos præliorum replicatione monſtrabiles: quia voluptuoſum cenſeas, quæ lectione compereris, eorum qui inſpexerint fideliore didiciſſe memoratu. Quocirca gaudeo te, quid agam, cupere cognoſcere: namque hujuſcemodi ſtudium * ex affectu interiore proficiſcitur. Ilicet, & ſi ſecus quæpiam, ſub ope tamen Dei ordiar a ſecundis; quibus primordiis majores noſtri etiam ſiniſteritatum ſuarum relationes evolvere auſpicabantur. Egreſſo mihi [e] Rhodanuſiæ noſtræ mœnibus publicus curſus uſui fuit, [f] utpote ſacris apicibus accito, & quidem per domicilia ſodalium, propinquorumque. ubi ſane moram vianti non veredorum paucitas, amicorum multitudo faciebat: quæ mihi arcto implicita complexu, itum reditumque felicem certantibus votis comprecabatur. Sic Alpium jugis appropinquatum: quarum mihi citus & facilis aſcenſus, & inter utrinque terrentis latera prærupti cavatis in callem nivibus itinera mollita. Fluviorum quoque ſi qui non navigabiles, vada commoda, vel certe pervii pontes, quos antiquitas a fundamentis ad uſque aggerem calcabili ſilice cruſtatum crypticis arcubus fornicavit. [g] Ticini curſoriam (ſic navigio nomen) aſcendi: qua in Eridanum brevi delatus, & cantatas ſæpe comeſſali-

* In aliis in libris *de.*

Præfecti prætorio Italiæ Vicarii tres fuerunt, urbis Romæ, Italiæ, & Africæ: totidem Præfecti Prætorii Galliarum Vicarii unus Hiſpaniarum, alter Britanniarum, tertius ſeptem provinciarum per Gallias, de quo hic agi cenſeo. Non enim audiendi ſunt, qui tres Vicarios in una Gallia ponunt, cum recte in Notitia ſcriptum ſit, Vicarios in Occidente ſex tantum fuiſſe; hos nimirum quos enumeravimus. Quia igitur Vicarii proximo gradu erant a Præfectis, Auſonius in Moſella Vicariam ſecundam Præfecturam vocat, Vicariŭſque Italiæ, & Britanniarum deſignat his verbis:

Aut Italum populos, Aquilonigenaſque Britannos
Præfecturarum titulo tenuere ſecundo.

a *Unde te etiam par fuerit*) Suadet ut Præfecturæ adſeſſionem ſibi oblatam recipiat, atque hujus muneris privilegio antiquati honoris, alterius fortaſſe adſeſſionis, quam apud Vicarium geſſerat, jacturam reſarciat. Adſeſſores conſiliarii Præfectorum peracta militia multis privilegiis ornabantur, ac Vicariis denique ipſis æquabantur, Cod. Theod. de Comitibus qui illuſtribus adſederunt. Qua prærogativa carebant, qui Vicariis tantum, aut aliis minoribus Judicibus adſederant. Ideo verendum ait Philomatio, ne ſi extra Præfectorianæ adſeſſionis prærogativam in concilium venerit, teipſa ſentiat ſe nullum fructum ex Vicariorum adſeſſione cepiſſe.

b *Gaudentio*) Vicario VII. Provinciarum, ejus honoris apices codicilloſque tunc adepto.

c *Apud Principis domum*) Anthemii Aug. Vicarii a Principe ipſo creabantur, non a Præfectis. Caſſiodorus Senator in Formula Vicarii urbis, *Propria eſt juriſdictio, quæ datur a Principe.* Proinde Maximinus ferox ille Præfectus prætorii, de quo Marcellinus lib. 28. cum Vicariam Doryphoriano delatam cuperet, non eam detulit ipſe, ſed a Principe impetravit. Secus Rectores provinciarum, qui a Præfectis ipſis mittebantur, removebanturque ſine ſpeciali auctoritate Principis, ut patet ex L. III. de officio P P. Orientis & Illyrici, & L. XX. de advocatis diverſ. Judicum. Propterea vice tantum Præfectoria judicare dicebantur: Vicarii autem vice ſacra, ut qui a Principe juriſdictionem haberent. Senator idem, *vice ſacra ſententiam dicis.* & L. 1. cod. de officio Vicarii, *Vicaria dignitas ſacræ cognitionis habet poteſtatem, & judicationis noſtræ ſolet repræſentare reverentiam.*

d *Heronio*) Lugdunum ab urbe miſſa, ut duæ præcedentes, ac reliquæ hujus libri omnes præter ultimam. Hæc vero elegantiſſimam continet totius itineris Romani deſcriptionem.

e *Rhodanuſiæ noſtræ*) Lugduni, patriæ utrique communis. Ut Rhodanuſis Sidonio, ſic Aratia interdum aliis, quod ad utriuſque fluminis confluentes poſita ſit. Alias quoque urbes Rhodanum ſitas Rhodanitidas dixit in Carmine Anacreontico. Irenæus vero nationem ipſam tractumque circa Rhodanum [illegible], Rhodanuſiam appellavit.

f *Utpote ſacris apicibus accito*) Alioqui privato veredis publicis uti non licuiſſet, cum lex Honorii hoc excepto capite interdicat. *Ne quis, ait, ſibi deinceps curſum publicum privatus uſurpet, niſi cum aut a nobis evocatur, aut a clementia noſtra veneratione diſcedit.* Moris autem fuiſſe, ut quos ad ſe accirent Principes, evectionem illis concederent, indicant literæ Conſtantii Aug. S. Athanaſium evocantis apud Theodoretum lib. 2. & Juliani ad Euſtochium his verbis, [illegible]

g *Ticini curſoriam*) Oſtendit hic locus, curſum publicum non equis tantum vehiculiſque ſtetiſſe, ſed navigiis etiam ac dromonibus per flumina, lacus, ſinus, ut res tulit, diſtributis. Quod ſane verum eſt. Nam id ſatis quoque apparet ex Tabula itineraria, quæ iter Verona Ravennam per Hoſtilias deſignans, Hoſtiliis Ravennam per Padum iter faciendum notat: & ex Senatore, apud quem Theodoricus rex dromonariis Hoſtilienſibus in hunc modum ſcribit lib. 2. Variarum. *Et ideo Comiti ſacrarum largitionum noſtra præcepit auctoritas, ut in Ho-*

ter nobis Phaethontiadas, & commentitias arborei metalli lacrimas riſi. Ulvoſum Lambrum, cœrulum Adduam, velocem Athesim, pigrum Mincium, qui Liguſticis, Euganeiſque montibus oriebantur, paulum per oſtia adverſu ſubvectus, in ſuis etiam gurgitibus inſpexi: quorum ripæ torique paſſim quernis acerniſque nemoribus veſtiebantur. Hic avium reſonans dulce concentus, quibus nunc in concavis arundinibus, nunc quoque in juncis pungentibus, nunc & in ſcirpis enodibus, nidorum ſtrues impoſitu nutabat. quæ cuncta virgulta tumultuatim ſuper amnicos margines ſoli bibuli ſucco fota fruticaverant. Atque obiter Cremonam pervectus adveni, cujus olim eſt Tityro Mantuano largum ſuſpirata proximitas. Brixillum dein oppidum, dum ſuccedenti [a] Æmiliano nautæ decedit Venetus remex, tantum ut exiremus, intravimus, Ravennam paulo poſt curſu dexteriore ſubeuntes: quo loci veterem civitatem, novumque portum, [b] media via Cæſaris ambigas utrum connectat, an ſeparet. Inſuper oppidum duplex pars interluit Padi certa, pars alluit: qui ab alveo principali molium publicarum diſcerptus objectu, & per eaſdem derivatis tramitibus exhauſtus, ſic dividua fluenta partitur, ut præbeant mœnibus circumfuſa præſidium, infuſa commercium. Huc cum peropportuna cuncta mercatui, tum præcipue quod eſui competeret deferebatur: niſi quod, cum ſeſe hinc ſalſum portis pelagus impingeret, hinc cloacali pulte foſſarum diſcurſu lintrium ventilata, & ipſe lentati languidus lapſus humoris nauticis cuſpidibus foraminato fundi glutino ſordidaretur, in medio undarum ſitiebamus: quia nuſquam vel aquæ ductuum liquor integer, vel ciſterna defæcabilis, vel fons irriguus, vel puteus illimis. Unde progreſſus ad Rubiconem veni, qui originem nomini de glarearum puniceo colore mutuatur: quique olim Gallis Ciſalpinis, [c] Italiſque veteribus terminus erat, cum populis utriuſque Adriatici maris oppida diviſui fuere. Hinc Ariminum, Fanumque perveni, illud Juliana rebellione memorabile, hoc Aſdrubaliano funere infectum. Siquidem illic Metaurus, cujus ita in longum felicitas uno die parta porrigitur, ac ſi etiam nunc Dalmatico ſalo cadavera ſanguinolentu decoloratis gurgitibus inferret. Hinc cætera Flaminiæ oppida, ſtatim ne ingrediebar, egreſſus, lævo Picentes, dextero Umbros latere tranſmiſi. Ubi mihi ſeu Calaber Atabulus, ſeu peſtilens regio Tuſcorum, ſpiritu aeris venenatis flatibus inebriato, & modo calores alternante, modo frigora, vaporatum corpus infecit. Interea febris, ſitiſque penitiſſimum cordis medullarumque ſecretum depopulabantur. Quarum aviditati non ſolum amœna fontium, aut abſtruſu puteorum (quanquam hæc quoque) ſed tota illa vel vicina vel obvia fluenta, id eſt vitrea Fucini, gelida Clitumni, Anienis cœrula, Naris ſulphurea, pura Fabaris, turbida Tiberis, metu tamen deſiderium fallente, pollicebamur. Inter hæc patuit & Roma conſpectui. cujus mihi [d] non ſolum formas, verum etiam naumachias videbar epotaturus. Ubi [e] priuſquam vel pomœria contingerem, triumphalibus Apoſtolorum liminibus affuſus, omnem protinus ſenſi membris male fortibus exploſum eſſe langorem. Poſt quæ cœleſtia experimenta patrocinii, conducti diverſorii parte ſuſceptus, atque etiam nunc iſta hæc inter jacendum ſcriptitans, quieti pauxillulum operam impendo. Neque adhuc Principis, aulicorumque tumultuoſis foribus obverſor. Interveni etenim [f] nuptiis patricii Ricimeris, cui filia perennis Auguſti in ſpem publicæ ſecuritatis copulabatur. Igitur nunc in iſta non modo perſonarum, ſed etiam ordinum, partiumque lætitia, Tranſalpino tuo latere conducibilibus viſum. quippe cum hoc ipſo tempore, quo hæc mihi exarabantur, vix per omnia theatra, macella, prætoria, fora, templa, gymnaſia, [g] thalaſſio feſcenninus explicaretur. Atque etiamnum e contrario ſtudia ſileant, negotia quieſcant, judicia conticeſcant, differantur legationes, vacet ambitus, & inter ſcurrilitates hiſtrionum totus actionum ſeriarum ſtatus peregrinetur. Jam quidem virgo tradita eſt, jam

ſtilienſi loco conſtitui debeatis. quatenus fiſcali humanitate recreati, excurſus cum veredariis per alveum Padi more ſolito faciatis: ut diviſo labore equis publicis debeat ſubveniri, quando curſus veſter non atteritur, qui per vias liquidas expeditur. Dromonarii remiges erant dromonum. dromones autem, *δρόμωνες*, curſoriæ, expediti curſus navigia huic rei deſtinata.

a *Æmiliano nautæ decedit venetus remex*) Quemadmodum in viis militaribus ſtatæ mutationes erant vehiculorum equorumque qui curſui publico ſerviebant; ſic in fluviis dromonum. De Ticinenſi & Hoſtilienſi vidimus: nunc de Brixillenſi docemur. Significat enim Brixilli, quod oppidum in dextra Padi ripa Æmiliæ fuit Provinciæ, mutationem remigum fuiſſe, ac Venetis Æmilianos ſucceſſiſſe. ita videlicet, ut ſupra Brixillum ſupernates dromonarii Veneti fuerint; deinceps vero infernates Æmiliani.

b *Media via Cæſaris*) Quæ & ipſa tertii oppidi ſpeciem geſſit. Triplex enim Ravenna Jornandi in Geticis. Prima Ravenna, ultima Claſſis, media Cæſarea. itaque *urbs vetus* Sidonii, eſt Ravenna, *πόλις ἀρχαία* Zoſimo. *Novus portus*, Claſſis, nomen hoc a claſſe, nacta, quam Auguſtus ibi collocavit. *via Cæſaris*, Cæſarea ipſa, media inter urbem & mare. Quod ſequitur *oppidum duplex*, non ad tria hæc membra, ſed ad veterem tantum Ravennam referendum, quam Padi pars influens duplicem faciebat.

c *Italis veteribus terminus*) Olim Rubico finis Italiæ. Cicero in Antonium Philip. VI. *ut exercitum citra flumen Rubiconem, qui finis eſt Galliæ, educeret.* Italiam enim a Gallia Ciſalpina dirimebat. Poſt Auguſtum, qui Ciſalpinam Italiæ adjecit, Italiæ finis Alpes fuere, non Rubico. Strabo lib. 5. Μετὰ δὲ τὴν ὑπώρειαν τῶν Ἄλπεων, ἀρχὴ τῆς νῦν Ἰταλίας. *Poſt Alpium*, inquit, *radices initium nunc Italiæ.*

d *Non ſolum formas*) Aquæ ductus. Caſſiodorus in Comitiva Formarum urbis: *In formis Romanis utrumque præcipuum eſt, ut fabrica ſit mirabilis, & aquarum ſalubritas ſingularis.* Cum tribus generibus ductus aquæ fiant, auctore Vitruvio, rivis per canales ſtructiles, aut fiſtulis plumbeis, ſeu tubulis fictilibus; qui ſtructiles fiunt rivorum canales, Formæ proprie nuncupantur. Nomen inde, ut apparet, quod ſubditis formis inſtruebantur. Qua ratione formacei quoque Afrorum, Hiſpanorumque ex terra parietes dicti, quoniam in forma circumdatis duabus tabulis inferciantur, ut docet Plinius lib. 35. cap. 14.

e *Priuſquam pomœria contingerem*) Extra pomœrium tunc erat D. Petri baſilica. nec clauſa fuit ante Leonis Papæ IV. tempora, qui novam nominis ſui urbem mœnibus cinxit, quæ baſilicæ præſidio eſſet adverſus Sarracenos.

f *Nuptiis patricii Ricimeris*) Harum etiam meminit epiſt. 9. & in Panegyrico Anthemii: *Sic ſocer Auguſtus genero Ricimere beatus.* Infauſtæ nuptiæ. quas ingrato genero exprobrat Anthemius apud Ennodium in vita Epiphanii. *Quis*, inquit, *hoc veterum retro Principum fecit unquam, ut inter munera, quæ pellito Getæ dari neceſſe erat, pro quiete communi filia poneretur? Neſcimus parcere ſanguini noſtro, dum ſervamus alienum.* Anthemii filiæ nomen Afcilam non fuiſſe, ut quidam cenſuerunt, monuimus in Notis ad Ennodium, ſimulque erroris fontem indicavimus ex verbis Gregorii Turonenſis. Et quidem animadverti potuerat barbarum Afcilæ nomen Græcæ puellæ non convenire, cum Græcorum mos fuerit patriis & ſignificantibus nominum vocabulis uti.

g *Talaſſio Feſcenninus*) Sic libri optimæ notæ. alii *thalaſſio*, quod ad rem nihil facit. Talaſſionis autem & vox & carmen notum in nuptiis.

a [a] corona ſponſus, jam palmata conſularis, jam cyclade pronuba, jam toga ſenator honoratur, jam penulam deponit inglorius: & nondum tamen cuncta thalamorum pompa defremuit, quia
b necdum [b] ad mariti domum nova nupta migravit. Qua feſtivitate decurſa, cætera tibi laborum meorum molimina referabuntur, ſi tamen vel conſummata ſolemnitas aliquando terminaverit iſtam totius civitatis occupatiſſimam vacationem. Vale.

Epistola VI.

c *Sidonius [c] Eutropio ſuo ſalutem.*

OLim quidem ſcribere tibi concupiſcebam, ſed nunc vel maxime impellor, id eſt, cum mihi ducens in urbem, Chriſto propitiante, via carpitur. Scribendi cauſa vel ſola, vel maxima, qua te ſcilicet a profundo domeſticæ quietis ex-
d tractum ad capeſcenda [d] militiæ palatinæ munia vocem. His additur, quod munere Dei tibi congruit ævi, corporis, animi vigor integer: dein quod equis, armis, veſte, ſumptu, famulitio inſtructus, ſolum, niſi fallimur, incipere formidas: & cum ſis alacer domi, in aggredienda peregrinatione trepidum te iners deſperatio facit: ſi tamen ſenatorii ſeminis homo, qui quotidie trabeatis proavorum imaginibus ingeritur, juſte dicere poteſt ſemet peregrinatum, ſi ſemel & in juventa, viderit domicilium legum, gymnaſium literarum, curiam dignitatum, verticem mundi, patriam li-
e bertatis, in qua unica [a] totius [*] mundi civitate ſoli barbari & ſervi peregrinantur. Et nunc (proh pudor!) ſi relinquare inter buſſequas ruſticanos, ſubulcoſque ronchantes. Quippe ſi & campum ſtiva tremente proſcindas, aut prati floreas opes panda curvus falce populeris, aut vineam palmite gravem cernuus raſtris foſſor invertas, tunc eſt tibi ſumma votorum beatitudo. Quin potius expergiſcere, & ad majora ſe pingui otio marcidus, & innervis animus attollat. Non minus eſt tuorum natalium viro, perſonam ſuam excolere, quam villam. Ad extremum quod tu tibi juventutis exercitium appellas, hoc eſt otium veteranorum, in quorum manibus effœtis enſes rubiginoſi ſero ligone mutantur. Eſto, multiplicatis tibi ſpumabunt muſta vinetis, innumeros quoque cumulos frugibus rupta congeſtis horrea dabunt, denſum pecus gravidis uberibus in mulctram per antra olida caularum pinguis tibi paſtor includet. quo ſpectat tam fæculento patrimonium promoviſſe compendio; & non ſolum inter iſta, ſed quod eſt turpius propter iſta latuiſſe? Non nequiter te concilii tempore, poſt ſedentes, cenſenteſque juvenes, inglorium ruſticum, ſenem ſtantem, nobilem latitabundum pauperis honorati ſententia premet, cum eos, quos eſſet indignum ſi veſtigia noſtra ſequerentur, videris dolens anteceſſiſſe. Sed quid plura? Si pateris hortantem conatuum tuorum ſocius adjutor, prævius particeps ero. Sin autem illecebroſis deliciarum caſſibus involutus, mavis, ut aiunt, Epicuri dogmatibus copulari, qui jactura virtutis admiſſa, ſummum bonum ſola corporis voluptate determinat, teſtor ecce majores, teſtor poſteros noſtros, huic me noxæ non eſſe confinem.

* in aliquibus libris orbis.

Epistola VII.

Sidonius Vincentio ſuo ſalutem.

ANgit me [f] caſus Arvandi, nec diſſimulo quin angat. Namque hic quoque cumulus accedit laudibus Imperatoris, quod amare palam licet & capite damnatos. Amicus homini fui, ſupra quam morum ejus facilitas varietaſque patiebantur. Teſtatur hoc, propter ipſum mihi nuper invidia conflata, cujus me paulo incautiorem flamma detorruit. Sed quod in amicitia ſteti, mihi debui. Porro autem in natura ille non habuit diligentiam perſeverandi: libere queror, non inſultatione: quia fidelium conſilia deſpiciens, fortunæ ludibrium per omnia fuit. denique non eum aliquando cecidiſſe, ſed tam diu ſtetiſſe plus miror. O quotiens ſæpe ipſe ſe adverſa perpeſſum gloriabatur! cum tamen nos ab affectu profundiore ruituram ejus quandoque temeritatem miſeraremur, definientes non eſſe felicem, qui hoc frequenter potius eſſe, quam ſemper judicaretur. Sed gubernationis ſuæ ordinem expoſcis. Salva fidei reverentia, quæ amico etiam afflicto f

a *Corona ſponſus*) Primi Chriſtiani corona in nuptiis uſi non ſunt. Nam cum in numinis alicujus tutela coronæ omnes eſſent, ideo abſtinebant, ne profanæ religionis participes viderentur. Tertullianus de corona militis: *Coronant & nuptiæ ſponſos. & ideo non nubimus Ethnicis, ne nos ad idololatriam uſque deducant, a qua apud illos nuptiæ incipiunt*. Poſtquam deſiit hoc periculum, priſtinum morem amplexi ſunt: quem antiquiſſimum apud Hebræos fuiſſe teſtis eſt Eſaias, qui ſponſum corona decoratum deſcribit cap. 61. Baſilius Seleuciæ in Tecla. χορεύουσι γάρ σοι τοῦ σοῦ γάμου, ἄγει δὲ περιδέονται μεθ' σοι, περιδέονται δὲ τῷ νυμφίῳ τῷ σῷ τὸν ἀκήρατον στέφανον. Theophanes Chronici auctor in Copronymo. ἔζευξεν Εἰρήνην Λέοντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ, στέψας αὐτοὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῷ τῆς βασιλείας καὶ τοῦ γάμου. *Irenen Leoni filio copulavit, coronans illos in S. Stephani templo imperii ſimul ac nuptiarum corona.*

b *Ad mariti domum*) Ducendæ ad maritum ſponſæ primum exemplum, legemque a Deo manaſſe, qui Evam ad Adamum deduxit, probat Severianus Homilia 5. in Hexameron Καὶ ὅρα τὸν νόμον. πᾶσα γὰρ Θεοῦ φωνὴ ἀρχαία αὐτοῖς ἐστι τῆς φύσεως. ἤγαγεν ὁ Θεὸς τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν Ἀδάμ. καὶ ἔμεινεν οὗτος νόμος ἕως σήμερον, τὴν γυναῖκα ἄγεσθαι τῷ ἀνδρί, οὐ τὸν ἄνδρα πρὸς τὴν γυναῖκα. *Legem inſpice. omnis quippe antiqua vox Dei regula eſt naturæ. Duxit Deus uxorem ad Adam. & manet hodieque lex illa, ut ducatur uxor ad virum, non vir ad uxorem.*

c *Eutropio*) Viro nobili, adhuc quidem privato, poſtea Præfecto prætorio Galliarum, lib. 3. epiſt. 6.

d *Militia Palatina*) Non veræ militiæ, ſed quo ſenſu militare palatio dicti omnes qui in aula verſantur, etiamſi arma non tractent, ut notarii, ſcriniarii, largitionales, & cæteri, de quibus Titulus de privilegiis eorum qui ſacro palatio militant. Quin immo militiam palatinam veræ & armatæ leges opponunt. Tria enim omnino militiæ genera diſtinguunt. Armatam ſeu militarem, quæ ita vocari cœpit, poſtquam militiæ nomen ad alia tranſlatum. Palatinam eorum qui intra palatium merebant. Tertiam reliquorum omnium, qui diverſis Judicibus poteſtatibuſque apparebant, qualia quæ militia Proconſularia aut Præfectiana dicebantur. Honorius Imp. de diverſis officiis & appar. *Cujuslibet Judicis apparitores, inter quos etiam Præfectianos locamus, ad quamcunque aliam militiam vel palatinam vel militarem tranſierint, retrahendi hos copiam illis quos deſeruere tribuimus.*

e *Totius mundi civitate*) Orbis ſcilicet Romani, poſt Antoninum Pium, qui quod Auguſto, ſi Dioni fides, ſuadebat Mecenas, re perfecit, ut jus Romanæ civitatis commune fieret omnibus ſubjectis. Novella 78. Juſtiniani. Quo factum ut Roma una omnium patria & civitas eſſet: in qua ſoli, quod ait Sidonius, peregrini cenſerentur, aut ſervi, in quos jus illud cadere non poterat, aut barbari, qui non parebant imperio.

f *Caſus Arvandi*) Arvandi hujus Præfecti Prætorii Galliarum, & judicii quo majeſtatis Romæ damnatus eſt ab Anthemio, meminere veteres plerique Chronographi, ſed nomine interpolato. Caſſiodorus, eumque ſecuti Marianus & Hermannus Aravuodum vocant. Paulus Diaconus Servandam: quo etiam modo Sigebertus, Otho, Conradus Abbas, & alii. verum nomen cum integra hiſtoria Sidonio debetur.

debetur, rem breviter exponam. Præfecturam primam gubernavit cum magna popularitate, conſequentemque cum maxima populatione. Pariter onere depreſſus æris alieni, metu creditorum ſucceſſuros ſibi optimates æmulabatur. Omnium colloquia ridere, conſilia rimari, officia contemnere, pati de occurrentum raritate ſuſpicionem, de aſſiduitate faſtidium: donec odii publici mole vallatus, & prius cinctus cuſtodia, quam poteſtate diſcinctus, captus, deſtinatuſque pervenit Romam: illico tumens, quod proſpero curſu procelloſum Tuſciæ littus enavigaſſet, tanquam ſibi bene conſcio ipſa quodammodo elementa famularentur. In Capitolio cuſtodiebatur ab hoſpite [a] Flavio Aſello, Comite ſacrarum largitionum, qui adhuc in eo ſemifumantem præfecturæ nuper extortæ dignitatem venerabatur. Interea legati provinciæ Galliæ [b] Tonantius Ferreolus præfectorius, [c] Afranii Syagrii conſulis e filia nepos, [d] Thaumaſtus quoque, & Petronius, maxima rerum verborumque ſcientia præditi, & inter principalia patriæ noſtræ decora ponendi, prævium Arvandum publico nomine accuſaturi [e] cum geſtis decretalibus inſequuntur. Qui inter cætera quæ ſibi provinciales agenda mandaverant, interceptas litteras deferebant, quas Arvandi ſcriba correptus dominum dictaſſe profitebatur. Hæc ad [f] regem Gothorum charta videbatur emitti, pacem cum Græco Imperatore diſſuadens, [g] Britannos ſuper Ligerim ſitos impugnari oportere demonſtrans, [h] cum Burgundionibus jure gentium Gallias dividi debere confirmans, & in hunc ferme modum plurima inſana, quæ iram regi feroci, placido verecundiam inferrent. Hanc epiſtolam læſæ majeſtatis crimine ardenter juris conſulti interpretabantur. Me & [i] Auxanium, præſtantiſſimum virum, tractatas iſtæ non latuit, qui Arvandi amicitias, quoquo genere incurſas, inter ipſius adverſa vitare, perfidum, barbarum, ignavum computabamus. Deferimus igitur nihil tale metuenti [k] totam perimachiam, quam ſummo artificio acres & flammei viri occulere in tempus judicii meditabantur: ſcilicet ut adverſariam incautum, & conſiliis ſodalium repudiatis ſibi ſoli temere fidentem profeſſione reſponſi præcipitis involverent. Dicimus ergo, quid nobis, quid amicis ſecretioribus tutum putaretur. Suademus nil quaſi leve fatendum, ſi quid ab inimicis etiam pro leviſſimo flagitaretur: ipſam illam diſſimulationem tribuloſiſſimam fore, quo facilius perſuaſionis ſecuritatem inferrent. Quibus agnitis, proripit ſeſe; atque in convicia ſubita prorumpens, Abite degeneres, inquit, & præfectoriis partibus indigni, cum hac ſuperforanea trepidatione: mihi, quia nihil intelligitis, hanc negotii partem ſinite curandam. Satis Arvando conſcientia ſua ſufficit, vix illud dignabor admittere, ut advocati mihi in actionibus repetundarum patrocinentur. Diſcedimus triſtes, & non magis injuria, quam mœrore confuſi. quis enim medicorum jure moveatur, quotiens deſperatum furor arripuit? Inter hæc reus noſter aream Capitolinam percurrere albatus: modo ſubdolis ſalutationibus paſci, modo crepantes adulationum bullas ut recognoſcens libenter audire, modo ſerica, & gemmas, & pretioſa quæque trapezitarum involucra rimari, & quaſi mercaturus inſpicere, prenſare, depretiare, devolvere, & inter agendum multum de legibus, de temporibus, de ſenatu, de principe queri, quod ſe

a *Fl. Aſello Comite ſacrarum largitionum*) Qui in antiqua Inſcriptione Fl. Eugenius Aſellus. Hoc tempore Comes erat largitionum: poſtmodum Præfectus urbi fuit, in eoque magiſtratu in Baſilica S. Pauli aræ maximæ tholum cum quadrato circum aram exedræ ambitu reparavit. Vidimus ipſi, cum opus adhuc reſtaret (nunc enim everſum eſt) ſubjectas porphyreticis columnis baſes marmoreas, atque in his binas ad utrumque aditum his verbis inſcriptas.

FL. EUGENIUS ASELLUS
V. C. PRÆF. URBI
V. S. I. REPARAVIT.

b *Tonantius Ferreolus Præfectorius*) Præfectus fuerat Prætorii Galliarum. In Carmine Propemptico.

Hic docti invenies patrem Tonanti,
Rectorem columenque Galliarum,
Priſci Ferreolum parem Syagri.

Sed de Ferreolo Sidonii affine plura ad epiſtolam 12. lib. 7. Nunc ſatis ſit monere, falli eos qui hoc loco Tonantium a Ferreolo diſtinguunt, quaſi duo ſint, cum unicus ſit Ferreolus prænomine Tonantius: ſicut Afranius Syagrius non duorum, ſed unius eſt appellatio. Alioqui quatuor ab una provincia legati eſſent, cum plures quam ternos mitti leges vetent.

c *Afranii Syagrii conſulis*) Syagrii Conſulatum, quem Gratiano imperante cum Auſonio geſſit, faſti omnes loquuntur, Afranii prænomen unus habet Sidonius. Quod vero Poſtumum Syagrium in Commentariis ſuis appellat Onufrius, ſuo nimirum more facit, quo ſolet vir diligentiſſimus, nomina quæ ſemel in uno quopiam conjuncta meminerit, in omnibus copulare quos eorum aliquo affectos videt. Sic enim poſt aliquot annos Atticum, qui collega fuit Cæſarii, Pontium cognominat, quia Pontium Atticum per ea tempora virum clariſſimum legerat: cum tamen ex lapide ſepulcrali, qui Romæ viſitur, certum ſit Attici hujus conſulis cognomen Nonium fuiſſe, non Pontium. Sic & Mariniani, Aſclepiodoti collegæ, nomina concinnans, Rufum Prætextatum Marinianum finxit pro Fl. Avito Mariniano, ut in alio marmore appellatur. & pro Petronio Maximo Sidonii noſtri, Anicium Maximum. Eodemque modo in aliis compluribus, quos hic perſequi conſilium non eſt. De Syagrio autem dicetur ad librum. v.

d *Thaumaſtus quoque & Petronius*) Thaumaſto Apollinaris fratri ſcribit lib. 5. epiſt. 6. Petronio Arelatenſi, ut reor, Juriſconſulto lib. 2. 5. & 8.

e *Cum geſtis decretalibus*) Quæ Provincialium decretum de Arvandi accuſatione continebant. quod infra provinciale mandatum, pagina decretalis dicitur in concione Bituricenſi. Legati enim ſine civitatis aut provinciæ, a qua miſſi fuerunt, decreti tabulis non audiebantur. L. 2. Cod. Theod. de Legatis.

f *Regem Gothorum*) Euricum, qui Theodorico fratri, de quo epiſt. 2. dictum, ſucceſſerat ante biennium. Græcus autem Imperator, quocum pacem fieri nolebat Arvandus, non eſt Leo, qui procul a Gothis in oriente regnabat, ſed Anthemius qui Romam e Græcia venerat, ideoque ab Arvando Græcus Imp. per ludibrium vocatur, ut a Ricimere Galata & Græculus apud Ennodium in Epiphanio.

g *Britannos ſupra Ligerim*) Armoricos. Ne quis de Britannia Inſula cogitaret, notam adjecit qua Britones Gallicos deſignavit. Horum, cum ſcriberet Sidonius, rex fuit Riothimus, is quem Euricus, ut Jornandes in Geticis narrat, Anthemio Aug. ſuppetias ferentem ad Bituricas profligavit.

h *Cum Burgundionibus*) Ut Britanni in Armorica, ſic Burgundiones in Sequania & finitimis Galliæ populis ſedes fixerant. Rex autem illorum hoc tempore Gundeucus, opinor, ſeu Gunduicus, Gundobaldi & fratrum pater.

i *Auxanium*) Præfectorio patre natum Arvandi verbis mox docebit. Sed Auxanios in Gallia præter hunc inſignes duos eadem ætas habuit. Unum Epiſcopum, qui cum Fauſto Reienſi Romam de Hermetis Narbonenſis cauſa legatus Hilari Papæ Synodo interfuit, ut Hilari epiſtolæ teſtantur. Alterum Abbatem, Sidoniani Abrahæ apud Arvernos ſucceſſorem. de quo lib. 7. epiſtola ad Voluſianum.

k *Totam perimachiam*) Totum ſuſceptæ accuſationis ordinem & apparatum. Legati enim, cum duplici actione Arvandum aggredi liceret, majeſtatis ob litteras ad Euricum datas, & repetundarum ob notas poſterioris Præfecturæ populationes; ſolam hanc præferebant, de majeſtate ſtudio diſſimulabant, ut incautum in judicio imparatumque opprimerent.

A non prius quam diſcuterent, ulciſcerentur. Pauci medii dies: it in tractatorium frequens ſenatus. ſic poſt comperi: nam inter iſta diſceſſeram. Procedit noſter ad curiam pauloante detonſus, pumicatuſque, cum accuſatores ſemipullati atque concreti, nuntios [a] a Decemviris operirentur, & ab induſtria ſqualidi præripuiſſent reo debitam miſerationem ſub invidia ſordidatorum. Citati intromittuntur: partes, ut moris eſt, e regione conſiſtunt. Offertur præfectoriis, ante propoſitionis exordium, jus ſedendi. Arvandus jam tunc infelici impudentia conferto greſſu mediis prope judicum ſinibus ingeritur. Ferreolus, circumſiſtentibus latera collegis, verecunde ac leniter in imo ſubſelliorum capite conſedit, ita ut non minus legatum ſe quam ſenatorem reminiſceretur: plus ob hoc poſtea

B laudatus, honoratuſque. Dum hæc, & qui procerum defuerant, affuerunt, conſurgunt partes, legatique proponunt. Epiſtola, poſt provinciale mandatum, cujus ſupra mentio facta eſt, profertur: atque cum ſenſim recitaretur, Arvandus necdum interrogatus ſe dictaſſe proclamat. Reſpondere legati, quanquam valde nequiter conſtaret, quod ipſe dictaſſet. At ubi ſe furens ille, quantumque caderet ignarus, bis terque repetita confeſſione transfodit, acclamatur ab accuſatoribus, conclamatur a judicibus, reum læſæ majeſtatis confitentem teneri. Ad hoc, & millibus formularum juris id ſancientum jugulabatur. Tum demum laborioſus

C tarda pœnitudine loquacitatis impalluiſſe perhibetur, ſero cognoſcens poſſe reum majeſtatis pronuntiari etiam eum, qui non affectaſſet habitum purpuratorum. Confeſtim privilegiis geminæ præfecturæ, quam per quinquennium repetitis faſcibus rexerat, exauguratus, & plebeiæ familiæ non ut additus, ſed ut redditus, publico carceri adjudicatus eſt. Illud ſane ærumnoſiſſimum, ſicut narravere qui viderant, quod quia ſe ſub atratis accuſatoribus exornatum ille, politumque judicibus intulerat, paulo poſt cum duceretur addictus, nec miſerabilis erat. Quis enim ſuper ſtatu ejus nimis infecteretur, quem videret accuratum delibutumque latomiis, aut ergaſtulo inferri? Sed

A & judicio vix per hebdomadem duplicem comperendinato, capite multatus, in [b] inſulam conjectus eſt ſerpentis Epidaurii. ubi uſque ad inimicorum dolorem devenuſtatus, & a rebus humanis veluti vomitu fortunæ nauſeantis expu- b

tus, nunc [c] ex vetere ſenatus conſulto Tiberiano triginta dierum vitam poſt ſententiam trahit, uncum & gemonias, & laqueum per horas turbulenti carnificis horreſcens. Nos quidem, prout valemus, abſentes præſenteſque vota facimus, preces ſupplicationeſque geminamus, ut ſuſpenſo ictu jam jamque mucronis exerti, pietas Auguſta ſeminecem, quanquam publicatis bonis, c

vel [d] exilio muneretur. Illo tamen, ſeu expectat extrema quæque, ſeu ſuſtinet, infelicius ni- d

B hil eſt, ſi poſt tot notas inuſtas contumeliaſque, aliquid nunc amplius quam vivere timet. Vale.

Epistola VIII.

Sidonius [e] Candidiano ſuo ſalutem. a

MOrari me Romæ congratularis. id tamen quaſi facete, & fatigationum ſalibus admixtis. Ais enim gaudere te, quod aliquando neceſſarius tuus videam ſolem, quem utique raro bibitor Araricus inſpexerim. Nebulas enim mihi meorum Lugdunenſium exprobras, & diem quereris nobis matutina caligine obſtructum vix

C meridiano fervore reſerari. Et tu mihi hæc iſta Cæſenaris furni potius quam oppidi verna deblateras? De cujus natalis tibi ſoli, vel jocunditate, vel commodo, quid etiam ipſe ſentires, dum migras, indicaſti: ita tamen quod te Ravennæ felicius exulantem, auribus Padano culice perfoſſis, municipalium ranarum loquax turba circumſilit. In qua palude indeſinenter rerum omnium lege perverſa, muri cadunt, aquæ ſtant, turres fluunt, naves ſedent, ægri deambulant, medici jacent, algent balnea, domicilia conflagrant, ſitiunt vivi, natant ſepulti, vigilant fures, dormiunt poteſtates, [f] fœnerantur f

clerici, Syri pſallunt, [g] negotiatores militant, g

a *A decemviris*) Quidam legendum conjiciunt *a Quinque viris*: quia ſcilicet de capite ſenatoris cum Præfecto urbis judicabant quinque ſenatores ſorte ducti, ex Lege ultima Cod. Theod. de Juriſdictione. & L. XIII. de accuſationibus. Quod ſane poſt Sidonii etiam tempora obſervatum, prodit judicium Baſilii & Prætextati apud Caſſiodorum IV. Variarum. Sed in Decemviris hoc loco libri omnes conſentiunt.

b *Inſulam ſerpentis Epidaurii*) Æſculapii. Triplex itaque in hoc judicio Arvandi cuſtodia. Primum enim liberæ cuſtodiæ traditur hoſpiti Aſello. quod hominis dignitati tributum eſt judicio nondum conſtituto, ex L. I. de cuſtodia reorum. Reos enim dignitate conſpicuos, ut ſenatores, ante probationes carceri non addicebant. Quo alludens Hieronymus adverſus Vigilantium, *Senatoria videlicet dignitatis ſunt*, inquit, *ut non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaque cuſtodia, in fortunatorum inſulis, & in campis Elyſiis recludantur*. Poſt hæc comperto jam crimine publico carceri addicitur. Venuleius d. cod. L. V. *Si confeſſus fuerit reus donec de eo pronuntietur, in vincula publica conjiciendus eſt*. Nunc denique judicum ſententiis damnatus in inſulam Tiberinam conjicitur, donec ad Principem referatur.

c *Ex ſenatus conſulto Tiberiano*) Quod Tiberii Auguſti juſſu factum eſt, ut pœnæ damnatorum a Senatu in decimum ſemper diem differrentur; ut narrant Tacitus III. Annal. & Dio lib. 57. Verum Arvando pœna non X. ſed XXX. dierum ſpatio dilata. Quare Juſtus Lipſius Sidonium memoria lapſum cenſuit, qui Senatuſconſulto Tiberiano tribuat quod proprium erat legis Theodoſianæ, Si vindicari cod. de pœnis, quæ dies XXX. pœnam ſuſpendi juſſit. Sed nos politiſſimo viro aſſentiri res ipſa vetat. Etenim lex Theodoſii, ut verba declarant, ſolius Principis ſententias coercuit, Senatuſconſultum ſola Senatus judicia, ut Dio notat. Arvandi vero judicium ſenatorium fuit, ac proinde ex Senatuſconſulto non ex lege moderandum. Quod igitur XXX. dies Senatuſconſulto adſcribit, argumento eſt, ad dies X. veteris Senatuſconſulti acceſſiſſe poſtea (quo tempore incertum) dies alios XX. & tamen eidem Senatuſconſulto tributos fuiſſe, quo more Legibus Juliis, aliiſque multa, quæ illis poſtea adjecta fuerunt, tribui ſolere Juris interpretes obſervarunt.

d *Exilio muneretur*) Hoc Sidonii precibus conceſſiſſe videtur Anthemius. Nam Caſſiodorus, Paulus Diaconus, & alii, Arvandum juſſu Anthemii non morte ſed exilio mulctatum ſcribunt.

e *Candidiano*) Fuit is Cæſenas patria, ſed domo Ravennas. Ravennam enim migrarat. Huic vero cognominis, & qui per ætatem avus eſſe potuit, Candidianus alter, qui contra Joannem tyrannum ad Ravennam multa fortiter geſſit. de quo inter alios Olympiodorus in excerptis Photii.

f *Fœnerantur clerici, Syri pſallunt*) Procul erant a fœnoris quæſtu clerici, quos quoquomodo fœnerentur ordine moveri, καθαιρεῖσθαι τοῦ κλήρου, canones jubent. At Syrorum ars propria fœnerari. Quare Syrorum nomine fœneratorum genus omne complexus eſt, ut Salvianus lib. 4. de Providentia: *Conſideremus ſolas negotiatorum & Syricorum omnium turbas, quæ majorem ferme civitatum univerſarum partem occuparunt*.

g *Negotiatores militant, milites negotiantur*) Non ſolum armata, ſed omni prorſus militia negotiatores prohibiti. Cod. negotiatores ne militent. Militibus rurſum non ſola mercatura, ſed alia quoque privati uſus negotia

milites

A milires negotiantur, ſtudent pilæ ſenes, alcæ
a juvenes, [a] armia eunuchi, literis fœderati. Tu
vide qualis ſit civitas, ubi tibi lar familiaris
b incolitur, quæ [b] facilius territorium potuit
habere, quam terram. Quocirea memento inno-
xiis Tranſalpinis eſſe parcendum, quibus cœli
ſui dote contentis, non grandis gloria datur,
ſi deteriorum collatione clareſcant. Vale.

Epistota IX.

c *Sidonius [c] Heronio ſuo ſalutem.*

B POſt nuptias patricii Ricimeris, id eſt, poſt
imperii utriuſque opes eventilatas, tandem
reditom eſt in publienm ferietatem, quæ rebus
actitandis januam, campumqne patefecit. Inte-
d rea nos [d] Pauli præfectorii tam doctrina quam
ſanctirate venerandis laribus excepti, comirer
blandæ hoſpitalitatis officiis excolebamur. Porro
non iſto quiſquam viro eſt in omni artium ge-
nere præſtantior. Deos bone, quæ ille propoſi-
tionibus ænigmata, ſententiis ſchemata, verſibus
commata, digitis mechanemata facit! Illud ta-
men in eodem ſtudiorum omnium culmeo aote-
venir, quod habet huic eminenti ſcientiæ con-
C ſcientiam ſuperiorem. Igitur per hunc primum,
ſi quis qnoquo modo in aulam gratiæ aditus,
exploro: cum hoc confero, qninam potiſſimum
procerum ſpebus valeret noſtris opitolari. Nec
ſane multa cunctatio, quia pauci, de quorum
eligendo patrocinio dubitaretur. Eranr quidem
in ſenatu plerique opibus culti, genere ſublimes,
ætate graves, conſilio utiles, digoirate elati,
dignarione communes: ſed ſervata pace reliquo-
rum, duo faſtigatiſſimi conſulares, [e] Gennadius e
Avienns, & [f] Cæcina Baſilius præ cæteris con- f
ſpiciebantur. Hi in ampliſſimo ordine, ſepoſita
[g] prærogativa partis armatæ, facile poſt purpu- g
ratum principem principes erant. Sed inter hos
quoque, quanquam ſtupendi, tamen varii mo-
res, & genii potius quam ingenii ſimilitudo. Fa-
bor namque ſuper his aliqua ſuccinctius. Avie-
nus ad conſulatum felicitate, Baſilius virtute
pervenerat. Iraque dignitatum in Avieno jocun-
da velocitas, in Baſilio fera numeroſitas prædi-
cabatur. Utrumque quidem, ſi ſors laribus e-
grediebantur, arctabat clientium prævia, pediſ-
ſeqoa, circumfuſa populoſitas: ſed longe io pa-
ribos diſpares ſodalium ſpes & ſpiritus erant.
Avienus ſi qoid poterat, in filiis, generis, fra-
tribus provehendis moliebatur; cumque ſempet
domeſticis candidatis deſtringeretur, erga expe-
diendas ſorinſecus ambientium neceſſitates minus
valeorer efficax erat; & in hoc Corvinorum fa-
miliæ Deciana præferebatur, quod qnalia impe-
trabat cinctus Aviennus ſuis, talia conferebat Ba-
ſilius diſcinctus alienis. Avieni animus totis, &
cito, ſed infructuoſius; Baſilii paucis, & ſero,
ſed commodius aperiebatur. Neuter aditu diffi-
cili, neuter ſumptuoſo. ſed ſi utrumque coluiſ-
ſes, facilius ab Avieno familiaritatem, a Baſi-
lio beneficium conſequebare. Quibus diu utrin-
qoe libratis; id tractatus mutuus temperavit,
ut reſervara ſenioris conſularis reverentia, in
domum cujus nec nimis raro ventitabamus, Ba-
ſilianis potius frequentaroribus applicaremor. Ili-
cer dum per hunc ampliſſimum virum aliquid

interdicta. Ambroſius lib. 1. de Officiis: *Etenim ſi is qui Imperatori milirat a ſuſceptionibus litium, actu negotiorum forenſium, venditione mercium prohibetur humanis legibus; quanto magis qui fidei exercet militiam ab omni uſu negotiationis abſtinere debet?*

a *Armis eunuchi, literis fœderati*) Miliraſſe eunuchos jure non potuiſſe arguit lex IV. d. de re militari. & Claudianus in Eutropium, *Arma relinque viris*. Fœderati autem, quos iterum nominat lib. 2. epiſtola 13. militum genus erant e barbaris gentibus, quæ pro Romanis Principibus militabant. In quibus facile principea Gothi, quia Conſtantino primum conducti Fœderatorum inde nomen ſortiti ſunt. Γόθοι φοιδεράτοι in epitome Novellæ Græcæ 81. Sed fœderatos ex aliis etiam gentibus dictos docet Olympiodorus in excerptis Photii, & Novella XXXI. Theodoſii, quæ Sarracenos fœderatos commemorat. Item Procopius 1. belli Perſici.

b *Facilius territorium quam terram*) Propter circumfuſas paludes, quæ terræ partem occupant, ejuſque uſum negant. Eſt enim proprie terra quæ aratur & colitur: territorium quoquo civitatis fines & jura tenduntur.

c *Heronio*) Ad quem ſcripſit epiſtulam 5. cujus hæc quodam modo ſuccidanea eſt, reliqua perſequens Romanæ narrationis, cum Præfecturam urbis adeptus jam eſſet.

d *Pauli præfectorii*) De hoc Sidonii hoſpite Paulo, quem tantopere laudat nihil compertum.

e *Gennadius Aviennus*) Collega Valentiniani Aug. ſeptimo ejus Conſulatu, anno Chriſti CDL. Vetus Inſcriptio Romæ in Baſilica D. Pauli.

FL. CELERINUS V. D. SCRINIARIUS INL. PATRICIÆ SEDIS DEP. ID. NOVEMB. D. N. PL. VALENTINIANO AUG. VII. ET AVIENO V. C. COSS.

Idem biennio a conſulatu honorifica cum Leone magno ad Attilam regem legatione functus eſt, ut ex Proſperi chronico didici. cujus verba hoc loco propterea ſubjiciam, quod memorabilis & hactenus inauditæ rei notitiam continent, cum in vulgatis Proſperi editionibus deſiderentur. ſic autem habent in antiquo exemplari:

HERCULANO ET SPORATIO COSS.

Attila redintegratis viribus quas in Gallia amiſerat, Italiam ingredi per Pannonias intendit: nihil duce noſtro Aetio ſecundum prioris belli opera proſpiciente. ita ut ne clauſuris quidem Alpium quibus hoſtes prohiberi poterant uteretur. hoc ſolum ſpei ſuis ſupereſſe exiſtimans, ſi ab omni Italia cum Imperatore diſcederet. Sed cum hoc plenum dedecoris & periculi videretur, continuit vere undia metum, & tot nobilium provinciarum lætiſſima everſione credita eſt ſævitia & cupiditas hoſtilis expleta. Nihilque inter omnia conſilia Principis ac ſenatus populique Romani ſalubrius viſum eſt, quam ut per legatos pax truculentiſſimi regis expeteretur. Suſcepit hoc negotium cum viro Conſulari Avieno, & viro Præfectorio Trigetio beatiſſimus Papa Leo auxilio Dei fretus, quem ſciret nunquam piorum laboribus defuiſſe. Nec aliud ſecutum quam præſumpſerat fides. Nam tota legatione dignanter accepta, ita ſummi ſacerdotis præſentia rex gaviſus eſt, ut bello abſtineri præciperet, & ultra Danubium promiſſa pace diſcederet.

f *Cæcina Baſilius*) Quinto ante hæc anno Conſul cum Viviano. Fuerat idem & Præfectus Præt. Italiæ per aliquot annos, & Patricius, ut teſtantur Novellæ Majoriani & Severi. Poſt hunc autem Baſilium, duo alii ejus nominis Conſules fuere. unus ultimo anno Odoacris, qui ad hujus noſtri diſcrimen Baſilius junior dicitur a Caſſiodoro, qui & ipſe Præfectus Prætorio Italiæ ac Patricius fuit. alter anno XV. Juſtiniani, ordinariorum Conſulum poſtremus.

g *Prærogativa partis armatæ*) Pars armata eſt, cui opponitur civilis. In Panegyrico Majoriani, de Petro Magiſtro epiſtolarum ejus:

Qui cum civilis diſpenſet partis habenas,
Suſtinet armati curas.

Vegetius item Renatus lib. 2. *Plures militiam ſequebantur armatam. necdum enim pars civilis florentiorem abduxerat juventutem.* In illa cenſentur qui arma tractant; in hac qui leges: & reliqua ſtudia pacis. Ut ergo duplicem hoc loco ſenatum diſtinguit Sidonius, ſic duplicem Maximi Imp. aulam Paulinus lib. 3. de vita S. Martini.

Adduntur lecti proceres, quos regia juxta
Culmina vicini ſplendor connectit honoris,
Inſignes trabeis, legum armorumque tenentes
Arbitrium, vel jura fori, vel claſſica belli.

de legationis Arvernæ petitionibus alaboramus, ecce Calendæ Januariæ, quæ [a] Auguſti conſulis mox futuri repetendum faſtis nomen opperiebantur. Tunc patronus, [b] Eia, inquit, Solli meus, quanquam ſuſcepti officii onere preſſaris, exeras volo in obſequium novi Conſulis veterem muſam, votivum quippiam vel tumultuariis fidibus carminantem. Præbebo admittendo aditum, recitaturoq; ſolatium, recitantiq; ſuffragium. Siquid experto credis, multa tibi ſeria hoc ludo promovebuntur. Parui * ergo præceptis: favorem ille non ſubtraxit injunctis. & impoſitæ devotionis aſtipulator invictus, egit cum Conſule meo, ut me [c] Præfectum faceret ſenatui ſuo. Sed tu, ni fallor, epiſtulæ peroſus prolixitatem, voluptuoſius nunc [d] opuſculi ipſius relegendis verſibus immorabere, ſcio. atque ob hoc carmen ipſum loquax in conſequentibus charta deportat, quæ pro me interim dum venio diebus tibi pauculis ſermocinetur. Cui ſi examinis tui quoque puncta tribuantur, æque gratum mihi, ac ſi me in comitio, vel inter roſtra concionante, ad ſophos meum, non modo lati clavi, ſed tribulium quoque fragor concitaretur. Sane moneo, præque denuntio, quiſquilias ipſas Clius tuæ hexametris minime exæques. Merito enim collata veſtris mea carmina, non heroicorum phaleris, ſed epitaphiſtarum næniis comparabuntur. At tamen gaude, quod hic ipſe panegyricus, & ſi non judicium, certe eventum boni operis accepit. Quapropter, ſi tamen tetrica ſunt amœnanda jocularibus, volo paginam glorioſo, id eſt, quaſi Thraſoniano fine concludere, Plautini Pyrgopolynicis imitator. Igitur cum ad præfecturam, ſub ope Chriſti, ſtyli occaſione pervenerim, jubeas ilicet [e] pro poteſtate cinctuti, undique omnium laudum convaſatis acclamationibus, ad aſtra portare, ſi placeo, eloquentiam; ſi diſpliceo, felicitatem. Videre mihi videor ut rideas, quia perſpicis noſtram cum milite Comico ferociſſimo jactantiam. Vale.

* in aliquibus libris *ego*

Epistola X.

Sidonius [f] Campaniano ſuo ſalutem.

Accepi [g] per præfectum annonæ literas tuas, quibus eum tibi ſodalem veterem mihi inſinuas Judici novo. Gratias ago magnas illi, maximas tibi, quod ſtatuiſtis de amicitia mea, vel præſumere tuta, vel illæſa credere. Ego vero notitiam viri familiaritatemque, non ſolum volens, ſed & avidus amplector: quippe qui noverim noſtram quoque gratiam hoc obſequio meo fore copulatiorem. Sed & tu vigilantiæ ſuæ me, id eſt, famæ meæ ſtatum cauſamque commenda. Vereor autem, ne [h] famem populi Romani theatralis caveæ fragor inſonet, & infortunio meo publica deputetur eſuries. Sane hunc ipſum e veſtigio ad portum mittere paro, quia comperi naves quinque Brunduſio profectas cum ſpeciebus tritici ac mellis, oſtia Tiberina tetigiſſe. Quarum onera expectationi plebis, ſi quid ſtrenue gerit, raptim faciet offerri, commendaturus ſe mihi, me populo, utrumque tibi. Vale.

---

a *Auguſti Conſulis mox futuri*) Anthemii, qui jam antea Conſul fuerat in Oriente, ſed privatus; nunc iterum ſuſcepto imperio futurus, ut novis Principibus mos erat. Solebant enim novi Imperatores proximis poſt imperii auſpicia Calendis Januarii Conſulatum edere quod Faſti omnes oſtendunt, & Sidonius de Avito Carmine VII.

Principis anterior, nunc Conſulis iſte coruſcat
Annus, & merita trabeis diademata creſcunt.

Plinius quoque junior Trajani moderationem laudat, quod hunc annum, qui ejus faſcibus de more debebatur, privatis Conſulibus cedere maluerit: cum ab aliis Principibus tanta aviditate ambiretur, ut illum plerique deſtinatis Conſulibus præreptum in ſe transferrent. Hinc eſt quod poſt tempora Juſtiniani, cum ſublatis Conſulibus ordinariis, in publicis monimentis imperii ſimul & Conſulatus Principum notæ jungerentur, anno uno poſterior erat æra Conſulatus, hoc modo, *Data Calendis Maii C P. imperante Auguſto Fl. Heraclio anno IX. & poſt Conſulatum ejuſdem anno* VIII. quia imperium Heraclius Martio menſe inierat, ſequenti deinde Januario Conſulatum. At in Synodo VI. actione I. Conſtantini Imp. annus XXVII. cum anno poſt ejus Conſulatum XII. comparatur, magno numeri utriuſque intervallo, propterea quod in annis imperii omnes ii computantur, quibus cum patre ſuperſtite ante Conſulatum ſuum regnarat.

b *Eia, inquit, Solli*) De Panegyrico Anthemii, quem Baſilii hortatu dictum ait, dicetur ſuo loco. de more autem novos Conſules per Panegyricos ſalutandi, lib. 8. epiſt. 6.

c *Præfectum ſenatui ſuo*) Hinc liquet Sidonium Præfectura urbis donatum ab Anthemio II. Conſule, hoc eſt anno CDLXVIII. Præfectum urbis Præfectum ſenatus vocat, quia ſenatus princeps erat, patres conſulebat, de illis judicabat, illorumque jura tuebatur. Senator in Formula, Symmachus lib. 10. Epiſt. Numatianus ex Præfecto urbi

Si non diſplicui regerem cum jura Quirini,
Si colui ſanctos conſuluique patres.

Et Sidonius ipſe ſuam hanc Præfecturam in Sapphico ſic deſcribit.

——— *capiens honorem,*
Qui patrum ac plebis ſimul unus olim,
Jura gubernat.

d *Opuſculi ipſius*) Panegyrici Anthemiani, quem cum his litteris mittebat.

e *Pro poteſtate cinctuti*) Mea nimirum Præfectoria. Cinctuti, hoc eſt cincti erant Præfecti, & alii omnes Magiſtratus, quibus gladii jus erat, quorum inſigne cingulum οἱ ἀρχὴν ἄρχοντες μετὰ ξίφους καὶ τελαμῶνος ut loquitur Gregorius Nazianzenus epiſtula ad Africanum. qui honor cinguli in Jure paſſim. Hinc illa ſuperius, *cinctus Avienus, Baſilius diſcinctus.* & lib. 5. ep. 7. *cinctis jura diſcinctis privilegia.*

f *Campaniano*) Sic veteres libri, non *Campanio*. quomodo & Julius Ferox Campanianus v. c. Præfectus urbi temporibus Diocletiani in antiquæ baſis inſcriptione. & Campanianus vir diſertiſſimus apud Caſſiodorum lib. 9. Variar. IV.

g *Per præfectum annonæ*) Erat is ſub Præfecti urbis poteſtate Quare paulo poſt ad portum Oſtienſem mittitur a Sidonio, ut frumentum, quod naves Brunduſinæ advexerant, per caudicarios in urbem ſubvehendum curet. Etſi enim augere urbis copias propria erat cura Præfecti annonæ, eadem tamen ad Præfectum quoque urbis tamquam ad ſuperiorem poteſtatem pertinebat, L. 2. cod. de officio Præfecti urbi. Itaque & Sidonius hoc loco, & Symmachus lib. 10. ep. 48. Præfectura urbica fungentes communem cum Præfecto annonæ commeatus curam gerunt.

h *Famem theatralis fragor*) Querelæ panis, per quas populus ingruente fame tumultuabatur, Præfecti urbis capiti ſæpe imminebant, ut Tertulli exemplum docet apud Marcellinum lib. 19. Hæ autem in theatris maxime circiſque audiebantur, ubi & populus frequens, & major licentia. Tacitus V. Annal. in Domitii & Scriboni Conſulatu: *Iiſdem Conſulibus gravitate annonæ juxta ſeditionem ventum; multaque & plures per dies in theatro licentius efflagitata.* De circenſi alio tumultu, qui Conſtantinopoli accidit, Eunapius in Sopatro. de Romano Zoſimus lib. 5. quando Heracliano Comite Africæ occupatus portus tenente feralis illa vox in Circo audita, *Pone pretium carni humanæ.*

Epiſtola XI.

Sidanius [a] *Montia ſua ſalutem.*

PEtis tibi, vir diſettiſſime, Sequanos tuos expetituro ſatyram neſcio quam, ſi ſis a nobis perſcripta, tranſmitti. quod equidem te poſtulaſſe demiror. non enim ſanctum eſt, ut de moribus amici cito perperam ſentias. Huic eram ſhemati ſcilicet incubaturus, id jam agens otii, idque habens ævi, quod juvenem, militantemque dictaſſe præſumptioſum fuiſſet, publicaſſe autem periculoſum. Cui namque grammaticum vel ſalutanti Calaber ille non dixit,

Si mala condiderit in quem quis carmina, jus eſt,
Judiciumque?

Sed ne quid ultra tu de ſodali ſimile credas, quid fuerit illud, quod me ſiniſtræ rumor, ac fumus opinionis afflavit, longius paulo, ſed ab origine exponam. Temporibus Auguſti Majorani, venit in medium charta comitatum, ſed carens indice, verſuum plena ſatyricorum mordacium. ſane qui ſatis invectivaliter abuſi nominum nuditate, carpebant plurimum vitia, plus homines. Inter hæc fremere Arelatenſes, quo loci res agebatur, & quærere quem poetarum publici furoris merito pondus urgeret, iis maxime auctoribus quos notis certis auctor incertus exacerbaverat. Accidit caſu, ut [b] Catullinus illuſtris tunc ab Arvernia illo veniret, cum ſemper mihi, tum præcipue commilitio recenti familiaris. Sæpe enim cives magis amicos peregrinatio facit. Igitur inſidias neſcienti, tam Pæonius, quam Bigerus has tetenderunt, ut plurimis coram tanquam ab incauto ſciſcitarentur, hoc novum carmen an recognoſceret. Et ille: Si, inquit, dixeritis. Cumque fruſtra diverſa, quaſi per jocum effunderens, ſolvitur Catullinus in riſum, intempeſtivoque ſuffragio clamare cœpit, dignum poema, quod apicibus perennandum auratis juſte [c] tabula roſtralis acciperet, aut etiam Capitolina. Pæonius exarſit, cui ſatyricus ille morſum dentis igniti avidius impreſſerat: atque ad aſtantes circulatores, Injuriæ communis, inquit, jam reum inveni. Videtis, ut Catullinus deperit riſu? apparet ei nota memorari. Nam quæ cauſa compulit feſtinam præcipitare ſententiam, niſi quod jam tenet totum, qui de parte ſic judicat? Itaque Sidonius nunc in Arverno eſt: unde colligitur auctore illo, iſto auditore, rem textam. Itur in furias, inque convitia abſentis, neſcientis, innocentiſque conſcientiæ: fidei quæſtioni nil reſervatur. Sic levis turbæ facilitatem, qua voluit, contraxit perſona popularis. Erat enim ipſe Pæonius populi totus, qui tribunitiis flatibus crebro ſeditionum pelagus impelleret. Cæterum ſi requiſiſſes, qui genus, unde domo; non eminentius, quam [d] municipaliter natus: quemque inter initia cognoſci, claritas vitrici magis quam patris fecerit. Identidem tamen per fas nefaſque creſcere affectans? pecuniæque per avaritiam parcus, per ambitum prodigus. Namque ut familiæ ſuperiori per filiam ſaltim, quanquam honeſtiſſimam, jungeretur, contra rigorem civici moris, ſplendidam, ut ferunt, dotem Chremes noſter Pamphilo ſuo dixerat. Cumque de capeſcendo diademate [e] conjuratio Marcellina coqueretur, nobilium juventuti ſigniferum ſeſe in factione præbuerat: homo adhuc novus in ſenectute, donec aliquando propter experimenta felicis audaciæ, natalium ejus obſcuritati dedit hiantis interregni rima fulgorem. Nam vacante aula, turbataque republica, ſolus inventus eſt, qui ad Gallias adminiſtrandas, faſcibus prius quam codicellis auſus accingi, menſibus multis tribunal illuſtrium poteſtatum ſpectabilis præfectus aſcenderet: anno peracto militiæ extreme terminum circa vix honoratus, [f] numerariorum more, ſeu potius advocatorum, quorum cum finiuntur actiones, tunc incipiunt dignitates. Igitur iſte ſic præfectorius, ſic ſenator, (cujus moribus quod præconia competentia non ex aſſe perſolvo, generi ſui moribus debeo) multorum plus quam bonorum odia commovit adhuc ignoranti mihi, adhuc amico, tanquam ſæculo meo canere ſolus verſu valerem. Venio Arelatem, nihil adhuc ſuſpicans: unde enim? quanquam putarer ab inimicia non affuturus. ac Principe poſt diem viſo, in forum ex more deſcendo. quod ubi viſum eſt illico expavit, ut ait ille, nil fortiter auſa ſeditio. Alii tamen mihi plus quam deceret ad genua provolvi; alii ne ſalutarent,

a *Montio*) Sequano, ut prima ſtatim verba indicant. Scripta eſt epiſtola temporibus Anthemii. ſed ea narrat quæ Majoriano regnante acciderant, anno, ut Severini Conſulatus oſtendit, c d l x i.

b *Catullinus illuſtris*) In Epigraphe Carminis xxi. non amplius quam clariſſimus appellatus. Honore igitur ut privilegio quopiam ornatus poſtea fuerat, quo fieret illuſtris.

c *Tabula roſtralis aut capitolina*) Digna, inquit, ſatyra, quæ in æs inciſa pro roſtris vel in capitolio inter legum ac publicorum monumentorum tabulas collocetur.

d *Municipaliter natus*) Cujus nimirum majores publicam nullam dignitatem attigerant, ſed intra municipiorum ſuorum honores ac jura conſenuerant. Quomodo & Auguſti avum municipalibus magiſteriis contentum vixiſſe narrat Suetonius cap. 2. Cicero pro Sylla: *Eſt enim ipſe a materno genere municipalis*. Eodemque ſenſu, quia in municipiis humiliora & obſcuriora ſunt omnia, *municipalem ſcholam* Auſonius ad Gratianum, & Sidonius lib. 4. 3. *municipales oratores*, in Carmine ad Felicem *municipales poetas* dixit ignobiles & obſcuros.

e *Conjuratio Marcelliana*) Marcelliani Patricii, Aetii quondam familiaris. quem auctor eſt Procopius 1. Vandalici, cæſo Aetio rebus novis in Dalmatia ſtuduiſſe, potentiamque ſibi comparaſſe utrique imperio formidabilem. Quod Priſci etiam Rhetoris excerpta confirmant. Interregnum vero, cujus occaſionem nactus Pæonius Præfecturam Gallicanam arripuit, non poſt Maximi cædem, cui Avitus mox ſucceſſit, ſed ante Majoriani auſpicia, poſt ereptum Avito imperium. Nam decem amplius menſium fuit intervallum, & turbata Ricimeris factionibus reſpublica.

f *Numerariorum more, ſeu potius advocatorum*) Numerariorum munus dignitas non eſt, ſed officium dignitatis. Principes tamen numerariis, qui in officio Præfecti Præt. militiam deponerent, honoris prærogativam decreverunt. Ac Sidonii quidem ætate Tribuni prætoriani fiebant: poſtea vero Anaſtaſius Aug. eos honore Comitivæ dignitatis ornavit, L. ultima Cod. de Numerariis. Idem judicium de Advocatis Præfecturæ utriuſque, qui poſt officium expletum dimittebantur cum Comitiva Conſiſtoriana, L. viii. de Advocatis diverſ. judicum. Cum his ergo Pæonium comparat, qui Præfecturæ, quam uſurparat, codicillos circa finem tantum adminiſtrationis acceperat.

a [a] fugere poſt ſtatuas, occuli poſt columnas; alii triſtes, vultuoſique junctis mihi lateribus incedere. Hic ego, quid ſibi hæc vellet in illis ſuperbiæ nimiæ, in iſtis humilitatis forma mirari, nec ultro tamen cauſas interrogare, cum ſubornatus unus e turba factioſorum dat ſeſe mihi conſalutandum. Tunc procedente ſermone, cernis hoc? inquit. Et ego, Video, inquam, geſtuſque eorum miror equidem, nec admiror. Ad hæc noſter interpres: Ut ſatyrographum te, inquit, aut execrantur, aut reformidant. Unde? cur? quando? reſpondi: quis crimen agnovit? quis detulit? quis probavit? Moxque ſubridens: Perge, inquam, amice, niſi moleſtum eſt, & tumeſcentes numine meo conſulere dignare, utrumnam ille delator aut index, qui ſatyram me ſcripſiſſe confinxit, & perſcripſiſſe confinxerit: unde forte ſit tutius ſi retractabunt, ut ſuperbire deſiſtant. Quod ubi nuncius retulit, protinus cuncti non modeſte, neque ſinguli, ſed propere & catervatim oſcula ac dexteras mihi dederunt. Solus Curio meus, in transfugarum perfidiam invectus, cum adveſperaſceret, per cathedrarios ſervos veſpillonibus teteriores domum raptus ac reportatus eſt. Poſtridie juſſit Auguſtus, ut epulo ſuo circenſibus ludis

b intereſſemus. [b] Primus jacebat cornu ſiniſtro Conſul ordinarius Severinus, vir inter ingentes principum motus, atque inæqualem reipublicæ ſtatum gratiæ ſemper æqualis. Juxta eum Magnus, olim ex præfecto, nuper ex conſule, par honoribus perſona geminatis: recumbente poſt ſe Camillo filio fratris, qui duabus dignitatibus, & ipſe decurſis, pariter ornaverat proconſulatum patris, patrui conſulatum. Pæonius hinc propter: atque hinc Athenius, homo litium, temporumque varietatibus exercitatus. Hunc ſequebatur Gratianenſis omni ab infamia vir ſequeſtrandus, qui Severinum ſicut honore poſt ibat, ita favore præceſſerat. Ultimus ego jacebam, qua purpurati lævum latus in dextro margine porrigebatur. Edulium multa parte finita, Cæſaris ad Conſulem ſermo dirigitur, iſque ſuccinctus: inde devolvitur ad Conſularem, cum quo ſæpe repetitus, quia de literis factus, ad virum illuſtrem Camillum ex occaſione transfertur, in tantum ut diceret Princeps, Vere habes patruum, frater Camille, propter quem me familiæ tuæ conſulatum unum gratuler contuliſſe. Tunc ille, qui ſimile aliquid optaret, tempore invento, Non unum, inquit, domine Auguſte, ſed primum. Summo fragore, ut nec Auguſti reverentia obſiſteret, excepta ſententia eſt. Inde neſcio quid Athenium interrogans ſuſuperjectum Pæonium compellatio Auguſta præteriit, caſu an induſtria, ignoro. Quod cum turpiter Pæonius ægre tuliſſet, quod fuit turpius, compellato tacente reſpondit. Subriſit Auguſtus, ut erat auctoritate ſervata, cum ſe communioni dediſſet, joci plenus: per quem cachinnum non minus obtigit Athenio vindictæ, quam contigiſſet injuriæ. Colligit itaque ſeſe [c] trebacissimus ſenex, & ut ſemper intrinſecus æſtu pudoris excoquebatur, cur ſibi Pæonius anteferretur, Non miror, inquit, Auguſte, ſi mihi ſtandi locum præripere conetur, qui tibi invadere c

---

a *Fugere poſt ſtatuas, occuli poſt columnas*) Quibus videlicet refertum erat forum Arelatenſe, ut aliarum fere civitatum. Joannes Maxentius in Apologia: *In publicum uſque prodire, circa regum etiam ſtatuas inclamantes*. Ad hunc vero morem occultandi ſe poſt columnas alludit Baſilius de fœneratoribus agens, quorum occurſum declinant debitores: Οὐδεὶς πένης τῶν πὰς πληγὰς τῶ αἰτουμενοῦ ὑπομένει, ὡς ὁ δανειζόμενος τῶ χρεώστου τὰς συντυχίας πρὸς κίονας καὶ τοίχους, ἀποκρύπτων τὴν κεφαλὴν. Et Ambroſius Baſilii imitatione lib. de Tobia cap. 7. *Ille greſſus debitoris ſingulos numerat, aucupatur deſtrictus: iſte continuo poſt columnas caput obumbrat*.

b *Primus in cornu ſiniſtro*) Operæ pretium eſt quo quiſque loco jaceat obſervare, ut hoc exemplo doceamur, qui olim accumbendi ordo fuerit in ſigmate, hoc eſt in ſtibadio ſeu lecto ſemirotundo. In ſigmate enim fuit epulum Majoriani. Sigmatis porro duo erant extrema velut cornua. Cum igitur in dextro ſtibadii cornu collocet Majorianum, in ſiniſtro Conſulem Severinum, dubium non eſt, quin primus ille locus habitus ſit, quem occupat Imperator, proximus quem Conſul. Neque in his opinor eſt, quod miremur. Hi duo etiam apud nos primi & eximii accubitus. ſumma cornua Juvenco lib. 3.

Si vos quiſque vocat cœnæ convivia ponens,
Cornibus in ſummis devitat ponere membra
Quiſque ſapit.

Id novum potius videri queat, & ab uſu noſtro remotius, quod tertius, quartus, ac reliqui deinceps illum ordine ſubſequantur qui primus eſt in cornu ſiniſtro. Nam poſt Severinum Conſulem ſequitur Magnus ex Conſule, tum Camillus, Pæonius, Athenius, Gratianenſis, ultimuſque Sidonius ad dextrum cornu vergens, in quo jacebat Majorianus. Itaque in pleno ſtibadio ultimus primo proximus erat, a primo eodem remotiſſimus exadverſo ſecundus. Nec alius ordo fuit in Maximi convivio, cui interfuit S. Martinus, apud Sulpitium Severum, & alios. In dextro enim cornu Maximus Aug. in ſiniſtro Conſul Evodius, dein Comites Maximi frater ac patruus, & reliqui ordine proceres deſcribantur, atque inter hos medius Presbyter Martini. extra ſtibadium vero, in ſella Martinus ad dextram Maximi. Paulinus lib. 3. de vita Martini, cum proceres commemoraſſet,

Hos inter medios, qua ſigma flectitur orbe,
Presbyter accubuit: dextra lævaque petentum
Ordo ducum, membris ſuper aurea fulcra locatis
Preſſit ſubjectum pretioſi velleris oſtrum.
Ad dextram regis ſancto venerabilis ore
Conſedit ſenior.

Qui profecto ad dextram Maximi ſedere non poterat, niſi Maximus in dextro cornu accumberet. Honoratiſſimus ergo ſtibadii locus cornu dextrum, ut diximus, proximus ſiniſtrum. Quare apud Gregorium Turon. l. Mirac. 80. Arrianus ille, qui dextræ parti cornu occupat, & Catholicum ſacerdotem hoſpitem ſuum in ſiniſtro ſtatuit, ludibrio illum hac etiam in re ut in cæteris habet. Sed admonet nos ſtibadii mentio & ordo accumbentium, ut de Chriſti quoque Domini ſuprema cœna diſquiramus, quam in ſtibadio itidem ſtratο celebratam conſtat. ἐπὶ ςιβάδος, ut loquitur Chryſoſtomus Homilia 27. in 1. ad Corinthios, ſive in lectulo, ut Tertullianus de Corona. *Agnoſcam*, inquit, *neceſſe eſt & recumbentem in lectulo Chriſtum*. Recubuiſſe autem in ea Chriſtum, non in medio ſtipantibus latera hinc inde Apoſtolis, ut noſtri vulgo pictores repræſentant, ſed dextro in cornu, quo loco Maximum, Majorianumque jacentes vidimus, tum alia in libris tabuliſque antiquis monimenta oſtendunt, tum muſivum Capuæ opus, a Deſiderio Caſinenſi Abbate, qui Victor II. poſtea fuit, dedicatum. Quæ quidem ſi ad veram imaginem expreſſa ſunt, (nec certe apparet cur videri non debeant) haud difficile fuerit intelligere, cur aut Joannes, qui per ætatem fortaſſe ultimus erat, Chriſto proximus in ejus ſinu accubuerit, aut Petrus qui remotior innuiſſe Joanni dicatur, ut Chriſtum de proditore interrogaret.

Sunt & duæ in rem illam Epiſtolæ Sirmondi nondum vulgatæ, quas, inter opuſcula ab ipſo conſcripta dabimus.

c *Trebaciſſimus ſenex*) Exercitatiſſimus. Supra de eodem, *homo litium temporumque varietatibus exercitatus*. Vox Græcæ originis ab eo quod eſt τρίβω. qua ratione Demoſthenes Æſchinem περίτριμμα τῆς ἀγορᾶς appellavit, qui in foro verſatus, uſuque tritus eſſet. Quo ſenſu & Martialis lib. 7. de Pompeio Avito: *Jure madens, varioque togæ limatus in uſu*. Neque alia eſt notio τῶ trebaciter lib. 9. epiſt. 11. *malui factum confiteri ſimpliciter, quam trebaciter diffiteri*, hoc eſt callide & aſtute. Ut ergo legula ſuperius pro ligula, ſic trebaciſſimus nunc item pro tribaciſſimus. facilis enim harum litterarum permutatio.

A oon erubeſcit loqueodi. Et vit illuſtris Gratianeoſis, Multus, inquit, Satyricis hoc jurgio campus aperitur. Hic Imperator ad me [a] cervice converſa, Audio, ait, [b] comes Sidoni, quod ſatyram ſcribas, & egn, loquam, hoc audiu, domioe Princeps. Tunc ille, * ſed ridens, parce vel nobis. At ego, inquam, quod ab illicitis tempero, mihi pateo. Poſt quæ Ille: Et quid faciemus his, inqoit, qui te laceſſunt? & egn: Quiſquis eſt iſte, domine Imperatnr, publice accuſet. Si redargoimur, debita loamus ſupplicia convicti, cæterum objecta ſi noo improbabiliter caſſaverimus, oro ut indolto clementiæ tuæ, B præter juris injuriam, in accuſatorem meum quæ volo ſcribam. Ad hoc ipſe Pæonium conſpicatus, outu, cœpit conſulete nutaotem, placeretne conditio. Sed cum Ille confuſus reticuiſſet, Princepſque conſuleret erobeſcenti, ait, Annuo poſtulatis, ſi hoc ipſum e veſtigio verſibus petas. Fiat, loquam: rettorſumque converſus, tanquam aquam poſcerem manibus, tantumque temoratus, quaotum ſtibadii circulum celerantia miniſteria percurrunt, cubitum toro reddidi. Et Imperator, Spoponderas te licentiam ſetibendæ ſatyræ verſibus ſubitis poſtulaturum. Et ego,

Scribere me ſatyram qui culpat, maxime Princeps,
C *Hanc rogo decernas, aut probet, aut timeat.*

Sequutus eſt fragor, niſi quod dico jactantia eſt, par Camillano: quem quidem oon tam carminis dignitas, quam temporibus brevitas meruit. Et Princeps, Deum teſtor, & ſtatum publicum, me de cætero nunquam prohibiturum, quin quæ velis ſcribas: quippe cum tibi crimen impactum probari nullo modu poſſit: ſimul & perinjurium eſt, ſententiam purpurati tribuere privatis hoc ſimultatibus, ut innocens ac ſecura nobilitas propter odia certa crimine incerto periclitetur. Ad hanc ipſe ſententiam cum verecunde, capite demiſſo, gratias agerem, conoionatoris mei cœperunt ora pallere, in quæ paulo ante poſt iram triſtitia ſucceſſerat. nec ſatis defuit, quin gelareot, tanquam ad exertum præbere cervices juſſa mucronem. Vix poſt hæc alia pauca, ſurreximus. Paululum ab aſpectu Imperatoris proceſſeramus, atque etiamnum chlamydibus induebamur, eum mihi Conſul ad pectus, præſectoril ad manus cadere, ipſe ille meus amicus crebro & abjecte miſerantibus cunctis humiliari: ita ut timerem ne mihi invidiam ſupplicando moveret, quam criminaodo oon coocitaverat. Dixi ad extremum, preſſus nratu procerum conglobatorum, ſciret conatibus ſuis verſu oil reponendum, derogare actibus meis ſi tamen in poſterum pepercıſſet. etenim ſufficere debere, quod ſatyræ objectio famam mibi paraſſet, ſibi infamiam. Io ſumma pertuli quidem, domine major, non aſſertorem calumniæ tantum, quantum mormuratnrem. Sed cum mihi ſic ſatisfactum eſt, ut pectori meo, pro reatu ejus, toe poteſtatum, dignitatomque culmina, & jura ſummittereotur, fateor exordium contumeliæ talis tanti fuiſſe, cui finis gloria fuit. Vale.

*in MS. *ſubridens*.

a *Cervice converſa*) Reflexa. Ambroſius in Lucam cap. 15. *Nonne tibi videtur Chriſtum cecidiſſe in collum Joannis, quando erat Joannes in ſinu Jeſu cervice recumbens reflexa?*

b *Comes Sidoni*) Ex eo genere Comitum, ut opinor, qui honorarii tantum & ſine adminiſtratione fuerunt, Conſtantini Aug. vetere inſtituta, ut docet Euſebius de Vita ejus lib. 4.

C. SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA PRIMA.

a *Sidonius* a *Ecdicio ſuo ſalutem.*

b DUo nunc pariter mala ſuſtinenr Arverni tui. quænam? inquis: præſentiam b Seronati, & abſentiam tnam. Seronati, inquam, de cujus ut primum etiam nomine loquar, ſic mihi viderur quaſi præſcia futurorum luſiſſe fortuna, ſicuti ex adverſo majores noſtri prælia, quibus nihil eſt fœdius, bella dixerunt: quique etiam pari contrarietate, fara, * quæ non parcerent, Parcas vociravere. Rediit ipſe Catilina c ſæculi noſtri, nuper c Aturribus, ut ſanguinem fortunaſque miſerorum, quas ille ibi ex parte propinaverat, hic ex aſſe miſceret. Scitote in eo per dica ſpirirum din diſſimulati furoris aperiri. aperte invidet, abjecte fingit, ſerviliter ſuperbit: indicit ut dominus, exigit ut tyrannus, addicit ut judex, calumniarur ut barbarus, toro die a metu armatus, ab avaritia jejunus, a cupiditate terribilis, a vanitate crudelis, non ceſſat ſimul furra vel punire, vel facere. palam & ridentibus convocatis ructat inter cives pugnas, inter barbaros literas. epiſtolas, ne primis quidem apicibus ſufficienter initiatus, publice a jactantia dictat, ab impudentia emendat. totum, quod concupiſcit, quaſi comparat, nec dat pretia contemnens, nec accipit inſtrumenta deſperans. in conſilio tacet, in concilio jubet, in eccleſia jocatur, in convivio prædicat, in cubiculo damnat, in quæſtione dormitat. implet quotidie ſylvas fugientibus, villas hoſpitibus, altaria reis, carceres clericis: exultans Gothis, inſultans Romanis, illudens præfectis, colludenſque numerariis: d leges Theodoſianas calcans, Theodoricianaſque proponens, veteres culpas, nova tribura perquirit. d Proinde moras tuas citus explica, & quicquid illud eſt, quod te retentat, incide. Te expectat palpitantium civium extrema libertas. Quicquid ſperandum, quicquid deſperandum eſt, fieri te medio, te præſule, placet. Si nullæ a republica vires, nulla præſidia, ſi nullæ quantum rumor eſt, Anthemii principis opes: ſtatuit te auctore nobilitas, e ſeu patriam dimittere, ſeu capillos. e

* in aliquibus libris *quia*.

a *Ecdicio*) Sororio ſuo. ſic enim appellat Carmine xx. Papianillæ ſcilicet uxoris fratrem, Aviti Aug. filium. qui primum ſub Anthemio Comes & Magiſter militum fuit in Gallia, deinde Patricius creatus eſt a Nepote. Verum eius nomen Ecdicius. quo modo in Codice, & in Epiſtolis Juliani, Ἐκδικίῳ ἐπάρχῳ Αἰγύπτου. Sic & Alcimus Ecdicius Epiſcopus Viennenſis. Quia recte quoque Ecdicius hic ipſe appellatur & ſcribitur apud Gregorium Turonenſem lib. 2. cap. 24. truncata voce Decius apud Jornandem.

b *Seronati*) Hujus patriæ peſtis ſolus omnium meminit Sidonius. ex quo tamen non facile deprehendas quemnam geſſerit magiſtratum. Publicis tributis præfuiſſe conſtat, iiſque indicendis vel exigendis in provincialium viſcera ſæviiſſe. Quo nomine aliiſque delatus ab Arvernis, Romæ tandem capiti adamnatus eſt, ut ſcribit lib. 7. epiſt. 7. Contrarium Seronato nomen eſt Cironatus apud Gregorium Magnum.

c *Aturribus*) Recte ex manuſcriptis hanc lectionem aſſeruit Joanne Savaro v. c. nos enim fugerat emendatio. Sunt autem, ut idem docuit, Aturres in Novempopulis ad Aturrum fluvium qui Adures poſtea dici cœperunt. quo etiam modo Aduria legitur in verbis Aniani poſt auctoritatem Alarici, quæ Codici Theodoſiano præfixa eſt. Ceterum Aturres, ſeu Adurea, nomen primum fuit populi, non oppidi. Oppidi enim Aturrenſium nomen Vicus Julius, cujus mentio apud Gregorium Turonenſem lib. 9. cap. 7. & 20. & de gloria Confeſſorum cap. 52. Quare Ruſticus Vicojulienſis Epiſcopus, qui Concilio Matiſconenſi 1. ſubſcribit, Epiſcopus eſt Adurenſis. idemque judicium in vita S. Philiberti, cum a Vici Julii civibus expetitus dicitur. Sed ut in eadem Novempopulania, quæ Coſſio Vaſſatum olim erat, Vaſates poſtea de gentis nomine nuncupata eſt: ſic Vicus Julius Aturres. Erant autem Aturres hoc tempore cum tota vetere Aquitania in poteſtate & imperio Gothorum. Itaque a Gothis redibat Seronatus.

d *Leges Theodoſianas calcans*) Theodoſianæ leges ſunt Romanæ redactæ in codicem Theodoſianum, qui tum vigebat: Theodoricianæ Gothicæ, a Theodoricis regibus Gothorum. Quanquam enim Anthemii temporibus, cum hæc ſcriberet Sidonius, Gothis in Gallia præfuit Euricus Theodorici fratris ſucceſſor, Theodoricianas tamen dicere maluit ob paronomaſiam cum Theodoſianis. Ex his porro conjectura eſt, cum Euricus in Iſidori chronico legum inſtituta Gothis primus tradidiſſe dicitur, non ſic eſſe accipiendum, quaſi ante Euricum leges Gothicæ nullæ fuerint: ſed quod earum corpus & codicem primus collegerit Euricus. quod perſpicue docent verba Iſidori ejuſdem in Leuvigildo.

e *Seu patriam dimittere, ſeu capillos*) Aut ſpontaneum exilium ſubire, aut clericatum. Hoc malebat videlicet Averna nobilitas, quam Gothorum partibus, ſi in illorum poteſtatem veniret, militare. Clerici enim a militia immunes. Porro qui clerici fiebant, tondebantur, ut notum eſt. interdum vero dimmittere capillos dicebant non tondere, ſed demittere & prolixos nutrire, ut Gregorius Turon. non ſemel. Quo more ſi loqui placeat Sidonium, ita quoque deditionem Gothicam intelliget, quia Gothi criniti.

Epistola II.

a *Sidonius* [a] *Domitio ſuo ſalutem.*

RUri me eſſe cauſaris, cum mihi potius queri ſuppetat, te nunc urbe retineri. Jam
b ver decedit æſtati, & [b] per lineas ſol altatus
extremas, in axem Scythicum radio peregrinante porrigitur. Hic quid de regionis noſtræ climate loquar? cujus ſpatia divinum ſic tetendit opificium, ut magis vaporibus orbis occidui ſubjiceremur. Quid plura? Mundus incanduit, glacies Alpina deletur, & hiulcis arentium rimarum flexibus terra perſcribitur, ſqualet glarea in vadis, limus in ripis, pulvis in campis, aqua ipſa quæcunque perpetuo labens, tractu cunctante langueſcit. Jam non ſolum calet unda, ſed coquitur. & nunc dum in carbaſo ſudat unus, alter in bombyce, tu endromidatus exterius, interius faſciatus; inſuper & concava
c [c] municipii Camerini ſede compreſſus, diſcipulis non æſtu minus, quam timore pallentibus, exponere oſcitabundus ordiris, *Samia mihi mater fuit.* Quin tu mage, ſi quid ſalubre tibi cordi, raptim ſubduceris anhelantibus anguſtiis civitatis, & contubernio noſtro aventer inſertus, fallis clementiſſimo receſſu inclementiam canicularem? Sane ſi placet, quis ſit agri, in quem vocaris, ſi-
d tus accipe. [d] Avitaci ſumus, nomen hoc prædio: quod quia uxorium, patrio mihi dulcius. Hæc mihi cum meis, præſule Deo, niſi quid tu faſcinum verere, concordia. Mons ab occaſu quanquam terreuus, arduus tamen, inferiores ſibi colles tanquam gemino fomite effundit, quatuor a ſe circiter jugerum latitudine abductos. Sed donec domicilio competens veſtibuli campus aperitur, mediam vallem rectis tractibus proſequuntur latera clivorum, uſque in marginem villæ: quæ in Boream, Auſtrumque converſis frontibus tenditur. Balneum ab Africo radicibus nemoroſæ rupis adhæreſcit, & ſi cædua per jugum ſylva truncetur, in ora fornacis lapſu velut ſponta-
A neo, deciduis ſtruibus impingitur. Hinc aquarum ſurgit cella coctilium; quæ conſequenti unguentariæ ſpatii parilitate conquadrat, excepto ſolii capacis hemicyclio: ubi & vis ferventis undæ per parietem foraminatum flexilis plumbi meatibus implicita ſinguitat. Intra conclave ſuccenſum ſolidus dies, & hæc abundantia lucis incluſæ, ut verecundos quoſque compellat aliquid ſe plus putare, quam nudos. Hinc frigidaria dilatatur, quæ piſcinas publicis operibus extructas non impudenter æmularetur. Primum tecti apice in conum cacuminato, cum ab angulis quadrifariam concurrentia dorſa criſtarum tegulis interjacentibus imbricarentur. ipſa vero conve-
B nientibus menſuris exactiſſima ſpatioſitate quadratur; ita ut miniſteriorum ſeſe non impediente famulatu, tot poſſit recipere ſellas, [e] quot e
ſolii ſigma perſonas. Feneſtras e regione conditor binas confinio cameræ pendentis admovit, ut ſuſpicientum viſui fabrefactum lacunar aperiret. Interior parietum facies ſolo lævigati cæmenti candore contenta eſt. Non hic per nudam pictorum corporum pulchritudinem turpis proſtat hiſtoria; quæ ſicut ornat artem, ſic devenuſtat artificem. Abſunt ridiculi veſtitu & vultibus hiſtriones, pigmentis multicoloribus [f] Philiſtio- f
nis ſupellectilem mentientes. Abſunt lubrici, tortuoſique pugillatu & nexibus palæſtritæ: quorum etiam viventum luctas, ſi involvantur ob-
C ſcenius, caſta confeſtim [g] gymnaſiarchorum virga g
diſſolvit. Quid plura? nihil illis paginis impreſſum reperietur, quod non vidiſſe ſit ſanctius. [h] Pauci h
tamen verſiculi lectorem adventitium remorabuntur, minime improbo temperamento; quia eos nec relegiſſe deſiderio eſt, nec perlegiſſe faſtidio. Jam ſi marmora inquiras, non illic quidem Paros, Caryſtos, [i] Proconiſſos, Phryges, Numidæ, i
Spartiatæ, rupium variatarum poſuere cruſtas: neque per ſcopulos Æthiopicos, & abrupta purpureaque genuino fucata conchylio, ſparſum mihi ſaxa furfurem mentiuntur. Sed & ſi nullo peregrinarum cautium rigore ditamur, habent tamen tuguria ſeu mapalia noſtra civicum frigus.

a *Domitio*) Grammatico doctori. de cujus doctrina & cenſoria ſeveritate in Carmine Propemptico: *Ac primum Domiti larem ſeveri Intrabis trepidantibus Camenis*, &c.

b *Per lineas ſol altatus extremas*) Cum vergit ad Tropicum ſolſtitii æſtivi. quo ſpectant etiam illa Plutarchi ad Principem indoctum. ἥλιος ὅταν ὑψηλότατος ἐν μεσουρανήματι γένηται, ἐλάχιστα κινεῖται, … ἐν τοῖς βορείοις.

c *Municipii Camerini*) Abeſt a nonnullis codicibus vox *Camerini*. in quibuſdam aliis expungitur: ut addita videri poſſit, tanquam gloſſema municipii. Sunt in quibus legatur *Amerini*, ut jam ſuſpicari liceat, a gloſſographo ſcriptum fuiſſe municipii Arverni. De Arverno quippe oppido agi videtur.

d *Avitaci*) Ita ſcribunt antiqui libri fere omnes. Nomen ab Avito ductum, Papianillæ prædii dominæ patre: ut apud Auſonium Pauliacus a Paulo & Lucano. Eodemque modo ea antiquis exemplaribus reſtituimus Carmine XVIII.

Si quis Avitacum dignaris viſere noſtram. Hujus autem prædii, quod elegantiſſime copioſiſſimeque deſcribitur a Sidonio, reliquiæ aliquando creditæ ſunt extare ad Serlievam lacum, qui a municipio Arvernorum modico ſpatio aberat. Verum is paucos ante annos derivatis quæ illic ſtagnabant aquis penitus exhauſtus, opinionis hujus vanitatem oſtendit. Sunt qui Papianillæ lacum de Cambonenſi accipiant: veriſimilius aliquanto. Sed ne huic quidem, mea ſententia, ſatis congruit Sidoniana deſcriptio.

e *Quot ſolii ſigma perſonas*) Ita prorſus legendum, non *quot ſolet*, ut in vulgatis hactenus. Cyprianus epiſtola LXXVI. ad Magnum. *Et ſolio & piſcina opus ſit, quibus ablui & mundari corpuſculum poſſit.* Sermo enim eſt, non de ſigmate ſeu ſtibadio, ſed de ſolio cellæ caldariæ, quod paulo ante ſolii hemicyclium dixit, nunc eodem ſenſu ſolii ſigma a figura ſemirotunda: a qua & tori accubitales ſeu ſtibadia ſigmata nuncupantur. quemadmodum porticus Conſtantinopolitana Juliani apud Zoſimum lib. 3. ſigma quoque dicta eſt a ſemicirculi figura. In balneis qui lavabant, a cella caldaria, ejuſque ſolio tranſibant ad frigidariam, ibique in ſellis conſidebant. Tot igitur in frigidaria ſellas eſſe oportebat, quot perſonis locus erat in caldaria.

f *Philiſtionis*) Poetæ mimographi, γελωτοποιοῦ, ridiculi, ipſo in riſu mortui, ut refert Suidas. Euſebius in Chronico ſub Tiberio, *Philiſtio mimographus natione Magneſianus, Romæ clarus habetur.* Mimorum inventorem facit Caſſiodorus lib. 4. Variarum ultima. Epiphanius de Manichæis. τὰ δὲ ἄλλα εἰπὼν τίς οὐκ ἂν γελάσειεν; ὡς τάχα τι τοῦ Φιλιστίωνος … ἤ τι τῶν τοιούτων μυθολογίας. *Cætera ſine riſu quis commemoret? ut verisimiliora quodammodo videantur, quæ Philiſtion, quam quæ hic fabulas ſuis commentus eſt.*

g *Gymnaſiarchorum virga*) Ramo γυμνασιαρχίας in marmore Anconitano. De virga autem Servius in 1. Æneidos: *Hodieque tam athletarum, quam gladiatorum certamina virga dirimuntur.* Sed lanistarum virga, qua gladiatoribus modum adhibebant, rudis proprie dicta. Gloſſæ veteres: *Rudis* ῥάβδος, ἡ τῶν ἐπιστατῶν τῶν μονομάχων.

h *Pauci tamen verſiculi*) Tetraſtichum nempe hujus piſcinæ foribus impoſitum, quod inter Sidonii carmina extat. Tit. XIX. *Intrate algentes poſt balnea torrida fluctus*, &c.

i *Proconiſſos*) Res exigit ut Proconneſos ſcribatur, Προκόννησος. Inſula maris Ægæi, candidi marmoris ſodina celebris, ut auctor eſt Strabo lib. 13.

Digitized by Google

Quin potius quid habeamus, quam quid non habeamus, auſculta. Huic baſilicæ appendix piſcina forinſecus, ſeu ſi græcari mavis, baptiſterium ab oriente connectitur, quod viginti circiter modiorum millia capit. Huc elutis e calore venientibus triplex medii parietis aditus per arcuata intervalla reſeratur. nec pilæ ſunt mediæ, ſed columnæ, quas architecti peritiores a * ædificiorum purpuras nuncupavere. In hanc ergo piſcinam * fluentum de ſupercilio montis elicitum, canalibuſque circumactis per exteriora natatoriæ * latera curvatum, ſex fiſtulæ prominentes leonum ſimulatis capitibus effundunt; quæ temere ingreſſis veras dentium crates, meros oculorum furores, certas cervicum jubas imaginabuntur. Hic ſi dominum ſeu domeſtica, ſeu hoſpitalis turba circunſtet, quia præ ſtrepitu caduci fluminis, mutuæ vocum vices minus intelliguntur, in aurem ſibi populus confabulatur. ita ſonitu preſſus alieno ridiculum affectat publicus ſermo ſecretum. Hinc egreſſis frons triclinii matronalis offertur; cui continuatur vicinante textrino cella penuaria, diſcriminata tantum pariete caſtrenſi. Ab ortu lacum porticus intuetur, magis b rotundatis fulta * collyriis, quam c columnis invidioſa monubilibus. A parte veſtibuli longitudo * tecta interius patet, mediis non interpellata parietibus: quæ quia nihil ipſa proſpectat, & d ſi non hypodromus, ſaltem cryptoporticus meo mihi jure vocitabitur,

* in aliquibus libris *fluvium*

* in aliquibus libris *litora*

* *colariis*

* in quibuſdam libris *extrinſecus*

A Hæc tamen aliquid ſpatio ſuo in extimo deambulacri capite defrudans, efficit membrum bene frigidum. ubi publico lectiſternio extructo, clientarum, ſive nutricum loquaciſſimus chorus receptui canit, cum ego meique dormitorium cubiculum petierimus. A cryptoporticu in hyemale triclinium venitur, quod arcuatili camino ſæpe ignis animatus pulla fuligine infecit. Sed quid hæc tibi, quem nunc ad focum minime invito? quin potius ad te, tempuſque pertinentia loquar. Ex hoc triclinio fit in diætam, ſive cœnatiunculam tranſitus, cui fere totus lacus, quæque tota lacui patet. In hac ſtibadium, & nitens abacus: in quorum aream, ſive ſuggeſtum, a ſubjecta porticu ſenſim, non breviatis anguſtatiſque gradibus aſcenditur. Quo loci recumbens, B ſi quid inter edendum vacas, proſpiciendi voluptatibus occuparis. Jam ſi tibi ex illo concluſantiſſimo fontium decocta referatur, videbis in calicibus repente perfuſis nivalium maculas ac fruſta nebularum; & illam lucem lubricam poculorum, quadam quaſi pinguedine ſubiti algoris hebetatam. Tum reſpondentes poculis potiones, quarum rigentes cyathi ſiticuloſo cuique, ne dicam tibi granditer abſtemio, metuerentur. Hinc jam ſpectabis, ut promoveat alnum piſcator in pelagus; ut ſtataria retia ſuberinis corticibus extendat, aut ſignis per certa intervalla diſpoſitis, tractus funium librentur hamati: ſcilicet ut nocturnis per lacum excurſibus rapaciſ-

---

a *Ædificiorum purpuras*) Ornamenta. Sicut enim veſti affert lumen clavus purpuræ, ut Fabii verbis utar, ſic ædibus columnæ. Purpuræ nomen ſcriptores ad omnia transferunt, quæ ornatum, decoremque ſignificant. Sidonius infra epiſt. 50. *Omnes nobilium ſermonum purpura*. Cicero in Oratore, *Quos numeros cum quibus tanquam purpura miſceri oporteat*. Lucianus in Hippia de membris balnei. ὁ δὲ ἔνδον οἶκος καλλιστος, φωτὸς τε πολλοῦ κοσμούμενος, καὶ ὡς πορφύρᾳ διηνθισμένος. In onyche demum gemma, quam Baronii Cardinalis optimi beneficentiæ debemus, artificis manu ſculpta hæc leguntur, εὐτυχει μακεδον, ἡ πορφυρα των αδελφων. Sis felix Macedo, purpura, hoc eſt decus & gemma fratrum.

b *Rotundatis fulta collyriis*) Collyria quid ſint hoc loco, non capio. Scriptum crediderim a Sidonio *colariis*. Intelligit enim pilas ex pluribus ſaxis in orbem acciſis extructas: quas ideo columnis opponit, ut paulo ſuperius, *nec pilæ ſunt mediæ, ſed columnæ*; quia columnæ ex unico ſiunt lapide, pilæ e multis. Saxa autem in orbem cæſa non poterant aptius appellari, quam rotundata coluria. Colura enim dicuntur, quæ extrema ſui parte truncantur. & κολουραίαν πέτραν interpretatur Suidas e Callimacho καὶ λίθον κατεαγμένον ἢ στρογγύλον. & κολουραῖον Heſychius ἀποτομίαν. Par pilarum, columnarumque, ſed converſa antitheſis Natali x. Paulini:

Nam ſteterant vaſto deformibus agmine pilis,
Nunc meliore datis eadem vice fulta columnis
Et ſpatii cepere & luminis incrementum.

c *Columnis invidioſa monubilibus*) Inſignibus: quales adhiberi ſolent in monimentis. Cyprianus Diaconus in Vita S. Cæſarii lib. 5. ſub finem. *Et ut conferret ſacris virginibus quas congregaverat curam neceſſariam ſepulturæ, monubiles arcas corporibus humandis de ſaxis ingentibus noviter fecit excidi*.

d *Si non Hypodromus*) Certa emendatio, quam libri omnes ſcripti aſſerunt, pro quo mendoſe vulgari exhibent hippodromum, id eſt Circum. Non enim Circum intelligit, qui quorſum in ædium veſtibulo, aut quid habet cum cryptoporticu commune? ſed tectam ut dixit longitudinem, & clauſum undiquaque deambulacrum: qualia ſunt in veſtibulis magnatum, aut qualia quæ ſtadia opaca vocat Tertullianus in libello ad Martyres. Hypodromus autem ex eo dictus, quod ſub eo incedatur, ſicut peridromis in ayſto hypæthra ambulatio s circumitu, & diadromis a tranſitu; balnei membrum in Hippia Luciani. Non latuit ea vox Angelum Decembrium, qui lib. 5. Hypodromum diſtinguit ab Hippodromo. nec ſæculi ſui eruditiſſimum Aldelmum, apud quem in libro de virginitate Babylas Martyr *ad palatinas ducitur ædes, & imperialis veſtibuli hypodromum*. In quibus verbis imaginem vides porticus Sidonianæ. & ſi ſuam Sidonius, quia nihil proſpectabat, cryptoporticum appellare malit. Plinius vero junior, a quo vocem hanc haud dubie mutuatus eſt, in deſcriptione Tuſcanicæ villæ ſuæ lib. 5. epiſtola 6. hypodromum vocat nativam porticum, conſertis inter ſe ac reflexis arborum fruticumque ramis contextam: quales quæ in hortis natura vel arte fieri ſolent; & qualem in Voroangii Apollinaris ſui prædio depingit Sidonius in Propemptico. Talis & vitea porticus Cypriano in epiſtola ad Donatum. *Dant*, inquit, *receſſum vicina ſecreta. ubi dum erratici palmitum lapſus nexibus pendulis per arundines bajulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt*. Plinii verba interpretatione non egent. adſcribam tamen, ut ex iis ſtatim liqueat, jure illi per Sidonium reddendam eſſe vocem, quam ex ejus ſcriniis depromſerat. Nam apud Plinium quoque hippodromus inepte legitur pro hypodromo. Sic igitur habent. *Hanc diſpoſitionem amœnitatemque tectorum longe lateque præcedit Hypodromus. Medius pateſcit, ſtatimque intrantium oculis totus offertur. Platanis circuitur: illæ hedera veſtiuntur, utique ſumma ſuis, ita ima alienis frondibus virent. Hedera truncum & ramos pererrat, vicinaſque platanos tranſitu ſuo copulat. Has buxus interjacet: exteriores buxos circumvenit laurus, umbræque platanorum ſuam confert. Rectus hic Hypodromi limes. In extrema parte hemicyclo frangitur, mutatque faciem: cupreſſis ambitur & tegitur, denſiore umbra opacior, nigriorque*. ac hujuſmodi porticum Plato κατάστεγον δρόμον dicere videtur in Euthydemo. εἰσελθόντε δὲ, inquit, περιπατοῦντε ἐν κατάστεγῳ δρόμῳ. Porro autem ut hippodromus in his locis pro hypodromo, ſic apud Plinium alterum lib. 5. cap. 32. *Hippius mons*, & apud Ptolemæum in deſcriptione Bithyniæ Ἵππιος ποταμὸς *Hyppius fluvius* perverſe legitur pro *Hypius*. De Pruſa enim urbe agunt, quæ duplex erat in Bithynia; una ſub Olympo monte, altera ad Hypium fluvium. Sic enim ſcribendum hoc nomen docet inſcriptio veterum nummorum L. Veri & Diadumeniani ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΙΩ. & vetus quoque lapis Romæ in quo diſtinguuntur ΠΡΟΥΣΑΕΙΣ ΑΠΟ ΟΛΥΜΠΟΥ, & ΠΡΟΥΣΑΕΙΣ ΑΠΟ ΥΠΙΟΥ.

ſimi

ſimi [a] ſalares in conſanguineas agantur inſidias. quid enim hic congruentius dixerim, cum piſcis piſce decipitur? Edulibus terminatis, excipiet te diverſorium, quia minime æſtuoſum, maxime æſtivum. Nam per hoc, quod in aquilonem ſolum pateſcit, habet diem, non habet ſolem, interjecto conſiſtorio perangusto, ubi ſomnolentiæ cubiculariorum dormitandi potius, quam dormiendi, locus eſt. Hic jam quam volupe eſt auribus inſonare cicadas meridie concrepantes, ranas crepuſculo incumbente blaterantes, cycnos atque anſeres concubia nocte clangentes, intempeſta gallos gallinaceos concinnentes, oſcines corvos voce triplicata puniceam ſurgentis auroræ facem conſultantes; diluculo ante philomelam inter frutices ſibilantem, [b] prognem inter aſſeres minurientem? Cui concentui licebit adjungas fiſtulæ ſeptiforis armentalem camœnam, quam ſæpe nocturnis carminum certaminibus inſomnes noſtrorum montium Tityri exercent, inter greges tinnibulatos per depaſta buceta reboantes. quæ tamen varia vocum, cantuumque * certamina, profundius conſovendo ſopori tuo lenocinabuntur. Porticibus egreſſo, ſi portum litoris petas, in area virenti, vulgare quanquam, non procul nemus. ingentes tiliæ duæ, connexis frondibus, fomitibus abjunctis, unam umbram non una radice conficiunt: in cujus opacitate, cum me meus Ecdicius illuſtrat, pilæ vacamus: ſed hoc eo uſque, donec arborum imago contractior, intra ſpatium ramorum recuſſa cohibeatur; atque illic aleatorium laſſis conſumpto ſphæriſterio faciat. Sed quia tibi ſicut ædificium ſolvi, ſic lacum debeo, quod reſtat agnoſce. Lacus in Eurum defluus meat, ejuſque arenis fundamenta impreſſa domicilii, ventis motantibus æſtuans humectat alluvio. Is quidem ſane circa principia ſui, ſolo paluſtri voraginoſus, & veſtigio inſpectoris inadibilis eſt: ita limi bibuli pinguedo coaleſcit, ambientibus ſeſe fontibus algidis, litoribus algoſis. Attamen pelagi mobilis campus cymbulis late ſecatur pervagabilibus, ſi flabra poſuere. Si turbo Auſtrinus inſorduit, immane turgeſcit; ita ut arborum comis, quæ margini inſiſtunt, ſuperjectæ aſperginis fragor impluat. Ipſe autem ſecundum menſuras quas ferunt nauticas, in decem & ſeptem ſtadia procedit. Fluvio intratur, qui ſalebratim ſaxorum obicibus affractus ſpumoſo caneſcit impulſu, & nec longum ſcopulis præcipitibus exemptus, lacu conditur: quem ſors ſuat, an incurrat, an faciat, præterit certe, coactus per cola ſubterranea deliquari, non ut fluctibus, ſed ut piſcibus pauperaretur: qui repulſi in gurgitem pigriorem, carnes rubras albis abdominibus extendunt. ita illis nec redire valentibus, nec exire permiſſis, quemdam vivum & circumlatitium carcerem corpulentia facit. Lacus ipſe

* in aliquibus libris *modulamina*.

A qua dexter, inciſus, flexuoſus, nemoroſuſque: qua lævus, patens, herboſus, æqualis. Æquor ab Africo viride per litus, quia in undam fronde porrecta, ut glareas aqua, ſic aquas umbra perfundit. Hujuſmodi colorem ab oriente par ſylvarum corona continuat. per Arctoum latus, ut pelago natura, ſic ſpecies. a Zephyro plebeius & tumultuarius frutex, frequenterque lemborum ſuperlabentum ponderibus inflexus. hunc circa lubrici ſcirporum cirri plicantur, ſimulque pingues ulvarum paginæ natant, ſalicumque glaucarum fota ſemper dulcibus aquis amaritudo. In medio profundi brevis inſula, ubi ſupra B molares naturaliter aggeratos, per impactorum puncta remorum navalibus trita gyris meta protuberat, ad quam ſe jocunda ludentum naufragia collidunt. Nam moris iſtic fuit ſenioribus noſtris [c] agonem Drepanitanum Trojanæ ſuperſtitionis imitari. Jam vero ager ipſe, (quanquam hoc ſupra debitum) diffuſus in ſylvis, pictus in pratis, pecoroſus in paſcuis, in paſtoribus peculioſus. Sed non amplius moror, ne, ſi longior ſtylo terminus, relegentem te autumnus inveniat. Proinde mihi tribue veniendi celeritatem, nam redeundi moram tibi ipſe præſtabis: daturus hinc veniam, quod brevitatem ſibi debitam paulo ſcrupuloſior epiſtola exceſſit, dum totum ruris ſitum ſollicita rimatur. quæ tamen ſummovendi faſtidii ſtudio nec cuncta perſtrinxit. C Quapropter bonus arbiter, & artifex lector, non paginam quæ ſpatia deſcribit, ſed villam, quæ ſpatioſa deſcribitur, grandem pronuntiabunt. Vale.

Epistola III.

Sidonius [d] Felici ſuo ſalutem.

D GAudeo te, domine major, ampliſſimæ dignitatis inſulas conſequutum. Sed id mihi ob hoc ſolum deſtinato tabellario nuntiatum non minus gaudeo. Nam licet in præſentiarum ſis potiſſimus magiſtratus, & in lares Philagrianos patricius apex tantis poſt ſæculis, tua tantum felicitate remeaverit: invenis tamen, vir amicitiarum ſervantiſſime, qualiter honorum tuorum creſcat communione faſtigium, ratoque genere exempli altitudinem tuam humilitate ſublimas. Sic quondam Q. Fabium magiſtrum equitum Dictatorio rigori, & Papirianæ ſuperbiæ favor publicus prætulit. Sic & Cn. Pompeium ſuper æmulos extulit nunquam faſtidita popularitas. Sic invidiam Tiberianam preſſit univerſitatis amore Germanicus. Quocirca nolo ſibi de ſucceſſibus tuis principalia beneficia plurimum blandiantur; quæ nihil tibi amplius conferre potue-

a *Salares*) Hujus piſcis meminit Auſonius in Moſella: *Purpureiſque ſalar diſtinctus tergora guttis*. Quo indicio purpurearum notarum, & quia ex ſalare farionem, ex farione, ſalmonem fieri docet, ſalares tructas eſſe multi conjiciunt, quæ ſalmonatæ vocantur, & in ſalmonem tranſire creduntur. Alanus ab Inſulis de planctu naturæ: *Illic tructula ſinus marinos ingrediens in æquore baptizata ſalmonis nomine cenſebatur*.

b *Prognem minurientem*) Minuriunt hirundines Sidonio, Spartiano in Geta palumbes. Scite utrumque. nam minuritio & minorum avium cantum omnem ſignificat, & flebilem, qualis eſt gemitus palumbium. Ita Grammatici Græci μινυρίζειν exponunt τὸ ἠρέμα καὶ λεπτὸν ᾄδειν, ἢ θρηνεῖν. Cicero 1. de Oratore, *Hoc nos*, inquit, *ſi facere velimus, ante condemnentur ii, quorum cauſas receperimus, quam toties quoties præſcribitur pæana aut minuritionem citarimus*. duo genera conjunxit, pæana qui concitatioris vocis eſt cantus, & minuritionem, quæ remiſſioris. Plutarchus de diſcrimine adulatoris & amici. *οἱ πολλοὶ βαρδίως ἐν αὐτόλλανος μὲν αὖ μινυρίσωσι, ᾄσωσι δὲ αὖ μελῳδῶσι, ὑψαλῶς δὲ αὖ παλαίωσι.*

c *Agonem drepanitanum*) Ludicram naumachiam, qua Æneas ad Drepanum Siciliæ, patri parentavit. de qua Æneid. v.

d *Felici*) Magno Felici, Magni exconſulis filio. Hos enim a Philagrio Patricio oriundos diſerte ſcribit in Propemptico, ut Avitum quoque Auguſtum in Panegyrico. Sed de Felice plura Carmine xx. quod totum illi dicatum eſt. Ampliſſima porro dignitas, quam Felici gratulatur, non eſt Conſulatus, ad quem Felix nunquam pervenit, ſed Patriciatus, cujus præterea teſtis eſt Gennadius in Fauſto.

a ruut, quam ut ſi id noluiſſemus, [a] tranſiremur iovitè. Illud peculiare tuum eſt, illud gratiæ ſingularis, quod tum qui te æmulentur non habes, quam non invenis qui ſequautur. Vale.

A

Epistola IV.

Sidonius Syagrio ſuo ſalutem.

VIr clariſſimus Projectus domi nobilis, & patre patruoque ſpectabilibus, avo etiam præſtantiſſimo ſacerdote conſpicuus, amicitiarum tuarum, niſi reſpuis, avidiſſime finibus inſertur: & cum illi familiæ ſplendor, probitus morum, patrimonii facultas, juventutis alacritas, in omne deeus puri lance conquadrent: ita demum ſibi

B

tamen videbitur ad arcem faſtigatiſſimæ felicitatis evectus, ſi gratiæ tuæ ſodalitate potiatur. Optantii clariſſimi viri nuper vita functi filiam (quod Deo proſperante ſuccedat) licet in conjugium pecierit, obtinueritque a matre pupillæ, parum tamen votorum ſuorum promotum cenſet effectum, niſi aſſenſum tuum ſuper his omnibus, ſeu ſedulitate ſua, ſeu precatu noſtræ interceſſionis adipiſcitur. Namque ipſe quantum ad inſtitutionem ſpectat puellæ, in locum mortui patris curatum participatione ſuccedis, conferendo virginis parentis affectum, patroni auctoritatem, tutoris officium. Quocirca quia dignus es, ut domus tuæ celeberrimam diſciplinam,

C

etiam procul poſitorum petat ambitus, ſicut decet bonarum partium viros, benignitate reſponſi proci ſupplicis verecundiam munerare; & qui ita expetitus deberes illi expetere pollicendam, ſecurus permitte promiſſam: quia ſic te conditioni huic meritorum ratio præfecit, ut nec ſuperſtiti Optantio in liberos ſuos decuerit plus licere. Vale.

Epistola V.

Sidonius Petronio ſuo ſalutem.

JOannes familiaris meus inextricabilem labyrinthum negotii multiplicis iocurrit, & donec

D

ſuarum merita chartarum, vel veſtra ſcientia, vel ſi qua eſt veſtræ, ſi tamen eſt ulla, ſimilis inſpexerit, quid reſpuat, quidve optet ignorat. Ita ſe quodammodo bipertitæ litis forma confundit, ut propoſitio ſua, quem actionis ordinem propugnatura, quem ſit impugnatura, non noverit. Pro quo precem ſedulam fundo, ut perſpectis charthulis ſuis, ſi quid jure competit, inſtruatis: quæ qualiterve ſint objicienda, quæ refellenda monſtrantes. Non enim verebimur, quod cauſæ iſtius curſus, ſi de veſtri manaverit fonte conſilii, ulla contraſtantium derivatione teneretur. Vale.

A

Epistola VI.

Sidonius Pegaſio ſuo ſalutem.

PRoverbialiter celebre eſt, ſæpe moram eſſe meliorem, ſicuti & nunc experti ſumus. Menſtruanus amicus tuus longo iſtic tempore inſpectus, meruit inter perſonas nobis quoque caras devinctaſque cenſeri; opportunus, elegans, verecundus, ſobrius, parcus, religioſus, & his morum dotibus præditus, ut quoties in boni cujuſque adſciſcitur amicitias, non amplius conſequatur beneficii ipſe, quam tribuat. Hæc tibi non ut ignoranti, ſed ut judicio meo ſatisfa-

B

cerem, ſcripſi. Quamobrem triplex cauſa lætandi: tibi prima, cui amicos ſic aut inſtituere, aut eligere contingit: Arvernis ſecunda, quibus hoc in eo placuiſſe confirmo, quod te probaſſe non ambigo: illi tertia, de quo boni quique bona quæque judicaverunt. Vale.

Epistola VII.

Sidonius Explicio ſuo ſalutem.

QUia juſtitia veſtra jure fit univerſitati per complura recti experimenta venerabilis, idcirco ſingulas quaſque perſonas idipſum efflagitantes in examen veſtrum libens & avidus e-

C

mitto, quam primum ambiens, me diſcuſſionis, illos ſimultatis onere laxari: quod demum ita ſequetur, ſi non ex ſolido querimonias partium verecundus cenſor excludas: quanquam & hoc ipſum, quod copiam tui jurgantibus difficile concedis, indicium ſit bene judicaturi. Quis enim ſe non ambiat arbitrum legi, aut pretio aliquid induIturus, aut gratiæ? Igitur ignoſce ad tam ſanctæ conſcientiæ prærogativam raptim perniciterque properantibus: quandoquidem ſententiam tuam, nec victus ut ſtolidus accuſet; ne victor ut argutus irridet; veritatiſque reſpectu dependunt tibi addicti reverentiam, gratiam libertari. Proinde impenſe obſecro, ut inter Alethium

D

& Paulum, quæ veniunt in diſceptationem, mox ut utrinque fuerint oppoſita, diſcingas. Namque, ni fallor, ſupra Decemvirales, Pontificaleſque ſententias, ægritudini hujus prope interminabilis jurgii, ſola morum tuorum temperantia ſolita judicandi ſalubritate medicabitur. Vale.

Epistola VIII.

Sidonius Deſiderato ſuo ſalutem.

MŒſtiſſimus hæc tibi nuntio. Deceſſit nudius tertius, non abſque juſtitio, [b] matrona Filimatia, morigera conjunx, domina clemens, b

a *Ut tranſiremur inviti*) Fuit tamen poſtea Patricius & ipſe Sidonius, ut patet ex epiſtola ad Papianillam lib. v. & ex Mamerti Claudiani dedicatoria ad Sidonium.

b *Matrona Filimatia*) Pro Philemaria. Priſcum & verum nomen erat Philematium. quomodo a Luciano ſcribitur in dialogo Charmidis & Tryphænæ, quem claudit his verbis, φιλημάτιον δὲ πολλὰ χαιρέτω. Dicta enim Philematium ὑποκοριστικῶς ab oſculo: quod innuit Lucretius illo verſu libri 4.

Simula σιλλὴ ac Satyra eſt, labioſa φίλημα. eadem forma qua Chelidonium, Euſtochium, Glycerium, Muſarium, Cymbalium, & alia ſeu vera ſeu ficta nomina mulierum. quæ poſterior ætas aliter inflexit, ut Philematia, Chelidonia, eodemque modo ceteræ appellarentur. Sed pro Philemaria Filimaria, & pro Philematio Filimatius tandem ſcribi cœpit, retento Græcæ vocis ſono, non orthographia & quantitate. Ita enim Filimatius in codice Theodoſiano legitur Comes ſacrarum largitionum ſub Gratiano. item apud Sidonium lib. 1. epiſt. 3. & lib. 5. epiſt. 17. ubi Filimatii mentio eſt hujuſce, opinor, Filimatiæ noſtræ patris. Jam vero non ſolum Philematium apud veteres femina dicebatur, verum etiam Philemario. Sicut enim Veoulcia Philematium, ſic Aelia Philematio in antiquis lapidibus reperitur, & Titia Philematio in hac Uceciensi,

TITIA
PHILEMATIO
VIVA SIBI
ET SUIS FECIT.

utilis mater, pia filia : cui debuerit domi foriſque perſona minor obſequium, major officium, æqualis affectum. Hæc eom eſſet unica jam diu matsi amiſſæ, facile diverſis blandimentorum generibus effecerat, ne patri adbuc juveni ſobole, ſexus alterius deſideraretur. Nunc autem per ſubita ſuprema virium cœlibatu, patrem orbitate confodit. His additur, quod qainque liberum parens immatuto exitu reddidit infortunatam fœcunditatem. Qui parvuli, ſi matre ſoſpite perdidiſſent jam dio debilem patrem, minus pupilli exiſtimarentur. Hanc tamen, ſi quis haud incaſſum honos cadaveribus impenditur, non veſpillonum ſandapilariorumque miniſteria ominoſa tumulavere : ſed cum libitinam ipſam flentes omnes externi quoque prenſitarent, remorarentur, exoſcularentur, ſacerdotum, propinquorumque manibus excepta, perpetuis ſedibus dormienti ſimilior illata eſt. Poſt quæ, precatu parentis orbati, næniam funebrem, non per elegos ſed per hendecaſyllabos, marmori inciſam, planctu prope calente dictavi. Quam ſi non ſatis improbas, cæteris epigrammatum meorum voluminibus applicandam mercenarius bibliopola ſuſcipiet. Si quid ſecus, ſufficit ſaxo carmen ſaxeum contineri. Hoc enim epitaphium eſt.

O Ccaſa celeri feroqae raptam
Natis qainque, patrique, conjagiqae,
Hoc flentis patriæ manas locarunt
Matroaam Philimatiam ſepalcro.
O ſplendor generis, decas mariti!
Prudens, caſta, decens, ſevera, dulcis,
Atque ipſis ſenioribus ſequenda:
Diſcordantia qua ſolent putari,
Moram commoditate copulaſti.
Nam vitæ comites bonæ fuerunt,
Libertas gravis, & pudor facetus.
Hinc eſt qaod decimam tua ſalati
Vix actam trieteridem dolemus,
Atqae in temporibus vigentis ævi,
[a] *Injuſte tibi juſta perſolata.*

Placeat tibi carmen necne, tu propera, civitatemque feſtinus inviſe. Debes enim conſolationis officium deorum civium domibus afflictis. Quod ita ſolvas, Deum quæſo, ne unquam tibi redhibeatur.

EPISTOLA IX.

Sidonius [b] Donidio ſuo ſalutem.

QUæris cur ipſe jampridem Nemauſum profectus veſtra ſerum ob adventum deſideria producam. Reddo cauſas reditus tardioris, nec moras meas prodere moror, quia quæ mihi dulcia ſunt, tibi quoque. Inter agros amœniſſimos, apud humaniſſimos dominos Ferreolum & Appollinarem tempus voluptuoſiſſimum exigi. Prædiorum iis jura contermina, domicilia vicina, quibus [c] interjecta geſtatio laſſat peditem, nec ſufficit equitaturo. Colles ædibus ſuperiores exercentur vinitori, & olivitori. Aracynthum & Nyſam, celebrata poetarum carminibus juga, cenſeas. Uni domus in plana patentiaque, alteri in nemora proſpectus. ſed nihilominus diſſimilis ſitus ſimiliter oblectat. Quanquam de prædiorum quid nunc amplius poſitione, cum reſtat hoſpitalitatis ordo referandus? Jam primum ſagaciſſimis in hoc exploratoribus deſtinatis, qui reditus noſtri iter aucuparentur, domus utraque non ſolum tramites aggerum publicorum, verum etiam calles compendiis tortuoſos, atque paſtoria diverticula inſedit, ne qua casu diſpoſitis officiorum inſidiis elaberemur. Quas incidimus, fateor, ſed minime inviti : juſquejurandum confeſtim præbere compulſi, ne priuſquam ſeptem dies evolverentur, quidquam de itineris noſtri continuatione meditaremur. Igitur mane cotidiano, partibus ſuper hoſpite prima, & grata contentio, quænam potiſſimum anterius edulibus noſtris culina fumaret. nec ſane poterat ex æquo diviſioni lancem ponere viciſſitudo, licet uni domui mecum, alteri cum meis vinculum foret propinquitatis : quia Ferreolo, præfectorio viro, præter neceſſitudinem ſibi debitam, dabat ætas & dignitas primi invitatoris prærogativam. Ilicet a deliciis in delicias rapiebamur. Vix quodcunque veſtibulum intratum, & ecce huc ſphæriſtarum contraſtantium paria inter rotatiles catastrophas eum gyros duplicabantur, huc inter aleatoriarum vocum competitiones, frequens crepitantium fritillorum, teſſerarumque ſtrepitus audiebatur. Hic libri affatim in prompto. videre te crederes aut grammaticales pluteos, aut

Utriuſque autem exemplum extat in altero lapide pervetuſto, noſtra memoria in urbe ad portam Salariam effoſſo. in quo exſculpti ſunt duo conjuges colliberti, & ſub utraque effigie ſingula epitaphia rudi opere inciſa. Muliebris autem hoc eſt initium,

AURELIA L. L. PHILEMATIO

Vivo Philematium ſum Aurelia nominitata,
Caſta, pudens, volgei neſcia, feida viro.

a *Injuſte tibi juſta perſoluta*) Communis hæc querimonia in morte immatura ſublatis. Hinc illa in antiquis monumentis, *Male judicantibus fatis*, &, *Sublata eſt oculis fato dictante iniquo*. Elegans eſt in hoc genere Abgari regii juvenis Epitaphium, quod Romæ paucis ab hinc annis ad D. Pauli Baſilicam erutum meminimus, dignumque videtur, quod huic loco intexatur. Eſt ergo hujuſmodi,

Εννέ' ἐπ' εἰκοσι πλήσας ἔτη Ἄβγαρος ἐνθα
Ταρχύθη, μοιρῶν ὡς ἐπέκλωσε μίτος.
Ὡς φθόνος ὡς αἰθαλός τις ἀπέσβεσεν ἀρχόμενον φῶς.
Λυπήσας τὸ γένος καὶ φίλους ἑτάρους.
Τύμβον δὲ Ἀντωνῖνος ἑῷ δῶκε τῷδε ἀδελφῷ,
Οἷσιν ὁ πρὶν βασιλεὺς Ἄβγαρος ἦν γενέτης.

Hoc eſt.

Qui ſex, biſque decem compleverat Abgarus annos,
Parcarum dura eſt hic ſitus imperio.
Primævam extinxit lucem cui livor iniquus,
Mærore afficiens & genus, & ſocios.
Germano hunc tumulum fratri dedit Antoninus,
Abgarus olim rex queis genitor fuerat.

b *Donidio*) Viro ſpectabili, civique Arverno, ut conjectura eſt ex epiſt. 5. lib. 3. Hæc autem ſcripta eſt in agro Nemauſenſi, e villis Appollinaris & Ferreoli, quas deſcribit.

c *Interjecta geſtatio*) Nunc locus & ſpatium in quo geſtari licet : ſicut in Romana Inſcriptione, IN HOC POMARIO GESTATIONIS PER CIRCUITUM QUINQUIENS EFFICIT PASSUS MILLE. Alias geſtatio eſt ipſa exercitatio, qua geſtamur aut vehimur, equo, lectica, vel quovis genere vehiculi. Sed Sidonius prætterea transfert etiam ad ambulationem, cum alii diſtinguant. Seneca epiſt. 55. *A geſtatione cum maxime venio, non minus fatigatus, quam ſi tantum ambulaſſem, quantum ſedi. labor enim eſt, diu ferri.* & Plinius lib. 27. *In primis vero prodeſt ambulatio, geſtatio, & in pluribus modis.*

a [a] Athenæi cuncos, aut armaria extructa bibliopolarum. Sic ramen quod qui inter matronarum cathedras codices erant, ſtylus iis religioſus inveniebatur: qui vero per ſubſellia patrumfamilia, ii cothurno Latialis eloquii nobilitabatur. Licet quæpiam volumina quorumpiam auctorum ſervarent in cauſis diſparibus dicendi parilitatem. Nam ſimilis ſcientiæ viri, hinc Auguſtinus, hinc Varro; hinc Horatius, hinc Prudentius lectitabantur. Quos inter Adamantius Origenes, Turranio Rufino interpretatus, ſedulo fidei noſtræ lectoribus inſpiciebatur. Pariter & prout ſingulis cordi diverſa cenſentes ſermocinabantur cur a quibuſdam protomyſtarum, tanquam ſcævus cavendaſque tractator improbaretur: quan-

b quam ſic eſſet [b] ad verbum ſententiamque tranſlatus, ut nec Apuleius Phædonem ſic Platonis, neque Tullius Cteſiphontem ſic Demoſthenis in uſum, regulamque Romani ſermonis exſcripſerint. Studiis hiſce dum noſtrum ſinguli quique prout libuerat, occupabantur, ecce & ab archimagiro adventans, qui tempus inſtare curandi

c corpora moneret. quem quidem nuncium [c] per ſpatia clepſydræ horarum incrementa ſervantem,

d probabat competenter ingreſſum [d] quinta digrediens. Prandebamus breviter, copioſe, ſenatorium ad morem, quo inſitum, inſtitutumque, multas epulas paucis paropſidibus apponi: quamvis convivium per edulia nunc aſſa, nunc juruleſa varietur. Inter bibendum narratiunculæ, quarum cognitu hilararemur, inſtitueremurque, quia eas bifariam orditas, lætitia peritiaque comitabantur. Quid multa? Sancte, pulcre, abundan-

e ter accipiebamur. Inde ſurgentes, [e] ſi Voroangi eramus, (hoc uno prædio nomen) ad ſarcinas & ad diverſoriam pedem referebamus: ſi Pruſiani, (ſic fundus alter nuncupabatur) Tonantium cum fratribus, lectiſſimos æquævorum nobilium principes, ſtratis ſuis ejiciebamus, quia

f nec facile crebro cubilium noſtrorum inſtrumenta circumferebantur. Excuſſo [f] torpore meridiano, paulisper equitabamus, quo facilius pectora marcida cibis cœnatoriæ fami exacueremus. Bal-

A neas habebat uterque hoſpes in opere, in uſu neuter. ſed cum vel pauxillulum bibere deſiſſet aſſeclarum meorum famulorumque turba compotrix, quorum cerebris hoſpitales crateræ nimium immerſæ dominabantur, vicina fonti aut fluvio raptim ſcrobs fodiebatur, in quam forte cum cumulus lapidum ambuſtus demitteretur, antro in hemiſpherii formam corylis flexilibus intexto, foſſa inardeſcens operiebatur: ſic tamen ut ſuperjectis Cilicum velis, patientia intervalla virgarum, lumine excluſo, tenebrarentur, vaporem repulſura ſalientem, qui undæ ferventis aſpergine flammatis ſilicibus excuditur. Hic nobis trahebantur horæ, non abſque ſermonibus ſalſis jocularibuſque, quos inter halitu nebulæ

B ſtridentis oppletis, involutiſque ſaluberrimus ſudor eliciebatur: quo prout libuiſſet effuſo, coctilibus aquis ingerebamur, harumque fotu cruditatem noſtram tergente reſoluti, aut fontano deinceps frigore, putealique, aut fluviali copia ſolidabamur. Siquidem domibus medius it Vuardo fluvius, niſi cum deflua nive paſtus impalluit, flavis ruber glareis, & per alveum perſpicuus, quietus, calculoſuſque, neque ob hoc minus piſcium ferax delicatorum. Dicerem & cœnas, & quidem unctiſſimas, niſi terminum noſtræ loquacitati, quem verecundia non adhibet, charta poſuiſſet. Quarum quoque replicatio fieret amœna narratu, niſi epiſtolæ tergum madidis ſordidare calamis erubeſceremus. Sed quia &

C ipſi in procinctu ſumus, teque ſub ope Chriſti actutum nobis inviſere placet, expeditius ſibi cœnæ amicorum in mea cœna tuaque commemorabuntur: modo nos quam primum hebdomadis exactæ ſpatia completa votivæ reſtituant eſuritioni: quia diſruptum ganea ſtomachum nulla farcire res melius, quam parſimonia ſolet. Vale.

---

a *Athenæi cuneos*) Lib. 9. epiſt. 14. *Athenæi ſubſellia cuneata*. Fuit autem Athenæum publicum urbis gymnaſium litterarum, quod Hadrianus Aug. ut Aurelius Victor tradit, Græco ritu conſtituit. Qua in urbis parte non indicat. fortaſſe in Regione VIII. Fori Romani. Nam eo ſane loco ludos litterarios collocat P. Victor. & manet illo in tractu ad radices Aventini Scholæ Græcorum nomen in Æde S. Mariæ: ubi & B. Auguſtinum docuiſſe ferant, quem in Athenæo Romano rhetoricam profeſſum fuiſſe obſcurum non eſt. Athenæi autem meminit inter cæteros Dio apud Xiphilinum de Didio Juliano. *συναγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὸ Ἀθήναιον καλούμενον ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ παιδευμένων ἀσκήσεως*. *Nos Conſul*, inquit, *in Athenæum convocat. cui loco nomen eſt ab exercitatione eorum, qui in ipſo erudiuntur*.

b *Ad verbum ſententiamque tranſlatus*) Origenis plurima interpretatus eſt Rufinus. Cujus verſionem mirum eſt tantopere a Sidonio laudari; cum Hieronymus de libris *περὶ ἀρχῶν* teſtetur multa ab illo interpolata, detracta, addita, infamemque eam interpretationem appellet in Epitaphio Marcellæ. Sed mirari deſino, cum redit in mentem noſtros fere Gallos, & Occidentales omnes in Rufinum propenſiores fuiſſe.

c *Per ſpatia clepſydræ*) Geminum antiqui moris veſtigium, clepſydra & horæ inæquales. Horarum ex aqua, id eſt clepſydram Romanis primus fecit Naſica Cenſor, ut notat Cenſorinus. nominat iterum Sidonius epiſt. 13. ad Serranum. Caſſiodorus in ea quam pro Theodorico rege ſcripſit ad Gundobaldum. *Horologium aliud*, inquit, *ubi ſolis meatus ſine ſole cognoſcitur, & aquis guttantibus horarum ſpatia terminantur*. Aquatile vocat in divinis Inſtitutionibus. Græci *ὕδρια ὡροσκοπεῖα*, ut Hero Alexandrinus *πνευματικῶν* I. *ἀκόλουθον ὄντα τεμόντας τῇ τῶν ὑδρίων ὡροσκοπείων ἔξω, ἃ τις ἡμῖς ἐν τύποις βιβλίοις προκατεγράψαμεν*.

d *Quinta digrediens*) Hoc eſt undecima noſtra. Horarum apud veteres uſus erat inæqualium: quæ duodenæ in dies ſingulos ab exortu ſolis ad occaſum numerabantur, totidem in ſingula noctes. Quo fiebat ut pro dierum modo vel noctium inæquales eſſent, nunc breviores, nunc longiores. Quod ſpectans Auguſtinus de vera religione, *Hora*, inquit, *brumalis æſtiva comparata minor eſt*. Cæterum quia ſexta illorum hora in meridiem terminabatur, eo fiebat ut quinta undecimæ affinis ſemper eſſet. Hanc igitur eandem denotat Perſius ſat. III. *quinta dum linea tangitur umbra*. in ſolario ſcilicet heliotropio ſciot erico, in quo ejuſmodi horæ notabantur. Quinta autem, hora prandii. Martialis lib. 8.

Horas quinque puer nondum tibi nuntiat, & tu
Jam conviva mihi, Cæciliane, venis.

Auſonius in Ephemeride:

Soſia, prandendum eſt: quartam jam totus in horam
Sol calet, ad quintam flectitur umbra notam.

e *Si voroangi*) Prædium id Apollinaris. In Propemptico: *Laſſum te Voroangus obtinebit. Noſtrum hic invenies Apollinarem*. Pruſianus erat Tonantii Ferreoli. Utraque villa ad Vvardonem fluvium, qui per Volcas Arecomicos evolvitur in Rhodanum, vetuſto ponte & aquæductu ſtructuræ Romanæ nobilis. quorum adhuc reliqua ſunt veſtigia.

f *Torpore meridiano*) Supra lib. 2. epiſt. 2. de Theodorico. *Dapibus expleto ſomnus meridianus ſemper exiguus, ſæpe nullus*. Meridiationem appellant. de qua intelligendus eſt Juliani locus ad Libanium. *Ἀνέγνων χθὲς τὸν λόγον πρὸ ἀρίστου σχεδόν. ἀριστήσας δὲ, πρὶν ἀναπαύσασθαι, τὸ λοιπὸν ἀπεδίδουν*. *Heſterno*, inquit, *die orationem legi ante prandium prope integram. poſt prandium vero, ante ſomnum quod deerat abſolvi*.

Epistola X.

Sidonius [a] *Heſperio ſuo ſalutem.*

AMo in te quod literas amas, & uſquequuque præconiis cumulatiſſimis excolere contendo tantæ diligentiæ generoſitatem per quam nobis non ſolum initia tua, verum etiam ſtudia noſtra commendas. Nam cum videmus in hujuſmodi diſciplinum juniorum ingenia ſuccreſcere, propter quam nos quoque ſubduximus ferulæ manum, copioſiſſimum fructum noſtri laboris adipiſcimur. Illud appone, quod tantum increbuit multitudo deſidioſorum, ut niſi vel pauciſſimi quique meram Latiatis linguæ proprietatem de trivialium barbariſmorum rubigine vindicaveritis, eam brevi abolitam defleamus, interitamque: ſic omnes nobilium ſermonum purpuræ per incuriam vulgi decolorabuntur. Sed iſthæc ullas. Interea tu quod petis accipe. Petis autem, ut ſiqui verſiculi mihi fluxerunt, poſtquam ab alterutro diſceſſimus, hos tibi pro quadam moratum mercede pernumerem. Dicto pareo. Nam præditus es, quanquam juvenis, hac animi maturitate, ut tibi etiam nutu priores gerere morem concupiſcamus. [b] Eccleſia nuper exſtructa Lugduni eſt, quæ ſtudio Papæ Patientis ſummum cœpti operis acceſſit, viri ſancti, ſtrenui, ſeveri, miſericordis, quique per uberem munificentiam in pauperes humanitatemque, non minora bonæ conſcientiæ culmina levet. Hujus igitur ædis extimis, rogatu præfati Antiſtitis, tumultuarium carmen inſcripſi trochæis triplicibus, adhuc mihi, jamque tibi perfamiliaribus. Namque ab hexametris eminentium poetarum [c] Conſtantii, & Secundini vicinantia altari baſilicæ latera clareſcunt: quos in hanc paginam admitti noſtra quam maxime verecundia vetat, quum ſuas otioſitates trepidanter edentem meliorum carminum comparatio premit. Nam ſicuti novam nuptam nihil minus quam pulchrior pronuba decet: & ſicuti ſi veſtiatur albo quiſque fuſcus, fit nigrior: ſic noſtra, quantulacumque eſt, tubis circumfuſa potioribus ſtipula vileſcit: quam mediam loco, infimum merito, deſpicabiliorem pronuntiari, non imperitia modo, ſed & arrogantia facit. Quapropter illorum juſtius epigrammata micant, quam iſta hæc, imaginarie tantum, & quodammodo umbratiliter effingimus. Sed quorſum iſta? quin potius paupertinus flagitatæ cantilenæ culmus immutmuret.

Quiſquis pontificis, patriſque noſtri.
Collaudas Patientis hic laborem,
Voti compote ſupplicatione
Conceſſum experiere quod rogabis.
Ædes celſa nitet, nec in ſiniſtrum
Aut dextrum trahitur, ſed arce frontis
[d] *Ortum proſpicit æquinoctialem.*
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol ſic ſollicitatur ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo.
Diſtinctum vario nitore marmor,
Percurrit cameram, ſolum, feneſtras:
Ac ſub verſicoloribus figuris
Vernans herbida cruſta ſapphiratos
Flectit per praſinum vitrum lapillos.
Huic eſt porticus applicata triplex
[e] *Fulmentis Aquitanicis ſuperba:*
Ad cujus ſpecimen remotiora
Claudunt atria porticus ſecundæ:
Et campum medium procul locatas
Veſtit ſaxea ſylva per columnas.
Hinc agger ſonat, hinc Arar reſultat.
Hinc ſeſe pedes, atque eques reflectit,
Stridentum & moderator eſſedorum:
Curvorum hinc chorus helciariorum,
[f] *Reſponſantibus alleluia ripis,*
Ad Chriſtum levat amnicum celeuma.

a *Heſperio*) Is videtur quem libri 4. epiſt. 22. virum magnificum appellat, gemmam amicorum litterarumque. Huic ergo Hendecaſyllabos mittit, quos de Baſilica Lugduni extructa condiderat.

b *Eccleſia Lugduni extructa*) Quænam illa fuerit incertum eſt. Nam quo minus S. Irenæi baſilica videatur, facit quod ab Arari procul abſit, parumque ei conveniat ſitus Eccleſiæ Sidonianæ. Papirius Maſſonus de S. Stephani Eccleſia, quæ Metropolitana ſedes olim fuit, interpretatur. Quæ cum inter Ararim, aggeremque publicum poſita ſit, Sidonii deſcriptionem facile recipiet, ſi extructa conſtet a Patiente. a quo ſane multas plurimis locis fundatas, reſtitutaſque teſtis eſt epiſtola ultima lib. 6.

c *Conſtantii & Secundini*) Conſtantius notus eſt ex epiſtola 1. & aliis paſſim. Secundini ut poetæ meminit iterum lib. 5. epiſt. 8.

d *Ortum proſpicit æquinoctialem*) Chriſtianorum ædes factæ ab exordio in Orientem converti ſolitæ. Clemens lib 2. Conſtitutionum ὁ οἶκος ἔστω ἐπιμήκης, κατὰ ἀνατολὰς τετραμμένος. Paulinus epiſtola 12. ad Severum, *Proſpectus Baſilicæ non, ut uſitatior mos eſt, Orientem ſpectat.* Quod ſi quid interpellaret, altare ſaltem eo dirigebant: quo ſitu Romæ plurima viſuntur. Ideo notati quondam ὡς ἰδίωμα Antiocheni, quod ab uſitato ritu diſcederent. Socrates lib. 5. cap. 22. ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ τῆς Συρίας ἡ ἐκκλησία ἀντίστροφον ἔχει τὴν θέσιν. οὐ γὰρ πρὸς ἀνατολὰς τὸ θυσιαστήριον, ἀλλὰ πρὸς δύσιν ὁρᾷ. Judæorum vero templum ad obeuntem cæli plagam ſpectabat: quod divinæ literæ docent, obſervatque inter alios Theodoretus. Nec repugnat Ariſteas & Joſephus qui ναὸν πρὸς τὴν ἕω καὶ τὴν ἀνατολὴν τετράφθαι, ad auroram, & orientem converſum fuiſſe ſcribuntur. quia de veſtibuli non de ſtoris proſpectu loquuntur.

e *Fulmentis Aquitanicis*) Columnis e marmore Aquitanico in Pyrenæi jugis cæſo. quarum etiam mentio in vita Hilari Papæ, in qua nominantur columnæ Aquitanicæ, Tripolitæ, & porphyreticæ. Aliud eſt ſcriptoribus Græcis marmor Ἀκυτανόν, ut Theophani & Cedreno de funere Anaſtaſii Aug ab Acyta Sporadum una.

f *Reſponſantibus alleluia ripis*) Dum nautæ, inquit, Alleluya decantant, id ipſum Echo in ripa reſonat. Et cantici ergo lemma expreſſit, & voce uſus eſt propria. Eſt enim proprie celeuma carmen nauticum. quod proinde qui canunt nautæ, κελεύοντες Longo dicuntur lib. 3. Ποιμενικῶν. ubi & celeuſma elegantiſſime deſcribit, & Echo in proxima valle ut Sidonius in ripis, celeuſmati reſponſantem. Sed celeumatis Sidoniani argumentum, Alleluya & Dei laudes erant. Quo more veteres Chriſtiani modulos ſuos & cantica in Chriſti, Sanctorumque honorem ſæpe vertebant. Ac ne a nautis diſcedamus, Paulinus de reditu Nicetæ:

Navita læti ſolitum celeuſma
Concinent verſis modulis in hymnos,
Et piis ducent comites in æquor
Vocibus auras.

Item Aſterius Amaſeæ Epiſcopus in Phocam Martyrem ναῦται δὲ καὶ πλωτῆρες οἱ πανταχοῦ, τὰ συνήθη κελεύσματα, οἷς τὸν πλοῦν πόνον παραμυθοῦνται, εἰς τοὺς τοῦ μάρτυρος μετέβαλον ἐγκωμίων. καὶ διὰ γλώσσης ἐστὶν ὅλως ὁ Φωκᾶς αὐτοῖς ᾀδόμενος. *Nautæ, inquit, & remiges ubique gentium conſueta celeuſmata, quibus navigationis tædium conſolantur, ad communem martyris laudem transferunt atque prorſus omnium ore Phocas decantatur* Auguſtinus de cantico novo. *At ſit noſtra tutela Chriſti gratia, celeuma noſtrum dulce cantemus Alleluia, ut læti ac ſecuri ingrediamur ſempiternam ac feliciſſimam patriam.*

Sic ſic pſallite nauta, vel viator:
Namque iſte eſt locus omnibus petendus,
Omnes quo via ducit ad ſalutem.

Ecce parui tanquam junior imperatis. Tu modo fac meminens multiplicato me fœnore remunerandum. quoque id facilius poſſit, voluptuoſiuſque, opus eſt ut ſine diſſimulatione lectites, ſine fine lecturias. Neque patiaris, ut te ab hoc propoſito propediem conjunx domum feliciter ducenda deflectat. ſiſque oppido meminens, quod olim Mattia Hortenſio, Terentia Tullio, Calpurnia Plinio, Pudentilla Apuleio, Ruſticiana Symmacho legentibus meditantibuſque candelas, & candelabra tenuerunt. Certe ſi præter rem oratoriam, contubernio fœminarum poeticum ingenium, & oris tui limam frequentium ſtudiorum cotibus expolitam, quereris obtundi, reminiſcere quod ſæpe verſum Corinna cum ſuo Naſone complevit, Lesbia cum Catullo, Ceſennia cum Gætulico, Argentaria cum Lucano, Cynthia cum Propertio, Delia cum Tibullo. Proinde liquido claret, ſtudentibus diſcendi per nuptias occaſionem tribui, deſidibus excuſationem. Igitur incumbe, neque apud te literariam curam turba depretiet imperitorum: quia natura comparatum eſt, ut in omnibus artibus hoc ſit ſcientiæ pretioſior pompa, quo rarior. Vale.

Epistola XI.

Sidonius [a] *Ruſtico ſuo ſalutem.*

SI nobis pro ſitu ſpatiiſque regionum vicinaremur, nec a ſe præſentia mutua vaſti itineris longinquitate diſcriminaretur, nihil apicum raritati licere in cœptæ familiaritatis officia permitterem: neque jam ſemel miſſa fundamenta certantis amicitiæ, diverſis bonorum generibus exſtruere ceſſarem. Sed animorum conjunctioni ſeparata utrinque porrectioribus terminis obſiſtit habitatio, equidem ſemel devinctis parum nocitura pectoribus. Sed tamen ex ipſa communium municipiorum diſcretione procedit, quod cum amiciſſimi ſimus, caritatem colloquii, de prolixa terrarum interjectione venientem, in tractum volumus transferre communem, cum de naturalium rerum difficultate, nec culpa nos debeat manere, nec venia. Domine illuſtris, gerulos literarum de diſciplinæ tuæ inſtitutione formatos, & morum herilium verecundiam præferentes, opportune admiſi, patienter audivi, competenter explicui. Vale.

Epistola XII.

Sidonius [b] *Agricolæ ſuo ſalutem.*

MIſiſti tu quidem lembum mobilem, ſolidum, lecti capacem, jamque cum piſcibus. Tum præterea gubernatorem longe peritum, remiges etiam robuſtos, expeditoſque, qui ſcilicet ea rapiditate prætervolant amnis adverſi terga, qua defluit. Sed dabis veniam, quod invitandi tibi in piſcationem comes venire diſſimulo. Namque me multo decumbentibus noſtris validiora mœroris retia tenent; quæ ſunt amicis quoque, & externis indoleſcenda. Unde te quoque puto, ſi rite germano moveris affectu, quo temporis puncto paginam hanc ſumpſeris, de reditu potius cogitaturum. Severiana, ſollicitudo communis, inquietata primum lentæ tuſſis impulſu, febribus quoque jam fatigatur, iiſque per noctes ingraveſcentibus: propter quod optat exire in ſuburbanum: literas tuas denique cum ſumeremus, egredi ad villulam jam parabamus. Quocirca ſeu tu venias, ſeu moreris, preces noſtras orationibus juva, ut ruris auram deſideranti ſalubriter cedat ipſa vegetatio. Certe ego, vel tua ſoror, inter ſpem metumque ſuſpenſi, credidimus ejus tædium augendum, ſi voluptati jacentis obſtitiſſemus. Igitur ardori civitatis atque corpori, tam nos quam domum totam, prævio Chriſto, pariter eximimus: ſimulque mediocrum conſilia vitamus aſſidentum diffidentumque; qui parum docti & ſatis ſeduli languidos multos officioſiſſime occidunt. Sane contubernio noſtro jure amicitiæ [c] Juſtus adhibebitur, quem,

a *Ruſtico*) Burdegalenſi. Lib. 8. epiſt. 11. Sed alii prætera ejus nominis in Gallia paulo ante Sidonium illuſtres vixerunt, ut Decimius Ruſticus, de quo lib. 5. epiſt. 9. & Ruſticus Epiſcopus Narbonenſis, ad quem Leo Papa ſcribit. Quorum utri, an alii potius cuipiam Ruſtico tribuenda ſit epiſtola ad Eucherium, quæ in codice Corbeienſi poſt ejus Quæſtiones in ſcripturam ſubjicitur epiſtolis Salviani & Hilarii ad Eucherium eundem, neſcio. Hoc tamen loco, ne diutius lateat, non ingratum ut ſpero lectori emblema producendum putavi.

Epistola Rustici ad Eucherium.

Domino vere ſancto Papæ Eucherio Ruſticus. Tranſcriptis exultanter ac raptim quæ, deprecante me exemplanda miſiſti ilico ad beatitudinem veſtram volumen utrumque direxi. Unica vero illa ac ſine comparatione doctrina, quæ ex utroque Teſtamento magnorum ænigmatum abſolutiſſime aperiens quæſtiones, amoto velamine oculis cordis rerum ſpiritalis intelligentiæ lumen infundit, quam admirationi mihi fuerit, manifeſtius declaraſſe non potui, quam ut eam a me fatear non digne poſſe laudari. Quanquam quid ego ad attollendum quæ edidiſti ſolum me eſſe imparem dicam? Puto dictum ſit omnium, qui ſunt optime his quæ liberalia appellant ſtudia inſtituti, nec ab his quidem mira librorum tuorum præconia ſatis digne excoli poſſe exiſtimo. Quia licet facilius eſſe decernam judicare quam dicere: mihi tamen adeo perſuaſum eſt non eſſe hoc facile, ut merito definiam, quod nemo rectius tam præclari operis prædicator exiſteret, quam ejus inventor & cognitor. quia quod nemo ſic potuit invenire, neque nemo ſic laudare. Sed dum hæc tacitus mecum revolvo, occurrit mihi quod in Bibliotheca ſtudioſi ſæcularium litterarum puer quondam, ut ſe ætatis illius carioſitas habet, prætereundo legiſſem. Nam cum ſupra memoratæ ædis ordinator ac dominus, inter expreſſas lapillis aut ceris diſcoloribus, formatoſque effigies vel Oratorum, vel etiam Poetarum, ſpecialia ſingulorum autotypis epigrammata ſubdidiſſet; ubi ad præjudicati eloquii venit Poetam, hoc modo orſus eſt:

Virgilium vatem melius ſua carmina laudant,
In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Luſtrabunt convexa, polus dum ſidera paſcet,
Semper honos, nomenque tuum, laudeſque manebunt.

Et vere, dummodo orationibus tuis culpa non obtemperet, quod inter ſacros apices commemorationeſque ſanctorum mundialium a me ſcripturarum ponuntur exempla, merito mihi dominum Eucherium mente recolenti memoratum in memoriam opus recurrit. Nam dum erunt ſuperius comprehenſa, omnium Chriſtianorum ore & amore celebraberis, prædicandus in poſterum dum doces poſteros. Ora pro me, vere ſancte atque amice Dei, & mihi in Chriſto omni cultu ſuſcipiende Papa.

b *Agricola*) Ad quem libri 1. epiſtola 2. Papianillæ fratrem conjicere licet ex his verbis, *Ego vel tua ſoror*, quibus intelligit Papianillam. Severiana vera Sidonii filia. de qua, aut altera cognomine, Alcimus Avitus ad Fuſcinam ſororem.

c *Juſtus adhibebitur*) Admonet Juſti huius medici commemoratio perantiqui & eleganris epitaphii L. Primigenii medici περιοδευτοῦ, hoc eſt circumforanei, quod Iguvii apud Umbros ante biennium hoc effoſſum eſt. Eius porro exemplum, quod ex Urbe ad nos miſit Petrus Marionus, præſtanti juvenis ingenio & doctrina, ſic habet:

ſi jocari liberet in triſtibus, facile convincerem, a [a] Chironica magis inſtitutum arte, quam Machaonica. Qun diligentius poſtulandus eſt Chriſtus, obſecrandusque, ut valetudini, cujus curationem cura noſtra non invenit, potentia ſuperna medeatur. Vale.

Epiſtola XIII.

Sidonius Serrano ſuo ſalutem.

b Epiſtolam tuam nobis [b] Marcellinus Togatus exhibuit, homo peritus, virque amicorum: quæ primoribus verbis ſalutatione libata, reliquo ſui tractu, qui quidem grandis eſt, patroa ni tui [c] Petronii Maximi Imperatoris laudes habebat. Quem tamen tu pertinacius aut amabilius quam rectius veriusque felicisſimum appellas, propter hoc quippe, cur per ampliſſimos faſcium titulos fuerit evectus uſque ad imperium. Sed ſententiæ tali nunquam ego aſſentior, ut fortunatos putem, qui reipublicæ præcipitibus, ac lubricis culminibus inſiſtunt. Nam dici nequit, quantum per horas fert in hac vita miſeriarum vita felicium iſtorum, ſi tamen ſic ſunt pronund tiandi, qui ſibi [d] hoc nomen, ut Sylla, præ-

A ſumunt. nimirum qui ſupergreſſi jus faſque commune, ſummam beatitudinem exiſtimant, ſummam poteſtatem: hoc ipſo ſatis miſeriores, quod parum intelligunt inquietiſſimo ſe ſubjacere famulatui. Nam ſicut hominibus reges, ita regibus dominandi deſideria dominantur. Hic ſi omittamus antecedentium principum caſus, vel ſequentium, ſolus iſte peculiaris tuus Maximus, maximo nobis ad iſta documento poterit eſſe. qui quanquam [e] in arcem præfectoriam, patri- e ciam, conſularemque intrepidus aſcenderat, eoſque quos geſſerat magiſtratus, ceu recurrentibus orbitis inexpletus iteraverat: cum tamen venit B omnibus viribus ad principalis apicis abruptum, quandam poteſtatis immenſæ vertiginem ſub corona patiebatur, nec ſuſtinebat dominus eſſe, qui non ſuſtinuerat eſſe ſub domino. Deniqua require in ſupradicto vitæ prioris gratiam, potentiam, diuturnitatem, eque diverſo principatus [f] paulo amplius quam bimeſtris originem, f turbinem, finem: profecto invenies hominem beatiorem prius fuiſſe, quam beatiſſimus nominaretur. Igitur ille, cujus anterius epulæ, mores, pecuniæ, pompæ, literæ, faſces, patrimonia, patrocinia florebant, cujus ipſa ſic denique ſpatia vitæ cuſtodiebantur, ut per horarum diſpo-

L. SABINUS L. L.
PRIMIGENIUS
ORTUS ABIGUVIO MEDICUS FORA MULTA SECUTUS
ARTE FEROR NOTA NOBILIORE FIDE.
ME CONSURGENTEM VALIDA FORTUNA JUVENTA
DESTIVIT RAPIDIS IMPOSUITQUE ROGIS.
CLUSINO CINERES FLAMMÆ CESSERE SEPULCRO
PATRONUS PATRIO CONDIDIT OSSA SOLO.

a *Chironica magis quam Machaonica*) Uterque inſignis, ac Chiron quidem adeo præſtans medicus, quod Junius Philargyrius obſervat, ut Æſculapium ipſum docuiſſe dicatur. Quare Sidonius de Chironis arte nihil detrahit: ſed ut imperitiam Julii medici notet, jocum captat ex altera notitione vocis χείρων, qua deteriorem ſignificat, & multis ſæpe ſimile argutias præbuit. Ita enim Diogenes Cynicus, auctore Laertio, ἰδὼν ποτὲ δύο κενταύρους κάκιστα ἐζωγραφημένους, ἔφη, πότερος τούτων χείρων; *Conſpicatus aliquando duos Centauros peſſime pictos, uter, inquit, horum eſt Chiron?* hoc eſt pejor & ineptior. non Centauri nomen, ſed picturæ vitium deſignans. Par etiam, & Sidoniano propior Ariſtidis rhetoris jocus Oratione in Aſclepiadas, quos ait a patre Æſculapio medicinam edoctos. Nec enim opus fuiſſe, ut in Chironis diſciplinam traderentur, cum domi magiſtrum haberent, quo Chiron juxta nomen ſuum longe inferior erat. Sed Ariſtidem ipſum audiamus: Γενομένους δὲ αὐτοὺς τρέφει ὁ πατὴρ ἐν ὑγιείας κήποις. καὶ ἐπειδὴ ἐδέχετο ἡ ἡλικία· οὐ ἐδιδάξατο τὴν τέχνην ἰατρικήν. ἀλλ' ἐδίδαξεν αὐτός. εἰ γὰρ ἔτι ἐν χείρωνος ἔδει βαδίζειν ἔχοντας οὕτως ἐπιτηδείως, ὁ πολὺ δὴ κατ' ἐπωνυμίαν χείρων ἦν ἐκ δεύτερος.

b *Marcellinus Togatus*) Cauſidicus, advocatus. ut lib. 6. epiſt. 3. de advocatis Arelatenſibus: *Togatorum illic perorantum peritiam conſulere perrexit.* In antiquo marmore, quod ad Ennodium produximus, *Petilius Proceſſius V. S. Togatus inluſtris Præfecti prætorio.* & Togati Prætorianæ atque Urbicariæ præfecturæ in Codice paſſim. Quomodo & toga ipſa pro advocatione & cauſidicina. Conſtantius in vita Germani: *Tribunalia Præfecturæ profeſſione advocationis ornavit. Toga præconiis præminentem protinus reſpublica ad honorum præſumpſit inſignia.* Fuit autem Marcellino patria Narbo Martius. Quare inter claros Narbonenſes laudatur Carmine XXIII.

c *Petronii Maximi*) Qui cæſo Placido Valentiniano imperii ſedem invaſit anno Chriſti CDLV. Res nota ex omnibus Hiſtoricis. Sed quod vulgatis hactenus ſcriptoribus intactum, filium quoque Cæſarem habuit Maximus nomine Palladium. Quod uni debemus Idacio noſtro integro. Nam quod Idacii titulo excuſum eſt Chronicum, Idaciani Chronici tantum eſt Breviarium. In noſtro igitur exemplari, poſt Valentiniani Aug. cædem hæc leguntur. *Poſt quem mox Maximus ex Conſulibus XLIII. Romæ Auguſtus appellatur. Qui cum Imperator factus relictam Valentiniani ſibi duxiſſet uxorem, & filio ſuo ex priori conjuge Palladio, quem Cæſarem fecerat, Valentiniani filiam in conjugium tradidiſſet, magnorum motuum, quos verebatur, perturbatione diſtortus, & quia in occiſorum per Valentinianum, & in ipſius interitum Valentiniani, ambitu regni conſilia ſcelesta patrata conculcerat, cum imperium deſerere vellet, & Romam, vix quatuor regni ſui menſibus expletis, in ipſa urbe tumultu populi, & ſeditione occiditur militari.*

d *Hoc nomen ut Sylla præſumunt*) Juſſit enim ſe Felicem appellari. Plutarchus, ἐκέλευσεν ἑαυτὸν Φήλικα προσαγορεύεσθαι. τοῦτο γὰρ ὁ φῆλιξ μάλιστα βούλεται δηλοῦν. Quo nomine Sullam exagitarunt multi: ſed ad Sidonii mentem Paterculus lib. 2. *Felicis nomen aſſumpſit: quod quidem uſurpaſſet juſtiſſime, ſi eundem & vincendi & vivendi finem habuiſſet.* Non enim eſt felix, qui non ſemper felix. Boetius de Conſolatione 1.

Quid me felicem toties jactaſtis, amici?
Qui cecidit ſtabili non erat ille gradu.

e *In arcem præfectoriam*) Præfecturæ Urbicariæ, quam pene adhuc adoleſcens anno & ſex menſibus Honorio regnante geſſit, teſtis eſt, præter ſtatuæ Petronianæ Inſcriptionem, hæc altera brevior, quæ Romæ in Baſilica S. Mariæ majoris extat, ſed a paucis obſervatur.

PETRONIUS
MAXIMUS V. C.
PRÆF. URBI
CURAVIT.

Prætorianam, quam ſub Valentiniano Principe iteravit, & patriciatum indicat Novella Valentiniani ejuſdem XXXI. quæ inſcribitur Maximo II. Præfecto Præt. & Patricio. Conſulatuum denique indices ſunt Faſti ad annos Chriſti CDXXXIII. & CDXLIII. Itaque in Tironis Proſperi Chronico Pithœano Maximus vir dicitur gemini Conſulatus, & patriciæ dignitatis. Præter hæc omnia, novum & privatis inuſitatum honoris genus Petronio Maximo tributum a Valentiniano vidimus in nummo æreo prægrandi, in quo antica facies Valentiniani vultum exhibet cum ſolita Inſcriptione, D. N. PLA. VALENTINIANUS P. F. AUG. altera Maximum ſenatorio habitu in ſella ſedentem, & volumen in ejus dextera, in læva ſcipionem cum aquila, nomine hinc inde adſcripto, PETRONIUS MAXIMUS V. C. CONS.

f *Paulo amplius quam bimeſtris*) Pene trimeſtris. Chronicum anonymum Cuſpiniani: *Poſt interitum Valentiniani Imp. levatus eſt Maximus Imp. XVI. Kal. Aprilis. & occiſus eſt prid. Idus Junias.* Tres ergo pene menſes. recteque Marcellinus Comes tertio tyrannidis menſe membratim diſcerptum ſcribit male Caſſiodorus. qui intra duos menſes, & Idacius, qui quarto expleto.

A ſitas clepſydras explicareatur ; is nuncupatus Auguſtus, ac ſub bac ſpecie palatinis liminibus incluſus, ante crepuſculum ingemuit, qund ad vota pervenerat. Cumque mole curarum ptiſtinæ quietis teoere dimenſum probiberetur, veteris actutum regulæ legibus renunciavit, atque perſpexit pariter ire non poſſe negntium ptincipis, & ntium ſenatoris. Nec ſeſellerunt ſutura mœrentem. Namque cum cæteros aulicos honores tranquilliſſime percurriſſet, ipſam aulam turbulentiſſime rexit, inter tumultus militum, popularinm, ſœderatorum, quod & exitus prodidit nnvns, celer, acerbus : qnem cruentavit fortunæ dio lenocinaotis perfidus finis, quæ virum, ut ſcorpius, ultima ſui parte percuſſit. Dicere ſo-B lebat vir literatus, atque nb ingenii merita quæſtorius, partium certe bonarum pars magna, [a] Fulgentius, ore ſe ex ejus frequenter audiſſe, cum peroſns pondus imperii, veterem ſecuritatem deſideraret, Felicem re, Damocles, qui non uno longius prandin regni neceſſitatem toleraviſti. Iſte enim, ut legimus, Damocles provincia Siculus, nrbe Syracuſianus, familiaris tyranno Dionyſin fuit. qui cum nimiis laudibus bona patroni, ut cætera, ſcilicet inexpertus, efferret : Vis, iaquit Dinoyſius, bodie ſaltem in bac menſa bonis meis pariter ac malis uti ? Libenter, inquit. Tnm ille confeſtim lætum clientem, qoaaquam & attonitum, plebein tegmine erepto, mnricis C Tyrii, ſen Tarentini, cunchyliato ditat induen: & renidentem gemmis, margaritiſque aureo lecto, ſericatoque toreumati impnait. Cumque praoſuro Sardanapalicum in mnrem, paois daretur e Leoutina ſegete confectus : Inſuper dapes cultæ ſerculis cultioribus appooereatur, ſpumarent faletno gemmæ capaces, iaque cryſtallis calerent unguenta glacialibus : hinc ſuffita cinnamo ac thùre cœnatio ſpargeret peregrinos naribus odnres, & madeſcentes naido capillos circunfuſa ſlnrum ſerta ſiccarent : cœpit ſupra tergum ſic recumbentis repente vibrari mucro diſtrictus a lacunaribus, qui videbatur in jugulnm purpurati jamjamque ruiturus. nam ſiln equinæ ſetæ ligatus, & ita pondere minax, ut acumine, gulam ſnrmidoloſi Tantaleo frænabat exemplo, oe cibi ingreſſi per ora, per vulnera exirent. Unde poſt mixtas ſletibus preces, atque multimoda ſuſpiria, vix abſnlutus, emicatimque proſiliens, illa refugit celeritate divitias deliciaſque regales, qua ſoleat appeti. reductus ad deſideria mediocrium timore ſummorum, & ſatis cavens, ne beatum ultra diceret, duceretque, qui ſeptus armis ac ſatellitibus, & per hoc raptis incubans opibus, ferro preſſus, premeret aurum. Quapropter ad ſtatum hujuſmodi, domine frater, aeſcio an conſtet tendere beatos : patet B certe miſeros pervenire. Vale.

Epistola XIV.

Sidonius Maurusio ſuo ſalutem.

AUdio induſtriæ tuæ, votiſque commuoibus, uberiore proventu quam minabatur ſterilis annus, reſpondere vindemiam. Unde & in [b] pago Vialoſcenſi, qui Martialis ætate citeriore vocitatus eſt propter hiberna leginnum Julianarum, ſuſpicor diuturnius te moraturum. Quo locn tibi cnm ferax vinea eſt, tnm præterea prædium magno non mious dominn, qund C te tuoſque pluriſaria frugum, manſionumque dote remoretur. Ibcet ſi borreis, apothecifque, ſeu penu impleta, deſtinas illic uſque ad adventum hirundineum, vel cicnninum, Jaoi, Numæque ningoidos menſes in ntio fuliginnſo, ſeu tunicata quiete tranſmittere, nnbis qnoque parum in oppidn fructuoſæ protians amputabuntur cauſæ mnrarum ; ut dum ipſe nimirum frueris rure, nos te fruamur, quibus ne recognoſcis, non magis cordi eſt, ant voluptati ager cum reditibus amplis, qnam vicinus æqualis cum bonis moribus. Vale.

---

a *Fulgentius Quæſtorius*) Qui ſacri palatii Quæſtor fuerat. Quæſtura autem, quia litteratos poſtulat, dignitas dicta eſt litterarum, a Senatore v. Variar. xvi.

b *Pago Vialoſcenſi*) Ita libri omnes, quos vidimus. Cæterum vici hujus nomen bodierum adhuc incertum. Cum autem ſignificet antiquum illius nomen fuiſſe Vialoſcum, poſtea ob hiberna Julii Cæſaris dictum fuiſſe Martialem, non aſpernanda eſt Savaronis conjectura, qui Martiacum eſſe putat, vicum agri Ricomagenſis, Volvico finitimum.

C SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI, EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS.

EPISTOLA PRIMA.

a *Sidonius* [a] *Avito ſuo ſalutem.*

A MUltis quidem vinculis caritatis ab ineunte pueritia, quicquid venimus in juventutem, gratiæ ſeſe mutuæ cura nexuerat. Primum quia matribus noſtris ſumma ſanguinis juncti neceſſitudo. Dein quod ipſi iiſdem temporibus nati, magiſtris uſi, artibus inſtituti, luſibus otiati, Principibus avecti, ſtipendiis perſuncti ſumus: & quod eſt ad amicitias ampliandas his validius, efficaciuſque, in ſingulis quibuſque perſonis, vel expetendis æqualiter, vel cavendis, judicii parilitate certavimus. Propter quæ omnia, præter conſcientiam, quæ interius tibi longe præſtantior, eminentiorque, multum voluntates noſtras copulaverat decurſarum ſorioſecus actionum ſimilitudo. Sed quod fatendum eſt, diu arctis utriuſque amoris machinis, ipſe culmina pretioſa poſuiſti, eccleſiam [b] Arverni mu-
b nicipioli, cui præpoſitus & ſi immerito videor, per opportuna oblatione locuplerando. cujus poſſeſſioni plurimum contuliſti Cuticiacenſis prædii ſuburbanitate, non minus noſtræ profeſſionis fraternitatem loci proximitate dignatus ditare, quam reditu. Et licet ſororiæ hæreditatis duo conſortes eſſe videamini, exemplo tamen fidei ruæ, ſuperſtes germana commota eſt ad boni operis imitationem. Itaque tibi cœlitus jure redhibetur tui facti meritum, alterni incitamentum. Quo fit ut reperiare digniſſimus, quem divinitas inuſitato ſucceſſionum genere ſublimet. quæ tamen nec diu diſtulit religioſam devotionem centuplicatis opulentare muneribus: quæ-
B que ut confidimus, nihilo ſegnius cœleſtia largietur, cum terrena jam ſolverit. Nicetiana namque, ſi neſcis, hæreditas Curiciaci ſupernum pretium fuit. Quod reſtat expoſcimus, ut ſicut eccleſiæ noſtræ, ita etiam civitatis æque tibi ſit cura communis: quæ cum olim, tum debebit ex hoc præcipue tempore, ad tuum patrocinium vel ob tuum patrimonium pertinere. Quod cujus meriti eſſe poſſit, quippe ſi veſtra crebro illud præſentia inviſat, vel [c] Gothis credere, qui ſæpenumero etiam [d] Septimaniam ſuam c d

---

a *Avito*) Conſobrino, ut videtur: cui gratias agit de Curiciacenſi prædio ſuburbano, quod illa Arvernorum Eccleſiæ, cujus Epiſcopus jam erat Sidonius, ex ſororia hæreditate donaverat.

b *Arverni municipioli*) Quæ *urbs Arverna* epiſt. 12. *oppidum Arvernum* lib. 6. epiſt. ultim. & lib. 7. epiſt. 5. Sic etiam Gregorius Turon. *urbem Arvernicam* vocat Jornandes *urbem Arvernatem*, & *civitatem Arvernam*, omnes cum adjecto. Arvernam abſolute, ut Romam, quomodo nunc a quibuſdam uſurpari cœpit, veterum, opinor, nemo dixit, ſed Arvernos integro gentis vocabulo, ut Pariſios, Petrocorios, Remos, poſtquam uſus invaluit, ut princeps cujuſque populi & civitatis oppidum communi ejus nomine ornaretur. Ita enim Plinius, Marcellinus, Oroſius, Paulinus, Notitia Occidentis, & alii Arvernorum urbem, quam Clarum montem dicimus, Arvernos appellant, Arvernam nunquam.

c *Gothis credite*) Quæ de Veſogothorum in Gallia motibus ſparſim a Sidonio ſequentibus libris commemorantur, ea fere pertinent ad Julii Nepotis imperium, hoc eſt ad annum Chriſti c d l x x i v. quo tempore Arverni ab Eurico rege obſeſſi. Euricus enim ut Jornandes narrat, cum paucis annis crebras Principum Romanorum mutationes viderat, rei bene gerendæ ſpem adeptus, continuo in eorum fines irrupit. Miſſus eſt a Nepote Aug. legatus Epiphanius Epiſcopus Ticinenſis qui pactione cum Eurico feliciter, ut videbatur, inita rediit ad Nepotem. Acta legationis perſequitur Ennodius in vita Epiphanii. Verum Euricus rupto mox fœdere, cum imperium in Rhodanum, Ligerimque promovere ſtatuiſſet, interjectas gentes armis aggreſſus, earum Epiſcopos odio Catholicæ partis homo barbarus & Arrianus partim exilio, partim ferro mulctat. Arvernos, qui reliqui erant in Romanorum fide obſidet, fortiter propugnante Ecdicio Comite & Magiſtro militum, Sidonii ſororio. Soluta jam obſidione hoſtes in hiberna diſceſſerant, cum Licinianus Quæſtor ad Gothos Roma miſſus, Arvernos ex pacto dedi jubet, Sidonio fruſtra reclamante, qui ſolum vertere coactus aliquandiu abfuit a ſuis. Ecdicius ad Burgundionum reges ſe contulit. Euricus Victorium Comitem Arvernis impoſuit. Hæc Sidonius epiſtola 1. 3. 4. 7. hujus libri, & lib. 7. epiſt. 1. 6. 7. 17. Lib. 8. epiſt. 9. Lib. 9. epiſt. 2.

d *Septimaniam ſuam*) Imperii ſui fines. Gothorum in Gallia primæ ſedes in Septimania. Quo nomine primum dictus eſt pagus & ager Biterrenſis. Nam ut Arelate Sextanorum, & Forum Julium Octavanorum cognomen tulerunt a militaribus coloniis ſextæ vel octavæ legionis; ſic Biterræ ſeu Bætiræ Septimanorum, Plinio teſte, & ſubditus urbi ager Septimaniæ. Atque hoc ſenſu Aphrodiſium Bitterrenſium in Septimania primum Epiſcopum memorant antiqua Martyrologia, & vita Ludovici Pii Vadalam monaſterium in Septimania. Porro Gothos in eo primum Provinciæ Narbonenſis tractu conſediſſe, nec deſunt qui ſcribant, & fidem faciunt quæ de illis narrat Olympiodorus Thebæus apud Photium. Quare hæc primum fuit Septimania Gothorum poſtea nomen ad totam primam Narbonenſem transfuſum eſt, quam hodieque Linguadociam a Gothis dici volunt, quaſi Laodgothiam. In Teſtamento Karoli Magni: *Partem Burgundiæ cum Provincia, & Septimania ſive Gothia, uſque ad Hiſpaniam Pippinus accipiet.* Ita & Gregorius Turonicus Jonnas Aurelian. Nithardus, Joannes VIII. epiſt. 102. & alii, Septimaniam perpetuo ſumunt pro prima Narbonenſi.

A ſaſtidiunt, vel refundunt, modo invidioſi hujus anguli atiam deſolata proprietate potiantur. Sed fat tſt, præſule Deo, vobis intar eos & rempublicam medur, animo quietiora concipere. Quie & ſi illi, veterum finium limitibus afſractis, omni vel virtute vel mole, poſſeſſionis turbidæ metas in Rhodanum Ligerimque proterminant: veſtra tamen auctoritaa pro dignitata ſententiæ, ſic partem utramque moderabitur, ut & noſtra diſcat, quid debeat negara cum petitur, & poſcere adverſa deſinat, cum nagatur. Vale.

Epistola II.

Sidonius [a] *Conſtantio ſuo ſalutem.* a

B SAlutet ta populus Arvernus, cujus parva tuguria magnua hoſpes impleſti, non ambitus comitatu, ſed embiendus affectu. Deus bona! quod gaudium ſuit laborioſis, cum tu ſanctum pedem ſemirutis mœnibus intuliſti? quam tu ab omni ordine, ſexu, ætate, ſtipatiſſimus ambiebara? quæ falſi arga ſingulos libra ſermonis? quam te blendum pueri, comem juvenes, gravem ſenes metiebantur? Quas tu lacrymas, ut parens omnium, ſuper ædes incendio prorutas, & domicilia ſamiuſta ſudiſti? quantum doluiſti campos ſtpultos oſſibus inſepultis? quæ tua deinceps exhortetio, quæ reparationem ſuadentis enimoſitas? His adjicitur, quod cum inveneria
C civitatem non minus civica ſimultata, quam barbarica incurſione vacuatam, pacem omnibus ſuadens, caritatem illis, illos patriæ reddidiſti. Quibus tuo monitu non minus in unum conſilium, quam in unum oppidum revertentibus, muri tibi dabent plebem redoctam, plebe reducta concordiam. Quocirca ſatis ta toti ſuum, ſatis ſe toti tuos æſtimant: & quæ gloria tua maxima aſt, minime falluntur. Obverſatur etenim perdies mentibus ſingulorum, quod perſona ætata gravis, infirmitate fragilis, nobilitate ſublimis, religione venerabilis, ſolius dilectionis obtentur, abrupiſti tot repagula, tot objectar veniendi diſficultates: itintrum vidalicet longitudinem, bre-
D viatem dierum, nivium copiam, penuriam pabulorum, latitudines ſolitudinum, anguſtias manſionum, viarum voragines, aut humore imbrium puttes, aut frigorum ſiccitate tribuloſas: ad hoc aut aggeres ſexis aſperos, eut fluvios gelu lubricos, aut colles aſcenſu ſalebroſos, aut valles lapſuum aſſiduitata deraſas. per quæ omnia incommoda, quia non privatum commodum requirebar, amorem publicum retuliſti. Quod reſtat, Deum precamur, ut ævi metis ſecundum vota promotis, bonorum amicitias indeſtſſim axperas, capias, reſeras: ſequaturque ta affectio, quam relinquis: & initiatæ per te ubicumque gratiæ, longum tibi redbibeantur quam fundamenta, tam culmina. Vale.

Epistola III.

Sidonius [b] *Ecdicio ſuo ſalutem.* b

SI quando, nunc maxime Arvernis mais deſideraris, quibus dilectio tui immane dominetur, & quidam multiplicibus ax cauſis. Primum quod ſummas in affectu partes jura ſibi uſurpat terre quæ genuit. Dain quod ſæculo tuo ſolus ferme mortalium es, qui patriæ non minus deſiderii naſciturus, quam gaudii natus feceris. Adſtipulantur aſſertis materni quondam puarperii tempora, quæ proficiente conceptu concordantibus civium votis numarabantur. Omitto illa communia quidem, ſed quæ non mediocria caritatis incitamenta ſunt, iſtiur tibi reptatas ceſpitis glebas. Prætareo quod hæc primum gramina inceſſu, flumina natatu, venatu nemora fregiſti. Omitto quod hic primum tibi pila, pyrgus, accipitar, canis, equus, arcua ludo fuara. Mitto iſtic ob gratiam pueritiæ tuæ undique gentium confluxiſſe ſtudie litterarum, tuæque perſonæ quondam debitum, quod ſermonis Celtici ſquammam depoſitura nobilitas, nunc oratorio ſtylo, nunc etiam camœnalibus modis imbuebatur. Illud in te effectum principalites univarſitatis accendit, quod quos olim Latinos fieri exegeras, barbaros deinceps eſſe vetuiſti. Non enim poteſt unquam civicis pectoribus elabi, quem te, quantumqua nuper omnia ætas, ordo, ſaxus a ſamirutis murorum aggeribus conſpicabantur, cum interjectis æquoribus in advarſum perambulatis, & vix [c] duodeviginti c equitum ſodalitata comitatus, aliquot millia Gothorum; non minus die, quam campo medio (quod difficile ſit poſteritas creditura) tranſiſti. Ad nominia tui rumorem, perſonæque conſpectum, exarcitum exercitatiſſimum ſtupor obruit: ita ut præ admiratione neſcirent duces partis inimicæ, quam ſe multi, quamque ta pauci comitarentur. Subducta aſt tota protinus acies in ſupercilium collis abrupti; quæ cum prius applicata eſſet oppugnationi, te viſo non eſt explicata congreſſui. Interea tu cæſis quibuſque optimis, quos noviſſimos agmini non ignavia, ſed audacia fecerat, nullis tuorum cariamine ax tanto daſideratis, ſolus planitie quam patentiſſima potiebare, cum tibi non daret tot pugna ſocios, quot ſolat menſa convives. Hinc jam per otium in urbem reduci, quid tibi obviam proceſſerit officiorum, plauſuum, fletuum, gaudiorum, magis tentant vota conjicere, quam verba referare. Siquidem cernere erat refertis capaciſſimæ domua atriis, illam ipſam feliciſſimam ſtipari reditus tui ovationem: dum alii oſculis pulverem tuum rapiunt, alii ſanguine ac ſpumis pinguia lupata ſuſcipiunt, alii ſallarum aqueſtrium madefacta ſudoribus fulcra reſupinant, alii da concavo tibi caſſidis exituro flexilium laminarum vincula diſſibulant, alii explicandis

---

a *Conſtantio*) Lugdunenſi, ut adnotatum eſt lib. 1. epiſt. 1. Scripta poſt obſidionem urbis Arvernæ, eam eo Conſtantius Lugdano vaniſſet. Quara itar aſperum quod daſcribit, illud aſt quod Lugdunum & Arvernos interjacet. quod quidam in Tabula Pautingeriana. ſed langiore, ut in viis militaribus mos eſt, antractu deſignatur hoc modo, *Lugduno, Foro Segusianorum* xvi. *Mediolano* xv. *Roidomna* xxi. *Ariolica* xii. *Vorogio* xiv. *Aquis calidis* viii. *Auguſtonemeto* xxii.

b *Ecdicio*) Arverno, Aviti Imp. filio, ut dictum eſt lib. 2. apiſt. 1. Is Comes hoc tempora Magiſterque militum Arvernorum urbem a Gothis obſeſſam propugnarat, multaque advarſus Gothos fortiter geſſerat, quæ a Sidonio laudantur.

c *Duodeviginti equitum*) Apud Gregorium Turon. decem tantum aumerantur. Sic enim de hac ipſa Gothorum fuga ſcribit lib. 2. cap. 24. *Quem Ecdicium miræ velocitatis fuiſſe multi commemorant. Nam quadam vice multitudinem Gothorum cum decem viris fugaſſe perſcribitur.*

ocrearum oexibus implicantur, alii hebetatorum A cæde gladiorum latera dentata pernumerant, alii cæſim atque punctim foraminatos circulos loricarum digitis liveſcentibus metiuntur. Hic licet multi complexibus tuorum tripudiantes adhæreſcerent, in te maximus tamen lætitiæ popularis impetus congerebatur: tandemque in turbam inermem quidem veneras, ſed de qua te non armatus evolveres: ferebaſque nimirum eleganter ineptias gratulantum, & dum irruentum tumultuoſo dirperis amplexu, eo conditionis acceſſeras, piiſſimus publici amoris interpres, ut neceſſe eſſet illi uberiorem referre te gratiam, qui tibi liberiorem feciſſet injuriam. Taceo deinceps collegiſſe te privatis viribus publici exercitus ſpeciem, parvis extrinſecus majorum opibus adjutum, & B inferiores hoſtium ante diſcurſus caſtigatis coercuiſſe populatibus. Taceo te aliquot ſuperventibus cuneos mactaſſe turmales, e numero tuorum vix binis terniſve poſt prælium deſideratis: & tantum calamitatis adverſæ parti inopinatis certaminibus inflictum, ut occulere cæſorum numeroſitatem conſilio deformiore meditarentur. Siquidem quos humari nox ſuccincta prohibuerat, decervicatis liquere cadaveribus: tanquam minoris indicii foret, quam villis agnoſci crinitum, dimiſiſſe truncatum. Qui poſtquam luce revoluta, intellexerunt furtum ruinæ ſuæ crudeli vilitate patuiſſe; tum demum palam officiis exequialibus occupabantur, non magis cladem fraude, C quam fraudem feſtinatione celantes: ſic tamen, quod nec oſſa tumultuarii ceſpitis mole tumulabant: quibus nec elutis veſtimenta, nec veſtitis ſepulcra tribuebant, juſte ſic mortuis talia juſta ſolventes. Jacebant corpora undique locorum plauſtris convecta rotantibus: quæ quoniam perculſis indeſinenter incumberes, raptim ſuccenſis concluſa domiciliis culminum ſuperlabentium rogalibus fragmentis funerabantur. Sed quid ego iſta hæc juſto pluſculum garrio? qui laborum D tuorum non ex aſſe hiſtoriam texere, ſed pro parte memoriam facere præſumpſi, quo magis crederes votis tuorum; quorum expectationi ægreſcenti nulla ſalubrius ocyuſque, quam tui adventus remedia medicabuntur. Igitur ſi quid noſtratium precatibus acquieſcis, actutum in patriam receptui canere feſtina, & aſſiduitatem tuam a periculoſæ [a] regum familiaritati celer exime; quorum conſuetudinem ſpectatiſſimus quiſque flammarum naturæ bene comparat, quæ ſicut paululum a ſe remota illuminant, ita ſatis ſibi admota comburunt. Vale. E

Epistola IV.

Sidonius Felici ſuo ſalutem.

b [b] GOzolas natione Judæus, cliens culminis tui, cujus mihi quoque eſſet perſona cordi, ſi non eſſet ſecta deſpectui, defert literas meas, quas granditer anxius exaravi. Oppidum ſiquidem noſtrum, quaſi quendam ſui limitis oppoſiti obicem, circumfuſarum nobis gentium arma terrificant. Sic æmulorum ſibi in medio poſiti populorum lacrymabilis præda, ſuſpecti Burgundionibus, proximi Gothis, nec impugnantum ira, nec [c] propugnantum caremus invidia. Sed iſthinc alias. Interea ſi vel penes vos recta ſunt, bene eſt. Neque enim hujuſmodi pectore ſumus, ut licet apertia ipſi pœnis, propter criminum occulta, plectamur; non agi proſpere, vel ubicumque velimus. Nam certum eſt, non minus vitiorum, quam hoſtium eſſe captivum, qui non etiam inter mala tempora bona vota ſervaverit. Vale. a

Epistola V.

Sidonius Hypatio ſuo ſalutem.

SI vir ſpectabilis, morumque veſtrorum ſuſpector, admiratorque Donidius ſolam rationem domeſticæ utilitatis habuiſſet, ſatis abundeque ſufficeret fides veſtra commodis ſuis, & ſi nullus interceſſor accederet. Sed amore meo ductus eſt, ut quod ipſe per ſe impetraverat, me faceret poſtulare. Itaque nunc honori veſtro hic quoque cumulus accreſcit, quod duo efficimur debitores, cum tamen unus e nobis beneficium conſequatur. [d] Eborolacenſis prædii etiam ante barbaros d deſolatam medietatem, quæ domus patritiæ jura modo reſpicit, ſuffragio veſtro juri ſuo optat adjungi. Neque ad hanc nundinationem ſtimulo cupiditatis, ſed reſpectu avitæ recordationis adducitur. Siquidem fundi ipſius integritas familiæ ſuæ dominium, uſque in obitum vitrici nuper vita decedentis, adſpexit. Nunc autem vir alieni non appetens, ſui parcus, poſſeſſionis antiquæ a ſe alienatæ non tam damno angitur, quam pudore: quam ut redimere conetur, non avaritiæ vitio, ſed verecundiæ neceſſitate compellitur. Tribuere dignare votis ſuis, precibus meis, moribus tuis, ut ad ſoliditatem ruris iſtius te patrocinante perveniat, cui rem parentum, ſibique non ſolum notam, verum etiam inter lactentis infantiæ rudimenta reptatam, ſicut recepiſſe parum fructuoſum, ſic non emeruiſſe nimis videtur ignavum. Ego vero tantum obſtringar indultis, ac ſi meæ proficiat peculiariter proprietati, quicquid meus ætate frater, profeſſione filius, loco civis, fide amicus, acceperit. Vale.

Epistola VI.

Sidonius [e] Eutropio ſuo ſalutem. e

SI veteris commilitii, ſi deinceps innovatæ per dies gratiæ bene inpræſentiarum fides veſtra

---

a *Regum familiaritati*) Burgundionum, quibus familiaris erat Ecdicius. Itaque in Burgundiam poſtea, urbe Gothis dedita receſſit, in eaque habitavit, ut oſtendunt quæ de ea narrat Gregorius loco ſupra ſcripto.

b *Gozolas*) Per quem Felici eidem ſcribit lib. 4. epiſt. 5. Narbonenſis ergo patria fuit, ut Magnus Felix.

c *Propugnantum*) Burgundionum item, qui Romanorum in fide ſteterant poſt pacem ab Aetio duce datam. Itaque Aetio adfuerant in pugna Catalaunica; & nuper ſub Anthemio Riothimum regem Reipublicæ fœderatum, a Gothis acie fuſum fugatumque exceperant. ut hoc etiam bello Arvernis auxilio fuiſſe mirum non ſit. Propterea Euricus gentibus ad Rhodanum uſque potitus, mox Burgundiones quoque armis appetiit, teſte Jornande.

d *Eborolacenſis prædii*) Ebrolium hodie oppidulum Arvernorum ad Sicaulam fluvium, vetuſto Benedictinorum cœnobio notum. Hinc oriundus erat Donidius, tunc clericus, & incola urbis Arvernæ. Ideo Sidonius Epiſcopus loco civem, profeſſione filium dicit.

e *Eutropio*) Viro nobili, & philoſophiæ ſtudiis dedito, nunc Præfecto Prætorio Galliarum. Hanc enim illi dignitatem gratulatur. Et quia eundem ipſum ad militiam palatinam & honores capeſſendos hortatus antea fuerat lib. 1. epiſt. 6. ejus hic epiſtolæ meminit, & exhortationis tractatum appellat.

reminiſcitur, profecto intelligitis ut vos ad dignitatum, ſic nos ad deſideriorum culmina aſcendere. Ita namque faſcibus veſtris gratamur omnes, ut erectam per illos non magis veſtram domum, quam noſtram amicitiam cenſeamus. Teſtis eſt ille tractatus, in quo exhortationis meæ non minimam incitamenta valuerunt: quibus vix potuiſtis adduci, ut Præfecturam philoſophiæ jungeretis, cum vos conſectanei veſtri Piorini dogmatibus inhærentes, ad profundum intempeſtivæ quietis otium Platonicorum palæſtra rapuiſſet. cujus diſciplinæ tunc ſore adſtruxi liberam profeſſionem, cum nil familiæ debuiſſet. Porro autem deſidiæ vicinior putabatur contemptos ille militiæ, ad quam jactitant lividi, bonarum partium viros non poſſe potius, quam nolle conſcendare. Igitur quod loco primore fieri par eſt, agimus gratias uberes Chriſto, qui ſtatum celſitudinis tuæ. ut hactenus parentum nobilitate decorabat, ita etiam nunc titulorum parilitate faſtigat ſimul & animorum ſpebus erectis fas eſt de cætero ſperare meliora. Certe creber provincialium ſermo eſt, annum bonum de magnis, non tam fructibus, quam poteſtatibus æſtimandum. Qua de re veſtrum eſt, domine major, expectationem noſtram competentibus diſpoſitionibus munerari. Nam memor originis tuæ nobilium ſibi perſuaſit univerſitas. quandiu nos Sabini familia rexerit, Sabiniani familiam non timendam. Vale.

EPISTOLA VII.

Sidonius Felici ſuo ſalutem.

LOngam a literis temperatis. igitur utrique noſtrum mos ſuos agitur: ego garrio, vos tacetis. Unde etiam, vir ad reliqua fidei officia inſignis, genus reor eſſe virtutis, tanto te otio non poſſe laſſari. Ecquid? nunquamne reſpectu movebere familiaritatis antiquæ, ut tandem a continuati ſilentii propoſito pedem referas? aut neſcis quia garrulo non reſpondere convitium eſt? Tu retices, vel bibliothecarum medius, vel togarum; & a me officium paupertini ſermonis expectas, cui ſcribendi, ſi bene perſpicis, magis eſt facilitas, quam facultas. Certe vel metus noſter materiam tuo ſtylo faciat: mementoque viatorum magnus gravare chartis, quatenus amicorum cura relevetur: & indicare feſtina, ſi quam prævio Deo, [a] Quæſtor Licinianus trepidationi mutuæ januam ſecuritatis aperuerit. Perſona ſiquidem eſt, ut perhibent, magna expectatione, major adventu, relatu ſublimis, inſpectione ſublimior, & ub omnia felicitatis naturæque dona monſtrabilis. Summa cenſura, par comitas, & prudentia fideſque miſſo mittentique conveniens. Nihil affectatum, ſimulatumque; ponderique ſermonum vera potius ſeveritas, quam ſeveritatis imitatio: & non ut plurimi, qui cum credita diffidenter allegant, volunt videri egiſſe ſe cautius. Sed neque ex illorum, ut ferunt, numero, qui ſecreta dirigentium Principum venditantes, ambiunt a barbaris bene agi cum legato potius, quam cum legatione. Hunc nobis morum viri tenorem ſecundus rumor invexit. Mandate perniciter, ſi vero dicta conquadrant; ut tantiſper a pervigili ſtatione reſpirent, quos a muralibus excubiis non dies ninguidus, non nox illunis & turbida receptui canere perſuadent: quia & ſi barbarus in hiberna concedat, mage differunt quam relinquant ſemel radicatam corda formidinem. Palpate nos proſperis, quia noſtra non tam procul eſt a vobis cauſa, quam patria. Vale.

EPISTOLA VIII.

Sidonius [b] Eucherio ſuo ſalutem.

VEneror antiquos, non tamen ita ut qui æquævorum meorum virtutes aut merita poſtponam. Neque ſi Romana reſpublica in extrema hæc miſeriarum defluxit, ut ſtudioſos ſui nunquam remuneretur, non idcirco Brutos, Torquatoſque non pariunt ſæcula mea. Quorſum iſta hæc? inquis. De te, ad te mihi ſermo eſt, vir efficaciſſime, cui debet reſpublica, quod ſupradictis ſolutum laudat hiſtoria. Quapropter ignari rerum temeraria judicia ſuſpendant, nec perſeverent ſatis, aut ſuſpicere præteritos, aut deſpicere præſentes. quandoquidem facile clareſcit, rempublicam * morari beneficia, vos mereri. Quanquam mirandum granditer non ſit, natione fœneratorum non ſolum inciviliter Romanas vires adminiſtrante, verum etiam fundamentaliter eruente, ſi nobilium virorum militariumque, & ſupra vel ſpem noſtræ, vel opinionem partis adverſæ bellicoſorum, non tam defuerint facta, quam præmia. Vale.

* in aliquot MSS. *moderari*.

EPISTOLA IX.

Sidonius [c] Riothamo ſuo ſalutem.

SErvatur noſtri conſuetudo ſermonis, namque miſcemus cum ſalutatione querimoniam: non omnino huic rei ſtudentes, ut ſtylus noſter ſit officioſus in titulis, aſper in paginis, ſed quod ea ſemper eveniunt, de quibus loci mei aut ordinis hominem conſtat inconciliari, ſi loquatur; peccare, ſi taceat. Sed & ipſi ſarcinam veſtri pudoris inſpicimus, cujus hæc ſemper verecundia fuit, ut pro culpis erubeſceretis alienis. Gerulus epiſtolarum, humilis, obſcurus, deſpicabiliſque etiam uſque ad damnum innocentis ignaviæ, mancipia ſua, Britannis clam ſollicitantibus, abducta deplorat. Incertum mihi eſt, an ſit certa cauſatio: ſed ſi inter coram poſitos æquanimiter objecta diſcingitis, arbitror hunc laborioſum poſſe probare, quod objicit: ſi tamen inter argutos, armatos, tumultuoſos, virtute,

a *Quæſtor Licinianus*) Quem a Nepote Auguſto legatum ad Euricum regem ſupra monuimus. Ea hac autem epiſtola tum veniſſe liquet, cum Gothi ab obſidione Arvernorum in hiberna conceſſiſſent. De Liciniano iterum ſcribet lib. 5. epiſtola ad Papianillam.

b *Eucherio*) Virum illuſtrem vocat in Concione Bituricenſi, ſenatorem Gregorius Turon. Hunc enim eſſe conjicio Eucherium ſenatorem, quem a Victoria Duce ſictis calumniis appreſſum, necatumque narrat lib. 2. cap. 20.

c *Riothamo*) Britonum regi, ut opinor. quem Euricus Anthemio cum XII. millibus ſuppetias ferentem in pago Biturico, ut Jornandes in rebus Geticis refert, collatis ſignis profligavit. Nec vero mirum eſt, regem non appellari Riothamum, ſive ut Jornandes ſcribit Riothimum, cum nec Gunduiciam Hilarus Papa, nec Chilpericum Sidonius reges vocet; quorum tamen uterque rex fuit Burgundionum.

numero, contubernio contumaces, poterit ex æquo, & bono ſolus, inermis, abjectus, ruſticus, peregrinus, pauper audiri. Vale.

Epistola X.

Sidonius Tetradio ſuo ſalutem.

PLurimum laudis juvenes noſtri moribus ſuis applicant, quoties de negotiorum meritis ambigentes ad peritorum conſilia decurrunt: ſicuti nunc vir clariſſimus Theodorus, domi quidem nobilis, ſed modeſtiſſimæ converſationis opinione generoſior, qui per literas meas ad tuas literas, id eſt ad meraciſſimum ſcientiæ fontem, laudabili aviditate proficiſcitur, non modo reperturus illic ipſe quod diſcat, ſed & forſitan relaturus inde quod doceat. Cui contra potentes factioſoſque, ſi veſtra peritia abundanter non opitularetur, prudentia conſulta ſufficeret. Reſpondere obſecramus, niſi vobis tamen utrinſque noſtrum ſociæ preces oneri faſtidiove reputabuntur, judicio ſuo, teſtimonio meo; & ſubſtantiam cauſamque ſupplicis fluctuantem medicabilis reſponſi ſalubritate fulcite. Vale.

Epistola XI.

a *Sidonius* [a] *Simplicio ſuo ſalutem.*

ET ſi deſiderium noſtrum ſiniſteritas tanta comitatur, ut etiam nunc noſtris invidearis obtutibus: non idcirco is es, virorum optime, de cujus nos moribus lateant celſa memoratu. Ita cuncti noſtrates, iidemque ſummates viri, optimarum te exactiſſimarumque partium præſtantiſſimum patremfamilias conſono præconio proſequuntur. Adſtipulatur huic de te ſententiæ bonorum, vel ſic electus gener, vel educta ſic filia: in quorum copula tam felicem tibi controverſiam vota pepererunt, ut ambigas, utrum judicio, an inſtitutione ſuperaveris. Sed tamen hinc vel maxime parentes ambo venerabiles eſte ſecuri. Idcirco cæteros vincitis, quod vos filii tranſierunt. Igitur dona venia literas primas; quas ut nec dum mittere deſidia fuerat, ita vereor ne ſit miſiſſe garrulitas. Carebit ſane noſtrum nævo loquacitatis officium; ſi exemplo recurſantis alloquii, impudentiam paginæ præſentis abſolveris. Vale.

Epistola XII.

b *Sidonius* [b] *Secundo ſuo ſalutem.*

AVi mei, proavi tui tumulum heſterno, proh dolor! die manus profana pene temeraverat. ſed Deus affuit, ne nefas tantum A perpetraretur. Campus autem ipſe dudum refertus tam buſtualibus favillis, quam cadaveribus, nullam jam diu ſcrobem recipiebat! ſed tamen tellus, humatis quæ ſuperducitur, redierat in priſtinam diſtenta planitiem, pondere nivali, ſeu diuturno imbrium fluxu ſidentibus acervis. Quæ fuit cauſa, ut locum auderent, tanquam vacantem, corporum bajuli raſtris funebribus impiare. Quid plura? jam niger ceſpes ex viridi; jam ſupra antiquum ſepulcrum glebæ recentes, cum forte pergens urbem ad Arvernam, publicum ſcelus e ſupercilio vicini collis adſpexi; meque equo effuſo tam per æquata quam per abrupta proripiens, & moræ exiguæ ſic quoque impatiens, antequam pervenirem, facinus audax prævio clamore compeſcui. B Dum dubitant in crimine reperti, dilaberentur an ſtarent, ſupervení. Confiteor errorem; ſupplicia captorum differre non potui: ſed ſupra ipſum ſenis noſtri opertorium torſi latrones, quantum ſufficere poſſit ſuperſtitum curæ, mortuorum ſecuritati. Cæterum noſtro quod ſacerdoti nil reſervavi; meæ cauſæ, ſuæque perſonæ præſcius, in commune conſului; ne vel hæc juſto clementius vindicaretur, vel illa juſto ſeverius vindicaret. Cui cum tamen totum ordinem rei, ut ſatisfaciens ex itinere mandaſſem; vir ſanctus & juſtus iracundiæ meæ dedit gloriam, cum nil amplius ego veniam poſtularem, pronuncians more majorum reos tantæ temeritatis jure cæſos C videri. Sed ne quid in poſterum caſibus liceat, quos ab exemplo vitare debemus, poſco ne actutum, me quoque abſente, tua cura, ſed meo ſumptu reſurgat in molem ſparſa congeries, quam lævigata pagina tegat. Ego venerabili Gaudentio reliqui pretium lapidis, operiſque mercedem. Carmen hoc ſane quod conſequetur, nocte proxima feci, non expolitum, credo, quod viæ non parum intentus; quod peto, ut tabulæ quantulumcumque eſt, celeriter indatur. Sed vide ut vitium non faciat in marmore lapidicida: quod factum ſive ab induſtria, ſeu per incuriam, mihi magis, quam [c] quadratario, lividus lector adſcribat. c Ego vero, ſi pio ſtudio rogata curaveD ris, ſic agam gratias, quaſi nil tibi quoque laudis aut gloriæ accedat, quem patruo tuo, id eſt me remoto, ſolida præſentis officii ſolicitudo manſiſſet pro gradu ſenioir. Vale.

SErum poſt patruos, patremque carmen
Haud indignus avo nepos dicavi:
Ne fors tempore poſtuma, viator,
Ignaraas reverentiam ſepulti,
Tellurem tereres inaggeratam.
[d] *Præfectus jacet hic Apollinaris,* d
Poſt prætoria recta Galliarum,
Mœrentis patriæ ſinu receptus.

a *Simplicio*) filii ipſi fortaſſe, qui paucis poſt annis Sidonio deſignante creatus eſt Epiſcopus Bituricenſis. Juvat conjecturam quod de Simplicii hujus filiis ait, *Vos filii tranſierunt*: de Simplicii Epiſcopi filiis in Concione, *Quibus comparatus pater felicior inde incipit eſſe quod vincitur.*

b *Secundo*) Fratris filio, ad quem mittit Apollinaris avi ſui epitaphium, quod nocte proxima exararat; mandatque, ut in marmore inciſum ejus tumulo imponat. atque hæc ſe quoque abſente, id eſt ante reditum ſuum, ut curet hortatur. Cum igitur ad urbem Arvernam pergens ea itinere hæc ſcribat, conſequens eſt tumulum Apollinaris avi non Arvernorum urbi vicinum fuiſſe, ſed Lugduno: unde digreſſus in ſepulcri violatores ipſa itineris initio inciderat. Non enim procul Lugduno abfuiſſe tumulum hinc patet, quod cum de mutatis reis ad Epiſcopum retuliſſet, ilico reſponſum in ipſo itinere accepit. Sacerdotem itaque ſuum appellat Patientem Epiſcopum Lugdunenſem, & in epitaphio Apollinaris patriam Lugdunum.

c *Quadratario*) Lapidicidæ. Cod. de excuſat. artif. l. 1. *Quadratarii, quos Græco vocabulo* [illegible] *appellant.* & *ſaxorum quadratarii*, Caſſiodoro in pſalmos. Ars quadrataria in Agone SS. Coronatorum, & in fragmento vetuſti lapidis Romæ in æde S. Hagnetis.

d *Præfectus Apollinaris*) De Præfectura Apollinaris avi, & de Tyrannis quos eo tempore paſſa eſt Gallia, dicendum lib. 5. epiſtola ad Aquilinum.

Conſultiſſimus, utiliſſimusque,
Ruris, militiæ, forique cultor;
Exemploque aliis periculoſo,
Liber ſub dominantibus tyrannis.
Hæc ſed maxima dignitas probatur:
Quod frontem cruce, [a] membra fonte purgans,
Primus de numero patrum ſuorum
Sacris ſacrilegis renuntiavit.
Hoc primum eſt decus, hæc ſuperba virtus,
Spe præcedere, quos honore jungas.
Quique hic ſunt titulis pares parentes,
Hos illic meritis ſupervenire.

Novi quidem auctoris noſtri non reſpondere doctrinæ epitaphii qualitatem; ſed anima perita muſicas non refutat inſerias. Tibi quoque non decet tardum videri, quod hæres tertius, quartuſque dependimus. cum tot annorum gyro voluto magnum Alexandrum parentaſſe manibus Achillis, & Julium Cæſarem Hectori, ut ſuo, juſta perſolviſſe didicerimus. Vale.

Epistola XII.

Sidonius [b] Apollinari ſuo ſalutem.

UNice probo, gaudeo, admiror, quod caſtitis affectu contubernia fugis impudicorum; præſertim quibus nihil penſi, nihil ſancti eſt, in appetendis garriendiſque turpitudinibus: quique quod verbis inverecundis aurium publicarum reverentiam inceſtant, granditer ſibi videntur facetiari. cujus vilitatis eſſe ſigniferum gnathonem patriæ noſtræ vel maximum intellige. Eſt enim hic gurges de ſutoribus fabularum, de concinnatoribus criminum, de ſiniſtrarum opinionum duplicatoribus; loquax ipſe, nec dicax, ridiculuſque, nec lætus, arroganſque, nec conſtans, curioſuſque, nec perſpicax, atque indecenter affectato lepore, plus ruſticus: tempora præſentia colens, præterita carpens, futura faſtidiens. Beneficii, ſi rogaturus eſt, importunus petendi, derogator negati, æmulator accepti, callidus reformandi, querulus flagitati, garrulus reſtituti. ac ſi rogandus, ſimulator parati, diſſimulator petiti, venditor præſtiti, publicator occulti, calumniator morati, inficiator ſoluti. oſor jejuniorum, ſectator epularum; laudabilem proferens non de bene vivente, ſed de bene paſcente ſententiam. Inter hæc tamen ipſe avariſſimus quemque non paſcit tam panis bonus, quam panis alienus: hoc ſolum comedens domi, ſi quid e raptis inter alaparum procellas præmiſit obſoniis. Sed nec eſt ſane prædicabilis viri in totum ſilenda frugalitas; jejunat quotiens non vocatur: ſed ſic quoque levitate paraſitica, ſi invitetur excuſans, ſi vitetur explorans, ſi excludatur exprobrans, ſi admittatur exultans, ſi verberetur expectans. Cum diſcubuerit, fertur actutum, ſi tarde comedat, in rapinas; ſi cito ſaturetur, in lacrymas; ſi ſitiat, in querelas; ſi inebrietur, in vomicas; ſi fatiget, in contumelias; ſi fatigetur, in furias: fœtulentiæ omnino par cloacali, quæ quo plus commota, plus fœtida eſt. Ita vivens paucis voluptati, nullis amori, omnibus riſui eſt: veſicarum ruptor, fractorque ferularum: bibendi avidus, avidior detrahendi, rabido pariter ore ſpirans cœnum, ſpumans vinum, loquens venenum, facit ambigi puditior, temulentior, ac facinoroſior exiſtimetur. Sed dicis, animi probra vultu colorat, & deprecatur ineptias mentis qualitas corporis. Elegans videlicet homo, pervenuſtuſque, cujuſque ſit ſpectabilis perſona viſentibus. Enimvero illa ſordidior atque deformior eſt cadavere rogali, quod facibus admotis ſemicombuſtum, moxque ſidente ſtrue tortium devolutum, reddere pyræ jam faſtidioſus pollinctor exhorret. Præter hæc, lumina gerit idem lumine carentia; quæ ſtygiæ vice paludis, volvunt lacrymas per tenebras. Gerit & aures immanitate barrinas; quarum fiſtulam biforem pellis ulceroſa circumvenit, ſaxeis nodis & toſoſis humore verrucis per marginem curvum protuberantibus. Portat & naſum, qui cum ſit amplus in foraminibus, & ſtrictus in ſpina, ſic patefcit horrori, quod anguſtatur olfactui. Prætendit os etiam labris plumbeum, rictu ferinum, gingivis purulentum, dentibus buxeum; quod ſpurcat frequenter exhalatus e concavo molarium computreſcentium mephiticus odor, quem ſupercumulat eſculenta ructatio de dapibus heſternis & redundantium ſentina cœnarum. Promit & frontem, quæ fœdiſſimo geſtu cutem plicat, ſupercilia diſtendit. Nutrit & barbam, quæ jam ſenectute caneſcens, fit tamen morbo nigra Syllano. Tota denique eſt miſero facies ita pallida, veluti per horas umbris mœſtificata larvalibus. Taceo reliquam ſui molem, vinctam podagra, pinguedine ſolutam. Taceo cerebrum crebra vibice peraratum; quod parum amplius

a *Membra fonte purgans*) In baptiſmo, quem primus e familia ſua ſuſcepit. unde patet error Beati Rhenani, qui Sidonio noſtro tribuit, quod ejus avo debebatur. Huc autem facit antiquum urbis epigramma, quod reliquis e Bibliotheca Palatina vulgatis addi licet ex codice S. Mariæ Virdunenſis.

Ad Eccleſiam S. Laurentii in Damaſo, quæ alio nomine appellatur in Praſino.
Ad Fontem.

Iſte ſalutares fons continet inclitus undas,
Et ſolet humanam purificare luem.
Munia ſacrati quæ ſint vis ſcire liquoris?
Dant regeneratricem flumina ſancta fidem.
Ablue fonte ſacro veteris contagia vitæ,
O nimium felix vive renatus aqua!
Hunc fontem quicumque petit, terrena relinquit,
Subjicit, & pedibus cæca miniſteria.

b *Apollinari*) Quidam codices adſcribunt Filio. Patris enim eſt ad filium parænefis, & Apollinarem Sidonii filio nomen fuiſſe, docet tum epiſt. 9. lib. 5. tum 1. lib. 9. & Ruricius lib. 2. epiſt. 25. Apollinaris autem hic videtur, quem Mediolani S. Victoris ope cuſtodia ſolutum narrat Gregorius Turon. 1. Mirac. xlv. Vocladenſi dein prælio cum Arvernis interfuiſſe lib. 2. Hiſtor. 37. non tamen occubuiſſe, quod de ſuo quidam addunt. Nam eundem poſtea in Epiſcopali Arvernorum cathedra mortuum, idem alibi, ut cenſeo, teſtis eſt Gregorius. Apollinaris porro ex Placidina uxore filius Arcadius, de quo ſcribit idem lib. 3. cap. 9. 12. 18. Arcadii filia Placidina, uxor quondam Leontii junioris Burdigalenſium Epiſcopi. Ex quibus lucem accipiet Fortunatus, qui Placidinæ hujus originem refert ad Avitum Auguſtum, lib. 1. Carmine xiv.

Cogor amore etiam Placidinæ pauca referre,
Quæ tibi tunc conjunx, eſt modo cara ſoror.
Lumen ab Arcadio veniens genitore refulget,
Quo manet Auguſtum germen, Avite, tuum.
Imperii faſtus toto qui rexit in orbe,
Cujus adhuc pollens jura Senatus habet.
Humani generis ſi culmina prima requiras,
Nomine Cæſareo nil ſupereſſe poteſt.

Vere prorſus. Nam abnepti fuit Aviti ex Papianilla filia & Sidonio. Itaque apud Gregorium corruptus eſt locus 1. Mirac. lxv. in hunc modum reſtituendus *Alcima ſoror & Placidina conjux Apollinaris Epiſcopi*. quod perſpicuum eſt ex lib. 3. cap. 2. & 12.

tegi conſtat capillis, quam cicatricibus. Taceo præ brevitate cervicis, occipiti ſupinatn ſcapularum adhærere confinia. Taceo quod decidit honor humeris, decor brachiis, robur lacertis. Taceo chiragricas manus unctis cataplaſmatum pannis, tanquam caſtibus involutas. Taceo quod alarum ſpecubus hircoſis atque aceſcentibus latera captivo vallatus, nares circumſedentium ventilata duplicis Ampſancti peſte funeſtat. Taceo fractas pondere arvinæ jacere mammas, quaſque fœdum eſſet in pectore virili vel prominere, has ut ubera materna cecidiſſe. Taceo ventris inflexi pendulos eſſes partium genitalium, quia debilibus pudendæ, turpibus rugis turpius præbere velamen. Jam quid hic tergum, ſpinamque commemorem? de cujus licet internodiorum fomitibus erumpens aream pectoris texat curvatura coſtarum; tota nihilominus hæc oſſium ramoſa compago ſub uno velut exundantis abdominis pelago latet. Taceo lumborum corpulentiam, clunemque, cui craſſitudini comparata cenſetur alvus exilis. Taceo femur aridum & pandum, genua vaſta, poplites delicatos, crura cornea, vitreos talos, parvos digitos, pedes grandes. Cumque diſtortis horreat ita liniamentis, per quæ multiplicem peſtilentiam exanguis ſemivivuſque, nec portatus ſentiat, nec ſuſtentatus incedat, verbis tamen eſt ille quam membris execrabilior. Nam quanquam pruritu laborat ſermonis inhoneſti, tum patronorum eſt præcipue cavendus arcanis; quorum eſt laudator in proſperis, delator in dubiis. at ſi ad occulta familiarium publicanda temporis ratio ſollicitet, mox per hunc Spartacum quæcunque ſunt clauſa franguntur, quæque obſerata reſerantur. ita quod quas domorum nequiverit machinis apertæ ſimultatis impetere, cuniculis clandeſtinæ proditionis impugnat. Hoc fabricante Dædalus noſter amicitiarum culmen ædificat: qui ſicut ſodalibus velut Theſeus inter ſecunda ſociatur; ſic ab iis poſtmodum velut Proteus inter adverſa dilabitur. Igitur ex voto meo feceris, ſi talium ſodalitati ne congreſſu quidem primore ſocìere, maxime illorum, quorum ſermonibus proſtitutis, ac theatralibus nullas habenas, nulla præmittis repagula pudor. Nam quibus citra honeſtatis nitorem jactitabundis loquacis fæce petulantiæ lingua polluitur inſtænis, his conſcientia quoque ſordidatiſſima eſt. Denique facilius obtingit, ut quiſpiam ſeria loquens vivat obſcene, quam valeat oſtendi, qui pariter exiſtat impurus dictis, & probus moribus. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius Placido ſuo ſalutem.

QUanquam te tua tenet [a] Gratianopolis, compertì tamen hoſpitium veterum fido relatu, quod meas nugas ſive confectas opere proſario, ſeu poetarum ſtylo cantilenoſas, plus voluminum lectione digneris repoſitorum. Gaudeo hoc ipſo, quod recognovi chartulis occupari noſtris otium tuum. Sed probe intelligo, quod moribus tuis hanc voluptatem non operis effectus excudit, ſed auctoris affectus. Ideoque plus debeo, quia gloriæ punctum, quod dictioni negares, das amicitiæ. De cæteris vero ſtudii noſtri derogatoribus, quid ex aſſe pronunciem, nondum deliberavi. Nam qui maxime ſibi doctus videtur, dictionem ſanam & inſanam ferme appetitu pari revnivit, non amplius concupiſcens recta, quæ laudet, quam deſpecta, quæ rideat. Atque in hunc modum ſcientia, pompa, proprietas linguæ Latinæ judiciis otioſorum maximo ſpretui eſt: quorum ſcurrilitati negligentia comes, hoc volens tantum legere quod carpat, ſic non utitur literis, quod abutitur. Vale.

a *Gratianopolis*) Nomen inditum a Gratiano. Vetus enim & proprium fuit Cularo. Unde muri Cularonenſes hodieque leguntur in antiqua Inſcriptione portæ civitatis. Nominatur item in Tabula Itineraria Peutingeri, & in Notitia imperii, quæ Tribunum cohortis primæ Flaviæ Cularone ſtationem habuiſſe docet. In epiſtola L. Planci ad Ciceronem, quæ eſt XXIII. libri X. ad Familiares, legendum jam olim cenſuimus in ultimis verbis, *Cularone in finibus Allobrogum*, non *Civarone*, ut vulgo edi ſolet. Fines Allobrogum facie Gratianopolim, quia ad Iſaram poſita eſt, qui Allobroges claudit, ſeparatque a Vocontiis.

C. SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI, EPISTOLARUM LIBER QUARTUS.

EPISTOLA PRIMA.

Sidonius [a] *Probo ſuo ſalutem.*

SOror mihi, quæ uxor tibi. hinc inter nos ſumma, & principalis neceſſitudo, & ea quidem patruelis, non germana fraternitas, quæ plerumque ſe purius, fortiua, meracius amat. Nam facultatum inter germanos prius lite ſopita, jam qui naſcuntur ex fratribus, nihil invicem controverſantur: & hinc ſæpe caritas in patruelibus major, quia deſiſtit ſimultas a diviſione, nec ceſſat affectus a ſemine. Secundus nobis animorum nexus acceſſit de ſtudiorum parilitate, quia idem ſentimus, culpamus, laudamus in litteris; & æque nobis quælibet dictio placet, improbaturque. Quanquam mihi nimis arrogo meum judicium conſerens tuo. Quis enim juvenum neſciat, ſeniorumque, te mihi magiſtrum fuiſſe proprium, cum videremur habere communem? & ſi quid heroicus arduum, comicus lepidum, lyricus cantincloſum, orator maturum, hiſtoricus verum, ſatyricus figuratum, grammaticus regulare, panegyriſta plauſibile, ſophiſta ſerium, epigrammiſta laſcivum, commentator lucidum, juriſconſultus obſcurum, multifariam condiderunt, id te omnifariam ſingulis, uiſi cui ingenium ſibique quis deſuit, tradidiſſe? Deus bone! quam ſibi hinc patres noſtri gloriabantur, cum viderent, ſub ope Chriſti, te docere poſſe, me diſcere: & non ſolum te facere quod poſſes, ſed & velle quod faceres: ideoque te bonum non minus, quam peritum pronuntiari! Et vere intra Euſebianos lares talium te quædam moneta ſuſceperat diſciplinarum. cujus philoſophica incude formatus, nunc varias nobis rerum, ſermonumque rationes, ipſo etiam, qui docuerat, probante pandebas: nunc ut Plato diſcipulus jam prope potior ſub Socrate, ſic jam tu ſub Euſebio noſtro, inter Ariſtotelicas categorias artifex dialecticus atticiſſabas; cum ille adhuc ætatulam noſtram, mobilem, teneram, crudam, modo caſtigatoria ſeveritate decoqueret, modo mandatorum ſalubritate condiret. At qualium, Deus bone, quamque pretioſorum! quæ ſi quis deportaret philoſophaturus, aut ad paludicolas Sicambros, aut ad Caucaſigenas Alanos, aut ad equimulgas Gelonos, beſtialium rigidarumque nationum corda cornea, fibræque glaciales procul dubio emollirentur egelidarenturque: neque illorum ferociam, ſtoliditatemque, quæ ſecundum belluas ineptit, bruteſcit, accenditur, rideremus, contemneremus, pertimeſceremus. Igitur quia nos ut affinitas, ita ſtudia junxerunt, precor, quoquo loci es, amicitiæ jura inconcuſſa cuſtodias: longumque tibi, & ſi ſede abſumus, adſimus affectu: cujus intemeratæ partes, quantum ad nos ſpectat, a nobis in ævum, ſi quid eſt vitæ reliquum, perennabuntur. Vale.

EPISTOLA II.

[b] *Claudianus Sidonio Papæ ſalutem.* b

SI poſſibile factu eſſet, ut te dominum meum vel aliquoties aliquantulum convenirem, non undeunde quarumpiam perſonarum, aut voluntates, aut neceſſitates inquirerem, ſed quæ in rem debiti mei uſui mihi eſſe poſſent. Quippe reviſionis poteſtas multimodis, ac miſeris perinde cauſis intercluditur. Enimvero ſcribendi facultas, aut raro idonea ſuppetit, aut nec ſuppetit. Iſta hæc eadem remiſſibilia ſint necne, tute judicaris. Porro autem quod ſæpe numero ſcriptis veſtris alii impartiuntur, qui id ipſum nec ambiunt, quam egomet forſan, nec merentur amplius: non arbitror amicitiæ legibus impune committi. Illud etiam [a] non dolenter ſaxo tacitum, quod [c] libellos illos, quos tuo

[a] in aliquibus libris non

e

a *Probo*) Magni Felicis fratri, præſtantis doctrinæ ac iudicii viro. Sic enim Felicem alloquitur in Carmine 12.

Germanum tamen ante ſed memento
Doctrinæ columen Probum advocare.

Probi vero uxor Eulalia, Carmine xxiv. ſub finem. Quare Eulalia Sidonii ſoror hoc loco, ſed ſoror patruelis. Nam ut frater interdum dicitur non ſolum germanus, verum etiam patruelis: ſic ſoror tum germana, tum patruelis, aut etiam conſobrina.

b *Claudianus*) Mamertus Claudianus Vienneuſis Eccleſiæ presbyter, Mamerti Epiſcopi frater. Diſcernendi enim ſunt germani duo Mamertus Epiſcopus, & Mamertus Claudianus presbyter, cujus eſt hæc epiſtola. Utrique commune vocabulum Mamertus: ſed Epiſcopo proprium id nomen fuit, presbytero cognomen. nam proprium & verum hujus nomen Claudianus.

e *Libellos illos*) Tres libros de ſtatu animæ, quos Claudianus presbyter Sidonio dedicavit, præfixa hoc titulo epiſtola, *Præfectorio Patricio doctiſſimo viro & optimo C. Sollio Sidonio Claudianus ſalutem*. De his Gennadius in Claudiano.

nomine

nomine nobilitari non habuis, nullo unquam impartiviſti reſcripto. Sed vacuum forte non ſuppetit, quod tute modicum magnæ admodum impendas amicitiæ. Ecquo tam ex occupatu unquam uſpiamve implicabere, quin illud in aliorum commoda revergat? Cum precatu Deum placas, eundem non modo amicis, ſed ignotis quoque concilias. Cum ſcripturarum cœleſtium myſteria rimaris; quo te ſtudioſius imbuis, eo doctrinam cæteris copioſius infundis. Cum tuas o-
a pes [a] in uſus inopum prodigis, tibi quidem maxime, ſed aliis quoque conſultum facis. Proinde nihil videlicet, profecto nihil eſt, tam infœcundum actionum tuarum omnium, quod tibi uni ſoli tantum, & non aliis quoque multis tecum, uberiorem fructum ferat. Nulla ergo cujuſquam præpedimenti occaſio prætendi vel falſo
B poteſt, cur egomet ſpecialis atque intimus tuus, nihil ab ſpeciali meo fructi feram, a quo ignoti quoque multum capiant plurimi. Sed uti ego autumo, juxta formam Evangelici largitoris, quod non das amico eſurienti, dabis improbo pulſatori. Porro ſi etiam nunc ſolito obdurueris, faxim egomet quod tete pœnitebit: quoniam ſi peccaris ultra reticendo, ego protinus ulciſcar ſcribendo. Porro enim ambiguo caret, tam te puniendum ſcripto meo, quam punior egomet ſilentio tuo. Vale.

EPISTOLA III.

Sidonius Claudiano ſuo ſalutem.

COmmitti, domine major, in neceſſitudinis jura pronuncias, cur quod ad ſalve tibi debitum ſpectat, a ſtylo & pugillaribus diu temperem: quodque deinceps nullas viantum volas mea papyrus oneraverit, quæ vos cultu ſedulæ
C ſoſpitatis impertiat. Præter æquum iſta conjectas, ſi reare quemquam mortalium (cui tamen ſermocinari latialiter cordi eſt) non pavere, cum in examen aurium tuarum, quippe ſcriptus, adducitur: tuarum inquam aurium, quarum peritiæ, ſi me decurſorum ad hoc ævi temporum prærogativa non obruat, nec Frontonianæ gravitatis, aut ponderis Apuleiani flumen æquipa-
D rem: cui Varrones, vel Atacinus, vel Terentius, Plinii, vel avunculus, vel Secundus, compoſiti in præſentiarum ruſticabuntur. Adſtipu-
b latur judicio meo [b] volumen illud, quod tute ſuper ſtatu animæ rerum verborumque ſcientia divitiſſimus propalaviſti. In quo dum ad meum nomen prooemiaris, hoc munus potiſſimum cepi, ut meæ fama perſonæ, quam operæ pretium non erat librorum ſuorum titulis inclareſcere, tuorum beneficio perpetuaretur. At quod, Deus

A magne, quantumque opus illud eſt! materia clauſum, declamatione conſpicuum, propoſitione obſtructum, diſputatione reſeratum, & quanquam propter hamata ſyllogiſmorum puncta tribuloſum, vernantis tamen eloquii flore * mellitum. Nova ibi verba, quia vetuſta: quibuſque collatus merito etiam antiquarum literarum ſtylus antiquaretur: quodque pretioſius, tota illa dictio ſic cæſuratim ſuccincta, quod profluens: quam rebus amplam, ſtrictamque ſententia, ſententias plus docere, quam dicere. Denique & quondam, nec injuria, hæc principalis facundia computabatur, cui paucis multa cohibenti, curæ fuit cauſam potius implere, quam paginam. At vero in libris tuis jam illud quale eſt, quod & teneritudinem quanquam continuata maturitas
B admittit, interſeritque tempeſtivam cenſura dulcedinem; ut lectoris intentionem, per eventilata diſciplinarum philoſophiæ membra laſſatam, repente voluptuoſis exceſſibus, quaſi quibuſdam pelagi ſui portibus foveat? O liber multifariam pollens! o eloquium non exilis, ſed ſubtilis ingenii! quod nec per ſcaturigines hyperbolicas intumeſcit, nec per tapinomata depreſſa tenuatur. Ad hoc unica, ſingulariſque doctrina, & in diverſarum rerum aſſertione monſtrabilis, cui moris eſt de ſingulis artibus cum ſingulis artificibus philoſophari: quæque ſi fors exigit, tenere non abnuit cum Orpheo plectrum, cum Æſculapio baculum, cum Archimede radium, cum Euphrate horoſcopium, cum Perdice circinum,
C cum Vitruvio perpendiculum: quæque nunquam inveſtigare deſtiterit, cum Thalete tempora, cum Atlante ſidera, cum Zeto pondera, cum Chryſippo numeros, cum Euclide menſuras. Ad extremum, nemo ſæculo meo, quæ voluit affirmare ſic valuit. Siquidem dum ſeſe adverſus eum, [c] quem contra loquitur, exerat, morum ac ſtudiorum linguæ utriuſque ſymbolum jure ſibi vindicat. Sentit ut Pythagoras, dividit ut Socrates, explicat ut Plato, implicat ut Ariſtoteles, ut Æſchines blanditur, ut Demoſthenes iraſcitur, vernat ut Hortenſius, æſtuat ut Cethegus, incitat ut Curio, moratur ut Fabius, ſimulat ut Craſſus, diſſimulat ut Cæſar, ſuadet ut Cato, diſſuadet ut Appius, perſuadet
D ut Tullius. Jam ſi ad ſacroſanctos patres pro comparatione veniatur, inſtruit ut Hieronymus, deſtruit ut Lactantius, adſtruit ut Auguſtinus, attollitur ut Hilarius, ſummittitur ut Joannes, ut Baſilius corripit, ut Gregorius conſolatur, ut Oroſius affluit, ut Rufinus ſtringitur, ut Euſebius narrat, ut Eucherius ſollicitat, ut Paulinus provocat, ut Ambroſius perſeverat. Jam vero de [d] hymno tuo ſi percunctere quid ſentiam; commaticus eſt, copioſus, dulcis, alatus, d

* in aliquibus libris *mellitum*.

a *In uſus inopum*) Sidonii in pauperes munificentiam præclari exempli teſtimonio confirmat Gregorius Turon. lib. 2. cap. 22. *Cum eſſet*, inquit, *magnificæ ſanctitatis, atque ut diximus ex ſenatoribus primis, plerumque neſciente conjuge vaſa argentea auferebat a domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cum cognoſceret, ſcandalizabatur in eum: ſed tamen dato egenis pretio ſpecies domui reſtituebat.*

b *Volumen illud*) Librorum de ſtatu animæ. Hoc enim eſt opus, quod tantis ornat laudibus, de quo & lib. 5. epiſt. 2.

c *Quem contra loquitur*) Is eſt Fauſtus Epiſcopus Reienſis. qui, ut auctor eſt Gennadius, libellum ſcripſerat adverſus eos qui dicunt eſſe in creaturis aliquid incorporeum, confirmans nihil credendum ejuſmodi præter Deum. Quem errorem confutat in libris de ſtatu animæ Claudianus: quibus propterea præmitti ſolet Fauſti libellus, ſed tacito nomine auctoris. Quanquam Fauſtus hanc ſuam ſententiam minime diſſimulabat, quam adſperſit etiam epiſtolæ ad Paulinum. Eadem enim multorum olim fuit hæreſis, ut Tertulliani, qui animæ corpus ſed tenuiſſimum deputat in libro de anima: *Siquidem præ ipſa*, inquit, *tenuitatis ſubtilitate de fide corporalitatis periclitatur*.

d *De hymno tuo*) Adnotarat hoc loco Scholiaſtes quidam Hymnum ſignificari, cujus initium eſt, *Pange lingua glorioſi prælium certaminis*. Et quidem ſtylum redolet cultiorem, quam Fortunati eſſe ſoleat, cui tamen illum tribuunt antiqui etiam ſcriptores, & codices. In eum præterea ſcite cadunt omnia quæ laudantur a Sidonio. Scriptus eſt verſibus trochaicis, quibus inſerti aliquando pyrrhichii numeri. commaticus eſt, crebris, aptiſque commatiis inciſus, ſententiis non interruptis, ſed molliter cum verſu cadentibus. Denique Claudiano carmen hoc vindicat non ſolum vetus ſcho-

& quoslibet lyricos dithyrambos, amœnitate poetica, & hiſtorica veritate ſupereminet. Idque tuum in illo peculiare, quod ſervatis metrorum pedibus, pedum ſyllabis, ſillabarumque naturis, intra ſpatii ſui terminum, verba ditia verſus pauper includit: nec arctati carminis brevitas longitudinem phalcrati ſermonis eliminat. ita tibi facile factu eſt minutis trochæis, minutioribuſque pyrrhichiis, non ſolum moloſſicas, anapæſticaſque ternarias, ſed epitritorum etiam, pæonumque quaternas ſupervenire juncturas. Excreſcit amplitudo proloquii anguſtias regulares, & tanquam parvo auro grandis gemma vix capitur: emicatque ut equi potentis animoſitas, cui frementi, ſi inter teſqua vel confragra frænorum lege teneatur, intelligis non tam curſum deeſſe, quam campum. Quid multis? arbitro me, in utroque genere dicendi nec Athenæ ſic Atticæ, nec Muſæ ſic muſicæ judicabuntur, ſi modo mihi vel cenſendi copiam deſidia longior non ademit. Nam dum impactæ profeſſionis obtentu, novum ſcribendi morem gradatim appeto, & veterem ſaltuatim dediſco; de bono oratore nil amplius habeo, quam quod malus poeta plus eſſe cœpi. Proin, quæſo delicti hujus mihi gratiam facias, quod aliquantiſper mei meminens, arentem venulam rarius flumini tuo miſceo. Tuam tubam totus qua patet orbis jure venerabitur: quam conſtat geminata felicitate cecinisse, quando nec æmulum reperit, nec æqualem, cum pridem aures & ora populorum, me etiam circumferente, pervagetur. Nobis autem grandis audacia, ſi vel
a apud [a] municipales & cathedrarios oratores, aut forenſes rabulas garriamus: qui etiam cum perorant (ſalva pace potiorum) turba numeroſior, illiteratiſſimis literis vacant. Nam te, cui ſeu liberum, ſeu ligatum placeat alternare ſermonem, intonare ambifariam ſuppetit, pauci, quos æquus amavit, imitabuntur. Vale.

Epistola IV.

b *Sidonius* [b] *Simplicio & Apollinari ſuis ſalutem.*

ECcum, vel tandem adeſt promiſſio mea, expectatio veſtra, Fauſtinus paterfamilias domi nobilis, & inter maxima patriæ, jam mihi ſibique communis, ornamenta numerandus. Hic meus frater natalium paritate, amicus animorum ſimilitudine. ſæpe cum hoc ſeria, ſæpe etiam joca miſcui. cumque ab hinc retro juvenes eramus, in pila, in teſſeris, in ſaltibus, curſu, venatu, natatu, ſancta ſemper ambobus, quia manente caritate, contentio. Mihi quidem A major hic natu, tantum tamen, ut eum non tam honorari neceſſe eſſet, quam delectaret imitari. ſimul & ipſe hinc amplius capiebatur, quod ſe diligi magis, quam quaſi coli intelligebat. Sed provectu ætatis, ex militia clericali, cum eſſet amabilis prius, cœpit modo eſſe venerabilis. Per hunc ſalutem dico, videre vos, ſub ope Chriſti, quam maturiſſime, ſi per ſtatum publicum liceat, cupiens. Quocirca niſi deſiderium meum videtur oneroſum, remeante præfato, fiam locorum veſtrorum & temporum gnarus. Stat ſententia eluctari oppoſitas privatarum occupationum difficultates; & complectendis pectoribus veſtris quamlibet longum officium deputare: ſi B tamen, quod etiam nunc veremur, non vis major diſpoſita confundat. quæ vos quoque non periudiguum eſt cum fratre Fauſtino, prout tempora monent, tractatu communicato deliberare: quem ego quia diligo, tanquam qui me diligat, miſi. Si reſpondet judicio meo, gratias ago. Porro autem, cum vir bonus ab omnibus cenſeatur, non eſt homo pejor, ſi non eſt optimus. Valete.

Epistola V.

Sidonius Felici ſuo ſalutem.

C ITerat portitorem ſalutationis iterario. Gozolas veſter (Deus tribuat ut noſter) apicum meorum ſecundo gerulus efficitur. Igitur verecundiam utrique eximite communem. Nam ſi etiamnum ſilere meditemini, omnes & me cui, & illum per quem ſcribere debeatis, indignum arbitrabuntur. De temporum ſtatu jam nihil, ut prius, conſulo, ne ſit moribus tuis oneri, ſi adverſa ſignifices, cum proſpera non ſequantur. Nam cum te non deceat falſa mandare; atque item deſint votiva memoratu; fugio quicquid illud mali eſt, per bonorum indicia cognoſcere. Vale.

D Epistola VI.

Sidonius [c] *Apollinari ſuo ſalutem.* c

PEr Fauſtinum antiſtitem, non minus mihi veteris contubernii ſodalitate, quam novæ profeſſionis communione devinctum, verbo quæpiam cavenda mandaveram. dicto paruiſſe vos gaudeo. Siquidem prudentibus corditus inſitum eſt, vitare fortuita: ſicut itidem abſurdum eſt, ſi cœptis audacibus adverſetur eventus, conſurgere in querimonias, & inconſultarum diſpoſitionum culpabiles exitus ad informanda caſuum incerta convertere. Quorſum iſta hæc? ais. Fateor

liaſtes, quem dixi, verum etiam Gennadius, non quidem ut editus eſt, ſed prout in codice cœnobii S. Michaelis de Tumba vulgatis auctior in Claudiani mentione legitur his verbis: *Scripſit & alia nonnulla; inter quæ & hymnum de paſſione Domini, cujus principium eſt, Pange lingua glorioſi. Fuit autem frater Mamerti Viennenſis Epiſcopi.*

a *Municipales & cathedrarios oratores*) Municipales oratores Sidonio eſſe ignobiles & obſcuros, ſupra monui ad epiſtolam ultimam lib. 1. Non diſſimili ſenſu cathedrarios nunc dicit, Senecæ imitatione, qui cathedrarios philoſophos veris opponit in libro de brevitate vitæ: *Solebat*, inquit, *dicere Fabianus, non ex his cathedrariis philoſophis, ſed ex veris & antiquis.*

b *Simplicio & Apollinari*) Hos iterum conjungit epiſt. 12. ad ſingulos etiam ſeorſim alias ſcribit. Videntur fratres fuiſſe, cum Sidonio neceſſitudinis vinculo colligati. quod quidem de Apollinari liquet ex epiſtola 9. lib. 2.

c *Apollinari*) Eidem. Invitati ad Martyris apud Arverno ſollemnitatem Simplicius & Apollinaris, ab inſtituto itinere metu hoſtium deſtiterant. Factum laudat Sidonius, gaudetque domum, id eſt familiam, nullis ad id tempus adverſis turbatam, hoſtium incurſibus non fuiſſe oppoſitam. Cave igitur ad arcem Poliniacam cum viro docto referas: aut de arce illa tibi perſuadeas, vel Apollinarium olim fuiſſe, vel nomen ab Apolline derivaſſe. quod Gabriel Simeonius, homo Hetraſcus ingenioſo commento ſibi viſus eſt diviſſe. Nam vetus nomen arcis Podomniacus. quod paſſim legere eſt tum in aliis antiquis monumentis, tum in literis Urbani V. Papæ ad Carolum regem pro Armando Vicecomite, loci domino.

me nimis veritum, ne tempore timoris publici non rimereris, & ſolidæ domus ad hoc ævi inconcuſſa ſecuritas, ad tempeſtuoſos hoſtium incurſus pro intempeſtiva devotione trepidaret, iochoaretque apud animorum matronalium teneritudinem ſolcoonitas expetita vileſcere. quanquam in pectoribus earuodem ita ſibi ſit genuina ſanctitas peculiare metata domicilium, ut ſi quid ſecus viantibus accidiſſet, lætaturæ fuerint quoddam ſe pro martyre toleraſſe martyrium. Aſt ego, cui majorem diffidentiam minor innocentia facit, ſuper hoc ambiguo ſententiæ cautiori libentius adhæreſco, nec difficulter applicor etiam tuta metuentibus. Proinde factum bene eſt, quod anceps iter ſalubriter diſtoliſtis, neque intra jactum tantæ aleæ ſtatus tantæ familiæ fuit. Et licet iochoata via potuerit proſperari, ego tamen hujuſmodi conſilio album calculum minime apponam, cujus temeritas abſolvi nequit, niſi beneficio felicitatis. Dabit quidem talia vota divinitas dignis ſucceſſibus promoveri; licebitque adhuc horumce terrorum ſub pacis amœnitate meminiſſe: ſed præſentia faciunt cautos, quos videbunt futura ſecuros. Interim ad præſens, apicum oblator damna ſibi quæpiam per Geneſium veſtrum inflicta ſuſpirat. Si perſpicis a vero non diſcrepare querimoniam, tribui quæſo convincenti reformationem, peregrino celeritatem. Si vero calumniam plectibili ſufflammat invidia, in eo jam præceſſit vindicta pulſati, quod procax petitor ſumptu & itinere confectus, temere propoſitæ litis exudat incommoda: atque hoc in [a] maximo hyemis accentu, ſummiſque cumulis nivium, cruſtiſque glacierum: quod tempus quantum ad ſectatores litium ſpectat, breve quidem ſæpe eſt audientix, ſed diuturnum ſemper injuriæ. Vale.

Epistola VII.

Sidonius Simplicio ſuo ſalutem.

SOlet dicere, currentem mones, qui rogatur ut faciat quod facturus fuerat etiam non rogatus. Perenuctere forſitan, quo ſpectet iſta præmitti, Bajulus apicum ſedulo precatur, ut ad vos a me literas ferat: cujus a nobis itinere comperto, idipſum erat utique, ſi tacuiſſet, oraodos. namque hoc officium veſter potius amor, quam geruli reſpectus elicuit. Cæterum hic ipſe beneficium ſe computat meruiſſe, qui præſtitit: quanquam identidem quod popoſcit acceperit: ſed quæ nobis amicitiarum jura, minime agnoſcens. Unde, quanquam abſens, facile conjecto, quo repente ſtupore ferietur, cum intuitu noſtri dignanter admiſſus, intellexerit ſe paginam meam magis otioſe flagitaſſe, quam tradere. Videre mihi videor, tuo homini non uſque ad invidiam perſaceto, nova erant omnia, cum invitabitur peregrinus ad domicilium, trepidus ad colloquium, ruſticus ad lætitiam, pauper ad menſam. Et cum apud crudos ceparumque crapulis eſculentos hic agat vulgus, illic ea comitate tractabitur, ac ſi inter Apicios epulones, & Byzantinos chironomontas hucuſque ructaverit. Attamen qualis ipſe quantuſque eſt, percopioſe me officii votivi compotem fecit. Sed quanquam hujuſcemodi ſæpe perſonæ deſpicabiles ſunt ferme, in ſodalibus tamen per literas excolendis, diſpendii multum caritas ſuſtinet, ſi ab uſu frequentioris alloquii portitorum vilitate revocetur. Vale.

Epistola VIII.

Sidonius [b] Evodio ſuo ſalutem.

CUm tabellarius mihi literas tuas reddidit, qui te Toloſam, Rege mandante, mox profecturum certis amicis confitebatur; nos quoque ex oppido longe remotum rus petebamus. Me quidem mane primo remoratum, vix e tenaci caterva proſecutorum paginæ tuæ occaſio exemſit, ut ſatisfacere mandato ſaltim viator, ſaltim eques poſſem. Cæterum diluculo familia præceſſerat, ad duodeviginti millia paſſuum fixura tentorium, quo quidem loci ſarcinulis relaxandis multa ſuccedunt conducibilia: ſuus gelidus in colle nemoroſo, ſubditus ager herbis abundans, fluvius ante oculos avibus ac piſce multo refertus: præter hæc junctam habens ripæ domum novam verus amicus, cujus immenſæ humanitati, nec ſi acquieſcas, nec ſi recuſes, modum ponas. Igitur huc noſtris antecedentibus, cum tui cauſa ſubſtitiſſemus, quo puer ocyus vel e capite vici remitteretur, jam [c] duæ ſecundæ facile proceſſerant, jam ſol adultus roſcidæ noctis humorem radio creſcente ſorbuerat, æſtus ac ſitis invaleſcebant, atque in profunda ſerenitate contra calorem ſola quæ regeret nebula de pulvere. Tum longinquitas viæ, per virens æquor campi patentis expoſita viſentibus, quippe ob hoc ipſum ſero pranſuris, iogemebatur. nam viaturos, & ſi nondum terrebat labore, jam tamen expectatione terrebat. Quæ cuncta præmiſſa, domine frater, huc tendunt, ut tibi probem. neque animo vacaſſe me multum, neque corpore, neque tempore, quo poſtulatis obtemperavi. Ilicet ut ad epiſtolæ veſtræ tenorem jam revertamur, poſt verba, quæ primum ſalve ferebant, hoc popoſciſti, ut epigramma tranſmitterem duodecim verſibus terminatum, quod poſſit aptari conchæ capaci, quæ per anſarum latus utrumque in extremum gyri a rota fundi [d] ſenis cavatur ſtriaturis. Quarum puto deſtinas vel ventribus pandis ſingulos verſus, vel curvis, me-

a *Maximo hyemis accentu*) Id Græcis δίρμης ἢ χειμῶνος ἀκμῇ. Nova vocis notio: quam iterum uſurpat lib. 5. epiſtola 17. *ab accentu ludi*, & lib. 7. *plauſuum maximo accentu*.

b *Evodio*) Quidam libri *Ennodio*. alii *Eubodio*, more antiquo. Huic mittit epigramma: quod ejus rogatu ſcripſerat in argentea concha incidendum, quam reginæ Gothorum Ragnahildæ Eurici conjugi oblaturus erat.

c *Duæ ſecundæ proceſſerant*) Horæ quatuor ab ortu Solis. Alteram ſecundam dixit in Narbone: *Cum mane exierat novum, & caleſcens Horam ſol dabat alteram ſecundam*. Ea eſt hora noſtra per æſtatem paulo amplius quam nona.

d *Senis cavatur ſtriaturis*) Striatam fieri concham oportuit, in nativam referret. Sunt enim conchæ marinæ quædam ſtriatæ Plinio & Apuleio. Striæ porro & ſtriges in columnis ac vaſculis quid ſint, notum ex Vitruvio. Hic *ventres pandi* ſunt ſtriges, id eſt canaliculi, quaſi ſulcus in arato; *curva capita* ſtriæ, partes eminulæ, velut porcæ inter ſulcos.

liore conſilio, ſi id magis deceat, capitibus inſcribere; iſtoque cultu expolitam [a] reginæ Ragnahildæ diſponis offerre, votis nimirum tuis pariter atque actibus patrocinium invictum præparaturus. Famulor injunctis quomodocumque, non ut volebam. ſed tuæ culpæ primus ignoſ- A ce, qui ſpacii plus præſtitiſti argentariu, quam poetæ: cum proculdabio non te lateret, intra officinam literatorum carminis ſiquid incus metrica produxeris, non minus forti & aſprata lima poliri. Sed iſta vel ſimilia quorſum? ecce jam canta.

Piſtrigero quæ concha vehit Tritone Cytheren,
Hac ſibi collata cedere non dubitet.
Poſſimus inclina pauliſper culmen herile:
Et munus parvum magna patrona cape.
Evodiumque libens non aſpernare clientem,
Quem faciens grandem, tu quoque major eris.
Sic tibi, cui rex eſt genitor, ſocer, atque maritus
Natus rex quoque ſit cum patre, poſtque patre
Felices lymphæ, clauſæ quæ luce metalli,
Ora tamen dominæ lucidiora foveat.
Nam cum dignatur regina hic tingere vultus,
Candor in argentum mittitur e facie.

Si tantum amore noſtro teneris, ut ſcribere has nugas non erubeſcas, occule auctorem, de tua rectius parte ſecurus. Namque in [b] foro tali, ſive Athenæo, [c] plus charta veſtra quam noſtra ſcriptura laudabitur.

B

Epistola IX.

Sidonius Induſtrio ſuo ſalutem.

INterveni proxime Vectio, illuſtri viro, & actiones ejus cotidianas penitiſſime, & veluti ex otio inſpexi. Quas quoniam dignas cognitu inveni, non indignas relatu exiſtimavi. Primore loco, quod jure cæteris laudibus anteponemus, ſervat illæſam domino domus par pudicitiam. ſervi utiles, ruſtici morigeri, urbani, amici, obedientes, patronoque contenti. menſa non minus paſcens hoſpitem quam clientem: humanitas grandis, grandiorque ſobrietas. Illa leviora, quod ipſe, quem loquimur, in equis, canibus, accipitribus inſtituendis, ſpectandis, circumferendis, nulli ſecundus. Summus nitor in veſtibus, cultus in ſingulis, ſplendor in phaleris: pompoſus inceſſus, animus ſerius: iſte publicam fidem, ille privatam aſſerit dignitatem: remiſſio non vitians, correptio non cruentans, & ſeveritas ejus temperamenti, quæ non ſit tetra, ſed tetrica. Inter hæc ſacrorum voluminum lectio frequens; per quam inter edendum ſæpius ſumit animæ cibum. pſalmos crebro lectitat, crebrius cantat, novoque genere vivendi, [d] monachum complet, non ſub palliolo, ſed ſub paludamento, ferarum carnibus abſtinet, curſibus acquieſcit: itaque occulte, delicateque religioſus venatu utitur, nec utitur venatione. Filiam unicam parvam, poſt obitum uxoris relictam, ſolatio cœlibatus alit avita teneritudine, materna diligentia, paterna benignitate. Erga familiam ſuam nec in proferendo alloquio minax, nec in admittendo conſilio ſpernax, nec in reatu inveſtigando conſilio ſpernax, nec in reatu inveſtigando perſequax, ſubjectorum ſtatum, conditionemque non dominio, ſed judicio regit: putes eum domum propriam non poſſidere, ſed potius adminiſtrare. C Qua induſtria viri ac temperantia inſpecta, ad reliquorum quoque cenſui pertinere informationem, ſi vel ſummotenus vita cæteris talis publicaretur. Ad quam ſequendam, præter habitum, quo interim præſenti ſæculo imponitur, omnes noſtræ profeſſionis homines utiliſſime incitarentur. Quia, quod pace ordinis mei dixerim, ſi tantum bona ſingula in ſingulis erunt, plus ego admiror ſacerdotalem virum, quam ſacerdotem. Vale.

Epistola X.

D

Sidonius Felici ſuo ſalutem.

ERumpo in ſalutationem licet ſeram, domine meus, annis ipſe jam multis inſalutatus; frequentiam veteris officii ſervare non audens, poſtquam me ſoli patrii finibus elimina-

a *Regina Ragnahilda*) Eurici uxori. Hujus enim at potius exiſtimem quam Theodorici, facit ratio temporum quibus hæ ſcriptæ ſunt epiſtolæ, & quod ſub hujus finem ſuadet occuli auctorem epigrammatis, ne videlicet muneris gratiam deterat ſi prodatur. quod quidem ſuperſtite Theodorico, cui gratus & familiaris erat, non diceret Sidonius. Reginæ igitur nomen uni Sidonio debemus. cui cognominem alteram, Sigivaldi noſtratis uxorem, memorat Gregorius Turon. in vita Æmiliani.

b *In foro tali vel Athenæo*) Alludit ad Romanæ urbis loca, in quibus recitari poemata & orationes ſolebant. De Athenæo teſtis Lampridius in Alexandro: *Ad Athenæum*, inquit, *audiendorum & Græcorum & Latinorum rhetorum vel poetarum cauſſa frequenter proceſſit*. Capitolinus item in Pertinace & Cordiano. ac Sidonius ipſe lib. 9. epiſt. ad Burgundionem: *Dignus omnino quem Roma plauſibilibus foveret ulnis: quoque recitante crepitantis Athenæi ſubſellia cuneata quaterentur*. Symmachus denique lib. 9. 84. De Foro Trajano Fortunatus ad Bertheramnum Epiſcopum Cenomanenſem:

Vix modo tam nitido pompoſa poemata cultu
Audit Trajano Roma verenda foro.

De Foro Martis, index vetus adnotatio in codice Apuleiano Bibliothecæ Vaticanæ his verbis: *Ego Saluſtius legi & emendavi Romæ feliciter, Olybrio & Probino Coſſ. in foro Martis controverſiam declamans oratori Endelechio. Rurſus Conſtantinopoli recognovi Cæſario & Attico Coſſ.* Quo ex loco præterea docemur, quo tempore cathedram Romæ tenuerit Endelechius Rhetor, hoc eſt ut interpretor Severus Sanctus Endelechius, orator & poeta Chriſtianus cujus extat breve carmen de mortibus boum. quanquam ætatis alterum erat argumentum ex Paulino, qui Endelechii, ut amici ſui, meminit in epiſtola 9. ad Severum.

c *Plus charta veſtra*) Concha argentea, in qua exarandi erant verſus Sidonii.

d *Monachum complet non ſub palliolo*) Monachorum inſigne fuit pallium, at philoſophorum. Nam & ipſam monachorum vitam ἀσκητικὴν Græci patres philoſophiam nominarunt. Unde agmina palliata monachorum in funere S. Martini apud Sulpitium Severum.

ſum peregrinationis adverſa ſregerunt. Quapropter ignoſcere vos quoque decet erubeſcentibus. ſiquidem convenis humiliatos humilia ſectari, neque cum illis parem familiaritatis tenere conſtantiam, quibus forte ſit improbum plus amoris quam reverentiæ impendere. Propter hoc denique jam diu taceo, voſque tacuiſſe, cum filius meus Heliodorus huc venit, magis toleranter, quam libenter accepi. ſed dicere ſolebas, quanquam fatigans, quod meam quaſi facundiam vererere. Excuſatio iſta hæc, etiam ſi fuiſſet vera, tranſeat: quia [a] poſt terminatum libellum, qui parum cultior eſt, reliquas denuo litteras [b] uſuali, licet accuratus mihi melior non ſis, ſermone contexo. Non enim tanti eſt poliri formulas editione carituras. Cæterum ſi caritatis tuæ morem priſtino colloquiorum curſui reddis, & nos vetuſtæ loquacitatis orbitas recurremus. Præter hæc avide, prævio Chriſto, ſicubi locorum fueritis, modo [c] redux patronus indulgeat, advolaturi, ut rebus amicitia vegetetur, quæ verbis infrequentata torpuerat. Vale.

Epistola XI.

Sidonius [d] Petreio ſuo ſalutem.

ANgis me nimis damnum ſæculi mei, nuper erepto avunculo tuo Claudiano oculis noſtris, ambigo an quempiam deinceps parem conſpicaturis. Vir ſiquidem fuit providus, prudens, doctus, eloquens, acer, & hominum ævi, loci, populi ſui ingenioſiſſimus: quique indeſinenter ſalva religione philoſopharetur; & licet crinem, barbamque non paſceret, [e] pallium & clavam nunc irrideres, nunc etiam execraretur, a collegio tamen complatonicorum ſolo habitu ac fide diſſociabatur. Deus bone! quid erat illud, quotiens ad eum ſola conſultationis gratia conveniebamus? Quam ille omnibus ſtatim totum non dubitans, non faſtidiens aperiebat! voluptuoſiſſimum reputans, ſi forte oborta quarumpiam quæſtionum inſolubilitate labyrintica ſcientiæ ſuæ theſauri eventilarentur. Jam ſi frequentes conſederamus, officium audiendi omnibus, uni ſolum, quem forſitan elegiſſemus, deputans jus loquendi; viritim, viciſſimque, non tumultuatim, nec ſine ſchematis cujuſpiam geſtu artificioſo doctrinæ ſuæ opes erogaturus. Dein quæcumque dixiſſet, protinus reluctantium ſyllogiſmorum contrarietatibus excipiebamus. Sed repellebat omnium noſtrum temerarias oppoſitiones. Itaque nihil non perpenſum probatumque recipiebatur. Hinc etiam illi apud nos maxima reverentia fuit, quod non ſatis ferebat ægre pigram in quibuſpiam ſequacitatem. Hæc apud eum culpa veniabilis erat: quo fiebat, eſſet ut nobis patientia ejuſdem ſine imitatione laudabilis. Quis enim virum ſuper abditis conſuleres invitus, a cujus diſputationis communione ne idiotarum quidem imperitorumque ſciſcitatio repudiaretur! Hæc pauca de ſtudiis. Cæterum cætera quis competenti præconio extollat? quod conditionis humanæ per omnia memor, clericos opere, ſermone populares, exhortatione mœrentes, deſtitutos ſolatio, captivos pretio, jejunos cibo, nudos operimento conſolabatur. Pariter & ſuper his plura replicare ſuperforaneum ſtatuo. Nam merita ſua, quibus divitem conſcientiam cenſu pauperatus locupletavit, ſpe futuræ retributionis celare plus ſtuduit. Epiſcopum fratrem majorem natu affectuoſiſſime obſervans, quem diligebat ut filium, cum tanquam patrem veneraretur. Sed & ille ſuſpiciebat hunc granditer, habens in eo conſiliarium in judiciis, vicarium in eccleſiis, procuratorem in negotiis, villicum in prædiis, tabularium in tributis, in lectionibus comitem, in expoſitionibus interpretem, in itineribus contubernalem. Sic utrique ab alterutro, uſque ad invidiam exempli, mutua fide germanitatis officia reſtituebantur. Sed quid dolorem noſtrum moderaturi cauſis potius doloris fomenta ſufficimus? Igitur ut dicere inſtitueramus, huic jam, ut eſt illud Maronianum, cineri ingrato, id eſt gratiam non relaturo, næniam condidimus triſtem, luctuoſamque, propemodum laborioſe, quia faceret dictandi deſuetudo difficultatem: niſi quod animum natura deſidioſiſſimum, dolor ſicco gravidas accendit. ejus hoc carmen eſt.

GErmani decus, & dolor Mamerti,
Mirantum unica pompa Epiſcoporum,
Hoc dat ceſpite membra Claudianus.
Triplex bibliotheca quo magiſtro
Romana, Attica, Chriſtiana fulſit:
Quam totam monachus virente in ævo
Secreta bibit inſtitutione.

Atque ut philoſophos Græci merito ridebant, qui pallio & barba tenus philoſopharentur: ſic noſtri monachos, qui habitu ſæculo imponerent, ut ait Sidonius, quibuſque ... Iſidorus Peluſiotes epiſt. 22. ... *Monachi vitam, fratres, non complet pallii & barbæ oſtentatio.*

a *Poſt terminatum libellum*) Infra epiſtola 22. *Ut epiſtolarum curam terminatis libris earum converteremus ad ſtylum hiſtoriæ.* Uterque locus indicat Sidonii epiſtolarum primam editionem non fuiſſe, quam Conſtantio nuncupavit: ſed earum aliquot libellos ante Conſtantianam collectionem in lucem emiſſos.

b *Uſuali ſermone contexo*) Latino quidem, ſed rudi & impolito, qualis tunc in uſu vulgo Galliæ. Olim ſane Gallis ſermo peculiaris & diverſus a Latino. Unde Varro, Hieronymo teſte, Maſſilienſes trilingues vocabat, quod Græce, Latine, & Gallice ſcirent. Poſtea fecit aſſidua cum Romanis conſuetudo, ut Latinam uſurparent, ſed ut exteris gentibus evenire ſolet rudem & incultum, qui proinde magiſtri ſtudio & induſtria perpoliri deberet. Ideo laudat Ecdicium Sidonius lib. 3. epiſt. 3. quod ejus exemplo nobilitas Gallicana Celtici ſermonis ſquama depoſita Latinam linguam in ſcholis accurate perdiſceret. Eodemque ſpectas lib. 8. epiſt. 2. ad Joannem.

c *Redux patronus*) Victorius Comes Arvernorum, quem ſuum jure ſæculari patronum dicit lib. 7. epiſt. ad Voluſianum.

d *Petreio*) Filio ſororis Mamerti & Claudiani. ad quem mittit Claudiani avunculi ſuper vita ſancti Epitaphium.

e *Pallium & clavam*) Clavam itidem inter philoſophorum inſignia cum pallio jungit lib. 9. epiſt. 9. & Carmine xv.

Tetrica nodoſa commendat pallia clava.

Prudentius in Hamartigenia:

Hinc gerit Herculeam vilis ſapientia clavam,
Oſtentatque ſuos vicatim Gymnoſophiſtas.

E Græcis Lucianus in Paraſito. ... Libanius Andronico epiſt. 136. ... *Philoſophantium*, inquit, *valedicere barbæ & pallio, & baculo.* & quod proprius ad clavam, Chryſoſtomus de ſtatuis xvii. ... *Ubi nunc ſunt qui palliis amiciuntur, & promiſſam barbam oſtentant, & clavas dextra geſtant externi philoſophi?*

Orator , dialecticus , poeta ,
a [a] *Tractator , geometra , muſicuſque .*
Doctus ſolvere vincla quæſtionum ,
Et verbi gladio ſecare ſectas ,
Si quæ catholicam fidem laceſſunt .
Pſalmorum hic modulator & phonaſcus ,
Ante altaria , fratre gratulante ,
Inſtructas docuit ſonare claſſes .
Hic ſolennibus annuis paravit ,
Quæ quo tempore lecta convenirent .
b [b] *Antiſtes fuit ordine in ſecundo ,*
Fratrem faſce levans epiſcopali .
Nam de pontificis tenore ſummi ,
Ille inſignia ſumpſit , hic laborem .
At tu quiſque doles , amice lector ,
De tanto quaſi nil viro ſuperſit ,
Udis parce genis rigare marmor ;
Mens & gloria non queunt humari .

Ecce quod carmen , cum primum affui , ſuper unanimi fratris oſſa conſcripſi . Namque tunc abſui cum funeraretur : nec ob hoc tamen perdidi in totum deſideratiſſimam flendi occaſionem . Nam dum forte meditarer , lacrymis habenas animâ parturiente laxavi ; feci que ad epitaphium , quod alii fecerant ad ſepulcrum . Hæc ergo ſcripſimus tibi , ne forte arbitrarere ſolam nos colere vivorum ſodalitatem , teſque tuo judicio eſſemus , niſi amicorum vita carentum ſemper , æque ut incolumium , reminiſceremur . Namque & ex hoc , quod vix reſervatur imaginaria fides vel ſuperſtitibus , non præter æquum opinabere , ſi perpaucos eſſe conjicias , qui mortuos ament . Vale.

A

B

C

Epistola XII

Sidonius Simplicio & Apollinari ſuis ſalutem .

DEus bone ! quantum naufragioſo pelago conformis eſt motus animorum , quippe cum nuntiorum turbinibus adverſis quaſi propria tempeſtate confunditur . Nuper ego filiuſque communis Terentianæ Hecyræ ſales ruminabamus . ſtudenti aſſidebam naturæ meminens , & profeſſionis oblitus . Quoque abſolutius rythmos comicos incitata docilitate ſequeretur , ipſe etiam fabulam ſimilis argumenti , id eſt , [c] Epitrepontem Menandri in manibus habebam . Legebamus pariter , laudabamus , jocabamurque : & quæ vota ſunt communia , illum lectio , me ille capiebat : cum repente puer familiaris adſtitit vultuoſus . cui nos , quid ita ? & ille , lectorem , inquit , Conſtantem nomine pro foribus vidi a dominis Simplicio & Apollinare redeuntem . dedit , inquit , literas quas acceperat , ſed perdidit quas recepit . Quibus agnitis , ſerenitas lætitiæ meæ confeſtim nubilo ſuperducti mœroris infoeduit ; tantamque mihi bilem nuntii hujuſce contrarietas excitavit ; ut per plurimos dies illum ipſum hermam ſtolidiſſimum venire ante oculos meos inexoratus arcuerim ; laturus ægre , ſi mihi apicem , aut quoſcumque , aut quorumcumque non redderet : taceam veſtros , qui mihi , dum recti compos animus durat , minime frequentes maxime deſiderabiles judicabuntur . At poſtquam noſtra ſenſim temporis intervallo ira defremuit , e

a *Tractator*) Paulo ſuperius dixit , *In expoſitionibus interpretem* . quod eodem referri poteſt . Tractatores enim dicti , ſacrarum litterarum interpretes & doctores . Idcirco authenticis apponit Sidonius lib. 7. epiſt. 9. & Claudianus ipſe de ſtatu animæ lib. 1. *Sed video Prophetas , Evangeliſtas , Apoſtolos* (hi authentici) *poſt etiam authenticorum plurimos tractatores ſuos propriis voluminibus nomina prænotaſſe* . Similia etiam ſcribit lib. 2. ubi Hieronymum laudat potiſſimum tractatorum : & Severus dialogo 1. Origenem tractatorem ſacrarum litterarum peritiſſimum . Vox crebra illius maxime ſæculi ſcriptoribus , quo natum videtur innuere Vincentius Lirinenſis in Commonitorio : *Doctores* , inquit , *qui Tractatores nunc appellantur . quos hic idem Apoſtolus etiam prophetas interdum nuncupat , eo quod per eos Prophetarum myſteria populis aperiuntur* .

b *Antiſtes fuit ordine in ſecundo*) Epiſcopus , in ordine & gradu Presbyteri . Mamertum , inquit , fratrem Epiſcopum plurimis in rebus ita ſublevabat , ut quamvis Presbyter tantum eſſet , Epiſcopus ipſe quodammodo videretur . Clericorum primo in ordine ſunt Epiſcopi , in ſecundo Preſbyteri , in tertio Diaconi , atque ita deinceps . Optatus Milevitanus lib. 1. *Quid commemorem laicos qui tunc in Eccleſia nulla fuerant dignitate ſuffulti ? quid miniſtros plurimos ? quid diacones in tertio ? quid presbyteros in ſecundo ſacerdotio conſtitutos ? Ipſi apices & principes omnium Epiſcopi , &c.* Ordo igitur ſecundus Sidonio eſt ordo Presbyterorum . Odo Doroberincus de S. Wilfrido , quando factus eſt presbyter :

Tandem colla jugo ſubdens dejecta petito
Ordinis aptatur celebs in honore ſecundi ,

Poſſent ejus generis teſtimonia innumera proferri . Sed omnium inſtar erit lex nova Impp. Theodoſii & Valentiniani , in qua Presbyteri ſecundi ſacerdotes nuncupantur . Ea autem in codice pervetuſto legitur his verbis .

THEODOSIUS ET VALENTINIANUS AUGUSTI AD VERUM PRÆFECTUM PRÆTORII.

Audemus quidem ſermonem facere , ſolito plus timore capti de ſanctis & venerabilibus ſacerdotibus , & ſecundis ſacerdotibus vel etiam levitis , & eos cum omni timore nominare , quibus omnis terra caput inclinat . Et poſt alia . *De obnoxiis vero , ſi qui ambulaverint cum Epiſcopo , vel cum Presbytero , aut etiam cum Diacono , ſive in platea , ſive in agro ſive in quolibet loco , nullo pacto eos retinere vel adduci jubemus , quoniam in ſacerdotibus Eccleſia conſtat . Data xv. Kalendas Januarias , Theodoſio XIII . & Valentiniano III . Conſſ.*

Ex his , opinor , nemo non videt , presbyteros interdum dictos fuiſſe ſecundos ſacerdotes , aut ſecundi ordinis ſacerdotes . qua nimirum nota diſtinguebantur ab Epiſcopis , qui primi ordinis erant ſacerdotes , & ſummi ſacerdotes appellabantur . Quod vero doctiſſimo Savaroni venit in mentem , presbyteros olim etiam Epiſcopos fuiſſe nuncupatos , atque ita Claudianum hoc loco Epiſcopum dici a Sidonio , id , ut paucis dicam , a Sidonii mente & veterum more alieniſſimum eſt . Nec mirari ſatis poſſum , inanem fabellam de primi & ſecundi ordinis Epiſcopis in quorundam animis tantum fidei obtinuiſſe , ut in ore ſcriptiſque ſuis nihil frequentius habeant , quam duos olim , ſi Deo placet , in ſingulis cathedris Epiſcopos fuiſſe . Mera eſt fabula , ut dixi . neque ad eam adſtruendam ab illis quicquam adfertur , quod non ſua ſponte diſſiliat . Etenim Gennadii locum , ubi Claudianum Epiſcopum appellare videtur , corruptum eſſe jam alii monuerunt . Quorſum enim ſecum ipſe pugnaret , ut Epiſcopum hic diceret quam Presbyterum poſtea vocat ? Juſtus vero , qui in arca ſepulcrali , quæ in S. Illidii baſilica viſitur , Arvernæ urbis Epiſcopus inſcribitur , non eſt Juſtus ille Archidiaconus S. Illidii Epiſcopi ; ſed Juſtus alter qui reipſa fuit Epiſcopus Arvernorum poſt Avolum , ante Cæſarium . cuius ſane nomen apud Gregorium Turonicum in Epiſcoporum elencho quæri non debet , quia poſt Gregorium vixit . De Joanne denique Archidiacono Cabilonenſi par eſt allucinatio , quam prodet Epiſtola 55.

c *Epitrepontem Menandri*) Epitrepontem Menandri fabulam citat Stobæus Sermone XXCVII. ex eaque profert hoc verſus ,

Ἐλευθέρῳ τὸ καταγελᾶσθαι πολὺ
Αἴσχιόν ἐςι τοῦ δ' ὀδυνᾶσθ' ἀνθρώπων.

Idem aliis locis ἐπιτρέποντας , ἢ ἐπιτρέποντες . Alciphron item ἐπιτρέποντας inter fabulas Menandri numerat epiſtola ultima , & Athenæus lib. 14. Meminit & tacito auctoris nomine Quintilianus , Epitrepontas perfectam oratorii judicii ideam continere docens , lib. 10. cap. 1.

percontor num verbo quippiam prætereà detuliſſet. Reſpondit ipſe, quanquam eſſet trepidus & ſternax, & præ reatu balbutiret ore, cœcutiret intuitu, totum quo inſtrui, quo delectari valerem, paginis, quæ intercidiſſent, fuiſſe mandatum. Quocirca recurrite ad pugillares, replicate membranas, & ſcripta reſcribite. Tamdiu enim æquanimiter admitto, ut deſiderio meo ſiniſter eventus officiat, donec ad vos noſtro ſermone perveniat, ad nos veſtrum non perveniſſe ſermonem. Valete.

A

Epistola XIII.

a *Sidonius* [a] *Vectio ſuo ſalutem.*

B

NUper rogatu Germanici ſpectabilis viri Cantillenſem eccleſiam inſpexi. Eſt ipſe loco ſitorum facile primus; quique poſt tergum cum
b jam [b] duodecim luſtra tranſmittat, cotidie tamen habitu, cultuque conſpicuo non juveneſcit ſolum, ſed quodammodo repueraſcit. Enimvero
c veſtis adſtricta, tenſus cothurnus, [c] crinis in rotæ ſpecimen acciſus, barba intra rugarum latebras merſis ad cutem ſecta forpicibus; ad hoc & munere ſuperno membrorum ſolida conjunctio, integer viſus, amplus in celeri greſſus inceſſu, incorruptæ lactea dentium compage gingivæ. Non

C

illi ſtomachus nauſeat, non vena flammatur, non cor incutitur, non pulmo ſuſpirat, non riget lumbus, non jecur turget, non molleſcit manus, non ſpina curvatur; ſed præditus ſanitate juvenili, ſolam ſibi vindicat de ſenectute reverentiam. Propter quæ beneficia peculiaria Dei, quoniam vobis jura amicitiæ grandia vigent, quippe vicinis; obſecro ac moneo, ut conſilio tuo, cui ſequendo per conſcientiam magnam maximam tribuis auctoritatem, non multum fidat ambiguis, nec nimis nimiæ credat incolumitati. ſed tandem profeſſione religionis arrepta, viribus potius reſurgentis innocentiæ convaleſcat, faciat

D

ſe vetuſtus annis meritis novum. Et quoniam nemo ferme eſt, qui plectibilibus careat occultis, ipſe ſuper his quæ clam commiſſa reminiſcitur, palam fuſa ſatiſfactione ſolvatur. Nam ſacerdotis pater, filiuſque pontificis, niſi ſanctus eſt, rubo ſimilis efficitur; quem de roſis natum, roſaſque parientem, & genitis gignentibuſque floribus medium, pungentibus comparanda peccatis dumorum vallat aſperitas. Vale.

Epistola XIV.

Sidonius [d] *Polemio ſuo ſalutem.* d

C. Tacitus e majoribus tuis, Ulpianorum temporum conſularis, ſub verbis cujuſpiam Germanici ducis in hiſtoria ſua retulit dicens:
[e] Cum Veſpaſiano mihi vetus amicitia, & dum e
privatus eſſet amici vocabamur. Quo reſpicit, ais, iſta præfari? ne ſcilicet memineris, eo tempore, quo perſonam publicam portas gratiæ te privatæ memorem ſemper eſſe oportere. Biennium prope clauditur, quod te Præfectum prætorio Galliarum, non nova veſtra dignatione, ſed noſtro affectu adhuc vetere gaudemus. Qui ſi Romanarum rerum ſineret adverſitas, ægre toleraremus, niſi ſingulæ perſonæ, non dicam provinciæ, variis per te beneficiis amplificarentur. Et nunc cum id, quod poſſibilitas tua non habet, verecundia non petatur: dicas velim, qualiter fueris futurus humanus in factis, qui perduras avarus in verbis. Nam tuorum peritiæ comparatus, non ſolum Cornelios oratores, ſed Auſonios quoque poetas vincere potes. Si te hactenus philoſophantem, nova ſubito ob juriſdictionem gloria capit,
[f] & nos aliquod nomenque decuſque geſſimus. f
At ſi videtur humilitas noſtræ profeſſionis habenda contemptui, quia Chriſto res humanas, vitaſque medicaturo putrium conſcientiarum cultro ſqualens ulcus aperimus: quod & in noſtri ordinis viris & ſi adhuc aliquid de negligentia fœtet, nihil jam tamen de ſuperbia tumet: noveris volo, non ut eſt apud præſulem fori, ſic eſſe apud judicem mundi. Namque ut is, qui propria vobis non tacuerit flagitia, damnatur, ita nobiſcum qui eadem Deo fuerit confeſſus, abſolvitur. Unde liquido patet, incongrue a partibus veſtris nimis reum pronuntiari, cujus cauſa plus ſpectat tribunal alienum. Quapropter imminentem querelam noſtri doloris nequaquam valebis ulterius effundere; quia ſuccedentibus proſperis, ſive obliviſcare, ſive negligas gratiam antiquam, juxta eſt acerbum. Proinde ſi futura magni penſitas, ſcribe clerico; ſi præſentia, ſcribe collegæ. Et hanc in te ipſe virtutem, ſi naturalis eſt, excole; ſi minus, ut inſititiam appone; qua ſodales vetuſtos nunquam pro conſequentum novitate faſtidias. Porro autem videbere ſic amicis uti quaſi floribus, tam diu gratis, donec recentibus. Vale.

a *Vectio*) Viro illuſtri, cujus ſupra mentio epiſtola 9. Cantillenſem Eccleſiam dicit, a Cantilla vetere caſtello Arvernorum, cujus mentio in Tabula Itineraria Peutingeri. Annales rerum a Pippino geſtarum anno dcclxii. *Aquitaniam ingreſſus quadam oppida & caſtella manu cepit. in quibus præcipua fuere Burbonium, Cantilla, Clarus mons.*

b *Duodecim luſtra*) Annos lx. ut Juvenalis, quem æmulatur, Satyra viii.

—— ſuper hac qui jam poſt terga reliquit
Sexaginta annos, Fonteio Conſule natus.

c *Crinis in rotæ ſpecimen barba*) Utrumque inter priſci cultus delicias, lege cautum Levitici xix. οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν. οὐδὲ φθερεῖτε τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος ὑμῶν. hoc eſt, interprete Hieronymo, *Non in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam.* quemadmodum, inquit Heſychius lib. 6. in Leviticum, hi facere conſueverunt, qui barbaticas ſtudent comas.

d *Polemio*) Præfecto Prætorio Galliarum cujus & Araneolæ ſponſæ luſerat epithalamium Carmine xv. in quo quidem, atque in epiſtola nuncupatoria, de Polemii doctrina philoſophandique ſtudio permulta.

e *Cum Veſpaſiano mihi*) Verba ſunt Claudii Civilis Batavorum principis apud Tacitum lib. 5. Hiſtoriarum, ſed paulo aliter a Tacito concepta. *Erga Veſpaſianum*, inquit, *vetus mihi obſervantia, & cum privatus eſſet amici vocabamur.*

f *Et nos aliquod nomenque*) Fuerat enim Præfectus urbi. cujus dignitatis, ac magiſteriæ militum, par erat prærogativa præturianæ, L. 1. Cod. Theod. de Præfectis Prætorio, ſive Urbis, & Magiſtris militum.

Digitized by Google

Epistola XV.

Sidonius [a] *Elaphio ſuo ſalutem.*

EPulum multiplex, & capaciſſima lectiſternia para. plurimis viis, pluribus turbis ad te venitur. ita bonorum contubernio ſedit: quippe poſtquam omnibus tempus futuræ dedicationis inclaruit. Nam baptiſterium, quod olim fabricabamini, ſcribitis jam poſſe conſecrari. Ad quæ feſta vos voti, nos miniſterii, officii multos, fidei totos cauſa ſollicitat. Siquidem res eſt grandis exempli, eo tempore a vobis nova eccleſiarum culmina ſtrui, quo vix auderet alius vetuſta ſarcire. Quod reſtat, optamus, ut Deo noſtro per uberes annos, ſicut vota redditis, ita voveatis reddenda: idque non ſolum religione celata, ſed & converſione manifeſta. mitigatoque temporum ſtatu, tam deſiderio meo Chriſtus indulgeat, quam Rutenorum; ut poſſitis & pro illis offerre ſacrificia, qui jam pro vobis offertis altaria. De cætero, quanquam & extremas autumnus jam diem breviat, & viatorum ſollicitas aures, foliis toto nemore labentibus, crepulo fragore circumſtrepit; inque caſtellum, ad quod invitas, utpote Alpinis rupibus cinctum, ſub vicinitate brumali difficilius aſcenditur: nos tamen, Deo prævio, per tuorum montium latera confragoſa venientes, nec ſubjectas cautes, nec ſuperjectas nives expaveſcemus: quamvis jugorum profunda declivitas aggere cochleatim fracto ſæpe tedeunda ſit: quia & ſi nulla ſolemnitas, tu ſatis dignus es, ut eſt [b] Tullianum illud, propter quem Theſpiæ viſantur. Vale.

Epistola XVI.

Sidonius [c] *Ruricio ſuo ſalutem.*

ACcepi per Paternium paginam veſtram, quæ plus mellis an ſalis habeat, incertum eſt. Cæterum eloquii copiam hanc præfert, hos olet flores, ut bene appareat, non vos manifeſta modo, verum etiam furtiva quoque lectione proficere. Quanquam & hoc furtum, quod deprecaris, exemplati libelli, non venia tam debeat reſpicere, quam gloria. Quid tu enim facias abſque virtute, qui nec ipſa peccata ſine laude committis? ego vero quicquid impoſitum eſt fraudis mihi nipote abſenti, libens audio, principalique pro munere amplector, qui quodammodo damnum indemne toleravi. Neque enim quod tuo acceſſit uſui, deceſſit hoc noſtræ proprietati; aut ad incrementa ſcientiæ veſtræ per detrimenta veniſtis alienæ. Quin potius ipſe jure ab hinc uberi præconio non carebis; qui magis igneo ingenio naturam decenter ignis imitatus es, de quo ſi quid demere velis remanet totus qui transfertur. Unde jam parce trepidare, deque moribus amici pluſculum recto ſecus credere. Namque in hoc facto nos magis vulnus polluit culpæ, ſi feriat ictus invidiæ. Vale.

Epistola XVII.

Sidonius [d] *Arvogaſti ſuo ſalutem.*

EMinentius amicus tuus, domine major, obtulit mihi, quas ipſe dictaſti, literas literatas, & gratiæ trifariam renidentis cultu refertas: quarum utique virtutum caritas prima eſt, quæ te coegit in nobis, vel peregrinis, vel jam latere cupientibus, humilia dignari. tum verecundia, cujus inſtinctu dum immerito trepidas, merito prædicaris. tertia urbanitas, qua te ineptire facetiſſime allegas, & Quirinalis impletus fonte facundiæ, potior Moſellæ Tiberim ructas: ſic barbarorum familiaris, quod tamen neſcius barbariſmorum. par ducibus antiquis lingua, manuque: ſed quorum dextera ſolebat non minus ſtylum tractare, quam gladium. Quocirca ſermonis pompa Romani, ſi qua adhuc uſpiam eſt, Belgicis olim, ſive Rhenanis abolita terris, in te reſedit: quo vel incolumi, vel perorante, etſi apud limitem ipſum Latina jura ceciderunt, verba non titubant. Quapropter alternum ſalve rependens, granditer lætor, ſaltem in illuſtri pectore tuo vaneſcentium litterarum remanſiſſe veſtigia: quæ ſi frequenti lectione continuas, experiere per dies, quanto antecellunt belluis homines, tanto anteferri ruſticis inſtitutos. De paginis ſane quod ſpiritalibus vis ut aliquid interpres improbus garriam, juſtius hæc poſtulabuntur a ſacerdotibus loco propinquis, ætate grandævis, fide claris, opere vulgatis, ore promptis, memoria tenacibus, omni denique meritorum ſublimium dote potioribus. Namque ut antiſtitem civitatis veſtræ relinquam, conſummatiſſimum virum, cunctarumque virtutum conſcientia & fama juxta beatum, multo opportunius de quibuſcumque quæſtionibus tibi interrogantur inclyti Galliarum patres & protomyſtæ, nec ſatis poſitus in longinquo lupus, nec parum in proximo Auſpicius: quorum doctrinæ abundanti eventilandæ, nec conſultatio tua ſufficit. Proinde quod ſuper hac precum parte non parui, benignus quidem, ſed & juſtus ignoſce: quia ſi vos imperitiam fugere par eſt, me quoque decet vitare jactantiam. Vale.

---

a *Elaphio*) Quidam *Eriphio*. Rogatus ab Elaphio Sidonius, ut ad dedicandam Eccleſiam veniret, quam ille in quodam caſtello Rothenicæ diœceſis extruxerat, operam ſpondet. quia nimirum Epiſcopus Ruthenis eo tempore nullus erat, ut docet epiſtola 6. lib 7. Ad Elaphium eſt Ruricii epiſtola 7. lib. 2.

b *Tullianum illud*) Libro 4. in Verrem. *Praxiteles Cupidinem fecit, illum, qui eſt Theſpiis. propter quem Theſpiæ viſunt. Nam alia. viſendii cauſa nulla eſt.* Idem tradit Strabo lib. 9. *Αἱ δὲ Θεσπιαὶ πρότερον μὲν ἐγνωρίζοντο διὰ τὸν ἔρωτα Πραξιτέλους, ὃν ἔγλυψε μὲν ἐκεῖνος, ἀνέθηκε δὲ ἡ ἑταίρα Θεσπιεῦσι. πρότερον μὲν οὖν ἐψόμενοι τοὺς τὸν ἔρωτα αἰσθανόμενοι ἐπὶ τὴν θέαν, ἄλλως οὐκ οὔσαν ἀξιοθέατον.*

c *Ruricio*) Cujus & Iberiæ conjugis epithalamium cecinit Carmine XI. Epiſcopo poſtea Lemovicenſi. Is enim eſt, cujus paucis ab hinc annis ex S. Galli bibliotheca editi ſunt duo libri Epiſtolarum, quas partim Epiſcopus, partim ante Epiſcopatum ſcripſit. In illis ſunt aliquot ad Sidonium, atque in his octava, cui Sidonius hoc loco reſpondet. Eidem & alias ſcribit lib. 5. & 8. nondum Epiſcopo.

d *Arvogaſti*) Ex Sidonii verbis docemur Arbogaſtem ſtylum inter arma tractaſſe, domo Belgam fuiſſe, habitaſſeque ad Moſellam, non procul ab Auſpicio, Tullenſium videlicet Leucorum epiſcopo: cujus apertiſſime ad Arbogaſtem edita eſt epiſtola, quæ hæc omnia confirmat. Docet enim Arigii filium fuiſſe, Comitem Treverorum, e ſtirpe Arbogaſtis alterius Franci, qui Comes fuit Valentiniani junioris. Barbaros ergo, quibuſcum verſabatur, Francos interpretor, qui jam tum in Belgica prima dominabantur. Antiſtitem civitatis epiſcopum Trevirenſem, Lupum vero Tricaſſinum, ad quem non ſemel Sidonius,

EPI-

EPISTOLA XVIII.

Sidonius Lucontio ſuo ſalutem.

A OBliviſceris quud rogoris, eque contrario, ſi quid injungas, ex aſſe miminiſti reperere. Perlongum eſt, de cito reditu quæ tu, tuique promiſeritis mihi, meiſque: quorum omnium nun ſunt vel minima completa. Quin potius, cum ſugam a nobis machinaremini, quo reverſuros od ſocrum paſcha vos putaremus, nullæ groves ſarcinæ ad prædium ex oppido ductæ, nulla ferroco, nulla eſſedo ſubvehendis oneribus attrahebantur. B Utque de metronalium portium nil querar fraude, quas cum expeditis rulistia impe- a dimentis, tuque fraterque communis [a] Vuluſianus vix ſiugulorum elieatum puerorumque comitatu ambiebamini. per quod ſullicirudinem proſequentum vana mox recurrendi ſpe ſefelliſtis. certe frater Vuluſionus: qui forte pergeus b in prædia Bajocaſſina, totamque provinciam [b] Lugdunenſem ſecundam pervagaturus, expectationem noſtram ſpecie breviuris irineris eluſit. Et nunc tu ipſe ſic multis contro fidem diebus

A uriabundus, ais tibi, ſi quas puſtea luſerim metro nugas, mitti oporrere. Annuo injuuctis, quia dignus es, ut talia legas. Nam carmen ipſum, quod nunc e manibus elabitur, tom ruſticanum eſt, tomque impolitum, ut me non illud ad villam, ſed potius e villa mittere putes. [c] Baſilicam ſancti Pontificis, confeſſotiſque Mar- c tini, Perperuus Epiſcopus, digniſſimus tanru prædeceſſore ſuceeſſor, multum priori, quæ fuit hactenus, copeciurem novavit. Magnum eſt, ut ferunt, opus nominandumque; quod in honorem tolis viri factum, talis vir feciſſe debuerit. Hujus me parietibus inſeribere ſupradictus ſacer- B dos boc epigramma compellit, quod receuſebis; ut eſt in bis quæcumque depoſcit privilegio eoritatis imperiuſiſſimus. Atque utinam mollis illius pompam, ſive donaria, nil hujus obſequii turpet oblatiu: quod ſecus fore plurimum timeo. Niſi furſitan inter omnia venuſta ſic epigrammaris iſtius fœditas placeat, ut niger nævus candido in corpore: qui quidem ſulet ſic facere riſum, quod accipere ſuffrogium. Sed quid hinc umplius? pone fiſtulas ipſe paſtorias, & elegiæ noſtræ, quia pede claudicat manum porrige.

MArtini corpus, totis veoerabile terris,
In quo poſt vita tempora vivit honor,
Texerat hic primum plebeio machina cultu.
Quæ confeſſori non erat æqua ſuo:
Nec deſiſtebat cives ooerare pudore
Gloria magna viri, gratia parvi loci,
Antiſtes ſed qui numeratur [d] ſextus ab ipſo, d
Longam perpetuus ſuſtulit invidiam:
Internum removens modici penetrale ſacelli,
Amplaque tecta levans exteriore domo,
Creveruntque ſimul, valido tribuente patrono,
[e] In ſpatiis ædes, conditor in meritis: e
Quæ Salomoniaco potis eſt confligere templo,
Septima quæ mundo fabrica mira fuit.
Nam gemmis, auro, argento ſi ſplenduit illud,
Iſtud tranſgreditur cuncta metalla fide.
Livor abi mordax, abſolvanturque priores,
Nil oovet, aut addat garrula poſteritas.
Dumque venit Chriſtus, populos qui ſuſcitet omnes,
Perpetuo durent culmina Perpetui.

a *Voluſianus*) Frater Sidonii. ad quem lib. 8. epiſt. 17.

b *Lugdunenſem ſecundam*) Lugdonenſes Provinciæ Sidonii ævo quatuor erant, totidemque in Notitia Imperii diſcribuntur: quæ ad noſtram hanc ætatem antiquas retinent Metropoles. Primæ caput Lugdunum, de qua lib. 5. epiſt. 7. Secundæ Rotomagus, cui ſubeſt civitas Bajocaſſium hoc loco. Tertiæ Turoni, quæ nominatur in epiſtola Leonis Biruricenſis, aliorumque epiſcoporum, *Ne clerici expetant ſæcularia judicia, ad epiſcopos Provinciæ Tertiæ*. Sic enim ex antiquis exemplaribus ibi legendum eſt, non *Thraciæ*, ut vulgo legitur inter epiſtolas Leonis Papæ, quibus hæc parum cauſe inſerta eſt, cum ejus non ſit. Quartæ Metropolis Seoones, unde Senonia appellatur libro 7. epiſtola 5. & in Notitia de Tracto Armoricano. Cæterum Lugdonenſes Provinciæ, cum primum dividi cœperunt, duæ tantum fuere: poſt quatuor factæ, a Theodoſio, ut conjicio. Nam a Rufio Feſto duæ tantum numerantur, nec plures ab Ammiano Marcellino, qui Turones in ſecunda Lugdunenſi collocat, Senones in prima. ut ſatis appareat tertiam ex ſecunda, quartam ex prima natam eſſe.

c *Baſilicam ſancti Pontificis*) De hac S. Martini Baſilica, quam Perpetuus Turonum epiſcopus condidit, remota vetere parvula, quam Briccius ædificarat, agit Gregorius Turon. lib. 2. cap. 14. & lib. 10. in elencho Epiſcoporum. Ejus parietibus Perpetui rogatu varia diverſorum poetarum inſcripta fuerunt epigrammata. quæ olim collecta, nunc etiam in pleriſque Sulpitii Severi codicibus ad vitæ S. Martini calcem adjecta reperiuntur: atque inter alia Sidonianum hoc, quod nobiliſſimo Baſilicæ loco, id eſt in abſide inciſum ontaot, in quam S. Martini corpus fuerat translatum. deinde alterum Paulini Petrocorii *ſupra oſtium baſilicæ a parte Ligeris*: quod verſibus conſtat XXV. hoc modo:

Quiſque ſolo adclinis merſiſti in pulvere vultum,

& qui ſequuntur. Editi enim ſunt ſub finem librorum 6. de vita Martini, ſed ſine titulo. de quibus & Paulinus ipſe ſcribit in epiſtola ad Perpetuum. Sunt præterea ibidem Martini Dumienſis verſiculi: ii ſcilicet, quos *ſuper oſtium a parte Meridiana* adjectos poſtea fuiſſe, auctor eſt idem Gregorius lib. 5. cap. 37.

d *Sextus ab ipſo*) Sextum a Martino Perpetuum dixit, quia Juſtinianum, opinor, & Armentium numerat, qui Briccio pulſo ſedem ejus tenuerunt. quos in epiſcoporum Indiculo præterit Gregorius: proinde quartum illic a Martino ſtatuit Perpetuum. At libro 2. alium calculum ſecutus quintum facit.

e *Ædes in ſpatiis*) Hanc ſæpe cauſam adſcribunt, qui antiquis ædificiis nova ſubſtituunt. quod videre eſt in Chriſtianis monumentis antiquarum Inſcriptionum. Nolæ autem in ſuburbana S. Felicis Eccleſia, quam Paulinus epiſcopus condidit, reſtant hodieque verſus, quos Paulini ipſius eſſe plerique judicant, renovata ab eo, ut eſt in Natali X. Baſilica compoſitos.

Parvus erat locus ante, ſacris anguſtus agendis.
Supplicibuſque negans pandere poſſe manus.
Nunc populo ſpatioſa ſacris altaria præbet
Officiis, medii Martyris in gremio.
Cuncta Deo renovata placent, novat omnia ſemper
Chriſtus, & in cumulum luminis amplificat.
Sic & dilecti ſolium Felicis honorans,
Et ſplendore ſimul protulit, & ſpatio.

A Obtulimus, ut cernis, quod cantilenæ recentis obviam manui ſuit. ſed nec hoc minus, ſi moras nectis, aſtra quariemus, verſibus quoque ſatyrographis, ſi res exegerit, uſuri: quos huic carmini lenitate adæquandos ſalſo putabis. Namque efficacius, citius, ardentius natura mortalium culpat aliqua, quam laudet. Vale.

Epistola XIX.

Sidonius Florentino ſuo ſalutem.

ET moras noſtras, & ſilentium accuſas. utrumque purgabile eſt. namque & venimus, & ſcribimus. Vale.

B Epistola XX.

Sidonius Domnitio ſuo ſalutem.

TU cui frequenter arma, & armatum, & armatos inſpicere jocundum eſt, quam voluptatem putamus mente conciperes, ſi [a] Sigiſmerem regium juvenem, ritu atque cultu gentilitio ornatum, utpote ſpoſum, ſeu petitorem, prætorium ſoceri expetere vidiſſes! Illum equus quidem phaleris comptus, immo equi radiantibus gemmis onuſti antecedebant, vel etiam ſubſequebantur: cum tamen hoc magis ibi decorum C conſpiciebatur, quod præcurſoribus ſuis, ſive pediſequis, pedes & ipſe medius inceſſit, flammeus cocco, rutilus auro, lacteus ſerico; tum cultui tanto, coma, rubore, cute concolor. Regulorum autem, ſociorumque comitantum forma & in pace terribilis: quorum pedes primi perone ſetoſo talos adusque vinciebantur; genua, crura, ſuræque ſine tegmine. Præter hoc veſtis alta, ſtricta, verſicolor, vix appropinquans poplitibus exertis, manicæ ſola brachiorum principia velantes, viridantia ſaga limbis marginata puniceis. penduli ex humero gladii balteis ſupercurrentibus ſtrinxerant clauſa bullatis latera rhenonibus. Eo quo comebantur ornatu, muniebantur. lanceis uncatis, ſecuribuſque miſſibilibus D dexteræ refertæ, clypeis lævam partem adumbrantibus, quorum lux in orbibus nivea, fulva in umbonibus, ita cenſum prodebat, ut ſtudium. Cuncta prorſus hujuſmodi, ut in actione thalamorum non appareret minor Martis pompa, quam Veneris. Sed quid hæc pluribus? Spectaculo tali ſola præſentia tua defuit. Nam cum ſpectarem quæ tibi pulchra ſunt non te videre, ipſam eo tempore deſiderii tui impatientiam deſideravi. Vale.

A Epistola XXI.

Sidonius Apro ſuo ſalutem.

ESt quidem princeps in genere monſtrando partis paternæ prærogativa: ſed tamen multum eſt quod debemus & matribus. Non enim a nobis aliquid exilius fas eſt honorari, quod pondera illarum, quam quod iſtorum ſemina ſumus. Sed originis noſtræ deſiniendæ materia vel ratio ſit penes phyſicos: nos unde hæc iſta præmiſimus perſequamur. [b] Heduus pater tibi, mater Arverna eſt. Primis Heduis deberis: ergo non ſolis. vel propter illud exemplum noſtri B Maronis, quo teſte Pallas ſic habitus Arcas, quod pariter & Samnis, in Mezentium movere potuiſſet, ut peregrinus, arma Hetruſcorum, ni mixtus matre Sabella, partem quoque patriæ inde traxiſſet. Ecce habes magnum maximo auctore documentum, quod patriæ pars computanda ſit & regio materna: niſi poetas, & cum ab hiſtoria non recedunt, mentiri exiſtimabis. Igitur Arverni ſi portionem tui ſaltim viciſſim jure ſibi vendicant, patienter admitte querimoniam deſiderantum; qui tibi per unius oris mei officium, non unius pectoris profudere ſecretum. Quos palam & coram dicere puta, Quid in te mali tantum, ingrate, commiſimus, ut per tot C annos quondam humum altricem nunc velut hoſticum ſolum ſugias? Hic incunabula tua fovimus: hic vagientis infantiæ lactentia membra formavimus; hic civicarum bajulabere pondus ulnarum. Hinc [c] avus Fronto blandus tibi, ſibi ſeverus, qui exemplo eſſe potuiſſet his, quos habemus nos in exemplo, hinc avia Auſpicia, quæ tibi poſt tuæ matris orbata deceſſum, dependit una curam duarum. Sed & matertera tua hinc, & hinc fuit ſanctior ſanctis Frontina virginibus, quam verebatur mater, pater venerabatur, ſummæ abſtinentiæ puella, ſummi rigoris, ac fidei ingentis, ſic Deum timens, ut ab hominibus timeretur. Hic te imbuendum liberalibus diſciplinis, grammatici, rhetoriſque ſtudia D florentia monitu certante fovetunt, unde tu non tam mediocriter inſtitutus exiſtis, ut tibi liceat Arvernos vel propter literas non amare. Taceo [d] territorii peculiarem jocunditatem: taceo illud æquor agrorum, in quo ſine periculo quæſtuoſæ fluctuant in ſegetibus undæ: quod induſtrius quiſque quo plus frequentat, hoc minus naufragat: viatoribus molle, fructuoſum aratoribus, venatoribus voluptuoſum; quod montium cingunt dorſa paſcuis, latera vinetis, terrena villis, ſaxoſa caſtellis, opaca luſtris, aperta culturis, concava fontibus, abrupta fluminibus;

a *Sigiſmerem regium juvenem*) Gothumne, Francum, an Burgundionem, non ſatis exploratum. Illud certum eſt, Sigiſmerem hunc, contra quam viro docto viſum ſit, diverſum eſſe a Sigiſmere Comite Athalarici regis Italiæ, cujus mentio apud Senatorem lib. 8. epiſt. 2. tum quia loca & tempora diſcrepant, tum quia Comitem illum regio ſanguine ortum fuiſſe nihil eſt quod ſuadeat.

b *Heduus pater tibi, mater Arverna*) Ædui Arvernis ut ſedibus vicini, ita multis ſæpe privatis publiciſque fœderibus conjuncti. Fidem faciat vetus ara marmorea, quæ Genio Arvernorum a Suavi quondam Æduo poſita, in Ricomagi auſtræ ſuburbano Mauſiacenſi cœnobio reſtat his verbis.

GENIO ARVERNORUM
SEX. ORCIUS SUAVIS
ÆDUUS.

c *Avus Fronto*) Hic idem videri poteſt, quod non facile aſſirmarim, Fronto Comes, gemina legatione functus ad Suevos in Hiſpaniam, primum ſub Valentiniano, deinde ſub Avito. Utriuſque meminit Idacius noſter. prioris anno 11. Martiani, poſterioris triennio poſt, his verbis. *Per Avitum Auguſtum Fronto Comes legatus mittitur ad Suevos. ſimiliter & a rege Gothorum Theuderico, quia fidus Romano eſſet imperio, ut quia uno eſſent pacis fœdere copulati, jura fœderis promiſſa ſervarent.*

d *Territorii jocunditatem*) Inferioris Arverniæ noſtræ, quæ peculiari vocabulo Lemane dicta. Hujus ubertatem multis etiam verſibus ornat in Panegyrico Aviti. Certat enim Lemanici agri amœnitas cum fœcunditate. Sed amœnitatis famam teſtantur Childeberti regis verba, quæ recitat Gregorius, & ipſe Arvernus lib. 3. cap. 9. *Dicere*, inquit, *erat ſolitus rex, Velim unquam Arvernam Lemanem, quæ tanta jocunditatis gratia refulgere dicitur, oculis cernere.*

quod denique hujuſmodi eſt, ut ſemel viſum advenis, multis patriæ oblivionem ſæpe perſuadeat. Taceo civitatem ipſam, cui ſemper ſic u-muntiſſimum, ut ſoli nobilium contubernio præferre nil debeas: cui tu munu injecta feliciter captus inſerebare: ſicque omnes præſentiæ veſtræ voluptas, quod tamen nullum ſutius cepit. Jam quid iſtic de re familiari tuu dicum, cujus hic ſtatus eſt, ut tuam expenſam hoc ſit facilius toleratura, quod crebrius? Nam dominus agricolu ſi larem hic foveat, ſic facit ſumptum, quod auget & reditum. Hæc unus tibi omnium, certe bonorum civium voco, petitu, vice gartio: qui cum tanto honore te poſcant, tanto amore deſiderent, intelligi datur, gaudii plus te, dum tribuis quod rogaris, aſſequuturum. Vale.

Epistola XXII.

Sidonius [a] *Leoni ſuo ſalutem.*

VIr magnificus Heſperius, gemma amicorum literarumque, nuper urbe cum rediit e Toloſatium, præcipere te dixit, ut epiſtolarum curam, jam terminatu libris earum, converteremus ad ſtylum hiſtoriæ. Reverentia ſummu, ſummo & uffectu, talem atque tantam ſententiam amplector. idoneum quippe pronuncias ad opera majora; quem mediocriu putas deſerere debere. Sed quod fatendum eſt, facilius audeo hujuſmodi ſuſpicere judicium, quam ſuſcipere conſilium. Res quidem digua quam tu juberes: ſed non minus digna quam faceres. Namque & antiquitus, cum C. Cornelius C. Secundo paria ſuaſiſſet, ipſe poſtmodum quod injunxit arripuit. idque ab exemplo nunc melius aggrederis: quia & ego Plinio ut diſcipulus aſſurgo, & tu vetuſto genere narrandi jure Cornelium antevenis; qui ſæculo noſtro ſi reviviſceret, teque qualis in literis & quantus habeare, conſpicaretur, modo verius Tacitus eſſet. Itaque tu molem thematbis miſſi recte capeſſis, cui præter eloquentiam ſingularem, ſcientiæ ingentis magna opportunitas. Quotidie namque per potentiſſimi conſilia regis, totius ſollicitus orbis, pariter ejus negotia & jura, fœdera & bella, loca, ſpatia, merita cognoſcis. Unde quis juſtius ſeſe ad iſta ſuccinxerit, quum ille, quem conſtat gentium motus, legationum varietates, facta ducum, pacta regnantum, tota denique publicarum rerum ſecreta didiciſſe? quique præſtanti poſitus in culmine, non neceſſe habet, vel ſupprimere verum, vel concinnare mendacium? At noſtra longe conditiu diſpar, quibus dolori peregrinatio nova, nec uſui lectio vetuſta. tum religio profeſſioni eſt, humilitas appetitui, mediocritas obſcuritati: nec in præſentibus tei tantum, quantum in futuris ſpei locatum. Poſtremo languor impedimento; jamque vel ſero propter hunc ipſum deſidiu cordi æquæva. Certe jam ſuper ſtudiis nulla laus curæ, ſed ne poſtuma quidem. præcipue gloriam nobis parvam ab hiſtoria petere fixum: quia per homines clericalis officii temeraria noſtra, jactantur aliena, præterita infructuoſe, præſentia ſemiplene, turpiter falſa, periculoſe vera dicuntur. Eſt enim hujuſmodi thema, vel opus, in quo bonorum ſi facias mentionem, modica gratia paratur; ſi notabilium, maxima offenſa. Sic ſe ille protinus dictioni color, odorque ſatyricus admiſcet. Ilicet ſcriptio hiſtorica videtur ordine a noſtro multum abhorrere, cujus inchoatio invidia, continuatio, labor, finis eſt odium. Sed tunc iſta proveniunt, clericis ſi aliquid dictetur auctoribus, qui colubrinis oblatratorum molaribus fixi, ſi quid ſimpliciter edamus, inſani; ſi quid exacte, vocamur præſumptioſi. At ſi tu ipſe, cui datum eſt ſaltibus gloriæ proterere poſſe cervices vituperonum, ſeu ſupercurrere, materiæ iſtius libens provinciam ſortiare: nemo te celſius ſcripſerit, nemo antiquius, etiam ſi placeat recentia loqui. quandoquidem ſermonum copia impleta ante, nunc rerum, non reliquiſti cur venenato morſu ſecere. Atque ideo te in poſterum conſuli utilitas, audiri voluptas, legi auctoritas erit. Vale.

Epistola XXIII.

Sidonius [b] *Proculo ſuo ſalutem.*

FIlius tuus, immo communis, ad me cucurrit; qui te relicto deliquiſſe ſe mœret, obrutus pœnitendi pudore transfugii. Igitur audito culpæ tenore, corripui latitabundum verbis amaris, vultu minaci, & mea quidem voce, ſed vice tua: dignum abdicatione, cruce, culeo clamans, cæteriſque ſuppliciis parricidalibus. Ad hæc ille confuſus irrubuit, nil impudenti excuſatione deprecatus errorem: ſed ad cuncta convictum cum redurguerem, verecundiæ junxit comites lacrymas, ita profluas ubertimque manantes, ut ſecuturæ correctioni fidem fecerint. Rogo ergo ſis clemens in ſe ſevero: & dominum ſequens, non habeas te judice reum ſe profitente damnabilem. quem ſi inaudita genera pœnarum jubeas inexoratus excipere, non poteſt amplius per te dolore, quam per ſe pudore torqueri. Libera metu deſperationem ſuam, libera confidentium meam: & pietatis paternæ neceſſitate, ſi bene interpretor, te quoque abſolve, qui conficeris occulto, quod filius publico mœrore conficitur. cui feciſſe me conſtat plurimum injuriæ; ſi tu tamen vel parum feceris: quam certe ut ſpero non facies, niſi ſcopulis durior duras, aut adamantibus rigidior perſeveras inſecabilibus. Ergo ſi de moribus tuis, deque amicitiis juſte meliora præſumo, excuſato propitius indulge; quem reconcilians fore fidelem conſtanter in poſterum ſpondeo; quoque velociter culpa ſoluto, ego beneficio ligor: magnopere depoſcens, non ut ignoſcas modo, verum ut & protinus, & revertentem non domo ſolum, ſed & pectore admittas. Deus magne! quam

---

a *Leoni*) Conſiliario Eurici regis Gothorum, & velut Quæſtori. hoc enim ſignificant, quæ ad eundem ſcribit lib. 8. epiſt. 3. Quantus præterea vir fuerit eloquentiæ ac poeticæ ſtudiis, juriſque civilis eximia cognitione, multis paſſim locis prædicat Sidonius. Item Ennodius in vita Epiphanii, de hujus agens legatione ad Euricum. *Erat*, inquit, *ea tempeſtate conſiliorum Principis & moderator, & arbiter, Leo nomine, quem per eloquentiæ meritum non una jam declamationum palma ſuſceperat. qui cum ſummo gaudio adventum Pontificis indicavit notitia publica.* Sed & ſuperſtes Eurico Leo: idem quoque munus obiit in aula Alarici filii. cujus item conſiliarius a Gregorio dicitur lib. 2. Miraculorum cap. 92.

b *Proculo*) Ejuſdem eſt argumenti cum epiſtola Plinii XXIV. libri IX. niſi quod Plinius pro liberto Sabinianum patronum, Sidonius pro filio patrem exorat.

lætus orietur tibi dies, mihi nuntius, animus illi, cum paternis pedibus affuſus, ex illo ore læſo, ore terribili convitium expectans, oſculum exceperit. Vale.

EPISTOLA XXIV.

Sidonius Turno ſuo ſalutem.

BEne nomini, bene negotio tuo congruit Mantuani illud:

Turne, quod optanti divum promittere nemo
Auderet, volvenda dies en attulit ultro.

Pecuniam pater tuus Turpio, vir Tribunitius,
a mutuam pridem, ſi recordaris, [a] a Maximo Palatino poſtulavit, impetravitque: nil quidem loco fiduciæ pignoriſque, vel argenti ſequeſtrans, vel obligans prædiorum: ſed, ut chirographo facto docetur, cauta centeſima eſt fœneratori:
b quæ per biluſtre producta tempus [b] modum ſortis ad duplum adduxit. Sed cum pater tuus morti propinquæ morbo incumbente ſuccumberet; atque ob hoc ipſum publica auctoritas male valentem patremfamilias violentius ad reformandum debitum arctaret, nec ſuſtineri valeret improbitas exequutorum; proficiſcenti mihi Toloſam, jam deſperatus literis imperavit, ut me rogante creditor veſter modicas ſaltem largiretur inducias. Precibus orantis citus annui: quia cum Maximo mihi non notitiæ ſolum, verum & hoſpitii vetera jura. Igitur ad amicum libens ex itinere perrexi, quanquam villa non paucis aggere a publico milibus abeſſet. Ut veni, occurrit mihi ipſe, quem noveram anterius corpore erectum, greſſu expeditum, voce liberum, facie liberalem, multum ab antiquo diſſimilis inceſſu. Habitus viro, gradus, pudor, color, ſer-
c mo religioſus: tum [c] coma brevis, barba prolixa, tripodes ſellæ, cilicum vela foribus appenſa, lectus nil habens plumæ, menſa nil purpuræ, humanitas ipſa ſic benigna, quod frugi,

A nec ita carnibus abundans, ut leguminibus. Certe ſi quid in cibis unctius, non ſibi ſed hoſpitibus indulgens. Cum ſurgeremus, clam percontor adſtantes, quod genus vitæ de tribus arripuiſſet ordinibus; [d] monachum ageret, an cle- d
ricum, pœnitentemne? dixerunt, nuper impacto ſacerdotio fungi, quo recuſantem factioſe ligaſſet civicus amor. Luce revoluta, dum pueri clienteſque capiendis animalibus occuparentur, ſecretæ collocutionis peto copiam. Præſtat. amplector nil opinantem, gratularique me primum pro ſui ſtatus apice confirmo, tum conſequentes miſceo preces. Turpionis noſtri rogata profero, allego neceſſitates, extrema deploro, quæ duriora mœrentibus amicis hinc viderentur, quod fœ-
B nore ligatus corpore ſolveretur. meminiſſet ergo profeſſionis ſuæ novæ, ſodalitatis antiquæ, exactorumque circumlatrantum barbaram inſtantiam indultis tantiſper induciis moderaretur: & ſi deceſſiſſet æger, tribueret hæredibus annui luctus tempus immune: ſi, quod optarem, priſtinam Turpio ſalutem recuperaſſet, indulgeret exhauſto per otium facultatem convaleſcendi. Adhuc rogabam, cum repente vir totius caritatis flere granditer cœpit non moram debiti, ſed periculum debitoris: frænatoque ſingultu, Abſit a me,
C inquit, ut hæc repoſcam clericus ab ægro, quæ vix petiſſem miles a ſoſpite. Sed & liberos ejus ita diligo, ut etiam ſi quid adverſum ceſſerit amico, nil ſim ab his amplius poſtulaturus, quam mei officii ratio permittit. Quapropter ſcribe ſollicitis: quoque credant plus literis tuis, meas junge, quiſquis ille fuerit languoris eventus (quem tamen fratri proſperum optamus) quod & annuum ſolutioni ſpatium prorogabo, & ſuperpoſitam medietatem, quæ per uſuræ nomen accrevit, indulgeam, ſola ſimpli reſtitutione contentus. Egi ad hæc gratias, Deo maximas, hoſpiti magnas, qui ſic amaret tam ſuam famam, quam conſcientiam: confirmans amicum præmittere ſibi, quod dimitteret vobis: atque

a *A maximo Palatino*) Ex eorum genere, opinor, qui ſacris aut privatis largitionibus militabant, & in provincias a Comitibus dirigi ſolebant, L. 1. Cod. Theod. De Palatinis ſacrarum largitionum & rerum privatarum.

b *Modum ſortis ad duplum*) Uſura centeſima duodecim nummos ſingulis annis peragit in centenos. Fuerint ergo centum aurei Turpioni hac lege dati a Maximo: uſuræ in decennium producta cum capite conficit ducentos vicenos, quæ ſumma duplum ſortis non æquat modo, ſed ſuperat. Verum Sidonius, ut viri docti obſervarunt, excurrentis ſupra duplum ſummæ rationem non habuit, quia ſciebat uſuras communes ſupra duplum nec deberi, nec exigi poſſe, L. xxvi. D. de condit. indeb. & L. iv. D. de fœnore nautico. Cujus legis meminit Plutarchus, ſed privatæ, Aſianis a Lucullo impoſitæ. τὰς μακροτέρας, inquit, τῶν ἀρχαίων τόκους ἀπειπεῖν. Meminit & Diodorus lib. 2. Antiquit. Ægyptiis olim latæ a Bocchoride: τοῖς μετὰ ξυγγραφῆς δανείσασιν ἐκώλυσε διὰ τοῦ τόκου πλεῖον ποιεῖν ἢ διπλάσιον. *Eos qui ex ſyngrapha fœnerarent vetuit amplius quam duplum ſortis uſura conficere.*

c *Coma brevis, barba prolixa*) Obſervare licet in his verbis veterem cultum cleri Gallicani, ac totius Eccleſiæ occidentalis. ubi comam fluentem ſtatim ponebant, qui ſe militiæ ſacræ accinxerant. Prudentius de S. Cypriano:

Deſluat cæſaries compeſcitur ad breves capillos.

Et manent hujus moris veſtigia in ſacro ritu quo fiunt Clerici. Epiſcopus enim quos cooptat, iis capillorum cirros hincinde delibat, quæ prima tonſura nominatur, & Tonſi olim ejus gradus clerici. Olim enim revera tondebantur, nec poſtea integrum erat comam alere. Synodus Agathenſis can. xv. *Clerici qui comam nutriunt, ab Archidiacono etiamſi noluerint, inviti detondeantur.* Inde Concilii IV. Carthaginenſis can. xliv. *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat*, vel ut alii veteres libri legunt, *tondeat*. Barbam igitur alebant, ut hodieque Græci, & Latini non pauci. ut prorſus non capiam, quod ſcribit Gregorius VII. ad Judicem Caralitanum lib. 18. epiſt. 2. *Totius occidentalis Eccleſiæ clerum ab ipſis Eccleſiæ Chriſti primordiis barbam radendi morem tenuiſſe.* Latini tamen poſtea barbam plerique raſitarunt. Idque diſcrimen Græci, Latinique cleri, quod religioni noſtræ nihil officere accurate diſſerit Synodus Lemovicina: in cujus actis diei ſecundæ recitantur canones Synodi Bituricenſis, quorum ſeptimus clericos omnes tonſuram Eccleſiaſticam habere jubet, hoc eſt barbam raſam, & coronam in capite. Adeo variæ hac etiam in parte vices temporum fuerunt.

d *Monachum ageret, an clericum, pœnitentemne*) Facit Sidonii dubitatio, ut intelligamus, brevem comam, barbam prolixam, monachis ac pœnitentibus fuiſſe cum clericis communem. De monachis docet Hilarius Arelatenſis in vita Honorati: *Redigantur ad breves capillos luxuriantes comæ, tranſfertur ad nitorem mentis veſtium ſplendor, cervicis lactea decus palliis rigentibus occupatur*, quibus verbis monachum deſignat. Item Salvianus lib. 8. *Intra Carthaginis muros palliatum, & pallidum, & recisis comarum fluentium jubis uſque ad cutem tonſum videre populus vix poterat*, id eſt monachum. De pœnitentibus autem, comam itidem tondere ſolitos, conſtat ex canone xv. Synodi Agathenſis, & can. xii. Synodi iii. Toletanæ, lib. v. Capitularium 115. Gregorius Turon. lib. vi. c. xxix. *Caput*, inquit, *totondit*, *atque pœnitentiam accipiens ſpiritum exhalavit*. Inde eſt quod in Oneirocriticis legitur, ἐάν τις ἴδῃ ὅτι ἐκούρευσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς τύπον μοναχοῦ, μετανοήσει οὕτως, ἢ ἀποθανεῖν δηλοῖ.

hinc ſuperna regna mereari, quod beneficia terrenu non venderet. Ergo quod reſtat, enitere, ut auctore te protinus ſaltim commodata ſumma ſolvatur. ſic ut ingentes nihilominus gratius agas etium nomine illorum, qui tibi germanitute conjuncti, ſors per ætatem ſapere non poſſunt quid muneris conſequantur. Non eſt cur dicere incipias, Habeo conſortes, necdum celebrata diviſio eſt; avarius conſtat me eſſe tractatum, quam cohæredes; frater & ſoror ſub annis adhuc tutelaribus agunt; necdum ſorori maritus, fratri necdum curator, curatori necdum ſatisdator inventus eſt. quod quidem totum creditoribus bene, ſed malis dicitur. At cum habet talis perſona contractum, quæ velit medium relaxare, cum totum poſſit exigere; ſi moram patitur; quicquid propter miſericordiam conceſſerat pie, juſte repoſcit propter injuriam. Vale.

Epistola XXV.

a *Sidonius* [a] *Domnulo ſuo ſalutem.*

NEqueo differre, quin grandis communione te gaudii feſtinus impertiam: nimirum noſſe cupientem, quid pater noſter in Chriſto, b pariter & Pontifex Patiens, [b] Cabillonum profectus, more religionis, more conſtantiæ ſuæ fecerit. Cum veniſſet in oppidum ſupraſcriptum, provincialium ſacerdotum prævio partim, partim comitante collegio, ſcilicet ut municipio ſummus aliquis antiſtes ordinaretur; cujus eccleſiæ diſciplina nutabat, poſtquam junior epiſcopus Paulus diſceſſerat deceſſeratque: exceperunt Pontificale concilium variæ voluntates oppidanorum, nec non & illa, quæ bonum publicum ſemper evertunt, ſtudia privata; quæ quidam triumviratus accenderat competitorum: quorum hic antiquam natalium prærogativam reliqua deſtitutus

A motum dote ructabat: hic per fragores paraſiticos, culinarum ſuffragio comparatos, Apicianis plauſibus ingerebatur: hic apice votivo ſi potiretur, tacita pactione promiſerat eccleſiaſtica plauſoribus ſuis prædæ prædia fore. Quod ubi viderunt ſanctus Patiens & ſanctus Euphronius, qui rigorem firmitatemque ſententiæ ſanioris, præter odium gratiamque, primi tenebant; conſilio cum coepiſcopis prius clam communicato, quam palam prodito, ſtrepituque deſpecto turbæ furentis, jactis repente manibus arreptum, nihilque tum minus quam quæ agebantur optantem ſuſpicantemque, ſanctum Joannem, virum honeſtate, humanitate, manſuetudine inſignem B (lector hic primum, ſic miniſter altaris, idque ab infantia; poſt laborum temporumque proceſſu, archidiaconus; in quo ſeu gradu, ſeu miniſterio multum retentus propter induſtriam, diu dignitate non potuit augeri, ne poteſtate poſſet abſolvi) attamen hunc [c] jam ſecundi ordinis c ſacerdotem, diſſonus inter partium voces, quæ diſſerebant laudare non ambientem, ſed nec audebant culpare laudabilem; ſtupentibus factioſis, erubeſcentibus malis, acclamantibus bonis, reclamantibus nullis, collegam ſibi conſecravere. Nunc ergo [d] Jurenſia ſi te remittunt jam monaſteria, in quæ d libenter ſolitus aſcendere, jam cæleſtibus ſuperniſque præludis habitaculis, gaudere te par eſt de C communium patrum, vel patronorum, ſeu ſic ſentiente concordia, ſeu ſic concordante ſententia. Illius quoque nomine exulta, quem creaverunt Euphronius teſtimonio, Patiens manu, ambo judicio. In quo fecit Euphronius quod conveniret non ſenectutis modo ſuæ, verum etiam dignitatis longævitati: fecit & Patiens vir quamlibet magnis par tamen laudibus, quod ſuis decuit facere perſonam, quæ caput eſt [e] civitati noſtræ per u ſacerdotium, provinciæ vero veſtræ per civitatem. Vale.

a *Domnulo*) Afru, viro docto, & ob litteras Quæſtorio. quorum alteram docent epiſt. XIII. & XV. libri IX. alterum epiſtola ad Polemium, quæ præcedit ejus Epithalamium. Domnulum etiam inter eos, qui ſcriptis ſuis claruerunt, numerat auctor vitæ Hilarii Arelatenſis. Vox eſt ὑποκοριστικὸ, a domno ſeu domino. Salvianus epiſtola ad Hypatium: *Illa ego veſtra Palladia, veſtra gracula, veſtra domnula. cum qua bis tot vocabulis quondam indulgentiſſima pietate luſiſtis.*

b *Cabillonum profectus*) Vetus Eccleſiæ mos erat in Epiſcopis conſtituendis, ut quem cletus Eccleſiæ & utriuſque ordinis populus delegiſſet, hunc ſibi collegiſque Provincialibus, qui convenerant, probatum Metropolitanus Epiſcopum renuntiaret. Leo Epiſcopis Galliæ de electione Raveníi. *Quod ergo*, inquit, *in Arelatenſi civitate defuncto beatæ memoriæ Hilario, virum etiam nobis probatum, fratrem Ravennium, ſecundum deſiderium cleri honoratorum & plebis unanimiter conſecraſtis, bonum fraternitatis veſtræ opus noſtro judicio roboramus.* Idem ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ: *Per pacem & quietem qui præfuturi ſunt poſtulentur. Teneatur ſubſcriptio clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus & plebis. qui præfuturus eſt omnibus, ab omnibus deligatur.* Convenerant ergo Patiens Metropolitanus Lugdunenſis, Euphronius Epiſcopus Auguſtodunenſis, aliique Provinciales ut rite ex more agerent. Qui cum diverſis tracti eſſent civium ſtudia, ipſi Epiſcopum inter ſe delegerunt, quem populus renuntiatum ſuſciperet.

c *Jam ſecundi ordinis ſacerdotem*) Hoc eſt presbyterum, qui ſecundi ordinis & proximi poſt Epiſcopum eſt gradus, ut dictum eſt ad epiſtolam XI. de Claudiano. Joannes, inquit, cum diu in Archidiaconi gradu detentus fuiſſet propter induſtriam, iam tamen aucta dignitate presbyter erat, cum electus eſt in Epiſcopum. Archidiaconorum ordo & gradus olim alius non erat, quam Diaconorum. Quare cum presbyteri fiebant, Archidiaconatu defungebantur. quod ex antiquis omnibus hiſtoriis perſpicuum eſt. Ideo Canones, qui ordines ſacros Archidiaconis indicunt, non alium quam diaconatum præſcribunt. Synodus Arvernica Urbani II. can. III. *Ut nullus fiat Decanus in Eccleſia niſi presbyter, nullus Archidiaconus niſi Levita.* Laxata exinde diſciplina uſus obtinuit, ut Archidiaconatus etiam presbyteris deferretur.

d *Jurenſia Monaſteria*) Quæ in Jura monte crebra. Gregorius Turon. in vita Lupicini & Romani: *Illa Jurenſis deſerti ſecreta, quæ inter Burgundiam, Alamanniamque ſita Aventicæ adjacent civitati.* Horum facile princeps Monaſterium S. Eugendi, quod S. Claudii poſtea nuncupatum. Ut autem hæc Jurenſia, ſic Jurenſes reges Flodoardo in Chronico dicti Rodulphus & Conradus, qui in illo Burgundiæ tractu imperabant.

e *Civitati noſtræ*) Lugduno cujus caput Patiens, quia Epiſcopus: per civitatem vero, quia Lugdunum Metropolis eſt provinciæ, idem quoque caput totius provinciæ primæ Lugdunenſis. Lugdunum porro civitas & patria Sidonii: ejus Epiſcopus, cum hæc ſcriberet, Patiens, quem propterea initio epiſtolæ ſuum in Chriſto patrem vocat.

C. SOLLII
APOLLINARIS SIDONII
ARVERNORUM EPISCOPI,
EPISTOLARUM
LIBER QUINTUS.

EPISTOLA PRIMA.

[a] *Sidonius* a *Petronio ſuo ſalutem.*

AUdio quod lectitandis epiſtolis meis vuluptuoſam patientiam impendas. Magnum hoc eſt, & literarum viro convenientiſſimum, cum ſtudiis ipſe maximis polleas, ea & in aliis etiam minima complecti. Sed ex hoc ipſo conſummatiſſima tibi gloria rependeratur. nam ſatis eminet meritis ingenii proprii, qui fuerit fautor alieni. Commendo Vindicium neceſſarium meum, virum religioſum, & Leviticæ dignitati quam nuper indeptus eſt, accomodatiſſimum. Qui meis e pugillaribus transferre quæ juſſeras non vacans, per quam provinciam fuit, hic vobis aliquid næniarum munuſculi vice detulit. quanquam, quæ tua ſanctitas, ſemper grandia literas noſtras præmia putes. Interea neceſſitatem præfati portitoris inſinuo, quem traxit iſto negotii oborti bipartita conditio. Siquidem hac definitione perrexit, ut aut ineat litem, aut adeat hæreditatem. Nam patrue'i paterno cœlibi inteſtatoque defuncto, per agnationis prærogativam ſuccedere parat; niſi tamen cœptis factioſa vis obviet. Contra quas tamen cunctas difficultates, ſolus poſt opem Chriſti ſupplici tuo ſufficis: cujus confido, quod ſi meruerit perſona gratiam, conſequetur cauſa victoriam. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius Nymphidio ſuo ſalutem.

[b] [b] LIbrum de ſtatu animæ, tribus voluminibus illuſtrem, Mamertus Claudianus, peritiſſimus Chriſtianorum philoſophus, & quorumlibet primus eruditorum totis ſectatæ philoſophiæ membris, artibus, partibuſque comere & excolere curavit, novem quas vocant Muſas, diſciplinas aperiens eſſe, non fœminas. Namque in paginis ejus vigilax lector inveniet veriora nomina Camœnarum, quæ propriam de ſe ſibi pariunt nuncupationem. Illic enim & grammatica dividit, & oratoria declamat, & arithmetica numerat, & geometria metitur, & muſica ponderat, & dialectica diſputat, & aſtrologia prænoſcit, & architectonica ſtruit, & metrica modulatur. Hujus lectionis novitate lætatus, excitatuſque maturitate, raptim recenſendam, transferendamque, ut videras petiſti, ut petieras impetraſti, ſub ſponſione citæ redhibitionis. Nec me falli, nec te fallere decet. Tempus eſt commodata reſtitui: quia liber ipſe ſi placuit, debuit exhibere ſatietatem; ſi diſplicuit, debuit movere faſtidium. Tu autem, quicquid illud eſt, fidem tuam celeriter abſolve: ne ſi repetitum libellum ſerius reddere paras, membranas potius videaris amare, quam literas. Vale.

EPISTOLA III.

Sidonius Apollinari ſuo ſalutem.

PAr erat quidem garrulitatem noſtram ſilentii veſtri talione frænari. Sed quoniam perfecta dilectio non tam debet recolere quid officiorum ſolvat, quam meminiſſe quid debeat; etiam nunc laxatis verecundiæ habenis obſequium alloquii impudentis iteramus. Cujus improbitas vel hinc maxime dignoſcitur, quod tacetis. Ergone quid tempore hoſtilitatis ageretis, frater, noſſe non merui? Diſſimulaſtis trepido pro vobis amico vel ſecuritatem prodere, vel timorem? Quid eſt aliud, ſi requirenti tuas ſupprimis actiones, quam ſuſpicari eum, qui tui ſollicitus exiſtat, aut certe non gaviſurum compertis proſperis, aut triſtem, ſi diverſa ceſſerint, non futurum? Faceſſat hæc a nobis moribus impietatis opinio, & a candore ſuo vera caritas nævum tam miſeræ ſuſpicionis eliminet. Namque, ut Criſpus veſter affirmat, Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma amicitia eſt. Interea ſi vel vos valetis, bene eſt. Ego autem infelicis conſcientiæ mole depreſſus, vi febrium nuper extremum ſalutis acceſſi. utpote cui indigniſſimo tantæ profeſſionis pondus impactum eſt. qui miſer [c] ante compulſus docere, quam diſcere, & ante præſumens bonum prædicare, quam facere, [c]

---

a *Petronio*) Arelatenſis fori togato, quem Romam cum aliis legatum vidimus in cauſa Arvandi lib. 1. epiſt. 7. Huic ergo ut Juriſconſulto commendat Vindicium Eccleſiæ ſuæ Diaconum, cujus iterum meminit lib. 7. epiſt. 4.

b *Librum de ſtatu animæ*) De quo, ejuſque auctore Claudiano, multa epiſt. 11. & 111. lib. IV.

c *Ante docere quam diſcere*) Ambroſius in re pari, hoc eſt in auſpiciis impacti Epiſcopatus, lib. 1. de officiis miniſtrorum. *Cum jam effugere non poſſimus officium docendi, quod nobis refugientibus impoſuit ſacerdotii neceſſitudo.* & poſt alia, *Ego enim raptus de tribunalibus atque adminiſtrationis infulis ad ſacerdotium, docere vos cœpi quod ipſe non didici. Itaque factum eſt, ut prius docere inciperem, quam diſcere.*

tanquam ſterilis arbor, cum non habeam opera pro pomis, ſpargo verba pro foliis. Quod reſtat, orate, ut opere pretium ſit, quod ab inferna propemodum ſede remeavimus: ne ſi in præteritis criminibus manſerimus, incipiat ad animæ potius mortem pertinere, quod vivimus. Ecce quod agimus, indicavimus; ecce adhuc quid agatis inquirimus. Fit a noſtra parte quod pium eſt: vos deinceps facite quod videtur. Illud ſane velut Atticas leges ita ære credere inciſum, nos ſub ope Chriſti nunquam admiſuros amoris terminum, cujus ſtuduimus fundare principium. Vale.

Epistola IV.

Sidonius Simplicio ſuo ſalutem.

QUod non recepi ſcripta qui miſeram, imputo amicitiæ, ſed deputo plus pudori. Nam, niſi præter equum antumo, ut ſalutatio mihi debita diſſimularetur, non illud contumacia, ſed verecundia fuit. At ſi ulterius paginæ garrienti forem claudis, peſſulum opponis; quieti quidem tuæ non invitus indulgeo, ſed non procul a te reos meos inventurum me eſſe denuntio. Nam totam ſilentii veſtri invidiam verti non injurium eſt ad ſuperbiam filiorum: qui ſe diligi ſcientes, quoddam patiuntur de noſtra ſedulitate faſtidium. quos monere pro patria auctoritate debetis, ut contractæ apud nos offenſæ amaritudinem politis affatibus dulcare non deſinant. Vale.

Epistola V.

Sidonius [a] *Syagrio ſuo ſalutem.*

CUm ſis conſulis pronepos, idque per virilem ſucceſſionem; (quanquam id ad cauſam ſubjiciendam minus attinet) cum ſis igitur e ſemine poetæ, cui proculdubio ſtatuas dederant literæ, ſi trabeæ non dediſſent: quod etiamnunc auctoris culta verſibus verba teſtantur, a quo ſtudia poſterorum, ne parum quidem, quippe in hac parte, denegaverunt: immane narratu eſt, quantum ſtupeam ſermonis te Germanici notitiam tanta facilitate rapuiſſe. Atqui pueritiam tuam competenter ſcholis liberalibus memini imbutam, & ſæpe numero acriter, eloquenterque declamaſſe coram oratore, ſatis habeo compertum. Atque hæc cum ita ſint, velim dicas, unde ſubito hauſerunt pectora tua euphoniam gentis alienæ; ut modo mihi poſt ferulas lectionis Maronianæ, poſtque deſudatam varicoſi Arpinatis opulentiam loquacitatemque, quaſi [b] de Hilario vetere novus falco prorumpas? Æſtimari minime poteſt, quanto mihi, cæteriſque ſit riſui, quoties audio, quod te præſente formidet facere linguæ ſuæ barbarus barbariſmum. Adſtupet tibi epiſtolas interpretanti curva Hermanorum ſenectus, & negotiis mutuis arbitrum te diſceptatoremque deſumit. Novus Burgundionum Solon in legibus diſſerendis; novus Amphion in citharis, ſed tricordibus temperandis, amaris, frequentaris, expeteris, oblectas, eligeris, adhiberis, decernis, audiris. Et quanquam æque corporibus ac ſenſu rigidi ſint indolatileſque, amplectuntur in te pariter & diſcunt ſermonem patrium, cor Latinum. Reſtat hoc unum, vir faceti ſſime, ut nihilo ſegnius, vel cum vacabit, aliquid lectioni operis impendas, cuſtodiſque hoc, prout es elegantiſſimus, temperamentum, ut iſta tibi lingua teneatur, ne ridearis; illa exerceatur, ut rideat. Vale.

Petrus Colvius ex MS. Claromontenſi, quaſi de Syagrio vetere novus Franco prorumpas?

Epistola VI.

Sidonius [c] *Apollinari ſuo ſalutem.*

CUm primum æſtas deceſſit autumno, & Arvernorum timor potuit aliquantiſper ratione temporis temperari, Viennam veni: ubi Thaumaſtum germanum tuum, quem pro jure vel ſanguinis, vel ætatis, reverenda familiaritate complector, mœſtiſſimum inveni. Qui quanquam recenti cœlibatu granditer afficiebatur, pro te tamen parum minus anxius erat. Timebat enim, verebaturque, ne quam tibi calumniam turbo barbaricus, aut militaris concinnaret improbitas. Namque confirmat [d] magiſtro militum Chilperico, victorioſiſſimo viro, relatu venenato quorumpiam ſceleratorum fuiſſe ſecreto inſuſurratum, tuo præcipue machinatu, [e] oppidum

a *Syagrio*) Afranii Syagrii olim Conſulis pronepoti, a quo etiam, ſed genere materno, ex filia ortus Tonatus, lib. I. ep. VII. ad hunc vero iterum ſcribit lib. VIII. ep. VIII. Syagrii Lugdunenſes fuere. Nam Syagrii Conſulis ſepulcrum Lugduni, epiſt. XVII. hujus libri: & ex eadem gente Syagria, quam Eccleſiæ theſaurum appellat Ennodius in Epiphanio, Lugduni florebat ſub Gundobaldo rege Burgundionum. apud quos & hic Syagrius in pretio. Itaque quod Symmachus lib. I. Epiſtolarum Syagrium Conſulem trans Alpes habitaſſe ſignificat, de Lugduno intelligendum eſt.

b *De Hilario vetere novus falco*) Sic libri plerique: alii varie *barilao* vel *barillo*, ut difficile ſit ſtatuere quid potiſſimum ſcripſerit Sidonius. Senſus eſt, Ut videaris mihi ea avi patria in exoticam mutatus, ea Gallica in Germanicam. Pari elegantia Ruricius lib. 2. epiſtola III. ad Heſperium, ex Arione in Orpheum repente mutati dixit, pro eo quod eſt, doctum ſubito fieri ex ruſtico. *Scilicet*, inquit, *tam conſuetudinis meæ immemor, quam ruſticitatis oblitus, quaſi ex Arione in Orpheum repente mutatus, velim diſertiſſimis auribus tuis ore garrulo non tam officioſus quam injurioſus exiſtere.*

c *Appollinari*) Thaumaſti fratri, Sidonii conſanguineo.

d *Magiſtro militum Chilperico*) Burgundionum regi, Clotildis noſtræ, ut reor, patri. Quatuor hoc tempore Burgundionibus reges imperabant, Gundobaldus, Gondegiſclus, Chilpericus, & Gundomarus, Gundeuci, ut Gregorius lib. II. c. XXVIII. docet filii, ejus qui poſt Gundicarium ab Aetio cæſum, regnum obtinuit cum altero Chilperico fratre. quorum meminit Jornandes in rebus Geticis. Itaque ambigi poſſet de utro Chilperico agat Sidonius, niſi epiſtola ſequenti Tetrarcham appellaret, quatuor fratres deſignans qui ſimul regnabant. Jam quod Chilpericum hunc non regem, ſed Magiſtrum militum vocat, eo more facit, quo Sigiſmundum Gundobaldi filium Alcimus Avitus Patricium, Hilarus Papa Gundoicium ſeu Gundeucum, aut, ut eſt apud Jornandem, Gundiacum horum quatuor patrem, Magiſtrum item militum appellat, in epiſtola ad Leontium Epiſcopum Arelatenſem.

e *Oppidum Vaſionenſe*) Quod Vaſio Vocontiorum Pomponio Melæ & Plinio, *Οὐασίων* Ptolemæo. Poſterior ætas Vaſenſe dixit pro Vaſionenſi. Sed Vocontiorum fines olim in provincia Viennenſi latiſſime patuerunt. Plinii verba ſunt lib. III. cap. IV. *Vocontiorum civitatis fœderatæ duo capita, Vaſio & Lucus Auguſti. oppida vero ignobilia* XIX. At Luci hodie nomen obſcurum & jam olim a Fabii Valentis exercitu incendio deformatum narrat Tacitus lib. I. Hiſtoriæ. Clarior fama urbis Deenſis, quæ Colonia Dea Auguſta Vocontiorum dicitur in lapide Arelatenſi. Fuit & Mons Seleucus inter oppida Vocontiorum, Magnentiana clade nobilis: ſed cujus nomen apud omnes ferme depravatum eſt. Nam apud Socratem Μαλωτίλδας legitur, apud Sozomenum Μοντωτίλδας. alibi Μόνς Σίλδως. vera appellatio quam Hiſtoria tripartita retinet, Mons Seleuci, Lucum inter & fines Vocontiorum, ac Vapincum, ut ex Iti-

Vaſionenſe [a] partibus novi Principis applicari. Si quid hinc tibi, tuiſque ſuſpicionis incutitur, raptim doce recurſu familiarium paginarum; ne vobis ſollicitudinis aut præſentiæ meæ opportunitas pereat. Curæ mihi peculiariter erit, ſi quid tamen cavendum exiſtimabis, ut te faciat aut gratia impetrata ſecurum, aut explorata iracundia cautiorem. Vale.

Epistola VII.

Sidonius Thaumaſto ſuo ſalutem.

INdagavimus tandem, qui apud [b] Tetrarcham noſtrum germani tui, & e diverſo partium, novi Principis amicitias criminarentur, ſi tamen fidam ſodalium ſagacitatem clandeſtina delatorum non feſellere veſtigia. Hi nimirum ſunt, ut idem coram poſitus audiſti, quos ſe jam dudum perpeti inter clementiores Barbaros Gallia gemit. Hi ſunt, quos timent etiam qui timentur. Hi ſunt, quos hæc peculiariter provincia manet inferre calumnias, deferre perſonas, afferre minas, auferre ſubſtantias. Hi ſunt, quorum laudari audis in otio occupationes, in pace prædas, inter arma fugas, inter vina victorias. Hi ſunt, qui cauſas morantur adhibiti, impediunt prætermiſſi, faſtidiunt admoniti, obliviſcuntur locupletati. Hi ſunt, qui emunt lites, vendunt interceſſiones, deputant arbitros, judicanda dictant, dictata convellunt, attrahunt litigaturos, protrahunt audiendos, trahunt addictos, retrahunt tranſigentes. Hi ſunt, quos ſi petas etiam nullo adverſante beneficium, piget promittere, pudet negare, pœnitet præſtitiſſe. Hi ſunt, quorum comparationi digitum tollerent [c] Narciſſus, Aſiaticus, Maſſa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinus, & Pallas. Hi ſunt, qui invidens tunicatis otia, ſtipendia paludatis, viatica veredariis, mercatoribus nundinas, munuſcula legatis, portoria quadruplatoribus, prædia provincialibus, [d] flamonia municipibus, arcariis pondera, menſuras allectis, ſalaria tabulariis, diſpoſitiones numerariis, prætorianis ſportulas, civitatibus inducias, vectigalia publicanis, reverentiam clericis, originem nobilibus, conſenſum prioribus, congreſſum æqualibus, cinctis jura, diſcinctis privilegia, ſcholas inſtituendis, mercedes inſtituentibus, literas inſtitutis. Hi ſunt, qui novis opibus ebrii, ut & minima cognoſcas, per utendi intemperantiam produnt imperitiam poſſidendi. Nam libenter incedunt armati ad epulas, albati ad exequias, pelliti ad eccleſias, pullati ad nuptias, [e] caſtorinati ad litanias. Nullum illis genus hominum, ordinum, temporum, curdi eſt. In foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in convivio ſcurræ, in exactionibus harpyiæ, in collocutionibus ſtatuæ, in quæſtionibus beſtiæ, in tractatibus cochleæ, in contractibus trapezitæ. ad intelligendum ſaxei, ad judicandum lignei, ad ſucceſendum flammei, ad ignoſcendum ferrei, ad amicitias pardi, ad facetias urſi, ad fallendum vulpes, ad ſuperbiendum tauri, ad conſumendum minotauri. Spes firmas in rerum motibus habent, dubia tempora certius amant, & ignavia pariter conſcientiaque trepidantes, cum ſint in prætoriis leones, in caſtris lepores, timent fœdera, ne diſcutiantur, bella, ne pugnent. Quorum ſi nares afflaverit uſpiam rubiginoſi aura marſupii, confeſtim videbis illic & oculos Argi, & manus Briarei, & Sphingarum ungues, & perjuria Laomedontis, & Ulyſſis argutias, & Sinonis fallacias, & fidem Polymneſtoris, & pietatem Pygmalionis adhiberi. His moribus obruunt virum non minus bonitate, quam poteſtate præſtantem. Sed quid faciat unus undique venenato vallatus interprete? Quid inquam faciat, cui natura cum bonis, vita cum malis eſt? Ad quorum conſilia Phalaris cruentior, Mida cupidior, Ancus jactantior, Tarquinius ſuperbior, Tiberius callidior, Caius periculoſior, Claudius ſocordior, Nero impurior, Galba avarior, Otho audacior, Vitellus ſumptuoſior, Domitianus truculentior redderetur. Sane quod principaliter medetur afflictis, temperat [f] Lucumonem noſtrum Tanaquil ſua, & aures mariti viroſa ſuſurronum fæce completas opportunitate ſalſi ſermonis eruderat. Cujus ſtudio ſcire vos par eſt, nihil interim quieti fratrum communium apud animum communis patroni [g] juniorum Cibyratarum venena nocuiſſe, neque quicquam (Deo propitiante) nocitura; ſi modo quandiu præſens poteſtas [h] Lugdunenſem Germaniam regit, noſtrum ſuumque Germanicum præſens Agrippina moderetur. Vale.

---

nerariis Æthici ac Burdigalenſi videre eſt. Tridui plus minus itinere abeſt Lugduno. Quare ad Montem Seleuci referendum eſt, quod Murſæ hac in parte tribuit Socrates lib. II. cap. XXVII.

a *Partibus novi principis*) Non dubium quin novum Principem appellat, qui Romæ cœperat imperare. ſed quemnam intelligat, in tanta Principum, quæ tum paucis annis accidit, mutatione & varietate non liquet.

b *Tetrarcham noſtrum*) Chilpericum, qui Lugduni rerum potiebatur, diviſo tunc in quatuor regna Burgundionum imperio.

c *Narciſſus, Aſiaticus*) Cæſariani omnes liberti, pravo ingenio, delationumque infamia clari: Narciſſus, Pallas, & Licinius Claudii Auguſti, Maſſa, Marcellus, & Carus Neronis, Aſiaticus Vitelli, Parthenius Domitiani. de quibus Seneca, Perſius, Juvenalis, Martialis, Tacitus, Plinius uterque, Suetonius, & Dio.

d *Flamonia municipibus*) Flaminia, flaminum ſacerdotia. Flamonii vocem pro flaminio agnoſcunt veteres gloſſæ, & Inſcriptio Albæ Juliæ.

L. FL. VALENS
OB HONOREM
FLAMONII
D. P. D.

Id flaminicum munus dicitur in alia Inſcriptione antiqua. Flamines autem in municipiis fuiſſe conſtat, & peculiariter municipis tributos, ut Provinciis ſacerdotes. Drepanius Pacatus in Panegyrico, *reverendos municipali purpura flamines, inſignes apicibus ſacerdotes*. Novella Martiani IV. *Ne flamini municipali, ſacerdoti Provinciæ liceret habere uxorem ancillam*.

e *Caſtorinati*) Caſtorina, ſeu fibrina veſte amicti. Iſidorus originum XIX. *Fibrinum*, inquit, *lana caſtorum, & fibrina veſtis, tramam de fibri lana habens, caſtorina*. Ambroſius de dignitate ſacerdotii, *Caſtorinas quærimus & ſericas veſtes: & ille ſe inter Epiſcopos credit altiorem, qui veſtem induerit clariorem*. Eodem ſpectant lutrinæ pelles in Carolo Eginarthi.

f *Lucumonem Tanaquil*) Chilpericum regem uxor. Quia Lucumonis, hoc eſt Tarquinii Priſci uxor fuit Tanaquil, figurate hæc nomina transfert ad Chilpericum & uxorem: ut paulo inferius, Germanici & Agrippinæ nominibus eoſdem deſignat, quia Agrippina uxor fuit Germanici patris Caligulæ.

g *Juniorum Cibyratarum*) Qui moribus referant fratres illos Tlepolemum & Hieronem e Cybiris Ciliciæ, quorum opera uſus Verres in deprædanda Sicilia. De his Cicero VI. Verrina. Urbis vero nomen corrumpunt, qui aliter ſcribunt vel enuntiant. Sic enim Cybyratarum ipſorum nummus antiquus, in quo ſcriptum eſt KIBYPATΩN. & Cibyratica civitas recte apud Tacitum IV. Annalium.

h *Lugdunenſem Germaniam*) Sic appellat Lugdunenſem

EPI-

Epistola VIII.

a *Sidonius* [a] *Secundino ſuo ſalutem.*

DIu quidem eſt, quod te hexametris familiarius inſervientem ſtupentes, prædicantesque lectitabamus. Erat ſiquidem materia jocunda, ſeu nuptiales tibi thalamorum faces, ſive perfoſſæ regiis ictibus feræ deſcriberentur. Sed triplicibus trochæis nuper in metrum hendecaſyllabum compaginatis nihil ne tuo quidem judicio ſimile feciſti. Deus bone! quid illic ineſſe * fellis, leporis, piperatæque facundiæ minime tacitus inſpexi? niſi quod ferventis fulmen ingenii, & eloquii falſa libertas, plus perſonis forte, quam cauſis impediebantur: ut mihi non figuratius Conſtantini domum, vitamque videatur, vel pupugiſſe verſu gemello [b] conſul Ablavius, vel momordiſſe, diſticho tali clam palatinis foribus appenſo.

* in aliquibus M S. *mellis*

b

Saturni aurea ſecla quis requirat?
Sunt hæc gemmea, ſed Neroniana.

Quia ſcilicet prædictus Auguſtus, iiſdem fere temporibus, extinxerat [c] conjugem Fauſtam ca- c

A lore balnei, filium Criſpum frigore veneni. Tu tamen nihilo ſegnius operam ſaltem facetis ſatyrarum coloribus intrepidus impende. Nam tua ſcripta, [d] noſtrorum vitiis proficientibus tyrannopolitarum, locupletabuntur. Non enim tam mediocriter intumeſcunt, quos noſtra judicia, ſæcula, loca, fortunatos putant; ut de nominibus ipſorum quandoque reminiſcendis ſit poſteritas laboratura. Namque improborum probra, æque ut præconia bonorum, immortalia manent. Vale. d

Epistola IX.

B *Sidonius Aquilino ſuo ſalutem.*

IN meo ære duco, vir omnium virtutum capaciſſime, ſi dignum tu quoque putas, ut quantas habemus amicitiarum cauſas, tantas habeamus ipſi amicitias. Aviſum eſt quod repoſcunt, teſtes mihi in præſentiarum avi noſtri ſuper hoc negotio [e] Apollinaris & Ruſticus advocabuntur; quos laudabili familiaritate conjunxerat litterarum, dignitatum, periculorum, conſcientiarum ſimilitudo: cum [f] in Conſtantino inconſtantiam, [g] in Jovino facilitatem, [h] in Gerontio perfidiam; e f g h

regionem, in qua Burgundiones Germani dominabantur. Nihil Sidonio familiarius, quam in Germanorum nomine ludere, cum de Burgundionibus eſt ſermo, qui ex Germania, ut diximus, prodierant. Supra epiſt. v. *curva Germanorum ſenectus*, Carmine XII. *& Germanica verba ſuſtinentem.* Germaniam ſane partem illam Galliæ, quam Burgundiones occuparant, quæ proprio dehinc nomine Burgundia nuncupata eſt, eo modo dici licuit, quo Britanniam Inſulam ſcimus Saxoniam Tranſmarinam a nonnullis ſcriptoribus interdum vocitatam, ab Anglis, qui e Saxonia eo trajecerant.

a *Secundino*) Lugdunenſi, cujus ut poetæ jam mentio fuit lib. II. epiſt. x.

b *Conſul Ablavius*) Nondum Conſul fuerat, ſed quinto poſt anno Conſulatum cum Baſſo geſſit, anno imperii Conſtantini XXV. Criſpum autem a patre necatum anno XX. Græci fere ac Latini auctores conſentiunt. Ablavii porro verſuum in Conſtantinum unus omnium veterum meminit Sidonius.

c *Conjugem Fauſtam, filium Criſpum*) Ordo præpoſterus. Nam Criſpum prius occidit, deinde Fauſtam. Veneni autem Criſpo dati ſolus auctor eſt Sidonius, & poſt Sidonium Gregorius Turonicus. Cætera fuſe, ſed quod ſolet odio Conſtantini, Zoſimus lib. II. Hiſtoria Hippolyti & Phædræ fabulis ſimillima. De qua cum multi varia narrent, haud ſcio quam exploratum videri poſſit, quod in collectaneis antiquis Θεαμάτων urbis Conſtantinopolitanæ, quæ in multis Bibliothecis occurrunt, memini me legere, Conſtantinum Criſpo filio a ſe interfecto, cum facti erroriſque dolore ictus eſſet, ſtatuam argenteam auro ſuperfuſam, capite aureo, cum hoc titulo poſuiſſe, ΗΔΙΚΗΜΕΝΟΣ ΥΙΟΣ ΜΟΥ, *Filius meus injuria læſus*. Cujus rei vindices laudant Herodotum, atque Hippolytum Chronographos.

d *Noſtrorum tyrannopolitarum*) Burgundionum. Diſtrinxerat Secundinus (ſic enim noſtra eſt conjectura) ſatyricum dentem in Tetrarchas illos fratres, de quibus ante dictum eſt. Nota autem ſunt omnibus tragica funera regiæ domus, in qua Gundobaldus duorum fratrum ſanguine manus imbuit, Chilperici & Gundomari, quorum ipſe armis regni parte antea fuerat ejectus: Chilperici etiam conjugem Sidonio ſupra laudatam aquis obruit. Hoc igitur eſt argumentum, quod comparat cum Conſtantiniano. Scimus ad hæc ex Ennodii Epiphanio, Gundobaldum poſt hæc facinora Lugduni, Gundegiſclum fratrem Genavæ regni ſolium habuiſſe.

e *Apollinaris & Ruſticus*) De Apollinaris Sidonii avi Præfectura Prætorio Galliarum, docuit nos ejus epitaphium lib. III. epiſt. XII. Ruſticus autem Aquilini avus, eſt Decimius Ruſticus is, quem ſcripſerat Renatus Frigeridus, ex Magiſtro officiorum Præfectum item ab iiſdem Tyrannis creatum fuiſſe poſt Apollinarem. Ita par utriuſque dignitas. De morte, idem Frigeridus apud Gregorium Turon. lib. II. cap. IX. *Iiſdem*, inquit, *diebus Præfectus Tyrannorum Decimius Ruſticus, Agrœcius ex primicerio notariorum Jovini, multique nobiles, apud Arvernos capti a ducibus Honorianis, & crudeliter interempti ſunt* poſt debellatam Conſtantini tyrannidem. Idem præterea Ruſticus videtur, quem teſtatur Olympiodorus apud Photium, in nuptiis Placidiæ & Ataulfi epithalamium cum Attalo & Phœbadio cecinisse.

f *In Conſtantino*) Qui e Britannia tyrannidem in Gallias tranſtulit, ſedemque fixit Arelate. Inde ad occupandas Hiſpanias Conſtantem filium miſit cum Gerontio Magiſtro militum, & Apollinare avo Præfecto Prætorii. Zoſimus lib. VI. ἐπὶ τούτοις ὁ Κώνστας εἰς τὴν Ἰβηρίαν ἐστάλη, στρατηγὸν μεθ' ἑαυτοῦ Τερέντιον ἔχων, Ἀπολλινάριον δὲ τῆς αὐλῆς ὕπαρχον. Idem Zoſimus Apollinarem poſt hæc a Conſtantino præfectura ſpoliatum tradit. quæ fortaſſe eſt inconſtantia, quam notat Sidonius. Hujus porro Conſtantini Conſulatus indicium eſt in lapide Trevirenſi, cujus Græcam inſcriptionem protulit Joſephus Scaliger lib. v. de Emendatione temporum, hoc modo.

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ ΕΥCΕΒΙΑ ΕΝ ΕΙ
ΡΗΝΗ ΟΥCΑ ΙΕΡΟΚΩΜΗΤΙC ΑΠΟ
ΚΩΜΗC ΑΔΔΑΝΩΝ ΖΗCΑCΑ ΜΙ
ΚΡΟΝ ΠΡΟC ΕΤΩΝ ΙΕ. ΥΠΑΤΕΙΑ
ΟΝΩΡΙΟΥ ΤΟ Η. ΚΑΙ ΚΩΝCΤΑΝ
ΤΙΝΟΥ ΤΟ Α. ΜΗΝΙ ΠΑΝΕΜΟΥ
ΙΒ. ΗΜΕΡΑ ΚΙ. Β. ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ

Quærit Scaliger, & ignorare ſe fatetur, quis ſit iſte Conſtantinus Honorii collega in VIII. Conſulatu. Mihi dubium non eſt, quin hic ſit Conſtantinus Tyrannus, qui biennio ante venerat in Gallias, atque his in poteſtatem redactis, conſulatum ediderat, anno Chriſti CDIX. collegam ſe Honorio Auguſto Conſuli adſcribens, cum quo, ut Olympiodorus Thebæus ſcribit, concordiam imperiique ſocietatem affectarat.

g *In Jovino*) Qui & ipſe purpuram induit, quo tempore Conſtantinus Arelate obſeſſus ab Honorii ducibus tenebatur. a quibus itidem cum Sebaſtiano fratre, quem tyrannidis participem fecerat, armis oppreſſi, Narbonæ tandem, ut Idacius noſter narrat, interfecti ſunt.

h *In Gerontio perfidiam*) Adverſus Conſtantinum & Conſtantem. Nam cum Gerontio Conſtans Hiſpaniam commiſiſſet, ille ſubito mutata voluntate Barbaros concitavit, Maximumque clientem ſuum regiis inſignibus ornatum in Hiſpania relinquens, trajecto in Galliam exercitu, Conſtantem Viennæ captum interfecit. Oroſius lib. VII. Sozomenus lib. IX. cap. XIII.

a ſingula io ſingulis, omnia * iu Dardano crimi-
na ſimul execrarentur. Ætateque media, patres
noſtri ſub uno cootubernio, vix dum a pueritia,
in totam adoleſcentiam evecti, principi Hono-
b rio [b] tribuni uotariique militavere, tanta cari-
tate peregrinantes, at inter eos minima fuerit
cauſa concordiæ, quod filii amicorum commemo-
rabantur. In principatu Valeutiniani imperatoris
c [c] unus Galliarum præfuit parti, alter ſoliditati.
Sed ita ſe quodam modo tituli amborum com-
penſatione ſraterna ponderaverunt, ut prior ſue-
rit faſcium * tempore, qui erat poſterior digni-
tate. Ventum ad nos, id eſt, ventum eſt ad
nepotes; quos nil decuerit plus cavere, quam ue
parentum, antiquorumque noſtrorum per nos ſor-
te videatur antiquata dilectio. Ad hoc io ſimi-
lem familiaritatem, præter hæreditariam præro-
gativam, multiſaria opportunitate compellimur.
ætas utriuſque non minus juncta, quam patria.
Unus nos exercuit ludus, magiſter inſtituit: una
nos lætitia diſſolvit, ſeveritas coercuit, diſcipli-
na formavit. De extero, ſi Deus annuit, iu anuis
jam ſeuectutis initia pulſantibus, ſimus, niſi reſ-
puis, animæ duæ, animus unus: imbaamuſqua
liberos invicem diligeutes, idem velle, nolle,
reſugere, ſectari. Hoc patrum vero jam ſupra
vota, ſi per Ruſticum, Apollinaremque, proavo-
ram prædicabilium, tam reformentur corda,
quam nomina. Vala.

* in aliquibus libris *tempore.*

Epistola X.

Sidonius Sapanda ſuo ſalutem.

SI quid omnino Pragmatius illuſtris, hoc inter reliquas animi virtutes optime facit; quod amore ſtudiorum ta ſingulariter amat, in quo ſolo, vel maxime animum advertit, veteris peritiæ, diligentiæque reſediſſe veſtigia. Et quidem non injuria tibi fautor eſt. nam debetur ab eo percopioſus literis honor, Hunc olim perorantem & rhetorica ſedilia plauſibili oratione frangentem, ſocer eloquens ultro iu familiam patritiam adſcivit: licet illi ad hoc (ut ſileam de genere, vel cenſu) ætas, venuſtas, pudor, patrocinarentur. Sed ut comperi, erubeſcebat jam etiam tunc vir ſerius & formæ dote placuiſſe: quippe cui merito ingenii ſuffeciſſet adamari. & vere optimus quiſque morum præſtantius pulchritudine placat. Porro autem prætervolantia corporis decoramenta currentis ævi profectu,
defectuque labaſcunt. Hunc quoque manauta
ſententia, Gallis poſt præfectus [d] Priſcus Vale- d
rianus, couſiliis ſuis, tribunalibuſqae ſociavit; judicium antiquum perſeverantiſſime tenens, at cui ſcientiæ obtenta juuxerat ſobolem, jungeret & dignitatem. Tua vero tam clara, tam
ſpectabilis dictio eſt, ut illi diviſio [e] Palæmonis, e
gravitas Gallionis, abundantia Delphidii, Agrœcii diſciplina, fortitudo Alcimi, Adelphii teneritudo, rigor Magni, dulcedo Victorii, non modo non ſuperiora, ſed vix æquiparabilia ſcribantur. Saue ne videar tibi ſub hoc quaſi hyperbolico rhetorum catalogo blanditus quippiam gratificatuſque, ſolam tibi acrimoniam Quintiliani, pompamque Palladii comparari non ambigo, ſed potius adquieſco. Quapropter ſi quis poſt vos Latinæ favet eruditioni, huic amicitiæ gratias agit, & ſodalitati veſtræ, ſiquid hominis habet, tertius optat adhiberi. Quanquam quod eſt gravius, non ſit ſatis ambitus iſte faſtidium vobis excitaturus, quia pauci ſtudia uunc honorant. Simul & naturali vitio fixum eſt radicatumque pectoribus humanis, ut qui non intelligunt artes, non mirentur artifices. Vale.

---

a *In Dardano*) Claudio Poſtumo Dardano, Præfecto Prætorio Galliarum, cujus maxima induſtria Jovinus Tyrannus averſo ab ejus ſocietate Ataulſo rege oppreſſus eſt, ut Tiro Proſper in Chronico tradit. quod etiam confirmat Olympiodorus. Dardani præfecturæ teſtis eſt Honorii lex CXVII. Cod. Theod. de Decurionibus: & vetus inſcriptio, quæ haud procul Siſtarico Provinciæ II. Narbonenſis cernitur in rupe aperta humano diviſa, quam volgo Petram ſciſſam vocant.

CL. POSTUMUS DARDANUS V. INL. ET PA
TRICIÆ DIGNITATIS. EXCONSULARI PRO
VINCIÆ VIENNENSIS. EXMAGISTRO SCRI
NI LIB. EXQUÆST. EX PRÆF. PRÆT. GALL.
ET NEVIA GALLA CLAR. ET INL. FEM. MA
TERFAM EJUS LOCO CUI NOMEN THEOPO
LI EST VIARUM USUM CÆSIS UTRIMQUE
MONTIUM LATERIB. PRÆSTITERUNT.
MUROS ET PORTAS DEDERUNT. QUOD
IN AGRO PROPRIO CONSTITUTUM TUE
TIONI OMNIUM VOLUERUNT ESSE COM
MUNE. ADNITENTE ETIAM V. INL. COM.
AC FRATRE MEMORATI VIRI CL. LEPIDO
EXCONSULARI GERMANIÆ PRIMÆ. EX
MAG. MEMORIÆ EXCOM. RERUM PRIVAT,
UT ERGA OMNIUM SALUTEM EORUM
STUDIUM ET DEVOTIONIS PUBL: : TITU
LUS POSS: : OSTENDI.

Egregium inſignis operis monumentum. ex quo non ſolum Dardani & Neviæ Gallæ uxoris nomina didicimus, ſed varias præterea ejuſdem & Claudii Lepidi fratris dignitates. Dardano item ſcribunt Hieronymus & Auguſtinus, ſed Auguſtinus honorum ejus non meminit, Hieronymus duplicem ejus præfecturam commemorat.

b *Tribunii notariique*) Principis ſecretarii: qui aditus honorum nobili adoleſcentiæ. Caſſiod. Senator. lib. I. Variar. *Pater candidati ſub Valentiniano Principe geſſit Tribuni & Notarii laudabiliter dignitatem. honor qui tunc dabatur egregiis, dum ad imperiale ſecretum tales conſtet eligi, in quibus reprehenſiones vitium nequeat inveniri.*

c *Unus parti, alter ſoliditati*) Conſularem aut Præſidem in aliqua Provincia Galliæ fuiſſe oportet patrem Aquilini. Nam Sidonii pater Præfectus Prætorio toti Galliæ præfuit, lib. VIII. epiſt. VI.

d *Priſcus Valerianus*) Vir Præfectorius. Præfectus enim Prætorio Galliarum fuerat, in eoque magiſtratu adſeſſore uſus genero ſuo Pragmatio. Et jam Præfectorius erat Aviti Aug. principatu, ut docet titulus Carminis VIII.

e *Palæmonis*) Horum omnium nihil hodie ſupereſt præter declamationes Quintiliani. Palæmonis tamen Hadriani temporum rhetoris meminit Euſebius in Chronico. Gallionis fratris ſui Seneca in præfatione Quæſtionum naturalium. Atticum Tironem Delphidium laudat Auſonius Carmine V. Profeſſorum. Idem etiam Cenſorium Atticum Agræcium Carmine XV. Atticum Hieronymus in Chronico. Adelphii memoria obſcurior. Magni oratoris Romani clarior ex epiſtola XCIV. Hieronymi, & ex Apologia I. in Rufinum. Victorius fortaſſis rhetor eſt Maſſilienſis, cujus extant poemata. Palladius is videtur, de quo Symmachus tum aliis locis, tum epiſtola IX. lib. I. *Movet*, inquit, *meus Athenæi hoſpes Latiare concilium, diviſionis arte, inventionum copia, ſenſuum gravitate, luce verborum.*

A

Epistola XI.

Sidonius Potentino ſuo ſalutem.

MUltum te amamus. & quidem hujuſce dilectionis non eſt erroneus, aut fortuitus affectus. Namque ut ſodalis tibi devinctior fierem, judicavi. Eſt enim conſuetudinis meæ, ut eligam ante, poſt diligam. Quænam, inquis, in me tibi probanda placuere? Dicam libenter & breviter: quorum unum fieri gratia, ulterum charta compellit. Veneror in actionibus tuis, quod multa bono cuique imitabilia geris. Colis, ut qui ſolertiſſime; ædificas, ut qui diſpoſitiſſime; venaris, ut qui efficaciſſime; paſcis, ut qui exuctiſſime; jocaris, ut qui facetiſſime; judicas, ut qui æquiſſime; ſuades, ut qui ſinceriſſime; commoveris, ut qui tardiſſime; placaris, ut qui celerrime; redamas, ut qui fideliſſime. Hæc omnia exempla vivendi jam hinc ab annis puberibus meus Apollinaris ſi ſequitur, gaudeo: certe, ut ſequatur, admoneo. In quo docendo inſtituendoque, modo ſub ope Chriſti diſpoſitu ſuccedant, plurimum lætor maximam me formulam vitæ de moribus tuis mutuaturum. Vale. B

Epistola XII.

Sidonius Calminio ſuo ſalutem. C

QUod rarius ad vos a nobis pagina meat, non noſtra ſuperbia, ſed aliena impotentia facit. Neque ſuper his quicquam planius quæras; quippe cum ſilentii hujus neceſſitatem par apud vos metus interpretetur. Hoc ſolum tamen libere gemo, quod turbine diſſidentium partium ſegreges facti, mutuo minime fruimur aſpectu. Neque unquam patriæ ſollicitis offerris obtutibus; niſi forſitan eum ad arbitrium terroris alieni, vos loricæ, nos propugnacula tegunt. Ubi ipſe in hoc ſolum captivus adduceris, ut pharetras ſagittis vacuare, lacrymis oculos implere cogaris; nobis quoque non recuſantibus, quod tua ſatis aliud mobuntur vota, quam jacula. D Sed quia interdum, & ſi non per fœderum veritatem, ſaltem per induciarum imaginem, quædam ſpei noſtræ libertatis feneſtra reſplendet: impenſe flagito, uti nos, cum maxime potes, uſſarn paginæ frequentis impertias; ſciens tibi in animis obſeſſorum civium illam manere gratiam, quæ obliviſcatur obſidentis invidiam. Vale.

Epistola XIII.

Sidonius [a] *Pannychio ſuo ſalutem.*

[b] SEronatum Toloſa noſti redire. ſi nondum, (& credo quod nondum) vel per hæc diſce. Jam Clauſetiam pergit Evanthius; jamque contractas operas cogit eruderare, ſi quid forte dejectu caducæ frondis agger inſorduit. Certe ſi quid voraginoſum eſt, ipſe humo advecta ſcrobibus oppletis trepidus exæquat, utpote belluam ſuam de valle Turnis ducaliter anteceſſurus; muſculis ſimilis inter ſaxoſa, vel brevia, balenarum corpulentiam prægubernantibus. At ille ſic ira celer, quod piger mole, ceu draco a ſpecu vix evolutus, jam metu exunguibus Gabalitanis e proximo infertur: quos ſingulos ſparſos, inoppidatos, nunc inauditis indictionum generibus exhaurit, nunc flexuoſa calumniarum fraude circumretit; ne tum quidem domum laborioſos redire permittens, cum tributum annuum datavere. Signum & hoc certum eſt imminentis adventus, quod catervatim, quo ſe cumque converterit, vincti trahuntur vincula trahentes: quorum dolore lætatur, paſcitur fame: præcipue pulchrum arbitratus, ante turpare, quam punire damnandos. crinem viris nutrit, mulieribus incidit. e quibus tamen, ſi rara quoſdam venia reſpexerit, hos venalitas ſolvit, vanitas illos, nullos miſericordia. Sed explicandæ beſtiæ tali nec oratorum princeps Marcus Arpinas, nec poetarum Publius Mantuanus, ſufficere poſſunt. Proinde quia dicitur hæc ipſa pernicies appropinquare (cujus proditionibus Deus obviet) præveni morbum providentiæ ſalubritate; contraque lites jurgioſorum, ſi quæ moventur, pactionibus conſule, [c] contra tributa ſecuritatibus: ne malus homo rebus bonorum vel quod noceat, vel quod præſtet inveniat. In ſumma de Seronato vis accipere quid ſentiam? Cæteri affligi per ſupraſcriptum damno verentur; mihi latronis & beneficia ſuſpecta ſunt. Vale.

Epistola XIV.

Sidonius Apro ſuo ſalutem.

[d] CAlenſes nunc te Baiæ, & ſcabris cavernatim ructatu pumicibus aqua ſulphuris, atque jecoroſis ac phthiſiſcentibus languidis medicabilis piſcina delectat. An fortaſſe montana ſedes circum caſtella; & in eligenda ſede perfugii, quandam pateris ex munitionum frequentia difficultatem? Quicquid illud eſt, quod vel negotio vacas, in urbem tamen, ni fallimur, [e] rogationum

a *Pannychio*) Bituricenſi, viro illuſtri, ut eſt in Concione lib. VII.

b *Seronatum Toloſa*) De quo ſuperius lib. II. epiſt. I. Tunc Aturribus redibat, nunc Toloſa: utrobique ex aula regis Gothorum, quorum partibus favebat.

c *Contra tributa ſecuritatibus*) Securitates ſunt apochæ. documenta illationum appellat Symmachus lib. X. epiſt. XLIII. ſyngraphas nimirum, quas qui tributa ſolvunt a ſuſceptaribus accipiunt fiduciæ cauſa. Caſſiodorus Canonicario Veneriarum: *Validas contra te apochas invenerunt, invictas ſecuritates illis dedit calamitas ſua. violenter abſtulit quod quærebas.* Hinc, Primiſcrinius ſecuritatum in officio Comitis Privat.

d *Calenſes Baiæ*) Scripti aliquot libri *Caienſes*, alii *Calentes* legunt. Baiæ ſunt aquæ calidæ. Et ſunt hodie in Arvernis, quæ id nomen vico dederunt. nam Calidas Aquas patria lingua vocant. In Tabula etiam Peutingeri, ut ſupra dictum eſt, nominantur Aquæ Calidæ in itinere quod ab Auguſtonemeto Lugdunum ducit.

e *Rogationum*) De inſtitutis a Mamerto Vienenſi Epiſcopo rogationibus extat homilia Alcimi Aviti ejuſdem Eccleſiæ Antiſtitis, & conſentiunt antiqui omnes ſcriptores. Quare fruſtra laborant, qui propterea quod litanias ſupplicationeſque ante Mamertum in Eccleſia extitiſſe legunt, ideo illum rogationum non primum auctorem, ſed reſtauratorem dici volunt. Fruſtra, inquam. Neque enim quæſtio eſt, an primus litaniarum uſum in Eccleſiam invexerit, quem conſtat multo antiquiorem fuiſſe: ſed an eas inſtituerit, quæ ante Aſcenſionem Domini celebrantur, Rogationeſque propria jam voce nuncupantur. In quo, ut dixi, conſentiunt omnes, & Sidonii verba *invenit, inſtituit, intexit*, dubitari non ſinunt. Rogationum ergo primus auctor Mamertus. Nec ſolum inſtituit, ut ſtatæ ac ſolemnes illis diebus ſupplicationes eſſent ſed ſupplicationum formam uſitata ſanctiorem, auguſtioramque præſcripſit.

A contemplatione revocabere. Quarum nobis ſolemnitutem primus Mamertus pater & pontifex, reverentiſſimo exemplo, utiliſſimo experimento, invenit, inſtituit, invexit. Erant quidem prius (quod ſalva fidei pace ſit dictum) vagæ, tepentes, infrequenteſque, utque ſic dixerim, oſcitabundæ ſupplicationes; quæ ſæpe interpellantum prandiorum obicibus hebetabantur, maxime aut imbres, aut ſerenitatem deprecaturæ. ad quas (ut nil amplius dicam) figulo pariter, atque hortulano non oportuit convenire. In his autem, quas ſuprafatus ſummus ſacerdos & protulit pariter, & contulit, jejunatur, oratur, pſallitur, fletur. Ad hæc te feſta cervicum humiliatarum, & ſternacium civium ſuſpirioſa B contubernia peto. & ſi ſpiritalem animum tuum bene metior, modo citius venies, quod non ad epulas, ſed ad lacrymas evocaris. Vale.

Epistola XV.

Sidonius Ruricio ſuo ſalutem.

Officii ſermone præfato, bibliopolam veſtrum non gratioſe, ſed judicialiter expertus inſinuo. cujus ut fidem in pectore, ſic in opere celeritatem, circa dominum te mihi ſibique com-
a munem ſatis abunde probavi. [a] Librum igitur jam ipſe deportat Heptateuchi, ſcriptum velo- C citate ſumma, ſummo nitore; quanquam & a nobis relectum & retractatum. Defert & volumen prophetarum, licet me abſente decurſum, ſua tamen cura manuque de ſupervacuis ſenten-
b tiis eruderatum; nec ſemper [b] illo contra legenſe, qui promiſerat operam ſuam: credo quia infirmitas fuerit impedimento, quo minus pollicita compleret. Reſtat ut exhortatio veſtra, ſive ſponſio, famulum ſic vel ſtudentem placere, vel meritum, gratia competenti remuneretur: quæ utique pro tali labore ſi ſolvitur, incipiet veſtram reſpicere mercedem. Sed cum hoc ego de ſola gratia precer, vos quid mereatur adſpicite, quem conſtat affectum domini magis ambire quam præmium. Vale.

Epistola XVI.

Sidonius [c] *Papianillæ ſuæ ſalutem.* c

Ravenna veniens [d] Quæſtor Licinianus, cum primum attigit, Alpe tranſmiſſa, Galliæ ſolum, literas adventus ſui prævias miſit, quibus indicat eſſe ſe gerulum codicellorum, quorum in adventu, fratri etiam tuo Ecdicio, cujus æque titulis ac meis gaudes, honor patriciua accedit; celerrime, ſi cogites ejus ætatem; ſi merita, tardiſſime. Namque ille jam pridem ſuffragium dignitatis ineundæ non ſolvit in lance, ſed in acie: ærariumque publicum ipſe privatus non pecuniis, ſed manubiis locupletavit. Hoc tamen ſancte Julius Nepos, armis pariter ſummus Auguſtus ac moribus, quod deceſſoris Anthemii fidem, fratris tui ſudoribus obligatam, quo citerior, hoc laudabilior abſolvit, ſiquidem iſte complevit, quod ille ſæpiſſime pollicebatur. Quo fit, ut deinceps pro republica optimus quiſque poſſit, ac debeat, ſi quid cuipiam virium eſt, quia ſecurus, hinc avidus impendere: quandoquidem mortuo quoque Imperatore, laborantum devotioni quicquid ſpoponderit princeps, ſemper redhibet principatus. Interea tu, ſi affectum tuum bene colligo, hiſce compertis, magnum ſolatium inter adverſa maxima capis: nec animum tuum a ſtatu ire communium gaudiorum vicinæ quoque obſidionis terror exorbitat. Novi enim probe, ne meo quidem te, quem ex lege participas, ſic honore lætatam: quia licet ſis uxor bona, ſoror quoque optima es. Qua de re, propitio Deo Chriſto, ampliatos proſapiæ tuæ titulos ego feſtinus gratatoriis apicibus inſcripſi, pariter abſolvens ſollicitudinem tuam, fratris pudorem: quem nil de propria dignitate indicaturum, ſi verecundum forte neſcires, nec ſic impium judicares. Ego vero non tantum inſignibus veſtris, quæ tu hactenus quanto liberius, tanto impatientius præſtolabare, (quanquam iis quoque granditer) quantum concordia fruor, quam parem noſtris, ſuiſque liberis in poſterum

a *Librum Heptateuchi*) Ut Pentateuchum veteres appelarunt quinque libros Moſis, ita & Triteuchum tres qui proxime ſequuntur, Joſue, Judices, & Ruth. Sic enim Athanaſius ad Marcellinum. utroſque vero ſimul junctos, Octateuchum. Ita Caſſiodorus cap. I. divinarum Inſtitutionum, & Græci omnes quorum ſcripta leguntur *εἰς τὴν ὀκτάτευχον*. Quia autem Hebræi, ut Epiphanius & Hieronymus obſervant, hiſtoriam Ruth unum in librum cum Judicibus compingunt, inde factum eſt, ut Heptateuchum pleriquæ dixerint pro Octateucho. ut Hieronymus epiſt. VII. & XXVIII. & Sidonius hoc loco.

b *Illo contra legente*) Vetus adnotatio in codice Martiani Capellæ, quam integram protuli ad Ennodium lib. I. epiſt. 19. *Felix Rhetor emendabam contra legente Deuterio Scholaſtico diſcipulo meo*. Qui libros ex collatione meliorum codicum emendat, ſocium adhibet qui legat, dum ipſe codicem unum inſpicit. Is contra legere dicebatur. In alio codice Macrobii Theodoſii emendator hæc adnotarat, *Aurelius Memmius Symmachus V. C. emendabam Ravennæ cum Macrobio Plotino Eudoxio*. quibus verbis contra legiſſe Eudoxium ſignificat.

c *Papianilla*) Aviti Auguſti filiæ, Sidonii uxori ante ſacerdotium, nunc ſorori, ex canonum præſcripto, & perpetua conſuetudine priſcæ Eccleſiæ: in qua qui ex conjugio ad ſacerdotium adſciſcebantur, ab uxorum toro ſeparati, non aliter deinceps cum illis, quam cum ſororibus verſabantur. Hieronymus epiſt. I. ad Pammachium: *Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe poſt ſacerdotium in æternum pudici*. Fauſtus Reienſis in epiſtola non edita: *Perdit gratiam conſecrati, qui adhuc officium vult exercere mariti*. Qua de re ut canones omittam, qui paſſim occurrunt, præclara extat Lupi Tricaſſini & Euphronii Auguſtodunenſis Epiſcoporum epiſtola, quæ morem hunc teſtatur. ſed huic edendæ alius erit locus, Deo adjuvante. Nunc ſatis ſit exemplum Paulini Nolani, cui Teraſia de conjuge facta ſoror, ut in Chronico loquitur Idacius. Germani Antiſiodorenſis, de quo in ejus vita Conſtantius presbyter, *Uxor in ſororem ex conjuge mutatur*. & Leontii Epiſcopi Burdegalenſis, de cujus Placidina idem ſcribit Fortunatus. denique Urbici Arvernorum Epiſcopi quem narrat Gregorius lib. I. cap. XLIV. multis lacrymis eluiſſe, quod conſuetudinem Eccleſiaſticam temere aliquando violaſſet. Quod ergo lege ac more ſancitum, prædeceſſoriſque ſui facta teſtatum meminerat Sidonius; id aut ignorare, aut impune contemnere qui potuit? Et tamen ſunt, qui ex Papianillæ mentione hoc loco fucum fieri poſſe confidant: & quia lib. IV. epiſt. XII. cum Apollinare filio Terentium, Menandrumque legit Sidonius Epiſcopus, inde filium jam ephebum, jam Græcæ Latinæque linguæ auctoribus initiatum, a patre jam Epiſcopo ſuſceptum contendant: quem res ipſa docet epiſtolas omnes Conſtantianæ collectionis, hoc eſt librorum VII. priorum, quas Epiſcopus dictavit, in ipſis pœne Pontificatus auſpiciis dictaſſe. Sed quid facias hominibus, qui cum veri nihil dicant, ſibi tamen cauſis oculis credi volunt?

d *Quæſtor Licinianus*) De hujus altero in Galliam adventu jam ſupra ſcripſit lib. III. epiſt. VII. Nunc de codicillis patriciatus, quos Ecdicio Comiti attulit a Nepote Auguſto.

exopto : votis in commune depoſcens, ut ſicut nos utramque familiam noſtram præfectoriam nacti, etiam patritiam divino ſavore reddidimus : a ita ipſi quam ſuſcipiunt patritiam, [a] faciant conſulatem. Roſcia te ſalutat, cura communis: quæ in aviæ, amitarumque indulgentiſſimo ſinu, quod raro nepotibus contingit alienis, & cum ſeveritate nutritur : qua tamen tenerum non infirmatur ævum, ſed informatur ingenium. Vale.

Epistola XVII.

b *Sidonius* [b] *Eriphio ſuo ſalutem.*

Es, Eriphi meus, ipſe qui ſemper : nunquamque te tantum venatio, civitas, ager avocat, ut non obiter voluptate literarum teneare. ſitque eo ſtudio, ut nec noſtra faſtidias, qui tibi, ut ſcribis, muſas olemus. Quæ ſententia tamen large probatur vero carere. quanquam & apparet, aut ex joco venire, ſi lætus es, aut ex amore, ſi ſerius. Cæterum a juſto longe reſultat, cum mihi aſſignas, quæ vix Maroni, vix aut Homero competenter accommodarentur. Hæc relinquamus, idque, unde cauſa, ſermocinemur. Dirigi ad te præcipis verſus, quos viri ampliſſimi ſoceri tui precibus indulſi : qui contubernio mixtus æqualium, vivit moribus ad jubendum obſequendumque juxta paratis. Sed quia ſcire deſideras & locum & cauſam, quo facilius intelligas rem peregrinam, tibi potius vitio vertε, quod loquacior erit opere præfatio. Conveneramus ad ſancti Juſti ſepulcrum, ſed tibi infirmitas impedimento, ne tunc adeſſes. proceſſio fuerat antelucana, ſolemnitas anniverſaria, populus ingens ſexu ex utroque, quem capaciſſima baſilica non caperet, & quamlibet cincta diffuſis crypta porticibus. Cultu peracto vigiliarum, quas alternante mulcedine monachi, clericique pſalmicines concelebraverant, quiſque in diverſa ſeceſſimus ; non procul tamen ; utpote ad tertiam præſto futuri, cum ſacerdotibus res divina facienda. De loci ſane, turbarumque compreſſu, deque numeroſis luminibus illatis, nimis anheli : ſimul & æſtati nox adhuc proxima tacito clauſos vapore torruerat ; & ſi jam primo frigore tamen autumnalis auroræ detepeſcebat. Itaque cum paſſim varia ordinum corpo-
c ta diſpergerentur, placuit ad [c] conditorium Syagrii conſulis civium primis una coire, quod nec impleto jactu ſagittæ ſeparabatur. Hic pars ſub umbra palmitis adulti, quam ſtipitibus altatis, cancellatimque pendentibus pampinus ſuperducta texuerat ; pars ceſpite in viridi, ſed floribus odore conſederamus. Verba erant dulcia, jocoſa, fatigatoria. præterea (quod beatiſſimum) nulla mentio de poteſtatibus, aut de tributis : nullus ſermo qui proderet, nulla perſona quæ prodere-
A tur. Fabulam certe referre dignam relatu, digniſque ſententiis quiſque potuiſſet, audiebatur ambitioſiſſime. Nec erat idcirco non diſtincta narratio, quia lætitia permixta. Inter hæc otio diu marcidis aliquid agere viſum. Mox bipertitiſ, ut erat ætas, acclamationibus efflagitata profertur his pila, his tabula. Sphæræ primus ego ſignifer fui, quæ mihi, ut noſti, non minus libro comes habetur. Altera ex parte, frater meus Domnicius, homo gratiæ ſummæ, ſummi lepotis, teſſeras ceperat, quatiebatque : quo velut claſſico ad pyrgum vocabat aleatores. Nos cum caterva ſcholaſticorum luſimus abunde, quantum membra torpore ſtatarii laboris hebetata, curſu ſalubri vegetarentur. Hic vir illu-
B ſtris Philimatius, ut eſt illud Mantuani poetæ,

Auſus & ipſe manu juvenum tentare laborem,

ſpariſtarum ſe turmalibus conſtanter immiſcuit. Pulchre enim hoc fecerat, ſed cum adhuc eſſent anni minores. Qui cum frequenter de loco ſtantum medii currentis impulſu ſummoveretur ; nunc quoque acceptus in aream, tam pilæ coram prætervolantis, quam ſuperjectæ, nec intercideret tramitem, nec caveret ; ad hoc per cataſtropham ſæpe pronatus, ægre de ruinoſo flexu ſe recolligeret ; primus ludi ab accentu ſeſe removit ſuſpirioſus extis incaleſcentibus. Nam-
C que & jecuſculi fibra tumente pungebant exercitatum crebri dolores. Deſtiti protinus & ipſe, facturus communione ceſſandi rem caritatis, ne verecundiam laſſitudo fraterna pateretur. Ergo ut reſedimus, & illum mox aquam ad faciem petere ſudor admonuit, exhibita poſcenti eſt : pariter & linteum villis onuſtum, quod pridiana ſquama politum caſu ſub ipſis ædiculæ valvis bipatentibus de janitoris erecto trochleatim fune nutabat. quo dum per otium genas ſiccat, Vellem, inquit, ad pannum ſimilis officii, aliquod tetraſtichon mihi ſcribi juberes. Fiat, inquam. Sed quod meum, dixit, & nomen metro teneret. Reſpondi poſſibilia factu quæ popoſciſſet. Ait & ipſe, Dicta ergo. Tunc ego arridens, Ilico ſcias Muſas moveri, ſi choro ipſarum non
D abſque arbitris vacem. Reſpondit ille violenter, & perurbane, ut eſt natura vir flammeus, quidamque facundiæ fons inexhauſtus : Vide, domine Solli, ne magis Apollo forte moveatur, quod ſuas alumnas ſolus ad ſecreta ſollicitas. Jam potes noſſe, quem plauſum ſententia tam repentina, tam lepida commoverit. Nec plus moratus, mox ſuo ſcriba, qui pugillarem juxta tenebat, ad me vocato, ſubditum ſic epigramma compoſui.

Mane novo, ſeu cum ferventia balnea poſcunt,
Seu cum venatu frons calefacta madet :
Hoc foveat pulcher faciem Philamatius udam,
Migret ut in bibulum vellus ab ore liquor.

---

a *Fariant conſulatum*) Rectus ordo dignitatum. Nam patriciatus honor medius eſt inter Præfecturam & Conſulatum, ut docet Caſſiodorus in Formula Patriciatus At Conſulatus omnium dignitatum apex, ὥσπερ γὰρ κεφαλὴ, ut verbis utar Chryſoſtomi ex Oratione εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων. Ἐν ταῖς βασιλείαις, inquit, πράγμασιν εἰσὶν ἀρχαὶ πολλαί· οὐ πᾶσαι δὲ τῆς αὐτῆς ἀξίας. ἀλλ' αἱ μὲν μείζους, αἱ δὲ ἐλάττους. οἷον ἵνα ἀπὸ τῆς κατωτέρας τὸν ἀριθμὸν ποιησώμεθα, ἔστιν ὁ τῆς πόλεως ἔκδικος· ἔστιν ἀνώτερος ἐκείνου, ὁ τοῦ ἔθνους ἡγεμών. ἔστι μετ' ἐκεῖνον ἕτερος ἀρχὴν μείζονα. ἔστι πάλιν ὁ στρατηλάτης. ἔστιν ὁ ὕπαρχος. ἔστιν ἀνωτέρα πάντων ἀρχή, ἡ τῶν ὑπάτων ἀρχή. & poſt alia. ἡ τῶν ὑπάτων ἀρχὴ καθάπερ κορυφὴ καὶ κεφαλὴ πάσαις ἐπίκειται.

b *Eriphio*) Lugdunenſi, genero Philematii. ad quem mittit Tetraſtichum, quod in ſoceri ejus gratiam ſcripſerat, cum ad S. Juſti baſilicam una conveniſſent. Incidit autem S. Juſti Epiſcopi Lugdunenſis anniverſaria ſollennitas in IV. Nonas Septembres. hoc eſt in autumni principium ut innuit Sidonius.

c *Conditorium Syagrii*) Sepulcrum & monimentum. Petronius : *In conditorium etiam proſecuta eſt defunctum.* Suetonius Auguſti XVIII. *Conditorium & corpus Alexandri magni corona aurea impoſita ac floribus adſperſis veneratus eſt.* & in epitaphio Karoli Magni : *Sub hoc conditorio ſitum eſt corpus Karoli, magni atque orthodoxi Imperatoris.* in antiquis Inſcriptionibus *condictorium*.

A Epiphanius noſter vix ſupraſcripta perarave-
rat, & nunciatum eſt, hora manente, progre-
di epiſcopum de receptorio: noſque ſurreximus.
Da poſtulatæ tu veniam cantilenæ. Illud autem
ambo, quod majus eſt, quodque me nuper in
quendam dies bonos male ferentem parabolice,
ſeu figurate dictare juſſiſtis, quodque expedi-
tum eras dirigetur, clam recenſere; & ſi placet
edentes fovete, ſi diſplicet, delentes ignoſcito-
te. Vale.

Epistola XVIII.

Sidonius [a] *Attalo ſuo ſalutem.*

HEduæ civitati te præſidere cœpiſſe, libens
atque cum gaudio accepi. Lætitiæ cauſa
B quadripartita eſt: prima, quod amicus: ſecun-
da, quod juſtus es: tertia, quod ſeverus: quar-
ta, quod proximus. Quo fit, ut noſtris, noſtro-
rumque contractibus, plurimum velis, debeas,
poſſis opitulari. Igitur amplectens in familiari
vetuſto novum jus poteſtatis indeptæ, materiam
beneficiis suis jam diu quæro. Quibus me tan-
tum fidere agnoſce, ut & ſi non invenio quæ
poſcam, quæſiturus mihi videaris ipſe quæ tri-
buas. Vale.

Epistola XIX.

Sidonius Pudenti ſuo ſalutem.

C NUtricis meæ filiam filius tuæ rapuit. faci-
nus indignum, quodque vos, noſque ini-
micaſſet, niſi protinus ſciſſem te neſciſſe facien-
dum. Sed conſcientiæ tuæ purgatione prælata,
petere dignaris culpæ calentis impunitatem. Sub
conditione concedo, ſi ſtupratorem [b] pro domi-
no jam patronus originali ſolvas inquilinatu.
Mulier autem illa jam libera eſt. quæ tum de-
mum videbitur non ludibrio addicta, ſed aſſum-
pta conjugio; ſi reus noſter, pro quo precaris,
D mox cliens factus e tributario, plebeiam potius
incipiat habere perſonam, quam colonariam. Nam
meam hæc ſola ſeu compoſitio, ſeu ſatisfactio,
vel non mediocriter contumeliam emendat: qui
tuis votis atque amicitiis hoc adquieſco, ſi laxat
libertas maritum, ne conſtringat pœna rapto-
rem. Vale.

Epistola XX.

Sidonius Paſtori ſuo ſalutem.

QUod die heſterno tractatui civitatis in con-
cilio defuiſti, ex induſtria factum pars me-
A lior accepit; quæ ſuſpicata eſt id te cavere, ne
tuis humeris onus futuræ legationis imponeretur.
Gratulor tibi, quod iſtis moribus vivis, ut ne-
ceſſe habeas electionem cui timere: laudo effica-
ciam, ſuſpicio prudentiam, proſequor laude fe-
licitatem. Opto denique æqualia iis, quos æqua-
liter amo. Multi frequenter, quos execrabilis
popularitas agit, civium maximos manu pren-
ſant, eque conſeſſu publico abducunt, ac ſeque-
ſtratis oſcula impingunt, operam ſuam ſpondent,
ſed non petiti. Utque videantur in negotii com-
munis aſſertione legati, evectionem refundunt,
ipſoſque ſumptus ultro recuſant, & ab ambitu
clam rogant ſingulos, ut ab omnibus palam ro-
gentur. Sic quoque cum fatigatio illorum gra-
tuita poſſit libenter admitti, libentius tamen at-
B que amabilius verecundi leguntur, idque cum
expenſa. tantum impudentia ſeſe ingerentum
ponderis habet, etiam [c] faſci cum tributario no-
mine ipſorum nil ſuperfunditur. Proinde quo-
quam te non fefellit, quid boni quique medi-
tarentur, redde te tamen expectantium votis,
experentumque caritatem proba, qui jam proba-
ſti pudorem. Quod defuiſti primum, modeſtiæ
adſcribitur: ad ignaviam reſpicit ſecunda dila-
tio. Præterea tibi Arelatem profecturo eſt vene-
rabilis in itinere mater, fratres, amantes, red-
amantiſque patriæ ſolum, ad quod & præter
occaſionem voluptuoſe venitur: cum domus pro-
pria, cujus auctorem, vineam, meſſem, olive-
tum, tectum quoque ipſum, vel dum prætervel-
C haris, inſpicere res commodi eſt. Quapropter
miſſus a nobis, & tibi pervenis. Namque erit
talis viæ tuæ, cauſæque noſtræ conditio, ni ſal-
lor, atque opportunitas, ut pro beneficio civi-
tati poſſe imputare quandocumque videaris, quod
tuos videris. Vale.

Epistola XXI.

D *Sidonius Sacerdoti & Juſtino ſuis ſalutem.*

[d] VIctorius patruus veſter, vir ut egregius,
ſic undecumque doctiſſimus, cum cæ-
tera potenter, tum potentiſsime condidit ver-
ſus. Mihi quoque ſemper a parvo cura muſa-
rum. Nunc vos parenti venitis hæredes, quam
jure, tam merito. Licet ego poetæ proximus
ſim profeſsione, vos ſemine. Ergo juſtiſſimum
eſt, ut die functo ſic quiſque noſtrum ſuccedat,
ut jungitur. Ideoque patrimonia tenete, date
carmina. Valete.

---

a *Attalo*) Comiti Auguſtodunenſi. hoc enim, opi-
nor, eſt quod ait Eduæ civitati præſidere cœpiſſe.
Comitatum Aeduenſem ante cathedram Epiſcopalem
rexit Gregorius Lingonicus annis XL. ut Turonenſi in
ejus vita refert. Hui e nepos fuit Attalus, de quo au-
ctor idem lib. 3. cap. 15. Ante hos vero Attalus hic
aliter.

b *Pro domino jam patronus*) Duplex illa diſtinctio a-
gricolarum, in cenſitos ſeu tributarios, ſervos & co-
lonos liberos, qui & inquilini, Cod. de agricolis, per-
petua & conſtans non eſt, ne apud ipſos quidem Ju-
riſconſultos. Quare ferri hoc loco poteſt Sidonius, qui
eundem Pudentis agricolam ſervum, originarium in-
quilinum, & colonum facit: & manumitti vult, ut
fiant ex domino patronus, ex ſervo cliens. Sic enim &
l. 12. Cod. in quibus cauſis coloni dominos accuſare poſ-
ſunt, agricolarum domini & patroni diſtinguuntur.

c *Faſci cum tributario*) Sic legendum, non *faſcium
tributario*. Etiam, inquit, cum expenſam itineris in ſe
ipſos recipiunt, tributorumque oneribus eorum cauſa
nihil accedit. Legatis enim decerni ſolet viaticum.
Arcadius libro de muneribus civilibus, D. de mune-
ribus & honoribus, *Legati quoque qui ad ſacrarium Prin-
cipis mittuntur, viaticum, quod legativum dicitur, interdum
ſolent accipere.*

d *Victorius patruus veſter*) Quæri poteſt, cum tem-
pora non diſcrepent, an hic ſit Victorius Aquitanus
qui Cyclum Paſchalem Hilari Archidiaconi, Romani
poſtea Pontificis, rogatu compoſuit, Conſtantino &
Ruſo Coſſ. ut ex ejus ad Hilarum epiſtola patet. Vi-
ctorii autem ex fratre nepotum Juſtini & fratris, ta-
cito nomine iterum meminit in Propemptica.

C. SOLLII
APOLLINARIS SIDONII
ARVERNORUM EPISCOPI,
EPISTOLARUM
LIBER SEXTUS.

EPISTOLA PRIMA.

a *Sidonius domino* [a] *Papæ Lupo ſalutem.*

BEnedictus ſpiritus ſanctus & pater Dei omnipotentis, quod tu pater patrum, & epiſcopus epiſcoporum, & alter ſæculi tui Jacobus, de quadam ſpecula caritatis, nec de inferiore Jeruſalem, tota eccleſiæ Dei noſtri membra ſuperinſpicis; dignus qui omnes conſoleris infirmos, quique merito ab omnibus conſularis. Et quid nunc ego dignum dignationi huic putris & fœtida reatu terra reſpondeam? Colloquii ſalutaris tui, & indigentiam patiens, & timorem, recordatione vitæ plectibilis adducor, ut clamem tibi, quod dixit Domino tuus ille collega: *Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine.* Sed ſi iſte timor non temperetur affectu, vereor ne Geraſenorum deſtituar exemplo, & diſcedas a finibus meis. Quin potius illud, quod mihi conducibilius eſt, colleproſi mei te propoſita conditione conſtringam, ut aiam tibi, *Si vis, potes me mundare.* Qua ille ſententia non plus de Chriſto quid peteret prodidit, quam qui crederet publicavit. Ergone cum ſis procul ambiguo primus omnium toto, qua patet, orbe pontificum, cum prærogativæ ſubjiciatur, cum cenſuræ tuæ attremat etiam turba collegii; cum in gravitatis veſtræ comparationem, ipſa etiam grandævorum corda puераſcant; cum poſt deſudatas [b] militiæ Lirinenſis excubias, & in apoſtolica ſede [c] novem jam decurſa quinquennia, utriuſque ſanctorum ordinis quendam te conclamatiſsimum primipilarem ſpiritalia caſtra venerentur: tu nihilominus haſtatorum, anteſignanorumque pauliſper contubernio ſequeſtratus, ultimos calones tuos, lixaſque non deſpicis, & ad extimos trabariorum, qui per inſipientiam ſuam adhuc ad carnis ſarcinas ſedent, crucis diu portatæ vexilla circumfers, ac manum linguæ porrigis in conſcientia vulneratis. Noſti, ut apparet, ex adverſa acie ſauciatos, dux veterane, A colligere; & peritiſsimus tubicen ad Chriſtum a peccatis receptui canere; & evangelici paſtoris exemplo non amplius lætaris, ſi permaneant ſani, quam ſi non remaneant deſperati. Te ergo norma morum, te columna virtutum, te, ſi blandiri reis licet, vera, quia ſancta, dulcedo, deſpicatiſſimi vermis ulcera digitis exhortationis contrectare non piguit: tibi avaritiæ non fuit paſcere monitis animam fragilitate jejunam; & de apotheca dilectionis altiſſimæ, ſectandæ nobis humilitatis propinare menſuram. Sed ora, ut quandoque reſipiſcam, quantum meas deprimat oneris impoſiti maſſa cervices. Facinorum continua- B tione miſer eo neceſsitatis acceſsi, ut is pro peccato populi nunc orare compellar, pro quo populus innocentum vix debet impetrare ſi ſupplicet. Nam quis bene medelam æger impertiat? quis febriens * arrotanti tactu pulſum diſtinguat incolumen! quis deſertor ſcientiam militaris rei jure laudaverit? quis eſculentus abſtemium competenter arguerit? Indigniſsimus mortalium neceſſe habeo dicere quod fere detrecto: & ad mea ipſe verba damnabilis, cum imperem quæ non impleo, idem in me quotidie cogor dictare ſententiam. Sed ſi tu inter me & illum, cui concrucifigeris, Jeſum Chriſtum domi- C num noſtrum, pro ſcelerum meorum populo, junior mage quam minor Moſes, interceſſor aſſiſtas; non ulterius deſcendemus in infernum viventes; nec per carnalium vitiorum incentiva flammati, ad altare domini ignem diutius accendemus alienum. Quia quanquam nos, utpote reos, gloriæ libra non reſpicit: ſatis tamen ſuperque gaudebimus, ſi precatu tuo levare vacamus interioris hominis noſtri, & ſi non integrum ad remunerationem, certe vel cicatricatum pectus ad veniam. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

---

a *Papæ Lupo*) Epiſcopo Trieaſſina. In hunc librum & ſequentem congeſtæ ſunt epiſtolæ ad Epiſcopos ſcriptæ. Gallicanorum autem ejus ævi Pontificum Sidonii judicio facile princeps Lupus, cum cæteris rebus, tum Britannica legatione, & pacati civibus ſuis Attilæ gloria clarus,

b *Militiæ Lirinenſi*) Inſulanam Angelicæ congregationis militiam dixit Fauſtus Reienſis epiſtola v. ad Ruricium, de Lirino eadem loquens, quæ commune tunc erat ſæculum abdicantibus gymnaſium. In ea verſatam fuiſſe Lupum, non ſolum hic locus oſtendit, & lib. VIII. epiſt. XIV. ſed Eucherius quoque ad Hilarium de laude eremi: *Hæc habuit*, inquit, *reverendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Benjamin Lupum retulit. hæc habuit germanum ejus Vincentium, interno gemmam ſplendore perſpicuam.* Lupi fratrem dicit Vincentium presbyterum, clariſſimi nominis ſcriptorem. Quia horum potiſſimum meminiſſe apud Hilarium Arelatenſem videtur, quod Hilarii ſororem Pimeniolam Lupus in matrimonio quondam habuerat.

c *Novem quinquennia*) Annos XLV. Quibus ex verbis Cardinalis Baronius æra ſubducta colligit, Sidonium, qui non multa poſt adeptum Epiſcopatum hanc epiſtolam ſcribebat, in Epiſcopali cathedra ſedere cœpiſſe anno Chriſti CDLXXXI. Is enim Lupi erat in Epiſcopatu XLV.

Epistola II.

a *Sidonius Papæ* [a] *Pragmatio ſuo ſalutem.*

b VEnerabilis [b] Eutropia matrona, quod ad nos ſpectat, ſingularis exempli (quæ parſimonia & humanitate certantibus, non minus ſe jejuniis, quam cibis pauperes paſcit, & in Chriſti cultu pervigil, ſola in ſe compellit peccata dormire) mœroribus orbitatis neceſſitate litis adjecta, in remedium mali duplicis perfectionem veſtræ conſolationis expetere feſtinat, gratanter habitura, ſive iſtud tibi peregrinario brevis, ſeu longum computetur officium. Igitur præfata venerabilis fratris mei nunc jam presbyteri Agrippini, ne injurioſum ſit dixiſſe nequitiis, certe fatigatur arguriis. qui abutens imbecillitate matronæ, non deſiſtit ſpiritalis animæ ſerenitatem ſæcularium verſutiarum flatibus turbidare: cui filii, nec poſt multo nepoti amiſſi, duæ pariter plagæ recentes, ad diuturni vidui vulnus adduntur. Tentavimus inter utrumque componere, nos maxime quibus in eos novum jus profeſſio, vetuſtumque faciebant amicitiæ, aliqua cenſentes, ſuadentem quempiam, plurima ſupplicantes. quodque miremini, in omnem concordiæ ſtatum promptius a fœminea parte diſceſſum eſt. Et quanquam ſe altius profuturum filiæ paternæ jactaret prærogativa, nurui tamen magis placuit munificentiæ ſocrualis oblatio. Jurgium interim ſemiſopitum veſtris modo finibus infertur. Pacificate certantes, & pontificalis auctoritate cenſuræ ſuſpectis ſibi partibus indicite gratiam, dicite veritatem. Sancta enim Eutropia, ſiquid vadimonio meo credideris, victoriam computat, ſi vel poſt damna non litiget. Unde & ſuſpicor vobis unam pronuntiandam domum diſcordioſam, licet inveniatis utramque diſcordem. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola III.

Sidonius domino Papæ [c] *Leontio ſalutem.* c

ET ſi nullis hortatibus primordia noſtræ profeſſionis animatis, neque ſitim ignorantiæ hactenus ſæcularis ullo ſupernæ rigatis imbre doctrinæ; non ego tamen tantum mei meminens non ſum, ut a meis præſumam partibus æquali officiorum lance certandum. Nam cum noſtra mediocritas ætate vitæ, tempore dignitatis, privilegio loci, laude ſcientiæ, dono conſcientiæ veſtræ facile vincatur, nullum meremur, ſi par expectamus alloquium. Igitur non incuſantes ſilentium veſtrum, ſed loquacitatem noſtram potius excuſare nitentes, commendamus apicum portitorem; cujus ſi peregrinationem prompto favore foveatis, grandis actionibus illius portus ſecuritatis aperitur. Negotium huic teſtamentarium eſt: latent eum propriarum merita chartarum. Togatorum illic perorantum peritiam conſulere perrexit; pro victoria computaturus, ſi ſe intellexerit jure ſuperari; modo ne ſibi, ſuiſque deſidiæ vitio perperam caviſſe culpetur. Hunc catenus commendare præſumo, ut ſi eum inſtruere dignanter advocatio conſulta faſtidit, [d] auctoritas coronæ tuæ diſſimulantibus ſtudeat excudere reſponſi celeritatem. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa. d

Epistola IV.

Sidonius domino Papæ Lupo ſalutem.

PRæter officium, quod incomparabiliter eminenti apoſtolatui tuo ſine fine debetur, & ſi abſque intermiſſione ſolvatur, commendo ſupplicum bajulorum pro nova neceſſitate vetuſtam neceſſitudinem: qui in Arvernam regionem longum iter, his quippe temporibus, emenſi, caſſo labore venerunt. Namque unam [e] fœminam de e

---

a *Pragmatio*) Cujus ſedis fuerit Epiſcopus, non liquet. Qui enim Auguſtodunenſem fuiſſe conjiciunt, Euphronii ſucceſſorem, qui interfuit Synodo Epaunenſi, manifeſto argumento revincuntur, quod Aeduorum hoc tempore Antiſtes fuerit Euphronius: cujus nomen una cum Pragmatio ſubſcriptum cum legatur in epiſtola Fauſti ad Lucidum, ſequitur ut Pragmatius hic diverſus ſit ab Aeduenſi.

b *Eutropia*) Vidua Arverna, cujus filius Agrippini filiam duxerat. Hanc etiam levi conjectura S. Eutropiam eſſe putant, cujus nomen in Martyrologium relatum eſt XVII. Kalendas Octobris. Liceat autem cum ſingularis exempli fœmina alteram componere, cujus egregias, ſexuique decentiſſimas virtutes prædicat epitaphium, quod in vetere S. Petri Baſilica Romæ viſebatur. Eſt autem hujuſmodi.

GABINIA GAUDENTIA H. F. IN QUA FUIT INIMITABILIS CASTITAS IN PROBISSIMA VERECUNDIA INCOMPARABILIS INNOCENTIA PERPETUA QUIESCIT IN PACE QUÆ VIXIT ANN. XVIII. M. XI. D. XXI. VARIUS VICTOR CONJUGI B. M. D. XII. KAT. AUGUST.

c *Leontio*) Epiſcopo Arelatenſi. Multa ſunt in verbis Sidonii, quæ Arelatem deſignent, ut quod ait de privilegio loci, & de togatis illic perorantibus. Arelatenſium autem Epiſcopum his temporibus fuiſſe Leontium, nulla eſt dubitatio. Hoc enim oſtendunt Hilari Papæ epiſtolæ: ex quibus etiam docemur, Leontium ſedem iniiſſe anno CDLXII. hoc eſt decem plus minus annis ante Sidonium. Synodus præterea Arelatenſis, cujus meminit Fauſtus, cui præfuit idem Leontius: & Ruricii epiſtola XV. ad Æonium, in qua Leontio tunc vita functo Æonium ſucceſſiſſe ſignificat. Leontius Forojulienſis, de quo vir doctus ſuſpicatur, Sidonio anterior fuit, Burdegalenſis poſterior.

d *Auctoritas coronæ tuæ*) Ennodius Symmacho Papæ lib. IV. epiſt. XXII. *erigat parvulos implorata coronæ veſtræ miſeratio*. Id eſt auctoritas tua, miſeratio veſtra. Ut purpuram interdum pro Principe dicimus, ſic coronam pro clerico: quia hæc inſigne eſt clerici, ut illa Principis. Auguſtinus Proculiano epiſt. CXLVII. *Per coronam noſtram nos adjurant veſtri: per coronam veſtram nos adjurant noſtri.* Tonſura clericalis ita olim fiebat, ut circulus tantummodo capillorum emineret, inſtar coronæ. Sic enim deſcribit Gregorius Turon. de Nicetio Trevirorum Epiſcopo: *S. Nicetius*, inquit, *ab ortu ſuo clericus eſt deſignatus. nam cum partu fuiſſet effuſus, omne caput ejus, ut eſt conſuetudo puerorum, a capillis nudum quidem cernebatur: in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, ut putares ab iiſdem coronam clerici fuiſſe ſignatam.* Hodie apud nos antiquam coronæ formam ſoli fere monachi retinet, & pueri vocales ſymphoniaci. Nam brevis ille orbis in vertice, quo cleri pars magna utitur, inſolens olim atque inuſitatus in Eccleſia fuit, ut docet canon XLI. Concilii IV. Toletani.

e *Feminam de affectibus*) De familia propinquam. Paulinus auctor Euchariſtici:

Cum mihi plena domus caris affectibus eſſet.

Et poſt alia,

—— jam dudum cunctis affectibus expers
Prima ſocru, ac matre, dehinc & conjuge functa.

affe-

a affectibus ſuis, quam forte [a] Vargorum (hoc enim nomine indigenas latrunculos nuncupant) ſuperventus abſtraxerat, iſto deductam ante aliquot annos, iſticque diſticque diſtractam, cum non falſo indicio comperiſſent, certis quidem ſignis, ſed non recentibus inquiſivere veſtigiis. Atque obiter hæc eadem laborioſa, priuſquam ii adeſſent, in negotiatoris noſtri domo, dominioque; palam ſane venundata defungitur; quodam Prudente (hoc viro nomen, quem nunc Tricaſſibus degere fama divulgat) ignotorum nobis hominum collaudante contractum; cujus ſubſcriptio intra formulam nundinatum, tanquam idonei adſtipulatoris, oſtenditur. Auctoritas perſonæ, opportunitas præſentiæ tuæ, inter coram poſitos facile valebit, ſi dignabitur, ſeriem totius indagare violentiæ. Quæ quod gravius eſt, eo facinoris acceſſit, quantum portitorum datur noſſe memoratu, ut etiam in illo latrocinio quendam de numero viantum conſtet extinctum. Sed quia judicii veſtri medicinam expetunt, civilitatemque, qui negotium criminale parturiunt; veſtrarum, ſi bene metior, partium, pariter & morum eſt, aliqua indemni compoſitione iſtorum dolori, illorum periculo ſubvenire; & quodam ſalubris ſententiæ temperamento, hanc partem minus afflictam, illam, minus ream, & utramque plus facere ſecuram: ne jurgii ſtatus, ut ſeſe fert temporis locique civilitas, talem diſcedat ad terminum, qualem cœpit habere principium. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola V.

b *Sidonius domino Papæ [b] Theaplaſto ſalutem.*

CAuſam meam neſciens agit, qui ad vos a me literas portat. Nam dum votivi mihi ſit gerulus opportunus officii, beneficium præſtat, quod ſe arbitratur accipere. ſicuti nunc venerabilis Donidius, dignus inter ſpectatiſſimos quoſque numerari, cujus clientem, pueroſque commendo, profectos, ſeu in patroni neceſſitatem, ſeu in domini. Laborem peregrinantium, qua poteſtis ope, humanitate, interceſſione tutamini: ac ſi in aliquo amicus ipſe per imperitiam novitatemque publicæ converſationis videbitur minus efficax, vos hoc potius aſpicite, quid abſentis cauſa, non quid præſentis perſona mereatur. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola VI.

c *Sidonius domino Papæ [c] Entropio ſalutem.*

POſtquam fœdifragam gentem rediſſe in ſuas ſedes comperi, neque quicquam viantibus

A inſidiarum parare; nefas credidi ulterius officiorum differre ſermonem, ne veſter affectus quandam vitio meo duceret, ut gladius impolitus, de cutæ tarditate rubiginem. Unde miſſo in hoc ſolum negotii gerulo literarum, quam vobis ſit corpuſculi ſtatus in ſolido, quamve ex animi ſententia res agantur, ſollicitus inquiro: ſperans ne ſemel mihi amor veſter indultus, aut interjecti itineris longitudine, aut abſcentiæ communis diuturnitate teneatur: quia bonitas conditoris habitationem potius hominum, quam caritatem finalibus claudit anguſtiis. Reſtat ut veſtra beatitudo compunctorii ſalubritate ſermonis, avidam noſtræ ignorantiæ paſcat eſuriem. Eſt enim tibi nimis uſui, ut exortationibus tuis interioris
B hominis maciem ſæpenumero myſticus adeps & ſpiritalis arvina diſtendat. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola VII.

Sidonius domino Papæ [d] Fonteio ſalutem. d

SI aliquid ad inchoandam gratiam compendii poſteris tribuat neceſſitudo præmiſſa ſeniorum, ego quoque ad apoſtolatus tui notitiam pleniorem cum prærogativa domeſticæ familiaritatis accedo. Nam ſic te familiæ meæ validiſſimum in
C Chriſto ſemper patronum fuiſſe reminiſcor, ut amicitias tuas non tam expetendas mihi, quam repetendas putem. His adjicitur, quod indigniſſimo mihi impoſitum ſacerdotalis nomen officii confugere me ad precum veſtrarum præſidia compellit: ut adhuc ulceroſæ conſcientiæ nimis hiulca vulnera veſtro ſaltem cicatricentur oratu. Quapropter me meoſque commendans, & excuſans literas ſeriores, granditer obſecro, ut interceſſione conſueta, cujus viribus immane polletis, clericalis tyrocinii in nobis repentina rudimenta tueamini: ut ſi quid dignabitur de morum pravitate noſtrorum immutabilis Dei mutare clementia, totum id ſuffragiorum veſtrorum patrocinio debeamus. Memor noſtri eſſe dignare,
D domine Papa.

Epistola VIII.

Sidonius domino Papæ [e] Græco ſalutem. e

APicum oblator pauperem vitam ſola mercandi actione ſuſtentat. non illi eſt opificium quæſtui, militia commodo, cultura compendio; hoc ipſum quod mercenariis proſecutionibus & locatitia fatigatione cognoſcitur, fama quidem ſua, ſed facultas creſcit aliena. Sed tamen quoniam illi fides magna eſt, & ſi parva

---

a *Vargorum*) Sidonius ipſe interpretatur indigenas latrunculos. Proprio tamen Vargi dicebantur extorres, & patria expulſi. ut in Lege Ripuaria LXXXVII. & in Salica LVII. *Si quis corpus jam ſepultum exfodierit, & exſpoliaverit, Wargus ſit, hoc eſt expulſus de eodem pago.* Nimirum ex profugis exulibus indigenæ fiunt latrones. Non diſſimili ſenſu aliquando dicti ſunt & Bagaudæ. Aurelius Victor in Diocletiano: *Excita manu agreſtium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant.* Item Scamari, Legum Longobardarum Titulo I. & apud Jornandem in Geticis. Eogippius in vita S. Severini: *Iſtri fluenta prætermeans latrones properanter inſequitur, quos vulgus Scamaros appellabat.*

b *Theoplaſto*) Huius nomen inter Epiſcopos, qui Sinodo Arelatenſi, de qua Fauſtus, ſubſcripſere.

c *Eutropio*) ad hunc inter alios Galliæ Epiſcopos ſcripta extat epiſtula Hilari Papæ ann. CDLXIV. Interfuit etiam Synodo Arelatenſi ſupraſcriptæ. Sunt qui putent Arauſicanum Epiſcopum eſſe, cujus memoria in Martyrologiis VI. Kal. Junias.

d *Fonteio*) Epiſcopo Vaſionenſi. Hoc enim docet epiſt. IV. lib. VII. ad eundem. Quare idem quoque Fonteius videtur, ad quem & collegas Epiſcopos ſunt Leonis Magni, & Hilari Papæ epiſtolæ. Ex Lucidi etiam presbyteri profeſſione liquet, Fonteium Synodo Arelatenſi cum cæteris adfuiſſe.

e *Græco*) Epiſcopo Maſſilienſi, quod docebit epiſt. 2. lib 7. & aliæ quas eidem poſtea ſcribit pro eodem Amantio, hoc enim nomen Lectori, quem commendat. Subſcripſit item Synodo Arelatenſi. Et quia novus erat Epiſcopus, cum hæc ſcriberet Sidonius, non futilis fuerit conjectura, ſi hunc eſſe Græcum Diaconum credamus, ad quem eſt Fauſti Reienſis epiſtola contra Neſtorium.

ſubſtantia, quoties cum pecuniis quorumpiam [a] catapli recentis nundinas adit, creditoribus bene credulis ſola deponit morum experimenta pro pignore. Inter dictandum mihi iſta ſuggeſta ſunt, nec ob hoc dubito audita fidenter aſſerere: quia non parum mihi intimos agunt, quibus eſt & ipſe ſatis intimus. Hujus igitur tenerum frontem, dum rudimenta commendo. & quia nomen ejuſdem Lectorum nuper albus accepit, agnoſcitis profecturo [b] civi me epiſtolam, clerico debuiſſe formatam. Quem propediem non injuria ſeot mercatorem ſplendidum fore; ſi hinc ad veſtra obſequia feſtinans, frigoribus fontium civicorum ſæpe [c] fontem mercatoris anteferant. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

EPISTOLA IX.

Sidonius domino Papæ Lupo ſalutem.

VIr jam honeſtus Gallus, quia juſſus ad conjugem redire non diſtulit, literarum mearum obſequium, veſtrarum reportat effectum. Cui cum pagina, quam miſeratis, reſeraretur, actutum compunctus ingemuit; deſtinaramque non ad me epiſtolam, ſed in ſe ſententiam judicavit. Itaque confeſtim iter in patriam ſpopondit, adornavit, arripuit. Quem nos propter hanc ipſam pœnitendialis celeritatem, non increpative, ſed conſolatorie potius compellare cura-

a *Catapli recentis*) Navium, quæ ad portum Maſſilienſem appellebant. Proprie enim κατάπλοι dicuntur quæ importantur. Quare in veteribus Gloſſis, *Cataplus eſt adventus navium*. Utitur iterum ea voce lib. VII. epiſt. VII. Sic *cataplus Puteolanus* Ciceroni pro Rabirio Poſtumo, *Niliacus* Martiali: & alio genere, *Lalagae cataplus* Marcello, ſive ut aliis placet, Vindiciano in Carmine de Medicina. Contra, cum e portu ſolvitur, ἀνάπλους dicitur: quo nomine portus erat Conſtantinopoli.

b *Civi epiſtolam, clerico formatam*) Epiſtolam dicit hanccce, quam dictabat: privatas ſcilicet litteras, quibus Amantium, ut civem commendaturus erat, etiamſi clericus non fuiſſet. Formatam, canonicas litteras: quas ideo Lectori, ut Epiſcopus debebat, quia ſine his peregrinari clericis non licuit, ut Concilia omnia paſſim oſtendunt. Sed Formatarum, ut de his paulo liberius evagemur, duo genera fuerunt. Nam clerici aut in aliam diœceſim tranſibant, ut in ea manerent, & Dimiſſoriæ dabantur, quas Synodus in Trullo XVII. ἀπολυτικὰς proprie vocat; ſine quibus inter Eccleſiæ alterius clericos non cooptabantur. μηδένα τῶν ἁπάντων κληρικῶν ἄνευ τῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐγγράφου ἀπολυτικῆς ἐν ἑτέρᾳ καταλέγεσθαι ἐκκλησίᾳ. Ejuſque generis ſunt formatæ omnes, quæ apud Burchardum, Ivonem, & Gratianum leguntur. Aut non penitus migrabant, ſed ad tempus, privati ſeu publici negotii cauſa, ut hic Amantius, & qui ad comitatum ibant. atque his commendatitiæ tantum dabantur, quas Græci promiſcue nunc συστατικὰς nominant, nunc εἰρηνικὰς, id eſt pacificas. Etſi enim pacificas a commendatitiis aliquando diſtinctas doceat canon XI. Synodi Calchedonenſis, conſtat tamen neglectum ab aliis diſcrimen id fuiſſe. Quare Græci ipſi, cum harum litterarum formulas tradunt, de binis tantum quærere ſolent, πῶς γράφουσιν οἱ ἀρχιερεῖς συστατικὰς, καὶ πῶς ἀπολυτικὸν γράμμα. Latini vero utrumque genus Formatarum nomine complexi ſunt, ita ut Formatæ litteræ univerſim reſpondeant Canonicis, κανονικαῖς ἐπιστολαῖς, (quo etiam modo appellantur in Synodo Meldenſi can. XLX. & ab Hincmaro in Formata ad Æneam Epiſcopum Pariſienſem) dividanturque in Dimiſſorias & Commendatitias, ſicut illæ εἰς ἀπολυτικὰς καὶ συστατικάς. quanquam Dimiſſorias, quia ſine commendatione aliqua, paciſque ſymbolo non fiebant, commendatitias quoque interdum & pacificas appellabant: at non contra Dimiſſorias, quæ commendatitiæ tantum eſſent. Ex quo patet; rectius feciſſe Græcum interpretem Synodi Carthaginienſis, cum formatam can. XXIII. vim verbi ſecutus τετυπωμένην vertit; quam cum ἀπολυτικὴν expoſuit. quia de dimiſſoriis ibi ſermo non erat, ſed de puris commendatitiis. De Formatis ergo plena ſunt Concilia, ut dixi; & nota eſt ratio numerorum formatis addendorum, quam ex Synodi Nicenæ præſcripto edidit Atticus Conſtantinopolitanus, ex Attico Gratianus, cæterique canonum collectores, qui formatarum etiam exempla ſubjiciunt. Nec difficile eſt cuivis, qui modo litteras Græcas, & numeros, quos ſingulæ ſignificant, non penitus ignoret, totum illarum artificium collatis præſertim exemplis perſpicere. Sed quia corrupta fere antiquariorum vitio ac mutila ſunt exempla quæ proferunt, emendari, reſtituique ante omnia debent. Sit ergo nobis exemplum, quod a Gratiano d. LXXIII. poſteriore loco producitur. Ea eſt formata, non A. ut habent libri vulgati, ſed Wolfeonis Epiſcopi Conſtantienſis ad Bernaltum Argentarienſem, (utraque olim civitas Maximæ Sequanorum provinciæ) non pro Hermanno, ſed pro Annone ſcripta. Quæ ſic legitur in vetere M. S.

Π. Υ. Α. Π. *Sanctiſſimo in Chriſto fratri, ſummaque dulcedine caritatis amplectendo Bernalto Argentarienſis civitatis Epiſcopo, Vvolfeon Conſtantienſis Eccleſiæ Præſul perpetuæ beatitudinis optat in Chriſto ſalutem*. Υ. Ε. Ν. Σ. *De cætero noverit ſancta fraternitas veſtra, quod iſte clericus nomine Anno, noſtra in parrochia inſtructus ac detonſus, parvitatem noſtram rogavit, quatenus illi commendatitias litteras conſcriberemus*. Deinde poſt alia. *Sancta Trinitas veſtram beatitudinem ad regimen ſanctæ ſuæ Eccleſiæ perpetualiter bene valere concedat*. ϞΘ. *Indictione* X. *Continet hæc formata epiſtola ſummam numeri* M. CCC. XXV.

Summa numeri adnotata eſt M. CCC. XXV. recte. Ea enim eſt, quæ ex omnibus, juxta Attici formulam, Græcis litteris & notis, tum communibus, tum propriis in unum collectis conficitur. Communes voco, quæ in omnibus formatis reperiuntur: proprias, quæ variant in ſingulis, hoc modo:

Communes litteræ.	*Propriæ.*
Π. prima Patris. LXXX.	Υ. prima Vvolfeonis qui ſcribit. CCCC.
Υ. prima Filii. CCCC.	Ε. ſecunda Bernalti cui ſcribitur. V.
Α. prima Spiritus S. I.	Ν. tertia Annonis, qui accipit. L.
Π. prima Petri. LXXX.	Σ. quarta Conſtantiæ, unde ſcribitur. CC.
ϞΘ. nota numeri. XCIX. cui reſpondet ΑΜΗΝ, id eſt, I. XL. VIII. L.	Χ. nota Indictionis. X. quæ id temporis erat, cum ſcripta eſt Formata.
Summa DCLX.	Summa DCLXV.

Summa utriuſque M. CCC. XXV.

Ad hunc modum cujuſvis Formatæ ſummam ſtatim crues, ſi ad DCLX. quem numerum omnibus communem eſſe vides, alterum adjicias, qui ex propriis cujuſque literis & indictione prodierit. Sunt porro, qui ab his numeris, & quod certa quadam formula texerentur, inde nomen Formatis factum putent. Verius eſt quod alibi obſervavimus, Formatam a ſigilli forma dictam, qua muniebatur. Sic enim veteres Gloſſæ Vaticanæ, *Formatam epiſtolam ſigillatam* interpretantur. Idque haud dubie ſenſit, qui formatam in Concilio Carthaginienſi Græce vertit τετυπωμένην. Eſt enim τυποῦν ἐπιστολὴν, obſignare. & certum eſt ſigillum apponi ſolitum formatis. Concilium Cabilonenſe II. can. XLI. *litteris in quibus ſint nomina Epiſcopi & civitatis plumbo impreſſa*. Rathodus Epiſcopus Trevirenſis in formata ſua apud Ivonem: *Hanc epiſtolam Græcis litteris hinc inde munire decrevimus, & anulo Eccleſiæ noſtræ bullare conſuimus*. Bullare illius ſæculi verbo uſus dixit, ut βουλλῶσαι & βούλλας ἐπιβάλλειν. Nicetas Choniates, bullam, id eſt ſigillum, ac τύπον ſeu formam imprimere. Bernardus epiſt. CCXXX. *Extant litteræ integræ, & bullatæ*. Denique ſicut Imperatorum conſtitutiones inferioribus ſæculis non ſolum τύποι quaſi formales, ſed etiam θεῖοι τύποι, ſacræ formæ, utraque lingua vocitatæ ſunt, poſt etiam Cæſarum & Pontificum diplomata bullæ vulgo a ſigillis nuncupatæ: ſic formatam epiſtolam a forma dixiſſe videntur, velut a bulla bullatam.

c *Fontem mercatoris*) Quidam *mediatoris*, alii *medicatoris*.

vimus; quia vicinaretur Innocentiæ feſtinata correctio. Neqne enim qoiſqnam, etiam ſibi bene conſcius, plus facere præſumpſit; ſi quis tamen veſtræ correptionia orbitam non reliquit. quippe eum ea ipſa quæ legimus, parcentis verba cenſuræ, maximæ emendationis incitamenta ſint. Nam quid poteſt eſſe caſtigationis hujuſce tenore pretioſius, in qna ſorte peccato nnimus æger, reperit intrinſecus remedium, cnm non valeret extrinſecus invenire convitium? Quod ſupereſt, obſecramus, ut crebra oratione, per quam vitiis omnibus immane dominamini, nos qooque ſicut Evangelicos Magos remeaſſe maniſeſtum eſt, vel jam nunc per aliam viam morum in beatorum patriam redire faciatis. Pene omiſeram, quod prætereundum minime fuit. Agite gratias Innocentio ſpectabili viro, qui ut præceperatis, gnaviter morem geſſit injunctis. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

EPISTOLA X.

a *Sidonius domino Papæ* [a] *Ceaſorio ſalutem.*

GErulum literarum Levitici ordinis honeſtat officium. Hic cum familia ſua depredationis Gothicæ turbinem vitans, in territorium veſtrum delatus eſt, ipſo, ut ſic dixerimus, pondere fugæ: nbi in re eccleſiæ, cui ſanctitas tua præſidet, parvam ſementem ſemieonſecto ceſpiti advena jejunus injecit: cujus ex ſolido colligendæ fieri ſibi copiam exorat. Quem ſi domeſticis fidei deputata humanitare ſoveatis, id eſt, ut debitum [b] glebæ canonem non petatur, tantom lucelli præſtitnm ſibi computat peregrini hominis, ut cenſus, ſic animus anguſtus, ac ſi in patrio ſolo ruſticaretur. Huic ſi legitimam, ut mos eſt, ſolutionem perexiguæ ſegetis indulgeas, tanquam opipare viaticatus, cum gratiarum actione remeabit. Per quem ſi me ſtylo ſolitæ dignationis impartias, mihi ſraternitatique iſtic ſitæ, pagina tua velnti paolo lapſa reputabitur. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

EPISTOLA XI.

c *Sidonius domina Papæ* [c] *Eleutherio ſalutem.*

JUdæum præſens charta commendat. non qnod mibi placeat error, per quem pereont involuti: ſed quia neminem ipſorum nos decet ex aſſe damnabilem pronunciare dum vivit. In ſpe enim adhnc abſolutionis eſt, cui ſuppetit poſſe converti. Quæ ſit vero negotii ſui ſeries, ipſe rectius præſentanea coram narratione pateſaciet. Nam prudentiæ ſatis obviat, epiſtolari ſormulæ debitam concinnitatem pluriſario ſermone porrigere. Sane quia ſecundum vel noticia, vel judicia terrena, ſolent hujuſmodi homines honeſtas habere cauſas, tu quoque potes hujus laborioſi, & ſi impugnas perfidiam, propugnare perſonam, Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

EPISTOLA XII.

Sidonius domino Papæ [d] *Patienti ſalutem.* d

ALiquis aliquem, ego illum præcipue puto ſuo vivere bono, qni vivit alieno: quique fidelium calamitates, indigentiamque miſeratus, facit in terris opera cœlorom. Quorſum iſta hæc, inqnis? Te ſententia quam maxime, Papa beatiſſime, petit; cui non ſuffieit illis tantum neceſſitatibus opem ferre, quas noveris; quique uſque in extimos terminos Galliarum caritatis indage porrecta, prius ſoles indigentum reſpicere cauſas, quam ioſpicere perſonas. Nullus obeſt tenuitati debilitatique, ſi te expetere non poſſit. nam prævenis manibus illum, qui non valuerit ad te pedibus pervenire. Tranſit in alienas provincias vigilantia tua: & in hoc euræ tuæ latitudo diffunditur, ut longe poſitorum conſoletnr anguſtias. & hinc fuit, ut quia erebro te non minus abſentum verecundia, quam præſentum querimonia movet, ſæpe terſeris eorum lacrymas, quorum oculos non vidiſti. Omitto illa quæ cotidie propter defectionem civium pauperatorum, inrequietis toleras excubiis, precibus, expenſis. Omitto te tali ſemper agere temperamento, ſic ſemper humanum, ſic abſtemium judicari; ut conſtet indeſinenter regem præſentem prandia tua, reginam laudare jejunia. Omitto te tanto cultu eccleſiam tibi creditam convenuſtare, nt dubitet inſpector meliuſne nova opera conſurgant, an vetuſta reparentur. Omitto per te plurimis locis baſilicarum fundamenta conſurgere, ornamenta duplicari. Cumque multa in ſtatu fidei tuis diſpoſitionibus augeantnr, ſolum hæreticorum numerum minui. teque quodam venatu apoſtolico, feras [e] Photinianorum mentes ſpiritalium prædicationum caſſibus implicare; atque a tuo barbaros jam ſeqnaces, quoties convincuntur verbo, non exire veſtigio, donec eos a profundo gurgite erroris feliciſſimus animarum piſeator extraxeris. Et horum aliqua tamen eum reliqnis forſan communicanda collegis. Illud autem deberi tibi quodam, ut juriſconſulti dicunt, [f] præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias; e f

a *Cenſorio*) Epiſcopo Antiſiodorenſi, ad quem Ruricii epiſtola I. lib. II. & Conſtantii Presbyteri altera, in fronte librorum de vita S. Germani. Sed uterque Cenſurium vocat.

b *Glebæ canonem non petatur*) Its libri fere omnes. non *petatis*. at carmine XXIII. *Uſuram petimusque, reddimusque*. Canonem proprie dixit penſionem, quæ debetur ex prædio emphyteutico. ἐμφυτευτοῦ manus, omniſque τὴν γῆν γεωργῶν, καὶ τέλος παρέχων. Inde Canonicarii, qui canonem publicum exigunt.

c *Eleutherio*) Incertæ ſedis Epiſcopo. Nam Tornacenſis Eleutherius, de quo quibuſdam venit in mentem, Sidonio videtur aliquantu fuiſſe poſterior.

d *Patienti*) Epiſcopo Lugdunenſi, de quo epiſt. X. lib. II. & ultima lib. IV. Is eſt, ad quem vitam S. Germani ſcripſit Conſtantius, cujuſque nomen inter alios Epiſcopos in epiſtolis Fauſti ac Lucidi, & in Martyrologio. Nam a Lugdunenſibus ſuis anniverſario die colitur III. Idus Septembres. Hujus vero Sidonii epiſtolæ, Patientiſque Epiſcopi munificentiæ, meminit Gregorius Turon. lib. II. c. XXIV. Ubi enm famem in Burgundia graſſatam ſcribit, confirmat regem a Sidonio Burgundionum intelligi: Gundobaldum ſcilicet, quem Lugduni ſedem habuiſſe jam ante monuimus.

e *Photinianorum*) Arrianorum. Hoc enim erant Burgundiones, in quibus ad rectam fidem traducendis laborabat Patiens. Pauliamiſtæ, Photiniani, Bonoſiaci, etſi aliquatenus diverſos, cognatos tamen cum Arrianis errores ſectati ſunt, æternam Chriſto generationem detrahentes.

f *Præcipui titulo*) Hæc propria & præcipua laus tua cum cæteris minime communis. Qui teſtamentum ita condit, ut rem certam cuipiam extra ſortem prælegет, per præceptionem legare dicitur; res vero ipſa prælegatum & præcipuum. Gloſſæ Juris noſtræ. Præceptio, τὸ ἐξαίρετον λεγόμενον· οἷον τὸ ἔξωθεν τῆς κληρονομίας, ὡς ἐν προθήκῃ καταλιμπανόμενον τῷ μερικῷ κληρονόμῳ. οἷον ὅταν εἴπῃ ὁ δεῖνα, πρὸς τῷ μέρει τῆς κληρονομίας, ἧς κατέλιπον τῷ δεῖνι, βούλομαι αὐτὸν καὶ τόδε τὸ πρᾶγμα ἔχειν ἐν ἐξαιρέτῳ.

quod poſt Gothicam depopulationem, poſt ſegetes incendio abſumptas, peculiari ſumptu, inopiæ communi per deſolatas Gallias gratuita frumenta miſiſti; cum tabeſcentibus fame populis nimiam contuliſſes, ſi commercio fuiſſet ſpecies iſta, non munere. Vidimus anguſtas tuis frugibus vias. vidimus per Araris & Rhodani ripas, non unum, quod unus impleveras horreum. Fabularum cedant figmenta gentilium, & ille quaſi in cœlum relatus pro reperta ſpicarum novitate Triptolemus; quem Græcia ſua cæmentariis, pictoribus, ſignificibuſque illuſtris, ſacravit templis, formavit ſtatuis, effigiavit imaginibus. Illum dubia fama conciliat, per rudes adhuc & Dodonigenas populos, duabus vagum navibus, quibus poetæ deinceps formam draconum deputaverunt, ignotam circumtuliſſe ſementem. Tu, ut de mediterranea taceam largitate, victum civitatibus Tyrrheni maris erogaturus, granariis tuis duo potius flumina, quam duo navigia compleſti. Sed ſi forte Achaicis Eluſinæ ſuperſtitionis exemplis, tanquam minus idoneis, religioſus laudatus offenditur; ſepoſita myſtici intellectus reverentia, venerabilis patriarchæ Joſeph hiſtorialem diligentiam comparemus, qui contra ſterilitatem ſeptem uberes annos inſecuturam, facile providit remedium,

A quod prævidit. Secundum tamen moralem ſententiam, nihil judicio meo minor eſt, qui in ſupervenientе ſimili neceſſitate non divinat, & ſubvenit. Quapropter & ſi ad integrum conjicere non poſſum, quantas tibi gratias Arelatenſes, [a] Reienſes, Avennicus, Arauſionenſis quoque, & [b] Albenſis, [c] Valentinæque, necnon & [d] Tricaſtinæ urbis poſſeſſor exſolvat; quia difficile eſt eorum ex aſſe vota metiri, quibus noveris alimoniam ſine aſſe collatam: Arverni tamen oppidi ego nomine uberes perquam gratias ago; cui ut ſuccurrere meditarere, non te communio provinciæ, non proximitas civitatis,

B non opportunitas fluvii, non oblatio pretii adduxit. Itaque ingentes per me referunt grates, quibus obtigit per panis tui abundantiam, ad ſui ſufficientiam pervenire. Igitur ſi mandati officii munia ſatis videor expleſſe, ex legato nuntius ero. Illicet ſcias volo, per omnem fertur Aquitaniam gloria tua: amaris, laudaris, deſideraris, excoleris, omnium pectoribus, omnium votis. Inter hæc temporum mala, bonus ſacerdos, bonus pater, bonus annus es. quibus operæ pretium fuit, fieri famem ſuam periculo, ſi aliter eſſe non poterat tua largitas experimento. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

a *Reienſes*) Aliquot *Regenſes*. quo etiam modo Gregorius Turon. Confeſſorum *c*. LXXXIII. Alii *Regium* vocant, ut legitur apud Gennadium de ſcriptoribus Eccleſiaſticis in Fauſto. Nota eſt civitas Provinciæ II. Narbonenſis, cujus cathedram Maximus & Fauſtus nobilitarunt. Vera & antiqua appellatio fuit, quam Sidonius uſurpat in in Euchariſtico, cum Reios appellat. Hanc enim aſſerit vetus inſcriptio in eadem Provincia, ex qua ſimul diſcimus, Reios Apollinares fuiſſe cognominatos. quod etiam docet Tabula itineraria Peutingeri. ut dubium eſſe non debeat, quin ad hunc quoque modum emendandus ſit corruptus Plinii locus lib. III. cap. IV. de Gallia Narbonenſi: *oppida* inquit, *Latina Aquæ Sextiæ Salluviorum, Avenio Cavarum, Apta Julia Vulgentium, Alebece Reiorum Apollinarium, Alba Helvorum, Auguſta Tricaſtinorum*, ubi male vulgo, *Alebeciorum Apollinarium*. Sed recta eſt codicis Vaticani lectio, quam exhibui. Inſcriptio autem illa ſic habet.

M. SEVERIUS M. F.
PAULATOR FLAM
ROM. ET. AUG. IIIIVIR. PONT
COL. REIOR. APOLLINAR
SIBI ET CARBIÆ CAREI FIL
PATERCLÆ OPTIM. UXORI

Eſt & alia Nemauſi quæ continet epitaphium POMPEI MATERNI CIVIS REI, & huc etiam referenda eſt.

b *Albenſis*) Vivarienſis. In Notitia civitatum Galliæ, *Civitas Albenſium, nunc Vivarium*. Qui nunc Vivarienſes a noſtris appellantur, dicti olim Helvii fuerunt, & præcipua eorum urbs, Plinio teſte, Alba Helviorum. unde & ipſi quoque Albenſes nuncupati. In litteris Paſchalis II. Papæ ad Guidonem Archiepiſcopum Viennenſem. *Alba, quæ & Vivarium dicitur*. Jam enim exploſus eſt error eorum, qui Marlianum ſecuti, Helvios cum Albigenſibus confundebant. Helvii quippe, eodem auctore Plinio, & omnibus Geographis in Gallis erant Narbonenſi, ab Arvernis ſeu Vellaunis, qui Arvernis tum attribuebantur, Cebenna tantum monte diſcluſi, ut tradit Cæſar. Rhodano etiam alluebantur, quod notat Strabo. Quæ quidem omnia Vivarienſibus apte conveniunt, non Albigenſibus, qui in Aquitania, procul à Rhodano, Arvernique ſiti ſunt. Gregorius Turon. lib. X. XXIV. *Vivarienſem, Avennicamque urbem graviter lues inguinaria devaſtavit*. Sidonius Albenſem urbem dixiſſet.

c *Valentinæ*) De Valentia notiſſima, atque ut Tiro Proſper in Chronico ſcribit, nobiliſſima Galliarum civitate, hoc animadvertendum eſt, levi errore duci eos, qui Cavarum urbem faciunt, ſi Plinium auctorem habere ſe putent, qui Valentiam in agro Cavarum locare videatur lib. III. c. IV. Plinii enim verba ex emendatis codicibus diſtingui ſic debent, ut in agro Cavarum non Valentia, ſed Arauſio ſita intelligatur. quod verum eſt. Arauſio quippe, ut Avenio, Cavarum erat. Valentia autem non Cavarum, ſed Segolaunorum urbs fuit, ut docet Ptolemæus, qui Segolaunos cum Plinio ſupra Cavaras, inter illos & Allobrogas ſtatuit.

d *Tricaſtinæ*) Tricaſtini Ptolemæo Segalaunis proximi ſunt ad orientem, ex T. Livio noti, & Ammiano Marcellino, cum Annibalis iter ex Allobrogibus ad Alpes Cottias deſcribunt per Tricaſtinos, Vocontios, atque Tricorios. ex Notitia item civitatum, & Conciliis, in quibus civitas Tricaſtinorum, & Epiſcopi Tricaſtini ſuis locis nominantur. Horum urbes memorant Plinius Auguſtam, Ptolemæus Neomagum: cujus nominis veſtigia oppidulum in eo tractu retinet, quod Niomum vocant. Hodie vero Tricaſtinorum caput à S. Paulo nomen habet, ubi ſedes Epiſcoporum, cum Tricaſtinorum cognomento.

Digitized by Google

C. SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI, EPISTOLARUM

LIBER SEPTIMUS.

EPISTOLA PRIMA.

Sidonius domino [a] *Papæ Mamerto ſalutem.*

RUmor eſt Gothos in Romanum ſolum caſtra moviſſe. Huic ſemper isruptioni nos miſeri Arverni janua ſumus. Namqua odiis inimicorum hinc peculiaria fomenta ſubminiſtramus, quia quod necdum terminos ſuos ab oceano in Rhodanum Ligeris alveo limitaverunt, ſolam ſub ope Chriſti moram de noſtra tantum obice patiuntor. Circumjaćtarum vero ſpatia, traćtumque regionum jam pridem regni minacis importuna devoravit impreſſio. Sed animoſitati noſtræ tam temerariæ, tamque periculoſæ, non nos aut ambuſtam marorum faciem, aut putrem ſudium cratem, aut propugnacula vigilum trita pećtoribus confidimus opitulatura: ſolo tamen invećtarum te aućtora rogationum palpamur uuxilio: quibus inchoandis, inſtituendiſque [b] populus Arvernus, & ſi non effećtu pari, affećtu certe non impari cœpit initari, & ob hoc circumfuſia necdum dat terga terroribus. Non enim latet noſtram ſciſcitationem, primis temporibus harumce ſupplicationum inſtitutarum, civitas cœlitus tibi credita per cujuſmodi prodigiorum terriculamenta vacuabatur. Nam modo [c] ſcenæ mœnium publicorum crebris terræ motibus concutiebantur; nunc ignes ſæpe flammati caducas culminum criſtas ſuperjećto ſavillarum monte tumulabant; nunc ſtupenda foro cubilia collocabant audacium pavenda manſuetudo cervorum: cum tu inter iſta diſceſſu primorum populariumque ſtatu urbis exinanito, ad nova celer veterum Ninivitarum exempla decurriſti, ne divinæ admonitioni tua quoque deſperatio convitiaretur. Et vere jam de Deo tu minime poteras abſque peccato poſt virtutum experimenta diffidere. Nam cum vice quadam civitas conflagrare cœpiſſet, fides tua in illo ardore plus caluit: & cum in conſpećtu pavidæ plebis, objećtu ſolo tui corporis ignis recuſſus in tergum fugitivis flexibus ſinuaretur, miraculo terribili, novo, inuſitato, affuit flammæ cedere per reverentiam, cui ſentire defuit per naturam. Primum igitur & iis paucis noſtri ordinis viris indicis jejunia, interdicis flagitia, ſupplicia prædicis, remedia promittis: exponis omnibus, nec pœnam longinquam eſſe, nec veniam: doces denuntiatæ ſolitudinis minas orationum frequentia eſſe amoliendas: mones aſſiduitatem furentis incendii, aqua potius oculorum quam fluminum poſſe reſtingui: mones minacem terræ motuum concuſſationem fidei ſtabilitate firmandam. Cujus confeſtim ſequax humilis turba conſilii, majoribus quoque ſuis fuit incitamento, quos cum non piguiſſet fugere, redire non puduit. Qua devotione placatus inſpećtor pećtorum Deus, fecit eſſe obſecrationem veſtram vobis ſaluti, cæteris imitationi, utriſque præſidio. Denique illic deinceps non fuere vel damna calamitati, vel oſtenta formidini. Quæ omnia ſciens populus iſte Viennenſibus tuis & accidiſſe prius, & non acceſſiſſe poſterius, veſtigia tam ſacroſanćtæ informationis amplećtitur, ſedulo petens, ut conſcientiæ tuæ beatitudo mittat orationum ſuarum ſuffragia, quibus exempla tranſmiſit. Et quia tibi ſoli conceſſa eſt, poſt avorum memoriam, vel confeſſorem [d] Ambroſium duorum martyrum repertorem, in partibus orbis occidui, martyris [e] Ferreoli ſolida tranſlatio, adjećto noſtri capite Juliani, quod iſtinc turbulento quondam perſecutori manus retulit cruenta carnificis: non injurium eſt, quod pro compenſatione depoſcimus, ut nobis inde veniat pars patrocinii, quia vobis hinc rediit pars patroni. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

---

a *Mamerto*) Epiſcopo Viennenſi, de quo ſupra. Mamertus etiam dicitur ab Hilaro Papa, & Lucido, Avito, Gregorio Turon. & aliis. Qui Mamercum ſcribunt, a libris antiquis diſcedunt, & a vocis origine. Nam a Mamerte Mamertus dicitur, & a Mamerto Mamertinus, non Mamercinus. Cum hac autem epiſtola comparanda eſt Alcimi Aviti Homilia de Rogationibus, cujus mentio facta eſt ad epiſtolam xiv. lib. v. Sunt enim ut argumento, ſic tota narrationis ſerie ſimillimæ.

b *Populus Arvernus*) Mamerti Rogationes, quæ Domini Aſcenſionem antecedunt, imitati ſunt non ſolum vicini populi Galliæ, ut hic locus oſtendit, & Concilium I. Aurelianenſe: verum etiam cæteræ nationes, atque ipſa tandem Roma, Leonis III. aućtoritate, ut docent ritualium librorum aućtores. Ideo litaniam Gallicanam appellarunt, quia ejus inſtitutio a Gallia, & litaniam minorem, ut a majore diſtinguerent, quæ VII. Kalendas Maii celebratur.

c *Scena mœnium*) Facies exterior. dućtum a ſcena theatri. Sic ſcenam corporis dixit Tertullianus de anima. ſcenam triumphi Eumenius in Panegyrico de ſcholis: *Alium quidem tubarum ſonus, & ſtrepitus armorum, alium quædam triumphi ſcena deterreat*. quanquam ea vox temere omiſſa eſt in vulgatis.

d *Ambroſium duorum martyrum repertorum*) De reliquiis SS. Gervaſii & Protaſii ab Ambroſio Mediolani repertis, Ambroſius ipſe epiſtola xv. & Sermone XCI. Auguſtinus IX. Confeſſionum, & XXII. de Civitate. Gregorius Turon. de Gloria Martyrum. lib. I. XLVII.

e *Ferreoli ſolida tranſlatio*) Ferreoli corpus integrum

ter æqunm epiſtolarem formulam porrigenti: quam ob hoc ſtylo morante produxi, ut non tanquam ignotum reciperetis, quem civem beneficiis reddidiſtis. Pariter & natura comparatum eſt, ut quibus impendimus ſtudium, præſtemus affectum. Vos vero Euſtachium pontificem tunc ex aſſe digno hærede deceſſiſſe monſtrabitis, ſi ut propinquia teſtamenti, ſic clientibus patrocinii legata ſolvatis. Ecce parui, & obedientis officium garrulitate complevi, licet negotium Indocto qui prolixitatis injungit, ægre ferre non debeat, ſi uon tam eloquentes epiſtolas recepit, quam loquaces. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola III.

a *Sidonius domino Papæ* [a] *Megethio ſalutem.*

Diu multumque deliberavi, quanquam mihi animo affectus ſtudioque parendi ſollicitarerur, an deſtinarem, ſicuti injungis, conteſtatiunculas quas ipſe dictavi. Vicit ad ultimum ſententia, quæ tibi obſequendum definiebat. ergo petita tranſmiſi. Et quid modo dicemus? grandiſne hæc obedientia? puto grandis eſt: grandior impudentia tamen. Hac enim fronte poſſemus, fluminibus aquas, ſylvis ligna tranſmittere. hac enim temeritate Apellem peniculo, cælo Phidiam, malleo Polycletum muneraremur. Dabis ergo veniam præſumptioni, Papa ſancte, facunde, venerabilis, quæ doctiſſimo examini tuo naturali garrulitate deblaterat. Habet conſuetudo noſtra pro ritu, ut & ſi pauca edit, multa conſcribat: veluti eſt canibus innatum, ut & ſi non latrant, tamen hirriant. Memor noſtri eſſe dignare domine Papa.

Epistola IV.

Sidonius domino Papa Fontio ſalutem.

INſinuare quoſcumqne jam paveo, quia commendatis nos damus verba, vos munera: tanquam non principalitas ſit cenſenda beneficii, quod a me peccatore digreſſis ſanctæ communionis portio paret. Teſtis horum eſt Vindicius noſter, qui ſegnius domum pro munificentiæ veſtræ faſce remeavit; quoquo loci eſt conſtanter affirmans, cum ſitis opinione magni, gradu maximi, non tamen eſſe vos amplius dignitate, quam dignatione laudandos. Prædicat ſanctas, melleas, & floridas, quæ procedunr de temperata communione, blanditias: uec tamen ex hoc quicquam pontificali deperire perſonæ;

A quod ſacerdotii faſtigium non frangitis comitate, ſed flectitis. Quibus agnitis ſic inardeſco, ut tum me ſim feliciſſimum judicaturus, cum mihi coram poſito ſub divina ope contigerit, tam ſecurum de Deo ſuo pectus, licet præſumptioſis, arctis tamen fovere complexibus. Accipite confitentem: ſuſpicio quidem nimis ſeveros, & imbecillitatis meæ conſcius, æquanimiter fero aſperos mihi: ſed, quod fatendum eſt, hiſce moribus facilius humilitate ſubmittimur, quam familiaritate ſociemur. In ſumma, viderit qua conſcientiæ dote turgeſcat, qui ſe ambientibus rigidum reddit: ego tamen morum illius æmulator eſſe prælegerim, qui etiam longe poſitorum incitare in ſe affectat affectum. Illud quo-

B que mihi inter maxima granditer cordi eſt, quod apoſtolatus veſtri patrocinium copioſum veriſſimis dominis animæ meæ, Simplicio & Apollinari, intermina interceſſione conſerre vos comperi. Si verum eſt, rogo ut non habeat veſtra caritas finem: ſi falſum eſt, peto ut non diſferat habere principium. Prætcrea commendo gerulum literarum, cui iſtic, id eſt, in Vaſionenſi oppido, quiddam neceſſitatis exortum ſanari veſtræ aucturitaris reverentiæ pondere poteſt. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

C

Epistola V.

Sidonius domino Papæ [b] *Agrœcio ſalutem.* b

BIturicas decreto civium petitus adveni. cauſa fuit evocationis titubans eccleſiæ ſtatus: quæ nuper ſummo viduata pontifice, utriuſque profeſſionis ordinibus ambiendi ſacerdotii quoddam claſſicum cecinit. Fremit populus per ſtudia diviſus: pauci alteros, multi ſeſe non offerunt ſolum, ſed inferunt: Si aliquid pro virili portione ſecundum Deum conſulas, veritatemque, omnia incurrunt levia, varia, fucata, & quid dicam? ſola eſt illic ſimplex impudentia. Et ni-

D ſi me immerito quæri judicaretis, dicere auderem, tam præcipitis animi eſſe pleroſque, tamque periculoſi, ut ſacroſanctam ſedem dignitatemque affectare pretio oblato non reformident: & rem jam dudum in nundinam mitti auctionemque potuiſſe, ſi quam paratus invenitur emptor, venditor tam deſperatus inveniretur. Proinde quæſo ut officii mei novitatem, pudorem, neceſſitatem, ſpectatiſſimi adventus tui ornes contubernio, tuteris auxilio. Nec te, quanquam [c] Senoniæ caput es inter hæc dubia ſubtraxeris intentionibus medendis Aquitanorum: quia minimum refert, quod nobis eſt in habitatione diviſa provincia, quando in religione cauſa conjungitur. His accedit c

---

leii dictæ a Severo Imp. in epiſtola, quia Mileſiarum genio ſcriptæ ab auctore Pæno. De his & Hieronymus Apologia I. in Rufinum: *Quaſi non cirratorum turba Mileſiorum in ſchola figmenta decantet.*

a *Megethio*) Epiſcopo Belliceaſi. Numeratur inter Epiſcopos, qui Synodo Arelatenſi interfuerunt.

b *Agrœcio*) Senoniæ, hoc eſt provinciæ quartæ Lugdunenſis Metropolitano: cujus inter ſanctos Antiſtites ſuos feſtum diem agunt Senonenſes Idibus Junii. Cave cum Agrœcio altero confundas, cujus nomen in Synodu Agathenſi legitur, & ad quem ſcripta extat epiſtola Synodi Carpentoratenſi. Hic enim multo poſterior, & alterius ſedis fuit Epiſcopus. Antipolitanæ nimirum, in Alpium maritimarum Provincia. De Bituricenſis Epiſcupi alectionu, cujus gratia Bituricas venerat Sidonius, aget poſtea epiſtola IX. Ea hac autem, & octava ad Euphronium, quæ in nonnulis exemplaribus huic proxime ſubjungitur, obſervare eſt, moris olim fuiſſe in conſtituendis Epiſcopis, ut ſi quando Provincialium Epiſcoporum legitimus numerus deſiceret ex finitimis Provinciis alios advocarent. Quos quidem & ſi numerus alioqui non deeſſet, pro arbitrio tamen Provincialium Epiſcoporum adhibere ex Synodi Nicænæ decretis licuiſſe, docet epiſtola Synodi Conſtantinopolitanæ, quam recitat Theodoretus lib. V. c. VIII. Περὶ δὲ τῶν κατὰ μέρος ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παλαιός τε, ὡς ἴστε, θεσμὸς, κεκράτηκε, καὶ τῶν ἁγίων ἐν τῇ Νικαίᾳ πατέρων ὅρος, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς τῆς ἐπαρχίας, καὶ εἴπερ ἐκεῖνοι βούλοιντο, σὺν αὐτοῖς τοὺς ὁμόρους, πρὸς τὸ συμφέρον ποιεῖσθαι τὰς χειροτονίας.

c *Senoniæ caput es*) Provinciæ quartæ Lugdunenſis, ut obſervatum eſt ad epiſt. XIII. lib. IV.

Digitized by Google

quod de urbibus [a] Aquitanicæ primæ ſolum oppidum Arvernum Romanis reliquum partibus bella fecerunt. Quapropter in conſtituendo præfatæ civitatis antiſtite, provincialium collegarum deficimur numero, niſi metropolitanorum reficiamur aſſenſu. De cætero, quod ad honoris veſtri ſpectat prærogativam, nullus a me hactenus nominatus, nullus adhibitus, nullus electus eſt: omnia cenſuræ tuæ ſalva, illibata, ſolida ſervantur. Tantum hoc mecum duco, veſtras invitare perſonas, expectare voluntates, laudare ſententias: & cum in locum, ſtatumque pontificis quiſque ſufficitur, ut a vobis præceptum, a me procedat obſequium. Sed ſi (quod tamen arbitror minime fore) precibus meis apud vos maleſuadus obſtiterit interpres; poteritis præſentiam veſtram potius excuſare, quam culpam: ſicut e diverſo, ſi venitis, oſtenditis quia terminus potuerit poni veſtræ quidem regioni, ſed non potuerit caritati. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola VI.

Sidonius domino Papæ [b] *Baſilio ſalutem.*

SUnt nobis, munere Dei, novo noſtrorum temporum exemplo, amicitiarum vetera jura, diuque eſt quod invicem diligimus ex æquo. Porro autem, quod ad communem conſcientiam pertinet, tu patronus: quanquam hoc ipſum præſumptioſe, arroganterque loquar. Namque iniquitas mea tanta eſt, ut mederi de lapſuum ejus aſſiduitate vix etiam tuæ ſupplicationis efficacia queat. Igitur quia mihi es tam patrocinio, quam dilectione bis dominus; pariter & quod memini probe, quo polleas igne ſenſuum, fonte verborum: qui viderim Modaharium civem Gothum, Arrianæ hæreſeos jacula vibrantem, quo tu ſpiritualium teſtimoniorum mucrone confoderis; ſervata cæterorum tam reverentia, quam pace pontificum; non injuria tibi defleo, qualiter eccleſiaſticas caulas iſtius aeris lupus, qui peccatis pereuntium ſaginatur animarum, clandeſtino morſu necdum intellecti dentis arrodat: Namque hoſtis antiquus, quo facilius inſultet balatibus ovium deſtitutarum, prius dormitantium incipit cervicibus imminere paſtorum. Neque ego ita mei meminens non ſum, ut nequaquam me hunc eſſe reminiſcar, quem longis adhuc abluenda fletibus conſcientia premat; cujus ſtercora tamen, ſub ope Chriſti, quandoque myſticis orationum tuarum raſtris eruderabuntur. Sed quoniam ſupereminet privati reatus verecundiam publica ſalus, non verebor, & ſi carpat zelum in me fidei ſiniſter interpres, ſub vanitatis invidia cauſam prodere veritatis. [c] Evarix rex Gothorum, quod limitem regni ſui, rupto diſſolutoque fœdere antiquo, vel tutatur armorum jure, vel promovet, nec nobis peccatoribus hic accuſare, nec vobis ſanctis hic diſcutere permiſſum eſt. Quin potius ſi requiras, ordinis res eſt, ut & dives hic purpura byſſoque veletur, & Lazarus hic ulceribus & paupertate feriatur. Ordinis res eſt, ut dum in hac allegorica verſamur Ægypto, Pharao incedat cum diademate, Iſraelita cum cophino. Ordinis res eſt, ut dum in hac figuratæ Babylonis fornace decoquimur, nos cum Jeremia ſpiritualem Jeruſalem ſuſpirioſis plangamus ululatibus, & Aſſur faſtu regio tonans ſanctorum ſancta proculcet. Quibus præſentum futurarumque beatitudinum viciſſitudinibus inſpectis, communia patientius incommoda fero. Primum, quod mihi quæ mereor introſpicienti, quæcumque adverſa provenerint, leviora reputabuntur. dein quod certum ſcio, maximum eſſe remedium interioris hominis, ſi in hac area mundi variis paſſionum flagellis trituretur exterior. Sed quod fatendum eſt, præfatum regem Gothorum, quanquam ſit ob virium merita terribilis, non tam Romanis mœnibus, quam legibus Chriſtianis inſidiaturum paveſco. Tantum, ut ferunt, ori, tantum pectori ſuo catholici mentio nominis acet, ut ambigas, ampliuſne ſuæ gentis, an ſuæ ſectæ teneat principatum. Ad hoc, armis potens, acer animis, alacer annis, hunc ſolum patitur errorem, quod putat ſibi tractatuum conſiliorumque ſucceſſum tribui pro religione legitima, quem potius aſſequitur pro felicitate terrena. Propter quod diſcite cito catholici ſtatus valetudinem occultam, ut apertam feſtinetis adhibere medicinam. Burdegala, Petrocorii, Ruteni, Lemovices, Gabalitani, [d] Eluſani, Vaſates,

---

a *Aquitanicæ primæ*) Ut libro iv. epiſtola xviii. *Lugdunenſem ſecundam*. Provinciæ olim, cum ſimplices eſſent, pleræque poſtea Principum nutu in plures dividi cœperunt. Hinc orta cognomina, ut aliæ primæ dicerentur, aliæ ſecundæ, tertiæ, & ita deinceps pro numero Provinciarum. Aquitaniæ igitur duæ fuerunt. Prima, cujus caput Bituriges: ſecunda, cujus caput Burdegala. Semper autem diviſis Provinciis pars illa primæ nomen obtinuit, cui Metropolis obtigit, quæ totius Provinciæ ante diviſionem caput erat. ut Narbonenſis prima dicta eſt, in qua Narbo, Lugdunenſis prima in qua Lugdunum, Aquitania prima in qua Bituriges. Inde eſt primarum Provinciarum Metropolitani Primates erant reliquarum ejuſdem nominis Provinciarum. Sicut enim Lugdunenſis Epiſcopus, ut liquet ex Gregorii vii. epiſtola xxxv. & xxxvi. lib. vi. Primas eſt quatuor Lugdunenſium: ſic Bituricenſis utriuſque Aquitaniæ. Atque ita ferme in aliis Provinciis, cum ex una plures fiebant, idem mos fuit, ut in ea primas eſſet, quæ prima & antiquiſſima inter Metropoles erat.

b *Baſilio*) Aquarum Sextiarum, ut reor, Epiſcopo. Ut ita conjiciam facit, quod ſub finem Epiſtolæ Baſilium urbe medium eſſe dicat inter Leontium Arelatenſem, Fauſtum Reiorum, & Græcum Maſſiliæ Epiſcopos: inter has autem urbes medio prope ſpatio ſita eſt Metropolis Aquenſium. Baſilii autem hujus, tunc adhuc presbyteri, prudens conſilium factumque in funere Hilarii Epiſcopi Arelatenſis narrat auctor vitæ Hilarii.

c *Evarix rex Gothorum*) Euricus, qui & Evoricus, lib. viii. epiſt. ix. Sic Deudoris apud Strabonem, & Theuderis, ac Theodoricus, unicum eſt nomen. Hujus vero Euricianæ in Catholicos perſecutionis, Sidoniique epiſtolæ meminit Gregorius Turon. lib. ii. c. xxv. *Sidonii*, inquit, *tempore Evarix rex Gothorum, excedens Hiſpanum limitem, gravem in Galliis ſuper Chriſtianos intulit perſecutionem. Truncabat paſſim perverſitati ſuæ non conſentientes, clericos carceribus ſubigebat. ſacerdotes vero alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Nam & ipſos ſacrorum templorum aditus ſpinis juſſerat obſerari ſcilicet ut raritas ingrediendi oblivionem faceret fidei. Maxime tunc Novempopulanæ, geminaque Aquitaniæ urbes ab hac tempeſtate depopulatæ ſunt. Extatque hodie & pro hac cauſa ad Baſilium Epiſcopum nobilis Sidonii ipſius epiſtola*. Hæc ille, Sidonii hærens veſtigiis. Nam in Novempopulis ſunt Eluſani, Vaſates, Convenæ, Auſcenſes: reliqui in duabus Aquitaniis. Sed apud Gregorium mendoſe legitur. *geminaque Germania*.

d *Eluſani, Vaſates*) Nulla eſt injuria, quod Eluſanos præponat cæteris Novempopulanis. Fuit enim cum Eluſa Metropolis eſſet totius Provinciæ, & ſub ea cum reliquis civitas Auſciorum, quæ nunc Metropolis: ut teſtantur non modo veteres Notitiæ Provinciarum, in quibus Novempopulanæ civitates hoc modo deſcribuntur. *Metropolis Civitas Eluſatium, Civitas Aquenſium*, & poſt alias poſtrema, *Civitas Auſciorum*. verum etiam ſub-

a [a] Convenæ, Aoſcenſes, maltoque jam major A
onmerus civitatum, ſummis ſacerdotibus ipſorum
b morte truncatis, [b] oec ullis deinceps epiſcopis
in defunctorum officia ſuffectis, (per quos uti-
que miootem ordioum miniſteria ſubrogabaotur)
latum ſpiritualis ruinæ limitem traxis. Qaam
fere cooſtat ſic per ſingulos dies morientam pa-
trum proficere dafecto, ut ooo ſolum quosli-
bet hæreticos præſentum, veram atiam hære-
ſiarchas prioram temporum potuerit inflectere.
ita populos exceſſo pootificum orbatos, triſtis
intereiſæ fidei deſperatio premis. Nalla in de
ſolatis cura diœceſibus parochiiſque. Videas io
eccleſiis aus putres calmioum lapſus, aot valva-
rum cardioibus, avulſis baſilicarum adisus hiſ-
pidorum veptium fruticibus obſtractos. Ipſa,
proh dolor! videas armenta, noo modo ſemipa- B
tentibus jacere veſtibalis, ſed etiam herboſa vi-
ridaotium altarium latara depaſci. Sed jam oec
per ruſticas ſolum ſolitodo parochias: ipſa in-
ſuper urbanarum eccleſiarum conventicula rare-
ſcuot. Qaid enim fidelibus ſolaſii ſupereſt, quao-
do clericalis non modo diſciplina, verum etiam
memoria perit? Equidem cum clericus quiſque
defungitur, ſi benedictione ſuccidua non acci-
piat dignitatis hæredem, in illa eccleſia ſacer-
dotium moritur, non ſacerdos. Atque ita qaid
ſpei reſtare pronunties, ubi facis terminas ho-
minis finem religionis? Altius inſpice ſpiritua-
lium damna membrorum: profecto lotelligetis,
quanti ſubripiuntur epiſcopi, santorum vobis
populorum fidem periclitataram. Taceo veſtros
c [c] Crocum, Simpliciumque collegas, qaos catha- C
dris ſibi sraditis eliminatos, ſimilis exilii cru-
cias pœna diſſimilis. Namque onus ipſorum ſe
dolet non videre, qao redeat: alter ſe dolet
videre, quo non redit. Tu ſacratiſſimorum pon-
tificum Leontii, Fauſti, Græci, urbe, ordine,
caritate medius invenitis. pee vos mala fœde-
rum corrunt, per vos regoi utriaſque pacta con-
ditioneſque portantur. Agite quatenus hæc ſis
amicitia, concordia principalis, ot epiſcopali
ordinatione permiſſa. populos Galliarum, quos
limes Gothicæ ſortis inclaſerit, teneamus ex fi-
de, & ſi non tenemus ex ſœdere. Memor no-
ſtri eſſe dignare, domioe Papa.

EPISTOLA VII.

Sidonius domino Papæ [d] Græco ſalutem. d

ECce iterum Amantius nugigerulus noſter Maſ-
ſiliam ſuam repetit, aliquid, ut moris eſt,
de maunbiis civitatis domum reportaturus, ſi
tamen cataplus arriſerit. per quem jocularitet
plura garrirem, ſi pariter uons idemqua valeret
animus exercere læta, & triſtia ſuſtinare. Siqui-
dem noſtri hic ounc eſt infelicis angali ſtatas;
cujus, ut ſama confirmat, melior fuit ſab bel-
lo quam ſub pace conditio. Facta eſt ſervitus
noſtra pretium ſecuritatis alienæ. Arvernorum,
proh dolor! ſervitus: qui, ſi priſca replicaren-
tar, audebans ſe quondam fratres Latio dicere,
& ſaoguine ab Iliaco populos compatare. Si re-
centia memorabuotur, ii ſaos qui viribus pro-
priis hoſtium publicorum arma remorati ſunt.
cui ſæpe populo Gothus noo ſuit clauſo intra
mœnia formidini, cum viciſſim ipſe fieret oppu-
gnatoribus poſitis intra caſtra terroti. Hi ſunt,
qui ſibi adverſus vicinorum aciem tam duces
fuere quam milites. De quorom tameo ſorte
certaminum, ſi quid proſperum ceſſit, vos ſe-
cuoda ſolata ſuot: ſi quid contrerium, illos ad-
verſa ſregerunt. Illi amore reipublicæ [e] Serona-
tum, barbaris provincias propinantem, oon ti- e
muere legibus tradere; quem convictum dein-
ceps reſpablica vix præſampſit occidere. Hocci-
ue meraerunt inopia, flamma, ferrum, peſtilen-
tia, pingues cædibus gladii, & macri jejuniis
præliatores; Propter hujus tamen inclytæ pacis
expectationem, avulſas maralibus rimis herbas
in cibam sraximus: crebro per ignorantiam ve-
nenatis graminibus infecti, qaæ indiſcretis fo-
liis, ſucciſque viridantia, ſæpe manus fame con-
color legit. Pro iis tot tantiſque devotionis ex-
perimentis ooſtri (qaantum audio) facta ja-
ctura eſt. pudeat vos, precamur, hujus fœderis
oec utilis nec decoti. Per vos legationes meaut.
Vobis primum, quaoquam Principe abſente, non
ſolum tractata referantur, verum atiam tractan-
da committuutur. Veoiabilis ſit, qaæſumus, a-
pud aures veſtras veritatis aſperitas, cujus con-
vitii iovidiam dolor eripit. Parom in commune

criptiones antiquarum Synodorum. Agathenſi etenim Concilio ſubſcripſerunt Clarus Eiuſæ Metropolitanus, & Nicetius Auſciorum Epiſcopus: Aurelianenſi primo Leontius, non Toloſanæ, ut perperam excuſum eſt, ſed Eloſanæ Metropolis, & Nicetius idem Aaſciorum Epiſcopus. Remenſi denique apud Flodoardum lib. II. cap. v. ſubſcripſere itidem Senocus Eioſanenſis, & Audaricus Auſcenſis. eodemque exemplo in aliis, quamdiu Metropolis ſuis Eluſa. Nuoc enim quæ terum vices, ſine Epiſcopo in vicum pæne redacta eſt. Euſam ab incolis, ſive Eoſam dici, recte docuit Scaliger ad Auſoniam. Errant vero, & Ammiaon Marcellino errorem affinguat, qui in his ejus verbis lib. xv. *In Narbonenſi clusa eſt Narbona & Toloſa*, pro eiuſa Eluſam iegi volunt. Eiuſa enim in Novempopulis eſt, non in Narbonenſi. Nec minus falluntur, qui Elaſonem Paullni epiſt. vt. ſive Eluſonem, ut eſt in Itinerio Burdegalenſi, eandem cum Eluſa faciunt: cum Eluſio inter Toloſam & Narbooem ſita fuerit in Narbonenſi, Eluſa inter Auſcios & Burdegalam, in Novempopulana, us dictum eſt. Ad eam quoque pertinat vetus Inſcriptio Nemauſi, quæ continet epitaphium L. Taurini Aurelii civis Elaſenſis.

a *Convenæ*) Qui nunc Comiogenſes, Narbonenſibus praximi ad fontes Garumnæ. Horum olim civitas Lugdunum, *Λουγδουνον Κονουενῶν* dicta Straboni & Ptolemæo, At Comingenſium hodie caput, & ſedes Epiſcoporum. Civitas S. Bertrandi. quam ipſam Lugdunum eſſe perſuades ſitus, ab eo nihil diſcrepaos, quem urbis Convenicæ deſcribit Gregorius Turon. lib. VII. cap. XXXIV. Poſita enim eſt in colle. Lagdunum autem vetere Gallorum lingua eſt clarus Mons. Æthici quidem Itinerarium, cum ab Aquis Tarbellicis Toloſam iter adſignat per Lugdunum; item cum ab Agenno Lugdunum millia paſſuum numerat lxv. de Lugduno Convenarum accipi debet.

b *Nec ullis deinceps Epiſcopis*) Hoc ipſum in perſecutione Vandalica deflet Victor Uticenſis, de Epiſcopis agens in exilium pulſis ab Hunerico: *Quibus*, inquit, *in exilio poſitis dum obitus obveniſſet, non licebat in eorum civitatibus alios ordinare*. Epiſcopis ergo morte ſublatis cum alii non ſubrogarentur, per quos presbyteri, Diacones cæteriqae inferiorum ordinum clerici deſignarentur, ſummam in Eccleſiis omnibus vaſtitatem ſequi neceſſe erat.

c *Crocum, Simpliciumque*) Croco Epiſcopo inter alios inſcripta eſt epiſtola Lucidi presbyteri. Ex quo liquet illum interfuiſſe Synodo Arelatenſi. Epiſcopus ſuit Nemauſenſis. de Simplicio autem, non liquet.

d *Græco*) Epiſcopo Maſſilienſi, de quo ſupra. Scripta eo tempore, quo ex fœdere pacis a Nepote initæ cum Eurico, Arverni Gothis, a quibus vi capi non potuerant, dedi juſſi ſunt, ut dictum eſt ad epiſtolam. I. lib. III. Propterea Sidonius non immerito queritur, Arvernorum meliorem fuiſſe ſub bello quam ſub pace conditionem.

e *Seronatum*) De quo lib. II. epiſtola I. & lib. v. epiſt. XIII.

conſulitis: & cum in concilium convenitis, non tam curæ eſt publicis mederi periculis, quam privatis ſtudere fortunis, quod utique ſæpe diuque facientes, jam [a] non primi comprovincialium cœpiſtis eſſe, ſed ultimi. At quouſque iſtæ poterunt durare præſtigiæ? Non enim diutius ipſi majores noſtri hoc nomine gloriabuntur, qui minores incipiunt non habere. Quapropter vel conſilio, quo poteſtis, ſtatum concordiæ tam turpis incidite. Adhuc ſi neceſſe eſt obſideri, adhuc pugnare, adhuc eſurire delectat. Si vero tradimur, qui non potuimus viribus obtineri, inveniſſe vos certum eſt, quid barbarum ſuaderetis ignavi. Sed cur dolori nimio fræna laxamus? Quin potius ignoſcite afflictis, nec imputate mœrentibus. Namque alia regio tradita ſervitium ſperat, Arverna ſupplicium. Sane ſi medicari noſtris ultimis non valetis, ſaltem hoc efficite prece ſedula, ut ſanguis vivat, quorum eſt moritura libertas. parate exulibus terram, capiendis redemptionem, viaticum peregrinaturis. Si murus noſter aperitur hoſtibus, non ſit clauſus veſter hoſpitibus. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epiſtola VIII.

Sidonius domino Papæ [b] Euphronio ſalutem.

QUandoquidem me clericalis officii vincola ligant, feliciſſimum mediocritatis meæ ſtatum pronuntiarem, ſi nobis haberentur [c] quam territoria vicina, tam mœnia. De minimis videlicet rebus coronam tuam maximiſque conſulerem: fieretque actionum mearum quaſi cujuſpiam fluvii placidiſſimus curſus atque inoffenſus, ſi e tractatu tuo veluti e ſaluberrimo fonte manaret. Proculdubio tunc ille non eſſet aut ſpumoſus per jactantiam, aut turbidus per ſuperbiam, aut cænoſus per conſcientiam, aut præceps per juventutem. Quin potius in illo ſqualidum ſiquid ac putre ſorderet, totum id admixta conſilii tui vena dilueret. Sed quod hujuſcemodi votis ſpatia ſunt longa interpoſitu præpedimento, ſedulo precor, ut conſulentem de ſcrupulo incurſæ ambiguitatis expedias: & quia [d] Simplicium ſpectabilem virum epiſcopum ſibi flagitat populus Biturix ordinari, quid ſuper tanto debeam negotio facere, decernas. Hujus es namque vel erga me dignationis, vel erga reliquos auctoritatis, ut ſi quid fieri voles (voles autem quicquid æquiſſimum eſt) non ſuadere tam debeas, quam jubere. De quo tamen Simplicio ſcitote narrari plurima bona, atque ea quidem a plurimis bonis. Quæ teſtimonia mihi prima fronte colloquii non ſatis grata, quia ſatis gratioſa, judicabantur. At poſtquam æmulos ejus nihil vidi amplius quam ſilere, atque eos maxime, qui fidem ſovent Arrianorum; neque quippiam nominato, licet needum noſtræ profeſſionis, illicitum opponi: animum adverti exactiſſimum virum poſſe cenſeri, de quo civis malus loqui, bonus tacere non poſſet. Sed cur ego iſta hæc inepta adjeci, tanquam darem conſilium qui popoſci? Quin potius omnia ex veſtro nuta, arbitrio, literiſque diſponentur, ſacerdotibus, popularibus manifeſtabuntur. Neque enim ita deſipimus in totum, ut evocandum te primum, ſi venire poſſibile eſt; deinde ſi quid ſecus, certe conſulendum decerneremus, niſi in omnibus obſequuturi. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epiſtola IX.

Sidonius domino Papæ [e] Perpetuo ſalutem.

DEſiderio ſpiritualium lectionum, quarum tibi tam per authenticos, quam per diſputatores bibliotheca fidei catholicæ perfamiliaris eſt, etiam illa quæ maxime tuarum ſcilicet aurium minime digna ſunt occupare cenſuram, noſcere cupis. Siquidem injungis, ut orationem quam videor ad plebem Biturigis in eccleſia ſermocinatus, tibi dirigam: cui non rhetorica partitio, non oratoriæ minæ, non grammaticales figuræ, congruentem decorem, diſciplinamque ſuppeditaverunt. Neque enim illic, ut exacte perorantibus mos eſt, aut pondera hiſtorica, aut poetica ſchemata, ſcintillaſve controverſalium clauſularum libuit aptari. Nam cum me partium ſeditiones, ſtudia, varietates, in diverſa raptarent; ſic dictandi mihi materiam ſuggerebat injuria, quod tempus occupatio ſubtrahebat. Etenim tanta turba competitorum, ut cathedræ unius numeroſiſſimos candidatos nec duo recipere ſcamna potuiſſent. Omnes placebant ſibi, omnes omnibus diſplicebant. Neque enim valuiſſemus aliquid in commune conſulere, niſi judicii ſui faciens plebs lenita jacturam, ſacerdotali ſe potius judicio ſubdidiſſet: presbyterorum ſane paucis angulatim [f] fringultientibus; porro autem palam ne muſſitantibus quidem? quia plerique non minus ſuum, quam reliquos ordines pertimeſcebant.

---

a *Non primi comprovincialium ſed ultimi*) Epiſcoporum Provinciæ Arelatenſis. Maſſilia olim Provinciæ ſuerat Viennenſis. at Sidonii ævo Arelatenſi attribuebatur. Jam enim Leonis Magni decreto diviſa in duas fuerat Provincia Viennenſis, ita ut pars Viennæ cederet Metropoli, pars Arelato. Inter Arelatenſis autem Provinciæ civitates prima erat Maſſilia: tum Avenio, Arauſio, Carpentorate, Vaſio, & aliæ. Primi ergo comprovincialium Epiſcopi Maſſilienſes. At nunc, ait Sidonius, reliquis fere civitatibus in Gothorum vel Burgundionum poteſtatem redactis, jam non primi in ea provincia cœperant eſſe, ſed ultimi.

b *Euphronio*) Auguſtodunenſi Epiſcopo. ad quem eſt epiſtola ii. libri ix. & de quo epiſtola ultima libri iv. Colitur inter Sanctos iii. Nonas Auguſti. Subſcripſit epiſtolæ Fauſti, & Synodo Arelatenſi. Ante Epiſcopatum vero Baſilicam S. Symphoriani in urbe ſua condidit, ut auctor eſt Gregorius Turon. lib. ii. cap. xv. Hujus & Lupi Tricaſſini habemus epiſtolam, cujus ante mentio facta eſt, de bigamis clericis, & iis qui uxores duxerunt: alteram deſideramus, quam Idacio teſte ad Agrippinum Comitem ſcripſerat, de prodigiis quæ in Gallia ſub Attilæ adventum viſa fuere.

c *Quam territoria vicina*) Arverni Æduos contingunt. Itaque inter utriuſque populi diœceſes & territoria nihil interjectum. At inter urbes ipſas longa dierum aliquot interpoſita ſpatia.

d *Simplicium ſpectabilem virum*) De quo in Concione, poſt epiſtolam ſequentem.

e *Perpetuo*) Turonum Epiſcopo, tertiæ Lugdunenſis Metropolitano. cujus Provinciæ duabus ſynodis præfuit, Veneticæ & Turonenſi. Huic ergo mittit Sidonius Concionem, quam ad plebem Bituricam in Simplicii Epiſcopi electione habuerat. De Perpetuo, & Baſilica S. Martini ab eo ſtructa, jam dictum eſt lib. iv. epiſt. xviii. Meminit ejuſdem cum laude aliquot locis Paulinus libro vi. de vita S. Martini, & in verſibus de Nepotulo.

f *Fringultientibus*) Paſſerum more garrientibus. Nam paſſerum eſt fringultire, ſua fringutire. Unde Sidonius lib. ix. epiſt. ii. *fringultientes paſſerum ſuſurros* proprie dixit. & paſſerum genus eſt, fringillus. Gloſſæ, *σπίνος ὁ σπουδίς. fringillus.*

Igitur dum publice totos ſinguli cuvent, factum eſt ut omnes non aſpernanter audirens, quod deinceps umbienter expeterens. Itaque paginam ſume ſubditis voluminibus adjunctam: quam duabus vigiliis unius noctis æſtivæ, Chriſto ſeſte, dictatam, plurimum vereor, ne ipſi amplius lectioni, quæ hoc da ſe probat, quam mihi credas. Memor noſtri eſſe dignare, domina Papa.

C O N C I O.

REfert hiſtoria ſæcularis, dilectiſſimi, quendam philoſophorum diſcipulis udvenientibus prius tacendi patientiam, quam loquendi monſtraſſe doctrinam: & ſic incipientes quoſque inter diſputuntium conſectaneorum cushedras mutum ſuſtinuiſſe quinquennium; ut etiam celeriora quorumpism ingenia non liceret anre laudari, quam deceres agnoſci. Ita fiebat, ut eoſdem poſt longam taciturnitatem loquutos, quiſque audire cœperat, non tacaret: quia donec ſcientium natura combiberis, non major eſt gloria dixiſſe quod noveris, quam ſiluiſſe quod neſcias. At nunc mediocriratem meam maoet longe diverſa conditio; cui per ſuſpirioſas voragines, & flagitiorum volutabra gradienti, profeſſionis hujuſce pondus impactum eſt. Et prius quam ulli bonorum reddam diſcantis ubſequium, cogor debere cæteris docentis officium. Adjicitur huic impoſſibilitatl pondus pudoris; quod mihi peculiariter paginæ decretalis obluru, [a] pontificis eligendi manduſtis arbitrium, coram ſacroſancto & pontificatu maximo [b] digniſſimo Pupa: qui cum ſir ſuæ provinciæ caput, ſit etiam mihi inſtitutione, facundia, privilegio, tempore, ætata præſtantior: ego deque, coramque Metropolitano verba facturus, & provincialis, & junior, pariser ſero imperiti verecundiam, procacia invidium. Sed quoniam veſtro ſic libitum errori, ut ipſe prudentia carens, prudentem vobis, in cujuſque perſonam bona multa coocurrant, ſub ope Chriſti epiſcopum exquirum: noveritis hujuſmodi uſſenſu mulrum me honoris, plus oneris excipere. Primore loco, grandem publicæ opinionis ſarcinam penditore, quod injunxiſtis incipienti conſummuta judiciu; atque ub hoc rectum conſilii trumitem poſtulaſis, in quo recolitis adhuc nuper erratum. Igitur quiu vobis id fuit cordi, obſecro, us quales nos fide creditis, tales interceſſione faciatis; atque dignemini humilisatem noſtrum orationibus potius in cœlum ſerre, [c] quam plauſibus. Primum tamen noſſe vos par eſt, in quas me obloquiorum ſcyllas, & in quos linguarum, ſed humanarum lutratus quorumdam vos infamare conantum turbo conjecerit. Eſt enim hæc quædam vis malis moribus, ut innocentiam multitudinis devenuſtens ſcelera paucorum: cum tumen e diverſo bonorum ruritas flagitia multorum nequeat excuſare virtutibus communicatis. Si quempiam nominavero monachorum, quamvis illum Paulis, Antoniis, Hilariooibus, Macariis conſereudum, ſectatæ anachoreſeos prærogativa comitetur, aures ilico meas incondito tumultu circumſtrepitas ignobilium pumilionum murmur everberat conquerentium: Hic qui nominatur, inquiunt, non epiſcopi, ſed potius abbatis complet officium; & intercedere magis pro animabus apud cœleſtem, quam pro corporibus apud terrenum judicem poteſt. Sed quis non exacerbeſcat, cum videat ſordidari virtutum ſinceritatem criminatione vitiorum? Si eligimus humilem, vocatur abjectus: ſi proferimus erectum, ſuperbire cenſetur. Si minus inſtitutum, propter imperitiam creditur irridendus; ſi uliquatenus doctum, propter ſcientiam clamatur inflatus. Si ſeverum, sanquam crudelis horretur: ſi indulgentem, facilitate culpatur. Si ſimplicem, deſpicitur ut brutus: ſi acrem, vitatur ut callidus. Si diligentem, ſuperſtitioſus decernitur: ſi remiſſum, negligens judicatur. Si ſolertem, cupidus: ſi quietum, pronuuriatur ignavus. Si abſtemium producimus, avarus accipitur: ſi eum qui prandendo paſcat, edacitatis impetitur: ſi eum qui paſcendo jejunet, vanitatis arguitur. Libertatem pro improbitate condemnant: verecundiam pro ruſticitate faſtidiunt. rigidos ab uuſteritate non habent curos: blandi apud eos communione vileſcunt. Ac ſi apud eos utrolibet genere vivatur, ſemper hic tamen bonarum partium mores pungentibus linguis maledicorum veluti bicipitibus hamis inuncubuntur. Intar hæc monaſterialibus diſciplinis ægre ſubditur, vel popularium cervicoſitas, vel licentia clericorum. Si clericum dixero, ſequentes æmulantur, derogant antecedentes. Nam ita ex iis pauci, quod reliquorum pace ſit dictum, ſolam clericatus diuturnitatem pro meritis uutumant calculandam ut nos in antiſtite conſecrando, non utilitatem velint eligere, ſed ætatem; tanquam diu potius, quam bene vivere, debeat accipi ad ſummum ſacerdotium adipiſcendum, pro omnium gratiarum privilegio, decoramento, lenocinamento. Et ita quipium in miniſtrando ſegnes, in obloquendo celeres, in tractatibus otioſi, in ſeditionibus occupati, in caritate infirmi, in factione robuſti, in æmulationum conſervutione ſtabiles, in ſententiarum aſſertione nutantes, nituntur regere eccleſium, quos jam regi neceſſe eſt per ſenectam. Sed nec diusius placet propter paucorum ambitus, multorum notare perſonas. hoc ſolum adſtruo, quod cum nullum proferam nuncupatim, ille confitetur repulſam, qui profitetur offenſum. Sane id liberius dico, de multitudine circumſtantium multos epiſcopales eſſe, ſed totos epiſcopos eſſe

a *Pontificis eligendi*) Quæ de populi ſuffragiis in Epiſcopis eligendis ad epiſtolam ultimam lib. IV. notavimus, eadem valebant in erecandi Metropolitani comitiis: quibus nimirum præerat, qui prærogativa collegis Provincialibus anteibat. Leo Magnus ad Anaſtaſium epiſt. LXXXIV. *Metropolitano*, inquit, *defuncto*, *Provinciales Epiſcopi ad civitatem Metropolitanam convenire debebunt*, *ut omnium clericorum*, *atque omnium civium voluntate diſcuſſa*, *ex Preſbyteris ejus Eccleſiæ*, *vel Diaconis optimus eligatur*. Fecilleot ergo Bituriges ex vetere inſtituta. Sed Provincialibus ab Eurico ſubiatis, vicinarum provinciarum evocandi fuerunt Epiſcopi: & populus, cum e magno candidatorum numero incertus eſſet quem expeteret, communi decreto ſuffragia ſua in unius Sidonii Arvernorum Epiſcopi arbitrio & voluntate conſtituit. Sidonius Simplicium virum ſpectabilem delegit.

b *Digniſſimo Papa*) Agrœcio Senonenſi, quem epiſtola v. invitarat. Coram hoc ergo Metropolitano verba facturus erat de Metropolitani Bituricenſis electione, ipſe Provincialis tantum Epiſcopus. quanquam inter comprovinciales Aquitaniæ primæ Epiſcopos principem locum obtinet Epiſcopus Arvenorum.

c *Quam plauſibus*) Deprecatur inanem plauſum, qui frequens olim ab auditorum corona excitari ſolebat, etiam in ſacris concionibus. Ita & Chryſoſtomus Ἀνδριάντ. 11. τί μοι τῶν κρότων ὄφελος τούτων; τί δὲ τῶν ἐπαίνων, καὶ τῶν θορύβων; ἔπαινός ἐμοὶ, τὸ διὰ τῶν ἔργων ὑμᾶς ἐπιδεῖξαι τὰ λεγόμενα πάντα. *Quis mihi fructus plauſuum iſtorum? aut quis laudum & ſtrepituum? laus mea eſt, ut ea quæ dicuntur, rebus factiſque ipſis omnes exhibeatis*. Quem morem Bernardi etiam temporibus perduraſſe, nonnullæ ejus homiliæ declarant.

non poſſe: & cum ſinguli diverſorum chariſma-
tum proprietate potiantur, ſufficere omnes ſibi,
omnibus neminem. Si militarem dixero forte per-
ſonam, protinus in hæc verba conſurgitur: Sido-
nius ad clericatum quia de ſæculari profeſſione
tranſlatus eſt, ideo ſibi aſſumere Metropolita-
num de religioſa congregatione diſſimulat: nata-
libus turget, dignitatum faſtigatur inſignibus,
contemnit pauperes Chriſti. Quapropter in præ-
ſentiarum ſolvam, quam non tam bonorum ca-
ritati, quam maledicorum ſuſpicioni debeo fi-
dem. Vivit Spiritus ſanctus, omnipotens Deus
noſter, qui Petri voce damnavit in Simone Ma-
go, cur opinaretur gratiam benedictionis pretio
ſeſe poſſe mercari; me in eo quem vobis oppor-
tunum cenſui, nec pecuniæ favere nec gratiæ:
ſed ſtatu ſatis ſuperque trutinato, perſonæ, tem-
poris, provinciæ, civitatis, virum, cujus in con-
ſequentibus raptim vita replicabitur, competen-
a tiſſimum credidiſſe. [a] Benedictus Simplicius, ha-
ctenus veſtri, jamque abhinc noſtri (modo per
vos Deus annuat) habendus ordinis comes, ita
utrique parti vel acta, vel profeſſione reſpon-
det, ut & reſpublica in eo quod admiretur, &
eccleſia poſſit invenire quod diligat. Si natali-
bus ſervanda reverentia eſt, quia & hos non
omittendus evangeliſta monſtravit; (nam Lucas
laudationem Joannis aggreſſus, præſtantiſſimam
computavit, quod ſacerdotali de ſtirpe venie-
bat, & nobilitatem vitæ prædicaturus, prius ta-
men extulit familiæ dignitatem) parentes ipſius,
aut cathedris, aut tribunalibus præſederunt. Il-
luſtris in utraque converſatione proſapia, aut e-
piſcopis floruit, aut præfectis. ita ſemper hujuſ-
ce majoribus, aut humanum, aut divinum di-
ctare jus uſus fuit. Si vero perſonam ſuam tra-
ctatu conſilioſiore penſemus, invenimus illam te-
b nere iſtic [b] Inter ſpectabiles principes locum.
Sed dicitis, viros Eucherium & Pannychium il-
luſtres haberi ſuperiores. quod hactenus eos eſto
deputatos: ſed præſentem jam modo ad cauſam
illi ex canone non requiruntur, qui ambo ad
c [c] ſecundas nuptias tranſierunt. Si annos ipſius
computemus; habet efficaciam de juventute, de
ſenectute conſilium. Si literas, vel ingenium
conferamus, certat naturæ doctrinæ. Si humani-
tas requirenda eſt, civi, clerico, peregrino, mi-
nimo, maximoque etiam ſupra ſufficientiam of-
fertur, & ſuum ſæpius panem ille potius, qui
non erat redditurus, agnovit. Si neceſſitas ar-
ripiendæ legationis incubuit, non ille ſemel pro
hac civitate ſtetit ante pellitos reges, vel ante
principes purpuratos. Si ambigitur, quo magi-
ſtro rudimentis fidei fuerit imbutus, ut prover-
bialiter loquar, domi habuit unde diſceret. Po-
ſtremo iſte eſt ille, cariſſimi, cui in tenebris er-

A gaſtularibus conſtituto, multipliciter obſerata
barbarici carceris divinitus clauſtra patuerunt.
Iſtum, ut audivimus, [d] tam ſocero, quam patre d
poſtpoſitis, ad ſacerdotium duci oportere voci-
ferabimini. Quo quidem tempore plurimum lau-
dis domum retulit, quando honorari parentum
maluit dignitate, quam propria. Pene tranſie-
ram, quod præteriri non oportuerat. Sub Moy-
ſe quondam, ſicut pſalmographus ait, in
diebus antiquis, ut tabernaculi fœderis for-
ma conſurgeret, totus Iſrael in eremo ante Be-
ſeleel pedes, oblatitii ſymbolum coacervavit
impendii. Salomon deinceps, ut templum ædi-
ficaret in Solymis, ſolidas populi vires in o-
pere concuſſis: quamvis Palæſtinorum capti-
B vas opes, & circumjectorum regum tributa-
rias functiones, auſtralis reginæ Sabaitis gaza
cumulaverit. Hic vobis eccleſiam juvenis, mi-
les, tenuis, ſolus, adhuc filius familias, & jam
pater extruxit. Nec illum a propoſita devotio-
ne ſuſpendit vel tenacitas ſenum, vel intuitus
parvulorum; & tamen fuit [e] morum factura quæ e
taceret. Vir eſt namque, ni fallor, totius po-
pularitatis alienus: gratiam non captat omnium,
ſed bonorum: non indiſcreta familiaritate vile-
ſcens, ſed examinata ſodalitate pretioſus: &
bono viratu æmulis ſuis magis prodeſſe cupiens,
quam placere: ſeveris patribus comparandus, qui
juvenum filiorum non tam cogitant vota, quam
C commoda. In adverſis conſtans, in dubiis fidus,
in proſperis modeſtus, in habitu ſimplex, in
ſermone comis, in contubernio æqualis, in con-
ſilio præcellens. Amicitias probatas enixe expe-
tit, conſtanter retinet, perenniter ſervat. Ini-
micitias indictas honeſte exercet, tarde credit,
celeriter deponit. maxime ambiendas, quia mi-
nime ambitioſas, non ſtudet ſuſcipere ſacerdo-
tium, ſed mereri. Dicet mihi aliquis: Unde ti-
bi de illo tam cito tanta competta ſunt? Cui
reſpondeo, Prius Bituriges noveram, quam Bi-
turigas. Multos in itinere, multos in comilita-
tio, multos in contractu, multos in tractatu,
D multos in ſua, multos in noſtra peregrinatio-
ne cognoſcimus. Plurima notitiæ dantur & ex
opinione compendia: quia non tam parvos ter-
minos poſuit famæ natura, quam patriæ. Quo-
circa ſi urbium ſtatus non tam murorum am-
bitu, quam civium claritate taxandus eſt,
non modo primum qui eſſetis, ſed ubi eſſe-
ſis agnovi. Uxor illi de Palladiorum ſtirpe
deſcendit, qui aut literarum, aut altarium ca-
thedras cum ſui ordinis laude tenuerunt. Sane
quia perſona matronæ verecundam & ſuccinctam
ſui exigit mentionem, conſtanter adſtruxerim,
reſpondere illam fœminam ſacerdotiis utriuſque
familiæ, vel ubi educata crevit, vel ubi electa

---

a *Benedictus Simplicius*) Non eſt cognomen hoc loco Benedictus, ſed epithetum, quo Chriſtianos viros plerique ornabant. Paulinus epiſtola IX. ad Severum: *Alius libellus ex his eſt, quos ad benedictum, id eſt chriſtianum virum, amicum meum Endelechium ſcripſiſſe videor.* Endelechii enim nomina erant, Sanctus Severus Endelechius, ut alibi obſervatum. Sic benedictus Paſcaſius Paulino eidem in epiſtola ad Victricium. benedictus Eleutherus, Tertulliano de præſcriptionibus. benedictus Papa Cyprianus, in Epiſtola cleri Romani ad clerum Carthaginenſem. benedictus Paulinus Fauſto Reienſi. benedictus Tetradius, & benedictus Agricola Gregorio Turonenſi, Confeſſorum XCVI. & lib. III. Hiſtor. XVI.

b *Inter ſpectabiles principes*) Principes municipii, principales. Gloſſarium, *Princeps* πρωτοπολίτης. Jam ſupra Simplicium virum ſpectabilem dixit, epiſt. VIII. Ad Eucherium vero & Pannychium ſcripſit lib. III. & lib. V.

c *Ad ſecundas nuptias*) Bigami enim Epiſcopi eſſe per canones non poſſunt; ac ne clerici quidem ullius gradus, ex canone primo Synodi Valentinæ, & aliis paſſim. quanquam variant in inferioris gradus ordinibus, prout diverſus locorum ac temporum mos fuit.

d *Tam ſocero, quam patre*) Hinc patet, Palladium & Eulodium, qui proximi fuerant Epiſcopi Bituricenſes, hunc patrem, illum ſocerum Simplicii fuiſſe. Palladii ergo filia, uxor Simplicii. Infra, *Uxor illi de Palladiorum ſtirpe deſcendit.*

e *Morum factura quæ taceret*) Ita ſuis moribus compoſitus, ut Eccleſiam a ſe conditam, laudem vitans, ſilentio premeret. Utitur eadem voce Ruricius epiſt. XIV. *Equum qualem juſſeras deſtinavi, manſuetudinem placidum, membris validum, firmum robore, forma præſtantem, factura compoſitum, animis temperatum.*

migravit. Filios ambo bene & prudenter inſtituunt; quibus comparetus pater inde felicior incipit eſſe, quia vincitur. Et quia ſententiam parvitatis meæ in hac electione valituram eſſe juraſtis, (ſiquidem non eſt validius dicere ſacramenta, quam ſcribere) In nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, Simplicius eſt, quem provinciæ noſtræ Metropolitanum, civitati veſtræ ſummum ſacerdotem fieri debere pronuntio. Vos autem de viro de quo loquimur, ſi novam ſententiam meam ſequimini, ſecundum veſtram veterem conſonate.

EPISTOLA X.

Sidonius Papæ [a] *Auſpicio ſuo ſalutem.*

SI ratio temporum regionumque pateretur, non per ſola officia verborum amicitias ſemel initas excolere curarem. Sed quoniam fraternæ quietis voto ſatis obſtrepit confligantium procella regnorum; ſaltim inter diſcretos, ſeparatoſque literarii conſuetudo ſermonis jure retinebitur, quæ jam pridem caritatis obtentu merito inducta veteribus annuit exemplis. Supereſt ut ſollicito veneratori culpam raræ occurſionis indulgeas: quæ quo minus aſſidue conſpectus tui ſacroſancta contemplatione potiatur, nunc periculum de vicinis timet, nunc invidiam de patronis. Sed de his iſta hæc etiam multa ſunt. Interim Petrum, Tribunitium virum, portitorem noſtri ſermonis inſinuo, qui idipſum ſedulo expoſcit; quique quid negotii ferat præſentaneo compendioſius poteſt intimare memorato. cui precor, quod in vobis eſt opis, intuitu paginæ præſentis accedat; manente reſpectu nihilominus æquitatis; contra quam nec magis familiarium cauſas commendare conſuevi. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

EPISTOLA XI.

Sidonius domino Papæ Græco ſalutem.

INviden felicitati conſuetudinarii portitoris, a quo contigit ſæpius vos videri. Sed quid de Amantio loquar, cum ipſas quoque literas meas æmuler, quæ ſacroſanctis reſerabuntur digitis, inſpicientur obtutibus! Et ego iſtic inter ſemiuſtas muri fragilis clauſus anguſtias, belli terrore contigui, deſiderio de vobis meo nequaquam ſatisfacere permittor. Atque utinam hæc eſſet Arvernæ formæ vel cauſa regionis, ut minus excuſabiles excuſaremur. Sed quod eſt durius, per injuſtitiæ noſtræ merita conficitur, ut excuſatio nobis juſta non deſit. Quocirca ſalutatione præfata, ſicut mos poſcit officii, magnopere depoſco, ut interim remittatis occurſionis debitum vel verba ſolventi. Nam ſi commeandi libertas pace revocetur, illud magis verebor, ne aſſiduitas præſentiæ meæ ſit potius futura faſtidio. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

EPISTOLA XII.

Sidonius [b] *Ferreolo ſuo ſalutem.*

SI amicitiæ noſtræ potius, affinitatiſque, quam perſonæ tuæ tempus, ordinem, ſtatum cogitaremus, jure vobis in hoc opere, quantulumcumque eſt, primæ titulorum rubricæ, prima ſermonum officia dedicarentur. Iſſet per avitas tibi ſtylus noſter curules; patricias nihilominus inſulas enumeraturus: non tacuiſſet [c] triplices præfecturas, & Syagrio tuo pro toties mutatis præconibus præconia non negaſſet. Patrem inde patruoſque minime ſilendos percurriſſet. & quamlibet poſſet triumphalibus adoreis familiæ tuæ defatigari; non tamen eatenus explicandis antiquorum ſtemmatibus exinaniretur, ut ob hoc ad narrandam gloriam tuam fieret obtuſior: qui ſi etiam in ſcribendis majorum tuorum virtutibus fuiſſet hebetatus, tuis denuo meritis acuminaretur. Sed ſalutationem tibi debitam deſtinaturus, non quid fuiſſes, ſed quid potius nunc eſſes conſideravit. Prætermiſit Gallias tibi adminiſtratas tunc, cum maxime incolumes erant. Prætermiſit Attilam Rheni hoſtem, Thoriſmodum Rhodani hoſpitem, Aetium Ligeris liberatorem ſola te diſpoſitionum ſalubritate toleraſſe: propterque prudentiam tantam, providentiamque, currum tuum provinciales cum plauſuum maximo accentu ſpontaneis ſubiiſſe cervicibus; quia ſic habenas Galliarum moderare, ut poſſeſſor exhauſtus tributario jugo relevaretur. Prætermiſit [d] regem Gothiæ ferociſſimum, inflexum affatu tuo melleo, gravi, arguto, inuſitato: & [e] ab Arelatenſium

a *Auſpicio*) Tullenſi Leucorum Epiſcopo. Scripta quo tempore Gothi cum Romanis bellum gerebant, & Burgundiones Arvernis, ut dictum eſt, auxilio erant adverſus Gothos.

b *Ferreolo*) Tonantium Ferreolum, Syagrii Conſulis ex filia nepotem, Præfectum Prætorio Galliarum fuiſſe, intelligi licuit ex epiſt. VII. lib. I. Ex hac vero docemur eo magiſtratu functum eſſe poſt annum Chriſti cdl. fortaſſe poſt Sidonii patrem. In hæc enim tempora res Attilæ inciderunt, quocum pro Romanis conflixere Aetius, quem ob liberatos obſidione Aurelianos Ligeris liberatorem vocat, & Thoriſmodus Gothus, Theudorici regis in acie cæſi filius.

c *Triplices præfecturas*) Afranii Syagrii Præfecturam commemorat Ambroſius in Concilio Aquileienſi. De Syagrio enim accipi debent illa ejus verba de Epiſcopis orientalibus: *Denique etiam Præfectus Italiæ litteras dedit, ut ſi vellent convenire, in poteſtate haberent.* Meminit & Ammianus Marcellinus lib. XXVIII. At Sidonius triplicem vocat, quia tribus annis eam continuavit, anno videlicet CCCXXC. ut docent leges codicis Theodoſiani ad Syagrium P. P. Italiæ lib. VII. XVIII. & lib. XI. XXX. Tum anno CCCXXCI. lib. VIII. V. & VII. Anno item CCCXXCII. quo anno conſul etiam fuit, lib. XI. CVI. & lib. XII. I. Ante Præfecturam vero Magiſter officiorum fuerat anno ccclxxix. Ad Syagrium eundem complures ſunt epiſtolæ Symmachi lib. I. Auſonii quoque epigramma operis initio præfixum, quod ſummam utriuſque benevolentiam & neceſſitudinem declarat.

d *Regem Gothiæ*) Thoriſmodum, qui regnum adeptus Romanis infeſtior eſſe cœpit: eaque de cauſa a fratribus ſuis, qui pacem optabant necatus eſt Proſper auctior in Chronico Opilione V. C. conſule. *Apud Gothos intra Gallias conſiſtentes, inter filios Theodori regis, quorum Thoriſmodus maximus natu patri ſucceſſerat, orta diſſenſio eſt: & cum rex ea moliretur, quæ & Romanæ paci, & Gothicæ adverſarentur quieti, a germanis ſuis, quod noxiis diſpoſitionibus irrevocabiliter inſtaret, occiſus eſt.* Thoriſmodi cædem alii quoque narrant, cædis cauſam hic unus prodidit.

e *Ab Arelatenſium portis*) Arelatenſem urbem Gothi, priuſquam ea potirentur, non ſemel fruſtra tentarunt. Nam triplicem obſervaſſe videor obſidionem. Primam a Theuderico magno rege, qui Aetii virtute repulſus eſt, ut Proſper in Chronico docet, Theodoſio Aug. XI. & Valentiniano Cæſ. Conſulibus, hoc eſt anno Chriſti cdxxv. multo ante Ferreoli Præfecturam. proinde ad hunc locum obſidio illa non pertinet. Altera fuit Thoriſmodi, cujus hic meminit Sidonius, depulſi periculi laudem Ferreolo tribuens: quem ait plus hoſtem demulcendo potuiſſe, quam armis præſtiturus erat Aetius, ſi adfuiſſet. Sic enim ad ſuperiorem obſidionem alludit. Tertiam commemorat Paulinus lib. VI.

portis, quem Aetius non potuiſſet prælio, te prandio removiſſe. Hæc omnia prætermiſit, ſperans congruentius tnum ſalve [a] Pontificum, quam ſenatorum jam nominibus adjungi: cenſuitque juſtius fieri, ſi inter perfectos Chriſti, quam ſi inter præfectos Valentiniani conſtitueres. Neque te ſacerdotibus potius admixtum vitio vertat malignus interpres. nam grandis ordinum ignorantia tenet hinc aliquid derogaturos: quia ſicuti cum epulum feſtivitas publica facit, prior eſt in primu menſa conviva poſtremus ei qui primus fuerit in ſecunda: ſic abſque conflictatione præſtantior ſecundum bonorum ſententiam computatur honorato maxime, minus religioſus. Vale. Ora pro nobis.

EPISTOLA XIII.

Sidonius Sulpicio ſuo ſalutem.

[b] HImerius antiſtes, filius tuus, notus mihi hactenus parum vultu, ſatis opinione, quæ quidem in bonam partem porrigebatur, Lugdunum nuper a Tricaſſibus venit. quo loci mihi raptim ac breviter inſpectus, ſanctum epiſcopum Lupum, facile principem pontificum Gallicanorum, ſuæ tam profeſſionis magiſtrum quam dignitatis auctorem, morum nobis imitatione reſtituit. Deus bone! quæ viro cenſura cum venuſtate, ſiquid deliberet forte, vel ſuadeat? Abundat animi ſale cum conſulitur, melle cum conſulit. Summa homini cura de literis, ſed maxime religioſis: in quibus eum magis occupat medulla ſenſuum, quam ſpuma verborum. Tota illi actionum ſuarum intentio, celeritas, mora, Chriſtus eſt: quodque mirere, vel laudes, nihil otioſum facit, cum nihil faciat non quietum. Jejuniis delectatur, edulibus adquieſcit: illis adhæret propter conſuetudinem crucis, iſtis flectitur propter gratiam charitatis. Summo utrumque moderamine: quia comprimit, quoties prandere ſtatuit, gulam; quoties abſtinere, jactantiam. Officia multiplicat propria, vitat aliena. cumque ipſi viciſſim deceat occurri, gratius habet, ſi ſibi mutuus honor debeatur mage, quam rependatur. In convivio, itinere, conſeſſu, inferioribus cedit: quo fit, ut ſe illi voluptuoſius turba poſtponat ſuperiorum. Sermonem maximo temperamento cum colloquente diſpenſat; in quo non patitur ullam, aut verecundiam externus, aut familiaris injuriam, aut credulus invidiam, aut curioſus repulſam, aut ſuſpicioſus nequitiam, aut peritus calumniam, aut imperitus infamiam. Simplicitatem columbæ in eccleſia ſervat, in foro ſerpentis aſtutiam; bonis prudens, malis cautus, neutris callidus judicatur. Quid plura? Totum te nobis ille jam reddidit: totum tuam temperantiam, religionem, libertatem, verecundiam, & illam delicatæ mentis pudiciſſimam teneritudinem jocunda ſimilitudine exſcripſit. Quapropter quantum volueris deinceps frui ſecreto, indulgere ſeceſſui, licebit indulgeas: quandoquidem nos in fratre meo Himerio, avum nomine, patrem facie, utrumque prudentia jam tenemus. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius Philagrio ſuo ſalutem.

PRoxime inter ſummates viros (erat & frequens ordo) veſtri mentio fuit. Omnes de te boni in commune ſenſerunt omnia bona, cum tamen ſinguli quique varia virtutum genera dixiſſent. Sane cum ſibi quipiam de præſentia tua, quaſi te magis noſſent, præter æquum gloriarentur, iocandui. Quippe cum dici non æquanimiter admitterem, virum omnium literarum vicinantibus ruſticis, quam inſtitutis fieri remotioribus notiorem, proceſſit in ulteriora contentio: & cum aliqui ſuper hoc errore pervicaciter controverſarentur, (idiotarum ſiquidem eſt, ſicut facile convinci, ita difficile compeſci,) conſtanter aſſerui, ſi eloquentibus amicis nunquam agnitio contemplativa proveniat, eſſe uſperum, utcumque tolerabile tamen: quia prævaleant ingenia ſua, coram quibus imperitia civica peregrinatur, ad remotarum deſideria provinciarum, ſtylo adminiculante porrigere: per quem ſæpenumero abſentum duntaxat ioſtientorum tantus colligitur affectus, quantus nec præſentanea ſedulitate conficitur. Igitur ſi ita eſt, deſiſtant calumniari communis abſentiæ neceſſitatem, vultuum mage quam morum prædicatores. Equidem ſi humana ſubſtantia rectius mole quam mente cenſenda eſt, plurimum ignoro, quid ſecundum corpulentiam, per ſpatia quamvis porrecta finalem, in homine miremur, quo nihil æque miſerum, deſtitutumque naſcendi conditio produxit. quippe cum præbeat tanquam ab adverſo, bovi pilus, apro ſeta, volucri pluma veſtitum: quibus inſuper, ut vim vel inferant, vel repellant, corna, dens, unguis, arma genuina ſunt. membra vero noſtra in hunc mundum ſola tenera ejecta, non edita. cumque gignendis artubus animalium cæterorum multifario natura præſidio, quaſi quædam ſinu patente mater occurrat; humana tantum corpora effudit, quorum imbecillitati quodammodo novercatur. Nam illud, ſicuti ego cenſeo, qui animum tuum membris duco potiorem, non habet æqualitatem, quod ſtatum noſtrum ſupra pecudes veri falſique neſcias, ratiocinatio animæ intellectualis evexit. cujus ſi tantiſper ſummoveant dignitatem iſti, qui amicos ludificabundi non

---

du vita S. Martini, narrans Ægidium Comitem, ab hoſtili exercitu vallatum, facta eruptione hoſtem fugaſſe, non ſine cæleſti ope S. Martini. Arelatum & ſi non nominat, aperte tamen deſignat his verbis.

Haud alio penituſque ipſo rerum ordine venit
Nuntius, illam urbem tanta obſidione ſolutam,
Præcipitem Rhodanum molli qua ponte ſubegit,
Et junxit geminas connexo tramite ripas.

Hanc porro ad Theodorici junioris tempora referendam puto, poſt mortem Aviti, priuſquam ille cum Majoriano fœdus renovaret. Nam Ægidius Magiſter militiæ tunc erat. ad Eurici vero tempora non pervenit, a quo tandem occupatam cum Maſſilia Arelatem ſcribunt Iſidorus & Jornandes.

a *Pontificum, quam ſenatorum*) Non quod Pontifex jam factus eſſet Ferreolus: ſed quia Epiſcopis illum Sidonius admiſcebat, qui epiſtolam ad ipſum miſſam iis insereret, quæ toto hoc libro ad Epiſcopos ſcriptæ ſunt. Epiſcopus certe Arelatenſis, quod viro docto viſum eſt, Ferreolus eſſe non potuit, cum Leontio, qui hoc tempore ſedebat, ſucceſſerit in ea cathedra Æonius, & Æonio Cæſarius.

b *Himerius Antiſtes*) Sulpicii, ad quem ſcripta eſt epiſtola, filius, Himerii nepos. A S. Lupo inſtitutum, & promotum conſtat: cujus autem loci Antiſtes fuerit, incertum. Nam quod hunc eundem nonulli faciunt eum Cameliano S. Lupi ſucceſſore, probari nobis non poteſt, & multis modis refellitur. Abbatem potius fuiſſe ſuſpicor, quam Epiſcopum. Antiſtites enim Sidonio etiam Abbates dicuntur, ut Abraham epiſt. XVII.

tam judicialiter, quam oculariter intuentur; dicant, velim, in hominis ſorma quid ſatis præſtans, quid ſpectabile parent. Proceritatemne? quaſi non hæc ſæpe congruentius trabibus aptetur. an fortitudinem? quæ valentior in leoninæ cervicis toris regnat. an decorem lineamentorum? quem crebro melius infigit, & argilla ſimulacris, & cera picturis. an velocitatem? quæ competentius canibus adſcribitur. an vigilantiam? cui certat & noctua. an vocem? cui non ceſſerit aſinus claritate. an induſtriam? cui pro ſuo modulo comparari nec formica formidat. Sed forſitan præferunt vim videndi: tanquam non ſit eminentior viſus aquilarum. Præferunt audiendi efficaciam: tanquam ſus hiſpidus non antiſtet audita. Præferunt odorandi ſubtilitatem: tanquam non præcedat vultur olfactu. Præferunt guſtandi diſcretionem: tanquam non plurimum hinc nos cedamus & ſimio. Quid de tactu loquar, quinto ſenſu corporis noſtri, quem ſibi indifferenter tam philoſophus, quam vermiculos uſurpant? Taceo hic de appetitibus illecebroſis, quos in coitu motus belluino carnis humanæ voluptas inclinata communicat. Ecce quam miſeriam præferunt, excoluntque, qui mihi, quod eis ſolo ſis obtutu notior, turgidi inſultant. Aſt ego illum ſemper Philagrium video, cujus ſi tacentis viderem faciem, Philagrium non viderem. Unde illud ſimile vulgatum eſt, quod ait quidam in cauſa diſpari, ſententia pari: *Filium M. Ciceronis populus Romanus non agnoſcebat loquentem*. conclamata ſunt namque judicio univerſali ſcientiæ dignitas, virtus: prærogativa cujus ad maximam culmen meritorum gradibus aſcenditur. Primum etiam beſtiale corpus, ſi jam forte formatum eſt, dignitate tranſcendit materiam informem. Deinde formato præponitur corpus animatum. Tertiu præcedit animam pecudis animus humanus: quia ſicut inferior eſt caro vitæ, ſic vita rationi: cujus aſſequendæ ſubſtantiam noſtram compotem Deus artifex, ferinam vero impotem fecit. Ita tamen, quod in ſtatu mentis humanæ pollet bipartita conditio. Nam ſicut animæ, humanitus licet ratiocinantes, hebetes tamen pigrioreſque, prudentum acutarum que calcantur ingenio: ita ſi quæ ſunt, quæ ſola naturali ſapientia vigent, hæ peritarum ſe meritis ſuperveniri facile concedunt. Quorum ego graduum differentiam obſervans, illum Philagrium cordis oculo ſemper inſpicio, cui me animus potentialiter, notum morum ſimilitudine facit. Nam licet bonis omnibus placeas, nemo te plus valuit intrinſecus intueri, quam qui forinſecos affectat imitari. Sane qualiter ſtudiorum tuorum conſectaneos ſiam, ſequaa paginæ parte reſerabitur. Amas, ut comperi, quietos: ego & ignavos. Barbaros vitas, quia mali putentur: ego, etiamſi boni. Lectioni adhibes diligentiam: ego quoque in illa parum mihi patior nocere deſidiam. Comples perſonam religioſi: ego vel imaginem. Aliena non appetis: ego etiam refero ad quæſtum, ſi propria non perdam. Delectaris contuberniis eruditorum: ego turbam quamlibet magnam literariæ artis expertem, maximam ſolitudinem appello. Diceris eſſe lætiſſimus: ego quoque lacrymas omnes perire deſinio, quas quiſque profuderint, niſi quoties Deo ſupplicat. Humaniſſimus eſſe narraris: noſtram quoque menſulam nullus, ut ſpecum Polyphemi, hoſpes exhorruit. Summa clementia tibi in famulos eſſe perhibetur: nec ego torqueor, ſi mei, quoties peccaverint, non toties torqueantur. Jejunandum alternis putas? non piget ſequi: prandendum? non pudet prævenire. De cætero, ſi vos a me videri Chriſti munere datur, ita gaudeam, tanquam cui de te nec minora ſubtracta ſint. Porro autem, quæ ſint in te majora, jam ſatis novi. Propter quæ fieri facilius poteſt, ut & ſi quandoque faciem tuam coram poſitus inſpexero, aliqua de te recens mihi lætitia potius, quam ſententia accedat; Vale in Chriſto.

Epistola XV.

Sidonius [a] *Salonio ſuo ſalutem.*

QUoties Viennam venio, emptum maximo velim, ut te fratremque communem colonum civitatis habitatio plus haberet, qui mihi non amore ſolum, verum etiam profeſſione ſociamini. Sed & ille imputationem meam prætextu frequentatæ ſuburbanitatis eludit: per quam efficitur, ut nobis, nec præſens ipſe nec reus ſit: & tu habes quo te interim excuſes, quia te diu poſſidet vix recepta poſſeſſio. Quicquid illud eſt, jam venite; hac deinceps conditione diſceſſum impetraturi, ut aut viciſſim redeatis, aut ſerius. Nam quamlibet ruri poſiti ſtrenuos impleatis agricolas, tunc vere propriam terram fœcundabitis, ſi eccleſiam, quam plurimum colitis, plus colatis. Vale.

Epistola XVI.

Sidonius Chariobaudi Abbati ſalutem.

FAcis, o unice in Chriſto patrone, rem tui pariter & amoris & moris, quod peregrini curas amici literis mitigas conſolatoriis. atque utinam mei ſemper ſic recorderis, ut ſollicitudines ipſas angore ſuccidno concatenatas, qui exhortator attenuas, interceſſor incidas. De cætero, libertos tuos, cauſis quas injunxeras expeditis, reverti puto: quos ita ſtrenue conſtat rem peregiſſe, ut nec eguerint adjuvari. per quos nocturnalem cucullum, quo membra confecta jejuniis, inter orandum cubandumque dignanter tegare, tranſmiſi: quanquam non opportune ſpecies villoſa mittatur hyeme finita, jamque temporibus æſtatis appropinquantibus. Vale.

---

a *Salonio*) Viennenſi. non tamen Epiſcopo: quod augurati ſunt nonnulli ex mentione fratris. Hinc enim conjecerunt de Salonio & Verano fratribus, filiis Eucherii, ante Epiſcopatum genitis. Atqui Eucherii filios conſtat ex Salviani verbis in epiſtola ad Eucherium, patre ſuperſtite, hoc eſt Sidonius vix dum puero, magiſtros Eccleſiarum, Epiſcopos eſſe cœpiſſe. Hos autem fratres Sidonius Epiſcopos fuiſſe non ſignificat. Alii ergo videntur. Ad Eucherii vero filios referenda potius epiſtola Ceretii, Salonii, & Verani Epiſcoporum ad Leonem Papam ſcripta, quæ extat inter epiſtolas Leonis. Fuit poſtea & Salonius alter Epiſcopus Genavenſis, qui Lugdunenſi Concilio Guntramni regis temporibus ſubſcripſit, centum circiter annis poſt Sidonium.

EPISTOLA XVII.

a *Sidonius* [a] *Voluſiano fratri ſalutem.*

JUbes me, domine frater, lege amicitiæ, quam nefas lædi, jam diu deſides digitos incudibus officinæ veteris imponere, & ſancto Abrahæ die functo næniam ſepulcralem luctuoſis carminibus inſcribere. Celeriter injunctis obſecundabo, cum tua tractus auctoritate, tum principaliter ampliſ-
b ſimi viri [b] Victorii Comitis devotione præventus; quem jure ſæculari patronum, jure eccleſiaſtico filium, excolo ut cliens, ut pater dili-
c go. [c] Qui ſatis docuit, quæ ſibi aut qualis er-
A ga famulos Chriſti cura ferveret; cum torum circa decumbentis antiſtitis, non dignitatem minus, quam membra curvatus, ac ſupra vultum propinqua morte pallentem, dolore concolor factus, quid viro vellet lacrymis indicibus oſtenderet. Et quia ſibi maximas humandi funeris partes ipſe præripuit, totum apparatum ſupercurrentis impendii, quod funerando ſacerdoti competeret, impartiens; ſaltem ad obſequium, quæ remanſerunt, verba conferimus, nihil aliud exarari ſtyli ſculpentis impreſſu, quam teſtimonium mutuæ dilectionis. Cæterum viri mores, geſta, virtutes, indigniſſime meorum vilitate dictorum ponderabuntur.

Abraham ſanctis merito ſociande patronis,
Quos tibi collegas dicere non trepidem:
Nam ſic præcedunt, ut mox tamen ipſe ſequare:
Dat partem regni portio martyrii.
Natus ad Euphratem, pro Chriſto ergaſtula paſſus,
Et quinquennali vincula laxa fame;
d *Elapſus* [d] *regi truculento Suſidis ora,*
Occiduum properas ſolus aduſque ſolum.
Sed confeſſorem virtutum ſigna ſequuntur:
Spiritibuſque malis fers, fugitive, fugam.
Quaque venis, Lemurum ſe clamat cedere turba,
Dæmonas ire jubes exul in exilium.
Expeteris cunctis, nec te capit ambitus ullus:
Eſt tibi delatus plus oneroſus honor.
Romuleos refugis, Byzantinoſque fragores,
Atque ſagittifero mœnia fracta Tito.
Murus Alexandri te non tenet, Antiochique;
Spernis Eliſſeæ Byrſica tecta domus.
Rura paludicolæ temnis populoſa Ravennæ,
Et quæ lanigero de ſue nomen habent.
Angulus iſte placet, paupertinuſque receſſus,
Et caſa cui culmo culmina preſſa forent.
Ædificas hic ipſe Deo venerabile templum,
Ipſe Dei templum corpore facte prius.
Finiti curſus iſtic vitæque viæque,
Sudori ſupereſt dupla corona tuo.
Jam te circumſtant paradiſi millia ſacri;
Abraham jam te comperegrinus habet.
Jam patriam ingrederis, ſed de qua decidit Adam:
e *Jam potes* [e] *ad fontem fluminis ire tui.*

---

a *Voluſiano fratri*) Fratris nomen addunt libri fere omnes. & fratrem appellat Sidonius Voluſianum non ſolum in hac epiſtola, verum etiam in XVIII. lib. IV. Huic autem mittit epitaphium S. Abrahæ, Perſæ quidem ortu, ſed qui S. Cyrici Abbas fuerat in ſuburbano Arvernorum Monaſterio, ut auctor eſt in ejus vita Gregorius Turon. & lib. II. Hiſt. XXI.

b *Victorii Comitis*) Quem Sidonius Comitem, Gregorius Turonenſis Ducem vocat Victorium, qui ab Eurico rege impoſitus Arvernos regebat. Sidonius ergo unius Arvernicæ, Gregorius multarum quibus præerat civitatum rationem habuit. Sic enim ſcribit lib. II. cap. XX. *Euricus Gothorum rex Victorium ducem ſuper ſeptem civitates præpoſuit. qui protinus Arvernos adveniens, civitatem addere voluit.* Nam diſcrimen hoc certum Gregorii ævo, & inferiore, Comitum atque Ducum, quod Comes unius, Dux multarum civitatum rector erat, quæ ſingulæ ſuos Comites haberent. Idem auctor lib. VIII. cap. XVIII. *Nicetius a Comitatu Arverno ſummotus Ducatum a rege Childeberto expetiit: & ſic in urbe Arverna, Ruthena, atque Utetica Dux ordinatus eſt.* & lib. IX. c. VII. *Ennodius cum ducatum urbium Turonicæ atque Pictavæ miniſtraret, adhuc & Vici Julienſis atque Benarnæ urbium principatum accipit. ſed euntibus Comitibus Turonicæ atque Pictavæ urbis ad Regem Childebertum, obtinuerunt eum a ſe removeri.* Gradus igitur quidam a Comitatu ad Ducatum. Fortunatus Sigoaldo Comiti:

Rex Childebertus creſcens te creſcere cogat,
Qui modo dat Comitis, det tibi jura Ducis.

Inde eſt quod in legibus Veſogothicis Dux Provinciæ dicitur, Comes civitatis: & quod a divinorum officiorum ſcriptoribus comparantur cum Comitibus Epiſcopi, cum Ducibus Archiepiſcopi. quia Epiſcopi ſingularum erant civitatum, Archiepiſcopi totius Provinciæ.

c *Qui ſatis docuit*) De Victorio multa paſſim ſcribit Gregorius, quæ docent illum non ſemper ſui ſimilem fuiſſe. quippequi propter libidinem ab Arvernis profugus, Romæ tandem ob eadem flagitia lapidibus obrutus vitam finiit. Hoc enim de eo narrat loco ſupraſcripto. At libro de gloria Confeſſorum c. XXXIII. Victorium ait, cum apud Ricomagum noſtram ad S. Amabilis lipſana preces fundere detrectaret, divino miraculo compulſum obtemperaſſe.

d *Regi Suſidos ora*) Regi Perſarum. De regum Perſarum in Chriſtianos perſecutione, quam exorſi ſunt Iſdigertes, & Vararanes, ſcribit inter cæteros Theodoretus lib. V. Hiſt. c. XXXVIII.

e *Ad Fontem fluminis tui*) Euphratis Abraham enim Perſa erat, natus ad Euphratem. Beatorum autem ſedes ſignificat, alludens ad paradiſum Edem, ex quo fluere Euphratem produnt ſacræ litteræ. Cæterum Abrahæ hujus epitaphio alterum adtexam, nondum opinor editum, Auguſti Presbyteri, quod in S. Hagnes baſilica Romæ olim deſcriptum retinet Codex S. Mariæ Virdunenſis.

A Ecce, ut injunxeras, quæ reſtant ſepulto juſta perſolvimus. ſed ſi viciſſim caritatis imperiis fratres, amicos, commilitones obſequi decet; ad vicem quæſo tu quoque, quibus emines inſtitutis, diſcipulos ejus aggredere ſolari: fluctuantemque regulam fratrum deſtitutorum, ſe-
a cundum [a] ſtatuta Lirinenſium patrum, vel Grinincenſium feſtinus informa. cujus diſciplinæ ſi qui rebelles, ipſe caſtiga: ſi qui ſequaces, ipſe collauda. Præpoſitus illis quidem videtur ſanctus Auxanius, qui vir, ut noſti, pluſculum juſto & corpore infirmus, & verecundus ingenio, eoque parendi, quam imperandi promptior, exigit te rogari, ut tuo ipſe ſub magiſterio monaſterii magiſter accedat: & ſi quis illum de ju-
B nioribus ſpreverit tanquam imperitum, vel puſillanimem, per te unum ſentiat utrumque non impune contemni. Quid multa! vis ut paucis quid velim agnoſcas! quæſo ut Abbas ſit frater
b Auxanius ſupra congregationem, [b] tu vero & ſupra Abbatem. Vale.

Epistola XVIII.

Sidonius Conſtantio ſuo ſalutem.

c [c] A Te principium, tibi deſinet. nam petitum miſimus opus, raptim relectis exemplaribus; quæ ob hoc in manus pauca venerunt, quia mihi nihil de libelli hujuſce conſcriptione meditanti, hactenus incuſtodita nequeunt inveniri. Sane iſta pauca, quæ quidem & levia ſunt, celeriter abſolvi; quanquam incitatus ſemel animus necdum ſcripturire deſineret; ſervans hoc ſedulo genus temperamenti, ut epiſtolarum non produceretur textus, ſi numerus breviaretur. Pariter & cenſui librum, quem lector delicatiſſimus deſiderares, & ſatis habilem, nec parum excuſabilem fore; ſi, quoniam te ſenſuum, ſtructurarumque levitas poterat offendere, membranarum certe faſcibus minus onerarere. Commendo igitur varios judicio tuo noſtri pectoris motus, minime ignarus, quod ita mens pateat in libro, [d] veluti vultus in ſpeculo. Dictavi enim d
B quæpiam hortando, laudando plurima, aliqua ſuadendo, mœrendo pauca, jocandoque nonnulla. Et ſi me uſpiam lectitaviſti in aliquos concitatiorem, ſcias, volo, Chriſti dextera opitulante, me nunquam toleraturum animi ſervitutem, compertiſſimum tenens, bipartitam ſuper iis moribus hominum eſſe cenſuram. Nam ut timidi me temerarium, ita conſtantes liberum appellant. Inter quæ ipſe decerno, ſatis illius jacere perſonam, cujus neceſſe eſt latere ſententiam. Ad propoſitum redeo. Interea tu ſi quid a lectionis ſacræ contionatione reſpiras, his licebit næniis avocere. Nec faciet materia, ut immenſa, faſtidium; quia cum ſingulæ cauſæ ſingulis ferme epiſtolis finiantur, cito cognitis in quæ oculum intenderis, ante legere ceſſabis, quam lecturire deſiſtas. Vale. c

EPITAPHIUM AUGUSTI PRESBYTERI

Hoc, Auguſte, quidem tumulo tua membra teguntur:
Sed nunquam meritum parvula claudit humus.
Corpus habet tellus, animam cæleſtia regna.
Sic ſedes proprias ſingula vita tenent.
Devotus Domino vixiſti corde fideli,
Presbyteri officium ſub pietate gerens.
Largus pauperibus, dives tibi, carus amicis,
Divinæ legis juſſa verenda colens.
Et felix tanto laudum cumulatus honore,
Perpetuis merito jam frueture bonis.

a *Statuta Lirinenſium vel Grinincenſium*) Ita veteres plerique. quod rectius eſt, quam *Grinnicenſium*. Alcimus Avitus Epiſtola lxv. ad Maximum Epiſcopum. *Nam monaſteriis Grinincenſibus occupatus aliquandiu jam habitaculo civitatis abfueram*. Erant enim Grinincenſes monachi in Viennenſium diœceſi. quorum mentio in vita B. Clari Abbatis Viennenſis; & ſi vulgata exemplaria Grimauenſes mendoſe appellant, pro *Grinincenſes*. Primis autem illis ſæculis, ante receptam S. Benedicti regulam, ſingulorum ferme cœnobiorum propriæ erant leges & ſtatuta.

b *Tu vero & ſupra Abbatem*) Non ut primarius Abbas ſit ipſe, ſed ut curet Auxanio Abbati ab omnibus pareri. Quod enim hic rurſum vir doctus Abbatum duos gradus facit, ut alii ſint primarii, alii ſecundarii, non minus abſurdum eſt, quam quod ſupra de primi & ſecundi ordinis Epiſcopis refutavimus. Erat quidem in Monaſteriis ſub Abbate inferioris gradus Præpoſitus: ſed Sidonius Auxanium monachis Abbatem præfectum vult intelligi, non Præpoſitum.

c *A te principium, tibi deſinet*) Prima omnium epiſtola qua opus dedicavit, fuit ad Conſtantium: hæc item ad eundem. Finis hic igitur editionis Conſtantianæ, quæ ſeptem tantum libros complexa eſt. reliqui duo, qui ſequuntur, ſeorſim poſtea ſinguli ſunt adjecti.

d *Veluti vultus in ſpeculo*) Affine eſt illud Democriti *ἐν μὲν τοῖς ἐσόπτροις ὁ τῆς ὄψεως ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις ὁ τῆς ψυχῆς χαρακτὴρ βλέπεται. Speculum cordis hominum verba ſunt*, ait Caſſiodorus Senator lib. vi. Variar. ix.

C. SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI, EPISTOLARUM

LIBER OCTAVUS.

EPISTOLA PRIMA.

a *Sidonius* [a] *Petronio ſuo ſalutem.*

A TU quidem pulchre: mos hic tuus. & perſevera, vir omnium bonorum, qui uſpiam degunt, laude digniſſime, quod amicorum gloriæ, ſicubi locus, lenocinaris. Hinc eſt quod etiam ſcrinia Arverna penitus eventilari: cui ſufficere ſuſpicabamur, ſi quid ſuperiore vulgata protuliſſemus. Itaque morem geremus injunctis, actionem tamen ſtyli eatenus prorogaturi, ut epiſtolarum ſeriem, nimirum a primordio voluminis inchoatarum, in extimo fine parvi adhuc numeri ſumma protendat, opus videlicet explicitum quodam quaſi marginis ſui limbo coronatura. Sed plus cavendum eſt, ne ſera propter jam propalati augmenta voluminis, in B aliquos forſitan incidamus vituperones, quorum fugere linguas cote livoris naturaliter acuminatas, nec Demoſthenis quidem, Ciceroniſque ſententiæ artifices, & eloquia fabra potuere: quorum anterior orator Demadem, citerior Antoninum toleravere derogatores. qui lividi cum fuerint malitiæ claræ, dictionis obſcuræ, tamen ad notitiam poſterorum per odia virtutum decurrerunt. Sed quia hortaris, repetitis laxemus vela turbinibus: & qui veluti maria tranſmiſimus, hoc quaſi ſtagnum pernavigemus. Nam ſatis habeo deliberatum, ſicut adhibendam in conſcriptione diligentiam, ita tenendam in editione conſtantiam. Demum vero medium nihil eſt. C Namque aut minimum ex hiſce metuendum eſt, aut per omnia omnino conticeſcendum. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius [b] *Joanni ſuo ſalutem.* b

A CRedidi me, vir peritiſſime, nefas in ſtudia committere, ſi diſtuliſſem proſequi laudibus, quod aboleri tu literas diſtuliſti; quarum quodammodo jam ſepultarum ſuſcitator, fautor, aſſertor, concelebraris; teque per Gallias uno magiſtro ſub hac tempeſtate bellorum Latina tenuerunt ora portum, cum pertulerint arma naufragium. Debent igitur vel æquævi, vel poſteri noſtri, univerſatim ferventibus votis alterum te B ut Demoſthenem, alterum ut Tullium, nunc ſtatuis, ſi liceat, conſecrare, nunc imaginibus: qui te docente formati inſtitutique jam ſinu in medio ſic gentis invictæ, quod tamen alienæ, talium vetuſtorum ſigna retinebunt. Nam jam remotis gradibus dignitatum, per quas ſolebat ultimo a quoque ſummus quiſque diſcerni, ſolum erit poſthac nobilitatis indicium, literas noſſe. Nos vero, cæteros, ſupra doctrinæ tuæ beneficia conſtringunt: quibus aliquid ſcribere aſſuetis, quodque venturi legere poſſint elaborantibus, ſaltem de tua ſchola, ſeu magiſterio, competens lectorum turba proveniet. Vale.

C

EPISTOLA III.

Sidonius [c] *Leoni ſuo ſalutem.* c

APollonii Pythagorici vitam, non ut Nicomachus ſenior e Philoſtrati, ſed ut Taſcius Victorianus e Nicomachi ſchedio exſcripſit, quia juſſeras, miſi: quam dum parere feſtino, cele-

a *Petronio*) Viro illuſtri, Arelatenſi togato, ut dictum eſt ad epiſt. I. lib. V. ejus rogatu liber hic poſt ſuperiores editus eſt.

b *Joanni*) Doctori, ut videtur, Grammatico in aliqua urbe Galliæ, qualis & Euſebius, ſed philoſophiæ profeſſor, lib. III. epiſt. I. & Lampridius rhetor Burdegalenſis lib. IX, epiſtola XIII.

c *Leoni*) Eurici regis conſiliario. de quo ad epiſt. XXII. lib. IV. Petierat is a Sidonio, exſcribi ſibi volumen Philoſtrati de vita Apollonii Tyanei. Mittit Sidonius, ſimulque indicat unde exſcriptum ſit: nimirum e codice, quem Victorianus recognorat. & hoc amplius addit, Victorianum e Nicomachi antigrapho & emendatione, Nicomachum a Philoſtrati ipſius autographo exſcripſiſſe. Nicomachus ergo & Victorianus nomina ſunt, non auctorum qui Apollonii vitam ſcripſerint, neque ſcribarum antiquariorum, ſed clariſſimorum virorum, qui ab antiquariis mendoſe ſcripta per otium & animi gratia caſtigabant. Cujuſmodi operæ teſtimonia in antiquis veterum auctorum codicibus obvia ſunt. ſed quod ad conjecturam noſtram firmandam, Sidoniique locum facere videtur, plurima extant T. Livii exemplaria, in quibus Nicomachum & Victorianum eandem operam T. Livio impendiſſe annotatum eſt, his verbis: *Nicomachus Dexter V. C. emendavi ad exemplum parentis mei Clementiani, ab urbe condita. Victorianus V. C. emendabam domnis Symmachis.* & alio loco, *Emendavi Nicomachus Flavianus V. C. Præfectus urbis apud Hennam, ab urbe condita. Victorianus V. C. emendabam domnis Symmachis.* Duo igitur Nicomachi cum fuiſſent,

riter ejecit in tumultuarium exemplar, turbida
a & [a] præceps, & opica translatio. Neque mihi
rem credito diuturnius elaboratam vitio verſas.
b Nam dum me tenuit incluſum mora [b] mœnium
Livianorum, (cujus incommodi finem, poſt
opem Chriſti, tibi debeo) non valebas curis a-
nimus æger, ſaltim ſaltuatim tradenda percur-
rere, nunc per nocturna ſuſpiria, nunc per di-
urna officia diſtractus. Ad hoc & cum me de-
fatigatum ab excubiis ad diverſorium crepuſcu-
laſcens hora revocaverat, vix dabatur luminibus
inflexis parvula quies. Nam fragor ilico, quem
movebant vicinantes impluvio cubiculi mei duæ
quæpiam Gethides anus, quibus nihil unquam li-
tigioſius, bibacius, vomacius erit. Sane cum
primum reduci aliquid otii fuit, impolitum hunc B
c ſemicrudumque, &, ut aiunt, [c] tanquam mu-
ſteum librum, plus deſiderii tui, quam officii
mei memor obtuli. Quocirca ſepone tantiſper
Pythicas lauros, Hippocrenemque, & illos car-
minum modos tibi uni tantum penitiſſime fami-
liares; qui tamen doctus, ut es ipſe, perſonis
non tam fonte, quam fronte ſudantur. Suſpen-
de perorandi illud quoque celeberrimum flumen,
quod non ſolum gentilitium, ſed domeſticum ti-
bi, quodque in tuum pectus per ſucciduas æta-
ſes ab atavo Frontone transfunditur. Sepone pau-
d xillulum conclamatiſſimas declamationes, quas [d]
oris regii vice conficis: quibus ipſe rex inclytus C
modo corda terrificat gentium tranſmarinarum;
modo de ſuperiore cum barbaris ad Vachalim
trementibus fœdus victor innodat; modo per pro-
motæ limitem ſortis, ut populos ſub armis, ſic
frænat arma ſub legibus. Exuere utcumque con-
tinuatiſſimis curis, & otium tuum molibus au-
licis, motibuſque furare. Hiſtoriam flagitatam
tunc recognoſces opportune competenterque, ſi
cum Tyaneo noſtro, nunc ad Caucaſum Indum-
que, nunc ad Æthiopum Gymnoſophiſtas, Indo-
rumque Bracmanas, totus lectioni vacans, &
ipſe quodammodo peregrinere. Lege virum, fi-
dei catholicæ pace præfata, in plurimis ſimilem D
tui, id eſt, a divitibus ambitum, nec divitias
ambientem; cupidum ſcientiæ, continentem pe-
cuniæ; inter epulas abſtemium, inter purpura-
tos linteatum, inter alabaſtra cenſorium: con-
cretum, hiſpidum, hirſutum, in medio natio-
num delibutarum, atque inter ſatrapas regum
cicaratorum myrrhatos, pomicatos, malobatratos
venerabili ſqualore pretioſum: cumque proprio
nihil eſui, aut indutui de pecode conferret, re-

A gnis ob hoc, quæ pererravit, non tam ſuſpicio-
ni, quam fuiſſe ſuſpectui: & fortuna regum ſibi
in omnibus obſecundante, illa tantum beneficia
poſcentem, quæ mage ſit ſuetus oblata præſta-
re, quam ſumere. Quid multis? Si vera meti-
mur, æſtimamuſque, ſors ſuat an philoſophi vi-
tæ ſcriptor æqualis majorum temporibus acceſſe-
rit, certe par ſæculo meo per te lector obvenit.
Vale.

Epiſtola IV.

Sidonius [e] Conſentio ſuo ſalutem. e

B Unquamne nos Dei nutu, domine major,
non videbit ille ager tuus Octavianus, nec
tuus tantum, quantum amicorum? Qui civita-
ti, fluvio, mari proximus, hoſpites epulis, te
paſcit hoſpitibus. Præter hæc, oculis intuen-
tium ſitu decorus. primore loco, quod domici-
lium parietibus attollitur, ad concinnentiam ſci-
licet architectonicam fabre locatis: tum ſacra-
rio, porticibus, ac thermis conſpicabilibus late
coruſcans: ad hoc agris, aquiſque, vineis, at-
que olivetis, veſtibulo, campo, colle amœniſſi-
mus. Jam ſuper penum, vel ſupellectilem, co-
pioſam theſauris bibliothecalibus large refertus:
ubi ipſe dum non minus ſtylo, quam vomeri in-
C cumbis, difficile diſcernitur, domini plus ne ſit
cultum rus, an ingenium. Hic tu igitur (quan-
tum recordor) citos iambos, elegos acutos, ac
rotundatos hendecaſyllabos, & cætera carmina
muſicos flores, thimumque redolentia, nunc Nar-
bonenſibus cantitanda, nunc Biterrenſibus ambi-
gendum celerius an pulchrius elucubraſti apud
æquævos gratiam tuam, famam apud poſteros
ampliaturus. Certe quotiens mihi tui verſus a
meditationis incude, tanquam adhuc calidi, de-
ferebantur, ſic videbatur, qui & ſi non bene
ſcribo, bene judico. Sed quod fatendum eſt, ta-
libus ſtudiis anterior ætas juſte vacabat, ſeu
D quod eſt verius, occupabatur. modo tempus eſt
ſeria legi, ſeria ſcribi, deque perpetua vita po-
tius, quam memoria cogitari, nimiumque memi-
niſſe, noſtra poſt mortem non opuſcula, ſed o-
pera penſanda. Quæ quidem ad præſens non ita
loquor, quaſi tu non utraque laudanda confi-
cias: aut ſi adhuc durat in ſermone lætitia,
non cuſtodiatur in actione cenſura: ſed ut qui
Chriſto favenſe clam ſanctus es, jam palam re-
ligioſa venerandos jugo ſalubri colla pariter &

ideo fortaſſe Sidonius, ne ambigi poſſet, ſenioris no-
tam adjecit. Victorianus autem pro Symmachis Livium
emendarat, ut Sidonius pro Leone Philoſtratum hoc
loco, & pro Ruricio Heptateuchum lib. v. epiſt. xv.
& Q. Symmachus Livium eundem pro Valeriano lib.
IX. epiſt. XIII. *Munus*, inquit, *totius Liviani operis quod
ſpopondi etiamnunc diligentia emendationis moratur*. Non
enim exiſtimabant viri docti ſe officio perfunctos, cum
ex codicibus ſuis librum amico exſcribendum curarent,
niſi eum opera ſua quam emendatiſſimum redderent.

a *Præceps & opica tranſlatio*) Exſcriptio. Sic lib. IX.
epiſt. XVI. de exemplaribus epiſtolarum ſuarum. *raptim
coacteque tranſlator feſtinus exſcripſit*. lib. IX. epiſt. XI.
copia transferendi. & Ruricius epiſt. VIII. ad Sidonium
noſtrum. *Codicem namque, quem de fratre meo Leontio
me recipere juſſeratis, tranſtuliſſe me fateor*, hoc eſt ut
ipſe poſt loquitur, *exemplaſſe*. Vel hic porro locus, &
alter epiſt. XII. lib. IV. de Menandri Epitreponte
quem legebat, Sidonium linguæ Græcæ peritum fuiſ-
ſe probant, eoſque redarguunt, qui contra ſentiunt.

b *Munium Livianorum*) Livia, caſtellum in finibus
Provinciæ Narbonenſis, haud procul Carcaſſione, ut
ex Aimoino colligitur lib. II. Translationis S. Vin-
centii cap. IV. Idem etiam docet Tabula itineraria
Peutingeri, quæ Carcaſſionem inter ac Narbonem lo-
cat, ſed Livianam nominat, duodecimo a Carcaſſione
miliario. Ad caſtrum hoc poſt Arvernorum deditio-
nem relegatus a Gothis Sidonius; Leonis potiſſimum
opera liberatum ſe profitetur.

c *Tanquam muſteum librum*) Recentem & incoctum,
inſtar muſti. Plinii junioris exemplo, qui muſteum
quoque librum dixerat, lib. VIII. epiſt. XXI. muſta-
ceum Velius Longus. Sic muſteum caſeum Plinius al-
ter, lib. II. Hiſtor. XLII. & muſtea pyra, muſteum
ſuccinum, aliis locis.

d *Oris regii vice conficis*) Leo enim velut Quæſtor
erat Eurici. Quæſtor autem os Principis. Gentes Tranſ-
marinæ hoc loco ſunt Vandali, qui in Africa mari
tantum a Gothorum Septimania diviſi. Barbari ad Va-
chalim, Franci noſtri. ut Carmine XII. *Detonſus Va-
chalim bibat Sicamber*. Promotæ ſortis limes ad imperii
Romani fines referendus eſt, in quos pervaſerat Eu-
ricus, ut ſupra dictum ex Ennodio.

e *Conſentio*) Narbonenſi, viro genere & litteris cla-
riſſimo, Conſentii ſenioris filio, ut reor. Nam duo
ejus nomina fuerunt, ut eſt in epiſtola ad Gelaſium
lib. IX. De eodem plura etiam in Narbone.

Digitized by Google

A corda ſubdare : invigiletque cœleſtibus lingua præconiis , anima ſententiis, dextra donariis , præcipue tamen dextra donariis: quia quicquid eccleſiis ſpargis, tibi colligis. ad cujus exercitia virtutis illud vel principaliter te poterit accendere, quod inter opes quaslibet poſiti (quæ bona ſtultis falſo vocantur) ſi quid agimus, noſtrum; ſi quid habemus, alienum eſt. Vale.

Epistola V.

Sidonius Fortunali ſuo ſalutem.

IBis & tu in paginas noſtras, amicitiæ columen Fortunalis, Ibericarum decus illuſtre regionum. Neque enim tibi familiaritas tam parva cum literis, ut per has ipſas de te aliquid poſt te ſupereſſe non deceat. B Vivet ilicet, vivet in poſterum nominis tui gloria. Nam ſi qua noſtris qualitercumque gratia, reverentia, fides chartulis ineſt, ſciat ætas volo poſtuma, nihil tua fide firmius, forma pulchrius, ſententia juſtius, patientia tolerantius, colloquio jocundius. Illud quoque ſupra cætera agnoſcet, præconia laudibus tuis ex votorum contrarietate veniſſe. Nam prope eſt, ut eminentius cenſeatur, quod probaverunt te adverſa conſtantem, quam ſi celarent ſecunda felicem. Vale.

Epistola VI.

a *Sidonius* [a] *Nammatio ſuo ſalutem,* C

C. Cæſarem dictatorem, quo ferunt nullum rem militarem ducalius adminiſtraſſe, ſtudia dictandi, lectitandique ſibi mutuo vindicavere. Et licet in perſona unius ejuſdemque tempore ſuo principis viri, caſtrenſis, oratoriæque ſcientiæ cura certaverit ferme gloria æquipari; idem tamen nunquam ſe ſatis duxit in utriuſque artis arce compoſitum, priuſquam veſtri Arpinatis teſtimonio cæteris mortalibus anteferretur. Quod mihi quoque, ſi parva magnis com-

A ponere licet, ſecundum modulum meum, quanquam diſſimillimo, ſimiliter acceſſit. Quæ ſuper cunctos te quamprimum decuit agnoſcere, quia tibi eſt tam gloria mea quam verecundia plurimum curæ. [b] Flavius Nicetius, vir ortu clariſ- b ſimus, privilegio ſpectabilis, merito illuſtris, & hominum patriæ noſtræ prudentia peritiaque juxta maximus, præconio, quantum comperi, immenſo præſentis opuſculi volumina extollit; inſuper prædicans quod plurimos juvenum nec ſenum paucos, vario genere dictandi militandique, quippe adhuc ævo viridis, ipſe ſim ſupergreſſus. Equidem in quantum fieri præter jactantiam poteſt, gaudeo de præſtantiſſimi viri auctoritate, ſi certus eſt; amore, ſi fallitur; licet quis provocatus nunc ad facta majorum, B non inertiſſimus, quis quoque ad verba non infantiſſimus erit? Namque virentes artium iſtarum ſæculis potius priſcis ſæculorum rector ingenuit: quæ per ætatem mundi jam ſeneſcentis, laſſatis velut ſeminibus, emedullatæ, parum aliquid hoc tempore in quibuſcumque, atque id in paucis mirandum ac memorabile oſtentant. Hujus tamen ego, & ſi ſtudiorum omnium caput eſt, literarumque, qui perſonam ſemper excolui, vereor ſententiam, ſupra quam veritas habet, affectu ponderatiore prolatam. Neque ob hoc inficias ierim, me ſæpe luculentis ejus actionibus adſtitiſſe. Quarum me (& ſi mutuum reddere videor) vel ex parte, curſimque fieri memorem fas eſt. Audivi eum adoleſcens, at- C que adhuc nuper ex puero, cum [c] pater meus c præfectus prætorio Gallicanis tribunalibus præſideret: ſub cujus videlicet magiſtratu, [d] conſul d Aſterius anni ſui fores votivum trabeatus aperuerat. Adhærebam ſellæ curuli, & ſi non latens per ordinem, certe non ſedens per ætatem: e mixtuſque turmæ [e] cenſualium penulatorum, * proxime Conſuli proximus eram. Itaque ut primum brevi [f] peracta nec brevis ſportula, [g] datique faſti, acclamatum eſt ab omni Galliæ cœtu primoribus advocatorum, ut feſtivitate præventas horas antelucanas, quæ diem ſerum cum f g

* in editione Labbei, *proximis Conſuli proximus eram*

a *Nammatio*) Non liquet an hic ſit Namatius, conſocer Ruricii, ad quem & Ceranniam ejus conjugem extant aliquot epiſtulæ Ruricii ejuſdem.

b *Flavius Nicetius*) Lugdunenſis, ex advocato ſedis Prætorianæ & aſſeſſore, vir ſpectabilis. Tres autem honoratorum gradus in uno diſtinxit, clariſſimatum, ſpectabilitatem, illuſtratum, de quibus Caſſiodorus Variarum lib. vi. & vii. Ita in edicto Hunerici regis apud Victorem Uticenſem lib. iii. deſignantur *illuſtres, ſpectabiles, ſenatores*, hoc eſt clariſſimi. Et e triplici Judicum gradu provinciales Rectores clariſſimi erant, Vicarii majorum diœceſum ſpectabiles, Præfecti Pretorio illuſtres. Nicetium itaque clariſſimum fecerat ortus ſenatorius: ſpectabilem diuturnæ advocationis prætorianæ privilegium, ex Novella Valentiniani de poſtulando, quæ advocatis poſt xv. annos jus concedit Vicariæ dignitatis. Illuſtrem denique merita reddebant.

c *Pater meus præfectus prætorio*) Patris ſui nomen Sidonius nuſquam prodit. Præfectum Prætorio Galliarum fuiſſe anno cdxlviii. declarat Aſterii Conſulatus, qui nomen dedit anno cdxlix. Ob hanc ergo Præfecturam Præfectorio patre natus ab Arvando dictus Sidonius, lib. i. epiſt. vii. & pater Sidonii. Galliarum ſoliditati præfuiſſe, lib. v. epiſt. ad Aquilinum. Hinc præterea ducitur epocha ætatis Sidonii, qui ſe per id tempus adoleſcentiam ingreſſum ſignificat.

d *Conſul Aſterius*) Turcius Rufius Aſterius, cum Protogene Conſul anno, ut jam dixi, cdxlix. De eo nonnulla obſervavimus ad Ennodium. Nunc addendum eſt, Aſterium, teſte Idacio, Magiſtrum utriuſque militiæ ante Conſulatum fuiſſe. Sic enim de illo ſcribit ſub annum cdxl. *Aſturius Dux utriuſque militiæ ad Hiſpanias miſſus Tarraconenſium cædit multitudinem Bacaudarum.*

e *Cenſualium penulatorum*) Cenſuales enim penulis uti juſſi, ut cæteri officiales. Cod. Theodoſ. de habitu quo uti oportet intra urbem.

f *Peracta ſportula*) Solennia munera, quæ ſpargi, aut mitti ſolebant in auſpiciis Conſulatus, & aliorum magiſtratuum. Trebellius Pollio de ſportula Gallieni: *Matronas ad Conſulatum ſuum rogavit iiſdemque manum ſibi oſculantibus quaternos aureos ſui nominis dedit.* Symmachus lib. ix. epiſt. ultima; *Sportulam Conſulatus mei & amicitiæ noſtræ & honori tuo debeo. Hanc in ſolido miſi, orans ut benigno animo ſolemnia officii mei libamenta ſuſcipias.* De Juſtini quoque Auguſti Conſulatum Corippus lib. iv.

Dona Kalendarum quorum eſt ea cura parabant
Officia, & turmis implent felicibus aulam.
Convellant rutilum ſportiſque capacibus aurum.

Ab his enim ſportis nomen. Gloſſæ noſtræ. *Sportula*, τὰ ἐν σπυρίδι δεδόμενα ξένια.

g *Datique faſti*) Tabellæ opinor eburneæ. Conſulis nominibus inſculptæ. quas in auſpiciis Conſulatus dari ſolitas indicat Claudianus lib. iii. de laudibus Stiliconis.

Tum virides pardos, & cætera colligis Auſtri
Prodigia, immaneſque ſimul Latonia dentes,
Qui ſecti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inſcripti rutilum cælato Conſulem nomen,
Per proceres & vulgus eant.

Ad proceres nimirum & amicos mittebantur, in vulgus ſpargebantur. Ut faſti autem cum ſportula hoc loco, ſic l. 1. Cod. Theodoſ. De expenſis ludorum, di-

ſilentio præſtolarentur, congrua meritorum fa-
a ſcium [a] laude honeſtarent. Nicetium protinus circumſpexere conſpecti. qui non ſenſim ſingulatimque, ſed tumultuatim petitus & cunctim, cum quodam prologo pudoris vultum modeſte demiſſus irrubuit. Atque ob hoc illi maximum ſophos non eloquentia prius, quam verecundia dedit. Dixit diſpoſite, graviter, ardenter, magna acrimonia, majore facundia, maxima diſciplina; & illam Sarranis ebriam ſuccis inter crepitantia ſegmenta palmatam plus picta oratione, plus antea conveouſtavit. Per ipſum fere tem-
b pus, ut decemviraliter loquar, [b] lex de præ-
c ſcriptione tricennii fuerat [c] proquiritata: cujus peremptoriis abolita rubricis lis omnis in ſextum tracta quinquennium terminabatur. Hanc intra
d Gallias [d] ante neſcitam primus, quem loquimur, orator indidit proſecutionibus, edidit tribunalibus, prodidit partibus, addidit titulis, frequente conventu, raro ſedente, paucis ſententiis, multis laudibus. Præter iſta, per alias vices doctrinam illius (quo more citius homo diſcitur) inobſervatus inſpexi, tunc enim, quæ regit provincias faſcibus, Nicetiano regeretur præfectura conſilio. Quid multa? Nil quod non meum vellem, nil quod non admirarer, audivi. Propter quæ omnia bona in viro ſita, lætor ad puncta cenſoris omnium voce concelebrati. Granditer enim ſua in utramvis de me opinionem ſententia valet: quæ, ſi * vera comperimus, tantum mihi eſt favens ſecuritati, quantum fieret adverſa formidini. De cætero fixum apud me ſtat conſtitutumque, prout rem ex aſſe cognovero, vel ſilentio me lora laxare, vel ſtringere fræna garritui. Namque ſi ſupradicti confirmor aſſenſu, Athenis loquacior; ſi minus, Amyclis ipſis tacitornior ero. Sed de ſodali deque me ſatis dictum. Tu nunc inter iſta quid rerum quas mihi ad vicem noſſe non minus cordi. Venaris? ædificas? ruſticariſne? An horum aliquid unum, an ſingula viciſſim, an pariter cuncta? Sed de Vitruvio, ſive Columella, ſeu alteru-

* in aliquibus edit. verum.

ptycha cum ſportulis conjunguntur. itemque apud Symmachum eburnei pugillares aut diptychum eburneum cum apophoretis vel canitellis argenteis, id eſt ſportulis, lib. II. epiſt. LXXXI. & lib. IX. epiſt. CIX. & aliis locis. Quare eodem ſpectaſſe crediderim: atque in diptychis illis inſculpta fuiſſe nomina Conſulum, aliorumve Magiſtratum, qui ſolemnes ſportulas dabant. Nam Dyptichum hujus generis eburneum inſigne videre eſt in Monaſterio Compendienſi, cum inſcriptione, quæ Senatui oblatum docet olim fuiſſe a Philoxeno conſule orientali A. DXXV. Sic enim in habet.
FL. THEODORUS FILOXENUS SOTERICUS FILOXENUS VIR ILLUST. COM. DOMEST. EXMAGISTRO M. PER THRACIA ET CONSUL ORDINAR.

Τουτὶ τὰ δῶρα τῇ γερουσίᾳ
Ὕπατος ὑπάρχων προσφέρω Φιλόξενος.
Docto cœtuque munus hoc Senatui
Conſul creatus offero Philoxenus.

Ex hoc etiam genere calculi eburnei, in quibus conſcripta Proconſulum Africæ nomina fuiſſe docet Proſper, aut quiſquis auctor eſt librorum de promiſſionibus & prædictionibus Dei: cujus in peroratione operis hæc ſunt verba: *In calculis*, inquit, *eburneis nomina Proconſulum conſcripta Carthagine in foro coram populo a præſenti Judice ſub certis vocabulis citabantur; & erat ſolemnis dies albi citatio, Hi qui avaritiam ſuperantes temp. fideliter egerant abſque flagitiis facinoribuſque, etiam abſentes honorabantur. Eos vero, quos rapacitas vicerat, populos convitiis ſibilisque notabat.* Mos memorabilis, & qui facere videtur ad legem 181. Cod. de officio Rectoris Provinciæ.

a *Laude honeſtarent*) Hujus moris publice laudandorum Conſulum Kalendis Januarii, quibus magiſtratum inibant, teſtes ſunt Panegyrici Conſulares utraque lingua tum verſa, tum ſoluta oratione dicti a Mamertino, Libanio, Themiſtio, Claudiano. Sidonio. Dixit & Auguſtinus in Conſulatu Bautonis, ut narrat ipſe lib. III. contra Petilianum XXV. *Cum ego Mediolanum ante Bautonem Conſulem veniſſem, eique Kalendis Januariis laudem, in conventu conſpectuque hominum, pro mea tunc rhetorica profeſſione recitaverim.*

b *Lex de præſcriptione tricennii*) Ea eſt Novella Valentiniani, de XXX. annorum præſcriptione omnibus cauſis opponenda, quæ adſcriptam habet hujus anni notam. In qua præiiſſe ſibi dicit legem Theodoſii patris ſui, hoc eſt, ut doctiſſimus Cujacius Obſervationum lib. XVIII. cap. XXVI. interpretatur, Theodoſii ſenioris; ut ego ſentio, junioris. Nam quod exiſtimavit Cujacius, patrem a Valentiniano dici Theodoſium minorem non poſſe, id frivolum certe eſt: cum eundem ipſum ſine controverſia patrem etiam vocet, tum Novella XII. *De epiſcopali judicio*: tum altera, *De reddito jure armorum*, quæ perperam nec ſola edita eſt inter Theodoſianas: ſocerum videlicet, auctoremque imperii ſui: ut viciſſim Theodoſius idem Valentinianum filium appellat Novella 2. & 11. Rurſum, Dominum appellat Theodoſium, non Divum, quemadmodum Divum Honorium: quia Theodoſius junior e vivis nondum exceſſerat. At Novella XII. ubi ait exemptam illa Theodoſii lege ætatem pupillarem, divæ memoriæ Theodoſium indigitat; quippe biennio jam ante defunctum. Porro lex illa Theodoſii minoris in utroque codice deſcripta eſt. l. *unica*, *Cod. Theod. De actionibus certo temp. fin.* & l. III. *Cod. de præſcript. XXX. annorum*: In qua & eadem eſt pupillaris ætatis exceptio, & omnibus prorſus actionibus oppoſita præſcriptio, ſingula denique cum Valentiniani Novella conſentiunt: licet vox *omnia* deſideretur, quæ, ni fallor, ſi Novellæ tantum verba ſpectentur, requirenda non eſt: & tamen in Theodoſiana lege integra eſſe potuit, cujus exigua eſt portio quæ reſtat. Theodoſii vero Magni de præſcriptione XXX. annorum lex nulla memoratur. & nullam fuiſſe, ſatis probat ipſa Theodoſii junioris conſtitutio, in qua ſe primum (quod tanti viri acumen fugiſſe mirum eſt) hujus præſcriptionis auctorem aperte ſignificat.

c *Proquiritata*) Promulgata. Mamertus Claudianus Sidonio. *Opuſculum illud ſine auctore proditum, & uſquequaque proquiritatum.* Vox ducta a Quiritibus.

d *Ante neſcitam*) Non enim ſimul hanc legem tulerunt Theodoſius & Valentinianus. Theodoſius Conſtantinopoli tulit, cum interregnum eſſet in Occidente ob Joannis tyrannidem, Victore Conſule. a quo ad Aſterium, cujus anno lex data eſt Gallis a Valentiniano, anni fluxerant XXV. Non ergo fruſtra eſt quod ait, intra Gallias ante neſcitam.

A ctum, amboſve ſectere, decentiſſime facis. potes enim utrumque more quo qui optimo, id eſt, ut cultor aliquis e primis, architectuſque. Cæterum ut tibi de venatoris officio quam minimum blandiaris maxime injungo. Namque apros fruſtra in venabula vocas, quos canibus miſericordiſſimis, quibus abundas, & quidem ſolus, movere potius, quam commovere conſueſti. Eſto, ſit indulgentia dignum, quod reformidant catuli tui beſtiis appropinquare terribilibus, corpulentiſque; illud ignoro quomodo excuſes, quod capreas pecus ſimum, pariter & damas in fugam pronos, jacentibus animis, pectoribus erectis, paſſibus raris, crebris latratibus proſequuntur. Quapropter de reliquo fructuoſius retibus, caſſibuſque ſcrupeas rupes, atque opacandis habilia luſtris claſor ſtatarius nemora circumvenis; ac B pudor ſiquis, temperas curſibus apertis quatere campos, & inſidiari lepuſculis [a] Olarionenſibus; quos nec eſt tanti raro te inſectante [b] ſuperandos, copulis palam ductis inquietari; niſi forſitan dum tibi ac patri noſter Apollinaris intervenit, rectius fiet ut exerceantur. Exceptis jocis, fac ſciam tandem, quid te, quid domum circa. Sed ecce dum jam epiſtolam, quæ diu garrit, claudere optarem, ſubitus a Santonis nuntius: cum quo dum tui obtentu aliquid horum ſermocinantes extrahimus, conſtanter aſſeveravit, nuper vos claſſicum in claſſe cecinisſe, atque inter officia nunc nautæ modo militis, littoribus Oceani curvis inerrare contra [c] Saxonum pandos myoparones, quorum quot remiges videris, totidem te cernere putes C archipiratas; ita ſimul omnes imperant, parent, docent, diſcunt latrocinari. Unde nunc etiam ut quamplurimum caveas, cauſa ſucceſſit maxima monendi. Hoſtis eſt omni hoſte truculentior. Improviſus aggreditur, præviſus elabitur: ſpernit objectos, ſternit incautos. Si ſequatur, intercipit; ſi fugiat, evadit. Ad hoc exercent illos naufragia, non terrent. Eſt eis quædam cum diſcriminibus pelagi non notitia ſolum, ſed familiaritas. Nam quoniam ipſa, ſi qua tempeſtas eſt, hinc ſecuros efficit occupandos; hinc proſpici vetat occupaturos; in medio fluctuum, ſcopulorumque confragoſorum, ſpe ſuperventus læti periclitantur. Prætetea priuſquam de continenti in patriam vela laxantes, hoſtico mordaces ancoras vado vellant, mos eſt remeaturis, decimum quemque captorum per æquales & cruciarias pœnas, plus ob hoc triſti, quod ſuper-

A ſtitioſo ritu, necare; ſuperque collectam turbam periturorum mortis iniquitatem ſorti æquitate diſpergere. Talibus eligunt votis, victimis ſolvunt: & per hujuſmodi non tam ſacrificia purgati, quam ſacrilegia polluti, religioſum putant cædis infauſtæ perpetratores, de capite captivo magis exigere tormenta, quam pretia. Quamobrem metuo multa, ſuſpicor varia: quanquam me e contrario ingentia hortentur. Primum, quod in victoris populi ſigna comitaris: dein quod in ſapientes viros, quos inter jure cenſeris, minus annuo licere fortuitis. Tertio, quod pro ſodalibus fide junctis, ſede diſcretis, frequenter locutiunt & cura mœrorem; quia promptius de actionibus longiſque ambigendiſque, ſiniſtra quæque metus augurat. Sed dicas, B non eſſe tantum forte curanda, quæ perhorreſco. Id quidem verum eſt: ſed nec hoc falſum, quod iis, quos amplius diligimus, plus timemus. Unde nihilominus precor, obortum tui cauſa ſenſibus noſtris quamprimum proſpero relatu exime angorem. Neque enim ex integro flecti unquam ad hoc poſſum, ut de peregrinantibus amicis (quippe quos bellica militariſque teſſera terit) donec ſecunda cognoſco, non adverſa formidem. Varronem logiſtoricum, ſicut popoſceras, & Euſebium Chronographum miſi: quorum ſi ad te lima pervenerit, ſi quid inter excubiales curas, utpote in caſtris, ſaltem fortito vacabis, poteris, poſtquam arma deterſeris, ori quoque tuo loquendi rubiginem ſummovere. Vale.

C

EPISTOLA VII.

Sidonius [d] Audaci ſuo ſalutem.

UBinam ſe nunc velim dicas gentium abſcondunt, qui ſæpe ſibi de molibus facultatum congregatarum, deque congeſtis jam nigreſcentis argenti ſtruibus blandiebantur? ubi etiam illorum prærogativa, qui contra indolem juniorum ſola occaſione præcedentia ætatis intumeſcebant? Ubi ſunt illi, quorum affinitas nullo indicio majore cognoſcitur, quam ſimultate? Nempe cum primum bonis actibus locus eſt, & ad trutinam judicii principalis appenſa tandem non nummorum libra, ſed morum; remanſere illi qui ſuperbiſſime opinabantur ſolo ſe cenſu eſſe cenſendos: quique ſic vitiis ut divitiis incubantes, volunt vanitatis videri alienam ſurre-

a *Olarionenſibus*) Quæ hic Olario, Uliarus eſt Plinio, Inſula in ſinu Aquitanico, e regione Santonum, apud quos Nammatius.

b *Superandos copulis*) Sic omnino legendum. non ut in vulgatis, *ſuperando ſcopulis*. Intelligis enim copulas canum venaticorum. In Capitulis Karoli Magni, voce jam corrupta: *Ut Epiſcopi & Abbates & Abbatiſſæ cuplas canum non habeant, nec falcones, nec accipitres*. Copula eſt ἀλυσίδιον. id eſt, interprete Suida, πλόκιον ὃ φέρουσι τὸν τράχηλον. vincula colli. Ovidius: *Copula detrahitur canibus*. Hic canes copulis juncti.

c *Saxonum pandos myoparones*) Hegeſippus lib. v. de Saxonibus iiſdem: *Validum genus hominum & præſtans ceteris, piraticis tantum myoparonibus non viribus nititur*. Saxones ſane vicinas Rheno & mari gentes aſſiduis incurſationibus infeſtas olim habuere poſt tempora Diocletiani. Et nomen inde littori Saxonico natum in Belgica II. quam etiam prætervecti, per Nervicanum item & Armoricanum tractum eadem licentia prædas egerunt. Quod præter hanc epiſtolam indicat altera ad Lampridium, & Panegyricus Aviti. Nunc quia Aquitaniæ II. imminebant, ſed illis cum Gothis, quem victorem populum appellat.

d *Audaci*) Præfecto urbi ſub Nepote. quod docuit nos Inſcriptio Romana arbati ponderis marmorei, parte utraque notati, hoc modo.

SALVO D. N.	AUDAX V. C.
JULIO NEPOTE	PRÆFECTUS
PP. AUG. N.	URB. FECIT.

Hæc itaque eſt Præfectura, quam Sidonius illi gratulatur. Ejuſdem porro teſtis & altera inſcriptio, quæ Audacis quoque reliqua nomina prodit, & neſcio quid operis ab eo Romæ poſt Barbaricam incurſionem perfectum indicat his verbis.

CASTALIUS INNO
CENTIUS AUDAX V. C
PRÆFECTUS URBIS
VICE SACRA JUDICANS
BARBARICA INCURSIONE
SUBLATA RESTITUIT

Hanc ex Joannis de Marca nova collectaneis depromſimus. qui Romæ olim, (nunc enim non extat) ad ædem S. Mariæ novæ poſitam fuiſſe monet.

xiſſe perſonam, cum nolint cupiditatis notari A
ſuam creviſſe ſubſtantiam. In qua tamen detra-
hendi palæſtra exercitati, tanquam per oleum,
ſic per infuſa æmulationum venena macerantur.
Tu vero inter hæc macte, qui præfecturæ titu-
lis ampliatus, licet hactenus e proſapia illuſtris
computarere, peculiariter nihilo ſegnius elabo-
raſti, ut a te glorioſius poſteri tui numerarentur.
Nihil enim eſt illo per ſententiam boni cu-
juſque generoſius, quiſquis ingenii, corporis, o-
pum junctam in hoc conſtans operam exercet,
ut majoribus ſuis anteponatur. Quod ſupereſt,
Deum poſco, ut te filii conſequantur, aut quod
plus decet velle, tranſcendant. & quicumque
non ſuſtinet te diligere provectum, medullitus B
æſtuantes a ſemetipſo livoris proprii ſemper exi-
gat pœnas: cumque nullas in te habuerit un-
quam miſericordiæ cauſas, habeat invidiæ. Si-
a quidem juſte [a] ſub juſto principe jacet, qui per
ſe minimus, & tantum per ſua maximus, ani-
mo exiguus vivit, & patrimonio plurimus, Vale.

EPISTOLA VIII.

b *Sidonius [b] Syagrio ſuo ſalutem.*

DIc, Gallicanæ flos juventutis, quouſque tan-
dem ruralium operum negotioſus urbana
faſtidis? quandiu attritas teſſerarum quondam
jactibus manus contra jus faſque ſibi vindicant C
c inſtrumenta cerealia? Quouſque tua te [c] Taion-
nacus patriciæ ſtirpis laſſabit agricolam? quouſ-
que prati comantis exuvias hibernis novalibus,
non ut eques, ſed ut bubulcus abſcondis? quo-
uſque pondus ligonis obtuſi nec perfoſſis antibus
ponis? quid Serranorum æmulus, & Camillo-
rum, cum regas ſtivam, diſſimulas optare pal-
matam? Parce tantum in nobilitatis invidiam
ruſticari. Agrum ſi mediocriter colas, poſſides:
ſi nimium, poſſideris. Redde te patri, redde te
patriæ, redde te etiam fidelibus amicis, qui ju-
re ponuntur inter affectus. Aut ſi te tantum Cin-
d cinnati dictatoris vita delectat, [d] duc ante Ra- D
ciliam, quæ boves jungat. Neque dixerim ſa-
pienti viro rem domeſticam non eſſe curandam:
ſed eo temperamento, quod non ſolum quid ha-
bere, ſed quid debeat eſſe conſideret. Nam ſi
cæteris nobilium ſtudiorum artibus repudiatis,
ſola te propagandæ rei familiaris urtica ſollici-
tat: licet tu deductum nomen a trabeis, atque
eboratas curules, & geſtatorias bracteatas, &
faſtos recolas purpuriſſatos, is profecto invenie-
re, quem debeat ſic induſtrium, quod latentem,
non tam honorare cenſor, quam cenſus onera-
re, Vale.

EPISTOLA IX.

Sidonius [a] Lampridio ſuo ſalutem. e

CUm primum Burdegalam veni, literas mihi
tabellarius tuus obtulit plenas nectaris, flo-
rum, margaritarum: quibus ſilentium meum cul-
pas, & aliquos verſuum meorum verſibus poſcis,
qui tibi ſolent per muſicum palati concavum,
variata voce tinnientes, quaſi tibiis multiforati-
libus effundi. Sed hoc tu munificentia regis ſatis
abutens, jam ſecurus poſt munera facis: quia
forſitan ſatyricum illud de ſatyrico non recor-
daris, B

Satur eſt, cum dicit Horatius evohe.

Quid multa? Merito me cantare ex otio jubes,
quia te jam ſaltare delectat. Quicquid illud eſt,
pareo tamen; idque non modo non coactus, ve-
rum etiam ſpontaliter facio. Tantum tu utcum-
que moderere Catonianum ſuperciliosæ frontis ar-
bitrium. Noſti enim prope lætitiam poetarum:
quorum ſic ingenia mœroribus, ut piſciculi re-
tibus amiciuntur: & ſi quid aſperum, aut tri-
ſte, non ſtatim ſe poetica teneritudo a vinculo
iucurſi angoris elaqueat. Necdum enim quic-
quam de hæreditate ſocruali, vel in uſum ter-
tiæ ſub pretio medietatis obtinui. Interim tu vi-
deris, quam tibi ſit epigrammatis flagitati lem-
C ma placiturum; me tamen nequaquam ſollicitu-
do permittit aliud nunc habere in actione,
aliud in carmine. Illud ſane præter juſtitiam
feceris, ſi in præſentiarum viciſſim ſcripta quaſi
compares. Ago laborioſum, agis ipſe felicem.
Ago adhuc exulem, agis ipſe jam civem: & ob
hoc inæqualia cano, quia ſimilia poſco, & pa-
ria non impetro. Quod ſi quopiam caſu ineptias
iſtas, quas inter animi ſupplicia conſcripſimus,
nutu indulgentiore ſuſceperis, perſuadebis mihi,
quia cantuum ſimiles fuerint olorinorum, quo-
rum modulatior eſt clangor in pœnis; ſimiles
etiam chordæ lyricæ violentius tenſæ, quæ quo
D plus torta, plus muſica eſt. Cæterum ſi probari
nequeunt verſus otii aut hilaritatis expertes,
tu quoque in pagina, quam ſubter attexuit,
nihil quod placeat invenies. His adhuc adde,
quod materiam, cui non auditor, ſed potius le-
ctor obtigerit, nihil abſentis auctoris pronuncia-
tio juvat. Neque enim poſt opus miſſum ſupe-
reſt, quid poeta vel vocaliſſimus agat, quem
diſtantia loci nec hoc facere permittit, quod ſo-
lent [f] chori pantomimorum, qui bonn cantus f
male dictata commendant.

---

a *Sub juſto principe*) Julio Nepote, ut dictum eſt ſu-
pra lib. v. epiſt. xvi. *Hoc tamen ſancte Julius Nepos,
armis pariter ſummus Auguſtus, & moribus.*

b *Syagrio*) Ad quem epiſt. v. lib. v. quod faſtorum
ſub finem commemoratio confirmat alludit enim ad Sya-
grium Conſulem hujus proavum.

c *Taionnacus*) Vide an referri huc poſſit Taionnus,
quam Tabula itineraria in Æduis locat, haud procul
Auguſtoduno.

d *Duc ante Raciliam*) Ita reſtitui veteris libri veſti-
gia ſecutus, in quo legebatur *ducant Eraciliam*. Raci-
lia enim nomen uxori L. Cincinnati apud Livium lib.
iii.

a *Lampridio*) Rhetori Burdegalenſi, eximio poetæ,
ut eſt in epiſtola xi. ad Lupum, & xiii. lib. ix. ad
Tonantium. Sidonio fuit in intimis. quod præcipue
declarant, quæ de illius morte ad Lupum ſcribit. A-
berat is hoc tempore Burdegala. quo cum Sidonius
ad Euricum regem exilii finem flagitaturus veniſſet,
ſequens poema condidit, oppido elegans, atque ad con-
tuendam aulæ Gothicæ amplitudinem aptiſſimum.

f *Chori pantomimorum*) Habebant enim chorum ſuum
Pantomimi, cujus carmen apto & compoſito geſtu cor-
poris exponebant. Manilius lib. v. Aſtronom.

Omnes fortunæ vultus per membra reducet,
Æquabitque choros cantu.

Caſſiodorus Senator lib. iv. Variar. ultima: *Pantomi-
mo, cum primum in ſcenam advenerit, aſſiſtunt conſoni cho-
ri, diverſis organis eruditi.* Ariſtænetus epiſt. xxvi. πρὸς
ὀρχηστρίδα. Καὶ οἱ μὲν τὰς φωνὰς ἐσπούδαζε, ἄλλοτε πρὸς ἄλλα
μεταβεβλῆσθαι ὅπως πρὸς τὸν ᾀδόμενον τῶν ὀρχημάτων
ᾠδήν. Auguſtinus item lib. ii. de Symbolo ad cathe-
cumenos ii. & vetus Poeta lib. iv. Epigrammatum col-
lectionis Pithœanæ, de Pantomimo.

Ingreſſus ſcenam populum ſaltator adorat,
Solerti pendet prodere verba manu.
Nam cum grata chorus diffundit cantica dulcis,
Quæ reſonat cantor, motibus ipſe probat.

QUid Cyrrham, vel Hyantias Camœnas,
Quid doctos Heliconidum liquores,
Scalptos altis binaitentis ictu,
Nunc in carmina commovere tentas,
Noſtra, o Lampridius, decus Thaliæ?
Et me ſcribere ſic ſubinde cogis,
Ac ſi Delphica Delio tuliſſem
Inſtrumenta tuo: novuſque Apollo
Cortinam, tripodas, chelym, pharetras,
Arcus, grypas agam, duplæque frondis
Hinc baccas quatiam, vel hinc corymbos?
Tu jam, o Tityre, rura poſt recepta,
Myrtos & platanona pervagatus,
Pulſas barbiton, atque concinentes
Ora & plectra tibi modos reſultant,
Chorda, voce, metro ſtupende pſaltes.
Nos iſtic poſitos, ſemelque viſos,
Bis jam menſtrua luna conſpicatur:
Nec multum domino vacat vel ipſi,
Dum reſponſa petit ſubactus orbis.
Iſtic Saxona cærulum videmus,
Aſſuetum ante ſalo, ſolum timere:
Cujus verticis extimas per oras,
Non contenta ſuos tenere morſus,
Altat lamina marginem comarum;
Et ſic crinibus ad cutem reciſis
Decreſcit caput, additurque vultus.
Hic tonſo occipiti, ſenex Sicamber,
Poſtquam victus es, elicis retrorſum
Cervicem ad veterem novos capillos.
Hic glaucis Herulus genis vagatur,
Imos Oceani colens receſſus,
Algoſo prope concolor profundo.
Hic Burgundio ſeptipes frequenter
Flexo poplite ſupplicat quietem.
Iſtis Oſtrogothus viget patronis,
Vicinoſque premens ſubinde Chunos,
His quod ſubditur, hinc ſuperbit illis.
Hinc, Romane, tibi petis ſalutem:
Et contra Scythicæ plagæ catervas,
Si quos Parrhaſis urſa fert tumultus,
a [a] Eroice, tuæ manus rogantur,
Ut Martem validus per inquilinum
Defenſet tenuem Garumna Tibrim.
b Ipſe hic [b] Parthicus Arſaces precatur,
Aulæ Suſidis ut tenere culmen
Poſſit, fœdere ſub ſtipendiali.
Nam quod partibus arma Boſphoranis
Grandi hinc ſurgere ſentit apparatu,
Mœſtam Perſida jam ſonum ad duelli
Ripa Euphratide vix putat tuendam.
Qui cognata licet ſibi aſtra fingens,
Phœbæa tumeat propinquitate;
Mortalem hic tamen implet obſecrando.

A Hæc inter, terimus moras inanes.
Sed tu, o Tityre, parce provocare.
Nam non invideo, magiſque miror,
Qui dum nil mereor, preceſque fruſtra
Impendo, Melibœus eſſe cœpi.

En carmen, quod recenſeas otiabundus, noſtrumque ſudorem ac pulverem ſpectans, veluti jam coronatus auriga de podio. De reliquo non eſt quod ſuſpiceris per me officii genus repetiturum, etiamſi delectet præſenti, niſi prius ipſe deſtiterim vaticinari magis damna, quam carmina. Vale.

B

Epistola X.

Sidonius [c] Ruricio ſuo ſalutem.

c ESſe tibi uſui pariter & cordi literas granditer gaudeo. Nam ſtylum veſtrum quanta comitetur vel flamma ſenſuum, vel unda ſermonum, liberius aſſererem, niſi dum me laudare non parum ſtudes, laudari plurimum te vetares. Et quanquam in epiſtola tua ſervet caritas dulcedinem, natura facundiam, peritia diſciplinam; in ſola materiæ tamen electione peccaſti: licet id ipſum poſſit prædicari in voto, quod videris erraſſe judicio. Ingentes præconiorum titulos moribus meis applicas. Sed ſi pudoris noſtri feciſſes utcumque rationem [d] Symmachianam illud te cogitare par fuerat: *Ut vera laus ornat, ita falſa caſtigat*. Quo loci tamen, ſi animum veſtrum bene metior, ſuper affectum, quem maximum oſtendis, hoc tu & arte feciſti. Nam moris eſt eloquentibus viris, ingeniorum facultatem negotiorum probare difficultatibus, & illic ſtylum peritum, quaſi quemdam fœcundi pectoris vomerem figere, ubi materiæ ſterilis argumentum, velut arida ceſpitis macri gleba, jejunat. Scatarit mundus ſimilibus exemplis. medicus in deſperatione, gubernator in tempeſtate cognoſcitur. horum omnium famam præcedentia pericula extollunt: quæ profecto deliteſcit, niſi ubi probetur, invenerit. Sic & magnus orator, ſi negotium aggrediatur anguſtum, tunc amplum plauſibilius manifeſtat ingenium. M. Tullius in actionibus cæteris cæteros, [e] pro A. Cluentio ipſe ſe vicit. M. Fronto cum reliquis orationibus emineret, in Pelopem ſe ſibi prætulit. C. Plinius pro Attia Viriola plus gloriæ de centumvirali ſuggeſtu domum retulit, quam cum M. Ulpio incomparabili principi comparabilem panegyricum dixit. Sic & ipſe feciſti, qui dum vis exercere ſcientiam tuam, non veritus es fore tibi impedimento etiam conſcientiam meam. Quin

a *Eurice*) Sic libri omnes quos vidi, uno atque altero demptis, quorum lectio depravata. Nec dubium eſt, quin de Eurico rege ſit ſermo, non de Theoderico. Sub Eurico enim exul fuit Sidonius. Falſum autem eſt, ut opinor, Euricum Theoderici etiam nomine a quoquam ſine vitio appellatum. Quare certa eſt emendatio.

b *Parthicus Arſaces*) Rex Perſarum. non quod proprium id ejus nomen fuerit. regnabat enim hoc tempore Perozes. ſed quod Arſacæ omnes a primo appellati ſint. Strabo lib. xv. Ἀρσάκαι καλοῦνται πάντες. ἰδίᾳ δὲ ὁ μὲν Ὀρώδης, ὁ δὲ Φραάτης, ὁ δὲ ἄλλο τι. *Arſacæ*, inquit, *vocantur omnes. privatim autem hic Orodes, ille Phraates, alii alio modo*.

c *Ruricio*) Lemovicum poſtea Epiſcopo, ut dictum eſt ad epiſt. xvi. lib. iv. Ruricii ad Sidonium inter alias eſt epiſt. ix. lib. ii. qua eum mirifice laudat: ut videri ea poſſit, cui Sidonius hoc loco reſpondet.

d *Symmachianum illud*) Non extat in operibus Symmachi. Fuit tamen in ore multorum. Citatur enim a Cæſario Arelatenſi homilia xxv. & a Pelagio Papa epiſt. ad Sapaudum: *Ea autem* inquit, *quæ in noſtris laudibus facundia oris veſtri diſſeruit, quanquam vos congruentem vobis rem feciſſe manifeſtum ſit: nos tamen nihil noſtrorum ex omnibus quæ dicta ſunt agnoſcentes, verecundiam magis incurrimus, illud doctiſſimi viri ad animum referentes, Sicut vera laus ornat, ſic falſa caſtigat*. Non diſſimile eſt illud Theophylacti Simocatæ in Hiſtoria œcumenica, ἐπίπλαστος ἔπαινος ἀτιμότερος ψόγου.

e *Pro A. Cluentio*) *M. Tullii oratio optima fertur, quæ maxima*, ait Plinius junior de Cluentiana. qui alibi quoque ſuam pro Variola præcipuam inter omnes habitam ſcribit. Verum hæc, ut Cornelii Frontonis actio in Pelopem, intercidit, cum cæteris ejuſdem, quæ laudantur a Chariſio, Fulgentio, & a Conſtantii Panegyriſte, cum hoc elogio, *Fronto Romanæ eloquentiæ non ſecundum, ſed alterum decus*.

potius

A potius ſupplicando meis medere languoribus : neque per decipulam male blandientis eloquii ægrotantis adhuc animæ fragilitatem gloriæ falſæ pondere premas . Sane cum tibi ſermone pulchro vita ſit pulchrior , plus mihi indulges , ſi mei cauſa orare potius velis , quam perurere . Vale .

Epistola XI.

Sidonius Lupo ſuo ſalutem.

a B QUid eguot Nitiobroges , [a] quid Veſunnici tui , quibus de te ſibi alterinſecus vindicando oſcitur ſemper ſancta contentio ? Unus te patrimonio populus , alter etiam matrimonio tenet . cumque hic origine , iſte conjugio ; melius illud , quod uterque judicio . Te tamen , munere Dei , inter iſta felicem : de quo diutius occupando , poſſidendoque , operæ pretium eſt votiva populorum ſtudia confligere . Tu vero utriſque præſentiam tuam diſpoſite , viciſſimque pertius , nunc [b] Drepanium illis , modo iſtis reſtituis Anthedium .
b C & ſi a te inſtructio rhetorica poſcatur , hi [c] Paulinum , illi Alcimum non requirunt .
c Unde te magis miror , quem cotidie tam multiplicis bibliothecæ ventilata laſſat egeries , aliquid a me veterum flagitare cantilenarum . Pareo quidem , licet intempeſtive videatur recordatio jocorum tempore dolenti . Lampridius orator modo primum mihi occiſum agnoſcitur . cujus interitus animorem meum ſummis conficeret angoribus , etiam ſi non eum rebus humanis vis impacta rapuiſſet . Hic me quondam (ut inter amicos joca) Phœbum vocabat , ipſe a nobis vatis Odryſii nomine acceptus . Quod eo congruit ante narrari , ne vocabula figurata ſubditum carmen obſcurent . Huic quondam tempore Burdegalam inviſens [d] metatoriam paginam , quaſi cum Muſa prævia miſi . d
Puto hanc tibi libetius offerri , quam ſi aliquid ſuper decedentis occaſu lugubre componens , qui non placebam per eloquentiam , per materiam diſplicerem.

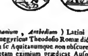
B [e] *Dilecta nimis , & peculiari* e
Phœbus commonitorium Thalia .

PAulum depoſitis , alumna , plectris
Sparſam ſtringe comam virente vitta ,
Et rugas tibi ſyrmatis profundi
Succingant hedera expeditiores .
Succos ferre cave , nec ut ſolebat
Laxo pes natet altus in cothurno.
C *Sed tales crepidas ligare cura ,*
Quales Harpalice , vel illa vinxit ,
Quæ victos gladio procus cecidit .
Perges ſic melius volante ſaltu ,
Si veſtigia faſceata nudi
Per ſummum digiti regant , citatis
Firmi ingreſſibus , atque vinculorum
Concurrentibus anſulis , reflexa
Ad crus per cameram catena ſurgat .
Hoc pernix habitu meum memento

a *Quid Veſunnici*) Hunc locum olim , cum *quidve Sonnici* legeretur , ex conjectura correximus , partim unius codicis ope adjuti , partim ex utriuſque populi vicinia . Proximi enim ſunt Nitiobrigibus Veſunnici . Ptolemæus : ὑπὸ τοὺς Καδούρκους Πετροκόριοι , καὶ πόλις Οὐέσουννα . ὑπὸ τοὺς Πετροκορίους παρακεινται Νιτιόβριγες , καὶ πόλις Ἄγιννον , *Sub Cadurcis* , inquit , *ſunt Petrocorii* , *& urbs Veſunna* . *ſub Petrocoriis ſiti ſunt Nitiobriges* , *& urbs Aginnum* . Quam emendationem cum ad doctiſſimum Petrum Pithœum , ut mos erat , retuliſſemus , ita probavit , ut mercede muneratus , antiquæ Inſcriptione nondum tunc edita , quæ Veſunnæ hactenus conſervatur , his verbis .

TUTELE AUG
VESUNNÆ
SECUNDUS
SOTER L. D. S. D

Ut ergo Veſunnæ nomen male antea divulſum reſtituimus , ita reſtitui debet in Poſtumi Aug. nummo inſcriptio , in qua HERCULES DEUSONIENSIS a Deuſone veterum Francorum trans Rhenum urbe nuncupatur , ad quam cæſos olim Valentiniano regnante a Francis Saxones , auctor eſt in chronico Hieronymus . Mala enim ab Huberto Goltzio divulſa voce lectum atque in Theſauro exaratum eſt , DEUSO-NIENSIS . Vidimus & alios tum æneos , tum argenteos , in quibus eadem inſcriptio , ſed nuda Herculis imago ſine Templo .

b *Drepanium* , *Anthedium*) Latini Pacati Drepanii extat Panegyricus Theodoſio Romæ dictus , in quo Tranſalpinum ſe Aquitanumque non obſcure profitetur . Eundem poetam eximium prædicat Auſonius Idyllio VII. Anthedium quoque poetis adnumerat Sidonius in Carmine ad Felicem , & in epiſtola ad Leontium , quæ Burgum antecedit .

c *Paulinum, Alcimum*) Alcimus rhetor is videtur , quem cum Delphidio in Aquitania florentiſſime docuiſſe ſcribit idem Hieronymus . *Fortitudo Alcimi* , lib. v. epiſt. x. De Paulino , quemnam dicat minus exploratum . Nam præter Nolanum , plures alii ſcriptis etiam ſuis noti ſæculo Sidoniano . ut Paulinus Epiſcopus Biterrenſis , cujus epiſtolam ſub annum Chriſti CDXX. commemorat Idacius . Paulinus auctor Carminis Euchariſtici . quem Auſonii ex filio Heſperio nepotem videor ex ejus verſibus deprehendiſſe : Paulinus denique , cujus ſunt libri VI. de vita S. Martini , metro item ſcripti , quem cum vetera exemplaria , Vaticanum & Corbeienſe , Paulinum Petricordium nominent , Petrocorium fortaſſe , hoc eſt Veſunnicum liceat ſuſpicari . Sed Paulinus Sidonii rhetoricæ artis nomine laudatur , non poeticæ .

d *Metatoriam paginam*) Epiſtolam quam adventus ſui nuntiam præmiſerat , quaſi diverſorium , καὶ καταγωγὴν deſignaturam , id enim munus metatorum . Plinius πρόδρομον , & *præcurſoriam* dixit lib. IV. epiſt. IX. & XIII. Symmachus *præſulem* , a præſulibus Saliorum . alibi , *prænuntias litteras* , ut Sidonius prævias in epiſt. ad Papianillam lib. v. *Licinianus litteras adventus ſui prævias miſit* . Quo epiſtolarum genere inter amicos nihil uſitatius . At contra , quæ venientibus amicis obviam mittebantur , adventoriæ dictæ , καὶ ἀπαντητικαὶ , Martiali lib. XII. in procemio . & Auſonio ad Paulum Santonos adventantem epiſtola XVIII.

e *Dilecta nimis*) Diſtichum hoc a reliquo poemate ſejungi debere tanquam titulum & ἐπιγραφὴν , jam monui ad Ennodium lib. II. epiſt. I. Hujus etiam generis ſunt tres primi verſus Carminis IX. ad Felicem : & primi rurſum in aliquot Epiſtolis Auſonii . Item apud Ruricium in Hendecaſyllabis ad Sedatum Epiſcopum Nemauſenſem .

Sancto Ruricius cliens patrono
Sedato monitis parens paternis
Orator continuo , & refert ſalutem .

Commonitorium Gloſſæ noſtræ interpretantur ἐπιστολὴν , προσταγματικὴν , epiſtolam qua aliquid præcipitur , qualis in fronte codicis Theodoſiani , *Commonitorium Timotheo V. S. Comiti* . In Concilio Carthaginienſi VI. c. III. *Commonitorium fratri Fauſtino , & filiis Philippo & Aſello Presbyteris , Zoſimus Epiſcopus* . Ita enim legi locus hic debet .

a * *Orpheum viſere, qui cotidiana*
Saxa, & robora, corneaſque fibras
Mollit dulciloqua canorus arte:
Arpinas modo quem tonante lingua
Ditat, nunc ſtylus aut Maronianus,
Aut quo tu Latiam beas, Horati,
b *Alcæo potior [b] lyriſtes ipſo.*
Et nunc inflat epos tragœdiarum,
Nunc comœdia temperat jocoſa,
Nunc flammant ſatyræ, & tyrannicarum
Declamatio controverſiarum.
Dic, Phœbus venit, atque poſt veredos
Remis velivolam quatit Garumnam.
Occurras jubet, ante ſed parata
c *Allatum hoſpitia, [c] Leontiuque,*
Priſco Livia quem dat e ſenatu,
Dic, jam nunc aderit. ſatis facetum, &
Solo nomine Ruſticum videto.
Sed ſi tecta negant, at occupata;
Perge ad limina mox epiſcoporum;
Sanctis & Gallicini manu oſculata,
Tectis poſce brevis vacationem:
Ne ſi deſtituor domo negata,
Mœrens ad madidas eam tabernas:
Et claudens geminas ſubinde nares,
Propter fumificas gemam culinas:
Qua ſerpylliferis olet catenis
Baccas per geminas ruber botellus,
Ollarum aut nebula vapore juncta
Fumant cum crepitantibus patellis.
Hic cum feſta dies ciere raucos
Cantus cœperit, & voluptuoſam
Scurrarum querimoniam crepare:
Tunc tunc carmina digniora vobis,
Vinoſi hoſpitis excitus camœna,
Plus illis ego barbarus ſuſurrem.

A O neceſſitas abjecta naſcendi, vivendi miſera, dura moriendi? Ecce quo rerum volubilitatis humanæ rota ducitur. Amavi fateor ſatis hominem, licet quibuſdam tamen venialibus erratis implicaretur, atque virtutibus minora miſceret. Namque crebro levibus ex cauſis, ſed leviter excitabatur: quod nihilominus ego ſtudebam ſententiæ cæterorum naturam potius perſuadere, quam vitium; adſtruebamque meliora; quatenus in pectore viri iracundia materialiter regnans, quia nævo crudelitatis fuerat infecta, prætextu ſaltem ſeveritatis emacularetur. Præterea & ſi conſilio fragilis, fide firmiſſimus erat: incautiſſimus, quia credulus; ſecuriſſimus, quia non B nocens. Nullus illi ita inimicus, qui poſſet ejus extorquere maledictum: & tamen nullus ſic amicus, qui poſſet effugere convitium. Difficilis aditu, cum facilis inſpectu; & portandus quidem, ſed portabilis. De reliquo, ſi orationes illius metiaris, acer, rotundus, compoſitus, excuſſus: ſi poemata, tener, multimeter, argutus, artifex erat. Faciebat ſiquidem verſus oppido exactos, tam pedum mira, quam figurarum varietate: hendecaſyllabos lubricos, & eoo-
C des: hexametros crepantes, & cothurnatos: [d] elegos vero nunc echoicos, nunc [e] recurrentes, d e
nunc [f] per anadiploſim fine principiiſque con- f
nexos. Hic ut arreptum ſcaſerat opus, [g] e- g
thicam dictionem pro perſonæ, temporis, & loci qualitate variabat: idque non verbis qualibuſcumque, ſed grandibus, pulchris, elucubratis. In materia controverſiali fortis & lacertoſus: in ſatyrica ſollicitus & mordax: in tragica: ſævus, & flebilis. In comica urbanus multiformiſque: in feſcennina vernans verbis æſtuans votis: in bucolica vigilax, parcus, carminabun-

a *Orpheum viſere*) Lampridium. In his enim verſibus figurate, ut prætatus eſt, Phœbus, eſt Sidonius; Orpheus ſeu Odryſius vates Lampridius,

b *Lyriſtes*) Ultimam corripit, illorum temporum normam ſecutus, de qua Martianus Capella lib. III. *Et in Græcis nominibus brevis eſt, ut Anchiſes.* eodemque modo Alciden quoque poſtrema brevi extulit Carmine VI.

c *Leontiuque*) Pontio Leontio Liviæ filio, Burdegalenſi, ad quem eſt Carmen XXII. cum epiſt. de quo etiam agit epiſt. XII. Ad Ruſticum item fuit epiſt. XI. lib. II. Gallicini vero epiſcopi Burdegalenſis, conſecratam memoriam huic uni loco debemus.

d *Elegos nunc echoicos*) Plerique manuſcripti habent *Eſchoicos*, vel aliud quid ſimile. pro quo, donec aptius quidpiam occurrat, litterula exempta feci *Echoicos*. Echoicos autem elegos ab Echo dicere videtur eos, quorum principii ac finis idem eſt hemiſtichium. *ἐπαναστροφὰς καὶ κύκλους* diceret Hermogenes. Tale eſt Pentadii de adventu veris integrum epigramma, in eoque de Echo ipſa hoc diſtichum:

Per cava ſaxa ſonat pecudum mugitibus Echo,
Vocque repulſa jugis per cava ſaxa ſonat.

Scio in Servii Centimetro echoicum verſum definiri, cujus ultima ſyllaba penultimæ congruit, ut eſt hic:

Exercet mentes fraternas gratia rara.

ſed hoc genus ad Sidonium non facit, qui artificia tractat, quæ in elegis cernuntur. Mirum vero non debet videri, echoicos dici elegos Pentadii, & cæteros ejuſmodi, cum Ceſtius rhetor ſimiles in oratione ſoluta repetitiones Echo ſolitus fuerit appellare. Seneca pater l. VII. controver. VII. *Apud Ceſtium quidam auditor hoc modo cœpit Ut verbis ducis veſtri ſcilicet Judices incipiam, Cavete proditionem, ſic finivit declamationem, ut diceret, In quibus vitam finis Imperator, Cavete proditionem. Hoc ſententiæ genus Ceſtius ἠχὼ vocabat & docente diſcipulo ſtatim exclamabat, μὴ τὴν ἠχώ. ut in illa ſuaſoria, in qua deliberat Alexander, an oceanum naviget, cum exaudita vox eſſet, Quouſque invicte? ab ipſa voce quidam cœpit declamare, & in hac deſiit. Ait ille Ceſtius deſinenti, ἐν σοὶ* μὲν λέξιν, σὺ δ' ἀρχόμενος.

e *Recurrentes*) Non qui per ſingulas litteras redeunt, de quibus lib. IX. epiſt. XIV. ſed qui per ſingula verba, quos reciprocos grammatici vocant. Sed reciproci, ut docet Victorinus, vel per ſingulos verſus redeunt, qui ad hunc locum non faciunt, vel per elegum totum: de quo ſolo genere hic agit Sidonius. Tale eſt Sidonii ipſius diſtichum, quo luſit in torrentem, in eadem epiſtola libri IX. & hoc Optatiani Porphyrii:

Perpetuis bene ſic partiri munera ſæclis
Sidera dant patriæ & patris imperium.

quod ſi recurras, ita legitur:

Imperium patris & patriæ dant ſidera ſæclis
Munera partiri ſic bene perpetuis.

f *Per anadiploſim*) Per anadiploſim fiunt, ut Diomedes & alii ſcribunt, cum ultima prioris verſus dictio in initio ſequentis iteratur, ac

——Sequitur pulcherrimus Aſtur,
Aſtur equo fidens.

Quo ex genere conſtat totum Carmen primum Technopægnii Auſoniani: niſi quod omnia ibi ſunt hexametra. Sed ſi idem fiat in elegis, ſpecimen erit operis Lampridiani. Vetus epitaphium Eutychetis aurigæ,

Invidere meis annis crudelia fata,
Fata quibus nequeas oppoſuiſſe manus.

Poſſent etiam ad anadiploſim referri, quos ſupra echoicorum loco protulimus.

g *Ethicam dictionem*) Male antea *& hic additionem*. Emendationis jam commonefecimus in Notis ad Ennodium. Ethicam dictionem ἠθικὸν λόγον rhetores vocant, τὸν ἐπιπρέποντα ἑκάστῳ ἤθει. Sidonius perſonæ, loco, tempori congruentem. Morata oratio dicitur a Latinis, quod mores exprimat. Quo in genere, Varronis judicio, inter Comicos excelluit Terentius. Sic enim de illo ſcribit apud Nonium: *In argumentis Cæcilius poſcit palmam, in ethesin Terentius, in ſermonibus Plautus.* & inter pictores Ariſtides, de quo Plinius lib. XXXV. cap. X. *Æqualis*, inquit, *Apellis Ariſtides Thebanus. Is omnium primus animum pinxit, & ſenſus omnes, quos vocant Græci ethe, item perturbationes*. Hæc ethica pictura dici poſſet. Ethicas quoque controverſias dixit Seneca pater lib. II. controv. II.

dus: in georgica ſic ruſticans multum, quod nihil ruſticus. Præterea quod ad epigrammata ſpectat, non copia, ſed acumine placens: quæ nec brevius diſticho, nec longius tetraſticho finiebantur: eademque cum non pauca piperata, mellea multa conſpiceres, omnia tamen ſalſa cernebas. In lyricis autem Flaccum ſequatus, nunc ferebatur in Iambico citus, nunc in Choriambico gravis, nunc in Alcaico flexuoſus, nunc in Sappbico inflatus. Quid plura? ſubtilis, aptus, inſtructus; quaque mens ſtylum ferret, eloquentiſſimus prorſus, ut cum jure cenſeres poſt Horatianos & Pindaricos cycnos gloriæ pennis evolaturum. Aleæ, ſphæræ, non juxta deditus. Nam cum teſſeris ad laborem occuparetur, pila tantum ad voluptatem. ſatigabat libenter, quodque plus dulce, libentius fatigabatur. Scribebat aſſidue, quanquam frequentius ſcripturiret. Legebat etiam inceſſanter auctores, cum reverentia antiquos, ſine invidia recentes. Et quod inter homines difficillimum eſt, nulli difficulter ingenii laudem cedebat. Illud ſane non ſolum culpabile in viro fuit, ſed peremptorium; quod mathematichos quondam de vitæ ſuæ fine conſuluit, urbium cives Africanarum; quibus ut eſt regio, ſic animus ardentior: qui conſtellatione percunctantis inſpecta, pariter annum, menſem, diemque dixerunt, quos (ut verbo matheſeos utar) climactericos eſſet habiturus: utpote quibus themate oblato, quaſi ſanguinariæ genituræ ſchema patuiſſet. quia videlicet amici naſcentie anno, quemcumqae clementem planeticorum ſiderum globum in diaſtemate Zodiaco proſper ortus erexerat; hunc in occaſu cruentis ignibus inrubeſcentes, ſeu [a] ſuper diametro Mercurius aſyndetus, ſeu ſuper tetragono Saturnus retrogradus, ſeu ſuper cento Mars apocataſticus exacerbaſſent. Sed de his qualia, quoque modo ſint, quanquam ſint maxime [b] falſa, ideoque fallentia, ſi quid plenius, planiuſque cohæret, licet & ipſe arithmeticæ ſtudeas, & quæ tua diligentia, [c] Vertacum, Thraſibulum, Saturninum ſollicitus evolvas, ut qui ſemper nil niſi arcanum, celſumque meditere. Interim ad preſens nil conjecturaliter geſtum, nil per ambages: quandoquidem hunc noſtrum temerarium futurorum ſciſcitatorem, & diu fruſtra tergiverſantem, tempus & qualitas prædictæ mortis innexuit. Nam domi preſſus ſtrangulatuſque ſervorum manibus, obſtructo anhelitu, gutture obſtricto, ne dicam Lentuli, Jugurthæ, atque Sejani, certe Numantini Scipionis exitu periit. Hæc in hac cæde triſtia minus, quod nefas ipſum cum auctore facti parricidalis diluculo inventum eſt. Nam quis ab hominum tam procul ſenſu, quis

A ita gemino obtutu eluminatus, qui exanimati cadavere inſpecto, non ſtatim ſigna vitæ colligeret extortæ? Etenim protinus argumento fuere livida cutis, oculi protuberantes, & in obruto vultu non minora iræ veſtigia, quam doloris. Inventa eſt quidem terra tabo madefacta deciduo, quia poſt facinus ipſi latrones ad pavimentum converſa defuncti ora pronaverant, tanquam ſanguinis eum ſuperæſtuans fluxus exinaniſſet. Sed protinus capto, qui fuerat ipſius factionis fomes, incentor, anteſignanus, cæteriſque complicibus oppreſſis, ſeorſumque diſcuſſis, criminis veritatem de pectoribus invictis tormentorum terror extraxit. Atque utinam hunc finem, dum inconſulte fides vana conſulat, non meruiſſet excipere. Nam quiſque præſum-
B pſerit interdicta, ſecreta, vetita rimari, vereor hujuſmodi a catholicæ fidei regulis exorbitaturum, & effici dignum, in ſtatum cujus reſpondeantur adverſa, dum requiruntur illicita. Sequuta quidem eſt ultio extinctum: ſed magis proſunt iſta victuris. Nam quoties homicida punitur, non eſt remedium, ſed ſolatium vindicari. Longiuſcule me progredi amor impulit, cujus angorem ſilentio exhalare non valui. Tu interim, ſiquid iſtic cognitu dignum eſt, citus indica: ſaltem ob hoc ſcribens, ut animum meum triſtudine gravem lectio levet. Namque confuſo pectori mœror, & quidem jure plurimus erat, cum paginis iſta committerem ſola. Neque enim ſatis mihi aliud hoc tempore manu,
C ſermone, conſilio, ſcribere, loqui, volucre libet. Vale

Epistola XII.

Sidonius [d] Trigetio ſuo ſalutem.

TAntumne te Vaſatium civitas non ceſpiti impoſita, ſed pulveri? tantum Syrticus ager, ac vagum ſolum, & volatiles ventis altercantibus arenæ ſibi poſſident; ut te magnis flagitatum precibus, parvis ſeparatum ſpatiis, multis expectatum diebus, attrahere Burdega-
D lam, non poteſtates, non amicitiæ, non opimata vivariis oſtrea queant? An temporibus hibernis viarum te dubia ſuſpendunt? & quia ſolet Bigerricus turbo mobilium aggerum indicia confundere, quoddam vereris in itinere terreno pedeſtre naufragium? Ubi, quæſumus, animo tam celeriter exceſſit veſtigiis tuis nuper ſubacta Calpis? ubi fixa tentoria in occiduis finibus Gaditanorum? Ubi ille Trigetio meo idem qui Herculi quondam terminus peregrinandi? Tantumne a te ipſo ipſe tu diſcrepas, ut totus in

a *Super diametro Mercurius*) Aſtrorum aſpectus metiuntur Aſtrologi ex intervallo ſeu diaſtemate ipſorum inter ſe. *Διάμετρον* oppoſitum vocant, qui fit in ſigno quod eſt ſeptimum a primo. *τρίγωνον* triquetrum in quinto. *τετράγωνον* quadratum in quarto. *ἑξάγωνον* ſextilem in tertio quæ nulla ejuſmodi radiatione junguntur, ea Græcis *ἀσύνδετα καὶ ἀσυνάδετα* dicuntur. Jam contra, cæli cardines ſunt quatuor. *ἀνατολὴ* ortus, *μεσουράνημα* meridies *δύσις* occaſus. *ὑπόγειον* imum cæli. quæ omnia perſtringit Sidonius, ſed centrum proprie nominat *τὸ μεσουράνημα*, quia is caput & princeps cardinum.

b *Falſa, ideoque fallentia*) Propterea divinis & humanis legibus vetita matheſeos, ut vaniſſimæ occupationis, *περιεργία*. Tertullianus de idololatria. *Nihil ſcis, Mathematice, ſi neſciebas te futurum Chriſtianum. Si ſciebas, hoc quoque ſcire, debueras, nihil tibi futurum cum iſta profeſſione. Ipſa te de periculo ſuo inſtrueret, quæ aliorum climacterica præcavit. Non eſt tibi pars, neque ſors in iſta ratione. non poteſt regna cælorum ſperare, cujus digitus aut radius abutitur cælo.*

c *Vertacum, Thraſybulum, Saturninum*) Julianum Vertacum inter Mathematicos nominat in epiſtola ad Polemium Carmine XXII. itemque Fullonium Saturninum. De Thraſybuli ætate docuit nos Lampridius in Alexandro. *Traſybulus*, inquit, *Mathematicus illi amiciſſimus fuit. qui cum ei dixiſſet, neceſſitatem eſſe, ut gladio barbarico periret, primo lætatus eſt, quod ſibi mortem bellicam & imperatoriam crederet imminere*, &c.

d *Trigetio*) Illi ipſi, opinor, quem Proſperi fragmentum, quod lib. I. epiſt. IX. produximus, Præfectorium vocat, legatumque ad Attilam cum S. Leone & Avieno miſſum teſtatur. Præfectus ergo fuerat. Militarem quoque adminiſtrationem geſſerat, ut ex Sidonii verbis colligitur. Proſper idem quarto Valentiniani Conſulatu, pacem cum Vandalis per Trigetium factam docet: quod Pauli quoque Diaconi confirmat hiſtoria.

deſidiæ jura conceſſeris; quo peragrante ſecreta regionum fabuloſorum, prius defuit actio laboris, quam fatigationis intentio! Et poſt hæc [a] portum Alingonis tam piger calcas, ac ſi tibi nunc eſſet ad limitem Danubinum contra incurſaces Maſſagetas proficiſcendum: vel ſi nunc etiam tuæ naves ſtagna Nilotidis aquæ per indigenas formidata crocodilus transfretarent. Et cum nec duodecim milium objectu ſic retarderis, quid putamus cum exercitu [b] M. Catonis in Leptitana Syrte feciſſes! Sed quamlibet ſolu hyemalium menſium nomina tremas, tam clemens eſt facies cœli, tam tepida, tam ſuda, & ſic auras mage quam ventos habet; ut te non valeat enixius retinere tempus, quam invitare temperies. Sed ſi [c] epiſtolam ſpernis evocatoriam, credo vel verſibus non reluctaberis, impulſoribus blandis, & deſiderii mei, quantum ſuſpicor, ſtrenuis executoribus; quorum in te caſtra poſt biduum commovebuntur. Ecce jam [d] Leontius meus facile primus Aquitanorum, ecce jam parum inferior parente Paulinus, ad locum quem ſupra dixi, per Garumnæ fluenta refluentia, non modo tibi cum claſſe, verum etiam cum flumine occurrent. Hic tuas laudes modificato celeumate, ſimul inter tranſtra remiges, gubernatores inter aplnſtria canent. Hic te ædificatus culcitis torus, hic tabula calculis ſtrata bicoloribus, hic teſſera frequens eboratis reſultatura pyrgorum gradibus expectat. hic, ne tibi pendulum tingunt volubilis ſentina veſtigium, pandi carinarum ventres abjegnarum trabium textu pulpitabuntur. hic ſuperflexa [e] crate paradarum ſereni brumalis inſida vitabis. Quid delicatæ pigritiæ tuæ plus poterit impendi, quam ut te perveniſſe invenias, cum venire vix ſentias? Quid muſſitas? quid moraris? Ipſe tuum mihi videntur adventum reptiles cocleæ cum domibus nativis anteceſſuræ. Eſt præterea tibi copioſiſſima penus, aggeratis opipare ſeferta delicus, modo ſit eventilando par animus impendio. Quid multa? Veni, ut aut paſcaris, aut paſcas; immo quod gratius, ut utrumque. Veni cum mediterraneo inſtructu ad debellandos ſubjugandoſque iſtos Medulicæ ſupellectilis epulones. Hic Aturricus piſcis Garumnicis mugilibus inſultet: hic ad copias [f] Lapurdenſium locuſtarum, cedat vilium turba cancrorum. Tu tametſi cæteris eris in hoc genere pugnandi dimicaturus, ſi quid meo judicio cenſes acquieſcendum, (neque enim injuſtum eſt credere experto) ſenatorem noſtrum, hoſpitem meum, conflictui huc facies exſortem: cujus ſi convivio, tectoque ſuccedas, dapes Cleopatricas, & [g] loca lautia putes. Nam quamvis ſuper hoc ſtudio tam ipſe, quam patria confligant, olim lata ſententia eſt, quod ille tranſeat cæteros cives, licet & illa cæteras civitates. Vale.

Epistola XIII.

Sidonius domino Papæ [h] Nonnechio ſalutem.

MUlta in te genera virtutum, Papa beatiſſime, munere ſuperno congeſta gaudemus. Siquidem agere narraris ſuperbia nobilem, ſine invidia potentem, ſine ſuperſtitione religioſum, ſine jactantia literatum, ſine ineptia gravem, ſine ſtudio facetum, ſine aſperitate conſtantem, ſine popularitate communem. Præterea his hoc præſtantiſſimum bonis famu ſuperaggerat, quod te aſſerit haſce tot gratias faſtigatiſſimæ caritatis arce tranſcendere. Fama, inquam, quæ de laudibus tuis cum cunat multa, plus reticet. Nam longius conſtitutis actionum tuarum propoſitum poteſt aſſignare, non numerum. Quarum relatione ſuccenſus, ultro primus ut longe inferiorem decet, ad ſolvenda officia procurro; nec vereor garrulitatis aliquando argui, qui potui taciturnitatis hucuſque culpari. Commendo Promotum gerulum literarum, nobis quidem jam ante cognitum, ſed noſtrum nuper effectum veſtris orationibus contribulem. qui cum ſit gente Judæus, fide tamen prælegit cenſeri Iſraelita, quam ſanguine: & municipatum cœleſtis illius civitatis affectans, occidentemque literam ſpiritu vivificante faſtidiens, pariter hinc juſtis præmia propoſita contemplans, hinc, niſi faceret ad Chriſtum de circumciſione transfugium,

---

a *Portum Alingonis*) Nomen oppido manet ad Garumnam in Vaſatum diœceſi. Lengonem hodie vocitant: a quo Burdegalam ſecundo flumine brevis eſt curſus. Meminit hujus loci Paulinus epiſt. II. ad Delphidium. iterum ad Amandum epiſt. II. Supra Alingonem ergo, in Novempopulis eſt Coſſio Vaſatium. remotiores ad ſaltum Pireneum Bigerri, nunc Bigorrenſes, a quibus ſpirans ventus Vaſatum arenas Syrtium more miſcet.

b *Catonis in Syrte*) Strabo lib. XVII. de Berenice. *ἐκ ταύτης τῆς πόλεως τριακονθήμερον πεζῇ περιῆλθε τὴν σύρτιν Μάρκος Κάτων, κατάγων στρατιὰν πλειόνων ἢ μυρίων ἀνδρῶν. Ex hac urbe M. Cato Syrtem intra diem triceſimum peragravit, exercitum ducens hominum amplius decem millium.* Rem prodigii ſimilem habitam multi celebrarunt. Ipſum etiam Catonis epitaphium,

Avius incerto peragravit tramite Syrtes.

c *Epiſtolam evocatoriam*) Evocatoriæ Principum epiſtolæ, ad quas alludit, eæ dicebantur, quibus aut abſentes ad Comitatum evocabant, aut Principis ambientibus aſpectum veniendi fiduciam dabant. Nam ſine evocatoria ad Comitatum venire omnibus non licebat, l. III. C. Theod. de Decurionibus & ſilent. Utriuſque generis formulam proponit Senator lib. VII. Variarum. prioris exemplum eſt apud Jornandem in evocatoria Zenonis, qua Theodoricum conſtantinopolim venire juſſit.

d *Leontius*) Pontii Leontii matrem Liviam didicimus ex epiſt. XI. ex hac filium ejus Paulinum. ex Carmine XXII. generis principem Pontium Paulinum.

e *Crate paradarum*) Paradæ ſunt integumenta navigiorum, ad arcendum ſolem, frigus, & reliquas cæli injurias. Auſonius Theoni epiſtola VI.

Puppe citus propera, ſinuoſaque lintea veli
Pande, Medullini te feret aura Noti,
Expoſitum ſubter paradas, lectoque jacentem,
Corporis ut tanti non moveatur onus.

f *Lapurdenſium locuſtarum*) Baionenſium. Quæ enim hodie Baiona eſt civitas in Novempopulis, olim erat caſtrum Lapurdum, in quo ſtationem Tribunus cohortis Novempopulanæ, ut eſt in Notitia occidentis. Baionenſes item Epiſcopi in Tabulis antiquis Lapurdenſes appellantur. Denique tractus ipſe agri Baionenſis patria indigenarum lingua integrum Lapurdi nomen retinet. Lapurdenſes ergo locuſtas, carabos dicit, qui Baionæ ad Aturri oſtia capiebantur.

g *Loca lautia*) Sic potius a Sidonio Scriptum cenſeo, quam *loca Latia*, atque ita prorſus habuit vetuſtiſſimum & probatiſſimæ notæ exemplar: in quo tamen recentior manus lautia in Latia mutarat. Loca lautia, quæ legatis decerni ſolita: tectum ſcilicet, epulæque lautiores. Inde ad alia quoque transferebant. ut Apuleius lib. III. *hoſpitium mihi & loca lautia prabiturum.* Symmachus lib. IV. epiſt. LVI. *Muſis in Palatio loca lautia tu dediſti.*

h *Nonnechio*) Nunechius, Νουνίχιος, emendatius ſcribitur in Concilio Venetico, cui ſubſcripſit. Fuit alter poſtea ejuſdem nominis Guntramni regis temporibus Nonnechius Epiſcopus Namnetenſis, Felicis Epiſcopi conſobrinus & ſucceſſor, de quo Gregorius Turon. lib. VI. & VIII.

prævidens ſeſe per æterna ſæcula æqniterna ſupplicia paſſurum: patriam ſibi maluit Jeruſalem potius, quam Jeroſolymam computari. Quibus agnitis, adventantem Abrahæ nunc filium veriorem maternis nlnis ſpiritalis Sara ſuſcipiat. Namque ad Agar ancillam pertinere tunc deſiit, cum legali obſervantiæ ſervitutem gratiæ libertare mutavit. De cætero, quæ ipſi fuerit iſto cauſa veniendi, præſentaneo conducibilibus idem poterit explicare memoratu. Nobis vero propter qoæ ſupra ſcripſi cariſſimus habetur, quod eo ſignifico, quia is efficaciſſime qnemque commendat, qui meras cauſas juſtæ commendationis aperuerit. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola XIV.

Sidonius domino Papæ [a] *Principio ſalutem.*

JAm diu nobis, Papa venerabilis, & ſi necdum veſter vultus adſpectus, tamen actus inſpectus eſt. Namqne ſanctorum diffuſa laus meritorum ſtringi ſpatiis non eſt contenta finalibus. Hinc eſt, qnod quia bonæ conſcientiæ modus non ponitur, nec bonæ opinioni terminus invenitur. Quæ loquor falſa cenſete, niſi profeſſioni meæ competens adſtipulator acceſſerit, ſatis in illo quondam cænobio Lirinenſi ſpectabile capnt, Luporum concellita, Maximorumque, & parſimoniæ faltibus conſequi affectans Memphiticos, & Palæſtinos archimandritas. Is Epiſcopus Antiolius; cujus relatu, qui pater vobis, quique qualeſqne vos fratres, qua morum prærogativa pontificatu maximo ambo fungamini, ſollicitus cognuſcere ſtudui, & gaudens cognoviſſe me memini. Cui patri quondam videlicet vos habenti, vix domus Aaron pontificis antiqui merito compararetur. quem licet primum in medio plebis eremitidis, ſanctificationis oleo legiferi fratris dextra perfuderit, filios ejus in ſimilis officii munia vocans; tamen ipſius ſuper Ithamar & Eleazaro felicitatem, Nadab & Abiu fulminibus afflati decoloravere: quorum quamlibet interemptorum credamus abſolvendas animas, punitas tamen ſcimus eſſe perſonas. Vos vero tacturi paginam altaris, nihil, ut audio, offertis ignis alieni: ſed comitantibus victimis caritatis, caſtitatiſque, fragrantiſſimum incenſum thuribulis cordis adoletis. Ad hoc quoties jugum legis cervicibus ſuperbientium per vincula prædicationis adſtringitis, tunc Deo tauros ſpiritualiter immolatis. Quoties conſcientiæ luxuriantis fœtore pollutos, ad ſuaveolentiam pudicitiæ, ſtimulis correctionis impellitis, hircorum vos obtuliſſe virulentiam Chriſtus ſibi computat. Quoties hortantibus vobis in quocumque compuncto culpas ſuas anima pœnaliter recordata ſuſpirat; quis vos ambigat paria turturum, aut binos pullos columbarum, qui duplicem ſubſtantiam utriuſque hominis noſtri tam numero qnam gemitu aſſignant, myſtico litaſſe ſacrificio? Quoties veſtro monitu obeſum quicumque corpus, æſtuantemque turgidi ventris arvinam, crebro jejuniorum decoquendus igne torruerit, nulli dubium eſt vos tunc ſimilam frixam in quadam continentiæ ſartagine conſecraturos. Quoties aliquem mentis perfidæ figmenta ponentem, ſanam reſpondere doctrinam, fidem credere, viam tenere, vitam ſperare ſuadetis; quis vos dubitet in hujus emendatione converſi, qui jam ſit liber ab hæreſi, liber ab hypocriſi, liber ab ſchiſmate, purgatiſſimum propoſitionis panem cum ſinceritatis & veritatis azymis dedicaturos? Poſtremo quis neſciat, quicquid legis diebus figuraliter immolabatur in corporibus, quod totum id gratiæ tempore manifeſte vos offeratis in moribus? Atque ideo grates uberes Deo refero, quod ſecundum veſtræ paginæ qualitatem, facile agnoſco antiſtitem ſuprafatum de vobis cum magna dixerit, majora tacuiſſe. Quapropter nemo dubitaverit, qui bonus es cum iudicaris, & melior cum legeris, eſſe te optimum cum videris. Megethius clericus, veſtri gerulus eloquii, rebus ex ſententia geſtis, quia tuorum apicum detulit munera, meorum reportat obſequia: quem ſaltem juvimus voto, quia re forſitan non valemus. per quem obſecro impenſe, ut ſitim noſtram frequenter litteris litteratis, ambo germani, tu frequentius, irrigetis. Sed ſi difficultas itineris interſiti reſultat optatis, vel aliquoties pro ſupplicibus ſupplicate. Majus eſt autem, ſi nobis tribuere dignemini raris interceſſionibus ſalutem, quam ſi crebris affatibus dignitatem. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola XV.

Sidonius domino Papæ [b] *Proſpero ſalutem.*

DUm laudibus ſummis ſanctum Anianum, maximum conſummatiſſimumque pontificem,

---

[a] *Principio*) Sueſſionum Epiſcopo, fratri Remigii Epiſcopi Remenſis: quem etiam, patremque Æmilium tacito nomine laudat. De iiſdem omnibus Flodoardus lib. 1. cap. x. Antiolius autem, quem olim cum Lupo Tricaſſino & Maximo Reienſi Lirinenſem eremum habitaſſe ſignificat, cujuſnam ſedis fuerit Epiſcopus, incertum.

[b] *Proſpero*) Epiſcopo Aurelianenſi. cujus extra hunc locum, & Bedæ Martyrologium iv. Kalend. Auguſti, mentio apud antiquos vix occurrit. Proſper enim Epiſcopus, qui Carpentoratenſi & Vaſionenſi Concilio interfuit, ab hoc diverſus eſt, ut pote poſterior. Nam Synodorum iſtarum tempore Aurelianorum Epiſcopus erat non Proſper, ſed Euſebius, vel Leontius. Huic vero ætate propior, ac plane ſuppar fuit Proſper Aquitanus, quem alii Reienſem in Gallia, alii Regienſem in Italia Epiſcopum faciunt. Sed is mea quidem ſententia Epiſcopus nunquam fuit. Reienſi ſane (quod multis magniſque viris placuiſſe video) in Provincia 11. Eccleſiæ præeſſe non potuit. cum certum ſit, vel Sidonio auctore, in ea cathedra poſt Maximum ſediſſe Fauſtum: quorum ille Hilarii Arelatenſis temporibus (ut ex Reienſi, Arauſicanoque Concilio, atque ex Hilarii ipſius vita conſtat) Epiſcopus jam erat, ac proinde ſuperſtite adhuc Proſpero, qui ultra Hilarii ætatem, hoc eſt urbem uſque a Vandalis captam ſua Chronica perduxit. Fauſtus vero Maximi ſucceſſor, ut ex Sidonii epiſtolis liquet, Proſperi annos exceſſit, quem omnes conſentiunt ad Anthemii Aug. tempora non perveniſſe. Unde ſequitur, Proſperum Aquitanum neque ante Maximum, neque poſt Fauſtum, Reienſem cathedram regere potuiſſe. Sed ut Epiſcopum prorſus non fuiſſe ſentiam, facit veterum omnium auctoritas, Victorii de cyclo Paſchali ad Hilarum, Gennadii Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. lxxxiv. Gelaſii Papæ de libris apocryphis, Fulgentii ad Monimum lib. 1. cap. xxx. Marcellini Comitis in chronico ſincero & non vitiato, aliorumque: qui cum de Proſpero alia omnia narrent, de Epiſcopali ejus honore mentionem nullam faciunt. Quare Proſperum, qui inter Regii Lepidi Antiſtites numeratur, alium ab Aquitano fuiſſe crediderim, fallique eos qui eum Trithemio, & Flaminio utrumque confundunt.

Digitized by Google

Lupo parem, Germanoque non imparem vis celebrari; fidelimq; deſideras pectoribus inſigi viri talis ac tanti mores, merita, virtutes; cui etiam illud non abſque juſtitia gloriæ datur, quod te ſucceſſore deceſſit: exegeras mihi, ne promitterem tibi Attilæ bellum ſtylo me poſteris intimaturum: quo videlicet Aurelianenſis urbis obſidio, oppugnatio, irruptio, nec direptio, & illa vulgata exaudiri cœlitus ſacerdotis vaticinatio concinebatur. Cœperam ſcribere, ſed operis arrepti faſce perſpecto, tæduit inchoaſſe. propter hoc nullis auribus credidi, quod primum me cenſore damnaveram. Dabitne, ut ſpero, precatui tuo, & meritis antiſtitis ſummi, quatenus præconio ſuo ſub quacumque & quidem celeri occaſione famulemur. Cæterum tu crediter juſtus, laudabiliter hoc imprudentiæ temerarii debitoris indulſeris, ut quod mihi inſolubile videtur, tibi quoque videatur irrepoſcibile. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola XVI.

Sidonius Conſtantio ſuo ſalutem.

a [a] SPoponderam Petronio, illuſtri viro, præſens opuſculum paucis me epiſtolis expediturum: cujus auribus non peperci, dum tuis parco. Malui namque ut illum correctionis labor, te honor editionis adſpiceret, perveniretque in manus veſtras volumen iſtud alieno periculo, obſequio meo. Peracta promiſſio eſt. nam peritia tua ſi cnactorum in membranas inſpiciat ſigna titulorum, jam copioſum te, ni fallor, pulſat exemplar, jam venitur ad margines umbilicorum, jam tempus eſt, ut Satyricus ait, Oreſtem noſtrum vel ſuper terga finiri. Non hic

A ego commentitiam Terpſichorem more ſtudii veteris adſcivi; nec juxta ſcaturiginem fontis Aganippici, per roſcidas ripas, & pumices muſcidos ſtylum traxi. Atque utinam hic nil molle, nil fluidum, nil de triviis compitalibus mutuatum reperiretur. Siquidem maturo, ut es ipſe, lectori, non tantum dictio exoſſis, tenera, delumbis, quantum vetuſcula, toroſa, & quaſi maſcula placet. Sed reſerventur iſta potioribus. mihi ſufficit, ſi cito ignoſcas, quod ſumus tardi. Præterea ſi vir illuſtris aliquid inſuper ampliuſcule ſcribi depopoſciſſet, in moras grandes incidiſſemus. Nam per [b] armariola & zothecu- b

B las noſtras non remanſerunt digna prolatu. Unde cognoſce, quod & ſi tacere necdum cepimus, certe taciturire jam deliberavimus, duplici ex cauſa: ut ſi placemus, pauca lecturis incitent voluptatem; ſi reſutamur, non excitent multa faſtidium: quippe in hoc ſtylo, cui non urbanus lepos ineſt, ſed pagana ſimplicitas. Unde enim nobis illud loquendi tetricum genus ac perantiquum? Unde illa [c] verba Saliaria, vel c Sibyllina, vel Sabinis abuſque Curibus accita? quæ magiſtris plerumque reticentibus promptius Fecialis aliquis, aut Flamen, aut veternoſus legalium quæſtionum ænigmatiſta patefecerit? Nos

C opuſcula ſermone edidimus arido, exili, certe maxima ex parte vulgato. cujus hinc honor rarus, quod frequens uſus: hinc difficilis gratia, quia facilis inventio eſt. Sane profiteor audenter, ſicut iſtic nil acre, nil eloquens; ita nihil inditum, non abſolutum, non ab exemplo. Sed quid hæc pluribus? Dictio mea (quod mihi ſufficit) placet amicis. In quibus tamen utrumque complector, ſive non fallunt examine, ſeu caritate falluntur: Deumque quod reſtat, in poſterum quæſo, ut ſecuturi aut fallantur ſimiliter, aut cenſeant. Vale.

---

a *Spoponderam Petronio*) cui peculiaris hic liber dicatus eſt epiſt. 1. *Ut epiſtolarum*, inquit, *ſeriem parvi adhuc numeri ſumma protendat*.

b *Armariola & zothecular*) Per ſcrinia & muſeola. Plinius junior in deſcriptionem villæ ſuæ Laurentinæ, lib. II. epiſt. XVII. *Contra parietem medium Zotheca per quam eleganter recedit. quæ ſpecularibus & velis obductis reductiſve, modo adjicitur cubiculo, modo aufertur. lectum & duas cathedras capit.* Item lib. v. epiſt. VI. in deſcriptione Tuſcanicæ. *Mox Zothecula refugit quaſi in cubiculum idem atque aliud. lectulus hic & undique feneſtræ.* Dubium non eſt, quin vocem hanc mutuatus ſit a Plinio. Nunc tamen vulgata Plinii exemplaria, correctorum vitio, quia in toto utriuſque epiſtolæ textu diætarum, zætarumve mentio crebra recurrit, his etiam duobus in locis diætam & diætulam exhibent. ſed certa eſt veterum codicum lectio, quam repræſentavi. Ex Plinii autem verbis non difficile eſt cognoſcere, Zothecas proprie dictas ſecretiores œcos & habitatiunculas domus cubiculis adjunctas, in quibus domini diverſabantur, privatiſque ſtudiis operam dabant, qualia ſunt, quæ vulgo Studia aut Cabineta dicimus Utitur iterum eadem voce Sidonius lib. IX. 21. extatque in Tiburtina Inſcriptione, quam Savaro protulit, & in hac Reatina nondum haſtenus edita.

TI. CLAUDIO AUG. L. FELICI
SCAPULANO D. III. Q. III. QUINQUENNALI
IN MUNI TRIPLICARIO BENEMERENTI
EX CONSENSU DECURIÆ UNIVERSÆ
HONORIS CAUSA ZOTHECAM
PUBLICÆ DEDERUNT
ATIMETUS L. SUA PECUNIA ADORNAVIT.

c *Verba Saliaria*) Symmachus lib. III. ad Siburium. *Si tibi vetuſtatis tantus eſt amor, pari ſtudio in verba priſca redeamus, quibus Salii canunt, Augures avem conſulunt, Decemviri tabulas condiderunt.*

C. SOLLII
APOLLINARIS SIDONII
ARVERNORUM EPISCOPI,
EPISTOLARUM
LIBER NONUS.

EPISTOLA PRIMA.

Sidonius [a] Firmino ſuo ſalutem.

A EXigis, domine fili, ut epiſtolarum priorum limite irrupto, ſtylus noſter in ulteriora procurrat, numeri ſupradicti privilegio non contentus includi. Addis & cauſas, quibus hic liber nonus octo ſuperiorum voluminibus accre-
b ſcat: eo quod [b] C. Secundus, cujus nos orbitas ſequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epiſtolare determinet. Quæ jubes non ſunt improbabilia: quanquam & hoc ipſum, quod pie injungis, arduum exiſtat, ac laudi quantulæcumque jam ſemel partæ non opportunum. Primum, quod opuſculo prius edito præſentis augmenti ſera conjunctio eſt. deinde quod arbitros ante quoſcumque, niſi fallimur, indecentiſſimum eſt, materiæ unius ſimplex principium, tripli-
B ces epilogos inveniri. Pariter & neſcio qualiter fieri veniabile queat, quod coerceri noſtra garrulitas nec poſt denunciatum terminum ſuſtinet; niſi quia forſitan qui modus paginis, non poteſt poni ipſe amicitiis. Quapropter eſſe te in quadam tuendæ opinionis meæ quaſi ſpecula decet, curioſiſque facti hujuſce rationem manifeſtare: quidve ad hoc ſentiant optimi quique, reſcripto quam frequentiſſimo mihi pandere. Porro autem, ſi me garrire compulſo, ipſe reticere perſeverabis, te quoque ſilentii noſtri talione ad vicem plecti non perinjurium eſt. Itaque tu
C primus, tu maxime ignoſce negotio quod imponis, ac miniſterio. Nos vero, ſi quod exemplar manibus occurrerit, libri marginibus octavi celeri-
e ter addemus. & ſi Apollinaris tuus, [c] cui ſtudium in cæteris rebus, eſt in hac certe negligentiſſimus: quippe qui perexiguum lectione teneatur, vel coactus, vel voluntarius: quantum tamen mihi videtur, qui patribus iis jungi non recuſaverim, quorum ſtudio, voto, timori laudabile aliquid in filiis, licet difficile perſuadeatur, difficilius ſufficit. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius domino Papæ [d] Euphronio ſalutem. d

A ALbiſo antiſtes, Proculuſque levites, ideo nobis morum magiſtri pronuntiandi, quia veſtri merentur eſſe diſcipuli, literas detulerunt, quarum me ſacroſancto donaſtis afflatu, quæ tamen literæ plurimum nobis honoris, plus oneris imponunt. Unde & ipſarum ſic benedictione lætor, quod injunctione confundor: quippe qui ex aſſe turbatus, vel ex parte non pareo. Jubetis enim tam diverſa, quam minima: explicarique decernitis opus, quod ab extremitate mea tam
B difficile completur, quam impudanter incipitur. Sed ſi amplitudinem in vobis pietatis expertæ bene metior, plus laboraſtis, ut affectus cordis veſtri, quam noſtri operis effectus publicaretur. Neque enim cum Hieronymus interpres, dialecticus Auguſtinus, allegoricus Origenes, gravidas tibi ſpiritualium ſenſuum ſpicas doctrinæ ſalubris meſſe parturiant, non ſcilicet tibi partibus meis arida jejunantis linguæ ſtipula crepitabit? Hoc more tu & olorinis cantibus anſeres ravos, & modificatis luſciniarum querelis improborum paſſerum fringultientes ſuſurros jure
C ſociaveris. Quid quod quoque arroganter fieret, indecenterque, ſi negotii præcepti pondus aggrederer, novus clericus, peccator antiquus, ſcientia levi, gravi conſcientia? videlicet ut ſi ſcriptum quocumque miſiſſem, perſona mea nec tunc abeſſet riſui judicantum, cum defuiſſet obtutui. Ne quæſo, domine Papa, nimis exigas verecundiam meam, qualitercumque latitantem, cœpti operis hujuſce temeritate devenuſtari: quia tantus eſt livor derogatorum, ut materia quam mittis, velocius ſortiatur inchoata probrum,

a *Firmino*) Arelatenſi, viro genere ac pietate illuſtri. Hunc enim eſſe conjicio, quem in B. Cæſarii vita laudat Cyprianus, & a quo ſuſceptum Cæſarium, opibuſque adjutum teſtatur. Ad eundem ſunt epiſtolæ duæ Ennodii.

b C. *Secundus*) Plinii Epiſtolarum libros habemus decem. ſed decimum, qui totus eſt ad Trajanum e provincia ſcriptus, cæteris non adnumerat. Eodem modo Symmachi epiſtolarum libri proprie ſunt novem, qui ad privatos. decimus relationes continet ad Principes in Præfectura urbi miſſas. Hunc ipſum porro numerum librorum alii etiam poſt Sidonium affectarunt, ut Avitus Viennenſis, teſte Gregorio Turon. lib. II. XXXIII. Idem lib. VI. VII. auctor eſt Ferreolum quoque Uceceoſem Epiſcopum libros aliquot epiſtolarum, quaſi Sidonium imitando compoſuiſſe. ſed librorum numerum non deſignat.

c *Cui ſtudium in cæteris*) Alii codices diverſo ſenſu, *cujus animus cum in cæteris rebus tum, eſt in hac certe negligentiſſimus.*

d *Euphronio*) Auguſtodunenſi Epiſcopo. ad quem epiſt. VIII. lib VII. Rogatus ab eo Sidonius, ut aliquam ſacrarum literarum partem exponeret, modeſtiſſime deprecatur.

A quequaque cenſendi continentiſſimus ; id eſt , ſi ſententia tua quippiam ſuper his apicibus antiquet . Tunc enim certius te probaſſe reliqua gaudebo , ſi lituraſſe aliqua cognovero . Memor noſtri eſſe dignare , domine Papa .

Epistola IV.

Sidonius domino Papæ Græco ſalutem

VIatos noſter ac tabellarius terit orbitas itineris aſſueti , ſpatium viæ , regionumque , quod oppida noſtra diſcriminat , ſæpe relegendo . Quocirca nos quoque decet ſemel propoſitæ ſedulitatis officia ſectari . quæ cum reliquis commeantibus , tum præcipue Amantio intercurrente , geminare cum quadam mentis intentione debemus : ne forte videatur ipſe plus literas ex more depoſcere , quam nos ex amore dictare . Ideo domine Papa , veſtrorum pius memento , quos inter præſumimus computari : quique ſicut veſtris erigimur ſecundis , ita deprimimus adverſis . Nam quod nuper quorumpiam fratrum neceſſitate multos pertuleritis angores , flebili ad ſeotes relatione pervenit . Sed tu , flos ſacerdotum , gemma pontificum , ſtrengia fortis , fortior conſcientia , minas undaſque mundialium ſperne nimborum : quia frequenter ipſe docuiſti , quod ad promiſſa convivia patriarcharum , vel ad nectar cœleſtium poculorum , per amaritudinem terrenarum calices perveniretur . Velis nolis , quiſque contempti mediatoris conſequitur regnum , ſequitur exemplum . Quantaslibet nobis anxietatum pateras vitæ præſentis propinet afflictio , parva toleramus , ſi recordamur quid biberit ad patibulum , qui invitat ad cœlum . Memor noſtri eſſe dignare , domine Papa .

Epistola V.

a *Sidonius domino Papæ* [a] *Juliano ſalutem .*

ET ſi pluſculum forte diſcreta , quam communis animum optabat , ſede conſiſtimus : non tamen medii itineris objectu , quantum ad ſolvendum ſpectat officium , noſtra ſedulitas impediretur , niſi per regna diviſi , a commercio frequentioris ſermonis , diverſarum ſortium jure revocaremur . quæ nunc ſaltem , poſt pacis initam pactionem , quia fidelibus animis fœderabuntur , apices noſtri incipient commeare crebri , quoniam ceſſant eſſe ſuſpecti . Proinde , domine Papa , cum ſacroſanctis fratribus veſtris pariter Chriſto ſupplicaturas jungite preces : ut dignatus proſperare quæ gerimus , noſtrique domini temperans lites , arma compeſcens , illos muneretur innocentia , nos quiete , totos ſecuritate . Memor noſtri eſſe dignare , domine Papa .

Epistola VI.

Sidonius domino Papæ [b] *Ambroſio ſalutem .* b

VIguit pro dilectiſſimo noſtro (quid loquar , nomen , perſonam ? tu recognoſces cuncta) apud Chriſtum tua ſanctitas interceſſionis effectu : de cujus facilitate * juvenili ſæpe , nunc arbitris palam adſcitis conquerebare , nunc tacitus ingemiſcebas . Igitur hic proxime abrupto contubernio ancillæ propudioſiſſimæ , cui ſe totum conſuetudine obſcœna juoctus addixerat , patrimonio , poſteris , famæ , ſubita ſui correctione conſuluit . Namque per rei familiaris damna vacuatus , ut primum intelligere cœpit , & retractare , quantum de bonuſcules avitis , paterniſque ſumptuoſitas domeſticæ charybdis abliguriſſet ; quanquam ſero reſipiſcens , attamen tandem veluti frænos momordit , excuſſitque cervicea , atque Ulyſſeas (ut ferunt) ceras auribus figens , fugit , adverſum vitia ſurdus , meretricii blandimenta naufragii : puellamque , prout decuit , intactam vir laudandus in matrimonium aſſumpſit , tam moribus natalibuſque ſummatem , quam facultatis principalis . Eſſet quidem gloria , ſi voluptates ſic reliquiſſet , ut nec uxori conjugaretur . Sed & ſi forte contingat ad bonos mores ab errore migrare , paucorum eſt incipere de maximis : & eos qui diu totum indulſerint ſibi , protinus totum & pariter incidere . Quocirca veſtrum eſt , copulatis obtinere quam primum prece ſedula ſpem liberorum : & poſt conſequens erit , ut filio uno alterove ſuſceptis , (& nimis dixi) abſtineat de cætero licitis , qui illicita præſumpſit . Numque & conjuges ipſi , quanquam nupti nuper , iis moribus agunt ac verecundia , vere ut agnoſcas , ſi ſemel videris , plurimum eſſe , quod diſſerat ille honeſtiſſimus uxorius amor , figmentis illecebriſque concubinalibus . Memor noſtri eſſe dignare , domine Papa .

* in aliquibus libris *juvenali* . Videlis notas in Sidonii carmen XXIII verſu 423.

Epistola VII.

Sidonius domino Papæ [c] *Remigio ſalutem .* c

QUidam ab Arvernis Belgicam petens (perſona mihi cognita eſt , cauſa ignota , nec refert) poſtquam Remos advenerat , ſcribam tuum , ſeu bibliopolam , pretio ſors ſuat officiove demeritum , copioſiſſimo velis nolis declamationum tuarum ſchedio emunxit . Qui redux nobis atque oppido glorlabundus , quippe perceptis tot voluminibus , quicquid detulerat , quanquam mercari paratis , (quod tamen * utrivis nec erat injuſtum) pro munere ingeſſit . Curæ mihi e veſtigio fuit , iiſque qui ſtudent , cum merito lecturiremus , plurima tenere , cun-

* in editione Labbei *utilius* aliqui libri (*quod tamen cujus nec erat , injuſtum*)

a *Juliano*) Epiſcopo , non Carpentoratenſi , qui aliquanto poſterior interfuit Concilio Epaunenſi , & per idem fere tempus Lugdunenſi nondum edito de cauſa Stephani & Palladiæ , ſub Sigiſmundo rege Burgundionum . non huic , inquam , quem conſtat ad Arauſicani etiam II. tempora perveniſſe : ſed Juliano alterius ignotæ ſedis Epiſcopo , qui & Fauſti epiſtolæ ſubſcribit , & a Lucido inter eos numeratur , qui ad Synodum Arelatenſem convenerant . Diverſus autem , & utroque anterior videtur Julianus , ad quem cum aliis Galliæ Epiſcopis ſcribit Leo Magnus anno cdlII.

b *Ambroſio*) Epiſcopo , ad quem Ruricius lib. II. epiſt. xliii.

c *Remigio*) Remorum , quæ Belgicæ II. Metropolis , Antiſtiti , regis Clodovei , Francorumque Apoſtolo . Hanc vero epiſtolam cum Sidonii elogio Hiſtoriæ ſuæ intexuit Flodoardus lib. I. cap. XII. Sed declamationes Remigii , quarum eloquentiam Sidonius tantopere commendat . nullæ ad nos pervenerunt . nec recens hæc jactura : cum Hincmarus ipſe , ac Flodoardus , eas penitus ignotaſſe videantur .

nam eſt cuiquam peritiæ cervix tanta, quive hydrops, ut etiam tepida veſtra non ferventiſſimia laudibus proſequatur? An ideo me faſtidiendum, negligendumque curaſti, quia contemneres juniosem? quod parum credo. An quia Indoctum? quod magis fero: ita tamen, ut qui dicere ignorem, non & audire: quia & qui Circenſibus ludis adſuerunt, ſententiam de curribus non ferunt. An aliquo caſu diſſidebamus, ut puraremus iis libellis quos ediſſeris derogaturi? utqui præſule Deo, tenues nobis eſſe amicitias, nec inimici fingere queuns. Iſta quorſum? inquis. Ecce jam pando, vel quid indagaſſe me gaudeam, vel quid te celaſſe ſuccenſeam. Legi volumina ſua, quæ Riochatus antiſtes ac monachua, atque iſtius mundi his peregrinus, Britannis tuis pro te reportat; illo jam in præſentiarum Fauſto potius, qui non ſeneſcit, quique viventibus non defuturus poſt ſcpulturam, fiet per ipſa quæ ſcripſit ſibi ſuperſtes. Hic igitur ipſe venerabilis, apud oppidum noſtrum cum morarctur, donec gentium concitutarum procella deſremeres, (cujus imaginia hinc & hinc aurbo tunc inhorruerat) ſic reliqua dona veſtra detexit, ut perurbane quæ præſtantiora portabat operuerit, ſpinas meus illuſtture diſſimulans tuis floribus. Sed poſt duos aut iis amplius menſes, ſic quoque u nobis cito profectum, cum quipiam prodidiſſent de viatoribus, myſticæ gazæ clauſis involucris clam ferre theſauros, pernicibua equis inſequntus abenntem, qui facila poſſent itineris pridiani ſpatia prævertere, oſculo in fauces occupati latronis inſilui, humano joco, geſtu ferino; veluti ſi excuſſura quemcumquu catulorum Parthi collo raptoria pede volatico tygris orbata ſuperemicet. Quid mulra! capti hoſpitis genua complector, jumenta ſiſto, fræna ligo, ſarcinas ſolvo, quæſitum volumcu invenio, produco, lectito, excerpo, maxima ex magnis capita deſruſtans. Tribuit & quoddam dictare celeranti ſcribarum ſequacitas ſaltuoſa compendium, qui comprehendebans ſignis, quod literis non tenebant. Quibus lacrymis ſane maduerimus, mutuo viciſſim fletu rigati, tunc cum ub amplexu ſæpe repetito ſepararemur, longum eſt dixiſſe, nec referre: quod triumphali ſufficit gaudio, ſpoliis onuſtum caritatis, & ſpiritualis compotem prædæ me domum resuli. Quæris nunc quid de manubiis meis judicem? nollem adhuc prodere, quo diuturniua expectatione penderes: plus me enim ulciſcerer, ſi quod ſenſi tacerem. Sed jam nec ipſe fruſtru ſuperbis; utpote intelligens, tibi ineſſe virtutem ſi perorandi, ut lectori tuo ſeu reluctansi, ſeu voluntario, vis voluptatis excudat præconii neceſſitutem. Proinde accipe, quid ſuper ſcriptis ſuis & injuriam paſſi cenſeamus. [a] Legimus opua operoſiſſimum, multiplex, acre, ſublime, digeſtum titulia, exemplisque congeſtum, bipartitum ſub dialogi ſchemate, ſub cauſarum themate quadripartitum. Scripſeras autem plurima ardenter, plura pompoſe; ſimpliciter iſta, nec urgute illa, nec callide: graviu masure, profunda ſollicite, dubia conſtanter, urgumentoſa diſputatorie, quædam ſevere, quæpiam blande, cuncta moraliter, lecte, potenter, eloquenſiſſime. Itaque per santa

A te genera narrandi toto latiſſimæ dictationis campo ſequutus, nihil in ſæcundia cæterorum, nil in ingeniis facile perſpexi juxta polirum. Quæ me vara ſentire ſatis upprobas, cum nec offenſus aliter judico. Denique abſentis orario, quantum opinamur, plus nequit creſcere, niſi forſitan aliquid his addat coram loquentis uuctoris vox, manus, motus, pudor, artiſex. His igitur animi, literarumque dotibus præditus, mulierem pulchram, ſed illam Deuteronomio aſtipulante nubcotem, domine Papa, tibi jugaſti: quam tu adhuc juvenis inter hoſtilea conſpicatus catervas, atque illic in acie contrariæ partia adamatam, nihil per obſtantes repulſus præliatores deſiderii B brachio vincente rapuiſti. Philoſopbiam ſcilicet, quæ violentet e numero ſacrilegarum artium exempta, raſo capillo ſuperfluæ religionis, ac ſupercilio ſcientiæ ſæcularis, amputatiſque pervetuſtarum veſtium rugia, id eſt, triſtia dialecticæ flexibus falſa morum, & illicitu velantibus, myſtico amplexu jam deſæcata tecum membra conjunxit. Hæc ab annis veſtra jam dudum pediſſequa primoribus; hæc tuo lateri comes inſeparabilis, ſive in palæſtris exerceréris urbanis, ſive in abſtruſis maccrarere ſolitudinibus: hæc athenæi conſors, hæc monaſterii, tecum mundanas abdicat, tecum ſupernas prædicat diſciplinas. Huic copularum te matrimonio qui laceſ- C ſiverit, ſentiet Eccleſiæ Chriſti Platonis Academiam militare, teque nobilius philoſophari. Primum, ineffabilem Dei patris aſſerere cum ſancti ſpiritua æternitare ſapientiam. Tum prætereu non cæſariem paſcere, neque pallio aut clava, velut ſophiſticis inſignibus, gloriari, aut affectare de veſtium diſcretione ſuperbium, nitore pompam, ſquulore jactantiam: neque te ſaris hoc æmulari, quod per gymnaſia pingantur Areopagitica, vel Prytaoeum, curva cervice Zeuſippus, Aratus panda, Zenon fronte contracta, Epicurus cute diſtentu, Diogenes barba comante, So- D crates coma cadente, Ariſtoteles brachio exerto, Xenocrates crure collecto, Heraclitua fletu oculis clauſis, Democritus riſu labris apertia, Chryſippus digitis propter numerorum indicia conſtrictis, Euclides propter menſurarum ſpatia laxutis, Cleanthes propter utrumque corroſis. Quin potius experietur quiſque conſlixerit, Stoicos, Cynicos, Peripareticos, hæreſiarchas, propriis armis, propriis quoque concuti machinamentis. Nam ſectatores eorum, Chriſtiano dogmati ac ſenſui ſi repugnaverins, mox te magiſtro ligati, vernaculis implicaturis in setiu ſua præcipites implagabuntur, ſyllogiſmis tuæ propoſitionis un- E catis volubilem tergiverſantum linguam inclamantibus, dum ſpiris categoricis, lubricas quæſtiones tu potius innodas, acrium more medicorum, qui remedium contra venena, cum ratio compellit, & de ſerpente conficiunt. Sed hoc temporibus iſtis, ſub ſuæ tuntum vel contemplatione conſcientiæ, vel virtute doctriorr. Namquis æquuli veſtigia ſua inſequatur greſſu; cui datum eſt ſoli, loqui melius quam didiceris, vivere melius quam loquaris? Quocirca meriſo te beatiſſimum boni omnes, idque ſupra omnes rua tempeſtate concelebrabuns: cujus ita dictis vita factiſque dupliciter inclaruit, ut quandoquidem

a *Legimus opus operoſiſſimum*) Duos libros, ut Cardinali Baronio viſum eſt, de gratia Dei, & humanæ mentis libero arbitrio. De his enim loqui hoc loco Sidonium multis adſtruit Tomo VI. Annalium Eccleſiaſticorum. Mihi vero cum opus hoc Fauſti *bipartitum ſub dialogi ſchemate, ſub cauſarum themate quadripartitum* fuiſſe adfirmet Sidonius, quod neque bis duobus neque ulli cuiquam ex aliis qui reſtant Fauſti libris conveniat, reliquum videtur, ut opus hoc, de quo agitur, vel interiiſſe, vel adhuc uſpiam latere ſentiamus.

arbitraturus; ſi tamen quod ante percurras, vel A exemplar acceperit. neque enim in iis quæ tractaveris, ulla culpabitur, aut diſtinctionum raritas, aut frequentia barbariſmorum. Nempe ad extremum palam videtur etiam tibi tranſmiſſa proprietas, cui uſus abſque temporis fixi præſcriptione tranſmiſſus eſt, quique ſupradicto tamdiu potes uti libello, ut eum non amplius zothecula tua, quam memoria includat. Hæc & his plura fors aliquis. Ego vero cuncta prætereo, & malo precari veniam, quam reatum, ſi hoc eſſe creditur, deprecari. Præſentum quoque negligentiam literarum nunc nec excuſo. B primum, quod & ſi cupiam, parum cultius ſcribere queo. dein, quod libellari opere confecto, animus tandem feriaturus, jam quæ propalare diſſimulat, excolere detrectat. At tamen cum ſatis tibi, & quidem merito (quidnam enim ſimile?) in omnibus cedam, quippe qui in alio genere virtutum, jam per quinquennia decem, non æquævis ſacerdotibus tantum, verum & antiquis quoties collatus, antelatuſque ſis; noveris volo, quamvis quæſtibus quatias aſtra, atque majorum cineres, ſavilaſque in teſtimonium læſæ caritatis implores, pedem me conflictui tuo, ſi mutuo ſuper amore certandum eſt, C non retracturum: quia cum in cæteris rebus, tum fœdiſſimum perquam eſt in dilectione ſuperari. Quæ velis nolis certa profeſſio conviciis tuis illis, cuncta ſane blandimentorum mella vincentibus, non præter æquum reponderatur. Ecce habes literas tam garulas ferme, quam requirebas: quanquam ſunt omnes (ſi quæ uſpiam tamen ſunt) loquaciſſimæ. Namque in audentiam ſermocinandi quem non ipſe compellas, qui omnium (de me enim taceo) literatorum, licet oculi affectent, ſic ingenia producis, ut ſolet aquam terræ in viſceribus abſconditam per atomos bibulos radius extrahere D ſolaris! Cujus lucis aculeo non ſola penetratur aut arena ſubtilis, aut humus feſſilis: ſed ſi ſaxei montis oppreſſu ſontium conditorum vena celetur, aperit arcanum liquentis elementi ſecretorum cœleſtium natura violentior. Ita ſi quos, vir ſacroſancte, ſtudioſorum ſenſeris, aut quietos, aut verecundos, aut in obſcuro jacentis famæ receſſu deliteſcentes; hos eloquii tui claritas, artifice confabulatu dum compellat, & publicat. Sed quorſum iſta, quid morarum eſt? redeamus ad cauſam, ſuper cujus abundan- E te blateratu, quia pareo, precor ut errata confeſſum veniæ clementis indultu placatus impertias: licet quæ lætitia tua ſancta, quæque communio, copioſius hilarere, ſi meæ culpæ defenſio potius tibi ſcripta feratur, quam ſatisfactio, Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Epistola XII.

Sidonius [a] *Oreſio ſuo ſalutem.*

VEnit in noſtras a te profecta pagina manus, quæ trahit multam ſimilitudinem de ſale Hiſpano in jugis cæſo Tarraconenſibus. Nam recenſenti lucida & ſalſa eſt, nec tamen propter hoc ipſum mellea minus: ſermo dulcis & propoſitionibus acer. ſic enim oblectat eloquio, quod turbat imperio: quippe qui parum metiens quid ordinis agam, carmina a nobis nunc nova petat. Primum ab exordio religioſæ profeſſionis, huic principaliter exercitio renuntiavi: quia nimirum facilitati poſſet accommodari, ſi me occupaſſet levitas verſuum, quem reſpicere cœperat gravitas actionum. Tum præterea conſtat, omnem operam, ſi longa intercapedine quieſcat, ægre reſumi. Quiſnam enim ignoret cunctis aut artificibus, aut artibus maximum decus uſu venire? cumque ſtudia conſueta non frequentantur, brachia in corporibus, ingenia pigreſcere in artibus? Unde eſt & illud, quod ſero correptus, aut raro, plus arcus manui, jugo bos, equus fræno rebellat. Inſuper deſidiæ noſtræ verecundia comes ad hoc ſententiam inclinat, ut me, poſtquam in ſilentio decurri tres olympiadas, tam pudeat novum poema conficere, quam pigeat. Huc item neſas, etiam difficilia factu tibi negari, cujus affectum tanto minus decipi decet, quanto conſtantius nil repulſam veretur. Tenebimus ergo quippiam medium: & ſicut epigrammata recentia modo nulla dictabo, ita literas, ſi quæ jacebunt verſu refertæ, ſcilicet ante præſentis officii neceſſitatem, mittam tibi: petens, ne tu ſis eatenus juſtitiæ prævaricator, ut me opineris nunquam ab hujuſmodi conſcriptione temperaturum. Neque enim ſuffragio tuo minus augear, ſi forte digneris jam modeſtum potius, quam facetum exiſtimare. Vale,

Epistola XIII.

Sidonius [b] *Tonantio ſuo ſalutem.*

ESt quidem, fateor, verſibus meis ſententia tua tam plauſibilis olim, tam favorabilis, ut poetarum me quibuſque lectiſſimis comparandum putes, certe compluribus anteponendum. Crederem tibi, ſi non, ut multum ſapis, ita quoque multum me amares. Hinc eſt, quod de laudibus meis caritas tua mentiri poteſt, nec poteſt fallere. Præter hoc poſcis, ut Horatiana incude formatos Aſclepiadeos tibi quoſpiam, quibus inter bibendum pronuntiandis exercea re, tranſmittam. Pareo injunctis, licet ſi unquam, modo maxime proſario loquendi genere diſtrictus occupatuſque. Denique probabis circa nos plurima ex parte metrorum ſtudia refrigeſcere. Non

divina vel *& alia manu*, id perinde ſonat atque holographa manu. quia in hujuſmodi epiſtolis hæ ſolum clauſulæ auctoris manu perſcriptæ, reliqua a notariis. At holographa epiſtola, tota ab auctore. Obvia ſunt exempla. Ut Novella Valentiniani de Epiſcoporum ordinatione, *Et manu divina: Divinitas te ſervet per multos annos, Parens cariſſime*. Auguſtiniana epiſtola xlv. ad Armentarium & Riparium: *Et alia manu. Gaudeamus de vobis in abundanti gratia Chriſti, Domini eximii, meritoque honorabiles ac deſiderabiles filii*. Sic enim eſt in optimis manuſcriptis. Sed in vulgatis exemplaribus, illa diverſæ manus adnotatio, & hoc loco, & in aliis paſſim apud Auguſtinum, & alios, librariorum temeritate omiſſa eſt.

a *Oreſio*) Homini Hiſpano, ut altera lib. viii. ad Fortunalem. Hanc vero ſcripſit, cum in Epiſcopi munere tres jam Olympiadas, hoc eſt annos duodecim decurriſſet. Anno ergo Chriſti, juxta Baronii calculum, cdlxxv.

b *Tonantio*) Tonantii Ferreoli filio, epiſt. ix. lib. ii. qui dictus Tonantius appellatur in Propemptico. ubi & matrem ejus Papianillam laudat.

A *Abatum, toroſque pingant.*
Manus uncta ſuco amomi
Domet hiſpidos capillos,
a * *Arabumque meſſe pinguis*
Petat alta tecta fumus.
Veniente nocte necnon
Numeroſus erigatur
Laquearibus coruſcis
Camera in ſuperna lychnus;
Oleumque neſcientes,
Adipeſque glutinoſos,
Utero tumente fundant
Opobalſamum lucernæ.
Geruli caput plicantes
Anaglyptico metallo
B *Epulas ſuperbiores*
Humeris ferant onuſtis:
Pateræ, ſcyphi, lebetes;
Socient falerna nardo:
Tripodaſque, cantharoſque
Roſa ſutilis coronet.
Juvat ire per corollas
Alabaſtra ventilantes,
Juvat & vago rotatu
Dare fracta membra ludo,
Simulare vel trementes
Pede, veſte, voce Batchas.
Bimari remittat urbe
C *Thymelem, palemque doctas*
Tepidas ad officinas
Citharistrias Corinthus:
Digiti quibus canentes,
Pariter ſonante lingua,
Vice pectinis fatigent
Animata fila pulſu.
Date & æra fiſtulata
Satyris amica nudis:
b *Date* [b] *ravulos choraulas,*
Quibus antra per palati
Crepulis reſlanda buccis,
D *Gemit aura tibialis,*
Date carminata ſocco,
Date dicta ſub cothurno;
Date quicquid advocati,
Date quicquid & poetæ
Vario ſtrepunt in actu:
Petrus hac & illa tranſit,
Opus editum tenemus,
Bimetra quod arte texens,
Iter aſperum, viaſque
Labyrinthicas cucurrit.
Sed in omnibus laborans
Et ab omnibus probatus,
Rapit hinc & inde palmam.
Per & ora docta fertur.
Procul hinc & Hippocrenen,
Aganippicoſque fontes,
Et Apollinem canorum
Comitantibus Camœnis
Abigamus, & Minervam
Quaſi præſulem canendi.
Removete ficta fatu,
Deus iſta præſtat unus.
Stupuit virum loquentem
Diadematis poteſtas,
Toga, miles, ordo equeſter,
Populuſque Romularis:
Et adhuc ſophos volutant
Fora, templa, rura, caſtra.
Super hæc, fragorem alumno
Padus, atque civitatum
Dat amor Liguſticarum.
Similis favor reſultat
Rhodanitidas per urbes,
Imitabiturque Gallos
Feritas Iberitorum,
Nec in hoc moratus axe,
Cito ad arva perget Euri,
Aquilonibuſque, & Auſtris,
Zephiriſque perferetur.

Ecce dum quæro quid cantes, ipſe cantavi, Toles enim nugas in imo ſcrinii fundo muribus perforatas, poſt annos circiter viginti proferro in lucem, quales pari tempore abſcentes, cum domum rediit, Ulyſſes invenire potuiſſet. Proinde peto, ut præſentibus ludicris libenter ignoſcas. Illud vero nec verecunde, nec imprudenter injungo, ut quod ipſe de familiaris mei integro libro pronunciavi, hoc tu quaſi ſollicitatus exempli neceſſitate de meo ſentias. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius [c] *Burgundioni ſuo ſalutem.* c

DUplicitet excrucior, quod noſtrum uterque lecto tenetur. Nihil enim eſt durius, quam cum præſentes amici dividuntur communione languoris. Quippe ſi accidat, ut nec intra unum conclave decumbant, nulla ſunt verba, nulla ſunt ſolatia, nulla denique mutui oratus viciſſitudo. ·taque ſingulis mœror ingens, iſque plus de altero. nam parum poſſis, quanquam

a *Arabumque meſſe*) Statius Papinius lacrymis Hetruſci:

——— In meſſes Ciliciumque Arabumque
Merge rogos.

Tibullus item lib. IV. in laude Sulpitii,

Cultor odoratæ dives Arabs ſegetis.

Arabum meſſis & ſeges, omnis generis odoramenta. quæ in Arabia naſcuntur. Hinc prompta emendatio verſus Orientii, qui viros doctos exercuit, ſi *Arabum* legas, non *arvum*. Sic enim ſcribit, de cadaveribus quæ aromatibus condiuntur:

Non modo quæ tumulis bene condita ſaxa reſervant,
Aut Arabum ſolidans pulvis odorque tenet.

Arabum pulvis & odor, nota figura, pro pulvere odoratu Arabiæ.

b *Raulos choraulas*) Qui tibias in choro inflant. quos pulcherrime itidem deſcribit Cyprianus de ſpectaculis: *Alter cum choro, & cum hominis canora voce contendens ſpiritu ſuo, quem de viſceribus ſuis ſuperioribus nitens hauſerat, tibiarum foramina modulans, nunc effuſo, & nunc intus recluſo ac repreſſo, nunc certis foraminibus omiſſo, atque in aerem profuſo. item in articulorum ſonum frangens, loqui digitis laborat, ingratus artifici, qui linguam dedit.*

c *Burgundioni*) Adoleſcenti ſcholaſtico. Huic per litteras interroganti qui dicantur verſus recurrentes, duo eorum genera proponit. Nam aut recurrunt per ſingulas litteras cujus generis eſt Leonis Sapientis quaſi diſtichum, lib. VI. Anthologiæ epigrammatum Græcorum, hoc modo,

Σοφὸς ἔγωγε ἤδη σ' αἴω, χαρᾷ τῇδ' αἴω, γελῶ τὸ
Κάτω. λέγω, σὺ ὦ τραχῆλ' αἴω, ἤδη ἔγωγε σοφός.

Hoc enim ſi retroacto curſu a fine relegatur, non motis loco litteris idem redit. Aut per ſingula tantum verba. quod genus Diomedes & Victorinus, qui prioris generis non meminerunt, reciprocos vocant. Sed horum rurſus duæ ſunt ſpecies. Nam reciproci (ut ad epiſtolam XI. lib. VIII. obſervari cœptum) aut per ſingulos verſus redeunt, tum generis ejuſdem, ut hic pentameter Porphyrianus,

Auſoniæ decus, & lux pia Romulidum,

in pentametrum alterum,

Romulidum pia lux, & decus Auſoniæ.

tum diverſi, ut hic heroicus Porphyrii ejuſdem.

& infirmus, periclitante quem diligas, tibi timere. Sed Deus mihi, fili amantiſſime, pro te paventi validiſſimum ſcrupulum excuſſit, quia priſtinas incipis vires recuperare. Diceris enim jam velle conſurgere, quodque plus opto, jam poſſe. Me certe taliter conſulis, & ſollicitudine prope præcoqua quæſtiunculis literarum, jam quaſi ex aſſe vegetus exerces, audire plus ambiens, etſi adhuc æger, Socratem de moribus, quam Hippocratem de corporibus diſputantem. Dignus omnino, quem plauſibilibus Roma foveset ulnis: quoque recitante, crepitantis Athenæi ſubſellia cuneata quaterentur. Quod procuuldubio conſequebare, ſi pacis, locique conditio permitteret, ut illic ſenatoriæ juventutis contubernio mixtus erudirere. Cujus te gloriæ pariter ac famæ capacem, de orationis tuæ qualitate conjecto: in qua decenteſime te nuper pronuntiante, quæ quidem ſcripſeras extemporalites, admirabantur benevoli, mirabantur ſuperbi, morabantur periti. Sed ne impudenter verecundiam tuam laudibus nimiis ultro premamus, præconia tua juſtius de te, quam tibi ſcribimus. Hoc potius, unde eſt cauſa ſermonis, intromittamus, Igitur interrogas per pugillatorem, quos recurrentes afferam verſus, ut celer explicem, ſed ſub exemplo. Ii nimirum ſunt reccurrentes, qui metro ſtante, neque literis loco motis, ut ab exordio ad terminum, ſic a fine releguntur ad ſummum. Sic eſt illud antiquum.

Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

Et illud.

Sole medere pede, ede perede melos.

Necnon habentur pro reccurrentibus, qui pedum lege ſervata, & ſi non pes ſingulos apices, per ſingula tamen verba replicantur: ut eſt unum diſtichon meum (qualia reor equidem legi multa multorum) quod de rivulo luſi, qui repentino procellarum paſtus illapſu, publicumque aggerem confragoſo diluvio ſupergreſſus, ſubdita culta viæ inundaverat, quanquam depoſiturus inſanam mox abundantiam, quippe quam pluviis appendicibus intumeſcentem, nil ſuperna venæ perennis pondera inflarent. Igitur iſtic nam (viator adveneram) dum magis ripam quam vadum quæro, tali jocatus epigrammate, per turbulenti terga torrentis bis ſaltem pedibus inceſſi:

Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore conſumptum jam cito deficiet.

Hoc ſi recurras, ita legitur:

Deficiet cito jam conſumptum tempore flumen,
Tramite decurrit quod modo præcipiti.

Ecce habes verſus, quorum ſyllabatim mireſe rationem. Cæterum pompam, quam non habent, non docebunt. Sufficienter indicaſſe me ſuſpicor, quod tu requirendum exiſtimaſti. Simile quidam facis & ipſe, ſi propoſita reſtituas, eque diverſo, quæ repeteris expedias. Namque eminet tibi thematis celeberrimi votiva redhibitio, laus videlicet perorandа, quam edideras, Cæſaris Julii. Quæ materia tam grandis eſt, ut ſtudentum ſi quis fuerit ille copioſiſſimus, nihil amplius in ipſa debeat cavere, quam ne quid minus dicat. Nam ſi omittantur, quæ titulis Dictatoris invicti ſcripta [a] Patavinis ſunt voluminibus, quis opera Suetonii, quis [b] Juventii Martialis hiſtoriam, quiſve ad extremum [c] Balbi ephemeridem fando adæquaverit? Sed tuis ceris hæc reſervamus. Officii magis noſtri eſt, auditoribus ſcamna componere, & præparare aures fragoribus intonaturis: dumque virtutes tu dicis alienas, nos moliamur tuas dicere. Neque vereare, me quoſpiam judices Catonianos advocaturum, qui modo invidiam, modo ignorantiam ſuam fictæ ſeveritatis velamine tegant. quanquam imperitis venia debetur: cæterum quiſquis ita malus eſt, ut intelligat bene ſcripta, nec tamen laudet; hoc boni intelligunt, nec tamen laudant. Proinde curas tuas hoc metu abſolvo. favente audient cuncti, cuncti ſoventes; gaudiiſque, quæ facies recitaturus, una fruemur. Nam plerique laudabunt facundiam tuam, plurimi ingenium, toti pudorem. Non enim minus laudi feretis, adoleſcentem, vel, quod eſt pulchrius, pene adhuc puerum, de palæſtra publici examinis tam morum referre ſuffragia, quam literarum. Vale.

EPISTOLA XV.

Sidonius Gelaſio ſuo ſalutem.

PRobas, neque deprecor, me deliquiſſe. deliqui quippe, qui necdum nomine tuo ullas operi meo literas junxerim. Sed tamen ſcribis tum quod erraverim veniabile fore; ſi quod & ipſe decantes mittam ab exemplo: quia ſcilicet Tonantio meo, ad parem cauſam futuras uſui literas bimetras miſerim. Præter hoc quereris, paginam meam, ſi reſolvatur in luſum, ſolis hendecaſyllabis frequentari. Qua de re trochaica garrulitate ſuſpenſa, ſenariolos aliquos plus requiris. Servio injunctis. tu modo placidus accipias: ſive odam hanc ipſam mavis vocare, ſive eclogam. Nam metrum diu infrequentatum durius texitur.

JUbes, amice, noſtra per volumina
Modis reſultet incitatioribus
Ferox Iambus, & Trochæus hactenus,
Pigraſque bigas & quaterna tempora
Spondæus addat, ut moram volucripes
Habeat parumper inſitam trimetria:

Omne genus metri tibi pangens, optime Baſſe,
in Sotadicum,
Baſſe optime pangens tibi metri genus omne.
Aut per totum elegum. quale eſt diſtichum Sidonii de torrente, & hoc Nicodemi Heracleotæ eodem libro VI. Anthologiæ.
Πιμπλέντα τόδε σοι φᾶρος καὶ χλαῖναν ἐδωκεὺς
Ἤνεγκεν, δολιχὴν ἐξανύσας ἀτραπόν.
quod ita recurrit,
Ἀτραπὸν ἐξανύσας δολιχὴν, ἤνεγκεν ἐδωκεὺς
Χλαῖναν καὶ φᾶρος σοὶ τόδε πιμπλέντα.

a *Patavinis voluminibus*) Nondum enim perierat pars illa operis Liviani. de qua & Symmachus lib. IV. epiſt. XVII. *Priſcas Gallorum memorias deferri in manus tuas poſtulas, revolve Patavini ſcriptoris extrema. quibus res C. Cæſaris explicantur.*

b *Juventii Martialis*) Quidam *Viventii*. Idem fortaſſe qui Gargilius Martialis, quem inter auctores, qui Cæſarum vitas in litteras miſerunt, numerant Vopiſcus in Probo, & Lampridius in Aleſandro, cujus ætate vixit. Quanquam hic Gargilius quoque Martialis nuncupatur ab Æmiliano, Servio, & Caſſiodoro, qui ejus etiam de cura hortorum libros commemorant.

c *Balbi ephemeridem*) Julii Cæſaris de rebus ſuis Ephemeridem citant Plutarchus, & Servius ad XI. Æneidos. Ad Balbum item eſt Hirtii liber octavus, quem ad reliquos VII. Commentariorum Cæſaris adjecit. Balbi autem Ephemeridis, quæ C. Cæſaris geſta explicaret, mentio nobis extra hunc locum apud veteres non occurrit.

Reſo-

Reſonetque mixtus ille per celerrimus,
Bene nuncupatus quondam ab arte Pyrrichs,
Loco locandus undecumque in ultima:
Spondam daturus & ſubinde verſui,
Modo in priore parte, nunc in extima,
Anapæſtus, ipſe quanquam & abſolutius
Pronuntietur, cum ſecuta tertia
Gemina brevique longa adhæret ſyllaba.
Quæ temperare vix calles gregarius
Poeta, ut ipſe cernis eſſe Sollium.
In pectine errat, nec per ora concava
Vaga lingua flexum competenter explicat.
Epos ſed iſtud aptius paraverit
Leo, Leonis aut ſequutus orbitas
Cantu in Latina, cum prior ſit Attico,
Conſentiorum qui ſuperſtes eſt patri,
Fide, voce, metris, ad fluenta Pagaſi
Cecinisse dictus omniforme canticum;
Quotieſque verba Graia carminaverit,
Tenuiſſe celſa junctus aſtra Pindaro,
Montemque victor iſſe per biverticem
Nulli ſecundus inter aſtra Delphica.
At uterque vatum, ſi lyra poetica
Latiare carmen aptet abſque Dorica,
Venuſina Flacce plectra inceptus exeraſq;
Iapygiſque verna cycnus Aufidi,
a [a] *Atacem tonare cum ſuis oloribus,*
Cana & canora colla victus ingemus.
Nec iſta ſola ſunt perita pectora,
Licet & peritis hæc peritiora ſint.
Severianus iſta Rhetor altius,
Aſer, vaferque Domnulus politius,
Scholaſticuſque ſub rotundioribus
Petrus camœnis dictitaſſet acrius:
Epiſtolaris uſquequaque nec ſtylus
Virum vetaret, ut ſtupenda pangeret.
Potuiſſet iſta ſemper efficacius,
b *Humo atque gente cretus* [b] *in Liguſtide*
Proculus, melodis inſonare pulſibus,
Limans faceta quæque ſic poemata,
Venetam laceſſat ut favore Mantuam:
Homericæque par & ipſe gloriæ,
Ratas Maronis arte ſectans campari.
Ego corde & ore jure deſpicabilis,
Quid inter hoſce te rogante garriam,
Loquacitatis impudentiam probans,
c *Animique* [c] *vota deſtituta literis!*
Sed quid negabo, nec pudore territus?
Amor timere neſcit: inde parui.

Ignoſce deſueta reperenti, atque ob impleta quæ juſſeras, nihil amplius quam raritatis indulgentiam præſtolaturo. Cæterum mihi ſimilia A poſt ſi juſſeris, quo queam magis fieri obſequens, curabis ad vicem carminis, aut dictare quæ cantem, aut ſaltare quæ cideam. Vale.

Epistola XVI.

Sidonius Firmino ſuo ſalutem.

SI recordaris, domine fili, hoc mihi injunxeras, ut hic nonus libellus, peculiariter tibi dictatus, cæteris octo copularetur, quos ad Conſtantium ſcripſi, virum ſingularis ingenii, ſalutaris conſilii, certe in tractatibus publicis cæteros B eloquentes, ſeu diverſa, ſive paria decernat, præſtantioris facundiæ dotibus antecellentem. Sponſio impleta eſt, non quidem exacte, ſed vel inſtanter. Nam [d] peragratis forte diœceſibus, d cum domum veni, ſi quod ſchedium temere jacens chartulis putribus ac veternoſis continebatur, raptim, coactimque tranſlatum feſtinus exſcripſi, tempore hiberno nil retardatus, quin actutum juſſa complerem; licet antiquiarium moraretur inſiccabilis gelu pagina, & calamo durius gutta, quam judicaſſes imprimentibus digitis non fluere, ſed frangi. Sic quoque tamen compotem officii prius agere curavi, quam duo C decimum noſtrum, quem Numæ menſem vos nuncupatis, Favonius flatu reporo, pluviiſque natalibus maritaret. Reſtat ut te arbitro non repoſcamur res omnino diſcrepantiſſimas, maturitatem celeritatemque. Nam quotiens liber quiſpiam ſcribi cito jubetur, non tantum honorem ſpectat auctor a merito, quantum ab obſequio. De reliquo, quia tibi nuper ad Gelaſium virum ſat benigniſſimum miſſos iambicos placuiſſe pronuntias, per hos te quoque Mitylenæi oppidi vernulas munerabor,

JAm per alternum pelagus loquendi
Egit audacem mea cymba curſum;
D *Nec bipertito timuit fluento*
Flectere clavum.
Solvit antennas, legit alta vela,
Palmulam ponit manus, atque tranſtris
Littori junctis, petit oſculandum
Saltus arenam.
Muſſitans quanquam chorus invidorum
Prodat irritu rabiem canino,
Nil palam ſane loquitur, pavetque
Publica puncta.
Verberant puppem, quatiunt carinam,
Ventilant ſpondas laterum rotundas,

a *Atacem ſonare*) Qui fluvius Narbonem alluit, patriam Leonis & Conſentii. Fortunatus

Euripis hinc Narbo, qua littora plana remordens
Mitis Atax Rhodani molliter intrat aquas.

Id eſt eaſdem quas Rhodanus. Cycno ſe poſt Pindarum comparavit Horatius lib. II. Carminum. Sidonius ergo Atacem cum Aufido Apuliæ componit, Narbonenſes hos poetas cum Horatio.

b *In Liguſtide proculus*) De hoc, ut monui Ennodius lib. 2. Carminum. in præfatione Proculi nepotibus dicta:

Horum Pindareus fulmina vincit avus.
Docta Camœnali cecinit qui carmina plectro,
Cujus Apollinei nil tacuere chori.

c *Vota deſtituta litteris*) Male hactenus, *vota diſtenta a litteris*. Certa & neceſſaria emendatio. in qua tamen divinandum fuit, cum manuſcripti nihil juvarent. Senſus eſt apertus. Deſtituta enim litteris vota dicuntur, ejus, qui velit quidem, ſed ob imperitiam non poſſit.

d *Peragratis diœceſibus*) Hic diœceſes poſuit pro parochiis. diſtinxerat lib. VII. epiſt. VI. *nulla in deſolatis cura diœceſibus parochiiſque*. Ibi enim diœceſim ea notione dixit, qua hodie ſumitur, pro tota Epiſcopi juriſdictione. Interdum vero latius porrigitur ad integram provinciam Archiepiſcopi, ut Remenſis ac Senonenſis diœceſis in chronico Floduardi anno DCCCCLXII. Immo etiam ac Primatis adminiſtrationem, quæ multas provincias complectitur, ut lib. VI. Capitularium, & in epiſt. Nicolai Papæ ad Michaelem Imp. Nonnunquam etiam contrahitur ad curias, ſeu parochias, quæ multæ in una diœceſi, ut hoc loco, & apud Gregorium Turon. *Brivatenſis diœceſis* lib. IV. XIII. & diœceſes Rothenicæ Eccleſiæ lib. VII. XXXVIII. Sic viciſſim parochia ſæpe pro integra diœceſi, ut Vivarienſis parochia Adoni Vienenſi, & Sueſſionenſis Rothaldo in epiſtola ad Nicolaum: Capitularium libro eodem, *Unuſquiſque Epiſcoporum habeat ſua parochia poteſtatem*. Hincmarus Nicolao: Quia *non ſolum diœceſis, verum etiam parochia mea inter duo regna ſub duobus regibus habetur diviſa*. id eſt, non ſolum Provincia, verum etiam Epiſcopatus Remenſis.

Arborem circa volitant ſiniſtræ
Sibilla linguæ.
Nos tamen rectam comite arte proram,
Nil tumeſcentes veriti procellas,
a *Siſtimus portu, [a] geminæ potiti*
Fronde coronæ:
Quam mihi indulſit populus Quirini,
Blattifer vel quam tribuit ſenatus,
Quam peritorum dedit ordo conſors
Judiciorum.
b *Cum meis poni [b] ſtatuam perennem*
Nerva Trajanus titulis videret,
Inter auctores utriuſque fixam
Bibliothecæ.
Quamque poſt viſus prope poſt bilustre
Tempus, accepi capiens honorem,
Qui patrum ac plebis ſimul unus olim
Jura gubernat.
Præter heroos, joca multa multis
Texui pannis: elegos frequenter
Subditos ſenis pedibus rotavi
c *[c] Commate bino.*
Nunc per undenas equitare ſuetus
Syllabas, luſi celer; atque metro
Sapphico creber cecini, citato
Rarus iambo.
Nec recordari queo, quanta quondam
Scripſerim primo juvenis calore:
Unde pars major utinam taceri
Poſſit, & abdi.
Nam ſenectutis propiore meta,
Quicquid extremis ſociamur annis,
Plus pudet, ſi quid leve luſit ætas,
Nunc reminiſci.
Quod perhorreſcens, ad epiſtolarum
Transtuli cultum genus omne curæ:
Ne reus cantu petulantiore,
Sim reus actu.
Neu puter ſolvi per amœna dicta,

A *Schema ſi chartis phalera ſque jungam:*
Clerici ne quid maculet rigorem
Fama poetæ.
Denique ad quodvis epigramma poſthac
Non ferar pronus, teneroque metro,
Vel gravi, nullum cito cogar exhinc
Promere carmen.
Perſequutorum niſi quæſtiones
Forſitan dicam, meritoſque cælum
Martyres mortis pretio paraſſe
Præmia vitæ.
E quibus primum mihi pſallat hymnum
[d] Qui Toloſatem tenuit cathedram, d
De gradu ſummo capitoliorum
Præcipitatum,
B *Quem negatorem Jovis, ac Minervæ,*
Et crucis Chriſti bonæ confitentem,
Vinxit ad tauri latus injugati
Plebs furibunda:
Ut per abruptum bove concitato,
Spargeret curſus lacerum cadaver,
Cautibus tinctis calida ſoluti
Pulte cerebri,
Poſt Saturninum, volo plectra cantent,
Quos patronorum reliquos probavi
Anxio dures mihi per labores
Auxiliatos.
Singulos quos nunc pia nuncupatim.
Non valent verſu cohibere verba
C *Quos tamen chordæ nequeunt ſonare,*
Corda ſonabunt.

Redeamus in finem ad oratoriorum ſtylum, materiam præſentem propoſito ſemel ordine terminaturi. ne ſi epilogis muſicis opus proſarium clauſerimus, ſecundum regulas Flacci, ubi amphora cœpit inſtitui, urceus potius exiſſe videatur. Vale.

---

a *Geminæ coronæ*) Statuæ æreæ, & Præfecturæ urbanæ. Has enim coronas vocat, ut ſequentia declarant.

b *Statuam perennem*) Statuam Sidonio poſitam fuiſſe ſub Avito Aug. argumento eſt, quod ſtatuæ hujus meminit in epigrammate ad Priſcum Valerianum, quod ſuperſtite Avito, & calente adhuc Panegyrici memoria, ſcriptum patet. idque miror viros doctos non animadvertiſſe, qui ſub Majoriano poſitam volunt. Præfecturam autem ab Anthemio II. Conſule adeptus eſt, cum Romam iterum veniſſet, poſt annos circiter decem, quod eſt Sidonio, tempus prope poſt biluſtre. Rurſum duplici ſtatua donatum Sidonium, una in Græca, altera in Latina Bibliotheca, cenſuit elegantiſſimus Lipſius cap. x. de Bibliothecis. Mihi auctor eſt Sidonius, non ſolum hoc loco, ſed in eodem etiam Carmine ad Valerianum, unicam fuiſſe: in porticu nimirum, qua iter ad utramque Bibliothecam. Sic enim ait;

Nil vatum prodeſt adjectum laudibus illud,
Ulpia quod rutilat porticus ære meo.

c *Commate bino*) Alioqui vitioſum eſt pentametrum, niſi duplici commate conſtet, quorum parti ſit, ut loquitur Terentianus, finis utrique ſuus. Ideo hunc improbat: *Inter noſtros gentiles oberrat equus*, quia cola diviſa non habet. & Hephæſtion illum Callimachi, *Ἱερὰ νῦν δὲ Διωνυσίδος ἐστί.*

d *Qui Toloſatem*) Saturninum primum Toloſatum Antiſtitem. Saturnini nomen reſpuebat metri ratio, ſed carmini legem ſprevit, ne ſancti viri memoriam præteriret. Quod ipſum in hujuſmodi nominibus cauſari paſſim poetæ. ut in alio ejuſdem nominis Saturnino Prudentius in Martyres Cæſarauguſtanos, in Earino Martialis lib. IX. XII. in Pariambo Terentianus. Vetus Epitaphium Romæ duplici licentia,

Θ K

Φιλήτῳ τόδε σῆμα κατεχευμένῳ σωφροσύνῃ
Ἀβασκαντὶς γαμετὴ μνημοσύνης ἕνεκεν.

Hoc eſt,

Phileto hunc tumulum defuncto morte marito
Abaſcantis conjunx grati animi officio.

Nam ectaſi uſus eſt auctor in Phileto, in Abaſcantide pleonaſmo. Religioſior in Itinerario ſuo Numatianus, qui cum Venerii Rufii Voluſiani verum nomen, hoc eſt ultimum, ſalvis metri legibus verſu complecti non poſſet, ſatis habuit deſiderium ſuum teſtari:

Hic Præfecturam ſacræ cognoſcimus urbis
Delatam meritis, dulcis amice, tuis.
Optarem verum complecti carmine nomen:
Sed quoſdam refugit regula dura pedes.
Cognomen verſu Veneri cariſſime Rufi,
Illo te dudum pagina noſtra canit.

Alloquitur enim, ut dixi, Voluſianum, Albini filium; cujus proprium nomen Voluſianus, cognomina Venerius Rufius. Idem paulo ſuperius.

Rufius Albini gloria magna patris,
Qui Voluſi antiquo derivat ſtemmate nomen.

Urbanæ vero Voluſiani Præfecturæ, quam ei delatam gratulatur, teſtis eſt Voluſiani ipſius P. V. Edictum adverſus Cæleſtium hæreticum. Itaque Numatiani Itinerario, noſtra quidem conjectura, redintegrandus eſt titulus, AD RUFIUM VENERIUM VOLUSIANUM.

C. SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI EPISTOLARUM FINIS.

C. SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORUM EPISCOPI, CARMINA

a PRÆFATIO IN PANEGYRICUM dictum Anthemio Auguſto bis Conſuli.

CARMEN I.

Cum juvenem ſuper aſtra Jovem natura locaret,
Susciperetque novus regna vetuſta Deus,
Certavere ſuum venerari numina numen,
Diſparibuſque modis par cecinere ſophos.
Mars clangente tuba patris præconia dixit,
Laudavitque ſono fulmina fulmineo.
Arcas, & Arcitenens fidibus ſtrepuere ſonoris,
Doctior hic cithara pulſibus, ille lyræ.
Caſtalidumque chorus vario modulamine plauſit,
Carminibus, cannis, pollice, voce, pede.
Sed poſt cælicolas etiam mediocria fertur
Cantica ſemideum ſuſtinuiſſe Deus.
Tunc Faunis Dryades, Satyriſque Mimallones apta,
Fuderunt lapidum ruſtica turba melos.
Alta cicuticines liquerunt Mænala Panes,
Poſtque Chelyn placuit fiſtula rauca Jovi.
Hos inter Chiron ad plectra ſonantia ſaltans,
Flexit inepta ſui membra facetus equi:
Semivir audiri meruit, meruitque placere,
Quamvis hinnitum dum canit ille daret.
Ergo ſacrum dives & pauper lingua litabat,
Summaque tunc voti victima cantus erat.
Sic nos, o Cæſar, noſtri ſpes maxima ſecli,
Poſt magnos proceres parvula thura damus,
b *Audacter docto* [b] *coram Victore canentes,*
Aut Phœbi, aut veſtro qui ſolet ore loqui.
Qui licet æterna ſit vobis Quæſtor in aula,
Æternum nobis ille magiſter erit.
Ergo colat varia te, Princeps, hoſtia linguæ,
Nam nova templa tibi pectora noſtra facis.

---

a *In Panegyricum dictum Anthemio*) Panegyticorum Sidonii præpoſterus eſt ordo. Recta ſeries erat, ut primo loco appareret Panegyricus Aviti, tum deinde Majoriani, poſtremo Anthemii, qui Majoriano poſt Severum ſucceſſit, ἀνὴρ, ut Theophanes in Chronico ſcribit, Χριστιανώτατος, καὶ εὐσεβῶς τὴν βασιλείαν ἰθύνων *vir Chriſtianiſſimus, & qui cum pietate imperium rexit*. Ex quo Damaſcii vanitetem redarguas, qui in vita Iſidori Ægyptii Anthemium finxit impium, atque ἑλληνόφρονα, & qui occulta de renovando idolorum cultu conſilia mente agitaret. Quæ autem occaſio & cauſa Sidonio fuerit Panegyrici Anthemiani, docuit nos epiſt. IX. lib. I. Ex ea enim Romæ dictum conſtat Kalendis Januariis, cum Anthemius Aug. imperium nuper adeptus, Conſulatum alterum (priorem quippe adhuc privatus Conſtantinopoli egeret) ſolenni Principum more auſpicaretur, anno Chriſti CDLXVIII. Quare ab hac iteratorum faſcium gratulatione laudationis ducit exordium.

b *Coram Victore*) Alii *doctore*, ut vulgati. Sed cum in pleriſque *victore* legeretur, non dubitavi, quia id ejus nomen eſſet, qui ſacri palatii Quæſtor fuit Anthemio.

PANEGYRICUS,

quem Romæ Sidonius dixit ANTHEMIO Auguſto bis Conſuli.

CARMEN II.

Auſpicio & numero faſces, Auguſte, ſecundos
Erige, & effulgens trabealis mole metalli
Annum pande novum, Conſul vetus, ac ſine faſtu
Scribere bis faſtis. quanquam diademate crinem
Faſtigatus eas, humeroſque ex more priorum
Includat Sarrana chlamys, te picta togarum
Purpura plus capiat: quia res eſt ſemper ab ævo
Rara, frequens Conſul. Tuque, o cui laurea Jane
Annua debetur, religa torpore ſoluto
Quamvis fronde comas, ſubita nec luce paveſcas
Principis, aut rerum credas elementa moveri.
Nil natura novat: ſol hic quoque venit ab ortu.
Hic eſt, o proceres, [a] petiit quem Romula virtus,
Et quem veſter amor. cui ſe ceu victa procellis,
Atque carens rectore ratis, reſpublica fractam
Intulit, ut digno melius flectenda magiſtro,
Ne tempeſtates, [b] ne te, pirata, timeret.
Te prece ruricola expetiit, te fœdere junctus
Aſſenſu, te caſtra tubis, te curia plauſu,
Te punctis ſcripſere tribus, collegaque miſit
Te nobis, regnumque tibi. ſuffragia tot ſunt,
Quanta legit mundus. fateor, trepidavimus omnes,
Ne vellet collega pius permittere voto
Publica vota tuo. credet ventura propago,
In nos ut poſſint, Princeps, ſic cuncta licere,
De te non totum licuit tibi, Facta priorum
Exuperas, Auguſte Leo. nam regna ſuperſtat
Qui regnare jubet. melius reſpublica veſtra
Nunc erit una magis, quæ ſic eſt facta duorum.
Salve ſceptrorum columen, regina orientis,
[c] Orbis Roma tui, rerum mihi principe miſſa,
Jam non [d] eoo ſolum veneranda Quiriti
Imperii ſedes, ſed plus pretioſa, quod extas
Imperii genitrix. Rhodopem quæ portat, & Hemum,
Thracum terra tua eſt, heroum fertilis ora.
Excipit hic natos glacies, & matris ab alvo
Artus infantum molles nix civica durat.
Pectore vix alitur quiſquam, ſed ab ubere tractus,
Plus potat per vulnus equum: ſic lacte relicto,
Virtutem gens tota bibit. crevere parumper,
Mox pugnam ludunt jaculis: hos ſuggerit illis
Nutrix plaga jocos. pueri venatibus apti,
Luſtra feris vacuant. rapto ditata juventus
Jura colit gladii: conſummatamque ſenectam

a *Periit quem Romula virtus*) Legationis, qua Romani mortuo Severo principem a Leone poſtularunt, meminit Evagrius lib. II. cap. XVI. *ἐκ πρεσβείας δὲ τῆς ἑσπερίου Ῥωμαίων Ἀνθέμιος βασιλεὺς τῆς Ῥωμαίων ἐκπέμπεται*. Theophanes *τῆς συγκλήτου πρεσβείαν*, Senatus legationem vocat. Delatum autem a Leone imperium Anthemio teſtantur omnes, & Leo ipſe in Novella *De bonis vacantibus*. ubi & filium ſuum ea cauſa, quod purpuræ auctor illi fuiſſet, nominat Anthemium. Hinc illa utriuſque Principis concordia, quam toto poemate prædicat: cujuſque index aureus nummus, in quo Leo & Anthemius conſertis inter ſe manibus, & Pacis nomen adſcriptum.

b *Ne te pirata*) De Genſerico Vandalorum Rege, quem piratam, prædonem, latronem appellare ſolet.

c *Orbis Roma tui*) Conſtantinus cum urbem a ſe conditam omnibus ornamentis Romæ æquaſſet, quod reliquum erat, lata lege adjecit, ut Conſtantinopolis nova Roma diceretur, ut narrat Socrates lib. I. Hiſt. cap. XVI. Certant exinde ſcriptores in utriuſque Romæ comparatione. Gregorius Nazianzenus in Carmine de vita ſua, adeo æquales facit, ut ſitu tantum ac loco diſcrepare dicat. Julianus vero Auguſtus in Encomio Conſtantii novam veteri longe poſtponit. Πόλιν τε, inquit, *ἐπώνυμον αὑτοῦ κατέστησεν, ἣ οὐδὲ ὅλως ὅσον δίκαιον, τοσούτῳ τῶν ἄλλων ἁπασῶν μείζονα, ὅσῳ τῆς Ῥώμης ἐλαττοῦσθαι δοκεῖ. ὡς τὸ δεύτερον τετάχθαι μακρῷ βέλτιον ἔμοιγε φαίνεται, ἢ τῶν ἄλλων ἁπασῶν μείζονα καὶ πρώτην νομίζεσθαι*.

d *Eoo ſolum veneranda Quiriti*) Hæc vetus & vera lectio. nec aliam patitur ſenſus, aut ſtructura orationis. Nam ſi *Quirini* legas, quod viro docto placuit, ſententia corrumpitur, & τὸ *Eoo ἀσυνάρτητον* manet. Eoos ergo Quirites vocat cives Conſtantinopolitanos. Sequitur enim, ſi Conſtantinopolis nova eſt Roma, ut incolæ Quirites dicantur.

Non ferro finire pudet. tali ordine vita
Cives Martis agunt. At tu circumflua ponto
Europa atque Aſia, commiſſam carpis utrimque
Temperiem. nam Biſtonios Aquilonis hiatus
Proxima [a] *Calchidici ſenſim tuba temperat Euri.*
Interea te Suſa tremunt, ac ſupplice cultu
Flectit Achemenius lunatum Perſa tiaram.
Indus odorifero crinem madefactus amomo,
In tua lucra feris exarmat guttur alumnis,
Ut pandum dependat ebur: ſic trunca reportat
Boſphoreis elephas inglorius ora tributis.
Porrigis ingentem ſpatioſis mœnibus urbem,
Quam tamen anguſtam populus ſatit. [b] *itur in æquor*
Molibus, & veteret tellus nova contrahit undas
Namque Dicarchea translatus pulvis arena
Intratis ſolidatur aquis, durataque maſſa
Suſtinet advectos peregrina in gurgite campos.
Sic te diſpoſitam, ſpectantemque undique portus,
Vallatam pelago, terrarum commoda cingunt.
Fortunata ſatis, Roma partita triumphos.
Et jam non querimur, valeat diviſio regni:
Concordant lancis partes, dum pondera noſtra
Suſcipis, æquaſti. [c] *Tali tu civis ab urbe*
[d] *Procopio genitore micas: cui priſca propago*
Auguſtis venit a proavis, quem dicere digno
Non datur eloquio, nec ſi modo ſurgat Averno
Qui cantu flexit ſcopulos, digitiſque canoris
Compulit auritas ad plectrum currere ſylvas,
Cum ſtarent Hebri latices, curſuque ligato
Fluminis attoniti carmen magis unda ſitiret.
[e] *Huic quondam juveni reparatio credita pacis*

a *Calchidici Euri*) Byzantiis Eurus ſpirat e proxima Calchedone. Calchidicum ergo dixit pro Calchedonio, ut Paulinus Natali xi.

Et quo Calchidicis Euphemia martyr in oris
Signat virgineo ſacratum ſanguine littus.

Nam Calchedone paſſam eſſe S. Euphemiam nemo neſcit. Sic Apollonium Stoicum philoſophum, Marci & Lucii Cæſarum magiſtrum, alii Calchedonium appellant, ut Capitolinus in Marco, & Eutropius lib. viii. alii Calchidicum, ut Euſebii interpres Hieronymus in chronico, & Caſſiodorus in Faſtis. Et Capitolinus idem in Antonino Pio Appollonium Calchide accitum ait, quod alii dicerent Calchedone. Aliud eſt Chalcidicus a Chalcide Eubœæ; aliud Calchidicus a Calchide ſeu Calchedone Bithyniæ. Quam quidem Chalcedonem hodie ſcribunt omnes, & Græci χαλκηδόνα, quo etiam modo ſcribendam cenſuit Stephanus in voce Καρχηδών. Sed qui antiqua monumenta tractant, aliam omnibus ſcripturam obſervant. Quarta denique ipſa *Synodus* œcumenica in vetuſtiſſimis exemplaribus non Chalcedonenſis, ſed Calchedonenſis nuncupatur. Et quod fidem præcipue facit, nunquam aliter veteres nummi. Vidimus ſane complures, tum Cæſarianos, tum antiquiores alios: atque in his unum, in quo parte adverſa caput eſt Apollinis, cujus templum in ea urbe fuiſſe teſtis eſt in Pſeudomante Lucianus, in averſa tripus cum inſcriptione ΚΑΛΚΑΔΟΝΙΩΝ, quæ ipſa eadem eſt in omnibus aliis.

Calchedonenſium vero plurimi viſuntur, quorum alii Mercurium habent impreſſum, alii Lyram, alii *Xoανον*, alii alia.

b *Itur in æquor molibus*) De amplitudine ac frequentia urbis Conſtantinopolitanæ, ejuſque ædificiis mari impoſitis. Zoſimus lib. ii. Hiſtoriæ. Sidonius moles illas pulvere Puteolano congeſtas fuiſſe ſignificat, quem ad ſtructuras, quæ in aqua fiebant, transferri ſolitum docet Vitruvius lib. v. cap. xii. e regionibus quæ ſunt a Cumis continuatæ ad promontorium Minervæ. Eſt autem pulvis Puteolanus ſimilis arenæ. Ideo ἄμμον appellat Strabo, & juncta voce *ἀμμοκονίαν*. Noſter arenam Dicarchæam, id eſt Puteolanam. Puteolorum enim vetus nomen, Plinio teſte, Dicæarchia, Δικαιαρχεία. quod poetis eſt Dicarchia, Dicarchis Petronio.

c *Tali tu civis ab urbe*) Conſtantinopolitanum domo fuiſſe Anthemium. docemur etiam ex libello περὶ πατρίων Κ Π de ædificiis Conſtantinopolitanis. in quo legimus Anthemium, ædes ſuas Conſtantinopoli, cum inde diſcederet, conſecraſſe in iiſque templum, gerocomium, & lavacrum condidiſſe. Sic enim habet: *τὰ Ἀνθεμίου, οἶκος ἦν Ἀνθεμίου μαγίστρου ἐν τοῖς χρόνοις Μαρκιανοῦ τοῦ βασιλέως. ὃν ἔστεψεν ἡ πόλις, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην βασιλέα. ὁ αὐτὸς δὲ Ἀνθέμιος ἔκτισε τὸν οἶκον αὐτοῦ ναὸν, καὶ γηροκομεῖον ἐποίησε, καὶ λοῦμα.*

d *Procopio genitore*) Patriæ laudibus patris avique materni laudes ſubjungit. Pater fuit Procopius, regio ſanguine oriundus, a Procopio nimirum Cilice, cui de purpura & imperio cum Valente contentio. quem Juliani Auguſti propinquum, cognatumque Conſtantii fuiſſe, auctor eſt Marcellinus libro xxvi. At Idacius noſter Procopii fratrem non filium appellat Anthemium: *De Conſtantinopoli*, inquit, *a Leone Auguſto Anthemius frater Procopii cum Marcellino, aliiſque Comitibus viris electis, & cum ingenti multitudine exercitus copioſi ad Italiam Deo ordinante directus aſcendit.*

e *Huic quondam juveni*) A Procopio Anthemii patre pacem cum Perſis renovatam ait: eundem. mox Magiſtrum militum per Orientem, creatum, atque Patricium. Pacis deſcriptio tota eſt e Claudiano i. in Stiliconem. Idem enim argumentum. Pacis fœdus cum Perſis ſanxerat Stilico, ſanxit & Procopius. Nam pax per illa tempora bis facta cum Perſis. Primum a Theodoſio Magno cum Artaxerxe, ſive alius rex fuit, Richomere & Clearcho Conſulibus anno Chriſti cccxxciv. Legationis Perſicæ, qui pacem a Theodoſio poſtularunt, meminere Pacatus in Panegyrico, Socrates lib. v. & Marcellinus Comes Conſulibus ſupraſcriptis, & alii. Appendix ad Victorem: *Cum Perſis quoque petitus*

Aſſyria. ſtupuit primis ſe Parthus in annis
Conſilium non ferre ſenis. conterritus haſit
Quiſque ſedet ſub rege Satrapi. ita vinxerat omnes
Legati genius. tremuerunt Medica rura,
Quaque draconigena portas non clauſerat hoſti,
Tam demum Babylon nimis eſt ſibi viſa patere.
Partibus at poſtquam ſtatuit nova formula fœdus,
a [a] *Procopio dictante Magis: juratur ab illis*
b [b] *Ignis & unda deus: nectunt rata pacta futura,*
Hic divo teſtatur avos. Chaldaus in extis
Pontificum de more ſenex arcana peregit
Murmura: gemmantem pateram rex ipſe retentans.
Fudit thuricremis carcheſia cernuus aris.
c [c] *Suſcipit hinc reducem duplicati culmen honoris,*
Patricius, necnon peditumque equitumque magiſter,
Praficitur caſtris, ubi Tauri clauſtra coercens,
Æthiopaſque vagos belli terrore relegans,
Gurgite pacato famulum ſpectaret Orontem.
d [d] *Huic ſocer Anthemius prafectus, conſul & idem,*
Judiciis populos, atque annum nomine rexit.
Purpureos fortuna viros cum murice ſemper
Proſequitur, ſolum hoc tantum mutatur in illis,
Ut regnet qui conſul erat. ſed omittimus omnes.
Jam tu ad plectra veni, tritus cui caſſide crinis
Ad diadema venit: rutilum cui Caſaris oſtrum
Depoſito thorace datur, ſceptroque replenda
Macrone eſt vacuata manus. cunabula veſtra
Imperii fulſere notis, & praſcia tellus
Aurea converſo promiſit ſacula fœtu.
Te naſcente, ferunt, exorto flumina melle
Dulcatis cunctata vadis, oleique liquores
Iſſe per attonitas bacca pendente trapetas.
Protulit undantem ſegetem ſine ſemine campus:
Et ſine ſe natis invidit pampinus uvis.
Hiberna rubuere roſa, ſpretoque rigore
Lilia permixtis inſultavere pruinis.
Tale puerperium quoties Lucina reſolvit,
Mos elementorum cedit, regnique futuri
Fit rerum novitate fides. veniſſe beatos
Sic loquitur natura deos. cunctantis Iuli
Lambebant teneros incendia blanda capillos.
Aſtyages Cyro pellendus forte nepoti,
Inguinis expavit diffuſum vite racemum
Traxit intrepido mammas lupa fœta Quirino.

---

pacem pepigit. Illa eſt quam Stillco legatus compoſuit, eleganterque & copioſe deſcribit Claudianus. Iterum a Theodoſio minore cum Vararane rege, poſt acre ac multiplex bellum, icta eſt Honorio XIII. Theodoſio X. Coſſ. anno CDXX. ut annotant idem Socrates, & Marcellinus. De hac loqui Sidonium nulla eſt controverſia, cum Theophanes & Cedrenus Procopio auctore factam confirment.

a *Procopio dictante Magis*) Vulgati hactenus, *Procopio dictante. magis juratur*, &c. nullo ſenſu. Locum interpunctione correximus, nomine Magis reddito. Claudianus de pace Stiliconia.

Thuris odorati cumulis, & meſſe Sabaa
Pacem conciliant ara, rituque juvencos
Chaldao ſtravere Magi. rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretaque Beli
Et vaga teſtatur volventem ſidera Mithram,

Magi enim Perſarum erant Theologi & ſacerdotes, divinarum rerum periti & adminiſtri. quod vocem ipſam ſonare docet Porphyrius περὶ ἀποχῆς τῶν ζώων lib. IV. παρὰ μὲν γε τοῖς Πέρσαις οἱ περὶ τὸ θεῖον σοφοὶ, καὶ αὐτοῦ θεράποντες, Μάγοι μὲν ὀνομάζονται. τοῦτο γὰρ κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον σημαίνει ὁ Μάγος. In penultimo verſu Claudiani *Beli* reſtitui, pro *belli*. Belum enim intelligit, quem ut Deum municipem colebant Chaldæi, ut obſervant Minutius Felix in Octavio, & Sulpitius Severus Hiſtoriæ II.

b *Ignis & unda deus*) Hos enim pro Diis habuiſſe Perſas compertum eſt Herodotus Thalia: Πέρσαι θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. Idem etiam eodem libro de aqua teſtatur, & Strabo lib. XV. Diogenes Laertius in proœmio operis ſui. Sed præcipua ignis veneratio. Chryſoſtomus ἀνδριάντων XV. Θεὸς παρὰ τοῖς Πέρσαις νομίζεται τὸ πῦρ. καὶ τιμῶσιν αὐτὸ μετὰ πολλῆς θεραπείας οἱ βάρβαροι. Inde ſacra illorum πυρεῖα. & apud Socratem & Evagrium, in caſtris Iſdigerdæ & Choſroæ regum ἄσβεστον πῦρ. Nam ignem in ſacris foculis perpetuum circumferebant. Religionis originem Ethnici ſcriptores Perſæ adſcribunt: noſtri Nembroto Cham nepoti, ut Marius Victor lib. III. in Geneſim.

c *Suſcipit hunc reducem*) Procopius poſt fœdus Perſicum Magiſter utriuſque militiæ, ac Patricius factus eſt a Theodoſio. quod teſtatur Theodoſii ipſius lex XXXVI. Cod. Theod. De erogatione annonæ militaris, cum inſcriptione *Procopio Magiſtro militum per Orientem*, Victore Conſule data, hoc eſt biennio poſt pacem. Magiſtri militum in orientali imperio per diœceſes a Theodoſio magno diviſis tres fuere, per orientem, per Thracias, per Illyricum. Diœceſeos orientis caput Antiochia ad Orontem. limes vero, ut Marcellinus lib. XIV. docet, a Tauri montis jugo, ripiſque Euphratis ad Nilum uſque porrigebatur. Quare Æthiopum quoque fines attingebat. Ita nec brevius, nec aptius a Sidonio comprehendi potuit tota adminiſtratio Magiſtri militum per orientem.

d *Huic ſocer Anthemius*) Maternus Anthemii Aug. avus fuit Anthemius, Præfectus & Conſul ſub Arcadio. is nimirum, qui poſt mortem Arcadii totam imperii molem pro Theodoſio adhuc impubere ſuis humeris ſuſtinuit. μέγας Ἀνθέμιος Syneſio, τῶν τότε ἀνθρώπων φρονιμώτατος Socrati, multis & eximiis laudibus ornatus a Chryſoſtomo epiſtola CXLVII. Conſulatum cum Stilicone geſſit anno CDV. Præfecturam per annos XII. continuavit.

a *Julius in lucem venit, [a] dum laurea flagrat.*
Magnus Alexander, nec non Auguſtus, habentur
Concepti ſerpente deo: Phœbumque, Jovemque
Diviſere ſibi. namque horum quæſiit unus
b *Cinyphia ſub Syrte patrem: [b] maculis genitricis*
Alter Phœbigenam ſeſe gaudebat haberi,
Pæonii jactans Epidauria ſigna draconis.
Multos cinxerunt aquilæ, ſubitumque per orbem
Luſit venturas famulatrix penna coronas.
Aſt hunc, egregii proceres, ad ſceptra vocari
Jam tum miſſe datum eſt, laribus cum forte paternis
Protulit exciſus jam non ſua germina palmes.
Imperii ver illud erat: ſub imagine frondis,
Dextra per arentem florebant omina virgam.
At poſtquam primos infans exegerat annos,
Reptabat ſuper arma patris: quanquam arcta terebat
Lamina cervicem, gemina complexus ab ulna,
Livida laxatis intrabat ad oſcula criſtis.
Ludus erat puero raptas ex hoſte ſagittas
Feſtina tractare manu, captoſque per arcus
Flexa reluctantes in cornua trudere nervos.
Nunc tremulum tenero jaculum torquere lacerto,
Inque frementis equi dorſum cum pondere conti
Indutas chalybum ſaltu transferre catenas,
Inventas agitare feras & fronde latentes
Quærere, deprenſas modo claudere caſſibus arctis,
Nunc torto penetrare veru. tum ſæpe fragore
Laudari comitum, frendens cum bellua ferrum
Ferret, & intratos exirent arma per armos.
Conde Telethronios, alacer puer & venator
Æacida, titulos: quanquam ſubjecta magiſtri
Terga premens, & ob hoc ſecurus luſtra pererrans,
Tu potius regereris equo. non principe noſtro
Spicula direxit melius Pythona ſuperſtans
Pæan, cum vacua turbatus pene pharetra,
Figeret innumeris numeroſa volumina telis.
Nec minus hæc inter veteres audire ſophiſtas.
Mileto quod crete Thales vadimonia culpas,
Lindie quod Cleobule canis, modus optimus eſto,
Ex Ephyra totum meditaris quod Periander,
Attice quodve Solon finem bene reſpicis ævi,
Prienneæ Bia, quod plus tibi turba malorum eſt,
Noſcere quod tempus, Lesbo ſate Pittace, ſuades;
Quod ſe noſſe omnes vis ex Lacedæmone Chilen.
Præterea didicit varias nova dogmata ſectas,
Quicquid laudavit Scythicis Anacharſis in arvis,
Quicquid legifero profecit Sparta Lycurgo,
c *Quicquid Erichebeſs [c] Cynicorum turba volutat*
Gymnaſiis, imitata tuos Epicure ſodales:
Quicquid nil verum ſtatuens Academia duplex
Perſonat, arruſo quicquid ſapit ungue Cleanthes,
Quicquid Pythagoras, Democritus, Heraclitusque
Deflevit, riſit, tacuit: quodcumque Platonis
Ingenium, quod in arce fuit, donec ordine terno.
Quæ vel Ariſtoteles partitus membra loquendi,
Argumentoſis dat retia ſyllogiſmis:
Quicquid Anaximenes, Euclides, Archita, Zenon,
Arceſilas, Chryſippus, Anaſagoraſque dederunt,
Socraticuſque animus poſt fatum in Phædone vivus,
Deſpiciens vaſtas tenuato in crure catenas,
Cum tremeret mors ipſa reum, ferretque venenum

a *Dum laurea flagrat*) De hoc prodigio in Julii Cæſaris ortu, qui præter Sidonium ſcribat, haud facile reperias. Neque tamen idcirco fidem minuam. Quam multa enim apud Sidonium ſunt, quæ alibi hodie non leguntur?

b *Maculis genitricis*) Hæc verba divelli a ſuperioribus debent, ut cum ſequentibus cohæreant, & ad Auguſtum referantur, non ad Alexandrum. De Olympiade enim Alexandri matre nemo ſcribit, in corpore ejus relictam fuiſſe maculam a ſerpente ex quo conceperat. De Attia Auguſti matre ſcripſerat Aſclepiades Mendeſius, ex quo narrat Tranquillus cap. xciv.

c *Cynicorum turba*) Si utriuſque ſectæ originem ſpectes, antiquior Epicuro Antiſthenes Cynicorum parens: ſi dogmata, longe diſſimillima, præcipue circa finem bonorum. Quomodo ergo Cynici Epicureos ſectati; Docet Augustinus xix. de Civitate, fuiſſe qui cum voluptatem cum Epicureis ſummum bonum prædicarent, Cyoici tamen, quod eorum habitu & conſuetudine uterentur, appellari ſolerent. De his loqui videtur Sidonius, de quibus & Origenes lib. iv. in Exodum.

Pallida ſecuro lictoris dextra magiſtro.
Præterea quicquid Latiaribus indere libris
Priſca ætas ſtuduit, totum percurrere ſuetus:
Mantua quas acies, pelagique pericula luſit,
Smyrneas imitata tubas: quamcumque loquendi
Arpinas dat conſul opem; ſine fine locutus
Fabro progenitus, ſpreto cui patre polita
Eloquiis plus lingua fuit: vel quicquid in ævum
Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis:
Qua Criſpus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo fulmine Quintilianus,
Qua pompa Tacitus, nunquam ſine laude loquendus:
His hunc formatum ſtudiis, natalibus ortum;
a *Moribus imbutum, [a] Princeps, qui mundus ab Euro*
Ad Zephyrum tunc ſceptra dabat, cui nubilis atque
Unica purpureos debebat nata nepotes,
Elegit generum. ſed non ut deſide luxu
Fortuna ſoceri contentus, & otia captans
b *Nil ſibi deberet: [b] Comitis ſed jure recepto*
Danubii ripas, & tractum limitis ampli
Circuit, hortatur, diſponit, diſcutit, armat.
Sic ſub patre Pius moderatus caſtra parentis,
Sic Marcus vivente Pio, poſt jura daturi,
Innumerabilibus legionibus imperabant.
c *Hinc reduci datur omnis honor, & [c] utrique magiſter*
Militiæ, conſulque micat: conjuncta poteſtas
Patritii, celerique gradu privata cucurrit
Culmina, conſcenditque ſenum puer ipſe curulem,
Sedit & emerita juvenis veteranus in auro.
d *[d] Jamque parens divos: ſed vobis nulla cupido*
Imperii. longam diademata paſſa repulſam
Inſigne legere virum, quem deinde legentem
Spernere non poſſes. ſoli tibi contulit uni
Hoc fortuna decus, quanquam te poſceret ordo,
Ut lectus Princeps mage, quam videare relictus,
Poſt ſocerum Auguſtum regnas: ſed non tibi venit
Purpura per thalamos, & conjunx regia regni
Laus potius, quam cauſa fuit: nam juris habenis
Non generum legit reſpublica, ſed generoſum.
Fallor, hic gemino niſi cardine rem probat orbis.
Ambit te Zephyrus, rectorem deſtinat Eurus,
Ad Boream pugnas, & formidaris ad Auſtrum.
Ante tamen, quam te ſocium collega crearet,
Perſtrinxiſſe libet, quot Illyris ora triumphos

---

a *Princeps cui mundus*) Marcianus Auguſtus. Is enim filiam Anthemio deſponderat. Evagrius lib. II. *ᾧ Μαρκιανὸς ὁ πρῴην βεβασιλευκὼς τὴν οἰκείαν κατεγγυήσε παῖδα.* Ita fere omnes, cum de Anthemii creatione agunt, Marciani generum dicunt. Sidonius Euphemiam infra vocat, eamque unicam patri filiam fuiſſe docet, quod alii ſcriptores non produnt.

b *Comitis ſed jure recepto*) Anthemium ait Comitivæ inſignibus ornatum fuiſſe, cum ad tuendum Danubii limitem miſſus eſt. Quod quidem non eſt intelligendum de Comitiva Orientis, cui nihil eſt cum Danubii tractu commune. Sed qualis erat Comitum rei militaris, qui cum primi ordinis Comitiva militaribus copiis præfici a Provinciarum Ducibus æquabantur. Theodoſius junior Cod. de Comitibus rei militaris: *Eos*, inquit, *qui ſub Comitiva primi ordinis dignitate peculiariter ad quamlibet provinciam, vel provincias defendendas milite credito auctoritate noſtri numinis deſtinantur. Ducibus adæquamus.* Erat is quaſi gradus ad militum Magiſterium, ad quam poſtea provehebantur. Marcellinus lib. XXVI. *Equitius Illyriciano præponitur exercitui, nondum Magiſter, ſed Comes*, & poſt alia: *Valentinianus Equitio aucto Magiſterii dignitate repedare ad Illyricum deſtinabat.* Quomodo & Conſtantium, Bonifacium, Aetium, prius Comites, deinde Magiſtros fuiſſe legimus. & Anthemius noſter poſt hanc expeditionem continuo utriuſque militiæ Magiſter creatus eſt.

c *Utrique magiſter militiæ*) Ἀρχαϊκῶς dictum, pro utriuſque. Nam veroſtiſſimi, teſte Priſciano, omnem genitivum in ius deſinentem I etiam littera terminabant. Cæcilius Comicus, *Nulli alii rei, niſi amicitiæ eorum cauſa.* Afranius in Suſcepta. *Adeo ut te ſatias caperet toti familia.* Poterat & *utraque* dici, antiqua etiam conſuetudine, quam ſecutus eſt Fortunatus ad Bodegiſilum. *De bonitate tua lis eſt regionis utraque.*

d *Jamque parens divos*) Sic optima exemplaria. Nec dubitandum, quin ita ſcriptum ſit a Sidonio. Nam vulgata editio, *paris Divos*, ridicula eſt & nulli rei. Divos parens Marcianus poſt mortem dicitur, ut Divos Julius, & Divos Auguſtus in nummis, & Divos Trajanus in hoc antiquæ inſcriptionis fragmento, quod paucis ab hinc annis erutum eſt in agro Ricinenſi.

DIVOS TRAJANUS,
AUGUSTUS
CONCESSA TUSCILI
NOMINATI HEREDITATE
REIPUB. RICINENSI
BALNEUM ET PLATIAS
. . . .

Sic infra de Marciano eodem,

——— *patrio veſtiri murice natam*
Gaudeat Euphemiam ſidus divale parentis.

Jam, inquit, defuncto ſine maſcula prole Marciano, imperium tibi ob conjugem ejus filiam debebatur. Sed tu regnandi minime cupidus, Leonem tibi præferri paſſus es, quo ipſe poſtea non generis, ſed virtutis prærogativa, in regni ſocietatem vocarere. Hactenus ergo geſta ſuperſtite Marciano. Quæ ſequuntur, ad Leonis tempora pertinent, ut duplex bellum Anthemii, Gothicum & Hunnicum.

225 *Vide-*

Viderit, exciſam quæ ſe [a] Valameris ab armis
Forte ducis noſtri vitio deſerta gemebat.
Haud aliter, caſus quondam cum Cæpio robur
Dedidit Auſonium, ſubita cogente ruina,
Electura ducem poſt guttura fracta Jugurthæ,
Ulcum Arpinatem Calpurnia fœdera lixam
Oppoſuit rabido reſpublica territa Cimbro.
Hic primum ut veſtras aquilas provincia vidit,
Deſiit [b] hoſtiles confeſtim horrere dracones.
Ilicet edomiti bello, prædaque carentes,
Mox ipſi tua præda jacent. ſed omittimus iſtos
Ut populatores: [c] belli magis acta revolvo.
Quod bellum non parva manus, nec carcere fracto
Ad gladiaturam tu Spartace vincte paraſti:
Sed Scythicæ vaga turba plagæ, feritatis abundans,
Dira, rapax, vehemens, ipſis quoque gentibus illic
Barbara barbaricis, cujus dux Hormidac atque
Civis erat, queis tale ſolum eſt, murique, genuſque.
[d] Albus Hyperboreis Tanais qua vallibus actus,
Riphæa de caute cadit, jacet axe ſub urſæ
Gens animis, membriſque minax: ita vultibus ipſis
Infantum ſuus horror ineſt. conſurgit in arctum
Maſſa rotunda caput: geminis ſub fronte cavernis
Viſus adeſt oculis abſentibus: acta cerebri
In cameram vix ad refugos lux pervenit orbes,
Non tamen & clauſos. nam fornice non ſpatioſo,
Magna vident ſpatia, & majoris luminis uſum
Perſpicua in puteis compenſant puncta profundis.
Tum ne per malas excreſcat fiſtula duplex,
Obtundit teneras circumdata faſcia nares,
Ut galeis cedant. Sic propter prælia natos
Maternus deformat amor, quia tenſa genarum
Non interjecto fit latior area naſo.
Cætera pars eſt pulchra viris. ſtant pectora vaſta,
Inſignes humeri, ſuccincta ſubilibus alvus.
Forma quidem pediti media eſt, procera ſed extat,
Si cernas equites, ſic longi ſæpe putantur,
Si ſedeant. Vix matre carens ut conſtitit infans,
Mox præbet dorſum ſonipes: cognata reare
Membra viris, ita ſemper equo ceu fixus adhæret
Rector. [e] cornipedum tergo gens altera fertur,
Hæc habitat. teretes arcus, & ſpicula cordi:
Terribiles, certaque manus, jaculiſque ferendæ
Mortis fixa fides, & non peccante ſub ictu,
Edoctus peccare furor. Gens iſta repente
Erumpens, ſolidumque rotis tranſvecta per Iſtrum
Venerat, & ſectas inciderat orbita lymphas.

a *Valameris ab armis*) Belli Gothici auctor fuit Valamer Oſtrogothorum rex, is qui cum Theodemire & Vindemire fratribus Attilam bello Gallico ſecutus, poſt ejus interitum ſedes in Pannonia cum annuis muneribus obtinuit a Marciano. Quæ cum lentius deinde præſtarentur a Leone, Illyricum pene totum, ut Jornandes in Geticis narrat, populando vaſtavit. Ideo populatores a Sidonio vocantur, repreſſique Anthemii viribus dicuntur. Coactus tamen Imperator conſueta munera largiri, pacis obſide Theodemiri filio Theoderico, qui Italiæ poſtea rex fuit, a Gothis dato, ſub annum, ut eo Theoderici ætate, quam Jornandes notat, conjicio, cdlxis.

b *Hoſtiles confeſtim horrere dracones*) Non quod dracones inter Romana ſigna non fuerint; ſed quod eorum proprium ac princeps aquila. Nam, ut primum ſignum, Vegetio Renato teſte, totius legionis aquila: ſic dracones ſingularum cohortium. Atque ut in caſtris aquilifer, qui aquilam portabat, ſic draconarii, qui dracones. Themiſtius oratione VI. οὐ χρυσοῦς ἀετούς, οὐδὲ δράκοντας λεπτῶν ὑφασμάτων. & Prudentius de militibus qui Chriſtiani fiebant:

Cæſaris vexilla linquunt, eligunt ſignum crucis,
Proque ventoſis draconum quæ gerebant palliis,
Præferunt inſigne lignum quod draconem ſubdidit.

Sidonius ipſe in Panegyrico Majoriani

——— jam textilis anguis
Diſcurrit per utramque aciem,

Romanam & Vandalicam.

c *Belli magis acta revolvo*) Hunnici belli, quod Anthemio duce adverſus Hormidacem ad Serdicam in Dacia geſtum eſt, memoria omnis apud alios auctores interiit. Falluntur enim, qui cum Carolo Sigonio bellum hoc eſſe putant, in quo Arnegiſlus Magiſter militum cum Attila pugnans in Dacia Ripenſe occiſus eſt, ut Marcellinus Comes, & Jornandes narrant. Quis non videt de bello hic agi, in quo dux hoſtium Hormidac, non Attila; Magiſter militum Anthemius, non Arnegiſlus? Diſcrepant etiam tempora. Nam Arnegiſlus Theodoſio vivente occubuit, Calepio & Ardabure Conſulibus: Anthemius vero Leone, ut dictum eſt, regnante hæc geſſit.

d *Albus hyperboreis*) Comparanda hæc Hunnorum proſopographia cum iis quæ de illius gentis origine, forma, moribuſque ſcribunt Marcellinus lib. xxx. Zoſimus lib. iv. & omnium accuratiſſime Jornandes ex Priſco rhetore, Theodoſii ad Attilam legato. Pleraque enim ſunt Sidonii verbis ſimillima.

e *Cornipedum tergo gens altera fertur, Hæc habitat*) Peſſime antea vulgati. Sed de hujus loci emendatione jam monui ad Epigramma xciv. Ennodii. Aliæ, inquit, gentes equis ſubinde uti ſolent, hæc in illis habitat. Adeo enim in equis aſſidui erant Hunni, ut pedites nunquam cernerentur. Zoſimus ſupra: ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθεύδοντες. Marcellinus: *Equis prope affixi funguntur muneribus conſuetis. In iſtis quivis in hac natione pernox & perdius emit & vendit, cibumque ſumit & potum: & inclinatus cervici anguſtæ jumenti in altum ſoporem ad uſque varietatem effunditur ſomniorum.*

Digitized by Google

Hanc tu directus [a] per Dacica rura vagantem
Contra is, aggrederis, ſuperas, includis: & ut te
Metato ſpatio caſtrorum Serdica vidit,
Obſidione premis. quæ te ſic tempore multo
In vallo poſitum ſtupuit, quod miles in agros
Nec licitis, nec furtivis excurſibus ibat.
Cui deeſſet cum ſæpe Ceres, ſemperque Lyæus,
Diſciplina tamen non defuit. inde propinquo
Hoſte magis timuere ducem. ſic denique factum eſt,
Ut [b] ſocius tum forte tuus, mox proditor, illis
Fruſtra terga daret, commiſſæ tempore pugnæ:
Qui jam cum fugeret, flexo pede cornua nudans,
Tu ſtabas acie ſolus, te ſparſa fugaci
Expetiit ductore manus, te Marte pedeſtri
Sudantem repetebat eques: tua ſigna ſequutus
Non ſe deſertum ſenſit certamine miles.
I nunc, & veteris profer præconia Tulli
Ætas cana patrum, quod pulchro hortamine mendax
Occuluit refugi nutantia fœdera Metti.
Nil ſimile eſt, fallique tuum ſibi non placet hoſtem.
Tunc vicit miles, dum ſe putat eſſe juvandum:
Hic vicit, poſtquam ſe comperit eſſe relictum.
Dux fugis, inſequeris: renovat certamina, vincis:
Clauditur, expugnas: elabitur, obruis: atque
Sarmaticæ paci pretium ſua funera ponis.
Paretur, juſſum ſubiit jam transfuga letum,
Atque peregrino cecidit tua victima ferro.
Ecce iterum, ſi forte placet, conflige vetuſtas:
Hannibal ille ferox ad pœnam forte petitus,
Et ſi non habuit jus vitæ, fine ſupremo
Certe habuit mortis: quem cæcus carcer, & uncus,
Et quem ſpectabat fracturus guttura lictor,
Hauſit Bebrycio conſtantior hoſpite virus.
Nam te qui fugit, mandata morte peremptus,
Non tam victoris periit, quam judicis ore.
[c] Nunc ades, o Pæan, lauro cui gryphas obuncos
Docta lupata ligant, quoties per frondea lora
Flectis penniferos hederis bicoloribus armos:
Huc converte chelyn. non eſt modo dicere tempus
Pythona extinctum, nec bis ſeptena ſonare
Vulnera Tantalidum, quorum tibi funera ſervat
Cantus, & æterno vivunt in carmine mortes.
Vos quoque, Caſtalides, paucis quo numine nobis
Venerit Anthemius, gemini cum fœdere regni,
Pandite. pax rerum miſit, qui bella gubernet.
Auxerat Auguſtus [d] naturæ lege Severus
Divorum numerum: quem mox Oenotria caſum

a *Per Dacica rura*) Belli aream in Dacia fuiſſe oſtendit ad Serdicam urbem, quam a Barbaris occupatam obſidione cinxit Anthemius. Serdicam Euſebius in Chronico, itineraria, & Synodi Nicænæ ſubſcriptiones, Daciæ urbem cum Sidonio faciunt: Socrates & Hermias Sozomenus, ubi de Synodo Serdicenſi agunt, Illyrici. Ptolemæus Thraciæ. quo etiam ſpectat & vetus inſcriptio, in qua Diogenes miles natione Thrax, civitate Serdica. Quæ quidem vera ſunt omnia quia Dacia magni Illyrici pars fuit, ut dicetur ad Panegyricum Majoriani. unde & Sredicam Theodoretus μητρόπολιν vocat Δακίας ἐν Ἰλλυριοῖς. Daciæ rurſum attributa fuit ora Thraciæ, qua Serdica olim continebatur. Duplex enim fuit Dacia Provincia. Vetus Traiani, trans Iſtrum: altera Aureliani, quam priore amiſſa revocatis bis Iſtrum militibus, in utriuſque Mœſiæ & Thraciæ finibus conſtituit. quæ ſola deinceps appellata eſt Dacia. Sed hanc porro in duas diviſam ex Imperii Notitia liquet. Ripenſem, quæ per Præſidem regebatur: & Mediterraneam, in qua Serdica, quæ per Conſularem. Paulinus de obitu Nicetæ:

Et Getæ currunt, & uterque Dacus,
Qui colis terræ medio, vel ille
Divitis multo bove pilleatus
Accola ripæ.

b *Socius mox proditor*) De transfuga ſocio Anthemii, qui ad Hunnos in ipſa pugna defecit, in tanta illius ætatis ſcriptorum paucitate nihil habemus. Ex Sidonio conſtat, ab ipſis Barbaris ea pacis fœdere cæſum fuiſſe. Ideo enim cum Annibale confert, qui Romanis a Pruſia rege dedendus erat, niſi veneno ſupplicium antevertiſſet.

c *Nunc ades, o Pæan*) Pars altera Panegyrici, quæ imperii auſpicia continet, quam poetico genio pertractat. Fingit enim, mortuo Severo Italiam, cum Principe careret, ad Tiberis fonte veniſſe, ac rogaſſe uti Romæ perſuadeat, ut ad Auroram pergat, Principemque ab ea petat. Auroram vero Anthemium Romæ precibus conceſſiſſe. Itaque horum omnium perſonas & congreſſus poetico more deſcribit.

d *Naturæ lege Severus*) Libius Severus (ſic enim vocant veteres nummi) poſt cædem Majoriani, Ricimeris opera imperium tenuit ex a. d. XIII. Kalend. Decemb. CDLXI. deinde quarto poſt anno ejuſdem, ut fama erat, Ricimeris dolo extinctus eſt XVIII. Kalend. Septemb. Caſſiodorus: *Herminerico & Baſiliſco Conſſ. His Conſulibus ut dicitur, Ricimeris fraude Severus Romæ in palatio veneno peremptus eſt.* Alii ſua morte functum tradunt, ut Paulus Diaconus lib. VI. Quod Sidonius quoque intelligi voluit, cum naturæ lege mortuum ait. ſive quod ita crederet, ſive ut Ricimerem Anthemii generum ab ea nota vindicaret. Incidimus in brevem Indiculum, Juſtiniani temporibus ſcriptum, in quo Principes omnes ab Auguſto quot annis regnarint, ubi & quo genere lethi perierint, paucis explicatur. De Severo autem ſic habet: *Severus Romæ imperavit annis IV. ibique religioſe vivens deceſſit.*

Vidit ut aerei de rupibus Apennini,
Pergit cærulei vitreus ad Tibridis ædes,
Non galea concluſa genas, nec ſutilis illi
Circulis impactis loricam texuit hamis,
Sed nudatu caput. pro crine racemifer exit
Plurima per frontem conſtringens oppida palmes,
Perque humeros teretes, rutilantes perque lacertos
Pendula gemmifera mordebant ſuppara bullæ.
Sequitur incedit genio, venerandaque membra
Vitisomam retinens baculi vice flectit ad ulmum:
Sed tamen ubertas ſequitur: quacumque propinquat,
Inceſſu fæcundat iter, comitatuque greſſum
Læta per impreſſus rorat vindemia plantas.
Hisce ingreditur Tiberini gurgitis antrum.
Currebat fluvius reſidens, & arundinis alta
Concolor in viridi fluitabat ſylva capillo.
Dat ſonitum mento unda cadens, licet hiſpida ſetis
Suppoſitis multum ſedaret barba fragorem.
Pectore ructabat latices, lapſuque citato,
Sulcabat madidum jam torrens alveus alvum;
Terretur veniente Dea, manibuſque remiſſis
Remus, & urna cadunt. veniæ tum verba paranti
Illa prior, Venio viduatam Præſule noſtro
Per te ſi placeat lacrymis inflectere Romam,
Expetat auroræ partes, faſtuque remoto
Hoc unum præſtet, jam plus dignetur amari.
Inſtrue quas quærat vires, orbique jacenti
Quo poſcat dic orbe caput. quemcunque creavit
[a] Axe meo natum, confeſtim fregit in illo,
Imperii fortuna rotas. [b] hinc Vandalus hoſtis
Urget, & in noſtrum numeroſa claſſe quotannis
Militat excidium: converſoque ordine fati
Torrida Caucaſeos infert mihi Byrſa furores.
Præterea [c] invictus Ricimer, quem publica fata
Reſpiciunt, proprio ſolus vix Marte repellit
Piratam per rura vagum, qui prælia vitans,
Victorem fugitivus agit. quis ſufferat hoſtem,
Qui pacem, pugnamque negat? nam fœdera nulla
Cum Ricimere jacit. quem cur nimis oderit, audi.
Incertum crepat ille patrem, cum ſerva ſit illi
Certa parens: nunc ut regis ſit filius, effert
Matris adulterium. tum livet quod Ricimerem
In regnum duo regna vocant: nam patre Suevus,
A genitrice Gethes. ſimul & reminiſcitur illud,
Quod Tarteſſiacis [d] avus hujus Vallia terris
Vandalicas turmas, & juncti Martis Alanos
Stravit, & occiduam texere cadavera Calpen.
Quid veteres narrare fugas, quid damna priorum?

---

a *Axe meo natum*) Duplex cauſa, cur Principem ab oriente poſci velit. Una quod brevi atque inauſpicato regno uſi ſint indigenæ omnes, qui ſuperioribus annis regnarant, Maximus, Avitus, Majorianus, & Severus. Altera, quod Ricimer, qui poſt Severi obitum per interregnum Rempublicam moderabatur, Genſerico ſolus reſiſtere non poſſit. Quare maturandum, ut illinc Imperator renuntietur, qui diu & feliciter regnet Vandaloſque coerceat.

b *Hinc Vandalus hoſtis*) Genſericus ex quo Carthaginem cepit, ſed poſt exceſſum precipuæ Valentiniani, utriuſque imperii Provincias aſſiduis incurſionibus populari non deſiit, tanta ſui fiducia, ut interrogante aliquando nauclero, quo vela dari juberet, reſpondiſſe feratur, Quo Deus impulerit. Ex quo nimirum patet, cur *pirata vagus* Sidonio dicatur, & *hoſtis repentinus* Theodorico regi apud Senatorem 1. Variar. xv. & *repentinus ejus incurſus & fortuita deprædatio, cunctis litoribus formidanda*, Novella Valentiniani, quæ eſt xx. inter Theodoſianas. Quia igitur præter morem eſt, ut ab Africa irruant Scythæ, hoc eſt Vandali & Alani, quos alibi Caucaſigenas vocat, hinc eſt quod ait,

——— converſoque ordine fati
Torrida Caucaſeos infert mihi Byrſa furores.

Et Carmine xxiii. eadem antitheſi, Genſericum ipſum dicit

——— Africanæ
Telluris Tanaiticum rebellem.

c *Invictus Ricimer*) Quod Ricimerem laudat Sidonius, Anthemii, qui generum illum adſciverat, gratiæ imputandum eſt. Alioqui parum cauſæ habuit, cur hominem amaret, a quo Avitum ſocerum purpura exutum meminerat. Erat is Patricius & Magiſter militum. vir, ut Jornandes ſcribit, egregius & in re bellica tum prope ſingularis. ſed qui nimia potentia barbaro ingenio abuſus eſt. Nam non ſolum avitum imperio dejecit; ſed Majorianum occidit, & Severum, ſi vera fuit fama. clam ſuſtulit. Anthemium quoque ſocerum ipſum bello adortus Roma capta necavit. nondum ſcilicet a Principum ſanguine deſtiturus, niſi quadrageſimo ipſe poſt ſoceri necem die interiiſſet. Mixtum illi genus, ſed regium utrinque, patre Suevo, matre Gotha, Valliæ regis filia: eoque nobilior quam Genſericus, qui Gundegiſclo quidem rege, ſed matre ſerva ſpurius natus eſt.

d *Avus hujus Vallia*) Valliæ regis de Vandalis, Alaniſque ad Tarteſſum & Calpen victoriæ ab Idacio & Iſidoro repetendæ ſunt. Narrant enim Valliam ſub annum Chriſti cdxviii. Vandalos Silingos in Bætica deleviſſe: Alanos vero ſic attriviſſe, ut cum Vandalis, qui in Gallæcia Gunderico regi parebant, unum poſtea in regnum coaluerint. Nec dubium quin de his bellis loquatur Sidonius.

a Agrigentini recolit diſpendia campi.
Inde furit, quod ſe docuit ſatis iſte nepotem
Illius eſſe viri, quo viſo Vandale ſemper
Terga dabat. nam non Siculis illuſtrior arvit
Tu Marcelle redis, per quem tellure, marique
Noſtra Syracuſios preſſerunt arma penates:
Nec tu b eus currum Curii ſuperare, Metelle,
Contigit, oſtenans nobis elephanta frequentem,
Grex niger albentes tegeret cum mole jugales,
Auctoremque ſuum celaret pompa triumphi.
c Noricus Oſtrogothum quod continet, iſte timetur:
Gallia quod Rheni Martem ligat, iſte pavori eſt.
Quod d conſanguineo me Vandalus hoſtis Alano
Diripuit radente, ſuis hic ultus ab armis.
Sed tamen unus homo eſt, nec tanta pericula ſolus
Tollere, ſed differre poteſt. modo Principe nobis
Eſt opus armato, veterum qui more parentum,
Non mandet, ſed bella gerat: quem ſigna moventem
Terra vel unda tremant, ut tandem jure recepto,
Romula defunctas moderentur claſſica claſſes.
Audiit illa pater, ſimul annuit. itur in urbem
Continuo, videt ipſe Deam, ſummiſſus adorat,
Pectus & exertam texerunt cornua mammam,
Mandatas fert inde preces, quas Diva ſecuta
Apparat ire viam. laxatos torva capillos
Stringit, & incluſa latuerunt caſſide turres.
Inſula laurus erat: bullis hoſtilibus aſper
Applicat a læva ſurgentem balteus enſem.
Inſeritur clypeo victrix manus. illius orbem
Martigenæ, lupa, Tibris, amor, Mars, Ilia, complent.
Fibula mordaci refugas a pectore veſtes
Dente capit. micat haſta minax, quercuſque tropæis
Curva tremit, placidoque Deam ſub faſce fatigat.
e Perpetuo ſtat planta ſolo, ſed faſcia primos
Siſtitur ad digitos, retinacula bina cothurnis
Mittit in adverſum vincto de fornice pollex,
Quæ ſtringant crepidas, & concurrentibus anſis
Vinclorum, pandas texant per crura catenas.
Ergo ſicut erat liquidam tranſvecta per æthram,
Naſcentis petiit tepidos Hyperionis ortus.
Eſt locus Oceani, longinquis proximus Indis,
Axe ſub Eoo, Nabathæum tenſus in Eurum,
Ver ubi continuum eſt. interpellata nec ullis
Frigoribus palleſcit humus: ſed flore perenni
Picta peregrinos ignorant arva rigores.
Halant rura roſis, indeſcriptoſque per agros
Fragrat odor: violam, cytiſum, ſerpylla, liguſtrum,
Lilia, narciſſos, caſiam, colocaſia, calthas,
Coſtum, malobathrum, myrrhas, opobalſama, thura,
Parturiunt campi: necnon pulſante ſenecta,
Hinc rediviva petit vicinus cinnama phœnix.

a *Agrigentini recolis diſpendia campi*) Cladia Siculæ, qua Genſericus ipſe a Ricimere in Agrigentino littore profligatus, illum Valliæ Vandalorum quondam Victoris nepotem eſſe ſenſit, Avito ut reor imperatore. Miſſum enim ab Avito adverſus Vandalos cum exercitu Ricimerem, auctor eſt Priſcus in excerptis legationum. Cæſam etiam Ricimeris Comitis circumventione Vandalorum multitudinem, quæ Carthagine cum lx. navibus ſolverat, inter Aviti res geſtas adnotat Idacius.

b *Cui currum curii*) Quidam *Curium curru*. quod eandem habet ſententiam. Primus elephantos de Pyrrho triumphans duxerat Curius Dentatus anno v. c. cdlxxvii. ſed paucos, quatuor duntaxat, ut docet Eutropius. At L. Metellus in triumpho, quem de victis in Sicilia Pœnis egit anno v. c. diii. centum duxit & viginti, Livio auctore, ut eſt in Epitome xix. & Seneca de brevitate vitæ cap. xiv. *Idem*, inquit, *narrabat Metellum victis in Sicilia Pœnis triumphantem unum omnium Romanorum ante currum c. & xx. captivos elephantes duxiſſe*. Vicit ergo Curii currum Metellus. nec Curii modo ſed aliorum, quotquot poſtea triumpharunt.

c *Noricus Oſtrogothum*) Barbarorum terror eſt Ricimer. Quod enim Oſtrogothi per Noricos in Italiam, Franci, aliæque gentes Germanicæ per Rhenum in Gallias non irrumpunt ejus metu continentur.

d *Conſanguineo Alano*) Alanos unam in gentem cum Vandalis in Hiſpania coaluiſſe jam dictum eſt. Quare una in Africam trajecerunt quod notat Poſſidius in vita S. Auguſtini. & Genſericus, ac poſteri, Vandalorum ſimul Alanorumque reges appellati. ut apud Victorem Uticenſem, in præcepto Hunerici ad Epiſcopos orthodoxos, cujus hæc eſt inſcriptio, *Rex Hunericus Vandalorum & Alanorum univerſis Epiſcopis homouſianis*. itemque in edicto quod legitur lib. iii. Inde ergo videre eſt, cur conſanguineos & junctos Martis Alanos cum Vandalis, Romanæque direptionis ſocios dicat.

e *Perpetuo ſtat planta ſolo*) Solea. Genus id cothurnorum deſcribit, quod in antiquis ſtatuis videre eſt. in quo, ut Gellii verbis utar, plantarum calces tantum infime teguntur, cætera nuda, & teretibus habenis vincta ſunt. Solum ergo pro ſolea poſuit, ut Plautus, Martialis, aliique. Fornicem vero, pro parte devexa, & cavo pedis oppoſita, quam lib. viii. epiſt. xi. cameram dixit, laſceata pariter calceamenta deſcribens, in quibus *vinculorum concurrentibus anſulis, reflexa Ad crus per cameram catena ſurgit*. Sunt tamen codices, qui non *fornice*, ſed *femine* legant.

Hic domus auroræ rutilo cruſtante metallo,
Baccarum præfert leves aſprata lapillos.
Diripiunt diverſa oculos, & ab arte magiſtra,
Hoc vincit quodcumque vides. ſed conditur omnis
Sub domina preſente decor, nimioque rubore
Gemmarum varios perdit, quia poſſidet, ignes.
Fundebat coma pexa crocos, flexoque lacerto
Lutea depreſſus comebat tempora pecten.
Fundebant oculi radios, color igneus illis,
Non tamen ardor erat: quamvis de nocte recuſſa
Excepti ſoleant ſudorem fingere rores.
Pectora bis cingunt zonæ, parviſque papillis
Invidiam facit ipſe ſinus. pars extima pepli
Perfert puniceas ad crura rubentia rugas.
Sic regina ſedet ſolio. ſceptri vice [a] *dextram*
Lampadis haſta replet. nox adſtat proxima Diva,
Jam refugos converſa pedes, ac pone tribunal
Promit lux ſummum vix intellecta cacumen.
Hinc Romam liquido venientem tramite cernens,
Exiluit propere, & blandis prior orſa loquelis.
Quid caput o mundi, dixit, mea regna reviſis:
Quidve jubes? Paulum illa ſilens, atque aſpera miſcens
Mitibus, hæc cœpit: Venio (deſiſte moveri,
Nec multum trepida) non ut mihi preſſus Araxes
Impoſito ſub ponte fluat, nec ut ordine priſco
Indicus Auſonia potetur caſſide Ganges:
Aut ut tigriferi pharetrata per arva Niphatis
Depopuletur ovans Artaxata Caſpia conſul.
[b] *Non Pori modo regna precor, nec ut hiſce lacertis*
Frangat Hydaſpeas aries impactus Erythras.
Non in Bactra feror, nec committentia pugnas
Noſtra Semiramiæ ſtrident ad claſſica portæ.
Arſacias non quæro domus, nec teſſera caſtris
In Cteſiphontea datur. totum hunc tibi ceſſimus axem,
Et nec ſic mereor noſtram ut tueare ſenectam?
Omne quod Euphratem, Tigrimque interjacet, olim
Sola tenes: res empta mihi eſt de ſanguine Craſſi:
Ad Carras pretium ſcripſi, nec inulta remanſi,
Aut periit ſic emptus ager. ſi fallo, probaſti
[c] *Ventidio mactate Sapor. nec ſufficit iſtud:*
Armenias. Ponticumque dedi, quo Marte petitum,
Dicat Sylla tibi. forſan non credetur uni,
Conſule Lucullum. Taceo jam Cycladas omnes.
Adquiſita meo ſervit tibi Creta Metello.
Tranſcripſi Cilicas: hos Magnus fuderat olim.
Adjeci Syriæ, quos nunc moderaris, Iſauros:
Hos quoque ſub noſtris domuit Servilius armis.
Conceſſi Æolos veteres, Achæmiaque arva,
Tranſfudi Attalicum male credula teſtamentum.
Epirum retines: tu ſcis qui debeat illam
Pyrrhus. in Illyricum ſpecto te mittere jura,
Ac Macetum terras: & habes tu, Paule, nepotes.
Ægypti frumenta dedi: mihi vicerat olim
Leucadiis Agrippa fretis. Judæa tenetur
Sub ditione tua, tanquam tu miſeris illuc
Inſignem cum patre Titum. Tibi Cypria merces
Fertur: pugnaces ego pauper laudo Catones.
Dorica te tellus, & Achaica jura tremiſcunt,
Tendis & in bimarem felicia regna Corinthum,
Dic, Byzantinus quis rem tibi Mummius egit.

a *Dextram lampadis haſta replet*) Auroræ facem ſceptri vice tribuit. quod ex vetere conſuetudine ductum eſt. Nam cum face pingebatur. unde λαμπαδηφόρος quoque appellata, eoque habitu paſſim cernitur in antiquis monumentis. Ovidius v. Faſtorum:
Poſtera cum roſeam pulſis Hyperionis aſtris
In matutinis lampada tollet equis.
Et Sidonius ipſe Carmine xx. Indos dixit
Auroræ face civica peruſtos.
b *Non Pori modo regna precor*) Sic legendum cenſui non *Pharii*, ut in vulgatis. Regnum Pori ultra Hydaſpem erat: in cujus ripa, ut Curtius lib. viii. narrat, victus eſt prohibere tranſitu fruſtra conatus Alexandrum. Verum Erythras Ionicas, Bœoticas, Aetolicas legimus, Hydaſpæas, hoc eſt Indicas nuſquam. Erithræos enim Bacchi triumphos Martialis, Erytræas gemmas & ſmaragdos Claudianus, & alia alii, non ab urbe aliqua, ſed ab Erythræo mari, quod Indiam alluit, nuncuparunt. At Sidonius urbis nomen eſſe exiſtimavit, eaſque Hydaſpæas, ſagittiferas, tepidas Erythras appellare ſolet, ut a cæteris diſtinguat.
c *Ventidio mactate Sapor*) Ita libri omnes. Atqui Par.

[a] Sed ſi forte placet veteres ſopire qaerelas,
Anthemium concede mihi. ſit partibus iſtis
Auguſtus, longumque Leo: mea jura gubernet
Qaem petii: patrio veſtiri murice natam
Gaudeat Eaphemiam ſidus divale parentis.
Adjice præterea privatum ad publica fædus.
Sit ſocer Auguſtus genero Ricimere beatus,
Nobilitate micant: eſt vobis regia virgo,
Regius ille mihi. ſi concors annuis iſtud,
Mox Libyam ſperare dabis. circamſpice tædas
Antiquas, par nulla tibi ſic copula præſto eſt.
Proferat hic veterum thalamos diſcrimine partos
Græcia, ni pador eſt. reparatis Piſa qaadrigis
Suſcitet Oenomaam: natæ quem fraude cadentem
Cerea deſtituit reſolutis axibas obex.
Procedat Colchis prius agnita virgo marito
Crimine, qaam ſexu: ſpectet de carcere circi
Pallentes Atalanta procos, & poma decori
Hippomenis jam aon pro ſolo colligat auro.
Dejanira tuas Acheloiis gymaade pinguis
Illuſtret tædas, & ab Hercule preſſas anhelo
Laſſatum foveat rivis rivalibus hoſtem.
Qaantamvis repetam veteris connubia ſæcli,
Tranſcendunt hic heroas, heroidas illa.
Hos thalamos, Ricimer, virtus tibi pronuba poſcit;
Atqae Dionæam dat Martia laurea myrtum.
Ergo age. trade viram non otia pigra foventem,
[b] *Deliciiſque gravem: ſed [b] qaem modo nauticus urit*
Æſtus, Abydenique ſinus, & Seſtias ora
Helleſpontiacis circumclamata procellis:
Qaas pelagi fauces aoa ſit tenuiſſe vel illum
Crediderim, cui ruptus Athos, cui remige Medo
Turgida ſylvoſam currebat vela per Alpem.
Nec Lucullanis ſi hæc freta cincta carinis,
Segnis ad inſignem ſedit cum Cyzicon hoſtis,
Qui cogente fame, cognata cadavera mandens,
Vixit morte ſua. ſed quid mea vota retardo?
Trade magis. Tam pauca refert Titonia conjunx.
Duc, age, ſancta parens, quanquam mihi maximus aſus
Invicti ſummique ducis, dum mitior extes,
Et aon disjanctas melius moderemur habenas.
Nam ſi forte placet veteram meminiſſe laboram,
Et qui pro patria veſtri pugnaret Iulii,
Ut nil plus dicam, prior hinc ego Memnona miſi.
Finieraat. geminas junxit concordia partes,
Electo tandem potitur qaod principe Roma.
[c] *[c] Nunc aliqaos voto ſimili, vel amore, vetuſtas*
Te legiſſe crepa, nunqaam noa invidia ſummis
Emeritiſque viris. Brenni contra arma, Camillum
Profer ab exilio: Cincinnatoque ſecures
Expulſo Cæſone refer, flentemque parentem
A raſtris ad roſtra roga: miſeroque tumultu

---

thorum regi, quem occidit Ventidius, non Sapori, ſed Pacoro nomen fuit. Sed Sapor Sidonio dici potuit quivis rex Parthorum, ut Arſaces. Ita enim in Panegyrico Aviti legitur in optimis MSS. *Parthicus ultro reſtituit mea ſigna Sapor*, cum reſtituerit Phraates. Pacorus Orodis filius illo ipſo die, quo ante annos xv. Craſſum ad Carras per Surenam occiderat, a Ventidio ipſe cæſus eſt. Quare Craſſianam cædem Pacori cæde penſatam ait Florus lib. iv. ix.

a *Sed ſi forte placet*) Pro tot, inquit, Romani juris provinciis, quas imperio Conſtantinopolitano tranſcripſi, Principem mihi Anthemium concede: Euphemiam filiam, ejus uxorem Auguſtam videat Divus Marcianus. adde & Ricimeris nuptias cum filia Anthemii. Quæ omnia ex aliis Sidonii locis nota, præter nomen Euphemiæ, quod huic uni loco debemus. De hac tamen Hub. Goltzius antiqui nummi profert inſcriptionem, in qua Fl. Marciana Auguſta vocitatur. quod ſi verum eſt, Fl. Euphemiam Marcianam appellatam oportuit. Cæterum ex Anthemio & Euphemia nati ſunt, præter incerti nominis filiam, quæ Ricimeri nupſit, tres filii Marcianus, Romulus, & Procopius de quibus multa Theodorus lector in Collectaneis, Malchus Sophiſta in Byzantiacis. & Candidus Iſaurus lib. II. Hiſtoriæ.

b *Quem modo nauticus urit æſtus*) Significat Anthemium, quo tempore ad imperium accitus eſt, Helleſpontiacæ claſſi præfuiſſe, quam in ejus freti portubus habere ſolebant Imperatores Orientis. Erant enim & claſſes aliæ toto illo mari ad varios uſus diſperſæ, ut Carpathia, Seleucena, Alexandrina, quarum mentio in legibus Auguſtis

c *Nunc aliquos voto ſimili*) Hoc nomine Anthemium opponit, & præfert aliquot Romanis ducibus antiquis, quod nulla prius, ut illi, læſus injuria ad imperium evectus ſit. Nam L. Cincinnatus in mœrore ob Cæſonis filii exilium verſabatur, quando ad Dictaturam, bellumque contra Æquos gerendum vocatus eſt. M. Camillus Ardeæ exulabat ipſe, cum adverſus Brennum Dictator II. creatus eſt. M. Livius Salinator (is enim eſt, qui Conſul. II. Haſdrubalem Pœnorum ducem ad Metaurum vicit & interfecit) ex priore Conſulatu reus publico judicio damnatus, multatuſque fuerat. Quæ ſingula exponit Livius lib. III. v. & XXVII.

Pelle prius quos victa petas. ſi ruperit Alpes
Pannus, ad afflictos condemnatoſque recurre.
Improbus ut rubeat Barchinu clade Mesuurus,
Multatus tibi conſul agat: qui millia fundens
Haſdrubalis, rutilum ſibi cum fabricaverit enſem,
Concretum gerat ipſe caput. longe altera noſtri
Gratia judicii eſt. ſcit ſe non læſus amari.
At mea jam nimii propellunt carbaſa flatus,
Siſte, camœna, modos tenues, portumque petenti
Jam placido ſedeat mihi carminis anchora fundo.
a *Attamen, o Princeps, [a] quæ nunc tibi claſſis & arma*
Tractentur, quum magna geras, quum tempore parvo,
Si mea vota Deus produxerit, ordine recto,
b [b] *Aut genero bis mox, aut te ter conſule dicam,*
c *Nam modo [c] nos jam feſta vocant, & ad Ulpia poſcunt*
Te fora, donabis quos libertate Quirites,
Quorum gaudentes exceptant verbera malæ.
Perge, pater patriæ felix, atque omine fauſto
Captivos vincture novos, abſolve vetuſtos.

[d] PANEGYRICI [d] EDITIO AD PETRUM
C A R M E N III.

Q *Uid faceret lætas ſegetes, quod tempus amandum*
Meſſibus, & gregibus, vitibus, atque apibus,
Ad Mæcenatis quondam ſunt edita nomen:
Hinc. Maro, poſt audes arma virumque loqui.
At mihi Petrus erit Mæcenas temporis hujus,
Nam famæ pelagus ſidere curro ſuo.
Si probat, emittit: ſi damnat, carmina celat,
Nec nos rhonchiſono rhinocero te notat.
I liber, hic noſtrum tutatur, crede, pudorem.
Hoc cenſore etiam diſplicuiſſe placet.

[e] P R Æ F A T I O P A N E G Y R I C I
dicti [e] Majoriano Aug.
C A R M E N IV.

T *Ityrus ut quondam patulæ ſub tegmine fagi*
Volveret inflatos murmura per calamos,
Præſtitit afflicto jus vitæ Cæſar, & agri,
Nec ſtetit ad tenuem celſior ira reum:
Sed rus conceſſum dum largo in principe laudat,
Cælum pro terris ruſtica muſa dedit.

a *Quæ nunc tibi claſſis*) Adverſus Vandalos. ut auxilio eſſet Baſiliſco, quem Leo cum ampliſſima claſſe in Africam miſerat contra Genſericum. Quin Anthemium hoc maxime conſilio Imperatorem deſignatum, deſtinatumque Romam, auctor eſt Procopius in Vandalicis lib. I. ubi de hac Baſilici expeditione multa. De Anthemianæ vero ſucceſſu Idacius noſter his verbis: *Expeditio ad Africam adverſus Vandalos ordinata metabolarum commutatione & navigationis importunitate revocatur.*

b *Aut genero bis mox*) Alterum conſulatum optat Ricimeri, qui priorem jam geſſerat anno CDLIX. tertium Anthemio, qui ſecundum tunc inibat.

c *Nos jam feſta vocant*) Solemnia publicæ manumiſſionis, quæ a Conſulibus magiſtratum ineuntibus celebrabatur. quam propterea ſolemnitatem Conſulatus appellat Honorius Imp. l. XIII. Cod. Theod. de Infirmandis iis quæ ſub tyrannis geſta ſunt. & Caſſiodorus in formula Conſulatus inter alia Conſulum munia recenſet, *ſolvere famulos jugo ſervili*. Ut igitur Anthemium hoc loco Sidonius, ſic Julianum Libanius, Mamertinum Marcellinus, Honorium atque Eutropium Claudianus, Heraclianum Honorius lege citata, initio Conſulatus ſervos manumiſiſſe teſtantur. Marcellinus lib. XXII. *Mamertino Conſule Kalendis Januariis ludos edente, manumittendis ex more inductis per admiſſionum proximum*. Claudianus in Eutropium I.

——— *libertatemque daturus,*
Quam nondum meruit, ſcandis ſublime tribunal.

d *Editio ad Petrum*) Carmen hoc male hactenus Anthemii Panegyrico adnectebatur, quaſi ad illum pertineret; cum pertineat ad Panegyricum Majoriani, cujus Magiſtro epiſtolarum Petro ejus editionem nuncupat. Quare illi præmittitur, ſicut Carmen ad Priſcum Valerianum in antiquis libris præponitur Panegyrico Aviti, cujus eſt editio. Panegyricus Anthemii editionis epigrammate caret, ſicut omnes Claudiani.

e *Majoriano Aug.*) Avito Aug. poſt aliquot menſium interregnum ſucceſſit Majorianus, anno Chriſti CDLVII. Proximo dehinc anno Conſulatum de more geſſit, Alpibuſque aſpera hyeme cum ingenti exercitu ſuperatis, Lugdunum venit, quam urbem paulo ante in poteſtatem ſuam receperat. Advenientem Sidonius hoc Panegyrico excepit, cum veniam ab eo, ut eſt in præfatione, hoſtilis ſocietatis jam impetraſſet. Hoc igitur eſt diſcrimen hujus Panegyrici & reliquorum, quod alii duo Kalendis Januariis ad celebranda Conſulatus auſpicia dicti: hic vero alia occaſione, & ſub anni finem: cum adhuc tamen Conſul eſſet Majorianus: ut excuſari nequeat Carolus Sigonius, qui biennio poſt dictum ſcripſit ad annum CDLX. Nam clare Sidonius,
Imperium, ait, jam Conſul habes.

Nec fuit inferius Phœbeia dona referre:
Fecerat hic dominum, fecit & ille deum,
Et tibi, Flacce, acies Bruti Caſſique ſequuto,
Carminis eſt autor, qui fuit & veniæ.
Sic mihi diverſo nuper ſub Marte cadenti,
Juſſiſti placido victor ut eſſem animo,
Serviat ergo tibi ſervati lingua poetæ,
Atque meæ vitæ laus tua ſit pretium.
Non ego mordaci fodiam modo dente Maronem,
Nec civem carpam, terra Sabella, tuum.
Res minor ingenio nobis, ſed Cæſare major:
Vincant eloquio, dummodo nos domino.

PANEGYRICUS
JULIO VALERIO MAJORIANO
Auguſto dictus.

CARMEN V.

Concipe præteritos, reſpublica, mente triumphos:
Imperium jam conſul habet, quem purpura non plus
Quam lorica operit, cujus diademata frontem
Non luxu ſed lege tegunt, meritiſque laborum
Poſt palmam palmata venit: decora omnia regni
a *Accumulant faſces, & [a] princeps conſule creſcit*
Perſonat ergo tuum cœlo, rure, urbibus, undis,
Exultans Europa ſophos, quod rector haberis,
Victor qui fueras. fateor, trepidaverat orbis,
Dum non vis viciſſe tibi, nimioque pudore
Quod regnum mereare doles, triſtique repulſa
Non moderanda ſubis, quæ defendenda putaſti.
b *[b] Sederat exerto bellatrix pectore Roma*
Criſtatum turrita caput, cui pone capaci
Caſſide prolapſus perfundit terga capillus.
Lætitiam cenſura manet, terroque pudore
Creſcit, & invita ſuperat virtute venuſtas:
Oſtricolor pepli textus, quem fibula torto
Mordax dente vorat. tunc quicquid mamma refundit
Tegminis, hoc patulo concludit gemma receſſu.
Hinc fulcit rutilus ſpatioſo circite lævum
Umbo latus. videas hic craſſo fuſa metallo
Antra Rheæ, fœtamque lupam, quam fauce retecta
Blandiri quoque terror erat, quanquam illa vorare
Martigenas & picta timet. pars proxima Tibrim
Exprimit: hic ſcabri fuſus ſub pumice tophi,
Proſtabat madidum per guttura glauca ſoporem.
Pectus palla tegit, quam neverat Ilia conjunx,
Liquenti quæ juncta toro vult murmura lymphis
Tollere, & undoſi ſomnum ſervare mariti.
Iſta micant clypeo. cuſpis trabe ſurgit eburna,
Ebria cæde virum. propter Bellona tropæum
Extruit, & quercum captivo pondere curvat.
Conſurgit ſolium ſaxis, quæ cæſa rubenti
Æthiopum de monte cadunt, ubi ſole propinquo
Nativa exuſtas afflavit purpura rupes.
Jungitur hic Synnas, Numadum lapis additur iſthic

a *Princeps Conſule creſcit*) In Panegyrico Aviti.
—— *emerita trabeis diademata creſcunt.*
Imperatores enim, cum cæteras dignitates infra ſe ducerent, Conſulatus tamen inſulas non ſolum fortunæ ſuæ congruere, ſed nomini quoque Auguſto, ut Valentinianus in Novella ad Sporatium loquitur, decus addere exiſtimarunt. Ideo hunc ſolum ex omnibus adſumebant. Claudianus in Eutropium 1.

—— *hunc accipit unum*
Aula magiſtratum, nobis patribuſque recurrit
Hic alternus honos.

Libanius Rhetor in Julianeio: μόνῳ γὰρ δὴ τούτῳ καὶ βασιλείας ἁρμονεύχῃ. Julianus ipſe in encomio Euſebiæ Auguſtæ. οὔτε ἰδιώτης, οὔτε βασιλεὺς ἐστὶν ὅ γέγονε, θεοὶ ξύλινοι ἐτίμαζον ὕπατος ὀνομαζόμενοι. Claudianus idem in Stiliconem 55.

—— *titulumne levem, parvique decoris*
Credimus, Auguſti quo ſe decorare fatentur?

b *Sederat exerto*) Romæ proſopographia, elegans in primis, & quæ Claudianæ in Conſulatu Olybrii & Probini, ad cujus exemplum efficta videtur, parum debeat. Porro Panegyrici hujus partes præcipuæ ſunt duæ, quarum altera fere occupat Africæ oratio Romam exorantis, ut Majorianus adverſus Genſericum ultor veniat: alteram poeta ipſe ſuapte ex perſona loquens. In illa Majoriani laudes ex iis ducit quæ imperium anteceſſerunt: in hac reliqua perſequitur ad adventum uſque Lugdunenſem.

Anti-

Antiquum mentitus ebur. poſt cante Laconum
Marmoris herboſi radians interviret ordo.
Ergo ut ſe mediam ſolio dedit, advolat omnis
Terra ſimul. tum quæque ſuos provintia fructus
Expoſuit: fert Indus ebur, Chaldæus amomum,
Aſſyrius gemmas, Ser vellera, thura Sabæus,
Atthis mel, Phœnix palmas, Lacedæmon olivum,
[a] *Arcas equos, Epirus equas, pecuaria Gallus,*
Arma Chalybs, frumenta Libys, Campanus Iacchum,
Aurum Lydus, Arabs guttam, Panchaia myrrham,
Pontus caſtorea, blattam Tyrus, æra Corinthus.
Sardinia argentum, naves Hiſpania defert,
[b] *Fulminis & lapidem: ſcopulos jaculabile fulgur*
Fucat, & accenſam ſilicem fœcunda maritat
Ira deum: quoties cœlum ſe commovet illic,
Plus ibi terra valet. [c] *Subito flens Africa nigras*
Procubuit lacerata genas, & cernua frontem
Jam male fœcundas in vertice fregit ariſtas.
Et ſic orſa loqui eſt. Venio pars tertia mundi,
Infelix felice uno. famula ſatus olim
Hic prædo, & dominis extinctis, barbara dudum
Sceptra tenet tellure mea, penituſque fugata
Nobilitate furens, quod non eſt, non amat hoſpes.
O Latii ſopite vigor tua mœnia videt
Inſidiis ceſſiſſe ſuis. non concutis haſtam?
Non pro me vel capta doles? tua nempe putantur
Surgere fata malis, & celſior eſſe ruina.
Sed melius, quo terror abit. jam vincere reſtat
Si pugnas, ut victa ſoles. [d] *Porſenna ſuperbum*
Tarquinium impingens, complevit milite Thuſco
Janiculum quondam: ſed dum perrumpere portas
Obſidione parat, totam te pertulit uno
Coclitis in clypeo: preſſerunt millia ſolum
Multa virum, pendente via; nec ponte ſoluto
Cum caderet, reſidit. Rex idem denique morte
Admonitus ſcriba didicit ſibi bella moveri,
Non ſolum cum bella forent. mox pace petita,
In regnum rediit, non tam feriente fugatus,
Quam flagrante viro. ſteterat nam corde gelato
Scævola, & appoſito dextram damnaverat igni,
Plus felix peccante manu, cum forte ſatelles
Palleret, conſtante reo, tormentaque capti
Is fugeret, qui tortor erat. Brennum tremuiſti
Poſt melior. quodcumque tuum eſt, quodcumque vocaris
Jam ſolus Tarpeius erat. ſed reppulit unus
Tum quoque totam aciem, Senones dum garrulus anſer
Nuntiat, & vigilas veſtrum ſine milite fatum.
Me quoque (da veniam, quod bellum geſſimus olim,)
Poſt Trebiam, Cannaſque, domas: Romanaque tecta
Hannibal ante meus, quam noſtra Scipio vidit.
Quid merui? fatis cogor tibi bella movere,
Cum volo, cum nolo. trepidus te territat hoſtis,
Sed tutus claudente freto, velut hiſpidus alta
Sus prope teſqua jacet, clauſuſque cacuminat albis
Os nigrum telis gravidum, circumlatrat ingens
Turba canum, ſi forte velit concurrere campo:

---

a *Arcas equos*) Vulgati *Argos*. ſed veterum librorum conſenſus Sidonium *Arcas* ſcripſiſſe perſuadet. Alioqui laudantur etiam equi Argolici, ut Arcadici. Strabo lib. VIII. ἔςι δὲ καὶ τὸ φῦλον τῶν ἵππων κράτιςον τὸ Ἀρκαδικὸν, καθάπερ καὶ τὸ Ἀργολικόν. Et Homero Ἄργος ἱππόβοτον dicitur, ἵππιον Ἄργος Euripidi, aptum equis Argos Horatio.

b *Fulminis & lapidem*) Ceranniam gemmam. Claudianus in laude Serenæ.

——— *Pyrenæique ſub antris*
Ignea fulmineis legere ceraunia Nymphæ.

Solinus Polyhiſtoris cap. XXXVI. & Iſidorus originum XVI. non in Pyrenei jugis, ſed in Luſitania legi tradunt. Duo enim faciunt genera cerauniorum. unum quod Carmania mittit, cryſtallo ſimile, quod ſplendet tamen cæruleo, & ſub dio poſitum ſplendorem rapit ſiderum: alterum e Luſitanis Hiſpaniæ littoribus, cui color eſt prope rubentis. Alludit Ruricius lib. II. ep. XIV. Ceranniæ. *Ut poſſis*, inquit, *ſecundum nomen tuum cum illa beatorum turba vera ſplendere ceraunia, & vocabuli tui auctor exiſtere.* Nomen inde, quod alibi, quam in locis κεραυνοβόλοις, id eſt fulmine tactis, non inveniatur.

c *Subito flens Africa*) Africæ icon & oratio, quæ non parum etiam habet e Claudiani Gildoniacis. Ibi queritur illa ſe a Gildone oppreſſam; hic a Genſerico, qui Vandalis in Africa imperans, barbara, ut ait, ſceptra tenebat; nobilibus, honoratiſque, quod Proſper & Victor obſervant, præcipue infeſtus. Romam etiam triennio ante hæc captam ſuis opibus ſpoliarat.

d *Porſenna ſuperbum*) Quod Porſennæ, Brenno, Annibali quondam accidit, ut a Romanis poſt maximas clades terroreſque profligarentur: idem nunc Genſerico eventurum ſpondet, ſi Majorianus in eum arma convertat. quaſi in fatis ſit illum, quod ait, venturum excidio Libyæ, tertiumque ex ea poſt Scipiones cognomen relaturum.

Ille per objectos vepres tumet, atque ſuperbit.
Vi tenuis, fortiſque loco, dum proximus Eia
Venator de colle ſonet. vox nota magiſtri
Laſſatam reparet rabiem. tum vulnera cæcus
Faſtidit ſentire furor. Quid prælia differt?
Quid mare formidat, pro cujus ſæpe triumphis
Et cælum pugnare ſolet? Quid quod tibi princeps
Eſt nunc eximius, quem præſcia ſæcula clamant
Venturum excidio Libyæ, qui tertius ex me
Accipiet nomen? debent hoc fata labori,
Majoriane, tuo. quem cur conſcendere claſſem,
Ac portus intrare meos, urbemque ſubire,
Si jubeat, cupiam, paucis ex ordine ſabor.
Fertur Pannoniæ qua [a] *Martia pollet Acincus,*
Illyricum rexiſſe ſolum cum tractibus Iſtri
Hujus avus. nam Theudoſius quo tempore Sirmi
Auguſtum ſumpſit nomen, per utramque magiſtrum
Militiam, ad partes regni venturus eoas,
Majorianum habuit. Latiis ſunt condita faſtis
Facta ducis. quoties Schyticis illata colonis
Claſſica preſſerunt Hypanim, Peucemque rigentem
Monte ſalutatis irriſit lixa pruinis?
Hunc ſocerum pater hujus habet, vir clarus, & uno
Culmine militiæ ſemper contentus, ut unum
Caſibus in dubiis junctus ſequeretur amicum.
Non ſemel oblatis tentavit faſcibus illum
Aetio rapere aula ſuo: ſed perſtitis ille
Major honoratis. cœpit pretioſior eſſe,
Sic pretio non capta fides, erat ille quod olim
Quæſtor conſulibus, tractabat publica jure
Æra ſuo, tantumque modum ſervabat, ut illum
Narraret rumor jam rebus parcere naſi.
Senſerat hoc ſed forte [b] *Ducis jam livida conjunx;*
Augeri famam pueri, ſuffuſaque bili,
Coxerat internum per barbara corda venenum;
Ilicet explorat cælum, totamque volutis
Percurrit matheſim numeris, interrogat umbras,
Fulmina rimatur, fibras videt, undique gaudens
Secretum rapuiſſe Deo. ſic torva Pelaſgum
Colchis in aplustri ſteterat trepidante marito,
Abſyrtum ſparſura patri, facturaque caſi
Germani plus morte nefas, dum funere pugnat,
Et fratrem ſibi tela facit: vel cum obruit ignem
Taurorum, plus ipſa calens, texitque trementem
Frigida flamma virum, quem defendente veneno
Inter flagrantes perhibent alſiſſe juvencos.
Ergo animi dudum impatiens, poſtquam audiit iſti
Imperium & longum ſtatui, laniata lacertos
Ingreditur qua ſtrata viri, vocemque furentem
His rupit. Secure jaces oblite tuorum,
O piger, & mundo princeps (ſic ſæcula poſcunt)
Majorianus erit. clamant hoc ſidera ſignis,
Hoc homines votis. iſti quid ſidera quæro,
Fatum aliud cui fecit amor? nil fortius illo.
Et puer eſt cupidus nunquam, ſed parcus habendi.
Pauper adhuc jam ſpargit opes, ingentia ſuadet
Conſilia, & ſequitur. totum quod cogitat altum eſt,
Urget quod ſperat. ludum ſi forte retexam,

a *Martia pollet Acincus*) Urbs eſt Pannoniæ II. in qua & Sirmium provinciæ caput. Acincum eadem, non *Acinthus* ſcribitur etiam apud Marcellinum, & in Itinerariis, atque in Notitia, in qua & Acincenſes milites ſub Magiſtro equitum per Gallias. Jam hoc quoque certum eſt, Illyrici nomen poſterioribus ſæculis Imperii, non unius in Hadriatici maris ora provinciæ finibus, ut olim, clauſum fuiſſe: ſed ad plurimas circumquaque provincias pertinuiſſe. quod magnum Illyricum eſt Auſonio epigrammate 5. Feſti Rufi ævo XVII. provincias complectebatur; poſt etiam XIX. quarum aliæ poſt Imperii diviſionem, quæ in Notitia deſcribitur, hoc eſt poſt Arcadii & Honorii tempora, Illyrico occidentali attributæ ſunt, ut Noricum, Pannoniæ, Dalmatia: aliæ orientali, ut Mœſia ſuperior, Dacia, Macedonia, Epirus, & aliæ, quas in eadem Notitia videre eſt. Non male ergo Sidonius Pannoniam in Illyrico locat. Sed Majoriani magiſtri militum poteſtas extra Illyrici etiam fines porrigebatur. Hypanis etenim fluvius Scythiæ, & Peuce Inſula Iſtri oſtiis in Mœſia inferiore adjacens, ad Thraciæ diœceſeos provincias pertinent, non ad Illyricianas. Nondum videlicet Magiſtri militum a Theodoſio diviſa fuerat poteſtas. qui primus, Zoſimo teſte, libro IV. hanc ita diſtinxit, ut alius in Illyrico, alius, in Thracia militum Magiſter eſſet, cum unus antea omnibus præeſſet.

b *Ducis jam livida conjunx*) Aetii uxor. Nec temere conficta, quæ de illius in Majorianum juvenem odio dicuntur, quaſi timeret ne is prætento filio principatum conſequeretur. Revera enim Gaudentio filio imperium parabat Aetius.

Digitized by Google

Conſumpſit, quicquid jaculis feciſſe putaris,
Illius una dies. tribus hunc tremuere ſagittis
[a] Anguis, cervus, aper. [b] non ſic libravit in hoſtem
Spicula, qui nato ſerpentis corpore cincto,
Plus timuit, dum ſuccurrit, dum jactibus iiſdem
Interitum vitamque daret, ſtabilemque teneret
Corde tremente manum, totamque exiret in artem
Spe propriore metus, dans inter membra duorum
Unius mortem. libeat decernere caſtu,
Ceſſit Eryx Siculus, ſimili nec floruit arte
Sparta, Therapnæa pugilem cum gymnade pinguem
[c] Stratus Bebryciis Amycus ſuſpexit arenis.
Qui vigor in pedibus! fruſtra ſibi natus Ophelte
Sicaniam tribuit palmam, plantaſque ſuperbas
Haud ita per ſiccam Nemeen [d] citus extulit Arcas,
Cujus in Aetolo [e] volitantem pulvere matrem
Horruit Hippomenes, multo qui ceſpite circi
Contemptu promiſſus erat, cum carceris antro
Emicuit pernix populo trepidante virago,
Nil toto tactura gradu, cum pallidus ille
Reſpiceret medium poſt ſe decreſcere campum,
Et longas ad ſigna vias, ſtatque propinquo
Preſſus in hoſtili jam curreret anxius umbra,
Donec ad anfractum metæ jam jamque relictus
Concita ter ſparſo fregit veſtigia pomo.
Qui videt hunc equitem, Ledæum ſpernit alumnum,
Ac juvenem Sthenebœa tuum, cui terga vetuſtas
Pennati largitur equi, Lyciamque Chimæram
Quem ſuperaſſe refert, vulnus cum ſuſtulit unum
Tres animas. vitam tum ſi tibi fata dediſſent,
Majorianæ ferox, veniſſes Caſtora frenos,
Tolluerem caſtus, Alconem ſpicula noſſe,
Bellerophontæis inſultaturus opimis.
Si clypeum capias, vincit Telamone creatum,
Qui puppes inter Grajas, contra Hectoris ignem,
Ipſam etiam infidi claſſem defendit Ulyxis.
Miſſile ſi quanto jaculetur pondere quæris,
Segnius inſertæ trepidans pro faſce Camillæ
Excuſſit telum Metabus, nec turbine tanto
Stridula Pelidæ per Troilon exiit ornus:
Nec ſic Heroum tardantem buſta Creontem
Atticus Aegides rupit Marathonide quercu:
Nec ſic intortum violatæ Phœbados ultrix
In Danaas fulmen jecit, cum Græcia Troja
Noctem habuit, ſimilemque facem, fixuſque Capharei
Cautibus inter aquas flammam ructabat Oileus.
Parva loquor. quid quod quoties tibi bella geruntur,
Diſcipulus non miles adeſt? & fingit alumnum
Æmulus e contra ſpectat? quod viceris odit,
Et quos vincis amat. totus dormitat ad iſtum
Magnus Alexander, patris quem gloria torſit.
Quid faciam infelix? nato quæ regna parabo,
Excluſa ſceptris Geticis, reſpublica ſi me

---

a *Anguis, cervus, aper*) Hæc iterum commemorat Carmine XIII. extatque de eadem re vetus diſtichum lib. IV. epigrammatum, quod Pithœus Sidonii ipſius eſſe conjectabat.

Cervus, aper, coluber, non curſu, dente, veneno
Vitarunt ictus, Majoriane, tuos.

b *Non ſic libravit in hoſtem*) Alcon hic Cretenſis, de quo & Phalero filio Manilius V. Aſtronomicon, & Valerius Flaccus Argonauticon I. Nec minus eleganter Græcus poeta Anthologiæ lib. VI. XI.

Παῖδα πατὴρ Ἄλκων ὀλοῷ σφιγχθέντα δράκοντι
Ἀθρήσας, δειλῇ τόξον ἔκαμψε χερί.
Θηρὸς δ' οὐκ ἀφάμαρτε· διὰ στόματος γὰρ ὀϊστὸς
Ἤϊξεν τυτθοῦ βαιὸν ὕπερθε βρέφους·
Παυσάμενος δὲ φόνου, παρὰ δρῦν τήνδε φαρέτραν
Σῆμα καὶ εὐτυχίης θῆκε, καὶ εὐστοχίης.

c *Stratus Bebryciis Amycus*) Contrario ſenſu vulgati, *ſtratum Amycum*. Amycus enim is eſt, qui pugilis Therapnæi, ſeu Lacedæmonii Pollucis vires ſuſpexit, cum ab eo proſtratus eſſet, qui cæteros vincere ſolebat.

d *Citus extulit Arcas*) Parthenopæus Atalantæ de qua mox, filius ex Milanione. *Arcada Parthenopæum* vocat etiam Statius, curſuque in Nemea ſylva victorem facit libro VI. Thebaidos. & Apollodorus lib. III. belli Thebani duces enumerans, Παρθενοπαῖος Μειλανίωνος Ἀρκάς. *Parthenopæus Milanionis filius, Arcas*. De quo iterum poſt alia, ἐγέννησε δὲ ἐκ Μειλανίωνος Ἀταλάντη Παρθενοπαῖον, ὃς ἐπὶ Θήβας ἐστρατεύσατο. Genuit ex Milanione Atalanta Parthenopæum, qui Thebanam expeditionem ſecutus eſt.

e *Volitantem matrem*) Atalantam. Antea *Martem* legebatur nullo ſenſu. Itaque certa eſt & neceſſaria, licet unius tantum & alterius, nec optimorum codicum emendatio. Filii occaſione matrem commemorat, ut & Statius eodem loco,

Nota parens curſu. quis Mænalia Atalanta
Neſciat egregium decus. & veſtigia cunctis
Indeprehenſa procis?

a *Præteris, & [a] parvus ſuper hoc Gaudentius hujus*
Calcatur fatis? iſtam jam Gallia laudat,
Quodque per Europam eſt. rigidis hunc abluit undis,
b *Rhenus, Arar, Rhodanus, Moſa, Matrona, Sequana, [b] Ledus,*
Clitis, Elaris, Athax, Vachalis, Ligerimque bipenni
c *Exciſam per fruſta bibit. cum [c] bella timentes*
Defendit Turonos, aberas. poſt tempore parvo
d *Pugnaſtis pariter, [d] Francus qua Cloio patentes*
Atrebatum terras pervaſerat. hic coeuntes
Claudebant anguſta vias, arcuque ſubactum
Vicum Helenam, flumenque ſimul ſub tramite longo
Artus ſuppoſitis trabibus tranſmiſerat agger.
Illic te poſito, pugnabat ponte ſub ipſo
Majorianus eques. fors ripæ colle propinquo,
Barbaricus reſonabat hymen, Scythicisque choreis
Nubebat flavo ſimilis nova nupta marito.
Hos ergo, ut perhibent, ſtravit. crepitabat ad ictus
Caſſis, & oppoſitis haſtarum verbera thorax
Arcebat ſquamis, donec converſa fugatus
Hoſtis terga dedit. plauſtris rutilare videres
Barbarici vaga feſta tori, conjectaque paſſim
Fercula, captivaſque dapes, cirroque madente
Ferre coronatos redolentia ſerta lebetas.
Illico increſcit Mavors, thalamique refringit
Plus ardens Bellona faces. rapit eſſeda victor;
Nubentemque nuram. non ſic Pholoëtica monſtra,
Atque Pelethronios Lapithas Semeleius Evan
Miſcuit, Aemonias dum flammans orgia matres,
Et Venerem Martemque cient, at prima cruentos
Conſumant ad bella cibos, Bacchoque rotato
Pocula tela putant, cum crudeſcente tumultu
Polluit Æmathiam ſanguis Centauricus Othrim.
Nec plus nubigenum celebrentur jurgia fratrum.
e *Hic quoque monſtra domat, [e] rutili quibus arce cerebri*
Ad frontem coma tracta jacet, nudataque cervix
Setarum per damna nitet, tum lumine glauco
Albet aquoſa acies, ac vultibus undique raſis,
Pro barba tenues perarantur pectine criſtæ,

---

a *Parvus Gaudentius*) Filiorum Aetii, quorum quidem memoria extat, alter de avi materni nomine Carpilio appellatus eſt. Aetii namque uxor incerti nominis, filia fuit Carpilionis ex Comite Domeſticorum, ut auctor eſt apud Gregorium Turon. Frigeridus. Sidonius Gothicam illi, regiique ſanguinis ſtirpem fuiſſe ſignificat. alioqui excluſam ſe a ſceptris Geticis non quereretur. Alter Gaudentius, de quo hic ſermo, avo item ſed paterno cognominis. Aetio enim pater fuit Gaudentius, Comes & Magiſter equitum, quem Proſper in Galliis a militibus occiſum notat. Hunnicæ legationis, qua functus eſt Carpilio filius, teſtis eſt Priſcus in excerptis legationum, & Senator I. Variar. IV. Gaudentium vero hunc urbe capta in Africam cum Valentiniani filiabus abductum a Genſerico narrat Idacius.

b *Ledus, Clitis, Elaris*) In hoc elencho fluviorum Galliæ, quos Majoriani expeditionibus luſtratos ait, pauci ſunt qui non ſtatim agnoſcantur, Nam Elaris ſine dubio noſter eſt Elaver, Cæſaris commentariis notiſſimus, qui per Arvernorum plana decurrens, collectis utrinque aliquot amnibus, in Ligerim paulo infra Niveroum evolvitur. Ledus in Septimania e Cemmenis montibus per Volcas Arecomicos & Montem peſtulum in mare Gallicum decurrit, De Cliti unica eſt controverſia, in qua plerique Papyrio Maſſono aſſentiuntur, qui Clanum Pictonum eſſe docuit. Olitis certe Theodulfi Aurelianenſis, de quo aliis placuit, in hunc locum, niſi luxato verſu, recipi non poteſt.

c *Bella timentes defendit Turonos*) Timebant, opinor a vicinis Armoricis, qui ad libertatem jamdudum, ut ex Zoſimi lib. VI. patet, adſpirantes, aut Romanos armia appetebant ipſi, aut appetebantur. ut quo tempore bellum adverſus illos, Aetio abſente, Hunnis auxiliantibus geſſit Litorius, ut eſt in Panegyrico Aviti, ſub annum, ut oſtendemus, CDXXXVIII.

d *Francus qua Cloio*) Ita liber omnis, quod certe ſperius videtur, quam quod in aliis, *Pugnaſtis pariter Francus, qua Cloio*. Francicum autem hoc bellum, in quo ab Aetio & Majoriano cum Clodione rege pugnatum eſt, plerique omnes ad Felicem & Taurum Conſules, Chriſtique annum CDXXVIII. referri volunt. quod eo anno Proſper & Caſſiodorus partem Galliarum propinquam Rheno, quam Franci occupaverant, Aetii Comitis armis receptam tradant. Verum qui potuit Majorianus tunc adeſſe, & tam acriter dimicare, qui XXX. poſt annos in hoc ſuo conſulatu juvenis erat? Deinde prior ille expeditio ad Rhenum, hæc noſtra ad Atrebates & Helenam vicum, cujus nunc quoque in pago Atrebatenſi ad Caucium amnem veſtigia reſtant. nam Hedinum vetus vocant. Certius ergo, hæc geſta videri poſt annum Chriſti CDXLV. quo tempore narrant cum Gregorio & Sigiberto Annales noſtri. Clodionem e Thoringorum finibus egreſſum, protritis Romanis qui cis Rhenum erant, in Carbonariam ſylvam veniſſe, Turnacum & Cameracum urbes, aliaque mox omnia ad Somonam uſque fluvium occupaſſe: Conſtat enim urbes illas Atrebatum agris proximas eſſe. Quare cum in hos quoque poſtea perraderent Franci, ab Aetio inhibitos & hac quam Sidonius laudat victoria repreſſos conjicio.

e *Rutili quibus arce cerebri*) Graphica veterum Francorum deſcriptio; qua non ſolum oris habitum, cultumque omnem perſequitur, proceras corpora, rutilos crines, cæſios oculos, pronas in frontem tonſo occipiti comas, tenues raſo vultu barbas, veſtes strictas & ſingulos artus exprimentes, nudos poplites, latos baltheos: ſed propria etiam eorum arma, pugnandique modum, & infractos bellis animos commemorat. Armorum genera Francis eadem tribuit Agathias lib. II. ſecures ſcilicet, & breves haſtas, quas ancones vocabant. Dictæ & ſecures ipſæ ab eorum uſu Franciſcæ, ut notat Iſidorus, & Gallici Annales in Clodovæi rebus oſtendunt. Bellicam vero Francorum virtutem aſſerit & Julianus Imp. qui bellicoſiſſimos Germanorum Francos & Saxones facit in Encomio Conſtantii, de Magnentio loquens, in cujus caſtris utrique militabant. ἐπολεύϑησαν δὲ αὐτῷ κατὰ τὸ ξυγγενὲς σύμ-

Striſtius aſſutæ veſtes procera coercent
Membra virum, patet iis altato tegmine poples,
Latus & anguſtum ſuſpendit balteus alvum.
Excuſſiſſe citas vaſtum per inane bipennes,
Et plagæ præſciſſe locum, clypeoſque rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus haſtas,
Inque hoſtem veniſſe prius. puerilibus annis
Eſt belli maturus amor. ſi forte premantur
Seu numero, ſeu forte loci, mors obruit illos,
Non timor, invicti perſtant, animoque ſuperſunt
Jam prope poſt animam. Tales te teſte fugavit,
Et laudante viros. quiſnam ferat? omnia tecum,
Te ſine multa facit. [a] *pugnant pro principe multi,*
Quam timeo ne jam iſte ſibi. ſi regna tenebit,
Hunc vincis, quodcumque domas. nil fata relinquunt
Hic medium. percuſſor enim ſi reſpuis eſſe,
Servus eris. certe recto ſi tramite ſervat
Sidera Chaldæus. novit ſi gramina Colchus,
Fulgura ſi Thuſcus, ſi Theſſalus elicit umbras,
Si Lyciæ ſortes ſapiunt, ſi noſtra volatu
Fata loquuntur aves, doctis balatibus Hammon
Si ſanctum ſub Syrte gemit, ſi denique verum
Phœbe, Themis, Dodona canis, poſt tempora noſtra
Julius hic Auguſtus erit. Conjunctus amore
Præterea eſt [b] *juveni grandis quem ſpiritus armat*
Regis avi. quo te vertas? ad culmina mundi
Hic fatum fert, ambo animum. conſurge, ſimulque
Aggredere ignaros. neutrum mactare valebis,
Si jubeas utrumque mori: ſed necte doloſas
Blanditias uni, ferro tamen iſte petatur.
Quid loquor incaſſum? nihil eſt quod tanta cavemus,
Ut regnet, victurus erit. Commotus in iras
[c] *Aetius, ſic pauca refert: compeſce furentis*
Impia vota animi. mortem mandare valebo
Inſontis, taceam noſtri? quiſquamne precatur
Ut ſine criminibus crimen fiat bene naſci?
Ad pœnam quis fata vocet? tua viſcera ferro
Majoriane petam? Phœbus ſi nocte refulget,
Luna die, duplex ponto ſi plauſtra novatur
Parrhaſis, Atlantem Tanais, ſi Bagrada cernit
Caucaſon, Hercinii nemoris ſi ſtipite lintris
Texta Nabathæum pro Rhero ſulcat Hidaſpem,
Si bibit Hiſpanus Gangem, tepidiſque ab Erythris
Ad Tarteſiacum venit Indus aquator Iberum:
Si ſe Pollucis perfundit ſanguine Caſtor:
Theſea Pirithoi, Pyladem ſi ſtravit Oreſte
Vel furibunda manus, raperet cum Taurica ſacra
Matricida pius. Sed ne ſpreviſſe dolorem
Forte tuum videar, vivat, careatque parumper
Militia. heu nobis potuit, niſi triſte putaſſes,
Fortunam debere ſuam. Sic fatur, & illum
Rure jubet patrio ſuetos mutare labores,
Fatorum currente rota, quo diſceret agro
Quid poſſeſſorem maneat, quos denique mores
Jus civile paret, ne ſolam militis artem
Ferret ad imperium. Suſpenderat ilicet arma
Emeritus juvenis, ſterilis jejunia terræ
Vomere fœcundans, ſic quondam Conſule curvo
Vertebas campos, paulum ſi pace ſequeſtra
Claſſica laxaſſes, fortis cui læva regebat
Stivam poſt aquilas, humili dum juncta camino
Victoris fumum biberet palmata bubulci.

μαχομένων ἀρχόμενοι Φράγγοις καὶ Σάξοσι, τῷ ἰδίῳ τὸν ῥῆνον καὶ τὴν ἑσπερίαν θάλατταν ἔθνεσι μαχιμώτατοι.

a *Pugnant pro principe cuncti*) Locus antea obſcurus vitio interpunctionum. Pugnant, inquit, omnes pro principe. pro ſe jam pugnant Majorianus, utpote princeps futurus. Quod ſi princeps futurus eſt, jam illi ſerviunt omnes victoriæ tuæ.

b *Juveni quem ſpiritus armat*) Ricimeri, Valliæ, ut in Anthemiano dictum eſt, regis Gothorum ex filia nepoti.

c *Aetius ſic pauca refert*) Quem occidi ſuadebat uxor, ſatis habuit Aetius Majorianum militia privare, domumque remmittere. unde in aulam poſtea, mortuo Aetio evocatus eſt a Valentiniano. Ita ſaluti illi fuit, quod ejus exitio parabatur.

[a] Principit interea gladio lacrymabile fatum
Clauſerat Aetius : cujus quo tutius ille
Magna Palatinis conjungeret agmina turmis,
Evocat hunc precibus . ſed non ſe pœna moratur
Sanguinis effuſi . numerum collegerunt ergo ,
Nam animum populi . ferri mala crimina ferro
Solvit , & in noſtram plus concidit ille ruinam .
Jam tunc imperium præſentis principis aurea
Volvebant bona fata colu : ſed publica damna
Invidiam fugere viri . quicumque fuerunt
Nomen in Auguſtum lecti , tenuere relictum
Cæſaribus ſolium . poſtquam tu capta laboras ,
Hic quod habet fecit . Trajanum Nerva vocavit .
Cum pignus jam victor erat : Germanicus eſſet
Ut titulis , meritis fuerat . res ordine currit ,
Hanc ambit famam , quiſquis ſic incipit . Olim
Poſt Capreas Tiberi , poſt turpia numina Cai ,
Cenſuram Claudi , citharam thalamoſque Neronis ,
Poſt ſpeculi immanis pompam , quo ſe ille videbat
Hinc turpis , quod pulcher Otho , poſt quinta Viteli
Millia , famoſi ventris damnata baratro :
His titulis princeps lectus , ſimilique labori
Veſpaſianus erat . [b] Sed ne fortaſſe latronis
Me clauſam virtute putes , conſumpſit in illo
Vim gentis , vitæ vitium : Scythicam feritatem
Non vires ſed vota tenent , ſpoliiſque potitus
Immenſis , robur luxu jam perdidit omne ,
Quo valuit dum pauper erat . mea viſcera pro ſe
In me nunc armat . laceror tot capta per annos
Jure ſuo , virtute mea : fœcundaque pœnis
Quos patiar pario . propriis nil efficit armis ,
Gætulis , Numidis , Garamantibus , Autololiſque ,
[c] Arzuge , Marmarida , Tſyllo , Naſamone timetur
Segnis , & ingenti ferrum jam neſcit ab auro .
Ipſi autem color exanguis , quem crapula vexat ,
Et pallens pinguedo tenet , ganeaque perenni
Preſſus , aceſcentem ſtomachus non explicat auram .
Par eſt vita ſuis . non ſic Barchæus opimam
Hannibal ad Capuam periit , cum fortia bello
Inter delitias mollirent corpora Baiæ ,
Et ſe Lucrinas qua vergit Gaurus in undas ,
Brachia Maſſylus jactaret nigra natator .
Atque ideo hunc dominum ſaltim poſt ſæcula tanta
Ultorem mihi redde , precor , ne dimicet ultra
Carthago Italiam contra . Sic fata , dolore
Ingemuit , lacrymiſque preces adjuvit obortis .
[d] His hæc Roma refert . Longas ſuccinge querelas ,
O devota mihi : vindex tibi nomine divum
Majorianus erit . ſed paucis pauca retexam .
[e] Ex quo Theudoſius communia jura fugato

a *Principis interea gladio*) Cæſus eſt a Valentiniano Aetius anno c d l i v. ſequenti anno Valentinianus ipſe ab Aetii familiaribus . Jam tum ergo regnare , inquit , poterat Majorianus . Sed felicitatis fuit tantiſper differri , ne illo regnante a Vandalis Roma caperetur . Fuit & gloriæ , imperium a Majoriano prius reſtitui , quam ſuſcipi . Nam Cæſares pleriqueque relictum ſibi ab aliis ſolium occupant : hic novum quodammodo poſt varias clades fecit , ut olim Veſpaſianus .

b *Sed ne forte latronis*) Genſerici . quem amplius metuendum negat : ut qui luxu cum ſuis , tanquam Annibal ad Capuam , jam fractus & enervatus , ſola Aſtorum militum virtute nitatur . Hoc enim eſt quod queritur Africa , in ſe armari viſcera ſua , ſe parere quos patiatur . Aliter aliis viſum ſentio , qui hæc ad Bonifatii proditionem referunt , & ad filios Genſerici , quorum jugum aliquando paſſura ſit . Sed de quibus loquatur , oſtendit Libycarum gentium enumeratio , quæ ſequitur .

c *Arzuge*) Arzugum regionem Oroſius eandem ait fuiſſe cum Tripoli provincia , in qua Lepiis eſt magna : *quamvis* , inquit , *Arzuges per longum Africæ limitem generaliter dicantur* . Quod ſane verius puto : cum Arzuges a Tripolitanis perpetuo diſtingui videam , ut in Synodo Africana can. xvi. & xix. & ab Auguſtino epiſt. x l v i i i. qui interiores ad meridiem eſſe docet hoc eſt in limite ipſo Africæ . Publicola Auguſtino epiſt. c l i i i. *In Arzugibus , ut audivi , Decurioni qui limiti præeſt , vel Tribuno ſolent jurare barbari , jurantes per dæmones ſuos , qui ad deducendas baſtagas pacti fuerint* In Aurelii vero Epiſcopi Carthaginienſis epiſtola contra Cæleſtium & Pelagium Auzuritana provincia legitur pro Arzugitana .

d *His hæc Roma refert*) Africæ precibus Roma ita reſpondet , ut venturum ad ipſam liberandam Majorianum ſpondeat , ſed viſendam ei prius Galliam eſſe , quæ ab interitu Valentiniani junioris per annos lxvi. legitimum Principem nullum viderat . ubi tacite Honorii , & Plac. Valentiniani ſocordiam inſimulat , qui Ravennæ fere mœnibus incluſi , barbaris provincias lacerantibus omnia peſſum dederunt : cum alter ob inertiam . alter ob ætatem moderatoribus egerent .

e *Ex quo Theudoſius*) Ita ſuperius , & Claudianus paſſim metri cauſa . vetus Inſcriptio Conſtantinopoli ſupra auream portam .

Hæc loca Theudoſius decorat poſt fata tyranni .
Aurea ſæcla gerit qui portam conſtruit auro .

Theodoſii auctor eſt Gratianus , a quo imperium acceperat . auctoris frater Valentinianus , cui gulam qui fregit Arbogaſtes , idem ſibi poſtea , cum Eugenia ty-

Reddidit auctoris fratri, cui guttura fregit
Poſt in ſe vertenda manus, mea Gallia rerum
Ignoratur adhuc dominis, ignaraque ſervit.
Ex illo multum periit, quia principe clauſo,
Quicquid erat miſeri diverſis partibus orbis,
Vaſtari ſolenne fuit. quæ vita placeret,
Cum rector moderandus erat? contempta tot annos
Nobilitas jacuit. pretium reſpublica forti
Retulit invidiam. Princeps hæc omnia noſter
Corrigit, atque tuum, viribus ex gentibus addens,
Ad bellum per bella venit. nam maximus iſſe eſt,
Non pugnaſſe labor. terimus cur tempora verbis?
Pervenit, & vincit. Tali ſermone peractum
Concilium eſt, verbiſque Dea famulante metallo,
Aurea concordes traxerant fila Sorores.
Hos me, quos cecini, Romæ Libyæque labores
Vota hominum docuere loqui. [a] *jam tempus ad illa*
Ferre pedem, quæ ſanda mihi vel Apolline muto.
Pro Muſis Mars veſter erit. Conſcenderat Alpes,
Rætorumque jugo per longa ſilentia ductus,
Romano exierat populato trux Alamannus,
[b] *Perque Cani quondam dictos de nomine campos,*
In prædam centum novies dimiſerat hoſtes:
Jamque Magiſter eras, Burconem dirigis illo,
Exigua comitante manu: ſed ſufficit iſtud,
Cum pugnare jubes. certa eſt victoria noſtris
Te mandaſſe acies. peragit fortuna triumphum,
Non populo, ſed amore tuo. ſolo agmina campo
Quo mittis paucos: felix te reſpicit iſte
Eventus belli. certatum eſt jure Magiſtri,
Auguſti fato. [c] *Nuper poſt hoſtis aperto*
Errabat lentus pelago. ſimul ordine vobis
Ordo omnis regnum dederat, plebs, curia, miles,
Et collega ſimul. Campanam flantibus auſtris
Ingrediens terram, ſecuram milite Mauro
Agricolam aggreditur: pinguis per tranſtra ſedebat
Vandalus, opperiens prædam, quam juſſerat illuc
Captivo capiente trahi. ſed veſtra repente
Inter utramque hoſtem dederant ſeſe agmina planis,
Quæ pelagus collemque ſecant, portumque reducto
Efficiunt flexu fluvii. Perterrita primum,
Montes turba petit, trabibus quæ claſſa relictis
Præda præda fuit, tum concitus agmine toto
In pugnam pirata coit: pars lintre cavata
Jam dociles exponit equos, pars ferrea texta
Concolor induitur, teretes pars explicat arcus,
Spiculaque infuſum ferro latura venenum,

anno victus a Theodoſio, mortem conſcivit, ſeptimo fere poſt anno quam Valentinianus a Maximo fugatus imperio per Theodoſium reſtitutus fuerat. Auctores ergo dicti, qui vel generis, vel opum, & honoris parentes aliis fuiſſent. Sic Hadriani auctorem Trajanum appellat Spartianus, Juliani Conſtantium Senatus apud Marcellinum lib. XXI. per quos ad imperium evecti fuerant. Sidonius ipſe Apollinarem avum auctorem ſuum vocat in epiſtola quæ ejus epitaphium continet. Panegyriſtes vetus in Genethliaco Maximiani. *Ildemque, Maximiane, Hercules tuus auctor, cum inter homines eſſet, terras omnes & monſtra pacavit.* Ita enim legi debet. Auctorem Maximiani Herculem facit, ut paulo ante Diocletiani Jovem, quod ab illis orti videri voluerint. Symmachus denique lib. X. epiſt. XXII. & LVII. eum Theodoſii ejuſdem auctorem commemorat, ejus patrem intelligit Theodoſium Comitem. quem Africanum & Britannicum ducem nominat, ob bellicas lauros, quas ab utraque gente retulerat. Verum hic generis auctor Theodoſio, imperii Gratianus.

a *Jam tempus ad illa*) Hæc pars altera Panegyrici in qua redit ad partes ſuas poeta, & reliqua Majoriani geſta, poſtquam emerſit ex privata fortuna, exequitur. ac primum duplicem ejus victoriam: unam de Alamannis, qui per Alpes Rætias delapſi nongentos e ſuis ad prædam immiſerant. Hos Majorianus nondum Imperator, ſed jam Magiſter militum, directo in eos Burcone profligavit. Res itaque perfecta menſe Martio anni CDLVII. Nam ex incerti chronici auctore patet, Conſtantino ac Ruſo Coſſ. Pridie Kalendas Martias Magiſtrum militum factum fuiſſe: purpuram deinde Kalendis Aprilibus ſuſcepiſſe.

b *Perque Cani campos*) Campi Canini in ea Rætiæ ora fuerunt, quæ Liguriæ contermina eſt. Situm docet item Marcellinus lib. XV. *Ad quem procinctum Imperator egreſſus, in Rætias, campoſque venit Caninos.* Et ne ambigi queat, indicio eſt Bilitio, vetus caſtrum in his campis poſitum, hodieque non obſcurum. Gregorius X. Hiſtor. III. *Olo dux ad Bilitionem caſtrum in campis ſitum Caniniis importune accedens, jaculo ſauciatus cecidit & mortuus eſt.*

c *Nuper poſt hoſtis*) Altera Majoriani palma de Vandalis, Mauriſque, quo ex Africa in Campaniam advectos Majorianus jam Imperator, non ſolum præda, quam collegerant ſpoliavit, ſed gravi attritos clade in fugam egit. Pugnæ locum ita deſignat: ut perſpicue Sinueſſani tractus planities indicari videatur, quæ a Lyris oſtiis ad Vulturnum porrecta, hinc mari, illinc Maſſici montis jugo clauditur. Mauros ergo, quia a Vandalis ſubacti fuerant, captivos vocat, & prædam quæ per illos agebatur, captivo capiente capi argute dixit, ac paulo poſt, prædæ prædam fuiſſe, cum Mauri a Majoriani copiis fugati & navium aditu excluſi, a Campanis ipſi quos ceperant capti ſunt,

Quæ ſeriant bis miſſa ſemel. [a] *jam textilis anguis*
Diſcurrit per utramque aciem, cui guttur adactis
Turgeſcit zephyris: patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem, pannoque furorem
Aura facit, quoties craſſatur vertile tergum
Flatibus, & nimium jam non capit alvus inane.
At tuba terriſono ſtrepuit grave rauca fragore,
Reſponſat clamor lituis, virtuſque repente
Ignavis vel parva furit. cadit undique ferrum,
[b] *Hinc tamen in jugulos. Hunc torta falarica jactu*
Præterit, ad mortem vix ceſſatura ſecundam:
Hunc conti rotat ictus, equo ruit aclide foſſus
Ille, veruque alius: jacet hic ſimul alite telo,
Abſentem paſſus dextram; pars poplite ſecto
Mortis ad invidiam vivit: partemque cerebri
Hic galeæ cum parte rapit, fortique lacerto
Diffcit ancipiti miſerabile ſinciput enſe.
Ut primum verſit dat tergum Vandalus armis,
Succedit cædes pugnæ diſcrimine nullo.
Sternuntur paſſim campis, & fortia quæque
Fecit iners trepidante ſuga. mare pallidus intrat,
Et naves pertranſit eques, turpique natatu
De pelago ad cymbam rediit. Sic tertia Pyrrhi
Quondam pugna fuit, caſit cum millibus illum
Dentatus premeret: laceræ vix fragmina claſſis
Traxit in Epirum, qui Chaonas atque Moloſſos,
Qui Thracum, Macetumque manus per littora noſtra
Sparſerat, & cujus vires Oenotria pallens,
Ipſaque, quæ petiit, trepidaverat uncta Tarentus.
Hoſtibus expulſis, campum qui maximus extat
Jam luſtrare vacat. videas hic ſtrage ſub illa,
Utrorumque animos. nullus non pectore caſus,
Quiſquis veſter erat: nullus non terga foratus,
Illorum quiſquis. clamant hoc vulnera primi
[c] *Prædonum tum ſorte ducis, cui regis avari*
Narratur nupſiſſe ſoror, qui pulvere cæco
Clauſus, & eliſus pilis, veſtigia turpis
Geſtat adhuc probroſa ſugæ. ſic agmina veſtra
Cum ſpoliis campum retinent, & Marte fruuntur.
[d] *Interea duplici texis dum littore claſſem*
Inferno, ſuperoque mari, cadit omnis in æquor
Sylva tibi, nimiumque diu per utrumque reciſus
Apennine latus, navalique arbore dives,
Non minus in pelagus nemorum, quam mittis aquarum,
Gallia continuis quanquam ſis laſſa tributis,
Hoc cenſu placuiſſe cupit, nec pondera ſentit,
Quæ prodeſſe probat. non tantis major Atrides
Carpathium texit ratibus, cum Doricus hoſtis
Sigaas rapturus opes, Rhœteia clauſit
Pergama: nec tantæ Seſton juncturus Abydo
Xerxes claſſis erat, tumidas cum ſterneret undas,
Et pontum ſub ponte daret, cum ſtagna ſuperbo
Irrupit temerata gradu, turmæque frequentes
Helleſpontiaco perſultavere profundo.
Nec ſic Leucadio claſſis Mareotica portu
Actiacas abſcondit aquas, in bella mariti
Dum venit a Phario dotalis turba Canopo:
Cum patrio Cleopatra ferox circundata ſiſtro,
Milite vel piceo ſulvas onerata carinas,
Dorida diffuſam premeret Ptolemeide gaza.
Hoc tu non cultu pugnas, ſed more priorum,

---

a *Jam textilis anguis*) Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Julianum. ὥσπερ σινδόμασι δρακόντων φοβεροῖς χάσμασιν ἐμπνεόμενα ἐπ' ἄκρων δοράτων αἰωρούμενοις· καὶ διὰ τῶν ὁλκῶν ῥοιζούμενα πολλῷ ὑφανταῖς κατασείοντα, ἡδύ τε ὁμοῦ καὶ φοβερὸν θέαμα προσπίπτοντα ταῖς ὄψεσι.

b *Hinc tamen in jugulos*) A parte Majoriani. Utrinque, ait, tela jacebantur, ſed quæ ab hac parte, jugulos petebant, & lethales ictus infligebant. non item quæ a Vandalis.

c *Prædonum tum ſorte ducis*) Ser ſaonis, ut conjecit Savaro, ex Victore Uticenſi, qui eum Genſerici regis cognatum vocat.

d *Interea duplici texis*) De claſſico in Africam Majoriani apparatu, quem Sidonius ſic extollit, ut cum Agamemnonis, Xerxis, Antonii, & Cleopatræ navalibus copiis conferre non dubitet, ſcribunt Procopius Idacius, & Caſſiodorus. Procopius ſane maximum exercitum fuiſſe teſtatur. At tanti conatus irritus fuit eventus. quia per proditores commoniti Vandali, naves in portubus Hiſpaniæ, priuſquam ſolverent, diripuerunt. Ita fruſtratus belli Vandalici ſpe Majorianus. Nec tamen omnino fruſtratus: quia Genſericus, ut auctor eſt Idacius, pacem ab eo poſtea petiit, & impetravit.

Dic

Dite magis ferro, meritu cui ſubjacet aurum
Divitis ignavi. tales ne ſperne rebelles,
Et ſi non acies, decorant tamen iſta triumphos.
Nec me Lagæam ſtirpem memoraſſe pigebit
Hoſtis ad exemplum veſtri. namque auguror [a] *iiſdem*
Regnis fortunam ſimilem, cum luxus in illa
Parte ſit æqualis, nec pejor Cæſar in iſta.
[b] *Ilicet aggrederis, quod nullus tempore noſtro*
Auguſtus potuit: rigidum ſeptemplicis Iſtri
Agmen in arma rapis. nam quicquid languidus axis
Cardine Sithonum ſub Parrhaſe parturit urſa,
Hoc totum tua ſigna pavet. Baſtarna, Suevus,
Pannonius, Neurus, Chunus, Geta, Dacus, Alanus,
Bellonothus, Rugus, Burgundio, Veſus, Alites,
Biſalta, Oſtrogothus, Procruſtes, Sarmata, Moſchus,
Poſt aquilas venere tuas. tibi militat omnis
Caucaſus, & Scythica potor Tanaiticus unda.
Quid faciat fortuna viri? quaſcumque minatur,
Has tremuit jam Roma manus: modo principe ſub te
Ne metuat, prope parva putat, niſi ſerviat illi,
Quod timuit regnante alio. Jam caſtra movebas,
Et te diverſis ſtipabant millia ſignis:
[c] *Obſequium gens una negat, quæ nuper ab Iſtro*
Rettulit indomitum ſolito truculentior agmen,
Quod dominis per bella caret, populoque ſuperbo
Tuldila plectendas in prælia ſuggerit iras.
Hic tu vix armis poſitis, iterum arma retractas.
Biſtonides veluti Ciconum cum forte pruinas
Ogygiis complent thyaſis, ſeu Strimonos arvis,
Seu ſe per Rhodopen, ſeu qua nimboſus in æquor
Volvit Hyperboreis in cautibus Iſmarus Hebrum;
Dat ſomno vaga turba, ſimul laſſata quieſcunt
Orgia, & ad biforem reboat nec tibia flatum.
Vix requies. jam ponte ligant, rotat enthea thyrſum
Baſſaris, & maculis Erythræa nebridos horrens,
Excitat Odryſios ad marcida tympana myſtas.
Tu tamen hanc differs pœnam, ſed ſanguinis auctor
Majoris, dum parcis, eras. non pertulit ultra
Hoc pro te plus cauta manus, veſtrumque pudorem
Sprevit pro vobis. primi cadit hoſtia belli,
Quiſque rebellis erat. prædam quoque dividis illis,
Mens devota quibus fuerat, quæ territa ſervit
Exemplo, gaudet pretio. Pharſalica Cæſar
Arva petens. ſubitas ferro compeſcuit iras;
Sed ſua membra ſecans, & cauſa mole coactus,
Flevit quos perimit. veſtris hac proficit armis
Seditio. quodcumque jubes, niſi barbarus audit,
Hic cadit, ut miles timeat. [d] *Jam tempore brumæ*

a *Iiſdem regnis fortunam ſimilem*) Romano & Africano. Sperabat futurum Sidonius, ut qui exitus poſt Actiacam pugnam Cleopatræ regnoque ejus fuerat, idem nunc eſſet Genſerico. hoc eſt, ut eo victo cæſoque, Africa in Majoriani poteſtatem veniret. Inter eadem enim regna, Romanis ſcilicet Afriſque certamen. par Genſerici luxus & Cleopatræ: nec minor Majoriani virtus, quam Auguſti.

b *Ilicet aggrederis*) Quod ſupra obſcure poſuit, *vires ex gentibus addens*, quid ſit explicat barbararum gentium quæ ſub Majoriani ſignis erant enumeratio. In his Baſtarnæ ſupra Daciam ſedes habuerunt, non procul a Roxolania, quibus in Tiburtina Æliani inſcriptione copulantur: apud Capitolinum item in Marco. Horum coloniam centum millium in Thraciam in Romano ſolo tranſlatam a Probo memorant Vopiſcus, & Zoſimus lib. 1. Supra hos Neuri, Boryſthenis fonte & fabuloſa in lupos metamorphoſi nobiles. Licentius in Carmine ad Auguſtinum,

Solſtitio Neuros, bruma ſectaberis Iſtrum.

Alitæ videntur, quos Plinius Alutas in Illyrico nominat. Bellonotos etiam in caſtris Attilæ numerat in Panegyrico Aviti. Valerio Flacco Ballonoti lib. VI. apud quem & Biſaltæ Scythiæ populi ſupra Heniochos. Procuſtes Attici latronis nomen fuit ſeu potius cognomen, a re ductum, ut narrat Diodorus lib. V. rerum antiquarum. Sidonius gentis nomen facit.

c *Obſequium gens una negat*) Hunnorum, opinor, quos triplici nota deſignat. quod ab Iſtro profecti, quod in Italiam redeant, quod dominis per bella careant. quæ omnia Hunnis conveniunt. qui in Italiam paucis ante annis cum Attila venerant, & poſt Attilæ mortem ut Jornandes in Geticis refert, orta inter Attilæ filios contentione, dum imperare cupiunt omnes, ſimul imperium perdidere, pulſique a Gepidis e Pannonia, juxta littus Pontici maris ad Iſtri oſtia conſederunt. Horum ergo ſeditionem rebellium cæde compreſſam, diſſimilem ejus ait fuiſſe, quæ in caſtris Cæſaris accidit, deſcribiturque a Lucano lib. V. Pharſalici, quia Cæſariana militum erat Romanorum, quorum interitu ejus vires minuebantur. hæc barbarorum, quos obſequium detrectantes ad militum terrorem plecti juvabat. Ita Hunnos, tametſi in Majoriani exercitu merebant, milites non vocat. quia milites proprio ſunt Romani, & a barbaris auxiliaribus fœderatiſque diſtinguuntur. ut Novella Valentiniani de reddito jure armorum: *Magiſter militum Sigiſvultus tam militum, quam fœderatorum tuitionem urbibus ac littoribus non deſinat ordinare*, & Sidonius ipſe paſſim in epiſtolis.

d *Jam tempore brumæ*) Hinc cognoſci poteſt, quod initio præfati ſumus, Majorianum Conſulem anno jam vertente in Galliam veniſſe. Et vero ex ejus Novellis conſtat, illum Ravenna non ante Idus Novembres diſceſſiſſe. Quæ autem ſequitur Scythæ militia ob Cimiſii montis (de hoc enim ſermo) aſperum gelu conquerentis increpatio, ſeu geſta res eſt. ſeu ficta in gra-

Alpes marmoreas, atque occurrentia juncto
Saxa polo, rupeſque vitri, ſictamque minantes
Per ſcopulos pluviam, primus pede carpis, & idem
Lubrica præmiſſo firmas veſtigia conto.
Cœperat ad rupis medium, quæ maxima turba eſt,
Interno ſqualere gelu, quod tolle ſupino
Arctatis concluſa viis, repſare rigenti
Non poterat revoluta ſolo. fors unus ab illo
Agmine, tonantem cujus rota triverat Iſtrum,
Exclamat, Gladios malo, & ſolenne quieta
Quod frigus de morte venit: mea torpor inerti
Membra rigore ligat: quodam mihi corpus aduſtum
Frigoris igne perit. ſequimur ſine fine labori
Inſtantem juvenem. quiſquis fortiſſimus ille eſt,
Aut rex, aut populus, caſtris modo clauſus, aprica
Vel ſub pelle jacet. nos anni vertimus uſum.
Quod jubet hic, lex rebus erit. non flectitur, unquam
* *Acceptis, damnumque putat, ſi temporis iras*
Vel per damna timet. qua dicam gente creatum,
Quem Scytha non patior! cujus lac tigridis infans
Hircana ſub rupe bibit? quæ ſuſtulit iſtum
Axe meo gravior tellus? en vertice ſummo
Algentes cogit turmas, ac frigora ridet,
Dum ſolus plus mente calet. cum claſſica regis
Arctoi ſequerer, Romani principis arma,
Cæſareumque larem luxu torpore perenni
Audieram. dominos nil prodeſt iſſe priores,
Si rex hic quoque fortis erat. Majora parantem
Dicere, de ſcopulo verbis accendis amaris.
Quiſquis es, oppoſitis metuis qui lubrica clivi,
Frange cutem pendentis aquæ, * *ſcalproque levata*
Sit tibi lympha gradus, turpes depone querelas,
Otia frigus habent. numquid mihi membra biformis
Hylæi natura dedit? num Pegaſus alis
Adjuvit quicquid gradior? pennaſque volanti
Dat Calais, Zetuſque mihi, quem ninguida ternis
Calcantem jam dorſa jugi? vos frigora frangunt,
Vos Alpes. jam jam ſtudeam penſare pruinas,
Æſtatem ſub Syrte dabo. Sic agmina voce
Erigis, exemploque levas, primuſque labores
Aggrederis quoſcunque jubes. tum cætera pares
Turba libens, ſervit propriis cum legibus auctor.
a [a] *Qui tibi præterea comites, quantuſque Magiſter*
Militiæ, veſtrum poſt vos qui compulit agmen,
Sed non invitum? dignus qui cederet uni
Sylla acie, genio Fabius, pietate Metellus.
Appius eloquio, vi Fulvius, arte Camillus.
b [b] *Si Præfectura quantus moderetur honorem*
Vir quæras, tendit patulos qua Gallia fines.
Vix habuit mores ſimiles, cui teſte ſenatu,
In ſe etiam tractum commiſerat Ulpius enſem.
Qui dictat modo jura Getis, ſub Judice veſtro
Pellitus ravum præconem ſuſcipit hoſtis.
c *Quid loquar hic illum* [c] *qui ſcrinia ſacra gubernat?*
Qui cum civilis diſpenſat partis habenas,
Suſtinet armati curas, interprete ſub quo

* in aliquibus editionibus *Acceptis.*

* Savaro & Labbeus *ſcalproque fluente.*

tiam Majoriani, eo ſpectat, ut eximiam in illo imperatoriæ virtutis indolem demonſtret. Quare cum Attila, quem Arctoum regem vocat, aliiſque Scythicis olim ducibus ſuis, adverſus frigora & labores duratis, a Scytha comparatur. At Majorianus delicati barbari ignaviam ridens, poſt hibernas Alpium pruinas, æſtivos Syrtium, quo tendebat ardores, hoc eſt poſt ſumma frigora ſummos calores prædicit,

a *Qui tibi præterea comites*) Principis laudibus trium ejus Comitum laudes adjungit, Magiſtri militum, Præfecti prætorio Galliarum, & Petri Magiſtri epiſtolarum. quem ſolum nominat, de aliis quinam fuerint divinandum. De Magiſtro enim militum quæri poteſt, an Ricimerem intelligat, quem Magiſtrum militum in Italia fuiſſe docent Novellæ Majoriani: an Nepotianum, qui Magiſter militum hoc item anno in Galliis dicitur ab Idacio noſtro.

b *Si præfectura quantus*) Qui Baſilium Præfectum prætorio ſignificari putant, non animadvertunt Baſilium Italiæ præfectum fuiſſe; hic vero agi de præfecto Galliarum. Certior fortaſſe conjectura fuerit de Magno Narbonenſi, cujus præfecturæ jam exactæ meminit lib. I. epiſt. XI. in epulo Majoriani, hoc eſt triennio poſt hunc Panegyricum. Gothorum vero rex, qui Præfectum hunc reverebatur, Theodoricus junior, de quo epiſtola II.

c *Qui ſcrinia ſacra*) Petrum Magiſtrum epiſtolarum Majoriani quanti fecerit Sidonius, docuit Panegyrici, & epiſtola XIII. lib. IX. Scrinia ſacra ſunt ſcrinia Principis, & in Gloſſis noſtris σκευάρια, οἱ χαρτοφύλακες τῶν βασιλικῶν χαρτίων, ſcrinia Auguſta Symmacho lib. IV. epiſt. LIII. Alia enim erant ſcrinia Prætoriana, l. XIII. Cod. Theod. De indulgentiis debitorum. alia patriciæ ſedis, ut in antiqua Inſcriptione, quam protulimus ad epiſt. IX.

Flectitur ad veſtras gens effera conditiones.
Quid laudare Petrum parvis temeraria Clio
Viribus aggrederis? cujus dignatur ab ore
Cæſar in orbe loqui. licet & Quæſtore diſerto
Polleat. attamen hic nuper, placidiſſime princeps,
Obſide percepto, [a] noſtra de mœnibus urbis,
Viſceribus miſeris inſertum depulit hoſtem.
Et quia laſſatis nimium ſpes unica rebus
Veniſti, noſtris petimus ſuccurre ruinis:
Lugdunumque tuam, dum præteris, aſpice victor.
Otia poſt nimios poſcit te fracta labores:
Cui pacem das, redde animum. laſſata juvenci
Cervix depoſito melius poſt ſulcat aratro
Telluris glebam ſolidæ. bove, fruge, colono,
Civibus exhauſta eſt. ſtantis fortuna latebat,
Dum capitur, væ quanta fuit! poſt gaudia, Princeps,
Delectat meminiſſe mali. populatibus, igni
Et ſi concidimus, veniens tamen omnia tecum
Reſtituis: fuimus veſtri quia cauſa triumphi,
Ipſa ruina placet. Cum victor ſcandere currum
Incipies, crinemque ſacrum tibi more priorum
Nectet muralis, vallaris, civica laurus,
Et regum aſpicient capitolia fulva catenas:
[b] Cum veſtes Romam ſpoliis, cum divite cera
Pinges Cinyphii captiva mapalia Bocchi:
Ipſe per obſtantes populos, raucoſque fragores
Præcedam, & tenui, ſicut nunc, carmine dicam,
Te geminas Alpes, te Syrtes, te mare magnum,
Te freta, te Libycas pariter domuiſſe catervas:
** Ante tamen viciſſe mihi. Quod lumina flectis,*
Quodque ſerenato miſeros jam reſpicis ore,
Exultare libet. memini, cum parcere velles
Hic tibi vultus erat, mitis dat ſigna venuſtas.
Annue, ſic veſtris reſpiret Byrſa tropæis.
[c] Sic Parthus rectum fugiat, Mauruſque timore
Albus eat: ſic Suſa tremant, poſitiſque pharetris
Exarmata tuum circumſtent Bactra tribunal.

*Savaro *Ante tamen viciſſe, mihi quod lumina flectis.*

a *Noſtra de mœnibus urbis*) Ex hoc loco intelligi licet, Lugdunenſe, cum imperium Majoriani detrectarent, ejus armis ſubactos, captoſque fuiſſe: præſidium etiam militare, quod captæ urbi, ut eam in fide contineret fuerat impoſitum, Petri interventu acceptis obſidibus remotum. Et quia multis incommodis attriti hoc bello fuerant Lugdunenſes, tributorum laxationem per Sidonium poſtulant. qui & ipſe paulo ante veniam participatæ defectionis impetrarat. De hac itaque venia paulo inferius capiendum eſt quod ait, *memini, cum parcere velles, Hic tibi vultus erat*, & illa in præfatione Panegyrici.

Si mihi diverſo nuper ſub Marte cadenti
Juſſiſti placido victor ut eſſem animo.

b *Cum veſtes Romam ſpoliis*) Sic aliquot MSS. alii *veſties*. Quare aut metri legem neglexit, aut conjugationem mutavit, ut *evenat* Ennius apud Nonium, & *fodent* pro *fodiunt*, Fortunatus lib. IX. Verſus proximo Cyniphium Bocchum figurate dixit Genſericum, qui Mauritaniam quoque Bocchi regnum tenebat.

c *Sic Parthus rectum fugiat*) Alii *certum*. Illud potius a Sidonio ſcriptum videtur. hoc eſt recta, & irretorto greſſu, ἀμετάστροφος. ut vere fugiant, qui fugam ſimulare ſolent & fugiendo jaculari. Panegyrico Aviti,

Aut cum diffugiunt fugiendos tum mage Perſas.

Cæterum caſſa hæc vota Sidonii, quibus exitus non reſpondit. Majorianus enim biennio partim in Gallia, partim in Hiſpania conſumpto, claſſeque a Vandalis, ut dictum eſt, diſſipata, in Italiam reverſus, a Ricimere imperio ſpoliatus, ac necatus eſt VII. Idus Auguſtas anno CDLXI. Humili conditum ſepulcro teſtatur epitaphium quod inter Ennodii opera legitur in hunc modum:

Cum perſtat gravior, buſtum fortuna potitum
Conſulis exuviis, Majoriane, tuis.
Nunc indignis Pyramidum ſors proſpice mole:
Vilia Principibus linque ſepulcra piis.

PRÆFATIO [a] PANEGYRICI,

quem dixit [b] Avito Auguſto ſocero ſuo Romæ.

CARMEN VI.

Palledos armiſona feſtum dum cantibus ortum
Perſonat Iſmerio Thracia vate chelys,
Et dum Mopſepium ſtipantur per Marathonem,
Qui ſteterant fluvii, quaque cucurrit humus:
Dulciſonum quatitur fidibus dum pectine murmur,
Has perhibent laudes laude probaſſe Deam.
Diva, Gigantei fudit quam tempore belli
Armatus partus vertice dividuo:
Quam neque Deliacis peperit Latona ſub antris,
Fixura errantem Cyclada pignoribus.
Nec qua Cadmæis pariens Alciden in oris,
Suſpendit triplici nocte puerperium.
Nec cujus pluvio turris madefacta metallo eſt,
Cum matrem impleret filius aurigena.
Sed te, cum trepidum ſpectaret Phlegra tonantem,
Impulit excuſſam vertice ruptus apex.
Cumque Deos ſola traherent in prælia vires,
Confuſum valde te ſine robur erat.
Protulit ut mox te patrius ſapientia vertex,
Tum mage vicerunt cum te habuere Dei.
Te propter ceſſit manibus conſtructa tremendis,
Jam prope per rutilum machina tenſa polum,
Pindes, Othrys, Pholoe, dextris cecidere Gigantum,
Decidit & Rhœti jam gravis Oſſa manu.
Sternitur Ægæon Briareus, Ephialta, Mimaſque,
Arcticas ſueti lambere calce rotas.
Enceladus patri jacuit, fratrique Typhoeus,
Euboicam hic rupem ſuſtinet, hic Siculam.

---

a *Panegyrici quem dixit Avito*) Panegyricus Aviti Romæ, ut legenti ſtatim liquet, dictus eſt in auſpiciis Conſulatus: hoc eſt Kalendis Januariis, quæ imperii ejus exordium ſecutæ ſunt anno Chriſti CDLVI. Illas enim faſcibus ſuis dicavit. Retinent hactenus Aviti Conſulis memoriam non ſolum faſti Idaciani, quos commodum nuper nacti ſumus; ſed duo etiam Romæ lapides antiqui, quorum unus in Baſilica Lateranenſi, his verbis.

DEP. TIMOTHEA
IN PACE D. KAL. NOV
CONS. D. N. AVITI

Alter in æde S. Agnes via Numentana ſic habet:

LOCUS GERONTI PRESB
DEPOSITUS XIV. KAL. JUL
CONS. EPARCHI AVITI

Neque enim de poſteriore, quamvis imperii notam non habeat, ambigi debet, quin is ſit Avitus Imp. Nam ſi hunc neges, quis ille alter Eparchius Avitus? ut omittam quod character ævo congruit, & Eparchii nomen Gallis in uſu fuiſſe docent, tum Eparchius Epiſcopus Arvernorum Sidonii deceſſor, tum Eparchius Engoliſmenſium Abbas, quorum meminit Gregorius Turonenſis. Quid ergo cauſæ eſſe dicemus cur Aviti Conſulatus apud alios nulla ſit mentio, cum in Faſtis Græcorum, & apud Marcellinum Comitem, Caſſiodorum, omneſque antiquos, non Avitus, ſed Vararis & Joannes hujus anni Conſules deſcribantur? Savaro inde factum putat, quaſi Avito poſt abdicatum imperium ſuffectus ſit Varares. Sed hoc refellunt, ut aliud nihil dicam, & lapides iidem, qui Conſulem Avitum poſt relictam purpuram notant: & Martiani Aug. Conſtitutio Cod. de Epiſcopali audientia, in qua Varares cum Joanne Martio menſe, hoc eſt ante Aviti abdicationem, Conſul appellatur. Unde conſtat non alios in Oriente toto anno Conſules fuiſſe, quam Vararim & Joannem, quos Martianus crearat: nec alium in Occidente, quam Avitum. At Conſularium Chronicorum auctor et Conſulatus Aviti, ut ambigui Principis, rationem non habuerunt. Nec alia quærenda ratio cur prætermittatur, cum eodem modo alios omnes incertorum Principum Conſulatus omittant. Omnes enim qui purpuram affectarant, & ſuos ipſi Conſulatus inibant, & alios ſuarum partium Conſules creabant. Quod videre eſt in libello de Præfectis urbis, in quem lucem protulit Cuſpinianus, in quo Magnentii Conſules eduntur, itemque Maxentii. utrique tamen a Caſſiodoro, aliiſque pari ſilentio teguntur. Rurſum extat in D. Pauli Baſilica Dativæ & Baſiliæ ſororum epitaphium. in quo depoſitæ dicuntur CONSULATU JOANNIS AUG. quem nemo inficiabitur illum eſſe, qui mortuo Honorio Ravennæ invaſit imperium anno Chriſti CDXXV. tum deinde anno proximo, ut Principum mos erat, Conſulatum. Et tamen Joannem hunc inter Conſules nulli Faſti recipiunt. Quin eodem ex fonte paria Conſulum interpolari nonnunquam, & uni Conſuli collegam hic unum, alibi alium copulari videas. Verbi gratia, in Titulo Equitii Romæ Eutychii cujuſdam eſt epitaphium, in quo Conſules comparantur THEODOSIUS AUG. III. ET AUG. P. N. id eſt, ut interpretor, *Eugenius Princeps noſter*. is nimirum qui occupato Arbogaſti factione principatu, in Italia eo anno dominabatur, editoque Conſulatu collegam ſe Theodoſio Aug. dixerat, cum a Theodoſio in oriente dictus eſſet Abundantius, quem Conſulem Faſti omnes agnoſcunt, de Eugenio tacent. Et in Græca epigraphe Treverenſi, quam ad epiſtolam IX. lib. V. expoſuimus. Honorio VIII. Conſuli collega tribuitur, non Theodoſius III. ſed Conſtantinus Tyrannus, qui in Gallia tum regnabat, & Conſulatum eo anno gerebat. Unde in publicis actis monimentiſque, in Gallia Conſules adſcribebantur Honorius VIII. & Conſtantinus: in reliquis vero provinciis, quæ Conſtantino non parebant, non Conſtantinus, ſed Theodoſius III. Conſul cum Honorio componebatur.

b *Avito ſocero ſuo*) Filiam Aviti Imp. in matrimonio ſibi ſociaſſe Sidonium, auctor eſt Gregorius Turon. lib. II. c. XXI. Inde Sidonius ipſe aulam ſoceri ſui nominat Carmine XXIII. & purpureum ſacerum in Propemptico, Avitum deſignans. Tot igitur indiciis teſtatum habemus, non ſolum Aviti filiam fuiſſe Papianillam uxorem Sidonii, ſed nuptias has eo anno quo Avitus regnavit copulatas videri.

Hinc ſeſe ad totam genitricem tranſtulit Orpheus,
Et docuit cordas dicere Calliopem.
Aſſurexerunt Muſæ ſub laude Sororis,
Et placuit divæ carmine plus pietas.
Quod ſi maternas laudes cantaſſe favori eſt,
Nec valeo priſcas æquiparare fides:
Publicus hic pater eſt, novi cui carmen, Avitus;
Materia eſt major, ſi mihi Muſa minor.

PANEGYRICUS
AVITO AUGUSTO SOCERO DICTUS.
CARMEN VII.

PHœbe, peragrato tandem viſurus in orbe,
Quem poſſis perferre parem, de lumina cælo,
Sufficit hic terris: nec ſe jam ſignifer aſtris
Jactet, Marmaricus quem [a] *vertice conterit Atlas.*
Sidera ſunt iſti, quæ ſicut merſa niteſcunt,
Adverſis ſic Roma micat. cui fixus ab ortu
Ordo fuit creviſſe malis, modo Principe ſurget
Conſule [b] *Nempe, patres, collatos cernere faſces*
Vos juvat, & ſociam ſceptris mandaſſe curulem.
Credite, plus dabitis currus. jam necte bifrontes
Anceps Jane comas, duplicique accingere lauro.
Principit anterior, jam Conſulis iſte coruſcat
Annus, & emerita trabeis diademata creſcunt.
Incaſſum jam, Muſa, paves, quod propulit Auſter
Vela ratis noſtra, pelago quia currere fama
Cœpimus, en ſidus, quod nos per cærula ſervet.
[c] *Forte pater ſuperum proſpexit æthere terras,*
Ecce viget, quodcumque videt: mundum reparaſſe
Aſpexiſſe fuit, ſolus fovet omnia nutus.
Jamque ut conveniant ſuperi, Tegeaticus Arcas
Nunc plantis, nunc fronte volat, vix contigit arva,
Et toto deſcendit avo, mare, terra, vel aer,
Indigenas miſere Deos. Germane tonantis
Prime venis, viridi qui Dorida findere curru
Suetus, in attonita ſpargis cito terga ſerenum.
Humentes Nymphas Phorcus comitatur: ibique
Glaucus Glauce venis: vatum & certiſſime Proteu
Certus eras. longo veniunt poſt ordine Divi,
Pampineus Liber, Mars trux, Tirynthius hirtus,
Nuda Venus, fœcunda Ceres, pharetrata Diana,
Juno gravis, prudens Pallas, turrita Cybele,
Saturnus profugus, vaga Cynthia, Phœbus ephebus,
Pan pavidus, Fauni rigidi, Satyri petulantes.
Convenere etiam cælum virtute tenentes,
Caſtor equo, Pollux caſtu, Perſeius harpe,
Fulmine Vulcanus, Typhis rate, gente Quirinus.
Quis canat hic aulam cæli, rutilantia cujus
Ipſa pavimentum ſunt ſidera? Jam pater aureo
Tranquillus ſeſe ſolio locat. inde priores
Conſedere Dei. fluviis quoque contigit illo
Sed ſenibus reſidere loco. tibi maxime fluctu

---

a *Vertice conterit Atlas*) Euripides in Ione 2.
Ἄτλας ὁ χαλκέοισι νώτοις οὐρανὸν
Θεῶν παλαιὸν οἶκον ἐκτρίβων.

b *Nempe patres*) Significat Avito delatum a Senatu cum imperio fuiſſe Conſulatum. Avitus enim, ut Sidonius ipſe narrabit, poſt mortem Petronii Maximi, vacante aula, Imperator, a Gallis primum levatus eſt, deinde, quod ab Idacii Chronico docemur, a Romanis evocatus & ſuſceptus, cum Martiano etiam, ipſo annuente, ſocietatem junxit imperii. Idacius: *In Galliis Avitus Gallus civis ab exercitu Gallicano, & ab honoratis, primum Toloſa, dehinc apud Arelatum Auguſtus appellatus, Romam pergit & ſuſcipitur.* & poſt pauca: *Per Avitum, qui a Romanis & ſuſceptus fuerat Imperator, legati ad Martianum pro unanimitate mittuntur imperii.* rurſum poſt alia: *Martianus & Avitus concordes principatu Romani utuntur imperii.*

c *Forte pater ſuperum*) Multa ſunt in poematis Sidonii ad exemplum effecta Claudiani, ad cujus imitationem argumentorum ſimilitudinem docebatur. Hujus generis eſt proſopopœia urbis Romæ hoc loco. Nam uterque Romam neglecto atque incompto corporis cultu ſupplicem Jovi facit. Sed poſtulationis apud Claudianum, ſumma, ut reprimat Gildonem: apud Sidonium, ut Principem concedat.

Eridane, & flavis in pocula fracte Sicambris
Rhene tumens, Scythiaque vagis equitate catervis
Iſter, & ignotum plus notus Nile per ortum.
Cum procul erecta cœli de parte trahebat
Pigros Roma gradus, curvato cernua collo
Ora ferens. pendent crines de vertice tecti
Pulvere non galea: clypeuſque impingitur ægris
Greſſibus, & pondus non terror fertur in haſta.
Utque pii genibus primum eſt affuſa tonantis,
Teſtor, ſancte parens, inquit, te, numen & illud
Quicquid Roma fui, ſummo fatis obruta fato,
Inviden abjectis. pondus non ſuſtinet ampli
a *Culminis arta domus, [a] nec fulmen vallibus inſtat.*
Quid, rogo, bis ſeno mihi vulture Thuſcus aruſpex
Portendit? jaciens primæ cur mœnia genti
Ominibus jam celſa fui, dum collis Hetruſci
Fundamenta jugis aperis mihi, Romule pauper?
Plus gladio ſecura fui, cum turbine juncto
Me Rutulus, Veiens, pariterque Auruncus, & Aequus,
Hernicus, & Volſcus premerent. ſat magna videbar
Et tibi, dum rumpit vitiatum fœmina ferro
Corpus, & ad caſtum remeas pudor crute vulnus,
Jam cum vallatam ſocio me clauſit Hetruſco
Tarquinius. pro Muti ignes! pro Coclitis undæ!
Proh dolor! hic quonam eſt, qui ſub mea jura redegit
Samnitem Gurges? Volſci qui terga cecidit
Martius, & Senones ſundens Dictator & exul?
Fabritii vitam vellem, mortes Deciorum.
Vel ſic vincentem, vel ſic victos. mea redde
Principia. heu quo nunc pompæ, diteſque triumphi,
Et pauper conſul? Libycum mea terruit axem
Cuſpis, & infido poſui juga tertia Pœno.
Indorum Ganges, Colchorum Phaſis, Araxes
b *Armeniæ, [b] Gir Aethiopum, Tanaiſque Getarum,*
Tribunum tremuere meum. Me Teutone juncto
Quondam fracte ſubis Cimber, gladiiſque gravatas
Ante manus ſolas juſſi portare catenas.
Væ mihi qualis eram, cum per mea juſſa juberent,
c *Sylla, [c] Aſiagenes, Curius, Paulus, Pompeius,*
Tigrani, Antiocho, Pyrrho, Perſæ, Mithridati,
Pacem, regna, fugam, vectigal, vincla, venenum?
Sauromatem cacen, ac Moſchum, ſolitoſque cruentum
Lac potare Getas, ac pocula tinguere venis,
Vel cum diffugiunt fugiendos tum mage Perſas.
Nec terras dixiſſe ſat eſt: fulgentibus armis
Tot maria intravi, duce te, longeque remotas
Sole ſub occiduo gentes. victricia Cæſar
Signa Caledonios tranſvexit aduſque Britannos.
d *Fuderit & quanquam Scotum, [d] & cum Saxone Pictum,*

---

a *Nec fulmen vallibus inſtat*) Vulgati *flumen*, male. quidem enim flumini magis inſitum, quam ut in valles decurrat? At fulmen montes ferit, non valles. Seneca choro IV. Hippolyti: *Humida vallis raros patitur fulminis ictus.*

b *Gir Aethiopum*) Ita olim reſtituimus, MS. omius veſtigia ſecuti, & Claudianum in Stiliconem I. *Et Gir*, inquit, *notiſſimus amnis Æthiopum, ſimuli mentitus gurgite Nilum.* Alii cum vulgatis Tagum habent, cui nihil cum Æthiopia commune. Gir vero, Γεὶρ Ptolemæo, Libyæ interioris. Æthiopumque fluvius. Item Gira Metropolis, a qua Giræi ſeu Girræi populi Claudiano in Idylio de Nilo.

Hunc bibit effrænis Garamas. domitorque ferarum
Girrams, qui vaſta colit ſub rupibus antra:
Qui ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos.

Male enim vulgo *Cirtæus*. nec melius quod ſubſtituebat Scopas, *Candæus*, cum utraque gens ab his locis procul abſit.

c *Aſiagenes*) Hec conſtans veterum librorum lectio. Et quidem Aſiagenes, Ἀσιαγένης, vox Græca & proba. Sed quid cauſæ habuit cur L. Scipionem ſic appellare mallet, cum verſus nihilo minus claudicet, quam ſi Aſiaticum ſcripſiſſet? Antonius Auguſtinus De familiis Romanorum in Cornelia, ex indiciis primæ editionis Sidonianæ, in qua *Aſiæ gentes* legebatur, ſcriptum conjecit Aſiagetes. quod ita primum in Græcia dictum exiſtimet L. Scipionem: ejuſque cognominis extare etiam ait veſtigia in nummis, & in antiquis exemplaribus Livianis. Mihi vero in Livii libris aliud hactenus videre non contigit, quam Aſiaticus: nummorum vero hac in re leviſſima ſemper viſa eſt conjectura, unde enim in nummo Romano & Græcum & inſolens vocabulum? deinde cum in his Fulvio Urſino teſte aut L. SCIP. ASIA. G. excuſum ſit, aut ſine interpunctione ASIAG. prius illud ad rem nihil facit, poſterius nihil habet, unde Aſiagetes potius legas, quam Aſiagenes. Potuit tamen, ut viro doctiſſimo viſum eſt, a Sidonio ſcribi hoc loco Aſiagetes, potuit & Aſiagenetes: quod ea forma pro Aſiagenes diceretur, quo Eugenetes pro Eugene, apud Ennodium & Senatorem: & ἰσαδελφέτης pro ἰσάδελφος, apud Apollinarium.

d *Et cum Saxone pictum*) Manifeſta prolepſis hoc loco. Sic enim loquitur quaſi Picti, Saxones & Scoti, Britanniam jam tum incolerent, fuſique a Cæſare forent, cum Britanniæ bellum intulit. At certum eſt Britannis vicinas quidem has gentes tum fuiſſe, ſed illis ſemper infeſtas. Quod innuens vetus Panegyriſtes Conſtantii, Britannos ait ante Cæſaris adventum, Pictis modo & Hibernia, id eſt Scotis hoſtibus aſſuetos. Hiberniam enim olim habitabant Scoti, ut Picti Thulem, Saxones Orcadas. Unde illa Claudiani de quarto Conſ. Honorii.

Hoſtes quæſivit, quem jam natura vetabat
Quærere plus homines. vidit te frangere Leucas,
Trux Auguſte, Pharon: dum claſſicus Actia miles
Stagna quatit, profugiſque bibax Antonius armis
Inceſtam vacuat patrio Ptolemaida regno.
Cumque prius quererer ſtricto de cardine mundi,
Sum limes nunc ipſa mihi. Plus ſumme Deorum,
Sum juſto tibi viſa potens, quod Parthicus ultro
[a] *Reſtituit mea ſigna pavor, poſitoque tiara*
Funera Craſſorum flevit, dum purgat, & hinc jam,
Pro dolor! excuſſo populi jure atque ſenatus,
Quod timui, incurri. ſum tota in Principe, tota
Principis, & fio lacerum de Cæſare regnum,
Quæ quondam regina fui. Capreaſque Tiberi,
Et caligas Caii, Claudi cenſura ſecuta eſt,
Et vir morte Nero triſti. Piſone verendum
Galbam ſternis Otho, ſpeculo qui pulcher haberi
Dum captas, ego turpis eram. mihi fœda Vitelli
Intulit ingluvies ventrem, qui tempore parvo
Regnans ſero perit. laſſam poſt inclytus armis
Veſpaſianus habet. Titus hinc, poſt hunc quoque frater.
Poſt quem tranquillus vix me mihi reddere Nerva
Cœpit, adoptivo factus de Cæſare major.
Ulpius inde venit, quo formidata Sicambris
Agrippina fuit, fortis, pius integer, acer.
Talem capta precor. Traianum neſcio ſi quis
Æquiparet, ni fors iterum tu Gallia mittas,
Qui vincat. Lacrymæ vocem clauſere precantis,
Et quicquid ſupereſt luctus rogat. Undique cœli
Aſſurgunt proceres, Mars, Cypris, Romulus, & qui
Auctores tibi Roma Dei. jam mitior ipſa
Flectitur, atque iras veteres Saturnia donat.
[b] *Jupiter iſta refert. Fatum, quo cuncta reguntur,*
Quoque ego, non licuit frangi. ſat celſa laborant
Semper, & elatas noſtro de munere vires
[c] *Invidit fortuna ſibi. ſed concipe magnos*
Quanquam fracta animos. Si te Porſenna ſoluto
Plus timuit de ponte tremens, ſi mœnia capta
Mox Brenni videre fugam. ſi denique dirum
Hannibalem, juncto terra cœlique tumultu,
Reppulimus, cum caſtra tuis jam proxima muris
Starent, Collina fulmen pro turre cucurrit,
Atque illic iterum timuit natura paventem
Poſt Phlegram pugnare Jovem, torpentia tolle
Lumina, deterſam mentem caligo relinquat.
Te mirum eſt vinci: incipies cum vincere, mirum
Non erit, utque tibi pateat quo ſurgere tandem
Feſſa modo poſſis, paucis cognoſce, docebo.
[d] *Eſt mihi, quæ Latio ſe ſanguine tollit alumnam,*
Tellus clara viris, cui non dedit optima quondam
Rerum opifex natura parem, fœcundus ab urbe
Pollet ager, primo qui vix proſciſſus aratro,
Semina tarda ſitit, vel luxuriante juvenco
Arcana exponit piceam pinguedine glebam.
Aſſurrexit huic, cœxit quod torridus Auſter,
Niliacum, Libycumque ſolum: collataque ſemper

——— *maduerunt Saxone fuſo*
Orcades, incaluit Pictorum ſanguine Thule:
Scotorum cumulos flevit glacialis Hiberne.

Sero tandem, nec uno tempore, ſedes in Britanniam tranſtulerunt, primum Picti, tum Saxones, poſtremo Scuti.

a *Reſtituit mea ſigna pavor*) Quidam, ut ante monui, *Sapor*, ne pro quovis Parthorum rege ponatur. Reſtituit enim Phraates. Morem vero ponendæ tiaræ in ſupplice cultu regum tiaratorum, expreſſit etiam Cicero pro Sextio, & Plutharcus in Pompeio de Tigrane. καὶ τέλος ὡς πρὸς αὐτὸν ἦλθε Πομπήϊον, ἀφελόμενος τὴν κίταριν ἔθηκε πρὸ τῶν ποδῶν θεῖναι.

b *Jupiter iſta refert*) Reliquum poema in Jovis oratione conſumitur, qua Jupiter ipſe deſignati a ſe Principis laudes exequitur, ejuſque patriam, genus, inſtitutionem, res pace belloque geſtas imperii denique a Gallis delati ſolennia deſcribit.

c *Invidit fortuna ſibi*) Alii *natura*. ſed illud rectius puto. Elegans dictum. Magnarum opum everſio alienæ vulgo invidiæ tribui ſolet. Apollodorus Comicus.

Πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται.
Σφάλλει δ' ἐνίοτε τοὺς ἄγαν ὑψηλοὺς τύχη.

Sidonius fortunam ipſam ſibi invidere, ſuiſque muneribus infeſtam eſſet ait. Invidiæ ergo imputat, quod P. Syrus levitati: *Levis*, inquit, *eſt fortuna: cito repoſcit quod dedit*.

d *Eſt mihi quæ latio*) Aviti patria, Arverni. Gregorius Turon. lib. II. XI. *Avitus unus ex Senatoribus & ut valde manifeſtum eſt civis Arvernus*. In Arvernia duo laudat. ſoli fertilitatem, de qua dictum lib. IV. epiſt. XXI. & bellicam virtutem, cujus teſtes etiam Græci, quibus Ἀρβέρνοι ἔθνος μαχιμώτατον, Arvernis gens bellicoſiſſima dicuntur. Sidonius argumentum ducit a Gergoviæ obſidione, a qua Cæſarem eum ingenti clade repulerunt, ut narrat Cæſar ipſe lib. VII.

Arida Mygdoniæ damnarunt Gargara falces.
Apulus & Calaber ceſſit. ſpes unica rerum,
Hanc, Arverne, colens, nulli pede cedis in armis,
Quoſvis vincis equo. teſtis mihi Cæſaris eſto
Hic nimium Fortuna pavens, cum colle repulſus
Gergoviæ, caſtris miles vix reſtitit ipſis.
Hos ego tam fortes volui, ſed cedere Avitum
Dum tibi Roma paro: rutilat cui maxima dudum
Stemmata complexum germen: palmata cucurrit
Per proavos, gentiſque ſuæ, te teſte, Philagri,
Patritius reſplendet apex. Sed portio quanta eſt
Hæc laudum laudare patres? quos quippe curules
Et præfecturas conſtat debere nepoti.
Sunt alii, per quos ſe poſtuma jactet origo,
a *Et priſcum titulis numeret* [a] *genus alter, Avite,*
Nobilitas tu ſolus avos. Libet edere tanti
Geſta viri, & primam paucis percurrere vitam.
Solverat in partum generoſa puerpera caſti
Ventris onus: manifeſta dedit mox ſigna futuri
Principis, ac totam fauſto trepidi patris aulam
Implevi augurio: licet idem grandia nati
Culparet fata, & pueri jam regna videret.
Sed ſibi commiſſum tanto ſub pignore cernens
Mundi depoſitum, ne quid tibi Roma periret,
Juvit fortunam ſtudio. lactentia primum
* Savaro & Labbeus *irrumpere* *Membra dedit nivibus, glaciemque * irrepere plantis*
Juſſit, & attritas parvum ridere pruinas.
Surgentes anni Muſis formantur, & illo
Quo Cicerone tonas. didicit quoque facta tuorum
Ante ducum: didicit pugnas, libroque relegit
Qua gereret campo. primum vix cœperat eſſe
Ex infante puer, rabidam cum forte cruentis
Rictibus, atque eſcas jejuna fauce parantem,
Plus catulis, ſtravit (fuerant non fragmina propter)
b [b] *Arreptam de caute lupam, fractuſque molari*
Diſſiluit vertex, & ſaxum vulnere ſedit.
Sic meus Alcides, Nemea dum ſaltibus errat,
Occurrit monſtro vacuus, non robora portans,
Non pharetras: ſtetit ira tremens, atque hoſte propinquo
Conſuluit ſolos virtus decepta lacertos.
Parva quidem, dicenda tamen. quis promptior iſto
Tenſa catenati ſummittere colla moloſſi?
Et luſtris recubare feras interprete nare
Diſcere non viſas, & in aere quærere plantas?
Jam ſi forte ſuem latratibus improbus Umber
Terruit, albentes nigro ſub gutture lunas
Frangere ludus erat, colluctantique lacerto
Vaſta per adverſas venabula cogere prædas.
Quam pulchrum, cum forte domum poſt luſtra revertens
Horrore ſplenderet apri, virtuſque repugnans
Proderet invitum per fortia facta pudorem.
Sic Pandioniis caſta Tritonidos arvis,
*Savaro aliique, *judum* *Hippolytus roſeo * ſudans radiabat ab ore,*
Sed ſimul a gemino flagrans cum Creſſa furore
Tranſiit affectu matres, & fraude novercas.
Quid volucrum ſtudium, dat quas natura rapaces,
In vulgus prope cognatum? quis doctior iſto
Inſtituit varias per nubila jungere lites?
Alite vincit aves, celerique per æthera plauſu
Hoc nulli melius pugnator militat unguis.
Nec minus hæc inter civilia jura ſecutus,
c [c] *Eligitur primus, juvenis, ſolus, mala fractæ*

a *Genus alter avite:*) Locus antea depravatus, & ſine ſenſu: nunc, ut reſtitutus eſt, perſpicua ſunt omnia. Aliis, inquit, decori & gloriæ ſunt majores: tu majoribus tuis, quamvis clariſſimis, præluces, per te illi nobilitantur.

b *Arreptam de caute lupam*) Legendum *arrepta*. Senſus enim eſt, lupam dum ſibi & catulis eſcam quærit, obviam factam Avito, ab eoque, cum arma alia deeſſent, ſaxi quod inter vicinæ rupis fragmenta forte oblatum eſt, ictu proſtratam. Itaque *vi propter* hoc loco adverbii vice poſitum, ut infra, *rex atque Magiſter propter conſiſterant*.

c *Eligitur juvenis*) Prima hæc Aviti legatio, cum ab Arvernis ſuis levandi tributi cauſa miſſus eſt ad Honorium Aug. In hujus enim aula Conſtantius Comes, cui nupſerat Placidia ejus ſoror. Quo anno peracta, vel quibus cum cladibus fracta fuerit patria, non liquet. Sed legatum oportuit ante annum cdxxi. quia hoc demum anno Conſtantius in conſortium imperii ab Honorio adſcitus eſt.

Ali-

Alliget ut patriæ, poſcatque informe recidi
Vectigal. procerum tum forte potentior illic,
Poſt etiam princeps, Conſtantius omnia præſtat,
Indole defixus tanta, & miratus in annis
Parvis grande bonum, vel in ore precantis ephebi
Verba ſenis. Ducis hinc pugnas, & fœdera regum
Pandere Roma libet. Varus incuſſa procellis
Bellorum, [a] regi Getico tua Gallia pacis
Pignora juſſa dare eſt: inter quæ nobilis obſes
Tu, Theodore, venis, quem pro pietate propinqui
Expetis in media [b] pelliti principis aula
Tutus, Avite, fide. probat hoc jam Theuderis altum
Exemplum officii. res mira & digna relatu,
Quod fueris blandus, regi placuiſſe feroci.
Hinc te paulatim prælibat ſenſibus imis,
Atque animis vult eſſe ſuum. ſed ſpernis amicum
Plus quam Romanum gerere. ſtupet ille repulſam,
Et plus inde places. rigidum ſic, Pyrrhe, videbas
Fabricium, ingeſtas animo cum divite fugit
Pauper opes, regem temnens, dum ſupplice cenſu
Pignus amicitiæ vili mendicat ab auro.
[c] Aetium interea, Scythico quia ſæpe duello
Edoctus, ſequeris: qui quamquam celſus in armis
Nil ſine te geſſit, cum plurima tu ſine illo.
[d] Nam poſt Juthungos, & Norica bella, ſubacto
Victor Vindelico, [e] Belgam, Burgundio quem trux
Preſſerat, abſolvit junctus tibi. vincitur illic
Curſu Herulus, Chunus jaculis, Francuſque natatu,
Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus,
Vulnere vel ſi quis plangit, cui fleſſe periſſe eſt,
Ac ferro peraraſſe genas, vultuque minaci
Rubra cicatricum veſtigia defodiſſe.
Illuſtri jam tum donatur celſus honore,
Squameus & rutilis etiamnum livida criſtis
Ora gerens. [f] Vix arma domum ſordentia caſtris
Rettulerat: nova bella iterum, pugnamque ſub ipſis
Jam patriæ muris periturus commovet hoſtis.
Litorius Scythicos equites tam forte, [g] ſubacto
Celſus Aremorico, Geticam rapiebat in agmen

---

a *Regi Getico*) Theodorico ſeniori, qui Gothorum in Gallia poſt Valliam rex fuit. Gregorius Turon. Theudonem vocat, Sidonius Theuderim & Theudoridam. Gothicum autem hoc fœdus, in quo dati ſunt obſides a Gallis, atque in his Theodorus Aviti propinquus, poſt Arelatenſem, ni fallor, obſidionem intelligi debet, cum Theodoricus in Chronico ſcribit, regno Aquitanico non contentus, eam urbem obſedit, donec imminente Aetio liberata eſt, anno, ut Proſper notat cdxxv. Dignus enim venia Sigonius, qui mendoſum nactus codicem, in quo regis nomen deformatum erat, ad Valliam regem, qui jam pridem obierat, referri hæc poſſe cenſuit.

b *Pelliti principis*) Regis Gothorum. Auctor Carminis de Providentia, quod Proſperi operibus inſertum:

Quod ſi forte lupos, lyncaſque, urſoſque creatos
Deſplicet, ad Scythicos proceres, regeſque Getarum
Reſpice, queis oſtro contempto & vellere Serum,
Eximius decor eſt tergis horrere ferarum.

c *Aetium interea*) Duplex expeditio bellica, in qua utraque Aetio Duci comes fuit Avitus. Una adverſus Juthungos, altera adverſus Burgundiones. Cum Juthungis res geſta ſub annum Chriſti cdxxx. ad quem Proſperi Pithœani verba ſunt, *Aetius Juthungorum gentem delere intendit*. Cum his autem Vindelicos fugit & Noricos, qui tunc una fortaſſe rebellarant. Idacius noſter: *Juthungi per Aetium debellantur & Nori*. & poſt pauca de nece Felicis patricii: *Aetius dux utriuſque militiæ Noros edomat rebellantes*.

d *Nam poſt Juthungos*) Ita ex antiquis correximus, pro Vithungos. Quo etiam modo caſtigandus videtur Panegyricus Conſtantii Cæſ. Nam Vitungorum alibi nulla eſt mentio. Juthungi autem, ut Marcellinus docet, Alamannorum pars, Rætiis contermini, quas proinde crebro vexabant. Ambroſius de legatione ſua ad Maximum: *In medio Romani imperii ſinu Juthungi populabantur Rætias: & ideo adverſus Juthungum Hunnus accitus eſt.* Olim etiam inde pulſi a Juliano fuerant per Barbationem Comitem, ut idem narrat Marcellinus lib. xvii. Nunc in iiſdem oris per Aetium debellati. Fuere tamen etiam inter fœderatos Juthungi, ſub Duce Syriæ, & ſub Comite rei militaris per Aegyptum, ut eſt in Notitia.

e *Belgam Burgundio quem trux*) Hæc memorabilis illa clades, qua Burgundionum univerſa pene gens per Aetium deleta, quarto, ut Proſper & Caſſiodorus notant, Valentiniani Conſulatu, anno Chriſti cdxxxv. Idacius: *Burgundiones, qui rebellaverant a Romanis, duce Aetio debellantur*. Idem auctor eſt cæſa in hoc prælio fuiſſe xx. millia Burgundionum, Gothorum, qui eis auxiliabantur, octo millia. Sidonius vero, cum multas gentes, quæ in illorum caſtris erant, enumeret, de Gothis ſtudio diſſimulat.

f *Vix arma domum*) Burgundionico bello ſucceſſit Gothicum alterum: cum eodem Theodorico: quod cœpit ab obſidione Narbonenſi anno cdxxxvi. Toloſæ peractum eſt, capto Litorio, & pace compoſita cdxxxix. In hoc bello Hunnorum auxilio uſos Romanos, teſtantur Proſper, Caſſiodorus, Jornandes, & Salvianus lib. vii. de Providentia. Horum ergo turmas cum ab Armoricis per Arvernos duceret Litorius, atque illi barbara feritate Arverniam vaſtarent, exortus eſt Aviti in illos impetus, & ſingulare cum Hunno equite certamen, quod a Sidonio tanta pompa deſcribitur. Quæ quidem Sigonius, in libris de Occidentis imperio, non male ad annum cdxxxvii. refert: peſſime autem direptionem Arvernicam, quæ Hunnis tribuenda erat, Gothis imputat; & verſus hoſce, qui de Avito ſcripti ſunt, ad Theodoricum detorquet.

g *Subacto celſus Aremorico*) Jam monuimus in Panegyrico Majoriani, Armoricos rebellionis cauſa crebro a Romanis appetitos. Nunc ergo a Litorio ſubacti: poſt decem circiter annos ab Aetio, per Eocharicum regem Alanorum, quem ad eos edomandos immiſit, teſte Conſtantio in vita S. Germani lib. ii. cap. v. etſi eo loco mendo-

Per terras, Arverne, tuas: qui proxima quæque
Diſcurſu, flammis, ferro, feritate, rapinis
Delebant, [a] pacis fallentes nomen inane,
Hujus tum famulum quidam truculentior horum
Mox feriende feris. ruit ille, & criſtia fata
Commendat domino abſtuti, partemque futuram
Vindictæ moriens Stygium ſpe portat ad amnem.
Et jam fama viro turres, portaſque tuenti,
Intuitu pavida plebis perfert ſcelus actum,
Excutitur, reſtat, pallet, rubet, alget, & ardet,
Ac ſibimet multas vultum variata per unum
Ira facit facies. vel qui mos ſæpe dolenti,
Plus amat extinctum. tandem prorumpit, & arma,
Arma fremit: pinguiſque etiamnum ſanguine fertur
Lorica, obtuſus per barbara vulnera contus,
Atque ſub aſſiduis dentatus cædibus enſis.
Includit ſuras ocreis, capitique micantem
Imponit galeam, fulvus cui creſcit in altum
Conus, & iratam jaculatur vertice lucem.
Et jam ſcandit equum, vulſiſque a cardine portis
Emicat, aſſiſtunt ſocio virtuſque, dolorque,
Et pudor, armatas pilo petit impiger alas,
Pugnando pugnam quærens, pavidumque per agmen
Multorum interitu compenſat, quod latet unus.
Sic Phrygium Emathia victorem cuſpide poſcens
Æacides, cæſo luctum tranavit amico,
Per mortes tot, Troja, tuas, jam vilia per ſe
Agmina contentus ruere, ſtrictumque per amplos
Exerere gladium populos. natat obruta tellus
Sanguine, dumque hebetat turba grave cædua telum,
Abſens in cuncto ſibi vulnere jam cadit Hector.
Proditus ut tandem, tanti qui cauſa tumultus,
Inquit Avitus, Age, Scythica nutrite ſub arcto,
Qui furis, & cæſo tantum qui fidis inermi,
Congredere armato. multum tibi præſtitit ira
Jam mea, conceſſi pugnam, jubeoque reſiſtas:
Certantem mactaſſe juvat. Sic fatur, & æquor
Proſilit in medium: nec non ferus advenit hoſtis.
Ut primum pectus vel cominus ora tulere,
Hic ira tremit, ille metu. Jam cætera turba
Diverſis trepidat votis, varioſque per ictus
Pendet ab eventu, ſed poſtquam prima, ſecunda,
Tertiaque acta rota eſt, venit ecce, & celſa cruentum
Perforat haſta virum, poſt & confinia dorſi
Cedit transfoſſo ruptus bis pectore thorax:
Et dum per duplicem ſanguis ſingultat hiatum,
Dividua ancipitem carpſerunt vulnera vitam.
Hæc poſt geſta viri, temet Styx livida teſtor,
Intemerata mihi [b] Præfectus jura regebat:
Et caput hoc ſibimet ſolitis defeſſa ruinis
Gallia ſuſcipiens, Getica pallebat ab ira.
Nil prece, nil pretio, nil milite fractus agebat
Aetius, capto terrarum damna patebant
Litorio. in Rhodanum proprios producere fines
Theudorida fixum, nec erat pugnare neceſſe,
Sed migrare Getis. rabidam trux aſperat iram
Victor, quod ſenſit Scythicum pro mœnibus hoſtem,
Imputat, & nihil eſt gravius, ſi forſitan unquam
Vincere contingat, trepido. Poſtquam undique nullum
Præſidium, ducibuſque tuis nil, Roma, relictum eſt,
Fœdus, Avite, novas. ſævum tua pagina regem
Lecta domat. juſſiſſe ſat eſt te, quod rogat orbis.
Credent hoc unquam gentes, populique futuri?

ſe Alamannorum rex ſcriptum eſt pro Alanorum, quod Erici monachi verſus docent.

a *Pacis fallentes nomen inane*) De hac auxiliarium Hunnorum perfidia, & hoſtili graſſatione, queritur item Paulinus lib. VI. de vita S. Martini,

Cum ſubito pavefacta metu, graviore periclo,
Auxiliatores paveret Gallia Chunos.
Nam ſocium quis ferre queat, qui durior hoſte
Exter, & admotum fœdus feritate repellat?

b *Præfectus jura regebat*) Renovatæ cum Theodorico pacis laudem tribuit Avito, tum Præfecto prætorio Galliarum, Hujus enim maxime litteris inflexum ad pacem poſt victoriam ſuam ait, tum ſcilicet, cum Litorius Comes, qui ſecunda ab Aetio poteſtate Hunnis auxiliaribus præerat, pugna cum Gothis ad Toloſam temere conſerta, victus captuſque eandem urbem hoſtium, ut ſcribit Salvianus, quam eo die victorem ſe intraturum præſumpſit, captivus, intravit, anno ut jam indicavimus CDXXXIX. Quare in eundem incidit Aviti Præfectura.

Digitized by Google

Literu Romani caſſat, quod Barbare vincis:
Juru igitur rexit. namque hoc quoque par fuit, ut tum
Aſſertor fieret legum, qui nunc erit auctor:
Ne dandus populis Princeps, caput, Induperator;
Cæſar, & Auguſtus, ſolum fera prælia noſſet.
Jum Præfecturæ perfunctus culmine tandem
Se dederat ruri. nunquam tamen otia, nunquam
Deſidia imbellis: ſtudiumque & cura quieto
Armorum ſemper: [a] ſubito cum rupta tumultu
Barbaries totas in te transfuderat arctos,
Gallia. pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux ſequitur, [b] Scyrum Burgundio cogit:
Chunus, Bellonotus, Neurus, Baſterna, Toringus,
Bructerus, ulvoſa quem vel Nicer abluit unda,
Prorumpit Francus. cecidit cito ſecta bipenni
Hercinia in lintres, & Rhenum texuit alno.
Et jam terrificis diffuderat Attila turmis
In campos ſe, Belga, tuos. vix liquerat Alpes
Aetius, tenue & rarum ſine milite ducens
Robur, in auxiliis Geticum male credulus agmen
Incaſſum propriis præſumens adfore caſtris.
Nuntius ut poſtquam ductorem perculit, Hunnos
Jam prope contemptum propriis in ſedibus hoſtem
Expectare Getas, verſat vagus omnia ſecum
Conſilia, & mentem curarum fluctibus urget.
Tandem euctanti ſedit ſententia, celſum
Exorare virum, collectiſque omnibus una
Principibus, eorum ſupplex ſic talibus inſit.
Orbis, Avite, ſalus, cui non nova gloria nunc eſt,
Quod rogat Aetius: voluiſti, & non nocet hoſtis:
[c] Vis? prodeſt. incluſa tenes tot milia nutu,
Et populis Geticis ſola eſt tua gratia limes.
Infenſi ſemper nobis, pacem tibi præſtant.
Victrices i prome aquilas. fac, optime, Chunos;
Quorum forte prior fuga nos concuſſerat olim,
Bis victor prodeſſe mihi. ſic fatus, & ille
Pollicitus votum, fecit ſpem. Protinus inde
Advolat, & famulas in prælia concitat iras:
Ibant pellita poſt claſſica Romula turma,
Ad nomen currente Geta. timet ære vocari
Dirutus, opprobrium non damnum barbarus horrens.
Hos ad bella trahit tum jam ſpes orbis Avitus,
Vel jam privatus, vel adhuc. Sic cinnama buſto,
Collis Erythræi portans Phœbeius ales,
Concitat omne avium vulgus: famulantia currunt
Agmina, & anguſtus pennas non explicat aer.
[d] Jam prope fata tui biſſenas vulturis alas
Complebunt, (ſcis namque tuos, ſcis, Roma, labores
[e] Aetium Placidus mactavit ſemivir amens,
Vixque tuo impoſitum capiti diadema, Petroni;
Illico barbaries, necnon ſibi capta videri
Roma Getis, tellusque ſuo ceſſura furori,
Raptores ceu forte lupi, quis nare ſagaci
Monſtrat odor pinguem clauſis ab ovilibus auram,

a *Subito cum rupta tumultu*) Duplex alia legatio Aviti. Prior ad Theodoricum eundem, cum irruente in Galliam Attila Toloſam Aetii rogatu profectus eſt, ut Gothos in belli Hunnici ſocietatem pertraherent.

b *Scyrum Burgundio cogit*) Vulgati olim *Scevum*: ſcripti *Scerum* legunt, aut *Scorrum*, quod pro Scyro ab antiquariis ſcribi ſolitum, ut *gorrum* pro *gyrum* apud Auſonium. Scyros autem Scyticam gentem, Alanorum partem fuiſſe docet Jornandes, eoſque poſt Attilæ mortem in Mœſia conſediſſe, tum poſtea Odoacrem in Italiam ſecutos.

c *Vis? prodeſt*) Olim, inquit, cum tibi victorem Theodoricum ad pacem hortari libuit, deſiit nocere. nunc ſi vis iterum rogare, proderit ſuis auxiliis. Sic ergo legendus, & diſtinguendus hic locus. Nam ſententia in vulgatis nulla erat. Nec minus elegans clauſula orationis, qua optat Hunnos, qui bello Gothico, cum auxiliares eſſent, victi nocuerant, cladiſque Litorianæ auctores fuga ſua fuerant, nunc cum hoſtes ſunt iterum vinci, atque ita bis victos prodeſſe.

d *Jam prope fata*) Varro apud Cenſorinum de die natali cap. XVII. narrat, audiſſe ſe ex Vettio Augure, *ſi ita eſſet, ut traderent Hiſtorici de Romuli urbis condendæ auſpiciis, ac* XII. *vulturibus, quoniam* CXX. *annos incolumis præteriſſet populus Romanus, ad* MCC. *perventurum.* Hujus vaticinii memores Romani, Alarico in Italiam irruente, ut Claudianus de bello Getico ſcribit, urbis ruinam metuebant, etſi annorum numerum nondum explerant. Jupiter Sidonianus augurii eventum ſub Aetii & Valentiniani cædem impendere denuntiat, quo tempore urbs Roma mille ducentos paucis annis exceſſerat.

e *Aetium placidus mactavit*) Tempus notat, cauſamque delati Avito per Petronium Maximum militiæ Magiſterii. Cæſo enim poſt Aetii necem Valentiniano, cum Maximus purpuram induiſſet, continuo exorti ſunt in Gallia varii motus Gothorum, Saxonum, Francorum, & Alamannorum. Ad quos ſedandos nihil conſultius viſum Maximo, quam ut Avitum peditum equitumque per Gallias Magiſtrum crearet.

Irritant, acuuntque famem, portantque rapinæ
In vultu ſpeciem, patulo jejunia rictu
Fallentes: jam jamque tener ſpe frangitur agnus,
Atque abſens avido crepitat jam præda palato.
Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle ſalum ſulcare Britannum
Ludus, & aſſuto glaucum mare ſindere lembo.
Francus Germanum primum, Belgamque ſecundum
Sternebat, Rhenumque ferox Alamanne bibebas
Romanis ripis, & utroque ſuperbus in agro
ª Vel civis, vel victor eras. Sed perdita cernens
Terrarum ſpatia, Princeps jam Maximus, unum
Quod fuit in rebus, peditumque equitumque Magiſtrum
Te ſibi, Avite, legit. collati rumor honoris
Invenit agricolam, flexi dum forte ligonis
Exercet dentes, vel pando pronus aratro
Vertit inexcoctam per pinguia jugera glebam.
Sic quondam ad patriæ res fractas pauper arator
Cincinnate venis, veterem cum te induit uxor
Ante boves trabeam, dictatoremque ſaligoæ
Excepere fores, atque ad ſua tecta ferentem
Quod non perſevit, turpique e faſce gravata
Vile triumphalis portavit purpura femen.
Ut primum ingeſti pondus ſuſcepit honoris,
Legas qui veniam poſcant, Alamanne, furoris.
Saxonis incurſus ceſſat, ᵇ Chattumque paluſtri
Alligat Albis aqua. vixque hoc ter menſtrua totum
Luna videt. ᶜ Jamque ad populos & rura feroci
Tenta Geta pretendit iter, qua pulſus ab æſtu
Oceanus, refluum ſpargit per culta Garumnam,
In flumen currente mari: traſcendit amarus
Blanda fluenta latex, fluviique impacta per alveum
Salſa peregrinum ſibi navigat unda profundum.
Hic jam diſpoſito laxantes fræna duello
ᵈ Veſorum proceres raptim ſuſpendit ab ira
Rumor, ᵉ ſuccincto referens diplomate Avitum
Jam Geticas intrare domos, poſitaque parumper
Mole magiſterii, legati jura ſubiſſe.
Obſtupuere duces pariter Scythicuſque ſenatus,
Et timuere ſuam pacem ne forte negaret.
Sic rutilus Phaethonta levem cum carperet axis,
Jam pallente die, flagrantique excita mundo
Pax elementorum fureret, vel ſicca propinquus
Sæviret per ſtagna vapor, lumnſque ſitiret
Pulvereo ponti fundo, tunc unica Phœbi
Inſuetum clemens extinxit flamma calorem.
Hic aliquis tum forte Getes, dum falce recocta
Ictibus informat, ſaxoque cacuminat enſem,
Jam promptus caluiſſe tubis, jam jamque frequenti
Cæde ſepulturus terram, non hoſte ſepulto,
Claruit ut primum nomen venientis Aviti,
Exclamat, Periit bellum, date rurſus aratra.
Otia ſi replico priſcæ bene nota quietis,
Non ſemel iſte mihi ferrum tulit. o pudor! o Dii!
Tantum poſſe fidem! quid fœdera lenta minaris,

a *Vel civis, vel victor eras*) Alamannorum enim ſedes in Suevia trans Rhenum. Nunc Rheno trajecto citeriorem quoque Romanorum ripam infeſtabant. Itaque in hac, id eſt in Gallicana victores, in Germanica, quam dudum incolebant, cives erant. Sed non multo poſt in Gallicanam quoque immigrarunt, totamque illam Maximæ Sequanorum partem occuparunt, quæ a Rheno ad Juram uſque montem porrigitur. cui & novæ Alamanniæ nomen fecerunt. De qua quidem Ciſrhenana ſeu Gallica Alamannia, tum alii paſſim, tum Gregorius Turonenſis in vita SS. Lupicini & Romani: *Illa Jurenſis deſerti ſecreta, quæ inter Burgundiam, Alamanniamque ſita, Aventicæ adjacent civitati.*

b *Catthumque*) Id eſt Francum. Catthi enim populi Germaniæ ad Rhenum, inter Francicas, ſeu Francici imperii gentes cenſebantur. quos etiam Marcomere duce Francorum adverſus Arbogaſtem olim militaſſe ſcripſerat. Gregorio teſte, Sulpitius Alexander libro tertio.

c *Jamque ad populos ſedatis*) Sedatis aliarum gentium motibus, reliqui erant Gothi, ad quos pacandos Avitus ipſe profectus eſt. Hæc poſterior, quam dixi, ejus legatio, ad Theodoricum juniorem ſuperioris filium. cujus hortatu, cum Toloſæ una eſſent, audita Maximi Aug. nece, imperium ſuſcepit.

d *Veſorum proceres*) Veſos dimidiata voce dixit Wiſigothos, ſive ut apud veterem Horatii interpretem, Jornandem, & alios legitur, Veſogothos, quaſi Veſi pars ſuerint Gothorum. In Panegyrico Majoriani. *Geta, Veſus, Alites.*

e *Succincto diplomate*) Brevibus litteris Aviti quas adventus ſui nuncias præmiſerat per Meſſianum. Tertullianus Apolog. cap. XXIV. *O nuntios tardos! o ſomniculoſa diplomata, quorum vitio exceſſum Imperatoris non ante Cybele cognovit!* Meſſianus vero is eſt, quem poſtea in principatu Patricium ſibi allegit. Vetus Chronicon incerti auctoris, *Captus eſt avitus Placentiæ a Magiſtro militum Ricimere, & occiſus eſt Meſſianus patricius ejus.*

Digitized by Google

In damnum mihi ſide meum? compendia pacis
Et praſtare jubes nos, & debere. quis unquam
Crederet? en Getici reges parere volentes,
Inferius regnaſſe putant. nec dicere ſaltim
Deſidia obtentu poſſum te prælia nolle.
Pacem fortis amas. jam parteis ſternit Avitus:
Inſuper & Geticas præmiſſus continet iras
Meſſianus. adhuc mandaſti, & ponimus arma.
Quid reſtat, quod poſſe velis? quod non ſumus hoſtes,
Parva reor. priſco tu ſi mihi notus in actu es,
Auxiliaris ero: vel ſic pugnare licebit.
Hæc ſecum rigido Veſus dum corde volutat,
Ventum in conſpectum fuerat. Rex atque Magiſter,
Propter conſtiterant. hic vultu erectus, at ille
Lætitia erubuit, veniamque rubore popoſcit.
[a] *ᵃ Poſt hinc germano regis, hinc rege retento,*
Palladiam implicitis manibus ſubiere Toloſam.
Haud ſecus inſertis ad pulvinaria palmis
[b] *Romulus & Tatius fœdus * jecere, ᵇ parentum*
*aliqui libri *icere*
Cum ferro, & rabidis cognato in Marte maritis
Herſilia inſeruit Pallantis colle Sabinas.
[c] *ᶜ Interea incautum furtivis Vandalus armis*
Te capit, inſidoque tibi Burgundio ductu
Extorquet trepidas mactandi principis iras,
Heu facinus! in bella iterum, quartoſque labores
Perfida Eliſſæa crudeſcunt claſſica Byrſa.
** Nutritis quod fata malum! Conſcenderat arces*
*in editione Wouvren *nutriſtis.*
Evandri Maſſyla phalanx, monteſque Quirini
Marmarici preſſere pedes, rurſuſque revexit
Quæ captiva dedit quondam ſtipendia Barcæ.
Exilium patrum, plebis mala, principe caſo
Captivum imperium ad Geticas rumor tulit aures.
Luce nova veterum cœtus de more Getarum
Contrahitur. ſtat priſca annis, viridiſque ſenectus
Conſiliis: ſqualent veſtes, ac ſordida macro
Lintea pingueſcunt tergo, nec tangere poſſunt
Altatæ ſurum pellet, ac poplite nudo
Peronem pauper nodus ſuſpendit equinum.
Poſtquam in concilium ſeniorum venit honora
Pauperies, paciſque ſimul rex verba popoſcit:
[d] *Dux ait, ᵈ Optaſſem patriis ſecurus in arvis*
Emeritam fateor ſemper foviſſe quietem,
[e] *Ex quo ᵉ militia poſt munia trina, ſuperbum*
Præfecturæ apicem quarto jam culmine rexi.
Sed dum me noſtri princeps modo Maximus orbis
Ignarum, abſentem, procerum poſt mille repulſas,
Ad litnos poſt jura vocat, voluitque ſonoris
Præconem mutare tubis, promptiſſimus iſtud
Arripui officium, vos quo legatus adirem.
Fœdera priſca precor, quæ nunc meus ille teneret,
Juſſiſſem ſi forte, ſenex, cui ſemper Avitum
Sectari creviſſe fuit. tractare ſolebam
Res Geticas olim: ſcis te neſciſſe frequenter
Quæ ſuaſi, niſi facta. Tamen fortuna priorem
Abripuit genium. periit quodcumque merebar,

a *Poſt hinc germano regis*) Friderico. Hunc enim eſſe arbitror, qui cum Theodorico rege medium Avitum, honoris cauſa protegit, cum proximus Theodorico ætate fuerit, teſte Jornande, a quo Theodorici ſenioris filii ordine numerantur, Thoriſmundus, Theodoricus, Fridericus, Euricus, Rotemeris & Himmericus. Theoriſmundus patri in Mauriacenſi pugna mortuo ſucceſſit, tertioque poſt anno a Theodorico & Friderico fratribus necatus eſt. Ita regnum iniit Theodoricus, ad quem hæc legatio. Poſt Theodoricum, regnavit Euricus: quia Fridericus, ad quem ſucceſſionis ordo pertinebat, paulo ante, ut Idacius refert, in Armoricis occubuerat. De hoc ipſo Friderico Hilarus Papa in epiſtola ad Leontium Arelatenſem.

b *Parentum cum ferro*) Parentum nomen ad Sabinas referri debet, quæ bello Sabino Romuli Herſiliæ duce auſæ, ut loquitur Livius, ſe inter tela volantia inferre, hinc patres, hinc viros orando, dirimere infeſtas acies, duceſque ad fœdus faciendum permovere.

c *Interea incautum*) Conſentiunt omnes, Petronium Maximum, nuntiato Genſerici adventum, in ipſa fugæ trepidatione occiſum: de auctore necis mira ſcriptorum varietas. Proſper ab Eudoxiæ reginæ famulis dilaniatum, Caſſiodorus a militibus extinctum, Jornandes ab Urſo milite Romano interemptum tradit Theophanes a ſuis. Μάξιμος, inquit, φυγῇ ἐχρήσατο. οἱ δὲ συνιόντες αὐτὸν ἀνεῖλον αὐτόν. Sidonius Burgundionis, alicujus fortaſſe de ſchola protectorum, ductu cæſum docet.

d *Optaſſem patriis*) Aviti oratio ſic efficta, quaſi adhuc viveret Maximus, de cujus interitu nihildum cognorat.

e *Militia poſt munia trina*) Cave cum iis ſentias, qui ex hoc loco Avitum ter Magiſtrum militum, quater Præfectum prætorio fuiſſe augurantur. Neque enim hoc dicit. ſed ſibi, cum triplici jam bello non ſine honoris titulo militaſſet, quarto loco Præfecturam obtigiſſe. Qua ratione & de Magiſteria militum dicere nunc poterat, quinto ſe illam culmine adeptum, nec tamen ſenſus eſſet, Avitum quinquies Magiſtrum fuiſſe.

a *Cum genitore tuo. [a] Narbonem tabe ſolutum*
Ambierat, (tu parvus eras) trepidantia cingens
Millia, in infames jam jamque coegerat eſcas:
Jam triſtis propria credebat deſore præda,
Si clauſus fortaſſe perit: cum noſtra probavit
Conſilia, & refugo laxavit mœnia bello.
Teque ipſum (ſunt ecce ſenes) hoc pectore fotum
Hæ flentem tenuere manus, ſi forſitan altrix
Te mihi, cum nolles, lactandum tolleret. Ecce
Advenio, & priſci repeto modo pignus amoris.
Si tibi nulla fides, nulla eſt reverentia patris,
I durus, pacemque nega. Prorumpit ab omni
Murmur concilio: fremituſque & prælia damnans,
Seditioſa ciet concordem turba tumultum.
b *Tum rex effatur: [b] Dudum, Dux inclyte, culpo*
Poſcere te pacem noſtram, cum cogere poſſit
Servitium, trahere ac populos in bella ſequaces.
Ne quæſo invidiam patrio mihi nomine inurat:
Quid mereor, ſi nulla jubes? ſuadere ſub illo
Quod poteras, modo velle ſat eſt, ſolumque moratur,
Quod cupias, neſciſſe Getas. mihi Romula dudum
Per te jura placent: parvumque ediſcere juſſit
Ad tua verba pater, docili quo priſca Maronis
Carmine molliret Scythicos mihi pagina mores.
Jam pacem tum velle doces. ſed percipe, quæ ſic
Conditio obſequii, forſan rata pacta probabis.
Teſtor, Roma, tuum nobis venerabile numen,
Et ſocium de Marte genus, vel quicquid ab avo,
(Nil te mundus habet melius, nil ipſa ſenatu)
Me pacem ſervare tibi, vel velle abolere
Quæ noſter peccavit avus, quem fuſcat id unum,
Quod te, Roma, capit. ſed Dii ſi vota ſecundant,
Excidii veteris crimen purgare valebit
Ultio præſentis, ſi tu, Dux inclyte, ſolum
Auguſti ſubeas nomen. quid lumina flectis?
Invitum plus eſſe decet. non cogimus iſtud,
Sed conteſtamur. Romæ ſum te duce amicus,
Principe te miles. regnum non præripis ulli,
Nec quiſquam Latias Auguſtus poſſidet arces:
Quæ vacat aula, tua eſt. teſtor, non ſufficit iſtud,
Ne noceam, atque tuo hoc utinam diademate fiat
Ut proſim. ſuadere meum eſt. nam Gallia ſi te
Compulerit, quæ jure poteſt, tibi pareat orbis,
Ne pareat. Dixit, pariterque in verba petita
c *Dat ſanctam cum fratre fidem. [c] Diſcedis, Avite,*
Mœſtus, qui Gallos ſcires non poſſe latere,
Quid poſſint ſervire Getæ te Principe. namque
Civibus ut patuit trepidis, te fœdera ferre,
Occurrunt alacres, ignaroque ante tribunal
Sternunt. utque ſatis ſibimet numeroſa coiſſe
d *Nobilitas viſa eſt, quam [d] ſaxa nivalia Cotti*
Deſpectant, variis necnon quam partibus ambit
*Tyrrheni, Rhenique liquor, vel longa * Pyrenei* *alii pyrene
Quem juga ab Hiſpano ſecluſam jure coercent,
Aggreditur nimio curarum pondere triſtem
Gaudens turba virum. procerum tum maximus unus,
Dignus qui patriæ perſonam ſumeret, infit.
Quam nos per varios dudum fortuna laboret.

---

a *Narbonem tabe ſolutum*) Initio belli Gothici, ut dictum eſt, anno CDXXXVI. Neque enim obſcurum eſt de ea obſidione agi, de qua Proſper, Iſidorus, Paulus Diaconus, & alii, cum a Litorio Comite famis periculo liberatum Narbonem ſcribunt. Avitus conſilio ſuo ſolutam a Theodorico fuiſſe obſidionem commemorat.

b *Dudum Dux inclyte*) Theodoricus Avito non ſolum pacem, verum etiam belli adverſus Vandalos ſocietatem ſpondet, ſi modo ſe Imperatorem, vacante per Maximi cædem aula, deligi patiatur. Ita enim fore ut Romæ vetus excidium ab Alarico admiſſum, Genſerici, qui urbem per eos dies iterum ſpoliarat, vindicta expietur.

c *Diſcedis, Avite, mœſtus*) Ambiiſſe purpuram Avitum non diſſimulat Gregorius Turon. lib. II. cap. XI. nec abeſt ab ea ſententia quod ſcribit Iſidorus, Theodoricum Avito ſumendi imperialis faſtigii cum Gallis auxilium præbuiſſe. Hanc ergo labem ut eluat Sidonius, imperium mœſto & invito delatum ingeſtumque affirmat. Jam præfati ſumus ex Idacio, Avitum Toloſæ primom, deinde Arelati Auguſtum fuiſſe appellatum. Quod cum Sidonio cohæret. Toloſæ enim, ut patet, acta ſunt, quæ de Aviti cum Theodorico congreſſu, capeſſendique imperii conſiliis hactenus cecinit. concionem vero Gallicæ nobilitatis, qua in reditu exceptus inaugaratuſque deſcribitur, in Arelatenſium caſtro coiiſſe mox docebie.

d *Saxa nivalia Cotti*) Alpes Cottiæ. ſed harum nomine reliquas etiam intelligi voluit, quæ Galliam ab Italia ſecludunt. Cottiæ autem mediæ ſunt inter Graias & Maritimas.

Principe ſub puero, laceris terat aſpera rebus,
Fors longum, Dux magne, queri, cum quippe dolentum
Maxima pars fueris, patriæ dum vulnera lugens
Sollicitudinibus vehementibus exagitaris.
Has nobis inter clades, ac funera mundi,
Mors vixiſſe fuit. ſed dum per verba parentum
Ignavas colimus leges, ſanctumque putamus
Rem veterem per damna ſequi. portavimus umbram
Imperii, generis contenti ferre vetuſti
Et vitia, ac ſolitam veſtiri murice gentem
More magis, quam jure pati. promptiſſima nuper
Fulſit conditio, proprias qua Gallia vires
Exereret, trepidam dum Maximus occupat urbem.
Imo orbem potuit, ſi te ſibi tota Magiſtro
Regna reformaſſet. Quis noſtrum Belgica rura,
Littus Aremorici, Geticas quis moverit iras,
Non lates. his tantis tibi ceſſimus, inclyte, bellis.
Nunc jam ſumma vocant. dubio ſub tempore regnum
Non regit ignavus. poſtponitur ambitus omnis,
Ultima cum claros quærunt. poſt damna Ticini,
Ac Trebiæ, trepidans raptim reſpublica venit
Ad Fabium. Cannas celebres Varrone fugato,
Scipiadumque etiam turgentem funere Pœnum
Livius clectus fregit. captivus, ut ajunt,
Orbis in Urbe jacet, princeps perit, hic caput omne
Nunc habet imperium. petimus, conſcende tribunal,
Erige collapſos. non hoc modo tempora poſcunt,
Ut Romam plus alter amet. ne forte reare
Te regno non eſſe parem. cum Brennica ſigna
Tarpeium premerent, ſcis, tum reſpublica noſtra
Tota Camillus erat, patria qui debitus ultor
Texit fumantes hoſtili ſtrage favillas.
Non tibi centurias aurum populare paravit,
Nec modo venales numeroſoque aſſe redemptæ
Concurrunt ad puncta tribus: ſuffragia mundi
Nullus emit: pauper legeris, quod ſufficit unum,
Es meritis dives. patriæ cur vota moraris,
Quæ jubet, ut jubeas? hæc eſt ſententia cunctis,
Si dominus ſis, liber ero. Fragor atria complet
[a] *Ugerni, quo forte loco pia turba, ſenatus*
Detulerat vim, vota, preces, Locus, hora dieſque
Dicitur imperio felix: ac protinus illic
Nobilium excubias gaudens ſolertia mandat.
Tertia lux refugis Hyperiona fuderas aſtris:
Concurrunt proceres, ac milite circumfuſo
[b] *Aggere compoſito ſtatuunt, ac torque coronant*
Caſtrenſi mœſtum, donantque inſignia regni.
Jam prius indueras ſolas de principe curas,
Haud alio quondam vultu Tirynthius heros
Pondera ſuſcepit cœli, ſimul atque novercæ,
Cum Libyca ſe rupe Gigas ſubduceret, & cum
Tutior Herculeo ſediſſet machina dorſo.
Hunc tibi, Roma, dedi, patulis dum Gallia campis
Intonat Auguſtum plauſu, faſtumque fragorem
Portat in exanguem Boreas jam fortior Auſtrum.
Hic tibi reſtituet Libyen per vincula quarta.
Et cujus ſolum amiſſas poſt ſæcula multa
[c] *Pannonias revocavit iter, jam credere promptum eſt,*

a *Ugerni*) Variant exemplaria. Quædam *Thierni* legunt quo nomine appellant hodie vetus caſtrum & oppidum Arvernorum, quod Gregorio Turonenſi, & aliis eſt Tigernum. Sed Thierni nomen nec metro, nec loco congruit. In aliis erat *Vierni*, ex quo feci *Ugerni*. quo more contra Bagocaſſes apud Auſonium ſcripsi, qui Bajocaſſes. Fuit autem Ugernum, Οὔγερνον Straboni, notiſſimum olim caſtrum Arelatenſium. de quo Gregorius idem lib. VIII. & IX. & Cyprianus Cæſarii diſcipulus in ejus vita. Porro jam docuit nos Idacius, Avitum Auguſti nomen Arelati ſuſcepiſſe. Quare nemo repugnabit, quin certa ſit emendatio.

b *Aggere compoſito*) Aggeſta terra in ſpeciem tribunalis. quod ceſpititium tribunal appellat Vopiſcus in Tacito. Torque autem diadematis vice coronatos legimus etiam Julianum Pariſiis, & Firmum in Africa, de quibus Marcellinus lib. XX. & XXIX. Alios item, ut Hypatium Conſtantinopoli, de quo Marcellinus Comes Lampadio & Oreſte Coſſ. De Juliano Socratis verba ſunt, ὡς δὲ Στρατιώτης βασιλικὸς αὐ παρὼν, ὡς τῆς διαφόρου ὢν ἔχει τεσσαράχηλον ἑαυτοῦ στρεπτὸν λαβὼν, τῇ κεφαλῇ Ἰουλιανοῦ περιέθηκε.

c *Pannonias revocatur iter*) Evectus ad imperium Avitus, Romamque, ut ex Idacio diximus, evocatus, iter opinor, flexit per Treviros: ubi ea contigerunt, quæ de Lucii Senatoris conjuge narrat Aimoinus lib. I. cap. III. Inde in Germaniam & Noricum tranſgreſſus Pannonias a Barbaris, ut innuere Sidonius videtur, ſine armis recepit. Romæ ſuſceptus Imperator Conſulatum edidit, in cujus auſpiciis dictus eſt Panegyricus. Quod de legatis ad Martianum miſſis Martianique concordia cum Avito ſubdit Idacius, id poſt initum ab Avito Conſulatum accipi debet, cum alios in Oriente Conſules fuiſſe probaverimus.

Quid faciet bellis. o quas tibi ſæpe jugabit
Inſtictis gentes aquilis! qui maxima regni
Omnia privatus fugit, cum forte vianti
Excuteret prapes plebeium motus amictum.
Lætior at tanto modo Principe, priſca Deorum
Roma parens, attole genas, ac turpe veternum
Depone. en princeps faciet juveneſcere major,
Quam pueri fecere ſenem. Finem pater ore
Vix dederat, plauſere Dii, fremituſque cucurrit
Concilio. felix tempus nevere Sorores
Imperiis Auguſte tuis, & Conſulis anno
Fulva volubilibus duxerunt ſæcula penſis.

EDITIO PANEGYRICI
[a] ad Priſcum Valerianum virum Præfectorium.
CARMEN VIII.

Priſce decus ſemper noſtrum, cui principe Avito
Cognatum ſociat purpura celſa genus.
Ad tua cum noſtræ currant examina nugæ,
Dico, ſtate vagæ, quo properatis? amat.
Diſtrictus ſemper cenſor qui diligit extat,
Dura fronte legit mollis amicitia,
Nil vatum prodeſt adjectum laudibus illud,
Ulpia quod rutilat porticus ære meo:
Vel quod adhuc populo ſimul & plaudente ſenatu,
Ad noſtrum reboat concava Roma ſophos.
Reſpondent illæ, Properabimus, ibimus, & nos
Non retines. tanto judice culpa placet.
Cognitor hoc nullus melior, bene carmina penſat,
Contemptu tardo, judicio celeri,
Et quia non potui temeraria ſiſtere verba,
Hæc rogo ne dubites lecta dicare rogo.

a *Ad priſcum Valerianum*) Hoc Carmen editio eſt Panegyrici ſuperioris, cui proinde in antiquis libris præpoſitus. ut monui ad Carmen III. De Valeriano autem, & de ſtatua ænea Sidonii dictum partim epiſtola x. lib. v. partim ultima lib. IX.

[b] EXCUSATORIUM AD V. C. FELICEM.
CARMEN IX.

Largam Sollius hanc Apollinaris
Felici domino, pioque fratri,
Dicit Sidonius ſuus ſalutem.

Dic, dic quod peto, Magne, dic amabo,
Felix nomine, mente, honore, fama,
Natis, [c] conjuge, fratribus, parente,
Germanis genitoris atque matris,
Et [d] ſummo patruelium Camillo,
Quid nugas temerarias amici,
Quas ſparſit teneræ jocus juventæ,
In formam redigi jubes libelli?
Ingentem ſimul & repente faſcem

b *Excuſatorium ad V. C. Felicem*) Carmen hoc reliquorum quæ ſequuntur eſt proœmium, ac veluti præfatio. Rogarat enim Felix Sidonium, ut poematia, quæ variis occaſionibus ſcripſerat, in unius libri formam redigeret, ac publicaret. In quo etſi non ignorabat quam grave foret alieni judicii aleam ſubire; amici tamen deſiderio deeſſe non potuit. Itaque editionem ſuam parendi ſtudio excuſat. unde & Carmini titulus in libris antiquis, EXCUSATORIUM AD V.C. FELICEM. Felix ergo is eſt, ad quem aliquas epiſtolas vidimus, Magni Conſulis ex Majoriani epulo noti filius, a quo & cognomen tulit. nam Magnus Felix appellatus eſt. Conſul tamen non fuit, ſed Præfectus tantum prætorio & patricius. Prius enim quam ad Conſulatum perveniret; ſæculum reliquit, & religioſam vitam amplexus eſt. Quo tempore inſignem ad ipſum, quæ extat, epiſtolam ſcripſit Fauſtus Epiſcopus Reienſis, qua nuper [illegible] pœnitentiæ formam tradit. Gennadius in Fauſto: *Scripſit poſtea ad Felicem Præfectum prætorio, & patriciæ dignitatis virum, filium Magni Conſulis jam religioſum, epiſtolam ad Domini timorem hortatoriam, convenientem perſonis pleno animo pœnitentiam agere diſponentium.* Utriuſque præterea diſtincte meminit in Propemptico.

e *Conjuge*) Attica nomine. Ea enim videtur, de qua Romæ vetus olim erat epigramma in Eccleſia S. Laurentii in Damaſo, in qua neſcio quid operis ſuo ſumptu conſtruxerat.

Quiſquis plena Deo myſteria mente requiris,
Huc accede, domus religioſa patet.
Hæc ſunt tecta pio ſemper devota timori,
Auditumque Deus commodat hic precibus.
Ergo lethiferos propera compeſcere ſenſus,
Jam propera ſacras lætus adire fores.
Ut tranſacta queas deponere crimina vitæ,
Et quicquid ſcelerum noxius error habet.
ATTICA FELICIS MAGNI *clariſſima conjux*
Sumptibus hoc propriis ædificavit opus.

d *Summo patruelium Camillo*) Hunc Magni Conſulis fratris filium fuiſſe docuit epiſtola ultima libri I. nos magni Felicis Ennodii patrem conjecimus ad Ennodii epiſtolam XXV. lib. IV.

30 Con-

Conſtari invidiæ, & perire chaream'
Mandatis famulor, ſed ante teſtor,
Lector quas patieris hic ſalebras.
Non uns currimus aggerem vetuſtum,
Nec quicquam inveniet, ubi priorum
Antiquat terat orbitas Thalia.
Non hic antipodas, ſalumque rubrum,
Non hic Memnonios canemus Indos,
Auroræ face civica peruſtus:
Non Artaxata, Suſa, Bactra, Carrhas,
Non cinctam Babylona perſonabo,
Quæ largum fluvio patens alumno,
a *Incluſum bibit* [a] *hinc & inde Tigrim.*
Non hic Aſſyriis Ninum priorem,
Non Medis caput Arbacem profabor:
Nec quam divite, cum refugit hoſtem,
Arſit Sardanapalus in favilla.
Non Cyrum Aſtyagis loquar nepotem,
Nutritum ubere quem ferunt canino,
Cujus unu valuit rapacitatem
Vel Lydi ſatiare gaza Crœſi:
Cujus nec feritas ſubacta tunc eſt,
Caſis millibus ante cum ducentis
In vallis Scythicæ coactus artum,
Orbatæ ad Tomyris veniret utrem.
Non hic Cecropios leges triumphos,
Vel ſi quo Marathon rubet duello:
Aut cum milia mille concitarent
Inflatum numeroſitate Xerxen:
Atque hunc fluminibus ſatis profundis
Confeſtim ebibitis adhuc ſitiſſe:
Nec non Thermopylas, & Hellis undas,
Spretis obicibus ſoli, ſalique
Inſanis equitaſſe cum catervis:
Admiſſoque in Athon tumente ponto
Juxta frondifera cacumen alpis
Scalptas claſſibus iſſe per cavernas.
Non prolem Garamantici tonantis,
Regnis, principibuſque principantem,
b *Porrectas Aſiæ loquar* [b] *paterno*
Actam fulmine pervolaſſe terras.
Et primum Darii tumultuantes
Præfectus, ſatrapaſque perculiſſe:
Mox ipſum ſolio patrum ſuperbum,
Cognatoſque ſibi Deos crepantem,
Captis conjuge, liberis, parente,
In caſus hominis redire juſſum.
Qui cum maxima bella concitaſſet,
Tuta & Perſidis undique gregata
Uno conſtituiſſet arma campo,
Hoc ſolum perhibetur aſſecutus,
Dormire ut melius liberet hoſti.
[c] *Non vectos Minyas loquente ſylva* c
Dicam Phaſiacen ſtetiſſe puppen,
Forma percita cum ducis Pelaſgi
Molliret rabidos virago tauros,
Nec cum territa, cum ſuus colonus,
Poſt anguis domiti ſatos molares,
Armatas tremebundus inter herbas,
Florere in ſegetem ſtuperet hoſtem,
Et pugnantibus hinc & hinc ariſtis.
Supra belliferas madere glebas,
Culmoſus viridi cruore fratres.
Non hic terrigenam loquar cohortem,
Admixto mage vividam veneno,
Cui præter ſpeciem modo carentem,
Angues corporibus voluminoſis
Alte ſquamea crura porrigentes,
In veſtigia fauce deſinebant.
Sic [d] *forma triplicis procax juventus,* d
Tellurem pede proterens voraci,
Currebat capitum ſtupenda greſſu:
Et cum claſſica numinum ſonabant,
Mox contra tonitrus reſibilante
Audebat ſuperos citre planta.
Nec Phlegra legis ampliata rura,
Miſſi dum volitant per aſtra montes
Pindus. Pelion, Oſſa, Olympus, Othris,
Cum ſylvis, gregibus, feris, pruinis,
Saxis, fontibus, oppidis, levati
Vibrantum ſpatioſiore dextra.
[e] *Non hic Herculis excolam labores,* e
Cui ſus, cerva, leo, gigas, Amazon,
Hoſpes, taurus, Eryx, aves, Lycus, fur,
Neſſus, Libs, juga, puma, virgo, ſerpens,
Geta, Thraces equi, boves Ibera,
Luctator fluvius, canis triformis,
Portatuſque polus polum dederunt.
Non hic Elida nobilem quadrigis,
[f] *Nec notam minus amnis ex amore* f

a *Hinc & inde Tigrim*) Immo Euphratem, ut hiſtoriæ omnes tradunt, & Propertius lib. III.

Duxit & Euphratem medium qui condidit arces.

Quare Tigrim poſuit, pro Euphrate.

b *Paterno actam fulmine*) Summa celeritate tot gentes debellaſſe. Apelles Alexandrum κεραυνοφόρον, fulmen tenentem pinxit. Quod etſi ad fabuloſam Jovis patris originem referre potuit: conſtat tamen, nulla re unquam aptius illi fulmen convoniſſe, quam cum ortus obituſque, ut cum Papinio loquar, fulminaret, hoc eſt pari pernicitate atque impetu opprimeret. Propterea ſacri quoque Interpretes noſtri Alexandrum Macedonem a Daniele propheta cum pardo alatu comparatum docent. quia id genus feræ concitatiſſimum, & Alexandri victoria, ut Hieronymus notat, nihil fuit velocius.

c *Non vectos Minyas*) Argonautas. Seriem temporum Sidonius etiam in mythicis obſervat. Nam ſi ab Argonautis, unde orditur, ab Odyſſeam uſque, in qua deſinit, percurras, eodem omnia narrat ordine, quo geſta finguntur. χρονικῷ ergo μεθόδῳ uſus eſt. At Lucianus τοπικῷ contentus, in Dialogo περὶ ὀρχήσεως, poſt ea quæ ad Deos ſpectabant, quæ primo loco commemorat, reliquam omnem mythologiam locis ac regionibus diſtinxit, Atticam, Thebaicam, Corinthiacam, Æthiopicam, Laconicam, Eliacam, Arcadicam, Theſſalicam, & ceteras, quas hoc filo perſequitur. Ad Theſſalicam autem refert Argonautas, τὴν Ἀργὼ, τὴν λάλον αὐτῆς τρόπιν, *Argo navim & garrulam ejus carinam.*

d *Forma triplicis procax juventus*) Forma, ſi rem ſpectas, gigantibus duplex: ſi numerum, triplex. quia pube tenus homines erant, cætera ſerpentes: ſed geminus cuique ſerpens pro numero pedum. Hanc formæ triplici dicti Sidonio, & ternæ Pelori gigantis, a Marte occiſi, animæ Claudiano, *Atque uno ternas animas interficit ictu*: quia binæ in pedibus erant, tertia in reliquo corpore.

e *Non hic Herculis excolam labores*) Herculis labores vicenos ternos enumerat, nec pauciores Carmine XV. Nam XII. qui celebrantur, præcipui ac legitimi fuerunt, ab Euryſtheo imperati. præter hos, quæ πάρεργα τῶν ἄθλων Græci vocant, plurima. Sed ἄθλους hoc loco XI. tantum commemorat, Augiæ ſtabulo prætermiſſo, quod ipſum etiam non ſatis probaſſe dicitur Euryſtheus. πάρεργα vero XII. in quibus gigas eſt Halcyoneus, hoſpes Buſiris, Libs Antæus, juga Calpe & Abyla, virgo Heſione, luctator fluvius Achelous. reliqua ſunt notiora.

f *Nec notam minus amnis ex amore*) Id rectius, quam quod in vulgatis *notam nimis*. Elidem ait non minus notam eſſe ex fabuloſis Alphei & Arethuſæ amoribus, quam ex ludis Olympicis. Utrorumque meminit etiam Lucianus. Sed Alphei amnis fabulam, Ἀλφειοῦ ἔρωτα, καὶ ὕφαλον ἀποδημίαν,

Verſu proſequar, ut per ima ponti
Alpheus fluat, neque tranſmarina
In fluctus cadat unda conjugales.
Non hic Tantaleum domum retexam,
Qua mixtum Pelopea per parentem eſt
Prolis facta ſoror, novoque monſtro
Infamem genuit pater nepotem.
Nil mœſtum hic canitur; nec eſculentam
Fletus pangimus ad dapem Thyeſtæ,
Fratris crimine qui miſer voratis
Vivum pignoribus fuit ſepulchrum:
Cum poſt has epulas repente flexis
Titan curribus occidens ad ortum,
Convivam fugeret, diem fugaret.
Nec Phryx paſtor erit tibi legendus,
Decreſcens cui Dindymon recîſo
Fertur vertice texuiſſe claſſem:
Cum juſſu Veneris patrocinantis
Terras Œbalias, & hoſpitales
Raptor depopulatus eſt Amyclas,
Prædam trans pelagus petens ſequacem.
Sed nec Pergama, nec decenne bellum,
Nec ſævas Agamemnonis phalangas:
Nec perjuria perſequar Sinonis,
Arx quo Palladio dicata ſigno,
Pellæi reſerata proditore,
Portantem pedites equum recepit.
Non hic Mæonia ſtylo camena,
a *[a] Civis Dulichiique Theſſalique*
Virtutem ſapientiamque narro.
Quorum hic Peliaco putatur antro,
Venatu, fidibus, palæſtra, & herbis,
Sub Saturnigena ſene inſtitutus.
Dum nunc inſtra terens puer ferarum,
Paſſim per Pholoen jacet nivoſam,
Nunc præſepibus accubans amatis,
Dormit mollius in juba magiſtri.
Inde Scyriadum datus parenti,
Falſa nomina pertuliſſe Pyrrhæ,
Atque inter tetricæ choros Minervæ.
Occultos Veneri rotaſſe thyrſos.
Poſtremo ad Phrygiæ ſinum rapinæ
Tractus laudibus Hectoris trahendi.
Aſt illum, cui contigit paternam
Quartum poſt Ithacam redire luſtrum,
Nec Smyrna ſatis explicat volumen.
Nam quis continuare poſſit illos
Quos terra & pelago tulit labores?
Raptum Palladium, repertum Achillem,
Captum præpetibus Dolona plantis,
Et Rhœſi niveas prius quadrigas,
Xanthi quam biberent fluenta, tractas?
Ereptam quoque quem Deus patronus,
Philoctetа, tibi dedit pharetram?
Ajacem Telamonium furentem,
Quod ſeſe ante rates agente cauſam
Pugnacis tulit eloquens coronam?
Vitatum hinc Polyphemon, atque Circen,
Et Laſtrigonii famem tyranni?
Tum pomaria divitis Calypſus,
Sirenas pereuntibus placentes.
Vitatas tenebras, facemque Neaupli,
Et Scyllæ rapidum voracis inguen,
Vel Tauromenitana quos Charybdis
Ructato ſcopulos cavat profundo?
Non [b] Divos ſpecialibus faventes b
Agris, urbibus, inſulisque canto,
Saturnum Latio, Jovemque Creta,
Junonemque Samo, Rhodoque Solem,
Hennæ Perſephonem, Minervam Hymetto,
Vulcanum Liparæ, Papho Dionem,
Argis Perſea, Lampſaco Priapum,
Thebis Eubion, Ilioque Veſtam.
Tymbræ Delion, Arcadem Lycæo,
Martem Thracibus, ac Scythis Dianam,
Quos fecere Deos dicata templa,
Thus, ſal, far, mola, vel ſuperfluarum
Conſecratio cerimoniarum.
[c] Non cum Triptolemo verendam Eleuſin, c
Qui primas populis dedere ariſtas
Paſtis Chaonium per ilicetum.
[d] Non Apin Mareoticum ſonabo d
Ad Memphitica ſiſtra concitari.
Non dicam Lacedæmonis juvencam
Vuctas Tyndaridis dicaſſe luctas,
Doctos quos patriis palem Therapnis
Gymnas Bebrycii tremit cheutri.
[e] Non ſortes Lyciaſque, Caritumque, e

---

non Eliacæ, ut ὡσπερ τῆς Ὀλυμπίων ἀγωνίας, ſed Arcadicæ tribuit mythologiæ. eo quod Alpheus, licet Elida præterfluat, fontes tamen primumque curſum ducit ex Arcadia.

a *Civis Dulichiique Theſſalique*) Ulyſſis & Achillis. Verum Achillis geſta levius delibat, nec aliud attingit, quam ejus ſub Chirone Centauro educationem, & latentem inter Lycomedis filias moram, quæ Ἀχιλλεὺς ἐν Σκύρῳ παρθενευόμενος dicta Luciano. Ulyſſis contra hiſtoriam fere univerſam, tum belli, cum errorum, accurate perſequitur.

b *Non divos ſpecialibus*) Municipes Deos appellat Minutius Felix, qui peculiari cultu in ſingulis civitatibus vel provinciis conſecrati ſunt. Horum catalogos texunt etiam Tertullianus Apologetici cap. XXIV. Lactantius lib. I. Prudentius in Symmachum II. Sidonius, qua excellit brevitate, binos ſingulis verſibus concluſit: vetus epigramma ſingulos ſingulis, in hunc modum.

Dodone tibi, Juppiter, ſacrata eſt,
Junoni Samos & Mycene diti,
Unda Tænaros æquoriſque regi.
Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis umbilicum,
Creten Delia, Cynthiiſque colles,
Faunus Mænalon, Arcadumque ſilvas.
Eſt tutela Rhodos beata Solis,
Gades Herculis, humidumque Tibur,
Cyllene celeri Deo dicata.
Tardo gratior æſtuoſa Lemnos,
Enna Cererem viros frequentant.
Raptam Cyzicos oſtreoſa Divam,
Formoſam Venerem Cnidos, Paphoſque.

c *Non cum triptolemo verendam Eleuſin.*) Cererem. Firmicus Maternus de erroribus profanorum relig. cap. VII. *Ad Atticæ urbis locum pervenit. Illic hoſpitio recepta incolis incognitum adhuc triticum dividit. Locus ex patria, & ex advenæ mulieris nomen accepit. Nam Eleuſin dictus eſt, quod illuc Ceres relicta Enna venerat.* Sed verendam Eleuſim Sidonius dixit non urbem Atticæ, in qua Ceres colebatur, ſed Cererem ipſam, Claudianum ſequutus lib. I. de raptu,

——— ſanctaſque faces attollit Eleuſin,
Angues Triptolemi ſtrident.

d *Non Apin Mareoticum*) Memphitarum proprium numen. Clemens Alexandrinus in Protreptico, inter ἄλλα γὰρ τῶν ζώων apud Ægyptios τιμᾶται καὶ κατὰ πόλεις conſecrata, Heliopolitis ichneumonem adſcribit, Saitis & Thebæis ovem, Lycopolitis lupum, Cynopolitis canem, hircum Mendeſiis, Memphitis apin, id eſt Ægyptiorum lingua bovem. Tibullus lib. I. elegia VII. eundem facit ac Oſirin.

Te canit, atque ſuum pubes miratur Oſirin
Barbara, Memphitem plangere docta bovem.

Et Apin Oſiridis animam eſſe, ex ſacerdotum quoque myſteriis tradit Plutarchus. Ex Oſiri porro & Api a Seſoſtri rege, ut Clemens idem narrat, factus Serapis. Quare Serapis, Oſiris & Apis, unus idemque Memphitarum Deus.

e *Non ſortem Lyciaſque Caritumque*) Lycias ſortes, Virgilii exemplo, dixit aliud genus oraculi, quod per Apollinem in Lycia reddebatur. At Caritum ſortes propriæ fuerunt, ut Prænestinæ, Antiatinæ, Falerinæ, Aponinæ. tabellæ nimirum ligneæ, litteris inſcriptæ,

[a] Reſponſa aut Themidis priora Delphis,
Nec quæ fulmine Thuſcus expiato,
Septem numina quærit ad bidental.
Nec quos Euganeum bibens Timavum
Colle Antenoreo [b] videbat augur
Divos Theſſalicam movere pugnam.
Nec quos Amphiaraus, & Melampus.
Ex ipſis rapuit Deos ſavillis,
Per templum male fluctuante flamma,
Gaudens lumine perdito Metellus.
Non hic Cinyphius canetur Ammon,
Mitratum caput elevans arenis,
Vix ſe poſt [c] hecatombion litatum
Suetus promere Syrtium barathro.
Non hic Dindyma, nec crepante buxo
Curetas Berecynthiam ſonantes,
Non Bacchum trieterica exerentem
Deſcribam, & tremulas furore feſto
Ire in Baſſaridas, vel infulatos
Aram ad thuricremam rotare myſtas.
Non hic Heſiodea pinguis Aſcræ
Spectes carmina, Pindarique chordas.
Non hic ſacciferi jocos Menandri,
Non laſi Archilochi feros Iambos,
Vel plus Steſichori graves camœnas.
Aut quod compoſuit puella Lesbi.
Non quod Mantua contumax Homero,
Adjecit Latiaribus loquelis,
Æquari ſibimet ſubinde livens
Buſto Parthenopem Maroniano.
Non quod per ſatyras epiſtolarum,
Sermonumque ſales, novumque epodon,
Libros carminis, ac poeticam artem,
Phœbi laudibus & vagæ Dianæ
Conſcriptis voluit ſonare Flaccus.
Non quod Papinius tuus, meuſque,
Inter Labdacios ſonat furores.
Aut cum forte pedum minore rhythmo
Pingit gemmea prata ſilvularum.
[d] Non quod Corduba præpotens alumnis
Facundum ciet, hic putes legendum.
Quorum unus colit hiſpidum Platona,
Incaſſumque ſuum monet Neronem.
Orcheſtram quatit alter Euripidis,
Pictum fæcibus Æſchylon ſecutus,
Aut plauſtris ſolitum ſonare Theſpin,
Qui poſt pulpita trita ſub cothurno
Ducebant olidæ marem capellæ.
Pugnam tertius ille Gallicani
Dixit Cæſaris, ut gener ſocerque
Cognata impulerint in arma Romam.
Tantum dans lacrymas ſuis Philippis,
Ut credat Cremera levem ruinam,
Infra & cenſeat Alliam dolendam,
Ac Brenni in trutina Jovem redemptum:
Poſtponat Trebiam, graveſque Cannas,
Stragem nec Thraſimenicam loquatur:
Fratres Scipiadas pudet ſilendos,
Quos Tarteſiacus retentat orbis:
Euphratem taceat male appetitum,
Craſſorum & madidas cruore Carrhas,
Vel quot Spartace Conſulum ſolebat .
Victrici gladios fugare ſica,
Ipſum nec fleat ille plus duellum,
Quod poſt Cimbrica turbidus tropæa,
Et vinctum Naſamonium Jugurtham,
Dum quærit Mithridati cum triumphum,
Arpinas voluit movere Syllæ.
[e] Non Gætulicus hic tibi legetur,
Non Marſus, Pedo, Silius, Tibullus.
Non quod Sulpiciæ jocus Thaliæ
Scripſit blandiloquum ſuo Caleno.
Non Perſi rigor, aut lepos Properti,
Sed nec centimeter Terentianus.
Non Lucilius hic, Lucretiuſque eſt.
[f] Non Turnus, Memor, Ennius, Catullus,
Stella, & Septimius, Petroniuſque,
Aut mordax ſine fine Martialis.
Non qui tempore Cæſaris ſecundi
Æterno incoluit Tomos reatu.
Nec qui conſimili deinde caſu,
Ad vulgi tenuem ſtrepentis auram,
Irati fuit [g] hiſtrionis exul.
Non Peluſiaco ſatus Canopo
Qui ferruginei thoros mariti,
Et muſa canit inferos ſuperna.
Nec qui jam patribus fuere noſtris
Primo tempore maximi ſodales.
[h] Quorum unus Bonifacium ſecutus,
Nec non præcipitem Sebaſtianum,

quas oraculi vice conſulebant. γραμματεῖα vocat Plutarchus, de Falerinis agens in Fabio. Quæ genere qui utebantur, ſortibus ſublatis aliquid agere dicebantur. Antiqua Inſcriptio Mediolani, SACRO SUSCEPTO, SORTIBUS SUBLATIS, Cicero de divinatione Deorum II. de Præneſtinis, *Ex illa olea arcam eſſe factam, in eaque conditas, quæ hodie Fortunæ monitu tolluntur.*

a *Reſponſa aut Themidis*) Quæ prima omnium Delphis vaticinata fingitur, Appollinemque ipſum docuiſſe. Orpheus in Hymno.

Η πρώτη κατέδειξε βροτοῖς μαντήϊον ἁγνὸν.
Δελφικῷ ἐν κευθμῶνι θεμιστεύουσα θεοῖσι
Πυθίῳ ἐν δαπέδῳ ὅθι Πυθοῖ ἐμβασίλευεν·
Η καὶ πρῶτα Φοῖβον ἄνακτα θεμιστοσύνας ἐδίδαξε.

b *Videbat augur*) Cornelius ſacerdos, qui pugnæ Pharſalicæ imaginem abſens, qua hora pugnabatur, repente mota mente, conſpexiſſe atque enuntiaſſe fertur. Lucanus lib. VII. Gellius lib. XV. c. XVIII. Julius Obſequens cap. LXIV. *C. Cornelius Augur Patavinus eo die, cum aves admitterent, proclamavit rem geri, & vincere Cæſarem.*

c *Hecatombion*) Sic liber optimæ notæ. Rectum erat, ut hecatombœum diceretur, quod eſt ἑκατόμβοιον, Eubœa, Sthenebœa, Bœotia. Sed in οι diphthonga, ut poſteriorem interdum litteram auferri mos eſt, ut ποίημα poema, ποιητὴς poeta: ſic priorem contra elidi non inſolens fuit ævo inferiore. Ita enim ſoliciſmum apud Auſonium, & miras infra Carmine XV. & metricos in Panegyrico Aeduo legimus, quod Græce eſt σολοικισμός, μοῖραι, μέτρικοι.

d *Non quod Corduba*) De iiſdem Martialis lib. I. LXII. ad Licinianum.

Duoſque Senecas, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

e *Non Gætulicus*) Lentuli Gætulici extant Græca epigrammata in Anthologia. Martialis inter laſcivos poetas numerat, Plinius inter viros graves, qui ludicra ſcripſere, lib. V. epiſt. III. Meminit ejuſdem Sidonius lib. II. epiſt. X. Domitium vero Marſum, & Pedonem, epigrammatographis quoque adnumerat, idem Martialis. Sed Marſi hodie, præter Cicutæ fragmentum, nihil ſupreſt: C. Pedonis Albinovani aliquot elegiæ leguntur: Pulpitiæ, quam Martialis quoque laudat lib. X. Satyra unica de temporibus Domitiani.

f *Non Turnus, Memor*) Fratres fuerunt Veſpaſianorum temporum poetæ; hic Tragicus, ille ſatyricus, de quibus Martialis lib. XI. XI. Turni e ſatyra diſtichum profert vetus Interpres Juvenalis: Scævæ Memoris Herculem tragœdiam citat Fabius Fulgentius de priſco ſermone. Stellæ autem poetæ laudes & epithalamium cecinit Papinius. De A. Septimio lyrico Sidonius iterum in epiſtola ad Polemium Carmine XIV.

g *Hiſtrionis exul*) Juvenalis. Ovidium ergo ab exilii loco deſignavit: Juvenalem ab auctore calamitatis, Paride pantomimo: Claudianum a patria Ægypto, & Proſerpinæ raptu Carminis argumento.

h *Quorum unus Bonifacium ſequutus*) Cadurci hujus poetæ, qui Bonifacio Comiti, ejuſque genero adhæſit, nomen ignotum. Præcipitem autem Sebaſtianum appellat, ob varia & ſubita conſilia, quæ ſæpe variavit. Primum

Natales puer horruit Cadurcos,
Plus Pandionias amans Athenas.
Cujus ſi varium legas poema,
Tum Phœbum, vel Hyantias puellas,
Potato madidas ab Hippocrene,
Tunc Amphiona, filiumque Maia,
Tune vatem Rhodopeium ſonare
Collato modulamine arbitreris.
Non tu hic nunc legeris, tuumque fulmen,
O digniſſime [a] *Quintianus alter,*
Spernens qui Ligurum ſolum, & penates,
Mutato lare Gallias amaſti,
Inter claſſica ſigna, pila, turmas,
Laudans Aetium, vacanſque libro,
In caſtris hedera ter aureatus.
[b] *Sed nec tertius ille nunc legetur,*
Bætin qui patrium ſemel relinquens,
Undoſa petiit ſitim Ravenna:
Ploſores cui fulgidam Quirites,
Et carus popularitate princeps,
[c] *Trajano ſtatuam foro locarunt.*
Sed ne tu mihi comparare tentes,
Quos multo minor ipſe plus adoro,
Paulinum, [d] *Ampeliumque, Symmachumque,*
[e] *Meſſalam ingenii ſatis profundi,*
[f] *Et nulli modo Martium ſecundum,*
Dicendi arte nova parem vetuſtis,
Petrum & cum loquitur nimis ſtupendum,
Vel quem municipalibus poetis
Præponit bene Villicum ſenatus.
Noſtrum aut quos retinet ſolum disertos
Dulcem Anthedion, & mihi magiſtri
[g] *Muſas ſat venerabiles Hoeni:*
Acrem Lampridium, catum Leonem,
Præſtantemque tuba Severianum,
Et ſic ſcribere non minus valentem,
Marcus Quintilianus ut ſolebat.
Nos valde ſterilis modos camœnæ
Rara credimus hos, brevique charta,
Quæ ſcombros merito piperque portet.
Nam quiſnam Deus hoc dabit rejecta,
Ut vel ſuſcipiens bonos odores,
Nardum, ac pinguia nicerotianis
Quæ fragrant alabaſtra tincta fucris,
Indo cinnamon ex rogo petitum,
Quo Phœnix juveneſcit occidendo,
Coſtum, malobatrum, roſas, amomum,
Myrram, thus, opobalſamumque ſervet?
Quapropter facinus meum tuere,
Et condiſcipuli tibi obſequentis,
Incautum, precor, aſſeras pudorem.
Germanum tamen ante ſed memento
Doctrinæ columen [h] *Probum advocari:*
Iſti qui valet exarationi
Diſtrictum bonus applicare theta.
Novi ſed bene, non refello culpam,
Nec doctis placet impudens poeta.
Sed nec turgida contumelioſi

enim, ut auctor eſt Idacius, poſt mortem Bonifacii cui ſucceſſerat, ab aula per Aetium pulſus ad palatium Otieutis navigavit. Inde poſt aliquot annos, cum res novas moliri cepiſſet, fugere coactus, ad Theodoricum Gothorum regem in Galliam venit, Barcinonemque repente hoſtis factus invaſit. Qua ejectus ad Vandalos migravit & Genſericum: a quo tandem haud multo poſt feliciore exitu, quam vita, quia fidei Catholicæ odio, ut Victor ſcribit, necatus eſt.

a *Quintianus alter*) Diverſus hic a Proculo, Ligure item poeta, de quo dictum lib. IX. epiſtola ad Gelaſium.

b *Sed nec tertius ille*) Vide an Merobaudes. Fuit enim hic poeta, & ortu Hiſpanus, ut tradunt, & Aſterii, quo Conſule Sidonii pater præfecturam geſſit, gener, & ſtatuis donatus. Idacius in Chronico: *Aſturio Magiſtro utriuſque militiæ gener ipſius ſucceſſor ipſi mittitur Merobaudes, natu nobilis, & eloquentiæ merito, vel maxime in poematis ſtudio veteribus comparandus, teſtimonio etiam provectus ſtatuarum.* Hujus eſt de Chriſto breve Carmen; quod editum eſt cum aliis Chriſtianorum.

c *Trajano ſtatuam foro*) Quo in loco & Sidonio ipſi poſitam didicimus ex epiſtola ultima, & ex carmine VIII, aliaſque aliis poſitas docent antiquæ Inſcriptiones vulgatæ. quibus addi hæc etiam poteſt non inelegans nondum edita, quam Romæ obſervavimus in Hortis moonaltinit in Exquilino.

FL. PEREGRINO SATURNINO.

A PRIMIS ADULESCENTIÆ SUÆ ANNIS PACE BELLOQUE IN REPUBLICA DESUDANTI POST JUGES EXCUBIAS MILITIÆ TRIBUNO MILITUM COMITI ORDINIS PRIMI MODERANTI INLUSTREM SACRI PATRIMONII COMITIVAM SECUNDO URBI PRÆFECTO. CUI OB TESTIMONIUM MORUM INTEGRITATIS ATQUE JUSTITIÆ SINGULARIS INLUSTRIS URBANÆ PRÆFECTURÆ GEMINAM DIGNITATEM SACRO JUDICIO ÆTERNI PRINCIPES DETULERUNT MERITORUMQUE INSIGNIUM CONTEMPLATIONE AD POSTERITATIS MEMORIAM DECORANDAM STATUAM SUB AURO FULGENTEM IN FORO DIVI TRAJANI ERIGI COLLOCARIQUE JUSSERUNT.

d *Ampelium*) L. Ampelii ad Marinum fragmenta quædam prolixioris operis extare Divione in Bibliotheca S. Benigni docuit nos olim P. Pithœus, & præfationem oſtendit. Idemne an alius fuerit ab hoc Ampelio, non affirmem.

e *Meſſalam*) Hunc vero dulcem illum poetam eſſe non dubito, quem præterea a generis, honorum, vitæ, ac litterarum ſplendore laudat Numatianus, de Tauri Thermis agens, lib. I. Itinerarii.

Hæc quoque Pieriis ſpiracula comparat antris
Carmine Meſſalæ nobilitatus ager.
Intrantemque capit, diſcedentemque moratur
Poſtibus affixum dulce poema ſacris.
Hic eſt qui primo ſeriem de conſule ducit,
Uſque ad Publicolas nobilitatus avos.
Hic & Præfecti nutu prætoria rexit,
Sed menti & linguæ gloria major ineſt.
Hic docuit qualem poſcat facundia ſedem,
Ut bonus eſſe velis quiſque diſertus eris.

Præfecturam ejus prætorianam, quam Theodoro Conſule, ſequentique anno geſſit, teſtantur variæ leges Codicis, & Symmachus aſiarum ſimul ejus laudum adſtipulator, libro VII. epiſt. XXC. & ſequentibus. FL. VALERIUM MESSALAM appellat vetus Romæ Inſcriptio.

f *Et nulli modo Martium ſecundum*) In Narbone Martium Myronem commemorat. Sed ille Gallus, hic Romanus. Quare diſtinguendi ſunt. De Villico etiam poeta quærendum. Reliqui enim ex aliis jam lucis innotuere, Petrus Magiſter epiſtolarum Majoriani, Anthedius Veſunnicus, Lampridius Rhetor Burdegalæ, Leo Eurici conſiliarius, & Julius Severianus auctor præceptorum artis rhetoricæ.

g *Muſas Hoeni*) Sic legendum. Idem enim huic nomen, quod T. Hoenio Severo Conſuli ſub Antonino Pio, cujus & collegæ Conſulatus in ara antiqua e marmore Pario Romæ adſcriptus eſt.

SILVANO AUG
SACRUM
C. IULIUS
CASTRENSIS
EX VOTO

Ad latus.

DEDIC. VIIII. KAL. IUN.
T. HOENIO SEVERO
M. PEDUCÆO SILOCA COS.

h *Probum*) Eululiæ maritum, ad quem epiſt. I. lib. IV.

Lectoris nimium verebor ora,
Si tanquam gravior ſeveriorque
Noſtræ Terpſichores jocum refutans,
Rugato [a] *Cato Tetricus labello*
Narem rhinocerotìcam minetur.
Non te terreat hic nimis peritus:
Verum ſi cupias probare, tanta
Nullus ſcit, mihi crede, quanta neſcit.

a *Cato Tetricus*) Veteres lib. *tertius* Juvenalis Satyra II. *Tertius e cælo cecidit Cato*. Tertius Cato ea proverbii forma dicitur, qua Sapientum octavus Horatio, & apud Auſonium, ὁ ἐκ τῶν λυρικῶν, Ἀονίδων δεκάτη Nona inter lyricas, *Aonidum decima*.

P R Æ F A T I O E P I T H A L A M I I
Ruricio & Iberiæ dicti.

C A R M E N X.

FLuctìcolæ cum feſta nurus Pagaſæa per antra
Rupe ſub Æmathia Pelion explicuit;
Anguſtabat humum ſuperum ſatis ampla ſuppellex;
Certabant gazis, hinc polus, hinc pelagus.
Ducebatque choros, viridi prope tellus amictu,
Cerulea palla concolor ipſe ſocer.
Nympha quoque in thalamos veniens de gurgite nuda,
Veſtiti cœpit membra timere viri.
Tum Divum quicumque aderat, terrore remoto,
Quo quis pollebat luſit in officio.
Jupiter emiſit tepidum ſine pondere fulmen,
Et dixit, melius nunc Cytherea calet.
Pollux tum ceſtu laudatus, Caſtor habenis,
Pallas tum criſtis, Delia tum pharetris.
Alcides clava, Mavors tum luſit in haſta,
Arcas tum virga, nebride tum Bromius.
Hic & Pimpliadas induxerat optimus Orpheus.
Chordis, voce, manu, carminibus, calamis.
Ambitioſus Hymen totas ibi contulit artes:
Qui non ingenio, ſors placuit genio.
Feſcennina tamen non ſunt admiſſa, priuſquam
Intonuit ſolita noſter Apollo lyra.

[a] E P I T H A L A M I U M
R U R I C I O E T I B E R I Æ D I C T U M.

C A R M E N XI.

INter Cyaneas Ephyræa cacumina cautes,
Qua ſuper Idalium levat Orithion in æthram
Exeſi ſale montis apex, ubi forte vagantem
Dum fugit, & fixit trepidus Symplegada Tiphis,
Atque recurrentem ructatum ad rauca Maleam,
Exit in Iſthmiacum pelagus claudentibus alis
Saxorum de rupe ſinus; quo ſæpe receſſu,
Sic tanquam toto coeat de lumine cœli,
Arctatur collecta dies, tremulaſque per undas
Inſequitur ſecreta vadi: tranſmittitur alto
Perfuſus ſplendore latex, miroque relatu
Lympha bibit ſolem, tenuique inſerta fluento
Perforat arenti radio lux ſicca liquorem.
Profecit ſtudio ſpatium. nam Lemnius illic

a *Epithalamium Ruricio & Iberia dictum*) Jam monui ad epiſtolam XVI. lib. IV. Ruricium hunc eſſe, qui poſtea Epiſcopus fuit Lemovicum. quod de ſeniore accipiendum eſt. Duo enim hujus cathedræ antiſtites Ruricii fuere. quorum alter alteri, hoc eſt avo nepos ſucceſſit. Fortunatus lib. IV. utrumque uno complexus eſt epitaphio. in quo hæc poſt alia.
Ruricii gemini flores, quibus Aniciorum
Juncta parentali culmine Roma fuit.
Actu, mente, gradu, ſpe, nomine, ſanguine nexi,
Exultant pariter hinc avus, inde nepos.
Hinc ergo Sidonius, cum uxorem apud Arvernos duceret, nuptiale hoc carmen cecinit. Duxit autem Iberiam, Ommatii nobilis viri filiam. quæ ſæculi curiis ſe poſtea, ut Deo religioſius ſerviret, una cum Ruricio marito abdicavit, ut docent Fauſti Reienſis epiſtolæ VI. & VII.

Ceu tempium luſit Veneri, fulmenque relinquens,
Hic ferrugineus fumavit ſæpe Pyracmon,
Hic lapis eſt de quinque locis, dans quinque colores;
[a] *Æthiops, Phrygius, Parius, Pœnus, Lacedæmon,*
Purpureus, viridis, maculoſus, eburnus & Albus.
Poſtes chryſolithi fulvus diffulgurat ardor,
Myrrhina, ſardonyches, amethyſtus, Iberus, iaſpis.
Indus, Calchidicus, Scythicus, berillus, achates,
Attollunt duplices argenti cardine valvas,
Per quas incluſi lucem vomit umbra ſmaragdi.
Limina craſſos onyx cruſtat, propterque hyacinthi
Cærula concordem faciunt in ſtagna colorem.
Exterior non compta ſilex, ſed prominet alte
Aſper ab aſſiduo lympharum verbere pumex.
Interiore loco ſimulavit Mulciber auro
Extantes late ſcopulos, atque arte magiſtra
Ingenti cultu naturæ iocului feſellit,
Huic operi inſiſtens, quod necdum noverat illa,
Quæ pro Lemniacis damnavit furta catenis.
Squameus huc Triton, duplicis confinia dorſi
Qua coeunt, ſupra ſinnamina tortilis alvi,
Inter aquas calidu portabat curde Dionem.
Sed premit adjecto radiantis pondere concha
Semiferi Galatea latus, quod pollice fixo
Vellit, & occulto ſpondet connubia tactu.
Tum gaudens torquente joco, ſubridet amator
Vulnere, jamque ſuam parcenti piſtre flagellat.
Pone ſubit turmis flagrantibus agmen Amorum.
Hic cohibet delphina roſis, viridique juvenco
Hic vectus, ſpretis pendet per cornua frænis.
Hi ſtantes motu titubant, plantaque madenti
Labuntur, firmantque pedum veſtigia pinnis.
Illa recurvato demiſerat ora lacerto
Mollia. Marcebant violæ, graviorque ſopore
Cœperat attritu florum deſcendere cervix,
Solus de numero fratrum, qui pulchrior ille eſt,
Deerat Amor, dum feſta parat celeberrima Gallis;
[b] *Quæ ſocer Ommatius, magnorum major avorum,*
Patritiaque nepos gentis, natæ, generoque
Excolit auſpiciis fauſtis. ſed fulſit ut ille
Forte dies, matrem celeri petit ipſe volatu.
Cujus fax, arcus, [c] corytus pendebat. at ille
Cernuus, & læva pendens in margine palmæ,
Libratos per inane pedes adverberat alis,
Oſcula ſic matris carpens, ſomnoque refuſæ
Semiſopora levi ſcalpebat lumina penna.
Tum prior his alacer cœpit. Nova gaudia porto
Felicis prædæ, genitrix. calet ille ſuperbus
Ruricius noſtris facibus, dulcique veneno
Tactus, votivum ſuſpirat corde dolorem,
Eſſet ſi præſens ætas, impenderet illi
Lemnias imperium, Ceſſa flamen labyrinthi,
Alceſte vitam, Circe herbas, poma Calypſo,
Scylla comas, Atalanta pedes, Medea furores;
Hippodame ceras, cygno Jove nata coronam.
Huic Dido in ferrum, ſimul in ſuſpendia Phyllis,
Evadne in flammas, & Seſtias iſſet in undas.
His hæc illa refert. Gaudemus, nate, rebellem

---

a *Æthiops*) Αἰθίοψ Græcum accentum ſecutus eſt, non quantitatem. Æthiopici autem marmoris color eſt purpureus. In Panegyrico Majoriani, *Nativo exuſtus aſflavit purpura rupes*. &, *ſaxa genuino fucata conchylio*, lib. 11. epiſt. 11. Phrygii, hoc eſt Sinnadici, puniceus & maculoſus. Statius in Balneo Hetruſci:

Purpura ſola, cavo Phrygiæ quam Sinnados antro
Ipſe cruentavit maculis lucentibus Atys.

Parii albus. In Burgo Leontii: *Candentem jam ſolo Paron*. Punici, ſeu Numicidi eburneus. Panegyrico eodem. *Numadum lapis additur iſtis, Antiquum mentitus ebur*. Laconici viridis. Prudentius in Symmachum 11. *Quæ viridis Lacedæmon habet, maculoſaque Synnas*. Statius: *Hic dura Laconum Saxa virent*. De iiſdem omnibus in Burgo Leontii.

b *Quæ ſocer Ommatius*) Iberiæ pater, ad quem eſt Sidonii Carmen XVII. Hujus nomen Ruricius, ut mox erat, in filio poſtea renovavit. Filio enim Ommatii nomen impoſuit, ut videri eſt in ejus epiſtola XVIII. lib. 1. & XXVII. lib. 11. Ex quibus hoc etiam colligere eſt, Ommatium filium patre ſuperſtite in clerum allectum, presbyterique gradu ornatum fuiſſe.

c *Corytus pendebat*) Duas priores in goryto corripuit, præter etymi rationem. Nam corytus eſt γωρυτός, proprie τόξων θήκη. ut pharetra ſagittarum, ſagma ſcuti. Homerus Iliad. φ. αὐτὰρ τόξον αὐτῷ γωρυτῷ. Hic pro pharetra, ut apud Statium, *cæleſtibus implet gorytum telis*. & in Gloſſis, *gorytus* βελοθήκη.

Quod vincis, landaſque virum; ſed forma puellæ eſt,
Quam ſi ſpectaſſet quondam Sthenebœus heros,
Non pro contemptu domuiſſet monſtra Chimeræ:
Thermodoontiaca vel qui genitrice ſuperbus
Sprevit Gnoſiatæ temeraria vota novercæ,
Hac viſa occiderat, fateor, ſed crimine vero.
Et ſi judicii furſan mihi quarta fuiſſet,
Me quoque Rhœtea damnaſſet [a] *paſtor in Ida,*
Vincere vel ſi optas, iſtam da malo puellam
Dixerat, hanc dederam formam pro munere formæ:
Tantus honor geniuſque genis. collata rubori
Pallida blatta latet, depreſſaque lumine vultus
Nigreſcunt vincto baccarum fulgura collo.
Te quoque multimodis ambiſſet Iberia ludis,
Axe Pelops, curſu Hippomenes, luctaque Achelous,
Æneas bellis, ſpectatus Gorgone Perſeus.
Nec minor hac ſpecies, totius Juppiter eſſet
[b] *Delia, taurus, olor, ſatyrus, dracu, fulmen, & aurum.*
Quare age, jungantur. nam cenſus, forma, genuſque
Conveniunt. nil hic diſpar tua fixit arundo.
Sed quid vota moror? Dixit, currumque popoſcit,
Cui dederant cryſtalla jugum, quæ frigore primo
Orbis adhuc teneri, glacies ubi Caucaſon auget,
Strinxit Hyperboreis Tanaitica cruſta pruinis,
Naturam ſumens gemmæ, quia perdidit undæ.
Perforat hanc fulvo formatus temo metallo:
Miſerat hoc fluvius, cujus ſub gurgite Nymphæ
Mygdonium fovere Midam, qui pauper in auro
Ditavit verſis Pactoli flumina votis,
Splendet perſpicuo radios rota margine cingens
Marmaricæ de fauce feræ, dum bellua curvis
Dentibus excuſſis gemit exarmarier ora.
Miſit & hoc munus, tepidas qui nudus Erythras
Concolor Æthiopi, vel crinem pinguis amomo
Fluxus odoratis vexat venatibus Indus.
Illa tamen paſci ſuetos per Cyprum olores
Vittata ſtringit myrto, queis cætera tenſis
Lactea puniceo ſinuantur colla corallo.
Ergo iter aggreſſi. pendens rota ſulcat inanem
Aera, & in liquido non ſolvitur orbita tractu.
Hic triplex uno comitatur gratia nexu,
Hic redolet patulo fortunæ copia cornu,
Hic ſpargit calathis ſed flores Flora perennes,
Hic Cererem Siculam Pharius comitatur Oſiris,
Hic gravidos Pomona ſinus pro tempore portat,
Hic Pallas madidis venit inter prœla trapetis.
Hic diſtincta latus maculoſa nebride Thyas
Indica Echionio Bromii rotat orgia thyrſo.
Hic & Sigæis ſpecubus qui Dindyma ludit,
Jam ſectus recalet Corybas, cui gutture ravo
Ignem per biſores regemunt cava buxa cavernas.
Sic ventum ad thalamos. thus, nardus, balſama, myrrhæ
Hic ſunt, hic phœnix buſti dat cinnama vivi.
Proxima quin etiam feſtorum afflata calore,
Jam minus alget hyems, ſpeciemque tenentia vernam
Huc dant vota loco, quod non dant tempora mundo.
Tum juvenis dextram Paphie dextramque puellæ
Complectens, paucis retinet ſolennia dictis,
Ne facerent vel verba moram: Feliciter ævum
Ducite concordes. ſint nati, ſintque nepotes,
Cernat & in proavo ſibimet quod pronepos optet.

---

a *Paſtor in Ida*) Paris. Iberiam, inquit, Helenæ prætuliſſet Paris, iſtamque ſibi, ſi optio foret, a me dari maluiſſet.

b *Delia*) Diana, ſive ut in Polemii epithalamio, Dictynna.

Jamque Jovem in formas mutat, quibus ille tenere
Mnemoſynem, Europam, Semelem, Ledam, Cynoſuram,
Serpens, bos, fulmen, cycnus, Dictynna ſolebat.

Quo ex loco patet, quonam hic referri ſingula debeant, præter Satyrum, qui ad Antiopam. Græcum epigramma:

Ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσὸς δι' ἔρωτα
Λήδας, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.

AD V. C. CATULLINUM,

quod propter hoſtilitatem Barbarorum Epithalamium ſcribere non valeret.

CARMEN XII.

Quid me, & ſi valeam, parare carmen
Feſcennimcolæ jubes Diones,
Inter crinigeras ſitum catervas,
Et Germanica verba ſuſtinentem,
Laudantem tetrico ſubinde vultu,
Quod Burgundio cantat eſculentus,
Infundens acido comam butyro?
Vis dicam tibi, quid poema frangat?
Ex hoc barbaricis abacta plectris
Spernit ſenipedem ſtylum Thalia,
Ex quo [b] *ſeptipedes videt patronos.*
Felices oculos tuos & aures,
Feliceemque libet vocare naſum,
Cui non allia, ſordidæque cepæ,
Ructant mane novo decem apparatus.
Quem non ut veculum patris parentem,
Nutricisque virum, die nec orto,
Tot tantique petunt ſimul Gigantes,
Quot vix Alcinoi culina ferret.
Sed jam Muſa tacet, tenetque habenas
Paucis hendecaſyllabis jocata.
[c] *Ne quiſquam ſatyram vel hos vocaret.*

a *Ad V. C. Catullinum*) Catullinum virum illuſtrem, & commilitio ſibi familiarem dixit epiſtola xi. libri. 1. ad hoc rogatus, ut epithalamium ſcriberet, negat ſe poſſe inter Burgundiones, cum quibus verſabatur. Hos ergo crinigeros vocat, ut reliquos Germanos Lucanus, & Claudianus. Inſuaves præterea & aſpero eorum cantus notat: quales Tranſrhenanis tribuit item Julianus in Miſopogone: ἐδυσχέραινον μὲν τοι τοὺς ὑπὲρ Ῥῆνον Βαρβάρους, ἄγρια μέλη λέξει πεποιημένα παραπλήσια ταῖς κλαγγαῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων ἀσμενίζοντας, καὶ εὐφραινομένους ἐν μέλεσι.

b *Septipedes vidit patronos*) *Burgundio ſeptipes*, lib. ix. epiſt. ad Lampridium. Varro 2. hebdomadum, modum dixit ſummum adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes. Einartus tamen juſtum cenſuit. Sic enim de Carolo Magno ſcribit: *Statura fuit eminenti, quæ tamen juſtam non excederet. Nam ſeptem ſuorum pedum proceritatem eum conſtat habuiſſe figuram.*

c *Ne quiſquam ſatyram*) Ut Pæonius, de quo lib. 1. epiſtola xi. Eo enim alludit. Quare Majoriani temporibus hæc ſcribebat.

[d] EPIGRAMMA

quo ab Imperatore Majoriano trium capitum remedium poſtulavit.

CARMEN XIII.

Amphitrioniadem perhibet veneranda vetuſtas,
Dum relevat terras, promeruiſſe polos.
Et licet in unda torvus confregerit ulna
Ille Cleonææ guttura rauca feræ.
Et quanquam ardenti gladio vix ſtraverit hydram,
Cum duplices pareret vulnere mors animas:
Captivumque ferens ſylva ex Erymanthide monſtrum
Exarmata feri riſerit ora ſuis.
Collaque flammigenæ dirumpens fumida furis,
Tandem directas juſſerit ire boves:
Taurus, cerva, gigas, hoſpes, luctator, Amazon,
Cres, canis, Heſperides ſint monimenta viri.
Nulla tamen fuſo prior eſt Geryone pugna,
Uni tergeminum cui tulit ille caput.
Hæc quondam Alcides. at tu Tirynthius alter,
Sed princeps magni maxima cura Dei,
Quem draco, cervus, aper, paribus ſenſere ſagittis,
Cum dens, cum virus, cum fuga nil valuit.
Geryones nos eſſe puta, monſtrumque tributum:
Hic capita, ut vivam, tu mihi tolle tria.

d *Epigramma quo ab Imp. Majoriano*) De hoc duplicis metri acuto, elegantique epigrammate dubium non eſt, quin Majoriano tum oblatum ſit, cum is Lugdunum poſt receptam illam urbem venit. Qua de re dictum eſt in Panegyrico. Remedia tributorum ſunt indulgentiæ. Ennodius in vita Epiphanii. *Feſſis urbis habitatoribus remediorum utilitate proſpexit. Nam directa legatione ad Odoacrem quinquennii vacationem fiſcalium tributorum impetravit.* Capita, quorum remedium quærit, ſunt tributa, quæ in ſingula capita indicebantur. Gloſſæ veteres, *Tributum capitulare*, ἐπικεφάλαιος φόρος. Panegyriſtes Æduus: *Septem millia capitum remiſiſti, quartam amplius partem noſtrorum cenſuum.* Sidonius tria, quæ ſuo vel ſuorum nomine debebat, ſibi remitti poſtulat.

Has

HAs ſupplex famulus preces dicavit,
Reſponſum opperiens pium ac ſalubre,
Ut reddas patriam, ſimulque vitam,
Lugdunum exonerans, ſuis ruinis.
Hoc te Sidonius tuus precatur.
Sic te Sidonia recocta fuco,
Multos purpura veſtiat per annos.
a *Sic* [a] *luſtra imperii perennis acto,*
Quinquennalia faſcibus dicentur.
Sic ripæ duplicis tumore fracto,
Detonſus Vachalim bibat Sicamber.
Quod ſi contuleris tuo poetæ,
Mandem perpetuis legenda faſtis,
Quæcumque egregiis geris triumphis.
Nam nunc Muſa loquax tacet tributo,
Quæ pro Virgilio, Terentioque,
Sextantes legit, unciaſque fiſci,
[b] *Marſyæque timet manum ac rudentem,*
Qui Phœbi ex odio vetuſtiore
Nunc ſuſpendia vatibus minatur.

a *Luſtro imperii peracto*) Hinc videre eſt Quinquennalia, Decennalia, & cetera id genus, non ineunte ſed peracto ultimi anni circulo celebrari conſueſſe. Quod docet etiam locus Marcellini xv. *Arelate hyemem agens Conſtantius, poſt theatrales ludos atque Circenſes ambitioſo editos apparatu A. D. VI. Idus Octobres, qui imperii ejus annum xxx. terminabat*. Deſignat enim Tricennalia. Cæterum Majorianus quintum imperii annum attigit tantum, non abſolvit. Quare caſſa fuere vota Sidonii.

b *Marſyæ manum, ac rudentem*) Marſyæ ſtatua erat in foro Romano, ad quam lites agebantur, de qua Horatius I. Sermonum VI. *obeundus Marſya*, & Martialis II. lxiv.

——— *fora litibus omnia fervent*,
Ipſe poteſt fieri Marſya cauſidicus. Scite ergo Marſyam. hoc eſt vadimonium, ſibi poetæ, ſi tributa differat, metuendum ait, quod poetis propter Apollinem, qui victo pellem detraxit, infeſtus ſit Marſyas.

SIDONIUS [c] POLEMIO SUO SALUTEM. c

DUm poſt profectionem tuam, mi Polemi frater amantiſſime, mecum granditer reputo, quatinus in votis tuis philoſophi feſcennina cantarem, obrepſit materia, qua decurſa facile dignoſci [a] valet, magis me doctrinæ, quam cauſæ tuæ habuiſſe rationem. Omiſſa itaque epithalamii teneritudine, per aſperrimas philoſophiæ & ſalebroſiſſimas regulas ſtylum traxi. Quarum talis ordo eſt, ut ſine plurimis novis verbis, quæ, præfata pace plurimorum eloquentum, ſpecialiter tibi & complatonicis tuis nota ſunt, neque ipſæ non valuerint expediri. Videris utrum aures quorumdam per imperitiam temere mentionem centri, proportionis, diaſtematum, climatum, vel [a] mirarum, epithalamio conducibilem non putent. Illud certe conſulari viro vere Magno, quæſtorio viro Domnulo, ſpectabili viro Leone ducibus audacter affirmo, muſicam & aſtrologiam, quæ ſunt infra arithmeticam conſequentia membra philoſophiæ, nullatenus poſſe ſine hiſce nominibus indicari. Quæ ſi quiſpiam ut Græca, ſicut ſunt, & peregrina verba contempſerit, noverit ſibi aut ſuper ejuſcemodi artis mentione ſuperſedendum, aut nihil omnino ſe, aut certe non ad aſſem, Latiari lingua hinc poſſe diſſerere. Quod ſi aliquis ſecus atque aſſero, rem ſe habere cenſuerit, do quidem abſens obtrectatoribus manus: ſed noverint ſententiam meam diſcrepantia ſentientes ſine Marco Varrone, ſine [d] Sereno, non Septimio, ſed Sammonico, ſine Cenſorino, qui de die natali volumen illuſtre confecit, non poſſe damnari. Lecturus es hic etiam novum verbum, id eſt, eſſentiam: ſed ſcias hoc ipſum dixiſſe Ciceronem. Nam [e] eſſentiam, necnon & indoloriam nominavit addens, *Licet enim novis rebus nova nomina imponere*. & recte dixit. Nam ſicut ab eo quod eſt, verbi gratia, ſapere & intelligere, ſapientiam & intelligentiam nominamus, regulariter & ab eo quod eſt eſſe, eſſentiam non tacemus. Igitur quoniam tui amoris ſtudio inductus homo Gallus, ſcholæ ſophiſticæ intromiſi materiam, vel tu potiſſimum facti mei deprecatorem requiro. Illi Venus, vel Amorum commenticia pigmenta tribuantur, cui defuerit ſic poſſe laudari. Vale.

[a] Savaro & Labbeus *valere*.

[a] pro *meracarum*. Vide infra, annotationem ad verſ. 66.

c *Polemio ſuo ſalutem*) Polemio eidem biennium jam præfecto Galliarum poſtea ſcripſit epiſtolam xiv. lib. v. ex qua itidem ut ex hac ipſa, Platonicæ philoſophiæ ſtudioſum fuiſſe patet, ut non immerito Sidonius in pangendo ejus epithalamio, dum philoſophicum lemma tractat, ejus ſe doctrinæ potius quam cauſæ rationem habuiſſe dicat.

d *Sereno non Septimio, ſed Sammonico*) Sereni ergo inter ſcriptores duo. A. SEPTIMIUS SERENUS, lyricus poeta, Veſpaſianorum ævo clarus. Neque enim, quod in concinnandis veterum poetarum hiſtoriis, eorumque fragmentis vulgo fit, Septimius a Sereno diſtingui debet: cum Sidonius reclamet, & Marius Victorinus lib. III. de ratione carminum, ac Terentianus ipſe, qui utroque nomine appellat, ruriſque opuſcula e Septimio citat, quorum auctorem alii Serenum nominant. Alter Q. SERENUS SAMMONICUS, qui Severi Aug. ætate floruit, & a Caracalla ejus filio, ut Lampridius narrat necatus eſt. Cujus quidem libri plurimi olim fuerunt. nunc unicus reſtat libellus metrice conſcriptus de Medicina. Macrobius Sammonici rerum reconditarum libros laudat lib. III. Saturnalium: quos a Sidonio hoc loco intelligi veriſimile eſt. Filium is cognominem reliquit Serenum Sammonicum, præceptorem Gordiani minoris, cui moriens patris ſui bibliothecam legavit, quæ ad LXII. millia librorum cenſebatur. Quæ ideo fuſius explicanda fuerunt, quod hunc contrario, quam in Septimio Sereno, errore nonnulli cum Sammonico patre confundant.

e *Eſſentiam, indoloriam*) Eſſentiæ vocabulum M. Tullio aſſeruit etiam Seneca, ut recte obſervavit Muretus lib. xv. Variarum extremo. Idem mox non *indoloriam*, ſed *indolentiam*, ſcribendum cenſet, quod ita Cicero non ſemel uſurparit. Nos cum veteres Sidonii libros complures viderimus, unicum nacti ſumus, in quo *indolentia* legeretur, in reliquis omnibus *indoloria*. quæ vox apud Ciceronem quoque lib. II. de Finibus in quibuſdam antiquis exemplaribus extare dicitur, ubi vulgati indolentiam legunt.

Digitized by Google

PRÆFATIO EPITHALAMII
Polemio & Araneolæ dicti.

CARMEN XIV.

Proſper connubio dies coruſcat,
Quem Clotho niveis benigna penſis,
Albus quem picei lapillus Indi
Quem pacis ſimul arbor, & juventæ,
Æternumque virens oliva ſignet.
Eia, Calliope, nitente palma,
Da ſacri laticis loquacitatem,
Quem fodit pede Pegaſus volanti,
Cognato madidus jubam veneno.
Non hic impietas, nec hanc puellam
Donat mortibus ambitus procorum.
Non hic Oenomai cruenta circo
Audit pacta Pelops, nec inſequentem
Pallas Hippomenes ad ima metæ
Tardat Schœnida ter cadente pomo.
Non hic Herculeas videt palæſtras
Ætola Calydon ſtupens ab arce,
Cum cornu fluvii ſuperbientis
Alcides premeret, ſubinde feſſum
Undoſo refovens ab hoſte pectus.
Sed doctus juvenis, decenſque virgo,
[a] Ortu culmina Galliæ tenentes:
Junguntur. eſto Diva nectę chordas:
Nec quod detonuit camœna major,
Noſtram pauperiem ſilere cogas.
At tædas Thetidis, probante Phœbo,
Et Chiron cecinit minore plectro:
Nec riſit pia turba ruſticantem,
Quamvis ſæpe ſenex biformis illic
Carmen rumperet hinniente cantu.

a *Ortu culmina Galliæ tenentes*) Prima e nobilitate Galliæ. Polemii originem a Cornelio uſque Tacito reperit epiſtola ſupraſcripta. Araneolæ proavum Conſulem infra oſtendet.

EPITHALAMIUM
POLEMIO ET ARANEOLÆ DICTUM.

CARMEN XV.

Forte procelloſi remeans ex arce Capharei,
Phœbados Iliacæ raptum ſatis ulta pudorem
Pallas, Erichthæo Xanthum mutabat Hymetto:
Aurato micat ære caput, majuſque ſerenum
De terrore capit. poſito nam fulmine necdum
Cinyphio Tritone truces hilaraverat artus.
Gorgo tenet pectus medium, factura videnti
Et truncata moras. nitet inſidioſa ſuperbum
Effigies, vivitque anima pereunte venuſtas.
Alta ceraſtarum ſpiris caput aſperat atrum
Congeries: torquet maculoſa volumina mordax
Crinis, & irati dant ſibila tetra capilli.
Squammeus ad mediam thorax non pervenit alvum,
Poſt chalybem pendente peplo. tegit extima [b] limo
Circite palla pedes, qui cum ſub veſte moventur,
Criſpato rigidæ crepitant in ſyrmate rugæ.
Lævam parmu tegit, Phlegræ plena tumultus.
Hic rotat excuſſum vibrans in ſidera Pindum
Enceladus, rapido fit miſſilis Oſſa Typhœo.
Porphyrion Pangæa rapit, Rhodopenque Adamaſthor
Strymonio cum fonte levat, venienſque ſuperne
Intorto calidum reſtinguit flumine fulmen.
Hic Pallas Pallanta petit, cui Gorgone viſa
Invenit ſolidum jam lancea tarda cadaver.
Hic Lemnon pro fratre Mimas contra ægida torquet,
Impulſumque quatit jaculabilis inſula cœlum.
Plurimus hic Briareus populoſo corpore pugnat,
Cognatam portans aciem, cui vertice ab uno
Cernas ramoſis palmas fruticare lacertis.
Nec ſpecies ſolas monſtris, dedit arte furorem
Mulciber, utque ipſas timuit quas finxerat iras.
Haſtam dextra tenet, nuper quam [c] valle Aracynthi
Ipſa ſibi poſita Pallas protraxit oliva.

b *Limo circite palla*) Obliquo veſtis flexu ac circuitu. Hæc optimi libri lectio. quæ aptior videtur, quam ſi cum aliis *limi* legas. Limus enim genus veſtis, quale a Servio deſcribitur, ab umbilico ad pedes propendens, non ſatis convenit Minervæ. niſi forte limum dici quis velit eam ejus pallæ partem, quæ ſola infra thoracem inſtar limi apparebat. Circitem autem pro circulo aliis etiam locis dixit. ut Marius victor lib. III. de Iride.

Effundam radios, & pulcrum circite ſummo
Arcum curva mihi decorabit Solis imago.

c *Valle Aracynthi*) Montis Bœotiæ. unde Aracynthias Dea. Rhianus ἐν φήμῃ.

Κλῦθί μοι ἀρχαίου Ἀρακυνθιὰς ἀτρυτώνη.

Hoc ſteterat genio, ſuper ut veſtigia Diva
Labentes teneat Marathonia bacca trapetas.
Hic duo templa micant, quorum ſupereminet unus
Ut meritis, ſic ſede locus, qui continet alta
Scrutantes ratione viros, quid machina cœli,
Quid tellus, quid foſſa maris, quid turbidus aer;
Quid noctis lucisque vicet, quid menſtrua lunæ
Incrementa parent, totidem cur damna ſequantur.
Ilicet hic ſummi reſident ſeptem ſapientes,
Innumerabilium primordia philoſophorum.
Thales Mileto genitus vadimonia damnat,
Lyndie tu Cleobule jubes modus optimus ut ſit,
Tu meditans totum decoras Periandre Corinthon,
Atticus inde Solon nequid nimis approbat unum,
Prienæ Bia, plureis aïs eſſe malignos,
Tu Mitylene ſatus cognoſcis Pittace tempus,
Noſcere ſeſeipſum Chilon Spartane docebas.
Aſſerit hic Samius poſt docta ſilentia luſtri
Pythagoras, ſolidum princeps quod muſica mundum
Temperet, & certis concentum reddat ab aſtris,
Signaque, Zodiacus qua circulus axe ſupremo
Terna quater retinet, proprio non currere motu,
Æquis inter ſe ſpatiis tamen eſſe locata.
Fixaque ſignifero pariter quoque cernua ferri,
Præcipuumque etiam ſeptem vaga ſidera tantum
Hinc dare, perfectus numerus quod uterque habeatur.
Hoc numero affirmans, hoc ordine cuncta rotari.
Falciferi [a] *Cronou ire ſenis per ſumma polorum,*
Martis contiguum, medio Jove, pergere ſidus,
Poſt hos, jam quarto ſe flectere tramite Solem,
Sic placidam Paphien ſervare diaſtema quintum,
Arcadium ſexto, Lunam ſic orbe ſupremo
[b] *Terdenat tropico prope currere climate mirat.*
Si quos ergo chelys, ſi quos lyra, tibia ſi quos
Ediderint cum voce modos, exemplar ad iſtud
Ponderibus poſitis, quantum proportio ſuadet,
Intervalla ſequi ſepteni ſideris edit.
Harmoniam dicens etiam, quod quatuor iſtis
Sic ſedeant elementa modis, ut pondere magnis
Sit locus inferior. media tellure quod autem
Perfecte medium eſt, imum patet eſſe rotundi,
Hinc fieri, ut terram levior ſuperemicet undas:
Altior his quoque ſit, qui purior eminet aer:
Omnia concludat cœlum levitate ſuprema,
Pendeat & totum ſimul hoc ab origine centri.
Thales hic etiam numeris perquirit, & aſtris,
Defectum ut Phœbi, necnon lunaque laborem
Nuntiet anterius. ſed rebus inutile ponit
Principium, dum credit aquis ſubſiſtere mundum:
Hujus diſcipuli verſa eſt ſententia, dicens
Principiis propriis ſemper res quaſque creari.
Singula qui quoſdam fontes decernit habere
Æternum irriguos, ac rerum ſemine plenos,
Hunc etiam ſequitur qui gignere cuncta putabat
Hunc aerem, pariterque Deos ſic autumat ortos.
Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata ſervat,
Sed divinum animum ſenſit, qui fecerit orbem.
Junior huic junctus reſidet collega, ſed idem
Materiam cunctis creaturis aera credens,
Judicat inde Deum, faceret quo cuncta, tuliſſe.
Poſt hos Arceſilas divina mente paratam
Conjicit hanc molem, confectam partibus illis,
Quas atomos vocat ipſe levet. [c] *Socratica poſt hunc*

a *Cronou ire ſenis*) Φαίνοντα Κρόνου, id eſt Saturni ſtellam.

b *Terdenas miras*) Quidam *moras* reponunt, μοίρας. ut apud Cenſorinum cap. VIII. Et quidem ita res exigebat, & Græca diphthongus. Sed de hoc genere ſcripturæ ſupra Carmine IX. jam dictum eſt ad *hecatombion*. Sunt autem μοῖραι & μοιρία Græcis Aſtronomis, quæ partes ſignorum, & gradus Latinis. Ambroſius in Hexameron IV. *In triginta portiunculas, quas μοίρας vocant, unaquamque duodecim illorum diſtribuunt portionem.*

c *Socratica*) Secundam produxit, ut Prudentius Hymno X. in *Hippocratica* tertiam. quia in Socrates & Hippocrates eaſdem producebant Græcum accentum ſecuti, Σωκράτης, Ἱπποκράτης. Ita enim & Maximianus Elegia I.

Hoc quoque virtutum quondam certamine magnum
Socratem palmam promeruiſſe ferunt.

Et Paulinus auctor Euchariſtici: *Dogmata Socratus,*

Secta micat, quæ de natura pondere migrans
Ad mores hominum limandos tranſtulit uſum.
Hanc ſectam perhibent ſummum excoluiſſe Platona,
Sed triplici formaſſe modo, dum primus & unus
Phyſica vel logico, logicum vel jungit ad ethos.
Invenit hic princeps quid prima eſſentia diſtet
A ſummo, ſextoque bono. cum denique ſaxa
Sint tactu, penituſque nihil niſi eſſe probentur:
Proxima ſuccedant, quibus eſſe & vivere promptum eſt,
Addere quis poſſis nil amplius arbore & herba:
Tertia ſit pecorum, quorum eſſe & vivere motu
Non caret & ſenſu: mortales quarta deinde
Reſpiciat factura ſuos, quibus eſſe, moveri,
Vivere, cum ſenſu datur, & ſupereminet illud,
Quod ſapiunt, veroque valent diſcernere falſum:
Quinta creaturas ſuperas ſubſtantia prodat,
Quas quidam dixere deos, quia corpora ſumant
Contemplanda homini, paulopoſt ipſa relinquant,
Inque ſuam redeant, ſi qua eſt tenuiſſima, formam:
Sic fieri ut pateat ſubſtantia ſumma creator,
Sexta tamen, ſupraque nihil, ſed cuncta ſub ipſo.
Hoc in gymnaſio Polemi ſapientia vitam
Excolit, adjunctamque ſuo fovet ipſa Platoni.
Obviet & quaoquam totis Academia ſectis,
Atque neget verum, veris hunc laudibus ornat.
Stoica poſt iſtos, ſed concordantibus ipſis,
Chryſippus, Zenonque docent præcepta tenere.
Excluſi prope jam Cynici, ſed limine reſtant,
Aſt Epicureos eliminat undique virtus.
Ac parte ex alia textrino prima Minerva
Palla Jovis rutilat, cujus bis coctus aheno
Serica Sidonius fucabat ſtamina murex.
Ebria nec ſolum ſpirat conchylia ſandix:
Inſertum nam fulgur habet, filoque rigenti
Ardebat gravidum de fragmine fulminis oſtrum,
Hic viridis patrio Glaucus pendebat amictu:
Undabant hic arte ſinus, fictoque tumore
Merſabat pandas tempeſtas texta carinas.
Amphitryoniadi ſurgebat tertia veſtis:
Parvulus hic gemino cinctus ſerpente novercæ,
Inſcius arridet monſtris, ludumque putando
Inſidias dum neſcit amat, vultuque dolentis
Extinguit deſlet, quos ipſe interficit angues.
Præterea ſparſis ſunt hæc ſubjecta figuris,
Sus, leo, cerva, gigas, taurus, juga, Cerberus, hydra,
Hoſpes, Neſſus, Eryx, volucres, Thrax, Cacus, Amazon,
Cres, fluvius, Libs, poma, Lycus, virgo, polus, Oete,
Hoc opus, & ſi quid ſupereſt, quod nomina neſcit,
Virgineæ poſuere manus. ſed in agmine toto
Inter Cecropias, Ephyreiadaſque puellas
Araneola micat. proprias conferre laborat
Ipſa Minerva manus, calathiſque evicta recedens,
Cum tenet hæc telas, vult hæc plus tela tenere.
Hic igitur proavi trabeas imitata rigentes,
[a] *Palmatam parat ipſa patri, qua conſul & idem*

& bellica plaſmata Homeri. Hujus generis & alia paſſim apud Sidonium. ut Aethiops, & Euripides penultima longa: Aratus, Phædonis, diaſtema, matheſis, Heraclitus, ſapphirus eadem brevi.

[a] *Palmatam parat ipſa patri, qua conſul*) Turbato antea ſenſu, *pater qua conſul*. Araneolæ proavus, qui & patris avus, Agricola Conſul fuerat. Optabat illa palmatam patri texens, ut pater item Conſul fieret, quo filii deinceps non abavum ſolum, ſed avum etiam ſuum Conſulem ciere poſſent. Agricola Honorio imperante Conſul cum Euſtathio fuerat anno cdxxi. Præfecturam idem prætorii Galliarum præcedentibus annis adminiſtrarat. quod patet ex edicto ipſius: & Palladii Præfecti Italiæ de exilio Pelagii ac Cæleſtii, quod inſertum eſt Annalibus Eccleſiaſticis. & ex conſtitutione Imperatoria ad Agricolam Præfectum Galliarum de agendo ſingulis annis Arelate conventu VII. Provinciarum, quam in lucem primi dederunt Nicolaus de Cuſa lib. III. Concordiæ Catholicæ XXXV. & Joſephus Scaliger in Lectionibus Auſonianis lib. I. cap. XXIV. ſed falſa uterque inſcriptione. Eſt enim, non Conſtantini Magni, ut Cuſanus cenſuit neque Conſtantini tyranni, ut Scaligero viſum eſt, ſed Honorii Auguſti, vel Hincmaro teſte in epiſt. VI. & codice antiquo Arelatenſi, ex quo integrum Conſtitutionis exemplum, quod V. C. Nicolai Fabritii Peireſchii Senatoris Aquenſis beneficio nactus ſum, hoc loco ſubjiciam, quod in eo non pauca ſint, quam in hactenus editis, meliora & auctiora.

HONORIUS ET THEODOSIUS
Auguſt. V. I. Agricolæ Præfecto Galliarum.

Saluberrima magnificentiæ tuæ ſuggeſtione inter reliquas Reipub. utilitates evidenter inſtructi, obſervanda Provincialibus noſtris id eſt per Septem Provincias, manſura in ævum auctoritate decernimus, quod ſperari plane ab ipſis Provincialibus debuiſſet. Nam cum propter privatas ac publicas neceſſitates, de ſingulis civitatibus, non ſolum de provinciis ſingulis, ad examen magnificentiæ tuæ vel honoratos confluc-

Digitized by Google

Agricolam contingat avum, doceatque nepotes
Non abavi ſolum, ſed avi quoque jungere faſces.
Texuerat tamen & chlamydes, quibus ille Magiſter
Per Tarteſiacas conſpectus ſplendet urbes,
Et quibus ingeſta ſub tempore Præfecturæ
Conſpicuus, ſanctas ſe reddit præſule leges.
Attamen in trabea ſegmento luſerat alto,
Quod priſcis illuſtre toris. Ithaceſia primum
Fabula, Dulichiique lares formantur, & ipſam
Penelopen tardas texit diſtexere telas.
Tænaron hic fruſtra, bis rapto conjuge, pulſat
Thrax fidibus, legem poſtquam temeravit Averni,
Et prodeſſe putans, iterum non reſpicit umbram.
Hic vovet Alceſte prælato conjuge vitam
Rumpere: quam cernas Parcarum vellere in ipſo
Nondum pernetam, fato præſtante ſalutem.
Hic nox natarum Danai lucebat in auro,
Quinquaginta enſes genitor quibus impius aptat,
Et dat concordem diſcordia juſſa furorem.
Solus Hypermneſtræ ſervatus munere lyncent
Effugit, aſpicias illum ſibi parva paventem,
Et pro dimiſſo cantum pallere marito.
Jamque Jovem in formas mutat, quibus ille tenere
Mnemoſynem, Europam, Semelen, Ledam, Cynoſuram,
Serpens, bos, fulmen, cygnus, Dictynna ſolebat.
Jamque opus in turrem Danaa, pluviamque metalli
Ibat, & hic alio ſtillabat Juppiter auro.
Cum virgo aſpiciens vidit Tritonida verſo
Lumine, doctiſenas ſpectare libentius artes:
Commutat commota manus, ac pollice docto
Pingere [a] *philoſophi victricem Laida cœpit,*
Qua Cynici per menta feri, rugoſaque colla,
Rupis odoratam redolenti forpice barbam.
Subriſit Pallas, caſtoque hæc addidit ore:
Non noſtra ulterius ridebis dogmata, virgo
Philoſopho nuptura meo: mage flammea ſumens,
Hoc mater ſine texat opus. Conſurge ſophorum
Egregium Polemi decus, ac nunc ſtoica tandem
Tone ſupercilia, & Cynicos imitatus amantes,
Incipiat iterum parvum mihi ferre Platona.
Hærentem tali compellat voce magiſter:

---

re, vel mitti legatos, aut poſſeſſorum utilitas, aut publicarum ratio exigat functionum: maxime opportunum & conducibile judicamus, ut ſervata poſthac annis ſingulis conſuetudine, conſtituto tempore in Metropolitana, id eſt in Arelatenſi urbe, incipiant Septem Provinciæ habere concilium. In quo plane tam ſingulis quam omnibus commune conſulimus. Primum ut optimorum conventu ſub illuſtri præſentia Præfecturæ, ſi id tamen ratio publica diſpoſitionis obtulerit, ſaluberrima de ſingulis rebus poſſint eſſe conſilia. Tum quicquid tractatum fuerit, & diſcuſſis ratiociniis conſtitutum, nec latere potiores Provincias poterit, & parem neceſſe eſt inter abſentes æquitatis formam juſtitiæque ſervari. Ac plane præter neceſſitates publicas, etiam humanæ ipſi converſationi non parum credimus commoditatis accedere, quod in Conſtantina urbe jubemus annis ſingulis eſſe concilium. Tanta enim loci opportunitas, tanta eſt copia commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, ut quicquid uſquam naſcitur, illic commodius diſtrahatur. Neque enim ulla provincia ita peculiari fructus ſui felicitate lætatur, ut non hæc propria Arelatenſis ſoli credatur eſſe fœcunditas. Quicquid enim dives Oriens, quidquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Aſſyrius, quod Africa fertilis, quod ſpecioſa Hiſpania, quod fortis Gallia poteſt habere præclarum, ita illic affatim exuberat, quaſi ibi naſcantur omnia, quæ ubique conſtat eſſe magnifica. Jam vero decurſus Rhodani, & Tirrheni recurſus, neceſſe eſt ut vicinum faciant, ac pene conterminum, vel quod iſte præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic ſerviat civitati quicquid habet terra præcipuum, ad hanc velo, remo, vehiculo, terra, mari, flumine deferatur, quicquid ſingulis naſcitur: quomodo non multum ſibi Gallia noſtra præſtitum credant, cum in ea civitate præcipiamus eſſe conventum, in qua divino quodammodo munere commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præſtatur? Siquidem hoc, rationabili plane probatoque conſilio, jam & vir illuſtris Præfectus Petronius obſervari debere præceperit. quod interpolatum vel incuria temporum, vel deſidia Tyrannorum reparari ſolita prudentia noſtra auctoritate decernimus, Agricola parens cariſſime atque amantiſſime. Unde illuſtris magnificentia tua & hanc præceptionem noſtram, & priorem ſedis ſuæ diſpoſitionem ſecuta, id per Septem Provincias in perpetuum faciet cuſtodiri, ut ab Idibus Auguſti, quibuſcumque mediis diebus, in Idus Septembris, in Arelatenſi urbe noverint honorati vel poſſeſſores, Judices ſingularum provinciarum, annis ſingulis concilium eſſe ſervandum. Ita ut de Novempopulana, & ſecunda Aquitania, quæ provinciæ longius conſtitutæ ſunt, ſi earum Judices certa occupatio tenuerit, ſciant legatos juxta conſuetudinem eſſe mittendos. Qua proviſione plurimum & Provincialibus noſtris gratiæ nos intelligimus utilitatiſque præſtare, & Arelatenſi urbi, cujus fidei, ſecundum teſtimonia atque ſuffragia Parentis Patriciique noſtri, multa debemus, non parum adjicere nos conſtat ornatus. Sciat autem magnificentia tua, quinis auri libris Judicem eſſe multandum, ternis honoratos vel curiales, qui ad conſtitutum locum intra definitum tempus venire diſtulerint. Data xv. Kal. Maias accepta Arel. x. Kal. Junias. DD. NN. Honorio XII. & Theodoſio VIII. Augg. Coſſ.

Is fuit annus Chriſti Dionyſianus CDXVIII. In altero codice Autiſiodorenſi eadem conſtitutio Factum appellatur, ab Hincmaro Edictum. Ex ipſis autem ejus verbis, ut alia deſint argumenta, facile eſt colligere, illam nec ad Conſtantinum tyrannum referri poſſe, cum hujus aliorumque tyrannorum deſidiam notet; nec ad Conſtantinum Magnum, quamvis hic primus Arelatenſium urbi Conſtantinæ nomen impoſuerit, cum infra ejus ætatem non ſolum Petronius & Agricola Præfecti, verum etiam Septem Galliæ Provinciarum diviſio fuerit.

a *Philoſophi victricem Laida*) Diogenis, a quo Laidem uxorem ductam prodit Lucianus, ἀληθοῦς ἱστορίας II. Διογένης μὲν ὁ Σινωπεὺς τοσοῦτον μετέβαλε τοῦ τρόπου, ὥστε γῆμαι Λαΐδα τὴν ἑταίραν, ὀρχεῖσθαί τε ὑπὸ μέθης ἀνιστάμενος, καὶ παροινεῖν.

Digitized by Google

Perge libens, ſeu tu damnes fortaſſe jugari
Quod noſter jubet ille ſenex, qui non piger hauſit
Numina condemnans Anyto pallente venenum.
Dixerat. ille ſimul ſurgit, vultuque modeſto
Tetrica nodoſa commendat pallia clava.
Amborum tum Diva comas viridantis olivæ
Pace ligat, nectit dextras, ac fœdera mandat;
Nymphidiue qua cernat avus. probat Atropos omen,
Fulvaque concordes junxerunt fila Sorores.

[a] EUCHARISTICUM AD FAUSTUM REIENSEM EPISCOPUM.

CARMEN XVI.

Phœbum & ter ternas decima cum Pallade Muſas,
Orpheaque, & laticem ſimulatum fontis equini,
Ogygiamque chelyn, qua ſaxa ſequacia flectens
Cantibus, auritos erexit carmine muros,
Sperne fidis. magis ille veni nunc ſpiritus oro.
Pontificem dicture tuum, qui pectora priſcæ
Intraſti Mariæ, rapiens cum tympana ſiccus
Iſrael appenſi per concava gurgitis iret,
Aggeribus vallatus aquæ, mediaſque per undas
Pulverulenta tuum clamaret turba triumphum.
Quique manum Judith ferientem colla Holofernis
Juviſti, exciſo jacuit cum gutture truncus,
Et fragilis valido latuit bene ſexus in ictu.
Expreſſo vel qui complens de vellere pellem,
Inficienſque dehinc non tacto vellere terram,
Firmaſti Gedeona, tubis inſerte canoris
Spiritus, & ſolo venit victoria cantu.
Quique etiam adſumptum pecoroſi de grege [b] Jeſſe
Afflaſti regem, plauſtro cum fœderis arcam
Imponens hoſtis, nullo moderante bubulco,
Proderet obſcœnum turgenti podice morbum.
Quique trium quondam puerorum in fauce ſonaſti,
Quos in Chaldæi poſitos fornace tyranni,
Roſcida combuſto madefecit flamma camino.
Quique volubilibus ſpatiantem tractibus alvi
Compleſti Jonam, reſonant dum viſcera monſtri
Introrſum pſallente cibo, vel pondera ventris
Jejuni, plenique tamen vate intemerato,
Ructat cruda fames: quem ſingultantibus extis
Eſuriens vomuit ſuſpenſo bellua morſu.
Quique duplex quondam veniſti in pectus Eliſei,
Thesbiten cum forte ſenem jam flammeus axis
Tolleret, & ſciſſam linquens pro munere pellem.
Hiſpidus ardentes auriga intraret habenas.
Quique etiam Eliam terris miſſure ſecundum,
Zachariæ juſti linguam placate ligaſti,
Dum faceret ſerum rugoſa puerpera patrem,
Edita ſignificans juſſo reticere propheta,
Gratia cum fulſit, noſſet ſe ut lex tacituram,
Quique etiam naſcens ex virgine ſemine nullo,
Ante ullum tempus Deus, atque in tempore Chriſtus,
Ad corpus quantum ſpectat tu te ipſe creaſti.
Qui viſum cæcis, greſſum quoque reddere claudis,
Auditum ſurdis, mutis laxare loquelam

---

a *Euchariſticum ad Fauſtum Reienſem*) De Fauſto Reiorum Apollinarium Epiſcopo dictum ad epiſtolam III. lib. IX. Ei nunc gratias agit duplici de cauſa tum quod germani fratris ſui adoleſcentiam, id eſt amicam viriis ætatem, diſciplinæ ſuæ commiſſam fideliter exegit: tum quod ſeipſum Reios olim profectum amanter exceperit, ad matremque ſalutandam deduxerit.

b *Jeſſe afflaſti regem*) Memoriæ lapſus. David enim coram Arca cecinit, & ſaltavit, cum illa ex ædibus Abinadab ad Obed-Edon, indeque in urbem deducta eſt II. Regum VI. At Philiſtæi ante Davidis, immo ante Saulis regis inaugurationem. fœdo illo vulnere percuſſi, arcam plauſtro ſine rectore vectandam impoſuerant. quo tempore cum in agro ſponte conſtitiſſet, illata eſt in domum Abinadab I. Regum VI. & VII.

Suetus, ad hoc etiam veniſti, ut mortua membra
Lecto, ſandapila, tumulo conſurgere poſſint.
Quique etiam pœnas ſuſcepta in carne tuliſti,
Suſtentans alapas, ludibria, verbera, vepres,
Sortem, vincla, crucem, clavos, fel, miſſile, acetum,
Poſtremo mortem, ſed ſurrecturus, adiſti,
Eripiens quicquid veteris migraverat hoſtis
In jus, per noſtrum facinus, cum fœmina prima
Præceptum ſolvens culpa nos perpete vinxit.
Qui cum te interitu petiit, nec reperit in te
Quod poſſet proprium convincere, perdidit omne,
Quod lapſu dedit Eva ſuo. chirographon illud,
Quo pervaſus homo eſt, hac compenſatio rupit.
Expers peccati, pro peccatoribus amplum
Fis pretium, veteremque novus vice fœnoris Adam
Dum moreris de morte rapis. ſic mortua mors eſt,
Sic ſeſe inſidiis, quas fecerat ipſa, fefellit.
Nam dum indiſcrete petit inſontemque reoſque,
Egit ut abſolvi poſſent & crimine nexi.
Quique etiam juſtos ad tempus ſurgere tecum
Juſſiſti cineres, cum tellis tempore longo
Prupit feſtina ſalus, infuſaque raptim
Excuſſit tumulis ſolidatas vita favillas.
Da Fauſtum laudare tuum, da ſolvere grates
Quas & poſt debere juvat. Te magne ſacerdos,
Barbitus hic noſter plectro licet impare cantat.
  Hæc igitur prima eſt vel cauſa, vel actio laudum,
Quod mihi germani, dum lubrica volvitur ætas,
Servatus tecum domini per dona probatur
Nec fama titubante pudor. te reſpicit iſtud
Quantumcumque bonum, merces debebitur illi,
Ille tibi. ſit laus, ſi labi noluit, ejus;
Nam quod nec potuit, totum ad te jure redundat.
  Præterea, quod me pridem Reios veniente,
Cum Procyon fureret, cum ſolis torridus ignis
Flexilibus rimis ſitientes [a] *ſcriberet agros,*
Hoſpite te noſtros excepit protinus æſtus
Pax, domus, umbra, latex, benedictio, menſa, cubile.
Omnibus attamen his ſat præſtat, quod voluiſti
Ut ſanctæ matris ſanctum quoque limen adirem.
Dirigui, fateor, mihi conſcius, atque repente
Tinxit adorantem pavido reverentia vultum.
Nec ſecus intremui, quam ſi me forte Rebeccæ
Iſrael, aut Samuel crinitus duceret Annæ.
  Quapropter vel te votis ſine fine colentes,
Affectum magnum per carmina parva fatemur.
Seu te flammatæ Syrtes, & inhoſpita teſqua,
Seu cœno viridante palus, ſeu nigra receſſu
Incultum mage ſaxa tenent, ubi ſole remoto
Concava longævas aſſervant antra tenebras.
Seu te præruptis porrecta in rupibus Alpis,
Succinctos gelido libantem ceſpite ſomnos,
[b] *Anachoreta tremit, quæ quamquam frigora portet,*
Conceptum Chriſti nunquam domat illa calorem;
[c] *Qua nunc Elias, nunc te jubet ire Joannes,*
Nunc duo Macarii, nunc & Paphnutius heros,
Nunc Or, nunc Ammon, nunc Sarmata, nunc Hilarion,
Nunc vocat in tunica nudus te Antonius illa,
Quam fecit palma foliis manus alma magiſtri.

---

a *Scriberet agros*) Lib. 11. epiſt. 13. *hiulcis arentium rimarum flexibus terra perſcribitur*. Quod genus tropi antiquis uſitatiſſimum. Varro Marcipore: *Aſtrologi non ſunt qui conſcribillarunt pingentes cælum*. Virgilius,
——— *verſa pulvis inſcribitur haſta*,
Lycophron: Πυρσοῖσι χιονὸς αἰετὸς ἐγγράφων.

b *Anachoreta tremit*) Aut vocandi caſu dixit, aut *Anachoreta* legendum. cujus lectionis hæreat notæ in quibuſdam libris. Anachoronta autem, ἀναχωροῦντα, ex forma dicere potuit, qua Juvenalis & Sidonius ipſe *Chironomonta*.

c *Qua Elia, qua Joannes*) Et ſi non defuere inter Ægypti monachos, qui his nominibus cenſerentur, tamen cum hos cæteris omnibus præponat, dubium non videtur, quin Eliam Prophetam, & Joannem Baptiſtam deſignet: quos inſtituti ſui duces ac principes prædicant Anachoretæ, ut Hieronymus in Pauli vita teſtatur, & Socrates lib. 1. c. 21. Quo ſpectans Gregorius Nazianzenus in Apologia poſt reditum, Ἠλίαν, inquit, τιμήσω τὸν Κάρμηλον, καὶ Ἰωάννην τὴν ἔρημον. καὶ τῷ οὕτω φιλοσοφοῦντι τὸ ὑπερῷον.

a [a] *Seu te Lirinus priſcum complexa parentem eſt,*
Qua tu jam fractus pro magna ſæpe quiete
Diſcipulis ſervire venis, vixque otia ſomni
Vix coctos capture cibos, abſtemius ævum
Ducis, & inſertis pingis jejunia pſalmis.
Fratribus inſinuans, quantos illa inſula plana
b *Miſerit in cælum montes. quæ ſancta [b] Capraſi*
c d *Vita ſenis, [c] juveniſque Lupi: quæ gratia [d] patrem*
e *Manſit Honoratum; fuerit [e] quis Maximus ille*
Urbem tu cujus monachoſque antiſtes & abbas
f [f] *Bis ſucceſſor agis: celebrans quoque laudibus illis*
g h [g] *Eucherii venientis iter, [h] redeuntis Hilari.*
Seu te commiſſus populus tenet, & minor audet
Te medio tumidos majorum temnere mores.
Seu tu ſolicitus curas, qua languidus eſca,
Quave peregrinus vivat, quid paſcat & illum,
Lubrica crura cui tenuat ſub compede carcer.
Seu mage funeribus mentem diſtractus humandis,
Livida defuncti ſi pauperis oſſa vireſcant,
Infaſtiditum fers ipſe ad buſta cadaver.
Seu te conſpicuis [i] gradibus venerabilis aræ
i *Concionaturum [k] plebs ſedula circumſiſtit,*
k *Expoſitæ legis bibat auribus ut medicinam.*
Quiquid agis, quocumque loci es, ſemper mihi Fauſtus,
Semper Honoratus, ſemper quoque Maximus eſto,

---

a *Seu te Lirinus*) Notiſſimæ ſunt in mari Gallico Inſulæ duæ, e regione Antipolis oppidi Provinciæ ... Narbonenſis, Lera & Lerinus. Illa Λήρων Straboni Λήρινα Ptolemæo: hæc Lerina Plinio. utramque nominant Æthicus in Itinerario, & Ennodius in vita Epiphanii, *Toloſa*, inquit, *egrediens ſingula ſanctorum habitationum loca viſitavit. Medianas Inſulas, Stœchadas, Lerum ipſamque antricem ſummorum montium planam Lirinum.* Illi hodie nomen a S. Margarita huic a S. Honorato qui in ea primus celeberrimi olim tota Gallia cœnobii fundamenta jecit. cui tertius ab Honorato Abbas præfuit Fauſtus, quem propterea priſcum Lirini patrem vocat, quia hoc tempore non Abbas, ſed Epiſcopus erat Reienſis.

b *Capraſi vita ſenis*) Quem religioſæ vitæ magiſtrum habuit Honoratus: *virum*, ut in Hilarii Arelatenſis vita ſcriptum eſt, *Angelica in Inſulis converſatione degentem. Venerabilem*, ut Eucherius in libello de laude eremi ait, *gravitate, veteribus ſanctis parem.*

c *Juveniſque lupi*) Epiſcopi poſtea Tricaſſini. Eucherius ibidem, de Lirino Inſula: *Hæc habuit reverendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Benjamin Lupum retulit.*

d *Patrem Honoratum*) Lirinenſis Monaſterii, ut diximus, auctorem, Eucherius de eadem Inſula: *Digna quæ Honorato auctore fundata ſit: quæ tanti inſtituti tantum nacta ſit patrem, Apoſtolici ſpiritus vigore, & vultus honore radiantem. digna quæ illum ſuſcipiens, ita emitteret.* ad cathedram ſcilicet Arelatenſem, ad quam ab Inſulæ præfectura evectus eſt.

e *Quis Maximus ille*) Honorati in Monaſterii præfectura ſucceſſor, Epiſcopus inde Reienſis. Eucherius de Honorato: *Hæc nunc ſucceſſorem ejus tenet Maximum nomine clarum, quia poſt ipſum meruit adſciſci.* Fauſtus de Maximo: *Dignus cui primus ille fundator gubernacula Lirinenſis navis poſt ſe moderanda committeret.* Hæc ille in pſeudepigrapha Euſebii Emiſeni homilia de S. Maximo: quam ut Fauſto vindicandam putem, hic ejus locos inter cætera perſuadet: *Merito*, inquit, *ſe nobis imputet beata illa Inſula ex hoc uno atque unico munere, licet multum erubeſcat ex altero.* Significat enim Lirinum Inſulam duos Reiis Epiſcopos dediſſe: Maximum, de quo jure gloriari poſſit, & Fauſtum ipſum de quo erubeſcat. Quæ verba de Fauſto præter Fauſtum ipſum nemo uſurpaſſet.

f *Bis ſucceſſor*) Succeſſit enim Maximo Fauſtus, primum in munere Abbatis, cum maximus a Lirinenſis præfectura ad Reienſem cathedram adſcitus eſt. Deinde iterum in Epiſcopatu, cum mortuo Maximo Reiorum Epiſcopus ex Abbate creatus eſt. Ita ergo & monachos Maximi, & urbem ejus poſt illum rexit.

g *Eucherii*) Lugdunenſis poſtea Epiſcopi, Lirinenſis ſuæ habitationis teſtis eſt Eucherius ipſe in libello de laudibus eremi. *Equidem*, inquit, *cunctis eremi locis, quæ piorum illuminantur receſſu, reverentiam debeo. præcipue tamen Lirinum meam honore complector, quæ procelloſi naufragiis mundi effuſos piiſſimis ulnis receperat venientes.*

h *Redeuntis Hilarii*) Epiſcopi Arelatenſis. Innuit Hilarium Lirinenſem Inſulam bis incoluiſſe. quod verum eſt. Primum ſiquidem Honorati precibus evictus eo ſeceſſit. ibique aliquandiu vixit cum Honorato. Quem deinde ad Arelatenſem cathedram translatum cum ipſius rogatu relicta Inſula ſecutus eſſet; priſtino tandem eremi amore captus, Lirinum rediit. quo tempore Eucherius elegantem de laude eremi libellum Hilario ſcripſit, qui hæc omnia confirmat: & Hilarius ipſe homilia de S. Honorato.

i *Gradibus venerabilis aræ*) Inde enim ſedentes in cathedra tribunali concionari ſolebant. quod ritualium quoque librorum auctores docent Prudentius de S. Hippolyti Eccleſia.

Fronte ſub adverſa gradibus ſublime tribunal
Tollitur, Antiſtes prædicat unde Deum.

Eundem etiam Græcis morem fuiſſe, & hodiernus eorum mos oſtendit, & quod de Chryſoſtomo a Socrate, & aliis, ut peculiare proditum eſt, illum in ambonem conſcendiſſe, ut a pluribus audiretur. Concionabantur ergo pro gradibus aræ, intra cancellos, qui βῆμα, ſeu ἱερατεῖον, hoc eſt tribunal, ſive ſacrarium dirimebant a capſo, quod illi ναὸν appellabant. Hunc enim locum indicat Gregorius Theologus, cum de Conſtantinopolitanis concionibus ſuis loquens in oratione ad Epiſcopos ei. cancellos ab auditorum ſeſe impellentium turba vim paſſos ſcribit, his verbis. χαίρετε τῶν ἐμῶν λόγων ἱεραὶ, καὶ σπουδρομαι ουνδρομαὶ, καὶ γραφίδες φανεραὶ ἢ λανθάνουσαι, καὶ ὁ βιαζομένοις κιγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ λόγον ὠθιζομένοις.

k *Plebs ſedula circumſiſtit*) Neque hoc prætereundum, eam olim fuiſſe divini verbi reverentiam, ut ſtantes, non ſedentes, quod paſſim hodie fit, ſacras conciones audirent. Auctor in primis Auguſtinus, in ſermone de boneſtate Clericorum, & Homilia XXVI. Et colligi licet ex libro IV. Optati Milevitani, qui populum in Eccleſia negat habere ſedendi licentiam. Ita & Conſtantinum Magnum Euſebius libro vitæ IV. ὄρθιον ἑστῶτα ſtantem inter ceteros oranti ſibi aures dediſſe teſtatur, cum æquum diceret, ut ſtando divina audiantur. ἑστῶτας γὰρ ὑπακούειν τῶν θείων ὅσιον. Nec tamen inficias eundem, ſua etiam auditoribus ſedilia olim fuiſſe in quibuſdam Eccleſiis. Hoc enim docet, aptiuſque ad attentionem judicat idem Auguſtinus in libro de catechizandis rudibus cap. XIII. *Longeque*, ait, *conſultius in quibuſdam tranſmarinis Eccleſiis, non ſolum Antiſtes ſedentes loquantur ad populum; ſed ipſi etiam populo ſedilia ſubjaceant: ne quiſquam infirmior ſtando laſſatus, a ſaluberrima intentione avertatur, aut etiam cogatur abſcedere.*

Invi-

a Invitat [a] Ommatium V. C. ad natalem diem ſuorum.

C A R M E N XVII.

QUatuor ante dies, quam lux Sextilis adusti
Prima ſpiciferum proferat urbe caput,
Natalis noſtris decimus ſextuſque coletur,
Adventu felix qui petit eſſe tuo.
Non tibi gemmatis ponentur prandia menſis,
Aſſyrius murex nec tibi ſigma dabit.
Nec per multiplices abaco ſplendente cavernas
Argenti nigri pondera deſodiam.
Nec ſcyphus hic dabitur, rutilo cui forte metallo
Cruſtatum ſtringat tortilis anſa latus.
Fercula ſunt nobis mediocria, non ita facta,
Menſuræ ut grandis ſuppleat ars pretium.
Non panes Libyca ſolitus flaveſcere Syrte
b *Accipiet* [b] *Galli ruſtica menſa tui.*
c *Vina mihi non ſunt* [c] *Gazetica, Chia, Falerna,*
Quæque Sareptano palmite miſſa bibas.
d [d] *Pocula non hic ſunt illuſtria nomine pagi,*
Quod poſuit noſtris ipſe Triumvir agris.
Tu tamen ut venias, petimus. dabit omnia Chriſtus,
e [e] *Hic mihi qui patriam fecit amore tuo.*

a *Ommatium*) Ommatium Rurici ſocerum docuit nos Carmen xi. quo loco Arvernum illum fuiſſe monnimus. Idem de Ommario juniore, qui Turonorum Antiſtes fuit, monet Gregorius lib. ii. Hiſtoriæ. Hunc vero Sidonius ſuorum natalem celebrans invitat pulcherrimo epigrammate. quod quidem Martino Dumienſi olim Epiſcopo ita probatum eſt, ut triclinio ſuo, paucis mutatis, deſcribendum curarit, in hunc modum.

B. MARTINI DUMIENSIS EPISCOPI.
IN REFECTORIO.

Non hic auratis ornamur prandia fulcris,
Aſſyrius murex nec tibi ſigma dedit.
Nec per multiplices abaco ſplendente cavernas
Ponentur nitidæ codicis arte dapes.
Non ſcyphus hic dabitur, rutilo cui forte metallo
Cruſtatum ſtringat tortilis anſa latus.
Vina mihi non ſunt Gazetica, Chia, Falerna,
Quæque Sareptano palmite miſſa bibas.
Sed quicquid tenuis non complet copia menſæ,
Suppleat hoc petimus gratia plena tibi.

b *Galli ruſtica menſa tui*) Id eſt Celtæ Lugdunenſis. De Sidonii enim patria cogor a doctiſſimo Savarone, qui Arvernum facit, diſſidere: cum religio ſit aliter ſentire, quam Sidonius ipſe ſignificet, qui ſe paſſim Lugdunenſem teſtatur, ut lib. i. epiſtola v. & viii. lib. iv. epiſt. xxv. carmine v. xiii. Appollinaris avi tumulum non in Arvernis, ut eidem videbatur, ſed in Lugdunenſi agro fuiſſe, jam oſtendimus ex epiſtola xii. lib. iii. Nunc Arvernum ortu Sidonium non fuiſſe hic locus indicat, cum Gallum ſe nominat, diverſam ſibi, quam Ommatio Arverno, id eſt Aquitano, patriam ſignificans. Aquitanos enim a Gallis illa ætas diſtinguebat. Sulpitius Severus Hiſtoriæ ii. *Sed id noſtris*, inquit, *id eſt Aquitanis*, *Gallis*, *ac Britannis indecens viſum*. Auſonius in Arelate,

——— *populos alios & mœnia ditas:*
Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

Eoque ſpectat, quod in Æthici Itinerario deſcriptum iter eſt de Aquitania in Gallias, a Burdegala Auguſtodunum. Hoc itaque ſenſu, Gallum ſe Sidonius, quia Lugdunenſis; Ommatium vero, quia Arvernus erat, Aquitanum quidem, ſed non Gallum vult intelligi. quemadmodum apud Severum eundem in Dialogis, quidam re ac nomine Gallus, ait ſe hominem Gallum inter Aquitanos verba facturum: quia nimirum Aquitani ea quam dixi notione Galli non erant.

c *Gazetica*) Gazetum vinum Iſidoro, a regione unde defertur, hoc eſt a Gaza Paleſtinæ: ut Sareptanum a Sarepta Sidoniorum. quod σαρεφθῖνον οἶνον appellat Alexander Trallianus. Utrumque celebrant Corippus lib. iii. & Fortunatus lib. iv. de vita Martini. Gazetum vero Gregorius Turon. de Gloria Confeſſorum lxv. & Senator xii. Variar. xii.

d *Pocula non ſunt hic*) De Arvernorum vinis non loquitur. Alioqui quomodo in Arvernis vina non eſſent, quæ Arvernorum erant? ſed de Lugdunenſibus patriæ ſuæ. Quemnam vero Lugdunenſium pagum vineis celebrem dicat, cui Triumvir nomen impoſuit, quærendum eſt. Scimus enim ex Dionis xlvi. Lugdunenſis coloniæ deducendæ Triumviros fuiſſe Silanum, Lepidum, & Plancum, & multa ab illis potuiſſe nomina derivari.

e *Hic mihi qui patriam*) Apud Arvernos. Alibi ergo natus, qui huc poſtea migrarit. Quare maneat, Sidonium ortu Lugdunenſem, conjugio & cathedra Arvernum fuiſſe. Nec indignentur Arverni noſtri, non totum ſibi concedi, qui meliore illius parte potiti ſunt: cum ea fuerit Sidonii dignitas & ſplendor, quo non unicam patriam illuſtrari par erat.

C A R M E N XVIII.

f [f] De Balneis villæ ſuæ ſupra lacum poſitæ.

SI quis Avitacum dignaris viſere noſtram,
Non tibi diſpliceat: ſi quod habes placeat.
Æmula Bajano tolluntur culmina cono,
Parque cothurnato vertice fulget apex.
Garrula Gauranis plus murmurat unda fluentis,
Contigui collis lapſa ſupercilio.
Lucrinum dives ſtagnum Campania nollet,
Æquora ſi noſtri cerneret illa lacus.

f *De Balneis villæ ſuæ*) Avitacum villam, ejuſque balneas & piſcinam copioſe deſcripſit epiſt. ii. libri ii.

Illud puniceis ornatur littus echinis,
Piſcibus in noſtris hoſpes utrumque vides,
Si libet, & placido partiris gaudia corde,
Quiſquis ades. Baias tu facis hic animo.

CARMEN XIX.

Tetraſtichum ſupra piſcinam.

INtrate algentes poſt balnea torrida fluctus,
Ut ſolidet calidam frigorem lympha cutem.
Et licet hoc ſole mergatis membra liquore,
Per ſtagnum noſtrum lumina veſtra natant.

CARMEN XX.

a ### [a] Ad ſororium ſuum Ecdicium.

NAtalis noſter nonas inſtare Novembres
Admonet, occurras non rogo, ſed jubeo,
Sit tecum conjunx. duo nunc properate: ſed illud
Poſt annum optamus tertius ut venias.

De piſcibus nocte captis.

CARMEN XXI.

QUatuor hæc primum piſces nox inſuit hamis.
Inde duos tenui, tu quoque ſume duos.
Quos miſi ſunt majores: rectiſſimus ordo eſt.
Namque animæ noſtræ portio major eras.

SOLLIUS APOLLINARIS SIDONIUS

PONTIO LEONTIO SALUTEM.

b DUm apud [b] Narbonem quondam Martium dictum, ſed nuper factum, moras necto, ſubiit animum quoſpiam ſecundum amorem tuum hexametros concinnare, quibus lectis oppido ſcires, etſi utrique noſtrum diſparatis æquo pluſculum locis lar familiaris incolitur, non idcirco tam nobis animum diffidere, quam patriam. Habes ergo hic Dionyſium inter triumphi Indici oblectamenta mar-
c centem: habes & Phœbum, quem tibi jure poetico inquilinum factum conſtat ex nomine. Illum ſcilicet Phœbum, [c] Anthedii mei perfamiliarem: cujus collegio vir præfectus, non modo muſicos quoſque, verum etiam geometras, arithmeticos, & aſtrologos diſſerendi arte ſupervenit. Si
d quidem nullum hoc exactius compertum habere cenſuerim, quid ſidera zodiaci obliqua, quid planetarum vaga, quid [d] exotica ſparſa prævaleant. Nam ita, ut ſic dixerim, his membris philoſophiæ claret, ut videatur mihi Julium Firmicum, Sammonicum, Julianum Vertacum, Fullonium Saturninum, in libris matheſeos peritiſſimos conditores abſque interprete, ingenio tantum ſuffragante, didiciſſe. Nos veſtigia doctrinæ ipſius adorantes, coram canoro cycno raucum anſerem profitemur. Quid te amplius moror? Burgum tuam, quo jure amicum decuit, meam feci: probe ſciens, vel materiam tibi eſſe placituram, etiam ſi ex ſolido poema diſpliceat.

---

a *Ad ſororium ſuum Ecdicium*) Ecdicii ſoror fuit Papianilla, uxor Sidonii. Sidonii ergo ſororius Ecdicius; Ecdicii vero cognatus Sidonius. Sororius enim proprie frater uxoris, cognatus vir ſororis. Quare inter ſe opponuntur, ut in antiquo lapide Brixiæ, COGNATUS DULCISSIMUS SORORIO AMANTISSIMO.

b *Narbonem quondam Martium*) Vetus Inſcriptio nondum vulgata Narbone, in qua ſinguiares litteræ Coloniam Juliam Paternam Narbonem Martium denotant. His enim nominibus in aliis quoque monumentis ornatur.

C. MANLIUS C. F
PAP RUFUS UMBER EXS
DECURIA LICTORUM VIATO
RUM QUÆ EST C. I. P. N. M
FECIT SIBI ET SUIS

Sed Juliam Paternam de Julii Cæſaris nomine, qui coloniam eo, ut Suetonius narrat, iterum deduxit, appellatam fuiſſe ambigit nemo. De Martii autem cognomento, qui a Q. Martio, quo conſule deducta primum colonia fuerat, derivandum cenſet, & manifeſtis, ut alii docuere, rationibus revincuntur, & adverſantem habent hoc loco Sidonium, qui non obſcure ad Martem refert, Eo enim ſpectans, Narbonem re ipſa Martium nuper factum ait, cum acerrimam Gothorum obſidionem, de qua iterum Carmine ſequenti, fortiſſime ſuſtinuit.

c *Anthedii mei*) Dulcem poetam alibi dixit. hic poetarum collegio præfectum facit.

d *Exotica*) Extra Zodiacum poſita. Tres enim Sidonio ſtellarum claſſes. Planetæ, qui ſuis in orbibus vagantur. ſidera Zodiaci, quæ duodecim ejus ſignis continentur. & reliqua extra Zodiacum, quæ propterea exotica nominat, quaſi ἔξω τοῦ ζωδιακοῦ.

* a BURGUS PONTII LEONTII.

CARMEN XXII.

Biſtonii ſtabulum regis, Buſiridis aras,
Antiphatæ menſas, & Taurica regna Thoantis,
Atque Ithaci ingenio fraudatum lace Cyclopem,
Portantem frontis campo per concava montis
Par prope transfoſſi tenebroſum luminis antrum,
Hoſpes adi, ſiquis Burgum taciturus adiſti,
Et licet in carmen non paſſim laxet habenas
Phœbus, & hic totis non pandat carbaſa fandi,
Quiſque tamen tantos non laudans ore penates
Inſpicis, inſpiceris. reſonat ſine voce voluntas:
Nam tua te tacitum livere ſilentia clamant.
Ergo age, Pierias Erato mihi percute chordas:
Reſpondent Satyri, digitumque pedemque moventes,
Ludant, & tremulo non rumpant cantica ſaltu.
Quicquid forte Dryas, vel quicquid Hamadryas unquam
Connexis ſibimet feſtum plauſere Napæis,
Dependant modo, Burge, tibi, vel Naidas iſtic
Nereidum chorus alme doce, cum forte Garumna
Huc redeunte venis, pontumque in flumine ſulcas.
Pande igitur cauſas Erato, laribuſque ſit ede
Quis genius. tantum non eſt ſine præſule culmen.
Forte ſagittiferas Evan populatus Erythras,
Vite capiſtratas cogebat ad eſſeda tigres:
Intrabat duplicem qua temo racemifer arcum,
Marcidus ipſe ſedet curru: madet ardua cervix
Sudati de rore meri: caput aurea rumpunt
Cornua, & indigenam jaculantur fulminis ignem.
Sumpſerat hoc primum naſcens, cum tranſiit olim
In patrium de matre femur. fert tempus utrumque
Veris opes, rutiloſque ligat vindemia flores.
Cantharus, & thyrſus dextra, lævaque feruntur:
Nec tegit exertos, ſed tangit palla lacertos.
Dulce natant oculi, quos ſi fors vertat in hoſtem,
Attonitos ſolum dum cernit inebriat Indos.
Tum ſalebris ſaliens quoties ſe concutit axis,
Paſſim deciduo perfunditur orbita muſto.
Baſſaridas, Satyros, Panas, Faunoſque docebat
Ludere Silenus, jam numine plenus alumni,
Sed comptus tamen ille caput: nam vertice nudo
Amiſſos ſertis ſtudet excuſare capillos.
Corniger inde novi Ganges ſit pompa triumphi.
Cernas impexam faciem fleſſe ore madenti, &
Arentes vitreis adjuvit fletibus undas.
Conjectas in vincla manus poſt terga revinxit
Pampinus. hic ſenſim captivo humore refuſus
Sponte refrondeſcit per brachia roſcida palmes.
Necnon & rapti conjux ibi vincta mariti
It croceas demiſſa genas, vetitaque recondi
Lampade, cum ſolis radiis aurora rubebat.
Aſſuit hic etiam poſt perdita cinnama phœnix,
Formidans mortem ſibi non ſupereſſe ſecundam.
Succedit captiva cohors, quæ fercula gazis
Fert onerata ſuis. ebur hic, hebenaſque, vel aurum,
Et nivea piceo rapta de pectore bacca
Geſtantur. quicumque nihil ſuſtentat odoris,
Mittitur in nexus. Videas hic ipſa placere
Supplicia, & virides violis halare catenas.
Ultima migrantes incedunt præda elephanti.
Informis cui forma gregi: riget hiſpida dorſo

---

a *Burgus Pontii Leontii*) Burgi Paulinianæ, quam hoc Idyllio deſcribit, nomen antiquum hodie manet. Burgum enim caſtrum vocant, ad Duranii fluminis ripam, non procul ab illius & Garumnæ confluentibus. De Leontio autem, in cujus gratiam hæc ſcripſit, dictum epiſt. XI. & XII. libri VIII. Burgi vocis Græca eſt origo. Gloſſarium vetus: Πύργος, *turris*, *burgus*. Inde burgos vocarunt Romani turres, ſeu turrita propugnacula in limitibus conſtituta. Ab his porro, ſimilia omnia munitiora loca burgorum quoque nomen tulerunt. Neque ratio alia requirenda, cur ita Burgum ſuum appellarit Pontius Paulinus conditor, cum hanc ipſam prodat tota ejus deſcriptio.

Vix ferrum poſſura cutis. quippe improba cratem
Nativam nec tela forant, contracta viciſſim
Tenſaque terga feris crepitant, uſuque cavendi
Pellunt excuſſis impactum miſſile rugis.
Jamque iter ad Thebas per magnum victor agebat
Aera, & ad ſummas erexerat orgia nubes:
Cum videt Aonia venientem Delion arce.
Grypas & ipſe tenet. vultus his laurea curvos
Fronde lupata ligant, hederis quoque circumplexis
Pendula lora virent: ſenſim fera ſubvolat ales
Aerias terræque vias, ne forte citato
Alarum ſtrepitu lignoſas frangat habenas.
Æternum nitet ipſe genas: crevere corymbis
Tempora, & auratum verrit coma concolor axem.
Læva parte tenet vaſta dulcedine raucam
Cælato Pythone lyram, pars dextra ſagittas
Continet, atque alio reſonantes murmure nervos.
Ibant Pimpliades pariter, mediumque noveno
Circumſiſtentes umbrabant ſyrmate currum.
Pendet per teretes tripodas Epidaurius anguis,
Diffuſus ſanctum per colla ſalubria virus.
[a] *Hic & criniſatas ingebat Pegaſus alas,*
Portans doctiloquo facundum crure Creontem.
Ut ſeſe junxere chori, conſurgit uterque
Fratris in amplexus: ſed paulo ſegnior Evan,
Dum pudet inſtabiles, ſi ſurgat, prodere plantas
Tum Phœbus, Quo pergis? ait. num forte nocentes
Bacche petis Thebas? te cretus Echione nempe
Abnegat eſſe Deum. linque iis rogo mœnia, linque:
Et mecum mage flecte rotas. deſpexit Agave
Te colere, & noſmet Niobe. riget inde ſuperbum,
Vulnera tot patiens, quot ſpectat pignora ventris,
Optantemque mori gravius clementia fixit.
Parcere ſæpe malum eſt, ſenſumque inferre dolori.
Ipſa autem nato occiſo Pentheia mater
Amplius ut furiat, numquid veſana futura eſt?
Ergo nec Aonios colles habitare valemus,
Cum patris extincti thalamis potietur adulter,
Frater natorum, conjunx genitricis habendus,
Vitricus ipſe ſuus. Cordi eſt ſi jungere greſſum,
Dicam, qua pariter ſedem tellure locemus.
[b] *Eſt locus, irrigua qua rupe Garumna rotate,*
Et tu, qui ſimili feſtinus in æquore lapſu
Exis, curvata Durani muſcoſe ſaburra,
Jam pigreſcentes ſenſim confunditis amnes.
Currit in adverſum hic pontus, multoque recurſu
Flumina quas volvunt, & ſpernit & expedit undas.
At cum ſummotus lunaribus incrementis
Ipſe Garumna ſuos in dorſa recolligit æſtus,
Præcipiti fluctu raptim redit, atque videtur
In fontem jam non refluus, ſed defluus ire.
Tum recipit laticem, quamvis minor ille, minore
Stagnanti de fratre ſuum, turgeſcit & ipſe
Oceano, propriaſque facit ſibi littora ripas.
Hos inter fluvios, uni mage proximus unde eſt
Æthera mons rumpens, alta ſpectabilis arce,
Plus celſos habiturus heros, vernamque ſenatum.
Quem generis princeps Paulinus Pontius olim,
Cum Latius patria dominabitur, ambiet altis
Mœnibus, & celſæ tranſmittent aera turres.
Quarum culminibus ſedeant commune micantes
Pompa, vel auxilium. non illos machina muros,
Non aries, non alta ſtrues, vel proximus agger,
Non quæ ſtridentes torquet catapulta molares,
Sed nec teſtudo, nec vinea, nec rota currens,
Jam poſitis ſcalis unquam quaſſare valebunt.
Cernere jam videor quæ ſint tibi, Burge, futura.
Diceris ſic. namque domus de flumine ſurgunt,

---

a *Hippocriniſatas*) Rectius alii, *Hic & criniſatas*. tanquam ex ipſis Pegaſi crinibus natas.

b *Eſt locus arria*) Topotheſia confluentium Duranii & Garumnæ, ubi ſitam diximus Burgum in ripa Duranii ſive ut Gregorius ad hodiernum fere ſonum lib. VIII. nuncupat, Dorononiæ. Nunc enim Dordoniam dicunt.

Splendenteſque ſedeant per propugnacula thermæ.
Hic cum vexatur piceis aquilonibus æſtas,
Scrupeus aſprata latrare crepidine pumex
Incipit: at fractis ſaliens e cautibus altum
Excutitur torrens, ipſiſque aſpergine tectis
Impluit, ac tollit nautas, & ſæpe jocoſo
Ludit naufragio. nam tempeſtate peracta
Deſtituit reſtans miſſas in balnea claſſes.
Ipſa autem quantis, quibus aut ſtat fulta columnis?
Cedat puniceo pretioſus livor in antro
Synnados, & Numadum qui portat eburnea ſaxa
Collis, & herboſis, quæ vernant marmora venis.
Candentem jam nolo Paron, jam nolo Caryſton.
Vilior eſt rubro quæ pendet purpura ſaxo.
Et ne poſteritas dubitet, quis conditor extet,
Fixus in introitu lapis eſt. hic nomina ſignat
Auctorum. ſed propter aqua, & veſtigia preſſa
Quæ rapit, & fuſo detergit gurgite cœnum.
Sectilibus paries tabulis cruſtatus ad aurea
Tecta venit, fulvo nimis abſcondenda metallo.
Nam locuples fortuna domus non paſſa latere,
Divitias prodit, cum ſic ſua culmina celat.
Hac poſt aſſurgit, duplicemque ſupervenit ædem,
Porticus, ipſa duplex, duplici non cognita plauſtro.
Quarum unam molli ſubdactam vertice curva
Obverſis paulum reſpectant cornibus alæ.
Ipſa diem natum cernit ſinuamine dextro,
Fronte videns medium, lævo viſura cadentem.
Non perdit quicquam trino de cardine cœli,
Et totum ſolem lunata per atria ſervat.
Sacra tridentiferi Jovis hic armenta profundo
Pharnaceis immergit genitor. percuſſa ſecuri
Corpora cornipedum, certaſque rubeſcere plagas
Sanguineo de rore putes. ſtat vulneris horror
Verus, & occiſis vivit pictura quadrigis.
Ponticus hinc rector numeroſis Cyzicon armis
Claudit. at hinc ſocius conſul Lucullus opem fert,
Compulſuſque famis diſcrimina ſumma ſubire,
Invidet obſeſſo miles Mitridaticus hoſti.
Enatat hic pelagus Romani militis ardor,
Et chartam madido tranſportat corpore ſiccam.
Deſuper in longum porrectis horrea tectis
Creſcunt, atque amplis anguſtant fructibus ædes.
Huc veniet calidis quantum metit Africa terris,
Quantum vel Calaber, quantum colit Apulus acer,
Quanta Leontino turgeſcit meſſis acervo,
Quantum Mygdonio committunt Gargara falco,
Quantum, qua tacitis Cererem venerata choreis
Attica Triptolemo civi condebat Eleuſin,
Cum populis hominum glandem linquentibus olim
Fulva fruge data jam ſecula fulva perirent.
Porticus ad gelidos patet hinc æſtiva triones.
Hinc calor innocuus thermis hyemalibus exit,
Atque locum tempus mollit. quippe illa rigori
Pars eſt apta magis: nam quod fugit ora leonis,
Inde Lycaonia rabiem male ſuſtinet urſa.
Arcis at in thermas longe venit altior amnis,
Et cadit in montem, patuliſque canalibus actus,
Circumfert clauſum cava per divortia flumen.
Occiduum ad ſolem, poſt horrea, ſurgit opaca
Quæ domini hiberna domus. ſtrepit hic bona flamma
Appoſitas depaſta trabes. ſinuata camino
Ardentis perit unda globi, fractoque flagello
Spargit [a] *lentatum per culmina tota vaporem.*
Continuata dehinc videas, quæ conditor auſus
Æmula Palladiis textrina educere templis.
Hac celſi quondam conjunx veneranda Leonti,
Qua non ulla magis nurus unquam Pontia gaudet

a *Spargit lentatum vaporem*) Per tubulos nimirum parietibus impreſſos, ut loquitur Seneca epiſtola xc. Atque ita legendus, intelligenduſque Plinius junior l. ii. epiſt. xvii. *Adhæret dormitorium membrum, tranſitu interjacente. quod ſuſpenſum & tubulatum, conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illuc digerit & miniſtrat.*

Illuſtris pro ſorte viri, celebrabitur æde
Vel Syrias vacuaſſe colus, vel ſerica fila
Per cannas torſiſſe leves, vel ſtamine fulvo
Prægnantis fuſi mollitum neſſe metallum.
Parietibus poſt hinc rutilat quæ machina junctis,
Fert recutitorum primordia Judæorum.
Perpetuum pictura micat, nec tempore longo
Depretiata ſuas turpant pigmenta figuras.
Flexeris ad lævam? te porticus accipit ampla
Directis curvata viis: ubi margine ſummo
Pendet, & arctatis ſtat ſaxea ſylva columnis.
Alta volubilibus patet hinc cœnatio valvis.
Fuſilis euripus propter. cadit unda ſuperne
Ante fores pendente lacu, venamque ſecuti
Undoſa inveniunt nantes cœnacula piſces.
Cominus erigitur vel prima, vel extima turris.
Mox erit hic dominis hibernum ſigma locare:
Hujus conſpicuo reſidens in culmine, ſæpe
Dilectum noſtris merſis ſimul atque capellis
Aſpiciam montem lauri. ſpatiabor in iſtis
Frondibus, hic trepidam credam mihi credere Daphnem.
Jam ſi forte gradus geminam convertit ad Arcton,
Ut veniat in templa Dei, qui maximus ille eſt:
Deliciis redolent junctis apotheca, penuſque.
Hic multus tu frater eris. Jam divide ſedem,
Ceſſurus mihi fonte meo, quem monte fluentem
Umbrat multicavus ſpatioſo circite fornix.
Non eget hic cultu, dedit huic natura decorem.
Nil fictum placuiſſe placet, non pompa per artem
Ulla, reſultanti non comet malleus ictu
Saxa, nec exeſum ſupplebunt marmora tophum.
Hic fons Caſtaliæ nobis vice ſufficit undæ,
Cætera dives habe: colles tua jura tremiſcant.
Captivos hic ſolve tuos, & per juga Burgi
Læta relaxatæ fiant vineta catenæ.
Confirmat vocem jamjam prope ſobrius iſtam
Silenus, pariterque chori cecinere faventes.
Nyſa vale Bromio, Phœbo Parnaſſe bivertex.
Non illum Naxus, non iſtum Cyrrha requirat:
Sed mage perpetuo Burgus placitura petatur.

Ecce, quoties tibi libuerit pateris capacioribus hilarare convivium, niſi quod inter ſcyphos & amyſtidas tuas legas. Subveneris verecundiæ meæ, ſi in ſobrias aures iſta non venerint. nec injuria hoc ac ſecus atque æquum eſt, flagito: quandoquidem Baccho meo judicium decemvirale paſſuro, tempeſtivius quam convenit tribunal erigitur. Si quis autem carmen prolixius eatenus duxerit eſſe culpandum, quod epigrammatis exceſſerit paucitatem: iſtum liquido patet, neque balneas Etruſci, neque Herculem Surrentinum, neque [a] comas Flavii Earini, neque Tybur Vopiſci, neque omnino quicquam de Papinii noſtri ſylvulis lectitaſſe. quas omnes deſcriptiones vir ille præjudicatiſſimus, non diſtichorum aut tetraſtichorum ſtringit anguſtiis, ſed potius, ut lyricus Flaccus in artis poeticæ volumine præcipit, multis, iiſdemque purpureis communium pannis ſemel inchoatas materias decenter extendit. Hæc me ad defenſionis exemplum poſuiſſe ſufficiat, ne hæc ipſa longitudinis deprecatio longa videatur. Vale.

a *Comas Flavii Earini*) Ita repoſui, pro *Comas Fl. Sabini*, quod antea legebatur. Neque dubia emendatio cum Sylvæ Papinianæ lib. III. argumentum ſit Coma Earini. de qua & Martialis extat epigramma, lib. IX.

[b] N A R B O.

Ad Conſentium V. C. civem Narbonenſem.

C A R M E N XXIII.

Cum jam pro meritis tuis pararem
Conſenti, columen decuſque morum
Veſtræ laudibus hoſpitalitatis
Cantum impendere pauperis cicutæ:

b *Narbo ad Conſentium*) Sidonius Narbonem olim profectus, cum humaniter acceptus habituſque eſſet a Conſentio, decreverat hoſpiti ſuo gratiam ſuis verſibus rependere; cum prior ille aliquot carminum eclogis Sidonium provocavit. Tum ergo Carmen hoc ad illum miſit, quo Narbonem mirificis laudibus, ſed non alia re

Ultro in carmina tu tubam recludens,
Converſo ordine, verſibus citaſti
Suetum ludere ſic magis ſodalem.
Paret muſa tibi: ſed impudentem
Multo cautius hunc ſtylum movebis.
Nam cum carmina poſtules diſerte,
Suades ſcribere, ſed faſis tacere.
Nuper quadrupedante cum citato
a *Ires,* [a] *Phocida, Sextiaſque Baias*
Illuſtres titulisque prœliisque
Urbes, per duo conſulum tropæa:
(Nam Martem tulit iſta Julianum,
Et Bruto duce nauticum furorem:
Aſt hæc Teutonicas cruenta pugnas,
Erectum & Marium cadente Cimbro)
Miſiſti mihi multiplex poema,
Doctum, nobile, forte, delicatum.
Ibant hexametri ſuperbientes,
Et veſtigia juncta, ſed minora,
Per quinos eligi pedes ferebant.
Miſiſti & triplicis metrum trochæi,
Spondæo comitante, dactyloque,
Dulces hendecaſyllabos, tuumque
Blando fœnore Sollium ligaſti.
Uſuram petimurque, reddimuſque.
Nam quod carmine pro ſuo rependo,
Hoc centeſima laudum tuarum eſt.
Quid primum venerer, colamque pro te?
Ni fallor, patriam, patremque juxta.
Qui quanquam ſibi vindicare ſummum
Poſſit jure locum, tamen neceſſe eſt
Illam vincere, quæ parit parentes.

SAlve Narbo, potens ſalubritate,
Urbe & rure ſimul bonus videri,
Muris, civibus, ambitu, tabernis,
Portis, porticibus, foro, theatro,
Delubris, capitoliis, monetis,
Thermis, arcubus, horreis, macellis,
Pratis, fontibus, inſulis, ſalinis,
Stagnis, flumine, merce, ponte, ponto.
Unus qui venerere jure divos,
Lenæum, Cererem, Palem, Minervam,
Spicis, palmite, paſcuis, trapetis.
Solis fiſe viris, nec expetito
Naturæ auxilio, procul relictis
Promens montibus altius cacumen,
Non te foſſa patens, nec hiſpidarum
Objectu ſudium coronat agger.
Non tu marmora, bracteam, vitrumque,
Non teſtudinis Indicæ nitorem,
Non ſi quas eboris trabes refractis
Roſtris Marmarici dedere barri,
Figis mœnibus, aureoſque portas b
Exornas [b] *aſaroticis lapillis.*
Sed per ſemirutas ſuperbus arces,
Oſtendens veteris decus duelli,
Quaſſatos geris ictibus molares,
Laudandis pretioſior ruinis.
Sint urbes aliæ ſitu minaces,
Quas vires humiles per alta condunt,
Et per præcipites locata criſtas
Nunquam mœnia caſa glorientur.
Tu pulſare places, fidemque fortem
Oppugnatio paſſa publicavit. c
[c] *Hinc te Martius ille rector, atque*
Magno patre prior decus Getarum,
Romanæ columen, ſaluſque gentis,
Theodoricus amat, ſibique fidum
Adverſos probat ante per tumultus.
Sed non hinc videare forte turpis,
Quod te machina crebra perforavit.
Namque in corpore fortium virorum
Laus eſt amplior amplior cicatrix.
In caſtris Marathoniis merentem
Vulnus non habuiſſe, grande probrum eſt.
Inter publicolas manu feroces,
Trunco Mutius eminet lacerto.
Vallum Cæſaris opprimente Magno,
Inter tot facies ab hoſte tutas,
Luſcus Scæva fuit magis decorus.
Laus eſt ardua dura ſuſtinere.
Ignavis, timidis, & improbatis d
[d] *Multum ringitur otioſa virtus.*
Quid quod Cæſaribus ferax creandis,
Felix prole virum, ſimul dediſti

---

magis commendat, quam quod Conſentios cives nobiliſſimos, & doctiſſimos tulerit, hunc ipſum ad quem ſcribit, & ejus patrem. quorum utriuſque meminit lib. IX. epiſtola XV. ad filium autem data eſt epiſtola IV. libri VIII.

a *Phocida, Sextiaſque Baias*) Maſſiliam, & Aquas Sextias. Maſſilienſium urbem a Phocæenſibus Aſiæ populis conditam conſtat. Aliud autem fuerunt φωκαεῖς, Phocæenſes a Phocæa urbe Aſiæ; aliud φωκεῖς, Phocenſes a Phocide, quæ regio fuit in Hellade. Sed multi, etiam antiqui, Phocenſes & Phocidem nuncuparunt, ex qua orti Maſſilienſes, vel nomina confundentes, vel hiſtoriam. Baias autem calidas omnes aquas dicebant, ab illis Campanis omnium, ut Eunapius ſcribit, toto orbe nobiliſſimis. Quare Aquis Sextiis, quod in iis thermæ eſſent, id etiam nomen obtigit. Sextias autem a Sextio Calvino dictas, qui primus urbem illam muro cinxit, omnes conſentiunt. Ejus porro coloniæ quæ metropolis eſt Provinciæ II. Narbonenſis, egregium hoc monimentum extat Romæ in antiqua baſi ſtatuæ.

L. ANTONIO
EPITYNCHANO
LICTORI DEC. CURIA
TIÆ QUÆ SACRIS
PUBLICIS APPARET
QQ. COLLEGI FABRUM
TIGNUARIORUM OSTIS
SEVIRO AUG. IN PROVINC
NARBONENSI COLONIA
AQUIS SEXTIS

b *Aſaroticis lapillis*) Teſtulis in varios colores tinctis, quales in aſarotis pavimentis, de quibus Statius in Tiburtino Vopiſci, & Plinius lib. XXXVI. cap. XX. *Soſus Pergami ſtravit quem vocant aſaroton œcon, quoniam purgamenta cœnæ in pavimento, quæque everri ſolent, veluti relicta fecerat parvis teſtulis tinctis in varios colores.*

c *Hinc te Martius ille*) Theodoricus junior, Theodorici magni filius, de quo epiſtola II. Gothi enim cum Ataulfo duce Gallias ingreſſi Narbonem quoque occupaſſent, inde ſummoti ſunt a Conſtantio Comite, anno, ut ex Oroſio & Idacio colligitur, CDXVI. Poſt hæc Theodoricus pater, Aquitania non contentus, Narbonem longa illa obſidione cinxit, quæ hoc loco deſcribitur, ſed repulſus eſt tandem a Litorio, ut dictum eſt in Panegyrico Aviti. Demum vero junior hic Theodoricus prodita ſibi per Agrippinum Comitem urbe Narbonenſi potitus eſt, anno, ut ex Idacio eodem patet, CDLXII. Quare poſt hunc annum, ſed ante CDLXVI. quo mortuus eſt Theodoricus, a Sidonio ſcriptum hoc Carmen dici neceſſe eſt.

d *Multum ringitur*) In aliis *fingitur*. Horatius,
Paulum ſepultæ diſtat inertiæ
Celata virtus.

[a] Natos cum genitore principantes?
Nam quis Perſidis expeditionem,
Aut victricia caſtra prateribit
Cari principis, & perambulatum
Romanis legionibus Niphatem:
Tum, cum fulmine captus Imperator,
Vitam fulminibus parem peregit?
His cu civibus, urbe, rure pollens,
[b] Conſenti, mihi gignie alme patrem,
Illum, cui nitidi ſalee, rigorque
Romanus fuit Attico in lepore.
Hunc Mileſius & Thales ſtupere
Auditum potuit, ſimulque Lindi eſt
Notus qui Cleobulus inter arces,
Et tu, qui Periandre de Corintho es,
Et tu, quem dederat Bias Priene,
Et tu Pittace Lesbius ſophiſtes,
Et tu, qui tetricis potens Athenis
Vincis Socraticas Solon palaſtras,
Et tu Tyndareis ſatus Therapnis
Chilon, legifero prior Lycurgo.
Non hic ſi voluit, vacante cura,
Quis ſit ſideribus notare curſus,
Diverſas Arato vias cucurrit.
Non hunc cum geometricas ad artes
Mentem compoſuit, ſequi valebat
Euclides ſpatium ſciens olympi.
Non hunc, ſi voluit rotare rhythmos,
Quidquam propoſito virum morari
Chryſippus potuiſſet ex acervo.
Hic cum Amphioniæ ſtudebat arti,
Plectro, pollice, voce, tibiaque,
Thrax vates, deus Arcas, atque Phœbus,
Omni carmine poſt erant, & ipſas
Muſas non ita muſicas putares.
Hic ſi ſyrmate cultus, & cothurno,
Intraſſet ſemel Atticum theatrum,
Ceſſiſſent Sophocles & Euripides.
Et ſi pulpita perſonare ſocco
Comœdus voluiſſet, huic levato
Palmam tu digito dares, Menander.
Hic cum ſenipedem ſtylum polibat,
Smyrnæa vice doctus officina,
Aut cum ſe hiſtoriæ dabat ſevera,
Primos vix poterant locos tueri
Torrens Herodotus, tonans Homerus,
Non iſto potior fuiſſet olim,
Qui Pandioniam movebat arte
Orator caveam tumultuoſus,
Seu luſcum raperetur in Philippum,
Cauſam ſeu Cteſiphontis aſtitaret,
Vir ſemper popularitate creſcens,
Et juſte reſidens in arce fandi,
Qui fabro genitore procreatus,
Oris maluis expolire limam.
Quid vos eloquii canam Latini
Arpinas, Patavine, Mantuane?
Et te, comica qui doces, Terenti?
Et te, tempore qui ſatus ſevero,
Graios Plaute ſales lepore tranſis?
Et te multimoda ſatis verendum
Scriptorum numeroſitate, Varro?
Et te qui brevitate Criſpe polles?
Et qui pro ingenio fluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori?
Et te Maſſilienſium per hortos
Sacri ſtipitis, Arbiter, colonum
Helleſpontiaco parem Priapo?
Et te carmina per libidinoſa
Notum Naſo tener, Tomoſque miſſum,
Quondam Cæſarea nimis puellæ
Ficto nomine ſubditum Corinnæ.
Quid celſos Senecas loquar, vel illum
Quem dat Bilbilis alta Martialem,
Terrarum indigenas Hibericarum?
Quid quos duplicibus jugata tædis
Argentaria [c] Polla dat poetas?
Quid multos varii ſtyli retexam,
Arguti, teneri, graves, dicaces?
Si Conſentius adfuit, latebant.
Huic ſummi ingenii viro, ſimulque
Summæ nobilitatis, atque formæ,
Juncta eſt fœmina, quæ domum ad mariti
Priſci [d] inſignia transferens Jovini,
Implevit trabeis larem ſophiſtæ.
Sic intra proprios tibi penates,
Conſenti, patria decus ſuperbum,
Faſtis vivit avus, paterque libris.
Hæc per ſtemmata te ſatis potentem,
Morum culmine ſed potentiorem,
Non poſſim merita ſonare laude:
Nec ſi me Odryſio canens in antro,
Qua late trepidantibus fluentis
Cautes per Ciconum reſultat Hebrus,
Princeps inſtituiſſet ille vatum,
Cum dulces animata ſaxa chordæ
Ferrent per Rhodopen trahente cantu,
Et verſa vice fontibus ligatis,
Terras currere cogerent anhelas.
Nec non Iſmara ſolibus paterent,
Aurita chelyn expetente ſilva,
Et nulli reſolubiles calori
Curvata ruerent nives ab Oſſa,
Stantem aut Strymona Biſtones viderent,
Cum carmen rapidus latex ſitiret.
Nec ſi Peliaco datus bimembri
Ad Centaurica plectra conſtitiſſem,
Hinnitum duplicis timens magiſtri.
Nec ſi me docuiſſet ille fari,
Juſſus poſcere qui gregem eſt clientis,
Amphryſi ad fluvium, Deus bubulcus.
Quod ferrugineos Cyclopas arcu
Stravit ſub Liparenſibus caminis,
Vibrans plus grave fulmen in ſagitta.

a *Natos cum genitore*) Carinum & Numerianum cum Caro patre. Quanquam de Cari Aug. patria nihil certi fuiſſe docet Vopiſcus, & quod mirere, inter varias opiniones non meminit Narbonis. Sed Narbone genitum, ante Sidonium prodidere e Græcis Euſebius in Chronico, e Latinis Sextus Victor, Eutropius, & Oroſius. Joſephus Scaliger ad Euſebium, quia Carum in Illyrico natum quidam ſcripſerant, ut Fabius Ceſilianus, ita rem componit, ut Narbonæ natum affirmet, non in Gallia, ſed in Illyrico, ubi Narbonam item oppidum eſſe contendit nominis ejuſdem. Verum Dalmatiæ oppido, quod Scaliger deſignat, nomen fuit non Narbona, etſi mendoſe ita legitur apud Ptolemæum, ſed Narona. quomodo in epiſtola Vatinii apud Ciceronem appellatur. itemque apud Plinium, & Aethicum, & in Tabula Peutingeri.

b *Conſenti patrem*) Conſentium patrem laudat a philoſophicis poeticiſque diſciplinis, tum Græcis, tum Latinis.

c *Polla dat poetas*) Lucanum & Statium. Lucani enim uxor fuit Polla Argentaria, & mortuo Lucano, Statius ipſe in Sylvis docet. Quidam libri *pallida* legunt.

d *Priſci Jovini*) Trabeæ & faſtorum nomen conſulatum denotat Fl. Valentis Jovini, quem Lupicino collega ſub Valentiniano ſeniore, geſſit, cum equitum Magiſter eſſet per Gallias, & Alamannos ingenti ſtrage in Catalaunis profligaſſet, ut Marcellinus narrat l. xxvii. De quo etiam ſcribit Flodoardus i. Hiſtoriæ vi. & antiquos verſus profert, a Jovino poſitos in S. Agricolæ baſilica, quam Remis fundarat. Hujus itaque filiam Conſentio ſeniori nuptam ait. Quæ vero ſequuntur, de juniore Conſentio, ad quem ſcribit, capi debent.

Jam

Jam primo teneru calentem ab ortu,
Exeepere ſinu novem ſorores,
Et te de genitrice vagientem
Texerunt vitrea vadu Hippoerenes.
Tunc hac merſus aqua loquacis unda,
Pro ſluctu mage literas bibiſti.
Tunc tu jam puer aptior magiſtro,
Quicquid rhetorica inſtitutionis,
Quicquid grammaticalis aut paleſtra eſt,
Sicut jam tener hauſeras, voraſti.
Et jam te aula tulit, [a] piuſque Princeps
Inter conſpicuos ſtatim locavit,
Conſiſtoria quos habent, tribunos,
Namque & purpureus in arce regni
Præeſſe officiis tuis ſolebat,
Mores nobilitate quod merebant.
Tantum culminis & decus ſtupendum
Scripti annalibus indicant honores.
Hinc tu militiam ſecutus amplam,
Caſtrenſem licet ampliare cenſum
Per ſuffragia juſta debuiſſes,
Solennis tamen abſtinens lucelli,
Fama plus locuples domum rediſti,
Solum quod dederas tuum putanda.
Tum ſi forte fuit quod Imperator
[b] Eoas ſoceri venire in aures
Fida interprete vellet, & perito,
Te commercia duplicis loquela
Doctum ſolvere protinus legebat,
O, ſodes, quoties tibi loquenti
Byzantina ſophos dedere regna?
Et te ſeu latiariter ſonantem,
Tanquam Rumulea ſatum ſuburra,
Seu linguæ Argolicæ rotunditate
Undantem, Marathone ceu creatum:
Plaudentes ſtupuere Boſphorani,
Mirati minus Atticos alumnos?
Hinc ſi fœdera ſolverentur orbis,
Pacem te medio darent feroces
Chunus, Sauromates, Getes, Gelonus.
Tu Tuncrum, & Vachalim, Viſurgin, Albin,
Francorum & penitiſſimas paludes
Intrares, venerantibus Sicambris,
Solis moribus inter arma tutus.
Tu Mæotida, Caſpiaſque portas,
Tu fluxis equitata Bactra Parthis
Conſtans, intrepiduſque ſic adires,
Ut faſtu poſito tumentis aulæ,
Qui ſupra ſatrapas ſedet tyrannus,
Ructans ſemideum propinquitates,
Lunatum tibi flecteret tiaram.
Tu ſi publica fata non vetarent
Ut Byrſam peteres, vel Africanæ
Telluris Tanaiticum rebellem:
Cunfeſtim poſito furore Martis,
Poſt piratica damna deſtinaret
Plenas mercibus inſtitor carinas:
Et per te bene pace reſtituta,
Non ultra mihi bella navigarent.
Jam ſi feria forte teeminantem
Te ſpectacula ceperant theatri,
Pallebat chorus omnis hiſtrionum,
Tanquam ſi Arcitenens, novemque Muſa
Propter pulpita judices ſederent.
Coram te [c] Caramalus, aut Phabaton
Clauſis faucibus, & loquente geſtu,
Nutu, crure, genu, manu, rotatu,
Toto in ſchemate vel ſemel latebit.
Sive Aeetias, & ſuus Iaſon
Inducuntur ibi, feruſque Phaſis,
Quis jactos ſuper arva Colcha dentes
Expavit, fruticante cum duello
Spicis ſpicula mixta fluctuarent.
Sive prandia quis refert Thyeſtæ,
Seu veſtros Philomela torva planctus,
Diſcerptum aut puerum, cibumque factum
Jam jam conjugis innocentioris.
Seu raptus Tyrios, Juvemque taurum
Spreto fulmine fronte plus timendum.
Seu turris Danae refertur illic,
Cum multum pluvio rigata cenſu eſt,
Dans plus aurea furta, quam metalla.
Seu Ledam quis agit, Phrygemque ephebum
Aptans ad cyathos, facit tonanti
Succo nectaris eſſe dulciorem.
Seu Martem ſimulat modo in catenas
Miſſum Lemniacas, modo aut repulſo
Formam imponit apri, caputque ſetis
Et tergum aſperat, hiſpidiſque malis
Leve incurvat ebur, vel ille fingit
Hirtam dorſa feram, repanda tela
Attritu aſſiduo cacuminantem.
Seu Perſeia virgo vindicata
Illic luditur harpe conjugali:
Seu quod carminis atque fabularum
Clauſa ad Pergama dat biluſtre bellum.
Quid dicam cithariſtrias, choraules,
Mimos, ſchœnobatas, gelaſianos,
Cannas, plectra, jocus, palem, rudentem,
Coram te trepidanter explicare?
Nam [d] Circenſibus ipſe quanta ludis
Victor geſſeris intonante Roma,
Lætam par fuit exarare Muſam.
Janus forte ſuas bifrons calendas,
Anni tempora circinante Phœbo,
Sumendas referebat ad curules.
Mos eſt Cæſaris hic die bis uno
(Privatos vocitant) parare ludos.
Tunc cœtus juvenum, ſed aulicorum,

a *Piuſque Princeps*) Plac. Valentinianus, a quo Tribunus & Notarius in conſiſtorio Conſentius creatus eſt. In conſiſtorio enim principia militabant Tribuni & Notarii. l. 11. Cod. Theod. De primicerio & notariis. Inſcriptio ſtatuæ Petronii Maximi, PRIMÆVUS IN CONSISTORIO SACRO TRIBUNUS ET NOTARIUS MERUIT.

b *Eoas ſoceri*) Theodoſii junioris Aug. filiam Eudoxiam duxerat Valentinianus. Ad Theodoſium ergo in Oriente legatum a Valentiniano Conſentium ait, & idoneum fuiſſe, qui ad Francos item, Perſas, Vandalos, alioſque reges mitteretur.

c *Caramallus, aut Phabaton*) Nobilium pantomimorum nomina. quorum alterum, id eſt Caramallum, laudat etiam Ariſtænetus epiſtola xxvi. & Leontius Scholaſticus lib. iv. Anthologiæ xxv. Pantomimi, *ὀρχησταὶ*, ore tacito geſtibus omnia explicabant. Caſſiodorus lib. iv. *Orcheſtarum loquaciſſimæ manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio tacita*. & Incertus auctor de pantomimo:

Tot linguæ, quot membra viro. mirabilis ars eſt,
Quæ facit articulos ore ſilente loqui.

Artis auctores Romæ, Auguſti temporibus, Pylades & Bathyllus. Nam cum veteres ipſi canerent & ſaltarent, hi chorum & fiſtulam ſibi præcinere fecerunt: ut tradunt Lucianus *περὶ ὀρχήσεως*, Euſebius in Chronico, Zoſimus lib. 1. & alii. Pantomimorum autem tot erant argumenta, quot fabulæ poetarum. nulla enim erat, quam non repræſentarent. Itaque Sidonius multas hoc loco recenſet: longe plures Lucianus dialogo ſuprascripto. Cyprianus de ſpectaculis. *Nullo enim obſcenis motibus membra diſtorquens deſaltavit Græcæ libidinis fabulam.*

d *Nam Circenſibus*) Circenſium Plac. Valentiniani nummum vidimus cum Vicennalium ejus nota. Sed illa publica & ſolennes ludi erant: hi vero privati. ſicut privatum Elagabali ſpectaculum, in quo Lampridius narrat junxiſſe illum camelos quaternos ad currus in Circo. In publicis agitare ſolebant promiſcui aurigæ factionum Circenſium: in privatis nobile plerumque ac Principes ipſi exercebantur, ut hoc loco juvenes aulici.

Elei ſimulacra torva campi
Exercet ſpatiantibus quadrigis.
a *Et* [a] *jam te urna petit, cietque rauca*
Acclamatio ſibilans coronæ.
b *Tum qua eſt* [b] *janua, conſulumque ſedes,*
Ambit quam paries utrimque ſenis;
Cryptis, carceribuſque fornicatus,
Uni e quatuor axe ſorte lecto,
Curvas ingrederis premens habenas.
Id collega tuus, ſimulque vobis
Pars adverſa facit, [c] *micant colores,*
c *Albus, vel Venetus, virens, rubenſque:*
Veſtræ inſignia, continent miniſtri
Ora, & lora manus, jubaſque tortas
Cogunt flexilibus latere nodis,
Hortanturque obiter, juvantque blandis
Ultro plauſibus, & voluptuoſum
Dictant quadrupedantibus furorem.
Illi ad claustra fremunt, repaguliſque
Incumbunt ſimul, ac per obſeratas
Transfumant tabulas, & ante curſum
Campus flatibus occupatur abſens.
Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,
Ardeſcunt, ſaliunt, timent, timentur,
Nec greſſum cohibent, ſed inquieto
Duratum pede ſtipitem flagellant.
[d] *Tandem murmure buccina ſtrepentis,*
Suſpenſas tubicen vocans quadrigas,

---

a *Et jam te urna petit*) Sortes in Circo ad electionem ducebantur, tum loci, tum quadrigarum. De quadrigarum electione Symmachus teſtatur. lib. x, xxii. *Malo*, inquit, *fremitum Murtiæ vallis exponere, atque illam quadrigarum diſtributionem, in qua ſibi cum fortunatus videretur, cui electionem mox urna tribuebat par vel potior erat, quem ſors feciſſet extremum. Quales ſequenti primus invidit? Dubia eſt enim optio, cum de ſimilibus judicatur.* Ubi aperte optionem ſorte datam dicit: ſed quadrigas a Theodoſio miſſas adeo præſtantes omnes fuiſſe, ut ſors primo nihil conferre videretur, cum illæ ambiguam redderent optionem. Sed quadrigarum electio non ſemper fuit in uſo, loci nunquam omiſſa. Nam apud Homerum Iliad. xxiii. Sophoclem in Electra, Statium Thebaidos vi. quia Heroes antiqui ſuos ipſi currus agitant, ſolius loci fit ſortitio. Item apud Virgilium in ludicro navali Æneidos v. *Tum loca ſorte legunt.* Loca autem hæc in Circo erant oſtia ipſa & carceres equorum. ita ut primus, aut ſecundus locus, nihil aliud fuerit, quam primum aut ſecundum oſtium. Conſentius ergo, quem primum urna vocarat, & axem, hoc eſt quadrigas eligit, & primum oſtium ingreditur: poſt eum reliqui alia deinceps ſuo quiſque ordine. Cur autem in capiendis locis ſors adhiberetur, cauſam inquit, non explicat Donatus ad Virgilii verba, quæ proxime citavimus: *Non eſt*, ait, *idem labor in ſingulis locis. & inde ſors adhibetur, ut fieri conſuevit in Circo, ne ſit in ordinatione contentio.* Cur enim non idem eſt labor? Ideo nimirum, quia non idem erat a ſingulis oſtiis ad metam ſpatium: ſed a primo rectum ac breviſſimum, ab ultimo longiſſimum. Quare quo quis remotior a primo curſum inibat, hoc longiore ſpatio ferebatur, & viæ ac laboris plus habebat. Ex quo etiam patet, cur in Dioclis agitatoris laude ponat vetus Inſcriptio, quod SUMMA QUADRIGA, ET OSTIO QUARTO MISSUS vicerit. Nam cum quaterni fere agitare ſolerent, quatuor tantum primis oſtiis utebantur. Unde qui quarto exibat, in ſumma & ultima quadriga certabat, cujus difficillima erat victoria. Quo etiam ſenſo dictum ſit ab Ovidio iii. Amorum ii.

Hoc mihi contingat: ſacro de carcere miſſis
Inſiſtam forti mente vehendus equis.

Idem enim eſt, ac ſi dicat, Te favente non dubitem vel e ſacro, id eſt ultimo ſextoque oſtio miſſus certamen inire, ac palmam ſperare.

b *Janua conſulumque ſedes*) In prima Circi fronte janua erat, qua ingreſſus in circum. Januæ latera hinc inde ſepta carceribus, ſenis utrinque, quos cryptas vocat, quod abſidati eſſent, pariete in quo carceres erant in fornices inflexo, atque ut loquitur ipſe, fornicato. Dicebantur & portæ, januæ, oſtia Circi. quoniam his oſtiis ad curſum mittebantur equi: ut contra, carceres dictos docuit Varro, quod iis coercerentur, ne inde exeant, prioſquam mittat Magiſtratus. Portas vocat P. Victor, cum ait Circi maximi duodecim portas fuiſſe. Januas auctor epiſtolæ de viro perfecto inter pſeudepigrapha Hieronymi: *Adhuc*, inquit, *prior illa adſtat in januis, cui æque ſua ſpatia debentur.* & Paulinus epiſt. ii. *Non decurſus ſtadii, ſed ingreſſus: nec ut meta, ſed janua eſt.* Eodemque modo θύρας Græci Gloſſæ noſtræ: *Carceres*, θύραι ἱπποδρόμου. πύλας Himerius ἐκ πυλῶν εἰς δρόμον ἀφιέναι. Oſtia Senator lib. iii. li. *Biſſena oſtia ad duodecim ſigna poſuerunt.* & ſine controverſia Auſonius in epiſtola ad Urſulum, ſenarium numerum ſignificans,

Oſtia quot pro parte aperit ſtridentia Circus,
Excepto medium quod patet in ſtadium.

De his enim carcerum oſtiis loquitur, non de januis, quas per circi ambitum ſibi fingunt interpretes doctiſſimi. Oſtia enim carcerum, ut dictum eſt, in Circo maximo fuerunt omnino xii. ſed ſena utrinque: quod pro parte dixit Auſonius. Septimum autem oſtium quod excipit, ipſa eſt Circi janua: quæ in medio carcerum poſita, in mediam circi latitudinem patebat. Supra januam porro, Conſulum ſedes, aliorumve Magiſtratuum, qui ludis præſidebant. Nam ut Conſulum ſedes hic dicitur, ſic *Prætorum ſedes* Suetonio: Neron is xii. & *Prætoris tribunal* eidem, Auguſti xlv. De qua & Livius lib. xlv. *Ludorum Romanorum die, C. Licinio Conſuli ad quadrigas mittendas deſcendenti tabellarius reddidiſſe laureatas litteras dicitur.*

c *Micant colores*) Circi factiones tunicarum coloribus diſtinctæ. Erat enim factio albata, ruſſata, praſina, veneta. quomodo nominantur in Dioclis Inſcriptione. ἐν λευκῇ, καὶ πυῤῥᾷ, καὶ χλωρᾷ, καὶ τῇ ... καὶ οὐενετίων, a Dione. βενέτων, ... λευκῶν, μέρη καὶ δῆμοι, in Anthologia epigrammatum Græcorum. Ab his diverſorum colorum tunicis ut Plinius junior vocat, (στολὰς Dio, πέπλους vetus epigramma) diſcolor agmen agitatorum dicitur Ovidio. Utebanturque ut hic liquet, non ſolum in publicis ludis, verum etiam in privatis. quod & Commodi atque Heliogabali exempla docent, qui praſino domi aurigantes uſi memorantur.

Effoſſa eſt paucis abhinc annis cum Romæ eſſemus, via Prænestina, tertio ab urbe lapide, vetus altera duplex Inſcriptio, quæ Polynici & Tatiani filii agitatorum in ſingulis factionibus palmas enumerat, ſenis verſibus Græcis adjectis, quorum duo tantum primi reſtant incolumes, Sic enim habent.

M. AUR. POLYNICES NAT. VER
NA. QUI VIXIT ANN. XXIX. MENS
IX. DIEBUS V. QUI VICIT PALMAS
N. DCCXXXIX. SIC. IN RUSSEO N
DCLV. IN PRASINO LV. IN VENE
TO XII. IN ALBO N. XVII. PRÆ
MIA XXXX. N. III. XXX. XXVI. PU
RA. N. XI. OCTOJUG. N. VIII. DEC. N
VIIII. SEJUG. N. III.

Pari jugo cum ſuperiore.

M. AUR. MOLLICIUS TATIANUS
NATIONE VERNA QUI VIXIT ANN
XX. MENS. VIII. DIEBUS VII. QUI
VIC. PALMAS N. CXXV. SIC. IN RUS
SEO LXXXVIIII. IN PRASINO XXIII.
IN VENETO N. V. IN ALBO N. VII
PRÆMIA XXX. N. II.

Θρέψε πατὴρ ῥώμῃ κλυτὸς ἐν ἱπποις Πολυνείκης
Τοὺς δύο μάκαρας παῖδας τε ...

d *Tandem murmure buccina*) Mittendis quadrigis ſignum dabat Magiſtratus. prolatoque ſigno, carceres illico ſimul omnes pandebantur. Id ſignum Romæ projecta mappa dari mos fuit. At Sidonius mappa omiſſa, quæ in privatis fortaſſe ludis locum non habuit, ſolius tubæ meminit. quæ mappam ſequebatur. quam ſolam norant antiqui. Sophocles: χαλκῆς ὑπαὶ σάλπιγγος ᾖξαν. Virgilius,

Inde ubi clara dedit ſonitum tuba.

Statius,

Inſonuit contra Tyrrhenum murmur.

Effudit celeres in arva currus.
Non ſic fulminis impetus triſulci,
Non pulſa Scythico ſagitta nervo,
Non ſulcus rapide cadentis aſtri,
Non fundis balearibus rotata
Unquam ſic liquidos poſt meatus
Rupit plumbea glandium procella.
Cedit terra rotis, & orbitarum
Moto pulvere ſordidatur aer.
Inſtant verberibus ſimul regentes,
Jamque & pectora prona de covinno
Extenſi rapiuntur, & jugales
Trans armos feriunt, vacante tergo:
Nec cernas cito, cernuos magiſtros
Temones mage ſufferant, an axes,
Jam vos ex oculis velut volantes,
a *ª Conſumpto ſpatio patentiore,*
Campus clauſerat arctus arte factus:
Per quem longum, humilem, duplamque muro
Euripus ſibi machinam tetendit.
b *ᵇ Ut meta ulterior remiſit omnes,*
Fit collega tuus prior duobus,
Qui te tranſierant. ita ipſe quartus
Gyri conditione tum fuiſti.
c *ᶜ cura eſt id mediis, ut ille primus*
Preſſus dexteriore concitatu,
Partem ſi patefecerit ſiniſtram,
Totas ad podium ferens habenas,
Curru prætereatur intus acto.
Tu conamine duplicatus ipſo
d *Stringis ᵈ quadrijugos, & arte ſumma*
In gyrum bene ſeptimum reſervas.
Inſtabant alii manu, atque voce,
Paſſim & decidui in arva guttis
Rectorum, alipedumque ſudor ibat.
Raucus corda ferit fragor faventum,
Atque ipſis pariter viris, equiſque
Fit curſu calor, & timore frigus.
Itur ſic ſemel, itur & ſecundo,
Eſt ſic tertius, atque quartus orbis.
Quinto circite, non valens ſequentum
Pondus ferre prior, retorques axem,
Quod velocibus imperans quadrigis,
Exhauſtos ſibi ſenſerat jugales.
Jam ſexto reditu perexplicato
Jamque & præmia flagitante vulgo,
Pars contraria nil timens tuam vim
Securas prior orbitas terebat;
Terſis cum ſubito ſinu lupatis,
Tenſis pectoribus, pede ante fixo,
Quantum auriga ſuos ſolebat ille
Raptant Oenomaum tremente Piſa,
Tantum tu rapidos teris jugales.
Hic ᵉ compendia flexuoſa metæ e
Unus dum premit, incitatus a te
Elatas ſemel impetu quadrigas
Juncto non valuit plicare gyro.
Quem tu, quod ſine lege præteriret,
Tranſiſti remanens, ab arte reſtans.
Alter dum popularitate gaudet,
Dexter ſub cuneis nimis recurrit.
Hunc, dum obliquat iter, diuque lentus
Sero cornipedes citat flagello,
Tortum tramite tranſis ipſe recto.
Hic te incautius aſſecutus hoſtis,
Sperans anticipaſſe jam priorem,
Tranſverſum venit impudens in axem.
Incurvantur equi, proterva crurum

---

a *Conſumpto ſpatio patentiore*) Circo figura eadem quæ obeliſco jacenti. Itaque prima ſui parte, qua curſum inibant, latior erat, ſpatio a carceribus ipſis paulatim decreſcente. circi porro longitudo bifariam, ſepto ſeu pariete interjecto, in æqua utrinque latera dividebatur, hinc dextrum, illinc lævum, dextris, læviſque oſtiis oppoſitum. Per hæc autem laterum ſpatia procurrebat Euripus, ſtructilis aquæ foſſa per circi gyrum acta, excepta ea parte qua carceres erant, ut deſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus lib. III.

b *Ut meta ulterior*) Meta enim duplex fuit. Ulterior in imo circo, quam interiorem dixit Statius, ἐσχάτην στήλην Sophocles: altera citerior, in prima ejus fronte, non longe ab oſtiis. primas metas appellat Tertullianus, inter utraſque paries ille porrectus, qui circi latera dirimebat. Ad primam metam curriculorum ſpatia incipiebant & deſinebant. ad ultimam flectebantur. ideo Græci a flexu illo καμπτῆρα vocarunt, campterem Pacuvius in Atalanta. Sidonius ergo totam Conſentiani certaminis ſcenam hoc modo deſignat. A primo, inquit, flexu Conſentii ſocius omnes anteibat; proximi ab eo adverſarius uterque; tum denique Conſentius ipſe e primo poſtremus: ſed equos ſtudio inhibens, ac ſeptimo ſpatio integros reſervans. Hoc ordine ſecundum, tertium, quartum ſpatium peregere. Quinto curriculo ſocius ille feſſis equis currum avertit, ac primum locum ceſſit adverſariis. Qui ſextum jam ſpatium emenſi, palmæ proximi videbantur, cum ſubito citatis equis Conſentius ambos antevertit, & ſeptimo ſpatio victor evaſit.

c *Cura eſt id mediis*) Cum in circo initium currendi ducerent a dextro ejus latere, ſeu dextra ferie carcerum, hinc fiebat ut currentibus aurigis ad lævam ſemper eſſent metæ, ad quas, & ſecundum quas decurrebant: ad dextram podium & cunei ſpectatorum. Quare curſus ſiniſterior interior ac brevior erat, dexter exterior, longioriſque anfractus. Atque hoc ſenſu poetæ dextram in his ludis perpetuo damnant. Virgilius,

Quo tantum mihi dexter abis?

Statius,

Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

& Conſentii adverſarius Sydonio.

Dexter ſub cuneis nimis recurrit.

Qui ergo curſu antecedit, ſi quando ad podium & cuneos, hoc eſt ad dextram deflectat, tum curæ, inquit, eſt ſequenti æmulo, ut introrſum parte ſiniſtra ſuccedat, & prætervehatur. Quomodo Conſentius, cum adverſariis ſuis poſterior eſſet, utrumque tandem præteriit, & Menelaum Antilochus Homeri, & Gyam Maronis Cleanthus. Quo ſpectant & illa, *Succeſſit & vicit*, in Dioclis inſcriptione.

d *Stringis quadrijugos*) Septem gyris circi agon peragebatur: & qui ſeptimo præibat, victor erat quamvis prioribus ceſſiſſet. Quare artis erat, lentius principio currere, ne equorum vires ante ſeptimum ſpatium exaurirentur. Hinc laudatur ab Auſonio Phoſphorus equus Valentiniani,

Improperanter agens primos a carcere curſus.

at contra, Silii Cyrnus ab iis jure damnatur, *cujus interior cura & prudentia circi Altior*, quod primo certamine habenas effunderet. quo factum ut laſſatis equis mox præteriretur, ſicut hic Conſentii collega cedere coactus,

Quod velocibus imperans quadrigis,
Exhauſtos ſibi ſenſerat jugales.

e *Compendia flexuoſa metæ*) Præcipuus agitatorum labor & induſtria, metam apte circumflectere, quod eſt ἀμφὶ νύσσαν ἐλισσέμεν Homero. Atria caput. INTERIUS FLECTERE, non ſpatioſo, ſed breviore gyro, & proximo metæ. quod adverſarius iſte Conſentii ab eo incitatus præſtare non potuit. Ovidius.

Me miſerum! metam ſpatioſo circuit orbe.
Quid facis? admoto proximus axe ſubi.

Silius Italicus:

Non unquam effuſum ſinuabat devius axem,
Sed lævo interior ſtringebat tramite metam

Et pulcre Seneca eo ſpectans, de Tranquillitate animi XI. *Non in curſu tantum, circique certamine, ſed in his ſpatiis vitæ interius flectendum eſt.* ET METAM VITARE, ne ad eam hæreant, cornuave frangerent in occurſu. Unde evitata rotis meta dicitur Horatio. Theocritus in Heracliſco,

Ἵππους δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρμασι· καὶ περὶ νύσσαν
Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχοῦ σύριγγα φυλάξαι.

Homerus in Neſtoria ad Antilochum protreptico:

—— λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.
Μή πως ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ δ' ἅρματα ἄξῃς.

Et hunc pariter alludens Cicero pro Cælio, *In hoc*, inquit, *flexu quaſi ætatis, fama adoleſcentis paululum hæſit ad metas notitia nova mulieris*,

Intrat turba rotas, quaterque terni
Arctantur radii, repleta donec
Intervalla crepent, volubilíſque
Frangat margo pedes. ibi ipſe quintus
Curru præcipitatus obruente,
Montem multiplici facit ruina,
Turpans procidnam cruore frontem.
Miſcet cuncta fragor reſuſcitatus,
Quantum non cypariſſifer Lycæus,
Quantum non nemoroſa tollit Oſſa,
Crebras inrequieta per procellas:
Quantum nec reboant voluta ab auſtro
Doris, Trinacris, aut voraginoſo
Quæ vallat ſale Boſphorum Propontis.
Hic mox præcipit æquus Imperator,
a *Palmis* [a] *ſerica, torquibus coronas*
Conjungi, & meritum remunerari,
b *Victis* [b] *ire jubens, ſatis pudendis,*
Villis verſicoloribus tapetas.
[c] *Jam vero juvenalibus peractis*
Quem te præbueris ſequente in ævo,
d *Intra* [d] *aulam ſoceri mei expetitus*
Curam cum moderatus es palati,
Chartis poſterioribus loquemur,
Si plus temporibus vacat futuris.
e *Nunc* [e] *quam diximus hoſpitalitatem,*
Paucis perſonet obſequens Thalia.
O dulcis domus, o pii penates!
Quos res difficilis, ſibique diſcors,
Libertas ſimul excolit, pudorque.
O convivia, fabulæ, libelli,
Riſus, ſerietas, dicacitates,
Occurſus, comitatus unus idem!
Seu delubra Dei colenda nobis,
Sive ad pontificem gradus ferendi,
Sive ad culmina Marcii Myronis,
Tecta illuſtria ſeu videnda Livi.
Sive ad doctiloqui Leonis ædes,
Quo bis ſex tabulas docente juris,
Ultro Claudius Appius taceret,
Claro obſcurior in decemviratu.
At ſi dicas epos, metrumque rhythmis
Flectat commaticis, tonante plectro,
Mordacem faciat ſilere Flaccum;
Quamvis poſt ſatyras, lyramque tendat
Ille ad Pindaricum volare cycnum.
Seu nos, Magne, tuus favor tenebat,
Multis prædite dotibus virorum,
Forma, nobilitate, mente, cenſu.
Cujus ſi varios eam per actus,
Centum & ferrea laſſet ora laude.
Conſtans, ingenioſus, efficaxque,
Prudens arbiter, optimus propinquus,
Nil fraudans genii ſibi, vel ulli,
Perſonas, loca, tempus intuendo.
Seu nos atria veſtra continebant,
Marcelline meus, perite legum.
Qui verax nimis, & nimis ſeverus,
Aſper crederis eſſe neſcienti.
At ſi te bene quiſpiam probavit,
Noſcit quid velis ipſe judicare.
Nam nunquam metuis loqui quod æquum eſt.
Si te Sylla premas, feruſque Carbo,
Si triſtes Marii, truceſque Cinnæ,
Et ſi forte tuum caput, latuſque
Circumſtent gladii triumvirales.
Seu nos Limpidii lares habebant,
Civis magnifici, virique ſummi,
Fraternam bene regulam ſequentis.
Seu nos eximii ſimul tenebat
Nectens officioſitas Marini,
Cujus ſedulitas, ſodalitaſque
Æterna mihi laude ſunt colenda.
Seu quoſcumque alios videre fratres
Cordi utrique fuit, quibus vacaſſe
Laudandam reor occupationem.
Horum nomina cum referre verſu
Affectus cupiat, metrum recuſat.
Hinc nos ad propriam domum vocabas,
Cum mane exierat novum, & caleſcens
Horam ſol dabat alteram ſecundam.
Hic promens teretes pilas, trochoſque,
Hic talos crepitantibus fritillis,
Nos ad verbera tractuum ſtruentes,
Tanquam Naupliades repertor artis,
Gaudebas hilarem ciere rixam.
Hinc ad balnea non Neroniana,
Nec quæ Agrippa dedit, vel ille cujus
Buſtum Dalmaticæ videns Salonæ:
Ad thermas tamen ire ſed libebat,
Privato bene præbitas pudori.
Poſt quas nos tua pocula, & tuarum
Muſarum medius torus tenebat:
Quales nec ſtatuas, imagineſque,
Ære, aut marmoribus, coloribuſque
Mentor, Praxiteles, Scopas dederunt:

a *Palmis ſerica*) Victoriæ circenſis præmia, palmæ & coronæ. quibus interdum honoris cauſa faſciolæ, ſeu lemniſci, e ſerico vel auro addebantur: unde lemniſcatæ coronæ, aut palmæ dicebantur. De coronis Plinius lib XXI. *Acceſſerunt & lemniſci, quos adjici ipſarum coronarum honor erat, propter Hetruſcas, quibus jungi niſi aurei non debebant.* De palma Auſonius Paulino:

Et quæ jam dudum tibi palma poetica pollet.
Lemniſco ornata eſt, quo mea palma caret.

b *Victis tapetas*) Non ſolum victori, ſed victis etiam præmium aliquod ſolatii cauſa dari mos fuit. Ambroſius lib. I. de Pœnitentia cap. XII. *Nam ſæpe in hoc athletarum ſæculari certamine etiam victos quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare conſuevit, maxime quos viderit, aut forte dolo aut fraude excluſos victoria.* Ita fingunt in certaminibus ſuis Homerus, Virgilius, Statius, Silius. Et ſcenicis ludis Julii Cæſaris, in quibus Laberius & Publius Syrus mimorum poetæ certarunt, cum ſuperatus eſſet Laberius, Cæſar Syro victori palmam, victo annulum dedit, ut eſt apud Macrobium lib. II. Saturnalium VII.

c *Jam vero juvenalibus peractis*) Juvenili ætate. Plane quod ſequitur, *ſequente in ævo*, ſatis hanc interpretationem confirmat, doctiſſimorumque virorum errorem redarguit, qui Juvenales ludos hoc loco ſuſpicati ſunt. cum meminiſſe præterea debuerint, Juvenalia diverſi a Circenſibus generis ludos fuiſſe. Juvenalia ergo Sidonio dicuntur juvenilia, juvenilis ætatis ſtudio. Utrumque enim promiſcue ſcribebant antiquarii. & apud Sidonium ipſum lib. I. epiſt. II. *juvenali rubore*, non juvenili, lib. IV. XXII. *juvenali ſanitate.* lib. IX. VI. *facilitate juvenali* ſcriptum eſt in libris pleriſque.

d *Intra aulam ſoceri mei*) Aviti Imperatoris. cujus curam palatii geſſit Conſentius, ut Equitius olim Valentis, Conſtantius Honorii, Aetius Joannis. Quo munere qui fungebantur, Curopalatæ poſtea ſumma cum auctoritate dicti ſunt in aula Orientis, τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς [illegible], ut ſcribit Evagrius lib. V. I. & in Francis Majores domus. Fredegarius: *Vuaradonem in Ebroini locum Majorem domus conſtituerunt. Erat Vuaradoni filius, qui vivo patris curam palatii gerebat, nomine Gislemarus.*

e *Nunc quam diximus hoſpitalitatem*) Hæc enim illi, ut præfatus eſt, ſcribendi Carminis fuit occaſio. Laudibus porro Conſentii more ſuo amicorum elogia breviter adjungit, clarorum civium Narbonenſium. Inter quos Leo, Magnus, & Marcellinus, ex aliis locis noti ſunt: Myronis, Lympidii, & Marini, nunc primum nomina celebrantur. Itemque Livii inſignis ejus ævi poetæ, quem laudat etiam auctor vitæ Hilarii Arelatenſis, cum Hilarii eloquentiam peritiſſimis ait tunc temporis auctoribus ſæculi deſperationem intuliſſe. *In tantum*, inquit, *ut hujus temporis* LIVIUS *poeta & auctor inſignis publice proclamaret, Si Auguſtinus poſt Hilarium fuiſſet, judicaretur inferior.*

Quantas nec Polycletus ipſe finxit,
Nec ſic Phidiaco figuru cælo.
Sed jam te veniam loquacitati
Quingenti hendecaſyllabi precantur.
Tantum, & ſi placeat, poema longum eſt.
Jam jam ſufficit, ipſe & impediris,
Multum in carmine perlegens amicum,
Dormitantibus otioſiorem.

[a] PROPEMPTICON AD LIBELLUM.

CARMEN XXIV.

EGreſſus foribus meis, libelle,
Hanc ſervare viam precor memento,
Quæ noſtros bene ducit ad ſodales,
Quorum nomina ſedulus notavi.
Antiquus tibi nec teratur agger,
Cujus per ſpatium ſatis vetuſtis
Nomen [b] Cæſareum viret columnis.
Sed ſenſim gradere, ut moras habendo
Affectum veterem noves amicis.
[c] Ac primum Domiti larem ſeveri
Intrabis, trepidantibus camœnis:
Tam cenſorius haud fuit vel ille,
Quem riſiſſe ſemel ferunt in ævo.
Sed gaudere potes rigore docto:
Hic ſi te probat, omnibus placebis.
Hinc te ſuſcipiet benigna Brivas,
Sancti quæ fovet oſſa Juliani:
Quæ dum mortua mortuis putantur,
Vivens e tumulo micat poteſtas.
Hinc jam dexteriora carpis arva,
Emenſuſque jugum die ſub uno,
Flavum craſtinus aſpicis Triobrem.
Tum terrum Gabalum ſatis nivoſam,
Et quantum indigenæ volunt putari,
Sublimem in puteo videbis urbem.
Hinc te temporis ad mei Lucanus
Juſtinum rapies, ſuumque fratrem,
Quorum notus amor per orbis ora
Calcat Pirithoumque, Theſeumque,
Et fidum rabidi ſodalem Oreſtæ.
Horum cum fueris ſinu receptus,
Ibis Trevidon, & calumnioſis,
Vicinum nimis heu jugum Rutenis.
Hic docti invenies patrem Tonanti,
Rectorem columenque Galliarum,
Priſci Ferreolum parem Syagri:
Conjunx Papianilla quem pudico
Curas participans juvat labore,
Qualis nec Tanaquil fuit, nec illa
Quam tu Tricipitine procreaſti,
Qualis nec Phrygiæ dicata Veſtæ,
Quæ contra ſatis Albulam tumentem
Duxit virgineo ratem capillo.
Hinc te Leſora, Caucaſum Scytharum
Vincens, aſpiciet, citusque Tarnis
Limoſum & ſolido ſapore preſſum
Piſcem perſpicua gerens in unda.
Hic Zeti & Calais tibi adde pennas,
Nimboſumque jugum fugax caveto,

---

a *Propempticum ad libellum*) Propempticum Carmen dixit, quo librum emittit, abeuntemque per omnia amicorum domicilia Narbonem uſque proſequitur. Hoc enim Græcis eſt προπέμπειν. Tale olim fuit Propempticum Pollionis, quod Helvius Cinna ſcripſerat, teſte Chariſio. & Propempticum Ampelii ab Himerio editum. Tale & Metii Celeris Propempticum, quod legitur apud Statium lib. III. Silvarum.

b *Nomen Cæſareum viret columnis*) In Codice Theodoſiano De itinere muniendo L. VI. *Abſit ut nos inſtructionem viæ publicæ, & pontium, ſtratarumque operam, titulis magnorum Principum dedicatam, inter ſordida munera numeremus*. Lapides, ſeu columnæ, quæ in viis publicis millia paſſuum notabant, aliæ ſolos milliarium numeros habebant, aliæ titulos etiam & nomina Principum, per quos, vel quorum ævo viæ refectæ, reſtitutæque fuerant. Hujus generis illam, quam Savaro in originibus Claromontanis edidit, e via militari eruta, quæ Auguſtonemeto Arvernorum Lugdunum olim ducebat:

TI. CLAUD. DRUSI F.

CÆSAR AUG. GER

PONT. MAX. TRIB

POTEST. V. IMP. XI.

PP. COS. III. DES. IV.

AUG. M. P. XXI

Et hæc altera in finibus Arvernorum, Gabalorumque ante aliquot annos effoſſa, quæ lucem nondum vidit, ſed mendoſa, vereor, ad nos pervenit.

IMP. CÆS

M. CAS. LAT

POSTUMO

P. F. AUG. COS.

M. P. GABALL. V.

Prior millia paſſuum ab Auguſtonemeto numerat: poſterior, a Gabalis, quos inferior ætas ad morem hodiernum deflectens, Gabaldanenſes appellavit, ut in Joannis VIII. epiſtolis videre eſt.

c *Ac primum domiti larem*) Libello ſuo decem ſtativa manſioneſque deſignat. Primam Domitii Grammatici, ad quem epiſt. II. l. II. Secundam Brivatem, quæ hodie duplex eſt, nova nobili Canonicorum collegio elata, & vetus quam vocant, de qua Sidonius. III. Gabalorum urbem, emenſo prius jugo, & Triobre fluvio, qui nunc etiam Trobris vocitatur, e jugis Gabalum defluens in Ruthenos. IV. Sacerdotis & Juſtini fratrum, quorum domicilii ſedem reticet: utrique autem ſcribit libro V. epiſtolarum. V. Ferreoli Præfectorii, & Papianillæ ejus, apud Trevidum in finibus Ruthenorum. VI. Appollinaris, apud Voroangum ejus villam, de qua lib. II. epiſt. IX. ubi Leſoræ vicini montis meminit, Romæ quondam, ut Plinius lib XI. cap. XLII. refert, præcipua caſei laude noti, nunc trajectis literis Loſeram nominant. Meminit & Tarnis fluvii auriferi, qui e Cebennis ortus, per Aquitaniæ, Narbonenſiſque fines evolvitur in Garumnam. VII. Aviti apud Cottium, ad quem epiſtola I. libri III. VIII. Fiduli, ſed quo loco non dicit. Nec Fiduli hujus alibi ulla mentio, nomen tamen Gallis non ignotum. Floruit enim haud multo poſt Sidonium, Theodorici regis temporibus, S. Fidulus Arvernus patria, & apud Tricaſſes Abbas, quem præcipua veneratione habent; & S. Falum vocant. IX. Thaumaſti, ad Treſvillas. De Thaumaſto autem, & Apollinare ejus fratre, ſæpius dictum in epiſtulis. X. Magni, & Felicis ac Probi filiorum. Et Magnum quidem domo Narbonenſem fuiſſe, didicimus ex Carmine XXIII. Probi vero conjugem Eulaliam, Sidonii propinquam ex hoc loco notavimus ad epiſtolam I. libri IV.

Digitized by Google

Namque eſt aſſiduæ ferax procellæ.
Sed quamvis rapido ferare curſu,
Laſſum te Voroangus obtinebit.
Noſtrum hic invenies Apollinarem,
Seu contra rabidi leonis æſtus
Veſtit frigore marmorum penates:
Sive hortis ſpatiatur in repoſtis,
Quales mellifera virent in Hybla,
Quales Coricium ſenem beantes
Fuſcabat picei latex Galeſi.
Sive inter violas, thymum, liguſtrum,
Serpyllum, caſiam, crocum, atque caltham
Narciſſos, hyacinthinoſque flores
Spernit, quam pretii petitor ampli
Glebam thurifer advehit Sabæus.
Seu ficto potius ſpecu quieſcit,
Collis margine qua nemus reflexum
Nativam dare porticum laborant,
Non lucum arboribus facit, ſed antrum,
Quis pomaria priſca regis Indi
Hic nunc comparet, aureaſque vites,
Electro viridante pampinatas,
Cum Porus poſuit crepante gaza
Fulvo, ex palmite vineam metalli,
Gemmarum fluitantibus racemis?
Hinc tu Cottion ibis, atque Avito
Noſtro dicis ave, dehinc valeto.
Debes obſequium viro perenne:
Nam dent hinc veniam mei propinqui,
Non nobis prior eſt parens amico.
Hinc jam te Fidulus decus bonorum,
Et nec Tetradio ſatis ſecundus,
Morum dotibus, aut tenore recti,
Sancta ſuſcipit hoſpitalitate.
Exin tende gradum, Tribuſque villis
Thaumaſtum expete, quemlibet duorum:
Quorum junior eſt mihi ſodalis,
Et collega ſimul, graduque frater.
Quod ſi fort ſenior tibi invenitur,
Hunc primus prope patruum ſaluta.
Hinc ad conſulis ampla tecta Magni.
Felicemque tuum veni libelle.
Et te bibliotheca quæ paterna eſt,
Qualis nec tetrici fuit Philagri,
Admitti faciet Probus probatum.
Hic ſæpe Eulaliæ meæ legeris,
Cujus Cecropiæ pares Minervæ
Mores, & rigidi ſenes, & ipſe
Quondam purpureus ſocer timebant.
Sed jam ſufficit, ecce linque portum,
Ne te pondere plus premam ſaburræ.
His in verſibus ancoram levato.

Digitized by Google

CORONIS SIDONIANA.

De loci prærogativa. quiſve interior dicatur, quis exterior. quid tegere latus, aut μέσον ἔχειν. dextrane potior, an ſiniſtra.

STudio huc diſtuli binos verſus, quibus Avitum Sidonius in Gothica legatione medium inter Theodericum regem & Fridericum regis fratrem inceſſiſse dixit.

Poſt hinc germano Regis, hinc rege retento,
Palladiam implicitis manibus ſubiere Toloſam.

Non quod multis demonſtrandum ſit, honoris cauſa id factum fuiſſe: cum ambigat nemo, ubi tres una ſint, honoratiſſimum locum medium eſſe. ſed ut extremo libri ſpatio liberius evagari, & quæ de interioris exteriorisque loci notione, de lateris protectione, dextræ ac ſiniſtræ in honoris prærogativa diſcrimine, commentati olim ſumus, ea paulo fuſius exponere, ac Notis hiſce vel coronidis ſaltem loco addere liceat. Parergum enim id fortaſſe, nec abnuo. Sed operæ non pœnitebit, ſi vel extra lineam quid dixero, quod philologis probari, boniſque ſcriptoribus lucem aliquam adferre poſſit. Non igitur ex eo quod verbi gratia in ludicro Circenſi, ne ab auctore noſtro diſcedamus, Carmine XXIII. *dexteriorem concitatum* appellavit exteriorem, & *currum intus actum*, qui in ſiniſtram partem actus eſſet; propterea ex ſimilibus locis colligi ſtatim debet, quod viros doctos feſeliſſe mirum eſt, interiorem ubique ſiniſteriorem eſſe, aut dexteriorem ſemper exteriorem. cum certum ſit interiorem, prout res ferant, nunc dextrum eſſe, nunc ſiniſtrum: eodemque modo exteriorem. In Circo ſane interior lævus erat: ſed ideo quia metæ currentibus ad lævam, & in lævam ad eas flexus. Fac contra in dextram flecti, omnia erunt contraria. jam interior dexter erit, & ſiniſter exterior. ut in illa quadriga eveniſſe neceſſe eſt, quam narrat Solinus cap. XLVI. excuſſo auriga, relicto certamine, ad Capitolium proſiliiſſe, Jovemque Tarpeium terna dextratione luſtraſſe: & in diurno cœli ſiderumque motu, quæ & ipſa dextro gyro polum, quaſi perpetua quadam dextratione, circumagunt, Cynoſura Helice interior eſt, & tamen dexterior. Nec aliter in hoc de illa verſu e Ciceronis Arato, *Nam curſu interiore brevi convertitur orbe*, interiorem curſum capere poſſis, quam dexteriorem. Quid multis? nam quotidie videmus in bigis, cum ad vicorum capita flectunt, aut in bubus, cum arant, & alternos ſulcus ducunt, e duobus vel bubus vel equis, interiorem in flexu eſſe nunc dextrum, nunc ſiniſtrum. Quodque in his videmus, idem in hominum inceſſu, conſeſſuque æſtimare eſt. Par enim eſt cauſa, cum eadem quoque hominum ſit ratio. Ut enim in circo flexuque metæ, is dicitur interior, qui adverſarium inter metamque propius flectit: ſic in ingreſſu, ſi duo ſimul ambulent, interior is erit qui interiore loco incedet, hoc eſt medio inter comitem exteriorem, & ædes, ſive aliud quidpiam, quod ejus alterum latus claudat. Quare non alia, meo quidem ſenſu, interioris notio in vulgatiſſimis verſibus Ovidii V. Faſtorum, cum ſeni honorem hunc a junioribus habitum ſcribit, ut ſi comites illi duo eſſent, medius incederet; ſi unus, interior.

Et medius juvenum, non indignantibus illis,
Ibat, & interior ſi comes unus erat.

Nec alia exterioris, ejuſque qui latus tegere dicatur, Horatio Satyra V. lib. II.

——ne tamen illi
Tu comes exterior, ſi juſſerit, ire recuſes.
Utne tegam ſpurco Damæ latus?

Quod enim ſummi ingenii viro Juſto Lipſio in mentem venit, ut interiorem eum dici vellet, cui exterior leviter & in parte præiret honoris gratia: aut qui ipſe contra (ſic enim poſtea interpretari maluit) alterum anteiret; vereor ne argute magis & ingenioſe fictum ſit, quam vere. Nam ut non dicam permirum videri, ac prope ridiculum, ſi tres ſint, omnes pari jugo ambulare: ſi comitum recedat unus, alterum mox de ſuo gradu exſilire, ut ſenem modice antecedat, aut ſequatur: perſpicuum eſt, in ea ſententia nec latus proprie ab eo tegi qui dicitur exterior, nec quicquam eſſe cur interior potius dici debeat, quam anterior. At in noſtra interpretatione plana omnia, certa, & expedita. Interior vere, qui inter comitem ædeſque medius ambulat: exterior plane, qui exteriore loco. idemque latus tegere interioris jure dicitur: ut qui ejus id latus claudit, quod intectum alioqui & nudum foret; cum alterum ab ædibus protegatur. Quo ſenſu Seneca epiſt. XXII. *Nudum erit latus? incomitata lectica?* nudum latus dixit, quod exterior comes nullus tegat. & Minutius Felix contra, ejus qui inter duos medius ſedeat, protegi ab utroque latera ſcripſit in Octavio. *Et cum dicto*, inquit, *ejus aſſedimus, ita ut me ex tribus medium lateris ambitione protegerent*. Nec vero quærendum, dextramne ſemper teneat interior, ut Lipſio, & aliis viſum eſt, an ſiniſtram, ut Nebriſſenſi: cum ſatis conſtet,

interiorem in inceſſu, perinde ut ceteris in rebus, nunc dextrum eſſe, nunc ſiniſtrum: neutrumque ad vim nominis pertinere: ſed fortuito evenire, prout ad dextram aut lævam id fuerit, cui propior is eſt qui dicitur interior. Quid ergo, dicet quiſpiam, ſi contingat, ut ad lævam ſit qui interior ambulat, eumne honeſtiore loco ambulare dices? Sane, inquam, cum interior ſit, qui locus honoris: cum exterior ſit alter, ejuſque latus tegat, quod inferioris & honorem deferentis. Denique, ut paucis complectar, ita cenſeo. Apud veteres Romanos, ut hodieque apud Gallos noſtros, & pleraſque alias gentes, in inceſſu conſeſſuque præcipuum honoris locum interiorem ſemper fuiſſe, licet is dexter non ſemper eſſet. Clare id quidem, ac ſine exceptione, Ovidius & Horatius: ut fruſtra ſint qui pro dextra tantum, aut pro ſiniſtra pugnare velint. Neque tamen dextræ prærogativam ſuam detraxerim. Dextræ honori hoc datum liquet. Primum ut quando proximum nihil erat, unde interior alter altero, vel latus ei tegere diceretur, tum dexteram ſemper ſiniſtræ præferrent. quomodo apud Tranquillum Tiberii cap. VI. prælatus haud dubie Marcellus, qui in Actiaci triumphi pompa dexteriore invectus eſt equo, cum Tiberius ſiniſteriore veheretur. Deinde in ipſo interioris loci obſequio contenderent, quoad fieri poſſet, ut cum eo loco dextræ ſimul honor jungeretur, ita ut idem dexter atque interior eſſet. Quo ſpectans Helenius Acro, exteriorem in Horatii verſu ſiniſteriorem expoſuit: & Eutropius lævum incedere, quod Tranquillus de Claudio Imperatore ſcripſerat, illum Plautio in Capitolium eunti latus texiſſe. non quod neceſſario hæc ita ſemper conjuncta ſint: ſed quod plerumque ita fieri mos eſſet. Ceterum ubi res non ferebat, ut interior dexter eſſet: tum ad eum plane modum quo ſolemus in Gallia, interioris potiorem habuiſſe rationem: ut eum locum honoratis potius cum læva tribuerent, quam cum dextra exteriorem. Ita & ſiniſtræ ſuus nonnunquam honos fuit, ſed tum ſcilicet, quando interior erat: & dextra nunquam non prælata, niſi cum interior eſſe non potuit. Interioris autem loci præcipua ſemper ac perpetua dignitas. non quia dexter, aut ſiniſter: ſed quia ſuperior, quia prior, quia medius quodammodo. medius, inquam, inter comitem, & illud quicquid eſt quod alterum latus claudit. Sic enim Græci μέσον ἔχειν, μέσον λαβεῖν, etiam de duobus dicunt, cum alter interiore loco recipitur. ut Plutarchus in Catone Uticenſi, quem ait Philoſtrato, cum una deambularent, exteriorem inceſſiſſe ob honorem philoſophiæ. Φιλόστρατον ἐν ὁμιλίᾳ μέσον ἦγε περιπατῶν, ἐπὶ τιμῇ φιλοσοφίας. & Vetus Interpres Juvenalis verſum exponens Satyræ. III,

Divitis hic ſervi claudit latus ingenuorum
Filius.

Aut in medium, inquit, *ſervum mittit, aut in ſiniſtra ambulat*. Quibus verbis totam præterea ſententiam noſtram mirifice confirmat. De duobus enim ſermo eſt, ut apud Horatium, cujus umbra hoc loco Juvenalis. Quare duo hæc ita diſtinguit, ut in medium mittere ſit interiorem locum dare, ſive læva ſive dextra: in ſiniſtra ambulare, tum ſcilicet, quando neuter locus interior eſt, & ſolius dextræ honor reſtat, qui potiori deferatur.

INDEX EORUM

AD QUOS SCRIPTÆ SUNT EPISTOLÆ SIDONII.

Agricolæ, lib. I. ep. ii. xi. xii
Agrœcio Papæ, VII. v
Ambroſio P. IX. vi
Apollinari F. III. xiii
Apollinari, IV. iv. vi. xii. V. iii. vi
Apro, IV. xxi. V. xiv
Aprunculo P. IX. x
Aquilino, V. ix
Arvogaſti, IV. xvii
Atalo, V. xviii.
Audaci, VIII. vii
Avito, III. i
Auſpicio P. VII. x
Baſilio Papæ VII. vi
Burgundioni, IX. xiv
Calminio, V. xii
Campaniano, I. x
Candidiano, I. viii
Cenſorio P. VI. x
Chariobaudi Abbati, VII. xvi
Claudiano, IV. iii
Claudianus Sidonio, IV. ii
Conſentio, VIII. iv
Conſtantio, I. i. III. ii. VII. xviii. VIII. xvi
Deſiderato, II. viii
Domitio, II. ii
Domnitio, IV. xx
Domnulo, IV. xxv
Donidio, II. ix
Ecdicio, II. i. III. iii
Elaphio, IV. xv
Eleutherio P. VI. xi
Eriphio, V. xvii
Eucherio, III. viii
Evodio, IV. viii
Euphronio P. VII. viii. IX. ii
Eutropio, I. vi. III. vi
Eutropio P. VI. vi.
Explicio. II. vii
Fauſto Papæ, IX. iii. ix
Felici, II. iii. III. iv. vii. IV. v. x
Ferreolo, VII. xii
Firmino, IX. i. xvi
Florentino, IV. xix
Fonteio Papæ, I. iv
Fortunali, VIII. v
Gaudentio, I. iv
Gelaſio, IX. xv
Græco Papæ, VI. viii. VII. ii. xi. IX. iv
Heronio, I. v. ix
Heſperio, II. x
Hypatio, III. v
Induſtrio, IV. ix
Joanni, VIII. ii
Juliano Papæ, IX. v
Juſtino, V. xxi
Lampridio, VIII. ix
Leoni. IV. xxii. VIII. iii
Leontio Papæ, VI. iii
Lucontio, IV. xviii
Lupo Papæ, VI. i. iv. ix. VIII. xi. IX. xi
Lupo, VII. xi
Mamerto Papæ, VII. i
Mauruſio, II. xiv
Megethio Papæ, VII. iii
Montio, I. ii
Nammatio, VIII. vi
Nonnechio Papæ, VIII. xiii
Nymphidio, V. ii
Oreſio, IX. xii
Pagatio, II. vi
Pannychio, V. xiii
Papianillæ, V. xvi
Paſtori, V. xx
Patienti Papæ, VI. xii
Pegaſio. II. vi
Perpetuo Papæ, VII. ix
Petreio, IV. xi
Petronio, II. v. V. i. VIII. i
Philagrio, VII. xiv
Philimatio, I. iii
Placido, III. xiv
Polemio, IV. xiv. & pag. 755.
Pontio Leontio. pag. 771.
Potentino. V. xi
Pragmatio Papæ, VI. ii
Principio Papæ, VIII. xiv. IX. viii
Probo, IV. i
Proculo, IV. xxiii
Proſpero Papæ, VIII. xv
Pudenti, V. xix
Remigio Papæ, IX. vii
Riothamo, III. ix
Ruricio, IV. xvi. V. xv. VIII. x
Ruſtico, XI. ii
Sacerdoti, V. xxi
Salonio, VII. xv
Sapaudo, V. x
Secundino, V. viii
Secundo, III. xii
Serrano, II. xiii
Syagrio, II. vi. V. v. VIII. viii
Symplicio, III. xi. IV. iv. vii. xii. V. iv
Sulpitio, VII. xiii
Tetradio, III. x
Thaumaſto, V. vii
Theoplaſto Papæ, VI. v
Tonantio, IX. xiii
Trigetio, VIII. xii
Turno. IV. xxiv
Vectio, IV. xiii
Vincentio, I. vii
Voluſiano, VII. xvii

INDEX CARMINUM.

I. PRæfatio in Panegyricum Anthemii, Pag. 661.

II. Panegyricus Anthemio Aug. dictus, 663

III. Editio Panegyrici Majoriano dicti, ad Petrum, 685

IV. Præfatio Panegyrici ejuſdem; *ibid.*

V. Panegyricus Majoriano Aug. dictus, 687

VI. Præfatio Panegyrici Avito dicti, 711

VII. Panegyricus Avito Aug. dictus, 713

VIII. Editio Panegyrici ejuſdem, ad Priſcum Valerianum, 735

IX. Excuſatorium ad V. C. Felicem, *ibid.*

X. Præfatio Epithalamii ſeq. 745

XI. Epithalamium Ruricio, & Iberiæ dictum, *ibid.*

XII. Ad Catullinum V. C. quod propter hoſtilitatem barbarorum epithalamium ſcribere non poſſit, 751

XIII. Epigramma ad Majorianum, quo trium capitum remedium poſtulavit, *ibid.*

XIV. Præfatio Epithalamii ſeq. 755

XV. Epithalamium Polemio & Araneolæ dictum, *ibid.*

XVI. Euchariſticum ad Fauſtum Reienſem Epiſcopum, 763

XVII. Ad Ommatium, invitans ad natalem ſuorum, 769

XVIII. De balneis villæ ſuæ, *ibid.*

XIX. Tetraſtichum ſupra piſcinam, 771

XX. Ad Ecdicium ſororium ſuum, *ibid.*

XXI. De piſcibus nocte captis, *ibid.*

XXII. Burgus Pontii Leontii, 773

XXIII. Narbo ad Conſentium V. C. 779

XXIV. Propempticum ad libellum, 793

ANIMADVERSIO

EX GASPARIS BARTHII ADVERSARIORUM LIBRIS.

IN SIDONIUM.

pag. 1336. PAg. 747. *Mulciber .... arte magiſtra* INGENTI *cultu naturâ inculta ſefellit*. BART. *Ingenii cultu*.

MAGNI FELICIS
ENNODII
EPISCOPI TICINENSIS
OPERA.

JACOBUS SIRMONDUS *Societatis Jeſu Presbyter in ordinem digeſta, multiſque locis aucta emendavit, ac Notis illuſtravit*

anno M DC XL

Digitized by Google

VIRO CLARISSIMO
ET DOCTISSIMO
NICOLAO FABRO J. C.
JACOBUS SIRMONDUS S.

QUam male acceptus in editione Baſilienſi fuerit Ennodius, ideo pauci fortaſſe norunt, quia paucorum manibus terebatur. tu vero, quem bonorum librorum nihil præterit, Doctiſſime Faber, omnium minime ignoras, nihil ad hunc diem opere illo depravatius, nihil inquinatius in lucem exiiſſe. Ut mihi quidem Arnulfi Lexovienſis Epiſcopi de Ennodio judicium cogitanti ſubeat in mentem, ſi adeo mendoſum, mutilum, ac modis omnibus vitiatum exemplar nactus erat, ſatis ei cauſæ fuiſſe, cur illum propter obſcuritatem diceret Innodium ſibi verius, quam Ennodium videri. Etenim quis tam lynceis fuit oculis, qui non in illa caligine cæcutiret? Quanquam alia nimirum Arnulfo mens fuit, & qualis hodie permultis, qui molli ac leni melioris ævi ſcriptorum facundiæ aſſueti, ſcabrum hoc, ut aiunt, & ſalebroſum dicendi genus, quod poſtremis Latinæ linguæ ſæculis emerſit, penitus exhorreſcunt. Sed nos delicata hominum faſtidia non moramur. Neque enim ſi quid limi Ennodio ſua ætas adſperſit, idcirco fluentem in ejus ſcriptis ingenii, elegantiæque fontem poſſumus non amare; aut quia in ejus poematis claudicat interdum verſus, rectam ubique ſententiam, & acumen non amplecti. Quid illa, propter quam infimæ quoque notæ auctores expeti ſolent, temporum notitia & illuſtratio? Quis enim eſt, qui in epiſtolis Ennodii Symmachos, Hormiſdas, Cæſarios, Fauſtos, Boetios, Liberios, Aratores, Elpidios, & reliqua ejus ætatis lumina non libenter recognoſcat? aut quem in uno Theoderici Panegyrico, vel in una, quæ nova fere tota nunc prodit, vita Epiphanii Ticinenſis, varia rerum illo ſæculo in Italia, Gallia, Germania, Græcia geſtarum commemoratio non afficiat? Dictiones quippe, Declamationeſque prætermitto, quæ mea quidem ſententia ſunt ejuſmodi, ut cum poſtremæ omnium apud Latinos natæ videantur, cum primis mediiſque conferri poſſint, & tanquam roſæ alienis menſibus ortæ cariores eſſe debeant. Itaque veritus non ſum, ne ſi quid ſtudii ad emendandum vel illuſtrandum Ennodium contuliſſem, aut nullam a literatis gratiam iniiſſe, aut horas in hac opera male collocaſſe cuipiam merito viderer. cum & de auctore conſtaret, mirandum eſſe potius: cur cum multi ſuperioribus annis hanc ſibi provinciam deſtinaſſent, nemo tamen hactenus perfunctus ſit: & genus hoc ſtudii atque induſtriæ, quod in recenſendis veterum libris ponitur, ab iis tantum improbari aut inſuper haberi poſſe, qui neſciant præſtanti olim judicio

viros, & genere ac doctrina clariſſimos, certatim in hoc ſtadio deſudaſſe, Q. Symmachum, & Nicomachos, Dextrum atque Flavianum in T. Livio, Saluſtium in Apuleio, Flavium Eutropium in Vegetio, Sidonium in Philoſtrato, Memmium Symmachum in Macrobio, Celſum Conſtantinum & Lupicinum in Cæſare, atque alios in aliis. Eos enim ſolum attigi, qui Ennodii ævo ſuppares, vel paulo antiquiores fuerunt. nec de iis loquor, qui noſtra vel parentum memoria in hoc ipſo tecum ſcammate ſumma cum laude & approbatione verſati ſunt. Utinam modo in Ennodio mihi pro voto exitus reſpondiſſet. Nam conatus equidem ſum, quoad potui, ex duobus ſpectatæ fidei exemplaribus, Vaticano & tuo, quam emendatiſſimum reddere, lacunas quæ multæ & maximæ erant implere, ac prave detorta & trajecta ſuis locis reponere. omnia etiam opera ex priſtina perturbatione in certos ordines & quaſi claſſes digerere. Sed ut magnum & grave vulnus difficile eſt ſic ſanare, ut non hæreat cicatrix: ita ſentio, quamlibet copioſam mendorum meſſem ex hoc campo ſuſtulerim, locum tamen ſpicilegio non defuturum. At vero Notæ, quas in ipſa præli feſtinatione ſubito effuſas & tute noſti, & nimium ipſæ prodent, laudem profecto non quærunt. ſatis erit, ſi veniam mereantur. Quanquam fructum uberem conſecutas putabo, ſi abs te, Humaniſſime Faber, cum reliqua editione, quam nominis tui titulo inſcripſi, minime reſpuantur. ut teſtatam omnibus faciant amicitiæ noſtræ vetuſtatem: & quanti merito doctrinam, virtuteſque tuas ſemper fecerim. Quas ut a me commemorari hoc loco pudor tuus non ſinat, publica velis nolis fama, operis, ut Ennodius noſter ait, index loquitur, & una de te, ut olim de Naſica, communis ſuffragii voce conſentit. Vale.

Digitized by Google

VITA ENNODII
EPISCOPI TICINENSIS.

MAGNUS Felix Eunodius Gallum ſe proſapia, Galliſque parentibus procreatum non ſemel teſtatus eſt. au vero in Gallia, hoc eſt Arelate, unde illi origo, & quam dulcem ſedem vocat, an, quod potius reor, io Liguria Mediolaoi natos ſit, incertum reliquit. Mediolaoi certe a puero larem habuit. Et quauquam loco bumilem ſe ipſe dicere ſoleat, liquet tamen illum præcipuas ævi ſui ſamilias vel ſaoguinis oexu vel affiſuitate complexum eſſe: cum inter propioquos, affiueſque ſuos uumeret Fauſtum, Boetiom, Avienum Exconſules, Cæſarium Arelatenſem & Aurelianum Epiſcopos, Seuarium, Floriauum, Olybrium, Eugenetem, & alios genere atque honoribus clariſſimos. Sedecim aouos uatus, ſob Theodoriei regis adventum in Italiam, ut in Euchariſtico vitæ ſuæ ſcribit, amitæ quæ ipſum aluerat ſolatio deſtitutus, ſobſidiom per ouptias uactus eſt, uxore ducta prædivitis ac oobiliſſimæ fœmiuæ filia, ex cujus opibus deinceps abuodavit. ex qua & filium ſuſtulit, quod ſignificare qoodam loco videtor. Poſthæc relicta ſæculi militia io ſacram adſcriptus, atque ioter Diaconos relatus eſt: uxore itidem ad religioſæ vitæ cultum pari ſtudio converſa. Hoc in gradu magoam vitæ partem duxit. Ac licet Rhetorum, poetaromque ſtudia, quibus a prima ætate deditus ſuerat, & jam inde cum clero oomen dedit, negligere cœpiſſet, ac poſtea etiam in letali morbo, ex quo B. Victoris Martyris ope recreatus eſt, deſtioato animi propoſito reſugere: ea tamen ingenii ſama floruit & doctrinæ, ut non ſolum iu pretio eſſeut, quæ ſua ſponte ſeriberet, ſed amicorum quoque, quos impenſiſſime coluit, rogatu in dictandis aliorum nomioe orationibus, epiſtolis, epitaphiis, ac diverſarum rerum epigrammatis, aſſiduam operam dare cogeretur. Quo iu genere multa ſane ad gloriam Ennodio illuſtria ſuerunt, ſed nibil illuſtrius Apologetico & Panegyrico. quorum altero Theodericum regem publice laudavit, altero Symmachi Papæ, Syuodique Romauæ cauſam taota cum approbatione deſeudit, ne a Syuodo univerſa honorificentiſſimo elogio, decretoque ornatus ſit. Atque hæc fere ſub Symmacho. Sub Hormiſda vero com Eccleſiæ Ticinenſis Epiſcopus jam eſſet, gemina io Orieotem ad Anaſtaſium Imp. fidei orthodoxæ cauſa legatione ſunctus eſt. primum quidem cum Fortunato Catanenſi Epiſcopo, & aliis, quo tempore Synodus Heracleæ ſutura dicebatur. deiude cum peregrino Epiſcopo Miſenate, fidei formulam deſerens, cui ſubſeriberent Orieutales. Sed in utraque ſubdoli Principis veſauia irritus ſuit eventus, ſpectata fides & virtus Eouodii. quem ſruſtra tentatum Anaſtaſius, cum flecti ad ſenteotiam ſuam oon poſſe cerneret, iudiguis modis vexatum, rimoſoque ac ſragili uavigio impoſitom, cum interdicto ue ad ullum Græciæ portum appelleret, contumelioſe dimiſit. Reverſus ad Eccleſiam ſuam paucis poſt anuis ſuperſtes, ævo adhuc integer, anuorumque nou amplius xlviii. exceſſit e vita, ea ſanctitatis opiuione, ut inter ſaoctos Chriſti Conſeſſores anuiverſariis houoribus colatur xvi. Kalend. Auguſti, quo die receptus eſt iu cælum, aouo Domini dxxi. Diem enim & Cooſulem uotat Epitaphium, quod hodieque Ticiui iu æde D. Michaelis parieti, qui ſacrario cohæret, inſertum io tabula marmorea viſitur, & nos ipſi legimus his verbis.

EPITAPHIUM ENNODII.

ENnodius vates lucis rediturus in ortum,
Hoc poſuit tumulo corporis exuvias.
Clarus prole quidem, generoſior ipſe propinquis,
Quæ functos laudum juſſit habere diem.
Reddidit hos calo vivacibus ille figuris,
Cum fecit fama vivere caloquiis.
Quid mirum, ſi morte caret poſt buſta ſuperſtes,
Qui conſanguineos reſtituit ſuperis?
Quantis iſte foret mundi celebratus in oris,
Nec ſilet occidui cardinis oceanus.
Schiſmata conjunxit dudum diſcordia legi,
Atque fidem Petri reddidit Eccleſiis.
Pollens eloquio, doctrinæ nobilis arte,
Reſtituit Chriſto innumeros populos.
Largus, vel ſapiens, diſpenſatorque benignus,
Divitias credens quas dedit eſſe ſuas.
Templa Deo faciens, hymnis decoravit & auro,
Et paries functi dogmata nunc loquitur.

Depoſitus ſub D. xvi. Kal. Auguſtas. Valerio V.C. Conſule.

Digitized by Google

VETERUM ALIQUOT PONTIFICUM
de Ennodio teſtimonia.

Synodus V. Romana Symmachi Papæ.

Libellus qui Synodali auctoritate contra eos, qui adverſus quartam noſtram Synodum, quæ habita eſt Romæ palmaris, mutire præſumpſerunt, ab Ennodio conſcriptus eſt, coram omnibus deferatur, & in præſentia omnium legatur atque roboretur. Quo recitato, & ab omnibus conſona voce roborato S. Synodus dixit, Hæc futuris temporibus conſerventur, atque ab omnibus teneantur & in omnibus ſerventur. Hic libellus integerrime Synodaliter ab omnibus teneatur, atque inter quæta & quinta Synodorum decreta habeatur: quia Synodali auctoritate conſcriptus eſt & roboratus, Ad quæ ter beatiſſimus Papa reſpondit, Juxta veſtram omnium fiat voluntatem.

Hormiſda Papa Anaſtaſio Imp.

AD hæc noſtris lacrymis noſtris precibus alleganda Ennodium atque Peregrinum fratres & Coepiſcopos noſtros vice noſtra, pro exibenda etiam honorifica ſalutatione direximus. Ideo maxime deſignato viro faſce ſecundæ legationis impoſito; ut qui nobis ſpei bonæ detulit initium, nunc adjutore Deo plenum reportet effectum. Acquieſcite, precamur, fidelibus monitis cujus vos delectatum dudum legimus inſtitutis. Data III. Nonas Aprilis Agapito V.C. Conſule.

Hæc poſterior Ennodii legatio. De priore autem extat Indiculus, qui datus eſt Ennodio & Fortunato Epiſcopis, Venantio Presbytero, Vitali Diacono, & Hilaro Notario Legatis Apoſtolicæ ſedis Conſtantinopolim miſſis ab Hormiſda Papa. De utraque præterea ſcribunt Paulus Diaconus lib. XV. Hiſtoriæ Miſcellæ, & Anaſtaſius Bibliothecarius in Hormiſda.

Nicolaus I. Michaeli Auguſto. Epiſt. VIII.

SIcut magnus Chriſti confeſſor Ennodius Ticinenſis Epiſcopus, qui ab Hormiſda Apoſtolicæ memoriæ Conſtantinopolim miſſus, innumeras miſerias a Græcorum veſania pro fide Chriſti, & ſtatu Eccleſiæ non ſemel pertulit, ex Propheta de his meminit, *Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum qui trahit eam.*

Joannes VIII. Bercario Abbati.

* In Apol. pro Synodo. ABſit a piis mentibus quid de Romani culminis Pontifice ſiniſtrum ſentire, cum B. Ennodio Confeſſore Ticinenſis orbis Antiſtite ſcribente doceamur, quia Deus omnipotens * aut claros ad tanta faſtigia erigit, aut certe quos erigit illuſtrat.

Gregorius VII. in Dictatu.

* Item in Apol. pro Synodo. QUod Romanus Pontifex, ſi canonice fuerit ordinatus, meritis B. Petri indubitanter efficitur ſanctus, teſtante * S. Ennodio Papienſi Epiſcopo, & multis ſanctis Patribus faventibus, ſicut in decretis B. Symmachi Papæ continetur.

* *His Pontificum teſtimoniis a Sirmondo collectis addere viſum & iſtud inſigne Floriani ex Monaſterio Romano in epiſtola ad Nicetium Trevirenſem Epiſcopum, ſæculo ſexto circiter medio.*

VIde ergo quantis adjutoribus uteris, cum pro me cœperis obſecrare ſanctæ memoriæ dominum Ennodium Pontificem Ticinenſis Eccleſiæ, qui generoſi ſanguinis nobilitatem humilitate prævexit ad gloriam, ut in cœleſtis patriæ ſenatu fieret & ibi ſenator, cujus incomparabilem doctrinæ facundiam non ſolum teſtatur occidens, ſed & oriens inſtructa miratur, Neſtorii fulmen, Eutychis extinctor glorioſam dominam meam inviolabilemque Mariam Chriſtotocon & Theotocon, Apoſtolica auctoritate perdocuit. Ipſe ergo meus eſt pater ex lavacro, quem credo apud æternum patrem per filium intervenire pro filio.

MA-

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS EPISTOLARUM LIBRI IX.

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA PRIMA.

Ennodius Joanni.

DUm ſalvum quæris verbis in ſtatione compoſitis, & incerta liquentis elementi placida oratione deſcribis: dum ſermonum cymbam inter loquelæ ſcopulos rector diligens frænas, & curſum artificem fabricatus trutinator expendis; pelagus oculis meis, quod aquarum ſimulabas, eloquii demonſtraſti. Deus bone, in quantos ſe uſus dives lingua diſpergit! Cum voluerit, ſævit ut beſtia, currit ut fluvius, fluctuat ut profundum: & quamcumque fucatis verborum imaginibus pingit ſpeciem, veri adſtipulatione repræſentat. Timere te ſcriptionem, quaſi fronte tener, inſinuas; dum declamationum pompam refuga laudis depoſcit aſſertio; & fit avara gloriæ, dum pudori parcere ſe oſtendit, peregrinam mentita formidinem. Ago atque habeo gratias, quod nobilia rudimenta facundiæ tuæ in amici, quantum æſtimas, præconiis conſecraſti. Et licet non agnoſcam mea eſſe quæ loqueris; religionem tamen narrantis amplector, diligentiam pectoris laudo, quam gratiæ per fucum rutilantis luce dedicaſti. Tibi fax iſta prætenditur, quam in opinione mea blandus elocutor accendis. ego noctem conſcientiæ meæ, & ſi non fugio, novi tamen æſtimare. Graves hiatus patitur alienæ gratiæ commiſſa credulitas: quamquam omne crimen tranſeat, qui vult decipere confidentem. Gaudia tamen mea de te epiſtularis alloquii dotibus adimpleſti; dum novitatem ſenſuum monſtras ſerenitate ſermonum, & veteris decora proſapiæ novelli vincis nitore colloquii. Sat fuerat parentum tuorum deſideriis, ſeniora te familiæ ornamenta æmulari: vincere poſſe, ſicut nemo credidit, ita nullus optavit. Vides quantum ad unguem polita converſatio pretiis bene naſcentis adjungat? Quod jubar ſanguinis præſtitit, ſuperavit induſtria caſtigantis. Credidi votorum ſummam fatigari, ſi te natalibus reddidiſſes; illud non expendens, quid cla-

A ritati tuæ cohabitator inſuderet. Sit forte in æſtimatione arbitrii mei defrudata cognitio. Neminem credidi ad Olybrium pervenire: quem vicinis calcibus pernix inſecutor adjunges: beatum facturus nempe, ſi viceris. Deum precor, ut adoleſcentiæ in te, quæ (perfectionem) primordiis monſtrant, bonæ frugis germina convaleſcant. Domi habes, unde exhortationis meæ viva ſumas exempla. Te pater morum tranquillitate, ſocer eloquentia ſimilem producat. Si me voti reum facere cæleſtia regna dignantur, unum precor, ut mei meminiſſe digneris: ut illius, cujus perfectionem inter dicendi ſimolacra meditaris, oblivionis quoque par eſſe contendas. Sed ad epiſtolæ morem revertar, quam aſ-

B fectio tua in longum produxit. Salve mi domine, & amantem tui frequentibus cole muniis litterarum; ne amoris conteſtatio ſola, ſicut ſolet in quibuſdam eſſe, prævii in te putetur extitiſſe ſermonis.

EPISTOLA II.

Ennodius Floro.

NOvi me duram cepiſſe provinciam, & gravem ſarcinam humeris infirmis attollere, qui

C ſublimitatem tuam, quantum ad me quietam verborum ſtimulis excitavi. Sic minaces dentes beſtias invalida laceſſit adoleſcentia: & dum majora viribus provocat, quod evenira optat, ſpectaculum putat eſſe, non prælium. Sic mens congreſſionis ignara certaminibus ante periculum debet affectum. Leonis rabiem, & quam Libya alit beſtiam, quam te, lingua cenſeo mitiorem. Quæ me præcipitavit inſcitia? qui animi fervor a cognitione tui peregrinantem duxit in devium, ut neſcirem quid intentioni laceſſitus deberet, qui ſemper contumelias primus

---

a *Magni Felicis Ennodii*) Tria hæc nomina Ennodii, quæ in antiquis exemplaribus leguntur, non quidem in fronte operis, neque paſſim per omnes titulos: ſed in eo duntaxat, qui præfixus eſt vitæ B. Antonii. In cæteris ſatis habuerunt antiquarii prioribus omiſſis tertium, quod verum & proprium auctoris nomen erat. adnotare. Proprium inquam. Nam Ennodii adhuc ævo mos durabat, qui apud Latias quondam oris gentes, atque adeo in Urbe tandem ipſa poſt everſam remp. obtinuit; ut cum tribus fere, quatuorve nominibus nobiliores cenſerentur, proprium tamen unum cujuſque nomen eſſet, quod poſtremo ſemper loco poſt cetera ſtatuebant, & quo unico, ſi pluribus abſtinere placuiſſet, ſingulos deſignabant. Verbi gratia, M. Juniani Juſtini, (ſic enim breviatorem Trogi Pompeii appellat codex Vaticanus) proprium nomen fuit Juſtinus. & Fabii Laurentii Marii Victorini, quæ integra eſt nomenclatio clariſſimi Rhetoris, qui in Ciceronis libros de arte Rhetorica ſcripſit, proprium item nomen, quod poſtremum. Id ipſum in Avieno, Liberio, Symmacho, & aliis ad quod Ennodius ſcribit, ſuis locis oſtendemus. Eodemque modo in titulis omnibus librorum, in marmoribus, aliiſque illorum temporum monumentis, quando plura unius hominis nomina occurrunt, dubium non eſt, quin verum ac proprium id ejus nomen ſit, quod ultimum collocatur. Quæ nunc paucis admonuiſſe ſit ſatis: quia juſtam huic rei diatribam * alio, ſi Deus volet, loco deſtinamus.

* Habes in edit. Sidonii *poſt Præfat.*

incipit qui injuriarum gymnaſiis nunquam meruit poſthaberi? Clericorum certe exercitatiſſimus maledictor; qui ad eos ſemper novelli & acuti dentis morſus exhibuit: quem evadere ad unguem ducta vita non meruit; cui ceſſit omnis eruditio; & quaſi cometem ſidus religioſorum fugit univerſitas; Hunc ergo improbus & fronte debilis excitavi. Hac fiducia provocaſſem ventos ad flandum, ad curſum flumina, Fauſtum meum ad facundiam, qua te ad garrulitatem loquendi parcus ferratis verborum calcibus animavi. Ignoſce quæſo, & quod in aliis vitium putas, taciturnitatem amantis ſperne: abſtine a reſponſis, provocantem damna contemptu. Tecum decertet de mediis curiæ finibus eductus, circa Gallum proſapia conticeſce: ſilentii tui, ſi prævales, talione mulcemur. Cave, mi domine, ne incipias minorem loquacitate provocando humilis æſtimari. Quid enim laboris eſt, jacentem in ea parte ſuperare, & triumphum de eo ducere, qui ſe ante conflictum imparem confitetur? Eſto mihi tamen apud dominum Fauſtum amoris mei fibula, ſi querelas, quamvis anguſtas & ruſticas, ſtudes evadere.

EPISTOLA III.

[a] *Ennodius* [a] *Fauſto.*

ACta eſt cauſa deſiderii mei beneficio querelarum; meruit impudentia, quod negabat urbanitas. Diligentiam ſancti pectoris, quam artifex ſilentium tegebat, elicui: taciturnitatem, quæ ad fomenta ardoris mei parata fuerat, terminavi: prorogando viles paginas, pretium vincentis accepi. Sic uſuram cultori vexatis reddit terra ceſpitibus, & featuram nobilem de ſingularibus parturit gleba germinibus. ſic ad vocem unius hominis montium ſecreta reſpondent, & dum anguſtus clamor vincitur, valitudinem
Luc. 11. 9. ſuam elementa manifeſtant. Evangelicis tali facto obſecutus oraculis, fructum de præcepti ſum veritate ſortitus; cujus declarat inſtructio, quod pulſanti ſæpe ſurgat Deus, & tribuat, ſi non propter meritum, vel propter importunitatem. Faceſſat poſt hac infidelium male cauta diſcuſſio: integritati ſententiæ periculis præſentibus idoneus mihi teſtis adſtipulor. Frequenti oratione optata promerui: conceſſum eſt precum aſſiduitati quod negabatur examini. Debeo vobis amicitiam, querimoniæ meæ; quas, dum votis effectum tribuitis, plus amabo. Fuerit licet origo veſtra a juſto dolore veniens; frequenter a vobis, poſtquam præſtitiſtis, etiam illæſus incipiam. Delenificam allegationem amplexus epiſtolaris eloquii, ago atque habeo gratias, quod me diu triſtium noluiſtis eſſe participem. feciſtis hoc forſitan voto & ſtudio conſulentis. Sed adſcribo peccatis meis, quod majoribus, dum temperatis alloquio, ſum jactatus angoribus. Mihi uni in adverſum proviſa contingunt, dum

A graviora ſemper in mœrore æſtimo, quæ tacentur: quia credo quod de mediocribus ſæpe communicentur verba languentibus, cum proximitas funeris imperet ſilentia cito rumpenda. Deo gratias, qui ea quæ dura æſtimantur clementia bene vertit, & quæ ex merito noſtro ventura collegimus, ex ſua facit miſeratione transferri. Voluiſſem tamen, talem circa parvitatem meam dignatio veſtra tenuiſſet affectum, ut quem comitem ſæpe gaudiis adhibuiſtis, cum eo elegiſſetis etiam adverſa partiri. An putatis tale beneficium in acceptum me eſſe relaturum, ſi ab æſtibus pectoris veſtri, tanquam male fidelis ex-
B cludar? Non eſt, ut video, apud vos mei ratio diſpenſata conſilii. Ego mihi perire gratiam puto, niſi eam rerum omnium vobiſcum communicatione nutriatis. Deſinite, quæſo, in hac mihi parte conſulere, veſtra impendio verba cupienti. Cui ſi votivi negentur affatus, fatiſcam, ut terra cui cælo nihil liquitur, nec venas ſuas ſucco bibuli humoris infundit, unde innatis alimenta culmis exhibeat, & ad falcem gravidas ariſtas adducat. Ut piſcis aqua abſtractus vitalibus indumentis privatus extinguitur, ſic ego ſubductis alloquii veſtri fluentis interimor. Quærant alii quod delectet: ego res ad animam per-
C tinentes expoſtulo. mihi non tam delitias verba veſtra pariunt, quam ſalutem. Rem fateor nullis coloratam fucis, nullis nebularum deplectam mendaciis, quia non ſum ſimulandi artifex: decerptum aliquid vitæ meæ cenſui, dum tacetis. Male vos fideles aſſeritis, ſi ad aures meas generaliter deflenda per vos deferantur incommoda. quaſi neſcire alieni Chriſtianum liceat [b]
[b] malum, cui Roma ſuccumbit. Barbaras nationes, & a noſtro limite toto pene orbe diviſas, continuis hæc conjicio lamentis ingemiſcere, & ad ſolatium noſtrum lacrymas commodare. Hujus rei magnitudo veſtra adhibere ſe indicem fugit, ut in perniciem meam fallacium nuntiorum diabolica cum ſecuritate vota mentiantur:
D ut non ſit, ad cujus veritatem poſt fabulas redeam, nec qui animum meum veri demonſtratione ſuſtentet. Cave faxis, mi domine: vobiſcum mihi alia res eſt. aliud fori jus, aliud triclinii. Audiat te quæ in converſatione publica didiceris, familia domeſtica retexentem. Subjectorum animos, & fideles, ut putatis, mentes relationum veſtrarum cibis alite, ne jejuna amicorum corda talibus ferculis impaſta moriantur.

EPISTOLA IV.

Ennodius Fauſto.

[c] ANagnoſtici fidem ſecutus, & ſuavi orationis ſapore provocatus, pene vitium [c]
[d] credidi rem eſſe virtutis; & dum plus ſermonum diademata credo valere quam conſcientiam, culpam, quam mens non agnoſcebat, incurri. Non ſic ſervis ſibilo artificibus inſidiis [d]

a *Fauſto*) Nullius nomen in operibus Ennodii ſæpius occurrit, quam Fauſti: cujus Conſulatum, Quæſturam, Præfecturam, Patriciatum variis locis commemorat. Is eſt Fauſtus Exconſul, quem pro Symmacho Papa in Laurentii ſchiſmate ſtetiſſe, atque adverſus Feſtum & Albinum item Exconſules, qui Laurentio favebant, fortiter pugnaſſe, auctor eſt Anaſtaſius. Sed Fauſti Conſulares hoc tempore duo fuerunt. Unus Conſulatu ſine collega functus anno Chriſti cdxxc111. Qui Agnianus Fauſtus dicitur in tumulo Mandroſæ. Alter Fl. Fauſtus junior. hic fortaſſe, de quo agimus, qui ſeptimo poſt ſuperiorem anno Conſul fuit cum Longino.

b *Malum cui Roma ſuccumbit*) Ob factionem videlicet ſchiſmatis Laurentiani, graveſque contentiones, pugnas, cædes ex ea natas, de quibus in Symmachi vita idem Anaſtaſius, & Ennodius ipſe in Apologetico.

c *Agnoſtici*) Epiſtulæ tuæ. Lib. VIII. epiſt. V. Fauſto idem, *de agnoſtici prolixitate faſtidium*. Ἀναγνωστικὸν Græcis id omne eſt, quod legitur, aut recitatur, ſicut ἀκρόαμα & ἄκουσμα, quod auditur. Itaque ut acroama etiam Latini uſurparunt pro dicto, ſeu re alia quæ auribus excipiatur: ſic anagnoſticum, pro epiſtola aut ſcripto quocumque, Dici etiam poſſet anagnoſma.

d *Credidi rem*) Male libri omnes *crediderim*.

blandus venator illudit: non ita pinnarum men-
tita formidinem diſcoloribus ſucis ultro expe-
tenda retia manus magiſtra componit: quemad-
modum me captum, & ſponte capiſtris ora por-
rigentem magnitudinis veſtræ tenuere ſermones.
Commiſi neſcius, vobis impugnantibus, diu u-
trum eſſem innocens inquiſivi. Aliud ſentiebam
de epiſtola veſtra, aliud de propoſito meo. Quis
rogo fuit patrandi ſceleris tam venuſtus admiſ-
ſor, qui purgationem crederet, ſi alieno ſe fa-
teretur præcepto ſuo militare flagitio, cum ne-
mo de ſe confeſſo juſte credere poſſit crimen a-
lienum? Sed credo juris & legum expertem fuiſ-
ſe perſonam, & ſola calliditate compoſitam:
cui etiam imitandi in ſcriptione aliena imagi-
nem veritatis (uſus) indulgeat, & proprietatis
ſimulacrum lenocinia pudenda concilient. Nolo
cujuſquam nomen inceſſere; nec contra conſci-
entiam accuſantis ſubire perſonam. ſufficit pu-
dorem meum in ſtatione conſtitui: alios jactent
incerta ventorum. Ego tamen, & ſi imperare
talia calcaribus armatæ lectionis adigerer, Pa-
triarcharum me imitatione defenderem. Furto
Gen. 27. Jacob primogeniti fratris vicit ætatem: cujus
beneficio principatum obtinuit, quem natura non
1.Reg.21.6 dederat. David dum luſtraret devia ſtudio fu-
gæ, & anguſta terrarum, propoſitionis panibus
famem depulit; & contra legis verita, quæ mi-
nores habet aculeos, eſuriem corporis effugavit.
Ego inediam, quam de divinis libris anima im-
paſtus conceperam, marcentibus diu debui tole-
rare viſceribus, donec concepta lues ad vitalia
ſecreta percurreret. Daniel propheta divina dog-
mata regiis ſubduxit penetralibus: quæ ad in-
ſtructionem ſuam pudicus & imitandus raptor
adjunxit. Quid juvat ire per ſingula, cum ad
munimen impugnatæ una ſufficiat de numeratis
perſona conſcientiæ? Quæ tamen verecundiæ ſuæ,
& naturali ut ita dixerim debilitati, ante ne-
ceſſaria petitione proſpexit. Nam & ſi ſuum
poſt negationem qui me reum fecerim, æſtima-
re. Doctorem Libycum aſſeritis ſublata a ſe
a [a] pyri poma fleviſſe. Merito lamentis expian-
dum eſt, quod cum pudoris diſpendio venter
acquirit. Vilia fuerint forte quæ ſuſtulit, aut
negligentia, aut uſu, aut tempeſtate peritura,
non fuit culpa vacuus tamen, juxta Apoſtolum,
Rom. 2. 21. raptor: carnem quam animam plus amavit. To-
Tob. 2. 23. bias propheta hujuſmodi commiſſoribus occurrit,
4Reg.22,11 & divina voce teſtatur dicens: *Non licet no-
bis aliquid manducare furtivum*. Cum dixiſſet,
manducare, non dixit, non licet nobis aliquid
lectitare furtivum. Joſiam, ut narrat hiſtoria,
ſubrepta papyrus inſtruxit. Ego homuncio hoc
non facerem, quem vos contra ingenii vires ad
ſcientiam diligendam verborum ſtimulis foditis?
Sed revertor ad virum optimum, præfati, quan-

A tum ſcribitis, ſceleris admiſſorem. qui in utra-
que parte fidem violans, nec vos ſecuritate, nec
me facti, ſi ſcripſi, perfectione donavit. Con-
tingat mihi, ſalva magnitudine veſtra, coram
poſito ſecundum mandata Dei, tanti viri, pro-
ut habet animus meus, terga multare.

EPISTOLA V.

Ennodius Fauſto.

b ABundantem Dei miſericordiam precatus b
commendo ipſi anni felicis auſpicia; &
B beneficiorum ejus muneribus ſublimis jam Con-
ſularem virum quaſi æqualis aggredior. Hacte-
nus trabealis coturni pompam familiæ noſtræ
peregrina ornamenta tribuebant, & pertinere nos
ad eum magis affinitate quam genere gaudeba-
mus, qui anno nomen impoſuit. Munus erat
non debitum, quod inter curulium poſſeſſores
diligentium fabulis addebamur. Quotiens nos ob-
noxios ſibi fecit lingua, quæ apud alios exalta-
vit, ut commutato conditionis ordine alienis no-
ſtræ nobilitatis inſignia deberentur ſtipendiis? At
nunc faceſſat invidia, vetuſtorum reparator fa-
ſcium novellus Conſul illuxit, & dignitatum no-
C ſtrarum carioſas fores robuſtus reſeravit impul-
ſor. Ad redivivam valetudinem tremebunda mar-
ceſcentium cardinum limina juveneſcunt: quæ
nullis credo, Deo auſpice, quia poſthæc obici-
bus claudenda patuiſſent. Nam Avieni mei non
unus, ſed primus eſt Conſulatus. Stirpis ſuæ ge-
ſtatura aquilas agmina prævius anteceſſit, & ad
principalem militiam iter virtutis oſtendit. Si
qua eſt ſæcularium reverentia dignitatum, ſi quis
honos eſt hominem vivere poſt ſepulcra, ſi quid
providit aſtutia veterum, per quod ab homini-
bus anni vincantur adulti; jure faſtos hujuſce-
modi putantur inveniſſe conſilia, quorum lon-
gævitas & ſenectutem refutat, & terminum. Deus
bone! quantum eſt, unius vocabulum hominis im-
D penſum [c] in dictandis legibus laborem vel ſtabi- c
lire poſſe, vel ſolvere! Macte inſignium adole-
ſcens virtutum, qui obliteratum materni ſtem-
matis callem vitales honorum ſecures attuliſti,
quibus annoſas, ne poſteritatem tuam retinerent,
ſplendidiſſimi itineris obices amputares. Cedant
huic priſcorum laudes, quibus nobilitatem docto-
rum commenta pepererunt, quæ phaleratis ver-
borum ſuperciliis meritum a relatore mercantur.
Neceſſe enim eſt exilitatem thematis narrantis
opibus ampliari, ut dos, quæ in materia non in-
venitur, ſtyli proceſſionibus inſeratur. Ut taceam
Fabios, Torquatos, Camillos, Decios fuiſſe ſupe-
ratos, te ipſum, mi domine, qui univerſos viciſti,
ejus primordiis exiſtimo votive ceſſiſſe. Tu per dura-
tum proavorum, avorumq; [d] ſcipionum tramitem d

---

a *Pyri poma*) Sic reſtitui pro *peripoma*, quod in antiquis etiam libris legebatur Emendationis auctor Auguſtinus ipſe, de quo hic ſermo, quem Libycum doctorem appellat, lib. II. Confeſſionum cap. IV. *Arbor erat pyrus in vicinia vineæ noſtræ pomis onuſta, nec forma nec ſapore illecebroſis. Ad hanc excutiendam atque aſportandam nequiſſimi adoleſcentuli perreximus nocte intempeſta.*

b *Abundantem*) Et ſibi & Fauſto gratulatur ob Avieni ejus filii Conſulatum. Fauſto quidem, quod faſces per filium in ejus familia continuentur; ſibi vero, quod ſuæ per eundem poſtliminio reddantur. Ennodii enim conſanguinea erat, mater Avieni: quare ad Ennodii domum pertinere Avienus videbatur. In Fauſti ergo familia interpolatus Conſulum ordo non fuerat. Nam & Conſulatum Fauſtus ipſe geſſerat, ut dictum eſt, & ante ipſum pater Gennadius Avienus, Valentiniani Principis collega anno Chriſti c d l. & ante Avienum alii non interciſa ſerie. At in familia Ennodii ſeries interpolata & abrupta, nec ullus fortaſſe Conſul fuerat poſt Magnum Ennodii. ut noſtra eſt conjectura, pro patruum; qui collegam habuit Apollonium anno c d l x.

c *In dictandis legibus*) Quia nimirum edicta & conſtitutiones ſine die & Conſule auctoritate carent, ex lege I. Codicis Theodoſiani.

d *Scipionum tramitem*) Sceptrorum, aquilarumque Conſularium. ut in Panegyrico, *Scipionibus aratra pepererunt*. & in Paræneſi, *ante ſcipiones & trabeas pompoſa eſt recitatio*. Quominus de Scipionum

jam grandior, pene præcedentium connexus lateribus ambulaſti; ita ut ſub conjunctione nunquam interpolatæ felicitatis incederes. Ad Avicla mei adhuc teneri virtutes pertinet, & tuo generi continuare faſces, & noſtro reddere. Ago gratias intentioni in commune augmentum profuturæ: per quam cum Dei beneficio natalium bonorum claritas hactenus intercluſa reſplenduit: per quam diem ſuum lucidus ſanguis agnovit. Quam voluiſſem votorum meorum ſummam coram poſitus intueri, ſi non peccatorum magnitudo munus cæleſte, quod non potuit deſideriis, denegaret aſpectibus, & nefas ſit hominem uno, eodemque tempore univerſa optata promereri! Illud tamen inter maximas Redemptoris noſtri remunerationes credo numerandum, quod limen felicis infantiæ Conſul meus cum honore ſenis ingreſſus eſt. Sed præcipio quid paretur laboribus, cum talia primordiis exhibentur. Inauſpicatis ſucceſſibus illi provectuum incrementa ventura ſunt, quem cœpiſſe videmos a faſcibus. Minus eſt quod ſibi de proſperitatis eventu in antiquorum præconiis vetus fama blanditur. Quod attrita pulvere canities, quod vita ſub faſce acta vix meruit, quod grandævus de impetratione nunquam certus optavit, hoc memoratu ſæpius adoleſcenti meo ſupernum munus ingeſſit. Additur, quod in principio vitæ diſciplinis optimis inſtitutus, videtur meruiſſe quod adeptus eſt: nec dignatur totum in ſe felicitati tribui, in quo poſſunt etiam dari plura virtuti. Naturæ in decus ſcholas & litterarum ſtudia conſecutus, paternæ perfectionis æmulator, talem ſe induſtria ſua filium reddidit, qualem alter vix potuit legiſſe. Quidquid Attica, quidquid Romana præcipuum habet lingua cognovit. aurum Demoſthenis, & ferrum Ciceronis expendit. utramque dicendi ſeriem Latinus relator implevit. Grammaticæ inſtructionis repagula, & illas dicendi legales anguſtias pro libertate complexus eſt. Oratoriam pompam ſectando maſculæ dictionis brachiis æquales ad certamen eduxit. Sed quo me rapiat proceſſus affectionis terminum refutantis, agnoſco. diviſus propoſito Conſulem eruditum ingenio impar appello. Ad vos revertor, cum quibus mihi commune gaudium, par deſiderium, æqualis ſupplicatio eſt. Oremus Deum, quia vota noſtra modum refutant, ne ipſe faciat perenne eſſe quod tribuit: nec unquam circa nos muneribus ſuis terminum ponat, qui largiendo damna non ſentit. Vos gaudete tamen veſtro tam excellenti bono, quibus fas eſt poſt trabeas ſuas habere filium in obſequio Conſularem. Si tamen in ſententia mea cæleſtis vigor operatur, & tota mens humanis delictis inclinata, non ſubjacet, fidelium orationum veſtrarum retributio eſt circa ſubolem dignitas impetrata. Urbi ſufficerent quantos habet domus una precatores. Felix mater tot imperatorum domina; vos apud Deum precibus ſuis matrona fortis attollit, per tantos regnum cæleſte vim patitur: quorum meritis a divina clementia quod poſtulatur, exigitur. Scriptum enim meminimus, dicente Domino diſcipulis: *Si convenerit duobus aut tribus veſtrum,*
Matt. 18, 19 *quidquid petieritis impetrabitis.* Credo Redemptorem, juſtorum caritate proſpecta, pro mundi ſalute petituros duos dixiſſe ſufficere. licet conjectura perpendi, ſi poſſit tribus aliquid denegari pro ſuorum utilitate poſcentibus. His ergo ſpebus animatus, & juſtorum cognatione ſublimis, confido de ſuperna benignitate etiam me ad optatæ copiam gratiæ perventurum. Si Abrahæ meritis Loth ſanctorum turbis adſcribitur: Gen. 12.
ſi hi qui caruere propriis, propinquorum ad celſa perduci meruere virtutibus; annus iſte familiæ veſtræ pariet dignitates. Nam ſi vobis cordi ſum, facile ad cœleſtem gratiam optata impetratione perducor. Domine mi, ſalutationis reverentiam ſolvens, veniam poſtulo de prolixitate ſermonis; quia difficile eſt magna gaudentem parva loqui eſſe contentum.

Epistola VI.

Ennodius Fauſto.

DEus bone, quam nihil eſt arduum magna curantibus, & qua quiete divinæ mentes viſa deſcribunt! quibus ornantur dotibus loca, quæ lingua dives, & dicendi peritus adſpexerit, ſi religioſo liceat ſine diſcrimine confeſſionis enarare propoſito! Quaſdam mundi artifex Deus provinciis felicitates ſtupenda ſecreti ſui largitate conceſſit. alias uberius, melius alias vinum juſſit effundere: aliis contulit triticeæ ſegetis ope gratulari: multas pomorum varietate vel utilitate donavit. Quibus hæc tamen ipſius naturæ repugnantis merita non dederunt, fecit eas relatore ſublimes. Non eſt unde jejuna cantibus gleba deſperet, nec unde non reſpondentia cultori arva ſubjaceant. Linguarum genio terris merita tribuuntur: & qualiter quis loqui potuerit, taliter rem, de qua fuerit locutus, attollit. Creſcitis provinciæ cultura ſermonum. oris eſt, quicquid in vobis lector ſtupuit. Uber ſolum, & divitibus quæ te jactas terra palmitibus, quæ per modicos ſulcos ſcalpentem dorſa paſcis agricolam, quæ venas divites in ipſo proſciſſionis pandis exordio, quæ ſuſcepta germina multiplicata meſſe reſtituis, nihil tibi commune cum maximis, ſi ad te domnus Fauſtus Romani ſtatus eloquii non ſerenus acceſſerit. [a] Ecce Comus pullæ quondam pene in ſilentium miſſa conditio, quæ nulla ſe hactenus commoditate, nulla, ut aiunt, formoſitate jactavit, quanto gaudet ingenii privilegio? Quæ per prærupta convallia, & patulos cohærentium hiatus montium æſtivis nivibus miſeram ſcit exhibere concordiam: cui per pericula pendentium cum via cultorum ante terram per ſcopulos opus eſt ſeminare, quam germina. Cui calamitatis genus eſt, riparum Larii confinia canis ornaſſe nemoribus, ut ſubridens illecebroſa viſione dominantibus blanda fœcunditatem fronte mentiatur, & in perniciem poſſeſſoris pulchritudinem nutriat execrandam. Ubi primum fabricis ſuis per prætoria domini tributa diſſolvunt, dum antiquorum lacunas parca nituntur frugalitate reparare, & profligantia patrimonium fulcire culmina. Indigenarum copia ad hoc tantum ſervata, ut functioni

familia interpreter, ut magno viro viſum eſt, facit Sidonius, qui Gennadii Avieni, quem Fauſti patrem fuiſſe docuimus. originem non ad Scipionum, ſed ad Corvinorum familiam refert lib. 1. epiſt. 12.

a *Ecce Comus*) Comus Ennodio, quod aliis Comum, τὸ Κῶμον Græcis, nota planæ Liguriæ civitas ad Larium lacum, per quem delapſus ex Alpibus Addua fluvius ita decurrit, ut aquarum diſcrimen appareat. Hujus laudes ſcripſerat Fauſtus. Ennodius contra imparem illam ſuis laudibus affirmat. Sed revera jocatur. Nam Comenſis agri urbiſque tanta erat pulcritudo, ut ad delicias inſtituta videretur. quod de Como inter cætera prædicat Caſſiodorus lib. 11. epiſt. 14. Ubi pluribus eam deſcribit, & nonnulla habet quæ faciunt ad Ennodium.

a publicæ [a] peræquatoris etiam vota tranſcendens numerus non deeſſet. Piſcium populos non ad delitias, ſed ad horrorem nutriens: per quos diſcimus, quid laudis captorum alibi ſapor mereatur. Ubi aer pluvius perenniter, & minax cælom, & quædam vitæ ſine tota luce tranſactio. Dulcia Larii oculis fluenta tranſeuntibus, & ad natatum quos perdat invitantia. Quis ferat decorum gurgitem ſub hac deceptione fallentem? Quid dicam Iuſulam relatione factam habitabilem? quis non hoc miretur? In qua minus amatur vita ſervata? in qua portio fuit evaſiſſe diſcriminis? circa quam piſcibus hominum miniſtratur eſca cadaveribus? Nulli enim præter aquas Larii defuncti ibidem ſepulcra meruerunt. b Maria, fluvium [b] Adduamque laudaſtis, quod per confuſos ductus diſcrimen lacum tumoris oſtendit: qui agnoſci in eo nunquam niſi per turbida fluenta potuerunt. Tanti fuit divitias facundiæ in rebus laude carentibus oſtentare, quanti non fuerant hæc omnia naturæ beneficia, ſi dediſſet. Cælorum tamen dominus, qui hoc vobis poſſe conceſſit, munera ſua ſub perennitate tueatur. Quia hæc ego non quaſi a vobis diverſa ſentiens ſcripſi. ſed ut ex iſtis lector agnoſcat, Comum per ſtylum veſtrum melius eſſe legere: quam videre.

EPISTOLA VII.

Ennodius Fauſto.

QUantus eſt faſcis invidiæ, quam facilis nocendi via, quotiens præcedenti opinione laborat impetitus! Nemo quid factum ſit, ut video, quidve infectum reſpicit. ad impugnationis fidem ſolum advocatur pro teſte propoſitum. Deus omnipotens mutatas ordinum vices vertat in melius, & rerum ſtatum, qui labe temporis aut meritorum noſtrorum nebulis obſolevit, aurei ſæculi candore perfundat. Quando non hominom obſceniſſima crimina innocentis officii texit umbraculum, & quidqoid a morum nube deſcendit, cæleſtis militiæ ſerenitas excuſavit? At nunc in aucupium trahitur male creduli interpretis clericatus, & quod ante religioſam profeſſionem admiſiſſe non decuit, hoc poſtqoam per titulum Eccleſiaſticum culpis renunciavimus, ſine honeſti credimur conſideratione peragere, Qua me tempeſtate procella immanium peccatorum ire ad famoſum officium compuliſti? In quo omnes errorum rami magiſtra vivendi ſolent falce truncari, in eo de me facinus credi facis omnes fallen- A tibus. Ille mancipia ſua a me ſublata deflevit, & contra potentiam Eccleſiaſtici militia advocandam credidit regiam defenſionem. Rogo, quis hoc commentator vel in ſcena proponat? quis poetarum fabellam fucis ſimilibus aut commentitiis perſonis inſtrueret? Novit Dominus, qui manu valida in adjutorio veſtro mei propugnator aſſurgat, totius me eſſe technæ hujuſmodi ignarum. Ante aliquid temporis pueri duo, qui ſibi a præfato aſſerebant inferri violentiam [c] ad opem c ſe Eccleſiæ ſub interpellatione publica contulerunt. Preces adhibuiſſe memini, ut circa eos, quod defunctus voluit, ſervaretur: auditurum ſe deceptioſis & blandis promiſit illecebris. Ut ad obſequium reverterentur, ad quod deputati fuerant. B Sancto Epiſcopo patre veſtro præſente, qui eiſdem præbebat auxilium, ſub notitia civitatis hortatus ſum. Quid poſtea evenerit, ignoravi, niſi poſtquam male [d] retentatoris nomen accepi. Hæc d mentior, niſi impugnatoris mei atteſtatione confiterint. cui tamen gratias refero, quia ſub quavis occaſione votivas exegit epiſtolas: quæ mihi multum doloris juſſionis veſtræ dubitatione pepererunt. De me enim deliberatum eſſe video, ſi vos, utrum audiam quæ jubetis, in ancipiti eſſe cognoſco. Nulla me tamen nec magnitudinem veſtram ex ea parte apud Deum culpa reſpiciet, quia præfatos mox ad ſervitium illius boni viri ſine alicujus audientiæ libra ire compuli. C Domine mi, ſalutationem largiſſimam dicens, quam vellem, ſi iſtis negotiis paginas non negetis, aut accuſatores meos ipſe componere, aut quod eſt familiarius frequenter errare.

EPISTOLA VIII.

[e] Firmino Ennodius.

JUcunda ſunt commercia literarum docto auctore concepta: Illa, in quibus ad unguem politi ſermonis ſplendor effulgurat, ubi oratio dives frænis peritiæ cootinetor. Quando abundantem ioquelæ venam laborioſus in lucem ſcrutator adduxerit, tunc procedunt officia ſuſcipientis deſideriis paritura. D At ubi ſcaber ſermo anguſtiam pauperis ſignat ingenii, nec conceptum ſuum in ordinem digerendo noctem ſtudio elocutionis interſerit, & nebuloſæ narrationis ambiguo quandam generat de ipſa explanatione cæcitatem; quis non perſonæ talis in eloquentiæ arce conſtitutus ſpernat affectum? Gravat conſcientiam perfectorum amor indocti. Sed vis caritatis in-

a *Peræquatoris*) Tributorum moderatoris, ἐξισωτοῦ. Nota eſt Gregorii Theologi oratio ἰουλιανῷ ἐξισωτῇ, id eſt peræquatorem. & munus ipſum peræquatio dicitor Nov. xvi. Theod. de quo genere officii Tituli extaat in utroque Codice. Nam & in aliis etiam rebus fuerunt, ut *peræquatores rerum victualium* apud Caſſiod. in Formula Magiſteriæ dignitatis.

b *Adduamque laudaſtis*) Hoc Plinius inter aquarum miracula recenſet lib. II. cap. CIII. *Quædam vero & dulces inter ſe ſupermeans alias ut in Fucino lacu invectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus in Benaco Mincius, in Sevino Ollius, in Lemano Rhodanus. Hic trans Alpes, ſuperiores in Italia, multorum millium tranſitu hoſpitales ſuas tantum, nec largiores, quam intulere, aquas evehentes.*

c *Ad opem Eccleſiæ*) Hinc liquet, ſervos ad Eccleſias coofugere ſolitos non ſolum declinandæ pœnæ cauſa, ſi quid peccarant; ſed juris etiam obtinendi gratia, ſi vim paterentor. Pro his ergo intercedebat Eccleſia. nec ante abduci illos fas erat, quam de impunitate aut juſtitia ſacramento a dominis cautum eſſet. Dato ſacramento, ſervi, ne cum dominorum fraude retineri viderentur, ad obſequium, ut eſt in Concilio I. Aurelianenſi can. v. redire jubebantur. Neque hoc remedio ſervis duntaxat ſubveniebant; ſed miſeris omnibus & afflictis, qui potentiorum injuriis oppreſſi ad Eccleſiæ opem refugiſſent. quod docet Gregorii magni epiſtola xxxviii. lib. vii. ad Januarium Epiſcopum Calaris. In quo neſcias pietatemne cum æquitate veteris Eccleſiæ mirere magis, an majorum erga Eccleſiam fidem ac reverentiam. Has intercesſiooes appellabant. Ennodius in vita Epiphanii: *Intercesſionum tantam ſibi propoſuit curam, ut ipſam ſe miſeris inferre crederet moleſtiam, quam per negligentiam a quibuſcumque permiſiſſet inferri*. De quibus etiam ibidem paulo ſuperius in Epiphanii diaconatu.

d *Retentatoris*) Alienorum ſcilicet mancipiorum. ut in lege Valentiniani Cod. Theod. de annona & tributis, *qui vagos ſervos penes ſe retentant*. quanquam & in omni re aliena dicitur retentator. Cod. eodem leg. XII. Qui bonis ex lege Julia cedere poſſint. & apud Ennodium in vita Epiphanii, & in Panegirico. Item apud Caſſiod. lib. 2. XIII.

e *Firmino*) Lib. II. epiſt. VIII.

ternæ neceſſitudinis vinculis adjuta non fuerunt. Neſcit experiri quid poſſit, quem caritas ſtimulis ſuis exagitat. Solent tamen dignos venia judicare perfecti, quos inter epiſtolares vias nutantia deſeruere veſtigia. Soletis quid dicere voluimus attendere, quotiens non eloquuntur vota ſermones. Idoneæ tamen perlatricis viaticum prægravavi: & quæ me præſentare vivis potuiſſet affatibus, ea epiſtolam comitante perduxi, minus nobis periculi eſſe confidens: ſub interceſſoris boni me præſentia deliquiſſe. Vale ergo, mi Domine, & amantem veſtri peculiaribus fovete beneficiis. Sic apicem veſtrum, ſi eſt quo creſcat adhuc, divinus favor attollat.

EPISTOLA IX.

a Olybrio Ennodius

DUm favos loqueris, & per domos cereas eloquentiæ nectare liquentis elementi mella componis, peregrinum labiis meis ſaporem epuli divitis infudiſti, Herculei certaminis & triumphalium Antæi caſuum faciens mentionem. Sic ſe equidem exercita literatum gymnaſiis b palæſtra dilucidant, ſic madefacta ſtudiorum oleo loquendi artificiis oris membra ſubmittunt. Sed noluiſſem, fateor, illius, ut aiunt, pugnæ commemoratione mordeti. Antæum fabula ſenior, ne eliſus vinceret, matris ſolatium, poſtquam cœpit non cadere, loquitur perdidiſſe. Qui per callidi hoſtis fabricam fertur ſtando eſſe ſuperatus, & in pectore animam poſuiſſe certantis. Res ſcilicet digna memoratu, ſed amicitiarum indigna propoſito. Nos nempe memini fœderis certamina ſuſcepiſſe, ſed per quæ mutuæ vincamus caritatis officiis: ut dum inter hujuſmodi luctamina nitimur, & vinci ambo optemus, & vincere. Nobis per communia peccatorum ſecreta vivendum potius, quam obeundum eſt: matris Eccleſiæ ope ſociata, quæ utroſque, ut vera loquamur, fidei ubere lacte paſcit nutrici. Ceſſent anilium commenta poetarum: fabuloſa repudietur antiquitas: ſtatus innocens ruinæ nequaquam miſceatur alterius. Nobis, ſi placet in novellum uſum majorum exempla revocare, potius Pyladis & Oreſtis, Niſi & Euryali, Pollucis & Caſtoris, ſi nihil his clandeſtinorum actuum decerpit obſcenitas, convenit gratiæ meminiſſe, vel fidei. Quos inter ſe ita concors animorum devinxit æqualitas, ut horum duos expetitus cum amicis juvaret interitus, alter amico vitam pretio ſuæ mortis afferret. Iſta ſunt digna memoria, quotiens inter novos concordiæ nexus, udo, ut ita dixerim, animorum libro, ceſpitibus validis fætura nobilis juncta maritatur, Illæ mentes promittunt bona concordiæ, quæ quid in cultura ſudoris ſit opus agnoſcunt. Gaudeo tamen, quod jam indiſſolubili ſocietate moribus jungimur, & ab oſtio affectionis per examinis lancem caritatis incrementa penſamus.

EPISTOLA X.

Ennodius Joanni.

VIcem redderem, niſi oneraret diligentiam amici pectoris reſtituta laudatio: ne dum in præconiis mutuum videmur ſcabere, adulationis ſuſpicione polluatur affectio; & amor currat in vitium, dum illud, quod apud alios debemus facere, nobis incompetenter ingerimus. Amantium enim ornamenta inter familiares paginas retinenda ſunt, non loquenda; ne tantum conſcientias noſtras vacuis ſenſibus relatione ludis honoremus. Sunt ubi bona tua, ut apud te propter affectum taceam, amice concelebrem. In his quæ de profectu tuo ſentio, religioſam tibi tantum debeo taciturnitatem. Poſſem quidem, vitia temporis ſecutus, laudes tuas nunc inexhauſta prædicatione referare, totam paginam fucatis colorare blanditiis. Sed abſit hoc a propoſito, faceſſat a moribus, ne quem mente teneo, iſta tantum velim eſſe remuneratione contentum. Tibi non delenificam orationem, ſed vocem debeo caſtigantis. Non tibi pictis verborum illudens artificiis, ſed totum profundo mente te retinens, poſſem dicere; Ad arcem ſcientiæ, ſine teneræ ætatis præjudicio, perveniſti: ſummum perfectionis adeptus es: nulla debes cura diſtringi, ſed bonis tuis tanquam locuples poſſeſſor ornari. Sed hæc, ſicut prædixi, a me aliena ſunt. ore te parentis ſtimulo. dico; ſint licet grandia, quæ in cano eloquentiæ flore polliceris, ego tamen niſi de meſſe non gratulor: ut ſolet avarus agricola, qui ubertatem anni niſi in horreis non meritus. Jam in te & ſi non gravidas ariſtas, multo tamen videmus lacte turgentes. Jam prope ad aream vota perveniunt. Sed plus timendum eſt, quotiens deſideria noſtra ſpes vicina ſuccendit. Labora circa ſtudia, lucem in colloquiis dilige, lectioni devotus inſiſte, ut fructus eloquentiæ multiplicium auctorum ventilatione purgetur. Pulcra ſunt quæ ſcribis: ſed ego amo plus fortia. redimita ſunt floribus, ſed poma plus diligo. Salve, mi Domine, & hæc ea qua inſinuavi ſinceritate complectere, & amorem meum in admonitionis fide perpende. Scito epiſtolas tuas nulli doctorum a me eſſe denegandas, ut quod me per inſcitiam fugerit, per eos, qui ad unguem docti ſunt, emendetur. & ideo ad ſcriptionis culturam multo ſudore te præpara: ut vota quæ circa te pro venerandi patris tui meritis & amore concepi, ad effectum ſub hac claritatis tuæ intentione perveniant.

EPISTOLA XI.

Ennodius Caſtorio & Floro.

AMantem veſtri gratia deberetis relevare colloquii; & amicam diligentiam teſtimonio reſerate ſermonis: quia muta caritas pene obtinet vices ingrati, & per paginarum abſtinentiam intercipitur vis amoris. Abſentium animis ſola

a *Olybrio*) Cauſidico ejus ævi diſertiſſimo, de quo epiſt. I. quæ ad Joannem Olybrii generum ſcripta eſt; *Neminem credidi ad Olybrium pervenire*. Ejuſdem eloquentiam celebrat lib. II. epiſt. IX. & XIII. & peculiari opere Carm. VIII. Caſſiodorus vero magnum Olybrium propterea vocat lib. VIII. epiſt. XIX.

b *Palæſtra dilucidant*) Baſilienſis editio, *dilucidat*. hoc nimirum poſtulabat uſus, & origo vocis παλαίςρα. Sed Ennodius τὰ palæſtra tanquam plurale uſurpavit etiam lib. II. epiſt. ad Pomerium, & in Præfatione dicta Aratori. & creber eſt in ſimili enallage, ut cum τὸ æther dicit, τὸ epitoma; & hæc lampada, thoraca, & alia id genus permulta.

liɾterarum medetur oblatio, quæ quodam mentis artificio pingit ſcriptione quod loquitur. Hæc apud vos ſupervacuum putamus aſſerere, quos inſtituta nubilia acuunt, quibus præſto eſt ſanguis, doctrina, conſortium. Nihil eſt bonarum artium, quod neſcire ſine negligentiæ culpa poſſitis, quos poſt lucem natalium Romanorum decus Fauſtus inſtituit. Ergo magis fatendum eſt, me non meteri quod poſtulo, quam vos neſcire quid debeatis offerre. Domiui * mihi, ſalutationis debita effuſiſſima humilitate perſolvens, precor, ut tandem aliquando non immemores admonitionis & fœderis reſcribatis. Circa quæ opera pigros vos eſſe non convenit, quia nec converſationi veſtræ ſancta conſcientia, nec uber ſermo poteſt deeſſe colloquiis.

* in edit. Schot ti *mei*.

EPISTOLA XII.

Ennodius [a] *Avieno*.

SI quæras, cur a ſilentio veſtro multata non reticet prodiga frons pudoris, & male interpretando impudentia vocetur affectio: ſi garrulitatem meam fructu dicas ceſſante debuiſſe compeſci: ego te, Illuſtriſſime hominum, illa, quæ in familia tua domeſtica eſt, ſinceritate convenio, ego fœderatam promiſſionem quaſi obſidem mentis amplector. Doleo quidem procuratas longi cauſas ſilentii: dum & caritas & neceſſitudo negligitur. Sed quia me totum ſibi amor tuus vendicat, adhuc credo excuſationem poſſe recipere quod feciſti, & purgationis tuæ in hac parte cauſas æſtimo eſſe, quas invenire non poſſum. In bona te valetudine degere, voti compos ſemper audivi; ſudorem tuum circa ornamentorum generis ſæpe epiſtolaris alloquii luce terſiſti. Nihil præter contemptum monſtrat, quotiens taciturnitas non habet neceſſitatem. Ego tamen ſpem de reſponſo capiens ſemper ſcripſi, & ſub quadam claritatis tuæ præſentia legenda dictavi. viſa eſt mihi, dum loquor, pagina mea te reddidiſſe, te ſapere, & tuis picta imaginibus verba conſerre. Quid eſſet in epiſtola tua dulcedinis, ſi eam dareтur accipere, quæſo diligenter expende, quando, licet a nobis procedentia, tamen quæ ad te veniunt, verba complectimur. Jam rogo ad affectum ſcriptionis erigere, & aviditatem meam colloquii fluentis infunde, ut quid miniſterium meum a Deo valeat impetrare, cognoſcam, ſi epiſtolas tuas æmulas paternæ perfectionis accepero. Nolo metuas, quod illum formidandum doctiſſimis loquor, & quaſi ante oculos tuos in exemplum elocutionis adduco. Peritorum mos eſt medicorum, in venis deprehendere vires corporum, & de ſucceſſu hominis digitos interrogare. Nec aliter incipientum poſſunt ingenia cognoſci, niſi ut qui non debent teneræ adhuc ætati robuſtas declamationes, inquirentes de futura ubertate lætificent, & meſſem peritiæ in radice manifeſtent. Domine, ut ſupra, ſalutationis honore, & reverentia ſolita, ſpero, ut mei te eſſe memorem ſi meritum non oſtendit, ſaltem importunitas mea, quæ eſt indefeſſa, ſignificet.

EPISTOLA XIII.

Ennodius [b] *Agapito*.

MAle eſt animo, poſtquam magnitudo tua æqui obſervantiſſima & amicitiarum tenax, in hanc meæ oblivionis ſe vertit incuriam, ut diligentiæ immemor, bona melioris ſæculi, quæ acceſſerunt de profectu honorum tuorum, fama potius quam felici epiſtola nunciaſſet. Ubi ſunt illa ſanctæ conſcientiæ tuæ in converſatione veneranda penetralia? Quando invenire potuiſſet relatu digniora animus de amantis hilaritate ſollicitus! Sed quæro, ne malignorum quiſpiam auſtrum fontibus, aut petulcum animal roſetis immiſerit. Nunquam enim ſine offenſa amicis proſper eventus abſconditur: a commotione evenit longe degentibus tacere quod gaudeas. Procul a moribus veſtris malitiæ faceſſat obſcœnitas: puto bona veſtra me meruiſſe neſcire. Qua ſermonis frequentia penſabitur tale ſilentium? Decedentem a deſideriis amicum nulla delinire poteſt cultura caritatis. Hæc quantavis, mi Domine, nobilibus ſcientiæ tuæ verborum pingas imaginibus, raro curantur malefacta colloquiis, & dolor qui a te deſcenderit, ſanari non poterit per loquelam. Vix erit, ut ſcribendo deleas quod ſcribere contempſiſti. Sed revertor ad propoſitum, a quo nunquam eſt, ſi miſeretur divinitas, diſcedendum. Deo debeo, quod proſpera tua, te ſilentium procurante, in Liguria primus agnovi. Perdidiſti fructum ſtudioſæ taciturnitatis: bonorum felicitas mundi lingua celebratur. Ignorari non poteſt quod ſummis acceſſerit. In honoribus, illa magis amplectenda ſunt, quæ redduntur. Male ad faſces attollitur, cujus mens inter curiæ ſidera lucis ſuæ ſuffragia non agnoſcit in titulis. Venit ad vos cana dignitas ſera, ſed debita. Vocavit eam lingua, quam ſequitur: exegit innocentia, quam habuit quondam ætate conjunctam. Sed jam redeo ad gratiam familiaris alloquii etiam poſt offenſam. Salve mi Domine, & quod in damno promiſſi fœderis neglexiſti, reſtitue ubertate ſermonis.

EPISTOLA XIV.

Ennodius Fauſto.

NOllem, fateor, morarum cauſas aperire, ne animus meus ſera in pacem cum lætitia reductus, mæſta iterum relatione turbetur, & habeam triſtitiæ meæ redivivum in narratione principium. Pene enim ſibi debet anguſtias ſuas, qui earum relegare tranſacta non refugit. Quis ad calcem perductas anxietates ſuas reparet intempeſtivi neceſſitate ſermonis? Sed vobiſcum mihi & cum propoſito rerum fides eſt, quibus debetur in replicatione ex quacumque cauſa ſinceritas. Patior liberus acu-

a *Avieno*) Fauſti filio, de cujus Conſulatu vidimus epiſt. v. Idem in quarta Synodo Romana Symmachi, & in Theodorici regis ad eandem Synodum literis RUFIUS MAGNUS FAUSTUS AVIENUS omnibus ſuis nominibus appellatur. Errant enim, qui duorum ibi Conſulum nomina exponi putant: cum unius ſint Avieni: cui a patre Fauſti, a materna cognatione Magni cognomen inditum. Ad hunc ipſum, opinor, tum inter Senatores primarium, multis poſt annis ſcripta extat dogmatica Joannis Papæ II. epiſtola, cujus hæc inſcriptio. *Joannes Epiſcopus Romanus Illuſtribus ac magnificis viris Avieno, Senatori, Liberio, Severino, Fideli, Avito, Opilioni, Joanni, Silverio, Clementino, & Ampelio*.

b *Agapito*) Viro illuſtri. cui poſt Palatinum honorem Ravennatem, quem illi hoc loco gratulatur Ennodius, & de quo iterum lib. IV. epiſt. VI. delata eſt etiam a Theodorico rege Præfectura Urbana, ut aliquot ejus epiſtolæ oſtendunt apud Caſſiodorum lib. I. tum Patriciatus, & legatio in Orientem, ſub annum, ut reor. DX. de qua lib. II. epiſt. VI. Caſſiodori. Denique ordinarius Conſulatus anno DXVII. cujus non ſolum teſtes ſunt Faſti; ſed etiam Synodus Epaunenſis, quam Agapito Conſule convocatam fuiſſe docent vetera exemplaria.

leos revocati mœroris, dummodo veritati nil pereat: & ne per vitium teneræ mentis paginam falſitate dehoneſtem, ſponte fero quod refero. Sancti Epiſcopi patris veſtri prope in dubium ſalus deducta me tenuit. in cujus ægritudine quamvis cuncta illacrymaret Eccleſia, me tamen ſpecialis mœror afflixit, qui ejus debeo plus amori. Vidi pacem civitatis urgente diſcordia urbis noſtræ limina tranſcendentem, & ab oculis noſtris quaſi incertum aliquod aut vagum numen elapſam. Sed ſufficiat triſtibus ſtricta narratio. Jam ad bonam valetudinem ſancti Patris ſalus optando & diligenda reſpirat. Nam ubi mens mea ad ſtationem redit, ſtatim juſſa reſpexit. Pueros deſtinavi, qui fideli me de proſperitate culminis veſtri, vel totius ſanctæ domus relatione perdoceant. Pendeo rurſus, & inter ſpem & metum dubia æſtimatione diſtringor, cui neceſſe eſt de alterius parentis eſſe proſperitate ſollicitum. Quis ad curas meas ſe porrigat? quis æſtus æquiparare valeat tali diviſione diſtracti? Sed hæc ad Deum juſtius reportantur; cujus clementiæ eſt vota vincere ſupplicantum, & fluctuantibus portum parare deſideriis. Interim ad uſum revertor querelarum. Paginas veſtra illico me ſuggero ſubſequi debuiſſe, & ad ſolatium meum, vel propter recentem petitionem, ſcripta prorogari, ne in ancipiti de profectione veſtra animus meus pependiſſet auditu. Sed hanc credo culpam ſcriptionis emendari poſſe frequentia. Supereſt ut divinitas a vobis ea indicari faciat, quæ juvat agnoſci. Domine mi, effuſam ſalutem reverentiæ veſtræ dicens, precor, ut quæ mandavi ſuggerenda adipiſcantur effectum.

Epistola XV.

Ennodius [a] *Floriano*.

IDem eſt, terminum in arrogantia non tenere; quod in humilitate tranſcendere. Supercilii affectus eſt, juſto amplius eſſe ſubjectum. Familiare eſt graviter hiantibus, novas invenire blanditias, & grandis coturnus, in eloquentia ſimulare formidinem, vel examen metuere de laude ſecurum. Ego vero diligentiam propoſito impenderem, ſi ſanguini non deberem. Suſcepi epiſtolam tuam Romana dote locupletem, & ſtylum Latiarem in ipſa principiorum luce monſtrantem. Cui me reſpondere, opponente manus inſcitia, coegit affectio: cum diu eſſet, quod antiquaverat apud me ſcribendi ſtudium ſper tacendi, & in locum gloriæ ſilentium computabat. Sed niſi reſpondiſſem, neſcires te eſſe deprehenſum, quod minus fabricatis ingeniis artifici facundia, & ſucco Romuleæ calliditatis illuſeris. Non æqua ad ſecandum virtus eſt politæ laminæ, & ejus, quam rubigo poſſederit: nec parem conflictum uſus poteſt, & torpor aſſumere. Nunc epiſtolæ brevitate contentus ad ſalutationis debita me converto: quod eloquio non potui, gratia penſaturus, reddendo amicitiam pro ſchemate & pompa ſermonum. Ecce quantum occupationi ſubducere potui, celer ſcripſi. Dabit Deus, ut ſi reſponſa deſideras, vacuum curis pulſati pectus invenias.

Epistola XVI.

Ennodius Floriana.

ILlud fraternitas tua amori meo potuiſſet impendere, quod vera liberalitate cum tribuentis compendio proficeret & pudori. In ea ſcilicet parte, ut cum indices ſtudii mei literas jam teneres, ab ſcriptionis te cura ſuſpenderes. Quiſquamne coloratis frontem pingit illecebris, & famam valida impugnatione labefactat; nec manifeſta excuſatione contentus, male credulæ conſcientiæ ſufficere non æſtimat quod probavit? Qui vario ſapore colloquii edacium amicorum fauces irritat, ut dum blanda ſubjicit, definita permutet. Nam poſtquam me ſilentium amare ſcripſeram, quaſi per allegationis reſponſo, prolixiores paginas impetravi, & diu forte repoſitum poſt negationem meam eloquii uber elicui. Quid faceres, ſi certamina promiſiſſem, ſi ſtudiorum tuorum fervorem quocumque dente incautus attingerem, nec mei idoneus æſtimator penetralia tuta ſervarem? Adhibita, credo, adverſus me fuiſſet Tulliani profunditas gurgitis, Chryſippi proprietas, Varronis elegantia: nec in ulla inveniſſem parte ſubſidium, cui nec illud profuit, quod ſcribendi contentiones nec, cum reticerem laceſſitus, effugi. Me etſi peritiæ conſcientia, & dicendi vigor attolleret; poſt diverſa ſcribentum diſcrimina, laudem quam multo ſudore vos petitis, formidarem. Huc accedit, quod rhetoricam in me dixiſti eſſe verſutiam: cum diu ſit quod oratorium ſchema affectus a me orationis obſciderit, & nequeam occupari verborum floribus, quem ad gemitus & preces evocat clamor officii. Delenifica ergo, & maleſuada compeſce colloquia. Si ficta ſunt quæ ſcribis, & penicullo decorata mendacii, muta propoſitum, vel poſteaquam vides (mentem) innotuiſſe quæ feceris. Si vera ſunt, & a judicii lance deſcendunt, profundo ea pectoris include ſecreto, ut reverentiam diligentiæ, dum amico res integras ſervas, exhibeas. Mihi immutabile cor cuſtodiens, alios demulce colloquiis. Ecce Epiſtolæ modum, dum productæ paginæ cupio reſpondere, tranſcendi. Sed non eſt culpa ſpeciali plectenda ſupplicio, quæ in erratis habet auctorem. Domine mi, ſalutationem debendam reſtituens, precor, ut ſi deſideriis meis quæ de amore taciturnitatis concepi, pernix te ſcrutator interſeris, ſaltem occupationibus, quibus impedimur, ignoſcas.

Epistola XVII.

Ennodius Fauſta.

SI a conſuetudine officiorum temperet mens amantis, ipſam ceſſationem ſiniſtrum eſſe putat auſpicium. mœroris enim ipſe ſibi cauſa eſt, qui non ſemper in vicinis æſtimat habitare quod diligit. Quiſquamne digreſſus ad longinqua cenſcat, quem mente contingit? Nam ſi ſpiritus res eſt divinitatis in homine, prolixarum ſentire non poteſt damna terrarum. Dixi cauſam, quæ me faciat ſcripta porrigere. Reddo ſalutationis obſequia, propter quæ promulgantur epiſtolæ: Deo ſupplicans ut cæleſtis diſpenſatione beneficii, in bona valetudine degenti præſentia magnitudini veſtræ verba reddantur. Quod recipiat tamen portitor, qui alloquii occaſionem præſtitit, a me pro viciſſitudine commendatur;

a *Floriano*) Viro ſpectabili, ſi modo is eſt, ad quem Theodericus rex ſcribit apud Caſſiodorum lib. 1. epiſt. v.

Epiſtola XVIII.

Ennodius Avieno.

QUam bene quod verecunde ſennis, feliciter
imitaris, & dum difficilibus magnitudinem
tuam exemplis quæris inciſari, narrandi pom-
pam, quam aſſertor idoneus reſugis, oſtendiſti!
Amplector amabilem allegationem formidinis,
quam in te ingenii divitis vena commendat.
Nolo colendum bonis patrem in adhortationis
tuæ poſitum paveſcas exemplis. ab ipſo veniunt
iſta quæ loqueris. Scio quæ aurum pariat terra
nobilius: cujus ſob nutrita finibus metalla plus
rutilent. Sæpe mihi labor efficax inquirenti al-
tricia terga fulvi oſtendit elementi. Scio quæ
conchæ ſuperbas pretio gemmas includant: un-
de veniat lapis imperiis genium collaturus. Non
imperitiæ quod feci applices, non errori. Viri
fortis progenies armorum faciem inter patris a-
gnoſcit amplexus, & dum naturæ obſequitur,
diſcit amare terrorem. Doctorum radix Maro,
veſtri formator eloquii, ſic animatum verbis pa-
Æneid. 12 tris filium memorat, ut dicat: *Diſce puer vir-
tutem ex me*: & alibi, *Et pater Æneas*. Nun-
quid ille jam fortibus ad certamina brachiis aſ-
ſurgebat, aut virili valetudine imminentia pu-
tabatur bella geſturus? Sed melius virtus recen
tibus exemplis animata, quam monitis, profe-
ctum corporis expectabat. Scientes rerum aqui-
las ferunt pullos ſuos in ipſo vitæ limine, quo
ovorum tunicis exuuntur, ad ſolis ponere ra-
dios, & lucem ſeminis ſui immenſi ſplendoris ob-
jectione cognoſcere. Nunquid eſt in diſtricta pro-
batione impietas, cum recta ſit judicii in ele-
ctione ſententia? Nolunt quenquam perire de
fœtibus, ſed ſuos eſſe qui ceſſerint, non a-
gnoſcunt. Recte enim illa inter aves ſublimi-
tas, genitrix putatur eſſe victorum. Nunc ergo
tu, dulce meum, bene cœpta perſequere; & fa-
a vente Deo, ut [a] avum nomine, ita patrem red-
de doctrina. Non æſtimes grave eſſe quod mo-
neo. Et quia ego te de germine cenſeo, tu de
primordiis non paveſcas. fuit & ille incipiens qui
timetur. & quotiens ſcalpente terram digito du-
ctus aquæ per pulverem trahitur, turbidum fluit
omne quod primum eſt. De reliquo vale, mi
Domine, & amantem tui frequentibus cole mu-
niis literarum. circa quæ ſtudia, ſi mei memor
es, pigrum te eſſe non convenit.

Epiſtola XIX.

b *Ennodius [b] Deuterio.*

QUam velim ſæpe officium viſitationis omit-
tere, ſi dulcem tribuit culpa mercedem.
& cæleſtis mandati ſententiam ſciens prudenſque
negligere, ſi deſideriis copiam vindicanda con-
ciliant! Mihi nunc contigit de offenſionis merito
eveniſſe quod gaudeam. didici nunc tali remu-
neratione errata ſectari. Non ſunt adverſa,

A Doctor optime, amicitiarum religioni, quæ pro-
fero coactus in medium. Immo propter confeſ-
ſionem dignam propoſito valetudinis tuæ dubia
nunquam velut ingratus optavi. quin etiam,
quantum in me fuit, contra ingruentes tibi in-
æqualitates precum manus oppoſui. Sed ecce
quam alacer ſenſus eſt, non in proſpera mem-
brorum ſalute fundata oſtendit pagina, in qua
utraque luce fulſiſti. Tua, quæſo, lumina nu-
be doloris hebetantur, cujus tam clara ſunt car-
mina? & qui lucem loqueris, de viſione cauſa-
ris? Quam timeo, ne parcus in meritis tuis lau-
dator inveniat. Tibi recte adſcribitur, cunctis
B dare oculos, & obſcura mentium peregrino ſplen-
dore radiare. Ergo putas tibi validum non eſſe
quod tribuis? Pelle, quæſo, animo curas ſuper-
fluas, forſitan ſollicitudine aut cautione conce-
ptas. Dabit Deus, ut quicquid corporalis acceſ-
ſit incommodi, vice animæ tuæ per ſudum ru-
tilantis nitore mundetur.

Epiſtola XX.

Ennodius Fauſto.

VEre gratias Trinitati, quam veneramur &
C colimus, Deo noſtro, quæ ſub perſonarum
diſtinctione & æqualitate mirabili, unam nos pie
juſſit ſentire, & adorare ſubſtantiam; quæ plan-
ctum noſtrum vertit in gaudium: quæ dolorum
comites ad obſequium lætitiæ lacrymas commu-
tavit: ut vere cum Propheta dicam; *Quis dabit* Hier. 9.
*capiti meo aquam, & oculis meis fontem fle-
tuum*? ut beneficiorum cæleſtium magnitudini
ſub hac devotione reſpondeam: cui contigit an-
te accipere cæleſtia dona, quam poſcere, &
prius quid boni eveniſſet legere, quam quid ma-
li minarentur peccata ſentire. Tuum eſt, di-
ſpenſator omnipotens, quod de ſerenis pignori-
D bus, & futuræ innocentiæ hæreditate, in illa
quæ præceſſit anxietate non timui. qui reductæ
etiam ſtatum valetudinis quaſi ſtupefactus acce-
pi, in confuſionis ſimilitudine collocatus, quæ ſu-
pra meritum meum collocata ſunt proſpera eveniſ-
ſe vix credidi. Vere ſupernæ remunerationis divi-
tias humana mens neſcit expendere. Sic animo
fragiles temperantur, ut prius ſtationem videant,
quam periculorum incerta deprehendant. Deus
bone! in quo abrupto pependimus nunc, cum
potentia cæleſtis, ut plenum eſſet parvulorum
E in reducta ſalute teſtimonium, plus eſt no-
ſtrum labefactata per meritum? Dico integre,
& vocem quam propoſito debeo, nulla men-
dacii nube concludo, (confundo verba ſin-
gultibus, ut ſub ſolida gratulatione, uberio-
ribus in fletum oculis) ſæpe me reſpicere,
quod evaſi. Ubinam gentium fuimus? de qua
nos ad humanam converſationem ruina clemen-
tia ſuperna reſtituit? Referamus ergo ſtrictio-
ribus verbis hujus boni largitori prolixis gemi-
tibus quod debemus. invitemus ad cuſtodiam
munerum ſuorum, quem in dubiis tuliſſe pro-
bamus auxilium. rogemus eum, qui ſcit nem-

a *Avum nomine patrem doctrina*) Avieni avus fuit Gennadius Avienus, Fauſti pater, quem anno edi. Conſulem fuiſſe monuimus, de quo Sidonius lib. 1. epiſt. 25. Et patrem & avum nomine referre videbatur Avienus, nam Fauſtus Avienus vocabatur. Sed quia unum, ut docuimus, verum cujuſque ac proprium nomen erat quod ultimum, idcirco avi tantum Avieni nomen reddebat.

b *Deuterio*) V. S. Grammatico, ut eſt in epigraphe Carminis 21. Hoc igitur eſt, quod Doctorem optimum appellat, & in Epigrammatis Magiſtrum. Felicis Rhetoris Romani fuerat auditor. Is enim videtur, cujus in Parmenſi codice Martiani Capellæ fit mentio his verbis.

SECURUS MEMOR FELIX V. SP. COM. CONCIST. Rhetor R. ex mendoſiſſimis exemplaribus emendabam, contra legente DEUTERIO Scholaſtico, diſcipulo meo, Romæ ad portam Rapenam, Cos. Paulini v. c. ſub D. Non. Martiarum Chriſto adjuvante.

pe ſervare quod præſtitit, & virtutum ſuarum viva teſtimonia in longum producere. Talia ſunt mecum circa vos venerendi vota collegii per totam Liguriam conſiſtentium ſervorum & amicorum Dei. Tali nititur domus ſancta ſuffragio. preces pro ſerenis pignoribus ſine ceſſatione funduntur. Verum me dicere, teſtis eſt divinitas, quæ quod ipſa eſt, veritatem diligit; omnibus qui de vitæ poſſunt innocentia & integritate confidere, veſtram nimis amatam eſſe mœſtitiam. Sed nunc ad epiſtolæ uſum revertor. Salve, mi domine, & gerulum præſentium Baſſum V. C. illa, qua caros meos ſoletis, dignatione ſuſcipite: quia inter omnes, quibus affectus eſt meam propter vos amicitiam cuſtodire, quandam prædictus arcem puritatis aſcendit. Juvate ergo petitiones ejus, ut fructum de impenſis capiens ad potiora præparetur.

Epistola XXI.

Ennodius Fauſto.

DIu ſuper adventu amplitudinis veſtræ ancipiti mens mea pependit indicio. Sed poſtquam me divina miſericordia ab hujuſmodi anxietate laxavit, ſtatim ad conſueta officia me contuli: quanquam paginarum obſequia nec digreſſo ad longinqua ſuppreſſerim. His ergo valetudinem meam indicans, ægritudinem animi refero, quam de mœrore contraxi. De luminum noſtrorum ſalute ſollicitus, in eo loci conſtitutus, ad quem difficile nuntius expectatus allabitur. Quod in ſolatio eſt, Deum precor, ut nulla ſervum ſuum patiatur amplius cura macerari; ſed de reducta meorum in ſolidum proſperitate æſtibus meis celeri medela ſubveniat. Salutans debita ſervitute, precor, ut cognitis his, de quibus animus meus varia æſtimatione jactatur, ſedulo mihi hilaritatem deferentium literarum beneficio ſuccurratis.

Epistola XXII.

Ennodius [a] *Opiliani.*

COEperat parvitatem mea magnitudo veſtra ſpe, quæ vota tranſiret, dignationis attollere, & cæleſtis inſtituti more, clariora facere beneficia ſua, dum mea merita nulla judicii lance penſabat; vel cenſuræ negligens dare pretium muneribus, quæ eſſe monſtrabat indebita: quoniam affectio, quæ circa humiles exhibetur, non habet neceſſitatem, & ſpeciem ſuam per ſudum rutilanti ſplendore ſignificat. Diu ergo tali ſolitus poſt Deum præſumptione non timui quicquid obloquentium toxica promittebant. Aſt ubi me ad antiquum pulverem veſtri reduxit oblivio, quod in ſolatio debet nudatis defenſore contingere, quaſi querelarum perlatrices literas prorogavi, promittens mihi de earum importunitate reſponſum. Sed per occupationum fortaſſe amplitudo veſtra præpedientium incrementa ſignificat ad hæc vos officia non venire. Replicabo, quia idem ſtatus fuit culminis veſtri dudum paginas deſtinantis. Ad morem tamen ſcriptionis epiſtolariæ me reduco, ne addat prolixitas ingeſta faſtidium, & denegari paginas faciat magis allegatio, quæ popoſcit. Domine mi, ſalutationis obſequium ſolvo, & de valetudine veſtre ut animo obligatus interrogo, cupiens relationis indicio ad gemina deſideria pervenire.

Epistola XXIII.

Ennodius [b] *Senario.*

PErdit affectio valitudinem ſilentii debilitata tempore: nec ad uſum ſuum diligentiæ curſus exuberat, ſi nudetur communione colloquii. Muta caritas pene repræſentat ſpeciem non amantis, & odiorum ſimulacrum eſt non aperire quod diligas conreſtatione ſermonis. Iſtam ſublimitati tuæ coram poſitus intimavi, cum ad ſolatium abſentiæ meæ literas promittebas. At nunc quæ animum veſtrum mei invaſit oblivio, ut nullas per tanta temporum ſpatia, quæ bonam valetudinem veſtram ſignificarent, literas ſuſcepiſſem? ne de amoris, credo, teſtimonio animorum indices epiſtolas convenirem. Irreligioſum ergo circa amantem tui in meliorem partem verte propoſitum, & ad memoriam promiſſæ fidei ſcripta tranſmitte. Domine mi, ſalutationis debita ſolvens, precor, ut ſi vos in antiquæ circa me dignationis ſtatu pagina directa repererit, reſponſa mereatur: quia puto inter nos gemina vincula diſrumpi non poſſe, caritatis & ſanguinis.

Epistola XXIV.

Ennodius [c] *Aſturio.*

QUæ, malum, ratio eſt, ut ita ſis parcus in gratia, prodigus in querela; & exigas frequentiam literarum, quam ipſe non tribuis, viperinis oculis illud quod alter deliquit inſpiciens, tuas culpas nulla falce reſecando? Anni plures ſunt, ex quo Alpibus vicina habitationem delegiſti, ſenator & doctus. Ubi tibi, dum pruinoſa reſpicis juga, apparuit inauſpicata nix capitis: ubi etiam glande te veſci ſcriptione ſignaſti. Cujus rei fidem literarum tuarum decora fecerunt, cum ſibi hujus ſignificantia in ructu turgidi pectoris, & Alpini ſermonis apperuit. Miror tamen, quod inter loci illius frænata glacie flumina, & ſine ſucceſſione frigus, tui jecoris flamma plus æſtuat, nec aliquam invenitur pectus de manſione temperiem. Ætas deferveſcit in ſenium: eſt domus, quæ lymphas in metalla convertit, & contra naturam gurgitibus ſua lege dominatur: tu tamen inter iſta ſic vivere diceris, quaſi ignis tuus algoris pabulis irritetur. Ego te pro parentis ſtimulo, quia tibi & pro penſito meo debeo vocem caſtigantis. Veſtrum eſt poſt hæc, ſi eligitis literas meas accipere, de admonitione gratulari. Ego autem præter iſta cum honore ſalutari, quæ ſcribere poſſim illa carnis, quam tu diligis, illubie viventibus, non inveni.

---

a *Opilioni*) Lib. v. epiſt. III.

b *Senario*) De quo lib. III. epiſt. XI.

c *Aſturio*) Diverſus videtur ab Aſturio Conſule collega Præſidii anno CDXLIV. cujus antiquæ pietatis monumentum hodieque apud Leodicos ſervari dicitur in eburneo ſacri Evangeliorum libri operculo, cum hac inſcriptione, FL. ASTURIUS V. C. ET INL. COM. ET MAG. UTRIUSQ. MIL. CONS. ORD. Nam Ennodius Senatorem hunc tantum vocat, non Conſulatem. Sed non minore, mea quidem ſententia, in errore verſantur, qui Turcium Ruſium Aſterium V. C. & ipſum Conſulem ordinarium atque Patricium, qui Sedulii poetæ verſus poſt ejus mortem ex ejus ſcrinii collectos recenſuiſſe dicitur, cum Aſturio Præſidii collega confundunt; cum ad illum Aſterium hæc pertinere videantur, qui Conſul fuit cum Protegena anno CDXLIX. tum quia hæc illi nomina potius congruunt, tum quia id tempus cum Sedulii obitu cohæret, quem ex integris Gennadii exemplaribus Theodoſio juniore, cui opus ſuum dedicavit, & Valentiniano regnantibus vita functum didicimus. Denique omnem dubitationem adimit ipſius Aſterii epigramma, quod in Cod. Remenſi poſt epiſtolam Sedulii ad eundem ipſum Macedonium ſcriptum legimus his verbis.

EPISTOLA XXV.

Ennodius Olybrio & Eugenti.

DEſiderio paginarum veſtrarum ſacta eſt mihi prodiga frons pudoris; & dum tabula promittit promulgata reſponſum, intra verecundum penetrale annoſam continere neſcit infantiam. Deberem quidem ſanguini & propoſito ſilentii vetuſtatem, poſtquam ſpei meæ fructum prima negavere colloquia. Sed neſcio utrum male pertinax judicetur intentio, quæ ſine alterius diſpendiis ſollicitæ per amorem experientiæ pericula multiplicat. Valete, * mi domini, & ad ſcriptionis mecum remeante concordiam, ne contra Evangelii faciatis monita, ſi & importunitati denegetis, quod juſte forſitan impetraſſet affectio.

[* In edit. Schotti *mei.*]

EPISTOLA XXVI.

Ennodius Fauſto.

VOtis & deſideriis ſatisfacit pagina, quæ apud amantem veſtri neceſſitatibus alienis præſtat obſequium. Quam vellem, ſi propoſitum non vetaret, multorum ſæpe quieta titubara, ut dum dubiis vocem tribuo, debitum obnixæ caritatis exolvam! Domini mei, patris veſtri juſſionibus impendo præſentis ſcriptionis officium: cujus animus dum omnium ſecuritati providet, ſuam quietam ſub hac intentione contemnit. Qui dum mala Ligurum [a] poſt Mauricelli obitum nondum vidit occidiſſe, confunditur. Recidivis enim provincia noſtra, quaſi præfatum ſepulcra non teneant, laborat inſidiis. Advocationem fiſci dum aliqui par iniquos homines nituntur obtinere, ante votorum copiam quid in ea meditentur oſtendunt. Ego quidem deliberationem magnitudinis veſtræ de bono publico non celavi, aſſerens vos præfatam dignitatem nulli, vobiſcum Deo adnitente, committere. Sed anxietas provincialium totam credit evenire poſſe, quod metuit. Hanc a domno meo Epiſcopo allegationis ſuſcepi provinciam, ut conſcientiam veſtram obſequio paginæ convenirem, ne cujus ſubreptio ad hujus rei perducatur effectum. Vos fidiſſimam pollicitationem ſolliciti cuſtodite integritata propoſiti. Ego ſalutationis officia dependens, quæ ſuſceperam allegauda, teſtatus ſum. Spero tamen, ut quid de ea parte deliberatum ſit, inſtruar officio literarum.

Sume, ſacer meritis, veracia dicta poeta,
Quæ ſine figmenti condita ſunt vitio.
Quo caret alma fides, quo ſancti gratia Chriſti,
Per quam juſtus ait talia Sedulius.
Aſterique tui ſemper meminiſſe jubeto,
Cujus ope & cura edita ſunt populis,
Quem quamvis ſummi celebrent per ſæcula faſti,
Plus tamen ad meritum eſt, ſi viget ore tuo.

Epigrammati vero præmittitur hæc adnotatio. *Hoc opus Sedulius inter chartulas diſperſum reliquit. Quod recollectum, adornatumque ad omnem elegantiam divulgatum eſt a Turcio Rufio Aſterio V. C. Conſule ordinario atque Patricio.*

a *Poſt Mauricelli obitum*) Qui advocatione fiſci fungens Liguriæ provinciam fiſci calumniis oppreſſerat, contra officii videlicet moderationem legibus præſcriptam. Qua de re graviſſima & elegantiſſima ſunt Theodorici Regis præcepta ad Marcellum advocatum fiſci, apud Caſſiodorum lib. 1. epiſt. XXII.

MAGNI FELICIS
ENNODII
EPISCOPI TICINENSIS
EPISTOLARUM
LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA PRIMA.

[b] *Ennodius Armenio Conſolatoriam.*

DIu, frater cariſſime, feſtinante voto conſolatoriam ad te paginam dum miſi, ne putarer vel mihi ſubducere fletus, non verba compono, & in lamentationis diſpendiis facere de gemitibus decora ſermonum, & debitum planctum per loquelæ ſchemata diſcipare: cum contra amicitiarum religionem, & conſanguinitatis vincula, ſecretum conſcientiæ pateſcat hoſtilis, ſi cum poſſis dupliciter defunctum flere; non facias: id eſt, ſi oculorum miniſterio nequaquam jungas oris officium. Ubi, dum lumina ſtimulis acta doloris illacrymant, feriata ſunt verba plangentis? Sed ego, hominum ſinceriſſime, qui triſtitiæ tuæ obſequium in omni debeo parte quod valeo, mœrorem meum, in quo tibi comes ſum, volui ſcriptione teſtari: ne in una ætata effuſarum interciperatur memoria lacrymarum, vel æſtimaret poſteritas me in filii tui morte hoc ſolum debuiſſe, quod ſolvi: habens in hac via venerandorum exempla Pontificum, quorum imitatione nobilitantur, quos in umbram merita concluſerunt. Ambroſius noſter decedentem germanum teſte afflictionis ſuæ libello proſecutus eſt. Quem cum recenſet ſecu-

[Lib. de obitu Satyri Fratris]

b *Ennodius Armenio conſolatoriam*) Ita in antiquis concipitur hic titulus, verbo ſuppreſſo. Qui mos illum non infrequens in Epiſtolarum inſcriptionibus, in quibus etiam ipſum argumenti genus indicabant. Talis eſt inſcriptio Carminis Sidoniani ad Thaliam, quod inſertum eſt epiſtolæ XI. lib. VIII.

Dilecta nimis & peculiari
Phœbus commonitorium Thaliæ,

Verum in Sidonii vulgatis editionibus hi verſus cum reliquis inepte cohærent, cum ſejungi debeant, quia titulum faciunt, ſimilem illius apud Gregorium lib. III. Dialog. cap. X. *Sabinus Domini Jeſu Chriſti ſervus commonitorium Pado.* & hujus Zozimi Papæ. *Zoſimus Epiſcopus commonitorium Presbyteris & Diaconibus qui Ravenna ſunt.*

ta proles, & ſcriptoris bene meminit, & in Satyri fratris ejus obitu lamenta conjungit. quia ejus proviſione contigit recentem dolorem oſtentare dum loquitur, & ante legentium oculos ſemper exhalantia ſpiritum jam diu defuncti membra monſtrare; nec unqnam pati vetereſcere relationis fide ſnnus, quod anni potnerunt ſepelire tranſacti. His ita ſe habentibus, oculorum flumina reſræna, & animum, ſi placet, ad ejos verba converte, qui tibi flens conſolator occurſit. Amiſiſſe te filinm pene unicum & bonæ indolis, quod patria non minus requirit affectio, provinciæ nlulatus oſtendit, cum ad ſolatium gemituum tnorum ſuos jungens, quid de eo cenſeret, teſtatur univerſitas. Tu tameo inter iſta qoaſi ſpecialis mali preſſus nece concluderis, neſciens temperandum quod per mnltorum diſperſnm corda commune eſt. Quare ergo propriam æſtimes anxietatem, quam ſuam per affectum tuum fecere quamplorimi? Tecum, nt de cognata gente taceam, Gothus affligitur, & tu adhuc, quaſi ſolus propriis æſtibus ſubjacens inclinaris? Inſtruant te, quæſo, veterum ornamenta majorum: & a mœroris ad bonam valetudinem intentione reſtituant. [a] Abraham nnicnm filinm morti quaſi pius pater, quod majus eſt, lætus exhibuit, & ad necem filii mucronem genitor miſericors præparavit. Tu translatum cæleſti judicio, quaſi orbatus, inquiris: & quem non obtuliſſe ſacrilegium fuit, hunc oneras fletibus evocatum. In qua cauſa Davidicum tibi occurrat exemplum, qui feretrum filii ovans, & Deo referens gratias anteceſſit, qood dignatio ſuperna de venerandi Prophetæ ſemine, quem ſorte muneraretur, acciverat. Tu ſi ejus æmulator non prorumpis in gaodlum, certe tempera ſub aliqua prædicti imitatione mœſtitiam. Replicabis forſitan, vix iſta ægris animo poſſe ſuaderi, & in gravi tribulatione locum non habere conſilia: orbatum non reſpicere quicquid hortatur ad vitam: unicum deſolatos habere in evocanda morte ſubſidium. His addas, quod frugi ſobolem, & quo teneram ætatem vinceret, morum modeſtia perdidiſti: allegans juvenem tuum immaturos annos, qui peccatis amici ſunt, [b] glorioſo fine clauſiſſe, & in ætatis naufragio ab eo de portu animæ fuiſſe tractatum. Quibus ego dolorum tnorum fomentis, licet mœſtus, opponam, Minus peccavit, quod immaturus abruptus eſt. Junxit ad vitam perpetuam melioris ſæculi qood in iſta ſervavit. pœnitentia, quam eum egiſſe loqueris, etiam ſi in ipſo non inveniſſet quod dilueret, invenerat quod ornaret. quæ quoties innocentibus datur, coronam pro humilitatis affectione conciliat. Ad hæc reſpondeas; Quo me vertam, frater, qui præter lacrymas in præſcoti luce nihil habeo? Adjiciam, Dei proximitatem invenire poſſe hominem, qui de homine non lætatur. In loco filii ſuccedere poſſe conſcientiam, quæ ſanctus ejus hæredes inveniat. Non unam ergo viam, ſi audire digneris, vitæ melioris oſtendam: licet tua non egeat monitore perfectio; nec magiſtro opus ſit ai, qoem fecerunt actunm ſuorum emendationes & honeſtamenta conſpicuum. niſi tantum ut adhortationis, quam conſilio tuo & prudentiæ debes, fidem diligenter expendas; & ad cæleſtium munerum affectum te revoces, unde vitales auras & accipimus & amamus; & gratum nobis ſit beneficium, cujus colimus & veneramur auctorem. Iſta ſunt, quæ brevi ſermone dolens magna contexui; ruptam ſingultibus conteſtationem pro ſtyli ubertate dirigens, dum muto lamenta colloquiis.

Epistola II.

Ennodius [c] Speciosæ.

Silentium meum dolor exigit, qui paſſus eſt creſcere, dum de vindicta cogitat, diſpendia caritatis. Quid enim fieri potuit, niſi ut tacendo vicem reſtituerem literas deneganti; ut contemptus circa me, qui per abſtinentiam venerandi ſermonis innotuit, dum ſubduco colloquia, pari mœrore feriretur? Dicas forſitan, vindictam inimicam eſſe propoſito. Sed omnia errata ita computo, quaſi legis obſequium, in quibus vos eſſe contingit auctores. Quiſquamne culpam putet, facere quod feciſti; & plectendum judicio divino cenſeat, quod a te proceſſiſſe cognoſcat? Æquo ergo animo ſuſtine quod deliqui: dum ea in re præcedis, lux Eccleſiæ, ipſa voluiſti. Ego ſervo animum, qoem promiſi, ut in univerſis, ſi mereor, æmulator exiſtam. Cujus rei fidem, dum tacentibus vobis taceo, & quod & loquentibus loquor, oſtendit. Ad ſcriptionis ergo officium, poſtquam viſus ſum, me reduxi; qui hactenus intra verecundum penetrale, quæ non amabantur, verba continui; ſimili in paginis pariturus obſequio. Salve mi Domina, bonæ ſplendor ſine nube conſcientiæ, & ad exemplum ſanctæ converſationis in longum producere, & mei, ſi mereor, meminiſſe dignare: epiſtolari dans veniam brevitati, quam in anguſtum artavit feſtinatio portitoris.

---

a *Abraham unicum*) Iiſdem Abrabæ & Davidis exemplis utitur Commodianus antiquus ſcriptor, cujus meminit Gennadius, lib. 11. Inſtructionum, in ea quæ inſcribitur, Filios non lugendos.

Non pudet infrenem gentiliter plangere natos?
Os laceras, tundis pectus, veſtimenta deducis.
Nec metuis Dominum, cujus optas regnum videre?

Et poſt alia:

Nec dolore dunit pater filium mactandum ad aram,
Dolore nec vates filium luxit defunctum

b *Glorioſo fine*) Ob actam pœnitentiam, de qua mox, & in Carmine XXXIV. ubi tabula deſcribitur, in qua Angeli hunc Armenii filium, qui pœnitentiam egit, Chriſto offerebant. Nec enim dubitabant, quin ad beatam vitam evolarent, qui pœnitentiæ ſacris expiati excederent. Unde ſicut de neophytis recens baptizatis, ita de iis, qui poſt pœnitentiam obibant, hoc ſæpe uſurpabant, ut iiſſe aut migraſſe ad Dominum dicerent. In arca ſepulcrali Romæ, JUN. BASSUS V. C. QUI VIXIT ANNIS XLII. MEN. II. IN IPSA PRÆFECTURA URBI NEOFITUS IIT AD DEUM VIII. KAL. SEPTEMB. EUSEBIO ET HYPATIO COSS. Et altera inſcriptio Aquis Sextiis. *Hic in pace quieſcit Adjutor, qui poſt acceptam pœnitentiam migravit ad Dominum. vixit annos* LXV. MENS. VII. DIES XV. *Depoſitus* S. D. VIII. KAL. *Januar. Anaſtaſio* V. C. *Conſule.* Cæterum D. Auguſtini ſententia fuit, ut Poſſidius in ejus vitæ ſcribit, etiam laudatos Chriſtianos & ſacerdotes abſque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere.

c *Specioſa*) Religioſæ fœminæ Ticinenſi, ut docet proxima epiſtola. cujus ac ſororum mentio epiſt. 2. 12. *Sed quæ injunxiſtis de religioſa fœmina Specioſa, & germanis ejus, male eſt animo meo quod implere non potui.*

EPISTOLA III.

Ennodius Speciosæ.

QUanto deprimuntur peccatores ſuorum ſuſce factorum, quibus ab oculit tollitur quicquid offertur, & ne io obliviooem deſideria mittuntor, vicinum ſit, nec contingi licet, omne quod cupiunt! Ad Ticinenſem urbem votivum ſuſceptam neceſſitatem; & moleſti itineris univerſu tranſieram; æſtimans hoc Sacerdotem credere ſuis imperiis impendi, quod meo militabat affectui: cum ſubito contra metas votorum ſummo labore petitus jam de areu fructus effugit. Proh dolor, qui me de epiſtolari alloquio ad tragœdiam vocas! Mutos venerandæ, poſt religionis loca, propter te civitatis aſpexeram: jam grati parabam verba colloqui: vereor dicere, quod remanſit; ne loquendo cogar denuo ſuſtinere tranſacta. [a] Illuſtrem virum Erduic, quem me tu, Eccleſiæ decus, deſiderare feceras, improviſus oculis caſus ingeſſit. ibi comites mei videre, quid peterem, ibi animi mei æſtus innotuit, quem ante ſub prædictæ claudebam umbra perſonæ. Neſcivi occulrare per caritatis tormenta quod volui, nec fucis aliquibus colorare conſcientiam. Mœrentem me ad domum reduxit, qui prolixions itinerit cauſas incidit. Fatigationis meæ, fateor, compendia non amavi. Ecce conteſtationem diligentiæ meæ & mentit aſſerui. Veſtrum eſt, ſi vera dixerim, vos interrogare, & animum meum affectionis veſtræ æſtimatione cognoſcere. Domina mihi, ſaluto, & deprecor, ut libens per præſentium portitorem ſuggerenda cognoſcas.

EPISTOLA IV.

Ennodius Olybrio.

NUlli dubium eſt inter prudentes ſacræ fidem promiſſionis impleri, & amicitiam, quæ ſectilibus eſt maritata formitibus, fructuum nobilitate gaudere. Ego conſcieotiam veſtram appello jam ſtatutis fidelibus obligatam. Ego tanquam de booæ arboris reditu, ita de caritate mutua idoneus carpo poma poſſeſſor. nulla partium io aucupio diſceſſionis quod fieri voluit neget impletum. Apud Deum votis aut ſupplicium debetur, aut præmium. Ego in me religioſi, in vobis nobiliſſimi conſideratione propoſiti, ad effectum inter nos concordiæ æſtimo perveniſſe quæ cœpta ſunt: nec adoleſcentibos gratiæ & io novam lucem erumpentibus frugibus verborum potui negare commercium; cum culpa dignus ſit, qui in vicinitate poſitus noluit primus incipere. In hac ergo parte pudoris volens vitare diſpendium, nolo evadere opinionem temerarii, dummodo ad effectum me oſtendam perveniſſe perfecti. Opportuniſſimum portitorem ſarcina imperiti ſermonis onetavi, affectu delinquens, per quem qui peccaverit, & veniam meretur & gratiam. Rogo ergo ſalutationis effuſiſſimæ debitum ſolvens, ut ſi me cordi habetis, de uberrimi oſtendatis directione colloquii. quia ſicut amoris elocutor, & copioſus aſſertor es, ita neſcis alicui blanda ſermonum fucatione deludere.

EPISTOLA V.

Ennodius [b] *Laconio.*

NUnquam inter amantes ſilentio bene multatur offenſa. Gravius inventorem percutit vindictæ novitas, quam errantem. Nefas eſt pro emendatione culpatum culpas adhiberi; dum ſtudio curationis, qui medetur, ægreſcit. Volui taciturnitatem, quam circa me hactenus, mei immemores ſervaſtis, imitari. Sed homo levis animorum fortium non potui æquare contemptum. Victus ſum naturæ fragilitate, confiteor; & quod vos credo computare inter vitia plus amando ſtyli abſtinentiam effuſa loquacitate penſavi, & longi dolorem ſilentii ſermonis ubertate compoſui. Expectans quidem a vobis prævium munus in literis: ſed nolui mihi ipſe, dum diu taceo, negare reſponſum; æſtimans, quod loquendi formam dare, niſi loquendo, non poſſem. Proinde, Domioe mi, ſalutationis debendæ obſequium ſolvens, perlatorem præſentium ad vos specialiter deſtinatum ſolita dignatione ſuſcipite, & ſublatum de conſuetudine ſcribendi uſum reparate; ne in damnum gratiæ parcitas contingat iſta verborum.

EPISTOLA VI.

Ennodius [c] *Pomerio.*

QUouſque tantum licebit abſentiæ? quouſque fama nobilis epiſtolaribus deſtituta commerciis vereteſcet; Nolo evadere opinionem temerarii, dummodo ad notitiam poſſim pervenire perfecti. Volo eſſe paginarum prævius deſtinator, ut Galliarum bona ad Italiam migrent, ſine ullo formæ ſuæ tranſlata diſpendio. An forſitan putabas te in quocumque loci deliteſcere, quem ſcientiæ lux longe poſitorum monſtrabat aſpectui? Et niſi me in laudibus tuis, domeſtica quidem relatio, ſed per imperitiam ſui pauper anguſtet, & ampliſſima meritorum tuorum præconia perlatoris arter exilitas; utriuſque bibliothecæ fibula perfectionis ex gemino latere venientis partes maximas momordiſti, procurando ut tali ingenium tuum ſatmritare pingueſceret. Taceo ſummam cæleſtis collatam beneficii, & dotibus ſine humano adjutorio ſupernis inſtructum. Recte enim hoc

a *Illuſtrem virum Erduic*) Nomen reſtitui ex Vaticano, niſi quod in eo *Erdui* tantum detracta litera legebatur. Sed Erduic appellatur, atque inter Gothorum nobiliſſimos numeratur in Panegyrico. Ticinum ergo ab Epiſcopo Mediolanenſi ad Erduicum miſſus Ennodius, gaudebat ſibi oblatam occaſionem viſendæ Speciosæ. ſed contra votum accidit, ut Erduicum in via offenderit, priuſquam Ticinum eſſet ingreſſus, ac domum cum eo ſpe fruſtratus redire coactus ſit.

b *Laconio*) Lib. III. epiſt. XVI.

c *Pomerio*) Arelatenſi. Cyprianus in vita S. Cæſarii Epiſcopi. *Erat autem illis admodum familiaris Pomerius quidam profeſſione Rhetor, Afer genere; quem ipſe ſingulariter carum Grammaticæ artis doctrina reddebat.* In Catalogo ſeu appendice Gennadii, ubi Pomeri opuſcula recenſentur, natione Maurus dicitur ac Presbyter in Gallia ordinatus. Ennodius Græce, Latineque doctum; nec ſæcularibus tantum literis eruditum, ſed ſacrarum etiam peritum fuiſſe ſignificat, Rhodanique alumnum vocat, quia Arelate verſabatur. Ruricii quoque exſtant epiſtolæ duæ ad Pomerium & ipſum Arelatenſem: quando quidem ab Æonio Arelatenſium Epiſcopo petit, uti Pomerium ad ſe venire jubeat, lib. II. epiſt. VIII. Sed abbatem appellat, ut quærâ jam poſſit pluresne hoc nomine fuerint; an unus idem, quod mihi facile perſuaſerim.

A æſtimatur venire de Saperis, quod inter homines nullo conſtat exemplo. Sed hæc melius ſecuturis, vita comite, cenſeo reſervanda temporibus. ad illud venio, in quo me ſejunctiſſimus inſtruxiſti. Quantam habuit præſentium portitoris ſancti Felicis aſſertio, in epiſtolis meis ſine cura dictatis Romanam æqualitatem, & Latiaris undæ venam alumnas Rhodani perqairebas. Sollicitas, credo, ſcrutator, & diligens, qaid lima poliret, invenit, dum per inſabricata verba diſcurreret. Neſcimus qaia qaid qua mente homo legerit, quod hac profert deliberatione ſententiam! maxime cum ſcriptum ſit,

Ipſe pareas vatum, princeps Heliconis Homerus,
Judicis excepit tela ſevera aoto.

B Rogo & ſi indigenas, & ſi inter ſtudiorum ſuorum palæſtra verſatos fulget Latinitas, mirum dictu, ſi amat extraneos! Periculum facere de eloqaentiæ pompa non debeo, nec præſamo, qualiter quis valeat, experiri; cum profeſſionem meam ſimplici ſufficiat ſtudere doctrinæ. Si me tamen quondam ſtudiorum liberalium adhuc nobilitate gaadentem aliquia tali dente tetigiſſet, paraſſem vel quod ad excuſationem eſſet idoneum, vel quod non puderet objectum. Nunc vale, mi Domine, & circa ma Eccleſiaſticæ magis diſciplinæ exerce ſantorem. Scribe, vel manda C Melchiſedech parentes quos babuerit, explanationem arcæ, circumciſionis ſecretum, & quæ Propheticis myſteriis includuntur. Iſta, quæ ſunt ſæcularium ſchemata, reſpuantar, cadacis intenta perſaaſionibus, telæ ſimilia Penelopæ.

Epistola VII.

Ennodius [a] *Firmino.*

EXigat licet amor, quod non poteſt implere perfectio, & impetret caritas, ut per loquelæ audaciam, quæ ornare poterat, pereat ſpes tacendi: maxime cum ſit dicendi, ut Tullias refert, niſi cum neceſſaria, nimis inepta D conditio. Sed inter narrationum vias, & itinera aperienda falce doctrinæ, teneri neſcius viriam conſideratione regnat affectus. Imperatoris loco dominatar ſemel penetralibus cordis infixa dilectio; credens quod non de verborum pondere, vel pompa capiatur, qai de abſentis propinqui eſt ſalute ſollicitus: nec exiſtimat quod naſci poſſit offenſa de gratia: hoc ad lætitiam ſatis eſſe conjiciens, ſi optatam nuntiet epiſtola ſoſpitatem. Sed vos, quos libra peritiæ in eloquii lance penſabit, quibus ubertas lingaæ, caſtigatus ſermo, Latiaris ductus qaadrata conſtat elocutio: quæritis nimirum in aliis quod exercetis, quæritis quod amatis. nos ab ſcholarum gymnaſiis ſequeſtrati, arentis ingenii gat- E tis quædam Oceani fluenta provocamus, quaſi [b] lychnis contra ſolis radios pugnatur. Mei macies longe ſe monſtrat ſtudii, & niſi excuſetur pietate garrulitas, diſpendium proprii pudoris eſt, quod amavi. Vena quidem linguæ a generis fonte trahitur: & fervore genuino ſolet fœtura nobilis incitari. Ego mea ſum impar proſapia: me dotibus veſtris quaſi peregrinam ſcientiæ plenitado non tetigit. ego vos tantum laadare magis quam imitari valeo. Et quamvis nondum in me ad florem venerit matura facundia, & preſſus onure gratiæ ſolvendi deſerar facultate: committo tamen cymbam tenuem placido mari: quia parum ab ingratitadine diſſert muta gratulatio. Unde naſcitur, ut proſpera, quæ de vobis perlatoris relatione cognovi, inter cæleſtia mihi beneficia computentur. Et quamvis deberem reddere ſermonis officiam: ſed quia portitorum negligentia fecit, ut directæ a vobis aut retinerentur aut perderentur epiſtolæ: ego tamen verecandiam meam in ſtatione degenrem ad incerta dedaxi, & totum me legendum ſapori veſtro committo. Salve, mi Domiue, & amantem veſtri frequentibus colita munilis literaram. Circa qaæ ſtudia pigrum eſſe nec diligentem convenit, nec facundum.

[illegible] r. de creat.

Epistola VIII.

Ennodius Apollinari.

PRo voto militant deſideriis propriis neceſſitates alienæ, dam in gaudium noſtrum aliquorum precibas exhibemas obſeqniam. Quis non pretio propter ſe qaæreret, quod alteri ſub hac occaſione præſtatur: Debent mihi nunc perlatores præſentium debita mea, & non ſolum me ad ſolutionem non pertrahunt, ſed ſe fatentur obnoxios. Non eſt incuriæ, quod raro a me ſcripta proroganter: ſimilia frequenter, ut nanc reperi, bona ſe ſubtrabant. Inveniant ergo hajus beneficii fructum, ſi me diligitis, portitores. Qui ſicut a me ea, quæ erant offerenda, exegerunt, ita ad vos, ut opinor, de ſcriptionis commercio optata perducunt. Domine mi, ſalutationis obſequia reſtitaens, Deum precor, ut hæc vobia in bona valetadine porrigantar, & reddatur illico pagina, quæ meam quærat, veſtiam nuntiet ſoſpitatem.

Epistola IX.

Ennodiar Olybrio.

VIx aliquando mihi ea quæ diu cupita ſunt ex ſententia ſucceſſerunt, ut ſitim, quam ex literarum veſtrarum ardore conceperam, eloquentiæ divitis unda ſatiaret: & æſtus, quos expectatio longa geminaverat, arridentia labiis fluenta reſtinguerent. Sed cur me ad votorum afferam ſummam ſuiſſe perductum, cui majus naſcitar de impetratione deſiderium, dum de ſermonum veſtrorum flamine pectus ardeſcit? Oſtenditur mihi liquido, quam ſit reram neſcia mens hamana; quæ dum pretium propriæ ambitionis intelligit, aſſueſcit pius amare ad quod tarde pervenit: & dam abundat in præſentia quo delectetur, magis ſupereſt quod reqairat. Nunc confiteor, in literis veſtris ſuperforaneam cautionem mei æſtimator expavi: ubi dum ſecundis in altum loqaclæ veſtræ portarentur vela proventibus, & in obſeqaio militaret quicquid ſpirat; remigium veſtris dicitis deeſſe colloquiis. Non eſt licita, veri diligentia ſeqaeſtrata, quam pingunt verba, formido. remis opus eſt, quutiens nullo flaminam puppes juvantur impalſu. his non eget, cui ſecun_

a *Firmino*) Propinquum ſuum vocat Ennodius. Itaque Arelatenſem illum puto, quem laudat Cyprianus idem in Cæſario. *Erat tum*, inquit, *in ea urbe Firminus vir illuſtris & timens Deum, ejuſque propinqua Gregoria clariſſima mater familiat. quorum ſtudio, cura, & benignitate erga clerum & monachos, cives & pauperes urbs illa illuſtrior reddebatur.*

b *Lychnis contra ſolis radios*) Facilis fait emendatio pro *lignis* quod in omnibus esempiaribus vitioſe legebatar. Apolagia pra ſynodo. *Neſcitis ſtolidi ſolem facibus non juvari, nec ad præſidium diurnæ lucis lychnos accendi?*

A dam navigationem ſaeit conſpiratio devota venеorum. Sol ſacibus non juvatar: nec lanaris globi claritudinem minotam ſiderum aliqaando illuſtravere collegia. Domine, nt ſupra, honorem ſalutati exbibens, precor, ut apud magnitudinem veſtram ſtudiorum meorum ſructu uon caream: poſtquam vobis qaid cuperem nou celavi, ut ſcriptionis operam, quam hactenus protuliſtis, ſtyli ſrequentia, vel ubertate penſetis,

Epistola X.

Ennodius Fauſto,

MEritum meam regnator cæleſtis ſi attenderes,
B aue exigaa bona adipiſcerer, ant magua ſapplicia; & mei idoneus æſtimator, quo meritis pervenire non poteram, voto non tenderem. Sed gratias illi, qui delicta noſtra ſic ne extollamur reſecat, at ſpem ad latiora perdacat. Domini Avieni dictionibus a me debentur iſta præloqnia: qui necdum ad bonam valetudinem reductas, animam meum ſollicitudinis catena laxaverat, dam adhuc inter ſpem & meeam anxii vota penderent, nataram reſpiciens indicavit quo tonaret eiloquio. Jadicio quidem iſta præceperam, & altricem nobilis metalli venam in theſanris, quos pepererat, agnoſcebam. Sed etiam in boc peccator eveuire vix credidi,
C quod aſſeqni non merebar. Verum dico, teſte divina clementia, ſi ſunt aliqui in Ligaria, qai de literarum poſſunt genio & ſplendore jadicare: vos crediderunt in illa dictione laboraſſe, qnam ætati præjudicans canus jam in puaco ſenſus excoluit. Sed iſta magis illis cam lacrymoſo gaudio dixi, qnos aut effuſus ſanguis albo curiæ cæleſtis adſcripſit, aut clara conſeſſio: qui ſecandia conſirment primordia noſtra ſucceſſibus. Vos ſamuli hamilitate & obſequio ſalutas, opto inter quævis, dam iſtis animum relaxatis, adverſariorum mala gaadere. Nihil eſt enim, in quo poſſimus inimicorum damua ſentire. Hoc nobis Deus contulit, qaod invidia terrena non ſqbtrahat.

D

Epistola XI.

Ennodius Fauſto.

QUid ſaciam, quando reſcribenda vos ſcribitis, & pro bono præſcieneiæ cælo vobis obſeqaenta conceſſæ, quicquid alienum pectus potuit inveſtigare, nartatis; Liquet a ſupra hominam eſſe, duorum ſic implere perſonas. Sed ad illum referantur iſta, qui præſtitit. Ego tamen remittere me oratiouem, per qnam in umbram antiqaus Tullius trudetur, non promiſi.
E Qaippe qui acceptum quaternionem ſab majori, quam iogenio meo commodabae, celeritata reddideram; dum ſidei ſerviens, quæ ad profectum poterant pertinere contempſi. Nihil apad me de veneranda tunc dictione remanſerat, oiſi qaod ad ſructum, quantum æſtimo, bonæ opinionis repoſcenti memoria ſurante ſubduxeram. Nolo dicere, qaale faerit quod iovitus reſtitui, qnale etiam qaod amavi: ne manifeſto credatis vos allegauda ſine ſui diſpendio prædixiſſe. Curis meis tameo ſuper bac parta, ſerenæ lucis meæ domni Avieoi miſeratio, licet incipientis, tamen jam probata ſaccarrit quaodam ſebedulam, qaæ ipſi remanere potait, oſtrnm mihi nobilitatis ingeſſit. hanc hactenus babui: inde ſum & locutas, & ſapui. Sed poſtqaam & aliena beneficia jaſſas ſam pendere, perlatore eam ſequenre deſtinabo: non eam in me pro peccatis meis intelligens benevolentiam, ut quod externoram maniret ingenia, bene credulus non negarem; ſciens me hominibus, quod impugnae propoſitum, caatione miſceri. Verum dico, illo teſte, cui nota ſant omnia, u me illas mundi ore celebratas dictiones veſtras, quod credo inſcitia mea fieri, cuiquam dari nec tormenta compellane. Domine mi, ſalatationem reverentiæ veſtræ exbibens, conteſtor quia negligentia jadicium meum, nec adulatio impugnat affectum.

Epistola XII.

Ennodius Aſtyrio.

PRopheticis oraculis ſablimitas tua præſtat obſequium, & ad fidem veterum ſanctionum milieat novellis exceſſibus. Providiſti ne ſegnior admonitio remaneret valetudine ſabtracta neglectui. Scriptum enim eſt per Dei cultores, quorum aures prudentiam debeat doctrina tranſire, qaos ſalſi ſermonis ſapore pertrabere: allegans perire monita, qaæ in alia conſtitutis deliberatione præſtantur. Ego tamen loco bumilis, lingua mendicas, ſolis antea neceſſitudinis ſtimulis verba conceſſi, & ad conteſtationem diligentiæ, prioribus literis exhibai [a] ſub ſanguinis libertata reſponſum. Nnnc male eſt animo, quod injariaram ſructa carens, ſampſiſti ſorſitan mentita apud te urbanitata jactantiam: neſciens quod auctorem reperiunt tela, quæ indocilis adverſus alteram manus emiſerit. Quis putet contumeliam, quæ ſolam conſcientiam deſtinantis affligit? Improborum natura eſt, hoc ſentire de omnibus quod mereutar, & in malis ſolatium nuſquam videra innocentiam. Tormenta ſane maculatæ converſationis non ſibi credere eſſe participes. Hæc illa menta deſcripſi, qua memor propoſiti odium compellor debere criminibus. Nullam deus meus, niſi de ſe tetigit confitentem: dum vitia inceſſimus, ream ira manifeſtae. Nam injurius ſim, ſi ſtyli loco vomerem ſentiam, aue mibi ſcripta computem, quæ relegens non agnoſco. Scit enim Dominus, qnia ſi non noſtro oomine notata faiſſet Epiſtola, ad quem fuiſſet directa neſcirem. Tibi habe ſacetias tuas: aut illis reſerva, cum quibns vobis ſine oris officio, per clandeſtinæ familiaritatis communionem clamor eſt actuum. Ecce ſalatationis honorificentiam ſolvens deprecor, ut in dirigendis epiſtolis loca, tempora, perſonas attendas. na qaod ego ad me ſcriptam non compato, alterum ſorſitan lædat. Quia æſtimo ta hujus epiſtolæ ſormulam ad plurimos deſtinaſſe, & ſola nominum commatatione, eam per ſingulos ſina meritoram conſideratione tranſmittere.

a *Sub ſanguinis libertate*) Quia Eaaodius Aſtyrii conſanguineus erat, ſive parens, ut ſcripſit lib. 1. epiſt. xxiv. cujus libertate offenſum illius animum placare hac epiſtola conatur.

Epistola XIII.

Ennodius Olybrio.

[a] UT tradit quædam eloquentiæ perſona ſublimis, lex eſt in Epiſtolis negligentia, & auctorem genii artiſex ſe præbet incuria. In quo opere illud ſubducit gratiæ, quod cruciatuum teſtis ſudor invenerit. Caminis excocta ſabrilibus verba non flagitat ſalutis ſuæ nuntius, & quæſitor alienæ. Melius ſi in his commerciis pura elocutionum fronte congredimur: diademata ſimplex colloquii cultus abjurat: epiſtolaris communio, ſi quando affectatum decorem fugit, obtinuit. Sed magnitudinis veſtræ dives & elucubrata narratio mendicis limitibus neſcit includi; nec oris theſaurum quibuſcumque artare confiniis: magnorum more fluminum riparum fræna contemnit. Non dum compoſitum velamen occupationis locuples lingua transgreditur, his tantum ſe ſtudiis militare ſignificat, ad quæ vel occaſione perducta eſt. Et niſi vobis, quietis noſtræ teſtimonia, Reipublicæ gubernacula ſentiremus fuiſſe commiſſa, & rem laboris veſtri eſſe, quicquid ubique diſponitur, vel Italiæ curam didiciſſemus unum pectus ingreſſam: pene vos ſola putaremus paginalis ſtyli cura & aſſiduitate macerari. Deo debentur hæc munera, qui & amatorem ſcientiæ ſenſum contulit, & limam ſtudiorum ad oris fabricam non negavit. Non ſic pernia [b] æther acta nervis arundo proſcindit? quemadmodum inventa ingenii veſtri ſermo deſcribit. Nulla langueſcit obice, nullis tardatur obſtaculis. fit pervia, quæcumque ſe illi difficultas obtulerit: & mirum in modum per allegantis peritiam mutatur natura cauſarum. hoc facis in merito negotium habuiſſe, quod cupias: veritas eſt, quodcumque pro veritate narratis. Hinc cautis judicibus non licet repugnare. minutiſſimi diſcuſſores opinionis luctum æſtimant, ſi ſequantur quo pertrahit oratio imperioſa captivos. Huic ergo linguæ, his opibus reverentiam, fateor, ad quam primus cucurri, debeo ſingularem. Et opto eſſe plurima, quæ mihi ad caritatis fibulam agenda mandentur. Sed quæ injunxiſtis de religioſis fæminis, Specioſa, & germanis ejus, male eſt animo quod implere non potui. Nihil enim nunc mihi cum illis reſiduum eſt familiaritatis aut pignoris; maxime quia in disjunctis civitatibus degunt. Ad quas tamen miſſas ad me literas mox direxi; quæ reſponſum uſque ad illa, quibus ſe viderent, tempora protulerunt. Ego, ne magnitudinem veſtram ſuſpenſam tenerem, ſcripta prorogavi: mox ad vos perveniet, ſi quid mandaverint, quod libeat indicari. Nunc honorificentiam ſalutationis impertiens, rogo, ut mihi magis cum Eccleſia ſublimitas veſtra ſit quæ ſunt agenda, committat. quia puto me in affinium veſtrarum cauſa, vel matronæ, amici circa vos diligentiam pectoris non celaſſe.

Epistola XIV.

[c] *Afris.*

LUcrum forſitan putaret inimicus, ſi inter pericula, quæ Chriſtianis indixit, credentium animos ſubegiſſet, & per diverſa domini grege diſperſo, non ſupereſſet vel inter paucos, a quibus poſſit fide perſeverante calcari. Regnat adhuc ille in numero veſtro, qui ſibi non tam in multitudine, quam in devotione complacuit. Scriptum enim eſt, datam Satanæ poteſtatem, ut ſervos Chriſti cribraret: ut quod de tritico inveniri poſſet, horreis jungeretur; quod de paleis, ad ignium alimenta tranſiret. Ad vos ſpecialiter dictum eſt, *Nolite timere puſillus grex, complacuit patri v ſtro dare vobis regnum.* Venit inter vos gladius perfidorum, qui marcida Eccleſiæ membra reſecaret, & ad cæleſtem gloriam ſana perduceret. Quot habeat Chriſtus milites, certamen oſtendit: qui triumphum mereantur, per bella cognoſcitur. Nolite metuere, quod Pontificalis a vobis apicis inſulas abſtulerunt. Vobiſcum eſt ſacerdos ille, vel hoſtia, qui non honoribus conſuevit gaudere, quam mentibus. Majora ſunt confeſſionis præmia, quam nominatæ munera dignitatis. Ad illa plerumque etiam minoris meriti perſonas favor humanus adducit: iſta niſi gratia ſuperna non tribuit. Ipſe enim in vobis & pugnavit, & vicit, quem fides meretur & inter hominum tormenta ſociari. Prolixis non eſt opus fervorem in vobis cæleſtem animare colloquiis. Habet incrementa ſua divinæ virtutis incendium. Nec opus eſt eos in trophæo jam poſitos attolli laudibus, qui ſine monitore vicerunt. Gravat conſcientiam Chriſtiani quicquid adferunt blandimenta præconii. Res quidem virtutis eſt, quam feciſtis: ſed ſummi præmii reſtitutione ſuperanda. Quod tamen directis an filium noſtrum [d] H. diaconum literis ſperaſtis, Beatorum martyrum Nazarii & Romani benedictionem poſcentes, fidelibus non negamus. Accipite veneranda patrocinia invictorum militum: & quia veſtram jam fidem in præliis imperator agnovit, feliciter confeſſionis munera conſummate. Dabit Deus, cum ipſi placuerit, reducem Eccleſiis quietem, ut mœrorem, quem indixit adverſitas, pacis dulcedine conſoletur.

---

a *Ut ait quædam eloquentia*) Symmachus. Aſſentior enim Fr. Jureto, qui alludi cenſet ad ejus epiſtolam IX. lib. VII. in qua filio de Epiſtolæ ſtylo præcipit his verbis. *Nam ut in veſtitu hominum, cæteroque vitæ cultu, loco ac tempori apta ſummuntur: ita ingeniorum varietas in familiaribus ſcriptis negligentiam quandam debet imitari; in forenſibus vero quatere arma facundiæ.* Eadem eſt Ciceronis ſententia lib. IX. epiſt. XXI. ad Pætum, ubi quotidianis a ſe verbis epiſtolas texi ſolere ſcribit. quod de ſuis quoque affirmat Seneca epiſt. LXXV. *Qualis*, inquit, *ſermo meus eſſet, ſi una ſederemus, aut ambularemus, illaboratus & facilis, tales eſſe epiſtolas meas volo, quæ nihil habeant accerſitum, nihil fictum.* Artemo ſane apud Demetrium Phalereum eodem modo Epiſtolam, quo Dialogum ſcribi oportere ait. at Demetrius paullo magis quam dialogum elaborandam docet.

b *Æther arundo proſcindit*) Non *æthera*. Sic enim ſolet interdum Ennodius, ut *æther vacuum* lib. VII. epiſt. XXVIII. & pro Synodo, *Videbant æther tantum directis a ſe jaculis verberari.*

c *Afris*) Exulibus Epiſcopis Africæ, quos Traſamundus Rex Vandalorum fidei cauſa in Sardiniam relegarat, numero CCXX. His quotidiana ſubſidia miniſtrare ſolitum Symmachum Papam auctor eſt Paulus Diaconus Hiſtoriæ Miſcellæ lib. XV. Nunc illos hac Epiſtola conſolatur, & ſacras Martyrum reliquias mittit, quas poſtularant. Scripta enim eſt ab Ennodio quidem, ſed pro Symmacho. cujus etiam nomine inter alias ejus epiſtolas legitur in antiquis collectionibus.

d *H. Diaconum*) Hormiſdam, opinor qui Diaconus erat Eccleſiæ Romanæ. qui de Ennodio interpretantur, ut cætera omittam, a monogrammo diſcedunt.

Epistola XV.

Ennodius [a] *Euprepiæ.*

CÆleſtis diſpenſatione myſterii, uno tempore mibi ſororis Lupicino reſuſus eſt matris affectus: & geminæ copula neceſſitudinis peregrinantem recipere metuit poſt intervalla pietatem. Revixiſti apud nos poſt dilectionis quem procuraveras obitum, beneficio literarum. vidimus amorem quaſi de quadam ſepultura ſurgentem. Inanſpicata nobis incolumitatis veſtræ nuntius acceſſit auditu, quam credebamus per contemptum noſtrum viventem buſta compleſſe. Credimus te dura perpeſſam: ſed confitemur irrogaſſe duriſſima. Quod ſuſtinuiſti, commune cum bonis eſt: cum crudelibus, quod feciſti. Ubinam gentium materna hactenus cura delituit? ubi quod fratri debebatur, erravit? ad longiora animus tuus quam corpus abſceſſeras. Si te ad ultima terrarum confinia peregrinationi ſocia diſpuliſſet adverſitas, illuc ſequi debuit germanæ fides, & ſollicitudo genitricis. Sed in occaſu ſolis, cui proxima fuiſſe narraris, frigidum pii amoris pectus habuiſti. Imitata fuiſſes ætherei ſideris circa debitam diligentiam defectum feliciter renaſcentem, & feriarum a gratia non perpetuo animum geſſiſſes. Suſcepiſti mentem Provincialium, quos adiſti: mutaſti regionem, & propoſitum pietatis abdicaſti. Nam abjurans Italiæ communionem, non ſolum circa amicos, ſed etiam circa interna pignora repuliſti, Poſtremo animæ tibi mutatio acceſſit commutatione telluris. Quam timeo quod longis incuriam tuam inceſſu colloquiis! quid offenſa faciet, quæ illæſa contempſit? Dediſti juſtum dolorem ſtudiis non amantis: quæ ſe innocentem faciant, cauſas ingeſſi. Sed exprobatio iſta, ſi per ſe reſpicitur, aſpera eſt, ſi origo ejus inquiritur, omni dulcedinis melle condita. Graviter fert circa caritatem negligentiam, qui parentis ſilentium liber accuſas. Poteris errata corrigere, ſi præſentia non vales, ſcriptione multiplici. Salutis ergo gratiam præſentans, quæſo, ut mei memineris, qui preces ſuas circa communem filium, & vota præceſſi. Ante enim quid debuiſſem conſideravi, quam quid velles agnoſcerem. Tu Deum religione placa, & precum circa nos aſſiduitate compone: qui intentionem meam in ejus profectum, & cordis ſecreta reſpiciat, ut quod ego labore polliceor, ille præſtet auxilio.

Epistola XVI.

Ennodius Fauſto.

PAr quidem fuerat ſublimi viro Pamfronio commeanre miniſterium paginæ ad vivi ſer-A monis officia transferri: nec illum epiſtulari faſce onerari, quem non tam verba mea contigit noſſe, quam ſtudia. Sed ejus in his officiis manus dantur imperio. Poſtulat adjutricem paginam latentium ſcrutator animorum. & ideo ne quid apud eum noſtri deeſſe contingat obſequii, ſcripta conceſſi, & ſi commendationi non neceſſaria, præceptis ejus accommoda. Quibus enim ſermonibus proſequendus eſt, cui totum magnitudinis veſtræ licet ſperare de gratia? Ita eveniet, ut anguſtiora ſint ſupplicantis verba, quam merita perlatoris. Quid enim præſtes juvaminis illi, pro quo quantumvis popoſceris, plus meretur? Ergo ad ſtyli exercitium junguntur hæc, non ad beneficium commeantis. Juvat B animum ſub quavis occaſione veſtri meminiſſe, licet nominata ſcriptione nihil tribuam. Ecce tamen quia juſſus ſum, illa quæ præſtantur extraneis inſinuationis dicta ſubjungo. Juvate vos peculiariter expetentem, fiduciam ejus dignatione roborantes. quicquid ſpe præcipit, inveniat: ut ſi meritorum ſuorum anguſtus æſtimator eſt, ad me referat quicquid fuerit conſecutus. Obſequium ſalutationis impendens ſupplico, ut crebris me relevandum ducatis affatibus; cui inter mœroris ſarcinas nullum, præter oris veſtri ſolatia, poteſt eſſe ſubſidium.

Epistola XVII.

C *Ennodius* [b] *Conſtantio.* b

NEmo peritiam pompoſa elocutione condemnat; nec ſpernendum cum pudore dicit eſſe quod ſequitur. Sui impugnator eſt, quiſquis elucubratis ſermonibus linguæ cultum prædicat abjurari. Ego tamen in epiſtolis magnitudinis veſtræ diligentiam ſemper non verba penſavi: nec adjutricem malitiæ facundiam majus pretium habere cenſui, quam ſimplicitatem, quæ infucata fronte ſecretum mentis enuntiat. Hoc in ſanctis hominibus & amavi ſemper & colui. Ago nunc atque habeo gratias, quod parvitatem meam literatii ſermonis viſitatis affatu: & D inter occupationes & excubias, quibus univerſos Ravenna diſtringis, mei cura non ponitur. Reddo ergo effuſiſſimæ ſalutationis officia, ſperans ut præſentiam meam apud dominos meos amantis veſtri, pro dignatione qua credentem fovetis, faciatis optabilem.

Epistola XVIII.

Ennodius Joanni.

PRobabiles cauſas habeo, quibus unanimitatem veſtram ſtyli mei morſu, quamvis rubigine ſordentis, inceſſam: quas, cum ſis abundans naturæ bonis, & ingenii facultatibus locuples, purgare non poſſis. Ego unquam

---

a *Euprepia*) Sorori ſuæ, matri Lupicini: quæ tum in Provincia Narbonenſi, patrio nimirum ſolo, peregrinabatur, id eſt Arelate, ut docebit epiſt. VII. lib. VII. Ad Euprepiam ſunt epiſtolæ complures. de Lupicino autem aget tum aliis ſæpe locis, tum maxime Dictione II. Scholaſtica.

b *Conſtantio*) Virum illuſtrem appellat lib. IV. epiſt. XIII. Et patria Mediolanum, & eloquentiæ, pietatiſque laus quæ Conſtantio huic tribuitur, Epitaphii admonent Conſtantii togati Mediolanenſis, quod non abhorret ab ævo, nec a ſtylo Ennodiano. Quare hoc loco ſubjiciam, ut legitur in monimentis ſacris veterum inſcriptionum.

Ingenii legumque potens Conſtantius atra
Mortis ſorte jacens conditur his tumulis.
Hinc gemat hunc probitas, triſtis ſuſpiret honeſtas,
Et comitis funus plangat amica fides.
Quis per bella fori toties de jure triumphum
Retulit, & ſævos perculit ore reos?
Ornavit proprio ſemper fulgore togatus
Eloquio mores, moribus eloquium.
Non multum mors dira nocet in funere juſti:
Nil ſua tela gravant, poſſidet aſtra pius.

 Ooo

credidi ad alium reditus veſtri citius indicia poſſe perferri? Ego curam mei inter quaſvis occupationes, illud amicis cenſui conſecratum pectus excedere? Ecce ante oculos meos redduntur aliis paginæ, & amica expectatio ſub omni credulitatis meæ deſpectione fruſtratur. Nolo literas majori objurgationis felle complere. Sufficit triſtibus ſtricta narratio. In eo adhuc animus meus, quo magnitudinem tuam diſcedentem monuit, perſiſtit ſtatu. veſtrum eſt, ſi temporum mala contemnitis, promiſſam ſervare concordiam. Salve, mi Domine, & amantem tui releva communione ſermonis, ut ſcribendo deleas dolorem, quem vides amico per ſcriptionis abſtinentiam contigiſſe.

EPISTOLA XIX.

Ennodius Conſtantio.

Abundo gaudio, nec clauda lætitiæ meæ fides eſt, ideo aliquo per diabolicam inſpirationem naſci certamina, ut tu, qui te ultra emendationem omnium protuliſti, triumphi honore gratuleris. Non eſt, ut video, effœta Liguria: nobilitatem pariendi nec in temporum extremitate depoſuit. Inimicum vitiis adhuc & in cineribus nutrit incendium: in cujus favillis ultrix criminibus flamma non moritur, nec hoſtis errorum ignis operitur. Quam timui ne velut exhauſta ceſſaret, dum epiſtolæ veſtræ frontem alienis fuſcatam præſtigiis ſollicitus trutinator aſpicerem! more parentis attoniti, qui cum carum pignus ad bella tranſmittit, nec de exploratu eſſe patitur virtute ſecurus. Ad incrementa ſollicitudinum triumphos filii numerat, non quietis. plus expertæ metuit felicitati, cui formidinem miniſtrat affectio. quia ignara cautionis eſt mens inſtituta victoriis: & in acie amor laudis ſalutis oblivio; trophæi guſtus abdicari imperat lucis affectum. Sapor vitæ illos tantum poſſidet, qui de conflictibus venientia bona nulla didicerunt. ſemper ad gloriam jungitur, quod de incolumitatis propriæ cura deceſſerit. Sed mihi in præſentiarum ſuperſedendum eſt hujuſmodi ſcriptione. Non ſunt militis noſtri plus prædicanda, quam adſerenda certamina. Ubi jaculis opus eſt, verba nil conferunt. Licet promulgaſſe meam ſententiam fuerit, dum veſtram prædico, & hoc ſit reſpondere, quod reſponſa laudare: Dei tamen opem precatus, obſecutura fidei verba ſubjungo; ad illum convertens ſtyli mei cultum, qui quotiens ſcribenda eſt infelix ſuis germina collaturum promittit eſſe, quæ jaciant, dicendo: *Ne cogitetis, quid loquamini: pater enim veſter eſt, qui* Matth. 10. 20. *loquitur in vobis*. Ipſe ergo ad ſanciendam promiſſi veritatem veniat; ipſe oris mei labantem confirmet infantiam, ut allucinationis noſtræ concinnatio non inhumana videatur. Sed quid diu replicando circumloquor? unum rogo, ut pro modulo meo reſcripta taxentur: nec putetur aut legi, aut defenſioni deeſſe, quod neſcio. Ergo, ut ſcriptione teſtamini, inventus eſt homo, qui ſervos Chriſti, quemadmodum ipſe promiſit eſſe faciendum, ſub hac occaſione cribraret, aſſerens de [a] arbitrii libertate homini in a una tantum parte, quæ deterior eſt, eligendi datam eſſe licentiam? O ſchiſmaticam propoſitionem, quæ juxta Apocalipſin ſcriptas habet in fronte blaſphemias! Quæ iſta libertas eſt, ſi va- Apoc. 17. 5. let, ediſſerat, ubi hoc datur ſolum velle, quod puniat: aut quare electionem nominet, ubi unam tantum partem aſſerit fuiſſe conceſſam. Quod ſi veritate ſubſiſteret, locum divina judicia non haberent. Quid enim boni a nobis Deus noſter recte quæreret, qui appetentiam ejus de voluntate ſubtraxerat? Sed juxta Apoſtolum, *Nunquid iniquus Deus? abſit*. Inter homines a Galat. 2. 17. recti diſcordat affectu, qui a ſubjectis exigit, quod in poteſtate non tribuit. hoc de Deo qua conſcientia ſentiatur, advertite. Ubi eſt illud Apoſtoli clamantis, & pro arbitrii libertate te- Rom. 7. 18. ſtantis, *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio*? quid eſt aliud, niſi dicere, novi dextrum iter eligere; ſed niſi ingredientem juverit gratia ſuperna, laſſabor? Nemo dubitat, nemo condemnat, quod auctore gratiæ præſtante & ipſe æquitatis hominibus callis aperitur. Dux enim bonorum & præceſſor eſt gratia, quando cælitus multiplici ad requiem invitamur hortatu: quando nobis dicitur: *Venite filii, audite* Pſal. 33. 12. me. *Venite benedicti patris mei, poſſidete para-* Matt. 25. 34 *tum vobis regnum*. *Ubi ego ſum, ibi erit & mi-* Joan. 12. 26 *niſter meus*. Sed niſi talibus moniti, & voluntas noſtra, quæ libera eſt, & labor præſtet obſequium, ad periculum & gehennam non imperio aliquo, ſed ſponte devolvimur. Itaque aut præmium devotio, aut pœnam contemptus operatur. Alioquin non erit juſta retributio, quæ aut per ſupplicia referetur neceſſitate peccantibus, aut bonam mercedem offeret operi, ad quod trahuntur inviti. Ergo debemus gratiæ quod vocamur: debemus gratiæ, quod occultis itineribus, niſi reſiſtamus, ſapor nobis vitalis infunditur: noſtræ tamen electionis eſt, quod beneficia demonſtrata ſectamur. Via enim ſcelerum non imperatrix noſtra eſſe legitur, ſed famula: cum de peccatis dicitur, *Sub te erit appetitus eorum*. Quid Gen. 4. 7. enim ſibi vult univerſa Prophetæ, quaſi ſertis redimita elocutio: *Noli æmulari inter maligna-* Pſal. 36. 1. *tes*: *Nolite confidere in principibus*: *Nolite fieri* Pſal. 145. 3. *ſicut equus & mulus*: & Apoſtolus. *Nolite fie-* Pſal. 31. 9. *ri ſervi hominum*? Toties *Noli* in ſuperna ad- 1. Cor. 7. 23. monitione, quo reſpicit, ſi aliud velle non licuit? Deinde quamvis in perſona Chriſti, tamen pro arbitrii adſtipulatur ejuſdem Prophetæ nobis

a *De arbitrii libertate*) Tacito nomine quendam refellit, qui liberum arbitrium, quod, ut lib. de correptione & gratia docet D. Auguſtinus, & ad malum, & ad bonum faciendum confitendum eſt nos habere, deteriorem tantum in partem datum affirmabat. Quam hæreſin eum aptiſſime redarguat Ennodius, revincaturque ab univerſa ſchola Theologorum, tum veterum, tum recentiorum, qui de libero arbitrio diſſerunt, mihi ſatis eſt Græca Irenæi verba e lib. IV. cap. LXXII. quæ Ennodianis argumentis favent, & vulgo obvia non ſunt, in medium proponere. Εἰ φύσει οἱ μὲν φαῦλοι, οἱ δὲ ἀγαθοὶ γεγόνασιν, οὔθ' οὗτοι ἐπαινετοὶ, ὄντες ἀγαθοί· τοιοῦτοι γὰρ κατεσκευάσθησαν· οὔτ' ἐκεῖνοι μεμπτοὶ, οὕτως γεγονότες. ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πάντες τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως, δυνάμενοί τε κατασχεῖν καὶ πρᾶξαι τὸ ἀγαθόν· καὶ δυνάμενοι πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτὸ, καὶ μὴ ποιῆσαι. δικαίως καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς εὐνομουμένοις, καὶ πολὺ πρότερον παρὰ Θεῷ οἱ μὲν ἐπαινοῦνται, καὶ ἀξίας τυγχάνουσι μαρτυρίας τῆς τοῦ καλοῦ καθόλου ἐκλογῆς καὶ ἐπιμονῆς· οἱ δὲ καταιτιῶνται, καὶ ἀξίας τυγχάνουσι ζημίας, τῆς τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀποβολῆς. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ προφῆται παρῄνουν τοῖς ἀνθρώποις δικαιοπραγεῖν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐξεργάζεσθαι· ὡς ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ τοιούτου, καὶ διὰ τὴν πολλὴν ἀμέλειαν εἰς λήθην γεγενημένους, καὶ γνώμης δεομένους ἀγαθῆς, ἣν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς παρεῖχε γινώσκειν διὰ τῶν προφητῶν. πάντες γὰρ πάντα τὸ αὐτεξούσιον ἐνδείκνυνται τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ συμβουλευτικὸν τοῦ Θεοῦ, ἀποτρέποντος μὲν τοῦ ἀπειθεῖν αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ βιαζομένου.

Digitized by Google

Pſal. 39. 9. libertate teſtimonium : *Ut facerem voluntatem*
Pſal. 34. 9. *tuam Deus meus, volui*; & alibi, *Voluntarie ſa-*
Pſal. 117. *crificabo tibi* : & , *vota mea Domine reddam* : &
15. 22.
Pſal. 75. 21. iterum , *Vovete & reddite*. Illud autem B. Apo-
ſtoli , quo ſe muniri credit , exemplum nobiſcum
facit , ſi quæ ſequuntur advertat , cum inimicus
1. Cor. 15. 10 arrogantiæ dixit , *Gratia Dei ſum , quod ſum*.
Mox enim , ne ſic fugax gloriæ crederetur , ut
longo intervallo a veritate deſciſceret , ſapiens
Ibidem. architectus adjunxit , *Abundantius omnibus labo-
ravi , & gratia Dei in me egena non fuit* : quod
dixiſſe eſt , Chriſtus in me , quem digne aut abun-
danter muneraretur , invenit . Non enim pauper
eſt divina gratia : ſed meritorum noſtrorum pu-
tatur quadam macie aut exilitate tenuari. Quæ
cunc non ſuis æſtimatur meatibus fluere , quan-
do de ejus curſibus ariditatis noſtræ vena nil
recipit . O ſi epiſtolaris pateretur anguſtia ſacro-
rum voluminum arcana reſerari ! Sed timeo , ne
qui nullam poterit , Deo inſpirante , in fide no-
ſtra invenire calumniam , de paginæ prolixita-
te cauſetur . Quid illud , qua mente ſuſcipit :
Eccli. 15. 17 *Ecce aquam & ignem , ad quodvis porrige ma-
num* ? quid alia quæ copioſus aſſertor ipſe re-
plicaſti ? Credo more aſpidis clauſa , ut ajunt ,
aure tranſivit . Video quo ſe toxica Libycæ pe-
ſtis extendant , arenoſus coluber non hæc ſola ha-
bet pernicioſa , quæ referat . ad æſtimationem oc-
cultorum facinorum ferenda ſunt quæ fatetur .
Vuls enim ad illud pertingere . Neminem ſuo vi-
tio aut negligentia perire , ſi homo utriuſque rei
boni & mali per poteſtatem conceſſa electione pri-
vatur . Hos tantum jactat potuiſſe ſalvari ſine la-
bore ullo , ſine mandatorum amicitia , quos pere-
grinantes a merito favor tantum cæleſtis eripuit .
Proinde , quod in ipſum referatur , illos periiſſe
intelligit , quos gratia noluit divina liberare. Tu
mi Domine , ſalve dicto , fac apud te ut ſies : &
ſi ſanari mancipium mortis non poteſt , a conten-
ſione deſiſte : ne cum te fidei radice fultus valida
atteris , ille ſub occaſione hujus controverſiæ , an-
te editionis tempus , divini ſeminis ab aliquorum
utero partus excutiat .

Epistola XX.

Ennodius Conſtantio.

DAbis veniam quod celer reſcripſi , quia ætate adhuc debeo indocilem feſtinationem . Vos maturitas & pondus decet . Proinde credentem fovete , & nugas meas a publico rigore ſubducite : quia ſi pagina noſtra [a] res crepera , atque anceps eſt , juſſionis veſtræ ſe tuetur patrocinio , ab hoc quod nemo imperata faſtidit . Vale ergo dicens , legenda commendo . fiet etenim , ut poſt hac bene accepti ad parendum delenificæ obedientiæ ſtimulis incitemur .

Epistola XXI.

Ennodius [b] Albino.

QUater ad magnitudinem veſtram ſcripta prorogavi , & adhuc tanquam deſes accuſor : lingua militavit affectui , aſſiduitas diligentiam non meretur . Credo portitoris aut negligentia , aut invidia , ad hanc me offenſam fuiſſe perductum . Ecce tamen ſcripta multiplico , & pro voto veſtro proſperitatis meæ indicia faciens , de veſtra cupio felicitate gaudere . Salve , mi Domine , & amantem veſtri ſub omni dignatione relevate : quia Deo proximam tem facitis , patrocinio veſtro credentem plena fide & communione relevare .

Epistola XXII.

Ennodius Fauſto.

SUpervacuis ad beneficia laborat impendiis , qui ſolem certat facibus adjuvare . gratiæ plenitudo adjectione non indiget : nec ulla requirit commendationis augmenta , quem ad amicitiarum cumulum merita pertulerunt . Illuſtrem & patricium virum Albinum parentem veſtrum ſtyli mei cura proſequitur : cui per paginam non impendo neceſſaria , ſed vovita : & quamvis utilitati ejus nihil adjiciam , amorem tamen mereor , quod prædicti juſſa complevi . Venerabili ergo Domino ſalutationis obſequium impertias , precor , ut circa diligentiam ſuam prædictus vir magnificus recipiat , quod mihi , dum vos colit , exhibuit . Novi enim cito ampliſſimum virum ad cordis veſtri eſſe penetralia perducendum , quem innocens propoſitum ſuis erit apud vos dotibus adjuturum .

Epistola XXIII.

Domno ſuo Fauſto Ennodius Diaconus.

SIne diſpendio tutelæ orbantur , quos ad vos pertinere contigerit . non deſunt illis paterna ſubſidia , quos fovetis . Lupicinum [c] Euprepiæ noſtræ filium loquor : ad ipſum pertinet præfata generalitas : de cujus ſubſtantia ſublimis vir , venerator veſter , [d] Comes Tancila dixit mihi , a [e] Domno noſtro Rege , quod referri grave ſit , impetratum . Nam univerſas matris ejus facultatulas a Toriſa , vel aliis aſſerit fuiſſe competitas . Aliud quod infelicitati pupilli potuiſſem præſtare , non habui : niſi ut veſtram notitiam inſtruerem , & veri fungerer relatoris officio . Veſtrum eſt , inſpirante Deo , circa miſerum providere quod adjuvet . ad me reſpexit , quæ mihi reſignata ſunt , indicare . Domini vere mei ſalutationis obſequia præſentans , de clementia divina poſtulo , ut laborem veſtrum juvamen cæleſte comitetur .

---

a *Res crepera atque anceps*) Symmachus epiſt. 1. *Ita res crepera atque anceps dubium me habet*. Vox antiqua , pro dubio & incerto . Itaque Martianus Capella lib. 1. opponit perſpicuo . *Ne tu* , inquit , *deſipis* , *admodumque perſpicui operis ἐγχειρησιν noſcens creperum ſapis ; nec liquet Hymenæo præſultante diſpoſita nuptias reſultare* . Inde & crepuſculum dictam volunt , quia in lucis noctiſque confinio . Symmachus idem epiſt. vii. Auſonio . *Priuſquam manifeſtus dies creperum abſolveret* .

b *Albino*) V. I. Patricio . quod docet non ſolum proxima epiſtola Ennodii , verum etiam epiſtolæ aliquot Theodorici apud Caſſiodorum . Item Conſulari . nam Conſul fuerat anno cdxiii. hoc eſt trienio poſt Fauſtum . Itaque Albinum Conſularem vocat Boetius lib. 1. de Conſolatione , de accuſatione agens , qua majeſtatis apud Theodoricum falſo delatus eſt . Sed ex Ennodii verbis hoc prætereа diſcimus , Albinum Fauſti parentem , hoc eſt propinquum & conſanguineum fuiſſe .

c *Euprepia noſtra*) Sororis Ennodii . Supra epiſt. xv. & lib. iii. epiſt. xv. ac xxviii. & aliis .

d *Comes Tancilla*) Locus antea mire depravatus . Tancillæ nomen reſtitui ex libris antiquis , & ex Caſſiodoro . is enim eſt Tancila , vir ſpectabilis , ad quem de perquirenda ænea ſtatua , quæ e Comenſi civitate furto ſublata fuerat , ſcribit Theodoricus lib. ii. Variar. epiſt. xxxv.

e *Domno noſtro Rege*) Theodorico . atque ita perpetuo , eum aut Regem nominat , aut rerum dominum .

Epistola XXIV.

Domno ſua Fauſto Ennodius Diaconus.

DIſpendium credo eſſe diligentiæ, nullas commeantium manus literarum dote munerari, quæ ſolent lectione etiam vultas ad longinqua portare, & carorum imagines officio præſentare ſermonis. Ad iſta jungitur etiam bene de utriſque merentis ſublimiſſimi Laminoſi portitoris occaſio, qui ad religionem meritorum veſtrorum ſuæ quoque gratiæ fructus adjungit. Quis geminus patiatur ut ſub quacumque negligentia hebeteeur affectus, ſi a paginis temperem, quas dignatio veſtra exegit, & ſi illas nominatus non accipiat perferendas? Deo gratias, quod in fronte epiſtnlæ locaodum ſait, quia felicitas veſtra votivis erigitur aucta ſucceſſibus; quod tumida inimicorum cervix Chriſto Deo non gravata ſuccumbit. Spe præceperam quod effectus oſtendit. Bene enim ſententiæ cæleſtis finem prænoſcit, qui novit qualitatem ejus de actuum humanorum ſerenitate colligere. Vale ergo longum, mi domine, & amantem veſtri ſtyli uſu relevare; ut quicquid ſubtrahunt intervalla terrarum, tabellaria compenſet oblatio.

Epistola XXV.

a [a] *Fauſto Quæſtori Ennodius Diaconus.*

PRo cæleſti diſpoſitione reditus mei indicia fieri nullo magis quam amico Ravennam properante convenit: cujus fidelis relatio etiam pagina ceſſante ſuffecerat. Sed uſu abſtinere non potui: qui ſi ſub quocumque neglectu temperem, videor damnaſſe ſtyli frequentiam, quam amavi. Jungitur, quod prædicto obvias in negatione manus exhibere non potui, qui ſcit ab amantibus ſui ſecurus exigere, quod eis pro religione conſcientiæ novit fideliter exhibere. * Ravennam ergo digreſſus, quæ quicquid in præſenti vita habet dulce complectitur, Mediolanum ſalva corporis valetudine, Chriſto proſequente, perveni; male ferens quam in redeundo, hyeme impellente, optavi forſitan contra deſideria celeritatem. Sed ad Deum cuncta referenda ſunt, cui adjacet humana facta componere, & diligentiam corporalem æterni amoris ſapore mutare. Nunc ad ſcriptionis cauſam dicta humili ſalutatione & commendatione me confero perlatoris: qui ſi pro mentis veſtræ ſerenitate gratuletur beneficiis, agnoſcit ſe aut recepiſſe, quod veſtris præſtitit, aut qualiter amare debeat, incitari. Quem ſi vel nolit feſtinum redire compellite: quia & affectui meo præſentia ejus eſt neceſſaria, & ſi Deus promiſſionem ſtatuerit, cum ipſe juſſerit, utilitati expectatur accomoda.

* In edit. Schotti *Ravenna.*

Epistola XXVI.

Ennodius [b] Liberio. b

AUt alitur, aut ſuſtentatur ſcriptione diligentia. miniſtra affectionis eſt epiſtnlaris confabulatio: muta caritas ſimulacram repræſentat ingrati: depretiat genium ſuum, quæ in vocem non prorampit, amicitia. Bene ſecretum pectoris reſeratur clave ſermonis: dignationem veſtram jam patior. Hæc pro ingenii viribus paginalis commercii libamenta dedicavi, per quæ uſurpo vindicare mihi meritum plus amantis. Nemo enim taciturnitatis repagulo ora porrigit, quem deciſi fœderia memorem proditur mentis loquela non deſerit. Principem ergo locum in literaria communione poſſideo, & majori cultura dignus ſum, qui prior quid geſturem, pateſeci linguæ teſtimonio. Ecce religionem dirigendæ paginæ ſine nube diſſerui. Veſtrum eſt in me fovere quod recepiſtis; ne judicia culminis veſtri, me jacente, patiantur examen. Exponit enim cenſuræ ſententiam ſuam, quiſquis quod elegit, non tuetur. Domine mi, ſalutationis reverentiam plenu dependens obſequio, Deum rogo, ut beneficiorum circa vos ſuorum incrementa multiplicet: quia ſolus cenſus eſt meorum pleniſſime commodorum, qui celſitudinem veſtram ad faſtigia quæ debentur extulerit.

Epistola XXVII.

[c] *Honorato Ennodius.* n

IN vicinitate vos degere moderna ſcriptione ſignaſtis, jungentes ad diſpendia gaudiorum, ſtatum veſtræ valetudinis imminutam. Non nego, ſic mereor, ut ſemper mihi cum dulcibus amara ſocientur. Hactenus vos Ravennatibus occupatos excubiis adverſa tenuerunt. Unde quia laxari contigit, corporalis in vobis aſt labefactata ſubſtantia, ne in totum liceret optata promereri. Quam dura eſt humanarum rerum conditio, quæ quoties deſideriis aliquo ſapore reſponderit, mox & in ſoribus conceſſa permutat. Expavi tamen calumniam, quam oratoria, & nimis Dædala proviſione literis indidiſti, ut injuncta pro utilitate tua nolle me credas, ſi efficere non potuiſſe ſignavero. O artificis ingenii ſecretam, quod plus commoditati proſpicit, quam de amore confidat! Deus teſtis eſt, me tibi non negaturum eſſe quod valeo. Tu Deum roga, ut actionem meam infelicium, quas diligit, literarum non patiatur calamitatibus impediri. Nihil enim eſt, quod magis pro obice metuam actionis impoſitæ, quam illud quod novi, accipere ſcholaſticum nil mereri. Confer magis ingenium tuum ad ſqualentia jura: per quæ quicquid ſcabrida popoſcit lingua, mox meruit, aut ſi non meruit, mox avulſit. Domine, ſalutationis gra-

a *Fauſto Quæſtori*) Summas omnes dignitates Fauſtus ordine conſecutus eſt. Nam Magiſter officiorum ante aliquot annos fuerat, Albino Conſule, in eoque honore legatus a Theodorico rege miſſus ad Anaſtaſium Aug. ut conſtat ex Gelaſii Papæ commonitorio ad Fauſtum Magiſtrum legationis officio Conſtantinopoli fungentem. Nunc Quæſtura ſacri palatii fungitur. Poſt hanc Præfecturæ Prætorianæ cingulum adeptus eſt. Epigram. cxlii. & lib. ix. epiſt. xviii. ad Stephaniam Fauſti ſororem. *Nempe illius domni Fauſti germana es, in cujus Præfectura quod monachos inſtituat invenitur.* & paſſim in Variis Caſſiodori. etſi in his vitioſe ubique *Fauſto Præpoſito* ſcriptum eſt, pro *Præfecto Prætorio*. Denique Patriciatu ornatus eſt. cujus teſtis Ennodius ad Agapitum lib. v. epiſt. xxvi. Ante omnia autem Conſulatum jam grandior geſſerat, ut dictum eſt ad epiſtolam v. lib. i.

b *Liberio*) De quo ad epiſt. i. lib. v.

c *Honorato*) Fratri Decorati, cui etiam novo exemplo in Quæſturæ honore ſucceſſit, ut eſt apud Caſſiodorum lib. v. epiſt. iii. & iv. verum hæc poſtea. Nunc excubiis Ravenatibus, hoc eſt alio quodam aulico munere nuper defunctus erat.

tiam ſolvens ſpero, ut effuſis laborem meum precibus juves: quia cum non habeam docti, aut eruditi meritum, ſæpe in cauſis ſuſtineo ſacta perfecti.

Epiſtola XXVIII.

a *Avieno Ennodius.*

DEo gratias, quod principis loco ponendum eſt, qui magnitudinem tuam, quæ a me erant offerenda, fecit exigere. Dediſti pretium garrulitati, quam vix hactenus intra verecundum penetrale continui. eliciti uror ſtyli genio, quem duriter ab importuna ſcriptione revocavi. meritum coactæ vocis inuſitata loquacitate poſſideo. Nam poſtquam me juſſiſti paginas deſtinare, animo meo, quod tacueram, commendaſti. Euge frons diu prodiga. aliquando mihi contigit ad affectionis copiam ſine tui diſpendio pervenire. Diſcamus non odiſſe quod adjuvat. Silentii gratia fecit, ut te libera jam loquamur. expectantur a nobis ſæpe faſtidita colloquia. Non ibo longius, aſſeritur, ut video, linguæ officium raritate ſermonum. In qua parte non clauda lætitiæ meæ fides eſt: ſententia noſtra veri adſtipulatione fulcitur. Ecce ille, qui doctorum epiſtolas grandi dotatas meſſe colloquii ſummis labiis vix libabat, tabellæ noſtræ culmos non dedignatur accipere. Gemina, pudor, mihi hilaritate profuiſti: cum tu in ſtatione certus es, & cum frequenter contempti deſiderantur affatus, facta eſt ecce melior ejus ſententia, quem amamus. Nobis ergo verecundia, Conſuli noſtro emendatione proſpeximus. Sed ne in longum procedat pagina tranſcendens terminos præfinitos, & loquendo multa, quod tacuimus, demonſtremus non fuiſſe conſilii; vale, mi Domine, & amantes tui hac communione dignare. quia præcelſi honorum tuorum apices hæc ſola recipiunt argumenta, quæ de humilitate naſcuntur.

a *Avieno*) Multa ſunt in hac epiſtola, quæ oſtendunt alium eſſe hunc Avienum a Fauſti filio, de cujus Conſulatu actum eſt lib. I. epiſt. V. Et tamen hunc etiam Conſulem appellat. Quo adducor ut credam ex duobus Avienis, quorum unus anno Chriſti DI. Conſul fuit, collega Pompeio; alter anno DII. cum Probo; priorem Fauſti filium fuiſſe, poſteriorem hunc alterum de quo hic ſermo qui Avienus major in Faſtis, aliiſque monimentis dicitur, non ætate, ſed ordine Conſulatus.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS.

EPISTOLA PRIMA.

b *Senatori Epiſcopo Ennodius.*

PRima res eſt ſancto conveniens ſine dubitatione propoſito, ſponte pro juſtitia facere, quicquid alii ſolent moniti exhibere: ſed honeſtati proxima vel ſecunda, tectis ſuggeſtionibus non gravari. In qua parte & ſi principem locum non poſſidet qui monetur: habet tamen Dei gratiam, quod veritatis inſinuationibus non repugnat. Cauſam ergo præfationis inſinuo, ne & ego utilitatem meam differre videar prolixitate ſermonum. Dudum per me ſuppliciter poſtulavi, ut de mancipiis, quæ de caſa mea a veſtris ſollicitata conſtabat, unum mihi, quod remanſerat, redderent. Dediſtis precibus meis ſancta promiſſione reſponſum, ut etiam ſi vobis

b *Senatori Epiſcopo*) Cujus ſedis fuerit Epiſcopus, incertum. Neque enim de Senatore Mediolanenſi Epiſcopo intelligi poteſt, in quem ſcriptum eſt Epigramma XXCVII. Is enim haud paulo antiquior: cum Mediolanenſem cathedram poſt Senatorem texerit Theodorus, poſt Theodorum Laurentius, qui Ennodio hæc ſcribente florebat. Senatoris ſane nomen illo ſæculo geſſere complures. Inter quos notiſſimus, & ſcriptis, honoribuſque clariſſimus Variarum auctor, quem Caſſiodorum lacito, ſi dicere licet, errore appellamus. Audiendi quippe non ſunt, qui Senatorem κατ' ἐξοχὴν dictum putant, quaſi proprium ejus nomen fuit Senator; quod ipſe ſuis omnibus epiſtolis præfixit lib. XI. & XII. Variarum, & quod unum ſuis ipſe Faſtis indidit anno DXIV. cum de ſuo ageret Conſulatu. Tam igitur hoc ei verum nomen fuit, quam verum fuerat alteri Senatori, qui anno CDXXXVI. Conſul fuit cum Fl. Anthemio Iſidoro. Sed invaluit error ex ea quam dixi opinione natus, quaſi Senator epithetum eſſet, non nomen, ut Caſſiodorus tanquam proprio nomine vocitetur, cum id cognomen revera fuerit, a patris nomine ductum. Patri enim Senatoris nomen fuit Caſſiodorus, a quo filius Caſſiodorus Senator, & omnibus nominibus Magnus Aurelius Caſſiodorus Senator dictus eſt, ſicut a Fauſto patre Fauſtus Avienus. In quo rurſum refellendi ſunt, qui Caſſiodorum, cui Patriciatus poſt Præfecturam a Theoderico Rege defertur, & de quo, ejuſque avo & patre, multa lib. I. epiſt. III. & IV. ipſum auctorem Variarum eſſe credunt, cum de ipſius patre accipi omnia debeant. ad quem etiam ſcripta eſt epiſt. XXVIII. lib. III. Senatori ſiquidem filio Præfecturam, ac deinde Patriciatum detulit non Theodoricus, ſed Athalaricus ejus nepos lib. IX. epiſt. XXIV. & XXV. in quibus recto nomine Senator nuncupatur, *Cumulavimus*, inquit, *P. C. beneficiis noſtris copioſum virtutibus, divitem moribus, plenum magnis honoribus Senatorem.*

A puer ipſe jure competeret, vos tamen gratiam commodis anteferre. Regreſſo me de Ravenna (quod dictu nefas eſt) pro peccatis meis effectum ſacerdotalis diffinirio habere non potuit. Adſcribi meritis meis, quod cujus ore damnatur mendacium, ſtatuta violavit. Ecce iterum me ad conſcientiam veſtram refero: ecce, quod filium decet, exhibeo, ut per ſublimem & magnificum virum domnum Victorem ad humilitatem conferam, quicquid mihi poterat legum ſæcularium auctoritate præſtari. Videte ſi reus ſum, qui elegi virum Antiſtitum moribus congruentem: qui vel contra æquitatem repugnantium indomita B poſſet corda mollire. Effectum mihi negotii jam promiſi, qui legati meritum comprobavi. Providete, ſi religionem deceat, ſi a Pontifice dignum ſit, illum qui poteſt cauribus imperare, contemni. Duo ſunt quæ mecum faciunt, negotii ſinceritas, & genius ſupplicantis. quicquid contra hoc obſtiterit, bonorum ſententiam mox meretur.

EPISTOLA II.

a *[a] Eugeneti Ennodius.*

QUamvis commercia literarum magis ſunt lætitiæ, C quam mœroris; nec ſecretum pectoris, aut amicitiæ diligentiam bene in lucem digerat clauda recenti confuſione elocutio: videro tamen, utrum diſpendium caritati inferat ſermo rarior; monſtrat tamen, ſi nullus prorogetur, infantiam. teſtem divinitas gratiæ linguæ dedit officium. Sed dicat, mi domine, hæc aliena eſſe ab eo, quem noverim maximis doloribus occupatum. preſſum pectus angoribus, ad amoris verba non erigi: nec quicquam delenificum lamenta ſentire. res quæ mentem premit, repudiat quod oblectat auditum. qui major animæ fuit portio frater in ſuperis, hanc tranſtulit ad ſepul- D cra: quid exigendum ab illo ſit, cujus dimidium ſalutis buſta clauſerunt! in ſummis afflictionibus quærí non poſſe vocem, gemitibus ſubjugatam. lacrymarum tempore dicatur importuna narratio. Reſpondebo, quod par quoque meum pectus acerbi caſus mœror intraverit: nec dividi me poſſe ab ejus triſtitia, quem mihi pro voluntatum ſimilitudine nonnunquam læta junxerunt. Oſtendo tamen ſæpe gravioris mali in luctibus indicem fuiſſe ſermonem, & intercepta taciturnitatis remedia proditore colloquio. Dicam, quia la- E mentationi ſuæ paginas denegat, in una ætate vult perire quod deflet. non meretur recordatio fratris, & docti, ut nobiſcum quid de ipſo ſenſerimus, occumbat. a feriato ore in planctibus parcus eſt animus. amati commemoratio, quæ mandatur tabellis, viſcera carorum aculeis violenter irrumpit. numquam patitur obitum veteraſcere relatio funeris digeſta per literas. Hoc ſtudio magnitudinem tuam flens conſolator appello, ut vicarii ſermonis beneficio, & promiſſus ſub invocatione Dei inter nos nutriatus affectus, & perſona facundiæ, quæ meritis ſuis occaſum non patitur, noſtra quoque confabulatione reviviſcat.

EPISTOLA III.

Domno ſuo Fauſto Ennodius.

A CUm ſcribendi occaſio, & domeſtica, & amica ſuppeditet, quare a paginis temperem, tanquam indigus perlatoris: maxime cum ſedulitas literarum reſponſa mihi ſoleat ſæpe præſtare? Huic ſe ſtudio comitem dedit honorabilis viri, veneratoris veſtri, fratris Conſtantii poſtulatio, qui induſtriam ſuam, qua apud vos Domnus, ut efficacem docet, innotuit, meis deſiderat be- B neficiis ſubjugare. Tranſcribit enim ad aliena jura ſudorem ſuum, qui debere vult commendatitiis quod meretur. Dedi tamen manus precibus, & pro ejus deſiderio ſub occaſione exhibendæ humilitatis ſcripta prorogavi: Deum rogans, ut ſub omni celeritate nuntius me veſtræ valetudinis & proſperitatis attollat. Nominatum tamen pro mei conſideratione magnitudo veſtra gemino, ſi indignus precator non ſum, favore committetur.

EPISTOLA IV.

C *Ennodius [b] Abbati Stephano.* b

LIterarum veſtrarum quam dulce negotium eſt, quod mihi ſpiritale manus exhibuit! quam votiva perlatorum neceſſitas, quæ remedii ſui ſtudio deſideriis medetur alienis! Confiteor, niſi repugnaret propoſito, inimica pene ad turbandam aliquorum ſecuritatem vota conciperem. Ecce præſtant adverſa, quod ſecunda non tribuunt. Sanctorum literas tranquillis rebus unde peccator acciperem, quas nunquam meritorum meorum nitor exegit? Ecce quantum mihi contulerunt ſuffragium, qui a vobis obti- D nuiſſe ſe confitentur. Divinam æſtimo providentiam illa tribuere: multum jam credo, quod de malæ converſationis faſce depoſui. Proximus eſt innocentiæ, qui ſanctorum meretur colloquia. Quare dum me ſæcularis licentia immunda poſſedit, nunquam tanti viri apices merui. poſt etiam per longa intervalla, nunquam hujuſmodi bona ſuſcepi. Deus magne, quam dignitate ſervientibus tibi tribuis, ut quos reſpicere cœperis, etiam amicis tuis reddas acceptos! Vere ſemper vos ſingulari cultura ſuſpexi: ſemper venerandis moribus gravata peccatis colla E ſubmiſi. Ecce jam quaſi æqualis appellor: erexit me diu cuſtodita ſubjectio. Fove me ergo orationibus tuis. oſtendis enim paginis, fragile a vobis non exhiberi patrocinium. Nam & iſti ſuſcepti ſunt, qui mihi bona, de quibus geſtio contulerunt. Ad rem redeo. Perditus ille clericus expavit cauſam dicere apud Epiſcopum, poſtquam defendi a me vidit eos, quibus meum deputaſtis obſequium. Suggero, ſi jubetis, & unus de ipſis Ravennam ambulet cum veſtris ad filium veſtrum domnum Fauſtum commendatitiis, ne in præjudicio ipſorum venalis judicium, qui Mediolani exuberant, ſententia depromatur.

---

a *Eugeneti*) De qua ad epiſt. XXVI. lib. IV. Doctum Eugenetis fratrem, cujus obitum hic deplorat, ſuſpicor fuiſſe magnum Olybrium, de quo dictum eſt epiſt. II. lib. I. Hinc eſt fortaſſe, quod una jungantur in epiſt. XXV. ejuſdem libri Olybrio & Eugeneti. & in epiſtola Athalerici lib. VIII. Variarum XIX. & quod Olybrii deinceps nulla apud Ennodium mentio.

b *Abbati Stephano*) Ad quem iterum epiſt. XIX.

Epistola V.

Ennodius Maximo.

GRaodes hiatus paterer literarum veſtrarum elevatus alloquio, ſi non mei cooſcius imperitiam pudnre comprimerem, & judicii lancem tenerem, etiam cum laudor immeritns. Vos dignatio cenſuræ fecit immemores: me propoſitum intra verecundum degere peoetrale compellit. vos ſcripta mea tanquam amaotes attollitis: me neceſſe eſt illos metuere, qui rancido deſpicientes cuncta neglectu, etiam edecumata condemnant. Ago tamen gratias, quod apud domoum Patricium talem me judicare ſcribitis, qualem veſtro teſtimnnin reddidiſtis. Ioſinuationi ergo amor debetur iſte, non paginæ, qnam ſcaber ſtylus ſine eloquentiæ dote ſignavit. Salutationem tamen magnitudini veſtræ dignam referens, Deo gratias ago, quod votivis vos auctos ſucceſſibus reduxit ad propria, quos mens mea pro connexione caritatis nunquam ſentit abſentes.

Epistola VI.

Ennodius Laurentio.

DAndæ ſunt manus amoris imperio. vioctum me teoet affectio: cui verba conceſſi, ut quod ad ſalve debitum pertinet non tacerem. Domeſtici petiatoris occaſin mihi perire non potui, niſi ad diligentiæ teſtimonium ſcripta tranſmitterem. Salutaos ergo revereotia debita, precor ut vicario me relevetis affatu; quia promitto mihi literarum prorogatione reſponſum.

Epistola VII.

Ennodius [a] *Adeodato Presbytero.*

QUis veſtræ affectionis immemnr, niſi qui eſt iobumanos, exiſtat? quis totius religionis perſonæ apud Deum nolit habere ſuffragium! Ego maxime, qui & gravibus peccatorum ſarcinis premor, & veſtram gratiam obtinui: quæ res mihi abſolutionem integrem pollicetur. Salutans ergo veneranter, & debite, ſpero, ut pro me per omnia Sanctorum loca vota facias. quæ conſecutus, Dei beneficia ſine mora diſſolvam; quia compertum mihi eſt, quod mereris audiri.

Epistola VIII.

Ennodius Avieno.

SI offenſa præſtat, ut magnitudinis tuæ ſcripta geminentur, quam vellem ſæpe illa ſereni pectoris tui tranquilla turbari? & niſi adverſaretur propoſitn, cauſas indignationis ingererem: quandn quod amor non meretur, obtinui per culpas. Ego tamen errore vacare me nuntin in ea cauſa, in qua dum accuſatis negligentiam, præmium contuliſtis. Puerum turbatus direxi, per quem nihil aliud, quam quod opus eſſet oſtendi. Libeto pectore lingua vacat officiis: mens confuſa gretism ſalutationis abjuret. Ecce Deo in utroque gratias, quia nec ego reus ſum, & vos me senm eſſe crediditis. Beneficium mihi commotio veſtra contulit, quod vix dediſſet affectio. Ego quid tibi debeam explicare non poſſum. panper eſt carites in cujus narratione ſermo oon deficit. Domine mi, ſalutem debitam diceos, Deum rogn, ut quodlibet animo geſſeris, ſemper ſcribas.

Epistola IX.

Ennodius Marcelliano.

SCio magnitudinem tuam grendibus Dei beneficiis abundare, & promiſſam circa amicos ſervare conſtantiam. Neſcit animus veſter incetta polliceri, amorem ſine aliqua immutatione cuſtodiens. & iden ſecurum me poſt Deum veſtris tradn & commendo manibus, & Dei beneficia in quibuſcumque negotiis per vos mihi evenire non ambign. Domine, ut ſupra, ſalutationis honorificentism ſolvens, rogo, ut frequenti me epiſtolarum veſtrarum relevetis alloquio: quia ſummum mihi a Deo munus conceditur, ſi de veſtra meruero ſoſpitate gaudere: quia fides & iotegritas omnibus, qui Deum timent, facit acceptos.

Epistola X.

Ennodius [b] *Luminoſo.*

POſſet amicitiarum religio, & adultæ inter oon planta gretiæ nulla diſcretarum ſentire damna regionum, ſi quod negatur aſpectui, penſaretur alloquiis: & pigro corporum onere diviſis per illam quam e cælo ſumpſimus partem, animis jungeremur. Index meræ affectionis votn pectorum lingua ſignaret, ſi ad deſiderii copiam militaret oris officium, & penetrele mentis reſignatum teneretur io literis. Tunc nullo caritas neglectu vetereſceret: tunc diligenti mutuæ devinctionis uſu polita fulgeret: oec ſcabro memoria veſtri corpore læderetur. Sed quid faciam quod mihi meritorum meorum nebulæ ſerenitatem bene amantis obducunt, & oblivionem me peccata mea conciliaot? Faceſſat a propoſitn meo, imitari quod factum doleo, & per ſilentium ſumere de veſtra taciturnitate vindictam. Geminis ergo ſtimnlis verba conceſſi. Negari non potui commercium epiſtolare, quod & cauſa popoſcit, & gratia. Scitis optime quæ a vobis, & per me, & ore proprio ſanctus pater veſter dominos Epiſcopus poſtulavit, ut expenſa

a *Adeodato Presbytero*) Eccleſiæ Romanæ, ut declarant quæ ad eundem ſcribit lib. vii. epiſt. xxvii. Is eſt fortaſſe, qui in Synodo prima Symmachi ſubſcribit his verbis, *Adeodatus presbyter S. Martini Tit. Equitii*. Ne prorſus affirmem, facit, quod in Synodo iv. duo ejuſdem nominis & gradus Adeodati Presbyteri numerantur.

b *Luminoſo*) Veteri amico, & ab ineunte ætate ſodali. Sublimiſſimum ſuperiore libro appellavit, epiſt. xxiv. ad Fauſtum. Quo tempore Symmachi Papæ cauſa adverſus ſchiſmaticos Ravennæ tractabatur, Epiſcopus, Mediolanenſis opinor, illius nomine quadringentos ſolidos ſponſore Ennodio, erogarat. Eos cum repoſceret Epiſcopus a Luminoſo petit Ennodius, uti cum Symmacho agat, ut refundantur. Qua de re iterum idem Luminoſo ſcribit lib. vi. epiſt. xvi. & epiſt. xxxiii. ad Hormiſdam.

quæ pro neceſſitatibus domui Papæ Ravennæ facta eſt, [a] redhibitione penſaretur. Certis enim potentibus, quorum nomina tutum non eſt ſcripto ſignari, novit Dominus, quia pluſquam quadringentos auri ſolidos erogavit. Hos me fidem dicente conceſſit. frons mea apud ipſum libera eſſe non poteſt, donec per vos, ſicut confido, pollicitatio compleatur. Idcirco direxi præſentium perlatorem, hominem religionis & fidei, ut ab hac me, quam præfatus ſum, conventione & injuria ſublevetis. Unde ſalutationis honorem tota humilitate perſolvens, rogo, per illum conteſtans, qui communia circa ſanctum Papam vota reſpexit, ut ordinetis qualiter ab hujuſmodi inquietudine relever. Tamen, ſi verecundum eſſe non creditis, indicate, & de propria facultate reſtituo, quicquid me ſpondente a ſancto Epiſcopo conſtat expenſum. quia literas ſancti Papæ habeo, quibus juſſit, quicquid opus eſſet fieri, cum mea debere ſecuritate compleri. Si mereor laborare, veſtræ erit proviſionis expendere.

EPISTOLA XI.

Ennodius [b] *Senario.*

SI diligentiæ memoria circa perſonam meam animus veſter non exueretur, ſi reverti eum ad judicium ſublimitas tua non cogeret poſt favorem, frequentia ſcripta prorogares. Sed quid faciam, quia non validis radicibus nititur amor indebitus, & cito ad examen reducitur, quicquid gratiæ aura ſubripuit? Me ſolum novi prius debuiſſe diligi, quam probari. hunc tantum fructum de caritate poſſedi, quem incognitus proviſione ſubtraxi. Sed vos convenerat non cito ab eo, cui impoſuiſtis amici nomen, abſcedere; ne non ſemper ad meam culpam redeat, quod promiſſa mihi non tenetur affectio. Solet enim eſſe ignara diſtrictionis devincti conſcientia, & opus eſt ut perpetuo teneat quicquid ſemel fidum pectus acceperit. Salutem ergo debitam dicens, ſpero, ut deſpicientes rancida potentum faſtidia, honorem veſtrum, & quam Deus tribuit poſſibilitatem, [c] humilitatis faſcibus ſublimetis. Cujus rei fidem interpres animorum lingua confirmet, & teſtimonium fidele mentibus deferat caritas monſtrata per literas.

EPISTOLA XII.

Ennodius Abbati Stephano.

GEminantur Dei dona ſperantibus, & duplici exuberat ſuperna gratia beneficio. Largis meatibus cæleſtium munerum unda procurrit. tranſeunt haurientis ambitum, quæ a Chriſto veniunt fluenta donorum. Sola vena eſt, quæ maciem neſcit, & defectus abjurat, tantum curſibus ſuis ſuggerens, quantum meretur pectus ſitientis accipere. Cui advertite quid occultus ſapor infundat, quando ardorem lympha conciliat, & ſiccitatem labiis æſtuante animo irriguitas vivi fluminis gignit. Talis eſt veſtrarum ratio literarum: quæ quantam afferunt deſideriis ſatietatem, tanta pariunt & augmenta. quarum profunditas & bibitur, & optatur; & ita puro ditant gurgite, ut occulto ab eis viſcera ſuffundantur incendio. In quibus cognatas video flammas, & pocula, & diverſitatem naturæ in peregrinam coiſſe concordiam. Domine mi, longum tertis, Deo noſtro tribuente, vitæ beatiſſimæ exemplum præſta, & per religionis ſanctæ philoſophiam non in hac vita tantum ſpectandum eſſe contemptu ſæculi præſentis oſtende.

EPISTOLA XIII.

Ennodius [d] *Apollinari.*

QUantum cura mea, quæ affectui veſtro per neceſſitudinem militat, in dies ſuggerit, nulla commeantium eſſent damna contemptus, niſi ad unicum illud ſolamen abſentium, quod in literis invenit providentia ſuperna, concurrerent. Sed quid faciam, quando tanta eſt venientium confuſio, ut neſcias qui potiſſimum deligendus ſit, cui reddenda ſanctæ conſcientiæ veſtræ poſſent ſcripta committi? Trahunt enim in occaſionem compendii ſui viliores, quicquid nos præſtamus affectui, & grave eſt, ut ſerviat cupiditati, quod exigit vis amoris. Idcirco animum uſque ad domeſtici perlatoris opportunitatem ab ſcriptione ſuſpendi: ne diligentiæ ratio ſparſa per immeritos perlatores aliena importunitate ranceſcat, & ad me culpa redeat quæ a me non ſumpſit exordium. Neceſſitatem ergo procurati ſilentii breviter explicans, ad uſum me paginalem converto, per quod magnitudinis veſtræ mihi præſentiam ſecretis animorum itineribus expectata per paginas verba concedunt. Vale ergo mi Domine, & illa, quam debes generi, ſerenitate frequentibus amantem fove colloquiis: quia nullum eſt tam venerabile munus ſollicito, quam ſi ſæpe vos agnoſcam veſtram nuntiare, meam quærere ſoſpitatem.

EPISTOLA XIV.

Ennodius Promoto.

FRequentia & neceſſitudini & amori exhiberet colloquia pectus obnoxium, niſi deſideriis remedia ſubduceret diſcretarum conſideratio ſine medela terrarum. Quicquid enim caritate junctum eſt, quicquid ſanguinis catena ſociatur, hoc diſtractum vix reſpirat per intervalla regionum. Quæ enim poſſit habere ſubſidia, cui frequens denegatur copia & paginalis alloquii! muta inter abſentes diligentia quo teſte pandatur?

a *Redhibitione penſaretur*) Reſtitueretur. ut lib. VI. XVI. de hac ipſa re, *me ei redhibitionem promittente*. Hoc enim plerumque eſt redhibere, reddere quod debeas, quocumque titulo debeas. Sed latius interdum ſumitur, ut in redhibitoria actione apud Juriſconſultos, quibus redhibere eſt, ut Gloſſæ noſtræ interpretantur, τὸ ποιῆσαι ἔχειν τὸν πωλήσαντα, ὅπερ εἶχε πρότερον. & cum redhibere rationem dicit Avitus Viennenſis Epiſcopus in epiſtola ad Apollinarem Epiſcopum fratrem. *Si pro omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, rationem redhibere cogentur*. Denique redhibere ἀντλῶ; uſurpabant pro reddere.

b *Senario*) Propinquo & amico ſingulari. unde geminum ſibi cum illo, caritatis & ſanguinis, vinculum eſſe dixit lib. I. epiſt. XXIII. Comitem Patrimonii creatum a Theodorico Senarium anno DXI. docent epiſtolæ III. & IV. libri IV. Variarum. etſi male tertia inſcribitur Comiti Privatarum. Antea vero, ut eædem reſtantur, in ejuſdem regis aula diu inter exceptores militarat. quem honorem hoc loco fortaſſe intelligit Ennodius.

c *Humilitatis faſcibus*) Hæc propria laus Senarii. Caſſiodorus epiſt. IV. *Sed hac amplius commendabat humilitas, quæ tam clara quam rara eſt. Novum eſt enim ſub amore Principis cuſtodire modeſtiam*.

d *Apollinaris*) Sex epiſtolæ ſequentes hactenus ineditæ nunc primum in lucem dantur ex manuſcriptis. Ad Apollinarem jam ſcripſit lib. I. epiſt. VIII. ſcribetque iterum

Aut enim opportunitas commeantium expectata ſubtrahitur, aut inveniuntur tales, quibus non poſsint reddenda caris ſcripta committi. Vix tamen uſque ad domeſticum perlatorem diu anxia vota ſuſpendi: per quem honorem ſalutati exhibens, optata vobis pateſaciam meæ proſperitatis indicia, & literarum mihi ſpondeam promulgatione reſponſum, quibus, ſi in portu eſt ſanitas veſtra, amplectendis referetur affatibus.

Epistola XV.

Ennodius [a] *Euprepiæ.*

RArum eſt ut neceſſitati amor fultus neceſſitudine colla ſubmittat. vix contingit ut ſerviat qui imperator eſt. ſemper & ſuo jure dominatus affectus. Quo unquam regium diligentia nomen impeditur obſtaculo? cui libera caritas mancipatur obſequio? Excuſationem de aliquo timore non adhibet, niſi qui animum devinctionis abjecit. Mens quæ pietate militat, & ſi ſint dura principum juſſa, non metuit. Nulla ſunt tam barbara juſſa populorum, quæ non reddi filio debita materna patiantur. quicquid in orbe genitum eſt, ab humanitate non diſcrepat: quicquid in mundana luce gignitur, fructus uteri requirit & feminis: ſola nobis cum cunctis animalibus cauſa & ſollicitudo communis eſt. Cujus æſtimabitur eſſe mens illa feritatis, quæ erga curam ſobolis poſterior ab irrationabilibus invenitur? Germanitatem etiam reſpicit præfata concinnatio. Tu uoici oblita pignoris, & miſerationem orbati, & felicitatem ejus cui mater ſuper eſt, abſtuliſti. Vere fateor ſub libertate propoſiti, modo maxime quando ei a te & colloquia denegantur, pace Deo propitio inter regionum noſtrarum dominos omni radice ſolidata, tigridem te immanitate ſuperaſſe. Quando inveniſi potuit, aut quod plus amare poſſis a filio, aut propter filium quod timere? facultatum cura debuit poſt haberi: quia nunquam bene hæreditas quæſita eſt hærede contempto. Ecce dico, ni Deus per ſollicitudinem meam ſervi ſui malivolis obſtitiſſet, omnis generis tui fuerat planta ſucciſa. Leænæ catulos tutis ſilvarum aut eremi commendant penetralibus, ne partus earum præda ſit hominum. Dicas fortitan, quod hæc exprobratio graviter me ferre impactam de adoleſcente ſarcinam monſtret. Novit Deus hoc ſolum me acerbe perpeti, quod & præſentia tua careo, & totius te per ſilentium immemorem affectionis eſſe cognoſco. Beneficio tamen Dei paterna puero noſtro non derogatur inſtantia. Imbuendus liberalibus diſciplinis limen nobilitatis ingreſſus eſt. Ipſam quoque ad te [b] dictionem, qua commendatus eſt, deſtinavi: in qua non eloquentiam, ſed vota cognoſcas. Vale ergo, mi domina, & ſi fieri poteſt, noſtris te cum Dei ordinatione redde conſpectibus.

Epistola XVI.

Ennodius [c] *Laconio.*

DIu eſt quod animus meus illa, qua ſolebat relevari, expectatione torquetur. In longum traxiſtis ſilentia, nulla neceſſitate compulſi. Non fui hujus imitator negligentiæ, ut mea ego ſcripta prorogarem: ſed ad dies conticui, ſuperventuri ſpe illuſus alloquii. Nunc tamen vicit deliberationem meam jam matura amplitudinis veſtræ taciturnitas. Debet evelli ſilentium, quod duriter in quadam radice convaluit. Geminis ergo proſpiciunt ſcripta noſtra compendii: & perlatorem [d] Benenatum hominem [e] propter fugaces ſuos venientem commendo, & deſideriorum bona non differo. Ergo vale, mi Domine, & pro voto tuo circa me geri proſpera cognoſcens, paribus me attolle ſermonibus: quatinus & perlator de beneficio gaudeat, & ego ſublever de reſponſo.

Epistola XVII.

Ennodius [f] *Stephano Epiſcopo.*

POſtquam meritis veſtris dignitas veſtra reſtituta eſt, & honor quem exigit vita, collatus, nulla beatitudinis veſtræ peccatis meis ſcripta ſuſcepi. Aliena eſt a propoſito, vel a moribus veſtris circa ſupplices, quæ in me ſervatur oblivio. Temeritatem meam Pontificalis non accuſet auctoritas. vix eſt, ut diligentia quid juris poſſit habere reſpiciat. Nunquam ſe metitur, quem ſtimulat caritatis imperium. Additur quod perlatori præſentium obvias manus adhibere non potui, niſi ut Benenatum, hominem Gallias pro certis negotiis expetentem, ad coronæ veſtræ notitiam mei perducerem ſermonis officio. quem tota humilitate commendans, rogo ut per eum vicariis relevari procurer alloquiis. Domine mi, ſalutationis ſervitutem tota devotione perſolvens, ſpero principe loco, ut precum veſtrarum ſerenitas meæ quoque mentionem non omittat facere, cum divinitati ſupplicat ſine intermiſſione, perſonæ.

Epistola XVIII.

Ennodius [g] *Eulalio Epiſcopo.*

AD quantum me faſtigium perduxerit donum ſpiritalis alloquii, anguſtia teſtaretur,

---

rum lib. IV. epiſt. XIX. in qua fratrem eum amoris & ætatis cauſa vocat.

a *Euprepiæ*) Expoſtulat cum ſorore, quod ad Lupicinum filium nihil ſcribat, tunc maxime, quando pace inter regionum dominos, hoc eſt inter Italiæ, unde ſcribebat Ennodius, & Provinciæ Arelatenſis, in qua degebat Euprepia, Principes firmata, libera erant, & ſine ſuſpicione litterarum commercia. Regionum ergo dominos interpretor Theodericum Italiæ, & Gundobadum Burgundionum regem, qui Provinciæ ex magna ex parte dominabatur, vel Alaricum cui parebat Arelate.

b *Dictionem qua commendatus*) Præfationem dictam Lupicino. quæ ſecundum locum obtinet inter Dictiones Scholaſticas.

c *Laconio*) Gundobadi Regis conſiliario, & velut Quæſtori. viro nobili ac pio. in vita Epiphanii. *At ille, Gundobadus, vocato Laconio, cui & rerum & verborum fides ab illo ſemper tuto mandata eſt: quem & prærogativa natalium, & avorum curules per magiſtra probitatis inſignia ſublimarunt; cum quo confert, quoties pia & ſicut non eſt cum vitiis ſociata nobilitas, nec adſtringitur ad illecebras lux naturæ, ſi quid ille benigne facere valuerit, iſto hortatur adhibitus.*

d *Benenatum*) De quo & epiſt. ſequenti, & fortaſſe apud Caſſiod. lib. IV. XV. Ad eam formam nomen effictum, qua Seronatus apud Sidonium, Citonatus apud Gregorium Magnum, & alia paſſim. Epitaphium Romæ *ἐίγλωτ?u* Lupicino & Jovino Coſſ. cujus hæc portio.

ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ ΑΝΕΠΑΗ ΒΕΝΕΝΑΤΟϹ
ΘΕΟΘΙΑ Α ΕΠΟΙΗϹΑ ϹΥΜΒΙΩ.
BENENATO TEOFILA FECIT UXOR EJUS.

e *Propter fugaces ſuos*) Servos fuga elapſos. Epiſt. XIX. *fugacem ſervum veſtrum, qui ante triennium lapſus eſt.* Fugacem ſervum pro fugitivo dixit etiam Honorius Imp. L. VIII. Cod. Theod. de juriſdictione, & Gregor. Turon. lib. VI. cap. XXXI.

f *Stephano Epiſcopo*) Haud dubium, quin Eccleſiæ Lugdunenſis, ubi & Laconius, ad quem de eadem re ſcripſit. Hanc igitur gratiam Ennodio Lugdunenſes debent, quod Epiſcopi ſui memoriam, quæ tenuis apud ipſos & obſcura reſtabat, hac epiſtola conſervatam vident.

g *Eulalio Epiſcopo*) Vide an Syracuſano, qui Synodis aliquot Symmachi Papæ interfuit, & multis laudibus ornatur in vita S. Fulgentii. Sed fieri potuit, ut alios etiam habuerit ætas illa ejuſdem nominis Epiſcopos.

ſi ſermone valeret ambiri. Ad quod enarrandum idonea non eſt mentis eailitas, nec ſufficit otus egeſtas. Vos enim mei memores extitiſſe quid aliud computabo, quam peccata ſuperari? Memoria veſtri omne quod actuum obſcænitas potuit miniſtrare, jam depulit, & per ſudum reſpicere ſupernum munus indulſit. Domine mi, ſalutationis obſequia decenter impertiens, Deum rogo , nt circa parvitatem meam illa anima, In qua omne quod Deus mandat, exuberat, dignationem pollicitam ſine aliqua procuret imminutione ſervare. Quam rem ex arbitrio mihi contingere, ſrequentium declarate teſtimonio literarum.

Epistola XIX.

Ennodius Fauſto.

DEo gratias, qui juxta deſideria, ne aliquando ſcriptione temperem, negotioſa facit eſſe colloquia. poteſt enim & utilitati prodeſſe, quod exigit jus amoris. Proinde, Domine, indicia meæ valetudinis faciens, fugacem puerum veſtrum, Germanum vocabulo, qui ante triennium lapſus eſt, me ſuſpicor Inveniſſe. de quo indiculum deſtinavi. qui ſi vere veſter eſt, mature ſequenda cognoſcam.

Epistola XX.

Fauſto Ennodius.

MUltiplicibus veneratoris veſtri, [a] affinis mei, Juliani negotium Marcellini laborat inſidiis: qui ad querelam tantummodo paratus, de judicii integritate diffidit. vitat quæ o.tat examina. Nam poſtquam neſcio quod præceptum ad Gevicam eabibuiſſe perhibetur, prædictus ſupplex veſter ad Mediolanenſis fori audientiam mox concurrit, & pes triginta aut quadraginta dies præſentiam ſuam publico, ſicut oportebat, ingeſſit judicis. Conteſtatus eſt ipſum Gevicam, qui [b] ordinatua aſſerebatur impulſor: nt ſuſceptum ſuum ad judicia deſtinaſſet, admonuit. Domnum quoque Traſemundum, ſicut ex literis ipſius poteritis agnoſcere, fecit ſcire. Sed nihil apud eum profuit, cui ſolæ latebræ in cauſa miſera poſſunt eſſe remedio. Pro quo rogo, quanquam apud vos precibus opus non eſt, ubicumque veritas innoteſcit, quia omnia hujus rei inſtrumenta tranſmiſit, ut ordinatione veſtra ab hujuſmodi moleſtiis efficiatur alienus. Domine, ſalutationis obſequia deferens ſpero, ut a prædicto inquietudinem removeri, qua ſoletis cura faciaris, & meam ſollicitudinem de proſpeſitatis veſtræ ſtatu litteris ſublevetis.

Epistola XXI.

Ennodius Fauſto.

PAucis aſſerendus eſt, quem & notitia ſenior, & opinionis bonæ lingua commendat: non indiget prolixitate ſermonum, qui ſuis apud magnitudinem veſtram dotibus adjuvatus. Sublimem virum Vitalem loquitur præfata concinnatio, quem os veſtrum fecit facti conſortio gaudere collegii. Ergo eatsaneis munietur epiſtolis, qui orationis veſtræ beneficio curiam non peregrinus ingreditur? & cui reſeraſtis libertatis penetralia, illi pectoris arcana claudentus? Ego autem gandeo ſcriptione multiplici: qui & ſi parum tribuam perlatori, nulla proprii deſiderii damna ſuſtineo. Domine, ſalutationem reſtituens, quam debeo, precor, ut & circa præfatum gratia ſe culminis veſtri propius maniſeſtet, & mihi proſpiciat reſtitutione alloquii.

Epistola XXII.

Ennodius Fauſto.

ILludit mihi ſpes, quæ exigit freqnentiam literarum. Hac enim fretus, inefficacibus animum paſco colloquiis. Diu eſt, quod ſine intermiſſione ſcripta prorogans, ſilentium quod expugnatum eſſe credidi, confirmatur. Sed quid faciam, quando vix ad conſilium reducitur pio amore pectus obſeſſum? putat remedia & quæ comperit nihil juviſſe. Salutati ergo obſequinm reverentia exbibens conſueta, commendo præſentium perlatotem ipſum Cunſtantinum, cui ſuffragium boneſtas & pudor eſt: cui quamvis plura per affectum debeam, majora tamen coactus ſolvo per judicium.

Epistola XXIII.

Ennodius Marcelliano.

APud amantes & honore pollentes beneficiorum affectus in promptu eſt: nec illa preces, cui præſtandi mos eſt, tarditate depretiat. Virgilius ſublimis vir, tam ſanguine qaam honeſtate præcipuus, imponi ſibi ab illnſtri viro ſacrarnm Comite Ravennam excurrendi neceſſitatem plurimum deflet: cujus ſi hoc haberent deſideria, obvias manus ætas afferret. Qui apud vos me precatore utitur, ut ab eo hujuſmodi ſarcina fiat aliena: relationibus frequenter, quid egerit inſtructam prædicti ſuggerit poteſtatem. Domine, honorem ſalutandi exbibens precor, ut conſideratione mei in teſtimonium diligentiæ poſtulatis detur effectus.

Epistola XXIV.

Ennodius Maſcatori.

NOvo me genio inſueato pectoris veſtri ornavit diligentia. eliciti utor ſtyli teſtimonio, qui doctis ſupra inſcitiam garrulitate diſpliceo. Coactus ſermo pretium quod non habet ex eloquentia, ab impacta neceſſitate ſubripuit. Nunquam fuit digna ultione contumelia, quam juſſus exhibuit. Nemo obedientem juſte condemnat. ſibi debet illatas injurias de eloquio ſuſticante, qui provocat imperitum. Supercilium eſt, celſioribus non parere: majus, ſi quæ noveris deſcendiſſe ab obſequente, diſpicias. Improbi deſiderii putatur aſſertio, non amare quod exigit. Adſtipulatur judicio ſuo, qui cenſuram de obtemperante ſuſpendit. Male pertinax diſtrictio eſt, quæ meritum in parente conſiderat. Pudorem ab ſtatione non expulit, qui quod loquitur debet imperio. Itaque in nobis quod ſordet eloquentia, commendatur obſeqniis. Vos videritis quale ſit quod juſſiſtis offerri; ego vos ſine frontis meæ diſpendio metuiſſe æſtimo quod deſideraſtis accipere. Taceo in-

a *Affinis mei Juliani*) Ad quem lib. iv. epiſt. vii.

b *Ordinatus aſſerrebatur impulſor*) Inſtigator, qui inſiſteret ut lis judicio decerneretur. ut contra moratores apud Ciceronem in Divinatione, advocatorum genus, qui ad moram faciendam adhibebantur.

ter iſta quæ principe fuerant loco aarranda; [a] Eccleſiaſticam hamilitatem, quod placere poterat, abjuraſſe; nrationum pompam, qui orationem diligit, oon ſecutum: propoſiti conſideratiooe & illud me ſugere quod ducit ad gloriam: quaſi vitiam declinare quicquid attollit: calpam pntare, quod erigit aut ſublimat: perdere juſtæ laudationis meritum favoris affectu. Excaſationem veritatis coloratam peniculo nnn prætendam: dum replico, quod illud, quicquid ſtudiotum dederat cura liberalium, jam reliqui: quod alven quondam enpioſi fluminis vix arentis gutta ſundatat cloquii. Taceo, quod linguam, quam uſus mobilem ſecetat, alter uſus hebetavie. eſſe pro facuodia ſileotium, abjectionem a aobis diligi pro cotutan. Ad illud redeo: quia mihi non licuit intra verecundum penetrale deliteſeere, nec debilitatem ingenii tegere taciturnitatis iodumento; hoc ad defenſionem integram, quod prætali, computabo. Sed amore provocatus epiſtolares terminos incooſiderata loquacitate tranſceodi. Vale, mi Domine: cui hoaorem exhibens ſaintantis, probabo quid de epiſtoia mea ſeatias, aue taciturnitate aut ſcriptione multiplici.

EPISTOLA XXV.

Eanodins Eugeneti.

IN ſtatione apud vos non eſſe gratiam poteſt, qui fide claudus eſt, æſtimare volo tamen ad diligentiæ teſtimonium prorogari frequentiam literarum: ne animus de amantis proſperitate ſollicitus, dum ſalus in valetudine eſt, ſuſpicionibus veotiletur. Ecce habes mi domine ande ſerenitatem pectoris mei ex deſiderii proditione cognoſcas. Adeſto partibus tuis, & ſicut me impetrati muneris prærogativa ſublimat, ita vos exhibiti gratia ſermonis attollat. Ergo ſaiutem debendam reſtitnens, precor ut quid promoveat in me deſiderium tunm, ſub cujuſcumque ſigoificationis oube dilucides. Vale.

EPISTOLA XXVI.

Enaodius Avieno.

ADeſt magnitudn tua partibus ſuis, & afferit ſplendorem ſanguinis teſtimonio puritatis. Caritatem neſciunt pia corda deſerere: religioſam diligentiam mens generoſa cuſtodit. Gemina ergo luce ſulgentia ſcripta ſuſcepi, dam quod pectus ſanctum reperit, dextera ſerena ſignavit. Deum precor, nt piam in vobis indolem, ſi Romam diligit, ſub pereonitare coaſervet: & hajuſmodi circa me ſtudia ſub ea qua promiſiſtis cura multiplicet.

EPISTOLA XXVII.

Eanodius Avieao.

NEſcio utrum magnitndini veſtræ grata ſiot crebra colloquia: ego tamen ſemper quod expecto ab amantibus, exhibebo. Patior aliia alind eſſe propoſitum: mihi meo vivendum eſt more, ut amotia pienitudo reſeretur ciave ſermonis. Ego in affectione carioſam ſubrepere taciturnitatem uſu ſugiente non perſero. Nunc ſi calmini tun par cura eſt, monſtretur aſſiduitate colloquii: pateſcat frequentia literarum. Sin aius hactenus præoccupatus ſtudiis, io meam modn conceſſeria diligentia imperante ſenteotiam; quantum de tuo jure ſubmiſeris, tantum de meis obſequiis poſſidebis. Ergo vale, mi Domine, & munuſculum ſaſcipe, non vilitate ſui, ſed taxatum pretin deſtinantis.

EPISTOLA XXVIII.

Lnnodius Euprepia.

QUamvis caritatis veſtræ paginam ſolennibus tantum muniis accepiſſem obſecutam, nec affectui, nec neceſſitudini congruentem: res tamen poſtulavit, me vicariis per ſtyli ſimilitudioem peregrinante diligentia reſpondere colloquiis: ne ſubtracti ſermonis officium non veſtram mihi innotuiſſe aſtutiam, ſed noſtram revelaret infantiam. Nolo, ſoror Enprepia, quicquam de provinciarum malis, vel ſicut dixiſti, hominum immiſſione cauſeris. Quocumque abſceſſeris, quantam res docet, mentem male credalam noo omittis. vitia noſtra regioonm mutatione non ſagimus. Circa propinquos tibi fuit tale propoſitum, ut nec beneſacta ipſorum juſta interpretatione penſares; nec exceſſus debita tantum reprehenſione corriperes. Sed quid opus eſt doloris epiſtolam fieri longiorem; ingenium veſtrum nnila eloquii poterit mutare affluentia. Qaod reſtat, vale mi domina, & pro ut expedit, ordinem vitæ, animique compone. Me tamen Lupicino nnveris, non quod tibi debeo, ſed quod aaimæ meæ conveniat, impenſutum; quia ſola eſt, quæ majorem a Deo retributionem meretar, affectio, cum nullis hominum dotibus provocata concreditur.

EPISTOLA XXIX.

Eanodius Eugeneti.

QUotiens ſenſuum pignoribus verba famulantur, quaſi in quodam ſpeculo, ita in paginis ſermo ſibi amicam pingit effigiem, cum qua viva voce colloqaitur, & dulci ſimulacro deſideriis obſequente gratulatur. Nalla quidem conceptum ſœderati pectoris eloquitur oris affluentia: & cum ſint faciliora verba beneficiis, oec exiſtat quod creſcere nequeat ambitione dicendi; ego in explicanda circa vos diligentia arentem teſtor ioſantiam. Unanimitatem tamen veſtram taciturnitatis inceſſo, quod gemina ſcriptione donatus nihil de vicatia relatione cogitaſti. Ecce iterum paginas mitto, ſciens tribuere, quod expecto. Vale mi Domine, & amantem tui alloquere nitote quo clarus es, fove integritate qua prævales.

EPISTOLA XXX.

Ennodius Avieno.

MIROR favis magnitudinis tuæ injucunda copulari, & ſerenitatem conſcientiæ

a *Eccleſiaſticam humilitatem*) Cui rhetoricos flores & ſchemata minime convenire judicabant. Lib. 1. epiſt. xvi. ad Plorianum. *Rhetoricam in me dixiſti eſſe verſut.am: cum diu ſit quod oratorium ſchema affectus orationis a me abſciderit; & nequeam occupari verborum flatibus, quem ad gemitus & preces evocat clamor officii.*

verborum auſteritate maculatam, dum ſcribis imperare me potius paginas, quam diligentia exactrice promereri: putans ullum genus dominandi eſſe ſublimius, quam illud, quod amori nos ſubjicit. Nulla ſunt, domne Aviene, culmina a jugo caritatis immunia. quicquid in orbe libertatis eſt, tali non ſubtrahitur ſervituti. Ecce ego loco humilis, ignotus honoribus, veſtris faſcibus ſic jubebo, parili contentus ordine ſubjacere. Nunc vale, & quantum tribui tibi ſenſeris, tantum mihi, ſicut fidelis reſtitutor affectionis impende.

Epistola XXXI.

Ennodius Avieno.

QUamvis epiſtolarum qualitas pro ingeniis componatur, & ſæpe ſolemnitati militet, nonnunquam affectionis teſtetur indicia: quas aliquando dictat ſinceritas: plerumque fuci ſimilis concinnatio; quæ candorem imaginata diligentiæ, urbanitate qua tegitur innoteſcit, dum fabricatis nudata tegminibus intra velamen aperitur: ego tamen in paginis ſpeculum puto eſſe conſcientiæ, per quas amicitiam diſcernere abſentia vix præſumit. Clarum eſt tamen, quid in illis ſimplex, quid artifex ſermo deſerat. Scindit nubes eloquii mens dictationis interpres: cito ad intellectum pervenit ſalcibus ſuis verborum calle reſerato. Ergo his valde delector officiis, quibus panditur ſinceritas, nec occaſio ſe interſerit ſecura ſallendi. Gaudeo tamen mihi vel cauſas ſcribendi, vel perlatores accidere: ut ſub hac frequentia meo voto ſatisfaciam, & pudorem veſtrum onerem, niſi a vobis ſuſcepta reddantur. Salve, Domine, & in ſententiam meam affectu imperante concede. Vale.

Epistola XXXII.

Ennodius Paſſivo.

SI ad exequendam ſufficeret ſermo caritatem, ſi totum infantia explanaret affectum; cui magis quam vobis paginarum frequentiam præſtaremus? & niſi artaret meritum pectoris, nulli dignius militaret ſermonis officium. Alii affectum, quem mente neſciunt, ore teſtantur, & pingunt illecebroſis epiſtolarum momenta commerciis, quando feriatis penetralibus amor totus in lingua eſt, nec aliud ad interiora perducitur, niſi quantum in ſcriptione confertur. At meus erga vos animus, eloquii preſſus macie, amicitiæ ubertate conticuit. Metuo enim, ne gratiæ terminum ponat mendica confabulatio: ne idem modus putetur eſſe ſermonis & fœderis. Melius eſt plus æſtimationi per ſilentium dimittere, quam monſtrare diligentiæ damna per literas. Ecce rarioris colloquii cauſas aſſerui, credens apud vos a ſinceritate debita facundiam poſthaberi. Quod ſupereſt, ſalvete, mi Domine, & divinis uſi beneficiis, procedente vita in longum, cæleſtia mandata complete. Invenit enim apud vos, cum a cumulo cœperit benignitas, incrementum. Vale.

Epistola XXXIII.

Ennodius Fauſto.

PRopoſito obſequuntur paginæ, quibus commendatio præſtatur afflictis. In his enim clara eſt religionis integritas, quæ nullo potentioribus fuco blanditæ afferunt lacrymas ſubmiſſorum. Sed hinc alias. cum perlatorem videritis, votum dictantis agnoſcetis. Utinam illo apud magnitudinem veſtram ſupplicationis eventu alleganda conciliet, quo a me literas impetravit. Mulierem religioſam, pauperem, de bono negotio præſumentem ſermo præfatus inſinuat. æſtimate ſi fragilitati, ſi juſtitiæ oportuit verba ſubduci: ſi convenit me vel officio deeſſe, vel moribus. Ecce ego reverentiam ſalutis impendens, quid partibus meis deberem conteſtatus ſum: vobis quid remanſerit, attendite: quia ſicut perſonam meam pro ſupradictæ voluntate petitio, ita veſtram affectus aſpiciet. Vale.

Epistola XXXIV.

Ennodius Senario.

NIhil eſt equidem quod non a veritate in altum ambitioſo tollatur eloquio. Sed ego ad diligentiam circa vos patior meam ſermonis infantiam. Nunquam par fuit lingua caritati: ſemper ſubjacuit oris officium bonæ conſcientiæ. Ob hoc utor ſecuritate monitoris. Non credidi, tanto tempore amplitudinem tuam mei immemorem ſic futuram, ut etiam ſolemnibus colloquiis abſtineres: ut illa quæ ſolent affectionem imaginata fronte ſimulare, negarentur inter perſonas catenis fœderis obligatas. Hæc ſi valerem narrare, poteram ſuſtinere. Ecce iterum ſcribo, & quæ verbis aſſero, ſequenda teſtor exemplis. Vos videritis quale ſit poſthac deſideria honeſta negligere: ego dolori patientiam uſu inſtitutus adhibeo. Vale.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS EPISTOLARUM

LIBER QUARTUS.

EPISTOLA PRIMA.

a *Ennodius* [a] *Symmacho Papæ.*

BOni Imperatoris eſt probatam in acie militis animare virtutem; ut fortitudo laudis pabulis invitata, in ſecundis congreſſibus dediſcat lucis affectum. Cujus robur ducis præconio non nutritur? quibus ſe denegent etiam minus valida tyronis membra conflictibus, quando rectoris teſtimonio videt ſibi non perire quod geſſerit? Sola via eſt qua ad præliandum creſcat intentio, quotiens bene geſta non delet oblivio.
b Utinam divinitas veſtris mota precibus [b] diabolicum certamen interimat! utinam devotionem meam in pace manifeſtet! ut cujus ſtudium reſignavit adverſitas, illius concordia commendet
c obſequium. Ad [c] Marcellianum Epiſcopum directa eſt a fratre veſtro inſtructa legatio: ſed quid promoverit ipſe reſcripſit. Quod reſtat, porrectis ſalutationis precor officiis, ut quicquid ægrum eſt medica oratione curetis: & inter latentium ſecreta morborum, qui in generalem necem ſervatur, ferro ſpiritali reſecetis errorem. Vale.

EPISTOLA II.

Ennodius Aliconi.

VEnerabilis Amantius presbyter, dum ad vos paginas exigit, rem devotionis meæ ſui eſſe fecit imperii. Felix neceſſitas, quæ votis præſtat obſequium: libera præeminentis juſſio, quæ ſervit affectui. Debet mihi coactor, quod meæ præſtitit voluntati. proſpera eſt ſcriptio, quæ teſtimonium tribuit bis amori: dum & novum in jus diligentiæ attrahit, & amici ſenioris pectus obligat. Qui dum magnitudinis tuæ fidelis præco eſt, prius vos per aſtipulationem ſuam fecit eligi, quam agnoſci. Raro notitiam præceſſit affectio. cui contigit ante placere, quam inſpici? Quantum apud me pondus eſt perlatoris, advertite, ad cujus nutum judicia
A noſtra flectuntur. vidimus quem didicit: quem laudat amplectimur. Sæpe in ſolido conſtituta mens propria amico cedit examini. Merito ergo ſuſpicimus, quos probatus extollit. Nunc ſi ubertatem gratiæ ingenii macies explicaret; ſi ad fontem fœderis aridi ſermonis non laſſaretur inſantia; ſi epiſtolaris qualitas, quæ etiam copioſis eloquentia fræuos imponit, progredi me ad longiora permitteret; aſſererem quanta nobilitas tua mihi debeat, quod ad epiſtolare commercium primus acceſſi, & januam diligentiæ reſeravi clave ſermonis. Bajulus tamen precor ut pro his quæ tribuit redametur. Eccleſiæ
B cauſas inſinuo: quia quod ſpei meæ impenditur, vobis creſcit ad meritum. Domine mi, effuſiſſimæ ſalutationis munus impendens, quæſo ut ſi vobis cordi eſt oblationem meam de libamine caritatis accipere, religionem amicæ conſcientiæ reſeretis alloquio.

EPISTOLA III.

Ennodius Eulalio Epiſcopo.

TRinitati gratias Deo noſtro, qui faſcem quo deprimor peccatorum, fortis apud ſe viri
C alacritate ſuſtentat: qui memoriam mei in illo ſancto pectoris tui templo, quo gaudet Chriſtus, ſubtilis fabricator interſerit: ut quod propriæ converſationis nube fuſcavi, ſplendida conſcientiæ ſerenitate detergeat. Jam novi quia non inefficaciter funduntur lamenta peccantium. Hoc mihi principe loco oratio mea, hoc lacrymæ contulerunt, ut robuſtus pro me precator exſurgeres, ut labantibus humeris cæleſti munitam auxilio dexteram ſubrogares. Varum eſt quia ſola apud Deum deſperatio perdit errantem. Ecce jam lollum noſtrum ſpinæ, vel tribuli, hordea, triticum, vineas pollicentur. Age, electe Dei,

---

a *Symmacho Papæ*) Papæ nomen uni Romano Pontifici tanquam proprium & peculiare, primus, ut videtur, aſſeruit Ennodius. Nam cum Epiſcopos omnes Papas cæteri fere, qui ejus ævo proximi fuerunt, appellare ſoleant, ut Sidonius, Fauſtus, Ruricius, ipſe perpetuo diſcrimine Antiſtites reliquarum Eccleſiarum Epiſcopos vocat, Papam ſolum Romanæ ſedis Pontificem, ſive cum illi ſcribit, ut SYMMACHO PAPÆ, & DOMNO PAPÆ. ſive cum de illo apud alios agit, ut lib. III. epiſt. x. lib. VI. epiſt. XXXIII. & paſſim. Pari poſt Ennodium diſcrimine in ejus vocis uſurpationem uſus eſt Caſſiodorus. qui cum Bonifacium, Agapetum, & Joannem Romanæ ſedis Pontifices Papas nominet, Euſtorgium & Datium Mediolanenſis, & alios aliarum civitatum Præſules, non aliter quam Epiſcopos vocat. Neque omnes tamen hoc ita exemplum poſtea ſecuti ſunt, quin permulti diverſarum gentium, præſertim extra Italiam, ſcriptores Papæ nomen reliquis item Epiſcopis tribuerint, uſque ad tempora Gregorii VII. qui in Synodo Romana primus, ut a Baronio Cardinale obſervatum eſt, edixit, ut PAPÆ nomen unius ſit in orbe Chriſtiano.

b *Diabolicum certamen*) Laurentianæ factionis ſchiſmaticæ Symmachum variis modis oppugnavit.

c *Marcellinum Epiſcopum*) Aquileienſem. Ad hunc pro Symmacho ſcripſerat Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis, quem ab Ennodio deſignari puto.

pro me humili quod cœpiſti; & partibos tuis adeſto, dum precum in me aſſiduitate diluis, quod ego collegi obertate culparum. Frequentibus etiam ſuſceptum paſce colloquiis: ot inſulſum pectus, nec ulla virtutum ſtabilitate ſubnixum, admonitionis ſale conſortes. Ad obſequia ſalutationis revertor, & epiſtolarem tranſgreſſus terminum, unum velut garrulus, ſed pro neceſſitatibus importunus adjungo, ut me ſine ceſſatione tantum juves precibus, quantum confirmas alloquiis. Vale.

Epistola IV.

Exemplar Epiſtolæ quam ipſe dictavit.

Fratri ſoror.

QUamvis ſummatim gratiam aliqui debeant etiam malis in affectione pignoribus, oec illud quod poſteritati tribuitur beneficium, putetur eſſe debitum: cum malignus interpres judicium cordis naturæ ſubdit imperiis, & tollens ſaporem diligentiæ, ſola vivendum putet objectione paricndi: quando plus creditur filii vocabulum valere quam obſequium, & non quæritur quid in amoris lance promoveas, ſed quale ad præjudicium æſtimanti nomen opponas: cum apud prudentes fruſtra ſobolem dicimus, niſi exhibet quod vocatur. Nam qui in prole cenſuram negligit, conceptum magis deſignat ſibi placere, quam meritum. Faceſſat io poſteris hoc ſolum nos cogitare quod libuit. Etenim fructus uteri, niſi honeſtate reſpondeat, plus in teſtimonio laſciviæ videtur eveniſſe quam gratiæ. Fas enim eſt germanitatis ſemper fideie conſortium etiam partubus anteferri. datur pareicipem originis ſic baberi, ut nec conſideratio ſanguiois oegligatur, & deſcendens a merito laudetur examen. Et ideo ne ſinuoſis in longum procedant verba præloquiis, & quod re anguſtum eſt, creſcat affatu; dono in fraternitatem tuam confero, & juri tuo perpetua liberalitate tranſfundo mancipium juris mei illud, & cetera. Vale.

Epistola V.

Ennodius Fauſto.

SUblimis vir Dalmatius, animæ meæ poreio non defraudata, ſed ſolida, cui ad prærogativam ſanguinis morum ſplendor acceſſit, hoc negotio ſuo credidit convenire, ſi meis apud culmen veſtrum juvaretur alloquiis. Quod ſuperſedendum ejus conſeius non putavi, faciens urbanitate quadam perſonæ tribui, quod vos novi debere juſtitiæ. In Sicilia enim prædicti prædium, bono hactenus jure poſſeſſum, a conſorſibus perbibetur invaſum. Nunc ad juvamen civilitatis impenditur, quicquid ego promovero ſupplicando. Domine mi, ſalutationis obſequia plena humilitate perſolvens, deprecor ut circa memorati nobilis viri compendia pudorem, leges, ac reliqua, quæ per conſcientiam veſtram ſobſiſtunt, reipublicæ ornamenta muniatis. Vale.

Epistola VI.

Ennodius Agapito.

CRedidi, poſtquam magnitudo veſtra bonis eſt impenſa generalibus, & otium migravit in gloriam; poſtquam Ravennatibus excubiis occupati, dum quietem veſtram negligitis, noſtram omni ſoliditate firmatis; & privatus genius ad regni decora tranſivit; quando oovam lucem, de domeſticis abſtractam ſinibus, Palatinos ſibi fulgor adjecit; & anguſtiorem fuiſſe regni ſui pompam rerum Dominus cum vos non habuit, recte metitus eſt; pro vicinitate regionum, crebris me relevaodum eſſe colloquiis. Sed inefficacibus ſpei meæ luſerunt peccata conſilia. nullas paginas ad diligentiæ teſtimonium mens ſerena tranſmittit. Grave eſt, ſi amorem non merui: gravius, ſi quem exegeram forte turbavi. Scio tamen hæc congruentibus veritati excuſationum nubibus eſſe claudenda. In privatis inveniri munera literarum: non recte ab occupatis iſta diſquiri. Sed novi firmam in affectione conſcientiam inter quævis pondera & adverſa diſtrictam debita ſua gratiæ non negare. Nunc nolo eſſe prodigus in querelis. Salutationis reverentiam ſolvens, deprecor, ut ſuggeſtionem quam apud vos depoſuerit præſentium portitor, ad votivum perducatis effectum.

Epistola VII.

Ennodius [a] *Juliano V. I. C. P.*

SUſcepi literas gemino ſplendore radiantes: quibus purpura dictatoris veſtræ juncta dignationi crevit in pretium: gratias omnipotenti Deo reſtituens, qui votorum maciem beneficii ubertate traoſgreditur: ut quando in deſideriis, meritorum conſcii, ſectamur aoguſtiam, divitis indulgentiæ copias non reſrænet. Credidi ſatis eſſe, ſi me feceritis ampliſſima ſcriptione ſublimem. Sed vos non hoc tantum contenti præſtare, quod habet mendica poſtulatio, linguæ idoneas, & laude locupletes paginas deſtinatis. magni more fluminis: qui quotiens ab alveis, ut ariditatem finitimam temperet, ad obliqua invitatur, optanti tenuem rivulum totus illabitur, & marcida profundo ſqualore terga per ebrietatem ondæ ſalutaris infundit. Fortium tamen ſervans conſuetudinem perſonarum magnitudo tua circa exiguitatem meam bene cœpta non deſerat: ut in teſtimonio diligentiæ cura paginalis habeatur, & puri amoris adſtipulationem deferant blandimenta colloquii. Occaſum neſciat caritas, quam ante culmina promiſiſtis. tantum circa me creſcat gratia, quantum vobis invicta ſunt faſtigia dignitatum: ne amicitiam quam ſovit mediocritas, videatur abjuraſſe potentia. Nam qoi faſtum in ſublimitate caſtigat, docet ſe meruiſſe quod adeptus eſt.

---

a *Juliano V. I. C. P.*) Id eſt viro illuſtri, Comiti Patrimonii. Hæc monogramma cum Baſilienſes non intelligerent, *Juliano Epiſcopo* inſcripſerunt. Sed vera lectio, quam reddidi ex Vaticano. Hic enim eſt Julianus Comes Patrimonii, ad quem extat Theodorici regis reſcriptum lib. I. Variarum epiſt. xv. coqua alludit Ennodius, cum purpuram ejus nominat. Quodnam autem munus fuerit Comitivæ ſacri Patrimonii, docet in ejus formula lib. vi. idem Caſſiodorus, & Gloſſæ juris noſtræ, quæ primum ejusdignitatis auctorem faciant Anaſtaſium Aug. Sic enim habent, Πατριμωνάλιον· ὅσα ἔχουσι βασιλεῖς ἰδικῶς κτῆται, ὑπὸ βασιλέως Ἀναστασίου· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐξευρὼν καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ πατριμωνίου.

A Reſignate per probitatem conſcientiæ, felicitatem ſubmitti poſſe amoris imperiis. Illa libera procerum colla, dum formam tribuitis, ſubjugare diligentiæ. Fas ſit de vobis aſſueſci, ut ampliſſimus in ſocietate retineat, quem minor acquiret. Ludit de illis caſus, quibus oblivionem ſnorum indicet, quos ad celſa perducit. Apud ſcientem rerum relegere bona, non eſt admonitionis neceſſitas, ſed laudis occaſio. Novi ſabricatam ad bona ſtudia ingenii veſtri tranquillitatem: quam ideo ſpeciatim commemoro, ut oſtendam, ubi affectio ſolida eſt, honoribus nil licere. Sed epiſtolarem tranſcendi terminum, dum commendationi meæ multus inhæreo. redeo ad officia paginalis alloquii, & valere me nuntians, B proſperitatis veſtræ actutum ſecunda diſquiro.

Epistola VIII.

Ennadius Symmacho Papæ.

USque ad temeritatem me Apoſtolica dignatione promoviſtis. fiducia conceſſa extitit mater audaciæ. Sed qui me humilitatis putat ignarum, obedientem probabit, ſi juſſa conſideret. Præſumptio eſt, ſi dominorum beneficia famuli non ſequantar: obſequium æſtimandum C puto, quod pariturus impendo. Ecce cauſam ſcriptionis afferui, quia veritus ſum, ne poſt imperatam ſtyli curam tacens præcepta reſpuerem. Huc acceſſit quod in cauſa venerabilis memoriæ Marii, dum apud urbem eſſem, ſpem meis precibus vos dediſtis. Cujus negotium cum ſancta Eccleſia veſtra legitima pactione deciſum eſt; ſed hæredes ejus per annos plurimos, debitos ſibi fructus deflent fuiſſe ſubtractos. Pro quibus veſtri conſcius precator accedo: quia cui mos eſt pia jugiter facere, juſta non deſpiciet; & qui largitur propriam, aliena non ſubtrahet. Errat qui Deo proximam D conſcientiam credit commodis invitari: detrimentum eſt ſanctæ voluntati, non exhibere beneficium. Sola putatis lucra, quæ vobis de liberalitate naſcuntur; qui divitias dum tribuitis, accipitis. Avara eſt diſpenſatio ſanctorum, quæ nil reſervando, univerſa proprium reducit ad meritum. nulla ſunt potiora, quam quæ vobis eveniunt de largitate compendia. Ergo ſecurus comprehenſi ſuperius, hæredibus laboris promiſi veſtra contemplatione jacturam. vos pollicitationem meam benigna diſpoſitione complete: & illos effectu, me relevate colloquio.

A

Epistola IX.

Ennodius Fauſto.

SOlet epiſtolaris concinnatio, quando favore rapitur, judicia non amare, & copioſius facere beneficium dum attollit immeritos. Ille enim debet amplius aſſerenti, qui quod moribus non exigit, gratia ſcriptoris ſuffragante conſequitur: quia nullis adjutus conſcientiæ dotibus, jure ad allegantem reportat, ſi quid adipiſcitur. Aliud eſt in eo qui commendatur, tanquam nobile germen, ita peregrinantia bona verbis inſerere; aliud innata vulgare: quemad- B modum ſi ruſticum pecus Tyria confirmes purpura ſponte veſtiri; & virus generoſum, quod vellus aheno inebriante non ſorbuit, dicas rura diffundere. Tingunt alii linguæ murice, quæ nullus ad regalem uſum fucus exibuit, & diſcreti maris ignota cochleis lana ſolam lucem bibit eloquii. redditur dignum principalibus indumentis, quicquid in vili manere relatorum verba coloraverint. Sed ab hujuſmodi me urbanitate vires pariter & vota ſubducunt. Nulla clarioris fuci ſtamina per me ſplendore rutilabunt: nemo dictum de aliquo inveniet, quod in C ejus actibus non agnoſcat. Hinc pudori meo vel propoſito manum porrigo, quod illi prævium impendo oris officium, qui ad notitiam veſtram rebus bene geſtis occurrit. Venantium V. C. loquor ideirco a me paginale impetraſſe obſequium, ut in ſe oculos veſtræ magnitudinis invitaret; ne eum inter curarum moles: contingeret ignorari. Sunt illi ſuffragia ſua, per quæ inter ſuſceptos veſtros mereatur adſcribi. Exhibuit vobis modeſtiam, religionem, innocentiam, quibus penetralia ſerenæ mentis comitibus introiret. Exuberant, mihi credite, apud eum inſignia, quæ ſovetis. non laudatorem me continuo in eo probabitis fuiſſe, ſed teſtem. Vos, D mi domine, perlatori dignationem principe loco tribuite, ne vir bonus novitate turbetur. liquido aderit partibus ſuis, & vitæ opibus penſabit damna verborum.

Epistola X.

Ennodius [a] *Traſimundo V. I.*

NOn temeritas me ad paginale duxit officium, quando ad omnem communionem ſubditam ſuum regiæ ſtirpis germen invitat. Eſt enim hæc claritas dominorum inſerta natalibus, ut culmina ſua dignatione ſubliment. Vultis quaſi æquales tractare famulos, ut ab ipſa vobis per amorem conditione plus debeant. Unde,

a *Traſimundo V. I.*) Regi Vandalorum in Africa. Illuſtrem virum regem vocat, quia Illuſtratus titulo in Romano imperio nullus honorificentior. propterea hunc regibus tribuebant. Manent hodie priſci moris veſtigia in diplomatis Pontificum, in quibus Reges viros illuſtres appellant. Quin & reges ipſi hunc ſibi titulum addebant. Nam in antiquis regum noſtrorum præceptis & conſtitutionibus nihil uſitatius, quam Childebertus, Clotarius, Pippinus, Carolus rex, vir illuſter. Cæterum Vandalici hujus regis, qui Hunerico fratri ſucceſſit, nomen varie ſcribitur a diverſis. THRASAMUNDUS dicitur in acroſtichide veteris Epigrammatis a P. Pithœo editi lib. 11. quod quidem etſi antiquariorum vitio depravatum ſubjicere non gravabor; tum ob ejus artificium hactenus minime deprehenſam tum quia cum ipſius regis nomine ſcriptum, themiſque ab eo conditis appoſitum ſit, quo modo ſcribi hoc nomen tum ſoleret certius indicare videatur. Id vero eſt hujuſmodi.

T *Tranquillo Nympha decurrite fluminis ortu.*
H *Hic proba flagrantis ſuccedit vimine ſlebo,*
R *Rupibus excelſis ubi nunc faſtigia ſurgunt,*
A *Æquanturque polo ſectis præcelſa lavacra.*
S *Sedibus hic magnis exardent marmora ſignis,*
A *Ardua ſublimes prævincunt culmina thermæ.*
M *Muneraque eximius tanti dat luminis auctor.*
U *Uni conſiana præmoſcens præmia fama*
N *Non hic flamma nocebo tumdem tiſcite carmen,*
D *Diſcite vel quanta vivat ſub gurgite lympha.*
U *Vandalicum hic renovat clarum de ſemine nomen*
S *Sub cujus titulo meritis ſtat gratia ſactis.*

VOTA SERENANS

piſſime domine, obſeqnium exhibens cum generalitate ſolvendum, ſignifico me ad aliqua ſuggerenda perlatotem præſeutinm deſtiuaſſe. vos efſcctu donate ſupplicem, quia ſpe ſuleus precator acceſſi.

Epistola XI.

Ennodius Luminaſo.

QUi amicam conſcientiam maniſcſtis pandit indiciis, tollit otium, qnibus gratiæ præſtiterit dignitatem. Vix enim feriata ſint ora cjus, qui conſuevit audiri: quia magnum diſpendium pudosis eſt, verborum retinere beneficium, ut dum linguæ parcimus, honeſtatis prodiga frons laboret. Vos me garrulum feciſtis, qui preces meas couſueſtis admittere. Sed ne præſtanda circumloquar, & epiſtolæ prolixitare impetranda ſuſpendam, ad rem redeo. Sublimis vir Laurentius reditus ſibi debitos, quos Romana Eccleſia facta cum autore ejus eſt pactione pollicita, a domno Papa aſſerit ſub neſcio qua oppoſitione denegari. In quo negotio ſavorem per me veſtræ defenſionis implorat: ut rem, quam debetis legibus, videamini exhibere diligentiæ, & illud creſcat affectui, quod denegari non licet æquitati. Vos hanc rem juxta deſideria mea tribuite: ut quantum nominato viro commoditatis acceſſerit, tantum me muneris accepiſſe confitear. Salutem ergo dicens, ſpero, ut circa munia literarum, nec ſincerus amot vacationem accipiat, nec facundia totius orbis celebrata teſtimonio conticeſcat.

Epistola XII.

Ennodius Joanni.

NAtura partnm eſt, ut cura migret in gaudium, & mutetur querela præconiis, quotiens cupita tribuuntur. Incertus animi ſui, quid ſibi vellet ſublimitatis tuæ tam longa ceſſatio. ſed cum potiri datur optato, ipſe pro partibus tuis honeſtum excuſationis genus inquiro. Vide quid faciant ſerena diligentiæ: quaſi totum mihi ex ſenteutia fluxerit, ita ſimplici munere placatos, errata conceſſi. Habes unde pii amoris fotmam poſſis aſſumere, & circa amicitiam conſtautiæ exempla mutuari. Me ſi ſequeris, nec plura te a conjunctione peceata retrahunt, & unum beneſactum ſodalis tui culpas abſolvet. Me ſilentii, frater, me oblivionis inceſſis? Ubi erat iſte animus, quando nec promulgata colloquia meruere reſpouſum; nec ad ſtyli Imperandam ſollicitudinem prævius exiſtebas? ubi ſuit inabſtinentia tabellarum non circa omnes in Liguria cuſtodita? Multis a deſiderio tuo peregrinantibus, Iu ſolatio doloris mei paginas exhibeodo, & mihi taciturnitatem continuaſti, & illis præbuiſti contra vota colloquium: quia eſt iſta humanarum rerum ratio, ut pro magna cognatioue par ſtudium ſemper exiſtat. Cujus ordinis immemor, voluiſti ſociare quædam imperita cum literis; putaus coire poſſe in affectum toto calle diſtantia. Quid promovit ſuada oratio tua, elucubratis concinnata ſermonibus, quando bonarum artium oeſcios appellabat amante poſtbabito? Sed hinc alias. uolo exceſſuum mulrirudinem relegere, qui brevi ſatisfactione delinitus ſum. Nam parcitate in eloquendis illis uſus fueram, uiſi noſſe vos crederem, de offenſis illud remanere, quod tegitur, & quod In vocem erumpit, amoveri. Domine mi, precor, ut poſthac ad ea quæ male haberi didiciſti, non tanquam emendationis contemptot adſpires; ſed crebro mihi dulces paginas dirige, ut creſcat dos facundo, dum ſervat ſacramento concordiæ.

Epistola XIII.

Ennodius Conſtantio V. I.

SErvat magnitudo tua circa amicos & ſeculares proprios illud quod ſibi jungit ad gloriam. Dum enim nos memoria dignos ducitis, vos probatis. Nam dio in conſolationem ſeripta ſuſcipicos, abſentiæ veſtræ damna ſuſpiro. O artificem ſcientiam bouis cæleſtibus inſtitutam! ne liceat aliquid prolixæ ſequeſtrationi de affectu decerpere, præſentantes ſacram imaginem literas promulgatis. Novit Deus diſcuſſor ſenſuum, me culminis veſtri recordatione maceratі, & nullum invenire de optimi viri peregrinatione ſubſidium. Reddo tamen epiſtolari cura ſalutationis obſequium, & dignationi veſtræ gratiam referens, fratrem quoque meum Joannem per vos mihi reſtitutum eſſe confiteor. Cujus hactenus in oblivionem mei ſileotium quid gereret non tacebat; is nunc veſtro mihi reformatus affectu ad abjuratam ſtyli curam revertit. Rogo tamen vos, ut maturetis reditum, aut ſi felix mora detinet, dilectionem manifeſtetis alloquio.

Epistola XIV.

Ennodius Fauſto.

QUæ ſæpe mediocriter gratis impenſa ſunt, quotiens exhibentur verba conjunctis, quicquid favori obſecutom eſt, ſereuo mancipetur affectui. Non depictis amorem meotitur alloquiis, qui perlatori caro reddenda dominis ſeripta committit. In ſublimis & magnifici viri Panfronii mei commendatione, ore feriato mens dictat epiſtolam. Neſcio enim in quale culmen merita apud me viri, quem ſum præfatus, extollam: in qno linguæ macies debitum pectoris nequit exprimere. Sed abdicandum eſſet mihi, etiam ſi ſuppeteret, facundiæ lenocinium: quia paupee ſermo uberem diligentiam rectius confitetur: & ſi elevamus per effuſas paginas illos, quos arcana neſcinut, jure tribuenda amantibus in artum tabella concluditor. Cauſam ergo modici ſermonis elocutus, fœderatum fratrem quanquam paucis verbis inſinuo: tamen multis obſequiis: ut jutus magnitudine veſtra, in negotio ſuo circumſtrepentium aliquando videatur ſuperaſſe commenta. Quod reſtat, ſamulantem ſalutationem exhibeus, me valere ſignifico; ſi tamen proſpera veſtra certis indiciis mihi diſpenſatio ſuperna concedat.

Epistola XV.

Ennodius Fauſto.

PRoclivior ad impetrandum via eſt, quotiens a religioſo aliquid exigit abjectio deprecantis. coactus enim præſtat affectum, qui miſeria ſupplicis invitatur. non poteſt afferre obvias manus, cui Imperat propoſitum afflictos audire. Perlator præſentium avito ſe cæſpite deflet abjectum: qui ſpei ſuæ reſiduum in veſtro

ponit

ponit examine: ne adverſarii ejus potentia de lucro & ſecuritate gratuletur. Vos legum ſacramenta, vos defenſio reſpicit ſubmiſſorum. Ego partes meas commendatione munivi. Venerabile ergo nomen augete beneficiis: quia dum juſta tribuitis, nec illa, quæ ad miſericordiam pertinent, poſthabetis. Domine mi, reverentiam ſalutati accipiens, ita precibus meis effectum tribue, ut proprium deſiderium, dum honeſtas aſſeritur, poſſit impleri.

Epistola XVI.

Ennodius Agapito.

JUre reſponſum multiplicibus poſceretur alloquiis, ſi non ingratas exciciſſe paginas meas magnitudinis tuæ ſilentium teſtaretur. Clamat enim taciturnitas veſtra, garrulum diſplicere, & novum vindictæ genus, ut opinor, inquirit, quando ſe non videt promoviſſe quod ſiluit. Agitis epiſtolari abſtinentia, ne ab imperitis ad vos ſcripta mittantur. Ademptus tamen eſt effectus providentiæ veſtræ profutura tractate. crebrior factus ſum, in ſcriptione contemptus. Sed brevem ſermonem decet cohibere eum, qui magna doluerit. Cultorem veſtrum, fratrem meum Panfronium, epiſtolaris apud culmen veſtrum cura comitatur: cui quicquid gratiæ conceſſum fuerit, me quoque impenſorum vinculis obligabit. cui etiam aliqua de vicariæ dignitate ſuggerenda commiſi. Vos petitionem meam ad effectum perducite: quia adſum partibus meis, quotiens apud emendatiſſimos hominum cogor ſubire teſtimonium, dum certis exhibeo.

Epistola XVII.

Ennodius [a] *Decorato.*

REcte creditur enuntiatrix lingua eſſe penetralium, quæ latentis ſecreta animæ ad lucem vocat eloquio. neſciretur amor pectorum, niſi illum ſermo proditor indicaret. Jure veterum ſapientia epiſtolis uſa, quaſi clavibus, repoſitum per eas vulgavit affectum. Tracta eſt in teſtimonium ſcriptionis mens teſtata diligentiam: mutari caritatem non licuit, quam deſiderans pagina interveniente promiſiſſet. Huic me ego conſuetudini, vel legi potius mancipavi, aſſerens literarum fide, quod de magnitudine tua ſenſibus inolevit. Vos ſi mecum pari cura in devinctionem convenientes, ſi fida interpres amicitia ſe æſtimans votum videt alterius, reſponſum deferens tabella ſignificet. Ego munera ſalutationis impartiens, deliberationem meam non tanquam verborum avarus occului.

Epistola XVIII.

Ennodius Fauſto.

IN aſſerendis quibus ſuum non denegat honeſtas plena ſuffragium, multiplicibus non utor alloquiis: ne prolixus ſermo tanquam a negaturo videatur impetraſſe beneficium. Soletis enim quæ poſcenda ſunt, precibus anteferre. Ad ſublimem, & magnificum virum Opilionem, parentes ejus in Africa conſiſtentes direxerant certam diligentia inſpirante perſonam: qua ad patrium ſolum remeante, hoc mihi muneris præfatus injunxit, ut ad magnificum virum [b] Agnellum pro commendatione ſuorum a vobis ſcripta mereatur. Quam rem emendatiſſimi hominum non negabitis, non contenti benignitatem veſtram ſolos in Italia poſitos agnoviſſe. Nunc obſequia mea literis reddens, cauſam ſcriptionis verborum compendiis indicavi. Vos dicenti pauca præſtate præcipua.

Epistola XIX.

Ennodius Apollinari.

PRoducendo circa amantem veſtri ſilentia ad abſentiam corporalem animum tranſmiſiſtis: retinendo paginas, in immenſum crevit, quæ hactenus diviſio nil valebat. Res eo rediit per abſtinentiam tabellarum, ut veteris ævi providentia conferat nil amori. Ranceſſit caritas, quam verborum avarus deſpicit ventilare. ſine cultura eſt diligentia in uſum non reducta per paginas. ſtyli frequentia vivaci pabulo inſitam pectoribus nutrit amicitiam. Facilius, frater, fuerat deſideriis meis te nullo tempore cupita tribuiſſe, quam ſæpe indulta ſubtrahere: quia otium corda neſciunt, quæ cibis dulcibus paſtor artifex irritaſti. Aliquanto enim tempore continuando ſcriptionem, immemorem me ſequeſtrationis effeceras, dum effigiem venerabilem placido inſerebas alloquio, at nunc commeantium vacuas manus nudus inquiſitor inſpicio. Ego tamen nolo errore meo alienas culpas aſſerere, ne quod factum doleo, admiſiſſe convincar. Accipe ergo, emendatiſſime hominum, deſideriorum ſolatia, per cæleſtem gratiam abſentibus attributa, & perlatores, ſi mei eſtis memores, ſublevate; ut neſciant peregrinationis incomoda, dum nominatis patriam commendatio amico contulerit. Quibus remeantibus, nuntio me veſtræ valetudinis ſublevate.

Epistola XX.

Ennodius Juliano V. I.

EXercetur diligentiæ bonum ſcriptione multiplici. linguæ enim indicio animorum ſecreta panduntur. Aſſiduis curam impendit eloquiis, qui otium amore commutat. Hæc ſunt officia, per quæ tacitus innoteſcit affectus. Familiaris perlator, niſi reddendas culmini veſtro paginas accepiſſet, me oblitum reverentiæ veſtræ teſtaretur. Neſcio enim caritatis eſſe negligens, nec partam labore gratiam quieti ſer-

---

a *Decorato*) Major hic natu frater Honorati, ut dictum eſt ad epiſt. XXVIII. lib. II. Nobile par fratrum advocatorum, & ex advocatis Quæſtorum. De quorum utriuſque laudibus multa Theodericus Rex lib. V. variarum epiſt. III. & IV. Honorato. *Tu*, inquit, *Decoratus ex illo es, ille Honoratus ex te eſt*. Item de Quæſtura Decorati. *Tali igitur omine Decoratus evaluit, evaluit inquam, ac ſe honoribus palatinis judicio noſtro laudatus immiſcuit, dignitatem ſumens, quam ſolemus dare prudentibus*. Sed Quæſtor cum ad eum ſcripſit Ennodius, nondum erat. Humili conditum ſepulcro fuiſſe teſtatur ejus Epitaphium, quod inter Chriſtiana monimenta legitur his verbis.

Hanc Decoratus opem ſubducta petivit,
Conderet exiguo ut ſua membra loco.
Hinc Spoletums gemis, patris hinc damna viator,
Incaſſum quærens quis ferat auxilium,
Nam feſſis tribuit requiem, miſeroſque levavit.
Juſtitiæ cultor, largus & hoſpes erat.
Faſcibus inſignis, generis nec ſtemmate pejor,
Hic lumen patriæ, hic decus omne fuit.

Faſces intelligit, quam diximus Quæſturam. Spoletinorum meminit, quia in eorum tribunali cauſas egerat, ac poſt ipſum Honoratus, auctore ibidem Caſſiodoro.

a *Agnellum*) Patricium, qui in Africa verſabatur. Theodericus Rex Feſto Patricio. *Idcirco decernimus ut domus Patricii Agnelli ad Africam diſcedentis, qui regnum potens alterius noſtris eſt utilitatibus ſerviturus, ſalvis legibus tua tuitione valleatur*. Lib. I. Var. XV.

A viens effugare. Multa deleo verba ſœderi: ſed ad brevitnrem cogit cpiſtola. Vale, mi Domine, honnrem ſalutatl accipiens, & circa me adoltam ſerva dignationem. Sic booo io medium adſeitus reipublicæ, de ſelicitatis tuæ diutornitate graculeris,

Epistola XXI.

Eaaodius Conſtantio Epiſcopo.

VIgilius Subdiaconus veſter experirl voluit, quanta mihi a vobis eatitas redderetur; & ad occaſionem profectus ſoi conjunctionem noſtram conatus adducere, ſtatum intet nos a-
B mieiriæ, dum augetut honoribus, vult metiri: quatenus nd ipſum fructus redeat, quem ex diligenriæ meſſe coudidimus. Hunc ſi mereor, ad Diaconii ſacrameuta perducite: ut digniras præfati nd ſpem mibi proficiat majora poſcendi. Sed ne petitionem negnrus fruſtrerur effectus, ſic conceſſum meritis veſtris locum pet longa temporum intervalla teneatis.

Epistola XXII.

Ennodius Symmacho Papæ.

C QUamvis ſubliml viro Laurentio aſſiſtat pro pignorum commendatione probitas ſan, & patris prudentia cauſas ſobolis exequarur: attamen ſollicitudine geoitnli ad ampliorn procedir, & vix eiedit pro filiis ſufficere quod meretur. Adjntricem in adſtipulatione germinis paginam quærit: & trepidante diligeotia patrum ardorem nititur eum univerſitate partiri. Cogitate ſi viro optimo oegari effectus potuir, & pia & juſta poſcenti. Tribuat divioitas effectum precibus ejus, & hunc beatitudinis veſtræ nominaris conciliare digoetur affectum, ut erigat parvulos implorata coronæ veſtræ miſeratio: quatenus an-
D xii circa ipſos genitoris vota ſuperentur. Domine mi, ſpero, ut promiſſa dudnm beuignitas io ea parte teſtimoniam ferat, ſi comprehenſis ſupetius geminatam impendi gratiam, qui per me precatur, intelligat.

Epistola XXIII.

Enaodius Dominatori.

OPortuerat quidem deſideria veſtra, quæ fratris Agnelli patefecit allegario, ut tabella reſeraret, & ad elicienda colloquia fotmam ſer-
E mo prævius exhiberet: quia potuit tibi reſtitui quod debebis: nec ullo me colore defeoderem, te loquente, a paginis nbſtineudo. In tuo jure fuit, linguæ ooſtræ ferias exereitio commutnre, & rubiginem ruſticantis eloquii fabrilibus ſtudiis amovere. quin ſicut damnum caritatis eſt primum cupienti oon dedicare ſermonem: ita promulgatæ ſcriptioni ſilentium reddere, nec amicitiæ ſuadet memoria, nec podotis. Nuoc tamen acceſſit ad genium meum, quod pagioas imperaſti, & ſi ſubtrahitut teſtimonio, quod nunquam in amore vires iotettogo. Faceſſat ab ingeniis libetalibus, ut credns ſaſcem eſſe iotolerabilem, quem amicus imponit. Tu tanrum exacta complectere, & ceoſuram caſtigans rancida judicantium depone faſtidia. Abſit a te com noo ſovere qui paruit. In ſpem altioris meritl ttahitut, etiam ſi veniat a moneta trivinli, qui tibi impoſitum oris mancipavit obſeqnium. Ergo vale, mi Domine. quia nolo fieti proliχa, quæ non ſuot ad perpendiculum fabrieata colloquia. Tu meſſem gratiæ juxta fiduciam meam, tanquam uber ſolum reſtitue: quia in tuo poſthac erit arbitrio, ſi erebro epiſtolas meas accipere volueris, his me muniis invitare.

Epistola XXIV.

Eaaodius Fauſto.

ÆGer animus ſicut ſilentia oon patitur, ita proceſſum narrationis abjurat: conteſtationi mœroris nec taciturniras, nec colloquia prolixa conveniunr. artarur pagiua, cui vix inter gemitus verba tribuuntur. Sed quid aſſero linguæ ferias plus loquendo, & coactam neceſſariis epiſtolas terminis garrulitate pollieeor? Deum quæſo, ut anxietati meæ de manifeſto proſperitatis veſtræ ſuccurrat indicio. Ille ndmittat lacrymas meas, cui elauſa ora ſabulantur: cui ad pleuam legationem ſufficit ex compunctione defluens imber oculorum. Ego labefactaram non ſolum quietem oieam, ſed & ſalutem, inimicorum valetudine, & rumorem procellis aguoſco. Potens eſt divinitas immenſæ tempeſtaris incerta beno ſerenitatis amovere. Vos, ſi de Deo mereor, ſalvete: & amanti in vobis conſcientiam, non Ravennates excubias, tabellarum promulgatione conſnlite.

Epistola XXV.

Eaaodius [a] Baſſo. a

SI vetus diligentia, quæ a parentibus meis erga amplitudinem tuam fructus nberes de gratiæ meſſe condebat, circa perſonam meam pro fidei memorin ſervaretut, monſtraret frequentia literarum, & inſepultam carirarem teſtis pectoris ſermo recluderet. At ouoc oblitum mei te ſentio; nec aliquam melioris ſæculi retinere concordiam; quandn nulla, quæ ſollicitudioem tuam reſignent, ſcripta diriguntur. Sed ego deſiderii impatientiam ad verba converri: qui ſcio runc novellam nmicitiam habere dulcedlnem, ſi annoſa ſervetur; & illud eſſe io affectione purius, quod noſtri examinavete majores: ſciens quia [b] ſi Camillum meute retines, Enoodium b non omittes. Qua de re ſnlutationis munera epiſtolati cura perſolveos, precor, ut hajulum præ-

a *Baſſo*) Gallo, V. C. Sic enim appeliavit epiſt. xx. lib. 2. cui cum Ennodii parentibus vetus fuerat neceſſitudo.

b *Si Camillum mente retines*) Qui patrem amaſti, filium non ſpernes. Ennodii ergo pater Camilius. Jam Ennodii parentes Gallos fuiſſe ſcimus n Provincia Narbonenſi, laremque in ea babuiſſe totam ejus ferme cognationem. Quibus ſane argumentis, ac duorum ſimul Ennodii prænominum conjectura ducor, ut augurer Camillum ejus patrem illum ipſum fuiſſe, quem Sidonius Carmine ix. ad Felicem, ſummum ipſius parruelium vocat, Felix ſiquidem filius fuit Magni: pater Camilli, ejuſdem Magni frater. Sidonius idem in deſcriptione convivii Arelatenſis lib. 1. epiſt. xi. *recumbente poſt ſe*, poſt Magnum ſcilicet ex Conſule, *Camillo filio fratris, qui duabus dignitatibus & ipſe decurſis pariter ornaverat Proconſulatum patris, patrui Conſulatum*: Quare Felix & Camilius, fratres erant patrueles, fratribus prognati. Camilli autem, ut conjicio, filius Ennodius noſter, qui Magni Felicis prænomina a propatruo, ejuſque filio derivarit. Verum hæc noſtra rantum eſt divinatio.

ſentium ; clericum meum, quem ad Gallias & ſuæ utilitatis & meæ juſſionis cauſa perduxit, ſuſceptum babere digneris. Quo remeante proſpera veſtra ſcriptione ſignate; ut ſi quid in amore damoi fecit oblivio, epiſtolaris ſollicitudo reſtituat.

Epistola XXVI.

a *Ennodius* [a] *Eugeneti V. I.*

FAuſtum cælo omen adveniens auſpicia veſtra corroboret, & tyrocinia canæ dignitatis ſuis muniant divina conſiliis. Per vos ſupernus favor regat dominum libertatis : ut ex pectoris veſtri foote ad aures principis defluat, quod in vobis æternus imber infuderit. Ecce quæ debui vota rudimentis, licet coactis in actum ſermonibus, enarravi. Vos mementote promiſſi amoris & fœderis, ut ſine mutationis diſpendio debitum mihi Quæſtura diſsolvat. Tenete circa
b me [b] animum deceſſoris : dignitatis veſtræ pollicitatio non frangatur variata perſonis. Domini mei ſalvete pro deſiderio ſupplicis, & in magna beneficiorum promulgatione ſuſcipite parca colloqnia. Talis enim eſt uſus felicium & natura meliorum, ut linguæ copias rebus & præſtitis antecellant.

Epistola XXVII.

Ennodius Senarie.

FEſtinatio perlatoris in actum coegit epiſtolam: dolentem magna fecit pauca dictare. Apud eum tamen iſta non gravant, qui inter ſermonum anguſtias interpres eſt ſenſuum. Super tarditate enim Domini Fauſti & opinionum varietate diſcrucior. Vos poſt Deum anxietati meæ celeri reſcriptione ſuccurrite : quia deterius eſt incerta macerari ſpe, quam manifeſtam deſperationem indicio amantis agnoſcere. Valete, mi Domini, & advertentes quid cupiam, votiva vel neceſſaria promulgate colloquia.

A

Epistola XXVIII.

Ennodius Agapito.

SI mihi ex ſeotentia dies flueteot, non negotioſis operam paginis potius quam obſequentibus exhiberem ; nec munus caritatis ad officia peregrina traoſducerem. Sed coactus rem diligentiæ neceſſitatis commutavi. Sublimis enim & magnificus vir pro doloſis inimicorum laborat inſidiis. qui per me æquitatis veſtræ implorat patrocinium ; ne prava concinnatio opinionem ejus permittatur inceſſere, & fabricati tumoris ferat ſorte compendium. Domine mi, ſalutationem largiſſimam dicens deprecor, ut ille, qui in vobis notus eſt vigor aſſurgat, & quod a patribus veſtris poſcitur mei ſermonis obſequio, ad impetrationem congruam perducatur.

B

Epistola XXIX.

[c] *Ennodius Papæ.* c

CÆleſtis otilitatem ſequacium cura diſponit. d
[d] Inauſpicata bene de Deo merentibus dona tribuuntur. Ingerit ſuperna diſpenſatio etiam quod ſupplicare humanitas non præſumit.
C Agnoverunt adverſarii ſedis veſtræ, quo propugnaote vincantor. quod proxime de Aquileienſi redemptor noſter perſona reſeravit. Et ideo inter excellentia munerum divinorum peto, ut mei corona veſtra meminiſſe non abnuat. Invitat enim ad ſamnlandum plurimos, qui quamvis longe poſitum diligit obſequeotem. Vale.

Epistola XXX.

Ennodius Eugeneti V. I.

D POſtquam prima ſpei meæ effectum dedere colloquia, ad uſum ſermonis ora diu feriata laxavi. Animatur enim ſucceſſibus, etiam cui per conſcieotiam noo ſuppetit Latiaris eruditio. Ceſſantibus ſtudiis ſæpe facundum gaudia reddiderunt. mœroris nubila hilaritas depellit, mox rutilantia per ſudum verba diſcurrunt. Itaque aut perfectos nos lætitia

---

a *Eugeneti V. I.*) Quæſtori palatii Theodarici regis. Hanc enim illi dignitatem gratulatur. quam etiam expreſſit Carmine II. quod de Eugeneta ipſa ſcriptum eſt.

Vox juſti Quæſtor, legum ſubſtantia, nobis
Ceu Phœbus mittet carmina, plectra, lyram.

Fuit etiam poſtea Magiſter officiorum, ut videre eſt lib. I. Variar. epiſt. XII. & XIII. in quibus Eugenetis doctina cum eloquentia ſingulari præconio celebratur. Itemque ab Ennodio ibidem. Etenim principes fori Romani inter advocatus fuerat Olybrius & Eugenes. unde Athalaricus apud Caſſiodorum lib. VII. epiſt. XIX. de Felicis ad Quæſturam promotione ſcribens ad Senatum, *Advocationis*, inquit, *laudem inter primarios eloquentiæ frequenter meruit invenire. Is contra magnum Olybrium ſtetit, is palmarum Eugenetis linguæ ubertate ſuffecit ; & illis par ſuis quos ſingulares Roma cognovit.* Porro Eugeneti pro Eugeni mutata declinatione, eo genere Metaplaſmi dictum eſt, quo Eutychetem, Diogenetem, Euſebetem, Niciatem, pro Eutychem, Diogenem, Euſebem, Niciam apud inferioris ævi ſcriptores nonnumquam offendimus, & in antiquis inſcriptionibus ſæpiſſime, ut in hac Romana.

D. M. S.
TI. CLAUDI
EUGENETIS
VIX. AN. XI. D. IX.
TI. CLAUDIUS
ANICETUS
PATER. FEC.

Ἀπλήρωτ' Ἅιδα τί με τάλαιν' ἥρπασας ἄφνω;
Τί σπεύδεις; οὐ σοὶ πάντες ὀφειλόμεθα;

b *Animum deceſſoris*) Fauſti, opinor. quem ſupra Quæſtorem vidimus lib. II. epiſt. XXV.

c *Ennodius Papæ*) Symmacho. quem Papæ nomine perpetuo ſignificat. omnes ſiquidem epiſtolas, aut pene omnes illo ſuperſtite ſcripſit.

d *Inauſpicata*) Nova ſignificatione inauſpicatum meliorem in partem poſuit pro improviſo & inſperato bono. quod præter ſpem & expectationem eveniat. Sic lib. I, epiſt. V. *Inauſpicatis ſucceſſibus illi provectuum incrementa ventura ſunt, quem cœpiſſe videmus a faſcibus.* Item lib. IX. ad Cæſarium Epiſcopum. *Unde parentibus meis inauſpicata ſublimitas?* & aliis quoque locis. cum inauſpicatum contra id dici ſoleat, quod ſiniſtrum & infauſtum, ut Plinio lib. XXVIII. cap. II.

monſtrat, aut infaotes facit adverſitas. Hæc, mi domine, vobis etiam adſtipulantibus confirmaotur. Ergo tempus proſperitatis amplexus, reddo debendæ ſalutationis affectum; ſperans ut circa me nobilis promiſſio, quæ a plenitudine gratiæ ſumpſit exordium, quaſi incrementis egena geminetur. Vale.

Epistola XXXI.

Ennodius Avito.

LIcet multam nobis per literas magnitudinis tuæ occaſiooem gaudii elementa pepererunt, cum ad hilaritatis obſequium index funeris ſermo militaſſet: non tamen per laerymis jocunditas contigit, nec mœroris turbidum ex toto colloquii ſerena depulerunt. Retinet afflictionem mens de tanti [a] deceſſione Pontificis, etiam poſt deſiderata colloquia: ab hoc, quia natura rerum eſt, ut quælibet lætitia vel modici angoris collatione ſuperetur. Sed quid nova commemoratione facimus, quæ animum clandeſtina hactenus jactatione domuerunt? Votis veſtris cum Dei adjutorio comitem me promitto: dummodo ſalva domni Papæ noſtri incolumitate, talem vos elegiſſe cognoſcam, quem eum, cui animæ cura eſt, laudare non pudeat. Nefas eſt enim credeorem ad obliqua provocare, & quem affectu obligaſtis, per incerta deducere. Vale.

Epistola XXXII.

Ennodius Eugeneti.

NOn æſtimo rem obſequii frequentia poſſe rancescere: nec culturam diligentiæ vitio garrulitatis adſcribi. Suppetat forte de abſtinentia tabellarum excuſatio illis, qui publicæ utilitatis muniis occupantur. veniam non meretur, ſi a ſcriptionis aſſiduitate temperet abſolutus. Liquido confitetur amoris negligentiam, qui cum poſſit epiſtolas, in quibus eſt affectionis pabulum, non miniſtrat. error otioſi eſt, ſi bene comperta mens per linguæ ferias deſideratis attenuetur impaſta colloquiis. Sed ſicut nos religionem gratiæ fovere convenit, curis ſæcularibus nil debentes; ita niſi magnitudo veſtra partibus ſuis affuerit promulgatione reſponſi, damnatis probe facta reticendo: quia ſi tollantur virtutibus præmia, quem laboraſſe non pudeat? Ecce, quantum æſtimo, brevi elocutus utrorumque propoſitum; animo meo male eſſe confiteor, quod remeante Montanario, cum dediſſem paginas, non recepi. quod debitum poſco lege reſtitui, pudore germinari. Nunc vale, mi domine, & veſtram quærens, propriam nuntians ſoſpitatem, Deum precor, ut ſi mei memor eſt, proſpera veſtra multiplicet.

Epistola XXXIII.

Ennodius Senario.

SI amor pudori acquieſceret, ſi caritatis impatientia verecundiæ lege teneretur, a paginalibus officiis temperarem, & ſilentii formam veſtri imitator aſſumerem: non improvidus æſtimator conjiciens illa, quibus remuneratio a vobis ſubtrahitur, non amari: nec ſuaderi facilius tabellarum abſtinentiam, quam tacendo: [b] Viros Comitatenſis exercitii per linguæ ferias clamare, quid reſpuant. Sed non ita eſt magnitudo tua lineis quadrata fabrilibus, ut quolibet tecta velamine amantis oculos poſſit effugere: quia ſine obſtaculo veſtium penetralia reſpicit mens amici. Nemo æſtimet, quod latentis interna conſilii apud caros aulicis excocta fornacibus celet urbanitas. Sed credo, querelis meis illud ordinis veſtri aptum excuſationibus genus opponas: Non recte ab occupatis otioſorum munia poſtulari: Vix ad hæc officia poſſe deſcendere obſequiis principalibus adhærentes. Audivi quidem ſæpe talia: ſed confiteor, non recepi: quia frequenter neceſſitates deſideria tranſcendunt, & ſine intermiſſione timor cedit affectui. Voluntas in culpa eſt, quæ concinnata excuſatione defenditur. Ecce, mi domine, quam magna doleam, cum officio ſalutationis afferui; perlatorem utrique carum, pro fide ſua & nobilitate commendans, ut beneficio culminis veſtri inimicorum inſolentia technis ſuis oppreſſa ſubjaceat. Vale.

Epistola XXXIV.

Ennodius [c] Horſmidæ.

POſtquam votiva mihi neceſſitas veſtra beneficio proximitatis deſiderii cœpit ſpondere effectum, animo ad longiora tranſiiſtis; & cum Liguriam pene manu contingit, linguam feriis deputaſtis. Minus licuit abſentiæ dum ſanctitatem veſtra prolixa viarum intervalla tenuerunt. penſabat confabulatio diſpendia viſionis, & in remediis proviſa diligentiæ litterarum commercia præſtabantur; per quæ officia inter habitatione diſcretos nil peribat affectui. Sed credo eligitis amicis difficiliora tribuere: non putantes beneficium, ſi paſcar in tanta vicinitate colloquiis. At ergo caſum meum verſa æſtimatione ſuſpiro, ne beatitudo tua retulerit ad judicium, quod exhibuit blandimentis; dum quod præceſſit, adſcribit tempori, non amori. Faceſſat a noſtro in amicitiis frons picta propoſito. nos ad hanc fabricam nulla præcedentium ſtudiorum lima compoſuit: nudam ſcimus ad conjunctionem afferre concordiam: urbanitatem inter caros ut venena reſpuimus. Ergo, mi Domine, ſalutationem accipiens, amantem tui in hac potius parte ſectare, & ut culturam

---

[a] *Deceſſione Pontificis*) Aquileienſis. Ibi enim verſabatur Avitus lib. v. epiſt. xx.

[b] *Viros Comitatenſis exercitii*) Quod munus Comitatenſe dicitur l. xxviii. Cod. Theod. De decurionibus. Comitatenſes, ſicut Palatini, generaliter interdum vocantur omnes, qui in ſacro palatio militant in Principis Comitatu. Quo ſenſu Comitatenſis jure dicitur Senarius, quem in Regis obſequio inter exceptores meruiſſe oſtenſum eſt ad epiſtolam xi. lib. iii. Interdum Palatini peculiariter appellati, qui in officio erant utriuſque Comitis Largitionum. Quorum ex numero, ut antiquæ juris Gloſſæ docent, qui in palatio ſubſiſtebant, Comitatenſes nominabantur; qui in Provincias dirigebantur, Mittendarii. Sic enim diſtingunt. *Παλατῖνοι ὁ παλατινοὺς θησαυρίτας. Παλατῖνοι γὰρ κοινῷ ὀνόματι πάντες ἐκαλοῦντο οἱ ἐν τοῖς κατὰ τὸ παλάτιον θησαυροῖς ὑπηρετοῦντες τεξιῶται. ἀλλ' οἱ μὲν ἀεὶ τῷ παλατίῳ προσεδρεύοντες, ἐλέγοντο κομιτατήνσιοι. κομιτᾶτον γὰρ ὁ τόπος, ἐν ᾧ διάγει ὁ βασιλεύς. οἱ δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας πεμπόμενοι, μιτενδάριοι. μίττω γὰρ τὸ ἀποστέλλω.*

[c] *Hormiſda*) Diacono. Lib. viii. epiſt. xxxiii.

fidei per ſrequentiam ſermonis impendas , & ex ſecreto pectoris infucata expectanti verba concedas. Vale.

EPISTOLA XXXV.

a *Ennodius* [a] *Aproniano*.

IN uſu eſt viris morum claritate fulgentibus religionem amicitiæ per culturam nutrire colloquii : ut dum gratiæ germina ſutu conſabulationis animantur, ad meſſam conjunctio fœdera- A ta perveniat. Per hæc enim munia voluit ſenior providentia abſentiæ nil licere. Melto de vobis emendatiſſimus hominum domnus Fauſtus prædicat ſingulare teſtimonium . Sine nube datur agooſci , nihil de eo dubitandum , quem probatus attollit. Sed nunc ad epiſtolæ anguſtias me reducens, ſecretis debitam laudem claudo penetralibus , oe quod apud exteinos faciendum eſt , apud vos importuoitate raneeſcat. Vale, mi domine , ſalutationem obſequentiſſimam accipiens : Deum precor, ut proſpera veſtra in longum producens, mihi quoque ſecundis amicorum ſucceſſibus ſpondeat auctionem. Vale.

a *Aproniano*) V. I. Comiti Rei privatæ. Caſſiodorus lib. VIII. epiſt. ultima, *Aproniano viro Illuſtri Comiti Privatorum*. Sed nondum, opinor , hoc honore fungebatur.

MAGNI FELICIS
ENNODII
EPISCOPI TICINENSIS
EPISTOLARUM
LIBER QUINTUS.
EPISTOLA PRIMA.

a *Ennodius* [a] *Liberio Patricio*.

DUm pro venerandæ religiooe conſcientiæ verba dirigitis in Aquileieoſis electione Pontificis, & divinis initiara lingua cultibus militat conſeciando , in ignoti nos diligentia ſermonum vincula tenuerunt : quia nibil ſuperat judiciis, quotiens aliquid probatus extulerit. Quid enim ſententiæ ſequacium derelinquat, quando juſtitiæ obſequitur, cujus in examen definitio non vocatur? Agiſtis bono conſcientiæ quod veſtro vix negaretur imperio. Exhibuit [b] Inter arbitros Marcellini venerabilis collegam maximus hominum , humilitate ſublimior: & ne poteſtati favor per obliquos adſcriberetur interpretes, quod de proprio decerpſit genio , laudati junxit ad pretium . Egiſtis mediocrem , ne præcelſi eſſet ſuſpecta prædicatio . Clariſſimorum teſtimonia ut vires accipiant , culmina caſtigantur . Felix ſacerdotium , cui facem prætulit plena mens luminis. Beata converſatio, quæ idcirco in diſcoſſionem deducta eſt , ut tanto vi- B ro adſtipulante ſuperaret : quæ non didiciſſet ſaporem victoriæ, niſi ſubjacuiſſet incertis. Semper innocentibus gloriam adverſa pepererunt . provident defenſores fortiſſimos mediocris impugnatio. Sed quid epiſtolæ termioos loquacitate produxi, coactas lege paginas in humana concionatione tranſgreſſus? Jungo & ego , ampliſſimi, partibus veſtris pro modulo exiguitatis propriæ , cælo vobis obſequente , conſenſum : & quod mirabile inter homines habetur, conſideratione veſtri attrahor ad amorem. Inſpirata mihi per alterum placet affectio ; dum manet caritas imis inſerta viſceribus peregrinante perſona. Comitem ſe tamen cæleſtis gratia deſideriis jungat: & dum cupitis datur effectus , aut inveniat bonum pontificatus, aut faciat : ([c] Valete , mi domine, & amantem veſtri crebris relevate colloquiis : ut ſi non exigat negotioſas frequentia paginas, præſtentur affectui .) C

a *Liberio Patricio*) In Synodo Arauſicana II. omnibus ſuis nominibus ſubſcribit . PETRUS MARCELLUS FELIX LIBERIUS V. C. ET INL. PRÆFECTUS PRÆTORIO GALLIARUM ATQUE PATRICIUS CONSENTIENS SUBSCRIPSI . Nihil habuit ætas illa Liberii nomine illuſtrius. Primum enim pro Odoacre adverſus Theodoricum fideliter ſtetit. poſt , illo devicto ſub Theodorico, quandiu is regnavit, ſummis togæ, militiæque honoribus perfunctus, multa in Italia & Gallia præclara cum laude geſſit. itemque ſub Athalarico . Theodati etiam Regis legatus ad Juſtinianum Imperat. delectus . a Juſtiniano denique ipſo militaribus copiis adverſus Gothos in Italia & Sicilia præpoſitus. ποτέ, ut Procopius teſtatur, καλός τε καὶ ἀγαθὸς διαφερόντως, λόγου τι τῆς ἀληθείας ἐπιμελεῖσθαι ἐξεπιστάμενος. Quorum omnium auctores nobis Caſſiodorus lib. II. Variar. XI. & XV. Lib. VIII. epiſt. VI. & lib. XI. epiſt. I. Procopius idem lib. I. & III. de bello Gothico . & Ennodius ipſe lib. IX. epiſt. XXIII. & XXIX. ubi plura de Liberio . Hanc porro epiſtolam tanquam Symmachi nomine ſcriptam ab Ennodio , inter Symmachi epiſtolas collocarunt .

b *Inter arbitros Marcellini*) Honoratos videlicet , quorum arbitrium in antiquis Epiſcoporum electionibus ac teſtimonium exquirebatur . Leo Epiſcopis Provinciæ Viennenſis epiſtula LXXXIX. *Expectarentur certe vota civium, teſtimonia populorum: quæreretur honoratorum arbitrium, electio clericorum, quæ in ſacerdotum ſolent ordinationibus ab iis qui norunt patrum regulas cuſtodiri.*

c *Valete*) Omiſſis quæ ſequuntur , codices Symmachiani epiſtolam ita concludunt. *Data XVIII. Kalend. Novembr. die , Indictione VIII.* hoc eſt anno , ut dixi , CDXCIX. Ex quo patet epiſtolas Ennodii ordinem ſuum non retinere. Alioquin hæ , quæ de marcellini electione agunt, ſuperioribus præponi deberent.

Epistola II.

a *Ennodius* [a] *Marciano*.

DUm inter ſpem & metum animus meus de te auxio jactaretur incerro, ſolida profectui indicia colloquii melle reſeruſti: quia domeſticam origini tuæ facuudiam fidelis doctrinæ hæres inſequeris. Non degenarat, ur video, vena linguarum; & peritiæ ſucceſſio illo, quo patrimonia, jure diſcurrit. Putabam ſcientiæ dotes rem tantum ingeuiorum eſſe, non familiæ: nec duci per ſtemmata, quod labor conrinuus, & indefeſſus ſudor adipiſcitur. Sed quantum apparet, ordines ſuos ſervar eloquentia, & oris pompa, quæ exundavit in veteribus, migrat ad poſteros. concordat ſcienriæ curſus & flominum: per conſuetos alveos & dicendi unda prælabitur. Venit ad te cum cenſo patris eruditio; & bono ſobolis Aſterium ſepulcra reſtituunt. Invidi, fateor, hactenus aonis ſenioribus, & ætatem, cui ille conceſſus fuerat, ſuſpiravi. Beneficiorum cæleſtum negligens æſtimator, qoaado potui deſperare de togæ fructibus, radicis manente ſubſtantia? Sed ſuperna diſpenſatio, ut det genium beneficiis, improviſum facit eſſe quod tribuit: & dum vota tranſgreditur, potentiam ſuam liberalitate maniſeſtar. Non eſt bonis parrubus infœcunda Liguria. nutrit foro germina, quæ libenter amplectatur & curia. Nota proximitate ſociantur [b] cauſidicus & ſenator. b his qui beue toga uſi fuerint, reſeraria ſuſceptura ſiuibus palmata blanditur. Vale, dulciſſime, & ad hæc decora multus incombe totum te ſtudia honeſta ſuſcipiant. feſtina, ut ad meſſem patriam venias, linguam lectionis ſarculo, mores bonorum imitatione purgando.

Epistola III.

c *Ennodius* [c] *Opilioni V. I.*

DEbeo equidem prioribus reſponſa colloquiis, & in obſequio propoſiti vel pudoris, niſi pagina ruſticante diſpliceam, accepta geminare; ne potioris dignatio ad pœnitenriam redeat de abjuratione faſtidii. Noſtro enim vitio in culmine conſtituti ſupercilii memoriam uon amittunt, ſi illud mali genus ſectari & bumiles ſuſpicentur. Cum enim eminenriſſimos attollat caſtigatio ſua, & honorum plenitudo ſæcularium A hoc ſolo artificio patiatur augmenta; conſiderandum eſt quid abjectis detrimenti pariat ſiatus anguſtia non meriti. Ergo ſufficiat magnitudini veſtræ, quod poſt duplicem ſcriptionem ſentio, quid per ſileutium erroris incorrerim. Sed timui, confiteor, ne ad vitium me duceret fuga culparum; & ſermo deputatus ad gratiam, dum aulla peritiæ lima comeretur, inveniret offenſam. Refugi horrorem, qui ignaris de parendi occaſione generatur. Ecce aſſerui habuiſſe me & animam depoſirum conſitentis, & bene de viribus conſcii in reſtitutione verecundiam. Reſtat autem, emendatiſſimi hominum, & illud B placere vobis allegarionis meæ inſpectione cognoſcam, quod hactenus accepta non reddidi. Fida enim index eſt poſſibilitatis noſtræ conſideratio; & ſicut in omnibus præcipua, ita ſama muniens circa linguæ maciem cuſtodita, quaſi creſcit eloquentium dos pudore. facile prudentiæ nomen adipiſcitur, cum per ipſum conriceſcat infantia. Cauſæ tamen, quam injunxiſtis, jacturam frontis exbibeo, & dum imperata exequor, opinionem ad incerta tranſmitto. Agnellus de caſis per varias promiſſionum mihi illudit effigies, volens a nobis ſummam pretii deſignari. Sed mali hominis ardorem inſatiaC bilem eſſe didiciſtis, qui niſi contempta pecuniæ non ſaetur. Domine mi, ſaluto & rogo, ur religio circa me pii amoris ſervetur & fœderis.

Epistola IV.

Ennodius [d] *Heliſeæ*. d

DIu quæſitus deſideriis meis evenit effectos. ut detur genius beneficiis, tranſmiſſa in longum expectatione tribuuntur. Vivit in quacumque terrarum parte proximitas: ſequeſtraD tione corporum ſanguinis catena non rumpitur. per diſcreta regionum caritas damna non ſentit; quando inter eos, qui habitatione ſeparantur, præſentiæ vice tenetur affectio. Deo omnipotenti gratias refero, quia vos memores fecit eſſe pietatis, & proſapiæ ſub religioſa occaſione reminiſci. Teſte Deo, poſtquam mihi domua Cynegii meritum veſtræ converſationis expoſuit, viſionem veſtram ſpeciali ardore requiſivi, ſi votis copiam dediſſet optata occaſio. Domina, ſalutationis reverentiam dicens, in deſignato literis veſtris negotio miniſterium devotionis ſpondeo: quia tantum præſtaror animæ, quantum

a *Marciano*) Advocato, Aſterii filio.

b *Cauſidicus & ſenator*) Ad coriam & ſenatum aditus per honores patebat. ad honores autem gradus erar advocatio. Unde Valentinianus Novella De poſtulando, quæ eſt xxxiv. inter Theodoſianas, advocationem appellat SEMINARIUM DIGNITATUM. Vel quia ex primoribus advocatis plerumque fiebant Quæſtores, Conſulares, Præſides, & alii literari Magiſtratus: quod in Decorato & Honorato vidimus; paſſimque extant exempla apud Marcellinum & Caſſiodorum. quoquidem ſenſu locutum hoc loco arbitror Ennodium. Vel quia qui præfixum legibus numerum annorum in advocatione expleverant, diverſorum deinceps dignitatum privilegiis ornabantur. Quo ſpectans Sidonius lib. I. epiſt. xi. advocatorum dignitates tum incipere dixit, cum actiones finiuntur.

c *Opilioni V. I.*) Sublimem & magnificum virum dixit lib. iv. epiſt. xviii. Illum puto, qui poſtremis Theoderici temporibus Conſulatum cum Juſtino Aug. geſſit anno dxxiv. cujuſque nomen Concilio Carpentoratenſi præfixum eſt, quod eo anno celebratum conſtar. Quod enim perperam ibi a ſciolo quodam antiquario Opilioni Conſuli adjectus eſt Collega Vincomalus, quia Opilionem alterum, quem eundem credebat, cum Vincomalo Conſulem anno cdlxiii. fuiſſe meminerat; id mirum videri minime debet: cum pari audacia in epiſtola Hormiſdæ Papæ ad Poſſeſſorem, quæ Ruſtici Conſulis, cui collega fuit Vitalianus anno dxx. ſubnotatum nomen habet in antiquis exemplaribus; cum Ruſtico Olybrium, qui cum Ruſtico altero ante annos ſex & quinquaginta Conſul fuerat, in pleriſque editionibus ſuppoſirum videamus. Sed ut ad Opilionem redeamus, diverſus a Conſulari eadem ætate fuit Opilio Boetii delator, quem perſtringit lib. I. de Conſolatione. Is nimirum, quem Athalaricus poſtea, ut eſt apud Caſſiod. Lib. viii. epiſt. xvi. Comitem ſacrarum largitionum fecit Indict. vi. hoc eſt anno dxxviii. triennio poſtquam a Theodorico eadem Comitiva ornatus fuerat Cyprianus ejus frater, delator & ipſe, ut ſcribit Boetius, Albini Conſularis. Quin & horum quoque fratrum pater Opilio alius, qui Comes item ſacrarum largitionum fuerat ſub Odoacre lib. Variar. v. lxi.

d *Heliſeæ*) Matri Aviti, Ennodii propinquæ. Epiſt. v.

ſaoctis exhibetur ſtudiis. Vere dico, me nunquam dilexiſſe quem deteſtamioi; & veritum ne ad diti hominis profectum veſtet quoque inclinaretur aſſenſus. Adſit Deus, oe ad Eccleſiaſticam dignitatem veniat oulla bonæ inſtitutioois incude formatus.

Epistola V.

Eaodius Avito.

VEllem produci cauſam, ſi propoſitum non gravarem, per quam frequeotia amantis ſcripta promerui. Dum enim negotioſas paginas deſtinatis, miniſterium præbetis affectui. Sed apud prudentes & animorum conſcios ſufficiunt parca colloquia. Urbanus in promiſſioolbus eſſe non ſapio: oec eis, quibus aoimam debeo, fucata fronte blaodiri. Vos tantum cœptis inſiſtite, & mandatis cæleſtibus obſeqoentes, malom hominem quem dicitis, a deſideriis deducatis. Me convenit plus rebus oſtendere, quam ſermone polliceri: quia quod tribuo, hoc mihi reſtitui incunctanter expecto. Domioe mi, ſalutatiooem pleniſſimam diceos rogo, ut Domne Heliſeæ communi matri pro me gratias agas; quæ dignata eſt literis ſuis vincula proximitatis oſtendere,

Epistola VI.

[a] *Leontio Abbati Ennodius.*

SUpra meritum meum ſomma circa me beneficii cæleſtis adolevit, dum qui pœna digous ſum, juſtorum præmia conſecutus exulto. Fruſtra delioquentes periculi mater deſperatio ad extrema præcipitat. Io errore maximo conſtitoti, meo ad ſolidam ſpem reparentur exemplo. Neſcio de quo opere mihi, de qua iooocentia epiſtolarum veſtrarom fructus acceſſerit: & animam peccati ubertate locupletem cæleſtis boni melle ſariarit: niſi quia ille, qui vulnera noſtra ſoſcepit, & pro oobis doluit, mutata meritorum condirione quos flagellis dignos viderit, caſtigat muneribus: & verſa vice noxiorom aoimas, dum ſecundis replet, pudore meliorat. Superni ergo ſecreti dignatione confabulatioois veſtræ fruges elicui. Vos de corporis mei ſanitate ſollicitos ille reddidit, qui animæ meæ curam per ſpiritales medicos ad ſtatum induſtæ valetudinis redire compellit. Quæ ſit in me ſubſtantia membrorum, religioſæ ſollicitudiois ioveſtigatiooe perquiritis: quorum ſtatus animæ partem negligens, toto mundi iſtius gravatur imperio. Agite me talem oratione fieri, qoalem aſſeritis blandimentis: qoia ſuci neſcia propoſiti veſtri claritudo, quem booom eſſe prædicat ante tempus innocentiæ, adnuotiat mox ſuturum. Fratribus meis & conſervis, qnos direxiſtis, quaotum exhibere ſolatii potui, voto potius quam re idoneus, non negavi. Supereſt ut accipientea obſequia mea cum uoiverſo, cui præeſtis, concilio, per Dei omnipotenris miſericordiam conjurati, Deo pro parvitate mea precibus inſiſtatis, ot cui deeſt per actiones ſuas fiducia, benorum per ſuffragia veſtra contingat.

Epistola VII.

Euprepiæ Eaodius.

QUamvis ſæpe ingenii mei maciem cognoviſſes, periclitari tamen jejunia oris olim probati juſſionis celeritate volniſti. Sed ego oon abnuo obedire diligenti: ut ſi facundiæ deeſt meritum, gratia veniat obſequeodi. Variæ ſunt donorom cæleſtiom, licet ab uno auctore progrediantur, ſpecies. Alium commendat perfectio, alterum inſinuat, quod ſine tarditate aliqua vult parere. Domnæ meæ Cynegiæ epitaphium vix una hora habens tractandi ſpatium inelimata velocitate compoſui. Vide neceſſitatem; ut illam taotorum meritorum fœminam verborum ſaltibus explicarem. Parcat ſterilitati meæ venerabilis anima, ſuſcipiens pro ſchemate dictionis ſtudium ſine nube dictoris. Tu, Domioa, epiſtolam præſentiæ meæ vice complectens, ora, ut ſpiritus illius ſcabridis oequaquam lædator officiis.

[b] Epitaphium Cynegiæ.

NIl ſexus, nec buſta nocent, nil fila ſororum
Ultima, fallaci pollice quæ tenuant.
Mixta Dea mulier vivit poſt funera factis,
Maſcula fæmineo tramite geſta ferens.
Sanguinis, bonor, genius, probitas, conſtantia, vultus,
Vicerunt tantis exitium pretiis.
Moribus aſſeruit magnorum ſtemma parentum,
Indicium generis [c] mens cui clara fuit.
Inſtituit natas vitam ſervare ſerenam,
Dum docet exemplis ſemper amare Deum.

Epistola VIII.

Ennodius [d] Petro.

POſtquam veoerabilis judicium Priocipis, perſiclitatis moribus magnitudinis tuæ, donavit ee honorum germine pro meſſe virtutum; per linguæ ferias ſovens irreligioſa ſilentia, & in eloquentia tua, & in meo amote peccaſti. Quia naturalibus adoleſcie elocutio munita ſuperciliis, quotiens proſperum ſamulatur indicio: copioſiot facundia hoorum militat incrementis: profectus ſuos oon imparibus ſigoificant peritorum ora ſucceſſibus. Ecce inamabilis taciturnitas, & vobis dicendi abſtulit genium, & mihi lætitiæ invidit effectum. Reſeratis ſorſitao: Poſ-

---

a *Leontio Abbati*) Cujus hortatu vitam B. Aotonii ſcripſit, quam eidem nuncupavit.

b *Cynegiæ epitaphium*) Fauſti nxoris. Hoc enim docet alterum ejus epitaphium, quod ſubjicitur epiſt. xxix. lib. vii.

c *Mens cui clara*) Ita libri anriqui. Baſilienſes *mens tua clara*, inepte. Sed movebat illos voculæ *cui* diæreſis & dimenſio. quæ tamen veterum poetarum exemplis nititur. & Paulini Nolani in Epithalamio Juliani, *Ut ſi oi vertex vir, cui Chriſtus apex*. Nec ignoravit Goteſchalcus monachus Orbacenſis, cujus ſunt verſiculi quos ſubjiciam in procemio Carminis ad Ratramnum.

Age, quæſo, perge Clio,
Propera celer virago,
Repeda ſagax propago,
Cui frater eſt Apollo.
Fer amico ovans Ratramno,
Domino, patri, magiſtro,
Calamo metrum impolito,
Quod ei libens remitto.

d *Petro*) Illi fortaſſe, qui poſtea Conſulatu ordinario functus eſt anno dxvi. cui uunc aliam qaampiam dignitatem adepto gratulatur Ennodius.

ſes me, amice, de ignoratione culpare, ſi quid tibi de apice meo promiſcuis dedicata nuntiis fama ſuppreſſit. Sed ego agnoſcere carorum culmina rumore non patior. & manifeſta gaudii colligere de opinionis inconſtantia. Noveram quam mihi devinctionis ſpem ſimplex eruditi dudum feciſſet allegatio. credebam fruſtra me in illa parte ſerenis animum auribus committere, unde tu me hilarem eſſe non jubebas. Illam ipſam mille allarum fabricaram remigiis ſcriptionis tuæ æſtimabam pedibus potuiſſe ſuperari, ne amanti expectata bona tibi fructum præripiens alter ingereret. Ecce mi Domine, honorem ſalutati accipiens, agnitis dolorum cauſis, remedia præparata non deneges. quia quantum præſumo, nec fides in diligentia, nec ad unguem ductus ſermo vos deferit in loquela. Non contentus tamen uno dicendi genere diſplicere, carmen adjeci: ut poſt epulas Antenorei gurgitis, quas [a] lavacra Aponi, coacta in artum carnis lege, caſtigant, dum illud, quod aquarum fœtibus diſtenditur, aqua deſecat, ego quoque, qui Heliconis fluenta non tetigi, poeta novus admiſcear. Accipe ergo riſum morura poemata; & [b] Glovidenum tuum te ſolum agnoviſſe contentus, a publico rigore me ſubtrahe: quia ſi eſt quod forte placeat, ſententia mihi veſtra ſufficit: ſi quod morſu dignum ſit, ſecretum puto, quod de amici culpis agnoveris. Dabis etiam veniam, quia oculorum preſſus angore poemata fortaſſe clauda compoſui. Non enim poſſunt eſſe verſuum ſolidata veſtigia, luminis officio deſtituta. Lege ergo aquas calidas, quas inviſes.

V E R S U S.

[c] Tollitur adclivi tellure ſubnixa tumore,
Leniter elato ſulta ſupercilio.
Verticibus nullis caput admovet illa ſuperbam,
Nec ſimilis preſſis vallibus ima petit.
Fumiger hic patulis Aponus ſlait undique venis,
Pacificus mixtis ignis anhelat aquis.
Unda focos ſervat, non ſorbet flamma liquorem:
Infuſo crepitat fons ſacer inde rogo.
Ebrius hic eunctis medicinam ſuggerit ardor,
Corpora deſiccans rore vaporifero.
[d] Hic pyra gurgitibus, ſcatillis fluctuat humor:
Vivitur alterna mortis amicitia.

Ne pereat, Nymphis Vulcanus mergitur illis,
Fœdera naturæ rupit concordia pugnax.

Epiſtola IX.

Ennodius Fauſto.

SEcundet deſideria honeſta divinitas: felix auſpicium bonis non negetur ſtudiis: ingenuæ intentiones proſperorum fructibus convaleſcant. Votorum obſidem tradidit honeſtati, qui ad liberales adſpirat, ſuperis faventibus, diſciplinas. Bonarum affectus artium dirum dedignatur ingenium, ad eloquentiæ ornamenta non tendunt niſi moribus inſtituti. [e] His Parthenius noſter, germanæ filius, incitatus ſtimulis Romam, in qua eſt naturalis eruditio, feſtinat inviſere. cui magnitudinis veſtræ ſuffragia ſum paterna pollicitus. Datur culmini veſtro per ſupplicantem genius, dum quod uſus exigit, precibus imploramus: ceu ſi quis credat ſe ortum ſolis, curſum fluminis oratione promereri. Non eſt beneficium, ubi ordo ſervatur: mori obſequitur, quod obligat univerſos. Ego tamen ſupra curſum, a quo nequaquam diſcendiris, aliquid accepturus occurro. Direxi perſonam, in qua meritorum meorum ſtatus æſtimetur. Alios forſitan commendatio juvet indebita: parentibus minus eſt, quicquid ſuperare non poſſumus. Domine mi, ſervitia ſalutationis repræſentans, portitorem paucis ejuſque negotium elocutus, reſtat ut agnoſcam, quid mereatur perſona, cauſa, proximitas.

Epiſtola X.

Symmacho Papa Ennodius.

DUm ſedem Apoſtolicam coronæ veſtræ cura moderatur, & cæleſtis imperii apicem regitis, blanditur profectibus parentum, quod [f] meis promiſſum tenetur officiis. Spem ſine labore obtinet apud conſtantem virum fideliter obſecutus. Grandis eſt pompa præſtantis, quotiens quod unus meruit pluribus repenſatur. Superiorum inſtituta ſectantur, per quos generatio recipit, quod perſona condiderit. Sic Iſraelitici delicta populi propter David pœna non tetigit, dum genti opitulata eſt præceſſoris integritas, & fides hominis aut eripuit de errore populum, aut juvit in gratia. Parthenius igitur præſentium portitor, germanæ filius, hac ad coronam veſtram fiducia animante directus eſt; quem ſollicitudo liberalis Romam coegit expetere. Sancta ſunt ſtudia literarum; in quibus ante incrementa peritiæ vitia dediſcuntur. Hoc itinere cana ad annos pueriles ſolent venire conſilia: dum quod ætas refugit, norunt inſtitura præſtare. Fovete ergo, * veniendi cauſas patefacta

* In edit. Schotti *cuius veniendi*, &c.

a *Lavacra Aponi*) Corruptum hic nomen erat nobiliſſimi fontis, qui hodieque propter ſalutares aquas magna hominum frequentia celebratur in agro Patavino. quæ Apona tellus ab hoc fonte dicta Martiali, ut Antenorea Ennodio & aliis ab eo, quem Trojanæ coloniæ auctorem ferunt. In Aponi aquas luſit etiam peculiari carmine Claudianus: & Caſſiodorus ſuo more in epiſtola quam Theodorici Regis nomine dictavit ad Aloiſium Architectum, ut Patavinarum thermarum ædificia inſtauret, totam Aponi naturam, vim, atque uſum ſcitiſſime atque ingenioſiſſime deſcribit, Lib. II. epiſt. XXXIX.

b *Glovidenum tuum*) In præfatione carminis ad Fauſtum, *Ad Camœnalem tamen ignominiam, quibus numquam gluvidinus deeſt, verſus adjeci*. Satis apparet glovidenum ab Ennodio ſæculi ſui voce eo fere ſenſu poni, quo gurdonicum a Sulpitio Severo, pro rudi & imperito. *Vereor*, inquit, *ne offendat veſtras nimium urbanas aures ſermo ruſticior. Audietis tamen, ut Gurdonicum hominem, nihil cum fuco aut coturno loquentem*. Sed gurdonicum a gurdo deduci, hoc eſt lento & inutili, ut interpretatur Iſidorus, facilis eſt conjectura. gluvideni quænam ſit origo, non item.

c *Tollitur adclivi*) Claudianus de Aponi balneis.
Alta colle minor, parvis erectior arvis,
Conſpicuo clivus molliter orbe nitet.
Ardentis fœcundus aquæ, quicumque cavernas
Perforat, offenſo truditur igne latex.

d *Hic pyra gurgitibus*) Sic legendum pro *pera*, quod eſt in antiquis, nota literæ mutatione. ut lib. I. ep. IV. *peripoma* pro *pyripoma*. Paribus antithetis de eadem re ſcribens utitur Caſſiodorus. *Juvat videre ſecretum, latices vapores igneos exhalantes, amicum undis indeſinenter ardorem, & calorem venire de curſu rivi, unde uſualiter ſolebat extingui*.

e *Parthenius noſter*) De quo lib. VI. epiſt. I.

f *Meis officiis*) Quæ in Symmachi cauſa præſtiterat, tum cæteris in rebus, tum maxime in Apologia pro Synodo, cujus defenſione Symmachi innocentia nitebatur.

conſan-

conſanguinitate didiciſtis. Habetis obſidem, in quo dilucide meritorum apud vos meorum qualitas innoteſcant. Domine, ut ſupra, ſalutationis reverentiam obſequiorum devotione reſtituens precor, ut perlator præſentium famulus veſter felici ſorte peregrini apud vos nomen excipiat: quia quod attributum fuerit precibus meis, veſtrum ſupra dotes ſuas ornat officium.

Epistola XI.

Ennodius Luminoſo.

Videor apud quos plurimis aſſerendus eſt, quem inſtituti liberalis cura ſollicitat: vos patronos meruit cauſa communis. Non ignari peregrinos ſuſcipitis, nec erudiendos animatis. Expertis manus neceſſitatibus frequenter adhibetur, dum ad eloquentiæ palmam feriato ore eos qui titubant invitatis. Exemplis hortatur ex peregrino potens, ex incipiente perfectus. Utraque Parthenio, germanæ meæ filio, pars convenit; cui ad venerabiles diſciplinas Romam petenti, pro ferratis calcaribus ſufficit vos videre. Si ab humanitate non diſcrepat, ſublimitatem tuam gerens ante oculos, rebus ad virtutem potius quam monitis excitatur. Magiſtra laboris eſt laudis ambitio, præcipue quando in illo exuberat, quem ſimilis retineas fuiſſe fortunæ. Sed ſi vobis cordi ſum, circa memoratum patrem reddite, ut amor mutuus de vicaria impenſione gratuletur. ut quicquid in magnitudine tua dudum laboris exhibui, mihi per alterum reformetur. Domine, ut ſupra, ſalutationis obſequia dependens, ſatis eſſe ad commendationem credidi, ſi qui eſſet portitor non lateret. Precum prolixitate utitur de impetratione diffidens: argumentum eſt nil merentis, diu rogare. Faceſſat a moribus tuis, ut perdas beneficiorum genium, dum longa ſupplicatione producitur de effectu celeri ſublevandus.

Epistola XII.

Ennodius Fauſto juniori.

Deo gratias præfatus, qui oculorum meorum, quas inexplicabilis dolor pepererat, nubes abſterſit: jure ad ipſum beneficia ſua referens, qui lumen dedit & reddidit. Vix enim poſt innumeros dies ſanitatis fiducia animante reſpiro. Et hoc ad ſententiam culminis veſtri prolixiorem reſpicit, ut quem genius ſuus de vicinitate deſeruit, nil videret. ſed potens eſt ille, qui corporis tulit nebulas, rerum ſerenitate mutare triſtitiam. Poſt elocutionem neceſſitatis, ad negotium redeo, quod coactum impetravit alloquium. Amabitis, ut ſpero, bajulum, quem aſſerit cauſa veniendi. Parthenius, ſororis meæ filius, per liberalis ſtudii diſciplinas ingenuus vult videri. optat, ni fallor, peculii veſtri habere teſtimonium. Magnitudo igitur veſtra præteritorum tenax, memor præſentium, prudens futuri, perlatorem pro mea commendatione ſuſcipiat: & qui erit per viſionem veſtram ſcribente felicior, peregrinationis non patiatur adverſa ſentire. Domine mi, debitum ſervitium reddens precor, ut vel per hanc occaſionem qua illinc Parthenius ſuceptas poterit paginas deſtinare, deſiderati multiplicetur forma colloquii.

Epistola XIII.

Ennodius Hormiſdæ.

Scimus religioſi ſacramenta propoſiti, ab obnoxia peccatis multitudine, innocentia & fide ſeparari, & titulos venerabilis officii mores potius inſignire, quam corpora. Quis bonum conſcientiæ inter homines quærat, ſi mundi adhibenda eſt circa Pontificum ſtatuta neceſſitas? ſi ſacerdotum promiſſio circumſpecta cautione ſervabitur? Nunquam habuit in affectu conſtantiam, cui facere aliud de pollicitatione non licuit. Sæculi converſatio legum metu retinetur: Dei famulos quod bonum eſt exhibere convenit non formidini, ſed amori. Dudum dum nobis metus inſtaret, & de clementia pii Regis dubio meritorum æſtimatione penderemus incerto, camelos tot dandos [a] Domno Papæ tali reverentiæ veſtræ conditione tradidimus, ut ſi nobis animalia ipſa non eſſent neceſſaria, juſtum pro ipſis pretium mitteretur. Et quia novit optime [b] ſanctitas veſtra, nos, dum potuimus, per allegationem tuam utilitates ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſublevaſſe, nunc pro viciſſitudine facite de veritate beneficium. Quæſumus etiam, ſalutatione præfata, ut quid ſuper hac parte deliberatio veſtra habeat, indicetis: quia credimus nec præfatum ſedis Apoſtolicæ Præſulem, nec vos, qui mediatores exiſtitis, aliud cogitare, niſi quod & propoſito & juſtitiæ ſine dubitatione conveniat.

Epistola XIV.

Ennodius [c] Servilioni.

De perfectione confidunt diſcipuli, quotiens magiſtrorum præſentiam præſtolantur. Spes eruditionis manifeſta eſt, ut fruatur genio ſuo, invitare doctorem. clara ſunt ingenia, quæ inſtruentium agitantur deſideriis: monitorem requirunt, qui felici ſorte didicerunt. Sic ego ſanctitatis tuæ affectione poſſeſſus, quanquam me de peritia jactare non audeam, vultum tamen præceptoris expecto: ne degeneri te credas Eccleſiaſticum germen filio commiſiſſe. quia quamvis memoria mea ad centenos ſe non valeat fructus extollere; ſcit tamen ſemina multiplicata redhibere cultori. Veni ergo, ut coram poſitus ſegetem tuam boni agricolæ vice reſpicias. Deus procul avertat invidiam. Ita vomeribus tuis Eccleſiaſticæ fœcunditatis planta convaluit, ut nulla ſævientis procellæ poſſit impulſione ſubverti. Nolo præjudicio laudis ſanctitatis tuæ gravare conſcientiam: inſpicies quæ literarum teſtimonio declarantur. Supereſt, ſalutatione prælata, ut ad gaudia tua jam properes: quia divina beneficia gradibus ſemper accedunt, & quibus bona conferunt, meliora pollicentur.

---

a *Domno Papa*) Symmacho. & hoc igitur inter Ennodii erga Symmachum beneficia numerandum.

b *Sanctitas veſtra*) Ut *Beatitudo tua*, ſupra lib. IV. epiſt. XXXIV. Hormiſdæ eidem. Rara compellatio in allocutione Diaconi, cujus ordinis erat Hormiſda. Eſt enim Epiſcoporum potius, vel Presbyterorum *copioſa in*-*ex*. Attamen eundem Hormiſdam Diaconum tacito nomine ſanctiſſimum etiam vocat lib. VII. epiſt. XX. ad Maximum. *Habes qua cum Diacono ſanctiſſimo de inſtitutis morum nota dicendi ubertate communices*.

c *Servilioni*) Ennodii magiſtro, a quo Eccleſiaſticis inſtitutis fuerat imbutus.

Epiſtola XV.

Ennodius Senario.

NUnquam apud Deum fuſa deprecatio votivo nudatur effectu, apnd quem hilaritas lacrymis obtinetur, & mœror tranſit in lætitiam. Affuit divinitatis auxilium deſideriis meis, & te, animæ meæ major portio, [a] de prolixis gentium finibus gratia duce revocavit. Vere non poſſum epiſtolam in multa verba diffundere, impeditus fletibus, quos gaudia in cumulum adducta pepererunt. Fac mi Domine, parvitati meæ cœleſtis doni plenitudinem non perire. Unum uterque habeamus hoſpitium: nec de parietum anguſtia ſolicitudo generetur; quando unum pectus ſufficiens animabus noſtris præſtat habitaculum.

Epiſtola XVI.

Ennodius [b] Panfronio,

MAgna ſunt gaudiorum imperia: expers eſt continentiæ hilaritas, & in vocem geſtit erumpere. Venit optatis deſideriis dies, & ille, quem nunquam de meritis meis, ſed ſemper de ſuperna pietata poſtulavi, magnitudini tuæ ſplendor acceſſit. redditus eſt generi & moribus tuis apex, per quem conſcientiæ fidelis in lucem prodire non formidet integritas. Deus bone, indulta cuſtodi; auge ſucceſſibus quod dediſti: fac circa ſervum tuum primum eſſe gradum, qui ſummus eſt. Præcipio ſpe futura, quæ deprecor: neſciunt in foribus hærere, quæ cœlo auctore tribuuntur. Semper incrementis ad culmen aſcenditur, ubi ſupernus favor præſtat exordium. Quis hoc in vita hominum, vel eorum qui converſationem ſuam nulla cuſtodiunt nube ſordentem, acceſſiſſe ſibi die una gratuletur; te honorum auſpicia ingreſſum, & dulce meum Senarium ab ultimis terrarum partibus reſtitutum? Brevis horarum curſus interfuit, ut & tu palatio natus, & ille ſit redditus. In veritate dico, & de Dei miſericordia mihi ſecurus ſpondeo, fragilitati meæ præſidia cœlo obſequente concedi. Spondetur mihi, quod vobis eſt præſtitum. Domine mi, ſalutationis obſequia ſuſcipiens, rogo ut ſi quid amori meo tribuis, dominum animæ meæ Senarium, ut apud me maneat, exorare pleniter non omittas. Quod niſi obtinueris, multum mihi de hilaritatis cumulo decerpſiſti.

Epiſtola XVII.

Ennodius Avieno.

BEne magnitudo veſtra, dum origini & moribus præſtat obſequium, emendationem ſine intervallo conjungit errori: & quod peccatum ſapienter intelligit, priuſquam altero denuntietur, avertit. Quis credat deliquiſſe in correctione velociſſimum? pene non vocandus eſt ſectator exceſſuum, qui obviam manum ponit in ſurreptione culparum. Hæc, mi Domine, ad ea quæ dignatus es ſcribere, gratia veſtra duce reſpondeo. Cæterum humiliorem me propoſito affectuum meorum pondera reddiderunt. vix miſeria remanſi idoneus reformare colloquia. Domine mi, ſalutationis obſequia præſentans, Deum rogo, qui culminibus veſtris fructum pro hac, qua humilem non ſpernitis, conſideratione reſtituat.

Epiſtola XVIII.

Ennodius Fauſto.

VIx eſt, ut intentus rebus felicibus adverſa prænoſcat. velut ſiniſtrum enim animi omen repudiat, ſi quid de auſteritate futurorum intellectu præcedente reſpexerit, certe ne & alieno tempore amaræ ſe miſceant, ipſa moleſtiarum horret agnitio. Nullo credebam intervallo nunc inamabilem Ravennam, dum erat theſauris meis plena, diſtare, non me ſic ſitientem fons, æſtuantem aura, ut illa ad ſe non laſſum requies invitabat. At nunc ipſa Roma puto ad longiora, pro peccatorum meorum faſce, translata eſt. Ubi eſt illa, quæ rata putabatur, frequentia litterarum? ubi crebra viſio? ubi tot ſolatia diligentiæ? Vere pro meis partibus loquor, deteſtor vitam, quæ nec in ærumna conſtitutis eſt odio. Adiegat forſitan culmen ſuum, ſibi pro ſuperna diſpenſatione cupita contigiſſe. Non eſt plena felicitas, quando noſtrorum aliquis miſeriis duræ ſequeſtrationis affligitur. Deo credite, non ſunt fucata quæ defleo; nec ad explicandam cordis tragœdiam, aut epiſtolaris concinnatio ſufficit, aut ſermonis anguſtia. Chriſte rerum arbiter, propriæ ſuccurre neceſſitati; ne humana fragilitas, ad immenſi faſcem doloris non ſufficiens, preſſa ſuccumbat. Domine mi, ſalutationis ſervitia dependens, rogo ut paginalis circa me cura ſervetur: ut vel hoc remedio inter æſtus mens conſtituta reſpiret.

Epiſtola XIX.

Ennodius Parthenio,

NOn in te admiror ſermonis abſtinentiam; quia qui exigua condiderit, nil producit. Credis ſub hac occaſione profectus tui latere ſubſtantiam? & taciturnitatis imperitiam prodit, & infabricata confabulatio manifeſtat infantiam. Interea ante inops gratiæ non fuiſti, ſciens quid diligentia, quid amantis ſollicitudo flagitaret, factus es bonarum rerum neſcius, poſtquam te ad obtinenda, quæ putantur maxima, tranſmiſimus. Quod reſtat, vale, & accipiens monitoris verba, melioratum te ſcriptionis aſſiduitate divulga.

---

a *De prolixis gentium finibus*) Epiſt. ſequenti: *Senarium ab ultimis terrarum partibus reſtitutum.* ex legatione nimirum aliqua. Frequenter enim delectum in legationis honorem fuiſſe conſtat. Caſſiodorus lib. IV. epiſt. III. Senario. *Subiiſti ſæpe ardua legationis officium. reſtitiſti regibus non impar aſſertor, coactus juſtitiam noſtram & illis oſtendere, qui rationem vix poterant cruda obſtinatione ſentire. Non te terruit contentionibus inflammata auctoritas. ſubjugaſti quinimo audaciam veritati, & obſecutus ordinationibus noſtris in conſcientiam ſuam barbaros coegiſti.*

b *Panfronio*) Sublimem & magnificum virum appellavit lib. II. epiſt. XVI. & lib. IV. epiſt. XIV. quibus illum Fauſto commendat. Pro eodem ſcribit & Agapito epiſt. XVI. ubi aliquid inſinuat de Vicariæ dignitate, quam illi fortaſſe hoc loco gratulatur. Illuſtrem virum dicet lib. VII. epiſt. I.

Epistola XX.

Ennodius Avita.

DUm remedia ſua quærit affectio, & æſtum ſollicitudinis colloqoio cupit mediante relevari, ardeſcit animus proviſionis beneficio: unde extinqui creditor, geminatum diligentiæ ſurgit inceodium. Sæpe mihi bajulorum copiam perquireoti inde ægreſcete contigit, unde opinabar quod prodeſſet accidere. Ecce medetur deſideriis meis, qui ſuorum ad vos cauſa properavit. ſit adjumeotum neceſſitatis alienæ, quod propriæ conſideratiooe ſuſcipitur. Videro quid [B] commendatione mea Boniſacius promoveat: interim opitulatus ſtudiis meis, quod prolixis a me precibus impetravit. Hunc bonis ortum natalibos teſtis ſanguinis mens deſignat. Germanum ſuum præfatus in vicinitate Aquileienſis civitatis aſſerit eſſe captivum: qui ut a vobis juvetur, expoſcit. Sanctæ domus veſtræ conſuetudo vulgata eſt: talem vitam bonorum actuum obſidem jam dediſtis, a qua velut debitum poſcat, qui calamitate deprimitur. Domine mi, accipientes plenæ ſalutationis obſequium, facite exorari, quod ſponte conſueviſtis, ut qui veſtris ſupplex [C] eſt, altesl eum eſſe non liceat.

Epistola XXI.

Eanodius Avito.

ADſtipulatotem me opioionis ſuæ magnitudo veſtra iia ſupplicatione poſtulat, quaſi ad amicitias recenti adhuc ſim incude formatus: aut non genio ſuo deſraodet, qui propoſitum diligentiæ ſub quacumque occaſione commutat. Faceſſat a Chriſtianis moribns varia de amante ſententia. qui officium oris ſui dedica- [D] verit laudibus, liberum oon habet inchoata deſerere, ne devenuſtet præſati meila præconii vilitate ſequentium. Videro, qui * ingenium credat eſſe ſectari novitatem: ego ut tarde amicos eligo, ita in his indemotabiliter perſevero. Mihi adſum, quotiens opinionem veſtram aſtris æquavero: quia apud quos ignoti ſumus moribus ooſtris, de ſodalibus æſtimamur. Vere ſateor, ſplendorem conſcientiæ veſtræ, famæ vice, copioſius * effudi. Ante adventum culminis tui, obſequio ſermoois mei io Liguria, quanti eſſetis, innotuit. Deo gratias, qui eum ſententia mea generalitatem fecit habere concordiam. [E] Utinam me non humiliaret paupertas eloquii! plus habent vota de meritis tuis, quam proferat lingua de laudibus, ioops ſacundiæ per quoſcumque ſtrepitus, quæ gloriæ tuæ potuerunt convenire, non tacui. Facta eſt lux genii veſtri conſcientiæ meæ demonſtratio. Procul avertat divinitas, ne unquam teſtimonio meo fragilitas claris moribus inimica ſubripiat. Nulla eſt, quam opime texuiſtis, in vobis erroris cauſa, quam ſecolam: & ſi pro meritis meis extitiſſet, bonorom veterum recordatione, ſopiretur. Quod reſtat, valete mi domine, & iter meum

*n edit. Schotti *ingenium*

* in edit. Schotti *effundi*

[A] votorum benignitate proſecuti, caritatis recordatione abſeotiæ meæ damna penſate.

Epistola XXII.

Eanodius [a] Venantio.

SI proximitas ſanguinis ad diligentiam mentes invitat, pii amoris obſecutus imperiis, geſtio me prævium præſtitiſſe ſermonem, & orditum paginas amplectendis viam reſeraſſe colloquiis. Diu quidem caſſa expectatione maceratus, dum operior pagioas, non emiſi. Sed calcatibus ſuis animum meum ſodit affectio, & ad [B] tabellarum munia priorem fecit accedere. * Habes prærogativam, ſi bene conjicio, plus amantis: qui & poſt productum ſilentii veſtri ſtudium loqnor, & debeo verecundia commendare quod tacui, Nunc tamen, ne epiſtolaris concionatio tranſgreſſa terminum devenuſtet auctorem, ſalutationis ſervitia depeodo, & ſimereor, dignatiooi veſtræ conciliandus occorto: quia potiorum ſublimitas communione geminatnr, & facem præfert emineotiſſimo gratia conceſſa ſubjectis.

* in edit. Schotti *Habeo*

Epistola XXIII.

[C] *Ennodius Conſtantio.*

SI liceret cum magnitudine veſtra æqua ſorte contendi: ſi honores, ætas, meritum, quod vobis facem prætulit, nos non in umbram cogeret; ego potius culmen veſtrum de tabellarum abſtinentia jure culparem; qui poſtquam ad urbem Romam profecti eſtis, nulla me recordationis fruge ſublevaſtis. Sed vide, per rerum providentiam quam cauta eſt ſeniorum diſpenſatio, & fabricatis plena ſermonibus. prævenitur querelis ionocentia: & ne dolorem ſuum io lucem pro- [D] ducat, arguitur, ſit rea, ne faciat. Ergo hæc mihi digrediens promiſſa contuleras? hac deoſculatum fiducia ſublevaſti, ut crederem mei immemores vos futuros? an ad aliud attribntæ ſunt paginæ, niſi ut ſecreta pectorum oris clave manifeſtent? Sed abſtineo prolixitate paginali, ne grandiorem generet confabulatio producta rancorem. Ad ſalutationis obſequia me reduco, rogans ut pro me apud Apoſtoios Dei preces effundas, ut eorum beneficiis mortalis anguſtiæ ſuperetur obſcenitas, & de puro mandatorum cæleſtiom tramite mens ſerena gratuletur.

Epistola XXIV.

[E] *Ennodius Laconio.*

BEne cupitis ſuperna diſpenſatio dedit effectum, & de negotioſi occaſione colloquii fraternam reſoveos diligentiam, quod putabatur neceſſarium, fecit optabile. Hinc cæleſtis cura nepti meæ procum noo omnino a ſanguine noſtro peregrinantem juſſit accedere: ut dum conſulendi inſtat opportunitas, ſancto amori pabula præſtarentur. Vix ſuſtinebam, fateor, procurati ſtudia longa ſilentii: ſed interpres mitior putabam applicandum timori, quod ſubduceba-

---

a *Venantio*) Viru clariſſimo, lib. iv. epiſt. xx. Duos hujus ævi Venantios commemorat Caſſiodorus. Unum virum ſpectabilem, Correctorem Lucaniæ & Brutiorum lib. iii. epiſt. viii. & xlvi. quem quidem eandem fuiſſe cum Ennodiano nihil vetat. Alterum Liberii filium, virum illuſtrem, qui Comes Domeſticorum vacans creatur a Theoderico lib. ii. epiſt. xv. & Venantius Patricius dicitur lib. iv. epiſt. xxxvi.

tur affectui. Deo gratias qui ad uſum ſtyli fraternitatem veſtram reduxit, & gratiæ. [a] Divinis tamen legibus cognationem indiculo comprehenſam in matrimnnio licere ſociari, ſine dubitatinne noveritis. Sed continuo ad urbem Romam homines meos dirigo, exacturus a venerabili Papa ſuper bac parte reſponſum, ut unimum veſtrum potioris præcepti firmet auctoritas. Domine, ut ſupra, ſalutationem pleniſſimam accipientes, ſanctum quoque & communem patrem parilis noveritis eſſe ſententiæ: cujus ad vos per bnminem meum, ſi divinus favnr annuerit, cum ſedis Apoſtolicæ apicibus literas deſtinabo.

Epistola XXV.

Ennodius Avito.

QUam ſæpe aliena peccata nos ingravant, & quod a nobis non nritur jure noſtro impuratur eaceſſui! Ex me didici fidem veterum non perire, dum per negntia novella cana poetarum reparatur annunciatin. De me dictum æſtimn, *Decidit infelix alieno vulnere*. Super expectandæ memoriæ viri Sabini [b] filio exhibetur præfata concinnatio: qui hactenus ægritudinis tentus obſtaculis, ſine vitio ſuo conſtirutu violavit. Fateor, pene animum meum reum fecetat magnitudinis veſtræ dives aſſertio, & credebam culpam eſſe propriam, quam conſcientia nnn habebat. Ecce, ut primum in bonam valetudinem reductus eſt, Mediolanum cum ſumma properatione commeavit. Cætera apud vos alleganda eſſe nnn credidi: quia qui commendat magnis viris juſtitiam, oblivionem videtur æquitatis opponere. Domine mi, ſalutationis pleniſſimæ munns exhibeo: & quod ſupereſt, quæſo, ut ſtatus circa me gratiæ veſtræ, quamvis ſit pleniſſimus, adbuc tamen recipere cogatur augmenta.

Epistola XXVI.

Ennodius Agapito.

REſiſtunt peccata deſideriis, & ut meritorum ſtatus delinquentibus innoteſcat, a labiorum proximitate cupita ſubtrahuntur. Acrius affligunt oblata, cum pereunt: potior ſitis eſt, quam undarum guſtus exaggerat. non utunt

A memoriam prima frnnte negata beneficia, quis ferat ingeſtam oculis æquo animo ſe perdidiſſe dnlcedinem! Sed recte iſta ad ſupernam remittuntur prnvidentiam. quæ cæleſtis diſpenſatin myſterii idcirco humanis diſpoſitionibus manus npponit, ut votorum præſtet effectum. Sanctus pater veſter libenter ſe pariturum juſſioni magnitudinis veſtræ fuerat de mea occaſione pollicitus: ſed animum ejus in diverſam partem pro utilitate, quantum dicit, Eccleſiæ ſupervenientia rapuere conſilia; ſicut præfati pagina ad vos directa declaravit. Præſtnlatur tamen ſuper negotio deſignatn magnitudinis veſtræ ſecunda colloquia: quo manifeſtius in fratris veſtri Fauſti Patricii utilitate me eſſe neceſſarium referetur: B cujus gratiæ nihil ſibi æſtimat liberum derogare. Quod reſtat, obſequii mei bumilitate ſuſcepta precor, ut opifex, qui culmini veſtræ parvitatis meæ curam eſt dignatus infundere: ipſe per vos ſequenda diſponat.

Epistola XXVII.

Ennodius Eugenio.

SUpra modum me ſollicitant procurati ſtudia indefeſſa ſilentii: & licet animus in ſtatinne C ſit pnſitus, contriſtat ſermonis abſtinentia, quæ vivis imaginibus ſecretum pectoris oris clave manifeſtat. Patior quidem interdum caritatem ſub paginarum promulgatinne ſimulari: nunquam tamen credo his muniis abſtinere, qui diligunt. Referat forte magnitudo veſtra, publicæ occupationis curam locum ſcriptis familiaribus nnn dediſſe, Sed idem ſtatus erat cum præcedente tempore colloquia culmen veſtrum crebra præſtabat: nec [c] aulicis deputatus ita premebatur excubiis, ut promiſſi amoris memoriam nnn haberet. Quis favis toxica, quis cœnum fontibus clandeſtinus ſuſurratnr admiſcuit? aut forte quod D fuerat de affectione ſubreptum, ad judicium retuliſtis? Sed ego occupare vos paginarum promulgatione nnn differo: ut ad uſum veterem, ceſſantibus promiſſæ dignationis ſtimulis, vel garrulitatis meæ provocati fruge redeatis. Domine mi, ſalutationis obſequium plena humilitate perſolvens, indico me veſtris cupidum eſſe aſpectibus præſentari; ſi tamen facundum, perpenſis quæ vobis cordi eſſe non dubito, reſcribatis.

---

a *Divinis tamen legibus*) Cognati generis matrimonia & divinæ leges exercuerunt, & humanæ, tum civiles, tum canonicæ. Ac ſacris quidem literis apud Hebræos de paucis iiſque proximis cautum fuit: nec longius fere proceſſit interdictum, quam ne cui fratris ſororiſve filia copularetur. Imperatores Chriſtiani etiam conſobrinas jungi vetuerunt, ut Theodoſius, *tantum*, ut Sex. Victoris verbis utar, *pudori tribuens & continentiæ, ut conſobrinarum nuptias vetuerit tanquam ſororum*. Quare ſine Principis venia duci non licebat, quod declarat Caſſiodori *Formula, qua conſobrina legitima fiat uxor*. Eccleſiaſticæ vero leges, quæ inceſtas hodie nuptias quarto gradu definiunt, ad ſeptimum uſque gradum aliquando provectæ ſunt, At Ennodii ſæculo mos adhuc indulgentior. Qui enim de ea re canones erant, intra vetitos ſacris literis ac Principum legibus gradus fere conſiſtebant, ut Synodus Agathenſis c. lxi. Epaunenſis c. xxx. Aurelianenſis III. c. x. Sive ergo divinas leges hoc loco interpretere, quæ ſacris literis continentur, ſive ſacros canones ita vocet, quo modo Græci θείους κανόνας, & divinas regulas paſſim Latini; parvum erat illo tempore diſcrimen.

Eſt in Opuſculis Sirmondi, ea de re Quæſtio Triplex.

b *Sabini filio*) Pro eodem ſcribit etiam epiſt. xiii. & xiv. libri ſequentis ad Avitum eundem.

c *Aulicis excubiis*) Quæſturæ Palatinæ quam fungebatur, ut dictum eſt ad epiſt. xxvi. Lib. iv.

Æneid. 10.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS EPISTOLARUM

LIBER SEXTUS.

EPISTOLA PRIMA.

Ennodius [a] *Parthenio*.

NIſi te effictim diligerem, & pii cordis ſoliditas indemutabili radice conſtaret, poſſet injnriarum dolore provocatus, vel cum pueriliter iraſceris, vel cum arroganter ſupplicas, commoveri. Nihil enim invenio, quod ſit fabrieata humilitate ſuperbius. Præfero contumelias ſneatæ frontis obſequiis: tranſit amaritudinem dulcedo ſimnlata. Non opus eſt deprecationibus, ſi quæ te catena nectat intelligis. Poſcant pro exceſſibns veniam, quibus eſt liberum non parere. Ita famulos nobis cæleſtis judicii claritudo deputavit, ut in quacumque mens parte deflexerit, illorum neceſſitas inclinetur. Ille expectat clemens, qui deſtrictum, ſi velit, refutare poſſit imperium. Haud procul te ab hoc ordine evagari poteſtas mihi a Deo attributa patietur. Optare te convenit, ne manſuetudinem, quam in me prædicas, meritorum tuorum conſideratio juſta devenuſtet, & pietatis tramitem calpatum mnltitudo depretiet. Licet, ni fallor, miſericorditer vindicta comitatnr errantem; nec nlla eſt potior patientia, niſi quæ vitiis aditnm non recludit: a te tamen faceſſat indignatio noſtra: quia qnod deliqueris, non inelufus dolor & gratia fallente ſervatus, ſed verbera caſtigabunt. Nunc nno modo in cieatricem cogere vulnera intemperatis ſermonibus ingeſta prævalebis, ſi te per culmina liberalis ſtndii ingenunm doctrina monſtraverit. Veniam, niſi periria ſuffragante, non exiges. mutata, qua notus ſum, lege parcendi, circa deſidem ſævitiam ſub perennitate ſervabo. Qnod reſtat, Deum precor, ut valeas, & de verſibus tnis, cæleſti favore comitatus, ſpem augeas quam dediſti.

EPISTOLA II.

Ennodius Fauſto.

SUmma gaudiorum eſt opportnnitas perlatoris, qui miniſter diligentiæ per neceſſitates ſuas A deſideriis obſequium præſtat alienis. Hunc quidem boneſtas commendat, & peregrinus ab officio mercatoris pudor inſinuat. jungitur, quod ei notitia eulminis veſtri ad fidem probitatis aeceſſit. Nam ſeriptionis venerandæ frugibus ipſo commeante ſatiatus ſum. Refundo ergo depoſitum, officii lege conſtrictus; & quem in Liguria poſitum pro viriam mediocritate ſuſcepi, ad potiſſima patrocinia tabella proſequente traſmitto. Quod ſupereſt, reverentiæ veſtræ quicquid habet humilitas devotionis offerimus, ſupplicans, nt literas veſtras vel pro mearum aſſiduitate jam merear.

B

EPISTOLA III.

Ennodius Euprepiæ.

REum omnium curſus obſeqniis corporis, animarum conſtat imperio. aliud nobilitat cæleſtis adfinitas, aliud abjectio terrena ſnbmittit. Nec liberum eſt, ut qno mens Deo parente conlata deflexerit, quod de nltimis adſumptum eſt, non ſequatnr: nec licet militem obviam manum decretis Imperatoris adſerre. Hinc Criſpus adſeruit, aliud nobis cum Dis, aliud cnm bellnis eſſe commune. Hujus ſecreti ratione cum abſentibns peregrinamur, & ſalva mem- (Saluſt. in Catil.) C brorum valetndine, amantum febribus æſtnamns per hæc vincula nulla itinerum intarjectione dividimur, & ſegregati babitaculis, in nnum ſtudiis convenimus. Noſti, ſoror venerabilis, & omnem apud me tranſgreſſa dnlcedinem, quæ præſationem exegiſſet occaſio. Nunc aperta tecnm & prodiga pndoris fronte congrediar. Vix qnæ ante direxeras blandimenta ſuſtinui. poſt admonitionem meam duplicia in literis mella fudiſti; quæ tota pectoris ſecreta concuterent & ad deſiderium tui captivam animam relicta corporis ſede transferrent. Quam timeo, ne rnrſus ad incertum remittatur affectio; & cnm tota

a *Parthenio*) Germanæ Ennodii ſaroris filium fuiſſe docuerunt nos aliquot ſuperiore libro epiſtolæ, quibus Parthenium Romam ſtudiorum cauſa proficiſcentem commendatione ſua proſecutus eſt. Sed ſorori nomen quod fuerit, nuſquam indicat. Euprepiam enim non eſſe id oſtendit, quod Euprepiæ filius, quem unicum habuit, Lupicinus, non Parthenius vocabatur. Deinde Euprepia vidua erat; Parthenii vero pater ſuperſtes lib. VII. epiſt. XXX. & XXXI. Parthenii porro nobilitatem, & feliela eruditionis auſpicia celebrat in Dictione IV. Scholaſtica, qua gratias egit Grammatico, quando Parthenius bene recitavit. item libri hujus epiſt. XXIII. Quibus argumentis ducor, ut de Parthenio illo conjiciam, qui Magiſter officiorum ac Patricius tandem fuit: ad quem extat Elegiacum carmen Aratoris, quod lib. IX. producemus, in quo ſingularem ejus eruditionem cum generis nobilitate conjunctam, ac diverſas legationes commemorat.

mens diligentiæ vela laxaverit, ſubducta periculum ſtatione patiatur! Animus meus, quia fuci ſit neſcius, cognoviſti; nec deteſtabilem inter amantes urbanitatem poſſit adſumere. Tun rurſus diverſum ſexus & natura pollicetur, ut di-
a cit ſapientiſſimus Salomon: [a] *Anima quæ in ſa-*
Prov. 27. 7. *turitate eſt favis inludit*. Scit verborum meorum teſtis & judex, diſpoſuiſſe me (niſi forte ſubdolo gratiæ ſapore decipiar, & degnſtatæ caritatis ſitienti pocula oblata ſubmoveris) ſpiritalis conjugii non ſimulacrum, ſed ipſam implere veritatem. Ut dum inter nos unum velle, & unum nolle conſtiterit, vel quod bonos ad imitationem ſtimulet, vel quod malos adficiat, omnium oculis & mentibus exhibere. Tu tantum Deo medio, adverſus omnem, quæ ex invidia naſcitur, impugnationem, firmam promitte & indemutabilem ſervandam eſſe conſtantiam. Quocirca, vale mi domina, & brevi pro maximis admonitione contenta, quia nec epiſtolaris concinnatio plura patitur, nec ratio penetralium, paginis debere committi, ſi ad hæc quæ indienta ſunt, voto & fide reſpondes, propriæ ſcriptionis teſtimonio pollicere.

Epistola IV.

Ennodius Fauſto.

NOn ſcripſi, ut amato incommoditatis meæ indiciu vos gravarem; ſed ut ſollicitudinem veſtram, quatenus inſiſtat orationibus, convenirem. Male oculos meos, ante receptæ valetudinis ſubſtantiam impoſitus labor accepit. omne a me vobiſcum lumen abſceſſit. Satis ſit ſignificaſſe, quod patior. Veſtrum eſt proſperitatem meam a Deo, quem precibus placatis, exigere, & reſeranti literarum fores crebris opem ferre colloquiis. Domine mi, Deum quæſo, ut illud a vobis indicari faciat, quod me delectet agnoſcere.

Epistola V.

Ennodius Aureliano.

NOn eſt fiducia mea præcognitis nudata ſucceſſibus. Validus in affectione eſt, quem animo meo diligentiæ memorem juſta ſum æſtimatione pollicitus. Gratias tibi, ſuperna diſpenſatio, quæ humanis rebus proſperorum fructum de adverſitatis occaſione largiris; nec pateris in ordine ſuo triſtia permanere. Neſcio quid magnitudini veſtræ hoſtilis malitia de patrimonii ubertate decerpſerit; tamen ſub hoc titulo invictiſſimi Domini multum locupletem gratiam comparavit. Bona eſt jactura ſubſtantiæ, ſi inclyti notitia Principis diſpendiis invenitur. Non eſt facultatum formidanda deceſſio, ſi per eum qui omnes vincat divitias, ſummi Domini amor adquiritur. Huc accedit, quod nec illa imminutio, dum facta eſt lucri mater & honorum via, impactæ humilitatis potuit tenere ſubſtantiam. Sic reparata ſunt quæ inimicus eripuit, ut adhuc gaudiorum cumulum præſtoleris. Superſunt quæ in ſpe habeantur, cum culmini tuo contigerit maxima jam tenere. His beneficiis, cœlo auctore collatis, notitiæ & communionis noſtræ bona jungamus. Quando mihi tantum virum, niſi per illa quæ præfatus ſum, contigiſſet agnoſcere? Sed augeant ſuperna, quæ tribuunt; & ad quæ deſideria porriguntur, divina nos cura perducat. Quod reſtat, vale mi Domine, & amantem tui crebris ſove colloquiis. quia niſi epiſtolaris concinnatio teneret terminum lege præſcriptum, gaudia me in multa verba diffunderent.

Epistola VI.

Ennodius [b] *Boetio.*

PAr quidem fuerat unis literis magnitudinis tuæ reſpondiſſe ſimpliciter, nec geminare debere colloquia ſemel obnoxium. ſed cautione ad hoc, non inſcitia devolutus ſum. De utriſque enim epiſtolis, una obſequitur debito, altera præſtatur affectui. Credite, nefas putavi, non cum fœnore ſuo reſtituere, quod mens venerabilis prima contulerat. Dulciora ſunt aute exemplum bona diligentiæ: nec tantum habet virium aut genii, qui amicitiarum callem ſecundus ingreditur. Summatim ſibi gratiam non poteſt vindicare, cui in amore forma præſtatur. impudentiæ eſt non reſpondere caritati, cum manifeſtet res bene orta virtutem. Hæc in feſtinatione perlatoris celer ſcripſi. Latius poſthac verba diffundam: nec maciem ingenii mei, dum merita veſtra reſpiciuntur, adſpiciam: ſi tamen deſideriis meis tabellarum frequentiam commodetis. Domine mi, ſalutationis uberrimæ ſervitia dependens, quæſo, ut memoriam proximitatis vos habere ſignem promulgata ſine intermiſſione colloquia.

Epistola VII.

Ennodius Avieno.

DIu eſt, quod deſideriis veracibus ſuſpenſus ſolo literarum paſcor officio. dum enim magnitudinem veſtram alloquor, votivo me æſtimo non deeſſe conſpectui. Sed remediis ſuis animus ægreſcit afflicti; & quod diligentiæ pabulum invenitur, hoc magis macerat de amoris fruge jejunium. Vere, Domine, ſic vos lumina mea Deus ſervet incolumes; quia ſi aut vires corporis mei ſiviſſent, aut feſtinatio domni, Ravennam totis intentionis meæ viribus expetiſſem. Sed ſi Deus voluerit, ſalva vita domni mei patris veſtri, & domnæ matris, poſt Paſcha cum adjutorio ſuperno veniam, ut vobis viſis

---

a *Anima quæ in ſaturitate*) Caſſianus collat. XIV. cap. XIII. *Anima quæ in ſatietate eſt favis illudit*. Ea eſt lectio Interpretum LXX. ψυχὴ ἐν πλησμονῇ οὖσα κηρίοις ἐμπαίζει. Nec multum diſcrepat vulgata. *Anima ſaturata calcabit favum*.

b *Boetio*) Hæc ſecunda Ennodii ad Boetium eſt epiſtola: & contra prima videtur quæ ſequentis libri eſt duodecima. Adeo verum eſt quod monuimus, Epiſtolarum Ennodii ſeriem ubique recta non eſſe. Jam in nominis ſcriptura variant codices. Nam alii Boetium ſcribunt, alii Boethium. quod quidem, ſi Græcæ vocis origo ſpectetur, rectius erat. Sed uſus obtinuit, ut Boetium potius dicamus. Et jam olim variabant ſculpti lapides, ut Romanus hic in æde B. Agnes ſuburbana,

VALENS V. D. COMIT. DEPOSITUS
KAL. JUL. CONS. BOETHI V. C.

Et alter in D. Laurentii Tetraſtylo extramuros.

GENEROSUS EUNUCHUS DEPOSITUS
IN PACE VII. ID. OCTOB. BOETIO V. C. CONS.

A ad opem vitæ revaleſcam. Domine mi, ſalutationem uberrimam dicens, precor, ut omnes ſanctos orare pro me inſtantiſſime procuretis.

Epistola VIII.

Ennodius Senario.

Quamvis pro peccatis meis etiam literarum veſtrarum ſolatia ſubducantur, ego tamen memor debiti, quo me per gratiam veſtram, ut Dei memores, obligaſtis, ſcribere non omitto: ſperans, domne Senari, ut Deum, quem in me cogitaſti, ſemper attendas, & frequentes mihi literarum veſtrarum munus impertias. Domine mi, saluto plurimum reverentia conſueta, & imploro, ut per omnes ſanctorum Baſilicas pro ad- B flictione mea Deum rogare non deſinas.

Epistola IX.

Ennodius Fauſto.

Quamvis ad tutelam Pontificis innocentia officii ejus comes aſſiſtat; nec opus ſit humanis ſolatiis ei, qui humanitatem profeſſione ſuperavit: ſcit tamen omnipotens Deus, me ſancti epiſcopi portitoris præſentium juſſioni exactum impendiſſe colloquium. Diu enim reniſus ſum, ne arrogans videretur, [a] ſi miniſter Antiſtitem, & apud ſanctiſſimam conſcientiam potiſſimum vix mediocris adſereret. Sed perfecta obedientia eſt, quicquid ſummus exigit, C non negari. Et ideo prælato debitæ ſalutationis obſequio, precor, ut ad conſolationem multis impugnationibus prægravati ſubſidium conferatis; quatenus ſingularis boni rem facientes, non patiamini immeritum Sacerdotem diuturnæ ſubjacere mœſtitiæ.

Epistola X.

Ennodius Fauſto.

Deus, qui bonorum operum animo veſtro inſeruit affectum, ipſe obſequentem ſibi longa feliciſſimum ætate tueatur: quia quamvis innocentia quam fovetis, indeſinenter pro vobis D ducat excubias; obligati tamen beneficiis veſtris non poſſunt quæ pro vobis Deo debent vota comprimere: quia pro impenſis gratias non referre & Deus in carne conſtitutus exhoruit. Utinam tantum valerem pro rebus verborum tribuere, quantum ſentio me debere! His tamen, quod ad aliam mercedem veſtram pertineat, ſuggerere non omitto, ut chartam, quam in cauſa Laurentii tabularii Comenſis feciſtis, impletam mihi transmitti jubeatis; & pro illa cœca muliere, quam Martinus conductos [b] de Moditia oppreſſit, Comitis patrimonii litera tollatis; quibus jubeatur, quod ei abſtulit mancipium, ſine dilutione reformare: quia quod in præſenti in mandatis accepit, facere pro ruſtica temeritate contemnit.

Epistola XI.

Ennodius Avieno.

Digreſſo de Mediolanenſi urbe [c] communi domino, ſola in conſolatione remanſerunt ſolatia literarum. quia dum ſermo ad vos dirigitur, aliqua præſentiæ veſtræ deſideriis meis imago blanditur. Quod & a vobis dominis meis, ut crebro faciatis, expoſco; cogitantes abſentiam veſtram hac ſola poſſe aſſiduitate ſuſtineri. Habeant feliciſſimi votivam præſentiam: B mihi delicta mea cogitanti epiſtolaris cura ſufficiet. Domine mi, ſalutem uberrimam dicens, precor, ut per ſanctos Domini pro me preces fundere minime deſiſtatis, & Domino gratias referre, cujus circa me beneficia etiam inſperata tribuuntur.

Epistola XII.

Ennodius Liberio, Eugenetti, Agapito, Senario, Albino.

Uberioribus opus eſt paginis, ubi fides claudicat perlatoris. per amantem mei cultorem veſtrum Stephanum Diaconum, ſufficit parca collocutio: qui tranſgrediens epiſtolas in mul- C ta verba diffuſas, præfert affluentibus neceſſaria, dum compendio fidelis arcani allegandu non ſupprimit. Quod reſtat, valere me, Deo auſpice, nuncians, proſperitatis veſtræ bona diſquiſo, & plenum reddo ſalutationis obſequium, deprecatus, ut fiduciam meam incorrupta dignationis veſtræ non denudet integritas.

Epistola XIII.

Ennodius Avito.

Importunum me facit aliena neceſſitas, quia D debeo pro deprecante ſermonem. Lex propoſiti interceſſionis ſeforat avaritiam. Nam ad conſcientiæ meæ ſarcinam jungitur, ſi reſpuam ſupplicantem. Expectandæ memoriæ Sabini filius ad diem conſtitutum ſententiam præſtolaturus occurrit: ſed agellum ſuum utilitatis ratione eſt coactus expetere; quia & fidejuſſor & executor * defuncta die defuerunt. Abjurantem me de præfati negotio ultra vileſcere bajulus impulit, ut ad eum nuntios, quatenus rurſus occurreret, deſtinarem. quod me feciſſe ſignifico. Nunc ſalutationis meæ dicens obſequia, in poteſtate eſt culminis veſtri, in prædicti cauſa, quid juſtitia quam fovetis, quid fiducia quam dediſtis, mereatur, oſtendere.

* in edit. Schotti *definita*.

---

a *Si miniſter Antiſtitem*) Diaconus Epiſcopus Διάκονος eſt miniſter. Quos ergo Diaconos Græca voce in Eccleſia nuncupamus, Miniſtros etiam ſimpliciter appellabant. Commodianus.

MINISTRIS.

* Fortaſſe *Miſterium*.

M * *Miniſterium Chriſti, Zacones, exercete caſte.*
I *Idcirco Miniſtri facite præcepta Magiſtri.*
N *Nolite fugere perſonam judicis æqui.*
I *Integrate locum veſtrum, per omnia docti.*
S *Surſum, intendentes, ſemper Deo ſummo devoti.*
T *Tota Deo reddite inlæſa ſacra miniſteria ara.*
R *Rebus in diverſis exemplum date parati.*
I *Inclinate caput veſtrum Paſtoribus ipſi.*
S *Sic fiet ut Chriſti populo ſitis probati.*

b *De Moditia*) Modoetia. quando notum eſt Liguriæ oppidum haud procul Mediolano, ubi Longobardorum & Italiæ reges olim coronati. Moditia pro Modoetia pari antiquariorum licentia ſcriptum, ac mira pro mœra, id eſt [illegible] apud Sidonium, & metici pro metœci [illegible], in vetere Galli auctoris Panegyrico.

c *Communi domino*) Fauſto, patre Avieni.

Epiſtola XIV.

Ennodius Avito.

SCio mea apud vos clamare ſilentia; nec quicquam fieri, quod non ſecreta interpretatione teneatur. Ego tamen a ſcriptione non deſtiti; nec ſublimis memoriæ viri Sabini filium fabricato ingenio a judicatione ſubtraxi, qui violentias in agello ſuo perpeſſus, hactenus operam dicitur navaſſe cum barbaris. Credite mihi aderit ſecurus examini, & diſceptationem veſtram ſine aliqua formidine veniet ingreſſurus. Domine mi, ſalutati reverentiam dicens, precor, ut perſonam meam tanti habeatis inſitæ dudum affectionis recordatione fulcire.

Epiſtola XV.

Ennodius Fauſto.

BEne providentia ſuperna diſponit, ut dum a me beneficia poſtulantur, ſic ſollicitudo mea votivos inveniat perlatores. Faceſſat negare aliis, quod mihi tribuo: & illud avaritia ſordente continere, quod ſublevat largientem. Simplicianus præſentium bajulus, adoleſcens nobiliſſimus, natalem ſcientiæ ſedem Romam conatus expetere, hoc ſibi credidit pro ſingulari evenire compendio, ſi ad notitiam culminis veſtri duce pagina perveniret. Cui ego nequaquam volui cupita ſubtrahere, ſciens conſuetudinis veſtræ eſſe, quod reliqui faciunt exorati. Nunc, mi Domine, ſervitia ſalutationis accipientes, facite, ut præfatum peregrinationis dura non onerent: neque crebra ſcriptionis veſtræ per hanc imperatam frequentiam relevare munia non deſiſtant.

Epiſtola XVI.

Ennodius Luminoſo.

NOn deberent eſſe negotioſa colloquia, quæ pro remedio ſibi amor invenit, nec religionis ſtipendium ad neceſſaria nos oporteret evocare commercia: quia dulce eſſet epiſtolarum munia ſoli militare concordiæ, nec rem diligentiæ in aucupia transferre compendii. Sed res ad hoc redüt, ut niſi ſenior caritas, quæ inter nos ab ipſo vitæ lumine ſumpſit exordium, & per varias profectuum vires meſſem gratiæ perduxit ad aream, compulſa pro meis partibus ſtimulo ſcriptionis adſurgat, grandi ingratitudinis & detrimentorum ſterilitate percutiar. Meminit amplitudo veſtra, quæ de expenſis, quæ apud Ravennam Epiſcopus meus fecerat, me ei redhibitionem promittente, pro ſedis Apoſtolicæ utilitate, vobiſcum fuerit collocutus. De qua reſtituenda celerem promiſeratis effectum: ſed pro peccatis meis neſcio qui caſus oppoſuit manus. De qua ad me prædicti Antiſtitis ſe convertit intentio, ut vix inducias ad ſacratiſſimam urbem tribuerit deſtinandi. Nunc poſt Deum in vobis cauſa eſt; qui poteſtis & perſonam meam offenſione Pontificis mei & detrimentis eripere; ne officium fidei mihi uni periſſe videatur adverſa. Domine mi, ſalutationis munera perſolvens, Dominum precor, ut animum veſtrum ad utilitatis meæ conſiderationem incunctanter invitet. Ego quid amplius facerem invenire non potui, niſi ut cum allegatione manifeſta fidum mihi dirigerem perlatorem.

Inf. epiſt. 33.

Epiſtola XVII.

Ennodius Marcellino Epiſcopo.

MAgnifici viri domni Stephanioni filii veſtri facit dignatio, ut beatitudini veſtræ legendus occurram. cujus beneficio itineris caritas detrimenta non patitur, & quod præſentia non valet, ſermone compenſat. His ergo ſervitia Apoſtolatui veſtro debita repræſentans, quæro ut me orationum ſuffragio ſubleveris: quatenus inſertus venerabili conſcientiæ, de omni merear dignationis veſtræ fruge gratulari; quia fiduciæ meæ coronam veſtram non ambigo reſponſuram.

Epiſtola XVIII.

Ennodius Dominicæ.

FEcit magnitudo veſtra quod & ſanctis moribus ſuis debet, & ſanguini, ut propinquitatis memoriam ſilentii non patiatur torpore langueſcere. In quacumque terrarum parte vivit affinitas: nec ſeparantur regionibus parentelæ catena ſociati. Credite mihi, dilectio ſancta non deperit: nec ullum patitur per diviſionis itinera natura diſpendium. Nam generum veſtrum tantum mihi noveritis caritatis impendere, quantum ad viciſſitudinem nulla ſatisfactio exiſtat idonea. Quod ſupereſt, Domina mi, accipientes debitæ ſalutationis affectum, Deum precor, ut in bono mutuo felicitatis videndi vos occaſionem conferre dignetur; quatenus ſub confabulatione votiva pia deſideria ſubleventur.

Epiſtola XIX.

Ennodius Fauſto.

POſtquam deſideriis meis videndi vos facultas elapſa eſt, iterum ad literas mens revertitur. cogitur abjuratum poſcere paginale ſubſidium, & inſtitutam melioribus copiis animam, quaſi vilioris cibi alere aut ſuſtentare commercio. O quam grave eſt, quotiens variis neceſſitatibus obſequentem fugitiva libertas ad nova inſtituta tranſducit! Quæ dura ſunt, continuatione franguntur: multum de gravitate oneris uſus incidit. flebilis conditio ad optata, quæ non ſunt manſura, perducit. levior ſors eſt curis jugibus occupati. Hoc ſum infelicior peccatorum faſce, quod de bonarum rerum ſapore guſtavi. Sed hinc alias. Deo relinquenda ſunt, quæ humano remedium neſciunt habere conſilio. Vobis interim reverentiam ſalutationis impendens, reditus mei facere indicia non omiſi, cupiens pari ſcriptionis veſtræ hilaritate relevari.

Epiſtola XX.

Ennodius Fauſto.

IGNORATUR bonorum ſapor in proſperis. vix dignoſcitur ſuperni qualitas beneficii, dum tenetur. poſt migrationem cupita dulceſcunt. deſiderii pretia in manibus conſtituta neſcimus. Vere fateor, quandiu Ravenna vos habuit, ſiniſtrum omen credidi cogitare quæ patior; nec inter res ſecundas, quaſi malignus

propriæ

propriæ felicitatis interpres, qnæ per abſentiam veſtrsm çvenire poterant, ſuſpiravi. Non debui merita mea, ſi ab homine non ſepararer, agnoſcere, nec intelligere ſugitivum eſſe, quod ſectanti peccata blanditur. Sed quid epiſtolaris concinnatio caſtigatæ terminnm dictinnis excedit? Ferat his rebus medelam, cujus imperin univerſa famulantur. Egn tamen propter quod adtributæ ſunt paginæ, valeo ſubſtautia corporali, & per bæc mnnia, ſub Dei ope, nt proſperitas veſtra nnntietur capecto. Accipite ergn obſequia mea, & ſi quid inter hæc, quæ mecum geri didiciſtis, eventus dexter adtulerit, ſine diſſimulationis obſtaculo nuntiate.

Epistola XXI.

Ennodius Fauſta.

IN occsſinne rapul ſolvendæ humilitatis perſonam domeſtici perlatoris. Deſideriis meis militabit, quod in aliorum negotiorum efficacia providiſtis. Fateor, dnrum credidi vieiniur literas denegare, qui nunquam potui in longinqun conſtitutns abſtinere colloquiis. Viſum enim mihi ſum, Ravenuatibus occupatus excubiis, magnitudinem veſtram qnadam mentis dextera contigiſſe. Ideirco ad levamen deſiderii ſcripta prurngavi, ut quod vivis ſubtrahebatur affatibns, lectione penſarem. Ergo honnrem ſalutati eabibens, rogn, ut me hujuſmodi, qnotiens opportuniras ingeſta fuerir, remediis ſubleveris, in quibus abſentia unicum babet divina proviſinne ſubſidium. Agnnviſtis quæ ſit cnratio affectione languenti: veſtrum eſt medelam ægris animis non negare.

Epistola XXII.

Esnodius Eugeneti.

DIligentia eſt multiplicium cauſa paginarum. Reverentiæ veſtræ debetur, quod a ſcriptione non tempero. teſtis gaudii nun patitur vox defectum: quia ſtatum valetudinis veſtræ lætus excepi. Valete.

Epistola XXIII.

Esnodius Partbenia.

DEo anſpice dilectionis tuæ primordia convaleſcant. adſit deſideriis communibus, per quem vires ſtudia ſortiuntur. Declaraſti te ſcriptionis luce nrbem amicam liberalibus ſtudiis jam tenere. præmiſiſti in foribus, quod avara parentum vota ſuperaret. Non ſum dictionis tuæ rigidus æſtimstor, nec reſpun tenuitatem præſentium, cni ſecutura blandiuntur. Quotiens vomeribus terram ſcribimus, animus de ſpe venturæ ſrugis elevatur. ſemper de herbis ariſtarum divitias amicus * rationis intelligit. diligens ruſticandi adhuc in cano flore populos jam metitur. Facaſſat adverſitas, & qnicquid pariunt peccata, diſcedat. Ductus mihi nratiunculæ tnæ & ſi eloquentiæ nitore non ſubſiſtit, Latiaris tamen venæ ſapore radiavit. Fluxit ſermo non abſonus; lectionis tamen opibus ampliandus. Sed quid ego poſt

* forte *ſatiationis*.

A tantum judicem, cujus nribus nperis tui concinnationem placrare ſignaſti, quaſi poſt olores anſer, ſtrepui? Illi quicumque placuit, eaamen ſecurus ingreditur, facundia ab illo prædicata prævalet ſavorem etiam ab inimicis exigere. Labora ergn, ut ſelix bene cœpta eventus extollat. boneſtorum te obſeqiiis indeſinenter impende. eos qui conſnrtio ſe ſun pollunt, debens moniiis noſtris reverentiam, velut veneni poculum ſuge. profectum tnnm paginis ſeire cupido ſemper adnuncia. Qnod ſupereſt, vale, & omnibus ſuperni favoris adjntus auxiliis, ſamiliæ, tuæ de peritiæ meſſe reſponde.

B

Epistola XXIV.

Ennodias [a] *Arthotamiæ.*

QUamvis jus affectiunis, conſanguinitatis, lege conſtrictum, regionum proliairate non pereat, nec catena generis, quæ auimas nectit, terrarum ſeparatione dividitur: attamen pabulum caritatis eſt, aut videre, aut officio ſermonis appellare, qnem diligas. neſcirentur ſecreta mentium, niſi proditione linguarum. Hæc in uſu vocavit antiquitas, ut illa, quæ pectoribus clauſa ſunt, non laterent. Egn Galhas, quæ totum me propter vos ſibi vendi-

C cant, ſi oculis non inſpicio, affectione non deſero. Gratias tamen præſentium perlatori, qni neceſſitatis ſuæ occaſione deſideriis meis præſtitit, ut inter æſtus animarum, quibns bajulus deerat, optatum præberet officinm. Salutans ergo ſervitio debito, precnr, ut portitor beneficii ſui vicem recipiat, & qui in gaudio meo opitulatus eſt, ſuis votis reſtitutnm per me credat effectum.

Epistola XXV.

Ennodius Fauſto.

D SCit magnitudo veſtra, quo me honorent præjudicio ſtudiorum liberalium ſectatores, tanquam rem ſibi debitam cummendationis meæ ſcripta poſcentes. In uſu eſt, vos beneficia, me verba conſerre, & magnitudinem rerum deſiderium vincere poſtulantis. Si ab his mnniis temperem, ſalvn munerum veſtrornm genio, ego votum benevoli non hsbebo. Perlator præſentium Pertinax teſte apud vos natalium ſuorum pudore vulgabitnr: qui in adſtipulationa ſtemmati uſurus eſt bono verecundiæ, per qnem indiciis valerudinis meæ pro veſtro deſiderio factis, precor, ut fiduciæ ſuæ fructum capiat ex dignationis veſtræ meſſe locupletem: & quotiens vntivus commeantum curſus acceſſerit, ad ſub-

E levandnm me, quas in amoris ſolatio accipitis, paginas deſtinate.

Epistola XXVI.

Ennodius Euprepiæ.

DEbentur quidem neceſſitati ſilentia, ſed ſcripta diligentiæ. Eaigit metus abſtinentiam tabellarum? ſed interdum cedet affectui. Vix aliquibns adquieſcit obſtaculis mens aman-

a *Arthotamia*) Atelsteuſi conſanguineæ. Lib. vii. xiv.

tis. ſervet ad redhibenda gratiæ ſtipendia potius cum vetatur. Ecce prælocutus quæ me cauſa ab his muniis ſuſpenderet; relinquo conſcientiæ veſtræ, quæ faciat obſequentem. Deum tamen precatus, in bona me valetudine, vel Lupicinam noſtrum eſſe ſignifico: hoc de vobis cupiens, quæ a me ſunt prorogata cognoſcere. Nolo tamen curam veſtram ſequeſtrati pignoris faſce deprimatis. credite conſcientiæ meæ; plus illi per ſtudium debeo, quam ipſa exhibere poteras per naturam. Utinam ingenium illius beneficia ſuperna meliorent: Vere dico, vobis ad longiora digredientibus, utriuſque parentis
B ſollicitudo me reſpicit, quam potuimus in unum poſiti cum ambitione partiri. Domina mi, ſalutationem pleniſſimam dicens, precor ut tantum mihi caritatis, & orationis ſuffragium concedatis; quantum me ad deſiderii veſtri effectum tendere comprobaſtis.

EPISTOLA XXVII.

Ennodius Senario.

UBer conſcientiam veſtram pro ſuperna diſpenſatione viciſſitudo comitetur. reddat pro parvitate mea altiſſimas, quod agnoſcit a
C vobis, qui ſemper amantibus fideles extitiſtis, fuiſſe collatum. Certus portus eſt, pectoris veſtri inveniſſe diligentiam. eſtis hac converſatione præditi, ut amicorum ſpem beneficii collatione vincatis. Secundam admonitionem deſidero, ut injunctum iter arripiam. Date felicem dexteram humilitati meæ, & proſpere mecum veſtra dividite. Domine mi, ſalutationis obſequia præſtans, quæſo, ut ſi rerum Dominus apud Ravennam feliciter commorabitur, indicetis, quatenus ſine ambiguo præcepta veſtra perficiam.

EPISTOLA XXVIII.

Ennodius Gudilevo.

D SOlent quibus felicitas & potentia, Deo ordinante, conceditur, humiles conſolari officio literarum, & proſpera ſua paginarum promulgatione partiri. Ego multo tempore ut his ſublevarer muniis, expectavi. Sed ceſſantibus vobis neceſſarium credidi non tacere, ut quod amor non exigit, juxta Evangelicam lectionem mereatur importunitas. Domine mi, ſalutationem pleniſſimam dicens, quæſo, ut me antiquum cultorem veſtrum illo foveatis quo olim promiſiſtis affectu: & proſpera veſtra paginarum me
E faciatis directione cognoſcere.

EPISTOLA XXIX.

Ennodius Fauſta.

QUamvis ſublimi viro, & omni integritate prædito, [a] Sabino Romam properante, tute paginarum officia commiſiſſem, ut reſignanda per literas fidelis relator adſereret: attamen ſollicitudini meæ debui duplicibus magnitudinem

A veſtram indiciis informare, ut perlator ex literis ſecutus principium narrationis adſumat. Hæc ſcripto deguſtata ſufficiant. ad illud revertor, propter quod epiſtolæ deſtinantur. Valere me corpore nuntio; Deo ſupplicans, ut ſtatum animæ de veſtra faciat proſperitate reparari.

EPISTOLA XXX.

Ennodius Fauſto.

NOn poteſt doloris magnitudinem eloqui oris infantia; qui mihi de illa re contigit,
B quod harum perlatoribus ad Liguriam deſtinatis a ſcriptione temperaſtis. quorum commeationem vos ignoraſſe non credidi, & præſentiam magnitudinis veſtræ a petitionis qualitate deprehendi. datur enim inveniri a diſpoſitis tractatorem. Me tamen urunt epiſtolarum feriæ, quas ad levamen mœroris mei etiam occupatiſſimi repuliſtis. Nunc ad vota redeo. Valete, mi domini, & cæleſtem circa vos gratiam multiplici reſignate colloquio. Partum eſt enim actibus veſtris, quietis tempore de ea, quæ in laboribus ſata eſt, innocentiæ meſſe gaudere.

EPISTOLA XXXI.

C *Ennodius Domno Papæ.*

PErvigil beatitudinis veſtræ cura, quaſi coram poſitos, in quocumque loci ſint, obſequentes adtendit, & ſine ullis feriis, dum gratiæ ſuffragium præſtat expertis, invitat extraneos. Etenim plures de ſpectaculo fructus capiuntur laboris alieni: quia diſcit operam navare in cujus oculis redduntur præmia ſudoris & fidei. Atque utinam par votis eſſet effectus! & quod didici pro religione, cuperem daretur implere. Domine mi, famulatus mei humilitatem exhibens, parca in maximis elocutio-
D ne contentus, quid domnus Epiſcopus frater veſter ſuper directa legatione ſenſerit, pateſaciendum præfati literis derelinquo.

EPISTOLA XXXII.

Ennodius Aviena.

CUm ſemper ſint literatam inter amantes jocunda commercia, & ex his munii, etiam ſi ſpartana adhibeatur brevitas, gaudia prolixa naſcantur; ſintque hujuſmodi officia remedio abſentibus, votiva ſollicitis: attamen æger
E animus ſuper eorum, de quibus pendet, proſperitate jactatur, & hac tantum curatione reſpirat, quam cam negat anxiis is, qui nullo labaſcit incerto, reſignat ſe diligentia non teneri. Paverunt diu animum meum a magnitudine veſtra deſtinata colloquia, & hilaritati congrua pabula præſtiterunt. Quorum nunc abſtinentiam non affert triſtitiam, ſed cogit ad exitium. Potuit enim ſaluti opem tribuere, quod ante militavit affectui. abjurata aſt caritatis religio, quando profatura meæ valetudini verba dene-

a *S. V. Sabino*) Hujuſce nominis Præfectum annonæ Romæ paucis poſt annis habuit, cujus hoc reſtat in Baſilica Oſtienſi epitaphium, ſed mendoſiſſime exaratum. Hic REQUIESCIT IN PACE. SABINUS V. S. PRÆF. ANN. QUI VIXIT ANNOS LIII. ET DIES XXIV. DP. XV. KAL. AUG. SYMM. ET BOETIO W. CC. CONSS.

gantur. Agnoviſtis quid fecerunt ſilentia veſtra;
A quibus emendatione ſuccurrite. nam apud vos
ſi mei non dominatur oblivio, ſcriptione mutantur,
Domine mi, ſalutem largiſſimam referens,
Deum deprecor, ut æſtibus meis ſuperni diſpoſitio
favoris occurrat, & in ſolatio mœrorum
meorum illa a vobis indicari faciat, quæ delectet
agnoſci.

Epistola XXXIII.

Ennodius Hormiſdæ & Diſcoro.

B SCio conſcientiam religioſam grande æſtimare
compendium, ſi præſtandi naſcatur occaſio,
bis maxime, quos devotos extitiſſe meminerunt.
Ergo quamvis prima reverentiæ veſtræ cauſa ſit
ſcripta mittendi, & utilitatis allegatio ſit ſubjicienda
diligentiæ: attamen anxius animus ſæpe
neceſſaria præponit affectui. Retinet fraternitas
veſtra, domnum Papam de expenſa, quam epiſcopus
meus apud Ravennam pro ejus utilitate
me ſpondente fecerat, reſtitutionem fuiſſe
pollicitum. Sed actum eſt, ut vix ad vos
dirigendi præſtaret inducias: & de mea ſibi
ſatisfaciendum eſſe ſubſtantia proteſtatur. Nunc
C quia grandis ſumma non eſt quæ repoſcitur;
& ſummum eſt beneficium, me ab ingratitudine
ejus, quæ videtur juſta, ſubtrahere; ordinate
quod vobis retributio ſuperna compenſet.
Domine mi, ſalutem abundantiſſimam reddens,
Deum quæſo, quo animis veſtris, quod me ſublevare
poſſit, inſpiret. Ego autem adſui partibus
meis, qui cum conteſtatione mœroris per
paginas indicati, direxi fideliſſimum perlatorem,
qui nobis perferenda ſine imminutione ſuſcipiat.

Epistola XXXIV.

Ennodius Fauſto Albo.

D QUamvis magnitudo veſtra per longum ſilentium
oblivionem mei fuerit conteſtata: &
dum ab epiſtolaribus muniis temperat, memoriam
obſequentis abjecerit: attamen providentia
cæleſtis deſideriis meis proſpera veſtra non
patitur occultari, & variis indiciis ſucceſſum circa
vos reſignat optatum. Nunc tamen animus
meus uſque ad hoc devinctione productus eſt, ut
proprium ad vos dirigerem perlatorem, qui vivis
paſtus aſpectibus, bona ad me manifeſta perducat.
Credite domini, magna me vobis eſſe
obligatione conſtrictum, nec ullas pectori
meo ferias dari, quibus viſionem veſtram non
a E plena intentione diſquiram. Supereſt, ut [a] reducta
in Eccleſia Romana concordia, occurrendi
vobis contingat occaſio. Domine mi, ſalutationem
reverentiæ veſtræ pleniſſimam dicens,
deprecor, ut ſuggeſtionem portitoris, hominis
mei, grato ſuſcipiatis auditu, & de felicitate
veſtra, vel totius domus ſtatu recurrenti nos inſtruatis
alloquio.

Epistola XXXV.

Ennodius Dominæ.

INter curas & moleſtias, quibus pro peccatorum
faſce ſubjicior, elegi ſingulare ſubſidium,
ut ad vos domnas meas literas deſtinarem; quarum
precibus omnia mihi ſecunda contingerent,
& ad ſerena lætitiæ, depoſitis anguſtiarum
nubibus, reformarer. Prima enim mœroris
cauſa eſt, quod proſpera veſtra, dum in longinquo
degitis, vix datur agnoſci: ex qua naſcitur
circa perſonam meam omnis adverſitas. Adeſte
ergo ſupplici precibus veſtris, ut per ſanctorum
Dei ſuffragia ægro animo medela tribuatur.
Domina mi, ſervitium ſalutationis impendens,
deprecor, & per Deum vos, quem colitis, obteſtor,
ut continuis me poſtulationibus, & lacrymis:
quibus regnum cæleſte vim patitur, Domino
B commendetis: quia hoc munus ſpeciale computo,
& omnibus commodis antepono.

Epistola XXXVI.

Ennodius Adeodato Presbytero.

CÆleſtis diſpenſatio religioſis deſideriis nunquam
negat effectum, nam quod pie cupimus,
maturo præſtat ſtudio. Deſideranti enim
mihi per literas orationum veſtrarum poſtulare
ſuffragia, perlatorem domeſticum vota
pepererunt; ut ſtimulo ſcriptionis admoniti,
C pro ſuſcepti anima ſupplicetis: quia [b] doctor b
gentium clamat, *Orate pro invicem*. Nihil enim
eſt quod Deum diligens, etiam pro delinquentibus,
obtinere non poſſit. Laborate ergo promiſſis
dudum patrociniis, & gaudia mihi per lacrymas
comparate. Veniat ad me fructus innocentiæ
meritis ignoratus. Hæc ſunt, de quibus
ſanctum Dei admonere præſumpſi. Timeo enim
facere prolixa colloquia; quia res neceſſaria ſtrictis
eſt poſtulanda ſermonibus. Nunc in Chriſto
valete, mi domine, & ſentire me deprecationis
veſtræ munera proſperis indicate.

D
Epistola XXXVII.

Ennodius Joanni.

ERgo falſo creditur, amorem reddi diligentiæ,
& tacitis animas ſe interrogare colloquiis:
fidem mentium ſenſus adſerere; ut quod
impendimus vicaria nobis relatione debeatur?
Vocem montium ſecreta reſtituunt, & in obſequio
humanitatis muta famulantur. ſed magnitudinem
tuam in contemptu mei contigit ſilentium
pro ſcriptione reddere; & in adſtipulatione
artificis genii, temperando a paginis, pertinaciam
garrulitatis opprimere, naturæ lege calcata.
Faceſſat a motibus meis, ſequi quod ad-
E miſſum doleo, & ſublevare culpas imitando. Ecce
iterum appello linguæ ferias foventem, & in
longioribus perſequor, habens promiſſæ caritatis
memoriam. Domine, ut ſupra, ſalutationem largiſſimam
offerens, quæſo, ut debitum gratiæ vel
nunc exigat importunitas, dum providetur quatenus
ardorem deſiderii prolixis ſatietis alloquiis.

---

a *Reducta Eccleſia concordia*) Sedatis motibus ſchiſmatis Laurentiani.

b *Doctor gentium*) Paulo tribuit, quod eſt Jacobi Apoſtoli cap. v. epiſtolæ Catholicæ.

EPISTOLA XXXVIII.

Ennodius Firminæ.

QUoties votiva res repente contigerit, pretium de ipſa temporis brevitate ſortitur. Cæleſtis enim ut creſcat beneficii genius, ſubitum facis eſſe quod tribuit; ne devenuſtet ſperantium prolixitas miſericordiam largitoris. quis enim affectum deſiderii repente ſuſcipiens non avidius impetrata veneretur? Sic literas magnitudinis veſtræ ſitiens, tempore profectionis accepi. Dolebam, fateor, & vehementer angebat, dum nec obſequiorum meorum perlator exiſte-

A ret, nec ſoſpitatis veſtræ digreſſurus bona cognoſceretem. Ecce utrumque frons bona conceſſit. accepi pariter indicia optata, quæ refero, & uno eodemque tempore regreſſum me [a] de Alpibus a Cottiis, & Ravennate ſignifico iter arrepturum. Orate ut variis laborum jactato incommodis patientiam ſupernæ benedictionis munus infundat. Me autem quod ad cuſtodiam gratiæ culminis veſtri ſplendor hortatur, facilius credo curſus fluminum in diverſa revocari, & relictis fluentorum alimoniis æther vacuum piſces expetere, quam tantorum me immemorem delicta reſtituant. Quod ſupereſt, valete mi domina, & redemptori noſtro pro perſona ſuſcepti inceſſabiliter ſupplicate.

a *De Alpibus Cottiis*) Hoc iter eſt quod deſcribit in itinerario Brigantionis. De Firminæ autem anoulo eſt epigramma XCIII.

MAGNI FELICIS
ENNODII
EPISCOPI TICINENSIS
EPISTOLARUM
LIBER SEPTIMUS.

EPISTOLA PRIMA.

b *Ennodius* [b] *Juliano.*

PRæceptis magnitudinis veſtræ miniſterium devotionis exſolvimus; quia ſit æquitati proximus, qui juſti viri monitis obſecundat. Negotiorum qualitas quæ ab amico veritatis agnoſcenda committitur, cautione inſtruit animum cognitoris integri. affectionem infudiſſet nobis magnitudinis veſtræ conſideratio, ſi ſtudia non dediſſent. In negotio igitur quod inter Bauto-
d nem [c] regiæ domus conductorem, & [d] Epiphanium Chartarium vertitur, dum anceps in diſceptatione noſtra eventus nutaret, & alterna ſe partes intentione colliderent: adſerente Bautone ſe ſexaginta & quatuor ſolidos publicos, quos de reliqua indictionis illius emiſſo chirographo fuerat debere confeſſus, idcirco non poſſe reſtituere; quia per manus ſublimis viri Projecti quadraginta ſolidos Epiphanio ſuffragii nomine contuliſſet, pro quibus nullum beneficium ſecutum fuiſſe doceretur; & replicaret ipſe Epiphanius, ſe, ſi quid accepiſſet, labore meruiſſe; nec fruſtra ſibi a Bautone quicquam fuiſſe conlatum, vel probari teſtis fidem laudibus inceſſanter attolleret: ſtatuimus, ut ſub jureju-

B rando mihi nominatus ſuperius vir nobilis Projectus & ſpectati genus declararet beneficii, & effectum, ſi ita eſſet, adſereret non ſecutum. quod cum fuiſſet impletum, Epiphanius acceptam pecuniæ refunderet quantitatem. Nunc in poteſtate eſt culminis veſtri, deciſionem noſtram, ſi placet, auctoritate fulcire.

EPISTOLA II.

Ennodius Fauſto.

C QUantum ad faſcem mœroris adjungit interrupta tribulatio, quando us acrius urat adverſitas, proſperorum mutatione blanditur! Ad cujus unquam onus acceſſit, quod continuatæ ſarcinam calamitatis abjecis? Quam bene me ad patientiam abſentiæ veſtræ longus temporum uſus aptaverat; dum hoc quod felicitas non habebas, didiceram nec vota præſumere! Ecce iterum de inveteratis doloribus paſſio novella me lacerat, & obductam cicatricem reſcindit ictus acutior. Imploraveram

b *Juliano*) Comiti Patrimonii. Lib. IV. epiſt. VII.
c *Regiæ domus conductorem*) Qui fiſcale aliquod prædium conduxerant, hi conductores Domus Auguſtæ dicebantur. de quibus eſt Titulus in Codice, & lex Valentiniani III. qua illos nullius militiæ, dignitatiſve privilegiis frui docet. Domus Auguſta, quando Imperatores erant, vocabatur: nunc Domus regia regnante Theoderico. & conductores domus regiæ, Caſſiodoro lib. V. epiſt. XXXIX. Eorum cognitio ad Comitem Patrimonii pertinebat, qua Comitiva Julianus fungebatur. Theodericus Juliano eidem C. P. *Conductores Apuli deplorata nobis adiitione conqueſti ſunt, frumenta ſibi inimicorum ſubreptionibus concremata: poſtulantes ne cogantur ad integram præſtationem, quibus commerciorum ſunt commoda diminuta, &c.*
d *Epiphanium chartarium*) Lapis ſepulcralis Romæ, LOCUS VALERIANI CHARTARI. Sed Chartarius hoc loco non chartæ opifex, aut negotiator, ſed Chartularius Comitis Patrimonii. quomodo accipi etiam videtur ab Athalarico lib. VIII. Variarum epiſt. XXIII. ubi Chartarios nominat ſedis Burgantini Comitis Patrimonii.

a diſcedente miſericordiam, ut quod de præſenti confabulatione perdebam, literis penſaretur; nec hanc frugem omnibus deſideriis jejunus emerui. Ego conſuetudinis meæ non negligens, inter lacrymas ſcripta concinno: quibus de afflictione mea credidi nil potius indicandum, illuſtris viri domni Pamfronii relatione contentus. Nunc mi Domine, obſequia famuli veſtri dignanter accipite, & animæ in angustiis conſtitutæ remedia conſueta præſtate.

Epistola III.

Ennodius Avieno.

QUibus magnitudinem tuam diſcedentem precibus imploravi, merito rerexerem, niſi memoriæ veſtræ irrogare contumelias devitarem. Nam qui amantem de his quæ recens ſunt acta convenerit, fugiendam bonis oblivionem importunus opponit: cum hoc ſit peculiare conjunctis, ut ſub quadam præſcientia mutuo ſibi cupita ſufficiant; & ad ſubſtantiam caritatis efficaci diſpenſatione, quod votis poſcendum eſt, effectu ſeniore concilient. Cæleſtis diſpenſatio facienda ſuggerit, ſi quid amor optat, inquiras. His jungitur, quod æſtuanti animæ, dum iter arriperes, multis in promiſſionibus ſubveniſti; dicendo ſuſtentandum me eſſe paginis, qui propriæ lucis privares abſentia. Ecce & pollicitatio fide claudicat, & ſpe irritatus ardeſco. Egit veniens de remedii præſumptiones fiducia, ut difficilius dura tolerentur. Sed nunc, mi domine, honorem ſalutationis accipiens, poſtquam apud vos, quod male eſt animo, declaravi, curatio properata ſuccurrat: ut qui ſalutis veſtræ ſtatus eſt, vel gratia principalis, expectatis referetur alloquiis.

Epistola IV.

Ennodius Agaello.

SEmper famulantes diligentiæ paginas nunc in proditione ſui dolor exigit; & gaudiorum miniſtras in vocem referandæ traxit injuriæ; nec contenta fuco diſſimulationis urbanæ ſecreta pectoris aut taciturnitate veſtivit, aut in partem aliam tranſtulit blandimento. Novi quidem fabricata, ſed fugio: & ſimplicitate contentus, cum amantibus ſereni animi fronte congredior. Ubi gentium fuit ſub obteſtatione Dei inter nos promiſſa devinctio; ut proficiſcentes inſalutatum me, velut incognitum, linqueretis, nec poteſtatem remanens ſortirer neceſſaria ſuggerendi? Credo providiſtis, ut imbecillus oculis totum vobiſcum lumen amitteret: nec diem meum ſub amici præſentia clauſis orbibus intuerer. Hæc ſi per negligentiam contigerunt, æſtimationi relinquetis, quem apud vos locum obtineam: ferenda ſunt acerbius, ſi intelliguntur accidiſſe per ſtudium. Nunc vale, mi domine, & animo meo, quem in ſtatione conſiſtere ſuadet innocentia, origo, propoſitum, potiorem gratiæ partem, qua vobis ſinceritate patuit, invitate.

Epistola V.

Ennodius Senario.

QUamvis te dominum meum per intemeratæ documenta fidei [a] principalis ſibi cura conjungat, & morum claritudo ita publicis rebus miſceat, ut amabilis a te ſaporem quietis excludat: non credo tamen ita religionem amicitiæ poſthaberi, ut non ſatisfaciens, Deo adjuvante, regnantis imperiis debita ſua refundas affectui. Noſtis quid poſcat aula, quid gratia: uno eodemque tempore nec rerum deeſtis domino, nec amori; quando Chriſtianæ mentis integritas per has partes diviſa ſolidatur. His ergo ſollicitudinem meam credo relevari, quibus venerabilis conſuetudo ſervatur ſtudiis. Tantum eſt, ut Dei noſtri ſolatiis magnitudo veſtra adjuta gratuletur. Domine mi, ſalutationis obſequia præſentans, ſpero ut de veſtro, vel amici veſtri domni Fauſti ſtatu hilarem me fieri votivo literarum contingat indicio.

Epistola VI.

Ennodius Floro & Decorato.

PErmiſi hactenus magnitudinem veſtram mobilitatem Ligurum urbanæ fuco diſputationis inceſſere: quia & me origo reddebat alienum, & vos ab eorum culpis conſtantia promiſſa ſejunxerat. Sed cum una ſorte ab oculis veſtris, & mente diſceſſi; præconis voce conteſtor, neminem damnare poſſe, quod ſequitur: nec ſalvo pudore ſententiam exceſſibus dictare peccantem. Fas eſt liberos a reatu deteſtari: quis æquo animo ferat monitorem, quod verbis deſtruit, actibus non vitare? Evangelii ſententiam eſt, *Qui fecerit & docuerit ſic*, dignum Dei gratia poſſe judicari. Vobis copioſus ſermo eſt, quotiens error arguitur, & ſub converſationis negligentiæ puritas amplectenda verborum. Perdidiſtis lacrymarum mearum memoriam, quam diſcedentibus gemini doloris ictus effudit. Ecce quanti dies ſunt, in quibus ſub tanta frequentia commeantum, nulla neque domni mei, amici veſtri, neque veſtra, quæ de illo rem voti indicent, ſcripta ſuſcipio. Abſolviſtis imitatione culpabiles: non quod Liguribus evenerit propoſitum, quantum vos dicitis, infidelitatis amittere; ſed quod eos contigerit inveniſſe in his quæ ſunt vitanda conſortes. Rogo tamen, ſervitio ſalutationis exhibito, ut tandem aliquando, tanquam boni domini precum mearum memores, proſperitatem veſtram, vel domni mei, amatoris veſtri, referetis munila literarum. Matt. 5. 19.

Epistola VII.

Ennodius [b] Elpidio Diacono.

PErfecta caritas corporalis abſentiæ damna non patitur, nec animorum ſerena conjunctio itinerum ſequeſtratione multatur: quorum animæ Chriſto in caritate ſociante conveniunt, nulla

a *Principalis ſibi cura conjungat*) Vel propter legationes ad quas ſæpe adhibitus Senarius, vel propter exceptoria officium, quo in regia aula fungebatur. lib. III. epiſt. XI. & lib. V. epiſt. XV.

b *Helpidio Diacono*) Lib. VIII. epiſt. VIII. Sic jam olim ſcribebant, pro Elpidio quod eſt ἐλπίδιος, ut Helpis, Euhelpiſtus, & alia id genus. Quare ita quoque ſcriptum ab Ennodio veriſimile eſt.

A poſſunt ſeparati interjectione terrarum. Hac ego ſpe vel ſecuritate, de conſcientia veſtra ſecurus, amantem mei alloquor, tanquam in amplexibus conſtitutum. Fove, domne Elpidi, quem Deo medio ſuſcepiſti. Habeat ſuas mundus aſtutias, & urbanitatem fallendi prudentiam damnandus appellet. Tu illi dulcedini, quam probavi, nihil admiſceas, niſi quod gradibus ad perfectæ caritatis nos bona perducat. Domine, ut ſupra, ſalutationem pleniſſimam reddens, quæſo, ut proſperitatem veſtram, vel eorum qui nos diligunt, frequentibus mihi indicetis alloquiis.

Epistola VIII.

B

Ennodius Euprepiæ.

QUam bene animum meum ad patientiam ſequeſtrationis abſentiæ veſtræ uſus aptaverat, dum prolixa ſilentia contemptum dulcedinis rerum ſuarum neceſſitate pariebant! reſciſſa eſt cicatrix, quæ ad medicinam pii amoris acceſſerat. Confiteor, ſoror venerabilis, ad antiquum me deſiderium literæ tuæ nimis novo conditæ ſapore revocarunt. Ecce vide qua arte contendis, cui nec ſatietatem de præſentia tua, nec oblivionem de ſilentio pateris ſubvenire. C Scit mentium diſcuſſor altiſſimus, lectione apicum tuorum animam meam intra penetralia ſua non potuiſſe conſiſtere, & ad præſentiam tuam diligentiæ evolaſſe nexu compulſam. Habuit Arelatenſis habitatio, cum Mediolanenſibus muris includerer: & dum ad dulcem ſedem libertas mentis excurreret, intra Italiam me corporis captivitas includebat. O ſi ſuppeteret ſermonis abundantia ad ea quæ cupit animus exponenda, aut ad illa, ad quæ lingua ſufficit, non pudor eriperet! Parvus amor eſt, qui oris teſtimonio ſufficienter aperitur. Confeſſio eſt tepidæ caritatis, quotiens in ea non cedit eloquium. Quod reſtat, Deum precor, ut valeas D & ad ſublevandum mœrorem meum, quem ſcriptione tua nimis dædala arte geminaſti, bono proſperitatis mutuæ reſerveris.

Epistola IX.

Ennodius Avieno.

POmpam, quam in literis fugitis, obtinetis: nec aliud eſt loqui veſtrum, niſi declamationum inſignia cuſtodire. hoc in vobis natura, hoc peritiæ mater indeficiens lectionis cura congeſſit. Sed miſeriis meis evenire nulla conſolatio poteſt, quando ante oculos ſuos locata, E quæ merui: & quantum prælatus indignior exſtiterit, tantum in aperto fiunt peccata ſuperati. Quid animum meum, illuſtriſſime hominum, conaris attollere? quid in vita, quæ plena mœroris eſt, reſervare liceat tribulationibus meis? pro bono diſpenſationis cæleſtis finem vel cum vita conſtitui. Vobis tamen inſufficientes refero gratias, qui illam circa me ſervatis diligentiam, qua potiorem nec digniſſimis præſtaretis. Domine mi, ſalutationis reverentiam ſolvens, ſpero ut orare pro me minime deſiſtatis, & ad calamitatum ſolatia ſerentia opem ſcripta mittatis.

Epistola X.

Ennodius Floro & Decorato.

[a] COmpulſoris functus officio, ad redhibitionem promiſſionis ſuæ vix advocatum coegi, ut quod advocatis debebat exſolveret. Genus duræ profeſſionis, ut a vobis dicenda præveniam, ad verecundiam clericus inclinavi. Quale ſit, quo molliuntur obſtinatiſſimi, & quid ſibi velit, qui raptores ſpoliat, æſtimate. Argenti libram, quam frater Epiphanius dedit, fratri Gaino ad vos perferendam tradidi, pactis tamen adhuc apud me, quæ ſuſcepi, conſtitutis. Reſtat, ut ſi tradere debeam, deſignetis. Domine mi, ſalutationem pleniſſimam dicens, rogo, ut primum pro me Sanctos orare dignemini. Deinde domnis amatoribus noſtris obſequia mea ſub illa, qua me cupere ſcitis, humilitate reddatis.

Epistola XI.

Ennodius Agnello.

MAle eſt animo meo, quod de facundiæ ſuæ dotibus mihi abundantia veſtra nihil tribuit: & ita eloquentiæ opibus incubat, ut partem ex eis facere, ſacrilegium computetur. Turpis eſt equidem univerſorum rerum avaritia: contigit tamen, ſi verba deneges, plus pudenda. Sæpe etiam evenit, ut frequenter ſcribentes minus diligant: nunquam tamen acceſſit, ut aliquid caritati reſervet, qui in perpetua taciturnitate perdurat. Poteſt naſci de epiſtolaribus blandimentis ambiguitas: certa fides eſt, ab eo, qui ſervat ſilentium, non amari. Hæc ſunt, quæ in feſtinatione perlatoris celer ſcripſi, geminis ſtimulis incitatus, vel properationis bajuli, vel doloris. Ergo tædio animi mei remedia incunctanter adhibete: ut quamvis defuerint hactenus affectioni pabula ſua, in ſtatione eſſe tamen promiſſa caritas innoteſcat. Domine mi, ſalutem pleniſſimam dicens, quæſo, ut expectationi meæ quod ſufficit loquendi periuſſimo non negetur.

Epistola XII.

Ennodius Hormiſdæ Diacono.

NUllus remaneret imperitis locus veniæ, ſi plura loquerentur: ſola brevitas commendat indoctos. Supra errorem eſt prolixa narratio ruſticantis. quando ab ignaro extortum fuerit, quod diu legatur, ſibi rancorem ſuum debet exactor. Quiſquamne hominum in longum vult faſtidienda procedere, & nullo ſapore condita breves terminos non habere? Romana hoc, frater, & nimium artifici ſubtilitate flagitaſti. Sed nos contra fabricatos munit ſimplicitas nullis colorata præſtigiis. Etenim quamvis me delenifica epiſtolæ tuæ oratione produ-

---

a *Compulſoris officio*) Fiſcalium onerum exactoris, qui publicis functionibus obnoxius ad ſolutionem compellit. L. VII. Cod. de exſecutoribus. & L. IV. Ne conlationis translatio poſtuletur. & apud Caſſiodorum lib. VII. XIV. lib. IX. IV. Lib. XII. VIII. Editio Baſilienſis hic etiam mutila erat. Priori enim hujus epiſtolæ membro alterum accrevit, quod epiſtolæ XIII. debebatur. Tres igitur epiſtolas ſequentes ad Agnellum, Hormiſdam, & Boetium, ex manuſcriptis ſupplevimus.

xeris, mei immemorem non ſeciſti. Scio artere paginam, cujus pretium promulgator intelligo. Noveris me tamen meis partibus non deeſſe, quamvis vocet in medium & urbanus & clericus. Sed quid produco paginam, cujus ſuperius anguſtiam pollicebar? Hæc mihi cum amante concertatio. eelis fructus eſt literarum. Domine mi, ſelutem uberrimam dicens precor, ut Dei noſtri tribuente miſericordia, crebro ſalutem veſtrem votivis mihi, dum meam quæritis, nuntietis effatibus.

Epistola XIII.

Ennodius Boetio.

SI liberum eſſee imperata differri, concederetur adhuc mihi ornamenta ſilentii non petire. Nem taciturnitatis munus eſt, quod non inhumanum loqui me poſſe credidiſtis. Videte quantum linguæ genium vox preſſa contulerit. Sed res eſt vacui pectoris, periclitcta remedia non teuere. Agit ſermonis cura, ne promulganteis celetur inſcitie; quando otii labor gloriam intercipit. Ecce ego ille ante probationem laudatus ſubdor examini, & ſerias meas, ne videar prædicatione dignus, inrumpo. Nam dum humilitas reddit obſequium, impetrata per ſilentium non hebemus. Tu in me, emendatiſſime hominum, digneris prædicare virtutes, quem in aunis puerilibus, ſine ætetis præjudicio, induſtrie ſecie entiquum: qui per diligentiam imples omne quod cogitur: cui inter vitæ exordia ludus eſt lectionis aſſiduitas, & deliciæ ſudor alienus; in cujus manibus dupliceto igne rutilet, qua veteres ſece fulſerunt. Nam quod vix majoribus circa extremitetem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine. Vere dediſti pretium loquacitati meæ, dum deſiderantem conloquia primus aggrederis. Contigit nova res garrulo, ut uſque adeo produceretur, donec exigerent ſcripte reſponſum. Deo gratias, qui occultis itineribus de propinqui vus neceſſaria effectione commovit. Ecce geminæ cauſas injuriæ jam tenetis. nam poſtquam agreſtis iunotui, præſumo me dicere parentem. Domine mi, ſelueis officium dicens, ſpero ut circa literarum munia frequentiam commodetis: in quo opere eſſiduitatem & emaus exhibet & facundus.

Epistola XIV.

Ennodius [a] *Archotamiæ.*

ITa ſupra cleritatem generis morum luce profeciſtis, ut qnos etiam vobis non nectit propinquitas, actuum veſtrorum bone ſubjiciant. Quis enim non perfectam reverentiem ſit peratus impendere enimæ in Dei cultura ſublimi! quie peregrinum ſe facit a redemptoris gratia, qui Deo non ſuſpicie obſequentes. Iudicium enim eſt converſationis præcipuæ, Chriſti noſtri emere cultores. proximus eſt emendatiſſimis, qui diligit jam probatos. teſtimonium dat bonorum ſine dubitatione meritorum, ſi ſtudeas laudibus proſequi ſub debita continuatione perfectos. fit ſanctis proximus, qui in illis ſine ſuco prædicat ſanctitetem. quemcumque diligentia hortante prætuleris, diſpendium pudoris eſt, ni ſequaris. Quis ſalva verecundia per ſpinoſa gradiens, purgetum iter ettollet, & viam ſelutis adſpiciens, calles eligee noxiorum? profeſſio eæcitetis eſt, bona ante oculos in exemplum locata reſpicere, & unde imitetione proficias, non tenere. Hæc, mi domina, de te non incertis ſeme nuntievie indiciis; non loquax vulgus per ignare judicii ora jactevit; cui mus eſt de humanis actibus, dum ſcintillas in rogus animet, amplificatas fidelium flammas extinguere. Hoc noſtrorum relatione propinquorum, præcipue tamen domna & ſorore Euprepia referente, percrebuit; non ſolum vos dignas eſſe præconiis, ſed inſtituiſſe celebrandum, & venerabili filio cum proſapiæ radiis facem converſetionis ingerere. Hebet, quantum comperi, Lirinenſis hebitetor, quod de ſancta matre diſcat, etiam quæ urbane domicilia non reliquit. Si mihi credit pictas tua, plus eſt in acie viciſſe ſæculum, quam viteſſe, reſignat timorem ſuge certaminis, nec ſpes eſt uulla virtutis, quando ente congreſſionem declinetur adverſarius. Conſcientia roboris paucis adquieſcet ad latebram: hoc eſt ſecretum eligere, quod oſtendiſſe formidinem. Hæc ego non dominum meum, & familiæ noſtræ jubar, Presbyterum arguens ſcribo: cui nec ibi credo impugnetiones deeſſe, quas ſuperet; in quo loci viſus eſt declinaſſe conflictum. Tunc enim univerſa ſæculi blandimenta calcavit, quendo ætetis, opum, natalium profectionem ejus retinere, catena non valuit. Sed vobis quantum ſexus infirmior, tantum debetur potiſſima de pelmæ edeptione laudetio. Prope eſt, ut etiem illius tu ſis tutela propoſiti: quæ male viduitetis & orbitetis patiens, de venerabilis filii meritis ſolatii tui occaſione pateris nil perire. Ecce ubi ſemina fragilitatis oblite caſtelli vice, & virum & juvenem ab hoſtili impugnatione ſubducit. Hujus ſacte dux glorioſa perdures, & uſque ed illud in ſæculo perſeveres, quo illum, ſi ite res popoſcerit, jam maturum mundi iſtius campus accipiat. Vellem, confiteor, ſi epiſtolaris peteretur conciunetio, in longum verba producere, & de ectuum veſtrorum ornamentis pauca ſub loquendi ubertete neriare. Sed hæc ed alios ſcribenda reſerventur. Sufficit vos ſcire, quia quemvis a me nunquam ſis viſa, cognoſceris, & adorandis inſerta monumentis radice animi jam teneris. Scriptum eſt, meminiſti, *Laudent te proximi tui.* Vere ſola mibi vellem cauſa exiſteret Gallias expetendi, ut cum domno meo Presbytero, utrique oſculantes manus & oculos tuos, beatam te in quevis afflictione temporis redderemus. Domine mihi, propter quod mittuntur epiſtolæ, corpore me valere ſignificans, proſperitatis veſtræ ſtatum requiro: deprecans, & per Deum conjurans, ne unquam mihi orationum veſtrarum adjumenta denegetis.

---

a *Archotamia*) Nobili viduæ Arelatenſi, Ennodii conſanguineæ, cujus pietatem tantam eſſe oſtendit, ut filiu Presbytero, qui religionis ſtudio ad Lirinenſem eremum ſe receperat, exemplo atque incitamentu eſſe poſſie. Archotania mendoſe ſcribitur apud Caſſiodorum lib. iv. xii. Nam de eadem ibi ſermo eſt, ut oſtendemus ad epiſtolam xxxv. lib. viii.

EPISTOLA XV.

Ennodius Agnello.

DEo gratias, qui circa magnitudinem veſtram licer protulerit cupita, non ſepulit. Etenim ne fides claudicet ſupplicantis deſideria differuntur: quia devenuſtat ſequuturæ bilaritatis genium velox impetratio. Et vos quidem honores meruiſſe, non optaſſe, manifeſtum eſt: ſed præcedens concinnatio eloquitur vota diligentium. Novit omnipotens, & generis veſtri luce permotus, & gratiæ quam polliciti eſtis, invitatus fiducia. præceſſit in proſperis veſtris quicquid vos diſciplina aut ratione cobibetis. B Sufficiant in floribus ſtricta colloquia. reſpondete de proſperitate veſtra ſollicito, quamvis de amore non dubio. Domine mi, ſalutationis pleniſſimæ obſequia dependens, literarum portitorem commendo, quia mihi fide & honeſtate compertus eſt, volens univerſis quid dignationis veſtræ habeam, non taceri, ut ſperantes de communis gratiæ meſſe paſcantur.

EPISTOLA XVI.

C *Ennodius Agnello.*

SOlet proſperorum indicia diſpergere ſermonis jocunda feſtivitas: dum quicquid boni facundis acceſſerit, germana gaudiorum per populos voce diſcurrit. Facilius eſt ignem in pyras animatum lingua comprimere, quam ſilentium inter optata ſervare. Humanitatis lex eſt & naturæ imperium, bilaritatem mentis opibus ſcriptionis effluere. Emanant enim vel ſi arcentur ſecunda conclavibus. Sed in magnitudine veſtra, ſicut ætas cana eſt, pudoris & ſcientiæ D dote matureſcens: ita lætitiam frænis moderationis adſtringitis. Sed nunquid in damnum gratiæ diſciplina debet excurrere; & hoc minui amicorum diligentiæ, quod ad morum ornamenra ſociatur? Quamvis monetam Latiaris eloquentiæ teneas, non potes tamen invenire quemadmodum jure factum adferas, quod expectanti mibi verba non tribuis. Decet ergo beneficia ſuperna ſola amantibus opinione nuntiari, & de ſolida gratulatione trepidare gaudiis jam potitum? Hac ergo neceſſitate puerum direxi, qui non repoſcat ſcripta, ſed exigat. Noſtis quæ ſit fiducia ſimpliciter amantum; E eorum præcipue, quorum ſpem retinetis gratiæ promiſſione firmaram. Domine mi, ſalutationem pleniſſimam dicens, quæſo, ut frequentes & non in artum coactas epiſtolas deſtinetis. Videre animi mei ſecuritatem. prolixas poſco paginas, qui adhuc nullas accepi.

EPISTOLA XVII.

Ennodius Avieno.

SI vobis de parvitate mea fuiſſet ulla curatio, tanti temporis ſilentium non maneret: maxime cum inæqualitas domnæ meæ, matris veſtræ, per varios ſumores ſine remedio affligat A abſentem. Scio enim hoc ſolo ſanctam fæminam faſce prægravari, quia immodicam pietatem exbibet non merenti. Sed quid produco verba catenis obligata triſtitiæ? ſi bonam valetudinem ejus cæleſtis favor refudit, properato literis nuntiare. Expecto enim, ut tunc mecum proſpera concilientur, quando cum illa eſſe compereto. Didiciſtis cauſam mœroris: indifferenter poſt Deum date remedii. Domine mi, ſalutationis obſequia præſentans, Domino pro me, ſupplice veſtro, obſequia digna porrigite.

EPISTOLA XVIII.

B *Ennodius Avieno.*

SI judex vilium perſonarum laboret injuriis, neſcio utrum poſſit ab hoc onere alios ſublevare, cui ipſe ſuccumbit. Gravibus medica manus eſt adbibenda vulneribus, ne impunitate morbus adoleſcat. Sublimis vir Vicarius hæc a me, quamvis pro juſtitiæ conſideratione deberentur, tamen extorſit alloquia. quid pertulerit, ipſe manifeſtet. Unum ſcio, quia niſi ſuccurritis, C generale futurum eſt malum, cui ipſe eſt diſciplinæ tutor expoſitus. Hoc non eſt alienum a Chriſtianitare, cum deſero: quia impium eſt rerum ordinem ſub bac permixtione confundi. Domine mi, ſalutationis honore prælato, vos vocem ſupplicis granter accipite, ut qui tanti faſcem laboris arripuit, convaleſcat effectu.

EPISTOLA XIX.

Ennodius [a] *Simpliciano.*

DIvini favoris adjumento adoleſcentiæ tuæ D rudimenta ſolidentur. Ipſe det ſucceſſum frugibus, qui contulit ornamenta principiis. ut quod in cano flore præmiſiſti, in pomorum maturitate non ſubtrahas. Eſt propoſiti noſtri prima curatio, ut de incipientis laude ſolliciti, ad Deum vota mittamus; quatenus quod in bonæ indolis eruditione præſumptum eſt, de ſuperna ope matureſcat. Ille ingenii ſegetem perducat ad horrea, qui altricem hominum herbam exegit e ceſpite: ipſe de terreno lacte expreſſam in triticum formet effigiem, cujus imbre ſoli facies maritata fœcundatur. Tibi autem, erudite puer, habeo gratias, quod quamvis dicendi ſplendore nituiſſes, & in illa urbe E literarum ſcientia adſtipulante lauderis, mei quoque deſideras adjumenta præconii. Acceſſit tibi fructus diligentiæ meæ, & ſi nulla tribuuntur ruſticantis ornamenra teſtimonii. Libens dicta tua cum facundiſſimis prædico, cum quibus ſententiam meam, ut bonorum diteſcam ſocietate, conjungo. Proximum eſt, ut non dividantur meritis, qui in qualibet judicatione conſentiunt. Unus eſt, nec enim procul evagatus ab arce ſublimium, qui ad hoc quod illi prænuntiant, non diſpari admiratione concordat. Ad epiſtolæ tuæ tamen, dictioniſque mella me refero. cui ſic eſt blanda de præſenti, & tenera ætate præfatio, ut non ſubtrahatur virtus, & genius de furura. [b] Conſtitit concavatis

a *Simpliciano*) Is eſt de quo ad Fauſtum lib. vi. epiſt. xv. *Simplicianus præſentium baiulus, adoleſcens nobiliſſimus, natalem ſcientiæ ſedem Romam conatus expetere*. cui nunc felicia eloquentiæ primordia gratulatur. Fit ejuſdem præterea mentio epiſt. xxix. hujus libri.

b *Conſtitit concavatis*) Ita omnes libri antiqui. quid autem ſibi velit ſequens alvei commemoratio declarat.

Latia-

Latiaris elocutio, dum per alveum ſuum Romanæ eloquentiæ unda prælabitur. Ad quæ ſe porrigat, vix comprehendit æſtimatio, qui maximus appareſcat in foribus. In matutina luce meridiano fulgore rutilaſti. Tueatur circa te cæleſtis gratia munus ſuum, & ut frequentibus amantem epiſtolarum colas muniis, ſalus noſtra Chriſtus inſpiret.

Epistola XX.

Ennodius [a] *Maximo.*

a

DUm prælorum famuli autumni dotem complerent, & teneras uvarum tunicas properata calce diſrumperent; ego ad ſummatem virum parentem, fratremque meum & oculos & verba revocavi: juſtum eſſe conjiciens, dum vineta uberem tribuunt liquorem, me ſobriam alloqui cum jocunda hilaritate perſonam. Solve ergo Pythagoricam taciturnitatem, & mecum peritiæ & facundiæ tuæ bona partire. ſit inter nos felicium vindemiarum vice colloquium: currant dulcia muſta ſermonum. Habes quæ [b] cum Diacono ſanctiſſimo de inſtitutis morum nota dicendi ubertate communices. Nam qui Eccleſiaſtica, , ut vos, probitate ſubſiſtunt, ſilentii apud illos juſta vitatio eſt. Scribite qua aurea caſtitas diſtrictione teneatur: per quem callem obſcæna fugiatur avaritia: quibus modis turpis fallendi declinetur obſcuritas. In ſumma, ſine diſſimulatione docete, quæ geritis. Illud præcipue ſcire cupidum dignanter inſtruite, qua ſponſæ, vel blandimenta ſæculi religionis diſtrictione reſpuantur. Domine, ut ſupra, ſalutationis munera præſentans, precor ut gratanter accipias, quod inter curarum moles exigit fieri jocorum non reſpuenda ſubreptio.

b

Epistola XXI.

Ennodius Maximo.

UBi eſt fides ſplendentis periclitata conſcientiæ, quam in annis puerilibus cana reverentia non reliquit? quam per ævi præjudicium honeſtatis irradiat? quæ in tempore juventutis actibus matureſcens infantiam ingreſſa prælabitur? Nunquid æquum fuit, amantis paginis tantum mandata reſtitui? aut par fides eſt liberæ ſcriptionis & famuli? Nunquid dignum probatis moribus cenſuiſtis, provocantem ad officia religioſa non ſubſequi; vel nefas putaſtis epiſtolas reddere; quas vobis inter exceſſus contigit non cepiſſe? Hæc igitur eſt tua diſciplina? Non talem te probitas olim manifeſtata diſſeminat. Ego tamen loquacitate, qua notus ſum, indurata nitor mutare ſilentia. Nunquid impar eſt tibi lingua natalibus? aut non teſtimonium ge-

A

neris adnuntians flore ſermonis? Nunquid oſtrum loquendi deſeret pectoris fæcunda dictatio? Nihil niſi malitiam deſignat, qui cum poſſit deſideranti verba non tribuit. Ecce inter ructationes Lyæo debitas, qualia Silenus alter verba compono. Scribendum ſciatis nomen veſtrum ad genii mei purpuram, & libellis propriis inſerendum: ut etiam ſi nihil tribues de reſponſo, ego tamen arcem teneam, quod ad doctos viros dirigo ſine trepidatione aliqua, quod legatur. Domine mi accipe noſtræ ſalutationis obſequia, reddens debita literarum.

B

Sic tibi virginitas manſura conſtet in ævo:
Nec pereat quicquid vita beata dedit.
Sic tua non maculent migrantes membra puellæ;
Nec propter jactas Tartaream faciem.
Ut cupidam ſanctis releves per ſcripta loquelis;
Deque tuis fratri fontibus unda fluat.

Epistola XXII.

Ennodius Maximo.

FIdelius a ſublimitate tua vocem ſuſcipiunt aut interrupta montium, aut ſecreta ſylvarum. Præbent hominibus naturæ inſtitutione & muta reſponſum. redit ad mortales viciſſitudo clamoſæ ſolitudinis, non perit, quod linguæ acceperint vel luſtra beneficium. quare iſtud in

C

magnitudine tua laudis & philoſophiæ genus eſt, nihil dicere, & ſilentii tenere inter declamantium incerta cautionem? Homo, quem nec infœcundum natura protulit, nec infabricatum doctrina dereliquit. Sed, credo, me dedignaris affatu; [c] opicis nolens pretioſa dare verba judicio. Quid quod ſignum eſt divitis eloquentia viri, nec indoctis ſermonum cupita ſubtrahere? mendicus fluminum curſus eſt, qui tantum nobiliſſimorum ſatiare putatur ardorem. ubertas imbrium & nihil paritura ſaxa perfundit. Liquidæ rationis ordo eſt, ut paupertatem reſignet qui damna formidat. quicquid non procurrit, exile eſt. De volucribus tamen munus ſingula

c

D

deſtinavi, quod cepit accipiter. Nam progreſſi ad Bromium & Bacchi orgia, [d] inter aves bella commiſimus. profuit quæſtui noſtro certamen ſociale pennarum. Memento quod ſolam anatem direximus; ſcientes quia *numero Deus impare gaudet*. Dona noſtra inſtitutio eſt. ſume ſi diligis, pro dogmate quod jocamur. Fac meam frugiferam eſſe lætitiam. Si tibi perpetuæ diligentiam caſtitatis indixerit, laborabit in laudibus tuis lingua, quæ modo exercetur in monitis. Vale domine, & amanti, ut doctus, ſi mereor, ſequeſtrata diſſimulatione reſponde.

d

---

a *Maximo*) Viro ſpectabili. cujus Epithalamium ſcripſit Ennodius. atque his etiam epiſtolis ad ejus nuptias alludens ſubinde jocatur. Poſtea Conſul fuit ordinarius anno dxxiii. hoc eſt biennio poſt mortem Ennodii. Ad eum enim Conſulem ſcripta extat epiſtola Theoderici de ludorum pompa, quam daturus erat. lib. v. Variarum xlii.

b *Cum Diacono ſanctiſſimo*) Hormiſda.

c *Opicis nolens*) Veteres omnes *obicis* mendoſe. Mihi certa viſa eſt caſtigatio, ut *opici* legamus, hoc eſt, ut mox declarat, rudis & indocti. quo ſenſu & opica tranſlatio dicta Sidonio lib. viii. epiſt. iii. ab Opicorum gente deducta ſignificatio, cujus ſermo incultus & barbarus. ὀπικῶν φωνή, apud Suidam in voce Γέλα.

d *Inter aves bella commiſimus*) Sidonius idem in Panegyrico Aviti.

Quid volucrum ſtudium, dat quas natura rapaces
In vulgus prope cognatum? quis doctior iſto
Inſtituit varias per nubila jungere lites?
Alite vincit aves, celerique per æthera plauſu
Hoc nulli melius pugnator militat unguis.

Avium igitur venatio illis temporibus frequens, nec clericis ignota. quibus eam tamen poſtea canones vetuerant, ut in illa ipſa Liguria Synodus Ticinenſis anno dccel. can. iv. *Ut Epiſcopus omnes affectiones, quæ in ſancta converſatione a Sacerdotali abhorrent officio, penitus repudiet. & non canibus aut accipitribus vel capis, quos vulgus Falcones vocat, per ſeipſum venationes exerceat.*

Epistola XXIII.

Ennodius Maximo.

a [a] PRoducit magnitudo tua nuptiarum feſta temporibus. dum rem ad quam coactus es, ſub diuturnitate proſequeris, ſubito neceſſitas tua facta eſt deſiderium. Aliquis negotio illi perenniter incumbat, ad quod deſcendit lovitua? Sic receſſiſti a cuſtoditæ beatitudinis diligentia, quaſi prolixis temporibus didiciſſes, qualiter inſtitueretur uxorius. Triginta feliciter dies abierunt, & te civitati adhuc meis oculis longa me macerans expectatione ſubducis. Vere quicquid vis facias, ſi vixero, qui tibi dicenda texui, non tacebo. tamen honore ſalutationis accepto, guſtum de gutulis ut fratrem decet a fratre, directa ſuſcipite. Erubeſce tu, quia nec ægrum requiris, nec de nuptialibus deliciis, quæ poſſent faſtidium relevare, tranſmittis.

Epistola XXIV.

Ennodius Stephano.

EXigit a me filii communis Marcelli adhortatio, quem natura vobis, mihi dedit affectus, ut ad ſcriptionis munia prævius adſpiraſem, & ſolatium literarum, per quod vetuſtas voluit abſentiæ nil licere, amore victus impenderem. Jam debes mihi duplicem gratiam, & ſi reſponſa reſtitueris, ob hoc quod primus incepi. Ille dilectionis januam pandit, qui in colloquiis

A præſtat exemplum: propoſitam cuſtodiunt formulam, qui ſcripta reſtituunt. Ergo, auctore Deo, nuntiam proſperitatis noſtræ epiſtolam deſtinamus. Illud ad gaudium veſtrum, quo uberius paterna mens exultet, adjungimus, filium veſtrum in ſtudiis liberalibus ingenuitatis teſtimonium jam tenere, & talem ſe in hac cura præſtare, ut avara ſuorum vota tranſcendat. Spes perfectionis eſt, honeſta in adoleſcente inchoatio: nec ab erudito diſtat, qui inter exordia boni gloriam occupat inſtituti. Salutans ergo affectione qua debeo, ſpero, ut reparata opportunitate, de bono me faciat veſtræ proſperitatis attolli.

B

Epistola XXV.

Ennodius [b] *Symmacho.* b

LEx deſideriis ſcripta vix creditur. Impatiens rigidioris præcepti diligentia, non jugiter dignum facit reprehenſione quod libera eſt. Redditur ſæpe amabilior de reatu, cum per effrænationem ſortitur genium plus placendi. nam delictum ſuum quodam ipſius præſumptionis melle commendat. Ego a præfatione me tueor,
C quia ad epiſtolas primus adſpiro. Reſtat in poteſtate celſitudinis veſtræ; ſi ſuſtinere eligetis garrulum, non tacere; & de originario Symmachiani fontis lacte me paſcere. Vale in Chriſto noſtro, Romanæ gentis nobilitas, & me jam ut clientem, & famulum, pro morum & naturæ luce dignare.

---

a *Producit magnitudo*) Septem quæ ſequuntur epiſtolæ deſiderantur in exemplaribus, quibus uſi ſumus.

b *Symmacho*) Non Papæ, ſed Patricio, ſocero Boetii. qui illum hoc ornat elogio lib. II. de conſolatione. *Atqui viget incolumis illud pretioſiſſimum generis humani decus. Symmachus ſocer, & quod vita pretio non ſegnis emeres, vir totus ex ſapientia, virtutibuſque factus, ſuorum ſecurus tuis ingemiſcit injuriis.* item lib. I. *Symmachus ſanctus, & æque ac tu ipſa reverendus.* Ennodius originariam Symmachorum familiæ eloquentiam, nobilitatemque eſſe ait. nec fruſtra. quia docti fere omnes fuerunt, & ſummis dignitatibus illuſtres. Quo loco non abs re facturus videor, ſi quoniam Symmachos, qui Ennodii ætate, & ſuperiore ſæculo floruerunt, plerique confundunt, ſuis ſingulos notis diſtinguam ducto a patre Symmachi oratoris exordio. Is fuit

I. L. AURELIUS AVIANUS SYMMACHUS Præfectus urbi anno CCCLXIV. Cujus meritorum ſeries, auctoritatiſque, prudentiæ, & eloquentiæ teſtimonium in ſtatuæ inſcriptione continetur, quam illi duplicem, Romæ ſcilicet ac Conſtantinopoli, Principes poni juſſerunt. Virum doctum & modeſtum appellat Marcellinus Rerum geſtarum lib. XXVII. Sed ejus extat unica epiſtola ad Symmachum filium cum paucis epigrammatis, quæ ſuperſunt ex iis, quæ in octoginta illuſtres ſui ſæculi viros conſcripſerat.

II. Q. AURELIUS SYMMACHUS L. F. Orator. cujus Epiſtolarum libri IX. ac decimus relationum, quas in Præfectura Urbana ſcripſit. in quibus & famoſa relatio de ara Victoriæ legitur, cui S. Ambroſius & Prudentius reſponderunt. Proconſul enim Africæ fuit anno CCCLXX. Præfectus urbi anno CCCXXCIV. Conſul denique ordinarius cum Tatiano anno CCCXCI. uxor illi Ruſticiana Orfiti filia: mater Acyndini Conſulis, quem avunculum propterea vocat, germana. Is eſt, qui apud Macrobium diſputat in Saturnalibus; cui Griphum mittit Auſonius. de quo loquitur Auguſtinus, cum a Symmacho P. V. Mediolanum ad rhetoricam profeſſionem miſſum ſe ſcribit lib. V. Confeſſ. cap. XIII. De quo item Proſper lib. III. de promiſſ. cap. XXXVIII. Sidonius epiſt. I. & aliis locis. Socrates lib. V. cap. XIV. Caſſiodorus lib. XI. I.

III. Q. FLAVIANUS MEMMIUS SYMMACHUS unicus oratoris filius, a quo & patris Epiſtolæ poſt ejus mortem digeſtæ & editæ. Proconſul itidem Africæ anno CDXV. Præfectus Urbi anno CDXX. Hujus ſiquidem ſunt Relationes, quæ de Eulalii adverſus Bonifacium Papam contentione ad Honorium Aug. ſcriptæ Annalibus Eccleſiaſt. ſunt inſertæ. Quæſtor etiam candidatus, & Prætor ineunte ætate fuerat. Nam utriuſque filii ſui honoris crebra mentio in epiſtolis Symmachi. & ſumptuum ejus præturæ meminit Olympiodorus Thebæus apud Photium, Symmachos inter Romanæ urbis ditiſſimos numerans.

IV. Q. AURELIUS SYMMACHUS. Sic enim appellatur Novella IV. Valentiniani. Conſul ordinarius cum Aetio III. Conſule anno CDXLVI. avus, opinor, Gallæ viduæ in epiſtola Fulgentii, quia Gallam Symmachi patricii filiam ſic affatur, *Et licet avo, patre, ſocero, marito Conſulibus pridem fueris inter ſæculares illuſtris.*

V. Symmachus Patricius, cui hoc loco ſcribit Ennodius, cujus meminit lib. VIII. epiſt. XXVIII. hoc eſt, Q. AURELIUS MEMMIUS SYMMACHUS. EX-CONS. ORD. ET PATRICIUS. ut legere memini in antiquis exemplaribus Boetii generi, qui aliquot ei opuſcula ſua inſcribit, Conſul fuit ſine collega ſub Odoacro. anno CDXXCV. a Theodorico rege Judex in cauſa Baſilii & Prætextati, qui magicarum artium accuſabantur, inter alios delectus. epiſt. XXII. lib. IV. apud Caſſiodorum. apud quem & aliæ ſunt Theodorici ejuſdem ad Symmachum epiſtolæ. De eodem Hormiſda Pontifex epiſt. XLVIII. & LXVI. Cæterum ab eodem Theoderico impiis delatorum criminationibus incitato crudeliter una cum Boetio genero cæſus eſt, ut narrat Procopius lib. I. de bello Gothico. Hujus filiæ duæ memorantur, Ruſticiana uxor Boetii, & Galla, de qua præter Fulgentium Gregorius Magnus IV. Dialog. XIII. Filium nullum reliquit. Nam qui ſequitur

VI. SYMMACHUS Collega Boetii in Conſulatu anni DXXII. non Symmachi Patricii filius, ſed nepos fuit, ex filia Ruſticiana & Boetio prognatus, ut dicetur ad epiſt. I. lib. VIII: Ex annis autem, quos in ſingulis deſcripſimus, facile erit de principum reſcriptis ad Symmachos, quæ in Codice utroque leguntur, ad quos referenda ſint, judicare.

Epistola XXVI.

Enaodius Agnello.

A PRo voto meo produxiſtis epiſtolam, dum res nulla ſuſcatas nube purgatis. Feliciſſima deſenſionis ſorte adſumus innocentiæ, & dextero ſemper omine per ſe ſplendentibus uſuram vocis impendimus. Facile ejus lucem qui nitet aſſirmas: nec deeſt ſermo qui commodetur abſolutis. Sic de caballo promiſſo proceſsiſtis affatibus, quaſi vobis aliquando obſcena mentiendi fuiſſet affectio. Vere per animam meam facilius ſacros crederem labi in hanc ſoveam poſſe Pon- B tifices. Vitia maturos neſciunt, niſi quos primævos imbuerint. Inficiatio in hominibus nova non germinat: quicquid in moribus noſtris eſt, & ſequitur & præceſsit. Proinde valete, oſtrum Latiaris eloquii, & mihi viciſsitudinem amando reſtituite: illud providentes, ut pro compenſatione tarditatis, dignus mihi munere veſtro equus ſuccurrat.

Epistola XXVII.

Enaodius [a] *Probo.*

ELigo jacturam pudoris, ne ſubeam dedecus non amantis; ſciens facilius ſarciri poſſe C frontis damna, quam fidei. Indoctum eſſe infelicitatis eſt: virtutes familiæ veſtræ odiſſe, res criminis. Potuimus diſciplinis liberabilibus defuiſſe non delinquentes. nulli ſufficit, unde mores excuſſit. Ego in amplitudine veſtra tot coacervata epiſtolari ſermone bona non venerer? ego non illud generis lumen amplificatum ſtudiis & probitate ſuſpiciam? Videtur mihi non longe ab boneſtate deſciſcere, qui colit emendatos; dum creditur quicumque ſectari poſſe quod diligit. Proinde vale per gratiam Dei, & ſtudium meum approbans amantem tui amplifica muniis literarum.

D

Epistola XXVIII.

Ennodius Adeodato Presbytera.

VOto meo obſequitur, quæ miniſtra ad vos ſcriptionis exiſtit occaſio. Nam & præſentiæ vice blanditur alloquium, & promittit ſibi de paginarum promulgatione quod exhibet. quia emendatiſsimi homines, ſicut derogari virtutibus ſuis æſtimant, aliquos in diligentiæ teſtimonio prævios extitiſſe; ita ignominiam reputant, exempla negligere. Vixit inter ſanctos viros iſta communio, ut per intimi hominis providentiam nil noceret terrena ſequeſtratio. Par eſt, domine, ut & votum meum ſequaris & formam. Ergo ſalutans principe loco, ut mei memor ſis deprecor; ut quod mihi per negligentiam ſubtrahitur, divinæ gratiæ per vos ſuffragio conferatur. Indico ergo non mentiens, nocte tertia [b] a profectione mea, ingratam mihi dominam meam Cynegiam apparuiſſe in ipſo lucis exordio, & multum ab ea me de itineris properatione culpatum, quare etiam nullis verſibus ſepulcrum ejus eſſet honoratum. Hæc quidem ego non ad imaginem propheticæ veritatis accepi; nec nocturnis ſorte illuſionibus operis mei ſudore litavi. Sed quia facile ſuadetur amantibus, debitum opus non laboravit exigere, qui monebat. Salva eſt dominæ reverentia. Verſus quos direxi, per diem judicii te conjuro, ut in pariete ſupra ad pedes ſcribi mox facias. Gratum noveris & filio tuo futurum, vult enim merita illius multorum ore celebrari, ſed in eo modo quo illos hic invenit. Domnam meam Stephaniam, & domnam Sabianam, ſed & Domnam Fadillam pro me ſaluta. Si ſcripti fuerint, mox reſcribe. Domno Papæ dignare dicere, ut aliquid [c] per ſecundia Hoſcorum de mea cauſa ordinet. Quantum in feſtinatione veredarii potui, ſcripſi. dominum & fratrem Hormiſdam ſatis pro me ſaluta: cui dicite, ut clavem illam mittat.

Epistola XXIX.

Enaodius Beato.

NOn ego epiſtolam meam intra breves terminos, Spartanæ memor concinnationis, includo; nec formam tuam ſtudio coacti ſermonis irrideo. abeſt a me loqui pauca cum modicis. Urbanorum eſt exiguis producta ſubtrahere, & ſine aliqua neceſsitate paginas, quales poſcit hominum menſura, formare. Quod in me de his quæ præfatus ſum ſubtile putaveris, feſtinatio non ſemper amica artis, & caſus exhibuit. Magnum mihi eſt, ſi dederunt fortuita, quod mireris. Ergo cauſam ſcriptionis inſinuo, quam tibi prælata ſalutatione commendo. Digreſſo mihi urbe procul domnæ meæ Cynegiæ occurrit admonitio, quare ſepulcrum ejus non honoraſſem laude ducti in carmen eloquii. Quod quamvis reverentia viri ipſius facerem, tractavi, quia quod radiat luce meritorum, ſtyli ubertate celebrandum eſt. Nam nec Deus officium reſpuit imperiti, & contentus ipſe quod tribuit, a ruſticantibus verborum diademata non requirit. His ergo verſibus ſcribendum Epitaphium deſtinavi. De quo quid ſentiatur, ſic pater tuus vivat, & Roma te, quantum ad illa quæ in ipſa reprehenduntur, non ſuum faciat, ut ſimpliciter & pure indices; nec au-

---

a *Probo*) Viro illuſtri, quem inter alios proceres urbis laudat in Parænesi. item lib. VIII. epiſt. XXI. ad Beatum. *Tu feceras quod ſapiens, qui ſoli domne Probo,* * *artem venenti inter doctos, verſus meos relegeras.* Et poeticæ igitur facultaris, & nobilitatis in hac epiſtola mentio facit, quod inter Chriſtiana monumenta editam eſt bis verbis.

* ſ. *arcem.*

Spes generis clari, magnorum gloria patrum,
Solers ingenio, carmine doctiloquus.
Inluſtris, ſapiens, humilis, moderatus, honeſtus.
Communis, gratus, plus bonitate pius.
Ante annos animumque gerens ætatis avitæ,
Clarior in patria nobilitate Probus.
Nil tibi mors nocuit, cum hic vivis laude perennis,
Et Chriſti in regno dum ſine fine manes.
Hoc tibi quæ cecini, non ſunt præconia falſa,
Pro meritis fama eſt teſtis ubique tua.

b *A profectione mea*) Dum ab urbe rediret. Epitaphium Cynegiæ aliud vidimus lib. V. epiſt. VII. Illud Euprepiæ ſororis rogatu ſcripſit: hoc a Cynegia ipſa nocturno viſo admonitus compoſuit, & Romam miſit, ut parieti ad tumulum infigatur.

Per ſecundia Hoſcorum) Quia deſerunt nos hic codices, ut dixi, & conjectura utendum eſt, non aliena, ut opinor, fuerit emendatio ſi *per ſanctum Dioſcorum* legamus. Dioſcorus enim is eſt, ad quem & Hormiſdam de hoc ipſo negotio ſuo cum Papa tractando ſcripſit lib. VI. epiſt. XXXIII.

ribus meis, aut ſenſui ſueo mentitæ gratiæ blandiaria. Non erubeſcas, & etiam aliquibus, præcipuæ tamen domioæ, & merito dominæ Barbaræ paginam meam receuſere; quia tecum locatur. Opto tamen ut taurum tabella mea, quantum ſpes tua ſapiat: quæ in cano flure, & mea, & parentum ſuorum, quamvis ſiut avara; & vota traſgreditur. Dominum Cethegum, & Dominam Bleſillam ſororem ejus, pro ma ſaluta. [a] Fidelem, Marcellum, Georgium, Sulatium, Simplicianum pro me ſaluta. quibus dic, ſi vobis cordi eſt diſciplina domnæ Barbaræ, dominum, vel patres, aut fratres ejus, frequentate; quia eſt caſta, luxuque carens, qui aliud fecerit, ad me noo ſpeiat ſe eſſe rediturum.

Epitaphium Cynegiæ.

Obtinui pretiam votoram muaere Chriſti:
Qua mihi vita fuit crux, dedit haac tamalis.
Diſſolvens carni ſobolem ſine vulnere mentis,
Quod Fauſto felix conjuge præmorior;

Disjecit lacrymas medela cordis.
Quæ ſervat meritis torum fidelem.
Exoptet ſimilem matrona fortem.

Epistola XXX.

Ennodius Fauſto.

SOlida eſt ſpes adoleſcentium, quam magnorum cultura proſequitur: ſi ceſſat curatio, ubertas tritici tranſit in lolium. Parthenium, ſororis meæ filium, diu circa diligentiam literarum, quantum patris ipſius reſeravit allegatio, culminis veſtri metus attraxerat. Sed ounc per abſentiam veſtram venerandæ ſolutus lege formidinis, molitur obſcæna. ætas illa peccaris amicior multos reperit ad errata ductores. Implorat fidem propoſiti mei pater, & incolumem filium loco deſlet extincti. Sic faciunt, quibus de profectu ſuorum fiducia nulla reſponderit. Nihil mihi reſiduum fuit, quod remedii loco precibus victus ingererem; niſi ut eminentiæ veſtræ conſcientiam de exceſſibus antedicti juvenis feſtinus inſtruerem. Vos medicam manum, vos opem præſtate conſuetam: ne vitiorum profectus uoiverſa in eo, quæ boni aliquid potuerunt ferre, ſuccidat. Commendate amicis quæ agantur; inſinuare doctori, & quicquid poteſt ſubveoire, concedite: quia hæc ſunt quæ præfatis ſalutationis obſequiis, conſanguineo poſſim, profeſſionis meæ memor, ſine diſſimulatione præſtare.

Epistola XXXI.

Ennodius Parthenio.

PAr quidem fuerat, ſilentio degeneri vicem taciturnitatis opponi: ut per ipſum eadem vindicta, per quem venerat error, exiret. Nunquid æquum eſt, ut in exceſſibus tuis vox, quid deliqueris, & non mutus dolor oſtendat? Crede mihi, manifeſtatæ indignationi vicina curatio eſt. Te per longum ferre debuit incluſa commotio; ſi tamen non ex toto ab humanitate diſceſſiſti. Quid deliqueram, poſtquam [b] primoribus litteris veniam fabricata humilitate popoſceras? hæc eſt correctionis fida promiſſio, ut poſtquam delenifica oratione conceptam iram extorſeris, erubeſcas te minora peccaſſe? Quantum video, poſt conteſtatam verecundiam, ſolas errorum vitas anguſtias, nefas æſtimas circa parentem, & nutritorem tuum, non in tantum extolli ſupercilium, quanta debuiſti pro tot beneficiis commanione ſummitti. Aut forte putas quod me puerilis ira ſollicitet, aut ulla neceſſitas maturum expugnare poſſit affectum? nunquid genitori natorum non grata ſunt verbera? aut creatores reptantium parvulorum non & mulcentur injuriis? Nihil amarum putant, quibus inter deſideria, quod votis pro parte adverſetur, efferbuit. Invenimus inter triticeas ſegetes ſpinas, & lolium; & dum frugiferam herbam carpimus, infœcunda ſuggeruntur. Nunquid ideo culturæ reſpuenda diligentia eſt, aut ceſſandum eſt a vomeribus, ſi non in toto ſatisfecerit terra cultori? Deum precor, ut a te quod deteſtor excludat. ego tamen nunquam, ſi credis deſeram monitoris officium. Audivi te patris tui relatione, circa ſtudia jam remiſſum, & quaſi arcem ſcientiæ adeptus ſis, ita nullatenus eſſe de lectionis inſtructione ſollicitum. Noſti, fili, iſtius rei ſummam, niſi aſſiduitate nimia non teneri. Nun profuit in hoc opere laboraſſe aliquando hominem, qui a laboris intentione deſtitit. pernicibus alis negligentes fugit ſcientia; & quicquid mora, & ſudore partum eſt, ſub celeritate transfertur. Te ſalutatum & vigilem volo; ut profectus tui meſſem quotidianæ carenis lectionis adſtringas. Ad me vel nunc, ſi quid te deceat cogitas, reſcribe. quia ſi credis, nunquam ſimilem dictionum tuarum invienes in qualibet orbis parte fautorem.

---

a *Fidelem*) Mediolanenſem. Huic inter ceteros Senatores ſcribit Joannes Papa. ut obſervatum eſt ad epiſt. XIX. lib. 5. Sed illo tempore Quæſtor Athalarici jam fuerat. Poſtea vero præfectura etiam prætoriana functus eſt, ut teſtatur Procopius lib. 2. belli Gothici. a quo prætarea Mediolanenſem patria Fidelem fuiſſe didicimus, legatumque a Romanis miſſum ut Beliſarium in urbem evocaret. Verum hæc omnia multa poſt Ennodium. nunc juvenis erat. Procopii autem de illo verba hæc ſunt. *φιδέλιον τε πέμψαντες ἄνδρα ἐκ μεδιολάνου ὁρμώμενον, ὃς ἐν λογίμοις ἦν. ὃς δὲ ἀταλαρίχῳ παρέδρος πρότερον, κοιαίστορα δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην καλοῦσι ῥωμαῖοι, βελισάριον ἐς ῥώμην ἐκάλουν, ἀμαχεὶ τὴν πόλιν παραδώσειν ὑποσχόμενοι.*

b *Primoribus litteris veniam*) Ad quas reſcripſit Ennodius. epiſt. 1. lib. VI.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS EPISTOLARUM LIBER OCTAVUS.

EPISTOLA PRIMA.

Ennodius [a] *Boetio*.

A OPtimæ ſpei plenus, cui ſantum cupio, ad curam officii epiſtolaris adſpiro. Decet enim veſtris faſcibus hac præfatione delibari; & inter purpuras, poſſeſſuris luce creſcentes, qualicumqoe non abſtinere colloqnio. Nunquid ſolius doctrinæ beoeficiis amor agnoſcitur? nec fas eſſe credendum eſt, prodire io medium deſideria ruſticaotis? ſimplicius ionoteſcunt vota nullo peritiæ velata præſtigio. Ergo oos hoc ſumus ore, quod pectore. oon amara præcordiorum deleniſicis poſſumus mutare ſermonibus. pudens laudator eſt, cui in concinatione blandimenti dicenda mens ſuggent. Deo ergo omoipotenti gratias, qui in vobis, dum vetera ſamiliæ veſtræ booa cuſtodit, nova multiplicat, & qood plus eſt apice digoitatis, dignos facit eſſe culminibus. Redditur quidem veſtræ glaria iſta origioi: ſed quod eſt clarius, merito impetrante perſonæ. Fuerit io morem veteribus, curulium celſitudinem campi ſudore mercari; & contemptu lucis bonorum luce fulgere: ſed aliud genus virtutis qaæritur, poſtquam præmium facta eſt Roma victorum. Noſter caodidatus poſt manifeſtam decertationem, debitum triumphum, dum nunquam viderit bella, ſortitur. Judicio exigit laureas, & congredi non neceſſarium duxit armatis. Inter Ciceronis gladios, & Demoſtheois coituit, & utriuſque propoſiti acumina quaſi natus io ipſa artium pace, collegit. Nemo diſſonantiam Atticæ perfectionis metuat & Romanæ: oec præcipua geotium bona in ſocietatem dubitet coovenire. Unus es, [b] qui utramque complecteris, & quicqnid viritim diſtributum poterat ſatis eſſe, avidus maximarum rerum poſſeſſor includis. Eloquentiam veterum, dum imitaris, exſuperas. dicendi formam doctiſſimis tribuis, dom requiris. Eſt apud me epiſtolæ veſtræ, qoæ hujus rei fidem faciat, veoeranda compoſitio. Utioam quæ a vobis diriguntur, tam eſſent crebra, quam ſuavia! Dicatis forſitan: Par fuit propinquum laudare, in commune augmentum laboraotem: quia non eſt proprium, quod quaſi ſingulariter videtur palmata cooferra. Venit ad me equidem B portio de curuli. Sed, ſi mihi creditis, plus erigor de genio & ſtudiis ſublimati. Interdum acceſſeruot iſta de caſibus: ſoli contigerunt illa virtuti. Prope inops ad ſcriptionem adducitur ſuffragii Conſularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi otrumque in peculio eſt, Latiaris ſcieotia, & vena purpurarum. O ſi mihi oon ſtyli epiſtolaris conſideratio in longum equidem producta manus opponeret! quod alii relatione dictant, ego crudum, & ſi confuſis ordinibus explicarem. Redeo ad tabellarum fidem. Valere me nuotio, & utrum valeatis, imploro ad ſummam beneficii poſtulaos, ut dignatio me reciproci ſermonis attollat. hoc qaoque deprecans, [c] ut domum, quam in Mediolanenſi civitate, & abundantia veſtra, & negle-

---

a *Boetio*) Conſuli ordinario ejus anni, hoc eſt dx. Hic nimirum ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS, philoſophus & orator. cujus laus præconio non eget. quod ſi deſideretur, nullum hac Ennodii epiſtola eſſe poſſit illuſtrius. Onuſrius Panvinius iterum Conſulem cum Symmacho ſocero fuiſſe cenſet anno dxxii. Sed ut omittam, Boetium, ſi ſecundum Conſul illo anno fuiſſet, collegæ Symmacho præponi debuiſſet, cum in Faſtis, & antiquis omnibus lapidibus poſtponatur: mihi certum eſt, Symmachum & Boetium Conſules anni dxxii. Boetii ipſius filios fuiſſe. illos inquam, de quorum ipſe copulato Conſulatu lib. ii. de Conſolatione ſcribit his verbis, *Cum duos pariter Conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti*. &, *Quid dicam liberos Conſules, quorum jam ut in id ætatis pueris vel paterni, vel aviti ſpecimen elucet ingenii?* Scio aliter viſum auctori vitæ Boetii, qui filios ejus Conſules facit Patricium & Hypatium, qui anno Chriſti D. Conſulatum una geſſerunt. Verum hæc profecto nimis eſt allucinatio. Præterquam enim quod meminiſſe opportebat Græcos & Orientales illos Conſules fuiſſe, & ad Boetii familiam nihil pertinere, revincere poterant quæ modo citata ſunt verba Boetii. ex quibus liquet hoſce ejus filios Conſulares ætate adhuc pueros fuiſſe, cum exilii ſui conſolationem ſcriberet. quod ſane dico non poterat, ſi ante xx. aut plures annos Conſules fuiſſent. Boetii ergo filii fuerunt Symmachus & Boetius; quorum uni nomen a ſocere, filii avo, alteri ſuum impoſuit. Multa ſunt horum Conſulatu notata monimenta. unicum proferam, quod propter adſcriptam exeuntis indictionis notam memorabile videtur. Vidimus id Romæ in æde ſuburbana S. Pancratii. Sic autem habet.

HIC REQUIESCIT MAXIMUS PARVULUS
QUI VIXIT ANNOS VI. MENS VII. DIES X.
DEPOSITUS EST SUB D. III. ID. AUGUSTAR.
SYMMACHO ET BOETIO VV. CC. CONS.
IN FINE IND. XV.

b *Qui utramque complecteris*) Græcam ſimul Latinamque eruditionem, quod omnia ejus opera teſtantur, & epitaphium Ticini.

Mæonia & Latia lingua clariſſimus, & qui
Conſul eram, hic perii miſſus in exilium.

Gerbertus item noſtras lib. ii. Epigrammatum Pithœanorum.

Tu pater & patriæ lumen, Severine Boethi,
Conſulis officio rerum diſponis habenas.
Infundis lumen ſtudiis, & cedere neſcis
Græcorum ingeniis.

c *Domum in Mediolanenſi civitate*) De hac rurſum epiſt. xxx. xxxviii. & xl. hujus libri.

A ctus, propemodum jam reliquit, mihi quo vultis genere concedatis. Juſtum eſt enim, ut parentes veſtri habeant quod de patrimonii mole deſcendit. Credite mihi, Deo teſte, quia ſi impetrare ſine detrimento cenſus veſtri meruero, quaſi dono obligatus, obſequiis potioribus reſpondebo. De qua parte, ſic vobis feliciter univerſa contingant, ſi ſecurus eſſe debeo, plenarii mihi documenti dirigite firmitatem.

EPISTOLA II.

Ennodius Avieno.

PAr erat magnitudinem veſtram ingenii ſui opulentiam, dum ſancti patris ſectatur inſtituta, depromere, & multo acquiſitam ſudore doctrinam pro diligentiæ teſtimonio ventilare. B Gemina vobis contingit anteſata concinnatione laudatio. quando creſcente ſuſceptorum devotione fertur in medium palma ſermonis, res quæ nobis amorem veſtrum reſerat, vos extollit. Uno eodemque uſu & oris pompa multiplicatur, & fidei. In pace conſtituti illam ſubjectis affectionem putantur impendere, quam loquuntur. Hæc, mi domine ille occupatiſſimus pater, & in humana locatus arce cuſtodit. Nam contemptum manifeſtat, qui in otio C degens verba non tribuit. Legiſſe me memini, *Sermonis avari nullus honor*. Nunc ergo ſervitiis ſalutationis exhibitis, indico me valere. Supereſt, ut ſuggeſtio mea eliciti gaudeat ubertate colloquii.

EPISTOLA III.

Ennodius [a] *Meſſalæ.*

POſt unam epiſtolam, quam victus crebris ſcriptionibus emiſiſti, in continua taciturnitate perduras; & credo neceſſitate, non ſtu- D dio, ſervas [b] philoſophiam nil dicendi; non reſpiciens veteres, ne loquerentur melius, in præſentia nil locutos, & illam ſilentii curam nutricem fuiſſe ſermonis. Tu videris mihi [c] diſciplinas Atticas in mota fideliter parte ſectari; nolens ſilentio acquiſita vulgare. oſtende poſt oris ferias, quæ tibi per aurium callem divitiæ commearunt. Deſtinaſti mihi dictiones tuas; in quibus & ſi non fuit optanda ſublimitas, non tamen deprehenſa eſt quæ ſorderet abjectio. Egi Deo gratias, quia jam te de vinculo, in quo negligentia conſtringebaris, exemeras. Promiſi ſequentibus potiorem ſucceſſum æſtimatione prin- E cipii. Sed vos inchoationem, quantum ad me, cui nihil dirigitis, cum extremitate junxiſtis. Domine Meſſala, quotidie cujus ſis filius, habere ante oculos cordis Dei noſtri diſpenſatione contingat. Sed nolo prolixa eſſe, quæ aſpera ſunt. Vale, officio ſalutationis accepto, & correctum te ſuggeſtionibus meis, frequentibus reſigna muniis literarum.

EPISTOLA IV.

Ennodius [d] *Aratori.*

AD longinqua digrediens caritatis immemor extitiſti. non licuit tecum piam diligentiam mutos exire. Dum urbis habitator es, fabricatas blanditias, non ſine dædala arte cuſtodis. at ubi rus petendum eſſe decreveris, quaſi graves ſarcinas amicorum memoriam derelinquis. Tu villares delicias expetiſti, & nos apud te inter mœnium mala remanſimus. Non habuit radicem affectio, quam velut curarum tormenta ſeparaſti. Dicas, unde tam velox exprobratio? nec æquum eſſe parari ante delicta torturem. Scripturum te, mox fuiſſes ad optata pervectus, ſine cunctatione promiſiſti. quantum pater tuus ſemper culparum tuarum vulgator expoſuit; jam a te pueri paginis vacui commearunt. Timeo ne iſta taciturnitas diuturnitate convaleſcat; & in uſum ſilentii turpis creſcat incuria. Domine mi, ſaluto ego, & promiſſi te memorem debere eſſe convenio, quatenus inter cana nemora redimitus hederis efferaris.

EPISTOLA V.

Ennodius Fauſto.

DIrectos a ſancto Epiſcopo artifices proſequi commendatione non opus eſt. Res enim plus ſuo placitura genio, de devotione laudatoris abjurat injuriam. Familia eſt, quam cum videritis, non poſſitis ambigere ab Eccleſia deſtinatam, & de ejus theſauris & gremio ſub hoc ſtudio proceſſiſſe, ut tractata liberaliter pariat vobis in illa melioris ſæculi commutatione mercedem. In quibus mancipiis, juxta adnunciationem beatiſſimi Laurentii martyris, opes eſſe maximas quis negabit? Sunt enim fœminæ, quæ quamvis exterioris hominis lumina perdidiſſent, mentium ſplendore radiabunt. quicquid enim corporibus de proſperitate ſubducitur, ad frugem creſcit animarum. Nolite male accipere, quod nec videre poterunt, nec videri. procul a maturitate veſtra illiciens decore formoſitas. Qui vitam ſuam, ſicut vos in hoc innocentiæ calle diſpoſuit, ſi tales paſcat, in cælis eſt. crede mihi, quamvis vobis gaudia pariat fuſa ad Deum ubertas illa lacrymarum, contenti eritis poſſidere ſub continuatione plangentes. Inter iſta bona, quæ præfatus ſum, licet magno vobis labore & pretio conſtitiſſent, adjicio quæ ſequuntur. Una inter ipſas, & ingenua, & ſine filiis, & puto, quod ſit ſanctis vicinum deſideriis, nec habebit. Eſt enim in Chriſtianis hominibus fœcunda ſterilitas, & maximum ſolatium ſæculi adjutoria non habere. Sed ne forte animus veſter in occupationes publicas debeat de [e] anagnoſtici prolixitate faſtidium; quamvis bona in principiis locata vos animent, & quemlibet rancorem detergeat in exordio, juxta oratoriam diſciplinam, locata dulcedo; tamen ne defi-

---

a *Meſſala*) Adoleſcenti, Avieni fratri, Fauſti filio. quod docet lib. IX. epiſt. XXI. & XXVI. Is eloquentiæ operam Romæ dabat. Ideo ejus Dictiones laudat, ut hoc ſtimulo incitetur. Aliæ præterea ſunt ad eundem epiſtolæ hoc libro & ſequenti. Rurſum Maſſala hic videtur, de cujus Conſulatu, qui incidit in annum DVI. epigrammate luſit Ennodius. Ita pueros Conſules creare mos fuit hoc ævo non infrequens.

b *Philoſophiam nil dicendi*) Pythagoricam ἐχεμυθίαν

c *Diſciplinas Atticas*) Sacrorum Eleuſiniorum, quæ in Attica religioſiſſimo ſilentio colebantur. Unde tacita Cereris myſtæ Papinio; & proverbium ἄῤῥητα ἐκλαλεῖν de iis qui arcana ſua ſilentio tegunt, quia Cereris myſteria non initiatis evulgare nefas erat.

d *Aratori*) Lib. IX. epiſt. I.

e *Anagnoſtici*) Dictum lib. I. epiſt. IV.

deria veſtra fabricata diſſimulationa ſuſpendam, nulla ex illis documenta promerui. Quia commemorationem mularum facerem, Epiſcopo durum videtur. & quamvis famuli veſtri fratris Gaiani inſtitiſſet efficacia, & ſupra modum nos preſſiſſet importunitas, nihil communi actiona profecimus. Hoc tentum volunt inſeri. Multis ſanctum patrem veſtrum beneficiis veſtris, & gratia invitatum, muneris vobis viciſſitudinem proſpexiſſe. quod genus documenti ſi placet, ſine cunctationa reſcribite; aut quæ ejus forma eſſe debeat, intimate. Nunc ego ille periclitatæ utilitatis, & in obſequiis veſtris annis pluribus jam probatus, quantum egerim, quod vix altar per infinita chartæ damna narraſſet, perpleibus ſum verborum ſaltibus elocutus.

Epistola VI.

Ennodius Aviena.

CRedo ad juſtitiam pertinere, ut quod a vobis expecto, primus exhibeam. Decet enim, ut qui bona opera præſtolatur, invitet exemplo. Expugnat calcaribus tarditatem, qui formam miniſtrat officii. His argo ſalutationis munus impertiens, ſanum me eſſe poſt inæqualitatem, quam pro peccatis ſum paſſus, enuntio; & ſtatum veſtræ proſperitatis inquiro, ſperans ut in hujus rei ſolutione multus incumbas.

Epistola VII.

Ennodius Senario.

APud ſanctas conſcientias non negat caritati debita ſua gratiæ principalis occupatio: nec eliminat pii amoris aula fervorem. Teſtimonium dat ſolidæ affectioni, qui eam inter impedimenta oblivione non obruit. Commendata mihi ſcriptione culmina veſtra; quæ voto importunus emerui. cuſtodia communionis, honor eſt dignitatum. His argo obſequentiſſime ſalutans, epiſtolas brevitate conſtringo, ſciens poſſe productas horreri: faciens ut pro me Domino gratias referatis, qui moleſtiam, quam pertuli, antequam eam diſcere potuiſſetis, abſterſit.

Epistola VIII.

a *Ennodius* [a] *Elpidio Diacono.*

QUibus modis fret ernitatem tuam ad ſcribendum, quare arta ſollicitem, quando homo verborum locuples in me ſilentia peregrina cuſtodis? Elegi ut ta loqui loquendo faciam, & illam Atticam eruditionem ad epiſtolas alia garrulitate producam. Juſtum fuit, ut tot diebus a promiſſione deſiſteres, & qualiter perveniſſes, nulla paginæ directione ſigna res? aut forte contra me illam tuam cautelitatem æſtimas eſſe ſervandam? Dedignaris colloquio, quorum gratiam multo ſudore quæſiſti? Crede mihi, niſi ab hoc te vitio ſub ea qua ambulare ſoles velocitate ſuſpenderis, neceſſe eſt ut ad alios noſtra patrocinia transferamus, qui memores conſtituti amorem munerentur obſequiis. His ergo ſalutans, amico & medico indico, me gravi corporis inæqualitate laborare: quam niſi te dictaote pagina jocos exhibitura curaverit, diſtenſam per tormenta ſaulam longis hominibus coæquabo.

Epistola IX.

Ennodius Meſſalæ.

SI jam te favor divinus a propoſito negligentiæ ad votiva ducit ſtudia, ſi quo ta vene, quo te domnus Fauſtus vocat, attendis: optata non taceas ſcriptione. Sed timeo, ne dum officioſum deſidero, ſuſtineam ruſticantem? & incipiat hoc deſideriis meis reſiſtere, quod cupivi. Cæleſtes divitiæ illam inertiam ſtimulo pietatis exſuſciteut, & mendicitatem oris tui ſuperna ope locupletent. Ecce injuriis provocatus ſeribo. Salutem ergo dicens, rogo, ut quid circa te agatur, tabularum promulgatione cognoſcam.

Epistola X.

Ennodius Maxima V. S.

BEne diſponantur ſuperno vota noſtra judicio. Ipſe ad nuptias tuas veniat, qui primo parenti, dum adhuc nativa immortalitate gauderet, ſupernæ benedictionis munus indulſit. Faciat tibi Chriſtus noſter, nec cuſtoditæ integritatis fructum perire, nec munera nuptiarum. Sic virginitas proſit ad ſobolem, ut caſtitati tuæ fœcunditas nihil decerpat: & miro diſpenſationis arcano, nec ſæculo dum pater es, pereas, nec Dei gratiæ, dum pudicus. Veniat ſuper te, quod Iſaac juniori filio pie inductus optavit. Illis domum ſocrus auſpiciis uxor introeat, quibus ad Tobiæ penetralia nurus acceſſit. Sit tibi cauſa perfectæ dilectionis in conjuge, in te virginitas cuſtodita. Solam illam deputatam tibi noveris, cui te quaſi non eſſes, ex mundi fæce ſervaſti. Ecce quia venire non potui, oratione non deſum. Domine mi, ſpero, ut honore ſalutationis accepta, [b] quæ a me directa ſunt, dignanter accipias. b

Gen. 27. 28

Tob. 6.

---

a *Helpidio Diacono*) Medicum fuiſſe extrema epiſtola ſignificat. Itaque dubium non eſt, quin hic ſit Elpidius medicus Theodorici regis. cujus ad ipſum extat epiſtola, quæ Helpidio item diacono inſcribitur, lib. IV. Variarum: in qua cum impenſi ab eo ſervitii ſedulitatem commendat, hoc ipſum mediciaæ obſequium intelligit. Procopius lib. I. belli Gothici. *μετὰ δὲ, ἅπαντα εἰς Ἐλπίδιον τὸν ἰατρὸν τὰ ξυμπεσόντα ἐξηγησάμενος, τήν τε ἐς Σύμμαχόν τε καὶ Βοέτιον ἁμαρτάδα ἔκλαιε. Poſtea vero*, inquit, *Elpidio cuncta quæ acciderant commemorans, admiſſum in Symmachum ac Boetium facinus deflere cœpit*. Mediolaneuſem fuiſſe indicat ep. 21. lib. IX. Sunt qui putent eundem eſſe eum Ruſtico Helpidio V. C. & INL. ex Quæſtore, cujus Carmina leguntur in Collectione ſacrorum Poetarum. Cæterum vel hoc exemplo patet clericos a medicinæ uſu primis illis ſæculis non abſtinuiſſe. Quod ipſum etiam teſtatur Dionyſii alterius Diaconi & medici, qui Romæ Urbe e Gothis capta floruit, Epitaphium inter Chriſtiana monimenta, cujus hoc eſt initium.

Hic Levita jacet Dionyſius, artis honeſtæ
Functus & officio, quod medicina dedit.

b *Quæ a me directa ſunt*) Epithalamium, opinor, quod Maximo ſcriptum in antiquis exemplaribus proximæ ad Aratorem epiſtolæ, qua illum ad idem argumentum hortatur, ſubjici ſolet: nos inter cætera Ennodii Poemata rejecimus.

Epiſtola XI.

Ennodius Aratori.

MIror, cur devenuſtes turpi ſileotio ad Romanum decorem politi in te bona colloquii: & coactas multo ſudore divitias ſugiens diſpenſationem taciturnitate conſumas. Quicquid dignis collatum fuerit, dum in uſu eſt, ornat auctorem. ingeoiorum elegantiam qui concludit, extenuat. unus error eſt, prodire ruſticantem, & dignum laudis honore deliteſcere. Nunquid habuiſti digna memoratu? aut ego tibi viſus ſum non colendus eloquio? Fuit aliquando materia, quæ ſic omoium linguis & literis celebranda ſit, quando ad nuptialem copulam perductus homo eſt, cui cum magna ſit lux natalium, abundantia facultatum, diſciplina & pudor utramque tranſgreditur? qui vitia carnis abjurans, pro blandimento turpi reſpuebat quicquid leges debere pro remedio: & oolens uxoris corpus deputare ſervitiis, putavit ſe addicere, ſi quicquam mundo impenderet liberam caſtitatem? Hæc & ſi non diligis, debes tamen pro ingenii tui oſtentatione laudare. Poſſumus credere te bonum fieri, ſi audiamus quæ honeſta ſunt prædicantem. Nunc ſalutem largiſſimam dicens, ut reſcribas admoneo, & non me de epiſtola mea æſtimes; quam, Deus teſtis eſt, dum de Baſilica remearem, tranſcurſione dictavi.

Epiſtola XII.

Ennodius Floro.

QUa te devinctione teneam, qua diligentia complectar, ex animi tui potes qualitate colligere. Vix enim amari contiget, niſi quos ſinceriter amare conſtiterit. Congreditur inter ſe cæleſtis vigor animarum, & ſtudia ſua mutis ſibi pandit affatibus, & ideo viciſſitudinem mihi reddere diſponis. [a] Inſiſte domno, ut ſuburbanum illud, ſi dignatur, dato a me pretio comparari jubeat. quod dum in Liguria fuero, feliciter habebam, & poſt obitum meum, ipſe ſuique poſſideant. Mihi tamen poſt Deum, libertatem, ſubſtantiam videtur ipſe conferre, ſi hoc beneficii per ipſum fuero conſecutus. Sed ſic filia tua vivat; ſic de illa quales optas filios teneas; ſic Deus animam tuam ſanctis ſuis faciat coæquari, & frater tuus vivat, ut inſiſtas ſuppliciter, importune, quatenus ad effectum petitionem meam perducas. Cogites Deum, cogites neceſſitates meas: quia nihil eſt, quod potentia ipſius, quod affectus circa me majus poſſit præſtare.

Epiſtola XIII.

Ennodius Aureliano Presbytero.

AFfectionem mentior, ſi [b] vobiſcum digrediens non remanſi, & beatitudinem veſtram mecum, quamvis locatum in ſtatione, non detuli. & quia animus in me, ut in cæteris, imperator eſt corporis, ipſe circa diligentiam veſtram eſt tota intentione captivus. Ergo ſalutationis honorificentiam debita humilitate perſolvens, nihil valetudini meæ de itineris confractione indico deceſſiſſe. Ecce qua ſollicitudinem veſtram benigni ſtudii cura remuneror. facite quod ſcriptum eſt, accepta reſtituentes, de proſperitatis veſtræ me ſignificatione gratulari.

Epiſtola XIV.

Ennodius Fauſto.

TAcerem moleſtias meas, niſi intellexiſſem, quod ſollicitudo veſtra me ſublevat. Nam dum cognoſcitis, quam variis morborum fatigor incommodis, pro peccatis meis febribus frequenter addicor, & vires, quæ videbantur reſtitutæ, franguntur. Ergo vos remedia conſueta præſtate, & uſum illum ſanctæ converſationis impendite: at quicquid medicina mortalium non valet, fuſis ad Deum noſtrum precibus impetretis.

Epiſtola XV.

Ennodius Edaſio.

ANte experimentum amicorum fides occulta eſt. poſtquam in lucem proceſſerit, eorum qui aliquid ſaporis habuerint, ſibi mentes obligat. Eſt tamen minus libera ſervitus, quæ caris exhibetur. Confiteor magnitudini tuæ; latebat me ante relationem hominis mei, quid in ſublimitate tua, & ſaporis & gratiæ, ſub nobili humilitate deliteſceret. didici hominem, qui canam in fide beatitudinem, dum amicorum abſcentiam bene tractas, exſuperat. Plura quidem diſcedens promiſeras: ſed ad genium conſcientiæ tuæ majora præſtitiſti. Domine fili, ſalutationis effuſiſſimæ munus impartiens, ago atque habeo inſufficientes gratias de his quæ mihi in prima [c] potitiæ fronte collata ſunt. Quod reſtat, deprecor, ut reſidua illa mancipia teneri jam facias. Ecce fiduciam de bonis præcedentibus deſcendentem. qui ante ignoto preces metuebat offerre, jam non dubitat imperare.

Epiſtola XVI.

Ennodius [d] Barbaræ.

NOn ego debiti immemor ab officiis temperavi; nec conſtituta deſpiciens garrulita-

---

a *Inſiſte Domno*) Fauſto Præfecto Prætorio. ad quem epiſt. xix. ita ſcribit. *Spero, ut petitionem meam, quam per conſamulum meum fratrem Florum deſtinavi, ſolita benignitate dignemini*. Nec ſpes feſellit; nam obtinuit, ut oſtendunt epiſtolæ xxi. & xxii. lib. ix.

b *Vobiſcum degrediens remanſi*) Ruricius lib. ii. epiſt. i. ac ix. *Nam poſtquam a veſtra germanitate diſceſſi, diviſum eſſe me ſentio, partemque mei vobiſcum reſediſſe cognoſco. Nec abſentibus vobis integer eſſe mihi videor. & cum me in me non inveniam, apud vos me, ad vos reverſus inquiro. atque ibidem quantum mei vobis reliquiſſe, tantum veſtri mecum abſtuliſſe, conſpicio.*

c *Potitia*) Fabri liber *potentia*, Baſilienſis editio *pueritia*.

d *Barbara*) Cujus cum laude mentio epiſt. xxix. lib. vii. ad quam iterum ſcribet epiſt. xvii.

tem

tem meam ab obſequii exhibitione ſuſpendi. Sed poſtquam ab urbe tegreſſus ſum, continuo me variæ ægritudines, & quicquid ud mortem vocat, artavit. Vere domna mea, ſic vobis, veſtriſque læta contingant, quia ad teſtimonium vetesis myſterii Chriſtus noſter iterum quamvis peccatorem, nec ut illum, qni amicus dici meruit, ſed rurſus vocavit Lasarum de ſepulcro. (Joan: 11.11.) Eſt facti unitas in diſtantia perſonarum. & nonc amplior magnitudo divini operis, quia quod ille meruit, mihi ceſſit indebite. Hæc cauſa me ab officii promulgatione revocavit. Poſtquam tamen ad viram reductus ſum, continuo me ud ſervitia vobis ſolvenda converti: rogans Deum, ut vos, veſtroſque ſuperno tueatur auxilio. Promitto mihi etiam, & deſideriis meis, quod cum ſelicitute veſtra & gaudio, ad Comitatenſes excubias, quæ votis meis ſatisfaciat, dignitas adeptu vos evocet. Noli, domna, huic te labori, buic oneri ſubmovere. Videant bona Romanæ civitatis provinciæ, & quæ monitis vix inſtituontur, per bona quæ vobis Deus contulit, formentur esemplia. Rogo tamen reverentia ſalutationis exhibita, ut expectatiſſimo me relevetis alloquio: ſed nec alterum dictare patiamini, quæ ud me ſcribetis: ſic nunquam ub impettatione oratio veſtra pellatur.

EPISTOLA XVII.

Ennodius [a] *Stephaniæ.*

CRedo vos & ignorantes meis periculis ſubveniſſe, aut quare confidam neſcire quicquam, quos per Deum contingit univerſa prænoſcere? Poſtquam enim ab urbe redii, teparatu ſont in me divina myſteria: & quod ſenueſat temporibus, novellis reſurrexit exemplis. Itetum vocatus eſt Lazarus de ſepulcro: non quidem illius par merito, qui amici redemptoris nomen emeruit; ſed in diverſitate actuum unius conveuit forma myſterii. Deductus per ægritudines multiplices ad ſepulcra, ſed cæleſti voce revocatus, ad hæc primum quæ vobis ſolvuntur officia me converti: credens placere Deo, ſi cultoſibus ejus per linguam, qnum ipſe reddidit, principe loco exbibeantur obſequia. Ergo reverentia ſulutationis impenſa, deprecor ut pro me, ſicut popoſci, orare attentius procuretis, ot per meritum veſtrum divina clementia dignetur confirmare quod tribuit: & ſrequenter me pia literarum veſtrarum promulgarione ſubleveris. Rogo ut nollum alium dictare facias, per domni Aſterii animam & profeſſionem tuum. Sic ei nitor, quem optas, uſque ad conſummationis tempus adſiſtat.

EPISTOLA XVIII.

Ennodius Fauſto.

COegit me ad ſtudia meu partitor præſentium literarum, & quod volebam, prope importunus exegit. Sic contulit beneficium, qui exigebat. Iſte in negotio ſuo probatum mundo juſtitiæ veſtræ poſcit examen: nec ab aliquo veritutem cauſæ ſuæ diſcerni æſtimat, ſi ceſſetis. Pro boc precator accedo, ut dum adeſtis mandatis cæleſtibus, & veritatem tota intentione perquiriris, afflicti hominis neceſſitatibus ſuccurratis. Spero etiam ſulntationis officio impenſo, ut indicio me proſperitatis veſtræ, non neglectis, quæ ſrequenter ſe ingerunt, occaſionibus ſublevetis.

EPISTOLA XIX.

Ennodius Fauſto.

QUamvis omnis frequentia literarum videatur rara ſollicitis; nec ſufficiut providentia pro pietate ſuſpenſo: tamen pars iſta, cui impenditur, niſi reſponderit, ab humanitate ſejungitur. Ergo ſulntutionis officia præfatus, Deo tribuente indico, mecum ſanctorum ſuffragiis, & veſtris precibus jam melius agi, & illam deſperationis & ſebrium intepuiſſe vulitudinem. Nunc, quod reſtat, ſpero ut petitionem meam, quam per conſamulum meum fratrem Florum deſtinavi, ſuſcipere ſolita benignitate dignemini. quia etſi mihi ad præſens res videtur eſſe compendii, vobis, quibus magis ſutura cordi ſunt, utilitas ex bac parte ſumma reſpondet.

EPISTOLA XX.

Ennodius Aguello.

SI valerem corpore proſequi, verbis abſtinerem. ut cum illa res valitudini deficit, iſta ſuccurrit. Scit ſecretorum diſcuſſor, me & diviſum præſentia u vobis abeſſe non poſſe. Proinde ſollicitodinem veſtram nuntio meæ proſperitatis relevo: & propter quod conceſſum eſt epiſtolare commercium, veltrum tequiro, indicans, honore ſalutationis impenſo, puerum me ad ſuſcipiendum caballum direxiſſe. Tantum eſt, ut talem mittatis, quem & vos dediſſe clareat, & ego pro honoris ſumma me gaudeam ſuſcepiſſe.

EPIATOLA XXI.

Ennodius Beato.

[b] SI poſſem ſeribendo delere paginam meam, multiplici hoc ſacere intentione procurarem. Sed quia non eſt ſas hominem non errare; ego ille canus, ſed pater tuus, ne unquam prioris epiſtolæ meæ ſis memor, expoſco. Sic te pater & patria talem, qualem per ſingulos dies omnibus proteſtor, excipiut. Alienis ſcriptis credidi, ut ſtyli mai importuna feſtinatione morderem. Tu ſeceras, quod ſupiens; qui ſoli domno Probo, artam tenenti inter doctos, verſus meos relegeras: quod ſacere decuit. Ego importunus, qui ulteri credere nou debuiſſem, quantum video, ſruſtra commotus ſum. Vade ergo ad domnum Probum, (ſic pater tuus vivat: ſic me, quem ſemper amaſti, viventem audias, quia

---

a *Stephaniæ*) Supra lib. VII. ep. XXIX. ſoror erat Fauſti Præfecti. lib. IX. ep. XVIII. Aſterii uxor, ut ad calcem epiſtolæ innuere videtur: ac proinde Marciani mater; quia Aſterii filius Marcianus, lib. V. epiſt. 11.

b *Si poſſem delere*) In Cynegiæ epitaphio, quod ſuperiore libro epiſt. XXIX. vidimus, primam in MATRONA ſyllabam extremo verſu corripuerat Ennodius. Hac de re admonitus a Probo Beatus, cum aliis indicaſſet, ad aures pervenit Ennodii. qui Terentiani, ut ſibi videbatur, auctoritate niſus, cum nullam in eo verſu culpam putaret, objurgatoria ad Beatum literas dedit. Nunc agnito errore Beatum excuſat, prioreſque illas literas deletas cupit. Ea eſt epiſtola XXIX. hujus libri. Quare & hic præpoſterus eſt ordo, ut de aliis ante monuimus.

iſta pene mortnus dictavl) & oſculare illi genua pro me, & dic illi de extremo verſu, Terentianus me indnxit in illo exemplo, (Æn. 6. 16. 6.) *Sic fatur lacrymans, claſſique immittit habenas*. omnia tamen quæ fuerunt digna correctione, prævidit. Saluto, amore quo debeo. Si evaſero, verſus ipſos emendo, & ſic dirigo. Nam literas tuas, quas per infantem Ruſinum direxiſti, Julio menſe ſuſcepi. Unde me contigit neſcire quod actum fuerat, ut taliter moverer.

Epistola XXII.

Eanodius Floro,

QUi juſtius proſperitatis meæ cognoſcit indicia, niſi qui ſinceriter & indeſinenter optavit, nec convenit prius alterum deſideria aliena cognoſcere? Ergo ſervitio ſalutationis exhibito, indico me, cæleſti beneficio, poſtquam ceſſavit humana curatio, mox ſanatum. revocavit ad ſpem proſperitatis res illa, quia medici deſtiterunt. Nunc gaudia veſtra, ſicut de me æſtimo, cognoſcentes, mecum laudibus proſequimini tanti beneficii largitorem: & ſi adhuc vos longior mora detinet, quam bene valeatis, literis intimate.

Epistola XXIII.

Eanodins Floro.

SPectabilis vir Eleutherius in negotio ſuo, quod a domno Præfecto audiendum Vicarius ſuſceperat, ad amplitudinem veſtram a me commendatitias ſperavit: credens, ſalva juſtitia, opem ſibi integram poſſe ſuppetere, ſi meis apud vos juvaretur alloquiis. Rogo ergo honore ſalutationis exhibito, ut ei, ſi vere contra æquitatem laborat, manum medicam porrigatis: quia nefas eſt, ut in præjudicio bonæ cauſæ prodeſſe ſibi calliditas videat, quod molitur.

Epistola XXIV.

Ennodius Fauſto.

USum ſuum benignitas veſtra ſupra homines locata cuſtodit. Vere medicina eſt cura ſanctiſſimi. nam venerabilis conſcientia Deo ſemper inſinuat, quod requirit. Digreſſis vobis, acrior me calor exuſſit, & ad omnem deſperationem præcipitante diabolo vela patuerunt. Venit ad me medicus, & dixit ſe quod faceret non habere. Hinc mihi major ſpes, quando homo ceſſaverit. Continuo me cum lacrymis ad cæleſtis medici auxilia converti; & [a] domni Victoris oleo totum corpus, quod jam ſepulcro parabatur, contra febres armavi. Scit Deus meus; mox affuit magni militis imperator, & quod per teſtem ejus idoneum popoſci, incunctanter obtinui. Mox fervor ille æterni frigoris procurator intepuit, & hora nona, ſicut legitur, (Joan. 4.) Domino meo mandante diceſſit. Scio orationis veſtræ tempora: ſcio lacrymarum copiam in illo quoque momento juviſſe laborantem. Ecce indicia votiva non tacui: ſed portitorum raritas deſiderium commune ſuſpendit. Nam me multum juvat relevatio veſtra, quæ a vobis minime, qui læta reſpniſtis, optetur.

Epistola XXV.

Ennodius Fauſto.

MOx ubi me gratia ſuperna reſpexit, & animam de judicii cæleſtis vicinitate trepidantem, conceſſo, ut melioretur, vivendi laxavit ſpatio, magnitudini veſtræ beneficia per literas divina non tacui. Vere, ceſſantibus medicis, illius qui innocentia & lacrymis emitur, medicina non defuit. Credite, niſi mibi ſubveniſſet deſtitutio curantium, nil valerem. Nam quia ægreſcebam hominum ſtudiis, cœpi negligentia jam ſanari. Hæc quidem prioribus intimata ſunt: ſed ne occaſio præteriretur, adjeci: ſperans obſequio ſalutationis oblato, ut me de proſperitatis veſtræ, de qua pendeo, ſublevetis alloquiis.

Epistola XXVI.

Ennodius Avieno.

NEceſſe eſt, ut qui deſiderat ſcripta veſtra, non taceat: nec ſilentii exemplum tribuat, qui cupit alloquium. Juxta orationum veſtrarum ſuffragia, quos innocentia & devotio Deo noſtro facit acceptos, meliorem me eſſe jam ſentio: deſiderans honorificentia ſalutationis impenſa, quam bene valeatis agnoſcere: quia poſt receptam ſalutem, unicum eſt ſolatium bono veſtræ proſperitatis attolli.

Epistola XXVII.

Ennodius Barbaræ.

QUamvis adhuc inter extrema ſim poſitus, & pro peccatorum meorum mole, ſomni mei beneficia, dum mereor in longum conteri, non ſequantur: reverentiæ tamen veſtræ obſequiis quod debet pendens anima non omiſit. Pene jam vocatur ad judicium, & ad huic ſuſpicit in hac luce quos coluit. Quam vera eſt illa ſententia, quod ſanctus affectus nec morte pereat! Ergo, damna mea, ſervitiis vos debitæ ſalutationis proſequens, rogo, ut agnitis quæ circa me geruntur, pro illo quo omnibus eminetis & ſanguinis nitore, & converſationis radiis, domno meo Apoſtolo, & ceteris ejus fratribus ſupplicetis: ut per vos exorata Dei potentia clementiæ ſuæ, quæ tarda eſſe non ſolet, beneficia non refrænet.

Epistola XXVIII.

Ennodius Beato.

QUa mihi viciſſitudinis, qua obſequiorum cura penſabitur, quod te & in frequentibus paginis alloquor, & officio ſermonis tui in lucem exire publicam non deteſtor? Non me ætas tua, non ingenio meo poteſt revocare par formula. Eligo benignis plus credere, quam peritis; ut bona originis anteferant ſtudiis. quod fidelis es, divini eſt muneris: in natura eruditio: per Deum veniet res ſecunda. Neceſſe eſt ut totum tibi amor integritatis exhibeat, primarum partium inſignia jam tenenti. Ergo ho-

a *Domni Victoris*) Martyris Mediolanenſis. De hac mirabili curatione copioſius agit in Euchariſtico vitæ ſuæ.

nore ſalutationis accepto, anveris me juxta petitionem veſtram, [a] epiſtolam ad vos admonitionis, quamvis ſub feſtinatione, dictaſſe. quam ad domnum patricinm Symmachum ideirco dirigere procuravi, ut quod in ea emendatione dignum eſt, corrigatur. Sed propter ſurreptionem negligentiæ, te quoque ejus exemplaribus informavi. Qua de re tu apud te eſto: & cave, ne tibi ad te perlatam manifeſtes comprehenſo ſuperius eminentiſſimo viro, ceu rem novam poſtulans. quia ſi ejus eam magiſterio placuiſſe cognoveris, ad notitiam eorum perferre, qui ſapiunt, non timebis.

Epistola XXIX.

Ennodius Beato.

NOn mihi tuus error illuſit, nec retroverſa decepit affectio: tu ætatis, naturæ, propoſiti ordinem cuſtodiſti. ego deliqui, aliter de te, quam poſcebat veritas, judicando. Ad hoc redeunt, quos diligentia inſulſa captivat. proinde jam ſine circuitione loquendum eſt. Quo te immemorem tui duxit inſana præſumptio, ut [b] ſancto Presbytero diceres, in verſibus illis, quamvis in temporis momento compoſitis, aliquibus videri affectum conjugalis gratiæ non expreſſum? Aut ego diffamare volui quod ſcripſeram? aut epitaphia hoc poſcebant, aut ratio? Quis hoc imperitus, quis tecum ſanitate vacuus dixit, ut carmen, quod in ſummam gratiam domnus Fauſtus excepit, te & participibus tuis rodentibus læderetur! Forte [c] de tertio Phaleucio, qui Terentianum neſciunt, habuerint, quod de una ſyllaba quærentes occaſionem loquerentur. Vere dignus ſui iſta quæ
Matth. 7, 6. pertuli, quia ſcriptum eſt, margaritas ante immunda animalia non eſſe mittendas. Quamvis dictionum, & imperitiæ meæ bene ſim conſcius, te tamen nec ſcire aliquid, nec ſciturum ante didiceram. Vale, & ad alios te, quibus debeas loqui, converte.

Epistola XXX.

Ennodius Adeodato Presbytero.

ACerbo ægritudinis impetu, & valida febrium nimietate contritus, cum ut fidem vereris teſtimonii Chriſtus noſter in me, quod in Lazaro fecerat, oſtendiſſet, & Evangelii fidem præſentibus declararet exemplis; literas veſtras accepi. Ordinavit ille, qui potuit, ut diebus quibus vitam reſtituerat, amicorum quoque ſuorum eam & confirmaret, & fulciret alloquiis. De verſibus, unde tibi portentum illud dixit, riſum mihi ſtulta judicia fecerunt. Scias illos in ſummo pretio apud Domnum habitos: quamvis in temporis anguſtia, & viridarii tranſcurſione conſcriptos. Sed ſi eos non ſcripſiſti, nec facias. Mihi ſufficit, dum feci, vota compleſſe. Nunc ad eam partem me confero, quæ ſpecialiter a ſanctis poſcenda eſt; ut pro ægro & amante attentius ores; ſi mereor, crebra mihi & inſtructionis, & conſolationis præſtes alloquia.

Epistola XXXI.

Ennodius Boetio.

COnſideratio magnitudinis veſtræ exegit epiſtolare commercium; ſed feſtinatio portitoris epiſtolam brevitate concluſit. Non potui morari properantem: ſed ut his vacuum muniis propter res neceſſarias emiſi. Crebras ſuper domo, quam popoſci, literas deſtinavi. Si poſſibile eſt cupita tribui, jam referte, quia omnia ædificia ejus ſub negligentia conſeneſcunt. Domine mi, ſalutationis obſequia dependens, rogo; ut vos juvetis ſine veſtro diſpendio ſupplicantem.

Epistola XXXII.

Ennodius Symmacho (Papæ.)

REm neceſſariam providet, qui parentel omnium orbatos & peregrinos inſinuat. unica via eſt Apoſtolatus veſtri ſolatium, quæ medetur externis. Abſit afflictos dicere, quos ad vos contigerit perveniſſe. creatoris patriam, opes alibi non requirunt, quos coronæ veſtræ cura ſuſceperit. Præſentum bajulus, ortus nobiliter, profutura ad teſtimonium ingenuitatis ſtudia Romana requirit. Nunc beatitudini veſtræ mea ſupplicis veſtri commendat aſſertio, ut ſalutationis ſervitiis dignanter acceptis, quod uſu facitis, pro mei conſideratione geminetur.

Epistola XXXIII.

Ennodius [d] Hormiſdæ Diacono.

ET quod es, miſeratione ornatur; & quod futurus es, pietate conquiritur. & Diaconum his ſtudiis excoluiſti, cujus rei promittit cura Pontificem. Præſentium bajulus, honeſtus moribus, natura ſublimis, gemini ſolatii orbatus præſidio, Romam pro honeſtis artibus, licet peregrinaturus expetiit. Vide ſi mereantur a religioſo, bene nato, locupleti juvari iſta quæ pertuli. Nunc officio ſalutationis exhibito, rogo ut ſi me, ſi bonam quam coemiſti opinionem diligis, impenſis potius adoleſcat auxiliis.

Epistola XXXIV.

Ennodius [e] Portiano Abbati.

DIvinis declaratur exemplis, niſi per Dei gratiam viſitationem hominum cæleſtium non venire. Quæ enim recordatio poteſt eſſe peccantium, niſi occultis itineribus favor cæleſtis operetur; & per viam mentibus inſpiratam,

a *Epiſtolam ad vos admonitionis*) Parænesim didaſcalicam Beato & Ambroſio ſcriptam, cui locum dedimus inter opuſcula miſcella.

b *Sancto Presbytero*) Adeodato, ep. ſeq.

c *De tertio Phaleucio*) id eſt *Exuperet ſimilem matremaſortem*. quo verſu clauſerat epitaphium Cynegiæ lib. VII. epiſt. XXIX. Hæc igitur eſt epiſtola, quam paulo ante retractavit. epiſt. XXI.

d *Hormiſdæ Diacono*) Ejus nomen inter Eccleſiæ Romanæ diaconos in Synodo Symmachi, quæ Avieni junioris Conſulatu coacta eſt. Jamque apud Ennodium ſæpius occurrit. nunc illi Pontificatum non obſcure præſagit, iterumque epiſtola XXXIX. *Eſto*, inquit, *ſpecialis tutor; omnium mox futurus*. Nec vanum fuit augurium, quia Symmacho Papæ ſucceſſit.

e *Portiano Abbati*) Etſi tempora non diſcrepant, affirmare tamen non auſim, hunc noſtrum eſſe S. Portianum, qui Candidobrenſis apud Arvernos Monaſterii Abbas fuit, eique & opido non ignobili nomen reliquit. SANPORTIANUM enim appellamus. Fuit & Porcianus Epiſcopus in Provincia, qui Synodis Carpentoratenſi & Vaſenſi interfuit paucis annis poſt Ennodium.

quæ propter peccata ſurrepere poterat, elimine-
tur oblivio? Impetratæ jam divinæ miſericordiæ
fiducia eſt, cultorum Dei animis non deeſſe.
Ergo gratias refero Trinitati Deo noſtro, qui
ut me reverentia veſtra alloquiis viſitaret, exe-
git. Suſcipio obedientiam veſtram. nec enim
exiguus cultus debetur obſequentibus, cum Chri-
ſti gloria maneat imperantem. Orate pro me,
qui humanitatis imbecilla, dum adhuc eſtis ho-
mines, evitaſtis: quos contigit, necdum corpo-
re ſequeſtratu, ponderibus carnis abſolvi; & ſer-
vitiis ſalutationis acceptis, frugem circa me gra-
tiæ, dum ſermonis adoleſcit cultura, conce-
dite.

Epistola XXXV.

a *Ennodius* [a] *Aureliano Presbytero.*

INamabilis quidem deſideriis meis militavit oc-
caſiu, & votis aditum neceſſitas vix ferendu-
da pateſecit, amplexus paginam præfatione blan-
dientem, ſequenti ejus elocutione confuſus ſum.
Nam dulce principium, & ſereni mella collo-
quii, relata calamitas, quaſi veſte noctis, ob-
nubit. Vere loquentibus vobis ingeſta ſunt ocu-
lis, quæ legebam. Nam dum abſentiæ felicita-
b tem pagina ſapientis intercepit, coactus ſum [b]
illam Ætheriam nimis vidiſſe terrenam, & a ſu-
blimitate vocabuli in Tartarum duce culpa de-
poſitam. Taceo quid debuerit parentibus, quid
pudori: ex qua domo infelix proceſſit ad ſce-
lus: quod ſecuta eſt, relictis Dei cultoribus,
lupanaris vice conjugium. Credite mihi, ultio-
nem criminis, dum admittit crimen, exſecuta
eſt: & turpi merſa contubernio, & flagitium &
pœnam flagitii reperit in marito. Secum rei per-
ſonam portavit. & judicis mulier, dum elegit
indignum. Producerem literas, niſi memoriam
infauſtæ fœminæ deſiderarem oblivione ſepeliri.
Vos, ut Galliæ expulſione illorum ſubleven-
tur, eligetis. nos, ne Italia coinquinetur. Ex-
pectant potius Libicas Syrtes: & ab humanitatis
conſortio dividantur: quia ſi inde domnum Au-
relianum fugerint, hinc Ennodium, ad quæ lo-
c cu declinabunt? [c] Domno Præfecto quæ juſſiſtis,
d preſſius intimavi. qui [d] præcepta regia mox exe-
git, per quæ credimus viros bonos & amicos
occaſionem inveniſſe præſtandi. & vos tamen

A animum ab anxietate removete: quia cæleſtis
ſufficiet ad ultionem malorum vigor examinis.
Domine mi, ſalutationis obſequia præſentans,
precor, ut crebro me proſperitatis veſtræ, quia
commeantium opportunitas ingeritur, relevetis al-
loquiis.

Epistola XXXVI.

Ennodius Boetio.

PErdiderat eruditionis pretium lingua, dum
reticet. quia dum venuſtatem eloquentiæ ta-
B citurnitas includebat, credebatur non eſſe, quod
nuper efferbuit. Produxiſti in lucem novum ju-
bar eloquii: & dum diem in epiſtola facis, ſplen-
dorem recens adeptus crederis jam maturum.
Gratias ago, quod me ad amicitiæ cuſtodiam
paginæ tuæ flore compellis. Sed ſi fidei meæ
eſſes conſcius, dubitationem de rebus conſtanti-
bus non haberes. Timeo, ne ambiguitatem, quam
credis, exhibeas; & dum amantis teporem me-
tuis, in affectionem frigeſcas. [e] Domine ut ſu- e
pra, ſalutationis gratiam perſolvens, ſpero, ut
crebro ad me epiſtolarum commercia dirigas,
quia in his muniis & diligentia te admonet, &
C perfectio, ut multus incumbas.

Epistola XXXVII.

Ennodius Boetio.

QUamvis tenui effectu petitionis ſurgit elo-
quium; & conciliant, & dotant facun-
diam res ſecundæ. in qualibet verborum ſaturi-
tate paginæ ſi repudientur, ab impetratione je-
junant. plus felicibus epiſtolis debetur laudatio,
quam peritis. Jure loquitur verbis nitore ſubli-
mibus, qui ſummates viros dicendi venuſtate ca-
D ptivat. quodvis oratorium ſchema ſiniſtra ſors
diſſipat. diteſcit enim lingua nutrita beneficiis.
Dudum ad eminentiam veſtram direxi quali cum-
que audacia producente colloquium. quod ita
reſponſi genio ſublevaſtis, ut crederem me per-
didiſſe digni favoris tempora per quietem;
quando modicus ſudor judicium arcem tenen-
ria illexerat. Promiſeratis etiam donum, quam
popoſceram, non negandam. Geminis eleva-
tus ſucceſſibus incedebam: ſi & opinio perfecti

---

a *Aureliano Presbytero*) Arelatenſi. quod ſequentia de-
clarant.

b *Illam Æteriam*) Nurum Archotamiæ, de qua lib.
VII. epiſt. XIV. Sed tota hujus epiſtolæ interpretatio ex
Caſſiodoro petenda eſt, apud quem Theodericus de hac
Ætheria Merabaudo Comiti ſic ſcribit lib. IV. epiſt. XII.
*Archotamia itaque illuſtris fœmina flebiliter ingemiſcens
nepotis ſui calamitatem tali conqueſtione deploravit, dum ſem-
per avia cura tenacior eſt ſuorum, afferens Ætheriam nurum
ſuam, mariti poſtpoſita dilectione, eundem ſe Liberio jugali fœ-
dere ſociaſſe: & cum ornatior cupit novis thalamis apparere,
ſtuduerit prioris viri facultates evertere: allegans ditatam filio-
rum ſpoliis, quibus magis decuit congregari.*

c *Domno præfecto*) Fauſto.

d *Præcepta regia*) Illa nimirum, quæ proxima quam
laudavimus Caſſiodori epiſtola continentur, ubi Archo-
tamiæ adverſus Ætheriam nurum cauſam Theodericus
Merabaudo committit. *Sublimitatis veſtræ judicio hanc cau-
ſam legibus committimus audiendam. ut omni incivilitate ſum-
mota, mediis ſacroſanctis Evangeliis, cum tribus honoratis,
quos partium conſenſus elegerit, qui legum poſſint habere noti-
tiam, quidquid priſci juris forma conſtituit. inter eos conſide-
rata diſciplina noſtri temporis proferatis.* Prolata ſententia,
cum prægravatam conjugem ſuam quæſtus eſſet Libe-
rius, Theodericus epiſt. XLVI. iterum reſcripſit, ut cau-
ſa per arbitros retractaretur.

e *Domine ut ſupra*) Sic lib. I. epiſtola XII. Lib. II. ep.
IX. & aliis locis. In conſcribendis enim epiſtolis quibus
honorum titulis initio epiſtolæ ſingulos appellarant, eoſ-
dem ſub finem iterare mos erat. Verbi gratia, Voluſiani
ad S. Auguſtinum epiſtola ſic incipit, *Domino vere ſancto ac
merito venerabili patri Auguſtino Voluſianus.* eadem ſic clau-
ditur. *Incolumem venerationem tuam divinitas ſumma tuea-
tur, Domine vere ſancte, ac merito venerabilis pater.* Rurſum
Auguſtini epiſtola. qua Voluſiano reſpondet, hoc habet
initium. *Domino illuſtri & merito inſigni & præſtantiſſimo filio
Voluſiano Auguſtinus.* Sub finem vero; *Incolumem felicio-
remque te miſericordiſſima Dei omnipotentia tueatur. Domine
illuſtris & merito inſignis & præſtantiſſime fili.* Eademque in
pleriſque Auguſtini & aliorum epiſtolis cernitur repeti-
tio. Quam ut vitarent librarii, compendio utebantur,
præfixis verbis, UT SUPRA, hoc eſt, ut initio epiſto-
læ ſcriptum fuit. Quanquam apud Ennodium tituli om-
nes Epiſtolarum, nudis tantum nominibus relictis, omiſ-
ſi ſunt. Quod item accidit reſcriptis Principum in Codi-
ce ac Novellis. eoque factum, ut illa, *Have Tatiane ca-
riſſime nobis, &, Albine Parens Kariſſime Auguſtorum,* ac
ſimilia, quæ bis, ex more quem dixi, repeti ſolebant,
ſemel tantum, quia integra reſcripta non ſunt, nunc in
fronte, nunc ad calcem adſcripta videamus.

A adſtipulatione ; & cenſus locupletiſſimi creviſſet impendio. Sed deteſtor muram, quam ſterilia quidem peccata pepererunt. Nam & homo culminis veſtri quem præſtolabar advenit : & nihil ſibi mandatum eſſe, quod deſideriis meis prodeſſe puſſet, aſſeruit. Vide meritorum meorum fuſca commercia, quorum contra me nitentia fidem frangere nequeunt, exigune tarditatem. Abſie a conſcientia mea, de veſtra claritate diffidere. obſcenæ mentis eſt, putare conſtituti memoriam non manere. Sed rogo, ut dum propoſiti veſtri lucem aſſeritis, eorum quem mibi debentur, obſcura ſuperetis. Ergo præſtationi veſtræ genium B donu celeritatis infundite. Domine mi, cultum
a ſalutationis imperriens, preces adjicio, ut [a] Conſularem ſportulam cum reſponſu præfatæ petitionis accipiam.

Epistola XXXVIII.

Ennodius Symmacho (Papæ.)

NOn inefficacitet poſcit, qui parenti omnium peregrinus inſinuat. nobilibus generalis debetur aſſertio, maxime apud eos, qui beneficia tribuunt non rogati. Bearum ſublimem adoleſcentem, præſentium bajulum, ſi corona veſtra C dignanter accipiat, præclarum juxta morem Pontificis ornat officium. Eſt enim, qui gratiam veſtram & natalibus & moribus mereatur. ſufficit dignis ſtricta laudatio. Nunc ſervitiis ſalutationis exhibitis, rogo, ut me amantem veſtri crebri relevetis promulgatione colloquii.

Epistola XXIX.

Ennodius Hormiſdæ Diacono.

SI dignatio circa me penmiſſa durarer, aſſeretur frequentia literarum. vix reſpiciunt humiles, quos ad arcem eventus proſper evexerit. grave eſt, ſi ſpes ſecundarum rerum caritatis nexus incidat, non debet præjudicare diligentiæ, cui ſecundum votu blanditur. Si tamen aliquid circa me gratiæ cuſtoditis; ſi vivit amoris polliciti ſcintilla, Beatum commendo nobiliſſimum adoleſcentem præſentium portitorem ; cui juſtum eſt ut conſideratione mei, & parentem beatitudo veſtra impendat, & patriam. Eſto ſpecialis tutor, omnium mox futurus. Domine frater, ſalutationis humilitate depenſa, rogo, ut ſub celeritate quam bene valeatis, ſcriptione ſigneris.

Epistola XL.

Ennodius Boetio.

PRecum iteratio bonam conſcientiam oblivionis accuſat. Sed faceſſat ſtimulare currentem, & conſtantem virum ad memoriam promiſſionis impellere. Hæc de his, quæ a me dudum culmini veſtro ſunt ſcripta, perſtrinxi; ut domum de qua jam paginali indicio voluntas veſtra eſt pateſacta, perficiam. Reliqua epiſtolæ ſalutationis nuntiu mancipavi ; ut ſicut apud nos valetudo in ſtatione eſt, ita de culmine veſtro cæleſtis faciat favor agnoſci.

Epistola XLI.

Ennodius Agapito.

INſolabilitet amantum ferretur abſentia, niſi opem durent remedia literarum, quæ jejunas deſiderantum animas paſcunt eſca colloquii. Bene enim per ſtylum dilectio amicam ſibi pingie B effigiem ; cum qua ſine laboris patientia miſceat mella ſermonum. Ad hoc magnitudo tua artifex ne impaſtam gratiam linqueres, ſcripſiſti. Debeo viciſſitudinem, quia memorem mei te eſſe cognovi. Honore ergo ſalutationis exhibito, rogo, ut quod ſcis apud caros, & affectione præditos eſſe pretioſum, ſub continuatione facere non omittas.

Epistola XLII.

Ennodius Avieno.

C ÆGritudinis veſtræ indicium, in meæ contigit incrementum. Nam talis ſemper & uſus, & pene natura ſolliciti, ut vix credat tranſiſſe, quod metuit ; & quæ fecit redemptor noſter cæleſti benignitate præterita, quaſi ſine in occultis locata ſuſpirat, Vere domne Aviene, jam in me nihil de uſura lucis iſtius, niſi veſtra tantum, poſt amorem Dei, remanſit affectio. quando melius mecum agitur, talis ſum, qualem me in deſperatione dimiſiſtis. Supereſt, ut precibus veſtris, & peccatorum remiſsio concedatur, & ſi ita Deo videtur, pro [b] vice reme- b
dii obitus celer eveniat : ne amarius ſit mortu
D quod vivo. Domine mi, ſalutationem debitam tota humilitate perſolvens, rogo, ut per vos, quid in cauſa veſtra de Ruma nuntietur, agnoſcam.

Epistola XLIII.

Ennodius Meſſalæ.

NUnquid aliquando ab effectu deſtitit, qui Deo cum fiducia ſupplicavit ? Si animus in fide non claudicet, & vota & votorum copia conjunguntur. Ecce egit apud vos ſilentium E meum, quod tanti temporis non valuit obtinere loquacitas. Quantum video, ſcripta veſtra, niſi taciturnitas, non meretur. quos mutos putatis, alloquimini : ab his, quibus lingua eſſe creditur, abſtinetis. Feciſti tamen, quod decuit domnum, &, ut ipſi dicitis, parentem ; ut me gravi ægritudine depreſſum dignum puteris alloquio. Rogo, ut hoc ſub continuatione faciatis. Domine mi, ſalutationis reverentiam ſolvens poſco, ut pro me per omnes Dei ſanctos ſupplicare non deſinas, quatenus vitæ redditus, de viſione veſtra gaudeam.

---

a *Conſularem ſportulam*) Quia Conſul erat Boetius, epiſt. 1. hujus libri. Sportulæ autem amicis novis honoris cauſa debebantur. Symmachus epiſt. ultima lib. 1x. *Sportulam Conſulatus mei & amicitiæ noſtræ & honori tuo debeo.*

b *Vice remedii obitus*) Qui diuturno morbo languet, mortem optat, ut remedium. Vetus Epithaphium,

Ἦλθες ἐμῆς ζωῆς γλυκερώτερε, ὅς μ' ἀπέλυσας
νούσων, καὶ καμάτων, καὶ μεγάλης ποδάγρας
ΑΥΡ. ΑΜΦΙΚΤΥΩΝ
ἄγων ἔτος Ο.

Veniſti tandem vita mibi dulcior, & me
Solviſti morbis triſtibus, & podagra.
AUR. AMPHICTYO
annum agens lxx.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS EPISTOLARUM LIBER NONUS.

EPISTOLA PRIMA.

Ennodius [a] *Aratori*.

VElim ita labori meo faveas, ut jejuno veniam præſtes ingenio, quia neſas eſt in devotionibus deſpici amabilem diſcendi cupiditatem: quando quod gratioſus obtulerit, durus rerum interpres evacuat. Laudandus eſt in ſtudiis, vel qui facundum æquare non putatur eloquio. Inter benignos & eruditos, quid eligatur, incertum eſt: cum pars utraque det pretium. Ergo crede diligenti, & amaritudinem temporibus legitimi amoris amolire. Nolo rem voti facias neceſſitatem: & deſideria quibus humanum genus natura peperit, digeras in mœrorem. Non habiturus continentiam, niſi nuptias optet, in culpa eſt conjugalis copulæ vitans remedium, electurus eſt aut virtutes, aut crimina. Tu te ut metiaris, imploro: ut nec ſupra hominem plenum caſibus iter arripias; nec intra hominem, quæ ſunt plectenda mediteris. Vix delinquit, qui a natura, & lege non deviat. Ergo poſt Muſarum caſtra, & inanes ætate noſtra cantilenas, ad curam te ferendæ ſobolis muta. vita, quod voluit. quia inter imperitorum exercitus furor eſt nolle ruſticari. juvat ſapientem, hoc eſſe, quod plurimos. Faceſſat philoſophia in noſtrorum nota conventibus. ego donaſſe curis cupio, quotiens infelicem inſcitiam ſequitur, qui præcedit. Ergo honorem ſalutati accipiens reſcribe mihi, quid cum animo tuo pagina mea egerit. Nam ſi quæ mihi ſit ſententia flagites: ego ipſa ſtudiorum liberalium nomina jam deteſtor.

EPISTOLA II.

Ennodius Fauſto.

STat apud conſcientiam culminis veſtri, quid ſublimis viri Fauſtini voto debeam, & generi. & ideo quamvis apud vos credat ſufficere, quod pro filio pater rogavit: per me tamen, quia parum putat ejus ſollicitudo quod egerit, preces frequentat: ſperans ut noſter adoleſcens ad maturos, Deo auſpice, mores erigatur. vos detis præcepta, quid ſequi debeat, quid cavere. vos apud quos neceſſarium credideritis, ſcriptione proſequamini. Hoc ſcio culmen veſtrum, etiam ſi taceam, eſſe facturum. ſed nec debui tanti viri precibus deeſſe, nec potui. qua de re permotus lacrymis ſuperius comprehenſi, & ego flens ſupplico per illam, quæ vobis a Deo conceſſa eſt, conſcientiam, (ſic petitiones veſtras pia martyrum ſalvatori noſtro commendet aſſertio) ut efficaciter apud vos & creator pro filio & domnus Fauſtinus pro Ambroſio ſupplicet. & ordinate prædictum juvenem, & orate pro ipſo, ut adoleſcentem Roma nec vitiis poſſit, nec moribus extinguere. Scio vos plura apud homines, ſed majora apud Deum prævalere. Et ideo ſecurus jam effectum illis polliceor, quos commendo. Ergo reverentiam ſalutationis exſolvens, paucis multa contexui. Sufficit Deo placentis viri inſtructam eſſe pietatem. & cauſa, & perſona, cum Dei ſolatio, veſtro diſponatur ſtudio.

EPISTOLA III.

Ennodius Meribaudo.

QUaſi ſolem facibus adjuvet, & mare exiguo humore locupletet, ita ſuperfluis laborat impendiis, qui per ſe placitura commendat. Sed ſtultum eſt perire occaſionem beneficii, quando auxilium fortis implorat. opum largus ſupra copias ditatus eſt, ſi credit ſubſidium, quod pauper obtulerit. Regale munus fit, cui

a *Aratori*) Libens accedo ad conjecturam doctiſſimi Cardinalis, Aratorem hunc eſſe, qui Apoſtolorum actus verſibus expoſuit. Verum is hoc tempore adoleſcens adhuc erat, & Muſarum tamen in caſtris miles non ignotus, ut præter hanc binæ ſuperioris libri epiſtolæ oſtendunt. Ligurem patria fuiſſe, facundo patre natum, atque in Liguria ipſa eruditum, & cauſidici officio functum. legationem etiam pro Dalmatis ad Theodericum regem cum laude obiiſſe teſtatur Athalaricus, lib. VIII. Variar. epiſt. XII. qua Comitivam Domeſticorum Aratori decernit. Poſtquam Comitiva etiam rerum privatarum, priuſquam aula relicta Eccleſiæ manciparetur, ornatum fuiſſe, docet nos vetus adnotatio, quæ in pleriſque exemplaribus Aratoris libris præfixa eſt. Qua ratione Vigilio oblati & ſuſcepti ab eo fuerint. Ejus enim in codice Remenſi Monachorum S. Remigii hoc eſt exordium. *Beato domno Petro adjuvante, oblatus hic codex ab Aratore inluſtri, ex Comite Domeſticorum, ex Comite privatarum, viro religioſo, Subdiacono S. E. R. ſedis Apoſtolicæ, ſancto atque Apoſtolico viro Papæ Vigilio, ſuſceptus ab eo die* VIII. *Id. Aprilium*, & quæ ſequuntur. Pangendi ſacri Carminis, hoc eſt Muſæ ad divina convertendæ auctor Aratori olim fuerat Parthenius Ennodianus. Idcirco cum Apoſtolorum actus ceciniſſet, opuſque ſuum Vigilio ut dictum eſt, obtuliſſet, id ipſum in Galliam miſit ad Parthenium, ut ibi ejus opera ederetur. Qua de re præclara in eodem Codice Remenſi extat Aratoris ad Parthenium ipſum elegis verſibus Epiſtola. quam, quia nondum vulgata eſt, ſi velut peregrinum emblema his Notis inſeram, neque ingratum, neque inutile πάρεργον fore confido. Aratoris Carmen poſt Notas reperies.

inſigne pretium præſtat accipiens. Domous Fauſtinus de prolis ſuæ profectu ſupra quam poſcit paterna cura, ſollicitus, Ambroſium noſtrum hac apud vos credidit proſecutione communiri. æſtimans qood ſanguis ejus, quod prudentia, quod cenſus, iotra Liguriæ auguſta deliteſceret; & quod artis fama nobilis artaretur obſtaculis. alieno præſidio claritatem ſuam in Romanam lucem putat erumpere. Faceſſat ab ſtudiis meis negare teſtimonium, quod plus opitulator nuctoci. qui enim bonos aſſerit, approbatur. Videte quæ de vobis fiducia ſit; cui quicquid præcipuum habet oobilis terra, commiſit. Nnlo potet apud nos, quod hac ſit familia potius, inveniri. Sufficit honorum cupidis ſic plores vincere, ut potiſſimis comparentur. Hnneſtatem juvenis vulgatus natalium pudor oſtendit. faciat divinitatis diſpenſatio, nt per vos principia ejus hic bene locata ſolidentur. Ergo honorem ſalutationis accipite, & petitioni meæ paterna, ſicut præceptores vocavit antiquitas, pietate reſpondete.

Epistola IV.

Ennodius [a] *Probino*.

SI apud emineotiam veſtram ſupplicatio mea recordatione ſubſiſteret, crebra ſcriptione patuiſſet: nec quos apud Liguriam veſtros dignatione vocabatis, ſepeliret oblivio. Sed quia loco & opibus diviſi, nec diligentiæ lege comparantur; ideo perfectam ſubjectis caritatem, ſi digni ſint allocotione, præſtatis. hac in amicitiam diſcretione coeuntes, ut vos cogamioi taotum reſpicere, nos amare. Erit vilium ſuperba conditio, ſi plus a potentibus, quam verba præſtolantur. Ad querelam deſcendi caritatis imperio, debuiſtis me poſt periculum quod videratis, dignum putare colloquio, vel quia recentis myſterii reviviſcentem commendabat aſſertio. puta quod digni ſiot honorum gratia de ſepulcris redemptoris noſtri potentia reſtituti. Ego tamen, quamvis ſim prodigus frontis & garrulus, nec dum de me fiduciam gerens, propioquos inſinoo. Præſentium portitor, domni Fauſtini filius, ſufficienter bona pollicetur merita de parente. hanc ut vos ſoveatis, imploro. quia bene noſtis qua ſit creatur ejus morum luce conſpicuus: nec debet ad alios feſtinare, niſi ad vos, quemcumque vitæ auctoritas armat & generis. Ergo domoe mi, obſequio ſalutationis impenſo, rogo ut proſperitatem veſtram epiſtolaris cura manifeſtet.

Epistola V.

Ennodius Hormiſdæ Diacono.

CÆleſtis diſpenſatio epiſtolaribus beoeficiis junctos caritate conſociat: dum quos diſcernit itinerum prolixitas, in remedio ſollicitudinis jungit affectio, ſi ſit cura ſermonis. Silentium tamen veſtrum nimis admiror, quod poſt depoſitæ ſarcinæ [?] ægritudinis nulla me allocutione ſublevaſtis. Sed quia loquendo opportune cogimus, ut loquaris, vel garruli imitatione reſponde. Bene enim res deſiderii & poſcitur, & impetratur exemplis. Ergo honorem ſalutationis impendens, indico me, Deo propitio, jam valere: ſupplicans, ut vicaria mihi ſtyli promulgatione benedicas.

Epistola VI.

Ennodius Beato.

SI proferenda temporibus de eruditionis meſſe pectoris horreo condidiſſes, jejunæ ab epiſtolis tuis commeantium dexteræ non venirent. Sed quia negligentiam & ſterilitatem tuam ſermonis prodit abſtinentia, nos neceſſe eſt iterum ad culturam admonitionis aſſurgere, & terga jactis infœcunda ſeminibus recidivis ad ubertatem ſulcis urgere. Ubi ſunt monita, quæ apud te aſſerebas eſſe victura? ubi ſtudium colloquendi, per quod & ſcientia pareſcat, & caritas? Clamaot ſilentia tua, te non aſſecutum, quod boni dignum poſſit eſſe judicio. Nam ſicut rara doctos, ita continua prodit taciturnitas imperitos. Ergo erubeſce, & tandem aliquando rumpe vincula, & impedimenta ſermonum. Oſtende quid valeas, oſtende quid promoveris, ſi tamen te juxta votum noſtrum gratia ſuperna non deſerit. Nunc ſalutationis honorem accipe, & brevi contentus epiſtola, agnoſce patri tuo, quæ longa correptione referentur, fuiſſe mandata.

Epistola VII.

Ennodius Avieno.

BEnedico Dei noſtri triplicem in majeſtatibus unitatem, quæ me inter anguſtias meas, perfectæ ſanitatis loco, de conjunctionis veſtræ munere ſublevavit. Venit ad me ſera quidem relatio, ſed votiva. adſit redemptor noſter, & impleat, quod inclinatus ſupplicatione conceſſit. Domioe mi, ſalutationis reverentiam ſolvens, rogo ut actionis veſtræ ſummam de ſuburbano illo cum parente veſtro [b] domno Liberio, Chriſto vobiſcum adoitente, compleatis. quatenus ſi evenit commutatio, pretium dignetur accipere; ne diutius ſub promiſſionis nutemus ambiguo. quia vos noſtis, oihil plus eſſe, quod in hac ſupplici veſtro mundi converſatione præſtetis.

Epistola VIII.

Ennodius Viſtori.

DUm inſcitiam ſublimitas tua præloquitur, eruditionis ſecreta pateſecit. impugnas perfectione, quod aſſeris. Nam dum ta ſalvo pudore illiteratum eſſe confirmas, quid naturæ vigor, quid ſtudiorum lima contulerit, declaraſti. Credat mihi ſublimitas tua, imbuendum liberalibus diſciplinis jam ſuis bonis ditavit. Si talis lingua proſequitur fratris Pauli filium, facunda adſtipulatio & commendat, & edocet. Nihil longe degentibus magiſtris opus eſt, quando digna laude loquitur, qui dirigit ad docentem. Erubeſco inſinuatum minus inveniſſe. quam decu-

---

a *Probino*) Viro illuſtri, Patricio, ut patet ex Theoderici ad illum epiſt. 21. Variar. 21. & Parænesi auctoris ad Beatum & Ambroſium hunc ipſum Fauſtini filium, quem Probino commendat.

b *Domno Liberio*) Patricio item, de qno lib. v. epiſt. 1. Aliud hoc ſuburbanum ab eo, quod a Fauſto ſuperius per Flotum poſtulabat epiſt. xii. lib. viii.

lit: Deum rogans, ut quod de me per affectionem præſumitis, ingenii valeam virtute complere. Vos tamen honore ſalutationis accepto, quibus libet officium ſermonis impendite; dummodo ſollicitudini meæ de proſperitate * multiplex ſcriptionis cura reſpondeat.

* Schol. veſtra.

Epistola IX.

a *Ennodius* [a] *Camillæ*.

INtercepiſti noſtrum, neſcio quem ſecuta, conſilium. Nam parvulum tuum, quem ſtudiorum liberalium debuit cura ſuſcipere, ante judicii convenientis tempora, religionis titulis inſigniſti. Veneranda quidem Eccleſiaſtici forma ſervitii, ſed quæ ad duas partes animum non relaxet. unum & difficile iter eſt, quo itur ad Chriſtum; nec occupatos multipliciter aliquando vita arta ſuſcepit. Properantes ad ſe de diſciplinis ſæcularibus ſalutis opifex non refutat; ſed ire ad illas quenquam de ſuo nitore non patitur. Jam ſi enim mundo ſubtraxeras, mundi in eo ſchemata non requiras. erubeſco Eccleſiaſtica profitentem ornamentis ſæcularibus expolire. Annueram quod per Patricium Diaconum, quantum ipſe aſſeruit, poſtulaſti. quid oportuit eum aliter ad me, quam diebus ipſis inventus eſt, deſtinari? Si judicium meum conſulis, volo ad me pertinentes magis merito ſanctos eſſe, quam titulo. Vere animum meum de quietis ſtatione ad cogitationum pelagus expuliſti. Suſcepi tamen, Deo auſpice, ſanguinis mei [b] vernulam.
b
Nunc reſtat ut conatibus meis favor cæleſtis arrideat, & negligentias hominum piæ moderationis ubertate componat. Domina ut ſupra, ſalutem debitam dicens, precor, ut nunc geminam ſollicitudinem pro utriuſque ſuſcipias, & Deo noſtro commendare aſſiduis precibus non omittas.

Epistola X.

c *Ennodius* [c] *Celſo*.

LEnocinium eſt, non gratiæ ſacramentum, quod tantum præſentibus exhibetur: amicitiæ ſinceritas & longe poſitos non relinquit. Quid poſſit vera fides, intelligat qui tunc adipiſcitur beneficia, quando deſinit ſupplicare. ego mihi debeo, quod ad ſtationem precum trans Gargara poſitus perveniſti. Tu luce conſcientiæ amicos & literas uno a te tempore diviſiſti; ſectans non ſolum longinqua, ſed abdita: ita ut nuſquam te ſagacis boni perſecutor inveniat. Semper & hic quidem latentia inter lepores cubilia diligebas: ſed ſæpe latebram tuam, qui

A preſſo ore veſtigia rimatus eſt, invenit. Nunc altiori conſilio credo, ut majores * accenderis, re hominum cœtibus ſubmoviſti. Ergo ſolam pueritiam debuiſti Mediolanenſibus tuis? & virum te tenere debuerant, qui puerum poſſederunt; & quos lætificaſti de amplexibus, debuiſti juvare conſiliis. Sed hinc alias, tu tibi proviſionum tuarum aut gaudia debebis aut lacrymas. Ego interim ſalutationem præfatus, memor debiti, donationem de puero deſtinavi, hoc apud me reputans, ut nec importunus in tempore diffidentiæ ſuæ vinceret, & ceſſans inter deſperationis mala gauderet.

* Schol. accenderes.

B
Epistola XI.

Ennodius Fauſto.

SUſcepi literas multiplici gaudiorum dote locupletes, & gratiam circa vos Dei quam noveram nuntiantes. Protinus teſtibus Chriſti noſtri cum lacrymis, quas ſuggerebat hilaritas, indicata pateſeci: & quod per ipſos impetratum fuerat, gratias referens, quaſi novus relator aſſerui. Vere, domne Fauſte, ſimpliciter in
C hac cauſa vulgatum eſt, quid haberet meriti, quid virium in precibus illa ſancta anima, quæ præceſſit. Nam & ſi ſit ſpes noſtra adhuc cæca mundi luce veſtita; ſed quod conveniens eſſe noverat ſine noſtræ actionis labore promeruit. cum a nobis dividet res in manibus collocatas, obtulit longa ſtatione diſtantes, felicius tribuens neceſſaria, quam cupita. Ergo mundus iſte veri aliquid habet: aut ſi non habet, non de ejus ditione mox rapitur. Mentiti ſunt homines, qui ſe jurabant accipere beneficia, ſi dediſſent. etiam ſuperna diſpenſatione conjuncti ſunt, a quibus nec accepimus blandimenta, nec dedimus. certa de deſperatione confidentia, & nebuloſum de publicata promiſſione conſtitutum. Vere di-
D cerem, ſi doleret iſta diſciſſio, quod tales homines nec illa, quam dicitis nutricem mendacium eſſe, Ligaria potuiſſet mittere. Quid arguam prius in illis? fallaciæ, aut fatuitatis obſcena? perdiderunt duos, qui inter ſe ſanctorum impetratione ſociantur, per quos potuiſſet diu jacentis, & in umbram coactæ familiæ ſcintilla reparari. Memores eſtis, domnum Avienum vobis in Eccleſia dixiſſe, Deum ſe de illa puella ſpecialiter non rogare. Vide progeniem ſanctis creatoribus ad uſuram vitæ procedentem. Intelligebat plus ſe parentum fletibus, quam actione promoturum. Gratias tibi omnipotens Deus, gratias rector fidelium, qui ancillæ tuæ vota reſpiciens, prophetiæ in ea pollicitationes impleſti, dicentis: *Anima ejus in bonis demorabitur, & ſemen ejus hæreditabit terram*. Perfice,

---

a *Camillæ*) Viduæ conſanguineæ in Gallia, id eſt Arelate. Infra epiſt. XXIX. *Camilla parens mea intra Gallias & viduitatis miſeria, & gemina etiam captivitatis ſuccubuiſſe fertur incommodis*. Parentem dicit, non matrem, ſed ſanguine conjunctam, militari olim & barbara, ſed Ennodii ætate recepta, ſignificatione vocabuli. Ideo Patricium Diaconum Camillæ filium, non fratrem ſed ſanguinis ſui vernulam vocat.

b *Vernulam*) Nic. Fabri liber, *vennlam*. quod probari poſſet. quia venam ſanguinis recte diceret, ac venam familiæ Symmachus libro nono, epiſtola lxv. niſi *vernulam* præferrent alii codices. quod rectius eſt; confirmaturque gloſſemate Baſilienſis editionis, quod expunximus, in quo vernula exponitur ſervitialis, hoc eſt ſervo editus. vernulæ enim primum dicti; qui ex ancillis domi nati eſſent.

c *Celſo*). Mediolanenſi.

a pie arbiter, qnod remanſit, & [a] in alterius ſervi tui copula ſerenus adſpiru. Mihi ſi hæc videnda morbus, qui jam vitalem præoccupavit ſubſtantiam, non relioquit; videat de illis bona parer; & avi, proavique uote tranſitum ſuum nomen accipiut. Me tamen, quamvis peccatorem, adhne gratia ſuperna non deſerit; qui udmonitionem cautione præveoio. Nam deſide-
b ria mea ne [b] legati Provincialis nomen acciperem, licet eum dolore, ſoſpendi. Timui ne ant rerum Dominus, vobis diſponentibus hæc u ſe exigi crederet, quæ cogit oeceſſitas poſtulari; & ego redderer officiis oneroſus, & actionibus infœcundus, qaumvis nec exequi, oec injunctis par eſſe ſufficerem. Rogo ut ſupplicetis Deo, ut me, vel uſque ad votornm commuoium tempora, in mundi iſtius ſervet incerto.

Epistola XII.

Ennodius Meſſalæ.

FEro veſtrarum abſentiam literarum, ſi ſic ad incrementa gaudii mei pertinet quod taceris. Non eſt moleſta paginulis intermiſſio, ſi cum ſplendidis dictinnibus juoguotur rara colloquiu. Quod de gratiu circa vos Dei, quod de ſunctis parentibus præſumatur, accipio. Jum ſuffragiis amieorum Dei, qui tibi pater & fruter eſt, agoouiſti. Vere dictionem tnam ſine lacrymis, quas dabaot gaudia, non relegi. Nolo apud te, quæ de te ſentio, verborum importunitate producere. Labora ut quod ſuggerenre io ſenſibus vena invenis, componas eloqueotia. Nihil tibi a domni Fauſti, & domnæ meæ matris tuæ filio minus eſt; niſi quod * ipſe ſtudioſe ſubtraxeris. Parcat tibi tamen Deus, ut credas me immemorem eſſe tui, dum impedientibus morbis frequenti te ſcriptione non veneror. debes noſſe dignum eſſe venia quicquid neceſſitute delinquitur. Domine mi, ſalutationem pleniſſimam dicens, henedicere me Deum in operibus ejus de domoi Avieni conjuoctione ſignifico; & de te, quod ejus pietas pollicetur, exſpecto.

* Schot. *iſta*

Epistola XIII.

Ennodius Panfroniæ.

PEregrinari me io ſolo patrio vobis abſentibus crederes, etiam ſi vulerem. At cum ægritudo mihi & quorumdam inſiſtut ioſirmitas, inter utraque quid ſaciam ? quis uno tempore, & morbos ferat, & perfidos? Scias nulla cautione, nulla innocentiu, in civitate noſtra, quæ Deo medio promiſſu ſunt, cuſtodiri. totum ſelicitati tribuitur, nil amori. circa humiles raru dignatio; optimus ille, qui celſior. Sed hæc ego non pro mei, cui nihil ſupereſt quod ſperem, cooſideratione ſuſpiro. dolet mihi illos perire, quos diligo. Plenius vobis rem omnem, & quam propter ſtudium veſtrum invidiam contraxerim, homo veſter infinuabit. Ego honnrem ſalutationis impertiens, rogo, ut ſcripta meu, & domno Avieno, & domno Liberio protinus contradatis; & per Ipſum, qui vobis Pamfroniam noſtram ſanam contribuat, conjuro, ut vos me quid reſponſi dederint inſtruatis. quiu ſi regiua occupatiooe aliqua neguetur udventus, ego ad vos, Deo meo ſuffragante, ſub quavia membrorum meorum ſragilitute venire feſtino.

Epistola XIV.

Ennodius Elpidio Diacono.

DEus ſanctitatem tuam miſericordiæ ſuæ & gratiæ proſequatur inſigoibus; qui de humilitate mea, rem amici faciens, dignaris eſſe ſollicitus, & me meoſque promittis peculiari uffectione te colere. Scio quiu Deus propitius tibi ſic gratiam invicti Principis contulit, ut humilitas Eccleſiaſtica oon periret. Vere, domoe Elpidi, ſi dignatur pius rex de ſervo ſno eſſe ſollicitus, tu feciſti: cujus animo nullus amicorum vicem poterit repenſare. Scias me tamen quotidie diverſa uffligi qualitate morborum; itu ut de vitu deſperem. Rogo tumen, honore ſalututionis accepto, ut domnum Fauſtum, & filios ipſius, memor unimæ tuæ, ſinceritas diligas; & pro anima mea, quantum prævales, orare oon ceſſes: quia noo remanſit in luce qnod ſperem. Rogo etiam, ut me frequenti digneris alloquio, & ſi domnus noſter ad Liguriam veoturus eſt, iotimare procures.

Epistola XV.

Ennodius Stephaniæ.

BEoe eſt aoimo meo, quod gravatum peccati faſce meminiſtis; & inter illas ſuci pectotis curas, quantum epiſtolæ ad domnum Avieoum deſtinatæ manifeſtant, perſonæ meæ non emergit oblivio. Deo gratias ago, qui per indebitam delinquentibus clemeotiam ſolita miſeratione ſuccurrit, dum eos ſunctarnm uoimarum interceſſione ſuſtentat. Non eredo, quod inter orationes deſerutur, quem nobilitatis alloquio. Saluto ergo humilitate qua digoum eſt, & rogo, nt illi aſſiduu orationum donetis ſuffragiu, quem commemorationis paſeitis ubertate.

Epistola XVI.

Ennodius Adeodato.

OLim ad beutitndinis tuæ ſcripta reſponderam, ſi facile fuiſſet Romam pergeutium itinera deprehendi. Eccleſiaſtica humilitas a mundi potentibus quuſi res peregrina tranſitur. Ut primum tamen domous Dioſcorus Romam perfunctus pii laboris remeavit officio, ad reſtitutionem debiti, reverentiam veſtram ſuſpiciens, adſpiravi. Hos filios veſtros, domoum Paulum, vel ſanctam progeniem ipſius redire Romam cupitis, nos maoere: diſpar ſen-

a *In alterius ſervi tui copula*) Nuptiis Avieni, de quibus epiſtola ſequenti ad Meſſalam, & ſupra epiſt. vii. itemque ad ipſum Avienum. Ergo puella, cujus obitus hic deſcribitur, Avieni ſoror, filia Fauſti.

b *Legati Provincialis*) Pruvinciæ Liguriæ. ut *Legatio Proconſularis Provinciæ*. lege cxxcvi. Cod. Theod. de Decurionibus. Nam alii etant legati civitatum, qui non u tota Provincia, ſed a Civitate tantum aliqua mittebantur, ut *Hierapolitana civitatis*, Cod. eod. lege viii. de cenſitoribus. & *Legatio Alexandrina*. lege xiii. de Epiſcopis &c. Oblatam ſibi ad Theodericum legationem ſubire propterea cunctatur Ennodius, ne ob ſummam cum Fauſto neceſſitudinem, ſuſpicionem Regi moveat, quæ Ligurum uomine poſtulanda erant, ea Fauſti ſuggeſtione poſtulari.

tentia ad unum affectionis callem ſine errore revertitur. Deus tamen optimos diſpenſator, quod felicitati ejos ſcit convenire, diſponat. Mihi domoi Fauſti, ſuorumque proſperitas præſeotiæ viee blanditur. Domine mi, ſalotarionis cultum pleno amore diſſolvens, codicem, quem dediſtis, filio veſtro domno Præfecto remeante, traoſmitto. vos meum, aut illum, quem promiſiſtis, ſi placuerit, deſtiuate. Illud tamen ſpecialiter conſerentes, ut orationum veſtrarum ounquam me propugnatiooe nuderis: quia oullus mihi murus potior eſſe adverſus peccati arietem poterit, qoam ſi illarum me tutela defenderit.

Epistola XVII.

Ennodius Apodemiæ.

NOn elauda fides opiniooia antiquæ, quæ perhibet, quod propioquitas generis oon difrudetur longinquitate regioois. Manent familiarum ſois jura cardinibus; nec quæ ſunt diviſa habitaculis, diſſociantur animabus. percurrit ætherius vigor, obicumque carnis cognatione producitur; & illa cæleſtis portio uoius patriæ non continetur anguſtiis. Sie tu, domna mea, louge a corpore degentem Eonodium perquiſiſti, efferendo deſideratis nobile munus adſpectibus. Aceepi cucullam qualem debuit dirigere religionem profitenti. Sanctiſſima, ora, ut dignum me homilium indumentis, & ſi non invenerunt dona veſtra, tamen meriti ſui nobilitate perficiant. Domina mi ſalotem largiſſimam dicens, rogo, ut erebro venerandis relevetis alloquiis. [a] Lænam & eaeanas, cujus vos volueritis coloris, rubei, aut fuſci, mihi ſub celeritate dirigite.

Epistola XVIII.

Ennodius Stephaniæ.

SUffieeret equidem pro epiſtolari commercio meritom portitoris, cui & vena ſua quod loquendom eſt, & pura eirca me miniſtrat affectio. Sed animus meus ad duplicatum feſtioat obſequium; nec ſimplicj, quam reverentia veſtra exigit, humilitate eooteotos, Domno Avieno ſcripta conjungit: illi, quem de ſtirpe veſtra procreatum & vita prodit & oratio. Graviter tamen fero, quod ruſticas voces oimis urbana, & ſubtili elucutiooe narratis. Nou ita eirca familiam veſtram gratia cæleſtis ionotuit, ut aliquem in ea liceat majoribus ſuis aut lingua eſſe, aut actione diſſimilem. oiſi forte quod vos ſopra claritatem ſeniorum ſanctæ viduitatis in vobis fulgor irradiat. Nempe illius domoi Fauſti germana es; in cujus Præfectura, quod monaehos ioſtituat, invenitor; quem plus eſt actione venerabilem eſſe, quam titulo. Rogo vos ſervitio ſalutationis exhibito, ot ounquam ſcholaſticorum inductiles compoſitiones ſanctis dictationibus miſceatis. ſufficit mihi quod admitte, quod ſi mereut ſequi debeam, in veſtris ſeoſibus invenire,

Epistola XIX.

Ennodius Agnello.

LOngo animus meus pependit incerto, utrum pro diligentia notitiæ veſtræ januam ſcriptionis amabili præſumptione pulſarem, & excellentiſſimi homiois per hunc callem pectus ingrederer, an per homioes veſtros vaga ſalutatione contentus, ſecreta quibus obſidebar irrumperem, quia viſum mihi eſt non eſſe in hominum numero computandus, quem hominum potiſſimus igooraret. Et plane illi nec mores ſuggeruot fiduciam, nec natura, qui in arce locatis abſeonditur: vobis præcipue, quos oterque orbis amiea & ſocia diverſitate complectitur: quod Dei timor gratiæ ſuæ comitate firmatos fecit jam bonorum ſumma largiri, & ad quod vix præcipui perducontur, ad opinionis gloriam dare ſubjectis. Laudandi ſunt apices: ſed ad eos ſudore maximo vix venitur. Quod tamen feliciter dictum ſit, & inter munera veſtra ſunt culmina. Ergo ſalutans reverenter, epiſtolam brevitate concludo; ne ante digoationem veſtram videatur importuna laudatio. Latius poſt reſpooſum paginale, quod moribus, quod potentiæ veſtræ convenit, eritis mondo mecum atteſtante lecturi.

Epistola XX.

Ennodius Maſcatori.

ET me ſperare quod pium eſt, & vos decee anouere. Nam diſparibos viis ad uoum finem eemoneraoda tendit iotentio. Vos ſolatia rebus impeditis, a me teoui ſermonis præſtolatur auxilium. Sic fit, ut eui incumbit per officii conſiderationem præſtare potiora, vix poſſit exigua. Reddat ingenuitatem homo palatii, qoia Eccleſiæ nihil amplius ſuffieit, quam precari. Scitis pro [b] aſciois a quo veniat retributio, ſi joventur. Succurrite his, quos & patria terra captivat: qoibus & lovidia eſt eum origioariis, & conditio doleoda cum profugis. Pluribus Chriſtianum & ſapientem oon decet admoneri; ne longa deprecatio fructom ſibi videatur adſcribere laboris alieni. Saluto ergo homilitate qua dignum eſt, & ut præſatos cum gaudio ad me remittatis, imploro.

Epistola XXI.

Ennodius Elpidio.

ETſi te immemorem mei Pontica facit inhumaoitas, me tamen imitari non decet, quod accuſo. Sic de civitate Mediolaoenſi qoaſi Icarus avolaſti, & nec mandati me ſalutatiooe dignatus es. Sic faeioot quos potentium lateribus jungit inopinata ſodalitas. Muſca mo-

---

* Videſis Sr. le Moine Var. Sacr. t. 2, p. 587.

a *Lænam & racanas*) Ita diſtincte Vaticanus. reliqui, *Læna metra canas*. quod eodem recidit. Racanæ autem quod genus veſtimenti fuerit, non liquet, ad calceamenta referendæ videntur, at & eagæ, & tzangæ lege 111. Cod. Theod. de Habitu quo uti oporteat intra urbem. *Intra urbem Romam nemo vel vagis, vel tzangis utatur*.

b *Pro aſciois*) Qui laribus & tecto carent. Aſcios enim aſceni dicti, qui ſine tabernaculis ſub dio vivunt. Hos ergo elientes domo ſua vi forſan ejectos Maſcatori commendat, ut ejus ope poſtliminio reſtituantur.

juſtum eſt, ut ſi per naturam non potes, ad affectum meo inviteris exemplo. poſſunt tibi alii pro abundantia facultatum utiliores exiſtere; eſſe tamen non valent dulciores. Sed redeo ad conſiderationem patriæ; cui debes bonorum oblivionem & miſeriam qua laboras. Nunc ergo, honore ſalutationis impenſo, ſervum tuum ad hoc direxi, ut filio tuo domno Præfecto & tibi nuntiaret in Chriſti nomine, me de ſuburbano illo documenta legitima ſuſcepiſſe, ut vos cum filio veſtro domno Triggua, quod neceſſarium videris, agere non omittas.

EPISTOLA XXII.

Ennodius Fauſto.

SPero in Trinitate Deo naſtro per ſuffragia veneranda Sanctorum, quod ſervos in quocumque loco poſitos, quemadmodum munitur oculi pupilla, cuſtodiat; & ad bonam valetudinem reducat, quicquid inimica fregit inæqualitas. Ego tamen & ſi corpore nequeo, ſequor officiis. Nam imperio ſollicitudinis verba congeſſi, deprecans, ut quam ſani ſitis edocear. Ecce vix ſero brevem, abſentia longa fatigandus. ſed potentes ſunt & amici domni, quibus vos anima ſancta commiſit. Ego memores, ut depoſitum ſervent, ſine ceſſatione convenio. aderunt partibus ſuis, & quod ab eis ſuſceptum eſt, ſine imminutione ſervabunt. His addo, præſtante omnipotentis Dei miſericordia, ſervos veſtros de Venetiis jam ſegreſſos [a] exhibuiſſe documenta confirmata de legibus. hic introductionem ſolemnem illico fuiſſe confectam. Nunc utrum amico a vobis dici aliquid debeat, illa qua ſoletis maturitate conſulite.

EPISTOLA XXIII.

Ennodius [b] Liberio.

DAtum eſt mihi, cæleſtis infuſione myſterii, libera habere judicia, etiam cum ſim beneficiis obligatus. Eſt enim ſuperni muneris, ut ingenuam ſententiam ferat obnoxius; nec delectetur immanitate gratiæ vigor examinis. Divinum eſt, quando ſine corruptione de te loquitur cui multa contuleris, nec iniquum ponit aliquid in lance veritatis donorum tuorum opibus ſubjugatus. Nam ubi de potiſſimis ſermo eſt, & in aures mundi itura formantur, publicum teſtimonium privata actio cur obumbret? Debeo quidem celſitudini veſtræ pluſquam univerſitas; ſed nolo majus aliquid, quam univerſitatis poſſunt ora depromere: & epiſtolaris anguſtiæ lege contentus, ſatis modicum de illa meritorum meſſe prælibo. Feliciſſime hominum, hoc totis hoſtilitas virium ſuarum labore impendit, ut per totum orbem tu ſolus diſſipata componas. Æſtimationi remanet, qualis ſit ille cui militas, quando lapſa, exuſta, perdita, cum te aſpexerint, convaleſcunt. [c] Vix paſcebatur Italia publici ſudore diſpendii, quando tu eam ſine intervallo temporis, & ad ſpem reparationis, & ad præbitionem tributariam commutaſti. Læti cœpimus te moderante inferre ærariis publicis, quod cum maximo dolore ſolebamus accipere. Fuit ſemper ubertas noſtra diſpenſatio tua. Juverunt venerabile ſuperna conſilium. Nam vires vectigalium tu vel nutriſti pro bono publico, vel dediſti. Culminibus omnibus ſublimior, tu primus feciſti regales copias ſine malo privatæ concuſſionis affluere. Tibi poſt Deum debetur, quod apud potentiſſimum dominum, & ubique victorem, ſecuri divitias confitemur. tuta enim eſt ſubjectorum opulentia, quando non indiget. * Quid quod illas innumeras [d] Gothorum catervas, vix ſcientibus Romanis, larga prædiorum collatione ditaſti? nihil enim amplius victores cupiunt, & nulla ſenſerunt damna ſuperati. Taceo, conſideratione paginalis eloquii, communionis & blandimentorum tuorum mella præceptis cæleſtibus inſtituta, non minus rebus nobilitata, quam verbis. orationem meam ad ea quæ eminentiæ tuæ debentur, vota tranſduco. quia mecum [e] Galliæ in hac adſtipulatione conveniunt, ut Chriſto Deo vivo diſponente, ordinatis illis, quibus civilitatem poſt multos annorum * curriculos intuliſti, quos ante te non contigit ſaporem de Romana libertate guſtare, ad Italiam tuam & poſcentibus nobis, & illis tenentibus reducaris. Sic utriuſque orbis per ſanctas

* Schot. *Imperator*

* forte *circulos*

---

a *Exhibuiſſe documenta*) De ſuburbano Mediolanenſi, quod Fauſtus Ennodio conceſſerat. Epiſtola præced.

b *Liberio*) Certat hæc epiſtola Liberii laudibus cum ejus epitaphio, quod patri olim a filiis Arimini poſitum eſt his verbis.

Humano generi legem natura creatrix
Hanc dedit, ut tumuli membra ſepulta tegant.
Liberii ſoboles matrique patrique ſuperſtes
Triſte miniſterium mente dedere pia.
Hic ſunt membra quidem, ſed famam non tenent urna.
Nam durat titulis neſcia fama mori.
Rexit Romuleos faſces currentibus annis,
Succeſſu parili Gallica jura tenens.
Hos non imbelli pretio mercatus honores,
Sed pretio majus detulit alma fides.
Auſoniis populis gentiles viae cohortes
D…, ſannis fœdera, jura dedit.
Cunctis mente pater, toto venerabilis ævo.
Ter denis luſtris proximus occubuit.
O quantum bene geſta valent! cum membra recedunt,
Neſcit fama mori, lucida vita manent.

Hoc Epitaphium primus in lucem edidit Pithœus. poſt illum Baronius, exemplar noſtrum ſecutus, in quo *ſuperſtes* verſu tertio legitur. quod rectius videtur, quod *ſepulcrum*, quod erat in Pithœano: cum unius tantum Liberii ſit epitaphium.

c *Vix paſcebatur Italia*) Pertinent hæc omnia ad Romuleos faſces epitaphii, hoc eſt ad Præfecturam Prætorii Italiæ, qua functus eſt Liberius primis annis Theoderici. quem de ea ſic loquentem facit Caſſiodorus lib. II. epiſt. XVI. *Senſimus auctas illationes, vos addita tributa neſcitis. Ita utrumque ſub admiratione perfectum eſt, ut & fiſcus creſceret, & privata utilitas damna non ſentiret.*

d *Gothorum catervas*) Epitaphium, *Auſoniis populis gentiles viae cohortes diſpoſuit*. Caſſiodorum ibidem. *Juvat referre, quemadmodum in tertiarum deputatione Gothorum Romanorumque poſſeſſiones junxeris & animos. Nam cum ſe homines ſoleant de vicinitate collidere, iſtis prædiorum communio cauſam noſcitur præſtitiſſe concordiæ.* Tertiam agrorum partem Gothis adſignari juſſit Theodericus. hoc eſt *tritemorion*, quod ſuis antea largitus fuerat Odoacer, ut auctor eſt Procopius initio belli Gothici.

e *Galliæ* Præfecturam etiam Prætorii Galliarum geſſit & ſub finem regni Theoderici, ſub ejus ſucceſſore Athalarico. cujus extat apud Caſſiodorum epiſtola ad Liberium PP. Galliarum lib. VIII. Var. VI. Verum hanc Ennodius non vidit. Quare quæ hoc loco commemorat ad ſuperiora tempora pertinent, cum primum in Gallia miſſus eſt: in qua perdiu, nec una tantum id adminiſtratione verſatus eſt. Nam militares etiam copias duxit. ut auctor eſt Jornandes in rebus Geticis.

actiones indigena, venerabilem domum, & ſummates filios eum univerſis Italiam poſſidens videntibus, felicis præſentiæ tuæ dore ſublimes. Ego autem ſervitiis ſalntationis exhibitis, valere me aunrio, & de vobis, quod voto meo ſatisſacere poſſit, expecto.

Epistola XXIV.

Ennodius Avieno.

BEne erat animo meo, ſi vel ad ſcriptionem ſrequens portitorum ſuggereretnr occaſin. quia in remedio deſiderii ſenior providentia munus literarum comparavit, in quo ad vicem præſeatiæ formato æſtuaatibus blanditur alloquio. & licet de ipſis remediis mens ægreſcat abſentium, & de medieina ſollicitudinis cura * geminentur: attamen non ſunr deſerenda, quæ ſnla ſunt. Ergo inſante Valentino Romam petente, quantum ſub celeritata potui, de his quæ eraat loquenda, ſubripui, breviter ſignificans valetudinem corpnris mei ſuiſſe turbatam. Satis eſt tamen, ſi nuntio proſperitatis veſtræ, dum ſit bilaris anima, convaleſcam. Domine mi, ſalutationis mnniis, ſicut revereatia veſtra poſtulat, exſolutis, rogo, nt jam me de votorum effectu, & de bonis veſtris epiſtolaris ſublevetis promulgatione colloquii.

*Schott. *geminetur*

Epistoa XXV

Ennodias Agnellæ.

GRatum mihi eſt ad magnitudiaem veſtram literarum munera promulgare; quia & geaeri & conſcientiæ veſtræ, non tam exhibetur bonnr iſte, quam redditur. Juſtum eſt, ut religioſi homo propoſiti ſanctam viduam, & nobilem veneretur ingenuus. Ago Deo meo gratias, quia boaus opinionis veſtiæ ad nos odor emanavit. Ille uſque ad conſummationem vitæ fructus tribuat, qui bonam radicem in hac ſæculi converſatione plantavit. Bene feciſti, domna Agnella, mundi iſtius blaadimenta reſpuere: & dum celſiora ſequeris, etiam quæ potuerunt venire a legitimis remediis, non habere. ſciſti non ſolum veniam quærere, ſed coronam. Gaudeat de medicina languentes. prope eſt, ut proximior ſit integritati, cui conceditur, ut ſeliciter dediſcat. illecebras. Ergo, domina mi, ſalutationis gratiam, bonnrificentiamque perſolvens, rogo, ur pro me amico & parente tuo Apoſtolorum liminibus non deſinas ſupplicare, ut merear ſervare, quod prædico, & quod in aliis extollo, ipſe noa negligam.

Epistola XXVI.

Ennodiar Meſſalæ.

SCio equidem vos pro deſiderio meo ſuiſſe ſubtractus. ſed alind ſpei de ſollicitudine veſtra præceperam. Nam & qualirer domnus Deo præſtante valedixerit, & quſ vobis itineris ordo fuerit, ſi mel memor eſſes, agnoveram. Sed quid facin, qui negligentiam veſtram, nec ſuggerendo ſormam affectionis expugaor Ergo, ſi te, Chriſto Deo noſtro tribueate, ſpes nuptialis aſſlaverit, Ennodii memoriam non ſugabis. quaado nulla ſic ceſſit major diligentia, & pius amnr excluſus eſt, tantum a pectore tuo, quaatum ab oculis ſnbmovebor. Sanus eſto, ſalva vita patris, & fratris tui, Deus vnbis beneſaciat. agaoſcant quod paſcat auditum, quale vultis circa me exhibete propoſitum. Unum te rogo, honore ſalutationis exhibito, ut apud domnos Apoſtolos pro me digneris preces offerre; ut ipſi miſerias meas medicinaliter cureat, aec patiantur me quicquam velle, quod non decet: caſtigeat præſumptiones mentis, & corporis. Quod ſi facias, credo pro innocenria & purlrate tua re melius pro me, quam ſi eſſem coram poſitus, audiendum,

Epistola XXVII.

Ennodius [a] *Aureliano Epiſcopo.*

DEbeo quidem dolori meo vocem, ſed reverentiæ taciturnitatem. Et forte melius mœrorem de abſtineatia ſermonis veſtri ſequeretnr muta diſſimulatio. urbanum enim & ſubtile erat, ut eiſdem lineis, quibus in me delinquitur, potiorum delicta ferireatur; ut ſecum haberet culpa vindictam. Sed qno me vertam, qni immemorem, mei, & humilium aotitiam reſpuentem, pertiaacia amoris inſequi aon deſiſto? Nunquid aon repudiati importunitas mater horroris eſt, cum placendi per aſſiduitatem deſiderium materiam exigit diſpliceadi? Nam quicqnid mente ſugimus, ingeſtum oculis vix videmus. O ſi mihi liceret adhuc æquali cum beatitudine tua ſorte contendere! ſed dormiunt apud enronam tuam propinquitatis privilegia, poſtquam pater eſſe meruiſti. Retinet quiſquam hominum perire ſuis jura neceſſitudinis incrementis: & acceſſione piæ dignitaris & generis, & diligentiæ vincla diſſolvi? Ergo decuit evectionem meriti veſtri inſtabili mihi eſſe rumore compertam; & de communibus gaudiis adhuc pendere opiaione contentum? Electus ſum, eui bonum generale taceretur, ut rem aurei ſæculi ſolus pro conſcientiæ meæ obſcuritate neſcirem. Nobilis vita & genere apicem Eccleſiaſtici honoris aſcendit, & me dedignatur alloquio. Vere tale factum aut ſtudio, aut aegligentia evenerit, non probatur. Ego tamen ſervitia ſalutationis impendo, & Italica ſimplicitare, unde triſtitiam habuerim, ſine diſſimulatinne maniſeſto,

Epistola XXVIII.

Ennodias Agapito.

DUriter officium geſtientis animi ad memoriam triſtium mens recordatione ſtimulanda revocavit. Nam ſemper remedium oblivio doloris eſt; quia quod ratione non poſſumus, temporum prolixitate ſepelimus. Bene eſt, quia

---

[a] *Aureliano Epiſcopo*) Cujus cathedræ, libri non indicant. Cave putes Arelatenſem. Nam qui hoc nomine Epiſcopus fuit Arelati, xxx. ut minus annis poſt Ennodii obitum eam ſedem ſortitus eſt. Hoc vero tempore Arelatenſis antiſtes erat Cæſarius. Non abnuerim tamen, novum hanc cujuſcumque civitatis Epiſcopum Aurelianum illum videri Presbyterum Arelatenſem, ad quem reſcripſit epiſt. xxxv. lib. viii.

diuturnitate ſeneſcit afflictio, & magni doloris conſolatio per ſilentium procuratur. Nam in hujuſmodi negotiis plus agitue, nil agendo. Sed quid facio, quia epiſtolæ lectin jam obducta cicatricis penetralia reſcindit, & ſepultam immaturi funeris recordationem amara forte viviſicat? Ergo ego communi fratri conſolationem dare poteram, cum, ſi quid bumanitatis in me eſſe creditur, ſic dolerem? aut unquam flens placuit conſolator? ergo expectatur medicina de morbidis? Non de me, domne Agapi, bene judicas, ſi & in germani tui mœroribus, & in obitu ſpiritualis filii, ego quaſi opinioni tuæ diſputator occurro. Sana pectora iter curationis inveniunt: nemo alrerum unde ipſe laborat, abſolvit. Sed bine alias. potens eſt Deus, qui ſolus ad iſta valet occurrere, & communis mali ſublevare preſſuram. Vos tamen bonorificæ cultu ſalutationis impertiens rogo, ut crebro mihi epiſtolaris commercil munera conferatis: ad quæ ſtudia pigrum eſſe nec amantem convenit, nec facondum.

Epistola XXIX.

Eanodius Liberio.

SI poetarum ſpiritus diſelplina paginalis admitteret, ceutena ora, & vox ferrea vix, quod celſitudini veſtræ a me debetur, verborum ubertate reſeraret. Sed quia magnis obuoxius, vix ad pauca ſufficio, providi poſt Dei miſericordiam veſtræ gratiæ repenſorem. Nam frater veſter domnus Fauſtus, dum debere ſe beneficium, quod mihi tribuiſtis, eloquitur, ab imbecillis cervicibus gravis oneris ſarcinas amolitur. Sunt inter duos præcelſos iſta communia. vos vobis & dare digna noſtis, & reddere: me ſub faſce veſtri muneris conſtitutum ſola manet de obnoxietate confeſſio: dum præventum gratiæ veſtræ mole quod votl compotem fecit, hoc imparem. Adſum tamen partibus meis, & inter orandum, quamvis peccator, Deum, ot pro me quoque vobis reddat, imploro. Ecce duo iſta ſufficiunt. nam & de cælo pro me expectatis, quod vos exhibuiſſe meminiſtis; & eſt qualis, qui ſe debere fateatur in terris. Expecto tamen beneficii veſtri celeriter ſupplementum, ut litteras, quales per ſublimem virum Tranquillinum ſum precatus, accipiam. His tamen aliam vobis miſerendi viam bene morum veſtrorum conſcius exhibebo. Camilla parens mea, intra Gallias & viduatis miſeria, & geminæ jam captivitatis ſuccubuiſſe fertur incommodis. Nemo eſt, qui tam multiplices neceſſitares præter celſitudinem veſtram poſſit avertere, generis mei patronus, quod in Italia poſitis præſtitit, non neget in Gallia: ut [a] de caſellulis ipſius, ordinatione veſtra, dum ab eis fiſci onera derivantur, ad præfatæ alimenta ſufficiant. Domine mi, ſalutationis ſervitia dependens, rogo, ut portitorem præſentium, hominem meum, quem ad hæc exequenda deſtinavi, Deu vobis inſpirante, ad meum effectum eminentia veſtra jubeat commeare. Nuuquid dubitare de poſtulationibus ſuis eum convenit, qui ſe novit, & illa, quæ non popoſcerat, impetraſſe?

Epistola XXX.

([b] Symmacho Papa.)

NAtura rerum eſt, ot etiam idoneus ore vel pectore poſſit de præſumptione culpari. quia omnis verborum commoditas bumilitatis terminos egreſſa calcatur. & ſicu. babenda ſunt quæ exiguntur in pretio, ita ingeſta vileſcunt. Importonitas cum facundos opinionis nobilitate diſpoliet, dedecore veſtit indoctos. Sed hac me ratiocinatione ſuſtento; quia eſt quidem audax, ſed amabile prævium præſtitiſſe ſermonem: & ſicut vicinum temeritatis, ita proximum diligentiæ ad caritatem pertineus iter aperire. Inter Eccleſiarum homines nunquid reatus eſt, ſi pari amori contenderint diſpares dignitate? aut excedunt modici honoris anguſtiam, qui deſiderant ſuffragio gratiæ ſummatibus comparari? Non habet ſuperbi conſcientiam, qui ſe tantum in affectionis muniis non metitur. Præſumo dicere, directus ſubditorum error eſt. qui in hac re præcedentes antevenit. Ecce ſic partes meas, quaſi voluntariæ allocutionis fuſcatas nube purgavi. Sed dico, quod ad deſenſionem ſpectat uberrimam. Filius veſter domnus Rbodanius coegit a me in uſum ſtyli præſentis erumpere. Fateor tameu, in ſtudio meo fuiſſe quod juſſit: quia qui volentem coegerit, non laborat. DEO GRATIAS principe loco, & tora epiſtolæ concinatione referamus, quia in ſocietatem capitis ſui aliquando Romana membra cojerunt. Juſtum erat, ut & B. Petrus Apoſtolus ſedi ſuæ Eccleſias, & ſenatui liberiori per Dominum partes debitas reformaret. Dignus regnator, dignus in quo cum ætate votorum ſumma contigerit. Nam etſi itura ad poſteros felicitas perſeveret, litandum illi eſt laudatione præcipua a quibus ſumpſit exordium. Deo efficaciter ſupplicaſtis, ut illius vos virtus erueret, cojus poteſt ſervare clementia. Didiciſtis ejus eventus proſperos, quem videtis dum mandat ſecutam bella victoriam. Parum ſupereſt, ut manſuetudinem mentis illius ita profundam teneatis, quaſi ſit ignara procinctuum. Deo tribuente, nec pax ejus turbari dubiis poteſt, nec fortitudo qualibet objectatione confringi. Nihil apud Illum tutius ſupplicante. ſolus evaſit prælares acies, qui rogavit. vicit armorum impetus qui obtulit devotus obſequium. Quod vix veteres Principes præſentiæ ſuæ ſudore potiti ſunt, boc ſemper regis noſtri brevis procuravit epiſtola. Per excurſus dirigitur felix exercitus ad triumphum. Quis credat militem ejus in labore & perſectione habere quidem ſuperantis gloriam, ſed continentiam ſubjugati? Conſummatis congreſſionibus de iræ hæreditate nil remanet. uno tempore, quos pernicioſos adverſaril viderint, blandos ſentiunt tributa pendentes. Et hæc quidem cæleſti præparantur pro hac repenſione ſuffragio. quia fides noſtra apud eum, (com) alıud ipſe ſectetur, in portu eſt. Mirabilis

a *De caſellulis*) Caſſiodorus lib. vii. xiv. *Formula qua cenſus relevetur ei qui unam caſam poſſidet pragravatam*. Cui enim gravior æquo canon impoſitus erat, a peræquatore minuebatur. Id revelationis ſeu peræquationis beneficium dicebatur. Gloſſæ noſtræ, Relevatus ager, [illegible]

b *Symmacho Papa*) Titulum adjecimus, cujus vice in antiquis exemplaribus ſcriptum erat *In Chriſti ſigno*. Sed perſpicuum eſt epiſtolam eſſe ad Symmachum Papam, & quidem ſcriptam poſt extinctas ſchiſmatis reliquias, membris omnibus, ut Ennodius ipſe loquitur, in capitis ſui ſocietatem Theoderici regis, quem propterea laudat, opera revocatis.

patientia, quando tenax propoſiti ſui, claritatem non obumbrat alieni. nam & Eccleſiarum noſtrarum patrimonia relabi, niſi aucta fuerint, ingemiſcis. Sic factum eſt, ut & ſtatum ſuum locupletes pauperum ſubſtantiæ teneant, & mediocres ad ſupremam opulentiam convaleſcant. In ſacerdotibus virtutes & ionatas colit, & non repertas inſpirat. Sed cur beatitudinem veſtram præjudicio diffuſi ſermonis anticipem? Continuo experientia veſtra & ſpiritalis illa perfectio jejunum me fuiſſe in filii veſtri laudibus accuſabit: & cum ſoleant amplificari facta colloquiis, ſterilem me relatorem de virtutum ejus meſſe cauſabitur. Jam ſæculares apices, curules & trabeas, patricias etiam dignitates qualiter aut naturæ reddat, aut moribus, domeſtici perlatoris adſtipulatione vulgetur. Nam & veteres in aotiqua generis luce durare facit, & novos ſpleodore ioopinati fulgoris irradiat. Facilius reſpublica ejus bono diſpenſationis in privatam migrat opulentiam, quam famulantum cenſus in Palatina lucra commutetur. Nunc quod ſupereſt, meæ ſervitiis ſalutationis acceptis, proſpicite ut Chriſtus redemptor noſter quæ in præfato clementiſſimo Rege ſervientibus ſibi contulit, longa ætate conſervet. Det etiam regni de ejus germine ſucceſſorem: ne bona tanti hominis in una ætate veteteſcant, & antiquata temporibus pro ſola aurei ſæculi commemoratione numinentur.

Epistola XXXI.

Ennodius Avieno.

DUm jocundis adhuc, Deo diſpenſaote, fruerer de præſentiæ veſtræ vicinitate conſpectibus, & amabilia colloquiorum mella venerabili mendacio retineret auditus, occaſio mihi ſcriptionis oblata eſt, Fateor, diu oolui medicinam deſiderii, dum altera procuratur, irrumpere. Delectabat ſeries animo meo pia ludificatione blandita. oolebam conſcius deprehcodere, quæ paſcebat in amore ſallaciam, Beoe enim ſapit ſtudiis ooſtris obſequnta ſeductio, & pro vero libenter admittimus dulcium imagines nuotiorum, grata ſomnia quoties ſugantur vigiliis, ingemiſcimus: & illud mortis ſimulacrum de placidis deceptionibus plus amatur. Ergo nunc mihi, quia illud quod præfatus ſum ſtare non licuit, exequendum eſt quod remanſit. Aliquis hominum pro peccati ſui onere ſic laborat? affligerer, niſi vos viderem. ad cupita perductus maceror, quia quæ poſcebamus, Deo tribuente, conceſſa ſunt. Nunquid alicui acceſſit de lætitiæ occaſione, quod torqueat, aut de meſſe gaudiorum egreſſa eſt planta triſtitiæ? Gratias inſeparabili Trinitati, Deo vero, qui ut vota impleat, aliquotiens vota contemoit. Ipſe ergo conjunctionis tuæ copulam reſpiciat: ipſe unum faciat ex duobus, qui in primi hominis corpo-

A re, dum adhuc nativa & intemerata immortalitate gauderet, utroſque formavit. Jungatur tibi uxor, ut Abrahæ Sarra, ut Iſaac Rebecca, ut Jacob Rachel cæleſti benedictione ſociata eſt. Habeas continentis præviam frugem, & dulcedinem conjugati. legi Dei pareat ſolutio virginalis, dum quod in ſe ſubtrahit, reddit in ſobole. Neſciat externam diligentiam bene in vobis ſolidata communio, illa matrem tuam moribus & converſatione reſtituat, tu parentem. Non pereat mundo maiorum tuorum, dum in te renaſcitur, amplectenda formatio. Nequaquam peregrioa vitæ exempla, nec non adven- B titia poſtulantur. in oculis locata ſectamini. Ecce ego, qui hymenæis tuis intereſſe non potui, hac te precum mearum proſecutione convenio. vos ad viciſſitudinem exhibete crebra colloquia, Salutationis amorem & reverentiam perſolvens, rogo ut ſi memoriam mei de illa locupleti recordatione non truditis, & orationibus me, & colloquiis ſublevetis.

Epistola XXXII.

Ennodius Adeodato Presbytero.

C QUantum u me merito, quantum actione ſis clarior, orationum tuarum reſerabit effectus. Ecce domni Fauſti filii tui abſtractam de ſolatio meo partem maximam tu tenebis. Ego quidem ſanctis & legalibus deſideriis precum impedimenta non attuli: ſed tanta me domni Avieni perculit pro ejus caritate diſceſſio, ut lacrymis proſequerer & ad optata tendentem. Patuit humanarum rerum in hac cauſa de diverſitate formatio. Illum evocant, Chriſto duce, votiva; me feriunt. Illi blanditur de conjunctione vicinitas, me de ſequeſtratione compungit. Ecce de precum mearum fruge ſollici- D tor: & adeptos nos, ſi quid io hac parte poſtulatum eſt, quod cum Chriſti pace dici liceat, ingemiſco. Sed inter hæc tali diligentiæ curatione ſuſtentor: quia domnum Avienum ſuperaotem vota reddidimus. Habes de origine ejus Roma jactantiam, Liguria de profectu. ibi domno Fauſto filius naturæ lege conceſſus eſt, hic eruditione patefactus. Minus fuit cum generalitate hominem naſci, quam quod inimitabile videbatur, Fauſti ſobolem comprobari. Referamus ad Deum beneficia ſua, & ipſi pro illo redhibeamus gratias, a quo popoſcimus quæ tene- E mus. Vos ſalutationis meæ obſequia pro ſancti pectoris veſtri puritate ſuſcipite; & codicem recipienter meum, cum illo, qui a vobis promiſſus eſt, deſtinate.

Epistola XXXIII.

Ennodius a *Cæſario Epiſcopo.*

QUod ſpe præceperam, literis indicaſtis. Nam venerandi promulgatione colloqui.

---

a *Cæſario Epiſcopo*) Arelatenſi, Epiſcoporum ſui ſæculi, ut jure vocat Ennodius, nobiliſſimo, doctrina, eloquentia, vitæ ſanctitate clariſſimo. Is ergo conficta criminatione ad Theodericum delatus, Ravennamque ſub cuſtodia pertractus, Angelici vultus adſpectu, & innocentiæ ſecuritate Regem ita permovit, ut non ſolum pacare, humaniterque illum exceperit, ſed oblatis etiam muneribus honeſtarit. Nec diſpari ante aliquot aonos eventu, cum Viſigothis adhuc pareret Arelate, falſæque proditionis accuſatus apud Alaricum fuiſſet, cum honore poſtea dimiſſus eſt. Utramque hiſtoriam (de priore hic ſermo eſt Ennodio) lib. 1. Vitæ Cæſarii complexus eſt Cyprianus. Cujus etiam librum 11. qui in Surii editione deſideratur, in S. Martini Cænobio Pariſienſi vidimus, de miraculis S. Cœſarii ejuſque obitu compoſitum: in quo præter alia Liberium patricium narrat, letali lanceæ vulnere confoſſum, ac pene exanimem, admota Cæſarii veſte curatum fuiſſe, Variæ præterea exeant Pontificum Romanorum Epiſtolæ ad Cæſarium. In quibus & illa Felicis, quæ viros doctos fruſtra exercuit ob depravatæ ſubſcriptionis ſuſpicionem, quaſi P.C. Boetii ſcripta dicatur: cum Arelatenſis codex, ex quo deprompta eſt, diſerte habeat. P. C. MABORTI, ſeu Mavortii, qui annus erat Chriſti dxxviii. Felicis iv. Papæ ſecundus.

quid cœleſtis imperator domnum regem circa vos facere compuliſſet, agnovi. ego ſum, cui poſtquam meritum veſtrum patuit, nequaquam ſe felicitas actionis abſcondit. Qui hominum nobiliſſimo in Chriſti ſervitute Pontifici terrenas dominationes neſciat eſſe ſubjectas, & minacem reis potentiam innocentiæ objectione ſuperari? quando principalia purpura unt cilicia deſpexit, aut pallium? quando libertas illa potiſſima credidit, ſibi ante Chriſtianam humilitatem licere, quod voluit? aut quando ei licuit velle, quod læderet? Quod ſi inter hæc canæ ætatis exempla recolantur, & ſævitiam circa cultores Dei tyrannicam reducas in medium, ſcimus quia ab illis noſtri dogmatis ſectatores, ne unquam morerentur, occiſi ſunt. Tunc militibus ſuis vitam, æternitatem, obſequente gladio perpetuus ille dux contulit. Illi inimicorum ſuorum miniſterio perdiderunt originariam vilitatem. Te, mi Domine, in orbe jam Chriſtiano diva lex peperit, & Apoſtolici uberis lacte nutrivit. tu cæteros velut ſolia magnitudo aſtris minoribus comparatu tranſgrederis. te qui interioris hominis oculis inſpexit, inſtructus eſt. Nam & cum facie ipſa ſoveas puritatem, delinquentes feriato ore caſtigas. Boni de converſatione tua, quocumque proceſſeris, imitanda inveniunt; malis fugienda demonſtrantur. Beatus tu, cui a Deo tributum eſt, ut & monitis doceas & exemplis. qui ad pii itineris directum ſemper exiſtens prævius invitaſti, quia non oportet, te loquente, ut ſciat plura, non legere? Tu dum libris genium relatione concilias, & magiſtros informas. tibi debet quicumque ille ſcriptorum maximus, quod eum dote elocutionis amplificas. In te lux convenit ſermonis & operis. Unde hæc prærogativa Tranſalpinis? unde parentibus meis inauſpicata ſublimitas, ut talem virum miſerint? Sed cur inter terrena quæritur res cæleſtis? Potuit ergo ante te quodlibet palatii ſupercilium non jacere? potuit tibi cupita ſubtrahere, quem mitiorem ovibus ſola faciunt errata pugnacem? Latius me & meritum veſtrum vocat, & diligentia: ſed loquacitatem meam lex epiſtolaris includit. Quod ſupereſt, benigni ſervitutis meæ munua accipite, & me Deo noſtro orationum ſuffragiis intimare; frequenter de his quæ vobiſcum aguntur, vel acta ſunt, informantes. Deprecor etiam, ut quid apud vos promoverit Ruſtici ſupplicatio, qui quantum audio, fornicationes ſuas nomine veſtit uxorum, & vocabulo legis putat excuſari poſſe rem criminis, mihi manifeſtes miniſterio literarum.

Epiſtola XXXIV.

Ennodius Avieno.

Ubi ſunt, qui dicunt inter habitatione diſcretos diligentiam non durare, & affectionis calorem terrarum diviſione tepeſcere, nec longius procedere mentes poſſe, quam oculos? Ecce amoris mei plenitudo, violentia ſequeſtrationis exæſtuat, & colloquii medicina languidior corporis ſedibus non tenetur. Deum tamen, qui circa vos reſpexit vota noſtra, benedico, qui vos non ſolum nobili, ſed quantum fama nuntiat, ſancta moribus uxore donavit. Cultores Chriſti perfecta omnium promerentur, ipſis ſolis in conjunctione, opum, mentium, & ſanguinis claritas non negatur. Ipſe præcipiebam, quod poſſit talis effici, qualem ad te audio jam veniſſe. Tranſit æſtimationem meam quid de ejus hominis profectu ſentiam, quem audio ab optimis inchoaſſe. Domine mi, gratiam ſalutationis impertiens, ſpero ut petitionem ſancti Epiſcopi patriæ veſtri dignemini incunctanter efficere: & homini ipſius claſſici illum, de quo ſecurus ſum, * gratæ animum condonare.

*Schot. gratia

Epiſtola XXXV.

Ennodius Meſſalæ.

Solent inauſpicata felicitate ſuperbarum mentium colla molleſcere, & rigidioris propoſiti novo gaudio ſupercilia temperari. Nam benignitatem ſeminat quicquid votis obſequitur: nec plus aliquid humiliat potiſſimos, quam optata ſublimitas. Indicium communionis & obſequii eſt, ad apicem perveniſſe. Tu poſtquam ad cupita provectus es, ignorato hactenus tumore me deſpicis: & quid in melle tuo reſpicias oblitus, de ſola amicos veteres futuræ uxoris opulentia contemnis: neſciens ſarcinam venire, unde æſtimas commeare rem præmii. primum quod mobilem eſſe non decet, qui originis ſuæ radios non obumbrat; deinde, quia unde deſpicior, vindicabor. Ergo ad uſum promiſſionis benigne revertere, ne videar manifeſta ſuſpicatus. Ego, quia hactenus ab ſcriptionis munere temperaſtis, in hæc verba prorupi; vos aut factum diluere, aut affirmare innocentiam convenit nobilitate ſermonis. Domine mi, ſalutationis pleniſſimæ officia perſolvens ſpero, ut qui diligentem neglexiſti, ſaltem alloquiis facias dignum arguentem.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS OPUSCULA MISCELLA X.

OPUSCULUM PRIMUM.

a b

[a] *Panegyricus dictus clementiſſimo Regi* [b] *Theoderico.*

A ILlum, princeps venerabilis, in laudibus tuis proſcribat profeſſio, illum a præconiis propoſiti repellat conſideratio, quem a defenſione tua aliquod ſubtraxit officium. Refundat tibi generalitas rebus obligata ſermonem; dum inæqualis viciſſitudo compenſat laudibus, quod adepta eſt de ſudore. Armis tuis libertas obnoxia, quod ſolum poteſt, hilaritatem didicit annuntiare præconiis. Tuum eſt, inclyte, devotioni pretium dare, quam intelligis vires ſubditorum non poſſe tranſcendere. erit diſpenſationis ſacræ, de famulis æſtimare quid exigas, in quibus cognoſcis totum tibi militare, quod prævalent. B Propriis majeſtas tua oblationem literariam dignetur altaribus: quia ne feneſcat claritudo operum, advocanda ſunt linguarum exercitia. quid egeris, ne vetuſtas ſibi vindicet, obliget catena referentum. diſciplinarum enim quietem vos tribuetis, per quas vobis continget æternitas. Nihil amplius cæleſtis diſpenſatur arcani ab humanis poſcit ingeniis, niſi ut intelligant, quo veniat auctore quod ſapiunt. Inter Deo proximos agnoviſſe qui præſtitit, reddidiſſe eſt beneficium. quod deſcendit a ſuperis, ſola hymnorum licet mercede taxari. fabricatur mundi ad potiora munera modulatis invitatur eloquiis. Dicite, ſi non premli loco opifici ſua lingua blanditur. C Jungitur, quod de ſacrario mundi pectoris laudatio debet principalis effluere: nec ſolum linguæ nitorem poſtulat commemoratio numinis tui, bono adſerenda conſcientiæ. In divinis obſequiis feriata ore peragit mens ſerena ſacrificium. actuum munitus claritate, in ætherio cultu etiam mutus obſequitur. Ergo & me titulus, qui obſtare putabatur, invitat. utinam mundior profeſſio habeat concordiam cum ſecretis, ne diſſentiat ſplendor cordis a corpore.

Salve nunc, regum maxime, in cujus dominio ſaporem ſuum ingenuitatis vigor agnovit. Salve ſtatus reipublicæ. nam nefas eſt, ſeparatim a te ſimul collata narrare; & unius bona temporis verborum diviſione diſcernere. A Si bella regis mei numerem, tot invenio, quot triumphos, congreſſui tuo nullus hoſtium, niſi qui laudibus adderetur, occurrit. militavit trophæis, qui reſtitit voluntati. nam ſemper aut pietati tuæ peperit ſubjectus gloriam, aut qui præſumpſit tela, virtuti. Qui te in acie conſpexit, ſuperatus eſt; qui in pace, nil timuit. nec promiſſio venerabilis claudicavit inter proſpera; nec paſſus eſt moram vigor in prœliis. Callis tuus multo vallatus obſtaculo, & cotidianas victorias vidit, & profectionis detrimenta non B attulit: ſic inimicorum interclufus agminibus, ut negaret acceſſum: ſic tuo patefactus impulſu, quaſi hoſtium providentia nil noceret. Hæc ſi felicitati tuæ adſcribenda ſunt, eſt plena dos principis: omni honore auguſtior, ſi labori. Prima dexteris ominibus contra naturam certamina ſuſcipiens, ne reſiſtendi ſpes relinqueretur inimicis, varias tibi loco principe cœli leges, terrarum munimina, fluminum* ſuperbia ſubdidiſti. Mentior, ſi unquam diſpoſitis tuis impedimentum exhibuit ardor, aut frigus: ſi tumore gurgitum, ſi bibendi neceſſitate conſtrictus es: ſi Alpium juga, * connexis poli ſublimitate ſociata, curſibus tuis attulere tarditatem. Neſcierunt reſiſtere, quos devictis locorum munitionibus inveniſti. C quia ſecuros faciunt interrupta, quos protegunt; & laxatis in otio animis vivunt, qui ratiora poſſederint. Adverſus te nec campeſtris habitatio pares protulit; nec quos amplexa ſunt invia, niſi extiterunt ſupplices, a deprædatione ſubduxit. In poſſeſſione tua poſitus ſine formidine divitias indicavit: nec rebellem juvit, ſi pauper innotuit. nemo indignationi tuæ niſi humilitate ſubtractus eſt; cum in ſociorum profeciſſet numero, qui rogavit. Non tibi ignotus eſt algor Scythiæ: non Meroen, aut anhelum æſtibus Cancrum, ut alterius poſſeſſor urbis, ignoras. didiciſti univerſa ſubigendo, quæ nobis vix audi-

* Editiones aliquæ *ſuperba*

* Editiones aliquæ *convexa*

a *Panegyricus*) Panegyricus ubi aut quando dictus ſit ab Ennodio, æque incertum eſt. Hoc conſtat, Romæ dictum non fuiſſe, cum Romam ut abſentem alloquatur. Mediolani crediderim, aut Ravennæ. Si ergo Mediolani dictum placet, exceptum hac laudatione adventantem Theodericum dicendum eſt, quo more Lugduni a Sidonio exceptus eſt poetico Panegyrico Majorianus. Sin Ravennæ, in legatione aliqua pronuntiatum, qualem bis fortaſſe verbis indicat Ennodius, *Nunc Eccleſia dirigit laudatorem*. De tempore, hoc modo affirmare licet, ante Cethegum Conſulem, hoc eſt annum Chriſti DIV. dici non potuiſſe, cum de recepto Sirmio diſſerat, quod Cethegi receptum eſt Conſulatu. Sed & alia ſunt, quæ poſteriorem oſtendant. Quod ſi quis ordo eſt in ſerie operum Ennodii qua in antiquis exemplaribus digeſta ſunt, facilis eſt conjectura Panegyricum hunc in annum DVII. vel DVIII. conjici oportere.

b *Theoderico*) Regi Italiæ. Oſtrogothorum, dum adhuc in Pannoniis verſarentur, reges ex Amala ſtirpe germani tres fuerunt, Valamer, Theodemer, & Vvidemer. Theodemeris ex concubina filius fuit hic Theodericus, Conſul ordinarius, & Magiſter militum in Thracia ſub Zenone, ac tandem rex Italiæ. cui Valameris cognomentum tribuit Marcellinus Comes in Chronico. Malchus vero Sophiſta Philadelphienſis in Hiſtoria Byzantina; Valameris filium, ſed perperam, nominat, cum Theodemerem illi patrem matris locis afferat Jornandes in rebus Geticis, Valameremque illius patruum vocet.

tu patuerunt. Hæc quidem majora ſunt homine: ſed qui ad mundi paratur gubernacula, neceſſe eſt ut univerſis veniat cardinibus inſtitutus. Nimis velociter tempus maturæ laudis arripui: & quaſi non in primordiis fluvius etiam torrentis fatiſcat ingenii, ſic per narrationis famem ſuges perfectæ ætatis invaſi. Laurearum ordines quærit, qui & celeritate earum ſuperatur, & numero. Citius a te, inviĉtiſſime, inſignia quæ reteximus impleta ſunt, quam dicantur. Quis ferat in geſtorum ſuorum elocutione torporem, quem in actione non pertulit?

a [a] Educavit te in gremio civilitatis Græcia, præſaga venturi. quem ita ingreſſum vitæ limen erudivit, ut dum adhuc de puero haberet hilaritatem, mox eam ſequeretur ſecuritas de rutore. Adhuc in cano flore degebas adoleſcentiæ, nec virtutum meſſem lacteus ante experimentum culmus attulerat: adhuc blanda erat imago pubeſcentis, nec tingens faciem lanugo veſtibat: quando ævi purpura & floſculus ſupervenientis imperii promittebat ſollicitis de gratiæ commutatione terrorem, cum in probationem roboris & clementiæ tuæ ſuptis vinculis furor emicuit: & eviſceratas diuturna quiete

b mentes occaſionis pabulo ſubjugavit. [b] Pulſa eſt extemplo principalis urbe reverentia, & in vacuam poſſeſſionem nullo adſcitus ſanguine tyrannus acceſſit. qui aula potitus, definivit, poſtquam metu hoſtes ſuos debellaverat, nihil ſupereſſe quod gereret. cum animos tuos ſine annorum ſuffragio impulit lux naturæ, ne aut cauſa melior te coram poſito ſubjaceret: aut non beneficium neceſſitatis tempore redderes, quod pacis acceperas. In ipſis congreſſionis tuæ foribus ceſſit invaſor, cum profugo per te ſceptra redderentur de ſalute dubitanti. Ventilemus hiſtorias, interrogentur annales. apud quos conſtitit, refuſum exuli quem cruore ſuo rex genitus emerat, principatum? Caſtrenſis gloria turmarum participatione diſpergitur: nec ad unum referri poteſt quod venerit collatione multorum. Singularis boni fructus eſt ambitionis refrænatio. illo maxime tempore, quo ſine opinionis damno poſſis adquiſita retinere. Par te, inclyte domine, laus reſpicit donati diadematis, & defenſi. Si te illarum rector partium non amavit, percuiſus præfuit reipublicæ: ſi dilexit, obnoxius. uſus es in tuorum fide meritorum teſte purpurato.

Jam tunc in jus tuum ſe palatia ipſa contulerant. nemo credidit, non te poſſe ad quem voluiſſes transferre, quod reddideras. Sed parcus in exigendis præmiis, quaſi ſufficerent ad viciſſitudinem operum tuorum, [c] faſces accepiſti. non c quo tibi accederet genius de curruli, ſed ut de re pretium palmata mereretur. Quis hanc civilitatem credat inter familiares tibi vivere plena executione virtutis? Ille annus habuit Conſulem, qui rempublicam non tam ſollicitudine, quam opinione tueretur. [d] quo in ſegmentis d poſito, quæ ab hoſtibus ſumpta fuerunt arma, tremuerunt. Quando talis contigit forte lictoris, qualem dedit ab ipſa mundi infantia regum examinata claritudo! Nolo per caſus errare dominatuum. in tuo ſtemmate probati ſunt, qui reperti. Serranum ſcipionibus aratra pepererunt: qui dum grandia ſulcis ſemina commendaret, honorum ei meſſis oborta eſt. Sed minus diligo proſpera, quæ ſumunt a deſperatione principium. vix paucos contigit degenerare nobiliter, cum familiæ tuæ debeas actus generis nobiliter cuſtodire. Quid mihi, vetuſtas, objicias agreſtia membra paludamentis decorata? Ego tibi, quod admirationem vincat, oppono Principem meum, ita ornatum, ut eum non liceat improbari: ita agere, quaſi inter imperatores adhuc precetur adjungi.

Sed quid faciam, cui fæcunda actuum tuorum ſeges occurrit, ubi univerſa eligentem ſuperant? neſcio quas ariſtas horreis inferam, quas relinquam. Stat ante oculos meos [e] Bulgarum ductor * Libertem dextera tua adſerente proſtratus: e *Forte *libertatem*
nec extinctus, ne periret monumentis; nec intactus, ne viveret arrogantiæ: in gente indomita domeſticus adſtipulator ſuperſuturus roboris tui. qui ſi ſufficiens ſero vulnus excepiſſet, perſonam viceras: quod in luce ſubſtitit, ſubmiſit originem. Hæc eſt natio, cujus ante te fuit omne quod voluit: in qua titulos obtinuit, qui emit adverſariorum ſanguine dignitatem: apud quam campus eſt vulgator natalium. Nam cujus plus rubuerunt tela luctamine, ille putatus eſt ſine ambage ſublimior. quam ante dimicationem tuam non contigit agnoviſſe reſiſtentem: quæ prolixis temporibus ſolo bella conſummavit excurſu. Hos non montanæ ſtrues, non fluminum objectio, non negati egeſtas alimenti in artum neceſſitatis lege continuit; dum credunt ſatis eſſe ad delitias equini pecoris lac potare. Quis ferat adverſarium, qui pernicis jumenti beneficio currit & paſcitur? Quid quod & illis animalibus indicunt ſtudioſæ famis patientiam, per quæ eſuriem vitare didicerunt? quemadmodum fit, ut jejunæ cornipedis ſeſſor viſceribus cibos extrahat, quos illa ne conde-

a *Educavit te Græcia*) Conſtantinopolis. Obſes enim a patre Leoni Auguſto datus, cum annum ætatis ſeptimum vix excederet, in ejus aula educatus eſt, Principiſque, ut Jornandes eodem libro ſcribit, gratiam meruit. a quo poſt decem tandem annos ad patrem remiſſus eſt.

b *Pulſa eſt Principalis urbe*) Zeno Auguſtus Verinæ ſocrus fraude circumventus, Conſtantinopoli relicta in Iſauriam profugit. Vacua aula biennii ferme ſpatio potitus eſt Baſiliſcus, Zenone ipſo II. Conſule, anno Chriſti CDLXXV. Hic igitur eſt, quem Tyrannum vocat. Poſthæc Zeno collecto exercitu, cedente Baſiliſco, imperium recepit. In eaque expeditione Zenoni auxiliarum apportee Theodericum, quando integram ei laudem reſtituti Zenonis tribuit Ennodius: etſi nulla ejus hac in parte mentio, neque in excerpſis Candidi apud Photium, neque apud alios, qui de Zenonis rebus ſcripſerunt.

c *Faſces accepiſti*) Conſul a Zenone deſignatus in annum CDXXCIV. Marcellinus Comes. *Theodericus Rex Gothorum Zenonis Aug. munificentia pene pacatus, Magiſterque præſentis militiæ factus, Conſul quoque deſignatus, creditam ſibi ripenſis Daciæ partem, Mœſiæque inferioris cum ſuis ſatellitibus pro tempore tenuit*. Conſul fuit Orientalis, collega Romæ Venantio. Caſſiodori Faſti eo anno, *D. N. Theodericus & Venantius*.

d *Quo in ſegmentis poſito*) Quandiu Conſul fuit, in toga picta ſeu palmata veſte Conſulati, quæ ſegmentis aureis ornari ſolebat. Sidonius de Aſterii Conſulatu lib. VIII. epiſt. VI. *Et illam Serranis obviam ſuccis inter crepitantia ſegmenta palmatam plus picta plus aurea oratione convenuſtavit*. Hæc igitur certa videtur emendatio, pro *ſigmentis*, quod in omnibus libris legebatur.

e *Bulgarum ductor Libertem*) De hoc bello, ni fallor Athalaricus lib. VIII. Variarum XXI. ad Cyprianum Patricium, qui in ea expeditione ſub Theoderico meruerat. *Habuiſti ſub divæ memoriæ domno avo noſtro in utraque parte laudatus ſemper excubias. Vidit te adhuc gentilis Danubius bellatorem: non te terruit Bulgarum globus, qui etiam noſtris erat præſumptione certaminis obſtaturus. Peculcare tibi fuit & venientes Barbaros aggredi, & converſos terrore ſectari. Sic victoriam Gothorum non tam numero, quam labore juviſti*. Idem epiſt. X. Bulgares toto orbe terribiles fuiſſe dicit.

A tet, diligentia inſtruente proſpexit? His aute mundus pervius eſſe credebatur. nunc illam ſibi tantum orbis partem intercluſam æſtimant, quam tueris, Curſim multa tranſcendo; ne pigrioris * ſtellæ vitio ſerus advenias. ne Romanæ fax curiæ diu in umbram coacta tardius eluceſcat. Inter vitæ tyrocinia, & triumphoram maturitatem, pectori ſacro affectum noſtri cæleſtis favor infudit. Jam diuturnæ quietis diſpendio, per gubernantum vilitatem potens terra conſenuerat: jam attulerat publicis opibus pax intemerata defectum: cum apud nos quotidianæ deprædatinnis auctus ſucceſſibus [a] inteſtinus egegerer populatur: qui ſuurum prodigus, incre-

* Schot. *ſtyli*

B menta ærarii non tam paſcebat ſurgere vectigalibus, quam rapinis. * ſævientem ambitu pauper dominum odia effuſione contraxerat: ſed nec deſrudatis viribus, qnod minuebat opulentiæ, jungebatur affectu. Tunc enim aulæ anguſtia in artum res privatas agitabat: nec micare uſquam ſcintillas famulantum exſtinctus tyranni fomes indulſerat. Metuebat parentes exercitus, quem meminiſſe originis ſuæ admonebat honur alienus. nam ire ad nutum ſuum legiones, & remeare pavore algidus imperabat. Suſpecta enim eſt obedientia, quæ famulatur indignis: & quo-

* Editiones aliquæ *ſævientem ambitum pauper dominus odio ſa effuſione contraxerat.*

C tiens prælatus convenit conſcientia ſtirpis ultimæ, & illud metuunt, quod timentur. [b] Nata eſt felicis inter vos cauſa diſcordiæ, dum perduelles animos in propinquorum tuorum necem Romana proſperitas invitavit. Generata eſt ab invalidis cauſa certandi, & ne vel a negotio perituris veniret fiducia, pars fugacium prælia concitavit. Tunc a te commonitis longe lateque viribus, innumeros diffuſa per populos gens una contrahitur migrante tecum ad Auſoniam mundo, nullus præter parentem iter arripuit. Sumpta ſunt plauſtra vice tectorum, & in domos inſtabiles confluxerunt omnia ſervitura ne-

D ceſſitati. Tunc arma Cereris & ſolventia frumentum bobus ſaxa trahebantur. oneratæ fœtibus matres inter familias tuas oblitæ ſexus & ponderis, parandi victus cura * laborant. Tunc in campo hyems & jugi pruinarum candore velata cæſaries, barbam ſtiriis implicuit crine poſſeſſo. Nam quod diligentius indumentum matrona neverat, durante gelu, ut adhæreret corpori, frangebatur. Paſtum agminibus tuis aut indevotæ nationes, aut educata luſtris fera ſuggeſſit.

* Schot. *laborabant.*

Inter hæc, quæ tibi cum glacie aut ardore ceſſerunt, unam certaminis tui lineam ſummotanus libet adtingere. [c] Ulca fluvius eſt tute-

E la Gepidarum, quæ vica aggerum munit audaces, & in jugorum morem latus provinciæ quibuſdam muris amplectitur, nullo ariete fruſtrandis. Ad hunc te callis tui rigor adduxit: ubi pro legatis & gratiæ poſtulatione, obſiſtendi animo gens diu invicta properavit. cum pene cohortes tuas ante inimicos famis neceſſitas obſideret. Dic quæſo, clementiſſime Domine, quid præter te ſpei erat reſiduum in populo utenæ aut fide-

A ribus comparando? Inſtantibus Gepidis, amne, peſtilentia, iter quod declinaſſet fugiens, contra nudatos vagina gladios tranſvolaſti. nullius neſcit merſa cœno hæſere veſtigia. nullus vitæ prodigus periculum ignarus incurrit. Vincitur humanæ mentis auctoritas præviſione diſcriminis: labaſcit fortium conſcientia, quotiens formidanda oculis ingeruntur. Stetit ante indomitam juventutem certa de mortibus optio, cum nulla videretur ſecuritas de ſalute. Quid Catonem extuliſtis priſca monumenta, quod per Libycas Syrtes duxit exercitum, dum humanas

B neces ludibria faceret eſſe ſerpentum: vel cum ſine virtutis pretio educatum cæli vaporibus veneni frigus expertus eſt? Neminem contigit chelydros ante videre, quam exitium: dum per flamen prodigioſum & corporis fabrica, ut adſolent animæ, in auras evolaret. Non tam viri fortis laude perimitur, qui unde venit neſcit occaſus. Nec illius militis cuneis tuis fortitudo comparanda eſt; nec par eſt in duce ſapientia. Illum civilis belli furor agitabat; te orbis domina ad ſtatum ſui reparationem Roma poſcebat. Sed quid differo, quod tibi eventus dexter exhibuit? Ceſſerunt confertiſſimis hoſtium tuo-

C rum turmis, quos ulterior ripa ſuſceperat. Urgebantur telis, quos vorago aut irruptio non tenebat: jejunus pectorum crates acta validioribus lacertis lancea tranſmeabat: cum inter naufragia terrena, & cruoris undas, invictiſſimus ductor apparuit, tali muniens adſtantes alloquio. Qui in hoſtili acie viam deſiderat, me ſequatur. non reſpiciat alterum, qui dimicandi poſcit exemplum. Virtus multitudinem non requirit. ad paucos vadunt bella; bellorum fructus ad plurimos. De me æſtimabitur exercitus: & in his quæ geſſero, gens triumphat. Attollite ſigna per quæ ne lateam providetur. noverint quem petant, aut cujus jugulis acquieſcant. Qui

D congreſſui meo occurrerint, nobilitentur exitio. His dictis, poculum cauſa popoſcit auſpicii, & laxatis in prælium habenis, affuſus eſt. Ut torrens ſata, ut leo armenta, vaſtaſti. nec concurrens quiſquam ſubſtitit, nec evadere potuit inſequentem. Portabaris per univerſa, jam deficientibus telis, adhuc ira creſcente. Extemplo Gepidarum verſa conditio eſt. palantes viſi ſunt mutata ſorte victores. Nam tu, venerabilis, qui incomitatus guſtum luctaminis arripueras, vallatus milibus incedebas. Cæſa eſt multitudo ad-

E verſaria, donec paucos eriperet nox vicina: dum ad vaga horrea copiis urbium referta veniretur: quæ non ſolum ſatisfacerent neceſſitati, ſed ſublevarent inter delitiarum ſecunda faſtidium. Ita proſperis tuis militavit adverſitas: & contra famem tuorum eſuries pugnavit hoſtilis. vicit inediam inimica congreſſio: nec rediſſes ad valetudinem, ſi certamina defuiſſent. Hæc de innumeris actibus in ordinem digeſta ſufficiant. Tranſeo Sarmatas cum ſtatione migrantes, & plebem conflictuum numeratam ſileo de trophæis.

[a] *Inteſtinus populator*) Odoacer, qui mox Tyrannus. Is Momyllo Auguſto ultimo Romanorum Imperatori in exilium pulſo regnum eripuit anno c d l x x v i. jamque annos pene x i v. regnaret, cum Italiam ſibi a Zenone Aug. conceſſam, ut Odoacrum debellaret, ingreſſus eſt Theodericus. Hinc omnis in Ennodii verbis perſpicua. Potens enim terra, gubernantium, hoc eſt poſtremorum Principum vilitate attrita, eſt Italia. cujus affectum, deſideriumque apud Zenonem profeſſus eſt Theodericus. Quod præter cæteros copioſe deſcribit Jornandes in Geticis.

[b] *Nata eſt cauſa diſcordiæ*) Ne injuria bella apperitus videatur Odoacer, laceſſitum ab eo dicit Theodericum, ſtimulatumque cæde propinquorum: hoc eſt, ut conjicio Rugorum, quos bello cæſos afflixerat Odoacer, Phæba rege capto, Friderico ejus filio, cui aperte favebat Theodericus, ſemel atque iterum acie fugato, ut in S. Severini vita narrat Eugippius.

[c] *Ulca fluvius eſt Gepidarum*) Theoderici regis hoc tempore, ut Eugippius idem & Marcellinus in Chronica docent, Novenſis erat civitas in Mœſia inferiora. Νοῦας, Nuvas appellat Ptolemæus. Inde orſus Italicam expeditionem, Sirmium recta contendit. Eo in tractu, qui interjectus eſt, in Dacia Gepidæ Gundaritho rege habitabant. quos iter impedire auſos Theodericus ad Ulcam fluvium profligavit.

a ᵃ Tibi cnm rectore meo, Odovacar, occurro A cultiorem me acies ſuſcipiat, quam feſta con- "
qui univerſas contra eum nationes, quaſi orbis

concuſſor, exciveras. Tot reges tecnm ad bel-
la convenetant, quor ſuſtioere geoeralitas mili-
tes vix valeret. deprebeoſum eſt varias aſſe
mentes coacervaræ multitndinis, nec ſpem vi-
ctoriæ venire de numero. Adbuc tuorum dextræ
de præcedenti tabe titubant: nec peragebat vo-
tivos impetus membrorum imbecillitas: ſufficit
tamen unum velle pro viribus, & indiſcretum
conſilium de inimicis loco ruboris attulit ultio-
nem. Non te caſtra longo munira tempore;
non fluminis profunda tenuerunt. datum eſt bo-
ſtibus ruis vallum conſtruere, non tueri. Repen-
te æquora ſugacium diſcurſus obnubit, per quæ
ſuperandam domeſticam tempeſtatem abeuntibus B
indixiſti. interea acies tuæ adſpectu conſnm-
mant prælia, non labore. Illic tibi fores reſeravit
felicitas, maniſeſto detegens, quod qni primore
loco ceſſeraut, ſecunda eos Inctamina non ma-
nerent. Sed inſtrnxit surſus in deceptione ſni
b mens vaga conflictnm: ᵇ dnm apud Veronam
tuam apparatum nubeli laxis manibus pugna
inſtruebatur impendiis. Nihil fortius adverſariis
tuis ante aciem: ſed cnm belli cecinerunr claſ-
ſica, nibil infirmius. maxima in luctaminis pro-
miſſione virtus, & ſi ſafficeret lingua pro dex-
teris, copia ſumma verborum. Electus eſt loco-
rum ſitus, non tam congreſſui utilis, quam pa- C
vori: providentes ne adſcriberetur caſui prima
etiam diſceſſio perfugarum, & ramen reipublicæ
candida fortuna perurgebat, ne cœpto deſiſte-
res. Itineris rui permenſus intervaila, conſpe-
xiſti ignes hoſtium aſtrorum more tutilantes:
ut ſi aliquando tibi ſuiſſet nota formido, In
abruptum te pendere didiciſſes. Nunquam ani-
mi tui ſtatus, aut ſecnndarum rerum rumore
alatus eſt, aut dubiis acquievit. Inſtabat cer-
tandi dies mnltis tenebras allatura. Cum pri-
mum aurura bigis in croceis ortum jubaris in-
dicavit; cum de Oceani lympbis ſolis flamma
ſurrexit: jam raucum buccinæ coocinebant, D
jam te ſui oblitus qnærebat eaercitus. Qui dum
munimentis chalybis pectus includeres, dum o-
creis armarere, dnm lateri tuo vindex liberta-
tis gladius aptaretur, ſanctam matrem & vene-
rabilem ſororem, qnæ ad te diligentiæ canſa
convenerant; dnm inter ſpem & metnm ſœmi-
nea ſollicitudo penderet, dum de eventu atto-
oitæ vultos tui ſidere paſcerentur, talibus allo-
quiis confirmaſti. Scis, genitrix, partus tni ho-
" nore univerſis nota nationibus, quod natalis mei
" tempore virum ſœcunda genuiſti. dies eſt, quo
" filii tni ſexum campns adnnntiet. telis agen-
" dum eſt, ut avorum per me decora non per- E
" eant. ſine cauſa parentnm titulis nitimur, niſi
" propriis adjuvemur. Stat anta oculos meos ge-
" nitor, de quo nunquam fecit in certamine ſor-
" tuna ludibrinm: qui dextros ſibi ipſe peperit
" valetudine exigente ſncceſſus. hoc oportet dn-
" ce contendi, qui omnia incerta oon timuit,
" ſed ipſe ſibi ſecunda conſcivit. Vos tamen ela-
" boratas veſtes, & liciorum tormenta devehite.
"

A cultiorem me acies ſuſcipiat, quam feſta con- "
ſuerunt. qui me de impetu non cognoverit, æ- "
ſtimet de nitore. Invitet cupidorum ocnlos ho- "
nor indumenti: pretioſior ſpecies feriendos ex- "
hibeat. habeat laboris ſolatinm, cui jugulum "
meum fortuna præſtiteris. inbient jacenti ſplendo- "
ri, quos non contigerit videre pugnantem. His "
dictis, excepit te tergo ſonipes, lituorum deſi-
deriis inqaietus. Sed dum indulſiſti affatibus,
inimica legiones tnæ premebaotnr inſtantia. De-
diſti inertibus fiduciam, dnm moraris. & hoc
credo proviſione cælicolum, ne deberetur multi-
tndini, quod viciſti. Protinus adventum tuum
indicavit hoſtibos populos occiſorum. executo-
rem prodidit cædis enormiras. Sed nec illis re-
B media deſuere coosueta. Continno alas, quas
tribuit formido, ſumpſerunt: curſn præpeti in-
teritum mortis eligentes. Qui me veritati ne-
ſcit obſecutnm, Atheſis nndas videat tua vice
opulentas extitiſſe cadaveribus: & dum tumeſa-
ceres gurgites de cruore, in parte alia ſiſteba-
tur impetus fluentorum. Itaqne ne enſibus non
ſufficeres, pro te & lympha militavit. Salve
fluviorum ſplendidiſſime, qui ex majore parte
ſordes Italiæ deluiſti, mundi fæcem ſuſcipiens
ſine diſpendio puritatis. Ecce ille tectus arma-
tis campus enituit humanorum oſſium candore
nobiliſſimus. habemus, quotiens vetuſti doloris
C urgemur memoria, quod tneri. Scenam pnlcher-
rimam ſervet terra. Sublimes tandiu maneat
qnod paſſi ſunt, quandiu deleat oblivio quod
fecerunt. O utinam voracibus abripere aliquid
beſtiis non liceret! Perit deſiderabili ſpectaculo,
quod adquiſiverint furta belluarum.

Illic vellem ut ætatis immemor, Roma, com-
meares. Si venires lapſaotibus tremebunda ve-
ſtigiis, ævum gandia commutarent. Quid ſem-
per delubris immerſa concluderis? hic actum eſt,
ut plures habeas Conſules, quam ante videris
candidatos. Agnoſce clementiam domini tui.
ſaporem te voluit haurire triumphorum, quam
D dubia elegit neſcire certaminum.

Ecce iterum ad deditionem ſibi cognitam
hoſtinm leto debita para cucurrit: & cum ex-
ceſſiſſent occumbentes numerum, ad ſervitinm
tamen armis inſtructa radiantibus agmina con-
venerunt. Flexus eſt animus tuus pronus ſem-
per ad veniam. Credidiſti quod fidem adſneſce-
rent magiſterio neceſſitatis, quam nunquam ex-
hibuerant ſtudio conciliante principibus. Serva-
vit te, regum præcipue, quod abjeciſti ſacra-
menti confidentia cautionem. Pependimus anxii,
ne mererentur, quos de hoſtibus tuis ceceperas,
E non perire. Gratias tibi, mundi arbiter Deus,
qui conſcientias veterno errore poſſeſſas ad ul-
tores gladios impuliſti. Puderet me recenſere
levitatem originariam, niſi eam viderem tuis
laudibus obſequentem. quid diſsimnlo geſta per-
ſequi? Libuit eos rurſus rendenti inermem dex-
teram ᶜ Odovacri regna polliceri. Innotuit illi- c
co rebus in lnce deprebenſis hoſtilinm error ani-
morum. Advocaſti providentiam actuum tuo-
rum comitem: & ne impnnita eſſet libido diſ-

---

a *Tibi Odovacar occurro*) Prima Theoderici cum Odoacere congreſſio ad Sontium Venetæ provinciæ fluvium facta, Probino & Euſebio Coſſ. anno Chriſti cdxxcix. in qua Odoacer, ut Caſſiodorus in Chronicon notat, cum ſuis omnibus fugatus eſt. Flumen ergo, cujus meminit Ennodius, eſt Sontius, ſive ut in Caſſiodori Chronico ſcriptum eſt, Iſontius. Sed Sontius item eſt Jornandi, & Caſſiodoro ipſi lib. I. Variar. XVIII. verbis Theoderici, *Ex quo*, ait, *Deo propitio Sontii fluenta tranſmiſimus*, *ubi primum Italia nos ſuſcepit imperium*.

b *Dum apud Veronam*) *Eodem anno*, inquit Caſſiodorus, *repetito conflictu vincitur Odovacer*. Jornandes. *Quem ille* Odoacrem Theodericus, *ad campos Veronenſes occurrens magna ſtrage delevit*.

c *Odovacri regna polliceri*) Tufa duce atque auctore: qui cum dedititio exercitu ad Odoacris partes iterum defecit. unde ſecuta eſt obſidio Ticinenſis, quo ſe Theodericus receperat. ut eſt in vita Epiphanii.

currentium, ultionis vexilla concutiens, feciſti conſiliorum participem in ſecretis popalum jam probatum. Neminem adverſarium agnoviſſe contigit, qaod tecum pars mundi potior diſponebat. Mandata eſt per regiones disjunctiſſimas nex votiva. Quis hæc præter ſupernam voluntatem præſtitit, & unius ictu temporis effunderetur Romani nominis clades longa temporam improbitate collecta! Hic qao me vertam neſciu, Gradum referam, qui ſuſcepi officium laudatoris; an arreptum præconiorum tuorum iter ingrediar? Conſumpta res eſt proſpero, fatalique bello. ſuccisa eſt Odovaeris præſumptio, poſtquam enm contigit de ſallacia oon juvari. Quid Herulorum agmina ſuſa commemorem? qui ideo adverſus te deducti ſunt, ut hic agnoſcerent, etiam in propriis ſedibus qaem timerent, egit cauſas longæ quietis tuæ furor alienus. Taceo ubi [a] tibi injuncta eſt pax diuturna, Burgundio: quando ſic fœderibus obſecutus es, ut deputetur, quod vivis feriatus, conſtantiæ, non pavori. Illud quoque quis pariatur notitiæ perire, quod bono felicitatis tuæ coocurrentia inter ſe vidimus tela perſidorum, & inimicas acies te occupatum io alia pia congreſſione cecidiſſe? Quotiens tibi vicit qui contra te ſumpſerat vota pugnandi? [b] Dicat Fridericus, qui poſtquam fidem læſit, hoſtes tuos interitu comitatus eſt; contra illos arma concutiens, quibus fuerat errore ſociatus; quando nata eſt inter ſceleratos de hoc quod intelligebant ſe unum velle diſcordia. Adſit divinitas, & beneficia ſua in ævum producat: qoa diſponente votiva ioter reos evenere litigia. Nam Fridericus, poſtquam tibi de adverſariis tuis peregit triumphum, de ſe præbuit.

Trahit me ad aliam partem venerabilium pars magna meritorum. Video inſpiratum decorem urbium cineribus eveniſſe, & ſub civilitatis plenitudine [c] palatina ubique tecta rutilare. Video ante perfecta ædificia, quam me contigiſſet diſpoſita. Illa ipſa mater civitatum Roma juveneſcit, marcida ſenectatis membra reſecando. Date veniam, Lupercalis genii ſacra rudimenta: plus eſt occaſam repellere, qaam dediſſe principia. Huc accedit, quod coronam curiæ innumero flore velaſti. Nullum de honoribas tetigit deſperatio, qnem juverunt deprecantem bona conſcientiæ. neſcit de effectu petitionis dubitare, qui ſplendidis inops meritis non rogavit. Aut boni famua propoſito noſtro, aut tuo informamur exemplo. Creverunt reipublicæ opes cum privatorum profectibus, nuſquam in aula tua ambitus & opum ubiqae diffuſio eſt. nemo iodonatus abſcedit, & nullius incommoda proſcriptionis ingemiſcit. Legationibus tuis ineſt vigor immortalis; mandatorum ordinem digeris, priuſqoam legatos adſpicias. nec replicationibus tuis reperiuotur contraria; nec objectionibus facilis occurrit reſolotio. Excubat pro armis opinio principalis: otia noſtra magol Regia ſollicitudo cuſtodit. nec tamen deſiſtis caſtella propagare, curas tuas io longom producens: nec viri fortis io te deeſt ſecoritas, nec cautela metuentis. O geminam io uno principe virtotum plenitudinem! quæ dominum reſignat auctorem: qnia non habet inter hominea, a quo videatur ſumpſiſſe quod exhibet.

Sed ecce rurſus poſt quietem ſolidam ad acies verba revocamus. iterum ad ſe tuba vocat eloquium. [d] Sirmienſium civitas olim limes Italiæ fuit: in qua ſeniores Domini excubabant, ne coacervata illinc finitimarum vulnera gentium in Romaoum corpus excurrerent. Hæc poſtea per regentium neglectum in Gepidarum jura conceſſit. hinc cotidiaoa inſultatio, & incompoſita legationum freqnentia mittebatur. Urebant animam priocipis doloſi blandimenta commenti; & circa alios Gepidas, quorum ductor eſt Gunderith, intempeſtiva Traſerici familiaritas. Credebas in tua injuria perire, quia diu licebat Italiæ poſſeſſionem te dominante retineri. Nec ſufficiebat conſolatio, quod eam tu non perdideras: cum immenſas eſſet dolor, cur illam retentator oon ioter dominationis tuæ exordia reddidiſſet. minui æſtimas quod non creſcit imperium, Poſtquam tamen liquido Traſerici patuere commenta, Gothorum nobiliſſimos Pitzia, Herduic, & pubem nullis adhuc dedicatam præliis deſtinaſti; ut ſi oblatis pactionibus adquieſceret, ſemel iovaſo locorum potiretur arbitrio. Sed uſus inconſtantis felicitati tuæ obſecutus eſt. fugit ſponte aliena, & ſioe impulſu exercitus tui deſeruit quod debebat. Continuo Pitzia, qui & de te eventus utiles ſumpſerat, & conſiliorum momenta librabat, non adquiſitam eſſe terram credidit, ſed reſoſam: nec rapinis ut lucrativa popalatus eſt; ſed diſpenſationibus ſervavit ut propria. Quibus ibi ordinationem moderantibus, [e] per fœderati Mundonis adtrectationem Græcia eſt profeſſa diſcordiam, ſecum Bulgares ſuos in tu-

a *Tibi pax diuturna Burgundio*) Pacem intelligit cum Burguodionum rege Gundobado ictam, atqae Oſtrogothæ Theoderici filiæ cum Sigiſmundo Gundobadi filio nuptiis copulatam, de qua rex ipſe Burguodio ad Epiphanium Epiſcopum Theoderici legatum: *Concedat tamen divinitatis aſſenſus, ut ſolidatum inter nos fœdus longa ætate ſervetur.*

b *Dicat Fridericus*) Fæbani Rugorum regis filius. Is pro Theoderico primum hoc bello militarat: poſtea fidem fregit, & hoſtibus ſociatus eſt. Tum orta inter hoſtes ipſos diſcordia, collatis ſignis, Fridericus victus eſt. Ita qui Theoderico triumphum de adverſariis ſuis ante pepererat, de ſe ipſo iiſdem præbuit, quando ab eis proſtratus eſt.

c *Palatina ubique tecta*) Caſſiodorus Patricio & Hypatio Coſſ. de Theoderico. *Sub cujus felici imperio plurima renovantur urbes, munitiſſima caſtella conduntur, conſurgunt admiranda palatia, magniſque ejus operibus antiqua miracula ſuperantur.* Idem inter cæteras ejus fabricas formam laudat Ravennatem inſtauratam.

d *Sirmienſium civitas*) Sirmium caput Panooniæ inferioris, quæ proinde Sirmienſis Pannonia dicitur lib. III. variar. XXIII. In ea regnabat hoc tempore Traſaricus rex Gepidarum. Quem Theodericus propter occultam, ut Ennodio placet cum aliis Gepidis, quibus Guodarithus præerat, conſpirationem, per Pitziam Comitem devicit, & Sirmium Italiæ regno reſtituit, Cethego Conſule, ut Caſſiodori notat Chronicum, anno Chriſti DIV. Jornandes de rebus Geticis. *Suum Comitem inter primos electum ad obtinendam Sirmienſem direxit civitatem. Quam ille expulſo rege ejus Traſarica filio Traſtila, retenta ejus matre obtinuit.* De hac ipſa expeditione, & ſequenti Athalaricus lib. VIII. variar. X. Pitziæ vero Comitis celebratæ opinionis viri meminit Theodericus lib. V. epiſt. XXIX.

e *Per fœderati Mundonis attrectationem*) Hoc eſt, Mundonem aggreſſis, qui fœdere junctus erat Theoderico. Mundoni igitur, qui collecta latronum & abactorum manu, Hertaque munitione ad Danubium occupata, illinc agreſti ritu circumquaque prædas agens impetitabat, cum illum oppugnare adjunctis ſibi Bulgaribus aggreſſus eſſet Sabinianus, militum per Illyricum Magiſter Anaſtaſii Aug. jam pene deſperatu, ac deditionem meditanti opem tulit Pitzia, Sabinianique copiis ingenti ſtrage ad Margum deletis, Mundonem eripuit, ac Theoderico regi volentem ſubjecit, Sabiniano ipſo ac Theodoro Coſſ. anno DV. ut fuſius narrant Marcellinus Comes, & Jornandes in rebus Geticis.

tela deducendo ; quibus intet Martios conflictus caſtelli vice uſa minitatur. Tane Mnudo credeus ad præſidium ſufficere, ſi cohortes tuæ qnid pateretur agnoſcerent, pernicibus nuntiis periculi fidem commiſit. qui ante deſenſoris ire pro partibas ſais conſpexit certamina, qaam moliri didiciſſet. tamen eminus Pitzia indomitam Bulgasum juventatem ſpeculatus eſt, ardentes adoleſcentiam impetus potioribus verborum armavit incendiis. Meminiſtis, ſocii, cujus
„ ad bæç loca commeaſtis imperio. nemo abſen-
„ tes credat regis noſtri oculos, pro cajus ſama di-
„ micandum eſt. ſi cælum lancearum imber obtexe-
„ ret, qai ſostius telum jaceret, non lateret. Fer-
„ ro pectora immergite, at veniat de horrore vitæ
„ ſpes manifeſta victoriæ. Credn regii teſtem ro-
„ boris jam defunctum; nec ſupereſſe qui illis,
„ quem habeamus dominum, conſaeverat indica-
„ re. aut ſorte geutem noſtram dedignantur æſti-
„ mare de principe, Intelligant ab ea fluxiſſe
„ quod gerimas. nec liceat illis, quod rector no-
„ ſter tranſmiſit ad originem, ani tantam debere
„ perſonæ. Hæc eloquia lituis commutavit. cnutiuuo ut adſolet ater nimbus tectus cseplrantibus procellarum mugire diſcurſum: ſic ſe præcipitem plebs Martis immiſcuit. Iucerta diu conflictus lance titubavis: dam par ex atroque latere pugnaudi ſurrexiſſet aſperitas. Concutrebant duæ nationes, qaibns nunqaam inter gladios ſuga ſubvenerat. miratæ ſunt mutuo ſui ſimiles inveniri, & iu bumano genere vel Gothus reſiſtentem audere, vel Bulgares. Interea dum anceps eſſet ſnstana csrtaminis, & pennatæ mortes ſibi æthera vindicarent, ſuperavit noſtri memoria principis, dum agereut, at ſiuguloram apud eum merita campus adſereret. Verſa eſt in fugam natio punita gravius, quod evaſit. tellus excita tremait concuſſione cornipedum. eum ingenti lamentatione properabaut, poſtquam viderunt non eſſe ſe dubios de ſalute. Cæli arbiter Deus, manera collata multiplica. Illi nunquam dabiri de triumphis; illi, qaos ſuſpexit univerſitas, perditis bellorum ſignis, & perculſi incolumitate diſcedunt; terque & qnater beatos eſſe clamitantes, quos oppetere contigiſſet. Quid ſtragea militum revolvam, & Sabiniani ducis abitionem turpiſſimam? cnm a ratione dividatur, retsxere exterminatis patrociniis quid evenerit indefenſo. Tunc ne videretur celebrandus ſæculis Pitzia non tam militaſſe gloriæ, quam cupiditati, liquit feris aut avibus campi laborem, eum jejunum militam opulentis detrahere cadaveribus nihil juberet. Sed hæc quibas linguis ſufficienter explicanda ſunt? qua poterunt facundiæ dote reſerati? Diu tu viciſti in univerſis congreſſibus tuis, nunc incipieos in obſequin habere victores. Interea ad limitem ſuum Romana regna remearunt. dicta more veterum præcepta Sirmienſibus. de ſuis per vicinitatem tuam dubitant, qui hactenus noſtra tenuernnt.

Qaid [a] caſtigatas Vandaloram ventis parentibus sloquat deprædationes, quibus pro anuua penſioue ſatis eſt amicitia tna? Evagari altra poſſibilitatem neſciunt, duce ſapientia. [b] affines eſſe meruerunt, quia obedire non abnaunt. a b

Hæc de geſtornm tuorum cumnlis, major voto quam eloqueutia, ſtrictim digeſta replicavi, melioribus intacta derelinqaens. Videro qais me vincat facundia, nemo circa te tranſcendere valebis aſſectu. Habes hanc, Den inſpiraute, mauſuetudinem, at te plus credas poſſe diligentia, quam timore. Excellentia bona ſunt gloriæ taæ inſerta monumentis, ut cum te reges metuant, famuli amens. nam quæcumqae tibi, metitis ſnbjectorum viribus, dari imperas, credis poſſe denegari. O regem omni tranquillitate compoſitum, qni devotioni noſtræ imputat, qaod impendimas ſervituti!

Quid quod a te [c] Alamauniæ generalitas iutra Italiæ termiuos ſine detrimento Romanæ poſſeſſionis inclnſa eſt? eui evenit habere regem, poſtqnam meruit perdidiſſe. Facta eſt Lariaris caſtos imperii ſemper noſtrorum populasione graſſata. Cai felicites eeſſit ſugiſſe patriam ſuam. nam ſic adepta eſt ſoli noſtri opaleutiam. Acquiſiſtis quæ noverit ligonibus tellus adqaieſcere, quamvis nou contigerit damna neſcire. Sub te vidimus eventus optimos de adverſitate generari; & fieri ſecnndorum matrem, occaſionem periculi. Ulvis liberata gtatulatar, terram incolens quæ hactenus debiſcentibus domiciliis ſolidiori [d] chœnicem mergebat beneficio. c d

Pas fuit etiam, ut eloqaeutiam laudis præmiis iucitares; ne adoreas tuas ſilentio perderemus. Nullarum artium ceſſat induſtsia. ſolets, ubicamque latet, iuquiritus. magiſtratum, etiam à longe deguerit, exiges qui meretus. nuuquam abſconditnr, qaem prodidetit innocentia: dum ſabtilis arbites nou placaris voce, ſed actibus. Parentum unſtrnrum, qui occubaerant, apud ſe bene acta ſervantar. cujua manſactudini tuæ ſidea innotuerit, bæreditatis jure qaod auctori debueris, ſoboli mox reſundes. Habemus de majotum obſequiis fructum; & tamen de exceſſibus ſupplicia non timemus. Finitnr indignatio moderata cum homine; cum propter retsibutionem quærat tua pietas ſacceſſorem. Reſtant adhuc multa, quæ dicerem: ſed inter plures actuum tuorum præcnnes convenit illibatum aliquid reſervari. Debsnt tibi venerauda ſtudia, quod loqnantur. Amaverunt præceſſores tui inſcitiam, quia nunquam laudanda geſſeſant. Sordebat inter aratra ſacnudiſſimus, & qaod petitia dederat, vis negabat. muto mœrebans auctore tribunalia; nec alla concedebatur palma dicsnti. Iu caſum negotiorum nutabat eventus, qnando literis genius non dabatur. anus ubique ingenia mœror oppreſſeras; quia atterebant otia eloquentium ſacultates. pompam ſeniorum edax negligentia poſi-

a *Caſtigatas Vandalorum deprædationes*) Caſſiodorus Olybrio Jun. Coſ. *Tum etiam Vandali, pace ſuppliciter poſtulata, a Sicilia deprædatione ceſſarunt.* Antes enim per Siciliam, & Italiæ omnes oras, qua ventus impulerat, continuo prædabantur.

b *Affines eſſe meruerunt*) Per Amalafredam Theodorici ſororem, quæ Thraſamundo regi nupſit. Jornandes. *Et ut ad plenum progeniem ſuam dilataret, Amalafredam germanam ſuam, matrem Theodabati, qui poſtea rex fuit, in Africam regi Vuandalorum conjugem dirigit Thraſemundo.*

c *Alamanniæ generalitas intra Italiæ terminos*) Alamanni Suevis in Germania finitimi, eum a Clodovæo rege noſtro ſubacti fuiſſent, ſege amiſſa, ad Theodericum confugerunt. Sic enim apud Caſſiodorum ſcribit Theodericus ipſe Clodovæo lib. 11. epiſt. 41. *Alamannicos populos, cauſis fortioribus inclinatos, victrici dextra ſubdidiſtis. Sed motus veſtros in feſſas reliquias temperate: quia jure gratiæ merentur evadere, quos ad parentum veſtrorum deſenſionem reſpicitis confugiſſe. Eſtote illis remiſſi, qui noſtris finibus celantur exterriti.* His ergo profligati Alamannorum exercitus reliquiis ſedes in Italia datas a Theoderico, docet Ennodius.

d *Chœnicem*) Unus *Schenicem*. ex aliorum veſtigiis chœnicem colligimus.

A debat; nec accedebatur tyro æmulatione ſectanda. Vide divitias ſæculi tui, tunc vix fora habuere perfectos: nunc Eccleſia dirigit laudatorem.

Eat nunc, & coturnatis relationibus Alexandrum jactet antiquitas; cui famæ opulentiam peperit dos loquentium; ut per adjutricem facundiam videatur creſcere rebus mendica laudatio. Regis noſtri merita ſolatium non poſtulant adſerentis. minora ſunt ejus veris actibus, quamvis aucta ſint veterum geſta mendaciis. Simulaſtis, poetæ, grandia; ſed fateri vos convenit præſentem dominum geſſiſſe potiora. Pellæus ductor præconiorum ſuorum ſummam Chœrili voluit conſtare beneficio: ne fallendi votum multitudo deprehenderet; & fieret teſtis impudentiæ, qui adſciſcebatur in adſtipulatione victoriæ. B Nihil detraho ſenioribus, quos præcipuos habuiſſet antiquitas, niſi Romani nominis erectio te dediſſet. Illum veræ religionis ignarum obtinuit erroris mater inſcitia: te ſummi Dei cultorem ab ipſo lucis lumine inſtructio vitalis inſtituit. Nunquam applicas laboribus tuis, quod eventus dexter obtulerit. Scis in te curam penes Deum perfectionis eſſe ſubſtantiam. agis ut proſpera merearis adipiſci: ſed potitus univerſa adſcribis auctori. exhibes robore, vigilantia, proſperitate C principem, manſuetudine ſacerdotem. Quid fruſtra majores noſtri divos & Pontifices vocarunt, quibus ſceptra collata ſunt? Singulare eſt, actibus implere ſanctiſſimum, & veneranda nomina non habere. Rex meus ſit jure Alamannicus; dicatur alienus. Ut divus vitam agat ex fructu conſcientiæ: nec requirat pompoſæ vocabula nuda jactantiæ, in cujus moribus veritati militant blandimenta majorum.

Vellem, fateor, ad orationis terminum, victus geſtorum tuorum enormitate, deſcendere, & novellas adortus hebetatus priſcorum luce tranſire. Quemadmodum ſi ætherii axis in nu- D merum redigere ornamenta voluiſſem, & Trionum fulgore comprehenſo, cœli decorem impotenti lingua deſcriberem, cederet divino ſplendori mortalis obſcuritas; jubaris lampadi non ſufficeret humilium ſcintilla ſermonum. hæc me conditio reſignat imparem, quæ teſtata eſt obſequentem.

Nam illud quo ore celebrandum eſt, quod Getici inſtrumenta roboris, dum provides ne interpellentur otia noſtra, cuſtodis; & pubem indomitam ſub oculis tuis inter bona tranquillitatis facis bella proludere? Adhuc manent in ſoliditate virium victricia agmina, & alia jam cre- E verunt, durantur lacerti miſſilibus, & implent actionem fortium, dum jocantur. agitur vice ſpectaculi, quod ſequenti tempore poterit ſatis eſſe virtuti. Dum amentis puerilibus haſtilia lenta torquentur: dum arcus quotidianæ capitum neces dirigunt, Urbis omne pomerium ſimulacro congreſſionis atteritur. agit figura certaminum, ne cum periculo vero naſcantur. Ad hæc quis credat unum pectus poſſe ſufficere, ut per procinctus indomitos vincat in præliis, & agat conſilio, ne dimicandi cauſa contingat? Rutilium & Manlium comperimus gladiatorium conflictum magiſtrante populis providentia contuliſſe, ut inter theatrales caveas plebs diuturna pace poſſeſſa, quid in acie gereretur, agnoſceret. Sed tunc feriatis manibus fruſtra ſociæ mortes ingerebantur adſpectui. Nunquam bona ſunt, quæ a crudelitate veniunt inſtituta. ut armarentur contra inimicos animi, prius videre exitia ſuorum. Interea illa congreſſio (quod docuit exitus) non tam peperit incrementa roboris, quam pavori. inter ſecundas res didicit imbellium animus, quid timeret. Vide adinventionum diverſitates pleno calle diſtantes. Illis vera cruoris effuſio animos a dimicatione ſubmovit: hic adoleſcentium vigor de imagine mentitæ concertationis incandult. quos præcox ætas tot mortes adverſariorum repoſitas docuit habere, quot ſpicula. [a] non per exoticos diſcurſus adſueti pharetrarum diſpendia negligenter effundere; nec in auras exitia manifeſta torquere, tot exacturi animas, quot tela vibraverint.

Sed inter præliares forte ſucceſſus, quibus omnes inſtruis, & concilias omina ſecunda vincendi, civilitatis dulcedini nil reſervas. Quis credat heroas tuos peregrinam non reſpuere, dum ſint tranquilla, formidinem? Nam indomita inter acies ingenia lex coercet: ſubmittunt præceptis colla poſt laureas; & calcatis hoſtium cuneis, quibus arma ceſſerint, decreta dominantur. Solus es meritis & natura compoſitus, cujus magnanimi juſſa ſectentur. Origo te quidem dedit dominum, ſed virtus adſeruit. Sceptra tibi conciliavit ſplendor generis: cujus ſi deeſſent inſignia, eligi te in principem mens feciſſet.

Sed nec formæ tuæ decus inter poſtrema numerandum eſt, quando regii vultus purpura oſtrum dignitatis irradiat. Exhibete, Seres, indumenta, precioſo murice quæ fucatis, & non uno abeno bibentia nobilitatem tegmina prorogare. diſcoloribus gemmis ſertum taxatur; & quem vehementior vipera cuſtodit, lapis adveniat. Quæcumque ornamenta mundo obſequente tranſmiſſa fuerint, decorata venerandi genio corporis plus lucebunt. Statura eſt, quæ reſignet prolixitate regnantem. nix genarum habet concordiam cum rubore. vernant lumina ſerenitate continua. dignæ manus quæ exitia rebellibus tribuunt, honorum vota ſubjectis. Nullus intempeſtive poſitum jactet. quia quod agunt in aliis dominis diademata, hoc in rege meo operata eſt, Deo fabricante, natura. Illos faciant tot divitiarum adjumenta conſpicuos: ſed hunc edidit ſimplex, & indemutabilis figura meliorem. Quid cultu laborent, qui capiunt peregrinam obtinere pulcritudinem? Italiæ rector in amicitiam colligit duo diverſiſſima: ut ſit in ira ſine comparatione fulmineus, in lætitia ſine nube formoſus. Feriato ore legatis gentium, aut pacem blanda promittit effigies, aut bella terribilis. Tantis conſtas inſignibus, quanta facerent viritim diſtributa perfectos. Sed utinam aurei bona ſæculi purpuratum ex te germen amplificet! utinam heres regni in tuis ſinibus ludat! ut hæc quæ tibi offerimus verborum libamina, facet parvulus a nobis exigat ſimilium adteſtatione gaudiorum. Ecce ſatisfaciens debito, & obſecutus officio, orationem meam oratione concluſi.

a *Non per exoticos*) Libri omnes, *non te vexaticus*. ex quo germanam, ut reor, lectionem eruimus.

OPUSCULUM SECUNDUM.

Libellus adverſus eos qui [a] *contra Synodum ſcribere præſumpſerunt.*

PRÆFATIO.

A SOlet dicendi affectum multarum rerum ardor exigere: ſi avarus laudis eſt animus & favorem deſiderat ſudore mereri; & per blandimenta gloriæ crucem narrantis ignorat: aut lucri adſtrictus compedibus, linguæ vendit obſequium, ut dum animus habendi cupidine ſubjugatus præſumptum æſtimat jam tenere compendium, ſic ingruentia per ſtyli exercitium neſcit timere diſcrimina: aut neceſſitate concluſus, profert eloquium ſine quacumque lima captivum, & neſciam pudoris frontem monſtrat in medium, ut dum intentioni famulatur, diligentiam decoris abjuret. quia dicendi ornamenta non ſunt negotii, ſed quietis; nec militiæ ſunt picta verba, ſed otii. campus fortem poſtulat, pax profunda redimitum. qui profutura aſſerit, loquelam, quæ peniculo artis eſt colorata, contemnit. His ergo ita ſe habentibus, cauſam narrationis inſinuo, & coactam vocem pravorum latratu religioſis mentibus commendo: ſcriptum eſſe reminiſcens, *Tempus tacendi, tempus loquendi*: (Eccl. 3. 8.) vel poſt fidem Prophetici oraculi [b] cujuſdam oratoris exemplum, qui refert, niſi cum neceſſariam, dicendi nimis ineptam eſſe conditionem. Oris ergo miniſterium pro ingenii valitudine ſacerdotibus dedo, adverſus quos ſibilantium effuſa ſunt venena linguarum: licet ſcuto munita fidei ſpiculorum imbrem patientia religioſa non timeat, & ad auctorem redeant tela, quæ ſine bellandi arte diriguntur. Quibus enim pro lorica Chriſtus eſt, vim non metuunt, & inimicos longa expectatione proſternunt. Quiſquamne tamen in hac acie prælium putet eſſe formidini, in qua Deo & Pontificibus infertur ſine virium æſtimatione certamen? quiſquamne ſuxum, & laceſſentem hoſtem videat, & præliorum cauſis adverſarium debilem expaveſcat? Invidet ſibi ipſe victoriam, qui conſcientia vulneratum aggredi ceſſat inimicum. Ad luctum hoſtis ſui procedit, qui in conflictibus non prius cauſas, quam aliud expendit. dat vires jaculis innocentia, & mucronem acuunt ex æquo venientia vota bellandi. percutiendi impetum plus juſtum dolorem ſcimus dediſſe, quam brachia. Inde paucorum telis multiendo non ſubſtitit. Dicente ergo mecum propheta, *Plures nobiſcum ſunt, quam cum illis*: (4.Reg.6.16) placiturum bonis, quantum æſtimo, opus incipiam.

SUfficeret quidem ſchiſmaticam imperitiam propoſitione cecidiſſe: maxime cum ſecum habeant objecta reſponſum, & mereantur titulus ſine lectionis diſcuſſione cum auctore damnari. cum in prænotatione ipſa ſignificantia operis innoteſcat immundi, dicentium ADVERSUS SYNODUM ABSOLUTIONIS INCONGRUÆ. Ego tamen nunc ſic agam, quaſi opus ſit alieno enſe perire mala proponentem. Iſtud præloquium poteſt, dementiſſimi hominum, tantum B inſcientiæ adſcribi? Eſt ne aliquis præter vos, ſic inter oves ulceroſus deputandus, & erraticas, qui magnum regem potuiſſet laceſſere paſtorum? dicente propheta, *Filios nutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me*: (Eſa. 1. 2.) & domino de Apoſtolis, *Qui vos ſpernit, me ſpernit*. (Luc. 10. 16.) quos Epiſcopos fuiſſe propheta teſtatur, de Juda dicendo, *& Epiſcopatum ejus accipiat alter*. (Pſ. 108. 8.) Apoſtolo æque Paulo proclamante, *Obedite præpoſitis veſtris, quoniam ipſi exorabunt pro vobis*. (Hebr. 13. 17)

Sed redeamus ad gravem, & venerabilem non ſolum [c] ex ala productam, ſed myſticam propoſitionem. Non omnes, inquiunt, Sacerdotes „ C Regis ad Concilium adſcivit auctoritas, [d] nec „ omnes in judicatione ſenſerunt. Mancipia Tar- „ tari, & liquido Satanæ miniſtri, quoſcumque non evocavit ſcriptum Principis, novis nexibus, & actuum veſtrorum ſpiris cauſa pertraxit. Nolo dicere in quo fuerint voto, in qua deliberatione diſcedentes; quibus tædium illa peperit expectatio, cum viderent venerabilem Papam longas in vita confuſas ſuum inducias accepiſſe. Videbant æther tantum directis a ſe jaculis verberari. Hinc ne liceret infelicibus in malorum actuum conſolatione ſecreto deliteſcere, libris veſtris nudantur abſconditi, & per vos in turpi facto habere ſolitudinem non ſinuntur; dicente Domino in Evangeliis, *Omnis malus odit lucem*. (Joan. 3. 20.)

---

a *Contra Synodum ſcribere præſumpſerunt*) Synodus, quam hoc libello defendit Ennodius, ea eſt quæ inter Romanas Symmachi Papæ quarta annumerari debet, x. Kal. Novembris Rufio Magno Fauſto Avieno v. c. Conſule peracta, quæ & palmaris cognominata eſt. In qua cum abſolutus fuiſſet Symmachus a criminibus, quibus impetebatur ab adverſariis, reperti ſunt inter ſchiſmaticos, qui contra illam ſcribere auderent, titulumque operi ſuo indere, ADVERSUS SYNODUM ABSOLUTIONIS INCONGRUÆ. Quibus Ennodius, ex Synodi mandato atque auctoritate, hoc Apologetico reſpondit, & ſingula eorum argumenta refellens, univerſam Symmachi, Synodique cauſam diligenter, accurateque tractatus eſt. Quo nomine adeo Epiſcopis omnibus probatus eſt Liber, ut eum Synodus altera, quæ poſt Conſulatum Avieni habita eſt, ſuffragio ſuo confirmarit, atque inter quartam, & quintam Synodos Symmachianas collocari, decretique vim obtinere juſſerit. Hodie tamen perperam: poſt Synodum Avieno Juniore coactam ponitur Libellus Ennodii, cum alteri. quæ Fauſto Avieno, ut dixi, Conſule habita eſt, ſubjici debeat. Hæc enim, non illa, Synodus fuit abſolutionis, & quarta, & palmaris, a Symmachi æmulis uppugnata, ab Ennodio defenſa.

b *Cujuſdam oratoris*) Ciceronis dialogo 1. de oratore. ubi Craſſum ſic loquentem inducit. *Nam quid eſt ineptius, quam de dicendo dicere, cum id ipſum dicere unquam ſit non ineptum, niſi cum eſt neceſſarium?*

c *Ex ala productam*) Sic libri omnes, quo ſenſu, non apparet. Sed alluſit Ennodius ad locum alterum Ciceronis in Piſonem: *Confer nunc, Epicure noſter, ex hara producte, non ex ſchola*. Quare legendum cenſeo *ex hara productam*. Non ſolum, inquit, non ex hara productam, ſed myſticam & divinam. Dictum Ironice, & *non ſolum* poſitum pro *non modo non*. ut alias ſæpe.

d *Nec omnes in judicatione ſenſerunt*) Quia nonnulli Epiſcopi moræ tædio, poſt primum aut ſecundum Synodi conventum ab urbe diſceſſerant.

a » Poſt hæc aſſeritis, [a] adverſarios Papæ Romani dici non debuiſſe, qui prædictum prolatis petitionibus accuſabant. [b] Doloſe videlicet hoc agentes, eo quod adverſarios, ſuſpectoſque, canonica Synodalibus clamante in decretis auctoritate, in ſuam recipi accuſationem Epiſcopos minime oportuiſſe, vos non latuiſſet. ad aſſertionis fidem jungentes, quod eos iſto nomine præcepta regia non vocaſſent. O homines omni artis lima compoſitos, & caminis ſabrilibus excoctos, qui ad ſtipulationem dictorum deſudata invenere teſtimonia! Amamus, reverendi viri, ſententiam veſtram, &, ut aiunt, in ipſam pedibus imus. cognoſcimus errata, quæ dicitis. Inimicum vocet aliquis accuſantem, & tragico nomine appellet contumeliam non merentem? Dehinc ſubjunctam quæſtionem rhetorica fibula momordiſtis, allegando: Teſtis eſt Romana civitas, ſi omnes Epiſcopi ſenes & debiles convenerunt. Ecce orationem viri nervis nitentem, & [c] ipſi Cepaſio præferendam nitore ſermonum. Ergo quia ſe ætate valentes & corpore imbecilles eſſe dixerunt, ipſi ſe ineptos judicio eſſe teſtantur, quoniam membrorum ſe dixerunt jam ſuſtinere diſpendia. maxime ſi hoc ingerere clementiſſimi Domini auribus præſumpſerunt. Vos putatis, ab univerſis Dei conſpectibus pulſi, illo veſtrorum more congreſſuum ubique narranda confundi, & apud Principem de collectione Pontificum alios protuliſſe ſermonem, niſi quos ætatis maturitas ordiendæ loquelæ fecit autores; quibus anni veteres reverentiam contulerunt, qui putabantur bonorum meritorum ſuffragio in longum fuiſſe ſervati. ipſos ergo de gravidæ ætatis fatigationibus queri decuit, quos ætas juſſerat allegare. Viri optimi, ſubdidiſtis, ex præceptis regiis evocationis cauſam fuiſſe jam cognitam, & Italiæ ſumma moderantem non fuiſſe, quaſi de novo negotio, conſulendum: plus chartæ & ſcriptioni religionis debitum, quam præſentiæ principali. Nullus ergo in prædicto negotio titulus remanſerat, ad cujus inquiſitionem pergentes illud jure præloquerentur exordium. Exhinc digreſſi bonarum rerum in rege laudatis affectum, & colitis verbis innocentiam, quam actibus ignoratis. Si tamen cultus eſt in loquela veſtra. quam ſcabro vomere, velut agentes per devium aratra, proſcinditis, marcenti ſolo lolia commendantes, recepturi pro tali impendio paleas, quibus gebennæ in perniciem veſtram ignis animetur.

Virg. 4. Æneid. v. 371. Sed nunc, ut quidam fertur dixiſſe, *quæ quibus anteferam?* Contra Apoſtolum dicitis impugnatores ſummi Pontificis non auditos, qui cæleſtis mandati memores partem ſuam [d] a conſortio adulteri ſubduxerunt. Hic non ipceſſo ignorantiam: rimoſam memoriam non accuſo. Nolo dicere, quod prophetæ verba, Apoſtolo contuliſtis: qui novi & ipſos Apoſtolos recte vocitari, quos miſſos eſſe non neſcio. David enim dicit, *furem videbas & currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas*. Pſ. 49. 18. Deinde quis ſe de illa veſtra enodem faciat quæſtione, qua dicitis: In criminibus objectis, quod non excluditur, approbatur? En vocem Romanæ Eccleſiæ militibus congruentem, in qua neſcias utrum prius nitorem prædices, an ſaporem. Putaſne, audiſtis legi: *Quod juſtum eſt, juſte exequeris?* Deut. 16. 20. Audiſtis de malefactis hominum, ſi tamen aliquando converſatio humana vos tenuit, quicquid non ſuis ordinibus approbatur, excludi? Ubi eſt illud Prophetæ, *Dominus ad judicium veniet cum ſenibus populi ſui;* Eſa. 3. 14. & de vobis dictum; *Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicaverunt: væ animabus eorum!* Eſa. 3. 9. Sed quid facto opus eſt, quotiens nulla deſperatis medela ſuccurrit, niſi implorandus eſt dominus, qui promiſit per prophetam, futurum ſe ſuper omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, ut humilietur? Eſa. 2. 12. Sed fœtidum opus veſtigiis inſequar, & ferrata, ſi valeo, calce contundam. Ut vere dicam, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ea quam putant, ratione pugnabit. Oblocutos ſacerdotes præceptionibus regiis allegatis, & quoddam ſacrilegium creditis, mali aliquid, cum cæleſtem neſciatis, de terreni domini juſſione ſentiri: opponendo, quis regi debuit dicere; [e] Papam opportuiſſe Synodum convocare? certe quod in hac parte conſtat exemplum? Illum præcipue, qui criminoſis multorum propoſitionibus jam jacebat, quem hoc fuerat damnare, quod argui; cui prærogativam cælitus adſcriptam hoſtium ſuorum oblocutio jam tuliſſet? Ad hanc vos dementiam malorum actuum per gradus ſuos incrementa traxerunt, ut hoc credatis eſſe laceſſere, quod convincere? nec apud vos habeant a veritate differentiam odia, quæ plerumque contra meritum impetiti, ſtudiis, non rationi obſequentia vota concinnant? Ubi eſt illud, *Priuſquam agnoſcas, ne adjudices quemquam*. Eccli. 11. Juxta 7. Olim vox accepit grex poſitus in ſiniſtra collegas: apud quos ex præjudicio excepiſſe ſententiam creditur, qui meruit ad examen adduci, & hoc eſt reum exiſtere, quod libram diſceptationis intrare.

Prælocutioni tamen optime divinum ſubdidiſtis exemplum: quod ita quadratis conſtat alloquiis, ut ipſum in eo [f] Archiſippum tenere lineam putes. Peccatori dicit Deus: *Quare tu enarras juſtitias meas?* Pſ. 49. 16. Huic dicto conſerentes, quaſi

a *Adverſarios dici non debuiſſe*) Male habebat Schiſmaticos, quod Theodericus Symmachi accuſatores, tanquam adverſarios, a judicum numero repulerat. Infra. *In electione enim venerandorum judicum ipſe accuſantes extra ordinem repulit, & ad ſpem retulit accuſatum*.

b *Doloſe videlicet*) Hanc periodum, tametſi neceſſariam, nec ignotam Surianæ editioni Conciliorum, nuſquam in manuſcriptis offendi, præterquam in Codice Bibliothecæ Tilianæ.

c *Ipſi Cepaſio præferendam*) Et hoc etiam eſt Ciceronianum, atque ironicum. Cepaſii enim duo fratres fuerunt, oratores deterrimi atque ineptiſſimi. quorum alterius, hoc eſt majoris Cepaſii verba quædam profert ac deridet Cicero in oratione pro Cluentio.

d *A conſortio adulteri*) Symmachi. Satis aperte declarat quodnam crimen fuerit, cujus inſimulabatur ab adverſariis. Sed & in Præcepto de Cellulanis eodem ſpectat, quod recenti perſtricti Romani Pontificis exemplo vitandam Clericis docet flagitioſi contubernii ſuſpicionem. & hoc ipſo libro in proſopopœia B. Pauli: *Docetis*, inquit *fornicantibus neminem eſſe muſcandum, adulteri Laurentii aut ſequaces, aut pravii*. Itaque quod Xyſto III. ante annos fere lxx. contigerat, ut fœdi criminis infamia pulſaretur a Baſſo Exconſule; id ipſum Symmacho, Feſti Exconſulis item ac principis ſenatus potiſſimum inſtigatione accidit, nec diſpare eventu. nam uterque ab infami labe Synodi, cujus ſe judicio ſua ſponte ſubdiderant, ſententia purgatus eſt.

e *Papam oportuiſſe Synodum convocare*) Hoc Theoderico Ravennæ, ut eſt in actis Synodi palmaris, oppoſuerant Epiſcopi, cum ipſius mandato evocati Romam ad Synodum proficiſcerentur. Sed hanc Epiſcoporum libertatem, tanquam regi ſcilicet contumelioſam, taxarant Schiſmatici. At non iniqua viſa eſt Theoderico, qui non abs re id cauſari Epiſcopos ſentiens, ipſum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem ſuam literis demonſtraſſe teſtatus eſt.

f *Archiſippum*) Colonienſis editio, Chryſippum.

ad

A ad ſacerdotes apoſtrophen, quis B. Petri Apoſtoli
* Parte Pro- vicarius æſtimatur. * Prohibetis archiatrum ejus
betis » corpori afferre medicinam: quomodo vos animæ
» ejus curationem exhibere renuetis? Magnum per
» divina ridiculum, an maxima lamenta ſint, ne-
» ſcio. Vos alienæ febri curam quæritis, vos ſatiſcen-
ti animæ medelam adhiberi cupitis, & in leti pro-
ximitate poſiti, veſtri immemores de alterius ſa-
lute tractatis. Quid ſi illud vere vobis a propheta
Eſa. 7. 13. dictum, *Numquid parum eſt, quod moleſti eſtis ho-*
Luc. 4. 23. *minibus, moleſti eſtis & Deo meo*. & iterum, *Me-*
dice cura te ipſum? Sed hinc alias. Novimus, quia
ſanari non poteſt conclamatus, & improbus in pro-
Prov. 18. 3. fundum deveniens mira temeritate contemnit. Sed
credo vivit in iſtis, & in malæ converſationis ſuæ
B morte, conſilium; & poteſt optare quis alteri,
quod ipſe jam perdidit. Nunc recte vobis cum pro-
Eſa. 8. 12. pheta dicam, *Omnia quæ loquitur populus iſte con-*
juratio eſt, & timorem ejus ne timeatis, nec formi-
detis. Faceſſat a nobis, qui in vobis eſt, pruritus
iſte linguarum. quos vere idem propheta arguit;
Eſa. 10. 1. *ſcribentes injuſtitiam ſcripſiſtis*. Non nos B. Petrum,
» ſicut dicitis, a Domino cum ſedis privilegiis, vel
» ſucceſſores ejus, peccandi judicamus licentiam ſu-
a » ſcepiſſe. [a] Ille perennem meritorum dotem cum
hæreditate innocentiæ miſit ad poſteros: quod illi
conceſſum eſt pro actuum luce, ad illos pertinet,
quos par converſationis ſplendor illuminat. Quis
enim ſanctum eſſe dubitet, quem apex tantæ digni-
tatis attollit, in quo ſi deſint bona aquiſita per
meritum, ſufficiunt quæ a loci deceſſore præſtan-
C tur? aut enim claros ad hæc faſtigia erigit, aut qui
eriguntur illuſtrat. Prænoſcit enim quid Eccleſia-
rum fundamento ſit habile, ſuper quem ipſa moles
innititur. Sed hinc actibus veſtris cæleſtem poten-
tiam putatis eſſe ſuffragio, quod ad præſidium B.
» Apoſtoli adjutricem, ut dicitis, dexteram commo-
» datis. Neſcitis, ſtolidi, ſolem facibus non juvari,
Pſal. 7. 10. nec ad præſidium diurnæ lucis lychnos accendi?
Hier. 17. 10. Scriptum enim eſt. *Scrutatur corda, & renes Deus.*

Sed in illa parte quis audeat argumentis veſtris
reſpondere, niſi quia ſine arte dicitur verum, &
» fides mendacio ſermonum technis aſſuitur? Cur in-
» quiunt, ad Principem conveniſtis, ſi audiri non
» licebat impetitum? Sic vos in ſtuporem pecualem
peccati nebula, aut divinus horror oblimat, ut
D verecundam excuſationem, aut fraude mens ve-
ſtra tranſeat, aut belluarum preſſa hebetudine
non agnoſcat? An forte aliud putatis fuiſſe, quod
dictum eſt, ipſum debuiſſe Synodum convocare,
cujus opus erat officio? ut vos videlicet per ponti-
ficale examen ſententia percelleret, quos a capitis
ſui compage in ſalutis detrimento inſanus fervor
abſciderat.

Poſt, Eſau mentionem operi veſtro, neſcio ver-
b bis, an latratibus indidiſtis, [b] comparantes ei An-
tiſtitem noſtrum, qui ſenioris naturæ beneficium
Geneſ. 25. unius cibi commutatione perdiderit, & primoge-
niti canam dignitatem umiſerit fauſcibus obſe-
quendo. Ad iſta quid referam, qui ex omni obje-
ctorum parte concludor! Quis rogo veſtrum Sym-
A machn benedictionem, dum patri plus deſervit,
eripuit? cui tantorum munerum Jacob vice eſt col-
lata nobilitas? quis ex vobis cæci parentis deſid
riis pariturus occurrit? quis veſtrum devotione
ſua genitorem venerabilem captum oculis nulla fe
cit lucis damna ſentire? Nonne collatione tene-
brarum veſtrarum nox putatur per ſudum rutilans
jubar oſtendere, & omnis obſcuritas, actibus ve-
ſtris collatu, decorem ſolis adſumit? Præterea Geneſ. 48.
tunc Jacob, quamvis congruentem moribus filii,
benedictionem tamen contulit jam promiſſam.
Nunc quid his longius immoramur, cum docend
non ſint, qui calces ſtimulis intulerunt? Cre-
dite mihi pacis inimica ſunt, impugnationi non
ſunt idonea, quæ profertis.

B Sed ſequitur vinculum cum ænigmate, quod
neſcio qua replicationis arte ſolvamus. Tullianæ
enim profunditatis pelagus ingreſſi cymbulam no-
ſtram quæſtionum flatibus per litorum incertu
traſmittunt. In qua tamen, Chriſto clavum te-
nente, portum ingrediar, & ſigillatim de turbini-
bus veſtris univerſa diſcutiam, habiturus in du-
ctu illorum facultatem non meam. Aiunt enim, »
vera eſt Epiſcoporum aſſertio, ſedis Apoſtolicæ »
Præſulem minorum nunquam ſubjacuiſſe ſenten- »
tiæ; cur ad judicium diſtricta conventione produ- »
ctus eſt? Multum quidem annoſa hic in nobis la- »
borat inſantia: cui ille advocandus eſt, qui inelu-
ctatæ nobiſcum ſemper pondus propoſitionis exſu-
perat. cum manifeſte pro ſacerdotibus cum pro-
pheta clamitem, *Numquid gloriabitur ſecuris con-* Eſa. 10. 15.
C *tra eum, qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra con-*
tra eum, qui trahit eam? ut ſit mihi illud ſuffra-
gio divinum oraculum, *Quomodo ſi ceſſavit exactor,* Eſa. 14. 4.
tributum quieſcit, ita contrivit dominus baculum
impiorum. Tribue, domine, quod prædixiſti in il-
lis: ut ſicut errat ebrius & vomens, ita pereat in-
credulus, qui infideliter agit. Propter hoc, pro-
pheta vobis inſultans vociferat: *Audite verbum* Eſa. 28. 14.
domini, viri illuſores. Quiſquamne cauſarum ex
præcognitione ſancit eventum, & ſabidis termi-
num poſitura conflictibus ſic metitur, ut pernix
deciſio, dum inquiſitione eſſe ſenios innoteſcit, fa-
vorem cenſentis accuſet? Nunc pauliſper ore, a-
ctibus, annis indignus, pontificali voce vos arguam.
Nos, qui ſtatuta noſtra non una apud vos volu-
D mus lance conſtare, quibus de impugnatorum qua-
litate lati ſunt canones, apud quos nefas eſt cana
patrum diſtinita tranſcendere, quibus ſcriptum eſt
in [c] Carthaginenſi Concilio, quod Apoſtolicæ ſedis c
per Fauſtinum Epiſcopum, qui tunc ab ea miſſus
interfuit, approbavit auctoritas, Accuſatoribus de
inimici domo prodeuntibus non credendum; in
quibus odio ſuccenſa vicinitas per nutrimenta ari-
da flammam perſecutionis exſuſcitat, & univer-
ſum doli fabricam ſumptu, & machinis cohæren-
tibus ſecreta diſpoſitione componit; iſtos quæ do-
mus evomeret, qui ſcire potuiſſet noſtru colle-
ctio, niſi præſentes? & impugnationis qualitatem
unde niſi ex ſcripta propoſitione didiciſſet? in qui-
bus ſententiam criminum, dum ſimulato ferunt

---

a *Ille perennem meritorum dotem*) Synodus palmaris. *Maxime cum illa quæ præmiſimus inter alia de auctoritate ſedis obſtarent, quia quod poſſeſſor ejus quondam B. Petrus meruit, in nobilitatem poſſeſſionis acceſſit, & claritatem veterem novis dat de Chriſti dote collatoribus*. Sic enim poſtrema hæc verba legenda ſunt. Quod ergo de ſedis auctoritate dictum a Synodo fuerat, ad ſanctimoniam quoque tranſtulit Ennodius cujus ex hoc loco ſententiam laudant Joannes VIII. in epiſtola ad Bercarium Abbatem, & Gregorius VII. in Dictatu.

b *Comparantes ei Antiſtitem noſtrum*) Plerique *veſtrum* legunt. ſed res exigit, ut *noſtrum* legamus. quod ſequentia declarant. Schiſmatici enim cum Eſau Symmachum comparabant, cum Jacob Laurentium, per quem Symmacho Pontificatum, tanquam benedictionem eripere conabantur. Paulo poſt, in illis verbis, *Præterea tunc Jacob*, Iſſe legendum videtur.

c *Carthaginenſi Concilio*) Septimo, quod in ſecretario Baſilicæ reſtitutæ P. C. Honorii XII. & Theodoſii VIII. celebratum eſt, cui & Fauſtinus Potentiæ in Piceno Eccleſiæ Epiſcopus, Bonifacii Papæ legatus interfuit. Alludit autem ad canonem IV. ejus Concilii.

perſecutionem ſe debere eriminibus, agnoviſſe?

Poſt illa, quæ de aceuſatoribus prolata ſunt, addidiſtis; [a] cur perſonæ juſſæ ſint præſcutari, quas ſæpe imperialis flagitaſſet auctoritas, ad defraudationem genii pertinere ejus, qui nunc in ſede Apoſtolica, quaſi in quadam arce conſiſtit. Vere vobis
Sap. 9. 5. dicit Sapientia, *Homo infirmus, & exigui temporis ad intellectum non perveniet, ſed laboret, ut ſciat quid acceptum ſit apud dominum:* & iterum dicunt
b Prov. 15. 32. & 10. 21. Proverbia, [b] *Odit ſe qui negligit ſtudia, imperitis enim obviat mors.* Quid enim illam, quæ ex viperina ſcientia deſcendit, ignorantiam fingitis? quid adhibetis mira lattocinandi arte præſtigia, ſimplicitatem fronte monſtrando? De vobis vere dictum
Joan. 8. 44. eſt: *Qui loquitur mendacium, ex propriis loquitur.* Iſtam lætitiæ faciem, ex judiciorum cenſura venientem, vaſra proviſione ſacerdotis noſtri oculis abſtuliſtis; ut eum talibus adverſus acies veſtras inſtructum munitionibus, & innocentiæ in teſtimonio orbis tela deſerentem, ab ipſis judiciorum adytis pelleretis: providentes ut nec ſine impugnatione Inſons viveret, nec haberet ſolatium de incorrupta judicum inquiſitione pulſatus. Vos præfato & dediſtis & invidiſtis examen, cum uno eodemque itinere a vobis diſceptationum dubia ſubire & prohibetur, & cogitur; & per ſingularem callem ad cauſam arcendus evocatur; ne manifeſtam ſalutem aut non laceſſitus obtineret, aut ſubriperet abſolutus.
[c] Adoleſcentiæ meæ memini me legiſſe temporibus [c]
Eſa. 14. 16. de quodam dictum: *Exuli exilium imperat, aut dat.* Vos impetit Prophetæ ſententia: *Iſti ſunt viri,*
Eſa. 18. 5. *qui conturbaverunt terram, & qui concuſſerunt regna.* & iterum, *Excidentur ramaſculi eorum falci-*
Eſa. 30. 14. *bus, & quæ derelicta fuerint, abſcindentur.* & rurſus, *Dum non ſperatis, veniet contritio veſtra, & comminuetur multitudo veſtra, ſicut lagena figuli.* Nec non propheta ad hanc cauſam ſpecialiter lo-
Eſa. 31. 3. cutus intonuit: *Dominus inclinabit manum ſuam, & corruet qui fert malis auxilium, & cadet cui præſtatur auxilium, ſimulque omnes conſumentur.* Redeo tamen, poſt vetuſta exemplorum ſuffugia, ad novellas canonum definitiones. Clamat in alio loco Carthaginenſe Concilium: Quaſcumque ad accuſationem perſonas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam ſubmovemus. &, Nullæ accuſationes a judicibus audiantur Eccleſiaſticis, quæ legibus ſæculi prohibentur. Quæro a vobis, viri quibus indita eſt ad unguem polita perfectio, cujus conditionis fuerunt iſta mancipia, quæ poſtulata ſcriptis principalibus intimaſtis? Si ea ſervilis adhuc in poteſtate alterius catena retinebat, & nulla ab obſcenæ obligationis compedibus veſtigia in libertatem miſſa laxabant, vel vobis diſceptantibus fidem aliquam prædictorum verba portaſſent? Sed, credo, replicabitis; veritatem, quam ſponte prolata in illis vox habere non poterat, hanc diverſis cruciatibus e latebris ſuis religioſus tortor exegerat; ut dum pœnis corpora ſolverentur, quæ geſta fuiſſe noverat anima non celaret. Sed quæſo, primum ad leges publicas, deinde ad judices ora convertite. qui poſſunt in deſenſione ſua ſic eloqui: Nos, quos Dei ſervitium poſt iſtarum rerum abjectionem fecit ingenuos; qui ſervulorum inſultantium contumelias, aut deſpicimus, aut ridemus; quibus ſcriptum eſt de famulis per Apoſtolum, *Memetote quia veſter & illorum in cælis eſt dominus,* ad hæc ſæculi mala revocabimur? faciendum a nobis eſt, Ephcſ. 6. 9.
quod facientem alterum profanum eſſe contendimus? quod per miniſterium juſſionis & manus alienæ inceſtaret aſpectum, noſtro peragetur imperio? Nolite hanc ad univerſas Eccleſias mentem rapacium luporum more & natura ſervare: quia poſtquam nos maculaſſet forte pro deſideriis veſtris cruenta diſcuſſio, effectum in his, quo tenditis, non haberet. Sed dicente vobis propheta; *Ponamus* Eſa. 37. 29.
circulum in naribus veſtris, & frænum in labiis, & 4. Reg. 19
reducamus vos in viam qua veniſtis. qui eodem 28.
propheta aſſerente impugnamini, qui dicit: *Erunt*
quaſi non ſint, & peribunt viri, qui contradicunt Eſa. 41. 11.
vobis.

Hoc etiam novo adverſus nos ſubdidiſtis invento, ipſum dominum & redemptorem noſtrum, ſervorum ſubiiſſe judicia; & cæli operatorem particulæ cuidam ſponte ſubjacuiſſe terrenæ: dum teſtatur, & loquitur, *Homo Juda, & qui habitas Jeru-* Eſa. 5. 3.
ſalem, judicate inter me, & vineam meam: hoc etiam B. Petrum; hoc Paulum Apoſtolum non horruiſſe narratis, & illam veſtram elegantiam ad jus pertrahitis exemplorum nexibus præcedentem. quaſi vobis in hac parte remanſerit cum tenitente contentio, & validis facundiæ veſtræ digitis exigantur oblata. Samuelem etiam prophetam mirificum de conſcientiæ ſuæ ſerenitate vulgi dicitis imploraſſe teſtimonium. Quid enim Samuel dixit? ſcire dominum, quod nullius unquam ſubſtantiam, nullius pecus abegiſſet, adverſatum ſe muneribus, & quod eſt ſupra hominem, ſponte venientia dona vitaſſe: providens ſcilicet, ne per ſuſpicionum præjudicia, opinionis damna pateretur. Poſtremum ſub divina atteſtatione pateſecit innocentiam, ne humanum ſubiret examen. Redemptor noſter judicium, quod inter ſe, & vineam ſuam optat evenire, dum veſtra in præſenti negotio mala reſpicit, magis implorat. S. Athanaſius Alexandrinæ urbis Epiſcopus, dum participum veſtrorum argueretur invidia, agnoſcens ſibi per contumeliarum multitudinem exercitium contingere, non timorem, vere ad coronæ pretium junxit, quod de dignitate ſubmiſit: & ante cæleſtem de abſolutione ſententiam, perſonam rei innocentiæ bonus æſtimator implevit. Sic enim Chriſti milites ſudore ſuo honorum ſibi incrementa parturiunt, dum conceſſa faſtigia celſiore humilitate caſtigant: inde laudum cumulos mercaturi, unde indepta culmina ſublimi paritate moderantur. Sed quamvis B. Athanaſium Romano Antiſtiti, quantum noſſe datur, imparem locus oſtendat; facto tamen in negotiis comparantur. [d] Ille præſto fuit judicibus: iſte, quantum & d

a *Cur perſonæ juſſæ ſint*) Symmachi mancipia. infra, *Quæro a vobis, cujus conditionis fuerint iſta mancipia, quæ poſtulata ſcriptis Principalibus intimaſtis.* Item ubi de Viſitatore diſſerit: *Ibique Papam ab eo ſalutatum ſuo ore juſſit affari, ut traderet Corpiſcopo mancipia, nullis ſubdenda tormentis, ſervanda ad diſceptationem Synodalis examinis.* De his enim a Theoderico impetrarant adverſarii, ut repræſentari, & quod leges & canones vetent, contra dominum interrogari juberentur. Quare & illis tradi per libellum a Synodo poſtularunt.

b *Odit ſe qui negligit ſtudia*) Quod in vulgate noſtra ſcriptum eſt Proverb. xv. 32. *Qui abjicit diſciplinam, deſpicit animam ſuam.* apud lxx. Interpretes ſic legitur ὃς ἀπωθεῖται παιδείαν, μισεῖ ἑαυτόν. *Qui repellit diſciplinam, odit ſeipſum.* Quod ſine dubio prius eſt comma Ennodii. Poſterius ex c. x. 21. ſumptum videtur. ubi quod Græcis eſt, οἱ δὲ ἄφρονες ἐν ἐνδείᾳ τελευτῶσι nos legimus, *Qui autem indocti ſunt in cordis egeſtate morientur.*

c *De quodam dictum*) Ieſone. Medeæ enim ad Iaſonem verba ſunt e Senecæ Medea.

d *Ille præſto fuit judicibus*) In Synodo, quæ contra ipſum Tyri fuerat convocata. ad quam etſi propter apertam vim & conjurationem adverſariorum, aliquandiu, ut Sozomenus lib. 11. cap. xxv. ſcribit, an vocatus veniret, cunctatus eſt, poſtea tamen innocentia fretus, & ne judicium declinare videretur, profectus eſt.

A vos dicitis, advocavit. Ille intentatam diſcuſſionem ut Dei famulus non refugit: Iſte triumphi ſui ſpem in diſcuſſorum collectione conſtituit. Sed quid his longius collationibus immoremus? Judicia & iſte voluit, amavit, attraxit, ingreſſus eſt: & quod poſſet fideli corda doloris juſti aculeis excitare, venerando [a] Concilio auctoritatem etiam contra ſe, ſi mereretur, indulſit. Quis in hac allegationis ipſius fronte neſciret fultum ad coepiſcopos puritatis teſtimoniis conveniſſe, qui hoc quod diſtrictionem eorum minus licebat, exhorruit, æſtimans illud magis quolibet modo labefactandum, quod ſtatuiſſet cenſor invalidus? Quid præfatum inceſſiſtis canina loquacitate? quid læditis non merentem? B Votum ejus eſt, quod veſtrum putatis eſſe terrorem. ſed aſtutior in vobis, quam in Athanaſii adverſariis novelli virus ſerpentis inſibilat. Illi neſcierunt, quod vos optime calletis, qualiter triumphus tolleretur impetito. Illi provocatum, ne audiendus non occurreret, formidabant: vos moram quam habebant examina non ferentes, [b] venientem jaculis repuliſtis; & tædium vobis de ſententia præparatum armorum ultricium aſſumptione commutaſtis. O malorum commemoratio, quæ vocem & præſtat, & ſubruit: dum illos quos in clamorem coegerit, eorum etiam gravitate facti verba confundit.

Quis patiatur vos æquo animo garrientes? C Ergo nos ſecundum aſſertionem veſtram, novellæ utilitatis commoda non amamus, dum definitis ſenioribus præſtamus obſequium? Hic tota ingenii vela ſuſpenditis: hic reſupinæ cervicis ex ſeceſſu pectoris quicquid habuit flaminis » ructus evomuit. Aiunt enim: Moyſi a vobis » jejunia, & Eliſæi miracula quæ egit dum mor» tuum ſuſcitavit, ſi annoſa tantum ſectamini, » condemnantur. Quid hic rationis invenit ſcrutator idoneus? non ſi auri pallidus inquiſitor occurrat, in ſenſibus veſtris latentium venarum motus inveniat, & inſuetis lucem latebris ſermonum foſſor admittat. Idcirco ergo cana miracula non probamus, ſi juvenilibus conſenſum non præbemus exceſſibus? Si ſervum domino, D diſcipulum magiſtro Evangelii memores ſubjugamus, quicquid potuit prodeſſe negligimus? Alia ſunt, improbiſſimi hominum, quæ ad uſum recentem ſine injuria vetuſtatis adhibemus.

Matt. 10. 24. Luc. 6. 40. Joan. 6. 40. & 15. 20.

Novam deinde culpam, & quam inveſtigatio » noſtra transferat, sceluſiſtis: quare Papa, ſine » exempli inſtituto præcedentis, Synodum convo» cavit, ut de criminum ejus objectione cognoſceret. Poſt hæc nos falſitatis arguitis, cur a Principe, quæ in præfato negotio ſcripta ſunt, dicimus poſtulata. Præſta, Domine, ut labyrin» thi hujus ſine errore ſinuoſos ſuperemus anfra» ctus. dirige ſemitam, quam flexilis coluber ju» xta fabricam proprii corporis aut mentis operatur, ut vere dicamus: *Dominus virtutum nobiſcum, adjutor noſter Deus Jacob.* & cum Salomone exultemus dicente: *Equus paratur in die belli, apud Dominum eſt autem omne præſidium,* Superforaneum quidem eſt abſurdis reſpondere propoſitionibus, dicente propheta: *ne reſpondeas imprudenti ad imprudentiam ejus.* Sed ſi quid contemptus tranſierit, vereor ne quaſi validum putetur non tetigiſſe formido. Melius eſt nobis cum B. Paulo inſultationis cauſas incidere, & plena voce teſtari: *factus ſum inſipiens, vos me coegiſtis.* Hoccine ergo nullo conſtabat exemplo, ut ſacerdotum Papa Concilium convocaret, cujus arbitrium eſt collectio ſynodalis? aut parva erant, quæ de veſtris cum hac multitudine facinoribus damnarentur [e] Nonne directa verba ſunt canonum: Quicumque Clericorum ab Epiſcopo ſuo, ante ſententiæ tempus, pro dubia ſuſpicione diſceſſerit, manifeſtam in eum remanere cenſuram? Ad hujus rei miniſterium devotum Deo oportuit agmen occurrere, ut perditi & profligati gregis ulceribus medicorum exercitas ſubveniret. quia quoties morborum violentia celeri greſſu ad animæ ſecreta feſtinat, obvias manus afferre non poteſt ſalutare conſilium, niſi ex collatione multorum. Nam & hoc a Rege noſtra popoſcit allegatio, ut abſciſſis Clericorum præjudiciis de accuſatorum Papæ merito per humanum os ſupernum judicaret imperium. Videamus tamen ſi placet, & illas [d] didaſcalici libelli veſtri telegamus argutias: habentibus etiam nobis ante oculos patrum ſanctiones, quibus exceſſuum veſtrorum ſentina ponderetur. Lex Eccleſiaſtica Pontificem ab aliis accuſatum, priuſquam ſub lucem objecta conſtiterint, exigit non relinqui. Vos vero divini, ut puto, juris memores, qui levia errata deſpicitis, qui peccati nobilitare gaudetis, ne una vos ex deſertione ſacerdotis culpa reſpiceret, accuſaſtis cum incrementis delictorum. Ad hanc vos valitudinem ille, qui eſt prævius veſter, adduxit, ut poſt deſolatum, poſt impetitum Pontificem, ſine ullius vigore ſententiæ, totius pene Italiæ improbandam Antiſtitum crederetis eſſe cenſuram. quomodo quidam dixit de cohorte veſtra, *Feſtinantem animam morti non credidit uni.* Poteſtne mens indocilis, criminum jam ditata ſucceſſibus, a deteſtabili

Pſal. 45. 8.
Prov. 21. 31.
Prov. 26. 4.
2. Cor. 12.
Diſt. VIII. q. IV.

a *Concilio auctoritatem*) Synodus ipſa de Symmacho, cum Synodum, quæ ipſius cauſa ad Baſilicam Julii convenerat, eſſet ingreſſus. *Auctoritatem*, inquit, *ordinis corrigendi, ſicut poſcebant Eccleſiaſtica ſtatuta, in omnium qui ibidem convenerant Epiſcoporum præſentia ſe dare profeſſus eſt.*

b *Venientem jaculis repuliſtis*) Symmachum Papam, cum ad alterum Synodi conventum pergeret, qui in Baſilica Seſſoriana coactus erat. Tum enim, ut Synodi acta narrant, ab irruentibus æmulorum turbis ita tractatus eſt, ut cæſis, qui cum ipſo erant Presbyteris, ægre ad B. Petri ſepta, unde egreſſus fuerat, incolumis a Comite Aligerno reductus ſit.

c *Nonne directa verba ſunt canonum*) Symmachi nomine, non Ennodii citatur hic locus a Gratiano VIII. q. VI. quia cum libellus Ennodii Synodis Symmachianis, ut paulo ante dictum eſt, cum pari auctoritatis prærogativa inſertus eſſet, quæ in eo erant, pro Symmachi ipſius decretis aut ſententiis haberi cœperunt. Percellebant autem Canones illi ſchiſmaticos, qui criminum obtentu, quibus Symmachum impetebant, diſceſſionem ab eo ante judicii, nedum ſententiæ tempus fecerant.

d *Didaſcalici libelli*) Ironice. Nam διδασκαλικοὶ λόγοι, didaſcalicæ diſputationes dicuntur accuratæ & ad docendum idoneæ. unde ab Ariſtotele una copulantur τὸ ἀκριβέστερον καὶ διδασκαλικώτερον.

propoſito, velut effœta feriari? Ille vos locuple-
Eſai. 54. 11. tes malis effecit, cui elatioonm copiæ opes Ao-
gelicas ſuſtulerunt, & divinum cenſum nocendi
quo exuberat, theſaurus invidit.

Sed promiſſi memores univerſa, quæ operi ipſo-
» rum recolimus inſerta, tangamus. Arguitur ſtylo
» ſplendidiſſimo Papa Symmachus, quare conveu-
» tionem præveniens, cum populorum cœtibus exa-
a » men intravit, & poſtea judicia, [a] cum evoca-
» tus quater fuiſſet, ſprevit. Sic a vobis veri di-
ſceſſit affectio, ut mendaciorum nebulis urbis te-
ſtimonium puteris involvi, & fallaciæ peniculo
depicta verba plus virium credatis habere, quam
veritatem Roma quam retinet? Ergone ille di-
ſceptationem vel importunus adiit, vel expe-
ctatus aufugit? Ergone illam multitudinem de-
votæ Deo plebis, non pro fidei diligentia Chri-
ſtianæ magis expectatio, quam furor evocavit?
Quiſquamne ad inferendam violentiam currens
lacrymas comites habet, & qui ſtudet eſſe for-
midini, vultum timentis oſtendit? Multitudo
illa juncta ſacerdotis officiis attulit ad nos
lamenta, non jacula: nec venit telis minax,
ſed fletibus miſerabilis: una tantum intentio-
nem veſtram oſtentatione gravatura; quia uberi-
bus oculorum fluminibus demonſtrabat, quam
eſſet per acerbitatem veſtram conditio dolenda
pulſati, & in ſobrietate venerandi examinis
afflictione propria commendabat, quem voce non
poterat. Sed habetis manifeſtum ex hac re qui
bilem furor accendat: quia pene abſolutus ad
judicia venit, pro quo orbis illacrymat, &
dum rebus extraneam in prædictum invidiam
ſermone colligitis, pauliſper reverentiæ noſtræ
diu cervix ſuperba ſubmittitur. Sacram enim
congregationem tunc vocatis, quando extinctto-
rem noſtrum Symmachum vultis aſſerere: &
crudeli pietate honori noſtro putatis accreſce-
re, quod reſidens in Eccleſiarum arce perdide-
rit. Nos iſta non ſolum non ſenſimus, ſed di-
verſa ſentimus. ad alios magis tutelæ veſtræ
venena convertite. Non habet teſtimonium de-
fenſoris, qui repugnanti impendit oris obſe-
quium. perdit quam eſſe putat beneficii gra-
tiam, qui aliquid præſtat invito; quia non eſt
munus niſi quod velis accipere.

Nunc longa non opus eſt admonitione jam
perditis. odium debemus operi, de cujus jam
non ſupereſt quod damnetur auctoribus. Mulie-
» rum turbas aſſeritis urbanis coloribus cum præ-
» ſato ad judicia conveniſſe : & illa ſubtilitate
» oſtenditur ſexus, qui majorem Antiſtiti debuiſ-
» ſet affectum. Profaniſſimi hominum, ſcriptum
b » retineo: [b] *Aliud eſt male dicere, aliud accuſa-*
Eſa. 30. 12. *re.* & prophetam dixiſſe: *Reprobantes verbum*
ſperaſtis in calumnia, & in tumultu, & eſtis in eo.
propterea erit vobis iniquitas hæc ſicut interruptio.
Eſa. 49. 25. quia pro nobis dicit Dominus: *Eos qui judicant*
Eſa 51. 7. *vos, ego judicabo:* & iterum ad ſervos ſuos dicit:
Nolite timere opprobrium hominum, & blaſphemias
eorum ne metuatis. rurſus etiam vobis clamat: *Ac-* Eſa. 57. 3.
cedite huc ſemen adulteri, & fornicarii: ſuper quem
luſiſtis, ſuper quem dilataſtis os, & ejeciſtis linguam?
nunquid non vos filii ſceleſti eſtis, ſemen mendax?

Quæ quibus copulatis advertite, dicentes, In-
dicta cauſa, derelictis defenſoribus, Papa deceſ- »
ſit: fori nobis in negotio præſenti, & platea- »
rum, quarum eſtis hypocritæ, exempla propo-
nentes: Nobis ſcriptum eſt per Paulum Apoſto- 1. Gal. 14.
lum; quibus crucifixus eſt mundus, quid illis
cum foro? ſed iſta neſcitis, aut quod eſt gra-
vius, nota contemnitis. [c] Peregrinum credo ali- c
quid, & a ratione ſeparatum poſtulans Papa di-
ſceſſit. Nonne hoc ſperavit pro ſtatu labentis
Eccleſiæ paſtorali cura conſtrictus, quod & religio-
ſa providentia, & cauſæ ipſius ordo flagitabat?
Quæ enim judiciorum forma præceſſerat, ut vo-
bis hoſtiliter diſruptis, etiam per ſuggeſtionem
veſtram ſublatis Eccleſiæ opibus, qui diu fuerat
cibus eſurientium, famis mancipium videretur
effectus: dum alimentis diſtributor egebat, ut
fieret in dominatu ſervitus, & in ſervitute do-
minatus? Quæ hoc qualitas præcedentis ævi
per memoriam in medium tranſacta reddebat?
Qualis habuit effici ex cenſura convictus, in
quo cauſam adjudicatio præcedebat; Non ſuie
privilegium, quo ſpoliari potuit jam nudatus.
Unum vobis putaſtis reſidere in ſacra collectio-
ne ſubſidium: ut ad tuendorum immanitatem
criminum ſacerdotes vobis comites jungeretis,
& fieret impunitum facinus pollutione multo-
rum. Nunquam convenienti tempore cenſor ad-
ſciſcitur; qui ad deciſum pene negotium con-
vocatur. crimino ſi etſi eſt meritum, tollit accu-
ſator, qui eo plus furori ſuo vult licere, quam
judici. Dicit enim vos impetens propheta; *Hæc* Eſa. 17. 14. & 18. 2.
eſt pars eorum, qui vaſtaverunt nos, & ſors di-
ripientium nos. Ite Angeli veloces ad gregem con-
vulſum & dilaceratum, & populum terribilem.
Ad vos Angelus miſſus eſt, ſcilicet per ſacerdo-
tes, quorum voce atque merito perferenda Chri-
ſto dona ſuſcipiunt, & placato dominante im-
pertata mortalibus vota concedunt, per quos
vobis oblata ſunt munera repudiata concordiæ:
qui pœnam merentibus dilectionis præmia detule-
runt, qui dum ſe conſiderant, in nullo, quod
merebamini, reſpexerunt.

Quis eum, inquiunt, vidit cum accuſatoribus
ſuis aperta, ut aiunt, pugna confligere? Impu-
dentiſſimi hominum, quem cum quibus vultis
decertare, reſpicite: & utrinſque partis, ſi quid
ſalutis in vobis reſedit, loca, tempora, perſo-
nas attendite. & ſi vos nefarie congeſta cordis
adhuc pravi non ſubegit opulentia, oculos ad
Deum pauliſper attollite, & vel brevi tempore
ſiniſtri monitoris juſſa contemnite. Agnoſcitis
ſummi [d] regis præceptionibus vos, in his quæ d
merito plectenda ſunt, non muniri. Quia quam-
via reſponſi qualitatem dictent dogmata poſtu-
lati, & petitio dum exiſtit prævia, quæ ſint

a *Cum evocatus quater fuiſſet*) Ingreſſus eſt Synodum Symmachus primo conventu, qui in Baſilica Julii ſactus eſt : ad alterum item Seſſorianum proficiſcebatur, cum ab adverſariis in via circumventus ac cæſis ſuis pæne oppreſſus eſt. quod utrumque jam ſupra commemoravimus. Poſt eam cædem commonitus an rurſum ad Synodi judicium exire vellet, compelli ſe jure poſſe negavit.

b *Aliud eſt maledicere, aliud accuſare*) Verba ſunt Ciceronis in Oratione pro M. Cœlio cum ea refellit, quæ adverſus Cœlii pudicitiam ſine probatione objiciebantur. Quare aptiſſime ab Ennodio in re ſimili uſurpantur, ut tacitum Schiſmaticorum convitium retundat, quod ex mulierum Symmachum officii cauſa proſequendum turba captabant.

c *Peregrinum credo aliquid*) Duo, ut ex actis patet, a Synodo poſtularat Symmachus. unum ut cederet Viſitator, de quo poſtea, alterum, ut omnia, quæ per ſuggeſtionem inimicorum ſuorum amiſerat, ante judicium ipſi redintegrarentur. Quod etſi neque alienum neque iniquum videri poterat, cum ſpoliatos ante omnia reſtitui Eccleſiaſticæ leges jubeant, Regi tamen, cum Synodus ad eum retuliſſet, placuit ut Symmachus ante reſtitutionem judicium ſubiret. Quod ille pro modeſtia ſua minime detrectavit.

d *Regis præceptionibus vos non muniri*) Etſi multa, quæ

ſecutura, deſcribat: nunquam tamen caſſibus veſtris libera regnantis verba cepiſtis: nunquam deſideriis per aucupia calliditatis imperialia vobis ſcripta militarunt. Quotiens vanis hiatibus nocendi inefficax morſus increpuit? quotiens de accuſato quicquid ſpe tenuiſtis, effugit, & vacuos imago præſumptione occupata deſeruit? Deo gratias, qui hanc providentiam indidit ei, cui rerum humanarum ſumma commiſit. Spes certa quietis eſt, & ſalutis, perfecta in gubernatore ſapientia. Puppis, cujus magiſter ad clavi regimen intellectus dote præparatur, ubique ſtationem, ubique portum habet in fluctibus. Certa eſt generalitatis ſecuritas, quando rempublicam nobilibus regit artibus inſtitutus. Scit imperatoris noſtri cælo infuſa diſpenſatio obviam manum famoſis in fallendum ingeniis exhibere. Labore apud eum non opus eſt, quem ſortita eſt olim nuda veritas defenſorem. Ceſſent impii commentitia apud illum ſimplicitatem fraude mentiri: quicquid ſe adverſus juſtitiam moverit, mox tenetur. nihil apud prædictum tutius innocentia eſt. legatione valida utitur, qui æquitati res congruentes inſinuat. quæ gravis eſt plerumque principibus impugnatio, minus fidelium blanditiis non legatur. Sed hæc Deo melius narrantur, a quo frugis hujus planta deſcendit.

Ad vos me reducit propoſiti operis non amica conditio, qui melioribus hactenus operam volui navare ſermonibus, dum captivam orationem exigit imperioſa neceſſitas. Dixiſtis enim: Quomodo de cauſa, vel qualitate ejus primitus tractabatis, cum [a] necdum haberet Synodus firmitatem! O frontem dictionis immundæ, & faciem libelli, quam non ſola maculavit imperitia. Tractatus noſtri provinciam & narratis & quæritis. Hinc eramus nempe dubii quia quemadmodum loquimini, non habebat Synodus firmitatem. tranſibat negotii qualitas audituros, & plus adhuc remanſerat in reverentia pulſati, quam eſſet in noſtri integritate collegii.

Deinde pro quæſtionum tormentis venerabilem [b] Laurentium, & Petrum Epiſcopos, a communione Papæ ſe ſuſpendiſſe replicatis, & quicquid providit cautio convocatorum, ducitis ad crimen impetrii. Ullone ergo tempore, dum celebrarentur ab his ſacra Miſſarum, a nominis ejus commemoratione ceſſatum eſt? Unquam pro deſideriis veſtris ſine ritu Catholico, & cano more, ſemiplenas nominati Antiſtites hoſtias obtulerunt? Aliquando, quod capiti veſtro adſcribatur, facta eſt apud Deum offenſa per gratiam, & extitit nutrix veniæ, peccati mater oblatio? Fuerunt quidem corporis tantum conventione ſeparati, quos loqueris; animarum tamen præſentiam non vitarunt. Si eos putas a conſortio mutuo diſſociatos, quos fibula religionis pio mordens dente conjungit, procul te ab æſtimatione catholica culparum duxit affectus. Mandati cæleſtis habitatio nos aut miſcet, aut ſeparat. non intereſt quæ intervalla nos ſegregent, ſi uno in ſupera manſione conclave retinemur. Vere hinc conſpicimus eſſe vos ſervos ventris & corporis, & per hanc ſententiæ veſtræ vilitatem declaratis mancipia vos eſſe terrena. Scriptum eſt enim: *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus.* 1. Cor. 2.

Poſt hæc, verſis in fugam ordinibus, lymphatici more ſermonis addidiſtis: Ergo Concilia ſacerdotum Eccleſiaſticis legibus quot annis decreta per provincias, quia præſentiam Papæ non habent, valitudinem perdiderunt? Legite, inſaniſſimi, aliquando in illis præter Apoſtolici apicis ſanctionem aliquid conſtitutum, & non de majoribus negotiis, ad collationem ſi quid occurrit, præfatæ ſedis arbitrio fuiſſe ſervatum. Sic enim habet: ſi quis Epiſcoporum judicio provinciali depoſitus fuerit, Romanum Papam, ſi placet, rurſus appellet; & ipſe, ſi videtur, reparet judicia in opitulatione damnati. Syn. Sard. cap. 3. Ecce unde eſt, quod ad laqueum præparaſtis: niſi forte artiſſimis in illa parte nexibus adſtringamur, & replicationum nobis itinera non pateſcant; dum callis ante pervius dumetis novella interclusione veſtitur.

His enim nos eloquii vepribus, dum gradimur per plana, retinetis, cum dicitis, læſum principem, quare [c] attributum Viſitatorem, contra Eccleſiaſticas regulas, prima voluimus fronte diſcedere. & nihil amplius liceret hunc vitiis, ne dureſceret lolium, ne profana meſſis, nulla diſciplinæ ante maturitatem ſucciſa falce decumberet, & putaretur licere quod judices non vetabant. Unde ex aperto conſtat, nulla vos, extra præſtantiam piiſſimi regis, quam fruſtra deſideratis noxæ copulari, exemplorum auctoritate fulciri. Supereſt, ut & ipſum doceam in his exceſſibus, quod bono univerſitatis contigit, non teneri: quia directum non occaſionem litis, nec fomentum jurgii, ſed cauſam voluit eſſe concordiæ. prævidens ſcilicet, quod niſi ſimplicem juſſionum ſuarum tutela vallaret, cito in eſcam diſſidii toxica veſtra ſubreperent. Scriptum eſt enim, *vir ſimplex credit omni verbo.* Prov. 14. 15. Idcirco mandati limitem fixit, quem nulla liceret tranſ-

Symmacha adverſati videbantur, a Theoderico præcepta ac reſcripta expreſſerant ſchiſmatici, ut de Viſitatore, & quod modo de intercepta redintegratione recitatum eſt, atque alia id genus: irrita tamen omnia & inania fuerunt. Neque unquam his præſidiis aſſequi potuerunt, quod moliebantur, ut Symmachus damnaretur. Nam ubi Synodo tandem a rege integra permiſſa res eſt, illum protinus abſolvit.

a *Necdum haberet Synodus firmitatem*) Cum adhuc incerti penderent Epiſcopi an Symmachus illam approbaſſet quod ubi coram ab eo confirmatum fuit, *Tum*, ut eſt in actis Synodi, *cauſa de ſacerdotum animis, quæ de Concilio nondum firmato triſtitiam miniſtrabat, abſciſſa eſt.* Sentiebant nimirum Epiſcopi Concilium hoc ſine Pontificis aſſenſu ratum eſſe non poſſe. Quod ipſum tamen, ſed fruſtra improbabant Schiſmatici.

b *Laurentium & Petrum Epiſcopos*) quorum hic Ravennas, ille Mediolanenſis, Synodi ambo moderatores ac præſides. quod declarant Synodi ipſius ſubſcriptiones, & Theoderici regis ad Synodum præceptio, quæ Laurentio, Marcelliano, Petro ac reliquis Epiſcopis inſcripta eſt. Sed Marcellianus palmari conventui non interfuit. Quod vero ſtudio egerant Laurentius & Petrus, ut a Symmachi conſuetudine ante judicii diſceptationem abſtinerent, ne præjudicium aliquod facere viderentur, id adverſarii, aliam in partem rapiebant, quaſi de objectis Symmacho criminibus compertum ipſis exploratumque jam eſſet.

c *Attributum Viſitatorem*) Petrum Epiſcopum Altinatem. qui a Theoderico rege, flagitantibus Schiſmaticis Eccleſiæ Romanæ præter fas moremque datus fuerat Viſitator. quem propterea ſubmoveri, ut ante dictum eſt, poſtulabat Symmachus. Acta Synodi: *Sperans ut Viſitator, qui contra religionem, contra ſtatuta veterum, contra regulas majorum, a parte cleri, vel aliquibus Laicis fuerat poſtulatus, ex ordinatione Antiſtitum, ſicut decebat ſanctum propoſitum, prima fronte cederet.* At Ennodius non ſolum Symmachi deſiderium, ut æquiſſimum defendit: ſed Theoderici etiam factum, quaſi Symmacho ipſi Viſitatoris præſentia conſulere voluerit, excuſare conatur.

A greſſione violari. Præſatum ad B. Petri Baſili-
cam, mox Romam perductus fuiſſet, maodavit
occurrere, faciens de ſacerdotis voto regis im-
perium. Quis enim non putsret Pontificem ſpon-
te pariturum in ea parte, quam licere ſibi Prin-
ceps non credidit, etiam ſi vetaret? Ibique Pa-
pam ab eo ſalutatum ſuo ore juſſit affari, ut
a traderet Coepiſcopo mancipia, [a] nullis ſubden-
da tormentis; ſervanda profecto ad diſceptatio-
nem Synodalis examiois. O caſtitatem præce-
pti, quæ dum facem præſentibus præfert tempo-
ribus, io umbram cogit aotiqua! quæ rapit lu-
men veteribus inauſpicato ſplendore novitatis!
Quis taliter commentitiis laudibus locupletavit
fama dominum actuum ſuorum veritate meo-
B dicum? Non derogo vobis de ſcriptoribus, quo-
rum beneficio contigit ornata ad nos majorum
geſta perduci: ſed Dei beneficia non tacebo.
quia Princeps noſter rebus ſuperat decore ſer-
monum. Obnoxiam linguis gloriam venerabi-
lis cauſarum trutinator inſpexit: ut cum peti-
tioni veſtræ effectus artifex præſtaretur, in om-
oibus tamen jura Eccleſiaſtica cuſtodiret. Quæ
ad hanc æſtimationem, quamvis acutiora cæ-
teris corda, ſufficiunt? uno tempore, una ſcri-
ptione, ſine æquitatis detrimento, deſideria ve-
ſtre ſupplentur, & eadem charta ad mioiſte-
C rium religionis, & veſtrum deſtinatur ad gau-
dium. Boni enim principis prævidit inquiſitio,
ſervilem aſſertionem innocenti examine non pro-
bandam. In electione eoim venerandorum judi-
cum ipſe accuſantes extra ordinem repulit, ipſe
ad ſpem retulit accuſatum.

Videamus tamen iſta ſi facta ſunt: ſi Dei ini-
mici, etiam terreni domini non fuiſtis, dum
Chriſtum & Regem parili temeritate deſpicitis,
& unus vobis ad utrumque contumeliam ductus
eſt criminum. Deſtinatus Antiſtes ab ipſo com-
plendæ juſſionis confinio oris veſtri ſpiris abri-
pitur, & ad incentivam confuſionis aptatur,
D qui paci militaturus advenerat. Inviſis Beati
Apoſtoli liminibus ad uſum furoris veſtri jam
neſcius ſui advocatur; & illud quod ex omni-
bus orbis cardinibus devotos attrahit, poſitum
in vicinitate tranſitur. Eccleſiarum fundamen-
tum adire non permittitur ſtructura medioeris.
tunc ſpem bonorum fructuum perdidit a radice
b ſeparatus. [b] Dicatis forſitan, Apoſtoli genio
decerpi, ſi putatur cæli civis terrarum locis in-
cludi. Tamen quamvis benedictio poſcentibus
ubique præſtetur, & exigat præſentiam marty-
ris fides & devotio ſupplicantis: negari non
poteſt, diligentiæ natali ſolo plus tribui, & ma-
E jorem affectum loca impetrare, de quibus ad
ſuperna tranſitur. Quam fidem allegationi cu-
rationum multitudo jam præſtitit? & utimur poſt
obſidionem diabolicam teſtibus jam ſanatis. Hæc
licet per redemptorem noſtrum in toto orbe
celebrentur: eſt tamen non modica monumen-
ti illius per frequentiam comparata nobilitas.
quia per eum qui hominem mutavit in Ange-
lum, illuſtrari potuit natura telluris. Hanc viſi-
tatori veſtro invidiſtis gratiam, æſtimantes quia

A errorum veſtrorum ſectator eſſe deſiſteret, ſi re-
verendæ paſſionis penetralia contigiſſet. Ecce non
habetis in regia auctoritate ſubſidium. ecce poſt
cæleſtem commotionem juſte vos & principa-
lis, quam ſperni feciſtis, cenſura percellit.

Videamus ſi ſupereſt aliqua de regulari propoſi-
tione defenſio. Viſitatores, inquiunt, & aliis Epi- „
ſcopis ipſe dedit, & juſtum eſt, ut facti ſui lege „
teneatur. Non vos in hoc titulo falſitatis inceſ- „
ſo: diu mendaciis adhærentia verba non arguo.
Dico tamen, latorem juris definitionis ſuæ, niſi
velit, terminis non includi; & niſi Princeps fa-
ſtigii ſumma moderetur, fruſtra ad illud, quod
dederit, jus vocatur. Lex probitatis & mentis
B eſt, quæ hominem viventem ſine lege caſtigat:
proprie moribus impendit, qui neceſſitati non de- c
bet diſciplinam. [c] Aliorum forte hominum cau-
ſas Deus voluerit per homines terminare: ſed
iſtius præſulem ſuo, ſine quæſtione, reſervavit
arbitrio. Voluit Beati Petri Apoſtoli ſucceſſores
cælo tantum debere innocentiam, & ſubtiliſ-
ſimi diſcuſſoris indagini inviolatam exhibere con-
ſcientiam. Nolite æſtimare eas animas de in-
quiſitoribus non habere formidinem, quas Deus
præ cæteris ſuo reſervavit examini. Non ha-
bet apud illum reus de allegationis nitore ſub-
ſidium, quando ipſo factorum utitur teſte, quo
C judice. Dicas forſitan, omnium animarum ta-
lis erit in illa diſceptatione conditio. Repli- Matt. 16. 18.
cabo uni dictum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc* Matt. 16. 19.
petram ædificabo Eccleſiam meam: &, quæcum-
que ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in
cælo. & rurſus ſanctorum voce Pontificum di-
gnitatem ſedis ejus factam toto orbe venerabi-
lem, dum illi quicquid fidelium eſt, ubique ſub-
mittitur, dum totius corporis caput eſſe deſi-
gnatur, de qua mihi videtur dictum per pro- Eſa. 10.
phetam, *Si hæc humiliatur, ad cujus fugietis*
auxilium, & ubi relinquetis gloriam veſtram?

D Quid ſi immunda mihi labia haberi, & nul-
lis ſuccenſi carbonis, ut Iſaiæ conceſſum eſt, un-
dis abluta, ipſum ad poſſeſſionis ſuæ tuenda pri-
vilegia Petrum Apoſtolum liceret evocare, &
quod agit precibus, humana voce loqueretur?
quem ſi audiretis, hoc diceret:

Filii Hominum uſquequo graves corde, ut quid Pſal. 4. 3.
diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Scitote
quoniam mirificavit dominus ſanctum ſuum. Quid
ſtabilita Chriſti manibus cupitis fundamenta ſu-
bruere? quid canum poſſeſſionis genium illius,
qui per culpas juveneſcit, ariete pulſatis, &
diviſione Eccleſiaſtici gregis novis me & poſt
carnem paſſionibus ſubjugatis? Inauditum ſa-
E crilegii genus eſt, quod mentitæ religionis ho-
nore coloretis. dehoneſtat venerandi reveren-
tiam nominis, qui adjutorem ſe in his, quæ in
Deum jactat commiſſa, pollicetur. Contume-
liæ genus eſt, quaſi in ſolatio adeſſe ſublimi, Rom. 14. 4.
juxta Apoſtolum: *Tu quis es, qui judices alie-*
num ſervum? Quid auribus imperitis illuditis,
& graviorem vindictæ ſpeciem facitis eſſe, quam
culpæ? Si odium debetis exceſſibus, vos mun-
date. cur libarius condemnatis ſcelera, quam

a *Nullis tormentis ſubdenda*) Ac proinde Symmacho, & ſi contra ipſum teſtarentur, nihil obſutura. quia non ignorabat ut mox dicet, Theodericus, *ſervilem aſſertionem innocenti examine non probandam*. Ita regii præcepti invidiam hac etiam in parte amolitur.

b *Dicatis forſitan*) Locus inſignis ad eos revincendos quibus ſacrorum hodie locorum, neque ad vota & preces concipiendas, neque ad cœlaſtia beneficia conſequenda, nullum eſt diſcrimen.

c *Aliorum forte hominum cauſas*) Et hic quoque illuſtris eſt locus de primatu ſummi Pontificis, & prærogativa ſedis Apoſtolicæ.

A vitatis? Sui impugnator eſt, qui fornicationis officiis urget adulteria, & per animarum ſtupra carnis accuſat. Scriptum nempe retinetis, Pſal. 72. 27. *Maledicti omnes qui fornicantur abs te.* Fœdera ergo a nitore Domini ſui obligatione diſſolvitur, qui ſtatutis cœleſtibus minus mera fide dependie officia. Poſſeſſionis noſtræ vobis, ut video, claritas movit invidiam; quam ſimulata in mali poſſeſſoris indignatione transfertis, dum deſudatis impendiis. Arcem, qua fuiſtis conſpicui, crebris labefactatam ictibus, niſi obſiſterem, propoſuiſtis obruere; & cælo ſtabilitam machinam, quanta ſit oſtendere per ruinam. Nolite præſtolari de clade veſtra victoriam: nolite triumphum ſuperando perdere, meis laboribus, meo ſudore quæſitum. Quicquid ad trophæum ducit, obtinui: quicquid vos illuſtres faceret, in ſede congeſſi. vobis tribuit B claritatem fax iſta quam viperino liquore putatis extingui. In perniciem propriam accenditur, qui ſic ſævie in gratiæ ſuæ germina, ut plantas abſcidat. liberior juſto iracundia pluſquam alios laceſſit auctorem. Symmachi quos vocatis exceſſus, ſi ſunt, illa, qua & vos, expectatione ſuſtineo. nefas eſt, peccantem patientiam judicis non amare. Quid niſi ultionem flagitat, qui dum reus & ipſe ſit, vindictæ in altero moras accuſat? Hæc illis a me vox debetur ſtudiis: quia Deum dixiſſe teneo, pronum eſſe hominem in malitia, & omnem carnem amicam eſſe peccatis. Nolo occaſione perſonæ innumeris damnra dignitatem. fiat in abjectione poſſeſſio: ne dum homo inceſſitur, lex divina C frangatur. Mihi credite, ſi ſunt iſta quæ dicitis, reſpicio: quia & in illis, quibus nihil tale dicebatur, quid fuiſſet inſpexi. Errat, qui Deut. 32. 35 falli Deo proximum credit: *Mihi vindictam, &* Eccl. 28. 1. *ego retribuam, dicit dominus.* Vos potius olim Rom. 12. 19 filii, de quibus ſpiritalis ventrem partus onera- Hebr. 10. 30. bat, ad abjuratam redite concordiam. pio vos ſinu, ſicut habuit hactenus, Eccleſia mater accipiat. Nunquam eſt ſera correctio: ſcit diu expectare immodico labore quæſitos: neſcit pro vilibus deſpicere magno pretio comparatos. Multis gradibus recurſus eſt ad ſalutem. præter deſperantem nullus excluditur: fructus veniæ proximus eſt coronæ. Nolite Symmachum Papam preſſuris veſtris juvare. ſi reus eſt, mihi D credite, cum ceſſaverit humanæ impugnationis miniſterium, divinum mox ſuccedit arbitrium. Nonne in ſplendidiſſimi cognitoris lance prædicto aut pœna debetur, aut præmium? Syllogiſmos a me ſermonum, & ſchemata non quæratis. Antiquo adhuc utor reti poſt hominem; & irriſam a ſapientibus ſæculi cymbulam non reliqui. Illa me per mundi freta ſuſtentat: ditat probatum in captione hominum rete, quod cernitis. Redite ergo, quia fuga vos necdum effetis agreſtes eripuit. currite ad ovile, ne luporum vos exponatis inſidiis: ne per moram amittatis gratiam ſponte venientum: quia contemptam invitationem gehenna ſubſequitur. Ego, ſi quid dulcedinis ut pater debui; ſi quid diſtrictionis, ne atributus a Deo magiſter, implevi. Providete ne diutius qualemcumque cru-

A cis meæ angulum rara Levitarum corona circumdet: ne dolenda etiam extraneis in longum ſolitudo dominetur: ne labor uteri mei ſterilitatis vice hoſtilem peperiſſe familiam, & numeroſa proles per ſiniſtros actus infœcunditatem parentis oſtendat. Pauca ſunt quæ aſſerui, ſed quanta ex his pendeant, æſtimate. *Venite filii, audite me, timorem Domini docui vos.* Pſal. 33. 12 Romam reſpicite, quam ab idolorum ſervitute ſine auri, ſine argenti pretio liberam ſanguinis Chriſti fecit effuſio: cui etiam meam ſervuli ſui mortem juſſit impendi. Quæ per multa tempora famoſis cultum delubris exhibuit: quæ diu venerata eſt in imaginibus dæmonum, quem laborante cenſu indiderat manus magiſtra terrorem: quæ ſuſpexit poteſtatem numi- B num emptam pretio metallorum, cui ſublimiores Deos peperit exercitatior manus artificis; & divinitatem, quam homo per fabricam contulit, apud homines Dei habuit forma majorem. Ecce jam, Chriſto propitio, ad novas fornaces ſimulacra redierunt. ecce jam de obſoleta ſuperſtitione uſus veſter accipit, quod lætetur: dum de veteri Tonante nova merito vaſcula præparantur. Quid hanc adnitimini interrumpere quietem? quid ludere vanis intentionibus felicitatem? excuſationem non habet furor iſte, ſi creditis. non intereſt quibus itineribus ad mundi principem currat, qui a ſancta unitate deſciſcit. pingues hoſtias litat Diabolo, qui contriſtat Eccleſiam. Vanas ergo repudiate tendiculas: ſimplicem habet defenſio- C nem pacis affectus. nimis armatus eſt, qui illa, quæ adverſarius concordiæ miniſtrat, tela contemnit. ſufficit contra omnia jacula jurgiorum fidei nuda oppoſitio. [a] Quid Eulalii & Boniſacii tempora, dum malorum ſolatium quæritis, revocatis in medium? quid incrementis exceſſuum præſentatis vetuſta contagia, & per iniquam voluntatem ſenectuti in operiendis delictis facitis nil licere? Alia tunc fuit cauſa diſcordiæ: & niſi narrando cogerer ſuſtinere tranſacta, oſtenderem vobis nullum evenire ſolatium de comparatione factorum: quia illos, quos ad Pontificale faſtigium intentioni obſequens fervor evexerat, utroſque repuli; hunc elegi: quia de illis, teſte exitu, nemo mihi placuit: de iſtis, D contra regulas nitentem profugum feci; provectum legitime mundo impugnante ſervavi. Scitis iſta, non nova ſunt: quia dum ille truditur, iſte firmatur, veſter mihi militavit aſſenſus. Deinde cur in perniciem veſtram læditis ſacerdotale Concilium? cur laceratis ſententiam, in qua inſpirante Chriſto oracula ſuperna patuerunt, & inter Deum atque homines interpres extitit lingua Pontificum? quid generalis Eccleſiæ dolorem facitis, quamvis in principali, tamen in una commiſſum? Illa enim cæli curia, variarum dotibus aucta curulium, & multo redemptoris noſtri auro, oſtroque decorata, nihil in illa diſcuſſione auctore ſe protulit: ſed per humanæ linguæ miniſterium divino militavit imperio. Intellexit non eſſe ſuum, quicquid impulſa conſtituit. nihil habet in illa ſententia, niſi unde de ſola devotione gratuletur. peregri-

a *Quid Eulalii & Bonifacii*) In ſchiſmate quod poſt Zoſimi Papæ mortem inter hos duos diviſo in partes clero exartum eſt, cum propter factionum ſtudia, utrius legitima fuiſſet electio, decerni via poſſet, longiuſque protraheretur diſceptatio, Honorius utrumque ab urbe interim juſſit abſcedere. Itaque Boniſacius ad S. Hagnes Baſilicam, Eulalius Antium receſſit. Quod exemplum in Symmacho renovari voluiſſent adverſarii, ut una cum Laurentio pelleretur. Sed diſpar fuit ratio.

num ſtylus ſenſit eloquium, inde ſumens ſolam
gloriam, quod infuſa ſibi ſervavit & coluit. Quid
his de exemplis Evangelicis præparaſtis calumniam?
Eſa. 28. 7. ficat de vobis ſcriptum eſt, *Erraverunt in ebrie-
tate, neſcierunt videntem, ignoraverunt judicium.
Nam dum profanis memoratos verbis cæditis, &
inſcitiam proditis, & livorem. Iſti ergo reſur-
rectionem corporis quam prædicant, non creden-
tes, hæreticis ſe miſcuere contagiis? Iſti quod
a abjurant linguis, corde ſectantur? [a] Ergo quia
dixerunt, eum timendum eſſe, qui poteſt corpus
occidere, & animam mittere in gehennam; ideo
a fide alienæ texuerunt? ecce profundam im-
peritiam. En beatum Lucam, cujus poteſtis aſ-
Luc. 12. 5. ſertione convinci, qui clamat: *Timete eum, qui
*poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem ani-
mam mittere in gehennam. Quis hic locus erro-
ris, ubi congruentia pari ductu exempli & hi-
ſtoriæ verba concurrunt; nec diverſum eſt ab in-
tellectu catholico, & lectionibus quod profertur?
Nunquam bene nodus in ſcirpo quæritur. non
involvit nebula prædicatæ lucis auctores. Reſur-
rectionem ergo carnis non credunt, quia poſſe
corpus confitentur occidi? quia peccatricem ani-
mam gehennæ mancipari? Denſis cor veſtrum
vepribus ſuffocatur, & interna vitia aliis cer-
b tat adſcribere. [b] Joannis etiam Apoſtoli jactatis
ſcripta violari, quia ex verbis ejus dictum eſt,
1. Joan. 1. 8. *Si dicamus, quia peccatum non habemus, men-
daces ſumus, & veritas in nobis non eſt. De co-
dicum diverſitate nil queror. Ideo ergo corru-
pta ſunt Apoſtoli monita, quia non junxerunt.
Nos ipſos decipimus, & quia junxerunt *mendaces
ſumus? Non ſolum divinæ, ſed etiam humanæ
rationis ignari, qui veritatem non habet, men-
dax recte cenſetur: nec alia re niſi falſitate ple-
nus eſt, qui integritate vacuus innoteſcit. Sed
hæc in vobis non curanda ſunt linguæ oratione,
ſed gemitu: nec magis ſunt vobis exhibenda
verba, quam lacrymæ: quia liquido nocens eſt,
qui inſontibus aut meritum culpabilis, aut no-
men opponit. Reliqua objectionum veſtrarum
capita non revolvam. præſtat ſilentio dam-
nanda ſepeliri. Nobilitatem dat facinoribus, qui
ventilationem ipſorum multiplici ad aures po-
ſteras relatione tranſmittit. B. Pauli eſt ſe-
quenda ſententia, qui monet per diſcipulum
2. Tim. 2. 23. cunctos, & clamat, *Inanes quæſtiones evita*.
Multa enim ſunt in propoſitionibus veſtris, quæ
ita fæculentis ulnis peccandi amor amplectitur,
ut fiant indigna memoratu. plura levitas de-
honeſtat, dum ſubductis eviſcerantur verba ve-
ſtra ponderibus, & de religionis cauſis elocutio
ventoſa componitur, auris congruam fortita
gravitatem: quæ in palearum abundantia nihil
eſt horreis illatura de tritico, dum inſ.reun-
dam frugibus culmorum parturit ubertatem, &
ſpem de herbæ luxuria mentitur agricolis: de
quibus nihil lucri ventilabra reperiunt, igni
debita, incendioque peritura. de his ſcriptum eſt:
Pſal. 75. 6. *dormierunt viri ſomnum ſuum, & nihil inve-
nerunt. Nihil eſt, cariſſimi, pace dulcius, ſi
tamen ſaporem ejus non plenum amaritudine
pectus excludat. Breviorem quidem admonitionem
debueram, quam prolixam non parva veſtri con-
ſideratio, & diu in vobis jurgiis exercitata frons

A protulit. Uſus eſt multa peccantum, ſtricta al-
locutione non corrigi: & effuſionem plurimi,
quam in delictis habuerunt, in monitoris ſermo-
nibus hanc requirunt. Me ſatis eſt & diligen-
tiæ veſtræ, & juſſis cæleſtibus obſecutum. In his
quæ ſecutura ſunt, locum ſermonibus non relin-
quam: quia hæc refero; Mundi caput Romam
per veſtras intentiones eſſe proſtratam, & nu-
tricem Pontificii cathedram, quaſi ultimum vi-
dere ſedile deſpectam.

Cujus vocem Beatus Paulus excepit, & illa
qua ſemper uſus eſt eloquii intonuit libertate:
Apoſtolorum principem lenitatis increſcens, quod
fluxis & profligatis mentibus parentis adhuc ſer-
varet affectum: nec in profundum ductis ulce-
ribus ferro medicante ſuccurreret reſcindenda
B docens lenienis ſecreta morborum, & manife-
ſtæ deſperationi ſalutiferum eſſe vulnus adhi-
bendum. ne dum manus medici per pietatem
a ſectione carnis corruptæ ſuſpenditur, de abſti-
nentia teli inveniatur exitium: quia dum parcit
ægris dextera, curandos interficit; nec grandis
eſt differentia, utrum letum inferas, an admit-
tas: mortem languentibus, qui cum poſſit non
excludit, inflixit. His ergo adverſus eos oris
januam pateſecit alloquiis.

Omnis qui judicas, in quo alium judicas, te Rom. 2. 1.
*ipſum condemnas. eadem enim agis quæ judicas.
*Scimus autem quia judicium Dei eſt ſecundum
veritatem in eos, qui talia agunt: & iterum: Rom. 14. 22
Beatus qui non judicat, in quo probat ſeipſum.
C Quæ, malum, ratio eſt, ut prædicet non furan-
dum, qui furatur: & prodigam verecundiæ fron-
tem nube veſtiat impugnationis alienæ? Nemo
recte monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui acti-
bus ſuis errata condemnat, & amorem innocen-
tiæ converſatione demonſtrat. Nam adjacet eti-
am publicanis, amica moribus vitia damnare ſer-
mone, & ſceleratioribus linguæ officiis punire
quod diligunt. Quaſi non quoddam genus ſit ma-
jorum exceſſuum, dare rei affectum labiis, quam
mente deſpicias, & ingenii virus colloquii mel-
le veſtire. Hæc ſic ago, quaſi ſi vobis eſſet pu-
dor, pudicitia, venuſtas affectui; liceret accuſa-
re doctorem, & adverſus electum oris lividi mor-
ſus aptare: cum ante futuri præſcius per epiſto-
lam ad vos datam plena voce monuiſſem; *Quis* Rom. 8. 33.
*accuſabit adverſus electos Dei? Deus qui juſtifi-
cat: quis eſt qui condemnet? Et iterum: *O ho-* Rom. 2. 3.
D *mo, qui judicas eos, qui talia agunt, & facis
*illa, putas quoniam effugies judicium Dei! An di-
vitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longani- Rom. 1. 29.
mitatis contemnis? Accuſatis malitiam *repleti ini-
*quitate, fornicatione, avaritia, nequitia, invidia,
*homicidiis, contentione, dolo, malignitate, ſu-
*perbi, elati, inventores malorum, parenti non obe-
dientes, inſipientes, incompoſiti, ſine miſericordia.
Docetis fornicantibus neminem eſſe miſcendum,
adulteri Laurentii aut ſequaces, aut prævii.
per quos ille aut exeruit quæ habebat toxica,
aut quæ effundens monſtravit, accepit. Poſt
illam illecebroſæ communionis maculam, & pe-
ſtem toto orbe execrabilem, ſacerdotes Dei,
quaſi obſoleta comparatos communione, culpa-
tis: reos putatis eſſe, qui ſubiere conſortium
nullo teſte convicti: & ſectamini in hominem

a *Ergo quia dixerunt*) Verba Synodi: *Senatum am-
*pliſſimum monentes & inſtruentes cauſas Dei ipſius judicio
*eſſe committendas, qui valet corpus occidere, & animam
mittere in gehennam. Qui in his verbis hæreſin adſtrue-
bant, non in B. Lucam injurii, ſed in Chriſtum ip-
ſum, qui apud Lucam loquitur, impii erant.

b *Joannis Apoſtoli ſcripta violari*) Non tam verba ip-
ſa Joannis citarat Synodus, quam ex verbis ſenten-
tiam. Sic enim habet. *Quatenus nullus eſt, qui delicto
*careat, ſicut Joannes teſtatur Apoſtolus, Si dicam, quia
peccatum non habeo, mendax ſum.

toto

toto Eccleſiaſticæ inſcriptionis, non dicam ſtylo, ſed enſe perfoſſam. Quod licet, non licet; & quod non licet, licet. *Quemadmodum Jamnes & Mambres reſtiterunt veritati; ſic & vos mente reprobi, circa fidem proditores, protervi, inflati, amantes voluptatem magis quam Deum; habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ipſius abnegantes*. O vim doloris interni! qui nequit expedire quod concepit; qui profundis ingeſtum viſceribus loquendi affectum, quem imperavit, irrumpit. Nihil vobis ultra plus eloquar: quod de oratione remanet, lamenta ſupplebunt.

2. Timoth. 3.8. & 4.

Poſt hæc ſi inter manus medicorum curatione ægreſciris, nec aliqua a cœpto ſalutis conſideratio vos reducit; ſaltem orbis parentem urbem veſtram reſpicite. ipſa vos poſt defenſores ſuos Apoſtolos mœrens aggreditur, ipſa compellat, & ſi quid eſt pietatis in reliquum, ordirur impetratura ſermonem.

Me, quam Dei ſummi templa, repudiatis fanorum cultibus, & novæ lucis nitore gaudentem, fecerunt eſſe conſpicuam; quam poſt ſacella ſordentia, & multo pecudum tabo pollutam, ab hoſtiarum cruore, Dominici & Apoſtolici ſanguinis effuſio purgavit: quam redacta poſt longum ſanitas febriam fecit delubra contemnere; quam a victimis liberavit oblatio; quæ pacem Chriſti per idolorum inimicitias acquiſivi; cui non fuerant pene numeroſiora dona, quam numina; quam religioſus reddebat varia devotione mendicam, quam egeſtas oppreſſerat frequentia a Diis ſuis beneficia poſtulantem: quæ Curios, Torquatos, Camillos, quos Eccleſia non regeneravit, & reliquos miſi plurimæ prolis infœcunda mater ad Tartarum, dum exhauſtis emarcui male fœta viſceribus: quia Fabios ſervata patria non redemit, Deciis multo ſudore gloria parta nil præſtitit. profligata eſt operam ſine fide innocentia: criminoſis junctus eſt æqui obſervantiſſimus, quia Chriſtum ignoravit, Scipio. Per totam vellem ſtylum ducere, ſi orbatæ pectus pateretur, inſaniam. Sed quiſquis lamentationis tranſacta relegit, lacrymarum tempora videtur optare. Nemo creditur non odiſſe, quorum relatione non læditur. qui ſiccam faciem de filiorum funeribus referens ſervat, certo teſte crudelitatis arguitur. Illa poſteritas plus mœroris attulit perdita, quam jucunditatis acquiſita. Relegamus tamen quibus mutata ſint iſta ſucceſſibus. Ecce jam in illo ſacrario libertatis nihil ſervile de idolorum cultibus invenitur. ecce honorum corona, orbis genius, flos Romanus, quæ diu venerata eſt, plena ſanctitate calcat altaria. Ecce jam curia mea ad cælum vocatur, laudatur, accipitur. nec poſſum dicere, perdidiſſe me ſobolem poſt gratiam baptiſmi, quam vel repentina mors abſtulit. Multos trabearum vel curulium poſſeſſores ſupremus regnator ſine diſpendio cultus, aut dignitatis amplectitur. Pene jam terreni munificentia triumphi divinum mereatur affectum; & hoc ad Chriſti gratiam proficit, quod mundo ſtudetis eſſe venerabiles. Mentior, niſi egena agmina Conſulatus veſtri in ſubſidio miſeriarum præſtolantur adventum. Etenim purpura veſtra, qua anni vocabulum nobilitatis, ſubripientem miſeris veſtimentorum largitate pellit algorem. [a] Prope jam iterum neceſſitatibus fuerunt auxilium decora faſtorum; & veteri infidelitate depoſita, in tali præparatione cenſus diſpendia efficiantur lucra animarum. Ecce nunc ad geſtatoriam ſellam Apoſtolicæ confeſſionis uda mittunt limina candidatos, & uberibus gaudio exactore fletibus collata Dei beneficio dona geminantur. Quis tempore quo pretioſis ſiccamus ubera partubus, quo prolem noſtram æterna genitrix rurſus paritura nunc ſuſcipit, cujus poſt primam nativitatem grandævis fœtibus alvus impletur, quæ mihi prolem regenerando dulcem facit eſſe, quam peperi, quæ ad ſe venientes ſenium facit exuere, & ad vitæ principia redire confractos, quis hanc felicitatem, rogo, interpellatione commutat? Quis per diſcordiam viperina mente compoſitam aurei mihi ſæculi jubet perire beneficia? quis in renovatione mea occaſum clandeſtinus inſpirat, & per blandæ frontis ſpeciem inimicitiis vires acquirit? Generoſam in tali negatio proſapiem non agnoſco. Si qui ſunt tamen ſummorum, quos vilibus tempeſtatis hujus procella ſociavit, aliis auctoribus facinorum participatione maculantur. Splendor ſanguinis, etſi communionem criminis incurrit, neſcit tamen ducem ſe præbere peccantibus. Habet forſitan reatum de neglecta cautione: non habet dignum ſupplicium de ſcelerum principatu. Sub quadam verecundia jungitur delinquentibus, qui ad adulta jurgia convocatur. non meretur deſperationem perdita, in quo facilis tantum crudelitas improbatur. Vos potius video, triviorum germina, vos agnoſco: in quibus naturæ vilitas convenientes ſibi mores peperit. quos degeneraſſe claritas fuerat: qui per mentitæ titulum religionis gaudetis impunitate vitiorum: quorum labia nunquam aut honorum ſapor tetigit, aut quietis: qui fas omne origini parendo violatis: quos de latebris & ſpecubus productos præſens cauſa monſtravit. Quis ante concinnationem mali hujus, qui eſſetis, agnovit? diu fovistis ſecreta, quibus vos nox generationis abdiderat. Redite potius ad amicam cæcitatem: nobis ſerenam, & diuturnam lucem relinquite. concordiam Eccleſiæ, aut abſentia, aut correctione præſtate. Si tamen vultis vos numerari inter ſplendidas proſapies, actuum emendatione cognoſcam.

a *Prope jam iterum*) Conſulum olim mos fuerat, pecunias in populum ſpargere, cum procedebant. eum morem abrogarat Martianus, lege 11. Cod. de Conſulibus. Itaque Ennodii tempore non ſpargebantur. Sed quia ejus ævi Conſules, in honoris ſui auſpiciis multa in pauperes erogare ſolebant, priſtinum morem quodammodo, ſed feliciori liberalitate, renovare videbantur.

OPUSCULUM TERTIUM:

a *Vita Beatiſſimi Viri Epiphanii Epiſcopi Ticinenſis Eccleſiæ.*

A Quamvis me urgeat ſuſcipiendi operis anceps neceſſitas, & a regione impoſitus ſit, nec meo labore vacuus, nec maledicorum diſceptatione trectatus; iu quo gemiua cautio dictionis, hiuc ubertatem expectet ingenii, inde etiam lingua divitibus narrandi frænos impunat; cum ipſas eminentiſſimas, ut putautur: in ſæculo vana inflatione perſonas ſi quis ventoſo nimium ſtuduerit elevare præconio, aut iutra geſtorum termiuum luopia eloquii continere, utrumque apud eas judicetur ingratum. In laudibus euim ipſis turpe eſt illa cudere, quæ nec ille, de quo uarrautur, agooſcat: ſic injurioſum, & dolore diguum putatur, illud præterire ſilentio, quod relatio vere poſſit attollere. B Etenim res bene geſtæ veterum uoſtrorum pro refereutis apud ooa accipiuot facultate virtutem. Nam veræ aut perit uotitiæ, aut atteuuatum tranſit ad poſteros, quod ad explicaudum pauper verborum veua ſuſceperit: & illa haud juſto * liberior laudatio tautum decerpit gloriæ, quautum falſitatis adjecerit. Fit vero plerumque, ut fide carens cumulus miuuat probe facta mulrorum, & ſit vaua narratio. quæ creſcit ex meudaciis: lutempeſtiva & mendica nimium, quæ uou pertranſit ad termiuum. Quocirca vitam beatiſſimi Epiphanii Ticinenſis Autiſtitis narreturus, iuvito Spiritum ſanctum teſtem actuum ejus, & comitem, ut ipſius auxilio gloriam conſcientiæ ſereniſſimæ, quam eidem conceſſit, tradam chartis victuris io ſæculo; ut C exemplum præbiture virtutum uunquam ſama moriatur. In quo tameu opere, ſi me anguſtia non coartaverit eloqueutiæ ſub certa lege curreutis, ut ſaltem cruda per ordinem digeram ſacta meritorum: nihil tamen de laboribus ejus tam mediocre, vel humile iuveniam, ut ueceſſariis illud bullis, ut plerique ſolent, vividi ſermonis amplificem. Teſtes eteuim caleutium citabu uegotiorum, & trophæa illius adhue ſumantia, & axornata de mauubiis diabolicæ uuditatis oſtendam. Nemo enim ſub oculis præſentia peue & uimium uota commemorar, uiſi qui de veritate confidit: ut quos forſitan ficta dicturus, velut impudeutiæ meæ conſcius, evitarem, eorum auribus relegam illa quæ cognovit D adſpectus.

* In edit. Schotti *liberalior* Bollandus *illa justo liberior* Forte *illa justo liberalior*

Igitur præfatus vir inſiguis Epiphauius oriuudo Ticinenſis oppidi indigena fuit, patre Mauro generatus & matre Focaria editus, quæ b ſancti etiam Mirocletis Confeſſoris & Epiſcopi tangebat proſapiem, hominibus ex liquido ingeuuitatis ſonte venieutibus. Sed quid illorum retexam ſanguinis prærogativam, quorum familiæ & nobilitatis caput eſt filius? Qui ſub deceſſore ſuo viro integerrimo c Criſpino Pontifice cæleſtis militiæ tyrocinium ſortitus, annorum ferme octo Lectoris Eccleſiaſtici ſuſcipit officium, ſiguo ante cælitus demonſtrato. Nam dum eſſet in crepundiis lactentis infantiæ, fulſiſſe ejus cunabula ſuperno lumine videre compiurimi: ut futuram mentis claritatem luſtraus eum & præcedens fulgor oſteuderet, ſecuturumque ſplendorem in moribus jam tuoc typica luce figuaret. Nutarum iu ſcribendo compendia, & figuras varias verborum multitudiuem comprehendeutes brevi aſſecutus, iu Exceptorum uumero dedicatus euituit, cœpitque jam talis excipere, qualis poſſit ſine bouorum oblocutione dictare. Igitur proceſſu temporis & laboris ad ſextum & decimum ætatis annum divino favore perductus, cana conſilia iu auuis puerilibus meditabatur. Vernabat iu illo præ ceteris mater bonorum operum verecundia. Ita ſamulabatur Antiſtiti libens, ut ſi quid operis gereretur ab altero, graviter ferret ſubreptum ſibi ſuiſſe ſervitium. Accipiebat ſeues greviter, juvenes comiter, & coercebat jam tunc facinoroſos audacter. erat primis ſubjectus, prioribus ſancta iujungentibus obſecuudans; æqualibus blaudus atqua officioſus; ſequentibus mere caritare communis: nulli ſe præferens, cum religioſo curſu per cæleſtem tramitem omuibus anteiret, laudationis amore vacuus, cum quotidie iu eo laudanda adoleſcereut. cumque res gloriæ dignas per horarum momenta conſummaret, perire fructum gloriæ opinabatur atque mercedem, ſi prætuliſſent homines, quod ſoli Deo exhibebat abſcoudite. In ſumma, Apoſtolici memor oraculi, adſentationes reſpuens, iu ſemetipſo, teſte conſcientia, pro boni operis recognitione plaudebat.

Illud vero libandum eſſe uou abnuo, quod formoſitas iu illo lucia corporeæ index auimæ fuit, & tautum contra ſtudium illius formæ decus enituit, ut uec forti viro poſſet oppugnaute ſubverti. Ridebaut genæ, etiam cum animus mœſtitudiue torpuiſſet. nitida ſimul labia commendabaut dupliciter mella ſermunum: uec uou quocumque vertiſſet oculos, ſerenitatem mentis uuntiabat adſpectus. frons cereæ pulcritudinis, & caudoris illius, quæ ſolis paſſa radios colorem traxit ab æthere: nares iu tauto uaturaliter ſplendore formatæ, ut illas nequiret imaginibus corpora repræſentaus pictor æmulari. manus teretes, prolixi digiti, de quibus aliquid & alienigeua gauderet accipere. Staturæ proceritas decens, quæ eminentiam ſecuturæ dignitatis præfiguraret iu membris; uec tamen modum ornatiſſimæ prolixitatis excederet.

---

a *Vita B. Epiphanii*) Hujus vitæ via tertia pars erat la editione Baſilienſi. nos reliqua ſupplevimus ea manuſcriptis. Ac ſane intererat publici juris fieri totum hoc opuſculum, quod inter Ennodiana, ut maximum, ita optimum videtur, & variam ac multiplicem illorum temporum hiſtoriam complectitur.

b *S. Mirocletis*) Epiſcopi Mediolanenſis, qui judex inter alios ſedit in cauſa Cæciliani, temporibus Conſtantini, ut narrat Optatus lib. 1. Mirocletis ſæculi vitio dictum, pro Mirocles, quo uſus eſt Mirocles ipſe in Epigrammate, quod B. Anatholoni Epiſcopo prædeceſſori ſuo poſuit, clauſitque hoc diſticho.

Hic titulum, & picto venerandos pariete vultus
Miroclis reddit Præſtitis alma fides.

MIROCLES EPISCOPUS.

c *Criſpino Pontifice*) Ticinenſi, cujus nomen extat inter cæteros illius Provinciæ Epiſcopos, qui Synodicæ Euſebii Epiſcopi Mediolanenſis ad Leonem Magnum Epiſtolæ ſubſcripſerunt. Meminit ejuſdem Ennodius Carmine 1x. eique acceptum fert, quicquid laudis fuit in ejus diſcipulo, & ſucceſſore Epiphanio.

Sed ne quis forſitan malitioſus interpres intempeſtive poſitum jactet, in viro tantarum virtutum de lepore carnis ſactam eſſe mentionem, cum in illa veteri mandatorum cæleſtium radice ſit inſitum, ſacerdotum corpora ſagaci debere inſinuatione luſtrari: ne quid debile, vel deforme, ne quid plus, minuſve eſſe contingat, neve inolitam maculis cutem ſuperficies fœda dedecoret; ne fractura manus, aut fractura pedis, aut gibbus indignum altaribus reddat Antiſtitem. & clamet doctor gentium, & electionis vas, hominem mundum ad ejuſmodi debere officium pervenire: quod non ſolum de animæ, ſed etiam de corporis creditur nitore dixiſſe. Qui deformem ac debilem a libaminibus ſuis mandat arceri, invenitur eos, qui multipliciter grati ſunt, admittere libenter: præſertim in quo lucem membrorum animæ fulgor exſuperat; nec naturaliter illud terrenum decus aliquibus artificiis adjuvatur.

Levit. 21. 21 & ſeqq.

Rom. 14. 2. Tit. 1. 15.

Præſtrictis ergo his, quæ oportuit non omitti, ut cui innoteſceret opere vir immenſus, præſentaretur & vultu: tranſeam ad illa, quæ de cultoribus Dei non mediocriter laudanda fronte narrantur. Erat in eodem ſermo ad doctrinam congruus, fabricatus ad blanditias, [a] ad interceſſiones jam tunc artifex, ad corripiendos ſingulos auctoritate plenus, ad exhortandos quoſque neceſſario lepore dulciſſimus: vox ſonora, ſucco virilis elegantiæ condita, nec tamen agreſtis, ac ruſtica, nec infracta, gradatimque a maſcula ſoliditate depoſita. Illum quicumque vidit, cum necdum dignitatum aliquod limen intraſſet, omnia eum tranſiiſſe credidit, quæ ſequebantur inſignia.

Talis jam ad decimum octavum ætatis ſuæ pervenit annum. In quo, ſecundo a Levitis numero dedicatus, ſenum cœtibus puer adjunctus eſt. Stupuerunt plurimi, ſed externi, qui mores illius cum ætatis immaturitate jungebant: ſeram credebant dignitatem hanc redditam eſſe, qui noverant. At ille venerabilis Criſpinus Epiſcopus, favoris neſcius, pertinaci tenens diſtrictione cenſuram, & quem nunquam niſi bona conſcientia duxit ad gratiam, ſic eum mulcebat ſenſibus, ut morderet obtutu; & ſub ſpecie frontis rigidæ clandeſtinum circa diſcipulum nutriebat affectum. Paſcebatur alumni ſui optabili converſatione pater, & omnibus ejus actibus oculos amœnabat. In quo tamen ille Subdiaconi ordine nihil amplius quam biennio commoratus, meritorum ſuorum ſaltibus evectus exſiluit. nec ſe diu intra anguſtias modici honoris anima eſt dives paſſa refrænari. Feſtinabat ad Leviticam dignitatem conſcientia, quam nunquam vota præſumpſerant: exigebat converſatio, quod deſideria penitus ignorabant.

Circa metas tamen præfati honoris & terminum, unum ejus opuſculum ſummotenus liber attingere. [b] Summias vocitatur ager, qui in eo loci ſitus eſt, in quo terrenum marginem guloſus Padani gurgitis morſus arrodit, & flexuoſe ſerpens fluvius largitur in compendio alterius, quod ſuratur ab altero; ſimulque fit lucrum

A

hortimi aliena calamitas. De hujus prædii finibus antiqua cum Clericis Burco quidam lite certabat. ad quod jurgium dirimendum ſenile nimis, & præter quam conjici poſſit annoſum, adhuc puer iſte dirigitur. Electus eſt enim, qui & fortiter [a] illas intentiones exciperet, & maturitate conſilii inferendas temperaret. Attulit tamen, quod ſolet omnium criminum mater intentio. Nam proceſſu ſermonis, & ſcandali, ipſe Burco, qui malitiæ ſuæ ſordido lenocinaretur aſſenſu, ſummum facinus ſine aliquo timore commiſit. nam ſanctum virum ita fuſte percuſſit, ut ſanguis protinus ebulliret. At ille paratiſſimus

a Schottus & Bolland. illatas.

B

iram repreſſit, nec vindictæ ſpe provocatus efferbuit; turbatumque potius & attonitum percuſſorem blandiſſimo delinibat affatu. Illico miſeram ſe clamans, & orbatam filio ob atrocitatem facti, Capraria Burconis mater occurrit. Crederes eam circa funus pignoris ſui illa, qua fugatur omne conſilium in carorum mortibus, lamentatione jactari. Lambebat veſtigia ſanctiſſimi juvenis ejulans mater, &, Parce, clamabat, illi, quem nunquam ad indignationem vis ulla compulerat. At ille ſupplicantem prohibebat, ne ſibi invidiam rogando concitaret, ne ſe non merentem delati honoris ſarcinis impediret. Turbata eſt repente civitas: omnium Chriſtianorum in furorem verſæ mentes. Burco ad

C

exitium poſcebatur, & in tanta hominum multitudine nemo placidus, niſi qui injuriam fuerat paſſus, inventus eſt. Flebat egregius Pontifex, de infirmitatibus ſuis & moleſtus gaudente diſcipulo. Nam ita ſatisfaciebat pro eo, qui putabatur inimicus, ſingulis, ut nec gloriam parcendo jactanter quæreret, nec vindicando mandata cæleſtia præteriret.

Brevi poſt ad Diaconii evectus inſulas, viceſimum annum ætatis aſcendit, facie nec dum bene barbata. Turbabatur ſuſcepti honoris tyrocinio homo, qui jam ducem poterat implere Chriſtianum. ſingulorum pro pudore declinabat adſpectus, quem univerſa civitas, quaſi ſalutis ſignum aliquod attendebat. Interea ſupra-

D

dictus Antiſtes omnem Eccleſiaſticæ converſationis ſubſtantiam, & divitias pauperum ſuorum in ejus poteſtate committit, volens ante Epiſcopatum cognoſcere, qualem futuris temporibus præpararet Epiſcopum. Et cum vix ſit, ut ab eorum perſonis, de quibus ſucceſſionis ſeritur quantulacumque ſuſpicio, invidia temperetur, in iſtius gratia ſibi credebat perire [c] ſanctus pater, quidquid fuiſſet minus exhibitum. quædam in illo ſua, quædam volebat eſſe majora. At iſte quotidianis profectibus, etiam cupidiſſimi in oratione genitoris vota tranſcenderat. Erat enim genitor, cujus eum per Evangelium conceptum verbi cæleſtis ſemine fœta alvus effuderat. Nam de pudicitia juvenis mei quid loquar? in quo domum ſibi ſtatuerat caſtitas, & continentia radices fixerat in profundum:

---

a *Ad interceſſiones jam artifex*) Ad deprecationes, quas pro miſeris & oppreſſis apud potentiores adhibere ſolebat Eccleſia, ut dictum eſt lib. 1. epiſt. v. 1. de quibus ſemel atque iterum paulo inferius.

b *Summias ager*) Ticino vicinas. Padi alluviones ſcite deſcribit. de quibus & Lucanus.

Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado.

c *Sanctus Pater*) Baſilienſes *ſanctus Papa*. quod etſi in aliis ferri poſſet, quia Papæ nomen quibuſvis Epiſcopis plerique tribuebant, Ennodio tamen non convenit, qui, ut ad Epiſtolas docuimus, unicum Romanæ ſedis Pontificem Papam vocat. Nam quod objici poſſet, Epiphanium quoque Papam infra in hoc Opuſculo appellari, id nihil officit, quia Eurici verba ſunt, quæ eo loco recitantur, non Ennodii. Idemque judicium de vitæ titulo, ubi Papa dicitur Epiphanius. nam adſcititium videtur. Itaque patris nomen hoc loco reddidimus: quod afferant veter a exemplaria, & quæ mox ſequuntur, ſatis confirmant, ubi genitor nuncupatur.

Virum ſe eſſe, niſi per laboris patientiam, ignorabar: carnem habere, niſi cum moriturum ſe eſſe meminerat, neſciebat. Quoties tamen illum corporeus appetitus, ſicut ab ipſo didici, ludebat imagioibus ſomniorum, illico ad vigilias ſanctas, continuata jejunia, ſtandi diutiſſime neceſſitatem plena aviditate currebat; talemque bellatrix dextera animæ ſuis certaminibus reddebat carnem, ut illi opus eſſet poſtea pro neceſſitate ſuccurri. Nec tamen refecto corpuſculo indulgebat otio. utebatur lectione pro requie, librorum venerabilium pro blandimentis inſtrumenta ſuſcipiens: memoriter ſemel tranſcurſa reddebat: & ne crederetur ſcripturarum divinarum tramitem verborum tantummodo celeritate traoſvolaſſe, pingebat actibus ſuis paginam quam legiſſet. Si propheta fuiſſet io manibos, prophetantem videres codice amiſſo lectorem; ſi teſtamenti veteris recenſuiſſet volumina, Moyſi dignus æmulator incedebat; taliter ac ſi illum Iſraelitica per deſertom agmina ſequerentur. Si Apoſtolicum lac verborum & mel dominicæ paſſionis ſeveritatem legis coodiens ſcriptura index revelaſſet, continuo ex ore ipſius dulciora favis verba fluxerunt. Poſtremo quid libri docuiſſent, vita ſignabatur.

Domum taliter regebat Eccleſiæ, ut nec profuſione immoderata commiſſam penum exhauriret, nec odia ſordenti parcitate contraheret. Interceſſionum etiam tunc certamina proludebat. Nam ubicumque pro remediis miſerorum Epiſcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte ſupplicandi, ut ſentirent ſibi in cauſis profuiſſe complurimi, ipſum per ſe Epiſcopum non veniſſe. Augebatur circa eum per dies ſingulos popularis affectus, & magnis ſucceſſibus cumulabatur amor. qui ex judicio deſcendebat. Deſiderabatur in eo ſacerdotium, cum nemo nutritoris ſui optaret interitum. Ipſum tamen ne odor quidem hujus opinionis afflaverat. arbitrabatur ad profectum ſuum ſufficere, ſi cum bona ſemper æſtimatione ſerviret. Poſtquam tamen invalida ſeaectus, & ſemper de iaſirmitatibus querula venerabilem virum Criſpinum Pontificem occupavit, iſtius ſuſtentabatur manibus, in hujus nitens erigebatur amplexus, pes illius erat, oculus, dextera; cujus miniſterio, quidquid optaſſet fieri, ante juſſionem ſuam videbat impletum. Præſentiunt enim bonæ mentes eorum deſideria, quibus cum integritate famulantur. Talis in Diaconatu, a vigeſimo incipiens, octo annos explevit. & quidem tunc ſtatus Eccleſiæ Ticinenſis bona Clericorum fruge pollebat. Erant cæleſtes viri, quos iſte a perfectione incipiens * amabat. fuit Silveſter Archidiaconus ea tempeſtate, homo in vetuſta diſciplinarum inſtructione probatiſſimus. fuit vir inſigniſſimus Bonoſus presbyter, tam nobilis ſanctitate quam ſanguine; Gallus quidem proſapia, ſed cæleſtis indigena. fuere alii & numero plures, & virtute præſtaotes: quorum idcirco facio mentionem; quia parva laude dignus eſt, qui tantum miſeris anteferetur.

* Bollandus anteibat.

Circa finem tamen vitæ, quem ſpiritu prævidebat ſanctus Antiſtes, Mediolanum vicinam expetiit civitatem, ubi nobilium germina meſſe quadam mundæ ingenuitatis excreverant. Quos viſitationis gratia requiſitos, talibus vir Dei ſermonibos appellavit. Ecce, filii, jam me ætas compellit ad tranſitum. Jam originariam ad jus ſoum revocat terra particulam. Commendo civitatem, commendo Eccleſiam, commendo hunc, cujus labori & gratiæ debeo, quod uſque ad hoc tempus vixi, & grandævus & debilis. * Corporea ſoliditas & virtus animæ imbecillitatem meam portavit ſine faſtidiu: cujus ambulavi pedibus, tenui aliquid manibus, vidi oculis, ordinavi ſermone. duo videbamur intuentibus, cum unus per concordiam fieret ex duobus. Hæc [a] Ruſtico illuſtri viro dicta penitus inſederunt, qoi in omni dicendi genere exercitatiſſimus, tali eſt orſus eloquio. Scimus, ſancte Pater, ſcimus, & profunda conſideratione perſpeximus, juvenem iſtum non oporrere pro ætatis immaturitate cenſeri; nec debere gravis concilii homiaibus teneros pro quadam obice annos afferri. vir namque cana morum integritate probabilis geminata laude dignus eſt, ſi illi ad venerabile mentis imperium puerile corpus obtemperet. Vive tu tamen, vive, exemplum & forma bonorum operum, & uberiores in eo, ſi adhuc poſſunt creſcere, lucidæ converſatioois fructus adjunge. His dictis conticuit. At ille piiſſimus Pontifex benevolentiæ ejus impendens gratias, quod ſecum pari de diſcipulo exiſtimatione ſentiret, dicto vale, diſceſſit; atque Ticinum quaſi ad ſepulcrum feſtinans regreſſus eſt. qui aliquantis diebus emenſis morbo regio perſuſus, lucem ſæculi noſtri ſuperna habitatione commutavit.

* Schott. & Boll. cujus corporea

Extemplo io iſtum bonorum omnium conſenſus adducitur. magnus illico in tota urbe concurſus; rapitur a lamentatione funebri in gaudium populi conſecrandus Antiſtes. Flebat iſte intemperanter dolore mortis paternæ, cui reddi debitas aliquas lacrymas promiſcuæ multitudinis lætitia non ſinebat. Reſiſtebat in quantum poterat, & indignum ſe jam Apoſtolica imitatione clamitabat. ſed tantum magis ſurgebat in eo dilectio cunctorum, quantum in multitudine magna ſolus erat, qui ſe vocitaret indignum. Nunc quid pluribus utar, qui omnia explicare non valeo? Finitimarum civitatum junguntur ſtudia, & attrahitur tanta collectio, ac ſi initiandus eſſet totius orbis Epiſcopus. Ducitur Mediolanum adhuc reluctaas, & magna ſi dimitteretur munera promittens, qui, ut fieret, noluit ſpondere vel minima. Conſecratur cum omni celebritate cunctorum. Exultabat mundus de tam ſanctæ ordinationis inſignibus. Extranearum habitatores urbium tanto ſe tripudio jactabant, quaſi ipſis proprie profuturus inſulas ſacerdorales exceperit. Aliquos tamen magnarum urbium incolas edax conſumebat invidia, quod tantum oppidi Ticinenſis anguſtia habere meruiſſet Antiſtitem, cum apud ipſos ſola Pontifices Metropolitanæ jactantiæ vocabula tuerentur.

Exacto ergo dedicationis ſuæ die, Ticinum redit, convocatiſque univerſis presbyteris ac miniſtris, talibus eos inſtroxit, & confortavit alloquiis. Quamvis me, fratres cariſſimi, inter primordia immatura titubantem judicii veſtri & ſuſceptæ dignitatis pondus oppreſſerit; me-

a *Ruſtico I. V.*) Ille opinor, qui paucis ante annis Conſul fuerat cum Olybrio, anno ſcilicet cdlxiv. Hic Ruſticus Mediolanenſis, alter eodem tempore in Gallia Ruſticus Burdigalenſis, ad quem ſcribit Sidonius lib. ii. & de quo item lib. viii. epiſt. xi, *Satis facetum, Solo & nomine Ruſticum videto*. Verum præcipuæ notæ Codices hoc loco Ruſticum legunt.

mini tamen quid gratiæ veſtræ debeam, cui maxima contuliſtis. Et licet parendi vobis magis quam jubendi habuerim voluntatem, mutavi tamen per officium perſonam ſerviendi, animum non amiſi. Eſtote pacifici, eſtote unanimes; onus meum mecum dividite. ſit enim ad portandum facilis ſarcina, quam multorum colla ſuſtentant. meam vobis communionem ſervandam cum omni humilitate polliceor: neque futurum eſſe quemquam, qui me, niſi cum Deo noſtro, poſſit offendere. auctorem bonorum omnium ſervate pudicitiam, & ne injurioſum puteris, quod grandævos, & presbyteros de continentia & integritate ſervanda puer appellat. converſatio, non anni, aut adoleſcentiam aperit, aut ſenectam. Speculamini meæ converſationis interna, & ſi indignum aliquid agnoſcitis, coercete. Nemo ut Eccleſiæ principem admonere timeat, ſi probat errantem. His ita dictis, conticuit. Surrexerunt omnes, & conſona, quaſi ex priſtina meditatione, ſub momentanea tamen voce dixerunt. Ave, Pater probatiſſime, ave Pontifex ſingularis. bonum te quidem univerſorum ſenſit electio: ſed optimum etiam tua teſtantur alloquia. creſcis ſanctis meritis apud conſcientiam noſtram, & aperiris luce operum, ſupra quam porrigebatur opinio. Quibus breviter perſtrictis, ſuſcepto omnes munere diſceſſerunt.

Mox ſibi Beatus Antiſtes proprio ore leges, quibus ſe poſſet tenere, dictavit. Primum ſtatuit non lavandum, ne nitorem animæ, & interioris hominis fortitudinem balnea magis ſordibus amica confringerent. Deinde decreverat nunquam eſſe prandendum. ſed ne propoſiti ſententiam ſupervenientium vis ulla temeraret, & aut jactantiæ nebulis, avaritiæ fama læderetur, diffinivit nunquam ſibi cœnandum: ut commutatio horarum, ac per hoc ſemel in die reficiendi tempus afferret. Cibos juſſit ſibi placere viliores, nihilque in apparatione ferculorum nares, ſaporemque ſuum poſſe offendere, niſi quod aromatibus condiretur. Olerum & leguminis paſcebatur epulis; ſed neutrum horum uſque ad ſatietatem capiens: vini quidam parum, quam tamen exiguitatem Apoſtolicæ admonitionis memor ſumebat ob ſtomachi cavendam debilitatem. Procedendum cenſuit omnibus in quolibet aeris terrore maturius; ita ut vigiliarum formam lectoribus antecedens ad Eccleſiam præberet Epiſcopus. Poſtquam vero ad altaris confinia perveniſſet, nullam deliberavit futuram eſſe neceſſitatem, qua inde niſi impletis ſolemnibus poſſet abduci. Junctis pedibus uſque ad conſummationem myſtici operis ſtare ſe debere conſtituit: ita ut humore veſtigiorum locum ſuum depingeret, & longe adſpicientibus indicaret. Interceſſionum tantam ſibi propoſuit curam, ut ipſum ſe miſeris inferre crederet moleſtiam, quam per negligentiam a quibuſcumque permiſiſſet inferri. Ad patientiam laboris tempore otii, neceſſitati ut ſufficeret, corpus aptavit. Hoc ſibi vivendi pragmaticum vel diſciplinæ dogma propoſuit, aggreſſus eſt, ſervavit, implevit.

Mox vero per univerſum mundum ſanctam illius converſationem illa, quæ licet in glorioſis actibus tardior eſſe ſolet, fama non tacuit. Sed [a] ad aures Ricemeris, qui tunc ſecundis ab Anthemio principe habenis Rempublicam gubernabat, detulit. Nam imperatore Romæ poſito, ſeminarium inter eos jecit ſcandali illa, quæ dominantes ſequeſtrat, invidia, & par dignitas cauſa diſcordiæ. Surrexerat enim tanta rabies atque diſſenſio, ut mutuo bella præpararent; & præterquam origo irarum proprios ſuggerebat ſtimulos, lis iſta circumſtantium conſilio nutriebatur. Nutabat ſtatus periclitantis Italiæ, & affligebatur ipſis diſcriminibus gravius, dum expectabat futura diſcrimina. Interea apud Ricemerem Patricium, Mediolani ea tempeſtate reſidentem, fit collectio Ligurum nobilitatis: qui flexis genibus, ſoloque proſtrati, pacem orabant Principum, & ut ab ſcandalo utræque partes deſinerent, occaſiones gratiæ ab una precabantur offerri. Quid plura contexam? mulcetur Ricemer, & velle ſe reparare concordiam permotus multorum fletibus pollicetur. Sed quis, ait, potiſsimum hujus legationis pondus excipiet? quem tantæ molis cura maneat? quis eſt, qui [b] Galatam concitatum revocare poſsit, & Principem? Nam ſemper, cum rogatur exuberat, qui iram naturali moderatione non terminat. Tunc omnes ore reſponderunt. Veſter tantummodo ad pacem declinetur aſſenſus. Eſt nobis perſona nuper ad ſacerdotium Ticinenſis urbis adſcita, cui & belluæ rabidæ colla * ſubmittunt: cui ante preces offeratur beneficium, quod a quolibet petiturus advenerit: cui eſt vultus vitæ ſimilis, quem venerari poſsit quicumque, ſi eſt Catholicus, & Romanus; amare certe, ſi videre mereatur, & Græculus. Jam ſi ad ſermonem illius veniamus, nunquam ſic diras aſpides verborum digitis incantator Theſſalus violentis poterit evocare carminibus, quomodo ille effectum petitionis ſuæ a negaturis extorquet. Pendet in arbitrio ejus, cum loqui cœperit, ſententia audientis. Pendet jus ſuum, qui excuſare diſpoſuit, ſi illi allegandi copia concedatur. Tunc patricius Ricimer ita reſpondit. Detulit ad me hunc hominem, quem exponitis, ſama glorioſum: & in hoc magis admirationi mihi eſt, quod omnes habeat laudatores; nullos ejus quibus per invidiam abundare ſolet novitas, prodit inimicos. Ite ergo, & rogate hominem Dei, ut ambulet. jungite etiam meas preces. Egreſsi de conſilio, ſtatim Ticinum petunt, cauſam narrant, ſuſis, ut iſtum laborem ſuſciperet, Beatus Epiphanius rogatur lacrymis. qui ne extenuaret beneficium, ſi filios diutina ſupplicatione torqueret, anteceſsit deſideria poſtulantum: quos ta-

* Bolland. *ſubmittant*

a *Ad aures Ricemeris*) Ricimer Anthemii Aug. filiam uxorem duxit anno cdlxvii. ut docet nos Sidonius, qui ſub ejus anni finem Romam ingreſſus nuptiis intervenit. lib. I. epiſt. v. Idem Anthemium ſocerum civili bello adortus interemit anno cdlxxii. Nec poſterior igitur hoc anno, nec prior illo potuit eſſe legatio, qua Ricimeris nomine functus eſt ad Anthemium. Sigonius, & alii partim ad annum cdlxxi. referunt, partim ad ſequentem, perſpicuo anachroniſmo. Novus enim adhuc Epiſcopus erat Epiphanius, ad Ticinenſis urbis Cathedram nuper adſcitus. Quare cum octavus ejus annus, ut poſtea dicetur, inciderit in tempora Nepotis, primam hanc legationem ſub annum cdlxvii. contigiſſe neceſſe eſt.

b *Galatam concitatum*) Anthemium. quem Græculum mox vocat. Sidonius item de Arvando ſcribens, ejuſque literis ad Euricum lib. I. epiſt. vii. *Hæc ad regem Gothorum charta videbatur emitti, pacem cum Græco Imperatore diſſuadens*. Græcum namque Imperatorem appellat, non Leonem principem Orientis, cui rei nihil erat cum Eurico, ſed Anthemium, qui e Græcia nuper exortus Romæ regnabat,

men taliter allocutus eſt. Quamvis tantæ rei neceſſitas probatiſſimæ perſnnæ pondus inquitat, & titubet ſub gravi faſce portitnr immaturus, affectum tamen, quem debeo patriæ, non negabo. Quibus breviter narratis, quomodo erat loquendi parcus, ad Riecmerem patricium perrexit: a quo ſimul viſus & electus eſt.

Mandato ergo ſibi legationis ordine, Romam petiit. In quo itinere quid moleſtiarum ſuſtinuerit, quidve virtutum geſſerit, feſtinans ad majora prætereo. Mox tamen ut ſupradictæ urbis portas ingreſſus eſt, fama, quæ abſentem illum notum fecerat, digito cœpit oſtendere. Converſi illico omnium oculi, ſtupuerunt mentes attonitæ, quod tantam ſibi exhiberi reverentiam imago ejus index ſanctitatis requireret. * Inexplicabilis ſe culpæ reum fatebatur quilibet potentum, ſi tantum genua ejus amplexus eſt. tollebatur clamor in cælum: nemo illum in mortalium numero computabat, cui omnia cæleſtis gratiæ videbant bona conſtare. Perfertur ad Principem Anthemium, ſtudio legationis Epiſcopum veniſſe Liguriæ, hominem, quem nullus poſſit etiam dives eloquio ſufficienter exponere. At ille, Callida mecum Ricimer & in legationibus ſuis arte decertat. tales dirigit, qui ſupplicatinne expugnet, quos ille laceſſit injuriis. perducite tamen ad me hominem Dei: qui ſi poſſibilia precatur, admittam; ſi difficilia, ſupplicabo ne excuſationem meam gravetur accipere. Dubito tamen, an Ricimer apud me, quod poſcit, obtineat: cujus ſcio votorum intemperantem eſſe perſnnam, & in conditionibus proponendis rationis terminum non tenere. Sed veniat directus Antiſtes, & laudatam jampridem præſentet effigiem. Egrediuntur officia urbe tota palatioa. Jube, rogaris. audiebat Epiſcopus.

[* Schor. & Boll. *Inexpiabilis*.]

At venerabilis, & ſæculis omnibus probatus Pontifex, poſteaquam introgreſſus eſt, & proferendi ſermonis donatus licentia, quamvis fugitivæ poteſtatis inſignia, oſtrum, gemmaſque rutilantes reverendæ imaginis fulgore compreſſerit, (etenim quaſi abſente Imperatore, ita in ſe oculos traxerat ſingulorum) tali narratione incipiens, januam oris reſeravit. Summa cæleſtis domini, venerande princeps, eſt ordinatione diſpoſitum, ut cui tantæ Reipublicæ cura mandabatur, per Catholicæ fidei dogma Deum, & auctorem, & amatorem pietatis agnoſceret; per quem bellorum furorem pacis arma conſtringunt, & calcans colla ſuperbiæ concordia ſuperat, quod fortitudo non prævalet. Sic namque David prædicabilem parcendi magis inimico animus ſeddidit, quam intentio vindicandi. Sic perfecti ſæculorum reges & domini, ſupplicantibus indulgere cæleſti arte didicerunt. Supernæ namque dominationis inſtar poſſidet, qui imperium ſuum pietate ſublimat. Huc ergo Italia veſtra freta judicio, vel Ricimer patricius, parvitatem meam * nratu direxit: indubitanter conjiciens, quod Romanus * Deo munus tribuat, quam precatur & barbarus. Erit enim triumphus veſtris proprie profuturus annalibus, ſi ſine ſanguine viceritis. Simul neſcio quæ ſpecies fortior poſſit eſſe bellorum, quam dimicare contra iracundiam, & ferociſſimi Getæ pudorem onere beneficiis. Gravius enim percellitnr, ſi poſtulata impetret, quem puduit hactenus ſupplicare. Tractandus deinde anceps bellandi eventus. in quo tamen ſi ita prævaluerint peccata certamine, veſtro regno defraudabitur, quod partea utræque perdiderint. Nam quæcumque apud Riecmerem, ſi amicus eſt, ſalva ſunt, cum ipſo a vobis Patricio poſſidentur. Cogitate pariter, quia bene cauſæ ſuæ ordinem dirigit, qui pacem primus obtulerit.

[* Schott. Boll. *oratu*. * Iidem *Dominus*.]

Hactenus admirandus Pontifex proſecutus, loquendi finem fecit. Tunc Princeps erigens oculos, defertum ſe omnium vidit aſpectibus, atque in eum invitatos vultus eſſe cunctorum: quem admirari nec ipſe deſinebat. Tunc alto trahens verba ſuſpirio, ita orſus eſt. Quamvis inexplicabilis mihi, ſancte Antiſtes, adverſus Ricimerem cauſa doloris ſit; & nihil profuerit, maximis eum a nobis donatum fuiſſe beneficiis; quem etiam (quod non ſine pudore & regni & ſanguinis noſtri dicendum eſt) in familiæ ſtemma copulavimus, dum indulſimus amori Reipublicæ quod videretur ad noſtrorum odium pertinere: quis hoc namque veterum retro principum fecit unquam, ut inter munera, quæ [a] pellito Getæ date neceſſe erat, pro quiete communi filia poneretur? Neſcivimus parcere ſanguini noſtro, dum ſervamus alienum. Nemo tamen hoc credat propriæ cauſa factum eſſe formidinis. nam in tanta circumſpectione ſalutis omnium, ſolum pro nobis timere non novimus. Bene enim apud nos compertum eſt, perire Imperatori laudem ſuæ virtutis, qui pro aliorum cautela non metuit. Sed ut tuæ venerationi ad liquidum conatus illius aperiamus; quotiens a nobis majoribus donis cumulatus eſt Riecmer, totiens gravior inimicus apparuit. Quanta contra Rempublicam bella præparavit! quantas exterarum gentium per illum vires furor accepit! Poſtremo etiam, ubi nocere non potuit, nocendi tamen fomenta ſuggeſſit. Huic nos pacem dabimus? hunc inteſtinum ſub indumento amicitiarum inimicum ſuſtinebimus, quem ad fœdus concordiæ nec affinitatis vincula tenuerunt? Grandis cautio eſt, adverſarii animum cognoviſſe. etenim hoſtem protinus ſenſiſſe, ſuperaſſe eſt. perdunt ſemper deprehenſa odia ſtimulos, quos occultata conceperant. Sed ſi in his omnibus reverentia tua, & vadis, & mediator accedit, qui potes ſpiritali indagine conſilia nefanda invenire, & inventa corrigere; pacem quam & tu poſcis, negare non audeo. Poſtremo ſi ſoliditatis aſtutia etiam te feſellerit, certamen jam vulneratus aſſumat. me tamen, ſtatumque Reipublicæ tuis committo & commendo manibus, & gratiam, quam ſupplicanti, & profuſo per ſe Ricemeri negare diſpoſueram, per te primus exhibeo. Profunda enim deliberatione compendiis noſtris in hac parte conſulimus, ſi in incertis procellarum erroribus navem ex veri gubernatoris ordinatione flectamus. Quis enim tibi excuſare præſumat beneficium poſtulanti, oportuerat ante preces offerri? Hæc Imperator. At venerabilis ſacerdos, Gratias, inquit, omnipotenti Deo, qui pacem ſuam principis menti

---

a *Pellito Getæ filia*) Filiæ Anthemii, quæ Ricimeri nupſit, nomen incertum. Nam quod Aſciam nonnulli dictam putarunt, error eſt. Scripſerat e Conſularibus antiquis Gregorius Turonenſis lib 11. Hiſt. ex Ricimere & Aſcila natum Theodemerem regem Francorum. Hi unum eundemque Ricimerem rati ſunt, cum eos & temporum intervalla diſtinguant, & patriæ. Gregorianus enim Francus fuit: hic naſſet Suevo patre, Getica matre natus, teſte Sidonio.

" inſeruit: quem ad inſtar ſuperni dominatus vicarium ſuæ poteſtatis voluit eſſe mortalibus.

Quibus breviter narratis, accepto etiam pro concordiæ firmitate ab Anthemio ſacramento, diſceſſit, feſtinans ad Liguriam reverti, quando reſurrectionis Dominicæ tempus inſtabat: per quod maceratis jejuniorum cruce corporibus, carne frigida ſpiritus hilaris recaleſceret; dum a redemptore noſtro moriendo mors vincitur, & fidelis ſpei cibis anima ſaginatur. Viceſimo a ſe, cum Romam egreſſus eſt, futurum Paſcha dies promittebat. tanta tamen iter celeritate confecit, ut quarto decimo die improviſus, & famam præveniens, Ticinum ingrederetur, comitibus ſane plurimis in via derelictis, quia nec abſtinentiam ejus ſuſtinere poterant, nec laborem. Ecce concurſus præſtolantium tanti Antiſtitis adventum, domi poſitum videre, quem nondum Romam egreſſum fuiſſe cognoverant. Lætæ urbis tripudia attonito Ricemeri indicantur: pacem factam conſono omnes ore clamitabant. Exultatio infinita provinciarum: & ſicut hominum mos eſt, gratius habere quod redditur, quam ſi omnino non pereat, dulcior erat concordia, quæ poſt litem revocabatur, & pax, quæ jam pene deſperata contigerat. Et vocabatur reverendus Pontifex, ut diu expectatum Mediolanenſibus præſentaret aſpectum. At ille, ne velut debitas gratiarum actiones præſens videretur exigere, viſitationes eorum ſub colorata ſpecie declinabat. Igitur proceſſu temporis, & laboris, quotidianis ſucceſſibus vitæ in eum meritum geminabatur. Erat illi germana natu minor, religione non impar, [a] Honorata nomine, cujus vitam per ſingula virtutum genera longum eſt eloqui. Sufficit tamen ad laudum ejus cumulum, dignam tanti viri ſororem dixiſſe. Hanc in ipſo, quo de legatione rediit, conſecravit anno. quam tamen imbuendam diſciplinis cæleſtibus, quaſi ſancta illi natura non ſufficeret, Luminoſæ cuidam fœminæ ſtupendæ ſanctitatis & ſingularis exempli commiſit: cujus oporteret fortaſſis natalium culmina relegi, niſi inſignior fuiſſet vita, quam ſanguine. Hæc enim fuit talis, de qua ſe crederet habere & ipſe quod diſceret, qui erudiendam conſortem alteri committebat. Nam brevi apud hanc depoſitum Antiſtitis pignus effloruit, & ad maturitatem bonæ frugis plantaria onuſta perduxit. Interea per propoſitum ſibi callem vitæ curſu præpeti ſacerdos venerabilis incedebat. eleemoſynis ſine retractatione operam dans. quod munus accipientibus vultu & animo blandiſſimo commendabat: ita ut cuicumque ſermonis ſolius gratiam præſtitiſſet, nequaquam ſe indonatum putaret abſcedere. erat enim ſummum præmium, talem ſaltem vidiſſe Pontificem. Creſcebat in dies ſingulos fama glorioſis ſucceſſibus, & totum pene mundum illius prædicatione complebat.

[b] Defuncto tunc Ricimere, vel Anthemio, ſucceſſit Olybrius: qui in ipſis exordiis diem clauſit extremum. Poſt hunc Glycerius ad regimen accitus eſt. apud quem quanta pro ſalute multorum geſſerit, ſtudio brevitatis incido. Nam ſancto viro, illatam matri a ditionis ſuæ hominibus conceſſit injuriam: cum apud illum reverentia præfati ſacerdotis eſſet etiam deceſſore ſublimior. Poſt quem ad regnum Nepos acceſſit. Tunc inter eum & [c] Toloſæ alumnos Getas, quos ferrea Euricus rex dominatione gubernabat, orta diſſenſio eſt: dum illi Italici fines imperii, quos trans Gallicanas alpes porrexerat, novitatem ſpernentes non deſinerent inceſſere: e diverſo Nepos, ne in uſum præſumptio maleſuada duceretur, diſtrictius cuperet commiſſum ſibi a Deo regnandi terminum vindicare. Hinc utrimque litium cœperunt fomenta conſurgere. Et dum neutræ partes conceptam tumorem vincendi ſtudio deponunt, ſic exſuperabat cauſa diſcordiæ.

Attigerat jam beatiſſimus vir octavum in ſacerdotio annum; cum repente Nepotis animum ſummovendæ diſſenſionis amor infudit: ut repulſo ſimultatis veneno ſervaret inter reges caritas, quod tueri arma vix poterant. Evocantur ad conſilium Liguriæ lumina, viri maturitatis, quorum poſſit deliberatione labans Reipublicæ ſtatus reviviſcere, & in antiquum culmen ſoliditas deſperata reſtitui: tantique ad tractatum coïere ex juſſu Principis, quanti poterant eſſe rectores. Seritur de ordinanda legatione ſermo: in beatiſſimum virum Epiphanium mentes omnium & oculi diriguntur. fiunt cunctorum ſententiæ, quaſi unius & ore proferrentur & pectore. Quid plura? cum lætitia Chriſti miles occaſionem laboris amplectitur, & ſpe effectum præcipit. de negotii æſtimatione confidens, agendi ſpeciem melioraturus inquirit: actionem pene conclamatam, & valde difficilem cæleſtis potentiæ præſidio percunctatus eſt, ſuſcepit, implevit. Cujus itineris moleſtias, neceſſitateſque non valeam per ordinem digerere; nec ſi mihi centum linguarum fluminibus per meatus irriguos verba fundantur. Nam egreſſus Ticinenſi oppido, donec ad deſtinata loca pertingeret, tali viæ ſuæ fatigationem arte geminavit, ut ſi temperius, jumentorum defectum conſiderantes, in futuræ manſionis diverſoria ſucceſſerunt, præter pſalmorum continuationem, præter lectionis perſeverantiam, quorum nihil niſi ſtando faciebat, eligebat ſeceſſum nemoroſa fronde concluſum, ubi connexis arborum brachiis nox domeſtica texeretur: quod ſolum refugus per umbracula opaca ſol neſciret, & torum viridanti ceſpite gratia naturalis ſterneret. Ibi profuſis, in oratione continuis fletibus exortem pluviarum terram oculorum imbribus irrigabat. Reddebantur arva; illa fœcunda orationum copia, quæ frugum eſſe non poterant.

Tali exercitio ſe macerans Toloſanam, in qua Euricus tunc Rex degebat, urbem ingreſſus eſt,

[a] *Honorata*) Hujus Deo devotæ virginis Ticinenſes memoriam quotannis agunt III. Idus Januarias.

[b] *Defuncto Ricimere vel Anthemio*) Anno cdlxxII. Ricimer enim Anthemium, creato jam in ejus locum Olybrio, interemit: ipſe xl. poſt dies, ut Caſſiodorus in Faſtis notat, defunctus eſt, xv. Kal. Septembris. Poſt hæc Olybrius ſeptimo imperii menſe deceſſit Romæ x. Kal. Novemb. Sequenti anno cdlxxIII. vacuam aulam Ravennæ occupavit Glycerius III. Nonas Martias. Idem proximo de hinc anno imperio dejectus eſt, levatuſque Imperator Julius Nepos VIII. Kal. Julias.

[c] *Toloſæ alumnos Getas*) Veſogothos, quorum Rex hoc tempore fuit Euricus, Alarici pater: qui ex crebris Principum Romanorum mutationibus occaſionem nactus, ut Jornandes quoque in rebus Geticis notat, Arvernos oppugnabat, & regni ſui limitem per Romani imperii fines promovebat. Sidonius lib. VII. epiſt. VI. *Evarix rex Gothorum, quod limitem regni ſui, rupto diſſolutoque fœdere antiquo, vel tuetur armorum jure, vel promovet, nec nobis peccatoribus hic accuſare, nec vobis ſanctis hic diſcutere permiſſum eſt.* Hæc igitur Nepoti Aug. cauſa, cur Epiphanium legatum mitteret ad Euricum, ut antiqui fœderis jura renovarent.

quem jam prævia opinio Gallorum auribus, qualis eſſet, intimaverat: ſacerdotibus præcipue ejuſdem regionis, quos attonitos de advenientibus inquiſitio profunda ſollicitat. Erat præterea ea tempeſtate conſiliorum Principis & moderator & arbiter [a] Leo nomine, quem per eloquentiæ meritum non una jam declamationum palma ſuſceperat: qui cum ſummo gaudio adventum pontificis indicavit notitiæ publicæ. Evocatur ex tempore regi præſentandus Antiſtes, ad quem illico ut ingreſſus vidit, ſalutavit, aggreſſus eſt. Quamvis te, ſtupende terrarum Princeps; multorum auribus reddat virtutis ſama terribilem, & gladii, quibus finitimos continua vaſtitate premis, ſegetem quandam inimici germinis metant: nullam tibi tamen ſuperni gratiam numinis dira bellandi præſtat ambitio: nec ferrum fines tuetur Imperii, ſi cæleſtis dominus offendatur. Regem te habere memento, cui oportet conſiderare quid placeat. qui cum ſuſceptum hominem portaret ad cælum, pro immenſæ hæreditatis munere pacem diſcipulis iterata ſæpius admonitione commendat. Cujus nos præcepti neceſſe eſt eſſe cuſtodes; præcipue cum noverimus virum fortem dici non poſſe quem vicerit indignatio. Deinde perpendere nos convenit, quod nemo diligentius propria tuetur, quam qui aliena non appetit. Quocirca Nepos, cui regimen Italiæ ordinatio divina commiſit, ad hæc nos impetranda deſtinavit; ut reductis ad fidem mentibus, terræ ſibi convenæ dilectionis jure ſocientur. Qui licet certamina non formidet, concordiam prius exoptat. Noſtis in communi, quo ſit dominorum antiquitas limitata confinio. qua ſuſtinuerint partes iſtæ illarum rectores famulandi patientia. Sufficiat quod elegit, aut certe * patitur amicus dici, qui meruit Dominus appellari. Hæc vir inſigniſſimus Epiphanius.

* Schot. ſortitur.

At Euricus gentile neſcio quod murmur infringens, mollitum ſe adhortationibus ejus vultus ſui ſerenitate ſignificat. Leo vero nominatus ſuperius tanto allocutionis ipſius tenebatur miraculo, ut crederet verbis hujuſcemodi expugnari poſſe mentes, ſi fas eſt dici, etiamſi contra juſtitiam poſtularet. Taliter tamen fertur ad interpretem Rex locutus. Licet pectus meum lorica vix deſerat, & aſſidue manum orbis æratus includat, necnon & latus muniat ferri præſidium; inveni tamen hominem, qui me armatum poſſit expugnare ſermonibus. Fallunt, qui dicunt Romanos in linguis ſcutum, vel ſpicula non habere. Norunt enim & illa quæ nos miſerimus verba repellere; & quæ a ſe diriguntur, ad * cædis penetralia deſtinare. Facio ergo, venerande Papa, quæ poſcis: quia grandior eſt apud me legati perſona, quam potentia deſtinantis. Accipe nunc fidem, & pro Nepote pollicere, quod ſervet intemeratam concordiam, quando te promiſiſſe, juraſſe eſt. His dictis, inito etiam pactionis vinculo, verendus Pontifex vale dicto diſceſſit. Ad quem ſtatim precatorum turba dirigitur, ut ſecuturo die Regis epulis intereſſet; quem ille jam compererat jugiter per ſacerdotes ſuos polluta habere convivia. cui excuſavit, dixitque ſibi non eſſe in more poſitum alienis aliquando prandiis veſci: perindie ſe magis velle proficiſci. quod conſtitutum maturavit implere, & Toloſam tantis comitantibus egreſſus eſt, ut pene deſerta urbs diſcedente noſtro Pontifice cerneretur. Tantos enim in brevi devinxerat ſibi caritate ſincera, ut captivitatem flerent, quod apud patriam remanere neceſſitas conſtringebat. Inde tamen regrediens ſingula ſanctarum habitationum loca viſitavit. Medianas [b] inſulas, Stœchadas, Lerum, ipſamque nutricem ſummorum montium planam Lerinum adiit. Unde ſingulos vitæ floſculos decerpſit ex omnibus, quos in ſe boni germinis fomes inſereret, & ad maturitatis tempus gravida pomis cæleſtibus arbor adduceret. Interea expectatum Italis lumen redditur, & revertente ſingulari ſacerdote per ſudum rutilans jubar aperitur. Ticinum diu deſideratus ingreditur: Nepoti effectum peractæ legationis inſinuat. & creſcente laudum cumulo, humilitas in eo pariter ſentiebat augmentum.

* Schot. & Boll. cordis.

Igitur dum talibus ſe diſciplinis & laboribus Chriſti & Dei noſtri operarius exercet, ecce ille quietis neſcius, & ſcelerum patrator inimicus, magna dolorum incrementa conglutinat, & inquirit quibus virum integerrimum paſſionibus laceſſeret. Exercitum adverſus [c] Oreſtem Patricium erigit, & diſcordiæ crimina clandeſtinus ſupplantator interſerit. Spe novarum rerum perditorum animos inquietat: Odovacrem ad regnandi ambitum extollit. Et ut hæc pernicies in Ticinenſi civitate contingeret, Oreſtem ad eam fiducia munitionis invitat. Epiſcopus cum omnibus ad ſe pertinentibus præſens invenitur: fit maximus in urbe concurſus, prædandi rabies inardeſcit: ubique luctus, pavor ubique, & mortis imago plurima diſcurrebat. Ille ſollicitus poſcebatur ad pœnam, cujus ſubſtantiam notiorem fecerat amicitiarum fides antiquior. Alii flammas ruituris ædibus ſupponebant: alii ad exitium poſcebant dominum, pro cujus convenarat ſalute pugnari. Currunt ad Eccleſiæ domum, totis direptionis incendiis æſtuantes, dum quem videbant erogare plurima, perimmenſa ſuſpicabatur abſcondere. Pro nefas! theſauros cruda barbaries quærebat in terra,

a *Leo nomine*) Ad quem Sidonius idem lib. VIII. epiſt. III. his verbis. *Sepone pauxillulum conclamatiſſimas declamationes, quas oris regii vice conficis*. Erat enim velut Quæſtor Eurici. Sed aliis etiam locis doctrinæ nomine laudatur a Sidonio, ut lib. IV. ep. XXII. & in Narbone.

Sive ad doctiloqui Leonis ædes,
Quo bis ſex tabulas docente juris,
Ultro Claudius Appius lateret,
Claro obſcurior in Decemviratu,
At ſi dicas epos, metrumque rhythmis
Flectat commaticis tonante plectro,
Mordacem faciat ſilere Flaccum.

b *Inſulas Stœchadas*) Sic legendum cenſui, non *Cycladas*; quod habent manuſcripti. Stœchadas Plinius lib. III. cap. IV. & Geographi in ora Maſſilienſi locant, docentque propter ordinem, quo ſitæ ſunt, id nomen eſſe ſortitas. ϛοιχάδες Ptolemæo. Qui Stœchadas inſulas ignorabat antiquarius, Cycladas ſcripſit, quia notiores erant. quemadmodum in Panegyrico Cyrillum item ſcripſerunt pro Cochrilo, & Cylindros pro Chelydris. Sunt autem, ut dixi, Stœchades in ora Maſſilienſi. ut Lerus & Lerinus e regione Antinopolis. Omnes olim refertæ Cœnobiis ac cellulis monachorum, quod Caſſiani collationes teſtantur. ex quibus ſeptem poſtremæ ad ſanctos, qui in Stœchadibus erant inſulis, emiſſæ ſunt, totidem ad Honoratum & Eucherium, quorum alter auctor, alter alumnus Monaſterii Lerinenſis.

c *Oreſtem Patricium*) Anno CDLXXVI. Hic ſuperiore anno Auguſtulo filio imperium, fugato Nepote, dederat. Hoc anno arma in illos movit Odoacer, & Oreſtem, quod Ennodius docet, Ticini obſedit, captumque cum oppido Placentiæ tandem occidit.

quos

A quos ille ad cæleſtia ſecreta tranſmiſerat. Diripitur etiam ſancta ejus germana, & ſeorſum ab eo captivitatis ſorte deducitur: omnea nobilium a ſuis familiæ ſequeſtrantur: Luminoſa, glorioſiſſima fœmina parili neceſſitatis conditione conſtringitur. O dolor! utræque Eccleſiæ flammis hoſtilibus concremantur: tota civitas, quaſi unus rogus, effulgorat. Cunctorum voces ſacerdotem requirentium audiuntur. nemo periculi ſui meminerat, dum major ab illis ſalutis portio divideretur. Cui quamvis confuſa in ſingulorum exitium turba fremeret, honor tamen & inter gladios impendebatur. Nam illico non fuerunt, quos potuit videre captivos. venerabilem germanam ſuam, priuſquam in veſperam diei illius lux funeſta laberetur, eripuit. B Plurimos etiam civium abſolvit precatu ſuo, antequam duriſſimæ conditionis vincula ſentirent: matres familias præcipue, quas immanior in hac neceſſitate poterat manere commoratio. Poſtremo ſtatus civitatis, quem multiendo barbarica ſuccidebat, unius fortiſſimæ columnæ ſuſtentatus reſurgebat auxilio: nec tantum ad delendum ſufficiebat exercitus, quantum ad reparandum unius perſona Pontificis. Sublato tamen Oreſte, & propter Placentinam urbem extincto, deprædationis impetus conquievit.

Poſt quem [a] adſcitus in regnum Odovacris tanto cultu inſignem virum cœpit honorare, ut omnium deceſſorum ſuorum circa eum uſficia præcederet. C Interea ne diu ſavillis domicilia divina premerentur, ante glorioſus Antiſtes reædificandi ſumpſit animum, quam expenſas aut ſubſtantiam præparandi. Ingentis pretii fabricas ſine nummorum attollere condito non expavit, Apoſtolicæ admonitionis haud inſcius, quod cæleſtia regna quærentibus indeficiens jugiter cenſus exuberet, & de pleno ſemper impertiat, quem non opprimit in largiendi voluntate paupertas. Dicebat enim, Vix eſt ut animum divitem poſſibilitas deſerat, & difficillimum ut ſequatur abundantia hominem mente mendicum. Jam jamque tamen faſtigia perfectionis majoris Eccleſiæ opus attigerat, ædificio & dedicationis inſignibus adornato. D Extemplo alterius Eccleſiæ cum columnatus repente paries impulſu callidi ſerpentis ejectus eſt. Voluit experiri, ſi multiplici ejus poſſit vexatione ſubverti. At ille violentior, ne malis ejus cederet, aſſurgebat. & continuo, ſine alicujus paſſionis indicio, ad reparationem ipſius plena ſe aviditate ſuccinxit. Nimio tamen univerſitas tenebatur miraculo; quod ab ipſo templi tholo artifices cum ingenti machina corruerunt: nullus tamen eorum aut crure debilis factus eſt, aut aliqua membrorum parte truncatus. Quod orationibus Epiſcopi contigiſſe cun- A ctorum ſenſibus patuit; ut molem propriam ruina ſuſtineret, & a caſu ſuo lapides ſuſpenderentur. Stupendo tamen ordinationis ejus curſu, ſupradicti operis perfectionem labor accepit. Nam conſummato majoris Eccleſiæ * præparationem ordiens, raptim ad faſtigia priſcæ incolumitatis ſurrexiſſe conſpexit domum Dei, qui nec dum compererat inchoatam. Quibus tamen ab eo celeriter exactis, mox ſe in illum divinus favor oſtendit. Nam in ejuſdem anni curriculo ſumma dæmonum turba de obſeſſis cœperunt clamare corporibus, flagris ſe & cruciatibus nimiis, ut fugerent, ſacerdote Epiphanio imperante compelli. Quos ille modica cum fletu oratione profuſa, ad extima terrarum con- B finia tranſmittebat, ac diverſis vocibus ejulantes meritorum ſuorum urgebat imperio. Sed cum talia per Chriſti gratiam jugiter faceret, nihil ſibi de præſumptionum flatibus aſſumebat. Tollit enim illis boni meriti potentiam, quibus ſupercilium fiducia benignitatis attulerit.

* Schott. & Boll. *reparationem*

Interea ne ſolis civitatem templorum ædibus videretur ornaſſe, feſſis ejuſdem urbis habitatoribus remediorum utilitate proſpexit. Nam directa legatione ad Odovacrem, [b] quinquennii vacationem fiſcalium tributorum impetravit. ad quæ beneficia per ſingulos diſpertienda, tanta ſe caſtitate continuit, ut nemo ex his minus acciperet, quam is, quo fuerant im- C petrante conceſſa. Dum hæc tamen gererentur, in perniciem Liguriæ poſſeſſorum [c] Pelagii, qui ea tempeſtate prætorio Præfectus erat, repoſitus malitiæ ardor efferbuit. Nam coemptionum enormitate graviſſima tributa duplicabat, reddebatque onus geminum, quod ſimplex ſuſtinere non poterat. Unde mox ad ſanctum virum oppreſſorum turba confluxit; qui lætus ſuccurrendi occaſiones amplectitur, & pro cunctorum neceſſitate alacer ambulavit, popoſcit, obtinuit. Sed quid fruſtra geſtio ſingulorum ſpecies laborum ejus vel formas eloqui, dum quod non explicat poſſibilitas, præſumit affectus, datque terminum latiora opinantibus ſermonis anguſtia? Fuerunt tamen iſta ſacratiſſimi vatis D deſideria, ut cum innumerabilia faceret, optaret de laudibus ſuis aut nulla, aut pauca perſtringi. Unde ſi quid minus lingua pauper aperui, audientium & legentium ſenſibus derelinquo.

Poſt multas tamen, quas apud Odovacrem regem legationes violentia ſupplicationis exegit, diſpoſitione cæleſtis imperii ad Italiam [d] Theodericus Rex cum immenſa roboris ſui multitudine commeavit, ad quem vir integerrimus, dum Mediolani jam poſitus eſſet, excurrit. Quem cum ille regum præſtantiſſimus cordis oculis inſpexiſſet, & ſolita judicii ſui ſacerdotem

a *Adſcitus in regnum Odovacer*) Regnum ait, non imperium. quia Odoacer ejecto in exilium Auguſtolo, deletoque Romanorum imperio, regis tantum ſine purpura & inſignibus, non Auguſti nomen adſumpſit, eoque contentus Italiæ præfuit annos ferme xiv. Vetus Chronicum Conſulare levatum regem prodit x. Kal. Septembris, & quinto poſt die Oreſtem interfectum.

b *Quinquennii vacationem*) Bonorum Principum mos eſt, attritis bello, vel alia calamitate civitatibus ac Provinciis, onerum fiſcalium vocatione ſua indulgentia ſubvenire. Sic olim Conſtantinus Æduæ civitati graviter afflictæ quinquennii reliqua remiſit. Eumenius Rhetor. *Quinque annorum nobis reliqua remiſiſti. O luſtrum omnibus luſtris felicius!* Et Theodericus Provinciæ Alpium Cottiarum, quia exercitus per illam tranſierat, tertiæ indictionis tributa relaxavit. Caſſiod. lib iv. epiſt. xxxvi.

c *Pelagii qui prætorio Præfectus*) Præfectorum enim prætorii erat tributa exigere, [illegible], ut loquitur Zoſimus lib. iv. Cæterum Pelagio huic ætate ſuppar Pelagius alter Patricius, vir eximius, & poetica laude clarus, quem Zeno Auguſtus anno cdxc. necavit. Marcellinus Comes Longino II. & Fauſto Coſſ. *Zeno Imp. Pelagii gulam in Inſula, quæ Panormum dicitur, frangi præcepit.*

d *Theodericus Rex*) Anno cdxcix. Caſſiodorus *Probino & Euſebio Coſſ. feliciſſimus atque fortiſſimus D. N. Rex Theodericus intravit Italiam.*

noſtrum libra penſaret, invenit in eo pondus omnium conſtare virtutam, cujus integritatem
" velut ſabrilibus lineis ad perpendiculum men-
" tis emenſus eſt. qui tali apud ſuos de illo ſer-
" mooe uſus eſt. Ecce hominem, cai totus O-
" riens ſimilem non habet: quem vidiſſe, præmium
" eſt; cum qao habitare, ſecuritas. Fortiſſimo mu-
" ro Ticinenſis civitas incolumi iſto vallatur, qaos
" impugnantam nulla vis poſſit obruere. quos ne-
" quaquam Balearis ſundæ tranſcendant excurſus.
" Si qua neceſſitas inter andas certaminum acceſ-
" ſerit, tutum eſt apud iſtum matrem familias de-
" ponere, & expeditum excurſibus militare bellorum.

Interea perduelles animos dedititii exercitas matationam incendit ambitio. qaorum caput [a] Tuſa fuit, homo in perſagarum inſamio notitia veteri pollueus: qai concepit mente, ut ſe deſperatis partibus cam ingenti multitudine redderet, quod dam Theodericus rex principali ſollicitudine cognoviſſet, continao omnem illam, quam totus Oriens vix ſuſtinait, contraxit manuum, aeqae ad Ticinenſis civitatis anguſtiam contulit. Videres urbem ſamiliarum cœtibus ſcatentem: domotum immanium culmina in anguſtiſſimis reſecata tugariis. cerneres a fundamentis ædificia immenſa migrare; nec ad recipiendam habitantium denſitatem ſolum ipſum poſſe ſufficere.

Inter hæc ille in bonis vir exercitatiſſimus, in quo animorum amplitado cunctis pandebat acceſſum, opportunum ſibi conſpiciens tempas offerri, quo benignitatis ſaæ pleno Auſtro vela laxaret, & portum gloriæ per variaram notitiam gentium & actuum celebritatem ſecunda navigatione pertingeret: primore in loco, quod nallæ chartæ veterum, nulli librorum de quocumque loquuntur annales, quod cum ſtupore relator affirmet, vel cum admiratione lector admittat, ut cam ſagaciſſima gente habitans, & quam nalla ſuſpicionam aura prætervolat, in rebus dubiis, quando metus pericali etiam mitia contra quoslibet corda ſollicitat, ſic illis fideliſſimus exritit, at inimicos eorum toto devinctos teneret affectu, & [b] inter diſſidentes principes ſolus eſſet, qui pace frueretur amborum. Applicabat enim ad compendium unius, qaidquid præſtabatur ab altero: & reverentia perſonæ ſuæ atque dalcedine: ſic largientis temperabat animum, ut nuliatenus accenderetur, ſi aliquid a ſe beneficii per Epiſcopum & inimicus acciperet. Ille fuit, circa qaem concordiam & pugnantes ſervarent, & cajus qaierem bella non læderent. Jam ſi ad illud veniamus, qaod cotidiana & ipſos paſcebat humanitate raptores, & illis intra civitatem ſumptuum neceſſaria miniſtrabat, qui foris prædia illius continaa vaſtitate deleverant. Nam tot millia bominam uno eodemque tempore, cum diverſa poſcerent, reficiebat blanditiis, humiliabat alloqnio, paſcebat muneribus. Si cujus liberi, uxorque, inimicis a qualibet parte fuiſſent intercipientibus occupati, illico ſupplicationis illas pretio reddebantur ſuis, quos auri redimere non potuiſſet effuſio. Regi aptiſſimus, & præ ſanctis omnibus venerabilis exiſtebat, ut quoſcumque Romanorum bellandi liceotia hominum ejus feciſſet eſſe captivos, mox illi reſtitueret, quem ſola intelligebat aliotam libertate ditari. Deinde enamerare nequeam quanta ille ſubjugatorum agmina ſolo proprio reddidit; quanta, ne vexarentar, impoſuit. Jam ſi illa rerexam, qaas inimicoram ſuſtinuit inſolentias, quibus laboravit immiſſionibus, quali procellas peſſimoram virtate contempſit, ad hæc enarranda lingua non ſufficiet. Juvat enim certa quæque decerpere, ubi ſant omnia admitanda qaæ referas. Sub tali cruce triennium duxit, ſoli Deo dolorum ſuorum ſecreta manifeſtans, a quo miniſtrari ſibi clandeſtinum poſcebat auxilium.

Poſt hinc digreſſis Gothis, [c] civitas Ticinenſis Rugis eſt tradita, hominibus omni feritate immanibus; quos atrox & acerba vis animorum ad quotidiana ſcelera ſollicitabat. diem putabant periſſe, qui illos ſine facinore caſu aliquo interveniente fugiſſet. Quos tamen beatiſſimus Antiſtes ſermonum ſuorum melle delinibat, ut effera corda auctoritati ſubmitterent ſacerdotis, & amare diſcerent, qaorum pectora odiis ſemper fuiſſe dedicata cognovimus. Matata eſt per meritum illius perverſitas nataralis, dum in honoris mentibus radix peregrinæ apad illos affectionis inſeritur. Qnis ſine grandi ſtupore credat dilexiſſe & timaiſſe Rugos Epiſcopum, & Catbolicum & Romanum, qui parcere regibus vix dignantur? Cum quibus tamen integrum pene biennium exegit taliter, ut ab eo flentes diſcederent, etiam ad parentes & familias regreſſari.

Poſtqaam vero perfancta res eſt miſero, exitialique bello, & vicit is, cajus poſt triumpbum ſpoliatum vagina gladium nullus adſpicit: qui præſumptionem exercitus ſai cum prælio terminavit: illico aggreſſas eſt venerandus Pontifex de urbis ſuæ reparatione tractare. quam ut primum dignis compleret habitatoribus, ſpiritalis proſpexit deliberatione conſilii. Et licet eam, precatu illius faciente, nallas in vaſtitatem temporalis procellæ turbo diſpalerat; parum tamen credebat poſſe ſufficere, ſi poſt ruinam omnium Liguriæ civitatum Ticinus ſuis tantum contenta indigenis exultaret. Cœpit vicinarum urbium finitimos quoſque de civibas floſculos legere, atque ad ſuos hortos cultor * diligenter plantatia jam probata portare, de qaibus frugi & idoneus aptiſſima caperet poma poſſeſſor.

* Schott. & Boll. *diligens*

Interiea ſubita animam præſtantiſſimi regis Theoderici deliberatio occupavit, ut illis tantam Romanæ libertatis jus tribueret, quos partibus ipſius fides examinata junxiſſet: illos vero, quos aliqua neceſſitas diviſerat, ab omni juſſit & teſtandi, & ordinationum ſuarum ac voluntatam licentia ſubmoveri. Qua ſententia promalgata, & legibus circa plurimos tali lege calcatis, univerſa Italia lamentabili juſtitia ſubjacebat. [d] Itar rurſus ad illum, qui manu medica publicis conſueverat ſubvenire vulneribus: cujus

---

a *Tuſa*) Liguriæ atqae Æmiliæ Conſularis, ut nonnulli tradunt. Incidit ejus defectio in annum c d x c.

b *Inter diſſidentes principes*) Odoacrem & Theodericum.

c *Civitas Ticinenſis Rugis eſt tradita*) Anno cdxciii.

d *Itur rurſus ad illum*) Tertia hæc Epiphanii legatio, in qua collegam habuit Laurentium Epiſcopum Mediolanenſem, ad Theodericum, de abroganda lege quam adverſus eos tulerat, qui ſteterant a partibus Odoacris.

fonte ærumnarum ſæpe fuerat ardor extinctus. Qui dum ſe diceret ſolum ad tautam ſarcinam ſuſtinendam non poſſe ſufficere, rogatur pariter venerabilis Laurentius Mediolanenſis Epiſcopus. qui profecti una Ravennam etiam pariter pervenerune, ſuſcepei reverenter. Poſtquam illis agendi aditus recluſus eſt, beatus Laurentius neceſſarium duxit illi potiſſimum perorandi copiam dari, cujus veſtigia frequentium legationum laborioſus callis attriverat, & per tramitem bujuſcemodi itineris cuſitantem noo ſemel hiſpidum caſtrenſis pulvis effecerat. qui tali publicas petitiones eſt orditns eloquio. “Quantus, invictiſſime Princeps, per iunumerabiles ſucceſſus felicitatem tuam favor divinus evexerit, B ſi per ordinem relegam, * agnoſcis te votorum parcum, majora ſemper a Deo noſtro beneficia accepiſſe, quam opeaſſe memineris. Sufficit tamen hoc unum narrare, ſed maximum, quod apud te principem ibi ſervorum tuorum cauſas agimus, ubi ſolebat inimicus tuus hujus ſolii poſſeſſione gaudere. Habes plurimum Chriſto redemptori noſtro quod debeas: pro quibus rogamus, ipſe largitus eſt. Cavendum nobis eſt, oe offendatur auctor muneris, ſi quod præſtitit nnn amemus. Diu ſuſpendo fiduciam meam. placet ise per ſingula, quæ ſando comperi, quæque perſpexi acceſſiſſe tibi divinitatis * auxilia. Scis C quæ te pollicebaris acturum, quando couſertiſſimis inimicorum cuneis urgebaris, & circa muros Ticinenſis civitatulæ * hoſtis tuis clangor ſtreperet, quando armis numero adverſarii præſtantiores ſubſiſtere, ſola tecum dimicante cælitus inviſibili virtute, non poterant. Audebat te aggredi, qui exercitus tuos nuda æſtimatione penſabat: ſolatiorum tuorum pondus omnis bellaudi apparatus ſuſtinere nou valuit. Quoties utilitaribus tuis aer ipſe ſervierit, ſi receoſes, tibi cæli ſerena militaverunt, tibi convexa pluvias pro voto ſuderunt. Quis reſiſtere dexteræ tuæ auſus fuit, & cum gratia ſuperna pugnanti? quoties inimici tui ceciderunt mucronibus ſodalium ſuorum? quoties tibi vicit, D qui pro hoſtium tuorum utilitate certabat? His ergo donis cæleſtibus viciſſitudinem impenſa circa homines pietate reſtitue. Myſticæ oblationis holocauſta ſunt, ſupplicantum lacrymas nou ſperni. Illud certe perpende, qualibus in regno ſucceſſeris: quos ſi, ut liquet, malitia expulit, caſus illorum neceſſe eſt, ut ſequentes informet. Ruina præcedentum poſteros docet. cautio eſt ſemper in reliquum lapſus anterior. Non ſine exemplo militat, qui reſpicit qua cauſa deceſſor ejectus eſt. His freta Liguria veſtra E nobiſcum proſuſa ſupplicat, ut legum veſtrarum beneficia ſic tribuatis innocentibus, ut noxios abſolvatis. Exigua eſt apud Deum noſtrum miſericordia, ſi illos tantum læſio non ſequatur, qui reatu careut, culpas dimittere cæleſte eſt; vindicare terrenum.” Poſt hæc ſiluit.

* Boll. *agnoſces.*

* Schot. & Boll. *auxilio.*

* Schot. & Boll. *hoſtili litui.*

At eminentiſſimus Rex infit. quo loquente, attonita de voluntate ejus corda pavor artabat. “Quamvis te, venerabilis Epiſcope, pro meritorum tuorum luce ſuſpiciam, & multa apud me confuſionis tempore repoſuiſſes beneficia, quibus frui te convenit tranquillitate revocata: regnandi tamen neceſſitas qua concludimur, A miſericordiæ, quam ſuades, non ubique pandit acceſſum. & inter res * duas naſcentis imperii, pietatis dulcedinem cenſuræ pellit utilitas. Exemplorum cæleſtium teſtimonio * affectio mea nititur. Offendiſſe legimus principem, qui cœlitus deſtinatum oec inimicum ſubduxit exitio. pœnam meruit lenitas, quam potuit intuliſſe diſtrictio: ultionem ſuſcepit, qui detrectat inferre. Vim divini judicii aut attenuat, aut contemnit, qui hoſti ſuo, cum potitur, indulget. Juſtitia coercendi ſunt, quos conſtat gratiam non ſecutos. Vitia tranſmittit ad poſteros, qui præſentibus culpis ignoſcit. Nam quod de Redemptoris noſtri patientia loqueris, illos vere amplectitur lac gratiæ, quos auſteritas legis in- B formar. Nunquam a medico ad pleniſſimam curationem æger adductus eſt, niſi ab illo qui primum putria ferro membra deſecuit, & latentem penitus e ſinu viſcerum produxit illuviem. Qui criminoſos patitur impunire tranſire, ad crimina hortatur inſontes. Tamen quia precibus veſtris, quibus ſuperna aſſentiunt, obſiſtere terrena non poſſunt, omnibus generaliter errorem dimittemus. Nullius caput noxa proſternet, quoniam poteſtis & apud Deum noſtrum agere, ut ſceleratæ mentes a propoſiti ſui perverſitate diſcedant. Paucos tamen, quos malorum incentores fuiſſe cognovi, locorum ſuorum tantum C habitatione privabo; ne forte exurgens neceſſitas viciuos inveniat nutritores, & malorum adjuta ſucceſſibus bella cunſurgant.” His præcellentiſſimus Rex dictis, [a] virum illuſtriſſimum Urbicum acciri jubet, qui univerſa palatii ejus onera ſuſtentans, Ciceronem eloquentia, Catonem æquitate præceſſerat: cui præcepit, ut generaliter indulgentiæ pragmaticum promulgaret. quod ille ad omnem benignitatem paratiſſimus illico tanta brevitate & luce contexuit, ut & illa culparum genera cognoſcerentur abolita, quæ putabantur fuiſſe reſervata.

* Schot. & Boll. *duras.*

* Idem *aſſertio.*

Interea ſecretius rex præſtantiſſimus ſacerdotem veneraudum Epiphanium imperat evocari: D quem tali compellat affatu. “Judicii noſtri ex ipſa ſententia,glorioſe Antiſtes, pondus intellige, ut cum tot in regni circulo Pontifices eſſe videantur, tu potiſſimum in tanta re quaſi unicus eligaris. nec enervata per meritum tuum hujuſmodi æſtimatores illudit opinio. Solus eſſe juſte crederis, cujus ſplendore, tanquam globis lunaribus minorum ſyderum lumen obtunditur, & modicæ lucis radii præfulgida conſcientiæ tuæ luce fuſcantur. Quis quærat noctis lampadam, ubi ſolis jubar effulgorat? qui candelæ præſidium, ubi caminis indeſinentibus fi- E dei pyra ſuccenditur? Poſtremo talem a me oportet dirigi, qualem ſuſcipiens libenter auſcultet. Vides univerſa Italiæ loca originariis viduata cultoribus. In triſtitiam meam ſegetum ferax ſpinas atque injuſſa plantaria campus apportat: & illa mater humanæ meſſis Liguria, cui numeroſa agricolarum ſolebat couſtare progenies, orbata atque ſterilis jejunum ceſpitem noſtris monſtrat obtutibus. Interpellat me terra, quocumque reſpicio uberem vinetis faciem, cum aratris impexa contriſtat. O dolor! nullus humor illorum labris infunditur, quos a vini copia Oenotrios vocavit antiquitas. Hæc quam-

a *V. I. Urbicum*) Quæſturem ſacri palatii, aut inſtar Quæſtoris. Quod Eurico erat Leo. quud Gundobadu Laconius, hoc Urbicus Theoderico.

bi celer præminm æternæ lucis aſſertem. Inter duos optimos reges teſtimonium in cæleſtibus dicturus adhibeor, ſi quod ille miſericorditer poſtulat, tu clementer accommodes. Munus repromiſſionis dominicæ æqua lance dividite: & cum ambo amplius habueritis, damna nemo lugebit. Certate, duces invictiſſimi, & alterutrum vos exequendo præcepta myſtica ſuperate. In qua conſtictatione ſic bravium victor accipiet, ut victus præmium non amittat. Sequimini conſilium meum, & ambo ſuperiores, ambo pares extabitis. Redimere cupit ille captivos: tu ſine pretio redde genitalibus glebis. Mihi credite, nemo uberius in hac cauſa, nemo majus accipiet, quam qui nihil acceperit. deſrudabitur præmium partis illius, atque ad tua compendia lucrum tranſit alterius, ſi quos & vendere glorioſum eſt, donare diſponas. Pro quantum diſpendii de pollicitatione divina offerenti aurum in hoc negotio, ſi remittatur, infliget; vel quantam pauperiem, ſi ſuſcipiatur, apportat? Divites exercitus tuos faciet contempta pecunia, adquiſita mendicos. Audi Italorum ſupplicum voces, & de te præſumentum preces ſerenus admitte. Audi Italiam nunquam a te diviſam, & multum de animi tui clementia confidentem. quæ ſi una voce uteretur, hæc diceret. Quoties pro me, ſi reminiſceris, ferratum pectus hoſtibus obtuliſti? quoties pugnaſti conſilio, ne bella* ſubriperent? ne aliquis eorum duceretur in quacumque orbis parte captivus? quos nunc detines, tu nutriſti. doloſe mihi virtus tua beneficium præſtitit, ſi quos ab extraneis tutatus eſt cuſtos, invaſit. Quis catenarum nexibus impeditus duræ ſorti non uberiores lacrymas exhiberet, cum ſe ad ditionem liberator impelleret? quis ſe subduceret, cum armorum tuorum crepitus audiretur, in quo in neceſſitatibus tutiſſimum habuere præſidium? Eliſis collo manibus matrona ſublimis, cum traheretur ad vincula, promiſit ſibi vindicem te futurum. Virgo ab ſtupratoris inſidiis pudorem ſuum tibi credebat diſplicere poſſe, ſi perderet. In ſummam capti ſunt, quos nemo fugientes invenit. Agricolarum laborioſæ ſtirpes, & duris exercitatæ ligonibus ſoboles, quos per terram ſuam paſcit infabricata ſimplicitas, cum loris colla necterentur, & palmas vinciret arta connexio, nihil pro defenſione ſua aliud clamitabant: Scimus, & evidenter agnoſcimus. nonne vos eſtis Burgundiones noſtri? Videte, ne ante pium regem quæ facitis, excuſetis; & illu urbanorum conſuetudine crimina ſupprimatis. Quoties iſtæ, quas ligare præſumitis, manus domino communi tributa ſolverunt? Novimus quia ille fieri iſta non juſſit. Hac auctoritate miſeri pro ſolatiis utebantur. Multos tamen integritatis tuæ fiducia fecit interimi, dum capti ſuperbius reſponderunt. Redde ergo reſiduos patriæ, redde origini, redde gloriæ tuæ. Antiquus dominus provinciam diligit, quam & modernus amplectitur. Remitte quamvis ad alienam ditionem, qui ſe & ibi poſiti tuos eſſe cognoſcant. Parum enim gratiæ impendimus illius imperio, cujus miſericordiæ nihil debemus. Vacua ſentibus illam, quam bene noſti Liguriam, & reple culturis. Quantum obnoxia ſit muneribus tuis intelligit, ſi faciem ſuam aliquando congnoverit. Domeſticum tibi ſemper eſt indulgere ſupplicibus, ſicut ſuperbos opprimere. Sic in utroque fortiſſimos, ibi per gladium, hic per temperantiam triumphos adquires. Noſtris* noſtrorum commovere fletibus. Sic in ſucceſſione regni iſtius legitimus tibi hæres adcreſcat, & per ſpem adultæ* progenies ad Burgundionum gubernacula reviviſcas. Et licet hoc Deo tribuas, adjice & illud; quod nec hominibus externis iſtud impendis. Jam tibi Italiæ dominus* & neceſſitudinis affinitate conjungitur. ſit filii tui ſponſa Latia largitas, abſolutio captivorum. offerat pactæ ſuæ munus, quod & Chriſtus accipiat. Hæc cum dixiſſet, commonito ſancto collega Victore ſurrexit, & uſque ad pectus regium lacrymantes, & cum omnibus propter adſtantibus capita ſubmiſerunt.

* Boll. ſubreperent.

* Sentt. Boll. noſtrorumque movere.

* Iidem progen. v.

* Iidem etiam.

Tunc rex probatiſſimus, ut erat ſando locuples, & ex eloquentiæ dives opibus, & facundus aſſertor, verbis taliter verba repoſuit. Belli jura pacis ſuaſor ignoras: & conditiones gladio deciſas concordiæ auctor eviſceras. lex eſt certantium, quem‸putas errorem: frænum neſciunt inimicitiæ, quem tu, Chriſtianæ lucis jubar, oſtendis. Præliis temperantiam nullus annectit, quæ oris tui nitore, egregie moderator, attollitur. Statuta ſunt dimicantium, quicquid nun licet, tunc licere. Iſta forte quies vindicet, quæ narraſti: hoſtem ſuum qui non læſit, adjuvat. Paulatim adverſarius a regni ſui mole ſuccidítur, cujus imperii radices* viribus amputantur. Repoſui regi partium illarum contumeliam, quam putas illatam. Ludificatus ſpecie fœderis nihil egi ſtudioſius, niſi ut quod eſt cautelæ apertos inimicos agnoſcerem. Concedat tamen divinitatis aſſenſus, ut ſolidatum inter nos fœdus longa ætate ſervetur. invenient partes illæ conſtantem in amicitia, quem ſenſerunt ſibi pernicioſum fuiſſe dum litigatur. Vos tamen, ſancti viri, ad domos, in quibus manetis, ſine tribulatione diſcedite: dum ego animæ meæ & regni utilitate diſcuſſa, quæ me conveniat præſtare pronuntiem. His auditis Pontifices abſceſſerunt.

* Boll. viribus.

At ille vocato [a] Laconio, cui & rerum & verborum fides ab illo ſemper tute mandata eſt: quem & prærogativa natalium, & avorum curules per magiſtræ probitatis inſignia ſublimavere: cum quo confert quoties & pia & religioſa meditatur: & ſicut non eſt cum vitiis ſociata nobilitas, nec adſtringitur ad illecebras lux naturæ; ſi quid ille benigne facere voluerit, duplicari iſte hortatur adhibitus. Cui princeps; Vade, inquit, Laconi, & tota votorum tuorum vela ſuſpende. Et ſacerdos a nobis & beatus Epiphanius libenter auditus eſt; cujus te precibus fuiſſe permotum, cum apud nos verba faceret, animorum indices lacrymæ teſtabantur. Vade, pleno pectore dicta ſententias, per quas pactionis illius duriſſimæ nexus irrumpas. Liceat Italis omnibus, quoſcumque Burgundionum noſtrorum metus captivatis fecit eſſe captivos; quos famis neceſſitas, quos periculorum timor advexit: poſtremo quoſcumque conceſſit aut addixit conſenſus principis ſui, noſter abſolvat. at paucos, quos quaſi ardore præliandi tunc ad adverſatiorum ſuorum dominatione rapuerunt, pro illis pretii quantulumcumque percipiant: ne deteſtabiles apud illos fiant certaminum caſus, quorum cum diſcrimina ſuſtinuerint, lucra non ſentiant.

Poſt præceptum venerandi regis impiger ille verborum ſaltibus indulgentiæ ſpecies aut formas expoſuit, & chartas ad inſignem Antiſtitem detulit. quas ille cum expectatiſſima devotione ſu-

[a] *Laconio*) Ad quem ternas vidimus epiſtolas Ennodii.

tulit. quas ille cum expectatiſſima devotione ſuſcepit, & portitorem tanti doni ambienter amplexus eſt. Qui poſtquam rumor innotuit, tanta iſtius jam liberæ multitudinis frequentia ſubito adſtitit, ut deſolata crederes eſſe etiam incolis rura Gallorum: nam teſtis hujus rei ego ſum, per cujus manus pictacia ad clauſuras juſſio ſacerdotis elicuit, quadringentos homines die una de ſola Lugdunenſi civitate redituros ad Italiam fuiſſe dimiſſos. Identidem per [a] ſingulas urbes Sapaudiæ, vel aliarum provinciarum factum indubitanter agnovimus. Ita ut iſtorum, quos ſolæ preces beatiſſimi viri liberarunt, plus quam ſex millia animarum terris propriis redderentur. Eorum vero, qui redempti auro ſunt, numerum ad liquidum agnoviſſe non potui: quia inter eos etiam multos fuga eripuit. Sic factum eſt, ut tunc ad liberationem omnium ſubjugatorum tranſeundi occaſio conceſſa ſufficeret. Poſtquam tamen pecuniarum ille cumulus effuſus eſt; continuo ad expenſas redemptionis ſuggeſſit neceſſaria illa, quæ ibi eſt theſaurus Eccleſiæ, Syagria. cujus prolixam quærit vita narrationem: ſufficit tamen, ut ex operibus agnoſcatur, quam verba tranſcendunt. Dedit etiam præſtantiſſimus inter Gallos [b] Avitus, Viennenſis Epiſcopus, in quo ſe peritia, velut in diverſorio lucidæ domus incluſit. Quid pluribus? auro illorum ex maxima parte actum eſt, ne Gallis diutius ſervitum pubes Ligurum duceretur. Nec in uno loco ſummus vir in illa regione ſe continuit, ne forſitan in longinquo degentes dominorum feritas impediret. Fuit Genavæ, ubi [c] Godigiſclus germanus regis larem ſtatuerat, qui [*] famam fraternæ deliberationis ſecutus, bonis operibus ejus ſe ſocium dedit. Brevi tamen tantæ liberatorum phalanges emiſſæ ſunt, ut videres longe, lateque agminibus ferventia itinera cum laude Dei, tum etiam ſplendidiſſimi Sacerdotis Epiphanii, cujus miniſterio atque labore erepti fuerant, redeuntium. Et ne tanti lux noſtra tropbæo muneris privaretur, atque ab oculis ipſorum pulcherrimum ſpectaculum tolleretur, ipſe cum his remeavit. Videres duci in triumphis cæleſtibus vulgus liberum, & pro mactandorum ſanguine terram madefieri lacrymis exultantium: cum Heliæ currum iſtarum cohortium ductor ſcanderet, & quadrijugum ad cæleſtia pro merito ſuo raperetur excurſo. Non ſic Pellæus princeps Alexander, quem paeatorem orbis vocavit vana laudatio, captum gentium duxit examen, ut iſte revocavit. Ecce hinc comperimus armatorum mentes ſanctitate ſuperatas, & ceſſiſſe precibus electi Principem, qui obvium ſemper lanceis pectus ingeſſit. Quantum fuit acutior verborum, quam ferri lamina, hinc lector agnoſce. expugnavit ſermo, cui ſe gladii ſubduxerant. Dum ergo tertio menſe cum tali trophæo Ticinum remearet Antiſtes, ut [d] Tarantaſiam venit, (ſic enim vocitatur oppidum Alpibus vicinum) ibi quædam mulier gravi immundi ſpiritus vexatione laborabat. quæ continuo percepta benedictione abſoluta diſceſſit. Ipſe tamen ſuis inopinatus nec ſuſpicantium oculis adſtitit. Viſus eſt ſubito, de quo vix credebatur aliquis poſſe rumor audiri.

[*] Schott. & Boll. *formam*

a *Singulas urbes Sapaudiæ*) Sapaudia jam dudum Burgundionibus conceſſa fuerat, poſt memorabilem illorum cladem, & victoriam Aetii. Tiro Proſper in Chronico, *Sapaudia Burgundionum reliquiis datur cum indigenis dividenda*. Quæ hodie Sabaudia dicitur, veteris Sapaudiæ partem tantum retinet. Nam longius olim porrigebatur, cum in Notitia Imperii Occidentalis Ebredunum Alpium maritimarum caput in Sapaudia collocetur, itemque Cularo Allobrogum, quæ eſt Gratianopolis.

b *Avitus Viennenſis Epiſcopus*) Doctrina & pietate clariſſimus, Alcimus Ecdicius Avitus omnibus nominibus appellatur in ſua ipſius epiſtola, qua poemata ſua, quibus in Codice S. Victoris præfigitur, Apollinari fratri ſuo, Valentiæ Epiſcopo dedicat his verbis.

Domino ſancto in Chriſto piiſſimo ac beatiſſimo Apollinari Epiſcopo Alcimus Ecdicius Avitus frater.

Hanc epiſtolam, Sirmondus poſtea edidit inter opera S. Aviti aliquanto emendatiorem.

„ Nuper quidem paucis Homiliarum mearum in unum corpus redactis, hortatu amicorum diſcrimen editionis intravi. Sed adhuc te majora ſuadente, in coetenum petulantioris audaciæ edurata fronte procedo. Injungis namque, ut ſi quicquam de quibuſque cauſis metri lege conſcriptum eſt, ſub profeſſione opuſculi veſtro nomini dedicetur. Recolo equidem nonnulla me verſu dixiſſe, adeo ut ſi ordinarentur non minimo volumine ſtringi potuerit epigrammatum multitudo. Quod dum facere, ſervato cauſarum & temporum ordine meditarer, omnia pene in illa notiſſimæ perturbationis neceſſitate diſperſa ſunt. Quæ quoniam ſigillatim aut requiri difficile, aut invenire impoſſibile foret, abjeci ea de animo meo, quorum mihi vel ordinatio ſalvorum, vel diſperſorum reparatio dura videretur. Aliquos ſane libellos apud quendam familiarem meum poſtea reperi, qui licet nominibus propriis titulisque reſpondeant, & alias tamen cauſas inventa materiæ opportunitate perſtringunt. Hi ergo, quia jubes, etſi obſcuri ſunt, tuo ſaltim nomine illuſtrabuntur. quamquam quilibet acer ille doctuſque ſit, ſi religioſis propoſitæ ſtylum non minus fidei quam metri lege ſervaverit, vix aptus eſſe poemati queat. Quippe cum licentia mentiendi, quæ pictoribus ac poetis æque conceditur, ſatis procul de cauſarum ſerietate pellenda ſit. In ſæculari namque verſuum opera condendo tanto quis peritior appellatur, quanto elegantius, immo, ut vere dicamus, ineptius falſa texuerit. Taceo jam verba illa vel nomina, quæ nobis nec in alienis quidem operibus frequentare, nec dicam in noſtris conſcribere licet: quæ ad compendia poetarum aliud ex alio ſignificantia plurimum valeat. Quocirca ſæcularium judicio, qui aut imperitiæ aut ignaviæ dabunt non uti nos licentia poetarum, plus arduum quam fructuoſum opus aggreſſi, divinam longe diſcrevimus ab humana exiſtimatione cenſuram. quoniam in aſſerendis quibuſque rebus, vel etiam prout ſuppetit explicandis, ſi quacumque ex parte peccandum eſt, ſalubrius dicente clerico non impletur pompa, quam regula, & tutius artis pede quam veritatis veſtigio claudicatur. Non enim eſt excuſata perpetratione peccati libertas eloquii. Nam ſi pro omni verbo otioſo quod locuti fuerint homines rationem redhibere cogentur, agnoſci in promptu eſt, illud periculoſius lædere, quod tractatum atque meditatum & antepoſitum vivendi legibus loquendi lege præſumitur.

Ex hac epiſtola docemur, Homilias etiam ab Avito editas fuiſſe. Et quidem ſola una reſtat de Rogationibus a Mamerto ejus prædeceſſore inſtitutis. Sed pluſcularum fragmenta in antiquiſſimi libri reliquiis V. I. Jac. Auguſti Thuani ampliſſimi Senatus Præſidis vidimus. unam in converſione dictam domni Segiſmeri Lugduni, poſtridie quam furor ipſius ex Arriana hæreſi eſt recepta: alteram in Baſilica Sanctorum Agaunenſium, in innovatione Monaſterii ipſius: tertiam in reſtauratione Baptiſterii in civitate ſua Vienna: quartam in Baſilica S. Petri, quam Sanctus Epiſcopus Tarantaſiæ condidit: quintam in Dedicatione Baſilicæ Genevæ, quam hoſtes incenderant: & alias, quæ vel inſcriptionibus ipſis nimium quantum ſui deſiderium excitant, reliquorumque B. Aviti operum, quæ recenſent Iſidorus, & Ado Viennenſis.

c *Godigiſclus*) Ita ſcribunt libri omnes, non Godigiſilum, ut vulgatæ habent editiones Gregorii Turonenſis, aliorumque.

d *Tarantaſiam*) Tarantaſia olim oppidi nomen, Alpium Grajarum caput. Sic enim & in vetere Itinerario Æthici, & in Aviti homilia, quam modo commemoravimus. Hodie Tarantaſiam vocitant non oppidum, ſed pagum ipſum, tractumque totius Centronum civitatis. Itaque contra illi accidit quam pleriſque aliis Galliæ locis, ut princeps oppidum regioni nomen daret, non regio ſeu civitas oppido.

Mox tamen ut rediit, curis ex more animum fatigat, ne forte quibus abſolutionem Deus per illum dederat, propriı ceoſus poſſeſſione turbarentur. præcipue ob nobilium conſiderationem perſonarum: quibus immanior apud ſuos poterut conſtare calamitas, ſi vitam inopem reduces ſuſtinerent; & de peregrinationis incommodis ſola miſericordiæ ſolatia perdidiſſent. Ad regem invictiſſimum Theodericum per ſe mox ire noluit: ne forte laboris ſui viciſſitudinem in relatione gratiarum, aut in exhibitione munesum coram poſitus videretus exigere. flagitat enim quaſi debitam retributionem, qui profligatis Principum juſſionibus, ipſe quid actum ſit auctor annuntiue. Hoc ergo ille totius acuminis vir proſpicieos declinare geſtiebat. Scripſit tamen, & quæ geſta ſunt, loqui commiſit epiſtolis; ne aut tacendo contemptor, aut occurtendo per arrogantiam pronuntiaretur intemperans. Quantum tunc, admirande Pontifex, tua plus egit abſentia, quaotum * imperavit bumilitas deprehenſa; dicunt illi, quos de exulibus ditiſſimos seddidiſti. Igitur omnia, quæ a piiſſimo rege pro miſeris per paginam petiit ſingularis Antiſtes, incunctanter obtinuit. Serenus præſtitit copiam ſupplicanti, cui pro compenſatione laboris ſui hoc credebutur poſſe ſufficere, quicquid per illum beneficii redemptus & pauper acciperet.

* Boll. *imperavit*

Poſtquam tamen omnes, qui revocuti fuerant, indulcu præferendi principis jure ſuo donati ſunt, perſunctam moleſtiarum ſuarum molem admirabilis cenſebat Epiſcopus: cum necdum biennio exacto, a deliberatæ quietis gremio, tanquam a portu cymba, aliis inlata tempeſtate propellitur. Nam iofirmis Ligurum & labantibus humeris vix ferenda tributorum ſarcina mandabatur. Rurſus ad te, afflictorum conſolator, adcurritur. * Doceres fruſtra reddidiſſe patria cives, ſi illis io ſolo avito periclitantibus non adeſſes. Et quia apud te nunquam fatigatus eſt qui rogavit, ſuſcepiſti cauſas infelicium, & te protinus ad recidiva onera præparaſti. Raveonam pro nobis regem rogaturus excurris! quam ne te ibi quiſquam poſt Gallicana inſignia laudaret, effugeras. Minas cæli, procellarumque diſcrimina, adhuc quaſi ævi integer, aut valentia corporis munitus, exſuperas. Nunquam tibi ad officium aoimurum ſe membra quumvis invalidu ſubduxeruot: frigus, pluviæ, Padus, jejunia, navigatio, periculum, tonitrua, ſine lecto manſio in ripis fluminis, incerti pene ſioe terra portus, virtuti tuæ dulcia fuerunt, & grata ſucceſſui. * Contriſtatus eſt de præſentia tui & ille eminentiſſimus rex, qui te videre ambienter optabat. Expoſuiſti neceſſitates noſtras adventu tuo, antequam diceres, & quales tecum habitantium lacrymæ te compulerint, docuerunt ſuperata diſcrimina.

* Boll. *Decerns*

* Baronius ex Vat. cod. *Conſolatus*

Aſt ubi ad principem tamen ingreſſus eſt, ita loqui cœpit. Solita, Rex venerabilis, mentis tranquillitate famulorum preces intellige. & me ad poſtulanda neceſſaria, & vos ad tribuenda uſus informat. Lex tua eſt, ductor invicte, miſereri jugiter. tu ſemper outriſti ſpem interceſſionis in poſterum, dum præſentibus non reſiſtis. viam ſupplicationi noſtræ patefecit ad reliqua, ſemper apud vos beneficii ſides impetrati. Liguribus tuis largire quod proferas: tribue quod reponas. futurorum quæſtus eſt, temporalis indulgentia. Boni principis mos eſt, cum virtutibus umare famam; & regnum ita ordinare, tanquam ad ſtirpis ſuæ poſteros tranſiturum. Nutantes domini hæc tantum, quæ accipiunt, diligunt: firmiſſimi illa potius, quæ dimittunt. Sic terris ſemina parva committimus, ut multiplicata capiamus. fœnus ſine crimine fit triplicatum. boni Imperatoris eſt poſſeſſoris opulentia. Coocede immonitatem unni præſentis Liguriæ, qui eos externis, qui ſupplicant, reduxiſti. Quam uberem præſente nativitatem habuerimus, elementia veſtra adſtanres interroget. Nemo illi mentitur, cui ſerviunt qui conviocant. Ad hæc Princeps: Licet nos immanium expeoſarum pondus inhiet, & pro ipſorum quiete legatis indeſinenrer munera largiamur: tamen vis meritorum tuorum tractatibus noſtris revereoter intervenit. Opus eſt fieri quidquid injunxeris. juvat omne quod præcipis. æſtimamus enim compendiis noſtris adjici, quod ipſe decerpſeris. Nihil tu quaſi ex accidenti depreceris, qui habes a nobis plurima quæ repoſcas. Duas tamen præſentis iodictionis fiſcalis calculi partes cedemus; tertiam tantum modo ſuſcepturi, ne aut ærarii noſtri anguſtia Romanis pariat majora diſpendia, aut ſupplicatio tua expectata patriæ gaudia noo reportet. Taliter præfato regi egit gratius ſummus Antiſtes: a qoo vale dicens abſceſſit. Heu dolor atque gemitus! omnibus quaſi ſupremi officii, vel ultimæ viſitutionis ſtudio impiger occurrebat. Et cum domus ipſius Chriſtianæ multitudinis turbas evomeret, ipſe tamen omnium peoetralia adibat: nullum humanæ mentis craſſitodine hebetatum tangebat tam funeſta ſuſpicio, quod inſtaret tranſitus ejus, quem ille ſpiritus revelatione cernebat. Ninguido acre, & quali ſolent homines ad tecta confugere, Ravennam egreſſus eſt, & per omnes Æmiliæ civitates celes venit, tanquam ad ſepolcri receptaculum properans: omnibus ſacerdotibus in itinere poſitis munificus, communis, affabilis, & quaſi [a] exagellam relinquens, ſeipſo præſlantior. Ut Parmam tamen ejuſdem viæ ingreſſus eſt civitatem, continuo eum coagulatus in vitalibus humor iofudit, quem catharrum medici vocant. qui ſe medullitus inſerens in ruinam publicam ſerviebat. Sed quid formidas oratio? quid velut * oavis fragos ſcopulos perhorreſcis? Velis, nolis, & ſi ſtrictim, cujus vita dicta eſt, narrandus eſt obitus: quoniam nullu protenſione libelli, nullis dilatationibus promulgatæ laudis, tranſitus ipſius poterit occultari. Et qoamvis velut Scyllæos canes, & patulas Charybdis fauces, fragoſa diſcrimioa murmure mioitantes veliſicans carina diffugiat, obitus ejus naufragium non omittit. Quid fletus narrare metuo, quos continua ſemper neceſſe eſt ut monſtret effuſio? Ergo dum ſe oppido Ticinenſi, nunc miſero, propioquavit, quaſi alacer, & ſanus apparuit. quod licet cum * omnibus exultationibus ob reditum ſuum iotroiſſet, illico gaudia vertit in lacrymas, ægrum ſe eſſe ipſa die ſigni-

* Alii *naufragos*.

* Alii *ennium*.

---

[a] *Exagellam relinquens*) Hoc eſt, ut interpretor, normam & exemplum. Exagellam enim appellaſſe videntur libram ſeu trutinam, ab eo ſcilicet ſonte, a quo & aginam & exagiam. In antiqua inſcriptione quæ continet edictum Aproniani P. V. ſub exagio pecora vendere, eſt adpenſa vendere. Zeno item Sermone VI. ad Neophytos, *Habetis*, inquit, *aginam*, *exagium facite*, *quemadmodum vultis ponderare*. Exagium facere eſt ponderare: trutina, qua ponderamus, exagella.

A ficant, altera graviorem. Et cum grandior per dies ſingulos appareret infirmitas, adjuta eſt imperitia medicorum. Stabant inuſſitantes & attoniti populi, caſum in uno homine totius provinciæ conſiderantes, & funus mundi metuentes. Septimo tamen die inopinatum ſcelus, ineffabilis calamitas, inexplicabilis luctus acceſſit. Sed cum beatiſſimus cerneret Pontifex, ſarcina carnis abjecta maturius ſe ad purum ætheris evolare fulgorem: cujus vox illa ſemper fuit,
Philip. 1. 21. *Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum*, læto animo ac vultu ſereno illos verſiculos Davidi-
Pſal. 88. 1. cos ſæpius repetebat, *Miſericordias tuas, Domine, in æternam cantabo. In generatione & pro-*
B *genie pronuntiabo veritatem tuam in ore meo*,
Pſal. 30. 6. & illud, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*. Nec non adjiciebat de perfectione
1. Reg. 2. 1. ſecurus, *Confirmatum eſt cor meum in domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo ſalutari meo*: ut hymnis & canticis & in morte reſonans ad ſedem ſuam cæleſtis anima remearet.
a quæ quinquageſimum [a] octavum ætatis annum duxit ad tumulum: triginta in hac ſacerdotali, qualem, & ſi excerptim lector attendis ſcalptam, converſatione exemit.

C Illud namque ſilentio præterire non debeo, quod ejus ſanctæ reliquiæ uſque in diem tertium, quo cum ſumma veneratione reconditæ dinoſcuntur, tanto lumine ac decore veſtitæ cunctorum viſæ ſunt oculis, ut ſplendorem vitæ vultus ſignaret defuncti, & depoſitam gloriam jam nunc percepiſſe glorioſum vas crederetur, in quo vere fuit theſaurus magni regis incluſus. Quæ ibi fuerunt flumina lacrymarum, quanti planctus, ſilebo, ne poſt annos ac curricula novellum dolorem ſcriptor incitiam. Quæcumque ibi mater venit, liberatum clamavit ab illo filium: quæcumque uxor, maritum: quæcumque ſoror, fratrem: qui celebs, ſeipſum. Poſtremo in illa tanta hominum multitudine & conventu, ut audenter dicam, totius orbis nemo fuit qui beneficiis illius aliquid non deberet.

Sed quæſo jam temperemus a luctibus: contractam triſtitia reſolvamus frontem. Excelſa cum Deo poſſidet, ob cujus obitum mœremus in terris. Sed quid faciam, quod remediatoris veſtri ſingultus verba deficiunt? lacrymæ ora perfundunt? mugitum reſonat omne quod eloquor? & intelligo quod nunquam ad flentem flens bene veniat conſolator. Hæc ſancto Patri & doctori peritiſſimo idoneus affectus non ſcientia impendi, ut aliquos de converſatione illius floſculos relegerem: ut eſt longum iter agentibus in uſu poſitum, qui non omnes obvios conſalutent. Tu mihi, anima apud redemptorem noſtrum præpotens, tribue, ut cura vacuus, & pectore liber: munda tibi fiunt debentur præconia mundus exſolvam. De cætero habentem in te poſt Deum fiduciam non relinquas, & quem religioſis titulis inſigniſti, religioſorum in divinam repromiſſionem redde participem.

a *Quinquageſimum octavum*) Deceſſit B. Epiphanius XII. Kal. Februarias anni CDXCVII, anno ætatis duodeſexageſimo nondum expleto. Quare natus videtur anno CDXXXIX. creatus Epiſcopus anno CDLXVII.

OPUSCULUM QUARTUM.

b In Martyrologio Romano die 28. Decembris.

[b] *De vita Beati Antonii Monachi Lerinenſis*.

PRÆFATIO.

UT præliantes aſſurgunt buccinis; ut equorum celeritas ad potiorem curſum ferrata calce provocatur: ita dum majorum virtus ſollicitat, ingenia novella confortat. Qui cana exercitia, & veterum geſta relegit, ad diſciplinarum frugem propoſitis laudum præmiis inardeſcit. Imago præcedentis gloriæ, ut ad poſteros veniat, linguarum catena retinetur. non licet per ætates perire, ſi quid lectio ſerenis actibus amica ſuſceperit. Itaque eloquentiæ diuturnitas, mortalis naturæ ſine congreſſionis periculo vincit anguſtiam; per quam optimorum converſatio, ipſis decidentibus, neſcit occaſum. Reſtituetur quidem corpus origini, & deſtinatus a ſuperis ſpiritus ad proprium recurrit auctorem: quorum tamen probitas libris mandata fuerit, eorum vitalis eſt obitus: Dicat forſitan interpres auſterior: Abjurat prædicationis dulcedinem perfuncta mens ſæculo, & carnis
D vinculis abſolutus non deſiderat quæ inter incerta mundi geſſit, agnoſci: ſed illos humanus carcer, ſine libertatis diſpendio, refudit opifici: dum inter polluta gradiens, nitorem ſuum anima Deo noſtro intenta geminavit; & per mandatorum cæleſtium lineas lenocinantem hujus lucis non ſenſit errorem. Nobis vero iſta reviviſcant, nobis profutura ſerventur; quibus ſi a ſtudio deeſt ſectari meliora, de illorum, qui facem converſationis ſuæ præferunt, venire debet exemplo. Tu autem, venerabilis Abbas Leonti, qui id mihi operis injunxiſti, adjuva oratione titubantem, & ſiccitatem ſtyli ſanctarum precum imbre locupleta. facies enim, ut confido, meritis præcipuum, quod adgredi me ipſe juſſiſti. Pronum eſt, beatitudini tuæ jejunam eloquentiam fæcundis innocentiæ ferendis ampliare. credite mihi, vos reſpiciet exortæ aut culpa, aut genius dictionis. cujus niſi ſub-

b *De vita B. Antonii*) Beatum hunc virum, quem paucis poſt obitum annis primus omnium celebravit Ennodius, jure quodam ſibi vindicant tres Provinciæ: ortum Pannonia, potiorem vitæ partem Italia, obitum & ſacras corporis exuvias Gallia. Natus quippe in Valeria Pannoniæ, atque a B. Severino primum Abbate, deinde a Conſtantio Epiſcopo Laureacenſi patruo ſuo inſtitutus, inde in Italiam profectus eſt. atque in valle Telina, qua Abdus fluvius, priuſquam Larium ſubeat, decurrit, cum Mario presbytero aliquandiu verſatus, inde rurſus emigrans, ad Larium lacum, haud procul a S. Felicis Comenſis Martyris ſepulcro ſedem fixit, clariſſimamque nominis famam adeptus eſt. Quam ut declinaret, Lerinenſem denique maris noſtri inſulam petiit, in eaque vitæ curſum inter ſanctiſſimos ejus ævi monachos biennio peregit.

ſtan-

ſtantiam religioſa auctoritate firmaveris, videbitur judicii tui clauda fides delegiſſe minus idoneum, cui venerandi laboris provinciam commiſiſti.

Igitur B. Antonii narraturus inſignia, primum Spiritus ſancti mihi majeſtas invocanda eſt, ut qui illum rebus divitem fecit, me in his explicandis per linguæ fræna moderetur, & labiorum ſordes Prophetici carbonis diluere maturet incendio, ne conſcientiæ nebulis lucem converſationis illius, aut ampliſſimis pauperem faciam laudibus, aut infantia arente devenuſtem. Benedicitur indiviſa Trinitas Deus noſter, qui ſervum ſuum Antonium, tanta virtutum dote ſublimem, circa Danubii fluminis ripas in civitate Valeria, Secundino patre lucis hujus januam juſſit intrare. Qui quamvis de ſplendore natalium conſcientiæ jubar hauſerit, tamen fulgorem ſtirpis præcipuæ morum radiis obumbravit; vincens decorem ſanguinis ingenii claritate; dum coruſcantem germinis ſui lampadam actuum ſerenitate tranſcendit; & factus eſt victor ſtemmatis ſui, per quod univerſos naſcendo ſuperavit. Qui dum adhuc de matris penderet uberibus, quem præſcivit Dei gratia, non reliquit: nec paſſa eſt inopem favoris exiſtere diſpenſatio cæleſtis, quem remunerandis plenum ſtudiis approbavit. Qui ne ſancti inſtituta propoſiti per parentum blandimenta frangeret, annorum ferme octo genitoris tutela nudatus eſt. mox tamen ad illuſtriſſimum virum Severinum ignara fuci ætas evolavit: qui dum eum mulceret oſculis, futura in puero bona quaſi tranſacta relegebat. Fuit enim, cujus meritis nihil eſſet abſconditum. Ille hunc ſibi ſututum participem, pia ubique voce prædicabat: credo, ut incipientis tyrocinia ſpes annuntiata ſolidaret.

Sed poſtquam beatus vir humanis rebus exemptus eſt, Conſtantii Antiſtitis, ea tempeſtate florentiſſimi, junctus obſequiis, glorioſis operibus vitæ rudimenta dedicavit: qui eum inter Eccleſiaſticos exceptores cæleſtem militiam juſſit ordiri. erat enim venerabilis ſacerdos Antonii noſtri patruus. Sed nunquam ille magiſterii rigorem conſanguinitatis lege mollivit: nec fecit ſecurum de neceſſitudine diſcipulum non timere, cui gratiam doctoris niſi cenſura non præſtitit. Tantus fuit circa ſectatorem diligentiæ modus, quantum judicia contulerunt. meritum ſuum in facie monitoris agnovit. Sed jam peccatorum conſummatio Pannoniis minabatur excidium. Nam ſucciſa radice ſubſtantiæ regionis illius ſtatus in pronum deflexerat. Per incurſus enim variarum gentium cotidiana gladiorum ſeges meſſem nobilitatis abſciderat, & fœcundas humani generis terras ira populante deſolabat. Jam Franci, Heruli, Saxones, multiplices crudelitatum ſpecies belluarum more peragebant. quæ nationum diverſitas ſuperſtitioſis mancipata culturis, Deos ſuos humana credebant cæde mulceri: nec unquam propitia ſe habere numina, niſi cum ea æqualium cruore placaſſent. ceſſare confidebant iram cælicolum innocentis effuſione ſanguinis, qui ut in gratiam redirent cum ſuperis ſuis, propinquorum conſuerant mortes offerre. quoſcumque tamen religioſi titulus declarabat officii, hos quaſi ſereniores hoſtias immolabant, æſtimantes, quod piorum jugulis divinitatis ceſſaret indignatio, & fieret materia gratiæ locus offenſæ. Inter quas temporum procellas Conſtantius Pontifex, ne quid in mundo haberet ſubſidii, terra * hoſtilibus deputata, humana lege liberatus eſt.

* Schot. *loſibus*.

Poſt cujus reſolutionem, Antonium noſtrum famuli ad Italiæ partes, quibus cælitus fuerat deputatus, Chriſto duce perducunt. Principe loco Tellinæ vallis, quæ id ſortita eſt vocabuli, limen ingreditur: quam montium ex utroque latere brachiis fabricata naturæ ditat amænitas, & de verticibus fœcundis amnium plebe locopletat uber ſolum: quod avaris reſpondet juxta deſideria immoderata cultoribus, non tamen ita ariſtis prægravidum aut dotatum paſcuis, aut arbuſtis compoſitum, aut fluminibus lætum, ut non plus ſupervenientis perſonæ gratia præſtaret, quam ipſius originis variata & diſtincta formoſitas. Illic Mario presbytero, qui ſpiritibus immundis dominabatur, adjunctus eſt. quia hæc eſt rerum conditio, ut novi hominis mores divulget inventa ſodalitas: & qui ignoratur per originem, ſimilium clareſcat affectu. Deprehenditur mens ſecreta per ſocios, & cui non licet ad liquidum ſupervenientis æſtimare conſcientiam, conceditur, ut de ſuis deprehendat externos. Nam cum eum beatus Marius illis oculis, quibus mentes videntur, inſpiceret, & interioris decorem hominis abſconditis percontaretur obtutibus, voluit eum clericorum ſociare collegio, & inter Eccleſiaſticos cætus præſtantem meritis dedicare perſonam. Sed fugit honorem, velut veneni poculum, qui ſemper potentiam credidit ſubjacere, & ſervire patienter prætulit regali dominatui.

Ne tamen diu humanæ converſationis mixtus illecebris, ſocietatem contagionis hauriret, elegit ſeceſſum haud procul a beati martyris Felicis ſepulcro, ubi Larius Ionii marmoris minas deponit; quando ne evagetur longius, objectis ripis reſiſtunt fræna telluris. Illic inſerto nubibus vertice mons coruſcat, qui ſublimitate ſua vincit aſpectum. Sed quam ſuperbus eſt magnitudine, tam difficilis aſcenſu. Nam nullis ante monachum noſtrum patuit greſſibus; nec per prærupta ſaxorum humani generis admiſit, formidine repugnante veſtigium. In præciſis cautibus tuta feris longum præbuit nullo exterrente cubilia; eo beſtiis blandior, quo terribilius agricolarum minatur excurſui. In hoc Dei famulus ſedem diligit; in quo ſola fuit placendi cauſa, quia nequaquam lenocinabatur adſpectibus. Nihil ſecum amplius, niſi parum leguminis, & ligonem, quo terram ſollicitaret, de mundi beneficiis aſſumens; dedicavit callem ſubjecta aſperitate neſcitum. Juga illa indomitam naturæ legem Antonio congrediente perdiderunt: reſerata itinera poſt ingreſſum ejus patuere cupientibus. Invenit illic tamen duos ſenes, quos jam ita inter luſtra belluarum habitatio longa miſcuerat, ut nihil de illis mundo fama nuntiaret. quorum vitam, ſcientiamque plene videor elocutus, cum expetitam pro Dei timore habitationem ſine nube vulgavi. Brevi poſt, horum unus aſſumptus eſt, & terreni carceris mole depoſita, ætheriam valitudinem felix anima reſumpſit. nam abſolutionis ejus tempore columna ignea B. Antonii oculis eſt ingeſta, ad cælum uſque pertingens: credo, ut venerabilis viri fides, & ardor ille vitiorum decoctor typico monſtraretur incendio. Tunc dum ibi Dei cultor tota diſciplinis cæleſtibus virium ſuarum vela laxaret, & per ſinus animæ corporiſque extrudentia paleas flabra ſuſciperet. cujus vigilias, jejunia, lectionis aſſiduitatem

jure replicarem, niſi haberem digniora memoratu, Nunquam ille cibum ſumpſit, niſi ſatiſcente corpuſculo, nunquam niſi exemptis officii muniis, ſollicitudinem quiete laxavit. Sed quid retexam, quæ perfectionis habuerit inſtrumenta perfectus, aut per quos gradus ad celſa conſcenderit, quem liquido declaratum eſt obtinere ſublimia? Scivit ille ſic per labores varios diſciplinarum lineamenta ſectari, ut nunquam aſſumeret arrogantiam de labore: & cum omnia eſſent digna præconiis, quæ gerebat, diſpendium virtutis credidit, fuiſſe laudatum. Sic totum de ejus actibus opinionis luce radiabat, ut nihil præberetur oſtentui: præminebat cenſura mentis in corpore, & iracundiam, quam contra culpas anima ejus ſuſceperat, facies infucata pingebat. Videres adverſus flagitia mundana torvos oculos, & indeſeſſa contra ſæculi blanditias Chriſti militem bella tractare. Quando illa imago ſtatum ſuum reſolvit in riſum, & ab ordinis proprii rigore lætitiæ debilitate confracta eſt? Interea dum velut obſignatum monachi in univerſis implet officium, vir quidam quem ſponſæ ſuæ amor in facinus impulerat, & ad effuſionem humani ſanguinis affectu & indignatione provocarat; dum conſcientiam ſe credidit fugere mutatione terrarum, & in aliis provinciæ partibus innocentiam reperiri, quam furore duce perdiderat, veſtium ſimplicitate ad ſecreta eremi portavit homicidam, putans in Dei obſequio conſtitutis de actibus ſuis præter effigiem nil patere. Artifici humilem ſimulavit obtutu: & per doloſi commenta conſilii, fabricata ſubjectione compoſitus, cautioribus ſcelerum ſordes texit obſtaculis. Difficile eſt præter Deum deprehendere, quicquid obſequendi argumentis involvitur. proinde flagitium celat abjectio: raro in lucem erumpunt crimina, quæ auctor obtemperandi ſcierit fuco ſepelire. Protinus tamen adfuit ille index conſuetus, & latentis ſecreta conſcientiæ divinæ vocis clave reſeravit; in his ſermonibus adorſus Antonium, quando cum pluſquam homo poſſit docuit cognoviſſe, illum denudans, qui craſſo indumento latronem tegebat: Cave, inquiens, ne tanti criminis reum ſancto velis miſcere collegio: ne lupum ovibus, agnis viperam negligens æſtimator adjungas. Iſte animam Dei manibus conceſſam per eliſi fragmenta gutturis effugavit, & internecivo fratris furore conſtricti vitam e ſedibus ſuis, dum inſert faucibus vincula, diſſolvit. hunc debitum exitium ſequitur, nec a jugo ſupplicii erit alienus, qui humano ſanguini non pepercit. miſericordia eſt, circa facinoroſos ſervata diſtrictio: Ergo ſopori terminum ponens, mandatorum cæleſtium hoſtem depelle, ne candida converſatio tecum habitantum fuſca ſupervenientis contagione violetur. Illico divinis obſecutus imperiis hominem vocat, meurientem convincit, feriato ore male conſcii omnia ejus geſta perſequitur. Expavit deprehenſus, cum flagitia ſua recenſeri videret ab homine, quæ ſine teſte humani generis commiſerat. viaticum popoſcit, fugam tremens apparavit. continuo tamen pediſſequa reum ultio comprehendit, & expiatum ſcelus patratoris morte nuntiavit. Ita ſermo juſti viribus carere non potuit. Interea ſanctus vir per regiones finitimas inſidiatricis famæ linguis innotuit. quæ ne pareret de celebritate jactantiam, ante proviſa ſunt remedia, quam morbus adoleſceret. Qui enim grandævus aut debilis, duce diligentia, non itineris illius tranſmeabat abrupta, cum dantibus valetudinem deſideriis etiam ægritudines corpora non tenerent? Hac perterritus frequentia, ad ſecretiora eremi Beatus Antonius credidit evolandum, ne ſingulorum devotio inamabilis arrogantiæ mater exiſteret, & de multiformi gratia rigidioris propoſiti ruina naſceretur. Mox tamen receſſus, quem pendula rupes commendabat, electus eſt. In quo annis pluribus ſolus, & vere monachus vitam ſine humani generis conſorte tranſegit. Dabat feras pro ſodalibus montana ſolitudo: mugitus urſi, aliarumque belluarum minax immurmuratio, pro blandæ conſabulationis communione ponebatur. Denique ea tempeſtate urſus petulantior, gloriæ plus daturus, caules ipſius puberibus foliis lætiores, & quadam domino hilaritate geſtientes, immani ingrediens contritione vaſtavit, ita ut nuſquam de ſimplici fruge ſpes reſidua linqueretur. quem ille baculo mulcatum diſtrictius abire præcipiens, teſtem virtutis ſuæ, & nuntium paſſionis ad alias ire beſtias mox coegit. ut impleretur Domini fidelis pollicitatio, quæ ſectatoribus ſuis totius veneni & omnium ferarum promiſit obſequium. Rurſus tamen gradienti ei per deſtinatum callem rugiens ſe fera ſuggeſſit; quam ille ſola juſſione turbatam iter fecit aperire, & occupata viæ clauſtra deſerere. Sed ecce iterum alis pernicibus, per proditionis ſuæ ordinem, Dei ſervum in quo loco degeret fama vulgavit; aliud de ipſo, pro ſententiarum varietate, diverſis opinantibus. Tunc liquido patuit per occurſus multiplices nihil obſtare cupientibus; planari ardua, ſolidari ſciſſa, pendentia non timeri. Sed potioribus inſidiis, ne per arrogantiam hoſtis ſurriperet, fortiori conſilio manus oppoſuit, ne jam grandævus perderet, quod inter tyrocinia virtute ſervaſſet. acrius enim circa robuſtos diaboli certamen eſt, & majoribus copiis illos aggreditur, qui conflictus ejus experti roboris ſudore domuerunt. Univerſa tamen ſtrenuum ipſe pertractans, brevi animum ſuum allocutione firmavit. Quid agimus, mens adhuc mundani oneris faſce depreſſa, quam nondum ad auctorem ſuum corporeus carcer evomuit? non tibi certa eſt de perfectione fiducia, dum adhuc includeris fragilitate carnali: periculis plena ſunt, quæ videntur eſſe tutiſſima: lenocinia hoſtis tui intelligis, dum univerſorum voce laudaris. Vide quantis labores inſidiis. abſconditum eſſe non licet, quod adimus; latebram noſtram perſecutio manifeſtat hoſtilis. Sanctorum petamus exercitum, & illam Lirinenſis inſulæ cohortem irriguo inquiramus ardore. quem ſolum hactenus pulſavit adverſarius, timebit inter inimicam ſibi multitudinem conſtitutum. Inſtructa præliis acies illa ſemper invigilat, & variis perfoſſum ictibus abigit infeſtantem. quot bella illis diabolus intulit, numerant tot triumphos. non metuunt quotiens adeſſe Satanam, ut dimicantes acuant, claſſico fuerit ſtridente nuntiatum. ſemper eruditos & fortes reddidit quotidiana decertatio, quomodo prolixior pax ſolutos. His dictis, dimiſſa fratribus cellula, quos ibidem prædicti amor congregaverat, apud Lirinum improviſus apparuit. Nuntiavit virum inſignium meritorum, facies jejunii pallore decorata. Nam dum ſecreti nitorem hominis ſplendidiſſima macies indicaret, non defuit actuum ejus præco conſuetus. Immaculatam converſationis ipſius ſpeciem, ſub verborum abundantia, & relationis ubertate deſcribens, Mixtus grandævis & præcipuis geſtorum ſuorum lampadam non minori intellexit igne rutilare: meritus eſt ſomitis ſui lucem,

dum vidit alieni. Quaſi inter ornamenta cæli, & ſidera pleno fulgore micantia, ſupervenientis aſtri claritudo ſocietur; certant ſine invidia geminare radios, & per augmenta luminis ſpeciem ſuperare novitatis. Alia prolixiori crine facem ſuam ſtella commendat; alia puriore: unam ditat potior flamma, nobilitat alteram per ſpatia nocturna ſincerior. Sic Antonium noſtrum per univerſas locorum mutationes a Chriſto veniens diſciplina comitata eſt. Providit tamen, ne cui in illa nutrice ſanctorum Inſula, cum præſtaret meritis, præferri videretur honoribus. ſciens in humilitatis radice plantatum ad centenos fructus aſſurgere. Blandus juvenibus, gravis maturis, doctus peritis, ſubmiſſus exiſtendo ſimplicibus, totam illam dominici gregis legionem, diſtinctam actu, variatam gentibus, quaſi unam animam in ſua affectione collegit. Ibi biennio, A ſeipſo potior, mundi iſtius ſarcinam deponens, victor inſidiarum, quas antiqui ſerpentis parat aſtutia, diem noſtrum & lucem præſentis ſæculi perpetui luminis adeptione commutavit. Taceo qualiter vitam ipſius mortis claritudo ſignaverit, ne univerſa digerens, non tam veritatem narraſſe, quam prædicti laudibus videar immoratus. Veluti ſi quis conſitum lucum frondium denſitate repererit; ex quo coronam ferro ſtringente ſubripiens, genium ſylvæ, dum præſumit parva, non amovet; melioribus equidem de Antonii noſtri factis, quæ ſtylo non attigi, narranda ſervavi. Vincar forte eloquentiæ flumine: nemo me circa illum ſuperabit affectu. Habeat qui ſecutus fuerit, de peritiæ meſſe jactantiam: mihi gratiam beati hominis nemo præripiet, qui ad explicanda ejus bona primus acceſſi.

OPUSCULUM QUINTUM.

[a] *Euchariſticum de vita ſua.*

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI.

2. Cor. 12. 9. ORaculum eſt ſcientiſſimi Doctoris gentium quod pariat infirmitas noſtra potentiam, & quod terrena contritione anima convaleſcat. cum virtus, quæ de ſubſtantia carnis fluxerit, currat ad ſpiritum; & dum labefactatio noſtra cæleſtem hominem, & in divina locandum arce componit ad frugem ſpiritus; ſi quando ſine cultura, aut meſſe ſunt corpora, dulce eſt, & cum acceſſerit propter augmenta diminutio. ad divitem Dei gratiam pervenitur jejuna & ſterili paupertate membrorum. Ergo ſibi debetur poſt Deum, imbecillitas noſtra, quod de rerum ſublimium affectione ſurreximus. Votiva febris meæ neceſſitas, & exuſtio amplectenda medullarum, dederunt mihi & timere Deum de abitione ſoſpitatis, & in ipſo gaudere de reditu. Lætatur nunc in auctore noſtro mentis ſanitas procurata languoribus. Ubi eſt ſuperbia divinæ ſalutis quæſita ludibrio? ubi ſupercilium, per quod omnium munus credebas eſſe ſem propriam? repente deſeruit te conſtantia ſoboris tui, & ægritudinis ſubjecta ponderibus eliſa cervice jacuiſti. poſtquam fugit proſperitas tua, ſeram meditata pœnitentiam, quod prævalueras, Dei noſtri fuiſſe cognoſcis. Gratias tibi, cæli moderator & conditor, qui diſpenſatione ſubtili, & occultis miſerendi itineribus, vias noſtras & de afflictione componis, & ad virtutem perfectam pia laceratione nos reparas. Ad medicinam tuam venire, niſi ſuffragio vulneris, non valemus: cum duritiam cordis aſſueſcimus te percutiente mollire, & ſuggeſtionem terrenæ vilitatis nobili & dulciſſima moleſtiarum noſtrarum paſſione comprimere. Ecce ego ille, qui in longum ducta mihi alacritate plaudebam: qua dum perpeti fruerer, quaſi nulla intermiſſione ſolveretur, quærebam qualiter peccati ſtipendium mors veniret. Nam elevatus inſanis ſucceſſibus, poetarum me gregi, ignaB rus venerandæ profeſſionis, indideram. delectabant carmina quadratis ſabricata particulis, & ordinata pedum varietate ſolidata. Angelorum choris me fluxum aut tenerum poema miſcebat: & ſi eveniſſet, ut eſſem clarorum verſuum ſervata lege formator, ſub pedibus meis ſubjectum, quicquid cæli tegitur axe, cernebam. Ineptum diu volutavit vita mortalis, & certa miſeriarum cæcitas de falſa dicendi felicitate perextulit. Quotiens acclamantium flatibus propter religionem vertex nudatus intumuit, & mendacibus labiorum luſus illecebris, credidit amorem ſui habentium pectoribus imperati? Tu autem, Pſal. 2. 4.
C qui in cælis habitas, irridebas me: tu quem non deliniunt verba, ſed puritas: tu apud quem ſæpe muti loquimur, & clamantes tacemus. Sic dum me concinnationis ſuperfluæ in rhetoricis & poeticis campis lepos agitaret, a vera ſapientia mentitam ſecutus abſceſſeram, nihil aliud cupiens, niſi auris vanæ laudationes aucupari. Erat orandi faſtidium, dum perorandi tenebar cupiditate mercari. Infelix ego homo! quis me repararet de corpore mortis hujus? gratia Dei, medicabilis morbi conceſſa miniſterio. Nam ecce repente ad ſedem animæ formidantis dolor ingreſſus, & ſecreta cordis hoſtili pavit
D incendio. tunc quicquid homo eſt jugi conſeneſcebat ardore, & per aditus naturales coctio ſe interna reſerabat. Nam dum e latebris ſuis pelleretur arrogantia, quamvis adhuc aliqua de ſuperſtitioſo, tamen jam de ſuperſtite nihil habebam. Hoc ſolum remanſerat de conſcientia viventis, quod a te, Deus meus, ſanari me poſſe confidebam, quem ad commotionem errore perduxeram. Nec tamen vaſtatrix illa, & magiſtra peſtis latebat, viſcerum immiſſa conclavibus: nec contenta velamine, totum me luridi coloris nube veſtierat; ut quicquid in cæteris paſſionibus medicorum quæritur digitis,

a *Euchariſticum*) Liberatus gravi morbo Ennodius, gratias Deo, tum de reddita ſalute, tum de cæteris, quæ in reliqua vita acceperat beneficiis hoc egit Opuſculo. cui cum anepigraphum eſſet, niſi quod in uno Codice *Relatio curſus vitæ ſuæ* inſcribebatur, Euchariſtici nomen indidimus, Paulini Burdegalenſis exemplo, qui ejuſdem argumenti ac tituli carmen compoſuit.

A hoc propoſitum pro correptione ſui vulgus videret. Urebat amantes mei longa calamitas; urebat inimicos, alios deſperatio obitus mei, alios angebat inſtantia. concors erat civitatis in ſtudii diviſione ſententia. Interea me edax ignis interno vaſtabat officio, & continuis curantium nutriebatur ſtudiis. Nam quaſi morbos aleret, ita quicquid contra ipſos providebatur, acceſſit. Tunc illa ſæcularis pompæ philoſophia Hippocratis & Galeni contrita ſubſidiis, ad adjutorium fidele ſe tranſtulit, aliquando ſentiens mundi blandimenta vaneſcere, & humanis hominem præſidiis non juvari. Jam duorum ferme menſium curriculis cladis hujus me ſibi preſſura ſubmiſerat. Jam remedii vice tranſitum B præſtolabar, & nihil ſuave de uſura lucis iſtius recolens, abrumpere moras, etſi cum peccati iturus faſce cupiebam. Expendite legentes, quæ hic flagella, quæ tormenta me manſerint; ut ſuppliciorum præſentium metu gehennæ pœnas expeterem, & ut ad illa immortalis camini, & dirum anhelantis piacula feſtinarem. Sed non

1. Reg. 2. 6. defuit mihi Dominus, qui *mortificat & vivificat, deducit ad inferos, & reducit*, majeſtate ſua ille, cujus eſt promiſſio, Adhuc verba in

Eſa. 55. 6. & 55. 9. ore tuo *& ecce adſum, dicit Dominus*. Nam cum unus ſe ex his, qui aſſidebant mihi, & per ſingulos dies ditabant inæqualitatem meam diſpendio facultatum, laſſatum ſe fuiſſe teſtaretur, nec aliquid C remanſiſſe, quod fieret; illico mihi ſpem vitæ detulit deſperatio curatoris. Nam illic promptiora ſunt cæleſtis bona juvaminis, ubi ſe ſubtraxerint obſequia infauſta languentibus. Continuo me ad [a] B. Victoris martyris præſidia ſæpe experta tranſvexi, & opem fortiſſimi precatus, Deo per ipſum cum lacrymis allegandа commiſi. Satis eſſe ad promerendam clementiam ejus, ſi ſemper ante oculos ſuos ſtatuat, unde nos ſumpſerit; nec facile ad ſublimitatem mandatorum illius cum velocitate extremam migrare poſſe materiam. Quamvis per ſecundam pii naturam baptiſmatis ablutum ſit quicquid de limo parente ſordujmus: tamen quia dum inimicus ſalutis noſtræ incluſum blandimentis fucat interitum, dulci vitia D ſapore condivit, & dum pruritu aurium, dum

Hiere. 9. 21. guſtandi oblectatione producimur, mors per feneſtras ingreditur; quo fugiendum eſt ab ira ip-

Luc. 15. 12. ſius, niſi ad miſericordiam ejus, qui reducem filium, & conceſſæ prodigum portionis, quem poſtquam cum porcis per obſcenum ſiliquarum cibum addixit immunda communio, ad ſtolam candidam, ad anulum pretioſum, ad divitias illas paternæ poſſeſſionis, quaſi ſemper ſervaſſet juſſa, revocavit? Precatus ſum per electum ejus, ut debita mihi plura dimitteret, ut pius diligentiæ abſolutus exhiberem. Et hoc cum promiſſionis ſuæ chirographo, & caſta ſponſione conveniens, popoſci, ut daret etiam per præcepta ſua amabili devotione me currere. quia cum ſit illius, quod vocamur, illius quod vocati acquieſcimus, a nobis tanquam ſint orta munerantur. & velle recta, & perficere ipſe ſuggerit: tamen ceu pro noſtra obnoxius devotione dat præmium. Promiſi etiam, ſi clarioris ſtudii me per gratiam ſuam donaret affectum; de mann linguæ meæ confeſſio iſta procederet, de muneribus ipſius ingenioli mei eidem adipem litarem; ut nunquam ſtyli cura de ſæcularium rerum ventoſa executione laſſaretur. reliquas etiam quibus ſugillabar fœditates abnuere; ſi tamen ipſe, quod loqui inſpiravit, velle me faciat. Supplicavi ut adeſſet in me beneficiis ſuis, nec averteret ſe ab eo, quem genuini præſidii tutela deſtitutum foviſſet miſericorditer, & illis, qui parentum lætabantur defenſione, prætuliſſet: & ut hæc tribuerentur non vicem innocentiæ meæ reddidit; ſed quantum gratiæ ejus deberet felix & eruditus peccator, oſtendit. Nam ſi recti cuſtodiam pietatem ſecutus non linqueret, & nos terreret ut arbiter, & non ut pater foveret; nuſquam via ſalutis, nuſquam evadendi aditus pateret. Deus meus, redemptio mea, quæ mihi occurrunt de his quæ feciſti mecum: quæ de illis, quæ geſſi adverſum me! quæ ſi conferantur, nullum tempus aut ope tua, aut delicto meo ſit vacuum. Libet ex innumeris in me collationibus tuis unam libare, & prætereundo populos largitionum tuarum, ſingularem ſummotenus atringere. Tempore quo Italiam optatiſſimus Theoderici regis reſuſcitavit ingreſſus, cum omnia ab inimicis ejus inexplicabili clade vaſtarentur, & quod ſupereſſet gladiis, fames necaret: cum excelſa montium, caſtrorumque arcem penuria perrumperet; & in culminibus locatos armis ſævior egeſtas obſideret: [b] ego annorum ferme ſedecim, amitæ, quæ me aluerat, ea tempeſtate ſolatio privatus ſum. remanſi ſolus, inops re & conſilio deſtitutus, cui ſola remedium tribuere poſſit adverſitas. Ne inter parentes, quod eſt captivitatis ſorte amarius, ſubſidia vivendi liber poſcerem, extemplo porrexiſti conſuetam dexteram, defenſio mea; & domum cenſu & religione prædivitem, ut ſolatium meum non reſpueret, compuliſti. Popoſci in matrimonium cujuſdam nobiliſſimæ & tibi bene compertæ parvulam filiolam; protinus, te ut ad te veniret procurante, quaſi hoc a me ſperari debuiſſet, exceptus. contulit mihi placentium tibi conſortium, & ut alimentis adfluerem, & ad culturam tuam fugiens infidelitatis obſcura commearem, pene ante agnitionem deſolationis meæ, cœperunt mihi largienda ſuppetere. Tunc primum ex mendico in regem mutatus, afflictorum orditus ſum mala deridere, & quaſi debita mihi fuiſſet proſperitas, ſic illorum negligere auctorem. Non tamen perduellis animus, & duræ cervicis continuo a te tumor eliſus eſt. produxiſti ultionis tempora, ne forte compungerer, & hoc tantum, quis eſſet præſtitor, ſanatus ſentirem. Sed quia homo non corrigit ex injuſto, nec facile ad candidum poſt ma-

a *B. Victoris*) Martyris Mediolanenſis, ubi domus & ſedes Ennodio. De hac ipſa curatione ſua, quam infuſo B. Victoris oleo conſecutus eſt, vidimus lib. VIII. epiſt. XXIV. Alterum ejuſdem Martyris, etſi re ac modo diſpar, in Apollinarem noſtratem præter uſitatum morem collatum beneficium narrat Gregorius Turon. lib. 1. Mirac. c. XLV.

b *Ego annorum ferme* XVI.) Hinc petenda epocha annorum Ennodii. Nam ſi ſedecim annorum erat, cum Theodericus Italiam ingreſſus eſt, nempe anno CDLXXXIX. conſequens eſt, ut Valerio Conſule, qui fuit annus Chriſti DXXI. & Ennodii poſtremus, annorum fuerit non amplius XLVIII. Itaque hunc numerum non exceſſit. Non diſſimili argumento ætatem ſuam, & quo anno ſuos libros ederet, prodidit Prudentius, Conſulem indicans, quo natus erat in Cathemerinon Præfatione, quam vetera exemplaria, ut totius operis Prudentiani prœmium, in prima ejus fronte merito locant.

Irrepſit ſubito canities ſeni,
Oblitum veteris me Saliæ argueni,
Sub quo prima dies mihi.

Salia Conſul cum Philippo fuit anno CCCXLVIII. His adde annos LVII. quos egerat Prudentius. reliquum eſt, ut hæc ſcripſerit anno CCCCV.

culas ſedetur; ſteti in ſententia mea illa, qua A caderem, vici patientiam tuam continuatione peccati. Et quia, cum ſis clementiſſimus, non ſemper juſtitiam reponis, nudatus præſidio tuo, vocem illam, quæ directa eſt ad aures primi pa-
Geneſ. 3. 9. rentis, accepi, *Adam ubi es?* In confuſione mea, quantos amiſerim clementiæ tuæ theſauros, & qua nudatus ſim dote, numeravi, rerum a te collatarum æſtimatio tunc conceſſa eſt, cum mihi periret, redii ad me, atque ad ærumnas meas, & propter gaudia producta lacrymavi. Statim quidem alio itinere, non tamen impare, ſubveniſti. Ordinaſti, ut per officium Levitarum coactus ſanares, & impacti honoris ſarcina quod premebat a me pondus amoveret. Sed poſtquam venerandæ me preſſura dignitatis abſolvit, habui de titulo geninm, non de actionis nitore conſcientiam: o meus rigore inebriata venefico, nec exemplis inſtructa, nec monitis! Si deſunt B tibi venerabilium magiſteria librorum ad profectum, informare ſuppliciis: & niſi te cæno perditionis immergis, habere potes de pœna doctrinam. Sed hæc faciat in nobis ille, qui præcepit, & ut pares ejus exiſtamus imperiis, ipſe nobiſcum quod injungit, operetur. Hæc & alia plura, ſicut præfatus ſum, per teſtem probatiſſimum beatum Victorem intimanda ſuggeſſi, nec requies, nec mora procuranda lentavit. petitionem meam ſuſcepit, replicavit, obtinuit. Hoc amplius ſuffragator meus emeruit, quam popoſci, ut illa, quæ mecum matrimonii habuit parilitatem, [a] religioſæ mecum habitudinis decora partiretur, & fieret præclari dux fœmina tituli. Sed utinam ſexum fragilem in animi virtute ſequeremur, & actione nobili non tantum excelleret merito, quantum fœmineæ imbecillitatis ſequi videretur obtentu. Illa pretioſæ vigore conſtantiæ mala carnis vota perdomuit, & affectioſam ſervavit pudicitiam, non coactam. Illa recti obſervantiam, dum obſtinate diligit, ire compulit in naturam. Utinam non mihi in illa diſtricti proponatur hora judicii; & dum in infirmitate ſua fortis apparuerit, ego in naturali virtute ſim fragilis! Ecce Domine, recenſui ipſa quæ noveras, & in ea tantum ſui fidelis parte, ut non ſaperem, quod tenebas. Adeſto, rex gloriæ, adeſto ſupplicanti, & ſecundum benignitatis tuæ conſuetudinem, ſecutura diſpone. GLORIA PATRI ET FILIO, ET SPIRITUI SANCTO.

a *Religioſæ mecum*) Simile quiddam Ruricio accidiſſe ſcribit Fauſtus Reienſis epiſt. VII. ut eum ipſo fideliſſima Sarra, id eſt conjunx ſua ſub uno Chriſti jugo ad communem tenderet coronam.

OPUSCULUM SEXTUM.

b *Parænesis didaſcalica ad Ambroſium & Beatum.*

DEo obſequimur, dum ejus convenientia monitis imperamus. nam quod petitioni veſtræ ſtudio caritatis adquieſcimus, myſtica ſunt præcepta. Multis etenim ſupplicationibus exegiſtis, ut pagina vobis concinnationis didiſcalicæ fingeretur. Volens me in multorum jura ſubmiſi: quia videbo, quid in verbis adhibeatur examinis; ſufficit ſi me in voto prædicetis. Ego tamen in foribus ſcriptionis quod vivificat non tacebo. Deum tota mentis intentione mundis tenete viſceribus, & circa vos precum frequentatione mulcete, nullis ab eo animarum fornicationibus, nulla tranſactione deducti. Fovete etiam proximos, quos facit naturale collegium; & ne quod vobis factum dolori eſſet, vos feciſſe gaudeatis. Hujus boni fructus eſt, quicquid optatur. Me tamen dio tenuerunt anxium deliberationis incerta, utrum ad vos per carmen, an epiſtolari lege verba promulgarem. Elegi affectionem meam circa vos utroque dicendi calle patefacere: quia & præcipientem decet fortis elocutio, & preſſa admonitione mentibus mollioris ſtyli cura ſubvenitur. Ergo benigne exacta ſuſcipite.

LAUS VERSUUM.

C
Quamvis ſit tenerum madore mellis,
Quodcumque ſtrepuit parent Camœna,
Et fictum lepido nitore carmen
Captivet docilis momenta cordis.
Nec ſemper deceat poema virtus,
Quod lex præcipiens tenere fluxum
Reſolvat ſtudio jubeate fortes.
At nos Pieriæ modum loquelæ
In tantum ſequimur, monente cura,
Quantum dat genius, vigorque veri.
Chriſti militis inſitum rigorem
Elumbem patimur cavere ductum.

ERgo dictorum aliquotiens amœna fugientes, materiam ſolidam ſuo ore celebremus, ne ſentiat virilitas operis enervari damna ſermo- D nis. Non refugit profeſſionem meam monitoris officium, quia decet præcedentes emendatio, & ſicut poſt tergum relictis par eſt facem de innocentia proferri: ita ratio flagitat, ut etiam verbis iter, quod ſequantur oſtendas: cum divini voce conſtet hortaminis, *Argue ſapientem & amabit* te: & non reticeat ſæcularis aſſertor, Qui præceptorem ſancti voluere parentis eſſe loco. Jure enim in affectionis ſupercilio collocatur, quem benignitas corrigendi promptius afferit, quam ipſa natura geneſis. Genuiſſe etenim libidinis teſtimonium eſt, erudiſſe pietatis. Ergo ad diſciplinarum arcem pro-

b *Parænesis didaſcalica*) Auctor ipſe ſub initium concinnationem didaſcalicam vocat, & lib. VIII. epiſt. XXVII. epiſtolam admonitionis. dignam ſane, quæ adoleſcentibus omnibus, qui ad virtutem & litteras informantur, legenda ac pædagogi loco ſectanda proponatur. Beatus & Ambroſius ad quos ea miſſa eſt, ex Epiſtolis noti ſunt. Ambroſium enim Fauſtini filium fuiſſe docuit lib. IX. ep. II. & III. Beatum, etſi patris ejus nomen non prodit, nobiliſſimum & ſublimem adoleſcentem appellat lib. VIII. epiſt. XXXVIII. & XXXIX. Ad eundem etiam aliquot ſunt epiſtolæ Ennodii, & Ambroſii nomine controverſia VI. in aleatorem. Ambroſius vero is videtur, qui poſtea Quæſtor fuit Athalarici Regis, apud Caſſiodorum lib. VIII. epiſt. XIII. & XIV.

perantes, matrem bonorum operum amare vere- cundiam: quæ ita ex ſe variarum ſpecies virtutum fæcunda & virgo parturit, ut impudentia procax, & corrupra vitiorum. Hæc vos hac voce, ut ad eam tendatis, hortetur.

VERECUNDIA.

Tinguite candentes roſeo de murice vultus,
Atque fidem morum pandite de facie.
In niveo ſpargent maculas ſis pulchrior ore,
Cum ſudans tenerum roſcida colla feras.
Nil tibi plus lingua tribuas, quam ſchemate frontis.
Quidquid amare libet, hinc tibi concilia.

NEfas eſt huic tam ſacro manus negare conſilio, quando & ipſa, quæ loquitur, quæſtuoſi decoris dote redimita, nobilitaris vel amplificat bona, vel ſuggerit. Pudori ergo cognatam ſemper ſociare pudicitiam: quæ ætatis præjudicium cana moderatione temperans, annis fervore tumentibus peregrinæ frigus diſpenſationis admiſceat: & edomita erroris appetentia, carnem ſapore ſunctæ converſationis illiciens, recti diligentiam ſtudioſam in vobis videri faciat, non coactam. Hæc tamen ventris caſtigatione procuretur, nec inimica ejus ſerculorum populoſis nutriatur erroribus. Exigit enim comeſſatio, magno quæſita diſpendio, etiam bonorum damna meritorum, & uno calle morum veniunt detrimenta, vel cenſuum. Hæc ſi ad vos greſſum protenderit, his eam tonare oportet eloquiis.

CASTITAS.

Nil moror afflictos conſtanter prodere vultus,
Dum mihi praniteant caſti monumenta decoris.
Pinguia nam tenuem ſuffacant corpora ſenſum,
Et male farta ſuas conculcant viſcera mentes.
a *At mihi crux cuſpis, crux ſcutum, [a] cruxque thoraca:*
Hac tegar, hac feriam, hac pacis fœdera firmem.
Hæc mihi dux belli eſt, qua victrix lubrica calcans,
Dira cupidinei deteſtor mella veneni.
Ad me currentes puerum ſeponite factis,
Deque meo juvenes canam præſumite vitam.

HAnc admittentes fidei ornate conſortio. quia ſicut in emendatis moribus principem locum obtinet, ita ſuis ſpoliata dotibus non tenetur: nec fas eſt quaſi ſingulare occupari, quod conſtat ex pluribus. Nobilia ſerta niſi multiplicibus pratorum non componuntur ſpoliis: ex variis gemmis una diadematis ſolet conſtare formatio. Semper admirabilis electri corpus numeroſa metallorum membra pepererunt. Proinde, quia nihil eſt, quod fidem poſſit anteire, foveatur, & ita in diligentiæ meſſe coaleſcat, ne lacteus alimenti divitis culmus importuna demeſſus falce moriatur. Ergo recedat ab inſtituto veſtro clauda pollicitatio, & per uſum in naturam tranſeat res ſequenda. Hæc tamen his vos convenire putetur affatibus.

FIDES.

Qui cupit cælo ſociare terram,
Linquere & luxa vitium parentis,
Me petat, certum decus, & coronam
Muneris alti.
Ille nec dirum metuit tribunal,
Nec per urbanos volitat potentes:
Cautius recti tenet inter undas
Stagna ſalutis:
Barbarum quamvis tumeat Gelonus,
Parthica & latret Morinus figura,
Omne quod mundi rabies ſuſurrat
Deſpicit, arcet.
Intrat excelſi penetrale regis,
Divitum tutis manet in ruinis.
Ille nec legem patitur ſepulcri,
Nec mala vita.

DE præfatis virtutibus faceſſat ſtudiorum liberalium deeſſe diligentiam, per quam divinarum bona rerum quaſi pretioſi monilis luce ſublimentur: quia non multum a fœditate ſejungitur imperfecta formoſitas: & qui non ſufficienter magnorum tetendit ad culmina, miſerorum infima vix reliquit. Iſtæ tamen præ foribus quaſi nutricem cæterarum anteponunt Grammaticam, quæ adoleſcentium mentes ſapore artificis & planæ locutionis illiciat, & ad Tullianum calorem ſcintillas præfigurati vaporis adducat. Fabricatum Martius campus militem ſuſcipit, quem ſimulacrum mentitæ dimicationis animavit: nec pedem retorquet a claſſicis, cui buccinarum clangor, & miniſteria belli inter pacis blandimenta crepuerunt. Uſu enim virtus nutrita grandeſcit, & de inſtitutione naſcitur periculorum tolerantia. conſummati roboris viros principia viderunt timentes. Bene eſt, ſi rhetorum dextera, & libertas illa linguarum formatos Grammaticorum fornace enſes accipiat: qui ne manifeſtis cedant ictibus, frequens contulit imago feriendi. In hac cautione opus eſt, ut ſupra ætatis immaturæ naturalem pene licentiam artis creſcat affectio: & de continua per pædagogos, & indicta neceſſitate clari operis ſpontanea cura proſiliat. oſtendit tamen ad bonam voluntatem ſe tendere, qui ut cogatur adquieſcit. Jam pene in ſtudio habet honeſtatem, quem non offendit ſollicitudo monitoris. Tamen ſectatoribus iſta ſic loquitur.

GRAMMATICA.

Mentibus damus ſaporem, dum polimus fabulas.
Judicem tenemus æquum, ſi quid errat parvulus.
Abſtinens manu, pudorem aure & ore verbero.
Quidquid ars habet pavendum, ars loquendi temperat,
Cum puſillis & jocamur inter ipſa dogmata.
Nam jubet rigor magiſter, ne per omne terreas.
Nos parentes dixit ætas illa major optimos.
Quod favore computamus eſſe noſtra pignora,
Quæ dedit venter tumeſcens litterati ſeminis,
Nec libido ſubjugavit jura clari pectoris.

HOc vos digredientes jam inſtituto, rhetoricis lituis evocat Mavors eloquentiæ,

a *Cruxque thoraca*) Pro *thoraca*, hoc eſt lorica, Baſilienſes ut labanti metro ſubvenirent, ediderant *corona*. Sed nos fidem veterum librorum ſequi maluimus, quam ſeduli nimium emendatores videri. præſertim cum hujus generis exemplis abundet Ennodius, Thoraca igitur pro eo quod eſt thorax: ut lampada paſſim pro eo quod lampas. Sed primam præterea ſyllabam corripuit, cum in θώραξ producatur.

& qaaſi loricam hamis › ita componit variis & connexis cauſaram muoimenta particulis. Nam nodoſis orationis artubus in ſolidam & ſimplicem formam coactis, unam ſermonum piugit effigiem. in qua ita qoadratis ſociantur diverſa menſuris, ut nec diviſio deroget conjunctioni, nec viritim aggreganda valeat, cum opus eſt, ſegregare partitio. Vos præmiſſo laudis ſapore maſcula dictio, & humani ſaporis Latiare ſupercilium ſic adhortatur. Poſt apicem divinitatis ego illa ſum, quæ vel commutn ſi ſint ſacta, vel facio. quantiſvis actionum tenebris involuto lux ſufficit, quam loquendo contulero. Ego ſum, per quam expectaut homines reatum de turbida, & innocentiam de ſerena: per me fuſca ſplendorem conſcientia, per me luce ſua radians adventitia nocte tegitur. vel ſi ſit igoara tenebrarum, eſt quod nec confidit puritas, nec culpa ſuſpirat. Ad meum compendium ubicumque eſt Romanus invigilar. faſces, divitias, honores, ſi non ornaveris, abjecta ſunt. nos regna regimus, & imperautes ſalubria jubemas. Quid quod declamationum noſtrarum oblectatio vincit univerſa quæ ſapiunt, & opinionem qnam conciliamus, æterna eſt? Ante ſcipiones & trabeas eſt pompoſa recitatio. de virorum fortium factis, quod volumus crediteur. actum nemo æſtimar, quod ſilemus. nobilia germina, ex nobis fuſa, orbem totum ſole claræ perfectionis irradiant. Poetica, Juris peritia, Dialectica, Arithmetica, cum me ntantur quaſi genitrice, me tameo aſſerente ſunt pretio. Audite tamen & carmen, alieni quod nobis ſuggerit ludus officii,

RHETORICA.

Sit noſter tantum, non ſtringant carmina quemquam.
Nos vita maculas tergimus artis ope.
Si niveo conſtet merito quis, teſte ſeuata,
Cogimus hauc omnes dicere nocte ſatum.
Et reus; & ſanctus de noſtro naſcitur ore;
Dum loquimur, captum ducitur arbitrium.
Lana Tarentina laus urbis, gemma, poteſtas,
Quid ſunt ad noſtrum juncta ſupercilium?
Qui noſtris ſeruit ſtudiis, mox imperat urbi.
Nil dubium metheus ars mihi regna dedit.

HÆc ergo, dulciſſimi, & aſſequi contendite, & adepta cuſtodite. Sed replicetis, quibus ad iſta magiſtris, quibus utamur inſtitutoribus, quorum erigamur exemplis, cum Fauſtum & Avienum, ſæculi noſtri beatitudinem, & Latiaris flumen eloquii, aulicis diſtrictum teneat ſors ſecunda conſiliis? quos dum manet cura, a generalitate neſcitur: quorum tentare præconia idem eſt, ac ſi lucem ſolis, & potentiam velis divinitatis aſſerere. Sed iſtis in bono publico deſudantibus, Patricii [a] Feſtus & Symmachus, omnium diſciplinarum materia & conſtantes forma ſapientiæ, ab urbe ſacratiſſima non recedunt. In ipſis eſt nobilis curiæ principatus: quos vidiſſe, erudiri eſt. Non apud eos ſermo de ludicris, nec Pantomimorum vix igooſcenda commemoratio. Illi auram popularem per pudoris detrimenta non capiunt: contenti rectis magis placere, qaam plurimis, ſortiuntur de innocenti actione teſtimonium. Iſtorum quamvis in omnibus juſſa ſequenda ſint, eſt tamen in illis, & magiſtra taciturnitas, & eruditi forma ſilentii. Eſt etiam Probinus Patricius, placidi germinis examinata claritudo; quem eruditorum familiæ mores ad unguem ducti contulerunt: qui & de patris, & de ſoceri hauſit fonte, qaod mundus eſt. Eſt Patricius Cethegus, ejus filius vir conſularis, qui canam prudentiam minor traoſgrediens, ſine ætatis præjudicio habet & provectorum ſaporem, & mella pueritiæ. Eſt Boetius Patricius, in quo vix diſcendi annos reſpicis, & intelligis peritiam ſufficere jam docendi: de quo emendatorum judicavit electio. Eſt Agapitus patricius, & honeſtate dives & ſcientia. eſt Probus V. I. quem ſi ſequamini, illum Fauſtum, & Avienum, quos prædixiſtis, præſentes, etiam cum deſunt habebitis. Cæteros claros viros quos tantum ad me opinio detulit, ſilentio relinquo. per vos, ſi vobis jam cordi eſt maturitas, aut per eos quos ſum præfatus, agnoſcite: manifeſtis enim patet indiciis amicus bonorum: nec in altero mores quiſquam hominum, niſi quos in ſe formavit, amplectitur. Jam ſi matronarum delectat aditio, habetis domnam Barbaram, Romani flos genii, quæ teſtimonio vultus patefaciat lucem ſanguinis & ſaporis: in qua invenietis & verecundam ſecuritatem, & de bono actionis confidentem verecundiam: ſermonem naturali & artifici ſimplicitate conditum, ut nec lepos devenuſtet alloquii, nec duris ſplendor fœminarum rigeſcat affatibus, in qua ſic in naturam tranſiit boneſtatis diligentia, ut ſi vel mentiri velit, non poſſit errorem. Sonat paditam lingua dulcedinem, nec mentis nubilum tecto ſereni ſermonis operitur. hoc eſt pectoris, quod loquelæ. Det veniam fœminarum diadema præſumenti, quod ejus invideo quieti. velim illam omnibus Italiæ partibus imitationem præferri, ut quæ non acquieſcant monitis, formarentur exemplis. Eſt illic etiam Stephania, ſplendiſſimum Catholicæ lumen Eccleſiæ, cujus natales ita majore luce fuſcantur, ſi mores intelligas, ac ſi facem mundi oculus ſol obumbret: ſi ingenitæ converſationis radios ſeponas, plus ejus ſanguine nil lucebit. Iſtorum, quoſcumque præfatus ſum, cæleſtis vos diſpenſatio jungat obſequiis. Ecce habetis gratiæ meæ obſidem paginam, quam velut pædagogam ſectamini. Det autem vobis Deus, quod decet, & velle ſemper & facere. Ergo ſi pompoſa oratione non valui, oratione vos, memor profeſſionis, adjuvi.

[a] *Feſtus & Symmachus*) In hoc illuſtrium virorum catalogo dignitatum ordinem ſecutus eſt. Feſtus enim hoc tempore, ut Anaſtaſius in Symmacho notat, caput Senatus erat, Conſularium antiquiſſimus: es anno videlicet cdlxxii. Symmachus eundem honorem adeptus anno cdxxcv. Probinus anno cdxxcrx. Cethegus Probini filius anno dxv. Boetius anno, at nonimus, dx. Agapitus nondum quidem Conſul, cum ſcriberet Ennodius, ſed poſtea futurus anno dxvii. Probus fortaſſe anno dxxv.

*a Per te, * per qui te talem genuere parentes,*
Symmache, ne noſtram maneat ſors dura tabellam,
Da dextram tenui, & tecum me tolle per undas.
Non facit ad mores tredentem fallere ſanctor.
Nil moror, en ſupplex venio: miſerere precanti,
Vilia divitibus tummendans dicta patronis.

Germina clara
Summite ſicci
Verba parentis
Nobile dictum eſt,
Quod bona monſtrat.

a *Per te, per qui te*) Miſerat Ennodius Paræneſis exemplum ad Symmachum Patricium, ut eam corrigeret. lib. VIII. epiſt. XXVIII. Propterea hi verſus Paræneſi ſubjiciuntur. Adonii vero ad Ambroſium & Beatum referendi.

OPUSCULUM SEPTIMUM

Præceptum, quando juſſi ſunt omnes Epiſcopi b *cellulanos habere.*

NUlli dubium eſt, hominem qui carnalis concupiſcentiæ illecebras ſacri amator inſtituti, magiſtra vivendi arte domuerit, & præceptorum falce cæleſtum erraticos palmiter de converſationis ſuæ radice ſuſtulerit, vitali tradituros incendio, fructuoſa plantaria ad ſuperuum fovere valitura compendium, unde annuas divina juſſa capiunt penſiones, & cum ſicut ſinceritate innocentiæ, ita opinionis luce gratulari. Nec bonorum facem meritorum maledicentis credendam eſt extingui poſſe conflatu. quomodo & ſi dente tangatur invidi ſplendor vitæ, umbram venenatæ oblocutionis excludit. Auctorem repetunt tenebræ, quæ ad involvendum jubar aptantur: nitorem ſiderum nox infuſa non obruit: ad genium claritatis proficit cum obſcuritate conflictus: lunaris globi miniſterium die recedente plus rutilat, & placet ſuo lumine, dum fugat alienum. Sub externum jus non mittitur, qui lucem facere, ut auctor, aſſumit. Sed quomodo noxiæ mentes definitis ſe æſtimant ſenioribus non teneri, putantes prophetarum præcepta dicentium, Os detrahentis eradicabitur, cum ætate veteraſcere; & valetudinem non habere per tempora? quaſi novellis tantum timor debeatur ſtatutis, & ad pœnam reos lex annoſa non teneat: cum temporum operator Deus, prophetæ uſus officio, & antiqua juſſerit, & moderna diſponat; & unus atque idem boni fabricator inſtituti, circa homines, quod præmiſit in parentibus, ſervet in poſteris. Sed ad propoſitum revertamur. Exerceantur quidem ſanctæ animæ ſermonibus æmulorum, & ad gloriæ augmenta deputant, quicquid contra earum meritum accuſator ingeſſerit: ſicut Doctor gentium clamat, homines oblocutionibus exerceri. Ut ſolent arbores, quæ ad terræ penetralia validis radicibus pervenerunt, deſpicere flabra ventorum, & certamina procellarum ſtabilitate propria animante contemnere: ſic illi repudiantes ſuperſtitioſi quæ impacta fuerit caligo figmenti, per ſudum radios bonæ converſationis oſtendunt. Nam dum quis illorum objectis, conſcientia teſte, congreditur, ad triumphi ſpem interna æſtimatione percurrit. Nos tamen, quos paſtoralis cura conſtringit, quibus tuendarum commiſſa eſt animarum diligentia, ne ſummorum quiſpiam, animorumque diſpereat; maxime cum mali ipſius recens oculis offeratur exemplum, cum Apoſtolicæ ſedis Præſulem, & omnium pene Eccleſiarum gubernacula tractantem, per proximi tumultus incendium inimicorum rabies tali ore momordiſſet, & in ruinam ſuam alienorum furor ſine juſta indignatione ſurrexerit. Hanc ergo volentes morborum deſecare perniciem, ne in locum iniquæ aſſertionis noſtrorum aliquis negligentias aucupetur, & ſimilitudine veritatis ad impugnationem fultus occurrat: qui, ut ajunt, viva hominum teſtimonia non formidant, dum, quod nefas dictu eſt, convicti loco deputatur incautus, & feciſſe ſcelus creditur, qui potuiſſe facere perhibetur. Nemo Dei oculos, quam hominis, judicat plus timeri. errorem creditur fovere ſolitudo, & profundam nequitiam incomitatus admittere: quaſi cœlo facinora penetralibus incluſa non pateant, & vindicari malum non queat, quod homo non reſpicit. credentes quod rem ſtudii poſſint deputare neceſſitati: & dum homo homini cuſtos eſt, alio maledicendi ordine, pudicitiam valeant accommodare formidini. Nos quidem vel ex una parte carpendi occaſiones incidimus. nos ſupernæ memores diſciplinæ, qualemcumque ſacerdotalem dexteram volentibus perire porrigimus; & a ruinæ præcipitio diabolicis actos ſtimulis retardamus: ut diſcant loquaces, vel poſt decreta præſentia religioſum amare ſilentium.

Nullum ergo ſacerdotum, antiquis & modernis legibus obſequentem, nullumque Levitarum, ſine bene probata volumus in quocumque loci manere perſona; vel quem ſubſtantiæ exilitas non permiſerit habere conſortem, ipſe concellaneus fiat alterius. Publicum ſit apud religioſos omne quod geritur; clandeſtina repudietur obſcuritas; multos habeat actuum conſcios, qui Deo debet innocentiam. Videant æmuli, quia qui teſtes adhibet, vult probari, male deprehenſa judicetur converſatio, quæ non optat agnoſci. Certe vel ſi mens ſit recti conſcia, vindicta dignus eſt, qui alii exiſtit cauſa periculi. dum enim ſuſpicionibus patefacit acceſſum, ſit fraterni origo diſcriminis: & qui peccandi fomenta tribuit, ipſe jugulum mortis impingit, ut ait divinus & beatus præco, *Noli detrahere, ne eradiceris*. Confeſſor Ambroſius: Mul-

b *Cellulanos habere*) Scriptum eſt ab Ennodio Epiſcopi ſui nomine. Cum enim juſſi eſſent a Papa aut Synodo, (neque enim proditum eſt) Epiſcopi omnes, contubernales clericos habere vitæ ſuæ actuumque teſtes, ad amoliendas maledicorum calumnias, quibus vexatus nuper fuerat *Symmachus*: Epiſcopi, ut par erat, exemplum ſecuti, Presbyteris item ac Diaconis ſuarum Diœceſum id ipſum præceperunt, ut ipſi quoque ſine aliorum contubernio non eſſent. Cellulanos itaque interpretatur concellaneos, συγκέλλους.

ti non

ti non dederunt errori locum, & dederunt ſuſpicioni. Suſpicio iſta eſt interitus ſuſpicantis, & quam non caret peccato qui dederit. Unde manſuro cum Dei & redemptoris noſtri ordinatione conſtituto ſancimus, Apoſtolicæ ſedis B. Petri, vel præſulis ejus auctoritate Papæ ſubnixi, quæ vitia deſiderat radicitus amputari, ut nullus religioſorum de memoratis ordinibus aliter, A quam præfati ſumus, audeat converſari; vel quicomque præſumpſerint, cum amiſſione pudoris honorum damna ſuſtineant. Quomodo grande malum eſt, dicatam Deo perſonam ſalutaribus monitis non parere. Nullus ſecum extraneas habeat [a] mulieres, præter perſonas Canonibus deſignatas; ne agendo taliter, etiam ſi vita ſit innocens, damnum opinionis incurrat. a

OPUSCULUM OCTAVUM.

[b] *Petitorium quo abſolutus eſt Gerontius puer Agapiti.* b

DEus arbiter univerſitatis & conditor illa res humanas lance diſpenſat, ut & fideles præmium & pœnam rebelles accipiant. Laſſis enim devotorum obſequiis valetudinem tribuit, dum muneris oblatione ſuccurrit. perdit laboris memoriam mens terrenis obligata carceribus, quotiens illi viciſſitudine ſubvenitur. in antiquum ſudoris juveneſcit affectum, qui neceſſitatem gratiæ melle commutat. Sanctorum pœnæ, dum corona quæritur, abjurantur. Cui dubium eſt, quod nec ad cælum ſine fiducia remunerationis acceditur? Imitanda ſunt mortalibus duce ſapientia illa, quibus æternus ordo componitur. ſecuturus eſt animus actibus, unde ſumpſit originem, dum Deo devote famulantes quod præſtolamur, offerimus. A ſuperna enim converſatione non diſcrepat, qui talem obſequentibus impendit dominum, qualem ſibi vult eſſe ſalutis auctorem. Gerontium itaque, cujus a me comperta fides, pudor, integritas, & exigit libertatem, & ſuis dotibus innoteſcit, per præſens petitorium a beatitudine veſtra Ro- B manæ deprecor civitatis gaudere conſortio. cujus ego abſolutionis non tam largitor, quam teſtis exiſto. abjecta enim eſſet natura deſignati, niſi moribus vulgaretur. Hunc quidem ſum dudum interveniente commutatione mercatus. ſed quia nullum eſt majus commodum, quam illud, quod ſerenum examen aſſequitur; elegi palmam judicii, quam de acquiſito habere compendium. oſtendit mihi juſta prædicti ſervitus perſonam non eſſe ſervilem. Ergo nominato non tam cupio ingenuitatem tribui, quam refundi. C ſcio quod recte vile nomen expulerit, qui ante ingenuus credi meruit, quam vocari. Remiſſo ergo ab eo, quod mihi debebatur, obſequio, quam ſuam eſſe converſatione docuit, eidem reſtituo libertatem: ſupplicans coronæ veſtræ, ut geſtis Eccleſiaſticis ex omni obnoxietate ſolvatur; ut perpetuo Romanæ orbis poſſit exultare collegio, omni peculio ſuo ſine aliqua imminutione conceſſo. nec fas eſt enim de acquiſitis quicquam minui, quem polliceor donis etiam potioribus ſubſequendum.

a *Mulieres canonibus deſignatas*) Gregorius Magnus lib. vii. epiſt. xxxix. *Si qui Epiſcoporum cum mulieribus degunt, nullo modo patiaris, exceptis eis quas ſacrorum canonum cenſura permittit, id eſt matre, amita, germana, & aliis hujuſmodi, de quibus prava non poſſit eſſe ſuſpicio.*

b *Petitorium quo abſolutus eſt Gerontius*) Manumiſſiones olim in Eccleſia fiebant, beneficio Conſtantini Magni, cujus extat lex ad Protogenem Epiſcopum Sardicenſem, quæ formulam declarat. Cod. de his qui in Eccleſia manumittuntur. *Jam dudum placuit, ut in Eccleſia Catholica libertatem domini ſuis famulis præſtare poſſint, ſi ſub aſpectu plebis, adſiſtentibus Chriſtianorum Antiſtibus faciant, ut propter facti memoriam vice actorum interponatur qualiſcumque ſcriptura, in qua ipſi vice teſtium ſignent.* Auguſtinus in Sermone nondum * edito, ſed qui a Nic. Fabro brevi lucem cum aliis expectat. *Servum tuum manumittendum ducis in Eccleſiam. recitatur libellus, aut fit deſiderii tui proſecutio. Dicis te ſervum tuum manumittere, quod tibi in omnibus ſervaverit fidem.* Ejus antiqui moris præclarum hic exemplum in Gerontio ſervo, quem dominus apud Epiſcopum manumittit. Alterius ergo nomine ſcriptum hoc etiam Opuſculum ab Ennodio, Agapiti nimirum, cujus nomen titulo adpoſui: quia in veteribus libris GERONTIUS PUER SS. dicitur, hoc eſt ſupraſcripti. Subjicitur autem epiſtolæ ad Agapitum, quæ eſt vi. lib. iv.

* Editus poſtea cum aliis 39. ab ipſo Sirmondo.

OPUSCULUM NONUM.

[a] *Benedictio Cerei.*

DIgnum & juſtum eſt, Vere dignum & juſtum eſt, ut quod a te, Domine, accepimas, prece ſaltem & voce ſolvamus. Et licet noſtra lingua auctoris ſui beneficiis digno nequaquam reſpondere poſſit affatu; vult tamen divino myſterio profeciſſe, quod facta eſt. Nam cum cæteris animalibus hebetam caligantium craſſitudo ſit ſenſuum, vernat in hoc diſpoſitione Dominica hominum factura præſtantior, quod ſola uberius poteſt ſentire factorem. quæ tamen cernuia eſt ſociauda recte pecudibus, ſi cæleſtis ignara muneris, velut elinguis, beneficia divinitus conceſſa concludat. Nam ut abſolvit a crimine in holocauſtis myſticis, non habere quod offeras: ita digua piaculo rea eſt, offerenda ſubtrahere. Parili namque judicio cenſendus eſt, & qui nunquam loqaitur per naturam, & qui quod loquitur, non reddit auctori. Idcirco, Domine ſtupendi hujus opifex elementi, aliquam tibi a nobis reddi credimus humili ſatisfactione particulam, quod tutam cognoſcimus nos debere. Quis enim alias præter te mundi fabricam perpendiculo repentinæ juſſionis exactam bifida auctoritate ſolidavit; cum primum præcepti tui miraculo terra coagularetur in pelagus: & deductis deinde aquarum impreſſionibus illa naufraga poſt ſitiret? Cujus etiam, niſi tuæ inveſtigabilis fotu juſſionis ſuſcepta germina nutriuntur? qui calorem gignit infuſa, qui humorem ſtillat arentibus? Qui, niſi Deus noſter, ſuccidua jungit temporibus tempora, quorum terræ fœtus nunc igue ferveſcant, nunc glacie temperentur, nunc tepore animentur, nunc bibulo liquore conſpergantur? Quis hæc omnia & fecit ex nihilo, & per lucis januam a perpetuæ noctis ſurva denſitate diſcrevit, fecitque perenniter laudanda diſpoſitione piiſſimus, poſt lucis claritatem non horreri tenebras revertentes per dierum dies? Quis te vel dignus aut facundus laudator eloquitur, cujus terminata diſtributio ſuccedente varietate fit gratior: quo jubente dulcior lux eſt, quæ aliquando deſinit, quam ſi jugiter permaneret? Ecce illa nox, quæ mundum hactenus jugo crudeliſſimæ deditionis oppreſſerat, populos a nexibus violentæ conditionis abſolvit, & fit libertatis altrix, quæ mater fuerat ſervitutis. In hujus tibi, Domine, ſanctiſſimæ noctis miniſterio hoc cereum lumen offerimus, per quod caligo vetuſta pellatur: in quo ſpecies trino compaginata conſortio, ſocietatis propemodum myſticæ glutino conjungatur. quarum ceram paravit nectareis partubus fœta virginitas, papyrum ad alimenta

A ignium lympha tranſmiſit, lumen adhibetur e cælo. Nihil hic habet vox humana, quod conſecret, ubi totum dirigit ſuperna cognitio. Agnoſcit hic odorem ſuum ſalutiferæ virginis filius, ubi ſine coitu naſcitur quicquid offertur. Non enim hic turicremis Panchæus adoletur ignis altaribus: non ad triſte miniſterium extremum mugiens bos percuſſa litatur; non bidentum fœtus carnificis potius, quam ſacerdotis mucro deſecuit. Sufficit ad reparationem æternitatis perditæ, quod non a nobis, ſed pro nobis, agnus occiſus eſt. Procul hinc aberit lanista Judaicus; qui per cicatricea inguinum animas ſibi acquiſitas tot ſolet numerare, quot vulnerat.
B Chriſti noſtri libamina inſucata ſimplicitate complentur. Peragit dedicationem corporis noſtri, crux, unda, confeſſio. Te ergo quæſumus Domine, ut ficut typico priſca myſterio, ita renovanda agmina ducat hæc columna trans gurgites. æſtuet nobis ſemita præparata per maria, & ſitiat callis pulverulentus in fluctibus. Nihil hic eſt, in quo diſcrepent antiqua novis, aut moderna veteribus. Tu ſemper idem Dominus, & ſacerdos, memoratus per prophetas. Hic eſt, ad cujus precatum fluenta ſiccentur, ut Hebræus tranſeat, Ægyptius deprimatur, & merſis in aqua corpo-
C ribus, ſola ſentiat culpa naufragium. Hoc autem tibi, Domine, caſtæ operatricis munus, & hanc intactæ matris ſobolem commendamus; per quam meretur habere terra quod cæli eſt: quæ per domos cereas divino ſtipant mella compendio: quibus cauſa eſt numeroſæ progeniei neſciſſe conjugium: ne dum copularum nexibus occupantur, laborandi tempus affugiant, & expectent, ut prolem ſuam turgida alvus effundat, quam herbarum lucro diligentius poſſunt ore profligare, quam ſemine. In hujus autem cerei luminis corpore te, Domine, poſtulamus, ut ſupernæ benedictionis munus accommodes.
D & [b] ſi quis hinc ſumpſerit, adverſus flabra ventorum, adverſus ſpiritus procellarum, tua juſſa faciens, ſit illi ſingulare profugium: ſit murus ab hoſte fidelibus. Simul etiam quæſumus te, ut quia ad vernantis anni faciem paſſionis ac reſurrectionis tuæ tempus aptaſti, cum poſt concretas hyemali torpore glebas, & infrænata glacie flumina, novellas frondium tunicas gemma conſcendit, & cum auctore germinum Domino nobis omnia reviviſcunt: da multiplices fructus in terris, noſtrum effice quod oſtendis, & ſacerdotia noſtri, vel totius cleri incolumitate ſervata, ubertatem temporum ſine adverſa tempeſtate concede.

---

a *Benedictio Cerei*) Harum alteram, quæ poſteriore loco poſita eſt, nunc primum edimus. Pertinent autem ad priſcam & ſolemnem in Eccleſia cerei Paſchalis conſuetudinem, cujus auctorem Zoſimum Papam faciunt ritualium librorum ſcriptores Alcuinus, & * Amalarius, non Epiſcopus Trevirenſis, ut vulgo nuncupatur, ſed diaconus, qui Epiſcopo ætate ſuppar, Ludovici Imperatoris juſſu id opus contexuit.

b *Si quis hinc ſumpſerit*) Mos enim erat, quem iidem auctores tradunt, ut ex cereo Paſchali, qui Sabbato ſancto conceptis precibus ſacratus fuerat, particulæ decerperentur, ac populo die Dominica in Albis, poſt ſacram Communionem diſtribuerentur, unde ſuffitum in ædibus ſuis facerent, vel agros, vineaſque munirent adverſus Dæmonum præſtigias, aut contra fulgura & tonitrua. Quo etiam ſpectant illa Ennodii Bened. II. *Sumptam ex hoc contra procellas vel omnes incurſus fac dimicare particulam*. Cæterum hic mos olim extra urbem duntaxat. Romæ enim cerei Paſchalis vice ceram oleo perfuſam benedicebat Archidiaconus. inde particulas in agnorum effigiem expreſſas aſſervabat, populo ſimiliter die, qua dictum eſt, dividendas. Quæ res nimirum originem dedit cereis agni cæleſtis imaginibus, quæ a Pontificibus ipſis auguſtiore poſtea ritu conſecrari cœperunt.

*Vide inter Sirmondi ipſius opuſcula, de duobus Amalariis epiſtolam ad Conſtantinum Caietanum Abbatem S. Baronti.

OPUSCULUM DECIMUM.

Benedictio Cerei.

I I. Dignum & juſtum eſt. Vere dignum & ju- A
ſtum eſt, ut principe loco ſuſes beatæ no-
ctis, adhibita præſenti miniſterio, digna quaſi
clave referentur: ut nobilis nuntius vitæ teſte-
tur adventum, ut præcunis merita ſecutura pon-
derentur, ſacris fidem myſteriis venerandus præ-
ceſſor accommodet. Juſtum eſt, ut proximita-
tem ſalutaris aquæ flamma manifeſtet: elemen-
tucum diverſitas in peregrina pace conveniat:
lympharum in promptu eſſe remedia facee ignis
oſtendat: agnoſcatur unu eſſe naturæ, ſed re-
demptionis, quod concuedat unda cum lumine.
Lætetur in operibus ſuis fabricatur ille cæle-
ſtis, cum benedicit ipſe quod tribuit: cum il- B
lud quod ſecreti ſui producit origine, nobili-
tat ſacramento. Intelligat linguæ noſtræ mini-
ſterio ſpecialem quam nobis conceſſit diſtantiam.
Mancipetur laudibus ejus quicquid a cæteris ani-
malibus juſſit in homine eſſe præſtantius. Quia
optimi conditoris aperta ſunt beneficia; & ira
a pietate non diſcrepat, quando & artem nos
ſupplicandi docuit, & ſuis muneribus vult pla-
cari. Ipſe enim hominem ſibi templi vice dæ-
dala proviſione formavit. Ipſe penetralia cor-
dis noſtri ſancto erudetnta pandit introitu, niſi
per propoſitum libertatis fœdo obſtruantur in-
terna contagio. Quare univerſis rerum liquet C
arcanis, vitalem per ſapientiam factoris machi-
nam, niſi per ſuum ſtudium, non perire. Qui
nos & ad meliora formavit, & quibus itineri-
bus ſalut peteretur oſtendit. Cum enim ex humo
hominem fingeret; cum terra victuram migra-
ret in formam; cum putre ſolum novam tranſi-
ret in faciem; cum inſufflatione ſpiritus ſui mo-
verentur arva veſtigiis, & tellus reſpiceret poſ-
ſeſſorem ex propriis abſtractum finibus inopina
dote præſtantem, habentem quod ipſa, quæ ma-
ter putabatur eſſe, non dederat; cum referret D
gloriam nobilitata per ſobolem; imperfectio erat,
ſi actuum callem non ſuo jure diſponeret. Co-
tidianus tamen, Domine, beneficiorum tuorum
ſucceſſus munera ſeniora tranſcendit, & æſtima-
tione ſequentium vetuſta ſuperantur. Ille enim
perpetuam deſtinatus ad vitam, ille de parente
limo cæli civis effectus, ad originem voluntatis
errore detruſus eſt. Et quia dum liceret, noluit
ſectari meliora, ſublimitatem perdidit, quam
feliciter degenerans dono conditoris acceperat,

& ad proſapiem duce culpa revocatus exilium
flevit. Hunc niſi omnipotentia tua, Domine,
regeneraret perditum, parum poſſet prodeſſe
quod feceras, & niſi opem ferret & numero &
proſperitate ſecunda nativitas, prima, in qua
mortem error peperit, non juvaret. poſtremo,
nihil eſſet quod ad fabricam noſtram materiam
humus præbuit, niſi unda ſuccurreret. uni-
cum nobis ſacramenti hujus ſolatium contu-
liſti, quod aquæ diluunt peccata telluris. Ergo
jam typus recedat, & qui imaginibus adnun-
tiaverunt ſequentia, conticeſcant. In veritate
tenemus quicquid colorata legit umbra promiſe-
rat. Tempus eſt quo corpora noſtra, vel animæ
redemptori Chriſto feriato mucrone dedicentur:
quo ſalus per vulnera non quæratur: quo ſacer-
dotis dextera laniſtæ opus abjuret: quo conſe-
crationem impleat fides, lympha, ſignaculum:
quo humanum genus unde decidit, fons redu-
cat. In hujus ergo ſuſpiciendæ noctis officio,
venerandis compactam elementis facem tibi, Do-
mine, mancipamus: in qua trium copula mune-
rum primum de impari numero complacebit.
quæ quod gratis Deo veniat auctoribus, non ha-
betur incertum. unum, quod de fœtibus fluminum
accedunt nutrimenta flammarum: aliud quod
apum tribuit intemerata fœcunditas, in quarum
partubus nulla patitur damna virginitas: ignis
etiam cœlo infuſus adhibetur. Redemptor enim
proprio aquas dedicavit baptiſmate; integrita-
tem diligit, quam & naſcendo in matre ſerva-
vit: ut a propheta poſſet inſpici, innocui cor-
pus ſuſcepit incendii, cum frondibus in rubo
crepitantibus nulla frutex detrimenta ſentiret;
cum arida pabulum flammis, dum lamberentur,
ligna non fierent. Ergo proprium tibi eſt, Do-
mine, quicquid in hoc cereo ſervorum tuorum
præparavit obſequium. Serenis in iſto reſpice
oculis, quod contulit cælum, fluenta, pudicitia.
Tu ad tribuendam benedictionem evocatus mini-
ſterio humani ſermonis, illabere. Tu reſurrectio-
nis tuæ tempore, quo vernat anni reviviſcentis
infantia, ſumptam ex hoc contra procellas, vel
omnes incurſus, fac dimicare particulam: ut
ſacerdotis noſtri votiva omnibus, vel totius cle-
ri ejus incolumitate conceſſa, ubertatem terra-
rum, cum actuum innocentia, & proſperitate
concedas.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS

[a] DICTIONES.

DICTIO PRIMA.

[b] *In natali Laurentii Mediolanenſis Epiſcopi.*

SACRA I. QUouſque me iners diffidentia intra anguſtum patuit penetrale deliteſcere? quouſque omnia cautio, terminos honeſti pudoris exſuperans, diſpendia opinionis quæ evitat, incurret? Uſu enim rerum venit inter homines, ut quorum famæ deceptor per audaciam, ſuperfluum non minus pereat per timorem. Non enim debet notari velut avaræ laudis aſſumptor, non ei adſcribi cupido affectatæ devotionis oſtentui, apud quem res obnoxia pudoris ſtimulis adacta completur, quia ſicut in umbram cogit gloriæ appetitus, oratione dum quæritur: ita non reddere quod deberi noveris, proximitatem noctis indicit. Superflua ſcribere, res jactantiæ eſt: neceſſaria reticere, contemptus. Sæpe vituperationis noſtræ mater eſt doctoris occultata laudatio. Dicat forſitan aliquis animo conſulendi, quod operis preſſa magnitudine exhauſti macies areſcat ingenii, & deſtituta dicendi valitudine garrulitas defectum mereatur ex copia. ceu ſi in alveum magni fluminis ſtillantis guttam fundas eloquii, nequaquam ad curſum proficis liquoris impendio, & vix humorem parturis, quod ad undas aptatur. Sed æſtimamus animo quæ dicantur ad pretium meritum dictionis: & vena, quæ eſt per naturam ſorridu, frequenter currit a themate. eloquentiæ exilitas propoſitione pingueſcit. Sæpe pro eorum meritis, quibus ſe mancipaverit oratio, dicenda tribuuntur; maxime ſi mera affectione laudando miſitet narraturus. tunc verborum abundantiam tranſmiſerit affectio; tunc amor ſuggerit, quod negat ingenium. Sancti Laurentii aliquatenus pro mea mediocritate bona dicturus, plenum quidem laboris opus aggredior, ſed plenum caritatis. Faceſſat ergo formido venerando inimica propoſito. fugitiva eſt gloriæ mens ſubjecta terrori: clamante Paulo Apoſtolo, *Perfecta*

A *caritas foras mittit timorem.* hoc eſt dicere & indicio certo monſtrare, quia non diligit, qui paveſcit. Sine culpa vincitur oneris immenſitate, qui ad portandam ſarcinam & ſi impar, tamen devotus occurrit. His ita ſe habentibus, feſta naſcentis anni cur non votivo ſermone concelebrem? cur lucidi natalis exordia ſilentii fœditate dehoneſtem? Manca eſt ſine ſermone hilaritas, & ſimulacrum mœroris eſt, occultare quod gaudeas; & afflictionis imitatio, vocem in lætitia non habere. Ergo tibi, ſancte pater, officii conſcius verba non tribuam? Libet tamen dicendi principia conſecrationis tuæ derivare de B tempore, & cum anni renaſcentis infantia floſculenta, ſi valeo, dictione vernare. Nunc cum terræ ſuccus per venas arentium virgultorum currit in germina, & alvus ſicci fomitis humore maritata turgeſcit: cum in blandam lucem novelli præſegminis comæ explicantur arborem, & omnis ramorum plectura diffunditur, vel quæ intra tunicam natura arctaverat frondium decora ſolvuntur: cum avium cantilena comitur ſapore modulato: cum vita ſegetum glebis ſepulta hyemalibus, quaſi algoris repagulo emiſſa & tepore fota concipitur. Nunc in cano C flore ſpem fructuum metitur agricola, cum mutuis palmitum brachiis vinearum texitur aprica formoſitas, & ante maturitatis tempus vultum frugiferum cultura componit, dans venuſtatem falce domitrice, & luxuriam infœcundam ferro fructificante compeſcens. Cum profundi gurgitis rabies blandum tranſit in ſibilum, & enervata tepore ventorum ferocitas migrat in delicias navigantis. dum tutum eſt cymbam ſalo laxare, & ancorarum morſus abſolvere: dum fractura procellarum, quæ nautas hactenus terrebat, invitat, & per uda æquoris ſpatia ſomnum gubernantis admittit, cum colore diſtin- 1. Joan. 4.

a *Dictiones*) Dictio interdum eſt cujuſvis generis oratio ſeu vera ſeu ficta. Itaque Cicero pro vera uſurpat, cum ſcribit in Bruto, malle ſe unam L. Craſſi pro M. Curio dictionem, quam caſtellanos triumphos duos. Ennodius pro ficta in Epiſtolis paſſim, cum Avieni, Meſſalæ, Parthenii adoleſcentum declamatiunculas dictiones vocat: ſuis etiam tum veris tum fictis idem nomen imponit. Quas quidem in unum collectas quatuor in claſſes digeſſimus. Duæ primæ veras laudationes continent, pertinentque aut ad res, perſonaſque Eccleſiaſticas, aut ad ſcholam & auditorium. unde illas ab argumento ſacras diximus, has ſcholaſticas. In tertio ordine ſunt controverſiæ: in poſtremo quas Græci ἠθοποιΐας ἢ ἠθικοὺς λόγους nuncupant, quæ alienos mores & verba imitantur, nos Ethicas dictiones appellavimus, Sidonium noſtrum ſecuti, qui de Lampridio Rhetore Burdegalenſi lib. VIII. epiſt. XI. inter alia ſic ſcribit. *Hic, ut arreptum ſuaſerat opus, ethicam dictionem pro perſona, temporis & loci qualitate variabat*. vulgo male, & *hic additionem*. nam certa eſt emendatio.

b *In natali Laurentii Mediolanenſis Epiſcopi*) Natalem intellige non vitæ, ſed cathedræ & Epiſcopatus. Hunc enim feſtum quotannis agebant Epiſcopi, ſicut Imperatores Natalem ſeu ortum imperii ſui. lege I. 2. Cod. Theod. de Feriis. & quod vel ex hac Ennodii dictione diſcimus, quemadmodum Principes natali ſuo panegyricis orationibus laudari mos erat, ut teſtantur Panegyrici dicti in quinquennalibus, decennalibus & aliis: ita etiam Epiſcopos anniverſario die ſuſcepti Epiſcopatus, quod confirmat altera Ennodii dictio, quæ dicta eſt in Natali Epiphanii Epiſcopi triceſimo, & ſermo in Petrum Epiſcopum, qui eſt CVII. inter Chryſologianos.

A ćta geminato verni opibus prata diteſcunt ; & in ordinutioue ſummi Pontificis naturæ gaudiom elementu teſtantur. Tibl ergo, Aotiſtes, nunc non reddum, quod aliis præſtare jam didici ? quem ud pontificalem apicem gravitas, pudor, pudicitiu, veouſtas udduxit ? qui tot dotibus velut in acervum coactis, caoam digoitutem præſentis officii ſuſcepiſti, habens tanturum hooeſtameqta virtutum, quaotarum ſingulæ probatum facerent ſpeciea ſacerdotem ? Taceo uoiverſitatis in electione tua conſonaotiam, & diſcrarai um nationum concordem ſententiam oon revolvo. ſtatuat iſta loco laudia, cui non ſuppetie, quod poſſit prædicure de muribus. Momentis enim B plerumque incerti ſuvoris uura popularia impellitur, & oeſcia examinia turba Quiritum, dum ſtudijs rapitur, umat incognitos. Io te libram tenuit, qui petitionis tuæ aut ſocium ſe præſtitit, aut auctorem. Imperitæ cœtus multitudinis meritum tuum expendit lance perfecti; & dum in te ornamentorum varietas placet, quaſi unus hæres diverſiſſimi fueris inſtituti; ſic ſioguli hoc de claritate tua cenſebant ſufficere, quod probabant: quiu bona omnia nequaquam omnibua ootu eſſe potuerunt: & ſpeciarim ad ſuvorem ſideris tui univerſos illexeras, ulteri oſtendendo quod pius ea, ulteri quod ſeverus, alteri C quod bene acquiſiri diſtributor parrimooii, alteri quod ſcirea recte parta ſervare. Id ſtudii ſumpſit univerſitas, ut cum de propoſita laude unuſquiſque vinceret, collatinue tamen in præconiis tuis melioris tituli ab altero vinceretur. Nnlo iſtis diurius immorari. Veniendum eſt ad laboris tui exercitia; quia egn, qui nno ſum io laudatione tua idnneus muximis, neſcio eſſe * parva conteotus. [a] Novellis te adhuc impoſitæ dignitatis labaotem veſtigiis ineluctati tempotia ſuſcepie udverſitas: & tyronem Pontificii exercitutiſſimum milirem udverſus libertarem impacta bella reddideruot. Tu prædonis neſciſti ti- D mere ſævitiam, tu blandimentorum quod in mulitioſis noceotius telum eſt, ſcuto conſtantiæ venenu reſpuiſti. Quotiens te qui certamine non potuit, iuſidioſa honnrificeotiu lacceſſivit ? Quotiens in dumno bonæ opinionis ſervitii ſui te credidit figmentu ſuſcipere, hoc u te poſtulans, ut adhibito hoſtem colludio intra urbis muros concluderes, & ovium tuarum diſſipanda lupis membra præſtares ? paris facti, quod dictu neſas eſt, multorum exemplu ſuggerens. Quæ quidum tu vitandu deſpiciens; & ad vindictam fereni temporis ſervans memoriæ commiſiſti, deteſtabiliu retinens, ne per oblivionem impune traoſi- E reot, & majorem horrorem exceſſibus debens, dum ruinam metuis aliorum. Sed remotis dicendi obſtaculis, veniamus ad illu, quæ religioſo ſunt digna memoratu. Cam hoſtilis arruptio more pecorum Chriſtianum populum per diverſu diſtraheret, tu variorum generibus cruciatuum capiebaris in omnibus, tu paterna conventus pietate ſuſtinebas tormeota multorum, ut ait Apoſtolus. *Quis veſtrum cruciatur & non egs* ? Inter iſta tumen fractum te noo vidit udverſitas, hoc triumphis ſuis decerpi ſenſit inimicus, quod capti ſacerdotis aoimum non ſubegit. Pugnabas udhuc pro abſolutione plurimorum, & tibi nihil metuens, de plebis tuæ anxietate pendebas. Nolo diutius triſtibus immorari: nolo tragœdiam maligni temporis uperire. libens de illuſtri converſatione tuu uliquanta prætervolo, ne te narrando cogam deuuo ſuſtinere quæ paſſus es. quanquam Doctor gentium in tribulatione exercitum ſe fuiſſe commemoret, vociferans, *Cum infirmor, tum poteus ſum*, Taceo inediam, frigus, & injurias, & illa, quæ tibi inimici animus providit, augmenta morborum. Sed credo, hæc puerilia, & ſucco antiquæ valitudinis robuſta membra tolerabant. Nonne emortuis per compages artubus, & a poſſibilitate propriu longu jam ætate diſtractis, ſula uoimu flecti neſciu ſuſtinebat, & imirandu inteorione udverſus impugoaotes muro conſtantiæ ſtabiliru cerrabat ? Poſt hæc ad redivivum ſtatum libertatis optatæ nunquum pia vota deſpiciens Chriſtus redemptor noſter occurrit, & fractaa Romani nominis vires artifici medela ſolidata in vigorem ſulaaiferum res contrita remeavit. Cum ex alto benigois oculis cæleſtis dominator adſpexit, Mediolanenſium urbi lux uſt proprii redditu ſacerdotis. Tunc cum ſatſis habitator, tunc cum error in domibus, & per dulciu cubiculorum limina confuſu diſcurſio; tunc cum ubique pavor & luctus, & Dei templu ferarum hubitationi deputata ſordebant: cum marcens incuria ſplendidiſſima dudum atria ſitu vetuſti humoris obnuberas, lætitiam cæteris tuo dediſti de reditu, eu regreſſus ad lacrymas. Tunc more avium, quibus, dum terra nivibus veſtitur, & alicujus loci in ſpem cibi ſpoliatur auguſtia, videres quæ remanere potuerunt plebis reliquias coofluxiſſe, & ad boni paſtoris præſentiam undique fatigatas balatu nemoribus greges accurrere. Alios tunc multiplici ſuſtentandi genere, mulcebas affatu; alios reficiebas impendio; ulios hortubaris exemplo. Brevi poſt in antiquum ſtatum, qui tibi poſt Deum debetur, urbs jam ſepultu revulnit, & quæ non credebat in ſa reparari poſſe quod fuerat, cœpit jam meliora æmulari. Tunc qui vitæ uſus eſt, jam cernere erat omnia ud latiorem profectum bonis ſucceſſibus invitari. Curro per ſingula, ſtrictim referendo, quibus opus eſt largu narratio; ud agonem vitæ tuæ, ad ſummi celebritutem propoſiti perveneurus. [b] Secundu poſt dubium temporis nata eſt in Eccleſia Romana captivitas, quæ te quaſi jam diu deſidem, & laboris fugacem de longæ ſinu quietis abſtraheret; cum vix ſpe pacis laboris tui arma depoſita reſumuntur. Deberetur quidem, niſi me laudis tuæ cenſura pertraheret, in legenda cauſu ſilentium, ut in unu ætate memoriæ pereat res neſandu. Senatus ille curiæ cæleſtis accitus eſt. ibi ex variis provinciis Epiſcoporum turba confluxit. ubi cœtus ille, quot hominum genera, tot ſeotentiarum varietates advexit. Sed quibus inerat ſpiritualis ſapor intelligentiæ, quaſi ducem te principalis deliberationis caritate tenuerunt. Tunc quo minuntium impetus blandimentorum melle domuiſti, qua ſuperborum corda veneranda humilitatis erectione fregiſti, qua la-

Schott. *parvo*

2.Cor. 11.29

2.Cor. 12.10

a *Novellis te adhuc*) Succeſſit Laurentius in cathedra Mediolanenſi Theodoro Epiſcopo, in quem extat Ennodii epigramma xxcvi rr. paulo poſt ſecuta eſt direptio urbis Mediolanenſis, & exilium Laurentii, per Odoacrem opinor, quando Tufa duce, ut in Epiphanii vita dictum eſt, adverſus Theodericum rebellavit. Theoderico victoria potito Laurentius Mediolanum rediit, urbemque ex priſtinis ærumnis recreavit.

b *Perinde in Eccleſia Romana captivitas*) Ob Schiſmaticorum machinationes adverſus Symmachum; qua de cauſa Romæ diu verſatus eſt Laurentius, & ſynodo abſolutionis præfuit, quam Senatum curiæ cæleſtis nominat, impugnantiumque odiis & furori conſtanti animo reſtitit.

bantium animos conſilii radice fundaſti, explicare non valeo: Rei geſtæ notitiam ſcire cupidum ex facti contemplatione compello. Unum te ſecuti ſunt tot electi, & in ſententiam tuam reciderunt tantarum principes civitatum. Cognitur lamentationis æſtibus, qui a te cruda obſtinatione deſcivit; & nihil habet in ſolatium præter calamitatis lacrymas, qui diviſus eſt. Dicat aliquis forſitan, rerum geſtarum malignus interpres, quam ſortita eſt de hujuſmodi conſtantia præſens cauſa deciſionem: quærat, qui fines de laudato ſudore contigerunt. Huic ego fidens replicabo; te præſule factum, ne ſacerdotes miniſtros acciperet furor alienus: ne cruentæ indignationi Pontificum ſententia militaret: ne in uſum male commoti traherent evenire poſſe quod vellent. Poſtremo improborum loquacitas obmuteſcat, hujus ſaltem æſtimatione ſecreti; quia odiorum incendia, quæ non ex impugnati merito, ſed ex ſtudiorum fomentis arſerunt, nec ſanctæ deliberationis potuerunt fonte reſtingui. Tibi ergo debetur venerabilium cuſtodia canonum. Tibi quod ſine Epiſcopali nota contigerit, quicquid in præſentia ſævit improbitas. Tibi patuit, quod aliis accuſantes clandeſtina fraude texerunt. apud te compertum fuit, non ſatisfaciendum odiis quotiens fide deſeritur, qui laceſſit. Sed hæc melius aliis ſervantur narranda temporibus. Salve, Eccleſiarum ſidus, & ad ſenectutem bonam Abrahæ æmulator accede. quia teſtimonium probitatis eſt, diu hominem in Eccleſiaſtica arce ſervari; ut Pſal. 54. 24. ſcriptum eſt: *Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos*. Tu ævo maturus, & ad religioſum ſudorem primævus exſupera. Tu pietate laudabili bonis diſciplinis exempla ſuggere; malos ſeveritate compeſce; & boni utriuſque ſibula opera in teſtimonio ſummæ gloriæ ſine labe perdura.

DICTIO II.

a *Miſſa Honorato Epiſcopo Novarienſi, in dedicatione Baſilicæ Apoſtolorum, ubi templum fuit idolorum.*

SACRA II. CRedo ego vos, fratres cariſſimi, tota mentis cura venerari, quod in loco hoc, manente templi nomine, vetus perierit pro religione cultura: quod delubri reverentia ſagatis inſtituatur libaminibus; quod ſacrarium appelletur merito, poſtquam ſeniores hoſtias abjuravit; & in adolendi mutatione ſacrificii divinæ ædis nomen aſſumpſerit. poſtremo quod in alium ſtatum inconcuſſis migraverunt fundamenta culminibus: & cum ad ſtructuram parum humanus ſudor adjecerit, quæcumque fuerunt innovata ſunt, dum perſiſtunt. In ſumma, cujus æſtimandum eſt miraculi, ubi dum modum teneat machina, adhuc non deſiſtit aſcendere, & in antiquia conſtituta veſtigiis attollitur incremento? Requirendum ſane, quis hujus operis, quis innovationis auctor extiterit. prædeceſſor nempe parvitatis meæ b Victor antiſtites. * Futuræ annuntia- [* Schot. Cui ſutura.]

A trix innocentiæ divinitas nomen impoſuit. nam qui de his, quæ ſuſcipiuntur adverſus vitia mundana, certaminibus prædicto eventus acceſſerit, cum vocabulum didiceris, geſta cognoſcis. Iſte per ſpiritalem dimicationem, ut victorem decuit, de criminibus triumphavit: & quicquid portio ſiniſtra mortalibus ingerit, de eo caſum non requiras, cum ominatum intelligas fuiſſe quod dictus eſt. Cujus merita orationis campum poſtulant, ſi me ad latiora progredi aut ingenii macies pateretur, aut meriti. quædam enim actuum nobilitas eſt dignum inveniri laude magnorum. Hunc mediocritas noſtra in ædificationis cura dum ſequitur, ad conſummationem, Deo auſpice, vota perduxit. Nemo æſtimet arrogantiæ eſſe, quod dixi. fas eſt cum eo vota

B conjungere, cui par eſſe nequeas actione: quia aſſertio conſcientiæ eſt, meliorem in quacumque parte ſectari. nunquam tenebroſum callem, ſicut æſtimamus, incurrit, qui eum, quem novit prætendere vitæ lumen, inſequitur. Luculentius tamen geſtarum fidem rerum ſermonis pandamus officio. Hic ante fallacibus dedicata præſtigiis, & turpi pecudum cruore perfuſa veteres ſimulacra coluerunt. hic in divinitatis injuria, per altare infauſtis cumulatum muneribus, res cœlo debitas dæmoniis obtulerunt. hic juniceum exta ſemivivis palpitantia motibus miſero inquiſitori futura cecinerunt. hinc fumus ſordidis aerem ipſum polluit ſparſus per multa contagiis. Ad ultima, hinc mactata per laniſtas hoſtiarum multitudo, quicquid Deus, eſt effugavit, dum farra, ſanguis, tura, vervinæ idolis exhiben-

C tur: dum ſimplicem ritum ætas Chriſto inimica non recipit, & multiſariis * cenſura laborante oblationibus ſupernam mercatur offenſam. [* Schot. renſu.] Liberet ire per ſingula, & funeſtorum ſecreta linguæ clave reſerare, ni merito æſtimemus oris injuriam narrare ſordentia, & quod illos actione perculit, nos loquela contaminaret. Explicemus interim, quibus ſint iſta mutata ſucceſſibus; quanto præventa nox ſplendore fugerit. Ubi ſunt ſigilla numinum votis imaginata facientum? quorum facies in poteſtate pependit artificis? quibus pretium, aut ſollicitudo peperit operantis, aut metallum? ubi ſunt Dii, quibus potentiam dederunt homines fulgore gemmarum? En video, omnia iſta, ut credo, fugerunt: Chriſtus ingreſſus eſt. reſpiciamus quibus

D fultus auxiliis. Venerunt cum eo cœlorum radii, Apoſtolorum diademata, Petrus & Paulus. Qui enim in reſtauratione ædis eſſent neceſſarii, niſi architectus & petra? niſi lapis & ſuperædificans? niſi fundamentum & opifex? Quid trepidatis pericula mortalium? quid anxio fugam paratis excurſu? ille eſt, cui nullus verſutiam veſtram lapſus abſcondit: qui cum loco non movetur, quocunque abieritis inſequitur. Veni ergo, piiſſime Domine, & ad conſecrationem operis tui plenus illabere: vice humani per baptiſma pectoris purgentur hæc templa turpi hactenus dedicata patrocinio. Inſtitue, Domine, vertendo ſacrificia; & dum puris cumulamus altaria ſancta donariis, præſentiam tuæ majeſtatis

a *Dictio Miſſa Honorato*) Scripta hæc quidem ab Ennodio, ſed in gratiam Honorati Novariæ Inſubrum Epiſcopi, qui eam recitavit, ut ſuam. Sic etiam quæ proxime ſequitur ab Ennodio compoſita eſt, a Stephano Vicario pronuntiata. Sunt & aliæ id genus nonnullæ, quas pro diverſis compoſuit. quo more Salvianum Maſſilienſem presbyterum Homilias Epiſcopis feciſſe multas auctor eſt Gennadius in Catalogo.

b *Victor antiſtes*) Epiſcopus Novarienſis, deceſſor Honorati, cujus Epitaphium ſcripſit Ennodius epigram. xcv. At Epigrammate xi. de hac eadem re.
Di, quibus hoc patuit, poſſeſſas linquite ſedes,
Quod fecit Victor, victor ubique tenet.
Addidit ad cultum merito ſucceſſor & ædis.
Qui morum nomen bina Honorate geris.

A interſere, evocatus ſanctorum merito ſacerdotum, electi ſeorſum præſeotis [a] patris noſtri Laurentii conſcientia: qui tot plenus dotibus ad Eccleſiæ faſtigia crevit, quot feciſſent ſummum ſingula quæque Pontificem. In quo vernat prioceps boni operis, & mater honeſtatis verecundia, religionis ſaoctæ outrix patieotia, Deum ſemper placatura pietas, qui Eccleſiaſticis membris non ſermone vitæ inſtituta tribuit, ſed exemplis: qui omnem calem, quo ad Deum itur, dum prævius incedit, oſtendit. adjuvantu ſe Domino noſtro Jeſu Chriſto, cum patre regnante in ſæcula ſæculorum, Amen.

B

DICTIO III.

b e [b] *Data Stephano* [c] *V. S. Vicario dicenda Maximo Epiſcopo.*

SACRA III. PRodit religioſæ votum conſcientiæ mens laudibus devota Pontificum. aſſertio iogenii eſt, Deo obſequentibus mancipare quod loquimur. In quorum præconiis ſorte anguſtus ſermo vulget impetitiam: manifeſtat tamen, ſi abſtineatur, infaotiam. Quis mendicam narrationem æſtimet, quam vota locupletant? Sæpe in facundiæ dotibus pauper invenitur vena prædicaotis, & e C diverſo theſaurus cordis irradiat in egeſtate verborum. Qui vice Dei judicat, non deſiderat picta colloquia, ſed quæ inſucatus commendat nitor ingeoii: quia in his etiam ſine amore blanditur eloquentia, in illis ſplendorem ſuum veritas nuda commendat. Sine phaleris eſt omne quod dictat affectio: ad unguem fabricantur illa, quæ volumus non tam ſpeciem recti habere, quam ſimilitudioem. Ad te, veoerabilis 2.Cor.11,29 mihi Antiſtes Maxime, ſermo eſt: cui io meritorum teſtimonio virtus cœpit a vocabulo, in quo actus eloquitur, qui oomen appellat. provida parentum tuorum diligentia prius te eligi voluit, quam probari. Te olim ſæcularibus in- D hærentem titulis caſtrenſis ſudor excoluit, & ad eccleſiæ guberoacula para adverſa ſolidavit: Luc. 16.10. ſicut Deus loquitur per Prophetam, *Qui in mo-* d *dico fidelis, & in magno fidelis eſt*. [d] Te ſacrarum Judex & conſilii comitem meruit, & laboris. Bene venerandis initiandus altaribus, & in laica converſatiooe quod ſacrum eſſet elegiſti. Tu pudicitiæ in illa ætate cuſtos inventus es, in qua & lex obſequitur deſideriis. Satis enim eſt pueritiæ ambitum, quem licentia fulcit, horreri. Chriſtus milites ſuos, quos io per-

A ſonam ducis attollat, inter acies quærit hoſtiles. Adſcitus Eccleſiæ, Pontificem actibus impleſti aure tempora digoitatis. Noo fuit advena benignitas, quæ naturæ inoixa radicibus, de cano flore germen oſtendit. Temporale eſt omne, quod fingitur: perpetuum, quod cum ætate matureſcit. Non tibi ſacerdotium rem dooi credimus eveniſſe, ſed præmii. Alius vulgi aura, gratia lenocinante, commendatur: tibi rigida circa culpabiles diſtrictio dedit affectum. Manet te ſingularis ſapientia: quæ licet generaliter optanda eſt, tamen exiſtit in magiſtro neceſſaria. Fruſtra monitoris perſonam ſuſcipit, B qui impacti non prævalet æſtimare pondus officii. viliſſimis comparandus eſt, niſi præcellat ſcientia, qui eſt honore præſtaotior. Dedit tibi apicem res judicii, non favoris. dignus Pontifice amor eſt, quem cenſura conciliat: deveouſtat ioſtitutionis genium, qui per ſolam gratiam vult placere. Tu his conditus & formatus cæli beneficiis, plus agendo populum inſtituis, quam loquendo. Illa monita diſcipulorum conſcientiam eruderant, quæ præbentur exemplo. ſine pudore invitat ad innocentiam, qui illam non fuerit ipſe ſectatus. Te inter ſecreta penetralium quaſi teſtem metuunt, qui pec- C care diſpoount: naſcentibus culpis metus, & reverentia tua negat effectum. Qui inter exordia occurrit vitiis, & occaſionem lapſus adimit, & concupiſceutiæ purgat auctorem. Hæc beatitudini tuæ quaſi ſtrictim pro linguæ meæ commendatione dedicavi. Si precibus tuis vitæ ſucceſſus arriſerit, geſtorum tuorum plena me relatione conſecrabo: ut quæ univerſis nota ſunt, manſuris in poſterum literis, quatenus gaudeat ætas ſecutura, ſerventur.

DICTIO IV.

[e] *In dedicatione miſſa Maximo Epiſcopo.* e

D

SACRA IV. NUnquam pauper vena timeatur ingenii, ubi dives eſt cauſa dicendi. Tranſit hominem quotiens cæleſtibus militat mens noſtra culturis: nec in anguſtum redigitur narrationis exilitas, ſi opifici ſuo obſequium referat oarraturus. Poteſt enim linguam facundiæ dotibus ornare, qui contulit; & dare verbis genium, quem fatemur dediſſe ſermonem. Nam Prophetici dudum maciem juvit eloquii, dum ad perfectam magiſtri eloquentiam, & fortiſſimi monitoris tubam imbecilla Moyſi erigeretur infantia: qui

---

a *Patris noſtris Laurenti*) Epiſcopi Mediolauenſis, quem prioiadoot Metropolitaoum ſuum patris loco habebant Novarienſes. Quod vero in ejus laudes digreditur, ſpecimea habet priſcæ Epiſcoporum inter ſe obſarvaotiæ. quorum concionibus ſi quando aderant aliarum ſedium Antiſtites, aliquam eorum laudatiooem intexere ſolebant. Cujus rei obvia ſunt apud Græcos & Latinos exempla. Sed illuſtre Petri Chryſulogi Sermone cxxxvi. in Adelphum Epiſcopum.

b *Dictio data Stephano*) Dictionem banc Creſconius & aliæ quædam aatiquæ Collectiones inter Symmachi Papæ epiſtolas aumerant, cum inſcriptione, tanquam ad Laurentium Epiſcopum Mediolaneuſem ſcripta ſit. quo etiam factum, ut in aupera editione Conciliorum cæteris Symmachi epiſtolis inſerta ſit, errore manifeſto: eum Symmacho minime congruat, & epiſtola non ſit, ſed oratio. quam quidem ad Laureatium referri non patitur alluſio ad Maximi vocabulum, quam cootinet. Dicta igitur ad Maximo Epiſcopo Ticinenſi, Epiphanii in ea ſade ſucceſſori, cui poſtea ſucceſſit noſter Ennodius.

c *V. S. Vicario*) Viri ſpectabilis noras adjeci ex manuſcriptis. Hinc enim Vicarianæ Præfecturæ & jam olim proprius fuerat titulus, & adhuc erat ævo Ennodii. Caſſiodorus lib. III. epiſt. XVII. *Spectabilem virum Gemellum, Vicarium Præfectorum, fide nobis & induſtria compertum*.

d *Te Sacrarum Judex*) Comes Sacrarum largitionum. Hujus aſſeſſor fuerat Maximus, ut olim Alypius item aata epiſcopatum. Sic enim de Alypio ſcribit D. Auguſtinus lib. VI. Confeſſioaum cap. X. *Romæ aſſidebat Comiti largitionum Italicarum*, & lib. VIII. cap. VI. *Mecum erat Alypius otioſus ab opere juriſperitorum poſt aſſeſſionem tertiam, expectans quibus iterum conſilia venderet*.

e *Dictio in dedicatione miſſa Maximo*) Eidem Epiſcopo Ticineaſi, qui Synodo abſolutionis Symmachi cum cæteris interfuit & ſubſcripſit. Superior oratio Maximo dicta fuit, hæc a Maximo, cum dedicaretur Baſilica S. Joannis Baptiſtæ, quem novo exemplo Apoſtolum quoque nomioat. ut prodromum oempe, miſſumque ante Chriſti Domini adventum. quo modo & prophetas in Apologetico dixit, quia & ipſi miſſi ſunt, Apoſtolos poſſe nuncupari. Verum ædes illa non ſolum Joannis Baptiſtæ, ſed Antonini etiam & Caſſiani titulo dedicata.

nullis gradibus dum peritiam meditatur effloruit, nec per ætatis alicujus ſcientiam ad meſſem perfectionis aſcendit: qui diu militem infabricato portavit ingenio: officium ducis juſſus arripere, quia verecunde renuit, conſtanter implevit. Sic nos dedicationis feſta celebrantes, inter ſpiritalis lætitiæ bona præſtolamur gratiam, dum paremus. Abſit formido debilis: removeatur fiducia inaniter concepta per ſtudium. Nos de humanæ perfectionis ſchemate nec præſumimus aliquid, nec timemus. Deinde quis in beati Joannis prophetæ, cujus templum hoc ſanctificavit ingreſſus, vel muta dubitet ora laxari? cujus ſenior gratia, quam natura, dum ante lucis ingreſſum pii vatis impleſſet officium, limen vitæ hujus virtute ſignavit. Nam uno eodemque tempore, & matrem fœcunditate nobilem fecit, & inofficioſa genitoris labia in loquelam priſtinam uſu remeante commovit. Nemo Joannem nominans, poſt exempli præcedentis miracula, priſtinam linguæ habiturum ſe ſuſpicetur imperitiam. Poſt ſacratiſſimum Zachariam, cujus faucibus eliminata per iſtud vocabulum remeavit humanitas, ab univerſis jure creditur Joannes Apoſtolus clavis eſſe verborum. In hujus comitatu Antoninus, vetuſti heros ſæculi, & beatiſſimi Caſſiani juncta claritudo, faciunt de æde ſacramentum, de terrena habitatione cæleſte collegium; de manufactis quod nulla poſſit ſenectute violari. Occaſum enim Deo oblata non ſentiunt: nec ad vetuſtatem tremulam pietate fulta mittuntur. ſtat ſoliditas machinæ, quam Chriſtus ingreditur: & originariæ oblita fragilitatis, adipiſcitur de poſſeſſore virtutem. Tecta vilia de conſecrantis nobilitate decorantur, dum rei caducæ prætium tribuitur habere de Domino. Tu autem, frater ſanctiſſime, hujus oblator ædificii, de mercedis retributione gratulare. Neſcit ſpes titubare, cui bonæ fructus promittitur actionis: ab exercitio deſcendit retributionum fiducia, nec ullo nutat incerto, qui laudanda meditatur.

DICTIO V.

[a] *Incipientis Epiſcopi.*

SACRA V. PAt quidem diſcipulis incipiens magiſter eſt, & inter exordia doctor nulla eſt ab auditoribus forte ſublimior. expertis honor debetur ingeniis: vix mediocrem cultum exigunt non probati. Illa ſunt vera præconia, quæ longus ſudor elicuit: blandimentum eſt, non judicium, quotiens laborem gloria ingeſta præceſſerit. Inter maculas numeret, quoſcumque triumphos ante diſcuſſionem campi miles adquiret. Qui properatis ſubeunt Olympiaca bella veſtigiis, numquid ais ante conſummationem certaminis ſuppetit ſpes coronæ? dicente Apoſtolo, *Non co-* 2. Tim. 2.5. *ronatur, niſi qui legitime certaverit.* Ecce nec illos decet ante meritum prædicatio, a quibus

A juſte poſcitur poſt laborem. Noſtra e diverſo prolixo diſtat calle conditio: quibus tantum decerpitur de fruge innocentiæ, quantum acceſſerit de favore. Nam ſicut poſtea in tyrociniis æſtimamus, plenum neceſſitatis & periculi iter eſt, in quo & ſectanda eſt vita laudabilis, & fit probris uberrima, ſi deſideret ab humanitate laudari. Actio noſtra, ſi de bonis ſuis fuerit elata, ſordeſcet, proteſtantibus divinis eloquiis, *Qui vos laudant, ſeducunt vos, & ſub-* Eſa. 3.12.2. *vertunt ſemitas pedum veſtrorum.* Splendorem Pontificis res, non lingua teſtetur. plus lucet claritas hujus officii veritatis indicio, quam loquelæ. Ecce cernitis quam tuta ſit cauſa ſubjecti; & quantis diſcriminibus ſociata præpoſiti. Mu-B nia mea plus poteritis fulcire gemitibus, quam clamore. Nemo quod auribus lenocinatur credat eximium. ſermo noſter, niſi animæ medetur, abjectus eſt. Illum præferte, qui ſpiritali falce ſentibus purgat interna. Tunc pretioſum paſtoris diadema eſt, quando ſuaſioni ejus grex Eccleſiaſticus, dum ad probitatem graditur, non repugnat. Ille ſine fuco monitorem & feriato ore diligit, qui ejus inſtituta ſectatur. Additur, quod imperitia noſtra juſtam ſuſtinet de ipſa novitate formidinem. qui nuper de ovilibus ad cuſtodiam præparati, aſſueſcimus de univerſorum fieri neceſſitate ſuſpecti; & cui vix fuit pro ſe fida cautio, ſuſcipit officium cuncta metuentis. Scimus quan-C tum erit humilior famulantibus, qui ad religioſum vocatur imperium. Neceſſe eſt, ut etiam extremæ conditionis perſonis obtemperet, cui imminet ſic jubere. Ait enim Doctor gentium, *Omnibus omnia factus ſum, ut omnes adquirerem.* Cor. 9.22. Modo divinitatis operatio adſit muneri ſuo, & quem dignum apice tanto non invenit, efficiat.

PRECATIO MISSARUM.

DIgnum & juſtum eſt. Vere dignum eſt, ut inter exordia dignitatis tibi principiorum Domino ſupplicemus, qui mundi ipſius in novam lucem prodeuntis infantiam, quanto bo-D norum tuorum ſecreto ordirus es, tanta potentiæ virtute ſolidaſti. Stabat in admiratione ſui tenera orbis inchoatio, & pene decoris proprii concuſſa ſtupore titubabat; ante agnitionem ordinis ſolam ſortita de auctore ſubſtantiam. requirens quo eſſet rotanda lux adtributa moderamine; qualem finem diei tempus exciperet: ſi per aſſiduos ſemper renaſceretur occaſus: ſi nox mundum fuſcis ambitura complexibus, quaſi rem originariam perenniter non teneret. In hoc ambiguo, ut certis famularentur per longum confuſa temporibus, Dei noſtri extitit lex voluntas. Omnis diſpenſatio ſtatutis præfixa limitibus tantum potuit, quantum præſtitit qui creavit. Sic nos, pie opifex, inter ſacerdotalis titulis auſpicia, ſole converſationis irradia. per ſudum de meritis noſtris fulgeat dies

a *Dictio incipientis Epiſcopi*) Incertum eſt, an concione hac uſus ſit Ennodius ipſe, cum Epiſcopus creatus eſt, an, quod potius reor: formulam aliis ſcripſerit, qua in Epiſcopatus auſpiciis uterentur. Cæterum de Ennodii Cathedra longa refutatione non eget, quod a Bernardo Sacco in Hiſtoria Ticinenſi lib. VIII. cap. 2. ſcriptum eſt, Ennodium anno Chriſti cdxc. ſedere cœpiſſe. Qui enim potuit illo anno Epiſcopus creari, qui anno proximo antecedente, quo Italiam ingreſſus eſt Theodericus, ſedecim tantum erat annorum? aut quomodo imponi tum potuit Cathedræ Ticinenſi, quam adhuc regebat, & aliquot poſt annis rexit Epiphanius, ac poſt Epiphanium Maximus, quem Synodo palmari interfuiſſe monuimus? Certe & in Apologia pro Synodo, & in omnibus epiſtolis, quas toto Symmachi Pontificatu ſcripſit, non amplius ſe quam Diaconum appellat Ennodius. Quare certius videtur, quod alii cenſent, Hormiſdæ temporibus ad eam dignitatem evectum fuiſſe. Sed cum de anno initi Epiſcopatus non liqueat, de fine conſtat ex Conſule, qui Ennodii epitaphio adſcriptus eſt. incidiſſe in annum dxxi.

officii

officii. nulla ſubreptione, nullis diaboli blandimentis pereat quod vocamur. non liceat admiſiſſe, quod non decet. recti ſtudium, te imperante, tranſeat in naturam. adſit muniis noſtris æqualis operatio. compoſita ſervitute beatum creſcat imperium, nec ſubjaceat moribus, qui præminet dignitate. per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

Oratio ante Miſſam.

COllator bonorum Deus, cui effectus in voto eſt: qui de medio populi Moyſen in Prophetæ perſona dedicaſti. nam dum queritur de imbecillitate, te auctore convaluit: ſumpſit meritum Pontificis, dum juſtus ſui arbiter ſe vociferat nil mereri, cui apicem actione ſublimem conciliavit humilitas. da parem noſtris exordiis gratiam, quia propenſiorem deberi actibus declaramus offenſam. Non ſunt inuſitata quæ poſcimus: benignitas tua teſtimonio tenetur exempli. eo circa nos eris bonorum largitione clementior, quo ſubſtantia noſtra facta eſt de peccati faſce proclivior. Da, bone imperator, dignam tua electione virtutem: quia ſub pio principe nulla militem decolorat abjectio. per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

Dictio VI.

a [a] *De Hæreticis & Synodo.*

SACRA VI. PRo ratione ſolvendum eſt, quod pro ratione tacuimus. nam ut pateat, & linguæ noſtræ officia & ſilentium ordinatis ſerviſſe temporibus, fide hortante in officium ſermonis erumpimus. Idem enim eſt ſupervacue loqui, quod neceſſarie non locutum. dicente enim Apoſtolo, *Væ mihi eſt, ſi non evangelizavero*; & alibi, *Tempus tacendi*; nos præcipue, quos prælati cæteris hortatur pondus obſequii, decet aut bona facientes elevare, aut mala comprimere. Et quidem vos docere non aliud eſt, quam ſtimulos admoviſſe calcaribus. nam quod ex propoſito facitis, ſuperbi ſumus, ſi noſtris debendum credimus inſtitutis. ſed qui bona ſtudia probat, amplificat. Stat apud conſcientias veſtras quanta Neſtorius & Eutyches, gemina diabolicæ informationis oſtenta, diu caſtam Eccleſiarum Orientalium diſciplinam perfidiæ fornicatione corruperint. qui juxta Apoſtoli ſententiam, *dilectionem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent. & ideo miſit illis Deus operationem erroris, ut crederent mendacio*: dum per ſurripientem ſcandali occaſionem Chriſti milites ille contentionum campus examinat: ſicut ſcriptum eſt, *Oportet eſſe certamina, ut probati manifeſti fiant*. Apud quem Calchedonenſis non vi-

1. Cor. 9. 16.
Eccleſ. 3. 7.
2. Theſſ. 2. 10
1. Cor. 11. 19

A vit commemoratio veneranda Concilii, in quo Dioſcorus cum ſectatoribus ſuis ſtylo piæ diſtrictionis addictus eſt, & ſanctæ memoriæ Flaviani adoranda monimenta exultans Conſtantinopolitana civitas recepit, cujus jam pridem firmaverant cæleſtia decreta ſententiam? [b] Ubi gentium Timotheus ignoratur, qui propter ſuſcipiendæ recordationis Proterii cædem fieri pluſquam patricida non horruit? nam ſacri perſecutione Pontificis, & genera criminum vicit, & nomina. [c] Scitur Petrus, & Cyrus, & Timotheus; qui dum jacenti manum Dioſcoro porrigunt, corruerunt. hi de præceſſore ſuo, & ſtudiorum hæreditatem adepti ſunt, & ruinæ. Proinde, B fratres, manentem in ſupernis patrum, & adhærentem B. Petro tenete ſententiam. quia nos mundæ Eccleſiæ, & non habentis maculam optamus unitatem. Patienter ſufferre non poſſumus vana in Chriſtum noſtrum, & blaſphema ructantes. ſcimus quia qui in putribus membris non utitur ferri medicina, ſerpentibus morbis præſtat obſequia. nam niſi ſecentur tabefacta, contaminant. Pacifica eſt cum his, qui rectum nituntur impugnare, congreſſio. quis a bellis talibus timoris revocetur obſtaculo, de quibus vitali poſſit morte gaudere? quibus mundi hujus potentibus, vel ſi minentur, acquieſcendum credimus, quando aliud imperat qui regna moderatur? dicente Apoſtolo, *Non ſunt condignæ paſ-* Rom. 8. 18. C *ſiones hujus mundi ad ſuperventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Fluxa Eccleſiaſticorum corda aut turbant quæ in præſenti vita ſunt, aut delectant. quibus [d] Acacius, qui diro diaboli a ſententia ſua motus imperio, erubuit diu propugnatorem ſe fuiſſe veritatis; & clari deſerens ornamenta certaminis, triumphum ſuum, quem ſub Baſiliſco pio ſudore meruerat, debellavit. qui ſolis præmiis ſuis pene tempore adeptionis invidet; ſpem bonorum fructuum perfidiæ falce ſuccidens. Gravius enim eſt, deguſtata bona quam intacta calcaſſe. Nihil defenſionis ſupereſt homini, poſt dulcem juſtitiæ ſaporem, ad mortifera ſchiſmatum venena redeunti. D De his quæ præfati ſumus natum eſt, quod in Conſtantinopolitana nuper Eccleſia fertur admiſſum. Inde patimur ſine vocis uſura triſtitiam. qui enim oblatis remediis non obediunt, merito nihil conſolationis tempore, quo premuntur, habuerunt.

b
c
d

Dictio VII.

In [e] *dedicatione auditorii quando ad forum translatio facta eſt.* a

SCHOL. I. UT campus militem, mare navitas, fora cauſidicum, ſollicitant incerta raptorem; ita auditoria linguas exercent. Nam quæ ma-

---

a *Dictio de hæreſibus orientalium*) Lemma Dictionis non eſt Ennodii. nam in veteribus libris eſt anepigrapha, præfixis tantum his verbis, IN CHRISTI NOMINE. In ea porro nihil apparet, unde ab Ennodio potius, quam ab alio quopiam Epiſcopo dictam ſuſpicemur. Sed digna eſt prorſus optimi cujuſque Antiſtitis ſtudio, ut ſuos ab hæreſum contagione avocet, atque in orthodoxa & Petro, ſeu ſedi Apoſtolicæ adhærente doctrina contineat.

b *Ubi gentium Timotheus*) Ælurus cognomento, Alexandrinæ ſedis, cæſo Proterio, qui in Dioſcori locum ſuffectus fuerat, inſeſſor. de quo Liberatus Diac. cap. xv. Breviarii.

c *Scitur Petrus*) Petrus Moggus Æluri ſucceſſor, & Dioſcorianæ factionis præcipuus incentor, ac ſignifer. qui expuncto ex diptychis nomine Proterii & Timothei Catholici, Dioſcori & Æluri nomen inſcripſit, ut narrat idem Liberatus cap. xviii.

d *Acacius*) Epiſcopus Conſtantinopolitanus. qui primum quidem pro Synodi defenſione adverſus Petrum Moggum ſtetit, auctorque Baſiliſco fuit, ut edictum, quod adverſus illam ſcripſerat, revocaret, ut ex Zacharia Rhetore tradit Evagrius lib. iii. Hiſt. Eccleſiaſticæ cap. vii. Poſthæc mutato laviſſima, ut Liberatus cap. xvii. notat, ex cauſa conſilio, Petro Moggo, quem antea damnarat, favere cœpit, graviſſimæque & moleſtiſſimæ in Eccleſia perturbationis auctor fuit, quæ poſt ipſius etiam mortem diutiſſime deſæviit.

e *In dedicatione auditorii*) De Romanæ Scholæ auditorio ſermo eſt. Translationis feſta vocat, cum ex priſti-

lum ratio ſuadebit ſilentium in loco, in quo ſunt præmia cunſtituta verborum? ubi orationis palma, ſi hic gratia taciturnitatis? Bene ſolvuntur ſudoois pretia, ubi ſunt templa victoriæ. bene eſſugatur ſervitas inter atria libertatis. Vincta hic ora teneat mens captiva. non agnoſcit forum Romani populi, non liberalis eruditionis gymnaſium, qui adhuc quaſi in ſeceſſibus conticeſcit. Sint muta forte diverſoria: hic nihil eſt tam familiare, quam pompa dicendi. Feſcenninos ſales hymenæis dare geniam conſuetæ profeſſionis plauſus hortatur: eriguntur lituis bellatores: virtuta debiles gravis buccinarum cantus attollit. data ſunt univerſis amica incitamenta propoſitis. Quid ego faciam, doctorum optime, te loquente? ſi inſabricata verba intra verecundum penetrale contineam, inſtituti me eſſe ſimilis non agnoſcas. Amicitiarum religionem in gratia parcus offendam, ſi nec tranſlationis feſta, nec debitæ tibi laudis munus exſolvero. Salve ergo, nutritor profectuum, fax & ſplendor ingenuitatis: qui nobilia germina laborioſis purgando ſarculis in fructibus facis agnoſci: qui in cavo flore novellæ poſteritatis, quantum horreis paretur, oſtendis: qui de ferarum cubilibus, & bubonum habitaculis ad fora nos revocas, unde majores pene jam longa ætate diſceſſerant. Non enim patent eruditis loca iſta, quibus ſcientiam non primoribus labris ipſa contulerint. Cujus enim tuba cognoſcitur eloquii, niſi cujus puerilia innotuerint rudimenta ſermonum? Tibi ergo debentur hæc beneficia, quod citaturus ream cauſidicus inter aſria jam probata dictionem metuendus incipiet. Tibi ſpes unica honeſtæ profeſſionis adſcribenda, quod nobilitas decurſis brevi temporibus liberali ſudore placitura eſt. Sed quo me ignarum virium tui rapit affectio, narrationis pelagus non pendentem? ſufficit in loci amici & diei celebritate vota teſtatum. Ad vos revertor, quibus paterna conventus affectione vocem debeo commonentis. Reddite vus ſtudendo origini, reddire natalibus lectione. naturæ lucem jubar dictionis oſtendat. multiplicata ſuffectu ſcientiæ parentum titulos: ornate eruditione decora majorum. Fulvi nobilitatem metalli niſi ad unguem manus ducat artificis, maternis pene hebetatur tenebris: & ſi non magiſtra politione venuſtetur, nihil ei prodeſt ſublimitas, quam vena conceſſerit. Adjuvatur quidem doctoris inſtantia dotibus ſanguinis mundioris; ſed niſi limata non rutilant illa, quæ ſe erigunt prærogativa naſcendi. Incrementum ruſticum matris mammas inter ſulcos evacuat; & per paſcua pecus agere, dum ab uberibus pendet, aſſueſcit: patris brachiia, dum juvencos fatigat, adjungitur: prenſat dexteram grandia terris ſemina committentem; & ſudorem originis ſuæ in ipſo lucis limine meditatur. Quid vos faciatis, quos liberalibus pepererunt matres optimæ diſciplinis? peregrinandum vobis eſt a germine ditiori, niſi vos nobiles inſtituta monſtraverint. Habetis prævium eloquentiæ, morumque doctorem. currite proſapiæ ſtimulis incitati, & cum vos ad agonem præmiis promiſſa perduxerint, mei meminiſſe dignamini: quia ſunt quæ a vobis poſt cæleſtem retributionem ſuffragia hortator accipiat. Hæc ſunt, quæ vos noſtris licuit vocibus admoneri. Vos diligentiam pectoris mei expendite conſideratione verborum. non phaleratus ſermo, non illecebroſa tantum, & depicta fucis narratio delectet. quærite apud me non blanda ſed neceſſaria; non delitioſa, ſed fortia. Nunquid juvat pompam texere præcepta daturum? qui probari non magis ſenſibus, quam ſermone diſponit, affectum monitoris evacuat. Ponderibus ornetur dictio caſtigantis. lancem in exhortatione teneat, qui geſtit audiri. Inſtitutor virtutis plauſos excludat. bene morata oratio imperat quod ſuadet. Hæc ſi explicare nequeo facultate dicendi, amare tamen didici conſideratione propoſiti, & lectione conſilii. Pars quædam probitatis eſt, ſi implere nequeas, noſſe meliora. Sequitur examinatam intentionem effectus operis: proximus magiſtro eſt, qui diligit ornamenta doctrinæ. Deus tamen voti ſe comitem jungat. & quod novellis præceptor commendo ceſpitibus, in pomis tanquam de hæreditaria poſſeſſione decerpam.

DICTIO VIII.

Præfatia [a] *dicta Lupicina, quando in auditorio traditus eſt Deuteria V. S.*

QUotiens amomi floſculus, aut meſſis caſſiæ per deprædationem laſcivi pollicis viduantur, & ad dotem manuum humanarum nobile germen adjungitur, meritum ceſpitis odore ſignificat, & naturæ genium prima viſione teſtatur. occultari ſe non patitur fœtura ſublimis: decus clari ſanguinis non tenetur abſcondito: vox mundæ originis licet in receſſibus, ſemper auditur. Sed quamvis ita ſe res habeant humanitatis intereſt, non tacere quod geſtias. parum ſuſcipit oneris, qui quod ſcit amore dignum eſſa, commendat. ſeritatis maculam non evitat, qui non feſtinat afferere, quod meritis novit eſſe placiturum. Diem laudare quis abnuat? attollere ſolis radios quis metuat qualibet nocte ſermonum? ſi themati obſequium præſtat oratio, ab ipſo ſuſcipit dignitatem. Proprii ergo macie non turberis ingenii, quando eloquii vilitas pretio ſuſceptæ dictionis elevatur. erigere mens faſce depreſſa imperitiæ: dextera impacti oneris ſublevaris. Sed cur longis involuimur? Præſenti adoleſcentulo militat præfata narratio, quem redituum ad proavos, non denuntiatione augurum, ſed poſt Deum fultus ſpe mihi veſtræ perfectionis ſpondeo: nec futurum ambigo, ſplendorem te iſti ſuorum poſſe reddere, quem aliis contuliſti. Poteſt enim facile veterum decora ſuſcitare, cui fas eſt nova conſtruere. Non credas hæc eſſe ſolius incitamenta facundiæ. Tibi uni conceſſum eſt, claritatem aut dare, aut reparare majorum. Stant ante oculos tuos non annoſa pueri monumenta, ſed recentia. Peritiam tuam Firminus & Licerius, ætatis ſuæ ſidera, hac voce conveniunt. Suſcipe, doctiſſima hominum, utriuſque plantam fami- SCHOL. II.

nis ſedibus ad forum Schola migravit, ut ibi ludicræ exercitationes fierent, ubi ſeriæ cauſæ agebantur. Sed quodnam id forum fuerit non explicat, cum in diverſis olim declamaſſe rhetores legantur. De Trajano licet conjicere ex iis, quæ Fortunatus ſcribit de poematis illis ipſius ætate recitatis lib. III. epiſt. XXI.

a *Præfatio dicta Lupicino*) Lupicinum Euprepiæ ſororis Ennodii filium fuiſſe nos Epiſtolæ docuerunt. hic utrumque ejus avum prodit, Firminum & Licerium, a quibus & cognomina de more ſumpſit. nam Flavius Licerius Firminus Lupicinus appellatus eſt. quod quidem ex Vaticano Codice commentariorum Julii Cæſaris didicimus, in quo ad libri calcem adſcriptum erat, *Julius Celſus Conſtantinus legi. Flavius Licerius Firminus Lupicinus legi.*

liæ, & culmom, in quo gravidas ariſtas parias, ſecundus attende. Scalpe ſareulis uberem terram, quæ ſi noſtri eſt germinis fibula, ſit tuis profecto laboribus reſponſura. Doce udo libro adoleſcere maritata planraria. novelli dentibus virgulti fructum ſureuli melioris accommoda, veniat pomorum ſucceſſus, dom ore tenero ſublimior ab illo te docente planta mordetur: quia niſi edomitam tettam terque & quatet agricolæ ligonibus ſcripſerint, triticeam meſſem paliurus ſuperabit & lolium. Munus Palladium, & cana nemora baccis plurimis cultura locupletat. India multo ſudore, quo ſe jactat, habenum nutrit. Sabæi virga ceſpitis manu ceſſante non proficit. Induſtria ſecit, quod Præſtaneis roſas dumeta pepererant; quas de ſpinis, ceu tettæ ſidera, labor exigit. Felix eſt operautis iſtantia, quotiens glebis uberibus manus adhibetur. Tunc ſeſſa brachia ſucco effuſæ valetudinis intumeſcuot, quando integrum fœnus ruticolis arva diſſolvunt. naſcitur exercitii deſiderium de fertilitate telluris. vomeribus agendom eſt, ut per palmites exuberet dos autumni. Nunquam ſpumantia labris muſta merult, niſi qui vitium luxuriem curva ſalce reſecavit: & in diverſis cultibus pluſquam vini acciperet, liquoris effudit. Talis eſt natura mortalium. rite comparaotur arbuſtis rudimenta parvulorum. Quos poſtquam parentum ſollicitudo a matris radice decerpſit, providendum eſt cui ſolo juxta vota commendet. Poſt deliberationem doctoribus jura noſtra tranſcribimus. Tunc fiuot inſtirutione veſtri, quos nobis oatura conceſſerit. tunc incipit ſibi rautum ſtudiotum lima vindicare, quaotum origo vix prævalet. Pene enim non injutiom eſt, vinci proſapiem collatione doctrinæ: quia patris officium habet luxutiem comitem; præceptoris, ſollicitudinem: genitor ſit delitiis, inſtitutor laboribus: libertatem origo tribuit, dignum libertate monitor facit. Ergo magis veſtrum eſt, quod laudatur in homine. nemo enim, ſi deſit teſtimonium facundiæ, poterit prædicare quod naſcimur. Splendorem familiæ prodit lingua, quam tribuitis: ſit præco generis, magiſtri beneficium: ineruditata nobilitas cæleſte munus abjurat. Adſtringite ergo artioribus vinculis per ætatem erratici palmitis lapſus: ſine ſobole ramos ſerto caſtiga: oovellum ceſpitem fotu, quo cuncta fruticare ſoles, attolla. Habet adoleſcens noſter, quodeumque de ſuis reſpexit, quod ſequatur. nobis crede, actus tot ſtimulis pervolat, quodlibet ſcientiæ fuerit æquor ingreſſus. ſodietur proſapiæ ſuæ calcaribus: per tot ordines nihil niſi quod ad literas invitat, Invenit. Stat ecce ante te parvulus noſter felicibus initiandus auſpiciis: & ſicut juſti hoſtia devotionem ſacerdotis expoſtulat. Paternam convenit ore pietatem, ut qualibet oratione conſtitutam in vitæ limine commendet infantiam, quam de parentibus non ſermone exigit, ſed quid deſideret erros oſtendit. cogimur ſubvenire in neceſſitate parvuli, qoam formido manifeſtat. Sponde tuis adoleſcentule * digne primordiis. ſpem ſolidam de tua perfectione concipimus. bonum ingenium doctori optimo mancipamus. Sacri jam rudimenta venerare collegii. ad Latiaris curiæ proficiunt ſidera, qoos vides ſcintillis modicis futurum lumen oſtendere. Hoc avos dixiſſe ſufficiat: mihi remanet ſtricta inſinuatio. Propinquum ad te conſanguineus, othum parentibus religioſus exhibui. Quæ res mihi affectum pueri faciant, jam tenetis. Si neceſſitudo reſpicitur, liber ab amore eſſe non poſſum: ſi pietas amica propoſito, noſtri ſiunt filii, qui parentum ſuoram præſidio denudantur. Unum ergo vinculum venit a proſapie: alio nos adſtringit officium. Reſpice, venerabilis magiſter, tot pro iſto ſupplices manus, & io ſpe parvuli majores ejus, me teque conſidera. Genus eſt ſingulare laudis in doctoribus, diſcipuli eruditio. Achillis lingua Chiron innotuit: ſecit ſequacis meritum opinionem illius plus amari, cujus per ſe forte facuodia in lucem non potuiſſet exire. Maro veſter tantis inſtitutores ſuos commeodavit, quantis ipſe notus eſt. & certe illos per merita ſua fama non prodidit. Hieronymus noſter, niſi præceptorem ſuum Gregorium diceret, illo melior cenſeretur. ſed illi applicanda ſunt bona nominati, a quo ſumpſiſſe videntur originem. In ſumma, ut dixi, cælum pulſat magiſtri opinio perfectione diſcipuli. Apud ſcientem rerum non objicio oblivionem, quia nota commemoro. avara ſunt vota diligentum. Deum precor, ut ſtudiis veſtris gratiam ſuam comitem jungat, ut quos a me limandos accepiſti, doctiſſimos reddas: & illorum eruditio veſtra quidem gloria, ſed meum efficiatur obſequium.

* Forte *digna*.

Dictio IX.

a *Præfatio quando Arator Auditorium ingreſſus eſt.*

Notum cunctis bene mortalibus, quod dicendi laborem negotiorum feriæ pariant, & eliminatis curarum procellis orationum ſerena plus rutilent. Diem ſuum iogenia, niſi occupationem nebulis fuſcata, non perdunt. ſenteutiarum jubar cura vacuos reſpicit, & expeditus animus declamationum pompam commendat. Qui cæca remis temerarius freta proſcindit, nudum ſollicitudine gubernaculis pectus accommodat: & clavi regimen ſola, qua magiſtram navis convenit, inquiſitione perpendit. Tunc ſtopea in ventos ex voto fræna laxantur. tunc rudenrum vinculis diu libera maria vinciuntur, & imperioſis undarum cumulis homo dominaturus ingreditur, viarum incerta aſtris recludentibus agniturus. Tunc Phoſphorum, Pleiadas, Cynoſuram, & quicquid iter monſtrat inſpiciens, ad cœli ductum callis hominis ordinatur; ſi tamen mens nullo extraneæ occupationis mordeatur ambiguo; nec peregrinantem notitiam magiſter inertiæ mœror affligat. Quod ſi aut pigro corpore hebetatus animus dormiat, aut diverſis excitatus ſtimulis per devia diſtrahatur, neſcit ad propoſitum ſuum totus occurrere, cujus membra prudentiæ laniſta animarum cum diſcerpit. Inefficax ſemper eſt, & a molis ſuæ valitudine diſſociatus oſtenditur, qui non poteſt, quantus eſt, una tractatuum forma monſtrare. Eſt tamen boni doctoris expendere origine ſerpentis rivuli, qui ſcalpente

SCHOL. III.

a *Præfatio quando Arator auditorium*) Hæc tota nunc primum in lucem eruta ex manuſcriptis. ſcripta in gratiam Aratoris, cum Deuterii Grammatici Mediolani diſciplinæ traderetur. Mediolani inquam, quia, ut ad epiſtolas obſervatum eſt, Arator extra Liguriam non ſtuduit. & quæ de Deuterio paſſim ſcribuntur. ad Mediolanum, ubi ſcholam habebat, reiicienda ſunt.

A ud ipſam terram ungue perducitur, quid ſit ejus in unum collectus alveus, quid ſit ubi naſcitur æſtimare, & vires flaminis non de his quæ accepit, ſed de illis, quæ potuit accepiſſe, colligere. Quorſum, venerabilis magiſter, libertatis index, boni teſtimonium ſanguinis, ingeniorum lima, fabricator ſenſuum, hæc verba præmiſerim, ſi requiras; me me locutus ſum, fateor, me digeſſi: quem inter inſcitiæ dormientis infantiam occupationes variæ, & triſtitia ſortis imperitiæ mater oppreſſit. cui non datur duris ſolvere colla laboribus, ut ſtudiorum lupatis ora decorentur. Meus ſermo quod ſcaber eſt, & nullo ſplendeſcens dictionis attritu, intelligentiæ eſt
B & exercitii quod dediſco. Te inter palæſtra tua originaria linguæ palma ſollicitat. te inter cives, mei immemor, ſuperba Delus adnumerat. Tu Caſtalii gurgitis lautus poſſeſſor incedis; & ego vix arentibus labiis ſtillantem guttam marcidi liquoris inſudo. Te ſudore continuo, nulla diverſitate interpellante, utpote colonum ſuum, doctrinæ meſſis amplificat. At mihi vix de magnorum horreis pauper faſeli eſca porrigitur. Tu in ſuſtentationem culturæ libertatis felix dextera ſubrogaris: me Eccleſiæ angulus etiam bona metuentem ſæculi præſentis includit. Quid, rogo, viſum eſt dudum inſignia eloquentiæ tuæ in me tam longe poſitum oculos deſti-
C uare? Fuerunt magis alii, quos dictionis tuæ ornamenta componerent, quibus verborum phaleræ per Latiales elegantias adquiſitæ victurum & apud poſteros nomen offerrent. Me tacito teneri tantam convenit affectu dictis imparem & officiis ſequeſtratum. Quid erigeris animus quos alter jam ſibi vitæ ordo ſubdiderat? Quid ad te revocaris per longa iterum intervalla diſtantem hominem, apud quem ſicut nefas eſt non meruiſſe laudari, ita crimen fuiſſe laudatum? Tua ſunt, tua, ne dubita, aut eorum, ſi tamen inveniri potuerint, qui ſequuntur. Ad adoleſcentulum tamen, quem præſentis diei auditoriis rois auſpicia dedicarunt, cum quo mihi parili infan-
D tia convenit, ſi veniam me donatis, verba converto. Cujus primordia quamvis infabricato ſermone commendem, imperiis amoris excuſor. Sub jugum mittimur dilectionis neceſſitate conſtricti: & dum caris proſpicimus, quid nos deceat non videmus. Hunc licet paterna debuiſſet oratio proſequi: non eſt tamen a patre aliena, quam porrigo. Debuit tibi, macte, orationem profeſſio & mea. Felix iſtud nominis apud doctos auſpicium, ditando ſcientiæ frugibus laborem circa ſtudia neceſſarium promittit & nomine. Finde, adoleſcens egregie, pinguium dorſa terrarum. imprime dentem vomeris novella adhuc incude formatum. exerce in ſtudiorum ſolo
E quicquid optimum convenit aratorem. Si ſcrutatus penitus fueris latentium ſecreta camporum, invenies illic Deuteſium, qui ubertate linguarum germina tibi multiplicata ſeminibus, & ſudorem remuneretur impenſum. Diſce jam nunc verborum luxuriem artis falce truncare; ut novellus ceſpes ſub ferri diſciplina proficiat. Reſecetur quicquid infæcunda palmitum umbra tranſmiſerit. ad ſolam uvarum ſpem vites tuæ ramos extendant. Talis ad genium tuum redeas neceſſe eſt: talis ad vota noſtra reſpicias. & cum te gravidis ſcientiæ culmis ornaveris, tunc te magnum dici conveniet A-

A ratorem. Quocirca ſpes in te præmii nuttiat laudis ardorem. Legi quia non eſt fortunæ luſus, ſi quando inter fæculentos, quorum ego primus ſum, imperitorum greges profecerit literatus. Non metuas preſſuram, qua gravantur inſtructi. magis laudis habet jacens peritia, quam culmina ruſticantum. Erigit doctos conſcientia ſua, & ſi quando incertis temporum flatibus opponantur, faſtiunt mala, quæ ſæculis magis ſunt adſcribenda, quam meritis.

Proſecutionem meam, quam vere ruſticam in Aratoris commendatione contexui, felici tantum dicunt aliqui perſonæ blanditam; cui favorem de patris poteſtate conciliet dilectionem
B mentita neceſſitas. In cujus laudis miniſterio vivis & præſentibus tantum ſerviens, temporalem exhibet lingua famulatum. Quæ quoties in aliquorum præconio fucatis verborum imaginibus ludit, fortiori ſtudio conceptum mentis abſcondit. Nonnunquam enim doctis tribuis ſtylum profundiorum cogitationum latebram, ſi dulcibus aurea non bene merentium fomentis illexeris. Sed ſequeſtrentur a noſtro talia inſtituta propoſito. Nos & ſcire hæc convenit, & odiſſe. Cautius enim a prudentibus nota quam inopinata fugiuntur. Mihi ad laudationes amicorum niſi amor verba tranſmiſerit, quæ in pe-
C netralibus conſcientiæ caritate magiſtra dictantur, inter relationum vias ſub faſce ſuſcepti oneris palpitabo. Ergo [a] claſſico meo, cui proprium ſine fraude ſervivit ingenium, indices animi mei dictiones attuli; quia ſine adulationis ſuſpicione eſt inter æquales amicitia perſonas: & tunc fida diligentum ſinceritas approbatur, quoties non venis a poteſtate quod metuas. Mihi claſſicus non meretur imperiis, quicquid non imponit obſequio. Ferunt tamen aliqui, orbo parentibus fideli, auſpicato gymnaſia literarum, perſonam religioſam debuiſſe magis verba præſentare. Orbum parentibus dixi, cui per felicia naturæ damna communis pater & E-
D piſcopus factus eſt proprius. Ille afflictorum conſolatio, jejunorum cibus, cæcorum oculus, pes claudorum, tot pietatis ſuæ ſpecies, tot miſericordiarum gradus ad hujus convertit perſonæ profectum. Et illud domni Laurentii, quod mundi neceſſitatibus ſuccurrit, ingenium, in miniſterio hujus exercetur infantuli. Cui talis non ſit, ut vere dixerim, gratioſa calamitas? quem non juvet amiſiſſe patrem, ſub ſacroſa commutatione ſi talem conceditur inveniſſe? Tanti viri inſignia, quæ implere nequeo, nec profana verba non temero. Ipſe eſt, cujus eſt dulcis auctoritas, aut horrida dulcedo. qui magiſtrum in Eccleſia, magiſtrum in domo, magiſtrum
E in convivio, magiſtrum implet in jocis. qui nunquam facit, quod ſequentes nolit imitari. Cujus ad unguem polita converſatio cæleſte iter diſcipulis, dum incedit, oſtendit. minor enim laus eſt docere bene, niſi opere docenda monſtraveris. Hujus viri ſuſcepto adoleſcenti quid mea præſtitiſſet oratio; quem eventus dexter de inſtitutoris meritis manet, & de orbitatis proſperitate perfectio? Huic ſufficiunt patroni preces: per quas merebitur inſtitutis optimis imbutus degenerare ſublimiter.

a *Claſſico meo*) Mox infra, *claſſicus non meretur imperiis*, nempe Arator. Nova ſignificatione claſſicum dixit auditorem ſcholaſticum quaſi jam tum ſcholarum ordines, in quos ſcholaſtici diſtinguuntur, claſſes appellarint, uſus porro eadem eſt voce lib. IX. epiſtola penultima.

D I C T I O X.

a [a] *Grutiarum actio Grummatica, quando Parthenius bene recitavit.*

SCHOL. IV.

QUando debitas beneficiis reddimus gratias, credo quod abjuramus jactantiam neceſſariis obſequendo. uullo enim arrogantiæ tumor huneſtatis velatur indumento, cum uon gloriæ militant verba, ſed ſanguini. Aliud eſt enim, ut lauderis dicere; uliud dicere, ne carparis. Ibi mens avara famæ eſt ſubjecta jactantiæ: hic ſervata ratione jure in locum gloriæ redigit, quod ex dictionis ſudore contigerit. B Juſtis namque & ſuperfluis declamationibus, & ſi pari favor ſermone, diſcretis tamen mentibus exhibetur. unu quidem tyranni laudationes, & bonorum principum ore celebrantur, uec eſt aliqua inter ejus, qui meretur præconia, diverſitas, & illius qui uſurpat. Quod niſi gravia judicantum ingenia dicendi cauſas expenderent, nullum daret hæc, quæ etiam indignis contingit, acclamantium aura diſcrimen. Suſceptarum ſecreta dictionum ab audientibus uon examinantur lingua, ſed pectore. In ſumma, aliud eſt recitantem blande & libenter audire: aliud C affectum, quo recites, approbare. Sed jam omiſſis thematis commendationibus, rem potius mediocritatis noſtræ eloquutur. Partheoium quundam ad ſtudia tuu properantem; optime magiſter, ſub oratiunculæ meæ inſinuatione perduxi, tunc cum liberalium diſciplinarum limen intraret: tunc cum incertum eſſet, utrum proſapiæ nitorem eruditione loqueretur. nullo enim recte nobilitatis utitur, cujus ſanguinem non prodit inſtructio. Tunc ergo prædictum proſecuri ſumus eloquio, quandu fas non erat ſermone noſtro, qualis eſſet uarus, oſtendi: quia bonorum ſemper meritorum labes eſt habere lucem ſanguinis, & nocte ruſticitatis includi; prodi D ſtemmatum vocibus, & imperitia fuſcante deliteſcere. Aurum nihil eſt, niſi manu componatur artificis, & fulvo pretium metallo lima fabricante jungatur. ceſſaute induſtria, exigua eſt claritas, quæ venerit u natura. Fabrilibus debet ſtudiis, quod in pareu ſuo terru laudatur. fornacis beneficio de latentium facibus venarum quod in ſolidi truxit ſpeciem ferro * duminatur; & effera hominum corda, dumitrice affectione captiva, victum, niſi exercerentur, mortalibus non præberent. Artis eſt, quod liquidum maris elementum homo ſecutus ingreditur; & parvo diſcrimine per ingenia iter mortis exſuperat. E Magiſtra ugricolarum ſimplicitas telluris faciem dum brachiis diſtinguit, vineta componit, & de prule arborum liquurem, quu ſalus nutriatue, exturquet. Multis manifeſtatur indiciis, operantium diligentia, aut infundi quod origo non tribuit, aut quod bona tribuit cuſtodiri. Et ſi talis eſt rerum univerſa conditio, quanto, doctor eruditiſſime, ſollicitudo tua eſt elevanda præconio, per cujus dexteram libertas jam jamque ruitura relevatur? pee cujus peritiam aut inſtituuntur novella, aut ſervantur decora majorum? Vere fateor, niſi eſſes, brevi ſuccumberet quidquid monſtrat ingenium. Sed

* Schot, donatur.

A quid obligor maximis, qui ſuſtinere parva non valeo, & generalem facio gratiarum relationem, qui vix pro perſona ſufficio? Uberes tibi coram multis, emendatiſſime hominum, grates refero, quia agnoſci a me Parthenium inſtitutione feciſti. Tu de ejus pectore ſcientiæ ſarculo paliurum, & lolium ſubmoviſti. tu triticeam meſſem, qua propinquos paſcat, elevaſti; felici in eo eventu per familiarum diſſonantiam, unum quod ſequeretur, & aliud quod fugeret, demonſtrando. o laudanda ſupra hominem tui virtus ingenii! In una eademque perſona, qua arte, quod utrumque deſcendebat a ſanguine, quid diſceret, & quid dediſceret, indicaſti. Læta Deus B gaudia noſtra diſponat eventu. procul ſit quodcumque minatur adverſitas. plus in te laudandum eſt, quia diſcipulus tuus ſcit proſapiem vitare, quam quod proſapiem certut imitari. Ecce Parthenium propinquitas ſua ex utroque generis calle deſcendens, alia agnoſcit feliciter, alia feliciter non ugnoſcit. Quam timui ne præfata permiſtio dum ipſa diverſitate diſcordat, in deterioris jura melior vita concederet, & pro vilitate temporum facilius in ipſa pars indocta regnaret! Sed oſtendiſti mihi, ætatis tuæ ornamentum, quia plus in conſanguineo obtinui, quam C popoſci. Cæleſtia imitatus es uberrare beneficii quando impenſione multiplici commendantis vota viciſti. Ecce jam ex hyemali pectore, & corde algido dictionum floſculi vernant, & ridentiu verborum germina depingunt calathos exhibentis: ecce poſt gentile murmur de ore ejus, quæ humanitatem ſignificent, verba funduntur. His ergo muneribus tuis niſi reddam viciſſitudinem, præſtitiſſe te æſtimes non merenti. Quiſquis enim feriata lingua ſucceſſus meliores ſuſceperit, oſtendit ſe quod attulit proſperitas non amare.

D I C T I O XI.

D

Quæ dicta eſt, quanda Eaſebii filiae traditus eſt ad ſtadia.

SCHOL. V.

LIcet ſicut novitas, ita habeant intermiſſa formidinem, & hoc fit cum de * attrito favoris publici frons reſugit, quod fuit antequam diſceret; dum ad eluctatam reducitur uſu dicendi pereunte ſenectus infantiam. Exercitus Olympicis certuminibus de palma confidit eculeus, & ſi nuu otio debilitetur, in ſuo jure credit eſſe victorium. ſemper ei coronam blandimentis efficacibus ſpes promittit, niſi velocitati præ- E mium deſidiæ languor excutiat. Artifex jaculandi de triumphis ſecurus optat incerta: & cui occurrit ſemper in acie gloria, longa pace ſuperatur. poetarum hederas nobilioribus corymbis & viridanti ſpecie nutrix ingenii comit uſſiduitas. ceſſante frequenti probatione marceſcunt ora cauſidici. educatus in puppibus æquor liquidum ſine terrore nauta perluſtrat: qui ſi ad terrenam vitam ducat officia, nec itinera aſtris, nec eventus deprehendis auſpiciis. Agricola ſi uliquando vomerem illectus urbanitate contemnat, in devium bobus dum ſcribit terga, rapietur. Ergo ſicut artium in ſuo quæque opere in-

* f. attrito.

a *Gratiarum actio Grammatico, quando Parthenius*) De Parthenio alterius Ennodii ſororis filio dictum eſt ſuo loco in epiſtolis. Hunc olim, cum ſtudia auſpicaretur, alia dictione proſecutus fuerat Ennodius. quæ non exſtat. nunc ejus doctori, Deuterio ut opinor, gratias agit, cum ſpecimen profectus ſui declamando dediſſet. Sic pro Aratore duæ ſunt Dictiones, una cum ad ſcholam deductus eſt, altera, cum ad laudem provectus.

venitur mater inſtantia; ita noverca eruditionis eſt negligentia. Talis eſt noſtræ, quam poſt temporum intervalla producimus, conditio dictionis. non notum ſchema deferens, non pompam quam ætate mercari debuiſſet oſtendit. totam fidneiam de anditorum benignitate concipiens, ſufficere credit veniam pro favore; ſatis eſſe pia vota pro merito. Abſiſte procul, debilis timor. inſinnandum orbitatis miſeratio, orationem religioſum commendat officium. Quid faciat ſermo peritiæ ſplendore dotatns, nbi cauſa etiam ſine inſinuatricis linguæ placet officio? res impetravit gratiam: ſnfficit ut verba mereantnr affectum. ntraque ſecundis ad audientiam veſtram omnibus convenerunt. Dicam ſane quod reſtat, qnia tantum defrudo laudibus meis, qnantnm remanſerit in præſenti canſa ſilentiis. Huic Euſebius nobiliſſimus genitor, par moribus quam natura, dum extremis preſſus, hnmanitatis ſortem proſuturo in longnm velit ſuperare conſilio: dum vitalis animæ vigore terreni carceris anguſtâ calcaret, ac ſe ſpiritalibus habitaculis, cum a Deo vocaretur, refunderet; nihilque in mente ejus eſſet de homine reſiduum, niſi immaculata filii diligentia, illud, quod nec inter cæleſtia ulla delet oblivio: hunc mihi quaſi bene conſcius fovendum, prout vires tribuunt, dereliquit. confuſa ſunt ſupremis deponentis verba ſuſpiriis. Videro quid aliis reliqnerit, mihi ſub Dei obteſtatione dimiſit hæredem. Cui ſaporem vitæ labris primoribus contingenti guſtum deprecos nbertatis inſundi: ut provocatus diſciplinarum melle & ſavis ſcientiæ, de domibus cereis ipſe ſibi liquentis elementi nectar aſſumat. Habet, doctor venerabilis, laus tua per hunc ad cumulum perducta, quod capiat. ex talinm profectu, meritorum tuorum plenitudo non reſurat augmenta. quia diſcipuli elegantia aſſertio eſt ſine labe doctoris; ejus maxime, cujus proſapiem ſplendidam tempus poſtulat ſcientiæ radiis adornare, at decus originis in diem ſereniſſimum procedat, quando oris in ipſo jubat effulſerit.

DICTIO XII.

Data Aratori quando ad laudem provectus eſt.

Thema, laus literarum.

PRÆFATIO.

Litera de proprio laudetur ſplendida tenſu,
Advena nam sultus nil tribuet genis.
Ebria veſtito plus luceat vellera Sere:
Perſica tandentes ſella deceat lapides.
Nil javat externo componere membra nitore,
Lux naturalis ſidera nobilitat.

NARRATIO.

SCHOL. IV. OMnibus rebus, quæ æſtimantnr præconiis, exhibenda eſt pro dicendi facultate laudatio: ab eloquentiæ dote radiantibus reddenda ſunt literis quæ debentur. qnia ſicut gratuitum munus, & opes, & animum indicat largitoris: ita accepta denegari, avaritiam, & impudentiam referat ſupprimentis. Libemus literarum numini quod de ipſarum fluxit altaribus. quantiſvis enim materia iſta copiis prædicationis honoretur, qualibet effluat ubertate dictorum, de poſſeſſionis ſuæ frugibus paſta ſatiatur. quia dum inter vireta, quæ diſpoſuit, propria oculos amœnitate captivat, habet quidem ipſa jucunditatem de graminibus ſuis, ſed majora capiunt meſſes ingeniorum incrementa per dominam. Itaque qui fœnus literis ſolverie, plus diteſcit: dnm per ſecretiores meatus, quaſi per magnos alveos, quæ ad illas directa ſunt fluenta, reducuntur: nec quod per guttas emiſeris, aliter quam ſi relabentis jus habeas, poſſidebis. Quis peritiæ depoſitum neget, niſi qui deſiderat mendicus effici dnm reſervat? Iſtius rei fructus (qnod mirum dictu eſt) in abundantiam reſuſus exæſtuat, dum jejunos faciat incubantes. Ergo poſt opem cœleſtem, poſt ſnperni favoris auxilium, miniſtra quibus utaris, ars veneranda, præconiis; & inventionis tuæ bono de his, quæ a te fuerint directa, gratulare. A te orta in uſu laudis amplectere. nos nihil manet in hac parte, quod dignum ſit ultione vel præmio. Fideli oris noſtri famulatu ſi parum in elevatione meritorum tuorum ſuggerimus, hoc dediſti. nos horum amnium fiſtulæ ſumus, nec quicquam de copiis commiſſi liquoris ebibimus: tu ut per nos meritis tuis ſatisfacias, quaſi Ægæum pelagus, ut Pegaſeus gurges illabere. Ante oculos veſtros ſunt morum veſtrorum, ſi bene exempla retinetis. Salvæ ſunt quaſcumque de cenſu veſtro ad uſuram gemmas admovemus. Ecce verticem meum coruſcans luce veſtra diadema nobilitat, & pretioſorum lapidum fulgore variato, creſcit ex genio, dum competenter oſtenditur. A vobis radicem ſumunt inſtituta ſapientiæ; per vos informata proferuntur. Nullus ſine vobis pectori ſapor eſt, nec libertas eloquio. vos ingenui teſtimonium ſanguinis, vos materia pudoris. per vos, quod cor bene dictaverit, lingua proloquitur. ad inveſtigandam ites juſtitiam vos præbetis; dum uppreſſum callem dumetis quo expetuntur ſuperna, pargaſtis. vos triticeam de loliis ſegetem, vos fœcundas de ſterilitate ingeniorum glebas efficitis, & gravidas ariſtas ad ſcientiæ horrea, ne fames infantiæ poſſit prævalere, portatis. Mundæ nitorem familiæ ſervando, obſcenam proſapiem peregrina luce perfunditis. Deo proxima res eſt veſtro infuſa beneficiu, dum per curſus elucubrationis traditæ, ne optimi degenerent, & ut mali degenerent, ſalva ſtemmatum veritate præſtatur. Per vos de innocentum actibus, quæ ad inſtructionem ſequentium pertinebant, geſta non pereunt. veſtris in medium catenis tranſacta seducuntur, & ſepulta reviviſcunt. vos inſtrumenta memoriæ, vos cauſa pietatis. veſtris vomeribus humani pectoris tellus ad fœcunditatem præparata deſcribitur. vos religionis auctores, vos hoſtes criminum: vobis ducibus quæ per uſum ſubripiunt, dediſcuntur ſcelera, per quas bona diſcuntur. aut ad directum homines augetis propoſitum, aut mutatis obliquum. Veſtro exules ornantur indicio, & a mundi culminibus ſejunctos vos cœlo ſociatis. malas conſcientias aut intrare contemnitis, aut in ſacrarium ingreſſæ dedicatis. Faceſſat a litteris vel mutare quod dignum eſt, vel non mutare quod noxium. veſtris vulneribus nulla pes chalybem veſtitos ſubducit inſtructio. ad penetralia illorum, & quos ferrum texerit, pervenitis. veſtris umbonibus directa ab adverſariis tela repelluntur: nec ſpiculis peritiæ veſtræ ulla clypeorum crates opponitur. Vos in afflictione conſtitutos erigitis: vos poſitos in corporeum cruce mulcetis: ſic gaudiis augmenta tribuentes, ut modum hilaritas & producta cuſtodiat: ſi a vobis ve-

niant blandimenta, dulceſcunt. Non licet contra imperium veſtrum vel defunctum flere quem diligas. vos nuptiis, vos aptæ funeribus. ſcientiæ iſtius ſtudium diverſiſſima in concordiam tenet, & utramque partem amplexa gratulatur: utinam vos longioribus coli liceret aſtatibus, & non veſtris legibus deberetur brevitas, u quibus copia votiva ſuggeritur! Per literarum ſpecies in longum itura vox tuto committitur, & ſine imminutione ſui relegente ſolidatur. Ante vos ignara ordiois vixit humanitas, & ructantia glandem pectora ſine modis verba vomuerunt. vos inter uoias oaturæ homines diſtaotiam facitis, dum cœleſtibus ootitia veſtri, pecudibus ſimiles reddit iguorutio. In propatulo eſt, qualis ante hanc frugem fuerit mortalium deſerta proſapies. cum illis enim quibus nobiſcum par adventus in luce eſt, per diſeretionem veſtram non eſt conditiu una ſapiendi. Valete, oroamenta melioris ſæculi, & mundum, quem erudeſtis conceſſæ a Deo, io temporum remedio poſſidete.

Dictio XIII.

Quuuda Paterius & Severus traditi ſunt ud ſtudiu.

SCHOL. VII. SI nauta ſecundis flatibus feliciter humidi directum tranſit itineris: ſi bellatorem ducit ſucceſſus melior ad triumphum: ſi per rhetoricos campos literarum miles judicis ſit favore ſublimior: noſtrum eſt hodieroo die momentis paribus gaudere de themute. Quid mihi eſt cum ingenii mei publicata & degeneri paupertate? ecce de ſuſceptæ dictionis meſſe diteſcimus jucunda ſorte, quando relatorem meritum relationis amplificat, & actorem cauſa commendae. Ubi eſt pavur, qui nos ſibi propter imperitiæ conſcientiam ſubjugabat? ubi frontis trepidatio, uſu & exercitatione fragilior? obliviſcimur meſiti ooſtri, dam claritatem loquimur alieni. Nunc diſcimus potentes & alios eſſe, vos facere, quando taotum & fama oobilis dat præcooi. Nihil mihi cum dubiis: ſplendor laudantes illuminat: & immerſos tenebris, ſi ejus meminerint, ſol recludit. Sed rurſus hilaritas jungitur cum pavore, & fit ſocia exultatioois trepidatio. Quando impar in modicis ſufficit io ſupremis? Nam qui claritudinem noo ſtyli luce commeodat, obnubilat: & ſicut ingenio facundorum creſcuot modica; ita ſiccitate deveouſtant ur ampliſſima; & niſi æſtimatis viribus aggrediaris ſarcinam, ſubjacebis. Ecce Paterius & Severus ornamenta curulium, & pareotiva vocabula purpurarum, eruditionem originariam io ipſis vitæ præſtolantur exordiis: dedignantes non ſtudiorum diligentiam cum ſapore haurire lucis, quos indiſcretis temporibus Dei natura donavit & literis. Pro quibus, quid parentum decora, quid inſignia veruſta novus mentibus relator inſinuem! Levabor hoc onere, ſi faſtos pro me, auditor, interroges. mecum campi ſolemnis illa vociferatio, mecum Severum, & Paterium & aula veoeratur & curia. quorum quamvis familia meruit ſcipiones & trabeas; ſepoſita tamen ad tempus dote ſanguinis, quod occaſum per dignitates & poſt ſepulcra neſciunt, moribus exegerunt. Mentior, niſi vivit [a] Paterius in opinione doctorum, & pereoni ære formatus, illam eloquentiæ palmis nobilem inter peritos præſentat effigiem. Horum proſapies adhuc quidem parva, jam maxima, gemmata pubeſcentis floſculi ora præferens, vocis præſidium, quod exhibebit, implorat, hoc taciti poſcens allegatione culloquii. Juvate parvulos, quos habebitis patriæ mox parentes. impendite præſidiu defenſoribus, & pugnate pro teoeris, ne maturiores ævo ſuccumbamus pro univerſitate bellantes. Scitis quæ domus pru generuli calamitate deſudet, cui debeatur pro cummuni ſecuritate litatio: a qua fluxerit quod inter adverſa inter vos civilitas nun vacillat. Debet vobis origo noſtra hanc tributariam functionem, ut ſemper nutriat patriæ ſuæ ſine intermiſſione cuſtodes. Ergo ſi nota ſunt vobis bona germiois noſtri, inſerenda ſuggerite: ut quod nitet in ſemine, cultura melioret. habeat ceſpes radici obſecundans poma, quæ tribuat. Non ſuot peregrioa, non fugitiva quæ poſcimus. Si Elis & Olympicis conflictibus nutritur eculeus de parentibus æſtimatus; nos adhuc proficientium creatorum mutiamur exemplis. Vobis tantum præbuerunt obſequii res ſecundæ, quando propugnatorum veſtrorum & adoleſcit poſteritas, & adhuc patris, avique tutela non deficit. Ergu his ſtimulis incitatum, doctor venerabilis, ſuſcipe univerſorum voces afferentem, & elevatus conſideratione meriti parem te multorum formu ſententiæ. labora ut munitio noſtra te ſuſtinente ſolidetur, & ne inimica arietum vincat impugnatio, tu muris patriæ ſtudiorum arma conjunge. Scimus quorum tibi ſoboles comittatur, ut quod natura validum peperit, conſortet ioduſtria. Ducis erit, oon originis, ſi de viri fortis ſtirpe editus habeat inter bella formidinem. Sufficit te ſic inſtructionis tuæ ſudore creſcere, ut præſentes pueros formam veterum facias obtinere. Sed dicas forſitan: licet te profeſſio ſanctior urgeat, me io iſtis oon habet cura poſtremum. Ego ſum cui Paterium filium mater & virgo ſacri fontis aivus effudit. ego in animæ ejus ſecundu nativitate, aut recreatione ſum genitor. ergo peculiaris eruditionis ejus me proviſio reſpicit, cujus pater & inter cæleſtia ſum vocatus.

Dictio XIV.

In Legutum, qui patrium hoſtibus prodidit.

CONTROVERSIA I. SI excellentius crimen eſt, quod digoa veneratione perſona commiſerit, habetis, judices, in uno homine duo diverſiſſima, & proditoris meritum, & ſacramentum legati. Sed vincitue in ipſis vox ſuperata primordiis. facinus vix credo, quod arguo. quis æſtimet in vocabulo integritatis conſummatam cecidiſſe perfidiam. Cogimur dicere, quia nil mali aut proditor metuat, aut verus legatus admittat. Quid accuſationi meæ pro innocentia nomen opponis? inſequentem poſſes effugere, ſi eſſes meritus quod vocaris. Nemo cautius malus eſt, quam qui abſconditur ſub appellatione pietatis. tutum eſt

a *Vivit Paterius*) Petronii Maximi II. Conſulis collega anno cdxiii. & ante Conſulatum Præfectus Prætorio, ut teſtatur Valentiniani Aug. Novella ad eum miſſa. Ennodius æream quoque ſtatuam doctrinæ nomine Paterio poſitam fuiſſe ſignificat, in foro nimirum Trajano, ubi mos erat. Sidonius.

Ulpia quod rutilat porticus ære meo.

iniquitatis exercitium, quod honeſtatis tegitur indumento. Faceſſat propoſitum præſtigiis potius quam mente conſtare. enervata defenſio eſt, quæ nudi honoris nititur nihil valitura teſtimonio. Ut nocentior contra patriam exiſteres, viam tibi conſilia noſtra pepererunt. nos egimus, ut fortior hoſtis, dum propugnatorem quærimus, appareres. non ſentiremus quæ irrogaſti patriæ inimicitiarum pondera, niſi ſumpſiſſent ab amicitiarum religione principium. Externis adverſariis ſine labore congredimur. inerme pectus invenit, qui de gratiæ fruge in affectum prorumpit inimici. egimus fœderis tempore, ut generalem adverſarium, quid gravaret patriam, non lateret. Iſte enim, cognitorum ſplendidiſſimi, ſi negligentius in ſuſcepto functus officio, per animi tædium ſociorum commodis inſtitiſſet, capitale mereretur exitium: quale eſt enuntiaſſe hoſtibus interna patriæ, pro quibus certaſſe ſacrilegium fuit; quibus ſunt expianda cortoribus, quando illud perdideris, quod nefas eſt non juviſſe? quantis colorum varietatibus, & urbanitate letali ad hoc perductus æſtimatur, ut legati perſonam putaretur implere? Solet virtus, quæ innata non fuerit, cura & nutrimentis inſtitui, & tranſire in affectum, quod feceris ſtudio falſitatis. uſu honeſtatis robur adipiſcitur, qui bonum ſub diuturnitate mentitur. Servaſſes adhuc benevolentiam captioſam, niſi inſpexiſſes lædendi callem legationis clave reſeratum. Tale eſt, ac ſi ægris ſub febrium jactatione languentibus allaturus ſalutem curator adveniat, & animam in penetralibus ſuis ſub medicinali ſpecie excluſurus inquirat. quis, rogo, huic non pandat ſecreta vitalium, & in quibus adhuc locis vigor ſubſiſtat, adnuntiet? facilis extinguendi miniſtratur occaſio illi, a quo ſanitas poſtulatur. Sic te, impuriſſime hominum, adverſus nos intimorum reſeratione munivimus. Ex veſtro nunc, cognitores, pendet arbitrio, ſi qui peccatis vicit univerſos, non debet omnes reos ſuperare ſuppliciis. Naſcituras in poſterum culpas incidite. eveniet ex unius cruciatu generalitatis emendatio. Genus pietatis eſt, circa hoſtem patriæ eſſe diſtrictum, ne dum perſonæ parcitis, ad incrementum vitia provocetis.

Dictio XV.

In Novercam, quæ tam marito privigni odia ſuadere non poſſet, utriſque venena porrexit.

CONTROVERSIA II.

ADeſt, judices, noverca; quæ ut ſatisfaciat odiis, non parcit affectibus: quam ne privignus evaderet, elegit miſcere ejus caſibus, quem dilexit: quæ ſæviſſimarum more belluarum, de confuſis mortibus teſſeram fecit, dignos leti ſorte æſtimans, quicumque cum inimico illius potuere trucidari. Ruptis repagulis accepit furor ejus exercitium, quaſi neci deputatum perimens quicquid occurrit. Generalitati pernicioſa eſſe deſiderans, niſi defeciſſent toxica, adhuc ira creſcebat. hauſta ſunt a duobus venena, quæ reperit: quod in aliorum ſervaretur exitio, non remanſit. Heu! quemadmodum gemuit defectum poculi, cum cadavera pauca conſpiceret; indignata ſibi, quod de funeſto liquore plus defunctis, quam quod occideret, dedit. Quæſivit de extinctorum viſceribus pretium mortis alienæ, ſi licuiſſet, abſtrahere; ut plurima per guttas fata diſpergeret, ut animarum penetralia virus nobile poſſideret. Ante experimentum pernicioſus effundebatur humor in poculum: fecit eam quid perdidiſſet, agnoſcere, poſtquam de ſuccis abundantibus paucos extinxit. Ubinam gentium fuit animus conjugalis diligentia? ubi maritalis ſacramentum copulæ? plus egit privigni, quam tori recordatio: dum immanitati obſequitur, effugatus eſt viri præſentis affectus. credidit in quocumque vivente privigni remanere poſſe ſubſtantiam. Lucem voluit profana confundere, & humani generis meſſem mundo labente ſuccidi: quidquid in occaſum potuit ire præcipitans, veternis Erebi legibus diem noſtrum cupiens ſcelerata ſubmittere: ne illam vel poſt inferna odioſus inſpiceret. Quantis gradibus & profectu ſcelerum ad venena deſcendit? Diu exitium diſtulit, quod aliquando in tormentis conſtituto ingeſſit vice beneficii. Ante flagris, fame, frigore inimicum corpus afflixit: poſtrema eſt in novercali indignatione necis executio. Vellem in accuſatione, judices, diutius immorari, niſi facinoroſæ pœnam prolixior lingua differret. Nolumus quas peruranti conceditis, ut addicenda in luce mereatur inducias. Quotiens, ſceleſtiſſima fœminarum, ſubdolis privignum foviſti complexibus matrem mentita? quotiens innoxiis potionibus egiſti, ut de manu tua mortem ſecurus acciperet? Captata ſitis, tempus & bibendi neceſſitatem ſorte, ut citius letum porrigeres, exorabat. habuiſti miſericordia opinionem privigni deſideriis obſequendo. quotiens matrum loca tenuiſti, ut novercam tutius exhiberes? Solet libertatis præſules, in conjugali conſortio, unius ſobolis ut commune pignus attendi, dum affectio, quam pater obtinuit, tranſit ad filium. decedentibus matronis, virorum providentia, dum ad educandam poſteritatem curarum participes quærunt, ſic novercas inveniunt. Sæpe tamen ſub hoc vocabulo mater accedit, eo cautior circa germen alienum, quo ſollicitius nomen tragicum vult vincere. Genitricem munit ſecuritas, & ſacramentum nominis ſui: quæ etiam miſericorditer creduntur iraſci. Veſtras, infauſta, blanditias jure reſpuimus, quibus per fucum malitiæ interna veſtitis. Erubeſco, cognitores ſanctiſſimi, damnatam meritis ſuis diuturna impugnatione ſuſtentare. non eſt anceps ſententia, quam labore ſuſpendo. Utinam exquiſitis effugetur de luce cruciatibus, & lentis ſecta vulneribus exiſtat ſuperſtes corpori ſuo! non uno tempore de propriis ſedibus nocens anima vellatur. In affectum reducitur puritas, quotiens generalitatis oculos expiaveris cruce noxiorum.

Dictio XVI.

In eum qui præmii nomine veſtalis virginis nuptias poſtulavit.

CONTROVERSIA III.

CRedítis, judices, per hunc victoriis lamenta miſceri, & triumphorum ſaporem diſplicere de præmio? æſtimatis offendi Deos in effectu rerum, & deduci ad pœnitentiam numina, quæ vota juverunt? Adeſt homo nequiſſimus, qui gemere nos imperat, quod patriæ noſtræ vicit inimicos. qui conſummatis prœliis, dum laboris pretium flagitat, & hoſtes, & bella commendat. qui exhauſta putat laboris eſſe ſuffragia, niſi quæ iratis cælicolis conferuntur: ut poſſit civitas ejus perdere, quod per ipſum creditur acquiſiſſe. Confidit genium bellatoris pictis tabulis & imaginibus non teneri; nec requirit ut ſervetur ſæculis ære formatus. ſola opinatur eſſe gaudia

gandia, quibus evenit munus adulterii. Si ad hoc te caſibus obtuliſti, ut pro ſudore tuo nominati pudeat quod requiris, nos non poſſumus ſcortis debere, quod vicimus. Non pro amore bella geſſiſti, qui poſt adverſarios in civitatis medio cum pudore congrederis. ſine cauſa hoſtes depuliſti, qui eorum vicibus fungeris in triumpho. Habuimus ſtatum honeſtatis liberum, dum caſibus ſubjacemus. fugienda eſt virorum fortium felicitas, per quam jungimur miſeriis ſubditorum. Etenim, curiæ lumina, per minutias ſcelerum hunc opinamur ad immania vota perductum? quantis gradibus exercitatum facinus pervenit ad hoc ut vitia laudibus mercaretur? Credebamus eum, dum vitam in teotoriis ageret, & ad inſignia roboris duris corpus ſucceſſibus invitaret, civico amore conſtringi; ut per militiam ejus, nec Incendium urbis, nec ſacras corruptela virgines poſſideret. Iſte enim emit tot vulneribus, ut alter facinorum fruge potiretur. Quid tibi debeam, crudeliſſime hominum, datur intelligi, per cujus beneficia ſuperati exitum victor ingemiſco. Dicite, præſules libertatis, quem potius habuimus, qui animos noſtros poſſedit, in tubarum clangore terrorem, dum ferri ſeges equorum fremitu minaretur exitium? Credo, ne libera patrum colla catenarum rigor adſtringeret: ne inviolabilis matribus pudor civitatis excidio deperiret: ne votiva virginitas ſacris mancipata cultoris prædonis igne raperetur: ne ſamula caſtitas hoſti pretium fieret inſultanti: ne corporibus ex humana conditione liberatis, vis inimica ſubriperet, & adverſariæ pudicitia libidini ad ultimum deducta, ſerviret. Quæro a te * heroa magnanime, quid de patria tua mali depuleris, ſi hæc quæ timul victor optaſti, dum mortes hoſtium ictibus tuis numinum ſavor addiceret. Percunctor, utrum popoſceris ſuperos in illa neceſſitate fautores? Si feciſti, perfunctus periculis ſacerdotibus eorum pro debita oblatione miniſtratis? ſi non adhibuiſti pia vota certamini, quid tibi debeo, quem ſine precibus ſuis generalis proſperitas comitata liberavit? Si intelligis, multum eſt quod debes numinibus, ſi ſtuduerunt ſupplici: majus, ſi dederunt victoriam non petenti. Credo, digreſſus e prælio loco principe delubra veneratus es, & ibi gratiam retuliſti, unde prædam feriatis manibus certas abripere. Vereor, ne templis nulla face conſumptis, ducat Veſtalem virginem ſors ſecunda captivam.

* *heros* Vet. Cod. apud Schott.

DICTIO XVII.

In eum qui ſeni patri cibos ſubtraxit.

Data Aratori.

CONTROVERSIA IV.

NEſcio, judices, utrum inveniatur pœna, quæ criminibus ſatisfaciat impetiti. Interim deeſt linguæ copia, quando facinoris novitas ſuperat arguentem. Iſte eſt filius, qui grandævo patri, cum poſſet præbere alimenta, denegavit: id genii ſceleribus ſuis aſſocians, ut eſſet patre incolumi parricida. Putas evaſiſſe te debitum de non illata genitori morte ſupplicium? ut eſſes * innocentior, pepercisti. Potuiſſes cruciatus, quos intuleras, ultimo patris fine concludere, ſi manum jugulo medicam præſtitiſſes. prima eſt malorum tuorum adinventio, creatoris proprii exitium nec removere ut pium filium, nec ut crudelem decet, inferre. Quid eſt quod inter u-

* Schot. *nocentior*.

A tramque viam, exquiſiti inventor periculi, neutram ſectatus paſceris promulgata tabe genitoris? vixit, te procurante, eo infelicior pater, quod mori te procurante non meruit. Nemo, ſanctiſſimi, dubitat mundi iſtius mala advocata nece ſepeliri; & communem ſortem votum eſſe inter adverſa conſtitutis. neceſſe eſt optari, quod modum ponit amaritudinis. Rogo, quibus eſt belluis comparandus, qui procuratione ſua infert dura ſine termino? cujus doli, dum manus abſtinet ab auctore lucis, leto commutanda pepererunt? Jam erat genitor iſtius annorum faſce contritus: jam per tremenda ſenis membra ævi depopulatio veſtigia olim robuſta ſubverterat: jam diuturnitatis morſibus in rugas, quæ declarabat hominem, B forma vergebat: non tamen ſine ſpe ſubſidii ad maturitatem pervenerat, cui jam major ſoboles arridebat. Potiori fiducia ad victum congregata diſperſit, quem ſemper ſcimus horrea ſua in pignoris alacritate poſuiſſe. Omen putavit cogitare de ſubſtantia, cui exiſtebat natus incolumis: ad gelidam canitiem hoc putans poſſe ſufficere, quod reparatus in proſapie annis viridioribus non peribat. cum repente egregius juvenis tali patrem ſecuritate nudavit. Vellem pauliſper, venerandi cognitores, ad hunc verba convertere: ſed reor perire monita, quæ profligatis moribus exhibentur. Putamus, venerandi hominum, ad hos uſus prolem cuiſpiam magiſterio pervenire? C ſufficit germini inſtitutio naturæ; quando quod ſolent facere doctores, infundit eorum pectoribus lex humana. Non eſt ex accidenti bonum, debita complere: nec deeſſe poteſt ratione præditis, quod avibus probamus inſertum. Verſa vice, aquilas legimus fœtuum miniſterio paſci: & beneficium parentum, quod implumes nati, quando ovorum tunicis exuuntur, iodepti ſunt, quadam diſtricti æquitate reſtituunt. Non putant volucres eſſe liberum, accepta denegare. quale eſt ingenium quod circa diligentiam ſuorum alites neſcit imitari? Tranſeo multiplicibus exemplis luporum rapacitates jejuno eſcas parentibus ore deferunt, & impaſta viſceribus fera ad creatores ſuos currit ore locupleti. Vos perpendite conſcientiam rei, quali D pœna digna ſit, quæ inuſitata commiſit. quia propagantur impunitate vitia: & niſi judicantium cenſura ſuccurreret, peccandi vis per generale corpus exiret.

DICTIO XVIII.

In tyrannum, qui præmii nomine parricidæ ſtatuam inter viros fortes dedit.

Data Aratori V. C.

CONTROVERSIA V.

QUamvis, judices, virorum fortium effigies manſuro perenniter ære ſerventur, & per hæc E ſimulacra neſciant obitum vel ſepulti: quamvis in æternitatem migret per has artes imago mortalium, & anguſtam humanæ naturæ legem vincat induſtria: tamen virtutis pretium nec parricida aliquando meruit, nec tyrannus exſolvit. Quando munus innocentum aut ſceleratus elicuit, aut oppreſſor libertatis ingeſſit? Statua, venerandi præſules, ſudoris fructus eſt, judicio reddenda puriſſimi: ut in utroque congruus nitor nec ſuſcipientem devenuſtet, ſi indigno auctori provenerit, nec, ſi conferatur immerito, maculet largientem. Si libera adverſus tyrannum vox eſt vitia deteſtantis, ſi licet ſub tutore criminum culpas urgeri, dicam quod ſentio. Inter duos nefarios res honeſta vo-

litavit, & neutro munita præſidio, nec a quo procederet, nec ad quem deflueret, cognoſcebat. Res dudum decreta ſortibus, & ſanguinis comparanda ſuffragiis, ad quorum pervenerit jura, reſpicite: ut eam tribuat uſurpator imperii, & accipiat patris extinctor. Quo me vertam, neſcio. Inter virtutum tuarum, venerande princeps, deprehenſus abrupta, neſcio utrum accuſem, quod tyrannus es, an quod honoras præmio parricidas. Utrique digni crucibus, & de præſenti vita culleis effugandi. Non creditis ſufficere, vos debitum vitaſſe ſupplicium, niſi & tu quod non licet tribuas, & ille quod non meretur, acceperit. Jam dudum a te iſta per audaciam præſumpta ſunt, cum arcem juſtitiæ profligator intraſti, his ad dominatum evectus ſuffragiis, quibus in altero ſtatuam contuliſti. Neceſſe eſt, ampliſſimi hominum, univerſos fovere quod fuerint: nec utiliter, niſi ab emendatis, corriguntur exceſſus. Prodigus frontis eſt, qui punitorem mali credit facinorum ſectatorem. Judicis conſcientia conſtringitur neceſſitate ſecreti, & non putat liberum condemnare in ſubjectis, quod ipſa non dubitavit admittere. Quantis ſucceſſibus aut quam variis incrementis ad hæc ſentina criminum perveniſti, ut tibi liceret ad ſublimia pervenienti in tantum peccare, cum velles, ut probroſos ad potiora ſtatuis invitares? Tu libertatis ſaporem felle ſervitii commutaſti: ille obſequia patri debita vertit ad gladios. Quantum laudanda ſint quæ læſiſtis, advertite: & feriato ore accuſantis quid mereatur pater & ingenuitas æſtimate. Tu abſoluta colla jugo miſerrimæ conditionis adſtringis: apud illum nihil prævaluit lex naturæ. Hoc tu circa patriam geris, quod intulit hic parenti: in eo fortaſſe crudelior tu credendus, quod dura imperia ſub vitali quadam morte diſpenſas: nec illis quibus eſt deſiderabilis obitus, quaſi medica manu præſtas exitum: ille non paſſus genitorem in mundo ſubſiſtere, pernici ictu eripuit vitam lucis auctori. Neſcio qua ſunt criminum diverſitate diſcreti: interim ſi liceat, pœna jungendi ſunt. Si te circa cives alicujus ſupercilii tumor elevaſſet, reum te deſignaret læſa communio, & privatæ abjuratorem dulcedinis immoderata nuntiaret erectio. Si ille creatorem torvo luſtraſſet aſpectu genitore incolumi, habuiſſet meritum parricidæ. Videte quid dignum his ſit, qui ad delictorum faſtigia pervenerunt. Nihil eſt quod reſiduum aut afflicta credat patria, aut pater extinctus. Faceſſat a nobis, principes viri, argumentis acerbare commiſſum. Sufficiunt nuda reorum vocabula, nullo defenſionis munienda privilegio. Addam ſane delicto quædam, quæ ſunt præcelſa reatuum, ne ulla res videatur actione ſubtracta, quam ſagacibus, ut æſtimo, veſtigiis inveniſtis. Ambitur parricidæ ſtatua, fortium vallata latebus, & ſimulacrum, quod aut * literaris cura peperit, aut Martius campus refudit, hujus imaginem poſthabetur. Duriter, ſi creditis, ferunt tot evecti titulis, nulla ab effuſore ſe paterni ſanguinis retributione diſtare: & ſi qui animabus reliquus vigor eſt, deflent præmia ſua, quæ annisu roboris exegerunt. Ubi honeſtas, ubi ſtudii liberalis efficacia, ubi munus pro patria dimicantis, ſi æreas formas artis poſſeſſor exhibet, & qui genitoris ſumus procurat, obtineat? Vos tantum digna meritis exhibete tormenta: ne ſi impar pœna impetitos addixerit, nec vobis debeatur laudatio directa cenſendi. Uno itinere vita pellantur, quibus pene par exſtitit ſors delicti.

Schot. *literaria.*

DICTIO XIX.

Data Ambroſio, in aleatorem qui agrum, in qua parentes ejus erant poſiti, pro ludi pretio dedit.

CONTROVERSIA IV.

POſtquam, judices, deforme aleatoris ſtudium deductus ad exilitatem cenſus evaſerat, & creſcentem certandi curam facultatum defectus addixit, cœperunt a turpi præmio nec parentum ſepulcra ſubduci: cœperunt expectari dubia caſuum de ſavillis, & ridenda proponi contentionum momenta de lacrymis. Ubi ſunt, qui dicunt perfunctas luce animas nihil cum hujus mundi cultoribus habere commune, & poſt ſæculi ſegregationem diem ſuum habere translatos? Ecce jam majores iſtius prope quæ obtinuerant ſepulcra ſenuerunt, & de ipſis per diuturnitatem ſiunt buſta jam tumulis: & tamen apud comeſſatorem improbiſſimum adhuc creduntur in illis intentionis pretia non periiſſe. Poſt longa vitæ curricula fortuito nil debentes, eventum manes jubentur expectare de teſſeris: poſt profligatas, quas parentes tui per longam parſimoniam opes collegerant; poſt multa argenti, aurique pondera, quæ futura hæredem parcitas ſub dimenſione ſervavit: urnas veterum, ut eſſent in præmio tabulæ, ſterilitate deterior proles honoraſti. Si mauſolea præcedentium minor poſteri cultus minaret, eſſet plectenda negligentia, & ſpectaret de illis pœnam judicibus, qui filiorum ſuorum mores in alienis cupiunt emendare commiſſis. Pro feſtivitate certa temporum lege redeunte, pro ſertis, & quibus animæ paſcuntur muneribus, credidiſti oſſa, ſi genitorum tuorum ſepulcra dominos non mutarent. Non tibi licuiſſet domos ultimas pro abducta ab hoſtibus pignoris tui redemptione diſtrahere. Quæro quæ ſit neceſſitas, quod alienum video in parentum tuorum cineribus poſſeſſorem: & nihil mihi aliud niſi ludus opponitur. O miſera mortalis conditio, & cum denegantur deſideria, & cum infelicius conceduntur! Quotiens creatores tui ſollicitis Deum movere ſuſpiriis, ne de hujus uſura lucis, quod infauſtiſſimum creditur, & ſine legitimo hærede tranſirent? Editus inſtitutus, eruditus, ad hanc meſſem, judices, jejuna pudoris mente pervenit, ne in jure ſuo patiatur eſſe, poſtquam univerſa perdidit, patrimonii largitores. Damnamus in ſcelerato voluntatem turpiſſimam. Nam contigit forſitan, ut ad probos dominos priorum tuorum oſſa beneficio levitatis emiſeris. Communis eſt univerſis defunctorum reverentia, & circa religionem ſorte ultima conditorum dignam poſcit humanitas univerſa cultutam. Excellentius tamen majoribus noſtris debita ſuprema redduntur, quos ita ſibi veneratio proponit ante oculos, ut Diis credamus exhibitum, in quibus defunctorum mandata peraguntur. Servamus univerſa quæ juſſerint; non credentes impune contingere, quod de eorum fuerit præceptione violatum. Non invenio, novum facinoris genus qua explicem novitate ſermonum. Quibus fuit ſacrilegium non parere, quale eſt eorum ſuprema domicilia pro ludricis vendidiſſe? Credite, cognitores, ſtare ante oculos veſtros tot iſtius atavos vindictæ tempore præſtolantes: quorum placatione manſura in poſterum circa parentes diligentia poterit ſine labe ſanciri.

D i c t i o XX.

In eum qui in lupinari ſtatuam Minervæ locavit.

CONTROVERSIA VII.

SEmper veneraudorum judicum ancipitem credimus ſuiſſe ſententiam de confuſioue peccati. Ibi coguitoris, quo potiſſimum vergeret, hæſit deliberatio, ubi dubia extitit ſors delicti. nam definitionem æquitati congruam ſicut vitia manifeſta exigunt, ita obſcura ſuſpendunt. Quando in luce eſt facinus, quid ſpei remanet addicendo? Percipite, quæſo, animis, & interna æſtimatione tractate, qualis ſis, qui & virginitatis oculos, & lupanaris ſecreta violavit: & in utroque ſacrilegus, nec flagitia veneratur quibus inimicam teſtem adhibuit; & caſtitatis profligat ruborem, quam indignis adſociat.
B Expoſtulo a te, humani generis oſtentum, qui levitatem tuam ad erigendum Minervæ ſimulacrum religionis cultut adduxerit, dum integritatis hoſtem illata de loci fœditate monſtres injuria: nec reverentiam te exhibere Veneriæ pollutioni clamat publicata corruptio. Neſciunt peccandi terminos, qui ad tranſgreſſionem ſcelerum exceſſuum amore provocantur: modum in erroribus ignorant, qui crimina excelſa moliti ſunt. Dum Dionem & Palladem, diverſiſſima numina, peregrinantibus mancipata ſententiis, in unum fabricata deridens arte conjungis, feciſti religione tua acerbius quod delinquis. Res ſummo digna piaculo, miſcere diſcordantiam, & in unum colligere, quibus niſi ſecretum præſtireris, contumelias irrogaſti. Crediris inveniri hominem de hac mundi gemina converſatione neutrum tenentem, & nec amicum
C virtutibus exiſtere, nec fidum vitiis inveniri? Solent aliquos erigere ad deſpectum boni operis patrocinia culparum, & qui de ſapore laudis alieni ſunt, de licentiæ fruge gratulari. At te quæ iſtarum rerum invenis ſectatorem? meliori ordini contrarias manus attuliſti: nec improbis ſinceriter obſecutus colla ſubmitteris. Odi, principes viri, morum ſuorum remiſſos judices: condemno, qui per negligentiam ſerenorum actuum in dubium trahuntur, execrabilius tamen deteſtor, qui in utroque deprehenſi, nulli exhibent ſtabilem conſcientiam. Pollicentur enim pœnitentiæ tempore honeſtatis affectum, quos fidem videris exhibere peccatis. Si te, ſceleſtiſſime hominum, ante Veneris delubra poſitum ſtimulaſ-
D ſet Minervæ recordatio, utramque poteſtatem male diligens ingenii tui memoria læſiſſet? fugiſſes illius domicilium, cujus adverſariam mente retinebas. qui honor eſt ibi ejus ſtatuam collocaſſe, ubi Dea pudicitiæ potuiſſes commemoratione violari? Neſciendo, infauſtiſſime, gradibus ad faſtigia execrandi erroris accedere, pene poſtliminio bellum inter cælicolas excitaſti. Vident illi oculi ſemper turpia, deteſtari junctos quadam obſcenitatis lege complexus. Dum procurante te intereſt lupanaribus captivum numen; ſolus es, qui oſtendiſti ſervire humanæ libidini ſuperorum potentiam; & illis eos conſtringi locis, quibus fuerint a mortalibus deputati. Quam diſſona erit in adolendis impenſa ſacrificiis? unius oblatio numinis alteri dabit inju-
A riam. Nam dum per providentiam tuam ſimplex pulvinar gemina ſuperorum poteſtas obtinuit, & in una æde pudor & luxuria convenit, neutes devotionem noſtram favor adſpiciet. quas tu habitatione miſcuit, nos propriis habebimus offenſas ſacrificiis. qualia erunt munera, quæ gregatim portanda ſunt per inceſtas & virgines? una offendenda eſt hilaritate, & laſcivia placanda altera. Inter verbenas & tura hoſtiarum erit cauſa certamen, & inde efficienda ſunt irata numina, unde mulcentur. * Submovero ſacrilegis prolixam narrationem. moras, quas in luce reus accipiet, inter ſupplicia conſumat: quia devenuſtat referentem & alienorum actuum turpitudo.

* Schott. *Submoveo.*

D i c t i o XXI.

B *In patrem quendam, qui cum filium a pirata captum redimere non dignatus eſſet, ab eo tamen ali petebat.*

CONTROVERSIA VIII.

THema. Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. cuidam duo filii, frugi & luxurioſus: piratas utrique incidere: ſcripſerunt patri de redemptione. Pater vero venditis facultatibus piratas expetiit. cui optio data eſt, quem vellet, redimeret, quia parum pretii detuliſſet. Ille elegit luxurioſum, quia æger erat, redimere. qui cum reverteret, in via mortuus eſt. frugi piratas evaſit. pater petit ut alat. ille contradicit. Actio contra Quintilianum ſuſcepta. Ille enim patrem tuetur, nos filium. Rogo, ne arrogantiam putes, qui legeris.

Præfatio. [a] Nunquid fas eſt adverſus Quintilianum niſi pro veritate dicere? aut immemorem
C ſui loquendi facit aviditas, qui tribuit verba juſtitiæ? Fallentes decet urbanitas, dum periculo fucata mendacii peregrinum decorem laudanda verbo tenus ſumit elocutio. Sane ſolatio oratoriæ artis æquitas adſeratur. eligo pompam, quam probitas defenſa parturiet. Procedat contra eloquentiſſimum virum cæleſtium favore munita ſimplicitas. de fiducia partium noſtrarum oritur quod audemus. Vos tantum, principes viri, benignitatem veſtram, ſalva aurium, animorumque cautione præſtate: ne coturnus ille ſublimior, oris facultate qua prævalet, in poſſeſſione ſua credat eſſe victoriam. Quid eſt aliud adverſus ejus impetus nos juvare, niſi peregrinantem reducere poſt intervalla juſtitiam?

Principium. Gauderem, cognitores ampliſſi-
D mi, evaſiſſe me pedorem carceris, vincla piratarum, niſi regreſſo mihi myoparonum loco pater exiſteret. Quærit a me alimenta, quem nec auro ab hoſtibus, nec lacrymis liberavit. Putat quod illi debeat regreſſus ejus proficere, quem cum potuit non redemit. Fruſtra paſtum beneficio legis imploras, qui factis ſuis naturæ jura ſolviſti. Exhiberi victum partibus jus decernis. non eſt tantummodo ſacramentum iſtud in nomine. Dicat vel pirata, ſi pater es. Meliorem me fuiſſe mortuo ſæpe cum loqueris, nunquam oſtendis eſſe, cum judicas. Viam culparum germani decedentis attendite. Ipſe magis genitoris moribus paruit, qui prælatus eſt. ego quo omine vitam meam per extraneos ab iſtis actus exegerim, declaratum eſt, cum me pater prædo-

a *Nunquid fas adverſus Quintilianum*) Quem acutiſſimum Romani generis declamatorem appellat Trebellius Pollio in Poſtumio juniore. Auſonius de Profeſſoribus.
Seu libeat fictas ludorum evolvere lites,
Ancipitem palmam Quintilianus habet.

Quinta eſt Quintiliani declamatio ÆGER REDEMPTUS, cui contradicit Ennodius. Thema autem controverſiæ, quod apud Quintilianum iiſdem pene verbis legitur, & principium, quorum utrumque in vulgatis libris deſiderabatur, ex antiquis adjecimus.

nibus ſponte dereliquit. Valida ſibi videtur adverſus ſobolem argumenta proponere, cum propenſiorem gratiam meruiſſe jactet culpabilem filium, & proximum ſepulturæ. Quæſo, judices, pronuntiate quid debeam. Interim clarum eſt, me & cineribus vitioſi fuiſſe poſtpoſitum. Non erubeſcit quicquam ab eo auctoritate parentis exigere, in quo eſſe noluit quod vocatur. Utinam mihi ad hos uſus valetudinem piratarum catena reſervaſſet! facerem præbitione indebiti alimenti patrem meum pudore captivum: ut injuſtus arbiter de propriæ gemeret iniquitate ſententiæ. Cibus enim, qui ab illo præſtatur, cui nihil boni mereris, exhaurit. jejuna ſunt ſaturitate ſua viſcera, quæ non habent conſcientiam beneficii ante collati. Neſcio quid de duobus filiis homo ille ſpei ſuæ reſiduum putet, qui unum terræ reddidit, alterum paſſus eſt in perpetua raptorum dominatione ſervari. Accipiat, niſi confunditur, quicquid exhauſtu ſuppliciis membra gemuerunt. Non novi quid ſenex a debilitato flagitet. Interea quod adverto, ſumus ambo paſcendi. Quid mihi rationem modicæ facultatis adducis in medium: qui unum redimere voluit, ſic ſubſtantiam ſuam vendidit, ne pretium pro utroque ſufficeret. quis infelicitatem meam, quis miſerias poſſit exponere? cui poſt Cilicas & ipſa, quam reſumpſit, eſſe fertur libertas obnoxia! Dicite quæſumus, judices, ſi & in patria mea debitores pronuntiabimur, quid evaſi? Addidit creator ſanctiſſimus, dolere me, quod emiſiſſent vincla germanum. Quaſi vero tantum a nobis exigat naturæ ſervitium, ut compenſet erepti fratris hilaritas quod remanſi. Amorem debemus carnis ſociis abſoluti. credite dicenti manifeſta: neſciunt intrare de altero gaudia hominem pro ſe timentem. Illud enim improbati more clamat examinis, ditiorem eſſe quodammodo a quo aliquid poſcitur. Talem technam in ſupplicationibus fucata ſervat urbanitas, ut utatur compoſita humilitate pro jaculis: quatenus commento ſuperbæ abjectionis nihil ei relinquat liberum, qui rogatur. Licitatum pro umbobus cenſum teſtatur, quem pro uno conſtat expenſum. expectat geminam gratiam de beneficio ſingulari. Neſcio utrum quærendum ſit, quid cogitaverit; cum apud univerſos liqueat, quid fecerit. Exhauſit partium tuarum defenſiones pirata, qui de nobis præſtitit optionem. teneat quæ ſola deſideravit ſepulcra de filio pater, qui tantum moriturum redemit. nam qui ſano languentem præpoſuit; denuntiavit ſe horruiſſe victurum. quid de ſuperſtite poſcas, neſcio, habens in conſolatione lacrymas, quas emiſti.

Narratio. Perpetuo, judices, honeſtatis culturam & in ætate peccatis amica ſervavi: ſubtrahens impenſas deſideriis puerilibus, unde poſſet ævi gaudere maturitas. Hujus rei frugalitate fecimus, ut remaneret patri, quod pro luxurioſo filio poſſet offerre. Quid de patrimonii exilitate cauſaris? ſi par moribus extitiſſem, uſque eo perducta res fuerat, ut neuter potuiſſet abſolvi. Inæqualis eſt arbiter, qui proficere voluit alteri, quod noſtro pudore condidimus. Quantum adſerit paterna diſtrictio, cauſa nobis diuturnæ captivitatis probitas fuit. Sanus diligens, patri fratrique ſedulus, talis reduci non meretur in patriam. & niſi extitiſſemus una ſorte captivi, ſorduiſſet ſuſpicione noſtra regreſſio. æquales calamitate fuimus; ſed patria amore diſtantes. Felix luxuriæ ſuffragio juvenis, & ante magnam partem communis exhauſit ſubſtantiæ, & ipſi profuit quod remanſit. Me miſerum, & ſemper paterna judicatione captivum! Proluſi in pace ante, quod pertuli, & dum recti iter teneo, indicio parſimoniæ, qualiter inter hoſtes viveretur, agnovi. Hinc eſt, quod cibo, quem miniſtravit feritas illa, contentus, vixi inter ultima ſolatia conſuetudinis, non humanitate raptoris. Quæro qui me ſervavit uſus ille frugalior, ſi æqui obſervantia patrum meretur offenſas?

Objectio. Quid quod barbarus dixiſſe ſe perhibet, Unius pretium pertuliſti! debitum ſemper accipiunt objecta reſponſum. De nulla pependiſti auctione ſollicitus. aurum quod exhibueras, ante preces inimicorum oculis obtuliſti. Dum ſic tibi univerſa procederent, a nullo potuit ambigi, quod ſufficeret deſideriis tuis unius liberatio. Mox tamen ut illa intra repleta ſqualore mortis intraſti, quid eſſes electurus, antequam optionem tribueret pirata, cognovit. non deſcendit iſta de omni trepidatio. nihil oſtendit ambiguum, qui de duobus filiis per omnia ſigna diligentiæ, quaſi ad unum veniſſet, annuntiat. Poſt egreſſum tuum fortiores me urtavere cuſtodiæ. divinitati gratias, ſi libertatem meam & hic tutaverit, quod evaſi. Tua interim ad inimicos vocem videtur emiſiſſe ſententia, Niſi ſtudioſe quem relinquo ſervetur, elapſurus eſt. Diis ducibus fuga noſtra ante oculos hoſtium locata efficax fuit.

Exceſſus. Præterea, ut eſt fandi locuples pater, & vivendi diuturnitate didicit præſentare quod loquitur, callens imponere neceſſitatem mentibus per auditum, dicit, omnibus in humanitate degentibus cibum eſſe communem, & ab uno flagitat quod non licet quemquam negare: generaliter allegans, deberi univerſis quicquid terra produxerit. Sed quando in communem uſum ſeges triticeam ſobolem, & liquorem vineta fundebant, nec viritim tellus erat diſtributa cultoribus: nullus inter hoſtes filium ſic reliquit, ut crederetur gemitus prætuliſſe ſervitiis. Ignoro, judices, poſtquam elegerit lacrymas, de ſuperſtite quid requirat. Sed metum nobis legis objectat, & quod inter parentes & liberos ſcriptum eſt, ſibi deberi vult, qui nihil exhibuit de parente. Voluntatem noſtram dum cogimur, quærit: & deſiderat hoc nos exhibere pietati, quod ipſe profeſſus eſt excuſantem non poſſe negare formidini. Nunquid miſericordiæ locus eſt, ubi inſtat imperium? quod non licet ſubtrahi, non poſſumus dicere liberalitate conferri. clementia niſi ingenua non vocatur. quicquid non dare prævales, ceu intermunus computa, ſi dediſti. At frequens nobis naturæ iteratio & ſanctum creatoris nomen obſiſtet, quaſi uſura lucis, dono parta cæleſtium, inter illa, quæ ab hominibus tribuuntur, poſſit adſcribi. ſacrilegium eſt, ſuperorum indulgentiam ſemen dixiſſe mortalium. de ſola habet libidine teſtimonium pater crudelis. Jungit etiam oneribus meis, dum repoſcit ſolatia deſtituti; dicens ſibi civitatem potuiſſe ſuccurrere, ni rediſſem. Quid aliud voluntas iſta manifeſtat, niſi ut rurſus me pirata ſuſcipiat? ſi gravis eſt inempta viſio prolis tuæ; certe vel quod ſoles magno comparare, meum buſtum ſine pretio poſſidebis. ætas quidem pollicetur vitam: ſed tormentorum magnitudo, quam acerbiorem te digreſſo pertuli, promittit exitium.

Exempla. Deinde protuliſti exempla paterno digna propoſita: ſed interpretatione viluerunt. quaſi ætas cana deſideriis tuis formam,

& non imitationem ſanctis præſtiterit inſtitutis. Quid magni Æneæ humeri ponderis de creatoris faſce ſenſerunt? aut preſſit filium corpore, cujus ipſe fuit ſæpe bajulus actione? Vis ſcire quia eripi de hoſtibus meruit? ante oculos locatum eſt quod noluit, ne gravaret, credens ſibi ſepulturam procumbentis Ilii ruina præſtari: & ne procedentem natum vita digniorem ſenilia membra retinerent, occaſum civitatis dixit fatia eſſe pro tumulo. Ille prædonibus evadente filio remanere voluit, remeaſti ad patriam tu relicto. Quid nobilia Scipionis pro genitore ſua facta commemoras? cum ille pro auctore ſedulo dum ſe obtulit, totum dedit; ſed non conſumpſit univerſa quæ debuit. Semper votorum bonorum eſt cauſa conſimilis; nec diſcreta ſunt ſtudia benignitatis. Pronnntiat quid de filio mereatur, qui eum ad officia naturæ, niſi coactum, æſtimat non venire. Vincla, niſi paream, lex minatur. quid refert? Ad hanc me conſuetudinem ſuppliciorum a te procurata formavit diuturnitas; quamvis longa pœnarum tolerantia non faciat contumacem. Miror tamen, niſi quod effugi de barbaris pater intulerit. nihil eſt, unde declinentur prædones, ſi ſors ipſa ſequatur in patriam. una eſt, quantum video, genitalis ſoli & peregrinationis adverſitas; nec diſpar amaritudo redeuntibus & captivis. Nequaquam tamen quid interſit invenio, nec quæ potiſſimum cervices meas catena nectat, inquiro. rigentis ferri nexus incurram, aut gulæ vectigal exhibeam, una conditio eſt. Jejunus epulas portabo ſatiato, &, quod eſt deterius, non amanti. Quantis oblata a me projiciet alimenta faſtidiis? quo devntinnem meam rancore calcabit? homo, quem miſericordem habere, & dum eſſem inter extrema, non potui. Ex æquo me & germanum meum redemptione literis popoſciſſe denuntiat: paribus abſolutionem imploraſſe lacrymis; in ſimili epiſtolas conſtitutos ſorte dictaſſe. Non renuo, non refuto: habeat de hac objectione victoriam, Illud tamen flagito; quæ cauſa fecerit, ut quod duo popoſcerunt, duobus eſt debitum, unus acceperit? Pro utriſque maria intraſti, & liquentis elementi minas, quantum adſeris, pietate duce tranſiſti. Quis de gemina caritate credat homini cum uno redeunti? Nunquam miſericordia niſi periclitata laudatur. quo pudore ceſſante effectu prædicatur affectio? Nunquid ſemper ſecretum pectoris innoteſcit veraciter clave ſermonis? pietas, quæ non etiam muta rebus tenetur, oſtentum eſt. Inter omnes homines inconvulſa amor radice ſubſiſtet, ſi valet iſta jactatio. Lex dicit, *Aut alat, aut vinciatur*. clamat pater, *Paſtus iſte parenti, vel ſi non redimat, jam debetur*. Ad has te equidem partes, cum ab officio cui eras per naturam obnoxius ceſſaris, armaſti. proficit ventoſo munimini, quod genuinæ negatum eſt turpiter puritati. Crede mihi, lex cum parentem locuta eſt, non tacuit redemptorem. hortata eſt, juſſit, extorſit univerſa ſufficienter impleri religioſi operis ſacramenta per nomina. Calamitas mea ſenſus tuos ad hujus rei intellectus obnubit. redemptio filii, quæ eſt in diligentia neceſſitudinis, eſſe non potuit in præceptis. Impietatem meam, & in liberatione fratris invidiam, dum Ledæa pignora laudas, accuſas. Neſcis, quia ſi inter illos tuæ diſtributionis proceſſiſſet æquatio, generaſſet errorem. nam unum in perpetuo decore lucis, alterum in jugi noctis poſſeſſione damnaſſet. Mentior, ſi alia judicia tua extitere de filiis. Quidnam eſſe cenſuiſti, cum

A unum annqdam habiturus pirata dimitteret, alium nunquam relicturus quaſi patre tradente retineret? quicquid poſt oculos tuos in illa ferali terra ſuſtinui, a te proceſſiſſe non dubito. Spes mihi univerſa conſumpta eſt, poſtquam ſine me de ſolo barbarico redemptor abiceſſit. Quas naves ad litora inhumana tendentes non primus inſpexi, & quicquid vaneſcente viſione non ſequebantur oculi, mente comprehendi? quia ſagacius inſpiciunt aliquid, qui promptius præſtolantur. Quotiens ante adventum tuum, ſi quando nos luſtrare aerem pirata permiſit, in extraneis mihi perſonis pater occurrit, & vidi has, quas ſibi amor ſine mentiendi dedecore pingit effigies. His imaginibus diu ſollicitata cor- B da ſeruntur. Heu! quotiens ſementi mihi cibos, quos pirata præſtabat, hac barbarus conſolatione ſubvenit, Nil metuas, nil de hac afflictione ſuſpires: ſi creator tuus ſupereſt, parum a libertatis ſtatione ſejungeris. Ecce aliquando adſuit ſors cupitis. alacer mihi adventum iſtius & prædo nuntiavit. Non longe fuit ab integræ amore clementiæ, qui redemptorem lætus excepit. Non habuimus, judices, dominos inhumanos: fuerunt qui potuiſſent & prece molliri. ſi auri inopiam compenſaſſent lacrymæ, uno tempore utroſque reduxerat. teſtatus eſt noluiſſe fieri, quod non eſt magno precatus impendio. Expendite, quæſo, quid a me jure poſtulet, qui C mihi in ultimis nec ſupplicatione ſubvenit. Adjeciſti, quod privilegiis naturæ munitus ſis, & quod in me deliquiſti, non liceat vindicari. Sed non habet innocentiæ prærogativam, qui defenſionem ſuam locat in apice. Inſons actionis luce niteat. citra diſſimulationem crimina confitetur, qui in hoc tutelam ſuam æſtimat quod præcedit. reos nulla defendit auctoritas; in facinoroſis ſacramenta nominis evaneſcunt.

Epilogus. Et hoc, ſanctiſſimi cognitores, ita poſt cuſtodias latronum alio labore pectoris allegavi, quaſi etſi eſſem debitor, valerem exhibere quod poſcitur. Non conſiderat ſpoliata carnibus oſſa, dominorum inhumanitate ſordentia, & patefacta per carnifices naturæ ſecreta non D reſpicit. In corpore meo in lucem quicquid homo eſt protulerunt tormenta: & penetralia viſcerum inſtante cruciatibus barbaro, cum pater mihi dedignaretur adeſſe, vulgata ſunt. Modum tranſit atrocitas, quæ vel in debitis exigendis non principe loco vires interrogat. Tu cum videas ætatis in me valetudinem miſeriarum faſce mollitam; cum ævi robur multiplicium calamitatum varietate contritum; cum & neceſſitate ſenectæ habeam, & invidiam juventutis; non a me deſiſtis poſcere, quod & hoſtis remiſiſſet exhauſto. Tu accipies tributariam functionem, & adhuc me magnitudine nominis, & genio parentis inceſſis; cum miſerationem, E quam debes cuicumque homini, deſpicias exhibere vel pignori. Superna diſpenſatio hac intentionem tuam mercede locupletet, ut rurſus prolis tuæ funera votiva reſpicias; & qui gravaris de vivaci præſentia, deſideriorum ſummam capias de ſepulcris.

Dictio XXII.

Præfatio.

COpioſe quidem egregius adoleſcens invento- CONTRO
rum ſuorum divitias in ordinem digerens, VERSIA
verborum quoque ubertate ditavit, & quæ pro IX.
religione eſſe credidit, digno reverentia ore de-

prompſit. Sed procul opinionis inſidiis. ceſſent malignorum commenta tractatuum. Nos contra Ararorem dictionis pectus opponimus. Sed nec erumpentem in lucem laudis palmitem inimica falce truncamus: ſed quem verborum callem ſequi debeat demonſtrantes, ſcimus in illo nobis clarius, ſi eum præferri contigerit, triumphandum: quia de noſtris hauſit, quicquid Deo amplificante de ſcientia opum largius effuderit.

T h e m a, L e x.

De capta civitate hoſtium Sacerdotes & Veſtales virgines liberi dimittantur.

POſt ſecundos bellici certaminis eventus, inter triumphos & laureas vires habere non poteſt lex ad reſiſtendum recitata victoribus. Quid gladiis per affectionem mortis egimus, ſi erit quod poſt prælia formidemus? Jacet ante oculos meos quicquid hactenus minabatur, exanimum: & poſtquam fuſa eſt inimica congreſſio, neſcio quid nobis afferunt defunctorum principum decreta terroris. Neſcit probatæ qualitatem virtutis expendere, qui de chartarum fræno ſuperbit armatis. Acquieſcant iſtis inertia corda repagulis: ego quicquid mihi licentiam tollebat, enſe diſperſi. Illud tantum poteſt nobis quiſque negare, quod nolumus. Illum contentus ſum habere terminum, ad cujus me tranſgreſſionem deſideria non vocarunt. Mihi quicquid prævaluero habere lex tribuit. Otium & toga denegantes aliquid ferant: mihi totum natura peperit, quicquid in procinctu conſtitutus extorſero. Sola nobis ſcripta jura ſunt, nil timere. Et hæc quidem auribus veſtris, quaſi bona eſſet formula, quæ objectabatur, aſſerui. Nutrix tamen virorum fortium lex, vindex libertatis, patriæ munimentum, jubet poſt certamen heroas ſuos recidivam intentionem habere de præmio; & geſtis non contenta felicibus, dum tollit ſudoris pretium, frangit ſtudia dimicandi. Ergone bona ſunt præcepta, quæ ne boni efficiamur occurrunt? Quæcumque fructum adimunt laborum, cenſores prudentiſſimi, de aliena nos facultate caſtigant. Nunquid æquum eſt habere valetudinem ſanctiones de externo jure conſcriptas? aut videtur rationi vicinum, ſpem de futura poſſeſſione præcidere? Quid nobis religionis in ſacerdotum perſonis opponitis? Deo duce, quem in illis veneraris, obtinui. Cujus intuitu deſideras eos de jugo noſtræ ſervitutis evadere, ipſos noveris teneri illo imperante captivos. Contra ſuperos nititur, qui quoſcumque illorum ſententia proſtravit, extulerit. quos feſtinas eripere, nequaquam fuerant effecti hominum, ſi meruiſſent miniſtri eſſe cæleſtium. Ecce tecum de ſapore legis, quaſi non habeam quæ reſponſi loco objiciam tela, contendo. Quam juſtitiam putas in illa juſſione, quæ ut hoſtem fulciat, ſocios imperia propagantes addicit? Tolle ſpem prædæ, tuliſti vota certaminis, & ſi defraudatur genius laureati, ad pœnitentiam rediet quicquid contemptu lucis expetiit. Faceſſat a prudentibus æquitatem hujuſmodi non dico lege, ſed tyrannica inſcriptione requirere, quæ ingrata numinibus, inimica virtuti, contra fas & juſtitiam pugnat mentito colore pietatis. Neſcis, loquaciſſime hominum, quam juſtus dolor de amiſſa laboris fruge naſcatur. Hoc eſt dicere, quicquid diis ducibus adquiſiſtis, eripimus. Vidi urbem inimicam quaſi uno incendio ſeneſcentem, & illas cælicolum ſedes deſertas & ſpoliatas divinitate proſterni: & putas remanſiſſe quicquam, quod non debeat eſſe victoris? Quid quod ipſa frivola & inanis conſtitutio obſcuritate confunditur? Dicit enim, Sacerdotes, vel Veſtales virgines debere libertate gaudere. Credo illos nominat, in quibus domicilium ſuum eſſe cœli habitator oſtenderit, quos majores eſſe hominibus ætherius favor ſua luce ſignaverit. Indicit eorum reverentiam, quos agnoſci volunt divina Pontifices. Vidimus miſeros, quos tuetur iſte, inter favillas lapſæ urbis de ſola expectantes lamentatione præſidium; & nihil habentes fiduciæ de propoſito, inter turbas captivitate preſſas errare. Non illis erat divinus ſplendor in vultibus; non quæ officium nunciaret hilaritas. Neſciunt inter adverſa turbari, quibus in ſæculi tempeſtatibus de innocenti conſcientia portus occurrit. Vidimus afflictiores cæteris trepidantibus, quibus nuda nomina lex ridenda concedis. Quis remanſit locus in meritis, ſi ſacramentum iſtud ſolo reſtat in titulo? Dici credo aliud, aliud eſſe Pontificem. Vidi ſæpe ante confectas jejunis facies directa in jugulum tela cecidiſſe, & retuſos ab inermibus gladio rigentem perdidiſſe naturam. Si crederis religioſa dicturo, non fuit templorum miniſter, qui inter qualibet diſcrimina humanu eget auxilio. Scit ſupremus arbiter poſſeſſionem ſuam nova luce veſtire. Non latet cæleſtis illa permiſtio; & quamvis humanæ fragilitatis tunica veſtiatur, effulgorat. Quid quod ipſi parati ad famulandum veniunt, qui trahi ad ſervitia non merentur? Hac extremitate qui in dignus eſt, non rebellat. Occurrunt ad obſequia, quorum mens eſt digna culminibus: & pervicaciam mortalitatis eliminant, quos nefas eſt ad inhoneſta conſtringi. Iſti tui pericula, ſi nequaquam abſolvi merentur, intendunt. Non poſſunt ſubtrahi hominibus, quos non intelligimus quicquam amplius habere de hominibus. Juvate me, ſocii, juvate conſortes: & garrulitatem impugnatoris mei auxiliante veritate comprimite. Agitur res, de qua quid ſenſerit ſuperorum ſententia, jam tenemus. Addicantur immeriti, ut bonos poſſimus habere Antiſtites. Inſtituantur per iſtos, quos ſuos eſſe non conciliatrix fabula, non incerta defenſio, ſed ipſe ſummi Dei fulgor enunciet.

D i c t i o XXIII.

[a] *In abdicatum, qui patre necato, matri quoque inſidiabatur.* a

POſtquam, judices, abdicatus filius in juſti executionem doloris, patris factum, matris conſenſum, gladio vindicavit, turbare ſe æſtimat innocentiam cogitorum, & aliquid de CONTROVERSIA X.

a *In abdicatum*) Titulo caret in duobus antiquis. in tertio, qui recentior eſt, inſcribitur, *Invectiva in Oreſtem, qui occidit Clytemneſtram matrem*. Sed deceptus eſt quiſquis hujus inſcriptionis auctor fuit, argumenti ſimilitudine. Nam Oreſtes matrem occidit, non patrem: hic autem patrem necavit, matrem non potuit. Quare indefinite ſcripta eſt in filium abdicatum: cujuſmodi aliæ complures ſunt apud Senecam, Libanium, & alios in abdicantes vel abdicatos, ἀποκηρύττοντας, ἢ ἀποκηρυττομένους.

manifeſti facinoris abſolutione ſurripere. Neſcimus quæ in defenſione ſui verba commentatitia ſceleratus inveniat, ad cujus nos confutationem vulnus oſtendimus. Malo perſeverantiæ perditus filius, poſtquam necavit patrem, opinionem matris contendit extinguere. dolens quod evaſimus pugionem, telo famam inſequitur, cui pro ſexus verecundia plus timemus. Nos ruptum patri nos ſcelerati iter oſtendimus. Ille contra verba non pœnitet. Ne quod nobis fidum videatur extitiſſe ſubſidium, ad ſententiam ſuam traxit parvulum noſtrum, quem fuci neſcium fabricata verborum arte ſubvertit, faciens & illum perire, qui putabatur eſſe reſiduus. Quid præſtigiis nudam deſideras velare juſtitiam! nec odioſus parcere potuit, nec quem mentiris amaſſe, percutere. Nunquid argumentis opus eſt, ubi factum ſuum propria voce veritas teſtatur! perdidiſti ſpem defenſionis, cum genitricis ferro membra deſcriberes. Sed licet procurator formoſus & nitidus, nos ad hæc inſpicienda oculos non habemus.

Dictio XXIV.

Ex tempore, quam ipſe Deuterius injunxit:

Thema

Perfunctus pelago Diomedes, tutus in arvis
Naufragium deflet, quod ſine lympha fuit.
Quam propter varios contendunt vicerat æſtus,
Uxor ad alterius tranſierat copulam.
Cauſa querelarum ſimulato nomine vera eſt.
Hujus verba, precor, comite vos placidi.

[a] Adlocutio.

ETHICA I.

O Numina, ſi vobis non eveniunt cuncta diſponentibus, diviſa poteſtas eſt, aut & malorum eſtis auctores. Quod ſi humanarum rerum quemquam ex numero veſtro cura ſollicitat; felicitatem mihi redeuntis tribuite, aut errorem, quem finiſtis ingrati. Si cælum vocanda piorum poſſeſſio, ſi propter momenta lætitiæ mortalibus orata tribuuntur; nolite beneficiis veſtris ſociare vindictam. Cur taliter ad effectum vota tetendimus, ut pararetur cælitum ſuffragio de occaſione proſperitatis adverſitas? Reddite, quæſo propitii incommoda quæ tuliſtis. reſtituatur pelagus, ne terreno pereat fama naufragio. Secundis rebus proximum eſt, quæcumque acceſſerint mala neſciri. Ignominia, quæ me in facie percuſſit, non tetigiſſet abſentem. Uxorem, pro nefas! niſi ad eam rediiſſem, amiſiſſe non crederer. inflexit ſtatum meum abjurata calamitas. Stationi propior fuit liquentis error elementi. portum in genitali ſolo perdidi, quem ſæpe in vaſti gurgitis finibus adquiſivi. Hæccine eſt domus optata, cujus deſiderio periculorum promittebatur oblivio? cum ſpe ſequentis gaudii præſens malorum poterat forma neſciri? Cui unquam de miſeriarum terminis ſunt nata principia, aut de perfunctis caſibus evenit exordium? Aliquando optata contigit non amari! aut acceſſit, ut hominem læderet fuga diſcriminis? Me novis ſemper peſſima ictibus fortuna percuſſit. cujus ſi in deterius vergit mutatio, ſimplicem nocendi ſervet ſpeciem, ne ſucceſſionibus inſoleſcat. Uxorem, malorum comites, habui ad pudicitiam naturæ luce tranſmiſſam. cui ſplendor oriundi creverat inſtitutis: ut gemino defenſa propugnaculo nullatenus facinorum crederetur ictibus ſubjacere, nec dura caſtimoniæ obſcenitatis eviſceratione mollire. Illa nunquam fulvum metalli quæſivit ornatum; nec pretioſorum candore lapidum nivem corporis imitata eſt. non ulla habuit decoris adjumenta, dum placuit. ſcivit conjugalis jura ſacramenti fucatis ſtudiis non juvari: nec obligatum tenuiſſe conjugem, quando alium præter eum, qui deſcendit a moribus, quæſivit nupta fulgorem. Manſit illa educandorum pignorum ſervitus libera, dum talem ſe præbuit, quæ & deſiderari meruerit, & virum nunquam putaret abſentem. B Illa ſexum mentis firmitate duraverat; dum illa muliebris imbecilla conſilii de virili ceperant auctoritate ſubſtantiam. Jam lapſibus ordinis ſui doctrina medicante repugnabat, & tranſlata in uſus alteros fœminarum ridebat exceſſus. In ſumma, talis periit, quales ſolent a maritis lacrymas impetrare. Circæo, ut aiunt, poculo a ſe tranſlata eſt, & in votum migravit adulteri. Sed quid agamus inter anxia & incerta deprehenſi? Recipiat nos pro remediis exoſa navigatio: laſſatæ manus rudentibus ſtupea rurſus vincula meditentur. hæreat clavis dextera, et frænatæ puppis per gubernaculum jura moderetur. depictus ſideribus axis reddatur aſpectui: diſpoſitionis noſtræ itinera noctium dirigantur indiciis. Sit ſolatium luminibus meis, ſi profanati non videatur terra conjugii. fugia- C mus patriam, in qua tale effectum eſt matrimonium noſtrum, quod & amiſiſſe pudeat, nec audeant vota recipere.

Dictio XXV.

Verba Thetidis, cum Achillem videret extinctum.

ETHICA II.

INtercepta eſt pio quæſita fraus materna conſilio. Invenerunt Achillem noſtrum fata & ab alia natura ſubreptum: nec profuit quod ſexum, quem ei origo dederat, aſtutia commutavit. fœminam diuturnitate non didicit, & viri fortis animum mollis conſuetudo ſervavit. Quis credat inefficacem fuiſſe proviſionem, quam & Dea & mater invenit? Non eſt præmium D immortalitas, quam nec genitrix tranſmittit ad ſobolem, nec per eam quod filium caſibus ſubtrahat occurrit. Ut nunquam doloribus ſubducamur, numina ſumus. Quæ eſt iſta conditio, quando de penetralibus viſcerum noſtrorum quod leto ſerviat exhibemus? Cælicolum potentiam aut liceret poſteritati conferre quod poſſidet, aut caris deſcendentibus pro lamentationis termino datur occumbere. Inferiores hominibus ſumus, quibus ſimiles paremus: in hoc deterius Parcarum ludibrio ſubjacentes, quia neſcimus exitia pignoribus obligata. Superorum maxime, aut proſapiem noſtram ſubduc fortuitis, aut nos pro beneficii collatione ſubmitte. Liceat pro caro, ſi non vincimus interitum, vel ſubire. Stat ante oculos meos orbitas, idcir-

---

a *Adlocutio*) Quam Ethopœiam a Græcis dici monuimus, eam Latini ſæculo Ennodii Allocutionem vocarunt. Sic enim & Priſcianus in Præexercitamentis Rhetoricæ: *Allocutio eſt imitatio ſermonis ad mores & ſuppoſitas perſonas accommodata, ut, Quibus verbis uti potuiſſet Andromache Hectore mortuo*. quod eſt apud Libanium, Τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἀνδρομάχη [illegible] ἐφ' Ἕκτορι. Hoc enim modo Græci ethicarum dictionum themata proponebant. Latini in hunc fere modum, Verba Diomedis, cum Ægiales uxoris adulteria cognovit.

co deterior, quia illam pro æternitatis meæ ſublimitate præſcivi. O lugendam numinum felicitatem, cum illud, quod de adverſis ignorari non licet, non donatur avertere! Recordor præteriti ſollicitudinem temporis, & curas meas, quibus nequicquam invigilavi, reminiſcor. Quid profuit Stygiæ paludis auxilio nati corpus armatum, dum illud quod a nobis ſumere debuit, quæreremus a gurgite! In membris prolis noſtræ, quem Dea tenuit, locus eſt vulneris. Cur non laxioribus digitis lympha ſe miſcuit, ut ex toto excluſiſſet ictus ſuperis unda ſublimior? quid etiam juvit Chironis elegiſſe magiſterium, qui ætatis lubricum doctrina ſolidaret? Credo diverſis inſtitutionum callibus, ut bellum filio placeret, invenimus. apud monitorem fortiſſimum actum eſt, ut vires quæ ſequebantur, conſilia non haberent. Quis miſcendum fœminarum latebris virum ſaporem vellet haurire certaminis, & inde provideat pignori, unde facit perire, quod providet? Jam duratas ſpiculis manus ad calathos frangebamus, & illos humeros, quos ſpoliati leonis terga caleſecerant, auro diſtincta vel murice palla claudebat. Non facilis tranſitus fuit, juvenem noſtrum puellam poſt guſtum laudis imitari: nec aſtute componitur, quod non in teneris ætatis primordiis imperavi. Sed quid tranſacta recolo, cum animum futuræ calamitatis pulſet immanitas? Video Trojæ fumantis excidia, & ſtatu eam manente ſubverſam: video Hectoris prælia acerba Grajugenis. qui idcirco crevit opinionibus, ut ſoboli meæ, dum occumberet, triumphi creſcat ad pretium. raptatum quadrigis adhuc bellaturi corpus agnoſco, & Achillis mei minui commodis, quod de pondere decreſcit extincti. video, quod iræ proficit, perire compendio. Sed quid his laudibus paſcor orbanda? reliqua ſilentio tegam, ne ante doloris tempus narratione conficiar. Habeat conſolationem de taciturnitate æternitas noſtra, quam non habet de natura.

DICTIO XXVI.

Verba Menelai, cum Trojam videret exuſtam.

ETICHA III.

ETſi gravibus dolorem meum raptor inflammavit incendiis: etſi pertulimus faces injuriæ: debito tamen rogo immenſi auctor ſceleris cum conjuncta ſibi univerſitate conſenuit. Pene felix contumelia eſt, quæ talem meretur, etſi cum maximo ſudore, vindictam. Quis reſpuat ſuſcipere neceſſitatem triumphi termino concludendam? ſapor ſequentium amaritudinem rei præcedentis excludit. dulce ſit quod doluimus, quia doloris noſtri pœnitet provocantes. Abductæ mulieris turpiter occaſio, noſtri extitit mater augmenti, peperit a nobis ſequeſtrata uxor imperium: & de adulteri complexibus nobis edidit patriam, quam tenemus. qui riſerunt cælibem, videant ſuperba hoſtium colla calcantem. Habuimus conjugem honeſtis per longam moribus inſtitutam, alieni ignaram contubernii, quæ non optaret deſiderare, quod non licet. Non illam uſus præcipitavit in vitia; ſed ſcelerati prædonis impulſu ſecuta eſt Paridem voluntate captiva. Nunquam ad hoc illam erexit forma conſcientiæ, ut ſe crederet adamari: quia ut confidimur, turpiſſimis ſunt moribus quæ pulcras ſe eſſe meminerunt. Talis ultio decuit magna peccantem. funditus procubuit, qui ſibi venerandæ ſumpſit culmen uxoris. Talibus utere, adulter, hymenæis. His te Alecto pronubum ſectatur inſignibus. & placari nos ſic convenit, & Paridem ſic perire. Dictavimus matrimoniorum jura non ſermone, ſed gladiis: præſumptionum ſegetem ultrici falce vaſtantes. Multis ad conſervationem proderit, nos perdidiſſe conjugium. Dicite, quæ ubicumque accepiſtis nomen uxoris, ſi non quotiens viria ſubripuerint, Menelai & nomen, & virtus occurret. Quibus non eſt in ſtudio pudicitia, erit, ni fallimur, in neceſſitate: & par per omnes diſciplina ſervabitur, ubi unam formam & volentes cuſtodiunt, & coactæ.

DICTIO XXVII.

Verba Junonis cum Antæum videret parem viribus Herculis extitiſſe.

ETICHA IV.

TAndem aliquando qui judicio noſtro reſponderet inventus eſt: qui de inimico noſtro, & dum vincitur, triumpharet. Herculeæ vires, niſi eliſerint, non jacebunt: quem providimus, & de caſibus eſt ſuperbus. Stat propriis magnus viribus: ſed erit maximus per ruinam. Neſcio utrum Hercules valeat par eſſe, vel ſi Antæum non liceat ulla ratione proſterni: at ſi hoſti noſtro blanditur adverſitas, nos ad laureas pervenimus. Scimus fatura, ſed convenit ſuperos loqui quaſi humana mortalibus. Provideat Hercules, quid eligat eſſe faciendum. Vincendus eſt congrediente inimico: vincendus eſt & jacente. Qui venena luſit in cunis, qui pacavit Erimanthi nemora, qui cervam velocitate præceſſit, optionem habeat, quid ſequatur, aut hoſtem periturus dejiciet, aut ſi certamen metuerit, cum ſuis cautibus jam ſepultus. Lernæum periculum, niſi fallor, oritur de conſummatione certaminis. Quis non credat nihil ſupereſſe quod peragat, cum humi fuſus adſpicitur? At noſtræ partis intentio de oppreſſione ſuſcitabitur: & augmentandi roboris cauſam feliciter pro inimico perſuncta res ſuggeret.

DICTIO XXVIII.

Verba Didonis cum abeuntem videret Æneam.

[a] Nec tibi diva parens generis. a

ETHICA V.

QUantum docet inclementia, perdidiſti teſtimonium generis, quod opinione mentiris. Conſtat Veneris non eſſe filium nil amantem. ordo rerum eſt, ut proſapiem mores adnuncient, & quo quis auctore in lucem venerit, ejus facta ſectetur. Diva Idaliæ neſcientem reſponde-

a *Nec tibi diva parens*) Hos locos Virgilianos appellabant, cum Virgilii verſus pro Declamationum themate ſumebantur. Talis eſt metrica exercitatio, quam in vetuſto Codice Pithœano vidimus, Coronati V. C. hoc titulo & principio.

THEMA, LOCUS VIRGILIANUS.

Vive equidem, vitamque extrema per omnia duco

V. C. CORONATI.

Aſpera diverſo laxatur vita dolore,
Et morti vicinus eo, vivitque dolori
Ægra ſalus, noſtras cruciant dum flamina mentes
Vita flatus abit. quantos poſt Pergama caſus
Vidit item Prædata manus, quos ſæpe dolores
Pertulit, atque iterum, quas ſenſit Troja ruinas?

& quæ ſequuntur. Nam vitioſi Codicis mendæ progredi vetant.

re be-

re beneficiis non agnoſcit. Non fama filios, ſed converſationis monſtrat æqualitas. ſi diverſa ſit conſcientia, vix credenda eſt eſſe ſoboles quæ vocatur. Te potius Caucaſei rigoris præruptæ genuerunt, aut conceptum in receſſibus montium ſaxea alvus effudit: & ne dira nutrimentis natura molleſceret, eripientes [a] ſalutem Cytheris Hyrcanæ tygrides alimenta præbuerunt. nutrivit te illa feritas, quæ trucidat. Nam quid mihi diſſimulatione pollicitor? aut quid ſperando meliora ſuſtentor? Non reddidit fletibus lacrymas, quas ejus amore torta fundebam: non gemitus meos propriis mens cruenta eſt conſolata ſuſpiriis. In doloribus meis, quod unicum eſt remedium, non exhibuit pari dolore collegam: quia pene ſolus eſt in ætate terminus invenire participem. Sed quæ eloquar neſcio, quæ relinquam. Hæc nec dexter Junonis oculus, nec ſummi Tonantis patietur adſpectus, ut pro tot impenſis ſequeſtratione conſumar, nec aliud pietate promoverim, niſi ne merear non amari. Heu fides ab univerſis proturbata mortalibus, & quod hactenus numinibus homines jungebat expulſum! Suſcepi miſeranda naufragium, & ejus ditioni reginam ſubdidi manentis felicitatis ſorte captivam: feci ut ageret dominum profugus imperator. Nunc furore ſuccenſa diſcrucior, quare poſſeſſor me deſerat, ingemiſco. Ergo Apollinis vocatus auguriis abſcedis, & ſortis Lyciæ caſum certis & apud te jam manentis præponis imperiis! Scilicet cæleſtibus crudelitas iſta procuratur auctoribus, & interpres ſuperorum ad hos hominem compellit exceſſus, ut diligentis litora quaſi ſolum hoſtile diffugiat; ut per tempeſtates ſalutem prodat, qui ſolum fugit affectum. Vade, ulterius non morabor. Habet vindictam mei via, qua deſeror. habebit pelagus in furore judicium. raucos tumentium procellarum æſtus exaudiam. vocabis inter pericula Didonis nomen, quæ & fuit portus, & præbuit. aut certe, quod timeo ne dum vindicor me vivente moriaris, aventum expetitæ navigationis poſt uſuram lucis agnoſcam. Vide ſceleribus indebitam mercedem. perire innocens ante cupio, quam merentem,

Daras & indomitus Veneris ſe ſemine cretum
Jactat, & abjurans collaudat ſtemmata Divæ.
Edidit ergo Venus fugientem nomen amoris,
Pectoris & rabidi fudit elementa virus.

a *Salutem Cytheris*) Fortaſſe. *cæteris*.

APPENDIX EX NOVO THESAURO ANECDOTORUM P. EDMUNDI MARTENE.

ADMONITIO
IN SEQUENTEM ENNODII DICTIONEM.

De Ennodio Ticinenſi Epiſcopo, qui anno DXI. diem clauſit extremum, non eſt quod plura loquar, cum eum litteratis viris ſatis commendaverit Societatis Jeſu clariſſimum lumen Jacobus Sirmondus nunquam ſine laude nominandus, qui omnia ejus opera ad manuſcriptos Codices recognita edidit notiſque eruditiſſimis illuſtravit. Hanc autem Dictionem in Natali Laurentii Mediolanenſis Epiſcopi, quæ tam oculati viri diligentiam fugit & cum ſequenti ad Venantium brevi epiſtola eruimus ex optimæ notæ codice manuſcripto Sancti Remigii Remenſis.

Uſu rem venit inter homines, ut quantum famæ decerpitur per audaciam, ſuperfluum non minus pereat per timorem. Superflua ſcribere, res jactantiæ eſt, neceſſaria retinere, contemptus. Sæpe vituperationis mater eſt doctoris occulti laudatio. Verborum abundantiam tranſmittit affectio, amor ſuggerit quod negat ingenium. Faceſſat formido venerando propoſito inimica. Fugitiva gloria eſt mens ſubjecta errori. Sine culpa vincitur oneris immenſitate, qui ad portandam ſarcinam etſi impar, tamen devotus occurrit. Marcida eſt ſine ſermone hilaritas & ſimulacrum mœroris occultare quod gaudeas, & afflictionis imitatio vocem in lætitia non habere.

Libet dicendi principia derivare de tempore, cum anni renaſcentis infantia florulenta, ſi valeo, dictione vernare. Nunc cum terræ ſuccus per venas arentium virgultorum currit in gramina, & alvus ſicci fomitis humori maritatus turgeſcit, cum in blanda lucem novelli præſeminis comæ explicantur arboreæ, & omnis ramorum plectura diffunditur, vel quæ intra tunicam natura frondium decora ſolvuntur. Cum avium cantilena comitur ſapore modulatio, cum vita ſegetum glebis ſepulta hyemalibus quaſi algoris repagulo emiſſa, & tepore fœta concipitur. Nunc in cano flore ſpem fructuum metitur agricola, cum mutuis palmitum brachiis vinearum texitur aprica formoſitas, & ante maturitatis tempus frugiferum vultum cultura componit, dans venuſtatem falce domitrice, & luxuriam infœcundam ferro fructificante compeſcens. Cum profundi gurgitis rabies blandum tranſit in ſibilum, & enervata tepore ventorum ferocitas migrat in delicias navigantis. Cum tutum eſt cymbam ſalo laxare & anchoram in merſus abſolvere. Dum fractura procellarum, quæ navitas hactenus terrebat, invitat, & per uda æquoris ſpatia ſomnum gubernantis admittit. Cum colore diſtincta gemmato vernis opibus prata diteſcunt.

Te ad pontificalem apicem gravitas, pudor pudicitia, venuſtas adduxit, ſtatuat iſta loco laudes, cui nunc ſuppetit, quod poſſit prædicare de moribus. Momentis enim aura popolaris impellitur, & neſcia examinis turba dum ſtudiis rapitur amat incognitos. Alteri quod pius es oſtendit, alteri quod ſeverus, alteri quod bene adquiſiti diſtributor patrimonii, alteri quod ſcis recte parta ſervare. Id ſtudii ſumit univerſitas, ut cum de propoſita laude unuſquiſque vinceret, vel collatione, vel collocutione, tamen in præconiis tuis melioris tituli ab altero vinceretur. Tu prædonis neſciſti timere ſævitiam, tu blandimentorum, quod in malitioſis nocentius telum eſt, ſcuto conſtantiæ venena reſpuiſti.

Venantio Ennodius.

Domine admiror ſermonis abſtinentiam, quia qui exigua condiderit, nihil producit. Credis ſub hac occaſione profectus tui latere ſcientiam, & taciturnitas imperitiam prodit, & infabricata confabulatio manifeſtat infantiam. Interea ante inops gratia non fuiſti, ſciens quid diligentia quid amantis ſollicitudo flagitaret. Factus es bonarum rerum conſcius poſtquam te ad obtinenda quæ putantur maxima tranſmiſimus. Quod reſtat vale, accipiens monitoria verba, & melioratus in te ſcriptionis aſſiduitate divulga.

MAGNI FELICIS
ENNODII
EPISCOPI TICINENSIS
CARMINUM LIBER I.

I.

a [a] ITINERARIUM BRIGANTIONIS CASTELLI.

CElſior aſtrigerum Titan conſcenderat axem,
Lampade cum plena totus in orbe patet.
Flammiger ardenti ſorbebat flumina Cancro,
Cum ſegetem meſſor falce demat propriam.
Siccatur dum ſenſ: bibens, dum mundus anhelat;
Juſſus in occurſum Gallica luſtra ſequi,
Torrida non timui quæ vincunt arva Syenem,
Pulvis, flamma, ſitis, dos fuit obſequio,
Quid jubar, & validos renovas mihi, Muſa, vapores?
Plus erit algentes me ſuperaſſe vias.
Quidquid plana calent, quidquid ſublimia rigent
Frigoribus, paſſum die ſine lege poli.
Bellum naturæ, quod diſcors fecerat annus,
Æſtatem atque hyemem detulit una dies,
Indutum nebulis canas ſuperare pruinas
b *Edocuit* [b] *Vates fervidus imperio.*
Preſſerat æſtivo corpus ſub faſce lacerna,
Veſtitus tenui tegmine nudus eram.
Cum fugit ex oculis conſtanti tempore tempus,
Lampada nam Phœbi dux fuit ad glaciem,
Optanti brumam devoto contigit horror,
Quæſituſque calor nil dedit indicii.
c *Matronas* [c] *taceo, ſcopulos atque invia dictas,*
In foribus blandas, cætera difficiles.
Flexit miſeros facies depicta viantes,
Calcatæ diras mox peperere neces,
Nominibus propriis nil fallit ſacra vetuſtas,
Tot leti formas ſic vocitare volens.
Scrupea deſeſſis pendebat ſemita plantis,
Nec viſu facilis, credite callis erat.
Quid labyrintheos priſcorum fama receſſus
Involvis linguis, quod timeat relegens?
Illic artificis laudandus conſtitit error,
Cum torſit rectum Dædalus ingenio.
Hic natura homines per ſummum portat Olympi,
Quo liquidum tranans ire columba valet.
Parcite, Pierides, pelagus fluviale ſilende,
Ne reparet ſermo, ſors bona quod pepulit.
Duria [d] *nam Seſſis, torrens vel Stura, vel Orgus* d
Marmoris Ionii ſævitiam ſuperant.
Dulcia cum variis ſuccedunt læta periclis,
Effectus rerum cor ſolidare ſolet.
Nil mihi cum dubiis, proſunt oblivia triſti:
Ebria lethæo pectora fonte fero.
Limina Sanctorum præſtat luſtraſſe trementem,
Martyribus lacrymas exhibuiſſe meas.
Ecce Saturninus, Criſpinus, Daria, Maurus,
Euſebius, Quintus gaudia magna parant.
Octavi meritis da Adventor, [e] *redde Solutor,* e
Candida ne pullis vita cadat maculis.
Hoſtiles laqueos ſcindat mens conſcia recti:
Hoc ſemper placeat quod decet, hoc liceat.

---

a *Itinerarium Brigantionis*) Brigantio Delphinatus noſtri oppidum eſt in faucibus Alpium Cottiarum. Brianſonem hodie vocant. quod *Βριγάντιον*, Brigantium Straboni & Ptolemæo, quo modo etiam ſcripſerat Ammianus Marcellinus, ubi Virgantiam legimus lib. xv. rerum geſtarum. Eo igitur Epiſcopi ſui juſſu tendebat Ennodius Mediolano digreſſus. Mediolano Brigantionem petentibus occurrunt fluvii & alia, quæ deſcribit.

b *Edocuit Vates*) Epiſcopus. Familiare eſt Ennodio Vatem ponere pro Epiſcopo, ut vatis Cypriani, Ambroſii, Laurentii, Euſtorgii vatis, paſſim. Sic in epitaphio ipſius Ennodii, item Petri Epiſcopi Ticinenſis,

Hic vates Domini, mundo quia corpore vixit.
Admixtus gaudet cœtibus Angelicis.

c *Matronas taceo*) Præcelſi verticis nomen haud procul Brigantione. qua parte Galliam ſpectat qui hodie mons Genevra nuncupatur. Itinerarium Hieroſol. *Manſio Ebreduno. Inde incipiunt Alpes Cottiæ. mutatio Rame, M. XVII. manſio Brigantium. M. XVII. Inde aſcendis Matronam.* Ammianus Marcellinus. *In Alpibus Cottiis, quarum initium a Seguſione eſt, præcelſum erigitur jugum. A ſummitate hujus Italici clivi planities ad uſque ſtationem nomine Martis per ſeptem extenditur millia. & hinc alia celſitudo erectior, ægreque ſuperabilis ad Matronæ porrigitur verticem, cujus vocabulum caſus feminæ nobilis dedit. unde declive quidem iter, ſed expeditius ad uſque caſtellum Virgantiam patet.* Matronam Marcellinus cis Brigantium cum Ennodio locat. Itinerarii auctor, quia iter ordiтur e Gallis, poſt Brigantium Genevræ montis pars eſt, ut dixi.

d *Duria nam Seſſis*) Hunc verſum ex conjectura reſtituimus, nam in antiquis etiam codicibus depravatiſſimus erat, Sturam, Orgum, Durias duas. Seſſitem Plinius lib. III. cap. XVI. in fluviis numerat, qui ex Alpibus in Padum lævo latere decurrunt. Et vero priſcis adhuc vocabulis nuncupantur, niſi quod Seſſitem Seſſiam vocant, & Orgum Orcum. ex quo patet non recte apud Plinium Morgum legi.

e *Redde Solutor*) Octavius, Solutor, & Adventor Martyres tres e legatione Thebæa. quorum ſacræ reliquiæ in honore ſunt Auguſtæ Taurinorum. extatque in eos Sermo Maximi Epiſcopi Taurinenſis.

Digitized by Google

II.

a DICTIO [a] DATA DEUTERIO V.S. GRAMmatico nomine ipſius Eugeneti V.I. mittenda.

GAudia tranſcendunt vires, vox læta ſuperbit,
Ingenii maciem proſpera non metuunt.
Dulcia temporibus famulantur fila ſecundis:
Quod felix meruit, nobile carmen erit.
Vox juſti Quæſtor, legum ſubſtantia, nobis
Ceu Phœbus mittet tympana, plectra, lyram.
Docta Camœnarum coeat pia turba ſororum,
Offerat arguto pollice quod loquitur.
Turgida fatidici vix poſſint pectora vatis
Virtutum ſpecies enumerare tuas.
Tu decus Italiæ, ſpes tu fidiſſima recti,
Fax, tuba cauſarum, purpura noſtra vale.
Luminibus locuples ſolem te Roma vocavit
Celſa, Quirinali ſuſcipiens gremio.
Eloquio lyncem, tu ſubdes voce leonem,
Melle tuo ſerpens gutturis arma premet.
Fœtibus orbatæ ferrent tibi munera tigres,
Quæ dolor & feritas aure pavente daret.
Te pene demeſſum ceu florem dextera fati
Dum lacerat, Chriſtus perculit exitium.
Reddita ſe melius nunc vincit vita beati,
Actibus aſſeritur quod venit a ſuperis.
His fretus, non legatos, nec verba precantum,
Callida fucatis artibus elicui.
Ipſe ego, mendicæ tranſmittens verba Thaliæ,
Donum more Dei te precor ut tribuas.
Hortulus exigua ſociatus parte retardat
Spem ſolidam, fieri ne merear dominus.
Hanc mihi largiri non ſpernas, lumen honorum,
Sic voti compos ſæcula noſtra colas.
b *Sic* [b] *te regnantis ſublimet celſa poteſtas.*
Sic currant meritis aurea fata tuis.
Amphion Dircæus tetigit quod pectine vixit;
Nulla mori rerum tunc animata poteſt.
Commoda de Muſis nunquam fluxere tot annis;
Affectu pretii quas mihi concilia.

III.

c PRÆFATIO [c] NEPOTIBUS PROCULI DICTA ſub die xv. Kal. Maii.

EXprimit in ſpicam tellus jam fœta papillas,
Lacte maritatis turgida ceſpitibus.
Stringitur in prolem ſparſus per gramina ſuccus,
De guttis faciens progeniem ſolidam.
Veſtitus gemmis protendit brachia palmes,
De gremio ligni pampinus ecce viret.
Juſſa per augmentum nunc ſylvam perdere vites
Frugibus ut creſcat, vulnera conciliant.
Evocat, inquirit gaudens infantia mundi
Nutricem, tepidi quam dedit aura poli.
Ludit per faciem camporum ruſtica pubes,
Reſpiciens duri dulce laboris onus.
Annus reptat ovans tractus per murmura veris,
Fracta locuturis mella ferens labiis.
Cum rebus noſter balbutit carmina ſenſus.
Aurea principiis dextera portet opem.
Blandior ad falcem meſſor perducit ariſtas,
Si raſtris ſegetem pectere continuet.
Nunc ſtirpem Proculi dans vernum ſuſcipe, Doctor;
Ne fervor teneros decoquat immodicus.
Serventur leges; ceu cenſus littera currat.
Horum Pindareus flumina vicit avus.
Docta Camœnali cecinit qui carmina plectro:
Cujus Apollinei nil tacuere chori.
Phœbus in auxilio repetat mox fortior illum,
Artis nobilitas [d] *Marſya ſi veniat.* d

IV.

[e] EPITHALAMIUM DICTUM MAXIMO V.S. e

PRÆFATIO.

ANnus ſole novo teneras dum format ariſtas,
Natura in thalamis orbe tepente ſedet.
Pingitur & vario mundus diſcrimine florum;
Una ſoli facies, gratia, cultus, amor.
Arbuta vitali coaleſcunt uda vapore;
Ignea concretus ſemina ſuccus alit.
Erigitur genio tellus tumefacta marito;
Torrida laſcivis ſylva viret ſpoliis.
Lactans ceſpitibus in nodum truditur herba,
Vitea gemmatos brachia dant digitos.
In rerum cultu lex jungit pronuba tædas;
Aura poli ut ſponſum germina cuncta facit.
Erga pari voto lux, cœlum, flumina, Nereus,
Montes, prata, feræ gaudia concipiunt.
De te quod vernat ſortitur, Maxime, mundus;
Et naturalem dos tua comit opem.
Cui ſanguis, cenſus, genius, mens, vota ſuperſtant,
Muſarum prima fulta ſupercilio.
Sæcula te fidei monimentum noſtra dederunt,
Corporis & cordis virginitate parem.
Vincentem meritis ſponſam dat candida vita:
Quæ cum te ſuperat, ſic tibi palma venit.
Huic niveis concors arridet flamma labellis,
Alba verecundas ſpargit in ora notas.

ADſit ore fons loquelæ, voce, mente, pectine;
Ars natura, Muſa, Phœbus qua ſumet facundia.
Vile nil decet ſonare in Maximorum laudibus:
Conterunt Phœbeia celſum ſæpe dicta verticem.

ORbe captivo Venus alma fuſis
Dotibus florum per amœna ludens,
Dum facit vernum pretio & micantis
Sidere formæ;
Sprevit aurati decus omne pepli,
Advenæ pompam noluit metalli,
Ditior cultu ſtetit effugato,
Sparſa capillos.

---

a *Dictio data Deuterio mittenda Eugeneti*) Uterque ex epiſtolis notus eſt. Nam de Deuterio Grammatico dictum eſt ad epiſt. XIX. lib. I. De Eugenete Quæſtore lib. IV. epiſt. XXVI. Ab Eugenete igitur hortuli partem petit Deuterius, cujus nomine carmen hoc ſcriptum ab Ennodio.

b *Sic te regnantis*) Theoderici regis, cujus Quæſtor erat.

c *Nepotibus Proculi*) Liguris Poetæ. quem Sidonius inter eximios, & utraque lingua præſtantes ætatis ſuæ poetas numerat lib. IX. epiſt. XV.

Potuiſſet iſta ſemper efficacius
Humo atque gente cretus in Liguſtide
PROCULUS *melodis inſonare pulſibus,*
Limans faceta quæque ſic poemata,
Venetam laceſſas ut favore Mantuam,
Homericaque par & ipſe gloria
Rotas Maronis arte ſectans compari.

d *Marſya ſi veniat*) Hoc eſt, ſi Phœbo iterum cum Marſya ſubeundum ſit certamen, Proculum adjutorem ac ſocium habere velit.

e *Epithalamium Maximo*) Ad Maximum aliquot vidimus epiſtolas lib. VII. & VIII. atque in iis nuptiarum mentionem, in quibus dictum eſt hoc Epithalamium. quod fœdis hactenus, ut cætera fere poemata Ennodii verſuum trajectionibus interpolatum, ordini, nitorique ſuo reddidimus. Vario metrorum genere conſtat exemplo Claudiani, qui diverſis numeris luſit in nuptias Honorii & Mariæ. Nam Sidonius in Epithalamio Polemii & Araneolæ heroico tantum uſus eſt, Paulinus elegiaco in Epithalamio Juliani Memoris Epiſcopi F. & Iæ clariſſimæ feminæ.

Nobilis ſi quod bibit arte virus
Lana, mentito potior colore,
Dic & algentis pelagi lapillos,
Nuda ſuperſtat.
Fulſerant raro ſub hiante ſilo
Pectoris gemmæ in roſeis papillis.
Invidum membris abigens amictum
Altera lux eſt.
Proditum riſit ſine nube corpus,
Carcere irrupto nituit ſerenum:
Quodque ſervabat male tutu veſtis,
Proditur arte,
Aliger laxo remeabat arcu,
Marcidam damnans otii pharetram,
Sanguine in nullo madefacta latus
Spicula geſtans.

T*Unc ſic alloquitur matrem fluitantibus armis.*
Perdidimus, genitrix, virtutis præmia noſtræ.
Jam nuſquam Cytherea ſonat, videtur Amorum
Fabula, nec proles naſcenti ſufficit ævo,
Frigidu conſumens multorum poſſidet artus
Virginitas fervore novo: ſublimia carnem
Vota domant: mundus tenui vix nomine conſtat.
Primævi tremulos fractis imitantur ephebis.
Rara per immenſos ſæclorum, reſpice, campos
Conjugii meſſis. per flores ſola vetuſtas
Exerit albentes jejuna & pallida canos,
Una fides verum nulla dulcedine flecti,
Et ſi quid teneros potuit transducere mores,
Præceptis calcare malis. ſervatur ubique
Juſtitiam: culpa eſt thalamos nominaſſe pudico:
Tu remiſſa jaces, & tanti neſcia juris
Nuda per effuſos reſpectas membra capillos.
Surge, age, & obſtantem properanter diſcute ſomnum.
Nec te, quod turpe eſt, captivum numen habere
Jura pudicitiæ, vel lex male ſuada putetur.
Talibus arſiſſent dictis & viſcera ponto.
Colligit in nodum paſſos lux aurea crines,
Et naturalem concludens veſte decorem,
Mutavit formam. Tunc quicquid fulget iaſpis,
a *Quæ viret in pretio* [a] *paſturæ ficta ſmaragdus,*
Et latet in conchis melior cuſtode veneno
Alba venit, niveum ſumptura ex corpore lumen.
Palla per accinctos decreſcit ſplendida lumbos,
Et zona teneras compreſſit dura papillas.
Affatur natum, Quem, ſpes mea, figere tentas?
Quem ſequimur? quove ire jubes? poſt otia major
Flamma decet. diſcant populi tunc creſcere Divam,
Cum neglecta jacet. Superos nil perdere ſomno
Oſtendant geminis reparata incendia curis.
Maximus ecce, vides, generis ſpes unica ſummi,
Dulcibus illudit per longa oblivia tædis.
Sectatur matrem, quæ cælo purior ipſo eſt
Fæmina, quam ſcimus mulierem vincere mente.
Hic domuit puerum, mores ſortitur avorum,
Quod pudet heu, longo nobis neſcitus in ævo eſt.
Hujus ad abſtruſas veniat mea lampada fibras:
Suſpiret, cupiat, diſcurrat, ferveat, oret.
Hæc ait. & ſobolem fotu complexa benigno,
Mollia mellitis artavit ad oſcula labris.
Ille volat celeri tranans per nubila vento.
Omnia laſcivo ſocians elementa furore.
Ut ſtetit, & juvenem formæ conſpexit in oſtro,
Tunc Dionæum eumefactus deſpicis? inquit.
Hunc Venerem culture veni. qui tardius arſit,
In multum calet ille rogus, celereſque favillas
Reſtituet quæcumque pyræ ſubducitur arbor.
Deprompſit jaculum, quo Divos fixerat omnes.
Tum pulcher teretem flexuram perculit arcus.
Singula diverſo traxerunt brachia calle.
Pennigeri vultus præſentet dextera fatum.
Moxque ferit, læto factum clamore ſalutans.
Ille ego, qui trepida ſemper contemptus adhæſi
Viſceribus fugitive tuis, hac victima matri
Litamus, multis quam tu non ſuſpicis annis.
Ecce iterum magno rimatus ſanguine cretam
Quam thalamis jungat, cernit ſublime puellæ
Sidus, & attonitus ad matrem lumina flexit,
Germanam credens collaudat nobile furtum.
Sed teneram leviore ferit puer ille ſagitta,
Inque virum totos contorſit fortior ictus.
Poſt hæc digrediens permulcet pectora dictis.
Noſtra tuas, juvenis, confortent vulnera vires.
Nam quicumque mea eſt percuſſus cuſpide, creſcit.
Hæc faciunt multos, ſi credis, bella nepotes.
Sis felix, ſemperque feras mea vulnera tecum,

N*Unc me Pierio favore juvum*
In læta, proceres, locate fronte.
Suſtentent gracilem per omne carmen,
Qui doctum faciunt benignitate.
Quod nunc ingenium premunt pruinæ,
Diſtendat refovens decore vernum.

V.

[b] ITINERARIUM PADI. b

I*Ngenii cultor, fons oris, copia linguæ,*
Humor Caſtalius veniat, quo Thracius Orpheus
Naufraga diffuſo ſuccendat pectora fluxu.
Adſit, & arentis conjungat cordis hiatus.
Eridani dicturus aquas, niſi flumine largo
Sicca Pegaſeo perfundam membra liquore,
Torrida jejuno vix ſtillant verba relatu.
Undarum cumulos ut narrem, ſuggere lympha.
Quam bene pandit aquas, cui blandus murmurat amnis?
Anni tempus erat, quo vernat mitibus uvis
Palmes, & autumni proponit dotes in orbe.
Imbribus externis madida cum veſte Lyæus
Diſtendit tunicas uvarum carcere muſti.
Uberibus pluviis [c] *petrarum lege ſubacta* c
Tunc ſibi forte Padus captivos texerat agros,
Canebant ſpumis & turgida dorſa minaci.
Currebant ſtantes per fluctus culmina villæ.
Servavit raptum pelagus tunc litore tectum,
Et mutant terras manſit fortuna caſarum.
Reſpiceres ſilvas ſtationem perdere juſſas
Ad flumina properare Pado ducente voraces.
Tunc ego ferventi germanæ tractus amore,

---

a *Paſtura ficta ſmaragdus*) Paſtura eſt νομή. Ut ergo νομὴ dicitur interdum de paſcuis ipſis, ut quando νομαὶ καὶ λειμῶνες copulantur, ſic paſtura hoc loco pro paſcuis virentibus. & epigrammate x. *Herbida paſturam ſuperantia ſaxa virentem*. Jam ſmaragdi laus & pretium eſt viror. Plinius lib. xxxvii. cap. v. *Herbas virentes frondeſque avide ſpectamus. ſmaragdos vero tanto libentius, quoniam nihil omnino viridius comparatum illis viret*. Tertulianus de Judicio. *Herboſaque viret prægrandis luce ſmaragdus*. Martian. Capella lib. i. de Jove. *Calceos autem ſmaragdinea fluctu viriditatis herboſos veſtigiis ejus tellus innexuit*.

b *Itinerarium Padi*) Padi nomen argumenti vice adjectum eſt. Navigationem enim deſcribit, qua æſtuante Pado jactatus eſt, cum ſororem ſuam unico filio nuper orbatam officii cauſa inviſeret.

c *Petrarum lege ſubacta*) Rupeis aggeribus. Variant Codices. unus *patrarum* legit, alter *parumper*. tertius *parum*. Sed nihil mutandum cenſeo, aut ſi quid mutandum, *riparum* ex tertii, hoc eſt Vaticani exemplaris veſtigiis legendum. ut epigr. cxxxiii. Hoc enim vult quod Virgilius lib. ii. Æneidos.

Non ſic aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit, oppoſitaſque evicit gurgite moles.

Digitized by Google

Cui natum Parca demeſſum pollice diro
Suſtalerant, viduamque domum conſtante marita
a *Reddebant,* [a] *urbis peperit qua ſemper Averni.*
Hanc ut ſolarer vel vitam prodere legi.
Regnator Ligurum fluviorum maximus ille
Sub juga tranſmiſſus gemuit ſub pondere cymba.
Intonuit, ruſuſque minas, flatuſque remiſit,
Quique polos vicit, ſoli mihi cedere juſſus.
Sic pietas elementa domat, ſic cuncta coercet
Cujus grata Deo tenuit miſeratio mentem.
Ecce iterum madidis conteſtas nubibus æther
Hauſit aquas, quibus omne ruens ſubmergeret arvum.
Non cœli faciem conſpexit naufraga tellus,
Et ſtellis viduæ micuerunt dira tenebræ.
Erravit piſcis ſed non captivus in ædes,
Et populus fluvii per menſas lambuit eſcam.
Evomuit pelagus hominum penetrale profundum,
Humida pulveribus clauſerunt æquora campos.
Perſuaſtas primus recidiva pericula vidi.
Ille triumphator tyro ad certamina Nerei
Frigida per liquidas geſtabam pectora lymphas,
Nec ſiccis oculis reſpexi marmoris iras.
Cum ſubito abſorptum vidit vetus accola pontum,
Riſit & objectis reſtantia ſigna pavoris.
Ditia permixto fulgebant arva metallo:
Eridanus claris radiabat comptus arenis.
Navita me lætus ſuſcepit protinus alno,
Sarcina cui felix dudum conceſſerat omen.
Indoctus clavum rexit de pondere tutus.
Et me feſtivis, Chriſto duce, pertulit oris.

VI.

b [b] DICTIO ENNODII DIACONI
quando Roma rediit.

AMica eſt homini ad genitale ſolum reverrtenti ſemper hilaritas; dum metus quoſcumque ei peregrinanti mens anxia peperit, quaſi præfinitos & cælo gravante diſpoſitos ſe evaſiſſe confidit. Debetur ergo vox ſerena lætitiæ, ne muta gaudia mœroris imaginem ſortiantur. Cui enim pateat exultantis animi ſecretum, niſi oris clave reſeratum? Reduces etiam cycnos alis ludere Mantuanus aſſeruit. Quid ego faciam in medio deprehenſus abrupto, qui & ſegreſſui meo debeo dicendi fidem, & propoſito tacendi neceſſitatem? Secedat, quæſo, ad tempus officii cenſura gravioris. nunquam te opportune gaudiis miſcuiſti. Prophetarum inſigniſſimi ſub legem verſuum verba redigentes carmine deſideria ſua & vota cecinerunt. divino pectora dedicata colloquio plectris Eccleſiaſtica per populos jura diviſerunt. Cur ego in ordinis & meriti conſtitutus infantia æmulari ſummorum facta non ſtudeam: maxime cum narrandi ſimulacrum altaris militem ad excipienda, quæ contra fidem eveniunt, bella corroboret? Nec dubitabo dicere quod præſenti conſtat exemplo. Didicimus jam quo turbine pro amore fidei haſta jacienda ſit: neque nos virtutis pretio vel titulis mediocris conflictus elevavit. Dicam ergo libens muſico ſtylo gaudia mea: quorum perfectionem maximis promitto me, Deo adnitente, eloquii literis nuntiaturum. Pulſabunt me oblatrantium venena linguarum. ſed profeſſionis & ingenii exercitiis aggregabo quicquid contra accuſati meritum maledictor ingeſſerit. Uſus iſte eſt bene nitentis conſcientiæ, opinionis lucro jungere morſus æmulorum, & famæ compendia de invidia aucupari. Male pertinax dens livoris infringere; & qui oblocutionis fomitem de loco gloriæ quæris, obmuteſce. Dic unde fructus eveniat meritis, ſi jactantiæ deputas quod ſudori noſtro placemus. Labor eſt diſciplinæ amicus, & religioni quadam cognatione ſociatus. Velut uda præſegmina peregrinis maritata fomitibus nobilitatem fructuum ramis tribuunt, quam parturientia diu neſciere plantaria: ita docatus liberalibus inſtitutis bona mentem cura gravidam ad ſpem germinis melioris attollit. Pelluntur animo conſiliorum toxica humanis præparata necibus, humor ſucci letalis aboletur, quotiens hujuſmodi occupationibus ingenia ſe ſubmittunt. Hinc ad clariora digredientibus divinorum pateſcunt ſecreta librorum: quorum januam ſenſu pulſante dum reſerat, populis ſe duce pervium facit iter ignoratum: dum faſtidioſos eloquii ſplendore, parum doctos fabricata latinitate, & ut ajunt artifici ruſticitate perducit. Quis talem ſalutis non diligat indicem, non ſequatur, qui neceſſariis dulcia, dulcibus ſevera miſcendo amare vitæ dogmata, & velle cogit invitos? Sed iſtinc alias cœpti compleantur honeſta vota propoſiti. Apud ſcientes rerum loquimur. res virtutis eſt gaudium continere: ſecundæ diligentiæ per elaboratum tramitem luculentæ dictionis oſtendere. hodie maxime, cum mei portio limen ingreſſa facundiæ dat patenti exultatione eloquentiam, quam negat ingenium; cum donat cauſa, quod natura non præſtitit. Macte inſignium adoleſcens virtutum, qui in cano flore pomorum numerum monſtras. Das pellere afflictionis glaciem, & ad vernum me dictionis invitas. Nam dum quod tu debes ſtudiis, ego impendo lætitiæ, puto ambo proficimus. Simile eſt enim, rudem inſtituere, & ad declamationis affectum revocare jam deſidem.

POſt canas hyemes, gelidi poſt damna profundi,
Tranquillum quotiens navita carpit iter:
Mœret, & inſidi deſperat proſpera ponti,
Quamque videt faciem non putat eſſe ſalis.
Sibilat aura levis, validas timet ille procellas,
Flatibus, & blandas æſtimat eſſe minas.
Lintea ſi criſpant Zephyri pendentia malo,
Et dulci lædit ſpiritus obſequio;
Confuſam ventis naturam perdere leges
Jurat, & antiquum credit adeſſe chaos.
Gaudia ſic tollunt placidis diſcrimina rebus;
Nulla fides lætis integra, nec dubiis.
Non aliter variis tenuit quos Roma periclis,
Litoris optati reddidit ad gremium.
Permulcent pelagi nomen venerabile cantu,
Anchora quod proprium mordet amica ſolum.
Flamina ſed laſſis teneram factura ſoporem
Perturbant mentem militis æquorei.

---

a *Urbis Arverni*) Ita omnes, fortaſſe *urnis*, ne urnas Arverni dicat urnas ſepulcrales, furorem ſignificans alios quidem antea liberos ſuſtuliſſe, ſed vitæ brevis omnes, atque immatura & acerba morte raptos.

b *Dictio in reditum ex urbe*) Huic poematio, & aliis nonnullis præfationes ſoluta oratione præfiguntur. quæ licet interdum longiores ſint, quia tamen ad poemata referuntur, in eorum potius claſſem conjiciendas duximus. Reditum autem ex urbe deſcribit, quando poſt Synodum palmarem & Apologeticum regreſſus eſt.

Arma ratis ſubigit, remos & lintea vibrat;
Sit mens naufragium ſuſpicionis habet.
Adveniat ſiccis qui preſſit cærula plantis:
Nam portus felix ille ſalutis erit.
Qui latices vinxit fundens in pocula ſaxum,
Qui lapides ſolvit, qui ſolidavit aquas.
Quem genitrix fudit ſæclis ſine ſemine fœta,
Ad matrem jungens virginitatis annos.
Qui mortem propriæ ſuperavit munere mortis,
Dans vitam mundo, ſuuere quem peperit.
Ille per excelſum videat me dexter Olympum.
Tunc patriam teneam, tunc ſtationis opem.
Nubila laxati verrant licet æquora venti,
Rimoſam puppim nil nocitura petunt.
Dulcia compoſitis quatiam tunc tympana chordis;
Floribus & pingam carmina noſtra novis.
Ut fatear, dictis conſtat bene dicere lætum;
a *[a] Triſtia nil capiunt pectora verſiloqui.*
Sed redeat vernum, ceſſet jam bruma timoris:
Stringite quæ nectant frondea ſerta comas.
Cautem qua ſolitus, dum plebem paſceret ore,
Ambroſius vates carmina pulcra loqui.

VII.

b AD [b] FAUSTUM DE CARMINIBUS EJUS.

PRÆFATIO.

NIſi didiciſſem quod ſerenitas conſcientiæ veſtræ hujus mali ſcabiem abjuraret, invifum mihi eloquii uber adſtruerem. Faceſſat a bonis actibus res amica perfidiæ. Me tamen nocitum cautela veſtra denuotio. Suſpendiſtis hactenus ab ingeniali mei ariditate imbrem fructuum nutritorem. Deus bone! quam peregrinas in me & ex veſtri oris divitiis acquiſitas dicendi opes intelligo. Adjacet dictis locupletibus, quantum ſentio, rubigioſos linguа & ſenſu hebetes peritiæ lima componere. Eſt vobis quoddam cum hominum factore collegium. Ille finxit ex nihilo, vos reparatis in melius. Gratias ego refero de ſuſcepto carmine, cum de dilato mœrerem beneficio. Ad Camænalem ignominiam, quibus nunquam [c] Gluvidenus deeſt, c verſus adjeci; & periture, ut dictum eſt, chartæ prodigus non peperci. Legite jocunditatem moratura poemata, & familiari ſtupenda, ut aiunt, decora comprimite.

FLuminis in media ſuccendis viſcera, Fauſte,
Cujus alit magnam carminis unda ſitim.
Quis ferat ardorem laticum, flammaſque fluentis
Cognatas ſicca ſorbeat ore patens?
Fonte vaporiferum pariunt tua verba calorem:
Æſtuat unde jecur, pocula proſpiciunt.
Ingenii quiſquis feſtinans tendit ad amnem,
Non patet ambiguum, ſic bibit, ut ſitiat.
Nobilis æculeum condivit lympha ſaporem,
Computat & damnum, ſi minus inde feram.
Lubrica Cecropio confideas lingua taturno
Nil jactet priſcos nobilitate ſenes.
In veterum morem pangit nova carmina Fauſtus,
Qui per membra ſuum deſecat arte melos.
Doctus ad ineudem verba infabricata referre;
Quoſque facit verſus, terque, quaterque probat.
Ætas cana refert digitis animaſſe Maronem
Quod fingebat opus vivificante manu.
Tu verbis faciem tribuis, modulamine membra.
Quod natura Deo, hoc tibi dant ſtudia.
In vetulum dexter ſi vertas plectra cadaver,
Primævum facias ædificante lyra.
Si flores ſimules gelidi per plauſtra Bootis,
Mox Helicem vernis ſibilat aura modis.
Ninguida luſtra roſas, fundant tibi frigora muſtum,
Ferventi Pallas ſidere dona ferat.
Piſcis in ætherea quem portas vertit trauet:
Si jubeas verſu, marmora cervus amat.
Faucibus e mediis impaſto viſcere prædam
Ore potens tollas, quam tenet ore lea.
Jam ſcio Caſtalii qua me traxiſtis amores;
Accedunt culpis munera veſtra meis.

Sutilis ad tumidas rapitur mea cymba procellas,
Hybernos paſſura Notos. quam navita pauper
Rimoſam tenui fingens de cortice puppim
Compoſuit, nomenque dedit ſine laude phaſeli.
Illa nec Ægeum pelagus, nec litora Phryxi,
Nec quæcumque valet trux æquora verrere funda
Æolus, agnovit: placidos ſed gurgitis alti
Prælegit bene cauta ſinus, ubi ferviat Auſter,
Non ubi regna petat: quotiens ibi remige lento
Sibilat in tremula diſcurrens aura carina.
Lintea nam ſummis dum criſpant [d] nexa cerucbis, d
Quæ portant mortes, præſtant mihi flamina ſomnos.

Huc vertam puppim, tertis mea carbaſa ventis
Commendans, curſus artis apiſque mea.
Flecte viam velis, clavumque ad litora, Phœbe.
Ancora profeiſſum mordeat unca ſolum.

MUſa dictorum caput optimorum.
Herbidam fingens hederis coronam,
Quam per exactos numeras poetas,
Necte capillos.
Sulcat immenſum pelagus carina,
Neſcis ad clavum manus apta ferri,
Qua vocat dextrum regimen per undas
Artis amicus.
Pergis ad Fauſtum trutinam loquelæ,
Ore qui vaſtum valet ut profundum.
Luce quem mundus veneratur ipſa
Dexteriorem.
Aurium libram tenet in Camænis:
Illius ferrum ſecat amne vulnus,
Quodquod internis latet in medullis
Carminis ægri.
Si [e] meos vellet modicos thyrambos e

a *Triſtia nil capiunt pectora verſiloqui*) Sidonius Lampridio. *Noſti probe lætitiam poetarum, quorum ſic ingenia mœroribus, ut piſciculi retibus amiciuntur.* Verſiloquum itaqua vocat non vafrum aut verſutiloquum: ſed poetam, qui verſus pangit.

b *Ad Fauſtum*) Occaſione Carminis cujuſdam quod a Fauſto acceperat, poeticam ejus facultatem miris laudibus extollit. Quo ſcilicet Ennodii præconio permoti Petrus Crinitus, & Lilius Giraldus Fauſtum hunc inter illuſtres hujus ſæculi poetas collocarunt. Neque enim ulla, opinor, ejus carmina viderant, quæ nulla extant præter diſtichon quod Ennodius epigrammatis ſuis inſeruit de vino Liguſtico.

In Ligurum terris potorem qui vocat, errat.
Nunquid vina bibit vina bibens Ligurum?

c *Gluvidenus*) Lib. v. epiſt. VIII.

d *Nexa cerucbis*) Antennis. κεροῦχος Græcis eſt cornigor. Inde in navibus antennas, quia cornuum inſtar habent, unde & κεραίαι dicuntur, cerucbos appellarunt Lucanus, Flaccus, Apuleius, & alii. Sunt qui antennarum funes interpretentur. Iſidorus in Gloſſis, *Cerucbi navium funes*.

e *Meos thyrambos*) Meos verſus. Duplex in una voca licentia. Nam ſimplex pro compoſito, vel anciſam potius dictionem pro integra, thyrambos pro dithyrambis, & ſpeciem pro genere, Dithyrambos pro quovis genere carminum. Sic rurſum Epigrammata CVIII.

Nunquam frugiferis per ſæcula longa thyrambis
In me fluxerunt commoda Caſtalii,

Mente qua cunctum moderatur orbem,
Inter infantum triviale murmur
Pendere, laus eſt.

Lux mea, Fauſte,
Speſque, ſaluſque,
Literularum
Munera parva
Suſcipe latus.
Sic tua ſummus
Germina Chriſtus
Lucida ſervet.
Porrige dextram
Nominis almi.
Grata tonanti
Farra piorum.

VIII.
AD [a] OLYBRIUM, DE EJUS ELOQUENTIA.

PRÆFATIO.

NOn canit fiſtula, quotiens ruſticum pecus agreſtis paſtor inſpexerit. Muta nemora formidoloſam ſolitudinem pariunt; & ubique metus eſt, quando nullus in ſolatium deſerri ſonus auditur. Sed ſi aurarum ſibilis arborum comæ linguæ ſpeciem mentiantur; & ridente frondium motu appellet hominem jocunda concuſſio; putabitur ambientibus latera cætibus intereſſe, nec aliquam ærumnam gemit, quem inter ſecreta ſua ipſa natura quibuslibet alloquitur. Juvat tunc exulationis comitem fiſtulam labiis admovere, & flatibus per teſtudinis rimoſa diſperſis quandam de ſpiritu & aura componere rationem. Tunc Palæmonem ſuum rudis & inſabeicata lingua compellat. tunc numerat quantis ſervare caulas ſit opus excubiis, tunc multiplices luporum inſidias, quas acuit ſames magiſtra, ſuſpirat. tunc in ſermonem cadit quicquid efflaverit. hujus ſe ſolari, hujus nititur mulcere collegio. Cui talia agenti ſi quis ſermocinantem ſidibus citharam doctus admoveat, & loquacia ſila irriſor urbanus apportet; in ancipiti eſt quid eligat nuda ſimplicitas, dum lyræ tactus, licet errantibus digitis, dulcem & qui animam frangat, crepitum reddit: neſas tamen putat, ſi alieni tractus amore propoſiti, avitam diſcat ſcientiam non amare. ut dum infrænis ambitus ruſticantis doctrinæ terminum non metitur, ſuperiorum affectu, & ipſa ſe poſſibilia intelligat perditurum: cum neſcientem quid valeat mapalium alumnus, ipſa paternæ inſtitutionis mediocritas quaſi externa contemnat. Non aliter me, vir ampliſſime, inter maxima curiæ ſidera computande, jubar facundiæ, ingeniorum flamma, ſplendor eloquentiæ, dictionum cenſus, per nemorum invia ad inſtar paſtoralis fiſtulæ quæ viliter narrantur, oblectant, metuentem citharam tuam, laudantem plectra, quæ, ut ſuperius texui, agreſtibus digitis meis urbanus adjungit. Amove, quæſo, quam adhibes ad invitandum me, elucubrati ſermonis illecebram. Abſint quibus etiam apud peritos uteris vincula collo tui. Compeſce verborum digitos, quibus ſoletis tenitentium animas ad deſideria veſtra compellere. Liceat me aut ſilentio inſcitiam tegere, aut per ſtridentem ſtipulam aliis triviale carmen afferre. vobiſcum fabulari, res eſt meriti veteris, & novæ felicitatis. Quod ſi mei immemor ego tentavero, adeptus contra utilitatem propriam ſolis currus, juſte ſubeo Phaethontis exemplum. De quo quia ſermo contigit, & forma cautionis acceſſit, quid facto opus ſit, ſubjectum Carmen oſtendit.

F*Ama refert, veterum quæ neſcit perdere geſta,*
Quæ loquitur ſemper quicquid in orbe fuit,
Germina dum lucis Titan diſpergit in axem,
Et ditat mundum nobilibus radiis:
Udo vaporiferas cohibent dum lora quadrigas,
Et nitidum gurges mittit ubique diem.
Undantes doctis manibus Sol flexit habenas,
Artificem dominum lux bene nota tulit.
Sed Phaethontæo poſtquam dare regna precatu
Non exploratis viribus inſtituit:
Degenerem primis rectorem motibus aſtrum
Senſit, & excuſſis currere cœpit equis.
Tunc totam ſonipes lucem de naribus efflans
Non tenuit legis tempora certa ſua.
In flammam ceſſit ſplendor, quod luminat uſſit,
Quodque animat terras exitium peperit.
Tunc & Hyperboreas dum frangit lampade cruſtas
Epotis Tanais ſiccas abibat aquis.
Cryſtallum fluxit, ſed curſus fluminis arſit:
Quod lapides ſolvit, nexuit Eridanum.
Sic ego Rhetoricum tentans tranſcurrere callem
Aggredior currus Solis, & imperium.
Neſcio quid variis impendam ſideris oris,
Neſcio quid teneam, cuncta calor ſuperat.
Curia te pollens teretem formavit ad unguem,
Et patribus juſſit lumina ferre tuis.
Tu Phœbum reddis: fumat tibi victima pinguis,
Pro qua ceſſiſſent fulmine cælicolæ.
At mihi vix illud tranſmittunt pauperes horti,
Rubra quod acceptum teſta refutat olus.
Sum, fateor, cujus diſtillent verba relatu,
Quæ maciem monſtrent pauperis ingenii.
Carmina nulla cano, nec me modulante Camenas
Manſurum dabitur pollicis ore ſophos.
Quicquid Apollineo loquebamur pectine, ceſſi
Oblitus linguæ, quam mihi fila dabant.
Ruſtica per teneras errat mihi dextera chordas,
Confringunt dulces barbara plectra modos.
Ah quotiens vitreis Halicon mihi fluxit in herbis,
Arridens labiis quæ facit unda ſitim!
Ah quotiens hederis redimitus tempora duxi,
Aonium mulcens carmine concilium!
At nunc per ſylvas, inter ſpelæa ferarum,
Agreſtem certus ducere militiam,

---

id eſt, nullam unquam ex verſibus meis quæſtum feci, ut ſupra Carm. 12

Commoda de Muſis nunquam fluxere tot annis.

a *Ad Olybrium*) De Olybrii eloquentia dictum ad epiſtolam IX. lib. I. Nunc ſudarii loco, alterius Romani candidici, qui eadem ætate vixit, memoriam vindicabimus. Is eſt Petilius Proceſſus V. S. ſedis Prætorianæ togatus, quem Probo juniore Conſule, hoc eſt anno DXXII. diem clauſiſſe docet elegans ejus Epitaphium, quod in B. Pauli baſilica marmoreo tumulo inciſum legimus his verbis:

Poſt mortem ſi vivit amor, ſi gratia priſca
Durat in arcanum, mentis adacta bonum:
Quamvis luctificum, fratris tamen accipe carmen,
Ne mala ſit tumulis cætera lingua tuis.
Te natura parens omni depinxerat arte,
Moribus, ingenio, corpore, mente, fide.
Purus amicitiæ cultor, ſervator honeſti,
Eloquio miſeros vel pietate fovens.
Hinc eſt quod toto ſemper te flebimus ævo.
Quod fuerit juveni vis tibi multa ſenis.
Te genitrix, fratreſque ſimul, & conjux luctu
Perpetuis lacrymis plangit amata domus.

HIC REQUIESCIT IN PACE B. M. PETILIUS PROCESSIUS V. S. TOGATUS INL. P. P. QUI VIXIT PL. M. ANN. XXXVIII. DEP. E. SUB DIE KAL. JUL. PROBO JUN. V. C. COS.

Grandia per validos commendo ſemina ſulcos,
Ut germen vitæ deſtituant lolia.
Lactea ne mentem deludent verba ſolutam,
Et dictis mollis dicar & ingenio.
Non mihi per campos diſcurrat lingua patentes,
Maſcula nec lituis dicta feram gravibus.
Ne mea grandiſono flammentur corda cothurno;
Et tumidus ſcriptis moribus eſſe puter.
Qui mihi tunc portus famam petit undique lector.
Sed ſtabilis pudor eſt, ſi taceam, proprius.
Tu cælum teneas, me terris linque quietum,
Qui ſolum novi, quod bene nil didici.

IX.

a DICTIO QUÆ HABITA EST [a] IN NATALI ſancti ac beatiſſimi Papæ Epiphanii, in annum XXX. Sacerdotii.

PRÆFATIO.

SEntio quid plerique taciti loquantur in ſenſibus, & appoſita cordis aure vocem cordis intelligo. Clamant enim iſta ſilentia, quid ſibi alienæ profeſſionis homo quærat ex themate. quid inſignitus humilitatis titulis per crepantes ex more vulgi cuneos vocum plauſus expectat, quos tumeſcentibus fautorum bullis aura popularis exſuſcitat. Olim talia dicunt debuiſſe componi, cum adulantibus adoleſcentiæ floribus & pueritiæ adhuc in illo, & ſæcularis licentiæ verna riderent: cum reboantibus efferri decuit acclamationibus: tunc eum capi potuit etiam fucatæ voluptatis ſpecie. nunc cur recitet publice, quem laus nec decet publica, nec delectat? Hi meminerint, quod ego rem noſtri muneris ago, quem in Sacerdotis præconiis conſtat ſcotiſe quæ debeam. Cui quamvis nunc intempeſtivis laudibus reddam modica, tamen maxima poſt debebo, in cujus miniſterio quicquid valeo præſtat impendi. Simul etiam percepi animo, quod ſi reddenda eſt de otioſo ſermone ratio, non minus de otioſo ſilentio. Erant enim otioſa ſilentia, ſi lætantibus circumfuſis omnigenum mentibus ſolus, cum dare poſſem, verba ſubtraherem. Quippe cum etiam in obſequiis cæleſtibus hymnos deceat adhibere: & credamus exortem humanitatis Dominum hominum meris laudibus demulceri: & hoc ab his ſpeciali quodam jure quos donavit lingua repoſcere. Quid Antiſtes faciat, qui propriis orationibus egit ut poſſim? [b] Scriptum eſt enim, *Dominus dedit mihi linguam eruditionis, quando oporteat ſermonem dicere*. Oportet nunc, ut cenſeo; & ad loquendi tempus oſtium cordis aperitur. Sed nunc non ego in poeticis laudibus ora laxabo. Abſit a me ſentina carminum, quæ ſicut vera non laudat, ſic nec vere laudatur. Nunc favete mentibus certa dicturo. In quo opere ſi minora pro ingenii exiguitate non dixero, pro jactantia majora non fingam.

VAtibus antiquis dicendi maxima virtus
Illa fuit, doctis ſi ſcirent fallere verbis.
Laus erat in laudem mentitum pangere carmen.
Tunc operi fraus apta fuit. nam more poetæ
Servantes quod crimen habet, vetuere pudore
Vera loqui, carmenque fides deſpexit ubique.
Ars placuit, quam culpa decet. nam doctior error
Extorſit certis metuenda poemata linguis,
Lex docuit ſine lege loqui, cum vindicat arte
Quicquid jura negant fandum: retinacula morum
Numina fallaci finxerunt ſordida cantu.
Phœbum, & ter ternas dixerunt eſſe ſorores,
Caſtalium laticem, varias quoque Palladis artes.
Tum laurus, tripodas, cortinam, tympana, plectrum
Narrabant. illos a veri tramite fugit
Senſus, & errantes viſus deluſit imago.
Nunc linguam cithara, quæ cantat pollicis ore,
Sperne fides. magis ille veni nunc Spiritus, oro,
Cujus inexhauſto reviviſcit ſemper in anno
Quicquid terra creat, gignit mare, parturit æther.
Qui freta diffudit, ſolidum dat corpus in arvis,
Saxa ciet juſſu, metuit quem cautibus horrens
Caucaſus, aurito famuli cum fortia ſenſu
Corda domat: qui cuncta videt, quem cuncta tremiſcunt;
Fons, via, dextra, lapis, vitulus, leo, lucifer, agnus,
Janua, ſpes, virtus, verbum, ſapientia, vates,
Hoſtia, virgultum, paſtor, mons, rete, columba,
Flamma, gigas, aquila, ſponſus, patientia, vermis,
Filius excelſus, Dominus, Deus, omnia Chriſtus.
Nunc precor ut dictis adſit. qui pectora priſci
Vatis ut ingreſſus, Pharaonis tempore regis,
Adjuvit gracilis locuturum voce Prophetam.
Se ſtupuit tunc ipſe, reor, bene conſcius oris,
Murmuris & ſoliti, complentem Principis aures
Pondere, voce, ſono, ſenſu, probitate, pudore.
Tu famulum tu, ſancte, mone, da ſolvere grates,
Quas debere juvat. ſanctum complectimur omnes
Ecce diem, voluit quo ſe jubar indere terris,
Promptius & radiis animas animare propinquis.
Quo gaudet mundus, cum non ſint gaudia mundi:
Cernis adorantem pavidos ſubmittere vultus
Vatis in obſequium? Natalis tempora ſentit
Feſta, nec admiſſis contemnit triſtis alumnis.
Ille dies cunctis vitæ, cunctiſque ſoluti
Cauſa fuit, veteris diſſolvens vincula noxæ.
Chriſtus in hoc tribuit decus & tutamen in arvis
Auſoniis, parili populos qui mente gubernet,
Et gentes pietate regat. quibus auctor Olympi
Pollicitus ſimili regem probitate paravit,
Dexter & ipſe Deus ſolio dat jura coruſco.
Proximus hic cælo, cui recti conſcia mens eſt,
Semper erit, quem juſta probant, quem judice mundo
Publica vota legunt. fateor, ſuffragia magna
Contulit, ut ſedis gremio frueretur inempta.
Libera te dominum poſuit ſibi turba perennem,
Servitio laudanda ſuo. Proh quantus ubique
Fervor erat! ſancto mundi plaudente tumultu,
Omnibus idem animus, turbis vox omnibus una.
Sic tamen alterutrum certabant vincere votis,
Ceu ſibi cum diro bellandi cominus hoſte
Cauſa foret. vulgus proprio tunc ſanguine vicit,
Pollicitum quotiens fuerit ſufferre pericla.
Caſpia non aliter cum tigris fœta Niphatem
Circuit, aut catulos rapiendi format ad uſus,
Ardet in abſentes, ſævis mortalia mandat
Membra animis, hominumque necem petit ore cruento.
Alter in hoc ſenium teneris miratus in annis,
Alter in antiqua jactabat ſtirpe parentes:

a *In natali Epiphanii*) Cum triceſimum annum iniret Cathedræ ſeu Epiſcopatus Ticinenſis. Inciderunt autem Epiphanii Tricennalia in annum cdxcvi. illo igitur anno dictus eſt Panegyricus ab Ennodio.

b *Scriptum eſt enim*) Eſaiæ cap. l. juxta editionem lxx. interpretum. κύριος δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας, τοῦ γνῶναι ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον. quos etiam ſecutus eſt Tertullianus lib. iv. adverſus Marcionem, xxix. *Dominus mihi dat linguam diſciplinæ, quando debeam proferre ſermonem*. Item adverſus Praxeam cap. xxii. *Dominus dat mihi linguam diſciplinæ ad cognoſcendum quando oporteat dicere ſermonem*. Nam vulgata lectio noſtra in poſteriore membro diverſa eſt.

Alterius

Digitized by Google

Alterius contenta parum de ſanguine mens eſt,
Digna referre viri virtutum ſtemmata mille
Commemorat. quanta tituli tunc claude ſuperſtant,
Vincuntur quotiens, & morum gloria victis
Parturit inſignem per ſæcula longa triumphum!
Ille pudicitiam, quæ pulcro in corpore vernat
Pulcrior, & caſta ridentem luce figuram
Laudibus ad cælum portat. decus illa profecto
Attulit huic facies, quæ multis cauſa pericli
Sæpe fuit. pulcrum ſatis eſt manſiſſe pudicum.
Hæc niſi de ſummo non dantur culmine Olympi.
Sicubi contingant, vel formæ commoda ſanctis
Mentibus accreſcant, bello ſe vincere certant
Tunc homines, fundisque decus vel munera terræ
Dextera animæ, vivitque ſibi, dum deperit illi.
Hæc cum multiplici populus narraret ab ore,
Una fuit cunctis ſententia fixa catervis.
Turba ſacerdotum, venerandaque curia ſeclis
Elegit, voluit, meruit, ſuſcepit, amavit.
Ecce aliud dictuque novum, mirabile cunctis
Tranſieram, quod quiſque pavet, quod ſuſpicit orbis.
Vix primævus erat, tremulis cum limina lucis
Calcantur plantis, cum matris ab ubere raptis
Blandior a tenero ſuccus ſubducitur hauſtu:
Callida mentitum genitrix cum forte ſoporem
Herbarum querulis infundit dura labellis,
Neſciat ut natus guſtu cognoſcere matrem.
Unde ſubornatum ſorbetur, lacte negato,
Faucibus inſuetis ridenda fraude venenum.
Iſtius illa fuit, cum ſignum contigit, ætas.
Nam fulſiſſe ferunt hujus cunabula magno
Lumine, cum tantus micuiſſet ſplendor in illo,
Quantus in obſequium potuit tum fungier æther:
Cum juſſus ſervire viro, mortalia raptim
Membra levat lapſu gradiens celer ignis Olympi,
Cornipedum pernix curſus imitatus equorum.
Proſpera non aliter puerum tunc flamma pererrans
Circuit, illuſtrat, veneratur, ſuſpicit, ambit.
Tum pavidus genitor ſubmiſſo lumine fatur.
Summe Deum, ſancti cuſtos qui culmine cæli
Omnia dextra facis, quæ cernis lumine dextro:
Hunc tibi de primis & adhuc reptantibus annis,
Sancte pater, voveo, quem necdum caſſibus arctis
Lubrica terrenis innectunt ſæcula culpis.
Nec faciant. ſit, ſumme Deus, tibi munus opimum.
Hæc ait, & lacrymas, quas promunt gaudia, fundit.
Criſpinum petit inde libens, quem dicere digno
Non datur eloquio, nec ſi modo ſurgat Averno,
Qui potuit rigidos de rupibus Apennini,
Flumina cum ſtarent, ad plectrum ducere ſylvas.
Heliæ fuit hic mage. nam quis Heliſæum
Linqueret in terris, duplicato munere palmæ.
Nutrivit quem lacte pio, quod ab ubere Paulus
Preſſit, Evangelicis plena eſt cui dextra papillis.
Salve, ſancte parens, ſemper ſalvete recepti
Criſpini cineres, ad cujus jura redundat
Quicquid in hoc Chriſti miramur dogmate dignum.
Tu bene tranſmiſſum tibi cenſum poſſides hæres.
Res non parva docet triplicatis juncta talentis.
Monſtrat ab Occidui revocatum partibus orbis
Quod ſupplex captum tranſmiſit Gallia vulgus,
Efferа te viſo didicerunt pectora flecti,
Armatum precibus ſuperaſti, maxime, regem.
Sic pugnax gladios obtundit verbere lingua,
Sic ferrum expugnat verborum lamina fortis.
Nam ſi fanda ferunt, ſociant qui maxima parvis,
Sic dominum expectat domitatis villicus arvis,
Cum bene molitos incurvi dente ligonis
Scribit agros, faciemque ſoli ſic pectit aratris,
Ut ſpumet plenis currens vindemia labris,
Inſerit externas peregrino in ceſpite plantas,
Advena conjunctis ſociatur nexibus arbor,
Truncantur ſtirpes, demeſſum falce maritat
Virgultum, tenero lignum mordetur hiatu,
Germine nobilitat conſurgit non ſua parvo,
Surculus ignoto coaleſcit munere dives,
Dum madefacta novo jungit plantaria libro.
Pæſtanis pariter depingit terga roſetis,
Regius agreſti veſtitur murice campus.
Lilia [a] *pro nitida funduntur lumine calcis:*
Tunc pingit violas, cythiſos, colocaſia, calthas,
Cinnama, ſerpillum, narciſſos, balſama, coſtos.
Tunc rediviva ſerit quæ portat germina phœnix.
Hunc jubet adveniens dominus diſcumbere ſervum:
Surgit, & ipſe ſuis manibus dat fercula menſæ.
Sic tua ter denis, animarum cultor, in annis
Halant rura roſas, interpellata nec ullis
Frigoribus mareſcit humus, quam vere perenni
Servat odorato meritorum ceſpite doctor.
Arbuta ſiccantur quoties tua rore negato,
Infundis lacrymis: cophinum quoque congeris illic
Stercoris immundi. tunc ramis ſurgit opimis,
Tum fœcunda Deo naſcendi jura ſuperſtat.
Suſcipe nunc dexter, vitæ lux aurea noſtræ,
Gaudia, quæ faciunt modicum tibi promere carmen.
Cum mea vota Deus produxerit ordine cœpto,
Fulſerit & docilis quem plantat dextera palmes;
Debita poſt centum reddam tibi fortius annos.
En ſtatui quodcumque tibi nunc ſcalpere carmen;
Nodoſo ſub jure, pater, quod nexuit arctis
Diverſa ſub fronte modis lex proxima pœnæ,
Uſquam ne fallax mutaret ſyllaba. Dixi.

X.

[b] HYMNUS VESPERTINUS.

Nigrante tectam pallio
Jam terra noctem ſuſcipit,
Ut viva dulci funere
Reconvaleſcant corpora.
Mortis figura blandior
Buſtum ſoporis admovet.
Anhela lucis æſtibus
Dum mens tepeſcit otio.
Lux, Chriſte, vita, veritas,
Ne fuſca ſomni tempora,

a *Lilia pro nitida funduntur lumine calcis*) Pictores tabulis quas picturæ aptant, colorem primo aliquem illinunt, quem campum vocant. In ruſticanis vero picturis, quæ parietibus inducuntur, calx ipſa & tectorium eſt pro campo. Hoc igitur eſt quod in horto ſuo fingit Ennodius, pro tectorio & picturæ campo fuiſſe lilia, pro colorum pigmentis reliquos diverſorum generum, colorumque flores.

b *Hymnus Veſpertinus*) Qui Prudentio eſt *ad incenſum lucernæ*. Sic enim in optimis exemplaribus inſcribitur Hymnus v. Cathemerinon, qui ejuſdem eſt argumenti. non ut vulgatum eſt, *ad incenſum cerei Paſchalis*. Unde & Lucernarium dicebant veſpertinarum precum officium, quod veſpere & quando lucernas accendi mos eſt, occaſo nimirum Sole peragi ſoleret. HORAM INCENSI appellat S. Ambroſius lib. III. de Virginibus. *Certo ſolennes orationes cum gratiarum actione ſunt deferendæ, cum e ſomno ſurgimus, cum prodimus, cum cibum ſumimus, cum ſumpſerimus, & hora incenſi. cum denique cubitum pergimus.* De hymnis porro qui ſequuntur, etſi ſtylo & genio auctorem ſatis pro-

Tetris parata umbraculis,
Nos ad tenebras evocent.
Nox nulla nos ſubdat ſibi,
In noctis atra tegmine.
Sed nec caloris ebrii
Mentita pingat corpora,
Verum reatum neſciis
Falſi miniſtrans criminis.
Tu per quietis munera
Adſiſte cuſtos pervigil.
Hoſtis procul ſit callidus:
Quod lædit, illud dormiat.
Qui dense ſævo mandere
Certat cubantes lectulis,
Hic membra vinctus lugeat
Pulſare ſeſe quos foves.
Madente carne ſpiritus
Non eneceтur naufragus.
Ornet cubile caſtitas,
Quæ prima virtutum micat:
Vivat fides in pectore,
Quæ luce vernat perpeti.

XI.

HYMNUS II. IN TEMPORE TRISTITIÆ.

DEus perenne gaudium,
Pax, Chriſte, cordis anxii,
Portuſque fluctuantium,
Quem nec procella, turbidis
Si verrat ima motibus,
Poteſt fugare a pectore.
Qui merſa ponto ſublevas,
Qui ſubjugata ſarcinis,
Qui dux propheta naufragi,
Dum vivit eſca bellua,
Dum neſcit æquor quod tenet,
Tutum ferino gutture
Exactor abrumpe cibum.
Diro reductus remige,
Cuſtode ſalvus peſſimo,
Vates locutus te Deum
Tunc juſſa geſſit fortior.
Immunda lymphis ſobriam
Per buſta terris vixerat
Vivens ſepulcra pertulit,
Viventis ornet prandium.
Secreta ceti prodidit
Teſtis verendus intimi.
Sic nos precamur, rex Deus,
Mærore fractos ut cibum
De ventre curarum rape.
Vivit medullis quod necat,
Turbantur alta viſcerum,
In fonte carnis ardor eſt,
Qui mergit, urit, afficit:
Sed ſi ſerenus adſpicis,
Preſſura gignet gaudium.

XII.

HYMNUS III. DE S. CYPRIANO.

VAtis Cypriani & martyris
Cor, lingua, ſenſus, dignitas
Mortem ferendo proferunt.
Vitalis ictum nex dedit,
Mucrone parta lux micat.
Dictis fuit præfulgidus,
Et ore dives unico,
Torrentis unda gurgitis,
Impacta cornu ſpicula
Sermone vincens promulo.
Opes verendi pectoris
Qui jure Chriſto reddidit.
Nunc munus implet priſtinum,
Orator orat, obtinet.
Et dura cauſis temperat.
Facit beatos ex reis,
Peccata rumpens carmine.
Non flamma, carcer, vinculum
Poteſt nocere quos juvat.
Mactare juſſus hoſtias,
Lugenda riſit numina.
Inſtante mox periculo.
Fugit pericla funere.
Parvas loquendi ſchemate
Moras remiſit ictibus,
Accivit enſes lætior,
Currente leto plus celer.
Proconſul [a] *eſſe ſævior* a
Nequivit ille Maximus,
Dum quod minatur munus eſt;
Nec tardat ira lenior
Chriſtum volentes viſere.

XIII.

HYMNUS IV. DE PENTECOSTE.

ET hoc ſupernum munus eſt,
Quod linguis lingua militat.
Quis non tonantis præmia
Per dona ejuſdem proferat?
Facit loquendo qui ſapit
Dignum loquatur ut Deo.
Infundit ecce Spiritus,
Et ora rurſus inſtruit.
Intrat [b] *veterno pectora* b
Eviſcerata nubilo.
In hoc Apoſtolis die
Dum verba Verbum dividit.
Sermone mundi præpotens
Et corda mundi contulit.
Summi feratur laudibus
Homo habet ora gentium.
Thrax, Gallus, Indus unus eſt.
Quod blanda ludit Græcia,
Quod ſævit atrox barbarum
Stridor Canopi murmuris,
Quod [c] *lingua latrat Parthica* c
Pectus replevit hoſpitum.
Mundi ad ſalutem curritur
Nolente mundo tot viis.

---

dunt Ennodium, aberant tamen a manuſcriptis, quorum ope nixi ſumus. Quare cum reliqua eſſet conjecturæ divinatio, qua parcius uti libuit, pauca eaque aperta & obvia mutavimus.

a *Proconſul Maximus*) Galerius Maximus, qui Aſpaſio Paterno in Proconſulatu Africæ ſucceſſerat. cujus audita Cyprianus ſententia, qua morti addicebatur, hoc ſolum reſpondit, DEO GRATIAS. quin & ligatis per manus ſuas oculis, ut Pontius Diaconus ſcribit, moram carnificis urgere tentabat. Eo ſpectat Ennodius cum ait Cyprianum enſes acciviſſe, moramque loquendo minimam attuliſſe.

b *Veterno nubilo*) Veternus adjective, pro veternoſo & vetuſto. ut in Panegyrico *conſcientias veterno errore poſſeſſas*, & Dictione in Novercam, *veternis Erebi legibus*.

c *Lingua latrat Parthica*) In Parænesi. *Parthica & latret Merinus figura*.

Quod ſacra nunc remiſſio
Paſchalis inſtar gratiæ
Dum myſticam ſeptemplici
Ornat coronam munere.
Augmenta plenitudinis
Opes miniſtrant divites.
Nunc mente, voce, pſallite,
Hoc noſtra vox & mens Deo.

X I V.
HYMNUS DE S. STEPHANO.

QUid Stephano potentius
Decus coronam, martyr eſt.
Hoc eſt homo, quod præmium,
Fructus laboris nomen eſt.
Laus hæc brevis prolixa ſit:
Sic evocantur incliti.
Necis miniſter, aſpice,
De morte vitam conferens.
Hoc dat ſalutem, quod necat.
Felix ſub iſtis ictibus
Fit ſempiternus exitus.
Cruore lucem præparat,
Cœlum ſepulcri munere,
Hoſtem ut triumphus effugat:
Ceu palma ſic congreditur.
Hic primus intravit viam
Nullis ſubactam greſſibus.
Secreta luſtravit poli,
In veſte carnis abditus
Clamavit, Ecce filius
Conſiſtit in dextra patris.
Dum ſaxa ferrent impii,
Dum mille leti machinas,
Solus bonorum conſcius,
Orabat ex fide loquens,
Ne neſcientes noxios
Cœleſtis ira perderet,
Inſons erat veſania,
Reum furor provexerat,
Per vota currebat labor:
Crucem gemebat carnifex,
Creſcente quem ſubegerat.

X V.
HYMNUS VI. DE S. AMBROSIO.

COelo ferunt Ambroſium
Nomen, honor, vel actio.
Nil debet hic facundiæ,
Dos omnis eſt a moribus.
Fortis juvantem non cupit
Umbone munitus ſuo.
In carne carnis nil agit
Regina mens in corpore.
Confregit omne lubricum.
Sic vixit ille non ſibi,
Sed totus auctori Deo.
Adjectus hinc Apoſtolis,
Reduxit expulſam fidem,
Dixit triumphos martyrum
Lingua virentis laureis,
Hic ore prædam ſuſtulit
De fauce ſerpentis feri.
Qui bella Chriſti militat,
Nudus timetur enſibus.
Vivit ſepultus & juvat,
Clavum tenens Eccleſiæ.
Juſtina [a] *vires perdidit,* a
Dat pœna Vati præmium.
Sedis memento lex tuæ,
Exorna, ſancte, poſteros.
Auctore fultus nobili
Ne dux sereni culminis
In nube tectus horreat.
Qui [b] *paſtor eſt Antiſtitum,* b
Quod fucat, omne ſubmovet:
Gregem gubernat Principum,
Magiſter eſt docentium.

X V I.
HYMNUS VII. DE ASCENSIONE DOMINI.

JAm Chriſtus aſcendit polum
Necavit ante funera,
Letum ſepultus expulit,
Mors mortis impulſu ruit.
Cantate factum ſæcula,
Funus ſubegit Tartarum,
Vicit peremptus exitum:
Mors inde luget pallida,
Præſumpſit unde gaudium.
Eſcis vorator captus eſt,
Eſt præda raptor omnium.
Jam rete vinctum ducitur,
Jacet catena in nexibus.
Serpens venena protulit,
Mitis terit ſuperbiam,
Agnus leonem eviſcerat.
Plus iſtud eſt potentiæ,
Quod noſtra, Chriſte, ſuſcipis,
Et veſte ſervi abſconditus
Nos ad triumphum provehis:
Quam ſi e coruſcis ſedibus
Fulgore terreres reos.
Deus patet per omnia,
Nullo remotus tegmine:
Sed ut jacentes erigat
Dignatus eſſe quod ſumus,
Redemit ipſe jus ſuum.
Ovem revexit perditam
Paſtoris ad cuſtodiam.
Levate portas, Angeli,
Intrat tremendus arbiter,
Major trophæis hoſtium.

XVII.
HYMNUS VIII. DE S. EUPHEMIA.

QUæ lingua poſſit, quis valeat ſtylus,
Tanta triumphos virginis eloqui?
Nunc mente molles diſcite maſculi:
Exempla præſtat, ſumite deſides,
Puella fortis cum ſuperat viros.
Virtus teneri neſcia ſemper eſt,

a *Juſtina vires perdidit*) Mater Valentiniani Jun. Augoſti, quæ Ambroſium, Eccleſiamque Mediolaneoſem, utpote Arriana, diris modis vexavit. Itaque de ea loquitur Gaudentius in Præfatione ad Benivolum Exmagiſtrum memoriæ, *Noſtri namque temporis regina Jeſabel, Arriana perfidia patrona ſimul ac ſocia, cum beatiſſimum perſequeretur Ambroſium, Eccleſiæ Mediolanenſis Antiſtitem, te quoque ea tempeſtate Magiſtrum memoriæ, oblitum ſalutaris fidei arbitrata, contra Catholicas dictare Eccleſias compellebat.*

b *Paſtor eſt Antiſtitum*) Mediolanenſis Antiſtes, qui Metropolitani jure multis hodieque præeſt Epiſcopis, ſed multo pluribus olim præſidebat. Orat ergo pro Laurentio Epiſcopo Mediolanenſi.

Nec jura ſexus, fractaque mens ei,
Quæ corde Chriſtum conciperet ſemel.
Solvunt caducis pectora vinculis,
Quibus repoſtus mentibus eſt Deus.
Tormenta torſit fortia corpore;
Laſſante pœna crevit amor crucis.
Si ſcire poſſes vincere Martyrem,
Veſane tortor, parcere diſceres.
Flammas, flagellum, carnifices, rotas,
Cui crux ſequenda eſt, non metuit nimis.
Hanc cum caminis igne crepantibus
Juſſiſſe fertur præcipitem dari
a *Priſcus* [a], *veneni fonte nocentior*
(Nam ſic feralem tempore ſordido
Dixere ſancta virginis arbitrum)
Hujus miniſtri dum cuperent nimis
Fornacis eſcæ tradere martyram,
Lux tunc olympi luce ſerenior
Opus removit ſæva volentium:
Cum voce monſtrans qui gladium ſimul,
Nos hinc precamur dirige Tartaro,
Nam noſtra ſanctam non violat manus.
Turgeſcit illi felle jecur calens:
Mox ſaxa, foſſas, verbera, beſtias;
Majus venenum blanditias parat,
Quibus virago fortiter obſtitit.

XVIII.
b HYMNUS IX. [b] DE S. NAZARIO.

ANguſta vitæ tempora,
Parvis coacta terminis,
Mors ſancta donat creſcere,
Æterna fines præparat.
De fruge caſuum venit,
Quo ſurgat humanum genus:
In ſtirpe Nazarius bona
De morte lumen addidit.
Nerone felix Principe
Diverſa perpeſſus mala,
Luſtravit orbem non gravi
Pavore cordis algidus,
Sed ut profanis inderet
Quo calle conſcendant polos,
Verus magiſter actibus
Exempla, non verbis dedit.
Nam ductor ille fortis eſt,
Qui vella viribus docet.
Quem dicta militem trahunt,
Si dux gerendis abſtinet!
Ventoſa linguæ hortatio,
Quod forma præſtat, non habet.
Sed magna poſtquam ſemina,
Seri'ens terram ſarculo,
Glebis refudit optimis,
Mediolanum mox petit,
In qua triumpho nobili
Carnis ruinam reppulit.
Qui cæde non digna jacens,
Vatem [c] *tremendus mox monet,* c
Ut clara rurſus munera
Mundo refuſus adderet.

XIX.
HYMNUS X. DE S. MARIA.

UT virginem fœtam loquar
Quid laude dignum Mariæ?
Det partus, ornet, exigat
Quod clauſa porta, quod patens
Expoſcit, ipſa ſuggerat.
Sint verba ceu miraculum.
Quid mens requiras ordinem?
Natura totum perdidit.
Hoc eſt ſalus, quod vincimur.
Cum ſola virgo degeret,
Concepit aure filium:
Stupente factum corpore,
Turgeſcit alvus ſpiritu,
Quod lingua jecit ſemen eſt,
In carne verbum ſtringitur.
De matre cunctus noſter eſt,
De patre nil diſtans Deus,
Utrinſque partus integer,
Quæ gignit & qui præcipit.
Nil major ille ſervulis,
Sed nec minor creante fit.
Fons dicta clauſus accipit,
Fons membra clauſus egerit:
Nec rima ceſſit arctior,
Et vera proles emicat.
Dic, mater & virgo, precor,
Quiſquamne claudit exiens?
Arctantur exta fœtibus,
Vinclum pudoris natus eſt.

XX.
HYMNUS XI. DE S. MARTINO.

CUm geſta Martini loquor,
Nil laude dignum tranſeo:
Diviſa virtus omnibus
Unum coacta prætulit.
Labore magno martyr eſt,
Victore carnis ſpiritu:
Hoc eſt triumphis proximum,
Si bella calcent intima.

---

a *Priſcus*) Aſiæ Proconſul. quo judice S. Euphemia Martyr Chalcedone atrociſſimis ſuppliciis excruciata eſt.

b *De S. Nazario*) Martyre Mediolanenſi, de quo extat Sermo S. Ambroſii, multa iis, quæ hoc hymno ſcribuntur, ſimillima continens. Sed quod Nerone imperante paſſus dicitur S. Nazarius, id poſt Ambroſii mortem compertum, eſt quia ſuo tempore ignoratum adhuc fuiſſe, auctor eſt Paulinus presbyter in vita S. Ambroſii.

c *Vatem monet*) Ambroſium Epiſcopum. qui, ut Paulinus idem narrat, inventas in horto S. Nazarii reliquias tranſtulit in Baſilicam Apoſtolorum. Qua de re Ambroſii ipſius verſus leguntur in Monumentis Chriſtianis, quos titulum appoſuit.

Condidit Ambroſius templum, Dominoque ſacravit
Nomine Apoſtolico, munere, reliquiis.
Forma crucis templum eſt, templum victoria Chriſti.
Sacra triumphalis ſignat imago locum.
In capite eſt templi vita Nazarius alma,
Et ſublime ſolum Martyris exuviis.
Crux ubi ſacratum caput extulit orbe reflexo,
Hoc caput eſt templo Nazarioque domus.
Qui fovet æternam victor pietate quietem,
Crux cui palma fuit, crux etiam ſinus eſt.

Sunt & alii verſus, qui indicant eam Baſilicæ partem qua Nazarii conditæ ſunt reliquiæ, a Serena Stiliconis conjuge, Libycis marmoribus ornatam ex voto fuiſſe:

Quæ ſinuata cavo conſurgunt tecta regreſſu,
Sacrataque crucis flectitur orbe caput.
Nazarius vitæ immaculabilis, integer artus
Conditur, exultans hunc tumuli eſſe locum.
Quem pius Ambroſius ſignavit imagine Chriſti,
Marmoribus Libyci fida Serena polit.
Conjugis ut reditu Stiliconis læta fruatur,
Germaniſque ſuis pignoribus propriis.

Perdente vires corpore,
Res ſixa conſtat laureis:
Sublimat hoſtem mentium;
Qui vota membrorum fecit,
Hic fontis ignem neſciens,
Calore fervebat Dei:
Undis vapore ſanctus eſt;
Chriſto dicatus actibus.
Qua veſte ludum texerat;
Hac rex nitebat ætheris;
Sordente panno acquiritur,
Quo fulget aſtrorum globus.
Quam juſta commutatio!
Aſtrum rependis indigens:
Et regna mendicus paras,
Mox ſacra vita contigit,
De plebe luſit Dæmonum,
Juſſit favillis ſurgere:
Vixere tactu funera,
Flagella paſſus eſt libens,
Quibus coronam nexuit.
Compulſus ad Antiſtitem
Votum repugnans induit,
Quod ſancta complevit fides.

XXI.
HYMNUS XII. [a] DE S. DIONYSIO.

Dionyſio Chriſtus dedit
Quot bella, tot victorias,
Exul piorum civis eſt,
Urbis ſupernæ particeps.
Conſtantius Vatem loco
Quondam tyrannus expulit;
Non ceſſit iſte turbido,
Crevit periculis fides.
Hoc ſancta dic profeſſio,
Te pœna tradit proſperis;
Optata mercaris malo.
Perſiſte tortor adjuvans;
Lux hac negando creditur.
O quam beata adverſitas,
Si ſic triumphant exules!
Nihil verendo martyre
Confeſſor ille deſtitit.
Diſperſa mors quos afficit;
Ad vota mortis evolant.
Nil lenta perdit coctio:
Intras latenter abdita.
Vitale fanus mæror eſt;
Velox medela tranſitus.
Riſit furorem Principis;
Fide manente curſitans
Fixus per orbem ducitur;
Qua ſol coruſcat acrior,
Negans bibendi copiam.
A te, tremende, ſumimus
Quæ noſtra, quæ remuneras;
Tu mitte ſanctum poſcere,
Quod ipſe nobis conferas.

a *De S. Dionyſio*) Epiſcopo Mediolanenſi, viro ſanctiſſimo, qui pro fide orthodoxa in exilium a Conſtantio Aug. relatus in eo vitam poſuit, ut docet S. Ambroſius epiſt. xxv. ad Vercellenſes.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS

CARMINUM LIBER II.

EPIGRAMMATA.

I.

EPITAPHIUM HOMINIS BONI.

Mente bonus; probitate nitens, & [b] nominis auctor h
Sic jacet anguſto, dic dolor in tumulo?
Spes domus immenſa modico contecta ſepulcro eſt,
Artantur parvis culmina ceſpitibus.
Quid decus in pueris, quid præſtans limina vitæ?
Non expectatis mors venit ordinibus.
Quid juvat hunc, teneris ſenium quod prætulit annis?
Funeribus junxit funera multa ſuis.
Occidit, heu, juvenis, qui texit crimina vitæ
Tempore culparum vivificante Deo.
Aſpice, primævos metuis qui forſitan annos;
Ætas vincentem non tenuit puerum.
Exemplum terris linquens, ad ſidera raptus
Confeſſis rectum quam bene monſtras iter?
Bis denas hyemes, totidem tranſcendis ariſtas;
Quem ſubito ex oculis ſors inimica tulit.

II.

EPITAPHIUM HABUNDANTII V. I.

Nunquam morte perit meritis poſt buſta ſuperſtes,
Funera ſublimem non capiunt animam.
Sanguis, honor, genius, probitas, conſtantia, cenſus
Interimunt multis dotibus exitium.
In commune bonus non ſenſit damna ſepulcri,

b *Nominis auctor*) Φερώνυμος, vere homo bonus, & nomini reſpondens. Creber eſt his alluſionibus, ut epigram. xi. de Honorato, & Dictione xi. de Maximo. Athalaricus Felici Quæſtori lib. viii. variarum xviii. *Sumpſiſti nomen ex moribus, cuſtodi ut ſemper laetoris veritate vocabuli. Nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur impoſita, nimis abſurdum eſt portare nomen alienum, & aliud dici quam poſſis in moribus inveniri.*

Depingat ſparſis congrua membra notis.
Aurum, fulmen, ebur, tabulas, laquearia, gemmas
Non datur humanis plus rutilare bonis.
In pretio cantis ſors & ſine lege jocatur.
Moribus ut conſtes, crede, laboris erit.

XI.

(IN [a] BASILICA APOSTOLORUM NOVARIÆ.

ANtiquum ecce nitet templum, quod ſorduit ante,
Cui faciem veterem lux nova compoſuit.
Perdidit antiquum quis religione ſacellum,
Numinibus pulſis quod bene numen habet?
Di quibus hoc patuit, poſſeſſas linquite ſedes.
Quod fecit Victor, victor ubique tenet.
Addidit ad cultum merito ſucceſſor & actis,
Qui merum nomen hinc, Honorate, geris.
Nubila viperei qui geſtat corda veneni,
Non datur ut faciat culmina pulcra Deo.

XII.
(ITEM IN DOMO MEDIOLANI.)

ASpice de cujus biberit domus arcta fluentis,
Atria quod ſuperat porticibus modicis.
Pontificis ſummi ſtudio conſtructa renidet,
Laurenti proprium poſſides iſta diem.
Splendida per cenſus conſurgunt tecta ruinam,
Occaſum neſcit quod venit a domino.
Vix caries ſenium comitata hos deterit unquam,
Gloria factoris quod bene condiderit.
Fabula de magnis nunquam taciturna reſervat,
Quod vincens ævum nomen ad aſtra ferat.

XIII.

ILle fuit rigidi ſemper ſervator honeſti,
Terribilis culpis, ſupplicibuſque pius.
Quem nunquam flexit vitium, miſeratio ſemper,
Judicium ſatis certus ubique dedit.
Crimina corripuit vultu, compuncta refovit,
Conſcia ſecreti deſulit ora tui.
Hunc utero genitrix cœleſtem fudit in aulam,
Ubera ſubducens tradidit uberibus.
Cana venerandum ſtupuerunt ſæcula vatem;
Moribus ante fuit, quod gerit officio.

XIV.

QUi poſſeſſa diu felix habitacula liquit,
Quæ crevit domino ſic viduata domus.
Aulica ſuſcipiens moderamina raptus ineptum
Quod pretio mentis quæritur, obtinuit.
Nunc locus irriguo retinet quod ſorbuit hauſtu,
Proſpera cuſtodiens funcibus acta ſemel.
Extemplo quiſquis ſucceſſit manſor & hæres,
Ingreſſo dextrum ſuſtulit iſta pedem.
Quid præſtet conſors ad ſanctum diſcite vitam,
Si reddunt mundos tecta dicata viros.

XV.

DA, pater omnipotens, per ſæcula longa, precamur
Spes & certa piis hoſpitibus venia.
Candida ne meritis fuſcentur ſtamina noſtris,
Neu metis ſiſtat palma parata meis.
Surgat qui propria genitricis fotus in alvo
Ad guſtum vita per tua dona venit.
Tu mea vel tenui perfundis corda ſapore,
Tu teſtem linguam ſanguinis eſſe facis.
Celſa tenebroſo frondeſcunt arbuta luxu,
Quæ nullis ſtrinxit falcibus agricola.

XVI.

ELoquium certus naturæ conſtitit index,
Perfecti fontem quærere qui ſitiunt.
Libertas ſemper ſtudiis reſeratur honeſtis,
Infabricata latet nobilitas ſtudiis.
Captivum venis ſervaſſet terra metallum,
Ni daret inventor quod vocat in medium.
Scrutator fulvum conceſſit pallidus aurum,
Qui polit, ingenium ſic facit eſſe ſuum.
Hactenus Ionium perluſtrans remige pauco.
Ad portum cymbam flecte, Thalia, meum.

XVII.
SUPER [b] REGIAM TRICLINII IN DOMO. b

NAvita per poſtes ſuſpendit munera ponti,
In foribus propriis flumine partu gerens.
Venator portis apponit miſſile ferrum,
Veſtibulum galea comitur armigeri.
Diſtitur in valvis ars, virtus, nomen, origo.
Nos frontis ſigno credimur eſſe Dei.
Sic noſtrorum pande ſtudium dux litera recti,
Ut domus ingenium non taceat domini.
Qui geſtas Latium ſatiatus pectora rorem,
Aſpice ſerpentes hic Heliconis aquas.

XVIII.

IN [c] MISSORIO, QUOD HABET LORICATUM c
juvenem ſuper equum, tenentem Victoriam in manu.

ECce tenet victrix pennatum dextera numen:
Venit, & ad reditum non habet arma via.

---

a *In Baſilica Apoſtolorum*) In omnibus libris titulus hic erat, VERSUS IBIDEM, quod falſum eſt. Itaque alium fecimus ex Dictione II. quæ ejuſdem eſt argumenti. Rurſum in Codice Vaticano primus verſus quinum tantum eſt pedum. abeſt enim τὸ *Antiquum*. pro quo in Fabri libro ſcriptum eſt in fine τὸ *Lavacrum*, hoc modo, *Ecce nitet templum, quod ſorduit ante lavacrum*. in tertio *ante vetuſtum*.

b *Super regiam Triclinii*) Portam maximam, mediam βασιλικὴν. ideo poſtes & valvas interpretatus. Sic fores, & regias in Baſilicis appellabant. Gregorius Toron. lib. IV. cap. XIII. *Deum deambulabant per Eccleſiam ad regias ædis ſacræ, quæ tunc reſeratæ fuerant, appropinquant*. Anaſtaſius Biblioth. in Honorio. *Inveſtivit regias in ingreſſu Eccleſiæ majoris, quæ appellantur mediana, ex argento*. Item in Conone. *Qui miſſi fuerant de exercitu ad cuſtodiendas regias Baſilicæ, clauſas obſervabant*. Græci βασιλικὰς vocant.

c *In miſſorio*) In lance ſeu diſco. ut epigr. XCII. Miſſorium inter vaſa eſcariam numerat Iſidorus Originum XX. dictumque a menſa putat, quaſi menſarium. ego a miſſu ductum malim, ut guſtatorium a guſtatione. Gloſſæ Iſidori, *lancibus miſſoriis*. Vetus aliud Gloſſarium, *Diſcum miſſorium*. Græci μισσώριον. Atqui ut miſſorium hoc equitem habet cum Victoria, & alterum infra imaginem ipſius Ennodii: ſic Anthologiæ libro IV. μισσώριον. duplex deſcribitur, unum in quo [illegible], alterum ἔχον ἀφροδίτην καὶ ἔρωτας. Ida-

Pugnacem geſtans ſonipes per terga minatur,
Advena cui terror ridet in arte bonus.
Diſcat Hyperboreis famoſum germen in arvis
Naturæ genium, cum ſimulacra videt.

XIX.
DE LEONE MARMOREO, QUI AQUAM MITTIT IN DOMO.

Aſpice depoſita blandum feritate leonem:
Ore vomit lymphas pectoris obſequio.
Unda fluit roſtro, dens mortis pocula mandit,
Naturam perdens bellua nos ſatiat.
Effera dum vitreos effundunt guttura fontes,
Dira ſalutiferis corda lavantur aquis.

XX.
IN BAPTISTERIO AGELLO UBI PICTI ſunt Martyres, quorum reliquiæ conditæ ſunt ibi.

a [a] *Conditor Armenius, ſupero qui dignus honore eſt,*
Hic peperit fontem vivificantis aquæ.
Plena ſalutiferis geſtemus viſcera lymphis
Ne ſitiat potans contulit unda ſemel.
Rapta ſepulturis animavit corpora pictor:
Funera viva vident mors eat in tumulos.
Illorum tamen iſte locus complectitur artus,
Quot paries ſatis, mens tenet alma fide.

XXI.
b DE [b] SCUTELLIS SEPTEM HABENTIBUS FERAS VEL DIANAM.

Delia, cervus, aper, tigris, leo, bucula, pardus
Apportat menſis fercula, docte, tuis.

XXII.
c DE [c] COMPOSTILE HABENTE SEPTEM GAVATAS.

Diverſis dapibus confinia proxima ſervat,
Dum claudit variis fercula multa viis.
Limitibus certis quod junctus dividit ordo,
Unus in argento quam bene venter habet?

XXIII.
DE [d] EO QUI UT FILIUM MATRI reconciliaret furtum fecit. d

Quis rogo per facinus crimen compeſcuit unquam?
Amplector ſanctas, quæ dant bona ſemina, fraudes,
Augmento rumpunt dum jurgia ſæva perito.
Qui natum matris per culpam reddit amori,
Hunc odiis conſtat miſſurum ſemina pacis.
Ordine perverſo fallax concordia pugna eſt,
Cum belli facies tribuat mentita quietem.

XXIV.
DE EO QUI DICEBATUR MERETRICIS filius & aſellionis eſſe.

Di prohibete minas, quas partus nuntiat horrens.
Quem lupa ſordenti conceptum fudit aſello,
Conjugis illicibus ſatiavit viſcera prole,
Edidit & pecori ſobolem fera prodiga legis.
Quid faciat rumpens naturam convena diſcors?
Unde ſequenda petat natus, quis dicere poſſit?
Quem ſtultum genitor, furem dedit improba mater,
Nobile degenerans tenuiſſet culmen ab iſtis.
Sed vitiis proprium te norunt, crede, parentes,
Elinguem, trepidum, jactantem, fraudibus aptum.
Gutturis immenſi, ſorbentem quicquid ubique eſt,
Qui ſemel aſſuetas humano ſanguine fauces
Pandit, & ad viles non vertit terga juvencos.

XXV.
DE [e] CAUCO CUJUSDAM HABENTE Paſiphaen & Taurum. Ex tempore. e

Paſiphae niveum linquet nec in arte juvencum,
Diffuſis collo manibus petis oſcula ſupplex,
Pulchrior & certis illudis ficta puellis:
Candidus argentum ſuperat hos luce coloris,
Vivit amor, taurus, mulier, ſine corpore vero.

---

cius orbiculum vocat, cum de aureo quingentarum librarum miſſorio ſcribit, quod Aetius Patricius Thoriſmundo Gothorum regi ob navatam adverſus Attilam operam dedit, pro quo numerata a Siſenando, quia direptum a Gothis fuerat, cum ad Dagobertum regem mitteretur, ſolidorum millia ducenta, tradit vetus auctor vitæ Dagoberti cap. XXIX. De altero item aureo Chilperici regis miſſorio meminit Gregorius Turon. lib. VII. cap. V. De utroque Aimoinus lib. III. & IV. De aliis duobus ſed argenteis Flodoardus presbyter in Teſtamento S. Remigii, & Sonnatii Præſulum Remenſium.

a *Conditor Armenius*) Ad quem epiſtola I. lib. II.

b *De ſcutellis* XXI.) Ut in repoſitorio Petronii Arbitri duodecim ſigna Zodiaci pro ſcutulis ſunt & lancibus, ita hic ſeptem ſcutellæ in Dianam & ſeu feras efficta, aut illas certe inſculptas habent.

c *De compoſtile habente* VII. *gavatas*) Quod aliis repoſitorium dicitur, id Ennodio eſt compoſtile a compoſitis in eo lancibus obſoniorum. Gavata, ut Martialis & Fortunatus docent lancis eſt genus. Iſidorus lib. XX. *Lancis gavata, quaſi cavata.* & in Gloſſariis, *Paropſis gavata vel catinus.* ſic enim utrobique legendum. Compoſtile ergo Ennodii ſeptem gavatas habebat, id eſt ſeptem lances, vel quaſi lances inter ſe diſtinctas, diverſiſque dapibus accommodas. In repoſitorio enim miſſus unius epulæ diverſis lancibus a ſtructore compoſitæ (quas ſtruices patinarias Plautus vocat) menſæ inferebantur. Et quidem Petronio repoſitorium id proprie, cui gravior cœna, ut guſtatorium Martiali ac Plinio Cæcilio cui guſtatio imponebatur. Ita nimirum fiebat, ut non ſingulas lances apponerent, ſed multas ſimul in uno compoſtile ſeu repoſitorio congeſtas. Atque hinc fortaſſe labor ille geſtantium miniſtrorum quem antiqui ſcriptores ſignificant. Sidonius lib. I. epiſt. II. *Non ibi impolitam congeriem liveatis argenti menſis cedentibus ſuſpirioſus miniſter imponit.* & lib. IX. epiſt. I. *Geruli caput plicantes Anaglyptico metallo Epulas ſuperbiores Humeris ferunt onuſtis.* Interdum etiam Compoſtilis ſeu repoſitorii non unica facies erat ſed multiplex, alia alii impoſita. quod videre eſt in Petroniano. *Repoſitorium*, inquit, *rotundum* XII. *habebat ſigna in orbem diſpoſita, ſuperque proprium convenientemque materiæ ſtructor impoſuerat cibum. ſuper arietem cicer arietinum, ſuper taurum, bubale fruſtum.* & poſt alia. *Ad ſymphoniam quatuor tripudiantes procurrerunt, ſuperioremque partem repoſitorii abſtulerunt. quo facto videmus infra, in altero ſcilicet ferculo, altilia & ſumina, leporemque in medio pennis ſubornatum, ut Pegaſus videretur.*

d *De eo qui ut filium*) Sex quæ ſequuntur Epigrammata in lucem nunc primum exeunt.

e *De cauco*) Caucus poculi genus. Hieronymus lib. II. in Jovinianum de Diogene. *Quodam tempore habens ad potandum caucum ligneum, vidit puerum manu concava bibere, & eliſiſſe fertur ad terram dicens, Neſciebam quod natura haberet poculum.* Spartianus in Peſcennio. *Tantæ fuit ſeveritatis, ut cum milites quoſdam in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidiſſet, juſſerit omne argenteum ſubmoveri de uſu expeditionali, addito ut ligneis vaſis uterentur.* Apud Trebellium quoque Pollionem in

DE

XXVI.

DE EO QUI NUNQUAM NISI IN depoſitione filii pavit.

PReparat in fleta qui fercula lauta vocatis,
Annua per lacrymas celebret ſolemnia magnas.

XXVII.

A L I T E R.

NUnquam flaute domo paſcit, mihi credite, tantos,
Qui tumulos natis, & menſas complet amicis.

XXVIII.

A L I T E R.

COnviva miſeri luctus depoſcite multos:
Prandia tot venient, funera quot fuerint.

XXIX.

a ITEM DE CAUCO [a] HABENTE Paſiphaen & Taurum.

BLanditur mulier, ſentit bos, membra moventur.
Attulit ars formas, quis dedit hic animas?

XXX.

A L I T E R.

ET ſictus rigidam ſervat, Venus improba, mentem
Taurus, ut admotis ſuſpendat roſtra labellis.

XXXI.

A L I T E R.

SI tibi ſunt animæ, pictor, quibus inſeris artem,
Mollior in tauri claudatur ſpiritus ore,
Fortia ſi miſeræ non dantur corda puellæ.

XXXII.

b DE [b] EO QUOD MESSALA CONSUL Ennodius in cognomine dictus eſt.

COnſulis ad genium nomen pro ſtemmate junxi,
Dans lucem faſtis, ſum trabeis potior.
Quid palmata tuo tantum de murice vernas?
Plus fucante dedit [c] purpura noſtra tibi. c

XXXIII.

DE OBLOQUENTE SIBI ADVOCATO.

IMprobe, quid fractis confundis ſingula verbis?
Depingit mores obruta lingua tuos.
Accipis, expoſcis, præſumis, renuis, ardes.
Triſtia, blanda ſimul, fortia, fluxa facis.
Ira, pavor, rabies, patientia tempore in uno,
Tot facies geſtas pectoribus vacuis.

XXXIV.

VERSUS SCRIPTI AGELLO, UBI [d] FILIUM Armenii Angeli Chriſto offerunt, qui pœnitentiam egit. d

SUſcipit oblatum veniam cui contulit Jeſus.
Poſt culpas animæ ſunt holocauſta Dei.
Perge, puer, teneros ſuperans bene conſcius annos.
Victores juvit candida vita pios.

XXXV.

DE [e] EO QUI GALLIS IPSO PRÆSENTE oblocutus eſt, cum eſſet detractor Venetus. e

ILludis Gallis, Veneti male tincta propago.
Nil candoris habes, mens tibi quod genus eſt.
Deſpicis inſontes maculatæ vernula terræ:
Sed natos Rhodani nix probitatis habet.

XXXVI.

EPIGRAMMA [f] IN SUBSCRIPTO. f

QUod tibi naturæ dederit lex germen amice,
Hoc mihi fons tradat vivificantis aquæ.

XXXVII.

IN DOMO ANTE ORATORIUM.

COmmoda de damnis mercaris, gaudia planctu,
Si tibi de Chriſto eſt indubitata fides.

---

junguntur. Sed fecit inſolentia vocabuli, ut paſſim corrumperetur. Nam apud Spartianum & Pollionem *caucos* editum eſt, *cavum* apud Hieronymum. apud Ennodium epigrammate XXIX. DE GLAUCO. At veteres libri recte ibidem & hoc loco DE CAUCO.

a *Habente Paſiphaen*) Cælatam aut inſculptam. Hoc nimirum eſt, quod ſugillat Plinius in prooemio lib. XXXIII. *In poculis libidines cælare juvat, ac per obſcœnitates bibere.*

b *De eo quod Meſſala conſul*) Meſſala Conſul fuit anno Chriſti DVI. In eo Conſulatu novum ſibi cognomen Ennodii faſtis adſcripſit, ut Ennodius Meſſala diceretur. Cognomen ergo illis ſæculis appellabant, quod vero nomini, hoc eſt ultimo præponebatur. Ita enim Cæcilii Cypriani Hieronymus, & Sulpitii Severi Gennadius, cognomenta fuiſſe ſcribunt, quæ priore loco ponuntur. Alia mens fuit doctiſſimo Panvinio, qui priſcum Romanorum morem jam diu exoletum ſecutus in faſtis ſcriptum fuiſſe putat MESSALA ENNODIUS. Sed hoc modo Ennodius Meſſalæ proprium nomen fuiſſet, non cognomen. De Meſſala Fauſti filio, Avieni fratre, dictum in Epiſtolis.

c *Purpura noſtra*) Nomen noſtrum minio faſtis inſculptum. ab hoc enim ſcripturæ colore purpurei faſti Martiali, & purpuriſſati Sidonio. Non minus, inquit, Meſſalam Conſulem ornat nomen meum, quam ipſa palmata.

d *Filium Armenii*) Lib. II. epiſt. 1.

e *De eo qui gallis*) Tranſalpinis ſcilicet, unde ipſi origo. Nam & Veneti quoque Ciſalpini ſunt Galli. Venetus præterea coloris genus eſt. Hinc Venetos male tinctor, & maculatæ terræ vernulas vocat, vel quia fuſciore ſunt ore, quam Galli.

f *In ſubſcripto*) De competente, Baptiſmi candidato. Qui baptiſmum poſtulabant, ſcripto nomen edere jubebantur. Concil. IV. Carthag. can. XXV. Ferrandus Diac. in epiſtola nondum edita ad Fulgentium de quodam Æthiope baptizando. *Propinquante ſolemnitate Paſchali inter competentes offertur, ſcribitur, eruditur.* Cyrillus in prologo Cathecheſeos ἀσῆλθες, κατηχήθης, ὄνομά σου ἐνεγράφη. Inde eo tempore Competentes & Subſcripti dicebantur.

L.
DE EO QUI FICUS MUNERE ET teſſeram ſimul miſit.

a [a] *DAmnati fructus mittit tua dextera ligni;*
b *Hac hominem* [b] *dira ſpoliarunt pabula primum,*
Et nudis, ſerpens, poſt frundem ſorte minaris.
Parce precor donis: caſus & damna reſerva.
Quid nocitura putas inſontis poma ſalutis?
Ante ferux leti tunc mortem depulit arbor;
Fixa triumphigeris cum ramis vita pependit.

LI.
DE ADULTERO ET MOLLE.

OMnla memphitis retinentur ſaculu textis.
Servivit unnquam Laurentius unte Neroni,
Nec timuit validas vicit qui corpore flammas.

LII.
ALITER.

VIr facie, mulier geſtu; ſed erure quod ambo,
Jurgia natura nullo diſcrimine ſolvens,
Es lepus, & tanti conculcas colla leonis.

LIII.
ALITER.

EXige mendaces populorum uxorcula barbac,
Ne minnant quaſtum maſcula labra tuum.

LIV.
ALITER.

REſpice portentum permixto jure creatum,
Communis generis, ſatius ſed dicitur omnis.

LV.
ALITER.

LUdit in ancipiti conſtuns fallacia ſexu:
Fœmina cum patitur, peragit cum turpia, mas eſt.

LVI.
IN BAPTISTERIO MEDIOLANENSI.

MUndior extolli fulgeſcat luce metalli,
Munera diſponit qui dure digna Deo.
Ante vaporatis Laurenti vita caminis
Conſtitit, ut blandum nobilitaret opus.
Marmoru, picturas, tabulas, ſublime lacunar
Ipſe dedit templo, qui probitate nitet.
Ædibus ad pretium ſic mores conditor addit,
Vellera ceu Serum murice tincta feras.
Qualiter incluſas comit lux hoſpita gemmas.
Nix lapidis quotieus pulcrior arte rubet.

LVII.
DE JOVINIANO, QUI CUM HABERET Barbam Gothicam lacerna veſtitus proceſſit. Ex tempore.

BArbaricam faciem Romanos ſumere cultus
Miror, & in modico diſtinctas corpore gentes.

LVIII.
ALITER.

ROmuleam ſegetem nox oris nubila fuſcat:
Oppreſſit veſtes tenebroſo tegmine vultus,

LIX.
ALITER.

NObilibus tollis genium, male compte, lacernis;
Diſcordes miſcens inimico fœdere proles.

LX.
IN BASILICA [c] S. CALEMERI, c quando reparata eſt.

LIbera captivum meruerunt culmina lumen;
Arridet facies nubila nulla gerens.
Hic nuper aſtrigeri dos proxima venit Olympi,
Laurenti vatis ducta miniſterio.
Ædibus & vita cujus nunc una figura eſt;
Ceu ſolis rudiis formu, color ſimilis.
Euge vetuſtorum reparator, perge novorum
Conditor, & vultu clarus & ingenio.
Abjurunt priſcam, te Præſule, tecta figuram,
Advena caſuris porrigitur genius.

LXI.
DE QUODAM VETERI INIMICO STULTO & bene paſcente.

PRandia lauta paras, ſed linguu ſordibus horres.
Si deſis paſtor, ferculu conetlius.
Ambitioſu fames, laſſato prodiga cenſu,
Cornibus inſultat, ſi taceat dominus.

LXII.
DE EO, QUIA PAUPERUM OPES VORABAT.

VIſceribus miſerorum & ſanguine pauperis aucte,
Tantorum mortes cur tibi ſunt epulæ?
Tubera, perdices, grus, turdus, turtur, echinus,
Non explent uterum corpora mille cuum.
Infauſtus multis, tibi felix diceris uni,
Hæres quod miſero venter erit proprius.

---

a *Damnati fructus ligni*) Ex eorum ſententia, qui arborem Adamo vetitam ficum fuiſſe exiſtimant. in quibus Theodoretus quæſt. XXVIII. in Geneſin. Teſſeram autem cum ficubus miſſam, hoſpitalem dicit.

b *Dira ſpoliarunt*) Hic nulla eſt in metro licentia. qui veteres Grammmatici docent brevem natura ſyllabam ancipitem fieri, quam in ſequenti dictione duæ conſonantes excipiant, quarum prior ſit S. Ita epigram. XVII. *Pande ſtudium.* & Virgilius *date tela, ſcandite muros,* Martialis lib. VIII. epigr. Paucu Jovem. *Nondum ſanata, ſtulte, negata putas?* Sic enim eum verſum legunt probatiſſimæ fidei exemplaria.

c *S. Calemeri*) Epiſcopi & Martyris Mediolanenſis cujus Natalem agunt prid. Kal. Auguſti. Calemerus ut Evemerus rectum eſt, Καλήμερος, Ἀήμερος. Uſus inflexit ut Calimerus dicatur, ſicut Calocerus pro Calocæro, quod Græcis eſt Καλόκαιρος.

LXIII.
DE EODEM.

*ARtubus humanis Polyphemus vixit, & utro
Sanguine diſtentos delicias habuit.
Tu reddis ſimilem, ſœnu redeunte, furorem;
Cui paſtum tribuunt agmina debilium.*

LXIV.
DE EO QUI UT AMICOS EJUS
ad ſe tolleret, paſcebat.

*MErgeret ne divos in mortem, pabula ſerpens
Contulit, & vitam munere diru culit.
Sic quicumque meos paradiſi vere labores
Demulcet, caſſes convivii patitur,
Illic diſcedit quem pectore geſſit amicus:
Fit dominum cari gutturis hoſpitium.*

LXV.
a [a] DE DEFENSORE CALLIDO.

*NEſciris votis, & cordis nube recedens,
Ex oculis præſens quæreris in facie.
Tuque per ambages nulli ſpectabilis eſſe
Calles, mellifluis toxica dans labiis.
Hoc volo quod non vis jurans, te nolle quod optas,
Concutis & variis pectora ſæva modis.
Hydram verticibus, formis ſuperare Prometheum
Doctus, ut ad priſcos fabula non redeat,
Bella cies, ſpoliis creſcis, Defenſor, ademptis.
Ad nomen currit præda ſuperba tuum.*

LXVI.
PRÆFATIO TOTIUS OPERIS POETICI,
quod fecit.

*DUm mea multiplices mens anxia ſuſtinet æſtus,
Et reddor vitrei mancipium pelagi.
Cumque procelloſus refluentis portitor undæ
Africus ut captas me rotat exuvias.
Pierius menti calor incidit. indiga ſerti
Tempora mox cinxit laurus Apollinea.
Tunc hederæ viridis rubuerunt fronte corymbi,
Caſtalii mellis murmura blanda bibi.
Continuo ponens marcentes pectore curas
Complector laudem, carmina, lætitiam.*

LXVII.
DE EO QUOD VINDEMIARUM
tempore ſcripſit.

*MUſta cadis famuli dum condunt noſtra fideles,
Et ludunt prælo calcibus intrepidis.
Dum tingunt roſei plantas de ſanguine Bacchi,
Scinditur & teneras uva gerens tunicas.*
b *Otia [b] Niliacis non paſſus carmina biblis
Sulcavi, tumulo ne teneur moriens.
Ebria lapſantis confeſſus verba Thaliæ,
Sum vacuus culpa, ſi pedibus titubet.
Jejunos deceat lex artis, [c] ſyllaba, rhythmus:* c
Nulla Camænarum jungitur ad Bromium.

LXVIII.
DE QUODAM GLUTONE, QUI OPUS
ejus imperitus carpebat.

*NEſcio cur facto non parcus, ſtulte, labori,
Dum morem ſervas dentibus inſiliens.
Mandere nos pergis: ſed venter commoda neſcit.
Flamina nam vacuis ſtringis imaginibus.
Eſcarum gurges nil ruptis murmure buccis
Suſcipis, aut caſtis motibus exuberat:
Phaſiacam volucrem, piſces, vel ſumina captans,
Uda vaporatis guttura paſce cibis,
Me jejuna juvat ſine ructu pangere dicta:
Regifico luxu fercula te ſatient.*

LXIX.
DE EUNUCHO TRIBUNO, NOMINE,
Peregrino, omnia perambulante.

*TEſtibus aſſeritur genus, cenſus, vita, Tribune,
Antiquum quoties linquimus hoſpitium.
Tu, quem luſtratis tranſmiſit gentibus error,
Nulla domus pleno nec tenet ampla die:
Vis dici locuples, ſublimis, pulcher, amicus,
Æſtibus ignoti miſſus ab Oceani.
Irriſa dicta volant, aſſertor non venit ullus,
Nulla fides ſexum detegit, aut patriam.
Mendicus, vetulus, timidus, confuſus, anhelus,
His, verum perdens, utere nominibus.*

LXX.
DE EODEM.

*TUtus falſa loqui poteris ſine teſte, Tribune;
Ventus habes linguam ponderibus vacui.*

LXXI.
ALITER DE IPSO, QUIA NUSQUAM STAT.

*INſtabilem faciunt naturæ damna Tribunum:
Avolat hinc rurſus, vincula ni teneant.
Tolle miſer modicam Zephyro veniente ſaburram:
Radix nulla tuo eſt utilis auxilio.*

LXXII.
ALITER DE IPSO.

*EUnuchus carpem poſcit per compita victum.
Semina telluri non habet unde ferat.
Grandia proſciſſis rus ſervat germina membris,
Fatibus & meſſis multiplicata redit.
In curſum ſectus proſcindit vomere terga,
Ni findens ſpargat triticeam ſobolem.*

---

a *De defenſore callido*) Epigrammate lxxvi. *De callido, qui Defenſor dicebatur*. Defenſor itaque hoc loco non eſt ἀξίωμα, ut cum dicitur defenſor Civitatis, ſed nomen proprium viri, ut apud Sulpicium Severum Defenſor, qui obſtitit S. Martino, & in antiquis Notitiis Defenſor primus Epiſcopus Andegavenſium.

b *Niliacis biblis*) Chartis e biblo ſeu papyro. Aldelmus de Nycticorace. *Romuleis ſcribor biblis, ſed voce Pelaſga*. Unde & Biblinæ epiſtolæ Eſaiæ xviii. apud Interpretes lxx. quod noſter ait, *In vaſis papyri*. Niliacæ autem, quia papyrum in Ægypto naſcitur in Nili paluſtribus. Plinius lib. xiii. c. xi. Caſſiodorus lib. xi. ep. xxxviii. Inde & Capella chartas Nilotica fruticis collemata vocat lib. iii.

c *Syllaba, rhythmus*) Male in vulgatis & antiquis *rimus*. Simili joco Ænigmata ſua claudit Sympoſius:

*Inſanos inter ſanum non eſſe neceſſe eſt.
Da veniam, lector, quod non ſapit ebria Muſa.*

LXXIII.
DE EO QUOD CUM IPSE GALLOS patenter haberet, anſeres amabat comedere,

a *Hic volucrum pugna eſt, ubi Gallo caditur anſer:*
Dat pœnus [a] veteris proditionis avis.
Mactatus quondam vocis capis, improbe, quæſtam.
Romanis vitam qui dederit, moritur.

LXXIV.
DE VARIETATE CLERICORUM.

Qui ponti facias, numeram qui novit arena,
Fœmina quem jurans fallere nulla poteſt.
Aſtrorum plebem, qui calles ſpectat amantum.
Cynthia cui certis cornibus innotuit.
Non valet hic vultus retinere, & nomina, mores,
Quos mutat Clerus tempus in exiguum.

LXXV.
DE MALO HOMINE, QUI EQUOS AMABAT.

Gaudet equis recti diſſuaſor, & indignus æqui,
Nomina qui dignis ſtadio ſuperante caballis
Subtrahit, opponens ad ſancta vocabula clauem.
Sed procul eſt pecudis quod cenſet mentis iniquæ,
Propoſitum perſtat generis, quod ſtemmata fundunt,

LXXVI.
DE CALLIDO, QUI DEFENSOR DICEBATUR.

Aſpidas ut capiunt teſtis fraus hoſpita terbnis,
Sub ludi ſpecie mortis imago latet.
b *Umbra [b] laceſſitas producit callida peſtes,*
Et bellum blandis principiis geritur.
Credite, non aliter defenſor prælia tractat,
Qui accaſus rideas, qui perimit placidus.

LXXVII.
c
DE [c] VITA ET ACTIBUS S. AMBROSII Epiſcopi.

Egit quod docuit meritis & honore ſuperſtes
Ambroſius Vates moribus, ingenio.
Roſcidu regifico cui fulſit mariee lingua,
Vere ſuo pingens germina qua voluit.
Serta redimitus geſtabat lucidu fronte.
Diſtinctum gemmis ore parabat opas.
Inſtituit populos geſtu, probitate, pudore,
Fovit reſpiciens, perculit, admonuit.

Votis ut offitium poſtrema pericula poſcunt,
Sic ceteras culpas qui caces inſequitur.
Succinctus gladiis, clypei de pondere tutus,
Pectora claudebat textilibus chalybis.
Enſis habet vires vitiorum ſector & hoſtis:
Vipera non tangit ſquamea tergu viri.

LXXVIII.
DE S. SIMPLICIANO EPISCOPO Succeſſore ejus.

Ambroſius linquens viduata munia plebis
Tranſtulit ad curam, Simpliciane, tuam.
Succeſſoris opes ſpoliati viſcera regni
Creverunt merito temporis alterius.
Ac velut annoſam Zephyris parentibus ornum;
Ne metuat bellum, longa quies ſolidat.
Tyro tamen felix cana ad rudimenta vocatus
Non flexit priſcum degenerans apicem.
Nil tremuit gelidis anima fervente medullis,
Pontificis virtus floris habet ſenium.
Æquora qui tecto preſſit terrena patenti,
Moribus & cultu ſidera cum tetigit.

LXXIX.
DE B. VENERIO SEQUENTE.

Forma pudicitiæ juvenis ſecunda Veneri
Venit, [d] nominibus nil famulata ſuis. d
Fortia marcebant vetulo ſub judice membra,
Ætus præſentem perdiderat puerum.
Sublimis poſtquam conſcendit fulcra cathedræ,
Cana tener populis dogmata diſſeruit.
Aurea fluxerunt locupletis ſchemata linguæ,
Sol vitæ nitidum reddidit eloquium.
Alvus ut Eccleſia tumuiſſet ſemine verbi,
Non deerat paſtus lactis Apoſtolici.

LXXX.
DE VENERABILIS MAROLI SUCCESSIONE.

Marolus extremæ potator Tigridis ore,
Qui jubar in madidis viderat hoſpitiis.
Quem labor in propria Syria ſolidaverat axe,
Orditur Vatem dotibus innumeris.
Pervigil, intentus, jejunans, providus, ardens.
Quod morem tenuit ſat fuit officio.
Os tenerum quotiens guſtus contingit honeſti,
Tranſit ad affectum quod fuit imperii.
Terra potens olim putribus ſaudata brutis,
Nobilibus mundum partubus irradiat.

a *Veteris proditionis*) Cum anſeres Gallos Capitolium obſidentes Romanis voce ſua excitatis prodiderunt.

b *Umbra laceſſitas*) Seneca lib. III. de ira cap. III. *Tauros color rubens excitat, ad umbram aſpis exurgit. urſos leoneſque mappa proritat. omnia quæ natura fera ac rabida ſunt, conſternantur ad vana.*

c *De vita S. Ambroſii*) Quæ ſequuntur duodecim epigrammata laudes continent duodecim Antiſtitum Mediolanenſium, quo ordine ſedem Epiſcopalem tenuerunt ab Ambroſio ad Laurentium.

d *Nominibus nil famulata ſuis*) Quia pudicus erat cum Venerius vocaretur. Simile eſt quod Archontiæ puellæ nomen, quia militare quoddam imperium ſapere videbatur, non ſatis aptum virgini fuiſſe dicitur in eius Epitaphio. quod quidem etſi ad Ennodium parum facit, propter elegantiam tamen, & quia ad Gallos pertinet, huic loco intexi placuit, ut a nobis ex marmorea tabula paucos ante annos ad Urbem haud procul a Conſtantinæ mauſolæo effoſſa deſcriptum eſt. Sic igitur habet.

EPITAFIUM REMO ET ARCONTIÆ, *qui natione Galla germani fratres adulti una die mortui & pariter tumulati ſunt.*

Hac tenet urna duos ſexu ſed diſpare fratres,
Quos uno Lacheſis merſit acerba die.
Ora puer dubia ſignans lanugine veſtis,
Vix hiemes licuit cui geminaſſe novem.
Nec thalamis longinqua ſoror ter terde quinta
Tanarias crudo funere vidit aquas.
Ille Remi Latio fictum de ſanguine nomen,
Sed Gallos claro germine traxit avos.
Aſt hac Graiugenam reſonans Arcontia linguam
Nomina virgineo non tulit apta choro.

DEPOSITI *Nonis Novemb. Conſul. Dioſcori V.C.*

LXXXI.
DE CULTORE DEI MARTINIANO EPISCOPO,

MEns nivei lactis, ſpecies manifeſta colambæ,
Aſtatia ſerpens, Martiniane; vale.
Labrica te dabii dum poſcant flamina valgi,
Inveniant pavidum ne mereare legi.
Unus erat mundo contraria judice narrans,
Qai ut caperet regnam vincere non meruit,
Protinas ad magni perdactas limen honoris
Exal calorum civibus inſeritur.
Poſt geminas Sanctis conſtruxit mundior ædes,
Lumine quas clauſo juſſit habere diem.

LXXXII.
DE VENERABILI GLYCERIO EPISCOPO.

SUffaſas minio, perque optima facta rubeſcens
Virginei valtas Glycerius ſequitur.
Puram ſanguineo maculat dum rore figuram,
Picta genas facies ſimpliciter placuit.
Candentem crocea geſtans aſpergine frontem
Læta verecundis tinxerat ora notis.
Indeptas ſceptrum, tribuit quod teſtis imago,
Purpura quem mentis prodidit imperio.
Hanc * habuit & populus parvo vix tempore felix,
Sed rurſus magni miſſus ad obſequium.

* Inndit. Schot. *Hinc ano & populus.* forte. *hunc habuit populus*, abſque &.

LXXXIII.
DE S. LAZARO ANTISTITE.

LÆzarus ut diri premeret pede culmina mandi,
Vocibus accitus trax venit in mediam.
Quem frons læta param vitiis depinxerat hoſtem,
Mulcantem culpas luminibas tacitis.
Reſpiciens lapſas deterſit nubila vitæ:
Curam ſæpe dedit vulneris obſequio.
Non latuit tectis facinus qai geſſit in antris,
Abſtens criminibus tortor abiqae fuit.
Innocuis placida vernabat luce ſerenas,
Cen ſpeculum noxis injiciens faciem.

LXXXIV.
DE AMICO [a] DEI EUSEBIO PONTIFICE.

EUſebias Ligurum ſucceſſit finibus hoſpes,
Ignota tractas plebis amicitia.
Grajas erat, ſocio Titan quos reſpicit ortu
Flammigero lymphas vertice decutiens.
Mitis, compoſitus, largus, pius, integer, audax,
Crederet ut damnum non dare, perpetuum.
Flevit paaperiem miſerans, arriſit habenti,
Gaudia tam cunctis triſtitiamqae gerens,
Hunc index operis locaturo nuntiat orbi
Fama viram, gentes de ſtatione trahens.

LXXXV.
DE GERONTIO EPISCOPO.

ECcleſiæ poſtquam parta eſt tibi ſella, Geronti,
Funera deceſſor non timuit moriens.

Te reparante redit, patitur ſors pallida letum,
Vivit poſt obitum diſcipuli pretio.
Agricolis ſanctas coluiſti germina vitæ,
Nec ſerpens lolium pabula læta tulit.
Qui dedit in medium quem lex jubet optima victum,
Emit terrenis fructibus ille polum.
Errorem mentis preſſiſti lege laborum:
Otia non paſſus virtutibus veheris.

LXXXVI.
DE VENERABILI BENIGNO EPISCOPO.

EXtre qua poſuit mens nomina certa, Benigne,
Quem quiſquis vocitat teſtis erit meriti.
Cana fides hominem dum narrat, detegit actus.
Nil loquitur caſu pignoris attonitus.
Præſcia venturi non errant vota parentum;
In veram vertunt blanditias ſobolem.
Ante patres cenſens ſedit plaudente ſenatu,
Prælatam ſanctis extulit ille caput.
Pollice ſed diro ceu flos ſucciſus aratro eſt.
Spes, decus, & genius de foribus cecidit.

LXXXVII.
DE BEATISSIMO VIRO SENATORE EPISCOPO.

QUi vincit trabeas, ſolium, cinctumque Gabinum
Conſulibus præſtans ecce Senator adeſt.
Ingenium velox, ſermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudicitiæ.
Abdita librorum myſteria clauſa prophetæ
Qui dedit in lucem ſchemate quo voluit.
Orbis ad extremi miſſus ſecreta verendis
Curavit ſtudiis quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens victum peregrino lumine faſſus,
Hæſit ad aſpectum lampadis alterius.

LXXXVIII.
DE DOMNO THEODORO VIRTUTUM omnium Epiſcopo.

TU lux certa tuis, ſpes tu fidiſſima rerum;
Vatis Apoſtolici tu, Theodore, vigor.
Virtutum cumulus, ſubſtantia lucida veri,
Monſtrat aservatis quam labor in ſtudiis.
Præſcius, accinctus, fortis, tranquillus, amicus;
Compoſitus, ſimplex, tu bonus, & ſapiens.
Fatidicus ſemper tu conſcia corda futuri.
Deprenſum ſtaxit te reſerante malum.
Quem timuere feri calcantes culmina mundi,
Dilexit ſpernens dura ſupercilii.

LXXXIX.

[b] REſtat, quem longo ſervet Rex inclytus ævo; b

XC.
(AD DEUTERIUM.)

[c] IMperii cuſtos vocali pollice chordas c
Per numeros animans, tibi fila loquentia carmen
Verberibus plectri, Doctor, ſervire coegi.
Cyrrha potens Phœbo, laticis pia turba ſereni

---

a *De Euſebio Pontifice*) Hujus extat Synodica ad Leonem Magnum epiſtola, cujus ante facta eſt mentio, cum de Criſpino Ticinenſi Epiſcopo ageretur. Extant & verſus, qui Eccleſiam B. Theclæ Mediolani ab Euſebio poſt incendium renovatam teſtantur, nam in illa olim Eccleſia inſcripti viſebantur.

Priſca redivivis conſurgunt culmina templis,
In formam rediere ſuam quæ flamma crearat.
Reddidit, hæc votis Chriſti qui templa novavit,
Euſebii meritis noxia flamma perit.

b *Reſtat quem longo*) Laurentius Epiſcopus adhuc ſuperſtes, cum hæc ſcriberet Ennodius.

c *Imperii cuſtos*) Ad Deuterium ſcriptum conjeci, tum quia doctorem appellare ſolet Deuterium, tum maxime quia in antiquis libris ſubditur Allocutioni Diomedis, quam Deuterio petente ſcripſit.

Tu mihi ſemper eris, quid pectora clauſa remotis
Inſeri aſſictis, & dextro numine comples.
Depreeor, exactam fauturus ſuſcipe vocem,
Extorsis pretium donans te judice dictis.

XCI.

a DE [a] MARMORIBUS OPERE SARSORIO.

V*iſceribus lapidum permixta lege coactis*
Naturam faciunt artificum ſtudia.
In ſolidum fractis riguerunt marmora membris,
Partibus in cruſtam colligitur genius.
Unam de variis ſpeciem componere fruſtis
Qui potuit, ſaxum duxit in obſequium.

XCII.

DE MISSORIO UBI IMAGO IPSIUS EST.

D*ivitibus pretium eſt Ennodii forma metallis.*

XCIII.

IN CONCHA IPSIUS.

P*Arturit unda ſitim, quam ſplendens concha miniſtrat.*

XCIV.

b De [b] EQUO QUEM ACCEPIT HUNISCO.

B*Elliger algenti ſonipes nutrite ſub axe,*
Per Tanais medium pectora ſicca ferens.
Cana pruinoſis mandentem gramina luſtris
Virtus lege poli quem ſibi percoluit.
Poſt domitas gentes, poſt flumina tanta cruoris,
Alter te dominus, ſed manet ipſe labor.
Linque precor lituum, cantus paſſure beatos,
Captivus pacis mitteris obſequiis.
Nil tibi cum bellis, commendat buccina letum,
Quid juvat expertas ſemper amare neces?

XCV.

EPITAPHIUM S. VICTORIS EPISCOPI NOVARIENSIS.

N*omine, propoſito, meritis, certamine Victor,*
Deſpiciens oppreſſas maculato ſemine terras.
Tu carnis vitiis poſſeſſor corporis expers,
Lubrica ſubjectis domuiſti ſæcula membris,
Tranquillus, patiens, correptor, providus, acer.
Hic reddens tumulis cineres, ad celſa vocatus
Spiritus atherea congaudet lucidus arce.
Buſta ſupercilio miſeratus cernit olympi.
Unde triumphati reſpectant funera mundi,
Caſſibus exutis concedes præmia membris.

XCVI.

DE QUODAM ROMANO qui voluit magiſter eſse.

I*Ndex naturæ ſtudium tibi non venit ullum,*
Litera nulla colit brutæ commercia linguæ,
Numquam diſcipulus valeas dic unde magiſter?

XCVII.

DE ANU QUADAM.

A*Lgidus in vivo moritur dum corpore ſanguis,*
Annorum glacies cum ſiccat pabula vulvæ,
Seminis & cuſtos refugit cruor utilis inguen,
Marcida cur juveni ſociaris, Galla, marito?
Pignoris in thalamis pariet fiducia juncto.
Nam ſobolem laxis mendacem vivere rugis
Inſimulans, epulis das prolem fata cloacæ.
Attulit hoc venter, quod conjunx jungat ad ora.

XCVIII.

DE ANULO FIRMINÆ INL. FŒMINÆ.

N*il fallit ſimulans, quod finxit dextera verum eſt.*
Immobilis ſtantem fugitat lepus arte moloſſum,
Infertus rabidis ridet furor aureus urſis,
Geſtandus manibus ſævit leo blandior ira.
Cognoſcit dominam genius famulante metallo.
Mitigat illa feras, dum plebem paſcit egentum.

XCIX.

(DE ALBINO.)

A*Spicit Albinum titulos poſt buſta dediſſe,*
Funera qui meritis vivacibus jugulat.
Inclyte cui Princeps dum ſubdis jura Magiſtri,
Vere ſepulturæ contigit ille locus.

C.

(DE CANE VENATICO ET AGNA.)

C*Reticus hic ſollers quidam vocitatur homullus,*
Naribus argutus, greſſu celer, ore timendus,
Impavidus preſſo ſignans veſtigia roſtro,
Quo cervus, capreæ, lepores, lupus, urſa vagatur,
Invenit, & tepido capitur fera provida lecto.
Luditur agnellæ poſt prælia tanta volatu,
Molle pecus volucrem prævertit fraude moloſſum.

a *De marmoribus opere ſarſorio*) Gregorius Turonenſis lib. 1. Hiſtoriæ cap. xvi. de Eccleſia, quam Namatius Epiſcopus Arvernorum in Civitate ſua ædificavit. *Parietes*, inquit, *ad altarium opere ſarſurio ex multa marmorum genere exornatos habet*. Ex Ennodi verbis ſatis patet ſarſorium opus dici, cum variæ diſcolorum marmorum cruſtæ committuntur, ut unum corpus & unam quaſi picturam efficiant, quod genus ſcite a Caſſiodoro deſcribitur lib. 1. epiſt. vi. *De urbe nobis marmorarios peritiſſimos deſtinetis, qui eximie diviſa conjungant, & venis colludentibus illigata naturalem faciem laudabiliter mentiantur. de arte veniat, quod vincat naturam. diſcolora cruſta marmorum gratiſſima picturarum varietate texantur*. Inde & ſarſor, ejus opificii artifex marmorarius. In actis Cirteoſibus Numatii Felicis, cum ſacri codices ſub Diocletiano quærerentur: *Et dum ventum eſſet ad domum Felicis ſarſoris, protulit codices quinque.*

b *De equo quem accepit Hunisco*) Huniſcum dixit qua forma Daciſcum Aurelianus in epiſt. apud Vopiſcum. Hunnorum gens ſemper in armis, & nunquam ſine equis. Inde Sidonius argute, ut ſolet, cæteras gentes equorum tergo ferri, Hunnos habitare ait in Panegyrico Anthemii.

——ita ſemper equo ceu fixus adhæret
Rector. Cornipedum tergo gens altera fertur,
Hæc habitat, teretes arcus & ſpicula cordi.

Locum ut emendari debet exſcripſi, quia ut editus eſt multiplici menda ſcatet.

CXI
DE [a] HORTO REGIS.

DExteru bellipotens vulgatis plenatriumphis,
Qua cecidit quicquid ſugit ab obſequio:
Diſperſo celſam ſolidas qui ſanguine ſamam,
Cui peperit laudem mitis & arma tenens.
Poſtquam prulargo rubuiſti ſcummute campi,
Arvu colis pingens germiue purpureo.
Virgultis proprio diſpenſas murice poma,
Das plantis fructum nobilitute tua.
Vilior en ceſpes jactat ſe divite ramo,
Dum ligni morſus feminu clarn ſovet.
Demeſſus ferro ſtoret tibi ſurculus alter:
Nuda maritutis dos nitet arboribus.
Graminu cultorem praenoſcunt, mutu loquuntur,
Quod tetigit Princeps ver habet in glacie.
Geſtu terra potens, monſtrat cui creverit arbor
Fœtibus & genio panditur hic dominus.
Pervigil Heſperidum quu ſervas jugeru ſerpens, *Schott. damn
*Aurea jejunis muneru * duns epulis.*
Quis ſylvæ ſobolem carpat cuſtode veneno?
Morte nemus cuenm, credite nullus udie.
Hic commune facis, pietas, quod ſola paraſti.
Viſceribus plenis neſcit abire ſames.

CXII.
DE CŒCO QUODAM LUXURIOSO.

ORbe pereſſoſo fluidum de lumine valuns
Peſtifer oſtentans oru ſepultu geris.
Cœca per innumeros ſacies portatur amicos,
Qui te conſpiciunt jure dolent oculis.
Ebria marcenti locupletas flumine menta,
Circumfers craſſo ſordidu labru fimo.
Oſculu nullu pecus, mudidam ſuſpende Mephitim:
Te propter cupiam perdere quod video.
Quis putet ex oculis flammas coaleſcere turpes?
Nil videt, & rectum ſervat iter ſcelerum.

CXIII.
DE EQUO SUO SENE.

FLexior annoſo ſonipes moderamine noſter
Nunc juvenem blando ſuſtinet obſequio.
Mollia grandævus ſummittit tergu ſedenti:
Ætas conſtantem greſſibus eſſe facit,

CXIV.
DE FLAGELLO INFANTIS ARATORIS.

QUæ capiunt mundum junxit mens doctu flagello,
Exornans cenſu nobilitante plagas.

CXV.
ALITER.

ARgenti atque auri vapulat quicumque metallis,
Gaudia cum fletu miſcet avaru ſuo.

CXVI.
ALITER.

DEutibus argenti ſulvum concluditur aurum,
Contemnat nullus verbera pulcra pati.

CXVII.
EPITAPHIUM DOMNÆ MELISSÆ INL. FŒMINÆ.

SAnguine, mente, opibus, facie, virtute, pudore,
Optatur qualis fœmina ſolu fui.
Hoc tantum mundi quod lex eſt corpore geſſi,
Exornaus caſtu prole pudicitiam.
Qua victrix fortem tenui per blandu maritum,
Melle meo vertens jura, Severe, tua.
Quos genui, celſu conjunctos ſtirpe reliqui.
Quod votum eſt ſanctis, conjuge præmorior.
Nil mihi deceſſit, manco poſt buſtu ſuperſtes:
Felices nunquam mors nociturn petit.
Et nomen dulce eſt, de factis Meliſſa dicor.
Moribus hoc fluxit jure datum propriis.

CXVIII.
DE QUODAM STULTO, QUI VIRGILIUS dicebatur.

IN tantum priſci defluxit ſama Maronis,
Ut te Virgilium ſæcula noſtru darent.

CXIX.
ALITER.

SI ſatuo dabitur tam ſunctum nomen homullo,
Gloria majorum curret in opprobrium.

CXX.
ALITER.

CAptivo ſtultus congaudet ſtemmate vates.
Non eſt Virgilius, dicitur iſte tamen.

CXXI.
ALITER.

EXterno quotiens vocitaris nomine demens,
Si tibi ſunt ſenſus, proſpice ne venias.

CXXII.
ALITER.

CUr te Virgilium mentiris peſſime noſtrum?
Non potes eſſe Maro, ſed potes moro.

CXXIII.
IN CUBICULO SUPER CODICES in ordine poſitos.

ISte callis eſt, ſupernam qui parat potentiam,
Lux pudoris, eſcu mentis, ſax, medelu, claritas.
Mundi ſæce qui ſucantur hunc tenere neſciunt.
Liber exeat hoc quicumque colla loro vinxerit.
Sanguinis venam nitentis comit iſte ſarculus.

a *De Horto Regis*) Theoderici, nam hic unus Italiæ rex tempore Ennodii, In quinto verſu pro *ſtemmate*, *ſcammate* repoſui ex veſtigiis Manuſcripti.

CXXIV.
a ADVERSUS [a] CLAUDIANUM DE MULABUS.

Hic volucrem Rhodani torrentis reſpice natam
Sermonum frænis ſubdere colla tuis.
Juſſa volat verbis, & verbis juſſa quieſcit,
Cujus captivum eſt auribus arbitrium.
Vincula neſciret, ni vocis ſtricta lupatis
Perderet auditu luxuriam generis.
Cum ſtimulos clamor mentitur, clamor habenas,
Obſequium lingua libera membra ferunt.
Non opus eſt loris, ſed nexus certa loquendi
Dura catenati roſtra ligat pecudis.

CXXV.
DE ASINO ET EQUA.

Viſceribus propriis externos fundere partus
Cogitur, & generis ſobolem lactere ferini.
Jurgia natura magno diſtantia calle,

CXXVI.
ALITER.

Edidit ignotum genitrix male conſcia partum,
Natura fraudes, nobiliore dolo.

CXXVII.
ALITER.

Diſcrimen generis junxerunt fœdera partus,
Ingenii ſtirpem permixta lege coacti.
Hic mulus geminum pecus eſt, ſed corpore ſimplex,

CXXVIII.
DE VECTATIONE SUA NOCTE IN ÆSTATE.

b [b] *Aſtrorum populus necdum de lumine Solis*
Perdiderat lucem: gremio ſed noctis adulta
Fundebat rutilos madefacta aſpergine crines.
Cynthia per croceas fulgebat lactea bigas,
Reſcindens quicquid deſcripſerat orbita fratris.
Vertebat tacitus ſplendor de munere noctis,
Torrida frigoribus confringens tempora Cancri:
Cum me curarum cupientem ſpernere faſces,
Ruris amœnati facies depicta vocavit.
Cornipedem ſcandi, qualem vix Cyllarus æquat,
Mollibus æthereas qui vincit curſibus auras,
Immobilis currit cujus per devia ſeſſor,
In ſtatione volans pedibus conſtanter adactis.

CXXIX.
IN BASTERNA UXORIS BASSI VIOLÆ.

Quam vaga conſtantem retinent hæc tecta decorem!
Mittitur a domina quicquid habent pretii.
Nam rutilat fulvum Viola de luce metallum:
Poſſeſſor radios ſpargit ubique ſuos.

CXXX.
EPITAPHIUM EUPHEMIÆ.

Obruit hæc tumulos, vivit poſt funera factis,
Quæ mortale nihil moribus inſeruit.
Euphemia tuos tellus complectitur artus,
Sed mens eſt niveis quam bene juncta choris!
Occidit exitium. ſors tuæ duriſſima ſervit,
Cum ſuperat fatum neſcia vita mali.
Hæc tholumis fæcunda fuit, viduata pudori
Exemplis natum fecit amare Deum.

CXXXI.
DE [c] SPATHA IN FUSTE. c

Utimur incluſa per fraudes enſe bacillo,
Mors ligni tunicis quam bene tecta latet!
Subſidium portas; quod cunctis terror haberis,
Pacificum eſt nobis quod neceat obſequium.

CXXXII.
DE BOETIO SPATHA CINCTO.

Langueſcit rigidi tecum ſubſtantia ferri,
Solvitur atque chalybs more fluentis aquæ.
Emollit gladios imbellis dextra Boeti:
Enſis erat dudum, credite, nunc colus eſt.
In thyrſum migrat quod geſtas, improbe, pilum.
In Venerem cunctans itaque Mavortis opem.

CXXXIII.
DE [d] STOMATIO EBURNEO. d

Sollicitata levi marceſcunt corda virorum
Tormento. fas eſt ludere virginibus.
Frangunt Marmaricis elephas quod miſit ab arvis,
Per micas ſparſum mox ſolidatur opus.
De pœna teneræ diſcunt cum fraude jocari.
Nam videre necis munere, fœmineum eſt.
Anguſta norunt res mille includere capſa,
Omne ebur hic, mulier, pectoris arca tui eſt.

---

a *Adverſus Claudianum*) Extat Claudiani Epigramma de mulabus Gallicis duplo longius quam Ennodianum, ſed utrinſque eadem ſententia. Quare *adverſus* hoc loco non oppoſitionem, ſed imitationem ſignificat.

b *Aſtrorum populus*) Phraſis Ennodii, cum magnam copiam & numerum dicere vult, populum aut plebem appellare. Sic *populos piſcium* dixit lib. 5. epiſt. 12. *populum occiſorum* in Panegyrico. Item alibi, *populos largitionum*, & *populoſos ferculorum errores*. Rurſus *plebem amnium* in vita S. Antonii, *plebem conſiliorum* in Panegyrico, *plebem aſtrorum* in Epigr. iuxta.

c *De ſpatha in fuſte*) Cui fuſtis pro vagina. quo genere utuntur etiam nunc in Gallia pedites nonnulli, dum iter faciunt. In proximo Epigrammate titulum correximus, ubi *ſpathaconotas* legebatur. Eſt autem ſpatha cinctus, qui barbaris una voce Spathatas, σπαθάτης.

d *De ſtomatio eburneo*) Oſcillo. Gloſſarium vetus, *Oſcillum σφαίτιν*, Ludicri genus, quod graphice ab Auſonio deſcribitur in præfatione Centonis nuptialis. *ſimile ut dicas ludicro, quod Græci σφαίτιν vocavere. oſcilla ea ſunt, ad ſummum quatuordecim. Harum verticularum variis coagmentis ſimulantur ſpecies mille formarum: Elephantus bellua, aut aper beſtia, anſer volans, & mirmillo in armis, ſubſidens venator & latrans canis. quin & turris & cantharus, & alia hujuſmodi mirabilium figurarum, quæ alius alio ſcientius variegant. Sed peritorum concinnatio miraculum eſt: imperitorum junctura ridiculum.* Hac arte puellæ res mille, ut ait Ennodius, anguſta capſa includebant, quia paucis oſcillis, quæ ex capſula promebant, res innumeras concinnabant. Eodem ſpectat larva argentea Petronii Arbitri, cujus catenatio mobilis diverſas figuras exprimebat.

CXXXIV.
DE AVE PER PADUM SUPER SPUMAS ſedente & tranſeunte.

Riparum franos natura vincula ſurgent
Forte Padus tumido gurgite tranſierat.
In ſpumam fluxas cogens dureſcere lymphas,
Squameo prævalidis dorſa ferebat aquis.
Ales ut in tenero fidens tunc conſtitit orbe,
Otia dans pennis, tuta premebat aquas.
De proprio pelagus calcanti ſuggerit alnum,
Humida tum ſiccam cymbula portat avem.

CXXXV.
DE SEPULCRO MAJORIANI IMPERATORIS.

Cum perſtat gravior, buſtum fortuna petitum
Contulit exuviis, Majoriane, tuis.
Nunc indignis pyramidum (ſors) proſpice moles,
Vilia Principibus linque ſepulcra piis.

CXXXVI.
DE EQUO PADANO.

Cornipedes enoſti, quos gignunt bellica rura,
Quoſque cruentatis diluit unda toris.
Algido qui Tanais domuiſtis dorſa profundi,
Quorum prævalidas ungula taltat aquas.
Ecce Padanus adeſt ſonipes, cui judice recto
Cedant Æmonii quos fovet aura poli.
Ille pruinoſis qui mandat gramina luſtris,
Et merito & forma diſpar utroque venit.
Molliter incedit membris formoſus honeſtis,
Oblectat viſum dulcis in obſequio.
Nil jam Phaſiacam collaudet fabula prolem:
Nec peregrina ferant nomina celſa caput.

CXXXVII.
[a] ## DE [a] PRINCIPE P. P. EBRIOSO, qui vitem tenebat.

Verus honor vitem tribuit, ſed munera vitis
Jejuno non dant ligna miniſterio.

CXXXVIII.
A L I T E R.

Ut ſceptrum Princeps, ſic geſtat dextera vitem,
Viribus exornet diva corona caput.

CXXXIX.
A L I T E R.

Vitifer hic ſiccus matrem complector herilis
Uberibus preſſis qua mihi vina negat.

CXL.
A L I T E R.

Heu quotiens calidis vitas ſine fruge labellis
Illuſit nudo nomine me refovens!

CXLI.
ENNODIUS HONORATO PRINCIPI.

Terrarum culpis vitium potator obumbrat.
Ebrius eſſe nequis vina vomens Ligurum.
Dum replet madidus ferventia pectora Bacchus,
Indicunt validam pocula noſtra ſitim.

CXLII.
DE [b] EPISTOLA DOMNI AMBROSII contra Symmachum de ara Victoriæ, quando potens caltam ipſius victus eſt Symmachus. factum ſubito, & miſſum Domno Fauſto Præf. præt. [b]

Dicendi palmam Victoria tollit amico,
Tranſit ad Ambroſium. plus favet ira Dea.

CXLIII.
VERSUS DOMNI FAUSTI.

In Ligurum terris potorem qui vocat, errat:
Nunquid vina bibit vina bibens Ligurum!

CXLIV.
VERSUS MESSALÆ.

Suſcipe verſiculos, Ennodi proxime, noſtros,
Ut librum nobis reddere non deſinas.
Ne ſædes cultum, dum reddere maxime non vis,
Quæ pridem nobis tu quoque pollicitus.

CXLV.
DOMNI ENNODII.

Si te Meſſalam ſtudiis mihi pandere velles,
Non deerant libri, quos tibi dulce darem.
Mens injuſta nimis quod ſpernat tollit amanti,
Nec gratum eſt munus, quod fugit ingenium.

CXLVI.
DOMNI ENNODII.

Artis Grammatica librum de carmine facto
Qui poſcit, ſolidos certat habere pedes.
O utinam Muſis contingant munere noſtro
De te quandoque gaudia certa puer!
Vitant loripedem, niſi fallor, pangere verſum,
Vel quos in ſomnis reſpicimus ſtudia.

---

a *De principe P. P.*) Id eſt Præfecti Prætorio, Princeps P. P. erat primus inter officiales ſedis Prætorianæ. Notitia Imperii. *Officium V. I. Præfecti Prætorio, Princeps, Cornicularius, Adjutor*, &c. Eodemque modo in officio Præfecti urbis, & Magiſtrorum utriuſque militiæ, & aliarum dignitatum Principes erant qui omnes e ſchola Agentium in rebus ad gubernanda officia mittebantur. l. vi. Cod. Theod. De principibus agentium in rebus. Gloſſæ Juris, Πριγκιψ ὁ πρῶτος τῶν πολιτικῶν τάξεων. Erat & Princeps officii Imper. Theodericus Rex Variarum lib. ii. epiſt. xxviii. *Stephano V. S. Comiti primi ordinis, ex Principe officii noſtri*. & in lapide Romano, *Nevitus Princeps officii Imp. Claudii*. Horum ergo inſigne fuit vitis ſeu virga, ut centurionum. unde jocum captat Ennodius in temulentum Principem Honoratum. de quo iterum Epigrammate ſequenti, & cxli.

b *De Epiſtola domni Ambroſii*) Ea eſt xii. libri ii. Epiſtolarum S. Ambroſii, cui præpoſita eſt Symmachi Præfecti urbis relatio quam refellit.

CXLVII.

DE HONORATO.

Uxor Fluſconis cupit domita Fnlerni,
Semper inexhauſto pectus repleta Lyæo,
Qua Bacchum madidis colui venerata lubellis,
Turgida ructato permulcens numina muſto,
Concludor ſicci bene conſcia tegmine buſti;
Eſt tamen ad ſuperos conjunx mihi nobilis euve.
Pocula quem nunquam poſſint tranſire benta.
Quem ſi fata vtrum ſervant, tibi vivimus ambo.

CXLVIII.

EPITAPHIUM DOMNÆ DALMATIÆ.

Funus obit virgo quotiens in buſta refertur,
Unum iter eſt mortis criminis obſequium.
Dalmatiæ meritis victa eſt natura rebellis,
Degeneri cælum nobilitate tenet.
Hoc ſatis eſt mundum calcaſſe in corpore mundi,
De vitio ſumptam cedere nil vitiis.
Stemmatis hinc lucem tranſcendit ſole pudoris,
Mens cum propoſito conſociata fuit.

CXLIX.

DE FONTE BAPTISTERII S. STEPHANI, & aqua quæ per columnas venit.

En ſine nube pluit ſub tectis imbre ſereno,
Et cæli facies pura miniſtrat aquas.
Proflua marmoribus decurrunt flumina ſacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rurſus nutis unda ſuperna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha receſſus,
a Euſtorgi Vatis ducta miniſterio.

CL.

EXCUSATIO ENNODII DE LAUDIBUS.

QUI miratur officii terminos in amicorum me laudibus egreſſum, recolat quam imperioſa eſt ſemper affectio, nec parens propoſiti legibus vis amoris. Et profecto ſi facti mei rationem quærat, religionem vocat quod mentiebatur exceſſum.

Ut valeant aquila formatos prodere fœtus,
Vitulis tenerum frangit tepor inſitus ovum.
Tunc piae artatam laceras pater impiger ædem,
Ut pariat rurſus ſtudio, quos edidit alvo.
Mox generis teſtem Phœbum ciet arbiter idem,
Invenit internam rimatus lumine lucem.
Non aliter celſo pueros de ſtemmate cretos
Doctrina radiis opponit cura parentis.
Quum bene flammarum conſtanter, reſpice bella
Excipiunt teneri, vincentes fulgura viſu.

CLI.

DE DUABUS DOMIBUS CONJUNCTIS.

In geminis ſimplex radiat pia gloria tectis,
Et de diviſis conſociatur honos.
Ne procul, aut ibidem ſueros confunderet uſus,
Conſtanti numerum ſors dedit ampla loco.
Una domus duplici diſcreta jungitur æde,
Partiturque ſuum quod bene nectit opus.

a *Euſtorgi Vatis*) Epiſcopi Mediolanenſis, qui Laurentio ſucceſſit; ad quem extat epiſtola Theoderici Regis, hoc titulo, *Euſtorgio viro venerabili Mediolanenſi Epiſcopo*. Nunc ut umbilicum Notis aliena potius manu, quam meis verbis addam, Epigrammati Ennodii conſimilia argumenti octaſtichum apponam de fonte, quem Leo Magnus ante Oſtienſem D. Pauli baſilicam condidit.

Unde lavat carnis maculas, ſed crimina purgat,
Purificatque animas mundior amne fides.
Quiſquis ſuis meritis veneranda ſacraria Pauli
Ingrederis ſupplex ablue fonte manus.
Perdiderat laticum longæva incuria curſus,
Quos tibi nunc pleno cantharus ore vomit.
Provida paſtoris per totum cura Leonis,
Hæc ovibus Chriſti larga fluenta dedit.

ARATORIS SUBDIACONI AD PARTHENIUM EPISTOLA.

Cujus in Notis ſupra facta eſt mentio ad Epiſtola 1. Lib. IX.

Domino Inluſtri, magnificentiſſimo atque præcelſo Parthenio Magiſtro Officiorum atque Patricio Arator Subdiaconus.

Si tibi, magne, velim faſces memorare parentum,
Vix daret in tergo pagina lecta modum.
A proavis, atavíſque potens tu ſtemmata vincis
Moribus, & meritis cedit origo tuis.
Optime Partheni, poſitum cui nomen ab ævo,
Laus magis eſt animi, qua verecunde places.
Nuntia venturum ſignavit lingua pudorem,
Uſque decus gemmis quod vocitaris adeſt.
Cingula plura geris, ſed quæ tu grandia reddis,
Nam tibi quiſque datur mox ſibi creſcit honor.
Quis bona tanta canat? breviter loquor, omnia tecum,
Quæ faciunt magnos ſingula, ſolus habes.
Tu facunde ſonas Rhodani Rhenique catervis,
Regia dulciſonum te probat aula virum.
Te multis opulenta quidem Germania doctum
Suſpicit, & patrio gaudet amore tibi.
Gloria de tanto cui maxima fulget alumno,
Qualem Romuleo dat toga denſa foro.
Vidi ego te, vidi juvenem ſermone diſerto,
Heſperios proceres æquiparare ſenes,
Quo directus eras Legati munere functus,
Ut libertatis poſceres actor opem.
Mulſiſti Geticas verbis felicibus aures,
Juveruntque tuum publica vota ſolum.
Nil auditor ovans potuit rex ille negare,
Cujus in arbitrio tunc ea cauſa fuit.
Hæc ubi fama volans celeri diſpergere curſu
Cœpit, & adſidua ſuſtulit aure caput.
Exiit in populo ſolidæ pinguedo loquelæ,
Stipabatque tuos anxia turba gradus.
Ut quotiens motis aperires flumina labris
Curreret æſtivam ceu poſitura ſitim.
Has ego divitias avidus contingere lingua,
Qua velut unda Tagi tu pretioſe fluis.
His quoniam laribus tenebamur in urbe Ravennæ,
Hoſpes hians aderam nocte, dieque tibi.
Quos mihi tu libros, quæ nomina docte ſonabas?
Quanta ſimul repetens codicis inſtar eras?
Cæſaris hiſtorias ibi primum te duce legi,
Quas ut ephemeridas condidit ipſe ſibi.
Cantabas placido, dulcique lepore poetas,
In quibus ars fallax, pompa ſuperba fuit.
Sed tamen ad viſos remeabas, optime, vates,
Quorum metra fides ad ſua jura trahit.
Qualis in Hyblæis Ambroſius eminet hymnis,
Quos poſito cunis ſignificaſtis apes.
Qualis in hac eadem decentius arte manavit,
*Arverniſque canis * * niana celer.*
Cura mihi dudum fuerat puerilibus annis
Verſibus adſiduum concelebrare melos.
Scribere quas etiam ſimulavit fabula partes,
Et per inane fretum ſub levitate rapi.
Quæ cum noſtra tibi fragilis cecinisset arundo,
Et mihi, care, tuus ſæpe faveret amor.
O utinam malles, dixiſti, rectius hujus
Ad Domini laudes flectere vocis iter.
Ut quia nomen habes quo te vocitamus Arator,
Non abſtruſa tibi ſit, ſed aperta ſeges.
Conſtitui, fateor, ſi quando forte mererer,
Ingenii fructus ad meliora ſequi.
Quo ſe cumque loci contigeret eſſe, virorum
Maxime, tranſmitti quod modularer opus.
Jam ſtimulat promiſſa dies, ut debita tandem,
Contractuſque meos ſolvere, docte, velim.
Sume quod ex uvido libavimus æquore carmen,
Et licet exiguas ſuſcipe gratus aquas.
Oceanus rerum ſpacio manet altus in illo,
De quo vix laticem traximus ore brevem.
Namque ego Romana caulis permixtus amœnis
Eccleſiæ tonſo vertice factus ovis.
Paſcua læta videns, & aprica volumina Chriſti,
Quærebam guſtu tangere cuncta meo.
Et nunc Davitici adſuetus floribus odas
Mandere, nunc Geneſin meus cupiebat edax.
Cumque ſimul violas & lilia carpere mallem,
Quæ vetus atque novus congeminavit odor.
Incidit ille mihi, quem regula nominat Actus,
Meſſis Apoſtolicæ plenus in orbe liber.
In quo nos Dominus Petro piſcante levavit
De gremio ſalſi, cæruleique maris.
Oſtenſaque dedit cæleſtis imagine navem,
*Gentibus aſſumptis * ex ſaturitate famem.* * forte exſaturare.
Hujus ab hiſtoria produxi carmina tyro,
Paſtorique meo ſedulus ora dedi.
Largius auxilio qui fert nova verba canenti,
De quo nemo poteſt hoc ſine digna loqui.
Quæ patri egregio patuerunt tradita Papæ,
Scriniaque Eccleſiæ condita rite gerunt.
Eia age ſuſceptos celebret conlatio libros.
Mercedis pretium cauſa ſuperna dabit,
Sunt quia Pontifices in religione magiſtri,
Gallia quos multos dat ſtudioſa bonos.
Eſt ubi Firminus venerabilis ille ſacerdos,
Paſcere qui populum dogmatis ore poteſt.
Hujus ad Italiæ tendit laudatio fines,
Atque ultra patriam gloria nomen habet.
Ne dubita quin grata forent documenta probatis,
Sedis Apoſtolicæ quæ placuere viro.
Nec te nempe putes cariturum munere famæ,
Hæc prælata operi ſcripta quod edis ibi.
Ibimus ambo ſimul quo pagina venerit iſta,
Partheniumque decus ſemper in ore feret.

ANIMADVERSIONES
EX GASPARIS BARTHII
ADVERSARIORUM LIBRIS.
IN ENNODIUM.

PAg. 801. a. *In quantos ſe uſus.* Barthius:
pag. 945. *in quanſos ſe viſus &c.* nam velnt ob ocu-
los poni res ipſas deſcriptas ait. quod omnioo
poſenot quæ ſequuntur.

Ibid. b. Quantum *æſtimas*. Barth. *quem tuum
æſtimas.*

Ibid. b. *novi tamen* æſtimare. Barth. omni-
no reducendum eſt, quod in veteri Editione eſt,
exſimare, quaſi ſejungere a nimiis præconiis, ne
pluris ſibi videatur quam ſit.

Pag. 802. a. *ſis forte in* æſtimatione *arbi-
trii mei defrudata cognitio*. Barth. Non debuit
mutari veterum Editionum lectio *extimatione*, hoc
eſt ſequeſtratione. Et puto legi debere, *Sis*, *fero*,
in extimatione arbitrii &c.

Ibid. b. *pravii in te putetur extitiſſe ſermonis*.
pag. 705. Barth. *pravus ſine te putetur &c.*

Pag. 821. in Epigrammate Aſterii, quod Sir-
mondus recitat *in* Noris: veracia *dicta poeta*.
Barth. ex ſcheda vetuſtiſſima *veracis dicta poeta*.

Ibid. Edita *ſunt populis*. Barth. *dedita*.

Ibid. *celebrent per ſacula* faſti. Barth. *faſtus*
vero diſertiſſime in noſtra ſcheda editum eſt.
Faſtibus pro faſtis Lucanum dixiſſe notat, niſi
fallor, coryphæus grammaticorum Priſcianus.
locus eſt lib. x. ubi loquitur Cæſar.

Nec meus Eudoxi vincetur faſtibus annus.

Porro inſcriptio Sedulii ita in mſ. concepta
eſt: *Domina mea ſanctiſſimo ac beatiſſimo patri
Macedonia presbyt. Sedulius in Chriſto ſalutem.*

Pag. 930. c. artem *tenenti inter doctos* Barth.
pag. 975. *arcem tenenti*. Idem Ennodius Paræneſi ad Bea-
tum & Ambroſium, *Ergo ad diſciplinarum arcem
properantes.*

Pag. 1089. a. *eripientes ſalutem* cytheris. Bar-
pag. 932. th. vera lectio, *eripientes ſalutem ceteris*. Eam
hanc eſſe docent ſequentia: *nutriit te illa felici-
tas, quæ trucidat.*

Ibid. b. *Solue eſt in* ætate *terminus*, *inveniſſe
participem*. Barth. rectiſſime U. C. Schotti, *in
anxietate.*

Ibid. b. *Suſcepi miſeranda* naufragium. Barth.
naufragum.

Pag. 1095. Dic & *algentis pelagi lapillos*,
Nuda ſuperſtat. Barth. *Cedit*, *algentis &c.* To-
tidem literæ ſunt tranſpoſitæ ſolum. (Sed re-
ctius fortaſſe: *Sic & algentis &c.*)

Ibid. *carcere* irrupto *aituit*. Barth. in veteri-
pag. 478. bus ſcriptis & editis *carcere irrupta*. optime. Non
enim rupit tegmen, quod cohibebat &c.

Ibid. *Sanguine in nullo madefacta* lætus *Spi-
cula geſtans*. Barth. minime lætus videtur Cu-
pido adeſſe. id quod arguit etiam allocutio Ve-
neris. Legendum igitur *lentus*: ut, velut triſti,
lentum gradum adſcribat. In Editionibus priſcis
vox illa plane omiſſa eſt, & verſus ultimus velut
in hexametrum formatur: quod auget nobis de
vitio ſuſpicionem.

Pag. 1140. Epigr. cxx. Captivo *ſtultus con-
gaudes ſtemmate vates*. Barth. ſcribendum ar- pag. 153.
bitrer *raptivo*.

Ibid. Epigr. cxxi. *proſpice ne* venias. Barth.
magis eſt ut legas *ne veneas:* hoc eſt *ne* ven- pag. 133.
daris & ducaris in ſervitutem. Alluditur vero
mos veterum, qui mancipiis pro emptis lubitu ſuo
nomina imponebant. Non obeſt huic lectioni ſyl-
laba natura longa, correpta; cum eum Ennodii
morem notaverit jam ante multa ſecula Arnol-
fus Lexovienſis: & demonſtrant ſcripta Felicis
noſtri, hac in parte perquam infelicia.

Ibid. Epigr. cxxii. *Non potes eſſe Maro*, *ſed
potes eſſe* Moro. Barth. vitioſus ille *Moro* exi-
gendus videtur, & ſubſtituendus *Baro*, qui ſonum
prioris magis æmulatur, nec contractione ulla
conturbatus, hominem ſonat ſtupidum, bardum &c.

Pag. 1144. Epigr. cxlvi. *de carmine* facto.
Barth. veteres Editiones melius *fracto* referre puto.

Ibid. *ſolidos certat* habere *pedes*. Barth. le- pag. 405.
gitur in priſcis, *certa cavere pedes*. ſcribendum
puto *certat avere*. Hoc eſt ſolidos firmoſque
carminum pedes valere vult.

Ibid. *De te* quandoque *gaudia certa puer.*
Barth. lego *quondam aque gaudia certa &c.*

Pag. 1147. in Aratoris Elegia: *poſitum cui* pag. 1370.
nomen ab ævo. Barth. ſuſpicabar legendum *ab
auro:* ſed alterum verius, ſcilicet ſcriptum fuiſ-
ſe, *poſitum cui nomen ab aquo*. Æquum enim
virgineos mores verecundo nomine cenſeri.

Ibid. *Nuntia venturum ſignavit lingua pudo-
rem*, *Usque decus* gemmis *quod vocitaris adeſt*,
Barth. Nihil facilius quam refingere. *Utque de-
cus gemines*, *quod vocitaris ades*. Nomen mo-
ribus exprimendum præſaga tibi lingua impoſuit:
tu, quod vocaris, es; ut gemines decus. *Ades*
pro *es*, non eſt barbarum; exempla apud Lu-
cretium, Catullum, Propertium obvia

Ibid. *Te* multis *opulenta quidem Germania
doctum Suſpicit*. Barth. Nihili illud *multis opu-
lenta*. Scribe *Te titulis opulenta*. Facili lapſu
ſcriptoris ab abbreviatione.

INDEX
OPERUM ENNODII.

EPISTOLARUM AD DIVERSOS LIBRI IX.

Opuscula miſcella X. id eſt,

I. Panegyricus Theodorico regi dictus, pag. 959.
II. Libellus Apologeticus pro Synodo, 973.
III. Vita B. Epiphanii Epiſc. Ticin. 995.
IV. Vita B. Antonii monachi Lerinenſis, 1023.
V. Euchariſticum de vita ſua ad Elpidium, 1029.
VI. Parænesis didaſcalica Ambroſio & Beato, 1073.
VII. Præceptum de cellulanis Epiſcoporum 1039.
VIII. Petitorium quo abſolutus eſt Gerontius, 1041.
IX. Benedictio cerei Paſchalis I. 1043.
X. Benedictio cerei II. 1045.

DICTIONES XXVIII. id eſt.

Sacræ VI.

I. In Natali Laurentii Epiſc. Mediolanenſis, 1047.
II. In dedicatione Baſilicæ Apoſtolorum, miſſa Honorato Epiſcopo Novarienſi, 1051. c.
III. Dictio data Stephano V. S. Vicario dicenda Maximo Epiſcopo, 1053. b.
IV. In Dedicatione, miſſa Maximo Epiſcopo, 1054. d.
V. Dictio incipientis Epiſcopi, 1055. d.
VI. Dictio de Hæreticis Orientis, 1057. c.

Scholaſticæ VII.

VII. In dedicatione Auditorii, quando ad forum tranſlatio facta eſt, 1058. d.
VIII. Præfatio dicta Lupicino, quando in auditorio traditus eſt Deuterio V. S. 1060 c.
IX. Præfatio quando Arator auditorium ingreſſus eſt, 1064. c.
X.. Gratiarum actio Grammatico, quando Parthenius bene recitavit, 1065. a.
XI. Quando Euſebii filius traditus eſt ad ſtudia, 1066. d.
XII. Data Aratori, quando ad laudem provectus eſt, 1067. d.
XIII. Dictio quando Paterius & Severus traditi ſunt ad ſtudia, 1069. b.

Controverſiæ X.

XIV. In legatum qui patriam hoſtibus tradidit, 1070. d.
XV. In novercam quæ cum marito privigni odia ſuadere non poſſet, utrique venenum porrexit, 1071. d.
XVI. In eum qui præmii nomine Veſtalis virginis nuptias poſtulavit, 1072. e.
XVII. In eum qui ſeni patri cibos ſubtraxit. 1073. e.
XVIII. In Tyrannum, qui præmii nomine parricidæ ſtatuam inter viros fortes dedit, 1074. d.
XIX. In aleatorem qui agrum, in quo parentes ejus erant poſiti, pro ludi pretio dedit, 1076. a.
XX. In eum qui in lupanari ſtatuam Minervæ locavit, 1077. a.
XXI. In patrem quendam qui cum filium a pirata captum redimere non dignatus eſſet, ab eo tamen ali petebat, 1078. b.
XXII. Adverſus legem quæ jubet ut de capta civitate hoſtium ſacerdotes & Veſtales liberi dimittantur, 1082. e.
XXIII. In abdicatum, qui patrem necavit, 1084. e.

Ethicæ V.

XXIV. Verba Diomedis, cum uxoris adulteria cognoviſſet, 1085. b.
XXV. Verba Thetidis, cum Achillem videret extinctum, 1086. c.
XXVI. Verba Menelai, cum Trojam videret exuſtam, 1087. d.
XXVII. Verba Junonis, cum Antæum videret parem viribus Herculis extitiſſe, 1088. c.
XXVIII. Verba Didonis cum abeuntem videret Æneam, *ibid.* e.

POEMATUM SEU CARMINUM

Liber I.

I. Itinerarium Brigantionis. 1091.
II. Dictio data Deuterio, nomine ipſius mittenda Eugeneti, 1093.
III. Præfatio nepotibus Proculi, *ibid.*
IV. Epithalamium Maximi V. S. 1094.
V. Itinerarium Padi. 1096.
VI. Dictio Ennodii, quando Roma rediit. 1097.
VII. Ad Fauſtum de carminibus ejus, 1099.
VIII. Ad Olybrium de ejus eloquentia, 1101.
IX. In Natali xxx. Epiphanii Epiſcopi Ticinenſis, 1103.
X. Hymnus Veſpertinus, 1106.
XI. Hymnus in tempore triſtitiæ, 1107.
XII. Hymnus de S. Cypriano, 1108.
XIII. Hymnus de Pentecoſte, *ibid.*
XIV. Hymnus de S. Stephano, 1109.
XV. Hymnus de S. Ambroſio, *ibid.*
XVI. Hymnus de Aſcenſione Domini, 1110.
XVII. Hymnus de ſancta Euphemia, *ibid.*
XVIII. Hymnus de S. Nazario, 1111.
XIX. Hymnus de S. Maria, 1112.
XX. Hymnus de S. Martino, *ibid.*
XXI. Hymnus de S. Dionyſio, 1113.

Epigrammata, ſeu Carminum Liber II. *ibid.*

INDEX EORUM

AD QUOS SCRIPTÆ SUNT EPISTOLÆ ENNODII.

ADeodato Presbytero, lib. III. ep. vii. lib. VI. ep. xxxvi. lib. VII. ep. xxviii. lib. VIII. ep. xxx. lib. IX. ep. xvi. xxxii.
Aſiis, II. xiv.
Agapito, I. xiii. IV. vi. xvi. xxviii. V. xxvi. VI. xii. VIII. xli. IX. xxviii.
Agnellæ, IX. xxv.
Agnello, VII. iv. xiv. xv. xvi. xxvi. VIII. xx. IX. xix.
Albino, II. xxi. VI. xii.
Aliconi, IV. ii.
Apodemiæ, IX. xvii.
Apollinari, II. viii. III. xiii. IV. xix.
Aproniano, IV. xxxv.
Aratori, VIII. iv. xi. IX. i.
Archotamiæ. VI. xxiv. VII. xiv.
Armenio, II. i.
Aſturio, I. xxiv. II. xii.
Avieno, I. xii. xviii. II. xxviii. III. viii. xxvi. xxvii. xxx. xxxi. V. xvii. VI. xxxii. VII. iii. ix. xvii. xviii. VIII. ii. vi. xxvi. xlii. IX. vii. xxiv. xxxi. xxxiv.
Avito, IV. xxxi. V. v. xx. xxi. VI. xiii. xiv.
Aureliano, VI. v.
Aureliano *Presbytero*, VIII. xiii. xxxv. Epiſcopo, IX. xxvii.
Barbaræ, VIII. xvi. xxvii.
Baſſo, IV. xxv.
Beato, VII. xxix. VIII. xxi. xxviii. xxix. IX. vi.
Boetio, VI. vi. VII. xiii. VIII. i. xxxi. xxxvi. xxxvii. xl.
Cæſario Epiſcopo, IX. xxxiii.
Camillæ, IX. ix.
Caſtorio, I. ii.
Celſo, IX. x.
Conſtantio, II. xvii. xix. xx. IV. xiii. V. xxiii.
Deuterio, I. xix.
Decorato, IV. xvii. VII. vi. x.
Dioſcoro. VI. xxxiii.
Dominatori IV. xxiii.
Dominicæ, VI. xviii. xxxv.
Edaſio, VIII. xv.
Eliſeo, V. iv.
Elpidio Diacono, VII. vii. VIII. viii. IX. xiv. xxi.
Eugenetti, I. xxv. III. ii. xxv. xxix. IV. xxvi. xxx. xxxii. V. xxvii. VI. xii. xxii.
Eulalio Epiſcopo, III. xviii. IV. iii.
Euprepiæ, II. xv. III. xv. xxviii. VI. iii. xxvi. VII. viii.
Fauſto, I. ii. iv. v. vi. vii. xiv. xvii. xx. xxi. xxvi. II. x. xi. xvi. xxii. xxiii. xxiv. xxv. III. iii. xix. xx. xxi. xxii. xxxiii. IV. v. ix. xiv. xv. xviii. xxiv. V. ix. xviii. VI. ii. iv. ix. x. xv. xix. xx. xxi. xxv. xxix. xxx. VII. ii. xxx. VIII. v. xiv. xviii. xix. xxiv. xxv. IX. ii. xi. xxii.
Fauſto Albo, VI. xxxiv.
Fauſto Juniori, V. xii.
Firminæ, VI. xxxviii.
Firmino, I. viii. II. vii.
Floriano, I. x. v. xvi.
Floro, I. ii. xi. VII. vi. x. VIII. xii. xxii. xxiii.
Gudilevo, VI. xxviii.
Honorato, II. xxvii.
Hormiſdæ Diacono, IV. xxxiv. V. xiii. VI. xxxiii. VII. xii. VIII. xxxiii. xxxix. IX. v.
Joanni, I. i. x. II. xviii. IV. xii. VI. xxxvii.
Johanno, IV. vii. xx. VII. i.
Laconio, II. v. III. xvi. V. xxiv.
Laurentio, III. vi.
Leontio Abbati, V. vi.
Liberio, II. xxvi. V. i. VI. xii. IX. xxiii. xxix.
Luminoſo, III. x. IV. xi. V. xi. VI. xvi.
Marcelliano, III. ix. xxix.
Marcellino Epiſcopo, VI. xvii.
Marciano, V. ii.
Maſcatori, III. xxiv. IX. xx.
Maximo, III. v. VII. xx. xxi. xxii. xxiii. VIII. x.
Meribaudo, IX. iii.
Meſſalæ, VIII. iii. ix. xliii. IX. xii. xxvi. xxxv.
Olybrio, I. ix. xxv. II. iv. ix. xiii.
Opilioni, I. xxii. V. iii.
Pamfronio, V. xvi. IX. xiii.
Parthenio, V. xix. VI. i. xxiii.
Paſſivo, III. xxxii.
Petro, V. viii.
Pomerio, II. vi.
Portiano Abbati, VIII. xxxiv.
Probino, IX. iv.
Probo, VII. xxvii.
Promoto, III. xiv.
Senario, I. xxiii. xxxiv. IV. xxvii. xxxiii. V. xv. VI. viii. xii. xxvii. VII. v. VIII. vii.
Senatori Epiſcopo, III. i.
Servilioni, V. xiv.
Simpliciano, VII. xix.
Specioſæ, II. ii. iii.
Stephano Abbati, III. iv. xii.
Stephano Epiſcopo, III. xvii.
Stephano, VII. xxiv.
Stephaniæ, VIII. xvii. IX. xv. xviii.
Symmacho Papæ, IV. i. viii. xxii. xxix. V. x. VI. xxxi. VIII. xxxii. xxxviii. IX. xxx.
Symmacho Patricio, VII. xxv.
Traſimundo, V. i. IV. x.
Venantio, V. xxii.
Victori, IX. viii.

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A

AAronis myſtics ſacrificia. pag. 633. c
Abdoitæ. 293. e
Ablavii diſtichum in Conſtaotinum, 36r. b
Ablavus Præfectus Præt. 404. a
Abrabæ abb. Epitaphium. 608. a
Abrabam peregrinatin, & ærumnæ, 24. a b 25. b c, filii ſacrificium, 24. c 25. b 107. e, duplex prophetia, 26. a 27. a 29. e, menſa Angelis parars, 133. c ſpes io reſurrectione. 29. d
Abraſaa Deus, 269. b
Abſulotionis in ſpe adhuc eſt, qol poteſt converti, 58r. d
Abſyrti fabula, 69r. v. 134
Acacios Conſtautinopol. ro58. e 948. b, ejus literæ 434. b, caceſſus, 435. a, damnat Petrum Epiſcopum & Johannem, 435. c, mittit Jobaooem præſidere eccleſiæ poſt damnationem, 436. a, multa committele in everſionem diſciplinæ eccleſiaſticæ. ibid. mandat ei Papa ur libellu Jobanois epiſcopi Alexandrioi reſpondeat, & damner Petrom, 436. b, damnarus a ſynodu, ibid. e, ejicir ab Antiochia Calendiooem epiſcopum Catholicum, ibid. io eum anatbema Felicis Papæ, 435. c 438. c, ejus incooſtancia derecta, 438. b, ejus nomen a Diprycis ſublatum, 445. b, ejus epiſtola ad Simplicium Papam, 448. d, & ſeq. Petrum Mongum damnat, 448. d e, non poterat prædictum Petrum abſolvere, 150. a, & ſeq.
Accentus hyemis, 533. c, ludi, 570. b, plauſaum, 602. e
Achillis educatlo & latebræ, 239. v. 128
Achulius Epiſcop. Theſſalonicenſis, 430. e
Acincus Pannoniæ oppidum, 691 v. 107
Actiacum bellum, 703. v. 457
Adam & Chriſti comparatio, 216. a
Adam mortalem factum, ejuſque peccatum generi bumano nibil obfuiſſe, docent Pelagiani, 294. c 295. a, plus potuiſſe ad nocendum, quam Chriſtum in ſubveniendo, Prædeſtinati, 296. d, de primo Adam eſt quod naſcimur, de ſecundo quod recreamur, 295. d, ex anima Adam Eva aſſumpta, & animas hominum cum iactu ſeminis traoſmitti docueruot aliqui, 27r. c, refellitur hic error, 172. d 173. a & ſeq. Adam & Eva uunquam mortem ſubiiſſent ſi non peccaſſent, 174. a, mortales facti ſecundum corpus, ibid. ignorabant cupiditarem liberorum creandorum, 175. c, à peccato fuernor ſalvati per dolores, & labores corporis, r78. a, eis Deus dimiſit peccarum, ibid. quare eis Deus tunicas pelliceas dedit, ibid. b
Adamiani, 276. e
Addua cæruleus, 473. a 809. b
Addua Larium ioſluens,
Adecerditæ, 291. c
Adelphii teneritudo, 564. h
Adelophagi, 289. e
Adoreæ, 970. c 971. c
Adventor, 1092
Advocatio cuoſulta, 576. b
Advocatorum cum fioiuntur actiones, iocipioot dignitates, 486. c, Primores, 616. c
Ædua civitas, 571. b, Æduus, 548. a
Ægyptus allegorica, 592. b
Æmilia Provincia, 1022. c
Æqualitas operationom in tribus Trinitatis Perſouis oſtenditur, 232. b & ſeq. 234. 235. 236. per tot æqualitas & inęqualitas in Deom non cadit, 241. b
Aeriani, 280. d
Æſcbines blanditur, 530. c
Æther ꝛ, 832. c 904. a 974. c
Æthetia ourus Arebotamię 935. c
Æthiopum gymnoſophiſtę, 613. c
Æthiopicum marmor purpureum, 687. v. 34. 747. v. 18.
Aetiani, 284. e
Aetios Ligeris liberator, 603. a 691. v. 120. 723. v. 230. 723. v. 300. 743. v. 291. ejus oratio ad Avitum, 725. v. 340. mors, 699. v. 306. 725. v. 359.
Affectus propinq. 577. a 621. d
Afraoius Syagrius Coſ. 477. b
Africæ proſopop. 689. v. 53
Africa Provincisrum, & Civitatum notitia, 857. & ſeq.
Africæ Epiſcoporum Epiſt. Vide Epiſcoporum Africæ. Vide Vvandalicæ perſecutionis tempore.
Africanus de bæreſibus, 293. d 269
Afri Epiſc. in exilio, 832. a
Agapitus Patricius, 1038. b
Agapius, 952. e
Agnella vidua Rom. 951. c
Agnellus V. M. 866. a 867. e 876. b, Vir ſublimis, 1138. epigrammate, 107
Agricola Coſ. præfectus & Magiſter militum., 761. v. 152
Agriculturam accuſant Manicbæi, 281. a
Agrippina colonia formidata Sicambris, 717. v. 115
Agrippina Germanici, 560. c
Agrippiuus presbyrer, 575. b
Agrœcii diſciplina, 564. b
Alamaooi, 701. v. 375. 727. v. 373. & v. 389
Alamannis ſedes io Italia datæ a Theoderico, 970. b
Alani Caucaſigenæ, 518. a, Vandalis juncti, 677. v. 348. in caſtris Majoriaoi, 705. v. 475.
Albenſis Urbs, 534. a
Albinus Patricius, 1136. epigram. 99. 832. b
Albis Fl. 727. v. 391
Albiſo Auriſtes, 638. a
Alceſtes ſab. 761. v. 165
Alcimus, 625. c, ejus fortitudo, 564. b
Alcon ſagit. 693. v. 154. 693. v. 183
Aleæ ludus, 489. b, Aleatores, 570. a, alearorium, 497. c
Aleator qui ſepulcrum patris pro ludi pretio dedit, 1076. a
Alethius, 500. c
Alexander Magnus Orbis paccator, 1020. b, Pellæus ductur, 974. a
Aleaander ſerpente genitus, 667. v. 80. 669. v. 121 patris gloria torquetur, 671. v. 202. parcotar manibus Acbillis, 523. b, ejus victoriæ, 737. v. 49
Alexaodri Epiſc. Cunſtantinop. oratio ad Dominum ne permittat Eccleſiam coinquinari receptione Arrii exaudita, 138. c
Alexandri Papæ liber adverſus Heracleonitas, 272. c
Alexandrini & Conſtantioop. Epiſcoporum mos inter ſe, 206. a
Aleaaodrinæ, & Antiocheoæ Eccleſiæ diſſidia, 421 c 422. a b
Aliogonis portus, 631. a
Alires pop. 705. v. 476
Allectorum menſuræ, 559. e
Alogii hæretici, 276. d
Alogiis notata verba bæreticorum, *in præfat. Prædeſtin.*
Alpes, 472. c 701. v. 373. 707. v. 515. Alpinæ rupes, 543. b, Alpis tranſmiſſa, 568. a, porrecta in præruptis rupibus. 765. v. 95
Alpes Cottiæ, 904. a, Gallicanæ. 1006. a
Alpium joga, 1016. a
Alpheus & Arethoſa, 739. v. 101
Amantius lector, 594. a 601. c 641. b
Amantius Presbyter, 857. c
Amatius Præfectus Præt. Galliarum, 406. c
S. Ambroſius Satyri fratris obitum deflet, 822. c, citatus, 1040. e, Hymuus de eodem 1109. Epigram. 15. item epigramma 1131. epigram. 77. ejus de Symmaco victoria, 1044. epigrammate 142
Ambroſius Fauſtioi filius adoleſcens, 1076. a
Ambroſius contra Jovinianum, 292. b
Ambroſius perſeverat, 530. d, duorum martyrum repertor, 586. e
Ametritæ, 291. b
Amicis uti et floribus, 542. d, amicorum idem Judicium, 513. a 527. a
Amorem excitat pulcritudo, 107. e, amoris Dei vis, 108. b
Ampelius, 743. v. 301

Digitized by Google

Amphion novus in citharis, 558. b
Ampulianus hæreſiarches, 279. a
Amyclis taciturnior, 618. b
Amyſtides, 779. lin. 2
Anachoreſis, 598. a
Anagnoſticum, 804. & 924. e
Anaſtaſius Papa, 292. e
Anatolius fit epiſcopus Conſtantinopolitanus, 458. c
Anaxagoræ dogmata, 757. v. 89
Andreas Theſſalonicenſis epiſcopus rogatur a, Felice P. III. ut ſi deſideret ad communionem B. Petri venire converſio ſua ſit ex omni parte conſtans, 447. c
Angeli primum creati, 166. d, Angelorum dignitates variæ ſpecieſque diverſæ, 167. a, eis dedit Deus liberum arbitrium, 168. c
Angeli juſtos adjuvant, 61. d, pro peccatoribus gaudent, 61. e
Angelorum natura, 86. a b
Angelici hæretici, 278. a
Angelos mundum feciſſe docet Menander, 269. a, ab Angelis ſeptem conditum, Saturninus, 269. d, condere non potuiſſe probat S. Thomas, 270. a, Angelos adorant Angelici, 278. b
Anianus Epiſc. 634. d
Anima rationalis ejuſque dignitas, 75. b 76. a b 77. b, immortalis, 57. a, incorporalis, 57. a 68. e, ſi corpus eſſet, in corpore eſſe non poſſet, 66. d, ſine Chriſto vivere non poteſt, 106. d, ejus & aliarum diſcrimen, 77. e 78. a, quid præſtet corpori, 74. a 78. e, ad bonum proclivior, 123. b, Anima declivis; 121. c
Anima hominis immortalis, 171. a, non eſt pars Dei, 171. b, non eſt ante corpora facta, 171. c
Animas divinæ naturæ affirmant Priſcillianiſtæ, 289. c, duas in uno quoque dicunt Manichæi, 283. a, ab Angelis non a Deo creatas, Seleuciani. 285. d, malas vel bona creari a Deo, Floriani, 287. e, bonas in ſpiritus Angelorum converti, malas in ſpiritus dæmonum, Pſychopneumones, 291. e, cum corporibus interire, & in fine ſæculi utramque reparari, Arabici, 292. d, Chriſto ad inferos deſcendente animas omnes credidiſſe & liberatas eſſe, Adeccerditæ, 291. c
Annus bonus de magnis non tam fructibus quam poteſtatibus æſtimandus, 529. b
Antæi lucta cum Hercule, 812. b c 1081. b
Antenoreus gurges, 879. b
Anthedius, 625. c 744. v. 309. 771. l. 7
Anthemius Imp. Galata & Græculus, 1002. b, cum Ricimere pacatur, 1003. b & ſeq.
Anthemius Præf. & Coſ. 667. v. 94
Anthemius Aug. 368. b, Græcus Imperator, 477. c, iterum Coſ. 483. a, Procopii filius, 665. v. 68, à Leone collega lectus, 663. v. 20. 672. v. 215. Martiani gener 671. v. 197. Magiſter militum Conſul & Patricius ab eo creatus, 671. v. 205
Anthropomorphitæ, Audiani, 284. a
Antidicomaritæ, 285. a
Antiochena Eccleſia duos Epiſcopos eodem tempore habuit, 429. e
Antiochinus, 408. a e
Antiolius Epiſc. 633. c
S. Antoninus, 1035. b
Antonius Mon. in Pannonia natus, 1025. a, à Severino & Conſtantio eruditur, 1025. e, item a, Mario Presb. in valle Telina, 1026. a, ad Larium lacum ſedem figit, 1026. c, mortuo monacho columnam igneam videt, 1026. e, homicidam divino oraculo deregit, 1027. e, urſum imperio abigit, 1028. a, Lirinum petit, ibique moritur, 1028. e 1029. a
Apellem penicolo munerari, 589. b
Apellitæ, 272. e
Apes, 1054. b
Aphrodiſius Epiſc. Helleſponti, 281. c
Apicii epulones, 534. a, Apiciani plauſor, 554. a
Apis Mareoticus, 740. v. 381
Apocryphas ſcripturas cum canonicis recipiunt Priſcillianiſtæ, 289. e
Apollinaris Sidonii avus P.P. Galliarum, ejuſque epitaphium, 522. d 562. b, filius, 523. e 563. b 619. b 637. c
Apollinaris, 502. a 540. b 580. b 703. v. 52
Apollinaris credidit Chriſtum non habuiſſe animam rationalem, 282. c
Apollinariſtæ, 280. a, damnati in Synodo Italiæ, 428. c
Apollinis leon & pompa, 775. v. 66
Apollinis & Daphnes fabula, 94. b e 95. a
Apollonius Epiſc. Corinthi, 274. e, Epheſi, 275. a 276. e
Apollonius Pythag. 612. e
Aponus fons, 879. b
Apoſtoli piſcatores, dicti ſales, & lumen mundi, 54. e d, poſt reſurrectionem miracula faciunt, quæ ante paſſionem non poterant, 40. b, Apoſtolorum prædicatio ad gentes, 51. e, & ſeq. fermento, grano ſinapis ſimilis, 55. d
Apoſtolicæ doctrinæ, V. doctrinæ Apoſtolicæ.
Apoſtolatus, 576. c 578. b
Apoſtolica ſedes Epiſcopi, 573. c
Apoſtolicæ ſedis authoritas circa Epiſcopos ab Eccleſiæ communione privatos, 434. b c
Apoſtolici, 278. b
Apoſtolorum limina, 474. b 951. d, confeſſio, 987. d 994. b
Appius diſſuadet. 530. d 707. v. 557
Apulejus, 507. a, Platonicus Madaurenſis, 631. e, Phædonem vertit, 503. b, ejus convivales quæſtiones, 851. c, Apulejanum pondus, 529. e
Apum progenies ſtrepitu & thymiamate retinentur 60. e
Aqua conſecrata peccata mundat, 290. e, aquam offerunt Aquarii, 287. b, Deum faciunt Hydrotheitæ; 290. e
Aquæ & ignis collatio, 98. b
Aquarii, 287. b
Aquilæ pullos probant, 1074. c 817. e, ab illis aluntur, 1074. e
Aquilæ Conſuleres. 806. c
Aquilejenſis concilii epiſtola ad Gratianum Imperatorem, 419. a, & ſeq. ad Theodoſium ut Concilium Alexandriæ fieri jubeat, 421. a, & ſeq. 422. a & ſeq.
Aquilejenſis, 870. c 885. b, Pontifex eligitur, 874. b
Aquilinus Vicarius Urbis, 426. a
Aquitania, 584. b, Aquitani, 580. d, Aquitanica prima, 591. a, Aquitanica ſulmenta, 508. e
Arabici, 292. d
Arabs guttam ſete, 689. v. 47.
Arabum meſſes, 858. a
Arsacola Polemii, 759. v. 147
Arar, 583. a 695. v. 208. Araricus bibitur, 486. b
Arator auditorium ingreditur, 1062. b, ad laudem provectus, 1067. e, Dictio ei data 1073. d 1074. d, de ejus Natali, 1137. epigram. 105. ejus epiſtola ad Parthenium. 1147. Aratus de flagello, 1139. epigram. 114
Arauſionenſes, 584. a
Arbitrium humanum non antecedit gratiam Dei, 300. a
Arbogaſtes dux, 293. b
Arborum & fructuum varietas, 71. c d, infructuoſæ & frugiferæ, 72. d
Arca Noe ruba, 118. a
Arcadii & Honorii Aug. Conſt. qua præcipitur ut curia ſibi vendicet clericos a ſuis Epiſcopis damnatos, & ab Eccleſia ſegregatos, 409. a, & ſeq.
Arcadii Theodoſii & Valentiniani Imperatorum laus, 137. a, & ſeq. ipſorum lex de epiſcopali definitione, 416. d e, alia adverſus Donatiſtas, 417. e 418. a & ſeq.
Arcadii Honorii, & Theodoſii conſtitutio de epiſcopis ſua ſede judicio Epiſcoporum privati, 404. a & ſeq.
Arcariorum pondera, 559. c
Arceſilæ dogma, 757. v. 94
Archimagirus, 503. b
Archimandritæ Memphitici & Palæſtini, 633. c
Archiſippus, 976. d
Architectonica concinantia, 614. b
Archontici, 273. c
Arelate, Arelatenſes, 485. b 572. b 584. a 602. e
Arelatenſis habitatio, 997. a, dulcis ſedes, ibid.
Aremoricus, 727. v. 369. tractus, 721. v. 247 c
Argantaria Polla, 507. b
Argonauta Myniæ, 738. v. 62
Arrus, vide Arrius.
Ariſtoteles implicat, 530. c, brachio exerto, 646. d, doctoria Syllogiſmis, 669. v. 175
Armenius, 1122. epigram. 20. 1038. epigram. 34
Arnobii excerpta ex commentariis in pſalmos, 343
Arpinas lixa Marius, 673. v. 230. 742. v. 255
Arpinas varicoſus Cicero, 558. a 566. e 615. c 627. a 671. v. 186

Digitized by Google

Arriani, 283. d, Filium & Spiritum ſanctum a Patris ſubſtantia ſeparare contendunt, 165. b, docuerunt Chriſtum animam non habuiſſe, 182. c, Deum paſſum fuiſſe affirmarunt, 283. b, interrogant utrum Pater procreaverit filium invite an ſponte, 186. a, an omne quod deſiit & cœpit, 186. d, quid eis reſpondendum 187. c, petunt ſi Deus cum eſſet ſolus genuit Verbum, 187. c, Quid dicendum huic petitioni, ibid. d, eorum objectiones contra Filium Dei, 188. a, & ſeq. reſponſiones, ibid. Arriani exigebant in laicorum numerum epiſcopos ſuis erroribus ſubſcribentes ſi ab epiſcopis catholicis fuerant ordinati & poſtea per ſuos ordinabant, 144. e, dicunt aliquando Filium fuiſſe ſine Patre, 228. d rebaptizant Catholicos ad ſuas partes tranſeuntes, 237. a, bene baptizant ſed male credunt, 237. b

Arrius Chriſti verbis abuſus, 320. e, Arrii verba ex libro tertio, 325. c, ejus mors, 138. d, errores, 139 a

Arſaces Parthicus, 623. d, Arſacia domus, 661, v. 450

Artemonis hæreſis, 279. d

Artes inventæ, 79. e 80. a c

Artium propria, 555. e 557. b

Artotyritæ, 276 c

Arvandi Præfecti judicium, 476. b

Arverna urbs, 522. a, regio, 595. b 602. a, legatio, 481. a, ſcrinia, 621. a

Arvernæ lani, 717. v. 239

Arverni, 486. a 401. a 500. b 516. 6 548. a, literarum ſtudio dediti, 585. b 587. c, Romanorum fratres, 594. a 642. d, bellicoſi, 719. v. 149. obſeſſi a Gothis, 515. b, & 516

Arvernum, 485. c, Municipiolum, 513. b, oppidum, 584. a 590. b, territorium, 624. d

Arvernus populus, 515. b 585. b

Arzuges, 699. v. 337

As ex aſſe, ad aſſem, 486. c 526. e 517. d 545. a 753. lin. 12

Aſarotici lapilli, 782. v. 58

Aſcenſio Domini, 39. b c d 40. b c d, hominum reſurrectionem firmat, 40. b

Aſciol, 948. d

Aſcitæ, 286. e

Aſellio, 1152. epigram. 24

Aſellus Comes Sacrarum largitionum, 477. a

Aſiagenes Scipio, 715. v. 80

Aſiaticus libertus, 559. c

Aſpides umbra laceſſitæ, 1131. epigram. 76

Aſterius Coſ. 626. c

Aſterius Marciani pater, 875. b 929. d

Aſtrorum varii aſpectus, 629. e

Atabulus Calaber, 474. a

Atalante, 683. v. 495. v. 13. citus Atcas, 693. v. 166

Atax fluvius 657. e 695. v. 209

S. Athanaſius, 980. e, columen fidei, 229. 6

Athenæ Atticæ, 531. b

Athenis loquacior, 628. b

Athenæum, 303. a 535. b 646. b 655. a

Athenius, 488. b

Athefis, 966. b

Atrebates, 695. v. 213

Attalicum teſtamentum, 681. v. 466

Attica eruditio, 925. e

Atticæ diſciplinæ, 911. b

Attila Rheni hoſtis, 602. e 635., 6 ejus copiæ, 725. v. 327

Atacres, 491. a

Aturricus piſcis, 632. a

Avaritiæ judicii diſtrictio reſervatur, 387. b, Avaritia mala, 397. e, & ſeq. 398. a, & ſeq. 399. uſq. 400. a b

Auctor, 522. b 603. b, Auctorum veterum propria, 530. c

Audiani, 284. a

Aveonicus, 584. a

Auguria & auſpicia, 120. a

Auguſtinus, 303. a, adſtruit, 530. d, dialecticus, 638. b

Auguſtinus orthodoxus ſemper doctor, *in præfat. præd.* Contra Pelagianos ſcribit, 294. e, Tertullianiſtas convertit, 293. d, lib. ſub ejus nomine conficti a Prædeſtinatianis 303. b c, cujus dicta leguntur in multis locis iſtis libris valde contraria, ibid. d

S. Auguſtinus Doctor Lybicus, 805. d, ſubſcribit libello emendationis Leporii Presbyteri, 211. a

Auguſtus Phœbigena, 669. v. 121. 717. v. 93

Avienus Conſul, 841. a

Avienus Conſularis, 452. b

Avienus Fauſti filius Conſul in pueritia, 806. e, Romæ natus, in Liguria educatus, 956. d, ejus eruditio 807. a b, dictiones, 829. b 830. a, nuptiæ 945. a d

Avis per Padum vecta, 1143. epigram. 134. avium venatio, 914. d

Aviracos, 493 e 769. v. 2. Carm. XVIII.

Aviti Aug. Conſulatus, 713. v. 7. Carm. VII. ortus & educatio, 719. v. 161. cum Hunno certamen 721. v. 245. Præfectura, 723. v. 296. legatio ad Theodericum 725. v. 339. 727. v. 402. Magiſterium, 727. v. 402 inauguratio. 733. v. 585

Avitus alter, 795. v. 75

Avitus Epiſcopus Viennenſis, 1019. b

Aurelianenſis obſidio, 635. a

Aurelianus Arelatenſis, 935. b

Aurelius Epiſcopus Carthaginenſis, 203. d, ſubſcribit libello emendationis Leporii 211. a

Auriga coronatus de podio ſpectans, 624. a

Auroræ domus, 681. v. 418

Auſcenſes, 593. a

Auſonius poeta, 512. b

Auſpicia Frontonis, 548. e

Auſpicius Epiſc. 544. d

Autololæ, 699. v. 336

Auxanius, 478. a, Abbas, 609. b

B

Babylon, 667. 81. coctа, 735. v. 20

Babylonici tres pueri, 763. v. 22

Babylonis figurata fornax, 592. b

Bacchi icon & pompa triumphi, 773. v. 32. 775. v. 77

Bactra, 681. v. 448. 709. v. 603. 737. v. 19

Bagrada, 697. v. 283

Baiæ, 566. d 699. v. 344. 771. v. 13. Carm. XVIII.

Baiocaſſina prædia, 505. b

Balbi ephemeris, 656. a

Balneum Sidonii, 493. c. 770. v. 2. Carm. XVIII

Baptiſmum in aqua non recipiunt Seleuciani, 285. d, nihil prodeſſe dicunt Manichæi, 282. e, infantes non ideo baptizandos, quia habere poſſint peccatum originale, docent Pelagiani, 294. d

Baptiſma Arrianorum nullius roboris ſi baptizarent ut credunt, 237. a. baptiſma denuo ſuſcipientes peccant in Spiritum ſanctum, 238. b

Baptiſmus Joannis, 3. a

Baptiſterii dedicatio, 543. 6

Baptiſterium, 1121. Epigram. 20. Mediolani, 1127. Epigram. 56. 1145. Epigram. 149

Baptizati in uno Spiritu ſunt baptizati in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti, 165. a

Baptizati iterum concupiſcunt quia ſpe non re conſecuti ſunt inſtaurationis auxilium, 302. a

Baptizatis peccata non obeſſe ajunt Heracleonitæ, 278. b, baptizatos peccare non poſſe Joviniamiſtæ, 292. a

Baptizatos Eccleſia etiam hæreticos non rebaptizat, 279. e 288. d, Arriani catholicos rebaptizant, 283. e, item Donatiſtæ, 288. d, Maximianiſtæ & Primianiſtæ inter ſe non iterant Baptiſmum, 289. b

Barba Gothica, 1128. epigram. 57

Barbara, 919. a, Romani flos genii, 1038. c

Barbariſmus morum, 939. d

Bardeſanitæ, 277. c

Barnabas Carpocratianos damnat, 270. c

Barri, 782. v. 56. barrinæ aures, 524. e

Baſilica S. Xyſti Mediolanenſis, 1006. epigram. 8

Baſilidiani, 469. b

Baſiliſcus Tyrannus, 1058. e

Baſiliſcus occupat Imperium, 434. a, damnat Calchedonenſe Concilium, & Catholicos perſequitur, ibid. opprimitur, ibid.

Baſilios corripit, 530. d

Baſilius Conſularis, 482 a

Baſilius Epiſcopus contra Meletianos, 283. d

Baſſus V. C. 819. a, ejus uxor Viola, 1142. epigram. 129

Baſterna, 1030. epigram. 129

Baſternæ pop. 725. v. 323

Bauto conductor domus regiæ, 905. b

Beatos adoleſcens, 837. e d

Belga, 725. v. 328

Belgica, 642. d, Belgicæ terræ, 544. c

Bellonothus pop. 705. v. 476. 725. v. 323

Digitized by Google

Be neficii collati vel accepti vitia, 523. d
Bencnatus, 850. b c
Benignus Epiſcop. Mediol. 1134. epigram. 86
Bibli Ni liaci, 1129. epigram. 67
Bigerricus turbo, 630. d
Bigerrus, 485. c
Biſalta pop. 705. v. 477
Biterrenſes, 647. a 614. c
Bituricæ, 580. e, Biturigæ, 600. e
Biturla populus, 600. c 595. d
Blasta, 689. v. 48. Blattiſer ſenatus, 659. a
Bleſilla ſuror Cethegi, 919. a
Boetius Conſul 921. a, Græce & Latine doctus, 922. a, Patricius, 1038. b, de Boetio ſpata cincto, 1142. epigram. 132
Bona omnia a Deo, 363. b c
Bonifacii & Eulalii tempora, 990. c
Bonifacius, 885. b
Bonifacius Comes, 742. v. 276
Bonoſus Gallus presb Ticinenſis, 999. e
Bonoſus presbyter Trevirenſis multa patitur pro fide, 149. c
Bonoviratus, 600. b
Boſor Metropolis Idumææ, 59 b
Bracmanes Indorum, 613. c
Breonica ſigna, 733. v. 561
Brennus, 683. v. 126. 689. v. 80. 717. v. 129
Brigantio Caſtellum, 191. epigram. 1.
Britanni Caledonii, 715. v. 89. ſuper Ligerim, 477. c 520. d 645. b
Briaillum, 473. b
Brocterus, 725 v. 324
Bulgares gens indomita 962. c 969. a c, equino lacte paſcuntur, 962. d
Burco pr. 701. v. 378
Burco Ticinenſis, 998. a
Burdegala, 622. a 626. a 630. d
Burdegalenſes, 651. c
Burgundio immitis, 1015. a
Burgundiones, 477. c 518. a 558. b 623. c 705. v. 476. victi, 721. v. 234. 725. v. 352. 729. 442. eorum mores & forma, 751. v. 5
Burgundionum Rex Gundovadus, 1015. a, & ſeq. pax cum Gothis, 967. b
Burgus caſtr. 773. Carm. XXII. 775. v. 126. 779. v. 235.
Byzacenæ Provinciæ in Africa Epiſcoporum nomina. 261. c 262. c 263. 264. a b c
Byzaceni aſellioues. 288. d
Byzantini chironomontas, 534. a, fragores, 607. v. 15
Byzantinus Mummius, 621. v. 477

C

CAbillonum, 553. b
Cadurci, 743. v. 278
Cæciliani ordinatio, 288. e
Cæleſtinus Papa contra Neſtorium, 196. b, falſum ſub Auguſtini nomine librum damnat, *in præfatione præd.*
Cæleſtius Pelagii diſcipulus, 194. b, contra traducem peccati primus ſcribit, 195. a
Cœlos CCCLXV. dixere Baſilidiani, 269. a
Cœlum liber magnus, 92. b, non Dei cauſa factum, ſed propter cœlum ipſum, & ea quæ ſub cœlo, 3. e
Cæſar Hectori parentat, 523. b, diſſimulat, 530. c, literas cum armis tractat, 615. c, ejus rerum ſcriptores, 656. a, in arcu laurus flagrat, 669. v. 120. in Britanniam trajicit, 715. v. 89. Gergoviam obſidet, 716. v. 152. in ejus caſtris ſeditio, 705. v. 505
Cæſarius Epiſcopus, 956. e
Cæſena op. 480. c
Cajani, ſeu Cainiani, 272. e
Caii Imp. numina, 699. v. 321. Caligæ, 707. v. 105. Cajus periculoſus, 560. e
Calchedonenſis ſynodus in ea reſident 500. & amplius Epiſcopi, 433. a, interest Imp. ibid. Dioſcorus in ea damnatur, ibid.
Calchedonenſe Concilium, 947. c
Calchidicus, 665. v. 49. 747. v. 22
S. Calemeri Baſilica Mediol. 1128. epigram. 60
Calendio Epiſc. Antiochenus, 436. c, ideo a ſua ſede depulſus ut Hæreticis pareretur introitus, 451. c
Calenſes Bajæ, 366. d
Calpurnia Plinii, 307. a
Calumniatorum mores, 559. b
Camerinum municipium, 493. b
Camilla, 693. v. 189
Camilla parens Ennodii, 953. d
Camillus, 488. a 621. c 683. v. 116. 707. v. 552. 733. v. 563. Felicis patruelis, 735. v. 5. carm. IX
Camillus Gallus, 868. c
Campana terra, 701. v. 388. Vini ferax, 689. v. 46
Canava, 1125. epigram. 43
Canicularis inclementia, 493. b
Canini campi, 702. v. 376
Canon glebæ, 581. c
Canopi ſtridor murmuris, 1108. epigram. 13
Cantillenſis Eccleſia, 541. b
Capitolium, 477. a Toloſæ. 660. a
Capitolina area, 478. b, Tabula, 485. d
Capraria mater Burconis, 998. b
Capraſius, 767. v. 210
Capreoli Epiſc. Carthag. fama, 213. a, ejus reſcriptum Vitali, & Conſtantio, 215
Captivi a captivitate liberati vel pretium reſtituant ſuis redemptoribus aut per quinquennium ipſis deſerviant, 415. d, pœnæ conſtitutæ hujus legis violatoribus, ibid. e
Caramallos pantom. 786. v. 268
Carcerum janitoribus Epiſcopos excludentes pœna, 412 c, Epiſcopis carceres viſitantibus liber aditus pateat, ibid. b c
Carceris rei in Paſchate liberati, 407. d a 408. a, & ſeq. ob quæ crimina non dimittebantur, 408. d e
Carminare, 483. a 653. d 657. b
Carnis humanæ malam creaturam, animæ bonam dicebat Bardeſanes, 272. c
Carnes abominantur Encratitæ, 275. d, non edunt Catharistæ, Manichæi, 281. d, fugiunt Priſcilliani, 289. e, laudantur qui his abſtinent catholici, 875. c
Caro declivis ad vitia, 91 a
Caro Chriſti vera, 244. b & ſeq.
Carpocratiani, 270. b
Carrhæ op. 681. v. 455. 737. v. 19
Carus Imp. Narbonenſis, 783. v. 93
Carus lib. 559. c
Caſcilniæ, 953. e
S. Caſſianus, 1055. b
Caſtitatem Deo curæ non eſſe dicebat Simon, 269. a Deo ſemper placuiſſe, & a Deo Filio dedicatam docuit Joannes Evangeliſta contra Nicolaitas, 269. d
Caſtitatis proſopopœia, 1035. b
Caſtorea Pontica, 689. v. 48
Caſtorinatus, 560. a
Caſtrant ſe ipſos, & hoſpites ſuos, Valeſii, 277. e
Cataphryges, 275. d
Cataplus, 579. a 594. a
Cataſtrophæ ſphæriſtarum, 502. d 570. b
Cathari Novatiani, 278. a
Cathariſtæ Manichæi, 281. c
Cathedræ literarum aut altarium, 600. d Cathedrarius orator, 531. c
Catholicorum diſſenſiones, 421. d
Catilina, 644. c, ſæculi noſtri, 491. a
Cato ſuadet, 530. c Catonianum ſupercilium, 662. b Catoniani judices, 656. b, Cato tetricus, 745. v. 239. Cyprum ſubegit, 681. v. 473. exercitum ducit in Africa, 631 a
Cato per ſyrtes ducit exercitum, 964. a
Catullinus V. L. 485. d
Catollus, 742. v. 263.
Caucus, 1122. epigram. 15
In cauſa fidei omnomerus numero comparandus eſt, ſed Apoſtolica fides probata exiliis, & cruciatibus licet unius multorum infidelitatibus præponenda, 142. a
Cauſidicus, & Senator proxime junguntur, 875. c
Cautelitas, 916. a
Celeuma amnicum, 506. c 631. c
Cellulanos ſeu concellaneos habere jubentur clerici, 1039. b
Celticus ſermo, 516. b
Cenſorini de die natali volumen illuſtre, 753. lin. 15
Cenſuales penulati, 616. c
Cenſum Cœli, 629. c
Cepaſius, 975. b
Cerdoniani, 274. b
Cerei Paſchalis benedictio, 1043. a 1045. a, particulæ contra procellas ſumptæ, 1046. d
Cerinthiani, 270. c
Certamina hominis quotidiana, 119. d 120. &c.

Ceru-

Digitized by Google

Cerue hi, 1100. v. 13
Ceſennia Getulici, 507. b
Cethegus 919. a, Patricius conſularis, 1038. b
Cethegus æſtuat, 530. c
Chaldæus, 667. v. 85. Sydera ſervat, 697. v. 260 amomum fert, 689. v. 48
Chalybs pop. 689. v. 46
Chartatius, 903. b
Chaſtus, 737. v. 390
Chelydri, 1126. v. 6. 964. b
Chilpericus Mag. militum, 558. c
Chiron cent. 756. v. 87
Chironica ars, 509. a
Chironomuntes, 534. a
Chœnia, 970. c
Chœrilus, 971. a
Choraulæ, 470. a 653. c
Chriſtianiſſimi titulus Imp. Conſtantinopolitanis datus, 446. e
Chriſti ortus, & geſta, 763. v. 41. pro omnibus natus, pro omnibus mortuus, 310. a 311. c
Chriſti figura Iſaac, 29. e, item Joſeph, 31. b c, Reſurrectio dubitationem ademit Apoſtolis, 126. c Gentiles convicit, 40. c, & Judæos, 40. d 41. d, Aſcenſio, 6
Chriſti baptiſmus, 2. b, & ſeq. comparatur cum Joanne, 2. b, ſi fuiſſet homo ſolus non potuiſſet ſalvare homines, 5. a, ſuum ſanguinem fudit pro ſalute hominum, 11. a
Chriſti divinitas nihil paſſa, 290. e, doluiſſe divinitatem docet Theoponitæ, 290. b, Chriſto apud inferos animas omnes credidiſſe, & liberatas eſſe, Adecerditæ, 291. c
Chriſti corpus ſanctificavit ejus ſputum, & veſtimenta, 65. e, ejus caro vera, 244. b, & ſeq. nulla eſt contagione infecta, 217. d
Chriſtus Eccleſię ſponſus, magiſter, paſtor, 103. d, quale lumen, 7. b, non indigebat teſtimonio Joannis, 115. a b, in tenebris, & in aure locutus, 112. c d 113. d, cur de Cruce non deſcendit, 330. a
Chriſtus honorandus ut vult ipſe, 13. c 18. b, Chriſto retribuere non poſſumus, 105. c 114. a, Chriſtum qui amat, Chriſtum induit, & fit Chriſtus, 108. c, Chriſti amor amores omnes premit, 107. a, excitandus, Chriſtum ob oculos ponendo, 105. c 106
Chriſtus Deus eſt 224. a & ſeq. 226. b 227. b & ſeq. & minor, & ęqualis eſt Patri, 225. e, Judicaturus eſt vivos, & mortuos, 227. c, ſemper eſt victor nobis, 319. d
Chriſtus verus Deus, & homo, vere natus, vere paſſus, falſitatis in ſe nihil habuit, 271. b 218. Virgine matre natus, 269. d
Chriſtum hominem tantum fuiſſe volunt Cerinthiani, 270. d, Ebionæi, 271. a, Theodotiani, 277. b Paulus Samoſatenus, Artemon, & Photinus, 279. c d, lapſus in perſecutione Theodotus, ne Deum negaſſe videretur, purum hominem Chriſtum dixit, 277. b
Chriſtum a Maria cœpiſſe, Paulus idem, 279. e, ex Maria nihil ſuſcepiſſe, Apollinaris, 285. a, tanquam per fiſtulam tranſiiſſe, Valentiniani, 271. b
Chriſtum apparuiſſe in terris ſicut Gabrielem, non carne aſſumpta ſed viſa, Proclinianiſtę, 285. e, nec natum ex fœmina, nec vere mortuum, ſed ſimulaſſe paſſionem, Cerdo, 274. c non vere paſſum, ſed putativè, Marcus, 272. d, ſimulatam carnis ſpeciem habuiſſe, Manichęi, 282. e, carnem ex elementis ſuſcepiſſe, quam aeri reddidit cum aſcendit, Apellitę, 274. a, carnem in Sole poſuiſſe, Seleuciani, 285. d
Chriſtum carnem ſine anima ſuſcepiſſe, Arriani, 283. e, pro anima illi fuiſſe divinitatem, Apollinariſtę, 284. e, ex utroque ſexu genitum, Carpocratiani, 270. b
Chriſtus Ophitarum ſerpens, 272. d, Manichęis ſerpens qui Adam illuminavit, 282. c, idem pater, & Spiritus ſanctus Noetianis, 277. d
Chriſtus propter deitatem primus propter humanitatem noviſſimus, 217. d, ob liberandos quos voluit inferorum portas reſecari pręcepit, 237. c, Deus & homo eſt, 218. a 219. d 220. a & ſeq. 221. uſq. 222. & ſeq. quare contriſtatus, 218. c, in Ipſo duas ſubſtantias, 223. a 227., Chriſtus majorem dicit Patrem ſecundum ſuam humanitatem, ibid. b c
Chriſtus proficiebat ętate, & ſapientia ut probaretur verus homo, 182. b, habuit corpus, & animam, ibid. d, quibus de cauſis factus homo, 181. a, & ſeqq. in ipſo cœleſtes virtutes creatę, 184. a, reſurrexit non immutato corpore nec figura, 185. a, cucurrit in curſu humanæ mortalitatis poteſtate non neceſſitate, 207. a 208. e, reſtituit per obedientiam naturę noſtræ quod per inobedientiam perierat in Adam, 208. a, paſſus eſt pro nobis, 207. e, quare in cruce clamavit *Deus Deus meus &c.* 209. d, ſi in Chriſto Deus, & homo divideretur Quaternitas in divinitate numeraretur, 216. a
Chriſtianis prohibetur Judęis, vel Paganis ſervire, 407. c
Chryſaphius Spatarius Theodoſii, 431. c, punitur, 432. c
Chryſippi proprietas, 816. b
Chryſippi numeri, 530. c 646. d 669. v. 577.
Chunus, 705. v. 475. 725. v. 323. Jaculis pugnat, 721. v. 236.
Cibum ita ut ab alio non videantur, ſumunt Adelophagi, 289. e
Cibyratę juniores, 560. e
Cicero, 729. v. 575. Ciceronis filius, 605. c
Ciceronis ferrum, 807. c, gladii, 921. d, profunditas Tulliani gurgitis, 816. b, locus, 827. c 973. b
Cilicum vela, 504. a 551. c
Cincionatus, 621. d 683. v. 527. 727. v. 383
Cinctus, diſcinctus, 559. e, Cinctutus, 484. a
Circenſes ludi, 645. a, deſcribuntur, 786. v. 304
Circitę, 687. v. 21
Circumcelliones velut monachi Donatiſtarum, 289. a
Circumciſionem, & veteris Teſtamenti pręcepta ſervanda contendunt Cerinthiani, 270. d Nazareni, ibid. & Ebionæi, 271. a
Claſſes numeroſæ, 703. v. 458
Claſſicus, 958. c 1064. b
Claudianus poeta, 742. v. 275. presbyter Viennenſis, cujus libri de ſtatu animæ, & hymnus laudantur, 529. d 555. e, ejuſdem mors, & epitaphium, 537. c
Claudianus, 1142. epigram. 124
Claudianus ab Africanis rebaptizatoribus expulſus, epiſc. Romanus ordinatus, 424. b, Roma pulſus patriam repetit, ibid. ſollicitat pretio pauperes, & redemptos rebaptizat, ibid. ejus flagitia, 227. a
Claudius Imp. ſocors, 560. c ejus cenſura, 699. v. 322. 717. v. 105.
Clauſetia, 566. a
Clemens Romanus Petri de Simone victoriam ſcribit, *in præfat. prædeſt.* Marcum hæreticum confutat, 272. d
Cleopatra, 705. v. 459. Ptolemæis inceſta, 717. v. 95
Cleopatricæ dapes, 632. a
Clepſydra, 503. b 511. a
Clericos non licere in cauſis eccleſiaſticis ad publicum pertrahere judicium, 405. e, Epiſcoporum judicio reſervari, 407. a, ſic ſanxit antiquitas, ibid. ab epiſcopis damnatos, & ſegregatos ab Eccleſia curia ſibi vindicat, 409. b, militare non poſſunt, ibid. c
Clerici habitare non poſſunt cum extraneis mulieribus, 409. d e, cum quibus fœminis habitare poſſint, ibid. e, Epiſcopis, non aliis accuſandi, 414. d, injuſte ad curiam ſęcularem accuſantibus quę pęnę, 417. c d
Clitis Fl. 695. v. 209.
Cloin ſrancus, 695. v. 212.
Cluſurę, 1019. a
Cocles Horat. 689. v. 70. 719. v. 65
Coctię alpes, 725. v. 525
Codicelli, 486. c 568. a
Cogitatus in homine, vis, & pręſtantia, 79. e, caſtui imperat, 78. d e, nuptias inducit, 79. e, animalia ſubigit, 79. e, artes invenit, 80. a b 80. e 82. a ſeipſum conſiderat, 81. c, cogitatus ſicut vir dives ſua dinumerans, & ſcrutans, 81. c
Colchis Medea, 683. v. 493. 691. v. 133
Colchus gramina, 697. v. 260
Collectitii qui ſint, 406. d, eorum eſſe qui colligerint, aut pretii duplum numerare, & expenſas, ibid. e d
Colonaria perſona, 571. d
Colorbaſiani, 273. e
Collumella, 618. b
Collumnæ milliares, 703. v. 2. monubiles, 495. b purpura ędificiorum, 495. a
Coluria rotundata, 495. b
Colothiani, 287. d
Comenſis Tabularius, 893. d
Comes, 489. a 671. v. 199. civitatis, 588. b
Comes Patrimonii, 893. d
Comes Sacrarum, 852. c, Judex Sacrarum. 1053. c

Digitized by Google

Cometem ſidus fugere, 802. a
Comi deſcriptio, 808. d
Comitatenſe exercitium, 872. a
Comitatenſes excubię, 929. b
Commonitorium, 626. b
Communicant cum Catholicis Proclinianiſtę, 285. e, & Pelagiani, 294. e, cum omnibus Hereticis Rhetoriani, 290. a, cum Epiſcopis catholicis Audiani non communicant, 282. b
Compoſtile, 1121. epigram. 22
Compulſor. 908. a
Concavata, 912. e
Concilii Aquilejenſis preces ad Gratianum ne aures prębeat Urſiſcino, 419. a & ſeq. 420. a & ſeq.
Concilii Italię ad Theodoſium epiſtola, 428. a & ſeq. alia pariter ad Theodoſium, 429. b & ſeq.
Concilia provincialia de majoribus ad Papam referunt, 986. b
Concilium Carthaginenſe, 978. d 979. e
Concilium Seleucię confirmat fidem Nicænam, 139. e, damnat Urſacium Valentem Geminium, & Caium, ibid. dogmata Arrii recipit. 140. d, Ariminenſe approbat dogmata Arrii quę damnaverat, 120. e
Concio pro gradibus arę, 767. v. 124
Concupiſcentia quid Manichęi, 283. a
Concupiſcentia non eſt mala, 340. a
Conditorium, 969. d
Conditum, 1009. c 1015. 6
Conductor, 893. d, domus regię, 903. b
Conficilio ſacra, 542. c
Confiteri Deum, 117. d
Conjugium ęquant virginitati Jovinianiſtę, 292. b, Uxores quas poſſunt a viris ſeparant Priſcilliani, 289 e, conjugibus utentes in communionem non accipiunt Apoſtolici, 278. b, nec niſi abſtinentes a conjugio Aeriani, 284. d conjugii expertes ſolos Hieracitę, 283. b, conjugibus non utuntur Abeloitę, 294. a, conceptum in conjugio devitant Manichęi, 282. b conjugibus indifferenter utendum docent Nicolaitę, 269. e
Conſcientia bona ęmulorum creſcit motibus, 988
Conſcientia ſeipſam prodit, 34. c
Conſenſu tacentium fiunt ea quę dicuntur, 1. a
Conſenſus voluntatis nos curat, & nos decipit, 317. c
Conſentius, 657. b
Conſtans lector, 540. b
Conſtantia, & fiducia prędicandi, 113. e, 117. d
Conſtantinopolis laus, 661. v. 30
Conſtantinopolitanę Eccleſię calamitas, 1258. e
Conſtantinopolitani Epiſcopi olim ad Petri ſedem ſuæ referebant dignitatis exordium, 439. e, vocatur Conſtantinop. Antiſtes ſecundę ſedis epiſcopus, 450. d
Conſtantianus, 852. b
Conſtantinus Imp. 562. b 561. b, ejus conſtitutio de judicio epiſcoporum, & de teſtimonio epiſcopi, 463. a, & ſeq. item alia qua prohibetur Judęis circumcidere ſervos, & inquietari Judęos qui Chriſtiani ſunt, 405. e 406. a b
Conſtantinus pręcipit Alexandrum epiſcopum Conſtantinopolitanum debere communicare cum Arrio, 138. b
Conſtantii, & Vitalis epiſt. ad S. Capreolum epiſc. Carthag. 213
Conſtantii Imp. pœnę in legatos Catholicos a Concilio Seleucię miſſos minatę, & harum minarum effectus, 140. b, & ſeq. Ariminum mittit Conſtantius ut epiſcopi illic congregati dogmata Arrii ſubſcribant, ibid. e
Conſtantius patricius, 417. a
Conſtantius Comes, 711. v. 211. poeta, 505. e 658. a
Conſtantius tractor, 294. e
Conſtantina, 844. a
Conſtantius epiſc. patruus B. Antonii, 1015. c d
Conſularis ſportula, 937. b
Conſulatus, 994. a 808. e
Conſulatu Princeps ornatur, 713. v. 28
Contra legere, 567. e
Conveęop. 593. a 1007. e 1010. epigram. 74
Convinnus, 789. v. 351
Corinna Naſonis, 507. b
Corinthus, 681. v. 476. æra fert, 686. v. 48. cithariſtrias, 653. c
Corona ſponſi, 475. a, Clericorum, 576. b 595. c 867. c. 870. c 880. c 934. c 937. c 1042. c
Corpora ordinum varia, 569. d
Corpora ſubtiliora fortiora, 69. a b 70. c d, incolumia, & ęgrotantia, 83. c
Corporis partes inferiores a diabolo factas dicunt Paterniani, 293. a
Correctio feſtinata violatur innocentię, 581. a
Corvinorum familia, 482. b
Cothurni forma, 626. b 679. v. 401
Cottios, 795. v. 25
Craſſus ſimulat, 530. c, à Parthis occiſus, 681. v. 454. 797. v. 100.
Creton Epiſcop. Syrorum, 277. b
Creationis ordo, 77. a b
Creatura omnis a Chriſto liberata, 10. a 8. b
Cremona, 471. a
Crepera res, 837. d
S. Criſpinus, 1092. v. 21
Criſpinus Epiſcop. Ticinenſis, 996. a 997. e 999. d 1105. 49
Criſpus veneno ſublatus a patre, 562. a
Crocus Epiſc. 593. b
Crœſus, 737. v. 30
Cronos Saturni, 757. v. 61
Crucis nomen dœmones non ferunt, 39. d, ſignaculum fronti imponere, 918. d
Crucis victoria de gentibus, per Apoſtolicam prædicationem, 48. b 49. d
Cteſiphon ap. 652. e 681. v. 451
Cucullа religionis, & humilitatis indumentum, 947. c
Cura palatii, 791. v. 431
Curetum ſacra, 741. v. 303
Curia ſibi vendicat Clericos damnatos ab Epiſcopis, & ab Eccleſia ſegregatos, 409. a & ſeq.
Curio, 530. c, incitat, 487. b
Curius, 679. v. 373. dentatus, 703. v. 426. 715. v. 80
Curſoria, 472. b, curſus publicus, ibid.
Curtius Præf. Prætorii, 411. a e
Curules eboratæ, 651. d
Cuticiacenſe prædium, 914. b
Cyclos pronubæ, 475. a
Cynegia, 876. d 918. a d, ejus, epitaphium, 878 b 919. b
Cynici, 646. d 669. v. 267
Cyprianus de lapſis contra Novatum, 278. a
S. Cypriano hymnus, 1108
Cyrillus Alex. contra Neſtorium, 296. a
Cyrus, 737. v. 27.
Cyrus hæreticus, 1058. a
Cyzici obſidio, 683. v. 518

D

DAcus, 705. v. 475. Dacia rura, 675. v. 272.
Dædala ars, 907. d 924. a, proviſio, 840. d
Dalmatiæ epitaphium, 1145. epigram. 148
Dalmatius V. S. 859. d
Damaſus Papa Archiepiſcopus vocatur, 149. d, perſequitur Macarium presbyterum Romanum Luciferianum, 149. a 150. a, Baſſum Judicem interpellat ut agat contra Luciferianos, 150. c, Damaſi Papæ de Venuſtianis relatio ad Valentinianum Imp. 193. a
Damaſi innocentia probata, 424. a, Laus, 427. d
Damnatorum pœnæ, & de his dubia, 22. b c
Damnum indemne, 513. b
Damodis Syrac. hiſtoria, 512. b
Danaidum fabula, 761. v. 168. ibid. v. 177
Daniel & tres pueri, 48. e, manus ſcribens in pariete, 99. a b, viſio beſtiarum, 100. a, Nabuchodonoſor imago, 102 b, 122. c
Danubius, 672. v. 200. Danubiana limes, 631. a
Dapes Cleopatricæ, 632. a, Thyeſte, 739. v. 128
Dardanus Præfectus prætorio, 563. a
Darius victus, 737. v. 31.
Datius Epiſcopus mediolanenſis, 464. b
David ante Arcam, 763. v. 18
Debendus, 816. d 836. c 853. d 871. a 1057. b
Decemvirales ſententiæ, 500. d
Decemviri in judicio ſenatus, 479. a
Deciana familia, 482. b
Decocta, 496. b
Dedicatio Baſilicæ, 1051. e, 1054. d, auditorii 1038 e
Defenſor callidus 1129. epigram. 65. 1131. epigram. 76.
Deformiſſimi idea, 524. b d
Delphica inſtrumenta, 623. a, aſtra, 657. b
Delphidii abundantia. 564. b
Democritus, 646. d 669. v. 171

Demephiius Arrianus, 421. b
Demoſthenes, 807. c 921. b
Demoſthenes, 783. v. 138. iraſcitur, 530. c. patitur æmulos, 611. b
Deorum propria inſignia & epitheta, 715. v. 30. 745. v. 13. tutelæ locorum, 740. v. 165
Deſiderium contemptum ad iram convertitur, 34. a
Deſperatio quam pernicioſa ſaluti, 352. c
Deus eſt ſimplex & incompoſitus, 150. e, unus eſt, 229. b, omnia cum Spiritu ſancto facit, 163. a, Dei ſapientia ſubſtantiva Spiritus ſanctus eſt, 163. d, Deus non natura creat, ſed voluntate, 165. d & ſeq. eſt juſtus retributor, 184. b, invitus an ſponte procreaverit filium, 185. d, an ſolus cum eſſet genuit filium, 187. b, quomodo cum ſit unus Deus, una ſubſtantia pater & filius nominatur, 189. a, non deſerit filium ſuum nec inferis, nec apud inferos, 218. a, quonam modo ſit pater Chriſti & hominum, 222. e, non eſt nec major nec minor, 223. d
Deus propter hominem & in homine natus & paſſus, 219. e
Deus Chriſtus non eſt ſeparatus ab homine Chriſto tempore paſſionis, 218. e
Deus dici non poteſt unus ſi perſonæ non ſint æquales 229. b
Deus bonorum noſtrorum per vota promiſſorum non indiget, ſed tamen ea ad ſalutem noſtram exigit, 255. e 256. a
Deus incorporalis, 57. a b 59. a 64. e 68. e & ſeq. 91. a 101. e, non eſt corpus, nec ſicut anima in corpore, 85. e, corpus & membra Deo tribuere videtur Scriptura, 97. b c & ſeq. inviſibilis, 57. d 58. c. 66. e 68. e, ſimplex, & uniformis, 85. d, non ulla creatura, 91. e
Deus quid ſit, ineffabile, 13. e, de Deo quærenda ſunt quæ Scriptura permittit, 85. a b, lumen, fons veritatis. 14. b, pater vere filius, & ſpiritus ſanctus, 6. c, 8. b, Pater non natus, Filius unigenitus, 6. d a. e 12. d, pater non eſt filius, nec filius pater, 13. e 17. c
Deus unus 6. d, timendus quia bonus 8 e, quæ gratiæ ei reddendæ pro miſſione filii 9. c & ſeq. 10. a. unus pater, unus filius, unus Spiritus ſanctus, 10. e
Dei gloria, & veritas ab hominibus laudes non quærit nec ab angelis, ſed quærit ut homo eum agnoſcat, 10. d
Dei cognitio his qui cognoſcunt eſt vita æterna, 10. c
Dei miſericordia quanta, 9. d & ſeq. pulchritudo, & amor, 108. b c, veſtes rubras, & albas quomodo habere dicatur, 59. e, præſens eſt, penetrans corpora 66. d, Dei ſcientia omnia pertingit, 116. e, Deo ignoti peccatores, 117. e, 118. c, Deum ob oculus habens non peccat, 121. a, Deus non eſt increpandus de interitu impiorum, 118 b, Deus diligendus propter ſe, non propter mercedem, 105. d c & ſeq. Dei laus, agnitio Dei, 66. b, Dei civitas, templum, templum Domini, 64 e & ſeq.
Deus homo factus, 207. a, ſolum proprie perſonaliter, 205. c, mixtus eſt naturæ humanæ, non humana natura mixta eſt divinæ, ibid. paſſus & mortuus ſecundum hominem, 207. c, nunquam receſſit ab homine aſſumpto, 214. b
Dei filius non cœpit quando apparuit, 3. a 16. e, accipiens figuram ſervi non receſſit a figura Dei, 5. a, nihil vacuum ab ipſo ante adventum ſuum, 5. e, erat & ante mundum, 9. d, nobiſcum eſt uſque ad conſummationem ſæculi, 6. a, regnum ipſius non habet finem, 7. a 8. d, creaturæ non ſunt cum filio Dei comparandæ, 7. e, non eſt inveſtiganda ejus generatio, 7. d, a patre eſt, 14. e
Deo filium adſerit pater, & filius ipſe, & Spiritus ſanctus, 1. b c & ſeq. Dei filium negare qui dicantur, 118. d & ſeq. Dei filio addi nihil poteſt, 3. e, filii regnum finem non habet, 18. e, Deus pater quomodo genuit, 7. d. 9. b 16. a
Deum triformem faciunt Triſcillidæ, 290. d, mala & bona creaſſe aiunt Colunthiani, 287. d, Deos duos introducunt Apellitæ, 274. a, duos item, Cerdoniani, ibid. e. & Manichæi, 280. b
Deo nihil præferendum, 356. b
Deus dividi non poteſt, 269. b, 273. e, conditor mundi, contra Menandrum & Saturninum, 270. a
Dei præviſio, 297. d, ex ejus præſcientia prædeſtinatio pendet, 298. c, Deus nullum ad malum prædeſtinavit, 304. e 308. b 312. c, vult omnes homines ſalvos fieri, 309. d e, 310. a & ſeq.
Deitas non poteſt videri ab homine, 117. a
Deorum propria inſignia & epitheta, 714. v. 30. 745. v. 13. tutelæ locorum, 740. v. 165
Deorum fabuloſa flagitia, 93. a
Deuterius Grammaticus V. S. 1060. e 1063. e 1085. b 1093 epigram. a. 1137. epigram. 104.
Dextra numerat annos, 647. a
Diabolus omne peccatum volt, & deſiderat. hominem non vincit, niſi quando a ſuo receſſerit defenſore. Diaboli acrius certamen circa robuſtos, 1028. e
Diabolus inimicus, & adverſarius vocatur, 62. d, diaboli malignitas, ſed irrita, 63. a, inconſideratus eſt certator, 63. b, non vim facit hominibus, ſed hortatur, 124. c, vincit tantum volentes, 63. a, quando illo fortior homo, 62. d, diaboli lapſus primus invidia, 169. b, eſt ea genere creaturarum rationalium & cœleſtium, 169. b
Diaconii Sacramenta, 867. b
Diadema ſeminarum 1038. d, diademata ſermonum, 804. d 831. a, verborum, 918. d, Apoſtolorum, 1052. d
Diæta, ſive cœnatiuncula, 496. a
Diaſtema zodiacum, 629. c
Dicharchæa arena, 665 v. 59
Dictiones ſeu Declamationes 1065. b. 829. b c c 849 d 920. d 923. d 945. b.
Didaſcalicus, 1033. e
Didonis ethopœia, 1088. c
Dies ante noctem factus, 254. e, per curſum ſolis ejus horæ diſtinguuntur, ibid. c
Dignitatum honor cuſtodia communionis, 925. d
Diligentia amor, 840. a & paſſim.
Diodurus Epiſc. Cretenſis, 272. c, Nicomedia, 285. e
Diogenes barba comante, 646. e
Diomedis ethopœia; 1085. b
Dionyſius Epiſc. Hieroſolymorum, 277. c
S. Dionyſio Epiſc. Mediolanenſi hymnus, 1124
Dionyſius Epiſc. Mediolanenſis quia Conſtantii Imp. Ariani familiaritatem recuſavit mittitur in exilium, 141. a
Dioſcurus, 918. b. 946 e
Dioſcorus Epiſc. Cretenſis, 273. c
Dioſcorus hæreticus, 1058. a
Dioſcorus Antiochenus repente diſceſſit a ſynodo epheſina, 432. e, damnatur in Concilio Calchedonenſi, 433. a
Diſciplinæ laus, 345. a & ſeq. quam miſeri ſint qui aſpernantur eam, 347. e
Diva lex, 937. b
Divi & Pontifices Auguſti, 971. e
Divinitas non habet nec creſcere, nec feneſcere, 224. a
Divitiarum prætextu cum Epiſcopis catholicis non communicant Audiani, 284. b
Divitiarum genera duo, 368. b, quæ divitiæ Deo acceptabiles, ibid. e
Doctrinæ apoſtolicæ virtutes, & ordo, 401. 402. a, & ſeq.
Doloris remedium oblivio, 952. e
Domeſtici hominis qui, 365. b
Dominica die, etſi Paſcha ſit, jejunant Teſſareſcædecatitæ, 276. d
Domi habet unde diſcat, 599. d
Domitianus truculentior, 560. c
Domitius, 793. v. 10
Domnitius, 570. a
Domnulus Aſer poeta, 651. d, vir quæſtorius 753. lin. 8
Domus ultimæ, ſepulcra, 1076. b
Donatiſtæ, 288. b, Carthagine Donatiſtæ, Montenſes in Italia, in Numidia Parmeniani, 288. e, ſchiſma inter ipſos, 289. b, Donatiſtæ rebaptizantes, 418. a hac de cauſa hæretici, ibid. in eos pœnæ ab Imperatoribus decretæ, ibid. b & ſeq.
Dorica tellus, 681. v. 475. hoſtis, 703. v. 449.
Doſitheus Epiſc. Seleuciæ, 278. d
Dracones ſigna mil. 675. v. 233.
Drepanitanus agon, 498. b
Drepanius, 625. b
Duranius fluvius, 775. v. 105
Duria fluvius, 1092. v. 39

E

EBionæi, 271. a
Eborolacenſe prædium, 518. b
Ebrietatis damna, 396. a

Digitized by Google

Eccleſiarum immunitas ab aliquibus oneribus, 410 c, d violatores hujus immunitatis qua pœna mulctati, ibid. e, Eccleſias lędentes cui pœnę ſubjaceant, 413. d
Eccleſia ſponſa Chriſti, qualis erat, 104. d, 105. b, tota onum, 15. e, verus ejus ſponſus Dominus, 104. d, a Judęis accepit magiſtros, a gentibus filios, 49. e, non eſt vidua, 18. d, portę inferi non prevaluerunt 54. e, eccleſia eſt una & indiviſibilis, 451. b
Eccleſiæ Dei contentio non convenit, 13. d, in Eccleſia permanendum, 19. b
Eccleſias lędentes cui pœnę ſubjaceant, 413. d
Eccleſię ſeptem in ſeptiformi ſpiritu conſecratę, 278. a, in Eccleſia ſilentium ſervant Paſſalorynchitę, 287. a
Ad Eccleſias confugientes quinquaginta paſſibus extra fores ſecuri ſunt, 413. b
Eccleſię opem implorant afflicti. 810. a
Ab Eccleſię conſortio ſegregatus ad eam non poteſt redise niſi per ſatisfactionem Chriſtianis regulis competentem, 447. n
Eccleſia tantum de Epiſcopis ferre debet ſententiam, 456. a
Eccleſiaſtica humilitas a mundi potentibus contemnitur, 946. e, orationum pompam non ſequitur, 853. e
Ecdicius Sidonii ſororius. 497. b, 568. a, 771. Carm. xx.
Echo, 81. n
Echoici elegi, 628. n
Edom, & Eſau, a quo Idumęi, 59. e, & ſeq.
Elaris Fl. 695. v. 209
Electrum ex variis fit metallis, 1035. d
Eleemoſynę bonum & utilitas, 363. d, e, 364. a, e, 615. a, pręmia, 366. a, b, e, 365. e, 367. b, 381. d, n, ad eam faciendam ſuaſio, 368. b, e, 369. a & ſeq. 370. a, & ſeq. non eſt curandum de perſona cui impenditur, 365. b
Elephantes, in triumpho Curii, & Metelli, 679. v. 373. item Bacchi, 775. v. 67
Eleuſina ſuperſtitio, 583. b
Eleuſis Ceres, 740. v. 178.
Eleuterius, V. S. 931. e
Eliſęus in Elię raptu, 764. v. 31.
Eloquentię mavors, 1036. d, vis 1037. b
Elpidius Diaconus medicus, 906. e, 925. e, 946. b
Eluſani, 592. e
Eminentius, 544. e
Emmanuel poſt diſpenſationem, 66. b
Encratitę, Tatiani, 875. b
Ennodius Gallus proſapia, 803. b, 1131. Epigram. 73. loco humilis 830. n, 855. a, poetica delectatur, 1030. e, ejus ętas, 1032. e, uxorem ducit, ibid. fit diaconus, & uxor religioſa, 1034. a, eruditur a Servilione, 871. d, e, ſtudia liberalia faſtidit poſt clericatum 939. e, laborat oculis, 879. e, fidejuſſor pro Papa, 847. b, Camelos Papę commodat 882. b, morbo graviſſimo vexatur 829. e, 928. e, 945. d, conclamatus a medicis, B. Victoris ope ſanatur 931. b, 1031. c, legatus Provincialis deſignatur 945. a, ejus votum in morbo 1031. a, ſoror Euprepia 833. a, Sororum filii Lupicinus & Parthemius 833. a, 880. b, nepetis 887. a, mancipia 842. e, ejus ſermo ſcaber 1063. a, vitę Euchariſticum, 1029. b
Enoch tranſlatus eſt ut mortem non videret, 174. a, e
Euphemius Conſtantinopolitanus Antiſtes 439. e, Ad Petri Apoſtoli ſedem refert dignitatis exordium, ibid.
Epheſina ſynodus II. ab Imperatore congregata 431. e, Principes in ea epiſcopi, ibid. in ipſa damnata Epiſtola Leonis ad ſynodum & Flavianum 432. a, nec permittitur recenſeri, ibid. diſcutitur in ea judicium Eutychis de Sancto Flaviano, ibid. ab omnibus patribus ut vera fides Eutychetis dogmata acclamantur, ibid. Flavianus contradicentibus Vicariis Romanis dejicitur & Euſebius Eutychetis accuſator damnatur tanquam Neſtorianus, ibid. b, e, ejus finis, 432. e
Epheſius Epiſc. laudatur, 150. e
Ephrem presbyter Syrus, 285. e
Epictetus Centumcellarum epiſcopus vir atrox, 141. e
Epicurus cute diſtenta, 646. e, ejus dogmata, 476. h, 669. v. 168
Epigrammatis idea, 629. a, epigrammiſta, 527. b
Epiphanius ſcriba, 571. a
Epiphanius Chartarius, 903. b, 908. b
Epiphanius Epiſc. Ticinenſis 995. a, naſcitur, 995. b, egregia forma 996. e, Lector, Exceptor, Subdiaconus, Diaconus, 996. a b, Criſpino Epiſcopo ſuccedit, 1000. a, ejus vitę pragmaticum, 1001. b, legatio a Ricimere ad Anthemium 1003. a, legatio a Nepote ad Euricum 1006. a, dœmones fugat ab energumenis 1009. d, quinquennii vacationem pro Ticinenſibus impetrat ab Odoacre 1010. b, legatio ad Theodoricum 1012. c legatio ad Gundobadum regem pro Theoderico, 1015. n, d, vexatam a dœmone liberat Tarantaſiæ 1020. b, legatio altera ad Theodericum 1021. d, felix obitus, 1023. b, Dictio quę habita eſt in ejus natali in annum XXX. ſacerdotii, 1103
Epiphanius Epiſc. Ancyrę, 273. e
Epiphanius, cujus categorica contra ſectas, 273. d, 277. a, 278. d, 284. a, 292. e, Artotyritas cum Pepuzianis jungit, 276. e
Epirus 681. v. 467. equas fert, 689. v. 45
Epiſcopale judicium ſemper ratum habendum 416. d, illi acquieſcendum cum partes conſenſerint etiamſi judicium ante judicem fuerit inchoatum, 416. e
Epiſcopi judicio Epiſcoporum a ſuis ſedibus detruſi a Civitate ubi habitabant centum millibus debere excludi Arcadii Honorii & Theodoſii conſtitutione firmatum eſt, 404. d
Epiſcopis Africanis injurię illatę, 412. n
Epiſcopos offendentes vel clericos qua pœna puniendi, 413. d
Epiſcopi Sacerdotes nuncupati, 417. e, cum ipſis innoxios ambulantes retineri non debere ibid. d, falſo Epiſcopo accuſantibus quæ pœna, 417. c, d,
Epiſcopi injuſte ſedes retinentes cauſam ſuam ad Metropolitan. deferant, 424. d, quod ſi Metropolitæ fides fuerit ſuſpecta ad Concilium XV. epiſcoporum liceat appellare, 427. d
Epiſcopus ſacerdos nuncupatur, 433. b
Epiſcopi incipientis dictio, 1055. d
Epiſcopi electio, 554. a, 597. b
Epiſcopi unius teſtimonio acquieſcendum, 403. e
Epiſcoporum Africæ epiſtola miſſa cum libello emendationis Leporii ad Epiſcopos Galliæ, 221.
Epiſcoporum Provinciæ Proconſularis in Africa, & eorum qui in exilium miſſi ſunt nomina, 257. 258. per tot. 259. a, 260. a
Epiſcoporum ſententias inviolatas ſemper ſervari mandavit Conſtantinus, 403. a
Epiſcopus Epiſcoporum Lupus, 573. a
Epiſtola evocatoria, 631. b
Epiſtolæ affectum conciliant non minorem interdum quam præſentia, 604. e
Epiſtolaria ſcriptio, 820. a
Epiſtolarum uſus, 865. e, 951. b, lex negligentia, 831. a, a docto ſcriptæ jucundæ ſunt, graves ab indocto. 810. c, d
Epitaphiſtarum næniæ, 483. c
Epitoma 21 915. e
Equitis exarmati deſcriptio, 516. b
Equus Huniſcus, 1135. epigram. 94. Padanus, 1143. epigram. 136.
Erduic ſive Herduic. V. L. 825. b 968. e
Erithræ Hydaſpeæ, 681. v. 447
Eſaias epiſcopus minoris Hermopolis, 434. b
Eſſentia vocab. Ciceron. 753. lin. 26. 750. v. 102
Ethica dictio, 628. e
Evan Semeleius, Baccus, 695. v. 232
Evander Epiſcopus Nicomediæ, 272. d
Evanthius, 566. a
Evarix rex Gothorum, 592. a, Euricus, 623. d
Euchariſtiam Ophitarum coluber ſanctificat, 272. d, ſemine humano polluunt Manichæi, 281. b
Eucherius vir illuſtris, 599. c
Eucherius ſollicitat, 530. d, Lirinum petit, 768. v. 115.
Euchitę, Meſſaliani, 285. a
Euclidis menſurę, 530. e 646. d 669. v. 176
Evectio, 572. a
Euhios, Bacchus, 740. v. 172
Eulalia Probi, 796. v. 95
Eugenetes, V. I. 870. d
Eulalii, & Bonifacii tempora, 990. c
Eunomiani Filium & Spiritum ſanctum a Patris ſubſtantia ſeparare contendunt, 165. b
Euphemiæ epitaphium, 1142. epigr. 130
S. Euphemiæ hymnus, 1151
Euphemia Martiani Filia, 683. v. 482
Euphraſon Rhodi Epiſcop. 274. e
Euphrates fluvius, 607. v. 5. 681. v. 453
Euphratis ripa, 623. d
Euphratis horoſcopium, 530. b
Euphronius Epiſc. 554. e
Euprepia ſoror Ennodii, 838. d 910. b
Euricus Gothorum Rex Toloſæ, 1006. a

Euripus

Digitized by Google

Euripus aquæ, 779. v. 208
Euſebius Dorylitanus Epiſcopus qui Neſtorium reprebendit in Eccleſia ad Flavianum detulit, 431. b, damnatur tanquam Neſtorianus a Synodo II. Epheſina, 432. c, interfuit Concilio calchedonenſi, 433. a, accuſat Dioſcorum, Ibid. Euſebius & ejus filius 1066. d
S. Euſebius, 1092. v. a 2
Euſebius Epiſc. Mediolanenſis, 1133. epigram. 84
Euſebius Cæſarienſis, 273. d
Euſebius chronographus, 620. b, narrat, 530. d
Euſebiani lares. 512. e
Euſtachius Epiſc. Lilybæi, 272. b
Euſtachius Epiſc. Maſſiliæ, 587. d 579. a
Euthyebius hæreticus perſequitur Luciferum epiſcopum Calaritanum, 155. d
Eutropia Matrona, 575. a
Eutropius Præf. Præt. 207. d e
Eutyches hæreſiarcha, 1057. e
Eutyches presbyter abbas Conſtantinopolitanus, 431. b, ejus errores ibid. a, ad Flavianum ab Euſebio Epiſcopo accuſatus, Ibid. præſidium Principis expetit, ibid. e, a Florentio exconſule damnatus, ibid.
Eutychianiſtarum hiſtoria brevis, 431. & ſeq. apud ipſos qui ſuum errorem non ſequuntur Neſtoriani cenſentur, 432. b
Exagella, 1022. d
Exceptor Eccleſiaſticus, 996. a 1025. d
Exemplarus libellus, 543. d
Exorcizantes, 4. d
Exotica ſidera, 772. lin. 9

F

FAbaris fluvii aqua pura, 474. b
Fabius Magiſter equitum, 498. d 707. v. 556
Fabricius, 715. v. 69. 721. v. 227
Fabula Mileſia vel Attica, 588. d
Factura morum, 600. b
Facondia Quirinalis, 544. b
Fadilla, 918. b
Falco onus de Hilario vetere, 558. a
Famam bonam quanti facere debeat Chriſtianus, 348. d
Faſti dati, 616. c, purpuriſſati, 621. d
Faſtigatiſſimi conſulares, 482. a
Faſtigatiſſima felicitas, 499. b, caritas, 632. e
Faſtus in ſublimitate calligandus, 860. e
Fatigationum ſales, 480. b
Fauſta Conſtantini, 561. b
Fauſtinus, 939. c. 940. b 941. a
Fauſtinus antiſtes, 532. d 532. b 532. d
Fauſtus Reienſis epiſc. 593. e 625. b 765. v. 68
Fauſtus Avieni pater, 806. b, Conſul, ibid. c, Quæſtor, 639. e, Præfectus Præt. 931. e 1044. epigram. 142. Patricius, 888. b, emendatiſſimus hominum, 874. a facundus, 803. a, poeta, 1098. epigram. 7. verſus per ejus armaria ſcripti, 1215. epigram. 3. ejus verſus, 1044. epigram. 143
Febris deſcriptio, 474. a
Felix, 827. a
S. Felicis ſepulcrum ad Larium, 1026. e
Felix V. C. 735 v. 2. condiſcipulus Sidonii, 744. v. 387. Magnus felix, 735. v. a
Felix Præfectus Præt. 405. e 406. b
Felix non eſt, qui non ſemper, 476. e
S. Felix Papa III. 436. a, damnat Acacium epiſcopum Conſtantinopolitanum, 435. e, ejus epiſtola ad Zenonem Auguſtum in qua conqueritur de violatis ab eo Legatis, & ſuadet ut acquieſcat damnationi Petri Alexandrini & Acacii, ibid. d, & ſeq. Alia epiſtola ad Clerum & plebem Conſtantinopolitanam ne turbentur ob prævaricationem Legatorum & ut Acacii a Sede Apoſtolica damnati communionem devitent, Ibid. 437. e, & ſeq. Alia ad monachos urbis Conſtantinopolitanæ & Bythiniæ, in qua eos admonet, Tutum Eccleſiæ Defenſorem prævaricationis cauſa fuiſſe damnatum & quomodo ipſi in ſuos qui Acacio adhæſerint animadvertere debeant, 438. d, & ſeq. item alia ad Leonem ut in Acacii & Petri damnatione cum Eccleſia Romana conſentiat, 439. c, & ſeq. Item alia ad Flavitam Epiſcopum Conſtantinopolitanum quod Legatos ejus a Communione propterea ſuſpenderit, quia de Acacii, Petrique nominibus nihil ſibi mandatum reſponderit, 442. a, & ſeq. Alia ad Thalaſium Archimandritam C P. quod vel ipſe vel ſui monachi non communicent cum Epiſcopo Conſtantinopolitano ante mandatum Sedis Apoſtolicæ, 445. a & ſeq. alia ad Vetranionem Epiſcopum exponens cauſam diſcidii Eccleſiæ C P. eum hortatur ut Leonem ad unionem cum Romana inſtaurandam promoveat, 445. d & ſeq. rogat Felix Andream Theſſalonicenſem Epiſcopum, ut ſi deſiderat ad communionem beati Petri venire, ſua converſio ſit ex omni parte conſtans, 447. e
Feriæ inhonoratorum, 471. c
Feriæ linguæ vel oris, 881. b. 863. a 872. d 878. e
Fermentum prædicatio Apoſtolica, 55. d
Ferreolus P. P. Galliarum, 794. v. 36. Legatus contra Arvandum 477. b 478. b, hoſpes & affinis Sidonii, 502. a 602. b
Ferreolus Martyr, 586. c
Ferularum fractor, 514. b
Feſcennina, 745. v. 21. 753. lin. a
Feſcennicola Dione, 751. v. a
Feſtivitas, primo animas, & ita ventres paſcat, 56. a
Feſtus Patricius, 1038. a
Fidelis, 919. a
Fides, 1036. a
Fides vera omnium bonorum operum radix, 21. d, lucrum nobis eſt de Deo ſi recta ſapimus, 65. e
Fidei cauſa V. in cauſa fidei.
Fidulus, 796. v. 80
Filii cum patre reconciliatio, 550. e
Filii non puniuntur pro parentibus, 179. a
Filium Dei ex eo genuit Pater ex quo eſt, 291. d ejuſdem cum patre eſſentiæ, negant Arriani, 283. e diſſimilis eſſentiæ dicunt Eunomiani, 284. e, & Aeriani, 284. e
Filium Arriani creaturam patris dicunt, Spiritum ſanctum creaturam creaturæ, ideſt filii, 283. e in patre eſſe Metangiſmonitæ, ſicut vas minus intra vas majus, 285. e
Filius Dei non vox, ſed verbum, 16. d, mediator miſſus in mundum, 9. b e, eſt in Patre non ſicut in loco ſed ſicuti verbum in mente, 161. b e, æqualis Patri, 225. a, & ſeq. omnia quæcunque voluit fecit, 228. a non eſt ſecundus in Trinitate niſi ſecundum ſermonem humanum, 239. c genitus non factus ibid. non eſt minor Patre, tempore, 241. b
Firmicus, 771. lin. 10
Firminæ annulus, 1136. epigram. 98
Firminus, 1061. a
Fiſci onerum derivatio, 953. e
Fiſci ſextantes, & unciæ, 754. v. 37
Flaminia, 474. a
Flamonia municipum, 559. e
Flavianus Conſtantinop., 1058. a
Flavianus dejicitur a ſua ſede a Synodo Epheſina, 432. a mittitur in exilium ibid. c, ejus mors ibid. ejus corpus officioſiſſime Conſtantinopolim transfertur, 433. b
Flavitæ Epiſcopo Conſtantinopolitano epiſtola Felicis Papæ III. 442. a & ſeq. ſuis legatis communio delata ab eodem Pontifice qua de cauſa, 442. e
Florentii qui Oſio, & Potamio communicaverat ob hoc malum ſupplicia, 144. a
Florentius Puteolanus epiſc. depoſitus judicio Sacerdotum tenet Eccleſiam, & multas ſeditiones movet, 224. a 226. e
Florentius vir illuſtris exconſul, 431. e
Floriani, 287. e
Florus, 930. b
Focaria mater S. Epiphanii, 995. d
Fœderati, 481. a 522. a
Formæ aquarum, 474. b
Formata, 579. a 587. a
Fortitudo non ſemper neceſſaria, 83. d, cum pudicitia comparatur, 83. 84
Fortunalis pr. 615. a
Fragor ingens, 791. v. 416
Fragus & fragoſus, 1022. d
Franci, 1015. a
Francorum deſcriptio, 695. v. 238. natatus, 721. v. 236 paludes, 785. v. 245. Belgicam invadunt 737. v. 372. in caſtris Attilæ, 715. v. 327
Francus Clnio, 695. v. 212
Fridericus, 967. e
Fringultire, 596. d 638 b
Frons ceteræ pulcritudinis, 996. d
Frontina, 518 c
Fronto 548. c. orator, 613. b ejus in Pelopem ...

d, Frontoniana gravitas, 529. c
Frontoniani, 465. a
Fucinus, 474. b
Fugaces, 830. b, fugax, 831. b
Fulgentius Quæſtorius, 311. b
Fulminis lapis, 689. v. 50
Furti defenſio, 805. b d

G

GAbales, 735. Carm. VIII.
Gabalitani, 566. b, 392. c
Gabaonitica ſervitus, 644. a
Gaditani, 630. d
Gętulicus, 507. b. 742. v. 256
Gaianus, 908. b, 925. a
Galata, Marcellus Ancyranus, 7. b
Galba avarior, 560. c, 712. v. 187.
Galilæorum lingua corrupta, 51. a
Galliæ, 830. c. 869. a, 898. b, 910. d, 950. d, 953. a
Gallia, 701. v. 356. laſſa tributis, 702. v. 446. pecuaria, 689. v. 43
Galliam ingreſſi Helvidiani, 292. c, Gnoſtici, 270. a
Gallicana tribunalia, 616. c, abundantia in epulis, 489. a
Gallicinus Epiſc. Burdeg. 627. b
Gallinois gravitas, 564. b
Gallus, 689. v. 45. 717. v. 117. 723. v. 298. 725. v. 325. 731. v. 520. 733. v. 585.
Gallus, V. H. 590. a
Ganges, 681. v. 443. 697. v. 285. 715. v. 74. captivus, 773. v. 41.
Garrulo non reſpondere convitium eſt, 519. c
Garumna, 623. d, 617. b, 631. b, 727. v. 394. 773. v. 18. Garumnici mugiles, 632. a
Gavata, 1121. epigram. 22
Gaudentius Vicarius, 471. a
Gaudentius venerabilis, 522. c
Gaudentius Actii F. 695. v. 205
Gedeon, 263. v. 16
Gehennæ timor major quam mortis, 115. d, viventium eſt pœna, non interemptio punitorum, 115. c
Gelaſiani, 786. v. 301
Gelaſius, 658. c
Gelaſii Papæ epiſtola ſive Tractatus, 447. d, & ſeq. ejuſdem epiſtola ad Epiſcopos Orientales qua probat nova Synodo opus non eſſe pro damnatione Acacii, & quod ipſe non poterat abſolvere Petrum Alexandrinum Epiſcopum, 452. b, & ſeq.
Geloni equimulgæ, 528. a, falce pugnant, 721. v. 237. In caſtris Attilæ, 723. v. 321
Gemmarum ſpecies variæ, 747. v. 17
Genava, 1019. b
Generatio filii adoranda, non inveſtiganda, 7. d, e 13. b
Geneſius, 333. b
Geniturę ſanguinarię ſchema, 619. b
Genſericus pirata, 677. v. 334. prędo, 689. v. 58
Gentiles famam de uno Deo ex Moyſe hauſerunt, ſed de ſuo varia finxerunt, 96. d, 97. a
Gentium converſio, crucis victoria, 48. d, 53. a
Georgius, 929. a
Gepida trux, 725. v. 322
Gepidę, 963. c, 964. d
Gergovia, 719. v. 152
Germanicus, 498. d, 560. c
Germanicus V. S. 541. b
Germanus epiſc. 635. a
Germanus fugax ſervus, 831. b
Gerontius, 562. b
Gerontius Epiſc. Mediolanenſis, 1133. epigram. 85
Gerontius puer manumiſſus, 1041. b
Geryonis pugna, 751. v. 19
Geſtatio, 502. b
Geſtatoria ſella Conſulum, 984. a
Geſtatorię bracteatę, 621. d
Getę, 677. v. 362. 705. v. 475. 715. v. 75. ſanguinem potant, 715. v. 84. Getica ſceptra, 693. v. 204.
Getbides anus, 613. a
Gevica, 851. d
Gigantomachia, 722. v. 33. 738. v. 74.
Gir Æthiopum, 715. v. 75
Gluvidenus, gluvidinus, 989. lin. 879. b
Glycerius Aug. 1006. a
S. Glycerius Epiſc. Mediolanenſis, 1133. epigram. 82
Gnoſtici, 270. a
Godigiſclus Gundobadi regis frater, 1020. a
Gorgonis caput, 753. v. 7
Gothi, 968. c, 969. c, in Italia prædis ditati, 950. c
Gothi, 314. b, 516. c, criniti, 517. b, Gothorum rex, 477. b, 591. c, 392. c, Gothica ſors, 593. c
Gozolas Judæus, 517. c
Græca elegantia, 469. a
Græcus epiſc. 391. c
Grammatica, 1036. d
Gratiani Auguſti reſcriptum ad epiſtolam Concilii Romani, 426. a, & ſeq.
Gratianopolis, 526. b
Gratia Dei major voluntate hominum, 318. a, gratia antecedit merita, ſed voluntas ordine, 319. b, non datur nolenti, 320. a, excitat voluntatem dormientem, ibid. per ipſam homines ſalvantur, ibid. b, nemo eam conſequi poteſt, niſi qui ex fide cucurrerit, 321. d, non habet gratia Dei menſuram, ibid. antecedit, & ſequitur voluntatem hominis, 329. a, b, bonorum dux & præceſſor, 836. c
Gratia generalis ſuper omnes effuſa, 343. a
Gratia antecedens, 331. d
Gratias non referre, & Deus in carne exhorruit, 893. d
Gregorius conſolatur, 530. d
Gregorius Theologus Theoponitas refellit, 290. b, & Triſcillidas, 290. d, & Homuncionitas, 291. a
Gregorii Epiſcopi Eliberitani oratio ad Chriſtum, 143. b, Vide Oſius Cordubenſis. Gregorius laudat Luciferum Epiſcopum Calaritanum, 151. c
Gregorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, 430. a
Grinincenſes patres, 609. a
Gunderith dux Gepidarum, 968. c
Gundovadus rex Burgundionum 1015. a, captivus in italiam remittit, 1018. d
Gutta una torrentem non facit, 19. c
Gymnas, 683. v. 497. 693. v. 162. 740. v. 186
Gymnaſiarchorum virga, 494. c
Gynopodæ, 288. b
Gymnoſophiſtæ Æthiopum, 613. c

H

HAbundantii epitaphium, 1116. epigram. 2
Hadrianus Præfectus Præt. 404. a 417. c
Hæretici Leonem poſtulant ut Calchedonenſis Synodus aboleatur, 433. c
Hæreticos omnes rectæ apud Deum incedere docent, & cum omnibus communicant Rhetoriani, 290. a, venientes Eccleſia non rebaptizat, 279. c 288 d
Hannibal, 717. v. 130. Barachæus, 699. v. 342. ejus mors, 675. v. 310.
Harmonia mundi, 94. d 95. a
Haſdrubal, 685. v. 534
Hebenum India nutrit, 1061. b
Hecatombion, 741. v. 200
Heluſei, 277. a
Helciarii, 506. c
Helena vicus, 695. v. 215
Helenæ raptus, 739. v. 119
Heliodorus. 537. a
Heliſea Ennodii propinqua, 877. b
Helleſpontiacæ procellę, 683. v. 507. profundum, 703. v. 455
Helvidiani, 292. c
Hemicyclium folia, 494. a
Heptateuchi liber, 597. b 669. v. 172.
Heracleonitæ, 272. b
Heraclianus Comes Africæ, 289. b
Heraclidas Epiſcopus laudatur, 132. c 133. a
Heraclitus, 646. d
Herbas, & arbores vitam habere credunt Manichæi, 281. c
Hercinium nemus, 697. v. 283.
Herculis cum Acheloo pugna, 683. v. 498. ortus, 711. v. 12. labores, 738. v. 91. 751. v. 5. 759. v. 140. leem, 630. d 719. v. 183. 733. v. 579. 756. v. 16.
Herma ſtolidiſſimus, 540. c
Hermion Virgo ſacra laudatur, 153. c
Hermogeniani, Sabelliani, 278. d
Heroa magnanima, 1073. c
Herodotus torrens, 783. v. 135
Heruli, 1023. c 967. b
Herulus glaucis genis, 623. c, curſu præſtat, 722 v. 236.

Digitized by Google

Heſiodea carmina, 741. v. 208
Heſiodus de Hæreſibus, 292. , Epiſcopus Corinthiorum, 283. a, ejus precibus Artius perit, 284. a
Heſperius, 546. b
Hiare, gloriari, 815. c 845. a
Hiatus, jactantis, 801. b
Hieracitæ, 283. b
Hieronymus presbyter contra Jovinianum, 292. c, contra Helvidium, 292. c, contra Pelagianos, 294. a
Hieronymus laſtruit, 530. d interpretes, 638. b
Hilario ex vetere novus falco, 558. a
Hilarion anachor. 598. a 765. v. 121
Hilarius attollitur, 530. d, Aralatenſis, 767. v. 115
Hilarius Epiſcopus mittitur in exilium, 141. b poſtea favet prævaricatoribus, ibid.
Himerius Antiſtes, 603. b 604. a
Hipocrates, 655. a
Hippomenea, 683. v. 496. 693. v. 168. 749. v. 87 755. v. 14
Hirundineus vel ciconiarum adventus, 512 c
Hiſpaniam infeſtant Priſcilliani, 289. c
Hiſpaniæ naves, 689. v. 49
Hiſtoriæ ſcribendæ inſtrumenta, 550. a, a clerico ſuſcipi non debet, 550. b
Hœonus Sidonii magiſter, 744. v. 312
Holographæ membranæ, 648. d
Homerus, 657. d 569. b
Homitids monacum fingens, 1027. b
Hominis boni epitaphium, 1113. epigram. 1
Hominis cum belluis comparatio, 604. d 625. a
Hominum varietas major quam cæterorum animalium, 151. c
Homo eſt imago Dei, 162. a, ſolus ad Imaginem Dei factus, 170. a 240. b, ei a Deo liberum arbitrium datum, 168. c præpoſuit Deus illum omnibus dominari quæ creavit, 170. b, habet corpus ex terra, animam ex nihilo creatam, 171. a, nec laudandus propter opera bona, neque propter mala prorſus damnandus, 298. b, neſciret quid vellet niſi per ſe, & per ſuos cum Deus vocaret, 320. c, quidquid boni operatur a Deo datum omnium bonorum dignoſcere debet, 363. b c
Homo cur ultimo creatus loco, 77. a, omnium rerum perfectiones continet, 78. b, tria in homine, animæ, corpus, & exteras, 117. a, & ſeq. homo carnalis, animalis, ſpiritalis, 90. c
Homo ſcit quod Deus eſt, ignorat vero qualis, & quantus ſit, 8. b
Homulus, 1136. epigram. 100. 1140. epigram 119.
Homuncionitæ, 291. a
Honorata Soror S. Epiphanii, 1005. c 1019. b
Honoratus Epiſc. Novariæ, 1051. c 1007. epigram 12 ejus caſtellum, 1138. epigram. 112
Honoratus Princeps P.P. 1244. epigram. 141. 1145. epigram 147.
Honoratus Arelatenſis, 767. v. 128
Honorius, & Theodoſius Aagg. 412. a 563. a, Pii nominati, 412. a
Honorii, & Theodoſii conſtitutio, qua jubetur collectitios eſſe eorum qui collegerint, 406. c d, item alia qua prohibetur Clericis cum extraneis mulieribus habitare, & ſtatuitur pœna Raptorum Virginum Sacrarum, 409. d e, item alia, qua declaratur a quibus oneribus Eccleſiæ habeantur immunes, 410. b & ſeq. alia contra hæreticos, & gentiles, 411. a, & ſeq. alia de confugientibus ad Eccleſias, & de Epiſcopis carceres viſitantibus, 412. b c, alia de Epiſcopis in Africa vexatis, & de injuriantibus Epiſcopos, 412. d a 413. a & ſeq. 414. a, alia qua declaratur infamiæ notam eos ſubire qui objecta Clericis crimina probare non poſſunt, 414. c & ſeq. 415. a
Honorii lex qua jubetur ut captivi ſuis redemptoribus vel pretium ſolvant, vel per quinquennium deſerviant, 415. b, & ſeq. 416. a b, alia de liberto, vel manumiſſo non inquietando, 417. a b
Hora ſecunda, 468. a, quinta prandii, 503. b, duæ ſecundæ, 534. c, tertia rei divinæ ſecundæ, 569. c
Horatius, 503. a, 627. a, 629. a 657. b, 687. v. 9. citatur, 485. a, 657. b, Horatiana incude formati Aſclepiadei, 650. c, opera, 741. v. 222
Hormidac dux Hunnorum, 673. v. 242.
Hormiſda, 918. b
Hortenſius, 507. u, vernat, 530. c
Horti nobiles, 795. v. 56
Humana mens non poteſt inveſtigare factorem ſuum, 241. d
Humilitatis utilitas, bona, 382. c, & ſeq. laus, 384. c d, humilitas ampleſtenda, ibid. a
Humilitas omnia arrogantis eſt, 815. a
Humilitate fabricata nihil ſuperbius, 889. a
Huniſcus, 1135. epigram. 94
Hunnorum deſcriptio, 673. v. 245
Hyantiæ puellæ, 743. v. 281., Camenæ, 613 a
Hydraulica organa, 470. a
Hydrotheitæ, 290. c
Hygini Ecdiceſis, contra Hæreſiarchas, 269
Hypanis, 691. v. 114
Hyperbolica inſtrumenta, 588. d
Hypodromus, 495. b

I

JAcob Patriarchæ ærumnæ, 30. a
Jani laurea, 663. v. 8. 723. v. 12
Iberia Raticii, 749. v. 86
Ibericæ regiones, 615. a, Iberorum feritas, 654. b
Idiotarum eſt facile convinci, difficile compeſci, 604. b
Idola ut adorent, martyres paſſi: Iſraelitæ quod adorarent cæſi, 56. c
Jejuna ſtatuta celebranda non eſſe docent Aeriani, 284 d, jejunia vel a cibis abſtinentiam nihil prodeſſe, Jovinianiſtæ, 292. a, Jejunium diei Dominici, 276. d
Jeſus totus eſt bonus, 107. d, collatus cum Joanne, 2. b, cum Abraham, Iſaac & Moyſa, 48. c, Pontifex Pontificum, & Sacerdos Sacerdotum, 60. a b, cur a diabolo tentatus, 62. c, corpore paſtus eſt, 64. a, pax eſt, & venit pacificare quæ in cœlo & in terra, 210. a b c
Jeſum tantummodo hominem fuiſſe nec reſurrexiſſe, ſed adhuc reſurrecturum eſſe dicebant Cerinthiani, 270. d.
Jeſus Deus & homo, 2. a
Jeſu amor, amores alios vincit, 107
Ignis proximus eſt incorporalibus, 69. c, vires ejus, 70. a, uſus varii, 80. b c & ſeq.
Ilis Rhea, 679. v. 396. 687. v. 23
Illyricum, 681. v. 468 691. v. 108
Illyris ora, 671. v. 224
Imaginem Dei in corpore ſtatuunt Homuncionitæ, 291. a, Imagines Jeſu, Pauli, & Pythagoræ adorandas proponit Marcellina, 270. c
Inauſpicatus pro improviſo, 987. a 807. b 820. d. 870. b 1059. d
Incarnationem Chriſti quibus argumentis impugnent Procliniamiſtæ, 286. a
Incorporalis natura locis non circumſcribitur, 6. b
Incrementum ruſticum, 949. d
India fert ebur, 689. v. 42. Indi, 665. v. 52. 697. v. 286. 749. v. 107. Indorum Bracmanes, 613. a
Indictionis reliqua 903. c, duæ partes, 1022. b
Indifferenter, ſtatim, 912. a
Indoloria, vox Ciceronis, 753. lin. 27.
Infamiam ſubeunt qui objecta Clericis crimina probare nequeant, 414. c
Infamium, 1011. b
Infantes nondum baptizati pœna damnari æterna docuerunt aliqui, 180. d
Inimici diligendi, 377. a & ſeq. Inimico parcens ſibi parcit, 380. b, inimicis benefacere debemus, ibid. c
Inimicitiarum mala, 377. c d
Inimicos inviſibiles ſuperare non poſſumus niſi labore, 177. b
Injuriæ Sacerdotum & Epiſcoporum ut crimen publicum perſequendæ, 413. a
Innocentius V. S. 581. b
Innocentius Papa Pelagium, & Cæleſtium damnat, 294. b
Inquilinatus originalis, 571. ca
Inſula ſerpentis Epidaurii, 480. d
Interceſſiones eccleſiaſticæ, 997. b 999. c 1101. d
Intermunus, 1080. c
Introductio ſolemnis, 949. b
Invidiæ boni tantum ſubjacent, 382. a b
Invitus a Deo non trahitur, 327. -
Joannes Oeconomus Timothei epiſcopi Alexandrini miſſus ad Imperatorem, 434. c, multis laudibus prædicatur. ibid. ordinatur Epiſcopus Alexandrinus, ibid. d, mittit ad Apoſtolicam ſedem ſynodica de more ſcripta, ibid. ſuſpenſus eſt Papa a confirmatione epi-

ſcopatus Joannis, ibid. ab apoſtolica ſede ſubreptus, 435. a
Joannes presbyter Epiſcopus Apamenus ordinatus a Petro Antiocheno pellit ipſum Petrum a ſede quam invaſerat, 435. b c
Joannes, 864. b
Joannes Elias ſecundus, 763. v. 35
Joannes ſummittitur, 530. d
Joannes Epiſc. Cabilloni, 554. a
Joannes Sidonii famil. 499. d
Joannes Evangeliſta Nicolaitas damnat, 269. c, ejus Evangelium & Apocalypſim non recipiunt Alogii, 276. e
Joannes Chryſoſtomus quo pacto quartodecimanos obtinuerit, 276. d
Joannes Baptiſta Propheta & Apoſtolus, 1055. b
Joannes vox, 2. b, oſtendit agnum Dei, 2. e 3. a
Job diabolum vicit 63. b d, quid ſit in libro Job locutio Dei cum diabolo, 61. e 62 a
Jonas in ventre ceti, 763. v. 26
Joſeph Patriarcha, 1. d 583. b, Ejus ſomnia, 31. e 102. e, in lacum miſſus a fratribus, 32. a, venditus 32. c, a domina tentatus, 33. d 34. miſſus in carcerem 35. d, ſomnia interpretatur puerorum Regis 36. b, & ſomnium duplex Pharaonis 38. b, Ægypto pręficitur, 38. d, figura Chriſti, 31. e 32
Jovinianus, 1128. epigram. 57
,.vinianiſtæ, 292. a
Jovianus cur uxorem habere noluerit, 292. b, ignominioſe per urbem circumductus, ibid. e
Jovinus Conſ. 784. v. 173
Jovini tyr. facilitas, 562. b
Iſaac immolandi verba ad patrem 27. c, ſecundo datus patri, 28. c
Iſaac Judæus ſubornatus a factione Urſicini, 424. e, relegatus in Hiſpaniam, ibid. 426. d
Iſter, 691. v. 108. 705. v. 471. 715. v. 44. ſeptemplex, 705. v. 471.
Italiæ icon 667. v. 320. Itala celeritas, 489. a
Italica ſimplicitas, 952. a
Itinerarium Lugduno Romam uſque 472. b 473. a 474 b
Judæus converſus, 632. d, recutitus, 779. v. 202
Judæis & Paganis cauſas agendi, & militandi licentia denegatur, 407. e
Judæi non poſſunt circumcidere ſervos ſive Chriſtianos, ſive cujuſcunque ſectæ, quod ſi circumciderint eos amplius retinere nequeunt, 406. a
Judæa, 681. v. 471. Judęorum cauſę, 581. d
Judęi libri prophetarum purpureis palliis honorant, 47. c 49. a, legunt & non intelligunt, 49. a b, idola coluerunt in Ægypto, 41. e 42. e
Judęi confuſi poſt Pentecoſtem, 128. d e, fideles converſos vexant 130. d, puniti & diſperſi ob Chriſti necem, 40. d 41. d 42. d, cur ſe illis Chriſtus poſt reſurrectionem non oſtendit, 127. b
Judas traditur cum Caino in honore apud Cainianos, 272. e, non quia talem illum prędeſtinavit Deus, ſed quia negligens fuit, cecidit, 314. b 315. a
Judęorum contumacia adverſus beneficia & plagas, 46. d e 47. b, Synagogę, 50. e, in his Arcam, candelabra &c. ſervant, 47. d
Judicium epiſcopale. Vide Epiſcopale judicium.
Judicium comperendinatum, 480. a, bene judicaturi Judicium, 500. e
Judith, 763. v. 11
Julianatum legionum hiberna, 512. b
Julianus Martyr, 586. c
Julianus affinis Ennodii, 851. c
Juliani Imp. decreto omnes catholici Epiſcopi ab exilio revocantur, 145. b
Junonis ethopœia, 1088. b
Jupiter in cœlum receptus, 661. v. 1. Deorum concilium vocat, 713. v. 28. creata tutela 740. v. 167. Jovis palla 759. v. 127. amores & metamorphoſes, 749. v. 90. 761. v. 178
Juramentum prohibitum, 119. d
Jurenſia monaſteria, 554. b
Juſta injuſte perſoluta, 501. d
S. Juſti ſepulcrum, 569. e
Juſtina Aug. 1120. epigram. 15
Juvinus, 794. v. 27
Juſtorum ſpes in reſurrectione, 33. d
Juſtus, 686. lin. 864. d, juturus, 1076. b
Juſtus medicus, 508. c
Juthungi, 721. v. 233
Juvenalis, 635. c
Juventius Martialis, 636. a

L

LAbyrinthus negotii, 499. d
Labyrinthica inſolubilitas, 337. c
Labyrinthicæ viæ, 653. d
Laconicum marmor, 689. v. 38. 747. v. 18. olivum. 689. v. 44.
Lacorrius Gundobadi regis conſiliarius, 1018. c
Lactantius deſtruit, 530. d
Lactis alimonia non utuntur Manichæi, 281. e
Lacus deſcriptio, 497. c
Lagæa ſtirps, 705. v. 466
Lais philoſophi victrix, 762. v. 187
Lambrus ulvoſus, 471. a
Lampada 1024. d, 1025. b. 1028. e, 1091. v. 23. 1196. v. 15.
Lampridius Rhetor Burdeg. 623. a, 625. c, 635. b, 651. d
Lapuſdenſis locuſtæ, 632. a
Larius lacus, 1026. e. 808. e
Latonæ partus, 733. v. 9
Latrat Parthus, 1036. a, 2019. epigram. 13
Laurentius martyr, 924. c
Laurentius V. S. 867. c, tabularius Comenſis, 893. d
Laurentius Antipapa, 992. d
Laurentius Epiſc. Mediolanenſis, 985. d, 1053. a, 954. c, 1126. epigram. 8. 1127. epigram. 12. 1227. epigramm. 56. 1128. epigramm. 60. Legatus ad Theodericum, 1012. d, dictio in natali ejus, 1047. a
S. Lazarus Epiſc. Mediolanenſis, 1133. epigram. 83.
Lector, 554. a, 587. a, 588. b
Lector Eccleſiaſticus, 996. a
Ledus fluvius, 693. v. 208.
Legati prov. Galliæ, 477. b, munuſcula legatis, 559. e
Legatus patriæ proditor, 1070 d
Legem ſic miſiſſe ad regnum ſicut Evangelium, docuit Pelagius. 294. c, d
Leges Atticæ, 557. a, Theodoſianæ, & Theodoricianæ, 492. b
Leguiæ aurium, 467. b
Lemma epigrammatis, 622. c
Lemovices, 592. d
Lemures, 607. b
Leo Imperator, 433. e
Leo Aug. 663. v. 27. 683. v. 580
Leo V. S. 651. b, 657. b, 744. v. 311.
Leo Eurici conſiliarius, 1007. d
Leo ligatus nec ut canis poteſt, 62. c
Leontina ſeges, 511. e
Leontius abbas, 1024. a
Leontius epiſc. 593. c, primus aquitanorum, 631. b, Pontius, 772. lin. 2. 777. v. 195.
Leonum capita in canalibus, 495. a
Leporius presbyter ſui ipſius accuſator, 203. a, errores ſuos retractat, 206. a, & ſeq. 208. d, & ſeq. 209. a, & ſeq. 210. a, lapſus eſt lingua non corde, 210. e, ejus libello emendationis ſubſcriptiones epiſcoporum Africæ ad Epiſcopos Galliæ 211. Leporii errores, ibid. e
Lerus inſula, 1008. b
Leſora mons, 794. v. 44
Leucas, 717. v. 92. Leucadia freta, 681. v. 472. portus, 703. v. 456
Levitica dignitas, 555. a, ordo, 581. b
Liber trium voluminum, 555. e
Liberi recens nati non ſic amantur ut grandiores, 24. d
Liberius Patricius, 942. d, 946. a, 949. d
Liberum arbitrium ad utramque partem aſſeritur, 836. a, & ſeq. liberum hominis arbitrium poteſt Deum vocantem contemnere, 320. b, 112. e, gratia Dei captivus, 335. a
Libertas arbitrii, 344. b
Libertem Bulgarum Dux, 962. e
Libertos vel manumiſſos inquietantes capitali ſententia plectendi, 417. a
Libidinoſi & ſobrii diſcrimen, 83. c
Libitina, 501. b
Libra audientiæ, 810. c, peritiæ, 827. d, diſceptionis, 476. d, Judicii, 1050. d, libram tenere, 1049. b, 1100 v. 31
Libys frumenta, 689. v. 46
Licerius, 1061. a

Lici-

Digitized by Google

Licinianus Quæſtor, 519. d, 568. a
Licinus lib. 559. c
Ligeris fluvius, 515. a, 602. e, 685. e, 695. v. 209
Ligures, 743. v. 288. Liguſticæ civitates, 654. b, montes, 473. a
Liguria mater meſſis, 1014. e, vina Ligurum, 1044. epigram. 141.
Ligurum nobilitas 906. e, infidelitas, ibid. e, mendaces, 944. d
Limpidus Narbon, 792. v. 475
Linea certaminis, 962. d
Lingua cohibenda, 357. d
Lingua index conſcientiæ, 526. a
Linguæ inciſio letalis, 45. e
Linus Papa Menandrum condemnat, 269. a
Lirinenſis militia, 575. e, patres, 609. a Cænobium, 655. e, Gellulani, 640. a, Monachi, 767. v. 113
Lirinenſis habitator, 910. b
Lirinus, 767. v. 104
Lirinus Inſula, 1008. b, 1028. e, nutrix Sanctorum, 1029. a
Literarum laus, 1067. e
Literæ illiteratiſſimæ, 921. c, literatæ, 944. b, 634. e
Literis abutitur qui legit ut carpat, 526. e
Literis expers turba, ſolitudo, 605. e
Litorius comes, 721. v. 246. 723. v. 301.
Livia pr. 627. b
Livians mœnia, 611. a
Livius, 671. v. 189. alter Narbonenſis, 791. v. 445. ſalinator, 733. v. 556.
Loca lautia, 652. a
Loth, 118. b
Lucanus, 507. b, 742. v. 222
Lucernæ cum ſtella comparatio, 88. e
Lucernæ obſcuriores non fiunt adventu Solis, 125. a
Lucifer Calaritanus epiſcopus quia fidem vindicavit quia detexit & convincit hæreticos mittitur in exilium, 141. a, Vide Zoſimos ordinatur & e. defenditur ab hæreſi 150. d, ejus libri ab Athanaſio laudati & in græcam linguam tranſlati, 152. a, literas ab Athanaſio recipit, ibid. ejus laudes, 151. b & ſeq.
Luciferianum Schiſma, 201. e
Luciferiani nollunt hoc nomine appellari, ſed Chriſtiani vocari, 130. d
Lucilius, 742. v. 262
Lucius Arrianus monachorum ac Virginum impia cæde graſſatus, 521. b
Lucretius, 742. v. 262
Lucrinæ undæ, 699. v. 345
Lucullus, 681. v. 460. 683. v. 511
Lugdunum, 605. b, 709. v. 576. 1016. b, 1019. b, 755. v. 44
Lugdunenſis Eccleſiæ dedicatio, 940. b
Lugdunenſium nebulæ, 480. b
Lugdunenſis Germania, 560. c, Provincia ſecunda, 545. b
Lumen verum, filius Dei, 58. d
Lumen caliginoſum in aquis & ſub nube, 88. a, in aere non tale eſt, quale a ſole emittitur, 88. b
Lumen qui odio habeant, 121. d
Lumen ſempiternum, 88. d. ſupercæleſte, 89. c
Luminoſa, 1005. c, 1009. a
Luminoſus, 859. a
Luna fabulis deturpatur, 92. d
Lupercalis genius, 967. d
Lupicinus, 1059. b, 833. a, 858. d. 854. c, 899. a
Lupus epiſc. 544. d, Princeps Pontificum Gallicanorum 603. b, 655. c, 655. a, 767. v. 111
Luxus ſabbatarius, 469. a
Lyciæ ſortes, 697. v. 262
Lymphaticus ſermo, 986. b

M

MAcarii presbyteri romani virtutes, 149. e d, multa in ipſum committuntur impii, ibid. e e, Florentius epiſcopus eum ſepelivit Oſtiæ in Baſilica Martyris Aſterii, 150. a
Macedoniani, Pneumatomachi, 284. c
Macetæ, 703. v. 428. 681. v. 469
Machabæorum martyrium 392. e, matris Machabæorum laus, ibid. e d
Machaonica ars, 509. e
Magi, 667. v. 83
Magiſter epiſtolarum, 651. d, ſcrinia ſacra gubernat, 707. v. 564.
Magiſter utriuſque militiæ, 667. v. 90. 671. v. 205. 691. v. 110. 701. v. 378. 707. v. 553. 727. v. 377. 729. v. 432 733. v. 546
Magiſter incipiens par eſt diſcipulis, 1055. e
Magiſterium, 727. v. 402
Magiſteria Palatina, 470. b
Magiſtrans, 971. e
Magni rigor, 564. b
Magnus ex Præfecto, & Conſule, 487. e. 796. v. 90
Majeſtatis reus etiam qui non affectat purpuram, 479. c
Majoriani Aug. ſepulcrum, 1143. epigram. 135
Majorianus Mag. militum, 691. v. 110
Majoranus Aug. 485. b, ejus epulum & Circenſes, 487. b. 651. d, Panegyricus, 685. 691. v. 104. 691. v. 145. 693. v. 182. Julius, 697. v. 266. Mag. militum, 701. v. 378
Malum unde Seleuciacis, 285. d
Malus eſt qui bono utitur male, 109. e
Mamertus epiſcopus, 567. a
Mancipia a Judæis vi circumciſa libertate ſtatim gaudent, 406. a
Manes Perſa, Manichæus, 280. b, Apoſtolum ſe Jeſu Chriſti vocat, 282. d, Manichæorum fabuloſa dogmata, 280. b c, & ſeq. Electi, & Auditores, 280. d, Naves duæ Sol & Luna, ibid. Tria eorum genera, 281., c. Magiſtri XII. Epiſcopi LXXII. 282. e
Manichæorum duo principia, 245. d. eorum errores confutantur, 245. uſque 252. b, Manichæi Monteſes vocati, 412. b
Manna datum ad vicem menſæ Abraham, 853. e
Mantua Veneta, 657. d
Manus obvias afferre, 862. c, opponere, 895. e 922. b 815. d 818. a 888. a 1028. c
Marcelliana conjuratio, 486. b
Marcellianus Epiſc. 857. b
Marcellina Carpocratianorum, 270. e
Marcellinus, 851. c
Marcellinus electus Pontifex Aquileiæ, 873. b
Marcellinus togatus, 509. a, Narbon. 792. v. 465
Marcellus, 915. e. 919. a
Marcellus lib. 559. c
Marcellus Anciranus fabulas gentium iterum inducit, 7. b
Marcionitæ in Oriente ſeperati ab Origene, a Tertulliano in Africa, 275. e
Marcianus Imperator electus, 432. c. reſidet in Synodo Niceæ congregata, 432. d
Marcoſii, 261. d
M. Tullius, 465. a 503. b 507. a perſuadet, 530. d 558. a 611. b, patitur æmulos, 611. b 624. d, filius diſſimilis, 605. c
Maria ſemper virgo, 182. a
Maria ſoror Moſis, 763. v. 7
S. Mariæ hymnus, 1114
Mariam poſt Chriſtum natum viro commixtam dicunt Antidicomaritæ, 285. a, de Joſeph poſt Chriſtum alios filios peperiſſe, Helvidiani, 292. e pariendo violatam ejus virginitatem, Jovinianiſtæ, 292. a Θεοτόκον negat Neſtorius, ſed χριστοτόκον, 296. a
Marinus pr. 791. v. 479
Marius, 861. c, Presbyt., 1026. b
Marmarida, 699. v. 337
Marmorum varia genera, 494. c 689. v. 39. 747. v. 17. 777. v. 159.
Maro doctorum radix, 817. b
S. Marolus Epiſc. Mediol, 1132. epigram. 80
Maroniana lectio, 558. a
Maronianus Stylus, 627. a
Marſia, 1094. v. 32

Digitized by Google

Marſus poeta, 742. v. 257
Marſyas, 754. v. 38
Martia Hortenſii, 507. a
Martialis, 742. v. 265
S. Martinianus epiſc. Mediol. 1133. epig. 81
Martinus conductor, 693. d
Martis pompa, 547. d, turba, 661. v. 3. geſta, 766. v. 289. tutela 740. v. 274. aſtrum, 619. e
Martius pr. 743. v. 303
Martius Myro, 791. v. 444
Martyres fecit prædicatio, 213. e
Martyrii laus & bonum, 383. b, & ſeq.
Martyrius epiſcopus Antiochenus, 429. d
Martyrum paſſionem præcedit conſtantia, 113. e
Martyrum reliquias honorant fideles, 44. e Martyris lingua præciſa ſervata ad tutelam, 45. a
Martyres ſunt qui vitiis reſiſtunt, 259. b, per certamina quotidiana, 119. e 120
Maſſa, lib. 559. e
Maſſagetæ incurſaces, 631. a
Maſſilia, 594. a, Phocis, 281. v. 23
Maſſilienſes, 587. b
Materra origo, 546. a
Mathematici aſtrologi, 269. d, his dant manus Prædeſtinati,
Matheſis vetita, 629. b 692. v. 330. 773. lin. 21
Matrimonia inter cognatos, 867. a
Matrona fluvius, 695. v. 208
Matronę mons, 1091. v. 23
Mauritanię Cęſarienſis in Africa epiſcoporum nomina, 265. 266. per tot.
Mauritanię Sitifenſis Provincię in Africa epiſcoporum nomina, 267. 268. a b
S. Maurus, 1092. v. 21
Maurus pater S. Epiphanii, 993. d
Maurus timore albus, 709. v. 601
Maximi Epithalamium, 1094. epigram. 4
Maximus tyrannus, 291. b
Maximus epiſc. 1033. a 1054. c
Maximus epiſc. Alexandrinus 429. c
Maximus Proconſul, 1108. epigram. 12
Maximus epiſcopus, 633. e 767. v. 212. Palatinus, 551. b
Maximus Neapolitanus poſt varias afflictiones pro defenſione fidei mittitur in exilium, 141. b, condemnat Zoſimum, 147. a
Mechanemata, 481. b
Medea, 736. v. 65. Æetias, 786. v. 272. Colchis, 663. v. 493. 791. v. 232.
Mediator filius Dei, 9. b 10
Medici officioſiſſime occidunt languidos, 506. c
Medicorum mos, 1031. a 613. e
Mediolano de ſuo nomen, 607. v. 20
Mediolanum, 1000. a ibid. d 1002. c 844. e 652. d 867. c. 694. a 907. c 922. b 944. a 948. e 1111. epigram. 26
Medioximum, 940. c
Medulica ſupellex, 631. d
Megethius Clericus, 634. c
Melchiſedechiani non hominem, ſed Dei virtutem aſſerunt Melchiſedech, 277. b
Meletiani Schiſmatici, 263. d
Meliſſæ epitaphium 1127. epigram. 6. 1140. epigram. 227.
Melitius Præſ. Præt. 410. b 414. c
Melitius epiſc. Antiochenus, 429. d
Memor Poeta, 742. v. 263
Menander ſocciſer, 741. v. 210. Epitrepon ejus fabula, 540. b
Menandriani, 269. a
Menelai Ethopœia, 1067. c
Menſtruanus pr. 500. a
Meroe, 960. c
Meſochorus, 470. a
Meſſala profundi ingenii, 743. v. 302
Meſſala, 923. e Conſul 1125. epigram. 32. ejus verſus, 1144. epigram. 144. Nuptiæ, 952. a 956. d
Meſſaliani, Euchitæ, 285. a
Meſſianus, 727. v. 407
Metangiſmonitæ, 285. b
Metamres Antichriſti, 338. d
Metatoria 616. a
Metaurus fluvius, 474. a 683. v. 532
Metelli Numidici triumphus, 679 v. 373
Metellus Creticus, 661. v. 461. Pius, 707. v. 556
Metus, 675. v. 299
Metropolitani injuſte cathedram retinentes cauſam ſuam vel ad Romanum Pontificem, vel ad Judices ab ipſo delegatos, vel ad Concilium XV. epiſcoporum, 427. d
Mida cupidior, 560. e
Miles altaris, 1098. lin. 12. literarum æquoreus, 1098. v. 18
Mileſia fabula, 368. d
Militia palatina, 475. b, clericalis, & palat. 387. e
Mimallones cum Satyris, 661. v. 13
Mincius piger, 473. a
Minervæ ſtatua in lupanari, 1077. a
Minyæ Argon, 738. v. 62
Miræ, 753. lin. 7. 757. v. 66
S. Merocles epiſc. Mediolanenſis, 993. d
Miſſenus epiſcopus Cumanus, 436. a. In cuſtodiam detruſus communicat cum hæreticis & confirmat Petrum epiſcopum Alexandrinum, ibid. b 438. a ſuſpenſus a communione a ſynodo, ibid. c
Miſericordia eſt circa facinoroſos ſervata diſtrictio, 1027. d
Miſſorium, 1124. epigram. 18
Mithridates, 715. v. 81. Pharnacis genitor, 777. v. 266
Moditia, 893. d
Modoharius Gothus Arrianus, 591. d
Meror mater imperitiæ, 1063. a
Monachos qui aliquid artis operentur damnant Euchitæ, 285. b
Monachus ſub paludamento, 536. b
Monachi profeſſi religionem ſponte deſerentes curias ſibi vendicat 409. b, militare non poſſunt, ibid. c
Moneta Latiaris eloquentiæ, 911. d
Montanarius, 671. d
Montanus princeps cataphrygum, 275. d
Mora ſæpe melior, 500. a
Morbus regius, 1000. c
Morinus, 1036. a
Mors data ad delendam mentis pravitatem non pro malorum vice, 176. a, utilis juſtis, 176. b, non ut mala, 176. a & ſeq. 177. a, mors peccatorum peſſima quare, 176. c
Mortui eluuntur, & veſtiuntur, 517. c
Mortui in monumentis depicti manducantes, 29. e, menſas mortuis qui apponunt delirant, 213. a
Mortui reſurgunt in eadem carne, in qua in utero Matris formati ſunt, 284. d
Morum pulchritudine optimus quiſque præſtantius placet, 564. a
Moſſa, 695. v. 206
Moſcus, 705. v. 477. 715. v. 83
Muſella, 544. b
Mulæ Gallicæ, 1141. epigram. 124
Mulieres ſacerdotio honorant Pepuziani, 276. b
Mundo, 969. a 966. e
Mundos innumerabiles ponunt Ametritæ, 291. b
Mundum a Deo factum negat Simon, 269. a, ab Angelis factum docet Menander, ibid. item Cerinthus, 270. a, ab Angelis ſeptem, Saturniani, 269. d, ex profundi, & alti conjugio, Valentiniani, 271. b, a Principibus, Archontici, 273. c, a maligno Principe Priſcilliani, 269. d, materiam de qua factus eſt Deo coæternam dicunt Seleuciani, 265. d
Mundus factus eſt per Filium, 218. a
Mundi auctor unus, 243. b 145. d, a duobus principiis factum aſſerunt Manichæi, 243. d
Municipalis orator, 531. e
Municipaliter natus, 466. a
Murena aurea, 1136. epigram. 46
Mures ad nidores concurrunt, 600. b
Murex linguæ, 862. b
Muſæ muſicæ, 531. b
Muſteus liber, 613. b
Myoparones, 619. b
Myſteria Dei homines ſcire non poſſunt, 299. a

N

NÆvus niger in candido corpore placet, 546. b
Nar fluvius, 374. b
Narbo Martius, 771. lin. 2. laudatur, 781. v. 37. & ſeq. obſeſſus a Gothis, 731. v. 475
Narbonenſes, 614. c
Narciſſus, lib. 559. c
Nati cum prodigiis, 669. v. 120.

Digitized by Google

Natum non eſt quod eſt ſine initio, 188. e
Natura omnium eadem, non idem propoſitum, 181. a
Naturalia non ſunt in noſtra poteſtate, 71. d
Naumachiæ, 474. b
Nazareni, 270. d
S. Nazarii Hymnus, 1111
S. Nazarii reliquiæ, 832. d
Nebris Erythrea, 705. v. 497
Nectarius Epiſc. Conſtantinopolitanus deſtitutus conſortio communionis ab iis a quibus fuerat ordinatus, 430. d
Negare filium Dei qui dicantur, 118. d 119. c
Nemauſus, 502. a
Nepos Aug. 1006. a 568. b
Nero impurior, 560. c, citharædus, 699. v. 322. vir morte, 717. v. 106
Nerva, 699. v. 317. 717. v. 112
Neſtorius Photini, & Pauli Samoſateni errorem ſequitur, 431. a, exilio mulctatus, ibid.
Neſtorianæ hæreſis aliqua femina in Hiſpania, 215. a, a Synodo Orientis cum ſuo Auctore damnata, ibid. b
Neſtorius, & Eutyches gemina diabolicæ informationis oſtenta, 1057. c
Neſtorii pertinentia, 296. b
Neſtoriani, 295. e
Neuſus, 705. v. 475. 785. v. 323
Niceæ Synodus congregatur, in qua reſidet Marcianus, & Pulcheria Aug. 432. a, transfertur Calchedonem, ibid.
Nicer fluvius, 725. v. 324
Nicerociani ſucci, 744. v. 380
Nicetius, 616. a
Nicetianum conſilium, 618. a
Nicetiana hæreditas, 514. b
Nicolaitæ, 269. e
Nicomachus ſenior, 612. c
Niloticis aqua, 631. a
Nilus ortu ignotus, 715. v. 24
Niphates, 652. e
Nitiobriges, 625. b
Nobilitatis indicium literas noſſe, 612. b
Noe præco pœnitentię, 117. e 118. c
Noetiani, 277. d
Norica bella, 721. v. 231
Noricus, 679. v. 377
Noſſe omnia in divinis non poſſumus, 13. a
Novaria Baſilica Apoſtolorum, 1092. c 1129. epigram. 11
Noverca marito, & privigno venena porrigens, 1071. e nomen tragicum, 1072. c
Nuditatem Adę imitantur Adamiani, 276. e, nudis pedibus ſemper ambulant Gymnopodę, 288. b
Numerarii, 186. c 559. c
Numidę, 699. v. 336., Numidicum marmor, 687. v. 37. Pœnum, 747. v. 18
Numidię Provincię in Africa nomina Epiſcoporum, 259 260. b e 261. 262. a b
Nuptam novam pulchior pronuba non decet, 506. a
Nuptię malę non ſunt, 140. e d
Nuptię occaſionem ſtudentibus tribuunt, 507. b
Nuptię a ratione, & cogitatu ſunt inductę, 79. b
Nuptias, & conjugia damnant Encratitę, 125. b, averſantur Adamiani, 276. e, damnant, & Manichęi, 282. b, ſecundas nuptias damnant Cataphryges, 275. d, item Cathari, 278. a
Nuptiarum benedictio, 140. c
Nuptiarum comprecatio, 956. a
Nymphidius, 763. v. 108

O

OBedientem nemo juſte condemnat, 852. a
Obedientia propter timorem, propter gehennę minas, propter regna cœlorum, 108. a
Obedientia ſuſpecta eſt, quę famulatur indignis, 663. b
Oblatio panis, & caſei Artotyritarum, 276. e, aquam offerent Aquarii, 287. b, offerendum pro dormientibus negant Aeriani, 284. d
Occidunt ſe ipſos, & occidere cogunt Patriciani, & Donatiſtę, 286. d 289. a
Octaviana Tertullianiſta, 293. b
Octavianus ager, 614. b
S. Octavius, 1092. v. 23.
Odia vitanda, 378. d, Odiorum cauſæ, ibid
Odovacar, Odovacrus rex, 1008. 1009. 965. a 966. 967. a
Oenomaus, 683. v. 491. 755. v. 18
Odryſii myſtæ, 705. v. 498
Odriſius vates, 626. a
Offenſæ tectæ remanent, patefactę tolluntur, 864. a
Olarionenſes lepuſculi, 619. b
Olearium, 1125. epigram. 38.
Olorini cantus, 622. c 638. b
Olybrius Aug. 611. a
Olybrius, 802. a 1101. epigram. 8
Ommatius, 747. v. 52. 769
Omnis ſæpius in ſcriptura accipitur pro parte, 301. e
Onychintinæ cruſtæ, 643. b
Opera noſtra non opuſcula poſt mortem penſanda, 624. d
Opera bona facienda ad gloriam Dei, 135. b 136. a prompto animo facienda, 131. e 132. a, non virtus opus eſt, ſed promptus animus, 135. a, voluntas ſola mercedem habet, 133. a, ita donandum, ut ſiat æqualitas, 132. c
Opera bona gratia Dei ab hominibus ſiunt, 322. c 374 a & ſeq.
Opertorium, 582. b
Ophitæ, 272. d
Opica translatio, 613. a
Opicus, 924. c
Opilio V. S. 866. a
Optantius. 499. b
Optatus contra Parmenianum, 279. d
Optatus Præfectus Auguſtalis, 405. b d
Orant jugiter Euchitæ, 285. a, orantes ſtant Manichæi, 282. e, per diem ad ſolem, per noctem ad Lunam, vel ad Aquilonem, ibid.
Orationes illorum qui vota non reddunt difficiliter exaudiuntur, 852. a
Oratorum aliquot propria, 510. e 564. b
Ordinis ſecundi ſacerdos, 554. b antiſtes ordine in ſecundo, 539. a
Orditus, 1032. d 1056. d
Oreſtes, Patricius, 1008. c ad Placentiam cœſus, 1009. b
Oreſtes vel poſt terga finitus, 635. e
Orgiorum deſcriptio, 705. v. 495
Orgus fluvius, 1092. v. 18
Orientale Concilium in quo hæreſis Neſtoriana damnata eſt, 815. b
Origenes Adamantius, 503. a, allegoricus, 638. b
Origenes Marcionitas confutat, 273. e, & Apellitas, 274. b Arabicos convertit, 292. d, Periodentes hæreticorum cauſa factus, 284. b, ejus libri ab hæreticis corrupti, 274. b 279. b, illis adnata quæ hæreticorum ejuſdem nominis erant, 279. a
Origeniani ab origine Syro, 278. d, alii, 278. e
Originis error de omnipotentia Creatoris, 166. b, de Sole, & Luna, 167. c, de Stellis, 168. b, de animabus ſeorſim a corpore conditis, 172. d, & ſeq. refellitur, 172. b, corpora docuit fuiſſe pelliceas tunicas quas Adæ, & Evæ Deus dedit, 178. b
Originale peccatum, ſeu traducem, primus impugnat Cœleſtius, 295. a, refellitur, 295. c
Oris inſolentia quam mala, 357. b
Oroſius affluit, 530. d
Orphei plectrum, 530. b, carmen de ortu Palladis, 711. v. 1. Carmen. VI. de matris laudibus, 723. v. 29. deſcenſus ad inferos. 761. v. 162
Oſius Cordubenſis timore exilii fidem negat, 142. c redit in Hiſpaniam cum juſſione Imperatoris ut ſi quis ſecum communicare nolet exilio puniatur, ibid. Gregorius epiſcopus Elliberitanus non vult cum Oſio communicare, ibid. dum Oſius damnare vult Gregorium ſuæ impietatis pœnas luit, 143. e
Oſtrea vivariis opimata, 630. d
Oſtrogothus, 623. c. 679. v. 377. 705. v. 477.
Oſtrum nobilitatis, 830. a, loquendi, 914. a, Latiaris eloquii, 917. b, dignitatis, 972. e, formæ, 1096. v. 21. Linguæ, 1126. epigram. 44.
Otho audatior, 560. e
Othonis ſpeculum, 699. v. 323. 717. 2. 107
Otioſa verba quæ, 362. a & ſeq.
Otium fuliginoſum, 512. c
Ova non edunt Manichæi, 282 d
Ovidius, 507. b 784. v. 159
Ovis pro Iſaac immolata, figura Chriſti, 89. a b
Ovis quæ extra gregem eſt, pars lupi eſt, 19. c
Oxygarum, 651. d
Oxyrinchi cives nollunt communicare cum Theodoro Epiſcopo ſuo qui fidem negaverat, 852. a, Catholicus Epiſcopus a Catholicis eis ordinatur Heraclidas, ibid. b

Digitized by Google

P

PAcis laus, 378. e
Padanus culex, 480. e
Padi alluviones, 997. d, 1096. epigram. 5
Pæonius, 485. d, Præfecturam Galliarum uſurpat, 486. b, in epula Majoriani, 488. a
Pagana ſimplicitas, 636. b
Palæmonis diviſio, 564. b
Palæſtra, 1063. b, 811. b. 827. b
Palatii bonn, 948. d
Palatina officia, 1003. c
Palea, 653. b. 740. v. 178. 786. v. 102
Palladius Præf. Præt. 409. d
Palladius concilio Aquilejenſi obviat profanis vocibus, 419. a
Palladii pompa, 564. b
Palladiis ortus. 711. v. 1. icon, 255. v. 4
Palladiorum ſtirps, 600. d
Pallas lib. 559. c
Palmata, 875. e, 922. a, 962. a, 1124. epigram. 32
Palmata conſularis, 475. a, 617. a, 621. e, poſt palmam, 687. v. 5
Paludatorum ſtipendia, 559. e
Pamphili apologeticum pro Origene, 279. c, 274. b
Panfronia, 946. a
Panfronius, 853. d, 864. d, 865. b, 905. a
Pannonia, 692. v. 107. 733 v. 590
Pannoniæ vaſtantur, 1025. d
Pannonius, 705. v. 475
Panoychius V. L. 599. e
Pantomimi, 1038. b
Pantomimorum chori, 622. d
Papa, 847. a, 871. b, 887. a, 902. b, Cæleſtis imperii apicem regit, 880. e, ſanctus ſit meritis S. Petri, 977. b
Papa beatiſſimus, Epiſcopus, 382. b 589. e. 640. d &c.
Papæ nomine olim Epiſcopi appellati, 224. e
Papæ eſt Concilium convocare, 982. b
Papianilla Ferreoli, 794. v. 87
Papinii opera, 741. v. 233. 779. lin. 7
Papias presbyter Achaiæ, 277. a
Papioiana ſuperbia, 498. d
Papyrus cerei, 1044. a
Paracletum miſſum in Montanum jactant Cataphryges, 275. d, in Manichæum Manichæi, 282. d
Paradæ, 632. e
Paradiſum & Cælos allegorice dicta volunt Origeniani, 278. e, paradiſum viſibilem negant Seleuciani, 285. d
Paraſiti damnantur, 372. per tot.
Paries caſtrenſis, 493. b
Parma, 1022. d
Parmenſis epiſcopus quamvis a Romano Concilio dejectos eccleſiam ſuam retinebat & inquietabat, 424. a 426. b
Parmeniani, Donatiſtæ, 279. d
Pars armata, 482. a, civilis, 702. v. 565.
Parſimonia ſtomachum ſarcit, 304. e
Parthenius lib. 559. c. 880. a, & ſeq. 919. e, 1065. a
Parthenius filius ſororis Ennodii, 953. a
Parthi, 643. e, 652. d, 709. v. 601. 717. v. 98. 785. v. 289.
Parthus latrat, 1036. a, 1109. epigram. 13
Parvulos ad regnum cælorum pertinere negant Hieracitæ, 281. e
Paſcha quolibet die ſeptimanæ celebrant Teſſareſcædecatitæ, 276. d
In Paſcate rei carceris liberati, 407. d e, 408. a, & ſeq. ob quæ crimina non dimittebantur, 408. d
Paſſalorynchitæ, 287. a
Paſſiones ſi apparerent cum ſiunt non eſſent, 123. e
Paſtura, 1095. v. 52
Pater æternus procreavit Filium nec ſponte nec invitus, ſed naturaliter, 186. b, Pater nunquam Filius fieri poteſt, nec Filius Pater, 190. d, non natus ſecundum ſubſtantiam, Filius vero natus, 188. b, nunquam fuit ſine Filio, 224. d, Pater in Filio eſt & Filius in Patre, 228. b, quæ ipſe facit, facit & Filius, ibid. e
Pater, Filius, & Spiritus Sanctus una ſunt ſubſtantia, 232. e
Patris & Filii & Spiritus Sancti una eſt ſubſtantia & virtus, 159. e d, 162. b c, & ſeq.
Patris & Filii conſideratio, 13. e 14. a, & ſeq. omnia quæ dicimus de Patre nobis non aperiunt quid eſt ſed quid non eſt, 14. a
Paterius, 1069. b
Paterniani, Venuſtiani, 293. a
Paterninus, 543. c
Patiens epiſc. Lugduni Eccleſiam conſtruit, 303. b, Epiſcopum creat Cabillonii, 553. b, 554. c, frumenta graſſante fame largitur, 583. a
Patres filiorum non tam ſpectant vota quam commoda, 600. e
Patriciani, 286. d
Patricius Diaconus, 943. b
Patricius apex, 498. d, 719. v. 137. honor, 568. a, 667. v. 90. inſulæ, 602. b
Patroclus Epiſcopus, 407. b
Patruelium caritas ſæpe major quam fratrum, 527. a
Paulinus Trevirenſis Epiſcopus in exilium mittitur ob execratum conſortium Arrianorum, 140. e, pro fide in exilium miſſus martyr occubuit, 149. e
Paulinus Epiſcopus Antiochenus, 421. e 429. d, in locum Melitii ſubrogatus non ſuperpoſitus, ibid.
Paulinus diaconus, defenſor Eccleſiæ Mediolanenſis, Cæleſtio reſiſtit in Africa, 294. b
Paulinus provocat, 530. d, 743. v. 301. alter, 625. e, Filius, 632. b
Paulus, 842. e, 946. e
S. Pauli ad ſchiſmaticos proſopopæia, 992. a
Paulus perſequens Eccleſiam, non Caim malitia, ſed zelo Eliæ, 315. e, ideo miſericordiam conſecutus, ibid. d, carnalem ſe in aliqua perſona vocat, 326. a, defenditur contra hæreticos Prædeſtinatos, 325. d
Paulus Samoſatenus, 279. e
Paulus Præfectorius 481. b, alter, 500. d, junior Epiſcopus Cabilloni, 553. b, anachoreta, 598. a, Æmilius, 681. v. 469. 715. v. 80.
Paulus Apoſtolus Cerinthianos condemnat, 270. d, docuit Nazaræos debere ſpiritaliter ſcripturas advertere, ibid.
Paulus Epiſcopus Conſtantinopolitanus Synodum Orientalium & Occidentalium inter Achajam petit, 428. a
Pauperis neceſſitas non eſt exploranda, 367. a
Pax cum ſit Chriſtus, quomodo non venit pacem mittere, 210. d, e
Peccatores Deo ignoti, 817. e, peccatores tales ſunt quia volunt quod Deus non vult, 338. a
Peccatorum origo ſecundum Manichęos, 283. a
Peccata omnia ęqualia faciunt Jovinianiſtę, 292. a, ſine peccato poſſe homines eſſe ſola vi naturę, docent Pelagiani, 294. d, refelluntur, 195. b, peccata ſuis nihil obfutura dicebat Aetius, 284. e
Peccatum non Deo volente ſed homine negligente eſt factum, 305. a, non dependet a Divina prędeſtinatione, 206. d, e
Peccatum opus eſt humanę negligentię 322. e, peccatum ſit ex ignorantia Dei, 122. a
Pedo Poeta, 743. v. 527
Pelagianos epiſcopos qui in Galliis erant decreto Theodoſii & Valentiniani XX. dies a conventionis tempore non reſipuiſſent in exilium mitti debere, 407. b
Pelagiani, 294. b, Pelagii verba in epiſtolam ad Romanos, 295. a
Pelagius quare ab Eccleſia damnatus, 331. b
Pelagio objecta quę ipſe damnare compulſus eſt, 191. 192. a, & ſeq.
Pelagius Pręf. Pręt. 1010. b
Penelopes tela, 761. v. 165
Pepuziani, 276. b, a Pepuza villa Montani, quam Hieruſalem vocabant, ibid.
Perdicis circinus, 530. b
Peregrinatio cives magis amicos fecit, 485. c
Peregrinationes ſacrę, 390. e
Peregrinus Tribunus Eunuchus, 1130. epigram. 69
Perigenes Argus Epiſcopus, 273. b
Periodeutes Origenes, 274. b
Pero ſetoſus, 547. e
Perpetuus Epiſcopus Baſilicę S. Martini conditor, 546. a b
Perſæ dum fugiunt timendi, 915. 85
Perſecutio & inviſibile bellum ſemper eſt, 219. a
Perſephone Ennæ, 740. v. 169
Perſii rigor, 742. v. 260
Pertinax, 898. d
Petentibus omnia bona a Dei gratia conferuntur, 333. a
Petitorium quo abſolutus eſt ſervus, 1043. b
Petrocorii, 592. d.
Petronius Maximus Imper. 509. b, 725. v. 360. 727. v. 376

Petro-

Digitized by Google

Petronius V. I. 635. c, Legatus Galliæ, 477. b
Petronius arbiter, 742. v. 264
Petrus caput Eccleſiæ, 451. a, major ipſi authoritas quam reliquis Apoſtolis tributa, ibid. eum direxit Chriſtus Romam, ibid. d, ibi moritur, ibid. c
A Petri ſede Romana Chriſto cupiente profluit cunctorum gratia Pontificum, 440. a, per ipſam omnium ſacerdotum dignitas roborata, 450. e
Petri negatio, 50. b, prædicatio ad populum, 50. d
B. Petri ad Schiſmaticos proſop. 988. e
Petrus & Paulus diademata Apoſtolorum, 1052. d
Petrus Epiſcopus, 985. d
Petrus hæreticus, 1058. a
Petrus Magiſt. epiſtolarum, 651. d, Scholaſticus, 657. c. 685. v. 5. 709. v. 568. 743. v. 305.
Petrus Tribunitius, 601. c
Petrus Epiſc. Alexandrinus Dioſcori ſectator ſeparat ab Eccleſia Alexandrina, 433. b
Petrus Referendarius affert chartam Vigilio cui recuſat ſubſcribere 460. e. redit ad Vigilium cum mandatis Imp. 463. c
Peuce, 691. v. 114
Phabaton pantom. 786. v. 268
Phaeton, 737. v. 405
Phaetontiades, 473. a
Pharaonis ſomnium, 37. d, 193. c
Phariſæorum error de reſurrectione, 29. e
Phidiam cęlo munerari, 580. c
Philagrius, 605. b
Philagriani lares, 498. d
Philaſter de hęreſibus, 284. c, 285. b, 270
Philematię Epitaphium, 500. d
Philematius, 570. b
Philiſtion, 494. b
Philo Epiſcopus, 276. e
Philoſophorum inſignia, 537. c, 646. c, ſectę, 669. v. 171. 757. v. 43.
Philoſtratus, 612. c
phocis Maſſilia, 781. v. 13
phœbas Caſſandra, 693. v. 194
phœnix, 679. v. 417. 744. v. 323. 773. v. 50.
phonaſcus, 470. a, 539. a
photiniani, 582. d, 279. d, 280. a
piſtacia, 1019. a
Picti populi, 725. v. 90
Pimpliades Muſę, 775. v. 77
Pindarus, 657. b
Pindaricus cycnus, 619. a, 791. v. 454
Piſcatio, 497. a, 508. b
Piſcium natura, 87. a, b
Pitzia Gothus, 968. e, 969. d
Placentina civitas, 1009. b
Placidus Valentinianus, 725. v. 359
Planetæ ſeptem, 757. v. 55
Platanon, 623. a
Plato, 646. e, 669. v. 272. 750. v. 99. explicat. 530. c
Platonici, 519. a, 537. e
Plauti genius, 671. v. 191. 784. v. 149
Plebs aſtrorum, 1131. epigram. 74
Plinii duo, 529. d, junioris diſciplina, & maturitas, 465. a, 507. a, 549. c, 624. d
Plotinus, 519. a
Podium, 624. a
Pœnæ in eos qui Epiſcopos Africanos vexaverunt, 413. e, in eos qui Epiſcopos vel Eccleſias lædunt, ibid. d
Pœnitentia vel diluit vel ornat, 823. d
Pœnitentiam denegant Novatiani, 278. a
Pœnitentiæ locus non relinquitur poſt mortem, 184. c
Poetarum ingenia mœroribus irretiuntur, 624. c, genera varia, 628. b
Polemii epithalamium, 753. lin. 2. 759. v. 118. 761. v. 289
Pollinctor, 524. b
Polycarpus presbyter contra Adamianos, 277. a
Polychetum malleo munerari, 589. c
Polycrates de hęreſibus, 292. d
Polymneſtoris fides, 560. b
Polyphemi ſpecus, 606. a
Pompa oratoria, 807. d, ſermonum, 815. e, narrandi, 817. a, eloquentiæ, 827. b, verborum, 827. d, orationum, 853. a, oris, 875. b, in literis, 907. d, declamationum, 952. c
Pompeii popularitas, 498. d, 715. v. 80
Pontes crypticis arcubus fornicati, 472. c
Pontifex Romanus Petri Vicarius, 440. c, 441. b
Pontificales ſententiæ, 500. d

Pontificii tutrix cathedra, 992. a
Populus piſcium, 809. a, largitionum, 1032. b, aſtrorum, 1141. epigram. 128
Pori regna, 681. v. 446. 795. v. 72
Porſenna, 689. v. 66. 737. v. 187
Poſſibilitas boni, & poſſibilitas mali, 339. a
Potamius Odyſſiponæ epiſcopus præmio fundi fiſcalis fidem prævaricatus eſt, 142. b, accuſat Oſium Cordubenſem Conſtantio, ibid. ſui erroris pœnam dat, 143. d e
Præceptores patres olim dicti, 1034. a, 941. b
Præcipui titulo, 582. c
Prædeſtinatio ex Dei præſcientia dependet, 298. c, 299. b
Prędeſtinati ad vitam perducuntur inviti, 299. e
Prędeſtinati hęretici multos libros evulgant ſub nomine Sancti Auguſtini, 303. b e, & in *præfat. præd.* aſſerunt humanum genus ita divinis prædeſtinationibus ſubjicere ut mala omnia Dei voluntate committi affirment, ibid. d, nulla hęreſis tam laxat fræna hominibus ad crimina quam hęreſis prędeſtinatorum, 313. a
Prędeſtinati, Auguſtini nomen mentiti, 296. c, librum ſub ejus nomine confingunt, *in præfat. præd.*, & in modum Symboli dant ſub ſacramento, *in eadem præf.* ſollicitudinem timendi adimunt juſtis, & ſpem peccatoribus, *in præfatione præd.*
Prędeſtinatorum dogma *in præfatione*, 296. c, in libro ſecundo prædeſtinati exponuntur, 297. in tertio confutantur, 303
Prædicationis laus, 22. c, prædicationi qui conſentit, habet Chriſtum, 209. b
Præfectura, 707. v. 558. 719. v. 159. 725. v. 316. 733. v. 90
Præfectionis jus ſedendi in Senatu, 479. a
Præfectus annonę, 484. b, ſenatui, 484 b, prætorio 542. a, 667. v. 94. 723. v. 296.
Præſcriptionis tricennii lex, 617. b
Prætorianorum ſportulæ, 559. c
Pragmaticum vitæ 1002. a, Indulgentiæ, 1080. d
Pragmaticus illuſtris, 963. c
Praxeani, Sabelliani, 278. c
Presbyteri ſecundi Sacerdotes nuncupati, 417. c
Presbyterum ab Epiſcopo non diſcernunt Aeriani, 284. d
Princeps Prę ſ. Prę t. 1143. epigram. 137
Principes ſpectabiles, 599. c
Principia duo ſtatuit Marcion, boni & mali, 273. d, duo item ſibi adverſantia Cerdo, 274. c, & Manichæi, 280. b, alii tria conſtituunt, 273. d
Principia duo rerum non ſunt, 267. a
Priſcilliani, 289. c
Priſcus Valerianus P. P. Galliarum, 735. v. 1. 564. a
Priſcus S. Euphemię Judex, 1111. epigram. 12
Probinus Patricius, 1038. b
Probus V. I. 1038. c, 930. c
Probus felicis frater, 747. v. 82
Proclinianiſtę, 285. e
Procopius Anthemii pater, 667. v. 83. Magiſter militum, 667. v. 90
Proculus poeta, 1093. epigram. 3
Proculus levites, 638. a, poeta Ligur, 657. e
Producere, 1031. c, 909. a
Projectus. 904. b
Projectus pr. 499. a
Projectus Conſularis, 406. c
Promotus pr. 632. d
Promulgare, 909. a, 951. c
Promulgatio literarum, 858. d, 929. e, 899. d, officii, 929. a, colloquii, 837. c, 951. e, 956. c
Promulus ſermo, 1108. epigram. 92
Propertii lepos, 742. v. 260. Cynthia, 507. b
Prophetas veteris Teſtamenti reſpuunt Carpocratiani, 270. e, verum Deum fuiſſe qui illis locutus eſt negant Manichęi, 282. c
Proquiritata lex, 617. d
Prorogare paginas, 803. e, ſcripta, 815. b, 828. e, literas, 819. a, 853. c
Prorogatio literarum, 845. c
Proterius Alexander, 1058. a
Proterius Catholicus fit ſacerdos ideſt epiſcopus Alexandrinus, 433. b, damnat Petrum qui Epiſcopatum Alexandrinum occupaverat & Timotheum presbyterum, ibid. in baptiſterio occiditur & cineres ejus in cunctos ſparguntur, ibid. c
Providentia Dei in omnibus rebus, 9. c, 21. e, 22. b, 72. e. 73

Digitized by Google

Providentiam gentiles alii negant, alii terminant 97. a, 96. d
Provinciæ Rom. per quos redactæ, 681. v. 463. singulæ quibus abundent, 687. v. 25
Proximi qui ſint, 378. b
Prudeos pſ. 577. a
Prudentius, 503. a
Pruſianus prædium Petreoli, 503. c
Pſeudocaſti Valentiniani, 271. c
Pſycopneumones, 291. b
Ptolemeitæ hæretici, 271. c
Pudentilla Apuleii, 507. a
Pudicitia tranquillitas animæ, 81. e, 82. d, concupiſcentias domat, ibid. 83. a, divina poſſeſſio, ſed difficile invenitur & comparatur, 84. b
Pudicitiæ ſuavitas vehementior, quam libidinis, 122. c d e
Pugillator, 655. d
Purpura Tyria, 972. c, Conſulam, 994. a, genii, 914. a, ævi, 961. b, ſermonum, 1126. Epigram. 44
Purpuratus princeps 599. d, 482. a, 488. a, 512. a
Purpuræ ædificiorum, 495. a, nobilium ſermonum, 505. b
Pygmalionis pietas, 560. b
Pyrgus, 516. b, 570. a 632. c
Pyri poma, 805. d
Pyrrhus, 681. v. 468. 701. v. 424. 715. v. 81. 721. v. 226
Pythagoras ſentit, 530. c, 669. v. 172. in cælo muſicam ſtatuit, 649. d
Pythagorica taciturnitas, 953. b, Philoſophia nil dicendi, 983. d
Python, 669. v. 153, 675. v. 311.

Q

Quadratatius, 582. c
Quadruplatorum potentia, 559. c
Quæſtor, 1093. epigram. 2
Quæſtor S. P. 661. v. 27. 709. v. 570.
Quæſtor Conſulis, 691. v. 123
Quæſtura, 869. b
Quinquennalia, 753. v. 29
Quintianus poeta, 743. v. 187
Quintilianus, 1078. b
Quintiliani acrimonia, 564. b, flumen, 671. v. 191 moratur, 744. v. 314
S. Quintus, 1092. v. 22
Quiris Eous, 663. v. 32

R

Reanæ, 947. c
Racilia Cincinnati, 621. d
Ræti pop. 701. v. 374
Ragnahildis regina, 535. a
Raptores ſacrarum virginum deportatione plectendi, 450. a
Ravenna, 921. c 834. d 839. c 840. c 843. a 844. c 884. b 892. d 895. c 896. c 899. c 901. b 471. b 480. c 568. a 607. a 1021. c 743. v. 295.
Ravennate iter, 904. a
Ravennates excubiæ, 860. a 868. d 897. b
Rebaptizantium pœnæ, 418. b & ſeq.
Receptorium, Crypta, 571. a
Reciproci, & recurrentes verſus, 618. b 655. c
Redhibere, 568. b 648. b 882. c 899. a
Redhibitio, 847. a 908. a 556. a 656. a
Redit, redhiſt, 1084. a
Refuſoriæ literæ, 647. b
Reges pelliti Gothi, 599. d, tiarati Perſæ, 613. d
Regis trieliail, 1120. epigram. 37.
Regibus dominandi deſideria dominantur, 510. a Regum conſuetudo flammæ ſimilis, 517. d
Regni invidia, 467. a
Regnum filii Dei finem non habet, 18. e
Reii, 644. b 765. v. 78. Rejenſes, 584. a
Religioſos minus præſtantior maxime honorato, 603. a
Remiſſio peccatorum non poterat fieri per hominem, 220. b
Repenſor, 953. c
Replicare petitionem. 1033. b
Res proſperæ benignos faciunt, 958. c
Reſtituta Eccleſia Carthagine, 281. c
Reſtitutos Epiſcopus Africanus a cauſæ dicendæ neceſſitate fugit, 424. a
Reſurrectionem corporum negant Carpocratiani, 270. c, Valentiniani, 271. b, Marcoſii, 271. d, Severiani, 274. d, Origeniani, 278. c, Hieracitæ, 281 b, futuram negant Seleuciani, quotidie fieri aſſerunt in generatione filiorum, 285. d, poſt reſurrectionem eodem in ſtatu quo nunc ſunt manſuros homines dicunt Satanoiani, 288. a
Reſurrectionem gentiles non credunt, nec Saducæi, 21. e, Phariſæi ſuſcipiunt in Eccleſia, dubitant multi, 21. a, qui peccant, nolunt eſſe reſurrectionem, 21. c, ſperanda non eſt qualem fingunt Phariſæi, 29. d
Reſurrectionem probat providentia, 23. b, quæſtiones circa illam variæ, 21. b.
Reſurrectio ſpes, & conſolatio Juſtorum, 23. d 24. 30. a 39. a 40. a
Retentator, 810 b 968. c
Retribuere Chriſto non poſſumus, 114. a
Rex Theodoricus, 638. d, 946. b 934. a 891. d, rerum Dominus, 860. b. 899. c. 906. a 945. a 950 c, Dominus libertatis, 869. b, communis Dominus, 894. a
Rhenus, 602. c 679. v. 378
Rhenanæ terræ, 544. c
Rhenones, 542. c
Rhetoriani, 290. a
Rhetorica, 1037. c
Rhodanius, 934. c
Rhodanus, 515. a 583. a 585. a 695. v. 208
Rhodanuſia, 472. b, Rhodanitides urbes, 634. b
Ricemer Patricius, 1002. a b, Gener, 903. d, gener Anthemii Aug. 1004. b
Ricimer patricius, 474. c 481. b 677. v. 352. &c.
Richoatos antiſtes, 625. b
Rogationes a Mamerto inſtitutæ, 967. a 585. a
Roma totius mundi Civitas, 475. c capta a Vandalis, 729. v. 441. a Gothis, 731. v. 495. Romæ icon, 679. v. 389. 687. v. 13. 725. v. 52. Romanæ provinciæ, 681. v. 458. 715. v. 37. clades bellicæ, 742. v. 245.
Roma a Theoderico reparatur, 967. d 968. b, natalis ſcientiæ ſedes, 895. b, ſtudiorum cauſa expetitur, 880. a d 885 b 934. c, Urbs amica liberalibus ſtudiis, 897. d, in ea naturalis eruditio, 881. b, quædam reprehenduntur, 918. d
Romæ ad ſchiſmaticos proſop. 993. a
Romana ſedes a qua cunctorum Chriſto cupiente profluit gratia Pontificum, 440. a, prima nuncupata, 453. c
Romana ſubtilitas, 908. c
Romana Eccleſia caput orbis, 480. a, hujus Eccleſiæ ſuffugium popoſcerunt tempore perſecutionis Epiſcopi Antiocheni, 435. a
Romanæ Eccleſiæ reducta concordia, 901. c
Romani Pontificis conſortes Epiſcopi vocati, 423. b, Romanus Pontifex Judex in omnes conſtitutos, 424. c
Romanus Epiſcopus ſe defendat apud Concilium Imperiale ſi Concilio ejus cauſa non creditur, 425. c
Romani Concilii epiſtola ad Gratianum, & Valentinianum Imp. 422. c & ſeq.
Romani ſtatus eloquii, 808. d
Romani martyrium Antiochiæ, 43. d, tormenta, 42. a, igni traditus, 44. c, linguæ inciſio, 45. b, inciſa lingua loquitur, 45. c, tria in ejus martyrio mirabilia, 45. a, recte loquitur qui balbus erat, 45. b
Romuli, & Tatii fœdus, 729. v. 438
Roſcia Sidonii filia, 569. a
Rubico, 473. c
Roſſinianus pro fide tuenda mittitur in exilium, 141. b, eum Epictetus Centumcellarum Epiſcopus ante Rhedam ſuam currere coegit donec ruptis vitalibus expiravit, ibid. c
Rufinus Originis interpres, 503. a, ſtringitur, 530. d
Rufinus infans, 931. a
Rufinus Palæſtinus auctor libri de fide aſſerit animas conſequi beatitudinem cum receperint immortalem carnem ſuam, 176. c, impugnat originale peccatum, 179. c, & baptiſma parvulorum, 180. b
Rugis Ticinus datur, 1012. a
Rugus, 705. v. 476. pugnax, 725. v. 321
Ruricius, 747. v. 63
Ruſticæ epitaphium, 1117. epigram. 5
Ruſticiana Symmachi, 507. a
Ruſticius Epiſcopus Lugdunenſis, 1016. b
Ruſticius V. I. 1000. a
Ruſticus, 562. b 957. d 627. b, Ruſticus nepos,

Digitized by Google

563. c
Ruteni, 592. d 543. b. 592. d. 794. v. 21

S

SAbbatarius luxus, 469. a
Sabelliani, 278. c
Sabiana, 918. b
Sabini & Sabiniani familia, 519. b
Sabinianus dux, 969. d
Sabinianus presbyter ab Alexandro Papa miſſus in Siciliam contra Heracleonitas, 272. c
Sabinus, 887. b 894. d 895. a 899. e
Sacerdotis ſordida veſtimenta, 61. c d
Sacerdotium feminis quoque delatum a Pepuzianis, 276. b
Saclas pater Adami & Evæ Manichæis, 281. b
Sacrificium quod per ſuum ſanguinem obtulit Chriſtus eſt myſterium reconciliationis, 220. a
Salares rapaciſſimi, 497. a
Salaria verba, 636. b
Salius pede, 723. v. 237
Salamon presbyter quem Acacius gradu ſuo privaverat reſtituitur, 438. c
Salus hominis non ab ejus libera voluntate, ſed a Deo dependet, 300. b & ſeq.
Salutis iter quibus diſpoſitionibus arripiendus, 340. e arduum & difficile, 352. b
Saluſtius, 556. c 644. c, breviter placet, 671. v. 190. 784 v. 152.
Sammonius, 753. lin. 15
Sanctimoniales quędam Romæ audito Joviniano nubunt, 293. b
Sanctorum delicta Deus caſtigat, 36. a
Sanctorum invocatio 474. b 829. c 845. c 893. b 908. b 838. c 944. d 949. b 951. d 1031. b 386. b c, eorum intercesſio, 390. d 1092. v. 23
Sandapilarii, 503. a
Santoni, 619. b
Sapaudia, 1019. a
Sapientum ſeptem ſententiæ, 669. v. 156. 757. v. 43
Sappho puella Lesbi, 741. v. 213
Sardanapalus, 712. v. 26. Sardanapalicę dapes, 512. c
Sardinis argenteum, 689. v. 49
Sardinię Inſulæ Epiſcoporum nomina, 267. 268. b
Sarmata, 705. v. 477. Sarmatica pax, 676. v. 296
Sarrani ſucci, 617. a
Sartorium opus, 1125. epigram. 92
Satanoiani, 488. a
Satias, 549. a
Saturniani, 269. d
S. Saturninus Epiſcopus, 660. b, Fullonius Saturninus, 629. c 772. lin. 10. 1092. v. 22.
Satyra Sidonio tributa, 485. a 645. a
Sauromata clypeo, 715. v. 83. v. 232. 721. v. 243
Saxones, 1025. d
Saxones piratæ, 619. b 633. b 727. v. 369. ibid. v. 390
Scæva Iaſcus, 782. v. 84
Scævola Mutius, 689. v. 77. 715. v. 65. 782. v. 81
Scena, 1129. epigram. 63
Scenæ mœnium. 585. b
Schema, 537. d 596. e 629. c 645. c 660. a 786. v. 272
Schema ſermonum 816. e, oratorium 816. c 936. d, rhetoricum, 1117. epigram. 3
Schemata ſæcularium 827. c, loquelæ 821. c, dictionis 878. b, frontis 1035. a, humanę perfectionis 1055. a linguæ, 1132. epigram. 79
Scœnobatæ, 786. v. 302
Scholaſtici, 570. a 657. c
Scholaſticus, 840. d 947. c
Sciendi ſtudium moderandum, 53. b
Scientię pompa hoc pretioſior quo rarior, 507. b
Scipio, 689 v. 87. Aſiagines 715. v. 80. Numantinus, 629. d, Scipiade, 733. v. 555
Scipiones Conſulum, 1057. b. 1070. a 806. d 912. b 962. b
Scotus, 715. v. 90
Scribere terram vomeribus 1067. a d 807. e, ligonibus 1061. a 1005. v. 8. ſarculo, 1112. epigram. 18
Scrinia ſacra, 707. v. 564
In ſcriptura divina aliquando præpoſitiones mutantur, 178. d, ipſa docemur quod factus eſt homo unigenitus filius Dei, 185. a & ſeq.
Scripturę divinę ſi ſimpliciter degerentur nunquam male intelligerentur, 251. c Scriptura a Deo inſpirata indiget interpretatione, ibid. e
Scripturæ qui repugnat, cum Deo litigat 7. e 8. a, de Deo loquendum ex ſcripturis, 96. d, ex ſcripturis petendæ ſolutiones quæſtionum 57. a b, quæ in ſcripturis ſunt quærenda, quæ non ſunt minime ſcrutanda, 12. c 13. d 80. d
Scutellæ, 1121. epigr. 22. 1137. epig. 101
Scyllæ obloquiorum, 597. d
Scyrus, 725. v. 182
Scytæ in foro, 560. a
Sebaſtianus præceps, 742. v. 272
Secundianus Concilio Aquilejenſi obviat profanis vocibus 419. a
Secundiani, 271. d
Secundinus Poeta, 505. c
Secundinus B. Antonii pater, 1025. b
Secundus numero & auſpicio, 663. v. 1. Carm. II.
Securitates, 566. c
Segmenta, 962. a
Segmenta crepitantia, 617. a
Seleuciani, 285. c
Senarius, 883. c 893. a
Senatorius mos prandendi, 503. b
Senator Epiſcopus Mediolanenſis, 1134. epigr 87
Senatuſconſultum Tiberianum, 480. a
Senecæ duo, 741. v. 227
Senones, 689. v. 83. Senonia, 590. d
Sensus ſermonis, & ſapientię hominis cum divinis perſonis comparatio, 189. c
Senſus in belluis acriores, quam in homine, 605. a
Septicium, 1126. epigram. 46
Septimania, 514. b
Septimius, 748. v. 264
Septimius ſerenus, 754. lin. 14
Sequana, 695. v. 208. Sequani, 485. a
Seronatus, 491. a 566. a 594. b
Serpens Ophitarum Chriſtus, 272. d, ſerpentem, qui primos parentes illuminavit, Chriſtum dicunt Manichæi, 282. c
Servi cathedrarii, 487. b
Seſſis fluvius, 1092. v. 13
Sethiani, 273. b
Severiana Sidonii filia, 508. b
Severiani, 274. d
Severianus rhetor, 657. c 651. d 744. v. 312
Severinus Conſul, 488. c
S. Severinus, 1025. b
Severus adoleſcens, 1069. b
Severus Libius Aug. 675. v. 317
Sextiæ Baiæ, 781. v. 13
Sibyllina verba, 636. b
Sicambri paludicolæ, 528. a 613. b 717. v. 124. 785. v. 246
Sicilia, 859. c
Sidera zodiaci, planetarum exotica, 778. lin. 8
Sidonius, 486. a 489. a, 599. a, Sollius, 483. a 570. d 657. a 781. v. 28. Sollius Apollinaris Sidonius, 735. v. 2. 753. v. 35.
Sidonii patria 472. b, iter Romanum, 472. a, Comitiva 489. a, Præfectura urbi 483. b 659. b, patriciatus 569. a, ſtatua in foro Trajano, 735. v. 8. Carm. VIII. verſus feliciter editi 466. a, conteſtatiunculæ 589. b, cum Theodorico rege familiaritas 469. c. item cum Majoriano, 489. a, uxor Papianilla Aviti Aug. F. 568. a 791. v. 430. 796. v. 90. Epiſcopatus 574. a 576. a 599. a, exilium 536. d 549. d 622. e 639. d, febris 474. b 556. c, extemporales ſcriptiones 489. b 650. c 655. d
Sigiſmer regius Juvenis, 547. b
Sigma, 769. v. 6. 779. v. 212. ſolii, 494. b
Silentium Paſſalorynchitarum, 287. a
Silcnus, 914. a
Silius, 622. v. 257.
Silveſter Papa ab impiis accuſatus ad Conſtantinum cauſam propriam conſecutus eſt, 425. c
Silveſter Archid. Ticini, 999. d
Simon princeps Hæreticorum, *in præfat. prædeſt.* 296. e
Simplicianus, 805. b 919. a
S. Simplicianus Epiſc. Mediolanenſis, 1132. epigram. 78
Simplicius Papa, 434. b, ſcribit ad Acacium, 434. e, ejus epiſtola ad prædictam Acacium, 447. e, & ſeq.
Simplicius Urbis Vicarius, 426. c
Simplicius Epiſc. 593. c
Simplicius V. S. 595. d, creatur Epiſc. Bituric. 601. a
Simplicius pr. 540. b 590. b
Simulacrorum vanitas refellitur, 85. b, & ſeq.

Digitized by Google

Sina mons, & in eo geſta, 67. e 98. a d
Sinnadicum marmor 687. v. 37. Phrygium, 747. v. 18
Siricius Papa, 291. c
Sirmienſium civitas olim Italiæ limes a Theoderico recepta, 968. b 969. d
Sirmicum, 691. v. 109
Socrates dividit, 530. c 655. a 669. v. 178. 910. c
Sodomorum everſio, 118. a
Solatia Laicis licita, 573. a b, Clericis, 373. c
Solatius, 914. c
Sole apparente, alia lumina cedunt, 107. b
Solis curſus Dei providentiam demonſtrat, 91 c 81. a, Deum auctorem proclamat, 91. e, ſolis proſopopœia de Deo, 92. c
Solis radii non ſecantur, 70. d
Solis fabuloſum adulterium, 91. b
Sol liberatus a Chriſto, 5. b 10. a, non coinquinat ſe ſordibus, 1. c
Solem, & Lunam animalia eſſe rationabilia Origenes, & alii docuerunt, 167. c, iſtorum error impugnatur, ibid. ex ejus curſu horæ diei diſtinguuntur, 254. c
Solon novus in legibus condendis, 558. b 669. v. 160
S. Solutor, 1092. v. 21.
Somnia, & inſomnia, 103. c
Sophos, 483. b 617. a 654. b 661. v. 4. 687. v. 8 735. v. 10. 785. v. 234
Sordica, 675. v. 274
Sortes ceritum, 240. v. 187
Soter Papa contra Cataphrygas ſcribit, 275. c
Spartacus, 525. c 673. v. 134
Spartana brevitas, 900. d, concinnatio, 918. c
Spatha in ſuſte, 1142. epigram. 131
Specioſa religioſa ſemina, 831. d
Sphæræ ludus, 570. b, ſphæriſtæ contrallaotes, 502. d
Spirituali non loquens Spiritum ſanctum contriſtat, 10. c
Spiritus ſanctus eſt in Deo, 161. e, idem in filio ac in Patre, 162. a b, ſapientia nuncupatur, 163. a, Dominus eſt, 164. c
Spiritum ſanctum Chriſti creaturam dicunt Origeniani, 278. e, item Arriani, 283, e, non Deum ſed creaturam Macedoniani, 284. c
Spiritus ſanctus, 6. c. 10. b, in Pentecoſte, 128. b
Spiritus ſanctus Deus eſt, 229. d e 230. a, & ſeq. 231. a b 232. a & ſeq. 164. c, non eſt minor quia miſſus, ibid. locutus eſt per profectas, 231. d e, eſt ubique, 232. e., remiſſionem peccatorum confert, ibid. d
Spiritus immundi ubi requieſcant, 60. b
Sponſa Chriſti qualis aſſumpta, 105. a b e
Sponſæ, & proci veteres, 755. v. 11. 749. v. 83. 749. v. 73. 761. v. 178.
Sportula conſulatus, 616. c
Sportula conſularis, 837. b
Stadia nauticæ menſuræ, 497. d
Stella, 742. v. 164
Stellæ ſigna non ſunt ut fata noſtra ſignificent ſicut docuit Origenes, 168. b
Stellę, & lucernę comparatio, 88. e
Stellarum fatum, 120. a, a ſtellis attrahi, 124. c
Stellas ſeptem vitæ hominum præſides docet Colorbaſius, 271. e, ſtellis fatalibus homines alligant Priſcilliani, 289. d
Stephania ſoror Fauſti, 1038. d
Stephanioous, 896. a
S. Stephano hymnus, 1109.
Stephanus V. S. Vicarius, 1053. a
S. Stephanus, 58. d 128. c
Stephanus Diaconus, 894. b
Stenebœa, 693. v. 178
Stibadiom, 687. b 488. a 496. a
Stœchades Inſulæ, 1008. b
Stomatium eburneum, 1142. epigram. 133
Strangulati, 629. d
Stura fluvius, 1092. v. 13
Suburbanitas, 588. c 606. c
Subura, 785. v. 236
Suetonius, 656. a
Suevus, 677. v. 361. 705. v. 474
Sulpitia, 748. v. 158.
Summates, 951. a
Summias ager, 997. d 954. b
Superbiæ mala, 351. d, deſcriptio, 382. c & ſeq. 383. a & ſeq. 385. a
Suſa, 709. v. 602. 737. v. 196
Suſcriptus, 1134. epigram. 8
Suſis aula, 625. d, ora, 607. a
Syagria Lugdunenſis, 1019. b
Syagrius Coſ. 477. b 569. d. 602. b
Sylla Felix, 509. b 681. v. 459. 702. v. 556. 715. v. 80.
Syllanus morbus, 524. d
Symmachi coſnditas, 465. a 743. v. 301. 507. a, Symmachianum dictum, 624. c
Symmachianos ſons eloquentiæ, 916. c
Symmachus pro ara victoriæ, 1144. epigram. 142
Symmachus Papa, 989. b d 954. a 977. d 983. a c
Symmachus Patricius, 916. b
Synodus Epiſcoporum ſeptem in Aſia, 271. e, Epiſcoporum Siciliæ contra Heracleonitas, 272. e, Epiſcoporum XXXII. apud Antiochiam contra Cainianos, 273. a, Achaiæ contra Valeſios, 277. c, Epiſcoporum XX. in Achaia contra Actium, 284. e, Antiochiæ contra Apollinarem, 285. a, Epheſina contra Neſtorium, 296. a
Syri ſœneratores, 480. c
Syrma, 626. b
Syrtia Leptitana, 631. a
Syrticus ager, 630. c

T

TAbulæ lapideæ legis figurabant corda duriſſima judæorum, 231. a
Tabulæ ludus, 489. a 570. a 631. c
Tabularii, 559. c
Tacentium fiunt ea quæ dicuntur per conſenium, 2. a
Taciti pompa, 549. c 784. v. 154. 671. v. 192. Conſulatus, 542. a
Tainooacus, 621. c
Talorum ludus, 702. v. 491
Tanais, 673. v. 243. 697. v. 282. 715. v. 25
Tanaiticus, 705. v. 479. 785. v. 252
Tanaquil, 560. c
Tancila Comes, 838. d
Tantaleum exemplum, 512. a
Tantalidum vulnera bis ſeptena, 675. v. 312
Tarantaſia op. 1020. d
Tarentina lana, 1037. c
Tarmis vallis, 566. a
Tarnis fluvius, 794. v. 45
Tarpeius pr. 689. v. 82. 731. v. 562
Tarquinius ſuperb. 560. c 689. v. 67. 725. v. 65
Tarraconenſes, 650. a
Tarteſſiaci campi, 677. v. 363. 697. v. 286
Tatiani, Encratitæ, 275. b
Teges, 1128. epigram. 58
Telina vallis, 1026. a
Templa & ædificia gentilium in uſum publicum vindicanda, 411. c
Templum Idolorum in Eccleſiam mutatum, 1152. c
Tenebræ a Deo factæ, luce creata in nihilum non ſunt redactæ, 252. d
Terentianus, 742. v. 261. 933. c
Terentia Ciceronis, 507. a
Terentiana Hecyra, 540. a
Terentius, 784. v. 147
Tertullianiſtæ, 293. b Baſilica illorum Carthagine reddita Catholicis, 293. d, Romæ Eccleſiam adepti, 293. c
Tertullianus Marcionitas convincit, 273. e, Proclinianiſtas refellit, 286. a, Montanum defendit, 293. d, contra Soterem Papam & Apollonium pro illo ſcribit, 276. a, animam ex traduce naſci docet, 276. a 293. c Catholicos pſychicos vocat, ibid.
Teſſareſcæ decaticæ, 276. c
Teſſera, 1071. d 1127. epigram. 50
Teſtamentum vetus reſpuunt Severiani, 274. d
Tetradius, 796. v. 81
Tetrarcha, 569. a
Textrinum, 761. v. 158. 777. v. 193
Thalaſio Archimandritæ Felicis III. PP. epiſtola, 445. a & ſeq.
Thalaſſio feſcenninus, 474. c
Thales, 669. v. 157. 757. v. 44. & 79
Thaumaſtus, 477. b 558. c 796. v. 85
Theatralia verba ab ore emandanda, 361. c & ſeq. eorum malum, ibid.

Thecla

Digitized by Google

Theclæ martyrium pro virginitate tuenda, 391. e
Thema genituræ. 629. d
Themidis oraculum, 697. v. 265. 741. v. 188
Theoctitus epiſcopus Cappadox, 272. c, Chalcedonia, 273. d
Thendericus rex, in Græcis educatus, 961. b, Imperatorem Conſtantinop. regno reſtituit, ibid. d, Conſul, ibid. in Italiam venit, 1020. e 1032. b, Libertem Bulgarum ducem profligat, 962. e, Gepidas ad Ulcam fluvium fundit, 964. a, Odoacrem debellat, 965. a, pacem cum Burgondionibus facit, 967. b, Sirmium Gepidis eripit, 968. b, Alamannis in Italiam ſedes dat, 970. b, legationem mittit ad Gundobadum de captivis, 1015. b c, pacem reddit Eccleſiæ, 954. c, ejus forma, 972. c, laus, 954. d e & in Panegyrico Ennodii.
Thendoricus rex Gothorum, 466. b
Theudotis, 721. v. 218. Theudorida, 723. v. 303. Theodorus, 531. a 721. v. 218
Theodorus II. Præfectus Prę̨t. 409. a c
Theodorus P.P. 416. d
Theodorus Pręf. Pręt. 412. d 413. c 415. b 416. a
Theodorus Epiſcopus Mediolanenſis, 1134. epigram. 88
Theodorus Epiſcopus Antiochię, 273. a, Panormi, 272. c
Theodorus Cæſarienſis epiſcopus Lupus rapax, 460. a damnatur a Vigilio Papa, ibid.
Theodorus contra Florianos, 287. e
Theodorus Epiſcopus Oxyrinchii fidem negat, 152. a Laicum fieri ab impio Georgio patitur, & denuo ordinari, ibid. b, Heraclidam epiſcopum perſequitur, ibid. c, mittit clericos, qui Eccleſiam Beati Heraclidæ deſtruunt, ibid. d, plebem Heraclidæ perſequitur, 153. b, communicat cum Apollonio Meletianorum epiſcopo 153. c, presbyteros & diaconos Apollonii in laicorum numerum redigit & denuo ordinat, 153. d
Theodoſii laus, 137. a & ſeq. 158. e ejus reſcriptum Marcellino & Fauſtino, 157. e d, doctores in fidei materia ipſum ſequi debere non quæ ſequenda ſunt pro onere affirmat, 157. c
Theodoſii & Valentiniani conſtitutio, 406. e 407. a & ſeq. alia de accuſatione epiſcopi, & quod non liceat obnoxios cum ipſis ambulantes comprehendere, 417. b & ſeq.
Theodoſii Imperatoris mors, 432. c
Theodotiani, 277. b
Theodotus epiſcopus Cypri, 283. a, Pergami, 271. e
Theophilus epiſcopus Apameæ, 278. b
Theopoitæ, 290. b
Therapnæ, 693. v. 162. 740. v. 185
Theſſalus incantator, 1002. d
Theſſalus elicit umbras, 697. v. 261
Theta applicare, 744. v. 333
Thetidis nuptiæ, 745. v. 1. 755. v. 26
Thetidis ethopœia, 1086. e
Theudoria, 721. v. 220. Theudorida, 723. v. 302. Theodorus, 531. a 721. v. 218
Theudoſius, 691. v. 109. 699. v. 354
Thomas credidit poſtquam digitum intulit in Chriſti vulnera, 125. c
Thomas Saturninianos damnat, 270. a
Thoraca, 1035. e
Thoriſmodus, 602. c
Thracum mores, 663. v. 35
Thrabarii, 573. e
Thraſibulus mathemat. 629. c
Thyeſte dapes, 739. v. 108
Thymele, 653. e
Thyrambi, 1100. v. 35. 1138. epigr. 109
Tiara innatus, 665. v. 51
Tiberii Capreæ, 699. v. 381. 717. v. 104. calliditas, 560. Tiberiana invidia, 498. d
Tiberis, 474. b 544. b. ejus icon, 677. v. 332
Tiberinus, 715. v. 76. Tiberina oſtia, 484. c
Tibullus, 507. b 742. v. 257
Ticinenſis urbs 825. a 995. d 1003. d c 1008. a, obſidetur, 1008. c 1011. a civibus exhauſta ab Epiphanio reparatur, 1012. c, civitatula Ticinenſis. 1013. b
Ticini damna, 733. v. 552
Tigris fluvius, 681. v. 453. 737. v. 22
Timor hominis, & timor Dei, 215. c d 216. a & ſeq.
Timotheus Alexand. 1058. a
Timotheus epiſcopus per Ægyptum omnium cauſarum Eccleſiaſticarum Judex deſignatur, 485. d
Timotheus Catholicus epiſcopus Alexandrinus, 433. d, fugit & in monaſterio latet, 434. a, redditur Eccleſiæ, ibid. plurimi, ad ejus communionem nolunt convenire, ibid. b, ſcribit ad Papam Simplicium, ibid. mittit Joannem Oeconomum ſuum ad Imperatorem, ibid. c, laudatur ab Acacio, 448. e
Timotheus presbyter Dioſcori ſectator ab Eccleſia Alexandrina ſe ſeparat 433. b, damnatus a Proterio Epiſcopo, ibid. ordinatur Epiſcopus ab hæreticis, ibid. a Calchedonenſi Synodo non ſolum Epiſcopi ſed etiam Chriſtiani appellatione privatur, 433. d, mittitur in exilium, ibid. vadit Alexandriam & reſtituit hæreticos, 434. a, pellitur Alexandria, ibid. ejus mors, ibid. ſectator Eutychetis, 440. e
Titianus orator, 465. a
Titus Imp. 681. v. 473. 717. v. 111
Togatus, 509. a 576. b
Toloſa, 534. b 551. e, 566. a, Polladia 719. v. 436. urbs Tuloſatium 549. b Toloſas cathedra, 660. d
Toloſæ alumni Cætæ, 1006. a
Toloſaria orbs, 1007. a 1108. a
Tonantius, 422. b 656. e
Torcular apud Eſaiam quid, 59. b
Torcoma, 468. e 512. c
Toringus, 725. v. 333
Toriſa, 838. d
Torque caſtrenſi coronatus Imp. 733. v. 578
Tractator, 503. b 539 e
Tractatorium, 479. e
Trajanus Nerva, 659. a 699. v. 317. 717. v. 116. Trajanum forum, 741. v. 298
Tranquillinus, 953. d
Tranquillus Chalcidis Epiſcopus, 277. d
Trapezitarum involucra, 478. e
Traſemundus, 851. d
Traſericos, 968. e
Trebaciſſimus, 488. e, Trebaciter, 648. e
Trebia, 689. v. 86. 733. v. 555
Treſvillę, 796. v. 84
Trevidos, 794. v. 32
Tribuni notarii, 563. a, conſiſtoriani, 785. v. 216
Tribunitius, 470. c 551 b 601. e
Tributaria prębitio, 950. b
Tributarios faſcis, 572 b, jugum, 602. c
Tricesſes, 577. a 603. b
Tricaſtina urbs, 584. a
Trigerius, 630. d
Triggua, 949. a
Trinitas unus eſt Deus, 225. d. in unitate manet & unitas in Trinitate, 233. a, Deum eſſe ex perſonarum operationum æqualitate dignoſcitur, 233. b & ſeq. 234 uſque 236
Trinitatem negat Sabellius, 278. c, deſtruit Donatus, 288. e
Triobris fluvius, 791. v. 22
Tripodes Sellæ, 551. e
Tripolitanæ Provinciæ epiſcoporum nomina, 267 268. b
Triſcillidæ, 299. d
Triton Venerem vehens, 747. v. 34
Trutina loquelæ, 1100. v. 27
Tuſa, 1011. a
Tullians profunditas, 978. b
Tullianus calor, 1036. b
M. Tullius, 465. a 503. b 507. a, perſuadet, 530. d 558. a 612. b, patitur æmulus, 611. b 624. d, filius diſſimilis, 605. e
Tunicata quies, 512. e
Tunicatorum otia, 559. e
Turbo Eleutheropolitanus epiſcopus perſequitur Hermionem virginem & Severum Tribunum, 154. e
Turpio vir Tribunitius, 551. b 552. b
Turnus poeta, 742. v. 263
Turoni, 695. v. 211
Turpitudinis adſertor Carpocrates, 270. b, & Secundiani, 271. c, & Paterniani, 291. a
Tuſciæ litus procelloſum 477. a, regio peſtilens, 474. a
Toſcus fulgura elicit, 697. v. 261
Tutare, 1080. b
Tutus Romanæ Eccleſię defenſor, 437. b. ardore pecunię proditor fit S. Romanę Eccleſię, 439. a, exuitur officio ſuo, & communione privatur, ibid.
Tyaneus, 613. c
Tyrannopolitę, 561. a

Qqqq

V

VAchelis, 613. c. 695. v. 209. 754. v. 31
Valamer, 673. v. 225
Valens Imp. deceptus eſt ab inconſtantia Catholicorum, 147. d e
Valentina Urbs, 584. a
Valentiniani, 272. a
Valentinianus, 263. a 603. a
Valentiniani laus, 237. a, & ſeq.
Valentiniani Theodoſii, & Arcadii conſtitutio qua prohibetur clericos ad publicum protrahere judicium, 405. b, & ſeq. eorumdem conſtitutio qua rei carceris in ſolemnitate Paſchali libertate donantur, 407. d e, alia de eadem re, 408. a & ſeq.
Valentinus, 952. b
Valeria ad Danub. 1025. a
Valeſii, 277. e
Vallia, 677. v. 363
Vandalicæ perſecutionis tempore in Africa quot Epiſcopi perierunt, quot permanſerunt, quot in exilium relegati, quot fugierunt quot paſſi, & Confeſſores, 269. 270.
Vandalorum deprædationes, 970. a
Vandalus, 677. v. 348. 701. v. 391. 729. v. 441. Vandalicæ turmę, 677. v. 368
Vargi, 577. a
Varietas in hominibus major, quam in aliis animantibus, 112. e
Varro, 503. a, logiſtoricus, 620. b, Atacinus, & Terentius, 529. d, Varronis pondus, 671. v. 190. 752. lin. 14. 784. v. 251.
Varronis elegantia, 816. b
Vaſates, 592. b 630. c
Vaſionenſe oppidum, 559. a 590 b
Vates Epiſcopus, 1091. v. 16. 1099. v. ult. 1108 epigram. 12. 1110. epigram. 15. 1114. epigram. 21
Vectatio, 1141. epigram. 128
Vectius V. I. 535. e
Venantius V. C. 561. e
Venatio, 669. v. 138. 719. v. 280. venato non venatione uti, 536. a
Venduntur ſingula quę pretioſa ſunt, plura ſimul quę viliora, 116. b
Veneris pompa, 547. d, Icon, & currus, 747. v. 15
Venerius Epiſcopus Mediolanenſis, 1132. epigram. 79.
Venetię, 949. e
Venetus, 1124. epigram. 35.
Venuſtiani, Paterniani, 293. a
Verborum otioſorum malum, 361. a, & ſeq. verba otioſa quę, ibid.
Verbum factus eſt Homo voluntate Patris, Ipſius verbi, & Spiritus Sancti, 181. e, ex Virgine naſcitur animam rationalem ſibi creando, 182. a
Verbum Dei filium negant Alogii, 276. e, Verbum, carnem ejuſdem ſubſtantię dicunt Apollinariſtę, 284. e
Verecundia, 1035. a
Veredi, 612. b, Veredariorum viatica, 559. e
Veris deſcriptio, 1048. b 1093. epigram. 3. 1094. epigram. 4.
Veritatis natura conſenſio, mendacii diſcenſio, 110. b
Verona, 943. c
Vernum, 1094. v. 5. 1096. v. ult.
Verona, 965. b
Verſiloquus, 1099. v. 36
Vertacus, 629. e, Julianus Vertacus, 771. lin. 10
Veſicarum ruptor, 524. b
Veſpaſianus, 699. 327. 717. v. 111
Veſpillones, 487. b 501. b
Veſtalis nuptię poſtulatę, 1075. b, de capta urbe libere dimittuntur, 1083. a
Veſunnici, 625. b
Vetus, 705. v. 476. 727. v. 399. 729. v. 431
Veternoſus, 465. b 658. b
Veternus error, 966. e 1072. b 1108. epigram. 13
Veteranioni Epiſcopo Felicis Papæ III. epiſtola, 441. d & ſeq.
Ugernum, 731. v. 572
Via ſalutis quare dicatur anguſta, & via perditionis ſpatioſa, 349. e
Viam ſalutis quibus datum eſt ſcandere, 349. d
Vialoſcenſis pagus Martialis, 510. b
Viacatio levi nihil gravius, 587. d
Vicaria dignitas, 865. b
Vicarianus apex, 470. c
Vicarius, 1053. a 931. c
Victor Epiſc. Navaſiæ, 1055. a 1110. epigram. 11. ejus epitaphium, 1135. epigram. 93.
Victor Epiſc. Taurin. 1015. d 1016. d 1018. a
S. Victor Martyr. 1031. b
Victor V. S. 843. a
Victor Quæſtor Anthemii, 661. v. 25
Victorii dulcedo, 564. b
Victorinus, 612. c
Victorius Comes, 607. a Poeta. 578. d
Viduæ duo minuta, 131. a, Vidua Eliæ, 131. b
Vienna, 558. e 606. b
Viennenſes, 586. b
Vigilii Papæ Encyclica ad univerſam Eccleſiam, 459 a, & ſeq. ejus infirmitas in Baſilica S. Euphemiæ, ibid. b, ibi ad ipſum diriguntur judices Imperiales, ibid. quid egerit cum iſtis judicibus, ibid. e, & ſeq. a militibus in Baſilica S. Petri in Ormiſda trahitur a S. Altari, 460. a, ejus fuga a prædicta Baſilica, 461. c, confeſſio Fidei, 462. d, & ſeq. in ipſum perſecutiones, 460. c & ſeq.
Vigilius Subdiaconus, 867. a
Villares deliciæ, 924. a
Villicus Poeta Rom. 744. v. 307
Vina Ligurum, 1144. epigram. 141.
Vincentius presbyter cum nollet cum hæreticis communicare multa patitur, 148. d e 149. b
Vinclicus, 721. v. 214
Vindicius levita, 555. a 589. d
Vini libatio in cœnis gentilium. 198. e
Vinum Aquarii offerre cur recuſent, 282. b, ut ex ſemine ſatanæ procreatum, reſpondent Severiani, 274. d, non bibunt Manichæi, ſed eſſe dicentes principis tenebrarum, 281. e, vini non uſus neceſſarius, ſed nimietas culpanda, 274. e
Viola uxor Baſſi, 1142. epigram. 129
Virgilius V. S. 852. e
Virgilius, 538. c 548. b 569. b 657. d 566. e 671 v. 184. 685. v. 4. 687. v. 15. 741. v. 214.
Virgilius ſtultus, 1140. epigram. 118.
Virginitati conjugium æquant Joviniaſtę, 292. b
Virginitatis votum, 1086. v. 17
Viſitator Eccleſię Romanę contra regulas datus, 986. e
Viſurgis, 785. v. 244
Vita nec in ęrumnos conſtitutis eſt odio, 992. a
Vitalis Epiſcopus Troconianus, 436. a, in cuſtodiam detruſus communicat cum hęreticis, & confirmant Petrum Epiſcopum Aleſſandrinum, ibid. b, a Synodo a communione ſuſpenſus, ibid. e
Vitalis, 852. e
Vitalis, & Conſtantii epiſtola ad S. Capreolum Epiſc. Carthaginenſem, 213
Vita hominum eſt, ut ratione utantur, 121. e, vita ratione non utens, vita non eſt, 122. c d, vita quorumdam, non hominum, ſed pecorum, 121. d
Vitellius ſumptuoſior, 560. c, Vitellii quina milia, 699. v. 324. ingluvies, 717. v. 108
Vitia noſtra regionum mutatione non fugimus, 854. e, maturos neſciunt, niſi quos primęvos imbuerunt, 917. b
Viris principis P. P. 1143. epigram. 137
Vitruvius, 530. e 618. b
Ulca fluvius, 963. a
Ulpia porticus, 735. v. 8. fora, 685. v. 545
Ulpius Traianus, 624. d 707. v. 561. 717. v. 116
Ulyſſis errores, 739. v. 122. 654. e, aſtutię, 560 b, Ulyſſeę certę, 641. b
Vocatio eſt donum Dei, 311. a
Vocatio militum Chriſti a quo, 193. a
Vocifero, 1057. a 978. c
Voluntarie Domino ſerviendum, 351. a
Voluntas Dei in omnibus impletur, 298. e
Voluntas hominis voluntati Dei reſiſtit, 306. b, & ſeq.
Voluntatis noſtrę conſenſus nos curat, & nos decipit, 317. c
Voluntatis alacritas fructum habet, 231. b
Voluſianus, 545. b
Vorangus prædium, 503. c
Vota reddenda, 355. e, de die in diem 356. e, pœna illorum qui vota non reddunt, 354. d, & ſeq. 355 a, & ſeq.

Votis apud Deum præmium debetur, aut ſupplicium, 835. d
Urbicus Theodorici conſiliarius, 1014. c
Urbium ſtatus non tam murorum ambitu, quam Civium claritate taxandus, 600. d
Urſinus Sedem Romanam favore Imp. repetere mollitur, 419. b, cum Arrianis qui Eccleſiam Mediolanenſem turbarant unitus, ibid. c, & cum Valente ibid. mala ab ipſo commiſſa, 420. b c, relegatos, 423. d, mala ab illicite ab ipſo ordinatis commiſſa, ibid. ipſius exilii locus, 426. c
Urſini factio quanta mala committat, 424. c
Urſus Tribunus Carthagine, 281. c
Uſura centeſima, 551. a
Utris Aſcitarum, 286. e
Vvardo fluvius, 504. b
Vvas comedunt Manichæi, muſtum non attingunt, 281. c

X

XAnthus fluvius, 740. v. 551. 755. v. 2.
Xenocrates crure collecto, 646. d
Xerxis copiæ, 703. v. 452. 735. v. 38
S. Xyſti Baſilica Mediolanenſis, 1118. epigram. 8
Xyſtus Epiſcopus, & Martyr contra Novatum ſcribit, 378. a

Z

ZAcchæus Epiſcopus Cæſarienſis refutat Valentinianos, 871. b, & Ptolemeitas, ibid. c
Zeno Imp. redit ad Regnum, 434. a, Legatos Apoſtolicos in cuſtodiam mittit, 435. d, laudatur, 439 d e, ad ipſum Epiſtola Felicis Papæ III. 439. c, & ſeq.
Zeno fronte contracta, 646. c 669. v. 176
Zeti pondera, 520. c 787. v. 346. 794. v. 48
Zeuſippus curva cervice, 646. e
Zoſimus ordinatur Epiſcopus Neapolitanus a prævaricatoribus, 146. e, a S. Maximo prædeceſſore ſuo adhuc vivente in exilio condemnatur, 147. a, Lucifer Calaritanus Epiſcopus non vult cum Zoſimo communicare, ibid. peccati ſui pœnas luit, ibid. b, dolens de peccato ſuo Epiſcopatui renuntiat, 147. c
Zothecula, 636. b 649. a

Digitized by Google

INDEX
IN NOTAS.

A

ABdicati declamationum argumentum, pag. 1083. a
Abgari regii juvenis epitaphium, 501. a
Acacii Conſtantinop. inconſtantia, 1058. d
Accubentium in ſtibadio quis ordo, 487. b
Acincus oppidum. 691. a
Acroſtichis antiqua, 861. a
Adam moriturum ſive peccaſſet ſive non peccaſſet docuit Pelagius, 174
Advocatio ſeminarium dignitatum, 875. b
Advocatorum privilegia, 486. f, 615. b
Aetheria Arelatenſis, 955. b
Aetii Com. pater, uxor, filii, 695. a, 698. e
Affectus, propinqui, 576. c
Agapitus P. V. 814. b, 1042. b
Agnorum Dei cereorum origo, 1044. b
Agricola P. P. Galliarum, 759. a
Agrœcius Epiſc. Antipolitanus, 589. b, Senonenſis, ibid.
Alamannia duplex, 727. a
Alamannis, a Clodoveo victis ſedes in Italia datæ, 969. e
Alani Vandalis juncti, 679. d
Albeoſes Helvii. 585. b
Albinus Patricius, 837. b
Alexandri M. fulmen, 735. b
Alleluia veterum Chriſtianorum canticum, 506. f
Allocutio Declamat. genus, 1085. a
Altare menſa dicitur, 199. d
Amalarius Diaconus auctor librorum de divinis officiis, 1045. a
Ambitus leges, 470. f
Amphictyonia epitaphium, 937. b
Anagnoſticum, 804. c
Angeli ſimul cum Cœlo & terra creati, 166.
Animam partem eſſe Dei error fuit Manichæorum, Priſcillianiſtarum & Origenis, 161. Animas ante corpora facta, & poſtea in corpore immiſſas docuit Origenes. ibid. Animas a Deo creari omnes conſentiunt, 172. a
Anthemius Aug. 476. f, 483. a, 662. a, 666. c, 672. a b, 673. a
Anthemius P. P. 668. d
Anthemius Imp. Græcus, 1022. b
Antonii monachi patria triplex, 1023. b
Apis Deus, 740. d
Apollinaris avi tumulos Lugduno vicinus, 521. b
Apollinaris Sinodii filius, 523. b
Apollinaris docuit Chriſtum non habuiſſe animam rationalem, 18a
Aponus fons, 879. a
Apronianus C. R. P. 873. a
Apta Vulgentium, 643. b
Aquæ ſextiæ, 781. a
Aquitani, a Gallis diſtincti, 770. b
Aquitaniæ duæ, 592. a
Aratoris patria, & honores, 939. a
Arbogaſtes nepos, 544. d
Arcadius Apollinaris filius, 523. b
Archidiaconorum ordo, 553. c
Archontiæ epitaphium, 1132. d
Archotamia Arelatenſis, 909. a
Arelate Conſtantina, 762. a Gothis ter obſeſſa, capta ab Eurico, 602. e
Arriani docuerunt Chriſtum animam non ſuſcepiſſe 181. d
dicuntur Homuncioniſtæ, 198. d
Arriani & Eunomiani ſapientiam Dei & Unigenitum Dei verbum unam eamdemque perſonam eſſe dixerunt, 163.
Arvandus P. P. Galliarum, 476. f
Arverni, 523. b, 548. d
Arverniæ laus, 548. d, 718. d
Arzuges, 699. c
Aſarota, 682. b
Aſcila non fuit filia Anthemii, 1005. a
Aſcini, 948. b
Aſellus P. V. 477. a
Aſſagetes, 715. c
Aſſeſſorum privil. 471. a
Aſterius Coſ. 615. d, idem Mag. militum, 743. b
Aſterius qui Sedulii carmina edidit, 819. c, ejus epigramma, ibid.
Aſtrorum aſpectus, 629. a
Aſturii Coſ. monimentum Leodii, 819. c
Atalanta, 694. d
Athenæum, 503. a, 535. b
Attica Felicis, 736. c
Atticæ diſciplinæ, 924. c
Atticus Nonius Coſ. 477. c
Aturres. 491. c
Auctor, 700. a
Audax P. V. 619. d
Auditorii Romani ad forum translatio, 1058. a
Ave initio Epiſtolarum, 944. c
Auguſti presb. epitaphium, 609. c
Ant. Auguſtinus, 715. c
Auguſtinus a Donatiſtis damnatur, 201. c, Romæ a Melchiade Papa abſolvitur. ibid.
Auguſtini ſtylum redolet epiſtola Africæ epiſcoporum miſſa epiſcopis Galliæ cum libello Emendationis Leporii, 215
Auguſtinus primus omnium in Africa presbyter prædicavit, 195. d
S. Auguſtinus quo die ordinatus Epiſcopus, 202. c
Avieni duo Conſules, 841. a
Avieni Fauſti F. Conſulatus, 805. b, 813. a, nomina, ibid. 817. a
Avienus Coſ. legatus ad Attilam. 481. a
Aviti Auguſt. Conſulatus 711. a, geſta, 713. b, 718. d, 720. c. 725. a, 731. e, 734. c
Aviti Epiſc. Viennenſis nomina, 1019. b, epiſtola ad Apollinarem fratrem, ibid. humiliarum tituli, 1020. b
Aureliani Epiſcopi duo, 951. a
Auroræ ſceptrum fax. 681. a
Auxanii tres, 478. i

B

BAbylonica, 652. d
Bagaudæ Tarraconenſes, 615. d
Baionenſes Epiſcopi, Lapurdenſes, 632. f
Baptiſmi candidati nomina edebant, 1124. f
Baronius Card. 495. a, 574. c. 645. a, 759. a
Baſilii tres Coſſ. 482. f
Baſiliſcus tyran. 962. b
Baſilius aquarum Sext. Epiſcopus, 592. b
Benedictus Chriſtianorum prænomen, 599. a
Benenatus, 850. d
Bernardus Saccus, 1055. a
Bibli Niliaci, 1130. b
Bibliothecæ auctorum imaginibus ornatæ, 659. b
Bigami a Clero excluſi, 600. e
Boetius, & Boethius, 892. b
Boetius ſemel tantum Conſul, 921. a, ejus filii uno anno Conſules, ibid.
Boetius Boetii F. 921. a
Brigantia, 1091. a
Bulla, 580. b
Burgundiones, 507. c, 722. c, 751. a. eorum reges, 478. b, 557. d, 561. d
Burgus Paulini, 773. a

C

CÆſarea in Africa duplex, alia in Numidia, alia in Mauritania, 260.
Cæſarius Epiſcopus Arelatenſis. 955. a, Liberium Patricium ſanat ibid. ejus vitæ liber 11. ibid.
Calchedon, Calchidios, 665. a

S. Ca-

S. Caiemerus, 1128. e
Camilla Ennodii propinqua, 943. a
Camillus pater Ennodii, 867. b
Campi Canini. 702. b
Canava, 1125. a
Cancelli & vela conſiſtorii, 468. e
Canon glebæ, 581. b
Capitum tributum, 751. d
Caramallus pantom. 785. c
Cari Imp. patria, 781. a
Caſſiodori verum nomen Senator, 841. b, cum patre confunditur, ibid.
Caſtella Epiſcoporum, 1137. b
Caſtorina veſtis, 560. e
Cataplus, 579. a
Cathedrarius orator, 531. a
Catthi ſub Francis, 727. b
Caucus, 1128. e
Celeuma, 506. f
Cellulanos habere juſſi clerici, 1039. b
Centrum cæli, 629. a
Cepaſii fratres, 975. e
Ceraunia, 689. b
Cerei Paſchalis mos 1043. a
Ceruchi, 1100. d
Chartarius, 904. d
Chironica ara, 509. a
Choraulæ, 653. b
Chriſti cœnæ accumbentium ordo, 488. b
Chriſti corpus abſque divinitate tribus diebus in ſepulcro jacuiſſe aliqui magni nominis Patres opinati ſunt, 309. b
Chriſtus ſepulcro extulit corpus quod conditum fuerat, ſed cum quanta majori gloria, 185. a
Cingulum Magiſtrat. 484. e
Circenſium deſcriptio, 786. d
Circi figura, 789. a, carceres, oſtia, 787. a, janua, 787. b, tribunal, 780. b, ſortes, 787. a, colores, 788. c, tuba, 788. d, metæ, 789. b, dextra & ſiniſtra, 789. e, ſleaus metæ, 790. e, ſeptem ſpatia, ibid. d, præmia, 791. a
Claſſicus, 1063. f
Claudianus Epiſc. Rejenſis, 639. a, presb. Viennenſis, 527. b
Clepſydra, 503. c
Clerici avibus venantes, 914. d, medicinam profeſſi, 925. a
Clericorum coma, barba, 551. c, corona, 576. d
Cloio Francus, 695. d
Cognomen nomini præpoſitum, 1223. b
Colaria, 495. b
Comenſis agri pulcritudo, 807. a
Comes & Dux, 607. b
Comitantenſes qui, 872. b
Comites rei militaris, 671. b
Comitiva Patrimonii a quo inſtituta, 859. a
Commodianus vetus ſcriptor, 823. a
Commonitorium, 626. e
Compoſtile, 1181. c
Compulſor, 907. a
Conciones ſacræ ex gradibus aræ, 767. f, 768. i, a ſtantibus auditæ, 768. k, earum Plauſus, 598. c
Conditoriam, 570. c
Conductor domus regiæ, 903. e
Conſentii duo, 614. e
Conſtantii Togati epitaphium, 833. b
Conſtantinopolis, 665. b
Conſtantini Magni luctus ob Criſpum, 561. c, quomodo ipſe mulctaverit judæos qui contra edictum urbem ſuam inſtaurare aggreſſi ſunt, 195. a, Manumiſſiones in Eccleſia fieri coram epiſcopo induſit, 196. d
Conſtantini tyranni conſulatus, 562. f, falſa conſtitutio, 259. a
Conſulatus apex dignitatum, 569. a, novorum Imp. 483. a, tyrannorum, 712. a, ornat principes, 687. a
Conſules pro locis diverſi, 711. a, eorum panegyrici, 618. a, manumiſſiones 685. c
Conſulum ſcipiones, 806. d, ſportulę, 937. a, pecunias ſpargendi mos, 993. a
Contra legere, 567. b
Convenæ oppidum, 593. a
Copula canum, 619. b
Corona Clericorum. 576. d, nuptiarum, 475. a
Coronati v. c. verſus, 1057. a
Creperus, 837. a
Criſpi Cæſ. ſtatua argentea, 562. c

Crocus epiſc. Nemauſenſis, 594. e
Jac. Cujacius, 588. e, 618. b
Cai, in metro, 877. e
Cura palatii, 798. d
Curſoria, 472. g
Curſus publicus privatis vetitus, 472. g, navigia quoqua conſtabat, ibid.
Nic. de Cuſa, 759. a
Cynici, 670. e

D

DAcia multiplex, 675. a
Dardanus P. P. Galliarum, 563. a
Dea Vocontiorum, 558. e
Decembrius Angelus, 496. d
Decoratus cauſidicus Quæſtor, 865. a, ejus Epitaphium, ibid.
Defenſor, 1129. a
Deuſonienſis Hercules, 625. a
Deuterios Gramm. 817. b
Dextræ locus ao potior, quam ſiniſtræ, 797. *in Coroni- de Sidoniana*.
Diaboli primum peccatum invidia, 169
Dictio declamatio. 1047. a
Didaſcalicus, 982. d
Digitorum loquela, 647. a
Dignitatum ordo, 569. a
Dii municipes, 739. b
Diœceſis vario ſenſus, 657. d
Dionyſius diaconus medicus, 925. a
Divos parens, 672. d
Domnus ut ſupra, 936. e
Domnulus Afer, 553. a
Donatiſtarum collatio quo tempore celebrata, 201. a, Donatiſtæ nolebant dici fratres ibid. locus collationis, ibid. b, edictum Marcellini Tribuni ut nullus accedat ad locum collationis ultra numerum præſtitutum ibid. c, quo pacto a Catholicis facta eſt collatio, ibid. d, Donatiſtæ linguam & manum præcidunt Epiſcopo, 201. e, acetum in oculos clericorum Hipponentium mittunt, 202. a
Donatiſtæ plurimi poſt collationem e ſchiſmate redierunt ad Eccleſiam, 202. b
Donatiſtæ dicebant Eccleſiam in univerſo orbe traditorum communione extincta apud ſe in Africa ſola remanſiſſe, 197. e
Drepanius, 615. b
Dux & Comes, 607. b

E

EArini comas, 779. a
Eccleſiæ ad Orientem converſę, 505. d
Eccleſiaſticæ interceſſiones, 809. e
Ecdicius Comes, 491. a, 515. b
Echoici verſus, 627. d
Extractores parietum metallis damnati, 198. c
Elephanti in triumpho, 679. b
Eleuſis Ceres, 740. c
Elpidus diaconus medicus Theoderici, 925. a
Eluſa olim metropolis, 592. d
Endelecbius rhetor, 536. b, 599. a
Ennodii nomina, 801. a 867. a, Pater Camillus, 867. b, propatruus Magnus Con, 805. b, Ætas, 1031. b, quando Epiſcopus, 1055. a, metaplaſmi. 832. b, 832. b, epiſtolarum ordo præpoſterus, 874. c, 891. b, 929. b, decreta legatio, 945. b, Apologetici approbatio, 973. a, 982. c, verba Symmacho Papæ in canonibus tributa, 981 c
Epiphanii epiſc. Ticinenſis legatio ad Anthemium quo anno, 1001. a
Epiſcopi primi ordinis ſacerdotes, 539. b, quomodo eligebantur, 553. b, 591. a 597. a, ab uxoribus abſtinebant, 567. c
Epiſcopi in Natali ſuo publice laudati, 1048. b, item quando aliorum ſermonibus intererant, 1051. a
Epiſcopi aliquando aſſumptionis ſuæ diem celebrarunt, 202. c
Epiſcopi ſoli olim verbum Dei prædicabant in Eccleſia, 195. c
Epiſtolas in ſcribendi mos, 821. b, earum ſtylus, 831. a, initia & clauſula, 916. e
Epiſtola adventoria, 626. d, evocatoria, 631. c, lo

Digitized by Google

mata, 579. b, holographa, 648. e, metatoria, 626. d
Erdnic Gothus, 825. a
Erichræ oppidum, 682. b
Ethica dictio, 628. g, 1047. a, 1086. a
Eucherii Lugdun. laus, 507. a, filii Epiſcopi, 605. e
Eugenetes, & ſimilia, 869. e
Eugeoetes advocatus Quæſtor, 889. a
Eugenii Tyr. conſulatus, 728. a
Euphemia Marciani F. 683. a
Euphronius Epiſc. Auguſtodunenſis, 595. b
Euprepia ſoror Eonodii, 833. a, 849. a
Enricus rex Gothorum, 1006. e
Euricus rex Gothorum Toluſæ, 478. f, 492. d, 592. c, 623. a
Eutropius P. P. Galliarum, 475. c, 518. e
Exagella, 1027. a
Exotica ſidere, 778. d

F

FAſti dati, 616. g
Fauſti Reienſes Epiſcopi duo, 639. e
Fauſti Conſulares duo, 803. a
Fauſtus Coſ. Gennadii Avieni F. 805. b, ejus dignitates, 839. a, poeta, 1099. b
Fauſtus Senior, 633. b 639. a 640. d 641. e 645, a 763. a 767. e
Felicis Papa ad Cęſarium epiſtola quo Conſule data, 955. a
Felix Rhetor Romanus, 817. b
Felix Magni F. P. P. 498. d 735. b
Felix epiſcopus Aptuogenes S. Auguſtinum ordinavit, 202. e, non fuit traditor, ibid.
Feraditana in Africa oppida duo, 263
Ferreolus P. P. Galliarum, 602. b
Feſtus Patricius, 1037. a
Fidelis Mediolanenſis ejoſque honores, 819. a
Firminus V. c. Arelatenſis, 827. a
Firminus Arelatenſis, 637. a
Fiſcalium onerum relevatio, 953. a indulgentia aut vacatio, 1009. b
Flagella crinium, 467. c
Flamines municipiorum, 559. d
Flamonium, 559. d
Florentia Baſilica a Florentio epiſcopo dicta, 208. e
Florentius cujus Civitatis fuerit epiſcopus, 202. a
Fœderati, 482. a 706. c
Folles argentei quanti valerent tempore Auguſtini, 202. c
Formę aquarum, 474. d
Formatarum genera & artificium, 579. b 580. b
Forum martis, 535 b, Trajani, ibid.
Forum Trajanum, 1058. e 1070. a
Francorum deſcriptio, 696. e
Fridericus Gothus, 729. a
Fridericus Rugus, 967. b
Fronto Comes, 548. e
Frontoniani, 466. e
Fugaces, 850. e
Fulgentii Ruſpenſis epiſc. nomine *in præf.*
Fulminis lapis, 689. b

G

GAbiniæ Gaudentiæ epitaphium, 575. b
Gabriel Simeonis, 532. c
Galli, Celtę, 769. b
Gallorum priſcus ſermo, 537. b
Garſias Loayſa, 467. c
Gazetum vinum, 770. c
Generoſi Eunuchi epitaphium, 891. b
Genſericus Rex, 679. a 699. b
Gentiles non omnes ſed ſtulti tantum ſtellas fatum ſignificare crediderunt, 167. e
Gerontii perfidia, 562. b
SS. Gervaſii & Protaſii corpora inventa, 199. d
Geſtatio, 508. c
Gigantes triformes, 738. d
Gir, Girræus, 715. b
Gladiatorum ſpectaculum munus appellatur, 196. a
Glovidenus, 879. b
Godigliſeus rex, 1020. e
Gothis tertia agrorum pars in Italia data, 950. d
Gothorum leges, 492. d
Gręcus Epiſcopus Maſſilienſis, 578. e
Grani, 467. c
Gratianopolis, Cularo, 525. a
Grinincenſes Monachi, 609. a
Gurdunicus, 879. b
Gondobadus rex Burgund. captivos in Italiam remittit, 1015. a

H

HEcatombion, 742. c
Helpidius pro Elpidio, 906. b
Helvii, Vivarienſes, 583. b
Heptateuchus, 567. a
Hercules Deuſonienſis, 625. a
Herculis agones & parerga, 738. e cultum Carthaginenſes a Tyriis acceperant, 197. e, in aliis Africæ Civitatibus propagatum, ibid.
Hoenius, 744. g
Holographus, 648. e
Homo a Deo factus nec mortalis nec immortalis, 174. b Imago Dei ſecundum imperium & poteſtatem, 170. b
Honoratorum tres gradus, 615. b
Honoratus Epiſcopus Arelatenſis, 767. e
Honoratus Cauſidicus Quæſtor, 840. c 865. a
Honorii Aug. conſtitutio Conſtantino Tyr. hactenus tributa, 760. a
Horæ inęquales, 504. d 533. e
Hormiſda Diaconus Eccleſiæ Romanæ, 933. d
Hormiſdæ Papę epiſtola ad Poſſeſſorem, 875. c
Hubertus Goltzius, 625. a
Hunnorum deſcriptio, 673. e 705. c, auxiliarium perfidia, 723. a
Hypobolum, 588. c
Hypodromus, 495. d

I

IBeria Ruricii, 745. a
Illuſtres reges cur appellati, 862. a
Illyricum duplex, 692. a
Imperatorum novorum conſulatus, 483. a
Inauſpicatus bonam in partem, 870. d
Incenſus lucernę, 1106. b, hora incenſi, ibid.
Indictiones quando deſinent, 982. a
Indoloria, 734. e
Interceſſiones Eccleſię, 809. c 997. a
Interior locus & exterior, 797. *in Coronide Sidon.*
Joannes Baptiſta Apoſtolus, 1054. e
Joannis Tyr. Conſulatus, 728. a
Jovinus Conſul, 784. d
Juvious Tyronus, 562. g
Iſidori Coſ. nomina, 841. b
Italię fines, 473. c
Juliani tres epiſcopi, 641. a
Julianus Comes Patrimonii, 859. a 903. b
Jurenſis Monaſteria, 554. d
Juſtina Ambroſio infeſta, 1111. a
Juſtini hiſtorici nomina, 801. a
Juſtus epiſc. Arvernorum, 540. b
Juſtus Lipſius, 479. c, *in Coronide Sidon.* 797.
Juthungi, 721. d
Juvenales ludi, 791. c

K

KAlendę januarii varie gentium ſuperſtitione polluebantur, 197. b

L

LAconius Lugdunenſis, 849. e
Lampridius rhetor Burdegalenſis, 622. e
Lapides milliares, 793. b
Laperdum, 632. f
Latus tegere, 797. *in Coronide Sidon.*
Laurentius epiſc. Mediolanenſis, 1053. a
Legatorum viatica, 572. e
Lemane Arvernorum, 548. d

Digitized by Google

Leo Eurici Conciliarius, 549. a 612. c 1007. a
Leonis Papæ cum Avieno, & Trigetio legatio ad Atilam, 481. a
Leontius epiſcopus Arelatenſis, 568. c, Burdegalenſis, ibid.
Leporius monachus Maſſilia ob hæreſim ejectum, in Africa reſipiſcit, ejus emendationis tempus, 203. ejus errores, ibid.
Liberii Patricii nomina & res geſtæ, 873. a
Liberum arbitrium, 833. a liberum arbitrium & fatum opponitur, 168
Ligula, 467. b
Lilios Giraldus, 1099. b
Lirinus, 573. b 767. a
Livia, Caſtellum, 613. b
Livia Pontii Leontii, 631. d
Livius Poeta Gallus, 792. e
Loca lautia, 632. g
Loci Virgiliani, 1087. a
Lucernarium, 1106. b
Lugdunum Convenarum, 593. a
Lugdunum Colonia a quibus deducta, 770. d
Lugdunenſis Germania, 560. b, primas, 591. a provincia diviſa in duas, tum in quatuor, 545. b
Lupicinus Euprepiæ F. 833. a, ejus nomina, 1059. a
Lupus Epiſc. Tricaſſium, 573. a
Luxus ſabbatarius, 469. c

M

MAcrobii verum nomen Theodoſius *in præfat. Sidoniana*.
Magi Perſarum, 667. a
Magiſter officiorum, 470. h
Magiſtri militum in Oriente, 668. c 691. a
Majorianus Aug. 487. b 486. e 702. c 705. b 708. c 710. e
Mamertus epiſcopus Viennenſis, 566. e 583. a 587. e
Manumiſſio in auſpiciis Conſulum, 685. c
Manumiſſiones in Eccleſia, 685. c 1041 b, facere coram epiſcopo Conſtantinus Magnus indulſit, 196. d, cum manumiſſio fiebat frangebantur tabulæ in quibus illorum ſervitus continebatur, ibid.
Marcelliana conjuratio, 485. c
Mariani Col. nomina, 477. c
Marmorum colores, 747. a
Marſyas in foro Rom. 754. b
Martini Dumienſis verſus, 546. c 769. a
Martyres viginti Hyppone celebres, 200. b, quinam ſint, ibid. c, inſigne eorum miraculum ab Auguſtino relatum, ibid. b
Maſſilia, 781. a
Maſſilienſes Epiſcopi, 587. b 595. a
Matheſeos vanitas, 629. b
Matrimonia inter cognatos, 887. a
Matrona mons, 1091. c
Maximi Aug. epulum, 487. b
Maximus V. S. Conſul, 913. a ejus epithalamium, 1094. a
Maximus Reienſis epiſcopus, 767. f
Menandri Epitrepontes, 540. c
Merobaudes Poeta, 743. b
Meſochorus, 469. d
Meſſala Fauſti F. Conſul, 923. a
Meſſala P. P. Poeta, 744. c
Mileſiæ fabulæ, 588. d
Militia triplex, 473. d
Miniſter, Diaconus. 893. a
Minuritio, 407. b
Miſocles epiſc. Mediol. 995. b
Mittendari, 872. b
Modoetia, 894. b
Monachi palliati, 536. d, coma brevi, 555. c
Mons Seleucus np. 538. c
Mors optata languentibus, 837. b, remedium non pœna, 175. a
Muoda in Pannonia, 968. a
Municipaliter natus, 485. d
Muſteus, 614. c
Mythologiæ duplex methodus, 737. c

N

NArbo Martius 771. b 779. b, obſidetur a Gothis 722 f 731. a 782. c.
Narona Dalmatiæ oppidum, 782. c
Natalis Cathedræ Epiſcopus, 1048. b
Nazarius Martyr, 1111. b
Nebricenſis Ant. 799. *in coronide Sidon.*
Nepotianus Mag. militum, 707. a
Nicetius Advocatus, 615. b
Nicol. Fab. Pereſebius, 760. a
Nicomachi duo, 612. c
Nomen proprium ultimum, 801. a 817. a
Nominum mediæ ætatis ratio, *in præf. Sidoniana*.
Nominum ratio poſt everſam remp. 802. a
Nomina (Aſterii Coſ. 819. c
(Avieni, 813. a
(Aviti Viennenſis, 1019. b
(Boetii, 921. a
(Caſſiodori, 849. b
(Ennodii, 802. a
(Fauſti, 805. b
(Felicis Rhetoris, 818. b
(Iſidori Coſ. 841. b
(Juſtini Hiſtoriæ, 801. a
(Liberii Patricii, 873. a
(Lupicini, 1059. a
(Symmachorum, 915. b
(Victorini Rhetoris, 802. a
Nonnechii Epiſcopi duo, 632. h
Novatus Epiſcopus Sitifenſis, 196. c
Numatiani itinerarium ad quem ſcriptum, 660. d
Numerariorum privilegia, 486. f
Numeri per digitos expreſſi, 647. a
Nummus Anthemii, 663. a, Calchedonenſium 685. a Cybiritarum 560. g, Poſthumi 615. a, L. Scipionis 715. c, Libii Severi 676. d, Pl. Valentiniani 510. c

O

ODoacris bellum cum Theoderico 965. a 966. b c
Oi diphthongus, 749. c
Olybrius cauſidicus, 812. 6
Ommatius, 746. a 748. b 769. a
Onufrius Panvinus, 477. c
Onychis gemmæ inſcriptio, 493. a
Opilio, 913. c
Opilio multorum nomen, 875. c
Ordo ſecundus ſacerdotum, 539. b 553. e
Origenis de omnipotentia creatoris 165. c, Solem & Lunam animalia eſſe rationabilia docet, 167. b, Origenis expoſitio de tunicis pelliceis Adæ, & Evæ datis, 177. c
Oſcillum, 1142. d
Orguſſlarius, 1091. d

P

PAlladii verum nomen Æmilianus *in præf. Sidonii*.
Palladius Cæſar, Petronii Max. filius, 509. c
Panegyricus Ennodii ubi & quando dictus, 959. a
Pantomimorum chorus, 786. c
Papæ nomen ſoli Romano tributum, 857. a
Papianilla Sidonii, 508. b
Parada, 831. e
Parochia, 657. d
Pars armata & civilis, 482. g
Parthenius ſororis Ennodii filius 889. a, Magiſter offic. & Patricius, ibid.
Paſtura, 195. a
Pater æternus ſemper gignit, & ſemper naſcitur filius, 187. 188.
Paterius Conſul ſtatua ornatus, 1069. a
Patiens Epiſc. Lugdunenſiv, 503. b 581. d
Paulini Nolani uxor facta ſoror, 568. c
Paulinus Epiſc. Biterrenſis, 626. c
Paulinus auctor Eucharistici, 626. c, Librorum de vita Martini, ibid.
Pectus quando tundebatur in Eccleſia, 199. e
Pelagius P. P. 1010. c, Poeta, ibid.
Pentameter commaticus, 659. c
Peræquator, 809. a

Perpetuus Epiſc. Turnnenſis, 545. c 596. e
Perſarum Dii aqua & ignis, 667. b
Perſica pax duplex, 666. e
Petilii Proceſſii togati Epitaphium, 1101. a
Perronii Maximi honores 510. a, mors, ibid.
Petrus Mag. epiſtolarum, 651. b
Philematia, Philematio, 499. b
Philiſtion mimographus, 494. f
Philoſophorum barba, pallium, & clauſa, 528. e
Picti populi, unde dicti, 916. d
Pila & columna, 493. b
Pittia Comes, 968. b
Placidina Leontii, 524. b
Pœnitentia, 813. b
Pœnitentes comam tondebant, 552. d
Polemius P. P. Galliarum, 542. d 753. c
Poliniaca ars, 532. c
Politianus Aug. 465. a ibid. c
Polynices auriga circ. 788. c
Pomerius Arelate, 825. c
Populus & plebs, quævis multitudo, 1141. b
Portianus Abbas, 934. e
Poſſidius Epiſc. Maſſimaoenſis in Africa forte cum aliis non occurrit Hunerico regi ſub mœnibus Carthaginis, 263. k
Poſt conſulatum in annis Impp. quid ſit, 483. a
Precipuum, 582. f
Præfectorum præt. eſt tributa exigere, 1010. c
Præfectus annonę, 484. g
Præfectus urbis, 483. c 484. g
Præſcriptionis xxx. annorum auctor Theodoſius junior, 618. b
Prandium hora quinta, 304. d
Presbyteri ſecundi ord. Sacerdotes, 539. b 553. c
Presbyteri quando cœperint prædicare verbum Dei in Eccleſiis Orientis 195. c. Africę ibid. d, Galliæ ibid.
Primatum origo, 591. a
Primigenii medici epitaphium, 508. c.
Princeps Præfecti præt. 1143. a
Principes municipii, 599. b
Principius Epiſc. Sueſſion. 633. a
Priſcus Valerianus P. P. Galliarum, 564
Probi V. I. epitaphium, 917. a
Probus Felicis frater, 527. a
Procopius Mag. militum, 667. a 668. e
Proculus Ligur poeta, 1093. c
Proſper Aquitanus Epiſcopus non fuit, 633. b
Proſperi Epiſcopi duo, 633. b
Provinciæ primæ quænam, 591. a
Prudentii poetæ ætas, 1032. b
Purpura pro ornatu, 495. a
Puteolanus pulvis, 666. b
Pyripoma, 805. a

Q

QUadratarius, 511. c
Quæſtura dignitas literarum, 511. a
Quinquenoſlia quando, 753. a
Quinquennii vacatio, 1909. b
Quintilianus acutiſſimus declamator, 1078. a
Quirites Eoi, 664. d

R

RAcanæ, 947. a
Ragnahilda Eurici Regis, 535. a
Ravenna triplex, 473 b
Reciproci verſus, 654 c
Recurrentes verſus, 628. e, 654. c
Rectores Provinciarum a Præfectis præt. creati 471. c
Redhibere, redhibitio, 847. a
Regia porta, 1120. b
Reii Apollinares, 583. a
Relevatio, 953. a
Remi Galli epitaphium, 1132. d
Remigius Epiſc. Remorum, 642. c
Reſtituta Baſilica Epiſcopalis Carthaginenſis, 196. a, 198. a, nomen aliarum Baſilicarum Carthaginenſium, ibid. b
Retentatne, 810. d
Rhodanuſia, 473. a
Ricimeres duo, 1001. a
Ricimer Mag. militum, 674. f 678. c
Riotanus rex Britonum, 510. c
Rogationes a Mamerto inſtitutæ, 566. e 585. a
Roma Patria communis, 476. c
Rufino favent Occidentales, 503. b
Rufini Palæſtini libri duo de fide 190. citantur a Joanne Diacono 159. Rufinus impugnat peccatum originale, 179. a
Ruricii Lemovicenſes Epiſcopi duo, 745. a, ſenior 543. c 745. a
Ruſticus Epiſcopus Lugdunenſis, 1016. b
Ruſtici epiſtola ad Eucherium, 507. a
Ruſticus Mag. officiorum, 561. a

S

SAbbata feſta omnia, 469. c
Sabbatis feriati Orientales, 469. c
Sabelliani Deum Filiopatrem appellabant, 189.
Sabini Præf. annonę epitaphium, 899. a
Sabinianus Magiſter militum Anaſtaſii, 968. e
Salonius Epiſcopus Genevenſis, 605. a
Sanctiſsimi appellatio Diaconis tributa, 881. b
Sapaudia Burgundionum, 1019. a
Sapientię nomine aliquando a patribus Spiritus ſanctus deſignatur, 260.
Sapor quivis Rex Perſarum, 682. c
Sarſor, ſarſurium opus, 1135. a
Joan Pavaro, 491. c 515. b 540. b 639. b 703. c 711. a 769. b
Joſeph Scaliger, 561. f 759. a 783. a
Scena, 586. c
Schema, 1115. a
Scipiones, virgę Conſulum, 806. b d
Scrinia ſacra, prętoriana, patricię ſedis, 708. c
Scyri, 715. b
Securitates, 565. c
Sedatus Epiſc. Neumaſenſis, 616. a
Sedulii poetæ ætas, 810. c
Segiſcultus miſſus in Africam contra Bonifacium 198. c
Segmenta, 962. d
Senarius Comes Patrim. 847. b 883. a
Senator, multorum nomen, 841. b
Senatoſconſultum Tiberianum, 479. c
Senemſal in Africa duo, 257. f
Senonia provincia, 545. b
Septimius Serenus, 753. d
Serdica Daciæ, illirici Thraciæ op. 675. a
Serenæ uxoris Stiliconis votum, 1112. c
Serenus Sammonicus, 753. d
Seſſis fluvius, 1092. d
Sidonius patria Lugdunenſis, 769. b, Majoribus illuſtris 470. g, Comes 490. b, Aviti Aug. gener 713. b Statua donatus 659. b, Gręce doctus 611. e, Præfectus urbi 483. c 542. f 659. a, creatus Epiſcopus, 574. c, Sidonii eleemoſynæ 519. a, Liberi 508 b 523. b, Epiſtolarum editiones variæ 537. a, Lapſus memoriæ 735. b 764. b, Sidonio libros nuncupat Mamertus Claudianus, 527. c
Sigma lolii 487. b, in ſigmate ſeu ſtibadio accumbentium ordo, ibid.
Car. Sigonius, 674. c 686. c 725. a 732. f
Siniſterior in circo, interior, 789. c
Sirmium a Theoderico receptum, 967. d
Siſtaricenſis inſcriptio, 563. a
Sitifenſis civitas magno terremotu concutitur, 196. c
Solidum aureum quanti venditum, 202. d
Smaragdi viror, 1095. a
Solœciſmus morum, 639. c
Sororius, 771. a
Sortes variæ, 740. e
Sponſæ ad viros ducuntur, 575. b
Sportula Conſolaris, 616. f
Staturæ modus VII. pedes, 752. b
S. Stephani reliquiarum inventio 199. c, in earum gratiam multæ memorię in Africa excitatæ, ibid.
Stephania Rom. 919. a
Stephanus Epiſc. Lugdunenſis, 850. f
Stœchades Inſulæ, 1007. b
Stomacium, 1142. d
Strura fluvius, 1092. d
Subſcriptus, 1124. f
Syagrii Lugdunenſes, 557. a
Syagrii Conſ. triplex Præfectura, 477. c. 602. c
Symmachus Papa cujus criminis calumniam paſſus 975. d ejus epiſtolæ ab Ennodio ſcriptæ 832. c 874. a, falſo

illi

Digitized by Google

illi tributa epiſtola, 1053. b
Symmachorum ſtemma, 915. b
Symmachus Boetii filius, 916. h
Synodus Epaunenſis qua anno, 813. a, Item Carpentoratenſis, 875. e
Synodus Rom. palmaris quænam, 971. a

T

TAmallumum urbs duplex in Africa, 257. a
Tancila Comes, 838. d
Tarantaſia, 1020. d
Terræmotus magni anno Chriſti, 419. 196. b
Tertia provincia, 545. b
Theodoſius Comes Africanus, & Britannicus, 770. e
Theoderici duo Gothorum reges in Gallia, 466. i 721. a 729. a
Theodericus rex cujus filius 960. b, Zenonem ſolio reſtituit 961. c, Oſtrogotham filiam Sigiſmundo locat, 967. a, Amalafredam ſororem Thraſamundo, 969. b
Theodoſius, 700. a
Thoriſmodus rex Gothorum cur occiſus, 602. d
Thraſamundus rex, 861. a
Thraſibulus mathematicus, 630. e
Thyrambi, 1100. e
Titiani ſenioris opera, 465. d
Toga, togatus, 509. b
Toreuma, torale, 468. f
Turques pro diademate, 731. b
Tractator, 539. a
Trebaa, 488. e
Tricaſtini, 584. d
Trigerius Præfectorius legatus, 630. d
Tritenchus, 567. a
Tuburbum majus, & Tuburbum minus duæ civitates in Africa, 200. d
Tuburbitanæ martyres quę fuerint, 200. d

V

VAlamer Gothus, 673. a
Valentia Segovellaunorum, non Cavarum, 584. e
Valentiniani Plac. lex nova, 539. b
Valentis Comitatenſis epitaphium, 892. b
Valeriani Chartatii epitaphium, 904. d
Vallia rex Gothorum, 678. d
Vargi, 577. a
Vaſenſis Synodus II. prędicandi dat facultatem presbyteris, 195. d
Vaſio op. 558. e
Vates Epiſcopus, 1091. b
Venantii duo. 885. a
Verolla, 943. b
Verſiloquus, 1099. a
Veſi, Veſugothi, 738. d
Veſperitinus hymnus, 1106. b
Veſunnici, 625. a
Veternus, 1108. c
Vicaria ſecunda Præfectura, 470. i
Vicarii ſpectabiles, 1053. b
Vicarii a Principe creati, 471. i
Vicarius per Gallias unicus, 470. i
S. Victor martyr Ennodium ſanat, Apollinarem e carcere liberat, 1038. a
Victor Viteoſis author notitię Provinciarum, & Civitatum Africę, 257. Acacii Patriarchę Conſtantinopolitani precibus Hiſtoriam ſcribit. ibid.
Victorianus V. C. 611 c
Victorini Rhetoris nomina, 802. a
Victorius Comes, 607. b
Vicus Julius Aturenſium, 491. c
Vincentius Lirinenſis Lupi frater, 573. b
Virgilii laus, 908. a
Vocontiorum oppida, 558. e
Voluſianus P. V. 660. d
Voluſianus frater Sidonii, 545. a 607. a
Ugernum caſtrum, 733. a
Uſura centeſima, 551. b
Uſurę ſupra duplum non debentur, 551. b

X

XYſti III. Papę accuſatio, 976. d

Z

ZEnoni Imperatori curę fuit Eccleſia Carthaginenſis, 258. ibi legatus mittit ob defenſionem Eccleſiarum Catholicarum, ibid.
Zotheca, 635. b

Digitized by Google

INDEX AUCTORUM

QUI CITANTUR, ET EMENDANTUR IN NOTIS.

Aſteriſcus præfixit Sirmondus nondum tunc editis.

A

ACro, *in Coronide Sidoniana*, 799. lin. 18
Acta citenſia, 1136. a
Ado, 586. 1020 d
Æthici itinerarium, 767. a 783. a 1020. d
Agathias, 467. c
Aimoinus, 613. b 734. c
* Alanus, 497. a
Alciphron, 540. c
Aldelmus, 496. lin. 12. 1129. b
Alexander Trallianus, 770. c
Amalarius Diaconus, 1043. a
Ambroſius, 481. 487. a 489. a 170. 175. 230. 155. c 560 c 586. d 721. d 757. b 792. b 481.
Ammianus Marcellinus, Vide Marcellinus Ammianus.
Anaſtaſius bibliothecarius, 1037. a 1056. b
Anthologia Græc. 654. c 655. 693. b 785. c
Antipater Boſtrenſis, 172
Antonini itinerarium, 257. 266
Apollinarius, 716. c
Apollodorus, 694. d
Apollodorus Comic. 718. c
Apulejus, 534. d 536. b 632. g 1000. d
Arcadius I. C. 572. c
Ariſtænetus, 622. f 765. e
Ariſtides, 509. a
Ariſtoteles, 982. d
* Aſterius Amaſeæ Epiſc. 506. f 196. 197. 469. c
* Aſterii Coſ. epigram, 821. c
Atticus C P. epiſc. 579. b
Athanaſius, 189.
Auguſtinus, 504. d 506. f 576. d 586. d 618. a 651. f 670. c 700. e 768. k 179. 182. 184. 187. 195. a & b ib. d 196. d 197. a b c 198. d 199. b d c 200. a b e 201. e 202. a b 203. 257. 258. 259. 260. 263. 266. 805. a 915. b 1054. d. 1025. a
Auguſtinus emend. 649
* Auguſtini ſermo, 1042. b
Avitus Viennenſis, 558. d 585. a 609. a 847. a
* Aviti Vienn. epiſtola, 1019. b
Aurelius Carthag. epiſc. 700. c
Auſonius, 564. c 626. d 632. e 644. c 691. a 770. b 787. b 790. d 791. a 837. a 1077. a 1142. d 465. d 471. 485. d 497. a 504. d

B

BAſilius Cæſar, 487. a
Baſilius Seleuciæ, 475. a
Beda, 197. c 198. d 199. a b e 200. e 633. b
Bernardus 580. b 598. e
Boetius, *in præfat. Sidonii*.
Boetius, 837. b 876. c 915. b 921. a 520. d

C

CÆſar, 718. d 584. b
Cæſarius Arelatenſis, 624. d
Callimachus, 659. c
Candidus Iſauricus, 684. a
Capitolinus, 665. a 465. 535. b 466. d
Capitularia regum, 552. d 619. b 658. d
Caſſianus, 204. 206. 305. 307. 891. a 1008. b
Caſſiodorus paſſim, 547. a 202. d 564. b 565. c. 567. a 610. d 615. b 632. f 631. c 665. a 676. d 677. b 695. a 716. c. 722. c 770. c 785. c 787. b 808. a 809. a 810. d 811. a 814. b 915. a 828. a 838. d 840. c 844. a 848. c 859. a 865. a 866. a 869. a 873. a 879. a 880. d 521. a 522. c 474. d 479. a 484. f 494. f 503. c 1144. a 465. d 468. d 471. c 472. g 1034. b 1054. c 1130. b 1135. a 969. a 970. c 1005. b 1010. b d 965. a 966. b 967. c d 968. d 883. a 885. a 887. a 904. d 907. a 912. a 915. d 916. b 939. a 941. a 950. c d e 953. a 902. c e
Caſſiodorus emendatus, 840 a 848. b 910. a, explicatus, 842. b 857. a 903. c 938. b
Cenſorinus, 557. b 503. c
Chiffletius, 257
Chryſoſtomus, 168. 196. c 197. d 569. a 598. c 668. b d 538. c 488. b
Cicero, 560. g 579. a 639. e 717. a 742. 754. e 790. c 831 a 974. b c 975. e 1047. a 467. a 468. f 473. c 485. d 497 b 543. b *in Coronide Sidoniana*.
Claudianus 616. g 685. c 687. a 688. a 689. b 700. c 715 b 717. 738. d 740. c 880. c
Claudianus emend. 667. a 714. e
Claudianus presb. 528. c 499. a 539. a
Clemens Alex. 740. d
Clemens Papa, 505. d
Codex Juſt. 476. c 471. e 479. c 480. g 486. f 572. b 616 g 671. b 907. a 993. a 1041. b
Codex Theodoſianus, 551. a 196. a 199. a 202. e 563. a 601. c 616. c 626. e 631. e 668. e 671. b 685. e 708. c 785. a 193. b 810. d 850. e 871. b 945. b 947. a 1048. b 1143. a 470 f 478. e 479. a 500. e 542. f, appendix Cod. Theodoſ. 202. a
* Commodianus, 893. a
Concilium Africanum, 259. Milevitanum II. ibid. 262 Carthaginenſe 111. 260. Cirrenſe, 261. Zerrenſe, 259. Carthaginenſe ſub Cypriano, 257. 262. 263. 264 Vide Synodus Bracarenſis &c.
* Conſtantinopolis, διάμετρ, 561. c, κτίσματα, 666. c
Conſtantius presb. 568. c 581. a 509. b, emend. 722. g
Corippus, 615. f 770. c 468. d
* Coronatus V. C. 1087. a
Q. Curtius, 682. b
Cyprianus, 269. 653. b 786. c 493. c 496. d
Cyprianus de vita S. Cæſarii, 637. a 825. c 827. a 733. b 495. c
* Cypriani liber II. de vita Cæſarii, 956. a
Cyrillus Hieroſolymitanus, 1124. f

D

DAmaſcius, 661. a
Demetrius Phaler. 231. a
Democritus, 610. d
Demoſthenes, 488. c
Dio, 788. c 770. d 470. f 479. c 503. a
Diodorus Sic. 551. b 705. b
Diodorus Tarſenſis, 269
Dionyſius Halic. 789. a
Donatus, 787. a
Drepanius, 560 d 655. b

E

EInartus, 752. b
Ennodius, 549. b 557. a 561. d 576. d 588. c 658. b 710. c 716. e. 751. d 762. a 474. f
Ennodius ex conjectura emend. 804. d 805. a 822. b 855 a 828. b 838. d 879. a 880. d 913. c 970. d 972. a 975 a 1096. c 1139. a
Epigrammata vetera, 622. f 736. c 739. b 862. b 523. a 1146. a
Epigrammata Græca, 750. b 501. a 693. b 654. c 647. f a 788. c
Epiphanius, 177. 181. 210. 494. f 567. a
Epiſtola Provinciæ Byzacenæ ad Conſtantium, 261 262. 263.
Evagrius, 663. a 668. b 671. a 795. d 1058. d
Eucherius, 573. b. 767. b c d e g
Eugippius, 577. a 964. b e
Eumenius, 586. c 470. h
Eumenius rhetor, 1009. b
Euripides, 689. a 723. a
Euſebius Cæſ. 564. c 768. k 786. c 490. b 494. f
Eutropius, 665. a 783. a 481. a

Digitized by Google

F

FAcundus Hermianenſis, 505
* Faſti Idaciani, 211. a
Fauſtus Reienſis, 367. c 573. b 745. a 199. c 1038
Felix Papa, 955. a
* Ferandus Diaconus, a 124. f
Firmicus Mat. 740. c
Flodoardus, 593. 633. a 642. c 658. d 784. d
Fortunatus, 568. c 607. d 657. a 672. c 709. b 743. a 770. c 1059. 1038. b 534. b 536. b
Fredegarius, 792. d
Fulgentius, 634. b 926. b n. 4

G

GAudentius Brixienſis, 1110
Gelaſius Papa, 634. b 839. a
Gellius, 741. b
Gennadius, 583. a 634. b 735. b 823. a 1051. a 531. 850. c
Gerbertus, 922. h
* Gloſſæ juris, 579. a 581. f 872. b 1143. a 470. h 816. f 626. a 708. c
* Goteſchalcus Monachus, 877. c
Gregorius Magnus, 260. 810. c 832. h 926. b 1041. a 491. b
Gregorius Nyſs. 469. c
Gregorius VII. 532. c 591. a 977. a
Gregorius Theologus, 664. c 705. a 766. c 768. i 484. a 809. a
Gregorius Tauromenitanus, 198. c
Gregorius Turon. paſſim, 345. c 546. d 548. d 550. a 552. d 554. d 557. d 561. c 562. e 568. c 576. d 582. d 583. a 584. b 586. d 587. c 592. c 594. a 595. b 599. a 607. a b 608. c 632. h 638. b 658. d 713. a 712. a 718 d 722. a 727. a 731. c 769. a 770. c 850. e 1003. a 1031 a 1135. a 467. c 491. a ibid. c 492. e 523. b 516. c 519 b 529. a, emendatus, 534. b

H

HEgeſippus, 619. c
Hepbeſtion, 659. c
Hermogenes, 627. d
Hero Alex, 503. c
Herodotus, 667. b
Heſychius, 542. c
Hieronymus, 564. e 567. a c 589. 656. c 640. c 647. a 648. a 665. a 766. c 167. 271. 183. 1026. b 479. b 503 b. 541. c
S. Hilarius, 220
Hilarius Arelatenſis, 552. d 574. h 768. b
Hilarius Papa, 558. d 575. c 377. c 578. d 587
Himerius, 787. h 793. a
Hincmarus, 379. b 658. d 762. 760. a * 579. b
Homerus, 689. a 787. a 790. e
Honorii Conſtitutio. 760. a
Horatius, 657. 6 689. a 734. b 781. d
Hormiſds Papa, 876. c 846. b

I

* IDacius 568. c 595. h 613. d 616. c 666. d 685. a 713. h 721. c 728. e 742. b 548. c 196. b 1121
Inſcriptiones antiq. *præf. Sidonii.* 547. b 559. d 562. f 563. a 573. b 583. a 587. 617. 680. d 643. b 648. c 711. a 741. 744. e g 771. a 781. a 785. a 787. a 788. c 792. b 824 b 834 b 850. d 869. a 892 b 899. a 904. d 922. a 928. b 949. b 1132. d 482. e 501. a h 508. c 310. e 523. a * 609. 685. a 636. b 672. b 743. c 771. h 793. b 466. e 477. a 496. d 500. c. 508. c 309. 510. c
Interpretes ſeptuaginta, 891. a 979. b 1130. b
Joannes Maxentius, 487. a
Joannes II. Papa, 203. 813. 8 919. a
Joannes VIII. 794. b 997. a
Joannes Diaconus, 190
Joannes Garnerius, 504. 205. 206. 208. 207. 209. a 10
Jornandes 558. d 631. c 725. h 960. b 961. a 965. a 966. b 968. d e 969. b 481. a 510. c, emendatus, 491. a
Joſephus, 503. d
Irenæus, 160. 472. e
* * Irenæi locus Græce, 835. a
Iſidorus *præf. Sidonii*, 560. c 689. a 1100. d 1025. a 467. c, emendatus, 537. 1121
Iſidorus Peluſiotes, 469. c 537
Itinerarium, 558. e 594. a 643. b 673. a 770. h
Itinerarium Hieroſolymitanum, 1092
Julianus Imp. 664. c 687. a 696. e 751. d a 471. f 491. a 503. f
Julius Orator, 259.
Juvenalis, 647. a 745. a 541. h 799. lin. 32
Juvencus, 487. b

L

LAſtantius, 739. b
Laertius, 667. b 509. a
Lampridius, 611. b 630. c 656. b 335. b
Leges Langobardicæ, 577. a
Leo Bituricenſis, 545. b
Leo Papa, 578 d 597. a 874. 353. b, emendatus, 345. b
Leontius Scholaſticus, 785. c
Lex Ripuaria, 577. a, Salica, ibid.
Libanius, 687. a 1086. 6 538. c
Liberatus, diaconus, 1057. b 1058. c d
Licontius, 705. h
Livius, 584. d 684. c 787. b 679. b
Longus, 506. f
Lucanus, 706. c 741. h 997. h 1100. d
Lucianus, 640. c 718. c 738. f 739. a 762. a 786. c 495. a 499. b 538. c
Lucidus Presb. 578. c
Lucretius, 499. b
Luitprandus Ticinenſis, 469. b
* Lupus epiſc. 568. c
Lycrophon. 765. a

M

MAcrobius, 651. a 754. d 792. b
Malchus ſophiſta, 684. a 960. b
Manilius, 622. f 693. b
Marcellinus Ammianus, 584. d 601. c 632. d 668. c 672. b 674. d e 685. c 702. b 753. a 784. d 915. b 471. c 545. h
Marcellinus Comes, 634. h 666. e 734. h 960. h 961. c 968. e 1010. c 510. f
Marcellinus, 196. b
Marcellus Med. 379. a
Marius Victor, 668. b 756. b
Martialis, 579. a 626. d 741. d 754. h 780. a 504. d 468. f 488. c
Martialis emendatus, 1158. b
Martianus Capella, 687. a 818. b 837. a 1093. a 1130. c
Martinus Dumienſis, 768. a 546. c
Maximianus, 758. c
Maximus Taurinenſis, 897. b
Menander, 540. c
Minutius Felix, 667. a 797. *in Coronide Sidon.*
Modeſtinus I. C. 470. f

N

NIcarihus Poeta, 647. a
Nicetas Choniates, 580. b
Nicolaus I. Papa, 658. d
Novellæ Cod. Theod. 615. h 618. b 649. 706. c 809. a 875. h 916. b 481. a 482. f 510. e 560. d 618. b 649. c 663. a 677. b
Novellæ Cod. Juſtin. 560. d
Notitia Imp. 675. a 1143. a 585. a
Notitia dignitatum Imperii, 265
Notitia Civitatum, 583. b 592. d
Numatianus, 660. d 483. c 744. c, emendatus, 660. d

O

OBſequens Julius, 741. b
* Odo Derobern. 539. b
Olympiodorus Thebæus, 562. a f 563. a 916. b 481. a
Optatus, 768. k. 539. b
Optatus Milevitanus, 201. a d 560. 261. 263. 268. 995. b
Orientius emend. 653. a
Origenes, 670. c
Oroſius, 562. h 783. a
Orpheus, 742. a
Ovidius, 619. b 681. a 787. a 790. e

I N D E X.

P

PAnegyrici, 624. e, 711. a, emend. 701. e, 721. d
Papinius 653. a 694. d e 747. a 748. c 787. a 788. d 789. c 793. a 984. c
Paſchalis II. 583. b
Paterculus, 510. d
Paulinus presb. 1111
Paulinus Nol. 593. 599. a 665. a 675. a 787. b 877. c 495. b 505. d 506. f 546. c
Paulinus de vita S. Mart. 596. e 602. c 715. a 482, g 487. b 536. b
Paulinus Auctor Eucharistici, 576. e 758. c
Paulus Diaconus, 832. c
Pelagius Papa 624. d
Pentadius, 627. d
Perſius, 504. d
Petronius, 570. c 666. b 1122
Petronius Arelatenſis, 477. d
S. Petrus Chryſologus, 197. b 1053. a
Plancus apud Cic. 536. a
Plato, 496. d
Plinius, 469. a 474. d 495. d 502. c 534. d 558. e 534. d 558. c 583. a b 584. d 614. c 628. g 643. b 666. b 767. a 782. a 791. a 794. c 809. a 870. d 1007 b 1095. a 1123. a 1130. b 266. m
Plinius emend. 584 c 583. a 265. d
Plinius junior, 469. d 483. a 496. d 550. b 614. c 624. c 626. d 742. e f 778. a 550, b
Plinius junior emendatus 625. b 777. a
Plutarchus, *in præfat.* 799. lin. 29. 493. b 498. b 510 d 551. b 588. d 644. c 717. a
Pollio Trebellius, *in præfat.* 616. f 1077. a
Pomponius Mella, 558. e
Pontius Diaconus, 1109
Porphyrius, 654. c 667. a
Porphyrius Optat. 628. c
Poſſidius, 195. b, ibid. d 197. a c 198. a c 824. b
Pricianus, 1085. a
Priſcus rhetor, 486. c 679. a 695. a
Procopius, 486. c 481 a 685. a 259. 813. a 920. a 925. a 950 c
Propertius, 737. a
Proſper, 584. c 602. c 721. b 782. c 915. b 1019. a
* auctior 482. c 602. d
Prudentius, 468. f 538. e 551. c 673. b 739. b 747. a 758. c 768. i 1032. b 110. b 1118.
Ptolomæus, 558. e 584. d 625. a 715. b 767. a 258. 264. 266. 267. 964. c 1008. b
Publicola, 700. c

Q

QUintilianus, 540. c 1078. a

R

RAtbodus Episc. 580.
Rarbodus Epiſ. apud Ivonem, 280. b
Rhianus, 658. d
Rothaldus, 658. d
Rufius Feſtus, 691. a
Ruricius, 557. b. 576. c 581. a 600. e 623. a 616. e 689 a 927. b 826. c 1033. a
* Ruſticus, 587 a
Rutilius Namatianus, 470 h

S

SAlvianus, 468. f 480. t 552. d 553. a 605. a 722. f 724. b
Sedulis, 821
* Sedulius Scotus, 640. e
Seneca, 564. c 679. b 777. a 790. c 831. a 1131. b 502. c 532. a *in coronide Sidoniana Rethor*, 628. g 627. d
Seneca Poeta, 715. a 467. a
Servius, 656. b 466. 494. g
* Severianus Gabal. 467. b 475. b 1118.
Sex Victor, 887. a
Sidonius, 200. d 817. a 868. b 875. b 913. c 914. d 915. b 962. d 999. a 1002. b 1006. c 1007. a 1070. a 1093. c 1090. a 1136. b
Sidonius emendatus, 632. g b 638. c 643. b 657. c 667 a 669. b 672. d 674. c 681. b 686. d 695. d 709. b 715. b 719. b 721. d 725. b 733. a 765. b 775. a 779. a 468. f 551. b 821. b 1047. a 1136. b
Silius Italicus, 790. e
Socrates, 505. d 559. 664. c 666. e 668. b 734. b 766. c 768. i 915. b
Socrates emend. 558. a
Solinus, 684. a
Sophocles, 787. a 788. d 789. b
Sozomenus, 561. b 980. d, emend. 558. e
Spartianus, 497. b
Spartianus emend. 1122
Stephanus, 665. a
Stephanus Baluzius, 258. 268
Strabo, 494. i 543. b 623. b 631. b 666. b 667. b 689. a 767. a 473. c
Suetonius, *in præfat. Sidonii*, 485. d 570. c 788. b, *in Coronide Sidoniana*.
Suidas, 619. b 913. c. 468. d
Sulpitius Severus, 469. b. 536. d 539. a 545. c 667. a 769 b 879. b 1129. a
Symmachus, 483. c 535. b 564. e 565. c 601. c 613. 616 f 617. 632. g 636. b 655. a 701. 708. c 744. c 787. a 837. a 937. a
Symphoſius, 1130. c
Syneſius, 668. d
Synodus palmaris emend., 977. a
Synodus Bracarenſis, 467. c, Agathenſis, 551. 552. c 868. a, Carthaginenſis IV. 552. c 1124. f, Lemovicina, 552. c, Toletana III. 552. d, Auvernica, 554. c, Arelatenſis, 576. c, Toletana IV., 576. d Trullana, 579. b, Calchedonenſis ibid. Meldenſis, ibid. Cabilonenſis II, 580. b, Conſtantinopolitana, 590. b, Carthaginenſis VI., 626. c, Aurelianenſis V. 639. a 810. c; III. 888. a, Africana, 699. c, Epaonenſis, 888. a, Ticinenſis, 924. d, Arauſicana II. 873. a, Carpentoratenſis 875. c 934. c, Vaſenſis, 934. e, Aquilejenſis, 601. c, Lugdunenſis, 606. a 641. a, Matilconenſis 491. c, Nicaena 590. b, Regienſis, 634. b, Valentina, 600. c, Vaſionenſis, 633 b, Venetica, 632. b, Vide Concilium Africanum &c.

T

TAbula Itin. 565. d 583. a 613. b 643. b 783. a 525. a 515. a 541. a
Tacitus, 558. c 479. c 484. h 542. e
Terentianus, 659. c d
Tertullianus, 629. b 728. e 738. b 1095. a 469. c. 475. a 488. b 530. c
Themiſtius, 673. b
Theocritus, 790. e
Theodoretus, 505. d 608. d 163. 166. 167. 170. 181. 182 1127. a
Theodotus, 270. b
Theodorus lector, 684. a
Theophanes, 475. a 661. a 730. c
Theophilus Alexandrinus, 160. 165. 172. 173. 182. 185
Theophilactus Simocates, 624. d
Tibullus, 653. a 740. d

V

* VAlentiniani lex, 539. b
Valerius Flaccus, 693. b 705. b
Varro, 628. g 726. d 765. a 787. a
Vigetius, 482. g 673. b
Venuleius J. C. 479. b
Veteris Cod. adnotatio, 536. b 545. c 567. b
Victor, 632. b
Victor Aur. 577. a 666. c
P. Victor, 787. a 503. a
Victor Utic. 594. b 615. b 196. a
Victor Vitenſis, 257. 258. 259. 260. 262. 263.
Victorinus, 753. d 628. c
Vincentius Lirin. 539. a
Virgilius, 765. a 787. a 788. d 789. c 492. g 1096. c 1127. b
* Vita Dagoberti, 1121
Vitruvius, 666. b 534. d
Ulpianus, 198. c
Voſpicus, *in præf. Sidonii*, 636. b 733. b
* Urbanus V. 532. c

X

XIphilinus, 503. a

Z

ZEno Veronenſis, 1122. a
Zoſimus Hiſtoriographus, 561. c 562. f 665. b 674 d a 692. a 695. c 705. b 786. c 1010. c 470. b 484 h 494. e
Zoſimus Papa, 822. b

F I N I S.

A01 1467390

Digitized by Google

Google